TRAGEDIE SI SPERANTA

O Istorie a Lumii in zilele noastre

Carroll Quigley

Tragedie şi speranţă
O istorie a lumii în zilele noastre

De Carroll Quigley
Volumele 1-8
New York: 1966

Tragedie şi speranţă, o istorie a lumii în zilele noastre

Cuprins

Introducere
Prefaţă
Partea întâi—Introducere: Civilizaţia occidentală în contextul său mondial
Capitolul 1—Evoluţia culturală a civilizaţiilor
Capitolul 2—Raspandirea culturală în civilizaţia occidentală 2
Capitolul 3—Tranzitia Europei către secolul al XX-lea
Partea a doua—Civilizaţia occidentală până în 1914
Capitolul 4—Modelul schimbării
Capitolul 5—Dezvoltările economice europene
Capitolul 6—Statele Unite până în 1917
Partea a treia—Imperiul rus până în 1917
Capitolul 7—Crearea civilizaţiei ruse
Partea a patra—Zona tampon
Capitolul 8—Orientul Apropiat până în 1914
Capitolul 9—Criza imperială britanică: Africa, Irlanda şi India până în 1926
Capitolul 10—Orientul îndepărtat până la Primul Război Mondial
Partea a cincea—Primul Război Mondial: 1914: 1918
Capitolul 11 — Creşterea tensiunilor internaţionale, 1871-1914
Capitolul 12 — Istorie militară, 1914-1918
Capitolul 13 — Istorie diplomatică, 1914-1918
Capitolul 14 — Frontul intern, 1914-1918
Partea a şasea — Sistemul Versailles şi revenirea la normalitate: 1919-1929
Capitolul 15 — Acordurile de pace, 1919-1923
Capitolul 16 — Securitatea, 1919-1935

Capitolul 17 — Dezarmarea, 1919-1935
Capitolul 18 — Reparaţiile istorice, 1919-1932
Partea a şaptea — Activitatea financiară, comercială şi de afaceri: 1897-1947
Capitolul 19 — Reflaţia şi inflaţia, 1897-1925
Capitolul 20 — Perioada de stabilizare, 1922-1930
Capitolul 21 — Perioada de deflaţie, 1927-1936
Capitolul 22 — Reflaţia şi inflaţia, 1933-1947
Partea a opta — Socialismul internaţional şi provocarea sovietică
Capitolul 23 — Mişcarea socialistă internaţională
Capitolul 24 — Revoluţia bolşevică până în 1924
Capitolul 25 — Stalinismul, 1924-1939
Partea a noua — Germania de la Kaiser la Hitler: 1913-1945
Capitol 26—Introducere
Capitolul 27—Republica de la Weimar, 1918-1933
Capitolul 28—Regimul nazist
Partea a zecea—Marea Britanie: contextul concilierii: 1900-1939
Capitolul 29—Contextul social şi constituţional
Capitolul 30—Istoria politică până în 1939
Partea a unsprezecea—Schimbarea modelelor economice
Capitolul 31—Introducere
Capitolul 32—Marea Britanie
Capitolul 33—Germania
Capitolul 34—Franţa
Capitolul 35—Statele Unite ale Americii
Capitolul 36—Factorii economici
Capitolul 37 — Rezultatele depresiei economice
Capitolul 38 — Economia pluralistă şi blocurile mondiale
Partea a doisprezecea — Politica de conciliere, 1931-1936
Capitolul 39 — Introducere
Capitolul 40 — Asaltul japonez, 1931-1941
Capitolul 41 — Asaltul italian, 1934-1936
Capitolul 42 — Cercuri şi contracercuri, 1935-1939
Capitolul 43 — Tragedia spaniolă, 1931–1939
Partea a treisprezecea — Dezintegrarea Europei: 1937-1939
Capitolul 44 — Austria Infelix (Austria nefericită), 1933-1938
Capitolul 45 — Criza cehoslovacă, 1937-1938
Capitolul 46 — Anul Duplicitatilor, 1939

Partea a paisprezecea — Al Doilea Război Mondial II: Valul agresiunii: 1939-1941
Capitolul 47—Introducere
Capitolul 48—Bătălia pentru Poloniei, septembrie 1939
Capitolul 49—Sitzkrieg-ul, 1 septembrie 1939-mai 1940
Capitolul 50—Căderea Franţei (mai-iunie 1940) şi a regimului de la Vichy
Capitolul 51—Bătălia Angliei, iulie-octombrie 1940
Capitolul 52—Mediterana şi Europa de Est (1940) iunie 1940-iunie 1941
Capitolul 53—Neutralitatea americană şi ajutorul acordat Marii Britanii
Capitolul 54—Atacul nazist asupra Rusiei Sovietice, 1941-1942
Partea a cincisprezecea—Al Doilea Război Mondial: Refluxul agresiunii: 1941-1945
Capitolul 55—Escaladarea din Pacific, 1942
Capitolul 56 — Schimbarea fluxului, 1942-1943: Midway, E1 Alamein, Africa franceză şi Stalingrad
Capitolul 57 — Asaltul asupra Germaniei, 1943-1945
Capitolul 58 — Incercuirea Japoniei, 1943-1945
Partea a şaisprezecea — Noua Eră
Capitolul 59 — Introducere
Capitolul 60 — Raţionalizare şi ştiinţă
Capitolul 61 — Modelul secolului al XX-lea
Partea a şaptesprezecea — Rivalitatea nucleară şi Războiul Rece: Supremaţia atomică americană: 1945-1950
Capitolul 62 — Factorii
Capitolul 63 — Originile Războiului Rece, 1945-1949
Capitolul 64 — Criza din China, 1945-1950
Capitolul 65 — Confuzii americane, 1945-1950
Partea a optsprezecea — Rivalitatea nucleară şi Războiul Rece: Cursa pentru bomba cu hidrogen: 1950-1957
Capitolul 66 — „Joe I” şi dezbaterea nucleară americană 1949-1954
Capitolul 67 — Războiul din Coreea şi urmările sale, 1950-1954
Capitolul 68 — Echipa Eisenhower, 1952-1956
Capitolul 69 — Ascensiunea lui Hruşciov, 1953-1958
Capitolul 70 — Războiul Rece în Asia de Est şi de Sud, 1950-1957
Partea a nouăsprezecea — Noua eră: 1957-1964
Capitolul 71 — Creşterea impasului nuclear

Capitolul 72 — Superblocurile în dezintegrare
Capitolul 73 — Eclipsa colonialismului
Partea a douăzecea — Tragedie şi speranţă: viitorul în perspectivă
Capitolul 74 — Evolutia timpului
Capitolul 75 — Statele Unite şi criza clasei de mijloc
Capitolul 76 — Ambiguităţi europene
Capitolul 77 — Încheiere

Introducere
De
Michael L. Chadwick

În 1965, unul dintre cei mai importanţi profesori ai naţiunii a terminat în linişte ultima schiţă a unei cărţi de 1311 pagini despre istoria universală. S-a dus la maşina sa de scris, a strâns ultimele pagini ale cărţii şi le-a pus într-o cutie mică şi a împachetat-o pentru expediere. Apoi a mers la oficiul poştal şi a trimis schiţa finală editorului său din New York. Editorul era oarecum copleşit şi poate chiar inhibat de tratatul academic. Ultimul lucru pe care şi-l dorea era să citească draftul uriaş. Îl cunoştea şi avea încredere în profesor. La urma urmei, era unul dintre cei mai importanţi cercetători din lumea occidentală. Se cunoşteau de câţiva ani. Semnase deja un acord de publicare a cărţii înainte ca aceasta să fie terminată. Citise mai multe capitole din schiţa iniţială. Erau plictisitoare, cel puţin pentru el. A decis să dea cartea unui tânăr editor care tocmai fusese promovat la funcţia de asistent al său. Tânărul editor era, de asemenea, copleşit, dar fericit să-l multumească pe editorul şef. Tânărul editor nu era conştient de importanţa manuscrisului şi de revelaţiile pe care le conţinea. Pentru tânărul editor, acesta era doar o alta lucrare, sau cel puţin aşa credea el.
Cumva, una dintre cele mai revelatoare cărţi publicate vreodată a strecurat prin redacţia uneia dintre cele mai importante edituri din New York şi a ajuns în librăriile din America în 1966.
Cinci ani mai târziu, hoinăream printr-o librărie de cărţi second-hand şi am dat peste această carte gigantică. Am luat cartea, am suflat praful şi am deschis-o la pagina în care autorul afirma că:

„...Puterile capitalismului financiar aveau un alt scop de anvergură, nimic altceva decât să creeze un sistem mondial de control financiar în mâini private, capabil să domine sistemul politic al fiecărei ţări şi economia lumii în ansamblu. Acest sistem urma să fie controlat într-un mod feudalist de către băncile centrale ale lumii, acţionând concertat prin acorduri secrete la care s-a ajuns în întâlniri şi conferinţe private frecvente. Vârful sistemului urma să fie Banca pentru Reglemente Internaţionale din Basel, Elveţia, o bancă privată deţinută şi controlată de băncile centrale ale lumii, care erau ele însele corporaţii private....
„Nu trebuie să se considere că aceşti şefi ai principalelor bănci centrale ale lumii erau ei înşişi puteri substanţiale în finanţele mondiale. Nu erau. Mai degrabă, erau tehnicienii şi agenţii bancherilor de investiţii dominanţi din propriile ţări, care i-au propulsat şi erau perfect capabili să-i si înlăture." Puterile financiare substanţiale ale lumii se aflau în mâinile acestor bancheri de investiţii (numiţi şi bancheri „internaţionali" sau „comerciali") care au rămas în mare parte în culise, în propriile lor bănci private neincorporate în societate. Aceştia au format un sistem de cooperare internaţională şi dominaţie naţională, care era mai privat, mai puternic şi mai secret decât cel al agenţilor lor din băncile centrale. Această dominaţie a bancherilor de investiţii se baza pe controlul lor asupra fluxurilor de credit şi fonduri de investiţii din propriile ţări şi în întreaga lume. Aceştia puteau domina sistemele financiare şi industriale ale propriilor ţări prin influenţa lor asupra fluxului de fonduri curente, prin împrumuturi bancare, rata de actualizare şi re-actualizarea datoriilor comerciale; puteau domina guvernele prin propriul lor control asupra împrumuturilor guvernamentale curente şi a jocului pe burselor internaţionale. Aproape toată această putere era exercitată prin influenţa personală şi prestigiul unor oameni care îşi demonstraseră în trecut capacitatea de a realiza succese financiare, de a-şi ţine cuvântul, de a rămâne calmi în timpul unei crize şi de a împărtăşi oportunităţile lor de câştig cu asociaţii lor.
Cu greu îmi venea să cred ce citeam. Am stat în librărie şi am citit până la închidere. Apoi am cumpărat cartea şi m-am dus acasă, unde am citit aproape toată noaptea. În următorii douăzeci şi cinci de ani, am călătorit prin Statele Unite, Europa şi Orientul Mijlociu, urmând o pistă după alta, pentru a stabili dacă cuvintele incredibile

ale profesorului erau cu adevărat adevărate. În timp ce eram redactor al unei reviste ştiinţifice despre afaceri internaţionale, director al Centrului pentru Studii Globale şi consilier de politică externă pentru un senator american important din Washington, D.C., am realizat peste 1000 de interviuri cu lideri mondiali influenţi, oficiali guvernamentali, generali militari, ofiţeri de informaţii, cercetători şi oameni de afaceri, inclusiv directori generali de corporaţii şi bancheri internaţionali proeminenţi şi bancheri de investiţii. Am parcurs peste 25.000 de cărţi şi peste 50.000 de documente. Am aflat singur că profesorul spunea adevărul.

Există într-adevăr un „sistem mondial de control financiar în mâini private" care este „capabil să domine sistemul politic al fiecărei ţări şi economia lumii". Numesc acest sistem Federaţia Mondială a Comerţului.

Este un grup ultra-secret al celor mai puternici oameni de pe Pământ. Ei controlează acum fiecare instituţie internaţională majoră, fiecare corporaţie multinaţională şi transnaţională majoră, atât publică, cât şi privată, fiecare instituţie bancară internă şi internaţională majoră, fiecare bancă centrală, fiecare stat-naţiune de pe Pământ, resursele naturale de pe fiecare continent şi oamenii din întreaga lume prin intermediul unor reţele complicate şi interconectate, care seamănă cu nişte pânze de păianjen gigantice. Acest grup este compus din principalele dinastii familiale din Canada, Statele Unite, Marea Britanie, Germania, Franţa,Italia, Japonia, Rusia şi China. Acest grup auto-perpetuant a dezvoltat un sistem elaborat de control care le permite să manipuleze liderii guvernamentali, consumatorii şi oamenii din întreaga lume. Ei se află în ultimele etape ale dezvoltării unui Imperiu Mondial care va rivaliza cu anticul Imperiu Roman.

Cu toate acestea, acest nou Imperiu va conduce întreaga lume, nu doar o bună parte a ei, aşa cum a făcut Roma cu mult timp în urmă, de la sediul său mondial ultra-secret din Germania. Acest grup este responsabil pentru moartea şi suferinţa a peste 180 de milioane de bărbaţi, femei şi copii. Ei au fost responsabili pentru Primul Război Mondial, al Doilea Război Mondial, Războiul din Coreea şi Vietnam etc. Au creat perioade de inflaţie şi deflaţie pentru a confisca şi consolida bogăţia lumii. Ei au fost responsabili pentru înrobirea a peste două miliarde de oameni în toate naţiunile

comuniste - Rusia,China, Europa de Est etc., în măsura în care au fost direct responsabili pentru crearea comunismului în aceste naţiuni.
Au construit şi susţin aceste sisteme totalitare malefice pentru câştig privat. I-au adus la putere pe Hitler, Mussolini, Stalin şi Roosevelt şi le-au ghidat guvernele din culise pentru a realiza o stare de jaf fără egal în istoria lumii. Îl fac pe Attila Hunul să pară un copil de grădiniţă în comparaţie cu realizările lor. Şase milioane de evrei au fost torturaţi şi ucişi pentru a confisca miliarde de dolari în active, aur, argint, valută,diamante şi opere de artă de la Tribul lui Iuda - un grup special de oameni. Oamenii din Europa de Est au suferit o soartă similară, deoarece armatele lui Hitler au invadat aceste ţări, au ucis, au înrobit, au jefuit şi au jefuit oamenii unici care locuiau acolo. În ultimele două secole şi jumătate, bogăţia şi puterea s-au concentrat în mâinile a tot mai puţini bărbaţi şi femei. Această bogăţie este acum folosită pentru a construi şi menţine Imperiul Mondial care se află în ultimele etape de dezvoltare. Imperiul Mondial este parţial vizibil şi parţial invizibil astăzi. Principalii arhitecţi ai acestui nou Imperiu Mondial plănuiesc un alt război - al Treilea Război Mondial – pentru a elimina orice vestigii de libertate politică, economică sau religioasă de pe faţa pământului. Ei vor controla apoi complet pământul şi resursele sale naturale. Oamenii vor fi complet înrobiţi, aşa cum erau oamenii din anticul Imperiu Roman. Deşi cele de mai sus pot suna a ficţiune, vă pot asigura că este adevărat. Aş vrea să fie ficţiune, dar nu este, este realitate.
Enumerarea de mai sus este destul de directă, poate mai directă decât ar fi vrut profesorul, dar el ştie şi eu ştiu că ceea ce tocmai am scris este adevărat. Cu toate acestea, majoritatea oamenilor nu vor să ştie că un astfel de grup machiavelic de oameni, răspândiţi strategic în întreaga lume, există cu adevărat. Ei preferă să creadă că totul este bine şi că suntem pe drumul spre pacea mondială, interdependenţa globală şi prosperitatea economică. Acest lucru nu este adevărat.
Profesorul mai sus amintit descrie reţeaua pe care tocmai am detaliat-o – mult prea elaborat pentru majoritatea oamenilor. De aceea sunt cu adevărat surprins că a fost vreodată publicată. Relatarea fictivă de mai sus despre publicarea sa s-ar putea să nu fie departe de adevăr. Conţinutul cărţii de mai sus probabil va uimi

majoritatea oamenilor. Majoritatea oamenilor, fără îndoială, nu-l vor crede pe profesor. Aceasta ar fi o mare greşeală. De ce? Pentru că multe dintre tragediile viitorului pot fi evitate prin acţiuni adecvate. Dacă toate eforturile noastre ar duce la salvarea unei singure vieţi, nu ar merita? Ce-ar fi dacă am putea salva 100 de vieţi? Ce-ar fi dacă am putea salva 1000 de vieţi? Dar 10.000 de vieţi? Dar 1.000.000 de vieţi? Ce-ar fi dacă am putea elibera miliardele de locuitori din Tibet, China, Rusia şi alte naţiuni comuniste şi să asigurăm supravieţuirea oamenilor din Taiwan şi Israel? Nu ar merita toate eforturile noastre? Cred că da. Tragediile care au loc astăzi în Rusia, China, Asia, Europa de Est, Africa, Europa de Vest sau Orientul Mijlociu ar putea fi evitate.
Apatia şi indiferenţa oamenilor din lumea occidentală faţă de suferinţa, tortura, mizeria, robia şi moartea a milioane şi milioane de oameni din întreaga lume în anii următori ar putea fi una dintre cele mai mari tragedii ale secolului XXI.
Mesajul volumului de mai sus este că secolul trecut a fost o tragedie care ar fi putut fi evitată. Autorul susţine că războaiele şi depresiunile sunt provocate de om. Speranţa este că vom putea evita tragedii similare în viitor. Acest lucru nu se va întâmpla decât dacă vom acorda atenţie deosebita avertismentelor profesorului. Dacă nu vom studia cu atenţie cartea sa şi nu vom învăţa istoria secretă a secolului XX şi nu vom permite ca aceştiaşi oameni, moştenitorii şi asociaţii lor - conducătorii diferitelor sisteme financiare, corporative şi guvernamentale din întreaga lume - să ruineze secolul XXI, munca sa şi munca a nenumăraţi alţi autori vor fi fost în zadar.
Profesorul menţionat mai sus se numea Carroll Quigley, iar cartea pe care a scris-o se intitula „Tragedie şi Speranţă: O istorie a lumii în zilele noastre". A fost publicată în 1966 şi este în mod clar una dintre cele mai importante cărţi scrise vreodată. Profesorul Quigley a fost un istoric extraordinar de talentat şi analist geopolitic. Perspectivele şi informaţiile conţinute în studiul său masiv deschid uşa către o adevărată înţelegere a istoriei lumii în secolele al XIX-lea şi al XX-lea. De fapt, dacă savantul, studentul, omul de afaceri, femeia de afaceri, oficialul guvernamental şi cititorul nu a studiat temeinic „Tragedie şi Speranţă", nu există nici o modalitate prin care să se înţeleagă secolele al XIX-lea şi al XX-lea. Este o lucrare de o erudiţie excepţională şi este cu adevărat un clasic.

Autorul ar fi trebuit să primească un Premiu Nobel pentru munca sa.
În 1961, Carroll Quigley a publicat „Evoluţia civilizaţiilor”. Aceasta a fost derivată dintr-un curs pe care l-a predat despre istoria lumii la Universitatea Georgetown. Unul dintre cei mai apropiaţi prieteni ai lui Quigley a fost Harry J. Hogan. În prefaţa cărţii „Evoluţia civilizaţiilor”, el a scris: „Evoluţia civilizaţiilor exprimă două dimensiuni ale autorului său, Carroll Quigley, cel mai extraordinar istoric, filosof şi profesor. În primul rând, domeniul său de aplicare este larg, acoperind ansamblul activităţilor omului de-a lungul timpului. În al doilea rând, este analitică, nu doar descriptivă. Încearcă o clasificare a activităţilor omului într-o manieră secvenţială, astfel încât să ofere o explicaţie cauzală a etapelor civilizaţiei.”
„Quigley a combinat o capacitate enormă de muncă cu o abordare deosebit de «ştiinţifică». El credea că ar trebui să fie posibil să examineze datele şi să tragă concluzii. Ca elev la Şcoala Latină din Boston, interesele sale academice erau matematica, fizica şi chimia. Totuşi, în ultimul an de liceu, a fost şi redactor asociat al revistei Register, cea mai veche publicaţie de liceu din ţară.
Articolele sale au fost selectate pentru premii naţionale de către un comitet naţional condus de George Gallup.
„La Harvard, biochimia urma să fie specializarea sa. Dar Harvard, exprima pe atunci o convingere cu privire la o educaţie completă la care a revenit din nou acum, necesita o programă de bază care să includă un curs de ştiinţe umaniste. Quigley a ales un curs de istorie, «Europa de la căderea Romei». Întotdeauna un om in contradictoriu, a fost notat printre cei mai buni din clasa sa la fizică şi matematica dar a luat nota C la cursul de istorie. Dar odata ce dezvoltarea ideilor a început să-şi impună fascinaţia asupra lui, a ales să se specializeze în istorie. A absolvit magna cum laude ,cel mai bun student la istorie din clasa sa.” „Quigley era mereu nerăbdător. Susţinea examenul oral de doctorat la sfârşitul celui de-al doilea an de studii postuniversitare. Charles Howard McIlwain, preşedintele comisiei de examinare, a fost foarte impresionat de răspunsul lui Quigley la întrebarea sa iniţială; răspunsul includea un citat lung în latină de la Robert Grosseteste, episcop de Lincoln în secolul al XIII-lea. Profesorul McIlwain l-a trimis pe Quigley la

Universitatea Princeton ca instructor pentru studenţii postuniversitari.
„În primăvara anului 1937, eram student în ultimul an la Princeton. Quigley era preceptorul(mentor privat) meu de istorie medievală. El era irlandez din Boston; eu eram irlandez din New York. Amândoi, catolici care ne aventuraseram într-o lume protestantă stranie, eram fascinaţi de tradiţia intelectuală occidentală ancorată în Augustin, Abelard şi Aquinas, care părea să aibă mult mai multă bogăţie şi profunzime decât liberalismul contemporan. Am devenit foarte apropiaţi într-o prietenie preţioasă, care s-a încheiat doar prin moartea sa." „În cursul recitirii cărţii Evoluţia civilizaţiilor, mi-am amintit de intensitatea dialogului nostru. În opinia lui Quigley, pe care o împărtăşeam, epoca noastră era una a iraţionalităţii. În primăvara aceea, am discutat despre ce decizii de carieră ar trebui să iau. La îndemnul lui, am aplicat şi am fost admis la Şcoala de Istorie de la Harvard. Dar aveam rezerve cu privire la o carieră academică în studiul istoriei pe care o iubeam, pe motiv că, conform propriei analize a lui Quigley, deciziile sociale importante din viaţa noastră ar fi luate ad-hoc într-un mod iraţional, pe stradă. Pe baza acestui raţionament, în cele din urmă m-am transferat la facultatea de drept.
La Princeton, Carroll Quigley a întâlnit-o şi s-a căsătorit cu Lillian Fox. Şi-au petrecut luna de miere la Paris şi în Italia, graţie unei burse pentru a-si scrie disertaţia doctoratului, un studiu despre administraţia publică a Regatului Italiei din 1805-1814. Dezvoltarea statului în Europa de Vest în ultimii mii de ani l-a fascinat întotdeauna pe Quigley." El considera dezvoltarea administraţiei publice în statele napoleoniene ca un pas major în evoluţia statului modern. Îl frustra întotdeauna faptul că fiecare naţiune, inclusiv a noastră, îşi consideră propria istorie ca fiind unică, iar istoria altor naţiuni ca fiind irelevantă pentru ea.
„În 1938-1941, Quigley a lucrat o perioadă la Harvard, predând studenţilor absolvenţi istorie antică şi medievală. Aceasta oferea puţine oportunităţi pentru dezvoltarea unor concepţii cosmice şi nu era complet mulţumit acolo. A fost, însă, o experienţă fericită pentru mine. Intrasem la Facultatea de Drept de la Harvard. Am început să luăm micul dejun împreună în apartamentul lui Carroll şi Lillian.
„În 1941, Quigley a acceptat o numire ca profesor la Şcoala de Servicii Externe din Georgetown. Aceasta avea să-i angajeze

energiile principale pe tot parcursul restului vieţii sale aglomerate. Acolo a devenit un profesor aproape legendar. El a ales să predea un curs, „Dezvoltarea civilizaţiei", necesar pentru clasa viitoare, şi acel curs a oferit în cele din urmă structura şi substanţa cursului Evoluţia civilizaţiilor. Ca şi curs în mâinile sale, a fost o experienţă intelectuală vitală pentru tinerii studenţi, o aventură care le-a deschis minţile. Absolvenţii Şcolii de Servicii Externe, întâlnindu-se ani mai târziu în cariere din întreaga lume, stabiliau o relaţie unii cu alţii descriindu-şi experienţa din clasa lui Quigley. A fost o iniţiere intelectuală cu impact memorabil, care putea fi împărtăşită de oameni care absolviseră la ani distanţă.
„Soarta ne-a adus din nou împreună. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, am servit ca ofiţer aiatent în statul major al amiralului King din Washington. Carroll şi cu mine ne vedeam frecvent. Douăzeci de ani mai târziu, după ce am practicat dreptul în Oregon, am intrat în guvern alături de preşedintele Kennedy. Fiica noastră cea mai mare a devenit studenta lui Carroll la Universitatea Georgetown. Am cumpărat o casă aproape de Carroll şi Lillian. Am luat micul dejun de duminică cu ei ani de zile şi am reluat discuţiile noastre despre afacerile unei lumi în dezintegrare.
„Quigley a fost un profesor superb şi ar fi putut justifica o viaţă de muncă prodigioasă doar de pe urma acestui succes.
Dar, în cele din urmă, a fost mai mult. Pentru mine, a fost o figură - ar râde de asta - precum Augustin, Abelard şi Aquinas, căutând adevărul prin examinarea realităţii supreme aşa cum a fost revelată în istorie. Cu mult timp în urmă, a părăsit biserica în sens fizic. Spiritual şi intelectual, nu a părăsit-o niciodată. Nu s-a abătut niciodată de la căutarea sensului vieţii. Nu a pus niciodată vreun scop ca prioritate." „Dacă Dumnezeul civilizaţiei occidentale pe care Quigley a studiat-o atâţia ani există într-adevăr în termenii pe care i-a văzut atribuiţi de civilizaţia noastră, acel Dumnezeu îl va fi „primit acum pe Quigley ca pe unul care i-a fost pe plac." (Carroll Quigley, Evoluţia Civilizaţiilor. New York: Macmillan, 1961, pp. 13-16.)
Carroll Quigley a fost profesor de istorie la Şcoala de Servicii Externe a Universităţii Georgetown.
A predat la Princeton şi la Harvard. A făcut cercetări ample în arhivele Franţei, Italiei şi Angliei. A fost membru al consiliului editorial al revistei Current History. A fost membru al Asociaţiei

Americane pentru Avansarea Ştiinţei, al Asociaţiei Americane de Antropologie şi al Asociaţiei Economice Americane. Timp de mulţi ani a ţinut prelegeri despre istoria Rusiei la Colegiul Industrial al Forţelor Armate şi despre Africa la Institutul Brookings.
De asemenea, a fost lector frecvent la Centrul de Dezvoltare a Armelor Navale al SUA, la Institutul de Servicii Externe de la Departamentul de Stat al SUA şi la Departamentul Naval al Colegiului din Norfolk, Virginia. În 1958 a fost consultant al Comitetului Selectiv al Congresului care a înfiinţat Agenţia Spaţială Naţională. A fost consilier istoric la Institutul Smithsonian şi a fost implicat în înfiinţarea noului Muzeu de Istorie şi Tehnologie. În vara anului 1964 a fost consultant la Şcoala Postuniversitară a Marinei din Monterey, California, pentru Proiectul Seabead. Proiectul a fost creat pentru a vizualiza starea viitoarelor sisteme de arme americane.
Tragedie şi Speranţă va lumina mintea fiecărui căutător sincer al adevărului şi va dezvălui puterile secrete care au manipulat cu Emisfera Vestică, America, Europa, Asia, Rusia, China şi Orientul Mijlociu timp de peste 250 de ani.
În 1996 am publicat un studiu în 24 de volume intitulat Guvernanţă Globală în Secolul XXI.
Lucrarea în mai multe volume a fost rezultatul călătoriilor şi cercetărilor mele extinse în Statele Unite,Europa şi Orientul Mijlociu. Aceasta intareste pe deplin afirmaţiile şi declaraţiile făcute de profesorul Carroll Quigley în Tragedie şi Speranţă. Sper sincer că cititorul îşi va face timp să parcurgă cu atenţie şi să mediteze asupra cuvintelor acestei cărţi remarcabile. Şi, ulterior, sper că cititorul va avea dorinţa de a citi cu atenţie şi de a medita asupra conţinutului cărţii „Guvernanţa globală în secolul XXI”.

Prefaţă

Expresia „istorie contemporană” este probabil auto-contradictorie, deoarece ceea ce este contemporan nu este istorie, iar ceea ce este istorie nu este contemporan. Istoricii sensibili se abţin de obicei să scrie relatări despre evenimente foarte recente, deoarece îşi dau seama că sursele pentru astfel de evenimente, în special documentele oficiale indispensabile, nu sunt disponibile şi că, chiar şi cu documentaţia disponibilă, este foarte dificil pentru oricine să

obţină perspectiva necesară asupra evenimentelor in propria viaţă matură. Dar, evident, nu trebuie să fiu un istoric sensibil sau, cel puţin,un istoric obişnuit, deoarece, după ce am acoperit, într-o carte anterioară, întreaga istorie a omenirii în doar 271 de pagini, folosesc acum peste 1300 de pagini pentru evenimentele unei singure vieţi. Există o legătură aici. Va fi evident pentru orice cititor atent că am dedicat ani lungi de studiu şi multă cercetare originală, chiar şi acolo unde nu este disponibilă o documentaţie adecvată, dar ar trebui să fie la fel de evident că, indiferent de valoarea pe care o are această lucrare de faţă, se bazează pe perspectiva sa largă. Am încercat să remediez deficienţele dovezilor prin perspectivă, nu doar prin proiectarea tiparelor istoriei trecute în prezent şi viitor, ci şi prin încercarea de a plasa evenimentele prezentului în contextul lor total, examinând toate aspectele variate ale acestor evenimente, nu doar cele politice şi economice, aşa cum se face atât de frecvent, ci prin eforturile mele de a aduce în imagine şi elementele militare, tehnologice, sociale şi intelectuale. Rezultatul tuturor acestora, sper, este o interpretare a prezentului, precum şi a trecutului imediat şi viitorului apropiat, care este liberă de clişeele, sloganurile şi autojustificările acceptate care pătează atât de mult din „istoria contemporană”. O mare parte din viaţa mea de adult a fost dedicată formării studenţilor pentru licenţă în tehnici de analiză istorică care îi vor ajuta să-şi elibereze înţelegerea istoriei de categoriile şi clasificările cognitive acceptate de societatea în care trăim, întrucât acestea, oricât de necesare ar fi pentru procesele noastre de gândire şi pentru conceptele şi simbolurile necesare in a comunica despre realitate, totuşi servesc adesea drept bariere care ne protejează de recunoaşterea realităţilor ascunse în sine. Lucrarea de faţă este rezultatul unei astfel de încercări de a analiza situaţiile reale care se află sub simbolurile conceptuale şi verbale. Simt că oferă, ca o consecinţă a acestui efort, o explicaţie mai proaspătă, oarecum diferită şi (sper) mai satisfăcătoare a modului în care am ajuns la situaţia în care ne aflăm acum.

Au petrecut peste douăzeci de ani în scrierea acestei lucrări. Deşi cea mai mare parte a acesteia se bazează pe relaţiile obişnuite ale acestor evenimente, unele porţiuni se bazează pe cercetări personale destul de intensive ,inclusiv cercetări printre manuscrise. Aceste porţiuni includ următoarele: natura şi tehnicile

capitalismului financiar, structura economică a Franţei sub a Treia Republică, istoria socială a Statelor Unite ,componenţa şi activităţile establishmentului englez.
În ceea ce priveşte alte subiecte, lecturile mele au fost cât se poate de ample şi am încercat în mod constant să privesc toate subiectele din punct de vedere amplu şi variat pe cât imi permite capabilitatea. Deşi mă consider,ca si încadrare, istoric, am făcut multe studii în ştiinţe politice la Harvard, am persistat în studiul privat al teoriei psihologice moderne timp de mai bine de treizeci de ani şi am fost membru al Asociaţiei Americane de Antropologie, Asociaţiei Economice Americane şi Asociaţiei Americane pentru Avansarea Ştiinţei, precum şi al Asociaţiei de Istorie Americane timp de mai mulţi ani.
Prin urmare, principala mea justificare pentru scrierea unei lucrări ample despre istoria contemporană, în ciuda naturii neapărat restricţionate a documentaţiei, trebuie să se bazeze pe eforturile mele de a remedia această deficienţă inevitabilă prin utilizarea perspectivei istorice care să-mi permită să proiectez tendinţele trecutului în prezent şi chiar în viitor şi pe eforturile mele de a oferi acestei încercări o bază mai solidă prin utilizarea tuturor dovezilor dintr-o gamă largă de discipline academice.
Ca o consecinţă a acestor eforturi de a utiliza această metodă amplă şi poate complexă, această carte este aproape inexcuzabil de lungă. Pentru aceasta trebuie să-mi cer iertare, cu scuza că nu am avut timp să o fac mai scurtă şi că o lucrare, ce-i drept, experimentala şi interpretativă trebuie neapărat să fie mai lungă decât o prezentare mai definită sau mai dogmatică. Celor care consideră lungimea excesivă, le pot spune doar că am omis capitole, care erau deja scrise, pe trei teme: istoria agricolă a Europei, istoria internă a Franţei şi Italiei şi istoria intelectuală a secolului al XX-lea în general. Pentru a face acest lucru, am introdus suficiente informaţii despre aceste subiecte în alte capitole.
Deşi proiectez interpretarea în viitorul apropiat în mai multe rânduri, naraţiunea istorică încetează în 1964, nu pentru că data scrierii a ajuns din urmă marşul evenimentelor istorice ci pentru că perioada 1862-1864 mi se pare că marchează sfârşitul unei ere de dezvoltare istorică şi o perioadă de pauză înainte de începerea unei ere cu totul diferite, cu probleme cu totul diferite.

Această schimbare este evidentă într-o serie de evenimente evidente, cum ar fi faptul că liderii tuturor ţărilor mari (cu excepţia Chinei Roşii şi a Franţei) şi ai multor ţări mai mici (cum ar fi Canada, India, Germania de Vest, Vaticanul, Brazilia şi Israelul) au fost schimbaţi în această perioadă.
Mult mai important este faptul că Războiul Rece, care a culminat cu criza cubaneză din octombrie 1962, a început să se diminueze spre sfârşitul său în următorii doi ani, un proces care a fost evident într-o serie de evenimente, cum ar fi înlocuirea rapidă a Războiului Rece cu „Coexistenţa competitivă"; dezintegrarea celor două superblocuri care se confruntaseră în timpul Războiului Rece; ascensiunea neutralismului, atât în cadrul superblocurilor, cât şi în franja tampon a puterilor din blocul al treilea dintre ele; coplesirea Adunării Generale a Naţiunilor Unite cu un potop de pseudo-puteri noi independente, uneori microscopice; paralelismul crescând dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite; şi accentul tot mai mare pus în toate părţile lumii pe problemele legate de nivelul de trai, ale inadaptărilor sociale şi ale sănătăţii mintale, înlocuind accentul anterior pus pe armament, tensiuni nucleare şi industrializare puternică. Într-o astfel de perioadă, când o eră pare să se încheie şi apare o eră diferită, chiar dacă încă neclară, mi s-a părut un moment la fel de bun ca oricare altul pentru a evalua trecutul şi a căuta o explicaţie a modului în care am ajuns unde suntem.
Orice prefaţă de acest gen, se cade să se încheie cu recunoaşterea obligaţiilor personale.
Înţelegerea mea despre acestea este atât de largă încât consider inutil să evidenţiez unele şi să le omit pe altele. Dar patru trebuie menţionate. O mare parte din această carte a fost dactilografiată, în felul ei obişnuit, impecabil, de către soţia mea. Acest lucru a fost făcut iniţial şi în versiuni revizuite, în ciuda distragerilor constante ale obligaţiilor sale domestice, ale propriei cariere profesionale într-o altă universitate şi ale propriilor scrieri şi publicaţii. Pentru asumarea cu bucurie a acestei mari poveri, îi sunt foarte recunoscător.
În mod similar, sunt recunoscător pentru răbdarea, entuziasmul şi cunoştinţele uimitor de vaste ale editorului meu de la The Macmillan Company, Peter V. Ritner.

Doresc să-mi exprim recunoştinţa faţă de Comitetul pentru Granturi Universitare al Universităţii Georgetown, care a oferit de două ori fonduri pentru cercetări.
Şi, în final, trebuie să le mulţumesc studenţilor mei de-a lungul multor ani, care m-au obligat să ţin pasul cu obiceiurile şi perspectivele în rapidă schimbare ale tinerilor noştri şi, uneori, m-au obligat să recunosc că modul meu de a privi lumea nu este neapărat singurul mod, sau chiar cel mai bun mod, de a o privi. Mulţi dintre aceşti studenţi, trecuţi, prezenţi şi viitori, sunt incluşi în dedicaţia acestei cărţi.

Carroll Quigley

Washington, D. C. 8 martie 1965

Partea întâi—Introducere: Civilizaţia occidentală în contextul său mondial

Capitolul 1—Evoluţia culturală a civilizaţiilor

Întotdeauna au existat oameni care s-au întrebat: „Unde ne indreptam?” Dar, se pare,ca niciodată n-au fost atât de mulţi. Şi cu siguranţă niciodată până acum aceste pleiade de persoane care pun întrebări nu şi-au pus întrebarea pe un ton atât de trist sau nu şi-au reformulat întrebarea în cuvinte atât de disperate: „Poate omul să supravieţuiască?” Chiar şi pe o bază mai puţin cosmică, persoane care pun întrebări apar din toate părţile, căutând „sens” sau „identitate” sau chiar, pe cea mai diminuata baza egocentrică, „încercând să se găsească pe ei însisi”.
Una dintre aceste întrebări persistente este tipică secolului al XX-lea, mai degrabă decât vremurilor anterioare:
Poate modul nostru de viaţă să supravieţuiască? Este civilizaţia noastră sortită să dispară, aşa cum a dispărut cea a incaşilor, sumerienilor şi romanilor? De la Giovanni Battista Vico la începutul secolului al XVIII-lea până la Oswald Spengler la începutul secolului al XX-lea şi Arnold J. Toynbee în zilele noastre, oamenii s-au întrebat dacă civilizaţiile au un ciclu de viaţă şi urmează un

model similar de schimbare. Din această discuţie a reieşit un acord destul de general că oamenii trăiesc în societăţi separat organizate, fiecare cu propria cultură distinctă; că unele dintre aceste societăţi, având scris şi viaţă urbană, dăinuie la un nivel de cultură superior celorlalte şi ar trebui numite in termenii diferiti „civilizaţii"; şi că aceste civilizaţii tind să treacă printr-un model comun de experienţă.

Din aceste studii s-ar părea că civilizaţiile trec printr-un proces de evoluţie care poate fi analizat pe scurt după cum urmează: fiecare civilizaţie se naşte într-un mod inexplicabil şi, după un început lent, intră într-o perioadă de expansiune viguroasă, crescându-şi dimensiunea şi puterea, atât intern cât şi în detrimentul vecinilor săi, până când apare treptat o criză de organizare. Când această criză a trecut şi civilizaţia a fost reorganizată, pare oarecum diferită. Vigoarea şi moralul său au slăbit. Se stabilizează şi în cele din urmă stagnează. După o Epocă de Aur a păcii şi prosperităţii, apar din nou crizele interne. În acest moment apare, pentru prima dată, o slăbiciune morală şi fizică, care ridică, tot pentru prima dată, întrebări cu privire la capacitatea civilizaţiei de a se apăra împotriva duşmanilor externi. Chinuită de lupte interne de caracter social şi constituţional, slăbită de pierderea încrederii în ideologiile sale mai vechi şi de provocarea unor idei mai noi incompatibile cu natura sa trecută, civilizaţia slăbeşte constant până când este inlaturată de duşmani externi şi, în cele din urmă, dispare.

Când ajungem să aplicăm acest proces, chiar şi în această formă destul de vagă, propriei noastre civilizaţii, Civilizaţia Occidentală, putem vedea că sunt necesare anumite modificări. Ca şi alte civilizaţii, civilizaţia noastră a început cu o perioadă de amestec de elemente culturale din alte societăţi, a incorporat aceste elemente într-o cultură distinct proprie, a început să se extindă cu o rapiditate crescândă, aşa cum au făcut-o şi altele, şi a trecut de la această perioadă de expansiune la o perioadă de criză. Dar în acel moment, tiparul s-a schimbat. În peste o duzină de alte civilizaţii, Epoca Expansiunii a fost urmată de o Epocă a Crizei, şi aceasta, la rândul ei, de o perioadă de Imperiu Universal în care o singură unitate politică a condus întreaga întindere a civilizaţiei. Civilizaţia occidentală, dimpotrivă, nu a trecut de la Epoca Crizei la Epoca Imperiului Universal, ci a fost capabilă să se reformeze şi a intrat într-o nouă perioadă de expansiune. Mai mult, Civilizaţia

Occidentală a făcut acest lucru nu o dată, ci de mai multe ori. Această capacitate de a se reforma sau reorganiza iar şi iar a făcut din Civilizaţia Occidentală factorul dominant în lume la începutul secolului al XX-lea.
Pe măsură ce analizăm cele trei epoci care formează porţiunea centrală a ciclului de viaţă al unei civilizaţii, putem observa un model comun. Epoca Expansiunii este în general marcată de patru tipuri de expansiune: (1) a populaţiei, (2) a zonei geografice, (3) a producţiei şi (4) a cunoaşterii. Extinderea producţiei şi extinderea cunoaşterii duc la extinderea populaţiei, iar cele trei împreună dau naştere la extinderea întinderii geografice. Această extindere geografică are o oarecare importanţă deoarece conferă civilizaţiei un fel de structură nucleară alcătuită dintr-o zonă centrală mai veche (care existase ca parte a civilizaţiei chiar înainte de perioada de expansiune) şi o zonă periferică mai nouă (care a devenit parte a civilizaţiei doar în perioada de expansiune şi ulterior). Dacă dorim, putem crea, ca o rafinare suplimentară, o a treia zonă semi-periferică între zona centrală şi zona complet periferică.
Aceste diverse zone sunt uşor de observat în diverse civilizaţii din trecut şi au jucat un rol vital în schimbarea istorică a acestor civilizaţii. În civilizaţia mesopotamiană (6000 î.Hr. - 300 î.Hr.), zona centrală era valea inferioară a Mesopotamiei; zona semi-periferică era valea mijlocie şi superioară, în timp ce zona periferică includea zonele înalte care înconjurau această vale şi zone mai îndepărtate, precum Iranul, Siria şi chiar Anatolia. Zona centrală a civilizaţiei cretane (3500 î.Hr. - 1100 î.Hr.) era insula Creta, în timp ce zona periferică includea insulele din Marea Egee şi coastele balcanice. În civilizaţia clasică, zona centrală erau ţărmurile Mării Egee; zona semi-periferică era restul porţiunii nordice a Mării Mediterane de est, în timp ce zona periferică acoperea restul ţărmurilor mediteraneene şi, în cele din urmă, Spania, Africa de Nord şi Galia. În civilizaţia canaanită (2200 î.Hr. - 100 î.Hr.), zona centrală era Levantul, în timp ce zona periferică se afla în vestul Mediteranei, la Tunis, vestul Siciliei şi estul Spaniei. Zona centrală a civilizaţiei occidentale (din anul 400 d.Hr. până cândva în viitor) a fost jumătatea nordică a Italiei, Franţei, partea extremă vestică a Germaniei şi Angliei; zona semi-periferică a fost Europa centrală, estică şi sudică şi peninsula Iberică, în timp ce zonele periferice au

inclus America de Nord şi de Sud, Australia, Noua Zeelandă, Africa de Sud şi alte câteva zone.
Această distincţie a cel puţin două zone geografice în fiecare civilizaţie este de o importanţă majoră.
Procesul de expansiune, care începe în zona centrală, începe, de asemenea, să încetinească în centru, într-un moment în care zona periferică este încă în expansiune. În consecinţă, până în ultima parte a Epocii Expansiunii, zonele periferice ale unei civilizaţii tind să devină mai bogate şi mai puternice decât zona centrală. Un alt mod de a spune acest lucru este că nucleul trece de la Epoca Expansiunii la Epoca Conflictului înaintea periferiei. În cele din urmă, în majoritatea civilizaţiilor, rata de expansiune începe să scadă peste tot.
Această scădere a ratei de expansiune a unei civilizaţii marchează trecerea sa de la Epoca Expansiunii la Epoca Conflictului. Aceasta din urmă este cea mai complexă, cea mai interesantă şi cea mai critică dintre toate perioadele ciclului de viaţă al unei civilizaţii. Este marcată de patru caracteristici principale:
(a) este o perioadă de scădere a ratei de expansiune;
(b) este o perioadă de tensiuni şi conflicte de clasă tot mai frecvente şi mai violente;
(c) este o perioadă de războaie imperialiste din ce în ce mai frecvente şi mai violente; şi
(d) este o perioadă de creştere a iraţionalităţii, pesimismului, superstiţiilor şi a neantului.
Toate aceste fenomene apar în zona centrală a unei civilizaţii înainte de a apărea în porţiuni mai periferice ale societăţii.
Rata de expansiune descrescătoare a Epocii Conflictului dă naştere celorlalte caracteristici ale epocii, cel puţin parţial. După lungii ani ai Epocii Expansiunii, minţile oamenilor şi organizările lor sociale sunt adaptate la expansiune şi este un lucru foarte dificil să le readaptăm la o rată de expansiune descrescătoare. Clasele sociale şi unităţile politice din cadrul civilizaţiei încearcă să compenseze încetinirea expansiunii prin creştere normală utilizand violenţa împotriva altor clase sociale sau împotriva altor unităţi politice. Din aceasta provin luptele de clasă şi războaiele imperialiste.
Rezultatele acestor lupte din cadrul civilizaţiei nu au o semnificaţie vitală pentru viitorul civilizaţiei în sine. Ceea ce ar avea o asemenea semnificaţie ar fi reorganizarea structurii civilizaţiei, astfel încât

procesul de creştere normală să fie reluat. Deoarece o astfel de reorganizare necesită eliminarea cauzelor declinului civilizaţiei, triumful unei clase sociale asupra alteia sau al unei unităţi politice asupra alteia, în cadrul civilizaţiei, nu va avea de obicei nici o influenţă majoră asupra cauzelor declinului şi nu va duce (cu excepţia cazului în care se întâmplă ceva accidental) la o astfel de reorganizare a structurii care sa dea naştere unei noi perioade de expansiune. Într-adevăr, luptele de clasă şi războaiele imperialiste din Epoca Conflictului vor servi probabil la creşterea vitezei declinului civilizaţiei, deoarece acestea disipă capitalul şi deviază bogăţia şi energiile de la activităţi productive către activităţi neproductive.

În majoritatea civilizaţiilor, agonia îndelungată a Epocii Conflictului se încheie în cele din urmă într-o nouă perioadă,Epoca Imperiului Universal. Ca urmare a războaielor imperialiste din Epoca Conflictului, numărul de unităţi politice din civilizaţie este redus prin cucerire. În cele din urmă, cineva iese triumfător. Când se întâmplă acest lucru, avem o singură unitate politică pentru întreaga civilizaţie. Chiar cand zona centrală trece de la Epoca Expansiunii la Epoca Conflictului mai devreme decât zonele periferice, uneori zona centrală este cucerită de un singur stat înainte ca întreaga civilizaţie să fie cucerită de Imperiul Universal. Când se întâmplă acest lucru, imperiul central este în general un stat semi-periferic, în timp ce Imperiul Universal este în general un stat periferic. Astfel, nucleul Mesopotamiei a fost cucerit de Babilonia semi-periferică în jurul anului 1700 î.Hr., în timp ce întreaga civilizaţie mesopotamiană a fost cucerită de Asiria mai periferică în jurul anului 7 2 5 î.Hr. (si înlocuită de Persia complet periferică în jurul 525 î.Hr.). În civilizaţia clasică, zona centrală a fost cucerită de Macedonia semi-periferică în jurul anului 336 î.Hr., în timp ce întreaga civilizaţie a fost cucerită de Roma periferică în jurul anului 146 î.Hr. În alte civilizaţii, Imperiul Universal a fost în mod constant un stat periferic chiar şi atunci când nu a existat o cucerire anterioară a zonei centrale de către un stat semi-periferic. În civilizaţia Maya (1000 î.Hr. - 1550 d.Hr.), zona centrală se afla aparent în Yucatan şi Guatemala, dar Imperiul Universal al aztecilor era centrat în zonele muntoase periferice din centrul Mexicului. În civilizaţia Andină (1500 î.Hr. - 1600 d.Hr.), zonele centrale se aflau pe versanţii şi văile mai joase ale Anzilor centrali şi

nordici, dar Imperiul Universal al incaşilor era centrat în cei mai înalţi Anzi, o zonă periferică.
Civilizaţia canaanită (2200 î.Hr. - 146 î.Hr.) avea zona centrală în Levant, dar Imperiul său Universal, Imperiul Punic, era centrat la Cartagina, în vestul Mediteranei. Dacă ne întoarcem spre Orientul Îndepărtat, vedem nu mai puţin de trei civilizaţii. Dintre acestea, cea mai veche, civilizaţia sinică, a apărut în valea Fluviului Galben după anul 2000 î.Hr., a culminat cu imperiile Chin şi Han după anul 200 î.Hr., şi a fost în mare parte distrusă de invadatorii ural-altaici după anul 400 d.Hr. Din această civilizaţie sinică, în acelaşi mod în care civilizaţia clasică a apărut din civilizaţia cretană sau civilizaţia occidentală a apărut din civilizaţia clasică, au apărut alte două civilizaţii:
(a) civilizaţia chineză, care a început în jurul anului 400 d.Hr., a culminat cu Imperiul Manciu după 1644 şi a fost perturbată de invadatorii europeni în perioada 1790-1930 şi
(b) civilizaţia japoneză, care a început în jurul timpului lui Hristos, a culminat cu Imperiul Tokugawa după 1600 şi este posibil să fi fost complet perturbată de invadatorii din civilizaţia occidentală în secolul de după 1853.
În India, ca şi în China, două civilizaţii au urmat una dupa alta. Deşi ştim relativ puţine despre cea mai veche dintre cele două, cea mai recentă (China) a culminat cu un Imperiu Universal condus de un popor străin şi periferic. Civilizaţia indiană, care a început în jurul anului 3500 î.Hr., a fost distrusă de invadatorii arieni în jurul anului 1700 î.Hr. Civilizaţia hindusă, care a apărut din civilizaţia indiană în jurul 1700 î.Hr., a culminat cu Imperiul Mogul şi a fost distrusă de invadatorii din civilizaţia occidentală în perioada 1500-1900.
Trecând la zona extrem de complicată a Orientului Apropiat, putem observa un model similar. Civilizaţia islamică care a început în jurul anului 500 d.Hr., a culminat cu Imperiul Otoman în perioada 1300-1600 şi a fost continuu în procesul de distrugere a invadatorilor din civilizaţia occidentală din anul 1750.
Exprimate în acest fel, aceste tipare din ciclurile de viaţă ale diferitelor civilizaţii pot părea confuze. Dar dacă le aranjam intr-un tabel, tiparul reiese cu o oarecare simplitate.
Din acest tabel reiese un fapt extraordinar. Din aproximativ douăzeci de civilizaţii care au existat în toată istoria omenirii, am

enumerat şaisprezece. Dintre acestea şaisprezece, doisprezece, posibil paisprezece, sunt deja moarte sau pe moarte, culturile lor fiind distruse de străini capabili să vină cu suficientă putere pentru a perturba civilizaţia, a distruge modurile sale de gândire şi acţiune stabilite şi în cele din urmă a o şterge. Dintre aceste douăsprezece culturi moarte sau pe moarte, şase au fost distruse de europenii purtători ai culturii civilizaţiei occidentale. Când luăm în considerare numărul nenumărat de alte societăţi, mai simple decât civilizaţiile, pe care civilizaţia occidentală le-a distrus sau le distruge acum, societăţi precum hotentoţii, irochezii, tasmanienii, navajo, caribii şi nenumărate altele, întreaga putere înfricoşătoare a civilizaţiei occidentale devine evidentă.

Civilizatii	Perioada	Imp.Universal	Invazii Finale	Declin si Disparitie
Mesopotamiana	6000 î.Hr.-300 î.Hr.	Asirian Egiptean 725 î.Hr.-333 B.C î.Hr.	Grecii	335 î.Hr.-300 î.Hr.
Egipteana	550î.Hr.-300î.Hr.	Egiptean	Grecii	334î.Hr.-300 î.Hr.
Cretana	3500î.Hr.-1150î.Hr.	Minoan Micenian	Dorienii Grecii	1200î.Hr..-1000î.Hr.
Indiana	3500B.C-1500B.C	Harrapa	Arianii	1800B.C-1600 B.C
Canaanita	2200î.Hr.-100î.Hr.	Punic	Romanii	264î.Hr.-146î.Hr.
Sinică	2000î.Hr.-400î.Hr.	Chin Han	Ural-Altaicii	200 d.Hr.-500d.Hr.
Hitită	1800î.Hr.-1150 î.Hr.	Hitit	Indo-Europenii	1200 î.Hr -1000 d.Hr.
Civilizaţia Clasică Romană	1150 î.Hr.-500 d.Hr.	Roman	Germanii	350-600 d.Hr
Andină	1500 î.Hr -1600 d.Hr	Incas	Europenii	1534 d.Hr
Maiasă	1000 î.Hr-1150 d.Hr	Aztec	Europenii	1519 d.Hr
Hindusă	1800 î.Hr-1900 d.Hr	Mogul	Europenii	1500-1900 d.Hr
Chineză	400-1930 d.Hr	Manchu	Europenii	1790-1930
Japoneză	850 î.Hr- ?	Tokugawa	Europenii	1853-
Islamică	500-?	Otoman	Europenii	1750-
Occidentală	350 d.Hr - ?	S.U.A ?	?	?
Ortodoxă	350 d.Hr - ?	Sovietic	?	?

O cauză, deşi nicidecum principala cauză, a capacităţii Civilizaţiei Occidentale de a distruge alte culturi se bazează pe faptul că aceasta se extinde de mult timp. Acest fapt, la rândul său, se bazează pe o altă condiţie la care am făcut deja aluzie, faptul că Civilizaţia Occidentală a trecut prin trei perioade de expansiune, a intrat într-o Epocă a Conflictului de trei ori, de fiecare dată şi-a avut zona centrală cucerită aproape complet de o singură unitate politică, dar nu a reuşit să treacă la Epoca Imperiului Universal, deoarece din confuzia Epocii Conflictului a apărut de fiecare dată o

nouă organizare a societăţii capabilă să se extindă prin propriile sale puteri organizatorice, rezultând că cele patru fenomene caracteristice Epocii Conflictului (scăderea ratei de expansiune, conflictele de clasă, războaiele imperialiste, iraţionalitatea) au fost treptat înlocuite din nou de cele patru tipuri de expansiune tipice unei Epoci a Expansiunii(demografică, geografică,producţie, cunoaştere). Dintr-un punct de vedere strict tehnic, această trecere de la o Epocă a Conflictului la o Epocă a Expansiunii este marcată de o reluare a investiţiilor de capital şi acumulării de capital la scară largă, la fel cum trecerea anterioară de la Epoca Expansiunii la Epoca Conflictului a fost marcată de o rată descrescătoare a investiţiilor şi, în cele din urmă, de o rată descrescătoare de acumulare de capital.
Civilizaţia occidentală a început, aşa cum fac toate civilizaţiile, într-o perioadă de amestec cultural. În acest caz particular, a fost un amestec rezultat din invaziile barbare care au distrus civilizaţia clasică în perioada 350-700 d.Hr.. Prin crearea unei noi culturi din diversele elemente oferite de triburile barbare, lumea romană, lumea sarazină şi, mai presus de toate, lumea evreiască (creştinismul), civilizaţia occidentală a devenit o societate nouă. Această societate a devenit o civilizaţie atunci când s-a organizat, în perioada 700-970 d.Hr., astfel încât a existat acumulare de capital şi începuturi ale investiţiei acestui capital în noi metode de producţie. Aceste noi metode sunt asociate cu o schimbare de la forţele de infanterie la războinici călare în apărare, de la forţa de muncă (a sclavie) la cea animală în utilizarea energiei, de la plug şi tehnologia agricolă pe două câmpuri din Europa mediteraneană la sistemul cu opt boi, plug în grup şi trei câmpuri al popoarelor germanice şi de la orientarea politică centralizată, centrată pe stat, a lumii romane la reţeaua feudală descentralizată, bazată pe putere privată, a lumii medievale. În noul sistem, un număr mic de bărbaţi, echipaţi şi antrenaţi să lupte, primeau taxe şi servicii de la marea majoritate a bărbaţilor care cultivau solul . Din acest sistem defensiv inechitabil, dar eficient, a apărut o distribuţie inechitabilă a puterii politice şi, la rândul său, o distribuţie inechitabilă a venitului economic social. În timp, acest lucru a dus la o acumulare de capital, care, dând naştere cererii de bunuri de lux de origine îndepărtată, a început să schimbe întregul accent economic al societăţii de la organizarea sa anterioară în

unităţi agrare autosuficiente (conace) la schimburi comerciale, specializare economică şi, până în secolul al XIII-lea, la un model de societate complet nou, cu oraşe, o clasă burgheză, răspândirea alfabetizării, libertatea crescândă a alegerilor sociale alternative şi idei noi, adesea tulburătoare.
Din toate acestea a venit prima perioadă de expansiune a Civilizaţiei Occidentale, care a acoperit anii 970-1270. La sfârşitul acestei perioade, organizarea societăţii devenea o colecţie împietrită de interese personale, investiţiile scădeau, iar rata de expansiune începea să scadă.
În consecinţă, Civilizaţia Occidentală, pentru prima dată, a intrat în Epoca Conflictului. Această perioadă,in timpul Războiului de 100 de Ani, al Mortii Negre(ciuma), al marilor erezii şi al conflictelor severe de clasă, a durat din jurul anilor 1270 până în 1420. Până la sfârşitul acestei perioade, Anglia şi Burgundia depuneau eforturi pentru a cuceri ajunul Civilizaţiei Occidentale. Dar, chiar în acel moment, a început o nouă Eră a Expansiunii, folosind o nouă organizare a societăţii care ocolea vechile interese personale ale sistemului feudal-moşieresc.
Această nouă Eră a Expansiunii, numită frecvent perioada capitalismului comercial, a durat aproximativ din 1440 până în jurul anului 1680. Adevăratul impuls pentru expansiunea economică din această perioadă a venit din eforturile de a obţine profituri prin schimbul de bunuri, în special bunuri de semi-lux sau de lux, pe distanţe lungi. În timp, acest sistem de capitalism comercial s-a împietrit într-o structură de interese personale în care profiturile erau căutate prin impunerea de restricţii asupra producţiei sau schimbului de bunuri, mai degrabă decât prin încurajarea acestor activităţi. Această nouă structură a intereselor personale, numită de obicei mercantilism, a devenit o povară atât de mare pentru activităţile economice încât rata de expansiune a vieţii economice a scăzut şi chiar a dat naştere unei perioade de declin economic în deceniile care au urmat după 1690. Luptele de clasă şi războaiele imperialiste generate de această Epocă a Conflictului sunt uneori numite Al Doilea Război de o Sută de Ani. Războaiele au continuat până în 1815, iar luptele de clasă chiar mai mult. Ca urmare a primelor conflicte, Franţa, până în 1810, cucerise cea mai mare parte din aparitia Civilizaţiei Occidentale. Dar aici, la fel cum se întâmplase în 1420, când Anglia cucerise şi

ea o parte din nucleul civilizaţiei spre sfarsitul unei Epoci a Conflictului, victoria a devenit lipsită de sens, deoarece a început o nouă perioadă de expansiune. Aşa cum capitalismul comercial ocolise instituţia pietrificată a sistemului feudal-senior (cavalerismul) după anul 1440, tot aşa capitalismul industrial a ocolit instituţia pietrificată a capitalismului comercial (mercantilismul) după anul 1820.
Noua Eră a Expansiunii, care a făcut imposibilă menţinerea victoriei militar-politice a lui Napoleon din 1810, începuse în Anglia cu mult timp înainte. A apărut ca Revoluţia Agricolă în jurul anului 1725 şi ca Revoluţia Industrială în jurul anului 1775, dar nu a debutat ca o mare explozie de expansiune decât după 1820. Odată începută, a înaintat cu un impuls cum lumea nu mai văzuse niciodată şi părea că Civilizaţia Occidentală ar putea acoperi întregul glob. Datele acelei a treia Epoci a Expansiunii ar putea fi fixate intre 1770-1929, urmând celei de-a doua Epoci a Conflictului din 1690-1815.
Organizarea socială care s-a aflat în centrul acestei noi dezvoltări ar putea fi numită „capitalism industrial”. În cursul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea, aceasta a început să devină o structură a intereselor personale căreia i-am putea da numele de „capitalism monopolist”. Încă din 1890, poate, au început să apară anumite aspecte ale unei noi Ere a Conflictului, a treia din Civilizaţia Occidentală, în special în zona centrală, cu o renaştere a imperialismului, a luptei de clasă, a războiului violent şi a iraţionalităţilor.
Până în anul 1930 era clar că Civilizaţia Occidentală se afla din nou într-o Eră a Conflictului;iar până în 1942, un stat semi-periferic, Germania, cucerise o mare parte din nucleul civilizaţiei. Acest efort a fost înfrânt prin chemarea în luptă a unui stat periferic (Statele Unite) şi a altuia, din afara civilizaţiei (societatea sovietică). Nu este încă clar dacă Civilizaţia Occidentală va continua pe calea marcată de atâtea civilizaţii anterioare sau dacă va fi capabilă să se reorganizeze suficient pentru a intra într-o nouă, a patra Epocă a Expansiunii. Dacă calea va fi cea dintai, această Epocă a Conflictului va continua, fără îndoială, cu cvadruplele caracteristici ale luptei de clasă, războiului, iraţionalităţii şi progresului în declin. În acest caz, vom obţine, fără îndoială, un Imperiu Universal în

care Statele Unite vor conduce cea mai mare parte a Civilizaţiei Occidentale. Aceasta va fi urmată, ca în alte civilizaţii, de o perioadă de decădere şi, în cele din urmă, pe măsură ce civilizaţia slăbeşte, de invazii şi distrugerea totală a culturii occidentale. Pe de altă parte, dacă Civilizaţia Occidentală este capabilă să se reorganizeze şi să intre într-o a patra Eră a Expansiunii, capacitatea Civilizaţiei Occidentale de a supravieţui şi de a continua spre o prosperitate şi o putere sporita va fi strălucitoare. Lăsând la o parte acest viitor ipotetic, s-ar părea că civilizaţia occidentală, în aproximativ cincisprezece sute de ani, a trecut prin opt perioade, astfel:

1. Amestec 350-700
2. Gestaţie, 700-970
3A. Prima expansiune, 970-1270
4A. Primul conflict, 1270-1440
Imperiul Central: Anglia, 1420
3B. A doua expansiune, 1440-1690
4B. Al doilea conflict, 1690-1815
Imperiul Central: Franţa, 1810
3C. A treia expansiune, 1770-1929
4C. Al treilea conflict, 1893-
Imperiul Central: Germania, 1942

Cele două posibilităţi posibile în viitor pot fi enumerate după cum urmează:

Reorganizare	Continuarea procesului
3D. A patra expansiune, 1944-	5.Imperiul Universal (Statele Unite)
	6. Decăderea
	7. Invazia (sfârşitul civilizaţiei)

Din lista civilizaţiilor prezentată anterior, devine oarecum mai uşor de înţeles cum civilizaţia occidentală a reuşit să distrugă (sau încă distruge) culturile altor şase civilizaţii. În fiecare dintre aceste şase cazuri, civilizaţia victimă trecuse deja de perioada Imperiului Universal şi se afla profund în Epoca Decăderii. Într-o astfel de situaţie, civilizaţia occidentală a jucat un rol de invadator similar cu cel jucat de triburile germanice în Civilizaţia Clasică, de dorieni în Civilizaţia Cretană de greci în Civilizaţia Mesopotamiană sau Egipteană, de romani în Civilizaţia Canaanită sau de arieni în Civilizaţia Indiană. Occidentalii care au năvălit asupra aztecilor în

1519, asupra incaşilor în 1534, asupra Imperiului Mogul în secolul al XVIII-lea, asupra Imperiului Manciurian după 1790, asupra Imperiului Otoman după 1774 şi asupra Imperiului Tokugawa după 1853 au jucat acelaşi rol ca vizigoţii şi celelalte triburi barbare în invazia asupra Imperiului Roman după 377. În fiecare caz, rezultatele coliziunii a două civilizaţii, una în Epoca Expansiunii şi cealaltă în Epoca Decăderii, au fost o concluzie previzibilă. Expansiunea avea să distrugă Decăderea.
În cursul diferitelor sale expansiuni, Civilizaţia Occidentală s-a ciocnit cu o singură civilizaţie care nu se afla deja în stadiul de decădere. Această excepţie a fost fratele său vitreg, ca să spunem aşa, civilizaţia reprezentată acum de Imperiul Sovietic. Nu este clar în ce stadiu se află această Civilizaţie „Ortodoxă", dar în mod clar nu se află în stadiul său de decădere. Se pare că Civilizaţia Ortodoxă a început ca o perioadă de amestec (500-1300) şi se află acum în a doua sa perioadă de expansiune. Prima perioadă de expansiune, care a acoperit 1500-1900, abia începuse să se transforme într-o Epocă a Conflictului (1900-1920), când interesele societăţii au fost şterse de înfrângerea în faţa Germaniei în 1917 şi înlocuite de o nouă organizare a societăţii, care a dat naştere unei a doua Epoci a Expansiunii (din 1921). În mare parte din ultimii patru sute de ani, culminând cu secolul al XX-lea, periferiile Asiei au fost ocupate de un semicerc de vechi civilizaţii pe moarte (islamică, hindusă, chineză, japoneză). Acestea au fost sub presiunea civilizaţiei occidentale care venea dinspre oceane şi a civilizaţiei ortodoxe care împingea spre exterior din inima masei terestre eurasiatice. Presiunea oceanică a început cu Vasco da Gama în India în 1498, a culminat la bordul navei de luptă Missouri în Golful Tokyo în 1945 şi a continuat cu atacul anglo-francez asupra Suezului în 1956. Presiunea rusească dinspre nucleul continental a fost aplicată frontierelor interioare ale Chinei, Iranului şi Turciei din secolul al XVII-lea până în prezent.
O mare parte din istoria lumii în secolul al XX-lea a apărut din interacţiunile acestor trei factori (nucleul continental al puterii ruseşti, culturile sfărâmate ale zonei tampon din Asia şi puterile oceanice ale Civilizaţiei Occidentale).

Capitolul 2 — Difuziunea culturală în civilizaţia occidentală

Am spus că cultura unei civilizaţii este creată iniţial în zona sa centrală şi se deplasează în afara catre zonelor periferice, care devin

astfel parte a civilizaţiei. Această mişcare a elementelor culturale este numită „difuzie” de către studenţii la acest subiect. Este demn de remarcat faptul că elementele materiale ale unei culturi, cum ar fi uneltele, armele, vehiculele şi altele asemenea,se răspandesc mai uşor şi, prin urmare, mai rapid decât elementele nemateriale, cum ar fi ideile, formele de artă, perspectivele religioase sau modelele de comportament social.
Din acest motiv, porţiunile periferice ale unei civilizaţii (cum ar fi Asiria în civilizaţia mesopotamiană, Roma sau Spania în civilizaţia clasică şi Statele Unite sau Australia în civilizaţia occidentală) tind să aibă o cultură oarecum mai rudimentară şi mai materială decât zona centrală a aceleaşi civilizaţii.
Elementele materiale ale unei culturi se propagă, de asemenea, dincolo de graniţele unei civilizaţii în alte societăţi şi o fac mult mai uşor decât elementele nemateriale ale culturii. Din acest motiv, elementele nemateriale şi spirituale ale unei culturi sunt cele care îi conferă caracterul distinctiv, mai degrabă decât uneltele şi armele sale, care pot fi atât de uşor exportate către societăţi complet diferite.
Astfel, caracterul distinctiv al civilizaţiei occidentale se bazează pe moştenirea sa creştină, perspectiva sa ştiinţifică,elementele sale umanitare şi punctul său de vedere distinctiv în ceea ce priveşte drepturile individului şi respectul pentru femei, mai degrabă decât în lucruri materiale precum arme de foc, tractoarele, instalaţiile sanitare sau zgârie-norii, toate acestea fiind mărfuri exportabile.
Exportul de elemente materiale dintr-o cultură, în zonele sale periferice şi dincolo de aceasta, către popoarele unor societăţi total diferite are rezultate ciudate. Pe măsură ce elementele culturii materiale se deplasează de la centru spre periferie în interiorul unei civilizaţii, ele tind, pe termen lung, să consolideze periferia în detrimentul nucleului, deoarece nucleul este mai împiedicat în utilizarea inovaţiilor materiale de puterea intereselor personale din trecut şi pentru că nucleul dedică o parte mult mai mare din bogăţia şi energia sa culturii nemateriale. Astfel, aspecte ale Revoluţiei Industriale, precum automobilele şi radiourile, sunt invenţii europene mai degrabă decât americane, dar au fost dezvoltate şi utilizate într-o măsură mult mai mare în America, deoarece această zonă nu a fost împiedicată în utilizarea lor de elemente supravieţuitoare ale feudalismului, ale dominaţiei

bisericeşti, ale distincţiilor rigide de clasă (de exemplu, în educaţie) sau de o atenţie largă acordată muzicii, poeziei, artei sau religiei, aşa cum o găsim în Europa. Un contrast similar poate fi observat în Civilizaţia Clasică intre greci şi romani sau în Civilizaţia Mesopotamiană între sumeriani şi asiriani sau în Civilizaţia Mayaşă între mayaşi şi azteci.
Difuzarea elementelor culturale dincolo de graniţele unei societăţi în cultura altei societăţi prezintă un caz cu totul diferit. Graniţele dintre societăţi reprezintă un obstacol relativ mic în calea difuzării elementelor materiale şi un obstacol relativ mai mare în calea difuzării elementelor nemateriale. Într-adevăr, acest fapt este cel care determină graniţa societăţii, căci, dacă şi elementele nemateriale s-ar propaga, noua zonă în care acestea ar ajunge ar fi o porţiune periferică a vechii societăţi, mai degrabă decât o parte a unei societăţi complet diferite.
Difuzarea elementelor materiale de la o societate la alta are un efect complex asupra societăţii importatoare. Pe termen scurt, aceasta este de obicei beneficiara importului, dar pe termen lung este adesea dezorganizată şi slăbită. Când oamenii albi au venit pentru prima dată în America de Nord, elementele materiale din civilizaţia occidentală s-au răspândit rapid printre diferitele triburi indiene. Indienii din câmpie, de exemplu, erau slabi şi săraci înainte de 1543, dar în acel an calul a început să se raspandeasca spre nord, de la spaniolii din Mexic. În decurs de un secol, indienii din câmpie au fost aduşi la un nivel de trai mult mai ridicat (datorită capacităţii de a vâna călare bizoni) şi au fost întăriţi considerabil în capacitatea lor de a rezista americanilor care veneau spre vest de-a lungul continentului.
Între timp, indienii din zona muntilor Apalaşi , care fuseseră foarte puternici în secolele al XVI-lea şi începutul secolului al XVII-lea, au început să primească arme de foc, capcane de oţel, rujeolă şi, în cele din urmă, whisky de la francezi şi, mai târziu, de la englezi, prin intermediul râului St.Lawrence.
Acestea vicii si boli au subminat foarte mult triburile din masivul Apalas si pe cele din pădurile din zona trans-Apalaşilor şi, în cele din urmă, au subrezit si nativii amerindieni din zonele de câmpie a raului Mississippi, deoarece rujeola şi whisky-ul erau devastatoare şi demoralizatoare iar utilizarea capcanelor şi a armelor de foc de către anumite triburi i-a făcut dependenţi de albi pentru

aprovizionare,în acelaşi timp permitandu-le să pună o presiune fizică mare asupra triburilor mai îndepărtate care nu primiseră încă arme sau capcane. Orice front unit al roşiilor împotriva albilor a devenit imposibil, iar indienii au fost descurajaţi destrămaţi şi distruşi. În general, importul unui element al culturii materiale dintr-o societate în alta este util societăţii importatoare pe termen lung numaidacă este (a) productiv, (b) poate fi realizat în cadrul societăţii însăşi şi (c) poate fi integrat în cultura nematerială a societăţii importatoare fără a o demoraliza. Impactul distructiv al civilizaţiei occidentale asupra atâtor alte societăţi se bazează pe capacitatea sa de a le demoraliza cultura ideologică şi spirituală, precum şi pe capacitatea sa de a le distruge într-un sens material prin arme de foc. Când o societate este distrusă de impactul altei societăţi, oamenii rămân într-un amestec de reziduri de elemente culturale derivate din propria cultură distrusă, precum şi din cultura invadatoare.

Aceste elemente oferă, în general, instrumentele pentru satisfacerea nevoilor materiale ale acestor oameni, dar nu pot fi organizaţi într-o societate funcţională din cauza lipsei unei ideologii şi a unei coeziunii spirituale. Astfel de oameni fie pier, fie sunt încorporaţi ca indivizi şi grupuri mici într-o altă cultură, a cărei ideologie o adoptă pentru ei înşişi şi, mai presus de toate, pentru copiii lor.

În unele cazuri, însă, oamenii care rămân cu resturile unei culturi distruse sunt capabili să reintegreze elementele culturale într-o societate nouă şi o cultură nouă. Ei sunt pregatiti să facă acest lucru deoarece obţin o nouă cultură imaterială şi, prin urmare, o nouă ideologie şi o nouă morală care servesc drept coeziune pentru elementele împrăştiate ale culturii trecute accesibile in prezent. O astfel de nouă ideologie poate fi importată sau poate fi indigenă, dar în ambele cazuri devine suficient de integrată cu elementele necesare ale culturii materiale pentru a forma un întreg funcţional şi, prin urmare, o nouă societate. Printr-un astfel de proces se nasc toate societăţile noi şi, prin urmare, toate civilizaţiile noi. În acest fel, Civilizaţia Clasică s-a născut din scheletul Civilizaţiei Cretane în perioada 1150 î.Hr. - 900 î.Hr., iar Civilizaţia Occidentală s-a născut din rămăşiţele Civilizaţiei Clasice în perioada 350 - 700 d.Hr. Este posibil ca noi civilizaţii să se nască în resturile civilizaţiilor distruse de Civilizaţia Occidentală la periferia Asiei. În aceste epave se află resturi ale civilizaţiilor islamică, hindusă, chineză şi

japoneză. În prezent, se pare că noi civilizaţii ar putea fi în curs de naştere în Japonia, posibil în China, mai puţin probabil în India şi, în mod obscur, în Turcia sau Indonezia. Naşterea unei civilizaţii puternice din oricare sau mai multe aceste cantitati infime ar avea o semnificaţie primordială în istoria lumii, deoarece ar servi drept contrabalans la expansiunea civilizaţiei sovietice pe teritoriul Eurasiei.
Trecând de la un viitor ipotetic la un trecut istoric, putem urmări difuzia elementelor culturale în cadrul civilizaţiei occidentale, de la zona sa centrală, prin zone periferice şi spre exterior, către alte societăţi. Unele dintre aceste elemente sunt suficient de importante pentru a necesita o examinare mai detaliată.
Printre elementele tradiţiei occidentale care s-au difuzat foarte lent sau deloc se află o legătură strâns legată de idei care stă la baza ideologiei occidentale. Acestea includ creştinismul, perspectiva ştiinţifică, umanitarismul şi ideea valorii şi drepturilor unice ale individului.
Dar din această legătură de idei au izvorât o serie de elemente ale culturii materiale, dintre care cele mai notabile sunt asociate cu tehnologia. Acestea s-au difuzat uşor, chiar şi către alte societăţi. Această capacitate a tehnologiei occidentale de a emigra şi incapacitatea perspectivei ştiinţifice, cu care o astfel de tehnologie este destul de strâns asociată, de a face acest lucru au creat o situaţie anormală: societăţi precum Rusia Sovietică, care, din cauza lipsei tradiţiei metodei ştiinţifice au dat dovadă de puţină inventivitate în tehnologie, sunt totuşi capabile să ameninţe civilizaţia occidentală prin utilizarea, la scară gigantică, a unei tehnologii aproape în întregime importate din civilizaţia occidentală. O situaţie similară s-ar putea dezvolta în orice civilizaţii noi care apar la periferia Asiei.
Cele mai importante părţi ale tehnologiei occidentale pot fi enumerate in patru puncte:
1. Capacitatea de a ucide: dezvoltarea armelor
2. Capacitatea de a conserva viaţa: dezvoltarea salubrităţii şi a serviciilor medicale
3. Capacitatea de a produce atât alimente, cât şi bunuri industriale
4. Îmbunătăţiri în transporturi şi comunicaţii
Am vorbit deja despre difuzarea armelor de foc occidentale. Impactul pe care acestea l-au avut asupra zonelor periferice şi a

altor societăţi, de la invazia Mexicului de către Cortez, în 1519, până la utilizarea primei bombe atomice asupra Japoniei în 1945, este evident. Mai puţin evidentă, dar pe termen lung cu o semnificaţie mult mai mare, este capacitatea civilizaţiei occidentale de a învinge bolile şi de a amâna moartea prin progresele in salubritate şi medicina. Aceste progrese au început în nucleul civilizaţiei occidentale înainte de anul 1500, dar şi-au exercitat Impactul deplin abia din jurul anului 1750, odată cu apariţia vaccinării, eradicarea ciumei şi progresul constant în salvarea de vieţi omeneşti prin descoperirea antisepsiei în secolul al XIX-lea şi a antibioticelor în secolul al XX-lea. Aceste descoperiri şi tehnici s-au difuzat din nucleul civilizaţiei occidentale şi au dus la o scădere a ratei mortalităţii în Europa de Vest şi America aproape imediat, în sudul şi estul Europei ceva mai târziu, iar în Asia abia în perioada de după 1900. Semnificaţia cutremurătoare a acestei difuziuni va fi discutată într-o clipă.

Cuceririle civilizaţiei occidentale asupra tehnicilor de producţie sunt atât de remarcabile încât au fost onorate cu termenul „revoluţie” în toate cărţile de istorie care se ocupă de acest subiect. Stapanirea problemei producerii alimentelor, cunoscută sub numele de Revoluţia Agricolă, a început în Anglia încă la începutul secolului al XVIII-lea, să zicem în jurul anului 1725. Cea a producerii bunurilor manufacturate, cunoscută sub numele de Revoluţia Industrială, a început, de asemenea, în Anglia, la aproximativ cincizeci de ani după Revoluţia Agricolă, să zicem în jurul anului 1775. Relaţia dintre aceste două „revoluţii” una cu cealaltă şi cu „revoluţia” din salubritate şi sănătate publică, precum şi ratele diferite la care aceste trei „revoluţii” s-au difuzat sunt de cea mai mare importanţă pentru înţelegerea atât a istoriei civilizaţiei occidentale, cât şi a impactului acesteia asupra altor societăţi.

Activităţile agricole, care asigură principala sursă de alimente a tuturor civilizaţiilor, drenează elementele nutritive din sol. Dacă aceste elemente nu sunt înlocuite, productivitatea solului va fi redusă la un nivel periculos de scăzut. În perioada medievală şi modernă timpurie a istoriei europene, aceste elemente nutritive, în special azotul, au fost înlocuite prin acţiunea vremii alternand culturile,lăsarea terenului fara cultura fie un an la trei, fie chiar la fiecare doi ani. Acest lucru a avut efectul de a reduce terenul arabil la jumătate sau cu o treime. Revoluţia Agricolă a fost un pas imens

înainte, deoarece a înlocuit anul de repaus cu o cultură leguminoasă ale cărei rădăcini au crescut oferta de azot din sol prin captarea acestui gaz din aer şi fixarea lui în sol într-o formă utilizabilă de către viaţa vegetală. Întrucât cultura leguminoasă care a înlocuit anul de repaus al ciclului agricol de odinioara era în general o cultură precum lucerna, trifoiul sau sparceta, care asigura hrana pentru vite, această Revoluţie Agricolă nu numai că a crescut conţinutul de azot din sol pentru culturile ulterioare de cereale, dar a crescut şi numărul şi calitatea animalelor de fermă, crescând astfel oferta de carne şi produse animale pentru hrană şi, de asemenea, crescând fertilitatea solului prin creşterea ofertei de gunoi de grajd pentru îngrăşăminte. Rezultatul net al întregii Revoluţii Agricole a fost o creştere atât a cantităţii, cât şi a calităţii alimentelor. Mai puţini oameni au reuşit să producă mai multă hrană astfel încât mulţi bărbaţi au fost eliberaţi de povara producerii acesteia şi şi-au putut dedica talentul altor activităţi, cum ar fi guvernul, educaţia, ştiinţa sau afacerile. Se spune că în anul 1700 era necesară munca agricolă a douăzeci de persoane pentru a produce suficientă hrană pentru douăzeci şi una de persoane, în timp ce în unele zone, până în anul 1900, trei persoane puteau produce suficientă hrană pentru douăzeci şi una de persoane, eliberând astfel șaptesprezece persoane pentru activităţi non-agricole.

Această Revoluţie Agricolă, care a început în Anglia înainte de anul 1725, a ajuns în Franţa după anul 1800, dar nu a ajuns în Germania sau nordul Italiei decât după anul 1830. Încă din anul 1900, abia se răspândise în Spania, sudul Italiei şi Sicilia, Balcani sau Europa de Est în general. În Germania, în jurul anului 1840, această Revoluţie Agricolă a primit un nou impuls prin introducerea utilizării îngrăşămintelor chimice şi a primit un alt impuls în Statele Unite după 1880 prin introducerea maşinilor agricole care au redus nevoia de forţă de muncă umană. Aceleaşi două zone, cu contribuţii din partea altor ţări, au dat un alt impuls considerabil producţiei agricole după anul 1900 prin introducerea de noi seminţe şi culturi mai bune prin selecţia seminţelor şi hibridizare.

Aceste mari progrese agricole de după anul 1725 au făcut posibile progresele în producţia industrială după 1775, furnizând alimente şi, prin urmare, forţa de muncă pentru dezoltarea sistemului de

fabrici şi ascensiunea oraşelor industriale. Îmbunătăţirile aduse serviciilor sanitare şi medicale după anul 1775 au contribuit la acelaşi scop prin reducerea ratei mortalităţii şi prin facilitarea locuirii în oraşe a unui număr mare de persoane fără pericolul epidemiilor.
„Revoluţia Transporturilor" şi-a adus, de asemenea, contribuţia la construirea lumii moderne. Această contribuţie a început, destul de lent, în jurul anului 1750, odată cu construirea de canale şi de autostrăzi prin noile metode de construcţie a drumurilor concepute de John L. McAdam (drumuri „macadamizate"). Cărbunele a ajuns pe canale, iar alimentele pe noile drumuri către noile oraşe industriale după anul 1800. După 1825, ambele au fost mult îmbunătăţite prin dezvoltarea unei reţele de căi ferate, în timp ce comunicaţiile au fost accelerate prin utilizarea telegrafului (după 1837) şi a cablului (după 1850). Această „cucerire a distanţei" a fost incredibil de accelerată în secolul al XX-lea prin utilizarea motoarelor cu combustie internă în automobile, aeronave şi nave şi prin apariţia telefoanelor şi a comunicaţiilor radio.
Principalul rezultat al acestei accelerări extraordinare a comunicaţiilor şi transporturilor a fost apropierea tuturor părţilor lumii, iar impactul culturii europene asupra lumii non-europene a fost mult intensificat. Acest impact a fost şi mai copleşitor de faptul că Revoluţia Transporturilor s-a răspândit din Europa extrem de rapid, difuzându-se aproape la fel de rapid ca răspândirea armelor europene, ceva mai rapid decât răspândirea serviciilor sanitare şi medicale europene şi mult mai rapid decât răspândirea industrialismului european, a tehnicilor agricole europene sau a ideologiei europene. După cum vom vedea imediat, multe dintre problemele cu care se confrunta lumea la mijlocul secolului al XX-lea îşi aveau rădăcinile în faptul că aceste aspecte diferite ale modului de viaţă european s-au răspândit în lumea non-europeană cu viteze atât de diferite încât lumea non-europeană le-a obţinut într-o ordine complet diferită de cea în care le obţinuse Europa.
Un exemplu al acestei diferenţe poate fi observat în faptul că în Europa ,Revoluţia Industrială a avut loc în general, înainte de Revoluţia Transporturilor, dar în lumea non-europeană această secvenţă a fost inversată.
Aceasta înseamnă că Europa a fost capabilă să producă propriul fier, oţel şi cupru pentru a-şi construi propriile căi ferate şi fire

telegrafice, dar lumea non-europeană a putut construi aceste lucruri doar obţinând materialele industriale necesare din Europa şi devenind astfel debitor al Europei.
Viteza cu care Revoluţia Transporturilor s-a răspândit din Europa poate fi observată în faptul că în Europa calea ferată a început înainte de 1830, telegraful înainte de 1840, automobilul în jurul 1890 şi radioul în jurul anului 1900. Calea ferată transcontinentală din Statele Unite s-a deschis în 1869; până în 1900, calea ferată transsiberiană şi calea ferată Cape Town-Cairo erau în plină construcţie, iar calea ferata Berlin-Bagdad abia începea. Până la aceeaşi dată - 1900 - India, Balcanii, China şi Japonia erau acoperite de o reţea de căi ferate, deşi niciuna dintre aceste zone, la acea dată, nu era suficient dezvoltată din punct de vedere industrial pentru a se asigura cu oţelul sau cuprul necesar pentru a construi sau a întreţine o astfel de reţea. Etapele ulterioare ale Revoluţiei Transporturilor, cum ar fi automobilele sau radiourile, s-au răspândit şi mai rapid şi au fost folosite pentru a traversa deşerturile Saharei sau ale Arabiei în decurs de o generaţie de la apariţia lor în Europa.
Un alt exemplu important al acestei situaţii poate fi observat în faptul că în Europa,Revoluţia Agricolă a început înainte de Revoluţia Industrială. Datorită acestui fapt, Europa a reuşit să îşi mărească producţia de alimente şi, prin urmare, oferta de forţă de muncă necesară industrializării. Dar în lumea non-europeană (cu excepţia Americii de Nord), efortul de industrializare a început, în general, înainte de a exista un succes notabil în obţinerea unui sistem agricol mai productiv. Drept urmare, oferta sporită de alimente (şi, prin urmare, de forţă de muncă) necesară pentru creşterea oraşelor industriale din lumea non-europeană a fost, în general, obţinută nu atât din creşterea producţiei de alimente, cât dintr-o reducere a ponderii alimentelor produse adresate ţăranilor În special în Uniunea Sovietică, viteza mare de industrializare din perioada 1926-1940 a fost atinsă printr-o opresiune nemiloasă a comunităţii rurale, în care milioane de ţărani şi-au pierdut viaţa. Efortul de a copia această metodă sovietică în China comunistă din anii 1950 a adus acea zonă în pragul dezastrului.
Cel mai important exemplu al unor astfel de rate de difuzie diferenţiate a două evoluţii europene apare în diferenţa dintre răspândirea revoluţiei producătoare de alimente şi răspândirea

revoluţiei în salubritate şi servicii medicale. Această diferenţă a devenit de aşa natură încât consecinţele mondiale zguduitoare până la mijlocul secolului al XX-lea sunt atât de importante încât trebuie să petrecem mult timp examinând-o.
În Europa, Revoluţia Agricolă, care a servit la creşterea ofertei de alimente, a început cu cel puţin cincizeci de ani înainte de începuturile revoluţiei în salubritate şi servicii medicale, care au redus numărul de decese şi, prin urmare, au crescut numărul populaţiei. Cele două date pentru aceste două începuturi ar putea fi plasate aproximativ intre anii 1725 şi 1775. Ca urmare a acestei diferenţe, Europa a avut în general suficiente alimente pentru a-şi hrăni populaţia în creştere. Când populaţia a ajuns la un punct în care Europa însăşi nu-şi mai putea hrăni propriul popor (să zicem în jurul anului 1850), zonele periferice ale lumii europene şi non-europene erau atât de dornice să fie industrializate (sau să obţină căi ferate) încât Europa a putut obţine alimente non-europene în schimbul produselor industriale europene. Această secvenţă de evenimente a fost o combinaţie foarte fericită pentru Europa. Dar succesiunea evenimentelor din lumea non-europeană a fost destul de diferită şi mult mai puţin fericită. Nu numai că lumea non-europeană a avut parte de industrializare înainte de a avea parte de revoluţia în producţia alimentară; a avut şi revoluţia în serviciile sanitare şi medicale înainte de a avea o creştere suficientă a alimentelor pentru a face faţă creşterii populaţiei. Drept urmare, explozia demografică care a început în nord-vestul Europei la începutul secolului al XIX-lea s-a răspândit în Europa de Est şi în Asia, cu consecinţe din ce în ce mai nefericite pe măsură ce se propaga. Rezultatul a fost crearea celei mai mari probleme sociale a lumii secolului al XX-lea.
Majoritatea societăţilor stabile şi primitive, cum ar fi amerindienii înainte de 1492 sau Europa medievală, nu au o problemă majoră demografică, deoarece rata natalităţii este echilibrată de rata mortalităţii. În astfel de societăţi, ambele sunt ridicate, populaţia este stabilă, iar cea mai mare parte a acestei populaţii este tânără (sub optsprezece ani). Acest tip de societate (deseori numită Populaţie de tip A) este ceea ce a existat în Europa în perioada medievală (să zicem în jurul anului 1400) sau chiar într-o parte a perioadei moderne timpurii (să zicem în jurul anului 1700). Ca urmare a creşterii ofertei de alimente în Europa după 1725 şi a

capacităţii sporite a bărbaţilor de a salva vieţi datorită progreselor în domeniul salubrităţii şi al medicinei după 1775, rata mortalităţii a început să scadă, rata natalităţii a rămas ridicată, populaţia a început să crească, iar numărul persoanelor în vârstă din societate a crescut. Aceasta a dat naştere la ceea ce am numit explozia demografică (sau populaţia de tip B). Drept urmare, populaţia Europei (începând cu Europa de Vest) a crescut în secolul al XIX-lea, iar cea mai mare parte a acestei populaţii se afla în floarea vârstei (cu vârste cuprinse între optsprezece şi patruzeci şi cinci de ani), anii oportuni serviciului militar pentru bărbaţi şi anii fertili pentru femei.
În acest moment, ciclul demografic al unei populaţii în expansiune intră într-o a treia etapă (Tipul de populaţie C) în care şi rata natalităţii începe să scadă. Motivele acestei scăderi a ratei natalităţii nu au fost niciodată explicate într-un mod satisfăcător, dar, ca o consecinţă a acesteia, apare o nouă condiţie demografică marcată de o rată a natalităţii în scădere, o rată a mortalităţii scăzută şi o populaţie în stabilizare şi îmbătrânire, a cărei cea mai mare parte se află în anii de maturitate de la treizeci la şaizeci de ani. Pe măsură ce populaţia îmbătrâneşte din cauza scăderii numărului de naşteri şi a creşterii speranţei de viaţă, o parte din ce în ce mai mare a populaţiei a depăşit anii în care are copii sau serveste in armata. Acest lucru face ca rata natalităţii să scadă şi mai rapid şi, în cele din urmă, dă naştere unei populaţii atât de îmbătrânite încât rata mortalităţii începe să crească din nou din cauza creşterii mari a deceselor cauzate de bătrâneţe sau de accidentele inevitabilei senilităţii. În consecinţă, societatea trece într-o a patra etapă a ciclului demografic (Populaţie de tip D). Această etapă este marcată de o rată a natalităţii în scădere, o rată a mortalităţii în creştere, o populaţie în scădere şi o populaţie în care cea mai mare parte are peste cincizeci de ani.
Trebuie recunoscut că natura celei de-a patra etape a acestui ciclu demografic se bazează pe consideraţii teoretice mai degrabă decât pe observaţii empirice, deoarece chiar şi Europa de Vest, unde ciclul este cel mai avansat, nu a atins încă această a patra etapă. Cu toate acestea, pare destul de probabil că va trece într-o astfel de etapă până în anul 2000, iar deja numărul tot mai mare de persoane în vârstă a dat naştere la noi probleme şi la o nouă ştiinţă

numită geriatrie, atât în Europa de Vest, cât şi în estul Statelor Unite.
După cum am spus, Europa a trecut deja prin primele trei etape ale acestui ciclu demografic ca urmare a Revoluţiei Agricole de după 1725 şi a Revoluţiei Sanitare-Medicale de după 1775. Pe măsură ce aceste două revoluţii s-au difuzat din Europa de Vest către zone mai periferice ale lumii (revoluţia protectoare vieţii omeneşti depăşind revoluţia producătoare de alimente în acest proces), aceste zone mai îndepărtate au intrat, una câte una, în ciclul demografic. Aceasta înseamnă că explozia demografică (tipul populaţiei B) s-a deplasat din Europa de Vest către Europa Centrală apoi in Europa de Est şi, în final, către Asia şi Africa. Până la mijlocul secolului al XX-lea, India era pe deplin cuprinsă de explozia demografică, populaţia sa crescând cu o rată de aproximativ 5 milioane pe an, în timp ce populaţia Japoniei a crescut de la 55 de milioane în 1920 la 94 de milioane în 1960. Un exemplu excelent al funcţionării acestui proces poate fi observat în Ceylon, unde în 1920 rata natalităţii era de 40 la mie, iar rata mortalităţii era de 32 la mie, dar în 1950 rata natalităţii era încă la 40, în timp ce rata mortalităţii scăzuse la 12.
Înainte de a examina impactul acestei evoluţii asupra istoriei lumii în secolul al XX-lea, să analizăm două tabele scurte care vor clarifica acest proces.
Ciclul demografic poate fi împărţit în patru etape, pe care le-am desemnat prin primele patru litere ale alfabetului. Aceste patru etape pot fi distinse în funcţie de patru trăsături: rata natalităţii, rata mortalităţii, numărul populaţiei şi distribuţia pe vârste. Natura celor patru etape, în aceste patru aspecte, poate fi observată în tabelul următor:

Ciclul demografic

Etapa	A	B	C	D
NATALITATEA	**RIDICATA**	**RIDICATA**	**IN SCADERE**	**SCAZUTA**
RATA MORTALITATII	**RIDICATA**	**IN SCADERE**	**SCAZUTA**	**IN CRESTERE**
NUMAR	**STABIL**	**IN CRESTERE**	**STABIL**	**IN SCADERE**
DISTRIBUTIA PE VARSTA	**MULTI TINERI (sub 18 ani)**	**MULTI IN PRIMA TINERETE (18-45 de ani)**	**MULTI DE VARSTA MIJLOCIE (peste 30 DE ANI)**	**MULTI BATRANI (peste 50 de ani)**

Consecințele acestui ciclu demografic (și ale exploziei demografice rezultate), pe măsură ce se difuzează din Europa de Vest către zonele mai periferice ale lumii, pot fi desprinse din tabelul următor, care prezintă cronologia acestei mișcări în cele patru zone ale Europei de Vest, Europei Centrale, Europei de Est și Asiei:

Difuzia ciclului demografic

	Zone			
Perioada	**Europa de Vest**	**Europa Centrala**	**Europa de Est**	**Asia**
1700	A	A	A	A
1800	B	A	A	A
1850	B	B	A	A
1900	C	B	B	A
1950	C	C	B	B
2000	D	D	C	B

În acest tabel, linia celei mai mari presiuni demografice (explozia demografică a populației de tip B) a fost marcată cu o linie continuă. Aceasta arată că a existat o secvență, la intervale de aproximativ cincizeci de ani, de patru presiuni demografice succesive care ar putea fi desemnate cu următoarele denumiri:
Presiune anglo-franceză, în jurul anului 1850
Presiune germano-italiană, în jurul anului 1900
Presiune slavă, în jurul anului 1950
Presiune asiatică, în jurul anului 2000
Această difuzie a presiunii spre exterior, dinspre nucleul vest-european al civilizației occidentale, poate contribui mult la o înțelegere mai aprofundată a perioadei 1850-2000. Ajută la explicarea rivalității anglo-franceze din jurul anului 1850, a alianței anglo-franceze bazate pe frica de Germania după 1900, a alianței

lumii libere bazate pe frica de Rusia Sovietică după 1950 şi a pericolului pentru ambele civilizaţii, occidentală şi sovietică din cauza presiunii asiatice până în anul 2000.
Aceste exemple arată cum înţelegerea noastră asupra problemelor lumii secolului al XX-lea poate fi dezvaluită printr-un studiu al diferitelor evoluţii ale Europei Occidentale şi al ratelor variabile cu care acestea s-au difuzat către porţiunile mai periferice ale civilizaţiei occidentale şi în cele din urmă către lumea non-occidentală. Pe scurt, am putea enumera aceste evoluţii în ordinea în care au apărut în Europa de Vest, precum şi în ordinea în care au apărut în lumea mai îndepărtată, non-occidentală:
Evoluţii în Europa de Vest
1. Ideologia occidentală
2. Revoluţia în domeniul armelor (în special al armelor de foc)
3. Revoluţia agricolă
4. Revoluţia industrială
5. Revoluţia în domeniul salubrităţii şi medicinei
6. Explozie demografică
7. Revoluţia în transporturi şi comunicaţii
Evoluţii în Asia
1. Revoluţia în domeniul armelor
2. Revoluţia în transporturi şi comunicaţii
3. Revoluţia în domeniul salubrităţii şi medicinei
4. Revoluţia industrială
5. Explozie demografică
6. Revoluţia agricolă
7. Şi în cele din urmă (dacă există), ideologia occidentală
Bineînţeles, aceste două liste reprezintă doar o aproximare brută a adevărului. În lista europeană ar trebui să fie destul de clar că fiecare dezvoltare este enumerată în ordinea începutului său şi că fiecare dintre aceste trăsături a fost un proces continuu de dezvoltare de atunci. În lista asiatică ar trebui să fie clar că ordinea de sosire a diferitelor atribute este destul de diferită în diferite zone şi că ordinea dată pe această listă este doar una care pare să se aplice mai multor domenii importante. Bineînţeles,problemele care decurg din apariţia acestor trăsături în zonele asiatice depind de ordinea în care trăsăturile sosesc şi, prin urmare, sunt destul de diferite în zonele în care această ordine de sosire este diferită.

Principala diferenţa provine dintr-o inversare a ordinii între punctele 3 şi 4.
Faptul că Asia a obţinut aceste trăsături într-o ordine diferită de cea a Europei este de cea mai mare semnificaţie. Vom dedica o mare parte din restul acestei cărţi examinării acestui subiect. În acest moment am putea sublinia două aspecte ale acestuia. În 1830, democraţia se dezvolta rapid în Europa şi în America.
În acea perioadă, dezvoltarea armamentului ajunsese la un punct în care guvernele nu puteau obţine arme mult mai eficiente decât cele pe care le puteau obţine persoanele fizice.
Mai mult, persoanele fizice puteau obţine arme bune deoarece aveau un nivel de viaţă suficient de ridicat pentru a şi-l permite (ca urmare a Revoluţiei Agricole), iar astfel de arme erau ieftine (ca urmare a Revoluţiei Industriale). Până în 1930 (şi chiar mai mult până în 1950), dezvoltarea armelor avansase până la punctul în care guvernele puteau obţine arme mai eficiente (bombardiere, maşini blindate, aruncătoare de flăcări, gaze otrăvitoare şi altele asemenea) decât persoanele fizice. Mai mult, în Asia, aceste arme mai bune au ajuns înainte ca nivelul de trai să poată fi ridicat de Revoluţia Agricolă sau costurile armelor să fie reduse suficient de Revoluţia Industrială. Mai mult, nivelul de trai a fost menţinut scăzut în Asia deoarece Revoluţia Medicală şi Sanitară şi explozia demografică au sosit înainte de Revoluţia Agricolă. Drept urmare, guvernele din Europa din 1830 cu greu au îndrăznit să oprime poporul, iar democraţia era în creştere; Însă în lumea non-europeană, până în 1930 (şi chiar mai mult până în 1950), guvernele au îndrăznit şi au putut să-şi oprime popoarele, care nu puteau face prea multe pentru a le împiedica. Când adăugăm la această imagine faptul că ideologia Europei Occidentale avea elemente democratice puternice derivate din tradiţiile sale creştine şi ştiinţifice, în timp ce ţările asiatice aveau tradiţii autoritare în viaţa politică, putem vedea că democraţia avea un viitor promiţător în Europa în 1830, dar un viitor foarte obscur în Asia în 1950.
Dintr-un alt punct de vedere, putem observa că în Europa, succesiunea revoluţiilor agro-industriale-transportaţionale a făcut posibil ca Europa să aibă un nivel de trai în creştere şi o opresiune rurală redusă, deoarece Revoluţia Agricolă a furnizat hrana şi, prin urmare, forţa de muncă pentru industrialism şi pentru facilităţile de transport. Însă în Asia, unde succesiunea acestor trei revoluţii

a fost diferită (în general: Transport-Industrie-Agricultura), forţa de muncă putea fi obţinută din Revoluţia Sanitar-Medicală, însă hrana pentru această forţă de muncă putea fi obţinută doar prin oprimarea populaţiei rurale şi împiedicarea oricăror îmbunătăţiri reale ale standardelor de viaţă. Unele ţări au încercat să evite acest lucru împrumutând capital pentru căi ferate şi oţelării de la ţările europene, mai degrabă decât prin strângerea de capital din economiile propriului popor, dar acest lucru a însemnat că aceste ţări au devenit debitoare (şi, prin urmare, într-o oarecare măsură, subordonate) Europei. Naţionalismul asiatic a ajuns de obicei să fie indignateze de acest rol de debitor şi să prefere rolul opresiunii rurale a propriului popor de către propriul guvern. Cel mai frapant exemplu al acestei preferinţe pentru opresiunea rurală în detrimentul capitalului străin a fost făcut în Uniunea Sovietică în 1928, odată cu deschiderea planurilor cincinale.
Alegeri oarecum similare, dar mai puţin drastice, au fost făcute chiar mai devreme în Japonia şi mult mai târziu în China.
Dar nu trebuie să uităm niciodată că aceste alegeri dificile, precum şi altele, au trebuit să fie făcute de asiatici, deoarece ei au obţinut trăsăturile difuze ale civilizaţiei occidentale într-o ordine diferită de cea în care le-a obţinut Europa.

Capitolul 3 — Trecerea Europei către secolul al XX-lea

În timp ce însuşireile, Europei se răspândeau în lumea non-europeană, Europa trecea şi ea prin schimbări profunde şi se confrunta cu alegeri dificile pe plan intern. Aceste alegeri erau asociate cu schimbări drastice, în unele cazuri am putea spune inversări, ale perspectivei Europei. Aceste schimbări pot fi clasate in opt parti. Secolul al XIX-lea a fost marcat de (1) credinţa în bunătatea înnăscută a omului; (2) secularism; (3) credinţa în progres; (4) liberalism; (5) capitalism; (6) credinţa în ştiinţă; (7) democraţie; (8) naţionalism. În general, aceşti opt factori au functionat împreună în secolul al XIX-lea. În general, erau consideraţi compatibili între ei; prietenii unuia erau în general prietenii celorlalţi; iar duşmanii unuia erau în general duşmanii restului. Metternich şi De Maistre se opuneau în general tuturor

celor opt; Thomas Jefferson şi John Stuart Mill erau în general în favoarea tuturor celor opt.
Credinţa în bunătatea înnăscută a omului îşi are rădăcinile în secolul al XVIII-lea, când multora li se părea că omul se naşte bun şi liber, dar era peste tot distorsionat, corupt şi înrobit de instituţii şi convenţii rele. După cum spunea Rousseau, „Omul se naşte liber, dar este peste tot în lanţuri".
Astfel a apărut credinţa în „nobilul sălbatic",nostalgia romantică pentru natură şi pentru simpla nobilime şi onestitatea locuitorilor unui ţinut îndepărtat. Dacă omul ar putea fi eliberat, considerau ei, eliberat de corupţia societăţii şi a convenţiilor sale artificiale, eliberat de povara proprietăţii, a statului, a clerului şi a regulilor căsătoriei, atunci omul, părea clar, s-ar putea ridica la înălţimi nevisate până atunci - ar putea, într-adevăr, să devină un fel de supraom, practic un zeu.
Acest spirit a declanşat Revoluţia Franceză. Acest spirit a fost cel care a determinat izbucnirea încrederii în sine şi a optimismului atât de caracteristic întregii perioade 1770-1914.
Evident, dacă omul este înnăscut curat şi are nevoie doar să fie eliberat de restricţiile sociale, el este capabil de realizări extraordinare în această lume a timpului şi nu trebuie să-şi amâne speranţele de mântuire personală în eternitate. Evident, dacă omul este o creatură divină ale cărei acţiuni nedivine se datorează doar frustrărilor convenţiilor sociale, nu este nevoie să ne facem griji cu privire la slujirea lui Dumnezeu sau la devotamentul faţă de orice alt scop lumesc. Omul poate realiza cel mai mult prin slujirea lui însuşi şi devotamentul faţă de obiectivele acestei lumi. Astfel a venit triumful secularismului.
Strâns legate de aceste credinţe din secolul al XIX-lea, conform cărora natura umană este bună, că societatea este rea, şi că optimismul şi secularismul erau atitudini rezonabile, erau anumite teorii despre natura răului.
Pentru mintea secolului al XIX-lea, răul, sau păcatul, era o concepţie negativă. Indica doar o lipsă sau, cel mult, o distorsiune a binelui. Orice idee despre păcat sau rău ca o forţă pozitivă malignă opusă binelui şi capabilă să existe prin propria sa natură, lipsea complet din mintea tipică a secolului al XIX-lea. Pentru o astfel de minte, singurul rău era frustrarea, iar singurul păcat, represiunea.

Aşa cum ideea negativă despre natura răului decurgea din credinţa că natura umană era bună, tot aşa şi ideea liberalismului decurgea din credinţa că societatea era rea. Căci, dacă societatea era rea, statul, care era puterea coercitivă organizată a societăţii, era de două ori mai rău, iar dacă omul era bun, trebuia eliberat, mai presus de toate, de puterea coercitivă a statului. Liberalismul a fost recolta care a ieşit din acest pământ. În aspectul său cel mai larg, liberalismul credea că oamenii ar trebui eliberaţi de puterea coercitivă cât mai complet posibil. În aspectul său cel mai restrâns, liberalismul credea că activităţile economice ale omului ar trebui eliberate complet de „interferenţa statului". Această ultimă credinţă, rezumată în strigătul de luptă „Fără guvern în afaceri", era numită în mod obişnuit „laissez-faire".
Liberalismul, care includea laissez-faire-ul, era un termen mai larg, deoarece i-ar fi eliberat pe oameni de puterea coercitivă a oricărei biserici, armate sau alte instituţii şi ar fi lăsat societăţii puţină putere dincolo de cea necesară pentru a-i împiedica pe cei puternici să-i oprime fizic pe cei slabi.
Din ambele perspective, liberalismul se baza pe o superstiţie aproape universal acceptată în secolul al XIX-lea, cunoscută sub numele de „comunitatea de interese". Această credinţă stranie şi neexaminată susţinea că, pe termen lung, exista într-adevăr o comunitate de interese între membrii unei societăţi. Ea susţinea că, pe termen lung, ceea ce era bine pentru un membru al societăţii era bine pentru toţi şi că ceea ce era rău pentru unul era rau pentru toţi. Dar mergea mult mai departe de atât. Teoria „comunităţii de interese" credea că exista un model social posibil în care fiecare membru al societăţii ar fi în siguranţă, liber şi prosper şi că acest model putea fi atins printr-un proces de adaptare, astfel încât fiecare persoană să poată intra în acel loc în model la care abilităţile sale înnăscute îi dădeau dreptul. Aceasta implica două corolare pe care secolul al XIX-lea era pregătit să le accepte: (1) că abilităţile umane sunt înnăscute şi pot fi distorsionate sau suprimate doar prin disciplina socială şi (2) că fiecare individ este cel mai bun judecător al propriului său interes. Toate acestea împreună formează doctrina „comunităţii de interese", o doctrină care susţinea că, dacă fiecare individ face ceea ce i se pare cel mai bine pentru sine, rezultatul, pe termen lung, va fi cel mai bun pentru societate în ansamblu.

Strâns legate de ideea „comunităţii de interese” erau alte două credinţe ale secolului al XIX-lea: credinţa în progres şi în democraţie. Omul obişnuit din 1880 era convins că el era punctul culminant al unui lung proces de progres inevitabil, care se desfăşura de nenumărate milenii şi care avea să continue la nesfârşit în viitor. Această credinţă în progres era atât de fixată încât tindea să considere progresul atât ca fiind inevitabil, cât şi automat. Din luptele şi conflictele universului, ieşeau constant lucruri mai bune,iar dorinţele sau planurile obiectelor în sine aveau puţin de-a face cu procesul.
Ideea de democraţie a fost, de asemenea, acceptată ca inevitabilă, deşi nu întotdeauna la fel de dezirabilă, deoarece secolul al XIX-lea nu a putut înlătura complet sentimentul persistent că o guvernare de către cei mai buni sau de către cei puternici ar fi mai bună decât o guvernare de către majoritate. Dar faptele dezvoltării politice au făcut ca conducerea de către majoritate să fie inevitabilă şi a ajuns să fie acceptată, cel puţin în Europa de Vest, mai ales deoarece era compatibilă cu liberalismul şi cu comunitatea de interese.
Liberalismul, comunitatea de interese şi credinţa în progres au condus aproape inevitabil la practica şi teoria capitalismului. Capitalismul era un sistem economic în care forţa motivatoare era dorinţa de profit privat, aşa cum este determinat printr-un sistem de preţuri. Se considera că un astfel de sistem, prin căutarea creşterii profiturilor pentru fiecare individ, ar oferi un progres economic fără precedent sub liberalism şi în acord cu comunitatea de interese. În secolul al XIX-lea, acest sistem, în asociere cu avansul fără precedent al ştiinţelor naturale, a dat naştere industrialismului (adică producţiei de energie) şi urbanismului (adică vieţii urbane), ambele fiind considerate ca fiind concomitente inevitabile progresului de către majoritatea oamenilor, dar cu cea mai mare suspiciune de către o minoritate persistentă şi vocală.
Secolul al XIX-lea a fost, de asemenea, o epocă a ştiinţei. Prin acest termen înţelegem credinţa că universul se supune unor legi raţionale care puteau fi descoperite prin observare şi puteau fi folosite pentru a-l controla.
Această credinţă era strâns legată de optimismul perioadei, de credinţa sa în progresul inevitabil şi in secularism. Acesta din urmă a apărut ca o tendinţă spre materialism. Aceasta ar putea fi definită

ca credinţa că toată realitatea este în cele din urmă explicabilă în termenii legilor fizice şi chimice care se aplică materiei temporale. Ultimul atribut al secolului al XIX-lea nu este nicidecum cel mai puţin important: naţionalismul. A fost marea epocă a naţionalismului, o mişcare care a fost discutată în multe cărţi lungi şi neconcludente, dar care poate fi definită în scopurile noastre ca „o mişcare pentru unitate politică cu cei cu care credem că suntem înrudiţi". Ca atare, naţionalismul din secolul al XIX-lea a avut o forţă dinamică care a funcţionat în două direcţii.

Pe de o parte, a servit la uniunea persoanelor de aceeaşi naţionalitate într-o unitate strânsă, satisfăcătoare din punct de vedere emoţional. Pe de altă parte, a servit la divizarea persoanelor de naţionalităţi diferite în grupuri antagonice, adesea în detrimentul avantajelor lor politice, economice sau culturale reciproce reale. Astfel, în perioada la care ne referim, naţionalismul a acţionat uneori ca o forţă de coeziune, creând o Germanie unită şi o Italie unită dintr-un amestec de unităţi politice distincte.

Dar uneori, pe de altă parte, naţionalismul a acţionat ca o forţă perturbatoare în cadrul unor state dinastice precum Imperiul Habsburgic sau Imperiul Otoman, divizând aceste mari state într-un număr de unităţi politice distincte.

Aceste caracteristici ale secolului al XIX-lea au fost atât de mult modificate în secolul al XX-lea, încât ar putea părea, la prima vedere, ca şi cum acestea din urmă nu ar fi nimic mai mult decât opusul celor dintâi. Acest lucru nu este complet corect, dar nu există nicio îndoială că majoritatea acestor caracteristici au fost drastic modificate în secolul al XX-lea. Această schimbare a apărut dintr-o serie de experienţe zdrobitoare care au perturbat profund tiparele de comportament şi de credinţă, de organizare socială şi speranţele umane. Dintre aceste experienţe zdrobitoare, principalele au fost trauma Primului Război Mondial, agonia prelungită a depresiunii mondiale şi violenţa fără precedent a distrugerii celui de-al Doilea Război Mondial. Dintre acestea trei, Primul Război Mondial a fost, fără îndoială, cel mai important. Pentru un popor care credea în bunătatea înnăscută a omului, în progresul inevitabil, în comunitatea de interese şi în rău ca simplă absenţă a binelui, Primul Război Mondial, cu milioanele sale de morţi şi miliardele sale de dolari irosiţi, a fost o lovitură atât de teribilă încât este dincolo de capacitatea umană de a o înţelege. De fapt, nu s-a

obţinut niciun succes real în înţelegerea acesteia. Oamenii vremii o considerau o aberaţie temporară şi inexplicabilă, căreia trebuia să i se pună capăt cât mai curând posibil şi să fie uitată imediat ce a fost încheiată. Prin urmare, oamenii aproape in unanimitate, în 1919, au luat hotărârea de a restaura lumea din 1913. Acest efort a fost un eşec. După zece ani de eforturi pentru a ascunde noua realitate a vieţii sociale printr-o faţadă pictată să arate ca în 1913, prefăcătoria a explodat, iar oamenii au fost forţaţi, vrând sau nu, să înfrunte realitatea sumbră a secolului al XX-lea.
Evenimentele care au distrus frumoasa lume de vis din 1919-1929 au fost prăbuşirea bursei, depresiunea mondială, criza financiară mondială şi, în cele din urmă, strigătul marţial al reînarmării şi agresiunii. Astfel, depresiunea şi războiul i-au forţat pe oameni să realizeze că vechea lume a secolului al XIX-lea trecuse pentru totdeauna şi i-au făcut să caute să creeze o lume nouă în conformitate cu faptele condiţiilor actuale. Această lume nouă, rodul perioadei 1914-1945, şi-a asumat forma recognoscibilă abia la sfârşitul primei jumătăţi a secolului.
Spre deosebire de credinţa secolului al XIX-lea că natura umană este înnăscut bună şi că societatea corupe, secolul al XX-lea a ajuns să creadă că natura umană este, dacă nu înnăscută rea, cel puţin capabilă să fie foarte rea. Lăsat de capul său, se pare ca astăzi, omul decade foarte uşor la nivelul junglei sau chiar mai jos, iar acest rezultat poate fi prevenit doar prin antrenament şi puterea coercitivă a societăţii. Astfel, omul este capabil de atrocitati, dar societatea poate preveni acest lucru. Odată cu această schimbare de la oameni buni şi societate rea la oameni răi şi societate bună, a apărut o reacţie de la optimism la pesimism şi de la secularism la religie. În acelaşi timp, opinia că răul este doar absenţa binelui a fost înlocuită cu ideea că răul este o forţă foarte pozitivă căreia trebuie să i se reziste şi să fie depăşită. Ororile lagărelor de concentrare ale lui Hitler şi ale unităţilor de muncă forţată ale lui Stalin sunt în principal responsabile pentru această schimbare. Asociate cu aceste schimbări sunt şi alte câteva. Convingerea că abilităţile umane sunt înnăscute şi ca ar trebui lăsate libere de constrângeri sociale pentru a se putea manifesta a fost înlocuită de ideea că abilităţile umane sunt rezultatul antrenamentului social şi trebuie să fie îndreptate către scopuri acceptabile din punct de vedere social.

Astfel, liberalismul şi laissez-faire-ul trebuie înlocuite, aparent, de disciplină socială şi planificare. Comunitatea de interese care ar apărea dacă oamenii ar fi lăsaţi pur şi simplu să-şi urmeze propriile dorinţe a fost înlocuită de ideea comunităţii bunăstării, care trebuie creată prin acţiune organizatorică conştientă. Credinţa în progres a fost înlocuită de teama de regres social sau chiar de anihilare umană. Vechiul marş al democraţiei cedează acum în faţa avansului insidios al autoritarismului, iar capitalismul individual al motivului profitului pare pe cale să fie înlocuit de capitalismul de stat al economiei asistentei sociale. Ştiinţa, din toate părţile, este contestată de mistici, dintre care unii mărşăluiesc sub steagul ştiinţei însăşi; urbanismul şi-a depăşit apogeul şi este înlocuit de suburbanism sau chiar de „ati parasi ţară"; iar naţionalismul îşi găseşte atracţia patriotică contestată de apeluri către grupuri mult mai largi de clasă, ideologice sau de anvergură continentală.
Am acordat deja o oarecare atenţie modului în care o serie de inovaţii vest-europene cum ar fi industrialismul şi explozia demografică, s-au difuzat către lumea periferică non-europeană cu viteze atât de diferite încât au ajuns în Asia într-o ordine cu totul diferită faţă de cea în care părăsiseră Europa de Vest. Acelaşi fenomen poate fi observat în cadrul civilizaţiei occidentale în ceea ce priveşte caracteristicile Europei din secolul al XIX-lea pe care le-am enumerat. De exemplu, naţionalismul era deja evident în Anglia în momentul înfrângerii Armadei spaniole în 1588; a făcut ravagii în Franţa în perioada de după 1789; a ajuns în Germania şi Italia abia după 1815, a devenit o forţă puternică în Rusia şi Balcani spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi a fost vizibil în China, India şi Indonezia, şi chiar în Africa neagră, abia în secolul al XX-lea. Modele oarecum similare de difuzie pot fi găsite în ceea ce priveşte răspândirea democraţiei, a guvernării parlamentare, a liberalismului şi a secularismului.
Regula, însă, nu este atât de generală sau atât de simplă pe cât pare la prima vedere. Excepţiile şi complicaţiile par mai numeroase pe măsură ce ne apropiem de secolul al XX-lea. Chiar mai devreme era evident că sosirea statului suveran nu a urmat acest model, despotismul iluminat şi creşterea autorităţii publice supreme apărând în Germania şi chiar în Italia, înainte de a apărea în Franţa. Educaţia universală gratuită a apărut şi în Europa Centrală înainte de a apărea într-o ţară occidentală precum Anglia.

Socialismul este, de asemenea, un produs al Europei Centrale, mai degrabă decât al Europei Occidentale, şi s-a mutat de la prima la cea de-a doua abia în al cincilea deceniu al secolului al XX-lea. Aceste excepţii de la regula generală despre mişcarea spre est a evoluţiilor istorice moderne au diverse explicaţii. Unele dintre acestea sunt evidente, dar altele sunt foarte complicate. Ca un exemplu al unei astfel de complicaţii, am putea menţiona că în Europa Occidentală naţionalismul, industrialismul, liberalismul şi democraţia au fost atinse în general în această ordine.
Dar în Germania, toate au apărut cam în aceeaşi perioadă. Germanilor li se părea că pot realiza naţionalismul şi industrialismul (ambele pe care le doreau) mai rapid şi cu mai mult succes dacă sacrificau liberalismul şi democraţia. Astfel, în Germania naţionalismul a fost realizat într-un mod nedemocratic, prin „sânge şi fier", cum spunea Bismarck, în timp ce industrialismul a fost realizat sub auspiciile statului, mai degrabă decât prin liberalism. Această selecţie de elemente şi contracararea elementelor,unul împotriva celuilalt a fost posibilă în zonele mai periferice doar pentru că aceste zone aveau experienţa anterioară a Europei de Vest de studiat, copiat, evitat sau modificat. Uneori, au fost nevoite să modifice aceste trăsături pe măsură ce se dezvoltau. Acest lucru se poate observa din următoarele consideraţii. Când Revoluţia Industrială a început în Anglia şi Franţa, aceste ţări au reuşit să strângă capitalul necesar pentru noi fabrici, deoarece aveau deja Revoluţia Agricolă şi pentru că, fiind primii producători de bunuri industriale, au realizat profituri excesive care puteau fi folosite pentru a furniza capital.
Însă în Germania şi în Rusia, capitalul a fost mult mai greu de găsit, deoarece au obţinut Revoluţia Industrială mai târziu, când trebuiau să concureze cu Anglia şi Franţa, şi nu au putut obţine profituri atât de mari pentru că nu aveau deja o Revolutie Agricola pe baza careia să-şi construiască Revoluţia Industrială.
Prin urmare, în timp ce Europa de Vest, cu mult capital şi arme democratice şi ieftine îşi putea finanţa industrializarea cu liberalism şi democraţie, Europa Centrală şi de Est a avut dificultăţi în finanţarea industrializării, iar acolo procesul a fost amânat până într-o perioadă în care armele democratice ieftine şi simple erau înlocuite cu arme scumpe şi complicate. Aceasta a însemnat că capitalul pentru căi ferate şi fabrici trebuia strâns cu asistenţă

guvernamentală; liberalismul a scăzut; naţionalismul în ascensiune a încurajat această tendinţă; iar natura nedemocratică a armelor existente a arătat clar că atât liberalismul, cât şi democraţia trăiau o existenţă extrem de precară.
Ca o consecinţă a unor astfel de situaţii, unele dintre trăsăturile care au apărut în Europa de Vest în secolul al XIX-lea s-au răspândit în zone mai periferice ale Europei şi Asiei cu mare dificultate şi doar pentru o scurtă perioadă. Printre aceste trăsături mai puţin robuste ale marelui secol al Europei de Vest am putea menţiona liberalismul, democraţia, sistemul parlamentar, optimismul şi credinţa în progresul inevitabil. Acestea erau, am putea spune, flori de o natură atât de delicată încât nu au putut supravieţui unei perioade lungi de furtună. Faptul că secolul al XX-lea le-a supus la perioade lungi de vreme furtunoasă este clar dacă ne gândim că a adus o depresiune economică mondială intercalată între două războaie mondiale.

Partea a Doua — Civilizaţia Occidentală până în 1914
Capitolul 4 — Modelul Schimbării

Pentru a obține o perspectivă, uneori împărţim cultura unei societăţi, într-un mod oarecum arbitrar, în mai multe configuratii diferite. De exemplu, putem împărţi o societate în şase aspecte: militar, politic, economic, social, religios, intelectual. Firește, există legături foarte strânse între aceste diverse aspecte; şi în fiecare aspect există legături foarte strânse între ceea ce există astăzi şi ceea ce a existat într-o epocă anterioară. De exemplu, am putea dori să vorbim despre democraţie ca fapt (sau aspect) politic. Pentru a vorbi despre ea într-un mod inteligent, nu ar trebui doar să ştim ce este astăzi, ci ar trebui şi să vedem ce relaţie are cu faptele anterioare la nivel politic, precum şi relaţia sa cu diverse fapte de pe celelalte cinci niveluri ale societăţii. Firește, nu putem vorbi inteligent decât dacă avem o idee destul de clară despre ce înţelegem prin cuvintele pe care le folosim. Din acest motiv, vom defini frecvent termenii pe care îi folosim în discutarea acestui subiect.

Organizarea Puterii

Nivelul militar se ocupă de organizarea forţei, nivelul politic de

organizarea puterii, iar nivelul economic de organizarea bogăţiei. Prin „organizarea puterii” într-o societate înţelegem modalităţile prin care se obţin ascultarea şi consimţământul (sau acceptarea). Relaţiile strânse dintre niveluri pot fi observate din faptul că există trei modalităţi de bază de a câştiga ascultarea: prin forţă, prin cumpărarea consimţământului cu bogăţie şi prin persuasiune. Fiecare dintre aceste trei ne conduce la un alt nivel (militar, economic sau intelectual) în afara nivelului politic. În acelaşi timp, organizarea puterii de astăzi (adică a metodelor de obţinere a obedientei în societate) este o dezvoltare a metodelor folosite pentru a obţine supunerea în societate într-o perioadă anterioară.

Schimbare majoră în secolul XX

Aceste relaţii sunt importante deoarece în secolul XX, în civilizaţia occidentală, toate cele şase niveluri se schimbă cu o rapiditate uimitoare, iar relaţiile dintre niveluri se schimbă, de asemenea, cu mare viteză. Când adăugăm la această imagine confuză a civilizaţiei occidentale faptul că alte societăţi o influenţează sau sunt influenţate de ea, s-ar părea că lumea din secolul al XX-lea este aproape prea complicată pentru a fi înţeleasă. Acest lucru este într-adevăr adevărat şi va trebui să simplificăm (poate chiar să simplificăm excesiv) aceste complexităţi pentru a ajunge la un nivel scăzut de înţelegere.

Când vom fi atins un nivel atât de scăzut, poate că vom putea ridica nivelul înţelegerii noastre aducând în mintea noastră, puţin câte puţin, unele dintre complexităţile care există în lumea însăşi.

Nivelul militar în civilizaţia occidentală

La nivel militar, în civilizaţia occidentală din secolul al XX-lea, principala dezvoltare a fost o creştere constantă a complexităţii şi a costului armelor. Atunci când armele sunt ieftine de obţinut şi atât de uşor de utilizat încât aproape oricine le poate folosi după o scurtă perioadă de antrenament, armatele sunt în general alcătuite din mase mari de soldaţi amatori. Astfel de arme le numim „arme neprofesioniste”, şi astfel de armate le-am putea numi „armate de masă formate din cetăţeni-soldaţi”. Epoca lui Pericle în Grecia clasică şi secolul al XIX-lea în civilizaţia occidentală au fost perioade ale armelor neprofesioniste şi ale cetăţenilor-soldaţi. Dar secolul al XIX-lea a fost precedat (la fel ca şi epoca lui Pericle) de o perioadă în care armele erau scumpe şi necesitau un antrenament îndelungat pentru utilizarea lor. Astfel de arme le numim arme „specializate”.

Perioadele armelor specializate sunt în general perioade ale unor armate mici de soldaţi profesionişti (de obicei mercenari).
Într-o perioadă a armelor specializate, minoritatea care deţine astfel de arme poate de obicei forţa majoritatea căreia îi lipsesc să se supună; astfel, o perioadă a armelor specializate tinde să dea naştere unei perioade de guvernare a minorităţilor şi a unui guvern autoritar. Dar o perioadă a armelor neprofesioniste este o perioadă în care toţi oamenii sunt aproximativ egali ca putere militară, o majoritate poate obliga o minoritate să cedeze, iar guvernarea majorităţii sau chiar guvernarea democratică tinde să creasca.
Perioada medievală în care cea mai bună armă era de obicei un cavaler călare (în mod clar o armă specializată) a fost o perioadă de guvernare a minorităţilor şi a unui guvern autoritar. Chiar şi atunci când cavalerul medieval a devenit învechit (împreună cu castelul său de piatră) prin inventarea prafului de puşcă şi apariţia armelor de foc, aceste arme noi erau atât de scumpe şi atât de dificil de utilizat (până în 1800) încât guvernarea minorităţilor şi guvernul autoritar au continuat, chiar dacă acel guvern a căutat să-şi impună conducerea trecând de la cavalerii călare la lăncieri profesionişti şi muschetari. Dar după 1800, armele au devenit mai ieftine de obţinut şi mai uşor de utilizat. Până în 1840, un revolver Colt se vindea cu 27 de dolari, iar o muschetă Springfield cu puţin mai mult, acestea fiind cam cele mai bune arme pe care oricine le putea obţine la acea vreme. Astfel, armate de masă formate din cetăţeni, echipate cu aceste arme ieftine şi uşor de utilizat, au început să înlocuiască armatele de soldaţi profesionişti, începând cu anul 1800 în Europa şi chiar mai devreme în America. În acelaşi timp, guvernele democratice au început să înlocuiască guvernele autoritare (dar în principal în acele zone în care noile arme ieftine erau disponibile şi standardele de viaţă locale erau suficient de ridicate pentru a permite oamenilor să le obţină).
Sosirea armatei de masă formate din cetăţeni-soldaţi în secolul al XIX-lea a creat o problemă dificilă de control, deoarece tehnicile de transport şi comunicaţii nu atinseseră un nivel suficient de ridicat pentru a permite vreo flexibilitate de control într-o armată de masă. O astfel de armată putea fi deplasată pe jos sau pe calea ferată; guvernul putea comunica cu diversele sale unităţi doar prin

poștă sau prin telegramă. Problema gestionării unei armate de masă prin astfel de tehnici a fost rezolvată parţial în Războiul Civil American din 1861-1865 şi complet de Helmuth von Moltke pentru Regatul Prusiei în Războiul Austro-Prusac din 1866. Soluţia a fost una rigidă: un plan de campanie era pregătit în prealabil împotriva unui adversar specific, cu un calendar stabilit şi instrucţiuni detaliate pentru fiecare unitate militară; comunicările erau pregătite şi chiar emise în prealabil, pentru a fi utilizate conform calendarului. Acest plan era atât de inflexibil încât semnalul de mobilizare era practic un semnal de a ataca un anumit stat vecin, deoarece planul, odată iniţiat, nu putea fi modificat şi cu greu putea fi încetinit. Cu această metodă rigidă, Prusia a creat Imperiul German prin zdrobirea Austriei în 1866 şi a Franţei în 1871. Până în anul 1900, toate statele europene adoptaseră aceeaşi metodă şi aveau planuri fixe în care semnalul de mobilizare constituia un atac asupra unui vecin - un vecin, în unele cazuri (cum ar fi în invazia germană a Belgiei), cu care atacatorul nu avea nici o dispută reală. Astfel, când semnalul de mobilizare a fost dat în 1914, statele europene s-au năpustit unele asupra altora.

Ascensiunea guvernului autoritar

În secolul al XX-lea, situaţia militară s-a schimbat drastic în două moduri. Pe de o parte, comunicaţiile şi transporturile au fost atât de îmbunătăţite prin inventarea radioului şi a motorului cu ardere internă, încât controlul şi mişcarea trupelor şi chiar a soldaţilor individuali au devenit foarte flexibile; mobilizarea a încetat să mai fie echivalentă cu atacul, iar atacul a încetat să mai fie echivalent cu războiul total. Pe de altă parte, începând cu prima utilizare a tancurilor, gazelor, obuzelor explozive puternice şi bombardamentelor tactice din aer în 1915-1918 şi continuând cu toate inovaţiile în materie de arme care au dus la prima bombă atomică din 1945, armele specializate au devenit superioare armelor pentru amatori. Acest lucru a avut un dublu rezultat care încă se contura la mijlocul secolului: armata de cetăţeni-soldaţi, înrolată, a început să fie înlocuită de o armată mai mică de soldaţi specializaţi profesionişti, iar guvernul autoritar a început să înlocuiască guvernul democratic.

Nivelul politic în civilizaţia occidentală

La nivel politic, schimbări la fel de profunde au avut loc în secolul al XX-lea. Aceste schimbări au fost asociate cu baza pe care se

putea plasa un apel la loialitate şi în special cu nevoia de a găsi o bază de statornicie care să poată câştiga fidelitatea pe zone din ce în ce mai intinse din partea unor grupuri de oameni tot mai numeroase. În Evul Mediu timpuriu, când nu exista stat şi nicio autoritate publică, organizarea politică fusese sistemul feudal, care era ţinut laolaltă prin obligaţii de loialitate personală între un număr mic de oameni. Odată cu reapariţia statului şi a autorităţii publice, noi modele de comportament politic au fost organizate în ceea ce se numeşte „monarhia feudală". Aceasta a permis statului să reapară pentru prima dată de la prăbuşirea Imperiului lui Carol cel Mare în secolul al IX-lea, dar cu o loialitate restrânsă bazata pe un număr relativ mic de persoane pe o suprafaţă relativ mică. Dezvoltarea armelor şi îmbunătăţirea constantă a transporturilor şi a comunicaţiilor au făcut posibilă impunerea supunerii pe zone din ce în ce mai largi şi au făcut necesară bazarea loialităţii pe ceva mai larg decât statornicia personală faţă de un monarh feudal. Prin urmare, monarhia feudală a fost înlocuită de monarhia dinastică.
În acest sistem, supuşii datorau credinţă unei familii regale (dinastie), deşi adevărata bază a dinastiei se baza pe loialitatea unei armate profesioniste de lăncieri şi muşchetari.

Ascensiunea statului naţional

Trecerea de la armata profesionistă de mercenari la armata de masă de cetăţeni-soldaţi, împreună cu alţi factori care acţionau la alte niveluri de cultură, a făcut necesară lărgirea din nou a bazei de credinţă după anul 1800. Noua bază a fost naţionalismul şi a dat naştere statului naţional ca unitate politică tipică a secolului al XIX-lea. Această schimbare nu a fost posibilă pentru statele dinastice mai mari, care conduceau peste multe grupuri lingvistice şi naţionale diferite. Până în anul 1900, trei vechi monarhii dinastice erau ameninţate cu dezintegrarea de valul crescând de agitaţie naţionalistă. Aceste trei, Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Otoman şi Imperiul Rus al Romanovilor, s-au dezintegrat ca o consecinţă a înfrângerilor din Primul Război Mondial. Însă unităţile teritoriale mai mici care le-au înlocuit, state precum Polonia, Cehoslovacia sau Lituania, organizate în mare parte pe baza grupurilor lingvistice, ar fi putut reflecta suficient de adecvat sentimentele naţionaliste ale secolului al XIX-lea, dar au reflectat foarte inadecvat evoluţiile în domeniul armelor, comunicaţiilor,

transporturilor şi economiei secolului al XX-lea. Până la mijlocul acestui ultim secol, aceste evoluţii atingeau un punct în care statele care puteau produce cele mai noi instrumente de coerciţie erau în poziţia de a impune obedienţa pe zone mult mai mari decât cele ocupate de popoare care vorbeau aceeaşi limbă sau se considerau ca având o naţionalitate comună. Chiar din 1940, parea că trebuie găsită o nouă bază, cu o anvergură mai continentală decât grupurile naţionale existente, pentru noile super-state care începeau să se nască. A devenit clar că baza loialităţii pentru aceste noi super-state de anvergură continentală trebuie să fie ideologică mai degrabă decât naţională. Astfel, statul naţional al secolului al XIX-lea a început să fie înlocuit de blocul ideologic al secolului al XX-lea. În acelaşi timp, trecerea de la armele neprofesionale la cele specializate a făcut probabil ca noua formă de organizare să fie autoritară mai degrabă decât democratică, aşa cum fusese statul naţional anterior. Cu toate acestea, prestigiul puterii şi influenţei Marii Britanii în secolul al XIX-lea a fost atât de mare în prima treime a secolului al XX-lea, încât sistemul parlamentar britanic a continuat să fie copiat peste tot unde oamenii erau chemaţi să instituie o nouă formă de guvernare. Acest lucru s-a întâmplat în Rusia în 1917, în Turcia în 1908, în Cehoslovacia şi Polonia în 1918-1919 şi în majoritatea statelor din Asia (cum ar fi China în 1911).

Nivelul economic al Civilizaţiei Occidentale

Când ne îndreptăm atenţia către nivelul economic, ne îndreptăm către o serie de evoluţii complexe. Ar fi plăcut dacă am putea pur şi simplu să le ignorăm, dar evident nu putem, deoarece problemele economice au fost de o importanţă capitală în secolul al XX-lea şi nimeni nu poate înţelege perioada fără cel puţin o înţelegere rudimentară a problemelor economice. Pentru a le simplifica oarecum, le putem împărţi în patru aspecte: (a) energie; (b) materiale; (c) organizare; şi (d) control.

Este destul de clar că niciun bun economic nu poate fi produs fără utilizarea energiei şi a materialelor.

Istoria primei se împarte în două părţi principale, fiecare dintre ele fiind împărţită în două subpărţi.

Diviziunea principală, în jurul anului 1830, separă o perioadă anterioară, când producţia folosea energia furnizată prin intermediul corpurilor vii, şi o perioadă ulterioară, când producţia

folosea energie din combustibili fosili furnizaţi prin intermediul motoarelor. Prima jumătate este subdivizată într-o perioadă anterioară de forţă de muncă (şi sclavie) şi o perioadă ulterioară care folosea energia animalelor de tracţiune. Această subdiviziune a avut loc aproximativ în jurul anului 1000 d.Hr.
A doua jumătate (din 1830) este subdivizată într-o perioadă care a folosit cărbune în motoarele cu aburi şi o perioadă care a folosit petrol în motoarele cu ardere internă. Această subdiviziune a avut loc în jurul anului 1900 sau puţin mai târziu.
Dezvoltarea utilizării materialelor este familiară tuturor. Putem vorbi despre o epocă a fierului (înainte de 1830), o epocă a oţelului (1830-1910) şi o epocă a aliajelor, metalelor uşoare şi materialelor sintetice (din 1910). Firește, toate aceste date sunt arbitrare şi aproximative, deoarece diferitele perioade au început la date diferite în zone diferite, difuzându-se spre exterior de la originea lor din zona centrală a Civilizaţiei Occidentale din nord-vestul Europei.

Șase perioade de dezvoltare

Când ne îndreptăm atenţia către evoluţiile care au avut loc în organizarea economică, abordăm un subiect de mare importanţă. Şi aici putem vedea o secvenţă de mai multe perioade. Au existat șase Astfel de perioade, fiecare cu propria formă tipică de organizare economică. La început, în Evul Mediu timpuriu, civilizaţia occidentală avea un sistem economic aproape în întregime agricol, organizat în moşii autosuficiente, aproape fără comerţ sau industrie. Acestui sistem moşieresc-agrar i s-a adăugat, după aproximativ 1050, un nou sistem economic bazat pe comerţul cu bunuri de lux de origine îndepărtată, în scopul obţinerii de profit. Acesta l-am putea numi capitalism comercial.
A avut două perioade de expansiune, una în perioada 1050-1270, iar cealaltă în perioada 1440- 1690.
Organizarea tipică a acestor două perioade a fost compania comercială (în a doua am putea spune compania comercială autorizată, precum Compania Golfului Massachusetts, Compania Golfului Hudson sau diversele companii ale Indiilor de Est).
Următoarea perioadă de organizare economică a fost etapa capitalismului industrial, care a început în jurul anului 1770 şi s-a caracterizat prin conducerea de către proprietar prin intermediul proprietăţii unice sau al parteneriatului. A treia perioadă o putem

numi capitalism financiar. A început în jurul anului 1850, a atins apogeul în jurul anului 1914 şi s-a încheiat în jurul anului 1932. Formele sale tipice de organizare economică au fost societatea cu răspundere limitată şi societatea holding. A fost o perioadă de management financiar sau bancar, mai degrabă decât una de management de către proprietar, ca în perioada anterioară a capitalismului industrial. Această perioadă de capitalism financiar a fost urmată de o perioadă de capitalism monopolist. În această a patra perioadă, formele tipice de organizare economică au fost carteluriles i asociaţiile comerciale. Această perioadă a început să apară în jurul anului 1890, a preluat controlul sistemului economic de la bancheri în jurul anului 1932 şi se distinge ca o perioadă de dominaţie managerială, spre deosebire de managementul de către proprietar şi managementul financiar din cele două perioade imediat precedente. Multe dintre caracteristicile sale continuă, chiar şi astăzi, dar evenimentele dramatice ale celui de-al Doilea Război Mondial şi ale perioadei postbelice au plasat-o într-un context social şi istoric atât de diferit încât a creat o nouă, a şasea, perioadă de organizare economică, care ar putea fi numită „economia pluralistă". Caracteristicile acestei a şasea perioade vor fi descrise mai târziu.

Etapele dezvoltării economice

Relaţia aproximativă dintre aceste diferite etape poate fi observată în tabelul următor:

Nume	Perioada	Tipul Org.	Management
Domeniul seniorial	670-	Mosie	Local
Capitalism Comercial	a.1050-1270 b.1440-1690	a.Companie autorizată b.Companie	Mercantilism municipal Mercantilism statal
Capitalism Industrial	1770-1870	Firme Private Firme in participatie	
Capitalism Financiar	1850-1932	Corporatii Trusturi de investitii	Bancheri
Capitalism monopolist	1890-1950	Carteluri Asociatii Comerciale	Manageri
Economia Pluralista	1934-Prezent	Grupuri de lobby	Tehnocrati

Finanțe și capitalism monopolist

Două lucruri trebuie remarcate. În primul rând, aceste diverse etape sau perioade sunt completari într-un fel şi există multe etape anterioare care au supravietuit în cele ulterioare. Încă din 1925, exista un conac care încă funcţiona în Anglia, iar compania autorizată a lui Cecil Rhodes, care a deschis Rhodesia (Compania Britanică a Africii de Sud), a fost autorizată abia în 1889. În acelaşi mod, astăzi ar putea fi create firme private conduse de proprietari care se ocupa de activităţi industriale sau corporaţii şi societăţi holding care se ocupa de activităţi financiare.
În al doilea rând, toate perioadele ulterioare sunt numite capitalism. Acest termen înseamnă „un sistem economic motivat de urmărirea profiturilor în cadrul unui sistem de preţuri". Capitalistul comercial căuta profituri din schimbul de bunuri; capitalistul industrial căuta profituri din fabricarea bunurilor; capitalistul financiar căuta profituri din manipularea creanţelor asupra banilor; iar capitalistul monopolist căuta profituri din manipularea pieţei pentru a stabili preţul pieţei şi cantitatea vândută astfel încât profiturile sale să fie maximizate.

Patru etape majore ale expansiunii economice

Este interesant de observat că, ca o consecinţă a acestor diferite etape de organizare economică, Civilizaţia Occidentală a trecut prin patru etape majore de expansiune economică marcate de date aproximative 970-1270, 1440-1690, 1770-1928 şi din 1950 pana in prezent. Trei dintre aceste etape de expansiune au fost urmate de izbucnirea războaielor imperialiste, pe măsură ce etapa de expansiune a ajuns la încheierea sa. Acestea au fost Războiul de 100 de Ani şi Războaiele Italiene (1338-1445, 1494-1559), al Doilea Război de 100 de Ani (1667-1815) şi războaiele mondiale (1914-1945). Contextul economic al celui de-al treilea dintre acestea va fi examinat mai târziu în acest capitol, dar acum trebuie să continuăm analiza noastră generală a condiţiilor civilizaţiei occidentale în ceea ce priveşte alte aspecte ale culturii.
Una dintre acestea este a patra etapa şi ultima porţiune a nivelului economic, cea care se ocupă de controlul economic.

Patru etape ale controlului economic

Controlul economic a trecut prin patru etape în civilizaţia occidentală. Dintre acestea, prima şi a treia au fost perioade de

„control automat”, în sensul că nu a existat nici un efort conştient pentru un sistem centralizat de control economic, în timp ce a doua şi a patra etapă au fost perioade de eforturi conştiente de control. Aceste etape, cu date aproximative, au fost următoarele:
1. Control automat: Domeniul feudal, 650-1150
2. Control conştient prin mercantilismul municipal, 1150-1450 b. mercantilismul de stat, 1450-1815
3. Control automat: laissez-faire pe piaţa concurenţială, 1815-1934
4. Control conştient: planificare (atât publică, cât şi privată), 1934
Ar trebui să fie evident că aceste etape ale controlului economic sunt strâns asociate cu etapele menţionate anterior în ceea ce priveşte tipurile de arme la nivel militar sau formele de guvernare la nivel politic. Aceleaşi etape ale controlului economic au o relaţie complexă cu cele şase etape ale organizării economice deja menţionate, etapa importantă a capitalismului industrial suprapunându-se peste tranziţia de la mercantilismul de stat la laissez-faire.

Nivelul social al unei culturi

Când ne îndreptăm atenţia către nivelul social al unei culturi, putem observa o serie de fenomene diferite, cum ar fi schimbările în creşterea populaţiei, schimbările în agregatele acestei populaţii (cum ar fi creşterea sau declinul oraşelor) şi schimbările în clasele sociale. Majoritatea acestor lucruri sunt mult prea complicate pentru a încerca să le tratăm aici în detaliu. Am discutat deja diferitele etape ale creşterii populaţiei şi am arătat că Europa trecea, în jurul anului 1900, în general, de la o etapă de creştere a populaţiei cu multe persoane în floarea vârstei (Tipul B), la o etapă de stabilizare a populaţiei cu un procent mai mare de persoane de vârstă mijlocie (Tipul C). Această trecere de la populaţia de tip B la tip C în Europa poate fi plasată cel mai aproximativ în momentul în care secolul al XIX-lea a dat naştere secolului al XX-lea. Cam în aceeaşi perioadă sau la scurt timp după aceea, şi strâns asociată cu ascensiunea capitalismului monopolist (cu accentul pus pe automobile, telefoane, radio şi alte asemenea), a avut loc o schimbare în agregarea populaţiei. Această schimbare a avut loc de la perioada pe care am putea-o numi „ascensiunea oraşului” (în care, an de an, o parte mai mare a populaţiei locuia în oraşe) la ceea ce am putea numi „ascensiunea suburbiilor” sau chiar „perioada megapolisului”

(în care creşterea concentrării rezidenţiale s-a mutat din oraş în zona înconjurătoare).

Schimbări în clasele sociale

Al treilea aspect al nivelului social către care ne-am putea îndrepta atenţia este legat de schimbările claselor sociale. Fiecare dintre etapele dezvoltării organizării economice a fost însoţită de ascensiunea la proeminenţă a unei noi clase sociale.

Sistemul medieval a furnizat nobilimea feudală bazată pe sistemul agrar moşieresc. Dezvoltarea capitalismului comercial (în două etape) a dat naştere unei noi clase de burghezie comercială. Dezvoltarea capitalismului industrial a dat naştere a două noi clase, burghezia industrială şi muncitorii in industrie (sau proletariatul, aşa cum erau numiţi uneori în Europa). Dezvoltarea capitalismului financiar şi monopolist a furnizat un nou grup de tehnicieni manageriali. Distincţia dintre burghezia industrială şi manageri se bazează în esenţă pe faptul că cel dintâi deţin puterea si stapanesc industria deoarece sunt proprietarii, în timp ce managerii controlează industria (de asemenea si guvernul sau sindicatele sau opinia publică) deoarece sunt calificaţi sau instruiţi în anumite tehnici. După cum vom vedea mai târziu, trecerea de la unul la celălalt a fost asociată cu o separare a controlului de proprietate în viaţa economică. Trecerea a fost, de asemenea, asociată cu ceea ce am putea numi o schimbare de la o societate cu două clase la o societate de clasă mijlocie. Sub capitalismul industrial şi în prima parte a capitalismului financiar, societatea a început să se dezvolte într-o societate polarizată cu două clase, în care o burghezie înrădăcinată se opunea unui proletariat de masă. Pe baza acestei dezvoltări, Karl Marx, în jurul anului 1850, şi-a format ideile despre o luptă de clasă inevitabilă, în care grupul de proprietari ar deveni din ce în ce mai puţini şi din ce în ce mai bogati, în timp ce masa muncitorilor ar deveni din ce în ce mai săracă, dar din ce în ce mai numeroasă, până când, în cele din urmă, masa proletariatului s-ar ridica şi ar prelua proprietatea şi controlul de la minoritatea privilegiată.

Până în 1900, evoluţiile sociale au luat o direcţie atât de diferită de cea aşteptată de Marx, încât analiza sa a devenit aproape lipsită de valoare, iar sistemul său a trebuit să fie impus prin forţă într-o ţară industrială extrem de înapoiată (Rusia), în loc să se producă

inevitabil în cea mai avansată ţară industrială, aşa cum se aşteptase.

Schimbarea controlului

Evoluţiile sociale care au făcut ca teoriile lui Marx să fie învechite au fost rezultatul unor evoluţii tehnologice şi economice pe care Marx nu le-a prevăzut. Energia pentru producţie era derivată din ce în ce mai mult din surse neînsufleţite de energie şi din ce în ce mai puţin din munca umană. Drept urmare, producţia de masă necesita mai puţină forţă de muncă. Dar producţia de masă necesita consum de masă, astfel încât produsele noii tehnologii trebuiau distribuite atât grupurilor de muncă, cât şi altora, astfel că, creşterea nivelului de trai al masei a făcut proletariatul din ce în ce mai puţin şi mai bogat.

În acelaşi timp, nevoia de manageri şi lucrători cu gulere albe din nivelurile medii ale sistemului economic a ridicat proletariatul în clasa de mijloc în număr mare. Răspândirea formei corporative de întreprindere industrială a permis separarea controlului de proprietate şi a permis dispersarea acesteia din urmă unui grup mult mai larg, astfel încât, în fapt, proprietarii au devenit din ce în ce mai numeroşi şi mai săraci. Şi, în cele din urmă, controlul s-a mutat de la proprietari la manageri. Rezultatul a fost că societatea polarizată cu două clase, prevăzută de Marx, a fost, după 1900, înlocuită din ce în ce mai mult de o societate cu o clasă de mijloc de masă, cu mai puţini săraci şi, dacă nu cu mai puţini bogaţi, cel puţin cu un grup mai numeros de bogaţi, relativ mai puţin bogaţi decât în perioada anterioară. Acest proces de uniformizare a săracilor şi bogaţilor a provenit din forţele economice, dar a fost accelerat şi extins de politicile guvernamentale privind impozitarea şi bunăstarea socială, în special după 1945.

Etapele religioase şi intelectuale ale culturii

Când ne îndreptăm atenţia către nivelurile superioare ale culturii, cum ar fi aspectele religioase şi intelectuale, putem discerne o secvenţă de etape similare cu cele care au fost găsite în nivelurile materiale.

Nu vom face o examinare extinsă a acestora în acest moment, cu excepţia faptului că nivelul religios a cunoscut o trecere de la o perspectivă fundamental secularistă, materialistă şi antireligioasă la sfârşitul secolului al XIX-lea la un punct de vedere mult mai spiritualist şi religios în cursul secolului al XX-lea. În acelaşi timp, o

dezvoltare foarte complexă la nivel intelectual a arătat o schimbare profundă de perspectivă de la un punct de vedere optimist şi ştiinţific în perioada 1860-1890 la un punct de vedere mult mai pesimist şi iraţionalist în perioada de după 1890. Această schimbare a punctului de vedere, a început într-un grup destul de restrâns care a format o avangardă intelectuală în jurul anului 1890,un grup care includea figuri precum Freud, Sorel, Bergson şi Proust, s-a răspândit în secţiuni din ce în ce mai mari ale societăţii occidentale în cursul noului secol, ca urmare a experienţei devastatoare a celor două războaie mondiale şi a Marii Depresiuni. Rezultatele acestui proces pot fi observate în contrastul izbitor dintre perspectiva tipică a Europei în secolul al XIX-lea şi în secolul al XX-lea, aşa cum a fost subliniată în capitolul precedent.

Capitolul 5 — Dezvoltări economice europene

Capitalismul comercial

Civilizaţia occidentală este cea mai bogată şi mai puternică organizaţie socială creată vreodată de om.
Un motiv pentru acest succes a fost organizarea sa economică. Aceasta, aşa cum am spus, a trecut prin şase etape succesive, dintre care cel puţin patru sunt numite „capitalism”. Trei caracteristici sunt notabile în legătură cu această dezvoltare în ansamblu.
În primul rând, fiecare etapă a creat condiţiile care au tins să aducă următoarea etapă; prin urmare, am putea spune, într-un fel, că fiecare etapă s-a sinucis. Organizarea economică originală a unităţilor agrare autosuficiente (moşii) se afla într-o societate organizată astfel încât rangurile sale superioare— lorzii, laici şi ecleziasticii — si-au găsit cerintele pentru necesităţi atât de bine satisfăcute încât căutau să-şi schimbe surplusurile de necesităţi cu cele de lux din zone îndepărtate. Acest lucru a dat naştere unui comerţ cu lux străin (condimente, textile fine, metale fine), care a fost prima dovadă a etapei capitalismului comercial. În această a doua etapă, profiturile comerciale şi pieţele în expansiune au creat o cerere de textile şi alte bunuri care putea fi satisfăcută doar prin aplicarea puterii în producţie.
Aceasta a dat naştere celei de-a treia etape: capitalismul industrial. Etapa capitalismului industrial a dat naştere în curând unei cereri

atât de insaţiabile de capital fix greu, cum ar fi liniile de cale ferată, oţelăriile, şantierele navale şi aşa mai departe, încât aceste investiţii nu puteau fi finanţate din profiturile şi averile private ale proprietarilor individuali.
Au apărut noi instrumente pentru finanţarea industriei sub forma societăţilor cu răspundere limitată şi a băncilor de investiţii. Acestea au fost în curând în măsură să controleze principalele părţi ale sistemului industrial, deoarece îi furnizau capital. Aceasta a dat naştere capitalismului financiar.
Controlul capitalismului financiar a fost folosit pentru a integra sistemul industrial în unităţi din ce în ce mai mari, cu controale financiare interconectate. Acest lucru a făcut posibilă o reducere a concurenţei, cu o creştere a profiturilor.
Drept urmare, sistemul industrial a descoperit curând că este din nou capabil să-şi finanţeze propria expansiune din propriile profituri şi, odată cu această realizare, controalele financiare au fost slăbite, şi a sosit etapa capitalismului monopolist. În această a cincea etapă, marile unităţi industriale, lucrând împreună fie direct, fie prin intermediul cartelurilor şi asociaţiilor comerciale, au fost în măsură să exploateze majoritatea oamenilor. Rezultatul a fost o mare criză economică care s-a transformat curând într-o luptă pentru controlul statului - minoritatea sperând să folosească puterea politică pentru a-şi apăra poziţia privilegiată, majoritatea sperând să folosească statul pentru a limita puterea şi privilegiile minorităţii.
Ambele sperau să folosească puterea statului pentru a găsi o soluţie la aspectele economice ale crizei.
Această luptă dualistă s-a diminuat odată cu ascensiunea pluralismului economic şi social după 1945.

O depresiune însoţeşte tranziţia către diferite etape

A doua caracteristică notabilă a întregii dezvoltări este că tranziţia fiecărei etape la următoarea a fost asociată cu o perioadă de depresiune sau activitate economică scăzută. Acest lucru se datora faptului că fiecare etapă, după o fază progresivă anterioară, a devenit mai târziu, în faza sa finală, o organizaţie de interese mai preocupate de protejarea modurilor sale de acţiune stabilite decât de continuarea schimbărilor progresive prin aplicarea resurselor către metode noi, îmbunătăţite. Acest lucru este

inevitabil în orice organizaţie socială, dar este în mod special valabil în ceea ce priveşte capitalismul.

Scopul principal al capitalismului

A treia caracteristică notabilă a întregii dezvoltări este strâns legată de această natură specială a capitalismului. Capitalismul oferă motivaţii foarte puternice pentru activitatea economică, deoarece asociază atât de strâns motivaţiile economice cu interesul propriu. Dar aceeaşi caracteristică, care este o sursă de putere în furnizarea motivaţiei economice prin urmărirea profiturilor, este, de asemenea, o sursă de slăbiciune datorită faptului că o motivaţie atât de egocentrică contribuie foarte uşor la o pierdere a coordonării economice.

Fiecare individ, tocmai pentru că este atât de puternic motivat de interesul personal,pierde cu uşurinţă din vedere rolul pe care propriile activităţi îl joacă în sistemul economic în ansamblu şi tinde să acţioneze ca şi cum activităţile sale ar fi întregul, cu prejudicii inevitabile aduse acestui întreg. Am putea indica acest lucru subliniind că, deoarece urmăreşte profitul ca scop principal, nu urmăreşte niciodată în primul rând să obţină prosperitate, producţie ridicată, consum ridicat, putere politică, îmbunătăţire patriotică sau principii morale. Oricare dintre acestea poate fi realizată în capitalism şi oricare (sau toate) dintre ele pot fi sacrificate şi pierdute în capitalism, în funcţie de această relaţie cu scopul principal al activităţii capitaliste - urmărirea profiturilor. În timpul istoriei de nouă sute de ani a capitalismului, acesta a contribuit, în diferite momente, atât la realizarea, cât şi la distrugerea aceste alte obiective sociale.

Capitalismul comercial

Diferitele etape ale capitalismului au căutat să obţină profituri prin diferite tipuri de activităţi economice.

Etapa originală, pe care o numim capitalism comercial, a căutat profituri prin mutarea mărfurilor dintr-un loc în altul. În acest efort, bunurile au plecat din locuri unde erau mai puţin valoroase în locuri unde erau mai valoroase, în timp ce banii, făcând acelaşi lucru, s-au mişcat în direcţia opusă.

Această evaluare, care a determinat mişcarea atât a bunurilor, cât şi a banilor şi care le-a făcut să se mişte în direcţii opuse, a fost măsurată prin relaţia dintre aceste două lucruri. Astfel, valoarea bunurilor a fost exprimată în bani, iar valoarea banilor a fost

exprimată în bunuri. Bunurile s-au mutat din zonele cu preţuri mici în zonele cu preţuri mari, iar banii s-au mutat din zonele cu preţuri mari în zonele cu preţuri mici, deoarece bunurile erau mai valoroase acolo unde preţurile erau mari, iar banii erau mai valoroşi acolo unde preţurile erau mici.

Banii şi bunurile sunt diferite

Aşadar, este evident că banii şi bunurile nu sunt acelaşi lucru, ci sunt, dimpotrivă, lucruri exact opuse.

Cea mai mare parte a confuziei în gândirea economică provine din nerecunoaşterea acestui fapt. Bunurile sunt bogăţii pe care le deţineţi, în timp ce banii sunt o creanţă asupra bogăţiei pe care nu o aveţi. Astfel, bunurile sunt un activ; banii sunt o datorie. Dacă bunurile sunt bogăţie; banii nu reprezintă bogăţie,ci bogăţie negativă sau chiar anti-bogăţie. Ele se comportă întotdeauna în moduri opuse, aşa cum se mişcă de obicei în direcţii opuse. Dacă valoarea unuia creşte, valoarea celeilalt scade şi în aceeaşi proporţie. Valoarea mărfurilor, exprimată în bani, se numeşte „preţuri", în timp ce valoarea banilor, exprimată în mărfuri, se numeşte „valoare".

Ascensiunea capitalismului comercial

Capitalismul comercial a apărut atunci când comercianţii, care transportau mărfuri dintr-o zonă în alta, au fost capabili să vândă aceste mărfuri la destinaţie la un preţ care acoperea costul iniţial, toate costurile de mutare a mărfurilor, inclusiv cheltuielile comerciantului, şi un profit. Această dezvoltare, care a început ca mişcarea bunurilor de lux, a crescut bogăţia deoarece a dus la specializarea activităţilor atât în meşteşuguri, cât şi în agricultură, ceea ce a crescut competenţele şi producţia şi a adus, de asemenea, pe piaţă noi mărfuri.

Dezvoltarea mercantilismului

În cele din urmă, această etapă a capitalismului comercial a fost instituţionalizată într-un sistem restrictiv, numit uneori „mercantilism", în care comercianţii căutau să obţină profituri nu din mişcările de mărfuri, ci din restricţionarea mişcărilor de mărfuri. Astfel, urmărirea profiturilor,care anterior dusese la o prosperitate sporită prin creşterea comerţului şi a producţiei, a devenit o restricţie atât asupra comerţului, cât şi asupra producţiei, deoarece profitul a devenit un scop în sine, mai degrabă decât un mecanism accesoriu în sistemul economic în ansamblu.

Modul în care capitalismul comercial (o organizaţie economică în expansiune) a fost transformat în mercantilism (o organizaţie economică restrictivă) de două ori în istoria noastră este foarte revelator nu numai pentru natura sistemelor economice şi a oamenilor înşişi, ci şi pentru natura crizei economice şi ce se poate face în această privinţă.

Negustorii restricţionează comerţul pentru a creşte profiturile

În capitalismul comercial, negustorii au descoperit curând că un flux tot mai mare de mărfuri dintr-o zonă cu preţuri mici către o zonă cu preţuri mari tindea să crească preţurile în prima şi să scadă preţurile în cea de-a doua. De fiecare dată când un transport de mirodenii sosea la Londra, preţul mirodeniilor de acolo începea să scadă, în timp ce sosirea cumpărătorilor şi a navelor în Malacca oferea preţurilor de acolo o creştere bruscă.

Această tendinţă spre egalizarea nivelurilor preţurilor între două zone din cauza mişcării duble şi reciproce a mărfurilor şi a banilor a pus în pericol profiturile negustorilor, oricât de mult ar fi putut satisfăcea producătorii şi consumatorii de ambele parti. A făcut acest lucru prin reducerea diferenţei de preţ dintre cele două zone şi, astfel, prin reducerea marjei în care comerciantul îşi putea realiza profitul. Negustorilor perspicace nu le-a luat mult timp să realizeze că puteau menţine această diferenţă de preţ şi, prin urmare, profiturile lor, dacă puteau restricţiona fluxul de mărfuri, astfel încât un volum egal de bani să curgă pentru un volum redus de mărfuri. În acest fel, transporturile au fost reduse, costurile au fost reduse, dar profiturile au fost menţinute.

Două lucruri sunt notabile în această situaţie mercantilistă. În primul rând, comerciantul, prin practicile sale restrictive, îşi creştea, în esenţă, propria satisfacţie reducând-o pe cea a producătorului la un capăt şi a consumatorului la celălalt capăt; a putut face acest lucru pentru că se afla la mijloc între ei. În al doilea rând, atâta timp cât comerciantul, în portul său de origine, era preocupat de mărfuri, el era dornic ca preţurile mărfurilor să fie şi să rămână ridicate.

Negustorii au devenit preocupaţi de împrumutul de bani.

În decursul timpului, însă, unii comercianţi au început să-şi mute atenţia de la aspectul bunurilor si al schimbului comercial către cealaltă parte, monetară, a schimbului. Au început să acumuleze profiturile acestor tranzacţii şi au devenit din ce în ce mai

preocupaţi, nu de transportul şi schimbul de mărfuri, ci de transportul şi schimbul de bani. În timp, au devenit preocupaţi de împrumuturile de bani către comercianţi pentru a finanţa navele şi activităţile acestora, avansând bani pentru ambele, la rate mari ale dobânzii, garantaţi prin creanţe asupra navelor sau mărfurilor ca garanţie pentru rambursare.
Noii bancheri erau dornici de rate mari ale dobânzii
În acest proces, atitudinile şi interesele acestor noi bancheri au devenit total opuse celor ale comercianţilor (deşi puţini dintre ei au recunoscut situaţia). În timp ce comerciantul fusese dornic de preţuri mari şi era din ce în ce mai dornic de rate mici ale dobânzii, bancherul era dornic de o valoare mare a banilor (adică preţuri mici) şi rate mari ale dobânzii. Fiecare era preocupat să menţină sau să crească valoarea jumătăţii din tranzacţie (bunuri pentru pentru bani) de care era direct preocupat, cu o neglijare relativă a tranzacţiei în sine (care era, desigur, preocuparea producătorilor şi a consumatorilor).
Operaţiunile bancare şi financiare erau ascunse, astfel încât păreau dificil de stăpânit.
Pe scurt, specializarea activităţilor economice, prin fragmentarea procesului economic, făcuse posibil ca oamenii să se concentreze asupra unei părţi a procesului şi, prin maximizarea acelei porţiuni, să pună în pericol restul. Procesul nu era împărţit doar în producători, traderi şi consumatori, dar existau şi două tipuri de traderi(unul preocupat de bunuri, celălalt de bani), cu obiective aproape antitetice, pe termen scurt. Problemele care apăreau inevitabil puteau fi rezolvate, iar sistemul reformat doar prin referire la sistemul în ansamblu. Din păcate, însă, trei părţi ale sistemului, preocupate de producţia, transferul şi consumul de bunuri, erau concrete şi clar vizibile, astfel încât aproape oricine le putea înţelege pur şi simplu examinându-le, în timp ce operaţiunile bancare şi financiare erau ascunse, împrăştiate şi abstracte, astfel încât multora li se păreau dificile. Pe lângă aceasta, bancherii înşişi făceau tot posibilul pentru a-şi face activităţile si mai secrete şi mai ezoterice. Activităţile lor se reflectau în semne misterioase din registre contabile care nu erau niciodată deschise curiosului din afară.
Relaţia dintre bunuri şi bani este clară pentru bancheri

De-a lungul timpului, faptul central al sistemului economic în curs de dezvoltare, relaţia dintre bunuri şi bani, a devenit clar, cel puţin pentru bancheri. Această relaţie, sistemul preţurilor, depindea de cinci factori: oferta şi cererea de bunuri, oferta şi cererea de bani şi viteza schimbului dintre bani şi bunuri. O creştere a trei dintre aceştia (cererea de bunuri, oferta de bani, viteza de circulaţie) ar duce la creşterea preţurilor bunurilor şi la scăderea valorii banilor. Această inflaţie era inacceptabilă pentru bancheri, deşi dezirabilă pentru producători şi comercianţi. Pe de altă parte, o scădere a aceloraşi trei elemente ar fi deflaţionistă şi i-ar mulţumi pe bancheri, i-ar îngrijora pe producători şi comercianţi şi i-ar încânta pe consumatori (care obţineau mai multe bunuri pentru mai puţini bani). Ceilalţi factori au acţionat în direcţia opusă, astfel încât o creştere a acestora (oferta de bunuri, cererea de bani şi lentoarea circulaţiei sau schimbului) ar fi deflaţionistă.

Preţurile inflaţioniste şi deflaţioniste au fost o forţă majoră în istorie timp de 600 de ani

Astfel de modificări ale preţurilor, fie inflaţioniste, fie deflaţioniste, au fost forţe majore în istorie timp de cel puţin şase secole. În această lungă perioadă, puterea lor de a modifica viaţa oamenilor şi istoria umană a crescut. Acest lucru s-a reflectat în două moduri. Pe de o parte, creşterile preţurilor au încurajat în general creşterea activităţii economice, în special a producţiei de bunuri, în timp ce, pe de altă parte, modificările preţurilor au servit la redistribuirea bogăţiei în cadrul sistemului economic.

Inflaţia, în special o creştere lentă şi constantă a preţurilor, încurajează producătorii, deoarece înseamnă că aceştia pot angaja costurile de producţie la un anumit nivel de preţ şi apoi, mai târziu, pot oferi produsul finit spre vânzare la un nivel de preţ ceva mai ridicat. Această situaţie încurajează producţia deoarece dă încredere într-o marjă de profit aproape sigură. Pe de altă parte, producţia este descurajată într-o perioadă de scădere a preţurilor, cu excepţia cazului în care producătorul se află în situaţia foarte neobişnuită în care costurile sale scad mai rapid decât preţurile produsului său.

Bancherii obsedaţi de menţinerea valorii banilor

Redistribuirea bogăţiei prin modificarea preţurilor este la fel de importantă, dar atrage mult mai puţină atenţie. Creşterea preţurilor aduce beneficii debitorilor şi prejudicii creditorilor, în timp ce

scăderea preţurilor face opusul. Un debitor chemat să plătească o datorie într-un moment în care preţurile sunt mai mari decât atunci când a contractat datoria trebuie să cedeze mai puţine bunuri şi servicii decât a obţinut la data anterioară, la un nivel de preţ mai mic decat atunci când a împrumutat banii. Un creditor, cum ar fi o bancă, care a împrumutat bani - echivalentul unei anumite cantităţi de bunuri şi servicii - la un anumit nivel de preţ, primeşte înapoi aceeaşi sumă de bani -dar o cantitate mai mică de bunuri şi servicii - atunci când rambursarea are loc la un nivel de preţ mai mare, deoarece banii rambursaţi sunt atunci mai puţin valoroşi. Acesta este motivul pentru care bancherii, ca şi creditori în termeni monetari, au fost obsedaţi de menţinerea valorii banilor, deşi motivul pe care l-au invocat în mod tradiţional pentru această obsesie - acela că „moneda solidă" menţine „încrederea în afaceri" – a fost mai degrabă propagandistic decât corect.

Cele două obiective majore ale bancherilor

Cu sute de ani în urmă, bancherii au început să se specializeze, cei mai bogaţi şi mai influenţi fiind asociaţi din ce în ce mai mult cu comerţul exterior şi tranzacţiile valutare. Întrucât aceştia erau mai bogaţi şi mai cosmopoliţi şi din ce în ce mai preocupaţi de chestiuni de importanţă politică, cum ar fi stabilitatea şi deprecierea monedelor, războiul şi pacea, căsătoriile dinastice şi monopolurile comerciale mondiale, au devenit finanţatorii şi consilierii financiari ai guvernelor. Mai mult, întrucât relaţiile lor cu guvernele erau întotdeauna în termeni monetari şi nu în termeni reali şi întrucât erau întotdeauna obsedaţi de stabilitatea schimburilor monetare dintre banii unei ţări şi ai altei ţări, şi-au folosit puterea şi influenţa pentru a face două lucruri: (1) să obţină ca toţi banii şi datoriile să fie exprimate în termeni de marfă strict limitată - în cele din urmă aurul; şi (2) să scoată toate chestiunile monetare de sub controlul guvernelor şi al autorităţii politice, pe motiv că acestea ar fi gestionate mai bine de interesele bancare private în termeni de valoare atât de stabilă precum aurul.

Aceste eforturi ... [au fost accelerate] odată cu trecerea capitalismului comercial la mercantilism şi distrugerea întregului model de organizare socială bazat pe monarhie dinastică, armate mercenare profesionale şi mercantilism, în seria de războaie care au zguduit Europa de la mijlocul secolului al XVII-lea până în 1815. Capitalismul comercial a trecut prin două perioade de expansiune,

fiecare dintre ele deteriorându-se într-o fază ulterioară de război, lupte de clasă şi regres. Prima etapă, asociată cu Marea Mediterană, a fost dominată de nord-italieni şi catalani, dar s-a soldat cuo fază de criză după 1300, care nu s-a încheiat definitiv decât în 1558. A doua etapă a capitalismului comercial, care a fost asociată cu Oceanul Atlantic, a fost dominată ibericii din vest, olandezi şi englezi. Începuse să se extindă din anul 1440, era în plină expansiune până în anul 1600, dar până la sfârşitul secolului al XVII-lea era implicata în luptele restrictive ale mercantilismului de stat şi în seria de războaie care au devastat Europa între 1667 şi 1815.

Supremaţia Companiilor Charter

Capitalismul comercial din perioada 1440-1815 a fost marcat de supremaţia Companiilor Charter, cum ar fi Hudson Bay, companiile olandeze şi britanice ale Indiilor de Est,Compania Virginiei şi Asociaţia Aventurierilor Comerciali (Compania Muscovy). Cei mai mari rivali ai Angliei în toate aceste activităţi au fost învinşi de puterea mai mare a Angliei şi, mai presus de toate, de siguranţa sa mai mare derivată din poziţia sa insulară.

Capitalismul industrial 1770-1850

Victoriile Marii Britanii asupra lui Ludovic al XIV-lea în perioada 1667-1715 şi asupra guvernelor revoluţionare franceze şi asupra lui Napoleon în 1792-1815 au avut numeroase cauze, cum ar fi poziţia sa insulară, capacitatea sa de a menţine controlul asupra mării, capacitatea sa de a se prezenta lumii ca apărător al libertăţilor şi drepturilor naţiunilor mici şi ale diverselor grupuri sociale şi religioase. Printre aceste numeroase cauze, au existat una financiară şi una economică. Din punct de vedere financiar, Anglia descoperise secretul creditului. Din punct de vedere economic, Anglia se angajase în Revoluţia Industrială.

Fondarea Băncii Angliei este una dintre marile evenimente din istoria lumii

Creditul era cunoscut italienilor şi olandezilor cu mult înainte de a deveni unul dintre instrumentele supremaţiei engleze la nivel mondial. Cu toate acestea, fondarea Băncii Angliei de către William Paterson şi prietenii săi în 1694 este una dintre marile date din istoria lumii. Timp de generaţii oamenii au căutat să evite singurul dezavantaj al aurului, greutatea sa, folosind bucăţi de hârtie pentru a reprezenta anumite bucăţi de aur. Astăzi numim

astfel de bucăţi de hârtie certificate de aur. Un astfel de certificat îi dă dreptul purtătorului său să îl schimbe la cerere pentru bucata sa de aur, dar având în vedere comoditatea hârtiei, doar o mică parte dintre deţinătorii de certificate au făcut vreodată astfel de cereri. A devenit devreme clar că aurul trebuia păstrat la îndemână doar în cantitatea necesară pentru a acoperi fracţiunea de certificate care urmau să fie prezentate la plată; În consecinţă, restul aurului putea fi folosit în scopuri comerciale sau, ceea ce echivalează cu acelaşi lucru, putea fi emis un volum de certificate mai mare decât volumul de aur rezervat pentru plata creanţelor împotriva lor. Un astfel de volum excesiv de creanţe pe hârtie împotriva rezervelor îl numim acum bancnote.

Bancherii creează banii din nimic

În esenţă, această creare de creanţe pe hârtie mai mare decât rezervele disponibile înseamnă că bancherii creau bani din nimic. Acelaşi lucru putea fi făcut într-un alt mod, nu de către băncile emitente de bancnote, ci de către băncile de depozite. Bancherii acestor depozite au descoperit că ordinele şi cecurile emise contra depozitelor de către deponenţi şi date unor terţe persoane adesea nu erau încasate de aceştia din urmă, ci erau depuse în propriile conturi. Astfel, nu existau mişcări efective de fonduri, iar plăţile se efectuau pur şi simplu prin tranzacţii contabile în conturi. În consecinţă, era necesar ca bancherul să păstreze la îndemână în bani reali (aur, certificate şi bancnote) nu mai mult decât fracţiunea din depozitele susceptibile de a fi retrase şi încasate restul putea fi folosit pentru împrumuturi, iar dacă aceste împrumuturi ar fi fost acordate prin crearea unui depozit pentru împrumutat, care, la rândul său, ar fi scris cecuri din acesta în loc să retragă în bani, astfel de „depozite create” sau împrumuturi ar putea fi, de asemenea, acoperite în mod adecvat prin menţinerea rezervelor doar la o fracţiune din valoarea lor. Astfel de depozite erau, de asemenea, o creaţie de bani din nimic, deşi bancherii refuzau de obicei să-şi exprime acţiunile, fie emiterea de bancnote, fie împrumutul de depozite, în aceşti termeni. William Paterson, însă, la obţinerea statutului Băncii Angliei în 1694, pentru a utiliza banii pe care îi câştigase prin pirateria in numele Rgatului Unit, a spus: „Banca beneficiază de dobândă la toţi banii pe care îi creează din nimic”. Acest lucru a fost repetat de Sir

Edward Holden, fondatorul Băncii Midland, pe 18 decembrie 1907 şi este, desigur, în general un adevar admis astăzi.

Crearea creditului

Această structură organizaţională pentru crearea de mijloace de plată din nimic, pe care o numim credit, nu a fost inventată de Anglia, ci a fost dezvoltată de ea pentru a deveni una dintre armele sale principale în victoria asupra lui Napoleon în 1815. Împăratul, ca ultim mare mercantilist, nu putea vedea banii decât în termeni concreţi şi era convins că eforturile sale de a purta războaie pe baza „monedei solide", evitând crearea de credit, îi vor aduce în cele din urmă o victorie prin falimentarea Angliei. El a greşit, deşi lecţia a trebuit să fie reînvăţată de finanţatorii moderni din secolul al XX-lea.

Victoria Marii Britanii asupra lui Napoleon

Victoria Marii Britanii asupra lui Napoleon a fost favorizată şi de două inovaţii economice: Revoluţia Agricolă
care era bine stabilită acolo înca din anul 1720, şi Revoluţia Industrială, care era la fel de bine statornicită până în anul 1776, când Watt şi-a brevetat motorul cu aburi. Revoluţia Industrială la fel ca Revoluţia Creditului, a fost înţeleasă total greşit, atât la acea vreme, cât şi de atunci incoace.

Acest lucru este regretabil, deoarece fiecare dintre acestea are o mare semnificaţie, atât pentru ţările avansate, cât şi pentru cele subdezvoltate, în secolul al XX-lea.

Revoluţia Industrială a fost însoţită de o serie de trăsături incidentale, cum ar fi creşterea oraşelor prin sistemul fabricilor, creşterea rapidă a unei oferte de forţă de muncă necalificată (proletariatul), reducerea forţei de muncă la statutul de marfă pe piaţa concurenţială şi transferul proprietăţii uneltelor şi echipamentelor de la muncitori la o nouă clasă socială de antreprenori. Nici una dintre acestea nu a constituit caracteristica esenţială a industrialismului, care era, de fapt, aplicarea puterii neinsufletite în procesul de producţie. Această aplicaţie, simbolizată prin motorul cu aburi şi roata actionata de apă, pe termen lung a servit la reducerea sau eliminarea semnificaţiei relative a muncii necalificate şi a utilizării energiei umane sau animale în procesul productiv (automatizare) şi la dispersarea procesului productiv din oraşe, dar a făcut acest lucru, pe tot

parcursul, prin intensificarea caracteristicii vitale a sistemului, utilizarea energiei din alte surse decât cele vii.

Ascensiunea marilor întreprinderi industriale în Marea Britanie

În acest proces continuu, realizările timpurii ale industrialismului britanic i-au adus profituri atât de mari încât acestea, combinate cu profiturile obţinute anterior din capitalismul comercial şi profiturile simultane derivate din creşterea anormală a valorii terenurilor din noile oraşe şi al minelor, au făcut ca primele sale întreprinderi industriale să fie în mare parte autofinanţate sau cel puţin finanţate local. Acestea erau organizate în proprietăţi şi parteneriate, aveau contact cu băncile locale de depozit pentru împrumuturi curente pe termen scurt, dar aveau puţin de-a face cu bancherii internaţionali, băncile de investiţii, guvernele centrale sau formele corporative de organizare a afacerilor. Această etapă timpurie a capitalismului industrial, care a durat în Anglia din jurul anului 1770 până în jurul anului 1850, a fost împărtăşită într-o oarecare măsură cu Belgia şi chiar cu Franţa,dar a luat forme destul de diferite în Statele Unite, Germania şi Italia şi forme aproape total diferite în Rusia sau Asia. Principalul motiv al acestor diferenţe a fost nevoia de a strânge fonduri (capital) pentru a plăti rearanjarea factorilor de producţie (forţa de muncă, materialele, calificarea, echipamentele şi aşa mai departe) de care industrialismul avea nevoie. Europa de Nord-Vest şi, mai ales, Anglia aveau economii mari pentru astfel de întreprinderi noi. Europa Centrală şi America de Nord aveau mult mai puţine, în timp ce Europa de Est şi de Sud avea foarte puţin capital în mâini private.

Rolul bancherului internaţional de investiţii

Cu cât o zonă avea mai multe dificultăţi în a mobiliza capital pentru industrializare, cu atât mai semnificativ era rolul bancherilor de investiţii şi al guvernelor în procesul industrial. De fapt, primele forme de industrialism bazate pe textile, fier, cărbune şi abur s-au răspândit atât de lent din Anglia în Europa încât Anglia însăşi intra în următoarea etapă, capitalismul financiar, în momentul în care Germania şi Statele Unite (în jurul anului 1850) abia începeau să se industrializeze. Această nouă etapă a capitalismului financiar, care a continuat să domine Anglia, Franţa şi Statele Unite până în anul 1930, a fost necesară din cauza marilor mobilizări de capital necesare pentru construirea căilor ferate de după 1830. Capitalul

necesar căilor ferate, cu cheltuielile lor enorme pentru linii şi echipamente, nu putea fi obţinut din întreprinderi individuale, parteneriate sau local, ci, în schimb, necesita o nouă formă de întreprindere - societatea pe acţiuni cu răspundere limitată - şi o nouă sursă de fonduri - bancherul internaţional de investiţii care, până atunci, îşi concentrase atenţia aproape în întregime asupra emisiunilor internaţionale de obligaţiuni guvernamentale. Cererile căilor ferate pentru echipamente au dus această aceeaşi dezvoltare, aproape imediat, în producţia de oţel şi mineritul cărbunelui.

Capitalismul financiar, 1850 - 1931

Această a treia etapă a capitalismului are o semnificaţie atât de covârşitoare în istoria secolului al XX-lea, iar ramificaţiile şi influenţele sale au fost atât de subterane şi chiar oculte, încât putem fi scuzaţi dacă acordăm o atenţie considerabilă organizării şi metodelor sale. În esenţă, ceea ce a făcut a fost să ia vechile metode dezorganizate şi localizate de gestionare a banilor şi a creditului şi să le organizeze într-un sistem integrat, la nivel internaţional, care a funcţionat cu o uşurinţă incredibilă şi bine pusă la punct timp de multe decenii. Centrul acestui sistem se afla la Londra, cu ramificaţii majore la New York şi Paris, şi a lăsat, ca cea mai mare realizare a sa, un sistem bancar integrat şi un cadru puternic capitalizat - deşi acum în mare parte învechit - al industriei grele, reflectat în căile ferate, oţelării, minele de cărbune şi utilităţile electrice.

Acest sistem şi-a avut centrul la Londra din patru motive principale. Primul a fost volumul mare de economii din Anglia, bazat pe succesele timpurii ale Angliei în capitalismul comercial şi industrial. În al doilea rând, structura socială oligarhică a Angliei (în special aşa cum se reflectă în concentrarea proprietăţii funciare şi accesul limitat la oportunităţi educaţionale), care a asigurat o distribuţie foarte inechitabilă a veniturilor, cu surplusuri mari care ajungeau sub controlul unei clase superioare mici şi energice.

În al treilea rând, această clasă superioară era aristocratică, dar nu nobilă şi, prin urmare, bazată pe tradiţii mai degrabă decât pe origini, era destul de dispusă să recruteze atât bani, cât şi abilităţi din nivelurile inferioare ale societăţii şi chiar din afara ţării, primind în rândurile sale moştenitoare americane şi evrei central-europeni, aproape la fel de bine cum a primit recruţi bogaţi, capabili şi conformişti din clasele inferioare ale englezilor, ale căror dizabilităţi

cauzate de privaţiuni educaţionale, provincialism şi un context religios nonconformist (adică non-anglican) îi excludeau, în general, din aristocraţia privilegiată. A patra (şi nicidecum ultima) ca importanţă a fost abilitatea în manipularea financiară, în special pe scena internaţională, pe care micul grup de bancheri comerciali din Londra o dobândise în perioada capitalismului comercial şi industrial şi care era gata de utilizare atunci când nevoia de inovaţie capitalistă financiară a devenit urgentă.

Dinastiile bancherilor internaţionali

Bancherii comerciali din Londra aveau deja la îndemână, în 1810-1850, Bursa de Valori,Banca Angliei şi piaţa monetară londoneză, atunci când nevoile industrialismului în avans le-au chemat pe toate acestea în lumea industrială, pe care o ignoraseră până atunci. În timp, au adus în reţeaua lor financiară centrele bancare provinciale, organizate ca bănci comerciale şi case de economii, precum şi companii de asigurări, pentru a le forma pe toate într-un singur sistem financiar la scară internaţională, care manipula cantitatea şi fluxul de bani, astfel încât să poată influenţa, dacă nu chiar controla, guvernele pe de o parte şi industriile pe de altă parte. Bărbaţii care au făcut acest lucru, privind înapoi spre perioada monarhiei dinastice în care îşi aveau propriile rădăcini, aspirau să înfiinţeze dinastii de bancheri internaţionali şi au avut cel puţin la fel de mult succes în acest sens ca mulţi dintre conducătorii politici dinastici. Cei mai mari dintre aceste dinastii, desigur, au fost descendenţii lui Meyer Amschel Rothschild (1743-1812) din Frankfurt, ai cărui descendenţi de sex masculin, timp de cel puţin două generaţii, s-au căsătorit în general cu verişori primari sau chiar nepoate. Cei cinci fii ai lui Rothschild,stabiliţi la sucursalele din Viena, Londra, Napoli şi Paris, precum şi din Frankfurt, au cooperat împreună în moduri pe care alte dinastii bancare internaţionale le-au copiat, dar rareori le-au excelat.

Activităţile financiare ale bancherilor internaţionali

Concentrându-ne, aşa cum trebuie, asupra activităţilor financiare sau economice ale bancherilor internaţionali, nu trebuie să ignorăm complet celelalte atribute ale acestora. Aceştia au fost, mai ales în generaţiile ulterioare,cosmopoliţi mai degrabă decât naţionalişti... De obicei, erau domni foarte civilizaţi, cultivaţi, patroni ai educaţiei şi ai artelor, astfel încât astăzi colegiile, profesoratele, companiile de operă,simfoniile, bibliotecile şi colecţiile muzeale reflectă încă

generozitatea lor. În aceste scopuri, ei au stabilit un model de fundaţii dotate care ne înconjoară şi astăzi.

Familiile bancare internaţionale cheie

Numele unora dintre aceste familii de bancheri ne sunt familiare tuturor şi ar trebui să ne fie şi mai mult.

Printre acestea se numără Raring, Lazard, Erlanger, Warburg, Schroder, Seligman, Speyers, Mirabaud,Mallet, Fould şi, mai presus de toate, Rothschild şi Morgan. Chiar şi după ce aceste familii de bancheri s-au implicat pe deplin în industria internă prin apariţia capitalismului financiar, ele au rămas diferite de bancherii obişnuiţi în moduri distinctive: (1) erau cosmopoliţi şi internaţionali; (2) erau apropiaţi de guverne şi erau preocupaţi în mod special de chestiuni legate de datoriile guvernamentale, inclusiv datoriile guvernamentale externe, chiar şi în zone care, la prima vedere, păreau a prezenta riscuri slabe,cum ar fi Egiptul, Persia, Turcia Otomană, China Imperială şi America Latină; (3) interesele lor erau aproape exclusiv în obligaţiuni şi foarte rar în bunuri, deoarece admirau „lichiditatea" şi considerau angajamentele în mărfuri sau chiar în imobiliare ca fiind primul pas spre faliment; (4) erau, prin urmare, adepţi fanatici ai deflaţiei (pe care o numeau monedă „sanitară" datorită asocierilor sale strânse cu ratele dobânzilor ridicate şi o valoare mare a banilor) şi ai standardului aur, care, în ochii lor, simboliza şi asigura aceste valori; şi (5) erau aproape la fel de devotaţi secretului şi utilizării secrete a influenţei financiare în viaţa politică. Aceşti bancheri au ajuns să fie numiţi „bancheri internaţionali" şi, mai precis, erau cunoscuţi sub numele de „bancheri comerciali" în Anglia, „bancheri privaţi" în Franţa şi „bancheri de investiţii" în Statele Unite. În toate ţările, acestea au desfăşurat diverse tipuri de activităţi bancare şi de schimb, dar peste tot se distingeau net de alte tipuri de bănci, mai evidente, cum ar fi casele de economii sau băncile comerciale.

Frăţia Bancară Internaţională operează precum firme private secrete

Una dintre caracteristicile lor mai puţin evidente a fost că au rămas ca firme private neconstituite în societate,de obicei parteneriate, până relativ recent, fără a oferi acţiuni, fără rapoarte şi, de obicei, fără publicitate expusa public. Acest statut riscant, care le-a privat de răspunderea limitată, a fost menţinut, în majoritatea cazurilor, până când taxele moderne de succesiune au făcut esenţială

înconjurarea acestor averi familiale cu nemurirea statutului corporativ în scopuri de evitare a impozitelor. Această persistenţă ca firme private a continuat deoarece asigura maximum de anonimat şi secret persoanelor cu o putere publică imensă care se temeau de cunoaşterea publică a activităţilor lor ca de un rău aproape la fel de mare ca inflaţia. În consecinţă, oamenii obişnuiţi nu aveau cum să cunoască averea sau domeniile de operare ale unor astfel de firme şi adesea erau oarecum neclari în ceea ce priveşte calitatea lor de membru. Astfel, oamenii cu cunoştinţe politice considerabile s-ar putea să nu asocieze numele Walter Burns, Clinton Dawkins, Edward Grenfell, Willard Straight, Thomas Lamont, Dwight Morrow, Nelson Perkins, Russell Leffingwell, Elihu Root, John W. Davis, John Foster Dulles şi S. Parker Gilbert cu numele „Morgan", însă toţi aceştia şi mulţi alţii făceau parte din sistemul de influenţă care se concentra in biroul J. P. Morgan de pe Wall Street nr. 3. Această firmă, la fel ca altele din fratia bancară internaţională a operat constant prin intermediul corporaţiilor şi guvernelor, dar a rămas ea însăşi un parteneriat privat obscur până când capitalismul financiar internaţional a trecut de pe patul de moarte in mormânt. J. P. Morgan and Company, fondată iniţial la Londra sub numele de George Peabody şi Compania în 1838, nu a fost înregistrată decât pe 21 martie 1940 şi a încetat să mai existe ca entitate separată pe 24 aprilie 1959, când a fuzionat cu cea mai importantă filială a sa bancară comercială, Guaranty Trust Company. Filiala londoneză, Morgan Grenfell, a fost încorporată există şi astăzi.

Bancherii internaţionali considerau că politicienilor nu li se poate încredinţa controlul asupra sistemului monetar

Influenţa capitalismului financiar şi a bancherilor internaţionali care l-au creat a fost exercitată atât asupra afacerilor, cât şi asupra guvernelor, dar nu ar fi putut face niciuna dintre ele dacă nu ar fi putut să le convingă pe amândouă să accepte două „axiome" ale propriei ideologii. Ambele se bazau pe presupunerea că politicienii erau prea slabi şi prea supuşi presiunilor populare temporare pentru a li se încredinţa controlul asupra sistemului monetar; în consecinţă, caracterul sacru al tuturor valorilor şi soliditatea banilor trebuie protejate în două moduri: prin bazarea valorii banilor pe aur şi prin permiterea bancherilor să controleze oferta de bani. Pentru a face acest lucru, era necesar să se ascundă, sau

chiar să se inducă în eroare, atât guvernele, cât şi oamenii cu privire la natura banilor şi la metodele lor de funcţionare.

Etalonul aur

De exemplu, bancherii numeau procesul de stabilire a unui sistem monetar pe aur „stabilizare" şi sugerau că aceasta acoperea, ca o singură consecinţă, stabilizarea schimburilor şi stabilizarea preţurilor. De fapt, a realizat doar stabilizarea schimburilor, în timp ce influenţa sa asupra preţurilor a fost destul de independentă şi incidentală şi ar putea fi neconsolidată (faţă de tendinţa sa obişnuită de a forţa preţurile în jos prin limitarea ofertei de bani). Drept urmare, multe persoane, inclusiv finanţatori şi chiar economişti, au fost uimite să descopere, în secolul al XX-lea, că etalonul aur a oferit schimburi stabile şi preţuri instabile. Cu toate acestea, faptul in sine contribuise deja la o situaţie similară, dar mai puţin extremă, în mare parte a secolului al XIX-lea.

Schimburile au fost stabilizate pe baza etalonului aur, deoarece, prin lege, în diferite ţări, unitatea monetară era egală cu o cantitate fixă de aur, iar cele două erau preschimbabile la acea proporţie legală. În perioada de dinainte de 1914, moneda a fost stabilizată în anumite ţări după cum urmează:

În Marea Britanie: 77 de şilingi şi 10 ½ pence erau egali cu o uncie standard (11/12 aur pur).

În Statele Unite: 20,67 dolari erau egali cu o uncie fină (12/12 aur pur).

În Franţa: 3.447,74 franci echivalau cu un kilogram de aur fin.

În Germania: 2.790 de mărci echivalau cu un kilogram de aur fin.

Aceste relaţii au fost stabilite prin cerinţa legală ca o persoană care aducea aur,monede de aur sau certificate la trezoreria publică (sau în alte locuri desemnate) să poată converti pe oricare dintre acestea în oricare dintre celelalte în cantităţi nelimitate, fără costuri. Drept urmare, pe un standard aur complet, aurul avea o poziţie unică: se afla, în acelaşi timp, în sfera banilor şi în sfera bogăţiei. În sfera banilor, valoarea tuturor celorlalte tipuri de bani era exprimată în termeni de aur: şi, în sfera bogăţiei reale, valorile tuturor celorlalte tipuri de bunuri erau exprimate în termeni de aur ca monedă. Dacă privim relaţiile dintre bani şi bunuri ca un „balansoar în care fiecare dintre acestea se afla la capete opuse, astfel încât valoarea uneia a crescut la fel de mult pe cât valoarea celuilalt a scăzut, atunci trebuie să vedem aurul ca punct de sprijin al balansoarului pe care

se echilibrează această „relaţie, dar care ea însăşi nu urcă sau nu coboară.

Este imposibil să înțelegi istoria lumii fără o înțelegere a banilor

Întrucât este absolut imposibil să înţelegi istoria secolului al XX-lea fără o oarecare înţelegere a rolului jucat de bani în afacerile interne şi externe, precum şi a rolului jucat de bancheri în viaţa economică şi în viaţa politică, trebuie să aruncăm măcar o privire asupra fiecăruia dintre aceste patru subiecte.

Băncile centrale erau instituţii private deținute de acționari

În fiecare ţară, oferta de bani lua forma unei piramide inversate sau a unui con echilibrat pe vârful său. În vârf se afla o ofertă de aur şi certificate echivalente; pe nivelurile intermediare se afla o ofertă mult mai mare de bancnote; iar în vârf, cu o suprafaţă superioară deschisă şi extensibilă, se afla o ofertă şi mai mare de depozite. Fiecare nivel folosea nivelurile de sub el ca rezerve şi, deoarece aceste niveluri inferioare aveau cantităţi mai mici de bani, erau „mai solide". Un deţinător de creanţe la nivelul mediu sau superior şi-ar putea spori încrederea în creanţele sale asupra averii prin reducerea acestora la un nivel inferior, deşi, desigur, dacă toată lumea sau un număr considerabil de persoane ar încerca să facă acest lucru în acelaşi timp, volumul rezervelor ar fi total inadecvat. Bancnotele erau emise de „bănci de emisiune" sau „bănci de emitere" şi erau garantate cu rezerve de aur sau certificate deţinute în propriile lor vistierie sau într-o rezervă centrală. Fracţiunea unei astfel de emisiuni de bancnote păstrată în rezervă depindea de obiceiuri, reglementări bancare (inclusiv termenii statutului unei bănci) sau lege. Existau în trecut multe bănci de emisiune, dar această funcţie este acum, în general, limitată la câteva sau chiar la o singură „bancă centrală" în fiecare ţară. Astfel de bănci, chiar şi bănci centrale, erau instituţii private, deţinute de acţionari care profitau de operaţiunile lor. În perioada 1914-1939, în Statele Unite Statele Unite, bancnotele Rezervei Federale erau acoperite de certificate de aur în proporţie de 40% din valoarea lor, dar aceasta a fost redusă la 25% în 1945. Banca Angliei, printr-o lege din 1928, şi-a descoperit bancnotele până la [250 de milioane] şi le-a acoperit cu aur pentru o valoare de 100% peste această sumă.

Banca Franţei, în acelaşi an, şi-a stabilit acoperirea bancnotelor la 35%. Aceste prevederi puteau fi întotdeauna anulate sau modificate în caz de urgenţă, cum ar fi războiul.

Determinarea volumului de bani din comunitate

Depozitele de la nivelul superior al piramidei erau denumite cu această denumire, cu o ambiguitate tipică bancherilor,
în ciuda faptului că constau din două tipuri de relaţii complet diferite: (1)„depozite plasate", care erau creanţe reale lăsate de un deponent într-o bancă, pentru care deponentul putea primi dobânzi, deoarece aceste depozite erau datorii ale băncii faţă de deponent; şi (2) „depozite create", care erau creanţe create de bancă din nimic, sub formă de împrumuturi de la bancă către „deponenţi" care trebuiau să plătească dobânzi pentru ele, deoarece acestea reprezentau datorii ale lor către bancă.

În ambele cazuri, desigur, cecuri puteau fi emise împotriva acestor depozite pentru a efectua plăţi către terţi părţi, motiv pentru care ambele au fost denumite cu acelaşi nume. Ambele fac parte din masa monetară.

Depozitele plasate ca formă de economii sunt deflaţioniste, în timp ce depozitele create, fiind un adaos la masa monetară, sunt inflaţioniste. Volumul acestora din urmă depinde de o serie de factori dintre care principalii sunt rata dobânzii şi cererea pentru un astfel de credit. Acestea doua joacă un rol foarte semnificativ în determinarea volumului de bani din comunitate, deoarece o mare parte din acest volum, într-o comunitate economică avansată, este alcătuită din cecuri emise împotriva depozitelor.

Volumul depozitelor pe care băncile le pot crea, la fel ca şi cantitatea de bancnote pe care le pot emite, depinde de volumul rezervelor disponibile pentru a plăti orice fracţiune de cecuri care sunt încasate si nu depuse. Aceste aspecte pot fi reglementate prin legi, prin reguli bancare sau pur şi simplu prin obiceiuri locale.

În Statele Unite, depozitele erau în mod tradiţional limitate la de zece ori rezervele de bancnote şi aur. În Marea Britanie, acestea erau de obicei mai aproape de douăzeci de ori mai mari decât aceste rezerve. În toate ţările, cererea şi volumul unor astfel de credite erau mai mari în perioadele de boom şi mai mici în perioadele de depresiune. Acest lucru explică într-o măsură considerabilă

aspectul inflaţionist al unei depresiuni, combinaţia contribuind la formarea aşa-numitului „ciclu economic”.

Băncile centrale sunt înconjurate de firme private de investiţii invizibile

În cursul secolului al XIX-lea, odată cu stabilirea completă a standardului aurului şi a sistemului bancar modern, a apărut în jurul piramidei inversate fluctuante a ofertei de bani o multitudine de instituţii financiare care au ajuns să adopte configuraţiile unui sistem solar adică ale unei bănci centrale înconjurate de instituţii financiare satelit. În majoritatea ţărilor, banca centrală era înconjurată îndeaproape de firmele private de investiţii aproape invizibile.

Acestea, la fel ca planeta Mercur, cu greu puteau fi văzute în strălucirea emisă de banca centrală pe care de fapt, o dominau adesea. Totuşi, un observator atent nu ar putea să nu observe strânsele asocieri private dintre aceşti bancheri privaţi, internaţionali, şi banca centrală însăşi. În Franţa, de exemplu, în 1936, când Banca Franţei a fost reformată, Consiliul Regenţilor (directorii) era încă dominat de numele familiilor care o înfiinţaseră iniţial în 1800; la acestea fuseseră adăugate câteva nume mai recente, cum ar fi Rothschild (adăugat în 1819); în unele cazuri, numele putea să nu fie uşor de recunoscut, deoarece era cel al unui ginere, mai degrabă decât al unui fiu. Altfel, în 1914, numele, adesea cele ale protestanţilor de origine elveţiană (care au sosit în secolul al XVIII-lea) sau ale evreilor de origine germană (care au sosit în secolul al XIX-lea), fuseseră cam aceleaşi de mai bine de un secol.

Banca Angliei şi firmele sale bancare private

În Anglia exista o situaţie oarecum similară, astfel încât chiar şi la mijlocul secolului al XX-lea, membrii Curţii Băncii Angliei erau în principal asociaţi ai diferitelor firme vechi de „banci comerciale”, cum ar fi Baring Brothers, Morgan Grenfell, Lazard Brothers şi altele.

Băncile comerciale operează în afara băncilor centrale şi a firmelor bancare private

Într-o poziţie secundară, în afara nucleului central, se află băncile comerciale, numite în Anglia „bănci pe acţiuni” şi pe continent cunoscute frecvent sub numele de „bănci de depozit”. Acestea includ nume celebre precum Midland Bank, Lloyd's Bank, Barclays

Bank în Anglia, National City Bank în Statele Unite, Crédit Lyonnais în Franţa şi Darmstädter Bank în Germania.

Băncile de economii, fondurile de asigurări şi societăţile fiduciare operează în cercul exterior

În afara acestui cerc secundar se află un al treilea ansamblu, mai periferic, de instituţii care au puţină putere financiară, dar au funcţia foarte semnificativă de a mobiliza fonduri de la public. Aceasta include o gamă largă de case de economii, firme de asigurări şi societăţi fiduciare.

Firește, aceste aranjamente variază foarte mult de la un loc la altul, mai ales că împărţirea funcţiilor şi puterilor bancare nu este aceeaşi în toate ţările. În Franţa şi Anglia, bancherii privaţi şi-au exercitat puterile prin intermediul băncii centrale şi au avut mult mai multă influenţă asupra guvernului şi politicii externe şi mult mai puţină influenţă asupra industriei, deoarece în aceste două ţări, spre deosebire de Germania, Italia, Statele Unite sau Rusia, economiile private erau suficiente pentru a permite unei mari părţi a industriei să se finanţeze fără a recurge nici la bancheri, nici la guvern. În Statele Unite, o mare parte a industriei a fost finanţată direct de bancherii de investiţii, iar puterea acestora atât asupra industriei, cât şi asupra guvernului a fost foarte mare, în timp ce banca centrală (Banca Rezervei Federale din New York) a fost înfiinţată târziu (1913) şi a devenit puternică mult mai târziu (după ce capitalismul financiar a dispărut de pe scenă). În Germania, industria a fost finanţată şi controlată de băncile cu discount, în timp ce banca centrală avea o putere sau o importanţă redusă înainte de 1914. În Rusia, rolul guvernului a fost dominant în mare parte a vieţii economice, în timp ce în Italia situaţia era înapoiată şi complicată.

Oferta monetara

Am spus că doi dintre cei cinci factori care au determinat valoarea banilor (şi, prin urmare, nivelul preţurilor bunurilor) sunt oferta şi cererea de bani. Oferta de bani într-o singură ţară nu a fost supusă niciunui control centralizat şi responsabil în majoritatea ţărilor în ultimele secole.

În schimb, exista o varietate de controale, dintre care unele puteau fi influenţate de bancheri, altele puteau fi influenţate de guvern şi altele cu greu puteau fi influenţate de oricare dintre ele. Astfel, diferitele părţi ale piramidei banilor erau doar vag legate între ele.

Mai mult, o mare parte din această relaxare provenea din faptul că controalele erau compulsive într-o direcţie deflaţionistă şi erau permisive doar într-o direcţie inflaţionistă.
Acest ultim punct poate fi observat în faptul că oferta de aur putea fi redusă, dar cu greu putea fi crescută. Dacă o uncie de aur ar fi adăugată în vârful piramidei într-un sistem în care legea şi obiceiul permiteau 2% rezerve pe fiecare nivel, aceasta ar putea permite o creştere a depozitelor echivalentă cu 2067 USD pe nivelul superior. Dacă o astfel de uncie de aur ar fi retrasă dintr-o piramidă monetară complet extinsă, s-ar impune o reducere a depozitelor cu cel puţin această sumă, probabil printr-un refuz de a reînnoi împrumuturile.

Puterea banilor a convins guvernele să stabilească o Unitate Monetară Deflaţionistă

De-a lungul istoriei moderne, influenţa standardului aur a fost deflaţionistă, deoarece producţia naturală de aur în fiecare an, cu excepţia perioadelor extraordinare, nu a ţinut pasul cu creşterea producţiei de bunuri. Doar noile aprovizionări cu aur sau suspendarea standardului aur în timp de război sau dezvoltarea de noi tipuri de bani (cum ar fi bancnotele şi cecurile) care economisesc utilizarea aurului,au salvat civilizaţia noastră de la deflaţia constantă a preţurilor din ultimele două secole. Aşa cum s-a întâmplat, am avut două perioade lungi de astfel de deflaţie, din 1818 până în 1850 şi din 1872 până în jurul anului 1897.
Cele trei perioade de inflaţie care le-au inconjurat (1790-1817, 1850-1872, 1897-1921) au fost cauzate de (1) războaiele Revoluţiei Franceze şi Napoleon, când majoritatea ţărilor nu aveau aur; (2) grevele aurifere din California şi Alaska în 1849-1850, urmate de o serie de războaie, care au inclus Războiul Crimeii din 1854-1856, Războiul Austro-Francez din 1859, Războiul Civil American din 1861-1865, războaiele austro-prusac şi franco-prusac din 1866 şi 1870 şi chiar Războiul Ruso-Turc din 1877; şi (3) grevele aurifere din Klondike şi Transvaal de la sfârşitul anilor 1890,completate de noua metodă de rafinare a aurului cu cianură (în jurul anului 1897) şi seria de războaie incepand cu Războiul Hispano-American din 1898-1899, Războiul Boer din 1899-1902 şi Războiul Ruso-Japonez din 1904-1905, până la seria aproape neîntreruptă de războaie din deceniul 1911-1921. În fiecare caz, cele trei mari perioade de război s-au încheiat cu o criză deflaţionistă extremă (1819, 1873, 1921),

deoarece influenta Putere Bancară a convins guvernele să restabilească o unitate monetară deflaţionistă cu un standardat ridicat de aur.

Puterea Bancară este mai preocupată de bani decât de bunuri

Obsesia Puterii Banare pentru deflaţie a fost parţial rezultatul preocupării lor pentru bani mai degrabă decât pentru bunuri, dar a fost bazată şi pe alţi factori, dintre care unul a fost paradoxal. Paradoxul a apărut din faptul că condiţiile economice de bază ale secolului al XIX-lea erau deflaţioniste, cu un sistem monetar bazat pe aur şi un sistem industrial care revărsa o ofertă tot mai mare de bunuri, dar în ciuda scăderii preţurilor (si creşterea valorii banilor), rata dobânzii tindea să scadă în loc să crească. Acest lucru s-a întâmplat deoarece limitarea relativă a ofertei de bani în afaceri nu s-a reflectat în lumea finanţelor, unde profiturile excesive ale finanţelor au pus la dispoziţie fonduri excedentare pentru împrumuturi. Mai mult, vechile tradiţii ale sistemului bancar comercial au continuat să prevaleze în capitalismul financiar chiar până la sfârşitul său în 1931. Acesta a continuat să pună accent pe obligaţiuni mai degrabă decât pe acţiuni de capital, să favorizeze emisiunile guvernamentale mai degrabă decât ofertele private şi să se orienteze către investiţii străine mai degrabă decât către cele interne. Până în anul 1825, obligaţiunile guvernamentale constituiau aproape totalitatea titlurilor de valoare de la Bursa de Valori din Londra. În 1843, astfel de obligaţiuni, de obicei străine, reprezentau 80% din titlurile de valoare înregistrate, iar în 1875 acestea reprezentau încă 68%. Fondurile disponibile pentru astfel de împrumuturi erau atât de mari încât, în secolul al XIX-lea, au existat uneori revolte ale participanţilor care căutau oportunităţi de a cumpăra acţiuni la bursă; iar ofertele din multe locuri îndepărtate şi activităţi obscure au determinat o vânzare uşoară. Excesul de economii a dus la o scădere a preţului necesar pentru a imprumuta bani, astfel încât rata dobânzii la obligaţiunile guvernamentale britanice a scăzut de la 4,42% în 1820 la 3,11 în 1850 la 2,76 în 1900. Acest lucru a avut tendinţa de a direcţiona economiile către domenii străine, unde, în general, acestea continuau să caute emisiuni guvernamentale şi titluri cu dobândă fixă. Toate acestea au contribuit la întărirea obsesiei bancherilor comerciali atât pentru influenţa guvernamentală, cât şi pentru deflaţie (care ar creşte valoarea banilor şi ratele dobânzilor).

Politicile bancare duc la inflaţie şi deflaţie

Un alt paradox al practicii bancare a apărut din faptul că bancherii, cărora le plăcea deflaţia, adesea acţionau într-un mod inflaţionist din dorinţa lor de a împrumuta bani cu dobândă. Întrucât câştigă bani din împrumuturi, sunt dornici să crească sumele creditelor bancare acordate. Dar acest lucru este inflaţionist. Conflictul dintre ideile deflaţioniste şi practicile inflaţioniste ale bancherilor a avut repercusiuni profunde asupra afacerilor. Bancherii acordau împrumuturi întreprinderilor astfel încât volumul de bani să crească mai repede decât creşterea bunurilor pe piata. Rezultatul a fost inflaţia. Când acest lucru devenea clar sesizabil, bancherii se îndreptau către bilete la ordin sau specii, reducând creditul şi crescând ratele de discount.

Acest lucru a fost benefic pentru bancheri pe termen scurt (deoarece le permitea să execute silit garanţiile deţinute pentru împrumuturi), dar putea fi dezastruos pentru ei pe termen lung (prin forţarea valorii garanţiei sub valoarea împrumuturilor pe care le-a asigurat). Dar o astfel de deflaţie a bancherilor a fost distructivă pentru afaceri şi industrie atât pe termen scurt, cât şi pe termen lung.

Schimbarea calităţii banilor

Fluctuaţia rezultată în oferta de bani, în principal depozite, a fost un aspect important al „ciclului economic". Cantitatea de bani putea fi modificată prin modificarea cerinţelor de rezervă sau a ratelor de discount (ale dobânzii). În Statele Unite, de exemplu, a fost stabilită o limită superioară pentru depozite prin obligarea băncilor membre ale Rezervei Federale să păstreze un anumit procent din depozitele lor ca rezerve la Banca Federală de Rezervă locală. Procentul (de obicei de la 7 la 26%) variază în funcţie de localitate şi de deciziile Consiliului Guvernatorilor Sistemului Rezervei Federale.

Băncile centrale modifică volumul banilor în circulaţie

Băncile centrale pot de obicei modifica cantitatea de bani în circulaţie prin „operaţiuni de piaţă deschisă" sau prin influenţarea ratelor de scont ale băncilor mai puţin importante. În operaţiunile de piaţă deschisă, o bancă centrală cumpără sau vinde obligaţiuni guvernamentale pe piaţa deschisă. Dacă cumpără, eliberează bani în sistemul economic;dacă vinde, reduce cantitatea de bani din comunitate. Schimbul este mai mare decât preţul plătit pentru

titluri. De exemplu, dacă Banca Rezervei Federale cumpără titluri de stat pe piaţa deschisă, le plăteşte prin cec, care este depus în curând într-o bancă. Astfel, creşte rezervele acestei bănci la Banca Rezervei Federale. Întrucât băncile au permisiunea de a emite împrumuturi proportional crescute fata de valoarea rezervelor lor la Banca Rezervei Federale, o astfel de tranzacţie le permite să emită împrumuturi pentru o sumă mult mai mare.

Băncile centrale cresc şi scad ratele dobânzilor

Băncile centrale pot, de asemenea, modifica cantitatea de bani influenţând politicile de credit ale altor bănci. Acest lucru se poate face prin diverse metode, cum ar fi modificarea ratei de scont sau modificarea cerinţelor de rezervă. Prin modificarea ratei de re-scontare ne referim la rata dobânzii pe care băncile centrale o percep băncilor mai mici care sunt nevoite să îşi majoreze rata de actualizare pentru a opera cu profit,o astfel de creştere a ratelor dobânzilor tinde să reducă cererea de credit şi, prin urmare, volumul depozitelor (bani).

Reducerea ratei de re-scontare permite un rezultat opus.

Băncile centrale obligă băncile locale să reducă creditul

Modificarea cerinţelor de rezervă ca metodă prin care băncile centrale pot influenţa politicile de creditare ale altor bănci este posibilă numai în acele locuri (cum ar fi Statele Unite) unde există o limită legală a rezervelor. Creşterea cerinţelor de rezervă limitează capacitatea băncilor mai mici de a acorda credite, în timp ce scăderea acestora extinde această capacitate.

Trebuie remarcat faptul că controlul băncii centrale asupra politicilor de creditare ale băncilor locale este permisiv într-o direcţie şi compulsiv în cealaltă. Acestea pot obliga aceste bănci locale să reducă creditul sau le pot permite doar să crească creditul. Aceasta înseamnă că au puteri de control împotriva inflaţiei şi nu al deflaţiei – reflectie asupra vechii idei bancare conform căreia inflaţia era rea şi deflaţia era bună.

Puterile guvernului asupra banilor

Puterile guvernelor asupra cantităţii de bani sunt de diferite tipuri şi includ (a) controlul asupra unei bănci centrale, (b) controlul asupra impozitării publice şi (c) controlul asupra cheltuielilor publice. Controlul guvernelor asupra băncilor centrale variază foarte mult de la o ţară la alta, dar, în general, a fost în creştere. Întrucât majoritatea băncilor centrale au fost (din punct de vedere tehnic)

instituţii private, acest control se bazează frecvent pe obiceiuri, mai degrabă decât pe lege. În orice caz, controlul asupra ofertei de bani pe care guvernele îl au prin intermediul băncilor centrale este exercitat prin procedurile bancare obişnuite pe care le-am discutat. Puterile guvernului asupra cantităţii de bani din comunitate, exercitate prin impozitare şi cheltuieli publice, sunt în mare măsură independente de controlul bancar.
Impozitarea tinde să reducă cantitatea de bani dintr-o comunitate şi este de obicei o forţă deflaţionistă; cheltuielile guvernamentale tind să crească cantitatea de bani dintr-o comunitate şi sunt de obicei o forţă inflaţionistă. Efectele totale ale politicii unui guvern vor depinde de care element este mai mare. Un buget dezechilibrat va fi inflaţionist; un buget cu surplus va fi deflaţionist.
Un guvern poate modifica, de asemenea, cantitatea de bani dintr-o comunitate prin alte metode, mai drastice. Prin modificarea conţinutului de aur al unităţii monetare, acesta poate modifica cantitatea de bani din comunitate adaugand o sumă mult mai mare.
Dacă, de exemplu, conţinutul de aur al dolarului este redus la jumătate, cantitatea de certificate de aur va putea fi dublată, iar cantitatea de bancnote şi depozite constituite pe această bază va fi crescută de multe ori, în funcţie de obiceiurile comunităţii în ceea ce priveşte cerinţele de rezervă. Mai mult, dacă un guvern renunţă complet la standardul aur adică refuză să schimbe certificate şi bancnote pentru aur - cantitatea de bancnote şi depozite poate fi crescută la nesfârşit, deoarece acestea nu mai sunt limitate de cantităţi limitate de rezerve de aur.

Puterea Banilor - Controlată de Bancherii de Investiţii Internaţionali domină Afacerile şi Guvernul

În diversele acţiuni care cresc sau scad oferta de bani, guvernele, bancherii şi industriaşii nu au fost întotdeauna de acord. În general, în perioada de până la 1931, bancherii, în special Puterea Bancară controlată de bancherii de investiţii internaţionali, au reuşit să domineze atât afacerile, cât şi guvernul. Aceştia puteau domina afacerile, în special în activităţi şi în domenii în care industria nu îşi putea finanţa propriile nevoi de capital, deoarece bancherii de investiţii aveau capacitatea de a furniza sau a refuza să furnizeze un astfel de capital. Astfel, interesele Rothschild au ajuns să

domine multe dintre căile ferate din Europa, în timp ce Morgan a dominat cel puţin 26.000 de mile de căi ferate americane.
Acei bancheri au mers mai departe decât atât. În schimbul plasării la bursă a valorilor mobiliare ale industriei,ei au ocupat locuri în consiliile de administraţie ale firmelor industriale, aşa cum făcuseră deja în băncile comerciale,casele de economii, firmele de asigurări şi companiile financiare. De la aceste instituţii mai mici, ei au canalizat capitalul către întreprinderile care au cedat controlul şi l-au îndepărtat de cei care s-au opus. Aceste firme au fost controlate prin intermediul unor consilii de administraţie interconectate, al unor societăţi holding şi al unor bănci mai mici. Ei au conceput fuziuni şi, în general, au redus concurenţa, până când, la începutul secolului al XX-lea multe activităţi erau atât de monopolizate încât îşi puteau ridica preţurile necompetitive peste costuri urmarind a obţine profituri suficiente pentru a se autofinanţa şi, prin urmare, au putut elimina controlul bancherilor. Dar, înainte de a se ajunge la această etapă, un număr relativ mic de bancheri se aflau în poziţii de imensă influenţă în viaţa economică europeană şi americană. Încă din 1909, Walter Rathenau, care era în măsură să ştie (deoarece moştenise de la tatăl său controlul asupra companiei germane General Electric şi deţinuse el însuşi zeci de funcţii de director), a spus: „Trei sute de oameni, toţi care se cunosc între ei, conduc destinul economic al Europei şi îşi aleg succesorii dintre ei”.

Puterea bancherilor de investiţii asupra guvernelor

Puterea bancherilor de investiţii asupra guvernelor se bazează pe o serie de factori, dintre care cel mai semnificativ este, probabil, nevoia guvernelor de a emite bonuri de trezorerie pe termen scurt, precum şi obligaţiuni guvernamentale pe termen lung. Aşa cum oamenii de afaceri apelează la băncile comerciale pentru avansuri de capital curent pentru a atenua discrepanţele dintre veniturile lor neregulate şi intermitente şi cheltuielile lor periodice şi persistente (cum ar fi chiriile lunare, plăţile ipotecare anuale şi salariile săptămânale), tot aşa un guvern trebuie să apeleze la bancherii comerciali (sau la instituţiile controlate de aceştia) pentru a acoperi problemele superficiale cauzate de încasările fiscale neregulate. În calitate de experţi în obligaţiuni guvernamentale, bancherii internaţionali nu numai că au gestionat avansurile necesare, dar au oferit consultanţă funcţionarilor guvernamentali

și, în multe ocazii, și-au plasat propriii membri în funcţii oficiale pentru perioade variate pentru a rezolva probleme speciale. Acest lucru este atât de larg acceptat chiar şi astăzi, încât în 1961, un bancher de investiţii republican a devenit secretar al Trezoreriei într-o administraţie democrată din Washington fără comentarii semnificative din partea vreunei factiuni politice.

Puterea Banilor Domnește Supremă și Necontestată

Firește, influența bancherilor asupra guvernelor în epoca capitalismului financiar (aproximativ 1850-1931) nu a fost ceva despre care cineva a vorbit liber, dar a fost recunoscută destul de des de cei din interior, în special în Anglia. În 1852, Gladstone, cancelarul Trezeriei, a declarat: „Punctul central al întregii situaţii era acesta: guvernul însuşi nu trebuia să fie o putere substanţială în chestiuni de finanţe, ci trebuia să lase Puterea Banilor supremă și necontestată". Pe 26 septembrie 1921, The Financial Times a scris: „Șase oameni în fruntea celor Cinci Mari Bănci ar putea perturba întreaga structură a finanţelor guvernamentale abţinându-se de la a cumpara noi bonuri de trezorerie".

În 1924, Sir Drummond Fraser, vicepreşedinte al Institutului Bancherilor, a declarat: „Guvernatorul Băncii Angliei trebuie să fie autocratul care dictează termenii doar în baza cărora Guvernul poate obține bani împrumutaţi".

Montagu Norman și J. P. Morgan domină lumea financiară

Pe lângă puterea lor asupra guvernului, bazată pe finanțarea guvernamentală şi influența personală, bancherii puteau ghida guvernele în direcţiile dorite prin alte presiuni.

Întrucât majoritatea oficialilor guvernamentali se simţeau ignoranţi în materie de finanţe, aceştia au cerut sfaturi de la bancheri pe care i considerau experţi în domeniu. Istoria secolului trecut arată, aşa cum vom vedea mai târziu, că sfaturile date guvernelor de către bancheri, la fel ca sfaturile pe care le dădeau industriaşilor, au fost în mod constant bune pentru bancheri, dar au fost adesea dezastruoase pentru guverne, oameni de afaceri şi popor în general. Astfel de sfaturi puteau fi aplicate, dacă era necesar, prin manipularea schimburilor, a fluxurilor de aur, a ratelor de actualizare și chiar a nivelurilor activităţii comerciale. Astfel, Morgan a dominat a doua administraţie a lui Cleveland prin retrageri de aur, iar în 1936-1938, manipulatorii francezi de schimb valutar au paralizat guvernele Frontului Popular. După cum vom

vedea, puterile acestor bancheri internaţionali au atins apogeul în ultimul deceniu al supremaţiei lor, 1919-1931, când Montagu Norman şi J. P. Morgan au dominat nu numai lumea financiară, ci şi relaţiile internaţionale şi alte probleme. Pe 11 noiembrie 1927, Wall Street Journal l-a numit pe dl Norman „dictatorul monedei Europei". Acest lucru a fost recunoscut chiar de dl Norman în faţa Curţii Băncilor pe 21 martie 1930 şi în faţa Comitetului Macmillan al Camerei Comunelor cinci zile mai târziu. Cu o ocazie, chiar înainte ca capitalismul financiar internaţional să se prăbuşească, cu viteză maximă, pe stâncile care îl scufundau, se spune că dl Norman ar fi spus: „Deţin hegemonia lumii". La acea vreme, unii englezi vorbeau despre „a doua cucerire normandă a Angliei" cu referire la faptul că fratele lui Norman era şeful British Broadcasting Corporation. S-ar putea adăuga că guvernatorul Bancii Angliei Norman rareori acţiona în problemele mondiale majore fără a se consulta cu reprezentanţii lui J. P. Morgan şi, prin urmare, a fost unul dintre cei mai umblati oameni ai vremii sale.

Dezvoltarea capitalismului monopolist

Acest conflict de interese între bancheri şi industriaşi a dus în majoritatea ţărilor europene la subordonarea primilor fie faţă de cei din urmă, fie faţă de guvern (după 1931).

Această subordonare a fost realizată prin adoptarea unor „politici financiare neortodoxe" – adică politici financiare care nu sunt în concordanţă cu interesele pe termen scurt ale bancherilor. Această schimbare prin care bancherii au fost subordonaţi a reflectat o dezvoltare fundamentală în istoria economică modernă ,o dezvoltare care poate fi descrisă ca trecerea de la capitalismul financiar la capitalismul monopolist. Acest lucru a avut loc în Germania mai devreme decât în orice altă ţară şi era deja în curs de desfăşurare în anul 1926. În Marea Britanie a apărut abia după 1931, iar în Italia abia în 1934. Nu s-a întâmplat deloc în Franţa într-o măsură comparabilă, iar acest lucru explică într-o măsură considerabilă slăbiciunea economică a Franţei în perioada 1938-1940.

Practici financiare internaţionale

Principiile financiare care se aplică relaţiilor dintre diferite ţări sunt o extindere a celor care se aplică în interiorul unei singure ţări. Atunci când se schimbă bunuri între ţări, acestea trebuie plătite cu mărfuri sau aur. Nu pot fi plătite cu bilete, certificate şi cecuri din ţara cumpărătorului, deoarece acestea au valoare doar în ţara

emitentă. Pentru a evita transportul de aur la fiecare achiziţie, se utilizează cambii. Acestea sunt creanţe împotriva unei persoane din altă ţară, care sunt vândute unei persoane din aceeaşi ţară. Cel din urmă va cumpăra o astfel de creanţă dacă dorea să îşi satisfacă o creanţă împotriva sa deţinută de o persoană din cealaltă ţară.
El poate satisface o astfel de creanţă trimiţând creditorului său din cealaltă ţară creanţa pe care a cumpărat-o împotriva unei alte persoane din ţara emitenta şi permiţând creditorului său să folosească acea creanţă pentru a-şi satisface propria creanţă. Astfel, în loc ca importatorii dintr-o ţară să trimită bani exportatorilor din altă ţară, importatorii dintr-o ţară îşi plătesc datoriile către exportatorii din propria ţară, iar creditorii lor din cealaltă ţară primesc plata pentru bunurile pe care le-au exportat de la importatorii din propria ţară. Astfel, plata pentru bunuri într-un comerţ internaţional se face prin fuzionarea unor tranzacţii simple care implică două persoane în tranzacţii duble care implică patru persoane. În multe cazuri,plata se efectuează prin implicarea unor multitudini de tranzacţii, frecvent în mai multe ţări diferite.
Aceste tranzacţii au fost efectuate pe aşa-numita piaţă valutară. Un exportator de bunuri vindea cambii pe acea piaţă şi astfel scotea din ea bani în unitatile monetare ale propriei ţări. Un importator cumpăra astfel de cambii pentru a le trimite creditorului său şi astfel introducea pe piaţă unităţile monetare ale propriei ţări. Întrucât bancnotele disponibile pe orice piaţă erau emise în unităţi monetare ale multor ţări străine diferite, au apărut relaţii de schimb între sumele de bani disponibile în unităţile proprii ale ţării (introduse de importatori) şi varietatea bancnotelor emise în monedă străină şi introduse pe piaţă de exportatori. Oferta şi cererea de bancnote (sau bani) ale oricărei ţări, în funcţie de oferta şi cererea de bani proprii ţării disponibile pe piaţa valutară, au determinat valoarea banilor celorlalte ţări în raport cu moneda internă. Aceste valori puteau fluctua - foarte mult pentru ţările care nu foloseau standardul aur, dar doar putin (aşa cum vom vedea) pentru cele care foloseau standardul aur.
Piaţa valutară a acţionat ca regulator al comerţului internaţional
În condiţii normale, o piaţă valutară servea la plata bunurilor şi serviciilor străinilor fără nici o livrare internaţională de bani (aur). De asemenea, a acţionat ca un regulator al comerţului internaţional. Dacă importurile oricărei ţări ar depăşi constant

exporturile către o altă ţară, mai mulţi importatori ar fi pe piaţă oferind monedă internă pentru cambii emise în moneda creditorului lor străin. Astfel, ar exista o ofertă crescută de monedă internă şi o cerere crescută pentru acea monedă străină. Drept urmare, importatorii ar trebui să ofere mai mulţi bani pentru aceste cambii străine, iar valoarea monedei interne ar scădea, în timp ce valoarea monedei străine ar creşte pe piaţa valutară. Această creştere (sau scădere) a relaţiei aur ar fi măsurată în termeni de „referinţă cont de plată (echivalentul exact în conţinut de aur al celor două monede). Pe măsură ce valoarea monedei interne ar scădea sub aceasta referinta în raport cu cea a unei anumite valute străine, exportatorii interni către acea ţară străină îşi vor intensifica activităţile, deoarece atunci când primesc plată sub formă de cambie, o pot vinde pentru o valoare mai mare in propria lor monedă decât se aşteaptă de obicei şi, prin urmare, îşi pot creşte profiturile.
Un surplus de imporuri, prin scăderea valorii valutare a monedei ţării importatoare, va duce în cele din urmă la o creştere a exporturilor, care, prin furnizarea mai multor cambii, vor tinde să restabilească relaţia monetară înapoi la paritate. O astfel de restaurare a parităţii valutare va reflecta o restaurare a echilibrului obligaţiilor internaţionale, iar aceasta, la rândul ei, va reflecta un echilibru restabilit în schimbul de bunuri şi servicii dintre cele două ţări. Aceasta înseamnă, în condiţii normale, că un dezechilibru comercial va crea condiţii comerciale care vor tinde să restabilească echilibrul comercial.

Fluctuaţii mari pe piaţa valutară

Atunci când ţările nu se află la standardul aur, acest dezechilibru valutar (adică scăderea valorii unei unităţi monetare în raport cu cealaltă unitate) poate duce la fluctuaţii foarte mari - de fapt, în orice măsură este necesară pentru a restabili echilibrul comercial prin încurajarea importatorilor să cumpere din cealaltă ţară, deoarece moneda sa are o valoare atât de mică încât preţurile bunurilor din acea ţară sunt irezistibile pentru importatorii din cealaltă ţară.

Piaţa valutară nu fluctuează în funcţie de standardul aurului.

Dar atunci când ţările se află la standardul aurului, rezultatul este destul de diferit. În acest caz, valoarea banilor unei ţări nu va scădea niciodată sub suma egală cu costul transportului aurului între cele două ţări. Un importator care doreşte să-şi plătească

partenerul comercial din cealaltă ţară nu va oferi din ce în ce mai mulţi bani din propria ţară pentru cambii de schimb valutar, ci va licita pentru creşterea preţului acestei cambii doar până la punctul în care devine mai ieftin pentru el să cumpere aur de la o bancă şi să plătească costurile de transport şi asigurare a aurului pe măsură ce acesta ajunge la creditorul său extern. Astfel, la standardul aurului, cotaţiile valutare nu fluctuează foarte mult, ci se mişcă doar între cele două puncte ale aurului care sunt doar puţin peste (punctul de export al aurului) şi puţin sub (punctul de import al aurului) sau paritatea (relaţia legală aur a celor două monede). Întrucât costul ambalării, transportului şi asigurării aurului era de aproximativ 0.05% din valoarea sa, punctele de export şi import al aurului erau cu aproximativ această sumă peste şi sub punctul de paritate. În cazul relaţiei dolar-liră, când paritatea era de 1 £ = 4,866 USD, punctul de export al aurului era de aproximativ 4,885 USD, iar punctul de import al aurului era de aproximativ 4,845 USD. Astfel:
Punct de export al aurului 4,885 USD
(cerere excesivă de cambii de către importatori)
Paritate 4,866 USD
Punct de import al aurului 4,845 USD
(ofertă excesivă de cambii de către exportatori)
Situaţia pe care am descris-o este simplificată excesiv. În practică, situaţia este complicată de mai mulţi factori. Printre aceştia se numără următorii: (1) intermediarii cumpără şi vând devize pentru livrare prezentă sau viitoare ca activitate speculativă; (2) oferta totală de devize disponibile pe piaţă depinde de mult mai mult decât schimbul internaţional de mărfuri. Aceasta depinde de suma totală a tuturor plăţilor internaţionale, cum ar fi dobânzile, plata pentru servicii, cheltuielile turistice, împrumuturile, vânzările de titluri de valoare, remitenţele imigranţilor(fonduri transferate de lucrătorii străini în ţările lor de origine) şi aşa mai departe; (3) balanţa totală de schimburi depinde de totalul relaţiilor tuturor ţărilor, nu doar dintre două.

Eliminarea standardului aurului

Fluxul de aur dintr-o ţară în alta, rezultat din dezechilibrul comercial, tinde să creeze o situaţie care contracarează fluxul. Dacă o ţară exportă mai mult decât importă, iar aurul intră

pentru a acoperi diferenţa, acest aur va deveni baza pentru o cantitate crescută de bani, iar acest lucru va provoca o creştere a preţurilor în ţara suficientă, pentru a reduce exporturile şi a creşte importurile. În acelaşi timp, aurul, prin ieşirea dintr-o altă ţară, va reduce cantitatea de bani de acolo şi va provoca o scădere a preţurilor în ţara respectivă. Aceste modificări ale preţurilor vor provoca modificări ale fluxului de bunuri datorită faptului evident că bunurile tind să curgă către zone cu preţuri mai mari şi încetează să curgă către zone cu preţuri mai mici. Aceste modificări ale fluxului de bunuri vor contracara dezechilibrul comercial iniţial care a cauzat fluxul de aur. Drept urmare, fluxul de aur va înceta şi va rezulta un comerţ internaţional echilibrat la niveluri de preţuri uşor diferite. Întregul proces ilustrează subordonarea stabilităţii preţurilor interne faţă de stabilitatea schimburilor. Această „subordonare" a fost respinsă de majoritatea ţărilor după 1931. Această respingere a fost semnificată prin (a) abandonarea standardului aurului, cel puţin parţial, (b) eforturi de control al preţurilor interne şi (c) eforturi de control al schimbului valutar. Toate acestea au fost realizate din dorinţa de a elibera sistemul economic de influenţa restrictivă a unui sistem financiar dominat de aur.

Principalele ţări obligate să abandoneze standardul aurului

Acest mecanism minunat, automat, al plăţilor internaţionale reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente sociale concepute vreodată de om. Cu toate acestea, acesta necesită un grup foarte special de condiţii pentru funcţionarea sa eficientă şi, după cum vom arăta, aceste condiţii dispăreau până în 1900 şi au fost în mare parte şterse ca urmare a schimbărilor economice aduse de Primul Război Mondial. Din cauza acestor schimbări, a devenit imposibilă restaurarea sistemului financiar care existase înainte de 1914. Eforturile de restaurare a acestuia au fost depuse cu mare determinare, dar până în 1933 acestea esuaseră în mod evident, iar toate ţările majore au fost forţate să abandoneze standardul aur şi schimburile automate.

Când standardul aur este abandonat, aurul circulă între ţări ca orice altă marfă, iar valoarea schimburilor valutare (care nu mai sunt legate de aur) poate fluctua mult mai mult. În teorie, un dezechilibru al plăţilor internaţionale poate fi rectificat fie printr-o modificare a cursurilor de schimb, fie printr-o modificare a

nivelurilor preţurilor interne. În cadrul standardului aur, această rectificare se face prin modificări ale cursurilor de schimb numai între punctele de aur. Când dezechilibrul este atât de mare încât schimburile ar fi forţate dincolo de punctele de aur, rectificarea se face prin modificarea preţurilor interne cauzate de faptul că aurul circulă la punctele de aur, în loc ca schimburile să treacă dincolo de punctele de aur. Pe de altă parte, atunci când o monedă este în afara standardului aur, fluctuaţia schimburilor nu este limitată între două puncte, ci poate merge la nesfârşit în ambele direcţii. Într-un astfel de caz, dezechilibrul plăţilor internaţionale este rezolvat în mare măsură printr-o modificare a cursurilor de schimb şi doar de la distanţă prin modificări ale preţurilor interne. În perioada 1929-1936, ţările lumii au renunţat la aur deoarece au preferat să-şi aducă balanţele internaţionale spre echilibru prin prin intermediul schimburilor fluctuante, mai degrabă decât prin intermediul nivelurilor fluctuante ale preţurilor. Se temeau de acestea din urmă, deoarece schimbarea (în special scăderea) preţurilor a dus la scăderi ale activităţii economice şi la schimbări în utilizarea resurselor economice (cum ar fi forţa de muncă, terenurile şi capitalul) de la o activitate la alta.

Restabilirea balanţei de plăţi internaţionale

Restabilirea balanţei plăţilor internaţionale atunci când o monedă este depreciată faţă de aur poate fi observată printr-un exemplu. Dacă valoarea lirei sterline scade la 4,00 USD sau 3,00 USD, americanii vor cumpăra din Anglia din ce în ce mai mult, deoarece preţurile englezeşti sunt mici pentru ei, dar englezii vor cumpăra din America doar cu reticenţă, deoarece trebuie să plătească atât de mai mult pentru moneda americană. Acest lucru va servi la rectificarea excesului iniţial de exporturi către Anglia, care a asigurat oferta de lire sterline necesară pentru a-i reduce valoarea lirei la 3,00 USD. O astfel de depreciere a valorii de schimb a unei monede va provoca o creştere a preţurilor în ţară, ca urmare a creşterii cererii pentru bunurile acelei ţări.

Situaţia dinainte de 1914

Cheia situaţiei mondiale din perioada dinainte de 1914 se găseşte în poziţia dominantă a Marii Britanii. Această poziţie era mai mult reală decât aparentă. În multe domenii (cum ar fi cel naval sau financiar), supremaţia Marii Britanii era atât de completă încât aproape niciodată nu a trebuit să fie declarată de ea sau

recunoscută de alţii. A fost asumata tacit de ambele părţi. Ca si lider necontestat în aceste domenii,Marea Britanie îşi putea permite să fie un conducător binevoitor. Sigură pe sine şi pe poziţia sa, putea fimulţumită mai degrabă cu substanţa decât cu formele. Dacă alţii îi acceptau dominaţia în fapt, era destul de dispusă să le accepte independenţa şi autonomia juridică.

Supremaţia Marii Britanii

Această supremaţie a Marii Britanii nu a fost doar o realizare a secolului al XIX-lea.Originile sale datează în secolul al XVI-lea - în perioada în care descoperirea Americii a făcut oceanul Atlantic mai important decât marea Mediterana ca rută comercială şi cale către bogăţie. În Atlantic, poziţia Marii Britanii era unică, nu doar datorită poziţiei sale vestice, ci mult mai mult pentru că era o insulă. Acest ultim fapt i-a permis să vadă Europa implicată în certuri interne, în timp ce îşi păstra libertatea de a exploata noile lumi de peste mări. Pe această bază, Marea Britanie îşi construise o supremaţie navală care o făcea stapana mărilor până în anul 1900. Pe langa acest fapt se afla preeminenţa sa în transportul comercial, care îi oferea controlul asupra căilor de transport mondial şi deţinea 39% din navele oceanice ale lumii (de trei ori numărul celui mai apropiat rival al său).

Supremaţiei sale în aceste sfere, câştigate în perioada de dinainte de 1815, Marea Britanie i-a adăugat noi sfere de dominanţă în perioada de după 1815. Acestea au apărut din realizarea timpurie a Revoluţiei Industriale.

Acest lucru s-a aplicat atât transporturilor şi comunicaţiilor, cât şi producţiei industriale.

În transporturi, a oferit lumii calea ferată şi vaporul cu aburi; în a comunicatii, a oferit telegraful, cablul şi telefonul; iar in industrie a oferit sistemul fabricilor.

Revoluţia Industrială

Revoluţia Industrială a existat în Marea Britanie timp de aproape două generaţii înainte de a se răspândi în alte părţi. A dus la o creştere semnificativă a producţiei de bunuri fabricate şi la o cerere semnificativă de materii prime şi alimente; de asemenea, a dus la o creştere semnificativă a bogăţiei şi a economiilor. Ca urmare a primelor două şi a îmbunătăţirii metodelor de transport, Marea Britanie a dezvoltat un comerţ mondial al cărui centru consta în principal din exportul de bunuri fabricate şi importul de materii

prime şi alimente. În acelaşi timp, economiile Marii Britanii tindeau să se îndrepte către America de Nord, America de Sud şi Asia, căutând să crească producţia de materii prime şi alimente în aceste zone.
Până în 1914, aceste exporturi de capital atinseseră o asemenea valoare încât erau mai mari decât investiţiile străine ale tuturor celorlalte ţări la un loc. În 1914, investiţiile britanice în străinătate erau de aproximativ 20 de miliarde de dolari (sau aproximativ un sfert din avuţia naţională a Marii Britanii, reprezentând aproximativ o zecime din venitul naţional total. Investiţiile franceze în străinătate erau în acelaşi timp de aproximativ 9 miliarde de dolari (reprezentând 6% din venitul naţional), în timp ce Germania avea aproximativ 5 miliarde de dolari investiţi în străinătate (o cincisprezecea parte din avuţia naţională, reprezentând 3% din venitul naţional). Statele Unite erau la acea vreme un debitor la scară largă.

Marile pieţe comerciale ale lumii se aflau în Marea Britanie

Poziţia dominantă a Marii Britanii în lumea anului 1913 era, aşa cum am spus, mai reală decât aparentă. În toate părţile lumii oamenii dormeau mai în siguranţă, lucrau mai productiv şi trăiau mai din plin pentru că Marea Britanie exista. Navele britanice din Oceanul Indian şi Orientul Îndepărtat au suprimat spoliatorii de sclavi, piraţii şi vânătorii de capete. Naţiuni mici precum Portugalia, Olanda sau Belgia şi-au păstrat posesiunile de peste mări sub protecţia flotei britanice. Chiar şi Statele Unite, fără să-şi dea seama, au rămas în siguranţă şi au susţinut Doctrina Monroe în spatele scutului Marinei Britanice. Naţiunile mici au reuşit să-şi păstreze independenţa în decalajele dintre Marile Puteri, menţinute într-un echilibru precar de tacticile de echilibrare a puterii facute de Foreign Office(Ministerul de Externe) britanic. Majoritatea marilor pieţe comerciale ale lumii, chiar şi cele pentru mărfuri precum bumbacul, cauciucul şi staniul, pe care nu le producea ea însăşi în cantităţi suficiente, se aflau în Anglia, preţul mondial fiind stabilit aici prin licitaţiile comercianţilor specializaţi. Dacă un bărbat din Peru dorea să trimită bani unui bărbat din Afganistan, plata finală, cel mai probabil, s-ar fi efectuat printr-o tranzacţie contabilă la Londra. Sistemul parlamentar englez şi unele aspecte ale sistemului judiciar englez, cum ar fi statul de drept, erau copiate, cât se putea de bine, în toate părţile lumii.

Marea Britanie era centrul finanţelor mondiale şi al comerţului mondial

Profitabilitatea capitalului în afara Marii Britanii - un fapt care a cauzat marele export de capital – era egalată de o rentabilitate a forţei de muncă. Drept urmare, fluxul de capital din Marea Britanie şi Europa era egalat de un flux de capacitati de muncă. Ambele au servit la construirea zonelor non-europene pe un model european modificat. În exportul de oameni, ca şi în exportul de capital, Marea Britanie a fost cu uşurinţă pe primul loc (peste 20 de milioane de persoane care au emigrat din Regatul Unit în perioada 1815-1938). Ca urmare a ambelor, Marea Britanie a devenit centrul finanţelor mondiale, precum şi centrul comerţului mondial.

Sistemul de relaţii financiare internaţionale, pe care l-am descris anterior, se baza pe sistemul de relaţii industriale,comerciale şi de credit pe care tocmai l-am descris. Primul necesita, aşadar, pentru existenţa sa, un grup foarte special de circumstanţe - un grup de circumstanţe de la care nu se putea aştepta să continue la nesfârşit. În plus, necesita un grup de caracteristici secundare care erau, de asemenea, departe de a fi permanente. Printre acestea se numărau următoarele: (1) toate ţările în cauză trebuiau să fie la standardul aur complet; (2) trebuie să existe libertate faţă de interferenţele publice sau private cu economia internă a oricărei ţări; adică, preţurile trebuie să fie libere să crească şi să scadă în funcţie de oferta şi cererea atât de bunuri, cât şi de bani; (3) trebuie să existe, de asemenea, liberul flux al comerţului internaţional, astfel ca atât bunurile, cât şi banii să poată circula fără obstacole către acele zone în care fiecare este la valoarea sa maxima; (4) economia financiară internaţională trebuie să fie organizată în jurul unui centru cu numeroase subcentre subordonate, astfel încât să fie posibilă anularea creanţelor internaţionale unele împotriva altora într-o anumită cameră de compensare şi, astfel, reducerea fluxului de aur la minimum; (5) fluxul de bunuri şi fonduri în problemele internaţionale ar trebui să fie controlat de factori economici şi să nu fie supus influenţelor politice, psihologice sau ideologice.

Aceste condiţii, care au făcut ca sistemul financiar şi comercial internaţional să funcţioneze atât de eficient înainte de 1914, începuseră să se schimbe până în 1890. Condiţiile economice şi

comerciale fundamentale s-au schimbat primele şi au fost modificate vizibil până în 1910; grupul de caracteristici secundare ale sistemului a fost schimbat de evenimentele Primului Război Mondial. Drept urmare, sistemul capitalismului financiar internaţional timpuriu este acum doar o amintire vagă. Imaginaţi-vă o perioadă fără paşapoarte sau vize şi aproape fără restricţii de imigrare sau vamale. Cu siguranţă, sistemul a avut multe dezavantaje incidentale, dar acestea au fost incidentale. Socializat, dacă nu social, civilizat dacă nu cultivat, sistemul le-a permis indivizilor să respire liber şi să-şi dezvolte talentele individuale într-un mod necunoscut înainte şi în pericol de atunci.

Capitolul 6 — Statele Unite inainte de 1917

Aşa cum cultura clasică s-a răspândit spre vest de la grecii care au creat-o până la popoarele romane care au adoptat-o și au schimbat-o, tot aşa cultura Europei s-a răspândit spre vest, în Lumea Nouă, unde a fost profund modificată, rămânând în acelaşi timp în esenţă europeană. Faptul central al istoriei americane este că oamenii de origine şi cultură europeană au ajuns să ocupe şi să folosească sălbăticia imens de bogată dintre Atlantic şi Pacific. În acest proces, sălbăticia a fost dezvoltată şi exploatată zonă cu zonă, Tidewater, Piedmont, pădurea trans-Apalaşiană, preriile trans-Mississippi,Coasta Pacificului şi, în final, Marile Câmpii. Până în anul 1900, perioada de ocupaţie care începuse în 1607 se încheiase, dar era dezvoltării a continuat pe o bază intensivă, mai degrabă decât extensivă. Această trecere de la o dezvoltare extensivă la una intensivă, numită frecvent „închiderea frontierei”(recensământul SUA din 1890 a declarat frontiera închisă deoarece nu mai existau terenuri semnificative, neocupate, marcând sfârşitul expansiunii spre vest), a necesitat o reajustare a perspectivei sociale şi a comportamentului de la o bază în mare parte individualistă la una mai cooperantă şi de la accentul pus pe simpla priceperea fizică la accentul pus pe alte talente mai puţin tangibile, cum ar fi abilităţile manageriale, pregătirea ştiinţifică şi capacitatea intelectuală, capabile să umple frontierele nou ocupate cu o populaţie mai densă, producând un nivel de trai mai ridicat şi utilizând timpul si pentru recreactie sau relaxare.

Capacitatea poporului Statelor Unite de a face această reajustare a perspectivei sociale şi a comportamentului la „marginea frontierei” în jurul anului 1900 a fost împiedicată de o serie de factori din experienţa sa istorică anterioară. Printre aceştia ar trebui să menţionăm creşterea intereselor regionale, experienţele politice şi constituţionale trecute, izolaţionismul şi accentul pus pe priceperea fizică şi idealismul nerealist.

Trei secţiuni geografice majore apar în SUA

Stăpânirea Statelor Unite a dat naştere la trei secţiuni geografice principale: un Est comercial şi mai târziu financiar şi industrial, un Vest agrar şi mai târziu industrial şi un Sud agrar. Din păcate, cele două secţiuni agrare erau organizate destul de diferite, Sudul se baza pe munca sclavilor, iar Vestul pe baza muncii libere. În această chestiune, Estul s-a aliat cu Vestul pentru a învinge Sudul în Războiul Civil (1861-1865) şi pentru a-l supune unei ocupaţii militare prelungite ca si teritoriu cucerit (1865-1877). Întrucât războiul şi ocupaţia au fost controlate de noul Partid Republican, organizarea politică a ţării a fost divizată pe secţiuni: Sudul a refuzat să voteze republicanii până în anul1928, iar Vestul a refuzat să voteze democraţii până înainte de 1932. În Est, familiile mai în vârstă care înclinau spre Partidul Republican din cauza Războiului Civil au fost în mare parte inundate de valuri de noi imigranţi din Europa, începând cu irlandezii şi germanii după 1846 şi continuând cu un număr şi mai mare din Europa de Est şi Europa Mediteraneană după 1890. Aceşti noi imigranţi din oraşele estice au votat democraţii din cauza opoziţiei religioase, economice şi culturale faţă de republicanii din clasa superioară din aceeaşi secţiune estică. Baza de clasă în modelele de vot din Est şi baza secţională în votul din Sud şi Vest s-au dovedit a fi de o importanţă politică majoră după 1880.

Schimbări majore în guvernare au loc în 1830

Părinţii fondatori presupuseseră că controlul politic al ţării va fi condus de oameni bogaţi şi angajati activitati neproductive care, în general, s-ar cunoaşte personal şi, neavând nevoie de decizii urgente, ar împinge guvernul la acţiune atunci când ar fi fost de acord şi ar fi putut să-l împiedice să acţioneze, fără daune grave, atunci când nu ar fi putut ajunge la un acord. Constituţia americană ,cu prevederile sale privind împărţirea puterilor şi selecţia şefului executiv de către un colegiu electoral, a reflectat

acest punct de vedere. La fel a făcut şi utilizarea grupului de partid al adunărilor legislative pentru nominalizarea în funcţii publice şi alegerea senatorilor de către aceleaşi adunări. Apariţia unei democraţii de masă după 1830 a schimbat această situaţie, stabilind utilizarea convenţiilor de partid pentru nominalizări şi utilizarea unor aparate politice înrădăcinate, susţinute pe patronajul funcţiilor publice, pentru a mobiliza suficiente voturi pentru a-şi alege candidaţii.

Forţele finanţelor şi afacerilor cresc în bogăţie şi putere

Din cauza acestei situaţii, funcţionarul ales din 1840 până în 1880 s-a trezit sub presiune din trei direcţii: din partea electoratului popular, care i-a furnizat voturile necesare pentru alegere, din partea maşinii de partid, care i-a oferit nominalizarea pentru a candida la o funcţie, precum şi numirile prin patronaj prin care îşi putea recompensa adepţii şi din partea intereselor economice bogate care i-au oferit bani pentru cheltuielile de campanie, poate cu un anumit surplus pentru propriul buzunar. Acesta a fost un sistem destul de funcţional, deoarece cele trei forţe erau aproximativ egale, avantajul, dacă există, revenind maşinii de partid.

Acest avantaj a devenit atât de mare în perioada 1865-1880 încât forţele finanţelor, comerţului şi industriei au fost forţate să contribuie cu o generozitate din ce în ce mai mare maşinilor politice pentru a obţine serviciile de la guvern pe care le considerau a fi cuvenite, servicii precum tarife mai mari, granturi funciare pentru căile ferate, servicii poştale mai bune şi concesiuni miniere sau de cherestea. Faptul că aceste forţe ale finanţelor şi afacerilor îşi sporeau ele însele averea şi puterea le-a făcut din ce în ce mai neliniştite în faţa nevoii de a aduce contribuţii din ce în ce mai mari la maşinile politice de partid. Mai mult, aceşti magnaţi economici considerau din ce în ce mai mult nepotrivit să nu poată emite ordine, ci să fie nevoiţi să negocieze ca egali pentru a obţine servicii sau favoruri de la şefii partidului.

Guvernul SUA era controlat de forţele bancilor de investiţii şi industriei

Până la sfârşitul anilor 1870, liderii de afaceri au decis să pună capăt acestei situaţii prin tăierea dintr-o singură lovitură a rădăcinii sistemului maşinilor de partid, şi anume, sistemul de patronaj. Acest sistem, pe care l-au numit cu termenul peiorativ „sistemul de pradă”, era inacceptabil pentru marile afaceri nu atât pentru că

ducea la necinste sau ineficienţă, ci pentru că făcea maşinile de partid independente de controlul afacerilor, oferindu-le o sursă de venit (contribuţii la campanie de la angajaţii guvernamentali) care era independentă de controlul afacerilor. Dacă această sursă ar putea fi întreruptă sau chiar redusă în mod sensibil, politicienii ar fi mult mai dependenţi de contribuţiile mediului de afaceri pentru cheltuielile de campanie. Într-o perioadă în care dezvoltarea mass-mediei şi utilizarea trenurilor închiriate pentru candidaţii politici creşteau considerabil, cheltuielile de campanie pentru funcţii publice, orice reducerea contribuţiilor de campanie din partea funcţionarilor publici i-ar face inevitabil pe politicieni mai subordonaţi mediilor de afaceri. În acest scop, a început reforma funcţiei publice în guvernul federal cu Legea Pendleton din 1883. Drept urmare, guvernul a fost controlat in grade diferite de completitudine de către forţele băncilor de investiţii şi ale industriei grele din 1884 până în 1933.

Un grup de 400 de indivizi mobilizează o bogăţie şi o putere enorma

Această perioadă, 1884-1933, a fost perioada capitalismului financiar în care bancherii de investiţii care s-au mutat în sectorul bancar comercial şi al asigurărilor, pe de o parte, şi în sectorul feroviar şi al industriei grele pe de altă parte, au reuşit să mobilizeze o bogăţie enormă şi să deţină o putere economică, politică şi socială enormă. Cunoscuţi popular sub numele de „Societatea” sau „cei 400”, au trăit o viaţă de o splendoare orbitoare.

Navigând pe ocean în iahturi private uriaşe sau călătorind pe uscat cu trenuri private, se deplasau ceremonios între moşiile şi casele lor spectaculoase din Palm Beach, Long Island, Berkshires, Newport şi Bar Harbor; adunându-se din reşedinţele lor newyorkeze asemănătoare fortăreţelor pentru a participa la Opera Metropolitană sub ochiul critic al doamnei Astor; sau reunindu-se pentru întâlniri de afaceri de cel mai înalt nivel strategic în prezenţa impresionantă a lui J. P. Morgan însuşi.

Marile bănci şi afacerile controlează guvernul federal

Structura controlului financiar creată de magnaţii „Marilor bănci” şi „Marilor afaceri” în perioada 1880-1933 a fost de o complexitate extraordinară, un fief de afaceri fiind construit peste altul, ambele fiind aliate cu asociaţi semi-independenţi, întregul ridicându-se în două vârfuri ale puterii economice şi financiare, dintre care unul, cu

centrul în New York, era condus de J. P. Morgan and Company, iar celălalt, în Ohio, era condus de familia Rockefeller. Atunci când aceste două cooperau, aşa cum făceau în general, puteau influenţa viaţa economică a ţării într-o mare măsură şi puteau aproape să-i controleze viaţa politică, cel puţin la nivel federal. Primul punct poate fi ilustrat prin câteva fapte. În Statele Unite, numărul corporaţiilor de miliarde de dolari a crescut de la una în 1909 (United States Steel, controlată de Morgan) la cincisprezece în 1930. Ponderea din totalul activelor corporaţiilor deţinute de cele mai mari 200 de corporaţii a crescut de la 32% în 1909 la 49% în 1930 şi a ajuns la 57% în 1939. Până în 1930, aceste 200 de cele mai mari corporaţii deţineau 49,2% din activele tuturor celor 40.000 de corporaţii din ţară (81 de miliarde de dolari din 165 de miliarde de dolari); acestea deţineau 38 % din toată averea afacerilor, înregistrată sau neîncorporată (sau 81 de miliarde de dolari din 212 miliarde de dolari); şi deţineau 22% din toată averea ţării (sau 81 de miliarde de dolari din 367 de miliarde de dolari). De fapt, în 1930, o corporaţie (American Telephone and Telegraph, controlată de Morgan) avea active mai mari decât averea totală a douăzeci şi unu de state ale Uniunii.

Influenţa şi puterea grupurilor Morgan şi Rockefeller

Influenţa acestor lideri de afaceri a fost atât de mare încât grupurile Morgan şi Rockefeller acţionând împreună, sau chiar Morgan acţionând singur, ar fi putut distruge sistemul economic al ţării doar prin aruncarea de valori mobiliare pe piaţa bursieră spre vânzare şi, după ce precipitau o panică pe piaţa bursieră, ar fi putut apoi răscumpăra valorile mobiliare pe care le vânduseră, dar la un preţ mai mic.

Firește, nu au fost atât de nechibzuiţi încât să facă acest lucru, deşi Morgan a fost foarte aproape de acest lucru precipitând „panica din 1907”, dar nu au ezitat să distrugă corporaţii individuale, in detrimentul deţinătorilor de acţiuni ordinare, ducându-i la faliment. În acest tipar, evidentiind doar două exemple, Morgan a distrus calea ferată New York, New Haven şi Hartford înainte de 1914, vânzându-i, la preţuri mari, titluri, în mare parte lipsite de valoare, nenumărate nave cu aburi din Noua Anglie şi linii de tramvai din New England; iar William Rockefeller şi prietenii săi au distrus calea ferată Chicago, Milwaukee, St. Paul, şi Pacific înainte de 1925, vânzându-i, la preţuri excesive, planuri de electrificare către Pacific,

cupru, electricitate şi o ramură de cale ferată fără valoare (Linia Gary). Acestea sunt doar exemple ale descoperirii de către capitaliştii financiari a faptului că aceştia câştigau bani din emiterea şi vânzarea de valori mobiliare, mai degrabă decât din producţia, distribuţia şi consumul de bunuri şi, prin urmare, i-a condus la punctul în care au descoperit că exploatarea unei companii operaţionale prin emiterea excesivă de valori mobiliare sau emiterea de obligaţiuni, mai degrabă decât titluri de capital, nu numai că era profitabilă, dar le făcea posibilă creşterea profiturilor prin falimentul firmei, oferind taxe şi comisioane de reorganizare, precum şi oportunitatea de a emite noi valori mobiliare.

Controlul partidelor politice în America

Când interesele de afaceri, conduse de William C. Whitney, au impus prima tranşă a reformei funcţiei publice în 1883, se aşteptau să poată controla ambele partide politice în mod egal. Într-adevăr, unii dintre ei intenţionau să contribuie la ambele şi să permită o alternanţă a celor două partide în funcţii publice pentru a-şi ascunde propria influenţă, a inhiba orice manifestare de independenţă din partea politicienilor şi a permite electoratului să creadă că îşi exercitau propria alegere liberă.

O astfel de alternanţă a partidelor pe scena federală a avut loc în perioada 1880-1896, sub influenţa afacerilor (sau cel puţin influenţa Morgan) la fel de mare în administraţiile democrate ca şi în cele republicane. Dar în 1896 a intervenit o experienţă şocantă. Interesele de afaceri au descoperit că pot controla Partidul Republican într-o mare măsură, dar nu puteau fi nici pe departe la fel de încrezătoare în controlul Partidului Democrat. Motivul acestei diferenţe consta în existenţa Sudului Solid ca o secţiune democrată, aproape fără alegători republicani. Această secţiune a trimis delegaţi la Convenţia Naţională Republicană, la fel ca restul ţării, dar, din moment ce aceşti delegaţi nu reprezentau alegătorii, au ajuns să-i reprezinte pe cei care erau dispuşi să-şi plătească cheltuielile la Convenţia Naţională Republicană. În acest fel, aceşti delegaţi au ajuns să reprezinte interesele de afaceri ale Nordului, ai cărui bani îi acceptau. Mark Hanna ne-a povestit în detaliu cum a petrecut o mare parte din iarna 1895-1896 în Georgia, cumpărând peste două sute de delegaţi pentru McKinley la Convenţia Naţională Republicană din 1896. Ca urmare a acestui sistem, aproximativ un sfert din voturile dintr-o Convenţie

Republicană au fost voturi „controlate” din partea Sudului Solid, care nu reprezentau electoratul. După divizarea Partidului Republican în 1912, această parte a delegaţilor a fost redusă la aproximativ 17%.

Tacticile monetare ale oligarhiei bancare

Incapacitatea bancherilor de investiţii şi a aliaţilor lor industriali de a controla Convenţia Democrată din 1896 a fost un rezultat al nemulţumirii agrare din perioada 1868-1896. Această nemulţumire la rândul ei s-a bazat, în mare măsură, pe tacticile monetare ale oligarhiei bancare. Bancherii erau legaţi de standardul aurului din motive pe care le-am explicat deja. Prin urmare, la sfârşitul Războiului Civil, aceştia au convins Administraţia Grant să limiteze inflaţia postbelică şi să revină la etalonul aur (crash-ul din 1873 şi reluarea plăţilor în specie în 1875). Acest lucru le-a oferit bancherilor un control asupra ofertei de bani pe care nu au ezitat să-l folosească în propriile scopuri, aşa cum Morgan a exercitat presiuni nemiloase asupra oraşului Cleveland în 1893-1896. Afecţiunea bancherilor pentru preţurile mici nu a fost împărtăşită de fermieri, deoarece de fiecare dată când preţurile produselor agricole scădeau, povara datoriilor fermierilor (în special ipotecile) devenea mai mare. Mai mult, preţurile agricole, fiind mult mai competitive decât preţurile industriale şi nefiind protejate de un tarif, au scăzut mult mai repede decât preţurile industriale, iar fermierii nu au putut reduce costurile sau să-şi modifice planurile de producţie nici pe departe atât de rapid pe cât au putut industriaşii.

Rezultatul a fost o exploatare sistematică a sectoarelor agricole ale comunităţii de către sectoarele financiar şi industrial. Această exploatare a luat forma unor preţuri industriale ridicate, a unor tarife feroviare ridicate (şi discriminatorii), a unor dobânzi mari, a unor preţuri agricole scăzute şi a unui nivel foarte scăzut al serviciilor agricole oferite de căile ferate şi de guvern. Incapabili să reziste prin arme economice, fermierii din Vest au apelat la sprijin politic, dar au fost puternic împiedicaţi de reticenţa lor de a vota democraţii (din cauza amintirilor lor despre Războiul Civil). În schimb, au încercat să acţioneze la nivel politic de stat prin legislaţie locală (aşa-numitele Legi Granger) şi au înfiinţat mişcări ale unor terţe partide (cum ar fi Partidul Greenback în 1878 sau Partidul Populist în 1892). Cu toate acestea, până în 1896,

nemulţumirea agrară a crescut atât de mult încât a început să depăşească amintirea rolului democraţilor în Războiul Civil. Capturarea Partidului Democrat de către aceste forţe ale nemulţumirii sub conducerea lui William Jennings Bryan în 1896, care era hotărât să obţină preţuri mai mari prin creşterea ofertei de bani pe o bază bimetalică mai degrabă decât pe una aur, a oferit electoratului alegeri pe o chestiune socială şi economică pentru prima dată într-o generaţie. Deşi forţele înaltei finanţe şi ale marilor afaceri erau într-o stare de aproape panică, printr-un efort puternic care a implicat cheltuieli la scară largă, au reuşit să-l aleagă pe McKinley.

Puterea Bancara încearcă să controleze ambele partide politice

Incapacitatea plutocraţiei de a controla Partidul Democrat, aşa cum demonstrase că poate controla Partidul Republican, a făcut recomandabilă adoptarea unei perspective unipartide asupra afacerilor politice, deşi au continuat să contribuie într-o oarecare măsură la ambele partide şi nu şi-au încetat eforturile de a le controla pe ambele. De fapt, în două ocazii, în 1904 şi în 1924, J. P. Morgan a putut să se relaxeze cu un sentiment de satisfacţie urmărind alegerile prezidenţiale în care candidaţii ambelor partide se aflau în sfera sa de influenţă. În 1924, candidatul democrat a fost unul dintre principalii săi avocaţi, în timp ce candidatul republican a fost coleg de clasă şi ales personal de partenerul său,Dwight Morrow. De obicei, Morgan trebuia să împartă această influenţă politică cu alte sectoare ale oligarhiei de afaceri, în special cu interesele Rockefeller (aşa cum s-a făcut, de exemplu, prin împărţirea listelor electorale între ei în 1900 şi în 1920).

Creşterea monopolurilor şi excesele de pe Wall Street

Nemulţumirea agrară, creşterea monopolurilor, opresiunea muncii şi excesele finanţatorilor de pe Wall Street au făcut ca ţara să fie foarte agitată în perioada 1890-1900. Toate acestea ar fi putut fi atenuate doar prin creşterea suficientă a ofertei de bani pentru a creşte oarecum preţurile, dar finanţatorii din această perioadă, la fel ca şi treizeci de ani mai târziu, erau hotărâţi să apere standardul aurului indiferent de ce s-ar fi întâmplat. Căutând o problemă care să distragă nemulţumirea publică de la problemele economice interne, ce soluţie mai bună decât o criză în afacerile externe? Cleveland a dat peste această alternativă, mai mult sau mai puţin

accidental, în 1895, când a stârnit o controversă cu Marea Britanie în legătură cu Venezuela. Marea oportunitate, însă, a venit odată cu revolta cubaneză împotriva Spaniei din 1895. În timp ce „presa galbenă”(exagerări ale evenimentelor, scandaluri şi senzaţionalism ,titluriatractive dar fara o documentare serioasa)condusă de William Randolph Hearst, stârnea opinia publică, Henry Cabot Lodge şi Theodore Roosevelt au complotat cum să implice cel mai bine Statele Unite în conflict. Au obţinut scuza de care aveau nevoie când nava de luptă americană Maine a fost scufundată de o explozie misterioasă în portul Havana în februarie 1898. În două luni, Statele Unite au declarat război Spaniei pentru a lupta pentru independenţa Cubei. Victoria rezultată a dezvăluit Statele Unite ca o putere navală mondială, le-a stabilit ca o putere imperialistă, deţinând Puerto Rico, Guam şi Filipine, stârnind unele pofte pentru gloria imperialistă şi a acoperit tranziţia de la lunga epocă a semi-depresiei economice la o nouă perioadă de prosperitate. Această nouă perioadă de prosperitate a fost stimulată într-o oarecare măsură de creşterea cererii de produse industriale necesara războiului, dar şi mai mult de noua perioadă de creştere a preţurilor asociată cu o creştere considerabilă a producţiei mondiale de aur provenind Africa de Sud şi Alaska după anul 1895. Intrarea Americii pe scenă ca putere mondială a continuat cu anexarea Hawaii-ului în 1808, intervenţia în revolta Boxerilor în 1900, ocuparea Panama în 1903, intervenţia diplomatică în războiul ruso-japonez în 1905, croaziera în jurul lumii a Marinei Americane în 1908, ocupaţia militară a Nicaragurei în 1912, deschiderea Canalului Panama în 1914 şi intervenţia militară în Mexic în 1916.

Naşterea Mişcării Progresiste

În aceeaşi perioadă, a apărut o nouă mişcare pentru reformă economică şi politică cunoscută sub numele de Progresism. Mişcarea progresistă a rezultat dintr-o combinaţie de forţe, unele noi şi altele vechi. Temelia sa se baza pe rămăşiţele nemulţumirii agrare şi muncitoreşti care se luptaseră zadarnic înainte de 1897. De asemenea, a existat, ca un fel de reflecţie ulterioară din partea liderilor de afaceri de succes, o slăbire a egoismului achizitiv şi o renaştere a vechiului simţ al obligaţiei sociale şi idealismului. Într-o oarecare măsură, acest sentiment era amestecat cu conştientizarea faptului că poziţia şi privilegiile celor foarte bogaţi puteau fi păstrate mai bine prin concesii superficiale şi oportunităţi sporite pentru cei

nemulţumiţi de a se descărca decât prin orice politică de obstrucţionism orb din partea bogaţilor. Ca exemplu al impulsului mai idealist, am putea menţiona crearea diferitelor fundaţii Carnegie in scopul pacii universală sau pentru a extinde munca academică în ştiinţă şi studii sociale.
Ca exemplu al unui punct de vedere mai practic, am putea menţiona fondarea ziarului The New Republic(Noua Republica), un „săptămânal liberal", de către un agent al lui Morgan, finanţat cu bani de la Whitney (1914). Oarecum similară cu acest ultim punct a fost dezvoltarea unei noi „prese liberale", care a considerat profitabil să tipărească scrierile „jurnalistilor de investigatie" şi astfel să expună
ochiului public latura sordidă a marilor afaceri şi a naturii umane însăşi. Dar marea oportunitate pentru forţele progresiste a apărut dintr-o divizare în cadrul marilor afaceri între forţele mai vechi ale capitalismului financiar conduse de Morgan şi forţele mai noi ale capitalismului monopolist organizate în jurul blocului Rockefeller. Drept urmare, Partidul Republican a fost divizat între adepţii lui Theodore Roosevelt şi cei ai lui William Howard Taft, astfel încât forţele combinate ale Estului liberal şi Vestului agrar au reuşit să cucerească preşedinţia sub Woodrow Wilson în 1912.

Instituirea impozitului pe venit şi a Sistemului Rezervei Federale

Wilson a stârnit un entuziasm popular considerabil cu discursurile sale despre „Noua libertate" şi drepturile celor mai puţin favorizaţi, dar programul său s-a redus la puţin mai mult decât o încercare de a stabili pe bază federală aceste reforme pe care nemulţumirile agrare şi muncitorilor le căutau la nivel statal de mulţi
ani. Wilson nu a fost nicidecum un radical (la urma urmei, acceptase bani pentru venitul său personal de la industriaşi bogaţi precum Cleveland Dodge şi Cyrus Hall McCormick în timpul profesoratului sau la Princeton, iar acest gen de lucruri nu a încetat nici când a intrat în politică în 1910), şi a existat o bună doză de ipocrizie inconştientă în multe dintre discursurile sale publice răsunătoare.Reformele sale politice şi administrative au fost mult mai eficiente decât reformele sale economice sau sociale. Legea Clayton Antitrust şi Legea Comisiei Federale pentru Comerţ (1913) au fost curând învăluite în litigii şi inutilităţi. Pe de altă parte, alegerea directă a senatorilor, instituirea unui impozit pe

venit și a Sistemului Rezervei Federale și crearea unui Sistem Federal de Împrumuturi Agricole (1916) și a livrării rurale a corespondenței și coletelor poștale, precum și primii pași către diverse legi privind forța de muncă, cum ar fi salariile minime pentru marinarii comerciali, restricțiile privind munca copiilor și o zi de lucru de opt ore pentru lucrătorii feroviari, au justificat sprijinul pe care progresiștii îl acordaseră lui Wilson.

Administrația Wilson

Prima administrație a lui Wilson (1913-1917) și administrația anterioară a lui Theodore Roosevelt (1901-1909) au adus o contribuție substanțială la procesul prin care Statele Unite și-au redirecționat obiectivul de la extinderea extinsă a frontierelor fizice la o exploatare intensivă a resurselor sale naturale și morale. Roosevelt, cel dintâi, și-a folosit geniul de showman pentru a promova necesitatea conservării resurselor naturale ale țării, în timp ce Wilson, în stilul său profesoral, a făcut mult pentru a extinde egalitatea de șanse la grupuri mai largi ale poporului american. Acești oameni erau atât de absorbiți de controversele generate de aceste eforturi, încât abia au observat tensiunile internaționale în creștere din Europa sau chiar izbucnirea războiului în august 1914, până când, în anul 1915, controversa zgomotoasă a amenințării războiului a eclipsat complet controversele interne mai vechi. Până la sfârșitul anului 1915, America era chemată, într-un mod deloc blând, să joace un rol pe scena mondială.

Aceasta este o poveste la care trebuie să revenim într-un capitol ulterior.

Partea a treia — Imperiul Rus până în 1917

Capitolul 7 — Crearea civilizației ruse

În secolul al XIX-lea, majoritatea istoricilor considerau Rusia ca parte a Europei, dar acum devine din ce în ce mai clar că Rusia este o altă civilizație destul de separată de civilizația occidentală. Ambele civilizații descind din civilizația clasică, dar legătura cu această predecesoare a fost făcută atât de diferit încât au apărut două tradiții destul de diferite.

Tradiţiile ruseşti au fost derivate direct din Bizanţ; tradiţiile occidentale au fost derivate indirect din civilizaţia clasică mai moderată, trecând prin Evul Mediu,când nu exista stat sau guvern în Occident.
Civilizaţia rusă a fost creată iniţial din trei surse: (1) poporul slav, (2) invadatorii vikingi din nord şi (3) tradiţia bizantină din sud. Aceste trei au fost contopite ca rezultat al unei experienţe comune provenite din poziţia geografică expusă a Rusiei la marginea vestică a unei mari câmpii care se întinde pe mii de mile spre est. Această zonă plată este împărţită orizontal în trei zone, dintre care cea mai sudică este o câmpie deschisă, în timp ce cea mai nordică este compusa din tufişuri deschise şi tundră. Zona din mijloc este pădurea. Zona sudică (sau stepele) este formată din două părţi: cea sudică este o câmpie sărată, practic inutilă, în timp ce partea nordică, lângă pădure, este faimoasa regiune a pământului negru, cu sol agricol bogat. Din păcate, porţiunea estică a acestei mari câmpii eurasiatice a devenit din ce în ce mai uscată de mii de ani, având ca consecinţă că popoarele vorbitoare de limbi ural-altaice din Asia centrală şi central-estică, popoare precum hunii, bulgarii, maghiarii, mongolii şi turcii, au împins spre vest în mod repetat de-a lungul coridorului de stepă dintre Ural şi Marea Caspică, făcând stepele pământului negru periculoase pentru popoarele agricole sedentare. Slavii au apărut pentru prima dată acum mai bine de două mii de ani ca un popor paşnic şi evaziv, cu o economie bazată pe vânătoare şi agricultură rudimentară, în pădurile din estul Poloniei. Acest popor a crescut încet ca număr, deplasându-se spre nord-est prin păduri, amestecându-se cu populaţia finlandeză de vânători împrăştiată care era deja acolo. În jurul anului 700 d.Hr., nordicii, pe care îi cunoaştem sub numele de vikingi, au coborât dinspre Marea Baltică, pe calea râurilor din estul Europei, şi în cele din urmă au ajuns la Marea Neagră şi au atacat Constantinopolul. Aceşti nordici încercau să-şi creeze un mod de viaţă din militarism,jefuind şi luand sclavi, impunând tribut popoarelor cucerite, colectând blănuri, miere şi ceară de la slavii timizi care se ascundeau în pădurile lor şi schimbându-le pe acestea cu produsele colorate ale sudului bizantin. În timp, nordicii au înfiinţat posturi comerciale fortificate de-a lungul autostrăzilor lor fluviale, în special la Novgorod în nord, la Smolensk în

centru şi la Kiev în sud. S-au căsătorit cu femei slave şi au impus economiei rudimentare agricole-vânătoare a slavilor o suprastructură a unui stat de colectare a tributelor, cu o economie comercială exploatatoare, militaristă. Aceasta a creat modelul unei societăţi ruseşti cu două clase care a continuat de atunci, mult intensificat de evenimentele istorice ulterioare.
În timp, clasa conducătoare a Rusiei s-a familiarizat cu cultura bizantină. Au fost orbiţi de aceasta şi au căutat să o importe în domeniile lor sălbatice din nord. În acest fel, au impus popoarelor slave multe dintre accesoriile Imperiului Bizantin, cum ar fi creştinismul ortodox, alfabetul bizantin, calendarul bizantin, utilizarea arhitecturii ecleziastice cu cupolă, numele de ţar (Cezar) pentru conducătorul lor şi nenumărate alte trăsături. Cel mai important dintre toate, au importat autocraţia totalitară bizantină, sub care toate aspectele vieţii, inclusiv cele politice, economice, intelectuale şi religioase, erau considerate departamente ale guvernului, sub controlul unui conducător autocratic. Aceste credinţe făceau parte din tradiţia greacă şi se bazau în cele din urmă pe incapacitatea grecilor de a distinge între stat şi societate. Întrucât societatea include toate activităţile umane, grecii presupuseseră că statul trebuie să includă toate activităţile umane. În vremurile Greciei clasice, această entitate atotcuprinzătoare era numită polis, un termen care însemna atât societate, cât şi stat; în perioada romană ulterioară, această entitate atotcuprinzătoare era numită imperium.
Singura diferenţă era că polisul era uneori (ca în Atena lui Pericle, în jurul anului 450 î.Hr.) democratic, în timp ce imperiumul era întotdeauna o autocraţie militară. Ambele erau totalitare, astfel încât religia şi viaţa economică erau considerate sfere de activitate guvernamentală. Această tradiţie totalitară autocratică a fost dusă mai departe în Imperiul Bizantin şi a trecut de la acesta în statul rus din nord şi în cel mai târziu Imperiu Otoman din sud. În nord, această tradiţie bizantină s-a combinat cu experienţa nordicilor pentru a intensifica structura cu două clase a societăţii slave.
În noua civilizaţie slavă (sau ortodoxă), această fuziune, îmbinând tradiţia bizantină cu tradiţia vikingă, a creat Rusia. Din Bizanţ au venit autocraţia şi ideea statului ca putere absolută şi ca putere totalitară, precum şi aplicaţii importante ale acestor principii

cum ar fi ideea că statul ar trebui să controleze gândirea şi religia, că Biserica ar trebui să fie o ramură a guvernului, că legea este o lege a statului şi că conducătorul este semi-divin. De la vikingi a venit ideea că statul este o importanţă străină, bazată pe militarism şi susţinută de pradă şi tribut, că inovaţiile economice sunt funcţia guvernului, că puterea, mai degrabă decât legea, este baza vieţii sociale şi că societatea, cu poporul şi proprietatea sa, este proprietatea privată a unui conducător străin.
Aceste concepte ale sistemului rusesc trebuie subliniate deoarece sunt atât de străine de propriile noastre tradiţii. În Occident, Imperiul Roman (care a continuat în Orient ca Imperiul Bizantin) a dispărut în 476 şi, deşi s-au depus multe eforturi pentru a-l reînvia, a existat în mod clar o perioadă, cam în anul 476, când nu exista imperiu, stat şi autoritate publică în Occident.
Statul a dispărut, dar societatea a continuat. La fel şi viaţa religioasă şi economică a continuat. Acest lucru a arătat clar că statul şi societatea nu erau acelaşi lucru, că societatea era entitatea fundamentală şi că statul era o încoronare, dar nu esenţială, a structurii sociale. Această experienţă a avut efecte revoluţionare. S-a descoperit că omul poate trăi fără stat; Aceasta a devenit baza liberalismului occidental. S-a descoperit că statul, dacă există, trebuie să servească oamenii şi că este incorect să credem că scopul oamenilor este de a servi statul. S-a descoperit că viaţa economică viaţa religioasă, legea şi proprietatea privată pot exista şi funcţiona eficient fără stat. Din aceasta au rezultat laissez-faire-ul, separarea Bisericii de Stat, statul de drept şi caracterul sacru al proprietăţii private. La Roma, în Bizanţ şi în Rusia, legea era considerată o lege a unei puteri supreme. În Occident, când nu exista o putere supremă, s-a descoperit că legea încă exista ca un corp de reguli care guvernează viaţa socială. Astfel, legea a fost identificată prin observaţie în Occident, nu promulgată de autocraţie ca în Est. Aceasta însemna că autoritatea era stabilită prin lege şi sub lege în Occident, în timp ce autoritatea era stabilită prin putere şi deasupra legii în Est.
Occidentul considera că regulile vieţii economice erau găsite şi nu promulgate; că indivizii aveau drepturi independente chiar opuse autorităţii publice; că grupurile puteau exista, aşa cum a existat Biserica, prin drept şi nu prin privilegiu şi fără a fi nevoie de vreun act constitutiv care să le dăruiască existenta ca si grup sau să

acţioneze ca si grup; că grupurile sau indivizii puteau deţine proprietatea ca drept şi nu ca si privilegiu şi că o astfel de proprietate nu putea fi luată prin forţă, ci trebuia luată printr-un proces legal stabilit. În Occident se sublinia faptul că modul în care se făcea un lucru era mai important decât lucrul in sine ,în timp ce în Orient ceea rezultatul era mult mai semnificativ decât modul în care se obtinea.
Exista şi o altă distincţie fundamentală între civilizaţia occidentală şi civilizaţia rusă.
Aceasta derivă din istoria creştinismului. Această nouă credinţă a intrat în civilizaţia clasică din societatea semitică. La origine, era o religie lumească, crezând că lumea şi trupul erau în esenţă bune sau cel puţin pline de potenţialităţi bune, deoarece ambele erau create de Dumnezeu; trupul era făcut după chipul lui Dumnezeu; Dumnezeu a devenit Om în această lume cu un trup uman, pentru a mântui oamenii şi pentru a stabili „Pacea pe pământ”. Primii creştini au intensificat tradiţia „aceastei lumi”, insistând că mântuirea era posibilă doar pentru că Dumnezeu a trăit şi a murit într-un trup uman în această lume, că individul putea fi mântuit doar prin ajutorul lui Dumnezeu (har) şi trăind corect în acest trup pe acest pământ (fapte bune), va exista, într-o zi, un mileniu pe acest pământ şi că, la Judecata de Apoi, va exista o înviere a trupului şi viaţă veşnică. În acest fel, lumea spaţiului şi timpului, pe care Dumnezeu o făcuse la început cu afirmaţia „ bine facuta” (hennah tov) in Cartea Genezei , va fi, la sfârşit, restaurată la starea sa originală.
Această religie optimistă, „lumească”, a fost introdusă în civilizaţia clasică într-o perioadă în care perspectiva filosofică a acelei societăţi era complet incompatibilă cu perspectiva religioasă a creştinismului. Perspectiva filosofică clasică, pe care am putea-o numi neoplatonică, a fost derivată din învăţăturile zoroastrismului persan, raţionalismului pitagoreic şi platonismului. Era dualistă, împărţind universul în două lumi opuse, lumea materiei şi a cărnii şi lumea spiritului şi a ideilor. Prima lume era schimbătoare, necunoscută, iluzorie şi rea; a doua lume era eternă, cunoscută, reală şi bună. Adevărul, in rationamentul acestor oameni, putea fi găsit doar prin utilizarea raţiunii şi a logicii, nu prin utilizarea corpului sau a simţurilor, deoarece acestea erau predispuse la

eroare şi trebuiau evitate. Trupul, aşa cum spunea Platon, era „mormântul sufletului”.
Astfel, lumea clasică în care a apărut creştinismul în jurul anului 60 d.Hr. credea că lumea şi corpul erau ireale, de necunoscut, corupte şi fără speranţă şi că nici un adevăr sau succes nu putea fi găsit prin utilizarea corpului, a simţurilor sau a materiei. O mică minoritate, derivată de la Democrit şi primii oameni de ştiinţă ionieni prin Aristotel, Epicur şi Lucreţiu, a respins dualismul platonic, preferând materialismul ca explicaţie a realităţii. Aceşti materialişti erau la fel de incompatibili cu noua religie creştină. Mai mult, chiar şi cetăţeanul obişnuit al Romei avea o perspectivă ale cărei implicaţii nu erau compatibile cu religia creştină. Pentru a da un exemplu simplu: în timp ce creştinii vorbeau despre un mileniu în viitor, romanul obişnuit continua să se gândească la o „Epocă de Aur” în trecut, aşa cum făcuse şi Homer.
Ca o consecinţă a faptului că religia creştină a intrat într-o societate cu o perspectivă filozofică incompatibilă, religia creştină a fost devastată de dispute teologice şi dogmatice şi fisurata de erezii „din altă lume”. În general, aceste erezii considerau că Dumnezeu era atât de perfect şi atât de îndepărtat, iar omul atât de imperfect şi un vierme, încât prăpastia dintre Dumnezeu şi om nu putea fi depăşită prin nici un act al omului, că mântuirea depindea de har mai degrabă decât de faptele bune şi că, dacă Dumnezeu s-ar coborâ vreodată la a vietui intr-un corp uman, acesta nu era un corp obişnuit şi că, prin urmare, Hristos putea fi fie Dumnezeu Adevărat, fie Om Adevărat, dar nu putea fi ambele. Acest punct de vedere a fost combătut de Părinţii Creştini ai Bisericii, nu întotdeauna cu succes; dar în bătălia decisivă, la primul Sinod Bisericesc, ţinut la Niceea în 325, punctul de vedere creştin a fost adoptat ca dogmă formală a Bisericii. Deşi Biserica a continuat să existe timp de secole după aceea, într-o societate a cărei perspectivă filosofică era prost adaptată religiei creştine şi a obţinut o filozofie compatibilă abia în perioada medievală, perspectiva fundamentală a creştinismului a consolidat experienţa Evului Mediu pentru a crea perspectiva civilizaţiei occidentale. Unele dintre elementele acestei perspective care au fost de mare importanţă au fost următoarele: (1) importanţa individului, deoarece numai el este mântuit; (2) bunătatea potenţială a lumii materiale şi a trupului; (3) nevoia de a

căuta mântuirea prin folosirea corpului şi a simţurilor în această lume (fapte bune);
(4) credinţa în fiabilitatea simţurilor (care a contribuit mult la ştiinţa occidentală); (5) credinţa în realitatea ideilor (care a contribuit mult la matematica occidentală); (6) optimismul mundan(magia cotidianului)şi milenismul (care au contribuit mult la credinţa în viitor şi la ideea de progres); (7) credinţa că Dumnezeu (şi nu diavolul) domneşte peste această lume printr-un sistem de reguli stabilite (care a contribuit mult la ideile de drept natural, ştiinţe naturale şi statul de drept).
Aceste idei care au devenit parte a tradiţiei Occidentului nu au devenit parte a tradiţiei Rusiei. Influenţa gândirii filosofice greceşti a rămas puternică în Est. Occidentul latin dinainte de 1920 folosea o limbă care, la acea vreme, nu era potrivită pentru discuţii abstracte, iar aproape toate dezbaterile dogmatice care au apărut din incompatibilitatea dintre filosofia greacă şi religia creştină au fost purtate în limba greacă şi s-au alimentat de tradiţia filosofică greacă. În Occident, limba latină a reflectat o tradiţie cu totul diferită, bazată pe accentul pus de romani pe procedurile administrative şi ideile etice despre comportamentul uman faţă de semenii săi. Drept urmare, tradiţia filosofică greacă a rămas puternică în Est, a continuat să pătrundă în biserica de limbă greacă şi a mers odată cu aceasta în nordul slav. Schisma dintre Biserica Latină şi Biserica Greacă a întărit punctele lor de vedere diferite, prima fiind mai lumească, mai preocupată de comportamentul uman şi continuând să creadă în eficacitatea faptelor bune, în timp ce cea de-a doua era mai spirituală, mai preocupată de măreţia şi puterea lui Dumnezeu şi sublinia răutatea şi slăbiciunea trupului şi a lumii şi eficacitatea harului lui Dumnezeu. Drept urmare, perspectiva religioasă şi, în consecinţă, perspectiva asupra lumii a religiei şi filozofiei slave s-au dezvoltat într-o direcţie cu totul diferită de cea din Occident. Trupul, lumea aceasta, durerea, confortul personal şi chiar moartea aveau o importanţă redusă; omul putea face puţin pentru a-şi schimba soarta, care era determinată de forţe mai puternice decât el; resemnarea în faţa Soartei, pesimismul şi credinţa în puterea copleşitoare a păcatului şi a diavolului au dominat Orientul.
Până în acest punct, am văzut cum slavii s-au format în civilizaţia rusă ca rezultat al mai multor factori. Înainte de a continua, ar

trebui, poate, să recapitulăm. Slavii au fost supuşi iniţial sistemului exploatator viking. Aceşti vikingi au copiat cultura bizantină şi au făcut-o foarte conştient, în religia lor, în scrierea lor, în statul lor, în legile lor, în artă, arhitectură, filozofie şi literatură. Aceşti conducători care au inovat toată viaţa politică, religioasă, economică şi intelectuală a noii civilizaţii erau străini. Nu exista stat: străinii au adus unul. Nu exista o religie organizată: a fost importată din Bizanţ şi impusă slavilor. Viaţa economică slavă era la un nivel scăzut, o economie de subzistenţă bazată pe pădure, cu vânătoare şi agricultură rudimentară: vikingii au impus un sistem comercial internaţional. Nu exista o perspectivă religioasă-filosofică: noua suprastructură Stat-Biserică a impus slavilor o perspectivă derivată din idealismul dualist grecesc. Şi, în cele din urmă, Orientul nu a cunoscut niciodată un Ev Mediu care să-i arate că societatea este distinctă de stat şi mai fundamentală decât statul. Acest rezumat al societatii ruse se refera la anul 1200. În următorii şase sute de ani, noile experienţe nu au făcut decât să intensifice dezvoltarea rusă. Aceste experienţe au apărut din faptul că noua societate rusă s-a găsit prinsă între presiunile demografice ale atacatorilor din stepele din est şi presiunea tehnologiei în avans a civilizaţiei occidentale.

Presiunea vorbitorilor de limbă ural-altaică din stepele estice a culminat cu invaziile mongole (tartare) după 1200. Mongolii au cucerit Rusia şi au stabilit un sistem de colectare a tributelor care a continuat timp de generaţii. Astfel, a continuat să existe un sistem de exploatare străină impus poporului slav. În timp, mongolii i-au făcut pe prinţii Moscovei principalii lor colectori de tributuri pentru cea mai mare parte a Rusiei. Puţin mai târziu, mongolii au creat o curte de apel supremă la Moscova, astfel încât atât banii, cât şi cazurile judiciare au curs catre Moscova. Acestea au continuat să curgă chiar şi după ce prinţii Moscovei (1380) au condus revolta care i-a alungat pe mongoli.

Pe măsură ce presiunea demografică din Est a scăzut, presiunea tehnologică din Vest a crescut (după 1500). Prin tehnologie occidentală înţelegem lucruri precum praful de puşcă şi armele de foc,o agricultură mai eficientă, contabilitatea şi finanţele publice, salubritatea, tipografia şi răspândirea educaţiei.

Rusia nu a resimţit impactul deplin al acestor presiuni decât târziu, şi atunci din surse secundare, cum ar fi Suedia şi Polonia, mai

degrabă decât din Anglia sau Franţa. Cu toate acestea, Rusia a fost zdrobită între presiunile din Est şi cele din Vest.
Rezultatul acestei lovituri puternice a fost autocraţia rusă, o maşinărie militară de colectare a tributelor impusă populaţiei slave. Sărăcia acestei populaţii a făcut imposibilă obţinerea de arme de foc sau orice alte avantaje ale tehnologiei occidentale. Doar statul avea aceste lucruri, dar statul şi le putea permite doar prin deturnarea bogăţiei de la oameni. Această deviere a bogăţiei a furnizat arme şi tehnologie occidentală pentru conducători, dar i-a ţinut pe cei conduşi prea săraci pentru a obţine aceste lucruri, astfel încât toată puterea a fost concentrată în vârf. Presiunea continuă din partea Occidentului le-a făcut imposibilă conducătorilor utilizarea bogăţia acumulată în mâinile lor pentru a finanţa îmbunătăţiri economice care ar fi putut ridica nivelul de trai al celor conduşi, deoarece această acumulare trebuia folosită pentru creşterea puterii ruseşti, mai degrabă decât a bogăţiei ruseşti. Drept urmare, presiunea în jos a crescut, iar autocraţia a devenit mai autocratică. Pentru a obţine o birocraţie pentru armată şi pentru serviciul guvernamental, proprietarilor de pământ li s-au acordat puteri personale asupra ţăranilor, creând un sistem de iobăgie în Est exact în momentul în care iobăgia medievală dispărea în Vest.
Proprietatea privată, libertatea personală şi contactul direct cu statul (pentru impozitare sau pentru justiţie) au fost pierdute de iobagii ruşi. Proprietarilor de pământ li s-au acordat aceste puteri pentru ca aceştia să fie liberi şi dispuşi să lupte pentru Moscova sau să servească în autocraţia Moscovei.
Până în 1730, presiunea directă a Occidentului asupra Rusiei a început să slăbească oarecum din cauza declinului Suediei, Poloniei şi Turciei, în timp ce Prusia era prea ocupată cu Austria şi Franţa pentru a presa foarte puternic Rusia. Astfel, slavii, folosind o tehnologie occidentală adoptată, cu un caracter rudimentar, au reuşit să-şi impună supremaţia asupra popoarelor din Est. Ţăranii din Rusia, căutând să scape de presiunile iobăgiei din zona de la vest de Ural, au început să fugă spre est şi, în cele din urmă, au ajuns în Pacific. Statul rus a depus toate eforturile pentru a opri această mişcare, deoarece considera că ţăranii trebuie să rămână pentru a lucra pământul şi a plăti impozite dacă moşierii doreau să poată menţine autocraţia militară considerată necesară.

În cele din urmă, autocraţia i-a urmat pe ţărani spre est, iar societatea rusă a ajuns să ocupe întreaga Asie de Nord.
Pe măsură ce presiunea din Est şi presiunea din Vest au scăzut, autocraţia, inspirată poate de sentimente religioase puternice, a început să aibă remuscari faţă de propriul popor. În acelaşi timp, ea încă căuta să se occidentalizeze. A devenit din ce în ce mai clar că acest proces de occidentalizare nu se putea limita la autocraţia însăşi, ci trebuia extins în jos pentru a include si poporul rus. Autocraţia a descoperit, în 1812, că nu putea învinge armata lui Napoleon fără a apela la poporul rus. Incapacitatea sa de a-i învinge pe aliaţii occidentali în Războiul Crimeii din 1854-1856 şi ameninţarea crescândă a Puterilor Centrale după alianţa austro-germană din 1879, au clarificat faptul că Rusia trebuie occidentalizată, în tehnologie, dacă nu şi în ideologie, în toate clasele societăţii, pentru a supravieţui. Aceasta însemna, foarte specific, că Rusia trebuia să obţină Revoluţia Agricolă şi industrialismul; dar acestea, la rândul lor, necesitau ca abilitatea de a citi şi scrie să fie extinsă la ţărani şi ca populaţia rurală să fie redusă şi populaţia urbană să fie crescută. Aceste nevoi, din nou, însemnau că iobăgia trebuia abolită şi că salubritatea modernă trebuia introdusă. Astfel, o nevoie a dus la alta, astfel încât întreaga societate trebuia reformată. În modul tipic rusesc, toate aceste lucruri au fost întreprinse prin acţiune guvernamentală, dar pe măsură ce o reformă a dus la alta, a intervenit o întrebare dacă autocraţia şi clasele superioare deţinatoare de pământ ar fi dispuse să permită mişcării de reformă să meargă atât de departe încât să le pună în pericol puterea şi privilegiile. De exemplu, abolirea iobăgiei a făcut necesar ca nobilimea funciară să înceteze să-i mai considere pe ţărani drept proprietate privată, al căror singur contact cu statul era prin intermediul lor. În mod similar, industrialismul şi urbanismul ar crea noi clase sociale de burghezie şi muncitori. Aceste noi clase ar face inevitabil ca revendicările politice şi sociale să fie foarte dezagreabile pentru autocraţie şi nobilimea funciară. Dacă reformele ar duce la revendicări de naţionalism, cum ar putea o monarhie dinastică precum autocraţia Romanov să cedeze unor astfel de revendicări fără a risca pierderea Finlandei, Poloniei, Ucrainei sau Armeniei?
Atâta timp cât dorinţa de occidentalizare şi sentimentul de vinovatie derivat din asuprirea taranilor a claselor superioare au conlucrat,

reforma a avansat. Dar, de îndată ce clasele inferioare au început să facă revendicări, a apărut reacţia. Pe această bază, istoria Rusiei a fost o alternanţă de reformă şi reacţie din secolul al XVIII-lea până la Revoluţia din 1917. Petru cel Mare (1689-1725) şi Ecaterina cea Mare (1762- 1796) au fost susţinători ai occidentalizării şi reformei. Pavel I (1796-1801) a fost un reacţionar.Alexandru I (1801-1825) şi Alexandru al II-lea (1855-1881) au fost reformatori, în timp ce Nicolae I (1825- 1855) şi Alexandru al III-lea (1881-1894) au fost reacţionari. Ca o consecinţă a acestor diverse activităţi, până în 1864 iobăgia a fost abolită şi a fost stabilit un sistem de drept, de justiţie şi de educaţie destul de modern; administraţia locală a fost oarecum modernizată; Fusese stabilit un sistem financiar şi fiscal destul de bun; şi fusese creată o armată bazată pe serviciul militar universal (dar lipsită de echipament). Pe de altă parte, autocraţia a continuat, cu putere deplină în mâinile unor oameni slabi, supuşi la tot felul de intrigi personale de cea mai joasă spetă; şerbii eliberaţi nu aveau pământuri adecvate; cei nou alfabetizaţi erau supuşi unei cenzuri nemiloase care încerca să le controleze cititul, scrisul şi gândirea; cei nou eliberaţi şi recent urbanizaţi erau supuşi unei supravegheri poliţieneşti constante; popoarele non-ruse ale imperiului erau supuse valurilor de rusificare şi panslavism; sistemul judiciar şi sistemul fiscal erau administrate cu o ignorare arbitrară a tuturor drepturilor personale sau a echităţii; şi, în general, autocraţia era atât tiranică, cât şi firavă.

Prima perioadă de reformă din secolul al XIX-lea, cea sub Alexandru I, a rezultat dintr-o fuziune a doi factori: „nobilimea afectată de conştiinţă” şi autocraţia occidentalizată. Alexandru însuşi a reprezentat ambii factori. Ca urmare a reformelor sale şi ale bunicii sale, Ecaterina cea Mare, chiar mai devreme, a apărut în Rusia, pentru prima dată, o nouă clasă educată, care era mai largă decât nobilimea, fiind recrutată dintre fiii preoţilor ortodocşi sau ai funcţionarilor statului (inclusiv ofiţeri de armată) şi, în general, de la marginile autocraţiei şi ale nobilimii. Când autocraţia a devenit reacţionară sub Nicolae I, acest grup nou educat, cu un anumit sprijin din partea nobilimii cu conştiinţă îndurerată, a format un grup revoluţionar numit în general „Intelligentsia”. La început acest nou grup a fost pro-occidental, dar mai târziu a devenit din ce în ce mai anti-occidental şi „slavofil” din cauza

deziluziei sale faţă de Occident. În general, occidentalizatorii susţineau că Rusia era doar o margine înapoiată şi barbară a civilizaţiei occidentale, că nu avusese nicio contribuţie culturală proprie în trecutul său şi că trebuie să treacă prin aceleaşi evoluţii economice, politice şi sociale ca şi Occidentul. Occidentalizatorii doreau să accelereze aceste evoluţii. Slavofilii insistau că Rusia era o civilizaţie complet diferită de civilizaţia occidentală şi era mult superioară deoarece avea o spiritualitate profundă (spre deosebire de materialismul occidental),avea o iraţionalitate profundă în contactul intim cu forţele vitale şi virtuţile simple ale vieţii (spre deosebire de raţionalitatea, artificialitatea şi ipocrizia occidentală), avea propria formă nativă de organizare socială, satul (comuna) ţărănească oferind o viaţă socială şi emoţională pe deplin satisfăcătoare (spre deosebire de frustrarea occidentală a individualismului atomist din oraşele sordide); şi că o societate socialistă putea fi construită în Rusia din simpla comună ţărănească autoguvernată şi cooperantă fără a fi nevoie să se parcurgă ruta occidentală marcată de industrialism, supremaţie burgheză sau democraţie parlamentară.
Pe măsură ce industrialismul a crescut în Occident, în perioada 1830-1850, occidentalizatorii ruşi precum P. Y. Ceaadaev (1793-1856) şi Alexander Herzen (1812-1870) au devenit din ce în ce mai dezamăgiţi de Occident, în special de mahalalele sale urbane, sistemul de fabrici, dezorganizarea socială, acapararea şi meschinăria clasei de mijloc, statul său absolutist şi armele sale avansate. Iniţial, occidentalizatorii din Rusia fuseseră inspiraţi de gânditorii francezi, în timp ce slavofilii fuseseră inspiraţi de gânditorii germani precum Schelling şi Hegel, astfel încât trecerea de la cei pro-occident la slavofili a marcat o trecere de la profesorii de franceză la cei de germană.
Slavofilii susţineau ortodoxia şi monarhia, deşi erau foarte critici faţă de Biserica Ortodoxă existentă şi faţă de autocraţia existentă. Aceştia susţineau că aceasta din urmă era o importare germanică şi că prima, în loc să rămână o creştere organică nativă a spiritualităţii slave, devenise puţin mai mult decât un instrument al autocraţiei. În loc să susţină aceste instituţii, mulţi slavofili au ieşit în sate pentru a intra în contact cu spiritualitatea şi virtutea slavă pură sub forma ţăranului neinstruit. Aceşti misionari, numiţi

„narodniki”, au fost întâmpinaţi cu suspiciune şi dezgust nedisimulate de către ţărani, deoarece erau străini crescuţi la oraş, erau educaţi şi exprimau idei antibisericeşti şi antiguvernamentale. Deja deziluzionaţi de Occident, de Biserică şi de guvern şi acum respinşi de ţărani, intelectualii nu au putut găsi niciun grup social pe care să isi bazeze programul de reformă. Rezultatul a fost dezvoltarea nihilismului şi a anarhismului.

Nihilismul a fost o respingere a tuturor convenţiilor în numele individualismului, ambele concepte înţelese într-un sens rusesc. Întrucât omul este om şi nu animal datorită dezvoltării şi creşterii sale individuale într-o societate alcătuită din convenţii, respingerea nihilistă a convenţiilor a servit la distrugerea omului, mai degrabă decât la eliberarea lui, aşa cum se aşteptau ei. Distrugerea convenţiilor nu l-ar ridica pe om la statutul de înger, ci l-ar coborî la statutul de animal. Mai mult, individul pe care nihiliştii căutau să-l elibereze prin această distrugere a convenţiilor nu era ceea ce cultura occidentală înţelege prin cuvântul „individ”. Ci mai degrabă era „umanitatea”. Nihiliştii nu aveau nici un respect pentru individul concret sau pentru personalitatea individuală. Mai degrabă, distrugând toate convenţiile şi dezbrăcând toate persoanele de toate distincţiile convenţionale, sperau să-i scufunde pe toţi, şi în special pe ei înşişi, în masa amorfă, indistinguibilă a umanităţii.

Nihiliştii erau atei impatimiti, materialişti, iraţionali, doctrinari, despotici şi violenţi. Ei au respins orice gândire despre sine atâta timp cât umanitatea suferea; „au devenit atei pentru că nu puteau accepta un Creator care a creat o lume rea, incompletă, plină de suferinţă”; au respins orice gândire, orice artă, orice idealism, toate convenţiile, pentru că acestea erau luxuri superficiale, inutile şi, prin urmare, rele; au respins căsătoria, pentru că era o robie convenţională a libertăţii iubirii; au respins proprietatea privată, pentru că era un instrument de opresiune individuală; unii chiar au respins îmbrăcămintea ca o corupţie a inocenţei naturale; au respins viciul şi licenţiozitatea ca luxuri inutile ale clasei superioare; După cum spunea Nikolai Berdiaev: „Este ascetism ortodox întors pe dos şi ascetism fără Har. La baza nihilismului rus, atunci când este înţeles în puritatea sa şi profunzimea sa, se află respingerea ortodoxă a lumii..., recunoaşterea păcătului rezultat din toate

bogăţiilor şi luxul, a oricărei profuzii creative în artă şi în gândire... Nihilismul consideră drept păcătos luxul nu numai arta, metafizica şi valorile spirituale, ci şi religia... Nihilismul este o cerere de golicitate, de dezbrăcare de sine de toate capcanele culturii, de anihilare a tuturor tradiţiilor istorice, de eliberare a omului natural... Ascetismul intelectual al nihilismului şi-a găsit expresia în materialism; orice filozofie mai subtilă era proclamată un păcat... A nu fi materialist însemna a fi considerat imoral. Dacă nu erai materialist, atunci erai în favoarea înrobirii omului atât intelectual, cât şi politic." [N. Berdiaev, Originea comunismului rus (Londra, Geoffrey Bles, 1948), p. 45.]

Această filozofie fantastică este de mare importanţă deoarece a pregătit terenul pentru bolşevism.

Din aceeaşi boală spirituală care a produs nihilismul a apărut anarhismul. Pentru anarhist, aşa cum a dezvăluit fondatorul mişcării, Mihail Bakunin (1814-1876), şeful tuturor convenţionalităţilor înrobitoare şi inutile era statul.

Descoperirea că statul nu era identic cu societatea, o descoperire pe care Occidentul o făcuse cu o mie de ani mai devreme decât Rusia, ar fi putut fi o descoperire eliberatoare pentru Rusia dacă, la fel ca si Occidentul, ruşii ar fi fost dispuşi să accepte atât statul cât şi societatea, fiecare pe pozitiile sale. Dar acest lucru era complet imposibil în tradiţia rusă a totalitarismului fanatic. Pentru această tradiţie, statul totalitar fusese considerat malefic şi trebuia, prin urmare, să fie complet distrus şi înlocuit de societatea totalitară în care individul putea fi absorbit.

Anarhismul a fost următorul pas după deziluzia narodnikilor şi agitaţiile nihiliştilor. Intelligentsia revoluţionară(elita educata, cruciale în conturarea ideilor revoluţionare care au răsturnat dinastia Romanov) incapabilă să găsească vreun grup social pe care să isi cladeasca un program de reformă şi convinsă de establishmentului convenţional şi de perfecţiunea latentă în masele ruseşti, a adoptat un program de acţiune directă pur politică de cel mai simplu fel: asasinatul. Prin simpla ucidere a liderilor statelor (nu doar în Rusia, ci în întreaga lume), guvernele puteau fi eliminate, iar masele eliberate pentru cooperare socială şi socialism agrar. Din acest context a provenit asasinarea ţarului Alexandru al II-lea în 1881, a regelui Humbert al Italiei în 1900, a preşedintelui McKinley în 1901, precum şi numeroase acte anarhiste în Rusia,

Spania şi Italia în perioada 1890-1910. Eşecul guvernelor de a dispărea în faţa acestei agitaţii teroriste, în special în Rusia, unde opresiunea autocraţiei a crescut după 1881, a dus, puţin câte puţin, la o estompare a credinţei Intelligentsiei în violenţa distructivă ca acţiune constructivă, precum şi în comuna ţărănească satisfăcătoare şi în supravieţuirea inocenţei naturale în masele nechibzuite.
Chiar în acest moment, în jurul anului 1890, a început o mare schimbare în Rusia. Industrialismul occidental a început să crească sub auspiciile guvernamentale şi străine; Un proletariat urban a început să apară, iar teoria socială marxistă a venit din Germania. Dezvoltarea industrialismului a soluţionat violenta dispută academică dintre occidentali şi slavofili cu privire la întrebarea dacă Rusia trebuie să urmeze calea dezvoltării occidentale sau putea scăpa de ea renunţând la unele soluţii slave native ascunse în comuna ţărănească; creşterea unui proletariat le-a oferit revoluționarilor încă o dată un grup social pe care să construiască; iar teoria marxistă a oferit intelectualităţii o ideologie pe care o puteau îmbrăţişa cu fanatism. Aceste noi dezvoltări, ridicând Rusia din impasul în care ajunsese în 1885, au fost în general binevenite. Chiar şi autocraţia a ridicat cenzura pentru a permite circulaţia teoriei marxiste, în convingerea că aceasta va atenua presiunea teroristă, deoarece va evita acţiunea politică directă,în special asasinatele, şi va amâna revoluţia până ce industrializarea va avansa suficient pentru a crea o clasă burgheză complet dezvoltată şi un proletariat complet evoluat.
Desigur, teoria creată de mediul germanic al lui Marx de la mijlocul secolului al XIX-lea a fost (după cum vom vedea) schimbată treptat de perspectiva rusă de lungă durată, la început prin triumful leninist al bolşevicilor asupra menşevicilor şi mai târziu prin victoria naţionalistă rusă a lui Stalin asupra raţionalismului mai occidental al lui Lenin, dar în perioada 1890-1914 impasul violenţei opuse a fost distrust, a survenit progresul, punctat de violenţă şi intoleranţă.
Această perioadă de progres punctată de violenţă, care a durat din 1890 până în 1914, contine o serie de aspecte. Dintre acestea, dezvoltarea economică şi socială va fi discutată mai întâi, urmată de cea politică şi, în final, cea ideologică.

Încă de la eliberarea iobagilor în 1863, Rusia era practic neatinsă de procesul industrial şi era într-adevăr mult mai înapoiată decât fuseseră Marea Britanie şi Franţa înainte de inventarea motorului cu aburi. Din cauza lipsei drumurilor, transportul era foarte slab, cu excepţia excelentului sistem de râuri, iar acestea erau îngheţate luni de zile în fiecare an. Drumurile noroioase, impracticabile o parte a anului şi abia practicabile în restul timpului, lăsau satele relativ izolate,rezultatul fiind că aproape toate produsele artizanale şi multe produse agricole erau produse local şi consumate local. Iobagii au fost sărăciţi după eliberare şi menţinuţi la un nivel de viaţă scăzut,din cauza faptului că o mare parte din produse le era luată ca chirii către proprietari şi ca taxe către birocraţia statului. Acest lucru a servit la drenarea unei părţi considerabile din producţia agricolă şi minerală a ţării către oraşe şi către piaţa de export. Această fracţiune a furnizat capital pentru creşterea unei economii moderne după 1863, fiind exportată pentru a plăti importul utilajelor şi materiilor prime industriale necesare. Aceasta a fost completată de importul direct de capital din străinătate, în special din Belgia şi Franţa, în timp ce o mare parte din capital, în special pentru căile ferate, a fost furnizat de guvern. Capitalul străin a reprezentat aproximativ o treime din totalul capitalului industrial în 1890 şi a crescut la aproape jumătate până în 1900. Proporţiile au variat de la o activitate la alta, partea străină fiind, în 1900, de 70% în domeniul mineritului, 42% în domeniul industriei metalurgice, dar mai puţin de 10% în textile. La aceeaşi dată, întregul capital al căilor ferate se ridica la 4.700 de milioane de ruble, din care 3.500 aparţineau guvernului.

Aceste două surse au fost de o importanţă foarte mare deoarece, cu excepţia textilelor, cea mai mare parte a dezvoltării industriale s-a bazat pe căile ferate, iar primele întreprinderi din industria grea, în afară de vechea metalurgie a cărbunelui din Munţii Ural, au fost străine. Prima mare concesiune feroviară, cea a Companiei Main pentru 2.650 de mile de linie, a fost acordată unei companii franceze în 1857. O corporaţie britanică a deschis exploatarea marelui bazin sudic de minereu de fier la Krivoi Rog, în timp ce fraţii germani Nobel au început dezvoltarea industriei petroliere la Baku (ambele în jurul anului 1880).

Ca o consecinţă a acestor factori, economia rusă a rămas în mare parte, o economie colonială pentru cea mai mare parte a perioadei

1863-1914. Nivelul de trai al poporului rus era foarte scăzut, cu exporturi excesive de mărfuri de consum, chiar şi cele de care avea mare nevoie poporul rus însuşi, acestea fiind folosite pentru a obţine valută străină pentru a cumpăra mărfuri industriale sau de lux de origine străină, care urmau să fie deţinute de clasa conducătoare foarte mică. Acest model de organizare economică rusească a continuat sub regimul sovietic din 1917.
Prima cale ferată rusească a fost deschisă în 1838, dar creşterea a fost lentă până la stabilirea unui plan raţional de dezvoltare în 1857. Acest plan urmărea să pătrundă în principalele regiuni agricole, în special regiunea pământului negru din sud, pentru a le conecta cu principalele oraşe din nord şi cu porturile de export. La acea vreme, existau doar 663 de mile de căi ferate, dar această cifră a crescut de peste zece ori până în 1871, s-a dublat din nou până în 1881 (cu 14.000 de mile), a ajuns la 37.000 până în 1901 şi 46.600 până în 1915. Această construcţie a avut loc în două valuri mari, primul în deceniul 1866-1875 şi al doilea în cei cincisprezece ani 1891-1905. În aceste două perioade, s-au construit anual în medie peste 1.400 de mile de cale ferată, în timp ce în cei cincisprezece ani care au urmat, din 1876 până în 1890, construcţia medie a fost de doar 631 de mile pe an. Scăderea din această perioadă de mijloc a rezultat din „marea depresiune" din Europa de Vest din 1873-1893 şi a culminat, în Rusia, cu teribila foamete din 1891. După această ultimă dată, construcţia de căi ferate a fost impulsionată energic de contele Serghei Witte, care a avansat de la şef de gară la ministru al finanţelor, deţinând această ultimă funcţie din 1892 până în 1903.
Cea mai mare realizare a sa a fost linia transsiberiană cu o singură linie, care se întindea pe o lungime de 6.365 de mile de la frontiera poloneză până la Vladivostok şi a fost construită în cei paisprezece ani 1891-1905. Această linie, permiţând Rusiei să-şi sporească presiunea politică în Orientul Îndepărtat, a adus Marea Britanie într-o alianţă cu Japonia (1902) şi a adus Rusia în război cu Japonia (1904-1905).
Căile ferate au avut un efect extrem de profund asupra Rusiei din toate punctele de vedere, legând o şesime din suprafaţa Pământului într-o singură unitate politică şi transformând viaţa economică, politică şi socială a ţării. Noi zone, în principal în stepe, care anterior erau prea departe de pieţe pentru a fi folosite în alt scop

decât activităţile pastorale, au fost cultivate (în principal pentru cereale şi bumbac), concurând astfel cu zona centrală de sol negru. Scurgerea bogăţiei de la ţărani către pieţele urbane şi de export a crescut, în special în perioada de dinainte de 1890. Acest proces a fost ajutat de apariţia unei economii monetare în acele zone rurale care anterior erau mai aproape de o bază autosuficientă sau de troc. Această specializare agricolă a crescut dar a slăbit activităţile artizanale.
Colectarea produselor rurale, care anterior se aflase în mâinile câtorva mari operatori comerciali care lucrau lent şi pe termen lung, în mare parte prin intermediul celor peste şase mii de târguri anuale din Rusia, a fost, după 1870, datorită căii ferate, înlocuită de o hoardă de mici intermediari cu rotaţie rapidă, care roiau ca furnicile prin zonele rurale, oferind conţinutul micilor lor pungi cu bani pentru cereale, cânepă, piei, grăsimi, blanuri şi pene. Aceast exod al mărfurilor din zonele rurale a fost încurajat de guvern prin cote şi restricţii, diferenţe de preţ şi tarife şi taxe feroviare diferite pentru aceleaşi mărfuri cu destinaţii diferite. Drept urmare, zahărul rusesc se vindea la Londra cu aproximativ 40% din preţul său din Rusia. Rusia, cu un consum intern de 10,5 livre de zahăr pe cap de locuitor, comparativ cu 92 de livre pe cap de locuitor în Anglia, a exportat totuşi în 1900 un sfert din producţia sa totală de 1.802 milioane de livre. În acelaşi an, Rusia a exportat aproape 12 milioane de livre de produse din bumbac (în principal către Persia şi China), deşi consumul intern de bumbac în Rusia era de doar 5,3 lire pe cap de locuitor, comparativ cu 39 de livre în Anglia. În ceea ce priveşte produsele petroliere, unde Rusia deţinea 48% din producţia mondială totală în 1900, aproximativ 13,3% au fost exportate, deşi consumul rusesc a fost de doar 12 livre pe cap de locuitor în fiecare an, comparativ cu 42 de livre în Germania. În cazul unuia dintre aceste produse, kerosenul (unde Rusia avea cea mai puternică cerere internă potenţială), aproape 60 % din producţia internă a fost exportată. Amploarea acestei scurgeri de bogăţie din zonele rurale poate fi apreciată din cifrele exporturilor în general. În 1891-1895, produsele rurale au reprezentat 75 % (iar cerealele 40%) din valoarea totală a tuturor exporturilor ruseşti. Mai mult, cerealele cele mai bune fiind exportate, 1/5 din cantitatea de grâu fiind inlaturata comparativ cu a cincisprezecea parte din

recoltă înainte de 1900. Faptul că a existat o anumită îmbunătăţire în acest sens, odată cu trecerea timpului, se poate observa din faptul că porţiunea recoltei de grâu exportate a scăzut de la jumătate în anii 1800 la o şesime în 1912-1913.
Această politică de sifonare a bogăţiei către piaţa de export a oferit Rusiei o balanţă comercială favorabilă (adică un exces de exporturi faţă de importuri) pentru întreaga perioadă de după 1875, furnizând aur şi valută care au permis ţării să-şi constituie rezerva de aur şi să ofere capital pentru dezvoltarea sa industrială. În plus, miliarde de ruble au fost obţinute prin vânzări de obligaţiuni ale guvernului rus, în mare parte în Franţa, ca parte a efortului francez de a construi Tripla Înţelegere.
Banca de Stat, care îşi mărise rezerva de aur de la 475 de milioane la 1.095 de milioane de ruble în perioada 1890-1897, a devenit bancă de emisiune în 1897 şi era obligată prin lege să îşi răscumpere bancnotele în aur, plasând astfel Rusia pe standardul internaţional al aurului. Numărul corporaţiilor din Rusia a crescut de la 504 cu capital de 912 milioane de ruble (din care 215 milioane de ruble capital străini) în 1889 la 1.181 de corporaţii cu capital de 1.737 de milioane de ruble (din care peste 800 de milioane de ruble capital străini) în 1899. Proporţia întreprinderilor industriale printre aceste corporaţii a crescut constant, reprezentând 58 la sută din noile intrări de capital în 1874-1881, comparativ cu doar 11% în 1861-1873. O mare parte din impulsul pentru avansul industrial a venit de la căile ferate, deoarece acestea, în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, erau de departe principalii cumpărători de metale feroase, cărbune şi produse petroliere. Drept urmare, a existat o explozie spectaculoasă a productivităţii economice în acest deceniu, urmată de un deceniu de prosperitate mai scăzută după 1900. Producţia de fontă brută în perioada 1860-1870 a variat la aproximativ 350 de mii de tone pe an, a crescut de la 997 de mii de tone în 1890, la aproape 1,6 milioane de tone în 1895 şi a atins un vârf de 3,3 milioane de tone în 1900. În această perioadă, producţia de fier s-a mutat de la turnătoriile de cărbune din Ural la cuptoarele de cocs moderne din Ucraina, procentele din producţia totală rusă fiind de 67% din Ural la 6 % din sud în 1870 şi 20% din Ural cu 67% in sud în 1913. Cifra producţiei pentru 1900 nu a fost depăşită în următorul deceniu, dar a crescut după 1909 pentru a ajunge la 4,6 milioane de tone în 1913. Aceasta, comparativ cu 14,4 milioane

de tone în Germania, 31,5 milioane în Statele Unite sau aproape 9 milioane în Regatul Unit.
Producţia de cărbune prezintă o imagine oarecum similară, cu excepţia faptului că creşterea sa a continuat pe parcursul deceniului 1900-1910. Producţia a crescut de la 750 de mii de tone în 1870 la peste 3,6 milioane de tone în
1880 şi a ajuns la aproape 7 milioane în 1890 şi aproape 17,5 milioane în 1900. Din acest moment, producţia de cărbune, spre deosebire de fontă, a continuat să crească până la 26,2 milioane de tone în 1908 şi la 36 de milioane în
1913. Această ultimă cifră se compară cu producţia Germaniei de 190 de milioane de tone, producţia americană
de 517 milioane de tone şi producţia britanică de 287 de milioane de tone în acelaşi an 1913. În cărbune, ca şi în cazul fontei, a existat o deplasare geografică a centrului de producţie, o treime din cărbunele rusesc
provenind din zona Donetz în 1860, în timp ce peste două treimi proveneau din acea zonă în 1900 şi
70% în 1913.
În petrol a existat o deplasare geografică oarecum similară în centrul de producţie, Baku
având mai mult de 60% din total în fiecare din 1870 până după 1900, când noile
câmpuri Grozny şi un declin constant al producţiei Baku au redus procentul acesteia din urmă la 85 în 1910 şi
la 83 în 1913. Din cauza acestui declin al producţiei Baku, producţia rusească de petrol, care
a crescut vertiginos până în 1901, a scăzut după acel an. Producţia a fost de doar 35.000 de tone în 1870, a crescut la
600.000 de tone în 1880, apoi a sărit la 4,8 milioane de tone în 1890, la 11,3 milioane în 1900 şi a atins
vârful de peste 12 milioane de tone în anul următor. În următorii doisprezece ani, producţia a fluctuat
oarecum sub 8,4 milioane de tone.
Deoarece industrializarea Rusiei a venit atât de târziu, aceasta a fost (cu excepţia textilelor) la scară largă încă de la început şi a fost organizată pe baza capitalismului financiar după 1870
şi a capitalismului monopolist după 1902. Deşi fabricile care angajau peste 500 de muncitori reprezentau doar 3% din totalul

fabricilor în anii 1890, 4% în 1903 şi 5% în 1910, aceste fabrici angajau în general peste jumătate din totalul muncitorilor din fabrici. Acesta era un procent mult mai mare decât în Germania sau Statele Unite şi a facilitat organizarea muncitorilor de către agitatorii muncii din aceste fabrici ruseşti. Mai mult, deşi Rusia în ansamblu nu era puternic industrializată, iar producţia pe muncitor sau pe unitate pentru Rusia în ansamblu era scăzută (din cauza existenţei continue a formelor de producţie mai vechi), noile fabrici ruseşti au fost construite cu cele mai avansate echipamente tehnologice, uneori într-o măsură pe care oferta de forţă de muncă necalificată nu o putea utiliza.
În 1912, producţia de fontă brută per furnal în Ucraina era mai mare decât în Europa de Vest cu o marjă semnificativă, deşi mai mică decât în Statele Unite cu o marjă la fel de mare. Deşi cantitatea de energie mecanică disponibilă pe cap de locuitor pentru rusul mediu era scăzută în 1908 în comparaţie cu Europa de Vest sau America (fiind doar 1,6 cai putere la 100 de persoane în Rusia, comparativ cu 25 în Statele Unite, 24 în Anglia şi 13 în Germania), caii putere /industrie erau mai mari în Rusia(raportat la populatie) decât în orice altă ţară continentală (fiind 92 de cai putere la 100 de muncitori în Rusia, comparativ cu 85 în Franţa, 73 în Germania, 153 în Anglia şi 282 în Statele Unite). Toate acestea au făcut din economia rusă o economie a contradicţiilor. Deşi gama de metode tehnice era foarte largă, tehnicile avansate lipseau complet în unele domenii şi chiar lipseau domenii întregi de activităţi industriale necesare (cum ar fi maşinile-unelte sau automobilele). Economia era slab integrată, extrem de dependentă de comerţul exterior (atât pentru pieţe, cât şi pentru produse esenţiale) şi era foarte dependentă de asistenţa guvernamentală, în special de investitiile guvernamentale.
În timp ce marea masă a poporului rus continua, până în anul 1914, să trăiască în mare parte aşa cum trăise de generaţii, un număr mic trăia într-o lume nouă şi foarte nesigură a industrialismului, unde se aflau la mila forţelor străine sau guvernamentale asupra cărora aveau puţin control.
Managerii acestei noi lumi au căutat să-şi îmbunătăţească poziţiile, nu prin vreun efort de a crea o piaţă de masă în cealaltă lume economică rusă, mai primitivă, prin metode îmbunătăţite de

distribuţie, prin reducerea preţurilor sau prin creşterea nivelului de trai, ci mai degrabă au căutat să-şi mărească propriile marje de profit pe o piaţă îngustă prin reducerea nemiloasă a costurilor, în special a salariilor, şi prin combinaţii monopolistice pentru a creşte preţurile.
Aceste eforturi au dus la o agitaţie muncitorească, pe de o parte, şi la un capitalism monopolist, pe de altă parte. Progresul economic, cu excepţia unor linii, a fost încetinit din aceste motive pe parcursul întregului deceniu 1900-1909. Abia în 1909, când a fost creată o structură industrială în mare parte monopolistă, a fost reluată creşterea producţiei de bunuri, iar lupta cu forţa de muncă s-a atenuat oarecum. Primele carteluri ruseşti au fost formate cu încurajarea guvernului rus şi doar în acele activităţi în care interesele străine erau cele mai predominante.
În 1887 a fost format un cartel al zahărului pentru a permite dumpingul străin al acestei mărfuri. O agenţie similară a fost înfiinţată pentru kerosen în 1892, dar marea perioadă de formare a unor astfel de organizaţii (de obicei sub forma unor agenţii de vânzare în comun) a început după criza din 1901. În 1902, un cartel creat de o duzină de firme siderurgice a gestionat aproape trei sferturi din totalul vânzărilor ruseşti ale acestor produse.
Acesta era controlat de patru grupuri bancare străine. Un cartel similar, condus de la Berlin, a preluat vânzările aproape întregii producţii ruseşti de ţevi de fier. Şase firme ucrainene de minereu de fier au înfiinţat în 1908 un cartel care controla 80% din producţia de minereu a Rusiei.
În 1907 a fost creat un cartel pentru a controla aproximativ trei sferturi din utilajele agricole ale Rusiei.
Altele gestionau 97% din vagoanele de cale ferată, 94% din locomotive şi 94% din vânzările de cupru. Optsprezece firme de cărbune din Doneţ au înfiinţat în 1906 un cartel care vindea trei sferturi din producţia de cărbune din acea zonă.
Crearea monopolului a fost ajutată de o schimbare a politicii tarifare. Liberul schimb, care fusese stabilit în tariful vamal din 1857, a fost restricţionat în 1877 şi abandonat în 1891. Tariful protectiv din acest ultim an a dus la un război tarifar sever cu Germania, deoarece germanii au căutat să excludă produsele agricole ruseşti ca represalii pentru tariful vamal rusesc asupra bunurilor fabricate. Acest „război” a fost soluţionat în 1894 printr-o

serie de compromisuri, dar redeschiderea pieţei germane pentru cerealele ruseşti a dus la agitaţii politice pentru protecţie din partea proprietarilor de pământ germani.
Aceştia au avut succes, după cum vom vedea, în 1900 ca urmare a unei înţelegeri cu industriaşii germani pentru a sprijini programul de construcţii navale al lui Tirpitz.
În ajunul Primului Război Mondial, economia rusă se afla într-o stare de sănătate foarte îndoielnică.
După cum am spus, era o chestiune fragmentată, lipsită de integrare, foarte dependentă de sprijinul străin şi guvernamental, afectată de tulburări ale fortei de munca şi, ceea ce era şi mai ameninţător, de agitatii ale proletariatului bazate pe motive politice mai degrabă decât economice şi străbătută de tot felul de slăbiciuni şi discordii tehnologice. Ca exemplu , am putea menţiona faptul că peste jumătate din fonta brută a Rusiei a fost fabricată cu cărbune până în 1900, iar unele dintre cele mai promiţătoare resurse naturale ale Rusiei au rămas neutilizate ca urmare a perspectivei restrictive a capitaliştilor monopolişti. Eşecul dezvoltării unei pieţe interne a lăsat costurile de distribuţie extrem de ridicate şi consumul rusesc pe cap de locuitor pentru aproape toate mărfurile importante extrem de scăzut. Mai mult, pentru a înrăutăţi lucrurile, Rusia, ca consecinţă a acestor lucruri, pierdea teren în cursa producţiei faţă de Franţa, Germania şi Statele Unite.
Aceste evoluţii economice au avut efecte politice profunde sub ţarul nehotarat Nicolae al II-lea (1894-1917). Timp de aproximativ un deceniu, Nicolae a încercat să combine represiunea civilă nemiloasă,progresul economic şi o politică externă imperialistă în Balcani şi Orientul Îndepărtat, cu o publicitate pioasă la nivel mondial pentru pace şi dezarmare universală, distrageri interne precum masacrele antisemite (pogromuri), documente teroriste falsificate şi tentative teroriste falsificate asupra vieţii înalţilor oficiali, inclusiv a sa. Acest amestec improbabil s-a prăbuşit complet în 1905-1908. Când Contele Witte a încercat să înceapă un fel de dezvoltare constituţională prin contactarea unităţilor funcţionale ale guvernului local (zemstvele, care fuseseră eficiente în timpul foametei din 1891), a fost înlăturat din funcţie de o intrigă condusă de ministrul de interne criminal Veaceslav Plehve (1903). Şeful civil al Bisericii Ortodoxe, Konstantin Pobedonostsev (1827-

1907) a persecutat toate religiile dizidente, permiţând în acelaşi timp Bisericii Ortodoxe să fie învăluită în ignoranţă şi corupţie. Majoritatea mănăstirilor romano-catolice din Polonia au fost confiscate, în timp ce preoţilor de această religie li s-a interzis să părăsească satele. În Finlanda construcţia de biserici luterane a fost interzisă, iar şcolile de această religie au fost preluate de guvernul de la Moscova. Evreii au fost persecutaţi, restricţionaţi în anumite provincii (Zona de Tampon sau Zidul, a fost o frontieră restrictivă din Imperiul Rus din perioada 1791–1917, unde peste 5 milioane de evrei erau închişi, acoperind ~20% din Rusia europeană (Belarusul modern, Lituania, Moldova şi părţi din Ucraina/Polonia). Înfiinţată de Ecaterina cea Mare în urma împărţirilor poloneze, aceasta avea ca scop separarea locuitorilor evrei de Rusia.), excluşi din majoritatea activităţilor economice, supuşi unor taxe mari (chiar şi pe activităţile lor religioase) şi li s-a permis să formeze doar zece procente din elevii din şcoli (chiar şi în satele care erau aproape complet evreieşti şi unde şcolile erau susţinute în întregime din taxe evreieşti).
Sute de evrei au fost masacraţi, iar mii de clădiri ale acestora au fost distruse în pogromuri sistematice de trei zile, tolerate şi uneori încurajate de poliţie. Căsătoriile (și copiii) proveniti din ritul Biserici romano-catolice orientale au fost declaraţi ilegitime. Musulmanii din Asia şi din alte părţi au fost, de asemenea, persecutaţi.
S-au depus toate eforturile pentru a rusifica grupurile naţionale non-ruse, în special la frontierele de vest. Finlandezii, germanii baltici şi polonezii nu aveau voie să-şi folosească propriile limbi în viaţa publică şi erau obligaţi să folosească limba rusă chiar şi în şcolile private chiar şi la nivel primar.
Autonomia administrativă în aceste zone, chiar şi cea promisă solemn Finlandei cu mult timp în urmă, a fost distrusă, iar acestea au fost dominate de poliţia rusă, educaţia rusă şi armata rusă. Popoarele din aceste zone au fost supuse recrutării militare mai riguroase decât ruşii înşişi şi au fost rusificate în rândurile lor. Împotriva ruşilor înşişi s-au folosit acte extreme de spionaj, contraspionaj, cenzură, provocare, închisoare fără proces şi brutalitate.
Revoluţionarii au răspuns cu măsuri similare încoronate prin asasinat. Nimeni nu putea avea încredere în nimeni altcineva, deoarece revoluţionarii erau în poliţie, iar membrii poliţiei se aflau

în cele mai înalte ranguri ale revoluţionarilor. Georgi Gapon, un preot plătit în secret de guvern, a fost încurajat să formeze sindicate şi să conducă agitaţii muncitoreşti pentru a creşte dependenţa angajatorilor de autocraţie, dar când, în 1905, Gapon a condus un marş de masă al muncitorilor către Palatul de Iarnă pentru a prezenta o petiţie ţarului, aceştia au fost atacaţi de trupe şi sute au fost împuşcaţi. Gapon a fost ucis în anul următor de revoluţionari ca trădător. Pentru a discredita revoluţionarii, Departamentul Central de Poliţie din Sankt Petersburg „a tipărit pe cheltuiala guvernului apeluri violente la revoltă" care au fost difuzate în toată ţara de către o organizaţie de reacţionari. Într-un an (1906), guvernul a exilat 35.000 de persoane fără proces şi a executat peste 600 de persoane în baza unui nou decret care a stabilit pedeapsa cu moartea pentru infracţiuni obişnuite cum ar fi jafurile sau insultele aduse funcţionarilor. În cei trei ani 1906-1908, 5.140 de funcţionari au fost ucişi sau răniţi, iar 2.328 de persoane arestate au fost executate. În 1909 s-a dezvăluit că un agent de poliţie, Azeff, fusese membru al Comitetului Central al Socialiştilor Revoluţionari timp de ani de zile şi participase la comploturi de asasinare a înalţilor oficiali, inclusiv a lui Plehve şi a Marele Duce Serghie, fără să-i avertizeze.
Fostul şef de poliţie care a dezvăluit acest fapt a fost trimis la închisoare pentru asta.
În astfel de condiţii, niciun guvern sensibil nu era posibil şi toate apelurile la moderare au fost înăbuşite între extremiştii de ambele părţi. Înfrângerile forţelor ruseşti în războiul cu Japonia din 1904-1905 au adus evenimentele la un punct culminant. Toate grupurile nemulţumite au început să se agite, culminând cu o grevă generală reuşită în octombrie 1905. Împăratul a început să ofere reforme politice, deşi ceea ce a fost oferit într-o zi a fost adesea retras la scurt timp după aceea. A fost înfiinţată o adunare consultativă, Duma, aleasă cu un sufragiu larg, dar prin proceduri foarte complicate, menite să reducă elementul democratic. În faţa atrocităţilor agrare, a grevelor nesfârşite şi a revoltelor atât din armată, cât şi din marină, cenzura a fost temporar ridicată, iar prima Dumă s-a întrunit (mai 1906). Aceasta avea un număr de oameni capabili şi era dominată de două partide politice organizate în grabă, cadeţii (de stânga) şi octobriştii (oarecum de dreapta).

Planurile de reformă generală erau în zadar şi, când ministrul şef al ţarului a respins astfel de planuri, a fost cenzurat în mod covârşitor de Dumă. După săptămâni de agitaţie, ţarul a încercat să formeze un guvern octobrist, dar acest grup a refuzat să guverneze fără cooperarea cadeţilor, iar aceştia din urmă au refuzat să se alăture unui guvern de coaliţie. Ţarul l-a numit pe Petr Stolîpin prim ministru, a dizolvat prima Dumă şi a cerut alegerea uneia noi. Stolîpin era un om sever, dispus să se mişte lent în direcţia reformei economice şi politice, dar hotărât să înăbuşe fără milă orice suspiciune de violenţă sau acţiuni ilegale. Întreaga putere a guvernului a fost folosită pentru a obţine o a doua Dumă, mai pe gustul său, scoţând în afara legii majoritatea cadeţilor, anterior cel mai mare partid, şi împiedicând anumite clase şi grupuri să facă campanie sau să voteze. Rezultatul a fost o nouă Dumă cu mult mai puţine abilităţi, mult mai puţină disciplină şi cu multe feţe necunoscute. Cadeţii au fost reduşi de la 150 la 123, octobriştii de la aproximativ 42 la 32, în timp ce existau 46 de politicieni de extremă dreapta, 54 de social-democraţi marxişti, 35 de social-revoluţionari, cel puţin 100 de laburişti diverşi şi alţii independenti. Acest grup şi-a dedicat o mare parte din timp dezbaterii dacă violenţa teroristă ar trebui condamnată.
Când Stolîpin a cerut ca social-democraţii (marxiştii) să fie daţi să fie inlaturaţi din funcţii, Duma a directionat problema unui comitet; adunarea a fost imediat dizolvată şi au fost fixate noi alegeri pentru o a treia Dumă (iunie 1908). Sub o puternică intimidare guvernamentală, care a inclus trimiterea a 31 de social-democraţi în Siberia, a fost aleasă a treia Dumă. Era în mare parte un organism din clasa superioară şi clasa mijlocie superioară, cele mai mari grupuri fiind 154 de octobrişti şi 54 cadeţi. Acest organism a fost suficient de docil pentru a rămâne timp de cinci ani (1907-1912). În această perioadă, atât Duma, cât şi guvernul au urmat o politică de derivă, cu excepţia lui Stolîpin. Până în 1910, acest administrator energic şi-a continuat eforturile de a combina opresiunea şi reforma, în special reforma agrară.
Au fost înfiinţate bănci de credit rural; au fost luate diverse măsuri pentru a plasa suprafeţe mai mari de teren în mâinile ţăranilor; restricţiile privind migraţia ţăranilor, în special în Siberia, au fost eliminate; participarea la administraţia locală a fost deschisă

claselor sociale inferioare anterior excluse; educaţia, în special învăţământul tehnic, a devenit mai accesibilă; şi anumite prevederi privind asigurările sociale au fost adoptate prin lege. După criza bosniacă din 1908 (care va fi discutată mai târziu), afacerile externe au devenit din ce în ce mai absorbante, iar până în 1910 Stolîpin îşi pierduse entuziasmul pentru reformă, înlocuindu-l cu eforturi fără sens de rusificare a numeroaselor grupuri minoritare. A fost asasinat în prezenţa ţarului în 1911.
A patra Dumă (1912-1916) a fost similară cu a treia, aleasă prin proceduri complicate şi cu un sufragiu restrâns. Politica de derivă a continuat şi a fost mai evidentă, deoarece nu se găsea nicio figură energică precum Stolîpin. Dimpotrivă, autocraţia s-a scufundat mai adânc într-o mlaştină de superstiţii şi corupţie. Influenţa ţarinei a devenit mai omniprezentă şi, prin intermediul ei, s-a extins puterea unui număr de mistici şi şarlatani religioşi, în special Rasputin. Cuplul imperial îşi dorise cu ardoare un fiu din căsătoria lor din 1894. După naşterea a patru fiice, dorinţa lor a fost îndeplinită în 1904. Din păcate, noul ţarevici, Alexis, moştenise de la mama sa o boală incurabilă, hemofilia. Deoarece sângele său nu se coagula, cea mai mică tăietură îi punea viaţa în pericol. Această slăbiciune nu a făcut decât să exagereze devotamentul fanatic al ţarinei faţă de fiul ei şi hotărârea ei de a-l vedea devenind ţar,dar cu puterile acestei funcţii nediminuate de vreo inovaţie constituţională sau parlamentară.
După 1907, ea a căzut sub influenţa unui ciudat rătăcitor, Rasputin, un om ale cărui obiceiuri personale şi aspect erau atât vicioase, cât şi murdare, dar care avea puterea, credea ea, să oprească sângerarea ţareviciului. Ţarina a căzut complet sub controlul lui Rasputin şi, din moment ce ţarul era complet sub controlul ei, Rasputin a devenit conducătorul Rusiei, intermitent la început, dar apoi complet. Această situaţie a durat până când a fost ucis în decembrie 1916. Rasputin şi-a folosit puterea pentru a-şi satisface viciile personale, pentru a acumula bogăţie prin corupţie şi pentru a se amesteca în fiecare ramură a guvernului, întotdeauna într-un sens distructiv şi neprogresiv. După cum spunea Sir Bernard Pares, vorbind despre ţarină, „Scrisorile ei către Nicolae zi de zi conţin instrucţiunile pe care Rasputin le dădea cu privire la fiecare detaliu al administrării Imperiului - Biserica, Miniştrii, finanţele, căile ferate, aprovizionarea cu alimente, numirile,

operaţiunile militare şi mai presus de toate Duma, iar o simplă comparaţie a datelor cu evenimentele care au urmat arată că, în aproape fiecare caz, acestea au fost puse în aplicare. În toate recomandările ei pentru posturile ministeriale, majoritatea fiind adoptate, una dintre principalele consideraţii era întotdeauna „atitudinea candidatului respectiv faţă de Rasputin."
Pe măsură ce autocraţia devenea din ce în ce mai coruptă şi iresponsabilă si în acest fel, creşterea lentă către un sistem constituţional care s-ar fi putut dezvolta din sistemul zemstvo al guvernării locale şi din componenţa competentă a primei Dume a fost distrusă. Reluarea expansiunii economice după 1909 nu a putut contrabalansa influenţa dăunătoare a paraliziei politice. Această situaţie a fost făcută şi mai imposibilă de importanţa crescândă a afacerilor externe după 1908 şi de eşecul vieţii intelectuale de a se dezvolta într-un mod constructiv. Prima dintre aceste complicaţii va fi discutată mai târziu; a doua merită câteva cuvinte aici.
Tendinţa generală a dezvoltării intelectuale în Rusia în anii dinainte de 1914 cu greu putea fi considerată ca fiind promiţătoare. Desigur, au existat progrese considerabile în unele domenii precum alfabetizarea, ştiinţele naturale, matematica şi gândirea economică, dar acestea au contribuit puţin la o creştere a moderaţiei sau la cea mai mare nevoie intelectuală a Rusiei, o perspectivă mai integrată asupra vieţii. Influenţa vechii atitudini religioase ortodoxe a continuat chiar şi la cei care au respins-o cel mai emfatic. Atitudinea fundamentală a tradiţiei occidentale se dezvoltase spre diversitate şi toleranţă, bazată pe credinţa că fiecare aspect al vieţii şi al experienţei umane şi fiecare individ îşi are un loc în structura complexă a realităţii dacă acel loc poate fi găsit şi că, în consecinţă, unitatea întregii vieţi poate fi atinsă prin diversitate, mai degrabă decât prin orice uniformitate obligatorie. Această idee era complet străină minţii ruse. Orice gânditor rus şi hoarde de alţi ruşi fără capacitate de gândire erau mânaţi de o sete insaţiabilă de a găsi „cheia" vieţii şi a adevărului. Odată ce această „cheie" a fost găsită, toate celelalte aspecte ale experienţei umane trebuie respinse ca fiind rele şi toţi oamenii trebuie obligaţi să accepte acea cheie ca fiind întreaga viaţă într-o unitate teribilă de uniformitate. Ca şi cum lucrurile nu ar fi fost deja destul de rele, mulţi gânditori ruşi au căutat să analizeze complexităţile experienţei umane polarizând-o în

antiteze ale unor dualisme care se exclud reciproc: occidentali versus slavofili, individualism versus comunitate, libertate versus destin, revoluţionar versus reacţionar, natură versus convenţii, autocraţie versus anarhie şi altele asemenea. Nu exista nicio corelaţie logică între acestea, astfel încât gânditorii individuali au îmbrăţişat frecvent oricare dintre părţile oricărei antiteze, formând un amestec incredibil de credinţe înrădăcinate emoţional. Mai mult, gânditorii individuali au trecut frecvent de la o parte la alta sau chiar au oscilat înainte şi înapoi între extremele acestor dualisme. În minţile ruseşti cele mai tipice, ambele extreme erau susţinute simultan, indiferent de compatibilitatea logică, într-un fel de unitate mistică superioară dincolo de analiza raţională.
Astfel, gândirea rusă ne oferă exemple izbitoare de atei intoxicaţi de Dumnezeu, reacţionari revoluţionari, violenţi non-agresivi, pacifişti beligeranţi, eliberatori utilizand forţa şi totalitari individualişti. Caracteristica fundamentală a gândirii ruse este extremismul său. Aceasta a luat două forme: (1) orice porţiune a experienţei umane căreia i se acorda supunere devenea întregul adevăr, cerând supunere totală, orice altceva fiind o înşelăciune malefică; şi (2) fiecare persoană vie trebuia să accepte aceeaşi porţiune sau să fie condamnată ca un servitor al anticristului. Cei care îmbrăţişau statul se aştepta să-l îmbrăţişeze ca pe o autocraţie în care individul nu avea drepturi, altfel supunerea lor nu era pură; cei care negau statul erau aşteptaţi să-l respingă complet adoptând anarhismul. Cei care deveneau materialişti trebuiau să devină nihilişti completi, fără loc pentru nicio convenţie, ceremonie sau sentiment. Cei care puneau la îndoială un aspect minor al sistemului religios se aştepta să devină atei militanţi şi, dacă nu făceau ei înşişi acest pas, erau împinşi la el de către cler. Celor consideraţi spirituali sau care spuneau că sunt spirituali li se ierta orice fel de corupţie şi desfrânare (precum Rasputin), deoarece astfel de aspecte materiale erau irelevante.
Cei care simpatizau cu cei asupriţi erau aşteptaţi să se îngroape în mase, trăind ca ele, mâncând ca ele, îmbrăcându-se ca ele şi renunţând la orice cultură şi gândire (dacă credeau că maselor le lipsesc aceste lucruri).
Extremismul gânditorilor ruşi poate fi observat în atitudinile lor faţă de aspecte fundamentale ale experienţei umane, cum ar fi proprietatea, raţiunea, statul, arta, sexul sau puterea. A existat

întotdeauna o tendinţă fanatică de a elimina ca păcătos şi rău orice, cu excepţia aspectului pe care gânditorul îl considera cheia cosmosului. Alexei Homiakov (1804-1860), un slavofil, a vrut să respingă complet raţiunea, considerând-o „păcatul de moarte al Occidentului", în timp ce Fëdor Dostoievski (1821-1881) a mers atât de departe în această direcţie încât a dorit să distrugă toată logica şi toată aritmetica, căutând, spunea el, „să elibereze umanitatea de tirania lui doi plus doi egal patru". Mulţi gânditori ruşi, cu mult înainte de sovietici, considerau orice proprietate ca fiind păcătoasă. Alţii simţeau acelaşi lucru în privinţa sexului. Lev Tolstoi, marele romancier şi eseist (1828-1910), considera că orice proprietate şi orice sex sunt rele. Gândirea occidentală, care a încercat de obicei să găsească un loc în cosmos pentru orice şi a simţit că orice este acceptabil la locul său, se retrage din faţa unui astfel de fanatism. Occidentul, de exemplu, rareori a simţit că este necesar să justifice existenţa artei, dar mulţi gânditori din Rusia (precum Platon cu mult timp în urmă) au respins orice artă ca fiind rea. Tolstoi, printre alţii, a avut momente (ca în eseul Ce este arta? din 1897 sau Despre Shakespeare şi drama din 1903) când a denunţat cea mai mare parte a artei şi literaturii, inclusiv propriile sale romane, ca fiind vanitoase, irelevante şi satanice. În mod similar, Occidentul, deşi uneori a privit sexul cu neîncredere şi, mai frecvent, l-a supraestimtat, a considerat în general că acesta are o funcţie adecvată la locul său. În Rusia, însă, mulţi gânditori, inclusiv încă o dată Tolstoi (Sonata Kreutzer din 1889), au insistat că sexul este rău în toate locurile şi în toate circumstanţele şi cel mai păcătos în căsătorie. Efectele perturbatoare ale unor astfel de idei asupra vieţii sociale sau de familie pot fi observate în ultimii ani ai vieţii personale a lui Tolstoi, culminând cu ură sa faţă de soţia sa îndelung suferindă, pe care a ajuns să o considere instrumentul căderii sale în dizgraţie. Dar, în timp ce Tolstoi lăuda căsătoria fără sex, alţi ruşi, cu o vehemenţă şi mai mare, lăudau sexul fără căsătorie, considerând această instituţie socială un impediment inutil în calea impulsului uman pur.

În anumite privinţe, găsim în Tolstoi punctul culminant al gândirii ruseşti. El a respins orice putere, orice violenţă, majoritatea artei, orice sex, orice autoritate publică şi orice proprietate ca fiind rele. Pentru el, cheia universului trebuia găsită în porunca lui Hristos: „Nu raspunde cu violenta răului". Toate celelalte aspecte ale

învăţăturilor lui Hristos, cu excepţia celor care decurg direct din aceasta, au fost respinse, inclusiv orice credinţă în divinitatea lui Hristos sau într-un Dumnezeu personal. Din această poruncă au decurs ideile lui Tolstoi despre nonviolenţă şi nonrezistenţă şi credinţa sa că numai în acest fel capacitatea omului pentru o iubire spirituală ar putea fi atât de puternică încât să poată rezolva toate problemele sociale pe care le elibera. Această idee a lui Tolstoi, deşi bazată pe porunca lui Hristos, nu este atât o reflectare a creştinismului, cât a presupunerii fundamentale ruseşti că orice înfrângere fizică trebuie să reprezinte o victorie spirituală şi că aceasta din urmă poate fi obţinută doar prin prima.
Un astfel de punct de vedere putea fi susţinut doar de persoane pentru care orice prosperitate sau fericire nu este doar irelevantă, ci şi păcătoasă. Şi acest punct de vedere putea fi susţinut cu un asemenea fanatism doar de persoanele pentru care viaţa, familia sau orice câştig obiectiv sunt lipsite de valoare. Aceasta este o idee dominantă în toată inteligentsia rusă, o idee care se întinde de la Platon până în Asia antică: Toată realitatea obiectivă nu are nici o importanţă decât ca simboluri pentru un adevăr subiectiv. Acesta a fost, desigur, punctul de vedere al gânditorilor neoplatonici din perioada creştină timpurie. În general, era punctul de vedere al ereticilor creştini timpurii şi al acelor eretici occidentali precum catarii (albigenzii) care derivau din această gandire filosofică orientală. În gândirea rusă modernă, este bine reprezentată de Dostoievski, care, deşi cronologic anterior lui Tolstoi, este spiritual doar mai târziu. Pentru Dostoievski, fiecare obiect şi fiecare act este doar un simbol pentru un adevăr spiritual evaziv. Din acest punct de vedere vine o perspectivă care face ca personajele sale să fie aproape de neînţeles pentru persoana obişnuită din tradiţia occidentală: dacă un astfel de personaj obţine o avere, el strigă: „Sunt ruinat!" Dacă este achitat de acuzaţia de crimă sau pare probabil să fie, el exclamă: „Sunt condamnat" şi caută să se incrimineze pentru a-şi asigura pedeapsa atât de necesară pentru propria sa autoachitare spirituală.
Dacă îşi ratează în mod deliberat adversarul într-un duel, are o conştiinţă vinovată şi spune: „Nu ar fi trebuit să-l rănesc usor; ar fi trebuit să-l omor!" În fiecare caz, vorbitorului nu-i pasă de proprietate, pedeapsă sau viaţă. Îi pasă doar de valorile spirituale: ascetism, vinovăţie, remuşcare, vătămare adusă respectului de sine.

În acelaşi mod, primii gânditori religioşi, atât creştini, cât şi necreştini, considerau toate obiectele drept simboluri ale valorilor spirituale, orice succes temporal ca o inhibiţie a vieţii spirituale şi considerau că bogăţia putea fi obţinută doar prin renuntarea la proprietate, viaţa putea fi găsită doar murind (un citat direct din Platon), eternitatea putea fi găsită doar dacă timpul se sfârşea, iar sufletul putea fi eliberat doar dacă trupul era înrobit. Astfel, până în 1910, când a murit Tolstoi, Rusia a rămas fidelă tradiţiei sale intelectuale greco-bizantine.

Am observat că Dostoievski, care a trăit puţin înainte de Tolstoi, a avut totuşi idei care erau cronologic anterioare ideilor lui Tolstoi. De fapt, în multe privinţe, Dostoievski a fost un precursor al bolşevicilor. Concentrându-şi atenţia asupra sărăciei, crimei şi mizeriei umane, căutând mereu adevăratul sens din spatele fiecărui act sau cuvânt evident, a ajuns în cele din urmă la o poziţie în care distincţia dintre aparenţă şi semnificaţie a devenit atât de largă încât acestea două erau în contradicţie una cu cealaltă. Această contradicţie era de fapt lupta dintre Dumnezeu şi Diavol în sufletul omului. Întrucât această luptă este fără sfârşit, nu există nicio soluţie la problemele oamenilor decât să înfrunte suferinţa cu hotărâre. O astfel de suferinţă îi curăţă pe oameni de orice artificialitate şi îi uneşte într-o o singură masă. În această masă, poporul rus, datorită suferinţei sale mai mari şi a spiritualităţii sale mai puternic, se afla speranţa lumii şi trebuie să salveze lumea de materialismul, violenţa şi egoismul civilizaţiei occidentale. Poporul rus, pe de altă parte, plin de sacrificiu de sine, şi fără nicio loialitate faţă de lux sau câştig material, şi purificat de suferinţa care îl face fratele tuturor celorlalte popoare suferinde, va salva lumea luând sabia dreptăţii împotriva forţelor răului care vin dinspre Europa. Constantinopolul va fi cucerit, toţi slavii vor fi eliberaţi, iar Europa şi lumea vor fi forţate să se elibereze prin cucerire, astfel încât Moscova va deveni a Treia Romă. Înainte ca Rusia să fie aptă să salveze lumea în acest fel, însă, intelectualii ruşi trebuie să se contopească cu marea masă a poporului rus suferind, iar poporul rus trebuie să adopte ştiinţa şi tehnologia Europei, necontaminate de nici o ideologie europeană.

Sângele vărsat în acest efort de a extinde fraternitatea slavă la întreaga lume prin forţă va ajuta cauza, căci suferinţa împărtăşită îi va face pe oameni un tot.

Acest imperialism mistic slav, cu nuanţele sale apocaliptice, nu a fost nicidecum unic al lui Dostoievski. A fost susţinut într-un mod vag şi implicit de mulţi gânditori ruşi şi a avut o larga atracţie pentru masele ignorante. A fost implicit în mare parte din propaganda panslavismului şi a devenit semi-oficial odată cu dezvoltarea acestei propagande după 1908. A fost răspândită în rândul clerului ortodox, care a subliniat domnia dreptăţii care avea să urmeze milenarismului înfiinţării Moscovei drept „a Treia Romă". A fost enunțată explicit într-o carte, Rusia și Europa, publicată în 1869 de Nicholas Danilevsky (1822-1885). Astfel de idei, după cum vom vedea, nu au dispărut odată cu disparitia autocraţiei Romanov în 1917, ci au devenit şi mai influente, contopindu-se cu revizuirea leninistă a marxismului pentru a oferi ideologia Rusiei Sovietice după 1917.

Partea a patra - Marginea tampon

În prima jumătate a secolului al XX-lea, structura puterii mondiale a fost complet transformată. În 1900, civilizaţia europeană, condusă de Marea Britanie şi urmată de alte state la distanţe variabile, se răspândea încă în exterior, perturbând culturile altor societăţi incapabile să reziste şi adesea fără nici o dorinţă de a rezista. Structura europeană care a împins spre exterior, a format o ierarhie a puterii, bogăţiei şi prestigiului, cu Marea Britanie în vârf, urmată de un rang secundar de alte Mari Puteri, de un rang terţiar de Puteri secundare bogate (cum ar fi Belgia, Olanda şi Suedia) şi de un rang cuaternar de Puteri mai mici sau decadente (cum ar fi Portugalia sau Spania, ale căror poziţii mondiale au fost susţinute de puterea britanică).

La începutul secolului al XX-lea, primele semne ale unui dezastru iminent au fost emise din această structură de putere, dar au fost în general ignorate: în 1896, italienii au fost masacraţi de etiopieni la Adowa; În 1899-1902, întreaga putere a Marii Britanii a fost ţinută sub control de micile republici boere în Războiul din Africa de Sud; iar în 1904-1905, Rusia a fost învinsă de o Japonia renăscută.

Aceste semne prevestitoare nu au fost, în general, luate în seamă, iar civilizaţia europeană şi-a continuat drumul spre Armaghedon.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, structura puterii mondiale prezenta o imagine cu totul diferită. În această nouă situaţie, lumea era formată din trei mari zone: (1) civilizaţia ortodoxă sub Imperiul Sovietic, care ocupa inima Eurasiei; (2) în jurul acesteia, o serie de culturi pe moarte şi spulberate: islamică, hindusă, malaeziană, chineză, japoneză, indoneziană şi altele; şi (3) în afara acestora şi în principal responsabilă pentru spulberarea culturilor sale, civilizaţia occidentală.
Mai mult, civilizaţia occidentală fusese profund modificată. În 1900, aceasta consta dintr-o zonă centrală în Europa cu zone periferice în cele două Americi, Australia, Noua Zeelandă şi periferia Africii. Până în 1950, civilizaţia occidentală îşi avea centrul puterii în America, periferiile din Africa se pierdeau, iar Europa fusese atât de redusă în putere, bogăţie şi prestigiu încât multora li se părea că trebuie să aleagă între a deveni un satelit într-o civilizaţie occidentală dominată de americani sau a se alătura periferiei tampon pentru a încerca să creeze o a Treia Forţă capabilă să menţină un echilibru de putere între America şi blocul sovietic. Această impresie a fost greşită, iar până la sfârşitul anilor 1950, Europa era din nou în măsură să joace un rol independent în afacerile mondiale.
În capitolele anterioare am examinat contextul civilizaţiei occidentale şi al Imperiului Rus până în al doilea deceniu al secolului al XX-lea. În prezentul capitol vom examina situaţia din periferia tampon până la sfârşitul aceluiaşi deceniu.
La începutul secolului al XX-lea, zonele care urmau să devină marginea tampon erau formate din (1) Orientul Apropiat, dominat de Imperiul Otoman, (2) Orientul Mijlociu, dominat de Imperiul Britanic în India şi (3) Orientul Îndepărtat, format din două civilizaţii vechi, China şi Japonia. La periferia acestora se aflau zonele coloniale mai mici din Africa, Malaezia şi Indonezia. În acest moment vom analiza cele trei zone principale ale zonei tampon, aruncând o privire scurtă asupra Africii.

Capitolul 8 — Orientul Apropiat până în 1914

Timp de peste un secol, la scurt timp după sfârşitul războaielor napoleoniene din 1815 si până în 1922, relaţiile dintre Marile Puteri au fost exacerbate de ceea ce a fost cunoscut sub numele de „Chestiunea Orientului Apropiat”. Această problemă, care a apărut din slăbiciunea crescândă a Imperiului Otoman, se referea la

întrebarea ce se va întâmpla cu pământurile şi popoarele rămase fără guvern prin retragerea puterii turceşti. Problema a fost complicată de faptul că puterea turcească nu s-a retras, ci mai degrabă a decăzut acolo unde era, astfel încât în multe domenii aceasta a continuat să existe de drept, chiar dacă deja încetase să funcţioneze în fapt din cauza slăbiciunii şi corupţiei guvernului sultanului. Turcii înşişi au căutat să-şi menţină poziţia nu remediind slăbiciunea şi corupţia lor prin reformă, ci punând un stat european împotriva altuia şi folosind acţiuni crude şi arbitrare împotriva oricăruia dintre popoarele lor supuse care îndrăzneau să devină nesupuse sub stăpânirea lor. Imperiul Otoman şi-a atins apogeul în perioada 1526-1533, odată cu cucerirea Ungariei şi primul asediu al Vienei. Un al doilea asediu, de asemenea nereuşit, a avut loc în 1683. Din acest moment, puterea turcească a scăzut şi suveranitatea turcă s-a retras, dar, din păcate, declinul a fost mult mai rapid decât retragerea, rezultatul fiind că popoarele supuse au fost încurajate să se revolte, iar puterile străine au fost încurajate să intervină din cauza slăbiciunii puterii turceşti în zone care se aflau încă nominal sub suveranitatea sultanului.

La apogeul său, Imperiul Otoman era mai mare decât orice stat european contemporan, atât ca suprafaţă cât şi ca populaţie. La sud de Mediterana se întindea de la Oceanul Atlantic din Maroc până la Golful Persic; la nord de Mediterana se întindea de la Marea Adriatică până la Marea Caspică,incluzând Balcanii până la Polonia şi întregul ţărm nordic al Mării Negre. Acest vast imperiu era împărţit în douăzeci şi unu de guverne şi subdivizat în şaptezeci de vilaiete(provincii ale Imperiului Otoman), fiecare sub conducerea unui paşă. Întreaga structură era menţinută impreună ca un sistem militar de colectare a tributelor prin faptul că conducătorii din toate părţile erau musulmani. Conducătorul suprem din Constantinopol nu era doar sultanul (şi, prin urmare, şeful imperiului), ci era şi calif (şi, prin urmare, apărător al crezului musulman). În cea mai mare parte a imperiului, masa oamenilor era formată din musulmani, la fel ca şi conducătorii lor, dar în marea majoritatea a imperiului masele oamenilor erau non-musulmani, fiind creştini romani, creştini ortodocşi, evrei sau de alte crezuri.

Variaţiile lingvistice erau chiar mai notabile decât distincţiile religioase. Doar popoarele din Anatolia vorbeau în general turca, în timp ce cele din Africa de Nord şi Orientul Apropiat vorbeau diverse

dialecte semitice şi hamitice, dintre care cea mai răspândită era araba. Din Siria până la Marea Caspică de-a lungul bazei Anatoliei existau mai multe limbi, dintre care principalele erau kurda şi armeana. Ţărmurile Mării Egee, în special cele vestice, erau în general vorbitoare de limbi greceşti.
Ţărmul nordic era un amestec confuz de popoare vorbitoare de limbi turcă, greacă şi bulgară. Pe ţărmul estic al Mării Adriatice se vorbea greacă până la paralela 40, apoi albaneză pe aproape trei grade de latitudine, contopindu-se treptat cu diverse limbi slave de sud, cum ar fi croata, slovena şi (în interior) sârba. Pe ţărmul Dalmat şi Istria se aflau mulţi vorbitori de italiană. Pe ţărmul Mării Negre, Tracia însăşi era un amestec de turcă, greacă şi bulgară de la Bosfor până la paralela 42, unde exista o masă solidă de bulgari. Balcanii centrali erau o zonă confuză,în special în Macedonia, unde se întâlneau şi se amestecau turca, greaca, albaneza, sârba şi bulgara. La nord de grupurile vorbitoare de limbă bulgară şi, în general, separate de acestea de Dunăre, se aflau românii. La nord de croaţi şi sârbi şi, în general, separate de aceştia de râul Drava, se aflau maghiarii. Transilvania, regiunea în care se întâlneau maghiarii şi românii, era confuză, mari blocuri de aceeaşi limbă fiind separate prin blocuri ale celeilalte limbi, confuzia fiind agravată de prezenţa unui număr considerabil de germani şi ţigani.
Diviziunile religioase şi lingvistice ale Imperiului Otoman erau complicate de diviziuni geografice, sociale şi culturale, în special în Balcani. Această ultimă zonă oferea contraste precum activităţile comerciale şi mercantile relativ avansate ale grecilor; grupuri pastorale primitive, cum ar fi păstorii de capre albanezi; fermieri de subzistenţă care îşi câştigau existenţa din parcele mici ale solurile stâncoase ale Macedoniei; ferme de dimensiuni rurale pe solurile mai bune din Serbia şi România; moşii bogate care produceau pentru o piaţă comercială şi erau exploatate de muncitori iobagi în Ungaria şi România. O astfel de diversitate făcea aproape imposibilă orice speranţă de unitate politică prin consimţământ sau prin federaţie în Balcani. Într-adevăr, era aproape imposibil să se traseze linii politice care să coincidă cu liniile geografice, lingvistice sau religioase, deoarece distincţiile lingvistice şi religioase indicau frecvent distincţii de clasă. Astfel, clasele superioare şi inferioare sau grupurile comerciale şi agricole, chiar şi în acelaşi district,

aveau adesea limbi diferite sau religii diferite. Un astfel de model de diversitate putea fi menţinut laolaltă cel mai uşor printr-o simplă demonstraţie de forţă militară. Asta au oferit turcii. Militarismul şi fiscalismul au fost cele două note cheie ale stăpânirii turceşti şi au fost suficiente pentru a menţine imperiul laolaltă atâta timp cât ambele au rămas eficiente şi imperiul a fost liber de interferenţe externe. Dar, în cursul secolului al XVIII-lea, administraţia turcă a devenit ineficientă, iar interferenţele externe au devenit importante.
Sultanul, care era un conducător complet absolut, a devenit foarte repede un conducător complet arbitrar.
Această caracteristică s-a extins la toate activităţile sale. Şi-a umplut haremul cu orice femei care i-au plăcut, fără nici o ceremonie formală. Astfel de legături numeroase şi temporare au produs numeroşi copii, dintre care mulţi au fost neglijaţi sau chiar uitaţi. În consecinţă, succesiunea la tron nu a fost niciodată stabilită şi nu s-a bazat niciodată pe primogenitură. Drept urmare, sultanul a ajuns să se teamă de asasinat din aproape orice direcţie. Pentru a evita acest lucru, a avut tendinţa să se înconjoare cu persoane care nu ar fi avut nicio şansă să-i succeadă: femei, copii, negri, eunuci şi creştini. Toţi sultanii din 1451 încoace s-au născut din mame sclave şi doar un sultan după această dată s-a deranjat măcar să contracteze o căsătorie formală. Un astfel de mod de viaţă l-a izolat complet pe sultan de supuşii săi.
Această izolare s-a aplicat atât procesului de guvernare, cât şi vieţii personale a conducătorului. Majoritatea sultanilor acordau puţină atenţie guvernării, lăsând acest lucru în seama marilor lor viziri şi a paşelor locale.
Primii nu aveau titularizare, fiind numiţi sau înlăturaţi în funcţie de capriciile intrigilor haremului.
Paşele aveau tendinţa de a deveni din ce în ce mai independente, deoarece colectau taxe locale şi ridicau forţe militare locale. Faptul că sultanul era şi calif (şi, prin urmare, succesor religios al lui Mahomed) şi credinţa religioasă că guvernul se afla sub îndrumare divină şi trebuia ascultat, oricât de nedrept şi tiranic ar fi fost, făceau ca orice gândire religioasă asupra problemelor politice sau sociale să ia forma justificării status quo-ului şi făceau aproape imposibilă orice fel de reformă. Reforma putea veni doar de la Sultan, dar ignoranţa şi izolarea sa de societate făceau reforma

puţin probabilă. În consecinţă, întregul sistem a devenit din ce în ce mai slab şi corupt.
Administraţia era haotică, ineficientă şi arbitrară. Aproape nimic nu se putea face fără cadouri şi mită către funcţionari şi nu era întotdeauna posibil să se ştie ce funcţionar sau serie de funcţionari erau cei mai potriviţi pentru a fi recompensaţi.
Haosul şi slăbiciunea pe care le-am descris erau în plină floare până în secolul al XVII-lea şi s-au agravat în următorii două sute de ani. Încă din 1699, sultanul a pierdut Ungaria, Transilvania, Croaţia şi Slavonia în faţa Habsburgilor, părţi din Balcanii de Vest în favoarea Veneţiei şi districte din nord în faţa Poloniei. În cursul secolului al XVIII-lea, Rusia a dobândit zone la nord de Marea Neagră, în special Crimeea.
În secolul al XIX-lea, chestiunea Orientului Apropiat a devenit din ce în ce mai acută. Rusia a ieşit din războaiele napoleoniene ca o mare putere, capabilă să-şi sporească presiunea asupra Turciei. Această presiune a rezultat din trei motivaţii. Imperialismul rus a căutat să câştige o ieşire pentru a deschide apele din sud prin dominarea Mării Negre şi prin câştigarea accesului la Marea Egee prin achiziţionarea strâmtorilor şi a Constantinopolului. Mai târziu, acest efort a fost completat de presiune economică şi diplomatică asupra Persiei pentru a ajunge la Golful Persic. În acelaşi timp, Rusia se considera protectorul creştinilor ortodocşi din Imperiul Otoman şi încă din 1774 obţinuse consimţământul sultanului pentru acest rol protector. Mai mult, fiind cel mai puternic stat slav, Rusia avea ambiţii de a fi considerată protectorul slavilor de pe domeniile sultanului.
Aceste ambiţii ruseşti nu ar fi putut fi niciodată zădărnicite de sultan singur, dar acesta nu avea nevoie să fie singur. În general, a găsit sprijin din partea Marii Britanii şi din ce în ce mai mult din partea Franţei. Marea Britanie era obsedată de nevoia de a apăra India, care era o rezervă de forţă de muncă şi o zonă de pregătire militară vitală pentru apărarea întregului imperiu. Din 1840 până în 1907, s-a confruntat cu posibilitatea coşmar ca Rusia să încerce să traverseze Afganistanul spre nord-vestul Indiei, sau să traverseze Persia spre Golful Persic, sau să pătrundă prin Dardanele şi Marea Egee pe „linia de salvare britanică către India” prin Mediterană. Deschiderea Canalului Suez în 1869 a sporit importanţa acestei

rute mediteraneene spre est în ochii britanici. Aceasta era protejată de forţele britanice din Gibraltar, Malta (achiziţionată în 1800), Cipru (1878) şi Egipt (1882). În general, în ciuda simpatiei umanitare engleze pentru popoarele supuse tiraniei turceşti şi în ciuda respectului Angliei pentru meritele unui guvern bun, politica imperială britanică considera că interesele sale ar fi mai în siguranţă cu o Turcie slabă, chiar dacă era coruptă, în Orientul Apropiat decât cu orice Mare Putere din acea zonă sau cu zona împărţită în state mici independente care ar putea cădea sub influenţa Marilor Puteri.
Preocuparea franceză pentru Orientul Apropiat era paralelă cu cea a Marii Britanii, dar mai slabă decât cea a Marii Britanii. Aceştia aveau relaţii culturale şi comerciale cu Levantul, care datează, în unele cazuri, din timpul cruciadelor. În plus, francezii aveau pretenţii străvechi, reînviate în 1854, de a fi consideraţi protectorii romano-catolicilor din Imperiul Otoman şi ai „locurilor sfinte" din Ierusalim.
Alte trei influenţe care au devenit din ce în ce mai puternice în Orientul Apropiat au fost creşterea naţionalismului şi interesele tot mai mari ale Austriei (după 1866) şi ale Germaniei (după 1889). Primele momente de naţionalism balcanic pot fi observate în revolta sârbilor din 1804-1812. Prin preluarea Basarabiei de la Turcia în 1812, Rusia a câştigat dreptul la autoguvernare locală pentru sârbi. Din păcate, aceştia din urmă au început aproape imediat să se lupte între ei, principala divizare fiind între un grup rusofil condus de Milan Obrenovich şi un grup naţionalist sârb condus de George Petrovich (mai cunoscut sub numele de Karageorge). Statul sârb, înfiinţat oficial în 1830, era mărginit de râurile Dvina, Save, Dunăre şi Timok. Având autonomie locală sub suzeranitate turcească, acesta continua să plătească tribut sultanului şi să sprijine garnizoanele trupelor turceşti. Duelul aprig dintre Obrenovich şi Karageorgevic a continuat după ce Serbia a obţinut independenţa completă în 1878. Dinastia Obrenovich a domnit între 1817-1842 şi 1858-1903, în timp ce grupul Karageorgevic a condus între 1842-1858 şi 1903-1945. Intrigile celor doi s-au extins într-un conflict constituţional în care grupul Obrenovich a susţinut constituţia ceva mai puţin liberală din 1869, în timp ce grupul Karageorgevic a susţinut constituţia ceva mai liberală din 1889. Prima constituţie a fost în vigoare în 1869, 1889 şi din nou în 1894-

1903, în timp ce cea de-a doua a fost în vigoare între 1889-1894 şi din nou în 1903-1921. Pentru a câştiga sprijinul popular apelând la sentimentele naţionaliste, ambele grupuri au complotat împotriva Turciei şi mai târziu împotriva Austro-Ungariei.
Un al doilea exemplu de naţionalism balcanic a apărut în lupta Greciei pentru independenţă faţă de sultan (1821-1830). După ce grecii şi musulmanii s-au masacrat reciproc cu miile, independenţa Greciei a fost stabilită printr-o monarhie constituţională sub garanţia celor trei Mari Puteri. Un prinţ bavarez a fost plasat pe tron și a început să stabilească un stat constituţional centralizat, birocratic, care era destul de nepotrivit pentru o ţară cu astfel de tradiţii neconstituţionale, transporturi şi comunicaţii precare, un nivel scăzut de alfabetizare şi un nivel ridicat de partizanat local. După treizeci de ani turbulenţi (1832-1862), Otto al Bavariei a fost detronat şi înlocuit de un prinţ danez şi un guvern unicameral complet democratic care a funcţionat doar puţin mai bine. Dinastia daneză continuă să domnească, deşi înlocuită de o republică în 1924-1935 şi de dictaturi militare în diverse ocazii, în special cea a lui Joannes Metaxas (1936-1941).
Primele începuturi ale naţionalismului balcanic nu trebuie supraestimate. Deşi locuitorii din zonă au fost întotdeauna neprietenoşi faţă de străini şi cu resentimente faţă de guvernele împovărătoare, aceste sentimente merită să fie considerate provincialism sau localism, mai degrabă decât naţionalism. Astfel de sentimente sunt predominante în rândul tuturor popoarelor primitive şi nu trebuie considerate naţionalism decât dacă sunt atât de largi încât să îmbrăţişeze loialitatea faţă de toate popoarele de aceeaşi limbă şi cultură şi sunt organizate în aşa fel încât această loialitate este îndreptată către stat ca nucleu al eforturilor naţionaliste.
Înţeles în acest fel, naţionalismul a devenit un factor foarte puternic în destrămarea Imperiului Otoman abia după 1878.
Strâns legate de începuturile naţionalismului balcanic au fost începuturile panslavismului şi diverselor astfel de mişcări ca reacţie la acesta, cum ar fi panislamismul. Acestea au atins un nivel semnificativ abia la sfârşitul secolului al XIX-lea. Simplu definit, panslavismul a fost o mişcare pentru unitate culturală şi, poate pe termen lung, unitate politică între slavi. În practică, a ajuns să

însemne dreptul Rusiei de a-şi asuma rolul de protector al popoarelor slave din afara Rusiei.
Uneori, pentru unele popoare, în special pentru dușmanii Rusiei, era dificil să facă distincţia între panslavism şi imperialismul rus. La fel de simplu definit, panislamismul a fost o mişcare pentru unitate sau cel puţin cooperare între toate popoarele musulmane pentru a rezista invadărilor puterilor europene asupra teritoriilor musulmane. În termeni concreţi, acesta urmărea să ofere califului o conducere religioasă şi, poate, în timp, o conducere politică pe care nu o avusese niciodată înainte.
Ambele mişcări panistice nu au nici o importanţă până la sfârşitul secolului al XIX-lea, în timp ce naţionalismul balcanic a fost doar puţin mai devreme decât ele în ascensiunea sa catre importanţă. Aceşti naţionalişti balcanici aveau vise romantice despre unirea popoarelor de aceeaşi limbă şi în general priveau înapoi, cu o perspectivă istorică distorsionată, la o perioadă în care vorbitorii aceleasi limbi jucaseră un rol politic mai important. Grecii visau la un stat bizantin renăscut sau chiar la un Imperiu Atenian Periclean. Sârbii visau la zilele lui Ştefan Duşan,în timp ce bulgarii se întorceau mai departe, în vremea Imperiului Bulgar al lui Simeon, la începutul secolului al X-lea. Cu toate acestea, trebuie să ne amintim că, chiar şi la începutul secolului al XX-lea, astfel de vise se găseau doar în rândul minorităţii educate a popoarelor balcanice. În secolul al XIX-lea, agitaţia din Balcani era mult mai probabil cauzată de o guvernare defectuoasă a Turciei decât de vreo izbucnire a sentimentului naţional. Mai mult, atunci când sentimentul naţional apărea, era la fel de probabil să apară ca un sentiment de animozitate faţă de vecinii diferiţi,mai degrabă decât ca un sentiment de unitate cu popoare care erau aceleaşi în cultură şi religie. Şi în orice timp, nativismul şi antagonismele de clasă (în special ostilitatea rurală faţă de grupurile urbane) au rămas la un nivel ridicat.
Rusia a purtat război împotriva Turciei de cinci ori în secolul al XIX-lea. În ultimele două ocazii, Marile Puteri au intervenit pentru a împiedica Rusia să-şi impună voinţa sultanului. Prima intervenţie a dus la Războiul Crimeii (1854-1856) şi la Congresul de la Paris (1856), în timp ce a doua intervenţie, la Congresul de la Berlin din 1878, a rescris un tratat de pace pe care ţarul tocmai îl impusese sultanului (Tratatul de la San Stefano, 1877).

În 1853, ţarul, în calitate de protector al creştinilor ortodocşi din Imperiul Otoman, a ocupat principatele Moldovei şi Ţării Româneşti la nord de Dunăre şi la est de Carpaţi. Sub presiune britanică, sultanul a declarat război Rusiei şi a fost susţinut de Marea Britanie, Franţa şi Sardinia în „Războiul Crimeii" care a urmat. Sub ameninţarea alăturării forţelor anti-ruse, Austria l-a forţat pe ţar să evacueze principatele şi le-a ocupat ea însăşi, expunând astfel o rivalitate austro-rusă în Balcani, care a continuat timp de două generaţii şi a precipitat în cele din urmă Războiul Mondial din 1914-1918.
Congresul de la Paris din 1856 a căutat să înlăture orice posibilitate a oricărei viitoare intervenţii ruseşti în afacerile turceşti. Integritatea Turciei a fost garantată, Rusia a renunţat la pretenţia sa de protector al supuşilor creştini ai sultanului, Marea Neagră a fost facuta „neutră" prin interzicerea tuturor navelor şi arsenalelor navale pe apele şi ţărmurile sale, a fost înfiinţată o Comisie Internaţională pentru a asigura libera navigaţie pe Dunăre, iar în 1862, după mai mulţi ani de indecizie, celor două principate, Moldova şi Ţara Românească, împreună cu Basarabia, li s-a permis să formeze statul România. Noul stat a rămas din punct de vedere tehnic sub suzeranitatea turcească până în 1878. A fost cel mai progresist dintre statele succesoare ale Imperiului Otoman, cu sisteme educaţionale şi judiciare avansate bazate pe cele ale Franţei napoleoniene şi o reformă agrară completă. Aceasta din urmă, care a fost executată în două etape (1863-1866 şi 1918-1921), a împărţit marile moşii ale Bisericii şi nobilimii şi a şters toate vestigiile taxelor moşiere sau ale iobăgiei. Sub o constituţie liberală, dar nu democratică, un prinţ german, Charles de Hohenzollern-Sigmaringen (1866- 1914), a stabilit o nouă dinastie care a luat sfârşit abia în 1948. În întreaga această perioadă, sistemele culturale şi educaţionale ale ţării au continuat să fie orientate spre Franţa, în contrast puternic cu înclinaţiile dinastiei conducătoare, care avea simpatii germane. Deţinerea Basarabiei de către români şi mândria lor generală faţă de moştenirea lor latină, aşa cum se reflectă în numele ţării, au creat o barieră în calea unor relaţii bune cu Rusia, deşi majoritatea românilor erau membri ai Bisericii Ortodoxe.

Slăbiciunea politică şi militară a Imperiului Otoman în faţa presiunii ruseşti şi naţionalismelor balcanice a făcut evident că acesta trebuie să se occidentalizeze şi să se reformeze, dacă vrea să supravieţuiască. Sultanul a făcut promisiuni verbale ample în această direcţie în perioada 1839-1877 şi au existat chiar şi anumite eforturi pentru a pune în aplicare aceste promisiuni. Armata a fost reorganizată pe o bază europeană cu ajutorul Prusiei. Administraţia locală a fost reorganizată şi centralizată, iar sistemul fiscal s-a îmbunătăţit considerabil, în principal prin limitarea utilizării taxelor asupra fermierilor; funcţionarii guvernamentali au fost mutaţi de la o bază plătită cu taxe la una salarială; piaţa de sclavi a fost abolită, deşi acest lucru a însemnat o reducere semnificativă a veniturilor sultanului; monopolul religios în educaţie a fost redus şi s-a dat un impuls considerabil educaţiei tehnice seculare. În cele din urmă, în 1856, printr-un edict impus sultanului de către Marile Puteri, s-a depus un efort pentru a stabili un stat laic în Turcia prin abolirea tuturor inegalităţilor bazate pe crez în ceea ce priveşte libertatea personală, legea, proprietatea, impozitarea şi eligibilitatea pentru funcţii sau serviciul militar.
În practică, niciuna dintre aceste reforme pe hârtie nu a fost foarte eficientă. Nu a fost posibil să se schimbe obiceiurile poporului turc prin legi pe hârtie. Într-adevăr, orice încercare de a face acest lucru a stârnit mânia multor musulmani până la punctul în care comportamentul lor personal faţă de non-musulmani s-a înrăutăţit. În acelaşi timp, aceste promisiuni i-au determinat pe non-musulmani să se aştepte la un tratament mai bun, astfel încât relaţiile dintre diferitele grupuri au fost înrăutăţite.
Chiar dacă sultanul ar fi avut intenţia de a pune în aplicare reformele sale declarate, ar fi întâmpinat dificultăţi extraordinare în acest sens din cauza structurii societăţii turceşti şi a lipsei complete de administratori calificaţi sau chiar de oameni alfabetizaţi.
Statul turc era un stat teocratic, iar societatea turcă era o societate patriarhală sau chiar tribală. Orice mişcare spre secularizare sau spre egalitate socială putea duce cu uşurinţă, nu la reformă, ci la distrugerea completă a societăţii prin dizolvarea relaţiilor religioase şi autoritare care ţineau laolaltă atât statul, cât şi societatea. Dar mişcarea spre reformă nu a avut sprijinul deplin al sultanului; a stârnit opoziţia grupurilor de musulmani mai conservatoare şi, în anumite privinţe, mai loiale; a stârnit opoziţia multor turci liberali,

deoarece provenea din presiunea occidentală asupra Turciei; a stârnit opoziţia multor grupuri creştine sau non-turce care se temeau că o reformă reuşită le-ar putea slăbi şansele de a destrăma complet Imperiul Otoman; iar eforturile de reformă, fiind îndreptate împotriva caracterului teocratic al statului turc, au contracarat eforturile sultanului de a se impune liderul panislamismului şi de a-şi folosi titlul de calif pentru a mobiliza musulmanii non-otomani din India,Rusia şi Orient pentru a-l sprijini în luptele sale cu Marile Puteri Europene.
Pe de altă parte, era la fel de clar că Turcia nu se putea organiza intr-un stat european pe bază de egalitate militară până când nu era occidentalizată. În acelaşi timp, produsele industriale ieftine fabricate cu utilaje ale Puterilor Occidentale au început să se reverse în Turcia şi să distrugă capacitatea meşteşugarilor din Turcia de a-şi câştiga existenţa. Acest lucru nu a putut fi prevenit prin protecţia tarifară deoarece sultanul era obligat prin acorduri internaţionale să-şi menţină taxele vamale la un nivel scăzut.
În acelaşi timp, atracţia modurilor de viaţă occidentale a început să fie resimţită de unii dintre supuşii sultanului care le cunoşteau. Aceştia au început să militeze pentru industrialism sau pentru construcţia de căi ferate, pentru oportunităţi mai largi în educaţie, în special în învăţământul tehnic, pentru reforme în limba turcă şi pentru noi tipuri de literatură turcă, mai puţin formale, pentru metode oneste şi impersonale de administrare în justiţie şi finanţe publice şi pentru toate acele lucruri care au făcut Puterile Occidentale puternice, transformandu-le într-un pericol pentru Turcia.
Sultanul a depus eforturi slabe de reformă în perioada 1838-1875, dar până la această ultimă dată era complet dezamăgit de aceste eforturi şi a trecut la o politică de cenzură şi represiune nemiloasă; această represiune a dus, în cele din urmă, la aşa-numita rebeliune a „Junelui turc” din 1908.
Trecerea de la o reformă slabă la o represiune nemiloasă a coincis cu o reluare a atacurilor ruseşti asupra Turciei. Aceste atacuri au fost incitate de măcelul turcesc asupra agitatorilor bulgari din Macedonia şi de un război turcesc de succes împotriva Serbiei. Apelând la doctrina panslavismului, Rusia a venit în ajutorul bulgarilor şi sârbilor şi i-a învins rapid pe turci, forţându-i să

accepte Tratatul de la San Stefano înainte ca oricare dintre puterile occidentale să poată interveni (1877). Printrealte prevederi, acest tratat a înfiinţat un mare stat bulgar, inclusiv o mare parte a Macedoniei, independent de Turcia şi sub ocupaţie militară rusă. Acest Tratat de la San Stefano, în special prevederea pentru un mare stat bulgar, despre care se temea că nu ar fi nimic mai mult decât un instrument rusesc, a fost complet inacceptabil pentru Anglia şi Austria. Alăturându-se Franţei, Germaniei şi Italiei, au forţat Rusia să vină la o conferinţă la Berlin, unde tratatul a fost complet rescris (1878). Independenţa Serbiei, Muntenegrului şi a României a fost acceptată, la fel ca şi achiziţiile ruseşti ale Karsului şi Batumului, la est de Marea Neagră. România a trebuit să cedeze Basarabia Rusiei, dar a primit Dobrogea de la sultan. Bulgaria însăşi, problema crucială a conferinţei, a fost împărţită în trei părţi: (a) fâşia dintre Dunăre şi munţii Balcani a fost înfiinţată ca stat autonom şi plătitor de tributuri sub suveranitate turcă; (b) porţiunea Bulgariei la sud de munţi a fost restituită sultanului ca provincia Rumelia de Est, care urma să fie condusă de un guvernator creştin aprobat de Puteri; şi (c) Macedonia, şi mai la sud, a fost restituită Turciei în schimbul promisiunilor de reforme administrative. Austriei i s-a acordat dreptul de a ocupa Bosnia, Herţegovina şi Sangeacul Novi-Bazar (o fâşie între Serbia şi Muntenegru).

Englezii, printr-un acord separat cu Turcia, au primit insula Cipru pentru a o păstra atât timp cât Rusia deţinea Batumul şi Karsul. Celelalte state nu au primit nimic, deşi Grecia a prezentat pretenţii asupra Cretei, Tesaliei, Epirului şi Macedoniei,în timp ce Franţa a vorbit despre interesul ei pentru Tunis, iar Italia nu şi-a ascuns ambiţiile faţă de Tripoli şi Albania.

Doar Germania nu a cerut nimic şi a primit mulţumirile şi prietenia sultanului pentru moderaţia sa.

Tratatul de la Berlin din 1878 a fost un dezastru din aproape toate punctele de vedere, deoarece a lăsat fiecare stat, cu excepţia Austriei, cu apetitul stârnit şi foamea nesatisfăcută. Panslavii, românii, bulgarii, slavii de sud, grecii şi turcii au fost cu toţii nemulţumiţi de înţelegere. Acordul a transformat Balcanii într-un butoi de pulbere deschis de care scânteia a fost ţinută departe doar cu mare dificultate şi doar timp de douăzeci de ani. De asemenea, a deschis perspectiva lichidării posesiunilor turceşti din Africa de

Nord, incitând astfel o rivalitate între Marile Puteri, care a reprezentat un pericol constant pentru pace în perioada 1878-1912. Pierderea românească a Basarabiei, pierderea bulgară a Rumeliei de Est, pierderea de către slavii de sud a speranţei de a ajunge la Adriatică sau chiar la Muntenegru (din cauza ocupaţiei austriece a Bosniei şi Novi-Bazarului), eşecul Greciei de a obţine Tesalia sau Creta şi înfrângerea completă a turcilor au creat o atmosferă de nemulţumire generală. În mijlocul acesteia, promisiunea unor reforme către Macedonia, fără nicio prevedere pentru aplicarea acestei promisiuni, a stârnit speranţe şi agitaţii care nu au putut fi nici satisfăcute, nici potolite. Chiar şi Austria, care, la prima vedere, obţinuse mai mult decât s-ar fi putut aştepta cu adevărat, obţinuse în Bosnia instrumentul care urma să conducă în cele din urmă la distrugerea totală a Imperiului Habsburgic. Această achiziţie fusese încurajată de Bismarck ca metodă de a deturna ambiţiile austriece spre sud, către Marea Adriatică, şi în afara Germaniei. Dar, plasând Austria, în acest fel, în poziţia de principal obstacol în calea visurilor sud-slave de unitate, Bismarck crea şi ocazia pentru distrugerea Imperiului Hohenzollern. Este clar că istoria diplomatică europeană din 1878 până în 1919 este doar puţin mai mult decât un comentariu la greşelile Congresului de la Berlin. Pentru Rusia, evenimentele din 1878 au fost o dezamăgire amară. Chiar şi micul stat bulgar care s-a ivit din această înţelegere nu le-a oferit prea multe satisfacţii. Cu o constituţie dictată de Rusia şi sub un prinţ, Alexandru de Battenberg, care era nepotul ţarului, bulgarii au arătat un spirit necooperant care i-a tulburat profund pe ruşi. Drept urmare, când Rumelia de Est s-a revoltat în 1888 şi a cerut unirea cu Bulgaria,Rusia s-a opus schimbarii dar a fost încurajată de Austria. Serbia, în amărăciunea sa, a intrat în război cu Bulgaria, dar a fost învinsă şi forţată să încheie pacea de către Austria. Unirea Bulgariei cu Rumelia de Est a fost acceptată, în condiţii de salvare a aparenţelor, de către sultan. Obiecţiile ruseşti au fost ţinute în limite de către puterea Austriei şi Angliei, dar au fost suficient de puternice pentru a forţa abdicarea lui Alexandru de Battenberg. Prinţul Ferdinand de Saxa-Coburg-Gotha a fost ales să-i succeadă lui Alexandru, dar nu a fost acceptat de Rusia şi nu a fost recunoscut de niciuna dintre puteri până la reconcilierea sa cu Rusia în 1896.

Statul a fost în general în frământări în această perioadă, comploturile şi asasinatele succedându-se constant unul după altul. O organizaţie revoluţionară macedoneană cunoscută sub numele de Organizaţia Revoluţionară Internă Macedoneană, care milita pentru independenţa zonei lor, a adoptat o politică din ce în ce mai teroristă, ucigând orice om de stat bulgar sau român care nu contribuia din toată inima eforturile lor. Bulgarii agitaţi au format bande insurgente care au efectuat raiduri în Macedonia, iar insurecţia a devenit endemică în provincie, izbucnind în forţă deplină în 1902. Până la acea dată, bande sârbe şi greceşti se alăturaseră confuziei. Puterile au intervenit în acel moment pentru a inaugura un program de reformă în Macedonia sub supraveghere austro-rusă.
Congresul de la Berlin a început lichidarea poziţiei turceşti în Africa de Nord. Franţa, care ocupase Algeria din 1830, a stabilit un protectorat francez şi asupra Tunisului în 1881. Aceasta a dus la ocuparea britanică a Egiptului în anul următor. Nedorind să fie mai prejos, Italia a revendicat o poziţie pentru Tripoli, dar nu a putut obţine mai mult decât un schimb de note, cunoscut sub numele de Acordul Mediteranean din 1887, prin care Anglia, Italia, Austria, Spania şi Germania au promis să menţină status quo-ul în Marea Mediterană, Marea Adriatică, Marea Egee şi Marea Neagră, cu excepţia cazului în care toate părţile ar fi fost de acord cu schimbările. Singurul avantaj concret pentru Italia în această privinţă a fost o promisiune britanică de sprijin în Africa de Nord în schimbul sprijinului italian pentru poziţia britanică în Egipt. Aceasta a oferit doar o satisfacţie fragilă pentru ambiţiile italiene la Tripoli, dar a fost întărită în 1900 de un acord franco-italian prin care Italia a dat Franţei mână liberă în Maroc în schimbul unei actiuni în Tripoli.

Planul căii ferate Berlin-Bagdad

Până în 1900, un factor complet nou a început să intervină în Chestiunea Orientală. Sub Bismarck (1862-1890), Germania evitase toate aventurile non-europene.Dar sub William al II-lea (1888-1918), orice fel de aventură, în special una îndepărtată şi incertă, era binevenită. În perioada anterioară, Germania se preocupase de chestiunea Orientului Apropiat doar ca membru al „Acordului Puterilor” european şi de câteva probleme incidentale, cum ar fi utilizarea ofiţerilor germani pentru antrenarea Armatei Turce. După

1889, situaţia era diferită. Din punct de vedere economic, germanii au început să invadeze Anatolia prin înfiinţarea de agenţii comerciale şi facilităţi bancare; politic, Germania a căutat să consolideze poziţia internaţională a Turciei în orice mod. Acest efort a fost simbolizat de cele două vizite ale Kaiserului german la sultan în 1889 şi 1898. Cu ultima ocazie, el şi-a promis solemn prietenia „sultanului Abdul Hamid şi celor trei sute de milioane de musulmani care îl venerau ca si calif". Cel mai important, poate, a fost proiectul de cale ferată „Berlin-Bagdad", care şi-a finalizat linia principală de la graniţa austro-ungară până la Nusaybin, în nordul Mesopotamiei, până în septembrie 1918. Acest proiect a avut cea mai mare importanţă economică, strategică şi politică nu numai pentru Imperiul Otoman şi Orientul Apropiat, ci pentru întreaga Europă.

Din punct de vedere economic, a accesat o regiune cu mari resurse minerale şi agricole, inclusiv cele mai mari rezerve de petrol din lume. Acestora le-a fost facilitat contactul cu Constantinopolul şi, dincolo de acesta, cu Europa Centrală şi de Nord-Vest. Germania, care s-a industrializat târziu, avea o cerere mare, nesatisfăcută de alimente şi materii prime şi o mare capacitate de a fabrica produse industriale care puteau fi exportate pentru a plăti astfel de alimente şi materii prime. Germania depusese şi continua să depună eforturi pentru a găsi o soluţie la această problemă prin deschiderea relaţiilor comerciale cu America de Sud, Orientul Îndepărtat şi America de Nord. Se înfiinţau facilităţi bancare şi o marină comercială pentru a încuraja astfel de relaţii comerciale. Însă germanii, cu puternicul lor simţ strategic, ştiau bine că relaţiile cu zonele menţionate erau la mila flotei britanice, care, aproape fără îndoială, ar controla mările în timpul războiului. Calea ferată Berlin-Bagdad a rezolvat aceste probleme cruciale.

A pus industria metalurgică germană în contact cu marile resurse metalurgice ale Anatoliei; a pus industria textilă germană în legătură cu aprovizionarea cu lână, bumbac şi cânepă din Balcani, Anatolia şi Mesopotamia; de fapt, a adus aproape fiecărei ramuri a industriei germane posibilitatea de a găsi o soluţie pentru problemele sale critice de piaţă şi de materii prime. Cel mai important, aceste conexiuni, fiind aproape în întregime terestre, ar fi la accesibilitatea armatei germane şi în afara razei de acţiune a Marinei Britanice.

Pentru Turcia însăşi, calea ferată a fost la fel de semnificativă. Strategic, a făcut posibil, pentru prima dată, ca Turcia să-şi mobilizeze întreaga putere în Balcani, zona Caucazului, Golful Persic sau Levant. A sporit considerabil prosperitatea economică a întregii ţări; putea fi alimentată (aşa cum a fost după 1911) cu petrol mesopotamian; oferea pieţe şi, prin urmare, stimulente pentru creşterea producţiei de produse agricole şi minerale; reducea considerabil nemulţumirea politică,tulburările publice şi banditismul în zonele prin care trecea; creştea considerabil veniturile trezoreriei otomane, în ciuda angajamentului guvernului de a plăti subvenţii căii ferate pentru fiecare milă de cale ferată construită şi pentru un venit garantat pe milă în fiecare an.

Imperiul Otoman a fost împărţit în sfere exclusive de influenţă de către puterile financiare ale Marile Puteri

Marile Puteri au arătat o aprobare moderată faţă de Calea Ferată Bagdad până în jurul anului 1900. Apoi, timp de mai bine de zece ani, Rusia, Marea Britanie şi Franţa au arătat o dezaprobare violentă şi au făcut tot ce au putut pentru a obstrucţiona proiectul. După 1910, această dezaprobare a fost în mare parte înlăturată printr-o serie de acorduri prin care Imperiul Otoman a fost împărţit în sfere exclusive de influenţă. În perioada de dezaprobări, Marile Puteri implicate au emis un asemenea val de propagandă împotriva planului, încât este necesar, chiar şi astăzi, să avertizăm împotriva influenţei sale. Ele au descris Calea Ferată Bagdad ca fiind poarta de intrare a agresiunii imperialiste germane care urmăreşte să slăbească şi să distrugă Imperiul Otoman şi mizele celorlalte Puteri din zonă. Dovezile arată exact contrariul.
Germania era singura Mare Putere care dorea ca Imperiul Otoman să fie puternic şi intact.
Marea Britanie dorea ca acesta să fie slab şi intact. În general, Franţa împărtăşea punctul de vedere britanic, deşi francezii, cu o investiţie de 500.000.000 de dolari în zonă, doreau şi ei ca Turcia să fie prosperă.
Rusia dorea ca aceasta să fie slabă şi împărţită, o opinie împărtăşită de italieni şi, într-o oarecare măsură, de austrieci.
Calea ferată Bagdad

Germanii nu erau doar favorabili Turciei; comportamentul lor pare să fi fost complet corect în ceea ce privește administrarea Căii Ferate Bagdad în sine. Într-o perioadă în care căile ferate americane și alte companii practicau discriminarea generală între clienți în ceea ce privește tarifele și manipularea mărfurilor, germanii aveau aceleași tarife și același tratament pentru toți, inclusiv pentru germani și non-germani. Ei au lucrat pentru a face calea ferată eficientă și profitabilă, deși veniturile lor din aceasta erau garantate de guvernul turc. În consecință, plățile turcești către calea ferată au scăzut constant, iar guvernul a putut să ia parte din profiturile acesteia până la aproape trei milioane de franci în 1914. Mai mult, germanii nu au căutat să monopolizeze controlul asupra căii ferate, oferindu-se să împartă în mod egal cu Franța și Anglia și, în cele din urmă, cu alte Puteri. Franța a acceptat această ofertă în 1899, dar Marea Britanie a continuat să refuze și a pus orice obstacol de care dispunea în calea proiectului. Când guvernul otoman a încercat, în 1911, să își majoreze taxele vamale de la 11 la 14% pentru a finanța continuarea construcției căii ferate, Marea Britanie a împiedicat acest lucru. Pentru a continua proiectul, germanii și-au vândut interesele feroviare din Balcani și au renunțat la subvenția otomană pentru construcții de 275.000 de dolari pe kilometru. În contrast izbitor cu această atitudine, rușii i-au forțat pe turci să schimbe traseul inițial al liniei din nordul Anatoliei în sudul Anatoliei, amenințând că vor lua măsuri imediate pentru a colecta toate restanțele, în valoare de peste 57 de milioane de franci, datorate țarului de Turcia în temeiul Tratatului din 1878.
Rușii considerau proiectul de cale ferată o amenințare strategică la adresa frontierei lor armene. În cele din urmă, în 1900, l-au forțat pe sultan să promită că nu va acorda nici o concesie pentru construirea de căi ferate în nordul Anatoliei sau Armenia, decât cu aprobarea Rusiei. Guvernul francez, în ciuda investițiilor franceze în Turcia de 1,5 miliarde de franci, a refuzat să permită tranzacționarea valorilor mobiliare ale Căii Ferate Bagdad la Bursa de Valori din Paris. Pentru a bloca creșterea activităților misionare catolice germane în Imperiul Otoman, francezii l-au convins pe Papă să emită o enciclică prin care să ordone tuturor misionarilor din acel imperiu să comunice cu Vaticanul prin intermediul consulatelor franceze. Opoziția britanică a devenit intensă abia în aprilie 1903. La începutul acelei luni, prim-ministrul Arthur Balfour

şi secretarul de externe Lord Lansdowne au încheiat un acord pentru controlul comun german, francez şi britanic asupra căii ferate.
În decurs de trei săptămâni, acest acord a fost respins de guvern din cauza protestelor ziarelor împotriva sa, deşi ar fi redus numărul turcilor şi germanilor împreună la doar paisprezece din treizeci de voturi în consiliul de administraţie al căii ferate. Când guvernul turc a încercat în 1910 să împrumute din străinătate 30 de milioane de dolari, garantaţi prin încasările vamale ale ţării, a fost respins sumar la Paris şi Londra, dar a obţinut suma fără ezitare de la Berlin. Având în vedere aceste fapte, creşterea prestigiului german şi declinul Puterilor Occidentale la curtea sultanului nu sunt surprinzătoare şi explică în mare măsură intervenţia turcă de partea Puterilor Centrale în războiul din 1914-1918.

Acordul secret caree împarte Turcia în sfere de influenţă străină

Calea ferată Bagdad nu a jucat nici un rol real în izbucnirea războiului din 1914, deoarece germanii din perioada 1910-1914 au reuşit să reducă obiecţiile Marilor Puteri faţă de acest plan.
Acest lucru s-a realizat printr-o serie de acorduri care au împărţit Turcia în sfere de influenţă străină.
În noiembrie 1910, un acord germano-rus de la Potsdam a dat Rusiei mână liberă în nordul Persiei, a retras toată opoziţia rusă faţă de calea ferată Bagdad şi a angajat ambele părţi să sprijine oportunităţi comerciale egale pentru toţi (politica „uşilor deschise") în zonele lor respective de influenţă din Orientul Apropiat. Francezii au primit 2.000 de mile de concesii feroviare în vestul şi nordul Anatoliei şi în Siria în perioada 1910-1912 şi au semnat un acord secret cu germanii în februarie 1914, prin care aceste regiuni au fost recunoscute ca „sfere de influenţă" franceze, în timp ce traseul căii ferate Bagdad a fost recunoscut ca o sferă de influenţă germană; ambele puteri au promis să lucreze pentru creşterea veniturilor fiscale otomane; francezii şi-au retras opoziţia faţă de calea ferată; iar francezii le-au oferit germanilor investiţia de 70 de milioane de franci pe care francezii o aveau deja în Calea Ferată Bagdad în schimbul unei sume egale în emisiunea de obligaţiuni turceşti din 1911, pe care Franţa o respinsese anterior, plus o reducere profitabilă la o nouă emisiune de obligaţiuni otomane din 1914.

Diverse monopoluri asupra resurselor naturale stabilite
Britanicii au negociat mult mai dur cu germanii. Printr-un acord din iunie 1914, Marea Britanie şi-a retras opoziţia faţă de Calea Ferată Bagdad, a permis Turciei să-şi ridice taxele vamale de la 11% la 15% şi a acceptat o sferă de interese germană de-a lungul traseului feroviar în schimbul promisiunilor: (1) calea ferată nu va fi extinsă până în Golful Persic şi se va opri la Basra pe râul Tigru, (2) capitaliştilor britanici li se va acorda monopolul asupra navigaţiei pe râurile Eufrat şi Tigru şi controlul exclusiv asupra proiectelor de irigaţii bazate pe aceste râuri, (3) că doi supuşi britanici vor primi locuri în consiliul de administraţie al Căii Ferate Bagdad, (4) că Marea Britanie va avea controlul exclusiv asupra activităţilor comerciale din Kuweit, singurul port bun din Golful Persic superior; (5) că monopolul asupra resurselor de petrol din zona de la Mosul la Bagdad va fi acordat unei noi corporaţii în care finanţele britanice vor avea o jumătate de cotă ,Royal Dutch Shell Company un sfert de cotă, iar germanii un sfert de cotă; şi (6) că ambele Puteri ar sprijini politica „uşilor deschise" în activităţile comerciale din Turcia asiatică.
Din păcate, acest acord, precum şi cele anterioare cu alte puteri, au devenit lipsite de valoare odată cu izbucnirea Primului Război Mondial în 1914. Cu toate acestea, este încă important să recunoaştem că Puterile Antantei le-au impus germanilor o înţelegere care să împartă Turcia în „sfere de interes" în locul aşezării germane proiectate, bazată pe cooperarea internaţională în reconstrucţia economică a zonei.
Luptele Puterilor Bancare pentru Profit şi Influenţă
Aceste lupte ale Marilor Puteri pentru profit şi influenţă printre ruinele Imperiului Otoman nu puteau să nu aibă efecte profunde asupra afacerilor interne ale Turciei. Probabil că marea masă a supuşilor sultanului nu fusese încă afectată de aceste evenimente, dar o minoritate animată era profund agitată. Această minoritate nu a primit nicio încurajare din partea despoticului Abdul-Hamid al II-lea, sultan din 1876 până în 1909. Deşi dornic de îmbunătăţiri economice, Abdul-Hamid al II-lea s-a opus răspândirii ideilor occidentale de liberalism, constituţionalism, naţionalism sau democraţie şi a făcut tot ce a putut pentru a împiedica propagarea lor prin cenzură, prin restricţii asupra călătoriilor sau studiilor publicate în străinătate de către turci şi printr-un sistem elaborat

de conducere poliţienească arbitrară şi spionaj guvernamental. Drept urmare, minoritatea turcilor liberali, naţionalişti sau progresişti a trebuit să se organizeze în străinătate. Acest lucru au făcut la Geneva în 1891 înfiintand grup cunoscut în general sub numele de „Junii Turci". Principala lor dificultate a fost reconcilierea animozităţilor care existau între numeroasele grupuri lingvistice din rândul supuşilor sultanului. Acest lucru s-a realizat într-o serie de congrese ţinute la Paris, în special în 1900 şi în 1907. La ultima întâlnire au participat reprezentanţi ai turcilor, armenilor, bulgarilor, evreilor, arabilor şi albanezilor. Între timp, această organizaţie secretă pătrunsese în armata sultanului, care fierbea de nemulţumire. Complotiştii au avut atât de mult succes încât au reuşit să se revolte în iulie 1908 şi să-l forţeze pe sultan să restabilească Constituţia din 1876. Imediat au apărut diviziuni printre liderii rebeli, în special între cei care doreau un stat centralizat şi cei care acceptau cererile naţionalităţilor supuse pentru descentralizare. Mai mult, musulmanii ortodocşi au format o ligă pentru a rezista secularizării, iar armata a văzut curând că principalele sale cereri pentru salarii mai bune şi condiţii de viaţă îmbunătăţite nu aveau să fie satisfăcute. Abdul-Hamid a profitat de aceste diviziuni pentru a organiza o contrarevoluţie violentă (aprilie 1909). Aceasta a fost înăbuşită, sultanul a fost detronat, iar Junii Turci au început să-şi impună ideile despre un stat naţional turc dictatorial cu o severitate nemiloasă. Un val de rezistenţă a apărut din partea grupurilor non-turce şi a musulmanilor ortodocşi. Nu s-a reuşit nici o soluţionare a acestor dispute până la izbucnirea Primului Război Mondial în 1914.

Într-adevăr, aşa cum vom vedea într-un capitol ulterior, Revoluţia Junilor Turci din 1908 a precipitat o serie de crize internaţionale dintre care izbucnirea războiului în 1914 a fost cea mai recentă şi cea mai dezastruoasă.

Capitolul 9 - Criza imperială britanică: Africa, Irlanda şi India înainte de anul 1926

Introducere

Vechea afirmaţie conform căreia Anglia şi-a dobândit imperiul prin confuzie si distragerea atentie este amuzantă, dar nu explică prea multe. Cu toate acestea, conţine un element de adevăr: o mare parte din imperiu a fost dobândită de persoane private şi firme

comerciale şi a fost preluată de guvernul britanic mult mai târziu. Motivele care au determinat guvernul să anexeze zone pe care cetăţenii săi le exploataseră au fost variate, atât în timp, cât şi în spatiu şi au fost adesea mult diferite de ceea ce ar putea crede un străin.

Marea Britanie a dobândit cel mai mare imperiu din lume deoarece poseda anumite avantaje care lipseau altor ţări. Menţionăm trei dintre aceste avantaje: (1) că era o insulă, (2) că se afla în Atlantic şi (3) că tradiţiile sale sociale de acasă au produs voinţa şi talentele pentru achiziţia imperială.

Canalul Mânecii oferă securitate Marii Britanii

Ca insulă în largul coastei europene, Marea Britanie a avut securitate atâta timp cât a avut controlul asupra mărilor înguste. A avut un astfel de control de la înfrângerea Armadei Spaniole în 1588 până la crearea de noi arme bazate pe puterea aeriană în perioada de după 1935. Ascensiunea Forţelor Aeriene Germane sub Hitler, invenţia proiectilelor rachetă cu rază lungă de acţiune (arma V-2) în 1944 şi dezvoltarea bombelor atomice şi cu hidrogen în 1945-1955 au distrus securitatea Angliei prin reducerea eficacităţii defensive a Canalului Mânecii. Dar în perioada 1588-1942, în care Marea Britanie a controlat mările, Canalul Mânecii a oferit Angliei securitate şi a făcut ca poziţia sa internaţională să fie complet diferită de cea a oricărei puteri continentale. Deoarece Marea Britanie avea securitate, avea libertate de acţiune. Aceasta înseamnă că avea de ales între a interveni sau a rămâne în afara diverselor dispute care au apărut pe continentul european sau în altă parte a lumii. Mai mult, dacă intervenea, putea face acest lucru cu un angajament limitat, limitându-şi contribuţia de oameni, energie, bani şi bogăţie la orice sumă dorea. Dacă un astfel de angajament limitat era epuizat sau pierdut, atâta timp cât flota britanică controla mările, Marea Britanie avea securitate şi, prin urmare, avea libertatea de a alege dacă îşi va întrerupe intervenţia sau îşi va mări angajamentul. Mai mult, Anglia putea face chiar şi un angajament mic al resurselor sale de importanţă stategică, folosind acest angajament în sprijinul celei de-a doua puteri de pe continent împotriva celei mai puternice puteri, împiedicând astfel cea mai puternică putere şi făcând din a doua putere temporar cea mai puternică, atâta timp cât acţiona în

acord cu dorinţele Marii Britanii. În acest fel, urmând tactici de echilibru al puterii, Marea Britanie putea să joace un rol decisiv pe continent, să menţină continentul divizat şi implicat în propriile dispute, şi să facă acest lucru cu un angajament limitat al propriilor resurse ale Marii Britanii, lăsând un surplus considerabil de energie, forţă de muncă şi bogăţie disponibil pentru dobândirea unui imperiu peste mări. În plus, avantajul unic al Marii Britanii în ceea ce priveşte securitatea printr-un angajament limitat al resurselor prin controlul mării a fost unul dintre factorii care au contribuit la dezvoltarea structurii sale sociale unice, sistemului său parlamentar, gamei sale largi de libertăţi civile şi marelui său avans economic.

Războaiele europene

Puterile de pe continent nu aveau niciunul dintre aceste avantaje. Întrucât fiecare putea fi invadată de vecinii săi în orice moment, fiecare avea securitate şi, prin urmare, libertate de acţiune, doar în ocazii rare şi durata redusa.

Când securitatea unei puteri continentale era ameninţată de un vecin, aceasta nu avea libertate de acţiune, ci trebuia să se apere cu toate resursele sale. Evident, ar fi fost imposibil pentru Franţa să-şi spună: „Ne vom opune hegemoniei germane pe continent doar în limita a 50.000 de oameni sau a 10 milioane de dolari". Totuşi, chiar în 1939, Chamberlain a informat Franţa că angajamentul Angliei pe continent în acest scop nu va fi mai mare de două divizii.

Puterile europene se concentrează pe continent

Întrucât puterile continentale nu aveau nici securitate, nici libertate de acţiune, poziţia lor pe continent a fost întotdeauna primordială faţă de ambiţiile lor de imperiu mondial, iar acestea din urmă trebuiau întotdeauna să fie sacrificate de dragul primelor ori de câte ori apărea un conflict. Franţa nu a putut să-şi păstreze posesiunile din India sau din America de Nord în secolul al XVIII-lea, deoarece o mare parte din resursele sale trebuiau folosite pentru a consolida securitatea franceză împotriva Prusiei sau Austriei. Napoleon a vândut Louisiana Statelor Unite în 1803, deoarece principala sa preocupare trebuia să fie poziţia sa pe continent. Bismarck a încercat să descurajeze Germania să se angajeze în orice aventuri peste mări în perioada de după 1871, deoarece vedea că Germania trebuie să fie o putere continentală sau nimic.

Din nou, Franţa, în 1882, a trebuit să cedeze Egiptul Marii Britanii, iar în 1898 a trebuit să cedeze Sudanul în acelaşi mod, deoarece vedea că nu se putea angaja în nici o dispută colonială cu Marea Britanie în timp ce armata germană se afla in Renania. Această situaţie era atât de clară încât toate puterile continentale mai mici cu posesiuni coloniale de peste mări, precum Portugalia, Belgia sau Olanda, au fost nevoite să colaboreze cu Marea Britanie sau, cel puţin, să fie cu vigilentă neutre. Atâta timp cât autostrada oceanică ale acestor ţări către imperiile lor de peste mări era controlată de flota britanică, acestea nu îşi puteau permite să se angajeze într-o politică ostilă Marii Britanii, indiferent de sentimentele lor personale pe această temă. Nu este o coincidenţă faptul că cel mai constant sprijin internaţional al Marii Britanii în cele două secole care au urmat Tratatului de la Methuen din 1703 a venit din partea Portugaliei şi că Marea Britanie s-a simţit liberă să negocieze cu o a treia putere, precum Germania, cu privire la dispunerea coloniilor portugheze, aşa cum a făcut-o în 1898 şi a încercat să o facă si între 1937-1939.

Controlul Marii Britanii asupra mării

Poziţia Marii Britanii pe Atlantic, combinată cu controlul său naval asupra mării, i-a oferit un mare avantaj atunci când noile teritorii de la vest de acel ocean au devenit una dintre principalele surse de bogăţie comercială şi navală în perioada de după 1588.
Cheresteaua, gudronul şi navele au fost furnizate din coloniile americane către Marea Britanie în perioada de dinaintea apariţiei fierului, navelor cu aburi (după 1860), iar aceste nave au contribuit la stabilirea supremaţiei comerciale a Marii Britanii. În acelaşi timp, poziţia insulară a Marii Britanii a lipsit monarhia de orice nevoie de o armată mercenară profesionistă, mare, precum regii de pe continent folosiţi ca principal bastion al absolutismului regal. Drept urmare, regii Angliei nu au putut împiedica nobilimea proprietară de pământ să preia controlul guvernului în perioada 1642-1690, iar regii Angliei au devenit monarhi constituţionali.
Securitatea Marii Britanii bazata pe marina sa a permis ca această luptă să ajungă la o decizie fără nici o interferenţă externă importantă şi a permis o rivalitate între monarh şi aristocraţie care ar fi fost sinucigaşă pe teritoriul nesigur al Europei continentale.

Oligarhia funciară din Marea Britanie

Securitatea Marii Britanii, combinată cu triumful politic al oligarhiei funciare, a creat o tradiţie socială cu totul diferită de cea de pe continent. Un rezultat al acestor doi factori a fost că Anglia nu a obţinut o birocraţie precum cea apărută pe continent. Această lipsă a unei birocraţii separate loiale monarhului poate fi observată în slăbiciunea armatei profesionale (deja menţionată) şi şi în lipsa unui sistem judiciar birocratic. În Anglia, nobilimea şi fiii mai tineri ai oligarhiei funciare au studiat dreptul în Inns of Court şi au dobândit un simţ al tradiţiei şi sfinţenia procesului legal, rămânând în acelaşi timp parte a clasei funciare. De fapt, această clasă a devenit clasa funciară în Anglia doar pentru că a obţinut controlul asupra baroului şi a băncii judecătoreşti şi in consecinta, era în măsură să judece toate disputele privind proprietatea imobiliară în favoarea sa. Controlul instanţelor judecătoreşti şi al Parlamentului a făcut posibil ca acest grup conducător din Anglia să anuleze drepturile ţăranilor asupra pământului, să-i expulzeze de pe pământ, să împrejmuiască câmpurile deschise ale sistemului medieval şi să-i priveze pe cultivatori de drepturile lor moşiereşti şi astfel să-i reducă la condiţia de muncitori rurali fără pământ sau de arendaşi. Acest avans al mişcării de împrejmuire în Anglia a făcut posibilă Revoluţia Agricolă, a depopulat considerabil zonele rurale ale Angliei (aşa cum este descris în Satul părăsit al lui Oliver Goldsmith) şi a furnizat o populaţie excedentară pentru oraşe, marina comercială şi navală şi pentru colonizarea de peste mări.

Statutul unic al oligarhiei funciare din Marea Britanie

Oligarhia funciară care a apărut în Anglia se deosebea de aristocraţia funciară din Europa continentală prin cele trei puncte menţionate deja: (1) a obţinut controlul asupra guvernului; (2) nu i se opunea o armată profesionistă, o birocraţie sau un sistem judiciar profesionist, ci, dimpotrivă, a preluat controlul acestor adjuncţi ai guvernului în sine, servind în general fără plată şi îngreunând accesul la aceste poziţii pentru cei din afară, făcându-l costisitor; şi (3) a obţinut controlul complet asupra pământului, precum şi controlul politic, religios şi social asupra satelor.

În plus, oligarhia funciară din Anglia era diferită de cea de pe continent deoarece nu era o nobilime. Această lipsă se reflecta în trei factori importanţi. Pe continent, un nobil era exclus de la a se căsători în afara clasei sale sau de la a se angaja în întreprinderi comerciale; mai mult, accesul la nobilime al persoanelor de origine

non-nobilă era foarte dificil şi cu greu putea fi obţinut în mai puţin de trei generaţii. În Anglia, oligarhia funciară se putea angaja în orice fel de comerţ sau afaceri şi se putea căsători cu oricine fără nici o întrebare (cu condiţia să fie bogată); mai mult, în timp ce accesul la nobilime în Anglia era un proces lent, care putea necesita generaţii de eforturi pentru dobândirea de proprietăţi funciare într-o singură localitate, accesul la titlul nobiliar prin actul guvernului dura doar o clipă şi putea fi obţinut fie pe baza averii, fie a serviciilor. Ca o consecinţă a tuturor acestor diferenţe, clasa superioară funciară din Anglia era deschisă afluxului de noi talente, bani noi şi sânge proaspăt, în timp ce nobilimea continentală era lipsită de aceste achiziţii valoroase.

Anglia dezvolta o aristocraţie

În timp ce clasa superioară funciară din Anglia nu a putut deveni o nobilime (adică o castă bazată pe naştere), a putut deveni o aristocraţie (adică o clasă superioară distinsă prin tradiţii şi comportament). Principalele atribute ale acestei clase superioare aristocratice din Anglia erau (1) să fie instruită într-un sistem educaţional scump, exclusivist, masculin şi relativ spartan, centrat pe marile şcoli de băieţi precum Eton, Harrow sau Winchester; (2) să absoarbă din acest sistem educaţional anumite atitudini distinctive de conducere, curaj, spirit sportiv, joc în echipă, sacrificiu de sine, dispreţ pentru confortul fizic şi devotament faţă de datorie; (3) să fie pregătită mai târziu în viaţă să dedice mult timp şi energie sarcinilor neplătite de importanţă publică, ca judecători de pace, în consiliile judeţene, în miliţia judeţeană sau în alte servicii. Întrucât toţi fiii claselor superioare primeau aceeaşi instruire, în timp ce doar cel mai mare, prin primogenitură, avea dreptul de a prelua proprietatea generatoare de venituri a familiei, toţi fiii mai tineri trebuiau să plece în lume să-şi castige averea şi, cel mai probabil, vor face acest lucru peste hotare. În acelaşi timp, viaţa liniştită a satului sau comitatului englezesc tipic, complet controlat de oligarhia clasei superioare, a făcut necesar ca membrii mai ambiţioşi ai claselor inferioare să caute avansare în afara comitatului şi chiar în afara Angliei. Din aceste două surse au fost recrutaţi bărbaţii care au dobândit imperiul britanic şi bărbaţii care l-au colonizat.

Imperiul Britanic

Englezii nu au fost întotdeauna unanimi în a considera imperiul ca o sursă de mândrie şi beneficiu. De fapt, generaţia de mijloc a secolului al XIX-lea a fost plină de persoane, precum Gladstone, care priveau imperiul cu o profundă suspiciune. Ei considerau că era o sursă de mari cheltuieli; erau convinşi că implica Anglia în probleme strategice îndepărtate, care puteau duce cu uşurinţă la războaie de care Anglia nu avea nevoie ; nu vedeau nici un avantaj economic în a avea un imperiu, deoarece existenţa liberului schimb (pe care această generaţie îl accepta) ar permite comerţului să circule indiferent cine deţinea zonele coloniale; erau convinşi că orice zone coloniale, indiferent de costul cu care ar putea fi achiziţionate, s-ar separa în cele din urmă de ţara mamă, voluntar dacă li se acordau drepturile englezilor, sau prin rebeliune aşa cum făcuseră coloniile americane, fiind private de astfel de drepturi. În general, „Micii englezi", aşa cum erau numiţi, se opuneau expansiunii coloniale din motive de cost.

Coloniile puteau fi o sursă de bogăţii

Deşi susţinătorii punctului de vedere al „Micii Anglii", oameni precum Gladstone sau Sir William Harcourt, au continuat să fie importanţi din punct de vedere politic până în 1895, acest punct de vedere a fost în retragere constantă după 1870. În Partidul Liberal, Micii Anglii i s-a împotrivit Lord Rosebery un imperialist chiar înainte de 1895; după această dată, un grup mai tânăr de imperialişti, precum Asquith, Grey şi Haldane au preluat conducerea partidului. În Partidul Conservator, unde ideea antiimperialistă nu fusese niciodată puternică, imperialiştii moderaţi precum Lord Salisbury au fost urmaţi de imperialişti mai activi precum Joseph Chamberlain sau Lordii Curzon, Selborne şi Milner. Au existat mulţi factori care au dus la extinderea imperialismului după 1870 şi multe manifestări evidente ale acestei creşteri. Institutul Regal Colonial a fost fondat în 1868 pentru a combate ideea „Micii Anglii"; Disraeli, ca prim-ministru (1874-1880) a dramatizat profitul şi strălucirea imperiului prin acte precum achiziţionarea controlului asupra Canalului Suez şi acordarea Reginei Victoria a titlului de Împărătească a Indiei; după 1870 a devenit din ce în ce mai evident că, oricât de scumpe ar fi coloniile pentru un guvern, acestea puteau fi extrem de profitabile pentru indivizii şi companiile susţinute de astfel de guverne; mai mult,

odată cu răspândirea democraţiei şi influenţa crescândă a presei şi nevoia tot mai mare de contribuţii la campanii, indivizii care realizau profituri fantastice în aventuri de peste mări puteau obţine sprijin favorabil din partea guvernelor lor, contribuind cu o parte din profiturile lor la cheltuielile politicienilor; eforturile regelui Leopold al II-lea al Belgiei, folosindu-l pe Henry Stanley, de a obţine zona Congo ca rezervaţie proprie în 1876-1880, au declanşat o febră contagioasă a acaparării coloniilor în Africa, care a durat mai mult de treizeci de ani; Descoperirea diamantelor (în 1869) şi a aurului (în 1886) în Africa de Sud, în special în Republica Boer Transvaal, a intensificat această febră.

John Ruskin

Noul imperialism de după 1870 a avut un ton destul de diferit de cel căruia se opunea Micii Anglii anterior. Principalele schimbări au fost că acesta a fost justificat pe motive de datorie morală şi de reformă socială şi nu, ca mai devreme, pe motive de activitate misionară şi avantaj material. Omul cel mai responsabil pentru această schimbare a fost John Ruskin.

Până în 1870 nu a existat o catedră de arte frumoase la Oxford, dar în acel an, datorită moştenirii Slade, John Ruskin a fost numit într-o astfel de catedră. El a lovit Oxfordul ca un cutremur, nu atât pentru că a vorbit despre arte frumoase, cât pentru că a vorbit şi despre imperiu şi despre masele asuprite ale Angliei şi mai presus de toate pentru că a vorbit despre toate aceste trei lucruri ca probleme morale.

Până la sfârşitul secolului al XIX-lea, masele sărace din oraşele Angliei trăiau în lipsuri, ignoranţă şi criminalitate, exact aşa cum au fost descrise de Charles Dickens. Ruskin se adresa studenţilor de la Oxford ca membri ai clasei conducătoare privilegiate. Le spunea că erau posesorii unei tradiţii magnifice de educaţie, frumuseţe, stat de drept, libertate, decenţă şi autodisciplină, dar că această tradiţie nu putea fi salvată şi nu merita să fie salvată, decât dacă putea fi extinsă la clasele inferioare din Anglia însăşi şi la masele non-engleze din întreaga lume. Dacă această preţioasă tradiţie nu ar fi extinsă la aceste două mari majorităţi, minoritatea englezilor din clasa superioară ar fi în cele din urmă subminată de aceste majorităţi, iar tradiţia ar fi pierdută. Pentru a preveni acest lucru, tradiţia trebuie extinsă la mase şi la imperiu.

Cecil Rhodes stabileşte un monopol asupra minelor de aur şi

diamante din Africa de Sud

Mesajul lui Ruskin a avut un impact senzaţional. Prelegerea sa inaugurală a fost copiată de mână de un student, Cecil Rhodes, care a păstrat-o cu el timp de treizeci de ani. Rhodes (1853-1902) a exploatat cu înfrigurare zăcămintele de diamante şi aur din Africa de Sud, a ajuns prim-ministru al Coloniei Cape (1890-1896), a contribuit cu bani la partidele politice, a controlat pozitiile parlamentare atât în Anglia, cât şi în Africa de Sud şi a căutat să câştige o fâşie de teritoriu britanic de-a lungul Africii de la Capul Bunei Speranţe până în Egipt şi să unească aceste două extreme cu o linie telegrafică şi, în cele din urmă, cu o cale ferată Cape-Cairo. Rhodes a inspirat un sprijin devotat pentru obiectivele sale din partea altora persoane din Africa de Sud şi din Anglia. Cu sprijin financiar din partea Lordului Rothschild şi a lui Alfred Beit, a reuşit să monopolizeze minele de diamante din Africa de Sud sub numele De Beers Consolidated Mines şi să construiască o mare întreprindere minieră de aur sub numele Consolidated Gold Fields. La mijlocul anilor 1890, Rhodes avea un venit personal de cel puţin un milion de lire sterline pe an (pe atunci aproximativ cinci milioane de dolari), pe care îl cheltuia in special pentru scopurile sale misterioase, încât de obicei ramanea descoperit. Aceste scopuri se concentrau pe dorinţa sa de a federaliza popoarele vorbitoare de limbă engleză şi de a aduce toate porţiunile locuibile ale lumii sub controlul lor. În acest scop, Rhodes a lăsat o parte din marea sa avere pentru Bursele Rhodes de la Oxford, pentru a răspândi tradiţia clasei conducătoare engleze în întreaga lume vorbitoare de limbă engleză, aşa cum dorea Ruskin.

Cecil Rhodes a organizat o societate secretă în 1891

Printre cei mai devotaţi discipoli ai lui Ruskin de la Oxford s-au numărat un grup de prieteni intimi, inclusiv Arnold Toynbee, Alfred (mai târziu Lord) Milner, Arthur Glazebrook, George (mai târziu Sir George) Parkin, Philip Lyttelton Gell şi Henry (mai târziu Sir Henry) Birchenough. Aceştia au fost atât de mişcaţi de Ruskin încât şi-au dedicat restul vieţii punerii în aplicare a ideilor sale. Un grup similar de bărbaţi din Cambridge, inclusiv Reginald Baliol Brett (Lord Esher), Sir John B. Seeley, Albert (Lord) Grey şi Edmund Garrett, au fost, de asemenea, inspiraţi de mesajul lui Ruskin şi şi-au dedicat viaţa extinderii Imperiului Britanic şi ridicării susţinerii maselor urbane din Anglia, ca două părţi ale unui singur proiect pe

care l-au numit „extinderea ideii vorbitoare de limbă engleză”. Au avut un succes remarcabil în aceste obiective, deoarece cel mai senzaţional jurnalist al Angliei, William T. Stead (1849-1912), un reformator social fervent şi imperialist, i-a adus în asociere cu Rhodes. **Această asociaţie a fost înfiinţată oficial pe 5 februarie 1891, când Rhodes şi Stead au organizat o societate secretă la care Rhodes visase de şaisprezece ani. În această societate secretă, Rhodes urma să fie lider; Stead, Brett (Lord Esher) şi Milner urmau să formeze un comitet executiv; Arthur (Lord) Balfour, (Sir) Harry Johnston, Lord Rothschild, Albert (Lord) Grey şi alţii au fost enumeraţi ca potenţiali membri ai unui „Cerc de Iniţiaţi”; în timp ce urma să existe un cerc exterior cunoscut sub numele de „Asociaţia Ajutoarelor” (organizată ulterior de Milner ca organizaţia Mesei Rotunde). Brett a fost invitat să se alăture acestei organizaţii în aceeaşi zi, iar Milner câteva săptămâni mai târziu, la întoarcerea sa din Egipt. Ambii au acceptat cu entuziasm. Astfel, partea centrală a societăţii secrete a fost înfiinţată până în martie 1891. Aceasta a continuat să funcţioneze ca un grup formal, deşi cercul exterior se pare că nu a fost organizat decât în 1909-1913.**

Sprijinul financiar al Societăţii Secrete

Acest grup a reuşit să obţină acces la banii lui Rhodes după moartea sa în 1902, precum şi susţinători loiali ai lui Rhodes, Alfred Beit (1853-1906) şi Sir Abe Bailey (1864-1940).

Cu acest sprijin, ei au căutat să extindă şi să pună în aplicare idealurile pe care Rhodes le obţinuse de la Ruskin şi Stead. Milner a fost administratorul principal al lui Rhodes, iar Parkin a fost secretar organizatoric al Trustului Rhodes după 1902, în timp ce Gell şi Birchenough, precum şi alţii cu idei similare, au devenit oficiali ai Companiei Britanice a Africii de Sud. În eforturile lor li s-au alăturat şi alţi prieteni ai lui Stead, precum Lord Grey, Lord Esher şi Flora Shaw (mai târziu Lady Lugard). În 1890, printr-o stratagemă prea elaborată pentru a o descrie aici, domnişoara Shaw a devenit şefa Departamentului Colonial al ziarului The Times, rămânând în acelaşi timp angajată la Pall Mall Gazette, publicată de Stead. În acest post, a jucat un rol major în următorii zece ani în punerea în aplicare a planurilor imperiale ale lui Cecil Rhodes, căruia Stead o prezentase în 1889.

Se înfiinţează Toynbee Hall

Între timp, în 1884, acţionând sub inspiraţia lui Ruskin, un grup care îi includea pe Arnold Toynbee, Milner, Gell, Grey, Seeley şi Michael Glazebrook a fondat primul „grup de colonizare”, o organizaţie prin care oamenii educaţi, din clasa superioară, puteau locui în mahalale pentru a ajuta, a instrui şi a îndruma săracii, cu accent deosebit pe asistenţa socială şi educaţia adulţilor. Noua întreprindere, înfiinţată în East London, cu P. L. Gell ca preşedinte, a fost numită Toynbee Hall, după Arnold Toynbee, care a murit la vârsta de 31 de ani, în 1883. Acesta a fost modelul original pentru miile de case de locuit, cum ar fi Hull House din Chicago, care se găsesc acum în întreaga lume, şi a fost unul dintre seminţele din care a crescut mişcarea modernă pentru educaţia adulţilor şi extinderea universitară.

Infiinţarea Grupului Mesei Rotunde

În calitate de guvernator general şi înalt comisar al Africii de Sud în perioada 1897-1905, Milner a recrutat un grup de tineri, în principal din Oxford şi din Toynbee Hall, pentru a-l ajuta în organizarea administraţiei sale. Prin influenţa sa, aceşti oameni au reuşit să câştige posturi importante în guvern şi finanţele internaţionale şi au devenit influenţa dominantă în afacerile imperiale şi externe britanice până în 1939. Sub conducerea lui Milner în Africa de Sud, au fost cunoscuţi sub numele de ,,Grădiniţa lui Milner” până în 1910. În perioada 1909-1913, au organizat grupuri semi-secrete, cunoscute sub numele de Grupuri ale Mesei Rotunde, în principalele dependenţe britanice şi în Statele Unite. Acestea funcţionează şi astăzi în opt ţări. Au păstrat legătura între ei prin corespondenţă personală şi vizite frecvente, precum şi prin intermediul unei influente reviste trimestriale, Masa Rotundă, fondată în 1910 şi susţinută în mare parte din banii lui Sir Abe Bailey.

Se înfiinţează Institutul Regal şi Consiliul pentru Relaţii Externe

În 1919, au fondat Institutul Regal pentru Afaceri Internaţionale (Chatham House), ai cărui principali susţinători financiari au fost Sir Abe Bailey şi familia Astor (proprietarii ziarului The Times). Institute similare de Afaceri Internaţionale au fost înfiinţate în principalele dominionuri britanice şi în Statele Unite (unde este cunoscut astazi sub numele de Consiliul pentru Relaţii Externe) în perioada 1919-1927. După 1925, o structură oarecum similară de

organizaţii, cunoscută sub numele de Institutul Relaţiilor Pacificului, a fost înfiinţată în douăsprezece ţări care deţineau teritorii în zona Pacificului, unităţile din fiecare dominion britanic existând în mod interconectat cu Grupul Mesei Rotunde şi Institutul Regal de Afaceri Internaţionale din aceeaşi ţară. În Canada, nucleul acestui grup era format din prietenii studenţi ai lui Milner de la Oxford (cum ar fi Arthur Glazebrook şi George Parkin), în timp ce în Africa de Sud şi India, nucleul era format din foşti membri ai grădiniţei lui Milner. Printre aceştia se numărau (Sir) Patrick Duncan, B. K. Long, Richard Feetham şi (Sir) Dougal Malcolm în Africa de Sud şi (Sir) William Marris, James (Lord) Meston şi prietenul lor Malcolm (Lord) Hailey în India. Grupurile din Australia şi Noua Zeelandă fuseseră recrutate de Stead (prin intermediul revistei sale The Review of Reviews) încă din 1890-1893; de Parkin, la instigarea lui Milner, în perioada 1889-1910, şi de Lionel Curtis, tot la cererea lui Milner, în 1910-1919. Puterea şi influenţa acestui grup Rhodes-Milner în afacerile imperiale britanice şi în politica externă din 1889, deşi nu sunt recunoscute pe scară largă, cu greu pot fi exagerate. Am putea menţiona ca exemplu că acest grup a dominat The Times din 1890 până în 1911 şi l-a controlat complet din 1912 (cu excepţia anilor 1919-1922). Deoarece The Times a fost deţinut de familia Astor din 1922, acest grup Rhodes- Milner a fost uneori numit „Setul Cliveden”, numit după casa de la ţară Astor unde se întruneau uneori. Numeroase alte ziare şi reviste au fost sub controlul sau influenţa acestui grup din 1889. De asemenea, au înfiinţat şi au influenţat numeroase catedre universitare şi de altă natură în domeniul afacerilor imperiale şi al relaţiilor internaţionale. Unele dintre acestea sunt catedrele Beit de la Oxford, catedra Montague Burton de la Oxford, catedra Rhodes de la Londra, catedra Stevenson de la Chatham House, catedra Wilson de la Aberystwyth şi altele, precum şi surse importante de influenţă precum Rhodes House de la Oxford.

Grupurile Masei Rotunde caută să extindă Imperiul Britanic

Din 1884 până în jurul anului 1915, membrii acestui grup au lucrat cu vitejie pentru a extinde Imperiul Britanic şi pentru a-l organiza într-un sistem federal. Aceştia insistau constant asupra lecţiilor care trebuiau învăţate din eşecul Revoluţiei Americane şi din succesul federaţiei canadiene din 1867 şi sperau să federalizeze

diferitele părţi ale imperiului, după cum părea fezabil, apoi să creeze o confederatie pe întregul său teritoriu, cu Regatul Unit, într-o singură organizaţie. De asemenea, sperau să aducă Statele Unite în această organizaţie oricum era posibil. Stead a reuşit să-l convingă pe Rhodes să accepte, în principiu, o soluţie care ar fi putut face din Washington capitala întregii organizaţii sau ar fi putut permite unor părţi ale imperiului să devină state ale Uniunii Americane. Caracterul variat al posesiunilor imperiale britanice, înapoierea multora dintre popoarele native implicate, independenţa multora dintre coloniştii albi de peste mări şi tensiunea internaţională crescândă care a culminat cu Primul Război Mondial au făcut imposibilă punerea în aplicare a planului pentru Federaţia Imperială, deşi cele cinci colonii din Australia au fost unite în Commonwealth-ul Australiei în 1901, iar cele patru colonii din Africa de Sud au fost unite în Uniunea Africii de Sud în 1910.

Egiptul şi Sudanul înainte de 1922

Achiziţionarea de către Disraeli, cu bani ai dinastiei Rothschild, a 176.602 acţiuni ale Canalului Suez pentru 3.680.000 de lire sterline de la Khedive-ul Egiptului în 1875 a fost motivată de preocuparea pentru comunicaţiile britanice cu India, la fel cum achiziţia britanică a Capului Bunei Speranţe în 1814 rezultase din aceeaşi preocupare. Însă în chestiuni imperiale, un pas duce la altul şi fiecare achiziţie obţinută pentru a proteja o achiziţie anterioară necesită un nou avans la o dată ulterioară pentru a o proteja acestea. Acest lucru a fost în mod clar adevărat în Africa, unde astfel de motivaţii au extins treptat controlul britanic spre sud din Egipt şi spre nord de Cape, până când acestea s-au alăturat la Africa centrală odată cu cucerirea Tanganyikăi germane în 1916.
Extravaganţele kedivului Ismail(pasa in Egipt si Sudan) (1863-1879), care au obligat vânzarea acţiunilor sale la Canalul Suez, au dus în cele din urmă la crearea unui condominiu anglo-francez pentru a gestiona datoria externă egipteană şi la detronarea kedivului de către suzeranul său, sultanul Turciei.
Condominiul a dus la dispute şi, în final, la lupte deschise între naţionaliştii egipteni şi forţele anglo-franceze.
Când francezii au refuzat să se alăture britanicilor într-un bombardament comun asupra Alexandriei în 1882, condominiul a fost destrămat, iar Marea Britanie a reorganizat ţara în aşa fel

încât, în timp ce toate funcţiile publice erau deţinute de egipteni, o armată britanică de ocupaţie, „consilierii” britanici controlau toate principalele posturi guvernamentale, iar un „rezident” britanic, Sir Evelyn Baring (cunoscut sub numele de Lord Cromer după 1892), controla toate finanţele si a condus cu adevărat ţara între 1883 - 1907.
Motivat de agitatori religioşi musulmani fanatici (dervişi), Mahdi Muhammad Ahmed a condus o revoltă sudaneză împotriva controlului egiptean în 1883, a masacrat o forţă britanică sub comanda generalului Charles („chinezul”) Gordon la Khartoum şi a menţinut un Sudan independent timp de cincisprezece ani. În 1898, o forţă britanică sub comanda lui (lord) Kitchener, care încerca să protejeze aprovizionarea cu apă a Egiptului pe Nil, şi-a croit drum spre sud împotriva triburilor fanatice sudaneze şi a obţinut o victorie decisivă la Omdurman. O convenţie anglo-egipteană a stabilit un condominiu cunoscut sub numele de Sudanul Anglo-Egiptean în zona dintre Egipt şi râul Congo. Această zonă, care trăise în dezordine timp de secole, a fost treptat pacificată, adusă sub lege, irigată prin lucrări hidraulice extinse şi cultivată, producând, în principal, bumbac cu fibre lungi.

Africa Centrală de Est înainte de 1910

La sud şi la est de Sudan, lupta pentru o Africă Britanică a fost în mare parte în mâinile lui H. H. (Sir Harry) Johnston (1858-1927) şi Frederick (mai târziu Lord) Lugard (1858-1945). Aceştia doi, folosind în principal fonduri private, dar deţinând frecvent funcţii oficiale, au luptat în toată Africa tropicală, căutând aparent să o pacifice şi să elimine comerţul cu sclavi arabi, dar având întotdeauna o dorinţă arzătoare de a extinde stăpânirea britanică. Adesea, aceste ambiţii au dus la rivalităţi cu susţinătorii ambiţiilor franceze şi germane din aceleaşi regiuni. În 1884, Johnston a obţinut numeroase concesii de la şefii nativi din zona Kenya, predându-le Companiei Britanice a Africii de Est în 1887.
Când această companie a dat faliment în 1895, majoritatea drepturilor sale au fost preluate de guvernul britanic.
Între timp, Johnston se mutase spre sud, într-un haos de intrigi ale sclavilor arabi şi tulburări ale nativilor din Nyasaland (1888). Aici, escapadele sale au fost finanţate în mare parte de Rhodes

(1889-1893) pentru a împiedica Compania Portugheză Mozambic să avanseze spre vest, către colonia portugheză vest-africană Angola, pentru a bloca ruta Cape-Cairo. Lord Salisbury a transformat Nyasaland într-un protectorat britanic după o înţelegere cu Rhodes, prin care sud-africanul promitea să plătească 1.000 de lire sterline pe an pentru costul noului teritoriu. Cam în aceeaşi perioadă, Rhodes a acordat Partidului Liberal o contribuţie financiară substanţială în schimbul promisiunii că nu vor abandona Egiptul. El deja (1888) acordase 10.000 de lire sterline Partidului Irlandez pentru Autonomie, cu condiţia ca acesta să solicite Autonomia pentru Irlanda, păstrând în acelaşi timp membri irlandezi în Parlamentul Britanic, ca pas către Federaţia Imperială.
Planurile lui Rhodes au primit o lovitură teribilă în 1890-1891, când Lord Salisbury a încercat să pună capăt disputelor africane cu Germania şi Portugalia, delimitând revendicările lor teritoriale în Africa de Sud şi de Est. Acordul portughez din 1891 nu a fost niciodată ratificat, dar acordul anglo-german din 1890 a blocat ruta lui Rhodes către Egipt prin extinderea Africii de Est Germane (Tanganyika) spre vest, până la Congo-ul Belgian. Prin acelaşi acord, Germania a abandonat Nyasaland, Uganda şi Zanzibar în favoarea Marii Britanii în schimbul insulei Heligoland din Marea Baltică şi a unei graniţe avantajoase în Africa de Sud-Vest Germană.
De îndată ce acordul german a fost publicat, Lugard a fost trimis de Compania Britanică a Africii de Est să zdrobească rezistenţa şefilor nativi şi a negustorilor de sclavi din Uganda (1890-1894). Falimentul acestei companii în 1895 părea să ducă la abandonarea Ugandei din cauza sentimentului „Micului Englez” din Partidul Liberal (care era la putere între 1892-1895). Rhodes s-a oferit să preia zona şi să o administreze pentru 25.000 de lire sterline pe an, dar a fost refuzat. Ca urmare a negocierilor complexe şi secrete în care Lord Rosebery a fost figura principală, Marea Britanie a păstrat Uganda, Rhodes a fost numit consilier privat, Rosebery l-a înlocuit pe socrul său, Lord Rothschild, în grupul secret al lui Rhodes şi a fost numit administrator în baza următorului (şi ultimului) testament al lui Rhodes. Rosebery a încercat să obţină o rută pentru calea ferată a lui Rhodes spre nord, peste Congo-ul Belgian; Rosebery a fost informat despre planurile lui Rhodes de a finanţa o revoltă a englezilor în Republica Transvaal (Boer) şi de a-l trimite pe

Dr. Jameson într-un raid în acea țară „pentru a restabili ordinea”; și, în cele din urmă, Rhodes a găsit banii pentru a finanța calea ferată a lui Kitchener din Egipt în Uganda, folosind ecartamentul și locomotivele sud-africane oferite de Rhodes.
Puterea economică care i-a permis lui Rhodes să facă aceste lucruri rezida în minele sale de diamante și aur, acestea din urmă în Transvaal, și prin urmare nu de pe teritoriul britanic. La nord de Colonia Capului, peste râul Orange, se afla o republică boeră, Statul Liber Orange. Dincolo de aceasta, separată de râul Vaal, se afla o altă republică boeră, Transvaal. Dincolo de aceasta, peste râul Limpopo și continuând spre nord până la râul Zambezi, se afla regatul nativ sălbatic al tribului Matabele. Cu mare îndrăzneală personală, oportunism fără scrupule și cheltuieli extravagante de bani, Rhodes a obținut o deschidere spre nord, trecând la vest de republicile boere, prin obținerea controlului britanic în Griqualand West(o zonă din centrul Africii de Sud cu o suprafață de 40.000 km patrati) in anul 1880, Bechuanaland și Protectoratul Bechuanaland (1885). În 1888, Rhodes a obținut o concesie minieră vagă, dar extinsă, de la șeful tribului Matabele, Lobengula, și a dat-o Companiei Britanice din Africa de Sud organizată în acest scop in 1889. Rhodes a obținut o cartă care prevedea faptul că societatea avea puteri foarte extinse într-o zonă fără limite nordice dincolo de Protectoratul Bechuanaland. Patru ani mai târziu, tribul Matabele a fost atacat și distrus de Dr. Jameson, iar pământurile lor au fost luate de companie. Cu toate acestea, compania nu a avut un succes comercial și nu a plătit dividende timp de treizeci și cinci de ani (1889-1924) și doar 12,5 șilingi în patruzeci și șase de ani. Aceasta se compară cu dividendele de 793,5% plătite de Rhodes's Consolidated Gold Fields în cei cinci ani 1889-1894 și dividendele de 125% pe care le-a plătit în 1896. Cea mai mare parte a banilor Companiei Sud-Africane a fost folosită pentru îmbunătățiri publice, cum ar fi drumuri și școli, și nu s-au găsit mine bogate pe teritoriul său (cunoscut sub numele de Rhodesia) în comparație cu cele mai la sud, în Transvaal.
În ciuda termenilor din testamentelor lui Rhodes,el însuși nu era rasist. Nici nu era un democrat. A lucrat la fel de ușor și îndeaproape cu evreii, nativii de culoare sau burii ca și cu englezii. Dar avea o credință pasionată în valoarea unei educații liberale și era atașat de un sufraj restricționat și chiar de un vot nesecret.

În Africa de Sud a fost un prieten fidel al olandezilor şi al negrilor, şi-a găsit principalul sprijin politic în rândul burilor, cel puţin până în 1895, şi a dorit ca restricţiile asupra băştinaşilor să fie impuse pe bază educaţională, mai degrabă decât pe bază de culoare. Aceste idei au fost în general susţinute de grupul său de atunci şi au jucat un rol important în istoria imperială britanică.
Cea mai mare slăbiciune a sa consta în faptul că ataşamentul său pasionat faţă de obiectivele sale îl făcea excesiv de tolerant în ceea ce priveşte metodele. Nu a ezitat să folosească fie mita, fie forţa pentru a-şi atinge scopurile dacă considera că acestea ar fi eficiente. Această slăbiciune a dus la cele mai mari erori ale sale, raidul Jameson din 1895 şi războiul boer din 1899-1902, erori care au fost dezastruoase pentru viitorul imperiului pe care îl iubea.

Africa de Sud, 1895-1933

Din 1895, Republica Transvaal prezenta o problemă acută. Tot controlul politic se afla în mâinile unei minorităţi rurale, înapoiate, cititoare a Bibliei şi rasiste de boeri, în timp ce toată bogăţia economică se afla în mâinile unei majorităţi violente şi agresive de străini (uitlanderi), majoritatea locuind în noul oraş Johannesburg. Uitlanderii, care erau de două ori mai numeroşi decât burii şi deţineau două treimi din teren şi nouă zecimi din bogăţia ţării, erau împiedicaţi să participe la viaţa politică sau să devină cetăţeni (cu excepţia cazului în care aveau resedinta de paisprezece ani in zonele respective) şi erau iritaţi de o serie de mici înşelăciuni şi extorcări, cum ar fi diferenţele de impozite, un monopol asupra dinamitei şi restricţii de transport şi de zvonuri că preşedintele Transvaalului, Paul Kruger, dorea să obţină un fel de intervenţie şi protecţie germană.
În acest moment al anului 1895, Rhodes şi-a pus la cale planurile de a răsturna guvernul lui Kruger printr-o revoltă la Johannesburg, finanţată de el însuşi şi Beit şi condusă de fratele său, Frank Rhodes, Abe Bailey şi alţi susţinători, urmată de o invazie a Transvaalului de către o forţă condusă de Jameson din Bechuanaland şi Rhodezia. Flora Shaw a folosit The Times pentru a pregăti opinia publică din Anglia, în timp ce Albert Grey şi alţii au negociat cu secretarul colonial Joseph Chamberlain pentru sprijinul oficial necesar.
Din păcate, când revolta s-a stins la Johannesburg, Jameson a atacat oricum în încercarea de a o reînvia şi a fost uşor capturat

de buri. Oficialii publici implicaţi au denunţat complotul, şi-au proclamat cu voce tare surpriza faţă de eveniment şi au reuşit să-i păstreze pe majoritatea participanţilor la ancheta parlamentară ulterioară. O telegramă de la Kaiserul german către Preşedintele Kruger al Transvaalului, felicitându-l pentru succesul său „în păstrarea independenţei ţării sale fără a fi nevoie să ceară ajutorul prietenilor săi", a fost transformată de The Times într-un exemplu de interferenţă germană nerușinată în afacerile britanice şi aproape a eclipsat agresiunea lui Jameson.
Rhodes a fost oprit doar temporar, dar pierduse sprijinul multora dintre buri. Timp de aproape doi ani, el şi prietenii săi au rămas tăcuţi, aşteptând ca furtuna să se oprească. Apoi au început să acţioneze din nou. Propaganda, în mare parte adevărată, despre situaţia dificilă a uitlanderilor din Republica Transvaal a inundat Anglia şi Africa de Sud din partea Florei Shaw, W. T. Stead, Edmund Garrett şi alţii; Milner a fost numit înalt comisar al Africii de Sud (1897); Brett şi-a croit drum in a castiga încrederea monarhiei pentru a deveni consilierul său politic principal pe o perioadă de peste douăzeci şi cinci de ani (a scris aproape zilnic scrisori de consiliere regelui Edward în timpul domniei sale, 1901-1910). Printr-un proces ale cărui detalii sunt încă obscure, un tânăr şi strălucit absolvent al Universităţii Cambridge, Jan Smuts, care fusese un susţinător fervent al lui Rhodes şi a acţionat ca agent al acestuia în Kimberley până în 1895 şi care a fost unul dintre cei mai importanţi membri ai grupului Rhodes-Milner în perioada 1908-1950, s-a dus în Transvaal şi, printr-o violentă agitaţie antibritanică, a devenit secretar de stat al acelei ţări (deşi era cetăţean britanic) şi consilier politic principal al preşedintelui Kruger; Milner a făcut mişcări provocatoare de trupe la frontierele boere, în ciuda protestelor viguroase ale comandantului din Africa de Sud, care a trebuit să fie înlăturat; şi, în cele din urmă, războiul a fost precipitat când Smuts a întocmit un ultimatum insistând ca mişcările trupelor britanice să înceteze ,fiind in ultima instanta respins de Milner.
Războiul Boer (1899-1902) a fost unul dintre cele mai importante evenimente din istoria imperială britanică.
Capacitatea a 40.000 de fermieri boeri de a ţine la distanţă de zece ori mai mulţi britanici timp de trei ani, provocându-le o serie de înfrângeri în acea perioadă, a distrus încrederea în puterea

britanică. Deşi republicile boere au fost învinse şi anexate în 1902, încrederea Marii Britanii a fost atât de zdruncinată încât a încheiat un tratat cu Japonia în acelaşi an, prin care se prevedea că, dacă unul dintre semnatari se angaja într-un război cu doi inamici din Orientul Îndepărtat, celălalt semnatar urma să vină în ajutor. Acest tratat, care a permis Japoniei să atace Rusia în 1904, a durat douăzeci de ani, fiind extins în Orientul Mijlociu în 1912. În acelaşi timp, simpatia evidentă a Germaniei faţă de buri, combinată cu programul german de construcţii navale din 1900, a înstrăinat poporul britanic de germani şi a contribuit în mare măsură la înţelegerea anglo-franceză din 1904.
Milner a preluat cele două republici bure învinse şi le-a administrat ca pe un teritoriu ocupat până în 1905, folosind un serviciu civil format din tineri recrutaţi în acest scop. Acest grup, cunoscut sub numele de „Grădiniţa lui Milner", a reorganizat guvernul şi administraţia Transvaalului şi Coloniei Orange River şi a jucat un rol major în viaţa sud-africană în general. Când Milner a părăsit viaţa publică în 1905 pentru a se dedica finanţelor internaţionale şi afacerilor lui Rhodes, Lord Selborne, succesorul său ca înalt comisar, a preluat Grădiniţa şi a continuat să o folosească.
În 1906, un nou guvern liberal din Londra a acordat autoguvernare celor două state boere.
Grădiniţa a petrecut următorii patru ani încercând cu succes să creeze o Federaţie Sud-Africană.
Sarcina nu a fost una uşoară, chiar şi cu un sprijin atât de puternic precum Selborne, sau Jameson (care a fost prim-ministrul Coloniei Capului în perioada 1904-1908), Smuts (care era acum figura politică dominantă în Transvaal, deşi Botha deţinea funcţia de prim-ministru) a intampinat greutati.
Subiectul a fost abordat printr-un schimb public de scrisori prestabilit între Jameson şi Selborne. Apoi Selborne a publicat un memorandum, scris de Philip Kerr (Lothian) şi Lionel Curtis, care solicita o uniune a celor patru colonii. Kerr a fondat o revistă (The State, finanţată de Sir Abe Bailey) care susţinea federaţia în fiecare număr; Curtis şi alţii s-au grăbit să organizeze societăţi ale „Uniunii Iminente"; Robert H. (Lord) Brand şi (Sir) Patrick Duncan au pus bazele noii constituţii. La convenţia constituţională de la Durban (unde Duncan şi B. K. Long erau consilieri juridici), delegaţia Transvaal a fost controlată de Smuts şi de ,,Grădiniţa lui Milner".

Această delegaţie, care era puternic finanţată, strâns organizată şi ştia exact ce îşi dorea, a dominat convenţia, a scris constituţia Uniunii Africii de Sud şi a reuşit să o ratifice in 1910. Animozităţile locale au fost compromise printr-o serie de aranjamente ingenioase, inclusiv unul prin care ramurile legislativă, executivă şi judiciară ale noului guvern au fost plasate în trei oraşe diferite. Grupul Rhodes-Milner a recunoscut că naţionalismul boer şi intoleranţa faţă de rasa neagra reprezentau ameninţări la adresa stabilităţii şi loialităţii viitoare a Africii de Sud, dar aveau încredere în influenţa politică a lui Smuts şi Botha, a aliaţilor lui Rhodes şi a celor patru membri ai Grădiniţei care au rămas în Africa de Sud pentru a ţine la distanţă aceste probleme până când timpul ar putea modera problemele ireconciliabile ale boerilor. În această privinţă, s-au înşelat, deoarece, pe măsură ce oameni precum Jameson (1917), Botha(1919), Duncan (1943), Long (1943) şi Smuts (1950) au dispărut, aceştia nu au fost înlocuiţi de oameni cu loialitati şi abilităţi egale, rezultatul fiind că extremiştii boeri sub conducerea lui D. F. Malan au ajuns la putere în 1948.
Primul Cabinet al Uniunii Africii de Sud a fost format în 1910 de Partidul Sud-African, care era în mare parte boer, cu Louis Botha ca prim-ministru. Adevăratul stăpân al guvernului era Smuts, care deţinea trei din nouă portofolii, toate importante, şi-l domina complet pe Botha. Politica lor de reconciliere cu englezii şi de sprijin loial pentru legătura britanică a fost violent combătută de naţionaliştii boeri din cadrul partidului, conduşi de J. B. M. Hertzog.
Hertzog era dornic să obţină independenţa faţă de Marea Britanie şi să rezerve controlul politic într-o republică sud-africană doar a boerilor. El a obţinut un sprijin tot mai mare prin agitaţia privind limba şi problemele educaţionale, insistând ca toţi oficialii guvernamentali să vorbească afrikaans şi ca aceasta să fie o limbă obligatorie în şcoli, engleza fiind o a doua limbă voluntară. Partidul de opoziţie, cunoscut sub numele de Unionist, era în mare parte englez şi era condus de Jameson, susţinut de Duncan, Richard Feetham, Hugh Wyndham şi Long. Finanţat de aliaţii lui Milner şi de Rhodes Trust, liderii săi considerau că sarcina lor principală era „să-l sprijine pe prim-ministru împotriva extremiştilor propriului său partid”. Long, fiind cel mai bun orator, a primit ordin să-l atace pe Hertzog constant.

Când Hertzog a ripostat cu un limbaj prea violent în 1912, a fost înlăturat din Cabinet şi s-a separat curând de Partidul Sud-African, alăturându-se republicanilor boeri ireconciliabili, cum ar fi Christiaan De Wet, pentru a forma Partidul Naţionalist. Noul partid a adoptat o platformă extremistă anti-engleză şi anti-nativi.
Partidul lui Jameson, sub succesorul său, Sir Thomas Smartt (un agent plătit al organizaţiei Rhodes), avea elemente disidente din cauza creşterii sindicatelor albe care insistau asupra unei legislaţii anti-nativi. Până în 1914, acestea au format un Partid Laburist separat sub conducerea lui F. H. P. Creswell şi au reuşit să obţină de la Smuts o lege care excludea nativii de la majoritatea muncilor semi-calificate sau calificate sau de la orice poziţii înalte (1911).
Nativii erau obligaţi să lucreze pentru salarii mici, din nevoia de a obţine banii necesari pentru plata impozitelor dar si datorita insuficienţei rezervelor native din propriile activităţi agricole. Prin Legea Funciară din 1913,stabilea ca aproximativ 7% din suprafaţa terenului era rezervată pentru viitoare achiziţii de terenuri de către nativi, iar celelalte 93% putand fi achiziţionate doar de către albi. La acea vreme, populaţia nativă o depăşea pe cea a albilor de cel puţin patru ori.
Ca urmare a unor astfel de discriminări, salariile nativilor erau de aproximativ o zecime din cele ale albilor.
Această discrepanţă în remunerare le-a permis lucrătorilor albi să câştige salarii comparabile cu cele câştigate în America de Nord, deşi venitul naţional era scăzut, iar productivitatea pe cap de locuitor era foarte scăzută (aproximativ 125 de dolari pe an).
Guvernul Botha-Smuts din 1910-1924 a intreprins puţin pentru a face faţă problemelor acute cu care se confrunta Africa de Sud. Pe măsură ce aceasta a devenit mai slabă, iar naţionaliştii de felul lui Hertzog au devenit mai puternici, a trebuit să se bazeze din ce în ce mai mult pe sprijinul Partidului Unionist. În 1920 s-a format o coaliţie şi trei membri ai Partidului Unionist, inclusiv Duncan, au ocupat locuri în cabinetul lui Smuts.
La următoarele alegeri din 1924, laburiştii lui Cresswell şi naţionaliştii lui Hertzog au stabilit un acord care a renunţat la problema republican-imperială şi a subliniat importanţa problemelor economice şi native. Această alianţă a învins partidul lui Smuts şi a format un cabinet care a deţinut funcţia timp de nouă ani. Aceasta a fost înlocuită în martie 1933 de o coaliţie

Smuts-Hertzog formată pentru a face faţă crizei economice rezultate din criza economică mondială din 1929-1935.
Înfrângerea grupului Smuts în 1924 a rezultat din patru factori, pe lângă propria sa personalitate imperioasă.
Aceştia au fost (1) violenţa sa faţă de sindicate şi grevişti; (2) sprijinul său puternic pentru legătura imperială, în special în timpul războiului din 1914-1918; (3) refuzul său de a manifesta orice entuziasm pentru un program anti-nativ şi (4) greutăţile economice ale crizei postbelice şi secetele din 1919-1923. O grevă a minerilor din 1913 a fost urmată de o grevă generală în 1914 în ambele cazuri, Smuts a folosit legea marţială şi gloanţe de mitralieră împotriva greviştilor, iar în cel din urmă caz a deportat ilegal nouă lideri sindicali în Anglia. Această problemă abia se diminuase înainte ca guvernul să intre în război împotriva Germaniei şi să participe activ la cucerirea Africii germane şi la luptele din Franţa. Opoziţia extremiştilor boeri faţă de această dovadă a legăturii engleze a fost atât de violentă încât a dus la o revoltă deschisă împotriva guvernului şi la revoltă din partea diferitelor contingente militare care au căutat să se alăture micilor forţe germane din Africa de Sud-Vest.
Rebelii au fost înăbuşiţi, iar mii dintre susţinătorii lor şi-au pierdut drepturile politice timp de zece ani.
Botha şi, mai mult, Smuts au jucat roluri importante în Cabinetul Imperial de Război din Londra şi la Conferinţa de Pace din 1919. Primul a murit imediat ce s-a întors acasă, lăsându-l pe Smuts, în calitate de prim-ministru, să se confrunte cu problemele acute postbelice. Prăbuşirea economică din 1920-1923 a fost deosebit de gravă în Africa de Sud, deoarece pieţele de pene de struţ şi diamante au fost distruse, pieţele de aur şi export au fost grav afectate, iar anii de secetă au fost predominanţi. Eforturile de a reduce costurile în mine prin creşterea utilizării forţei de muncă native au dus la greve şi, în cele din urmă, la revoluţia Rand sau greva minerilor (1922). Peste 200 de rebeli au fost ucişi. Drept urmare, popularitatea lui Smuts în propria sa ţară a atins un nivel minim exact în momentul în care era lăudat aproape zilnic în Anglia ca unul dintre cei mai mari oameni ai lumii.
Aceste schimbări politice în afacerile interne ale Africii de Sud nu au contribuit prea mult la ameliorarea problemelor economice şi

sociale acute cu care se confrunta ţara respectivă. Dimpotrivă, acestea s-au agravat an de an.
În 1921, Uniunea avea doar 1,5 milioane de albi, 4,7 milioane de nativi, 545 de mii de mulatri şi 166 de mii de indieni. Până în 1936, albii crescuseră cu doar o jumătate de milion, în timp ce numărul nativilor crescuse cu aproape două milioane. Aceşti nativi trăiau în rezervaţii inadecvate şi deteriorate sau în mahalale urbane oribile şi erau drastic restricţionaţi în ceea ce priveşte mişcările, reşedinţa sau oportunităţile economice şi aproape că nu aveau drepturi politice sau chiar civile. Până în 1950, majoritatea muncitorilor nativi din Johannesburg locuiau într-o suburbie îndepărtată, unde 90.000 de africani erau înghesuiţi pe 600 de acri de barăci fără salubritate, aproape fără apă curentă şi cu un serviciu de transport public atât de inadecvat încât trebuiau să stea la coadă ore întregi pentru a lua un autobuz spre oraş pentru a lucra. În acest fel, nativii au fost treptat „detribalizaţi", abandonând loialitatea faţă de propriile obiceiuri şi credinţe (inclusiv religia) fără a-şi asuma obiceiurile sau credinţele albilor. Situatie creata în general din cauza obstacolelor plasate în calea lor către educaţie sau proprietate. Rezultatul a fost că nativii au fost constant marginalizati până la punctul în care li s-a negat orice oportunitate, cu excepţia intreţinerii şi reproducerii animalelor fermierilor. Aproape jumătate dintre albi şi mulţi dintre negri erau fermieri, dar practicile agricole erau atât de deplorabile încât deficitul de apă şi eroziunea au crescut cu o rapiditate înspăimântătoare, iar râurile care curgeau constant în 1880 au dispărut în mare parte până în 1950. Pe măsură ce terenurile au devenit prea aride pentru a fi cultivate, acestea au fost transformate în zone de păşunat, în special sub impulsul preţurilor ridicate ale lânii în timpul celor două mari războaie, dar solul a continuat să se tranforme in praf. Din cauza nivelului de trai scăzut al negrilor, exista o piaţă internă redusă, fie pentru produsele agricole, fie pentru bunurile industriale. Drept urmare, majoritatea produselor muncii atât a negrilor, cât şi ale albilor au fost exportate, încasările fiind folosite pentru a plăti bunuri care nu erau disponibile local sau pentru articole de lux pentru albi. Dar cea mai mare parte a comerţului legat de exporturi era precară. Minele de aur şi minele de diamante galerii atât de adânci (sub nivelul de 7.000 de picioare) încât costurile au crescut brusc, în timp ce cererea pentru ambele

produse fluctua mult, deoarece niciuna dintre resurse nu era o necesitate a vieţii. Cu toate acestea, în fiecare an, peste jumătate din producţia anuală a bunurilor Uniunii era exportată, aproximativ o treime din total fiind reprezentată de aur.
Problema fundamentală era lipsa forţei de muncă, nu atât lipsa mâinii de lucru, cât nivelul scăzut de productivitate a acesteia. Aceasta, la rândul ei, rezulta din lipsa de capitalizare şi din restricţiile care refuzau să permită forţei de muncă native să devină calificată. Mai mult, preţul redus al forţei de muncă necalificate, în special la ferme, însemna că cea mai mare parte a muncii era lăsată în seama negrilor, iar majoritatea albilor aveau preocupari total opuse muncii. Albii necalificaţi, care nu doreau şi nu puteau concura ca forţă de muncă cu negrii, au devenit „albii săraci" indolenţi. La sfârşitul Războiului Boer, Grădiniţa lui Milner avea, la suma de 3 milioane de lire sterline prevăzută prin tratatul de pace, care urma să fie folosită pentru a readuce familiile boere din lagărele de concentrare la fermele lor. Aceştia au fost şocaţi să descopere că o zecime dintre boeri erau „albi săraci" si nu aveau pământ şi nici nu-l doreau. Grădiniţa a decis că această situaţie tristă rezulta din concurenţa forţei de muncă ieftine de culoare, o concluzie care a fost încorporată în raportul unei comisii înfiinţate de Selborne pentru a studia problema.
Acest faimos Raport al Comisiei pentru Sărăcie din Transvaal, publicat în 1908, a fost scris de Philip Kerr (Lothian) şi republicat de guvernul Uniunii douăzeci de ani mai târziu. Cam în aceeaşi perioadă, grupul s-a convins că forţa de muncă de culoare nu numai că demoraliza forţa de muncă albă şi o împiedica să dobândească abilităţile fizice necesare pentru autosuficienţă şi un moral personal ridicat, dar şi ca persoanele de culoare erau capabile să înveţe astfel de abilităţi la fel de bine ca şi albii. După cum a exprimat Curtis în 1952: „Am ajuns să văd cum reacţionează bariera de culoare asupra albilor şi negrilor. Scutiţi de munca corvoadă prin obicei şi lege, albii nu dobândesc nicio îndemânare în meşteşuguri, deoarece şcoala îndemânarii este corvoada. Negrii, făcând corvoadă, dobândesc îndemânare. Toate lucrările calificate din mine, cum ar fi forarea rocilor, erau efectuate de mineri importaţi din Cornwall, care lucrau conform barierei de culoare. Forezele grele erau reparate şi utilizate sub îndrumarea lor de către nativi. Aceşti mineri din Cornwall câştigau 1 liră sterlină pe zi

nativii aproximativ 2 şilingi. Minerii din Cornwall au intrat în grevă pentru salarii mai mari, dar negrii, care, făcând corvoada, învăţaseră cum să lucreze forezele, au menţinut minele în funcţiune la un cost mai mic." Prin urmare, grupul Milner-Masa Rotunda a elaborat o schemă pentru a rezerva porţiunile tropicale ale Africii la nord de râul Zambezi pentru nativi, în condiţii atât de atractive încât negrii de la sud de râu să fie atraşi să migreze spre nord. Aşa cum Curtis şi-a imaginat acest plan, un stat internaţional sau un organism administrativ care„ar prelua dependenţele britanice, franceze, belgiene şi portugheze din Africa tropicală...
Politica sa ar fi înfiinţarea la nord de Zambezi a unui Dominion al Negrilor în care negrii să poată deţine pământuri, să exercite profesii şi să se afle pe picior de egalitate cu albii. Consecinţa inevitabilă ar fi că muncitorii negri de la sud de Zambezi ar emigra rapid din Africa de Sud şi i-ar lăsa pe albii sud-africani să-şi facă propria dârvală**,** , ceea ce ar fi salvarea albilor." Deşi acest proiect nu a fost realizat, el oferă cheia politicilor britanice privind nativii şi centrul-africani din 1917 încoace. De exemplu, în 1937-1939, Marea Britanie a depus multe eforturi zadarnice pentru a negocia o soluţionare a revendicărilor coloniale ale Germaniei în baza căreia Germania ar renunţa pentru totdeauna la revendicările sale asupra Tanganyikai şi i s-ar permite să participe ca membru al unei administraţii internaţionale a întregii Africi tropicale (inclusiv Congo Belgian şi Angola portugheză, precum şi teritoriul britanic şi francez) ca o singură unitate în care drepturile nativilor ar fi primordiale.
Tradiţia britanică de conduită corectă faţă de nativi şi non-albi, în general, se regăsea cel mai frecvent în rândul celor mai educaţi din clasa superioară engleză şi în rândul acelor grupuri din clasa inferioară, cum ar fi misionarii, unde influenţele religioase erau cele mai puternice. Această tradiţie a fost mult întărită de acţiunile grupului Rhodes-Milner, în special după 1920. Rhodes a stârnit o considerabilă nemulţumire în rândul albilor din Africa de Sud când a anunţat că programul său includea „drepturi egale pentru toţi oamenii civilizaţi la sud de Zambezi" şi a continuat să indice că „oamenii civilizaţi" îi includeau şi pe negrii ambiţioşi şi alfabetizaţi. Când Milner a preluat statele boere în 1901, a încercat să urmeze aceeaşi politică. Tratatul de pace din 1902 promitea că votul nativ

nu va fi impus burilor învinşi, dar Milner a încercat să organizeze guvernele municipalităţilor, începând cu Johannesburg, astfel încât nativii să poată vota. Acest lucru a fost blocat de Grădiniţă (condusă de Curtis, care a fost responsabil de reorganizarea municipală în perioada 1901-1906), deoarece considerau că reconcilierea cu burii, ca o premergătoare unei Uniuni Sud-Africane, este mai urgentă. În mod similar, Smuts, ca figură politică principală în Africa de Sud după 1910, a trebuit să minimizeze drepturile nativilor pentru a câştiga sprijinul muncitorilor boeri şi englezi pentru restul programului său.
Grupul Rhodes-Milner, însă, se afla într-o poziţie mai bună pentru a-şi pune în aplicare planurile în porţiunile neautoguvernate ale Africii din afara Uniunii. În Africa de Sud, cele trei protectorate native Swaziland, Bechuanaland şi Basutoland au fost păstrate de autorităţile imperiale ca zone unde drepturile native erau primordiale şi unde formele de viaţă tribale puteau fi menţinute cel puţin parţial. Cu toate acestea, anumite obiceiuri tribale, cum ar fi cele care impuneau unui tânăr să-şi dovedească bărbăţia prin suferinţe inumane sau prin angajarea în război sau furtul de vite înainte de a putea să se căsătorească sau să devină membru cu drepturi depline al tribului, au trebuit să fie reduse. Acestea au fost înlocuite în secolul al XX-lea de obiceiul de a lucra în minele din Africa de Sud ca muncitori contractuali pentru o perioadă de ani. O astfel de muncă era la fel de oneroasă şi ucigătoare ca războiul tribal anterior, deoarece decesele cauzate de boli şi accidente erau foarte mari. Dar, trecând prin acest test timp de aproximativ cinci ani, supravieţuitorii au obţinut suficiente economii pentru a le permite să se întoarcă la triburile lor şi să cumpere suficiente vite şi soţii care să-i întreţină ca membri cu drepturi depline ai tribului pentru restul zilelor lor.
Din păcate, această procedură nu a dus la practici agricole bune, ci mai degrabă la suprapăşunat, secetă şi eroziune crescândă şi o presiune demografică mare în rezervaţiile native. De asemenea, a lăsat minele fără nicio ofertă asigurată de forţă de muncă, astfel încât a devenit necesară recrutarea de forţă de muncă contractuală tot mai spre nord. Eforturile guvernului Uniunii de a stabili limite nordice dincolo de care recrutarea forţei de muncă era interzisă au dus la controverse cu angajatorii, modificări frecvente ale reglementărilor şi evaziuni pe scară largă.

Ca o consecință a unui acord încheiat de Milner cu autoritățile portugheze, aproximativ un sfert dintre nativii care lucrau în minele sud-africane proveneau din Africa de Est portugheză chiar și în anul 1936.

Formarea Commonwealth-ului, 1910-1926

Imediat ce Africa de Sud a fost unificată în 1910, grădinița lui Milner s-a întors la Londra pentru a încerca să federalizeze întregul imperiu prin aceleași metode. Se grăbeau să realizeze acest lucru înainte de războiul cu Germania, despre care credeau că se apropie. Cu banii lui Abe Bailey, au fondat Masa Rotundă sub conducerea lui Kerr (Lothian), s-au întâlnit în conclave formale prezidate de Milner pentru a decide soarta imperiului și au recrutat noi membri în grupul lor, în principal de la New College, unde Milner era membru. Printre noii recruți care au inclus si un istoric s-au numărat, F. S. Oliver, (Sir) Alfred Zimmern, (Sir) Reginald Coupland, Lord Lovat și Waldorf (Lord) Astor. Curtis și alții au fost trimiși în întreaga lume pentru a organiza grupuri ale Mesei Rotunde în principalele dependențe britanice.

Timp de mai mulți ani (1910-1916), grupurile Masei Rotunde au lucrat cu disperare pentru a găsi o formulă acceptabilă pentru federalizarea imperiului. Trei cărți și numeroase articole au rezultat din aceste discuții, dar treptat a devenit clar că federația nu era acceptabilă pentru dependențele vorbitoare de limbă engleză. Treptat, s-a decis dizolvarea tuturor legăturilor formale dintre aceste dependențe, cu excepția, poate, a loialității față de Coroană, și să se bazeze pe perspectiva comună a englezilor pentru a menține imperiul unit. Aceasta a implicat schimbarea numelui „Imperiul Britanic" în „Comunitatea Națiunilor", așa cum este în titlul cărții lui Curtis din 1916, acordând principalelor dependențe, inclusiv India și Irlanda, independența lor completă (dar treptat - și gratuit, mai degrabă decât prin constrângere), lucrând pentru a aduce Statele Unite mai aproape de această orientare și căutând să consolideze legăturile intangibile ale sentimentelor prin propagandă între liderii financiari, educaționali și politici din fiecare țară. Eforturile de a aduce dependențele într-o relație mai strânsă cu țara mamă nu erau nicidecum noi în 1910 și nici nu au fost susținute doar de grupul Rhodes-Milner. Cu toate acestea, acțiunile acestui grup au fost omniprezente. Performanța militară slabă a forțelor britanice în timpul Războiului Boer a dus la crearea unei comisii

pentru a investiga Războiul din Africa de Sud, cu Lord Esher (Brett) ca preşedinte (1903). Printre alte aspecte, această comisie a recomandat crearea unui Comitet permanent de Apărare Imperială. Esher a devenit preşedinte (neoficial) al acestui comitet, deţinând funcţia pentru tot restul vieţii sale (1905-1930). El a reuşit să înfiinţeze un Stat Major Imperial în 1907 şi să obţină o reorganizare completă a forţelor militare din Noua Zeelandă, Australia şi Africa de Sud, astfel încât acestea să poată fi încorporate în forţele imperiale în caz de urgenţă (1909-1912). În cadrul comitetului, el a creat un secretariat competent care a cooperat loial cu grupul Rhodes-Milner ulterior. Printre aceşti oameni s-au numărat (Sir) Maurice (mai târziu Lord) Hankey şi (Sir) Ernest Swinton (care a inventat tancul în 1915). Când, în 1916-1917, Milner şi Esher au convins Cabinetul să creeze un secretariat pentru prima dată, sarcina a fost în mare parte încredinţată acestui secretariat de către Comitetul pentru Apărare Imperială. Astfel, Hankey a fost secretar al comitetului timp de treizeci de ani (1908-1938), al Cabinetului timp de douăzeci şi doi de ani (1916-1938), funcţionar al Consiliului Privat timp de cincisprezece ani (1923-1938), secretar general al celor cinci conferinţe imperiale ţinute între 1921 şi 1937, secretar al delegaţiei britanice la aproape fiecare conferinţă internaţională importantă ţinută între Conferinţa de la Versailles din 1919 şi Conferinţa de la Lausanne din 1932 şi unul dintre principalii consilieri ai guvernelor conservatoare după 1939.

Până în 1907, porţiunile de peste mări ale Imperiului (cu excepţia Indiei) comunicau cu guvernul imperial prin intermediul secretarului de stat pentru colonii. Pentru a completa această relaţie, conferinţe ale prim-miniştrilor coloniilor autonome au avut loc la Londra pentru a discuta probleme comune în 1887, 1897, 1902, 1907, 1911, 1917 şi 1918. În 1907 s-a decis organizarea unor astfel de conferinţe la fiecare patru ani, numirea coloniilor autonome „Dominioane” şi ocolirea Secretarului Colonial prin înfiinţarea unui nou Departament al Dominionurilor. Influenţa lui Ruskin, printre altele, a putut fi observată în accentul pus de Conferinţa Imperială din 1911 pe faptul că Imperiul se baza pe un triplu fundament: (1) statul de drept, (2) autonomia locală şi (3) tutela intereselor şi averilor acelor supuşi care nu îşi atinseseră încă autonomia.

Conferinţa din 1915 nu a putut fi ţinută din cauza războiului, dar

imediat ce Milner a devenit unul dintre cei patru membri ai Cabinetului de Război în 1915, influenţa sa a început să se facă simţită peste tot. Am menţionat că a înfiinţat un secretariat de cabinet în 1916-1917, format din doi protejaţi ai lui Esher (Hankey şi Swinton) şi doi ai sai (secretarii săi, Leopold Amery şi W. G. A. Ormsby-Gore, mai târziu Lord Harlech). În acelaşi timp, i-a dat prim-ministrului, Lloyd George, un secretariat din partea Mesei Rotunde, format din Kerr (Lothian), Grigg (Lord Altrincham), W. G. S.Adams (membru al Colegiului All Souls) şi Astor. El a creat un Cabinet Imperial de Război prin adăugarea de prim-miniştri din Dominion (în special Smuts) la Cabinetul de Război al Regatului Unit. De asemenea, tot el a convocat Conferinţele Imperiale din 1917 şi 1918 şi a invitat dominioanele să stabilească miniştri rezidenţi la Londra. După ce războiul s-a încheiat în 1918, Milner a preluat funcţia de secretar de stat al Coloniilor, avându-l pe Amery ca asistent, a negociat un acord care asigura independenţa Egiptului, si a stabilit o nouă constituţie de autoguvernare în Malta, l-a trimis pe Curtis în India (unde a elaborat principalele prevederi ale Legii Guvernului Indiei din 1919), l-a numit pe Curtis în funcţia de consilier pentru afaceri irlandeze (unde a jucat un rol important în acordarea statutului de dominion Irlandei de Sud în 1921), a acordat Canadei permisiunea de a stabili relaţii diplomatice separate cu Statele Unite (primul ministru fiind ginerele celui mai apropiat colaborator al lui Milner în cadrul Trustului Rhodes) şi a convocat Conferinţa Imperială din 1921.
În acest deceniu 1919-1929, grupul Rhodes-Milner a dat principalul impuls către transformarea Imperiului Britanic în Commonwealth-ul Naţiunilor şi lansarea Indiei pe calea către o autoguvernare responsabilă. Crearea grupurilor Mesei Rotunde de către Grădiniţa lui Milner în 1909-1913 a deschis o nouă viziune în ambele domenii, deşi întregul grup era atât de secretos încât, chiar şi astăzi, mulţi studenţi apropiaţi ai subiectului nu sunt conştienţi de semnificaţia sa. Aceşti oameni îşi formaseră dezvoltarea intelectuală la Oxford pe baza oraţiei funerare a lui Pericle, aşa cum este descrisă într-o carte a unui membru al grupului, The Greek Commonwealth (1911) de (Sir) Alfred Zimmern, pe baza lucrării lui Edmund Burke Despre concilierea cu America, pe a lucrării lui Sir J. B. Seeley Dezvoltarea politicii britanice, pe a lucrării lui A. V.Dicey Legea şi obiceiul Constituţiei şi pe a lucrării

„Predica de pe Munte” din Noul Testament. Aceasta din urmă a avut o influenţă deosebită asupra lui Lionel Curtis. El avea o convingere fanatică că, prin spiritul potrivit şi organizarea adecvată (autoguvernare locală şi federalism), Împărăţia lui Dumnezeu putea fi stabilită pe pământ. Era sigur că, dacă oamenilor li se acordă încredere chiar şi puţin mai mult decât merită, aceştia ar reacţiona dovedindu-se demni de o astfel de încredere. După cum a scris în Problema Commonwealth-ului (1916), „dacă puterea politică este acordată grupurilor înainte ca acestea să fie potrivite, acestea vor tinde să se ridice la nivelul nevoilor”. Acesta a fost spiritul pe care grupul lui Milner a încercat să-l folosească faţă de buri în 1902-1910, faţă de India în 1910-1947 şi, din păcate, faţă de Hitler în 1933-1939. Acest punct de vedere a fost reflectat în cele trei volume ale lui Curtis despre istoria lumii, publicate sub titlul Civitas Dei în 1938. În cazul lui Hitler, cel puţin, aceste idealuri înalte au dus la dezastru; acesta pare să fie şi cazul în Africa de Sud; dacă acest grup a reuşit să transforme Imperiul Britanic într-un Commonwealth al Naţiunilor sau pur şi simplu a reuşit să distrugă Imperiul Britanic nu este încă clar, dar fiecare varianta pare la fel de probabilă ca cealaltă.

Faptul că aceste idei nu erau doar cele ale lui Curtis, ci erau susţinute de grup în ansamblu, va fi clar pentru toţi cei care îl studiază. Când Lord Lothian a murit la Washington în 1940, Curtis a publicat un volum de discursuri ale sale şi a inclus necrologul pe care Grigg îl scrisese pentru Masa Rotundă. Despre Lothian spunea: „El susţinea că oamenii ar trebui să se străduiască să construiască Împărăţia Cerurilor aici, pe acest pământ, şi că conducerea în această sarcină trebuie să revină în primul rând popoarelor vorbitoare de limbă engleză.” Alte atitudini ale acestui grup influent pot fi deduse din câteva citate din patru cărţi publicate de Curtis în 1916-1920: „Statul de drept, în contrast cu statusul unui individul, este semnul distinctiv al Commonwealth-ului. În despotisme, guvernul se bazează pe autoritatea conducătorului sau a puterii invizibile şi incontrolabile din spatele lui.

Într-un Commonwealth(Comunitate a Natiunilor), conducătorii îşi derivă autoritatea din lege şi legea din perspectiva opiniei publice care are competenta să o schimbe... Ideea că principiul Commonwealth-ului implică votul universal trădează o ignoranţă a

naturii sale reale. Acest principiu înseamnă pur şi simplu că guvernarea se bazează pe datoria cetăţenilor unii faţă de alţii şi trebuie să fie învestită celor care sunt capabili să pună interesele publice mai presus de propriile lor interese... Sarcina de a pregăti pentru libertate rasele care încă nu se pot guverna singure este datoria supremă a celor care pot. Este scopul spiritual pentru care există Commonwealth-ul, şi ordinea materială nu este nimic altceva decât un mijloc pentru a o atinge.... Popoarele Indiei şi Egiptului, nu mai puţin ca şi cele din Insulele şi Dominioanele Britanice, trebuie să fie instruite treptat în gestionarea afacerilor lor naţionale... Întregul efect al războiului din 1914-1918 a fost acela a a fost de a aduce mişcările create de mult catre un punct culminant... Tovărăşia armelor s-a intensificat... un resentiment mocnit îndelungat împotriva presupunerii că europenii sunt predestinaţi să domine restul lumii.Fiecare parte a Asiei şi Africii, izbucneşte în flăcări... Personal, consider această provocare la adresa îndelungatei pretenţii incontestabile a omului alb de a domina lumea ca fiind inevitabilă şi sănătoasă, în special pentru noi înşine... Lumea se află în chinurile care preced creaţia sau moartea. Întreaga noastră rasă a depăşit statul pur naţional şi, la fel de sigur cum ziua urmează nopţii sau noaptea urmează zilei, va trece fie într-un Commonwealth al Naţiunilor, fie într-un imperiu al sclavilor. „Iar problema acestor agonii e o responsabilitate a noastra."

În acest spirit, grupul Rhodes-Milner a încercat să elaboreze planuri pentru o federaţie a Imperiului Britanic în perioada 1909-1916. Treptat, acest proiect a fost înlocuit sau amânat în favoarea Commonwealth-ului un proiect de liberă cooperare. Se pare că Milner a acceptat obiectivul mai puţin important după o întâlnire, sponsorizată de Asociaţia Parlamentară a Imperiului, din 28 iulie 1916, la care a schiţat proiectul unei federaţii cu multe referinţe la scrierile lui Curtis, dar a constatat că niciun membru al Dominionului prezent nu l-ar fi acceptat. La Conferinţa Imperială din 1917, sub îndrumarea sa, s-a hotărât că „orice reajustare a relaţiilor constituţionale..." „ar trebui să se bazeze pe o recunoaştere deplină a Dominionurilor ca naţiuni autonome ale unui Commonwealth Imperial şi a Indiei ca o porţiune importantă a acestuia, ar trebui să recunoască dreptul Dominionurilor şi al Indiei ca voci adecvate în politica şi relaţiile externe şi ar trebui

să ofere aranjamente eficiente pentru o consultare continuă în toate problemele importante de interes imperial comun." O altă rezoluţie solicita reprezentarea deplină a Indiei în viitoarele Conferinţe Imperiale. Acest lucru a fost realizat în 1918. La această a doua Conferinţă Imperială din timpul războiului, s-a hotărât că prim-miniştrii Dominionurilor ar putea comunica direct cu prim-ministrul Regatului Unit şi că fiecare dominion şi India ar putea stabili miniştri rezidenţi la Londra, care ar avea locuri în Cabinetul Imperial de Război.

Milner a fost principala forţă motivatoare în aceste evoluţii. El spera că Cabinetul Imperial de Război va continua să se întrunească anual după război, dar acest lucru nu s-a întâmplat.

În aceşti ani 1917-1918, a fost elaborată o declaraţie care stabilea independenţa completă pentru dominioane, cu excepţia loialităţii faţă de coroană. Aceasta nu a fost emisă decât în 1926. În schimb, pe 9 iulie 1919, Milner a emis o declaraţie oficială care spunea: „Regatul Unit şi Dominioanele sunt naţiuni partenere; nu încă de putere egală, dar pentru totdeauna cu statut egal... Singura posibilitate de continuare a Imperiului Britanic este pe baza unui parteneriat absolut şi egal între Regatul Unit şi Dominioane." „Spun asta fără niciun fel de „rezerve." Acest punct de vedere a fost reafirmat în aşa-numita Declaraţie Balfour din 1926 şi a fost promulgat ca lege in Statutul de la Westminster în 1931. B. K. Long din grupul Mesei Rotunde Sud-Africane (care a fost redactor colonial al ziarului The Times în perioada 1913-1921 şi redactor al ziarului lui Rhodes, The Cape Times, în Africa de Sud în perioada 1922-1935) ne spune că prevederile declaraţiei din 1926 au fost convenite în 1917 în timpul Conferinţei Imperiale convocate de Milner.

Acestea au fost formulate de John W. Dafoe, redactor al ziarului Winnipeg Free Press timp de 43 de ani,fiind cel mai influent jurnalist din Canada pentru o mare parte din acea perioadă. Dafoe l-a convins pe prim-ministrul canadian, Sir Robert Borden, să-i accepte ideile şi apoi i-a adus pe Long şi Dawson (redactor la The Times). Dawson a negociat acordul cu Milner, Smuts şi alţii. Deşi Australia şi Noua Zeelandă erau departe de a fi mulţumite, influenţa Canadei şi a Africii de Sud a dus la succesul acordului. Nouă ani mai târziu, acesta a fost emis sub numele de Balfour la o conferinţă convocată de Amery.

Africa de Est, intre 1910-1931

În imperiul dependent, în special în Africa tropicală la nord de râul Zambezi, grupul Rhodes- Milner nu a reușit să-și îndeplinească majoritatea dorințelor, dar a reușit să câștige o largă publicitate pentru ei, în special pentru opiniile lor asupra problemelor native. Acesta a dominat Biroul Colonial din Londra, cel puţin pentru deceniul 1919-1929. Acolo, Milner a fost secretar de stat între 1919-1921 și Amery între 1924-1929, în timp ce postul de subsecretar parlamentar a fost deţinut de trei membri ai grupului pentru cea mai mare parte a deceniului. Publicitatea pentru opiniile lor despre civilizarea băștinașilor și pregătirea lor pentru o eventuală autoguvernare a fost difuzată pe scară largă, nu numai prin surse oficiale, ci și prin organizaţiile academice,de cercetare și jurnalistice pe care le dominau. Ca exemple în acest sens, am putea menţiona scrierile lui Coupland, Hailey, Curtis, Grigg, Amery și Lothian, toţi membri ai Mesei Rotunde. În 1938, Lord Hailey a editat un volum gigantic de 1.837 de pagini numit Un sondaj despre Africa. Această lucrare a fost sugerată pentru prima dată de Smuts la Rhodes House, Oxford, în 1929, a avut o prefaţă de Lothian și un comitet editorial format de Lothian, Hailey, Coupland, Curtis și alţii. Rămâne cea mai importanta carte despre Africa modernă. Aceşti oameni, și alţii, prin intermediul ziarelor The Times, Mesei Rotunde, The Observer,Chatham House și al altor canale, au devenit principala sursă de idei despre problemele coloniale din lumea vorbitoare de limbă engleză. Cu toate acestea, nu au reușit să-și realizeze programul.

În cursul anilor 1920, programul Mesei Rotunde pentru Africa de Est a fost paralizat de o dezbatere asupra priorităţii care ar trebui acordată celor trei aspecte ale proiectului grupului pentru un Dominion al Negrilor la nord de Zambezi. Cele trei părţi erau (1) drepturile nativilor, (2) „Uniunea Mai Aproape” și (3) tutela internaţională. În general, grupul a acordat prioritate Uniunii Mai Aproape (federaţia Kenyei cu Uganda și Tanganyika), dar ambiguitatea ideilor lor despre drepturile nativilor a făcut posibil ca Dr. Joseph H. Oldham, purtător de cuvânt al grupurilor misionare nonconformiste organizate, să organizeze o mișcare de opoziţie de succes la federaţia Africii de Est. În acest efort, Oldham a găsit un aliat puternic în Lordul Lugard și un sprijin considerabil din partea

altor persoane informate, inclusiv Margery Perham.
Participanţii la Masa Rotundă, care nu aveau cunoştinţe directe despre viaţa nativilor sau chiar despre Africa tropicală, erau susţinători devotaţi ai modului de viaţă englezesc şi nu vedeau un beneficiu mai mare acordat nativilor decât să-i ajute să se îndrepte în această direcţie. Totuşi, acest lucru ar distruge inevitabil organizarea tribală a vieţii, precum şi sistemele native de proprietate funciară, care se bazau în general pe deţinerea tribală a pământului. Coloniştii albi erau dornici să vadă aceste lucruri dispărând, deoarece în general doreau să aducă forţa de muncă nativă şi pământurile africane pe piaţa comercială.
Oldham şi Lugard s-au opus acestui lucru, deoarece considerau că ar duce la proprietatea albilor asupra unor suprafeţe mari de teren pe care nativii detribalizaţi şi demoralizaţi ar subzista ca sclavi salariaţi. Mai mult, pentru Lugard, economia în administraţia colonială cerea ca nativii să fie guvernaţi sub sistemul său de „guvernare indirectă" prin intermediul şefilor tribali. Uniunea Mai Aproape a devenit o ţintă controversată în această dispută deoarece implica o creştere treptată a autoguvernării locale, ceea ce ar duce la un grad mai mare de guvernare a coloniştilor albi. Opoziţia faţă de Uniunea Mai Aproape din Africa de Est a reuşit să împiedice acest proiect în ciuda dominaţiei Mesei Rotunde a Biroului Colonial, în principal din cauza refuzului prim-ministrului Baldwin de a acţiona rapid. Aceasta a întârziat schimbarea până la preluarea puterii de către guvernul laburist în 1929; în acesta, influenţa pro-nativă, nonconformistă (în special quakeră) a fost mai puternică.
Problema tutelei a intrat în această controversă deoarece Marea Britanie era obligată, în calitate de Putere cu mandat, să menţină drepturile nativilor în Tanganyika, spre satisfacţia Comisiei Mandatate a Ligii Naţiunilor. Acest lucru a reprezentat un obstacol major în calea eforturilor Mesei Rotunde de a uni Tanganyika cu Kenya şi Uganda într-un Dominion al Negrilor, care s-ar afla sub un cu totul alt tip de tutelă din partea Puterilor Coloniale Africane. În sud, în Rhodesia şi Nyasaland, obsesia Mesei Rotunde pentru federaţie nu a întâmpinat acest obstacol, iar acea zonă a fost în cele din urmă federalizată, în urma protestelor nativilor, în 1953, dar această creaţie, Federaţia Africană Centrală, s-a destrămat din nou în 1964. În mod ciudat, Sistemul de Mandate al Ligii Naţiunilor, care a devenit un astfel de obstacol în calea planurilor Mesei

Rotunde, a fost în mare parte o creaţie a Mesei Rotunde însăşi. Grupul Milner a folosit înfrângerea Germaniei în 1918 ca o oportunitate de a impune o obligaţie internaţională anumitor Puteri de a trata nativii în mod echitabil în regiunile confiscate de la Germania. Această oportunitate a fost de mare importanţă, deoarece chiar în acea perioadă, impulsul anterior în această direcţie, provenit de la misionari, începea să slăbească ca o consecinţă a slăbirii generale a sentimentului religios în cultura europeană.
Principala problemă din Africa de Est a apărut din poziţia coloniştilor albi din Kenya. Deşi această colonie se află direct pe ecuator, zonele muntoase interioare, la o altitudine de 4.000 până la 10.000 de picioare, erau bine adaptate aşezărilor albe şi metodelor agricole europene. Situaţia era periculoasă până în 1920 şi s-a înrăutăţit constant pe măsură ce anii treceau, până când în 1950 Kenya avea cea mai critică problemă a populaţiei native din Africa. Se deosebea de Africa de Sud prin faptul că nu avea autoguvernare,mine bogate sau o populaţie albă divizată, dar avea multe probleme comune, cum ar fi rezervaţiile native supraaglomerate, eroziunea solului şi negrii nemulţumiţi şi detribalizaţi care lucrau pentru salarii mici pe terenuri deţinute de albi. În 1910, avea aproximativ două milioane de negri şi doar 3.000 de albi. Patruzeci de ani mai târziu, avea aproximativ 4 milioane de negri, 100.000 de indieni, 24.000 de arabi şi doar 30.000 de albi (dintre care 40% erau angajaţi guvernamentali). Dar ceea ce le lipsea albilor în număr, ei au compensat prin determinare. Munţii sănătoşi au fost rezervaţi proprietăţii albilor încă din 1908, deşi nu au fost delimitate şi garantate decât în 1939. Erau organizate ca ferme foarte mari,în mare parte nedezvoltate, dintre care existau doar 2.000 care acopereau 10.000 de mile pătrate în 1940.
Multe dintre aceste ferme aveau peste 30.000 de acri şi fuseseră obţinute de la guvern, fie prin cumpărare, fie prin contracte de leasing foarte lungi (999 de ani) doar pentru costuri nominale (chirii de aproximativ doi cenţi pe an pe acru). Rezervele native se însumau la aproximativ 50.000 de mile pătrate de teren în general mai sărac, sau de cinci ori mai mult teren pentru negri, deşi aveau cel puţin de 150 de ori mai mulţi oameni.
Indienii, în principal aflati în comerţ şi meşteşuguri, erau atât de harnici încât au ajuns treptat să deţină majoritatea zonelor

comerciale atât în oraşe, cât şi în rezervaţiile native.
Cele două mari subiecte controversate din Kenya au fost legate de oferta de forţă de muncă şi problema autoguvernării, deşi probleme mai puţin esentiale, precum tehnologia agricolă, salubritatea şi educaţia, au fost de o importanţă vitală. Albii au încercat să crească presiunea asupra nativilor pentru a lucra la fermele albilor, mai degrabă decât să caute să-şi câştige existenţa pe propriile terenuri din rezervatii, forţându-i să plătească impozite în numerar, prin reducerea dimensiunii sau a calităţii rezervelor, prin restricţionarea îmbunătăţirilor tehnicilor agricole native şi prin presiune personală sau politică şi constrângere. Efortul de a folosi constrângerea politică a atins un apogeu în 1919 şi a fost oprit de Milner, deşi grupul său, la fel ca Rhodes în Africa de Sud, era dornic să-i facă pe băştinaşi mai harnici şi mai ambiţioşi prin orice fel de presiuni sociale, educaţionale sau economice.
Coloniştii i-au încurajat pe băştinaşi să trăiască în rezervatii în diverse moduri: de exemplu, permiţându-le să se stabilească ca ocupanţi ilegali pe moşiile albilor în schimbul a cel puţin 180 de zile de muncă pe an primind salariile obişnuite scăzute. Pentru a ajuta atât fermierii din ţară, cât şi pe cei albi, nu numai în Kenya, ci în întreaga lume, Milner a creat, ca organizaţie de cercetare, un Colegiu Imperial de Agricultură Tropicală la Trinidad în 1919.
Ca o consecinţă a diverselor presiuni pe care le-am menţionat, în special a nevoii de a plăti impozite care se ridicau, în medie, probabil, la salariul pe o lună pe an şi, per total, le luau nativilor o sumă mai mare decât cea realizată din vânzarea produselor native, procentul de bărbaţi adulţi care lucrau în afara rezervaţiilor a crescut de la aproximativ 35% în 1925 la peste 80% în 1940. Acest lucru a avut efecte foarte dăunătoare asupra vieţii tribale, a vieţii de familie, a moralităţii nativilor şi a disciplinei familiale, deşi se pare să fi avut efecte benefice asupra sănătăţii şi educaţiei generale a nativilor.
Adevăratul punct crucial al controversei dinaintea revoltei Mau Mau din 1948-1955 a fost problema autoguvernării. Referindu-se la Africa de Sud, coloniştii din Kenya au cerut autoguvernare care să le permită să impună restricţii asupra persoanelor de culoare. Un guvern colonial local a fost organizat sub controlul Biroului Colonial în 1906; aşa cum era de obicei în astfel de cazuri, acesta consta dintr-un guvernator numit asistat de un Consiliu Executiv numit şi

consiliat de un Consiliu legislativ. Acesta din urmă avea, tot ca de obicei, o majoritate de funcţionari şi o minoritate de străini „neoficiali". Abia în 1922, porţiunea neoficială a devenit electivă şi doar în 1949 a devenit o majoritate în întregul corp.
Eforturile de a stabili un element electiv în Consiliul Legislativ în perioada 1919-1923 a dus la o controversă violentă. Proiectul elaborat chiar de consiliu prevedea doar membri europeni aleşi de un electorat european. Milner a adăugat doi membri indieni aleşi de un electorat indian separat.
În controversa rezultată, coloniştii au căutat să obţină planul lor iniţial, în timp ce Londra a căutat o singură listă electorală restricţionată ca mărime de calificările educaţionale şi de proprietate, dar fără a menţiona rasa. Pentru a se opune acestui lucru, coloniştii au organizat un Comitet de Vigilenţă şi au plănuit să cucerească colonia, să-l răpească pe guvernator şi să formeze o republică federală similara cu cea din Africa de Sud.
Din această controversă s-a ajuns în cele din urmă la un compromis, faimoasa Carta Albă a Kenyei din 1923 şi numirea lui Sir Edward Grigg ca guvernator pentru perioada 1925-1931. Compromisul a oferit Kenyei un Consiliu Legislativ format din reprezentanţi ai guvernului imperial, coloniştii albi, indienii, arabii şi un misionar alb care să-i reprezinte pe negri. Cu excepţia coloniştilor şi indienilor, majoritatea acestora au fost nominalizaţi, nu aleşi, dar până în 1949, pe măsură ce numărul membrilor a fost extins, alegerile au fost extinse şi doar membrii oficiali şi cei de culoare (4 din 41) au fost nominalizaţi.
Carta Albă a Kenyei din 1923 a apărut dintr-o problemă specifică într-o singură colonie, dar a rămas declaraţia formală a politicii imperiale în Africa tropicală. Acesta spunea: „În primul rând, Kenya este un teritoriu african, iar Guvernul Majestăţii Sale consideră că este necesar să îşi consemneze cu certitudine opinia chibzuită că interesele nativilor africani trebuie să fie primordiale şi că, dacă şi când aceste interese şi interesele raselor imigrante ar intra în conflict, primele ar trebui să prevaleze... În administrarea Kenyei, Guvernul Majestăţii Sale se consideră ca exercitând o obligatie în numele populaţiei africane şi nu este în măsură să delege sau să împărtăşească această încredere, al cărei obiect poate fi definit ca fiind protejarea şi dezvoltarea raselor native."
Ca urmare a acestor probleme din Kenya şi a invadării continue a

coloniştilor albi asupra rezervaţiilor native, Amery a trimis unul dintre cei mai importanţi membri ai grupului lui Milner în colonie în calitate de guvernator şi comandant şef. Acesta era Sir Edward Grigg (Lord Altrincham), care fusese membru al grădiniţei Milner, redactor al publicaţiilor The Round Table şi The Times (1903-1905, 1908-1913), secretar al lui Lloyd George şi al Rhodes Trustees (1923-1925) şi un prolific scriitor despre afacerile imperiale, coloniale şi externe britanice. În Kenya, a încercat să protejeze rezervele native în timp ce îi forţa pe nativi să dezvolte obiceiuri de muncă prin truda constantă, să mute atenţia albilor de la problemele politice la cele tehnice, cum ar fi agricultura, şi să lucreze pentru consolidarea Africii tropicale într-o singură unitate teritorială.
În 1930, el a impus prin Legislatura Colonială adoptarea Ordonanţei privind Trustul Funciar Nativ, care garanta rezervele native. Dar aceste rezerve au rămas inadecvate şi au fost din ce în ce mai afectate de practicile agricole primitive. Abia în 1925 au început eforturi susţinute pentru a îmbunătăţi astfel de practici ale nativilor. Cam în aceeaşi perioadă s-au depus eforturi pentru a extinde utilizarea instanţelor native, a consiliilor consultative native şi pentru a-i instrui pe nativi pentru un serviciu administrativ. Toate acesta a avut un succes lent, variat şi (în general) indiferent, în principal din cauza reticenţei nativilor de a coopera şi a suspiciunii crescânde a nativilor faţă de motivele oamenilor albi, chiar şi atunci când aceşti albi erau dornici să ajute. Principala cauză a acestor suspiciuni crescânde (care în unele cazuri au atins un nivel psihotic) pare a fi setea insaţiabilă a nativilor pentru religie şi convingerea lor că albii erau ipocriţi care propovăduiau o religie pe care nu o respectau, erau trădători ai învăţăturilor lui Hristos şi o foloseau pentru a-i controla pe nativi şi a le trăda interesele, la adapostul unor idei religioase pe care albii înşişi nu le implementau în practică.

India până în 1926

În deceniul 1910-1920, cele mai mari două probleme cu care s-a confruntat crearea unei Comunităţi a Naţiunilor au fost India şi Irlanda. Nu există nicio îndoială că India a oferit un puzzle infinit mai complex, deoarece era mai îndepărtata şi mai puţin clar conceputa,decât Irlanda.
Când Compania Britanică a Indiilor Orientale a devenit puterea

dominantă în India pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Imperiul Mogul se afla în ultimele etape ale dezintegrării.
Conducătorii provinciali aveau doar titluri nominale, suficiente pentru a le aduce comori imense sub formă de impozite şi rente, dar, în general, le lipsea fie voinţa, fie puterea de a menţine ordinea. Cei mai viguroşi încercau să-şi extindă domeniile în detrimentul celor mai slabi, oprimând ţărănimea iubitoare de pace în acest proces, în timp ce orice putere legală era contestată de bande de parveniţi nomazi şi triburi jefuitoare. Dintre aceste triburi încăpăţânate, cel mai important a fost Maratha. Aceştia au devastat sistematic o mare parte din India central-sudică în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, forţând fiecare sat să cumpere imunitate temporară la distrugere, dar reducând constant capacitatea ţărămilor rurale de a le satisface cerinţele din cauza macelului şi dezorganizarii economică pe care o lăsau în urma lor. Până în 1900, doar o cincime din terenul din aceste zone era cultivat.
Deşi Compania Indiilor de Est era o firmă comercială, interesată în primul rând de profituri şi, prin urmare, reticentă în a-şi asuma un rol politic în acest peisaj rural haotic, a trebuit să intervină în mod repetat pentru a restabili ordinea, înlocuind un conducător nominal cu altul şi chiar preluând guvernarea acelor zone în care era mai direct implicată. În plus, lăcomia multora dintre angajaţii săi i-a determinat să intervină ca puteri politice pentru a devia către propriile buzunare o parte din fabuloasa bogăţie pe care o vedeau curgând. Din aceste două motive, zonele aflate sub conducerea companiei, deşi nu erau invecinate, s-au extins constant până când, în 1858, acopereau trei cincimi din ţară. În afara zonelor britanice existau peste cinci sute de domenii princiare, unele nu mai mari decât un singur sat, dar altele la fel de extinse ca unele state din Europa.
În acest moment, în 1857-1858, o insurecţie bruscă şi violentă a forţelor native, cunoscută sub numele de Marea Revoltă, a dus la sfârşitul Imperiului Mogul şi al Companiei Indiilor de Est, guvernul britanic preluând activităţile lor politice. Din aceasta au decurs o serie de consecinţe importante. Anexarea principatelor native a încetat, lăsând 562 de principate în afara Indiei Britanice, dar sub protecţia britanică şi supuse intervenţiei britanice pentru a asigura o bună guvernare;iar în India Britanică însăşi, guvernare a devenit din ce în ce mai dominantă, iar profitul comercial în scădere pentru

întreaga perioadă 1858-1947; prestigiul politic britanic a atins noi culmi între 1858 şi 1890 şi apoi a început să scadă, eşuând precipitat în 1919-1922.
Sarcina unei bune guvernări în India nu a fost una uşoară. În acest mare subcontinent, cu o populaţie care reprezenta aproape o cincime din rasa umană, se găsea o diversitate aproape incredibilă de culturi, religii, limbi şi comportamente.
Pana şi în anul 1950, locomotivele moderne legau oraşele mari cu producţie industrială avansată, trecând prin jungle locuite de tigri, elefanţi şi triburi păgâne primitive. Populaţia, care a crescut de la 284 de milioane în 1901 la 389 de milioane în 1941 şi a ajuns la 530 de milioane în 1961, vorbea peste o duzină de limbi majore, împărţite în sute de dialecte, şi era membră a zeci de credinţe religioase antitetice. În 1941, existau 255 de milioane de hinduşi, 92 de milioane de musulmani, 6,3 milioane de creştini, 5,7 milioane de sikhi, 1,5 milioane de jainişti şi aproape 26 de milioane de animişti (religie care atribuie un suflet animalelor, fenomenelor şi obiectelor naturale) păgâni de diferite feluri. **În plus, hinduşii şi chiar unii dintre non-hinduşi erau împărţiţi în patru caste ereditare majore, subdivizate în mii de subcaste, plus un grup inferior de proscrisi („intangibilii"), care însumau cel puţin 30 de milioane de persoane în 1900 şi dublul acestui număr în 1950.** Aceste mii de grupuri erau endogame, practicau activităţi economice ereditare, aveau frecvent semne distinctive sau îmbrăcăminte şi, de obicei, le era interzis să se căsătorească, să mănânce sau să bea sau chiar să se asocieze cu, persoane de castă diferită. Acestora le era, în general, interzis să intre în contact, chiar şi indirect, cu membrii altor grupuri şi, în consecinţă, le era interzis să intre în multe temple sau clădiri publice, să scoată apă din fântânile publice, chiar şi să-şi lase umbrele să cadă asupra oricărei persoane dintr-un grup diferit şi erau supuşi altor numeroase restricţii, toate menite să evite o poluare personală care putea fi înlăturată doar prin ritualuri religioase de diferite grade de concepere. Majoritatea subcastelor erau grupuri ocupaţionale care acopereau tot felul de activităţi, astfel încât existau grupuri ereditare de colecţionari de ritualuri, hoţi, tâlhari de drumul mare sau ucigaşi (bătăuşi), precum şi fermieri, pescari, , traficanţi de droguri sau topitori de cupru. Pentru majoritatea popoarelor din India, casta era cel mai important fapt al vieţii, introducandu-le

individualitatea într-un grup din care nu puteau scăpa niciodată şi reglându-le toate activităţile de la naştere până la moarte.
Ca urmare, India, chiar şi în 1900, era o societate în care statutul era dominant, fiecare individ având un loc într-un grup care, la rândul său, avea un loc în societate. Acest loc, cunoscut de toţi şi acceptat de toţi, funcţiona după proceduri stabilite în relaţiile sale cu alte grupuri, astfel încât să existe, în ciuda diversităţii, un minim de fricţiuni intergrupale şi o anumită toleranţă paşnică, atâta timp cât eticheta intergrup era cunoscută şi acceptată.
Diversitatea grupurilor sociale şi a credinţelor s-a reflectat în mod natural într-o gamă extraordinar de largă de comportamente sociale, de la cele mai degradante şi bestiale activităţi bazate pe superstiţii grosolane până la niveluri şi mai uimitoare de sacrificiu spiritual exaltat şi cooperare.
Deşi britanicii s-au abţinut de la a interveni în practicile religioase, în cursul secolului al XIX-lea, au abolit sau au redus considerabil practica tâlhariei (în care o castă secretă strangula străinii în onoarea zeiţei Kali), a suttee-ului (în care văduva unui hindus decedat era aşteptată să se sacrifice pe rugul său funerar), a pruncuciderii, a prostituţiei în temple şi a căsătoriilor cu copii. La cealaltă extremă, majoritatea hinduşilor s-au abţinut de la orice violenţă; mulţi aveau un asemenea respect pentru viaţă încât nu mâncau carne, nici măcar ouă, în timp ce câţiva au dus această credinţă atât de departe încât nu ar molesta o cobră pe cale să atace, un ţânţar pe cale să înţepe sau chiar să se plimbe noaptea, dacă ar exista riscul sa călce fără să ştie pe o furnică sau un vierme.
Hinduşii, care considerau vacile atât de sacre încât cea mai gravă crimă era provocarea morţii (chiar şi accidental) a unei bovine, permitea milioanelor de astfel de animale să se deplaseze libere prin ţară, în detrimentul curăţeniei sau al standardului de viaţă, nu purtau încălţăminte de piele şi preferau să moară decât să guste carne de vită, mâncau carne de porc şi se asociau zilnic cu musulmani care mâncau carne de vită, dar considerau porcii dezgustatori. În general, majoritatea indienilor trăiau în sărăcie lucie şi lipsuri; doar aproximativ unul din o sută putea citi în 1858, în timp ce considerabil mai puţini puteau înţelege limba engleză. Majoritatea covârşitoare la acea vreme erau ţărani, apăsaţi de taxe şi chirii oneroase,izolaţi în sate mici neconectate de drumuri şi

decimaţi la intervale neregulate de foamete sau boli.
Conducerea britanică din perioada 1858-1947 a legat India prin căi ferate, drumuri şi linii telegrafice. Aceasta a adus ţara în contact cu lumea occidentală şi, în special, cu pieţele mondiale, prin stabilirea unui sistem monetar uniform, conexiuni cu vapoare cu aburi din Europa prin Canalul Suez, conexiuni prin cablu în întreaga lume şi utilizarea limbii engleze ca limbă de guvernare şi administrare. Cel mai important, Marea Britanie a stabilit statul de drept, egalitatea în faţa legii şi o tradiţie de echitate judiciară pentru a înlocui vechea practică a inegalităţii şi a violenţei arbitrare. Un un anumit grad de eficienţă şi o anumită energie ambiţioasă, chiar dacă nemulţumitoare, îndreptată spre schimbare au înlocuit vechea resemnare abjectă faţă de soarta inevitabilă.
Sistemele poştale, telegrafice şi feroviare moderne au început toate înca din anul 1854. Primul a crescut la asemenea dimensiuni încât, la izbucnirea războiului în 1939, a gestionat peste un miliard de corespondenţe şi patruzeci de milioane de rupii în mandate poştale în fiecare an. Calea ferată a crescut de la 100 de mile în 1855 la 9.000 de mile în 1880, la 25.000 de mile în 1901 şi la 43.000 în 1939. Acesta fiind al treilea sistem feroviar ca mărime din lume, transporta 600 de milioane de pasageri şi 10 milioane de tone de marfă pe an. Cam în aceeaşi perioadă, drumurile de pământ din 1858 fuseseră parţial înlocuite cu peste 480.000 de mile de autostrăzi, dintre care doar aproximativ un sfert puteau fi clasificate ca fiind de primă clasă. Din 1925 încoace, aceste autostrăzi au fost folosite din ce în ce mai mult de autobuzele de pasageri, aglomerate şi dărăpănate în multe cazuri, dar care au distrus treptat izolarea satelor.
Îmbunătăţirea comunicaţiilor şi a ordinii publice au contribuit la fuzionarea pieţelor satelor izolate, netezind alternanţele anterioare de lipsă şi supraabundenţă cu fenomenele însoţitoare de risipă şi foamete în mijlocul abundenţei. Toate acestea au dus la o mare extindere a cultivării în zone mai îndepărtate şi la cultivarea unei varietăţi mai mari de culturi. Zonele slab locuite de păduri şi dealuri, în special în Assam şi provinciile de nord-vest, au fost ocupate, fără devastarea defrişărilor (ca si în China sau în Nepalul non-indian) datorită unui serviciu de conservare a pădurilor extrem de dezvoltat. Migraţia, permanentă şi sezonieră, a devenit o caracteristică obişnuită a vieţii indiene, câştigurile imigranţilor

fiind trimise înapoi familiilor lor din satele pe care le părăsiseră. A fost construit un sistem magnific de canale, în principal pentru irigaţii, care a populat zone pustii, în special în părţile de nord-vest ale ţării şi a încurajat triburi întregi care anterior fuseseră jefuitori pastorali să se stabilească ca cultivatori. Până în 1939, aproape 60 de milioane de acri de teren erau irigate. Din acest motiv şi din altele, suprafaţa semănată a Indiei a crescut de la 195 la 228 de milioane de acri în aproximativ patruzeci de ani (1900-1939). Creşterile randamentelor au fost mult mai puţin satisfăcătoare din cauza reticenţei faţă de schimbare, a lipsei de cunoştinţe sau de capital şi a problemelor organizatorice.
Impozitul pe terenuri reprezenta în mod tradiţional cea mai mare parte a veniturilor publice din India şi a rămas aproape de 0% până în 1900. Sub moguli, aceste venituri funciare fuseseră colectate de către perceptorii de taxe. În multe zone, în special în Bengal, britanicii aveau tendinţa de a considera aceste venituri funciare drept chirii mai degrabă decât taxe şi, prin urmare, îi considerau pe colectorii de venituri drept proprietarii terenului. Odată ce acest lucru a fost stabilit, aceşti noi proprietari şi-au folosit puterile pentru a creşte chiriile, pentru a evacua cultivatorii care se aflaseră pe acelaşi teren de ani sau chiar generaţii şi pentru a crea un proletariat rural instabil de arendaşi şi muncitori incapabili sau care nu doreau să îşi îmbunătăţească metodele. Numeroase acte legislative au căutat, fără mare succes, să îmbunătăţească aceste condiţii. Astfel de eforturi au fost contrabalansate de creşterea populaţiei, creşterea semnificativă a valorii terenurilor, incapacitatea industriei sau a comerţului de a extrage surplusul de populaţie din zonele rurale la fel de repede pe cât creştea acesta, tendinţa guvernului de a favoriza industria sau comerţul în detrimentul agriculturii prin tarife vamale, impozite şi cheltuieli publice, frecvenţa tot mai mare a foametei (datorate secetei), a malariei (proiectele de irigaţii) şi a ciumei (comerţul cu Orientul Îndepărtat), care a şters într-un an câştigurile realizate în mai mulţi ani, povara tot mai mare a datoriei ţărăneşti în condiţii oneroase şi cu rate ale dobânzii ridicate şi incapacitatea tot mai mare de a suplimenta veniturile din cultivare cu venituri din meşteşugurile casnice, din cauza concurenţei tot mai mari din partea bunurilor industriale mai ieftine. Deşi sclavia a fost abolită în 1843, mulţi dintre săraci au fost reduşi la peonaj(sistem de servitute sau muncă

forţată) prin contractarea de datorii în condiţii nedrepte şi prin obligarea lor şi a moştenitorilor lor să lucreze pentru creditorii lor până la achitarea datoriei. O astfel de datorie nu putea fi niciodată plătită, în multe cazuri, deoarece rata era lăsată la latitudinea creditorului şi rareori putea fi pusă la îndoială de către debitorul analfabet.
Toate aceste nenorociri au culminat în perioada 1895-1901. A existat o lungă perioadă de scădere a preţurilor în perioada 1873-1896, ceea ce a crescut povara asupra debitorilor şi a stagnat activităţile economice.
În 1897, ploile musonice au prevalat, provocând pierderi de 18 milioane de tone de culturi alimentare şi un milion de vieţi din cauza foametei. Acest dezastru s-a repetat în 1899-1900. Ciuma bubonică a fost adusă în Bombay din China în 1895 şi a ucis aproximativ două milioane de persoane în următorii şase ani.
De la acest punct scăzut din 1901, condiţiile economice s-au îmbunătăţit destul de constant, cu excepţia unei scurte perioade în 1919-1922 şi a lungii poveri a depresiunii mondiale din 1929-1934. Creşterea preţurilor dintre 1900-1914 a favorizat India mai mult decât alte tari, deoarece preţurile exporturilor sale au crescut mai rapid. Războiul din 1914-1918 a oferit Indiei o mare oportunitate economică, în special prin creşterea cererii pentru textilele sale. Tarifele au fost majorate constant după 1916, oferind protecţie industriei, în special în metale, textile, ciment şi hârtie. Vama a devenit cea mai mare sursă unică de venit, atenuând într-o oarecare măsură presiunea impozitării asupra cultivatorilor. Cu toate acestea, problema agrară a rămas acută, deoarece majoritatea factorilor enumeraţi mai sus au rămas în vigoare. În 1931, se estima că,în Provinciile Unite, 30% dintre cultivatori nu puteau câştiga nimic dupa proprietăţile lor nici măcar în anii buni, în timp ce 52% puteau să-şi câştige existenţa în anii buni, dar nu şi în cei secetosi.
În perioada de după 1900, au existat mari progrese economice în minerit, industrie, comerţ şi finanţe. Producţia de cărbune a crescut de la 6 la 21 de milioane de tone în perioada 1900-1924, iar producţia de petrol (în principal din Birmania) a crescut de la 37 la 294 de milioane de galoane. Producţia din industriile protejate s-a îmbunătăţit şi ea în aceeaşi perioadă, până când, în 1932, India a putut produce trei sferturi din pânza de bumbacul global, trei

sferturi din oţel şi cea mai mare parte a cimentului, chibriturilor şi zahărului. Într-un produs, iuta, India a devenit principala sursă de aprovizionare mondială, iar aceasta a devenit principalul export după 1925. O caracteristică notabilă a creşterii industriei manufacturiere în India după 1900 constă în faptul că,capitalul hindus a înlocuit în mare măsură capitalul britanic, în principal din motive politice. În ciuda sărăciei Indiei, exista un volum considerabil de economii, provenind în principal din distribuţia inechitabilă a veniturilor către clasa proprietarilor de pământ şi către cămătari (dacă aceste două grupuri pot fi separate in vreun fel).
Fireşte, aceste grupuri au preferat să-şi investească veniturile înapoi în activităţile din care proveneau dar, după 1919, agitaţia naţionalistă şi în special influenţa lui Gandhi i-au înclinat pe mulţi hinduşi să contribuie la puterea ţării lor investind în industrie. Creşterea industriei nu ar trebui exagerată, iar influenţele acesteia au fost considerabil mai mici decât s-ar putea crede la prima vedere. A existat o creştere redusă a proletariatului urban sau a unei clase permanente de muncitori din fabrici, deşi aceasta a existat. Creşterile producţiei au provenit în mare măsură din producţia de energie mai degrabă decât din creşterea forţei de muncă. Această forţă de muncă a continuat să fie rurală în ceea ce priveşte orientarea sa psihologică şi socială, fiind în general migranţi temporari din sate, trăind în condiţii industriale urbane doar pentru câţiva ani, cu intenţia de a se întoarce în cele din urmă în sat şi, în general, trimiţând economii familiilor lor şi vizitându-le timp de săptămâni sau chiar luni în fiecare an (în general, în sezonul recoltei). Această clasă de muncitori industriali nu a adoptat nici un punct de vedere urban, nici unul proletar, era aproape complet analfabetă, forma organizaţii sindicale doar cu reticenţă (din cauza refuzului de a plăti cotizaţii) şi rareori dobândea competenţe industriale.
După 1915, au apărut sindicate, dar numărul membrilor a rămas mic şi acestea erau organizate şi controlate de persoane care nu lucrau, frecvent intelectuali din clasa de mijloc. Mai mult, industria a rămas o activitate foarte dispersată, întâlnită în câteva oraşe, dar absentă din restul. Deşi India avea 35 de oraşe cu peste 100.000 de locuitori în 1921, majoritatea acestora au rămas centre comerciale şi administrative şi nu centre de producţie.

Faptul că accentul principal a rămas pe activităţile rurale se poate observa din faptul că aceste 35 de centre de populaţie aveau un total de 8,2 milioane de locuitori, comparativ cu 310,7 milioane în afara limitelor lor în 1921. De fapt, doar 30 de milioane de persoane locuiau în cele 1.623 de centre cu peste 5.000 de persoane fiecare, în timp ce 289 de milioane locuiau în centre mai mici de 5.000 de persoane.

Una dintre principalele modalităţi prin care impactul culturii occidentale a ajuns în India a fost prin educaţie.

Acuzati frecvent că britanicii au neglijat educaţia în India sau că au făcut o eroare punând accentul pe educaţia în limba engleză pentru clasele superioare, mai degrabă decât educaţia în limbile vernaculare pentru masele de oameni. Istoria nu susţine justeţea acestor acuzaţii. În Anglia însăşi, guvernul şi-a asumat puţină responsabilitate pentru educaţie până în 1902 şi în general a avut o politică mai avansată în acest domeniu în India decât în Anglia mult timp din secolul actual. Până în 1835, englezii au încercat să încurajeze tradiţiile native de educaţie, dar şcolile lor indigene au eşuat din cauza lipsei de patronaj; indienii înşişi s-au opus faptului de a fi excluşi, aşa cum considerau ei, din educaţia engleză. În consecinţă, din 1835, britanicii au oferit educaţie în limba engleză la nivelurile superioare, în speranţa că ştiinţa, tehnologia şi atitudinile politice occidentale ar putea fi introduse fără a perturba viaţa religioasă sau socială şi că aceste inovaţii s-ar „infiltra” în jos, în rândul populaţiei. Din cauza cheltuielilor, educaţia sponsorizată de guvern a trebuit să fie restricţionată la nivelurile superioare, deşi încurajarea şcolilor autohtone la nivelurile inferioare a început (fără prea multe obligaţii financiare) în 1854. Teoria „infiltrării în jos” a fost destul de greşită, deoarece cei care dobândeau cunoştinţe de limba engleză o foloseau ca paşaport pentru avansarea în serviciul guvernamental sau în viaţa profesională şi deveneau renegaţi din clasele inferioare ale societăţii indiene, mai degrabă decât misionari pentru acestea. Într-un fel, utilizarea limbii engleze la nivel universitar de învăţământ nu a dus la răspândirea acesteia în societatea indiană, ci i-a îndepărtat pe cei care le-au dobândit din acea societate, lăsându-i într-un fel de teren arid care nu era nici indian, nici occidental, ci plutea inconfortabil între cele două.

Faptul că cunoaşterea limbii engleze şi deţinerea unei diplome universitare puteau elibera pe cineva de corvoada fizică a vieţii

indigene deschizând uşa către serviciul public sau profesii a creat o adevărată pasiune pentru a obţine aceste chei (dar numai într-o minoritate).
Britanicii nu aveau de ales decât să folosească engleza ca limbă de guvernare şi de învăţământ superior. În India, limbile folosite în aceste două domenii au fost cele străine timp de secole.
Limba guvernării şi a instanţelor a fost persana până în 1837. Învăţământul avansat şi mediu a fost întotdeauna străin, în sanscrită pentru hinduşi şi în arabă pentru musulmani.
Sanscrita, o limbă „moartă", era limba literaturii religioase hinduse, în timp ce araba era limba Coranului, singura scriere pe care musulmanul obişnuit ar dori să o citească. De fapt, loialitatea musulmanilor faţă de Coran şi faţă de arabă era atât de intensă încât au refuzat să participe la noul sistem educaţional în limba engleză şi, în consecinţă, au fost excluşi din guvern,din profesii şi dintr-o mare parte a vieţii economice a ţării până în 1900.
Nicio limbă autohtona nu ar fi putut fi folosită pentru a preda contribuţiile cu adevărat valoroase ale Occidentului, cum ar fi ştiinţa, tehnologia, economia, ştiinţele agricole sau ştiinţele politice, deoarece vocabularul necesar lipsea în limbile vernaculare. Când universitatea statului Hyderabad a încercat să traducă lucrări occidentale în urdu în scopuri didactice după 1920, a fost necesar să creeze aproximativ 40.000 de cuvinte noi. Mai mult, numărul mare de limbi vernaculare ar fi făcut alegerea oricăreia dintre ele în scopul învăţământului superior să fie urata de ceilalti vorbitori. Şi, în cele din urmă, băştinaşii înşişi nu aveau nicio dorinţă de a învăţa să citească în limbile lor vernaculare, cel puţin în timpul secolului al XIX-lea; ei doreau să înveţe engleza pentru că aceasta le oferea acces la cunoaştere, la poziţii guvernamentale şi la avansare socială, aşa cum nicio limbă vernaculară nu o putea face. Dar trebuie ţinut minte că indianul excepţional, nu cel obişnuit, era cel care dorea să înveţe să citească.
Nativul obişnuit se mulţumea să rămână analfabet, cel puţin până târziu în secolul al XX-lea. Abia atunci s-a răspândit dorinţa de a citi sub stimulul naţionalismului crescând, al conştientizării politice şi al preocupării crescânde faţă de tensiunile politice şi religioase. Acestea au alimentat dorinţa de a citi, pentru a citi ziare, dar acest lucru a avut efecte adverse: fiecare grup politic sau religios avea propria presă şi îşi prezenta propria versiune părtinitoare a

evenimentelor mondiale, astfel încât, până în 1940, aceste grupuri diferite aveau idei complet diferite despre realitate.
Mai mult, noul entuziasm pentru limbile autohtone, influența naționaliștilor hinduși extremi precum B. G. Tilak (1859-1920) sau a anti-occidentaliștilor precum M. K. Gandhi (1869-1948), au dus la o respingere totală a tot ceea ce era mai bun în cultura britanică sau europeană. În același timp, cei care căutau puterea, avansarea sau cunoașterea au continuat să învețe limba engleză ca cheie a acestor ambiții. Din păcate, acești indieni semi-occidentalizați au neglijat o mare parte din latura practică a modului de viață european și au avut tendința de a fi intelectualiști și doctrinari, disprețuind învățătura practică și munca fizică. Ei trăiau, așa cum am spus, într-o lume de mijloc care nu era nici indiană, nici occidentală, răsfățați cu modul de viață indian, dar adesea incapabili să găsească o poziție în societatea indiană care să le permită să trăiască propria lor versiune a unui mod de viață occidental. La universitate au studiat literatura, dreptul și științele politice, toate materii care puneau accent pe realizările verbale. Întrucât India nu oferea suficiente locuri de muncă pentru astfel de realizări, exista un „numar considerabil a „șomajului academic", cu nemulțumire și radicalism crescând rezultat.
Cariera lui Gandhi a fost rezultatul eforturilor unui singur om de a evita această problemă prin fuzionarea anumitor elemente ale învățăturii occidentale cu un hinduism purificat pentru a crea un mod de viață indian național pe o fundație fundamental morală.
Este evident că unul dintre principalele efecte ale politicii educaționale britanice a fost creșterea tensiunilor sociale din India și acordarea unei orientări politice. Această schimbare este de obicei numită „ascensiunea naționalismului indian", dar este considerabil mai complexă decât ar putea implica aceasta sintagma simpla.
A început să se dezvolte în jurul anului 1890, posibil sub influența nenorocirilor de la sfârșitul secolului, a crescut constant până a ajuns la stadiul de criză după 1917 și, în final, a apărut în criza continuată din 1930-1947.
Perspectiva Indiei era fundamental religioasă, la fel cum perspectiva britanică era fundamental politică. Indianul obișnuit a derivat din perspectiva sa religioasă o convingere profundă că lumea materială și confortul fizic erau irelevante și neimportante în contrast cu aspecte spirituale precum pregătirea adecvată pentru viața de după

moartea trupului. Din educaţia sa britanică, studentul indian obişnuit a derivat convingerea că libertatea şi autoguvernarea erau cele mai înalte bunuri ale vieţii şi trebuiau căutate printr-o rezistenţă la autoritate aşa cum fusese arătată în Magna Carta, opoziţia faţă de Carol I, „Revoluţia Glorioasă" din 1689, scrierile lui John Locke şi ale lui John Stuart Mill şi rezistenţa generală la autoritatea publică găsită în liberalismul şi laissez-faire-ul secolului al XIX-lea. Aceste două puncte de vedere au avut tendinţa de a se contopi în mintea intelectualilor indieni într-un punct de vedere în care părea că idealurile politice englezeşti ar trebui căutate prin metode indiene de fervoare religioasă, sacrificiu de sine şi dispreţ pentru bunăstarea materială sau confortul fizic. Drept urmare, tensiunile politice şi sociale s-au acutizat între britanici şi indieni, între occidentalişti şi naţionalişti, între hinduşi şi musulmani, între brahmani şi castele inferioare şi între membrii castelor şi proscrişi.
La începutul secolului al XIX-lea a existat o renaştere a interesului pentru limbile şi literaturile indiene. Această renaştere a dezvăluit curând că multe idei şi practici hinduse nu aveau un sprijin real în primele dovezi. Întrucât aceste inovaţii ulterioare au inclus unele dintre cele mai inacceptabile trăsături ale vieţii hinduse, cum ar fi suttee-ul(autoimolarea pe rugul sotului de catre sotie), căsătoria copiilor, inferioritatea feminină, cultul imaginilor şi politeismul extrem, a început o mişcare care a căutat să elibereze hinduismul de aceste elemente străine şi să-l restaureze la „puritatea" sa anterioară, punând accentul pe etică, monoteism şi o idee abstractă de zeitate.
Tendinţa sa a fost întărită de influenţa creştinismului şi a islamului, astfel încât hinduismul reînviat a fost de fapt o sinteză a acestor trei religii. Ca o consecinţă a acestor influenţe, vechea şi fundamentala idee hindusă a Karmei a fost minimalizată. Această idee susţinea că fiecare suflet individual reapărea iar şi iar, de-a lungul eternităţii, într-o formă fizică diferită şi într-un statut social diferit, fiecare diferenţă fiind o recompensă sau o pedeapsă pentru comportamentul sufletului in apariţia sa anterioară. Nu exista nicio speranţă reală de a scăpa de acest ciclu, decât printr-o îmbunătăţire treptată printr-o lungă serie de apariţii succesive până la scopul final al eliminării complete a personalităţii (Nirvana) prin contopirea finală cu sufletul universului (Brahma).
Această eliberare (moksha) din ciclul nesfârşit al existenţei putea fi

realizată doar prin suprimarea oricărei dorinţe, a oricărei individualităţi şi a oricărei voinţe de a trăi. Credinţa în Karma a fost cheia ideologiei şi societăţii hinduse, explicând nu doar accentul pus pe soartă şi resemnarea în faţa sorţii, ideea că omul era o parte a naturii şi frate cu fiarele, submergerea individualităţii şi lipsa ambiţiei personale, ci şi instituţii sociale specifice cum ar fi casta sau chiar suttee-ul(autoimolarea sotiei pe rugul sotului decedat). Cum ar putea fi desfiinţate castele dacă acestea sunt gradaţii date de Dumnezeu pentru recompensele sau pedepsele câştigate într-o existenţă anterioară? Cum ar putea fi desfiinţată sati dacă o soţie este soţie pentru toată eternitatea şi trebuie să treacă dintr-o viaţă în alta atunci când si soţul ei o face?
Influenţa creştinismului şi a islamului, a ideilor occidentale şi a educaţiei britanice, în schimbarea societăţii hinduse a fost în mare măsură o consecinţă a capacităţii lor de a reduce credinţa hindusului mediu în Karma. Una dintre primele figuri din această sinteză crescândă a hinduismului, creştinismului şi Islamului a fost Ram Mohan Roy (1772-1833), fondatorul Societăţii Brahma Samaj în 1828. Un altul a fost Keshab Chandra Sen (1841-1884), care spera să unească Asia şi Europa într-o cultură comună pe baza unei sinteze a elementelor comune ale acestor trei religii. Au existat mulţi reformatori de acest tip. Cea mai notabilă trăsătură a lor a fost că erau universalişti mai degrabă decât naţionalişti şi erau occidentalizatori în înclinaţiile lor de bază. În jurul anului 1870 a început să apară o schimbare, poate din cauza influenţei lui Rama Krishna (1834-1886) şi a discipolului său Swami Vivekananda (1862-1902), fondatorul Vedantei. Această nouă tendinţă a subliniat puterea spirituală a Indiei ca o valoare superioară puterii materiale a Occidentului. Ea susţinea simplitatea, ascetismul, sacrificiul de sine, cooperarea şi misiunea Indiei de a răspândi aceste virtuţi în lume. Unul dintre discipolii acestei mişcări a fost Gopal Krishna Gokhale (1866-1915), fondatorul Societăţii Slujitorilor Indiei (1905). Aceasta era un mic grup de persoane devotate care au făcut jurăminte de sărăcie şi ascultare, să-i considere pe toţi indienii fraţi, indiferent de castă sau crez şi să nu se angajeze în certuri personale.
Membrii s-au împrăştiat printre cele mai diverse grupuri din India pentru a învăţa, pentru a uni India într-o singură unitate spirituală şi pentru a căuta reforme sociale.

În timp, aceste mişcări au devenit din ce în ce mai naţionaliste şi anti-occidentale, tinzând să apere hinduismul ortodox mai degrabă decât să-l purifice şi să se opună occidentalilor mai degrabă decât să-i copieze. Această tendinţă a culminat cu Bal Gangathar Tilak (1859-1920), un jurnalist marathi din Poona, care şi-a început cariera în matematică şi drept, dar a dezvoltat încet o dragoste pasională pentru hinduism, chiar şi în cele mai degradante detalii ale sale, şi a insistat că acesta trebuie apărat împotriva celor din afară, chiar cu pretul violenţei. Nu s-a opus reformelor care au apărut ca dezvoltări spontane ale sentimentului indian, dar s-a opus vehement oricărei încercări de a legifera reforma central sau de a aduce influenţe străine din surse europene sau creştine. A devenit pentru prima dată o figură politică în 1891 când s-a opus vehement unui proiect de lege guvernamental care ar fi restricţionat căsătoria copiilor prin fixarea vârstei consimţământului pentru fete la doisprezece ani. Până în anul1897, îşi folosea ziarul pentru a incita la omoruri şi revolte împotriva oficialilor guvernamentali.
Un oficial britanic care a prevăzut această mişcare către naţionalismul violent încă din 1878 a încercat să o devieze pe canale mai legale şi mai constructive prin înfiinţarea Congresului Naţional Indian în 1885. Oficialul în cauză, Allan Octavian Hume (1829-1912), avea sprijinul secret al viceregelui, Lord Dufferin. Aceştia sperau să întrunească în fiecare an un congres neoficial al liderilor indieni pentru a discuta probleme politice autohtone, în speranţa că această experienţă va oferi instruire în funcţionarea instituţiilor reprezentative şi a guvernării parlamentare. Timp de douăzeci de ani, Congresul a militat pentru extinderea participării indiene la administraţie şi pentru extinderea reprezentării şi, în cele din urmă, a guvernării parlamentare în cadrul sistemului britanic. Este demn de remarcat faptul că această mişcare a renunţat la metodele violente, nu a căutat separarea de Marea Britanie şi a aspirat să formeze un guvern bazat pe modelul britanic.
Sprijinul pentru mişcare a crescut foarte lent la început, chiar şi în rândul hinduşilor, şi a existat o opoziţie deschisă în rândul musulmanilor, condusă de Sir Saiyid Ahmad Khan. Pe măsură ce mişcarea a prins avânt, după 1890, mulţi oficiali britanici au început să se opună acesteia. În acelaşi timp, sub presiunea din partea lui Tilak, Congresul însuşi şi-a avansat revendicările şi a început să folosească presiunea economică pentru a le obţine. Drept

urmare, după 1900, tot mai puţini musulmani s-au alăturat Congresului: existau 156 de musulmani din 702 delegaţi în 1890, si doar 17 din totalul de 756 în 1905. Toate aceste forţe au atins apogeul în 1904-1907, când Congresul, pentru prima dată, a cerut autoguvernare în cadrul imperiului pentru India şi a aprobat utilizarea presiunilor economice (boicot) împotriva Marii Britanii. Victoria japoneză asupra Rusiei în 1905, considerată un triumf asiatic asupra Europei, revolta rusă din 1905, puterea crescândă a lui Tilak asupra lui Gokhale în Congresul Naţional Indian şi agitaţia publică faţă de eforturile lordului Curzon de a impune o diviziune administrativă a imensei provincii Bengal (cu o populaţie de 78 de milioane) au adus lucrurile intr-un punct culminant. A existat o agitaţie deschisă din partea extremiştilor hinduşi pentru a vărsa sânge englezesc pentru a o satisface pe zeiţa distrugerii, Kali. În Congresul Naţional Indian din 1907, adepţii lui Tilak au luat cu asalt platforma şi au întrerupt întâlnirea. Foarte impresionaţi de violenţa revoluţionară din Rusia împotriva ţarului şi din Irlanda împotriva englezilor, acest grup a susţinut utilizarea terorismului mai degrabă decât a petiţiilor în India. Viceregele, Lord Hardinge, a fost rănit de o bombă în 1912. Pentru mulţi ani, intoleranţa rasială împotriva indienilor exercitata de către rezidenţii englezi din India creştea şi se manifesta din ce în ce mai în ce mai mult prin insulte studiate şi chiar agresiuni fizice. În 1906, s-a format o Ligă Musulmană în opoziţie cu extremiştii hinduşi şi în sprijinul poziţiei britanice,iar în 1913 aceasta a cerut şi autoguvernare. Grupul lui Tilak a boicotat Congresul Naţional Indian timp de nouă ani (1907-1916), iar Tilak însuşi a fost în închisoare pentru sediţiune timp de şase ani (1908-1914).
Dezvoltarea constituţională a Indiei nu a stagnat în timpul acestui tumult. În 1861, au fost create consilii numite cu puteri consultative, atât la nivel central pentru a-l ajuta pe vicerege, cât şi în provincii. Acestea aveau membri neoficiali, precum şi oficiali, iar cei provinciali aveau anumite puteri legislative, dar toate aceste activităţi erau sub control executiv strict şi drept de veto. În 1892, aceste puteri au fost extinse pentru a permite discutarea chestiunilor administrative, iar diverselor grupuri neguvernamentale (numite „comunităţi”) li s-a permis să sugereze persoane pentru locurile neoficiale în consilii.
O a treia lege, din 1909, adoptată de guvernul liberal cu John (Lord)

Morley ca secretar de stat şi Lord Minto ca viceregе, a extins consiliile, creând o majoritate neoficială în consiliile provinciale, a permis consiliilor să voteze asupra tuturor problemelor şi a dat dreptul de a alege membrii neoficiali ai diferitelor grupuri comunitare, inclusiv hinduşi, musulmani şi sikhi, într-un raport fix. Această ultimă prevedere a fost un dezastru. Prin stabilirea unor liste electorale separate pentru diferite grupuri religioase, a încurajat extremismul religios în toate grupurile, a făcut probabil ca cei mai extremişti să aibă succes şi a făcut din diferenţele religioase fapt fundamental şi ireconciliabil al vieţii politice.
Prin acordarea minorităţilor religioase mai multor locuri decât proporţiile reale din electorat la care aveau dreptul (un principiu cunoscut sub numele de „ponderare"), aceasta a făcut avantajos din punct de vedere politic să fii o minoritate. Prin accentuarea drepturilor minorităţilor (în care acestea credeau) în detrimentul guvernării majorităţii (în care aceste minoritati nu credeau), britanicii au făcut din religie o forţă permanent perturbatoare în viaţa politică şi au încurajat extremismul exacerbat rezultat să-şi definească rivalităţile în afara cadrului constituţional şi a domeniului de aplicare al acţiunilor legale în revolte, mai degrabă decât la urne sau în adunările politice. Mai mult, de îndată ce britanicii le-au acordat musulmanilor această poziţie constituţională specială în 1909, au pierdut sprijinul comunităţii musulmane în perioada dintre 1911-1919. Această pierdere a sprijinului musulman a fost rezultatul mai multor factori. Împărţirea Bengalului de către Curzon, pe care musulmanii o susţinuseră (deoarece le oferea Bengalul de Est ca o zonă separată cu o majoritate musulmană) a fost anulată în 1911 fără nicio notificare prealabilă a musulmanilor. Politica externă britanică după 1911 a devenit din ce în ce mai anti-turcă şi, prin urmare, opusă califului (liderul religios al musulmanilor).
Drept urmare, Liga Musulmană a cerut autoguvernarea Indiei pentru prima dată în 1913 şi patru ani mai târziu a format o alianţă cu Congresul Naţional Indian, care a continuat până în 1924.
În 1909, în timp ce Philip Kerr (Lothian), Lionel Curtis şi (Sir) William Marris se aflau în Canada punând bazele organizaţiei Mesei Rotunde acolo, Marris l-a convins pe Curtis că „autoguvernarea,.. oricât de îndepărtată ar fi e singurul obiectiv inteligibil al politicii

britanice în India...existenţa tulburărilor politice în India, departe de a fi un motiv de pesimism, era cel mai sigur semn că britanicii, cu toate eşecurile lor evidente, nu evitaseră datoria principală de a extinde educaţia occidentală în India şi de a-i pregăti astfel pe indieni să se guverneze singuri." Patru ani mai târziu, grupul Mesei Rotunde din Londra a decis să investigheze cum se putea realiza acest lucru. A format un grup de studiu format din opt membri, sub conducerea lui Curtis, adăugând grupului trei oficiali de la Ministerul Indiei.

Acest grup a decis, în 1915, să emită o declaraţie publică în favoarea „realizării progresive a unui guvern responsabil în India". O declaraţie în acest sens a fost redactată de Lord Milner şi a fost emisă pe 20 august 1917 de către Secretarul de Stat pentru India, Edwin S. Montagu. Aceasta spunea că „politica Guvernului Majestăţii Sale, cu care Guvernul Indiei este în deplin acord, este cea a asocierii tot mai mari a indienilor în fiecare ramură a administraţiei şi a dezvoltării treptate a instituţiilor autoguvernate, în vederea realizării progresive a unui guvern responsabil în India ca parte integrantă a Imperiului Britanic".

Această declaraţie a fost revoluţionară deoarece, pentru prima dată, a enunţat în mod specific speranţele britanice pentru viitorul Indiei şi pentru că a folosit, pentru prima dată, cuvintele „guvern responsabil".

Britanicii vorbiseră vag timp de peste un secol despre „autoguvernare" in India; Vorbiseră din ce în ce mai mult despre „guvern reprezentativ"; dar evitaseră în mod constant expresia „guvern responsabil". Acest ultim termen însemna guvern parlamentar, pe care majoritatea conservatorilor englezi îl considerau destul de nepotrivit pentru condiţiile autohtone, deoarece necesita, credeau ei, un electorat educat şi un sistem social omogen, ambele lipsind în India. Conservatorii vorbiseră ani de zile despre autoguvernarea definitivă a Indiei, pe baza unui model indian indigen, dar nu făcuseră nimic pentru a găsi un astfel de model. Apoi, fără o concepţie clară despre direcţia în care se îndreptau, introduseseră „guvernul reprezentativ", în care executivul consulta opinia publică prin intermediul reprezentanţilor poporului (fie numiţi, ca în 1871, fie aleşi, ca în 1909), dar cu executivul încă autocratic şi în niciun fel responsabil faţă de aceşti reprezentanţi.

Utilizarea expresiei „guvern responsabil” în declaraţia din 1917 îşi are originea în grupul Mesei Rotunde şi, în cele din urmă, în conversaţia Marris-Curtis din Munţii Stâncoşi Canadieni din 1909.
Între timp, grupul de studiu al Mesei Rotunde lucrase timp de trei ani (1913-1916) la metodele de îndeplinire a acestei promisiuni. Prin influenţa lui Curtis şi F. S. Oliver, constituţia federală a Statelor Unite a contribuit considerabil la proiectele care au fost elaborate, în special la prevederile pentru împărţirea activităţilor guvernamentale în porţiuni centrale şi provinciale, cu indigenizarea treptată a administratiei din provincii şi, în cele din urmă, a administratiei centrale. Această abordare a problemei a fost numită „diarhie” (doi guvernatori la conducere)de catre Curtis.
Proiectul Mesei Rotunde a fost trimis guvernatorului statului New South Wales,Lord Chelmsford, membru al Colegiului All Souls, care credea că provenea de la un comitet oficial al Ministerului Indiei. După ce l-a acceptat în principiu, a fost numit viceregе al Indiei în 1916. Curtis a mers imediat în India pentru a se consulta cu autorităţile locale de acolo ,inclusiv cu Meston,Marris, Hailey şi redactorul de stiri externe pensionar al Times, Sir Valentine Chirol, precum şi cu indienii.
Din aceste conferinţe a rezultat un raport, scris de Marris, care a fost publicat sub numele de Raportul Montagu- Chelmsford în 1917. Prevederile acestui raport au fost elaborate ca proiect de lege, adoptat de Parlament (după o revizuire substanţială de către un comitet mixt sub conducerea Lordului Selborne) şi au devenit Legea Guvernului Indiei din 1919.
Legea din 1919 a fost cea mai importantă lege din istoria constituţională indiană de înainte de 1935. Aceasta împartea activităţile guvernamentale în „centrale” şi „provinciale”. Primele includeau apărarea,afacerile externe, căile ferate şi comunicaţiile, comerţul, dreptul şi procedurile civile şi penale şi altele; cele din urmă includeau ordinea publică şi poliţia, irigaţiile, pădurile, educaţia, sănătatea publică, lucrările publice şi alte activităţi. În plus, activităţile provinciale erau împărţite în departamente „transferate” şi departamente „rezervate”, primele fiind încredinţate miniştrilor nativi care erau responsabili faţă de adunările provinciale. Guvernul central a rămas în mâinile guvernatorului general şi viceregelui, care era responsabil faţă de

Marea Britanie şi nu faţă de Legislatura indiană. Cabinetul său (Consiliul Executiv) avea de obicei trei membri indieni după 1921. Legislatura era bicameralã, formată dintr-un Consiliu de Stat şi o Adunare Legislativă. În ambele, unii membri erau numiţi ca funcţionari, dar majoritatea erau aleşi cu un sufragiu foarte restrâns. Pe listele electorale existau nu mai mult de 900.000 de alegători pentru camera inferioară şi doar 16.000 pentru camera superioară. Legislaturile unicamerale provinciale aveau un drept de vot mai larg, dar totuşi limitat, cu aproximativ un milion de alegători în Bengal, jumătate din numărul celor din Bombay. Mai mult, anumite locuri, pe principiul „ponderii", erau rezervate musulmanilor aleşi de o listă electorală musulmană separată. Ambele legislative aveau puterea de a adopta legi, sub rezerva unor puteri destul de extinse de veto şi decret în mâinile guvernatorului general şi ale guvernatorilor provinciali numiţi. Doar departamentele „transferate" ale guvernelor provinciale erau responsabile faţă de adunările elective, activităţile „rezervate" la nivel provincial şi toate activităţile din administraţia centrală fiind responsabile faţă de guvernatorii şi guvernatorul general numiţi şi, în cele din urmă, de Marea Britanie.
Se spera că Legea din 1919 va oferi oportunităţi în procedurile parlamentare, un guvern responsabil şi o administraţie pentru indieni, astfel încât autoguvernarea să poată fi extinsă prin etape succesive ulterioare, dar aceste speranţe au fost distruse în dezastrele din 1919-1922. Violenţa reacţionarilor britanici s-a ciocnit de refuzul nonviolent de a coopera al lui Mahatma Gandhi, zdrobind speranţele reformatorilor Mesei Rotunde.
Mohandas Karamchand Gandhi (1869-1948), cunoscut sub numele de „Mahatma" sau „Marele Suflet", a fost fiul şi nepotul unor prim-miniştri ai unui minuscul stat princiar din vestul Indiei. Din casta Vaisya (a treia dintre cele patru), a crescut într-o atmosferă foarte religioasă şi ascetică a hinduismului. Căsătorit la treisprezece ani şi tată la cincisprezece ani, Gandhi a fost trimis în Anglia să studieze dreptul de către fratele său mai mare când avea şaptesprezece ani. O astfel de călătorie era interzisă de regulile castei sale şi a fost exclus din ea pentru că a plecat. Înainte de a pleca, a făcut un jurământ familiei sale să nu se atingă de vin, femei sau carne. După trei ani în Anglia, a trecut examenul de barou la Templul Interior. Cea mai mare parte a

timpului său în Europa şi-a petrecut-o în mod diletant, experimentând cu diete vegetariene şi medicamente autoadministrate sau în discuţii religioase sau etice cu fani ai modei şi indiofili englezi.
A fost foarte tulburat de scrupule religioase şi sentimente de vinovăţie. Înapoi în India, în 1891, a fost un eşec ca avocat din cauza lipsei sale inarticulate de siguranta şi al deficitului sau real de interes pentru drept. În 1893, o firmă musulmană l-a trimis la Natal, Africa de Sud, pentru un caz. Acolo, Gandhi şi-a găsit vocaţia.
Populaţia oraşului Natal în 1896 era formată din 50.000 de europeni, majoritatea englezi, 400.000 de nativi africani şi 51.000 de indieni, în principal proscrişi. Ultimul grup fusese importat din India, în principal ca muncitori angajaţi cu contracte pe trei sau cinci ani, pentru a lucra în plantaţiile umede de câmpie unde negrii refuzau să lucreze. Majoritatea indienilor au rămas, după ce contractele lor au fost îndeplinite şi erau atât de harnici şi inteligenţi încât au început să se ridice foarte rapid în sens economic, în special în comerţul cu amănuntul. Albii, care erau adesea indolenţi, se supărau de o astfel de concurenţă din partea persoanelor cu pielea închisă la culoare şi erau, în general, indignaţi de succesul economic indian.
După cum i-a spus Lionel Curtis lui Gandhi în Transvaal în 1903, „Nu de viciile indienilor se tem europenii din această ţară, ci virtuţile lor". Când Gandhi a sosit pentru prima dată în Natal în 1893, a descoperit că acea ţară, la fel ca majoritatea Africii de Sud, era sfâşiată de ură faţă de culoare şi animozităţi de grup. Toate drepturile politice erau în mâinile albilor, în timp ce persoanele de culoare erau supuse diferitelor tipuri de discriminări şi segregări sociale şi economice. Când Gandhi a apărut pentru prima dată în instanţă, judecătorul i-a ordonat să-şi scoată turbanul (purtat cu haine europene); Gandhi a refuzat şi a plecat. Mai târziu, călătorind în interes de serviciu într-un vagon de tren de clasa întâi spre Transvaal, a fost dat afară din tren la insistenţele unui pasager alb. A petrecut o noapte extrem de rece pe peronul feroviar, în loc să se mute într-un compartiment de clasa a doua sau a treia, după ce i s-a vândut un bilet de clasa întâi. Pentru tot restul vieţii sale a călătorit doar la clasa a treia.
În Transvaal nu a putut obţine o cameră la hotel din cauza culorii

sale. Aceste episoade i-au dat noua sa vocaţie: să stabilească faptul că indienii erau cetăţeni ai Imperiului Britanic şi, prin urmare, dreptul la egalitate în conformitate cu legile sale. Era hotărât să folosească doar metode paşnice de necooperare pasivă în masă pentru a-şi atinge scopul. Arma sa principală avea să fie dragostea şi supunerea, chiar şi faţă de cei care îl tratau cel mai brutal. Refuzul său de a se teme de moarte sau de a evita durerea şi eforturile sale de a întoarce dragostea faţă de cei care încercau să-i provoace răni au constituit o armă puternică, mai ales dacă era practicată în masă.

Metodele lui Gandhi erau de fapt derivate din propria sa tradiţie hindusă, dar anumite elemente din această tradiţie fuseseră întărite prin citirea lui Ruskin, Thoreau, Tolstoi şi a Predicii de pe Munte. Când a fost bătut brutal de albi în Natal în 1897, a refuzat să-i urmărească penal, spunând că nu era vina lor că li s-au predat idei malefice.

Aceste metode le-au oferit indienilor din Africa de Sud o pauză temporară de la povara intoleranţei sub conducerea lui Gandhi în perioada 1893-1914. Când Transvaalul a propus o ordonanţă care să oblige toţi indienii să se înregistreze, să fie amprentaţi şi să poarte cărţi de identitate în permanenţă, Gandhi a organizat un refuz paşnic şi în masă de înregistrare. Sute de oameni au ajuns la închisoare. Smuts a ajuns la un compromis cu Gandhi: dacă indienii s-ar înregistra „în mod voluntar", Transvaalul ar abroga ordonanţa. După ce Gandhi şi-a convins compatrioţii să se înregistreze, Smuts nu a reuşit să-şi îndeplinească partea din acord, iar indienii şi-au ars solemn cărţile de înregistrare la o adunare în masă. Apoi, pentru a testa interdicţia Transvaal privind imigraţia indiană, Gandhi a organizat marşuri în masă ale indienilor în Transvaal din Natal. Alţii au mers din Transvaal în Natal şi s-au întors, fiind arestaţi pentru trecerea frontierei. La un moment dat, 2.500 dintre cei 13.000 de indieni din Transvaal erau în închisoare, iar 6.000 erau în exil.

Lupta s-a intensificat după crearea Uniunii Africii de Sud în 1910, deoarece restricţiile impuse indienilor din Transvaal, care le interziceau să deţină pământ, să trăiască în afara districtelor segregate sau să voteze, nu au fost abrogate, iar o decizie a Curţii Supreme din 1913 a declarat toate căsătoriile non-creştine invalide din punct de vedere legal. Această ultimă decizie a privat

majoritatea soţiilor şi copii de culoare de orice protecţie legală a drepturilor lor familiale.
Nesupunerea civilă în masă a indienilor a crescut, inclusiv un marş cu 6.000 de persoane din Natal până în Transvaal. În cele din urmă, după multe controverse, Gandhi şi Smuts au elaborat un acord de compromis elaborat în 1914. Acesta a revocat unele dintre discriminările împotriva indienilor din Africa de Sud, a recunoscut căsătoriile indiene, a anulat o taxă anuală discriminatorie de 3 lire sterline pentru indieni şi a oprit orice import de forta de muncă contractuală din India în 1920. Pacea a fost restabilită în această controversă civilă exact la timp pentru a permite un front unit în războiul extern cu Germania. Dar în Africa de Sud, până în 1914, Gandhi elaborase tehnicile pe care le va folosi împotriva britanicilor din India după 1919.
Până în 1919, Gandhi a fost foarte loial conexiunilor britanice. Atât în Africa de Sud, cât şi în India, a constatat că englezii din Anglia erau mult mai toleranţi şi mai înţelegători decât majoritatea albilor vorbitori de limbă engleză de origine din clasa de mijloc din zonele de peste mări. În Războiul Boer, el a fost liderul activ al unui corp de ambulanţe indiene de 1.100 de oameni, care si-a desfasurat activitatea cu un curaj deosebit chiar şi pe câmpul de luptă. În timpul Primului Război Mondial, a lucrat constant la campanii de recrutare pentru forţele britanice. La una dintre acestea, în 1915, el a spus: „Am descoperit că Imperiul Britanic avea anumite idealuri de care m-am îndrăgostit, iar unul dintre aceste idealuri este ca fiecare supus al Imperiului Britanic să aibă cea mai liberă modalitate posibilă de a-şi folosi energia şi onoarea şi tot ceea ce crede că i se cuvine conştiinţei sale". Până în 1918, acest apostol al nonviolenţei spunea: „Suntem consideraţi un popor laş. Dacă vrem să ne eliberăm de această ocară, ar trebui să învăţăm să folosim armele...
Parteneriatul cu Imperiul este scopul nostru clar. Ar trebui să suferim cât mai mult posibil şi chiar să ne dăm viaţa pentru a apăra Imperiul. Dacă Imperiul piere, odată cu el piere şi aspiraţia noastră preţuită." În această perioadă, asceticismul lui Gandhi şi opoziţia sa faţă de toate tipurile de discriminare i-au adus o poziţie morală remarcabilă în rândul poporului indian. El s-a opus oricărei violenţe şi vărsări de sânge, alcoolului, cărnii şi tutunului, chiar şi consumului de lapte şi ouă şi sexului (chiar şi în căsătorie).

Mai mult decât atât, s-a opus industrialismului occidental, ştiinţei şi medicinei occidentale şi utilizării limbilor occidentale mai degrabă decât a celor indiene. El a cerut ca adepţii săi să facă cote fixe de bumbac tors în fiecare zi, purta el însuşi un minim de haine toarse în casă, torcea la o roată mică în toate activităţile sale zilnice şi lua roata mică de tors ca simbol al mişcării sale - toate acestea pentru a semnifica natura onorabilă a muncii manuale, nevoia de autosuficienţă economică indiană şi opoziţia sa faţă de industrialismul occidental.
A lucrat pentru egalitatea celor intangibili, numindu-i „copiii lui Dumnezeu" (Harijani), asociindu-se cu ei ori de câte ori putea, primindu-i în propria casă, chiar adoptând o fiică din randul acestora. A lucrat pentru a ameliora opresiunea economică, organizând greve împotriva salariilor mici sau a condiţiilor de muncă mizerabile, sprijinindu-i pe grevişti cu banii pe care îi adunase de la cei mai bogaţi industriaşi hinduşi din India. A atacat medicina şi salubritatea occidentală, a susţinut tot felul de remedii medicale locale şi chiar şarlatanii, dar a mers la un chirurg instruit în Occident pentru o operaţie de apendicită. În mod similar, a predicat împotriva utilizării laptelui, dar a băut lapte de capră pentru sănătatea sa o mare parte din viaţă. Aceste inconsecvenţe le-a atribuit propriei sale imperfectiuni. În mod similar, a permis ca bumbacul tors manual să fie cusut pe maşinile de cusut Singer şi a recunoscut că fabricile de tip occidental erau necesare pentru a furniza astfel de maşini.
În această perioadă, a descoperit că posturile sale personale fără alimente, pe care le practicase de mult timp, puteau fi folosite ca arme morale împotriva celor care i se opuneau, în timp ce îi întăreau influenţa morală asupra celor care îl susţineau. „Am postit", a spus el, „pentru a-i reforma pe cei care m-au iubit. Nu poţi posti împotriva unui tiran". Gandhi nu părea niciodată să recunoască faptul că postul său şi neascultarea civilă nonviolentă erau eficiente împotriva britanicilor din India şi Africa de Sud doar în măsura în care britanicii aveau calităţile de umanitate, decenţă, generozitate şi fair-play pe care le admira cel mai mult, si că, atacându-i pe britanici prin aceste virtuţi, el slăbea Marea Britanie şi clasa care poseda aceste virtuţi şi făcea mai probabilă înlocuirea lor de naţiuni şi de lideri care nu aveau aceste virtuţi.
Cu siguranţă, Hitler şi germanii care au exterminat şase milioane

de evrei cu sânge rece în timpul celui de-al Doilea Război Mondial nu ar fi împărtăşit reticenţa lui Smuts de a închide câteva mii de indieni sau reticenţa lordului Halifax de a-l vedea pe Gandhi murind de foame.
Aceasta a fost slăbiciunea fatală a scopurilor şi metodelor lui Gandhi, dar aceste scopuri şi metode erau atât de dragi inimilor indienilor şi urmărite atât de altruist de Gandhi, încât a devenit rapid liderul spiritual al Congresului Naţional Indian după moartea lui Gokhale în 1915. În această poziţie, Gandhi, prin puterea sa spirituală, a reuşit ceva ce niciun lider indian anterior nu realizase şi puţini speraseră: a răspândit conştientizarea politică şi sentimentul naţionalist de la clasa educată până la marea masă needucată a poporului indian.
Această masă şi Gandhi aşteptau şi revendicau un grad mai mare de autoguvernare după sfârşitul Primului Război Mondial. Legea din 1919 a prevăzut acest lucru şi probabil a oferit atât cât le permitea experienţa politică a indienilor. Mai mult, actul a anticipat extinderea domeniilor de autoguvernare pe măsură ce experienţa politică indiană creştea. Dar a fost în mare parte un eşec, deoarece Gandhi stârnise ambiţii politice în rândul unor mari mase de indieni cărora le lipsea experienţa în activităţi politice, iar aceste cereri au dat naştere unei opoziţii intense faţă de autoguvernarea indiană în cercurile britanice care nu împărtăşeau idealurile grupului Mesei Rotunde. În cele din urmă, acţiunile acestei opoziţii britanice l-au condus pe Gandhi de la „nonrezistenţă” la „noncooperare” completă si mai apoi la „nesupunere civilă”, distrugând astfel întregul scop al Legii din 1919.
Mulţi conservatori britanici, atât acasă, cât şi în India, s-au opus Legii din 1919. Lordul Ampthill, care avea o lungă experienţă în India şi îl susţinuse cu vitejie pe Gandhi în Africa de Sud, a atacat Legea şi pe Lionel Curtis pentru elaborarea ei. În Camera Lorzilor, el a spus: „Faptul incredibil este că, dacă nu ar fi fost vizita întâmplătoare în India a unui doctrinar globetrotter cu o manie pozitivă pentru negociere constituţională [Curtis], nimeni din lume nu s-ar fi gândit vreodată la o noţiune atât de ciudată precum Diarhia. Şi totuşi, Comitetul Comun [Selborne] ne spune într-un mod evaziv că nu se poate concepe un plan mai bun.” În India, oameni precum guvernatorul Punjabului, Sir Michael O’Dwyer, s-au opus şi mai vehement autoguvernării indiene sau agitaţiei

naţionaliste indiene. Mulţi conservatori care erau hotărâţi să menţină imperiul intact nu vedeau cum se putea realiza acest lucru fără India ca ,,bijuteria coroanei", aşa cum se întâmpla în secolul al XIX-lea. India nu numai că a furnizat o mare parte din forţa de muncă din armata imperială în timp de pace, dar această armată era în mare parte staţionată în India şi plătită din veniturile Guvernului Indiei.

Mai mult, această rezervă de forţă de muncă auto-plătită se afla dincolo de controlul reformatorului britanic, precum şi al contribuabililor britanici. Conservatorii mai în vârstă, cu puternicele lor legături cu armata, şi alţii, precum Winston Churchill, cu o apreciere a problemelor militare, nu au înţeles cum Anglia ar putea face faţă cerinţelor militare ale secolului al XX-lea fără forţa militară indiană, cel puţin în zonele coloniale.

În loc să obţină mai multă libertate la sfârşitul războiului din 1918, indienii au primit mai puţină.

Grupul conservator a impus Legea Rowlatt în martie 1919. Aceasta a continuat majoritatea restricţiilor din timpul războiului privind libertăţile civile din India, pentru a fi folosite pentru a controla agitaţiile naţionaliste. Gandhi a cerut nesupunere civilă şi o serie de greve generale locale (inchiderea instantelor,a magazinelor,neplata taxelor) dispersate în semn de protest. Aceste acţiuni au dus la violenţă, în special la atacuri indiene asupra britanicilor. Gandhi a deplâns această violenţă şi şi-a impus un post de şaptezeci şi două de ore ca penitenţă.

În Amritsar, o englezoaică a fost atacată pe stradă (10 aprilie 1919). Liderii Partidului Congresului din oraş au fost deportaţi, iar generalul de brigadă R. E. H. Dyer a fost trimis să restabilească ordinea. La sosire, a interzis toate procesiunile şi întâlnirile; apoi, fără a aştepta ca ordinul să fie publicat, a mers cu cincizeci de oameni să disperseze cu focuri de armă o întâlnire deja în desfăşurare (13 aprilie 1919).

A tras 1.650 de gloanţe într-o mulţime densă adunata într-o piaţă cu ieşiri inadecvate, provocând 1.516 victime, dintre care 379 au murit.

Lăsându-i pe răniţi neîngrijiţi la pământ, generalul Dyer s-a întors la biroul său şi a emis un ordin ca toţi indienii care treceau pe strada unde englezoaica fusese atacată cu o săptămână înainte să o facă târându-se în patru labe.

Nu există îndoială că generalul Dyer căuta probleme. În propriile sale cuvinte: „Mă hotărâsem că îi voi ucide pe toţi oamenii aceia... Nu mai era vorba doar de a dispersa mulţimea, ci de a produce un efect moral suficient din punct de vedere militar nu numai asupra celor prezenţi, ci mai ales în tot Punjabul."
Situaţia ar fi putut fi salvată de barbaria lui Dyer, dar Comitetul Hunter, care a investigat atrocitatea, a refuzat să-l condamne pe Dyer decât pentru „o gravă eroare de judecată" şi „o concepţie onestă, dar greşită, a datoriei". Majoritatea Camerei Lorzilor i-a aprobat acţiunea refuzând să-l cenzureze şi, când guvernul l-a forţat să demisioneze din armată, admiratorii săi din Anglia i-au oferit o sabie şi 120.000 de lire.
În acest moment, Gandhi a comis o gravă eroare de judecată. Pentru a consolida alianţa dintre hinduşi şi musulmani, care exista din 1917, el a sprijinit mişcarea Khilafat a musulmanilor indieni pentru a obţine un tratat de pace indulgent pentru sultanul (şi califul) turc după Primul Război Mondial. Gandhi a sugerat ca Khilafat să adopte „non-cooperarea" împotriva Marii Britanii pentru a-şi impune cererile. Aceasta ar fi implicat un boicot al bunurilor, şcolilor, instanţelor de judecată, funcţiilor, onorurilor britanice şi al tuturor bunurilor supuse taxelor britanice (cum ar fi alcoolul). Aceasta a fost o eroare de judecată, deoarece sultanul a fost curând răsturnat de propriul său popor, organizat într-o mişcare naţionalistă turcă şi care căuta un stat turc secularizat, în ciuda a tot ceea ce făcea deja Marea Britanie (atât în public, cât şi în privat) pentru a-l sprijini. Astfel, mişcarea Khilafat căuta să forţeze Marea Britanie să facă ceva ce deja voia să facă şi nu era capabilă să facă. Mai mult, invocând „non-cooperarea" ca armă împotriva britanicilor, Gandhi deschisese o serie de uşi pe care nu dorea să le deschidă, cu consecinţe foarte grave pentru India.
La Congresul Naţional Indian din decembrie 1919, Tilak şi Gandhi erau figurile principale.
Amândoi erau dispuşi să accepte Reformele Montagu-Chelmsford, Tilak pentru că credea că aceasta ar fi cea mai bună modalitate de a demonstra că acestea nu erau adecvate. Dar pe 1 august 1920, Gandhi a proclamat „non-cooperarea" în numele mişcării Khilafat aceeaşi zi în care Tilak a murit, lăsându-l pe Gandhi lider incontestabil al Congresului. La întâlnirea din 1920, a obţinut aprobarea unanimă pentru „non-cooperare" şi apoi a propus o

rezoluţie pentru swaraj (autoguvernare) fie în interiorul, fie în afara Imperiului Britanic. Musulmanii din Congres, conduşi de Muhammad Ali Jinnah, au refuzat să accepte o Indie independentă în afara Imperiului Britanic, deoarece acest lucru i-ar fi supus pe musulmani unei majorităţi hinduse fără restricţiile protectoare ale Marii Britanii. Drept urmare, din acel moment, mulţi musulmani au părăsit Congresul.

Lipsa de cooperare a fost un mare succes public. Dar nu a obţinut autonomia Indiei şi a făcut ţara mai puţin pregătită pentru autoguvernare, făcând imposibilă dobândirea de experienţă în guvernare de către indieni în temeiul Legii din 1919. Mii de indieni au renunţat la medalii şi onoruri, au renunţat la practicarea dreptului în instanţele britanice, au părăsit şcolile britanice şi au ars bunuri britanice. Gandhi a organizat mari adunari la care mii de persoane s-au dezbrăcat de hainele străine pentru a le arunca in focuri de tabără. Totuşi, acest lucru nu le-a oferit instruire în guvernare. Nu a făcut decât să stârnească violenţă naţionalistă. Pe 1 februarie 1922, Gandhi l-a informat pe vicerege că urma să înceapă supunerea civilă în masă, într-un district pe rând, începând din Bardoli, lângă Bombay. Nesupunerea civilă, inclusiv refuzul de a plăti impozite sau de a respecta legile, a fost un pas dincolo de necooperare, deoarece implica acte ilegale mai degrabă decât legale. Pe 5 februarie 1922, o gloată hindusă a atacat douăzeci şi doi de agenţi de poliţie şi i-a ucis incendiind secţia de poliţie.

Îngrozit, Gandhi a anulat campania împotriva Marii Britanii. A fost imediat arestat şi condamnat la şase ani de închisoare pentru sedi̧iune.

Evenimentele din 1919-1922 au produs pagube foarte mari. Marea Britanie şi India erau înstrăinate până la punctul în care nu mai aveau încredere una în cealaltă. Partidul Congresului însuşi fusese divizat, moderaţii formând un nou grup numit Federaţia Liberală Indiană. Musulmanii părăsiseră, de asemenea, Partidul Congresului într-o mare măsură şi plecaseră să consolideze Liga Musulmană. Din acest moment încolo, revoltele musulmano-hinduse au devenit evenimente anuale în India. Şi, în cele din urmă, boicotul a paralizat Reformele Montagu-Chelmsford, aproape două treimi dintre alegătorii eligibili refuzând să voteze la alegerile Consiliului din noiembrie 1920.

Irlanda înainte de 1939

În timp ce criza indiană era la apogeu în 1919-1922, o criză şi mai violentă făcea ravagii în Irlanda. De-a lungul secolului al XIX-lea, Irlanda fusese agitată de nemulţumiri de lungă durată. Cele trei probleme majore erau agrare, religioase şi politice. Cucerirea Irlandei de către Cromwell în secolul al XVII-lea a transferat o mare parte din pământul irlandez, ca pradă de război, către proprietari englezi absenţi. În consecinţă, chiriile mari, proprietatea nesigură, lipsa îmbunătăţirilor şi exploatarea economică legalizată, susţinută de judecători englezi şi soldaţi englezi, au dat naştere la tulburări agrare violente şi atrocităţi rurale împotriva vieţilor şi proprietăţilor englezeşti.

Începând cu Legea Funciară a lui Gladstone din 1870, problemele agrare au fost atenuate lent şi, până în 1914, erau bine controlate. Problema religioasă a apărut din faptul că Irlanda era în majoritate romano-catolică şi nu suporta să fie condusă de persoane de o religie diferită.

Mai mult, până la desfiinţarea Bisericii Irlandeze (Episcopale) în 1869, catolicii irlandezi au trebuit să susţină o structură de clerici şi episcopi anglicani, majoritatea având puţini sau deloc enoriaşi în Irlanda şi locuind în Anglia, susţinuţi de venituri din Irlanda. În cele din urmă, Actul Unirii din 1801 a făcut din Irlanda o parte a Regatului Unit, cu reprezentanţi în Parlament la Westminster. Până în 1871, acei reprezentanţi care se opuneau unirii cu Anglia au format Partidul Irlandez pentru Autonomie (Home Rule). Acesta a căutat să obţină separarea prin obstrucţionarea funcţiilor Parlamentului şi perturbarea procedurilor acestuia. Uneori, acest grup a exercitat o influenţă considerabilă în Parlament, menţinând un echilibru de putere între liberali şi conservatori. Liberalii din Gladstone erau dispuşi să acorde Irlandei Autonomie, fără reprezentanţi la Westminster; conservatorii (cu sprijinul majorităţii englezilor) se opuneau Autonomiei; grupul Rhodes-Milner dorea autoguvernare pentru irlandezi în afacerile lor interne, cu reprezentanţi irlandezi păstraţi la Westminster pentru chestiuni externe şi imperiale. Guvernul liberal din 1906-1916 a încercat să adopte un proiect de lege privind Autonomia cu continuarea reprezentării irlandeze în Camera Comunelor, dar a fost blocat în mod repetat de opoziţia Camerei Lorzilor; Proiectul de lege nu a devenit lege decât în septembrie 1914.

Principala opoziţie a apărut din faptul că Ulsterul protestant (Irlanda de Nord) ar fi fost neindreptatit într-o Irlandă covârşitor de catolică. Opoziţia din Ulster, condusă de Sir Edward (mai târziu Lord) Carson, a organizat o armată privată, a înarmat-o cu arme aduse ilegal din Germania şi s-a pregătit să preia controlul asupra Belfastului la un semnal de la Londra. Carson se afla în drum spre staţia de telegraf pentru a trimite acest semnal în 1914, când a primit un mesaj de la prim-ministru că războiul era pe cale să izbucnească cu Germania. În consecinţă, revolta din Ulster a fost anulată, iar Legea Autonomiei a fost suspendată până la şase luni după pacea cu Germania. Prin urmare, revolta cu arme germane din Irlanda a fost declanşată de naţionaliştii irlandezi în 1916, în loc de adversarii lor din Ulster în 1914. Această aşa-numită Revoltă de Paşte a anului 1916 a fost înăbuşită, iar liderii săi executaţi, dar nemulţumirea a continuat să mocnească în Irlanda, violenţa mocnind la suprafaţă. La alegerile parlamentare din 1918, Irlanda a ales 6 naţionalişti (care doreau autonomie pentru întreaga Irlandă), 73 din Sinn Fein (care dorea o Republică Irlandeză liberă de Anglia) şi 23 Unionişti (care doreau ca Irlanda să rămână parte a Marii Britanii). În loc să meargă la Westminster, Sinn Fein şi-a organizat propriul Parlament la Dublin. Eforturile de a-i aresta pe membrii săi au dus la un război civil deschis. Aceasta a fost serie de asasinate, trădare şi represalii, purtată pe alei secundare şi pe câmpuri luminate de lună. Şaizeci de mii de soldaţi britanici nu au putut menţine ordinea. Mii de vieţi omeneşti s-au pierdut, cu o brutalitate inumană de ambele părţi, iar pagubele materiale au ajuns la 50 de milioane de lire sterline.

Lionel Curtis, care a ajutat la editarea Mesei Rotunde în 1919-1921, a pledat în numărul din martie 1920 ca Irlanda de Nord şi Irlanda de Sud să fie separate şi fiecare să primească autonomie ca părţi autonome ale Marii Britanii. Aceasta a fost promulgată opt luni mai târziu ca Legea Guvernului Irlandei din 1920, dar a fost respinsă de republicanii irlandezi conduşi de Eamon de Valera. Războiul civil a continuat. Grupul Mesei Rotunde a lucrat cu vitejie pentru a-i opri pe extremiştii de ambele părţi, dar doar cu un succes moderat. Cumnatul lui Amery, Hamar (Lordul) Greenwood, a fost numit secretar-şef pentru Irlanda, ultimul titular al acestei funcţii, în timp ce Curtis a fost numit consilier pentru Relatii

Irlandeze la Oficiul Colonial (care era condus de Milner şi Amery). The Times şi The Round Table au condamnat represiunea britanică în Irlanda, aceasta din urmă spunând: „Dacă Commonwealth-ul Britanic poate fi păstrat doar prin astfel de mijloace, ar deveni o negare a principiului care l-a susţinut". Dar violenţa britanică nu a putut fi limitată până când violenţa irlandeză nu a putut fi atenuată. Unul dintre principalii lideri ai republicanilor irlandezi a fost Erskine Childers, un vechi prieten şcolar al lui Curtis, care fusese cu el în Africa de Sud, dar nimic nu s-a putut face prin intermediul lui, deoarece devenise fanatic antibritanic. Prin urmare, Smuts a fost chemat. El a scris un discurs conciliant pe care Regele George să-l ţină la deschiderea Parlamentului Ulster şi a făcut o vizită secretă la ascunzătoarea rebelilor din Irlanda pentru a încerca să-i convingă pe liderii republicani irlandezi să fie rezonabili. El a comparat insecuritatea Republicii Transvaal înainte de 1895 cu fericita sa stare sub statut de dominion din 1910, spunând: „Să nu vă înşelaţi, aveţi mai multe privilegii, mai multă putere, mai multă pace, mai multă siguranţă într-o astfel de fraternitate de naţiuni egale decât într-o republică mică şi nervoasă, care se va baza tot timpul pe bunăvoinţa şi poate pe asistenţa străinilor. Numiţi asta independenţă?"

Smuts a aranjat un armistiţiu şi o conferinţă pentru a negocia o înţelegere. În urma acestei conferinţe, la care Curtis a fost secretar, au rezultat Articolele de Acord din decembrie 1921, care au atribuit Irlandei de Sud statutul de dominion sub numele de Stat Liber Irlandez, Irlanda de Nord continuând în baza Legii din 1920. Linia de demarcaţie dintre cele două ţări a fost trasată de un comitet format din trei membri, membru britanic (şi preşedinte) fiind Richard Feetham de la Grădiniţa lui Milner şi grupul Mesei Rotunde, mai târziu judecător la Curtea Supremă din Africa de Sud.

Republicanii irlandezi ai lui De Valera au refuzat să accepte acordul şi au intrat în insurecţie, de data aceasta împotriva liderilor irlandezi moderaţi, Arthur Griffith şi Michael Collins. Collins a fost asasinat, iar Griffith a murit, epuizat de presiune, dar poporul irlandez însuşi era acum sătul de tulburări. Forţele lui De Valera au fost împinse în clandestinitate şi înfrânte în alegerile din 1922. Când partidul lui De Valera, Fianna Fáil, a câştigat alegerile în 1932 şi el a devenit preşedinte al Irlandei, a abolit jurământul de loialitate

faţă de rege şi funcţia de guvernator general, a pus capăt plăţilor anuale pentru teritoriile engleze confiscate şi apelurilor către Consiliul Privat si s-a angajat într-un război tarifar amar cu Marea Britanie şi a continuat să ceară anexarea Ulsterului. Una dintre ultimele legături cu Marea Britanie s-a încheiat în 1938, când bazele navale britanice din Irlanda au fost predate irlandezilor, în marele beneficiu al submarinelor germane în perioada 1939-1945.

Capitolul 10 — Din Orientul Îndepărtat până la Primul Război Mondial

Prăbuşirea Chinei în 1920

Distrugerea culturii tradiţionale chineze sub impactul civilizaţiei occidentale a fost considerabil mai târzie decât distrugerea similară a culturii indiene de către europeni. Această întârziere a apărut din faptul că presiunea europeană asupra Indiei a fost aplicată destul de constant de la începutul secolului al XVI-lea, în timp ce în Orientul Îndepărtat, în Japonia chiar mai complet decât în China, această presiune a fost relaxată de la începutul secolului al XVII-lea timp de aproape două sute de ani, până în 1794 în cazul Chinei şi până în 1854 în cazul Japoniei. Drept urmare, putem vedea procesul prin care cultura europeană a reuşit să distrugă culturile tradiţionale native din Asia mai clar în China decât aproape oriunde altundeva.

Cultura tradiţională a Chinei, ca şi în alte părţi ale Asiei, a constat dintr-o ierarhie militară şi birocratică suprapusă peste o mare masă de ţărănime muncitoare. Este obişnuit, în studierea acestui subiect, să se împartă această ierarhie în trei niveluri. Din punct de vedere politic, aceste trei niveluri constau din autoritatea imperială în vârf, o ierarhie enormă de funcţionari imperiali şi provinciali la mijloc şi o multitudine de sate locale semi-patriarhale şi semi-democratice în partea de jos. Social, această ierarhie era împărţită în mod similar în clasa conducătoare, nobilime şi ţărani. Şi, din punct de vedere economic, exista o diviziune paralelă, grupul superior obţinându-şi veniturile sub formă de tributuri şi impozite din deţinerea puterii militare şi politice, în timp ce grupul de mijloc îşi obţinea veniturile din surse economice, sub formă de dobânzi la împrumuturi, chirii de pe terenuri şi profituri din întreprinderi comerciale, precum

şi din salarii, mită şi alte plati provenite din controlul grupului său de mijloc asupra birocraţiei. La baza clasei sociale, ţărănimea, care era singurul grup cu adevărat productiv din societate, îşi obţinea veniturile din sudoarea frunţii sale colective şi trebuia să supravieţuiască cu ceea ce îi rămânea după ce o fracţiune substanţială din produsul său ajunsese la cele două grupuri superioare sub formă de chirii, impozite, dobânzi, mită obişnuită (taxe de protectie) şi profituri excesive din „necesităţile” vieţii precum ar fi sarea, fierul sau opiumul.
Deşi ţăranii erau în mod clar un grup exploatat în societatea tradiţională a Chinei, această exploatare era impersonală şi tradiţională şi mai uşor de suportat dacă ar fi fost personală sau arbitrară. În decursul timpului, a apărut un sistem funcţional de relaţii obişnuite între cele trei niveluri ale societăţii. Fiecare grup îşi cunoştea relaţiile stabilite cu celelalte şi le folosea pentru a evita orice presiuni bruşte sau excesive care ar putea perturba tiparele stabilite ale societăţii. Forţa politică şi militară a regimului imperial rareori a afectat direct ţărănimea, deoarece birocraţia intervenea între ele ca un tampon de protecţie. Această barieră a urmat un model de ineficienţă amorfă deliberată, astfel încât forţa militară şi politică de sus fusese difuzată, dispersată şi tocită până când a ajuns în satele ţărăneşti. Birocraţia a urmat acest model deoarece recunoştea că ţărănimea era sursa veniturilor sale şi nu avea nicio dorinţă de a crea o nemulţumire care să pună în pericol procesul de producţie sau plăţile chiriilor, impozitelor şi dobânzilor din care trăia. Mai mult, ineficienţa sistemului era atât obişnuită, cât şi deliberată, deoarece permitea ca o mare parte din averea care era stoarsă de la ţărănime să fie deturnată şi difuzată în rândul clasei de mijloc a nobilimii înainte ca rămăşiţele acesteia să ajungă la grupul imperial din vârf. Acest grup imperial, la rândul său, a trebuit să accepte acest sistem de ineficienţă şi deturnare a veniturilor şi propria sa îndepărtare fundamentală de ţărănime, din cauza dimensiunilor mari ale Chinei, ineficienţei sistemelor sale de transport şi comunicaţii şi imposibilităţii de a ţine evidenţa populaţiei sau a veniturilor şi impozitelor, decât prin medierea indirectă a birocraţiei. Poziţia semi-autonomă a birocraţiei depindea, într-o măsură considerabilă, de faptul că sistemul chinez de scriere era atât de greoi, atât de ineficient şi atât de dificil de învăţat, încât guvernul central nu ar fi putut ţine nicio evidenţă sau

administra colectarea impozitelor, ordinea publică sau justiţia decât printr-o birocraţie de experţi instruiţi. Această birocraţie a fost recrutată din rândul nobilimii, deoarece sistemele complexe de scriere, de drept şi ca tradiţii administrative puteau fi stăpânite doar de un grup care poseda timp liber bazat pe venituri necâştigate.
Desigur, în timp, pregătirea pentru această birocraţie şi pentru examenele care admiteau aceasta clasa au devenit destul de nerealiste, constând în mare parte din memorarea textelor literare antice în scopuri de examinare, mai degrabă decât în scopuri culturale sau administrative. Acest lucru nu a fost atât de rău pe cât pare, deoarece multe dintre textele memorate conţineau o bună cantitate de înţelepciune antică cu o înclinaţie etică sau practică, iar deţinerea acestui stoc de cunoştinţe a generat în posesorii săi un respect pentru moderaţie şi pentru tradiţie, fiind exact ceea ce cerea sistemul. Nimeni nu a regretat că sistemul de educaţie şi de examene care duceau la birocraţie nu a generat o sete de eficienţă, deoarece eficienţa nu era o calitate pe care o dorea cineva. Birocraţia însăşi nu dorea eficienţă, deoarece acest lucru i-ar fi redus capacitatea de a devia fondurile care curgeau în sus de la ţărănime.
Ţărănimea cu siguranţă nu dorea nicio creştere a eficienţei, ceea ce ar fi dus la o creştere a presiunii asupra ei şi ar fi făcut mai puţin uşor de erodat sau de evitat impactul puterii imperiale. Puterea imperială însăşi nu dorea prea multă eficienţă sporită în birocraţia sa, deoarece acest lucru ar fi putut duce la o independenţă sporită a birocraţiei. Atâta timp cât suprastructura imperială a societăţii chineze îşi obţinea partea din bogăţia care curgea în sus de la ţărănime, era satisfăcută. Partea din această bogăţie pe care grupul imperial o obţinea era foarte mare, în cifre absolute, deşi proporţional reprezenta doar o mică parte din suma totală care deturnata de la ţărăni, cea mai mare parte fiind sustrasă de nobilime şi birocraţie în fluxul său ascendent.
Natura exploatatoare a acestui sistem social cu trei clase a fost atenuată, aşa cum am văzut, de ineficienţă, de moderaţia tradiţională şi ideile etice acceptate, de un sentiment de interdependenţă socială şi de puterea legii şi obiceiurilor tradiţionale care protejau ţăranul obişnuit de tratamentul arbitrar sau de impactul direct al forţei. Cel mai important dintre toate, poate,este

că sistemul a fost atenuat de existenţa unor cariere deschise talentelor. China nu s-a organizat niciodată în grupuri sau caste ereditare, fiind în acest sens similară Angliei şi destul de diferită de India. Calea către vârful societăţii chineze era deschisă, in special nu pentru vreun ţăran ca individ în timpul vieţii sale, ci pentru orice familie de ţărani individuală pe o perioadă de mai multe generaţii. Astfel, poziţia unui individ în societate depindea nu de eforturile propriei tinereţi, ci de eforturile tatălui şi bunicului său. Dacă un ţăran chinez era harnic, perspicace şi norocos, se putea aştepta să acumuleze un mic surplus dincolo de subzistenţa propriei familii şi de sursa de profit pentru clasele superioare. Acest surplus putea fi investit în activităţi precum fabricarea fierului, vânzarea de opiu, vânzarea de cherestea sau combustibil, comerţul cu porci şi altele asemenea. Profiturile din aceste activităţi puteau fi apoi investite în mici bucăţi de pământ care să fie închiriate ţăranilor mai puţin norocoşi sau în împrumuturi către alţi ţărani. Dacă vremurile rămâneau bune, proprietarul surplusurilor începea să primească chirii şi dobânzi de la vecinii săi; dacă vremurile deveneau rele, el încă îşi avea pământul sau putea prelua pământul debitorului său ca garanţie confiscată pentru împrumutul său. În vremuri bune sau rele, creşterea populaţiei din China a menţinut cererea de pământ ridicată, iar ţăranii au putut să urce pe scara socială de la ţărănime la nobilime, extinzându-şi lent drepturile legale asupra pământului.

Odată ajunşi în nobilime, copiii sau nepoţii puteau fi educaţi pentru a trece examenele birocratice şi a fi admişi în grupul mandarinilor. O familie care avea unul sau doi membri în acest grup obţinea acces la întregul sistem de „compresie” şi de deturnare birocratică a fluxurilor de venituri, astfel încât familia în ansamblu putea continua să urce în structura socială şi economică.

În cele din urmă, un membru al familiei se putea muta în centrul imperial de la nivelul provincial la care a început această ascensiune şi ar fi putut chiar obţine acces la grupul conducător imperial însuşi.

În aceste niveluri superioare ale structurii sociale, multe familii au reuşit să îşi menţină o poziţie timp de generaţii, dar, în general, a existat o „circulaţie a elitei” constantă, deşi lentă, majoritatea familiilor rămânând într-o poziţie socială înaltă doar câteva generaţii, după aproximativ trei generaţii de ascensiune,urma un

declin de câteva generaţii . Astfel, vechea zicală americană conform căreia „Bunicii strâng, părinţii cheltuiesc, nepoţii strică” ar fi trebuit, în China veche,să fie extinsă pentru a permite aproximativ şase sau şapte generaţii de la munca grea a orezăriei înapoi la orezărie. Dar speranţa unei astfel de ascensiuni a contribuit mult la creşterea harniciei individuale şi a solidarităţii familiale şi la reducerea nemulţumirii ţărănilor. Abia la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea ţăranii din China au ajuns să-şi considere poziţiile ca fiind atât de lipsite de speranţă încât violenţa a devenit preferabilă diligenţei sau conformismului. Această schimbare a apărut din faptul, aşa cum vom vedea, că impactul culturii occidentale asupra Chinei a făcut, de fapt, poziţia ţăranului fără speranţă din punct de vedere economic. În societatea tradiţională chineză, birocraţii recrutaţi prin examene din clasa nobilimii erau numiţi mandarini. Aceştia au devenit, în toate scopurile practice, elementul dominant în societatea chineză. Întrucât poziţia lor socială şi economică nu se baza pe puterea politică sau militară, ci pe tradiţii, structura juridică, stabilitatea socială, învăţăturile etice acceptate şi drepturile de proprietate, acest grup de nivel mediu a conferit societăţii chineze o puternică orientare tradiţionalistă. Respectul pentru vechile tradiţii, pentru modurile de gândire şi acţiune acceptate, pentru strămoşi, societate şi religie şi pentru tatăl din familie au devenit caracteristicile principale ale societăţii chineze. Faptul că această societate era o reţea complexă de interese personale, era neprogresivă şi era străbătută de corupţie nu era mai inacceptabil pentru chinezul de rând, la niciun nivel.

Aceste lucruri au devenit neadmisibile abia atunci când societatea chineză a intrat în contact direct cu cultura europeană în secolul al XIX-lea. Pe măsură ce aceste două societăţi se ciocneau, ineficiența,lipsa de progresism, corupția și întreaga legătură de interese personale și tradiții care constituiau societatea chineză nu au putut supraviețui în contact cu eficiența, progresismul și instrumentele de penetrare și dominaţie ale europenilor. Un sistem nu putea spera să supraviețuiască dacă nu se putea aproviziona cu arme de foc în cantităţi mari sau cu armate masive de soldaţi loiali care să folosească astfel de arme, un sistem care nu îşi putea creşte taxele sau producţia sau care nu îşi putea urmări propria populaţie

sau propriile venituri prin înregistrări eficiente sau care nu avea metode eficiente de comunicare şi transport pe o suprafaţă de 3,5 milioane de mile pătrate.
Societatea occidentală care a început să afecteze China în jurul anului 1800 era puternică, eficientă şi progresistă. Nu avea niciun respect pentru corupţie, tradiţii, drepturi de proprietate, solidaritate familială sau moderaţia etică a societăţii tradiţionale chineze. Pe măsură ce armele Occidentului, împreună cu metodele sale eficiente de salubrizare, de scriere, de transport şi comunicaţii, de interes individual şi de raţionalism intelectual coroziv au intrat în contact cu societatea chineză, au început să o dizolve. Pe de o parte, societatea chineză era prea slabă pentru a se apăra împotriva Occidentului. Când a încercat să facă acest lucru, cum ar fi în Războaiele Opiului şi alte lupte din 1841-1861, sau în revolta Boxerilor din 1900, o astfel de rezistenţă chineză la penetrarea europeană a fost zdrobită de armamentul Puterilor Occidentale, iar tot felul de concesii ale acestor Puteri au fost impuse Chinei.
Până în 1841, Cantonul a fost singurul port permis pentru importurile străine, iar opiul era ilegal. Ca o consecinţă a distrugerii de către chinezi a opiului indian ilegal şi a extorcărilor comerciale ale autorităţilor cantoneze, Marea Britanie a impus Chinei tratatele de la Nanking (1842) şi de la Tientsin(1858).
Acestea au obligat China să cedeze Hong Kong-ul Marii Britanii şi să deschidă şaisprezece porturi pentru comerţul exterior, să impună un tarif uniform de import de maximum 5%, să plătească o despăgubire de aproximativ 100 de milioane de dolari, să permită legaţii străine în Peking, să permită unui oficial britanic să acţioneze ca şef al serviciului vamal chinezesc şi să legalizeze importul de opiu. Alte acorduri au fost impuse prin care China a pierdut diverse zone marginale, cum ar fi Birmania (în favoarea Marii Britanii), Indochina (în favoarea Franţei), Formosa şi Pescadores (în favoarea Japoniei) şi Macao (în favoarea Portugaliei), în timp ce alte zone au fost luate prin contracte de închiriere de diferite durate, de la douăzeci şi cinci la nouăzeci şi nouă de ani. În acest fel, Germania a luat Kiaochow,Rusia a luat sudul Liaotung-ului (inclusiv Port Arthur), Franţa a luat Kwangcho-wan, iar Marea Britanie a luat Kowloon şi Weihaiwei. În aceeaşi perioadă, diverse puteri au impus Chinei un sistem de instanţe extrateritoriale în baza cărora străinii, în cazuri judiciare,nu puteau fi judecaţi în

instanţele chineze sau conform legislaţiei chineze. Impactul politic al civilizaţiei occidentale asupra Chinei, oricât de mare ar fi fost, a fost umbrit de impactul economic. Am indicat deja că China era o ţară în mare parte agrară. Ani de cultivare şi creşterea lentă a populaţiei au dus la o presiune neobosită asupra solului şi la o exploatare distructivă a resurselor sale vegetative. Cea mai mare parte a ţării a fost defrişată, rezultând o lipsă de combustibil, scurgerea rapidă a precipitaţiilor, pericolul constant de inundaţii şi eroziunea solului la scară largă. Cultivarea fusese extinsă în văi îndepărtate şi pe pantele dealurilor de presiunile demografice, cu o creştere semnificativă a aceloraşi consecinţe distructive, în ciuda faptului că multe pante au fost reconstruite în terase. Faptul că partea de sud a ţării depindea de cultivarea orezului a creat multe probleme, deoarece această cultură, cu o valoare nutritivă relativ scăzută, necesita un consum mare de forţă de muncă (transplantare şi plivire) în condiţii care erau distructive pentru sănătate. Perioadele lungi de mers prin orezării i-au expus pe majoritatea ţăranilor la diverse tipuri de boli articulare şi la infecţii transmise prin apă, cum ar fi malaria sau dermatoze parazitare. Presiunea asupra solului a fost intensificată de faptul că 60% din China se afla la peste 1800 de metri deasupra nivelului mării, o altitudine prea mare pentru cultivare, în timp ce mai mult de jumătate din teren avea precipitaţii insuficiente(sub 50 de centimetri pe an). Mai mult, precipitaţiile erau asigurate de vânturile musonice neregulatecare aduceau frecvent inundaţii şi ocazional se opreau complet, provocând foamete generalizată. În Statele Unite, 140 de milioane de oameni erau susţinuţi de munca a 6,5 milioane de fermieri pe 145 de milioane de hectare de teren cultivat în 1945; China, cam în aceeaşi perioadă, avea aproape 500 de milioane de persoane susţinute de munca a 65 de milioane de fermieri pe doar 80 de milioane de hectare de teren cultivat. În China, ferma medie avea doar puţin peste patru acri (comparativ cu 157 de acri în Statele Unite), dar era împărţită în cinci sau şase câmpuri separate şi avea, în medie, 6,2 persoane care locuiau pe ea (comparativ cu 4,2 persoane la ferma americană imens mai mare). Drept urmare, în China exista doar aproximativ o jumătate de acru de teren pentru fiecare persoană care locuia acolo, comparativ cu cifra americană de 15,7 acri de persoană.

Ca o consecinţă a acestei presiuni asupra terenurilor, ţăranul

chinez mediu nu avea, nici în vremurile anterioare,vreo marjă peste nivelul de subzistenţă, mai ales când ne amintim că o anumită parte din venitul său mergea către clasele superioare. Întrucât, bazandu-se pe realizarile agricole, ţăranul chinez mediu se afla sub nivelul de subzistenţă, trebuia să folosească diverse tertipuri ingenioase pentru a ajunge la acel nivel. Toate achiziţiile de bunuri produse în afara fermei erau menţinute la un minim absolut. Fiecare firicel de iarbă, frunză căzută sau reziduu de cultură era colectat pentru a servi drept combustibil. Toate deşeurile umane, inclusiv cele din oraşe, au fost colectate cu grijă şi restaurate în sol ca îngrăşământ. Din acest motiv, terenurile agricole din jurul oraşelor, datorită aprovizionării mai mari cu astfel de deşeuri, au fost mai productive decât fermele mai îndepărtate, care depindeau de aprovizionarea locală cu astfel de deşeuri umane.
Colectarea şi vânzarea acestor deşeuri au devenit o verigă importantă în economia agricolă a Chinei.
Întrucât sistemul digestiv uman extrage doar o parte din elementele nutritive din alimente, elementele rămase au fost frecvent extrase prin hrănirea porcilor cu astfel de deşeuri, trecându-le astfel prin sistemul digestiv al porcului înainte ca aceste deşeuri să se întoarcă în sol pentru a oferi hrană pentru noi culturi şi, astfel, pentru alimente noi.
Fiecare fermă ţărănească avea cel puţin un porc care era cumpărat tânăr, trăia în latrina fermei până când era adult, apoi era vândut în oraş pentru a oferi o marjă de numerar pentru achiziţii necesare, cum ar fi sare, zahăr, uleiuri sau produse din fier. Într-un mod oarecum similar,orezăria putea contribui la aprovizionarea fermierului cu proteine, acţionând ca un iaz cu peşti şi un acvariu pentru creveţi minusculi de apă dulce.
În China, ca şi în Europa, obiectivele eficienţei agricole erau destul de diferite de obiectiveleeficienţei agricole din ţările noi, cum ar fi Statele Unite, Canada, Argentina sau Australia.
În aceste ţări mai noi exista o lipsă de forţă de muncă şi un surplus de teren, în timp ce în Europa şi Asia exista o lipsă de teren şi un surplus de forţă de muncă. În consecinţă, scopul eficienţei agricole în terenurile mai noi era o producţie ridicată de culturi pe unitatea de muncă. Din acest motiv, agricultura americană a pus un accent atât de mare pe utilajele agricole care economisesc forţa de muncă şi pe practicile agricole care epuizează solul,în timp ce agricultura

asiatică a folosit cantităţi imense de muncă manuală pe suprafeţe micide teren pentru a economisi solul şi a obţine recolta maximă din suprafaţa limitată de teren. În America, fermierul îşi putea permite să cheltuiască sume mari pentru utilaje agricole, deoarece forţa de muncă înlocuită de astfel de utilaje ar fi fost oricum scumpă şi pentru că costul acestor utilaje era răspândit pe o suprafaţă atât de mare, încât costul lor pe acru era relativ moderat. În Asia nu exista capital pentru astfel de cheltuieli cu utilaje, deoarece nu exista o marjă de surplus peste subzistenţă în mâinile ţărănimii şi pentru că ferma medie era atât de mică încât costul utilajelor pe acru (fie pentru cumpărare, fie chiar pentru operare) ar fi fost prohibitiv.
Singurul surplus din Asia era cel al forţei de muncă şi s-au depus toate eforturile, prin plasarea a tot mai multă forţă de muncă pe teren, pentru a face suprafaţa limitată de teren mai productivă. Un rezultat al acestei investiţii de forţă de muncă în terenurile din China poate fi observat în faptul că aproximativ jumătate din suprafaţa agricolă chineză era irigată, în timp ce aproximativ un sfert din aceasta era terasată. Un alt rezultat al acestei concentrări excesive de forţă de muncă pe terenuri a fost faptul că această forţă de muncă era subutilizată şi semi-inactivă timp de aproximativ trei sferturi din an, fiind complet ocupată doar în sezoanele de plantare şi recoltare. Din această semi-inactivitate a populaţiei rurale asiatice a provenit cel mai important efort de a suplimenta veniturile ţărăneşti prin meşteşuguri rurale. Înainte de a trece la acest punct crucial, ar trebui să aruncăm o privire asupra succesului relativ al eforturilor Chinei de a obţine randamente unitare ridicate în agricultură.
În Statele Unite, în jurul anului 1940, fiecare acru de grâu necesita 1,2 zile munca/om în fiecare an; în China, un acru de grâu necesita 26 de zile munca/om . Recompensele unor astfel de costuri de muncă erau destul de diferite. În China, producţia de cereale pentru fiecare om intr-un an de muncă era de 3.080 de livre; În Statele Unite, producţia a fost de 44.000 de livre pe an de muncă. Această productivitate scăzută a muncii agricole din China ar fi fost perfect acceptabilă dacă China ar fi atins, în schimb, o producţie mai mare pe acru. Din păcate, chiar şi în acest obiectiv alternativ, China a avut doar un succes moderat, mai mult succes decât Statele Unite, este adevărat, dar mult mai puţin succes decât ţările

europene care au vizat acelaşi tip de eficienţă agricolă (randamente mari pe acru) ca şi China.
Acest lucru se poate observa din următoarele cifre:

Randamentul per acru

OREZ		**GRAU**	
S.U.A	959.27 KG	S.U.A	381.08 KG
CHINA	1367.47 KG	CHINA	435.52 KG
ITALIA	1898.13 KG	ANGLIA	871.04 KG

Aceste cifre indică eşecul relativ al agriculturii chineze (şi a altor ţări asiatice) chiar şi în ceea ce priveşte propriile obiective. Acest eşec relativ nu a fost cauzat de lipsa de efort, ci de factori precum (I) ferme prea mici pentru o funcţionare eficientă; (2) presiunea excesivă a populaţiei, care a forţat agricultura pe un sol mai puţin productiv şi care a extras mai multe elemente nutritive din sol decât puteau fi înlocuite, chiar şi prin utilizarea pe scară largă a deşeurilor umane ca îngrăşăminte; (3) lipsa unor tehnici agricole ştiinţifice cum ar fi selecţia seminţelor sau rotaţia culturilor; şi (4) caracterul eratic al unui climat musonic pe un teren defrişat şi semi-erodat.
Din cauza productivităţii relativ scăzute a agriculturii chineze (şi a întregii ţări asiatice), întreaga populaţie era aproape de limita de subzistenţă şi, la intervale neregulate, era forţată sub această limită să se confrunte cu o foamete generalizată. În China, situaţia a fost atenuată într-o oarecare măsură de trei forţe.
În primul rând, crizele alimentare neregulate pe care le-am menţionat şi atacurile ceva mai frecvente ale ciumei au menţinut populaţia în limite gestionabile. Aceste două evenimente neregulate au redus populaţia cu milioane, atât în China, cât şi în India, atunci când au avut loc. Chiar şi în anii obişnuiţi, rata mortalităţii era ridicată, aproximativ 30 la mie în China, comparativ cu 25 în India, 12,3 în Anglia sau 8,7 în Australia. Mortalitatea infantilă (în primul an de viaţă) era de aproximativ 159 la mie în China, comparativ cu 240 în India, aproximativ 70 în Europa de Vest şi aproximativ 32 în Noua Zeelandă.

De la naştere, un sugar putea trăi mai puţin de 27 de ani în India, mai puţin de 35 de ani în China, aproximativ 60 de ani în Anglia sau Statele Unite şi aproximativ 66 de ani în Noua Zeelandă (toate cifrele sunt din jurul anului 1930). În ciuda acestei „sperante de viata" în China, populaţia a fost menţinută la un nivel ridicat datorită unei rate a natalităţii de aproximativ 38 la mie, comparativ cu 34 în India, 18 în Statele Unite sau Australia şi 15 în Anglia. Efectul vertiginos pe care utilizarea practicilor sanitare sau medicale moderne l-ar fi putut avea asupra cifrelor populaţiei Chinei poate fi dedus din faptul că aproximativ trei sferturi din decesele chinezilor sunt cauzate de cauze care pot fi prevenite (de obicei uşor de prevenit) în Occident. De exemplu, un sfert din totalul deceselor erau cauzate de boli răspândite de deşeurile umane; aproximativ 10% proveneau din boli infantile precum variola, rujeola, difteria, scarlatina şi tusea convulsivă; aproximativ 15% din tuberculoză; şi aproximativ 7% la naştere.
Rata natalităţii a fost menţinută ridicată, în societatea tradiţională chineză, ca o consecinţă a unui grup de idei care sunt de obicei cunoscute sub numele de „cultul strămoşilor". Fiecare familie chineză avea cea mai puternică motivaţie, convingerea că linia familială trebuie continuată pentru a avea descendenţi care să menţină altarele familiale, să întreţină mormintele ancestrale şi să sprijine membrii vii ai familiei după ce anii lor productivi s-au încheiat. Cheltuielile pentru astfel de altare, morminte şi persoane în vârstă au reprezentat o povară considerabilă pentru familia chineză medie şi, de asemenea, o povară cumulativă, deoarece diligenţa generaţiilor anterioare a lăsat adesea o familie cu altare şi morminte atât de numeroase încât doar întreţinerea singură era o cheltuială grea pentru generaţiile ulterioare. În acelaşi timp, nevoia de a avea fii a menţinut rata natalităţii ridicată şi a dus la practici sociale nedorite, în societatea tradiţională chineză, cum ar fi infanticidul, abandonul sau vânzarea urmaşilor de sex feminin. O altă consecinţă a acestor idei a fost că mai multe familii înstărite din China aveau tendinţa de a avea mai mulţi copii decât familiile sărace.
Aceasta a fost exact opusul situaţiei din civilizaţia occidentală, unde o creştere a scării economice a dus la dobândirea unei perspective de clasă de mijloc, care includea restricţionarea numărului de urmaşi ai familiei.

Presiunea populaţiei Chinei asupra nivelului de subzistenţă a fost atenuată într-o oarecare măsură de emigraţia masivă a chinezilor în perioada de după 1800. Această mişcare spre exterior s-a făcut spre zonele mai puţin populate din Manciuria, Mongolia şi sud-vestul Chinei, spre America şi Europa, şi, mai presus de toate, spre zonele tropicale din sud-estul Asiei (în special în Malaya şi Indonezia). În aceste zone, hărnicia, frugalitatea şi perspicacitatea chinezilor le-au asigurat un trai bun şi, în unele cazuri, o bogăţie considerabilă. În general, au acţionat ca o clasă de mijloc comercială care se strecura între ţăranii nativi malaezieni sau indonezieni catre grupul superior al albilor conducători. Această mişcare, care a început cu secole în urmă, s-a accelerat constant după 1900 şi a dat naştere la reacţii nefavorabile din partea locuitorilor non-chinezi din aceste zone. Malaezienii, thailandezii şi indonezienii, de exemplu, au ajuns să-i considere pe chinezi ca fiind opresivi din punct de vedere economic şi exploatatori, în timp ce conducătorii albi ai acestor zone, în special în Australia şi Noua Zeelandă, îi priveau cu suspiciune din motive politice şi rasiale. Printre cauzele acestei suspiciuni politice s-au numărat faptul că emigranţii chinezi au rămas loiali familiilor lor de acasă şi patriei natale, fiind în general excluşi de la cetăţenie în zonele în care emigrau şi că continuau să fie consideraţi cetăţeni chinezi de către guvernele chineze succesive. Loialitatea emigranţilor chinezi faţă de familiile lor de acasă a devenit o sursă importantă de putere economică pentru aceste familii şi pentru China însăşi, deoarece emigranţii chinezi trimiteau economii foarte mari înapoi familiilor lor. Am menţionat deja rolul important jucat de meşteşugurile ţărăneşti în societatea tradiţională chineză. Poate că nu ar fi o exagerare să spunem că meşteşugurile ţărăneşti au fost factorul care a permis formei tradiţionale de societate să continue, nu numai în China, ci în întreaga Asie. Această societate se baza pe un sistem agricol ineficient în care revendicările politice, militare, juridice şi economice ale claselor superioare au drenat din avutia ţărănimii o proporţie atât de mare a produsele agricole, încât ţăranul a fost ţinut la nivelul de subzistenţă (şi, într-o mare parte a Chinei, sub acest nivel). Numai prin acest proces Asia a putut susţine numeroasele sale populaţii urbane şi numărul mare de conducători, soldaţi, birocraţi, comercianţi, preoţi şi savanţi (niciunul dintre aceştia neproducându-si hrana, îmbrăcămintea sau adăpostul).

În toate statele asiatice, ţăranii fermieri erau subocupaţi în activităţi agricole, din cauza naturii sezoniere a muncii lor. În decursul timpului, a apărut o soluţie la această problemă social-agrară: în timpul liber, ţărănimea se ocupa cu meşteşuguri şi alte activităţi non-agricole şi apoi vindea produsele muncii sale oraşelor pentru a obţine bani care să fie folosiţi pentru cumpărarea bunurilor de strictă necesitate. În realitate, aceasta însemna că produsele agricole care curgeau de la ţărănime către clasele superioare (şi, în general, din zonele rurale către oraşe) erau înlocuite parţial cu meşteşuguri, lăsând o parte ceva mai mare din produsele agricole ale ţăranilor în mâinile lor. Acest aranjament a făcut posibil ca ţărănimea chineză să-şi crească veniturile până la nivelul de subzistenţă.
Importanţa acestei relaţii ar trebui să fie evidentă. Dacă ar fi distrusă, ţăranul s-ar fi confruntat cu o alternativă crudă: fie putea pieri scăzând sub nivelul de subzistenţă, fie putea apela la violenţă pentru a reduce pretenţiile pe care clasele superioare le aveau asupra produselor sale agricole.
Pe termen lung, fiecare grup de ţărani a fost împins spre a doua dintre aceste alternative. Drept urmare, întreaga Asie se afla până în 1940 în strânsoarea unei profunde frământări politice şi sociale, deoarece, cu o generaţie mai devreme, cererea pentru produsele meşteşugurilor ţărăneşti se redusese.
Distrugerea acestui sistem delicat echilibrat a avut loc atunci când produse ieftine, fabricate de utilaje,de provenienta occidentală au început să curgă în ţările asiatice. Produse autohtone, cum ar fi cele textile,metalice,hârtie, sculpturi în lemn, ceramică, pălării, coşuri şi altele asemenea, au întâmpinat dificultăţi din ce în ce mai mari în a concura cu produsele occidentale pe pieţele propriilor oraşe. Drept urmare, ţărănimea a întâmpinat dificultăţi din ce în ce mai mari în a transfera pretenţiile juridice şi economice pe care clasele superioare, urbane, le impuneau produsele agricole si produselor meşteşugăreşti. Şi, ca o consecinţă a acestui fapt, procentul din produsele agricole care era luat de la ţărănime de către pretenţiile altor clase a început să crească.
Această distrugere a pieţei locale de artizanat autohton ar fi putut fi prevenită dacă s-ar fi impus taxe vamale mari asupra bunurilor industriale europene. Însă un punct asupra căruia Puterile Europene au fost de acord a fost acela că nu vor permite

ţărilor „înapoiate” să îşi protejeze produsele prin tarife vamale. În India, Indonezia şi unele dintre statele mai mici din Asia de Sud-Est, acest lucru a fost prevenit de preluarea guvernării zonelor de către Puterile Europene; în China, Egipt, Turcia, Persia şi unele state malaeziene, Puterile Europene nu au preluat decât sistemul financiar sau serviciul vamal. Drept urmare, ţări precum China, Japonia şi Turcia au trebuit să semneze tratate care să îşi menţină tarifele vamale la 5 sau 8% şi să le permită europenilor să controleze aceste servicii.
Sir Robert Hart a fost şeful vămii chineze între 1863 şi 1906, la fel cum Sir Evelyn Baring (Lord Cromer) a fost şeful sistemului financiar egiptean între 1879 şi 1907, iar Sir Edgar Vincent (Lord D'Abernon) a fost figura principală în sistemul financiar turc între 1882 şi 1897.
Ca o consecinţă a factorilor pe care i-am descris, situaţia ţăranului chinez era disperată înainte de anul 1900 şi s-a înrăutăţit constant. O estimare moderată (publicată în 1940) a arătat că 10% din populaţia agricolă deţinea 53% din terenul cultivat, în timp ce ceilalţi 60% deţineau doar 47% din teren. Majoritatea fermierilor chinezi trebuiau să închirieze cel puţin o parte din teren, pentru care plăteau, ca si chirie, de la o treime la jumătate din recoltă. Deoarece veniturile lor nu erau adecvate, mai mult de jumătate dintre toţi fermierii chinezi trebuiau să se împrumute în fiecare an. La cerealele împrumutate, rata dobânzii era de 85% pe an; La împrumuturile băneşti, rata dobânzii era variabilă, fiind de peste 20 % pe an pentru nouă zecimi din totalul împrumuturilor acordate şi de peste 50% pe an pentru o optime din împrumuturile acordate. În astfel de condiţii de proprietate funciară, rate de închiriere şi dobânzi, viitorul era fără speranţă pentru majoritatea fermierilor chinezi cu mult înainte de 1940. Totuşi, revoluţia socială din China nu a venit decât după 1940.
Creşterea lentă a revoluţiei sociale din China a fost rezultatul multor influenţe. Presiunea populaţiei chineze a fost atenuată într-o oarecare măsură în a doua jumătate a secolului al XIX-lea de crizele alimentare din 1877-1879 (care au ucis aproximativ 12 milioane de oameni), de tulburările politice ale rebeliunilor Tai-Ping şi ale altor rebeliuni din 1848-1875 (care au depopulat zone întinse) şi de rata mortalităţii în continuare ridicată. Influenţa continuă a ideilor tradiţionale, în special a confucianismului şi a respectului

pentru obiceiurile ancestrale, a atenuat acesta revolutie până când această influenţă a fost distrusă în perioada de după anul 1900. Speranţa că regimul republican ar putea găsi o soluţie după prăbuşirea regimului imperial în 1911 a avut un efect similar. Şi, în cele din urmă, distribuţia armelor europene în societatea chineză a fost de aşa natură încât a împiedicat, mai degrabă decât a ajutat, revoluţia până bine în secolul al XX-lea.
Apoi, această distribuţie s-a îndreptat într-o direcţie cu totul diferită de cea din civilizaţia occidentală.
Aceste ultime trei puncte sunt suficient de importante pentru a justifica o examinare mai atentă. Am menţionat deja că armele eficiente, dificil de utilizat sau costisitoare de obţinut, încurajează dezvoltarea regimurilor autoritare în orice societate. În perioada medievală târzie, în Asia, cavaleria a furnizat o astfel de armă. Întrucât cea mai eficientă cavalerie era cea a popoarelor pastorale vorbitoare de limbi ural-altaice din Asia Centrală, aceste popoare au reuşit să cucerească popoarele rurale din Rusia, Anatolia, India şi China. De-a lungul timpului, regimurile străine in trei dintre aceste zone (care nu se aflau în Rusia) au reuşit să-şi consolideze autoritatea prin achiziţionarea de artilerie eficientă şi costisitoare. În Rusia, prinţii Moscovei, fiind agenţii mongolilor, i-au înlocuit devenind imitatorii lor şi au făcut aceeaşi tranziţie către o armată mercenară, bazată pe cavalerie şi artilerie, ca si coloană vertebrală a despotismului aflat la putere. În civilizaţia occidentală, despotisme similare, dar bazate pe infanterie şi artilerie, au fost controlate de figuri precum Ludovic al XIV-lea, Frederic cel Mare sau Gustav Adolf. În civilizaţia occidentală, cu toate acestea, Revoluţia Agricolă de după 1725 a ridicat nivelul de trai, în timp ce Revoluţia Industrială de după 1800 a redus atât de mult costul armelor de foc încât cetăţeanul obişnuit din Europa de Vest şi din America de Nord a putut achiziţiona cea mai eficientă armă existentă (muscheta). Ca urmare a acestora şi a altor factori, democraţia a ajuns în aceste zone, împreună cu armate masive de cetăţeni-soldaţi.
În Europa Centrală şi de Sud, unde revoluţiile Agricolă şi Industrială au venit târziu sau deloc, victoria democraţiei a fost, de asemenea, târzie şi incompletă.
În general, în Asia, revoluţia în domeniul armelor (adică muschete şi mai târziu puşti) a avut loc înainte de Revoluţia Agricolă sau Revoluţia Industrială. Într-adevăr, majoritatea armelor de foc nu

erau fabricate local, ci erau importate şi, fiind importate, ajungeau în posesia clasei superioare de conducători, birocraţi şi proprietari de pământ şi nu în mâinile ţăranilor sau maselor orăşeneşti. Drept urmare, aceste grupuri conducătoare au fost în general capabile să-şi menţină poziţia împotriva propriilor mase chiar şi atunci când nu se puteau apăra împotriva puterilor europene. Drept urmare, orice speranţă de reformă parţială sau de revoluţie reuşită suficient de devreme pentru a fi o revoluţie moderată a devenit destul de improbabilă. În Rusia şi în Turcia era nevoie de înfrângere într-un război cu statele europene pentru a distruge regimurile imperiale corupte (1917-1921). Anterior, ţarul reuşise să zdrobească revolta din 1905, deoarece armata a rămas loială regimului, în timp ce sultanul, în 1908, a trebuit să cedeze unei mişcări de reformă deoarece aceasta era susţinută de armată. În India, Malaezia şi Indonezia, popoarele native dezarmate nu au reprezentat nici o ameninţare de revoltă pentru puterile europene aflate la putere înainte de 1940. În Japonia, armata, după cum vom vedea, a rămas loială regimului şi a reuşit să domine evenimentele, astfel încât o revoluţie a fost de neconceput înainte de 1940. Dar în China, evoluţia evenimentelor a fost mult mai complexă.

În China, oamenii nu au putut obţine arme din cauza nivelului de trai scăzut şi a costului ridicat al armelor importate. Drept urmare, puterea a rămas în mâinile armatei, cu excepţia unor mici grupuri care erau finanţate de chinezi emigranţi cu venituri relativ mari în străinătate. Până în 1911, prestigiul regimului imperial scăzuse atât de jos încât nu a obţinut sprijin de la aproape nimeni, iar armata a refuzat să-l susţină. Drept urmare, revoluţionarii, susţinuţi de bani din străinătate, au reuşit să răstoarne regimul imperial într-o revoluţie aproape fără vărsare de sânge, dar nu au reuşit să controleze armata după ce aceasta a ajuns tehnic la putere. Armata, lăsându-i pe politicieni să se certe pe forme de guvernare sau zone de jurisdicţie, a devenit putere politică independentă loială propriilor şefi („lorzii războiului”) şi s-au întreţinut şi şi-au menţinut aprovizionarea cu arme importate exploatând ţărănimea din provincii. Rezultatul a fost o perioadă de „lorzilor razboiului” din 1920 până în 1941.

În această perioadă, guvernul republican deţinea controlul nominal asupra întregii ţări, dar de fapt, controla doar coasta maritimă şi văile râurilor, în principal în sud, în timp ce diverşi lorzi ai

războiului, care operau ca bandiţi, controlau interiorul şi cea mai mare parte a nordului. Pentru a-şi restabili controlul asupra întregii ţări, regimul republican avea nevoie de bani şi de arme importate. În consecinţă, a încercat două soluţii consecutive. Prima soluţie, în perioada 1920-1927, a căutat să-şi restabilească puterea în China prin obţinerea de sprijin financiar şi militar din partea ţărilor străine (ţări occidentale, ca Japonia sau Rusia Sovietică). Acest mijloc a eşuat, fie pentru că aceste Puteri străine nu au fost dispuse să ajute, fie (în cazul Japoniei şi al Rusiei Sovietice) au fost dispuse să ajute doar în condiţii care ar fi pus capăt statutului politic independent al Chinei. Drept urmare, după 1927, regimul republican a suferit o schimbare profundă, trecând de la o organizaţie democratică la una autoritară, schimbându-şi numele din republican în naţionalist şi căutând bani şi arme pentru a-şi restabili controlul asupra ţării prin încheierea unei alianţe cu clasele proprietarilor de pământ, comercianti şi bancherii din oraşele din estul Chinei. Aceste clase înstărite puteau furniza regimului republican banii necesari pentru a obţine arme străine în lupta împotriva liderilor militari din vest şi nord, dar aceste grupuri nu ar fi susţinut niciun efort republican de a rezolva problemele sociale şi economice cu care se confrunta marea masă a poporului chinez.

În timp ce armatele republicane şi liderii militari se luptau între ei pentru a scăpa de maselor chineze neajutorate, japonezii au atacat China în 1931 şi 1937. Pentru a rezista japonezilor, a devenit necesar, după 1940, să se înarmeze masele chineze. Această înarmare a maselor de chinezi pentru a învinge Japonia în 1941-1945 a făcut imposibilă continuarea regimului republican după 1945, atâta timp cât acesta a continuat să fie aliat cu grupurile economice şi sociale superioare din China, deoarece masele considerau aceste grupuri ca fiind exploatatori. În acelaşi timp, trecerea la arme mai scumpe şi mai complexe au făcut imposibilă renaşterea liderilor militari sau folosirea armelor de către masele chineze pentru a stabili un regim democratic. Noile arme, cum ar fi avioanele şi tancurile, nu puteau fi susţinute de ţărani la nivel provincial şi nici nu puteau fi operate de ţărani. Primul fapt a pus capăt liderilor militari, în timp ce cel de-al doilea a pus capăt oricărei posibilităţi de democraţie. Având în vedere productivitatea scăzută a agriculturii chineze şi dificultatea de a acumula suficient

capital fie pentru a cumpăra, fie pentru a fabrica astfel de arme scumpe, aceste arme (în ambele cazuri) puteau fi achiziţionate doar de un guvern care controla cea mai mare parte a Chinei şi puteau fi folosite doar de o armată profesionistă loială acelui guvern. În astfel de condiţii, era de aşteptat ca un astfel de guvern să fie autoritar şi să continue să exploateze ţărănimea (pentru a acumula capital fie pentru a cumpăra astfel de arme din străinătate, fie pentru a le industrializa suficient pentru a le fabrica local.

Din acest punct de vedere, istoria Chinei în secolul al XX-lea prezintă cinci faze, după cum urmeaza:

1. Prăbuşirea regimului imperial, până în 1911
2. Eşecul Republicii, 1911-1920
3. Lupta cu lorzii războiului, 1920-1941

a. Eforturi de a obţine sprijin în străinătate, 1920-1927

b. Eforturi de a obţine sprijin din partea grupurilor înstărite, 1927-1941

4. Lupta cu Japonia, 1931-1945
5. Triumful autoritar, 1945 -

Prăbuşirea regimului imperial a fost deja discutată ca o dezvoltare politică şi economică.

A fost, de asemenea, o dezvoltare ideologică. Ideologia autoritară şi tradiţionalistă a vechii Chine, în care conservatorismul social, filosofia confucianistă şi cultul strămoşilor erau intr-un amestec intim, a fost bine adaptată pentru a rezista intruziunii noilor idei şi noilor modele de acţiune. Eşecul regimului imperial de a rezista penetrării militare, economice şi politice a civilizaţiei occidentale a dat o lovitură fatală acestei ideologii. Noi idei de origine occidentală au fost introduse, la început de misionarii creştini şi mai târziu de studenţii chinezi care studiaseră în străinătate.

Până în anul 1900 existau mii de astfel de studenţi. Aceştia dobândiseră idei occidentale care erau complet incompatibile cu vechiul sistem chinezesc. În general, astfel de idei occidentale nu erau tradiţionaliste sau autoritare şi, prin urmare, erau distructive pentru familia patriarhală chineză, pentru cultul strămoşilor sau pentru autocraţia imperială. Studenţii au adus din străinătate idei occidentale despre ştiinţă, democraţie, parlament, empirism, autosuficienţă, liberalism, individualism şi pragmatism.Deţinerea unor astfel de idei le-a făcut imposibilă integrarea în propria ţară.

Drept urmare, au încercat să o schimbe, dezvoltând o fervoare revoluţionară care s-a contopit cu societăţile secrete antidinastice care existaseră în China de când manciurienii au preluat ţara în 1644.
Victoria Japoniei asupra Chinei în 1894-1895 într-un război rezultat dintr-o dispută privind Coreea şi în special victoria Japoniei asupra Rusiei în războiul din 1904-1905, au dat un mare impuls spiritului revoluţionar din China, deoarece aceste evenimente păreau să demonstreze că o ţară orientală putea adopta cu succes tehnici occidentale. Eşecul mişcării Boxerilor din 1900 în a expulza occidentalii fără a utiliza astfel de tehnici occidentale a sporit, de asemenea, fervoarea revoluţionară din China.
Ca o consecinţă a unor astfel de evenimente, susţinătorii regimului imperial au început să-şi piardă încrederea în propriul sistem şi în propria ideologie. Au început să instaleze reforme fragmentare, ezitante şi ineficiente care au perturbat sistemul imperial fără a-l consolida în vreun fel. Căsătoria între manciurieni şi chinezi a fost aprobată pentru prima dată (1902); Manciuria a fost deschisă colonizării chinezilor (1907); Sistemul de examene imperiale bazat pe vechea bursă literară pentru admiterea în funcţia publică şi mandarinat a fost abolit şi a fost înfiinţat un Minister al Educaţiei, copiat din Japonia (1905); a fost publicat un proiect de constituţie care prevedea adunări provinciale şi un viitor parlament naţional (1908); legea a fost codificată (1910).
Aceste concesii nu au întărit regimul imperial, ci doar au intensificat sentimentul revoluţionar. Moartea împăratului şi a împărătesei văduve Tzu Hsi, care fusese adevăratul conducător al ţării (1908), a adus pe tron un copil de doi ani, P'u-I.
Elementele reacţionare au folosit regenţa pentru a obstrucţiona reforma, demiţându-l pe ministrul conservator al reformelor, Yüan Shih-k'ai (1859-1916). Descoperirea sediului revoluţionarilor de la Hankow în 1911 a precipitat revoluţia. În timp ce Dr. Sun Yat-sen (1866-1925) se întorcea în grabă în China din străinătate, unde condusese mişcarea revoluţionară timp de mulţi ani, regimul imperial şubred l-a rechemat pe Yuan Shih-K'ai pentru a prelua comanda armatelor antirevoluţionare.
În schimb, el a cooperat cu revoluţionarii, a forţat abdicarea dinastiei manciuriene şi a complotat pentru a fi ales preşedinte al Republicii Chineze. Sun Yat-sen, care fusese deja ales preşedinte

provizoriu de Adunarea Naţională de la Nanking, a acceptat această situaţie, retrăgându-se din funcţie şi cerând tuturor chinezilor să-l sprijine pe preşedintele Yuan.
Contrastul dintre Dr. Sun şi generalul Yüan, primul şi al doilea preşedinte al Republicii Chineze, era cât se poate de evident. Dr. Sun credea în ideile occidentale, în special în ştiinţă, democraţie, guvernare parlamentară şi socialism şi trăise cea mai mare parte a vieţii sale ca exilat în străinătate. Era un om cu spirit de sacrificiu, idealist şi oarecum nepractic. Generalul Yuan, pe de altă parte, era chinez pur, un produs al birocraţiei imperiale, care nu avea cunoştinţe despre ideile occidentale şi nu avea încredere nici în democraţie, nici în guvernul parlamentar. Era viguros, corupt, realist şi ambiţios. Adevărata bază a puterii sale se afla în noua armată occidentalizată pe care o construise ca guvernator general al Chihli-ului în perioada 1901-1907. În această forţă existau cinci divizii, bine antrenate şi complet loiale lui Yüan. Ofiţerii acestor unităţi fuseseră aleşi şi antrenaţi de Yuan şi au jucat roluri principale în politica chineză după 1916.
Ca preşedinte, Yüan s-a opus aproape la tot ceea ce visase Dr. Sun. El a extins armata, a mituit politicieni şi i-a eliminat pe cei care nu puteau fi mituiţi. Principalul sprijin al politicilor sale a venit dintr-un împrumut de 25 de milioane de lire sterline din Marea Britanie, Franţa, Rusia şi Japonia în 1913. Acest lucru l-a făcut independent de adunare şi de partidul politic al Dr. Sun, Kuomintang, care domina adunarea. În 1913, un element al adepţilor lui Sun s-a revoltat împotriva lui Yuan, dar a fost înăbuşit. Yuan a dizolvat Kuomintangul, i-a arestat membrii, a demis Parlamentul şi a revizuit constituţia pentru a-şi acorda puteri dictatoriale ca preşedinte pe viaţă, cu dreptul de a-şi numi propriul succesor. El a pregatit să se autoproclame împărat când a murit în 1916.
Imediat după moartea lui Yuan, liderii militari staţionaţi în diferite părţi ale ţării au început să-şi consolideze puterea la nivel local. Unul dintre ei a restaurat chiar şi dinastia Manciuriană, dar aceasta a fost îndepărtată din nou în decurs de două săptămâni. Până la sfârşitul anului 1916, China se afla sub conducerea nominală a două guverne, unul la Peking sub Feng Kuo-chang (unul dintre militariştii lui Yuan) şi un guvern de secesiune la Canton sub Dr. Sun. Ambele funcţionau sub o serie de constituţii fluctuante pe hârtie,dar puterea reală a ambelor se baza pe

loialitatea armatelor locale. Deoarece în ambele cazuri armatele din zonele mai îndepărtate erau semi-independente, guvernul în acele zone era o chestiune de negociere mai degrabă decât de comenzi din capitală. Chiar şi Dr. Sun a văzut această situaţie suficient de clar pentru a organiza guvernul cantonez ca un sistem militar, el însuşi fiind generalissimo in 1917. Dr. Sun era atât de nepotrivit pentru acest post militar încât, în două ocazii, a trebuit să fugă de propriii generali pentru a se adăposti în concesiunea franceză de la Shanghai (1918-1922). În astfel de condiţii, Dr. Sun nu a reuşit să realizeze niciunul dintre planurile sale preferate, cum ar fi educaţia politică viguroasă a poporului chinez, o reţea extinsă de căi ferate chineze construite cu capital străin sau industrializarea Chinei pe baze socialiste. În schimb, până în 1920, dominaţia militară era supremă, iar chinezii occidentalizaţi găseau oportunităţi de a-şi exersa noile cunoştinţe în educaţie şi în serviciul diplomatic. În China însăşi, comanda unei armate bine antrenate, care controla un grup compact de provincii locale, era mult mai valoroasă decât orice cunoştinţe occidentalizate dobândite ca student în străinătate.

Renaşterea Japoniei înainte de 1918

Istoria Japoniei în secolul al XX-lea este destul de diferită de cea a celorlalte popoare asiatice. Impactul Occidentului asupra Chinei a dus la perturbarea structurii sociale şi economice, la abandonarea ideologiilor tradiţionale şi la dezvăluirea slăbiciunii sistemelor politice şi militare autohtone. În Japonia, aceste evenimente fie nu au avut loc, fie s-au produs într-un mod complet diferit. Până în 1945, sistemele politice şi militare ale Japoniei au fost consolidate de influenţe occidentale; ideologia japoneză mai veche a fost păstrată, relativ intactă, chiar şi de cei care copiau cu cea mai mare energie obiceiurile occidentale; iar schimbările din structura socială şi economică mai veche au fost menţinute în limite gestionabile şi au fost direcţionate într-o direcţie progresivă. Adevăratul motiv al acestor diferenţe constă probabil în factorul ideologic că japonezii, chiar şi occidentalizatorii viguroşi, au păstrat vechiul punct de vedere japonez şi, în consecinţă, s-au aliat cu structura politică, economică şi socială japoneză mai veche, mai degrabă decât să se opună acesteia (aşa cum, de exemplu, occidentalizatorii au facut-o în India, China sau Turcia). Capacitatea japonezilor de a se occidentaliza fără a se opune nucleului fundamental al sistemului vechi a conferit un grad de disciplină şi un sentiment de

direcţie necondiţionată vieţilor lor, ceea ce a permis Japoniei să realizeze un nivel fenomenal de occidentalizare fără a slăbi structura veche sau fără a o perturba.
Într-un fel, până în jurul anului 1950, Japonia a preluat din cultura occidentală doar detalii superficiale şi materiale într-un mod imitativ şi a amalgamat aceste elemente nou dobândite în jurul structurii ideologice, politice, militare şi sociale mai vechi pentru a o face mai puternică şi mai eficientă. Elementul esenţial pe care japonezii l-au păstrat din societatea lor tradiţională şi nu l-au adoptat din civilizaţia occidentală a fost ideologia. În timp, după cum vom vedea, aceasta a fost foarte periculoasă pentru ambele societăţi implicate, pentru Japonia şi pentru Occident.
Iniţial, Japonia a intrat în contact cu civilizaţia occidentală în secolul al XVI-lea, cam la fel de devreme ca orice alt popoare asiatice, dar, în decurs de o sută de ani, Japonia a reuşit să alunge Occidentul, să extermine majoritatea convertiţilor săi la creştinism şi să trântească uşile împotriva intrării oricăror influenţe occidentale. Un volum foarte limitat de comerţ era permis, în mod restricţionat, dar numai cu olandezii şi numai prin unicul port Nagasaki.

Japonia este dominată de familia Tokugawa

Japonia, astfel izolată de lume, era dominată de dictatura militară (sau shogunatul) familiei Tokugawa. Familia imperială se retrăsese într-o izolare în mare parte religioasă, unde domnea, dar nu conducea. Sub shogun, ţara era organizată într-o ierarhie ereditară, condusă de lorzii feudali locali. Sub aceşti lorzi se aflau, în grade descendente, servitori înarmaţi (samurai), ţărani, artizani şi negustori. Întregul sistem era, cel puţin în teorie, rigid şi neschimbat, bazându-se pe dubla justificare a sângelui şi a religiei. Acest lucru era în contrast evident şi puternic cu organizarea socială a Chinei, care se baza, în teorie, pe virtute şi pe educaţie. În Japonia, virtutea şi abilitatea erau considerate a fi caracteristici ereditare mai degrabă decât dobândite şi, în consecinţă, fiecare clasă socială avea diferenţe înnăscute care trebuiau menţinute prin restricţii privind căsătoriile mixte. Împăratul era prezent la cel mai înalt nivel, fiind descendent din zeiţa supremă a soarelui, în timp ce lorzii mai mici erau descendenţi din zei mai mici cu diferite grade de conexiune cu zeiţa soarelui. Un astfel de punct de vedere descuraja orice revoluţie sau schimbare socială şi orice „circulaţie a elitelor”,

rezultatul fiind că multiplicarea dinastiilor din China şi ascensiunea sau decăderea familiilor au fost egalate în Japonia de o singură dinastie ale cărei origini se întindeau în trecutul îndepărtat, în timp ce indivizii dominanţi ai vieţii publice japoneze din secolul al XX-lea erau membri ai aceloraşi familii şi clanuri care dominau viaţa japoneză cu secole în urmă.

Toţi non-japonezii erau practic fiinţe inferioare

Din această idee fundamentală au decurs o serie de credinţe care au continuat să fie acceptate de majoritatea japonezilor aproape până în prezent. Cea mai fundamentală a fost credinţa că toţi japonezii erau membri ai unei singure rase formate din multe ramuri sau clanuri diferite cu statut superior sau inferior, în funcţie de gradul lor de relaţie cu familia imperială. Individul nu avea o semnificaţie reală, în timp ce familiile şi rasa aveau o importanţă majoră, deoarece indivizii trăiau doar pe termen scurt şi posedau puţin dincolo de ceea ce primiseră de la strămoşii lor pentru a transmite descendenţilor lor. În acest fel, toţi japonezii au acceptat că societatea era mai importantă decât orice individ şi putea cere orice sacrificiu de la acesta, că oamenii erau prin natura lor inegali şi ar trebui să fie pregătiţi să servească cu loialitate în statutul particular în care fiecare se născuse, că societatea nu este altceva decât un mare sistem patriarhal, că în acest sistem autoritatea se bazează pe superioritatea personală a omului asupra celorlalti şi nu pe vreo regulă de drept, că, prin urmare, orice lege este puţin mai mult decât un ordin temporar de la o fiinţă superioară şi că toţi non-japonezii, lipsiţi de strămoş divin, sunt practic fiinţe inferioare, existând doar cu un nivel deasupra nivelului animalelor şi, prin urmare, neavând nicio bază pe care să revendice vreo consideraţie, loialitate sau consecvenţă a tratamentului din partea japonezilor.

Viziunea japoneză asupra lumii este diametral opusă viziunii creştine

Această ideologie japoneză era la fel de antitetică perspectivei Occidentului creştin ca oricare alta pe care Occidentul a întâlnit-o în contactele sale cu alte civilizaţii. De asemenea, era o ideologie care era special adaptată pentru a rezista intruziunii ideilor occidentale. Drept urmare, Japonia a putut să accepte şi să incorporeze în modul său de viaţă tot felul de tehnici occidentale şi cultură materială fără să-şi dezorganizeze propria perspectivă sau propria structură socială de bază.

Shogunatul Tokugawa trecuse deja de mult de perioada sa de glorie când, în 1853, „navele negre” ale comodorului Matthew Perry au navigat în Golful Tokyo. Faptul că aceste nave se puteau mişca împotriva vântului şi purtau tunuri mai puternice decât orice şi-ar fi imaginat vreodată japonezii a fost un mare şoc pentru nativii din Nippon. Lorzii feudali care deveniseră neliniştiţi sub stăpânirea Tokugawa au folosit acest eveniment ca o scuză pentru a pune capăt acelei stăpâniri. Aceşti lorzi, în special reprezentanţii a patru clanuri occidentale, au cerut ca situaţia de urgenţă să fie rezolvată prin abolirea shogunatului şi restabilirea întregii autorităţi în mâinile împăratului. Timp de mai bine de un deceniu, decizia de a deschide Japonia către Occident sau de a încerca să continue politica de excludere a stat în balanţă.
Între anii 1863-1866, o serie de demonstraţii navale şi bombardamente ale porturilor japoneze de către puterile occidentale au forţat deschiderea Japoniei şi au impus ţării un acord tarifar care a restricţionat taxele de import la 5% până în 1899. Un împărat nou și viguros a urcat pe tron și a acceptat demisia ultimului shogun (1867). Japonia a început imediat o politică de occidentalizare rapidă.

Schimbarea puterii de la shogun la patru clanuri japoneze occidentale

Perioada din istoria Japoniei de la aşa-numita Restauraţie Meiji din 1867 până la acordarea unei constituţii în 1889 este de cea mai mare importanţă. În teorie, ceea ce se întâmplase fusese o restaurare a stăpânirii Japoniei din mâinile shogunului înapoi în mâinile împăratului. De fapt, ceea ce s-a întâmplat a fost o schimbare a puterii de la shogun la liderii a patru clanuri japoneze occidentale care au continuat să conducă Japonia în numele împăratului şi din umbra împăratului. Aceste patru clanuri Satsuma, Choshu, Hizen şi Tosa au câştigat sprijinul anumitor nobili de la curtea imperială (cum ar fi Saionji şi Konoe) şi al familiilor comerciale mai bogate (cum ar fi Mitsui) şi au reuşit să îl răstoarne pe shogun, să-i zdrobească pe susţinătorii săi (în bătălia de la Uemo din 1868) şi să preia controlul asupra guvernului şi asupra împăratului însuşi. Împăratul nu şi-a asumat controlul asupra guvernului, ci a rămas într-o izolare semi-religioasă, prea exaltat pentru a se preocupa de funcţionarea sistemului guvernamental, cu excepţia situaţiilor de urgenţă critice.

În astfel de situaţii de urgenţă, împăratul, în general, nu făcea mai mult decât să emită o declaraţie sau un ordin („rescriptul imperial”) care fusese elaborat de liderii Restauraţiei.

Oligarhia Meiji

Aceşti lideri, organizaţi într-un grup obscur cunoscut sub numele de oligarhia Meiji, obţinuseră dominaţia completă asupra Japoniei până în 1889. Pentru a camufla acest fapt, au dezlănţuit o propagandă viguroasă de şintoism reînviat şi de supunere abjectă faţă de împărat, care a culminat cu venerarea extremă a împăratului din 1941-1945. Pentru a oferi o bază administrativă pentru conducerea lor, oligarhia a creat o birocraţie guvernamentală extinsă, recrutată dintre susţinătorii şi membrii inferiori ai săi. Pentru a oferi o bază economică pentru conducerea lor, această oligarhie şi-a folosit influenţa politică pentru a-şi plăti pensii mari şi subvenţii guvernamentale (probabil ca si compensaţie pentru sfârşitul veniturilor lor feudale) şi pentru a se angaja în relaţii de afaceri corupte cu aliaţii lor din clasele comerciale (cum ar fi Mitsui sau Mitsubishi). Pentru a oferi o bază militară pentru conducerea lor, oligarhia a creat o nouă armată şi o marină imperială şi a penetrat rândurile superioare ale acestora, astfel încât să poată domina aceste forţe în timp ce dominau birocraţia civilă. Pentru a oferi o bază socială domniei lor, oligarhia a creat o nobilime complet nouă cu cinci ranguri nobiliare recrutate dintre propriii membri şi susţinători.

Oligarhia japoneză elaborează o constituţie care ascunde dominaţia politică a ţării

Asigurându-şi astfel poziţia dominantă în viaţa administrativă, economică, militară şi socială a Japoniei, oligarhia a elaborat în 1889 o constituţie care asigura, şi totuşi ascundea, dominaţia politică a ţării. Această constituţie nu pretindea a fi un produs al poporului japonez sau al naţiunii japoneze; suveranitatea populară şi democraţia nu aveau ce căuta în ea.

În schimb, această constituţie se prefăcea a fi o emisiune a împăratului, stabilind un sistem în care întregul guvern ar fi în numele său, iar toţi funcţionarii ar fi personal responsabili faţă de el. Aceasta prevedea un legislativ bicameral. Camera Norilor era formată din noua nobilime care fusese creată în 1884, în timp ce Camera Reprezentanţilor urma să fie aleasă „conform legii”. Toată legislaţia trebuia să fie adoptată de fiecare cameră cu majoritate de

voturi şi semnată de un ministru de stat.
Aceşti miniştri, înfiinţaţi ca Consiliu de Stat în 1885, erau responsabili faţă de împărat şi nu faţă de executiv. Sarcinile lor erau îndeplinite prin intermediul birocraţiei care era deja stabilită. Toate alocările de bani, la fel ca alte legi, trebuiau să obţină aprobarea acestor camere, dar, dacă bugetul nu era acceptat de acest organism, bugetul anului precedent era reluat automat pentru anul următor. Împăratul avea puteri extinse de a emite ordonanţe care aveau forţă de lege şi necesitau semnătura unui ministru, la fel ca şi alte legi.

Constituţia japoneză bazată pe Constituţia Germaniei Imperiale

Această constituţie din 1889 se baza pe constituţia Germaniei Imperiale şi a fost impusă Japoniei de către oligarhia Meiji pentru a ocoli şi anticipa orice agitaţie viitoare pentru o constituţie mai liberală bazată pe modele britanice, americane sau franceze. Practic, forma şi funcţionarea constituţiei aveau o importanţă redusă, deoarece ţara a continuat să fie condusă de oligarhia Meiji prin dominaţia sa asupra armatei şi marinei, birocraţiei, vieţii economice şi sociale şi agenţiilor de formare a opiniei, cum ar fi educaţia şi religia. În viaţa politică, această oligarhie era capabilă să controleze împăratul, Consiliul Privat, Camera Norilor, sistemul judiciar şi birocraţia.

Scopul principal al oligarhiei era occidentalizarea Japoniei

Acest lucru a lăsat un singur posibil organ de guvernare, Dieta, prin care oligarhia putea fi contestată. Mai mult, Dieta(*Kokkai*) avea un singur mijloc (dreptul său de a adopta bugetul anual) prin care putea riposta împotriva oligarhiei. Acest drept avea o importanţă redusă atâta timp cât oligarhia nu dorea să mărească bugetul, deoarece bugetul anului precedent ar fi fost repetat dacă Dieta respingea bugetul anului următor. Cu toate acestea, oligarhia nu se putea mulţumi cu o repetare a unui buget anterior, deoarece scopul principal al oligarhiei, după ce îşi asigurase propria bogăţie şi putere, era occidentalizarea Japoniei suficient de rapid pentru a o putea apăra împotriva presiunii Marilor Puteri ale Occidentului.

Controlul alegerilor pentru legislativ

Toate aceste lucruri necesitau un buget în continuă creştere şi, prin urmare, confereau Dietei un rol mai important decât ar fi avut altfel. Acest rol, însă, a fost mai degrabă o pacoste decât o restricţie serioasă a puterii oligarhiei Meiji, deoarece puterea Dietei putea fi

restrictionata prin diverse moduri. Iniţial, oligarhia plănuia să acorde Casei Imperiale o dotare cu proprietăţi atât de mare încât veniturile acesteia să fie suficiente pentru a susţine armata şi marina în afara bugetului naţional. Acest plan a fost abandonat ca fiind impracticabil, deşi Casa Imperială şi toate regulile sale au fost scoase din sfera de aplicare a constituţiei. Prin urmare, a fost adoptat un plan alternativ: controlul alegerilor pentru Dietă, astfel încât membrii acesteia să fie docili dorinţelor oligarhiei Meiji. După cum vom vedea, controlul alegerilor pentru Dietă era posibil, dar asigurarea docilităţii acesteia era o cu totul altă chestiune.

Oligarhia Meiji controlează poliţia şi guvernul

Alegerile pentru Dietă puteau fi controlate în trei moduri: printr-un sufragiu restricţionat, prin contribuţii la campanie şi prin manipularea birocratică a alegerilor şi a rezultatelor electorale. Sufragiul a fost restricţionat timp de mulţi ani pe bază de proprietate, astfel încât, în 1900, doar o persoană din o sută avea dreptul de vot. Alianţa strânsă dintre oligarhia Meiji şi cei mai bogaţi membri ai sistemului economic în expansiune făcea uşor controlul fluxului de contribuţii la campanie.

Şi dacă aceste două metode eşuau, oligarhia Meiji controla atât poliţia, cât şi birocraţia prefecturală care supraveghea alegerile şi număra rezultatele electorale. În caz de nevoie, nu au ezitat să folosească aceste instrumente, cenzurând documentele opoziţiei, interzicând întâlnirile opoziţiei, folosind violenţa, dacă era necesar, pentru a împiedica votul opoziţiei şi raportând, prin intermediul prefecţilor, drept aleşi candidaţii care în mod evident nu reuşiseră să obţină cele mai multe voturi.

Oligarhia Meiji controlează împăratul

Aceste metode au fost folosite de la început. În primul legislativ din anul 1889, gangsterii angajaţi de oligarhie au împiedicat membrii opoziţiei să intre în camera Dietei şi cel puţin douăzeci şi opt de membri au fost mituiţi pentru a-şi schimba voturile. În alegerile din 1892 s-a folosit violenţa, în principal în districtele opuse guvernului, astfel încât 25 de persoane au fost ucise şi 388 au fost rănite.

Guvernul a pierdut totuşi acele alegeri, dar a continuat să controleze Cabinetul. A demis chiar şi unsprezece guvernatori prefecturali care furaseră voturi, atât pentru incapacitatea lor de a fura suficient, cât şi pentru acţiunea lor de a fura voturile.

Când Dieta rezultată a refuzat să aloce fonduri pentru o marină extinsă, a fost trimisă acasă pentru optsprezece zile şi apoi s-a reunit pentru a primi un rescript imperial care acorda 1,8 milioane de yeni pe o perioadă de şase ani de la Casa Imperială pentru proiect şi a continuat să ordoneze tuturor funcţionarilor publici să contribuie cu o zecime din salariile lor în fiecare an pe durata programului de construire a naveor pe care Dieta refuzase să-l finanţeze. În acest fel, controlul Dietei asupra alocărilor sporite a fost ocolit de controlul oligarhiei Meiji asupra împăratului.
Având în vedere poziţia dominantă a oligarhiei Meiji în viaţa japoneză din 1867 până după 1992, ar fi o greşeală să interpretăm astfel de evenimente ca Diete nedisciplinate, creşterea partidelor politice sau chiar stabilirea dreptului de vot pentru adulţi (în 1925) aşa cum ar fi astfel de evenimente interpretate în istoria europeană. În Occident suntem obişnuiţi cu naraţiuni despre lupte eroice pentru drepturi civile şi libertăţi individuale sau despre eforturile capitaliştilor comerciali şi industriali de a capta cel puţin o parte din puterea politică şi socială din mâinile aristocraţiei funciare, nobilimii feudale sau Bisericii. Suntem familiarizaţi cu mişcările maselor pentru democraţie politică şi cu agitaţiile ţăranilor şi muncitorilor pentru avantaje economice. Toate aceste mişcări, care umplu paginile cărţilor de istorie europene, fie lipsesc, fie au o cu totul altă semnificaţie în istoria japoneză.

Şintoismul a fost promovat de oligarhia Meiji pentru a controla poporul

În Japonia, istoria prezintă o solidaritate fundamentală de perspectivă şi scop, punctată cu scurte izbucniri conflictuale care par a fi contradictorii şi inexplicabile. Explicaţia acestui lucru se găseşte în faptul că a existat, într-adevăr, o solidaritate de perspectivă, dar că această solidaritate era considerabil mai puţin solidă decât părea, căci, sub ea, societatea japoneză era plină de fisuri şi nemulţumiri. Solidaritatea de perspectivă se baza pe ideologia pe care am menţionat-o. Această ideologie, uneori numită şintoism, a fost propagată de clasele superioare, în special de oligarhia Meiji, dar a fost îmbrăţişată mai sincer de clasele inferioare, în special de masele rurale, decât de oligarhia care a propagat-o. Această ideologie accepta o societate autoritară, ierarhică, patriarhală, bazată pe familii, clanuri şi naţiune, culminând cu respect şi subordonare faţă de împărat.

În acest sistem nu exista loc pentru individualism, interes personal, libertăţi umane sau drepturi civile.

Șintoismul a permis oligarhiei Meiji să urmeze politici de auto-glorificare a imparatului

În general, acest sistem a fost acceptat de masa popoarelor japoneze. Drept urmare, aceste mase au permis oligarhiei să urmeze politici de auto-proslăvire egoistă, de exploatare nemiloasă şi de schimbare economică şi socială revoluţionară cu puţină rezistenţă. Ţăranii au fost asupriţi de serviciul militar universal, de impozite mari şi rate ale dobânzilor ridicate, de preţurile agricole scăzute şi preţuri industriale ridicate şi de distrugerea pieţei meşteşugurilor ţărăneşti. Aceştia s-au revoltat restrâns local în 1884-1885, dar au fost zdrobiţi şi nu s-au mai revoltat niciodată, deşi au continuat să fie exploataţi. Toată legislaţia anterioară care urmărea să protejeze proprietarii ţărani sau să prevină monopolizarea pământului a fost revocată în anii 1870.

În anii 1880 a existat o reducere drastică a numărului de proprietari de pământuri, prin impozite mari, rate ale dobânzilor ridicate şi preţuri scăzute pentru produsele agricole. În acelaşi timp, creşterea industriei urbane a început să distrugă piaţa meşteşugurilor ţărăneşti şi „sistemul de producţie” rural. În şapte ani, 1883-1890, aproximativ 360.000 de proprietari ţărani au fost deposedaţi de terenuri în valoare de 5 milioane de yeni din cauza unor restanţe fiscale totale de doar 114.178 de yeni (sau restanţe de doar o treime de yen, adică 17 cenţi americani, de persoană). În aceeaşi perioadă, proprietarii au fost deposedaţi de aproximativ o sută de ori mai mult teren prin executarea silită a ipotecilor. Acest proces a continuat în ritmuri variabile, până când, în 1940, trei sferturi dintre ţăranii japonezi erau arendaşi sau parţiali arendaşi care plăteau rente de cel puţin jumătate din recolta lor anuală.

Presiuni asupra țăranilor japonezi

În ciuda acceptării autorităţii şi a ideologiei şintoiste, presiunile asupra ţăranilor japonezi ar fi atins un punct exploziv dacă nu li s-ar fi prevăzut supape de siguranţă. Printre aceste presiuni trebuie să o observăm pe cea care decurge din creşterea populaţiei, o problemă care apare, ca în majoritatea ţărilor asiatice, din introducerea medicinei şi a salubrităţii occidentale. Înainte de deschiderea Japoniei catre Occident, populaţia sa rămăsese destul de stabilă la 28-30 de milioane timp de câteva secole.

Această stabilitate a rezultat dintr-o rată ridicată a mortalităţii, suplimentată de penurii alimentare frecvente şi de practica infanticidului şi a avortului. Până în 1870, populaţia a început să crească, crescând de la 30 de milioane la 56 de milioane în 1920, la 73 de milioane în 1940 şi ajungând la 87 de milioane în 1955.

Oligarhia Meiji controlează transportul maritim, căile ferate, industria şi serviciile

Supapa de siguranţă în lumea ţărănească japoneză a constat în faptul că oportunităţile au fost deschise, cu o rapiditate crescândă, în activităţi non-agricole în perioada 1870-1920. Aceste activităţi non-agricole au fost puse la dispoziţie datorită faptului că oligarhia exploatatoare şi-a folosit propriile venituri în creştere pentru a crea astfel de activităţi prin investiţii în transportul maritim, căile ferate, industrie şi servicii. Aceste activităţi au făcut posibilă drenarea populaţiei ţărăneşti în creştere din zonele rurale catre oraşe. O lege din 1873 care a stabilit dreptul întâiului născut în moştenirea proprietăţilor ţărăneşti a făcut evident că populaţia rurală care migra în oraşe va fi formată din al doilea şi al treilea fiu, mai degrabă decât din capi de familie. Acest lucru a avut numeroase rezultate sociale şi psihologice, dintre care principalul a fost că noua populaţie urbană era formată din bărbaţi detaşaţi de disciplina familiei patriarhale şi, prin urmare, mai puţin sub influenţa psihologiei japoneze autoritare generale şi mai mult sub influenţa forţelor urbane demoralizante. Drept urmare, acest grup, după 1920, a devenit o provocare pentru stabilitatea societăţii japoneze.

Exploatarea societăţii japoneze

În oraşe, masele muncitoare ale societăţii japoneze au continuat să fie exploatate,acum prin salarii mici mai degrabă decât prin chirii, impozite sau rate ale dobânzii mari. Aceste mase urbane, la fel ca masele rurale de unde fuseseră atrase, s-au supus unei astfel de exploatări fără rezistenţă pentru o perioadă mult mai lungă decât ar fi făcut-o europenii, deoarece au continuat să accepte ideologia de supunere şintoistă autoritară. Aceştia au fost excluşi de la participarea la viaţa politică până la stabilirea dreptului de vot pentru adulţi în 1925. Abia după această dată a început să apară o slăbire vizibilă a ideologiei autoritare japoneze în rândul maselor urbane.

Rezistenţa maselor urbane la exploatare prin intermediul

organizaţiilor economice sau sociale a fost slăbită de restricţiile impuse organizaţiilor muncitoreşti de toate tipurile. Restricţiile generale impuse presei, adunărilor, libertăţii de exprimare şi înfiinţării de societăţi „secrete” au fost aplicate destul de strict împotriva tuturor grupurilor şi în mod dublu împotriva grupurilor muncitoare. Au existat agitaţii socialiste şi muncitoreşti minore în perioada de douăzeci de ani 1890-1910. Acestea au avut un sfârşit violent în 1910, prin executarea a doisprezece persoane pentru agitaţii anarhice. Mişcarea muncitorească nu şi-a mai ridicat capul până la criza economică din 1919-1922.

Politica salariilor mici a japonezilor îşi are originea în interesul personal al elitei

Politica salariilor mici a sistemului industrial japonez îşi are originea în interesul personal al primilor capitalişti, dar a ajuns să fie justificată cu argumentul că singura marfă pe care Japonia o avea de oferit lumii şi singura pe care şi-ar construi un statut de Mare Putere era marea sa ofertă de forţă de muncă ieftină. Resursele minerale ale Japoniei, inclusiv cărbunele, fierul sau petrolul, erau slabe atât calitativ, cât şi cantitativ; materii prime textile avea doar mătase şi îi lipseau atât bumbacul, cât şi lâna. Nu avea resurse naturale importante pentru care să existe cerere mondială, precum cele care se găseau în Malaya(staniul), cauciucul din Indonezia sau cacao in Africa de Vest; nu avea nici pământul, nici furajele necesare pentru a produce produse lactate sau animale, aşa cum aveau Argentina, Danemarca, Noua Zeelandă sau Australia. Singurele resurse importante pe care le avea şi care puteau fi folosite pentru a furniza bunuri de export pentru a fi schimbate cu cărbune, fier sau petrol importate erau mătasea, produsele forestiere şi produsele maritime.

Toate acestea necesitau un consum considerabil de forţă de muncă, iar aceste produse puteau fi vândute în străinătate doar dacă preţurile erau menţinute scăzute prin menţinerea unor rate salariale scăzute.

Întrucât aceste produse nu necesitau suficiente valute străine pentru a permite Japoniei să plătească importurile de cărbune, fier şi petrol pe care o mare putere trebuie să le aibă, Japonia trebuia să găsească o metodă prin care să-şi poată exporta forţa de muncă şi să obţină o plată pentru aceasta. Acest lucru a dus la creşterea industriilor manufacturiere bazate pe materii prime importate şi la

dezvoltarea unor activităţi de servicii precum pescuitul şi transportul maritim. La o dată timpurie, Japonia a început să dezvolte un sistem industrial în care materii prime cum ar fi cărbunele, fierul forjat, bumbacul brut sau lâna erau importate, refabricate în forme mai complexe şi exportate din nou la un preţ mai mare sub formă de utilaje sau textile finite. Alte produse care au fost exportate au inclus produse forestiere precum ceaiul, lemnul sculptat sau mătasea brută, sau produse ale muncii japoneze precum mătasea finită, conservele de peşte sau serviciile de transport.

Oligarhia Meiji este controlată de un grup mic de bărbaţi

Deciziile politice şi economice care au condus la aceste evoluţii şi care au exploatat masele rurale şi urbane ale Japoniei au fost luate de oligarhia Meiji şi susţinătorii acesteia. Puterile decizionale din această oligarhie erau concentrate într-un grup surprinzător de mic de bărbaţi, în total, nu mai mult de o duzină la număr, şi alcătuit, în principal, din liderii celor patru clanuri occidentale care conduseseră mişcarea împotriva shogunului în 1867. Aceşti lideri au ajuns în timp să formeze un grup formal, deşi inafara legii, cunoscut sub numele de Genro (sau Consiliul Bătrânilor de Stat). Despre acest grup Robert Reischauer a scris în 1938: „Aceşti oameni au fost adevărata putere din spatele Tronului.

A devenit obişnuit ca opinia lor să fie cerută şi, mai important, să fie urmată în toate chestiunile de mare importanţă pentru bunăstarea statului. Nici un premier nu a fost numit vreodată decât la recomandarea acestor oameni care au devenit cunoscuţi sub numele de Genro. Până în 1922, nicio legislaţie internă importantă nici un tratat străin important nu a scăpat examinării şi sancţiunii lor înainte de a fi semnat de Împărat. Aceşti oameni, la vremea lor, au fost adevăraţii conducători ai Japoniei."

Cei opt membri ai Genro controlează Japonia

Importanţa acestui grup poate fi observată din faptul că Genro avea doar opt membri, totuşi funcţia de prim-ministru a fost deţinută de un Genro din 1885 până în 1916, iar importanta funcţie de preşedinte al Consiliului Privat a fost deţinută de un alt membru Genro de la crearea sa în 1889 până în 1922 (cu excepţia anilor 1890-1892, când contele Oki din clanul Hizen a deţinut-o pentru Okuma). Dacă îi enumerăm pe cei opt Genro împreună cu trei dintre apropiaţii lor, vom prezenta personalităţile principale din

istoria Japoniei în perioada acoperită de acest capitol. La o astfel de listă am putea adăuga şi alte fapte semnificative, cum ar fi originile sociale ale acestor oameni, datele morţilor lor şi legăturile lor dominante cu cele două ramuri ale forţelor de apărare şi cu cele mai mari două monopoluri industriale japoneze.
Semnificaţia acestor legături va apărea imediat.

Oligarhia Meiji

Originea Sociala	Nume(membrii Genro marcat cu stea)	Data Mortii	Dominanta	Conectat la Clanul
Chosu	*Ito *Yamagata *Inoue *Katsura	1902 1922 1915 1913	Armata	Mitsui
Satsuma	*Oyama *Matsukata Kuroda Yamamoto	1916 1924	Fortele Navale	Mitsui
Hizen	*Okuma	1922	Partidul Progresist inca din 1822	Mitsubishi
Tosa	Itagaki	1920	Partidul Liberal 1881	Mitsubishi
Curtea Imperiala	*Saionji	1940	Ultimul Genro(1924-1940)	Sumitomo

Istoria Japoniei din 1890 până în 1940 este în mare parte un comentariu la acest tabel. Am spus că Restaurația Meiji din 1868 a rezultat dintr-o alianţă a patru clanuri occidentale şi a unor nobili de la curtea Imperiala împotriva shogunatului şi că această alianţă a fost finanţată de grupuri comerciale conduse de Mitsui. Liderii acestei mișcări care erau încă în viaţă după 1890 au ajuns să formeze Genro, conducătorii reali, dar neoficiali ai Japoniei. Pe măsură ce anii au trecut şi Genro au îmbătrânit şi au murit, puterea lor a slăbit şi au apărut doi pretendenţi la succesiunea lor: militariştii şi partidele politice. În această luptă, grupurile sociale din spatele partidelor politice erau atât de diverse şi atât de corupte încât succesul lor nu a fost niciodată în domeniul politicii practice. În ciuda acestui fapt, lupta dintre militarişti şi partidele politice părea destul de echilibrată până în 1935, nu datorită vreunei forţe sau abilităţi naturale din rândurile acestora din urmă, ci pur şi simplu pentru că Saionji, „Ultimul dintre Genro” şi singurul membru care nu aparţinea clanurilor din acel grup select, a făcut

tot ce a putut pentru a întârzia sau a evita triumful aproape inevitabil al militariştilor.
Toţi factorii din această luptă şi evenimentele politice din istoria japoneză care decurg din interacţiunea acestor factori îşi au rădăcinile în Genro aşa cum exista înainte de anul 1900. Partidele politice şi Mitsubishi au fost construite ca arme Hizen-Tosa pentru a combate dominaţia Choshu-Satsuma asupra legăturii de putere organizată pe birocraţia civilo-militară aliată cu Mitsui
Rivalitatea dintre armată şi marină (care a apărut în 1912 şi s-a acutizat după 1931) îşi avea rădăcinile într-o veche competiţie dintre Choshu şi Satsuma în cadrul Genro; în timp ce lupta civilo-militaristă isi avea originea in rivalitatea personală dintre Ito şi Yamagata înainte de anul 1900. Totuşi, în ciuda acestor fisuri şi rivalităţi, oligarhia în ansamblu a prezentat, în general, un front unit împotriva grupurilor din afara (cum ar fi ţăranii, muncitorii, intelectualii sau creştinii) din Japonia însăşi si împotriva non-japonezilor.

Ito - cel mai puternic om din Japonia

Din 1882 până în 1898, Ito a fost figura dominantă în oligarhia Meiji şi cea mai puternică figură din Japonia. În calitate de ministru al Casei Imperiale, a fost însărcinat cu sarcina de a elabora constituţia din 1889; în calitate de preşedinte al Consiliului Privat, a ghidat deliberările adunării care a ratificat această constituţie; şi, în calitate de prim prim-ministru al noii Japonii, a stabilit fundamentele pe care aceasta avea să funcţioneze. În acest proces, el a înrădăcinat oligarhia Sat-Cho atât de ferm la putere încât susţinătorii lui Tosa şi Hizen au început să se mobilizeze împotriva guvernului, căutând să obţină ceea ce considerau a fi partea lor cuvenită din avantajele funcţiei.

Apariţia partidelor politice în Japonia

Pentru a consolida opoziţia faţă de guvern, au organizat primele partide politice reale,
Partidul Liberal fondat de Itagaki (1881) şi Partidul Progresist al lui Okuma (1882). Aceste partide au adoptat ideologii liberale şi populare din Europa burgheză, dar, în general, acestea nu erau suţinute cu sinceritate sau înţelese clar. Adevăratul scop al acestor două grupuri era să devină o pacoste pentru oligarhia dominantă, încât să poată obţine, ca preţ pentru relaxarea atacurilor lor, o parte din patronajul funcţiilor publice şi al contractelor

guvernamentale. În consecinţă, liderii acestor partide, în mod repetat, şi-au trădat adepţii partidului în schimbul acestor concesii, dizolvând în general partidele lor, pentru a le recrea la o dată ulterioară, când nemulţumirea lor faţă de oligarhia dominantă ar fi crescut din nou. Drept urmare, partidele de opoziţie au dispărut şi au reapărut, iar liderii lor au intrat şi au părăsit funcţiile publice în conformitate cu capriciile ambiţiilor personale satisfăcute sau frustrate.

Marile Monopoluri ale Japoniei

Aşa cum Mitsui a devenit cel mai mare monopol industrial al Japoniei pe baza legăturilor sale politice cu oligarhia predominantă Sat-Cho, tot aşa Mitsubishi a devenit al doilea cel mai mare monopol al Japoniei pe baza legăturilor sale politice cu grupurile de opoziţie Tosa-Hizen.

Într-adevăr, Mitsubishi şi-a început cariera ca firmă comercială a clanului Tosa, iar Y. Iwasaki, care o condusese în acest ultim rol, a continuat să o conducă si când a înflorit.Ambele firme, precum şi o mână de alte organizaţii monopoliste care au apărut ulterior, erau complet dependente pentru profiturile şi creşterea lor de conexiunile politice.

Ascensiunea Zaibatsu

Sarcina de a transforma Japonia într-o putere industrială modernă într-o singură generatie necesita un capital enorm şi pieţe stabile. Într-o ţară săracă precum Japonia, intrând târziu în era industrială, ambele cerinţe puteau fi obţinute doar de la guvern şi în niciun alt mod. Drept urmare, întreprinderile comerciale s-au organizat în câteva structuri monopoliste foarte mari, iar acestea (în ciuda mărimii lor) nu au acţionat niciodată ca puteri independente, nici măcar în chestiuni economice, ci au cooperat într-un mod docil cu cei care controlau cheltuielile guvernamentale şi contractele guvernamentale.

Astfel, au cooperat cu oligarhia Meiji înainte de 1922, cu liderii partidelor politice în 1922- 1932 şi cu militariştii după 1932. Luate împreună, aceste organizaţii industriale şi financiare monopoliste erau cunoscute sub numele de Zaibatsu. Au existat opt organizaţii importante de acest fel în perioada de după Primul Război Mondial, iar trei erau atât de puternice încât le dominau pe celelalte cinci, precum şi întregul sistem economic. Aceste trei au fost Mitsui, Mitsubishi şi Sumitomo (controlate de rudele lui Saionji).

Aceştia au concurat între ei într-un mod rezervat, dar o astfel de competiţie a fost mai degrabă politică decât economică şi a rămas întotdeauna în limitele regulilor unui sistem pe care toţi l-au acceptat.

Oligarhia de elită menţine controlul asupra Japoniei

În perioada 1885-1901, timp în care Ito a fost premier de patru ori, Matsukata de două ori şi Yamagata de două ori, a devenit evident că oligarhia nu putea fi controlată de Dietă sau de partidele politice Tosa-Hizen, ci putea oricând să conducă Japonia prin controlul său asupra împăratului,forţelor armate şi birocraţiei civile. Această victorie abia a fost stabilită înainte ca o rivalitate să apară între Ito, susţinut de birocraţia civilă, şi Yamagata, susţinut de forţele armate.

Până în 1900, Yamagata a obţinut o victorie decisivă asupra lui Ito şi a format al doilea său Cabinet (1898- 1900), din care grupul Ito a fost, pentru prima dată, complet exclus. În timpul acestei administraţii, Yamagata a extins dreptul de vot de la o jumătate de milion la un milion de alegători pentru a obţine sprijinul oraşelor pentru impunerea de taxe pe terenurile rurale în vederea finanţării expansiunii militare. Mult mai important decât acest lucru, el a stabilit o lege conform căreia ministerele armatei şi marinei trebuie conduse de posturi în Cabinet deţinute de generali activi şi amirali de cel mai înalt rang. Această lege a făcut imposibilă ulterior conducerea civilă a Japoniei, deoarece niciun prim-ministru sau membru al Cabinetului nu a putut ocupa cele două posturi în apărare decât dacă făcea concesii forţelor armate.

Lupte interne pentru putere

Ca represalii pentru această înfrângere, Ito a făcut o alianţă cu Partidul Liberal din Itagaki (1900) şi a preluat funcţia de prim-ministru pentru a treia oară (1900-1901). Dar a avut puţină libertate de acţiune, întrucât ministrul războiului, în conformitate cu noua lege, era omul lui Yamagata, Katsura, iar ministrul marinei era amiralul Yamamoto.

În 1903, Yamagata a obţinut un rescript imperial care l-a obligat pe Ito să se retragă din viaţa politică activă la adăpostul Consiliului Privat. Ito a făcut acest lucru, lăsând Partidul Liberal şi conducerea forţelor civile protejatului său, Saionji. Yamagata se retrăsese deja în culise, dar încă domina viaţa politică prin protejatul său, Katsura.

Perioada 1901-1913 a cunoscut o alternanţă a guvernelor Katsura şi Saionji, în care primul controla în mod clar guvernul, în timp ce cel de-al doilea, prin Partidul Liberal, a obţinut victorii ample şi lipsite de sens la urne. Atât în 1908, cât şi în 1912, partidul lui Saionji a obţinut victorii uşoare în alegerile generale organizate în timp ce acesta era în funcţie, dar în ambele cazuri, Katsura l-a forţat să demisioneze, în ciuda majorităţii sale în Dietă.
În aceasta perioada, utilizarea nemiloasă de către Katsura a împăratului şi a militariştilor pentru a creşte dimensiunea şi puterea armatei a adus un nou factor în viaţa politică japoneză, ducând la o ruptură cu marina. În 1912, când Saionji şi Katsura conduseseră fiecare câte două guverne din 1901, primul a refuzat să mărească armata cu două divizii (pentru serviciul în Coreea). Katsura a schimbat imediat guvernul Saionji, cerându-i ministrului de război să demisioneze. Când Saionji nu a putut găsi niciun general eligibil dispus să servească, Katsura a format al treilea său Cabinet (1912-1913) şi a creat noile divizii. Marina, alienată de tacticile politice autoritare ale armatei, a încercat să-l ţină pe Katsura departe de funcţie în 1912, refuzând să furnizeze un amiral pentru a servi ca ministru al marinei. Aceştia au fost învinşi când Katsura a prezentat un rescript imperial de la noul împărat Taisho (1912-1926) prin care le ordona să furnizeze un amiral. Marina a ripostat în anul următor, formând o alianţă cu liberalii şi alte forţe anti-Katsura, pe motiv că utilizarea frecventă a intervenţiei imperiale în numele politicii partizane cel mai joase era o insultă la adresa sanctităţii poziţiei imperiale. Pentru prima şi singura dată, în 1913, un rescript imperial a fost refuzat să fie acceptat, de către Partidul Liberal; Katsura a trebuit să demisioneze, iar un nou cabinet, sub conducerea amiralului Yamamoto, a fost format (1913-1914). Această alianţă a marinei, clanului Satsuma şi Partidului Liberal a înfuriat atât de tare clanul Choshu încât aripile militare şi civile ale acelui grup s-au unit pe o bază anti-Satsuma.

Oficialii japonezi mituiti de firme străine de muniţii

În 1914, s-a dezvăluit că mai mulţi înalţi amirali acceptaseră mită de la firme străine de muniţii cum ar fi Siemens(Germania)şi Vickers(Anglia). Choshu a folosit acest lucru ca pe o bâtă pentru a-l forţa pe Yamamoto să demisioneze, dar, din moment ce nu au putut forma singuri un guvern, l-au chemat pe Okuma (retras din

activitatea politica) pentru a forma un guvern temporar complet dependent de ei. Bătrânului i s-a oferit o majoritate în Dietă prin înlăturarea majorităţii existente a Partidului Liberal şi, într-o alegere complet fraudată, i s-a oferit o majoritate a unui nou Partid al Credincioşilor Constituţionali, pe care Katsura îl crease în 1913. Okuma era complet dependent de oligarhia Choshu (ceea ce însemna Yamagata, deoarece Ito a murit în 1909 şi Inoue în 1915). Le-a oferit două noi divizii de armată şi o politică puternică antichineză, dar a fost înlocuit de generalul Terauchi, un militarist Choshu şi favorit al lui Yamagata, în 1916. Pentru a oferi acestui nou guvern un sprijin de partid mai puţin evident corupt, s-a făcut o înţelegere cu Partidul Liberal. În schimbul unor locuri în Dietă, al posturilor în birocraţie şi bani proveniti de la Mitsui, acest vechi partid Tosa s-a vândut militarismului Choshu şi a fost asigurat, de către guvernatorii prefecturali, cu o majoritate satisfăcătoare la alegerile generale din 1916.

Controlul Japoniei sub dominaţia unui singur om

Sub guvernul Terauchi, militarismul Choshu şi puterea personală a lui Yamagata au atins punctul culminant. În acea perioadă, fiecare ofiţer superior din armată îşi datora poziţia patronajului lui Yamagata.

Vechii săi rivali civili, precum Ito sau Inoue, erau morţi. Dintre cei patru Genro rămaşi, doar Yamagata, în vârstă de optzeci şi unu de ani în 1918, încă mai ţinea mâna pe cârmă; Matsukata, în vârstă de optzeci şi patru de ani, era ramolit; Okuma, în vârstă de optzeci şi unu de ani, era un spectator; iar Saionji, în vârstă de şaptezeci de ani, era un semi-outsider. Împăratul, ca urmare a protestelor din 1913, nu a mai intervenit în viaţa politică.

Partidele politice erau demoralizate şi subordonate, pregătite să sacrifice orice principiu pentru câteva locuri de muncă. Organizaţiile economice, conduse de marii Zaibatsu, erau complet dependente de subvenţiile guvernamentale şi de contractele guvernamentale. Într-un cuvânt, controlul oligarhiei Meiji ajunsese aproape complet în mâinile unui singur om.

Incredibilul grad de concentrare a puterii în Japonia

Ar fi dificil să exagerăm gradul de concentrare a puterii în Japonia în perioada acoperită de acest capitol. În treizeci şi trei de ani de guvernare, au existat optsprezece cabinete, dar doar nouă premieri diferiţi. Dintre aceşti nouă premieri, doar doi (Saionji şi Okuma) nu

erau din clunul Choshu sau Satsuma, în timp ce cinci erau militari. Militarizarea crescândă a vieţii japoneze în perioada care s-a încheiat în 1918 a avut implicaţii de rău augur pentru viitor. Nu numai că militariştii controlau sectoare în creştere ale vieţii japoneze; ei reuşiseră, de asemenea, să îmbine loialitatea faţă de împărat şi supunerea faţă de militarism într-o singură loialitate pe care niciun japonez nu o putea respinge fără, în acelaşi timp, să-şi respingă ţara, familia şi întreaga sa tradiţie. Şi mai de rău augur erau dovezile tot mai mari că militarismul japonez era incredibil de agresiv şi predispus să găsească soluţii pentru problemele interne în războaie externe.

Japonia devine agresivă

În trei ocazii în treizeci de ani, împotriva Chinei în 1894-1895, împotriva Rusiei în 1904-1905 şi împotriva Chinei şi Germaniei în 1914-1918, Japonia a intrat în razboi în scopuri pur agresive. Ca o consecinţă a primei acţiuni, Japonia a achiziţionat Formosa şi Pescadores şi a forţat China să recunoască independenţa Coreei (1895). Penetrarea ulterioară a Japoniei în Coreea a dus la o rivalitate cu Rusia, a cărei cale ferată transsiberiană o încuraja să compenseze respingerile din Balcani prin creşterea presiunii în Orientul Îndepărtat.

Pentru a izola conflictul care se apropia cu Rusia, Japonia a semnat un tratat cu Marea Britanie (1902). Prin acest tratat, fiecare semnatar putea aştepta sprijin din partea celuilalt dacă se angaja într-un război cu mai mult de un inamic în Orientul Îndepărtat. Cu Rusia astfel izolată în zonă, Japonia a atacat forţele ţarului în 1904. Aceste forţe au fost distruse pe uscat de armatele japoneze sub comanda comandantului Satsuma Genro Oyama, în timp ce flota rusă de treizeci şi două de nave, venite din Europa, a fost distrusă de amiralul Satsuma Togo în strâmtoarea Tsushima. Prin Tratatul de la Portsmouth (1905), Rusia a renunţat la influenţa sa în Coreea, a cedat sudul Sahalinului şi contractul de închiriere asupra Liaotungului Japoniei şi a fost de acord cu o renunţare comună la Manciuria (care urma să fie evacuată de ambele puteri şi restituită Chinei). Coreea, care fusese transformată în protectorat japonez în 1904, si anexată în 1910.

Izbucnirea războiului din 1914

Izbucnirea războiului în 1914 a oferit o mare oportunitate pentru expansiunea japoneză. În timp ce toate Marile Puteri erau ocupate

Marile Puteri erau ocupate în alte parti ale globului,Orientul Îndepărtat a fost lăsat în seama Japoniei. Declarând război Germaniei pe 23 august 1914, trupele niponeze au ocupat posesiunile germane din Peninsula Shantung şi insulele germane din Pacific la nord de ecuator (Insulele Marshall, Mariane şi Caroline). Aceasta actiune a fost urmată, aproape imediat (ianuarie 1915), de prezentarea celor „Douăzeci şi una de cereri" la adresa Chinei.
Aceste cereri au dezvăluit imediat ambiţiile agresive ale Japoniei pe continentul asiatic şi au dus la o schimbare decisivă a opiniei mondiale despre Japonia, în special în Statele Unite. Ca pregătire pentru astfel de cereri, Japonia a reuşit să construiască un sentiment pro-japonez în opinia majoritatilor Mari Puteri. Cu acestea fuseseră încheiate acorduri sau note formale, recunoscând, într-un fel sau altul, preocuparea specială a Japoniei faţă de Asia de Est. În ceea ce priveşte Rusia, o serie de acorduri au stabilit sfere de influenţă. Acestea au dat nordul Manciuriei şi vestul Mongoliei Interioare in sfera Rusiei, iar sudul Manciurii cu estul Mongoliei Interioare sub dominatia Japonia.

Japonezii sunt de acord asupra unei politici a uşilor deschise în China

O serie de note diplomatice între Statele Unite şi Japonia au aranjat o acceptare tacită americană a poziţiei japoneze în Manciuria în schimbul acceptării japoneze a politicii „uşilor deschise" sau a liberului schimb în China. Cele Douăzeci şi Una de Cereri au încălcat acest acord cu Statele Unite, deoarece acestea au căutat să creeze pentru Japonia o poziţie economică specială în China. În combinaţie cu prejudiciul adus mândriei japoneze de restricţiile americane rigide privind imigraţia japoneză în Statele Unite, aceasta a marcat un punct de cotitură în sentimentul japonezo-american de la tonul general favorabil pe care îl avusese înainte de 1915 la tonul tot mai nefavorabil pe care l-a căpătat după 1915.
Opinia mondială nefavorabilă a forţat Japonia să retragă cea mai extremă dintre cele douăzeci şi una cereri ale sale (cea care se refereau la utilizarea consilierilor japonezi în diverse funcţii administrative chineze), dar multe dintre celelalte au fost acceptate de China sub presiunea unui ultimatum japonez. Principala solicitare a permis Japoniei să aranjeze cu Germania dispunerea concesiilor germane în China fără interferenţe din

partea Chinei însăşi. Alte cereri, care au fost acceptate, au oferit Japoniei numeroase concesii comerciale, miniere şi industriale în mare parte în estul Mongoliei Interioare şi sudul Manciuriei.

Japonia era puterea distinctivă în Asia de Est

În ciuda alienării crescânde a opiniei mondiale în anii Primului Război Mondial, războiul a adus Japonia la un vârf de prosperitate şi putere pe care nu îl atinsese anterior. Cererea de bunuri japoneze din partea ţărilor beligerante a dus la un mare boom industrial. Creşterea flotei japoneze şi a teritoriilor japoneze din Pacificul de Nord, precum şi retragerea rivalilor săi europeni din zonă, au conferit Japoniei o supremaţie navală acolo, care a fost acceptată oficial de celelalte puteri navale în Acordurile de la Washington din 1922. Iar avansurile japoneze în nordul Chinei au făcut din ea puterea superioară în viaţa economică şi politică din Asia de Est. Peste toate acestea, succesorii Restauraţiei Meiji din 1868 au putut privi cu profundă satisfacţie la progresul Japoniei până în anul 1918.

Partea a cincea — Primul Război Mondial: 1914: 1918

Capitolul 11 — Creşterea tensiunilor internaţionale, 1871-1914

Introducere

Unificarea Germaniei în deceniul dinaintea anului 1871 a pus capăt unui echilibru de putere în Europa care existase timp de 250 sau chiar 300 de ani. În această lungă perioadă, care acoperea aproape zece generaţii,puterea Marii Britanii fusese relativ sigură şi intr-un continuă ascendentă. Ea constatase că această putere era contestată doar de statele din Europa de Vest. O astfel de provocare venise din Spania sub Filip al II-lea, din Franţa sub Ludovic al XIV-lea şi sub Napoleon şi, într-un sens economic, din Ţările de Jos în cea mai mare parte a secolului al XVII-lea. O astfel de provocare putea apărea deoarece aceste state erau la fel de bogate şi aproape la fel de unite ca Marea Britanie însăşi, dar, mai presus de toate, putea apărea deoarece naţiunile din Vest puteau înfrunta marea şi provoca Anglia atâta timp cât Europa centrală era nu era unită şi înapoiată economic.

Unificarea Germaniei de către Bismarck a distrus această situaţie din punct de vedere politic, în timp ce creşterea economică rapidă a

acestei ţări după 1871 a modificat situaţia din punct de vedere economic. Multă vreme, Marea Britanie nu a văzut această schimbare, ci a avut tendinţa de a saluta ascensiunea Germaniei, deoarece aceasta a eliberat-o, în mare măsură, de presiunea Franţei în domeniile politic şi colonial. Această incapacitate de a vedea schimbarea situaţiei a continuat până după 1890, datorită geniului diplomatic al lui Bismarck şi din cauza eşecului general al non-germanilor de a aprecia minunata capacitate organizatorică a germanilor în activităţile industriale. După 1890, stăpânirea magistrală a cârmei de către Bismarck a fost înlocuită de mâinile şovăielnice ale Kaiserului William al II-lea şi o succesiune de cancelari marionetă. Aceşti incompetenţi au alarmat şi au înstrăinat Marea Britanie, provocând-o comercial, colonial şi în special naval. În probleme comerciale, britanicii au găsit vânzătorii germani şi agenţii acestora care ofereau servicii mai bune, condiţii mai bune şi preţuri mai mici pentru bunuri de calitate cel puţin egală, şi în dimensiuni şi măsurători metrice, mai degrabă decât cele anglo-saxone. În domeniul colonial după 1884, Germania a achiziţionat colonii africane care ameninţau să traverseze continentul de la est la vest şi, astfel, a dat şah-mat ambiţiile britanice de a construi o cale ferată de la Capul Bunei Speranţe la Cairo. Aceste colonii includeau Africa de Est (Tanganyika), Africa de Sud-Vest, Camerunul şi Togo.

Ameninţarea germană a devenit mai mare ca urmare a intrigilor germane din coloniile portugheze Angola şi Mozambic şi, mai ales, prin încurajarea germană a burilor din Transvaal şi Statul Liber Orange înainte de războiul lor cu Marea Britanie din 1899-1902. În zona Pacificului, Germania a achiziţionat până în 1902 Insulele Caroline, Marshall şi Mariane, părţi din Noua Guinee şi Samoa, şi o bază de importanţă navală şi comercială la Kiaochau, în Peninsula Shantung din China.

În afacerile navale, Germania reprezenta cea mai mare ameninţare ca urmare a legilor navale germane din 1898, 1900 şi 1902, care erau concepute ca un instrument de coerciţie împotriva Marii Britanii. Paisprezece nave de luptă germane au fost lansate la apă între 1900 şi 1905. Ca o consecinţă a acestor activităţi Marea Britanie s-a alăturat coaliţiei anti-germane până în 1907, Puterile Europei s-au divizat în două coaliţii antagoniste şi a început o serie de crize care au condus, pas cu pas, la catastrofa din 1914.

Afacerile internaţionale din perioada 1871-1914 pot fi examinate sub patru puncte: (1) crearea Triplei Alianțe, 1871-1890; (2) crearea Triplei Înţelegeri, 1890-1907; (3) eforturile de a reduce decalajul dintre cele două coaliţii, 1890-1914; şi (4) seria de crize internaţionale dintre 1905-1914. Acestea sunt titlurile sub care vom examina acest subiect.

Crearea Triplei Alianțe, 1871-1890

Înființarea unui Imperiu German dominat de Regatul Prusiei l-a lăsat pe Bismarck mulţumit din punct de vedere politic. Nu avea nicio dorință de a anexa alți germani la noul imperiu, iar ambiţiile crescânde pentru colonii şi un imperiu mondial l-au lăsat rece. Împlinit ca diplomat, el s-a concentrat pe păstrarea a ceea ce avea şi şi-a dat seama că Franța, mânată de frică şi răzbunare, era principala ameninţare la adresa situaţiei. Prin urmare, scopul său imediat era să mențină Franța izolată. Aceasta implica obiectivul pozitiv de a menţine Germania în relaţii de prietenie cu Rusia şi Imperiul Habsburgic şi de a menţine Marea Britanie prietenoasă prin abţinerea sa de la aventuri coloniale sau navale. Ca parte a acestei politici, Bismarck a încheiat două acorduri tripartite cu Rusia şi Austro-Ungaria: (a) Liga celor Trei Împăraţi din 1873 şi (b) Alianța celor Trei Împăraţi din 1881. Ambele au fost perturbate de rivalitatea dintre Austria şi Rusia în sud-estul Europei, în special în Bulgaria.

Liga celor Trei Împăraţi s-a destrămat în 1878 la Congresul de la Berlin din cauza opoziţiei Habsburgilor faţă de eforturile Rusiei de a crea un mare stat satelit în Bulgaria, după victoria acesteia în Războiul Ruso-Turc din 1877. Alianța celor Trei Împăraţi din 1881 s-a destrămat cu „criza bulgară” din 1885. Această criză a apărut din cauza anexării Rumeliei Orientale de către Bulgaria, o uniune căreia i s-a opus Rusia, dar a fost favorizată de Austria, inversând astfel atitudinea pe care aceste Puteri o manifestaseră la Berlin în 1878.

Rivalitatea dintre Rusia şi Austria în Balcani i-a arătat clar lui Bismarck că eforturile sale de a forma un front diplomatic al celor trei mari imperii se bazau pe fundaţii slabe. În consecinţă, şi-a creat o a doua coardă pentru arcul său. Această a doua coardă a devenit Tripla Alianţă.

Forţat să aleagă între Austria şi Rusia, Bismarck a ales-o pe prima, deoarece era mai slabă şi prin urmare, mai uşor de controlat.

El a încheiat o alianţă austro-germană în 1879, în urma destrămării Ligii celor Trei Împăraţi, iar în 1888 a extins-o într-o Triplă Alianţă formată din Germania, Austria şi Italia. Această alianţă, iniţial încheiată pentru cinci ani, a fost reînnoită la intervale regulate până în 1915. După destrămarea Alianţei celor Trei Împăraţi în 1885, Tripla Alianţă a devenit arma principală din arsenalul diplomatic al Germaniei, deşi Bismarck, pentru a menţine Franţa izolată, a refuzat să permită Rusiei să iasă complet din sfera germană şi a încercat să lege Germania şi Rusia printr-un acord secret de prietenie şi neutralitate, cunoscut sub numele de Tratatul de Reasigurare (1887).
Acest tratat, care a durat trei ani, nu a fost reînnoit în 1890, după ce noul împărat, William al II-lea, l-a demis pe Bismarck. Kaiserul a susţinut că Tratatul de Reasigurare cu Rusia nu era compatibil cu Tripla Alianţă care cuprindea Austria şi Italia, deoarece Austria şi Rusia erau incompatibile. Nereînnoindu-l, William a lăsat Rusia şi Franţa izolate. Din această condiţie, s-a format în mod natural Alianţa Dublă din 1894. Ulterior, prin antagonizarea Marea Britaniei, guvernul german a contribuit la transformarea acestei Alianţe Duale în Tripla Înţelegere.
Unele dintre motivele pentru care Germania a făcut aceste erori vor fi examinate într-un capitol ulterior despre istoria internă a Germaniei.

Crearea Triplei Înţelegeri, 1890-1907

Izolarea diplomatică a Rusiei şi Franţei, combinată cu o serie de factori pozitivi, a dus la realizarea Dublei Alianţe din 1894. Antagonismul rusesc faţă de Austria în Balcani şi frica franceză faţă de Germania de-a lungul Rinului au fost amplificate de refuzul Germaniei de a reînnoi Tratatul de Reasigurare şi de reînnoirea anticipată a Triplei Alianţe în 1891. Ambele puteri au fost alarmate de semnele tot mai mari de prietenie anglo-germană în momentul Tratatului de la Helgoland (1890) şi cu ocazia vizitei Kaiserului la Londra în 1891. În cele din urmă, Rusia avea nevoie de împrumuturi externe pentru construcţia de căi ferate şi construcţii industriale, iar acestea puteau fi obţinute cel mai uşor la Paris.
În consecinţă, acordul a fost încheiat în timpul sărbătorilor de Anul Nou din 1894 sub forma unei convenţii militare. Aceasta prevedea că Rusia ar ataca Germania dacă Franţa ar fi invadată de

Germania sau de Italia care era susţinută de Germania, în timp ce Franţa ar ataca Germania dacă Rusia ar fi cotropită de Germania sau de Austria susţinută de Germania.
Această Dublă Alianţă dintre Franţa şi Rusia a devenit baza unui triunghi ale cărui alte laturi erau „înţelegeri” sau acorduri prietenoase între Franţa şi Marea Britanie (1904) şi între Rusia şi Marea Britanie (1907).
Pentru noi, privind în urmă, Entente Cordiale(Înțelegerea Cordială , o serie de acorduri semnate la 8 aprilie 1904 între Regatul Unit şi Franţa, marcând sfârşitul secolelor de rivalitate şi începutul unei alianţe diplomatice. Acordul a reglementat dispute coloniale, în special în Egipt şi Maroc, şi a format baza pentru cooperarea din Primul Război Mondial dintre Franţa şi Marea Britanie) pare inevitabilă, totuşi pentru contemporani, chiar şi în 1898, trebuie să fi părut un eveniment extrem de improbabil. Timp de mulţi ani Marea Britanie a urmat o politică de izolare diplomatică, menţinând un echilibru de putere pe Continent prin mutarea propriei poveri către orice parte a disputelor Europei părea cea mai firavă.
Din cauza rivalităţilor sale coloniale cu Franţa în Africa şi Asia de Sud-Vest şi a disputelor sale cu Rusia în Orientul Apropiat, Mijlociu și Îndepărtat, Marea Britanie a fost în general prietenoasă cu Tripla Alianţă şi s-a înstrăinat de Dubla Alianţă abia în 1902. Dificultăţile sale cu burii din Africa de Sud, puterea crescândă a Rusiei în Orientul Apropiat şi Îndepărtat şi simpatia evidentă a Germaniei faţă de buri au determinat Marea Britanie să încheie Alianţa Anglo-Japoneză din 1900 pentru a obţine sprijin împotriva Rusiei în China. Cam în aceeaşi perioadă, Marea Britanie s-a convins de necesitatea şi posibilitatea unui acord cu Franţa. Nevoia a apărut din cauza ameninţării directe a Germaniei la adresa celui mai sensibil punct al Marii Britanii, reprezentată de programul de construcţie navală al lui Tirpitz din 1898. Posibilitatea unui acord cu Franţa a apărut în urma celei mai acute crize anglo-franceze din timpurile moderne, criza de la Fashoda din 1898. La Fashoda, pe Nil, un grup de francezi sub comanda colonelului Jean Marchand, care traversau Sahara de la vest la est, s-a confruntat cu o forţă de britanici sub comanda generalului Kitchener, care se deplasase în sus pe Nil din Egipt pentru a supune triburile din Sudan.
Fiecare a ordonat celeilalte să se retragă. Pasiunile au crescut în

intensitate în timp ce ambele părţi îşi consultau capitalele pentru instrucţiuni. Ca o consecinţă a acestor instrucţiuni, francezii s-au retras. Pe măsură ce pasiunile s-au răcit şi praful s-a aşezat, a devenit clar pentru ambele părţi că interesele lor erau reconciliabile, deoarece interesul principal al Franţei era pe continent, unde se confrunta cu Germania, în timp ce interesul principal al Marii Britanii era in colonii, unde se confrunta din ce în ce mai mult cu Germania. Refuzul Franţei de a se angaja într-un război colonial cu Marea Britanie în timp ce armata germană se afla peste Rin a făcut clar că Franţa putea ajunge la un acord colonial cu Marea Britanie. Acest acord a fost încheiat în 1904 prin desfasurarea tuturor disputelor lor pe masa negocierilor şi echilibrarea lor. Francezii au recunoscut ocupaţia britanică a Egiptului în schimbul sprijinului diplomatic pentru ambiţiile lor în Maroc. Au renunţat la drepturile antice din Newfoundland în schimbul unor noi teritorii în Gabon şi de-a lungul râului Niger în Africa. Drepturile lor din Madagascar au fost recunoscute în schimbul acceptării unei „sfere de interese" britanice în Siam. Astfel, vechea dușmănie anglo-franceză a fost atenuată în faţa puterii crescânde a Germaniei. Această Înţelegere Cordială a fost intarită în perioada 1906-1914 printr-o serie de „conversaţii militare" anglo-franceze, prevăzând, la început, discuţii neoficiale privind comportamentul într-un război destul de ipotetic cu Germania, dar consolidându-se imperceptibil de-a lungul anilor, într-un acord obligatoriu din punct de vedere moral pentru o forţă expediţionară britanică care să acopere aripa stângă franceză în cazul unui război francez cu Germania. Aceste „conversaţii militare" au fost extinse după 1912 printr-un acord naval prin care britanicii se angajau să protejeze Franţa in Marea Nordului pentru a elibera flota franceză pentru acţiuni împotriva Marinei Italiene în Mediterana.

Acordul britanic cu Rusia din 1907 a urmat un curs nu foarte diferit de cel al acordului britanic cu Franţa din 1904. Suspiciunile britanicilor faţă de Rusia fuseseră alimentate ani de zile de rivalitatea lor în Orientul Apropiat. Până în 1904, aceste suspiciuni au fost adâncite de o rivalitate anglo-rusă crescândă în Manciuria şi China de Nord şi au fost aduse la apogeu de construcţia rusească a Căii Ferate Transsiberiene (terminată în 1905). O criză violentă a apărut din cauza incidentului de la Dogger Bank din 1904, când flota rusă, în drum de la Marea Baltică spre Orientul Îndepărtat,a

tras asupra navelor de pescuit britanice în Marea Nordului, crezând că erau torpiloare japoneze. Distrugerea ulterioară a acelei flote ruse de către japonezi şi victoria ulterioară a aliatului Marii Britanii în războiul ruso-japonez din 1905 au arătat clar ambelor părţi că un acord între ele era posibil. Rivalitatea navală germană cu Marea Britanie şi limitarea ambiţiilor ruseşti în Asia ca urmare a înfrângerii în faţa Japoniei au făcut posibil acordul din 1907. Prin acest acord, Persia a fost împărţită în trei zone de influenţă, dintre care cea nordică era rusească, cea sudică era britanică, iar centrul era neutru. Afganistanul a fost recunoscut ca fiind sub influenţă britanică; Tibetul a fost declarat sub suzeranitate chineză iar Marea Britanie şi-a exprimat disponibilitatea de a modifica Acordurile Strâmtorilor într-o direcţie favorabilă Rusiei.

O influenţă care a contribuit la crearea şi consolidarea Triplei Înţelegeri a fost cea a fraternităţii bancare internaţionale. Acestea au fost în mare parte excluse din dezvoltarea economică germană,dar aveau legături tot mai mari cu Franţa şi Rusia. Întreprinderi prospere precum Compania Canalului Suez, afacerea cu cupru a familiei Rothschild, Rio Tinto, din Spania, şi multe activităţi comune mai noi din Maroc au creat numeroase legături discrete care au precedat şi au consolidat Tripla Înţelegere. Rothschildz-ii, prieteni apropiaţi ai lui Edward al VII-lea şi ai Franţei, erau legaţi de banca de investiţii franceză, Banque de Paris et des Pays Bas. Aceasta, la rândul ei, a fost principala influenţă în vânzarea a nouă miliarde de ruble de obligaţiuni ruseşti în Franţa înainte de 1914. Cel mai influent dintre bancherii londonezi, Sir Ernest Cassel, o persoană impozanta şi misterioasă (1852-1921), venise din Germania în Anglia la vârsta de şaptesprezece ani, îşi construise o avere imensă, pe care a dăruit-o cu generozitate, era strâns legat de Egipt,Suedia, New York, Paris şi America Latină, devenise unul dintre cei mai apropiaţi prieteni personali ai regelui Edward şi angajatorul celui mai mare şarlatan al perioadei, omniprezenta cârtiţă, Lord Esher.

Aceste influenţe în general antiprusace din jurul regelui Edward au jucat un rol semnificativ în construirea Triplei Înţelegeri şi în consolidarea acesteia atunci când Germania a contestat în mod prostesc proiectele lor în Maroc în perioada 1904-1912.

Eforturi de a reduce prăpastia dintre cele două coaliţii, 1890-1914

La început şi chiar până în 1913, cele două coaliţii de pe scena internaţională nu erau rigide sau ireconciliabil de înstrăinate. Legăturile dintre membrii fiecărui grup erau variabile şi ambigue. Tripla Înţelegere era numită Înţelegere doar pentru că două dintre cele trei legături ale sale nu erau alianţe. Tripla Alianţă nu era nicidecum solidă, mai ales în ceea ce priveşte Italia, care i se alăturase iniţial pentru a obţine sprijin împotriva papalităţii în chestiunea romană, dar care în curând a încercat să obţină sprijin pentru o politică italiană agresivă în Mediterana şi Africa de Nord. Eşecul obţinerii unui sprijin specific german în aceste domenii şi duşmănia continuă cu Austro- Ungaria în Marea Adriatică au făcut ca legătura italiană cu Puterile Centrale să fie destul de fragilă.
Vom menţiona cel puţin o duzină de eforturi de a reduce prăpastia care se forma încet în „balanta Puterilor" europene. Primele în ordine cronologică au fost Acordurile Mediteraneene din 1887. Într-o serie de note, Anglia, Italia, Austria şi Spania au convenit să păstreze status quo-ul în Mediterana şi mările adiacente sau să-l vadă modificat doar prin acord reciproc. Aceste acorduri vizau ambiţiile franceze în Maroc şi ambiţiile ruseşti la Strâmtori.
Un al doilea acord a fost Tratatul Colonial Anglo-German din 1890, prin care pretenţiile germane în Africa de Est, în special Zanzibar, au fost schimbate cu titlul britanic asupra insulei Heligoland din Marea Baltică. Ulterior, numeroase eforturi eşuate au fost depuse de Kaiser şi alţii din parte germană, precum şi de Joseph Chamberlain şi alţii de partea britanică, pentru a ajunge la un acord pentru un front comun în afacerile mondiale. Acest lucru a dus la câteva acorduri minore, cum ar fi unul din 1898 privind o posibilă dispunere a coloniilor portugheze din Africa, unul din 1899 care diviza Samoa şi unul din 1900 pentru a menţine „comertul deschis" cu China, dar eforturile de a crea o alianţă sau chiar o înţelegere au eşuat din cauza programului naval german, a ambiţiilor coloniale germane în Africa (în special Maroc) şi a pătrunderii economice germane în Orientul Apropiat de-a lungul traseului căii ferate Berlin-Bagdad. Gelozia germană faţă de supremaţia mondială a Angliei si în special resentimentul Kaiserului faţă de unchiul său, regele Edward al VII-lea, au fost imperfect ascunse.

Negocieri oarecum similare au fost purtate între Germania şi Rusia, dar cu rezultate slabe. Un Acord Comercial din 1894 a pus capăt unui război tarifar de lungă durată, spre marea supărare a moşierilor germani care se bucurau de excluderea anterioară a cerealelor ruseşti, dar eforturile de a realiza orice acord politic substanţial au eşuat din cauza alianţei germane cu Austria (care se confrunta cu Rusia în Balcani) şi a alianţei ruse cu Franţa (care se confrunta cu Germania de-a lungul Rinului). Aceste obstacole au distrus aşa-numitul Tratat Bjorkö, un acord personal între Kaiser şi Nicolae, încheiat în timpul unei vizite pe iahtul celuilalt în 1905, deşi germanii au reuşit să obţină consimţământul Rusiei pentru Calea Ferată Bagdad, acordându-le ruşilor mână liberă în nordul Persiei (1910).
Alte patru linii de negociere au apărut din ambiţiile franceze de a obţine Marocul, dorinţa italiană de a obţine Tripoli, ambiţia austriacă de a anexa Bosnia şi hotărârea Rusiei de a deschide strâmtorile pentru navele lor de război. Toate acestea patru erau asociate cu declinul puterii Turciei şi ofereau puterilor europene oportunităţi de a-şi susţine reciproc ambiţiile în detrimentul Imperiului Otoman. În 1898, Italia a semnat un tratat comercial cu Franţa şi a urmat, doi ani mai târziu, un acord politic care promitea sprijinul francez pentru ambiţiile italiene la Tripoli în schimbul sprijinului italian pentru planurile franceze din Maroc.
Italienii au slăbit şi mai mult Tripla Alianţă în 1902, promiţând Franţei să rămână neutră în eventualitatea în care Franţa ar fi fost atacată sau ar fi trebuit să lupte „în apărarea onoarei sau a securităţii sale”.
Într-un mod oarecum similar, Rusia şi Austria au încercat să împace dorinţa primei de a obţine o ieşire prin Dardanele către Marea Egee cu dorinţa celei de-a doua de a controla naţionalismul slav în Balcani şi de a ajunge la Salonic prin Marea Egee. În 1897, au ajuns la un acord pentru a menţine status quo-ul în Balcani sau, în caz contrar, pentru a împărţi zona între statele balcanice existente plus un nou stat, Albania. În 1903, aceste două puteri au convenit asupra unui program de reformă poliţienească şi financiară pentru provincia turcă Macedonia, aflată în dificultate. În 1908, un dezacord privind eforturile austriece de a construi o cale ferată spre Salonic a fost trecut pe scurt cu vederea printr-un acord informal între miniştrii de externe respectivi, Aleksandr Izvolski şi

Lexa von Aehrenthal, pentru a schimba aprobarea austriacă a dreptului navelor de război ruseşti de a traversa strâmtorile cu aprobarea rusă, a unei anexări austriece a provinciilor turceşti Bosnia şi Herţegovina. Toată această tentativă de bunăvoinţă s-a evaporat în focul crizei bosniace din 1908, aşa cum vom vedea imediat.

După 1905, crizele internaţionale recurente şi solidaritatea crescândă a coaliţiilor (cu excepţia Italiei) au făcut ca eforturile de a reduce decalajul dintre cele două coaliţii să fie mai puţin frecvente şi mai puţin fructuoase. Cu toate acestea, două episoade merită atenţie. Acestea sunt Misiunea Haldane din 1912 şi acordul privind calea ferată Bagdad din 1914. În primul caz, secretarul de stat britanic pentru război, Lordul Haldane, a mers la Berlin pentru a încerca să limiteze programul naval al lui Tirpitz. Deşi Marina germană fusese construită în speranţa că va aduce Anglia la masa conferinţelor şi fără nicio intenţie reală de a o folosi într-un război cu Anglia, germanii nu au putut profita de oportunitate atunci când aceasta s-a ivit. Germanii doreau o promisiune condiţionată de neutralitatea britanică într-un război continental ca preţ pentru suspendarea noii legi navale. Întrucât acest lucru ar putea duce la hegemonie germană pe continent, Haldane nu a putut fi de acord. S-a întors la Londra convins că Germania lui Goethe şi Hegel, pe care învăţase să o iubească în studenţie, era înghiţită de militarii germani. Ultimul pod dintre Londra şi Berlin părea distrus, dar în iunie 1914, cele două ţări au parafat acordul prin care Marea Britanie şi-a retras opoziţia faţă de calea ferată din Bagdad în schimbul promisiunii germane de a rămâne la nord de Basra şi de a recunoaşte preeminenţa Marii Britanii asupra Eufratului şi Golfului Persic. Această soluţie la o problemă de lungă durată a fost pierdută odata cu izbucnirea războiului şase săptămâni mai târziu.

Criza internaţională, 1905 – 1914

Deceniul de la Înţelegerea Cordială până la izbucnirea războiului a fost martorul unei serii de crize politice care au adus periodic Europa în pragul războiului şi au accelerat creşterea inarmarii, isteria populară, şovinismul naţionalist şi soliditatea alianţelor până la punctul în care un eveniment relativ minor din 1914 a aruncat lumea într-un război de o amploare şi intensitate fără precedent. Au fost nouă astfel de crize care trebuie menţionate aici. În ordine cronologică, acestea sunt:

1905-1906 Prima Criză Marocană şi Conferinţa de la Algeciras
1908 Criza Bosniacă
1911 Agadir şi a Doua Criză Marocană
1912 Primul Război Balcanic
1913 Al Doilea Război Balcanic
1913 Criza Albaneză
1913 criză diplomatică declanşată de numirea generalului german Otto Liman von Sanders pentru a conduce o misiune militară de modernizare a armatei otomane
1914 Sarajevo
Prima criză marocană a apărut din opoziţia Germaniei faţă de planurile franceze privind Marocul. Această opoziţie a fost exprimată chiar de Kaiser într-un discurs la Tanger, după ce francezii câştigaseră consimţământul Italiei, Marii Britanii şi Spaniei prin acorduri secrete cu fiecare dintre aceste ţări. Aceste acorduri se bazau pe disponibilitatea Franţei de a ceda Tripoli Italiei, Egiptul Marii Britanii şi coasta marocană Spaniei. Germanii au insistat asupra unei conferinţe internaţionale în speranţa că beligeranţa lor va perturba Tripla Înţelegere şi va izola Franţa. În schimb, când conferinţa s-a întrunit la Algeciras, lângă Gilbraltar, în 1906, Germania s-a trezit susţinută doar de Austria.
Conferinţa a reiterat integritatea Marocului si a înfiinţat o bancă de stat şi o forţă de poliţie, ambele dominate de influenţa franceză. Criza a atins un punct periculos, dar atât în Franţa, cât şi în Germania, liderii blocului beligerant (Théophile Delcassé şi Friedrich von Holstein) au fost demişi din funcţii în momentul critic.
Criza bosniacă din 1908 a apărut din revolta Tinerilor Turci din acelaşi an. Temându-se că noul guvern otoman ar putea întări imperiul, Austria a decis să anexeze fără întârziere Bosnia şi Herţegovina, care se afla sub ocupaţie militară austriacă încă de la Congresul de la Berlin (1878). Întrucât anexarea ar fi izolat definitiv Serbia de Marea Adriatică, Aehrenthal, ministrul austriac de externe, s-a consultat cu protectorul Serbiei, Rusia.
Ministrul de externe al ţarului, Izvolski, a fost de acord cu planul austriac dacă Austria ar ceda dorinţei lui Izvolski de a deschide Strâmtorile navelor de război ruseşti, contrar Congresului de la Berlin.
Aehrenthal a fost de acord, sub rezerva succesului lui Izvolski în obţinerea consimţământului celorlalte puteri. În timp ce

Izvolski se îndrepta din Germania spre Roma şi Paris în încercarea de a obţine acest consimţământ, Aehrenthal a anexat brusc cele două districte, lăsându-l pe Izvolski fără programul său privind Strâmtorile (6 octombrie 1908). Curând a devenit clar că nu putea obţine acest program. Cam în aceeaşi perioadă, Austria a obţinut consimţământul Turciei pentru anexarea Bosniei.
A urmat o criză, alimentată de refuzul Serbiei de a accepta anexarea şi de disponibilitatea sa de a precipita un război general pentru a o preveni.
Pericolul unui astfel de război a fost intensificat de dorinţa grupului militar din Austria, condus de şeful Statului Major Conrad von Hötzendorff, de a calma iritarea sârbilor o dată pentru totdeauna. O notă rigidă a germanilor către Rusia, insistând să renunţe la sprijinul acordat Serbiei şi să recunoască anexarea, a limpezit situaţia, căci Izvolski a cedat, iar Serbia a urmat-o, dar a creat o situaţie psihologică nefastă pentru viitor.
A doua criză marocană a apărut (iulie 1911) când germanii au trimis o canonieră, Panther, la Agadir pentru a-i forţa pe francezi să evacueze Fez, pe care îl ocupaseră, încălcând acordul de la Algeciras, pentru a suprima tulburările băştinaşilor. Criza a devenit acută, dar s-a potolit când germanii au renunţat la opoziţia lor faţă de planurile franceze din Maroc în schimbul cedării teritoriului francez din zona Congo (4 noiembrie 1911).
De îndată ce Italia a văzut succesul francez în Maroc, a ocupat oraşul vecin Tripoli, ceea ce a dus la Războiul Tripolitan dintre Italia şi Turcia (28 septembrie 1911). Toate Marile Puteri aveau acorduri cu Italia de a nu se opune luarii orasului Tripoli, dar dezaprobau metodele ei şi au fost alarmate în grade diferite de cucerirea Insulelor Dodecanese din Marea Egee şi de bombardamentul Dardanelelor (aprilie 1912).
Statele balcanice au decis să profite de slăbiciunea Turciei alungând-o complet din Europa. În consecinţă, Serbia, Bulgaria, Grecia şi Muntenegru au atacat Turcia în Primul Război Balcanic şi au avut un succes considerabil (1912). Tripla Alianţă s-a opus avansului sârbesc spre Marea Adriatică şi a sugerat crearea unui nou stat în Albania pentru a ţine Serbia departe de mare. O scurtă criză a fost evitata atunci când Rusia a abandonat din nou revendicările teritoriale sârbe, iar Austria a reuşit să forţeze Serbia şi Muntenegru să se retragă din Durazzo şi Scutari.

Prin Tratatul de la Londra (1913), Turcia a cedat cea mai mare parte a teritoriului său din Europa. Serbia, amărâtă de eşecul său de a obţine coasta Adriaticii, a încercat să găsească compensaţii în Macedonia în detrimentul câştigurilor Bulgariei din Turcia. Aceasta a dus la al Doilea Război Balcanic, în care Serbia, Grecia, România şi Turcia au atacat Bulgaria. Prin tratatele ulterioare de la Bucureşti şi Constantinopol (august- septembrie 1913), Bulgaria a pierdut cea mai mare parte a Macedoniei în favoarea Serbiei şi Greciei, o mare parte din Dobrogea în favoarea României şi părţi din Tracia în favoarea Turciei. Dezamagita de slavi şi de susţinătorii lor, Bulgaria s-a îndreptat rapid spre Tripla Alianţă.

Ultimatumurile din partea Austriei şi Italiei (octombrie 1913) au forţat Serbia şi Grecia să evacueze Albania şi au făcut posibilă organizarea acestei ţări în limitele unor frontiere acceptate de Conferinţa Ambasadorilor de la Londra. Acest episod abia a avut timp să se transforme într-o criză când a fost eclipsat de afacerea Liman von Sanders.

Liman von Sanders a fost şeful unei misiuni militare germane invitate în Imperiul Otoman pentru a reorganiza armata turcă, o necesitate evidentă, având în vedere palmaresul său în războaiele balcanice. Când a devenit clar că Liman urma să fie comandantul Corpului I de Armată la Constantinopol şi practic şef de stat major în Turcia, Rusia şi Franţa au protestat violent. Criza s-a potolit în ianuarie 1914, când Liman a renunţat la comanda sa de la Constantinopol pentru a deveni inspector general al armatei turce. Seria de crize din aprilie 1911 până în ianuarie 1914 fusese aproape neîntreruptă.

Primăvara anului 1914, dimpotrivă, a fost o perioadă de pace şi calm relativ, cel puţin la suprafaţă. Dar aparenţele erau înşelătoare. Clandestin, fiecare putere lucra pentru a-şi consolida propriile forţe şi legăturile cu aliaţii săi pentru a se asigura că va avea un succes mai degraba decat un esec în următoarea criză, despre care toată lumea ştia că va veni. Şi s-a întâmplat, cu o repeziciune zdrobitoare, când moştenitorul tronului Habsburgic, arhiducele Francisc Ferdinand, a fost asasinat de extremiştii sârbi în oraşul bosniac Sarajevo, pe 28 iunie 1914. A urmat o lună teribilă de frică, indecizie şi isterie înainte ca Războiul Mondial să fie declanşat de un atac austriac asupra Serbiei, pe 28 iulie 1914.

S-au scris volume întregi despre criza din iulie 1914 şi este greu ca „povestea să poată fi spusă în câteva paragrafe. Faptele în sine sunt ţesute într-un ghem încâlcit, pe care istoricii l-au desluşit acum; dar mai importante decât faptele şi considerabil mai evazive, sunt condiţiile psihologice care înconjoară aceste fapte. Atmosfera de epuizare nervoasă după zece ani de criză; epuizarea fizică din cauza nopţilor nedormite; alternanţa stărilor de spirit de mândrie patriotică şi frică rece; sentimentul subiacent de groază că optimismul şi progresul secolului al XIX-lea duc la un astfel de dezastru; scurtele momente de furie nerăbdătoare faţă de inamic pentru că a început totul; hotărârea nervoasă de a evita războiul, dacă este posibil, dar de a nu fi luat prin surprindere când acesta vine şi, dacă este posibil, de a-ţi lua adversarul prin surprindere; şi, în cele din urmă, convingerea profundă că întreaga experienţă a fost doar un coşmar şi că în ultimul moment o putere va opri acest razboi - acestea au fost sentimentele care s-au perindat prin minţile a milioane de europeni în acele cinci săptămâni lungi de tensiune crescândă.

O serie de forţe au făcut ca crizele din perioada de dinaintea izbucnirii războiului să fie mai periculoase decât ar fi fost cu o generaţie mai devreme. Printre acestea ar trebui să menţionăm influenţa armatei regulate, influenţa sistemului de alianţe, influenţa democraţiei, efortul de a obţine scopuri diplomatice prin intimidare, starea de disperare în rândul politicienilor şi, în cele din urmă, influenţa crescândă a imperialismului.

Influenţa armatei va fi discutată mai pe larg în capitolul următor. Pe scurt, armata bazata pe conscripţie într-o perioadă în care comunicarea se făcea în general prin telegraf, iar călătoriile se făceau pe calea ferată era un lucru greoi, care putea fi gestionat doar într-un mod destul de rigid şi inflexibil. Aşa cum a fost elaborată de germani şi utilizată cu atât de mult succes în 1866 şi în 1870, această modalitate necesita crearea, cu mult înainte de începerea războiului, a unor planuri detaliate executate secvenţial pornind de la un semnal original şi organizate în aşa fel încât fiecare persoană să aibă rolul său fix, ca o piesă dintr-o maşină mare şi complexă. Aşa cum a fost folosită de germani în primele războaie, extinsă de ei şi copiată de alţii în perioada de dinainte de 1914, fiecare soldat începea să se mişte de acasă la un semnal dat. Pe măsură ce avansau, oră de oră şi zi de zi, aceşti oameni îşi adunau

echipamentul şi se organizau în grupuri din ce în ce mai mari, la început în plutoane, companii şi regimente, apoi în divizii şi armate. Pe măsură ce se adunau, avansau de-a lungul liniilor de atac strategic făcute cu mult timp înainte şi cel mai probabil, convergenţa în armate nu avea să fie realizată până când avansul ar fi fost deja adânc în teritoriul inamic. Aşa cum este formulata în teorie, asamblarea finală într-o maşină de luptă completă ar avea loc doar cu o scurtă perioadă înainte ca întreaga masă să se arunce asupra unei forţe inamice încă doar parţial adunate. Marele dezavantaj al acestui plan de mobilizare era inflexibilitatea şi complexitatea sa, aceste două calităţi fiind atât de preponderente încât, odată ce semnalul iniţial era dat, era aproape imposibil să se oprească avansul întregii adunări până la impactul său decisiv asupra forţelor inamice din propria ţară. Aceasta însemna că un ordin de mobilizare era aproape echivalent cu o declaraţie de război; că nicio ţară nu putea să-i permită adversarului său să dea semnalul iniţial cu mult înainte de a-şi da propriul semnal; şi că deciziile politicienilor erau în mod necesar subordonate deciziilor generalilor.

Sistemul de alianţe a agravat această situaţie în două moduri. Pe de o parte, însemna că fiecare dispută locală era potenţial o uzură mondială, deoarece semnalul de mobilizare dat oriunde în Europa ar porni maşinile de război de pretutindeni. Pe de altă parte, a încurajat extremismul, deoarece o ţară cu aliaţi ar fi mai îndrăzneaţă decât o ţară fără aliaţi şi pentru că aliaţii, pe termen lung, nu au acţionat pentru a se înfrâna reciproc, fie pentru că se temeau că un sprijin nesubstantial acordat unui aliat în disputa sa ar duce la un sprijin şi mai reticent din partea aliatului în propria dispută latenta sau o influenţă restrictivă într-o dispută anterioară ar slăbi atât de mult o alianţă, încât a fost necesar să se acorde un sprijin nestăvilit pentru a salva alianţa pentru viitor.

Nu ar trebui sa ne îndoim că Rusia a acordat un sprijin excesiv Serbiei în disputa din 1914 pentru a compensa faptul că o dezamăgise în disputele albaneze din 1913; mai mult, Germania a acordat Austriei un grad mai mare de sprijin în 1914, deşi nu a manifestat simpatie faţă de problema în sine, pentru a compensa reţinerea pe care Germania o exercitase asupra Austriei în timpul războaielor balcanice.

Influenţa democraţiei a servit la creşterea tensiunii unei crize,

deoarece politicienii aleşi au simţit nevoia să se mulţumească cu cele mai iraţionale şi grosolane motivaţii ale electoratului pentru a-si asigura alegeri viitoare şi au făcut acest lucru îndemnati de ura şi frica fata de de vecinii puternici sau de atractia expansiunii teritorială, mândriei naţionalistă, „un loc la soare”, „iesiri la mare” şi alte beneficii reale sau imaginare. În acelaşi timp, presa mainstream, pentru a vinde ziare, a folosit aceleaşi motive şi probleme, incitându-şi popoarele, împingându-şi propriii politicieni la extreme şi alarmând statele vecine până la punctul în care acestea se grăbeau să adopte tipuri similare de acţiuni în numele autoapărării. Mai mult, democraţia a făcut imposibilă examinarea disputelor internaţionale pe fond si a transformat fiecare argument mărunt într-o chestiune de onoare şi prestigiu naţional, astfel încât nicio dispută nu putea fi examinată pe fond sau soluţionată cu un simplu compromis, deoarece o astfel de abordare sensibilă ar fi salutată de opoziţia democratică ca o pierdere a reputaţiei şi un compromis necuvenit al unor principii morale exaltate.
Succesul politicii lui Bismarck de „sânge şi fier” a tins să justifice utilizarea forţei şi intimidarea în afacerile internaţionale şi să distorsioneze rolul diplomaţiei, astfel încât vechiul tip de diplomaţie a început să dispară. În loc de o discuţie între domni pentru a găsi o soluţie fezabilă, diplomaţia a devenit un efort de a arăta opoziţiei cât de puternic era cineva, pentru a-l descuraja să profite de slăbiciunile evidente ale altcuiva. Vechea definiţie a lui Metternich, conform căreia „un diplomat era un om care nu şi-a permis niciodată plăcerea unui triumf”, s-a pierdut complet, deşi abia după 1930 diplomaţia a devenit practica lustruirii armelor în prezenţa inamicului.
Starea de disperare dintre politicieni a contribuit la agravarea crizelor internaţionale în perioada de după 1904. Această disperare provenea din majoritatea factorilor pe care i-am discutat deja, în special presiunea armatei de masă şi presiunea electoratului care citeşte ziare. Dar a fost intensificată de o serie de alte influenţe. Printre acestea se număra şi convingerea că războiul era inevitabil. Când un politician important, cum ar fi, de exemplu, Poincaré, decide că războiul este inevitabil, el acţionează ca şi cum ar fi inevitabil, iar acest lucru îl face inevitabil. Un alt tip de disperare strâns legat de aceasta este sentimentul că războiul de acum este preferabil unui război mai târziu, deoarece timpul este de

partea inamicului. Francezii, visând la recuperarea Alsaciei şi Lorenei, au privit puterea şi populaţia în creştere a Germaniei şi au simţit că războiul ar fi mai bun în 1914 decât mai târziu. Germanii, visând la „un loc la soare" sau temându-se de o „încercuire a Antantei", au analizat programul de reînarmare rusesc şi au decis că ar avea mai multe speranţe de victorie în anul 1914 decât în 1917, când acel „program de reînarmare ar fi finalizat. Austria, ca stat dinastic, avea propriul ei tip de disperare, bazată pe convingerea că agitaţia naţionalistă a slavilor o condamna oricum dacă nu făcea nimic şi că ar fi mai bine să moară luptând decât să se dezintegreze în pace.
În cele din urmă, influenţa imperialismului a contribuit la a face crizele din 1905-1914 mai acute decât cele dintr-o perioadă anterioară. Acesta este un subiect care a dat naştere la multe controverse din 1914 încoace şi a fost prezentat, în forma sa cea mai crudă, ca teoria conform căreia războiul a fost rezultatul maşinaţiunilor „bancherilor internaţionali" sau ale comercianţilor internaţionali de armament sau a fost un rezultat inevitabil al faptului că sistemul economic capitalist european ajunsese la maturitate. Toate aceste teorii vor fi examinate într-un alt loc, unde se va demonstra că sunt, în cel mai rău caz, neadevărate sau, în cel mai bun caz, incomplete.
Totuşi, un fapt pare a fi incontestabil. Acesta este faptul că, în perioada de dinainte de 1914, concurenţa economică internaţională necesita un sprijin politic tot mai mare. Minerii britanici din minele de aur şi diamante din Africa de Sud, constructorii germani de căi ferate din Orientul Apropiat, minerii francezi de staniu din Pacificul de sud-vest, prospectorii americani de petrol din Mexic, prospectorii britanici de petrol din Orientul Apropiat, chiar şi negustorii sârbi de carne de porc din domeniile habsburgice au căutat şi se aşteptau să obţină sprijin politic din partea guvernelor lor de origine. Se prea poate ca lucrurile să fi stat întotdeauna aşa. Dar înainte de 1914, numărul unor astfel de antreprenori străini era mai mare ca niciodată, cererile lor mai urgente, propriii lor politicieni mai atenţi, ceea ce a dus la exacerbarea relaţiilor internaţionale. Într-o astfel de atmosferă, Viena a primit vestea asasinării moştenitorului tronului habsburgic la 28 iunie 1914. Austriecii erau convinşi de complicitatea guvernului sârb, deşi nu aveau dovezi concrete. Acum ştim că înalţi oficiali ai guvernului sârb ştiau despre complot

şi au făcut puţin pentru a-l preveni. Această lipsă de activitate nu a fost cauzată de faptul că Francisc Ferdinand era neprietenos cu slavii din cadrul Imperiului Habsburgic, ci, dimpotrivă, de faptul că era asociat cu planuri de a-i îmbuna pe aceşti slavi prin concesii în favoarea autonomiei politice în cadrul domeniilor habsburgice şi chiar luase în considerare un proiect de transformare a Monarhiei Duale Austro-Ungare într-o Monarhie Triplă Austro-Ungară, Maghiară şi Slavă. Acest proiect era temut de sârbi deoarece împiedicând dezintegrarea Austro-Ungariei, ar fi forţat amânarea viselor lor de a face din Serbia „Prusia Balcanilor". Proiectul a fost, de asemenea, privit cu dezgust de către maghiari, care nu îşi doreau acea retrogradare asociată cu trecerea de la a fi unul dintre cei doi la a fi unul dintre cei trei conducători comuni.
În cadrul Cabinetului Habsburgic existau îndoieli considerabile cu privire la acţiunile care trebuiau întreprinse faţă de Serbia. Ungaria era reticentă la intrarea în război de teama că o victorie ar putea duce la anexarea mai multor sârbi, accentuând astfel problema slavă în cadrul imperiului şi făcând mai probabilă înfiinţarea unei Triple Monarhii. În cele din urmă, au fost liniştiţi de promisiunea că nu vor mai fi anexaţi slavi şi că Serbia însăşi, după înfrângerea sa, va fi obligată să înceteze încurajarea agitaţiei naţionaliste slave în cadrul imperiului şi s-ar putea, dacă este necesar, să fie slăbită prin transferul unei părţi din teritoriul său către Bulgaria. Pe această bază iresponsabilă, Austria, după ce a primit o promisiune de sprijin din partea Germaniei, a trimis un ultimatum de patruzeci şi opt de ore la Belgrad. Acest document, prezentat pe 23 iulie, a avut efecte si implicaţii importante pe scară largă. Acesta obliga Serbia să suprime publicaţiile, societăţile şi învăţăturile anti-habsburgice; să înlăture din funcţiile oficiale sârbe persoane care urmau să fie numite ulterior de Austria; să permită oficialilor habsburgici să coopereze cu sârbii din Serbia în prinderea şi judecarea celor implicaţi în complotul de la Sarajevo; şi să ofere explicaţii pentru diverse declaraţii anti-austriece ale oficialilor sârbi. Serbia, încrezătoare în sprijinul Rusiei, a răspuns printr-un răspuns parţial favorabil, parţial evaziv şi, cel puţin într-un anumit punct (utilizarea judecătorilor austrieci în tribunalele sârbe) negativ. Serbia s-a mobilizat înainte de a-şi trimite răspunsul; Austria s-a mobilizat împotriva ei imediat ce l-a primit şi, pe 28 iulie, a declarat război. Ţarul rus, sub presiunea severă a

generalilor săi, a emis, a retras, a modificat şi a retransmis un ordin de mobilizare generală. Întrucât calendarul militar german pentru un război pe două fronturi prevedea că Franţa trebuie să fie învinsă înainte ca mobilizarea rusă să fie finalizată, Franţa şi Germania au ordonat mobilizarea pe 1 august, iar Germania a declarat război Rusiei. Pe măsură ce armatele germane au început să se revarse spre vest, Germania a declarat război Franţei (3 august) şi Belgiei (4 august). Marea Britanie nu putea permite ca Franţa să fie învinsă şi în plus, era încurcată moral de conversaţiile militare din 1906-1914 şi de acordul naval din 1912. Mai mult, provocarea germană din apele transfrontaliere privind activităţile comerciale în întreaga lume şi activităţile coloniale din Africa nu putea rămâne fără răspuns. Pe 4 august Marea Britanie a declarat război Germaniei, subliniind nelegiuirea atacului german asupra Belgiei, deşi în şedinţa de cabinet din 28 iulie se convenise că un astfel de atac nu ar obliga legal Marea Britanie să intre în război. Deşi această problemă a fost răspândită în rândul oamenilor şi au urmat discuţii nesfârşite despre obligaţia Marii Britanii de a apăra neutralitatea belgiană în temeiul Tratatului din 1839, cei care au luat decizia au văzut clar că adevăratul motiv al războiului era de fapt că Marea Britanie nu putea permite Germaniei să învingă Franţa.

Capitolul 12 – Istoria conflictului militar, 1914-1918

Pentru cel care priveste general istoria Primului Război Mondial ea nu este doar naraţiunea avansării armatelor, a luptelor dintre combatanti, a morţilor, triumfurilor sau înfrângerilor lor. Mai degrabă, ea prezintă o discrepanţă extraordinară între faptele războiului modern şi ideile despre tacticile militare care dominau minţile oamenilor, în special minţile militarilor. Această discrepanţă a existat cu mulţi ani înainte de război şi a început să dispară abia în cursul anului 1918. Ca urmare a existenţei sale, primii trei ani ai războiului au fost martorii celor mai mari pierderi militare din istoria omenirii.
Acestea au avut loc ca urmare a eforturilor militarilor de a face lucruri care erau complet imposibile de făcut.
Victoriile germane din 1866 şi 1870 au fost rezultatul studiului teoretic, în principal de către Marele Stat Major, şi al unui antrenament detaliat şi exhaustiv rezultat din acest studiu.

Acestea nu se bazau, în mod evident, pe experienţă, deoarece armata din 1866 nu avusese experienţă reală de luptă timp de două generaţii şi era comandată de un lider, Helmuth von Moltke, care nu comandase niciodată anterior o unitate atât de mare precum o companie. Marea contribuţie a lui Moltke a constat în faptul că, folosind calea ferată şi telegraful, a reuşit să îmbine mobilizarea şi atacul într-o singură operaţiune, astfel încât concentrarea finală a forţelor sale a avut loc în ţara inamică, practic pe câmpul de luptă, chiar înainte de contactul cu principalele forţe inamice.
Această contribuţie a lui Moltke a fost acceptată şi extinsă de contele von Schlieffen, şeful Marelui Stat Major General din 1891 până în 1905. Schlieffen a considerat esenţial să copleşească inamicul într-un singur atac iniţial de amploare. El a presupus că Germania va fi depăşită numeric şi sufocată economic în orice luptă de lungă durată şi a căutat să prevină acest lucru printr-un război fulger cu caracter exclusiv ofensiv. El a presupus că următorul război va fi un război pe două fronturi împotriva Franţei şi Rusiei simultan şi că prima va trebui anihilată înainte ca cea de-a doua să fie complet mobilizată. Mai presus de toate, era hotărât să păstreze structura socială existentă a Germaniei, în special superioritatea clasei Junker(clasa aristocratică funciară din Prusia şi Germania de Est, proprietari de moşii bogaţi şi conservatori care dominau conducerea militară şi politică prusacă) în consecinţă, a respins fie o armată enormă de masă, în care controlul Junker asupra Corpului Ofiţerilor ar fi pierdut datorita numarului redus , fie un război prelungit de resurse şi uzură, care ar necesita o economie germană reorganizată.
Accentul german pus pe atac a fost împărtăşit si de comandamentul armatei franceze, dar într-un mod mult mai extrem şi chiar mistic. Sub influenţa lui Ardant Du Picq şi Ferdinand Foch, Marele Stat Major francez a ajuns să creadă că victoria depinde doar de atac şi că succesul oricărui atac depinde de moral şi nu de factori fizici. Du Picq a mers până la a insista că victoria nu depinde deloc de tenacitatea fizica sau de pierderi, deoarece contributia fizica este neinsemnata iar pierderile se produc doar în timpul fugii după înfrângere. Potrivit lui, victoria era o chestiune de moral şi trecea automat de partea celui cu moralul mai ridicat. Părţile se atacă una pe cealalta; nu există niciodată un şoc al atacului, deoarece o parte se imprastie şi fuge înainte de impact; această rupere nu este

rezultatul pierderilor, deoarece fuga are loc înainte de a se suferi pierderi şi începe întotdeauna în rândurile din spate, unde nu s-ar putea suferi pierderi; pierderile se produc ca rezultat al fugii si urmărirea de catre inamic al celor coplesiti. Astfel, întreaga problemă a războiului s-a rezolvat în problema modului de a satura moralul propriei armate până la punctul în care aceasta este dispusă să se arunce cu capul înainte asupra inamicului. Problemele tehnice de echipament sau manevrele au o importanţă redusă.

Aceste idei ale lui Du Picq au fost acceptate de un grup influent din armata franceză ca singura explicaţie posibilă a înfrângerii franceze din 1870. Acest grup, condus de Foch, a propagat în întreaga armată doctrina moralului şi a offensive à outrance (atac în exces). Foch a devenit profesor la Şcoala Superioara de Razboi în 1894, iar învăţătura sa putea fi rezumată în patru cuvinte: „Attaquez! Attaquez! Toujours, attaquez!”("Atacati! Atacati! Mereu Atacati! "). Această accentuare pusă de ambele părţi pe ofensiva à outrence a dus la concentrarea atenţiei asupra trei factori care erau învechiţi până înainte de 1914. Aceşti trei erau (a) cavaleria, (b) baioneta şi (c) asaltul frontal al infanteriei. Aceştia erau învechiţi în 1914 ca urmare a trei inovaţii tehnice:

(a) arme individuale cu repetitie rapida, în special mitraliere; (b) garduri de sârmă ghimpată şi (c) războiul de tranşee. Liderii militari ortodocşi, în general, nu au acordat atenţie celor trei inovaţii concentrându-şi toată atenţia asupra celor trei factori învechiţi. Foch, din studiile sale despre războiul ruso-japonez, a decis că mitralierele şi sârma ghimpată nu aveau nicio importanţă şi a ignorat complet rolul tranşeelor. Deşi cavaleria era învechită pentru a fi folosita in asalturi înca din timpul Războiului Crimeii (fapt indicat în „Șarja Brigăzii Uşoare” de Tennyson) şi deşi acest lucru a fost demonstrat clar în Războiul Civil American (fapt recunoscut explicit în Journal Armatei si Marinei din 31 octombrie 1868), cavaleria şi ofiţerii de cavalerie au continuat să domine armatele şi pregătirile militare. În timpul războiului din 1914-1918, mulţi ofiţeri comandanţi, cum ar fi John French, Douglas Haig şi John J. Pershing, erau ofiţeri de cavalerie şi au păstrat mentalitatea unor astfel de ofiţeri. Haig, în mărturia sa în faţa Comisiei Regale privind Războiul din Africa de Sud (1903), a mărturisit: „Cavaleria va avea o sferă de acţiune mai largă în războaiele viitoare”.

Pershing a insistat asupra necesităţii de a menţine un număr mare de cai în spatele liniilor, aşteptând „străpungerea” care urma să fie obţinută prin şarjele cu baioneta. În fiecare armată, transportul era unul dintre cele mai slabe puncte, însă hrana pentru cai era cel mai greu element transportat, fiind mai considerabila decât muniţia sau alte provizii. Deşi transportul peste Atlantic era extrem de scurt pe tot parcursul războiului, o treime din spaţiul alocat era rezervat hranei pentru cai. Timpul pentru antrenarea recruţilor era, de asemenea, un blocaj critic,iar majoritatea armatelor petreceau mai mult timp cu exerciţiile de baionetă decât cu orice altceva. Totuşi, pierderile provocate inamicului de baionetă au fost atât de puţine încât abia apar în statisticile care tratează subiectul.
Convingerea militarilor că un atac efectuat cu moral ridicat i-ar putea trece de sârma ghimpata, mitraliere şi tranşee devenea şi mai nerealistă de insistenţa lor ca o astfel de unitate ofensivă trebuia să menţină un front drept. Aceasta însemna că nu i se permitea să se deplaseze mai departe pe portiuni limitate, ci trebuia să se deplaseze masiv pentru a sparge punctele forte defensive, astfel încât întregul front să poată preceda aproximativ în aceeaşi rată. Acest lucru se făcea, explicau ei, pentru a evita flancurile expuse şi focul încrucişat al inamicului asupra punctelor avansate. A existat o oarecare opoziţie faţă de aceste teorii nerealiste, în special în armata germană, şi au existat civili în toate ţările care si-au combatut propriii lor lideri militari pe aceste probleme. Ar trebui menţionaţi aici Clemenceau în Franţa şi, mai presus de toate, Lord Esher şi membrii Comitetului pentru Apărare Imperială din Anglia.
La izbucnirea războiului în august 1914, ambele părţi au început să pună în aplicare planurile lor strategice complicate, elaborate mult mai devreme. De partea germană, acest plan, cunoscut sub numele de Planul Schlieffen, a fost elaborat în 1905 şi modificat de tânărul Helmuth von Moltke (nepotul lui Moltke) după 1906. De partea franceză, planul era cunoscut sub numele de Planul XVII şi a fost elaborat de Joffre în 1912.
Planul Schlieffen original propunea să-i blocheze pe ruşi, cât mai bine posibil cu zece divizii şi să înfrunte Franţa cu o aripă stângă staţionară formată din opt divizii şi o mare aripă dreaptă şi centrală formată din cincizeci şi trei de divizii care traversau Olanda şi Belgia şi coborau de-a lungul flancului şi in spatele armatelor franceze trecând la vest de Paris.

Moltke a modificat acest lucru adăugând două divizii la aripa dreaptă (una de pe frontul rusesc şi una nouă) şi opt divizii noi la cea stânga. De asemenea, a tăiat trecerea prin Olanda, făcând necesară trecerea aripii sale drepte prin bresa de la Liège, între apendicele Maastricht al Olandei şi terenul împădurit al Ardenilor. Planul XVII francez propunea oprirea unui atac german anticipat asupra estului Franţei dinspre Lorena printr-un asalt al două armate franceze extinse asupra centrului său, pătrunzând astfel victorios în sudul Germaniei, ale cărei popoare catolice şi separatiste nu se aşteptau să se ralieze la prea mult entuziasm cauzei protestante, centraliste a unui Imperiu German prusacism. În timp ce acest lucru se desfăşura,o forţă de 800.000 de ruşi urma să invadeze Prusia Orientală, iar 150.000 de britanici urmau să întărească aripa stângă franceză din apropierea Belgiei. Executarea acestor planuri nu a îndeplinit pe deplin aşteptările susţinătorilor lor.
Francezii au deplasat 3.781.000 de oameni în 7.000 de trenuri în 16 zile (2-18 august), deschizându-şi atacul asupra Lorenei pe 29 august. Până pe 20 august, erau zdrobiţi, iar până pe 25 august, după unsprezece zile de luptă, suferiseră 300.000 de pierderi. Aceasta reprezenta aproape 25% din numărul de oameni angajaţi şi reprezenta cea mai rapidă risipă din război.
Între timp, germanii au transportat 1.500.000 de oameni peste Rin, în 7 zile (6-12 august), cu o rată de 550 de trenuri pe zi. Aceşti oameni au format 70 de divizii împărţite în 7 armate ,formând un arc vast de la nord-vest la sud-est. În interiorul acestui arc se aflau 49 de divizii franceze organizate în 5 armate şi Forţa Expediţionară Britanică (B.E.F.) formată din 4 divizii. Relaţia dintre aceste forţe, generalii comandanţi ai armatelor respective şi puterea lor relativă pot fi observate in imaginea de mai jos.

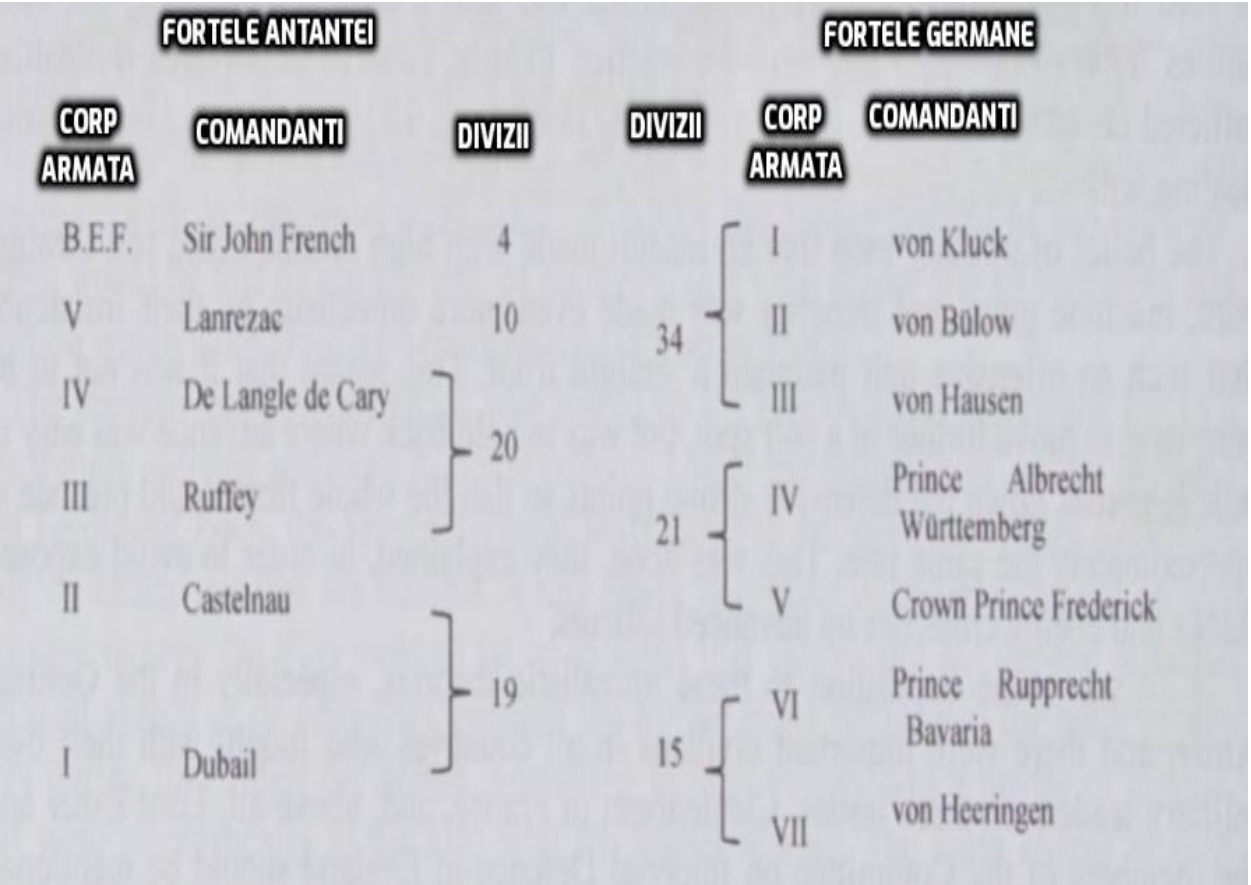

FORTELE ANTANTEI			FORTELE GERMANE		
CORP ARMATA	COMANDANTI	DIVIZII	DIVIZII	CORP ARMATA	COMANDANTI
B.E.F.	Sir John French	4		I	von Kluck
V	Lanrezac	10	34	II	von Bülow
IV	De Langle de Cary	20		III	von Hausen
III	Ruffey		21	IV	Prince Albrecht Württemberg
II	Castelnau	19		V	Crown Prince Frederick
I	Dubail		15	VI	Prince Rupprecht Bavaria
				VII	von Heeringen

Aripa dreaptă germană a trecut de Liège, fără a cuceri acea mare fortăreaţă, în noaptea de 5 spre 6 august, sub instrucţiunile generalului Erich Ludendorff din Statul Major General. Armata belgiană, în loc să se retragă spre sud-vest înaintea valului german, s-a deplasat spre nord-vest pentru a acoperi Anvers-ul. Acest lucru a plasat-o în cele din urmă în spatele forţelor germane care avansau. Aceste forţe belgiene au îndepărtat din formatie opt divizii şi jumătate pentru a acoperi fortaretele belgiene şi şapte divizii pentru a face fata forţele belgiene din faţa Anversului. Acest lucru a redus puterea aripii drepte germane, care era din ce în ce mai epuizată de rapiditatea propriului avans. Când planul german a devenit clar pe 18 august,Joffre a format o nouă Armată a 6-a, în mare parte din trupe de garnizoană, sub comanda lui Michel-Joseph Maunoury, dar în realitate comandată de Joseph Galliéni, mini-guvernator al Parisului. Până pe 22 august, întreaga linie franceză la vest de Verdun era în retragere. Trei zile mai târziu, Moltke, crezând ca are victoria asigurată, a trimis două corpuri de armată în Rusia din armatele a II-a şi a III-a.

Acestea au ajuns pe Frontul de Est numai după ce avansul rusesc în Prusia fusese zdrobit la Tannenberg şi în jurul Lacurilor Mazuriene (26 august - 10 septembrie). Între timp, în vest, proiectul lui Schlieffen se îndrepta spre fiasco. Când Lanrezac a încetinit avansul lui Bülow pe 28 august, Kluck,care era deja cu o zi de marş înaintea lui Bülow, a încercat să reducă decalajul dintre cei doi virându spre sud-est. Acest lucru a adus linia sa la est de Paris,o greşeală crucială care i-a expus flancul drept şi a deviat de la intenţia Planului Schlieffen de a înconjura oraşul în sens vestic cum fusese planificat iniţial.
Galliéni, aducându-si Armata a 6-a de la Paris în orice vehicule pe care a putut sa le obtina , a aruncat-o spre flancul drept expus al lui Kluck. Kluck s-a întors din nou pentru a-l înfrunta pe Galliéni, deplasându-se spre nord-vest într-o manevră strălucită pentru a-l învălui în arcul german înainte de a-şi relua avansul spre sud-est. Această operaţiune a fost însoţită de un succes considerabil, cu excepţia faptului că a deschis o breşă de treizeci de mile lată între Kluck şi Bülow. În faţa acestei breşe se afla B.E.F., care se retrăgea spre sud cu o viteză chiar mai mare decât francezii. Pe 5 septembrie, retragerea francezilor s-a oprit; a doua zi, au început un contraatac general, ordonat de Joffre la insistenţele lui Galliéni. Astfel a început Prima Bătălie de la Marna.
Kluck se bucura de un succes considerabil asupra Armatei a VI-a franceze, deşi Bülow era serios afectat de fortele comandate de Lanrezac,B.E.F. a început să se deplaseze în breşa dintre prima şi a doua divizie germane pe 8 septembrie. Un ofiţer de stat major german, locotenent-colonelul Hentsch, a ordonat întregii aripi drepte germane să se retragă pe râul Aisne, unde s-a format un front pe 13 septembrie prin sosirea unora dintre forţele germane care atacaseră forturile belgiene.
Germanii erau dispuşi să se retragă pe Aisne, deoarece credeau că avansul putea fi reluat atunci când doreau acest lucru. În următoarele câteva luni, germanii au încercat să-şi reia avansul, iar francezii au încercat să-i disloce pe germani din poziţiile lor. Niciunul nu a reuşit să facă niciun progres împotriva puterii de foc a celuilalt. O succesiune de eforturi zadarnice de a flanca poziţiile celuilalt a reuşit doar să aducă liniile frontului la Canalul Mânecii intr-o parte şi in Elveţia la cealaltă. În ciuda milioanelor de victime, această linie, de la mare la munţi, de-a lungul frumoasei regiuni

a Franţei, a rămas aproape neschimbată timp de peste trei ani. În aceşti ani teribili, visul militarilor era să străpungă linia inamică prin asalturi de infanterie, apoi să-i disperseze flancurile şi să-i perturbe comunicaţiile din spate prin trimiterea de cavalerie şi alte rezerve prin aceasta bresa. Acest lucru nu a fost niciodată realizat. Efortul de a realiza acest lucru a dus la un experiment după altul. În ordine acestea au fost: (1) atac la baionetă, (2) baraj preliminar de artilerie, (3) utilizarea gazelor toxice, (4) utilizarea tancului, (5) utilizarea infiltrării. Ultimele patru dintre aceste inovaţii au fost concepute alternativ de către Aliaţi şi de către Puterile Centrale.

Atacul cu baionetă a fost un eşec total până la sfârşitul anului 1914. A creat doar munţi de morţi şi răniţi fără niciun avans real, deşi unii ofițeri au continuat să creadă că un asalt ar avea succes dacă moralul atacatorilor ar putea fi adus la un nivel suficient de ridicat pentru a depăși focul devastator al mitralierelor.

Un baraj de artilerie ca o premergătoare necesară asaltului infanteriei a fost folosit aproape de la început. A fost ineficient. La început, nicio armată nu avea cantitatea necesară de muniţii. Unele armate au insistat să folosească șrapnelul(proiectil de artilerie antipersonal, inventat la începutul secolului al XIX-lea, conceput să explodeze în aer deasupra inamicului, împrăștiind bile de plumb sau fragmente metalice)în loc de obuze explozive pentru astfel de baraje. Acest lucru a dus la o controversă violentă între Lloyd George(Ministrul Muniţiilor) şi generali, primul încercând să-i convingă pe cei din urmă că șrapnelul nu era eficient împotriva forţelor defensive din tranşeele terestre. În timp, ar fi trebuit să devină clar că nici barajele explozive nu erau eficiente, deşi erau folosite în cantităţi enorme. Acestea au eşuat deoarece: (1) fortificaţiile de pământ şi beton au oferit suficientă protecţie forţelor defensive pentru a le permite să îşi folosească propria putere de foc împotriva asaltului infanteriei care a urmat barajului; (2) un baraj a notificat apărarea unde să se aştepte următorul asalt al infanteriei, astfel încât să poată fi aduse rezerve pentru a întări acea poziţie; şi (3) doctrina frontului continuu(razboiul de uzura in transee) a făcut imposibilă penetrarea poziţiilor inamice pe un front suficient de larg pentru a fi străpuns. Eforturile de a face acest lucru, însă, au dus la pierderi enorme. La Verdun, în 1916, francezii au pierdut 350.000 de oameni, iar germanii 300.000. Pe Frontul de Est,

generalul rus Aleksei Brusilov a pierdut un milion de oameni într-un atac indecis in Galiţia (iunie-august 1916). În acelaşi an, pe Somme, britanicii au pierdut 410.000 de oameni, francezii 190.000, iar germanii 450.000, cu un câştig maxim de 7 mile(11 km) pe un front de aproximativ 25 de mile(40 km) lăţime in lunile iulie-noiembrie ale anului 1916. În anul următor, masacrul a continuat. La Chemin des Dames, în aprilie 1917, francezii, sub comanda unui nou comandant, Robert Nivelle, au tras 11 milioane de obuze într-un baraj de 10 zile pe un front de 30 de mile(48 km). Atacul a eşuat, suportand pierderi de 118.000 de oameni într-o perioadă scurtă. Multe corpuri de armată s-au revoltat, iar un număr mare de combatanţi au fost împuşcaţi pentru a impune disciplina.
De asemenea, douăzeci şi trei de lideri civili au fost executaţi. Nivelle a fost înlocuit de Pétain. La scurt timp după aceea, la Passchendaele (a treia bătălie de la Ypres), Haig a folosit un baraj de 4,2 milioane de obuze, aproape 5 tone pentru fiecare yard al unui front de 1 milă(1,6km), dar a pierdut 400.000 de oameni în asaltul care a urmat (august-noiembrie 1917).
Eşecul barajului a făcut necesare conceperea de noi metode, dar militarii au fost reticienţi în a încerca orice inovaţie. În aprilie 1915, germanii au fost forţaţi de presiunea civililor să folosească gaz otrăvitor, aşa cum sugerase celebrul chimist Fritz Haber. În consecinţă, fără niciun efort de a ascunde acest fapt şi fără planuri de a exploata o străpungere în cazul în care aceasta ar fi putut avea loc, au trimis un val de clor gazos în locul unde se intalneau liniile franceză şi cea britanică. Joncţiunea a fost eliminata şi o mare breşă a fost deschisă in linia frontului. Deşi nu a fost închisă timp de cinci săptămâni, germanii nu au făcut nimic pentru a-o exploata.
Prima utilizare a gazului de către Puterile Occidentale (britanicii) în septembrie 1915 nu a avut mai mult succes. În teribila bătălie de la Passchendaele din iulie 1917, germanii au introdus iperita(gaz muştar), o armă care a fost copiată de britanici în iulie 1918. Acesta a fost cel mai eficient gaz folosit în război, dar a servit la întărirea apărării mai degrabă decât a ofensivei şi a fost deosebit de valoros pentru germani în retragerea lor din toamna anului 1918, servind la încetinirea urmăririi şi îngreunând orice lovitură cu adevărat decisivă împotriva lor.
Tancul, ca armă ofensivă concepută pentru a depăşi puterea defensivă a focului de mitralieră, a fost inventat de Ernest Swinton

în 1915. Doar contactele sale personale cu membrii Comitetului Imperial de Apărare s-a reuşit aducerea ideii la realizare. Sugestia a fost respinsă de generali. Când rezistenţa continuă s-a dovedit imposibilă, noua armă a fost utilizată greşit, comenzile pentru mai multe tancuri au fost anulate, iar toţi susţinătorii militari ai noii arme au fost înlăturaţi din funcţiile de răspundere şi înlocuiţi cu oameni care erau neîncrezători sau cel puţin ignoranti în ceea ce priveşte tancurile.
Swinton a trimis instrucţiuni detaliate Cartierului General, subliniind că acestea trebuie folosite pentru prima dată în număr mare, într-un asalt surpriză, fără niciun baraj preliminar de artilerie şi cu sprijin strâns din partea rezervelor de infanterie. În schimb, au fost folosite destul de incorect. În timp ce Swinton încă antrena echipaje pentru primele 150 de tancuri, cincizeci au fost duse în Franţa, comandantul care fusese antrenat în utilizarea lor a fost înlocuit de un om fără experienţă, şi doar optsprezece au fost trimise împotriva germanilor. Acest lucru s-a întâmplat pe 15 septembrie 1916, în fazele de declin ale Bătăliei de la Somme. Un raport nefavorabil privind performanţa lor a fost trimis de la Cartierul General General la Ministerul de Război din Londra şi, ca urmare, o comandă pentru fabricarea a încă o mie de tancuri a fost anulată fără ştirea Cabinetului. Aceasta a fost anulată prin ordine directe de la Lloyd George. Abia pe 20 noiembrie 1917, tancurile au fost folosite aşa cum Swinton instruise. În acea zi, 381 de tancuri, susţinute de şase divizii de infanterie, au lovit Linia Hindenburg înainte de Cambrai şi au pătruns în câmp deschis. Aceste forţe s-au epuizat după un progres de cinci mile şi s-au oprit. Spaţiul din linia germană nu a fost utilizat, deoarece singurele rezerve disponibile erau două divizii de cavalerie, care erau ineficiente. Astfel, oportunitatea a fost pierdută. Abia în 1918 au fost utilizate atacuri masive cu tancuri cu succes relativ în modul indicat de Swinton.
Anul 1917 a fost unul de prost augur. Francezii şi britanicii au suferit marile dezastre de la Chemin des Dames şi Passchendaele. România a intrat în război şi a fost aproape complet cucerită, Bucureştiul fiind capturat pe 5 decembrie. Rusia a suferit o dublă revoluţie şi a fost obligată să se predea Germaniei. Frontul italian a fost complet spulberat de un atac surpriză la Caporetto şi numai printr-un miracol a fost restabilit de-a lungul Piavei in perioada

octombrie-decembrie 1917. Singurele momente luminoase ale anului au fost cuceririle britanice ale Palestinei şi Mesopotamiei şi intrarea în război a Statelor Unite, dar prima nu a fost importantă, iar cea de-a doua a fost o promisiune pentru viitor mai degrabă decât un ajutor pentru anul 1917.
Niciunde, probabil, nu este mai clar relevat caracterul nerealist al gândirii majorităţii înalţilor lideri militari din Primul Război Mondial decât în cazul comandantului suprem britanic, mareşalul Sir Douglas (mai târziu conte) Haig, urmaş al unei familii de distileri scoţieni. În iunie 1917, în ciuda unei decizii din 4 mai a Conferinţei Interaliate de la Paris împotriva oricărei ofensive britanice şi într-un moment în care Rusia şi Serbia fuseseră eliminate din război, moralul militar francez era spulberat după fiasco-ul ofensivei de la Nivelle, iar ajutorul american fiind estimat a surveni doar peste un an, Haig a decis să lanseze o ofensivă majoră împotriva germanilor pentru a câştiga războiul. El a ignorat toate informaţiile descurajante din serviciile sale de informaţii, a şters din evidenţă cifrele cunoscute despre rezervele germane şi a înşelat Cabinetul, atât în ceea ce priveşte situaţia, cât şi propriile planuri. De-a lungul discuţiei, liderii politici civili, care erau aproape universal dispreţuiţi ca amatori ignoranţi de către militari, s-au dovedit a fi mai corecţi în judecăţile şi aşteptările lor. Haig a obţinut permisiunea pentru ofensiva sa la Passchendaele doar pentru că generalul (mai târziu feldmareşal şi baronet) William Robertson, şeful Statului Major Imperial, a muşamalizat falsificările lui Haig despre rezervele germane şi pentru că Primul Lord al Mării, amiralul John Jellicoe, a declarat Cabinetului că, dacă Haig nu ar putea captura bazele de submarine de pe coasta belgiană (un obiectiv absolut imposibil), el consideră „improbabil să putem continua războiul anul viitor din cauza lipsei de nave". Pe această bază, Haig a obţinut aprobarea pentru o ofensivă „pas cu pas" „care să nu implice pierderi mari". El a fost atât de optimist încât le-a spus generalilor săi că „sunt probabil oportunităţi pentru angajarea cavaleriei în masă".
Ofensiva, deschisă pe 31 iulie, s-a transformat în cea mai oribil esec al războiului, purtat săptămână după săptămână într-o mare de noroi, cu pierderi care au ajuns la 400.000 de oameni după trei luni. În octombrie, când situaţia devenise disperată de săptămâni întregi, Haig încă insista că germanii erau pe punctul de a se prăbuşi, că pierderile lor erau duble faţă de cele ale britanicilor

(erau considerabil mai puţine decât ale britanicilor) şi că germanii erau pe punctul de a ceda, creând oportunitatea ca tancurile şi cavaleria să se năpustească asupra lor ar putea aparea în orice moment.
Unul dintre principalele motive ale eşecului acestor ofensive a fost doctrina frontului continuu, care i-a determinat pe comandanţi să îşi oprească ofensivele acolo unde rezistenţa era slabă şi să îşi concentreze rezervele asupra punctelor forte ale inamicului. Această doctrină a fost complet inversată de Ludendorff în primăvara anului 1918, printr-o nouă tactică cunoscută sub numele de „infiltrare". Prin această metodă, avansul trebuia realizat în jurul punctelor forte, penetrând cât mai repede posibil şi cu putere maximă prin rezistenţă slabă, lăsând centrele cu rezistenţă puternică înconjurate şi izolate pentru o atenţie ulterioară. Deşi Ludendorff nu a pus în aplicare acest plan cu suficientă convingere pentru a-i da succes deplin, a obţinut rezultate uimitoare. Pierderile mari suferite de britanici şi francezi în 1917, adăugate la creşterea forţelor germane provenite de pe fronturile rusesc şi românesc, care erau deja desfiinţate, i-au permis lui Ludendorff să reuseasca o serie de lovituri puternice de-a lungul Frontului de Vest, între Douai şi Verdun, în martie şi aprilie 1918. În cele din urmă, pe 27 mai, după un bombardament scurt, dar copleşitor, armata germană s-a napustit peste Chemin des Dames, s-a revărsat peste Aisne şi s-a deplasat neobosit spre Paris. Până pe 30 mai, se afla pe Marna, la 37 de mile(59 km) de capitală. Acolo, în a doua bătălie de la Marna, au fost reconstituite evenimentele din septembrie 1914. Pe 4 iunie, avansul german a fost oprit temporar de a doua Divizie americană la Château-Thierry. În următoarele şase săptămâni, o serie de contraatacuri, ajutate de nouă divizii americane, au fost efectuate pe flancul nordic al străpungerii germane. Germanii s-au retras în spatele râului Vesle, intacţi din punct de vedere militar, dar atât de devastaţi de gripă încât multe companii aveau doar treizeci de oameni. Prinţul moştenitor a cerut încheierea războiului. Înainte ca acest lucru să poată fi făcut, pe 8 august 1918 - „ziua neagră a armatei germane", aşa cum a numit-o Ludendorff - britanicii au rupt linia germană la Amiens printr-un asalt brusc cu 456 de tancuri susţinute de 13 divizii de infanterie şi 3 divizii de cavalerie. Când germanii au trimis în grabă 18 divizii de rezervă pentru a le sprijini pe cele şase care au fost atacate, Puterile Aliate şi-au repetat

asaltul la Saint-Quentin pe 31 august şi în Flandra pe 2 septembrie. Un Consiliu al Coroanei Germane, întrunit la Spa, a decis că victoria nu mai era posibilă, dar nici guvernul civil, nici liderii armatei nu şi-ar fi asumat responsabilitatea de a deschide negocieri de pace. Povestea acestor negocieri va fi examinată într-o clipă, ca ultima dintr-o lungă serie de conversaţii diplomatice care au continuat pe tot parcursul războiului.
Privind retrospectiv la istoria militară a Primului Război Mondial, este clar că întregul război a fost o operaţiune de asediu împotriva Germaniei. Odată ce atacul german iniţial a fost oprit pe Marna, victoria Germaniei a devenit imposibilă, deoarece aceasta nu şi-a putut relua avansul. Pe de altă parte, Puterile Antantei nu au putut scoate vârful de lance german de pe teritoriul francez, deşi au sacrificat milioane de oameni şi miliarde de dolari în efortul de a face acest lucru. Orice efort de a pătrunde în Germania de pe un alt front era considerat inutil şi era îngreunat de presiunea continuă germană din Franţa. În consecinţă, deşi au fost efectuate atacuri sporadice pe Frontul Italian,în zonele arabe ale Imperiului Otoman, direct pe Dardanele în 1915, împotriva Bulgariei prin Salonic în 1915-1918 şi de-a lungul întregului Front Rus, ambele părţi au continuat să considere nord-estul Franţei drept zona vitală. Şi în acea zonă, în mod clar, nu s-a putut lua nicio decizie.
Pentru a slăbi Germania, Puterile Antantei au început o blocadă a Puterilor Centrale, controlând direct marea, în ciuda provocării navale germane indecise de la Iutlanda din 1916, şi limitând importurile statelor neutre din apropierea Germaniei, cum ar fi Olanda. Pentru a rezista acestei blocade, Germania a folosit un instrument cu patru axe. Pe frontul intern s-au depus toate eforturile pentru a controla viaţa economică, astfel încât toate bunurile să fie utilizate în cel mai eficient mod posibil şi astfel încât alimentele, pielea şi alte produse de strictă necesitate să fie distribuite echitabil tuturor. **Succesul acestei lupte pe frontul intern s-a datorat abilităţii a doi evrei germani. Haber, chimistul, a conceput o metodă de extragere a azotului din aer şi astfel a obţinut o cantitate adecvată din cel mai necesar constituent al tuturor îngrăşămintelor şi tuturor explozibililor. Înainte de 1914, principala sursă de azot fusesera zăcămintele de guano din Chile şi, dacă nu ar fi fost Haber, blocada britanică ar fi provocat o înfrângere germană în 1915 din cauza lipsei de**

nitraţi. Walter Rathenau, directorul Companiei Germane de Electricitate şi al altor aproximativ cinci duzini de întreprinderi, a organizat sistemul economic german printr-o mobilizare care a permis Germaniei să continue lupta folosind resurse chibzuit.

Pe plan militar, Germania a răspuns blocadei britanice in trei moduri. A încercat să deschidă blocada prin înfrângerea inamicilor săi din sud şi est (Rusia, România şi Italia). În 1917, acest efort a avut în mare parte succes, dar a fost prea târziu. Simultan, Germania a încercat să-şi epuizeze inamicii occidentali printr-o politică de uzură în tranşee şi să forţeze Marea Britanie să iasă din război printr-o blocadă de represalii a submarinelor îndreptată împotriva navelor britanice. Atacul submarin, ca o nouă metodă de război naval, a fost aplicat cu ezitare şi ineficacitate până în 1917. Apoi a fost aplicat cu o eficienţă atât de nemiloasă încât aproape un milion de tone de nave au fost scufundate în luna aprilie 1917, iar Marea Britanie a fost împinsă la un interval de trei săptămâni in a-si epuiza total rezervelor sale alimentare. Acest pericol al unei înfrângeri britanice, îmbrăcat în hainele propagandistice ale indignării morale faţă de nelegiuirea atacurilor submarinelor, a adus Statele Unite în război de partea Antantei în acea lună critică, aprilie, 1917. Între timp, politica Germaniei de uzură militară pe Frontul de Vest a funcţionat bine până în 1918. Până în ianuarie a acelui an, Germania pierdea oameni la aproximativ jumătate din rata sa de înlocuire şi la aproximativ jumătate din rata la care provoca pierderi Puterilor Antantei. Astfel, perioada 1914-1918 a cunoscut o cursă între uzura economică a Germaniei din cauza blocadei şi uzura personală a Antantei in urma acţiunilor militare. Această cursă nu a fost niciodată decisă de meritele sale deoarece trei factori noi au intrat în peisaj în 1917. Aceştia au fost :contrablocada germană cu submarine asupra Marii Britanii, creşterea efectivelor de oameni în Vest, rezultată din victoria sa asupra Estului, şi sosirea pe Frontul de Vest a unor noi forţe americane. Primii doi dintre aceşti factori au fost dezechilibraţi în perioada martie-septembrie 1918 de al treilea. Până în august 1918, Germania dăduse tot ce avea mai bun, dar nu fusese suficient. Blocada şi valul crescând al forţei americane le-au dat liderilor germani de ales între capitulare şi o tulburare economică şi socială completă. Fără excepţie, conduşi

de comandanţii militari Junker, aceştia au ales capitularea.

Capitolul 13 - Istoria diplomatică, 1914-1918

Începuturile acţiunii militare în august 1914 nu au marcat sfârşitul acţiunii diplomatice, chiar şi între principalii adversari. Activitatea diplomatică a continuat şi a vizat, în mare măsură,două obiective: (a) atragerea unor noi ţări în activităţile militare sau, dimpotrivă, menţinerea lor în afara acestora şi (b) încercarea de a face pace prin negocieri. Strâns legate de primul dintre aceste obiective au fost negocierile legate de dispunerea teritoriilor inamice după încetarea luptelor.
În spatele tuturor activităţilor diplomatice din perioada 1914-1918 s-a aflat un fapt care s-a impus relativ lent asupra beligeranţilor. Acesta a fost caracterul in schimbare al războiului modern. Cu anumite excepţii, războaiele din secolul al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea fuseseră lupte cu resurse limitate pentru obiective limitate. Dezvoltarea democraţiei politice, ascensiunea naţionalismului şi industrializarea războiului au dus la un război complet cu mobilizare totală şi obiective nelimitate. În secolul al XVIII-lea, când conducătorii erau relativ liberi de influenţele populare, puteau purta războaie pentru obiective limitate şi puteau negocia pacea pe bază de compromis atunci când acestea erau obiective atinse sau păreau imposibil de atins. Folosind o armată de mercenari care lupta pentru o plată, ei puteau trimite acea armată în război sau a-l incheiali se , după cum părea necesar, fără a-i afecta vital moralul sau calităţile de luptă. Sosirea democraţiei şi a armatei de masă a impus ca marea masă a cetăţenilor să ofere un sprijin din toată inima oricărui efort de război şi a făcut imposibilă purtarea războaielor pentru obiective limitate. Un astfel de sprijin popular putea fi câştigat doar în numele unor mari obiective morale sau valori filozofice universale sau, cel puţin, pentru supravieţuire. În acelaşi timp, industrializarea crescândă şi integrarea economică a societăţii moderne au făcut imposibilă mobilizarea pentru război, cu excepţia cazului în care aceasta se baza pe o mobilizare foarte extinsă, care se apropia de mobilizarea totală. Această mobilizare nu putea fi direcţionată către obiective limitate. Din aceşti factori a rezultat războiul deplin cu o mobilizare absolută şi obiective nelimitate, inclusiv distrugerea totală sau predarea necondiţionată

a inamicului. După adoptarea unor obiective atât de grandioase şi a unor planuri atât de gigantice, a devenit aproape imposibil să se permită existenţa continuă a non-combatanţilor în ţările beligerante sau a neutrilor din afara lor. A devenit aproape axiomatic că „cine nu este cu mine este împotriva mea". În acelaşi timp, a devenit aproape imposibil să se facă compromisuri suficiente pentru a obţine obiectivele mult mai limitate care ar permite o pace negociată. **După cum spunea Charles Seymour: „Fiecare parte își promisese o pace a victoriei. Însăși sintagma «pace negociată» a devenit sinonimă cu trădarea". Mai mult, baza populară a războiului modern necesita un moral ridicat, care putea fi ușor scăzut dacă s-ar dispersa vestea că guvernul negocia pacea în mijlocul luptelor. Ca o consecință a acestor condiţii, eforturile de negociare a păcii în timpul Primului Război Mondial au fost în general foarte secrete și foarte nereușite.**

Trecerea de la războaie limitate cu obiective limitate, purtate cu trupe de mercenari, la războaie nelimitate de uzură economică cu obiective nelimitate, purtate cu armate naţionale, a avut consecinţe de amploare. Distincţia dintre combatanţi şi necombatanţi şi dintre beligeranţi şi neutri a devenit neclară şi, în cele din urmă, imposibil de distins. Dreptul internaţional, care se dezvoltase în perioada războaielor dinastice limitate, a creat o mare parte din aceste deosebiri. Necombatanţii aveau drepturi extinse care urmăreau să le protejeze modul de viaţă cât mai mult posibil în perioadele de război; neutrii aveau drepturi similare. În schimb, acestor „străini" le reveneau obligaţiile stricte de a rămâne atât necombatanţi, cât şi neutri. Toate aceste distincţii s-au destrămat în 1914-1915, rezultatul fiind că ambele părţi s-au dedat la încălcări masive ale dreptului internaţional existent. Probabil, în general, aceste încălcări au fost mai extinse (deşi mai puţin mediatizate) din partea Antantei decât din partea Puterilor Centrale. Motivele pentru aceasta au fost că germanii încă menţineau tradiţiile mai vechi ale unei armate profesioniste, iar poziţia lor, atât ca invadator, cât şi ca „Putere Centrală" cu resurse umane şi economice limitate,a creat un avantaj de partea lor în menţinerea distincţiilor dintre combatant şi necombatant şi dintre beligerant şi neutru. Dacă ar fi putut menţine prima distincţie, ar fi trebuit să lupte împotriva armatei inamice şi nu împotriva populaţiei civile inamice şi, odată

ce prima ar fi fost învinsă, ar fi putine dificultati cu populatia civila care ar fi putut fi controlată cu un minim de trupe.
Dacă ar fi putut menţine distincţia dintre beligerant şi neutru, ar fi fost imposibil să blocheze Germania, deoarece proviziile de bază ar fi putut fi importate prin ţări neutre. Din acest motiv, planurile iniţiale ale lui Schlieffen pentru un atac asupra Franţei prin Olanda şi Belgia au fost schimbate de Moltke într-un atac doar prin Belgia. Olanda neutră urma să rămână un canal de aprovizionare cu bunuri civile. Acest lucru a fost posibil deoarece dreptul internaţional făcea o distincţie între bunurile de război, care puteau fi declarate contrabandă, şi bunurile civile (inclusiv alimente), care nu puteau fi declarate comert clandestin. Mai mult, planurile germane, aşa cum am indicat, prevedeau un război scurt şi decisiv împotriva forţelor armate inamice şi nici nu se aşteptau, nici nu doreau o mobilizare economică totală sau chiar o mobilizare militară totală, deoarece acestea ar putea perturba structura socială şi politică existentă în Germania. Din aceste motive, Germania nu a făcut planuri de mobilizare industrială sau economică, pentru un război lung sau pentru a rezista unei blocade şi spera să mobilizeze o proporţie mai mică din forţa sa de muncă decât duşmanii săi imediaţi.
Eşecul planului Schlieffen a arătat eroarea acestor idei. Nu numai că perspectiva unui război lung a făcut necesară mobilizarea economică, dar ocupaţia Belgiei a arătat că sentimentul naţional tindea să facă distincţia între combatanţi şi necombatanţi. Când civilii belgieni trăgeau în soldaţii germani, aceştia din urmă luau ostatici civili şi practicau represalii asupra civililor. Aceste acţiuni germane au fost mediatizate în întreaga lume de către maşina de propagandă britanică ca „atrocităţi” şi încălcări ale dreptului internaţional (ceea ce şi erau), în timp ce lunetiştii civili belgieni au fost scuzaţi ca patrioţi loiali (deşi acţiunile lor erau şi mai evident încălcări ale dreptului internaţional şi, ca atare, justificau reacţii severe ale germanilor). Aceste „atrocităţi” au fost folosite de britanici pentru a-şi justifica propriile încălcări ale dreptului internaţional. Încă din 20 august 1914, aceştia tratau alimentele drept contrabandă şi interferau cu transporturile neutre de alimente către Europa. Pe 5 noiembrie 1914, au declarat întreaga mare de la Scoţia până la Islanda „zonă de război”, au acoperit-o cu câmpuri de mine plutitoare explozive şi au ordonat tuturor navelor care

mergeau spre Marea Baltică, Scandinavia sau Ţările de Jos să treacă pe Canalul Mânecii, unde erau oprite, percheziţionate şi o mare parte din încărcăturile lor confiscate, chiar şi atunci când aceste încărcături nu puteau fi declarate contrabandă în conformitate cu dreptul internaţional existent. Ca represalii, germanii au declarat, pe 18 februarie 1915, Canalul Mânecii „zonă de război", au anunţat că submarinele lor vor scufunda navele din acea zonă şi au ordonat navelor pentru zona Baltică să folosească ruta de la nord de Scoţia. Statele Unite, care au respins o invitaţie scandinavă de a protesta împotriva zonei de război britanice închise cu mine la nord de Scoţia, au protestat violent împotriva zonei de război germane închise de submarine in jurul insulelor britanice, deşi, aşa cum a spus un senator american, „umanitatea submarinului era cu siguranţă la un nivel superior celui al minei plutitoare, care nu putea exercita nici discreţie, nici judecată". Statele Unite au acceptat „zona de război" britanică şi au împiedicat navele sale să o folosească. Pe de altă parte, au refuzat să accepte zona de război germană şi au insistat că vieţile şi proprietăţile americane se aflau sub protecţia americană chiar şi atunci când călătoreau cu nave beligerante armate în această zonă de război. Mai mult, Statele Unite au insistat că submarinele germane trebuie să respecte legile mării aşa cum sunt elaborate pentru navele de suprafaţă. Aceste legi prevedeau că navele comerciale puteau fi oprite de o navă de război şi inspectate şi puteau fi scufundate, dacă transportau contrabandă, după ce pasagerii şi documentele navei erau duse într-un loc sigur. Un loc sigur nu era reprezentat de bărcile navei, decât dacă se vedea tarmul sau alte nave pe o mare calmă. Nava comercială astfel oprită obţinea aceste drepturi numai dacă nu desfasura nici un act de ostilitate împotriva navei de război inamice. Nu era doar dificil ci chiar imposibil, pentru submarinele germane să îndeplinească aceste condiţii; era adesea periculos, deoarece navele comerciale britanice primeau instrucţiuni de a ataca submarinele germane la vedere, prin coluziune, dacă era posibila. Era riscant pentru submarinele germane să aplice legea stabilită privind navele neutre; căci navele britanice, cu aceste ordine agresive, arborau frecvent steaguri neutre şi pozau drept neutre cât mai mult timp posibil. Cu toate acestea, Statele Unite au continuat să insiste ca germanii să respecte vechile legi, în timp ce au tolerat încălcările britanice

ale aceloraşi legi în măsura în care distincţia dintre navele de război şi navele comerciale a devenit neclară. În consecinţă, submarinele germane au început să scufunde nave comerciale britanice cu puţin sau fara a fi avertizate. Încercările lor de a justifica această incapacitate de a distinge între combatanţi şi necombatanţi pe motiv că minele plutitoare britanice, blocada alimentară britanică şi instrucţiunile britanice către navele comerciale de a ataca submarinele nu făceau o astfel de distincţie nu au fost mai reuşite decât eforturile lor de a demonstra că severitatea lor împotriva populaţiei civile din Belgia era justificată de atacurile civile asupra trupelor germane. Ei încercau să persiste in aplicarea distincţiile juridice rămase dintr-o perioadă anterioară, când condiţiile erau complet diferite, iar abandonarea finală a acestor distincţii pe motiv că duşmanii lor le abandonaseră deja nu a făcut decât să înrăutăţească lucrurile, deoarece dacă neutrii ar deveni beligeranţi şi necombatanţii ar deveni combatanţi, Germania şi aliaţii ei ar suferi mult mai mult decât Marea Britanie şi prietenii ei. În cele din urmă, acesta este motivul pentru care distincţiile au fost distruse; Dar dincolo de toate interpelarile juridice se afla faptul ameninţător că războiul, devenind total, făcuse atât neutralitatea, cât şi pacea negociată aproape imposibile. Ne vom îndrepta acum atenţia asupra acestui duel pentru neutralitate şi asupra luptei pentru pacea negociată.

În ceea ce priveşte angajamentele juridice sau diplomatice, Germania, în iulie 1914, avea dreptul să se aştepte ca Austro-Ungaria, Italia, România şi poate Turcia să fie de partea ei şi ca adversarii ei să fie formaţi din Serbia, Muntenegru, Rusia şi Franţa, Anglia menţinându-si neutralitatea, cel puţin la început. În schimb, Italia şi România au luptat împotriva ei, o pierdere care nu a fost compensată de aderarea Bulgariei la cauza Germaniei. În plus, şi-a găsit adversarii întăriţi de Anglia, Belgia, Grecia, Statele Unite, China, Japonia, arabii şi alte douăzeci de „Puteri Aliate şi Asociate”. Procesul prin care realitatea s-a dovedit a fi atât de diferită de aşteptările legitime ale Germaniei ne va atrage acum atenţia. Turcia, care se apropiase de Germania încă dinainte de 1890, a oferit Germaniei o alianţă pe 27 iulie 1914, când criza de la Sarajevo era la apogeu. Documentul a fost semnat în secret pe 1 august şi obliga Turcia să intre în război împotriva Rusiei dacă Rusia ataca Germania sau Austria.

Între timp, Turcia a amagit Puterile Antantei purtând lungi negocieri cu acestea cu privire la atitudinea sa față de război. Pe 29 octombrie, și-a îndepărtat masca neutralității atacând Rusia, izolând-o astfel de aliații săi occidentali pe ruta sudică. Pentru a reduce presiunea asupra Rusiei, britanicii au lansat un atac ineficient asupra Gallipoli prin Dardanele (februarie-decembrie 1915). Abia la sfârșitul anului 1916 a început un atac real asupra Turciei, de data aceasta din Egipt în Mesopotamia, unde Bagdadul a fost capturat în martie 1917, și calea a deschis valea Iordanului, prin Palestina, către Siria. Ierusalimul a căzut în mâinile generalului Allenby în decembrie 1917, iar principalele orașe ale Siriei au căzut în octombrie următor (1918).Bulgaria, încă afectată de cel de-al Doilea Război Balcanic (1913), în care pierduse teritorii în fața României, Serbiei, Greciei și Turciei, era înclinată spre Germania de la izbucnirea războiului în 1914 și a fost întărită în această înclinație de atacul turc asupra Rusiei din octombrie. Ambele părți au încercat să cumpere loialitatea Bulgariei, un proces în care Puterile Antantei au fost împiedicate de faptul că ambițiile Bulgariei puteau fi satisfăcute doar în detrimentul Greciei, României sau Serbiei, al căror sprijin îl doreau și ele. Bulgaria dorea Tracia de la râul Marița până la Vardar, inclusiv Kavalla și Salonic (care erau grecești), cea mai mare parte a Macedoniei (care era greacă sau sârbă) și Dobrogea (din România). Puterile Antantei au oferit Tracia Vardarului în noiembrie 1914 și au adăugat o parte din Macedonia în mai 1915, compensând Serbia cu o ofertă din Bosnia, Herțegovina și coasta Dalmată. Germania, pe de altă parte, a dat Bulgariei o fâșie de teritoriu turcesc de-a lungul râului Marița în iulie 1915, adăugând la aceasta un împrumut de 200.000.000 de franci șase săptămâni mai târziu și, în septembrie 1915, a acceptat toate cererile Bulgariei, cu condiția ca acestea să fie in detrimentul țărilor ostile.
În decurs de o lună, Bulgaria a intrat în război atacând Serbia
Pe 11 octombrie 1915. A avut un succes considerabil, înaintând spre vest prin Serbia, în Albania, dar și-a expus flancul stâng în acest proces unui atac al forțelor Antantei, care își aveau deja baza la Salonic. Acest atac a avut loc în septembrie 1918 și, în decurs de o lună, a forțat Bulgaria să ceară un armistițiu (30 septembrie). Aceasta a marcat prima ruptură a frontului unit al Puterilor Centrale.

Când a început războiul în 1914, România a rămas neutră, în ciuda faptului că aderase la Tripla Alianţă în 1883. Această aderare fusese făcută din cauza simpatiilor germanice ale familiei regale şi era atât de secretă încât doar o mână de oameni ştiau despre ea. Poporul român însuşi simpatiza cu Franţa. La acea vreme, România era formată din trei părţi (Moldova, Ţara Românească şi Dobrogea) şi avea ambiţii de a achiziţiona Basarabia de la Rusia şi Transilvania de la Ungaria. Nu părea posibil ca România să le poată obţine pe amândouă, însă exact asta s-a şi întâmplat, deoarece Rusia a fost învinsă de Germania şi ostracizată de Puterile Antantei după revoluţia din 1917, în timp ce Ungaria a fost învinsă de Puterile Antantei în 1918.
Românii au fost puternic antiruşi după 1878, dar acest sentiment a scăzut în timp, în timp ce animozităţile faţă de Puterile Centrale au crescut, din cauza brutalizarii permanente de catre maghiari a romanilor din Transilvania. Drept urmare, România a rămas neutră în 1914. Eforturile Puterilor Antantei de a o câştiga de partea lor au fost zadarnice până după moartea regelui Carol, în octombrie 1914. Românii au cerut, ca preţ al intervenţiei lor de partea Antantei, Transilvania, părţi din Bucovina şi Banatul de Temeşvar, 500.000 de soldaţi Antantei în Balcani, 200.000 soldaţi ruşi în Basarabia şi un statut egal cu Marile Puteri la Conferinţa de Pace. Pentru aceasta, au promis să atace Puterile Centrale şi să nu încheie o pace separată. Doar pierderile grele suferite de Puterile Antantei în 1916 le-au adus în punctul de a accepta aceşti termeni. Au făcut acest lucru în augustul acelui an, iar România a intrat în război zece zile mai târziu. Puterile Centrale au invadat imediat ţara, cucerind Bucureştiul în decembrie. Românii au refuzat să încheie pacea până când avansul german spre Marna, în primăvara anului 1918, i-a convins că Puterile Centrale vor câştiga. În consecinţă, au semnat Tratatul de la Bucureşti cu Germania (7 mai 1918), prin care au cedat Dobrogea Bulgariei, dar au obţinut o revendicare asupra Basarabiei, pe care Germania o luase anterior de la Rusia. Germania a obţinut, de asemenea, un contract de arendă pe nouăzeci de ani asupra puţurilor de petrol româneşti. Deşi eforturile Antantei de a implica Grecia în război au fost cele mai prelungite şi mai lipsite de scrupule din perioada respectivă, acestea nu au avut succes atâta timp cât regele Constantin a rămas pe tron (până în iunie 1917).

Greciei i s-a oferit Smirna din Turcia dacă ar ceda Kavalla Bulgariei şi ar sprijini Serbia. Primul ministru Eleutherios Venizelos a fost in favoarea Antantei , dar nu l-a putut convinge pe rege şi a fost forţat să demisioneze în curând (martie 1915). S-a întors în funcţie în august, după ce a câştigat alegerile parlamentare din iunie. Când Serbia a cerut Greciei cei 150.000 de oameni promişi în tratatul sârbo-grec din 1913 ca protecţie împotriva unui atac bulgar asupra Serbiei, Venizelos a încercat să obţină aceste forţe de la Puterile Antantei. Patru divizii franco-britanice au debarcat la Salonic (octombrie 1915), dar Venizelos a fost imediat forţat să demisioneze de regele Constantin. Antanta s-a oferit apoi să cedeze Ciprul Greciei în schimbul sprijinului grecesc împotriva Bulgariei, dar a fost refuzată pe 20 octombrie 1915. Când forţele germane şi bulgare au început să ocupe porţiuni din Macedonia greacă, Puterile Antantei au blocat Grecia şi au trimis un ultimatum cerând demobilizarea armatei greceşti şi un guvern responsabil la Atena (iunie 1916). Grecii au acceptat imediat întrucât demobilizarea făcea mai puţin probabil ca aceştia să fie forţaţi să ducă un război împotriva Bulgariei, iar cererea pentru un guvern responsabil putea fi satisfăcută fără a-l aduce înapoi pe Venizelos „în funcţie”. Frustrata, Antanta a stabilit un nou guvern grec provizoriu sub conducerea lui Venizelos la baza lor din Salonic. Acolo, acesta a declarat război Puterilor Centrale (noiembrie 1916).

Antanta a cerut apoi ca trimişii Puterilor Centrale să fie expulzaţi din Atena şi materialele de război aflate sub controlul guvernului atenian să fie predate. Aceste cereri au fost respinse (30 noiembrie 1916).

Forţele Antantei au debarcat în portul Atenei (Pireu) în aceeaşi zi, dar au rămas doar peste noapte, fiind înlocuite de o blocadă a Greciei de către Antanta. Guvernul Venizelos a fost recunoscut de Marea Britanie (decembrie 1916), dar situaţia a continuat neschimbată.

În iunie 1917, un nou ultimatum a fost trimis Atenei, cerând abdicarea regelui Constantin.

Acesta a fost susţinut de ocuparea Tesaliei şi a Corintului şi a fost acceptat imediat. Venizelos a devenit premier al guvernului atenian şi a declarat război Puterilor Centrale a doua zi (27 iunie 1917). Aceasta a oferit Antantei o bază suficientă pentru a urca Valea Vardar, sub comanda generalului francez Louis Franchet d'Esperey,

şi a forţa Bulgaria să iasă din război.
La izbucnirea războiului în 1914, Italia şi-a declarat neutralitatea pe motiv că Tripla Alianţă din 1882, aşa cum a fost reînnoită în 1912, o obliga să sprijine Puterile Centrale doar în cazul unui război defensiv şi că acţiunea austriacă împotriva Serbiei nu se încadra în această categorie. Pentru italieni, Tripla Alianţă era încă în vigoare şi, prin urmare, aveau dreptul, conform prevederilor articolului VII, la compensaţii pentru orice câştiguri teritoriale austriece în Balcani. Ca garanţie a acestei prevederi, italienii au ocupat districtul Valona din Albania în noiembrie 1914. Eforturile Puterilor Centrale de a mitui Italia până la eşec au fost dificile, deoarece cererile italiene erau în mare parte în detrimentul Austriei. Aceste cereri includeau Tirolul de Sud, Gorizia, Insulele Dalmate şi Valona, Trieste fiind un oraş liber. O mare controversă publică a avut loc în Italia între cei care susţineau intervenţia în război de partea Antantei şi cei care doreau să rămână neutri.
Prin cheltuirea iscusită a banilor, guvernele Antantei au reuşit să câştige un sprijin considerabil.
Principala lor realizare a fost divizarea Partidului Socialist, în mod normal pacifist, prin acordarea de subvenţii substanţiale lui Benito Mussolini. Un socialist înrăit care fusese un lider pacifist în Războiul Tripolitan din 1911, Mussolini a fost redactor al principalului ziar socialist, Avanti. A fost exclus din partid când a susţinut intervenţia de partea Antantei, dar, folosind bani francezi, şi-a înfiinţat propriul ziar, Popolo d'Italia, şi s-a angajat în cariera lipsită de principii care, în cele din urmă, l-a transformat în dictator al Italiei.
Prin Tratatul secret de la Londra (26 aprilie 1915), cererile Italiei enumerate mai sus au fost acceptate de Puterile Antantei şi extinse pentru a prevedea că Italia ar trebui să obţină şi Trentino, Trieste, Istria (dar nu si Fiume), Dalmaţia de Sud, Albania ca protectorat, Insulele Dodecanese, Adalia în Asia Minor, zone compensatorii din Africa în cazul în care Puterile Antantei ar face achiziţii pe acel continent, un împrumut de 50 de milioane de lire sterline, o parte din indemnizaţia de război şi excluderea Papei din oricare dintre negocierile care duceau la pace. Pentru aceste promisiuni ample, Italia a fost de acord să poarte război tuturor Puterilor Centrale în termen de o lună. A declarat război Austro-Ungariei pe 23 mai 1915, dar Germaniei abia în august 1916.

Tratatul de la Londra este de cea mai mare importanţă, deoarece fantoma sa a bântuit cancelariile Europei timp de mai bine de douăzeci şi cinci de ani. A fost folosită ca pretext pentru atacul italian asupra Etiopiei în 1935 şi asupra Franţei în 1940.
Efortul de război italian a fost dedicat unei încercări de a forţa forţele habsburgice să se retragă de la Marea Adriatica. Într-o serie de cel puţin douăsprezece bătălii pe râul Isonzo, pe un teren foarte dificil, italienii au avut un eşec remarcabil. În toamna anului 1917, Germania le-a oferit austriecilor suficiente întăriri pentru a le permite să pătrundă în spatele liniilor italiene de la Caporetto. Apărarea italiană s-a prăbuşit şi a fost restabilită de-a lungul râului Piave abia după pierderi de peste 600.000 de oameni, majoritatea prin dezertare. Austria nu a putut valorifica acest avantaj din cauza oboselii sale de război, a incapacităţii sale de a-şi mobiliza cu succes economia internă în scopuri de război şi, mai presus de toate, din cauza neliniştii crescânde a naţionalităţilor supuse stăpânirii habsburgice. Aceste grupuri au înfiinţat comitete guvernamentale în capitalele Antantei şi au organizat „Legiuni" pentru a lupta de partea Antantei. Italia a organizat o mare întâlnire a acestor popoare la Roma în aprilie 1918. Aceştia au semnat „Pactul de la Roma", promiţând să lucreze pentru autodeterminarea popoarelor supuse şi fiind de acord să traseze frontiera dintre italieni şi slavii din sud pe criterii de naţionalitate.
Rusia, la fel ca România, a fost forţată să se retragă din război în 1917 şi obligată să semneze o pace separată de către Germania în 1918. Atacul rusesc asupra Germaniei din 1914 fusese complet spulberat în bătăliile de la Tannenberg şi Lacurile Mazuriene din august şi septembrie, dar capacitatea lor de a se ţine faţa forţelor austriece din Galiţia a făcut imposibilă încheierea războiului din est.
Pierderile ruseşti au fost foarte mari din cauza proviziilor şi muniţiilor insuficiente, în timp ce austriecii au pierdut forţe considerabile, în special slavi, prin dezertarea de partea ruşilor. Acest ultim factor a făcut posibil ca Rusia să organizeze o „Legiune Cehă" de peste 100.000 de oameni. Întăririle germane pe frontul austriac din Galiţia în 1915 au făcut posibilă o mare ofensivă austro-germană care a traversat Galiţia şi care până în septembrie cucerise toată Polonia şi Lituania. În aceste operaţiuni, ruşii au pierdut aproximativ un milion de oameni. Au pierdut încă un

milion în contraatacul „Brusilov” din 1916, care a ajuns în Carpaţi înainte de a fi oprit de sosirea întăririlor germane din Franţa. În acest moment, prestigiul guvernului ţarist scăzuse atât de mult încât a fost uşor înlocuit de un guvern parlamentar sub Kerenski în martie 1917. Noul guvern a încercat să continue războiul, dar a apreciat greşit temperamentul poporului rus. Drept urmare, grupul comunist extrem, cunoscut sub numele de bolşevici, a reuşit să pună mâna pe guvern în noiembrie 1917 şi să-l menţină promiţând poporului rus obosit atât pace, cât şi pământ.
Cererile germane, dictate de Statul Major General german, erau atât de severe încât bolşevicii au refuzat să semneze o pace formală, dar pe 3 martie 1918 au fost forţaţi să accepte Tratatul de la Brest-Litovsk. Prin acest tratat, Rusia a pierdut Finlanda, Lituania, Provinciile Baltice, Polonia, Ucraina şi Transcaucazia. Eforturile germane de a exploata aceste zone din punct de vedere economic în timpul războiului nu au avut succes.
Intervenţia japoneză în război, din 23 august 1914, a fost determinată complet de ambiţiile sale în Orientul Îndepărtat şi în zona Pacificului. Intenţiona să folosească oportunitatea apărută din preocuparea Marilor Puteri faţă de Europa pentru a obţine concesii din partea Chinei şi Rusiei şi pentru a înlocui Germania, nu numai în posesiunile sale coloniale din Est, ci şi pentru a-i prelua poziţia comercială pe cât posibil. Coloniile insulare germane la nord de ecuator au fost ocupate imediat, iar concesiunea germană de la Kiaochow a fost capturată după un scurt asediu. În ianuarie 1915, „Douăzeci şi una de Cereri” au fost prezentate Chinei sub forma unui ultimatum şi au fost în mare parte acceptate.
Aceste cereri includeau aderarea la poziţia germană din Shantung, extinderea contractelor de leasing japoneze în Manciuria, cu libertate comercială completă pentru japonezi în acea zonă, drepturi extinse în anumite activitati siderurgice existente din nordul Chinei şi închiderea coastei Chinei pentru orice viitoare concesii străine. O cerere de utilizare a consilierilor japonezi în probleme politice, militare şi financiare chineze a fost respinsă şi retrasă. Pe 3 iulie 1916, Japonia a obţinut recunoaşterea de către Rusia a noii sale poziţii în China, în schimbul recunoaşterii pătrunderii Rusiei în Mongolia Exterioară. Noi concesii au fost obţinute de la China în februarie 1917 şi acceptate de Statele Unite în noiembrie, în aşa-numitele Note Lansing-Ishii. În aceste note, japonezii au susţinut

verbal insistenţa americană privind menţinerea integrităţii teritoriale a Chinei, a independenţei politice şi a politicii „uşilor deschise” în probleme comerciale.
Izbucnirea Revoluţiei Bolşevice în Rusia, urmată de victoria Germaniei asupra acestei ţări şi de începutul războiului civil, le-a oferit japonezilor o oportunitate în Orientul Îndepărtat pe care nu au ezitat să o exploateze. Cu sprijinul Marii Britanii şi al Statelor Unite, au debarcat la Vladivostok în aprilie 1918 şi au început să se deplaseze spre vest pe ruta Căii Ferate Transsiberiene. Legiunea Cehă de pe frontul rusesc se revoltase deja împotriva stăpânirii bolşevice şi îşi croia drum spre est de-a lungul aceleiaşi căi ferate. Cehii au fost în cele din urmă evacuaţi în Europa, în timp ce japonezii au continuat să deţină capătul estic al căii ferate şi au sprijinit facţiunile anti-bolşevice în războiul civil. După un an sau mai mult de lupte confuze, a devenit clar că facţiunile anti-bolşevice vor fi învinse şi că japonezii nu se mai puteau aştepta la alte concesii din partea bolşevicilor. În consecinţă, aceştia au evacuat Vladivostok-ul în octombrie 1922.
Fără îndoială, cele mai numeroase acorduri diplomatice din perioada războiului au fost legate de configurarea Imperiului Otoman. Încă din februarie 1915, Rusia şi Franţa au semnat un acord prin care Rusiei i se dădea mână liberă în Est în schimbul acordării Franţei de libera initiativa în Vest. Aceasta însemna că Rusia putea anexa Constantinopolul şi bloca mişcarea pentru o Polonie independentă, în timp ce Franţa putea lua Alsacia-Lorena de la Germania şi înfiinţa un nou stat independent sub influenţă franceză în Renania. O lună mai târziu, în martie 1915, Marea Britanie şi Franţa au convenit să permită Rusiei să anexeze Strâmtorile şi Constantinopolul. Activităţile immediate ale Puterilor Antantei, însă, au fost dedicate planurilor de încurajare a arabilor să se revolte împotriva autorităţii sultanului sau cel puţin să se abţină de la sprijinirea eforturilor sale de război. Şansele de succes în aceste activităţi au fost sporite de faptul că porţiunile arabe ale Imperiului Otoman, deşi nominal supuse sultanului, se destrămau deja în numeroase sfere mărunte de autoritate, unele practic independente. Arabii, care erau un popor complet separat de turci, vorbind o limbă semitică mai degrabă decât una ural-altaică şi care rămăseseră în mare parte nomazi în modul lor de viaţă, în timp ce turcii deveniseră aproape complet un popor rural,erau uniţi de

popoarele otomane doar prin loialitatea lor comună față de religia musulmană. Această legătură fusese slăbită de eforturile de secularizare a statului otoman și de creșterea naționalismului turc, care a provocat un spirit de naționalism arab ca reacție la acesta. În 1915-1916, înaltul comisar britanic în Egipt, Sir Henry McMahon, a intrat în corespondență cu șeriful Hussein de la Mecca. Deși nu a fost semnat niciun acord obligatoriu, esența discuțiilor lor a fost că Marea Britanie va recunoaște independența arabilor dacă aceștia se vor revolta împotriva Turciei. Zona acoperită de acord includea acele părți ale Imperiului Otoman situate la sud de paralela 37, cu excepția Adanei, Alexandrettei și „acelor porțiuni din Siria situate la vest de districtele Damasc, Homs, Hama și Alep, despre care nu se poate spune că sunt pur arabe. În plus, Aden a fost exceptat, în timp ce Bagdad și Basra urmau să aibă o „administrație specială". Drepturile Franței în întreaga zonă au fost rezervate, acordurile britanice existente cu diverși sultani locali de-a lungul țărmurilor Golfului Persic urmau să fie menținute, iar Hussein urma să folosească exclusiv consilieri britanici după război. O controversă extinsă a apărut din această împărțire a zonelor, principalul punct în discuție fiind dacă declarația, așa cum a fost formulată, includea Palestina în zona care a fost acordată arabilor sau în zona care a fost rezervată. Interpretarea acestor termeni pentru a exclude Palestina din mâinile arabelor a fost făcută ulterior de McMahon în mai multe ocazii după 1922 și cel mai explicit în 1937.

În timp ce McMahon negocia cu Hussein, guvernul Indiei, prin intermediul lui Percy Cox, negocia cu Ibn-Saud din Nejd și, într-un acord din 26 decembrie 1915, i-a recunoscut independența în schimbul unei promisiuni de neutralitate în război. La scurt timp după aceea, pe 16 mai 1916, un acord, cunoscut sub numele de acordul Sykes-Picot, după numele negociatorilor principali, a fost semnat între Rusia, Franța și Marea Britanie. La începutul anului 1917, Italia a fost adăugată la înțelegere. Aceasta a împărțit Imperiul Otoman în așa fel încât turcilor le-a mai rămas puțin, cu excepția zonei 300-400 de km imprejurul Ankarei. Rusia urma să primească Constantinopolul și strâmtorile, precum și nord-estul Anatoliei, inclusiv coasta Mării Negre; Italia urma să obțină coasta de sud-vest a Anatoliei, de la Smirna până la Adalia; Franța urma să obțină cea mai mare parte a Anatoliei de est, inclusiv Mersin,

Adana şi Cilicia, precum şi Kurdistanul, Alexandretta, Siria şi nordul Mesopotamiei, inclusiv Mosul-ul; Marea Britanie urma să obţină Levantul de la Gaza pana la sud de Marea Roşie, Transjordania, cea mai mare parte a Deşertului Sirian, toată Mesopotamia la sud de Kirkuk (inclusiv Bagdad şi Basra) şi cea mai mare parte a coastei Golfului Persic din Arabia. De asemenea, se preconiza că vestul Anatoliei din jurul Smirnei va ajunge la Grecia. Ţara Sfântă însăşi urma să fie internaţionalizată.
Următorul document referitor la organizarea Imperiului Otoman a fost faimoasa „Declaraţie Balfour" din noiembrie 1917. Probabil că niciun document din perioada războiului, cu excepţia ,,Celor Paisprezece Puncte " ale lui Wilson, nu a dat naştere la mai multe dispute decât această scurtă declaraţie de mai puţin de unsprezece rânduri. O mare parte a controversei provine din convingerea că promitea ceva cuiva şi că această promisiune era în conflict cu alte promisiuni, în special cu „Angajamentul McMahon" către Emirul Meccăi Hussein. **Declaraţia Balfour a luat forma unei scrisori din partea secretarului britanic de externe Arthur James Balfour către Lord Rothschild, una dintre figurile de frunte ale mişcării sioniste britanice. Această mişcare, care a fost mult mai puternică în Austria şi Germania decât în Marea Britanie, a aspirat la crearea în Palestina, sau poate în altă parte, a unui teritoriu în care refugiaţii rezultati din persecuţia antisemită sau alţi evrei să poată merge undeva pentru a-si găsi „un cămin naţional". Scrisoarea lui Balfour spunea: „Guvernul Majestăţii Sale priveste favorabil înfiinţarea în Palestina a unui cămin naţional pentru poporul evreu şi va depune toate eforturile pentru a facilita realizarea acestui obiectiv, fiind clar înţeles că nu se va face nimic care ar putea prejudicia drepturile civile şi religioase ale comunităţilor neevreieşti existente în Palestina sau drepturile şi statutul politic de care se bucură evreii în orice altă ţară". Trebuie remarcat că acesta nu a fost nici un acord, nici o promisiune, ci doar o declaraţie unilaterală, că nu promitea un stat evreu în Palestina sau chiar Palestina ca un cămin pentru evrei, ci doar propunea un astfel de cămin în Palestina şi rezerva anumite drepturi pentru grupurile existente în zonă. Hussein a fost atât de tulburat când a auzit despre asta încât a cerut o explicaţie şi a fost asigurat de D. G. Hogarth, în numele guvernului britanic, că**

„Așezarea evreiască în Palestina va fi permisă doar în măsura în care va fi în concordanță cu libertatea politică și economică a populației arabe". Această reasigurare a fost aparent acceptabilă pentru Hussein, dar îndoielile au continuat în rândul altor lideri arabi. Ca răspuns la o cerere din partea a șapte astfel de lideri, la 16 iunie 1918, Marea Britanie a dat un răspuns public care a împărțit teritoriile arabe în trei părți: (a) peninsula arabă de la Aden la Akabah (la izvorul Mării Roșii), unde „independența completă și suverană a arabilor" a fost recunoscută; (b) zona aflată sub ocupație militară britanică, care acoperea sudul Palestinei și sudul Mesopotamiei, unde Marea Britanie a acceptat principiul că guvernul ar trebui să fie bazat „pe consimțământul celor guvernați"; și (c) zona încă aflată sub control turcesc, inclusiv Siria și nordul Mesopotamiei, unde Marea Britanie și-a asumat obligația de a lupta pentru „libertate și independență". Oarecum similară ca ton a fost o declarație comună anglo-franceză din 7 noiembrie 1918, cu doar patru zile înainte de încheierea ostilităților. în război. Aceasta promitea „eliberarea completă și finală a popoarelor care au fost atât de mult timp oprimate de turci și înființarea unor guverne și administrații naționale care își vor deriva autoritatea din exercitarea liberă a inițiativei și alegerii populațiilor indigene."

Au existat discuții ample despre compatibilitatea diferitelor acorduri și declarații făcute de Marile Puteri cu privire la organizarea Imperiului Otoman după război. Aceasta este o problemă dificilă, având în vedere inexactitatea și ambiguitatea formulării majorității acestor documente. Pe de altă parte, anumite fapte sunt destul de evidente. Există un contrast puternic între avariția imperialistă care se regăsește în acordurile secrete precum Sykes-Picot și tonul altruist al declarațiilor publice; există, de asemenea, un contrast puternic între tonul negocierilor britanice cu evreii și cele cu arabii cu privire la dispunerea Palestinei, rezultatul fiind că evreii și arabii erau justificați să creadă că Marea Britanie își va promova ambițiile politice conflictuale în acel domeniu: aceste credințe,fie bazate pe neînțelegeri, fie pe o înșelăciune deliberată, a servit ulterior la reducerea staturii Marii Britanii în ochii ambelor grupuri, deși ambele avuseseră anterior o

admiratie deosebita fata de corectitudinea şi generozitatea britanică decât despre orice altă putere; în cele din urmă, stârnirea unor speranţe false arabe şi eşecul de a ajunge la o înţelegere clară şi onestă cu privire la Siria au dus la o lungă perioadă de conflict între sirieni şi guvernul francez, care a deţinut zona ca mandat din partea Ligii Naţiunilor după 1923.
Ca urmare a înţelegerii negocierilor cu McMahon,emirul Hussein a început o revoltă arabă împotriva Turciei pe 5 iunie 1916. Din acel moment, a primit o subvenţie de 225.000 de lire sterline pe lună din partea Marii Britanii. Celebrul T. E. Lawrence, cunoscut sub numele de „Lawrence al Arabiei", care fusese arheolog în Orientul Apropiat în 1914, nu a avut nicio legătură cu negocierile cu Hussein şi nici nu s-a alăturat revoltei decât în octombrie 1916. Când Hussein nu a obţinut concesiile pe care le aştepta la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919, Lawrence s-a săturat de întreaga afacere şi în cele din urmă şi-a schimbat numele în Shaw şi a încercat să dispară din ochii publicului.
Teritoriile arabe au rămas sub ocupaţie militară până la stabilirea legală a păcii cu Turcia în 1923. Arabia însăşi se afla sub conducerea unor şeici, dintre care şeful era Hussein în Hejaz şi Ibn-Saud în Nejd. Palestina şi Mesopotamia (acum numită Irak) se aflau sub ocupaţie militară britanică. Coasta Siriei se afla sub ocupaţie militară franceză, în timp ce interiorul Siriei (inclusiv linia de cale ferată Alep-Damasc) şi Transjordania se aflau sub o forţă arabă condusă de Emirul Feisal, al treilea fiu al lui Hussein din Mecca. Deşi o comisie de anchetă americană, cunoscută sub numele de Comisia King-Crane (1919), şi un „Congres General Sirian" al arabilor din întreaga Semilună Fertilă(Cornul abundenţei- Irak, Israel, Iordania, Liban, Palestina şi Siria, împreună cu nordul Kuweitului, sud-estul Turciei şi vestul Iranului) au recomandat ca Franţa să fie exclusă din zonă, ca Siria-Palestina să fie unită pentru a forma un singur stat cu Feisal ca rege, ca sioniştii să fie excluşi in Palestina din orice rol politic, precum şi alte puncte. O întâlnire a Marilor Puteri de la San Remo în aprilie 1920 a stabilit două mandate franceze şi două mandate britanice. Siria şi Libanul au trecut la Franţa, în timp ce Irakul şi Palestina (inclusiv Transjordania) au trecut la Marea Britanie. Au existat revolte arabe şi mari tulburări locale în urma acestor decizii. Rezistenţa din Siria a fost înăbuşită de francezi, care au avansat apoi pentru a

ocupa interiorul Siriei şi a-l trimite pe Feisal în exil. Britanicii, care la acea vreme erau angajaţi într-o rivalitate (pentru resursele petroliere şi alte probleme) cu francezii, l-au numit pe Feisal rege în Irak sub protecţie britanică (1921) şi l-au plasat pe fratele său Abdullah într-o poziţie similară ca rege al Transiordaniei (1923). Tatăl celor doi noi regi, Hussein, a fost atacat de Ibn-Saud de Nejd şi forţat să abdice în 1924. Regatul său, Hejaz, a fost anexat de Ibn-Saud în 1924.
După 1932, întreaga zonă a fost cunoscută sub numele de Arabia Saudită.
Cel mai important eveniment diplomatic din ultima parte a Primului Război Mondial a fost intervenţia Statelor Unite de partea Puterilor Antantei în aprilie 1917. Cauzele acestui eveniment au fost analizate pe larg. În general, au fost invocate patru motive principale pentru intervenţie din patru puncte de vedere destul de diferite. Acestea ar putea fi rezumate după cum urmează: (1) Atacurile submarinelor germane asupra navelor neutre au făcut necesară intrarea Statelor Unite în război pentru a asigura „libertatea mărilor”; (2) Statele Unite au fost influenţate de o subtilă propagandă britanică desfăşurată în saloane, universităţi şi presa din partea de est a ţării, unde anglofilismul era larg răspândit printre grupurile sociale mai influente; (3) Statele Unite au fost atrase în război de o conspiraţie a bancherilor internaţionali şi producătorilor de muniţii dornici să-şi protejeze împrumuturile către Puterile Antantei sau profiturile lor din timpul războiului din vânzările către aceste Puteri; şi (4) principiile echilibrului de putere au făcut imposibil ca Statele Unite să permită înfrângerea Marii Britanii de către Germania. Indiferent de greutatea acestor patru în decizia finală, este destul de clar că nici guvernul, nici poporul Statelor Unite nu erau pregătiţi să accepte o înfrângere a Antantei din mâna Puterilor Centrale. Într-adevăr, în ciuda eforturilor guvernului de a acţiona cu o anumită aparenţă de neutralitate, era clar în 1914 că aceasta era punctul de vedere al principalilor lideri din guvern, cu singura excepţie a secretarului de stat William Jennings Bryan.
Fără a analiza cei patru factori menţionaţi mai sus, este destul de clar că Statele Unite nu puteau permite ca Marea Britanie să fie învinsă de nicio altă putere. Separată de toate celelalte Mari Puteri de oceanele Atlantic şi Pacific, securitatea Americii necesita fie ca

controlul acelor oceane să fie în propriile mâini, fie în mâinile unei puteri prietene. Timp de aproape un secol înainte de 1917, Statele Unite fuseseră dispuse să permită ca controlul britanic asupra mării să rămână necontestat, deoarece era clar că acest control maritim britanic nu reprezenta nicio amenințare pentru Statele Unite, ci, dimpotrivă, oferea securitate Statelor Unite la un cost mai mic în ceea ce privește bogăția și responsabilitatea decât ar fi putut fi obținută securitatea prin orice altă metodă. Prezența Canadei ca teritoriu britanic adiacent Statelor Unite și expus invaziei terestre din partea Statelor Unite, a constituit un ostatic pentru comportamentul naval britanic acceptabil pentru Statele Unite. Asaltul submarinelor germane asupra Marii Britanii la începutul anului 1917 a adus Marea Britanie aproape de pragul crizei alimentare prin scufundarea nemiloasă a navelor comerciale de care depindea existența Marii Britanii. Înfrângerea Marii Britanii nu putea fi permisă deoarece Statele Unite nu erau pregătite să preia controlul mării în sine și nu puteau permite controlul german asupra mării, deoarece nu aveau nicio asigurare cu privire la natura unui astfel de control german. Faptul că submarinele germane acționau ca represalii pentru blocada britanică ilegală a continentului european și încălcările britanice ale dreptului internațional și ale drepturilor neutre în apele internationale, faptul că moștenirea anglo-saxonă a Statelor Unite și anglofilismul claselor sale influente făceau imposibil pentru americanul de rând să vadă evenimentele mondiale decât prin spectacolele create de propaganda britanică; faptul că americanii împrumutaseră Antantei miliarde de dolari care ar fi fost puse în pericol de o victorie germană, faptul că achizițiile enorme de materiale de război ale Antantei au creat un boom de prosperitate și inflație care s-ar fi prăbușit chiar în ziua în care Antanta s-ar prăbuși - toți acești factori au contribuit cu greutate asupra deciziei americane doar pentru că problema echilibrului de putere a creat o fundație pe care se putea lucra. Important era că Marea Britanie era aproape de înfrângere în aprilie 1917 și, pe această bază, Statele Unite au intrat în război. Presupunerea inconștientă a liderilor americani că o victorie a Antantei era atât necesară, cât și inevitabilă a stat la baza eșecului lor de a aplica aceleași reguli de neutralitate și drept internațional împotriva Marii Britanii ca și împotriva Germaniei. Ei

au presupus în mod constant că încălcările britanicilor ale acestor reguli puteau fi compensate cu daune monetare în timp ce încălcările germane ale acestor reguli trebuiau combatute, prin forţă, dacă era necesar. Întrucât nu puteau admite această presupunere inconştientă sau apăra public legitimitatea politicii de putere internaţionala pe care se baza aceasta, au intrat în cele din urmă în război pe o scuză slabă din punct de vedere juridic, dar satisfăcătoare din punct de vedere emoţional. După cum a spus John Bassett Moore, cel mai faimos avocat internaţional american, „Ceea ce a contribuit cel mai decisiv la implicarea Statelor Unite în război a fost afirmarea dreptului de a proteja navele beligerante pe care americanii considerau de cuviinţă să călătorească şi tratarea navelor comerciale beligerante înarmate ca nave paşnice. Ambele presupuneri erau contrare raţiunii şi legii stabilite şi niciun alt neutru declarat nu le-a promovat."
Germanii au încercat la început să folosească regulile stabilite ale dreptului internaţional privind distrugerea navelor comerciale. Acest lucru s-a dovedit atât de periculos, din cauza caracterului particular al submarinului însuşi, a controlului britanic asupra apelor internationale, a instrucţiunilor britanice către navele comerciale de a ataca submarinele şi a dificultăţii de a distinge între navele britanice şi navele neutre, încât majoritatea submarinelor germane au avut tendinţa de a ataca fără avertisment. Protestele americane au atins un punct culminant când Lusitania a fost scufundată în acest fel la nouă mile de coasta engleză pe 7 mai 1915. Lusitania a fost o navă comercială britanică „construită cu fonduri guvernamentale ca un crucişător auxiliar,... „inclusă în mod expres în lista marinei publicată de Amiralitatea Britanică", cu „baze puse pentru montarea de tunuri de calibru şase inci", transportând o încărcătură de 2.400 de cartuşe de puşcă şi 1.250 de şrapnel şi cu ordine de a ataca submarinele germane ori de câte ori este posibil. Şapte sute optzeci şi cinci din 1.257 de pasageri, inclusiv 128 din cei 197 de americani şi-au pierdut viaţa. Incompetenţa căpitanului interimar a contribuit la pierderile grele, la fel ca şi o misterioasă „a doua explozie" după ce torpila germană a lovit. Nava, care fusese declarată „nescufundabilă", s-a scufundat în optsprezece minute. Căpitanul se afla pe un curs pe care primise ordin să-l evite; mergea cu viteză redusă; avea un echipaj fără experienţă; hublourile fuseseră lăsate deschise; bărcile de salvare

nu fuseseră pregatite pentru lansarea la apa; şi nici un exercitiu de lansare nu a avut loc inainte de calatorie.
Agenţiile de propagandă ale Puterilor Antantei au profitat din plin de ocazie. The Times ziarul londonez a anunţat că „patru cincimi dintre pasagerii Lusitaniei erau cetăţeni ai Statelor Unite" (proporţia reală a fost de 15,6%); britanicii au fabricat şi distribuit o medalie despre care au pretins că fusese acordată echipajului submarinului de către guvernul german; un ziar francez a publicat o imagine a mulţimilor din Berlin la izbucnirea războiului în 1914, ca o imagine a germanilor „bucurându-se" de vestea scufundării Lusitaniei. Statele Unite au protestat violent împotriva atacului submarinelor, ignorând în acelaşi timp argumentele germane bazate pe blocada britanică. Protestele au fost atât de ireconciliabile încât Germania i-a trimis lui Wilson o notă pe 4 mai 1916, în care promitea că „în viitor, navele comerciale din interiorul şi din afara zonei de război nu vor fi scufundate fără avertisment şi fără a proteja vieţi omeneşti, cu excepţia cazului în care aceste nave încearcă să scape sau se impotrivesc". În schimb, guvernul german spera că Statele Unite vor exercita presiuni asupra Marii Britanii pentru a respecta regulile stabilite de drept internaţional în ceea ce priveşte blocada şi libertatea apelor internationale. Wilson a refuzat să facă acest lucru. Prin urmare, germanilor le-a devenit clar că vor fi înfrânţi dacă nu vor putea învinge Marea Britanie in principal prin atacurile submarine nerestricţionate. Întrucât erau conştienţi că recurgerea la această metodă ar aduce probabil Statele Unite în război împotriva lor, au făcut un alt efort de a negocia pacea înainte de a recurge la aceasta abordare. Când oferta lor de a negocia, făcută pe 12 decembrie 1916, a fost respinsă de Puterile Antantei pe 27 decembrie, grupul din guvernul german care pledase pentru un război submarin nemilos a ajuns în poziţia de a controla afacerile şi a ordonat reluarea atacurilor submarine nerestricţionate pe 1 februarie 1917. Wilson a fost notificat despre această decizie pe 31 ianuarie. El a rupt relaţiile diplomatice cu Germania pe 3 februarie şi, după două luni de indecizie, a solicitat Congresului o declaraţie de război pe 3 aprilie 1917. Decizia finală a fost influenţată de presiunea constantă a celor mai apropiaţi asociaţi ai săi, de conştientizarea faptului că Marea Britanie ajungea la sfârşitul resurselor sale de oameni, bani şi nave şi de informaţia că Germania plănuia o alianţă cu Mexicul în cazul în care

în cazul în care începea războiul.
În timp ce diplomaţia neutralităţii şi a intervenţiei se deplasa pe liniile pe care le-am descris, un efort diplomatic paralel era îndreptat către eforturile de negociere a păcii. Aceste eforturi au fost un eşec, dar sunt, cu toate acestea, de o importanţă considerabilă, deoarece dezvăluie motivaţiile şi obiectivele de război ale beligeranţilor. Au fost un eşec, deoarece orice pace negociată necesită dorinţa ambelor părţi de a face acele concesii care vor permite continuarea supravieţuirii inamicului. În 1914-1918, însă, pentru a câştiga sprijinul public pentru mobilizarea totală, propaganda fiecărei ţări fusese îndreptată spre o victorie totală pentru ea însăşi şi o înfrângere totală pentru inamic. În timp, ambele părţi au devenit atât de prinse în propria propagandă încât a devenit imposibil să recunoşti public disponibilitatea de a accepta obiective mai mici, aşa cum ar necesita orice pace negociată.
Mai mult, pe măsură ce valul bătăliei creştea şi descreştea, oferind perioade alternative de exaltare şi descurajare ambelor părţi, partea care era temporar încântată a devenit din ce în ce mai ataşată de fetişul victoriei totale şi nu mai era dispusă să accepte scopul mai mic al unei păci negociate.
În consecinţă, pacea a devenit posibilă doar atunci când oboseala războiului a ajuns la punctul în care o parte a ajuns la concluzia că până şi înfrângerea era preferabilă continuării războiului. Acest punct a fost atins de Rusia în 1917 şi în Germania şi Austria în 1918. În Germania, acest punct de vedere a fost puternic întărit de conştientizarea faptului că înfrângerea militară şi schimbarea politică erau preferabile revoluţiei economice şi tulburărilor sociale care ar însoţi orice efort de a continua războiul în urmărirea unei victorii din ce în ce mai imposibil de atins.
Din diversele eforturi de negociere a păcii, este clar că Marea Britanie nu era dispusă să accepte nicio pace care să nu includă restaurarea Belgiei sau care să accepte supremaţia Germaniei pe continent sau în măsură să reia rivalitatea comercială, navală şi colonială care existase înainte de 1914; Franţa nu era dispusă să accepte nicio soluţie care să nu-i redea Alsacia si Lorena; Înaltul Comandament german şi industriaşii germani erau hotărâţi să nu cedeze tot teritoriul ocupat din vest sperand să păstreze Lorena si o parte din Alsacia,Luxemburgul, o parte din Belgia şi Longwy în Franţa datorită resurselor minerale şi industriale din aceste zone.

Faptul că Germania avea o aprovizionare excelentă de cărbune cocsificabil, cu o aprovizionare inadecvată de minereu de fier, în timp ce zonele ocupate aveau din belşug acest minereu, dar o aprovizionare inadecvată de carbune, a avut o mare legătură cu obiecţiile germane la o pace negociată şi cu termenii ambigui în care au fost discutate obiectivele lor de război. Până la moartea împăratului Francisc Iosif în 1916, Austria nu a fost dispusă să accepte nicio pace care i-ar fi lăsat pe slavi, în special pe sârbi, liberi să-şi continue agitaţiile naţionaliste pentru dezintegrarea Imperiului Habsburgic. Pe de altă parte, Italia era hotărâtă să excludă Imperiul Habsburgic de pe ţărmurile Mării Adriatice, în timp ce sârbii erau şi mai hotărâţi să ajungă la acele ţărmuri prin achiziţionarea zonelor slave conduse de Habsburg din Balcanii de Vest. După revoluţiile ruseşti din 1917, multe dintre aceste obstacole în calea unei păci negociate au devenit mai slabe. Vaticanul, lucrând prin intermediul cardinalului Pacelli (mai târziu Papa Pius al XII-lea), a căutat o pace negociată care să prevină distrugerea Imperiului Habsburgic, ultima mare putere catolică din Europa. Oameni proeminenţi din toate ţările, precum Lord Lansdowne (ministru de externe britanic înainte de 1914), au devenit atât de alarmaţi de răspândirea socialismului încât erau dispuşi să facă aproape orice concesii pentru a opri distrugerea modurilor de viaţă civilizate prin continuarea războiului. Umanitaristii precum Henry Ford sau Romain Rolland deveneau din ce în ce mai alarmaţi de masacrul continuu. Dar, din motivele pe care le-am menţionat deja, pacea a rămas evazivă până când marile ofensive germane din 1918 au fost întrerupte.
După ceea ce Ludendorff a numit „ziua neagră a armatei germane” (8 august 1918), un Consiliu al Coroanei Germane, întrunit la Spa(Belgia), a decis că victoria nu mai era posibilă şi a decis să negocieze un armistiţiu. Acest lucru nu s-a întâmplat din cauza unei controverse dintre prinţul moştenitor şi Ludendorff, în care primul a sfătuit o retragere imediată pe „Linia Hindenburg” la douăzeci de mile în spate, în timp ce cel de-al doilea dorea să facă o retragere lentă, astfel încât Antanta să nu poată organiza un atac asupra Liniei Hindenburg înainte de iarnă. Două victorii ale Antantei, la Saint-Quentin pe 31 august şi în Flandra pe 2 septembrie au făcut ca această dispută să fie irelevantă. Germanii au început o retragere involuntară, îmbăind terenul evacuat

cu „gaz mustar” pentru a încetini urmărirea Antantei, în special cu ajutorul tancurilor. Înaltul Comandament German l-a înlăturat pe cancelarul Hertling, şi l-a numit pe mai democratul Prinţ Max de Baden, cu ordinul de a încheia un armistiţiu imediat sau de a se confrunta cu un dezastru militar (29 septembrie - 1 octombrie 1918). Pe 5 octombrie, o notă germană către preşedintele Wilson cerea un armistiţiu pe baza celor Paisprezece Puncte din 8 ianuarie 1918, şi a principiilor sale ulterioare din 27 septembrie 1918. Aceste declaraţii ale lui Wilson au captivat imaginaţiile persoanelor idealiste şi ale popoarelor supuse de pretutindeni. Cele Paisprezece Puncte promiteau sfârşitul diplomaţiei secrete; libertatea mărilor; libertatea comerţului; dezarmarea; o soluţionare echitabilă a revendicărilor coloniale, interesele popoarelor native primind aceeaşi importanţă cu titlurile puterilor imperialiste; evacuarea Rusiei; evacuarea şi restaurarea Belgiei; evacuarea Franţei şi restituirea Alsaciei si Lorenei ca în 1870; reajustarea frontierelor italiene pe criterii de naţionalitate; dezvoltare liberă şi autonomă pentru popoarele Imperiului Habsburgic; evacuarea, restituirea şi garantarea suveranitatii României, Muntenegrului şi Serbiei, cu asigurarea accesului liber la mare pentru ultima dintre ele; garanţii internaţionale pentru menţinerea Strâmtorilor permanent deschise navelor şi comerţului tuturor naţiunilor; libertate pentru dezvoltarea autonomă naţionalităţilor non-turce ale Imperiului Otoman, împreună cu o suveranitate sigură pentru turcii înşişi; un stat polonez independent cu acces liber la mare şi cu garanţii internaţionale; o Ligă a Naţiunilor care să ofere „garanţii reciproce de independenţă politică şi integritate teritorială statelor mari şi mici deopotrivă”; şi nicio distrugere a Germaniei sau chiar nicio modificare a instituţiilor sale, cu excepţia celor necesare pentru a clarifica momentul în care purtătorii ei de cuvânt au vorbit în numele majorităţii din Reichstag şi momentul în care „vorbesc în numele partidului militar şi al oamenilor al căror crez este dominaţia imperiala.

Într-o serie de note între Germania şi Statele Unite, Wilson a precizat clar că va acorda un armistiţiu numai dacă Germania se va retrage din toate teritoriile ocupate, va pune capăt atacurilor submarinelor, va accepta Cele Paisprezece Puncte, va stabili un guvern responsabil şi va accepta termeni care ar păstra superioritatea militară existentă a Antantei. El a insistat foarte mult

asupra guvernului responsabil, avertizând că, dacă va trebui să discute cu „șefi militari sau autocraţi monarhici”, va cere „nu negocieri, ci predare”. Constituţia germană a fost modificată pentru a acorda toate puterile Reichstagului; Ludendorff a fost demis; Marina germană de la Kiel s-a revoltat, iar Kaiserul a fugit din Berlin pe 28 octombrie. Între timp, Consiliul Suprem de Război al Antantei a refuzat să accepte Cele Paisprezece Puncte ca bază pentru pace până când colonelul House a amenințat că Statele Unite vor încheia o pace separată cu Germania. Apoi au cerut şi au primit o definiţie a sensului fiecărui termen, garantii cu privire la „ libertatea mărilor” şi au extins sensul „restaurării teritoriului invadat” pentru a include compensarea populaţiei civile pentru pierderile suferite în război. Pe această bază, o comisie de armistiţiu s-a întâlnit cu negociatorii germani pe 7 noiembrie. Revoluţia germană se răspândea, iar Kaiserul a abdicat pe 8 noiembrie. Negociatorii germani au primit condiţiile militare ale Antantei şi au cerut încetarea imediată a ostilităţilor şi a blocadei economice şi o reducere a cererii Antantei de predare a mitralierelor de la 30.000 la 25.000, pe motiv că diferenţa de 5.000 era necesară pentru a suprima Revoluţia germană. Ultimul punct a fost admis, dar celelalte două au refuzat.

Armistiţiul a fost semnat pe 11 noiembrie 1918, la ora 5:00 dimineaţa, urmând să intre în vigoare la ora 11:00. Acesta prevedea că germanii trebuiau să evacueze tot teritoriul ocupat (inclusiv Alsacia si Lorena) în termen de paisprezece zile şi malul stâng al Rinului plus trei capete de pod de pe malul drept în termen de treizeci şi una de zile, să predea cantităţi uriaşe specificate de echipament de război, camioane, locomotive, toate submarinele, principalele nave militare, toţi prizonierii de război şi navele comerciale capturate, precum şi fortăreţele baltice şi toate obiectele de valoare şi valorile mobiliare luate în teritoriul ocupat, inclusiv rezervele de aur ruseşti şi româneşti. De asemenea, germanii erau obligaţi să renunţe la tratatele de la Brest-Litovsk şi de la Bucureşti, pe care le impuseseră Rusiei şi României, şi să promită să repare daunele aduse teritoriilor ocupate. Acest ultim punct a fost de o importanţă considerabilă, deoarece germanii jefuiseră sau distruseseră sistematic zonele pe care le-au evacuat în ultimele luni ale războiului.

Negocierile cu Wilson care au dus la Armistiţiul din 1918 sunt de o

mare importanţă, deoarece au constituit unul dintre principalii factori ai resentimentului ulterior al Germaniei faţă de Tratatul de la Versailles. În aceste negocieri, Wilson promisese în mod clar că tratatul de pace cu Germania va fi negociat şi se va baza pe Cele Paisprezece Puncte; după cum vom vedea, Tratatul de la Versailles a fost impus fără negocieri, iar prevederile Celei Paisprezece Puncte au avut rezultate foarte slabe. Un factor suplimentar legat de aceste evenimente constă în afirmaţia ulterioară a militariştilor germani că armata germană nu a fost niciodată învinsă, ci a fost „înjunghiată pe la spate" de frontul intern printr-o combinaţie de catolici internaţionali, evrei internaţionali şi socialişti internaţionali. Nu există dovezi în aceste afirmaţii. Armata germană a fost în mod clar învinsă pe câmpul de luptă; negocierile pentru un armistiţiu au fost iniţiate de guvernul civil la insistenţele Înaltului Comandament, iar Tratatul de la Versailles însuşi a fost ulterior semnat, mai degrabă decât respins, la insistenţele aceluiaşi Înalt Comandament pentru a evita o ocupaţie militară a Germaniei. Prin aceste tactici, armata germană a reuşit să scape de ocupaţia militară a Germaniei, de care se temeau atât de mult. Deşi ultimele forţe inamice nu au părăsit teritoriul german până în 1931, nicio porţiune din Germania nu a fost ocupată în afară de cele menţionate în armistiţiu (Renania şi cele trei capuri de pod de pe malul drept al Rinului), cu excepţia unei scurte ocupaţii a districtului Ruhr în 1932.

Capitolul 14 — Frontul de acasă, 1914-1918

Primul Război Mondial a fost o catastrofă de o asemenea amploare încât, chiar şi astăzi, imaginaţia are oarecare dificultate în a o înţelege. În anul 1916, în două bătălii (Verdun şi Somme), ambele părţi au suferit pierderi de peste 1.700.000 de oameni. În barajul de artilerie care a deschis atacul francez pe Chemin des Dames în aprilie 1917, 11.000.000 de obuze au fost trase pe un front de 30 de mile(48 km) în 10 zile.
Trei luni mai târziu, pe un front de 11 mile(18 km) la Passchendaele, britanicii au tras 4.250.000 de obuze, costând 22.000.000 de lire sterline, într-un baraj preliminar şi au pierdut

400.000 de oameni în asaltul de infanterie care a urmat. În atacul german din martie
1918, 62 de divizii cu 4.500 de tunuri grele şi 1.000 de avioane au fost aruncate pe un front lat de doar 45 de mile(72,5 km). Pe toate fronturile, în întregul război, aproape 13.000.000 de oameni din diferitele forţe armate au murit din cauza rănilor şi bolilor. Fundatia Carnegie pentru Pacea Internationala a estimat că războiul a distrus proprietăţi în valoare de peste 400.000.000.000 miliarde de dolari, într-un moment în care valoarea fiecărui obiect din Franţa şi Belgia nu depăşea 75.000.000.000 miliarde de dolari.
Evident, cheltuielile de oameni şi bogăţie la astfel de rate au necesitat o mobilizare extraordinară a resurselor în întreaga lume şi nu puteau să nu aibă efecte de amploare asupra modurilor de gândire şi a modurilor de acţiune ale oamenilor forţaţi să suporte o astfel de presiune. Unele state au fost distruse sau paralizate permanent. Au existat modificări profunde în finanţe, în viaţa economică, în relaţiile sociale, în perspectiva intelectuală şi în tiparele emoţionale. Cu toate acestea, două fapte trebuie recunoscute. Războiul nu a adus nimic cu adevărat nou în lume; mai degrabă a accelerat procesele de schimbare care se desfăşurau de o perioadă considerabilă şi care ar fi continuat oricum, rezultatul fiind că schimbările care ar fi avut loc pe o perioadă de treizeci sau chiar cincizeci de ani în timp de pace au fost aduse rapid în doar cinci ani în timpul războiului. De asemenea, schimbările au fost mult mai mari în faptele obiective şi în organizarea societăţii decât în ideile oamenilor despre aceste fapte sau organizare. Era ca şi cum schimbările ar fi fost prea rapide pentru ca mintea oamenilor să le accepte, sau, ceea ce este mai probabil, că oamenii, văzând marile schimbări care se produceau in toate părţile, le-au recunoscut, dar au presupus că erau doar aberaţii temporare din timpul războiului şi că, atunci când va veni pacea, acestea vor dispărea şi toată lumea se va putea întoarce la lumea plăcută si asezata din 1913.
Acest punct de vedere, care a dominat gândirea anilor 1920, a fost răspândit şi foarte periculos. În eforturile lor de a se întoarce la 1913, oamenii au refuzat să recunoască faptul că schimbările din timpul războiului erau mai mult sau mai puţin permanente şi, în loc să încerce să rezolve problemele care decurgeau din aceste schimbări, au creat o faţadă falsă, pictată să arate ca în 1913,

pentru a acoperi marile schimbări care avuseseră loc. Apoi, comportându-se ca şi cum această faţadă ar fi realitatea şi neglijând realitatea modificată care se mişca sub ea, oamenii anilor 1920 au plutit într-o lume agitată a irealităţii până când depresiunea mondială din 1929-1935 şi crizele internaţionale care au urmat, au smuls faţada şi au arătat oribila, mult timp neglijată, realitate de sub ea.
Amploarea războiului şi faptul că acesta ar putea dura mai mult de şase luni au fost destul de neaşteptate pentru ambele părţi şi le-au fost imprimate doar treptat. Acest lucru a devenit clar pentru prima dată în ceea ce priveşte consumul de provizii, în special muniţii, şi în problema modului de plată pentru aceste provizii. În iulie 1914, militarii erau încrezători că se va lua o decizie în şase luni, deoarece planurile lor militare şi exemplele din 1866 şi 1870 indicau o decizie imediată.
Această convingere a fost susţinută de experţii financiari care, deşi subestimau mult costul luptelor, erau încrezători că resursele financiare ale tuturor statelor se vor epuiza în şase luni. Prin „resurse financiare" se refereau la rezervele de aur ale diferitelor naţiuni. Acestea erau în mod clar limitate; toate Marile Puteri se bazau pe standardul aur, în baza căruia bancnotele şi banii de hârtie puteau fi convertiţi în aur la cerere. Cu toate acestea, fiecare ţară a suspendat standardul aur la izbucnirea războiului. Aceasta a eliminat limitarea automată a ofertei de bani de hârtie.
Apoi, fiecare ţară a procedat la plata războiului împrumutându-se de la bănci. Băncile creau banii pe care îi împrumutau prin simpla acordare către guvern a unui depozit fără limite din care guvernul putea emite cecuri.
Băncile nu mai erau limitate în ceea ce priveşte cantitatea de credit pe care o puteau crea, deoarece nu mai trebuiau să plătească aur pentru cecuri la cerere. Astfel, crearea de bani sub formă de credit de către bănci era limitată doar de cerinţele debitorilor lor. Firește, pe măsură ce guvernele se împrumutau pentru a-şi plăti nevoile, întreprinderile private se împrumutau pentru a putea îndeplini comenzile guvernului. Aurul care nu mai putea fi cerut se afla pur şi simplu în seifuri, cu excepţia cazurilor în care o parte din el era exportată pentru a plăti provizii din ţări neutre sau de la alţi aliaţi. Drept urmare, procentul de bancnote acoperite de rezervele de aur a scăzut constant, iar procentul de credit bancar acoperit

fie de aur, fie de bancnote a scăzut şi mai mult.
Firește, atunci când oferta de bani a crescut în acest mod mai rapid decât oferta de bunuri, prețurile au crescut deoarece o ofertă mai mare de bani concura pentru o ofertă mai mică de bunuri.
Acest efect a fost agravat de faptul că oferta de bunuri tindea să fie redusă de distrugerile din timpul războiului. Oamenii primeau bani pentru fabricarea de bunuri de capital, bunuri de consum şi muniţii, dar își puteau cheltui banii doar pentru a cumpăra bunuri de consum, deoarece bunurile de capital şi muniţiile nu erau oferite spre vânzare. Întrucât guvernele au încercat să reducă oferta de bunuri de consum, în timp ce creșteau oferta celorlalte două produse, problema creșterii prețurilor (inflației) a devenit acută. În acelaşi timp, problema datoriei publice s-a agravat constant, deoarece guvernele finanţau o mare parte a activităţilor lor prin credit bancar. Aceste două probleme, inflația şi datoria publică, au continuat să crească, chiar şi după încetarea luptelor, din cauza perturbării continue a vieţii economice şi a necesității de a plăti pentru activităţile trecute. Abia în perioada 1920-1925, aceste două au încetat să crească în majoritatea ţărilor şi au rămas nesolutionate mult timp după aceea.
Inflația indică nu numai o creștere a prețurilor bunurilor, ci şi o scădere a valorii banilor (deoarece aceştia vor cumpăra mai puţine bunuri). În consecinţă, oamenii aflaţi în inflaţie caută să obţină bunuri şi să scape de bani. Astfel, inflaţia creşte producţia şi achiziţiile pentru consum sau tezaurizare, dar reduce economisirea sau crearea de capital. Aceasta îi avantajează pe debitori (prin reducerea poverii) unei datorii monetare fixe, dar dăunează creditorilor (prin reducerea valorii economiilor şi creditelor lor). Întrucât clasele de mijloc ale societății europene, cu economiile lor bancare, depozitele curente, ipotecile, asigurările şi deţinerile de obligaţiuni, reprezentau clasa creditorilor, acestea au fost prejudiciate şi chiar ruinate de inflaţia din timpul războiului. În Germania, Polonia, Ungaria şi Rusia, unde inflaţia a mers atât de departe încât unitatea monetară a devenit complet lipsită de valoare până în 1924, clasele de mijloc au fost în mare parte distruse, iar membrii lor au fost împinşi la disperare sau cel puţin la o ură aproape visceralã faţă de forma de guvernare sau clasa socială pe care o considerau responsabilă pentru situaţia lor dificilă. Întrucât ultimele etape ale inflaţiei, care au dat lovitura fatală claselor de

mijloc, au avut loc după război, mai degrabă decât în timpul acestuia (în 1923, în Germania), această ură a fost îndreptată împotriva guvernelor parlamentare care funcţionau după 1918, mai degrabă decât împotriva guvernelor monarhice care au funcţionat în 1914-1918. În Franţa şi Italia, unde inflaţia a mers atât de departe încât francul si lira au fost reduse permanent la o cincime din valoarea lor de dinainte de război, ura claselor de mijloc afectate a fost îndreptată împotriva regimului parlamentar care funcţionase atât în timpul, cât şi după război şi împotriva clasei muncitoare, despre care considerau că profitase de pe urma nenorocirilor lor. Aceste lucruri au fost diferite în Marea Britanie sau Statele Unite, unde inflaţia a fost ţinută sub control, iar unitatea monetară a fost restabilită la cea mai mare parte a valorii sale de dinainte de război. Chiar şi în aceste ţări, preţurile au crescut cu 200 până la 300%, în timp ce datoriile publice au crescut cu aproximativ 1.000%.
Efectele economice ale războiului au fost mai complicate. Resursele de toate tipurile, inclusiv terenul, forţa de muncă şi materiile prime, au trebuit să fie deviate de la destinatia lor în timp de pace către producţia de război; sau în unele cazuri, resursele care anterior nu erau utilizate deloc au trebuit să fie aduse în sistemul productiv. Înainte de război, alocarea resurselor către producţie se făcuse prin procesele automate ale sistemului de preţuri; forţa de muncă şi materiile prime mergând, de exemplu catre fabricarea acelor bunuri care erau cele mai profitabile, mai degrabă decât catre acele bunuri care erau cele mai utile sau benefice din punct de vedere social. În timp de război, însă, guvernele trebuiau să aibă anumite bunuri specifice în scopuri militare; ele încercau să producă aceste bunuri făcându-le mai profitabile decât bunurile civile folosind aceleaşi resurse, dar nu au avut întotdeauna succes. Excesul de putere de cumpărare în mâinile consumatorilor a cauzat o creştere semnificativă a cererii de bunuri de natură semi-pretioasă, cum ar fi cămăşile albe de bumbac pentru muncitori. Acest lucru a făcut adesea mai profitabil pentru producători să folosească bumbacul pentru confecţionarea de cămăşi care să fie vândute la preţuri mari decât să îl folosească pentru fabricarea de explozibili.
Asemenea situaţii au făcut necesară intervenţia directă a guvernelor în procesul economic pentru a asigura acele rezultate care nu puteau fi obţinute prin sistemul preţurilor libere sau pentru a reduce acele efecte negative care apăreau din perturbările din

timpul războiului. Ele au apelat la patriotismul producătorilor de a fabrica lucruri necesare, mai degrabă decât lucruri profitabile, sau la patriotismul consumatorilor de a-şi investi banii în obligaţiuni guvernamentale, mai degrabă decât în bunuri deficitare. Au început să construiască fabrici deţinute de guvern pentru producţia de război, fie folosindu-le sun amnistrarea statului în astfel de scopuri, fie închiriindu-le producătorilor privaţi în condiţii atractive. Au început să raţionalizeze bunurile de consum care erau insuficiente, cum ar fi articolele alimentare. Au început să monopolizeze materiile prime esenţiale şi să le aloce producătorilor care aveau contracte de război, în loc să le permită să circule acolo unde preţurile erau cele mai mari. Materialele astfel tratate erau în general combustibili, oţel, cauciuc, cupru, lână, bumbac, nitraţi şi altele asemenea, deşi variau de la o ţară la alta, în funcţie de ofertă. Guvernele au început să reglementeze importurile şi exporturile pentru a se asigura că materialele necesare rămâneau în ţară şi, mai presus de toate, nu ajungeau în statele inamice. Acest lucru a dus la blocada britanică a Europei, raţionalizarea exporturilor către ţările neutre şi negocieri complicate pentru a se asigura că bunurile din ţările neutre nu erau reexportate către ţările inamice. Mita, negocierea şi chiar forţa au intrat în aceste negocieri, ca atunci când britanicii au stabilit cote pentru importurile din Olanda pe baza cifrelor din anii de dinainte de război sau au redus transporturile necesare de cărbune britanic către Suedia până când au obţinut concesiile dorite în ceea ce priveşte vânzările de bunuri suedeze către Germania. Transportul maritim şi feroviar a trebuit să fie preluate aproape complet în majoritatea ţărilor pentru a se asigura că spaţiul insuficient pentru marfă şi transport de marfă va fi utilizat cât mai eficient posibil, că încărcarea şi descărcarea vor fi accelerate şi că bunurile esenţiale efortului de război vor fi expediate mai devreme şi mai rapid decât bunurile mai puţin esenţiale. Munca a trebuit să fie reglementată şi direcţionată către activităţi esenţiale. Creşterea rapidă a preţurilor a dus la cereri de creştere a salariilor. Acest lucru a dus la o creştere şi consolidare a sindicatelor şi la ameninţări tot mai mari cu greve.

Nu exista nicio garanţie că salariile lucrătorilor esenţiali vor creşte mai repede decât salariile lucrătorilor neesenţiali. Cu siguranţă, salariile soldaţilor, care erau cei mai esenţiali dintre toţi, au crescut

foarte puţin. Prin urmare, nu exista nicio garanţie că forţa de muncă, dacă era lăsată exclusiv sub influenţa nivelurilor salariale, aşa cum era obişnuit înainte de 1914, ar fi fost direcţionată către ocupaţiile unde era cea mai urgentă nevoie de ea.
În consecinţă, guvernele au început să intervină în problemele forţei de muncă, căutând să evite grevele dar şi să direcţioneze fluxul de forţă de muncă către activităţi mai esenţiale. Au existat mobilizări generale ale bărbaţilor în majoritatea ţărilor, la început ca parte a recrutării bărbaţilor pentru serviciul militar, dar mai târziu pentru a controla serviciile în activităţi esenţiale. În general, dreptul de a părăsi un loc de muncă esenţial a fost restricţionat şi, în cele din urmă, oamenii au fost direcţionaţi către locuri de muncă esenţiale de la activităţi neesenţiale. Salariile mari şi lipsa forţei de muncă au adus pe piaţa muncii multe persoane care nu ar fi existat în ea în timp de pace,cum ar fi bătrânii, tinerii, clerul şi, mai presus de toate, femeile. Acest flux de femei directionat din gospodarii catre fabrici sau alte servicii a avut cele mai profunde efecte asupra vieţii sociale şi a modurilor de viaţă,revoluţionând relaţiile dintre sexe, aducând femeile la un nivel de egalitate socială, juridică şi politică mai apropiat decât înainte de cel al bărbaţilor, obţinându-le dreptul de vot în unele ţări, dreptul de a deţine sau dispune de proprietăţi în altele mai înapoiate, schimbând aspectul şi costumul femeilor prin inovaţii precum fuste mai scurte, păr scurt, mai puţine volane şi în general o reducere drastică a cantităţii de haine pe care o purtau.
Din cauza numărului mare de întreprinderi implicate şi a dimensiunilor reduse ale multora dintre ele, reglementarea directă de către guvern era mai puţin probabilă în domeniul agriculturii. Aici, condiţiile erau în general mai competitive decât în industrie, rezultatul fiind că preţurile agricole au arătat o tendinţă de a fluctua mai mult decât preţurile industriale. Acest lucru a continuat în timpul războiului, deoarece reglementarea agricolă a fost lăsată mai complet influenţată de schimbările de preţuri decât în alte aspecte ale economiei. Pe măsură ce preţurile agricole au crescut, fermierii au devenit mai prosperi decât fuseseră decenii la rand şi au căutat frenetic să-şi mărească partea din ploaia de bani prin cultivarea unor suprafeţe din ce în ce mai mari.
Acest lucru nu a fost posibil în Europa din cauza lipsei de oameni, echipamente şi îngrăşăminte; dar în Canada, Statele Unite,

Australia şi America de Sud, terenurile care pe timp de pace nu ar fi fost niciodata cultivate din cauza lipsei de precipitaţii sau a inaccesibilităţii lor la pieţe au fost intrebuintate. În Canada, creşterea suprafeţei cultivate cu grâu a crescut de la 9,9 milioane în anii de acrii 1909-1913 la 22,1 milioane în anii 1921-1925. În Statele Unite, creşterea suprafeţei cultivate cu grâu a fost de la 47,0 milioane de acrii la 58,1 milioane în aceeaşi perioadă.
Canada şi-a mărit cota din recolta mondială de grâu de la 14% la 39% în acest deceniu.
Fermierii s-au îndatorat pentru a obţine aceste terenuri şi, până în 1920, au fost îngropaţi sub un munte de ipoteci care ar fi fost considerate insuportabile înainte de 1914, dar care, în plină expansiune din timpul războiului şi al preţurilor ridicate, abia dacă au fost luate în considerare.
În Europa, o astfel de extindere a suprafeţei nu a fost posibilă, deşi pajiştile au fost arate în Marea Britanie şi în alte câteva ţări. În Europa, în ansamblu, suprafeţele cultivate au scăzut cu 15 % pentru cereale în perioada 1913-1919. Numărul animalelor a fost, de asemenea, redus (porcine cu 22% şi vite cu 7% în 1913-1920). Pădurile au fost defrişate pentru combustibil atunci când importul de cărbune a fost oprit din Anglia, Germania sau Polonia. Întrucât cea mai mare parte a Europei a fost izolată de Chile, care fusese principala sursă de nitraţi dinainte de război, sau de Africa de Nord şi Germania, care produseseră o mare parte din rezervele de fosfaţi dinainte de război, utilizarea acestor îngrăşăminte şi a altora a fost redusă. Acest lucru a dus la o epuizare a solului atât de mare încât în unele ţări, precum Germania, solul nu îşi recăpătase fertilitatea până în 1930. Când chimistul german Haber a descoperit o metodă de extragere a azotului din aer, care a făcut posibil ca ţara sa să supravieţuiască întreruperii nitraţilor chilieni, noua rezervă a fost folosită aproape în întregime pentru a produce explozibili, rămânând puţin pentru îngrăşăminte. Fertilitatea în scădere a solului şi faptul că noi terenuri cu o fertilitate naturală mai scăzută au fost aduse în cultivare au dus la scăderi drastice ale producţiei agricole pe acru (în ceea ce priveşte cerealele, aproximativ 15% în 1914-1919).
Aceste influenţe negative au fost cele mai evidente în Germania, unde numărul de porci a scăzut de la 25,3 milioane în 1914 la 5,7 milioane în 1918; greutatea medie a bovinelor sacrificate a scăzut

de la 250 kilograme în 1913 la 130 în 1918; Suprafaţa cultivată cu sfeclă de zahăr a scăzut de la 592.843 de hectare în 1914 la 366.505 în 1919, în timp ce producţia de sfeclă de zahăr pe hectar a scăzut de la 31.800 de kilograme în 1914 la 16.350 de kilograme în 1920. Importurile Germaniei dinainte de război, de aproximativ 6,5 milioane de tone de cereale în fiecare an, au încetat, iar producţia internă a acestora a scăzut cu 3 milioane de tone pe an. Importurile sale dinainte de război, de peste 2 milioane de tone de concentrate şi alte furaje pentru animalele de fermă, s-au oprit. Rezultatele blocadei au fost devastatoare. Continuată timp de nouă luni după armistiţiu, aceasta a cauzat moartea a 800.000 de persoane, potrivit lui Max Sering. În plus, reparaţiile au afectat aproximativ 108.000 de cai, 205.000 de bovine, 426.000 de ovine şi 240.000 de păsări. Mai dăunătoare decât reducerea numărului de animale de fermă (care a fost recuperată în şase sau şapte ani) sau epuizarea fertilităţii solului (care putea fi recuperată în doisprezece sau cincisprezece ani) a fost perturbarea integrării producţiei agricole europene (care nu a fost niciodată recuperată). Blocada Puterilor Centrale a smuls esenţa integrării de dinainte de război. Când războiul s-a încheiat, a fost imposibil să se înlocuită , deoarece existau multe graniţe politice noi; aceste graniţe fiind marcate de restricţii tarifare în continuă creştere, iar lumea non-europeană îşi dezvolta atât producţia agricolă, cât şi cea industrială pentru a fi mult mai puţin dependentă de Europa.
Pierderile uriase de vieti omenesti, penuriile tot mai mari, declinul lent al calităţii bunurilor şi creşterea treptată a utilizării înlocuitorilor, precum şi presiunea constantă din ce în ce mai mare a guvernelor asupra activităţilor cetăţenilor lor , toate acestea au pus o mare presiune asupra moralului diferitelor popoare europene. Importanţa acestei chestiuni a fost la fel de mare în ţările autocratice şi semidemocratice ca şi în cele cu regimuri complet democratice şi parlamentare.
Acestea din urmă nu au permis, în general, alegeri în timpul războiului, dar ambele tipuri de guvernare au necesitat sprijinul deplin al popoarelor lor pentru a-şi menţine liniile frontului şi activităţile economice la capacitate maximă.
La început, febra patriotismului şi a entuziasmului naţional a fost atât de mare încât acest lucru nu a reprezentat o problemă. Rivali politici seculari şi de moarte şi-au dat mâinile sau chiar au ocupat

functii în acelaşi Cabinet şi au promis un front unit impotriva duşmanilor patriei. Însă deziluzia a fost rapidă şi a apărut încă din iarna anului 1914. Această schimbare a fost paralelă cu creşterea conştientizării că războiul urma să fie unul lung şi nu o singura campanie fulgeratoare sau o singură bătălie, aşa cum se aşteptaseră toţi. Insuficienţa pregătirilor pentru a face faţă pierderilor mari sau pentru a furniza muniţii pentru nevoile războiului modern, precum şi lipsa sau întreruperea aprovizionării cu bunuri civile, au dus la agitaţie publică. S-au format comitete, dar s-au dovedit relativ ineficiente, iar în majoritatea activităţilor din majoritatea ţărilor au fost înlocuite de agenţii cu un singur conducător dotate cu controale extinse. Utilizarea metodelor voluntare sau semi-voluntare de control a dispărut, în general, odată cu comitetele şi a fost înlocuită de constrângere mascata discret. În guverne, ca întreg, a avut loc o schimbare oarecum similară de personal până când fiecare cabinet a ajuns să fie dominat de un singur om, înzestrat cu o energie mai mare sau cu o disponibilitate mai mare de a lua decizii mai rapide bazate pe informaţii puţine decât colegii săi. În acest fel, Lloyd George l-a înlocuit pe Asquith în Anglia; Clemenceau a înlocuit o serie de lideri mai puţin importanţi în Franţa; Wilson şi-a consolidat controlul asupra propriului guvern în Statele Unite; şi, într-un mod distinct german, Ludendorff a ajuns să domine guvernul ţării sale. Pentru a consolida moralul propriilor popoare şi a-l coborî pe cel al duşmanilor lor, ţările s-au angajat într-o varietate de activităţi menite să reglementeze fluxul de informaţii către aceste popoare. Aceasta a implicat cenzură, propagandă şi restrângerea libertăţilor civile. Acestea au fost stabilite în toate ţările, fără probleme în regiunile sub influenta Puterilor Centrale şi Rusia, unde existau tradiţii îndelungate de autoritate poliţienească extinsă, dar nu mai puţin eficiente în Franţa şi Marea Britanie. În Franţa, starea de asediu a fost proclamată pe 2 august 1914.
Acest lucru a dat guvernului dreptul de a conduce prin decret, a stabilit cenzura şi a plasat poliţia sub control militar. În general, cenzura franceză nu era la fel de severă ca si cea germană şi nici la fel de abilă ca si cea britanică, în timp ce propaganda lor era mult mai bună decât cea germană, dar nu se putea compara cu cea britanică. Complexităţile vieţii politice franceze şi mişcarea lentă a birocraţiei sale au permis tot felul de întârzieri şi sustrageri de la

control, în special din partea persoanelor influente. Când Clemenceau se opunea guvernului în primele zile ale războiului, ziarul său, L'homme Libre(Omul Liber), a fost suspendat; el a continuat să-l publice cu impunitate sub numele de L'homme enchainé(Omul Inlantuit).
Cenzura britanică a fost instituită pe 5 august 1914 şi a interceptat imediat toate telegramele şi corespondenţa privată la care putea ajunge, inclusiv cea a ţărilor neutre. Acestea au devenit imediat o sursă importantă de informaţii militare şi economice. O Lege privind Apărarea Regatului (cunoscută în mod familiar sub numele de DORA) a fost adoptată, oferind guvernului puterea de a cenzura toate informaţiile. Un Comitet de Cenzură a Presei a fost înfiinţat în 1914 şi a fost înlocuit de Biroul de Presă sub conducerea lui Frederick E. Smith (mai târziu Lord Birkenhead) în 1916. Înfiinţat în Crewe House, acesta putea controla toate ştirile tipărite în presă, acţionând ca agent direct al Amiralităţii şi al Ministerului de Război. Cenzura cărţilor tipărite era destul de indulgentă şi era mult mai indulgentă pentru cărţile destinate lecturii în Anglia decât pentru cărţile destinate exportului, rezultatul fiind că „bestsellerurile" din Anglia erau necunoscute în America. În paralel cu cenzura, exista Biroul de Propagandă de Război sub conducerea lui Sir Charles Masterman, care avea un Birou American de Informaţii sub conducerea lui Sir Gilbert Parker la Wellington House. Această ultimă agenţie a reuşit să controleze aproape toate informaţiile care ajungeau la presa americană şi, până în 1916, acţiona ca un serviciu internaţional de ştiri, distribuind ştiri europene către aproximativ 35 de ziare americane care nu aveau reporteri străini proprii.
Birourile de Cenzură şi cele de Propagandă au lucrat împreună atât în Marea Britanie, cât şi în alte părţi.
Primele au tăinuit toate poveştile despre încălcările legilor războiului sau ale drepturilor umanitare de către Antanta şi rapoartele despre propriile greşeli militare sau propriile planuri de război şi obiective de război mai puţin altruiste, în timp ce Biroul de Propagandă a mediatizat pe scară largă încălcările şi brutalităţile Puterilor Centrale, schemele lor de mobilizare dinainte de război şi acordurile lor privind obiectivele de război. Încălcarea de către Germania a neutralităţii belgiene a fost constant deplânsă, în timp ce nu s-a spus nimic despre încălcarea de către Antantă a

neutralităţii greceşti. S-a vorbit mult despre ultimatumul austriac dat Serbiei, în timp ce mobilizarea rusească care precipitase războiul abia a fost menţionată. Puterile Centrale au vorbit mult despre blocada Antantei, în timp ce nu s-a spus nimic despre cererile Kaiserului pentru incorporari de teritorii sau despre refuzul Înaltului Comandament de a renunţa la anexarea oricărei părţi a Belgiei. În general, fabricarea sau minciunile sfruntate ale agenţiile de propagandă erau neregulate, iar imaginea dorită a inamicului era construită printr-un proces de selecţie şi distorsionare a dovezilor până când în anul 1918, mulţi din Occident îi considerau pe germani militarişti însetaţi de sânge şi sadici, în timp ce germanii îi considerau pe ruşi „monştri subumani". S-a vorbit mult, în special de britanici, despre „atrocităţi"; poveştile despre mutilarea corpurilor de către germani, violarea femeilor, tăierea mâinilor copiilor, profanarea bisericilor şi altarelor şi răstignirea belgienilor fiind larg răspândite în Occident până în 1916. Lordul Bryce a condus un comitet care a produs un volum de astfel de poveşti în 1915 şi este destul de evident că acest om bine educat, „cea mai mare autoritate engleză în Statele Unite", a fost complet absorbit de propriile poveşti. Şi aici, fabricarea sfruntată de minciuni era rară, deşi generalul Henry Charteris în 1917 crea o poveste conform căreia germanii găteau corpuri umane pentru a extrage glicerină şi a produs imagini care să dovedească acest lucru. Din nou, fotografiile cu corpuri mutilate într-un atac antisemit rusesc din 1905 au fost difuzate ca imagini ale belgienilor în 1915. Au existat mai multe motive pentru utilizarea unor astfel de poveşti despre atrocităţi: (a) pentru a consolida spiritul de luptă al armatei de masă; (b) pentru a întări moralul civililor; (c) pentru a încuraja înrolările, în special în Anglia, unde voluntarii au fost folosiţi timp de un an şi jumătate; (d) pentru a creşte subscrierile pentru obligaţiuni de război; (e) pentru a justifica propriile încălcări ale dreptului internaţional sau ale regulilor războiului; (f) pentru a distruge şansele de a negocia pacea (ca în decembrie 1916) sau pentru a justifica o pace finală severă (aşa cum a făcut Germania în ceea ce priveşte Brest-Litovsk); şi (g) pentru a câştiga sprijinul neutrilor. În general, inocenţa şi credulitatea relativă a persoanei obişnuite, care nu era încă imunizată la atacurile propagandistice prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă în 1914, a făcut ca utilizarea unor astfel de poveşti sa fie relativ eficientă.

Dar descoperirea, în perioada de după 1919, că marea masa fusese înşelata a dat naştere unui scepticism faţă de toate comunicările guvernamentale, care a fost deosebit de vizibila în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Partea a şasea — Sistemul Versailles şi revenirea la normalitate: 1919-1929

Capitolul 15 — Acordurile de pace, 1919-1923

Primul Război Mondial s-a încheiat prin zeci de tratate semnate în perioada 1919-1923. Dintre acestea, cele cinci documente principale au fost cele cinci tratate de pace cu Puterile învinse, numite după locurile din vecinătatea Parisului unde au fost semnate. Acestea au fost:
Tratatul de la Versailles cu Germania, 28 iunie 1919
Tratatul de la Saint-Germain cu Austria, 10 septembrie 1919
Tratatul de la Neuilly cu Bulgaria, 27 noiembrie 1919
Tratatul de la Trianon cu Ungaria, 4 iunie 1920
Tratatul de la Sèvres cu Turcia, 20 august 1920
Ultimul dintre acestea, Tratatul de la Sèvres cu Turcia, nu a fost niciodată ratificat şi a fost înlocuit de un nou tratat, semnat la Lausanne în 1923.
Acordurile de pace încheiate în această perioadă au fost supuse unor critici viguroase şi detaliate în cele două decenii dintre 1919-1939. Această critică a fost la fel de aprigă din partea învingătorilor, cât şi din partea celor învinşi.
Deşi acest atac a vizat în mare măsură termenii tratatelor, adevăratele cauze ale atacului nu au stat în aceşti termeni, care nu au fost nici nedrepti, nici nemiloşi, ci au fost mult mai îngăduitori decât orice înţelegere care ar fi putut rezulta dintr-o victorie germană şi care au creat o nouă Europă care a fost, cel puţin politic, mai dreaptă decât Europa din 1914. Cauzele nemulţumirii faţă de înţelegerile din 1919-1923 se bazau pe procedurile care au fost folosite pentru a face aceste înţelegeri mai degrabă decât pe termenii în sine ai înţelegerilor. Mai presus de toate, a existat o nemulţumire legată de contrastul dintre procedurile care au fost folosite şi procedurile care pretindea că sunt folosite,precum şi

dintre principiile nobile care trebuiau să fie aplicate şi cele care au fost cu adevărat aplicate.
Popoarele naţiunilor victorioase îşi luaseră în serios propaganda din timpul războiului despre drepturile naţiunilor mici, făcând lumea sigură pentru democraţie şi punând capăt atât politicii de putere, cât şi diplomaţiei secrete. Aceste idealuri au fost concretizate în Cele Paisprezece Puncte ale lui Wilson. Dacă Puterile învinse au simţit acelaşi entuziasm pentru aceste idealuri înalte este un subiect de discuţie, dar li s-a promis, pe 5 noiembrie 1918, că acordurile de pace vor fi negociate şi se vor baza pe Cele Paisprezece Puncte. Când a devenit clar că acordurile urmau să fie impuse, nu negociate, că Cele Paisprezece Puncte se pierduseră în confuzie, şi că termenii acordurilor fuseseră atinşi printr-un proces de negocieri secrete din care naţiunile mici fuseseră excluse şi în care politica de putere juca un rol mult mai important decât siguranţa democraţiei, a existat o repulsie a sentimentelor faţă de aceste tratate.
În Marea Britanie şi în Germania, s-au îndreptat baraje de propagandă împotriva acestor acorduri până când, până în 1929, cea mai mare parte a lumii occidentale a avut sentimente de vinovăţie şi ruşine ori de câte ori se gândea la Tratatul de la Versailles. Exista o mare sinceritate în aceste sentimente, în special în Anglia şi în Statele Unite, dar exista şi o mare nesinceritate în spatele lor în toate ţările. În Anglia, aceleaşi grupuri, adesea aceiaşi oameni, care făcuseră propaganda din timpul războiului şi acordurile de pace s-au plâns cel mai vehement că acestea din urmă decăzuseră mult sub idealurile primelor, în timp ce, în tot acest timp, obiectivele lor reale erau să folosească politica de putere în beneficiul Marii Britanii.
Cu siguranţă, existau motive de critică şi, la fel de sigur, termenii acordurilor de pace erau departe de a fi perfecţi; dar critica ar fi trebuit să fie îndreptată mai degrabă către ipocrizia şi lipsa de realism din idealurile propagandei din timpul războiului şi către lipsa de onestitate a negociatorilor principali în pretenţia că aceste idealuri erau încă în vigoare, în timp ce ei le încălcau zilnic şi în mod necesar
Înţelegerile au fost în mod clar încheiate prin negocieri secrete, exclusiv de către Marile Puteri şi prin politici de putere.
Trebuiau să fie. Nicio înţelegere nu ar fi putut fi făcută vreodată

pe alte baze. Eşecul negociatorilor principali (cel puţin anglo-americanii) de a recunoaşte acest lucru este regretabil, dar în spatele reticenţei lor de a-l admite se află faptul şi mai regretabil că lipsa de experienţă politică şi educaţie politică a electoratelor american şi englez a făcut periculoasă pentru negociatori recunoaşterea faptelor vieţii în relaţiile politice internaţionale.
Este clar că acordurile de pace au fost încheiate de o organizaţie haotică şi printr-o procedură frauduloasă... Modul normal de a face pace după un război în care învingătorii formează o coaliţie ar fi ca învingătorii să organizeze o conferinţă, să convină asupra termenilor pe care speră să-i obţină de la cei învinşi, apoi să organizeze un congres cu aceştia din urmă pentru a impune aceşti termeni, fie cu, fie fără discuţii şi compromisuri. În octombrie şi noiembrie 1918 s-a presupus tacit că această metodă urma să fie utilizată pentru a pune capăt războiului existent. Dar această metodă a congresului nu a putut fi utilizată în 1919 din mai multe motive. Membrii coaliţiei victorioase erau atât de numeroşi (treizeci şi două de Puteri Aliate şi Asociate) încât ar fi putut conveni asupra termenilor doar lent şi după o organizare preliminară considerabilă. Această organizare preliminară nu a avut loc niciodată, în mare parte pentru că preşedintele Wilson era prea ocupat pentru a participa la proces, nu era dispus să delege nicio autoritate reală altora şi, cu relativ puţine idei puternic susţinute (cum ar fi Liga Naţiunilor, democraţia şi autodeterminarea), nu avea nici o inclinatie pentru detaliile organizării. Wilson era convins că, dacă ar putea obţine acceptarea Ligii Naţiunilor, orice detalii nedorite din termenii tratatelor ar putea fi remediate ulterior prin intermediul Ligii. Lloyd George şi Clemenceau au folosit această convingere pentru a obţine numeroase prevederi în termeni nedoriti de Wilson, dar foarte acceptabili pentru ei.
De asemenea, lipsea timpul necesar pentru o conferinţă preliminară sau o planificare preliminară. Lloyd George dorea să-şi îndeplinească promisiunea a unei campanii de demobilizare imediată, iar Wilson dorea să se întoarcă la îndatoririle sale de preşedinte al Statelor Unite. Mai mult, dacă termenii ar fi fost elaboraţi la o conferinţă preliminară, aceştia ar fi rezultat din compromisuri între numeroasele Puteri implicate, iar aceste compromisuri ar fi eşuat imediat ce s-ar fi depus vreun efort de negociere cu germanii ulterior. Întrucât germanilor li se promisese

dreptul de a negocia, a devenit clar că termenii nu puteau fi mai întâi supuşi unui compromis public într-o conferinţă preliminară completă. Din păcate, până când Marile Puteri victorioase şi-au dat seama de toate acestea şi au decis să stabilească termenii prin negocieri secrete între ele, invitaţiile fuseseră deja trimise tuturor Puterilor victorioase pentru a participa la o Conferinţă Interaliată pentru a stabili termeni preliminari.
Ca soluţie la această situaţie jenantă, pacea a fost făcută pe două niveluri. La un nivel, în plină strălucire a publicităţii, Conferinţa Interaliată a devenit Conferinţa Plenară de Pace şi, cu o considerabilă publicitate, nu a făcut nimic. La celălalt nivel, Marile Puteri şi-au elaborat termenii de pace în secret şi, când au fost pregătiti, i-au impus simultan conferinţei şi germanilor...
Pe 22 februarie 1919, Balfour, secretarul britanic de externe, încă mai credea că lucrau la „termeni preliminari de pace", iar germanii credeau acelaşi lucru chiar pe 15 aprilie 1919.
În timp ce Marile Puteri negociau în secret, conferinţa completă s-a întrunit de mai multe ori în conformitate cu reguli rigide menite să împiedice orice acţiune. Aceste sesiuni au fost guvernate de mâna de fier a lui Clemenceau, care a ascultat moţiunile dorite de acesta, le-a blocat pe cele dorite şi a răspuns protestelor prin ameninţări directe de a face pace fără nicio consultare cu Puterile Mici şi referinţe întunecate la milioanele de oameni pe care Marile Puteri îi aveau sub arme. Pe 14 februarie, conferinţa a primit proiectul Pactului Ligii Naţiunilor, iar pe 11 aprilie proiectul Biroului Internaţional al Muncii; ambele au fost acceptate pe 28 aprilie. Pe 6 mai a venit textul Tratatului de la Versailles, cu doar o zi înainte de a fi dat germanilor; la sfârşitul lunii mai a venit proiectul Tratatului de la Saint-Germain cu Austria.
În timp ce acest spectacol inutil se desfăşura în public, Marile Puteri încheiau pacea în secret. Întâlnirile lor erau extrem de informale. Când erau prezenţi liderii militari, şedinţele erau cunoscute sub numele de Consiliul Suprem de Război; Când liderii militari erau absenţi (aşa cum se întâmpla de obicei după 12 ianuarie), grupul era cunoscut sub numele de Consiliul Suprem sau Consiliul celor Zece. Acesta era format din şeful guvernului şi ministrul de externe al fiecăreia dintre cele cinci Mari Puteri (Marea Britanie, Statele Unite, Franţa, Italia şi Japonia). Acest grup s-a întrunit de patruzeci şi şase de ori între 12 ianuarie şi 24 martie

1919. A funcţionat foarte ineficient. La mijlocul lunii martie, din cauza unei dispute aprinse privind frontiera germano-poloneză care a ieşit la iveală în presă, Consiliul celor Zece a fost redus la un Consiliu al celor Patru (Lloyd George, Wilson, Clemenceau, Orlando). Aceşti patru, cu Orlando absent frecvent, au ţinut peste două sute de întâlniri într-o perioadă de treisprezece săptămâni (27 martie - 28 iunie). Ei au pus în formă Tratatul de la Versailles în trei săptămâni şi au efectuat lucrările preliminare la tratatul cu Austria. Când tratatul cu Germania a fost semnat pe 2 iunie 1919, şefii de guvern au părăsit Parisul, iar Consiliul celor Zece s-a încheiat. La fel s-a încheiat şi Conferinţa Plenară. Cei cinci miniştri de externe (Balfour, Lansing, Pichon, Tittoni şi Makino) au rămas la Paris în calitate de Consiliu al Şefilor de Delegaţii, cu puteri depline pentru a finaliza acordurile de pace. Acest grup a finalizat tratatele cu Austria şi Bulgaria şi le-a semnat pe amândouă. S-au dizolvat pe 10 ianuarie 1920, lăsând în urmă un comitet executiv, Conferinţa Ambasadorilor. Aceasta era formată din ambasadorii celor patru Mari Puteri la Paris, plus un reprezentant francez. Acest grup a ţinut două sute de întâlniri în următorii trei ani şi a continuat să se întrunească până în 1931. Acesta a supravegheat executarea celor trei tratate de pace deja semnate, a negociat tratatul de pace cu Ungaria şi a îndeplinit multe acte pur politice care nu aveau bază de tratate, cum ar fi trasarea frontierei albaneze în noiembrie 1921. În general, în deceniul de după Conferinţa de Pace, Conferinţa Ambasadorilor a fost organizaţia prin care Marile Puteri au condus Europa. A acţionat prin folosirea forţei, intimidării şi ameninţării, rapiditate şi secret în toate chestiunile care îi erau delegate. Când apăreau probleme prea importante pentru a fi tratate în acest fel, Consiliul Suprem se reunea ocazional. Acest lucru s-a întâmplat de aproximativ douăzeci şi cinci de ori în cei trei ani 1920-1922, de obicei în ceea ce priveşte reparaţiile, reconstrucţia economică şi problemele politice acute.

Cele mai importante dintre aceste întâlniri ale Consiliului Suprem au avut loc la Paris, Londra, San Remo, Boulogne şi Spa în 1920; la Paris şi Londra în 1921; şi la Paris, Genova, Haga şi Londra în 1922. Acestei practici i-a fost pus capăt de Marea Britanie în 1923, în semn de protest împotriva hotărârii franceze de a folosi forţa pentru a obliga Germania să îndeplinească clauzele de reparaţii ale

tratatului de pace.
La toate aceste întâlniri, ca şi la Conferinţa de Pace însăşi, liderii politici au fost asistaţi de grupuri de experţi şi persoane interesate, uneori autonumiti. Mulţi dintre aceşti „experţi” erau membri sau asociaţi ai comunitatii bancare internaţionale. La Conferinţa de Pace de la Paris, experţii numărau mii şi erau organizaţi ca personal oficial de către majoritatea ţărilor, chiar înainte de încheierea războiului. Aceşti experţi erau de cea mai mare importanţă. Aceştia au fost formaţi în comitete la Paris şi li s-a dat spre rezolvare problemă după problemă, în special problemele de frontieră, de obicei fără nicio indicaţie cu privire la principiile care ar trebui să le ghideze deciziile.
Importanţa acestor comitete de experţi poate fi observată în faptul că, în fiecare caz, cu excepţia unuia în care un comitet de experţi a prezentat un raport unanim, Consiliul Suprem a acceptat recomandarea acestuia şi l-a inclus în tratat. În cazurile în care raportul nu a fost unanim, problema era, în general, retrimisă experţilor pentru o analiză ulterioară. Singurul caz în care un raport unanim nu a fost acceptat a fost cel legat de Coridorul Polonez(accesul Poloniei la Marea Baltică, aceeaşi problemă care a forţat reducerea Consiliului Suprem la Consiliul celor Patru în 1919 şi problema care a dus la al Doilea Război Mondial douăzeci de ani mai târziu. În acest caz, experţii au fost mult mai duri faţă de Germania decât decizia finală a politicienilor.
Tratatul cu Germania a fost încheiat de Consiliul celor Patru, adunând rapoartele diferitelor comitete, punând părţile împreună şi rezolvând diverse dezacorduri. Principalele dezacorduri au fost legate de mărimea şi natura reparaţiilor germane, natura dezarmării germane, natura Ligii Naţiunilor şi aşezările teritoriale în şase zone specifice: Coridorul Polonez, Silezia Superioară, Saar, Fiume, Renania şi Shantung. Când disputa privind Fiume a atins punctul culminant, Wilson a făcut apel la poporul italian prin intermediul delegaţiei italiene de la Paris, considerând că poporul era mai puţin naţionalist şi mai favorabil principiilor sale idealiste decât delegaţia lor destul de înrăită. Acest apel a fost un eşec iar delegaţia italiană a părăsit conferinţa şi s-a întors la Roma în semn de protest faţă de acţiunea lui Wilson. Astfel, italienii erau absenţi de la Paris în momentul în care teritoriile coloniale germane erau distribuite şi, prin urmare, nu au obţinut nici o colonie.Italia nu a reuşit să

obţină compensaţii în Africa pentru absorbirea de teritorii de catre franceze şi britanici pe acel continent, aşa cum fusese promis în Tratatul de la Londra din 1915. Această dezamăgire a fost invocată de Mussolini ca una dintre principalele justificări pentru atacul italian asupra Etiopiei în 1935.

Tratatul de la Versailles a fost prezentat Conferinţei Plenare pe 6 mai 1919 şi delegaţiei germane a doua zi. Conferinţa trebuia să-l accepte fără comentarii, dar generalul Foch, comandantul suprem al armatelor franceze şi al forţelor Antantei în război, a lansat un atac sever asupra tratatului în ceea ce priveşte prevederile sale de aplicare. Aceste prevederi nu au oferit mai mult decât ocuparea Renaniei şi a trei capete de pod de pe malul drept al Rinului, aşa cum existau deja în timpul Armistiţiului din 1 noiembrie 1918. Conform tratatului, aceste zone urmau să fie ocupate timp de cinci până la cincisprezece ani pentru a pune în aplicare un tratat ale cărui prevederi substanţiale obligau Germania să plătească despăgubiri pentru cel puţin o generaţie şi să rămână dezarmată pentru totdeauna. Foch a insistat că are nevoie de malul stâng al Rinului şi de cele trei capete de pod de pe malul drept timp de cel puţin treizeci de ani. Clemenceau, imediat ce întâlnirea s-a încheiat, l-a mustrat pe Foch pentru că a perturbat armonia adunării, dar Foch a pus degetul pe cea mai slabă, dar şi cea mai vitală, parte a tratatului.

Prezentarea textului tratatului către germani a doua zi nu a fost deloc mai fericită. După ce a primit documentul, şeful delegaţiei germane, ministrul de externe, contele Ulrich von Brockdorff-Rantzau, a ţinut un discurs lung în care a protestat cu amărăciune împotriva eşecului negocierilor şi a încălcării angajamentelor pre-armistiţiu. Ca o insultă deliberată la adresa ascultătorilor săi, a vorbit stand pe scaun.

Delegaţia germană a trimis Puterilor victorioase note scurte critice detaliate în cursul lunii mai şi contrapropuneri exhaustive pe 28 mai. Acoperind 443 de pagini de text în limba germană, aceste contrapropuneri, criticau tratatul, clauză cu clauză, îi acuzau pe învingători de rea-credinţă în încălcarea celor Paisprezece Puncte şi se oferea să accepte prevederile Ligii Naţiunilor, secţiunile privind dezarmarea şi despăgubiri de 100 de miliarde de mărci dacă Aliaţii îşi retrăgeau orice declaraţie privind că Germania, singură, provocase războiul şi readmiterea Germania pe pieţele mondiale.

Majoritatea modificărilor teritoriale au fost respinse, cu excepţia cazurilor în care se putea demonstra că se bazau pe autodeterminare (adoptând astfel punctul de vedere al lui Wilson). Aceste propuneri au dus la una dintre cele mai severe crize ale conferinţei, deoarece Lloyd George, care fusese reales în decembrie pe baza promisiunii făcute poporului britanic de a stoarca Germania pana la epuizare şi isi completase partea în această direcţie din decembrie până în mai, a început acum să se teamă că Germania va refuza să semneze şi să adopte o rezistenţă pasivă care ar necesita ca Aliaţii să folosească forţa. Întrucât armatele britanice erau desfiinţate, o astfel de neceesitate ar fi căzut în mare parte in sarcina francezilor şi ar fi foarte binevenită pentru oameni precum Foch, care favorizau constrângerea împotriva Germaniei. Lloyd George se temea că orice ocupare a Germaniei de către armatele franceze ar duce la o hegemonie franceză completă pe continentul european şi că aceste forţe de ocupaţie nu ar fi putut fi niciodată retrase,realizand cu complicitatea britanică, ceea ce Marea Britanie luptase atât de energic pentru a preveni în timpul lui Ludovic al XIV-lea şi a lui Napoleon. Cu alte cuvinte, reducerea puterii Germaniei ca consecinţă a înfrângerii sale ducea Marea Britanie înapoi la vechile sale politici de echilibru al puterii, în cadrul cărora Marea Britanie se opunea celei mai puternice puteri de pe continent prin consolidarea puterii celei de-a doua puteri. În acelaşi timp, Lloyd George era dornic să continue demobilizarea britanică pentru a satisface poporul britanic şi pentru a reduce povara financiară asupra Marii Britanii, astfel încât ţara să-şi poată echilibra bugetul, să scada inflatia şi să revină la standardul aurului. Din aceste motive, Lloyd George a sugerat ca tratatul să fie atenuar prin reducerea ocupaţiei renane de la cincisprezece ani la doi, ca un plebiscit să fie organizat în Silezia Superioară (care fusese dată Poloniei), ca Germania să fie admisă imediat în Liga Naţiunilor şi ca povara reparaţiilor să fie redusă.
El a obţinut doar plebiscitul în Silezia Superioară şi în anumite zone disputate, Wilson respingând celelalte sugestii şi mustrându-l pe prim-ministru pentru schimbarea sa bruscă de atitudine.
Prin urmare, răspunsul Aliaţilor la contrapropunerile germane (scris de Philip Kerr, mai târziu Lord Lothian) a adus doar modificări minore termenilor iniţiali (în principal adăugarea a cinci plebiscite în Silezia Superioară, Allenstein, Marienwerder, Schleswig

de Nord şi Saar, dintre care ultimul urma să aibă loc în 1935, celelalte imediat). De asemenea, i-a acuzat pe germani de vina exclusivă în provocarea războiului şi de practici inumane în timpul acestuia şi le-a dat un ultimatum de cinci zile pentru semnarea tratatului aşa cum era formulat. Delegaţia germană s-a întors imediat în Germania şi a recomandat refuzul semnării. Cabinetul a demisionat în loc să semneze, dar a fost format un nou Cabinet format din catolici şi socialişti. Ambele grupuri se temeau că o invazie aliată a Germaniei ar duce la haos şi confuzie care ar încuraja bolşevismul în est şi separatismul în vest; au votat pentru semnare dacă articolele privind vinovăţia de război şi criminalii de război ar putea fi eliminate din tratat. Când Aliaţii au refuzat aceste concesii, Partidul de Centru Catolic a votat cu 64-14 pentru a nu semna. În acest moment critic, când respingerea părea sigură, Înaltul Comandament al Armatei Germane, prin intermediul şefului de Stat Major Wilhelm Groener, a ordonat Cabinetului să semneze pentru a preveni o ocupaţie militară a Germaniei. Pe 28 iunie 1919, exact la cinci ani după asasinatul de la Sarajevo, în Galeria Oglinzilor de la Versailles, unde Imperiul German fusese proclamat în 1871, Tratatul de la Versailles a fost semnat de toate delegaţiile, cu excepţia celei chineze. Aceasta din urmă a refuzat, protestând împotriva modului în care au fost soluţionate concesiile germane de dinainte de război din Shantung.

Tratatul austriac a fost semnat de o delegaţie condusă de Karl Renner, dar numai după ce învingătorii au respins afirmaţia că Austria era un stat succesor, mai degrabă decât o putere învinsă şi au forţat ţara să-şi schimbe numele din nou adoptata „Austria Germană” în titlul „Republica Austria”. Noii ţari i-a fost interzisă să facă orice mişcare spre unirea cu Germania fără aprobarea Ligii Naţiunilor.

Tratatul de la Neuilly a fost semnat de un singur delegat bulgar, liderul Partidului Ţăranilor, Aleksandr Stamboliski. Prin acest acord, Bulgaria a pierdut Tracia de vest, ieşirea sa la Marea Egee, care fusese anexată de la Turcia în 1912, precum şi anumite trecători montane din vest, care au fost cedate de Bulgaria Iugoslaviei din motive strategice.

Tratatul de la Trianon semnat în 1920 a fost cel mai sever dintre tratatele de pace şi cel mai rigid aplicat. Din aceste motive şi din altele, Ungaria a fost cea mai activă forţă politică pentru

revizuirea tratatelor în perioada 1924-1934 şi a fost încurajată în această atitudine de Italia din 1927 până în 1934, în speranţa că ar putea exista un profit în pescuitul in astfel de ape tulburi. Ungaria avea motive întemeiate să fie nemulţumită. Căderea dinastiei Habsburgice în 1918 şi revoltele popoarelor supuse Ungariei, precum polonezii, slovacii, românii şi croaţii, au adus la putere în Budapesta un guvern liberal condus de contele Michael Károlyi. Acest guvern a fost imediat ameninţat de o revoltă bolşevică condusă de Béla Kun. Pentru a se proteja, guvernul Károlyi a solicitat o forţă de ocupaţie aliată până după alegerile programate pentru aprilie 1919.
Această cerere a fost refuzată de generalul Franchet d'Esperey, sub influenţa unui politician reacţionar maghiar, contele Stephen Bethlen. Regimul Károlyi a căzut în faţa atacurilor lui Béla Kun şi ale românilor, ca urmare a lipsei de sprijin din partea Occidentului. După domnia unui terorism roşu a lui Béla Kun, care a durat şase luni (martie-august 1920), şi fuga sa dinaintea unei invazii române in Ungariei, reacţionarii au venit la putere cu amiralul Miklós Horthy ca regent şi şef al statului (1920-1944) şi contele Bethlen ca prim-ministru (1921-1931). Contele Károlyi, care era pro-aliat, anti-german, pacifist, democrat şi liberal, şi-a dat seama că niciun progres nu era posibil în Ungaria fără o soluţie la chestiunea agrară şi la nemulţumirea ţărănească derivată din monopolul asupra pământului. Deoarece Aliaţii au refuzat să sprijine acest program, Ungaria a căzut în mâinile lui Horthy şi Bethlen, care erau anti-aliaţi, pro-germani, nedemocraţi, militarişti şi neprogresişti. Acest grup a fost convins să semneze Tratatul de la Trianon printr-un truc şi l-a repudiat de atunci încoace. Maurice Paléologue, secretar general al Ministerului francez de Externe (dar acţionând în numele celui mai mare industriaş al Franţei, Eugene Schneider), a făcut o înţelegere cu maghiarii prin care, dacă aceştia semnau Tratatul de la Trianon aşa cum era prezentat şi îi cedau lui Schneider controlul asupra căilor ferate de stat maghiare, a portului Budapesta şi a Băncii Generale de Credit Maghiare (care avea o influenţă strânsă asupra industriei maghiare), Franţa va face în cele din urmă din Ungaria unul dintre pilonii blocului său anti-german din Europa de Est, va semna o convenţie militară cu Ungaria şi, la momentul potrivit, va obţine o revizuire drastică a Tratatului de la Trianon. Partea maghiară a acestei înţelegeri complexe a fost în mare parte

îndeplinită, dar obiecţiile britanice şi italiene la extinderea controlului economic francez în Europa Centrală au perturbat negocierile şi au împiedicat Ungaria să obţină recompensa. Paléologue, deşi forţat să demisioneze şi înlocuit la Quai d'Orsay de anti-ungarul şi pro-cehul Philippe Berthelot, şi-a primit recompensa de la Schneider. A fost numit director al holdingului personal al lui Schneider pentru interesele sale central-europene, Uniunea Europeană Industrială şi Financiară.
Tratatul de la Sèvres cu Turcia a fost ultimul încheiat şi singurul care nu a fost niciodată ratificat. Au existat trei motive pentru întârziere: (1) incertitudinea cu privire la rolul Statelor Unite, de la care se aştepta să accepte controlul asupra strâmtorilor şi un mandat pentru Armenia, formând astfel un tampon împotriva Rusiei Sovietice; (2) instabilitatea guvernului turc, care era ameninţat de o revoltă naţionalistă condusă de Mustafa Kemal; şi (3) scandalul cauzat de publicarea de către bolşevici a tratatelor secrete privind Imperiul Otoman, deoarece aceste tratate contrastau atât de puternic cu obiectivele de război exprimate de Aliaţi. Vestea că Statele Unite au refuzat să participe la soluţionarea din Orientul Apropiat a făcut posibilă elaborarea unui tratat. Aceasta a fost începută de Consiliul Suprem la Conferinţa sa de la Londra din februarie 1920 şi a continuat la San Remo în aprilie. A fost semnat de guvernul sultanului pe 20 august 1920, dar naţionaliştii sub conducerea lui Mustafa Kemal au refuzat să-l accepte şi au instituit un guvern insurgent la Ankara. Grecii şi italienii, cu sprijinul Aliaţilor, au invadat Turcia şi au încercat să forţeze tratatul naţionaliştilor, dar au fost mult slăbiţi de disensiunile din spatele faţadei de solidaritate a Antantei. Francezii credeau că se puteau obţine concesii economice mai mari de la guvernul kemalist, în timp ce britanicii considerau că se puteau obţine perspective mai profitabile de la sultan. În special, francezii erau pregătiţi să susţină pretenţiile Standard Oil la astfel de concesii, în timp ce britanicii erau pregătiţi să susţină Royal-Dutch Shell.
Forţele naţionaliste au profitat cu succes de aceste disensiuni. După ce i-au răscumpărat pe italieni şi francezi cu concesii economice, au lansat o contraofensivă împotriva grecilor. Deşi Anglia a venit în ajutorul grecilor, aceasta nu a primit niciun sprijin din partea celorlalte Puteri, în timp ce turcii aveau sprijinul Rusiei Sovietice. Turcii i-au distrus pe greci, au ars Smirna şi s-au

confruntat față în față cu britanicii la Chanak. În acest moment critic, Dominioanele, ca răspuns la apelul telegrafiat al lui Curzon, au refuzat să sprijine un război cu Turcia. Tratatul de la Sèvres, deja distrus, a trebuit să fie abandonat. O nouă conferinţă de la Lausanne, în noiembrie 1922, a produs un tratat negociat si moderat care a fost semnat de guvernul kemalist pe 24 iulie 1923. Acest act a pus capăt, într-un mod formal, Primului Război Mondial. De asemenea, a făcut un pas vital către înfiinţarea unei noi Turcii, care să servească drept o forţă puternică pentru pace şi stabilitate în Orientul Apropiat. Declinul Turciei, care continuase timp de patru sute de ani, a luat sfârşit.
Prin acest Tratat de la Lausanne, Turcia a renunţat la toate teritoriile non-turce, cu excepţia Kurdistanului, pierzând Arabia, Mesopotamia, Levantul, Tracia de Vest şi unele insule din Marea Egee.
Capitulaţiile(convenţii prin care un stat acordă privilegii speciale fiscale, juridice, comerciale cetăţenilor străini pe teritoriul său) au fost abolite în schimbul unei promisiuni de reformă judiciară. Nu au existat reparaţii şi nici dezarmare, cu excepţia faptului că strâmtorile au fost demilitarizate şi urmau să fie deschise tuturor navelor cu excepţia celor ale inamicilor, dacă Turcia era în război. Turcia a acceptat un tratat privind minorităţile şi a fost de acord cu un schimb obligatoriu cu Grecia de minorităţi greceşti şi turceşti judecat pe baza apartenenţei la religiile ortodoxe greceşti sau musulmane. În baza acestei ultime prevederi, peste 1.250.000 de greci au fost îndepărtati din Turcia până în 1930. Din păcate, majoritatea acestora fuseseră negustori urbani în Turcia şi erau stabiliţi ca fermieri pe solul neprimitor al Macedoniei. Ţăranii bulgari care locuiseră anterior în Macedonia au fost neceremonial expediati în Bulgaria, unde au fost transformaţi în iasca revolutionara pentru o societate secretă bulgară numită Organizaţia Revoluţionară Macedoneană Internă (IMRO), a cărei principală metodă de acţiune politică era asasinatul.
Ca urmare a creşterii agresiunii din anii 1930, clauza privind demilitarizarea strâmtorilor a fost revocată la Convenţia de la Montreux din iulie 1936. Aceasta a acordat Turciei suveranitate deplină asupra strâmtorilor, inclusiv dreptul de a le fortifica.
Toate tratatele de pace originale constau din cinci părţi principale: (a) Pactul Ligii Naţiunilor; (b) prevederile teritoriale; (c) prevederea

privind dezarmarea; (d) prevederile privind reparaţiile; şi (e) sancţiuni şi garanţii. Prima dintre acestea trebuie rezervată pentru mai târziu, dar celelalte ar trebui menţionate aici.
În teorie, prevederile teritoriale ale tratatelor se bazau pe „autodeterminare", dar, de fapt, ele se bazau de obicei pe alte consideraţii: strategice, economice, punitive, putere legală sau compensaţii. Prin „autodeterminare", pacificatorii se refereau de obicei la „naţionalitate", iar prin „naţionalitate" se refereau de obicei la „limbă", cu excepţia Imperiului Otoman, unde „naţionalitate" însemna de obicei „religie". Cele șase cazuri în care autodeterminarea (adică plebiscite) a fost efectiv utilizată au arătat că popoarele din aceste zone nu erau atât de naţionaliste pe cât credeau pacificatorii.
Deoarece în Allenstein, unde oamenii vorbitori de limbă poloneză reprezentau 40% din populaţie, doar 2 % au votat pentru aderarea la Polonia, zona a fost returnată Germaniei; în Silezia Superioară, unde cifrele comparabile au fost de 65% şi rescpectiv 40%, zona a fost împărţită, partea estică mai industrială revenind Poloniei, în timp ce partea vestică mai rurală a fost returnată Germaniei; În Klagenfurt, unde vorbitorii de slovenă formau 68% din populaţie, doar 40% doreau să se alăture Iugoslaviei, aşa că zona a rămas în Austria. Rezultate oarecum similare au avut loc în Marienwerder, dar nu în nordul Schleswigului, care a votat pentru aderarea la Danemarca. În fiecare caz, alegătorii, probabil din motive economice, au ales să se alăture statului mai prosper din punct de vedere economic, mai degrabă decât celui cu care împărtăşea aceeaşi limbă.
Pe lângă zonele menţionate, Germania trebuia să returneze Alsacia şi Lorena Franţei, să cedeze trei mici districte Belgiei şi să abandoneze marginea de nord a Prusiei Orientale din jurul oraşului Memel,Puterilor Aliate. Această ultimă zonă a fost dată noului stat Lituania în 1924 de către Conferinţa Ambasadorilor.
Principalele dispute teritoriale au apărut din cauza Coridorului Polonez, a Renaniei şi a Saarului. Cele Cele Paisprezece Puncte promiseseră să înfiinţeze o Polonie independentă cu acces la Marea Baltică. Încă din jurul anului 1500, politica franceză era de a se opune oricărui stat puternic din Europa Centrală, căutând aliaţi în Europa de Est. Odată cu prăbuşirea Rusiei în 1917, francezii au căutat un aliat alternativ în persoana Poloniei.

În consecinţă, Foch dorea să dea întreaga Prusie Orientală Poloniei. În schimb, experţii (care erau foarte pro-polonezi) au oferit Poloniei acces la mare, separând Prusia Orientală de restul Germaniei prin crearea unui Coridor Polonez în valea Vistulei. Cea mai mare parte a zonei era vorbitoare de poloneză, iar comerţul german cu Prusia Orientală se desfăşura în mare parte pe mare. Cu toate acestea, oraşul Danzig, la gura Vistulei, era în mod clar un oraş german. Lloyd George a refuzat să-l cedeze Poloniei. În schimb, a fost transformat într-un oraş liber sub protecţia Ligii Naţiunilor.
Francezii doreau să detaşeze întreaga Germanie la vest de Rin (aşa-numita Renania) pentru a crea un stat separat şi a spori securitatea franceză împotriva Germaniei. Au renunţat la agitaţia lor separatistă în schimbul promisiunii lui Wilson din 14 martie 1919 de a oferi o garanţie comună anglo- americană împotriva unui atac german. Această promisiune a fost semnată sub formă de tratat pe 28 iunie 1919, dar a eşuat când Senatul Statelor Unite nu a ratificat acordul. Întrucât Clemenceau reuşise să-i convingă pe Foch şi Poincaré să accepte acordul de pe Rin doar datorită acestei garanţii, eşecul acesteia de a se concretiza a pus capăt carierei sale politice. Acordul renan aşa cum era acesta avea două prevederi destul de diferite. Pe de o parte, Renania şi trei capete de pod de pe malul drept al Rinului urmau să fie ocupate de trupele aliate timp de cinci până la cincisprezece ani. Pe de altă parte, Renania şi o zonă lată de cincizeci de kilometri de-a lungul malului drept urmau să fie demilitarizate permanent, iar orice încălcare a acestei prevederi putea fi considerată un act ostil de către semnatarii tratatului. Aceasta însemna că orice trupe sau fortificaţii germane erau excluse din această zonă pentru totdeauna. Aceasta a fost cea mai importantă clauză a Tratatului de la Versailles. Atâta timp cât a rămas în vigoare, marea regiune industrială a Ruhrului de pe malul drept al Rinului, coloana vertebrală economică a capacităţii Germaniei de a purta război, era expusă unui atac militar francez rapid dinspre vest, iar Germania nu putea ameninţa Franţa sau să se deplaseze spre est împotriva Cehoslovaciei sau Poloniei dacă Franţa obiecta.
Dintre aceste două clauze, ocupaţia militară a Renaniei şi a capetelor de pod a fost încheiată în 1930, cu cinci ani înainte de termen. Acest lucru i-a permis lui Hitler să distrugă a doua prevedere,demilarizarea Germaniei de Vest, prin remilitarizarea

zonei în martie 1936.
Ultima modificare teritorială disputată a Tratatului de la Versailles a vizat bazinul Saar, bogat în industrie şi cărbune. Deşi populaţia sa era în mod clar germană, francezii au revendicat cea mai mare parte a acestuia în 1919, pe motiv că două treimi din acesta se aflau în interiorul frontierelor franceze din 1814 şi că ar trebui să obţină minele de cărbune ca si compensaţie pentru minele franceze distruse de germani în 1918. Au obținut minele, dar zona a fost separată politic de ambele ţări pentru a fi condusă de Liga Națiunilor timp de cincisprezece ani şi apoi a fost supusă unui plebiscit. Când a avut loc plebiscitul în 1935, după o administraţie admirabilă a Ligii, doar aproximativ 2.000 din aproximativ 528.000 au votat pentru aderarea la Franţa, în timp ce aproximativ 60% au dorit să se alăture Germaniei, restul indicându-şi dorința de a continua sub conducerea Ligii. Germanii, ca urmare a acestui vot, au fost de acord să răscumpere minele de cărbune de la Franţa pentru 80 de milioane de franci, plătibili în cărbune pe o perioadă de cinci ani.
Prevederile teritoriale ale tratatelor de la Saint-Germain şi Trianon au fost de aşa natură încât au distrus complet Imperiul Austro-Ungar. Austria a fost redusă de la 115.000 de mile pătrate, cu 30 de milioane de locuitori, la 32.000 de mile pătrate, cu 6,5 milioane de locuitori. Cehoslovaciei i-au revenit Boemia, Moravia, părţi din Austria Inferioară şi Silezia Austriacă. Iugoslaviei i-au revenit Bosnia, Herţegovina şi Dalmaţia. României i-au revenit Bucovina. Italiei i-au revenit Tirolul de Sud, Trentino, Istria şi o zonă extinsă la nord de Marea Adriatică, inclusiv Trieste.
Tratatul de la Trianon a redus Ungaria de la 125.000 de mile pătrate, cu 21 de milioane de locuitori la 35.000 de mile pătrate, cu 8 milioane de locuitori. Cehoslovaciei i-au revenit Slovacia şi Rutenia;
României i-au revenit Transilvania, o parte din câmpia maghiară şi cea mai mare parte a Banatului; Iugoslaviei i-au revenit restul Banatului, Croaţia-Slavonia şi alte câteva districte. Tratatele de pace au stabilit graniţele statelor învinse, dar nu şi pe cele ale noilor state.
Acestea din urmă au fost fixate printr-o serie de tratate încheiate în anii de după 1918. Procesul a dus la dispute şi chiar la ciocniri violente armate, iar unele probleme sunt încă subiecte de discordie

si în prezent.
Cele mai violente controverse au apărut în legătură cu graniţele Poloniei. Dintre acestea, doar cea cu Germania a fost stabilită prin Tratatul de la Versailles. Polonezii au refuzat să accepte celelalte frontiere ale lor aşa cum au sugerat Aliaţii la Paris şi, până în 1920, erau în război cu Lituania pentru Vilna, cu Rusia pentru graniţa de est, cu ucrainenii pentru Galiţia şi cu Cehoslovacia pentru Teschen.
Lupta pentru Vilna a început în 1919, când polonezii au luat districtul de la ruşi, dar în curând l-au pierdut din nou. Ruşii l-au cedat lituanienilor în 1920, iar acest lucru a fost acceptat de Polonia, dar în decurs de trei luni a fost confiscat de jefuitorii polonezi. Un plebiscit, ordonat de Liga Naţiunilor, a avut loc în ianuarie 1922 sub control polonez şi a oferit o majoritate poloneză. Lituanienii au refuzat să accepte validitatea acestui vot sau o decizie a Conferinţei Ambasadorilor din martie 1923,prin care ceda zona Poloniei. În schimb, Lituania a continuat să se considere în război cu Polonia până în decembrie 1927.
Polonia nu s-a descurcat la fel de bine la celălalt capăt al frontierei sale. Acolo au izbucnit lupte între forţele cehe şi poloneze asupra oraşului Teschen în ianuarie 1919. Conferinţa Ambasadorilor a împărţit zona între cei doi pretendenţi, dar a cedat valoroasele mine de cărbune Cehoslovaciei (iulie).
Frontiera estică a Poloniei a fost stabilită abia după un război sângeros cu Uniunea Sovietică. Consiliul Suprem din decembrie 1919 a stabilit aşa-numita „Linie Curzon” ca si graniţă estică a administraţiei poloneze, dar în şase luni armatele poloneze au trecut-o şi au avansat dincolo de Kiev. Un contraatac rusesc i-a respins curând pe polonezi, iar teritoriul polonez a fost invadat la rândul său. Polonezii au apelat panicaţi la Consiliul Suprem, care era reticent în a interveni.
Francezii, însă, nu au ezitat şi l-au trimis pe generalul Weygand cu provizii pentru a apăra Varşovia.
Ofensiva rusească a fost întreruptă pe Vistula, iar negocierile de pace au început. Acordul final, semnat la Riga în martie 1921, a oferit Poloniei o frontieră la 150 de mile mai la est de Linia Curzon şi a adus în Polonia numeroase persoane non-poloneze, inclusiv un milion de ruşi albi şi patru milioane de ucraineni.
România a avut, de asemenea, o dispută cu Rusia, decurgând din ocupaţia românească a Basarabiei în 1918.

În octombrie 1920, Conferinţa Ambasadorilor a recunoscut Basarabia ca parte a României.
Rusia a protestat, iar Statele Unite au refuzat să accepte transferul. Având în vedere aceste tulburări, Polonia şi România au semnat o alianţă defensivă împotriva Rusiei în martie 1921.
Cea mai importantă dispută de acest fel a apărut cu privire la dispunerea oraşului Fiume. Această problemă a fost acută deoarece era implicată una dintre Marile Puteri. Italienii cedaseră Fiume Iugoslaviei prin Tratatul de la Londra din 1915 şi promiseseră, în noiembrie 1918, să traseze graniţa italo- iugoslavă pe baza liniilor de naţionalitate. Astfel, aveau puţine pretenţii asupra oraşului Fiume. Cu toate acestea, la Paris au insistat asupra acestui lucru, din motive politice şi economice. După ce tocmai excluseseră Imperiul Habsburgic din Marea Adriatică şi nedorind să vadă vreo nouă putere ridicându-se în locul acesteia, au făcut tot putut pentru a împiedica Iugoslavia şi a-i restricţiona accesul la Marea Adriatică. Mai mult, achiziţia italiană a oraşului Trieste le-a oferit un mare port maritim fără viitor, deoarece era separat printr-o graniţă politică de interiorul ţării, de unde îşi putea atrage comerţul. Pentru a proteja Trieste, Italia dorea să controleze toate porturile concurente posibile din zonă. Oraşul Fiume în sine era în mare parte italian, dar suburbiile şi peisajul rural înconjurător erau covârşitor slave. Experţii de la Paris doreau să nu-i dea Italiei nici Fiume, nici Dalmaţia, dar colonelul House a încercat să-i ignore pe experţi pentru a obţine în schimb sprijinul italian pentru Liga Naţiunilor. Wilson l-a ignorat pe House şi a lansat faimosul său apel către poporul italian, care a dus la retragerea temporară a delegaţiei italiene din Paris. După întoarcerea lor, problema a rămas nerezolvată. În septembrie 1919, un poet italian neobişnuit,Gabriele D'Annunzio, cu o bandă de jefuitori, a ocupat Fiume şi a înfiinţat un guvern independent in genul unei opere comice. Disputa dintre Italia şi Iugoslavia a continuat cu o amărăciune din ce în ce mai mare până în noiembrie 1920, când au semnat un tratat la Rapallo, împărţind zona, dar lăsând Fiume-ul un oraş liber. Această înţelegere nu a fost satisfăcătoare. Un grup de fascişti din Italia (unde acest partid nu era încă la putere) au ocupat oraşul în martie 1922 şi au fost înlăturaţi de armata italiană trei săptămâni mai târziu. Problema a fost rezolvată în cele din urmă prin Tratatul de la Roma din ianuarie 1924, prin care Fiume a fost acordat Italiei,

dar suburbia Port Baros şi un contract de închiriere de cincizeci de ani asupra unuia dintre cele trei bazine portuare au revenit Iugoslaviei.
Aceste dispute teritoriale sunt importante deoarece au continuat să sfâşie relaţiile dintre statele vecine până în perioada celui de-al Doilea Război Mondial şi chiar mai târziu. Numele Fiume, Tracia, Basarabia, Epirul, Transilvania, Memel, Vilna, Teschen, Saar, Danzig şi Macedonia încă răsunau ca strigăte de luptă ale naţionaliştilor infierbantaţi la douăzeci de ani după Conferinţa de Pace întrunită la Paris. Lucrările acelei conferinţe au redus, fără îndoială, numărul minoritaţilor, dar acest lucru nu a făcut decât să crească intensitatea sentimentelor minorităţilor rămase. Numărul acestora a rămas mare. În Polonia existau peste 1.000.000 de germani, 550.000 în Ungaria, 3.100.000 în Cehoslovacia, aproximativ 700.000 în România, 500.000 în Iugoslavia şi 250.000 în Italia. În Iugoslavia existau 450.000 de maghiari, 750.000 în Cehoslovacia şi aproximativ 1.500.000 în România. În Polonia existau aproximativ 5.000.000 de ruşi albi şi ucraineni, iar în România aproximativ 1.100.000. Pentru a proteja aceste minorităţi, Puterile Aliate şi Asociate au obligat noile state din Europa Centrală şi de Est să semneze tratate cu minorităţi, prin care acestor minorităţi li se acorda un anumit minim de drepturi culturale şi politice.
Aceste tratate erau garantate de Liga Naţiunilor, dar nu exista nicio putere de a impune respectarea termenilor lor. Cel mai mult ce se putea face era să se emită o mustrare publică împotriva guvernului vinovat, aşa cum s-a făcut, de mai multe ori, de exemplu, împotriva Poloniei.
Prevederile privind dezarmarea din tratatele de pace erau mult mai uşor de elaborat decât de aplicat.
Se înţelegea clar că dezarmarea Puterilor învinse era doar primul pas către dezarmarea generală şi a naţiunilor învingătoare. Şi în cazul germanilor, această legătură a fost făcută explicit în tratat, astfel încât era necesar, pentru a menţine Germania legal dezarmată, ca si ceilalţi semnatari ai tratatului să lucreze constant pentru dezarmarea generală după 1919, pentru ca germanii să nu mai pretindă că erau obligaţi să rămână dezarmaţi.
În toate tratatele, anumite arme precum tancurile, gazele toxice, avioanele, artileria grea şinavele de război de o anumită

dimensiune, precum şi tot comerţul internaţional cu arme, erau interzise. Germaniei i se permitea o marină mică, cu un număr şi o dimensiune stabilite ale navelor, în timp ce Austriei, Ungariei şi Bulgariei nu i se permitea nici o marină demnă de consideratie. Fiecare armată era limitată ca mărime, Germania la 100.000 de oameni, Austria la 30.000, Ungaria la 35.000 şi Bulgaria la 20.000. Mai mult, aceşti oameni trebuiau să fie voluntari pe o perioada de doisprezece ani, iar orice instruire militară obligatorie in toate statele majore sau planuri de mobilizare erau interzise. Aceste prevederi privind instruirea au fost o greşeală, impuse de anglo-americani în ciuda protestelor vehemente ale francezilor. Anglo-americanii considerau instruirea militară obligatorie drept „militaristă"; francezii o considerau acompaniamentul natural al sufragiului universal masculin şi nu aveau obiecţii cu privire la utilizarea acesteia în Germania, deoarece ar oferi doar un număr mare de oameni slab instruiţi; Cu toate acestea, ei s-au opus înrolării pe doisprezece ani favorizate de britanici, deoarece aceasta ar oferi Germaniei un număr mare de oameni cu înaltă calificare care ar putea fi folosiţi ca ofiţeri în orice armată germană revitalizată. În această privinţă, ca în atâtea alte probleme în care francezii au fost învinşi de anglo-americani, era timpul să se demonstreze că poziţia franceză era corectă.
Prevederile privind reparaţiile din tratate au provocat unele dintre cele mai violente dispute la Conferinţa de Pace şi au fost o sursă prolifică de controverse timp de mai bine de doisprezece ani după încheierea conferinţei. Eforturile americanilor de a stabili o bază raţională pentru reparaţii,fie printr-un studiu ingineresc al daunelor reale care trebuie reparate, fie printr-un studiu economic al capacităţii Germaniei de a plăti reparaţii, au fost respinse, în mare parte din cauza obiecţiilor franceze. În acelaşi timp, eforturile americane de a limita reparaţiile la daunele de război şi de a nu permite extinderea lor pentru a acoperi totalul mult mai mare al costurilor de război au fost blocate de britanici, care ar fi obţinut mult mai puţin din daune decât din costuri. Dovedindu-le francezilor că capacitatea de plată germana era, de fapt, limitată şi că francezii ar primi o fracţiune mult mai mare din plăţile Germaniei sub formă de „daune" decât sub formă de „costuri", americanii au reuşit să reducă cererile britanice, deşi delegatul sud-african, generalul Smuts, a reuşit să obţină includerea pensiilor

militare în categoriile de daune pentru care Germania trebuia să plătească. Francezii erau sfâşiaţi între dorinţa de a obţine o fracţiune cât mai mare posibil din plăţile Germaniei şi dorinţa de a impune Germaniei o povară atât de zdrobitoare a îndatorării, încât Germania să fie ruinată dincolo de punctul în care ar putea ameninţa din nou securitatea franceză.
Delegaţia britanică era puternic divizată. Principalii delegaţi financiari britanici, Lorzii Cunliffe şi Sumner, au fost astronomic nerealisti în estimările lor privind capacitatea Germaniei de a plăti, încât au fost numiţi „gemenii celeşti", în timp ce mulţi membri mai tineri ai delegaţiei conduse de John Maynard (mai târziu Lord) Keynes fie au văzut limite economice importante asupra capacităţii Germaniei de a plăti, fie au simţit că o politică de camaraderie şi fraternitate ar trebui să încline Marea Britanie spre o estimare scăzută a obligaţiilor Germaniei. Sentimentul era atât de puternic în această privinţă încât s-a dovedit imposibil să se stabilească o cifră exactă pentru reparaţiile Germaniei în tratatul în sine. În schimb, a fost adoptat un compromis, sugerat iniţial de americanul John Foster Dulles. Prin aceasta, Germania a fost forţată să admită o obligaţie teoretică, nelimitată, de a plăti, dar de fapt era o obligatie de a plăti doar pentru o listă limitată de zece categorii de daune. Prima recunoaştere a intrat în istorie ca si „clauza de vinovăţie de război" (articolul 231 din tratat). Prin aceasta, Germania a acceptat „responsabilitatea Germaniei şi a aliaţilor săi pentru cauzarea tuturor pierderilor şi daunelor la care Guvernele Aliate şi Asociate şi cetăţenii acestora au fost supuse ca o consecinţă a războiului impus asupra lor prin agresiunea Germaniei şi a aliaţilor săi".
Următoarea clauză, Articolul 232, se referea la obligaţia de reparaţii, enumerând zece categorii de daune, dintre care a zecea, referitoare la pensii şi introdusă de Generalul Smuts, reprezenta o răspundere mai mare decât suma celor nouă categorii precedente la un loc. **Întrucât a fost nevoie de o perioadă considerabilă pentru ca Comisia de Reparaţii să descopere valoarea acestor categorii, germanii au fost obligaţi să înceapă livrarea imediată către învingători a unor cantităţi mari de proprietăţi, în principal cărbune şi cherestea.** Abia în mai 1921 a fost prezentată germanilor obligaţia completă de reparaţii. În valoare de 132 de miliarde de mărci de aur (aproximativ 32,5 miliarde de dolari), acest

proiect de lege a fost acceptat de Germania sub presiunea unui ultimatum de şase zile, care ameninţa cu ocuparea Văii Ruhrului. Clauzele privind reparaţiile din celelalte tratate au avut o importanţă redusă.
Austria nu a putut plăti nicio reparaţie din cauza situaţiei economice slăbite a acelei rămăşiţe a Imperiului Habsburgic. Bulgaria şi Ungaria au plătit doar mici fracţiuni din obligaţiile lor înainte ca toate reparaţiile să fie şterse ca urmare a dezastrului financiar din 1931-1932.
Tratatele încheiate la Paris nu aveau prevederi de aplicare demne de acest nume, cu excepţia clauzelor extrem de inadecvate din Renania, pe care le-am menţionat deja. Este destul de clar că Puterile învinse puteau fi obligate să îndeplinească prevederile acestor tratate numai dacă coaliţia care câştigase războiul ar fi continuat să funcţioneze ca o unitate. Acest lucru nu s-a întâmplat. Statele Unite au părăsit coaliţia ca urmare a victoriei republicane asupra lui Wilson la alegerile pentru Congres din 1918 şi la alegerile prezidenţiale din 1920. Italia a fost alienată de eşecul tratatului de a-şi satisface ambiţiile în Mediterana şi Africa. Dar acestea erau doar detalii. Dacă Antanta anglo-franceză ar fi fost menţinută, tratatele ar fi putut fi aplicate fără Statele Unite sau Italia.
Ea nu a fost menţinută. Marea Britanie şi Franţa vedeau lumea din puncte de vedere atât de diferite încât era aproape imposibil de crezut că privesc aceeaşi lume. Motivul pentru aceasta era simplu, deşi avea multe consecinţe şi implicaţii complexe.
Marea Britanie, după 1918, se simţea în siguranţă, în timp ce Franţa se simţea complet nesigură în faţa Germaniei. Ca o consecinţă a războiului, chiar înainte de semnarea Tratatului de la Versailles, Marea Britanie îşi atinsese toate ambiţiile principale în ceea ce priveşte Germania. Marina germană se afla scufundata la Scapa Flow(Scotia) chiar de germani; flota comercială germană a fost împrăştiată, capturată şi distrusă; rivalitatea colonială germană a luat sfârşit, iar zonele sale ocupate; rivalitatea comercială germană a fost paralizată de pierderea brevetelor şi tehnicilor sale industriale, distrugerea tuturor punctelor de vânzare comerciale şi conexiunilor bancare din întreaga lume şi pierderea pieţelor sale în creştere rapidă dinainte de război. Marea Britanie atinsese aceste obiective până în decembrie 1918 şi nu avea nevoie de niciun tratat pentru a le menţine.

Franţa, pe de altă parte, nu obţinuse singurul lucru pe care şi-l dorea: securitatea. În ceea ce priveşte populaţia şi puterea industrială, Germania era mult mai puternică decât Franţa şi încă era în creştere. Era evident că Franţa reuşise să învingă Germania doar cu o marjă îngustă în 1914-1918 şi numai datorită ajutorului Marii Britanii, Rusiei, Italiei, Belgiei şi Statelor Unite. Franţa nu avea nicio garanţie că toate aceastea sau chiar oricare dintre ele ar fi de partea ei în orice război viitor cu Germania. De fapt, era destul de clar că Rusia şi Italia nu vor fi de partea ei. Refuzul Statelor Unite şi al Marii Britanii de a oferi vreo garanţie Franţei împotriva agresiunii germane a făcut ca situaţia să fie îndoielnică că ar fi pregătite oricare dintre ele sa ajute Franta. Chiar dacă ar fi fost pregătiţi să vină în cele din urmă în ajutor, nu exista nicio garanţie că Franţa ar fi putut rezista atacului iniţial german în orice război viitor, aşa cum rezistase la limita, atacului din 1914. Chiar dacă ar fi putut rezista şi dacă Marea Britanie i-ar fi venit în cele din urmă în ajutor, Franţa ar fi trebuit să lupte, încă o dată, ca în perioada 1914-1918, cu cea mai bogată parte a Franţei aflată sub ocupaţie militară inamică. În astfel de circumstanţe, ce garanţie a succesului final ar exista? Îndoielile de acest fel au dat Franţei un sentiment de nesiguranţă care a devenit practic o psihoză, mai ales că Franţa şi-a găsit eforturile de a-şi spori securitatea blocate la fiecare pas de Marea Britanie. Franţei i se părea că Tratatul de la Versailles, care oferise Marii Britanii tot ce îşi putea dori de la Germania, nu-i oferea Franţei singurul lucru pe care şi-l dorea. Prin urmare, s-a dovedit imposibil să se obţină vreo soluţie la celelalte două probleme principale ale politicii internaţionale în perioada 1919-1929. Ne vom ocupa acum de aceste trei probleme -securitate, dezarmare şi reparaţii.

Capitolul 16 — Securitatea, 1919-1935

Franţa a căutat securitate după 1918 printr-o serie de alternative. Ca primă opţiune, dorea să detaşeze Renania de Germania; acest lucru a fost împiedicat de anglo-americani. Ca a doua opţiune, Franţa dorea o „Ligă cu putere”, adică o Ligă a Naţiunilor cu o forţă de poliţie internaţională împuternicită să ia măsuri automate şi imediate împotriva unui agresor; acest lucru a fost blocat de

anglo-americani. Ca compensaţie pentru pierderea acestor prime două opţiuni, Franţa a acceptat, ca a treia opţiune, un tratat anglo-american de garanţie, dar acesta a fost pierdut în 1919 prin refuzul Senatului Statelor Unite de a ratifica acordul şi refuzul Marii Britanii de a-şi asuma singură povara.
În consecinţă, francezii au fost forţaţi să revină la o a patra opţiune — aliaţi la estul Germaniei. Principalele etape în acest sens au fost crearea unei „Mici Înţelegeri" pentru a pune în aplicare Tratatul de la Trianon împotriva Ungariei în 1920-1921 şi includerea Franţei şi Poloniei în acest sistem pentru a-l transforma într-o coaliţie de „Puteri mulţumite". Mica Înţelegere a fost formată printr-o serie de alianţe bilaterale între România, Cehoslovacia şi Iugoslavia. Aceasta a fost extinsă printr-un Tratat franco-polonez (februarie 1921) şi un Tratat franco-cehoslovac (ianuarie 1924). Acest sistem a contribuit relativ puţin la securitatea franceză din cauza slăbiciunii acestor aliaţi (cu excepţia Cehoslovaciei) şi a opoziţiei Marii Britanii la orice presiune franceză împotriva Germaniei de-a lungul Rinului, singura modalitate prin care Franţa putea garanta suportul Poloniei sau al Cehoslovaciei împotriva Germaniei. În consecinţă, Franţa şi-a continuat agitaţia atât pentru o garanţie britanică, cât şi pentru a „întări" Liga Naţiunilor.
Astfel, Franţa îşi dorea securitate, în timp ce Marea Britanie avea securitate. Franţa avea nevoie de Marea Britanie, în timp ce Marea Britanie considera Franţa un rival în afara Europei (în special în Orientul Apropiat) şi principala provocare la adresa politicii obişnuite de echilibru al puterii britanice în Europa. După 1919, britanicii şi chiar unii americani au vorbit despre „hegemonia franceză" pe continentul european. Prima regulă a politicii externe britanice timp de patru secole fusese să se opună oricărei hegemonii pe continent şi să facă acest lucru prin căutarea de a consolida a doua putere ca mărime împotriva celei mai puternice; după 1919, Marea Britanie considera Germania ca fiind a doua putere ca mărime şi Franţa ca fiind cea mai puternică, o opinie destul de greşită având în vedere populaţia, productivitatea industrială şi organizarea generală a celor două ţări.
Deoarece Franţei îi lipsea securitatea, principala sa preocupare în fiecare problemă era politică; deoarece Marea Britanie avea securitate, principala sa preocupare era economică. Dorinţele politice ale Franţei impuneau ca Germania să fie slăbită;

dorinţele economice ale Marii Britanii impuneau ca Germania să fie întărită pentru a spori prosperitatea întregii Europe. În timp ce principala ameninţare politică la adresa Franţei era Germania, principala ameninţare economică şi socială la adresa Marii Britanii era bolşevismul. În orice luptă cu Rusia bolşevistă, Marea Britanie tindea să considere Germania un potenţial aliat, mai ales dacă aceasta era prosperă şi puternică. Aceasta a fost principala preocupare a lordului D'Abernon, ambasadorul britanic la Berlin în anii critici 1920-1926. Pe de altă parte, în timp ce Franţa se opunea complet sistemului economic şi social al Uniunii Sovietice şi nu putea uita cu uşurinţă imensele investiţii franceze care se pierduseră în această ţară, ea încă tindea să-i considere pe ruşi potenţiali aliaţi împotriva oricărei renaşteri a Germaniei (deşi Franţa nu a încheiat o alianţă cu Uniunea Sovietică decât în 1935).
Din cauza insecurităţii sale, Franţa tindea să considere Tratatul de la Versailles ca o soluţionare permanentă, în timp ce Marea Britanie îl considera un aranjament temporar, supus modificărilor. Deşi nemulţumită de tratat, Franţa considera că acesta era cel mai bun lucru pe care îl putea obţine, mai ales având în vedere marja îngustă cu care Germania hotărâse să îl semneze, chiar şi atunci când se confruntase cu o coaliţie mondială.
Marea Britanie, care îşi obţinuse toate dorinţele înainte de semnarea tratatului, nu a avut rezistenţă în a-l modifica, deşi abia în 1935 (odată cu acordul naval anglo-german) a încercat să modifice clauzele coloniale, navale sau marinei comerciale de care beneficiase.
Dar în 1935, dupa mai bine de cincisprezece ani, încerca să modifice clauzele de care Franţa beneficiase.
Francezii credeau că pacea în Europa era indivizibilă, în timp ce britanicii considerau că era divizibilă. Aceasta înseamna că francezii gandeau că pacea Europei de Est era o preocupare principală a statelor Europei de Vest şi că aceste state nu puteau permite Germaniei să se deplaseze spre est, deoarece acest lucru i-ar fi permis să câştige putere pentru a riposta spre vest. Britanicii credeau că pacea Europei de Est şi cea a Europei de Vest erau lucruri complet separate şi că era preocuparea lor să menţină pacea în vest, dar că orice efort de a extinde aceasta în Europa de Est ar implica doar Occidentul în „fiecare mică ceartă” a acestor popoare „înapoiate” aflate în continuă ceartă şi ar putea,

aşa cum s-a întâmplat în 1914, să transforme o dispută locală într-un război mondial.
Pactele de la Locarno din 1925 au fost prima realizare concretă a acestui punct de vedere britanic, după cum vom vedea. La argumentul francez conform căruia Germania ar deveni mai puternică şi, prin urmare, mai capabilă să atace spre vest dacă i s-ar permite să se dezvolte spre est, britanicii au răspuns de obicei că germanii erau la fel de probabil să se mulţumească sau să se împotmolească în marile spaţii deschise ale Estului.
Franţa credea că Germania putea fi obligată să menţină pacea prin constrângere, în timp ce Marea Britanie credea că Germania putea fi convinsă să menţină pacea prin concesii. Francezii, în special dreapta politică din Franţa, nu vedeau nicio diferenţă între germanii imperiului şi germanii Republicii de la Weimar: „in interiorul fiecarui german vei găsi un hun", spuneau ei.
Britanicii, în special stânga politică, îi considerau pe germanii Republicii de la Weimar total diferiţi de germanii imperiului, purificaţi prin suferinţă şi eliberaţi de tirania autocraţiei imperiale; erau pregătiţi să-i strângă pe aceşti noi germani la inimile lor şi să facă orice concesie pentru a-i încuraja să continue pe calea democraţiei şi a liberalismului. Când britanicii au început să vorbească în acest fel, apelând la principii înalte ale cooperării internaţionale şi reconcilierii, francezii au avut tendinţa să-i considere ipocriţi, subliniind că apelul britanic la principii nu a apărut până când interesele britanice nu au fost satisfăcute şi până când aceste principii nu au putut fi folosite ca obstacole în calea satisfacerii intereselor franceze. Britanicii au avut tendinţa să răspundă la observaţiile francezilor despre pericolele ipocriziei engleze cu câteva observaţii proprii despre pericolele militarismului francez. În acest mod trist, nucleul coaliţiei care învinsese Germania s-a dizolvat într-o confuzie de neînţelegeri şi incriminări.
Acest contrast dintre atitudinile franceze şi britanice privind politica externă este o simplificare excesivă a ambelor. În jurul anului 1935 a apărut o schimbare considerabilă în ambele ţări şi cu mult înainte de această dată, existau diferenţe între diferite grupuri din cadrul fiecărei ţări.
Atât în Marea Britanie, cât şi în Franţa (înainte de 1935) exista o diferenţă de opinie în politica internaţională care urma destul de îndeaproape perspectivele politice generale (şi chiar liniile de clasă).

În Marea Britanie, persoanele de stânga aveau tendinţa să creadă în revizuirea Tratatului de la Versailles în favoarea Germaniei, a securităţii colective, a dezarmării generale şi a prieteniei cu Uniunea Sovietică. În aceeaşi perioadă, dreapta era nerăbdătoare cu politicile bazate pe umanitarism, idealism sau prietenia cu Uniunea Sovietică şi dorea să urmeze o politică de „interes naţional", prin care se facea referinta la accentul pus pe consolidarea imperiului, la desfăşurarea unei politici comerciale agresive împotriva străinilor şi la adoptarea unui izolaţionism relativ în politica generală, fără angajamente politice europene, cu excepţia celor de la vest de Rin (unde interesele Marii Britanii erau imediate). Grupurile de stânga au fost la putere în Marea Britanie doar aproximativ doi ani în perioada de douăzeci de ani 1919-1939 şi apoi doar ca guvern minoritar (1924, 1929-1931); grupurile de dreapta au fost la putere timp de optsprezece din aceşti douăzeci de ani, de obicei cu majoritate absolută. Totuşi, în aceşti douăzeci de ani, poporul britanic a fost în general simpatizant cu punctul de vedere al stângii în politica externă, deşi, în general, a votat în alegeri pe baza politicii interne mai degrabă decât a celei externe.
Aceasta înseamnă că poporul era în favoarea revizuirii Tratatului de la Versailles, a securităţii colective, a cooperării internaţionale şi a dezarmării.
Ştiind acest lucru, guvernele britanice de dreapta au început să urmeze o dublă politică: o politică publică în care susţineau cu voce tare ceea ce am numit politica externă a stângii şi o politică secretă în care acţionau în sprijinul a ceea ce am numit politica externă a dreaptei. Astfel, politica declarată a guvernului şi politica poporului britanic se bazau pe sprijinirea Ligii Naţiunilor, a cooperării internaţionale şi a dezarmării. Totuşi, politica reală a fost cu totul alta. Lordul Curzon, care a fost secretar de externe timp de patru ani (1919-1923), a numit Liga Naţiunilor „o glumă bună"; Marea Britanie a respins orice efort al Franţei şi Cehoslovaciei de a consolida sistemul de securitate colectivă; În timp ce susţinea deschis Conferinţa de Dezarmare Navală de la Geneva (1927) şi Conferinţa Mondială de Dezarmare (1926-1935), Marea Britanie a semnat un acord secret cu Franţa care bloca dezarmarea atât pe uscat, cât şi pe mare (iulie 1928) şi a semnat un acord cu Germania care a eliberat-o de dezarmarea sa navală (1935).
După 1935, contrastul dintre politica publică şi politica secretă

a devenit atât de accentuat încât biograful autorizat al lordului Halifax (secretar de externe în perioada 1938-1940) a inventat numele de „diarhie” pentru aceasta. De asemenea, după 1935, politicile atât ale dreptei, cât şi ale stângii au fost schimbate, stânga devenind antirevizionistă încă din 1934, continuând să susţină dezarmarea în unele cazuri pana în anul 1939 şi consolidându-şi insistenţa asupra securităţii colective, în timp ce dreapta a devenit mai insistentă asupra revizionismului (numit la acea vreme „conciliere”) şi a opoziţiei faţă de Uniunea Sovietică. În Franţa, contrastele dintre dreapta şi stânga erau mai puţin accentuate decât în Marea Britanie, iar excepţiile mai numeroase, nu numai din cauza complexităţii comparative a partidelor politice franceze şi a ideologiei politice, ci şi pentru că politica externă din Franţa nu era o problemă academică sau secundară, ci era o preocupare imediată şi înfricoşătoare pentru fiecare francez. Prin urmare, diferenţele de opinie, oricât de zgomotoase şi intense ar fi fost, erau de fapt destul de mici. Un lucru asupra căruia toţi francezii au fost de acord: „Nu trebuie să se mai întâmple vreodata”. Niciodată nu trebuie să se mai permită hunilor să devină suficient de puternici pentru a ataca Franţa, aşa cum s-a întâmplat în 1870 şi în 1914. Pentru a preveni acest lucru, dreapta şi stânga au convenit că existau două metode: prin acţiunea colectivă a tuturor naţiunilor şi prin propria putere militară a Franţei. Cele două tabere aveau opinii diferite privind ordinea în care aceste două ar trebui utilizate, stânga dorind să folosească mai întâi acţiunea colectivă şi propria putere a Franţei ca supliment sau substitut, dreapta dorind să folosească mai întâi propria putere a Franţei, cu sprijinul Ligii sau al altor aliaţi ca supliment. În plus, stânga a încercat să facă distincţia între vechea Germanie imperială şi noua Germanie republicană, sperând să o îmbuneze pe aceasta din urmă şi să-i abată mintea de la revizionism prin prietenie cooperativă şi acţiune colectivă. Dreapta, pe de altă parte, a considerat imposibil să distingă o Germanie de alta sau chiar un german de altul, crezând că toţi erau la fel de incapabili să înţeleagă orice politică în afară de forţă. Prin urmare, dreapta a vrut să folosească forţa pentru a obliga Germania să se supuna Tratatului de la Versailles, chiar dacă Franţa trebuia să acţioneze singură.
Politica dreptei a fost politica lui Poincaré şi Barthou; politica stângii a fost politica lui Briand.

Prima a fost folosită în 1918-1924 şi, pe scurt, în 1934-1935; cea de-a doua a fost folosită între 1924-1929. Politica dreptei a eşuat în 1924, când ocupaţia Ruhrului de către Poincaré pentru a forţa Germania să plătească despăgubiri a luat sfârşit. Acest lucru a arătat că Franţa nu putea acţiona singură nici măcar împotriva unei Germanii slabe, din cauza opoziţiei Marii Britanii şi a pericolului de a înstrăina opinia publica mondială. În consecinţă, Franţa s-a orientat către o politică de stânga (1924-1929). În această perioadă, care este cunoscută sub numele de „Perioada Împlinirii", Briand, în calitate de ministru de externe al Franţei, şi Stresemann, în calitate de ministru de externe al Germaniei, au cooperat în termeni prietenoşi. Această perioadă s-a încheiat în 1929, nu, aşa cum se spune de obicei, pentru că Stresemann a murit şi Briand a parasit funcţia, ci din cauza unei conştientizări tot mai mari că întreaga politică de împlinire (1924-1929) se bazase pe o neînţelegere.
Briand a urmat o politică de conciliere faţă de Germania pentru a o alunga de la orice deziderat de a revizui Tratatul de la Versailles; Stresemann şi-a urmat politica de împlinire faţă de Franţa pentru a obţine de la Franţa o revizuire a tratatului. A fost o relaţie cu scopuri contradictorii, deoarece în problema crucială (revizuirea Tratatului de la Versailles), Briand a fost de neclintit, ca majoritatea francezilor, iar Stresemann a fost ireconciliabil, ca majoritatea germanilor.
În Franţa, ca urmare a eşecului politicii dreptei în 1924 şi a politicii stângii în 1929, a devenit clar că Franţa nu putea acţiona singură faţă de Germania. A devenit clar că Franţa nu avea libertate de acţiune în afacerile externe şi depindea de Marea Britanie pentru securitatea sa. Pentru a câştiga acest sprijin, pe care Marea Britanie l-a prezentat întotdeauna ca o momeală, dar nu l-a acordat decât în 1939,Marea Britanie a forţat Franţa să adopte politica de conciliere a dreptei britanice după 1935. Această politică a forţat Franţa să renunţe la fiecare avantaj pe care îl deţinea asupra Germaniei: Germaniei i s-a permis să se reînarmeze (1935); Germaniei i s-a permis să remilitarizeze Renania (1936); Italia a fost înstrăinată (1935); Franţa şi-a pierdut ultima frontieră terestră sigură (cu Spania intre 1936-1939); Franţa şi-a pierdut toţi aliaţii la estul Germaniei, inclusiv singurul său aliat puternic (Cehoslovacia, intre 1938-1939); Franţa a trebuit să accepte unirea Austriei cu

Germania, pe care o respinsese în 1931 (martie 1938); puterea şi prestigiul Ligii Naţiunilor au fost distruse şi întregul sistem de securitate colectivă abandonat (1931-1939); Uniunea Sovietică, care se aliase cu Franţa şi Cehoslovacia împotriva Germaniei în 1935, a fost tratată ca o paria printre naţiuni şi pierdută în faţa coaliţiei anti-germane (1937-1939). Şi în final, când toate acestea au fost pierdute, opinia publică din Anglia a forţat guvernul britanic să abandoneze politica de conciliere a dreptei şi să adopte vechea politică franceză de rezistenţă. Această schimbare a fost făcută intr-o problemă neinsemnata (Polonia, 1939) după ce posibilitatea utilizării politicii de rezistenţă fusese distrusă de Marea Britanie şi după ce Franţa însăşi aproape o abandonase.

În Franţa, ca şi în Marea Britanie, au existat schimbări în politicile externe ale dreptei şi stângii după ajungerea lui Hitler la putere în Germania (1933). Stânga a devenit mai anti-germană şi a abandonat politica de conciliere a lui Briand, în timp ce dreapta, în unele secţiuni, a căutat să facă din necesitate o virtute şi a început să se joace cu ideea că, dacă Germania urma să devină puternică oricum, o soluţie la problema securităţii franceze ar putea fi găsită prin întoarcerea Germaniei împotriva Uniunii Sovietice.

Această idee, care avea deja adepţi în dreapta din Marea Britanie, era mai acceptabilă pentru dreapta decât pentru stânga din Franţa, deoarece, în timp ce dreapta era conştientă de ameninţarea politică din partea Germaniei, era la fel de conştientă de ameninţarea socială şi economică din partea bolşevismului. Unii membri ai dreptei din Franţa au mers chiar până acolo încât au înfăţişat Franţa ca un aliat al Germaniei în asaltul asupra Uniunii Sovietice. Pe de altă parte, multe persoane de dreapta din Franţa au continuat să insiste că principala, sau chiar singura, ameninţare la adresa Franţei provenea din pericolul agresiunii germane.

În Franţa, ca şi în Marea Britanie, a apărut o dublă politică, dar abia după 1935 şi, chiar şi atunci, a fost mai degrabă o încercare de a pretinde că Franţa urma o politică proprie în loc de o politică elaborată în Marea Britanie, decât o încercare de a pretinde că urma o politică de loialitate faţă de securitatea colectivă şi aliaţii francezi, mai degrabă decât o politică de conciliere. În timp ce Franţa a continuat să vorbească despre obligaţiile sale internaţionale, despre securitatea colectivă şi despre caracterul sacru al tratatelor (în special Versailles), acest lucru a fost în mare

parte destinat publicului larg, fiindca din toamna anului 1935 până în primăvara anului 1940, Franţa nu a abordat nicio politică în Europa independentă de conciliere a Marii Britanii.
Astfel, politica externă franceză în întreaga perioadă 1919-1939 a fost dominată de problema securităţii. Aceşti douăzeci de ani pot fi împărţiţi în cinci subperioade, după cum urmează:
1919-1924, Politica de dreapta
1924-1929, Politica de stânga
1929-1934, Confuzie şi tranziţie
1934-1935, Politica de dreapta
1935-1939, Politica dualã de conciliere
Sentimentul francezilor că nu aveau securitate era atât de puternic în 1919 încât erau chiar dispuşi să sacrifice suveranitatea statului francez şi libertatea sa de acţiune pentru a obţine o Ligă a Naţiunilor care să posede puterile unui guvern mondial. În consecinţă, la prima reuniune a Comitetului Ligii Naţiunilor la Conferinţa de Pace de la Paris din 1919, francezii au încercat să înfiinţeze o Ligă cu propria armată, propriul stat major şi propriile puteri de acţiune poliţienească împotriva agresorilor, fără permisiunea statelor membre. Anglo-americanii au fost îngroziţi de ceea ce considerau un exemplu inexcusabil de „politică de putere şi militarism". Ei i-au călcat în picioare pe francezi şi au elaborat propriul proiect de Pact, în care nu exista niciun sacrificiu al suveranităţii statului şi în care noua organizaţie mondială nu avea puteri proprii şi niciun drept de a acţiona fără consimţământul părţilor implicate. Războiul nu era interzis, ci era doar supus anumitor întârzieri procedurale în elaborarea lui, nici procedurile paşnice pentru soluţionarea diferenţelor internaţionale nu erau obligatorii, ci erau doar prevăzute pentru cei care doreau să le utilizeze. În cele din urmă, nu au fost prevăzute sancţiuni politice reale pentru a forţa naţiunile să utilizeze proceduri paşnice sau chiar să utilizeze procedurile de întârziere ale Pactului în sine. Se aştepta ca naţiunile membre să utilizeze sancţiuni economice împotriva statelor agresoare care încălcau procedurile de întârziere ale Pactului, dar nicio sancţiune militară nu putea fi utilizată decât dacă fiecare stat in sine contribuia in aceasta directie. Liga era astfel departe de a fi un guvern mondial, deşi atât prietenii, cât şi duşmanii săi, din motive opuse, încercau să pretindă că era mai puternică şi mai importantă decât era în realitate.

Pactul, în special articolele critice 10-16, fusese formulat de un avocat britanic priceput, Cecil Hurst, care l-a umplut cu lacune ascunse cu ingeniozitate sub o masă de verbe impresionante, astfel încât libertatea de acţiune a niciunui stat nu a fost restricţionată vital de document.
Politicienii ştiau acest lucru, deşi nu a fost larg mediatizat şi, de la început, acele state care doreau o organizaţie internaţională reală au început să caute să modifice Pactul, să „astupe lacunele" din el. Orice organizaţie politică internaţională reală avea nevoie de trei lucruri: (1) proceduri paşnice pentru soluţionarea tuturor disputelor, (2) interzicerea procedurilor nepaşnice în acest scop şi (3) sancţiuni militare eficiente pentru a obliga la utilizarea procedurilor paşnice şi pentru a preveni utilizarea procedurilor de tip război.
Liga Naţiunilor era formată din trei părţi: (1) Adunarea tuturor membrilor Ligii,întrunită în general în septembrie a fiecărui an; (2) Consiliul, format din Marile Puteri cu locuri permanente şi o serie de Puteri Mici care deţin locuri elective pentru mandate de trei ani; şi (3) Secretariatul, format dintr-o birocraţie internaţională dedicată tuturor tipurilor de cooperare internaţională şi cu sediul la Geneva. Adunarea, în ciuda numărului mare de membri şi a şedinţelor sale rare, s-a dovedit a fi o instituţie plină de viaţă şi valoroasă, plină de membri harnici şi ingenioşi, în special din Puterile secundare, precum Spania, Grecia şi Cehoslovacia.
Consiliul a fost mai puţin eficient, a fost dominat de Marile Puteri şi şi-a petrecut o mare parte din timp încercând să prevină acţiuni fără a fi prea evident în această privinţă. Iniţial, era format din patru membri permanenţi şi patru nepermanenţi, primii incluzând Marea Britanie, Franţa, Italia şi Japonia.
Germania a fost adăugată în 1926; Japonia şi Germania s-au retras în 1933; Uniunea Sovietică a fost admisă în 1934 şi a fost exclusă în 1939 după atacul său asupra Finlandei. Întrucât numărul membrilor nepermanenţi a crescut în această perioadă, Consiliul a ajuns în 1940 să aibă doi membri permanenţi şi unsprezece membri nepermanenţi.
Secretariatul a fost construit lent şi, până în 1938, era format din peste opt sute de persoane din cincizeci şi două de ţări. Majoritatea acestora erau idealist devotate principiilor cooperării internaţionale şi au dat dovadă de abilităţi considerabile şi o loialitate uimitoare în

timpul scurtei existenţe a Ligii. Aceştia erau preocupaţi de orice tip de activitate internaţională, inclusiv dezarmarea,bunăstarea copilului, educaţia, traficul de droguri, sclavia, refugiaţii, minorităţile, codificarea dreptului internaţional, protejarea vieţii sălbatice şi a resurselor naturale, cooperarea culturală şi multe altele.
Ataşate Ligii erau o serie de organizaţii dependente. Două, Curtea Permanentă de Justiţie Internaţională şi Biroul Internaţional al Muncii, erau semi-autonome. Alte organizaţii includeau Organizaţia Economică şi Financiară, Organizaţia pentru Comunicaţii şi Tranzit, Organizaţia Internaţională a Sănătăţii cu birouri la Paris şi Organizaţia pentru Cooperare Intelectuală cu filiale la Paris, Geneva şi Roma.
S-au depus multe eforturi, în principal de către Franţa şi Cehoslovacia, pentru a „acoperi lacunele din Pact". Principalele incercari au fost Proiectul Tratatului de Asistenţă Reciprocă (1923), Protocolul de la Geneva (1924) şi Pactele de la Locarno (1925). Proiectul de Asistenta îi obliga pe semnatari să renunţe la războiul agresiv ca si crimă internaţională şi să ofere asistenţă militară oricărui semnatar pe care Consiliul Ligii îl desemna victima unei agresiuni. Acest proiect a fost distrus în 1924 de vetoul guvernului laburist britanic, pe motiv că acordul ar creşte povara asupra Imperiului Britanic fără a-i spori securitatea. Adunarea a formulat imediat un acord mai bun, cunoscut sub numele de Protocolul de la Geneva. Acesta urmărea să acopere toate lacunele din Pact. Ii obliga pe semnatari să soluţioneze disputele internaţionale prin metodele prevăzute în tratat, definind ca agresor orice stat care refuza să utilizeze aceste proceduri paşnice, îşi obliga membrii să utilizeze sancţiuni militare împotriva acestor agresori şi punea capăt puterii de „veto" în Consiliu, prevăzând ca unanimitatea necesară pentru deciziile Consiliului putea fi obţinută fără numărarea voturilor părţilor implicate în dispută. Acest acord a fost distrus de obiecţiile unui guvern conservator nou instalat la Londra. Principala opoziţie britanică faţă de Protocol a venit din partea Dominionurilor, în special din Canada, care se temeau că acordul i-ar putea obliga, la un moment dat, să aplice sancţiuni împotriva Statelor Unite. Aceasta era o posibilitate foarte îndepărtată, având în vedere faptul că Commonwealth-ul Britanic avea în general două locuri în Consiliu şi cel puţin unul îşi putea folosi votul pentru a preveni

Acţiuni chiar dacă votul celuilalt era anulat prin faptul că era parte in disputa.
Faptul că atât Proiectul se Asistenta, cât şi Protocolul de la Geneva fuseseră distruse de Marea Britanie a dus la o opinie publică adversă în întreaga lume. Pentru a contracara acest lucru, britanicii au conceput o alternativă complicată, cunoscută sub numele de Pactele de la Locarno. Concepute în aceleaşi cercuri londoneze care se opuneau Franţei, sprijineau Germania şi sabotau Liga Naţiunilor, Pactele de la Locarno au fost rezultatul unei intrigi internaţionale complexe în care generalul Smuts a jucat un rol principal. La prima vedere, aceste acorduri păreau să garanteze frontierele Rinului, să ofere proceduri paşnice pentru toate disputele dintre Germania şi vecinii săi şi să admită Germania în Liga Naţiunilor pe bază de egalitate cu Marile Puteri. Pactele constau din nouă documente, dintre care patru erau tratate de arbitraj între Germania şi vecinii săi (Belgia, Franţa, Polonia şi Cehoslovacia); două erau tratate între Franţa şi aliaţii săi estici (Polonia şi Cehoslovacia); al şaptelea era o notă care elibera Germania de orice nevoie de a aplica clauza de sancţiuni a Pactului împotriva oricărei naţiuni agresoare, pe motiv că Germania, fiind dezarmată prin Tratatul de la Versailles, nu se putea aştepta ca Germania să îşi mai asume aceleaşi obligaţii ca şi ceilalţi membri ai Ligii; al optulea document era o introducere generală la Pacte şi al nouălea document a fost „Pactul Rinului”, adevărata inimă a acordului. Acest „Pact al Rinului” garanta frontiera dintre Germania şi Belgia-Franţa împotriva atacurilor din ambele părţi. Garanţia a fost semnată de Marea Britanie şi Italia, precum şi de cele trei state direct implicate, şi acoperea condiţia de demilitarizare a Renaniei, aşa cum a fost stabilită în 1919. Aceasta însemna că, dacă oricare dintre cele trei puteri de frontieră încălca frontiera sau zona demilitarizată, această încălcare ar atrage actiuni ale celorlalte patru puteri împotriva agresorului. Pactele de la Locarno au fost concepute de Marea Britanie pentru a oferi Franţei securitatea împotriva Germaniei pe Rin, pe care Franţa o dorea atât de urgent şi, în acelaşi timp (întrucât garanţia funcţiona în ambele sensuri) pentru a împiedica Franţa să ocupe vreodată Ruhrul sau orice altă parte a Germaniei, aşa cum se făcuse în urma obiecţiilor violente ale Marii Britanii între 1923-1924. Mai mult, refuzând să garanteze frontiera estică a Germaniei cu Polonia şi Cehoslovacia, Marea Britanie a stabilit prin lege

distincţia dintre pacea în est şi pacea în vest, asupra căreia insistase din 1919, şi a slăbit foarte mult alianţele franceze cu Polonia şi Cehoslovacia, făcând aproape imposibil pentru Franţa să îşi onoreze alianţele cu aceste două ţări sau să pună presiune pe Germania în vest, dacă Germania începea să pună presiune pe aceşti aliaţi francezi din est, cu excepţia cazului în care Marea Britanie îşi dădea consimţământul. Astfel, Pactele de la Locarno, care au fost prezentate la acea vreme în întreaga lume vorbitoare de limbă engleză ca o contribuţie senzaţională la pacea şi stabilitatea Europei, au format de fapt fundalul evenimentelor din 1938, când Cehoslovacia a fost distrusă la München.
Singurul motiv pentru care Franţa a acceptat Pactele de la Locarno a fost acela că acestea au garantat în mod explicit condiţia de demilitarizare a Renaniei. Atâta timp cât această condiţie a continuat, Franţa a avut un veto complet asupra oricărei mişcări a Germaniei, fie spre est, fie spre vest, deoarece principalele districte industriale ale Germaniei din Ruhr erau neprotejate. Din păcate, aşa cum am indicat, când garanţia de la Locarno a devenit scadentă în martie 1936, Marea Britanie şi-a dezonorat acordul, Rinul a fost remilitarizat şi s-a deschis calea pentru Germania să se deplaseze spre est.
Pactele de la Locarno au provocat o alarmă considerabilă în Europa de Est, în special în Polonia şi Rusia. Polonia a protestat violent, a emis o lungă justificare juridică a propriilor frontiere, şi-a trimis ministrul de externe să se stabilească la Paris şi a semnat trei acorduri cu Cehoslovacia (care au pus capăt disputei privind Teschen, precum şi un tratat comercial şi o convenţie de arbitraj). Polonia a fost alarmată de refuzul de a-i fi garantate frontierele, de slăbirea alianţei sale cu Franţa şi de statutul special acordat Germaniei în cadrul Ligii Naţiunilor şi în Consiliul Ligii (unde Germania putea preveni sancţiunile împotriva Rusiei, dacă Rusia ar ataca vreodată Polonia). Pentru a atenua această alarmă, s-a încheiat un acord cu Polonia prin care această ţară a primit şi un loc în Consiliul Ligii pentru următorii doisprezece ani (1926-1938).
Pactele de la Locarno şi admiterea Germaniei în Ligă au alarmat, de asemenea, Uniunea Sovietică. Această ţară, din 1917, avusese un sentiment de insecuritate şi izolare care uneori lua dimensiunile maniei. Pentru aceasta, exista o oarecare justificare. Supusă atacurilor propagandei, acţiunilor diplomatice, economice şi chiar

militare, Uniunea Sovietică se luptase ani de zile pentru supraviețuire. Până la sfârșitul anului 1921, majoritatea armatelor invadatoare se retrăseseră (cu excepția japonezilor), dar Rusia a continuat în izolare și de teama unei alianțe anti-bolșevice mondiale.
Germania, la acea vreme, se afla într-o izolare similară. Cele două puteri marginalizate s-au apropiat și și-au pecetluit prietenia printr-un tratat semnat la Rapallo în aprilie 1922. Acest acord a provocat o mare alarmă în Europa de Vest, deoarece o uniune a tehnologiei și a capacității organizatorice germane cu forța de muncă sovietică și materiile prime ar face imposibilă aplicarea Tratatului de la Versailles și ar putea expune o mare parte a Europei sau chiar a lumii triumfului bolșevismului. O astfel de uniune a Germaniei și Rusiei Sovietice a rămas principalul coșmar al unei mari părți a Europei de Vest din 1919 până în 1939. La această ultimă dată, a fost adusă la viață prin acțiunile acelorași puteri occidentale.
Pentru a potoli alarma Rusiei la Locarno, Stresemann a semnat un tratat comercial cu Rusia, a promis să obțină o poziție specială pentru Germania în cadrul Ligii, astfel încât aceasta să poată bloca orice trupe împotriva Rusiei ca sancțiuni ale Ligii și a semnat un pact de neagresiune cu Uniunea Sovietică (aprilie 1926). Uniunea Sovietică, la rândul ei, ca urmare a Locarno, a semnat un tratat de prietenie și neutralitate cu Turcia, în care acesteia din urmă i s-a interzis practic să adere la Liga Natiunilor.
„Spiritul Locarno", așa cum a ajuns să fie numit, a stârnit un sentiment de optimism, cel puțin în țările occidentale. În această atmosferă favorabilă, la a zecea aniversare de la intrărea Americii în Războiul Mondial, Briand, ministrul de externe al Franței, a sugerat ca Statele Unite și Franța să renunțe la utilizarea războiului între cele două țări. Aceasta a fost extinsă de Frank B. Kellogg, secretarul de stat american, într-un acord multilateral prin care toate țările puteau „renunța la utilizarea războiului ca instrument de politică națională". Franța a fost de acord cu această extindere dar a mentionat ca drepturile la autoapărare și obligațiile anterioare sa nu fie slăbite. Guvernul britanic și-a rezervat anumite zone, în special în Orientul Mijlociu, unde dorea să poată purta războaie care nu puteau fi numite autoapărare în sens strict. Statele Unite au făcut, de asemenea, o mentiune prin care își păstra dreptul de a purta război în temeiul Doctrinei Monroe.

Niciuna dintre aceste rezerve nu a fost inclusă în textul Pactului Kellogg-Briand în sine, iar rezerva britanică a fost respinsă de Canada, Irlanda, Rusia, Egipt şi Persia. Rezultatul net a fost că s-a renunţat doar la războiul de agresiune.
Pactul Kellogg-Briand (1928) a fost un document firav şi destul de ipocrit şi a avansat mai departe spre distrugerea dreptului internaţional aşa cum exista în 1900. Am văzut că Primul Război Mondial a contribuit mult la distrugerea distincţiilor juridice dintre beligeranţi şi neutri şi dintre combatanţi şi necombatanţi. Pactul Kellogg-Briand a făcut unul dintre primii paşi către distrugerea distincţiei juridice dintre război şi pace, deoarece Puterile, după ce au renunţat la utilizarea războiului, au început să poarte războaie fără a le declara, aşa cum a făcut Japonia în China în 1937, Italia în Spania în 1936-1939 şi Coreea în 1950.
Pactul Kellogg-Briand a fost semnat de cincisprezece naţiuni care au fost invitate să facă acest lucru, în timp ce patruzeci şi opt de naţiuni au fost invitate să adere la termenii săi. În cele din urmă, şaizeci şi patru de naţiuni (toate cele invitate cu excepţia Argentinei şi Braziliei) au semnat pactul. Uniunea Sovietică nu a fost invitată să semneze, ci doar să adere. Cu toate acestea, a fost atât de entuziasmată de pact încât a fost prima ţară din ambele grupuri care l-a ratificat şi, când au trecut câteva luni fără ratificări de către semnatarii iniţiali, a încercat să pună în aplicare termenii pactului în Europa de Est printr-un acord separat. Cunoscut sub numele de Protocolul Litvinoff, după ministrul sovietic de externe, acest acord a fost semnat de nouă ţări (Rusia, Polonia, Letonia, Estonia, România, Lituania, Turcia, Danzig şi Persia, dar nu şi de Finlanda, care a refuzat), deşi Polonia nu avea relaţii diplomatice cu Lituania, iar Uniunea Sovietică nu avea nicio relaţie diplomatica cu România. Protocolul Litvinoff a fost una dintre primele dovezi concrete ale unei schimbări în politica externă sovietică care a avut loc în jurul anilor 1927-1928. Anterior, Rusia refuzase să coopereze cu orice sistem de securitate colectivă sau dezarmare, pe motiv că acestea erau doar „trucuri capitaliste". Considera relaţiile externe ca pe un fel de competiţie de junglă şi îşi îndreptase propria politică externă către eforturile de a incita tulburări interne şi revoluţii în alte ţări ale lumii. Aceasta se baza pe convingerea că celelalte Puteri conspirau constant pentru a ataca Uniunea Sovietică. Pentru ruşi, revoluţia internă din aceste ţări părea un fel de autoapărare, în

timp ce animozitatea acestor ţări li se părea o apărare împotriva planurilor sovietice de revoluţie mondială. În 1927,in politica sovietică a avut loc o schimbare: „revoluţia mondială” a fost înlocuită de o politică de „comunism într-o singură ţară” şi de un sprijin tot mai mare pentru securitatea colectivă.
Această nouă politică a continuat mai bine de un deceniu şi se baza pe convingerea că comunismul într-o singură ţară putea fi cel mai bine asigurat în cadrul unui sistem de securitate colectivă.
Accentul pus pe acest ultim punct a crescut după venirea lui Hitler la putere în Germania în 1933 şi a atins apogeul cu aşa-numita mişcare „Front Popular” dintre anii 1935-1937.
Pactul Kellogg a dat naştere la o proliferare a eforturilor de a stabili metode paşnice pentru soluţionarea diferenţelor internaţionale. Un „Actul General pentru Soluţionarea Pacifistă a Litigiilor Internaţionale” a fost acceptat de douăzeci şi trei de state şi a intrat în vigoare în august 1929. Aproximativ o sută de acorduri bilaterale în acelaşi scop au fost semnate în perioada urmatoare de cinci ani intre 1924-1929, comparativ cu aproximativ o duzină în perioada de cinci ani intre 1919-1924. Un cod al dreptului internaţional a fost început în 1927 şi a continuat timp de câţiva ani, dar nicio parte a acesteia nu a intrat vreodată în vigoare din cauza ratificărilor insuficiente.
Interzicerea războiului şi stabilirea unor proceduri paşnice pentru soluţionarea litigiilor erau relativ lipsite de sens, cu excepţia cazului în care se puteau stabili unele sancţiuni care să impună utilizarea metodelor paşnice.
Eforturile în această direcţie au fost anulate de reticenţa Marii Britanii de a se angaja în folosirea forţei împotriva unei ţări nespecificate la o dată nedeterminată sau de a permite înfiinţarea unei forţe de poliţie internaţionale în acest scop. Chiar şi un pas modest în această direcţie, sub forma unui acord internaţional care să ofere asistenţă financiară oricărui stat victimă a agresiunii, o sugestie făcută pentru prima dată de Finlanda, a fost distrus de un amendament britanic conform căruia acesta nu urma să intre în vigoare până la realizarea unui acord general de dezarmare. Această reticenţă de a utiliza sancţiuni împotriva agresiunii a ieşit în evidenţă în toamna anului 1931, în momentul atacului japonez din Manciuria. Drept urmare, „structura de pace” bazată pe Tratatul de la Versailles, care fusese extinsă prin atâtea eforturi

bine intenţionate, deşi de obicei greşit direcţionate, timp de doisprezece ani, a întrat un proces de dezintegrare care a distrus-o complet în opt ani (1931-1939).

Capitolul 17 — Dezarmarea, 1919-1935

Eşecul de a realiza un sistem funcţional de securitate colectivă în perioada 1919-1935 a împiedicat realizarea oricărui sistem de dezarmare generală pentru aceeaşi perioadă. Evident, ţările care se simt nesigure nu se vor dezarma. Acest aspect, oricât de evident, a fost trecut cu vederea de ţările vorbitoare de limbă engleză, iar eforturile de dezarmare din întreaga perioadă 1919-1935 au fost slăbite de eşecul acestor ţări de a înţelege acest aspect şi de insistenţa lor că dezarmarea trebuie să preceadă securitatea, mai degrabă decât să o urmeze. Astfel, eforturile de dezarmare, deşi continue în această perioadă (în conformitate cu promisiunea făcută germanilor în 1919), au fost împiedicate de dezacordurile dintre „pacifişti" şi „realişti" pe teme procedurale. „Pacifiştii", inclusiv naţiunile vorbitoare de limbă engleză, au susţinut că armamentul provoacă războaie şi insecuritate şi că modul corect de a aborda problema este pur şi simplu dezarmarea. Aceştia susţineau o abordare „directă" sau „tehnică" a problemei şi credeau că armamentul putea fi măsurat şi redus printr-un acord internaţional direct.
„Realiştii", pe de altă parte, inclusiv majoritatea ţărilor din Europa, conduşi de Franţa şi Mica Înţelegere, susţineau că armamentul este cauzat de război şi de teama de război şi că modul corect de dezarmare este de a asigura securitatea naţiunilor. Aceştia susţineau o abordare „indirectă" sau „politică" a problemei şi credeau că, odată ce securitatea ar fi fost atinsă, dezarmarea nu ar mai reprezenta o problemă.
Motivele acestei diferenţe de opinie se regăsesc în faptul că naţiunile care au susţinut metoda directă, precum Marea Britanie, Statele Unite şi Japonia, aveau deja securitate şi puteau trece direct la problema dezarmării, în timp ce naţiunile care se simţeau nesigure erau obligate să caute securitate înainte de a se angaja să reducă armamentul pe care îl aveau. Întrucât naţiunile cu securitate erau toate puteri navale, utilizarea metodei directe s-a dovedit a fi destul de eficientă în ceea ce priveşte dezarmarea navală, în timp ce eşecul

de a obţine securitate pentru cei care nu aveau ,a făcut ca majoritatea eforturilor internaţionale de dezarmare pe uscat sau în aer să fie relativ inutile.
Istoria dezarmării navale este marcată de patru episoade din perioada interbelică: (1)Conferinţa de la Washington din 1922; (2) Eşuata Conferinţă de la Geneva din 1927; (3) Conferinţa de la Londra din 1930; şi (4) Conferinţa de la Londra din 1936.
Conferinţa de la Washington a fost cea mai reuşită conferinţă de dezarmare din perioada interbelică deoarece varietatea de probleme de la acel moment a facut posibilă negocierea cu succes. Marea Britanie dorea (1) să evite o cursă de inarmare navală cu Statele Unite din cauza poverii financiare, (2) să scape de alianţa anglo-japoneză din 1902, care nu mai era necesară având în vedere prăbuşirea atât a Germaniei, cât şi a Rusiei şi (3) să reducă ameninţarea navală japoneză în Pacificul de sud-vest. Statele Unite doreau (1) să scoată Japonia din Asia de Est şi să restabilească politica „uşilor deschise" în China, (2) să împiedice japonezii să fortifice insulele aflate sub mandat german care se întindeau de-a lungul comunicaţiilor americane de la Hawaii la Filipine şi (3) să reducă ameninţarea navală japoneză la adresa Filipinelor. Japonia dorea (1) să iasă din Siberia de Est fără să pară că se retrage, (2) să împiedice Statele Unite să fortifice Insula Wake şi Guam, cele două baze ale sale de pe ruta de la Pearl Harbor la Manila şi (3) să reducă puterea navală americană în extremitatea Pacificului de vest. Prin negocierea acestor chestiuni, toate cele trei Puteri au reuşit să îşi îndeplinească dorinţele, deşi acest lucru a fost posibil doar datorită bunăvoinţei dintre Marea Britanie şi Statele Unite şi, mai presus de toate, pentru că la acea vreme, înainte de utilizarea navelor-cisternă şi a tehnicilor actuale de aprovizionare a unei flote pe mare, raza de acţiune a oricărei flote de luptă era limitată de poziţia bazelor sale (la care trebuia să se întoarcă pentru provizii la intervale relativ scurte).
Probabil că cheia întregii înţelegeri se afla în poziţiile relative ale marinelor britanice şi americane. La sfârşitul anului 1918, Statele Unite aveau în forta navala, 16 nave capitale cu 168 de tunuri de 12 până la 14 inci; Marea Britanie avea 42 de nave capitale cu 376 de tunuri de 12 până la 15 inci, dar programele de construcţie ale celor două Puteri ar fi oferit Statelor Unite egalitate practică până în 1926.

Pentru a evita o cursă de inarmare navală care ar fi făcut imposibilă echilibrarea bugetului Marii Britanii sau revenirea la standardul aurului de dinainte de război, această ţară a acordat Statelor Unite egalitate în ceea ce priveşte navele capitale (cu câte 15 fiecare), în timp ce Japoniei i s-a acordat 60% din această sumă (sau 9 nave capitale). Această mică flotă japoneză, însă, le-a oferit japonezilor supremaţia navală în apele lor , datorită unui acord de a nu construi noi fortificaţii sau baze navale la o distanţă mai mare de reaprovizionarea din Japonia. Acelaşi raport 10-10-6 pentru navele capitale a fost aplicat şi portavioanelor. Franţa şi Italia au fost incluse în acorduri, acordându-le o treime din tonajul celor mai mari două puteri navale în aceste două categorii de nave. Cele două categorii în sine erau strict definite şi, prin urmare, limitate. Navele capitale erau nave de luptă cu un deplasament de la 10.000 la 35.000 de tone, cu tunuri de cel mult 16 inci, în timp ce portavioanele urmau să fie limitate la 27.000 de tone fiecare, cu tunuri de cel mult 6 inci. Cele cinci mari puteri navale urmau să aibă nave capitale şi portavioane după cum urmează:

		Tonaj	Numar	Tonaj
Tara	Proportie	Nave Capitale	Nave Capitale	Portavioane
U.S.A	5	525.000	15	135.000
Anglia	5	525.000	15	135.000
Japonia	3	315.000	9	81.000
Franta	1.67	175.000	Nestabilit	60.000
Italia	1.67	175.000	Nestabilit	60.000

Aceste limite trebuiau atinse până în 1931. Aceasta impunea ca 76 de nave capitale, construite sau proiectate, să fie casate până la acea dată. Dintre acestea, Statele Unite au casat 15 construite şi 13 în construcţie, adică 28;
Imperiul Britanic a casat 20 construite şi 4 în construcţie, adică 24; iar Japonia a casat 10 construite şi 14 în construcţie, adică 24.
Zonele în care noile fortificaţii din Pacific au fost interzise includeau (a) toate posesiunile Statelor Unite la vest de Hawaii, (b) toate posesiunile britanice la est de meridianul 110° estic, cu excepţia Canadei, Noii Zeelande şi Australiei cu teritoriile sale şi (c) toate posesiunile japoneze, cu excepţia „insulelor natale” ale Japoniei.

Printre cele şase tratate şi treisprezece rezoluţii adoptate la Washington în timpul celor şase săptămâni ale conferinţei (noiembrie 1921 - februarie 1922) s-au numărat un Tratat între cele Nouă Puteri pentru menţinerea integrităţii Chinei, un acord între China şi Japonia asupra Shantung-ului, un altul între Statele Unite şi Japonia asupra Insulelor Pacificului sub Mandat şi un acord privind vama chineză. În consecinţă, Tratatul anglo-japonez din 1902 a fost încheiat, iar Japonia a evacuat Siberia de Est.
Eforturile de a limita alte categorii de nave la Washington au eşuat din cauza Franţei. Această ţară acceptase egalitatea cu Italia în ceea ce priveşte navele mari doar cu înţelegerea că posesia sa de nave mai mici nu va fi limitată. Franţa a susţinut că are nevoie de o marină mai mare decât Italia, deoarece avea un imperiu mondial (în timp ce Italia nu avea) şi necesita protejarea coastelor sale de origine, atât în Atlantic, cât şi în Mediterana) (în timp ce Italia îşi putea concentra marina doar în Mediterana).
Aceleaşi obiecţii au determinat ambele Puteri să refuze invitaţia americană la Conferinţa de Dezarmare de la Geneva din 1927.
Conferinţa de la Geneva din 1927 a încercat să limiteze alte categorii de nave dincolo de navele marine şi portavioane. A eşuat din cauza unei dispute violente între Marea Britanie şi Statele Unite cu privire la crucişătoare. Statele Unite, cu puţine baze maritime şi o marină „de larg", doreau crucişătoare „grele" de aproximativ 10.000 de tone fiecare, transportând tunuri de 8 inci. Britanicii, cu multe baze navale împrăştiate, doreau multe crucişătoare „uşoare" de 7.500 de tone fiecare, cu tunuri de 6 inci, şi erau dornici să limiteze crucişătoarele „grele" pentru a creşte importanţa navală a milioanelor de tone de nave comerciale rapide (care puteau fi înarmate cu tunuri de 6 inci în caz de urgenţă). Statele Unite au acceptat împărţirea britanică a crucişătoarelor în două clase, dar au cerut limitarea ambelor în conformitate cu raporturile de la Washington şi cu cel mai mic tonaj maxim posibil. Marea Britanie dorea să limiteze doar crucişătoarele „grele" şi şi-a stabilit propriile nevoi „absolute" de crucişătoare la 70 de nave, însumând 562.000 de tone, sau dublul totalului sugerat de americani. Britanicii au susţinut că nevoile lor de crucişătoare nu aveau nu aveau nicio legătură cu dimensiunea relativă a flotei americane de crucişătoare, ci depindeau de valori „absolute" cum ar fi dimensiunea Pământului şi kilometrii de rute de navigaţie care trebuiau patrulate. În această

privinţă, Winston Churchill a fost inflexibil şi a reuşit să-l forţeze pe delegatul britanic principal la Conferinţa de la Geneva (Lordul Robert Cecil, care dorea să facă un compromis) să demisioneze din Cabinet.
Conferinţa s-a încheiat într-o atmosferă de tensionata ,partile acuzandu-se reciproc, spre marea bucurie a lobbyiştilor companiilor de construcţii navale şi ai societăţilor „patriotice". Aceştia i-au hărţuit pe delegaţi pe tot parcursul conferinţei. Trei companii americane de construcţii navale riscau să piardă contracte în valoare de aproape 54 de milioane de dolari dacă conferinţa ar fi fost un succes şi nu au ezitat să cheltuiască o parte din această sumă pentru a se asigura că nu va fi un succes. Ulterior, au fost daţi în judecată pentru mai mulţi bani de către lobbyistul lor principal la conferinţă, domnul William B. Shearer. Ca urmare a conferinţei, Marea Britanie a semnat un acord secret cu Franţa prin care Franţa promitea să sprijine Marea Britanie împotriva Statelor Unite în ceea ce priveşte crucişătoarele şi alte probleme, iar Marea Britanie promitea să sprijine Franţa în prevenirea limitării rezervelor de infanterie de la Conferinţa Mondială pentru Dezarmare care se apropia. Acest acord, semnat în iulie 1928, a fost dezvăluit de angajaţii pro-americani ai Ministerului de Externe francez lui William Randolph Hearst şi publicat în ziarele sale în termen de două luni de la semnare. Franţa l-a deportat imediat pe reporterul lui Hearst de la Paris si l-a deportat pe Hearst însuşi la următoarea sa vizită în Franţa în 1930 şi a publicat textul acordului cu Marea Britanie (octombrie 1928).
Conferinţa Navală de la Londra din 1930 a reuşit să ajungă la acordul pe care Geneva nu reuşise să îl realizeze. Publicitatea despre activităţile lui Shearer şi despre acordul anglo-francez, precum şi aparitia crizei economice mondiale şi venirea unui guvern laburist si mai pacifist la Londra, au contribuit la acest succes. Crucişătoarele, distrugătoarele şi submarinele au fost definite şi limitate pentru cele mai mari trei puteri navale, iar anumite limitări suplimentare au fost stabilite în categoriile stabilite la Washington. Acordurile au fost următoarele (în tone):

Tipuri	U.S.A	Marea Britanie	Japonia
Crucişătoare grele cu tunuri de peste 6,1 inc	180.000 de tone	146.800 de tone	108.400 de tone
Crucişătoare uşoare cu tunuri sub 6,1 inci	143.500 de tone	192.200 de tone	100.450 de tone
Distrugaroare	150.000	150.000 de tone	105.500 de one
Submarine	52.7000	52.700 de tone	52.700

Acest lucru a permis Statelor Unite să aibă 18 crucişătoare grele, Marii Britanii 15 şi Japoniei 12, în timp ce în cazul crucişătoarelor uşoare, cele trei cifre ar fi permis aproximativ 25, 35 şi 18. Distrugătoarele erau limitate la 1.850 de tone, fiecare cu tunuri de 5,1 inch, iar submarinele la 2.000 de tone, fiecare cu tunuri de 5,1 inch. Această înţelegere a menţinut flota japoneză la pozitia ei, a obligat Marea Britanie să reducă flota şi a permis Statelor Unite să construiască nave (cu excepţia submarinelor). Un astfel de rezultat ar fi putut fi, probabil, posibil doar într-o perioadă în care Japonia se afla în dificultate financiară, iar Marea Britanie se afla sub un guvern laburist.
Acest tratat a lăsat nerezolvată rivalitatea din Mediterana dintre Italia şi Franţa. Mussolini a cerut ca Italia să aibă egalitate navală cu Franţa, deşi dificultăţile sale financiare au făcut necesară limitarea marinei italiene. Revendicarea la egalitate pe o bază atât de firava nu putea fi acceptată de Franţa, având în vedere faptul că avea două coaste maritime, un imperiu mondial şi noile „nave de luptă de buzunar" ale Germaniei de 10.000 de tone de luat în considerare. Cererile italiene erau pur teoretice, deoarece ambele Puteri, din motive economice, se aflau sub limitele tratatelor şi nu făceau niciun efort pentru a recupera terenul pierdut. Franţa era dispusă să recunoască egalitatea Italiei în Mediterana doar dacă putea obţine un fel de sprijin britanic împotriva Marinei Germane în Marea Nordului sau putea obţine un acord general de neagresiune în Mediterana. Acestea au fost respinse de Marea Britanie. Cu toate acestea, Marea Britanie a reuşit să obţină un acord naval franco-italian ca supliment la acordul de la Londra (martie 1931). Prin acest acord, Italia accepta o forţă totală de 428.000 de tone, în timp ce Franţa avea o forţă de 585.000 tone, flota franceză fiind mai puţin modernă decât cea italiană. Acest acord a eşuat în ultimul moment, din cauza uniunii vamale austro-germane şi a alocării de

către Germania a unei a doua nave de luptă de buzunar (martie 1931). Nu au rezultat efecte negative din această eşec, deoarece ambele părţi au continuat să acţioneze ca şi cum ar fi fost în vigoare.
Conferinţa Navală de la Londra din 1936 nu a avut nicio semnificaţie. În 1931, invazia japoneză a Manciuriei a încălcat Tratatul Pacificului dintre cele Nouă Puteri din 1922. În 1933, Statele Unite, care căzuseră considerabil sub nivelul prevăzut în acordul de la Washington din 1922, au autorizat construcţia a 132 de nave pentru a aduce marina sa la nivelul de tratat până în 1942. În 1934, Mussolini a decis să abandoneze politicile financiare ortodoxe şi a anunţat un program de construcţie pentru a duce flota italiană la nivelul de tratat până în anul 1939. Această decizie a fost justificată de o decizie franceză recentă de a construi două crucişătoare de luptă pentru a face faţă celor trei nave de luptă de buzunar ale Germaniei.
Toate aceste acţiuni s-au încadrat în limitele tratatului. În decembrie 1934, însă, Japonia şi-a anunţat refuzul de a reînnoi tratatele existente la expirarea acestora în 1936. Conferinţa Navală solicitată pentru această dată s-a întrunit într-o atmosferă extrem de nefavorabilă. Pe 18 iunie 1935, Marea Britanie semnase un acord bilateral cu Hitler care obliga Germania să construiască o marină de până la 35% din efectivele navale ale Marii Britanii în fiecare clasă şi până la 100% în submarine. Aceasta a fost o lovitură teribilă pentru Franţa, care era limitată la 33% din Marina Britanică în nave mari şi portavioane şi trebuia să distribuie această flotă mai mică pe două coaste (pentru a face faţă atât Italiei, cât şi Germaniei), precum şi în întreaga lume (pentru a proteja imperiul colonial francez). Această lovitură dată Franţei a fost probabil răspunsul britanic la alianţa franceză cu Uniunea Sovietică (2 mai 1935), ameninţarea germană crescută pe coasta de nord-vest a Franţei având scopul de a descuraja Franţa să onoreze alianţa cu Uniunea Sovietică, dacă Germania ataca spre est. Astfel, Franţa a fost din nou redusă la dependenţă de Marea Britanie. Germania a profitat de această situaţie pentru a lansa douăzeci şi unu de submarine până în octombrie 1935 şi două nave de luptă în 1936. În aceste condiţii, Conferinţa Navală de la Londra din 1936 nu a realizat nimic important. Japonia şi Italia au refuzat să semneze. Drept urmare, cei trei semnatari au fost în curând obligaţi să

utilizeze diversele clauze de excepţie concepute pentru a se ocupa de orice construcţie extinsă de către puteri nesemnatare. Dimensiunea maximă a navelor mari a fost ridicată la 45.000 de tone în 1938, iar întregul tratat a fost revocat în 1939.
Succesul obţinut în dezarmarea navală, oricât de limitat ar fi fost, a fost mult mai mare decât succesul obţinut în ceea ce priveşte alte tipuri de armament, deoarece acestea impuneau ca naţiunile care se simţeau nesigure din punct de vedere politic să fie incluse în negocieri. Am indicat deja controversa dintre susţinătorii „metodei directe" şi susţinătorii „metodei indirecte" în dezarmare. Această distincţie a fost atât de importantă încât istoria dezarmării forţelor terestre şi aeriene poate fi împărţită în patru perioade: (a) o perioadă de acţiune directă, 1919-1922; (b) o perioadă de acţiune indirectă, 1922-1926; (c) o nouă perioadă de acţiune directă, 1926-1934; şi (d) o perioadă de reînarmare, 1934-1939.
Prima perioadă de acţiune directă s-a bazat pe convingerea că victoriile din 1918 şi tratatele de pace care au urmat ofereau securitate Puterilor victorioase. În consecinţă, sarcina de a ajunge la un acord de dezarmare a fost încredinţată unui grup pur tehnic, Comisia Consultativă Permanentă pentru Dezarmare a Ligii Naţiunilor. Acest grup, care era format exclusiv din ofiţeri ai diferitelor forţe armate, nu a reuşit să ajungă la un acord asupra niciunei chestiuni importante: nu a putut găsi nicio metodă de măsurare a armamentului sau chiar de definire a acestuia; nu a putut distinge armamentul real de cel potenţial sau armamentul defensiv de cel ofensiv. A oferit răspunsuri la unele dintre aceste întrebări, dar acestea nu au obţinut consensul general. De exemplu, a decis că puştile aflate în posesia trupelor erau materiale de război şi, de asemenea, lemnul sau oţelul puteau fi folosite pentru fabricarea unor astfel de puşti, dar puştile deja fabricate şi depozitate nu erau materiale de război, ci „obiecte inofensive ale păcii".
Ca urmare a eşecului Comisiei Consultative Permanente, Adunarea Ligii Naţiunilor a înfiinţat o Comisie Mixtă Temporară în care doar şase din douăzeci şi opt de membri erau ofiţeri ai forţelor armate. Acest organism a atacat problema dezarmării prin metoda indirectă, căutând să obţină securitatea înainte de a cere cuiva să dezarmeze. Proiectul de Tratat al Garanţiei Reciproce din (1922) şi Protocolul de la Geneva (1924) au rezultat din această comisie.

Ambele au fost, aşa cum am spus,au fost respinse de Marea Britanie, astfel încât părţile negocierilor privind dezarmarea nu au fost niciodată atinse. Realizarea Pactelor de la Locarno, însă, a oferit, în mintea multora, securitatea necesară pentru a permite revenirea la metoda directă. În consecinţă, în 1926 a fost înfiinţată o Comisie pregătitoare pentru Conferinţa Mondială de Dezarmare, care urma să elaboreze un proiect de acord care urma să fie finalizat la o reuniune a Conferinţei Mondiale de Dezarmare de la Geneva în 1932.
Comisia pregătitoare a avut delegaţi din toate ţările importante ale lumii, inclusiv Puterile învinse şi principalele nemembre ale Ligii Naţiunilor. Aceasta a ţinut şase sesiuni pe parcursul a trei ani şi a elaborat trei proiecte. În general, s-a confruntat cu aceleaşi dificultăţi ca şi Comitetul Consultativ Permanent. Acest din urmă grup, acţionând ca un subcomitet al Comisiei Preparatoare, a folosit 3.750.000 de coli de hârtie în mai puţin de şase luni, dar tot nu a reuşit să găsească răspunsuri la aceleaşi întrebări care îi puseseră în încurcătură anterior. Principalele probleme au apărut din disputele politice, în principal între Marea Britanie şi Franţa. Aceste două ţări au produs proiecte separate care au fost in divergenţă în aproape fiecare punct.
Francezii doreau ca potenţialul de război să fie numărat, dar doreau ca rezervele antrenate de oameni să fie excluse de la limitare; britanicii doreau ca potenţialul de război să fie exclus, dar doreau ca rezervele antrenate să fie numărate; francezii doreau supravegherea unei comisii permanente pentru a impune îndeplinirea oricărui acord, în timp ce anglo-americanii refuzau orice supraveghere. În cele din urmă, a fost pregătit un proiect prin includerea tuturor divergenţelor în coloane paralele.
Comisia pregătitoare a pierdut mai mult de o sesiune completă denunţând sugestiile de dezarmare ale lui Litvinoff, reprezentantul sovietic. Primul său proiect, care prevedea dezarmarea imediată şi completă a fiecărei ţări, a fost denunţat de toţi. Un proiect substitutiv, care prevedea că statele cele mai puternic înarmate se vor dezarma cu 50%, cele mai puţin înarmate cu 33%, cele uşor înarmate cu 25% şi cele „dezarmate” cu 0%, cu toate tancurile, avioanele, gazul şi artileria grea complet interzise, a fost, de asemenea, respins fără discuţii, iar Litvinoff a fost rugat de preşedintele comisiei să dea dovadă de un „spirit mai

constructiv” în viitor.
După o demonstraţie impresionantă a unui astfel de spirit constructiv din partea altor ţări, un proiect de convenţie a fost elaborat şi acceptat printr-un vot , în urma căruia doar Germania şi Uniunea Sovietică au votat negativ (decembrie 1930).
Conferinţa Mondială pentru Dezarmare, care a examinat acest proiect, era în pregătire de şase ani (1926-1932) şi s-a desfăşurat în sesiune timp de trei ani (februarie 1932 - aprilie 1935), însă nu a realizat nimic notabil în ceea ce priveşte dezarmarea. A fost susţinut de un val de opinie publică, dar atitudinile diferitelor guverne deveneau din ce în ce mai puţin favorabile.
Japonezii atacau deja China; francezii şi germanii erau blocaţi într-o controversă violentă, primii insistând asupra securităţii, iar cei din urmă asupra egalităţii armatelor; iar criza economică mondială se agrava constant, mai multe guverne ajungând să creadă că doar o politică de cheltuieli guvernamentale (inclusiv cheltuieli pentru arme) ar putea oferi puterea de cumpărare necesară pentru redresarea economică. Încă o dată, dorinţa franceză de a avea o forţă de poliţie internaţională a fost respinsă, deşi susţinută de şaptesprezece state; Dorinţa britanicilor de a scoate în afara legii anumite arme „agresive” (cum ar fi gazul, submarinele şi avioanele de bombardament) a fost respinsă de francezi, deşi acceptată de treizeci de state (inclusiv Uniunea Sovietică şi Italia).
Discutarea acestor probleme a devenit din ce în ce mai dificilă din cauza cerinţelor tot mai mari ale germanilor. Când Hitler a venit la putere în ianuarie 1933, el a cerut egalitate imediată cu Franţa, cel puţin în ceea ce priveşte armele „defensive”. Dupa un refuz Germania a părăsit conferinţa.
Deşi Marea Britanie a încercat, o vreme, să acţioneze ca intermediar între Germania şi Conferinţa de Dezarmare, nu s-a întâmplat nimic, iar conferinţa s-a dispersat în cele din urmă. Franţa nu ar fi făcut nicio concesie în ceea ce priveşte armamentul decât dacă ar fi obţinut o securitate sporită, iar acest lucru s-a dovedit a fi imposibil atunci când Marea Britanie, pe 3 februarie 1933 (la doar patru zile după ce Hitler a venit la putere), a refuzat public să îşi asume orice angajamente faţă de Franţa dincolo de apartenenţa la Ligă şi la Pactele de la Locarno. Având în vedere ambiguităţile verbale ale acestor documente şi faptul că Germania s-a retras atât din Liga Naţiunilor, cât şi din Conferinţa de Dezarmare în octombrie 1933,

Acestea ofereau puţină siguranţă Franţei. Bugetul german, lansat în martie 1934, arăta o alocare de 210 milioane de mărci pentru forţele aeriene (ceea ce a fost interzis complet de Versailles) şi o creştere de la 345 de milioane la 574 de milioane de mărci a alocării bugetare pentru armată. Majoritatea delegaţilor doreau să mute atenţia Conferinţei de Dezarmare de la dezarmare la chestiuni de securitate, dar acest lucru a fost blocat de un grup de şapte state conduse de Marea Britanie. Dezarmarea a încetat să mai fie o problemă practică după 1934, iar atenţia ar fi trebuit să fie mutată pe chestiuni de securitate. Din păcate, opinia publică, în special în ţările democratice, a rămas favorabilă dezarmării şi chiar pacifismului, în Marea Britanie cel puţin până în 1938 şi în Statele Unite până în anul 1940. Acest lucru a oferit ţărilor agresoare, precum Japonia, Italia şi Germania, un avantaj proporţional cu puterea lor reală. Eforturile de reînarmare ale Italiei şi Germaniei nu au fost nicidecum mari, iar agresiunile reuşite ale acestor ţări după 1934 au fost rezultatul lipsei de voinţă mai degrabă decât al lipsei de putere a statelor democratice.
Eşecul total al eforturilor de dezarmare dintre 1919-1935 şi sentimentul anglo-american că aceste eforturi i-au dezavantajat ulterior în conflictele lor cu Hitler şi Japonia s-au combinat pentru a-i face pe majoritatea oamenilor nerăbdători cu istoria dezarmării. Pare un subiect îndepărtat şi greşit. Chiar dacă s-ar putea să fie aşa; cu toate acestea, are lecţii profunde astăzi, în special cu privire la relaţiile dintre aspectele militare, economice, politice şi psihologice ale vieţii noastre. Este perfect clar astăzi că francezii şi aliaţii lor (în special Cehoslovacia) au avut dreptate în insistenţa lor că securitatea trebuie să preceadă dezarmarea şi că acordurile de dezarmare trebuie aplicate prin inspecţie, mai degrabă decât prin „bună-credinţă”. Faptul că Franţa a avut dreptate în aceste chestiuni, precum şi în insistenţa sa că forţele de agresiune erau încă vii în Germania, deşi ascunse, este acum admis de toţi şi este susţinut de toate dovezile. Mai mult, anglo-americanii au adoptat accentul francez pus pe prioritatea securităţii şi necesitatea inspecţiei în propriile lor discuţii despre dezarmare cu Uniunea Sovietică la începutul anilor 1960. Ideea franceză conform căreia chestiunile politice (inclusiv cele militare) sunt mai fundamentale decât consideraţiile economice este acum acceptată, chiar şi în Statele Unite, care s-au opus cel mai vehement în anii 1920 şi

începutul anilor 1930. Faptul că statele sigure ar fi putut face astfel de erori în acea perioadă anterioară dezvăluie multe despre natura gândirii umane, în special despre înclinaţia sa de a considera necesităţile ca fiind neimportante atunci când acestea sunt prezente (cum ar fi oxigenul, hrana sau securitatea), dar de a nu se gândi la nimic altceva atunci când acestea lipsesc.
Strâns legată de toate acestea şi un alt exemplu al orbirii experţilor (chiar şi în propriile lor domenii), este influenţa dezastruoasă pe care consideraţiile economice, şi în special financiare, au jucat-o asupra securităţii, în special a reînarmării, în timpul Armistiţiului Lung din 1919-1939. Aceasta a avut un aspect dublu.
Pe de o parte, bugetele echilibrate au primit prioritate faţă de armament; pe de altă parte, odată ce s-a recunoscut că securitatea era în pericol acut, consideraţiile financiare au fost subordonate fără milă reînarmării, dând naştere unui boom economic care a arătat clar ce s-ar fi putut realiza anterior dacă consideraţiile financiare ar fi fost subordonate nevoilor economice şi sociale ale lumii mai devreme; o astfel de acţiune ar fi adus prosperitate şi creşterea nivelului de trai, ceea ce ar fi putut face reînarmarea inutilă.

Capitolul 18 — Reparaţii, 1919-1932

Niciun subiect nu a ocupat o parte mai mare din energia oamenilor de stat decât reparaţiile în deceniul de după război. Din acest motiv şi datorită impactului pe care reparaţiile l-au avut asupra altor probleme (cum ar fi recuperarea financiară sau economică şi prietenia internaţională), istoria reparaţiilor necesită o anumită parte din atenţia noastră. Această istorie poate fi împărţită în şase etape, după cum urmează:
1. Plăţile preliminare, 1919-1921
2. Programul de la Londra, mai 1921 - septembrie 1924
3. Planul Dawes, septembrie 1924 - ianuarie 1930
4. Planul Young, ianuarie 1930 - iunie 1931
5. Moratoriul Hoover, iunie 1931 - iulie 1932
6. Convenţia de la Lausanne, iulie 1932
Plăţile preliminare trebuiau să se ridice la un total de 20 de miliarde de mărci până în mai 1921.

Deşi Puterile Antantei au susţinut că doar aproximativ 8 miliarde din această sumă fuseseră plătite şi au trimis Germaniei numeroase cereri şi ultimatumuri cu privire la aceste plăţi, mergând chiar până la ameninţarea că vor ocupa Ruhrul în martie 1921, în efortul de a impune plata, întreaga chestiune a fost abandonată în mai, când germanilor li s-a prezentat factura totală a reparaţiilor. de 132 de miliarde de mărci. Sub presiunea unui alt ultimatum, Germania a acceptat acest proiect de lege şi le-a dat învingătorilor obligaţiuni de îndatorare în valoare de această sumă. Dintre acestea, 82 de miliarde au fost puse deoparte şi uitate. Germania urma să plătească celelalte 50 de miliarde la o rată de 2,5 miliarde pe an în dobânzi şi 0,5 miliarde pe an pentru a reduce datoria totală.

Germania putea plăti aceste obligaţii numai dacă existau două condiţii: (a) dacă avea un surplus bugetar şi (b) dacă vindea în străinătate mai mult decât cumpăra (adică avea o balanţă comercială favorabilă).

În conformitate cu prima condiţie, s-ar fi acumulat în mâinile guvernului german o cantitate de monedă germană peste suma necesară pentru cheltuielile curente. În conformitate cu a doua condiţie, Germania ar primi din străinătate un exces de valută (fie aur, fie monedă străină) ca plată pentru excesul exporturilor sale faţă de importuri. Prin schimbul surplusului său bugetar în mărci cu surplusul de valută deţinut de cetăţenii săi, guvernul german ar fi putut dobândi aceste valute şi le-ar fi putut oferi creditorilor săi drept reparaţii. Întrucât niciuna dintre aceste condiţii nu a existat în general în perioada 1921-1931, Germania nu a putut, de fapt, să plătească aceste reparaţii.

Eşecul de a obţine un surplus bugetar a fost exclusiv responsabilitatea guvernului german, care a refuzat să îşi reducă propriile cheltuieli sau nivelul de trai al propriului popor sau să-i impoziteze suficient de mult pentru a obţine un astfel de surplus. Eşecul de a obţine o balanţă comercială favorabilă a fost responsabilitatea în egală măsură a germanilor şi a creditorilor lor, germanii făcând puţine eforturi pentru a-şi reduce achiziţiile din străinătate (şi, astfel, a-şi reduce propriul nivel de trai), în timp ce creditorii străini au refuzat să permită un flux liber de mărfuri germane în propriile ţări, pe argumentul că acest lucru le-ar distruge pieţele interne pentru mărfurile produse local.

Prin urmare, se poate spune că germanii nu erau dispuşi să plătească despăgubiri, iar creditorii nu erau dispuşi să accepte plata în singura modalitate prin care plăţile puteau fi efectuate în mod onest, şi anume prin acceptarea bunurilor şi serviciilor germane.
În aceste condiţii, nu este surprinzător faptul că Programul de plăţi al reparaţiilor intocmit la Londra nu a fost niciodată îndeplinit. Această neîndeplinire a fost considerată de Marea Britanie ca o dovadă a incapacităţii Germaniei de a plăti, dar a fost considerată de Franţa ca o dovadă a refuzului Germaniei de a plăti. Ambele au avut dreptate, dar anglo-americanii, care au refuzat să permită Franţei să folosească constrângerea necesară pentru a depăşi refuzul Germaniei de a plăti, au respins, de asemenea, să accepte bunuri germane în cantitate necesară pentru a depăşi incapacitatea Germaniei de a plăti. Încă din 1921, Marea Britanie, de exemplu, a impus o taxă de 26% pe toate importurile din Germania. Faptul că Germania ar fi putut plăti în bunuri şi servicii reale dacă creditorii ar fi fost dispuşi să accepte astfel de bunuri şi servicii poate fi observat din faptul că venitul real pe cap de locuitor al poporului german era cu aproximativ o şesime mai mare la mijlocul anilor 1920 decât fusese în anul foarte prosper 1913.
În loc să impoziteze şi să reducă bugetul, guvernul german a permis ca un buget dezechilibrat să continue an de an, compensând deficitele prin împrumuturi de la Reichsbank. Rezultatul a fost o inflaţie acută. Această inflaţie nu a fost impusă germanilor de necesitatea de a plăti reparaţii (aşa cum susţineau la vremea respectivă), ci de metoda pe care au folosit-o pentru a plăti reparaţiile (sau, mai exact, pentru a evita plata). Inflaţia nu a fost dăunătoare grupurilor influente din societatea germană, deşi a fost în general dezastruoasă pentru clasele de mijloc şi, prin urmare, a încurajat elementele extremiste.
Grupurile ale căror proprietăţi erau în stare de bogăţie reală, fie sub formă de terenuri, fie instalaţii industriale, au fost favorizate de inflaţie, care a crescut valoarea proprietăţilor lor şi le-a şters datoriile (în principal ipoteci şi obligaţiuni industriale). Marca germană, care nominal valora aproximativ 20 de lire sterline, a scăzut în valoare de la 305 lire sterline în august 1921 la 1.020 în noiembrie 1921. Din acel punct a scăzut la 80.000 de lire sterline în ianuarie 1923, la 20 de milioane de lire sterline în august 1923.

În iulie 1922, Germania a cerut un moratoriu asupra tuturor plăţilor în numerar pentru reparaţii pentru următoarele treizeci de luni. Deşi britanicii erau dispuşi să cedeze cel puţin o parte din acestea, francezii sub conducerea lui Poincare au subliniat că germanii nu făcuseră încă niciun efort real pentru a plăti şi că moratoriul ar fi acceptabil pentru Franţa numai dacă ar fi însoţit de „garanţii productive". Aceasta însemna că creditorii ar trebui să ia în posesie diverse păduri, mine şi fabrici din Germania de Vest, precum şi vama germană, pentru a obţine venituri care puteau fi aplicate la reparaţii. Pe 9 ianuarie 1923, Comisia pentru Reparaţii a votat cu 3 la 1 (Marea Britanie opunându-se Franţei, Belgiei şi Italiei) că Germania era în incapacitate de plată. Forţele armate ale celor trei naţiuni au început să ocupe Ruhrul două zile mai târziu. Marea Britanie a denunţat acest act ca fiind ilegal, deşi ameninţase cu acelaşi lucru pe motive mai puţin valide în 1921. Germania a declarat o grevă generală în zonă, a încetat toate plăţile reparaţiilor şi a adoptat un program de rezistenţă pasivă, guvernul sprijinind greviştii prin tipărirea mai multor bani de hârtie.
Zona ocupată nu avea mai mult de 60 de mile lungime şi 30 de mile lăţime, dar conţinea 10% din populaţia Germaniei şi producea 80% din cărbunele, fierul şi oţelul Germaniei şi 70% din traficul de marfă al acesteia. Sistemul său feroviar, operat de 170.000 de persoane, era cel mai complex din lume. Forţele de ocupaţie au încercat să opereze acest sistem cu doar 12.500 de soldaţi şi 1.380 de germani cooperanţi. Germanii necooperanţi au încercat să prevină acest lucru, fără a ezita să folosească crimele în acest scop. În aceste condiţii, este doar un miracol că producţia zonei a fost adusă la o treime din capacitatea sa până la sfârşitul anului 1923. Represaliile germane şi contramăsurile aliate au dus la aproximativ 400 de morţi şi peste 2.100 de răniţi - majoritatea victimelor (300 şi, respectiv, 2.000) fiind cauzate de germani asupra germanilor. În plus, aproape 150.000 de germani au fost deportaţi din zonă. Rezistenţa germană din Ruhr a reprezentat o mare presiune pentru Germania, atât din punct de vedere economic, cât şi financiar, şi o mare presiune psihologică pentru francezi şi belgieni. În acelaşi timp în care marca germană a fost obliterata, ţările ocupante nu obţineau reparaţiile pe care le doreau. În consecinţă, s-a ajuns la un compromis prin care Germania a acceptat Planul Dawes pentru reparaţii, iar Ruhrul a fost evacuat. Singurii învingători în acest

episod au fost britanicii, care demonstraseră că francezii nu puteau folosi forţa cu succes fără aprobarea britanică.
Planul Dawes, care a fost în mare parte o producţie J. P. Morgan, a fost elaborat de un comitet internaţional de experţi financiari, prezidat de bancherul american Charles G. Dawes. Acesta era preocupat doar de capacitatea Germaniei de a plăti şi a decis că aceasta va ajunge la o rată de 2,5 miliarde de mărci pe an după patru ani de reconstrucţie. În primii patru ani, Germania urma să primească un împrumut de 800 de milioane de dolari şi urma să plătească un total de doar 5,17 miliarde de mărci în reparaţii. Acest plan nu a înlocuit obligaţia germană privind reparaţiile, aşa cum a fost stabilită în 1921, iar diferenţa dintre plăţile Dawes şi plăţile datorate conform Programului de la Londra a fost adăugată la datoria totală pentru reparaţii. Astfel, Germania a plătit reparaţii timp de cinci ani în cadrul Planului Dawes (1924-1929) şi datora mai mult la sfârşit decât datorase la început. Planul Dawes a stabilit, de asemenea, garanţii pentru plăţile reparaţiilor, alocand diverse surse de venit din Germania pentru a furniza fonduri şi transferând responsabilitatea pentru transformarea acestei fonduri din mărci în valută străină de la guvernul german către un agent general pentru plăţile reparaţiilor care primea mărci din Germania. Aceste mărci erau convertite în valută străină numai atunci când exista o ofertă abundentă de astfel de valută pe piaţa valutară germană. Aceasta însemna că valoarea mărcii germane pe piaţa valutară era protejată artificial, aproape ca şi cum Germania ar fi avut controlul valutar, deoarece de fiecare dată când valoarea mărcii tindea să scadă, agentul general înceta să mai vândă mărci. Acest lucru a permis Germaniei să înceapă o aventura extravagantă financiară sălbatică fără a suferi consecinţele care ar fi rezultat în cadrul unui sistem de schimb internaţional liber. Mai exact, Germania a putut să se împrumute în străinătate dincolo de capacitatea sa de plată, fără scăderea normală a valorii mărcii, care ar fi oprit astfel de împrumuturi în circumstanţe normale. Este demn de remarcat faptul că acest sistem a fost înfiinţat de bancherii internaţionali şi că împrumuturile ulterioare de bani altor persoane din Germania au fost foarte profitabile pentru aceşti bancheri. Folosind aceste împrumuturi americane, industria germană a fost în mare parte reutilată cu cele mai avansate facilităţi tehnologice, iar aproape fiecare municipalitate germană a fost dotată cu un

oficiu poştal, o piscină, facilităţi sportive sau alte echipamente neproductive. Cu aceste împrumuturi americane Germania a reuşit să-şi reconstruiască sistemul industrial pentru a-l face al doilea cel mai profitabil din lume desi la o mare distanta de primul, să-şi menţină prosperitatea şi nivelul de trai în ciuda înfrângerii şi a reparaţiilor şi să plătească reparaţii fără un buget echilibrat sau o balanţă comercială favorabilă. Prin aceste împrumuturi, creditorii Germaniei au putut să-şi plătească datoriile de război către Anglia şi către Statele Unite fără a trimite bunuri sau servicii. Valuta străină mergea în Germania sub formă de împrumuturi, înapoi în Italia, Belgia, Franţa şi Marea Britanie sub formă de reparaţii şi, în final, înapoi în Statele Unite sub formă de plăţi pentru datoriile de război. Singurele probleme ale sistemului erau (a) că acesta se va prăbuşi imediat ce Statele Unite ar înceta să acorde împrumuturi şi (b) între timp, datoriile erau doar transferate dintr-un cont în altul şi nimeni nu se apropia cu adevărat de solvabilitate. În perioada 1924-1931, Germania a plătit 10,5 miliarde de mărci în reparaţii, dar a împrumutat în străinătate un total de 18,6 miliarde de mărci. Nimic nu a fost rezolvat prin toate acestea, dar bancherii internaţionali stăteau în rai, sub o ploaie de taxe şi comisioane. Planul Dawes a fost înlocuit de Planul Young la începutul anului 1930 din mai multe motive. S-a recunoscut că Planul Dawes era doar un expedient temporar, că obligaţia totală a Germaniei pentru reparaţii creştea chiar dacă plătea miliarde de mărci, deoarece plăţile din Planul Dawes au fost mai mici decât plăţile cerute de Programul de la Londra; că piaţa valutară germană trebuia eliberată pentru ca Germania să poată face faţă consecinţelor orgiei sale de împrumuturi şi că Germania „nu putea plăti" plata standard Dawes de 2,5 miliarde de mărci pe an, care era necesară în al cincilea an şi în următorii ani ai Planului Dawes.

În plus, Franţa, care fusese obligată să plătească pentru reconstrucţia zonelor sale devastate în perioada 1919-1926, nu îşi putea permite să aştepte o generaţie sau mai mult pentru ca Germania să ramburseze costul acestei reconstrucţii prin plăţi de reparaţii. Franţa spera să obţină un venit imediat mai mare prin „comercializarea" unora dintre obligaţiile Germaniei privind reparaţiile. Până în acel moment, toate obligaţiile privind reparaţiile erau datorate guvernelor. Prin vânzarea de obligaţiuni (garantate de promisiunea Germaniei de a plăti reparaţiile) în numerar către

investitori privaţi, Franţa putea reduce datoriile pe care le acumulase pentru reconstrucţie şi putea împiedica Marea Britanie şi Germania să facă reduceri suplimentare ale obligaţiilor privind reparaţiile (deoarece datoriile faţă de persoane private ar fi mai puţin susceptibile de a fi repudiate decât obligaţiile dintre guverne). Marea Britanie, care îşi finanţase datoriile de război faţă de Statele Unite de 4,6 miliarde de dolari în 1923, era destul de pregătită să reducă reparaţiile germane la suma necesară pentru a face faţă plăţilor aferente acestei datorii de război. Franţa, care avea datorii de război de 4 miliarde de dolari, precum şi cheltuieli de reconstrucţie, spera să comercializeze costurile acesteia din urmă pentru a obţine sprijinul britanic în refuzul de a reduce reparaţiile sub totalul ambelor elemente. Problema era cum să obţină permisiunea germană şi britanică de a „comercializa" o parte din reparaţii. Pentru a obţine această permisiune, Franţa a făcut o eroare tactică gravă: a promis să evacueze întreaga Renania în 1930, cu cinci ani înainte de data stabilită în Tratatul de la Versailles, în schimbul permisiunii de a comercializa o parte din plăţile reparaţiilor.

Această înţelegere a fost concretizată în Planul Young, numit după americanul Owen D. Young (un agent Morgan), care a fost preşedintele comitetului care a elaborat noile acorduri (februarie-iunie 1929). Douăzeci de guverne au semnat aceste acorduri în ianuarie 1930. Acordul cu Germania prevedea plata reparaţiilor timp de 59 de ani, la rate care cresc de la 1,7 miliarde de mărci în 1931 la un vârf de 2,4 miliarde de mărci în 1966 şi apoi scad la mai puţin de un miliard de mărci în 1988. Sursele de fonduri alocate în Germania au fost abolite, cu excepţia a 660 de milioane de mărci pe an, care puteau fi „comercializate", iar toată protecţia poziţiei valutare a Germaniei a fost intrerupta prin plasarea responsabilităţii pentru transferul reparaţiilor din mărci în valute străine în mod direct asupra Germaniei. Pentru a ajuta în această sarcină, o nouă bancă privată numită Banca Reglementelor Internaţionale a fost înfiinţată în Elveţia, la Basel. Deţinută de principalele bănci centrale ale lumii şi deţinând conturi pentru fiecare dintre ele, Banca Reglementelor Internaţionale urma să servească drept „bancă centrală a bancherilor" şi să permită efectuarea plăţilor internaţionale prin simpla transferare a creditelor dintr-un cont al unei ţări în altul prin registrele băncii.

Planul Young, care trebuia să fie o soluţionare finală a problemei reparaţiilor, a durat mai puţin de optsprezece luni. Prăbuşirea bursei de valori din New York în octombrie 1929 a marcat sfârşitul deceniului de reconstrucţie şi a deschis deceniul de distrugere dintre cele două războaie.
Această prăbuşire a pus capăt împrumuturilor americane către Germania şi, prin urmare, a întrerupt fluxul de valută străină, ceea ce a făcut posibil ca Germania să pară că plăteşte reparaţii. În şapte ani,intre 1924-1931, datoria guvernului federal german a crescut cu 6,6 miliarde de mărci, în timp ce datoriile administraţiilor locale germane au crescut cu 11,6 miliarde de mărci. Datoria externă netă a Germaniei, atât publică, cât şi privată, a crescut în aceeaşi perioadă cu 18,6 miliarde de mărci, excluzând reparaţiile. Germania putea plăti reparaţii doar atâta timp cât datoriile sale continuau să crească, deoarece numai prin creşterea datoriilor se putea obţine valuta străină necesară. Astfel de împrumuturi externe aproape au încetat în 1930, iar până în 1931, germanii şi alţii au început o „evitare a mărcii", vânzând această monedă pentru alte monede în care aveau mai multă încredere. Aceasta a creat o mare epuizare a rezervei de aur germane.
Pe măsură ce rezerva de aur scădea, volumul de bani şi credite constituite în baza acestei rezerve a trebuit să fie redus prin creşterea ratei dobânzii. Preţurile au scăzut din cauza ofertei reduse de bani şi a cererii reduse, astfel încât a devenit aproape imposibil pentru bănci să vândă garanţii şi alte proprietăţi pentru a obţine fonduri care să satisfacă cererea tot mai mare de bani.
În acest moment, în aprilie 1931, Germania a anunţat o uniune vamală cu Austria. Franţa a protestat că o astfel de uniune era ilegală în temeiul Tratatului de la Saint-Germain, prin care Austria promisese să-şi menţină independenţa faţă de Germania. Disputa a fost trimisă Curţii Mondiale, dar între timp, francezii, pentru a descuraja astfel de încercări de uniune, si-au retras fondurile franceze atât din Austria, cât şi din Germania. Ambele ţări erau vulnerabile. Pe 8 mai 1931, cea mai mare bancă austriacă, Credit-Anstalt (o instituţie Rothschild), cu interese extinse, controlând aproape 70 % din industria Austriei, a anunţat că a pierdut 140 de milioane de şilingi (aproximativ 20

de milioane de marci). Pierderea reală a fost de peste un miliard de şilingi, iar banca fusese de fapt insolventă de ani de zile. Rothschildz-ii şi guvernul austriac au acordat Credit-Anstalt 160 de milioane pentru acoperirea pierderii, dar încrederea publicului fusese distrusă. A început retragerea febrila a depozitelor băncii. Pentru a face faţă acestei ofensive, băncile austriece au apelat la toate fondurile pe care le aveau în băncile germane. Băncile germane au început să se prăbuşească. Acestea din urmă au început să apeleze la toate fondurile lor din Londra. Băncile londoneze au început să cadă, iar aurul a curs spre exterior. Pe 21 septembrie 1931(la aceasta data Marea Britanie a suspendat oficial standardul aurului prin adoptarea Legii privind modificarea standardul aurului, punând capăt convertibilităţii lirei sterline în aur pentru a opri epuizarea rezervelor din timpul Marii Depresiuni), Anglia a fost forţată să renunţe la standardul aurului. În timpul acestei crize, Reichsbank a pierdut 200 de milioane de mărci din rezerva sa de aur şi valută în prima săptămână a lunii iunie şi aproximativ 1 miliard în a doua săptămână a lunii iunie. Rata de actualizare a fost crescută treptat la 15%, fără a opri pierderea rezervelor, dar distrugând aproape complet activităţile sistemului industrial german.

Germania a cerut o scutire de la plăţile reparaţiilor de război, dar creditorii ei au fost reticenţi să acţioneze cu excepţia cazului în care obţineau o scutire similară de la plăţile datoriei de război către Statele Unite. Statele Unite au avut o reticenţă de înţeles în a deveni capătul unui lanţ de repudiere şi au insistat că nu există nicio legătură între datoriile de război şi reparaţiile (ceea ce era adevărat) şi că ţările europene ar trebui să isi poată plăti datoriile de război dacă aveau bani pentru inarmare (ceea ce nu era adevărat). Când secretarul Trezoreriei Mellon, aflat în Europa, i-a raportat preşedintelui Hoover că, dacă Germaniei nu i se va acorda imediat o scutire de obligaţiile sale publice, întregul sistem financiar al ţării se va prăbuşi, cu pierderi foarte mari pentru deţinătorii de creanţe private împotriva Germaniei, preşedintele a sugerat un moratoriu asupra datoriilor interguvernamentale timp de un an.

Mai exact, s-a oferit să amâne toate plăţile datorate de Germania Statelor Unite pentru anul următor incepand cu de 1 iulie 1931, dacă debitorii săi ar acorda acelaşi privilegiu debitorilor lor.

Acceptarea acestui plan de către numeroasele naţiuni implicate a fost amânată până la mijlocul lunii iulie de eforturile franceze de a proteja plăţile pentru reparaţiile comercializate şi de a obţine concesii politice în schimbul acceptării moratoriului. Se solicita renunţarea la uniunea vamală austro-germană, suspendarea construcţiei celei de-a doua nave de luptă de buzunar, acceptarea de către Germania a frontierelor sale estice şi restricţii privind instruirea organizaţiilor militare „private" din Germania.
Aceste cereri au fost respinse de Statele Unite, Marea Britanie şi Germania, dar în timpul întârzierii, criza germană a devenit si mai acută. Reichsbank a avut cea mai neagra perioada intre 7-10 iulie cand depunatorii si-au retras masiv depozitele; pe 8 iulie 1931, Compania Nord-Germană de Lână a dat faliment cu o pierdere de 200 de milioane de mărci; acest lucru a tras falimentul Bancii Schröder (cu o pierdere de 24 de milioane de mărci in oraşul Bremen, unde se afla biroul său) şi Banca Darmstädter (una dintre „Cele Patru Mari Bănci" ale Germaniei, care a pierdut 20 de milioane prin prabusirea Companiei de Lână.
Cu excepţia unui credit de 400 de milioane de mărci de la Banca Reglementelor Internaţionale şi un „acord de suspendare" pentru reînnoirea tuturor datoriilor pe termen scurt pe măsură ce acestea deveneau scadente, Germania a obţinut puţină asistenţă. Mai multe comitete de bancheri internaţionali au discutat problema, dar criza s-a agravat şi s-a extins la Londra.
Până în noiembrie 1931, toate puterile europene, cu excepţia Franţei şi a susţinătorilor săi, erau hotărâte să pună capăt reparaţiilor. La Conferinţa de la Lausanne din iunie 1932, reparaţiile germane au fost reduse la un total de doar 3 miliarde de mărci, dar acordul nu a fost niciodată ratificat din cauza refuzului Congresului Statelor Unite de a reduce datoriile de război atat de drastic. Tehnic, aceasta însemna că Planul Young era încă în vigoare, dar nu s-au depus eforturi reale pentru a-l restabili şi în 1933, Hitler a respins toate reparaţiile. Până la acea dată, reparaţiile, care otrăviseră relaţiile internaţionale timp de atâţia ani, erau înghiţite de alte probleme, mai teribile.
Înainte de a trece la contextul acestor alte probleme, ar trebui să spunem câteva cuvinte despre problema cât s-a plătit drept reparaţii sau dacă s-au plătit vreodată reparaţii.
Problema a apărut din cauza unei dispute privind valoarea

reparaţiilor plătite înainte de Planul Dawes din 1924. Din 1924 până în 1931, germanii au plătit aproximativ 10,5 miliarde de mărci. Pentru perioada anterioară 1924, estimarea germană a reparaţiilor plătite este de 56.577 miliarde de mărci, în timp ce estimarea Aliaţilor este de 10.426 miliarde. Întrucât estimarea germană acoperă tot ce s-a pierdut, inclusiv valoarea navelor militare pe care ei înşişi le-au scufundat în 1918, aceasta nu poate fi acceptată; o estimare corectă ar fi de aproximativ 30 de miliarde de mărci pentru perioada anterioară anului 1924 sau aproximativ 40 de miliarde de mărci pentru reparaţii în ansamblu.
Se susţine uneori că germanii nu au plătit nimic pentru reparaţii, deoarece au împrumutat din străinătate la fel de mult cât au plătit pentru reparaţii şi că aceste împrumuturi nu au fost niciodată plătite. Acest lucru nu este chiar adevărat, deoarece totalul împrumuturilor externe a fost mai mic de 19 miliarde de mărci, în timp ce propria estimare a Aliaţilor privind reparaţiile totale plătite a fost de peste 21 de miliarde de mărci. Totuşi, este întru totul adevărat că, după 1924, Germania a împrumutat mai mult decât a plătit în reparaţii şi, prin urmare, plăţile reale pentru aceste obligaţii au fost efectuate înainte de 1924. Mai mult, împrumuturile externe pe care Germania le-a împrumutat nu ar fi putut fi niciodată acordate dacă nu ar fi existat sistemul de reparaţii. Întrucât aceste împrumuturi au consolidat considerabil Germania prin reconstrucţia instalaţiei sale industriale, povara reparaţiilor în ansamblu asupra sistemului economic al Germaniei a fost foarte mică.

Partea a şaptea — Activitatea financiară, comercială şi de afaceri: 1897-1947

Capitolul 19 — Reflaţie şi inflaţie, 1897-1925

Am văzut deja că în perioada 1919-1929 s-au depus eforturi curajoase pentru a construi o ordine politică internaţională complet diferită de cea care existase în secolul al XIX-lea.
Pe baza vechii ordini a suveranităţii şi a dreptului internaţional, oamenii au încercat, fără o convingere completă în ceea ce priveşte scopul, să construiască o nouă ordine internaţională de securitate

colectivă....
Din aceste motive, o înţelegere reală a istoriei economice a Europei secolului al XX-lea este imperativă pentru orice cunoastere a evenimentelor perioadei. O astfel de înţelegere va necesita un studiu al istoriei finanţelor, comerţului şi activităţii de afaceri, al organizării industriale şi al agriculturii. Primele trei dintre acestea vor fi luate în considerare în acest capitol de la începutul secolului al XX-lea până la instaurarea economiei pluraliste în jurul anului 1947.
Întreaga perioadă a acestei jumătăţi de secol poate fi împărţită în şase subdiviziuni, după cum urmează:
1. Reflaţie, 1897-1914
2. Inflaţie, 1914-1925
3. Stabilizare, 1922-1930
4. Deflaţie, 1927-1936
5. Reflaţie, 1933-1939
6. Inflaţie, 1939-1947
Aceste perioade au date diferite în diferite ţări şi, prin urmare, se suprapun dacă luăm cele mai largi perioade pentru a include toate ţările importante. Dar, în ciuda diferenţei de date, aceste perioade au avut loc în aproape fiecare ţară şi în aceeaşi ordine. De asemenea, trebuie subliniat faptul că aceste perioade au fost întrerupte de mişcări secundare întâmplătoare. Dintre aceste mişcări secundare, principalele au fost depresiunea din 1921-1922 şi recesiunea din 1937-1938, ambele perioade de deflaţie şi declin al activităţii economice.

Capitaliştii financiari în cea mai proastă formă a lor

Preţurile crescuseră lent din jurul anului 1897 din cauza creşterii producţiei de aur din Africa de Sud şi Alaska, atenuând astfel condiţiile depresive şi dificultăţile agricole care prevalaseră, în beneficiul capitaliştilor financiari, din 1873. Izbucnirea războiului în 1914 i-a infatisat pe aceşti capitalişti financiari în cea mai proastă formă a lor, înguşti în perspectivă, ignoranţi şi egoişti, în timp ce proclamă, ca de obicei, devotamentul lor total faţă de binele social. În general, au fost de acord că războiul nu putea continua mai mult de şase până la zece luni din cauza „resurselor financiare limitate” ale beligeranţilor (se refereau la rezervele de aur).

Această idee dezvăluie neînţelegerea fundamentală a naturii şi rolului banilor din partea chiar a persoanelor care erau cunoscute a fi experţi în domeniu. Războaiele, aşa cum au dovedit evenimentele de atunci, nu se poartă cu aur sau chiar cu bani, ci prin organizarea corectă a resurselor reale.

Planul Secret al bancherilor internaţionali

Schema de îmbogățire

Atitudinile bancherilor au fost relevate cel mai clar în Anglia, unde fiecare mişcare a fost dictată de eforturile de a-şi proteja propria poziţie şi de a profita de pe urma acesteia, mai degrabă decât de consideraţii de mobilizare economică pentru război sau bunăstarea poporului britanic. Izbucnirea războiului pe 4 august 1914 a găsit sistemul bancar britanic in insolventa, în sensul că fondurile sale, create de sistemul bancar pentru profit şi închiriate sistemului economic pentru a-i permite acestuia să funcţioneze, nu puteau fi acoperite de volumul existent de rezerve de aur sau de garanţii care puteau fi lichidate rapid.
În consecinţă, bancherii au conceput în secret o schemă prin care obligaţiile lor puteau fi cumparate prin bani fiat (aşa-numitele note de trezorerie), dar, imediat ce criza s-ar fi încheiat, au insistat că guvernul trebuia să plătească pentru datoriile de război fără a recurge la bani fiat (care au fost întotdeauna condamnaţi de bancheri ca fiind imorali), ci prin impozitare şi prin împrumuturi la rate mari ale dobânzii de la bancheri. Decizia de a utiliza bilete de trezorerie pentru a îndeplini obligaţiile bancare a fost luată într-o sâmbătă pe 25 iulie 1914, de către Sir John Bradbury (mai târziu Lord Bradbury) şi Sir Frederick Atterbury la domiciliul acestuia din urmă. Primele bilete de trezorerie au ieşit de la tiparul Waterlow and Sons marţea următoare, 28 iulie, într-un moment în care majoritatea politicienilor credeau că Marea Britanie va rămâne în neutră.
Ziua liberă legală obişnuită a bancilor(Bank Holiday o zi liberă legală în Regatul Unit, Irlanda şi alte naţiuni, când băncile şi multe afaceri sunt închise legal)de la începutul lunii august a fost prelungită la trei zile, timp în care s-a anunţat că biletele de trezorerie, în locul aurului, vor fi folosite pentru plăţile bancare.

Rata de scont a fost majorată la Banca Angliei de la 3% la 10% pentru a preveni inflaţia, o cifră luată doar pentru că regula tradiţională a băncii prevedea că o rată bancară de 10% ar scoate ,,aurul si din piatră seacă", iar plăţile în aur trebuiau suspendate doar atunci când o rată de 10% nu era suficientă.

Guvernele acceptă planul secret al bancherilor

La izbucnirea războiului, majoritatea ţărilor beligerante au suspendat plăţile in aur şi, în grade diferite, au acceptat sfatul bancherilor lor conform căruia modalitatea corectă de a plăti războiul era printr-o combinare de împrumuturi bancare cu impozitarea consumului. Perioada în care, potrivit experţilor, războiul trebuia să înceteze din cauza resurselor financiare limitate a trecut în cele din urmă, iar luptele au continuat mai energic ca niciodată. Guvernele au plătit pentru acesta în diferite moduri: prin impozitare, prin bani fiat, prin împrumuturi de la bănci (care au creat credit în acest scop) şi prin împrumuturi de la oameni prin vânzarea de obligaţiuni de război către aceştia. Fiecare dintre aceste metode de strângere de bani a avut un efect diferit asupra celor două consecinţe financiare principale ale războiului. Acestea au fost inflaţia şi datoria publică. Efectele celor patru modalităţi de colectare de bani asupra acestor două consecinte pot fi observate din tabelul următor:
a. Impozitarea nu creaza inflaţie şi datorii.
b. Banii fiat creaza inflaţie dat nu şi datorii.
c. Creditul bancar creaza inflaţie şi datorii.
d. Vânzările de obligaţiuni nu generează inflaţie, ci generează datorii.

Plata pentru război

Din acest tabel reiese că cea mai bună modalitate de a plăti pentru război ar fi prin impozitare, iar cea mai proastă modalitate ar fi prin credit bancar. Cu toate acestea, o impozitare suficientă pentru a plăti pentru un război major ar avea un efect deflaţionist atât de sever asupra preţurilor încât producţia economică nu ar creşte suficient sau suficient de repede. Orice creştere rapidă a producţiei este stimulată de o inflaţie mică care furnizează impulsul unor

profituri neobişnuite sistemului economic. Creşterea datoriei publice, pe de altă parte, contribuie puţin la efortul de mobilizare economică.
Din acest punct de vedere, nu este uşor de stabilit care metodă de finanţare a unui război este cea mai bună. Probabil cea mai bună este o combinaţie a celor patru metode amestecate astfel încât, la final, să existe un minim de datorii şi o inflaţie nu mai mare decât cea necesară pentru a obţine o mobilizare economică completă şi rapidă.
Aceasta ar implica probabil o combinaţie de monedă fiduciară şi impozitare cu vânzări considerabile de obligaţiuni către indivizi, combinaţia variind în diferite etape ale efortului de mobilizare.

La sfârşitul războiului, guvernele sunt indatorate bancherilor

În perioada 1914-1918, diverşii beligeranţi au folosit un amestec al acestor patru metode, dar a fost un amestec dictat de oportunitate şi teorii false, astfel încât, la sfârşitul războiului, toate ţările s-au trezit atât cu datorii publice, cât şi cu inflaţie substantiala care nu erau în niciun caz justificate de gradul de mobilizare economică care fusese atins. Situaţia a fost agravată de faptul că în toate ţările preţurile au continuat să crească, iar în majoritatea ţărilor datoriile publice au continuat să crească mult timp după Armistiţiul din 1918.
Cauzele inflaţiei din timpul războiului se găsesc atât în sfera financiară, cât şi în cea economică. În sfera financiară, cheltuielile guvernamentale adăugau sume enorme de bani comunităţii financiare, în mare parte pentru a produce bunuri care nu ar fi fost niciodată oferite spre vânzare. În sfera economică, situaţia a fost diferită în ţările care au fost mai complet mobilizate decât în cele care au fost doar parţial mobilizate. În primele, bogăţia reală a fost redusă prin devierea resurselor economice de la crearea acestei bogăţii la fabricarea de bunuri destinate distrugerii.
În celelalte, cantitatea totală de bogăţie reală s-ar putea să nu fi fost redusă serios (deoarece o mare parte din resursele utilizate în fabricarea de bunuri destinate distrugerii proveneau din resurse neutilizate anterior, cum ar fi minele inactive, fabricile inactive, oamenii inactivi şi aşa mai departe), dar creşterea masei monetare care concura pentru cantităţile limitate de bogăţie reală a dus la

creşteri drastice ale preţurilor.

Liderii financiari folosesc metode înşelătoare

În timp ce preţurile în majoritatea ţărilor au crescut cu 200 până la 300%, iar datoriile publice au crescut cu 1.000%, liderii financiari au încercat să menţină pretenţia că banii fiecărei ţări erau la fel de valoroşi ca întotdeauna şi că, de îndată ce războiul se va termina, situaţia existentă în 1914 va fi restabilită. Din acest motiv, nu au abandonat în mod deschis standardul aur. În schimb, au suspendat anumite atribute ale standardului aur şi au subliniat celelalte atribute pe care au încercat să le menţină. În majoritatea ţărilor, plăţile în aur şi exportul de aur au fost suspendate, dar s-au depus toate eforturile pentru a menţine rezervele de aur la un procent respectabil din bancnotele emise, iar schimburile au fost controlate pentru a le menţine cât mai aproape de paritate. Aceste atribute au fost obţinute în unele cazuri prin metode înşelătoare. În Marea Britanie, de exemplu, rezerva de aur faţă de bancnote a scăzut de la 52% la 18 % în luna iulie-august 1914; apoi situaţia a fost ascunsă, parţial prin mutarea activelor băncilor locale în Banca Angliei şi utilizarea lor ca rezerve pentru ambele, parţial prin emiterea unui nou tip de bancnote (numite Currency Notes) care nu aveau rezerve reale şi aveau puţină susţinere în aur. În Statele Unite, procentul de rezerve impus de lege în băncile comerciale a fost redus în 1914, iar cerinţele de rezervă atât pentru bancnote, cât şi pentru depozite au fost reduse în iunie 1917; a fost înfiinţat un nou sistem de „bănci depozitare" care nu impunea rezerve împotriva depozitelor guvernamentale create de banci în schimbul obligaţiunilor guvernamentale. Astfel de eforturi au fost depuse în toate ţările, dar peste tot raportul dintre rezervele de aur şi bancnote a scăzut drastic în timpul războiului: în Franţa de la 60% la 11 %; în Germania de la 59% la 10%; în Rusia de la 98% la 2%; în Italia de la 60% la 13%; în Marea Britanie de la 53% la 32%.

Inflaţia şi datoriile publice continuă după război

Inflaţia şi creşterea datoriilor publice au continuat după încheierea războiului. Cauzele acestei situaţii au fost complicate şi au variat de la o ţară la alta. În general ele au fost, (1) reglementările privind

fixarea preţurilor şi raţionalizarea au fost eliminate prea devreme, înainte ca producţia de bunuri din timp de pace să fi crescut la un nivel suficient pentru a absorbi puterea de cumpărare acumulată în mâinile consumatorilor din eforturile lor în producţia de război; astfel, lentoarea reconversiei de la producţia de război la producţia de pace a cauzat o ofertă insuficientă într-o perioadă de cerere mare; (2) schimburile aliate, care fuseseră controlate în timpul războiului, au fost deblocate în martie 1919 şi au scăzut imediat la niveluri care dezvăluiau marele dezechilibru de preţuri dintre ţări; (3) puterea de cumpărare redusă din timpul războiului a intrat brusc pe piaţă; (4) a existat o expansiune a creditului bancar din cauza optimismului postbelic; (5) bugetele au rămas dezechilibrate din cauza cerinţelor de reconstrucţie (ca în Franţa sau Belgia), reparaţiilor (ca în Germania), cheltuielilor de demobilizare (ca în Statele Unite, Italia şi aşa mai departe); şi (6) producţia de bunuri în timp de pace a fost perturbată de revoluţii (ca în Ungaria, Rusia şi aşa mai departe) sau greve (ca în Statele Unite, Italia, Franţa şi aşa mai departe).

Inflaţia postbelică a avut rezultate negative

Din păcate, această inflaţie postbelică, care ar fi putut realiza multe lucruri bune (prin creşterea producţiei de bogăţie reală), a fost irosită (prin creşterea preţurilor bunurilor existente) şi a avut rezultate negative (prin distrugerea acumulărilor de capital şi a economiilor şi răsturnarea liniilor de clasă economice). Acest eşec a fost cauzat de faptul că inflaţia, deşi nedorită peste tot, a fost necontrolată deoarece puţine persoane aflate în poziţii de putere au avut curajul să ia măsurile necesare pentru a o reduce. În ţările învinse şi revoluţionare (Rusia, Polonia, Ungaria, Austria şi Germania), inflaţia a mers atât de departe încât fostele unităţi monetare au devenit lipsite de valoare şi au încetat să mai existe. Într-un al doilea grup de ţări (cum ar fi Franţa, Belgia şi Italia), valoarea unităţii monetare a fost atât de redusă încât a devenit altceva, deşi acelaşi nume era încă folosit. Într-un al treilea grup de ţări (Marea Britanie, Statele Unite şi Japonia), situaţia a fost ţinută sub control.

Datoria publică şi depresiunea economică în America

În ceea ce priveşte Europa, intensitatea inflaţiei a crescut pe măsura deplasarii de la vest la est. Dintre cele trei grupuri de ţări de mai sus, al doilea grup (inflaţie moderată) a fost cel mai norocos. În primul grup (inflaţie extremă), inflaţia a şters toate datoriile publice, toate economiile şi toate creanţele asupra averii, deoarece unitatea monetară a devenit lipsită de valoare. În grupul cu inflaţie moderată, povara datoriei publice a fost redusă, iar datoriile private şi economiile au fost reduse în aceeaşi proporţie. În Statele Unite şi Marea Britanie, efortul de combatere a inflaţiei a luat forma unei mişcări deliberate către deflaţie. Aceasta a conservat economiile, dar a crescut povara datoriei publice şi a provocat depresiune economică.

Capitolul 20 - Perioada de stabilizare, 1922-1930

Imediat ce războiul s-a terminat, guvernele au început să-şi îndrepte atenţia către problema restaurării sistemului financiar de dinainte de război. Întrucât elementul esenţial al acestui sistem era considerat a fi etalonul aur cu schimburile sale stabile, această mişcare a fost numită „stabilizare”. Din cauza dorinţei lor de a restabili situaţia financiară de dinainte de război, „experţii” au închis ochii la schimbările extraordinare care rezultaseră din război. Aceste schimbări au fost atât de mari în producţie, în comerţ şi în obiceiurile financiare încât orice efort de a restabili condiţiile de dinainte de război sau chiar de a stabiliza pe baza etalonului aur era imposibil şi nerecomandabil. În loc să caute un sistem financiar adaptat noii lumi economice şi comerciale care ieşise din război, experţii au încercat să ignore această lume şi au stabilit un sistem financiar care arăta, superficial, cât mai mult asemănător cu sistemul de dinainte de război. Acest sistem, însă, nu era sistemul de dinainte de război. Nici nu era adaptat noilor condiţii economice. Când experţii au început să aibă vagi licăriri ale acestui ultim fapt, nu au început să-şi modifice obiectivele, ci au insistat asupra aceloraşi obiective şi au exprimat incantaţii şi îndemnuri împotriva condiţiilor existente care făceau imposibilă atingerea obiectivelor lor.
Aceste condiţii economice schimbate nu puteau fi controlate sau exorcizate prin incantaţii. Ele practic nu erau deloc rezultate ale războiului, ci rezultate normale ale dezvoltării economice a

lumii în secolul al XIX-lea. Tot ce făcuse războiul fusese să accelereze ritmul acestei dezvoltări. Schimbările economice care în 1925 au făcut atât de dificilă restaurarea sistemului financiar din 1914 erau deja perceptibile în 1890 şi clar evidente până în 1910.

Supremaţia Marii Britanii ca centru financiar al lumii este ameninţată

Principalul element al acestor schimbări a fost declinul Marii Britanii. Ceea ce se întâmplase era că Revoluţia Industrială se răspândea dincolo de Marea Britanie în Europa şi Statele Unite şi până în anul 1910 înspre America de Sud şi Asia. Drept urmare, aceste zone au devenit mai puţin dependente de Marea Britanie pentru bunuri manufacturate, mai puţin dornice să-i vândă materii prime şi produse alimentare şi au devenit concurenţii ei atât în vânzarea cât şi în cumpărarea de la acele zone coloniale în care industrialismul nu se răspândise încă. Până în 1914, supremaţia Marii Britanii ca centru financiar, piaţă comercială, creditor şi transportator comercial era ameninţată. O ameninţare mai puţin evidentă apărea din schimbările pe termen lung ale cererii - schimbări de la produsele industriei grele la produsele unor ramuri de producţie mai specializate (cum ar fi produsele chimice), de la cereale la fructe şi produse lactate, de la bumbac şi lână la mătase şi raion(celofibra), de la piele la cauciuc şi aşa mai departe. Aceste schimbări au pus Marea Britanie în faţa unei alegeri fundamentale fie să renunţe la supremaţia sa în lume, fie să-şi reformeze sistemul industrial şi comercial pentru a face faţă noilor condiţii. Această ultimă variantă a fost dificilă deoarece Marea Britanie permisese ca sistemul său industrial să devină dezechilibrat sub influenţa liberului schimb şi a diviziunii internaţionale a muncii. Peste jumătate din persoanele angajate în Marea Britanie erau angajate în fabricarea textilelor şi a metalelor feroase. Textilele au reprezentat peste o treime din exporturile sale, iar textilele, împreună cu fierul şi oţelul, peste jumătate. În acelaşi timp, naţiunile industrializate mai noi (Germania, Statele Unite şi Japonia) se dezvoltau rapid, cu sisteme industriale mai bine adaptate la tendinţele vremurilor; iar acestea afectau profund supremaţia Marii Britanii în domeniul transportului maritim

comercial.

America devine cel mai mare creditor din lume

În această etapă critică a dezvoltării Marii Britanii, a avut loc Primul Război Mondial. Acest lucru a avut un dublu rezultat în ceea ce priveşte acest subiect. A forţat Marea Britanie să amâne pe termen nelimitat orice reformă a sistemului său industrial pentru a-l ajusta la tendinţe mai moderne; şi a accelerat dezvoltarea acestor tendinţe, astfel încât ceea ce s-ar fi putut întâmpla în douăzeci de ani s-a făcut în schimb în cinci. În perioada 1910-1920, flota comercială a Marii Britanii a scăzut cu 6% ca număr de nave, în timp ce cea a Statelor Unite a crescut cu 57%, cea a Japoniei cu 130%, iar cea a Olandei cu 58%.
Poziţia sa de cel mai mare creditor al lumii a fost pierdută în favoarea Statelor Unite, iar o cantitate mare de credite externe bune au fost înlocuite de o cantitate mai mică cu riscuri mici. În plus, a devenit o debitoare faţă de Statele Unite cu peste 4 miliarde de dolari. Schimbarea poziţiilor celor două ţări poate fi rezumată pe scurt. Războiul a schimbat poziţia Statelor Unite faţă de restul lumii de la cea a unui debitor care datora aproximativ 3 miliarde de dolari la cea a unui creditor căruia i se datorau 4 miliarde de dolari. Aceasta nu include datoriile interguvernamentale de aproximativ 10 miliarde de dolari datorate Statelor Unite ca urmare a războiului. În acelaşi timp, poziţia Marii Britanii s-a schimbat de la un creditor căruia i se datorau aproximativ 18 miliarde de dolari la un creditor căruia i se datorau aproximativ 13,5 miliarde de dolari. În plus, Marii Britanii i se datorau aproximativ 8 miliarde de dolari în datorii de război de la aliaţii săi şi o sumă necunoscută în reparaţii de la Germania, iar datoriile de război către Statele Unite erau de peste 54 de miliarde de dolari. Majoritatea acestor datorii de război şi reparaţii au fost reduse drastic după 1920, dar rezultatul net pentru Marea Britanie a fost o schimbare drastică a poziţiei sale faţă de Statele Unite.

Modificarea organizării economice de bază a lumii

Organizarea economică de bază a lumii a fost modificată şi în alte moduri. Ca urmare a războiului, vechea organizare a comerţului

relativ liber între ţări specializate în diferite tipuri de producţie a fost înlocuită de o situaţie în care un număr mai mare de ţări au căutat autosuficienţă economică prin impunerea de restricţii asupra comerţului. În plus, capacitatea productivă atât în agricultură, cât şi în industrie a fost crescută de cererea artificială din perioada războiului într-un grad mult peste capacitatea cererii interne normale de a cumpăra produsele. Şi, în cele din urmă, zonele mai înapoiate ale Europei şi ale lumii fuseseră industrializate într-o mare măsură şi nu erau dispuse să revină la o poziţie în care ar obţine produse industriale din Marea Britanie, Germania sau Statele Unite în schimbul materiilor lor prime şi a alimentelor produse. Acest refuz a fost şi mai dureros pentru ambele părţi prin faptul că aceste zone înapoiate îşi crescuseră producţia de materii prime şi alimente atât de mult încât totalul cu greu ar fi putut fi vândut chiar dacă ar fi fost dispuse să cumpere toate produsele lor industriale din sursele de dinainte de război. Aceste surse de dinainte de război, la rândul lor, sporiseră capacitatea industrială atât de mult încât produsul cu greu ar fi putut fi vândut chiar dacă ar fi reuşit să îşi recapete în întregime toate pieţele de dinainte de război. Rezultatul a fost o situaţie în care toate ţările erau dornice să vândă şi reticente să cumpere şi căutau să atingă aceste scopuri reciproc ireconciliabile prin instituirea de subvenţii şi recompense la exporturi, tarife şi restricţii la importuri, cu rezultate dezastruoase asupra comerţului mondial. Singura soluţie sensibilă la această problemă a capacităţii productive excesive ar fi fost o creştere substanţială a nivelului de trai intern, dar aceasta ar fi necesitat o redistribuire fundamentală a venitului naţional, astfel încât creanţele la produsul capacităţii excedentare să meargă la acele mase dornice să consume, mai degrabă decât să continue să meargă la minoritatea care doreşte să economisească. O astfel de reformă a fost respinsă de grupurile conducătoare atât în ţările „avansate", cât şi în cele „înapoiate", astfel încât această soluţie a fost atinsă doar relativ într-o mică măsură si în relativ puţine ţări (în principal Statele Unite şi Germania în perioada 1925-1929).

Bancherii internaţionali au început să retină aurul

Schimbările în organizarea productivă şi comercială de bază a lumii în perioada 1914- 1919 au fost îngreunate de alte schimbări mai puţin tangibile în practicile financiare şi în psihologia afacerilor. Inflaţiile spectaculoase de după război din Europa de Est au

Intensificat frica tradiţională de inflaţie în rândul bancherilor. Într-un efort de a opri creşterile de preţuri care ar putea deveni inflaţioniste, bancherii după 1919 au căutat din ce în ce mai mult să „pastreze” aurul atunci când acesta intra în ţara lor.
Adică, au căutat să îl pună deoparte, astfel încât să nu devină parte a sistemului monetar. Drept urmare, dezechilibrul comercial care iniţiase fluxul de aur nu a fost contracarat de variaţiile de preţ. Comerţul şi preţurile au rămas dezechilibrate, iar aurul a continuat să curgă. Oarecum similară a fost o teamă răspândită de scăderea rezervelor de aur, astfel încât, atunci când aurul a început să curgă dintr-o ţară ca urmare a unei balanţe comerciale nefavorabile, bancherii au căutat din ce în ce mai mult să împiedice fluxul prin restricţii la exporturile de aur. Cu astfel de acţiuni, balanţa comercială nefavorabilă a continuat, iar alte ţări au fost inspirate să ia măsuri de represalii. Situaţia a fost, de asemenea, perturbată de temeri politice şi de ambiţiile militare ale anumitor ţări, deoarece acestea au dus frecvent la o dorinţă de autosuficienţă (autarhie), care putea fi obţinută doar prin utilizarea tarifelor, subvenţiilor, cotelor şi controalelor comerciale. Oarecum legată de aceasta a fost creşterea pe scară largă a sentimentului de insecuritate economică, politică şi socială. Aceasta a dat naştere la „scurgeri de capital” - adică, la transferuri panicate de deţineri care căutau un loc sigur, indiferent de randamentul economic. Mai mult,situaţia a fost perturbată de sosirea pe piaţa valutară a unui număr foarte mare de speculanţi relativ ignoranţi. În perioada de dinainte de 1914, speculanţii în domeniul valutar fuseseră un grup mic de oameni ale căror activităţi se bazau pe o experienţă îndelungată pe piaţă şi aveau un efect stabilizator asupra acesteia. După 1919, un număr mare de persoane fără cunoştinţe şi fără experienţă au început să speculeze în domeniul valutar. Sub influenţa zvonurilor şi a panicii gloatei, activităţile lor au avut un efect foarte distrugător asupra pieţelor. În cele din urmă, în cadrul fiecărei ţări, declinul concurenţei rezultat din creşterea sindicatelor, carteluri lor, monopolurilor şi aşa mai departe, a făcut ca preţurile să fie mai puţin receptive la fluxurile de aur sau la schimbul de pe pieţele internaţionale şi, ca urmare, astfel de fluxuri nu au pus în mişcare acele forţe care ar egaliza preţurile între ţări, ar reduce fluxurile de aur şi ar echilibra fluxurile de mărfuri.

Majoritatea ţărilor părăsesc standardul aur

Din cauza tuturor acestor factori, sistemul de plăţi internaţionale care funcţionase... înainte de 1914 a funcţionat doar şovăielnic după această dată şi practic a încetat să mai funcţioneze total după 1930.
Principala cauză a acestor factori a fost că nici bunurile, nici banii nu se supuneau forţelor pur economice şi nu se deplasau ca înainte către zonele în care fiecare era cel mai valoros. Rezultatul principal a fost o distribuţie complet defectuoasă a aurului, o situaţie care a devenit acută după 1928 şi care până în 1933 a forţat majoritatea ţărilor să renunţe la standardul aurului.
Modificările organizării productive şi comerciale şi ale practicilor financiare au făcut aproape imposibilă după 1919 restabilirea sistemului financiar din 1914. Totuşi, asta s-a încercat.
În loc să încerce să înfiinţeze o nouă organizaţie financiară adaptată la organizarea economică modificată, bancherii şi politicienii au insistat ca vechiul sistem de dinainte de război să fie restabilit. Aceste eforturi au fost concentrate în hotărârea de a restabili standardul aurului aşa cum existase în 1914.
Puterea Bancară urmăreşte să creeze un sistem mondial de control financiar în mâini private, capabil să domine fiecare naţiune de pe Pământ
Pe lângă aceste obiective pragmatice, **puterile capitalismului financiar aveau un alt scop de anvergură, nimic mai puţin decât acela de a crea un sistem mondial de control financiar în mâini private capabil să domine sistemul politic al fiecărei ţări şi economia lumii în ansamblu.**
Acest sistem urma să fie controlat într-un mod feudalist de către băncile centrale ale lumii care acţionau concertat, prin acorduri secrete la care se ajunsese în frecvente întâlniri şi conferinţe private. Vârful sistemului urma să fie Banca Reglementelor Internaţionale din Basel, Elveţia, o bancă privată deţinută şi controlată de băncile centrale ale lumii, care erau el însele corporaţii private. Fiecare bancă centrală, aflată în mâinile unor oameni precum Montagu Norman de la Banca Angliei, Benjamin Strong de la Rezerva Federală din New York, Charles Rist de la Banca Franţei şi Hjalmar Schacht de la Reichsbank, a căutat să domine guvernul său prin

capacitatea sa de a controla împrumuturile catre Trezorerie, de a manipula schimburile valutare, de a influenţa nivelul activităţii economice din ţară şi de a influenţa politicienii cooperanţi prin recompense economice ulterioare în lumea afacerilor. **Bancherii internaţionali caută şi încheie acorduri privind toate problemele financiare majore ale lumii**
În fiecare ţară, puterea băncii centrale se baza în mare măsură pe controlul său asupra creditului şi masei monetare. În lume, în ansamblu, puterea bancherilor centrali se baza în mare măsură pe controlul lor asupra împrumuturilor şi a fluxurilor de aur. În sistem ..., aceşti bancheri centrali au putut să mobilizeze resurse pentru a se ajuta reciproc prin intermediul B.I.S.(Banca Reglementelor Internationale) ,unde plăţile între băncile centrale puteau fi efectuate prin ajustări contabile între conturile pe care băncile centrale ale lumii le ţineau acolo. **B.I.S., ca instituţie privată, era deţinută de cele şapte bănci centrale principale şi era operată de şefii acestora, care împreună formau consiliul său de administraţie.** Fiecare dintre acestea păstra un depozit substanţial la B.I.S. şi regla periodic plăţile între ele (şi, prin urmare, între principalele ţări ale lumii) prin contabilitate pentru a evita transporturile de aur. **Au încheiat acorduri cu privire la toate problemele financiare majore ale lumii, precum şi pentru multe dintre problemele economice şi politice, în special în ceea ce priveşte împrumuturile, plăţile şi viitorul economic al principalelor zone ale globului.**

Banca Reglementelor Internaţionale devine mecanismul care permite celor Trei Centre Financiare ale Lumii să acţioneze ca unul singur

B.I.S. este în general considerată vârful structurii capitalismului financiar, ale cărui origini îndepărtate datează de la crearea Băncii Angliei în 1694 şi a Băncii Franţei în 1803. De fapt, înfiinţarea sa în 1929 a fost mai degrabă o indicaţie a faptului că sistemul financiar mondial centralizat din 1914 era în declin. **A fost înfiinţata mai degrabă pentru a remedia declinul Londrei ca centru financiar mondial, oferind un mecanism prin care o lume cu trei centre financiare principale la Londra, New York şi Paris să poată funcţiona în continuare ca unul singur.**

B.I.S. a fost un ... efort de a face faţă problemelor care decurg din unui număr crescut de centre financiare. Se intenţiona să fie cartelul mondial al puterilor financiare naţionale în continuă creştere, prin reunirea şefilor nominali ai acestor centre financiare naţionale.

Montagu Norman a fost comandantul-şef al Sistemului Mondial de Control Bancar

Comandantul-şef al sistemului mondial de control bancar a fost Montagu Norman, guvernatorul Băncii Angliei, care a fost ridicat de bancherii privaţi într-o poziţie în care era considerat un oracol în toate problemele de guvernare şi afaceri. În guvernare, puterea Băncii Angliei reprezenta o restricţie considerabilă asupra acţiunii politice încă din 1819, dar o încercare de a înfrânge această putere printr-o modificare a statutului băncii în 1844 a eşuat. **În 1852, Gladstone, pe atunci cancelar al Trezoreriei şi mai târziu prim-ministru, a declarat: „Balamaua întregii situaţii era aceasta: guvernul însuşi nu trebuia să fie o putere substanţială în chestiuni de finanţe, ci trebuia să lase Puterea Banară supremă şi necontestată."**

Dictatorul valutar al Europei

Această putere a Băncii Angliei şi a guvernatorului său a fost recunoscută de majoritatea observatorilor calificaţi**. În ianuarie 1924, Reginald McKenna, care fusese cancelar al Trezoreriei în 1915-1916, în calitate de preşedinte al consiliului de administraţie al Midland Bank, le-a spus acţionarilor săi: „Mă tem că cetăţeanului obişnuit nu-i va plăcea să i se spună că băncile pot şi chiar creează bani... Şi cei care controlează creditul naţiunii direcţionează politica guvernelor şi ţin în mâna lor destinul poporului."** În acelaşi an, Sir Drummond Fraser, vicepreşedinte al Institutului Bancherilor, a declarat: „Guvernatorul Băncii Angliei trebuie să fie autocratul care dictează termenii în care guvernul poate obţine bani din împrumuturi." Pe 26 septembrie 1921, The Financial Times a scris: „**O jumătate de duzină de oameni din fruntea celor Cinci Mari Bănci ar putea perturba întreaga structură a finanţelor guvernamentale**

abținându-se de la achizitionarea titlurilor de trezorerie."
Vincent Vickers, care fusese director al băncii timp de nouă ani, a declarat: „Din 1919, politica monetară a guvernului a fost politica Băncii Angliei, iar politica Băncii Angliei a fost politica domnului Montagu Norman". Pe 11 noiembrie 1927, Wall Street Journal l-a numit pe domnul Norman „dictatorul monedei Europei". Acest fapt a fost recunoscut chiar de domnul Norman în fața instanței băncii pe 21 martie 1930 și în fața Comitetului Macmillan cinci zile mai târziu.
Poziția lui Montagu Norman poate fi dedusă din faptul că predecesorii săi , aproape o sută dintre ei, au avut mandate de doi ani, prelungite rareori, în perioade de criză, la trei sau chiar patru ani. Dar Norman a deținut funcția timp de douăzeci și patru de ani (1920-1944), timp în care a devenit arhitectul principal al lichidării preeminenței globale a Marii Britanii.

Norman considera guvernele și democrația ca amenințări la adresa puterii monetare

Norman era un om ciudat a cărui perspectivă mentală era una de isterie sau chiar paranoia reprimată cu succes. Nu avea nicio nevoie de guverne și se temea de democrație. Ambele i se păreau amenințări la adresa sistemului bancar privat și, prin urmare, la tot ceea ce era corect și prețios în viața umană. Cu o voință puternică, neobosit și nemilos, își considera viața ca un fel de luptă pelerinată cu forțele ... banilor [sănătoși] .... Când a reconstruit Banca Angliei, a construit-o ca o fortăreață pregătită să se apere împotriva oricărei revolte populare, cu rezervele sacre de aur ascunse în bolți adânci sub nivelul apelor subterane, care puteau fi eliberate pentru a le acoperi prin apăsarea unui buton de pe biroul guvernatorului. O mare parte din viața sa, Norman a călătorit prin lume cu un vapor rapid cu aburi, parcurgând zeci de mii de mile în fiecare an, călătorind adesea incognito, ascuns de o pălărie și o pelerină lungă și neagră, sub numele fals de „Profesorul Skinner". Îmbarcările și debarcările sale pe și de pe cele mai rapide nave de linie ale vremii, uneori prin trapa de marfă, erau la fel de neobservate ca și trecerile oarecum similare ale Gretei Garbo din aceiași ani și erau efectuate într-un efort la fel de „sincer" de auto-disimulare.

Colegul devotat al lui Montagu Norman din New York City

Norman a avut un coleg devotat în Benjamin Strong, primul guvernator al Băncii Rezervei Federale din New York. Strong și-a datorat cariera favorurilor Băncii Morgan, în special a lui Henry P. Davison, care l-a numit secretar al Bankers Trust Company din New York (succesorul lui Thomas W. Lamont) în 1904, l-a folosit ca agent al lui Morgan în reordonările bancare de după criza din 1907 şi l-a numit vicepreşedinte al Bankers Trust (succesorul lui Lamont) în 1909. A devenit guvernator al Băncii Rezervei Federale din New York ca si candidat nominalizat comun de Morgan şi de Kuhn, Loeb, and Company în 1914. Doi ani mai târziu, Strong l-a întâlnit pe Norman pentru prima dată şi au încheiat imediat un acord de a lucra în cooperare pentru practicile financiare pe care le venerau amândoi.
Aceste practici financiare au fost menţionate explicit de multe ori în voluminoasa corespondenţă dintre aceşti doi bărbaţi şi în numeroasele conversaţii pe care le-au avut, atât la locul de muncă, cât şi în timpul liber(îşi petreceau adesea vacanţele împreună timp de săptămâni, de obicei în sudul Franţei).

Norman şi Strong încearcă să opereze bănci centrale libere de orice control politic

În anii 1920, ei erau hotărâţi să folosească puterea financiară a Marii Britanii şi a Statelor Unite pentru a forţa toate ţările importante ale lumii să adopte standardul aurului şi să îl opereze prin intermediul băncilor centrale libere de orice control politic, **toate chestiunile legate de finanţele internaţionale urmând să fie rezolvate prin acorduri încheiate de astfel de bănci centrale, fără interferenţe din partea guvernelor.**
Norman şi Strong erau simpli agenţi ai bancherilor puternici care au rămas în culise şi au operat în secret.
Nu trebuie să se considere că aceşti şefi ai principalelor bănci centrale ale lumii erau ei înşişi puteri substanţiale în finanţele mondiale. Nu erau. Mai degrabă, erau tehnicienii şi agenţii bancherilor de investiţii dominanţi din propriile ţări, care i-au propulsat la putere şi erau perfect capabili să-i înlăture. Puterile financiare substanţiale ale lumii se aflau în mâinile acestor bancheri de investiţii (numiţi şi bancheri „internaţionali” sau „comerciali”) care au rămas în mare parte în culise, în propriile lor bănci private neafiliate.

Aceştia au format un sistem de cooperare internaţională şi dominaţie naţională care era mai privat, mai puternic şi mai secret decât cel al agenţilor lor din băncile centrale. Această dominaţie a bancherilor de investiţii se baza pe controlul lor asupra fluxurilor de credit şi fonduri de investiţii din propriile ţări şi din întreaga lume. Aceştia puteau domina sistemele financiare şi industriale ale propriilor ţări prin influenţa lor asupra fluxului de fonduri curente prin împrumuturi bancare, rata de actualizare şi re-actualizarea
a datoriilor comerciale; puteau domina guvernele prin controlul lor asupra împrumuturilor guvernamentale curente şi a jocului burselor internaţionale. Aproape toată această putere era exercitată prin influenţa personală şi prestigiul unor oameni care îşi demonstraseră în trecut capacitatea de a realiza succese financiare, de a-şi ţine cuvântul, de a rămâne calmi într-o criză şi de a-şi împărtăşi oportunităţile de câştig cu asociaţii lor. În acest sistem, familia Rothschild fusese preeminentă în mare parte din secolul al XIX-lea, dar, la sfârşitul acelui secol, au fost înlocuiţi de J. P. Morgan, al cărui sediu central era la New York, deşi acesta a fost întotdeauna operat ca şi cum ar fi fost la Londra (de unde, într-adevăr, îşi avea originea sub numele de George Peabody and Company înfiintata in 1838). Bătrânul J. P. Morgan a murit în 1913, dar a fost succedat de fiul său sub acelaşi nume (care fusese instruit în filiala londoneză până în 1901), în timp ce principalele decizii din firmă au fost luate din ce în ce mai mult de Thomas W. Lamont după 1924. Dar aceste relaţii pot fi descrise mai bine la nivel naţional mai târziu. În stadiul actual, trebuie să urmărim eforturile bancherilor centrali de a obliga lumea să revină la standardul aur din 1914 în condiţiile postbelice de după 1918.

Puncte de vedere ale bancherilor internaţionali exprimate în rapoartele şi conferinţele guvernamentale

Punctul de vedere al bancherilor a fost exprimat clar într-o serie de rapoarte guvernamentale şi conferinţe internaţionale din 1918 până în 1933. Printre acestea s-au numărat rapoartele Comitetului Cunliffe din Marea Britanie (august 1918), cel al Conferinţei de Experţi de la Bruxelles (septembrie 1920), cel al Conferinţei Consiliului Suprem de la Genoa (ianuarie 1922), Prima Conferinţă Economică Mondială (la Geneva, mai 1927), raportul Comitetului

Macmillan pentru Finanţe şi Industrie (din 1931) şi diversele declaraţii publicate de Conferinţa Economică Mondială (la Londra, în 1933). Acestea şi multe alte declaraţii şi rapoarte au solicitat în zadar un standard internaţional liber aur, bugete echilibrate, restabilirea cursurilor de schimb şi a ratelor rezervelor minime obişnuite înainte de 1914, reduceri ale impozitelor şi cheltuielilor guvernamentale şi încetarea oricărei interferenţe guvernamentale în activitatea economică, fie internă, fie internaţională. Însă niciunul dintre aceste studii nu a depus vreun efort pentru a evalua schimbările fundamentale din viaţa economică, comercială şi politică de la 1914 încoace. Şi niciunul nu a dat vreo indicaţie a realizării faptului că un sistem financiar trebuie să se adapteze la astfel de schimbări. În schimb, toate au sugerat că, dacă oamenii ar renunţa la căile lor relemalefice şi ar impune lumii sistemul financiar din 1914, schimbările ar fi obligate să-şi inverseze direcţia şi să revină la condiţiile din 1914.

Restaurarea standardului aur din 1914

În consecinţă, eforturile financiare din perioada de după 1918 s-au concentrat asupra unui obiectiv foarte simplu (şi superficial) - revenirea la standardul aur dar nu la „un" standard aur, ci la „etalonul" aur, prin care se înţelegeau rapoartele de schimb şi conţinutul de aur identice cu cele pe care le avuseseră unităţile monetare în 1914.

Restaurarea standardului aur nu era ceva ce putea fi realizat printr-un simplu act de guvern. Chiar şi cei mai înfocaţi susţinători ai standardului aur au recunoscut că anumite relaţii financiare ar necesita ajustări înainte ca standardul aur să poată fi restabilit. Au fost implicate trei relaţii principale. Acestea erau (1) problema inflaţiei sau relaţia dintre bani şi bunuri; (2) problema datoriilor publice sau relaţia dintre veniturile şi cheltuielile guvernamentale; şi (3) problema parităţilor de preţuri sau relaţia dintre nivelurile preţurilor din diferite ţări. Faptul că aceste trei probleme existau era o dovadă a unui dezechilibru fundamental între averea reală şi creanţele asupra averii, cauzat de o scădere relativă a primei şi o creştere a celei de-a doua.

Plata datoriei publice

Problema datoriilor publice a apărut din faptul că, pe măsură ce banii (creditul) erau creaţi în timpul perioadei de război, aceştia erau de obicei creaţi în aşa fel încât să nu fie sub controlul

statului sau al comunităţii, ci sub controlul instituţiilor financiare private care revendica bogatia reală la o anumită dată viitoare pentru crearea de creanţe asupra averii din prezent. Problema datoriei publice ar fi putut fi abordată într-una sau mai multe dintre următoarele modalităţi: (a) prin creşterea cantităţii de bogatie reală în comunitate, astfel încât preţul acesteia să scadă şi valoarea banilor să crească. Aceasta ar fi restabilit vechiul echilibru (şi nivelul preţurilor) dintre bogatia reală şi creanţele asupra averii şi, în acelaşi timp, ar fi permis plata datoriei publice fără creşterea ratelor de impozitare; (b) prin devalorizare - adică reducerea conţinutului de aur al unităţii monetare, astfel încât deţinerile guvernamentale de aur să valoreze mai multe unităţi monetare. Acestea din urmă ar putea fi aplicate datoriilor publice; (c) prin repudiere - adică o simplă anulare a datoriei publice prin refuzul de a o plăti; (d) prin impozitare - adică prin creşterea ratei de impozitare la un nivel suficient de ridicat pentru a genera suficiente venituri pentru a achita datoria publică; (e) prin emiterea de monedă fiduciară şi plata datoriei cu această monedă.
Aceste metode nu se excludeau reciproc şi, în unele cazuri, se suprapuneau. S-ar putea, de exemplu, argumenta că devalorizarea sau utilizarea monedei fiat erau forme de repudiere parţială.Aceste metode nu erau la fel de practice. De exemplu, prima (creşterea averii reale) a fost de departe cea mai solidă metodă de a realiza o restabilizare... A patra (impozitarea) ar fi pus o povară asupra sistemului economic atât de mare încât ar fi putut să fie autodistructivă. În Marea Britanie, datoria publică ar fi putut fi plătită doar printr-un impozit de 25% timp de aproximativ trei sute de ani. Astfel de impozite mari ar fi putut avea un efect atât de deprimant asupra producţiei de avere reală încât venitul naţional ar fi scăzut mai repede decât ar fi crescut ratele de impozitare, făcând plata prin impozitare imposibilă. Nici ca toate aceste metode alternative de plată a datoriei publice nu erau la fel de practice în ceea ce priveşte efectele lor asupra celorlalte două probleme financiare care îi preocupau pe experţi şi pe oamenii de stat. Aceste probleme erau inflaţia şi paritătile preţurilor. Aceste probleme erau la fel de urgente ca datoria publică, iar efectele lor asupra diferitelor metode de plată a datoriei publice ar fi putut fi complet diferite. Eforturile de a plati datoria publică prin bani fiat ar fi agravat problema inflaţiei şi poate problema parităţii preţurilor.

Pe de altă parte, impozitarea și creșterea averii reale ar fi redus problema inflației în același timp cu reducerea datoriei publice, deoarece ambele ar fi crescut valoarea banilor (adică, erau deflaționiste). Efectele lor asupra problemei parității prețurilor ar diferi de la caz la caz.

Utilizarea impozitării pentru plata datoriei publice

În cele din urmă, aceste metode de plată a datoriei publice nu aveau aceeași valoare în teorie. Teoria ortodoxă a respins repudierea, devalorizarea și banii fiat ca soluții la problemă și, deoarece nu a arătat nicio modalitate de creștere a producției de avere reală, doar impozitarea a rămas ca o posibilă metodă de plată a datoriilor publice. Dar teoreticienii, așa cum am arătat, puteau numi impozitarea o posibilă cale doar dacă neglijau consecințele economice. Aceste consecințe în majoritatea țărilor au fost atât de dezastruoase încât impozitarea, dacă ar fi fost încercată, a trebuit în curând să fie completată prin alte metode neortodoxe.

Marea Britanie și Statele Unite au fost singurele Mari Puteri care au continuat să folosească impozitarea ca principală metodă de plată a datoriei publice.

Problema inflației

A doua problemă care trebuia înfruntată înainte ca stabilizarea să fie posibilă a fost cea a inflației. Aceasta a fost cauzată de creșterea mare a creanțelor asupra bogatiei (banilor) și s-a manifestat printr-o creștere drastică a prețurilor. Existau trei soluții posibile: (a) creșterea producției de bunastare reală; (b) reducerea cantității de bani; sau (c) devalorizarea sau egalarea fiecărei unități monetare cu o cantitate mai mică de aur. Primele două ar fi forțat prețurile să revină la nivelul inferior de dinainte de război, dar ar fi făcut-o în moduri complet diferite, unul rezultând în prosperitate și o creștere semnificativă a standardului de viață, al doilea rezultând în depresie și o scădere semnificativă a standardului de viață. A treia metodă (devalorizarea) a fost în esență o recunoaștere și acceptare a situației existente și ar fi lăsat prețurile la nivelul postbelic superior permanent. Aceasta ar fi implicat o reducere permanentă a valorii banilor și ar fi dat, de asemenea, parități diferite în schimburile valutare (cu excepția cazului în care exista un acord internațional conform căruia țările devalorizau cu același

raport). Dar ar fi făcut posibilă prosperitatea şi un nivel de trai în creştere şi ar fi acceptat ca fiind permanentă redistribuirea bogăţiei de la creditori la debitori, cauzată de inflaţia din timpul războiului.

Bancherii internaţionali au considerat deflaţia un lucru bun

Întrucât a treia metodă (devalorizarea) a fost respinsă de teoreticienii ortodocşi şi nimeni nu intelegea cum putea cum să o obţină pe prima (creşterea avuţiei reale), doar pe a doua (deflaţia) care a rămas ca o posibilă metodă de abordare a problemei inflaţiei. Multor oameni li se părea axiomatic că leacul pentru inflaţie era deflaţia, mai ales că bancherii considerau deflaţia un lucru bun în sine.

Mai mult, deflaţia ca metodă de abordare a problemei inflaţiei a mers mână în mână cu impozitarea ca metodă de abordare a problemei datoriilor publice. Teoreticienii nu s-au oprit să se gândească care ar fi efectele ambelor asupra producţiei de bunastare reală şi asupra prosperităţii lumii.

Problema parităţii preţurilor

A treia problemă financiară care trebuia rezolvată înainte ca stabilizarea să devină practică a fost problema parităţilor de preţuri. Aceasta diferă prin faptul că era în primul rând o chestiune internaţională, în timp ce celelalte două probleme erau în primul rând interne. Prin suspendarea standardului aurului şi stabilirea controlului artificial al schimburilor valutare la izbucnirea războiului, ţările beligerante au făcut posibilă creşterea preţurilor la rate diferite specifice fiecarei ţări. Acest lucru se poate observa în faptul că preţurile în Marea Britanie au crescut cu 200% în şapte ani (1913-1920), în timp ce în Statele Unite au crescut doar cu 100%. Dezechilibrul rezultat trebuia rectificat înainte ca cele două ţări să revină la vechiul standard aur, altfel monedele ar fi fost evaluate legal într-un raport cu totul diferit de valoarea lor în bunuri. Revenind la standardul aur anterior conflagratiei, o uncie de aur fin ar deveni, prin lege, egală cu 20,67 dolari în Statele Unite şi cu aproximativ 84 de şilingi şi 11,5 pence în Marea Britanie. Pentru cei 20,67 dolari în Statele Unite, puteai obţine în 1920 aproximativ jumătate din ceea ce ai fi putut cumpăra cu ei în 1913; pentru cei 84 de şilingi, 11 ½ pence. În Marea Britanie, în 1920, puteai obţine doar aproximativ o treime din ceea ce s-ar fi putut cumpăra în 1913.

Uncia de aur din Statele Unite ar fi fost mult mai valoroasă decât cea din Marea Britanie, astfel că străinii (şi britanicii) ar prefera să cumpere din Statele Unite decât din Marea Britanie, iar aurul ar tinde să curgă din Marea Britanie către Statele Unite, mărfurile circulând în direcţia opusă.
În astfel de condiţii, s-ar spune că lira sterlină este supraevaluată, iar dolarul subevaluat.
Supraevaluarea ar aduce depresiune în Marea Britanie, în timp ce Statele Unite ar tinde să fie prospere. Un astfel de dezechilibru al parităţilor de preţuri ar putea fi ajustat fie printr-o scădere a preţurilor în ţara a cărei monedă era supraevaluată, fie printr-o creştere a preţurilor în ţara a cărei monedă era subevaluată (sau prin ambele). O astfel de ajustare ar fi în mare măsură automată, dar cu preţul unui flux considerabil de aur din ţara a cărei monedă era supraevaluată.
Deoarece problema parităţilor de preţuri fie se va ajusta de la sine, fie va necesita un acord internaţional pentru ajustarea sa, nu i s-a acordat o atenţie reală atunci când guvernele şi-au îndreptat atenţia către sarcina stabilizării. În schimb, s-au concentrat asupra celorlalte două probleme şi mai presus de toate, au dedicat atenţie sarcinii de a acumula suficiente rezerve de aur pentru a le permite să pună în aplicare metodele alese în ceea ce priveşte aceste două probleme.

America revine la standardul aurului

Majoritatea ţărilor se grăbeau să-şi stabilizeze monedele când a fost semnată pacea în 1919.
Dificultăţile celor trei probleme pe care le-am menţionat au făcut necesară amânarea acestui pas cu ani de zile. Procesul de stabilizare s-a întins pe parcursul a mai mult de un deceniu, din 1919 până în 1931. Doar Statele Unite au reuşit să revină imediat la standardul aurului, iar acesta a fost rezultatul unei combinaţii particulare de circumstanţe care existau doar în acea ţară. Statele Unite aveau o ofertă abundentă de aur. În plus, aveau o structură tehnologică destul de diferită de cea a oricărei alte ţări, cu excepţia, poate, a Japoniei. Tehnologia americană avansa atât de rapid în perioada 1922-1928 încât, chiar şi cu scăderea preţurilor, prosperitatea a existat, deoarece costurile de producţie au scăzut şi mai rapid.

Această situaţie a fost favorizată de faptul că preţurile materiilor prime şi alimentelor au scăzut mai repede decât preţurile produselor industriale, aşa că producţia acestora din urmă a fost foarte profitabilă.
Drept urmare, America a gasit, într-o măsură mai mare decât orice altă ţară, o soluţie la inflaţie şi datoria publică pe care toţi teoreticienii o recunoscuseră ca fiind posibilă, dar pe care nimeni nu ştia cum să o obţină - soluţia care se afla într-o creştere semnificativă a bunastarii reale. Această creştere a făcut posibilă simultan achitarea datoriilor publice şi reducerea impozitelor; de asemenea, a făcut posibilă o deflaţie fără depresie. O soluţie mai fericită a problemelor postbelice cu greu ar fi putut fi găsită - cel puţin pentru o vreme. Pe termen lung, situaţia a avut dezavantajele sale, deoarece faptul că costurile au scăzut mai repede decât preţurile şi că preţurile produselor agricole şi ale materiilor prime au scăzut mai repede decât preţurile produselor industriale a însemnat că, pe termen lung, comunitatea nu va avea suficientă putere de cumpărare pentru a cumpăra produsele industriale. Această problemă a fost amânată pentru o perioadă considerabilă prin aplicarea creditului facil şi a vânzărilor în rate pe piaţa internă şi prin extinderea către ţările străine a unor împrumuturi uriaşe care au făcut posibil ca aceste ţări să cumpere produsele industriei americane fără a-şi trimite propriile bunuri pe piaţa americană în schimb. Astfel, dintr-un complex extrem de neobişnuit de circumstanţe, Statele Unite au obţinut o creştere neobişnuită a prosperităţii.
Aceste circumstanţe au fost, însă, în multe privinţe, o amânare a dificultăţilor, mai degrabă decât o soluţie a acestora, deoarece înţelegerea teoretică a ceea ce se întâmpla încă lipsea.

Impozitarea ca remediu pentru datoriile publice

În alte ţări, perioada de stabilizare nu a fost atât de fericită. În Marea Britanie, stabilizarea a fost atinsă pe căi ortodoxe - adică, impozitarea ca remediu pentru datoriile publice şi deflaţia ca remediu pentru inflaţie.
Aceste remedii au fost considerate necesare pentru a reveni la vechea paritate a aurului. Întrucât Marea Britanie nu avea o ofertă adecvată de aur, politica de deflaţie a trebuit să fie impusă fără milă pentru a reduce volumul de bani în circulaţie la o cantitate suficient de mică pentru a fi suprapusă peste baza mică de aur disponibil

vechilor paritati. În acelaşi timp, politica avea scopul de a reduce preţurile britanice la nivelul preţurilor mondiale. Bancnotele care fuseseră folosite pentru a suplimenta masa monetara au fost retrase, iar creditul a fost restricţionat prin creşterea ratei de actualizare la un nivel de panică. Rezultatele au fost oribile. Activitatea economică a scăzut drastic, iar şomajul a crescut la peste un milion şi jumătate din populatie. Scăderea drastică a preţurilor (de la 307 în 1920 la 197 în 1921) a făcut producţia neprofitabilă , costurile nefiind reduse mai rapid decat fabricatia. Acest lucru nu a putut fi realizat deoarece sindicatele erau hotărâte ca povara politicii deflaţioniste să nu fie împinsă asupra lor prin reducerea forţată a salariilor. Rezultatul a fost un val mare de greve şi tulburări industriale.

Marea Britanie revine la standardul aurului

Guvernul britanic a putut măsura succesul deflaţiei sale doar comparând nivelul preţurilor cu nivelurile preţurilor mondiale. Acest lucru s-a făcut prin intermediul raportului de schimb dintre liră sterlină şi dolar. La acea vreme, dolarul era singura monedă importantă pentru standardul aur. Se aştepta ca scăderea forţată a preţurilor în Marea Britanie să se reflecte într-o creştere a valorii lirei sterline în dolari pe piaţa valutară. Astfel, pe măsură ce lira sterlină a crescut treptat spre cursul de dinainte de război de 4,86 dolari, această creştere măsura scăderea preţurilor britanice până la nivelul preţurilor americane (sau cele mondiale). În termeni generali, acest lucru era adevărat, dar nu a reuşit să ia în considerare speculanţii care, ştiind că valoarea lirei este în creştere, au vândut dolari pentru a cumpăra lire sterline, împingând astfel dolarul în jos şi lira în sus mai repede decât era justificat în ceea ce priveşte modificările nivelurilor preţurilor din cele două ţări. Astfel, lira sterlină a crescut la raprtul 1 lira/4,86 dolari, în timp ce nivelul preţurilor britanic nu scăzuse încă la nivelul preţurilor americane, dar cancelarul Trezăriei, Winston Churchill, judecând nivelul preţurilor după cursul de schimb, a crezut că acest fapt s-a produs şi a revenit la standardul aurului în acel moment. Drept urmare, lira sterlină a fost supraevaluată, iar Marea Britanie s-a trezit izolată economic pe un platou de preţuri deasupra pieţei mondiale de care era dependentă economic.

Aceste preţuri britanice mai mari au contribuit la creşterea

importurilor, la scăderea exporturilor şi la încurajarea ieşirii fluxului de aur din tara, ceea ce a făcut ca rezervele de aur să fie periculos de scăzute. Pentru a menţine rezervele de aur, a fost necesar să se menţină rata de actualizare la un nivel atât de ridicat (4,5 % sau mai mult) încât activitatea economică să fie descurajată. Singura soluţie pe care guvernul britanic a putut-o găsi în această situaţie a fost continuarea deflaţiei. Acest efort de a reduce preţurile a eşuat deoarece sindicatele au reuşit să prevină reducerea drastică a costurilor (în principal a salariilor) necesară pentru a permite o producţie profitabilă pe o piaţă atât de deflaţionistă. Nici metoda alternativă a deflaţiei prin impozitare puternică nu putea fi impusă într-o măsura necesară claselor superioare care deţineau controlul asupra guvernului.
Confruntarea politicii deflaţioniste a avut loc cu Greva Generală din 1926. Sindicatele nu si-au atins scopul, adică nu au putut preveni politica deflaţionistă - dar au făcut imposibilă continuarea reducerii costurilor în măsura necesară pentru a restabili profiturile întreprinderilor şi al comerţului de export.

Marea Britanie intră în robie financiară faţă de Franţa
Ca urmare a acestei politici financiare, Marea Britanie s-a confruntat cu deflaţie şi depresie pentru întreaga perioadă 1920-1933. Aceste efecte au fost drastice în 1920-1922, moderate în 1922-1929 şi din nou drastice psns în anul 1933. Indicele preţurilor de gros (1913=100) a scăzut de la 307 în 1920 la 197 în 1921, apoi a scăzut lent la 137 în 1928. Apoi a scăzut rapid la 120 în 1929 şi a continuat sa scada pana în 1933. Numărul şomerilor a fost în medie de aproximativ 4 milioane pentru fiecare dintre cei treisprezece ani 1921-1932 şi a ajuns la 3 milioane în 1931. În acelaşi timp, insuficienţa rezervei de aur britanice în cea mai mare parte a perioadei a plasat Marea Britanie într-o stare de subordonare financiară faţă de Franţa (care avea o ofertă abundentă de aur din cauza politicii sale financiare diferite). Această subordonare a servit la echilibrarea subordonării politice a Franţei faţă de Marea Britanie, care rezulta din insecuritatea franceză, şi s-a încheiat doar odată cu abandonarea de către Marea Britanie a etalonului aur în 1931.
Marea Britanie a fost singura ţară europeană importantă care a atins stabilitatea prin deflaţie. La est de ea, un al doilea grup de

ţări, inclusiv Belgia, Franţa şi Italia, au atins stabilizarea prin devalorizare. Aceasta a fost o metodă mult mai bună. A fost adoptată, însă, nu datorită unei inteligenţe superioare, ci din cauza slăbiciunii financiare. În aceste ţări, povara reconstrucţiei cauzate de pagubele de război a făcut imposibilă echilibrarea unui buget, iar acest lucru a îngreunat deflaţia. Aceste ţări au acceptat idei financiare ortodoxe şi au încercat politici deflationiste între 1920-1921, dar, după depresiunea care a rezultat, au renunţat la aceasta masură. Belgia s-a stabilizat o singura dată la 107 franci pentru o liră sterlină, dar nu a putut menţine acest nivel şi a trebuit să devalorizeze francul în continuare la 175 pentru o liră (octombrie 1926). Franţa s-a stabilizat la 124,21 franci pe liră sterlină la sfârşitul anului 1926, deşi stabilizarea s-a realizat de jure abia în iunie 1928. Italia s-a stabilizat la 92,46 franci pe liră sterlină în decembrie 1927.

Realizarea stabilizării prin devalorizare

Grupul de ţări care au atins stabilizarea prin devalorizare a prosperat, în contrast cu cele care au atins stabilizarea prin deflaţie. Prosperitatea a fost aproximativ egală cu gradul de devalorizare. Dintre cele trei ţări latine - Belgia, Franţa şi Italia – Belgia a devalorizat cel mai mult şi a fost cea mai prosperă. Stabilizarea sa a fost la un nivel al preţurilor sub nivelul mondial, astfel încât moneda belgiană a fost subevaluată cu aproximativ o cincime. Acest lucru a servit la încurajarea exporturilor. Pentru o ţară industrială precum Belgia, acest lucru i-a permis să profite de ghinioanele Marii Britanii. Franţa se afla într-o poziţie oarecum similară. Italia, dimpotrivă, s-a stabilizat la o cifră care a făcut ca lira să fie considerabil supraevaluată. Acest lucru a fost făcut în scopuri de prestigiu — Mussolini fiind hotărât să stabilizeze lira la o valoare mai mare decât cea a francului francez. Efectele acestei supraevaluare a lirei asupra economiei italiene au fost extrem de negative. Italia nu a fost niciodată la fel de prosperă după stabilizare precum fusese imediat înainte de ea.
Nu numai că ţările care şi-au subevaluat moneda au prosperat; au redus dezechilibrul dintre bogăţie şi bani; au putut folosi inflaţia pentru a creşte producţia; au scăpat de taxele mari; au moderat sau au scăpat de criza de stabilizare şi de depresiunea deflaţionistă;

şi-au îmbunătăţit poziţiile pe piaţa mondială în raport cu ţările cu costuri ridicate cum ar fi Marea Britanie; şi şi-au reaprovizionat stocurile de aur.

America reconstruieşte structura industrială a Germaniei prin Planul Dawes

Un al treilea grup de ţări a atins stabilizarea prin reconstrucţie. Acestea au fost ţările în care vechea unitate monetară fusese eliminată şi trebuia înlocuită cu o nouă unitate monetară. Printre acestea s-au numărat Austria, Ungaria, Germania şi Rusia. Primele două dintre acestea au fost stabilizate printr-un program de asistenţă internaţională elaborat prin intermediul Ligii Naţiunilor. Ultima a fost forţată să-si elaboreze singură un sistem financiar. Germania şi-a reorganizat sistemul ca o consecinţă a Planului Dawes. Planul Dawes, aşa cum am văzut în discuţia noastră despre reparaţii, a asigurat rezervele de aur necesare pentru o nouă monedă şi a asigurat un control al cursului de schimb valutar care a servit la protejarea Germaniei de principiile acceptate ale finanţelor ortodoxe. Aceste controale au continuat până în 1930 şi au permis Germaniei să împrumute din surse străine, în special din Statele Unite, fondurile necesare pentru a-şi menţine sistemul economic funcţional cu un buget dezechilibrat şi o balanţă comercială nefavorabilă. În perioada 1924-1929, prin intermediul acestor fonduri, structura industrială a Germaniei a fost în mare parte reconstruită, astfel încât, atunci când a sosit depresiunea, Germania avea cea mai eficientă maşinărie industrială din Europa şi probabil a doua cea mai eficientă din lume (după Statele Unite). Sistemul financiar german avea controale inadecvate asupra inflaţiei şi aproape deloc asupra deflaţiei din cauza restricţiilor Planului Dawes asupra operaţiunilor de piaţă liberă ale Reichsbank şi a răspunsului în general lent al economiei germane la schimbările ratei de actualizare. Din fericire, astfel de controale au fost necesare. Nivelul preţurilor era de 137 în 1924 şi la aceeaşi cifră în 1929 (1913 = 100). În acea perioadă de şase ani, a atins un nivel de 142 (în 1925) şi a scăzut până la 134 (în 1926). Această stabilitate a preţurilor a fost însoţită de stabilitatea condiţiilor economice. Deşi aceste condiţii nu erau nicidecum înfloritoare, a existat un singur an prost înainte de 1930. Acesta a fost 1926, anul în care preţurile au scăzut la 134 de la nivelul din 1925 de 142.

În acest an, șomajul a fost în medie de 2 milioane. Cel mai bun an a fost 1925, în care șomajul a fost în medie de 636.000. Această scădere a prosperității din 1925 până în 1926 a fost cauzată de lipsa creditului ca urmare a ofertei inadecvate de credit intern şi a unei scăderi temporare a ofertei de credit extern. Această scurtă scădere a afacerilor a determinat Germania să urmeze calea către reorganizare tehnologică. Aceasta a permis Germaniei să îşi crească producţia odată cu scăderea ocupării forţei de muncă. Creşterea medie anuală a productivităţii muncii în perioada 1924-1932 în Germania a fost de aproximativ 5%. Producţia pe oră de muncă în industrie a crescut de la 87,8 în 1925 la 115,6 în 1930 şi 125 în 1932 (1928 = 100). Această creştere a producţiei a servit la intensificarea impactului depresiunii din Germania, astfel încât şomajul, care a fost în medie de aproximativ trei milioane în anul 1930, a ajuns la peste şase milioane la sfârşitul anului 1932. Implicaţiile acestui fapt vor fi examinate în detaliu în studiul nostru despre ascensiunea la putere a lui Hitler.

Utilizarea standardului de lingouri de aur în locul vechiului standard de aur

Perioada de stabilizare nu s-a încheiat decât în jurul anului 1931, deşi doar puterile minore se mai stabilizau în ultimul an. Ultima mare putere care s-a stabilizat de jure a fost Franţa în iunie 1928, şi fusese stabilizată de facto mult mai devreme. În întreaga perioadă, aproximativ cincizeci de ţări şi-au stabilizat monedele pe baza standardului aur. Dar, din cauza cantităţii de aur necesare pentru a menţine ratele de rezervă obişnuite (adică ratele de dinainte de 1914) la preţurile mai mari care predominau în general în perioada de stabilizare, nicio ţară importantă nu a putut reveni la standardul aur aşa cum era înţeles termenul în 1914. Principala schimbare a fost utilizarea „standardului de schimb aur” sau „standardului de schimb aur” în locul vechiului standard aur. În cadrul standardului de schimb aur, devizele ţărilor cu standard aur puteau fi utilizate ca rezerve împotriva bancnotelor sau depozitelor în locul rezervelor în aur. În acest fel, rezervele limitate de aur ale lumii puteau fi folosite pentru a susţine un volum mult mai mare de bogăţie fictivă în întreaga lume, deoarece aceeaşi cantitate de aur putea acţiona ca rezervă de lingouri pentru o ţară şi ca rezervă de schimb de aur pentru alta.

Chiar şi acele ţări care s-au stabilizat pe un standard aur direct au făcut acest lucru într-un mod destul de diferit faţă de situaţia din 1914. În puţine ţări exista convertibilitate liberă şi gratuită între bancnote, monede şi lingouri. În Marea Britanie, de exemplu, prin Legea Standardului Aurului din mai 1925, bancnotele puteau fi schimbate pe aur doar sub formă de lingouri şi numai în cantităţi de cel puţin 400 de uncii (adică nu mai puţin de 8.268 de dolari valoare). Lingourile puteau fi prezentate monetăriei pentru emitere numai de către Banca Angliei, deşi banca era obligată să cumpere tot aurul oferit la 77 de şilingi şi 10,5 pence pe uncie standard. Bancnotele puteau fi convertite în monede doar la alegerea băncii. Astfel, standardul aur din 1925 a fost destul de diferit de cel din 1914.

Puterea Banilor Creează o Faţadă Impresionanta dar un interior fragil si lipsit de valoare

Acest lucru ar indica faptul că, chiar şi în cele mai superficiale aspecte ale sale, standardul internaţional aur din 1914 nu a fost restabilit până în 1930. Prevederile legale erau diferite; necesităţile financiare şi practicile erau destul de diferite; condiţiile economice şi comerciale profunde subiacente erau complet diferite şi deveneau din ce în ce mai diferite. Cu toate acestea, finanţatorii, oamenii de afaceri şi politicienii au încercat să se prefacă în faţa lor şi a publicului că au restaurat sistemul financiar din 1914. Ei creaseră o faţadă care avea o vagă asemănare cu vechiul sistem şi sperau că, dacă se prefaceau suficient de energic, puteau schimba această faţadă în realitatea pierdută la care tânjeau. În acelaşi timp, în timp ce urmăreau politici (cum ar fi tarifele, controlul preţurilor, controlul producţiei şi aşa mai departe) care îndepărtau această realitate subiacentă tot mai mult de cea care existase în 1914, ei implorau alte guverne să acţioneze diferit. O astfel de situaţie, de prefăcătorie tratată ca şi cum ar fi realitate şi realitatea tratată ca şi cum ar fi un coşmar, nu putea duce decat la dezastru.Si asta s-a întâmplat. Perioada de stabilizare s-a contopit rapid într-o perioadă de deflaţie şi depresie.

Capitaliştii financiari se concentrează în întregime pe bogăţie

După cum am spus, etapa capitalismului financiar nu a pus accentul pe schimbul de bunuri sau pe producţia de bunuri, aşa cum o făcuseră etapele anterioare ale capitalismului comercial şi ale capitalismului industrial.
De fapt, capitalismul financiar a avut puţin interes pentru bunuri, fiind preocupat în întregime de creanţele asupra bogăţiei - acţiuni, obligaţiuni, ipoteci, asigurări, depozite, procuri, rate ale dobânzii şi altele asemenea.

Capitaliştii financiari descoperă noi modalităţi de a face bani din nimic

S-a investit capital nu pentru că se dorea să crească producţia de bunuri sau servicii, ci pentru că se dorea să fie emise actiuni,obligatiuni(adesea emisiuni în exces) pe această bază productivă. Au construit căi ferate pentru a vinde actiuni, nu pentru a transporta bunuri; au construit mari companii siderurgice pentru a vinde derivate, nu pentru a produce oţel şi aşa mai departe.
Dar, întâmplător, a crescut considerabil transportul de mărfuri, producţia de oţel şi producţia altor bunuri. Cu toate acestea, până la mijlocul etapei capitalismului financiar, organizarea capitalismului financiar evoluase către un nivel extrem de sofisticat de promovare a actiunilor si obligatiunilor şi a speculaţiilor, care nu necesita nicio investiţie productivă ca bază. Corporaţiile au fost construite pe baza altor corporaţii sub formă de societăţi holding, astfel încât actiunile au fost emise în cantităţi uriaşe, aducând taxe şi comisioane profitabile capitaliştilor financiari, fără nicio creştere a producţiei economice. Într-adevăr, aceşti capitalişti financiari au descoperit nu numai că pot face profit din emiterea de astfel de valori mobiliare, dar pot face profit şi din falimentul acestor corporaţii, prin taxele şi comisioanele de reorganizare. Un ciclu foarte plăcut – listare la bursa, faliment,listare,falimentul începand să fie practicat de aceşti capitalişti financiari. Cu cât oferta publica era mai excesivă, cu atât profiturile erau mai mari şi cu atât falimentul era mai iminent. Cu cât falimentele erau mai frecvente, cu atât profiturile reorganizării erau mai mari şi cu atât mai devreme apărea oportunitatea unei alte listari excesive cu profiturile aferente. Această etapă excesivă a atins cel mai înalt vârf doar în Statele Unite. În Europa, aceasta a fost realizată doar în cazuri

izolate.

Capitalismul financiar a deschis calea pentru centralizarea controlului economic mondial în mâinile Fratiei Bancare Internaţionale

Creşterea capitalismului financiar a făcut posibilă o centralizare a controlului economic mondial şi o utilizare a acestei puteri în beneficiul direct al finanţatorilor şi prejudiciul indirect al tuturor celorlalte grupuri economice.
Această concentrare a puterii, însă, putea fi realizată doar prin utilizarea unor metode care au plantat seminţele care au crescut în capitalismul monopolist. Controlul financiar putea fi exercitat doar imperfect prin controlul creditelor şi prin interconectarea direcţiilor. Pentru a consolida un astfel de control, era necesară o oarecare măsură de proprietate asupra acţiunilor. Dar proprietatea asupra acţiunilor era periculoasă pentru bănci deoarece fondurile lor constau mai mult din depozite (adică obligaţii pe termen scurt) decât din capital (sau obligaţii pe termen lung). Aceasta însemna că băncile care doreau control economic prin deţinerea de acţiuni îşi plasau obligaţiile pe termen scurt în deţineri pe termen lung. Acest lucru era sigur doar atâta timp cât acestea din urmă puteau fi lichidate rapid la un preţ suficient de mare pentru a plăti obligaţiile pe termen scurt pe măsură ce acestea se prezentau. Dar aceste deţineri de valori mobiliare erau sortite să fie îngheţate deoarece atât sistemul economic, cât şi cel financiar erau deflaţioniste. Sistemul economic era deflaţionist deoarece producţia de energie şi tehnologia modernă au dus la o creştere semnificativă a ofertei de bogăţie reală. Aceasta însemna că, pe termen lung, controlul exercitat de bănci era sortit eşecului din cauza progresului tehnologiei. Sistemul financiar era, de asemenea, deflaţionist din cauza insistenţei bancherilor asupra etalonului aur, cu tot ce implică acest lucru.

Puterea Banilor Creează un Plan Ingenios pentru a Crea şi a Controla Monopoluri Gigantice

Pentru a scăpa de această dilemă, capitaliştii financiari au acţionat pe două fronturi. Pe partea de afaceri, aceştia au căutat să separe controlul de proprietate asupra valorilor mobiliare, crezând că le

pot sa deţina controlul şi pot renunţa la obligatiuni. Pe plan industrial, aceştia au căutat să promoveze monopolul şi să restricţioneze producţia, menţinând astfel preţurile ridicate şi lichiditatea deţinerilor lor de titluri de valoare.
Eforturile finanţatorilor de a separa proprietatea de control au fost ajutate de cererea mare de capital a industriei moderne. Astfel de cereri de capital au făcut necesară forma de corporaţie de organizare a afacerilor. Aceasta reuneşte inevitabil capitalul deţinut de un număr mare de persoane pentru a crea o întreprindere controlată de un număr mic de persoane. Finanţatorii au făcut tot ce au putut pentru a reusi ca primul număr să fie cât mai mare posibil, iar cel de-al doilea cât mai mic posibil.
Detinerea capitalului de un public numeros a fost realizat prin divizarea acţiunilor, emiterea de titluri de valoare cu valoare nominală mică şi prin vânzări de titluri de valoare sub presiune. Controlul asupra acestor companii a fost realizat prin emiterea de acţiuni cu drept multi-clasa(clasa A ,acţiuni de control pe care, de obicei, le deţin proprietarii companiei sau membrii consiliului de administraţie). acţiuni fără drept de vot,piramidarea holdingurilor, alegerea directorilor prin cooptare sau tehnici similare.
Rezultatul acestui fapt a fost că active nete totale din ce în ce mai mari au căzut sub controlul unor grupuri din ce în ce mai mici de oameni.

Puterea Bancară a Folosit Capitalismul Monopol pentru a-si Creşte Averea şi Puterea

În timp ce capitalismul financiar ţesea astfel modelul complex al dreptului şi practicii corporatiste moderne, pe de o parte, pe de altă parte, acesta stabilea monopoluri şi carteluri. Ambele au contribuit la săparea mormântului capitalismului financiar şi la transmiterea frâielor controlului economic către noul capitalism monopolist. Pe de o parte, finanţatorii i-au eliberat pe cei care controlau afacerile de proprietarii de afaceri, dar, pe de altă parte, această concentrare a dat naştere unor condiţii de monopol care i-au eliberat pe ,,dirijori” de bănci.
Data la care orice ţară a trecut la capitalismul financiar şi ulterior la capitalismul monopolist depindea de oferta de capital disponibilă afacerilor. Aceste date puteau fi grăbite sau întârziate prin acţiuni guvernamentale. În Statele Unite, debutul capitalismului monopolist a fost întârziat de legislaţia antimonopol a guvernului,

în timp ce în Germania a fost grăbit de legile cartelurilor. Adevărata cheie a schimbării a stat in controlul fluxurilor monetare, în special al fondurilor de investiţii. Aceste controale, care erau deţinute de bancherii de investiţii în 1900, au fost eclipsate de alte surse de fonduri şi capital, cum ar fi asigurările, fondurile de pensii şi de investiţii şi, mai presus de toate, de fluxurile rezultate din politicile fiscale ale guvernelor. Eforturile mai vechilor bancheri de investiţii privaţi de a controla aceste noi canale de fonduri au avut grade diferite de succes, dar, în general, capitalismul financiar a fost distrus de două evenimente: (1) capacitatea industriei de a-şi finanţa propriile nevoi de capital datorata creşterii profiturilor rezultate din scăderea concurenţei stabilite de capitalismul financiar şi (2) criza economică generată de politicile deflaţioniste rezultate din obsesia capitalismului financiar pentru standardul aur.

Capitolul 21 — Perioada de deflaţie, 1927-1936

Perioada de stabilizare nu poate fi distinsă clar de perioada de deflaţie. În majoritatea ţărilor, perioada de deflaţie a început în 1921 şi, după aproximativ patru sau cinci ani, a devenit mai rapidă în dezvoltarea sa, atingând după 1929 un grad care ar putea fi numit acut. În prima parte a acestei perioade (1921-1925), implicaţiile economice periculoase ale deflaţiei au fost ascunse de o structură de autoamăgire care pretindea că o mare perioadă de progres economic va fi inaugurată imediat ce sarcina stabilizării ar fi fost îndeplinită. Acest optimism psihologic a fost complet nejustificat de situatiile economice, chiar şi în Statele Unite, unde acestea au fost (cel puţin pe termen scurt) mai promiţătoare decât oriunde altundeva. După 1925, când deflaţia a devenit mai înrădăcinată şi condiţiile economice s-au înrăutăţit, pericolul reprezentat de aceste condiţii a fost ascuns de o continuare a unui optimism nejustificat. Principalul simptom al nestabilităţii realităţii economice subiacente - scăderea constantă a preţurilor - a fost ascuns în perioada ulterioară (1925-1929) de o creştere constantă a preţurilor la valorile mobiliare (ceea ce a fost considerată în mod eronat un semn bun) şi de împrumuturile excesive acordate în străinătate de Statele Unite (care s-au ridicat la aproape zece miliarde de dolari în perioada 1920-1931, aducând investiţiile

noastre străine totale la aproape 27 de miliarde de dolari până la sfârşitul anului 1930). Aceste împrumuturi externe ale Statelor Unite au fost principalul motiv pentru care condiţiile economice dezechilibrate au putut fi ţinute ascunse atâţia ani. Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, Statele Unite fuseseră o naţiune debitoare şi, pentru a plăti aceste datorii, dezvoltaseră o economie exportatoare.
Combinaţia debitor-exportator este una fezabilă. Războiul a făcut din Statele Unite o naţiune creditoare şi, de asemenea, a transformat America într-un exportator mai mare ca niciodată, prin dezvoltarea suprafeţelor cultivate cu bumbac şi grâu şi a capacităţii sale de a produce nave, oţel, textile şi aşa mai departe. Combinaţia rezultată de creditor-exportator nu a fost fezabilă. Statele Unite au refuzat să accepte oricare dintre alternativele necesare - reducerea datoriilor către ele sau creşterea importurilor. În schimb, au majorat tarifele vamale împotriva importurilor şi au umplut temporar golul cu împrumuturi externe uriaşe. Dar aceasta era o soluţie permanentă fără speranţă. Soluţia temporară, a permis Statelor Unite să fie atât creditor, cât şi exportator; a permis Germaniei să plătească despăgubiri fără un surplus bugetar şi fără o balanţă comercială favorabilă; a permis zeci de ţări minore să adopte un standard aur pe care nu-l puteau menţine; a permis Franţei, Marii Britanii, Italiei şi altora să plătească datorii de război către Statele Unite fără a trimite bunuri. Într-un cuvânt, a permis lumii să trăiască într-o lume a autoamăgirilor, departe de realităţile economice.

Realităţile economice
Aceste realităţi au fost caracterizate de (a) deficienţe fundamentale, atât economice, cât şi financiare, care au făcut imposibilă funcţionarea sistemului financiar aşa cum a făcut-o în 1914 şi (b) deflaţia constantă.
Deficienţele fundamentale au fost atât economice, cât şi financiare. Deficienţele economice au fost cele pe care le-am indicat deja: industrializarea zonelor coloniale; supraproducţia de materii prime şi alimente ca urmare a preţurilor ridicate din timpul războiului, supraextinderea industriei grele ca urmare a nevoilor din timpul războiului, învechirea unei mari părţi a industriei grele din Europa şi din Marea Britanie, care a făcut imposibilă concurenţa cu

echipamente mai noi sau de a face faţă schimbărilor cererii consumatorilor şi dezavantajul constant crescând al producătorilor de materii prime şi alimente în comparaţie cu producătorii de bunuri industriale. La aceşti factori vechi s-au adăugat alţii noi, cum ar fi creşterea semnificativă a eficienţei productive în Germania şi Statele Unite, revenirea Rusiei şi Germaniei în economia europeană în jurul anului 1924 şi revenirea Europei în economia mondială în perioada 1925-1927. Multe ţări au încercat să reziste acestor factori, atât vechi, cât şi celor noi, prin adoptarea interferenţelor politice în viaţa economică sub formă de tarife, cote de import, subvenţii la export şi aşa mai departe.
Deficienţele financiare au contribuit la crearea unei insuficienţe de aur şi a unei distribuţii defectuoase a aurului. Insuficienţa ofertei de aur a apărut din mai multe cauze. S-a estimat că stocul mondial de monedă-aur a trebuit să crească cu 3,1% pe an în anii 1920 pentru a susţine dezvoltarea economică mondială cu preţuri stabile la standardul aur. Producţia de aur nou după 1920 a fost sub această rată.
Mai mult, ca urmare a activităţilor Ligii Naţiunilor şi a consilierilor financiari precum profesorul E. W. Kemmerer de la Universitatea Princeton, fiecare ţară a fost încurajată să adere la standardul aur. Acest lucru a dus la o „goană după aur", deoarece fiecare ţară a încercat să obţină o ofertă de aur suficient de mare pentru a asigura rezerve adecvate. Deoarece existau mai multe ţări cu aur în 1928 decât în 1914 şi deoarece preţurile în general erau mai mari, era nevoie de mai mult aur în rezerve.
Eforturile de a rezolva această problemă prin utilizarea unui standard de schimb al aurului, în locul unui standard de aur, au fost utile în rezolvarea problemei aprovizionării insuficiente cu aur, dar au sporit dificultatea problemei distribuţiei defectuoase a aurului, deoarece standardul de schimb al aurului nu a răspuns la fluxul de aur la fel de uşor şi, prin urmare, nu a servit atât de bine la stoparea acestor fluxuri de aur. Nevoia de aur a fost amplificată de existenţa unor solduri fluctuante mari ale fondurilor politice sau de panică, care se puteau muta de la o piaţă la alta independent de condiţiile economice. Nevoia a fost sporită de faptul că în 1920 existau trei centre financiare majore care trebuiau să efectueze plăţi prin transporturi de aur, spre deosebire de centrul financiar unic din 1914, unde plăţile puteau fi efectuate prin tranzacţii contabile.

Pentru a remedia această problemă într-o oarecare măsură, Banca Reglementelor Internaţionale a fost creată în 1929.... În cele din urmă, nevoia de aur a fost crescută de creşterea enormă a datoriei externe, o mare parte fiind de natură politică, cum ar fi datoriile de război şi reparaţiile.

Sistemul financiar din 1914 se prăbuşise

Pe lângă această insuficienţă de aur, s-a suprapus o distribuţie drastică defectuoasă a aurului. Aceasta a fost o dovadă concludentă că sistemul financiar din 1914 se prăbuşise, deoarece vechiul sistem ar fi funcţionat automat pentru a distribui aurul în mod egal. Această distribuţie defectuoasă a rezultat din faptul că atunci când aurul curgea în anumite ţări, rezultatele automate ale unui astfel de flux (cum ar fi creşterea preţurilor sau scăderea ratelor dobânzilor) care ar fi restabilit echilibrul în 1914 au fost împiedicate să acţioneze în 1928. În această perioadă, aproximativ patru cincimi din oferta mondială de aur se afla în cinci ţări, iar peste jumătate în două, Statele Unite şi Franţa. Aurul fusese adus în aceste două ţări din motive cu totul diferite - în Statele Unite, deoarece era cel mai mare creditor al lumii şi în Franţa, din cauza devalorizării francului. Marea Britanie, pe de altă parte, avea solduri fluctuante de aproximativ 800 de milioane de lire sterline şi gestiona anual tranzacţii în valoare de 20 de miliarde de lire sterline, cu o rezervă de aur de doar 150 de milioane de lire sterline. O astfel de situaţie a permis Franţei să folosească aurul ca armă politică împotriva Marii Britanii.

Preţuri en-gros

Ca urmare a acestor condiţii şi a condiţiilor economice deflaţioniste descrise în Capitolul 11, preţurile au început să scadă, la început lent, apoi cu o rapiditate crescândă. Punctul de cotitură în majoritatea ţărilor a fost între anii 1925-1926, Marea Britanie fiind una dintre primele tari afectate (ianuarie 1925). În prima jumătate a anului 1929, această scădere lentă a început să se transforme într-o scădere rapidă. Tabelul următor va arăta modificările preţurilor en-gros pentru cinci ţări principale:

Indici ai preţurilor en-gros (1913 = 100)

Perioada	S.U.A	Anglia	Franta	Italia	Germania
1924	141	166	489	554	137
1925	148	159	550	646	142
1926	143	148	695	654	134
1927	137	142	642	527	138
1928	139	137	645	491	140
1929	137	120	627	481	137
1930	124	104	554	430	125
1931	105	102	520	376	111
1932	93	90	427	351	97
1933	95	90	398	320	93
1934	108	92	376	313	98
1935	115	93	339	344	102
1936	116	99	411	385	104
1937	124	114	581	449	106

Faţada Prosperităţii

Efectele economice ale acestor preţuri scăzute după 1925 au fost negative, dar aceste efecte au fost ascunse pentru o perioadă considerabilă din cauza diverselor influenţe, în special a politicilor liberale de credit ale Statelor Unite (atât externe, cât şi interne) şi a optimismului generat de boom-ul bursier.

Faţada de prosperitate în contextul unor condiţii economice nesănătoase a fost practic la nivel mondial. Doar în Franţa şi Statele Unite a existat un boom al bogăţiei reale, dar în acestea din urmă nu a fost nicidecum atât de mare pe cât s-ar putea crede dintr-o privire asupra preţurilor acţiunilor. În Marea Britanie, boom-ul a apărut sub forma lansării de noi acţiuni ale unor companii nesănătoase şi frauduloase şi a unui boom minor al bursei (aproximativ o treime din creşterea preţurilor la valori mobiliare faţă de Statele Unite).

În Germania şi în mare parte a Americii Latine, boom-ul s-a bazat pe împrumuturi externe (în principal din Statele Unite), ale căror venituri au fost în mare parte investite în construcţii neproductive. În Italia, ţinută în frâu de supraevaluarea lirei în 1927, boom-ul a fost de scurtă durată.

Crahul din 1929

Istoria recesiunii începe în jurul anului 1927, când Franţa a stabilizat francul de facto la un nivel la care acesta era devalorizat şi subevaluat. Acest lucru a dus la o cerere mare de franci. Banca Franţei a vândut franci în schimbul devizelor. Francii au fost creaţi ca şi credit în Franţa, având astfel un efect inflaţionist care poate fi observat în comportamentul preţurilor franceze în perioada 1926-1928.
Valoarea pe care Franţa a primit-o pentru francii săi a rămas în mare parte sub această formă, fără a fi convertită în aur. Până în 1928, Banca Franţei a constatat că deţinea valute în valoare de 32 de miliarde de franci (aproximativ 1,2 miliarde de dolari). În acest moment, Banca Franţei a început să-şi transfere activele valutare în aur, cumpărând metalul în principal din Londra şi New York. Din cauza rezervelor de aur insuficiente din Londra, o reuniune a bancherilor centrali din New York a decis ca achiziţiile de aur ale Franţei şi Germaniei să fie redirecţionate de la Londra la New York în viitor (iulie 1927). Pentru a preveni ca ieşirea de aur rezultată să aibă un efect deflaţionist care ar putea afecta afacerile, Banca Rezervei Federale din New York şi-a redus rata de scont de la 4% la 3,5%. Când achiziţiile de aur franceze au devenit vizibile în 1928, Banca Rezervei Federale a adoptat operaţiuni de piaţă open market pentru a le contrabalansa, cumpărând titluri de valoare la o valoare egală cu achiziţiile de aur franceze.
Ca urmare, nu a existat nicio reducere a banilor în Statele Unite. Aceşti bani, însă, mergeau din ce în ce mai mult în speculaţii bursiere, mai degrabă decât în producţia de bogăţie reală. Acest lucru se poate observa din următorul tabel cu indici ai preţurilor medii ale acţiunilor atât pentru Anglia, cât şi pentru Statele Unite, în anii indicaţi:

Preţurile acţiunilor industriale
(1924 = 100)

An	Marea Britanie	S.U.A
1924	100	100
1925	109	126
1926	115	143
1927	124	169
1928	139	220

1929	139	270
1930	112	200
1931	87	124
1932	84	66
1933	103	95
1934	125	116

Boom-ul bursier din Statele Unite a fost, de fapt, mult mai drastic decât indică aceste cifre, deoarece acestea sunt medii anuale şi includ atât acţiuni lente, cât şi lideri de piaţă. Boom-ul a început încă din 1924, după cum se poate observa, şi a atins apogeul în toamna 1929. Până în primăvara anului 1929, devenise o frenezie şi avea efecte profunde asupra activităţii economice, asupra finanţelor interne şi internaţionale, asupra afacerilor interne ale ţărilor străine şi asupra psihologiei şi modului de viaţă al americanilor.

Creditul a fost deviat de la producţie către speculaţie

Printre rezultatele financiare ale boom-ului bursier s-au numărat următoarele: În Statele Unite creditul a fost deviat de la producţie către speculaţie, iar sume tot mai mari de fonduri au fost drenate din sistemul economic către piaţa bursieră, unde au circulat încontinuu, crescând preţurile valorilor mobiliare. În Germania a devenit din ce în ce mai dificil să se împrumute din Statele Unite, iar împrumuturile externe, care au menţinut sistemul financiar german şi întregul sistem de reparaţii şi datorii de război în funcţiune, au fost transferate de la împrumuturi pe termen lung la credite precare pe termen scurt. Rezultatele acestui lucru au fost examinate în capitolul despre reparaţii. În alte ţări, fondurile au avut tendinţa de a curge către Statele Unite, unde se puteau aştepta să acumuleze câştiguri extraordinare sub formă de câştiguri de capital într-un timp relativ scurt. Acest lucru a fost valabil mai ales pentru fondurile din Marea Britanie unde boom-ul bursier a încetat după sfârşitul anului 1928. În acel moment, condiţiile economice fundamental nesănătoase începeau să iasă la iveală. Scăderea împrumuturilor externe acordate atât de Londra, cât şi de New York a început să fie vizibilă în a doua jumătate a anului 1928 şi a arătat clar că principalul sprijin al faţadei dispărea. Dar creşterea continuă a preţurilor actiunilor din New York a continuat să atragă bani din restul lumii şi din sistemele productive şi de consum ale Statelor

Unite.

Un dezastru financiar de o amploare fără precedent

La începutul anului 1929, consiliul guvernatorilor Sistemului Rezervei Federale a devenit alarmat de speculaţiile de pe piaţa bursieră, în special de drenarea creditului din producţia industrială. Pentru a limita acest lucru, în aprilie 1929, autorităţile Rezervei Federale au solicitat băncilor membre să îşi reducă împrumuturile pe garanţii bursiere. În acelaşi timp, aceasta s-a angajat în operaţiuni de piaţă deschisă care au redus deţinerile de acceptări bancare de la aproximativ 300 de milioane de dolari la aproximativ 150 de milioane de dolari.

,,Sterilizarea aurului”(acţiune de politică monetară prin care o bancă centrală sau o trezorerie compensează afluxul de aur nou pentru a împiedica creşterea masei monetare interne, evitând astfel inflaţia). a fost făcută mai drastică. Se spera în acest fel să se reducă cantitatea de credit disponibil pentru speculaţii. În schimb, creditul disponibil s-a îndreptat din ce în ce mai mult către speculaţii şi din ce în ce mai puţin către afaceri productive. Ratele dobânzii la cerere din New York, care ajunseseră la 7% la sfârşitul anului 1928, erau la 13% până în iunie 1929. În acea lună, alegerea unui guvern laburist în Anglia a alarmat atât de mult capitalul britanic încât sume mari au curs către Statele Unite şi au contribuit şi mai mult la frenezia speculativă. În august, rata de scont a Rezervei Federale a fost crescută la 6%. În acest moment devenea evident că preţurile acţiunilor erau mult peste orice valoare bazată pe puterea de câştig şi că această putere de câştig începea să scadă din cauza slăbirii activităţii industriale. În acest moment critic, pe 26 septembrie 1929, o panică financiară minoră la Londra (cazul Hatry) a determinat Banca Angliei să îşi majoreze rata dobânzii bancare de la 4,5 % la 6,5 %. Acest lucru a fost suficient. Fondurile britanice au început să părăsească Wall Street, iar piaţa suprainflatată a început să scadă. Până la mijlocul lunii octombrie, scăderea se transformase în panică. În săptămâna care a început pe 21 octombrie, la Bursa de Valori şi la Curb Exchange din New York, acţiunile vândute în medie au depăşit 9 milioane pe zi, iar joi, 24 octombrie, aproape 19,25 de milioane de acţiuni şi-au schimbat proprietarul. Contracţia valorilor a fost măsurată în câteva miliarde de dolari pe zi. Unele acţiuni au scăzut cu 100 sau

chiar 140 de puncte într-o zi. Auburn a scăzut cu 210 puncte, General Electric cu 76 de puncte, iar U.S. Steel cu 26 de puncte în 4 zile şi jumătate. Până pe 6 noiembrie, aceste trei acţiuni scăzuseră cu 55, 78 şi 28 de puncte, respectiv, mai mult. A fost un dezastru financiar de o amploare fără egal.

Crahul bursei reduce averea reală

Crahul bursei a redus volumul împrumuturilor externe din Statele Unite către Europa, iar aceste două evenimente împreună au smuls faţada care până atunci ascunsese neajustările fundamentale dintre producţie şi consum, dintre datorii şi capacitatea de plată, dintre creditori şi disponibilitatea de a primi bunuri, dintre teoriile din 1914 şi practicile din 1928.

Nu numai că aceste neajustări au fost dezvăluite, dar au început să fie reajustate cu o severitate şi o viteză atât de gravă cu cât fuseseră amânate atât de mult timp.

Producţia a început să scadă la nivelul consumului, creând oameni inactivi, fabrici inactive, bani inactivi şi resurse inactive. Debitorii au fost traşi la răspundere şi găsiţi deficienţi. Creditorii care refuzaseră rambursarea au căutat-o acum, dar în zadar. Toate valorile capacitatii productive (PIB, infrastructură)s-au micşorat drastic.

Criza din 1931

Această contracţie a valorilor a dus criza economică în stadiul de criză financiară şi bancară şi, dincolo de acestea, în stadiul de criză politică. Pe măsură ce valorile au scăzut, producţia a scăzut rapid; băncile au întâmpinat dificultăţi din ce în ce mai mari în a satisface cererile de rezerve; aceste cereri au crescut odată cu scăderea încrederii; guvernele au constatat că încasările lor fiscale au scăzut atât de rapid încât bugetele au devenit dezechilibrate în ciuda tuturor eforturilor de a preveni acest fapt.

Criza financiară şi bancară a început în Europa Centrală la începutul anului 1931, a ajuns la Londra până la sfârşitul acelui an, s-a răspândit în Statele Unite şi Franţa în 1932, aducând Statele Unite în stadiul acut în 1933 şi Franţa în anul 1934.

Cea mai mare bancă din Austria se prăbuşeşte

Stadiul acut a început cu debutul anului 1931 în Europa

Centrală, unde criza deflaţionistă producea rezultate drastice. Incapabilă să-şi echilibreze bugetul sau să obţină împrumuturi externe adecvate, Germania nu a putut să-şi îndeplinească obligaţiile de reparaţii. În acest moment critic, aşa cum am văzut, cea mai mare bancă din Austria s-a prăbuşit din cauza incapacităţii sale de a-şi lichida activele la preţuri suficient de mari şi cu suficientă rapiditate pentru a răspunde cererilor care îi erau prezentate. Dezastrul austriac a răspândit curând panica bancară în Germania. Moratoriul Hoover asupra reparaţiilor a uşurat presiunea asupra Germaniei la mijlocul anului 1931, dar nu suficient pentru a permite o redresare financiară reală. Milioane de credite pe termen scurt împrumutate de la Londra au fost blocate în conturi în Germania. Drept urmare, în vara anului 1931, neliniştea s-a răspândit la Londra.

Cei bogaţi provocau panica

Lira sterlină era foarte vulnerabilă. Au existat cinci motive principale: (1) lira era supraevaluată; (2) costurile de producţie din Marea Britanie erau mult mai rigide decât preţurile; (3) rezervele de aur erau precar de mici; (4) povara datoriei publice era prea mare într-o atmosferă deflaţionistă;(5) existau pasive mai mari decât active în deţinerile internaţionale pe termen scurt din Londra (aproximativ 407 milioane pentru active de doar 153 milioane de lire sterline). Acest ultim fapt a fost relevat de publicarea Raportului Macmillan în iunie 1931, chiar în mijlocul crizei din Europa Centrală, unde majoritatea activelor pe termen scurt au fost îngheţate. Rata dobânzii bancare a fost majorată de la 2,5% la 4,5 % pentru a încuraja capitalul să rămână în Marea Britanie. Credite în valoare de 130 de milioane de lire sterline au fost obţinute din Franţa şi Statele Unite în iulie şi august pentru a combate deprecierea lirei sterline prin introducerea mai multor dolari şi franci pe piaţă. Pentru a restabili încrederea în rândul celor bogaţi (care provocau panica), s-a depus un effort de a echilibra bugetul prin reducerea drastică a cheltuielilor publice. Acest lucru, prin reducerea puterii de cumpărare, a avut efecte dăunătoare asupra activităţii economice şi a sporit tulburările în rândul maselor populare. Revolta a izbucnit cu flota britanică în semn de protest faţă de reducerile salariale. Diverse restricţii fizice şi extralegale au

fost impuse exportului de aur (cum ar fi emiterea de lingouri de aur de o puritate scăzută, inacceptabilă pentru Banca Franţei). Ieşirea de aur nu a putut fi oprită. Aceasta s-a ridicat la 200 de milioane de lire sterline în două luni. Pe 18 septembrie, New York şi Paris au refuzat să acorde credite suplimentare Trezoreriei britanice, iar trei zile mai târziu, standardul aurului a fost suspendat. Rata dobânzii bancare era încă de 4,5 %. Pentru mulţi experţi, cel mai semnificativ aspect al evenimentului nu a fost faptul că Marea Britanie a renunţat la aur, ci faptul că a făcut acest lucru cu o rată a dobânzii bancare de 4,5 %.
Întotdeauna s-a afirmat în Marea Britanie că o rată bancară de 10% va scoate aurul din pământ. Până în 1931, autorităţile din Marea Britanie au văzut clar inutilitatea încercării de a rămâne pe standardul aur prin creşterea ratei bancare. Acest lucru indică modul în care condiţiile se schimbaseră. S-a realizat că mişcarea aurului era supusă mai mult unor factori pe care autorităţile nu îi puteau controla decât era sub influenţa factorilor pe care îi puteau controla. De asemenea, arată un semn promiţător că autorităţile, după doisprezece ani, începeau să realizeze că condiţiile se schimbaseră. Pentru prima dată, oamenii au început să realizeze că cele două probleme - prosperitatea internă şi schimburile stabile - erau probleme destul de separate şi că vechea practică ortodoxă de a sacrifica prosperitatea nationala în favoarea schimburilor internationale trebuia să se încheie. Din acest moment, o ţară după alta a început să caute prosperitatea internă prin preţuri controlate şi schimburi stabile prin controlul valutar. Adică, legătura dintre cele două (etalonul aur) a fost ruptă, iar o problemă a fost impartită în două.

Suspendarea etalonului aur de catre britanici
Aceasta intrerupere a fost facuta din necesitate, nu din proprie voinţă. A fost considerat un rău, dar a fost de fapt o binecuvântare. Ca urmare a acestei greşeli, multe dintre beneficiile care ar fi putut deriva din ea au fost pierdute prin încercarea de a contrabalansa rezultatele inflaţioniste ale suspendării prin alte acţiuni deflaţioniste. Rata de actualizare a fost ridicată la 6%; s-au depus eforturi curajoase pentru a echilibra bugetul; a fost stabilit un tarif de protecţie şi s-a instalat un program de taxe destul de rigid. Drept urmare, preţurile nu au crescut suficient pentru a da acel

stimulent producţiei care ar fi fost necesar pentru a creşte prosperitatea şi a reduce şomajul. Nu a fost instituit niciun sistem de control al schimburilor.
În consecinţă, deprecierea lirei sterline în raport cu monedele standard aur nu a putut fi prevenită şi s-a ridicat la 30% până în decembrie 1931. O astfel de depreciere a fost considerată de autorităţi un rău - în principal din cauza teoriilor economice ortodoxe care considerau paritatea schimburilor ca un scop în sine şi parţial din cauza necesităţii de a plăti cele 130 de milioane de lire sterline în credite franco-americane – o povară care a crescut pe măsură ce lira sterlină s-a depreciat în raport cu dolarii şi francii.

Nucleul central al sistemului financiar mondial era disputat
Ca urmare a abandonării de către britanici a standardului aurului, nucleul central al sistemului financiar mondial a fost perturbat. Acest nucleu, care în 1914 se afla exclusiv la Londra, în 1931 a fost împărţit între Londra, New York şi Paris. Ponderea Londrei depindea de abilităţile financiare şi de practicile vechi în timp ce ponderea New York-ului depinde de poziţia sa de mare creditor al lumii; ponderea Parisului depindea de o combinaţie între o poziţie de creditor şi o monedă subevaluată care atrăgea aur. Din 1927 până în 1931, aceste trei ţări controlaseră sistemul financiar mondial, cu plăţi care curgeau în cele trei ţări, credite care ieseau şi schimburi stabile între ele. Evenimentele din septembrie 1931 au rupt acest triunghi. Schimburile stabile au continuat intre dolar si franc, lăsând dolarul - liră şi lira-franc să fluctueze. Acest lucru nu a permis o ajustare a cursurilor de schimb dezechilibrate din 1928-1931. Concret, subevaluarea francului în 1928 şi supraevaluarea lirei sterline în 1925 nu au putut fi remediate de evenimentele din 1931. Un curs liră-franc care ar fi eliminat subevaluarea francului ar fi dus la un curs lira sterlină-dolar care ar fi corectat excesiv supraevaluarea lirei sterline. Pe de altă parte, deprecierea lirei sterline a pus o mare presiune atât asupra dolarului, cât şi asupra francului. În acelaşi timp, Marea Britanie a căutat să exploateze cât mai mult posibil relaţiile sale economice cu piaţa internă, cu imperiul şi cu acel grup de alte ţări cunoscut sub numele de „blocul lirei sterline”. Piaţa internă a fost eliminată prin instituirea de taxe vamale la importurile în Regatul Unit (taxe vamale speciale în

noiembrie 1931 şi un tarif general în februarie 1932). Imperiul a fost strâns legat de economie printr-un grup de unsprezece tratate de „Preferinţă Imperială” încheiate la Ottawa în august 1932. Blocul lirei sterline a fost întărit şi extins printr-o serie de acorduri comerciale bilaterale cu diverse ţări, începând cu Norvegia, Suedia, Danemarca şi Argentina.

Lumea este împărţită în două grupuri financiare

Astfel, lumea a avut tendinţa de a se diviza în două grupuri financiare - blocul lirei sterline organizat în jurul Marii Britanii şi blocul aurului organizat în jurul Statelor Unite, Franţei, Belgiei, Ţărilor de Jos şi Elveţiei.

Deprecierea lirei sterline în raport cu aurul a supraevaluat monedele blocului aurului şi a eliberat Marea Britanie de acest statut împovărător pentru prima dată din 1925. Drept urmare, Marea Britanie a considerat că a fost mai uşor să exporte şi mai dificil să importe şi a obţinut o balanţă comercială favorabilă pentru prima dată în aproape şapte ani. Pe de altă parte, ţările aurifere au constatat depresiunile lor economice intensificate.

Marea Britanie se eliberează de robia Franţei

Al treilea rezultat al abandonării de către britanici a standardului aurului,a adus Marii Britanii eliberarea de supunerea financiară faţă de Franţa. Această supunere rezultase din poziţia vulnerabilă a rezervelor de aur britanice în contrast cu aspectul umflat al rezervelor franceze. După 1931, poziţiile financiare ale celor două ţări s-au inversat. Când Marea Britanie a reuşit să adauge o superioritate financiară după anul 1931 la superioritatea politică pe care o deţinea din 1924, a devenit posibil pentru Marea Britanie să forţeze Franţa să accepte politica de conciliere. Mai mult, criza financiară din 1931 avea să aducă la putere în Marea Britanie guvernul naţional care urma să pună în aplicare politica de conciliere.

Apar bariere comerciale

Ca un al patrulea rezultat, ţările care încă deţineau aur au început să adopte noi bariere comerciale, cum ar fi tarifele şi cotele, pentru a împiedica Marea Britanie să folosească avantajul monedei depreciate pentru a-şi creşte exporturile către ele.

Ţările care nu deţineau aur au început să vadă valoarea deprecierii monedei, iar posibilitatea unor curse de depreciere a început să se formeze în mintea unora.
Ca un al cincilea rezultat al abandonării aurului, a devenit posibilă reînarmarea fără ca dezechilibrul bugetar să ducă la un pericol financiar, ca si în cazul unui standard aur. S-a profitat puţin de acest lucru, deoarece pacificismul de stânga şi concilierea de dreapta erau considerate substitute pentru arme.
Din cauza politicii deflaţioniste care a însoţit abandonarea aurului în Marea Britanie, redresarea după depresiune nu a avut loc decât într-o măsură foarte mică. Nici preţurile, nici ocuparea forţei de muncă nu au crescut până în 1933 şi, din acel an, îmbunătăţirea a fost lentă. Deprecierea lirei sterline a dus la o îmbunătăţire a balanţei comerciale externe, exporturile crescând foarte uşor, iar importurile scăzând cu 12% în 1932 în comparaţie cu 1931. Acest lucru a dus la o renaştere a încrederii în lira sterlină şi la o scădere simultană a încrederii în monedele standard aur. Fondurile străine au început să curgă spre Londra.

Controlul creditului în Marea Britanie este lăsat în seama Băncii Angliei

Fluxul de capital în Marea Britanie la începutul anului 1932 a dus la o apreciere a lirei sterline faţă de monedele aur. Acest lucru nu a fost binevenit pentru guvernul britanic, deoarece i-ar fi distrus avantajul comercial nou dobândit. Lira sterlină s-a depreciat faţă de dolar de la 3,27 la 1 decembrie 1931, la 3,80 la 31 martie 1932. Pentru a controla acest lucru, guvernul, în mai 1932, a înfiinţat Fondul de Egalizare a Schimburilor de Valoare cu un capital de 175 de milioane de lire sterline. Acest fond urma să fie utilizat pentru stabilizarea cursurilor de schimb prin cumpărarea şi vânzarea de valută împotriva tendinţei pieţei.
În acest fel, vechea reglementare automată de către piaţă a structurii creditului intern prin fluxul internaţional de fonduri a fost ruptă.
Controlul structurii creditului a fost lăsat în seama Băncii Angliei, în timp ce controlul burselor a revenit Fondului de Egalizare a Burselor. Acest lucru a făcut posibil ca Marea Britanie să adopte o politică de creditare uşoară şi abundentă în interiorul ţării, fără a fi descurajată de o scurgere de capital din ţară. Întrucât Fondul de Egalizare a Burselor nu era un sistem de control al schimburilor,

ci doar o gestionare guvernamentală a pieţei valutare regulate, nu era în măsură să gestioneze o emigrare considerabilă de capital. Politicile de creditare uşoară ale Marii Britanii (concepute pentru a încuraja activitatea comercială) au trebuit, aşadar, să fie combinate cu preţuri deflaţioniste (concepute pentru a preveni orice scurgere puternică de capital). Rata dobânzii bancare a fost redusă la 2% până în iulie 1932 şi s-a impus un embargou asupra noilor emisiuni de capital străin pentru a menţine aceşti bani uşori în ţară. Principalele excepţii de la acest embargou au provenit din împrumuturile care urmau să fie utilizate în politica generală de legare a blocului lirei sterline de Marea Britanie, iar veniturile acestora trebuiau utilizate în Marea Britanie. Pe această bază, deşi lira sterlină a scăzut la 3,14 , până la sfârşitul lunii noiembrie 1932, s-a construit o uşoară redresare economică. Creditul ieftin a permis o mutare a activităţii economice de la vechile linii (cum ar fi cărbunele, oţelul, textilele) la linii noi (cum ar fi substanţele chimice, motoarele, produsele electrice). Tariful a permis o creştere rapidă a carteluri lor şi monopolurilor al căror proces de creare a asigurat cel puţin o revigorare temporară a activităţii economice. Preţurile scăzute continue ale alimentelor au permis ca veniturile din această creştere a activităţii să fie deviate către necesităţi de alt fel, în special construcţia de locuinţe.
Bugetul a fost echilibrat şi, la începutul anului 1934, a înregistrat un excedent de 30 de milioane de lire sterline.
Avansul economic din Marea Britanie nu a fost împărtăşit de ţările care încă deţineau aur. Ca urmare a concurenţei lirei sterline depreciate, acestea au constatat că balanţele lor comerciale au fost împinse spre imprejurari nefavorabilă, iar deflaţia preţurilor a crescut. Tarifele au trebuit să fie majorate, cote şi controale valutare instituite. Statele Unite cu greu mai puteau da startul acestor majorari (tariful lor din 1930 era deja cel mai mare din istorie) şi le-au respins în principiu pe celelalte.

Criza din Statele Unite, 1933

Ca urmare a crizei britanice, ţările aurifere din Europa au căutat să îşi modifice baza financiară de la standardul de schimb al aurului la standardul lingourilor de aur. Când Marea Britanie a abandonat aurul în septembrie 1931, Franţa a fost prinsă cu peste 60 de milioane de lire sterline la schimbul valutar.

Aceasta era echivalentă cu aproximativ 30% din deţinerile sale valutare (7.775 milioane de franci din 25.194 milioane). Pierderea a depăşit capitalul total şi surplusul Băncii Franţei. Pentru a evita orice experienţă similară în viitor, Franţa a început să îşi transfere deţinerile de schimb valutar în aur, o mare parte din acestea fiind solicitate din Statele Unite. Pe măsură ce încrederea în lira sterlină a crescut, cea în dolar a scăzut. A devenit necesară creşterea ratei de scont de la New York de la 1,5 procent la 3,5 procente (octombrie 1932) şi angajarea în cumpărări extinse de actiuni pe piaţa liberă pentru a contracara efectele deflaţioniste ale acestui lucru. Cu toate acestea, exporturile de aur şi acumularea de aur au continuat, agravate de faptul că Statele Unite erau singura ţară cu etalon aur in care încă circulau monede de aur.

Sistemul bancar american începe să se prăbușească

Ca urmare a scăderii încrederii şi a cererii de lichiditate, sistemul bancar american a început să se prăbușească. Corporaţia Financiară pentru Reconstrucţie a fost înfiinţată la începutul anului 1932, cu 3,5 miliarde de dolari,fonduri guvernamentale pentru a fi avansate către bănci şi alte corporaţii mari. Până la sfârşitul anului, aceasta acordase împrumuturi de peste 1,5 miliarde de dolari. Când detaliile acestor împrumuturi au fost publicate (în ianuarie 1933), retragerile masive de aur asupra băncilor s-au intensificat. O zi liberă legală a fost declarată în Nevada în octombrie 1932,în Iowa în ianuarie 1933, în şase state în timpul lunii februarie şi în şaisprezece state în primele trei zile ale lunii martie. Între 1 februarie şi 4 martie, Banca Rezervei Federale din New York a pierdut 756 de milioane de dolari în aur; a solicitat 709 milioane de dolari de la celelalte bănci ale Rezervei Federale, care erau, de asemenea, supuse retragerilor masive de aur.

Băncile din SUA au fost închise

Băncile din toate Statele Unite au fost închise printr-un ordin executiv pe 4 martie, urmând să fie redeschise după 12 martie, dacă starea lor era satisfăcătoare. Exportul de aur a fost supus licenţei, convertibilitatea bancnotelor în aur a fost încheiată, iar deţinerea privată de aur a fost declarată ilegală. Acesteordine, finalizate pe 20 aprilie 1933, au scos Statele Unite din standardul

aur. Acest lucru a fost făcut pentru ca guvernul să poată urmări o politică de inflaţie a preţurilor în programul său intern. Nu a fost necesar din cauza poziţiei financiare internaţionale americane, deoarece aceasta a continuat mod favorabil. Aceasta a fost destul de diferită de situaţia din Marea Britanie din 1931. Londra abandonase aurul fără voinţă şi urmase ulterior un program financiar ortodox; Washingtonul a abandonat aurul în 1933 în mod voluntar pentru a urma un program financiar neortodox de inflaţie.

Triunghiul Bursei Centrale a fost perturbat

Ca urmare a abandonării standardului aur de către Statele Unite, triunghiul bursei centrale dintre Londra, Paris şi New York a fost perturbat în continuare. Toate cele trei cursuri de schimb au putut fluctua, deşi Fondul de Egalizare a Schimburilor a menţinut două dintre ele relativ stabile.

La problema mondială a dificultăţilor economice s-a adăugat acum problema stabilizării schimburilor. A urmat o dispută între Marea Britanie, Franţa şi Statele Unite cu privire la care dintre aceste două probleme ar trebui să i se acorde prioritate. Franţa a insistat că nicio redresare economică nu era posibilă până când schimburile nu erau stabilizate. Cu siguranţă era adevărat că, atâta timp cât francul rămânea bazat pe aur la aceeaşi evaluare, Franţa ar suferi de pe urma deprecierii lirei sterline şi a dolarului. Statele Unite au insistat că redresarea economică trebuie să aibă prioritate faţă de stabilizare, deoarece aceasta din urmă ar împiedica procesul de reflaţie a preţurilor pe care administraţia îl considera esenţial pentru redresare. Marea Britanie, care susţinuse prioritatea redresării faţă de stabilizare atâta timp cât lira sterlină era singura dintre cele trei monede care se deprecia, a insistat asupra importanţei stabilizării de îndată ce avantajele deprecierii au început să fie împărtăşite de dolar. Această depreciere atât a dolarului, cât şi a lirei sterline a pus o mare presiune asupra francului. Pentru a împiedica Franţa să fie forţată să renunţe la standardul aurului, Marea Britanie, la 28 aprilie 1933, i-a împrumutat 30 de milioane de lire sterline, care urmau să fie rambursate din schimbul lirei sterline în care Franţa fusese prinsă în septembrie 1931. Până la mijlocul anului 1933, Fondul de Egalizare a Schimburilor a fost utilizat de Marea Britanie pentru a

preveni orice apreciere a lirei. Acest lucru a fost contracarat în Statele Unite prin Amendamentul inflaţionist Thomas la Legea de Ajustare Agricolă (12 mai 1933). Acest amendament i-a dat preşedintelui puterea de a devaloriza dolarul cu până la 50%, de a emite până la 3 miliarde de dolari în monedă fiduciară şi de a se angaja într-un amplu program de cheltuieli publice.

Conferinţa Economică Mondială din 1933

Această dispută privind prioritatea stabilizării sau a redresării a atins apogeul în cadrul Conferinţei Monetare şi Economice Mondiale, care a avut loc la Londra între 12 iunie şi 27 iulie 1933. O Comisie Preparatorie de Experţi a elaborat o serie de acorduri preliminare pentru ţările cu sau fără aur, cu sau fără control valutar, dar nu s-a putut obţine niciun acord la conferinţa în sine. Marea Britanie şi Franţa au încercat să convingă dolarul să li se alăture într-o stabilizare temporară de facto, în pregătirea unui acord real. Francul şi lira sterlină fuseseră deja fixate la 84 de franci pe liră sterlină, ceea ce a dat un preţ al aurului la Londra de 122 de şilingi. Statele Unite au refuzat să se alăture oricărei stabilizări temporare din cauza succesului programului de redresare internă al administraţiei.

Indicele general al preţurilor din Statele Unite a crescut cu 8,7% din februarie până în iunie 1933, iar produsele agricole au crescut cu 30,1%. Simpla aluzie la un acord de stabilizare a fost suficientă pentru a provoca o oprire bruscă a creşterii preţurilor actiunilor şi mărfurilor (14 iunie 1933), aşa că Roosevelt a întrerupt toate negocierile în vederea stabilizării (3 iulie 1933).

Patru Mari Aspecte Negative

Conferinţa Economică Mondială, aşa cum a scris profesorul William Adams Brown, s-a destrămat pe baza a patru mari aspecte negative: ţările care adoptaseră restricţii comerciale au refuzat să le abandoneze fără stabilizarea monedei; ţările care aplicau standardul aurului au refuzat să accepte creşterile de preţuri ca o cale spre redresare din cauza fricii de inflaţie; Marea Britanie dorea creşteri de preţuri, dar a refuzat să permită un buget dezechilibrat sau un program de lucrări publice; iar Statele Unite, care căutau redresarea prin inflaţie şi lucrări publice, au refuzat să împiedice programul prin stabilizarea monedei.

Ţările Lumii se Împart în Trei Grupe

Ca urmare a eşecului Conferinţei Economice, ţările lumii au avut tendinţa de a se împărţi în trei grupuri: un bloc al lirei sterline, un bloc al aurului şi un bloc al dolarului. Blocurile de aur şi liră sterlină au fost organizate oficial, primul pe 3 iulie, iar cel de-al doilea pe 8 iulie. A urmat o luptă între aceste trei, în efortul de a transfera poverile economice ale greşelilor trecute de la unul la altul.

Eşecul Conferinţei Economice Mondiale

S-au scris multe din 1933 încoace, în încercarea de a atribui vina pentru eşecul Conferinţei Economice Mondiale. Este o sarcină inutilă. Din punctul de vedere al interesului personal îngust pe termen scurt, toate ţările au avut dreptate în acţiunile lor. Din punctul de vedere mai larg al lumii în ansamblu sau al rezultatelor pe termen lung, toate ţările erau vinovate. Până în 1933, ziua în care orice ţară putea urma o politică de interes personal pe termen scurt şi să rămână sub capitalismul liberal trecuse.

Din motive tehnologice şi instituţionale, economiile diferitelor ţări erau atât de împletite una cu cealaltă încât orice politică de interes personal din partea uneia ar fi dăunat cu siguranţă altora pe termen scurt şi ţării însăşi pe termen lung. Pe scurt, sistemele economice internaţionale şi interne se dezvoltaseră [de către Puterea Bancară] până la punctul în care metodele obişnuite de gândire şi procedură în ceea ce le priveşte erau considerate învechite [de către Puterea Bancară].

Întregul sistem bancar din America este insolvabil

Motivul pentru care o politică de interes personal pe termen scurt din partea unei ţări a fost într-un conflict atât de puternic cu orice politică similară urmărită de o altă ţară nu se bazează pe faptul că interesele unei ţări erau adverse celor ale alteia. Aceasta ar fi fost o problemă care trebuia tratată printr-un simplu compromis. Conflictele dintre naţionalismele economice se bazau pe faptul că, privite superficial, criza a luat forme complet diferite în principalele ţări ale lumii.

În Statele Unite, cea mai evidentă manifestare a crizei au fost preţurile scăzute, care până în 1933 au făcut ca întregul sistem

bancar să fie insolvabil. Preţurile ridicate au devenit, astfel, pentru Statele Unite, principalul obiectiv al debitorilor şi creditorilor deopotrivă. În Marea Britanie, cea mai evidentă manifestare a crizei a fost ieşirea de sun etalonul aur, care a pus în pericol standardul aurului. O rectificare a balanţei internaţionale de plăţi, mai degrabă decât o creştere a preţurilor, a devenit astfel principalul obiectiv imediat al politicii britanice. În Franţa, criza a apărut în principal datorita unui buget intern dezechilibrat. Rezerva de aur a Franţei era mai mult decât adecvată, iar preţurile, ca urmare a devalorizării substanţiale din 1928, erau considerate extrem de mari. Dar bugetul dezechilibrat a creat o mare problemă. Dacă deficitul ar fi fost acoperit prin împrumuturi, rezultatul ar fi fost inflaţionist şi dăunător claselor creditoare care suferiseră atât de mult în anii 1920. Dacă deficitul ar fi fost acoperit prin impozitare, acest lucru ar duce la deflaţie (cu declinul activităţii economice) şi la o scurgere de capital din ţară. Pentru guvernul francez, singura cale de ieşire din această dilemă era o creştere a activităţii economice, care ar creşte randamentul impozitelor fără nicio creştere a ratelor. Nu vedea nicio valoare în preocuparea americană cu preţuri mai mari sau în preocuparea britanică cu balanţele comerciale ca obiective pe termen scurt.
Acest contrast între diferitele tipuri de impact pe care criza economică şi financiară le-a avut asupra diferitelor ţări a putut fi extins şi la ţări mai puţin importante. În Elveţia (unde rezervele de aur depăşeau cu mult peste 100%), principala problemă erau „banii fierbinţi”(fluxurile masive şi rapide de capital care pe termen scurt se deplasează peste graniţe, adesea datorita instabilitatii politice europeană pentru a fi siguranţa în tari ca Statele Unite sau fiind mutati ca răspuns la devalorizările monedei). În Germania, principala problemă era datoria externă, dar aceasta s-a transformat curând într-o combinaţie a tuturor afecţiunilor care prejudiciau celelalte ţări (preţuri scăzute, balanţă comercială nefavorabilă, buget dezechilibrat, împrumuturi pe termen scurt, panică şi aşa mai departe). În Olanda şi în ţările din Europa de Est, principala problemă era „segmentarea preţurilor” (adică preţurile alimentelor şi materiilor prime pe care le vândeau scădeau mai repede decât preţurile bunurilor fabricate pe care le cumpărau).

Statele încep să urmeze politici de naţionalism economic

Ca urmare a crizei, indiferent de natura impactului său principal, toate ţările au început să urmeze politici de naţionalism economic. Aceasta a luat forma creşterilor tarifare, a licenţelor pentru importuri, a contingentelor de import, a legilor care limitau si restricţionau importurile, a legilor care plasează originea naţională, mărcile comerciale, restricţiile sanitare sau de carantină asupra importurilor, a controalelor valutare, a deprecierii competitive a monedelor, a subvenţiilor la export, a dumpingului exporturilor şi aşa mai departe. Acestea au fost stabilite pentru prima dată la o scară extinsă şi s-au răspândit rapid ca urmare a imitării şi represaliilor.

Sistemul comercial mondial se rupe în pieţe segregate

Ca urmare a unui astfel de naţionalism economic, a părut curând că dispariţia vechiului sistem multilateral al finanţelor mondiale, centrat la Londra, va fi urmată de fisurarea sistemului multilateral al comerţului mondial (de asemenea, centrat în Marea Britanie) într-o serie de pieţe parţial segregate care vor opera pe bază bilaterală. Comerţul internaţional a scăzut considerabil, aşa cum indică următoarele cifre:

Valoarea comerţului în miliarde de dolari

Perioada	1828	1932	1933	1935
Comertul din Europa	58.082	24.426	24.065	20.762
Comertul Global	114.429	45.469	46.865	40.302

Criza din Blocul Aurului, 1934—1936

După destrămarea Conferinţei Economice Mondiale, Statele Unite şi-au continuat politica de inflaţie internă. Pe măsură ce dolarul se deprecia, presiunea asupra francului a crescut, în timp ce lira, prin utilizarea Fondului de Egalizare a Schimburilor, a încercat să urmeze o cale de mijloc într-o relaţie depreciată, dar stabilă, faţă de franc. În acest fel, prin mijloace pur artificiale, lira a fost menţinută la aproximativ 85 de franci. La sfârşitul verii anului 1933 (8 septembrie), Trezoreria Statelor Unite a început să deprecieze dolarul cumpărând aur la preţuri în continuă creştere (aproximativ 30 de dolari pe uncie, faţă de vechea rată de stabilizare de 20,67

dolari). Acest lucru a pus presiune atât asupra francului, cât şi asupra lirei. Deflaţia a devenit din ce în ce mai severă în Franţa şi, în octombrie 1933,cand un deficit bugetar de peste 40 de miliarde de franci a dat naştere unei crize guvernamentale. Până la sfârşitul anului 1933, preţul aurului la New York a ajuns la 34 de dolari, iar dolarul, care în august se afla la 4,40 dolari faţă de lira sterlină, a scăzut la 5,50 dolari/lira.
La 1 februarie 1934, Statele Unite au revenit la standardul aurului, cu o devalorizare considerabilă sub preţul vechi. Conţinutul de aur a fost redus la 59,06% din valoarea din 1932. În acelaşi timp, Trezoreria a emis o ofertă permanentă de cumpărare aur la 35 de dolari pe uncie. Acest lucru a servit la eliminarea unei mari părţi din incertitudinea cu privire la dolar, dar l-a stabilizat în raport cu francul la un nivel care a pus o mare presiune asupra francului. La acest preţ pentru aur, metalul a curs către Statele Unite, Franţa pierzând aproximativ 3 miliarde de franci în februarie 1934.

Franţa
Astfel, depresiunea mondială şi criza financiară de care Franţa scăpase timp de peste trei ani s-au extins şi asupra ei. Franţa a reuşit să scape datorită devalorizării drastice din anii 1920, economiei sale bine echilibrate şi capacităţii sale de a menţine şomajul la un nivel scăzut prin impunerea de restricţii la intrarea forţei de muncă sezoniere din Spania, Italia şi Polonia. Criza lirei sterline din septembrie 1931 începuse să răspândească criza în Franţa, iar criza dolarului din 1933 agravase situaţia. Acţiunile americane din 1934, care au oferit lumii un dolar de 59 de cenţi şi o uncie aur de 35 de dolari, au făcut ca poziţia blocului aurului să fie de nesuportat. Aceştia au fost nevoiţi să sufere o deflaţie severă, sau să abandoneze aurul, sau să se devalorizeze. Majoritatea (pentru că se temeau de inflaţie sau pentru că aveau datorii externe, care ar fi crescut în pondere dacă moneda lor s-ar deprecia) au permis deflaţia cu toată suferinţa ei. Italia a ordonat chiar şi deflaţia prin decret în aprilie 1934, pentru a menţine activitatea comercială, forţând reducerea costurilor la fel de mult ca şi a preţurilor. În cele din urmă, toţi membrii blocului aurului au fost nevoiţi să abandoneze aurul într-o oarecare măsură din cauza presiunii dolarului.
Belgia

Belgia a fost primul membru al blocului aurului care a cedat, instituind controale valutare pe 18 martie 1935 şi devalorizând moneda belgiană la aproximativ 72% din conţinutul ei anterior de aur pe 30 martie.
Lovitura finală care a forţat schimbarea a fost tariful britanic pentru fier şi oţel, stabilit pe 26 martie 1935. Ca urmare a acestei devalorizări rapide şi decisive, Belgia a cunoscut o redresare economică considerabilă. Aproape imediat, producţia şi preţurile au crescut, în timp ce şomajul a scăzut.

Franţa apără francul
Ceilalţi membri ai blocului aurului nu au profitat de exemplul Belgiei, ci au fost hotărâţi să apere conţinutul de aur al monedelor lor până la limită. Franţa a fost liderul acestei mişcări şi prin politica sa a reuşit să-i influenţeze pe ceilalţi membri ai blocului să reziste cu aceeaşi vigoare. Această determinare a Franţei de a apăra francul se explică prin faptul că marea masă a francezilor erau creditori într-un fel sau altul şi, pierzând patru cincimi din economiile lor în inflaţia din 1914-1926, nu au privit cu plăcere o altă doză din acelaşi medicament. În acest efort de a apăra francul, Franţa a fost ajutată în mare măsură de activitatea Fondului de Egalizare al Schimbului Britanic, care cumpăra franci în cantităţi enorme ori de câte ori moneda devenea foarte slabă. Până în 1935, resursele Fondului care puteau fi dedicate acestui scop fuseseră în mare parte cheltuite, iar francul a scăzut sub punctul de export al aurului pentru perioade lungi de timp. Banca Franţei şi-a majorat rata de scont de la 2,5 % la 6 % (23-28 mai 1935), cu rezultate economice deprimante. În iulie, Laval a obţinut puteri de urgenţă de la Adunare şi a adoptat o politică de deflaţie prin decret, reducând cheltuielile publice obişnuite pentru anul respectiv de la 40 de miliarde la 11 miliarde de franci, reducând toate salariile publice cu 10% şi reducând, de asemenea, toate chiriile, costul utilităţilor publice şi preţul pâinii.

Aurul începe să părăsească Franţa
În acest fel, presiunea asupra rezervelor de aur (care au scăzut la 16 miliarde de franci în cursul anului 1935) a fost atenuată cu preţul unei depresiuni sporite. Până în septembrie, francul era încă supraevaluat (în ceea ce priveşte costul vieţii) cu aproximativ 34 %

faţă de liră sterlină şi cu aproximativ 54 % faţă de dolar. Deflaţia necesară pentru a aduce preţurile franceze la paritate cu preţurile din ţările cu monedă depreciată nu a putut fi obţinută. Până la sfârşitul anului 1935, guvernul abandonase efortul şi prin împrumuturi pentru a acoperi deficitele bugetare, îndreptase Franţa spre inflaţie. Aurul a început să părăsească din nou ţara, iar această ieşire a devenit un val după ce un guvern de stânga condus de Blum a ajuns la putere în iunie 1936.
Guvernul „Frontului Popular" al lui Blum a încercat să urmeze un program imposibil: „inflaţia bazata pe aur". A urmărit inflaţia pentru a atenua depresiunea şi şomajul şi a căutat să rămână pe aur deoarece pentru acest lucru insistau atât de susţinătorii comunişti, cât şi de cei burghezi ai guvernului.
În efortul de a restabili încrederea şi de a încetini „fuga de franc", a devenit necesar ca Blum să respingă oficial orice intenţie de a instala un program socialist. Dreapta a descoperit astfel că se putea impotrivi prin veto oricarei acţiune a guvernului de stânga pur şi simplu exportând capital din Franţa.
Evadarea acestui capital a continuat si în vara anului 1936, în timp ce Blum negocia cu Marea Britanie şi Statele Unite cu privire la devalorizarea francului. Pe 24 septembrie 1936, rata dobânzii bancare a fost crescută de la 3% la 5%, iar, în ziua următoare, o Declaraţie a celor Trei Valute a anunţat că francul va fi „ajustat", stabilitatea schimbului va fi menţinută ulterior (prin fondurile de stabilizare) şi restricţiile comerciale vor fi relaxate.

Devalorizarea franceză din 1936

Devalorizarea franceză (legea din 2 octombrie 1936) prevedea că volumul de aur al francului va fi redus la o sumă de la 25,2% la 34,4% din vechea valoare de 65 ,5 miligrame aur. Din profiturile obţinute prin reevaluarea rezervelor de aur franceze, a fost înfiinţat un fond de stabilizare a schimburilor valutare de 10 miliarde de franci.

Franţa este şantajată de cei bogaţi

Deşi devalorizarea franceză din septembrie 1936 a spulberat blocul aurului şi i-a forţat pe ceilalţi membri ai blocului să urmeze exemplul, aceasta nu a pus capăt perioadei de deflaţie. Motivele pentru aceasta au fost în principal în gestionarea completă şi

defectuoasă a devalorizării franceze. Acest eveniment decisiv a fost amânat prea mult - cel puţin un an după perioada in care ar fi trebuit să aiba loc - un an în care aurul a curs constant din Franţa spre exterior. Mai mult, când a venit devalorizarea, aceasta a fost insuficientă şi a lăsat francul încă supraevaluat în raport cu nivelurile preţurilor celorlalte Mari Puteri. În plus, devalorizarea a fost învăluită în incertitudine, deoarece legea permitea guvernului să devalorizeze la orice conţinut de aur între 43 şi 49 de miligrame. Prin stabilizare la aproximativ 46 de miligrame, guvernul a împiedicat orice renaştere a încrederii din cauza pericolului unei noi devalorizări la 43 de miligrame. Până când guvernul şi-a dat seama că o nouă devalorizare era necesară, situaţia se deteriorase atât de mult încât o devalorizare la 43 de miligrame era lipsită de valoare. În cele din urmă, prin legea devalorizării, guvernul a luat măsuri punitive împotriva celor care economiseau aur şi a speculanţilor, căutând să-i împiedice să culeagă profiturile pe care le-ar obține prin convertirea aurului lor înapoi în franci la noua valoare. Drept urmare, aurul exportat şi acumulat nu s-a mai întors, ci a rămas ascuns. Astfel, dificultăţile financiare, bugetare şi economice din Franţa au continuat. Până la mijlocul anului 1937, acestea deveniseră atât de grave încât singurele soluţii posibile erau controlul schimbului valutar sau o devalorizare drastică.
Prima a fost respinsă din cauza presiunilor din partea Marii Britanii şi Statelor Unite pe baza Acordului Tripartit din 1936 şi a sprijinului pe care fondurile lor de stabilizare l-au oferit francului; cea de-a doua a fost respinsă de toţi politicienii care ar fi putut obține puterea în Franţa. Drept urmare, francul a trecut printr-o serie de deprecieri şi devalorizări parţiale care nu au beneficiat nimenui cu excepţia speculanţilor şi au lăsat Franţa sfâşiată ani de zile de tulburări industriale şi lupte de clasă. Incapabil să înarmeze sau să acorde afacerilor externe atenţia de care aveau nevoie, guvernul a fost supus unui şantaj sistematic din partea celor înstăriţi din ţara din cauza capacităţii acestor persoane de a împiedica reforma socială,cheltuielile publice, înarmarea sau orice politică de decizie prin vânzarea de franci. Abia în mai 1938 s-a făcut un pas decisiv. La acea vreme, francul a fost depreciat drastic la 179 de lire sterline şi fixat la această cifră. Conţinutul său de aur (printr-o lege din 12 noiembrie 1938) a fost fixat la aproximativ 27,5 miligrame şi nouă zecimi. Până atunci, Franţa suferise ani de haos economic şi

slăbiciune guvernamentală. Aceste condiţii încurajaseră agresiunea germană şi, când s-a luat o acţiune financiară decisivă în 1938, era, din cauza crizei internaţionale în creştere, prea târziu pentru a se culege beneficii economice importante.

Blocul Aurului a fost Distrus

Am spus că blocul aurului a fost distrus de devalorizarea franceză din septembrie 1936.

Acest lucru s-a realizat aproape imediat. Elveţia, Olanda şi Cehoslovacia şi-au devalorizat monedele cu aproximativ 30%, iar Italia cu aproximativ 40% înainte de sfârşitul lunii octombrie. În fiecare caz, mai mult urmand politica Belgiei şi nu pe cea a Franţei, devalorizarea a fost suficient de mare ca valoare şi suficient de abruptă în timp pentru a contribui la o reflaţie vizibilă şi la o îmbunătăţire a activităţii economice. Fiecare ţară din fostul bloc al aurului a înfiinţat un fond de stabilizare pentru a controla cursurile de schimb şi a aderat la acordul valutar tripartit din septembrie 1936.

Criza deflaţionistă generată de bancheri a devenit o cauză principală a celui de-al Doilea Război Mondial

Importanţa istorică a crizei deflaţioniste generate de bancheri din 1927-1940 cu greu poate fi supraestimată. Aceasta a dat o lovitură democraţiei şi sistemului parlamentar pe care ulterioarele triumfuri ale acestora în cel de-al Doilea Război Mondial şi în lumea postbelică nu au putut să o repare pe deplin. A dat un impuls agresiunii acelor naţiuni în care guvernul parlamentar s-a prăbuşit şi, astfel, a devenit o cauză principală a celui de-al Doilea Război Mondial. A împiedicat atât de mult puterile care au rămas democratice prin teoriile lor economice ortodoxe, încât acestea nu au putut să se reînarmeze pentru apărare, având ca consecinţă că al Doilea Război Mondial a fost prelungit nejustificat de înfrângerile timpurii ale statelor democratice. A dat naştere unui conflict între teoreticienii metodelor financiare ortodoxe şi neortodoxe... Şi, în final, a impulsionat întreaga dezvoltare economică a Occidentului pe drumul de la capitalismul financiar la capitalismul monopolist şi, la scurt timp după aceea, către economia pluralistă.

Formula bancherilor pentru tratarea unei depresiuni

Controversa dintre bancheri şi teoreticienii finanţelor neortodoxe a

apărut cu privire la modul corect de a gestiona o depresiune economică. Vom analiza această problemă mai târziu, dar aici ar trebui să spunem că formula bancherilor pentru tratarea unei depresiuni era prin cramponarea de standardul aur, prin creşterea ratelor dobânzilor şi căutarea deflaţiei şi prin insistarea asupra reducerii cheltuielilor publice, a unui excedent fiscal sau cel puţin a unui buget echilibrat. Aceste idei au fost respinse total, punct cu punct, de economiştii neortodocşi (numiţi oarecum în mod eronat „keynesieni"). Formula bancherilor a urmărit să încurajeze redresarea economică prin „restabilirea încrederii în valoarea banilor", adică, propria lor încredere în ceea ce era preocuparea principală a bancherilor. Această formulă funcţionase în trecut doar atunci când, mai mult sau mai puţin întâmplător, reducea costurile (în special salariile) mai rapid decât preţurile en-gros, astfel încât oamenii de afaceri şi-au recăpătat încrederea, nu în valoarea banilor, ci în posibilitatea de a obţine profituri. Teoreticienii neortodocşi au căutat să realizeze acest din urmă obiectiv mai rapid şi mai direct prin restabilirea puterii de cumpărare şi, prin urmare, a preţurilor, prin creşterea, în loc să reducă, masa monetară şi prin plasarea acesteia în mâinile potenţialilor consumatori, mai degrabă decat în bănci sau în mâinile investitorilor....

Ivar Kreuger vinde titluri fără valoare şi frauduloase

Sfârşitul capitalismului financiar poate fi datat cu succes la prăbuşirea standardului aurului în Marea Britanie în septembrie 1931, dar, din punct de vedere personal, ar putea fi datat la sinuciderea celui mai spectaculos individul al său, „Regele Chibriturilor", Ivar Kreuger, la Paris, în aprilie 1932.

Ivar Kreuger (1880-1932), după câţiva ani de experienţă ca inginer în America şi Africa de Sud a înfiinţat la Stockholm în 1911 firma de contractori Kreuger & Toll. Până în 1918, această firmă era o companie financiară cu un capital de 12 milioane de coroane şi interesată în principal de Compania Suedeză de Chibrituri o companie holding organizată de Kreuger. În decurs de un deceniu, Kreuger controla peste 150 de companii de chibrituri din 43 de ţări. Titlurile de valoare ale acestor firme erau controlate prin intermediul unei corporaţii din Delaware (numită International Match Company). Această companie holding a vândut milioane de dolari în titluri de valoare fără drept de vot, în timp ce controlul era exercitat printr-un mic bloc de acţiuni cu drept de vot deţinute

de Kreuger & Toll. Prin acordarea de împrumuturi guvernelor din diferite ţări, Kreuger a obţinut monopoluri pentru chibrituri care au adus sume substanţiale. În total, 330 de milioane de lire sterline au fost împrumutate guvernelor în acest fel, inclusiv 75 de milioane de dolari Franţei şi 125 de milioane de dolari Germaniei. În schimb, Kreuger a obţinut controlul a 80% din industria mondială de chibrituri, cea mai mare parte a producţiei de hârtie şi celuloză din Europa, paisprezece companii de telefonie şi telegraf din şase ţări, o parte considerabilă a sistemelor de credite ipotecare agricole din Suedia, Franţa şi Germania, opt mine de minereu de fier şi numeroase alte întreprinderi, inclusiv un grup considerabil de bănci şi ziare din diverse ţări. Întregul sistem a fost finanţat într-un mod somptuos prin vânzarea de titluri fără valoare şi frauduloase către investitori prin intermediul celor mai proeminenţi bancheri de investiţii din lume. În total, au fost vândute astfel de titluri în valoare de aproximativ 750 de milioane de dolari, aproximativ o treime în Statele Unite.

Respectata Lee Higginson, and Company din Boston a vândut din aceste titluri in valoare de 150 de milioane de dolari către 600 de bănci şi brokeri fără a face nicio investigaţie cu privire la valoarea sau onestitatea lor şi a primit aproximativ 6 milioane de dolari în comisioane pentru aceasta. Banii astfel strânşi de Kreuger au fost folosiţi pentru a acorda împrumuturi către diverse ţări, pentru a plăti dobânzi şi dividende la titlurile emise anterior şi pentru a finanţa exploatarea ulterioară a domnului Kreuger. Ca exemple ale acestor exploit-uri, am putea menţiona că Kreuger & Toll a plătit dividende de 25% între 1919 şi 1928 şi de 30% după 1929, în mare parte din capital; Swedish Match Company plătea de obicei dividende de 15%. Acest lucru a fost făcut pentru a convinge publicul investitor să cumpere mai multe titluri Kreuger şi astfel să menţină sistemul în funcţiune. Pentru a încuraja acest public, prospectele au fost falsificate, scrisorile au fost falsificate, iar piaţa bursieră a fost manipulată cu costuri mari. Obligaţiunile au fost emise de mai multe ori pentru aceeaşi valoare mobiliară. Cea mai indrazneata schema dintre toate a fost cea in care obligaţiunile au fost emise împotriva încasărilor monopolurilor de chibrituri din Italia şi Spania.

Deşi Kreuger nu deţinea niciunul dintre acestea, le-a înregistrat în registrele sale pentru 80 de milioane de dolari şi a comandat

obligaţiuni falsificate de el însuşi pentru a-şi susţine afirmaţia. Depresiunea economică prelungită din 1929-1933 a făcut imposibilă menţinerea sistemului pe linia de plutire, deşi Kreuger nu a evitat niciun fel de corupţie şi înşelăciune în eforturile sale de a face acest lucru. În martie 1932, un bilet la ordin de 11 milioane de dolari de la International Telephone and Telegraph a ajuns la scadenţă, iar Kreuger, incapabil să-l achite, s-a sinucis. A lăsat creanţe asupra averii sale de 700 de milioane de dolari, în timp ce datoriile sale personale erau de 179 de milioane de dolari, cu active de 18 milioane de dolari.

Mari combinaţii şi formarea de carteluri

Moartea lui Kreuger este doar un simbol al sfârşitului capitalismului financiar european. Cu aproximativ cincizeci de ani înainte de acest eveniment, controlul centralizat facut posibil de sistemul financiar fusese folosit pentru a dezvolta tendinţe monopolistice în industrie. Acestea fuseseră promovate de creşterea marilor combinaţii, de formarea carteluri şi a asociaţiilor comerciale între unităţi de întreprinzatori, şi de creşterea acelor restricţii mai puţin tangibile asupra concurenţei, cunoscute sub numele de concurenţă imperfectă şi monopolistică. Drept urmare, concurenţa fusese în scădere, controlul pieţei creştea, iar autofinanţarea de către unităţile industriale era în creştere. Această ultimă evoluţie a făcut posibil ca industria să se elibereze din nou de controlul financiar, aşa cum se întâmplase în perioada de gestionare prin proprietar care a precedat capitalismul financiar. Dar, spre deosebire de această etapă anterioară, controlul nu a revenit de la finanţatori înapoi la proprietarii întreprinderilor, ci a tins să se mute în mâinile unei noi clase de manageri birocratici ale căror puteri de control erau în afara oricărei relaţii cu măsura în care deţineau întreprinderile în cauză. În Franţa, bancherii, deşi în retragere când a izbucnit războiul în 1939, fuseseră atât de întăriţi de politicile financiare neortodoxe din anii 1920, încât au reuşit să împiedice orice victorie importantă a capitalismului monopolist în anii 1930, astfel încât trecerea de la capitalismul financiar la cel monopolist nu a apărut în Franţa decât în anii 1940. Nici în Statele Unite, tranziţia nu a fost completă când a izbucnit războiul în 1939, astfel încât Statele Unite, la fel ca si Franţa, dar spre deosebire de orice altă ţară importantă,nu au scăpat de depresiunea mondială

nici măcar în 1940.

Capitolul 22 — Reflaţie şi inflaţie, 1933-1947

Perioada de reflaţie a început în unele ţări (precum Marea Britanie şi Statele Unite) cu mult înainte ca perioada de deflaţie să se fi încheiat în alte părţi (cum ar fi în Franţa). În majoritatea ţărilor, redresarea a fost asociată cu creşterea preţurilor en-gros, cu abandonarea standardului aur sau cel puţin cu devalorizare şi cu acces facil la credit. Aceasta a dus peste tot la creşterea cererii, creşterea producţiei şi scăderea şomajului. Până la mijlocul anului 1932, redresarea era vizibilă în rândul membrilor blocului lirei sterline iar până la mijlocul anului 1933 era generală, cu excepţia membrilor blocului aurului. Această redresare a fost şovăielnică şi incertă. În măsura în care a fost cauzată de acţiuni guvernamentale, aceste acţiuni au vizat tratarea simptomelor mai degrabă decât a cauzelor depresiei, iar aceste acţiuni, contrar ideilor economice ortodoxe, au servit la încetinirea redresării prin reducerea încrederii. În măsura în care redresarea a fost cauzată de desfăşurarea normală a ciclului economic, revenirea a fost încetinită de continuarea măsurilor de urgenţă - cum ar fi controalele asupra comerţului şi finanţelor şi de faptul că dezechilibrele economice pe care le crease depresiunea au fost frecvent intensificate de primele mişcări slabe spre redresare. În cele din urmă, revenirea a fost încetinită de creşterea drastică a insecurităţii politice ca urmare a agresiunilor Japoniei, Italiei şi Germaniei.
Cu excepţia Germaniei şi Rusiei (ambele îşi izolaseră economiile de fluctuaţiile mondiale), revenirea a continuat nu mai mult de trei sau patru ani. În majoritatea ţărilor, a doua jumătate a anului 1937 şi începutul anului 1938 nu au cunoscut o „recesiune” accentuată. În nicio ţară importantă preţurile nu atinseseră nivelul din 1929 la începutul recesiunii (deşi erau în limita a 10 % din aceasta), nici procentul şomerilor nu scăzuse la nivelul din 1929. În multe ţări (dar nu şi în Statele Unite sau în blocul aurului), producţia industrială atinsese nivelurile din 1929.

Recesiunea din 1937

Recesiunea a fost marcată de o scădere a preţurilor angro, o

scădere a activităţii economice şi o creştere a şomajului. În majoritatea ţărilor, a început în primăvara anului 1937 şi a durat aproximativ zece luni sau un an. A fost cauzată de mai mulţi factori: (1) o mare parte din creşterea preţurilor înainte de 1937 fusese cauzată de achizitii speculative şi de eforturile „banilor panicii" de a căuta refugiu în mărfuri, mai degrabă decât de cererea consumatorilor sau a investitorilor; (2) mai multe carteluri internaţionale de mărfuri create în perioada depresiei şi a redresării timpurii s-au prăbuşit, ceea ce a dus la o scădere a preţurilor; (3) a existat o reducere a cheltuielilor publice deficitare în mai multe ţări, în special în Statele Unite şi Franţa; (4) înlocuirea bunurilor de larg consum uzate în perioada 1929-1934 cauzase o mare parte din renaşterea din 1933-1937 şi a început să se diminueze în 1937; (5) creşterea tensiunilor politice în Mediterana şi Orientul Îndepărtat ca urmare a Războiului Civil din Spania şi atacului japonez asupra Chinei de Nord a avut un efect advers; şi (6) a avut loc o „panică a aurului". Aceasta din urmă a fost o scădere bruscă a cererii de aur cauzată de faptul că creşterea mare a producţiei de aur rezultată din preţul Trezoreriei Statelor Unite de 35 de dolari pe uncie a dat naştere la zvonuri că Trezoreria va reduce în curând acest preţ.

Proprietatea asupra aurului s-a încheiat în SUA.

Ca urmare a recesiunii din 1937, politicile guvernamentale din 1933-1935, care au dat prima redresare, au fost intensificate şi au dat naştere unei a doua redresări. Ratele dobânzilor bancare au fost reduse – în unele cazuri la 1%; cheltuielile deficitare au fost reluate sau crescute; Toate eforturile de a reveni la un standard aur au fost amânate pe termen nelimitat; în Statele Unite, ,,sterilizarea aurului" a fost încheiată şi toate gândurile de reducere a preţului de cumpărare al aurului au fost abandonate. Principalul factor nou după recesiune a fost unul de importanţă minoră, dar în creştere rapidă. Cheltuielile deficitare care fuseseră folosite pentru a plăti proiecte de lucrări publice înainte de 1937 au fost din ce în ce mai mult dedicate reînarmării după acea dată. Marea Britanie, de exemplu, a cheltuit 186 de milioane de lire sterline pe arme în anul fiscal 1936-1937 şi 262 de milioane de lire sterline în anul 1937-1938.
Nu este posibil să se spună în ce măsură această creştere a

înarmarii a fost cauzată de necesitatea cheltuielilor deficitare şi în ce măsură a fost rezultatul creşterii tensiunilor politice. În mod similar, nu este posibil să se spună care este cauza şi care efectul între tensiunile politice şi reînarmare. Într-adevăr, relaţiile dintre toţi aceşti trei factori sunt reacţii reciproce de cauză şi efect. În orice caz, după recesiunea din 1937, înarmarea,tensiunile politice şi prosperitatea s-au dezvoltat împreună. Pentru majoritatea ţărilor, tensiunile politice au dus la utilizarea armelor în conflicte deschise cu mult înainte de a se fi atins prosperitatea deplină. În majoritatea ţărilor, producţia industrială a depăşit nivelul din 1929 până la sfârşitul anului 1937, dar din cauza creşterii populaţiei, a eficienţei şi a capitalului, acest lucru a fost realizat fără utilizarea completă a resurselor. În Statele Unite (incluzand si Canada) şi în Franţa (Belgia inclusă), producţia a continuat să fie scăzută pe parcursul anilor 1930, atingând nivelul primului semestru al anului 1929 abia la sfârşitul verii anului 1939 şi neatingând niciodată nivelul din al doilea semestru al anului 1929. Ca urmare a eşecului majorităţii ţărilor (cu excepţia Germaniei şi Uniunii Sovietice) de a realiza utilizarea deplină a resurselor, a fost posibil să se aloce procente tot mai mari din aceste resurse armamentului fără a suferi nicio scădere a nivelului de trai. De fapt, spre surprinderea multora, a rezultat exact opusul pe măsură ce cantitatea de armament a crescut, nivelul de trai s-a îmbunătăţit datorită faptului că principalul obstacol în calea îmbunătăţirii nivelului de trai - adică lipsa puterii de cumpărare a consumatorilor, a fost remediata de faptul că fabricarea de armament a furnizat o astfel de putere de cumpărare pe piaţă fără a transforma pe piaţă niciun echivalent în bunuri care ar consuma puterea de cumpărare.

Existenţa ,,capitalului închis”

Revenirea după depresiune după 1933 nu a dus la nicio reducere semnificativă a restricţiilor şi controalelor pe care depresiunea le adusese asupra activităţii comerciale şi financiare.

Întrucât aceste controale fuseseră instituite din cauza depresiunii, era de aşteptat ca acestea să fie relaxate pe măsură ce depresiunea se termina. În schimb, acestea au fost menţinute şi, în unele cazuri, extinse. Motivele au fost diverse. În primul rând, pe măsură ce criza politică a devenit mai intensă, valoarea acestor controale pentru sistemul politic in sustinerea economiei de apărare şi război a fost inteleasa pe deplin. În al doilea rând,s-au dezvoltat puternice

interese birocratice pentru aplicarea acestor controale. În al treilea rând, aceste restricţii, care fuseseră instituite în principal pentru controlul comerţului exterior, s-au dovedit foarte eficiente în controlul activităţii economice interne. În al patrulea rând, sub protecţia acestor controale, diferenţa de nivel a preţurilor dintre unele ţări a crescut atât de tare încât anularea lor ar fi distrus structurile economice. În al cincilea rând, cererea de protecţie împotriva concurenţei străine a rămas atât de mare încât aceste controale nu au putut fi eliminate. În al şaselea rând, relaţiile debitor-creditor dintre ţări încă rămâneau valide şi dezechilibrate şi ar fi necesitat noi controale imediat ce cele vechi ar fi fost ridicate pentru a preveni plăţile dezechilibrate şi presiunea deflaţionistă. În al şaptelea rând, existenţa „capitalului închis" în cadrul sistemelor economice naţionale a făcut imposibilă ridicarea controalelor, deoarece scurgerea unui astfel de capital ar fi perturbat sistemul economic. Principalul exemplu al unui astfel de capital închis a fost proprietatea evreilor din Germania, în valoare de peste 100 de miliarde de mărci.

Din aceste motive şi din altele, tarifele, cotele, subvenţiile, controalele valutare şi manipulările guvernamentale ale pieţei au continuat. Momentul în care aceste controale ar fi putut fi retrase cel mai uşor a fost la începutul anului 1937, deoarece la acea vreme redresarea era bine dezvoltată, iar dezechilibrele internaţionale erau mai puţin acute din cauza perturbării blocului aurului de la sfârşitul anului 1936. Momentul a trecut fără să se fi realizat prea multe şi, până la sfârşitul anului 1937, recesiunea şi criza politică tot mai mare au făcut ca toate speranţele de relaxare a controalelor să fie utopice.

Programul comercial reciproc Hull

Totuşi, astfel de speranţe au existat atât înainte, cât şi după 1937. Acestea au inclus Acordurile de la Oslo din 1930 şi 1937, Convenţia de la Ouchy din 1932, Programul comercial reciproc Hull din 1934 şi ulterior, Misiunea Van Zeeland din 1937 şi activitatea constantă a Ligii Naţiunilor. Dintre acestea, doar Programul Hull a realizat ceva concret, iar importanţa realizării sale este subiect de dispută.

Statele Unite au devenit principalul apărător mondial al liberului schimb

Programul comercial reciproc Hull este mai important din punct de vedere politic decât din punct de vedere economic. Acesta viza în mod deschis un comerţ mai liber şi multilateral. Legea, aşa cum a fost adoptată în 1934 şi reînnoită la intervale regulate de atunci, a împuternicit puterea executivă să negocieze cu alte ţări acorduri comerciale în care Statele Unite puteau reduce tarifele cu orice sumă de până la 50 %. În schimbul reducerii tarifelor noastre în acest mod, speram să obţinem concesii comerciale de la cealaltă parte prin acord. Deşi aceste acorduri erau bilaterale ca formă, ele erau multilaterale ca efect, deoarece fiecare acord conţinea o clauză necondiţionată a naţiunii celei mai favorizate prin care fiecare parte se obliga să acorde celeilalte părţi concesii cel puţin la fel de mari ca si cele pe care le acorda naţiunii celei mai favorizate cu care facea comerţ. Ca urmare a unor astfel de clauze, orice concesii făcute de oricare dintre statele implicate in aceste acorduri tindeau să fie generalizate si celorlalti. Interesul Statelor Unite de a elimina restricţiile asupra comerţului mondial se regăsea în faptul că aveau o capacitate productivă dincolo de cea necesară pentru a satisface cererea internă articulată în aproape fiecare domeniu de activitate economică. Drept urmare, trebuiau să exporte sau să se regăsească cu bunuri excedentare. Interesul Statelor Unite pentru comerţul multilateral, mai degrabă decât pentru cel bilateral, se regăsea în faptul că excedentele sale existau în toate tipurile de bunuri - produse alimentare, materii prime şi produse industriale – iar pieţele pentru acestea ar fi trebuit căutate în toate modelele de economii străine, nu doar într-un singur tip. Statele Unite aveau surplusuri de alimente precum grâu, carne de porc şi porumb; de materii prime precum petrol, bumbac şi fier; de produse industriale specializate precum radiouri, automobile şi locomotive. Nu era posibil să se vândă toate aceste tipuri unei ţări producătoare de alimente precum Danemarca, sau unei ţări producătoare de materii prime precum Canada sau Malaeziei, sau unei ţări industriale precum Germania sau Marea Britanie. În consecinţă, Statele Unite au devenit principalul apărător mondial al unui comerţ mai liber şi multilateral. Argumentul ei principal se baza pe faptul că un astfel de comerţ ar contribui la un nivel de viaţă mai ridicat pentru toate părţile. Pentru Statele Unite, a căror securitate politică era atât de solidă încât rareori necesita un moment de gândire, un nivel de viaţă mai ridicat era scopul principal al existenţei.

Prin urmare, Statelor Unite le era dificil să înţeleagă punctul de vedere al unui stat care, lipsit de securitate politică, plasa un nivel de viaţă ridicat pe o poziţie secundară după securitatea politica.

Germania nazistă îşi doreşte independenţa

În contrast puternic cu Statele Unite în atitudinea sa faţă de problema comerţului internaţional era Germania nazistă. Această ţară şi altele căutau „independenţa" (adică obiective politice în sfera economică) şi respingeau „dependenţa" chiar dacă aceasta includea un nivel de trai mai ridicat.

Aceştia respingeau frecvent argumentul conform căruia autarhia era în mod necesar dăunătoare nivelului de trai sau comerţului internaţional, deoarece prin autarhie(autosuficienţă totală) nu se refereau la autosuficienţă în toate lucrurile, ci la autosuficienţă în ceea ce priveşte necesităţile. Odată ce acest lucru a fost realizat, şi-au declarat disponibilitatea de a „extinde comerţul mondial cu bunuri neesenţiale într-o măsură necesara oricarui nivel de trai.

Ţările lumii a treia private de suveranitate şi reduse la statutul de state vasale

Cheia fundamentală a noului accent pus pe autarhie se găseşte în faptul că susţinătorii unui astfel de comportament economic aveau o nouă concepţie asupra semnificaţiei suveranităţii. Pentru ei, suveranitatea nu avea doar toate conotaţiile juridice şi politice pe care le-a avut întotdeauna, ci trebuia în plus să includă independenţa economică. Întrucât o astfel de independenţă economică putea, conform teoriei, fi obţinută doar de Marile Puteri, statele mai mici urmau să fie private de suveranitate în sensul său cel mai deplin şi reduse la un fel de condiţie de vasali sau clienţi în raport cu Marile Puteri.

Teoria era că fiecare Mare Putere, pentru a se bucura de suveranitate deplină, trebuia să adopte o politică de autarhie. Întrucât nicio putere, oricât de mare ar fi, nu putea fi autosuficientă în propriile graniţe naţionale, trebuia să extindă această sferă de autarhie pentru a-şi include vecinii mai slabi, iar această sferă ar avea implicaţii politice, precum şi economice, deoarece era de neconceput ca vreo Mare Putere să le permită vecinilor săi mai mici să o pună în pericol prin întreruperea bruscă a aprovizionării sau a pieţelor.

Ascensiunea blocurilor continentale a făcut posibilă integrarea lumii în unităţi politice mari

Astfel, teoria a condus la concepţia de „blocuri continentale” constând din agregate de state mai mici în jurul câtorva Mari Puteri. Această teorie a fost în întregime în acord cu dezvoltarea politică de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. Această dezvoltare a dus la o disparitate crescândă în puterea statelor cu un număr tot mai mic de Mari Puteri. Această scădere a numărului de Mari Puteri a avut loc din cauza avansului tehnologiei, care progresase până la punctul în care doar câteva state puteau tine pasul. Teoria blocurilor continentale a fost, de asemenea, în acord cu dezvoltarea comunicaţiilor, transporturilor, armelor şi tehnicilor administrative. Acestea au făcut aproape inevitabil ca lumea să fie integrată în unităţi politice din ce în ce mai mari.
Inevitabilitatea acestei dezvoltări poate fi observată din faptul că războaiele din 1914-1945, purtate pentru conservarea statelor mici (precum Polonia, Cehoslovacia, Olanda şi Belgia), au reuşit să reducă numărul Marilor Puteri de la şapte la două.

Integrarea statelor urmărită prin metode ilegitime

Această integrare a statelor în blocuri continentale sau alte blocuri mari a fost, după cum am văzut, o ambiţie destul de legitimă şi realizabilă, dar a fost urmărită de statele agresoare (precum Germania, Japonia şi Italia) prin metode destul de ilegitime. O metodă bună pentru atingerea unei astfel de integrări ar fi fost bazată pe consimţământ şi penetrare reciprocă. Dar această metodă federalistă de integrare ar fi putut reuşi doar dacă ar fi fost oferită cu sinceritate ca alternativă la soluţia autoritară a statelor agresoare. Acest lucru nu s-a întâmplat. În schimb, statele „liberale” au refuzat să recunoască inevitabilitatea integrării şi, deşi s-au opus soluţiei autoritare, au căutat şi să reziste întregului proces de integrare. Ele au căutat să păstreze structura mondială atomistă a statelor suverane care era atât de nepotrivită cu evoluţiile tehnologice atât în politică (arme noi, transport rapid şi comunicaţii mai rapide), cât şi în economie (producţia de masă şi nevoia tot mai mare de materiale exotice precum staniul, cauciucul sau uraniul, găsite în cantităţi mici şi dispersate). Drept urmare, puterile liberale s-au opus eforturilor germane de a face faţă

evoluţiilor lumii reale fără a pune în loc vreun program substitutiv realist sau progresist.

Majoritatea ţărilor au fost puse în situaţia de a avea nevoie de integrare.

Politica de negativism din partea Puterilor liberale a fost agravată de faptul că aceste Puteri au pus Germania şi alte ţări într-o poziţie (ca debitori) în care erau împinse în direcţia unei integrări mai mari a lumii pe bază voluntară. Acest lucru s-a manifestat prin faptul că aceste Puteri au trebuit să adopte un comerţ mai liber şi mai intens pentru a-şi plăti datoriile. După ce au pus majoritatea ţărilor lumii în această poziţie de a avea nevoie de o integrare sporită pentru a-şi plăti datoriile, ţările liberale au făcut imposibilă obţinerea unei astfel de integrări pe bază federalistă prin adoptarea unor politici de naţionalism economic izolaţionist pentru ele însele (prin tarife mari, eliminarea împrumuturilor pe termen lung şi aşa mai departe). Această politică egoista care refuza să ofere ceva altei tari un bun, un ajutor, o oportunitate chiar dacă acel ceva nu îi producea nici disconfort financiar în chestiuni economice a fost destul de similară cu politica lor în chestiuni politice, unde, după ce au înfiinţat o organizaţie pentru a realiza pacea, au refuzat să permită Germaniei să facă parte din aceasta şi, mai târziu, când Germania a devenit parte, au refuzat să folosească organizaţia în scopuri paşnice, ci au încercat în schimb să o folosească pentru a pune în aplicare Tratatul de la Versailles sau pentru a construi un echilibru de putere împotriva Uniunii Sovietice.

Instrumentele organizaţiei internaţionale nu au fost suficient dezvoltate pentru a preveni ascensiunea naţionalismului

Acest eşec al statelor liberale în anii 1920 devine mai evident atunci când examinăm marea dezvoltare a politicilor economice şi financiare restrictive din anii 1930. Se spune de obicei că excesele acestora au fost cauzate de marea acensiune a naţionalismului rezultată din criza economică.

Acest lucru nu este adevărat, iar creşterea unor astfel de restricţii nu poate fi citată ca o dovadă a creşterii naţionalismului. Nicio ţară nu a adoptat aceste politici din motive naţionaliste - adică pentru o integrare mai strânsă a propriului popor sau pentru a-l distinge mai puternic de alte popoare sau pentru preamărirea propriului popor

faţă de altele.Evolutia naţionalismului economic s-a bazat pe o cauză mult mai practică decât aceasta - pe faptul că naţiunea era singura unitate socială capabilă de acţiune în situaţiile de urgenţă rezultate din depresiune. Iar oamenii cereau acţiune. Pentru aceasta, singura agenţie disponibilă era statul naţional. Dacă ar fi fost disponibilă o agenţie mai largă, aceasta ar fi fost folosită. Întrucât nu era, statul trebuia folosit , nu in scopul de a-şi răni vecinii, ci exclusiv cu scopul de a-şi aduce beneficii proprii. Faptul că vecinii au fost vătămaţi a fost un rezultat mai mult sau mai puţin accidental, regretabil, dar inevitabil atâta timp cât cea mai mare unitate de organizare politică (adică cea mai mare unitate capabilă de acţiune completă) a fost statul-naţiune. Când un teatru ia foc, iar persoane sunt călcate în picioare în panica rezultată, acest lucru nu se datorează faptului că cineva şi-a dorit acest lucru, ci pur şi simplu pentru că fiecare individ a căutat să scape din clădire cât mai curând posibil. Rezultatul este dezastrul, deoarece individul este singura unitate disponibilă capabilă de acţiune.
Şi individul este o unitate de acţiune prea mică pentru a scuti pe cei mulţi de la o tragedie. Dacă există o unitate de organizare mai mare (ca, de exemplu, dacă persoanele din teatrul de operaţiuni sunt o companie de infanterie cu ofiţerii săi) sau dacă o persoană calmă poate organiza grupul într-o unitate de acţiune mai mare decât individul, toţi ar putea scăpa în siguranţă. Dar şansele de a forma o organizaţie după ce panica a început sunt aproape nule. În 1929-1934, panica a început înainte de a exista orice unitate de acţiune mai mare decât statul-naţiune. Drept urmare, toţi au suferit, iar eforturile mărunte de a forma o organizaţie după începerea panicii au fost zadarnice. Aceasta este adevărata tragedie a anilor 1920. Din cauza conservatorismului, timidităţii şi ipocriziei celor care încercau să construiască o organizaţie internaţională în perioada 1919-1929, această organizaţie era atât de inadecvată până în 1929, când a început starea de urgenţă, încât organizaţia care fusese înfiinţată a fost distrusă în loc să fie consolidată. Dacă instrumentele cooperarii internaţionale ar fi fost dezvoltate în continuare în 1929, cererea de acţiune ar fi folosit aceste instrumente şi ar fi început o nouă eră de progres politic. În schimb, insuficienţa acestor instrumente i-a forţat pe oameni să se bazeze pe cel mai amplu instrument care era disponibil - statul-naţiune; şi astfel a început o mişcare regresivă capabilă să distrugă întreaga

civilizaţie occidentală.

Ascensiunea naţionalismului economic

Naţionalismul economic care a apărut din nevoia de a acţiona într-o criză - şi de a acţiona unilateral din cauza lipsei oricărui organ capabil să acţioneze multilateral (adică internaţional) a fost intensificat după prăbuşirea finanţelor şi economiei din 1931-1933 prin mai multe evenimente. În primul rând, a fost amplificat de descoperirea, de către Germania în 1932, de către Italia în 1934, de către Japonia în 1936 şi de către Statele Unite în 1938, că deflaţia putea fi prevenită prin reînarmare. În al doilea rând, a fost amplificat de conştientizarea faptului că activitatea politică era mai puternică şi mai fundamentală decât activitatea economică - o conştientizare care a devenit clară atunci când s-a constatat că fiecare pas către o soluţie economică unilaterală a dus la represalii din partea altor naţiuni, care au anulat acel pas şi au făcut necesar un alt pas, care, la rândul său, a provocat noi represalii; Acest lucru a arătat curând că, cu excepţia unei naţiuni capabile de autosuficienţă, astfel de acţiuni în sfera economică nu puteau realiza prea multe şi că acţiunea unilaterală, dacă este luată, trebuie însoţită de măsuri politice (care nu ar permite represalii). În al treilea rând, naţionalismul economic a fost crescut, iar internaţionalismul redus, prin ascensiunea insecurităţii politice, deoarece conservarea unei organizaţii economice internaţionale implica încredinţarea propriei soarte economice, într-o oarecare măsură, în mâinile altcuiva. Mai degrabă, naţionalismul economic a fost crescut în numele autarhiei, securităţii, mobilizării economice şi aşa mai departe. Autosuficienţa, chiar dacă implica un nivel de trai mai scăzut, era considerată preferabilă diviziunii internaţionale a muncii, pe motiv că securitatea politică era mai importantă decât un nivel de trai ridicat şi nesigur.

Comerţul internaţional suferă un nou prejudiciu

Ca o consecinţă a acestor trei cauze, comerţul internaţional a început să sufere un nou prejudiciu. Vechiul transfer de bunuri din secolul al XIX-lea între zonele industriale şi cele coloniale (producători de alimente şi materii prime) începuse să scadă printr-o evoluţie pur naturală, ca urmare a industrializării zonelor coloniale.

Dar acum, ca urmare a creşterii naţionalismului economic, un alt tip de transfer a fost perturbat. Acesta a fost transferul între naţiunile industriale, rezultat dintr-o diviziune internaţională a muncii şi o distribuţie inegală a materiilor prime. Un exemplu în acest sens poate fi văzut în industria siderurgică din Europa de Vest. Acolo, cărbunele britanic şi german, minereurile de fier de calitate inferioară franceze şi belgiene, minereurile de fier de calitate superioară suedeze au fost amestecate şi combinate pentru a permite producţia de oţeluri de calitate superioară în Suedia, de producerea de otel de calitate inferioară în Belgia, de produse pentru maşini grele în Germania şi de produse din oţel uşor în Franţa. Acest transfer de bunuri a început să fie perturbat prin atacul naţionalismului economic după 1929. Drept urmare, istoria s-a întors înapoi, iar vechiul schimb de produse coloniale cu produse industriale a crescut în importanţă relativă.

Naţionalismul economic consolidează bilateralismul

Naţionalismul economic a amplificat, de asemenea, tendinţa spre bilateralism. Acesta a primit principalul şi primul său impuls din partea Germaniei, dar a fost urmat curând de alte ţări până când, în 1939, Statele Unite au devenit singurul susţinător important al comerţului multilateral. Majoritatea ţărilor şi-au justificat acceptarea bilateralismului pe motiv că au fost obligate să îl accepte din cauza presiunii economice din partea Germaniei. În multe cazuri, acest lucru nu a fost adevărat. Unele state, precum Austria sau România, au fost obligate să accepte bilateralismul, deoarece aceasta era singura modalitate prin care puteau face comerţ cu Germania. Dar alte state, mai importante, inclusiv Marea Britanie, nu au avut această scuză pentru acţiunile lor, deşi au folosit-o ca pretext. Adevăratele motive pentru adoptarea de către Marea Britanie a bilateralismului şi a protecţiei se găsesc în structura economiei interne britanice, în special rigiditatea crescândă a acestei economii prin dezvoltarea cantitativa şi rapidă a monopolurilor şi cartelurilor.

Noua politică comercială a Marii Britanii

Aceasta politică comercială a Marii Britanii de după 1931 a fost complet antiteza celei urmărite de Statele Unite, deşi metodele mai extreme şi spectaculoase ale Germaniei au ascuns acest fapt

multora până în anul 1945. Statele Unite au urmărit multilateralismul şi extinderea comerţului mondial. Marea Britanie a urmărit colectarea datoriilor şi creşterea exporturilor prin bilateralism. Fără egalitate de tratament, acordurile sale comerciale au urmărit să reducă mai întâi datoriile şi să crească exporturile în al doilea rând, dacă această a doua era metoda era compatibilă cu reducerea datoriilor. În unele cazuri, pentru a reduce datoriile restante, a încheiat acorduri pentru a reduce exporturile din Marea Britanie sau pentru a reduce cotele pentru astfel de bunuri (acordurile anglo- italiene din aprilie 1936, din noiembrie 1936 şi din martie 1938, modificate în martie 1939).
A stabilit acorduri de plată şi clearing-uri cu ţările debitoare. Comerţul curent era subordonat lichidării datoriilor anterioare. Aceasta era exact opusul teoriei americane, care tindea să neglijeze datoriile trecute pentru a construi comerţul prezent, în speranţa că, în cele din urmă, datoriile trecute ar putea fi lichidate datorită volumului crescut al comerţului. Britanicii au preferat un volum mai mic de comerţ cu plăţi rapide, în locul unui volum mai mare cu plăţi întârziate.
Aceste tactici nu au funcţionat prea bine. Chiar şi cu plăţi de compensare şi exporturi restricţionate, Marea Britanie a avut mari dificultăţi în a crea o balanţă comercială nefavorabilă cu ţările debitoare. Soldurile sale au rămas în general favorabile, exporturile fiind mai mari decât importurile. Drept urmare, plăţile au continuat să rămână în urmă (doi ani şi jumătate în ceea ce priveşte Turcia) şi a fost necesară rescrierea acordurilor comerciale care întruchipează noul bilateralism (în cazul Italiei, patru acorduri în trei ani). În unele cazuri (cum ar fi Turcia în mai 1938), au fost înfiinţate organizaţii comerciale mixte speciale pentru a vinde produsele ţării pe pieţele de liber schimb, astfel încât datoriile datorate Marii Britanii din partea ţării să poată fi plătite. Totuşi, acest lucru însemna că ţările cu liber schimb trebuiau să obţină produse turceşti din Marea Britanie şi nu îşi puteau vinde niciunul dintre propriile produse în Turcia din cauza lipsei de schimb.
Din cauza eşecului acordurilor bilaterale ale Marii Britanii în realiza ceea ce sperase, aceasta a fost împinsă să înlocuiască aceste acorduri cu altele, îndreptându-se întotdeauna în direcţia unui control sporit.

Acordurile de clearing care iniţial erau voluntare au devenit ulterior obligatorii; cele care mai devreme aveau un singur capăt au devenit ulterior cu două capete. Marea Britanie a încheiat acorduri de troc cu diverse ţări, inclusiv un schimb direct de cauciuc pe grâu cu Statele Unite. În 1939, Federaţia Industriilor Britanice a mers până la a căuta un acord cu Germania pentru a împărţi pieţele şi a fixa preţurile pentru majoritatea activităţilor economice.
Ca urmare a tuturor acestor lucruri, pieţele internaţionale de mărfuri pe care orice produs putea fi cumpărat sau vândut (dacă preţul era corect) au fost perturbate. Centrul acestora (în principal în Marea Britanie) a început să dispară, exact aşa cum se intampla şi cu piaţa internaţională de capital (de asemenea, centrată în Marea Britanie). Ambele pieţe au fost împărţite în pieţe parţiale şi segregate. De fapt, una dintre principalele evoluţii ale perioadei a fost dispariţia pieţei de schimb. Este un fapt interesant că istoria Europei moderne este exact paralelă în timp cu existenţa pieţei (din secolul al XII-lea până în secolul al XX-lea).

Perioada inflaţiei, 1938-1945

Perioada de reflaţie, care a început în majoritatea ţărilor în prima jumătate a anului 1933, s-a contopit cu perioada inflaţiei următoare, fără o linie de demarcaţie clară între cele două. Creşterea preţurilor, prosperităţii, ocupării forţei de muncă şi activităţii economice de după 1933 a fost cauzată în general de creşterea cheltuielilor publice.
Pe măsură ce criza politică s-a agravat odată cu atacurile asupra Etiopiei,Spaniei, Chinei, Austriei şi Cehoslovaciei, aceste cheltuieli publice au luat din ce în ce mai mult forma cheltuielilor pentru armament. Timp de câţiva ani, în majoritatea ţărilor a fost posibil să se crească producţia de armament fără a reduce producţia de bunuri de consum sau de bunuri de capital, doar prin folosirea resurselor, oamenilor, fabricilor şi capitalului care stătuseră inactive în timpul depresiunii. Abia atunci când nu au mai existat resurse inactive şi a trebuit să se obţină armament sporit prin devierea resurselor în acest scop din producţia de bunuri de consum sau de capital,a început perioada inflaţiei. În acel moment, a început o concurenţă între producătorii de armament şi producătorii de bogăţie pentru oferta limitată de resurse. Această concurenţă a luat forma concurenţei prin preţuri, fiecare parte

oferind salarii mai mari pentru forţa de muncă, preţuri mai mari pentru materii prime. Rezultatul a fost inflaţia. Banii pe care comunitatea îi obţinea pentru producţia de bogăţie, precum şi pentru producţia de arme erau disponibili doar pentru cumpărarea primelor (deoarece armele nu sunt de obicei oferite spre vânzare publicului). Acest lucru a intensificat considerabil inflaţia. În majoritatea ţărilor, tranziţia de la reflaţie la inflaţie nu a avut loc decât după intrarea lor în război. Germania a fost principala excepţie şi, posibil, şi Italia şi Rusia, deoarece toate acestea utilizau destul de complet resursele lor până în 1938. În Marea Britanie, o astfel de utilizare completă nu a fost obţinută decât în 1940 sau 1941, iar în Statele Unite abia în 1942 sau chiar 1943. În Franţa şi celelalte ţări de pe continent invadate de Germania în 1940 şi 1941, o astfel de utilizare completă a resurselor nu a fost atinsă înainte ca acestea să fie înfrânte.

Perioada de inflaţie dintre anii 1938-1947 a fost foarte similară cu perioada de inflaţie dintre 1914-1920. Distrugerea proprietăţilor şi bunurilor a fost mult mai mare; mobilizarea resurselor pentru o astfel de distrugere a fost, de asemenea, mai mare. Drept urmare, oferta de bogăţie reală, atât a producătorilor, cât şi a consumatorilor, a fost redusă mult mai complet. Pe de altă parte, datorită cunoştinţelor şi experienţei sporite, producţia de bani şi gestionarea acesteia au fost gestionate mult mai abil. Cei doi factori împreună au dat naştere unui grad de inflaţie care a fost oarecum mai puţin intens în cel de-al Doilea Război Mondial decât în Primul. Controalele preţurilor şi raţionalizarea au fost mai bine aplicate şi mai strict aplicate.

Surplusurile de bani au fost preluate prin noi tehnici de economisire obligatorie sau voluntară.

Finanţarea războiului a fost mai abila, astfel încât s-a obţinut o creştere mult mai mare a producţiei dintr-un grad similar de inflaţie.

Utilizarea sistemului de împrumut şi închiriere

O mare parte din îmbunătăţirea finanţării celui de-al Doilea Război Mondial în comparaţie cu Primul Război Mondial a rezultat din faptul că atenţia a fost concentrată asupra resurselor reale, mai degrabă decât asupra banilor. Acest lucru s-a reflectat atât în modul în care fiecare ţară şi-a gestionat economia internă, cât şi în relaţiile dintre ţări. Acestea din urmă pot fi observate în utilizarea

sistemului de împrumut şi închiriere, mai degrabă decât a schimburilor comerciale, ca în Primul Război Mondial, pentru a furniza aliaţilor Americii provizii de luptă. Utilizarea schimburilor comerciale şi a finanţării ortodoxe în Primul Război Mondial a lăsat o povară teribilă de datorii interguvernamentale şi resentimente în perioada postbelică. În al Doilea Război Mondial, Statele Unite au furnizat Marii Britanii, în cadrul unui acord de împrumut-închiriere, provizii în valoare de 27 de miliarde de dolari, au primit 6 miliarde de dolari în schimb şi au anulat contul de datorii cu o plată de aproximativ 800 de milioane de dolari în cadrul acordului postbelic.

Ascensiunea planificării centralizate

În economiile interne au fost dezvoltate tehnici chiar mai revoluţionare in categoria generală de planificare centralizată. Aceasta tehnica a mers mult mai departe în Marea Britanie decât în Statele Unite sau Germania şi a fost remarcabilă în principal prin faptul că se aplica resurselor reale şi nu fluxurilor monetare. Principalele controale au fost asupra forţei de muncă şi materialelor. Ambele au fost alocate acolo unde păreau a fi necesare şi nu li s-a permis, ca în Primul Război Mondial, să fie retrase dezorganizat ca răspuns la creşterea salariilor sau a preţurilor. Creşterile de preţuri au fost controlate prin absorbţia excesului de putere de cumpărare prin economisirea obligatorie sau semi-obligatorie şi prin raţionalizarea anumitor bunuri de necesitate. Mai presus de toate, creşterile de preţuri la astfel de bunuri de necesitate au fost prevenite prin subvenţii acordate producătorilor, care le-au oferit o plată mai mare pentru producţie fără nicio creştere a preţului final de vânzare. Drept urmare, în Marea Britanie costul vieţii a crescut de la 100 de lire în 1939 la 126 în 1941, dar nu a crescut mai mult de 129 până la sfârşitul războiului, în 1945. În Statele Unite, preţurile en-gros ale tuturor mărfurilor au crescut doar cu 26 % între 1940 şi 1945, dar s- au dublat in anul 1947 de anul 1940. Cea mai mare parte a acestei creşteri în Statele Unite a venit după sfârşitul războiului şi poate fi atribuită refuzului Congresului controlat de republicani, condus de senatorul Taft, de a profita de erorile din 1918-1920. Drept urmare, majoritatea greşelilor din acea perioadă anterioară, cum ar fi încetarea controlului preţurilor şi a raţionalizării, precum şi

întârzierile în reconversia la producţia pe timp de pace, s-au repetat, dar numai după ce războiul în sine a fost câştigat.

Apare un nou sistem economic

În afara Statelor Unite, multe dintre mecanismele de control din timpul războiului au continuat în perioada postbelică şi au contribuit substanţial la crearea unui nou tip de sistem economic pe care l-am putea numi „economia pluralistă", deoarece funcţionează pe baza alinierilor schimbătoare ale unui număr de blocuri de interese organizate, cum ar fi forţa de muncă, fermierii, industria grea, consumatorii, grupurile financiare şi, mai presus de toate, guvernul. Acest lucru va fi analizat mai târziu. În acest moment, trebuie doar să spunem că economia postbelică a avut un caracter complet diferit de cea din anii 1920 care au urmat Primului Război Mondial. Acest lucru a fost cel mai notabil în absenţa unei depresii postbelice, care era aşteptată pe scară largă, dar care nu a apărut deoarece nu au existat eforturi de stabilizare pe un standard aur.... Acest lucru a fost cauzat de noua preocupare pentru factorii economici reali în loc de contabilizarile financiare, aşa cum se întâmplase anterior. Ca parte a acestui proces, a existat o reducere semnificativă a rolului economic al aurului.

Din aceasta au decurs două probleme postbelice persistente care ar fi fost evitate prin standardul aur.

Prima- o inflaţie mondială lentă, provenită din cererile concurente de resurse economice din partea consumatorilor, a investitorilor şi a nevoilor guvernamentale şi de apărare; şi o a doua recurenţa constantă a unor dificultăţi acute de schimb valutar, cum ar fi „deficitul de dolari" în comerţul mondial, care rezultă din incapacitatea transporturilor de aur sau a cererii externe de a influenţa suficient preţurile interne pentru a inversa aceste mişcări externe. Însă aceste inconveniente, asociate cu absenţa unui standard aur şi insuficienţa aranjamentelor financiare care îl înlocuiau, au fost în general considerate un preţ mic de plătit pentru ocuparea deplină a forţei de muncă şi creşterea nivelului de trai pe care ţările industrializate avansate au reuşit să le obţină prin planificare în epoca postbelică.

Partea a opta — Socialismul internaţional şi provocarea sovietică

Capitolul 23 — Mişcarea socialistă internaţională

Mişcarea socialistă internaţională a fost atât un produs al secolului al XIX-lea, cât şi o repulsie împotriva acestuia. Era înrădăcinată în unele dintre caracteristicile secolului, cum ar fi industrialismul său, optimismul său, credinţa sa în progres, umanitarismul său, materialismul său ştiinţific şi democraţia sa, dar era în revoltă împotriva laissez faire-ului său, a dominaţiei clasei de mijloc, naţionalismului său, mahalalelor sale urbane şi a accentului pus pe sistemul preţ-profit ca factor dominant în toate valorile umane. Aceasta nu înseamnă că toţi socialiştii aveau aceleaşi credinţe sau că aceste credinţe nu s-au schimbat odată cu trecerea anilor. Dimpotrivă, au existat aproape tot atâtea tipuri diferite de socialism câte socialişti au existat, iar credinţele clasificate sub acest termen s-au schimbat de la an la an şi de la ţară la ţară.
Industrialismul, în special în primii săi ani, a adus cu sine condiţii sociale şi economice care au fost, ce-i drept, oribile. Fiinţele umane au fost adunate în jurul fabricilor pentru a forma oraşe noi şi mari, sordide şi insalubre. În multe cazuri, aceste persoane au fost reduse la condiţii de animalitate care şochează imaginaţia. Înghesuiţi în lipsuri şi boli, fără timp liber şi fără siguranţă, complet dependenţi de un salariu săptămânal care era mai mic decât nevoile subzistentei, lucrau doisprezece până la cincisprezece ore pe zi, timp de şase zile pe săptămână, printre maşini prăfuite şi periculoase, fără protecţie împotriva accidentelor inevitabile, a bolilor sau a bătrâneţii şi se întorceau noaptea în camere aglomerate fără hrană adecvată şi lipsite de lumină, aer proaspăt, căldură, apă curată sau salubritate.
Aceste condiţii ne-au fost descrise în scrierile unor romancieri precum Dickens în Anglia, Hugo sau Zola în Franţa, în rapoartele unor comisii parlamentare precum Comitetul Sadler din 1832 sau Comitetul Lordului Ashley din 1842 şi în numeroase studii private, precum in Întunecata Anglie a generalului William Booth din Armata Salvării. Abia la sfârşitul secolului, au început să apară în Anglia studii ştiinţifice private despre aceste condiţii, conduse de lucrările lui Charles Booth, „Viaţa şi munca poporului din Londra” sau „Sărăcia, un studiu al vieţii in oras” de B. Seebohm Rowntree.

Mişcarea socialistă a fost o reacţie împotriva acestor condiţii deplorabile ale maselor muncitoare.
A fost in general obişnuit ca evolutia acestei mişcari sa fie să se împartită în două în anul 1848, partea anterioară fiind numită „perioada socialiştilor utopici", în timp ce partea ulterioară a fost numită „perioada socialismului ştiinţific". Linia de demarcaţie dintre cele două părţi este marcată de publicarea în 1848 a Manifestului comunist al lui Karl Marx şi Friedrich Engels. Această lucrare, care a început cu propoziţia ameninţătoare „O fantomă bântuie Europa – fantoma comunismului" şi s-a încheiat cu sunetul de trompetă „Muncitori din întreaga lume, uniţi-vă!", este în general considerată drept sămânţa din care s-au dezvoltat, în secolul al XX-lea, bolşevismul rus şi stalinismul. O astfel de perspectivă este, fără îndoială, o simplificare excesivă, deoarece dezvoltarea ideologiei socialiste este plină de suişuri şi coborâşuri şi ar fi putut foarte bine să crească pe căi complet diferite dacă istoria mişcării în sine ar fi fost diferită.
Istoria mişcării socialiste poate fi împărţită în trei perioade asociate cu cele trei Internaţionale Socialiste. Prima Internaţională a durat din 1864 până în 1876 şi a fost la fel de anarhistă pe cât era de socialistă. A fost în cele din urmă perturbată de controversele acestor două grupuri.
A Doua Internaţională a fost Internaţionala Socialistă, fondată în 1889. Aceasta a devenit din ce în ce mai conservatoare şi a fost perturbată de comunişti în timpul Primului Război Mondial. A Treia Internaţională, sau Comunistă, a fost organizată în 1919 de elemente disidente din a Doua Internaţională. Ca urmare a controverselor acestor trei mişcări, întreaga ideologie anticapitalistă, care a început ca o revoltă confuză împotriva condiţiilor economice şi sociale ale industrialismului în 1848, a fost sortată în patru şcoli principale. Aceste şcoli au devenit din ce în ce mai doctrinare şi din ce în ce mai acerbe în relaţiile lor.
Diviziunea fundamentală în cadrul mişcării socialiste de după 1848 era între cei care doreau să desfiinţeze sau să reducă funcţiile statului şi cei care doreau să le sporească prin acordarea de activităţi economice statului. Prima diviziune a ajuns în timp să-i includă pe anarhişti şi sindicalişti, în timp ce a doua diviziune a ajuns să-i includă pe socialişti şi comunişti.

În general, prima diviziune credea că esenta omului este buna din nastere si că orice putere coercitivă este rea, autoritatea publică fiind cea mai rea formă a unei astfel de puteri coercitive. Tot răul lumii, potrivit anarhiştilor, apărea deoarece bunătatea înnăscută a omului era coruptă şi distorsionată de puterea coercitivă. Remediul, considerau ei, era distrugerea statului. Aceasta ar duce la dispariţia tuturor celorlalte forme de putere coercitivă şi la eliberarea bunătăţii înnăscute a omului. Cea mai simplă cale de a distruge statul, considerau ei, ar fi asasinarea şefului statului; aceasta ar acţiona ca o scânteie care să aprindă o revoltă generală a umanităţii oprimate împotriva tuturor formelor de putere coercitivă.
Aceste opinii au dus la numeroase asasinate ale diferiţilor lideri politici, inclusiv a unui rege al Italiei şi ale unui preşedinte al Statelor Unite, în perioada 1895-1905.
Sindicalismul a fost o versiune oarecum ulterioara si mai realistă a anarhismului. Era la fel de hotărât să abolească orice autoritate publică, dar nu se baza pe bunătatea înnăscută a indivizilor pentru continuarea vieţii sociale. Mai degrabă, urmărea să înlocuiască autoritatea publică cu asociaţii voluntare ale indivizilor pentru a oferi tovărăşia şi gestionarea vieţii sociale pe care, potrivit acestor gânditori, statul nu reuşise în mod flagrant să le ofere. Principalele astfel de asociaţii voluntare care ar înlocui statul ar fi sindicatele. Potrivit sindicaliştilor, statul urma să fie distrus, nu prin asasinarea unor şefi de stat, ci printr-o grevă generală a muncitorilor organizaţi în sindicate. O astfel de grevă ar da muncitorilor un spirit de grup puternic bazat pe un sentiment al puterii şi solidarităţii lor. Prin imposibilitatea oricărei forme de coerciţie, greva generală ar distruge statul şi l-ar înlocui cu o federaţie flexibilă de asociaţii libere de muncitori (sindicate).
Cel mai viguros susţinător al anarhismului a fost exilatul rus Mihail Bakunin (1814-1876).
Doctrinele sale au avut o popularitate considerabilă în Rusia, în Europa de Vest au fost larg acceptate doar în Spania, în special în Barcelona, și în unele părţi ale Italiei, unde condiţiile economice şi psihologice erau oarecum similare cu cele din Rusia. Sindicalismul a înflorit în aceleaşi zone la o dată ulterioară, deşi principalii săi teoreticieni erau francezi, conduşi de Georges Sorel (1847-1922).
Al doilea grup de teoreticieni sociali radicali s-a opus fundamental anarho-sindicaliştilor, deşi acest fapt a fost recunoscut doar treptat.

Acest al doilea grup dorea să lărgească puterea şi sfera de aplicare a guvernelor, acordându-le un rol dominant în viaţa economică. În decursul timpului, confuziile din cadrul acestui al doilea grup au început să se clarifice, iar grupul s-a împărţit în două şcoli principale: socialiştii şi comuniştii. Aceste două şcoli erau mai diferite în ceea ce priveşte organizarea şi activităţile lor decât în ceea ce priveşte teoriile lor, deoarece socialiştii au devenit din ce în ce mai moderaţi şi chiar conservatori în activităţile lor, rămânând în acelaşi timp relativ revoluţionari în teoriile lor. Cu toate acestea, pe măsură ce teoriile lor au urmat treptat activităţile lor în direcţia moderaţiei, în perioada celei de-a Doua Internaţionale (1889-1919), au apărut controverse violente între cei care pretindeau că rămân loiali ideilor revoluţionare ale lui Karl Marx şi cei care doreau să revizuiască aceste idei într-o direcţie mai moderată pentru a le adapta la ceea ce considerau a fi schimbarea condiţiilor sociale şi economice. Interpreţii stricţi ai lui Karl Marx au ajuns să fie cunoscuţi sub numele de comunişti, în timp ce grupul revizionist mai moderat a ajuns să fie cunoscut sub numele de socialişti. Rivalităţile dintre cele două grupuri au perturbat în cele din urmă a Doua Internaţională, precum şi mişcarea muncitorească în ansamblu, astfel încât regimurile anti-muncitoreşti au putut ajunge la putere într-o mare parte a Europei în perioada 1918-1939. Această perturbare şi eşec al mişcării muncitoare este unul dintre principalii factori din istoria europeană a secolului al XX-lea şi, prin urmare, necesită cel puţin o scurtă trecere în revistă a naturii şi contextului său.

Ideile lui Karl Marx (1818-1883) şi ale asociatului său, Friedrich Engels (1820-1895), au fost publicate în Manifestul Comunist din 1848 şi în opera lor în trei volume, Das Kapital (1867- 1894). Deşi au fost stârnite de condiţiile deplorabile ale claselor muncitoare europene sub industrialism, principalele surse ale ideilor în sine se găseau în idealismul lui Hegel, materialismul atomiştilor greci antici (în special Democrit) şi teoriile economiştilor clasici englezi (în special Ricardo). Marx a derivat de la Hegel ceea ce a ajuns să fie cunoscut sub numele de „dialectica istorică”. Această teorie susţinea că toate evenimentele istorice au fost rezultatul unei lupte între forţe opuse care, în cele din urmă, s-au contopit pentru a crea o situaţie care era diferită de oricare dintre ele. Orice organizare existentă a societăţii sau a ideilor (teză) provoacă, în timp, o

opoziţie (antiteză). Aceste două se luptă una cu cealaltă şi dau naştere evenimentelor istorice, până când în cele din urmă cele două se contopesc într-o nouă organizare (sinteză). Această sinteză, la rândul ei, devine consolidată ca o nouă teză a unei noi opoziţii sau antiteze, iar lupta continuă, pe măsură ce istoria continuă.
Un element principal în teoria marxistă a fost interpretarea economică a istoriei. Conform acestui punct de vedere, organizarea economică a oricărei societăţi era aspectul fundamental al acelei societăţi, deoarece toate celelalte aspecte, cum ar fi cele politice, sociale, intelectuale sau religioase, reflectau organizarea şi puterile nivelului economic.
De la Ricardo, Marx a derivat teoria conform căreia valoarea bunurilor economice se baza pe cantitatea de muncă depusă pentru ele. Aplicând această idee societăţii industriale, unde munca obţine salarii care reflectă doar o parte din valoarea produsului pe care îl fabrică, Marx a decis că munca era exploatată. O astfel de exploatare era posibilă, credea el, deoarece clasele muncitoare nu deţineau „instrumentele de producţie" (adică fabricile, pământul şi uneltele), ci permiseseră ca acestea, prin şicane legale, să cadă în mâinile claselor de proprietari. În acest fel, sistemul capitalist de producţie împărţise societatea în două clase antitetice: burghezia, care deţinea instrumentele de producţie, şi proletariatul, care trăia din vânzarea muncii sale. Proletariatul, cu toate acestea, a fost jefuit de o parte din produsul său prin faptul că salariile sale reprezentau doar o parte din valoarea muncii sale, „plusvaloarea" de care a fost privat mergând la burghezie sub formă de profituri. Burghezia a reuşit să menţină acest sistem exploatator deoarece părţile economice, sociale, intelectuale şi religioase ale societăţii reflectau natura exploatatoare a sistemului economic. Banii pe care burghezia i-a luat de la proletariat în sistemul economic i-au permis acesteia să domine sistemul politic (inclusiv poliţia şi armata), sistemul social (inclusiv viaţa de familie şi educaţia), precum şi sistemul religios şi aspectele intelectuale ale societăţii (inclusiv artele, literatura, filosofia şi toate căile de publicitate pentru acestea).
Pornind de la aceste trei concepte ale dialecticii istorice, determinismului economic şi teoriei valoare-muncă, Marx a construit o teorie complicată a istoriei trecute şi viitoare. El credea că „toată istoria este istoria luptelor de clasă".

Aşa cum în antichitate, istoria se preocupa de luptele oamenilor liberi şi sclavilor sau ale plebeilor şi patricienilor, tot aşa, în Evul Mediu, se preocupa de luptele iobagilor cu stăpânii lor, iar, în timpurile moderne, de luptele proletariatului cu burghezia.
Fiecare grup privilegiat apare din opoziţia faţă de un grup privilegiat anterior, îşi joacă rolul necesar în progresul istoric şi, în timp, este contestat cu succes de cei pe care i-a exploatat. Astfel, burghezia s-a ridicat din lupta cu iobagi exploataţi pentru a contesta cu succes grupul privilegiat mai vechi al lorzilor feudali şi a trecut într-o perioadă de supremaţie burgheză care a contribuit la istorie cu o societate industrială complet capitalizată, dar va fi contestată, la rândul ei, de puterea crescândă a maselor muncitoare.
Pentru Marx, revoluţia proletariatului nu era doar inevitabilă, ci avea şi un succes inevitabil şi urma să dea naştere unei societăţi complet noi, cu un sistem de guvernare, viaţă socială, modele intelectuale şi o organizare religioasă proletariala. „Revoluţia inevitabilă” trebuie să ducă la o „victorie inevitabilă a proletariatului”, deoarece poziţia privilegiată a burgheziei îi permitea să practice o exploatare nemiloasă a proletariatului, împingând aceste mase în jos, la un nivel de subzistenţă simplă, deoarece munca, devenind nimic altceva decât o marfă de vânzare contra salariilor pe piaţa concurenţială, ar scădea în mod natural la nivelul care ar permite exact oferta necesară de muncă pentru a supravieţui. Din cauza unei astfel de exploatări, burghezia ar deveni din ce în ce mai bogată şi din ce în ce mai puţină la număr şi ar dobândi proprietatea asupra tuturor proprietăţilor din societate, în timp ce proletariatul ar deveni din ce în ce mai sărac şi din ce în ce mai numeros şi ar fi împins tot mai aproape de disperare. În cele din urmă, burghezia ar deveni atât de mică, iar proletariatul ar deveni atât de numeros încât acesta din urmă s-ar putea ridica în furia sa şi ar prelua instrumentele de producţie şi, astfel, controlul asupra întregii societăţi.
Conform acestei teorii, „revoluţia inevitabilă” ar avea loc în cea mai avansată ţară industrială, deoarece numai după o lungă perioadă de industrializare situaţia revoluţionară ar deveni acută şi societatea însăşi ar fi dotată cu fabrici capabile să susţină un sistem socialist.
Odată ce revoluţia a avut loc, se va instaura o „dictatură a proletariatului”, în timpul căreia aspectele politice, sociale,militare

intelectuale şi religioase ale societăţii vor fi transformate într-un mod socialist. La sfârşitul acestei perioade, se va instaura socialismul deplin, statul va dispărea şi va lua naştere o „societate fără clase”. În acest moment, istoria se va încheia. Această concluzie destul de surprinzătoare a procesului istoric s-ar produce deoarece Marx a definit istoria ca procesul luptei de clasă şi a definit statul ca instrumentul exploatării de clasă. Întrucât, în statul socialist, nu va exista exploatare şi, prin urmare, nici clase, nu vor exista lupte de clasă şi nu va fi nevoie de un stat.
În 1889, după ce Prima Internaţională a fost destrămată de controversele dintre anarhişti şi socialişti, socialiştii au format o a Doua Internaţională. Acest grup şi-a păstrat afilierea faţă de teoria marxistă pentru o perioadă considerabilă, dar chiar şi de la început acţiunile socialiste nu au urmat teoria marxistă. Această divergenţă a apărut din faptul că teoria marxistă nu oferea o imagine realistă sau fezabilă a evoluţiilor sociale şi economice. Nu avea nicio prevedere reală pentru sindicate, pentru partide politice muncitoreşti, pentru reformatori burghezi, pentru creşterea nivelului de viaţă sau pentru naţionalism, totuşi acestea au devenit, după moartea lui Marx, preocupările dominante ale clasei muncitoare. În consecinţă, sindicatele şi partidele politice social-democrate care le-au dominat au devenit grupuri reformiste mai degrabă decât revoluţionare. Aceştia au fost susţinuţi de grupuri din clasele superioare cu motivaţii umanitare sau religioase, rezultatul fiind că condiţiile de viaţă şi de muncă în rândul claselor muncitoare au fost ridicate la un nivel superior, la început lent şi cu reticenţă, dar, în timp, cu o rapiditate crescândă. Atâta timp cât industria însăşi a rămas competitivă, lupta dintre industriaşi şi forţa de muncă a rămas intensă, deoarece orice succes pe care muncitorii dintr-o fabrică l-ar putea obţine în îmbunătăţirea nivelului salariilor sau a condiţiilor de muncă ar creşte costurile angajatorului lor şi i-ar afecta poziţia competitivă în raport cu alţi angajatori. Dar, pe măsură ce industriaşii s-au unit după 1890 pentru a reduce concurenţa dintre ei prin reglementarea preţurilor şi a producţiei lor, şi pe măsură ce sindicatele s-au unit în asociaţii care acopereau multe fabrici şi chiar industrii întregi, lupta dintre capital şi forţa de muncă a devenit mai puţin intensă, deoarece orice concesii făcute forţei de muncă i-ar afecta în mod egal pe toţi capitaliştii din aceeaşi activitate şi ar putea fi acoperită pur şi

simplu doar prin creşterea preţului produsului tuturor fabricilor către consumatorii finali.
De fapt, imaginea pe care Marx o desenase, despre tot mai mulţi muncitori reduşi la standarde de viaţă din ce în ce mai scăzute de către tot mai puţini capitalişti exploatatori, s-a dovedit a fi complet eronată în ţările industriale mai avansate din secolul al XX-lea. În schimb, ceea ce s-a întâmplat putea fi imaginat ca un efort de cooperare al muncitorilor sindicalizaţi şi al industriei monopolizate de a exploata consumatorii neorganizaţi prin creşterea preţurilor din ce în ce mai mult pentru a oferi atât salarii mai mari, cât şi profituri mai mari.
Întregul proces a fost avansat prin acţiunile guvernelor care au impus reforme precum zilele de lucru de opt ore, legile privind salariul minim sau asigurarea obligatorie de accidente, bătrâneţe şi pensie pentru industrii întregi deodată. În consecinţă, muncitorii nu au devenit mai revolutionari, ci au devenit mult mai rezonabili odată cu avansul industrialismului în secolul al XX-lea.
Această tendinţă către creşterea standardelor de viaţă a dezvăluit, de asemenea, o altă eroare marxistă. Marx ratase esenţa reală a Revoluţiei Industriale. El a avut tendinţa de a găsi acest lucru în separarea completă a muncii de proprietatea asupra uneltelor şi reducerea muncii la nimic altceva decât o marfă pe piaţă. Adevărata esenţă a industrialismului se găsea în aplicarea energiei non-umane, cum ar fi cea provenită din cărbune, petrol sau apă, în producţie. Acest proces a sporit capacitatea omului de a produce bunuri şi a făcut-o într-o măsură uimitoare. Dar producţia de masă ar putea exista doar dacă ar fi urmată de consumul de masă şi de creşterea nivelului de trai. Mai mult, aceasta trebuie să ducă, pe termen lung, la o scădere a cererii de muncă manuală şi la o cerere tot mai mare de tehnicieni cu înaltă calificare care sunt manageri mai degrabă decât muncitori. Şi, pe termen lung, acest proces ar da naştere unui sistem productiv cu un nivel atât de ridicat de complexitate tehnică încât nu ar mai putea fi condus de proprietari, ci ar trebui să fie condus de manageri cu pregătire tehnică. Mai mult, utilizarea formei corporative de organizare industrială ca mijloc de a aduce economiile multora în controlul câtorva prin vânzarea de actiuni către grupuri din ce în ce mai largi de investitori (inclusiv grupuri manageriale, cât şi grupuri de muncitori) ar duce la o separare a managementului de

proprietate şi la o creştere semnificativă a numărului de proprietari. Toate aceste evoluţii au fost complet contrare aşteptărilor lui Karl Marx. Acolo unde se aşteptase la sărăcirea maselor şi concentrarea proprietăţii, cu o creştere semnificativă a numărului de muncitori şi o scădere semnificativă a numărului de proprietari, cu o eliminare treptată a clasei de mijloc, în schimb (în ţările puternic industrializate) s-a produs o creştere a nivelului de trai, dispersarea proprietăţii, o scădere relativă a numărului de muncitori şi o creştere semnificativă a clasei de mijloc. Pe termen lung, sub impactul impozitelor pe venit şi al impozitelor pe succesiune, ... marea problemă a societăţilor industriale avansate a devenit ... exploatarea consumatorilor neorganizaţi (din clasele profesionale şi de mijloc) de către forţa de muncă sindicalizată şi managerii monopolizaţi care acţionau concertat. Influenţa acestor ultime două grupuri asupra statului într-o ţară industrială avansată a servit, de asemenea, la creşterea capacităţii acestora de a obţine ceea ce îşi doreau de la societate în ansamblu.

Ca o consecinţă a tuturor acestor influenţe, spiritul revoluţionar nu a continuat să avanseze odată cu avansul industrialismului, aşa cum se aşteptase Marx, ci a început să scadă, rezultatul fiind că ţările industriale mai avansate au devenit din ce în ce mai puţin revoluţionare. Mai mult, spiritul revoluţionar care exista în ţările industriale avansate nu se regăsea, aşa cum se aşteptase Marx, în rândul populaţiei muncitoare, ci în rândul clasei de mijloc inferioare (aşa-numita „mica burghezie"). Funcţionarul bancar, proiectantul arhitectului sau profesorul obişnuit era neorganizat, se afla oprimat de forţa de muncă organizată, industria monopolizată şi puterea crescândă a statului şi se afla prins în spirala creşterii costurilor rezultate din eforturile celor trei opresori ai săi de a împinge costurile asistenţei sociale şi ale profiturilor constante asupra consumatorului neorganizat.

Micul burghez constata că purta guler alb, avea o educaţie mai bună, se aştepta să menţină standarde mai ridicate sub aspect personal şi condiţii de viaţă, dar primea un venit mai mic decât forţa de muncă sindicalizată. Ca o consecinţă a tuturor acestora, sentimentul revoluţionar existent în ţările industriale avansate a apărut în rândul micii burghezii mai degrabă decât în rândul proletariatului şi a fost însoţit de nuanţe psihopate provenite din resentimentele şi insecurităţile sociale reprimate ale acestui grup.

Dar aceste sentimente periculoase şi chiar explozive în rândul micii burghezii au luat o formă antirevoluţionară mai degrabă decât una revoluţionară şi au apărut ca mişcări naţionaliste, antisemite, antidemocratice şi antisindicale, mai degrabă decât ca mişcări antiburgheze sau anticapitaliste, aşa cum se aşteptase Marx.
Din păcate, pe măsură ce evoluţiile economice şi sociale din ţările industrializate avansate s-au îndreptat în direcţiile opuse marxismului pe care le-am menţionat, muncitorii sindicalizaţi şi partidele lor politice social-democrate au continuat să accepte ideologia marxistă sau cel puţin să rostească vechile strigăte de război marxiste „Jos cu capitaliştii!” sau „Trăiască revoluţia” sau „Muncitori din întreaga lume, uniţi-vă!”. Întrucât ideologia marxistă şi strigătele de război marxiste erau mai uşor de observat decât realităţile sociale pe care le ascundeau, mai ales când liderii sindicali căutau toată publicitatea pentru ceea ce spuneau şi secretul profund pentru ceea ce făceau, mulţi capitalişti, unii muncitori şi aproape toţi cei din afară au ratat complet noile evoluţii şi au continuat să creadă că o revoluţie muncitorească era chiar după colţ. Toate acestea au servit la distorsionarea şi confuzia minţilor şi acţiunilor oamenilor în mare parte din secolul al XX-lea.
Domeniile în care astfel de confuzii au căpătat o mare semnificaţie au fost cele legate de lupta de clasă şi de naţionalism. Am subliniat că luptele de clasă dintre capitalişti şi masele muncitoare au fost de mare importanţă în primele etape ale industrialismului. În aceste etape timpurii, procesul de producţie era mai dependent de munca manuală şi mai puţin dependent de echipamente elaborate precum a devenit ulterior.
Mai mult, în aceste etape timpurii, munca era neorganizată (şi, prin urmare, competitivă), în timp ce capitaliştii nu erau monopolisti (şi, prin urmare, competitivi). Pe măsură ce procesul de industrializare a avansat, totuşi, salariile au devenit o parte din ce în ce mai mică a costurilor de producţie, iar alte costuri, în special costurile echipamentelor pentru producţia de masă, pentru managementul tehnic necesar acestor echipamente şi pentru costurile de publicitate şi comercializare necesare consumului de masă, au devenit din ce în ce mai importante. Toate aceste lucruri au făcut ca planificarea să aibă o importanţă tot mai mare în procesul de producţie.
O astfel de planificare a făcut necesară reducerea la minimum a

numărului de factori necontrolaţi din procesul de producţie, căutând în acelaşi timp să controleze cât mai mulţi dintre aceşti factori. O industrie care avea echipamente şi instalaţii în valoare de sute de milioane de dolari (sau chiar miliarde), aşa cum avea industria siderurgică,a automobilelor,a produselor chimice sau utilităţile electrice, trebuia să poată planifica, în avans, rata şi cantitatea de utilizare pe care o aveau echipamentele. Această nevoie a dus la monopol, care a fost, în esenţă, un efort de a controla atât preţurile, cât şi vânzările prin eliminarea concurenţei de pe piaţă. Odată ce o astfel de concurenţă a fost eliminată de pe piaţă sau redusă substanţial, a devenit atât posibil, cât şi util ca forţa de muncă să fie sindicalizată.

Forţa de muncă sindicalizată a ajutat la planificare prin furnizarea de salarii fixe pentru o perioadă fixă în viitor şi prin furnizarea unei forţe de muncă mai bine pregătite, precum şi a unei forţe de muncă mai disciplinate. Mai mult, forţa de muncă sindicalizată a ajutat la planificare prin stabilirea aceloraşi salarii, condiţii, ore (şi, prin urmare, costuri) la nivel de industrie. În acest fel, forţa de muncă sindicalizată şi industria monopolizată au încetat să mai fie duşmani, şi au devenit parteneri într-un proiect de planificare centrat pe o instalaţie tehnologică foarte scumpă şi complexă. Lupta de clasă, în termeni marxişti, a dispărut în mare măsură. Singura excepţie a fost că, într-o industrie planificată, personalul managerial putea compara costurile salariale cu costurile fixe ale capitalului şi putea decide, spre resentimentul forţei de muncă, să înlocuiască o anumită cantitate de forţă de muncă cu o anumită cantitate de utilaje noi.

Forţa de muncă avea tendinţa să se simtă indignată de acest lucru şi să se opună, cu excepţia cazului în care era consultată cu privire la problemă. Rezultatul net a fost că raţionalizarea producţiei a continuat, iar ţările industrializate avansate au continuat să avanseze în ciuda influenţei contrare a monopolizării industriei, care a făcut posibil, într-o oarecare măsură, supravieţuirea fabricilor învechite datorită scăderii concurenţei de pe piaţă.

Efectele naţionalismului asupra mişcării socialiste au fost de o semnificaţie şi mai mare. Într-adevăr, acestea au fost atât de importante încât au perturbat a doua Internaţională în 1914-1919. Marx insistase că tot proletariatul avea interese comune şi ar trebui să formeze un front comun şi să nu cadă victimă naţionalismului,

pe care tindea să-l considere propagandă capitalistă, care urmărește, la fel ca religia, să-i abată pe muncitori de la obiectivele lor legitime de opoziție față de capitalism. Mișcarea socialistă a acceptat în general analiza lui Marx asupra acestei situații pentru o lungă perioadă de timp, argumentând că muncitorii din toate țările erau frați și ar trebui să se unească în opoziție cu clasa capitalistă și statul capitalist. Sloganurile marxiste care chemau muncitorii din întreaga lume să formeze un front comun au continuat să fie strigate chiar și atunci când naționalismul modern a făcut progrese profunde în perspectiva tuturor muncitorilor. Răspândirea educației universale în țările industriale avansate a avut tendința de a răspândi punctul de vedere naționalist în rândul claselor muncitoare. Mișcările socialiste internaționale au putut face puțin pentru a inversa sau împiedica această dezvoltare. Aceste mișcări au continuat să propage ideologia internaționalistă a socialismului internațional, dar aceasta a devenit din ce în ce mai îndepărtată de viața muncitorului obișnuit. Partidele social-democrate din majoritatea țărilor au continuat să îmbrățișeze punctul de vedere internațional și să insiste că muncitorii se vor opune oricărui război între statele capitaliste, refuzând să plătească impozite pentru a sprijini astfel de războaie sau să poarte ei înșiși arme împotriva „fraților lor muncitori" din țări străine.
Cât de nerealiste erau toate aceste discuții a devenit destul de clar în 1914, când muncitorii din toate țările, cu câteva excepții, și-au susținut propriile guverne în Primul Război Mondial. În majoritatea țărilor, doar o mică minoritate a socialiștilor a continuat să reziste războiului, să refuze să plătească impozite sau să servească în forțele armate sau a continuat să agite spiritele pentru pentru o revoluție socială mai degrabă decât pentru victorie. Această minoritate, în principal printre germani și ruși, a devenit nucleul celei de-a Treia Internaționale, sau Internationala Comunista, care s-a format sub conducerea Rusiei în 1919. Minoritatea de stânga care a devenit comunistă a refuzat să sprijine eforturile de război ale diferitelor țări, nu pentru că ar fi fost pacifiste, așa cum erau socialiștii, ci pentru că erau antinaționaliste. Nu erau dornici să oprească războiul așa cum erau socialiștii, ci își doreau ca acesta să continue în speranța că va distruge viața economică, socială și politică existentă și va oferi o oportunitate pentru ascensiunea regimurilor revoluționare. Mai mult, nu le păsa cine câștiga

războiul, aşa cum făceau socialiştii, ci erau dispuşi să-şi vadă propriile ţări înfrânte dacă o astfel de înfrângere ar servi la aducerea unui regim comunist la putere. Liderul acestui grup radical de socialişti disidenţi violenţi a fost un conspirator rus, Vladimir Ilich Ulyanov, mai cunoscut sub numele de Lenin (1870-1924). Deşi şi-a exprimat frecvent şi răspicat punctul de vedere în timpul războiului, trebuie recunoscut faptul că sprijinul său, chiar şi în rândul socialiştilor extrem de violenţi, a fost microscopic. Cu toate acestea, soarta războiului a servit pentru a-l aduce pe acest om la putere în Rusia în noiembrie 1917, ca lider al unui regim comunist.

Capitolul 24 — Revoluția bolșevică până în 1924

Corupţia, incompetenţa şi opresiunea regimului ţarist au fost uitate la izbucnirea războiului în 1914, deoarece majoritatea ruşilor, chiar şi cei trimişi în luptă cu pregătire inadecvată şi arme inadecvate, s-au raliat cauzei Sfintei Maici Rusia într-o izbucnire de patriotism. Această loialitate a supravieţuit dezastrelor timpurii din 1914 şi 1915 şi a reuşit să se mobilizeze suficient pentru a sprijini marea ofensivă Brusilov împotriva Austriei în 1916**. Dar pierderile uriașe de oameni și provizii în acest război nesfârșit, recunoașterea tot mai mare a incompetenței și corupției complete a guvernului și zvonurile tot mai răspândite despre influența nocivă a țarinei și a lui Rasputin asupra țarului au servit la distrugerea oricărui sprijin pe care masele rusești l-ar fi putut avea pentru război.** Această slăbire a moralului a fost accelerată de iarna severă şi foametea din 1916-1917. Nemulţumirea publică s-a manifestat în martie 1917, când grevele şi revoltele au început la Petrograd. Trupele din capitală au refuzat să înăbuşe aceste agitaţii, iar guvernul s-a trezit in curând neputincios. Când a încercat să dizolve Duma, acest organism a refuzat să fie intimidat şi a format un guvern provizoriu sub conducerea prinţului Lvov. În acest nou regim exista un singur socialist, ministrul justiţiei, Alexandr Kerenski.
Deşi noul guvern a forţat abdicarea ţarului, a recunoscut independenţa Finlandei şi Poloniei şi a stabilit un sistem complet de libertăţi civile, a amânat orice schimbări sociale şi economice

fundamentale până la înființarea unei viitoare adunări constituante și a depus toate eforturile pentru a continua războiul.
În acest fel, nu a reușit să satisfacă dorințele unui număr mare de ruși pentru pământ, pâine și pace. Sentimentul public puternic împotriva eforturilor de a continua războiul a forțat demisia mai multor membri mai moderați ai guvernului, inclusiv prințul Lvov, care a fost înlocuit de Kerenski. Socialiștii mai radicali fuseseră eliberați din închisoare sau se întorseseră din exil (în unele cazuri, cum ar fi Lenin, cu ajutorul Germaniei); agitațiile lor pentru pace și pământ au câștigat adepți dintr-un grup mult mai larg decât propriii lor susținători,în special în rândul țărănimii, care era foarte departe de simpatiile sau ideile socialiste, dar insista asupra încetării războiului și a unui sistem mai echitabil de proprietate funciară.
La Sankt Petersburg și Moscova și în alte câteva orașe, adunări de muncitori, soldați și țărani, numite soviete, au fost formate de socialiștii mai radicali în opoziție cu Guvernul Provizoriu.
Grupul bolșevic, sub conducerea lui Lenin, a desfășurat o puternică campanie de propagandă pentru a înlocui Guvernul Provizoriu cu un sistem național de soviete și pentru a adopta un program imediat de pace și distribuire a pământului. Nu se poate spune că grupul bolșevic a câștigat mulți convertiți sau a crescut în dimensiuni foarte rapid, dar agitația lor constantă a servit la neutralizarea sau înstrăinarea sprijinului pentru Guvernul Provizoriu, în special în rândul soldaților din cele două orașe principale. Pe 7 noiembrie 1917, grupul bolșevic a ocupat centrele guvernamentale din Sankt Petersburg și a reușit să le mențină din cauza refuzului contingentelor militare locale de a susține Guvernul Provizoriu. În decurs de douăzeci și patru de ore, acest grup revoluționar a emis o serie de decrete care au desființat Guvernul Provizoriu, au ordonat transferul întregii autorități publice din Rusia către sovietele de muncitori, soldați și țărani, au înființat un executiv central al liderilor bolșevici, numit „Consiliul Comisarilor Poporului”, și au ordonat sfârșitul războiului cu Germania și distribuirea unor mari proprietăți funciare țăranilor.
Bolșevicii nu își făceau iluzii cu privire la poziția lor în Rusia la sfârșitul anului 1917. Știau că formau un grup infinitezimal în acea vastă țară și că reușiseră să preia puterea pentru că erau o minoritate decisivă și nemiloasă în mijlocul unei mari mase de

persoane care fuseseră neutralizate de propagandă. Existau îndoieli considerabile cu privire la cât timp va continua această situaţie de neutralizare. Mai mult, bolşevicii erau convinşi, ascultând de teoria marxistă, că niciun sistem socialist real nu putea fi instaurat într-o ţară atât de înapoiată industrial precum Rusia.
Şi, în final, existau îndoieli serioase dacă Puterile Occidentale ar sta degeaba şi le-ar permite bolşevicilor să scoată Rusia din război sau să încerce să instaureze un sistem economic socialist.
Bolşevicilor li se părea destul de clar că trebuie pur şi simplu să încerce să supravieţuiască zi de zi, să spere să neutralizeze marea masă a ruşilor prin obiectivele păcii, pâinii şi pământului, şi să aibă încredere că apariţia rapidă a unei revoluţii socialiste în Germania, avansată industrial, va oferi Rusiei un aliat economic şi politic care ar putea remedia slăbiciunile şi înapoierea Rusiei însăşi. [În această etapă, Germania era deja un aliat secret.]
Din 1917 până în 1921, Rusia a trecut printr-o perioadă de haos politic şi economic aproape incredibil.
Cu mişcări contrarevoluţionare şi forţe intervenţioniste străine care apăreau din toate părţile, zona aflată sub controlul bolşevic a fost redusă la un moment dat la puţin mai mult decât porţiunile centrale ale Rusiei europene. În interiorul ţării a existat un colaps economic şi social extrem.
Producţia industrială a fost dezorganizată de perturbarea transporturilor, de aprovizionarea inadecvată cu materii prime şi credite şi de confuziile apărute din cauza războiului, astfel încât a existat o lipsă aproape completă de produse precum îmbrăcăminte, încălţăminte sau unelte agricole. Până în 1920, producţia industrială în general era de aproximativ 13% din cifra din 1913. În acelaşi timp, banii de hârtie erau tipăriţi atât de liber pentru a plăti costurile războiului, ale războiului civil şi ale funcţionării guvernului, încât preţurile au crescut rapid, iar rubla a devenit aproape lipsită de valoare. Indicele general al preţurilor era doar de trei ori mai mare decât nivelul dintre 1913 -1917, dar a crescut la peste 16.000 până la sfârşitul anului 1920.
Neputând obţine nici produse industriale, nici monedă solidă pentru produsele lor, ţăranii au plantat doar pentru propriile nevoi sau şi-au acumulat surplusurile. Suprafaţa cultivată a fost redusă cu cel puţin o treime în 1916-1920, în timp ce randamentele au scăzut şi mai rapid, de la 74 de milioane de tone de cereale în 1916

la 30 de milioane de tone în 1919 şi la mai puţin de 20 de milioane de tone în 1920. Scăderea din 1920 a rezultat din secetă; Situaţia s-a înrăutăţit atât de mult în 1921, încât recoltele au eşuat complet. Pierderile de vieţi omeneşti în aceşti doi ani de foamete au ajuns la cinci milioane, deşi Administraţia Americană de Ajutor a intrat în ţară şi a hrănit până la zece milioane de persoane pe zi (în august 1922).

În cursul acestui haos şi tragedie, regimul bolşevic a reuşit să supravieţuiască, să zdrobească mişcările contrarevoluţionare şi să elimine intervenţioniştii străini. Au reuşit să facă acest lucru deoarece adversarii lor erau divizaţi, indecişi sau neutralizaţi, în timp ce ei erau viguroşi, hotărâţi şi complet nemiloşi. Principalele surse de putere bolşevică se găseau în Armata Roşie şi în poliţia secretă, neutralitatea ţăranilor şi sprijinul proletariatului muncitorilor din industrie şi transporturi. Poliţia secretă (Ckeka) era formată din comunişti fanatici şi nemiloşi care ucideau sistematic toţi adversarii reali sau potenţiali. Armata Roşie a fost recrutată din vechea armată ţaristă, dar a fost recompensată cu salarii mari şi raţii alimentare favorabile.

Deşi sistemul economic s-a prăbuşit aproape complet, iar ţăranii au refuzat să furnizeze sau chiar să producă hrană pentru populaţia oraşului, bolşevicii au stabilit un sistem de rechiziţii de alimente de la ţărani şi au distribuit aceste alimente printr-un sistem de raţionalizare care i-a recompensat pe susţinătorii lor.

Uciderea familiei imperiale de către bolşevici în iulie 1918 a înlăturat acest posibil nucleu pentru forţele contrarevoluţionare, în timp ce refuzul general al acestor forţe de a accepta distribuirea revoluţionară a terenurilor agricole i-a menţinut pe ţărani neutri în ciuda rechiziţiilor de cereale bolşevice.

Mai mult, ţăranii erau divizaţi între ei de succesul bolşevicilor în dezbinarea lor, astfel încât ţăranii mai săraci s-au unit pentru a devia o mare parte din povara rechiziţiilor de cereale către vecinii lor mai înstăriţi.

Cea mai acută problemă cu care se confrunta regimul revoluţionar la sfârşitul anului 1917 a fost războiul cu Germania. La început, bolşevicii au încercat să pună capăt luptelor fără nicio pace formală, dar germanii au continuat să avanseze, iar bolşevicii au fost obligaţi să semneze Tratatul de la Brest- Litovsk (martie 1918).

Prin acest tratat, Rusia a pierdut toate zonele de frontieră vestice,

Prin acest tratat, Rusia a pierdut toate zonele de frontieră vestice, inclusiv Polonia, Ucraina şi zonele baltice. Forţele germane au încercat, cu puţin succes, să obţină resurse economice din Ucraina şi în curând au avansat mult dincolo de graniţele stabilite la Brest- Litovsk pentru a ocupa Valea Donului, Crimeea şi Caucazul.

În diferite părţi ale Rusiei, în special în sud şi est, armate contrarevoluţionare numite „Albi" au intrat pe câmpul de luptă pentru a-i răsturna pe bolşevici. Cazacii de pe Don, sub comanda lui L. G. Kornilov, Anton Denikin şi Pëtr Wrangel, au ocupat Caucazul, Crimeea şi Ucraina după ce germanii s-au retras din aceste zone. În Siberia, un guvern conservator, sub conducerea amiralului Aleksandr Kolchak, a fost înfiinţat la Omsk şi şi-a anunţat intenţia de a prelua controlul asupra întregii Rusii (la sfârşitul anului 1918). Un grup de 40.000 de cehoslovaci înarmaţi, care dezertaseră din armatele habsburgice pentru a lupta pentru Rusia, s-a întors împotriva bolşevicilor şi, în timp ce erau evacuaţi spre est de-a lungul căii ferate transsiberiene, au preluat controlul asupra acestei rute de la Volga la Vladivostok (vara anului 1918). Diverse puteri externe au intervenit, de asemenea, în haosul rusesc. O forţă expediţionară aliată a invadat nordul Rusiei din Murmansk şi Archangel, în timp ce o forţă de japonezi şi o alta de americani au debarcat la Vladivostok şi au înaintat spre vest pe sute de mile. Britanicii au ocupat câmpurile petroliere din regiunea Caspică (sfârşitul anului 1918), în timp ce francezii au ocupat părţi ale Ucrainei din jurul Odesei (martie 1919).

Împotriva acestor diverse forţe, bolşevicii au luptat cu un succes din ce în ce mai mare, folosind noua Armată Roşie şi Ceka, susţinute de sistemele industriale şi agrare naţionalizate. În timp ce aceştia luptau pentru a păstra regimul revoluţionar din Rusia, diverşi simpatizanţi au fost organizaţi în afara ţării. A Treia Internaţională a fost organizată sub conducerea lui Grigori Zinoviev pentru a încuraja mişcările revoluţionare din alte ţări. Singurul său succes notabil a fost în Ungaria, unde un regim bolşevic sub conducerea lui Béla Kun a reuşit să se menţină timp de câteva luni (martie-august 1919).

Până în 1920, Rusia era într-o confuzie completă. În acest moment, noul guvern polonez a invadat Rusia, ocupând o mare parte a Ucrainei. Un contraatac bolşevic i-a respins pe polonezi înapoi la

Varşovia, unde au apelat la ajutorul Puterilor Antantei. Generalul Weygand a fost trimis cu o misiune militară şi provizii. Astfel, sprijinită, Polonia a reuşit să reinvadeze Rusia şi să impună Tratatul de la Riga (martie 1921). Acest tratat a stabilit o graniţă polono-rusă la 150 de mile est de „Linia Curzon" provizorie, care fusese trasată de-a lungul frontierei etnografice de către Puterile Occidentale în 1919. Prin acest act, Polonia a primit în graniţele sale câteva milioane de ucraineni şi ruşi albi şi a asigurat un nivel ridicat de duşmănie sovieto-poloneză pentru următorii douăzeci de ani.

O mare parte din povara acestei tulburări şi conflict a fost impusă ţărănimii ruse de rechiziţiile agricole şi întregul sistem al aşa-numitului „comunism de război". Ca parte a acestui sistem, nu numai că toate culturile agricole erau considerate proprietate guvernamentală, dar tot comerţul privat era, de asemenea, interzis; Băncile au fost naţionalizate, în timp ce toate fabricile industriale cu peste cinci lucrători şi toate întreprinderile meşteşugăreşti cu peste zece lucrători au fost naţionalizate (1920). Acest sistem de comunism extrem a fost departe de a fi un succes, iar opoziţia ţărănească a crescut constant în ciuda pedepselor severe aplicate pentru încălcarea reglementărilor. Pe măsură ce mişcările contrarevoluţionare au fost suprimate şi intervenţioniştii străini s-au retras treptat, opoziţia faţă de sistemul de opresiune politică şi „comunism de război" a crescut. Aceasta a culminat cu răscoale ţărăneşti, revolte urbane şi o revoltă a marinarilor la Kronstadt (martie 1921). În decurs de o săptămână s-a depăşit un punct de cotitură; întregul sistem de „comunism de război" şi de rechiziţionare ţărănească a fost abandonat în favoarea unei „Noi Politici Economice" de activitate comercială liberă privind mărfurile agricole şi de altă natură, cu restabilirea profitului şi a proprietăţii private în industriile mici şi în micile proprietăţi funciare. Rechiziţionarea a fost înlocuită de un sistem de impozitare moderată, iar presiunile poliţiei secrete, ale cenzurii şi ale guvernului au fost în general relaxate. Ca urmare a acestor tactici, a existat o creştere dramatică a prosperităţii economice şi a stabilităţii politice. Această îmbunătăţire a continuat timp de doi ani, până când, la sfârşitul anului 1923, tulburările politice şi problemele economice au devenit din nou acute. În acelaşi timp, moartea lui Lenin a complicat aceste probleme cu o luptă pentru

putere între succesorii lui Lenin.
Deoarece organizarea politică a regimului bolşevic în primii săi ani s-a bazat pe încercări şi erori, principalele sale linii directoare nu au fost stabilite decât în jurul anului 1923. Aceste linii directoare aveau două aspecte destul de diferite, cel constituţional şi cel politic. Din punct de vedere constituţional, ţara a fost organizată (în 1922) într-o Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste (URSS). Numărul acestor republici s-a schimbat foarte mult, crescând de la patru în 1924 şi unsprezece în perioada 1936-1940 la cincisprezece în anii 1960. Dintre acestea, cea mai mare şi mai importantă a fost Republica Socialistă Federativă Sovietică Rusă (RSFSR), care acoperea aproximativ trei sferturi din suprafaţa întregii Uniuni cu aproximativ cinci optimi din populaţia totală. Constituţia acestei RSFSR, elaborată în 1918, a devenit modelul pentru sistemele guvernamentale din alte republici pe măsură ce acestea au fost create şi unite cu RSFSR pentru a forma URSS. În cadrul acestei organizaţii, sovietele locale, în oraşe şi sate, organizate pe bază ocupaţională, alegeau reprezentanţi în congresele sovietelor raionale, judeţene, regionale şi provinciale. După cum vom vedea imediat, aceste numeroase niveluri de reprezentare indirectă au servit la slăbirea oricărei influenţe populare la vârf şi la permiterea controlării diferitelor verigi din lanţul puterii de către partidul politic comunist. Sovietele orăşeneşti şi congresele provinciale ale sovietelor trimiteau reprezentanţi la un Congres al Sovietelor din toată Rusia, care poseda, în teoretic, puteri constituţionale depline. Întrucât acest Congres al Sovietelor, cu o mie de membri, se întrunea nu mai mult de o dată pe an, îşi delega autoritatea unui Comitet Executiv Central din toată Rusia compus din trei sute de membri. Acest Comitet Executiv, care se întrunea doar de trei ori pe an, încredinţa administrarea zilnică unui Consiliu al Comisarilor Poporului, sau Cabinet, format din şaptesprezece persoane. Când Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste a fost formată în 1923 prin adăugarea altor republici la RSFSR, noile republici au obţinut o organizare constituţională oarecum similară şi un sistem similar a fost creat pentru întreaga Uniune. Aceasta din urmă avea un Congres al Sovietelor din Uniunea Sovietelor, mare şi greoi, care se întrunea rar şi era ales de sovietele orăşeneşti şi provinciale.In acest Congres al Uniunii a ales un Comitet Executiv Central al Uniunii la fel de greoi,format din

două camere. Una dintre aceste camere, Consiliul Uniunii, reprezenta populaţia; cealaltă cameră, Consiliul Naţionalităţilor, reprezenta republicile constitutive şi regiunile autonome ale Uniunii Sovietice. Consiliul Comisarilor Poporului din RSFSR a fost transformat, cu mici modificări, într-un Consiliu al Comisarilor din Uniunea Sovietică pentru întreaga Uniune. Acest minister avea comisari pentru cinci domenii (afaceri externe, apărare, comerţ exterior, comunicaţii, poştă şi telegraf) din care republicile constitutive erau excluse, precum şi numeroşi comisari pentru activităţi care erau comune republicilor.

Acest sistem avea anumite caracteristici notabile. Nu exista o separare a puterilor, astfel încât diversele organe de guvernare se puteau angaja în activităţi legislative, executive, administrative şi, dacă este necesar, judiciare. În al doilea rând, nu exista o constituţie sau o lege constituţională în sensul unui corp de reguli deasupra sau în afara guvernului, deoarece legile constituţionale erau elaborate prin acelaşi proces şi aveau aceeaşi greutate ca alte legi. În al treilea rând, nu existau drepturi sau libertăţi garantate indivizilor, deoarece teoria acceptată era că drepturile şi obligaţiile decurg din stat mai degrabă decât din afara sau separat de stat. În cele din urmă, nu existau elemente democratice sau parlamentare din cauza monopolului puterii politice deţinut de Partidul Comunist.

Partidul Comunist era organizat într-un sistem similar şi paralel cu statul, cu excepţia faptului că includea doar o mică parte a populaţiei. La bază, în fiecare magazin sau cartier, se aflau sindicate ale membrilor de partid numite „celule”. Deasupra acestora, nivel cu nivel, se aflau organizaţii superioare, constând, la fiecare nivel, dintr-un congres al partidului şi un comitet executiv ales de congresul aceluiaşi nivel.

Acestea se găseau în districte, în judeţe, în provincii, în regiuni şi în republicile constitutive. În vârf se afla Congresul Central al Partidului şi Comitetul Executiv Central ales de acesta. Pe măsură ce anii treceau, Congresul Central al Partidului se întrunea din ce în ce mai rar şi apoi aproba doar activităţile şi rezoluţiile Comitetului Executiv Central.

Acest comitet şi instituţia sa paralelă din stat (Consiliul Comisarilor Poporului) au fost dominate, până în 1922, de personalitatea lui Lenin.

Elocvenţa sa, agilitatea intelectuală şi capacitatea de luare a deciziilor nemiloase şi improvizaţia practică i-au conferit poziţia primordială atât în partid, cât şi în stat. În mai 1922, Lenin a suferit un accident vascular cerebral şi, după o serie de astfel de accidente vasculare cerebrale, a murit în ianuarie 1924. Această boală de lungă durată a dat naştere unei lupte pentru controlul partidului şi al aparatului de stat în interiorul partidului. Această luptă, la început, a luat forma unei uniuni a liderilor mai puţin importanţi împotriva lui Troţki (al doilea lider ca importanţă, după Lenin). Însă, în cele din urmă, aceasta s-a transformat într-o luptă a lui Stalin împotriva lui Troţki şi, în final, a lui Stalin împotriva restului. Până în 1927, Stalin obţinuse o victorie decisivă asupra lui Troţki şi a întregii opoziţii.
Victoria lui Stalin s-a datorat în mare măsură capacităţii sale de a controla aparatul administrativ al partidului în culise şi reticenţei adversarilor săi, în special a lui Troţki, de a se angaja într-o luptă de confruntare cu Stalin, ca nu cumva acest lucru să ducă la război civil, intervenţie străină şi distrugerea realizării revoluţionare. Astfel, deşi Troţki avea sprijinul Armatei Roşii şi al masei membrilor de partid, aceştia au fost neutralizaţi de refuzul său de a-i folosi împotriva controlului lui Stalin asupra maşinăriei de partid.
Partidul, aşa cum am spus, a rămas o minoritate a populaţiei, conform teoriei că calitatea era mai importantă decât cantitatea. Existau 23.000 de membri în martie 1917 şi 650.000 în octombrie 1921; la această ultimă dată a început o epurare care a redus numărul membrilor din partid cu 24%.
Ulterior, listele au fost redeschise, iar numărul membrilor a crescut la 3,4 milioane până în 1940. Puterea de a admite sau de a epura, deţinută în mâinile Comitetului Executiv Central, centraliza complet controlul partidului în sine; faptul că exista un singur partid legal şi că alegerile pentru funcţii în stat se făceau prin buletine de vot care conţineau un singur partid şi chiar un singur nume pentru fiecare funcţie, îi dădea partidului controlul complet asupra statului. Acest control nu a fost nici slăbit, nici ameninţat de o nouă constituţie, cu aspect şi formă democratică, care a intrat în vigoare în 1936.
În 1919, Comitetul Executiv Central, format din nouăsprezece membri, a numit două subcomitete de câte cinci şi un secretariat de trei. Unul dintre subcomitete, Politburo, se ocupa de chestiuni de politică, în timp ce celălalt, Orgburo, se ocupa de chestiuni de

organizare a partidului. Un singur om, Stalin, a fost membru al ambelor; În aprilie 1922, a fost numit un nou secretariat format din trei membri (Stalin, Viaceslav Molotov, Valerian Kuibîşev), cu Stalin ca secretar general. Din această poziţie centrală, a reuşit să construiască o birocraţie de partid loială lui, să-i epureze pe cei care s-ar fi opus cel mai mult planurilor sale sau să-i transfere în poziţii îndepărtate pe acei membri de partid a căror loialitate faţă de el nu era incontestabilă. La moartea lui Lenin, în ianuarie 1924, Stalin era cel mai influent membru de partid, dar încă se afla in culise. La început, a condus un triumvirat format din Stalin, Grigori Zinoviev şi Lev Kamenev, toţi uniţi în opoziţia faţă de Troţki. Acesta din urmă a fost înlăturat din funcţia de comisar de război în ianuarie 1925 şi din Politburo în octombrie 1926. În 1927, la cererea lui Stalin, Troţki şi Zinoviev au fost excluşi din partid.
Zinoviev a fost ulterior repus în rândul membrilor partidului, dar în 1929 Troţki a fost deportat în Turcia. La acea vreme, Stalin deţinea ferm frâiele guvernării în propriile mâini.

Capitolul 25 — Stalinismul, 1924-1939

Pe măsură ce Stalin şi-a consolidat treptat controlul intern asupra Uniunii Sovietice după moartea lui Lenin în 1924, a devenit posibil să se îndrepte, cu o energie tot mai mare, către alte probleme. Noua Politică Economică pe care Lenin o adoptase în 1921, a avut atât de mult succes încât Uniunea Sovietică a cunoscut o revenire fenomenală din adâncurile în care o târâse „comunismul de război” între 1918-1921.
Din păcate pentru teoreticienii economici ai Uniunii Sovietice, NEP (Noua Politica Economica)nu a fost deloc o „politică” şi cu siguranţă nu a fost comunism. Prin restabilirea unui nou sistem monetar bazat pe aur, în care una dintre noile ruble de aur era egală cu 50.000 din vechile ruble de hârtie, umflate, s-a asigurat o bază financiară solidă pentru redresare. Cu excepţia continuării reglementărilor guvernamentale în comerţul internaţional şi în industria grea la scară largă, a fost permis un regim de libertate. Producţia agricolă a crescut, activităţile comerciale au înflorit, iar activităţile industriale mai uşoare dedicate bunurilor de consum au început să se redreseze.

Diferenţele de avere au reapărut printre ţărani, cei mai bogaţi (numiţi „kulaci”) fiind priviţi cu suspiciune de către regim şi cu invidie de către vecinii lor mai puţin norocoşi. În acelaşi timp, cei care şi-au făcut averea în comerţ (numiţi „nepmen”) au fost persecutaţi sporadic de către regim ca duşmani ai socialismului. Cu toate acestea, sistemul economic a înflorit. Suprafaţa cultivată a crescut de la 148 de milioane de acri(598.934,75 km²) în 1921 la 222 de milioane de acri(898.402,12 km²) în 1927; colectările de cereale, după ce a trecut foametea din 1922, s-au dublat între 1923-1927; producţia de cărbune s-a dublat în trei ani, în timp ce producţia de textile din bumbac s-a cvadruplat. Ca o consecinţă a acestei redresări, sistemul economic rusesc din
1927 a revenit din nou la nivelul din 1913,deoarece populaţia crescuse cu zece milioane de persoane, venitul pe cap de locuitor era mai mic.
În ciuda redresării economice a NEP, aceasta a dat naştere unor probleme importante. Aşa cum economia agricolă liberă producea culaci, iar sistemul comercial liber producea nepmeni, tot aşa sistemul industrial mixt a avut consecinţe nedorite. În cadrul acestui sistem mixt, industriile preocupate de apărarea naţională erau sub control direct al statului; industria grea era controlată de trusturi monopolistice, care erau deţinute de stat, dar funcţionau în baza unor bugete separate şi se aştepta să fie profitabile; mica industrie era liberă. Un rezultat negativ al acestui fapt a fost că mica industrie a fost constrânsă în eforturile sale de a obţine forţă de muncă, materiale sau credite, iar produsele sale erau rare
la preţuri mari. Un alt rezultat a fost că preţurile agricole, fiind libere şi competitive, au scăzut din ce în ce mai mult pe măsură ce producţia agricolă şi-a revenit, dar preţurile industriale, fiind monopolistice sau în cantităţi insuficiente, au rămas ridicate. Rezultatul a fost o „criză a foarfecelor”, aşa cum este numită în Europa (sau „preţuri de paritate”, aşa cum este numită în America). Aceasta însemna că bunurile pe care le vindeau fermierii erau la preţuri mici, în timp ce bunurile pe care le cumpărau erau la preţuri mari şi erau rare. Astfel, în 1923, preţurile agricole erau la 58 % din nivelul din 1913, în timp ce preţurile industriale erau la 187% din nivelul lor din 1913, astfel încât ţăranii puteau obţine doar o treime din cantitatea de bunuri fabricate pentru culturile lor faţă de cât reuşiseră să obţină în 1913.

Prin reţinerea acordarii creditelor industriei, guvernul a reuşit să forţeze fabricile să îşi lichideze stocurile de bunuri prin scăderea preţurilor. Drept urmare, până în 1924, preţurile industriale au scăzut la 141% faţă de nivelul din 1913, în timp ce preţurile agricole au crescut la 77% faţă de nivelul din 1913. Poziţia ţăranului s-a îmbunătăţit de la o treime la jumătate din poziţia sa din 1913, dar nu şi-a recâştigat niciodată nivelul de paritate din 1913. Acest lucru a dat naştere la o mare nemulţumire agrară şi la numeroase tulburări ţărăneşti în ultima parte a NEP.
Lenin insistase că slăbiciunea proletariatului din Rusia făcea necesară menţinerea unei alianţe cu ţărănimea. Acest lucru se făcuse în perioada capitalismului de stat (noiembrie 1917-iunie 1918), dar alianţa fusese în mare parte distrusă în perioada „comunismului de război" (iunie 1918-aprilie 1921). Sub NEP, această alianţă a fost restabilită, dar „criza foarfecelor" a distrus-o încă o dată.
Apoi a fost restabilită doar parţial. Victoria lui Stalin asupra lui Troţki şi înclinaţia sa personală pentru metode teroriste de guvernare au dus la decizii care au marcat sfârşitul acestor cicluri de nemulţumire ţărănească. Decizia de a construi socialismul într-o singură ţară a făcut necesară, se considera, sublinierea predominanţei industriei grele pentru a obţine, cât mai rapid posibil, baza pentru fabricarea armamentului (în principal fier, oţel, cărbune şi proiecte de energie electrică). Astfel de proiecte necesitau concentrarea unor mase mari de muncă şi hrănirea lor. Atât forţa de muncă, cât şi alimentele ar trebui să fie extrase de la ţărănime, dar accentul pus pe producţia industrială grea, mai degrabă decât pe industria uşoară, însemna că ar exista puţine bunuri de consum de oferit ţărănimii în schimbul hranei luate de la aceasta. Mai mult, exodul forţei de muncă din ţărănime pentru a forma forţe de muncă urbane ar însemna că cei care continuau să fie ţărani trebuiau să îşi îmbunătăţească considerabil metodele de producţie agricolă pentru a furniza, cu o proporţie mai mică de ţărani, hrană pentru ei înşişi, pentru noii muncitori urbani, pentru birocraţia de partid în creştere şi pentru Armata Roşie în creştere, care era considerată esenţială pentru apărarea „socialismului într-o singură ţară".
Problema obţinerii unor cantităţi tot mai mari de alimente de la mai puţini ţărani fără a le oferi în schimb bunuri industriale de consum nu putea fi rezolvată,potrivit lui Stalin, într-un regim ţărănesc

bazat pe libertatea comerţului, ca în NEP din 1921-1927, sau într-unul bazat pe fermieri individuali, ca si în „comunismul de război" din 1918-1921; primul dintre acestea impunea ca ţăranilor să li se dea bunuri în schimb, în timp ce cel de-al doilea putea fi considerat un eşec din cauza refuzului ţăranilor de a produce mai multe alimente decât era necesar pentru propriile nevoi. NEP nu a putut găsi o soluţie la această problemă. În ciuda anularii,,crizei foarfecelor"(un dezechilibru economic sovietic major, în care preţurile industriale au crescut vertiginos, în timp ce preţurile agricole au scăzut vertiginos, redarea lor pe un grafic asemănându-se cu deschiderea unei foarfece) în 1923-1927, preţurile industriale au rămas mai mari decât preţurile agricole, ţăranii erau reticenţi în a furniza alimente oraşelor, deoarece nu puteau obţine în schimb produsele oraşelor pe care le doreau, iar cantitatea de cereale ţărăneşti vândută a rămas la aproximativ 13% din cerealele colectate în 1927, comparativ cu 26% in anul 1913. Un astfel de sistem ar putea oferi un nivel de trai ridicat ţăranilor, dar nu ar putea niciodată oferi baza extrem de industrializată necesară pentru a susţine „socialismul într-o singură ţară".
Noua direcţie pe care a luat-o dezvoltarea Rusiei după 1927 şi pe care o numim „stalinism" este o consecinţă a numeroşi factori. Trei dintre aceşti factori au fost (1) ambiţiile sângeroase şi paranoice ale lui Stalin şi ale asociaţilor săi, (2) o revenire a Rusiei la vechile sale tradiţii, dar la un nou nivel şi o nouă intensitate şi (3) o teorie a dezvoltărilor sociale, politice şi economice care este inclusă sub sintagma „Socialism într-o singură ţară". Această teorie a fost îmbrăţişată cu un astfel de fanatism nebunesc de către conducătorii noii Rusii şi a oferit motivaţii atât de puternice pentru politica externă şi internă sovietică, încât trebuie analizată în detaliu.
Rivalitatea dintre Stalin şi Troţki de la mijlocul anilor 1920 a fost combătută atât cu sloganuri, cât şi cu arme mai violente. Troţki a cerut „revoluţia mondială", în timp ce Stalin dorea „comunism într-o singură ţară". Potrivit lui Troţki, Rusia era prea slabă din punct de vedere economic şi prea înapoiată pentru a putea stabili singură un sistem comunist. Un astfel de sistem, cu toţii au fost de acord, nu putea exista decât într-o ţară complet industrializată. Rusia, care era atât de departe de a fi industrializată, nu putea obţine capitalul necesar decât împrumutându-l din străinătate sau acumulându-l de la propriul popor.

În ambele cazuri, acesta ar fi luat, pe termen lung, de la țăranii Rusiei prin constrângere politică, într-un caz fiind exportat pentru a plăti împrumuturi externe și, în celălalt caz, fiind dat, ca hrană și materii prime, muncitorilor industriali din oraș. Ambele cazuri ar fi pline de pericole; țările străine, deoarece propriile lor sisteme economice erau capitaliste, nu ar sta degeaba și nu ar permite unui sistem socialist rival să ajungă la succes în Rusia; mai mult, în ambele cazuri, ar exista un nivel periculos de ridicat de nemulțumire a țărănimii, deoarece alimentele și materiile prime necesare ar trebui luate de la țărănimea Rusiei prin constrângere politică, fără recompensă economică. Acesta a rezultat din teoria sovietică conform căreia dușmănia țărilor capitaliste străine ar impune ca noua industrie a Rusiei să pună accent pe produsele industriale grele capabile să susțină fabricarea de armament, mai degrabă decât pe produsele industriale ușoare capabile să furnizeze bunuri de consum care ar putea fi oferite țăranilor în schimbul produselor lor.
Bolșevicii au presupus, ca axiomă, că țările capitaliste nu ar permite Uniunii Sovietice să construiască un sistem socialist de succes, care ar face ca întregul capitalism să fie învechit. Această idee a fost întărită de o teorie, la care Lenin a adus o contribuție importantă, conform căreia „imperialismul este ultima etapă a capitalismului". Conform acestei teorii, o țară capitalistă complet industrializată intră într-o perioadă de depresiune economică, care o conduce la îmbrățișarea unui program de agresiune . Teoria insista că distribuția veniturilor într-o societate capitalistă ar deveni atât de inechitabilă încât masele de oameni nu ar obține venituri suficiente pentru a cumpăra bunurile produse de fabricile industriale. Pe măsură ce astfel de bunuri nevândute se acumulau odată cu scăderea profiturilor și adâncirea depresiei, ar exista o schimbare către producția de armament pentru a oferi profituri și a produce bunuri care ar putea fi vândute și ar exista o politică externă din ce în ce mai agresivă pentru a obține piețe pentru bunurile nevândute în țările înapoiate sau nedezvoltate. Un astfel de imperialism agresiv, li se părea gânditorilor sovietici, ar transforma inevitabil Rusia intr-o țintă a agresiunii, pentru a împiedica un sistem comunist de succes de acolo să devină un model atractiv pentru proletariatul nemulțumit din țările capitaliste.

Potrivit lui Troţki, toate aceste adevăruri făceau destul de evident că „socialismul într-o singură ţară” era o idee imposibilă, mai ales dacă acea singură ţară era la fel de săracă şi înapoiată ca Rusia. Pentru Troţki şi prietenii săi, părea destul de clar că salvarea sistemului sovietic trebuia căutată într-o revoluţie mondială care ar aduce alte ţări, în special o ţară industrială atât de avansată precum Germania, de partea Rusiei ca aliaţi.
În timp ce lupta internă dintre Troţki şi Stalin îşi continua ostenitoarea cale între 1923- 1927, a devenit destul de clar nu numai că revoluţia mondială era imposibilă şi că Germania nu se îndrepta nici spre o revoluţie comunistă, nici spre o alianţă cu Sovietul, dar a devenit la fel de clar şi că zonele „coloniale oprimate”, cum ar fi China, nu aveau de gând să se alieze cu Uniunea Sovietică.
„Comunismul într-o singură ţară” a trebuit să fie adoptat ca politică a Rusiei pur şi simplu pentru că nu exista nicio alternativă. Comunismul în Rusia impunea, potrivit gânditorilor bolşevici, ca ţara să fie industrializată cu o viteză ameţitoare, indiferent de risipă şi greutăţi, şi să pună accent pe industria grea şi armament, mai degrabă decât pe creşterea nivelului de trai. Aceasta însemna că bunurile produse de ţărani trebuiau luate de la ei, prin constrângere politică, fără niciun beneficiu economic, şi că teroarea autoritară supremă trebuia folosită pentru a împiedica ţăranii să îşi reducă nivelul producţiei la propriile nevoi de consum, aşa cum făcuseră în perioada „comunismului de război” din 1918-1921. Aceasta însemna că primul pas către industrializarea Rusiei impunea ca ţărănimea să fie zdrobită prin teroare şi reorganizată de la o bază capitalistă a fermelor private la un sistem socialist de ferme colective. Mai mult, pentru a împiedica ţările capitaliste imperialiste să profite de inevitabilele tulburări pe care acest program le-ar crea în Rusia, era necesar să se zdrobească toate tipurile de spionaj străin, rezistenţă faţă de statul bolşevic, gândire independentă sau nemulţumire publică. Acestea trebuiau zdrobite prin teroare, astfel încât întreaga Rusie să poată fi formată într-o structură monolitică de proletariat disciplinat care să-şi asculte liderii cu o asemenea supunere necondiţionată încât să stârnească frică în inimile fiecărui potenţial agresor.
Paşii acestei teorii s-au succedat ca paşii unei ecuatii geometrice: eşecul revoluţiei în Germania avansată industrial necesita

instaurarea comunismului în Rusia înapoiată cerea o industrializare rapidă, cu accent pe industria grea; însemnand că ţăranii nu puteau obţine bunuri de consum pentru hrana şi materiile prime; Această însemna că ţăranii trebuiau reduşi prin constrângere teroristă la ferme colective unde nu puteau nici să reziste, nici să îşi reducă nivelurile de producţie: care la randul ei necesita ca toată nemulţumirea şi independenţa să fie înăbuşite sub un stat poliţienesc despotic pentru a împiedica imperialiştii capitalişti străini să exploateze nemulţumirea sau tulburările sociale din Rusia. Pentru conducătorii de la Kremlin, dovada finală a adevărului acestei ecuatii a apărut atunci când Germania, care nu devenise comunistă, dar rămăsese capitalistă, a atacat Rusia în 1941.

Un istoric, care ar putea pune la îndoială presupunerile sau etapele acestei teorii, ar vedea, de asemenea, că teoria a făcut posibil ca Rusia bolşevică să abandoneze majoritatea influenţelor ideologiei occidentale în marxism (cum ar fi umanitarismul său, egalitatea sa sau părtinirea sa antimilitaristă, antistatală) şi să-i permită să revină la tradiţia rusă a unui stat poliţienesc despotic bazat pe spionaj şi teroare, în care exista o prăpastie profundă între ideologie şi modul de viaţă între conducători şi cei conduşi. De asemenea, ar trebui să fie evident că un nou regim, cum a fost bolşevismul în Rusia, nu ar avea metode tradiţionale de recrutare socială sau de circulaţie a elitelor; acestea s-ar baza pe intrigă şi violenţă şi i-ar aduce inevitabil în vârf pe cei mai hotărâţi, mai nemiloşi, mai lipsiţi de principii şi mai violenţi dintre membrii săi. Un astfel de grup, format în jurul lui Stalin, a început procesul de instaurare a „comunismului într-o singură ţară” în 1927-1929 şi l-a continuat până a fost întrerupt de apropierea războiului în 1941. Acest program de industrializare puternică a fost organizat într-o serie de „Planuri cincinale”, dintre care primul a acoperit anii 1928-1932. Principalele elemente ale Primului Plan cincinal au fost colectivizarea agriculturii şi crearea unui sistem de bază al industriei grele. Pentru a creşte oferta de alimente şi forţă de muncă industrială în oraşe, Stalin i-a forţat pe ţărani să-si părăsească propriile pământuri (lucrate de propriile animale şi de propriile unelte) şi să se mute în ferme comunale mari, care lucrau în cooperare avand pământurile, unelte şi animale deţinute în comun sau în ferme de stat uriaşe, conduse ca întreprinderi de stat de

către angajaţi salariaţi care foloseau terenuri, unelte şi animale deţinute de guvern. În fermele comunale, culturile erau deţinute în comun de membri şi erau împărţite, după ce anumite sume fuseseră puse deoparte pentru impozite, achiziţii şi alte plăţi care direcţionau alimentele către oraşe. În fermele de stat, culturile erau deţinute în totalitate de stat, după ce costurile necesare fuseseră plătite. În timp, experienţa a arătat că costurile fermelor de stat erau atât de mari, iar operaţiunile lor atât de ineficiente, încât abia dacă meritau sa isi desfasoare activitatea, deşi au continuat să fie create.
Trecerea la noul sistem a venit lent între 1927-1929 şi apoi a fost pusă în funcţiune violent în 1930. În decurs de şase săptămâni (februarie-martie 1930), fermele colective au crescut de la 59.400, cu 4.400.000 de familii, la 110.200 de ferme, cu 14.300.000 de familii. Toţi ţăranii care au rezistat au fost trataţi cu violenţă; proprietăţile lor au fost confiscate, au fost bătuţi sau trimişi în exil în zone îndepărtate; mulţi au fost ucişi. Acest proces, cunoscut sub numele de „lichidarea kulacilor” (întrucât ţărănimea mai bogată a rezistat cel mai energic), a afectat cinci milioane de familii de kulaci. În loc să-şi dea animalele fermelor colective, mulţi ţărani le-au ucis. Drept urmare, numărul de bovine a fost redus de la 30,7 milioane în 1928 la 19,6 milioane în 1933, în timp ce, în aceiaşi cinci ani, oile şi caprele au scăzut de la 146,7 milioane de capete la 50,2 milioane, porcii de la 26 de milioane la 12,1 milioane, iar caii de la 33,5 milioane la 16,6 milioane. Mai mult, sezonul de plantare din 1930 a fost complet perturbat, iar activităţile agricole din anii următori au continuat să fie perturbate, astfel încât producţia de alimente
a scăzut drastic. Întrucât guvernul a insistat să ia alimentele necesare pentru a susţine populaţia urbană,zonele rurale au rămas cu alimente insuficiente, iar cel puţin trei milioane de ţărani au murit de foame între anii 1931-1933. Doisprezece ani mai târziu, în 1945, Stalin i-a spus lui Winston Churchill că doisprezece milioane de ţărani au murit în această reorganizare a agriculturii.
Pentru a compensa aceste eşecuri, suprafeţe mari de terenuri anterior necultivate, multe dintre ele semiaride, au fost introduse în cultivare, mai ales în Siberia, ca ferme de stat. S-au efectuat cercetări considerabile asupra noilor soiuri de culturi pentru a

creşte randamentele şi pentru a utiliza terenurile mai uscate din sud şi sezonul de creştere mai scurt din nord.
Drept urmare, suprafaţa cultivată a crescut cu 21 % între anii 1927-1938.
Totuşi, faptul că populaţia sovietică a crescut, în aceiaşi unsprezece ani, de la 150 de milioane la 170 de milioane de persoane, a însemnat că suprafaţa cultivată pe cap de locuitor a crescut doar de la 1,9 la 2,0 acri(0.008 km²) . Utilizarea terenurilor semiaride a necesitat o extindere considerabilă a irigaţiilor; astfel, a existat o creştere de aproximativ 50% a suprafeţei irigate în deceniul 1928-1938 de la aproximativ 6 milioane de acri(24281.13 km² la 15,2 milioane de acri(615122.17 km²). Unele dintre aceste proiecte de irigaţii au combinat irigaţiile cu generarea de electricitate prin intermediul energiei hidrologice şi au oferit facilităţi îmbunătăţite de transport pe apă,la fel ca în Valea Tennessee; acest lucru a fost valabil pentru faimosul proiect de la Dnepropetrovsk, pe cursul inferior al râului Nipru, care avea o capacitate de jumătate de milion de kilowaţi (1935).
Reducerea numărului de animale de fermă, care nu a fost compensată până în 1941, combinată cu eforturile de dezvoltare a industriei grele, a dus la o utilizare sporită a tractoarelor şi a altor echipamente mecanizate în agricultură. Numărul tractoarelor a crescut de la 26,7 mii în 1928 la 483,5 mii în 1938, în timp ce, în acelaşi deceniu, procentul de arat efectuat cu tractoare a crescut de la 1% la 7%. Recoltarea se făcea din ce în ce mai mult cu combine, numărul acestora crescând de la aproape zero în 1928 la 182.000 în 1940. Astfel de utilaje complicate nu erau deţinute de fermele colective, ci de staţii independente de maşini-tractoare împrăştiate în toată ţara; acestea trebuiau să fie închiriate de la acestea, pe măsură ce era nevoie. Introducerea agriculturii mecanizate de acest tip nu a fost un succes necondiţionat, deoarece multe utilaje au fost distruse de ajutor neexperimentat, iar costurile de întreţinere şi combustibil au fost foarte mari. Cu toate acestea, tendinţa spre mecanizare a continuat, parţial din dorinţa de a copia Statele Unite şi parţial dintr-un entuziasm destul de copilăresc pentru tehnologia modernă. Aceste două impulsuri s-au combinat, uneori, pentru a produce o „gigantomanie” sau entuziasm pentru suprafeţe mari, mai degrabă decât pentru eficienţă sau un mod de viaţă satisfăcător. În agricultură, aceasta a dat naştere numerelor ferme

de stat enorme, de sute de mii de acri, care erau notoriu ineficiente. Mai mult, trecerea la o astfel de agricultură mecanizată la scară largă, spre deosebire de vechea agricultură ţaristă organizată în parcele ţărăneşti împrăştiate, cultivate într-un sistem de rotaţie a terenurilor pe trei ani, a agravat considerabil probleme precum răspândirea secetei, pierderile cauzate de insecte dăunătoare şi scăderea fertilităţii solului care au necesitat utilizarea de îngrăşăminte artificiale. În ciuda tuturor acestor probleme, agricultura sovietică, fără a deveni vreodată de succes sau măcar adecvată, a oferit o bază în continuă expansiune pentru creşterea industriei sovietice, până când ambele au fost perturbate de invazia hoardelor lui Hitler în vara anului 1941.

Partea industrială a Primului Plan Cincinal a fost urmărită cu aceeaşi forţă nemiloasă ca si colectivizarea agriculturii şi a avut rezultate spectaculoase similare: realizări fizice impresionante, risipă la scară largă, lipsă de integrare, ignorare nemiloasă a confortului personal şi a nivelului de trai, epurări constante ale elementelor de opoziţie, ale ţapilor ispăşitori şi ale ineficienţilor, toate însoţite de explozii de propagandă care umflau realizările reale ale planului la dimensiuni incredibile, atacând grupuri de opoziţie (uneori reale şi adesea imaginare) din Uniunea Sovietică sau amestecând dispreţul cu frica în atacuri verbale asupra ţărilor străine „imperialiste capitaliste” şi a „sabotorilor” lor secreţi din Rusia.

Primul Plan Cincinal din 1928-1932 a fost urmat de un al Doilea Plan din 1933-1937 şi de un al Treilea Plan din 1938-1942. Ultimul dintre acestea a fost complet perturbat de invazia germană din iunie 1941 şi, de la început, a suferit modificări periodice care i-au schimbat obiectivele în direcţia unui accent sporit pe armament din cauza tensiunilor internaţionale în creştere.

Din cauza insuficienţei statisticilor sovietice disponibile, nu este uşor să se facă afirmaţii definitive despre succesul acestor planuri. Nu există nicio îndoială că a existat o mare creştere a producţiei fizice de bunuri industriale şi că această producţie a fost în mare parte în echipamente de importanta capitala, mai degrabă decât în bunuri de consum. De asemenea, este clar că o mare parte din acest progres a fost necoordonat şi neuniform şi că, în timp ce venitul naţional sovietic creştea, nivelul de trai al popoarelor ruse scădea faţă de nivelul din 1928.

Următoarele estimări, făcute de Alexander Baykov, vor oferi o idee despre sistemul economic sovietic în perioada 1928-1940:

Resurse	Anul 1928	Anul 1940
Cabune(milioane de tone)	35	166
Petrol(milioane de tone)	11.5	31.5
Fonta bruta(milioane de tone)	3.3	15
Otel(milioane de tone)	4.3	18.3
Ciment(milioane de tone)	1.8	5.8
Putere electrica(miliarde KW)	5	48.3
Textile din bumbac(milioane de metri)	2742	3700
Textile din lână (milioane de metri)	93.2	120
Papuci piele(milioane de perechi)	29,6	220
Echipamente cai ferate(miliarde de tone)	93.4	415
Totalul populatiei	150	173
Populatia Urbana	18% (27 de milioane)	33% (57.09 milioane)
Forta de munca activa(angajati)	11.2	13.2
Totalul platilor catre angajati(milioane ruble)	8.2	162
Total recolta cereale	92.2	112.2

Nu există nicio îndoială că această... industrializare a făcut posibil ca sistemul sovietic să reziste asaltului german din 1941. În acelaşi timp, magnitudinea realizării a produs mare distorsiuni şi tensiuni în viaţa sovietică. Milioane de persoane s-au mutat din sate în oraşe (unele dintre acestea complet noi) pentru a găsi locuinţe inadecvate, hrană inadecvată şi tensiuni psihologice violente.
Pe de altă parte, aceeaşi mişcare le-a deschis oportunităţi largi în educaţie, pentru ei înşişi şi pentru copiii lor, precum şi oportunităţi de a avansa în structurile sociale, economice şi de partid.
Ca o consecinţă a acestor oportunităţi, distincţiile de clasă au reapărut în Uniunea Sovietică, liderii privilegiaţi ai poliţiei secrete şi ai Armatei Roşii, precum şi liderii partidului şi anumiţi scriitori, muzicieni, dansatori de balet şi actori favoriţi, obţinând venituri peste cele ale ruşilor de rând, încât trăiau într-o lume cu totul diferită. Rusul obişnuit avea hrană şi locuinţe inadecvate, era supus unei raţionalizari extinse, trebuia să stea la coadă pentru produse de consum rare sau chiar să ii lipseasca perioade lungi de timp şi era redus la a trăi,cu familia sa, într-o singură cameră sau chiar,

în multe cazuri, într-un colţ al unei singure camere împărţite cu alte familii. Conducătorii privilegiaţi şi favoriţii lor aveau ce e mai bun din toate, inclusiv mâncăruri şi vinuri, utilizarea vilelor de vacanţă la ţară sau în Crimeea, utilizarea maşinilor oficiale în oraş, dreptul de a locui în vechi palate şi conace ţariste şi dreptul de a obţine bilete in cele mai bune locuri la spectacolele muzicale sau teatru. Aceste privilegii ale grupului conducător, însă, au fost obţinute cu un preţ teribil: cu preţul unei insecurităţi complete, deoarece chiar şi cei mai înalţi oficiali ai partidului erau sub supraveghere constantă a poliţiei secrete şi, inevitabil, urmau să fie epuraţi, mai devreme sau mai târziu,exilati sau asasinati. Creşterea inegalităţii a fost din ce în ce mai rapidă în cadrul planurilor cincinale şi a fost consacrată de lege. Toate restricţiile privind salariile maxime au fost eliminate; variaţiile salariale au crescut constant şi au fost amplificate de privilegiile non-monetare acordate rangurilor superioare favorizate. Au fost înfiinţate magazine speciale unde privilegiaţii puteau obţine bunuri rare la preţuri mici; două sau chiar trei restaurante, cu meniuri complet diferite, au fost înfiinţate în fabrici industriale pentru diferite niveluri de angajaţi; discriminarea în domeniul locuinţelor a devenit din ce în ce mai largă; toate salariile erau plătite in functie de nr de produse realizate(norma,un sistem de compensare bazat pe performanţă, în care angajaţii erau plătiţi cu o sumă fixă pentru fiecare unitate produsă, sarcină finalizată sau articol preluat, mai degrabă decât pe oră) chiar şi atunci când acest lucru era destul de impracticabil; cotele de muncă minime au fost crescute constant. O mare parte din această diferenţiere a salariilor a fost justificată în cadrul unui sistem de propagandă fraudulos cunoscut sub numele de Stakhanovism(mişcare sovietică din anii 1930 care încuraja muncitorii să depăşească cu mult cotele de producţie, iniţiată de producţia record de cărbune a minerului Alexei Stahanov în 1935). În septembrie 1935, un miner pe nume Stahanov a extras 102 tone de cărbune pe zi, de paisprezece ori producţia obişnuită. Exploatări similare au fost aranjate în alte activităţi în scopuri propagandistice şi folosite pentru a justifica accelerarea, creşterea cotelor de producţie şi diferenţele salariale. În acelaşi timp, nivelul de trai al muncitorului obişnuit a fost redus constant nu numai prin creşterea cotelor, ci şi printr-o politică sistematică de inflaţie segmentată. Alimentele erau cumpărate de la fermele colective la

preţuri mici şi apoi vândute publicului la preţuri mari. Diferenţa dintre aceste două metode a crescut constant an de an. În acelaşi timp, cantitatea de produse luată de la ţărani a fost treptat crescută printr-o tehnică sau alta. Când fermele colective au trebuit să treacă la tractoare şi combine, acestea au fost luate de la fermele însele şi centralizate în staţii de maşini-tractoare controlate de guvern. Trebuiau să fie închiriate la preţuri care se apropiau de o cincime din producţia totală a fermei colective. Una dintre principalele surse de venit guvernamental era un impozit pe cifra de afaceri (impozit pe vânzări) asupra bunurilor de consum; acesta varia de la un articol la altul, dar era în general de aproximativ 60% sau mai mult. Nu era impus bunurilor de producţie, care erau, dimpotrivă, subvenţionate în proporţie de jumătate din cheltuielile guvernului. Segmentarea preţurilor a fost atât de mare încât, în perioada 1927-1948, preţurile de consum au crescut de treizeci de ori, salariile de unsprezece ori, în timp ce preţurile bunurilor de producţie şi ale armamentului au crescut mai puţin de trei ori. Acest lucru a servit la reducerea consumului şi la falsificarea imaginii statistice a venitului naţional, a nivelului de trai şi a defalcării dintre bunurile de consum, bunurile de capital şi armament.

Pe măsură ce nemulţumirea publică şi tensiunile sociale au crescut în perioada planurilor cincinale şi a colectivizării agriculturii, utilizarea spionajului, a epurărilor, a torturii şi a crimelor a crescut disproporţionat. Fiecare val de nemulţumire, fiecare descoperire a ineficienţei, fiecare recunoaştere a unei greşeli trecute a autorităţilor a dus la noi valuri de activitate poliţienească. Când aprovizionarea cu carne a oraşelor aproape a dispărut, după colectivizarea agriculturii la începutul anilor 1930, peste o duzină dintre înalţii funcţionari responsabili de aprovizionarea cu carne din Moscova au fost arestaţi şi împuşcaţi, deşi nu erau în niciun fel responsabili pentru penurie. Până la mijlocul anilor 1930, căutarea de „sabotori” şi de „duşmani ai statului” a devenit o manie generală care a cuprins aproape oricare familie. Sute de mii au fost ucisi, adesea pe baza unor acuzaţii complet false, în timp ce milioane au fost arestate şi exilate în Siberia sau închise în lagăre uriaşe de muncă forestieră. În aceste lagăre, în condiţii de semi-înfometare şi cruzime incredibilă, milioane au muncit în mine, în lagăre de exploatare forestieră din Arctica sau construind noi căi ferate, noi canale sau

noi oraşe. Estimările numărului de persoane aflate în astfel de lagăre de muncă forestieră în perioada de dinaintea atacului lui Hitler din 1941 variază de la un minim de două milioane la un maxim de douăzeci de milioane.
Majoritatea acestor prizonieri nu făcuseră nimic împotriva statului sovietic sau a sistemului comunist, ci erau rudele, asociaţii şi prietenii persoanelor care fuseseră arestate sub acuzaţii mai grave. Multe dintre aceste acuzaţii erau complet false, fiind inventate pentru a oferi forţă de muncă în zone îndepărtate, ţapi ispăşitori pentru eşecuri administrative şi pentru a elimina posibili rivali în controlul sistemului sovietic sau pur şi simplu din cauza suspiciunii paranoice în masă, în continuă creştere, care învăluia nivelurile superioare ale regimului. În multe cazuri, evenimentele incidentale au dus la represalii la scară largă pentru ranchiunile personale cu mult peste orice scop justificat de evenimentul în sine. În majoritatea cazurilor, aceste „lichidări" se desfasurau în celulele poliţiei secrete, în miez de noapte, fără anunţuri publice cu excepţia celor mai laconice. Dar, în câteva cazuri, au fost organizate procese publice spectaculoase în care acuzaţii, de obicei lideri sovietici celebri, au fost certaţi şi huliţi, şi-au mărturisit volubil propriile activităţi josnice şi, după condamnare, au fos împuşcaţi.
Aceste epurări şi procese au ţinut Uniunea Sovietică într-o stare de agitaţie şi restul lumii într-o stare de uimire continuă pe tot parcursul perioadei planurilor cincinale. În 1929, un grup mare de lideri de partid care se opuneau exploatării nemiloase a ţărănimii (aşa-numita „opoziţie de dreapta"), condusă de cel mai expert teoretician al partidului în ideologia marxistă, Nikolai Buharin, a fost epurat. În 1933, aproximativ o treime dintre membrii partidului (cel puţin un milion) au fost expulzaţi din partid. În 1935, în urma uciderii unui susţinător stalinist, Serghei Kirov, de către poliţia secretă, mulţi dintre „vechii bolşevici", inclusiv Zinoviev şi Kamenev, au fost judecaţi pentru trădare. În anul următor, chiar când începea Războiul Civil Spaniol, acelaşi grup a fost judecat încă o dată ca „troţkişti" şi a fost împuşcat. Câteva luni mai târziu, un alt grup mare de „vechi bolşevici", inclusiv Karl Radek şi Grigori Piatakov, au fost judecaţi pentru trădare şi executaţi. Mai târziu, în acelaşi an (1937), dovezile că liderii armatei sovietice comunicasera cu Înaltul Comandament german au fost trimise de poliţia secretă germană, prin intermediul lui Beneš,

preşedintele Cehoslovaciei, către Stalin. Aceste comunicări desfasurate încă dinainte de 1920, erau un secret cunoscut pentru cercetătorii atenţi ai afacerilor europene şi fuseseră aprobate de ambele guverne ca parte a unui front comun împotriva puterilor democratice occidentale; cu toate acestea, aceste informaţii au fost folosite ca pretext pentru a epura Armata Roşie de majoritatea vechilor săi lideri, în timp ce opt dintre cei mai înalţi generali, conduşi de mareşalul Mihail Tuhacevski, au fost executaţi. Mai puţin de un an mai târziu, în martie 1938, puţinii vechi bolşevici rămaşi au fost judecaţi, condamnaţi şi executaţi. Printre aceştia se numărau Buharin, Aleksei Rîkov (care îi succedase lui Lenin ca preşedinte al Uniunii Sovietice) şi G. Iagoda (care fusese şeful poliţiei secrete). Pentru fiecare lider eliminat public prin aceste „Procese de trădare de la Moscova", mii de oameni au fost eliminaţi în secret. Până în 1939, toţi liderii mai în vârstă ai bolşevismului fuseseră alungaţi din viaţa publică şi majoritatea muriseră de moarte violentă, lăsându-i doar pe Stalin şi colaboratorii săi mai tineri, precum Molotov şi Voroşilov. Orice opoziţie faţă de acest grup, în acţiune, cuvânt sau gândire, era considerată echivalentă cu sabotajul contrarevoluţionar şi spionajul capitalist agresiv.
Sub stalinism, toată Rusia era dominată de trei birocraţii uriaşe: a guvernului, a partidului şi a poliţiei secrete. Dintre acestea, poliţia secretă era mai puternică decât partidul, iar partidul mai puternic decât guvernul. Fiecare birou, fabrică, universitate, fermă colectivă, laborator de cercetare sau muzeu avea toate cele trei structuri. Când conducerea unei fabrici căuta să producă bunuri, interferentele comitetului (celula) de partid sau a departamentului special (unitatea poliţiei secrete) din cadrul fabricii erau constante. Existau două reţele de spioni ai poliţiei secrete, necunoscute una celeilalte, una servind departamentul special al fabricii, în timp ce cealaltă raporta unui nivel înalt al poliţiei secrete din exterior. Majoritatea acestor spioni nu erau plătiţi şi activau sub ameninţări de şantaj sau suprimare. Astfel de „suprimări" puteau varia de la reduceri salariale (care mergeau la poliţia secretă) la bătăi si tortură, până la exil, închisoare, expulzare din partid (dacă era membru) sau crimă.
Poliţia secretă dispunea de fonduri enorme, deoarece colecta deduceri salariale de la un număr mare de persoane şi avea milioane de muncitori sclavi în lagărele sale, pentru a fi

închiriaţi, pentru munci grele pe bază de contract sau pentru proiecte de construcţii ale statului. Ori de câte ori poliţia secretă avea nevoie de mai mulţi bani, putea aduce un număr mare de persoane, fără proces sau notificare prealabilă, în sistemul său de deduceri salariale sau în lagărele sale de muncă pentru a fi angajaţi. S-ar părea că poliţia secretă operand în acest mod, era adevărata conducătoare a Rusiei. Acest lucru era adevărat, cu excepţia situaţiei de vârf, unde Stalin putea oricând să-l lichideze pe şeful poliţiei secrete prin arestarea sa de catre secundul său la comandă, în schimbul promisiunii de a-l promova pe acesta în funcţia superioară. În acest fel, şefii poliţiei secrete erau eliminaţi succesiv; V. Menjinski a fost înlocuit de Iagoda în 1934, Iagoda de Nikolai Ejov în 1936, iar Ejov de Lavrenti Beria în 1938. Aceste schimbări rapide au căutat să acopere falsificările dovezilor pe care aceşti oameni le pregătiseră pentru marile epurări ale perioadei, fiecare om fiindu-i închisă gura prin moarte, pe măsură ce rolul său în eliminarea rivalilor lui Stalin se încheia. Pentru a menţine organizaţia subordonată partidului, niciunul dintre liderii poliţiei secrete nu a fost membru al Biroului Politic înainte de Beria, iar Beria a fost complet o creaţie a lui Stalin până când au disparut împreună în 1953.

Ar fi o greşeală gravă să credem că sistemul sovietic de guvernare, cu amalgamul său particular de cenzură, propagandă de masă şi teroare nemiloasă, a fost o invenţie a lui Stalin şi a prietenilor săi; ar fi la fel de eronat să credem că acest sistem este o creaţie a bolşevismului; Adevărul este că face parte din modul de viaţă rusesc şi are o tradiţie care se întinde de la ţarism la bizantinism şi la cezarism.Rusia însăşi are precedente tipice de la Ivan cel Groaznic, Petru cel Mare, Pavel I sau Alexandru al III-lea. Principalele schimbări au fost că sistemul, prin avansul tehnologiei, al armelor, al comunicaţiilor şi al transporturilor, a devenit mai omniprezent, mai constant, mai violent şi mai iraţional. Ca exemplu al iraţionalităţii sale, am putea sublinia că politica a fost supusă unor inversări bruşte, care nu numai că au fost urmărite cu o severitate nemiloasă, dar în baza cărora, odată ce politica s-a schimbat, cei care fuseseră cei mai activi în politica oficială anterioară au fost lichidaţi ca sabotori sau duşmani ai statului pentru activităţile lor anterioare, imediat ce politica a fost schimbată. La sfârşitul anilor 1920, oficialii din Ucraina au fost obligaţi să vorbească ucraineana;

în câţiva ani, cei care vorbeau ucraineana au fost persecutaţi pentru că încercau să destrame Uniunea Sovietică. Pe măsură ce liderii erau schimbaţi, fiecare cereau loialitate 100%, ceea ce devenea o scuză pentru lichidarea de către un succesor imediat ce liderul se schimba. Schimbările de politică faţă de ţărani au creat numeroase victime, la fel ca şi schimbările violente ale politicii externe. Relaţiile sovieto-germane s-au transformat de la o bază de prietenie între anii 1922-1927 la una dintre cele mai violente animozităţi între anii 1933-1939 si din nou s-au transformat într-o prietenie evidentă şi cooperare între ani 1939-1941, urmate din nou de o animozitate violentă dupa anul 1941. Aceste schimbări de politică erau dificil de urmat pentru poporul rus puternic cenzurat si erau aproape imposibile de urmat pentru simpatizanţii sovietici sau membrii partidelor comuniste din ţări străine; şi erau foarte periculoase pentru liderii sistemului sovietic, care se puteau trezi arestati in prezent pentru că au urmat o politică diferită (dar oficială) cu un an înainte.
Totuşi, în ciuda tuturor acestor dificultăţi, Uniunea Sovietică a continuat să crească ca putere industrială şi militară în deceniul dinaintea anului 1941. În ciuda nivelului de trai scăzut, a tensiunilor interne atroce, a epurărilor devastatoare, a dislocărilor economice şi a risipei şi ineficienţei la scară largă, baza industrială a puterii sovietice a continuat să se extindă. Germanii nazişti şi lumea exterioară în general erau mai conştienţi de tensiuni, epurări, dislocări şi ineficienţă decât de puterea în creştere,rezultând faptul că toţi au fost uimiţi de capacitatea Uniunii Sovietice de a rezista atacului german care a început pe 22 iunie 1941.

Partea a Noua - Germania de la Kaiser la Hitler: 1913-1945

Capitolul 26 - Introducere

Soarta Germaniei este una dintre cele mai tragice din întreaga istorie a omenirii, căci rareori un popor cu un asemenea talent şi realizări a adus astfel de dezastre asupra sa şi asupra altora. Explicaţia modului în care Germania a ajuns în astfel de strâmtoare nu poate fi găsită examinând doar istoria secolului al XX-lea. Germania a ajuns la dezastrul din 1945 pe o cale ale cărei începuturi se află în trecutul îndepărtat, în întregul model al istoriei

germane, din zilele triburilor germanice până în prezent. Faptul că Germania avea o origine tribală şi nu civilizată şi se afla în afara graniţelor Imperiului Roman şi a limbii latine au fost doi dintre factorii care au condus Germania în cele din urmă la tragedia din anul 1945. Tribul germanic a dat siguranţă şi sens vieţii fiecărui individ într-o asemenea măsură încât aproape l-a absorbit pe individul din grup, aşa cum fac de obicei triburile. A oferit siguranţă pentru că a protejat individul într-un statut social de relaţiile sociale cunoscute şi relativ stabile cu semenii săi; A dat sens pentru că era captiv totalitar, dacă vreţi, prin faptul că satisfăcea aproape toate nevoile unui individ într-un singur sistem.
Dărâmarea tribului germanic în perioada migraţiilor, acum o mie cinci sute de ani, şi expunerea membrilor săi la o structură socială superioară, dar la fel de totală... - sistemul imperial roman;
şi ulterioară, aproape imediat ulterioară, dărâmarea acelui sistem roman au cauzat o dublă traumă de la care germanii nu şi-au revenit nici măcar astăzi.
Dărâmarea tribului l-a lăsat pe individul german, aşa cum o experienţă similară de astăzi i-a lăsat pe mulţi africani, într-un haos de experienţe nefamiliare în care nu exista nici siguranţă, nici sens. Când toate celelalte relaţii au fost distruse, germanul a rămas cu o singură relaţie umană spre care şi-a îndreptat toată energia - loialitatea faţă de tovarăşii săi imediaţi. Dar aceasta nu putea purta toată energia vieţii sale sau să satisfacă toate nevoile vieţii - nicio relaţie umană singulară nu poate vreodată - iar efortul de face acest lucru nu poate decât să-l transforme într-o monstruozitate. Însă tribul german din secolul al VI-lea, când totul era spulberat, a depus un astfel de efort şi a încercat să construiască toată siguranţa şi tot sensul pe loialitatea personală. Orice violenţă, orice act criminal, orice bestialitate era justificată de dragul loialităţii personale. Rezultatul poate fi văzut în cea mai veche lucrare a literaturii germanice - Niebelungenlied, o casă de nebuni dominată de această singură dispoziţie, într-o situaţie nu total diferită de Germania din 1945.
În nebunia monomaniei(stare mintală patologică, în care bolnavul este obsedat de un singur gînd, de o singură preocupare) creată de spulberarea triburilor germanice a venit brusca recunoaştere a unui sistem mai bun, care ar putea fi, credeau ei, la fel de sigur, la fel de semnificativ, pentru că la fel de total.

Acest lucru era simbolizat de cuvântul Roma. Este aproape imposibil pentru noi, cei din Occident şi cei din prezent, impregnaţi cum suntem de perspectivă istorică şi individualism, să vedem cum era cultura clasică şi de ce a atras germanii. Ambele pot fi rezumate în cuvântul „total". Polisul grecesc, la fel ca imperiul roman, era total. Noi, cei din Occident, am scăpat fascinaţiei totalitarismului pentru că avem în tradiţia noastră şi alte elemente - refuzul evreilor de a-l confunda pe Dumnezeu cu lumea sau religia cu statul şi conştientizarea faptului că Dumnezeu este transcendental şi, prin urmare, toate celelalte lucruri trebuie să fie, într-o oarecare măsură, incomplete şi, prin urmare, imperfecte. De asemenea, îl avem, în tradiţia noastră, pe Hristos, care s-a separat de stat şi le-a spus urmaşilor săi: „Daţi Cezarului cei al Cezarului". Şi avem în tradiţia noastră biserica din catacombe, unde, în mod clar, valorile umane nu erau nici unite, nici totale şi erau opuse statului. Germanii, ca şi mai târziu ruşii, au scăpat de influenţa deplină a acestor elemente din tradiţia Occidentului. Germanii şi ruşii au cunoscut Roma doar în faza sa post-constantiniană, când împăraţii creştini căutau să păstreze sistemul totalitar al lui Dioclezian, dar într-un totalitarism creştin, mai degrabă decât păgân. Acesta a fost sistemul pe care germanii detribalizaţi l-au întrezărit chiar înainte ca acesta să fie, de asemenea, spulberat. Ei au văzut-o ca pe o entitate mai mare, mai mare, mai puternică decât tribul, dar cu aceleaşi elemente pe care doreau să le păstreze din trecutul lor tribal.

Ei tânjeau să devină parte a acelui totalitarism imperial. Încă tânjesc după el.

Teodoric cel Mare, Ostrogotul (împărat roman, 489-526), se vedea pe sine ca un Constantin germanic.

Germanii au continuat să refuze să accepte această a doua pierdere, aşa cum erau pregătiţi să facă latinii şi celţii, iar în următorii o mie de ani germanii au depus toate eforturile pentru a reconstrui imperiul creştin, atât sub Carol al V-lea (împărat romano-german, 1519-1555), cât şi sub Teodoric.

Germanul a continuat să viseze la acea sclipire pe care o avusese despre sistemul imperial înainte de a se destrama – o viziune a ceva universal, total, sfânt, etern, imperial, roman. A refuzat să accepte că acesta dispăruse, urând micul grup care se opunea renaşterii imperiului şi dispreţuind marea masă căreia nu-i păsa,

în timp ce se considera singurul apărător al valorilor şi al dreptăţii, dispus să sacrifice orice pentru a restabili acel vis pe pământ. Doar Carol cel Mare (decedat în 814) s-a apropiat de realizarea acestui vis,Barbarossa, Carol al V-lea, William al II-lea sau chiar Hitler fiind doar palide imitaţii. După Carol cel Mare, statul şi autoritatea publică au dispărut în Evul Mediu, în timp ce societatea şi Biserica au supravieţuit. Când statul a început să reînvie la sfârşitul secolului al X-lea, era evident o entitate separată de Biserică sau societate. Imperiul totalitar fusese definitiv sfâşiat în Occident în două, şi mai târziu în mai multe, alianţe. În timpul divizării din Evul Mediu a entităţii unice care era simultan Sfântul Imperiu Roman, Catolic, Universal şi Imperial, adjectivele au fost înlocuite de substantive pentru a lăsa o Biserică Catolică Universală şi un Sfânt Imperiu Roman. Prima încă supravieţuieşte, dar cel de-al doilea a fost desfiinţat de Napoleon în 1806, la o mie de ani după Carol cel Mare.

În timpul acelor o mie de ani, Occidentul a dezvoltat un sistem pluralist în care individul era binele suprem (şi realitatea filozofică supremă), confruntat cu nevoia de a alege între multe alianţe conflictuale. Germania a fost târâtă în acelaşi proces, dar fără tragere de inimă, şi a continuat să tânjească după o singură loialitate care ar fi absoluta. Această dorinţă a apărut în multe trăsături germanice, dintre care una a fost o poveste de dragoste continuă cu Grecia şi Roma. Chiar şi astăzi un cercetător clasic citeşte mai mult în germană decât în orice altă limbă, deşi rareori recunoaşte că o face pentru că atracţia culturii clasice pentru germani se baza pe natura sa totalitară, recunoscută de germani, dar în general ignorată de occidentali.

Toate experienţele ulterioare ale poporului german, de la eşecul lui Otto cel Mare în secolul al X-lea până la eşecul lui Hitler în secolul al XX-lea, au servit la perpetuarea şi poate la intensificarea setei germane pentru confortul unui mod de viaţă totalitar. Aceasta este cheia caracterului naţional german: în ciuda tuturor discuţiilor lor despre comportamentul eroic, ceea ce şi-au dorit cu adevărat a fost confortul, libertatea de nevoia de a lua decizii care necesită un individ independent, încrezător în sine, expus constant brizei răcoroase a numeroaselor alternative. Franz Grillparzer, dramaturgul austriac, a vorbit ca un adevărat german când a spus, acum un secol: „Cel mai dificil lucru din lume este să te hotărăşti”.

Decizia, care necesită evaluarea alternativelor, îl împinge pe om spre individualism, încredere în sine şi raţionalism, toate calităţile urâte ale germanismului.
În ciuda acestor dorinţe ale germanilor pentru confortul unităţii totalitare, ei au fost forţaţi, ca parte, chiar dacă relativ periferică, a Occidentului, să trăiască altfel. Privind în urmă, lui Wagner i se părea că Germania s-a apropiat cel mai mult de dorinţele sale în viaţa dominată de bresle din Augsburgul medieval târziu; acesta este motivul pentru care singura sa operă fericită a fost plasată în acel cadru. Dar dacă Wagner are dreptate, situaţia a fost atinsă doar pentru scurt timp. Trecerea comerţului mondial din Mediterana şi Baltica în Atlantic a distrus baza comercială transgermanică a vieţii breslelor municipale germane un fapt pe care Thomas Mann îl jelea încă în zilele noastre. Aproape imediat, unitatea spirituală a germanilor a fost spulberată de Reforma protestantă. Când a devenit clar că niciun grad de violenţă nu putea restabili vechea unitate religioasă, germanii, în cadrul aşezării de la Augsburg (1555), au venit cu o soluţie tipic germană: indivizii ar fi salvaţi de dureroasa necesitate de a lua o decizie în materie de credinţă religioasă, lăsând alegerea prinţului din fiecare principat. Această soluţie şi receptarea aproape contemporană a dreptului roman au fost indicii semnificative ale procesului prin care municipalismul german din perioada medievală târzie a fost înlocuit de Germania principatelor (Länder) din timpurile moderne.
Ca urmare a pierderii unităţii religioase, Germaniile s-au divizat într-un nord-est protestant, dominat din ce în ce mai mult de Hohenzollernii din Brandenburg-Prusia, şi un sud-vest catolic, dominat din ce în ce mai mult de Habsburgii din Austria. În mod semnificativ, ambele şi-au început ascensiunea dinastică ca „repere”, adică avanposturi militare de frontieră ale germanismului creştin împotriva slavismului păgân din Est. Chiar şi atunci când Estul slav s-a creştinat şi, prin copierea Bizanţului, a obţinut o societate mai apropiată de dorinţa inimii germanice decât Occidentul, germanii nu au putut nici să copieze, nici să se alăture slavilor, deoarece slavii, ca străini din trib, erau inferiori şi abia dacă erau fiinţe umane. Chiar şi polonezii, care făceau parte mai complet din Occident decât germanii, erau consideraţi de germani ca parte a întunericului exterior al slavismului şi, prin urmare, o ameninţare pentru imperiul tribal germanic încă inexistent.

Ghinioanele Germaniei au culminat cu dezastrele din secolul al XVII-lea, când Richelieu, în numele Franţei, a folosit problemele interne ale Germaniei în Războiul de Treizeci de Ani (1618-1648) pentru a opune un grup împotriva altuia, asigurându-se că Habsburgii nu vor unifica niciodată Germania şi condamnând Germaniile la încă două sute de ani de dezbinare. Hitler, Bismarck şi chiar împăratorul William al II-lea ar putea fi consideraţi răzbunarea Germaniei asupra Franţei pentru Richelieu, Ludovic al XIV-lea şi Napoleon. Într-o poziţie expusă în Europa Centrală, Germania s-a trezit prinsă între Franţa, Rusia şi dominioanele Habsburgice şi nu a putut să-şi rezolve problemele fundamentale în felul său propriu şi pe baza meritelor lor. În consecinţă, Germania a obţinut unitatea naţională doar târziu şi „prin sânge şi fier" şi nu a obţinut niciodată democraţia. S-ar putea adăuga că ea nu a reuşit nici să realizeze laissez-faire-ul sau liberalismul din aceleaşi motive. În majoritatea ţărilor, democraţia a fost realizată de clasele de mijloc, susţinute de ţărani şi muncitori, într-un atac asupra monarhiei susţinute de birocraţie şi aristocraţia funciară. În Germania, această combinaţie nu a rezultat niciodată pe deplin, deoarece aceste diverse grupuri erau reticente în a se ciocni unele cu altele în faţa vecinilor lor ameninţători. În schimb, frontierele expuse ale Germaniei au făcut necesar ca diferitele grupuri să îşi subordoneze antagonismele reciproce şi să obţină unificarea cu preţul unui sacrificiu al democraţiei, laissez-faire-ului, liberalismului şi valorilor imateriale. Unificarea Germaniei a fost realizată în secolul al XIX-lea, nu prin îmbrăţişarea, ci prin repudierea valorilor tipice secolului al XIX-lea.
Pornind ca o reacţie împotriva asaltului lui Napoleon din 1806 şi repudiind raţionalismul, cosmopolitismul şi umanitarismul derivate din Iluminism, Germania a realizat unitatea doar prin următoarele procese:
1. prin consolidarea monarhiei şi a birocraţiei sale;
2. prin consolidarea armatei permanente, profesioniste;
3. prin păstrarea clasei proprietarilor de pământ (Junkerii) ca sursă de personal atât pentru birocraţie cat şi pentru armată;
4. prin consolidarea clasei industriale prin subvenţii directe şi indirecte de stat, dar fără a-i acorda niciodată o voce vitală în politica statului;
5. prin îmbunătăţirea traiului ţăranilor şi a muncitorilor prin

granturi economice şi sociale paternaliste, mai degrabă decât prin extinderea drepturilor politice care ar permite acestor grupuri să se ajute singure.
Lunga serie de eşecuri ale germanilor în obţinerea societăţii pe care şi-o doreau nu a servit decât la intensificarea dorinţei lor pentru aceasta. Ei îşi doreau o societate confortabilă, cu siguranţă şi sens, o structură totalitară care să fie în acelaşi timp universală şi supremă şi care să absoarbă individul în structura sa, astfel încât acesta să nu fie nevoit niciodată să ia decizii semnificative singur. Ţinut într-un cadru de relaţii personale cunoscute, satisfăcătoare, un astfel de individ ar fi în siguranţă, deoarece ar fi înconjurat de semeni la fel de mulţumiţi de propriile poziţii, fiecare simţindu-se important datorită apartenenţei sale la întregul larg. Deşi această structură socială nu a fost niciodată realizată în Germania şi nu ar fi fost posibila niciodată, având în vedere natura dinamică a civilizaţiei occidentale din care germanii au făcut parte, fiecare german de-a lungul secolelor a încercat să-şi creeze o astfel de situaţie în mediul său imediat (cel puţin în familia sa sau în socializarea la bere) eşecul rezultand in crearea de literatură, muzică, dramă şi artă germană ca vehicule ale protestelor sale faţă de această lipsă. Această dorinţă a fost evidentă în setea germanilor de statut (care stabileşte relaţia sa cu întregul) şi de absolut (care dă sens neschimbat întregului).
Setea germană de statut este complet diferită de dorinţa americană de statut.
Americanul este condus de dorinţa de a avansa, adică de a-şi schimba statutul; el îşi doreşte ca statutul şi simbolurile de statut să existe ca dovezi clare sau chiar măsuri ale vitezei cu care îşi schimbă statutul. Germanul îşi doreşte statutul ca o legătură de relaţii evidente în jurul său, astfel încât să nu existe niciodată îndoială în mintea nimănui cu privire la locul său staţionar în sistem. Îşi doreşte statut pentru că nu-i plac schimbările, pentru că detestă nevoia de a lua decizii. Americanul prosperă in schimbare, noutate şi decizii. În mod ciudat, ambii reacţionează în acest mod opus din motive oarecum similare, bazate pe maturizarea şi integrarea inadecvată a personalităţii individului.
Americanul caută schimbarea, aşa cum germanul caută relaţii externe fixe, ca o distragere a atenţiei de la lipsa de integrare, autosuficienţă şi resurse interne ale individului însuşi.

Germanul îşi doreşte statutul reflectat în simboluri externe evidente, astfel încât legătura sa personală să fie clară pentru toţi cei pe care îi întâlneşte şi astfel încât să fie tratat în consecinţă şi aproape automat (fără a fi nevoie de decizii dureroase). El îşi doreşte titluri, uniforme, plăcuţe cu nume, steaguri, nasturi, orice ar putea clarifica poziţia sa pentru toţi. În fiecare organizaţie germană, fie e vorba de afaceri, şcoală, armată, biserică, club social sau familie, există grade, gradaţii şi titluri. Niciun german nu s-ar putea mulţumi doar cu numele său pe o carte de vizită sau pe plăcuţa cu numele de pe uşa sa.
Cartea sa de vizită trebuie să conţină şi adresa, titlurile şi realizările sale educaţionale. Marele antropolog Robert H. Lowie vorbeşte despre bărbaţi cu două doctorate, ale căror plăcuţe au „Profesor Dr. in … si Dr.in …", pentru ca toată lumea să vadă dublul lor statut academic. Accentul pus pe gradaţii minore de rang şi clasă, cu titluri, este o reflectare a particularismului germanic, la fel cum insistenţa verbală asupra absolutului este o reflectare a universalismului german care trebuie să dea sens sistemului în ansamblu.
În acest sistem, germanul simte nevoia să-şi proclame poziţia printr-o voce tare, care poate părea lăudăroasă pentru cei din afară, la fel cum comportamentul său faţă de superiorii şi inferiorii săi în relaţiile personale pare cel al unui englez fie linguşitor, fie intimidant. Toate acestea trei sunt acceptabile pentru concetăţenii săi germani, care sunt la fel de dornici să vadă aceste indicii ale statutului său, aşa cum doreste el să le arate. Toate aceste reacţii, criticate de gânditori germani precum Kant ca fiind dorinţe de precedenţă şi satirizate în literatura germană din ultimele două secole, au constituit ţesutul esenţial al relaţiilor personale care alcătuiesc viaţa germană. Scrierea corectă pe un plic, ni se spune, ar fi „Domnul consilier judecătoresc, profesor Dr. Siegfried Harnischfeger". Aceste expresii sunt folosite atât în vorbire, cât şi în scris şi se aplică soţiei individului, precum şi lui însuşi.
Un astfel de accent pus pe poziţie, precedenţă, titluri, gradaţii şi relaţii fixe in special de sus pana jos, este atât de tipic german încât germanul se simte cel mai bine în situaţii ierarhice, cum ar fi o organizaţie militară, ecleziastică sau educaţională, şi adesea se simte neliniştit în afaceri sau politică, unde statutul este mai puţin uşor de stabilit şi de făcut evident.

Cu acest tip de natură şi astfel de sisteme neurologice, germanii se simt neliniştiţi cu egalitatea, democraţia, individualismul, libertatea şi alte caracteristici ale vieţii moderne. Sistemele lor neurologice au fost o consecinţă a confortului copilăriei germane, care, contrar impresiei populare, nu era o condiţie de mizerie şi cruzime personală (aşa cum este adesea în Anglia), ci o situaţie caldă, afectuoasă şi disciplinată extern, de relaţii sigure. La urma urmei, Moş Crăciun şi Crăciunul centrat pe copil este germanic. Aceasta este situaţia pe care germanul adult, faţă în faţă cu ceea ce pare o lume străină, caută constant să o recucerească. Pentru german este Gemütlichkeit(Confort); dar pentru cei din afară poate fi sufocant. În orice caz, aceasta dă naştere în rândul germanilor adulţi la două trăsături suplimentare ale caracterului german: nevoia de disciplină externă şi calitatea egocentrismului.
Englezul este disciplinat din interior, astfel încât îşi ia autodisciplina, încorporată în sistemul său neurologic, cu el oriunde merge, chiar şi în situaţii în care toate formele externe de disciplină lipsesc. În consecinţă, englezul este cel mai complet socializat dintre europeni, aşa cum francezul este cel mai complet civilizat, italianul cel mai complet gregar sau spaniolul cel mai complet individualist. Dar germanul, căutând disciplina externă, îşi arată dorinţa inconştientă de a recâştiga lumea disciplinată externa a copilăriei sale. Cu o astfel de disciplină, el poate fi cel mai bine educat dintre cetăţeni, dar fără ea poate fi o bestie.
Un al doilea transfer notabil din copilărie la viaţa adultă germană a fost egocentrismul. Întreaga lume ii pare oricărui copil că se învârte în jurul ei, iar majoritatea societăţilor au oferit modalităţi prin care adolescentul sa nu fie abuzat de această eroare. Germanul părăseşte copilăria atât de brusc încât rareori învaţă acest adevar al universului şi îşi petrece restul vieţii creând o reţea de relaţii stabilite în jurul său. Întrucât acesta este scopul său în viaţă, nu vede nevoia să depună niciun efort pentru a vedea lucrurile din alt punct de vedere decât al său. Consecinţa este o incapacitate extrem de dăunătoare de a concepe lucrurile diferit. Fiecare clasă sau grup are o antipatie totala faţă de orice punct de vedere, cu excepţia celui egocentric al privitorului însuşi. Sindicatul său, compania sa, compozitorul său, poetul său, partidul său, cartierul său sunt cele mai bune, aproape singurele exemple acceptabile ale clasei, iar toate celelalte trebuie denigrate.

Ca parte a acestui proces, un german îşi alege de obicei floarea, compoziţia muzicală, berea, clubul, pictura sau opera preferată şi vede puţină valoare sau merit în oricare altele. Totuşi, în acelaşi timp, el insistă că viziunea sa mioapă sau îngustă asupra universului trebuie să fie universalizată, deoarece niciun popor nu insistă mai mult asupra rolului absolutului sau universalului ca si cadru al propriei egocentrisme. O consecinţă deplorabilă a acestui fapt au fost animozităţile sociale răspândite într-o Germanie care şi-a proclamat cu voce tare solidaritatea rigidă.
Cu o structură individuală a personalităţii, cum ar fi aceasta, germanul se simţea dureros de inconfortabil în lumea total diferită şi, pentru el, total neprietenoasă, a individualismului,liberalismului, atomismului competitiv, egalităţii democratice şi dinamicismului autosuficient din secolul al XIX-lea. Iar germanul se simţea de două ori mai inconfortabil şi amărât în anii 1860 să vadă puterea, bogăţia şi unitatea naţională pe care aceste trăsături ale secolului al XIX-lea le aduseseră Marii Britanii şi Franţei. Sosirea târzie a acestor realizări, în special a unităţii naţionale şi a industrialismului, în Germania, a lăsat germanul mediu cu un sentiment de inferioritate faţă de Anglia. Puţini germani erau dispuşi să concureze ca indivizi cu oamenii de afaceri britanici. Prin urmare, se aştepta ca noul guvern german unificat să ajute industriaşii germani cu tarife vamale, credite, controlul preţurilor şi al producţiei, costuri mai mici ale forţei de muncă, şi altele asemenea. În consecinţă, Germania nu a avut niciodată o economie clar competitivă şi liberală precum Puterile occidentale.
Eşecul realizării democraţiei s-a reflectat în dreptul public. Parlamentul german era mai mult un organ consultativ decât legislativ; sistemul judiciar nu era sub control popular; iar executivul (Cancelarul şi Cabinetul) erau responsabili faţă de împărat, mai degrabă decât faţă de Parlament. Mai mult, constituţia, din cauza unui sistem de vot particular, era ponderată pentru a acorda o importanţă nejustificată Prusiei (care era fortăreaţa armatei, a proprietarilor de pământ, a birocraţiei şi a industriaşilor). În Prusia, alegerile erau ponderate pentru a acorda o influenţă nejustificată acestor grupuri. Mai presus de toate, armata nu era supusă nici unui control democratic sau chiar guvernamental, ci era dominată de Corpul Ofiţerilor Prusaci, ai cărui membri erau recrutaţi prin alegeri regimentale.

Acest Corp Ofiţeresc a ajuns astfel să semene mai degrabă cu o fraternitate decât cu o organizaţie administrativă sau profesională.
Până în 1890, când s-a retras din funcţie, Bismarck construise un echilibru instabil de forţe în Germania, similar cu echilibrul instabil de puteri pe care îl stabilise în Europa în ansamblu. Viziunea sa cinică şi materialistă asupra motivaţiilor umane a alungat toate forţele idealiste şi umanitare de pe scena politică germană şi a remodelat partidele politice aproape complet în grupuri de presiune economică şi socială pe care le-a pus unele împotriva altora. Principalii factori de decizie a acestor forţe erau proprietarii de pământ (Partidul Conservator), industriaşii (Partidul Naţional Liberal),catolicii (Partidul de Centru) şi muncitorii (Partidul Social Democrat). În plus, armata şi birocraţia erau aşteptate să fie neutre din punct de vedere politic, dar nu ezitau să exercite presiuni asupra guvernului fără intermedierea vreunui partid politic. Astfel, exista un echilibru de forţe precar şi periculos pe care doar un geniu îl putea manipula. Bismarck nu a fost urmat de niciun geniu. Kaiserul, William al II-lea (1888-1918), era un nevrotic incapabil, iar sistemul de recrutare în serviciul guvernamental era de aşa natură încât excludea pe oricine, cu excepţia mediocrităţilor. Drept urmare, structura precară lăsată de Bismarck nu a fost gestionată, ci doar ascunsă de viziunea publică printr-o faţadă de propagandă naţionalistă, antistrăină, antisemită, imperialistă şi şovină, în centrul căreia era împăratul.
Dihotomia din Germania dintre aparenţă şi realitate, dintre propagandă şi structură, dintre prosperitatea economică şi slăbiciunea politică şi socială a fost pusă la încercare în Primul Război Mondial, şi a eşuat complet. Evenimentele din 1914-1919 au dezvăluit că Germania nu era o democraţie în care toţi oamenii erau egali din punct de vedere legal. În schimb, grupurile conducătoare formau un animal ciudat care o trecea peste o mulţime de vietuitoare inferioare. În această creatură ciudată, monarhia reprezenta corpul, care era susţinut de patru picioare: armata, proprietarii de pământ, birocraţia şi industriaşii.
Această licărire a realităţii nu a fost binevenită de niciun grup important din Germania, rezultatul fiind că a fost acoperită, aproape imediat, de o altă faţadă înşelătoare: „revoluţia” din 1918 nu a fost deloc o revoluţie, deoarece nu a schimbat radical această

situaţie; a înlăturat monarhia, dar a lăsat în urmă cvartetul de picioare.
Acest cvartet nu a fost creaţia unui moment, ci mai degrabă rezultatul unui lung proces de dezvoltare ale cărui ultime etape au fost atinse abia în secolul al XX-lea. În aceste ultime etape, industrialiştii au fost adoptaţi în clica conducătoare prin acte conştiente de acord. Aceste acte au culminat în anii 1898-1905 cu o înţelegere prin care Junkerii au acceptat programul de construire a marinei industriaşilor (pe care îl detestau) în schimbul acceptării de către industriaşi a tarifului ridicat al Junkerilor la cereale. Junkerii erau anti-marină deoarece, cu numărul lor mic şi strânsa lor alianţă cu armata, se opuneau oricărei aventuri în regiunile colonialismului sau imperialismului de peste mări şi erau hotărâţi să nu pună în pericol poziţia continentală a Germaniei prin alienarea Angliei. De fapt, politica Junkerilor nu era doar una continentală; pe continent era Klein-Deutsch(Germania Mica).
Această expresie însemna că nu erau dornici să-i includă pe germanii din Austria în Germania, deoarece o astfel de creştere a numărului de germani ar dilua puterea micului grup de Junkeri din interiorul Germaniei. În schimb, Junkerii ar fi preferat să anexeze zonele non-germane de la est pentru a obţine terenuri suplimentare şi o ofertă de forţă de muncă agricolă slavă ieftină.
Junkerii doreau ca tarifele agricole să crească preţurile culturilor lor, în special la secară şi, mai târziu la cele de sfeclă de zahăr. Industriaşii s-au opus tarifelor la alimente, deoarece preţurile ridicate la alimente necesitau salarii mai mari.Pe de altă parte, industriaşii doreau preţuri industriale ridicate şi o piaţă pentru produsele industriei grele. Primele le-au obţinut prin crearea de carteluri după anul 1888; pe cele din urmă le-au obţinut prin programul de construire navală şi extinderea armamentului de după anul 1898.
Junkerii au fost de acord cu acestea doar în schimbul unui tarif la alimente, care în cele din urmă, prin „certificate de import”, a devenit o subvenţie pentru cultivarea secarei. Această alianţă, al cărei creator a fost Bülow, a fost convenită în mai 1900 şi consumată în decembrie 1902. Tariful din 1902, care a oferit Germaniei una dintre cele mai protejate agriculturi din lume, a fost preţul plătit de industrie pentru legea Marinei din 1900 şi care destul de simbolic, putea fi adoptata de Reichstag dar numai după

ce regulile de procedură erau încălcate pentru a bloca opoziţia. Cvartetul nu era conservator, ci, cel puţin potenţial, reacţionar-revoluţionar. Acest lucru este adevărat cel puţin pentru proprietarii de pământ şi industriaşi, ceva mai puţin adevărat pentru birocraţie şi cel mai puţin adevărat pentru armată. Proprietarii de pământ erau revoluţionari pentru că erau împinşi la disperare de criza agricolă persistentă, care făcea dificilă pentru o zonă cu costuri ridicate, precum Germania de Est, concurenţa cu o zonă cu costuri reduse, precum Ucraina, sau cu zone cu productivitate ridicată, precum Canada, Argentina sau Statele Unite. Chiar şi în Germania izolată, au avut dificultăţi în a menţine salariile scăzute ale muncii agricole germane sau în a obţine credite agricole. Prima problemă a apărut din nevoia de a concura cu salariile industriale din Germania de Vest. Problema creditului a apărut din cauza lipsei endemice de capital din Germania, a nevoii de a concura cu industria pentru oferta disponibilă de capital şi a imposibilităţii de a atrage capital prin ipoteci acolo unde moşiile erau garantate nobilimii prin succesiune. Ca urmare a acestor influenţe, proprietarii de pământuri, supraîmpovăraţi de datorii, în mare pericol de orice scădere a preţurilor şi importatorii de muncitori slavi neorganizaţi, visau la cuceriri de pământuri şi forţă de muncă în Europa de Est. Industriaşii se aflau într-o situaţie similară, prinşi între salariile mari ale forţei de muncă germane sindicalizate şi piaţa limitată pentru produsele industriale. Pentru a creşte oferta atât de forţă de muncă, cât şi de pieţe, ei sperau la o politică externă activă care să unească într-o singură unitate un bloc pan-german, dacă nu chiar o Mittel-Europa(Europa Centrala). Birocraţia, din motive ideologice, în special naţionaliste, împărtăşea aceste vise de cucerire. Doar armata a rămas în urmă sub influenţa Junkerilor, care au văzut cât de uşor puteau fi copleşiţi, ca putere politică şi socială limitată, într-o Mittel-Europa sau chiar o Pan-Germania. Prin urmare, Corpul Ofiţerilor Prusaci avea puţin interes pentru aceste vise germanice şi privea cu favor cucerirea zonelor slave doar dacă aceasta putea fi realizată fără o extindere excesivă a armatei în sine.

Capitolul 27 — Republica de la Weimar, 1918-1933

Esenţa istoriei germane din 1918 până în 1933 poate fi găsită în afirmaţia „Nu a existat nicio revoluţie în 1918”.

Pentru ca să existe o revoluţie, ar fi fost necesară lichidarea Cvartetului sau, cel puţin, supunerea acestuia controlului democratic. Cvartetul reprezenta adevărata putere în societatea germană, deoarece reprezenta forţele ordinii publice (armata şi birocraţia) şi ale producţiei economice (proprietarii de pământ şi industriaşii). Chiar şi fără o lichidare a acestui Cvartet, ar fi fost posibil ca democraţia să funcţioneze în spatiile dintre ei dacă s-ar fi certat unii cu ceilalti. Nu se certau, deoarece aveau un spirit de corp cultivat de anii de serviciu adus unui sistem comun (monarhia) şi deoarece, în multe cazuri, aceiaşi indivizi se regăseau în două sau chiar mai multe dintre cele patru grupuri. Franz von Papen, de exemplu, a fost un nobil westfalian, colonel în armată, ambasador şi un om cu vaste proprietăţi industriale în Saarland, derivate din averea soţiei sale.
Deşi nu a existat nicio revoluţie - adică nicio schimbare reală în controlul puterii în Germania în 1919 - a existat o schimbare juridică. În drept, a fost instituit un sistem democratic. Drept urmare, până la sfârşitul anilor 1920 a apărut o discrepanţă evidentă între lege şi fapt - regimul, conform legii, fiind controlat de popor, în timp ce, de fapt, era controlat de Cvartet. Motivele pentru această situaţie sunt importante.
Cvartetul, împreună cu monarhia, a purtat războiul din 1914-1918 şi nu a fost capabil să-l câştige.
Drept urmare, au fost complet discreditaţi şi abandonaţi de soldaţi şi muncitori. Astfel, masele populare au renunţat complet la vechiul sistem în noiembrie 1918. Cvartetul, cu toate acestea, nu a fost lichidat, din mai multe motive:
1. Au putut da vina pe monarhie pentru dezastru şi au renunţat la aceasta pentru a se salva pe ei înşişi;
2. majoritatea germanilor au acceptat aceasta ca pe o revoluţie adecvată;
3. germanii au ezitat să facă o adevărată revoluţie de teamă că ar duce la o invazie a Germaniei de către francezi, polonezi sau alţii;
4. mulţi germani erau mulţumiţi de crearea unui guvern care era democratic ca formă şi depuneau puţine eforturi pentru a examina realitatea de bază;
5. singurul partid politic capabil să conducă o adevărată revoluţie erau social-democraţii, care se opuneau sistemului Cvartetului şi războiului în sine, cel puţin în teorie,dar acest partid a fost

incapabil să facă ceva în criza din 1918, deoarece era iremediabil divizat în clici doctrinare, era îngrozit de pericolul bolşevismului sovietic şi era convins că ordinea, sindicalismul şi un regim „democratic” erau mai importante decât socialismul, bunăstarea umană sau coerenţa între teorie şi acţiune.
Înainte de 1914, existau două partide care se aflau în afara sistemului Cvartetului: social- democraţii şi Partidul de Centru (Catolic). Primul era doctrinar în atitudinea sa, fiind anticapitalist, angajat în frăţia internaţională a muncii, pacifist, democratic şi marxist într-un sens evoluţionist, dar nu revoluţionar. Partidul de Centru, la fel ca şi catolicii care îl alcătuiau, provenea din toate nivelurile societăţii şi toţi catolicii care îl alcătuiau, proveneau din toate nivelurile societăţii şi nuanţele ideologiei, dar în practică se opunea frecvent Cvartetului în probleme specifice.
Aceste două partide de opoziţie au suferit schimbări considerabile în timpul războiului. Social-democraţii s-au opus întotdeauna războiului în teorie, dar l-au susţinut pe motive patriotice, votând credite pentru finanţarea războiului. Aripa lor stângă minusculă a refuzat să susţină războiul chiar şi în acest mod încă din 1914. Acest grup extremist, sub conducerea lui Karl Liebknecht şi Rosa Luxemburg, a devenit cunoscut sub numele de Uniunea Spartacus şi (după 1919) sub numele de comunişti. Aceşti extremişti doreau o revoluţie socialistă imediată şi completă, cu o formă de guvernare sovietică. Mai moderat decât spartachiştii a fost un alt grup care se autointitula Socialişti Independenţi. Aceştia au votat credite de război până în 1917, când au refuzat să continue să facă acest lucru şi s-au desprins din Partidul Social-Democrat. Restul social-democraţilor au susţinut războiul şi vechiul sistem monarhic până în noiembrie 1918 in fapt, dar în teorie au îmbrăţişat un tip extrem de socialism evoluţionist.
Partidul de Centru a fost agresiv şi naţionalist până în 1917, când a devenit pacifist. Sub conducerea lui Matthias Erzberger, s-a aliat cu social-democraţii pentru a promova Rezoluţia de Pace a Reichstagului din iulie 1917. Poziţia acestor diverse grupuri cu privire la problema naţionalismului agresiv a fost clar dezvăluită în votul pentru ratificarea Tratatului de la Brest-Litovsk impus de militarişti, junkeri şi industriaşi unei Rusii epuizate. Partidul de Centru a votat pentru ratificare; social-democraţii s-au abţinut de la vot;independenţii au votat împotrivă.

„Revoluţia” din noiembrie 1918 ar fi fost o adevărată revoluţie dacă nu ar fi existat opoziţia social-democraţilor şi a Partidului de Centru, deoarece Cvartetul, în zilele cruciale din noiembrie şi decembrie 1918, era descurajat, discreditat şi neajutorat. În afara Cvartetului în sine, existau, la acea vreme şi chiar mai târziu, doar două grupuri mici care ar fi putut fi folosite de Cvartet ca puncte de suport în jurul cărora s-ar fi putut forma un sprijin în masă pentru Cvartet. Aceste două grupuri mici erau „naţionaliştii fara diferentiere” şi „mercenarii”. Naţionaliştii indiscriminatorii erau acei oameni, precum Hitler, care nu erau capabili să facă distincţia între naţiunea germană şi vechiul sistem monarhic. Aceste persoane, datorită loialităţii lor faţă de naţiune, erau dornice să se ralieze în sprijinul Cvartetului, pe care îl considerau identic cu naţiunea.
Mercenarii erau un grup mai mare, care nu avea nicio loialitate deosebită faţă de nimeni sau faţă de nicio idee, dar erau dispuşi să servească orice grup care putea plăti pentru un astfel de serviciu. Singurele grupuri capabile să plătească erau două din Cvartet - Corpul Ofiţerilor şi industriaşii - care au organizat mulţi mercenari în bande armate reacţionare sau „Corpuri Libere” în 1918-1923.
În loc să lucreze pentru o revoluţie în 1918-1919, cele două partide care au dominat situaţia,social-democraţii şi centriştii au făcut tot ce au putut pentru a preveni o revoluţie. Nu numai că au lăsat Cvartetul în poziţiile sale de responsabilitate şi putere - proprietarii de moşii pe moşiile lor, ofiţerii aflaţi în comenzile lor, industriaşii care controlau fabricile lor şi birocraţia care controla poliţia, instanţele şi administraţia dar au sporit şi influenţa acestor grupuri, deoarece acţiunile Cvartetului nu au fost restricţionate sub republică de acel simţ al onoarei sau loialitatii faţă de sistem care le restricţionase utilizarea puterii sub monarhie.
Încă din 10 noiembrie 1918, Friedrich Ebert, figură principală a Partidului Social Democrat, a încheiat un acord cu Corpul Ofiţerilor prin care promitea să nu folosească puterea noului guvern pentru a democratiza armata dacă ofiţerii ar sprijini noul guvern împotriva ameninţării independenţilor şi a spartachiştilor de a stabili un sistem sovietic. Ca o consecinţă a acestui acord, Ebert a păstrat o linie telefonică privată de la biroul său din Cancelarie la biroul generalului Wilhelm Groener de la sediul armatei şi s-a consultat cu armata cu privire la multe probleme politice critice.

Ca o altă consecinţă, Ebert şi ministrul său de război, Gustav Noske, de asemenea social-democrat, au folosit armata sub conducerea foştilor săi ofiţeri monarhişti pentru a-i distruge pe muncitorii şi radicalii care căutau să conteste situaţia existentă. Acest lucru s-a întâmplat la Berlin în decembrie 1918 si în ianuarie 1919 şi din nou în martie 1919, precum şi în alte oraşe, în alte momente. În aceste atacuri, armata a avut plăcerea de a ucide câteva mii dintre radicalii detestaţi.
Un acord antirevoluţionar oarecum similar a fost încheiat între industria grea şi sindicatele socialiste pe 11 noiembrie 1918. În acea zi, Hugo Stinnes, Albert Vögler şi Alfred Hugenberg, reprezentând industria, şi Carl Legien, Otto Hue şi Hermann Müller, reprezentând sindicatele, au semnat un acord de sprijin reciproc pentru a menţine fabricile în funcţiune.
Deşi acest acord a fost justificat pe motive oportuniste, el a arătat clar că aşa-numiţii socialişti nu erau interesaţi de reforma economică sau socială, ci erau interesaţi doar de obiectivele înguste sindicale privind salariile, orele de lucru şi condiţiile de muncă. Această gamă îngustă de interese a distrus în cele din urmă încrederea germanului mediu în socialişti sau în sindicatele lor.
Istoria perioadei 1918-1933 nu poate fi înţeleasă fără o oarecare cunoaştere a principalelor partide politice. Au existat aproape patruzeci de partide, dar doar şapte sau opt au fost importante. Acestea erau, de la extrema stângă la extrema dreaptă, după cum urmează:
1. Uniunea Spartacus (sau Comunistă — KPD)
2. Socialist Independentii (USPD)
3. Social-Democraţi (SPD)
4. Democraţii
5. Centru (inclusiv Partidul Popular Bavarez)
6. Partidul Popular
7. Naţionaliştii
8. „Rasiştii” (inclusiv naziști)

Dintre aceste partide, doar democraţii aveau o credinţă sinceră şi consecventă în Republica democratică.
Pe de altă parte, comuniştii, independenţii şi mulţi dintre social-democraţii de stânga, precum şi „rasiştii”, naţionaliştii şi mulţi dintre membrii Partidului Popular de dreapta, se opuneau Republicii sau, în cel mai bun caz, ambivalenţi. Partidul Catolic de

Centru, fiind format pe o bază religioasă mai degrabă decât socială, avea membri din toate domeniile spectrului politic şi social.
Istoria politică a Germaniei de la armistiţiul din 1918 până la sosirea lui Hitler la cancelarie în ianuarie 1933 poate fi împărţită în trei perioade, astfel:
Perioada de tulburări 1918-1924
Perioada de împlinire 1924-1930
Perioada de dezintegrare 1930-1933
În această perioadă de peste paisprezece ani, au avut loc opt alegeri, în nici una dintre acestea nici un partid nu a obţinut majoritatea locurilor în Reichstag. Prin urmare, fiecare cabinet german al perioadei a fost o coaliţie. Tabelul următor prezintă rezultatele acestor opt alegeri(locuri Reichtag):

Partid	Ianuarie 1919	Iunie 1920	Mai 1924	Decembrie 1924	Mai 1928	Iulie 1930	Septembrie 1932	Noiembrie 1932	March 1933
Comunistii	0	4	62	45	54	77	89	100	81
Socialistii Independenti	22	84	-	-	-	-	-	-	-
Social-Democrati	163	102	100	131	153	143	133	121	120
Democratii	75	39	28	32	25	20	4	2	5
Centristii	91	64	65	69	62	68	75	70	74
Partidul Popular Bavarez	-	21	16	19	16	19	22	20	18
Partidul Reich al clasei de mijloc germane	4	4	10	17	25	23	2	-	-
Partidul Naţional al Poporului German	19	65	45	51	45	30	7	11	2
Nationalistii	44	71	95	103	73	41	37	52	52
Nazistii	-	-	32	14	12	107	230	196	288

Pe baza acestor alegeri,in Germania au avut loc douăzeci de schimbări majore de cabinet între 1919 şi 1933.
În general, aceste cabinete au fost construite în jurul partidelor de centru şi democrat, cu adăugarea de reprezentanţi fie din partea social-democraţilor, fie din partea Partidului Popular. Doar în două

ocazii (Gustav Stresemann în 1923 şi Hermann Müller în 1928-1930) a fost posibil să se obţină un cabinet suficient de larg pentru a include toate aceste patru partide. Mai mult, al doilea dintre aceste cabinete cu front larg a fost singurul cabinet de după 1923 care i-a inclus pe socialişti şi singurul cabinet de după 1925 care nu i-a inclus pe naţionalişti. Aceasta indică în mod clar devierea spre dreapta în guvernul german după demisia lui Joseph Wirth în noiembrie 1922. Această deviere, după cum vom vedea, a fost întârziată doar de două influenţe: nevoia de împrumuturi externe şi concesii politice din partea Puterilor Occidentale şi recunoaşterea faptului că ambele puteau fi obţinute mai bine de către un guvern care părea a fi republican şi democratic ca înclinaţie decât de către un guvern care era evident strâns legat de Cvartet.
La sfârşitul războiului, în 1918, socialiştii deţineau controlul, nu pentru că germanii erau socialişti (căci partidul nu era cu adevărat socialist), ci pentru că acesta era singurul partid care fusese în mod tradiţional în opoziţie cu sistemul imperial. A fost înfiinţat un comitet format din şase oameni: trei din partea social-democraţilor (Ebert, Philip Scheidemann şi Otto Landsberg) şi trei din partea socialiştilor independenţi (Hugo Haase, Wilhelm Dittman şi Emil Barth). Acest grup a condus ca o combinatie intre împărat şi cancelar şi i-a avut pe secretarii de stat obişnuiţi ca subordonaţi. Aceşti oameni nu au făcut nimic pentru a consolida republica sau democraţia şi s-au opus oricărui efort de a face vreun pas către socialism. Au refuzat chiar să naţionalizeze industria cărbunelui, lucru care era în general aşteptat. În schimb, au irosit ocazia ocupându-se de probleme tipice sindicatelor, cum ar fi ziua de lucru de opt ore (12 noiembrie 1918) şi metodele de negociere colectivă (23 decembrie 1918).
Problema critică era forma de guvernare, alegerea fiind între consiliile muncitorilor şi ţăranilor (sovietele), deja larg stabilite, şi o adunare naţională pentru a institui un sistem parlamentar obişnuit. Grupul socialist a preferat-o pe cea din urmă şi a fost dispus să folosească armata regulată pentru a impune această alegere. Pe această bază s-a încheiat un acord contrarevoluţionar între Ebert şi Statul Major General. Ca o consecinţă a acestui acord, armata a atacat o paradă spartachistă la Berlin pe 6 decembrie 1918 şi a lichidat Divizia Navală Populară rebelă pe 24 decembrie 1918.
În semn de protest faţă de aceste violenţe, cei trei membri

independenţi ai guvernului au demisionat. Exemplul lor a fost urmat de alţi independenţi din toată Germania, cu excepţia lui Kurt Eisner din München. A doua zi, spartakiştii au format Partidul Comunist German cu un program non-revoluţionar. Declaraţia lor suna, în parte: „Uniunea Spartacus nu va prelua niciodată puterea guvernamentală decât ca răspuns la dorinţa clară şi inconfundabilă a marii majorităţi a maselor proletare din Germania; şi numai ca urmare a unui acord definitiv al acestor mase cu scopurile şi metodele Uniunii."
Această expresie pioasă, însă, era programul liderilor,masele noului partid, şi posibil şi membrii grupului Socialist Independent, erau înfuriate de conservatorismul social-democraţilor şi au început să scape de sub control. Problema în ceea ce priveşte chestiunea consiliilor versus Adunarea Naţională i-a unit. Guvernul, sub conducerea lui Noske, a folosit trupe regulate într-o reprimare sângeroasă a stângii (5-15 ianuarie), care s-a încheiat cu uciderea Rosei Luxemburg şi a lui Karl Liebknecht, liderii comunişti. Rezultatul a fost exact aşa cum şi-a dorit Cvartetul: comuniştii şi mulţi muncitori necomunişti au fost înstrăinaţi definitiv de socialişti şi de republica parlamentară. Partidul Comunist, lipsit de lideri proprii, a devenit un instrument al comunismului rus. Ca urmare a acestei represiuni, armata a reuşit să dezarmeze muncitorii chiar în momentul în care începea deja să înarmeze trupe private reacţionare (Corpul Liber) de Dreapta. Ambele evoluţii au fost încurajate de Ebert şi Noske. Numai în Bavaria nu s-a realizat alienarea comuniştilor de socialişti şi dezarmarea celor dintâi; Kurt Eisner, ministrul-preşedinte socialist independent din München, a împiedicat acest lucru. Prin urmare, Eisner a fost ucis de contele Anton von Arco-Valley pe 21 februarie 1919. Când muncitorii din München s-au revoltat, au fost zdrobiţi de o combinaţie a armatei regulate şi a Corpului Liber, în mijlocul unor scene de violenţă oribilă de ambele părţi. Eisner a fost înlocuit din funcţia de premier de un social-democrat, Adolph Hoffman. Hoffman, în noaptea de 13 martie 1920, a fost înlăturat de o lovitură de stat militară, care l-a înlocuit cu un guvern de dreapta sub Gustav von Kahr.
Între timp, Adunarea Naţională aleasă la 19 iunie 1919 a elaborat o constituţie parlamentară sub îndrumarea profesorului Hugo Preuss. Această constituţie prevedea un preşedinte ales pentru şapte ani ca şef al statului, o legislatură bicameralăşi un Cabinet responsabil în

faţa camerei inferioare a legislativului. Camera superioară, sau Reichsrat, era formată din reprezentanţi a optsprezece state germane şi avea, în chestiuni legislative, un drept de veto care putea fi depăşit printr-un vot a două treimi din camera inferioară. Această cameră inferioară, sau Reichstag, avea 608 membri, aleşi printr-un sistem de reprezentare proporţională pe bază de partid. Şeful guvernului, căruia preşedintele îi dădea mandatul de a forma un Cabinet, era numit cancelar. Principalele slăbiciuni ale constituţiei erau prevederile privind reprezentarea proporţională şi alte prevederi, prin articolele 25 şi 48, care îi permiteau preşedintelui să suspende garanţiile constituţionale şi să conducă prin decret, în perioadele de „urgenţă naţională". Încă din 1925, partidele de dreapta plănuiau să distrugă republica prin utilizarea acestor puteri.

O provocare directă la adresa republicii din partea dreptei a venit în martie 1920, când Brigada Corpului Liber condusă de căpitanul Ehrhardt a intrat în Berlin, a forţat guvernul să fugă la Dresda şi a instaurat un guvern sub conducerea lui Wolfgang Kapp, un ultranaţionalist. Kapp a fost susţinut de comandantul armatei din zona Berlinului, baronul Walther von Lüttwitz, care a devenit ministru al Reichswehr în guvernul lui Kapp. Întrucât generalul Hans von Seeckt, şeful de stat major, a refuzat să sprijine guvernul legal, acesta a fost neajutorat şi a fost salvat doar de o grevă generală a muncitorilor din Berlin şi de o mare revoltă proletară în regiunile industriale din vestul Germaniei. Guvernul Kapp nu a putut să funcţioneze şi s-a prăbuşit, în timp ce armata a continuat să încalce clauzele de dezarmare teritorială ale Tratatului de la Versailles prin invadarea Ruhrului pentru a înăbuşi revolta muncitorilor din acea zonă. Seeckt a fost recompensat pentru lipsa sa de cooperare prin numirea sa ca si comandant-şef în mai 1920.

Ca o consecinţă a acestor tulburări, alegerile generale din iulie 1920 au mers împotriva „Coaliţiei de la Weimar". A venit la putere un nou guvern, aliniat complet clasei de mijloc, socialiştii din Coaliţia de la Weimar fiind înlocuiţi de partidul marilor afaceri, Partidul Popular German. Noske a fost înlocuit ca ministru al Reichswehr de Otto Gessler, un instrument al Corpului Ofiţerilor. Gessler, care a deţinut această poziţie critică din martie 1920 până în ianuarie 1928, nu a depus niciun efort pentru a supune armata unui

control democratic sau chiar civil, ci a cooperat în orice mod cu eforturile secrete ale lui Seeckt de a se sustrage prevederilor de dezarmare din tratatele de pace. Fabricile de armament germane au fost mutate în Turcia, Rusia, Suedia, Olanda şi Elveţia. Ofiţerii germani au fost instruiţi cu arme interzise în Rusia şi China. În interiorul Germaniei, armamentul secret a fost pregătit la scară considerabilă, iar trupele care depăşeau limitele tratatului au fost organizate într-o „Reichswehr Neagră", care era susţinută din fonduri secrete ale Reichswehr-ului regulat.
Reichstagul nu avea control asupra niciuneia dintre organizaţii. Când Puterile Occidentale, în 1920, au cerut desfiinţarea Corpului Liber, aceste grupuri au intrat în clandestinitate şi au format o organizaţie paralelă cu Reichswehr-ul Negru, fiind furnizate cu protecţie, fonduri, informaţii şi arme de la Reichswehr şi Conservatori. În schimb, Corpul Liber s-a angajat într-o conspiraţie pe scară largă şi crime în numele Conservatorilor. Potrivit The Times din Londra, Corpul Liber a ucis patru sute de victime ale Stângii şi Centruluii într-un an. Cabinetul format din clasa mijlocie al lui Konstantin Fehrenbach a demisionat pe 4 mai 1921 şi a permis Coaliţiei de la Weimar a Socialiştilor, Democraţilor şi Centrului să preia funcţia pentru a primi ultimatumul reparaţiilor guvernelor aliate pe 5 mai. Astfel, regimul democratic a fost şi mai mult discreditat în ochii germanilor, considerându-l un instrument al slăbiciunii, greutăţilor şi ruşinii. De îndată ce treaba a fost finalizată, socialiştii au fost înlocuiţi de Partidul Popular, iar Cabinetului Wirth i s-a succedat un guvern pur al clasei mijlocii sub Wilhelm Cuno, directorul general al Liniei de Vapoare Hamburg-America. Acest guvern a fost cel care a „gestionat" hiperinflaţia din 1923 şi rezistenţa pasivă împotriva forţelor franceze din Ruhr. Inflaţia, care a fost un mare beneficiu pentru Cvartet, a distrus poziţia economică a claselor de mijloc şi a claselor superioare şi le-a înstrăinat definitiv de republică.
Guvernul Cuno a fost încheiat printr-o înţelegere între Stresemann şi socialişti. Primii, în numele Partidului Popular, care până atunci fusese hotărât antirepublican, au acceptat republica; socialiştii au fost de acord să sprijine un Cabinet Stresemann; şi s-a format o coaliţie largă pentru o politică de îndeplinire a Tratatului de la Versailles. Aceasta a pus capăt Perioadei de Tulburări (august 1923).

Perioada Împlinirii (1923-1930) este asociată cu numele lui Gustav Stresemann, care a făcut parte din fiecare Cabinet până la moartea sa, în octombrie 1929. Reacţionar pangerman şi sustinator al economiei imperialiste în perioada de dinainte de 1919, Stresemann a fost întotdeauna un susţinător al Cvartetului şi principalul creator al Partidului Popular German, partidul industriei grele. În 1923, păstrându-şi încă convingerile anterioare, a decis că o politică bună ar fi inversarea acestor idealuri şi adoptarea unui program de sprijin pentru republică şi de îndeplinire a obligaţiilor din tratat. El a făcut asta pentru că şi-a dat seama că Germania era prea slabă pentru a face orice altceva şi că putea deveni mai puternică doar prin obţinerea unei eliberări de restricţiile mai stricte impuse de tratate, prin împrumuturi externe de la finanţatori britanici şi americani simpatizanţi şi prin consolidarea secretă a Cvartetului. Toate aceste lucruri puteau fi obţinute mai uşor printr-o politică de împlinire decât printr-o politică de rezistenţă precum cea a lui Cuno. Guvernul bavarez de dreapta, care fusese instalat sub Gustav von Kahr în 1921, a refuzat să accepte decizia lui Stresemann de a-i readmite pe socialişti în guvernul Reich-ului din Berlin. În schimb, Kahr şi-a asumat puteri dictatoriale cu titlul de comisar de stat al Bavariei. Ca răspuns, Cabinetul Stresemann a investit cu puterea executivă a Reichsminister(Ministerul de Razboi al Reich-ului),act care a avut efectul de a-l face pe von Seeckt conducătorul Germaniei. Terorizati de posibilitatea unei lovituri de stat de dreapta(puci), Internaţionala Comunistă a decis să permită Partidului Comunist German să coopereze cu socialiştii într-un front anti-dreapta în cadrul regimului parlamentar. Acest lucru s-a făcut imediat în statele Saxonia şi Turingia. În acest moment, comandantul Reichswehr-ului din Bavaria, generalul Otto von Lossow, şi-a mutat loialitatea de la Seeckt catre Kahr.Alianta Stresemann-Seeckt la Berlin s-a confruntat cu cea a lui Kahr-Lossow la München si cu guvernele „roşii” din Saxonia şi Turingia. Reichswehr-ul s-a supus în principal Berlinului, în timp ce Reichswehr-ul Negru şi Corpul Liber clandestin (în special al lui Ehrhardt şi Rossbach) s-au supus Münchenului. Kahr-Lossow, cu sprijinul lui Hitler şi Ludendorff, au plănuit să invadeze Saxonia şi Turingia, să răstoarne guvernele roşii sub pretextul suprimării bolşevismului şi apoi să continue spre nord pentru a răsturna guvernul central din Berlin.

Guvernul Reich-ului a oprit acest complot printr-un act ilegal: forţele Reichswehr-ului lui Seeckt au răsturnat guvernele roşii constituţionale din Saxonia şi Turingia pentru a anticipa actiunea din Bavaria. Drept urmare, Lossow şi Kahr au renunţat la planurile de revoltă, în timp ce Hitler şi Ludendorff au refuzat să facă acest lucru. Prin lovitura de stat „Beer-Hall" din 8 noiembrie 1923, Hitler şi Ludendorff au încercat să-i răpească pe Kahr şi Lossow şi să-i forţeze să continue revolta. Aceştia au fost intampianti de rafale de focuri de armă si supusi. Kahr, Lossow şi Ludendorff nu au fost niciodată pedepsiţi; Hermann Goring a fugit din ţară; Hitler şi Rudolf Hess au primit locuinţe într-o inchisoare timp de un an,unde au profitat de ocazie pentru a scrie celebrul volum Mein Kampf.

Pentru a face faţă crizei economice şi inflaţiei, guvernului Stresemann i s-au acordat puteri dictatoriale care anulau toate garanţiile constituţionale, cu excepţia faptului că socialiştii au obţinut o promisiune de a nu fi modificata ziua de lucru de opt ore sau sistemul de asigurări sociale. În acest fel, inflaţia a fost ţinută sub control, şi a fost instituit un nou sistem monetar; întâmplător, ziua de lucru de opt ore a fost abolită prin decret in anul 1923. Un acord privind reparaţiile (Planul Dawes) a fost încheiat cu guvernele aliate, iar Ruhrul a fost evacuat cu succes. În cursul acestor evenimente, social-democraţii au abandonat guvernul Stresemann în semn de protest faţă de suprimarea ilegală a guvernului roşu din Saxonia, dar programul Stresemann a continuat cu sprijinul partidelor de centru şi de dreapta, inclusiv, pentru prima dată cu sprijinul naţionaliştilor anti-republicani. Într-adevăr, naţionaliştii cu trei sau patru locuri în Cabinet în 1926-1928 au fost forţa dominantă în guvern, deşi au continuat să protesteze public împotriva politicii de respectare a tratatului de la Versailles, iar Stresemann a continuat să se prefacă că administrarea acestei politici îl expunea unui pericol iminent de asasinat din partea extremiştilor de dreapta.

Cabinetele germane din 1923 până în 1930, sub Wilhelm Marx, Hans Luther, din nou Marx şi în cele din urmă Hermann Müller, au fost preocupate în principal de chestiuni de politică externă, de reparaţii, evacuarea zonelor ocupate, agitaţia pentru dezarmare, Locarno şi Liga Naţiunilor. Pe frontul intern,implicarea s-a facut cu mult mai puţină fanfară si doar când aveau loc evenimente

semnificative. O mare parte din sistemul industrial, precum şi multe clădiri publice, au fost reconstruite prin împrumuturi externe. Cvartetul a fost întărit şi consolidat în secret prin reorganizarea structurii fiscale, prin utilizarea subvenţiilor guvernamentale şi prin instruirea şi reorganizarea personalului. Alfred Hugenberg, cel mai violent şi ireconciliabil membru al Partidului Naţionalist, a construit un sistem de propagandă prin deţinerea a numeroase ziare şi o participaţie majoritară la Ufa, marea corporaţie de cinematografie. Prin astfel de căi, o campanie de propagandă omniprezentă, bazată pe prejudecăţile şi intoleranţele germane existente, a fost lansată pentru a pregăti calea pentru o contrarevoluţie a Cvartetului. Această campanie a căutat să demonstreze că toate problemele şi nenorocirile Germaniei au fost cauzate de grupurile democrate şi muncitoare, de internaţionalişti şi de evrei.

Centrul şi stânga au împărtăşit suficient această otravă naţionalistă pentru a se abţine de la orice efort de a oferi poporului german adevărata poveste a responsabilităţii Germaniei pentru război şi ale propriilor greutăţi.

Astfel, dreapta a putut să-şi răspândească propria poveste despre război, cum că Germania fusese învinsă de „printr-o înjunghiere pe la spate" din partea „celor trei Internaţionale": Internaţionala „Aurului" a evreilor, Internaţionala „Roşie" a socialiştilor şi Internaţionala „Neagră" a catolicilor, o triplă alianţă nesfântă simbolizată de steagul auriu, roşu şi negru al Republicii de la Weimar. În acest mod s-au depus toate eforturile şi cu un succes considerabil, pentru a abate animozitatea populară faţă de înfrângerea din 1918 şi acordul de la Versailles de la cei care erau cu adevărat responsabili faţă de grupurile democrate şi republicane. În acelaşi timp, animozitatea germană faţă de exploatarea economică a fost îndepărtată de la proprietarii de pământuri şi industriaşi prin doctrine rasiste care dădeau vina pe bancherii internaţionali evrei răi şi pe proprietarii de magazine universale pentru toate aceste probleme.

Naţionalismul general al poporului german şi disponibilitatea sa de a accepta propaganda Dreptei au reuşit să-l facă pe mareşalul Paul von Hindenburg preşedinte al republicii în 1925. La primul tur de scrutin, niciunul dintre cei şapte candidaţi nu a primit majoritatea voturilor totale, aşa că problema a ajuns din nou la urne.

La al doilea tur de scrutin, Hindenburg a primit 14.655.766 de voturi, Marx (din Partidul de Centru) a primit 13.751.615, în timp ce comunistul Ernst Thälmann a primit 1.931.151.
Victoria lui Hindenburg a fost o lovitură fatală pentru republică. Un lider militar mediocru şi deja în pragul senilităţii, noul preşedinte era un antidemocrat şi antirepublican convins. Pentru a-şi lega mai strâns loialitatea faţă de Cvartet, proprietarii de terenuri şi industriaşii au profitat de cea de-a optzecea aniversare a sa în 1927 pentru a-i oferi o proprietate Junker, Neudeck, în Prusia Orientală. Pentru a evita taxa de succesiune, actul de proprietate a fost emis pe numele fiului preşedintelui, colonelul Oskar von Hindenburg. În timp, această proprietate a ajuns să fie cunoscută drept „cel mai mic lagăr de concentrare" din Germania, deoarece preşedintele şi-a petrecut ultimii ani acolo, izolat de lumea exterioară prin senilitatea sa şi de un grup de intriganţi. Aceşti intriganţi, care puteau influenţa mintea prezidenţială în vârstă în orice direcţie doreau, erau formaţi din colonelul Oskar, generalul Kurt von Schleicher, Dr. Otto Meissner, care a rămas şeful biroului prezidenţial sub Ebert, Hindenburg şi Hitler; şi Elard von Oldenburg-Januschau, care deţinea proprietatea de lângă Neudeck. Această clică a reuşit să formeze şi să detroneze cabinetele între 1930 şi 1934 şi a controlat utilizarea puterii prezidenţiale de a guverna prin decret în acea perioadă critică.
Imediat ce Hindenburg a devenit proprietar în octombrie 1927, a început să mobilizeze ajutor guvernamental pentru proprietari. Acest ajutor, cunoscut sub numele de Osthilfe (Ajutorul pentru Est), a fost organizat de o sesiune comună a guvernelor Reich şi Prusac, prezidată de Hindenburg pe 21 decembrie 1927. Scopul declarat al acestui ajutor era creşterea prosperităţii economice a regiunilor de la est de râul Elba, pentru a opri migraţia germanilor din acea zonă în Germania de Vest şi înlocuirea lor cu muncitori agricoli polonezi. Acest ajutor a devenit curând un punct de corupţie, banii fiind deturnaţi într-un fel sau altul, legal sau ilegal, pentru a subvenţiona marile moşii falimentare şi extravaganţele proprietarilor Junker. Ameninţarea cu dezvăluirea publică a acestui scandal a fost cauza imediată a morţii Republicii de la Weimar a lui Hindenburg în 1932.
Combinaţia tuturor acestor evenimente (puterea reală a Cvartetului, oportunismul miop şi lipsit de principii al social-democraţilor şi al

Partidului de Centru, grupul din jurul lui Hindenburg şi scandalul Osthilfe) a făcut posibilă dezintegrarea Republicii de la Weimar în anii 1930-1933. Decizia Cvartetului de a încerca să stabilească un guvern satisfăcător pentru ei înşişi a fost luată în 1929. Principalele cauze ale deciziei au fost (1) conştientizarea faptului că fabricile industriale fuseseră în mare parte reconstruite prin împrumuturi externe; (2) conştientizarea faptului că aceste împrumuturi externe se epuizau acum şi că, fără ele, nici reparaţiile, nici datoriile interne nu puteau fi acoperite decât la un preţ pe care Cvartetul nu era dispus să-l plătească; (3) conştientizarea faptului că politica de îndeplinire a Tratatului de la Versailles a realizat cam tot ce se putea aştepta de la ea, misiunile de control aliate încheindu-se, reînarmarea progresând cât de mult a fost posibil în cadrul Tratatului de la Versailles, frontiera vestică fiind securizată, iar frontiera estică fiind deschisă penetrării germane.
Decizia Cvartetului nu a rezultat din criza economică din 1929, ci a fost luată la începutul anului. Acest lucru poate fi observat în alianţa dintre Hugenberg şi Hitler de a impune un referendum asupra Planului Young. Cvartetul acceptase Planul Dawes, mult mai sever, în 1924, deoarece nu erau atunci pregătiţi să distrugă regimul de la Weimar. Contestarea Planului Young nu numai că a indicat că erau pregătiţi; a devenit şi o indicaţie a puterii lor. Acest test a fost o dezamăgire, deoarece au obţinut doar cinci milioane de voturi împotriva planului dintr-un electorat de 40 de milioane. Drept urmare, pentru prima dată, naziştii au început o campanie de a construi o masă de susţinători. Momentul în care fuseseră menţinuţi în viaţă datorită contribuţiilor financiare ale Cvartetului sosise. Efortul nu ar fi reuşit însă dacă nu ar fi existat criza economică. Intensitatea acestei crize poate fi măsurată prin numărul de locuri în Reichstag deţinute de nazişti:

Aprilie	Decembrie	Iulie	Decembrie	Iulie	Decembrie	Martie
1924	1924	1928	1930	1932	1932	1933
7	14	12	107	230	196	288

Nazismul a fost finanţat de Reichswehr-ul Negru din 1919 până în 1923; apoi acest sprijin a încetat din cauza dezgustului armatei faţă

de fiasco-ul Puciului de la München. Această lipsă de entuziasm faţă de nazişti din partea armatei a continuat ani de zile. A fost inspirată de snobismul social şi de temerile legate de Trupele de Asalt Naziste (SA) ca un posibil rival. Această timiditate din partea armatei a fost compensată de sprijinul industriaşilor, care i-au finanţat pe nazişti de la ieşirea lui Hitler din închisoare în anul 1924 până la sfârşitul anului 1932.
Distrugerea Republicii de la Weimar are cinci etape:
Brüning: 27 martie 1930 30 mai 1932

Von Papen: 31 mai 1932 - 17 noiembrie 1932

Schleicher: 2 decembrie 1932 - 28 ianuarie 1933

Hitler: 30 ianuarie 1933 - 5 martie 1933

Gleichschaltung: 6 martie 1933 - 2 august 1934

Când a început criza economică în 1929, Germania avea un guvern democratic al partidelor de centru şi social-democrate. Criza a dus la o scădere a încasărilor fiscale şi la o creştere paralelă a cererii de servicii sociale guvernamentale. Aceasta a adus la apogeu disputa latentă privind finanţarea ortodoxă şi neortodoxă a unei depresiuni. Marile afaceri şi marile finanţe erau hotărâte să pună povara depresiunii asupra claselor muncitoare, forţând guvernul să adopte o politică de deflaţie - adică prin reduceri salariale şi reducerea cheltuielilor guvernamentale.
Social-democraţii au ezitat în atitudinea lor, dar, în general, s-au opus acestei politici. Schacht, în calitate de preşedinte al Reichsbank, a reuşit să-l forţeze pe socialistul Rudolf Hilferding să părăsească funcţia de ministru al finanţelor, refuzând creditul bancar guvernului până când acest lucru nu a fost realizat. În martie 1930, Centrul a rupt coaliţia în problema reducerii indemnizaţiilor de şomaj, socialiştii au fost daţi afară din guvern, iar Heinrich Brüning, liderul Partidului de Centru, a ajuns cancelar. Deoarece nu avea o majoritate în Reichstag, a trebuit să pună în aplicare politica deflaţionistă prin intermediul unui decret prezidenţial în temeiul articolului 48. Aceasta a marcat sfârşitul Republicii de la Weimar, deoarece nu s-a intenţionat niciodată ca

această „clauză de urgenţă” să fie utilizată în procesul obişnuit de guvernare, deşi fusese folosită de Ebert în 1923 pentru a aboli ziua de lucru de opt ore. Când Reichstagul a condamnat metoda lui Brüning cu un vot de 236 la 221 pe 18 iulie 1930, cancelarul a dizolvat Reichstagul şi a convocat noi alegeri. Rezultatele acestora au fost contrare speranţelor sale, deoarece a pierdut locuri atât în favoarea dreptei, cât şi a stângii. În dreapta sa se aflau 148 de locuri (107 nazisti şi 41 naţionalişti); în stânga sa se aflau 220 de locuri (77 comunişti şi 143 socialişti).
Socialiştii i-au permis lui Brüning să rămână în funcţie refuzând să voteze asupra unei moţiuni de cenzura.
Lăsat în funcţie, Brüning a continuat politica deflaţionistă prin decrete semnate de Hindenburg.
Astfel, practic, Hindenburg era conducătorul Germaniei, deoarece putea demite sau numi orice cancelar sau putea permite cuiva să guverneze prin propria sa putere decretuală.
Politica deflaţionistă a lui Brüning a fost un dezastru. Suferinţa poporului a fost teribilă, cu aproape opt milioane de şomeri din cele douăzeci şi cinci de milioane de angajaţi. Pentru a compensa această politică internă nepopulară, Brüning a adoptat o politică externă mai agresivă, în chestiuni precum reparaţiile, uniunea cu Austria sau Conferinţa Mondială pentru Dezarmare.
În criza din 1929-1933, partidele burgheze au avut tendinţa de a se dizolva de aceasta profitand extrema stânga şi extrema dreapta. În acest sens, Partidul Nazist a profitat mai mult decât comuniştii din mai multe motive: (1) avea sprijinul financiar al industriaşilor şi al proprietarilor de pământ; (2) nu era internaţionalist, ci naţionalist, aşa cum trebuia să fie orice partid german; (3) nu se compromisese niciodată acceptând republica nici măcar temporar, un avantaj în contextul în care majoritatea germanilor tindeau să dea vina pe republică pentru necazurile lor; (4) era pregătită să folosească violenţa, în timp ce partidele de stânga, chiar şi comuniştii, erau legalişti şi relativ paşnici, deoarece poliţia şi judecătorii erau de dreapta.
Motivele pentru care naziştii, mai degrabă decât naţionalişti, au profitat de schimbarea de la moderaţie ar putea fi explicate prin faptul că (1) naţionalişti se compromiseseră şi şovăiseră
în fiecare problemă din 1924 până în 1929 şi (2) naziştii aveau un avantaj prin faptul că nu erau în mod clar un partid de dreapta,

ci o ambiguitate; de fapt, un grup mare de germani considerau naziştii un partid revoluţionar de stânga, care se deosebea de comunişti decat prin faptul că era nationalist.
În această polarizare a spectrului politic, clasele de mijloc au fost cele care au devenit neancorate, mânate de disperare şi panică. Social-democraţii erau suficient de întăriţi de sindicalism, iar membrii Partidului de Centru erau suficient de întăriţi de religie pentru a rezista derivei către extremism. Din păcate, ambele grupuri relativ stabile nu aveau o conducere inteligentă şi erau prea ataşate de idei vechi şi interese înguste pentru a găsi o atracţie suficient de largă pentru o gamă largă de electori germani.
Întregul an 1932 a fost marcat de o serie de intrigi şi alianţe schimbătoare şi neîncrezătoare între diferitele grupuri care căutau să ajungă în poziţia de a folosi puterea prezidenţială prin decret. Pe 11 octombrie 1931, s-a format o mare alianţă reacţionară între nazişti, naţionalişti,Stahlhelm (o organizaţie militaristă a veteranilor) şi Junker Landbund. Acest aşa-numit „Front Harzburg" se prefăcea a fi o opoziţie unificată faţă de comunism, dar reprezenta de fapt o parte din intrigile acestor diverse grupuri pentru a ajunge la putere. Dintre adevăraţii conducători ai Germaniei, doar industriaşii westfalieni şi armata au lipsit. Industriaşii au fost atraşi de Hitler în timpul unui discurs de trei ore pe care l-a ţinut la Clubul Industrial din Düsseldorf, la invitaţia lui Fritz Thyssen (27 ianuarie 1932). Armata nu a putut fi pusă în ordine, deoarece era controlată de grupul prezidenţial, în special de Schleicher şi Hindenburg însuşi. Schleicher avea propriile ambiţii politice, iar armata, în mod tradiţional, nu se angaja în niciun mod deschis sau formal.
În mijlocul acestei crize au avut loc alegerile prezidenţiale din martie-aprilie 1932. Acestea au oferit o priveliste fantastică a unei republici nominal democratice, obligată să-şi aleagă preşedintele dintre patru figuri antidemocratice şi antirepublicane, dintre care una (Hitler) devenise cetăţean german cu doar o lună înainte printr-un truc legal. Întrucât Hindenburg părea cel mai puţin imposibil dintre cei patru, el a fost reales la al doilea tur de scrutin:

Candidati	Primul Tur	Al Doilea Tur
Hindenburg	18,661,736	19,359,533
Hitler	11,338,571	13,418,051
Thälmann(Comunist)	4,982,079	3,706,655
Theodor Duesterberg(*Der Stahlhel,Part.Veteranilor)*	2,557,876	

Hindenburg a continuat să-l susţină pe Brüning până la sfârşitul lunii mai 1932, când l-a demis şi l-a numit pe Von Papen. Acest lucru s-a făcut la instigarea lui Von Schleicher, care spera să construiască un fel de coaliţie de front larg formată din naţionalişti şi muncitori, ca o faţadă pentru Reichswehr. În acest plan, Schleicher a reuşit să-l determine pe Hindenburg să-l abandoneze pe Brüning, convingându-l că cancelarul plănuia să desfiinţeze unele dintre proprietăţile mari falimentare de la est de Elba şi ar putea chiar să investigheze scandalurile Osthilfe. Schleicher l-a numit pe Papen cancelar, convins că Papen avea atât de puţin sprijin în ţară, încât acesta ar fi complet dependent de capacitatea lui Schleicher de a-l controla pe Hindenburg. În schimb, preşedintele a devenit atât de îndrăgostit de Papen încât noul cancelar a fost capabil să folosească direct puterea lui Hindenburg şi chiar a început să submineze influenţa lui Schleicher în anturajul preşedintelui. „Cabinetul baronilor" al lui Papen era în mod deschis un guvern al Cvartetului şi nu avea aproape niciun sprijin în Reichstag şi puţin sprijin în ţară. Papen şi Schleicher şi-au dat seama că acesta nu putea „dura mult timp". Fiecare a început să pună la cale un complot pentru a se consolida şi a opri polarizarea opiniei politice în Germania. Complotul lui Papen era de a întrerupe contribuţiile financiare din industrie către Hitler şi de a destrăma independenţa Partidului Nazist printr-o serie de alegeri costisitoare. Cancelarul era sigur că Hitler ar fi dispus să intre într-un Cabinet condus de Papen pentru a recupera contribuţiile financiare din industrie şi a preveni destrămarea partidului său. Schleicher, pe de altă parte, spera să unească aripa stângă a Partidului Nazist sub conducerea lui Otto Strasser cu sindicatele creştine şi socialiste pentru a sprijini Reichwehr-ul într-un program de naţionalism şi politici neortodoxe in finante. Ambele comploturi depindeau de păstrarea favorului lui Hindenburg pentru a păstra controlul

asupra armatei şi a puterii prezidenţiale de a emite decrete. În această privinţă, Papen a avut mai mult succes decât Schleicher, deoarece preşedintele în vârstă nu avea nicio simpatie pentru scheme economice neortodoxe.
Complotul lui Papen s-a dezvoltat mai rapid decât cel al lui Schleicher şi părea mai promiţător datorită capacităţii sale mai mari de a-l controla pe preşedinte. După ce şi-a convins prietenii apropiaţi, industriaşii, să înceteze contribuţiile lor catre naziști, Papen a convocat noi alegeri pentru noiembrie 1932. La scrutin, numărul naziştilor a fost redus de la 230 la 196 de locuri, în timp ce numărul comuniştilor a fost mărit de la 89 la 100. Situaţia se schimbase. Acest lucru a avut trei rezultate: (1) Hitler a decis să se alăture unui guvern de coaliţie, pe care îl refuzase anterior; (2) Cvartetul a decis să răstoarne republica pentru a opri înclinaţia către comuniști; şi (3) Cvartetul, în special industriaşii, a decis că Hitler învăţase o lecţie şi putea fi numit în siguranţă în funcţie ca figură de reprezentare a unui guvern de dreapta deoarece slăbea din ce în ce mai mult. Întreaga înţelegere a fost aranjată de Papen, el însuşi colonel şi industrialist, precum şi aristocrat westfalian, şi a fost pecetluită printr-un acord încheiat la domiciliul bancherului din Köln, baronul Kurt von Schroder, pe 4 ianuarie 1933.
Acest acord a intrat în vigoare datorită capacităţii lui Papen de a-l controla pe Hindenburg. Pe 28 ianuarie 1933, preşedintele a forţat demisia lui Schleicher refuzând să-i acorde puteri.
Două zile mai târziu, Hitler a preluat funcţia de cancelar într-un cabinet care conţinea doar alţi doi nazisti. Aceştia erau ministrul Aviatiei ,Goring şi Frick, în vitalul Minister de Interne. Dintre celelalte opt posturi, două, ministerele economiei şi agriculturii, au revenit lui Hugenburg; Ministerul Muncii a revenit lui Franz Seldte de la Stahlhelm, Ministerul de Externe şi Ministerul Reichswehr au fost acordate unor experţi fără atribuţii de partid, iar majoritatea posturilor rămase au fost acordate prietenilor lui Papen. Nu părea posibil ca Hitler, astfel înconjurat, să obţină vreodată controlul asupra Germaniei, totuşi, în decurs de un an şi jumătate, era dictatorul ţării.

Capitolul 28 — Regimul nazist

Venirea la putere, 1933—1934

Când Adolf Hitler a devenit cancelar al Reich-ului german pe 30 ianuarie 1933, nu împlinise încă patruzeci şi patru de ani. De la naşterea sa în Austria, în 1889, până la izbucnirea războiului în 1914, viaţa sa fusese o succesiune de eşecuri, cei şapte ani 1907-1914 fiind consideraţi un derelict social la Vienaşi München. Acolo devenise un antisemit pangerman fanatic, atribuindu-şi propriile eşecuri „intrigiilor evreimii internaţionale".
Izbucnirea războiului în august 1914 i-a dat lui Hitler prima motivaţie reală a vieţii sale. A devenit un super-patriot, s-a alăturat Regimentului al Şaisprezecelea de Infanterie Voluntară Bavareză şi a servit pe front timp de patru ani. În felul său, a fost un soldat excelent. Ataşat statului major al regimentului ca mesager pentru Prima Companie, a fost complet fericit, oferindu-se întotdeauna voluntar pentru cele mai periculoase sarcini. Deşi relaţiile sale cu superiorii săi erau excelente şi a fost decorat cu Crucea de Fier, clasa a doua, în 1914 şi cu Crucea de Fier, clasa întâi, în 1918, nu a fost niciodată promovat mai sus de soldat, clasa întâi, deoarece era incapabil să aibă relaţii reale cu camarazii săi soldaţi sau să preia comanda vreunui grup al acestora. A rămas în serviciu activ pe front timp de patru ani. În această perioadă, regimentul său de 3.500 de soldaţi a suferit 3.260 de pierderi în luptă, iar Hitler însuşi a fost rănit de două ori. Acestea au fost singurele două ocazii în care a părăsit frontul. În octombrie 1918, a fost orbit de gaz iperită şi trimis la un spital din Pasewalk, lângă Berlin. Când a ieşit o lună mai târziu, războiul era terminat, Germania învinsă şi monarhia răsturnată. A refuzat să se împace cu această situaţie. Incapabil să accepte înfrângerea sau republica, amintindu-şi războiul ca fiind a doua mare iubire a vieţii sale (prima fiind mama sa), a rămas în armată şi în cele din urmă a devenit spion politic pentru Reichswehr, staţionat lângă München. În cursul spionării numeroaselor grupuri politice din München, Hitler a devenit fascinat de discursurile lui Gottfried Feder împotriva „sclaviei generate de evreime bazata pe interese". La unele întâlniri, Hitler însuşi a devenit participant, atacând „complotul evreiesc de a domina lumea" sau deplângând necesitatea unităţii pangermane. Drept urmare, a fost rugat să se alăture Partidului Muncitorilor Germani şi a făcut-o, devenind unul dintre cei aproximativ şaizeci de membri obişnuiţi şi al şaptelea membru al comitetului său executiv.

Partidul Muncitorilor Germani fusese fondat de un lăcătuş din München, Anton Drexler, pe 5 ianuarie 1919, ca un grup muncitoresc naţionalist, pangerman. În câteva luni, căpitanul Ernst Rohm din corpul Reichswehr-ului Negru al lui Franz von Epp s-a alăturat mişcării şi a devenit conducta prin care fondurile secrete ale Reichswehr-ului, venite prin Epp, erau transmise partidului. De asemenea, el a început să organizeze o miliţie forţată în cadrul grupului (Trupele de Asalt sau SA). Când Hitler s-a alăturat în septembrie 1919, a fost însărcinat cu publicitatea partidului. Întrucât aceasta era principala cheltuială şi întrucât Hitler a devenit şi principalul orator al partidului, opinia publică a ajuns curând să considere întreaga mişcare ca fiind a lui Hitler, iar Rohm i-a plătit fondurile Reichswehr-ului direct lui Hitler.
În cursul anului 1920, partidul a crescut de la 54 la 3.000 de membri; şi-a schimbat numele în Partidul Naţional-Socialist Muncitoresc German, a cumpărat ziarul Völkischer Beobachter cu 60.000 de mărci din banii generalului von Epp şi a elaborat „Programul său în douăzeci şi cinci de puncte". Programul partidului din 1920 a fost tipărit în literatura de partid timp de douăzeci şi cinci de ani, dar
prevederile sale au devenit tot mai îndepărtate de la realizare pe măsură ce anii treceau. Chiar şi în 1920, multe dintre clauzele sale au fost introduse pentru a câştiga sprijinul claselor inferioare, mai degrabă decât pentru că erau sincer dorite de liderii partidului. Acestea includeau (1) Pangermanismul; (2) Egalitatea internaţională germană, inclusiv abrogarea Tratatului de la Versailles; (3) spaţiu de locuit pentru germani, inclusiv zonele coloniale;
(4) Cetăţenia germană să se bazeze doar pe sânge, fără naturalizare, fără imigrare pentru non-germani şi toţi evreii sau „alţi străini" sa fie eliminaţi; (5) abolirea tuturor veniturilor nemuncite, statul să controleze toate monopolurile, să impună un impozit pe profitul excesiv al corporaţiilor,„comunitarizarea" marile magazine,
să încurajeze micile afaceri în alocarea contractelor guvernamentale, să preia terenuri agricole în scopuri publice fără compensaţii şi să ofere pensii pentru bătrâneţe;
(6) pedepsirea cu moartea a tuturor profitorilor de război şi a cămătarilor; şi (7) asigurarea conformităţii presei, educaţiei, culturii şi religiei cu „morala şi simţul religios al rasei germane".

Pe măsură ce partidul creştea, adăugând membri şi răspândindu-se pentru a se conecta cu mişcări similare din alte părţi ale Germaniei, Hitler şi-a consolidat controlul asupra grupului. Putea face acest lucru deoarece avea controlul asupra ziarul partidului şi asupra principalei surse de bani şi era principala sa figură publică.
În iulie 1921, a modificat statutul partidului pentru a-i oferi preşedintelui putere absolută. A fost ales preşedinte; Drexler a fost numit preşedinte onorific; în timp ce Max Amann, sergentul lui Hitler în război, a fost numit director de afaceri. Ca o consecinţă a acestui eveniment, SA a fost reorganizată sub Röhm, cuvântul „socialism" din numele partidului a fost interpretat ca însemnând naţionalism (sau o societate fără conflicte de clasă), iar egalitatea în partid şi stat a fost înlocuită de „principiul conducerii" şi doctrina elitei. În următorii doi ani, partidul a trecut printr-o serie de crize dintre care principala a fost tentativa de puci din 9 noiembrie 1923. În această perioadă, toate tipurile de violenţă şi ilegalitate, chiar şi crimă, au fost tolerate de autorităţile bavareze şi din München. Ca urmare a eşecurilor din această perioadă, în special a loviturii de stat eşuate, Hitler s-a convins că trebuie să ajungă la putere prin metode legale, mai degrabă decât prin forţă; s-a despărţit de Ludendorff şi a încetat să mai fie susţinut de Reichswehr; a început să primească principalul sprijin financiar de la industriaşi; a făcut o alianţă tacită cu Partidul Popular Bavarez, prin care prim-ministrul Bavariei, Heinrich Held, a ridicat interdicţia asupra Partidului Nazist în schimbul repudierii de către Hitler a învăţăturilor anticreştine ale lui Ludendorff; iar Hitler a format o nouă miliţie armată (SS) pentru a se proteja împotriva controlului lui Röhm asupra vechii miliţii armate (SA).
În perioada 1924-1930, partidul a continuat, fără nicio creştere reală, ca o „periferie nebună", subvenţionată de industriaşi. Printre principalii contribuitori la partid în această perioadă s-au numărat Carl Bechstein (producător de piane din Berlin), August Borsig (producător de locomotive din Berlin), Emil Kirdorf (director general al Sindicatului Cărbunelui Renan-Westfalian), Fritz Thyssen (proprietarul United Steel Works şi preşedinte al Consiliului Industrial German) şi Albert Vögler (director general al Companiei Siderurgice Gelsenkirchen şi fost director general al United Steel Works). În această perioadă, nici Hitler, nici susţinătorii săi nu au căutat să creeze o mişcare de masă.

Acest lucru nu s-a întâmplat decât în 1930. Dar în această perioadă anterioară, partidul în sine a fost centralizat constant,
iar elementele de stânga (cum ar fi fraţii Strasser) au fost slăbite sau eliminate.
În aprilie 1927, Hitler a vorbit în faţa a 400 de industriaşi din Essen; în aprilie 1928, s-a adresat unui grup similar de proprietari de pământ din estul Elbei; În ianuarie 1932 a venit unul dintre cele mai mari triumfuri ale sale când a vorbit timp de 3 ore în faţa Clubului Industrial din Düsseldorf şi a câştigat sprijin şi contribuţii financiare din partea acestui grup puternic. Până la acea dată, el căuta să-şi transforme mişcarea într-un partid politic de masă capabil să-l aducă în funcţie. Acest proiect a eşuat. După cum am indicat, până la sfârşitul anului 1932, o mare parte din sprijinul financiar din partea industriei fusese întrerupt de Papen, iar numărul membrilor de partid scădea, în principal în favoarea comuniştilor. Pentru a opri acest declin, Hitler a fost de acord să devină cancelar într-un cabinet în care au fost doar trei nazişti dintre unsprezece membri. Papen spera în acest fel să-i controleze pe nazişti şi să obţină de la ei sprijinul popular care îi lipsea atât de mult în funcţie sa de cancelar în 1932. Dar Papen era prea inteligent pentru propriul său bine . El, Hugenberg, Hindenburg şi restul intriganţilor îl subestimaseră pe Hitler. Acesta din urmă, în schimbul acceptării de către Hugenberg a noilor alegeri pe 5 martie 1933, a promis că nu vor exista schimbări în Cabinet, indiferent de rezultatul votului. În ciuda faptului că naziştii au obţinut doar 44% din voturi la noile alegeri, Hitler a devenit dictator al Germaniei
în decurs de optsprezece luni.
Unul dintre principalele motive ale acestui succes rezidă în poziţia Prusiei în cadrul Germaniei. Prusia era cel mai mare dintre cele paisprezece state ale Germaniei. Acoperind aproape două treimi din ţară, acesta includea atât marile zone rurale din est, cât şi marile zone industriale din vest. Astfel,includea atât cele mai conservatoare, cât şi cele mai progresiste porţiuni ale Germaniei. Deşi influenţa sa a fost aproape la fel de mare sub republică ca şi sub imperiu, această influenţă a avut un caracter cu totul diferit, transformându-se din principalul bastion al conservatorismului în perioada anterioară în principala zonă a progresismului în perioada ulterioară. Această schimbare a fost posibilă datorită numărului mare de grupuri iluminate din zonele renane ale Prusiei, dar în

principal datorită faptului că așa-numita Coaliție de la Weimar a social-democraților, Partidului de Centru și Liberal-democraților a rămas intactă în Prusia din 1918 până în 1932. Ca o consecință a acestei alianțe, un social-democrat, Otto Braun. a deținut funcția de prim-ministru al Prusiei aproape pe toată perioada 1920-1932, iar Prusia a fost principalul obstacol în calea naziștilor și a reacției în zilele critice de după 1930.
Ca parte a acestei mișcări, cabinetul prusac din 1930 a refuzat să permită comuniștilor sau naziștilor să dețină funcții municipale în Prusia, a interzis funcționarilor publici prusaci să dețină calitatea de membru în oricare dintre aceste două partide și a interzis utilizarea uniformei naziste.
Acest obstacol în calea extremismului a fost înlăturat pe 20 iulie 1932, când Hindenburg, prin decret prezidențial bazat pe articolul 48, l-a numit pe Papen comisar pentru Prusia. Papen i-a demis imediat pe cei opt membri ai cabinetului parlamentar prusac și le-a acordat funcțiile guvernamentale unor oameni numiți de el însuși. Miniștrii demiși au fost demiși din funcții prin puterea armatei, dar au contestat imediat legalitatea acestei acțiuni în fața Curții Supreme Germane de la Leipzig. Prin verdictul său din 25 octombrie 1932, instanța a decis în favoarea funcționarilor demiși. În ciuda acestei decizii, Hitler, după doar o săptămână în funcția de cancelar, a reușit să obțină de la Hindenburg un nou decret care îi demitea din nou pe miniștrii prusaci din funcție și le conferia puterile vicecancelarului federal, Papen. Controlul administrației poliției a fost conferit lui Hermann Goring. Naziștii dețineau deja, prin Wilhelm Frick, controlul asupra Ministerului de Interne al Reich-ului și prin urmare, asupra puterilor polițienești naționale. Astfel, Hitler, până la 7 februarie, deținea controlul puterilor polițienești atât ale Reich-ului, cât și ale Prusiei.
Folosind acest avantaj, naziștii au început un atac dublu asupra opoziției. Goring și Frick au lucrat sub o mantie a legalității de sus, în timp ce căpitanul Rohm, aflat la comanda trupelor de asalt ale Partidului Nazist, a lucrat fără pretenția legalității de jos. Toți oficialii de poliție necooperanți au fost pensionați, demiși sau li s-a acordat concediu și au fost înlocuiți de naziști, de obicei lideri ai trupelor de asalt. Pe 4 februarie 1933, Hindenburg a semnat un decret de urgență care dădea guvernului dreptul de a interzice sau controla orice întâlniri, uniforme sau ziare. În acest fel, majoritatea

întâlnirilor şi ziarelor opoziţiei au fost împiedicate să ajungă la public.
Acest atac de sus asupra opoziţiei a fost însoţit de un atac violent de jos, efectuat de SA. În atacuri disperate în care optsprezece naziști şi cincizeci şi unu de membri ai opoziţiei au fost uciși, toate întâlnirile comuniste, majoritatea celor a socialiştilor şi multe întâlniri ale Partidului de Centru au fost perturbate. În ciuda tuturor acestora, era evident cu o săptămână înainte de alegeri că poporul german nu era convins.
În consecinţă, în circumstanţe care sunt încă misterioase, a fost pus la cale un complot pentru a incendia clădirea Reichstag-ului şi a da vina pe comuniști. Majoritatea complotiştilor erau homosexuali şi au reuşit să-l convingă pe un idiot degenerat din Olanda, pe nume Van der Lubbe, să meargă cu ei. După ce clădirea a fost incendiată, Van der Lubbe a fost lăsat să rătăcească prin ea şi a fost arestat de poliţie. Guvernul a arestat imediat patru comuniști, inclusiv pe liderul partidului din Reichstag (Ernst Torgler).
În ziua care a urmat incendiului (28 februarie 1933), Hindenburg a semnat un decret prin care suspenda toate libertăţile civile şi acorda guvernului puterea de a încălca orice libertate personală, inclusiv dreptul de a percheziţiona locuinţe private sau de a confisca proprietăţi. Imediat, toţi membrii comuniști ai Reichstagului, precum şi alte mii de persoane, au fost arestaţi, iar toate ziarele comuniste şi social-democrate au fost suspendate timp de două săptămâni.
Adevărata poveste a incendiului Reichstagului a fost ţinută secretă doar cu dificultate. Mai multe persoane care ştiau adevărul, inclusiv un membru naţionalist al Reichstagului, Dr. Oberfohren, au fost ucise în martie şi aprilie pentru a împiedica răspândirea adevăratei poveşti. Majoritatea naziştilor care au participat la complot au fost uciși de Goring în timpul „epurării sângeroase” din 30 iunie 1934. Cei patru comuniști care au fost acuzaţi direct de crimă au fost achitaţi de instanţele germane obişnuite, deşi Van der Lubbe a fost condamnat.
În ciuda acestor măsuri drastice, alegerile din 5 martie 1933 au fost un eşec din punctul de vedere al naziştilor. Partidul lui Hitler a primit doar 288 din 647 de locuri, sau 43,9% din voturile totale. Naţionaliştii au obţinut doar 8%. Comuniştii au obţinut 81 de locuri, o scădere de 19 %, dar socialiştii au obţinut 125, o creştere de 4 %.

Partidul de Centru a scăzut de la 89 la 74, iar Partidul Popular de la 11 locuri la 2. Naţionaliştii au rămas la cu 5 locuri ... Procesul a continuat, la fel ca si campania electorală tocmai încheiată, prin acţiuni ilegale de jos în sus şi acţiuni legale de sus în jos.
De jos, pe 7 martie în toată Germania, SA a măturat o mare parte a opoziţiei prin violenţă,obligând-o să se ascundă. Au mărşăluit la majoritatea sediilor sindicatelor, periodicelor şi administraţiilor locale le-au distrus, i-au expulzat pe ocupanţii lor şi au arborat steagul cu svastică. Ministrul de Interne, Wilhelm Frick, a aprobat aceste acţiuni numind naziști in fruntea poliţiei în diverse state germane (Baden, Saxonia, Württemburg, Bavaria), inclusiv pe generalul von Epp în Bavaria. Aceşti oameni au procedat apoi la folosirea puterilor lor poliţieneşti pentru a prelua controlul asupra aparatului guvernului .
Noul Reichstag s-a întrunit pe 23 martie la Opera Kroll. Pentru a asigura o majoritate, naziştii i-au exclus din sesiune pe toţi membrii comunişti şi cei 30 de membri socialişti, aproximativ 109 în total. Restul au fost rugaţi să adopte o „lege de abilitare” care ar acorda guvernului timp de patru ani dreptul de a legifera prin decret, fără a fi nevoie de semnătura prezidenţială, aşa cum se prevede în Articolul 48, şi fără restricţii constituţionale, cu excepţia puterilor Reichstagului, Reichsratului şi al preşedinţiei.
Întrucât această lege necesita o majoritate de două treimi, ar fi putut fi respinsă dacă doar un mic grup din Partidul de Centru ar fi votat împotriva ei. Desigur, Hitler a precizat foarte clar că era pregătit să folosească violenţa împotriva tuturor celor care refuzau să coopereze cu el, dar puterea sa de a face acest lucru pe o chestiune constituţională clară în martie 1933 era mult mai mică decât a devenit mai târziu, deoarece violenţa din partea sa pe o astfel de chestiune ar fi putut foarte bine să-i îndrepte pe preşedinte şi Reichswehr împotriva lui.
În ciuda discursului intimidant al lui Hitler, Otto Wels, din partea social-democraţilor, s-a ridicat pentru a explica de ce partidul său a refuzat să susţină proiectul de lege. El a fost urmat de Monseniorul Kaas din Partidul de Centru, care a explicat că Grupul său Catolic îl va susţine. Votul în favoarea proiectului de lege a fost mai mult decât suficient, fiind de 441 la 94, social-democraţii formând o minoritate solidă. Astfel, acest grup slab, timid, doctrinar şi ignorant si-a răscumpărat greselile prin curajul său după ce

trecuse ultima clipă.
În baza acestei „Legi de abilitare”, guvernul a emis o serie de decrete revoluţionare în următoarele câteva luni. Dietele tuturor statelor germane, cu excepţia Prusiei (care avusese propriile alegeri pe 5 martie) au fost reconstituite în proporţia voturilor din alegerile naţionale din 5 martie, cu excepţia faptului că comuniştii au fost eliminaţi. Fiecare partid a primit cota sa de membri şi i s-a permis să numească membrii individuali pe bază pur de partid. O procedură similară a fost aplicată guvernelor locale. Astfel, naziştii au primit o majoritate în fiecare organism. Un decret din 7 aprilie a acordat guvernului Reich dreptul de a numi un guvernator al fiecărui stat german. Acesta era un nou funcţionar împuternicit să aplice politicile guvernului Reich chiar până la punctul de a demite guvernele statelor, inclusiv prim-miniştrii, dietele şi judecătorii până atunci inamovibili. Acest drept a fost folosit în fiecare stat pentru a numi un guvernator nazist şi un prim-ministru nazist.
În Bavaria, de exemplu, cei doi au fost Epp şi Rohm, în timp ce în Prusia cei doi au fost Hitler şi Goring. În multe state, guvernatorul era liderul districtual al Partidului Nazist, iar acolo unde nu era, era supus ordinelor acelui lider. Printr-o lege ulterioară din 30 ianuarie 1934, dietele statelor au fost abolite; puterile suverane ale statelor au fost transferate Reich-ului; iar guvernatorii au devenit subordonaţi Ministerului de Interne al Reich-ului.
Toate partidele politice, cu excepţia naziştilor, au fost abolite în mai, iunie şi iulie 1933.
Comuniştii fuseseră scoşi în afara legii pe 28 februarie 1933. Social-democraţii au fost excluşi din toate activităţile pe 22 iunie şi au fost expulzaţi din diverse organe de conducere pe 7 iulie. Partidul de Stat German (Partidul Democrat) şi Partidul Popular German au fost dizolvate pe 28 iunie şi 4 iulie.
Partidul Popular Bavarez a fost zdrobit de Trupele de Asalt pe 22 iunie şi s-a desfiinţat pe 4 iulie. Partidul de Centru a făcut acelaşi lucru în ziua următoare. O serie de bătălii aprige între SA şi Stahlhelm în aprilie-iunie 1933 s-a încheiat cu absorbţia acestuia din urmă în Partidul Nazist. Naţionaliştii au fost înfrânţi prin violenţă pe 21 iunie; Hugenberg nu a reuşit să pătrundă în garda SA din jurul lui Hindenburg pentru a protesta; iar pe 28 iunie partidul său a fost dizolvat.
În cele din urmă, pe 14 iulie 1933, Partidul Nazist a fost declarat

singurul partid recunoscut în Germania.
Clasele de mijloc au fost coordonate şi dezamăgite. Asociaţiile comerciale cu ridicata şi cu amănuntul au fost consolidate într-o Corporaţie a Comerţului German al Reich-ului sub conducerea nazistă Dr. von Renteln. Pe 22 iulie, acelaşi om a devenit preşedinte al Comitetului Industrial şi Comercial German, care era o uniune a tuturor camerelor de comerţ. În Germania, acestea din urmă fuseseră corporaţii juridice semipublice.
Desfiinţarea marilor magazine universale, care fusese una dintre promisiunile naziste făcute micii burghezii încă de la programul de douăzeci şi cinci de puncte al lui Gottfried Feder din 1920, a fost abandonată, conform anunţului lui Hess din 7 iulie. Mai mult, lichidarea societăţilor cooperative, care fusese, de asemenea, o promisiune de lungă durată, a fost abandonată printr-un anunţ din 19 iulie.
Această ultimă inversare a rezultat din faptul că majoritatea cooperativelor intraseră sub control nazist prin preluarea lor de către Frontul Muncii pe 16 mai 1933.
Munca a fost coordonată fără rezistenţă, cu excepţia comuniştilor. Guvernul a declarat 1 mai sărbătoare naţională şi a sărbătorit-o cu un discurs al lui Hitler despre demnitatea muncii în faţa a un milion de persoane la Tempelhof. A doua zi, SA a confiscat toate clădirile şi birourile sindicatelor, i-a arestat pe toţi liderii sindicali şi i-a trimis pe majoritatea acestora în lagăre de concentrare.
Sindicatele însele au fost încorporate într-un Front al Muncii nazist-german sub conducerea lui Robert Ley. Noul lider, într-un articol din Völkischer Beobachter, le-a promis angajatorilor că de acum înainte vor putea fi stăpâni în propriile case, atâta timp cât vor servi naţiunea (adică Partidul Nazist). Munca a fost furnizată forţei de muncă, prin reducerea săptămânii de lucru la patruzeci de ore (cu o reducere salarială corespunzătoare), prin interzicerea străinilor să muncească, prin „serviciu” impus pentru guvern, prin acordarea de împrumuturi persoanelor căsătorite, prin reduceri fiscale pentru persoanele care cheltuiau bani pe reparaţii, prin construirea de drumuri militare pentru automobile şi aşa mai departe.
Agricultura a fost coordonată abia după ce Hugenberg a părăsit guvernul pe 29 iunie şi a fost înlocuit de Richard Darré în funcţia de ministru al alimentaţiei din Reich şi ministru prusac al agriculturii.

Diversele asociaţii funciare şi ţărăneşti au fost contopite într-o singură asociaţie, al cărei preşedinte era Darré, în timp ce diversele asociaţii de proprietari au fost unite în Consiliul German al Agriculturii, al cărui preşedinte era tot Darré.
Religia a fost coordonată în diverse moduri. Biserica Evanghelică a fost reorganizată. Când un non-nazist, Friedrich von Bodelschwing, a fost ales episcop al Reichului în mai 1933, a fost înlăturat cu forţa din funcţie, iar Sinodul Naţional a fost forţat să-l aleagă pe un nazist, Ludwig Müller, în locul său pe 27 septembrie. La alegerile pentru adunările bisericeşti din iulie 1933, presiunea guvernamentală a fost atât de mare încât o majoritate de nazişti a fost aleasă în fiecare. În 1935 a fost înfiinţat un Minister al Afacerilor Bisericeşti sub conducerea lui Hans Kerrl, cu puterea de a emite ordonanţe bisericeşti cu putere de lege şi cu control complet asupra proprietăţilor şi fondurilor bisericeşti. Lideri protestanţi proeminenţi, precum Martin Niemöller, care s-au opus acestor măsuri, au fost arestaţi şi trimişi în lagăre de concentrare.
Biserica Catolică a depus toate eforturile pentru a coopera cu naziştii, dar în curând a constatat că acest lucru era imposibil. Şi-a retras condamnarea nazismului pe 28 martie 1933 şi a semnat un Concordat cu von Papen pe 20 iulie. Prin acest acord, statul recunoştea libertatea de credinţă religioasă şi de cult, scutirea clerului de anumite îndatoriri civice şi dreptul Bisericii de a-şi gestiona propriile afaceri şi de a înfiinţa şcoli confesionale. Guvernatorilor statelor germane li s-a acordat dreptul de a se opune nominalizărilor pentru cele mai înalte funcţii clericale; episcopii urmau să depună un jurământ de loialitate, iar educaţia urma să continue să funcţioneze aşa cum o făcuse până atunci.
Acest acord cu Biserica a început să se destrame aproape imediat. În termen de zece zile de la semnarea Concordatului, naziştii au început să atace Liga Tineretului Catolic şi presa catolică. Şcolile bisericeşti au fost restricţionate, iar membrii clerului au fost arestaţi şi judecaţi sub acuzaţia de eludare a reglementărilor monetare privind schimbul valutar şi de imoralitate. Biserica a condamnat eforturile naziştilor precum Rosenberg de a înlocui creştinismul cu un păgânism german reînviat şi legi precum cea care permitea sterilizarea persoanelor inacceptabile din punct de vedere social. Cartea lui Rosenberg, Mitul secolului al XX-lea, a fost inclusă în Index; cercetătorii catolici i-au expus erorile într-o serie de studii

în 1934; şi, în final, pe 14 martie 1937, Papa Pius al XI-lea a condamnat multe dintre principiile nazismului în enciclica Mit brennender Sorge.
Încercările de coordonare a funcţiei publice au început cu legea din 7 aprilie 1933 şi au continuat până la sfârşitul regimului, fără a avea vreodată succes complet din cauza lipsei de personal capabil care să fie loial naziştilor. „Non-arienii" (evreii) sau persoanele căsătorite cu „non-arieni", persoane nesigure din punct de vedere politic şi „marxiştii" erau concediaţi, iar loialitatea faţă de nazism era necesară pentru numirea şi promovarea în administraţia publică.
Dintre elementele principale ale societăţii germane, doar preşedinţia, armata, Biserica Catolică şi industria nu erau coordonate până în 1934 de nazisti. În plus, birocraţia era doar parţial controlată. Prima dintre acestea, preşedinţia, a fost preluată complet în 1934 ca urmare a unei înţelegeri cu armata.
Până în primăvara anului 1934, problema SA devenise acută, deoarece această organizaţie contesta direct doi membri ai Cvartetului, armata şi industria. Industria era contestată de cererea SA pentru „a doua revoluţie" adică pentru reformele economice care ar justifica utilizarea cuvântului „socialism" în denumirea de „naţional-socialism". Armata era provocată de cererea căpitanului Rohm ca SA-ul său să fie încorporat în Reichswehr, fiecare ofiţer având acelaşi grad în Reichswehr.
Întrucât Reichswehr avea doar 300.000 de oameni, în timp ce SA avea trei milioane, acest lucru ar fi „copleşit Corpul Ofiţerilor". Hitler denunţase acest proiect pe 1 iulie 1933, iar Frick a repetat acest lucru zece zile mai târziu. Cu toate acestea, Röhm şi-a reiterat cererea pe 18 aprilie 1934, fiind susţinută de Edmund Heines şi Karl Ernst. În şedinţa de cabinet, ministrul de război, generalul von Blomberg a refuzat.
O situaţie tensionată s-a perpetuat. Dacă Hindenburg ar fi murit, Reichswehr-ul ar fi putut lichida naziştii şi restaura monarhia. Pe 21 iunie, Hindenburg i-a ordonat lui Blomberg să folosească armata, dacă este necesar, pentru a restabili ordinea în ţară. Acest lucru a fost considerat o ameninţare la adresa SA. În consecinţă, Hitler a făcut o înţelegere pentru a distruge SA în schimbul unei mâini libere în gestionarea preşedinţiei atunci când aceasta ar deveni vacantă. Acest lucru a fost făcut. O întâlnire a liderilor SA

a fost convocată de Hitler pentru 30 iunie 1934, la Bad Wiessee, în Bavaria. SS, sub comanda personală a lui Hitler, i-a arestat pe liderii SA în miez de noapte şi i-a împuşcat pe majoritatea dintre ei. La Berlin, Göring a făcut acelaşi lucru cu liderii SA de acolo. Atât Hitler, cât şi Göring şi-au ucis majoritatea duşmanilor personali; incendiatorii Reichstagului, Gregor Strasser, generalul şi doamna von Schleicher, toţi asociaţii apropiaţi ai lui von Papen, Gustav von Kahr, toţi cei care îl cunoscuseră pe Hitler în primele zile ale eşecului său şi mulţi alţii. Papen a scăpat doar la o marjă îngustă. În total, câteva mii au fost eliminate în această „epurare sângeroasă".
Au fost date două scuze pentru această acţiune violentă: că bărbaţii ucişi erau homosexuali (ceva ce se ştia de ani de zile) şi că erau membri ai unei conspiraţii pentru uciderea lui Hitler. Faptul că erau implicaţi într-o conspiraţie era destul de adevărat, dar nu era nicidecum matur în iunie 1934 şi era îndreptată împotriva armatei şi industriei grele, şi nu împotriva lui Hitler. De fapt, Hitler a ezitat până în ultimul moment dacă se va alătura „celei de-a doua revoluţii" sau Cvartetului. Decizia sa de a se alătura celui din urmă şi de a-l extermina pe primul a fost un eveniment de mare semnificaţie. A transformat irevocabil mişcarea nazistă într-o contrarevoluţie a dreptei, folosind organizaţia de partid ca instrument pentru protejarea status quo-ului economic.Susţinătorii „celei de-a doua revoluţii" au fost împinşi în clandestinitate, formând un „Front Negru" sub conducerea lui Otto Strasser. Această mişcare a fost atât de ineficientă încât singura alegere cu care se confrunta germanul obişnuit a fost alegerea între modul de viaţă reacţionar construit în jurul membrilor supravieţuitori ai Cvartetului (armată şi industrie) şi nihilismul complet iraţional al clicii interne a Partidului Nazist.
Abia pe măsură ce regimul se apropia de sfârşit a apărut o a treia cale posibilă: un umanism creştin progresist şi cooperativ reînviat, care a izvorât din reacţia generată în cadrul Cvartetului de realizarea faptului că nihilismul nazist era doar rezultatul logic al metodelor obişnuite ale Cvartetului de a-şi urmări obiectivele obişnuite. Multe dintre persoanele asociate cu această nouă a treia cale au fost distruse de nazişti prin distrugerea sistematică care a urmat tentativei de asasinare a lui Hitler pe 20 iunie 1944.
În schimbul pasului decisiv al lui Hitler - distrugerea SA pe 30 iunie

1934, armata i-a permis lui Hitler să devină preşedinte după moartea lui Hindenburg, în august. Prin combinarea funcţiilor de preşedinte şi cancelar, Hitler a obţinut dreptul legal al preşedintelui de a conduce prin decret şi a obţinut, de asemenea, comanda supremă a armatei, o poziţie pe care a consolidat-o prin solicitarea unui jurământ personal de supunere necondiţionată din partea fiecărui soldat (Legea din 20 august 1934). Din acest moment, în mintea Reichswehr-ului şi a birocraţiei, era atât legal, cât şi moral imposibil să se opuna ordinelor lui Hitler.

Conducătorii şi cei conduşi, 1934—1945

Astfel, până în august 1934, mişcarea nazistă îşi atinsese scopul - instaurarea unui stat autoritar în Germania. Cuvântul folosit aici este „autoritar", deoarece, spre deosebire de regimul fascist din Italia, regimul nazist nu era totalitar. Nu era totalitar deoarece doi membri ai Cvartetului nu erau coordonaţi, un al treilea membru era coordonat doar incomplet şi, spre deosebire de Italia sau Rusia Sovietică, sistemul economic nu era condus de stat, ci era supus „autoguvernării". Toate acesta nu sunt în acord cu opinia populară despre natura sistemului nazist nici în perioada în care a înflorit, nici dupa aceasta perioada. Ziariştii şi scriitorii jurnalişti au aplicat termenul „totalitar" sistemului nazist, iar numele a rămas fără o analiză reală a faptelor aşa cum existau. De fapt, sistemul nazist nu era totalitar nici în teorie, nici în practică. Mişcarea nazistă, în cea mai simplă analiză, era un tot unitar de gangsteri, nevrotici, mercenari, psihopaţi şi pur şi simplu nemulţumiţi, cu un mic amestec de idealişti. Această mişcare a fost construită de Cvartet ca o forţă contrarevoluţionară, în primul rând, împotriva Republicii de la Weimar,internaţionalismului şi democraţiei şi, în al doilea rând, împotriva pericolelor revoluţiei sociale, în special a comunismului, generate de depresiunea economică mondială. Această mişcare, odată ce a ajuns la putere la cererea Cvartetului, a căpătat o viaţă şi obiective proprii, cu totul diferite şi în mare măsură ostile vieţii şi obiectivelor Cvartetului. Nicio confruntare sau conflict deschis nu a apărut niciodată între mişcare şi Cvartet. În schimb, a fost elaborat un modus vivendi prin care cei doi membri principali ai Cvartetului, industria şi armata, şi-au obţinut dorinţele, în timp ce naziştii au obţinut puterea şi privilegiile după care tânjeau.

Seminţele conflictului au continuat să existe şi chiar să crească între mişcare şi creatorii săi, în special datorită faptului că mişcarea a lucrat continuu pentru a crea un sistem industrial substitutiv şi o armată substitutivă paralelă cu vechiul sistem industrial şi cu vechea Reichswehr.
Nici aici, conflictul ameninţător nu a izbucnit niciodată, deoarece al Doilea Război Mondial a avut dublul rezultat de a demonstra nevoia de solidaritate în faţa inamicului şi a adus pradă şi profituri mari ambelor părţi - industriaşilor şi Reichswehr-ului, pe de o parte, şi partidului, pe de altă parte.
Cu excepţia ascensiunii partidului şi a profiturilor, puterii şi prestigiului care au revenit liderilor (dar nu membrilor obişnuiţi) ai partidului, structura societăţii germane nu a fost drastic schimbată după 1933. Aceasta era încă puternic împărţită în două părţi - conducătorii şi cei conduşi. Cele trei schimbări principale au fost: (1) metodele şi tehnicile prin care conducătorii îi controlau pe cei conduşi au fost modificate şi intensificate, astfel încât legea şi procedurile legale practic au dispărut, iar puterea (exercitată prin forţă, presiuni economice şi propagandă) a devenit mult mai evidentă şi directă în aplicarea sa; (2) Cvartetul care deţinuse puterea reală din 1919 până în 1933 a fost rearanjat şi extins la un Cvintet, aşa cum exista înainte de 1914; şi (3) linia dintre conducători şi conduşi a fost făcută mai subţire, cu mai puţine persoane într-o poziţie mai ambiguă decât precedent în istoria Germaniei; acest lucru a devenit mai acceptabil pentru cei conduşi prin crearea unui nou al treilea grup de non-cetăţeni (evrei şi străini) care puteau fi exploataţi şi oprimaţi chiar şi de al doilea grup de conduşi.
Următorul tabel prezintă relaţiile aproximative ale grupurilor conducătoare în cele trei perioade ale istoriei germane în secolul al XX-lea:

Imperiul	Republica de la Weimar	Al Treilea Reich
Împăratul		Partidul Nazist (doar liderii)
Armată	Armată	Industrie
Moşieri	Birocraţie	Armată
Birocraţie	Industrie	Birocraţie
Industrie	Moşieri	Moşieri

Grupurile conduse de aceşti conducători au rămas aproximativ aceleaşi. În al Treilea Reich, acestea includeau: (1) ţărani; (2) muncitori; (3) mica burghezie formată din funcţionari, comercianţi cu amănuntul, artizani, mici industriasi şi aşa mai departe; (4) grupuri profesionale, cum ar fi medici, farmacişti, profesori, ingineri, dentişti şi aşa mai departe. Sub acestea se afla grupul submers al „non-arienilor" şi al locuitorilor din zonele ocupate.
O lumină revelatoare este aruncată asupra societăţii naziste prin examinarea poziţiilor grupurilor conducătoare. Vom examina pe fiecare dintre acestea în ordine inversă.
Influenţa grupului proprietarilor de pământuri în perioada anterioară se baza pe tradiţie mai degrabă decât pe putere.
Ea a fost susţinută de o serie de factori: (1) legăturile personale strânse ale proprietarilor de pământuri cu împăratul, armata şi birocraţia; (2) regulile de vot specifice din Germania, care le dădeau proprietarilor de pământuri o influenţă nejustificată în Prusia şi statului Prusia o influenţă nejustificată în Germania; (3) puterea economică şi socială a proprietarilor de pământ, în special la est de Elba, o putere bazată pe capacitatea lor de a exercita presiuni asupra arendaşilor şi muncitorilor agricoli din acea zonă.
Toate aceste surse de putere slăbeau, chiar şi sub imperiu. Republica şi al Treilea Reich nu făceau decât să extindă un proces deja bine avansat. Puterea economică a proprietarilor de pământ era ameninţată de criza agricolă de după 1880 şi era evidentă în cererea lor de protecţie tarifară de după 1895. Falimentul moşiilor Junker urma să submineze influenţa lor politică chiar dacă statul era dispus să-i sprijine cu subvenţii şi Osthilfe(Ajutorul pentru Est) pe termen nelimitat.
Plecarea împăratului şi schimbarea poziţiei armatei şi birocraţiei sub republică au slăbit aceste căi de influenţă indirectă a proprietarilor de pământ. Schimbarea reglementărilor privind votul după 1918 şi încetarea votului după 1933, combinate cu absorbţia crescândă a Prusiei şi a celorlalte landuri într-un stat german unificat, au redus puterea politică a grupului proprietarilor de pământ. În cele din urmă, influenţa lor socială a fost slăbită de migraţia muncitorilor agricoli germani din estul spre centrul şi vestul Germaniei şi de înlocuirea lor cu muncitori agricoli slavi.

Această scădere a puterii grupului de proprietari de pământuri a continuat sub al Treilea Reich și a fost intensificată de faptul că acest grup a fost singurul segment al Cvartetului care a fost coordonat cu succes. Proprietarii de pământuri și-au pierdut cea mai mare parte a puterii economice, deoarece controlul vieții lor economice nu a fost lăsat în mâinile proprietarilor de pământuri, așa cum s-a întâmplat cu industria. În ambele cazuri, viața economică a fost controlată, în principal, de carteluri și asociații, dar în industrie acestea erau controlate de industrialiști, în timp ce în agricultură erau controlate de stat în strânsă cooperare cu partidul.
Prețurile, producția, condițiile de vânzare și, de fapt, fiecare detaliu al agriculturii era sub controlul unei corporații guvernamentale numite Reichsnährstand, care consta dintr-un complex de grupuri, asociații și consilii. Liderul acestui complex era ministrul alimentației și agriculturii, numit de Hitler. Acest lider numea subordonați ai tuturor organizațiilor membre ale Reichsnährstand, iar aceștia, la rândul lor, își numeau subordonații. Acest proces a continuat până la cel mai inferior individ, fiecare lider numindu-și subordonații direcți conform „principiului conducerii".
Fiecare persoană angajată în orice activitate legată de agricultură, alimente sau producție de materii prime, inclusiv cherestea, pescuit, produselor lactate și păşunatul, aparținea uneia sau mai multor asociații din Reichsnährstand. Asociațiile erau organizate atât pe bază teritorială, cât și funcțională.
Pe bază funcțională, erau organizate atât în asociații verticale, cât și orizontale. Pe bază teritorială, existau douăzeci de Asociații ale Fermierilor de Stat Regionale (Landesbauernschaften) subdivizate în 515 Asociații Districtuale locale (Kreisbauernschaften). Pe bază orizontală, existau asociații ale persoanelor care desfășurau aceeași activitate, cum ar fi măcinarea făinii,mixarea untului, cultivarea cerealelor și așa mai departe. Pe bază verticală, existau asociații ale tuturor persoanelor implicate în producția și prelucrarea oricărei mărfuri, cum ar fi cerealele sau laptele. Aceste organizații, toate formate pe „principiul conducerii", se ocupau în principal de prețuri și cote de producție. Acestea erau controlate de stat, dar prețurile erau stabilite la un nivel suficient pentru a oferi profit majorității participanților, iar cotele se bazau pe evaluări estimate chiar de fermieri.

În timp ce proprietarii de terenuri pierdeau puterea în acest fel, aceştia primeau avantaje economice. Aşa cum se cuvenea unei mişcări contrarevoluţionare, naziştii au sporit averea şi privilegiile proprietarilor de terenuri.
Raportul despre scandalul Osthilfe, care fusese întocmit pentru Schleicher în 1932, a fost permanent suprimat. Programul de autarhie le-a oferit o piaţă stabilă pentru produsele lor, protejându-i de vicisitudinile pe care le suferiseră sub liberalism, cu pieţele sale instabile şi preţurile fluctuante.
Preţurile fixate sub nazism nu erau mari, dar erau adecvate, mai ales în combinaţie cu alte avantaje. Până în 1937, preţurile plătite fermierilor erau cu 23% mai mari decât în 1933, deşi încă cu 28% mai mici decât cele din 1925. Fermele mai mari care foloseau forţă de muncă angajată au fost ajutate de prevenirea sindicatelor, a grevelor şi a creşterii salariilor. Forţa de muncă a fost sporită prin utilizarea serviciilor de muncă ale băieţilor şi fetelor din Mişcarea Tineretului Nazist şi Serviciul Muncii. Plăţile pentru dobânzi şi impozite au fost reduse, primele de la 950 de milioane de mărci în 1929-1930 la 630 de milioane de mărci în 1935-1936, iar cele din urmă de la 740 de milioane la 460 de milioane de mărci în aceiaşi şase ani. Fermierii au fost scutiţi complet de contribuţiile la asigurările de şomaj, care s-au ridicat la 19 milioane de mărci în 1932-1933. Ameninţarea constantă a dezmembrării marilor moşii falimentare a fost îndepărtată, indiferent dacă provenea din partea statului sau de la creditorii privaţi. Toate fermele de dimensiuni familiale superioare au fost securizate în posesia familiei proprietarului lor, fără posibilitatea de înstrăinare, prin creşterea utilizării dreptului de proprietate asupra marilor moşii şi prin Legea fermelor ereditare pentru unităţile mai mici.
Aceste beneficii au fost mai mari pentru unităţile mai mari decât pentru cele mai mici şi cele mai mari pentru marile moşii. În timp ce fermele mici (5 până la 50 de hectare), potrivit lui Max Sering, au obţinut un venit net de 9 mărci pe hectar în 1925, cele mari (peste 100 de hectare) au pierdut 18 mărci pe hectar. În 1934, cifrele corespunzătoare au fost de 28 şi 53marci/hectar, un câştig de 19 mărci pe hectar pentru unităţile mici şi de 71 mărci pe hectar pentru unităţile mari. Ca urmare a acestei creşteri a profitabilităţii unităţilor mari, concentrarea proprietăţii funciare în Germania a crescut, inversând tendinţă. Atât numărul, cât şi dimensiunea

medie a unităţilor mari au crescut.
Astfel, proprietarii de terenuri au câştigat mari privilegii şi recompense în al Treilea Reich, dar cu preţul unei reduceri drastice a puterii lor. Aceştia au fost coordonaţi, ca şi restul societăţii din afara grupurilor conducătoare, cu rezultatul că au devenit cele mai puţin importante dintre aceste grupuri.
Birocraţia nu a fost complet coordonată, dar a constatat că puterea i-a fost mult redusă. Funcţia publică nu a fost, aşa cum am indicat, eliminată pentru non-naziști, deşi evreii şi anti-naziştii evidenti au fost în general pensionaţi. Doar în Ministerul Economiei, poate datorită reorganizării complete a ministerului, au existat schimbări ample la început. Dar această schimbare nu a adus membri de partid; a adus oameni din mediul privat. În afara Ministerului Economiei, principalele schimbări au fost la miniştrii înşişi şi secretarii lor de stat. Ministerele nou create aveau, desigur, oameni noi, dar, cu excepţia nivelurilor inferioare, aceştia nu erau aleşi pentru că erau membri de partid. Vechea diviziune a birocraţiei în două clase (academica şi non- academica), cu cea superioară deschisă doar celor care promovau un examen academic, a continuat.
Doar în gradele inferioare, necalificate, membrii de partid copleşeau serviciul.
Până în anul 1939, din 1,5 milioane de funcţionari publici, 28,2% erau membri de partid, 7,2% aparţineau SA, iar 1,1% aparţineau SS. Legea din 1933, care i-a expulzat pe cei care nu erau arieni şi pe cei nesiguri din punct de vedere politic, a afectat doar 1,1% (sau 25 de persoane din 2.339) dintre funcţionarii publici de rang înalt. Însă noii recruţi erau în mare parte membri de partid, astfel încât, în timp, birocraţia ar fi devenit aproape complet nazistă. Legea serviciului public din 1937 nu impunea apartenenţa la partid, dar candidatul trebuia să fie loial ideii naziste. În practică, 99% dintre cei numiţi în gradul de evaluator (cel mai scăzut grad academic) au fost membri de partid între 1933 şi 1936. Cu toate acestea, o lege din 28 decembrie 1939 prevedea, ceea ce se înţelesese întotdeauna, că în activitatea sa publică, un membru de partid nu era supus ordinelor partidului, ci doar ordinelor superiorului serviciului public. Şi aici, randamentele inferioare erau mai supuse controlului partidului prin intermediul „celulei de partid” din birou, care le permitea membrilor de partid să îşi atingă scopurile prin teroare.

Aceasta deschide un aspect important, chiar dacă neoficial, al acestui subiect.
O schimbare principală a fost că, acolo unde anterior birocraţia guverna după reguli raţionale, cunoscute, sub naziști, aceasta a guvernat din ce în ce mai mult după reguli iraţionale şi chiar necunoscute. Nici mai devreme, nici mai târziu, aceste reguli nu au fost stabilite de birocraţia însăşi şi, într-o oarecare măsură, regulile ulterioare,au aparut din cauza înclinaţiilor antidemocratice binecunoscute ale birocraţiei, fiind mai acceptabile pentru birocraţie. Mai importantă a fost influenţa terorismului de partid, prin intermediul SA, SS şi poliţiei secrete (Gestapo). Şi mai importantă a fost creşterea, în afara birocraţiei, a unei organizaţii de partid care a contramandat şi a evitat deciziile şi acţiunile birocraţiei obişnuite.
Poliţia obişnuită a fost ocolită de poliţia partidului; căile obişnuite ale justiţiei au fost ocolite de instanţele partidului; închisorile obişnuite au fost eclipsate de lagărele de concentrare ale partidului. Drept urmare, Torgler, achitat de instanţele obişnuite de acuzaţia că a conspirat pentru incendierea Reichstagului, a fost imediat aruncat într-un lagăr de concentrare de către poliţia secretă; iar Niemöller, după ce a ispăşit o scurtă pedeapsă pentru încălcarea regulilor religioase, a fost dus dintr-o închisoare obişnuită într-un lagăr de concentrare.
Corpul Ofiţerilor Reichswehr nu a fost coordonat, dar s-a trezit mai supus naziştilor decât a fost vreodată Republicii de la Weimar. Republica nu ar fi putut niciodată să ucidă generali aşa cum a făcut Hitler în 1934. Această slăbire a puterii armatei, însă, nu era în relaţie cu partidul atât de mult cât era în relaţie cu statul. Anterior, armata controla în mare măsură statul; sub al Treilea Reich, statul controla armata; dar partidul nu controla armata şi, pentru neîndeplinirea obligaţiilor, îşi construia propria armată (SS). Exista o prevedere legală care interzicea membrilor forţelor armate să fie simultan membri ai partidului. Această incompatibilitate a fost revocată în toamna anului 1944. Cu toate acestea, armata era complet supusă lui Hitler în calitate de şef al statului, dar nu Führer-lui Partidului Nazist. Armata fusese întotdeauna subordonată şefului statului. Când Hitler a obţinut această poziţie (cu acordul armatei) la moartea lui Hindenburg, pe 2 august 1934, şi-a întărit poziţia cerând ofiţerilor armatei să depună jurământul

de loialitate faţă de el personal şi nu doar faţă de Patria Germană, aşa cum se făcuse anterior. Toate acestea au fost posibile deoarece armata, deşi nu era coordonată, aproba în general ceea ce făceau naziştii şi, acolo unde ocazional nu erau de acord, o făcea doar din motive tactice.
Relaţiile dintre cei doi au fost bine stabilite de feldmareşalul Werner von Blomberg, ministru de război al Reich-ului şi comandant suprem al forţelor armate până în februarie 1939:.
„Înainte de 1938-1939, generalii germani nu se opuneau lui Hitler. Nu exista niciun motiv să se opună lui Hitler, deoarece acesta producea rezultatele dorite. După acest timp, unii generali au început să condamne metodele sale şi şi-au pierdut încrederea în puterea judecăţii sale.
Cu toate acestea, ei nu au reuşit ca grup să ia o poziţie definitivă împotriva lui, deşi câţiva dintre ei au încercat să facă acest lucru şi, prin urmare, au trebuit să plătească pentru asta cu viaţa sau cu poziţiile lor." La această afirmaţie este necesar doar să adăugăm că Corpul Ofiţerilor Germani şi-a menţinut condiţia autonomă şi controlul asupra armatei prin distrugerea principalului său rival, SA, la 30 iunie 1934. Pentru aceasta a plătit la 2 august 1934. După aceasta, a fost prea târziu pentru ca acesta să se opună mişcării, chiar dacă ar fi dorit să o facă.
Poziţia industriaşilor în societatea nazistă era complexă şi foarte importantă. În general, afacerile aveau o poziţie extraordinară. În primul rând, au fost singurele din Cvartet care şi-au îmbunătăţit drastic poziţia în al Treilea Reich. În al doilea rând, au fost singurele din Cvartet care nu au fost coordonate semnificativ şi în care „principiul conducerii" nu a fost aplicat. În schimb, industria a fost lăsată liberă de controlul guvernamental şi al partidului, cu excepţia celor mai largi termeni şi cu excepţia exigenţele războiului şi a fost supus, în schimb, unui model de autoreglementare construit nu pe „principiul conducerii", ci pe un sistem în care puterea era proporţională cu dimensiunea întreprinderii.
În aceste excepţii ciudate putem găsi unul dintre principiile centrale ale sistemului nazist. Este un principiu care este adesea trecut cu vederea. Ni s-a spus că Germania avea un stat corporatist sau un stat totalitar. Niciunul dintre acestea nu era adevărat. Nu exista o organizaţie corporatistă reală (chiar şi frauduloasă, ca în Italia şi Austria), iar o astfel de organizare, mult discutată înainte şi

după 1933, a fost rapid abandonată până în 1935. Termenul „totalitar” nu poate fi aplicat sistemului german de autoreglementare, deşi ar putea fi aplicat sistemului sovietic. Sistemul nazist era capitalism dictatorial adică o societate organizată astfel încât totul era supus beneficiului capitalismului; totul, era compatibil cu doi factori limitativi: (a) că Partidul Nazist, care nu era capitalist, controla statul şi (b) că războiul, care nu este capitalist, putea forţa reducerea beneficiilor capitaliste (cel puţin pe termen scurt). În această judecată trebuie să definim termenii noştri cu exactitate. Definim capitalismul ca fiind „un sistem economic în care producţia se bazează pe profit pentru cei care controlează capitalul”. În această definiţie trebuie remarcat un punct: expresia „pentru cei care controlează capitalul” nu înseamnă neapărat proprietarii. În condiţiile economice moderne, întreprinderile la scară largă, cu acţiuni dispersate, au făcut managementul mai important.... Prin urmare, profiturile nu sunt acelaşi lucru cu dividendele şi, de fapt, dividendele devin inacceptabile pentru management, deoarece scot profiturile de sub controlul său. Sistemul capitalist tradiţional era un sistem de profit. În urmărirea profiturilor, nu era în primul rând preocupat de producţie, consum, prosperitate, ocuparea forţei de muncă, bunăstarea naţională sau orice altceva. Drept urmare, concentrarea sa pe profituri a servit în cele din urmă la afectarea profiturilor.

Această evoluţie a adus întreaga societate într-o asemenea încurcătură încât duşmanii sistemului de profit au început să se ridice din toate părţile. Fascismul a fost contraatacul sistemului de profit împotriva acestor duşmani. Acest contraatac a fost condus într-un mod atât de violent încât întreaga aparenţă a societăţii s-a schimbat, deşi, pe termen scurt, structura reală nu a fost modificată semnificativ. Pe termen lung Fascismul a ameninţat chiar şi sistemul profitului, deoarece apărătorii acestui sistem, oameni de afaceri mai degrabă decât politicieni, au predat controlul statului unui partid de gangsteri şi nebuni care, pe termen lung, s-ar putea întoarce să atace oamenii de afaceri înşişi.

Pe termen scurt, mişcarea nazistă a atins scopul creatorilor săi. Pentru a-şi asigura profiturile, a căutat să evite şase posibile pericole pentru sistemul profitului. Aceste pericole erau (1) din partea statului însuşi, (2) din partea muncii organizate; (3) din partea concurenţei; (4) din cauza depresiei; (5) din cauza

pierderilor în afaceri; şi (6) din cauza formelor alternative de producţie economică organizate pe baze non-profit. Toate aceste şase s-au contopit într-un singur mare pericol, pericolul din partea oricărui sistem social în care producţia era organizată pe orice altă bază decât profitul. Frica proprietarilor şi managerilor sistemului profitului pentru orice sistem organizat pe orice altă bază a devenit aproape patologică.
Pericolul reprezentat de stat pentru sistemul profitului a existat întotdeauna deoarece statul nu este în esenţă organizat pe bază de profit. În Germania, acest pericol reprezentat de stat a fost evitat prin preluarea controlului asupra statului de către industrialişti, nu direct, ci printr-un agent, Partidul Nazist. Hitler şi-a indicat disponibilitatea de a acţiona ca un astfel de agent în diverse moduri: prin asigurări, cum ar fi discursul său de la Düsseldorf din 1932; prin acceptarea, ca lider de partid şi consilier economic principal, a unui reprezentant al industriei grele (Walter Funk) chiar în ziua (31 decembrie 1931) în care acel reprezentant s-a alăturat partidului la cererea industriaşilor; prin epurarea celor care doreau „a doua revoluţie" sau un stat corporatist sau totalitar (30 iunie 1934).
S-a demonstrat curând că încrederea industriaşilor în Hitler din acest motiv nu era nedreptăţită. După cum a spus Gustav Krupp, producătorul de armament, scriindu-i lui Hitler în calitate de reprezentant oficial al Asociaţiei Industriei Germane din Reich, la 5 aprilie 1933, „Turnatura evenimentelor politice este în conformitate cu dorinţele pe care eu însumi şi Consiliul de Administraţie le-am nutrit de mult timp".
Acest lucru era adevărat. „A doua revoluţie" a fost respinsă public de Hitler încă din iulie 1933, iar mulţi dintre susţinătorii săi au fost trimişi în lagăre de concentrare, o evoluţie care a atins punctul culminant în „epurarea sângeroasă" de un an mai târziu. Radicalul Otto Wagener a fost înlocuit din funcţia de consilier economic şef al Partidului Nazist de către un producător, Wilhelm Keppler. Eforturile de coordonare a industriei au fost oprite sumar.
Multe dintre activităţile economice care intraseră sub controlul statului au fost „reprivatizate". Unirea Oţelarilor(Vereinigte Stahlwerke), pe care guvernul o cumpărase de la Ferdinand Flick în 1932,precum şi trei dintre cele mai mari bănci din Germania, care fuseseră preluate în timpul crizei din 1931, au fost readuse în

proprietate privată, cu pierderi pentru guvern. Reinmetal-Borsig, una dintre cele mai mari corporaţii din industria grea, a fost vândută către Uzinele Hermann Göring. Multe alte firme importante au fost vândute unor investitori privaţi. În acelaşi timp, proprietatea firmelor industriale încă deţinute de stat a fost transferată de la controlul public la controlul comun public-privat, fiind supusă unui consiliu de administraţie mixt. În cele din urmă,întreprinderile municipale au fost reduse; profiturile acestora au fost impozitate pentru prima dată în 1935, iar legea care permitea centralele electrice municipale a fost revocată în acelaşi an.
Pericolul reprezentat de muncă nu era nici pe departe atât de mare pe cât ar putea părea la prima vedere. Nu munca în sine era periculoasă, deoarece munca în sine nu intra în conflict direct şi imediat cu sistemul profitului; mai degrabă, forta de munca avea idei greşite, în special idei marxiste care căutau să pună muncitorul direct în conflict cu sistemul profitului şi cu proprietatea privată. Ca urmare, sistemul nazist a căutat să controleze ideile şi organizarea muncii şi era la fel de dornic să-i controleze timpul liber şi activităţile de agrement pe cât era să-i controleze aranjamentele de lucru. Din acest motiv, nu a fost suficient doar să se distrugă organizaţiile sindicale existente.
Acest lucru ar fi lăsat forţa de muncă liberă şi necontrolată, capabilă să adopte orice fel de idei. Prin urmare, nazismul nu a încercat să distrugă aceste organizaţii, ci să le preia. Toate vechile sindicate au fost dizolvate în Frontul German al Muncii. Aceasta a dat naştere unui corp amorf de 25 de milioane în care individul era pierdut. Acest Front al Muncii era o organizaţie de partid, iar finanţele sale erau sub controlul trezorierului partidului, Franz X. Schwarz.
Frontul Muncii şi-a pierdut curând toate activităţile economice, în principal în favoarea Ministerului Economiei.
În jurul Frontului Muncii s-a construit o faţadă elaborată de organizaţii frauduloase, care fie nu au existat niciodată, fie nu au funcţionat niciodată. Acestea includeau camere naţionale şi regionale ale muncii şi un Consiliu Federal al Muncii şi Economiei. De fapt, Frontul Muncii nu avea funcţii economice sau politice şi nu avea nicio legătură cu salariile sau condiţiile de muncă.
Funcţiile sale principale erau (1) propaganda; (2)să absoarbă timpul liber al muncitorilor, în special prin intermediul organizaţiei „Putere

prin bucurie", (3) să impoziteze lucrătorii pentru profitul partidului; (4) să ofere locuri de muncă membrilor de partid de încredere în cadrul Frontului Muncii; (5) să perturbe solidaritatea clasei muncitoare.
Această faţadă a fost pictată cu o ideologie elaborată, bazată pe ideea că fabrica sau întreprinderea era o comunitate în care liderul şi adepţii cooperau. Carta Muncii din 20 ianuarie 1934, care a stabilit acest lucru, spunea: „Liderul fabricii decide împotriva subordonaţilor în toate aspectele legate de fabrică, în măsura în care acestea sunt reglementate prin lege." S-a pretins că aceste reglementări aplicau doar „principiul conducerii" la întreprindere. Nu a fost făcut aşa ceva. În conformitate cu „principiul conducerii", liderul era numit de sus. În viaţa de afaceri, proprietarul sau managerul existent devenea, de facto, lider. În cadrul acestui sistem nu existau contracte colective, nicio modalitate prin care vreun grup să apere lucrătorul în faţa marii puteri a angajatorului. Unul dintre principalele instrumente de constrângere era „carnetul de muncă" purtat de lucrător, care trebuia semnat de angajator la intrarea sau părăsirea oricărui loc de muncă. Dacă angajatorul refuza să semneze, lucrătorul nu putea obţine alt loc de muncă. Scalele salariale şi condiţiile de muncă, stabilite anterior prin contracte colective, erau elaborate de un angajat de stat, administratorul forţei de muncă, creat la 19 mai 1933. Sub acest control exista o reducere constantă în jos a condiţiilor de muncă, principala schimbare fiind de la un salariu pe o perioadă la plata pe bucată(norma). Toate orele suplimentare, de sărbători, de noapte şi de duminică au fost abolite. Administratorul muncii a primit ordin să stabilească rate salariale maxime în iunie 1938, iar un plafon rigid a fost stabilit în octombrie 1939.
În schimbul acestei exploatări a muncii, impusă de activitatea teroristă a „celulei de partid" din fiecare fabrică, muncitorul primea anumite compensaţii, dintre care principala era faptul că nu mai era ameninţat de pericolul şomajului în masă. Cifrele privind ocuparea forţei de muncă în Germania erau de 17,8 milioane de persoane în 1929, doar 12,7 milioane în 1932 şi 20 de milioane până în 1939. Această activitate economică sporită s-a îndreptat mai degrabă către bunuri care nu erau de consum, decât către bunuri de consum, aşa cum se poate observa din următorii indici ai producţiei:

Perioada	1928	1929	1932	1938
Productie	100	100,9	58,7	124,7
Bunurile de folosinţă îndelungată(utilaje,armament,cladiri)	100	103,2	45,7	135,9
Bunuri de consum	100	98,5	78,1	107,8

Întreprinderile urăsc concurenţa. O astfel de concurenţă poate apărea sub diferite forme: (a) preţuri; (b) materii prime; (c) pieţe; (d) concurenţă potenţială (crearea de noi întreprinderi în aceeaşi activitate); (c) pentru forţă de muncă. Toate acestea îngreunează planificarea şi pun în pericol profiturile. Oamenii de afaceri preferă să se reunească cu concurenţii pentru a putea coopera şi a exploata consumatorii în beneficiul profiturilor, în loc să concureze între ei în detrimentul profiturilor. În Germania, acest lucru se realiza prin trei tipuri de aranjamente: (1) carteluri (Kartelle), (2) asociaţii comerciale (Fackverbände) şi (3) asociaţii patronale (Spitzen-verbände). Cartelurile reglementau preţurile, producţia şi pieţele. Asociaţiile comerciale erau grupuri politice organizate in camere de comerţ sau agricultură.
Asociaţiile patronale urmăreau să controleze forţa de muncă.
Toate acestea existau cu mult înainte de venirea lui Hitler la putere, un eveniment care a avut o influenţă relativ mică asupra cartelurilor, dar o influenţă considerabilă asupra celorlalte două. Puterea economică a cartelurilor, lăsată în mâinile oamenilor de afaceri, a fost extinsă considerabil; Patronalele erau coordonate, supuse controlului partidului prin stabilirea „principiului conducerii” şi fuzionate în Frontul Muncii, dar erau puţin influentate, deoarece toate relaţiile cu forţa de muncă (salarii, ore de lucru, condiţii de muncă)erau controlate de stat (prin Ministerul Economiei şi administratorul forţei de muncă) şi aplicate de partid. Asociaţiile comerciale erau, de asemenea, coordonate şi supuse „principiului conducerii”, fiind organizate într-o ierarhie elaborată de camere de economie, comerţ şi industrie, ai căror lideri erau numiţi în cele din urmă de Ministerul Economiei.
Toate acestea erau pe gustul oamenilor de afaceri. Deşi, în teorie, aceştia pierdeau controlul asupra celor trei tipuri de organizaţii, în realitate au obţinut ceea ce îşi doreau în toate cele trei. Am arătat că asociaţiile patronale au fost coordonate. Totuşi, angajatorii au obţinut condiţiile de muncă, salarii şi orele de muncă pe care le doreau şi au desfiinţat sindicatele şi negocierea colectivă, care fusese principala lor ambiţie în acest domeniu.

În al doilea domeniu (asociaţiile comerciale), activităţile s-au redus în mare parte la acţiuni sociale şi de propagandă, dar liderii, chiar şi sub „principiul conducerii”, au continuat să fie oameni de afaceri proeminenţi. Din cei 173 de lideri din Germania, 9 erau funcţionari publici, doar 21 erau membri de partid, 108 erau oameni de afaceri, iar statutul celorlalţi este necunoscut. Din cei 17 lideri ai camerelor economice provinciale, toţi erau oameni de afaceri, dintre care 14 erau membri de partid. În al treilea domeniu, activităţile carteluri lor erau atât de extinse încât aproape toate formele de concurenţă pe piaţă au fost încheiate, iar aceste activităţi erau controlate de cele mai mari întreprinderi. Naziştii au permis carteluri lor să distrugă toată concurenţa, forţând toate afacerile să se alăture carteluri lor şi dându-le sub controlul celor mai mari oameni de afaceri. În acelaşi timp, au făcut tot ce au putut pentru a aduce beneficii marilor afaceri, pentru a forţa fuziuni şi pentru a distruge întreprinderile mai mici. Câteva exemple ale acestui proces vor fi suficiente.
O lege din 15 iulie 1933 i-a acordat ministrului economiei dreptul de a face anumite carteluri obligatorii, de a reglementa capacitatea întreprinderilor şi de a interzice crearea de noi întreprinderi.
Sute de decrete au fost emise în temeiul acestei legi. În aceeaşi zi, statutul carteluri lor din 1923, care împiedica carteluri le să folosească boicoturi împotriva nemembrilor, a fost modificat pentru a permite această practică. Drept urmare, carteluri le au putut interzice noi puncte de vânzare cu amănuntul şi au refuzat frecvent să aprovizioneze angrosiştii sau comercianţii cu amănuntul, cu excepţia cazului în care aceştia depăşeau un volum minim de afaceri sau deţineau un capital mai mare.
De exemplu, aceste acţiuni au fost întreprinse de radio şi carteluri le ţigărilor.
Carteluri le erau controlate de marile afaceri, deoarece puterea de vot în cadrul cartelului se baza pe producţie sau numărul de angajaţi. Concentrarea întreprinderilor a fost sporită prin diverse mijloace, cum ar fi acordarea de contracte publice doar întreprinderilor mari sau prin „arianizare” (care i-a obligat pe evrei să îşi vândă produsele către firme consacrate). Drept urmare, la 7 mai 1938, Ministerul Economiei a raportat că 90.448 din 600.000 de firme individuale au fost închise în doi ani. Legea societăţilor comerciale din 1937 a facilitat fuziunile, a refuzat să permită noi societăţi comerciale cu un capital sub 500.000 de mărci,a dispus

emiterea tuturor acţiunilor noi la o valoare nominală de cel puţin 1.000 de mărci şi a dispus dizolvarea tuturor societăţilor comerciale cu un capital sub 100.000 de mărci. Prin această ultimă prevedere, 20% din toate societăţile comerciale cu 0,3% din capitalul total al societăţii au fost condamnate. În acelaşi timp,acţionarii şi-au pierdut majoritatea drepturilor împotriva consiliului de administraţie, iar în consiliu puterea preşedintelui a fost extinsă considerabil. Ca exemplu de schimbare, consiliul de administraţie putea refuza informaţii acţionarilor pe baza unor scuze lamentabile. Controlul materiilor prime, care lipsea în timpul Republicii de la Weimar, a fost încredinţat asociaţiilor comerciale funcţionale. După 18 august 1939, numerele de prioritate, bazate pe deciziile asociaţiilor comerciale, au fost emise de Reichstellen (birouri subordonate Ministerului Economiei). În unele cazuri critice, birouri subordonate Reichstellen au fost înfiinţate ca birouri publice pentru alocarea materiilor prime, dar în fiecare caz acestea erau doar organizaţii comerciale existente cu un nume nou. În unele cazuri, cum ar fi cărbunele şi hârtia, acestea nu erau altceva decât cartelurile existente.
În acest fel, concurenţa de tip vechi a fost în mare parte eliminată şi aceasta nu de către stat, ci prin autoreglementare industrială şi nu în detrimentul profiturilor, ci în beneficiul profiturilor, în special al acelor întreprinderi care îi sprijiniseră pe nazişti - unităţi mari din industria grea.
Ameninţarea depresiunii economice la adresa industriei a fost eliminată. Acest lucru se poate observa din următoarele figuri:

Perioada	1928	1932	1938
Venitul naţional, 1925-1934 preţuri miliarde RM(Reichsmarks)	70	52	84
Venituri pe cap de locuitor, preţuri 1925-1934 - RM	1089	998	1226
Procentul veniturilor naţionale catre:			
Industrie	21%	17,4%	26,6%
Forta de munca	68,8%	77,6%	63,1%
Altele	10,2%	5%	10,3%
Numărul de falimente corporative	116	134	7

Ratele de profit ale corporaţiilor (industria grea)	4.06%	-6,49%	6,44%

În perioada de după 1933, ameninţarea la adresa industriei reprezentată de formele de producţie bazate pe o organizaţie non-profit a afacerilor a dispărut în mare parte. Astfel de ameninţări puteau proveni din proprietatea guvernamentală, din cooperative sau din sindicalism. Acesta din urmă a fost distrus prin distrugerea completa a sindicatelor. Cooperativele erau coordonate prin supunerea „irevocabil şi necondiţionată comenzii şi autorităţii administrative a liderului Frontului Muncii German, Dr. Robert Ley", la 13 mai 1933. Ameninţarea reprezentată de proprietatea publică a fost eliminată sub Hitler, aşa cum am indicat.
Se pare, din aceste fapte, că industria se afla pe creasta valului sub nazism.
Acest lucru este destul de adevărat. Dar industria trebuia să împartă această creastă cu partidul şi armata... Participarea partidului la activităţile de afaceri nu era ameninţarea la adresa industriei aşa cum ar putea părea la prima vedere. Aceste participări au fost eforturile partidului de a asigura o bază economică independentă şi au fost construite în mare parte din activităţi neprofitabile sau activităţi non-ariene, non-germane sau sindicale şi nu au fost construite în detrimentul industriei germane „legitime".
Uzinele Hermann Göring au apărut din eforturile guvernului de a utiliza minereu de fier de calitate inferioară în Brunswick. La acestea s-au adăugat diverse alte întreprinderi: cele aflate deja sub controlul guvernului (care au fost astfel mutate de la o bază socializată la una profitabilă), cele preluate din zonele nou anexate şi cele confiscate de la Thyssen când acesta a devenit trădător. Uzinele Gustloff, aflate sub controlul complet al partidului, erau alcătuite din proprietăţi non-ariene. Frontul Muncii, cu şaizeci şi cinci de corporaţii în 1938, a reprezentat o îmbunătăţire faţă de situaţia anterioară, deoarece toate, cu excepţia Întreprinderii Auto a Poporului (Volkswagen), au fost preluate de la sindicate. Alte activităţi ale partidului au fost în domeniul editorial, un domeniu de mică importanţă pentru marea industrie şi, anterior, în mare parte non-arian.

Industria dorea să se pregătească pentru război, deoarece era profitabil... Industria nu conducea Germania direct, ci printr-un agent. Nu era un guvern al industriei, ci un guvern al partidului şi in favoarea industrie. Interesele şi dorinţele acestor două nu erau identice. Partidul era în mare parte paranoic, rasist, naţionalist violent şi credea cu adevărat în propria propagandă despre misiunea imperială a Germaniei prin „sânge şi pământ” (Blut und Erde). Industria dorea reînarmare şi o politică externă agresivă pentru a le sprijini, nu pentru a duce la bun sfârşit o politică paranoică, ci pentru că acesta era singurul tip de program pe care îl puteau vedea şi care ar combina ocuparea deplină a forţei de muncă şi a echipamentelor cu profiturile. În perioada 1936-1939, politicile de „reînarmare pentru război” şi „reînarmare pentru profit” au urmat cursuri paralele. Din 1939, acestea s-au desfasurat în paralel doar pentru că cele două grupuri împărţeau prada zonelor cucerite şi erau divergente din cauza pericolului înfrângerii. Acest pericol era considerat un risc necesar în urmărirea cuceririi lumii de către partid; dar era considerat un risc inutil în urmărirea profiturilor de către industrie.
Aceasta ne aduce la noul grup conducător, partidul. Partidul era un grup conducător doar dacă restricţionăm semnificaţia termenului „partid” la grupul relativ mic (câteva mii) de lideri de partid. Cei patru milioane de membri de partid nu făceau parte din grupul conducător, ci era doar o masă adunată pentru a-i pune pe lideri în controlul statului, dar enervantă şi chiar periculoasă odată ce acest lucru era realizat.
În consecinţă, perioada de după 1933 a cunoscut o dublă acţiune, o creştere constantă a puterii şi influenţei Reichsleiter-ului în raport cu grupurile conduse, Cvartetul şi membrii obişnuiţi ai partidului însuşi şi, combinată cu aceasta, o scădere constantă a influenţei partidului per ansamblu în raport cu statul. Cu alte cuvinte, liderii controlau statul, iar statul controla partidul.
În fruntea partidului se afla Führerul; apoi au apărut aproximativ douăzeci de Reichsleiter-i; Sub acestia se afla ierarhia partidului, organizată prin împărţirea Germaniei în 4 districte (Gaue), fiecare sub un Gauleiter(conducatorul districtual); fiecare district era subdivizat în cercuri (Kreise), dintre care existau 808, fiecare sub un Kreisleiter; fiecare Kreis era împărţit în filiale (Orts-gruppen), fiecare sub un

Ortsgruppenleiter; aceste filiale erau împărţite în celule (Zellen) şi subdivizate în blocuri conduse de Zellenleiteri(lideri de celula) şi Blockleiteri(liderii blocului). Blockleiter-ul trebuia să supravegheze şi să spioneze 40 până la 60 de familii; Zellenleiter-ul trebuia să supravegheze 4 până la 8 blocuri (200 până la 400 de familii); şi Ortsgruppenleiter-ul trebuia să supravegheze un oraş sau un district de până la 1.500 de familii prin intermediul celor 4 până la 6 Zellenleiter-i ai săi.
Această organizaţie de partid a devenit în timp o ameninţare permanentă la adresa poziţiei industriaşilor. Ameninţarea a devenit mai directă după izbucnirea războiului în 1939, deşi, aşa cum am indicat, problema a fost suspendată de dragul împărţirii prăzii şi de dragul solidarităţii în faţa inamicului. Cele trei grupuri conducătoare, partidul, armata şi industriaşii, au rămas într-un echilibru precar, deşi s-au luptat în secret pentru supremaţie în întreaga perioadă 1934-1945. De fapt, industriaşii il controlau în secret pe Hitler, partidul şi armata.În general, a existat o lentă extindere a superiorităţii partidului, deşi partidul nu a reuşit niciodată să se elibereze de dependenţa de armată şi afaceri datorită competenţei lor tehnice.
Armata a fost adusă parţial sub controlul partidului în 1934, când Hitler a devenit preşedinte şi a obţinut jurământul de credinţă; acest control a fost extins în 1938, când Hitler a devenit comandant şef. Acest lucru a dus la crearea unor centre de intrigi în cadrul Corpului Ofiţerilor, iar această intriga, deşi a pătruns până la cel mai înalt nivel militar, nu a reuşit niciodată să facă mai mult decât să-l rănească pe Hitler o dată din cele zece tentative de a-l asasina. Puterea armatei a fost constant supusă lui Hitler**.**
Vechii ofiţeri au fost înlăturaţi de la controlul trupelor după eşecul lor în Rusia din decembrie 1941, iar până în 1945 Corpul Ofiţerilor era atât de perturbat din interior încât armata era ghidată spre înfrângere după înfrângere de nimic altceva decât „intuiţia" lui Hitler, în ciuda faptului că majoritatea ofiţerilor armatei se opuneau a se supune ei înşişi şi Germania pericolelor unei astfel de autorităţi imprevizibile şi neproductive.
Afacerile se aflau într-o poziţie oarecum similară, dar mai puţin extremă. La început, principiile fundamentale păreau asigurate, în mare parte pentru că mintea lui Hitler era capabilă să adopte perspectiva minţii unui industriaş ori de câte ori ţinea un discurs

oamenilor de afaceri. **Până în anul 1937, oamenii de afaceri erau convinși că armamentul era productiv și, până în 1939... chiar hotărâseră că războiul va fi profitabil.**
Dar odată ce războiul a început, nevoia urgentă de victorie a supus industria [industriile mai mici, nu industriile mari] unor controale care erau putin compatibile cu viziunea autoguvernării industriale pe care Hitler o adoptase din mediul de afaceri.
Planul pe patru ani, creat încă din 1936, a devenit strategia de impunere a controlului extern. După război, noul Minister al Muniţiilor, sub controlul lui Fritz Todt şi Albert Speer (care erau naziști, dar nu oameni de afaceri), a început să domine viața economică.
În afara domeniului său destul de specializat, organizarea Planului Cvadrienal, aproape complet nazist, a fost transformat într-un Consiliu Economic General în 1939, iar întreaga gamă a vieții economice a fost, în 1943, supusă celor patru naziști care au format Consiliul de Apărare Interioară. Industria a acceptat această situație deoarece profiturile erau încă protejate, promisiunile de avantaje materiale au rămas strălucitoare ani de zile, iar speranţa nu s-a stins că aceste controale nu erau mai mult decât măsuri temporare de război.
Astfel, echilibrul precar de putere dintre partid, armată şi industrie, urmat secundar de puterea birocrației și a proprietarilor de pământ, i-a împins pe ei înșiși și pe poporul german la o catastrofă atât de gigantică încât a amenințat pentru o vreme să distrugă complet toate instituțiile și relațiile consacrate din societatea germana.

Partea a zecea — Marea Britanie: contextul concilierii: 1900-1939

Capitolul 29 — Contextul social şi constituţional

În cursul secolului al XX-lea, Marea Britanie a cunoscut o revoluţie la fel de profundă şi considerabil mai constructivă decât cele din Rusia sau Germania. Amploarea acestei revoluţii nu poate fi judecată de americanul obişnuit, deoarece Marea Britanie a fost, pentru majoritatea americanilor, una dintre ţările cel mai puţin

familiare ale Europei. Această condiţie nu se bazează atât pe ignoranţă, cât pe concepte greşite. Astfel de concepţii greşite par să provină din convingerea că englezii, vorbind o limbă similară, trebuie să aibă idei similare. Aceste concepţii greşite sunt la fel de răspândite în rândul claselor mai educate ale americanilor, cât şi în cercurile mai puţin informate şi, ca urmare, erorile şi ignoranţa despre Marea Britanie sunt răspândite, chiar şi în cărţile mai bune pe această temă. În această secţiune, vom sublinia modurile în care Marea Britanie este diferită de Statele Unite, în special în ceea ce priveşte constituţia şi structura sa socială.

Din acest punct de vedere politic, cea mai mare diferenţă dintre Marea Britanie şi Statele Unite constă în faptul că prima nu are o constituţie. Acest lucru nu este în general recunoscut. În schimb, se face de obicei afirmaţia că Marea Britanie are o constituţie nescrisă, bazată pe obiceiuri şi convenţii. O astfel de afirmaţie denaturează grav faptele. Termenul „constituţie" se referă la un corp de trucuri legate de structura şi funcţionarea unui guvern şi implică în mod clar că acest corp de reguli este superior în forţă şi este format printr-un proces diferit faţă de legea ordinară statutară. În Marea Britanie nu este aşa. Aşa-numitul „drept constituţional" al Angliei constă fie din statute care nu diferă în niciun fel (fie prin metoda de creare, fie prin vigoare) de statutele ordinare, fie constă din obiceiuri şi convenţii care sunt inferioare în forţă statutelor şi care trebuie să cedeze oricărui statut. Principalele practici ale „constituţiei" Marii Britanii se bazează pe convenţii mai degrabă decât pe lege.

Distincţia dintre cele două dezvăluie imediat inferioritatea primei faţă de cea de-a doua. „Legile" (bazate pe statute şi decizii judecătoreşti) sunt aplicabile în instanţe, în timp ce „convenţiile" (bazate pe practici trecute considerate adecvate) nu sunt aplicabile în niciun mod legal. Precedentele sistemului britanic de guvernare sunt în general de natura convenţiilor care acoperă cele mai importante părţi ale sistemului: Cabinetul şi partidele politice, monarhia, cele două Camere ale Parlamentului, relaţiile dintre acestea şi disciplina şi conduita internă a tuturor acestor cinci agenţii.

Convenţiile sistemului au fost foarte lăudate şi descrise ca fiind obligatorii pentru acţiunile oamenilor.

Sunt în mare parte lăudabile, dar caracterul lor obligatoriu este

mult supraevaluat. Cu siguranţă, ele nu sunt suficient de obligatorii pentru a merita numele de constituţie. Aceasta nu înseamnă că o constituţie nu poate fi nescrisă. Este perfect posibil să existe o constituţie nescrisă, dar nicio constituţie nu există decât dacă practicile sale nescrise sunt destul de clar prevăzute şi sunt mai obligatorii decât legea obişnuită.
În Marea Britanie, niciuna dintre acestea nu este adevărată. Nu există un acord nici măcar asupra unor probleme destul de clare. De exemplu, fiecare manual afirmă că monarhia nu mai are puterea de a se opune prin veto legislaţiei deoarece această putere nu a fost folosită de la domnia Reginei Ana. Totuşi, trei dintre cele patru mari autorităţi în dreptul constituţional din secolul al XX-lea (Sir William Anson, A. V. Dicey şi Arthur Berriedale Keith) erau înclinaţi să creadă că veto-ul regal încă exista.
Obiceiurile constituţiei sunt, ce-i drept, mai puţin obligatorii decât legea; acestea nu sunt aplicabile în instanţe judecătoreşti; nu sunt clar enunţate nicăieri şi, prin urmare, natura lor, obligatorie sau nu, este lăsată în mare măsură la interpretarea actorului însuşi. Întrucât atât de multe dintre relaţiile care sunt acoperite de convenţii se bazează pe precedente secrete (cum ar fi relaţiile dintre monarhie şi Cabinet, dintre Cabinet şi partidele politice, dintre Cabinet şi funcţia publică, şi toate relaţiile din cadrul Cabinetului) şi întrucât, în multe cazuri, secretul acestor precedente este protejat de lege în temeiul Legii secretelor oficiale, natura obligatorie a convenţiilor a devenit din ce în ce mai slabă.
Mai mult,numeroase dintre aşa-numitele convenţii care au fost evidenţiate de scriitorii pe această temă nu au fost niciodată adevărate, ci au fost invenţii ale scriitorilor înşişi. Printre aceasta se număra şi convenţia conform căreia monarhul era imparţial - o convenţie care nu era deloc în acord cu conduita Reginei Victoria, în timpul domniei căreia regula a fost enunţată explicit de Walter Bagehot.
O altă convenţie care a apărut în manuale timp de ani de zile susţinea că Cabinetele sunt răsturnate prin vot în Parlament. De fapt, au existat în ultimele două generaţii zeci de cazuri în care dorinţele Cabinetului s-au confruntat cu un vot advers, totuşi niciun Cabinet nu a demisionat ca urmare a unui astfel de vot în peste şaizeci de ani. Încă din 1853, guvernul de Coaliţie a fost învins în Camera Comunelor de trei ori într-o săptămână, în timp

ce, doar într-un an, 1924, guvernul laburist a fost învins de zece ori în şapte luni. În multe cărţi se afirmă cu seriozitate că Cabinetul este responsabil faţă de Camera Comunelor şi controlat de aceasta. Acest control ar trebui să fie exercitat prin votul membrilor Parlamentului, cu înţelegerea că guvernul va demisiona în urma unui vot advers şi poate fi obligat să facă acest lucru prin controlul Camerei Comunelor. Această întreaga interpretare a sistemului britanic de guvernare avea puţină legătură cu realitatea din secolul al XIX-lea şi aproape deloc cu cea din secolul al XX-lea. În realitate, Cabinetul nu este controlat de Camera Comunelor, ci invers.

Aşa cum spune W. I. Jennings în mai multe locuri în cartea sa „Guvernul de Cabinet", „Guvernul este cel care controlează Camera Comunelor". Acest control este exercitat prin intermediul controlului Cabinetului asupra aparatului partidului politic. Această putere asupra aparatului partidului este exercitată prin controlul fondurilor partidului şi, mai presus de toate, prin controlul nominalizărilor în circumscripţii electorale. Faptul că nu există alegeri primare în Marea Britanie şi că candidaţii partidului sunt numiţi de clica internă a partidului este de o importanţă extraordinară şi este cheia controlului pe care clica internă îl exercită asupra Camerei Comunelor, totuşi este rareori menţionat în cărţile despre sistemul politic englez.

În Statele Unite, partidele politice sunt foarte descentralizate, toată puterea fiind transferată de la districtele locale către comitetul central. Orice om care câştigă nominalizarea partidului la alegerile primare locale şi la alegeri poate deveni lider de partid. În Marea Britanie, situaţia este complet diferită.

Controlul partidului este aproape complet centralizat în mâinile unei clici interne, în mare măsură auto-perpetuante şi această clică, din cauza lipsei alegerilor primare, are putere de aprobare asupra tuturor candidaţilor şi poate controla disciplina de partid prin capacitatea sa de a oferi circumscripţiile electorale mai bune membrilor de partid mai docili. Afirmaţia că Camera Comunelor controlează Cabinetul, prin controlul său asupra ofertei, nu este validă, deoarece Cabinetul, dacă are o majoritate în Parlament, poate forţa acea majoritate, folosind disciplina de partid, să adopte un proiect de lege privind ofertele exact aşa cum îl forţează să adopte si alte proiecte de lege.

Această afirmaţie conform căreia controlul aprovizionării asigură controlul asupra guvernului nu a fost niciodată folosită pentru a justifica controlul Camerei Lorzilor asupra Cabinetului, deşi Lorzii puteau refuza aprovizionarea la fel de bine ca si Camera Comunelor până în 1911.
O altă convenţie, enunţată în general în termeni foarte categorici, se referă la imparţialitatea Preşedintelui Camerei Comunelor. Validitatea acestei convenţii poate fi judecată citind Hansard-ul din anul 1939 şi observând modul în care Preşedintele i-a protejat pe membrii guvernului de interogatorii adverse. Astfel de interogări adresate membrilor guvernului de către opoziţie în Parlament au fost frecvent indicate ca fiind una dintre garanţiile liberei guvernări în Marea Britanie. În practică, a devenit o garanţie de mică valoare. Guvernul poate refuza să răspundă la orice întrebare pe motive de „interes public". La această decizie nu există apel. În plus, atunci când întrebările nu sunt refuzate, acestea primesc frecvent răspunsuri într-un mod evaziv care nu oferă nicio iluminare. Aceasta a fost procedura obişnuită în răspunsul la întrebările de politică externă în perioada 1935-1940. În acea perioadă, întrebările au primit chiar răspunsuri in forma unor minciuni sfruntate, fără nicio cale de atac disponibilă celor care puneau întrebarea.
Încălcarea şi denaturarea „convenţiilor constituţiei" au crescut constant în secolul al XX-lea. În 1921, o convenţie cu o durată de peste cinci sute de ani şi o alta cu o durată de peste o sută de ani au fost anulate fără nici un murmur. Prima prevedea ca Convocările Bisericii Anglicane să fie simultane cu sesiunile Parlamentului. Cea de-a doua prevedea ca Discursul Regal să fie aprobat în consiliu. Şi mai grave au fost denaturările convenţiilor. În 1931, convenţia conform căreia liderul opoziţiei trebuia să formeze un guvern la demisia Cabinetului a fost serios modificată. În 1935, regula privind solidaritatea în Cabinet a fost lipsită de sens. În 1937, guvernul conservator a încălcat chiar şi o convenţie constituţională cu impunitate, punându-l pe George al VI-lea să depună jurământul de încoronare într-o formă diferită de cea prevăzută de lege.
Acest proces de slăbire şi dizolvare a aşa-numitei „constituţii" a mers atât de departe în secolul al XX-lea încât, până în 1932, Sir Austen Chamberlain şi Stanley (Lord) Baldwin erau de acord că

«neconstituţional» este un termen aplicat în politică celuilalt care face ceva ce nu iţi place". Această afirmaţie este mult prea generală. O estimare mai exactă a situaţiei ar fi, poate, formulată astfel: „«Neconstituţional» este orice acţiune care poate duce la tulburări publice în viitorul imediat sau care poate afecta negativ şansele guvernului la urne în orice alegeri viitoare".
Tipul de act care ar putea duce la un astfel de rezultat ar fi, în primul rând, orice act deschis de represiune. Mai important, ar fi, în al doilea rând, orice act deschis de „nedreptate". Această idee de „nedreptate" sau, pe partea sa pozitivă, „fair play" este un concept care este în mare măsură anglo-saxon şi care se bazează în mare măsură pe structura de clasă a Angliei aşa cum exista până la începutul secolului al XX-lea. Această structură de clasă era clar concepută de englezi şi era atât de complet acceptată încât era presupusă fără a fi nevoie să fie menţionată explicit. În această structură, Marea Britanie era considerată împărţită în două grupuri: „clasele" şi „masele". „Clasele" erau cele care aveau timp liber. Aceasta însemna că aveau proprietăţi şi venituri. Pe această bază, nu aveau nevoie să muncească pentru a-şi câştiga existenţa; obţineau o educaţie într-un sistem separat şi costisitor;se căsătoreau în cadrul propriei clase; aveau un accent distinctiv; şi, mai presus de toate, aveau o atitudine distinctă. Această atitudine se baza pe instruirea oferită în sistemul educaţional special al „claselor". Ar putea fi rezumată în afirmaţia că „metodele sunt mai importante decât obiectivele", cu excepţia faptului că acest grup considera metodele şi modalităţile în care acţionau ca obiective sau strâns legate de obiective.
Acest sistem educaţional se baza pe trei mari aspecte negative, greu de înţeles de către americani.
Acestea erau (a) educaţia nu trebuie să fie vocaţională - adică, să aibă ca scop să ajute pe cineva să îşi câştige existenţa; (b) educaţia nu vizează direct crearea sau antrenarea inteligenţei; şi (c) educaţia nu vizează aflarea „Adevărului". Din punct de vedere pozitiv, sistemul de educaţie al „claselor" şi-a manifestat natura reală la nivel şcolar, mai degrabă decât la nivel universitar. Acesta a vizat dezvoltarea unei perspective morale, a respectului pentru tradiţii, a calităţilor de conducere şi cooperare şi, mai presus de toate, poate, a acelei capacităţi de cooperare în competiţie rezumată în ideea englezească de „sport" şi „de a juca jocul".

Din cauza numărului restrâns de membri ai clasei superioare din Marea Britanie, aceste atitudini se aplicau în principal unele altora şi nu se aplicau neapărat străinilor sau chiar maselor. Ele se aplicau oamenilor care „aparţineau elitei” şi nu tuturor fiinţelor umane.
Funcţionarea sistemului parlamentar britanic depindea într-o mare măsură de posedarea membrilor Parlamentului a acestei atitudini. Până la sfârşitul secolului al XIX-lea,majoritatea membrilor Parlamentului, provenind din aceeaşi clasă socială, aveau această atitudine. De atunci, s-a pierdut într-o măsură considerabilă, în Partidul Conservator, prin influenţa „crescanda” a oamenilor de afaceri şi influenţa în declin a aristocraţiei mai vechi, iar în Partidul Laburist, prin faptul că majoritatea membrilor săi nu au fost niciodată supuşi influenţelor formative, în special educaţionale, care au creat această atitudine. Pierderea acestei atitudini, însă, nu a fost atât de rapidă pe cât s-ar putea crede, deoarece, în primul rând, plutocraţia din Anglia a fost întotdeauna mai aproape de aristocraţie decât în alte ţări, neexistând diviziuni clare între cele două, rezultatul fiind că aristocraţia de astăzi este doar plutocraţia de ieri, admiterea ultimului grup în primul fiind realizată în general într-o singură generaţie prin capacitatea financiară a primei generaţii bogate de a-şi trimite copiii la şcolile selecte ale aristocraţilor. Acest proces este atât de general încât numărul aristocraţilor reali din Marea Britanie este foarte mic, deşi numărul aristocraţilor nominali este destul de mare. Acest lucru poate fi observat în faptul că în 1938 mai mult de jumătate din nobilime fusese creată încă din 1906, majoritatea covârşitoare nefiind însă inspirată decat de recunoaşterea capacităţii lor de a dobândi o avere. Aceşti noi nobili i-au imitat pe aristocraţii mai vechi, iar acest lucru a avut ca efect menţinerea vie a atitudinilor care permit constituţiei să funcţioneze, deşi trebuie recunoscut că noii lideri ai Partidului Conservator (precum Baldwin sau Chamberlain) au demonstrat o înţelegere mai completă a formelor decât a substanţei vechii atitudini aristocratice.
În cadrul Partidului Laburist, ai cărui membri, majoritatea membrilor, nu au avut ocazia să dobândească atitudinea necesară pentru a permite buna funcţionare a sistemului constituţional, problema a fost atenuată într-o măsură considerabilă de faptul că membrii acestui partid care sunt de origine muncitoare au acordat

o influenţă largă micului grup de membri de partid care erau de origine superioară. Membrii clasei muncitoare ai Partidului Laburist s-au dovedit foarte sensibili la ceea ce se numeşte „îmbrăţişarea aristocratică”. Adică, au arătat o deferenţă faţă de punctele de vedere şi mai presus de toate faţă de manierele şi poziţia clasele superioare şi au făcut-o într-o măsură care ar fi imposibil de găsit în orice ţară în care liniile de clasă nu ar fi atât de rigid trasate ca în Anglia. Membrii clasei muncitoare ai Partidului Laburist, când au intrat în Parlament, nu au respins vechile metode de acţiune ale clasei superioare, ci, dimpotrivă, au căutat să câştige aprobarea clasei superioare şi să menţină sprijinul clasei inferioare demonstrând că pot conduce guvernul la fel de bine cum a făcut-o întotdeauna clasa superioară.Astfel, liderii din clasa de afaceri ai Partidului Conservator şi liderii clasei muncitoare ai Partidului Laburist au căutat în mod conştient să imite atitudinea aristocratică mai veche care a dat naştere convenţiilor guvernării parlamentare. Ambele au eşuat în esenţă mai degrabă decât în aparenţă şi ambele au eşuat din lipsa unui sentiment real pentru modelul de gândire aristocratic mai degrabă decât din dorinţa de a schimba convenţiile.

Elementul principal al vechii atitudini pe care ambele grupuri nu au reuşit să-l înţeleagă a fost cel pe care am încercat să-l descriem ca fiind accentul pus pe metode mai degrabă decât pe obiective. În guvernare, ca si în tenis sau cricket, vechea atitudine dorea să câştige, dar dorea să câştige în cadrul regulilor, şi acest ultim sentiment era atât de puternic încât l-a făcut pe un observator obişnuit să creadă că le lipsea dorinţa de a câştiga. În viaţa parlamentară, aceasta apărea ca o timiditate faţă de deţinerea unor funcţii înalte sau faţă de realizarea oricărui act legislativ specific. Dacă acestea nu puteau fi obţinute în cadrul regulilor existente, erau abandonate cu graţie.

Această atitudine se baza într-o măsură considerabilă pe faptul că membrii atât ai guvernului, cât şi ai opoziţiei din aceeaşi clasă mică, pe vremea Reginei Victoria erau supuşi aceloraşi influenţe formative şi cu aceleaşi sau similare interese economice. Patruzeci din cei 69 de miniştri ai Cabinetului erau fii de aristocrati în perioada 1885-1905, în timp ce doar 25 din 51 se incadrau in aceasta analiza în perioada dintre 1906-1916.

A demisiona din funcţie sau a retrage orice element legislativ

proiectat nu reprezenta, la acea vreme, nicio capitulare în fața unui grup advers. Aceasta nu era o atitudine pe care noii lideri de afaceri ai Partidului Conservator sau liderii clasei muncitoare ai Partidului Laburist o puteau accepta. Obiectivele lor aveau pentru ei o valoare atât de concretă şi imediată pentru propriile interese, încât nu puteau privi cu seninătate pierderea funcţiei sau înfrângerea programului lor legislativ. Această nouă atitudine a făcut posibilă, în acelaşi timp, o mare creştere a disciplinei de partid şi disponibilitatea de a face compromisuri acolo unde era posibil în interpretarea convenţiilor constituţionale.
Prin urmare, obiceiul constituţiei se baza doar pe opinia publică ca sancţiune, iar orice guvern britanic poate face ce doreşte, atâta timp cât nu înfurie opinia publică. Această sancţiune nu este nici pe departe atât de eficientă pe cât ar putea părea la prima vedere, din cauza dificultăţii pe care o are opinia publică din Anglia în obţinerea de informaţii şi, de asemenea, pentru că opinia publică din Anglia se poate exprima doar prin vot, iar poporul nu poate participa la alegeri decât dacă guvernul doreşte să le organizeze. Tot ce trebuie să facă guvernul este să împiedice organizarea alegerilor până când opinia publică se domoleşte. Acest lucru poate fi realizat de către conservatori mult mai uşor decât de către Partidul Laburist, deoarece conservatorii au avut un control mai larg asupra căilor de transmitere a informatiilor prin care este stârnită opinia publică şi deoarece acţiunile unui guvern conservator pot fi ţinute secrete mai uşor, deoarece conservatorii au controlat întotdeauna principalele părţi ale guvernului care ar putea contesta acţiunile unui guvern. Primul punct va fi discutat mai târziu. Al doilea punct poate fi amplificat aici.
Camera Comunelor şi Cabinetul sunt în general controlate de acelaşi partid, acesta din urmă controlând-o pe prima prin intermediul aparatului de partid. Acest grup poate face ce doreşte cu un minim de publicitate sau protest public numai dacă celelalte trei părţi ale guvernului cooperează. Aceste trei părţi sunt monarhia, Camera Lorzilor şi administraţia publică. Întrucât toate trei au fost în mod tradiţional conservatoare, un guvern conservator s-ar putea baza, în general, pe cooperarea lor.
Aceasta însemna că un guvern conservator, la venirea la putere, deţinea controlul asupra tuturor celor cinci părţi ale guvernului, în timp ce un guvern laburist deţinea controlul doar asupra a două.

Aceasta nu înseamnă neapărat că conservatorii şi-ar folosi controlul asupra monarhiei, a Lorzilor sau a funcţiei publice pentru a obstrucţiona o Cameră a Comunelor controlată de laburişti, deoarece conservatorii au fost în general convinşi de valoarea pe termen lung care decurge din reticenţa de a antagoniza cu opinia publică. În 1931, au abandonat standardul aurului, fără niciun efort real de a-l apăra, ca urmare a revoltei din flota britanică; în 1935, şi-au folosit controlul asupra British Broadcasting Corporation într-un mod relativ echitabil ca urmare a protestelor publice faţă de modul foarte nedrept în care îl folosiseră în 1931.
Cu toate acestea, controlul conservatorilor asupra acestor alte părţi ale guvernului, într-un moment în care nu controlau guvernul, le-a fost de mare ajutor. În 1914, de exemplu, armata a refuzat să aplice legea privind Autonomia Irlandeză, care fusese adoptată după două alegeri generale şi fusese aprobată de trei ori de Camera Comunelor. Armata, aproape complet conservatoare, nu numai că a refuzat să aplice această lege, dar a precizat clar că, în orice confruntare pe această temă, simpatiile sale ar fi de partea oponenţilor legii. Acest refuz de a se supune guvernului liberal de la vremea respectivă a fost justificat pe motiv că jurământul de loialitate al armatei era faţă de rege şi nu faţă de guvern.
Acesta ar putea fi un precedent pentru o regulă conform căreia o minoritate conservatoare putea refuza să respecte legea şi nu putea fi impusă armatei, un privilegiu care nu era împărtăşit de o minoritate liberală sau laburistă.
Din nou, în 1931, George al V-lea, la demisia lui MacDonald, nu l-a chemat pe liderul opoziţiei să formeze un guvern, ci a încurajat o intrigă care a încercat să divizeze Partidul Laburist şi a reuşit să scindeze 15 laburisti din cei 289 de parlamentari laburişti. MacDonald, care pe atunci nu reprezenta niciun partid, a devenit prim-ministru cu o majoritate oferită de rege de la un alt partid. Faptul că regele ar fi cooperat la o astfel de intrigă în favoarea Partidului Laburist este foarte dubios. Singura satisfacţie pe care a avut-o Partidul Laburist a fost înfrângerea sesioniştilor la alegerile din 1935, dar acest lucru a făcut prea puţin pentru a depăşi prejudiciul provocat în 1931.
Oricum, din nou, între 1929-1931, sub al doilea guvern laburist, Camera Lorzilor conservatoare a împiedicat adoptarea tuturor legislaţiilor importante, inclusiv o Lege privind disputele comerciale,

democratizarea educaţiei, mult necesară, şi reforma electorală. Pentru ca orice lege să fie adoptată cu opoziţia Lorzilor, aceasta trebuie, din 1911, să fie votată în Camera Comunelor de trei ori în formă identică, în cel puţin doi ani. Aceasta însemna că conservatorii au un veto asupra legislaţiei impusa de guvernelor de opoziţie. Importanţa acestei puteri poate fi observată în faptul că foarte puţine proiecte de lege au devenit vreodată lege fără acordul Lorzilor.

Spre deosebire de guvernul Statelor Unite, cel al Angliei nu implică elemente de federalism sau separare a puterilor. Guvernul central poate guverna în orice domeniu, indiferent cât de local sau detaliat, deşi, în practică, lasă o autonomie considerabilă comitatelor, oraşelor şi altor unităţi locale. Această autonomie este mai evidentă în ceea ce priveşte administrarea sau executarea legilor decât în ceea ce priveşte legislaţia, guvernul central blocându-şi de obicei dorinţele în legislaţia generală, lăsând autorităţile locale să umple golurile cu reglementări administrative şi să execute întregul sub supravegherea autorităţilor centrale. Cu toate acestea, nevoile administraţiei locale, precum şi domeniul de aplicare tot mai larg al reglementărilor guvernamentale generale, au creat o congestie legislativă în Parlament atât de mare încât nu se poate aştepta ca niciun membru să ştie prea multe despre majoritatea proiectelor de lege. Din fericire, acest lucru nu se va aplica. Votul în Parlament se face strict pe linii de partid, şi membrii sunt aşteptaţi să voteze aşa cum le spun reprezentanţii partidului lor şi nu e o perceptie ca ei să înţeleagă conţinutul proiectelor de lege pentru care votează.

De asemenea, nu există o separare a puterilor. Cabinetul este guvernul şi „este aşteptat să guverneze nu numai în limitele legii, ci, dacă este necesar, fără lege sau chiar împotriva legii". Nu există nicio limită pentru legislaţia retroactivă şi niciun Cabinet sau Parlament nu îşi poate obliga succesorii.

Cabinetul poate intra în război fără permisiunea sau aprobarea Parlamentului. Poate cheltui bani fără aprobarea sau ştirea Parlamentului, aşa cum s-a făcut în 1847 pentru ajutor în Irlanda sau între 1783- 1883 în ceea ce priveşte banii serviciilor secrete. Poate autoriza încălcări ale legii, aşa cum s-a făcut în ceea ce priveşte plăţile către Banca Angliei în 1847, în 1857 sau în 1931. Poate încheia tratate sau alte acorduri internaţionale obligatorii fără consimţământul sau ştirea Parlamentului, aşa cum s-a făcut în

anii 1900, 1902 şi 1912.
Ideea, larg răspândită în Statele Unite, că Camera Comunelor este un organ legislativ, iar Cabinetul este un organ executiv, nu este adevărată. În ceea ce priveşte legislaţia, Marea Britanie are un sistem multicameral în care Cabinetul este a doua cameră, Camera Comunelor a treia, iar Lorzii a patra. Dintre acestea trei, conservatorii au întotdeauna controlul asupra Lorzilor, iar acelaşi partid în general are controlul asupra celorlalte două. Legislaţia îşi are originea în şedinţele clicii interne a partidului, care acţionează ca o primă cameră. Dacă este acceptată de Cabinet, aceasta trece de Camera Comunelor aproape automat**. Camera Comunelor, mai degrabă decât un organ legislativ, este forumul public în care partidul anunță deciziile pe care le-a luat în ședințele secrete ale partidului și ale Cabinetului și permite opoziției să critice pentru a testa reacțiile publicului. Astfel, toate proiectele de lege provin de la Cabinet, iar respingerea în Camera Comunelor este aproape de neconceput, cu excepţia cazului în care Cabinetul acordă membrilor partidului libertate de acțiune în Camera Comunelor.** Chiar şi atunci, această libertate se extinde de obicei doar la dreptul de a se abţine de la vot şi nu permite membrului să voteze împotriva unui proiect de lege. Deşi există un mecanism pentru proiectele de lege ale membrilor privaţi similar cu cel din Statele Unite, astfel de proiecte de lege rareori devin legi. Singurul proiect semnificativ din ultimii ani a fost o depunere neobişnuită a unui membru excentric
dintr-o circumscripţie electorală aparte. A fost legea divorţului lui A. P. Herbert, faimos umorist şi membru Oxford.
Această situaţie este uneori numită „dictatură a Cabinetului”. Ar putea fi numită mai exact „dictatură a partidului”. Atât Cabinetul, cât şi Camera Comunelor sunt controlate de partid, sau, mai exact, de clica internă a partidului. Această clică internă poate deţine locuri în Cabinet, dar cele două nu sunt acelaşi lucru, deoarece membrii uneia pot să nu fie membrii celeilalte, iar gradele de putere nu sunt nicidecum aceleaşi într-una şi în cealaltă. Clica internă a Partidului Conservator se întruneşte uneori în Carlton Club, în timp ce clica internă a Partidului Laburist se întruneşte într-un conclav sindical, frecvent în Transport House.
Sugestia că Cabinetul controlează Camera Comunelor, că Camera Comunelor nu va răsturna niciodată Cabinetul şi că nu va respinge

legislaţia acceptabilă pentru Cabinet se bazează pe presupunerea că partidul are o majoritate în Camera Comunelor. Un guvern minoritar, de obicei un guvern de coaliţie,nu are un astfel de control asupra Camerei Comunelor, deoarece puterile sale de disciplină de partid sunt foarte slabe asupra oricărui partid în afară de al său. Cu alte partide decât propriul partid, un guvern are puţine puteri in fata ameninţarea dizolvării, care, deşi pune in pericol membrii tuturor partidelor datorita cheltuielile alegerilor şi posibilitatea de a-şi pierde locurile, este o armă cu două tăişuri care poate actiona în ambele sensuri. Asupra propriilor membri, Cabinetul are puteri suplimentare care decurg din controlul nominalizărilor în circumscripţii electorale, fondurilor partidului şi numirii în funcţii guvernamentale.
Nu se recunoaşte în general că au existat multe restricţii asupra democraţiei în Marea Britanie, majoritatea în sfere non-politice ale vieţii, dar care totuşi limitează efectiv exerciţiile democraţiei în sfera politică. Aceste restricţii au fost considerabil mai grave decât în Statele Unite, deoarece în această din urmă ţară au fost impuse pe o varietate de motive (rasiale, religioase, naţionale şi aşa mai departe) şi pentru că sunt recunoscute ca fiind nedrepte şi sunt ocazia unor sentimente de vinovăţie din partea celor cărora le sunt de folos şi de proteste vehemente din partea altora. În Marea Britanie, restricţiile s-au bazat aproape toate pe un singur criteriu, deţinerea averii, şi au fost ocazia pentru obiecţii relativ uşoare, deoarece în Marea Britanie ideea că averea îndreptăţea posesorul la privilegii şi îndatoriri speciale era în general acceptată, chiar şi de masele sarace. Această lipsă de obiecţii atât din partea claselor, cât şi a maselor a ascuns faptul că Marea Britanie, până în 1945, era cea mai mare plutocraţie din lume.
Plutocraţia a restricţionat democraţia în Marea Britanie într-o măsură notabilă, dar în scădere, în perioada de dinainte de 1945. Acest lucru a fost mai evident în viaţa socială sau economică decât în viaţa politică, iar în politică a fost mai evident în afacerile locale decât în cele naţionale. În viaţa politică, administraţia locală avea un sufragiu restricţionat(gospodarii şi soţiile lor; în unele localităţi doar pe jumătate din numărul de voturi faţă de cel naţional). Acest sufragiu restricţionat alegea membri ai consiliilor sau consiliilor locale ale căror activităţi nu erau plătite, restricţionând astfel aceste posturi la cei care aveau timp liber

(adică avere). În administraţia locală, vechea tradiţie engleză conform căreia cel mai bun guvern este guvernarea de către amatori (ceea ce este echivalent cu a spune că cel mai bun guvern este cel format din cei înstăriţi) supravieţuieste încă. Aceşti amatori erau ajutaţi de secretari şi asistenţi plătiţi care aveau cunoştinţele tehnice necesare pentru a gestiona problemele care apăreau. Aceşti tehnicieni erau, de asemenea, din clasele de mijloc sau superioare datorita cheltuielilor sistemului educaţional, care îi elimina pe săraci de la nivelurile inferioare de şcolarizare.
Expertul plătit care îi consilia pe membrii neplătiţi ai consiliilor locale era funcţionarul oraşului.
Expertul plătit care îl consilia pe judecătorul de pace neplătit în administrarea justiţiei locale era funcţionarul sesiunilor trimestriale.
În politica naţională, votul era larg şi practic nerestricţionat, dar clasele superioare aveau dreptul de a vota de două ori, deoarece li se permitea să voteze la locul lor de muncă sau la universitate, precum şi la reşedinţă. Membrii Parlamentului au fost, ani de zile, cei înstăriţi din cauza cheltuielilor de funcţie şi a faptului că membrii Parlamentului erau neplătiţi.
Plata membrilor a fost adoptată pentru prima dată în 1911 şi fixată la 400 de lire sterline pe an. Aceasta a fost majorată în 1936 la 500 de lire sterline, cu încă 100 de lire sterline pentru cheltuieli. Însă cheltuielile membrului în Camera Comunelor erau atât de mari încât un membru conservator ar fi avut nevoie de cel puţin 1.000 de lire sterline pe an ca venit suplimentar, iar un membru laburist ar fi avut nevoie de aproximativ 350 de lire sterline pe an în plus.
Mai mult, fiecare candidat la Parlament trebuie să depună un depozit de 150 de lire sterline, care este pierdut dacă nu primește mai mult de o optime din totalul voturilor. Acest depozit se ridica la mai mult decât venitul anual total a aproximativ trei sferturi din toate familiile engleze în 1938 și reprezenta o altă barieră pentru marea majoritate dacă aspirau să candideze pentru Parlament. Ca urmare a acestor bariere financiare, masa covârșitoare a englezilor nu putea participa activ la politică decât dacă puteau găsi o sursă externă de fonduri. Găsind această sursă în sindicatele din perioada de după 1890, au creat un nou partid politic organizat pe bază de clasă și au forțat fuziunea celor două partide existente într-un

singur grup organizat, de asemenea, pe bază de clasă.
Din acest punct de vedere, istoria partidelor politice engleze ar putea fi împărţită în trei perioade, intre anii 1915 şi 1924. Înainte de 1915, cele două partide majore erau Liberalii şi Unioniştii (Conservatorii); după 1924, cele două partide majore erau Conservatorii şi Laburistii; deceniul 1915-1924 a reprezentat o perioadă în care Partidul Liberal a fost destrămat şi slăbit.
Până în 1915, cele două partide au reprezentat aceeaşi clasă socială - micul grup cunoscut sub numele de „societate". De fapt, ambele partide - Conservatorii şi Liberalii - au fost controlate cel puţin din 1866 de aceeaşi clică mică a „societăţii". Această clică era formată doar din şase familii principale, rudele şi aliaţii acestora, întăriţi de câte o recrutare ocazională din exterior. Aceşti recruţi erau în general obţinuţi din sistemul educaţional select al „societăţii", fiind găsiţi la Balliol sau New College din Oxford sau la Trinity College din Cambridge, unde au atras pentru prima dată atenţia, fie prin burse, fie în dezbaterile Uniunii Oxford sau Cambridge. După ce au atras atenţia în acest mod, noilor recruţi li s-au oferit oportunităţi de a-şi dovedi valoarea în faţa clicii interne a fiecărui partid şi, în general, au sfârşit prin a se căsători cu una dintre familiile care dominau aceste clici.
La începutul secolului al XX-lea, clica internă a Partidului Conservator era formată aproape în întregime din familia Cecil şi rudele acestora. Acesta a fost un rezultat al influenţei extraordinare a lordului Salisbury. Singurele puteri autonome importante din Partidul Conservator în anii 1900 erau acei lideri ai Partidului Liberal care trecuseră de partea conservatorilor ca urmare a opoziţiei lor faţă de proiectul lui Gladstone pentru Autonomie în Irlanda. Dintre aceştia, cel mai important exemplu a fost familia Cavendish (duci de Devonshire şi marchizi de Hartington). Ca urmare a acestei divizări în cadrul Partidului Liberal, acesta a fost supus unui control mai puţin centralizat şi a primit în clica sa internă mulţi industriaşi noi, care aveau banii necesari pentru a-l susţine.
Din 1915, Partidul Liberal aproape că a dispărut, locul său fiind luat de Partidul Laburist, a cărui disciplină şi control centralizat se compara cu cele ale Partidului Conservator.

Principalele diferenţe dintre cele două partide existente se găsesc în metodele de recrutare, clica internă a Partidului Conservator fiind construită pe baza legăturilor familiale, sociale şi educaţionale,în timp ce, cea a Partidului Laburist este derivată din şcoala dură a politicii sindicalecu o pregătire a renegaţilor din clasa superioară. În ambele cazuri, alegătorul obişnuit din Marea Britanie, din anul 1960 ca şi celui din anul 1900, i s-a oferit o alegere între partide ale căror programe şi candidaţi erau în mare parte creaţiile a două mici grupuri auto-perpetuante asupra cărora el (alegătorul obişnuit) nu avea un control real. Principala schimbare din 1900 până în 1960 a constat în faptul că, în 1900, cele două partide reprezentau o clasă socială mică şi exclusivistă, departe de experienţa alegătorilor, în timp ce în 1960, cele două partide reprezentau două clase sociale antitetice, ambele situate departe de alegătorul mediu.
Astfel, lipsa alegerilor primare şi plata insuficientă a membrilor Parlamentului s-au combinat pentru a oferi Marii Britanii două partide politice, organizate pe bază de clasă, niciunul dintre ele nereprezentând clasele de mijloc. Acest lucru este destul de diferit fata de Statele Unite, unde ambele partide majore sunt partide de clasă de mijloc şi unde influenţele geografice, religioase şi tradiţionale sunt mai importante decât influenţele de clasă în determinarea apartenenţei la partid. În America, ideologia predominantă a clasei de mijloc a oamenilor ar putea domina cu uşurinţă partidele, deoarece ambele partide sunt descentralizate şi nedisciplinate. În Marea Britanie, unde ambele partide sunt centralizate, disciplinate şi controlate de extreme sociale opuse, alegătorul din clasa de mijloc nu găseşte niciun partid pe care să-l poată considera reprezentativ pentru sine sau receptiv la opiniile sale. Drept urmare, până în anii 1930, masa claselor de mijloc era divizată: unii au oferit sprijin continuu Partidului Liberal, deşi acest lucru era recunoscut ca fiind relativ fără speranţă; unii au votat pentru Partidul Conservator ca singura modalitate de a evita socialismul, deşi s-au opus proto-fascismului multor conservatori; Alţii s-au orientat către Partidul Laburist în speranţa de a-l extinde într-un partid cu adevărat progresist.
Un studiu al celor două partide este revelator. Partidul Conservator reprezenta o mică clică formata din cei foarte bogaţi, jumătate de procent care aveau venituri de peste 2.000 de lire sterline pe an. Aceştia se cunoşteau bine, erau înrudiţi prin căsătorii, mergeau

la aceleaşi şcoli scumpe, aparţineau aceloraşi cluburi exclusiviste, controlau administraţia publică, imperiul, profesiile, armata şi marile afaceri. Deşi doar o treime dintr-un procent dintre englezi mergeau la Eton sau Harrow, 43% dintre membrii conservatori ai Parlamentului în 1909 merseseră la aceste şcoli, iar în 1938 cifra era încă de aproximativ 32%. În acest ultim an (1938) existau 415 parlamentari conservatori. Dintre aceştia, 236 aveau titluri, iar 145 aveau rude în Camera Lorzilor. În Cabinetul care a încheiat Acordul de la München se aflau un marchiz, trei conţi, doi viconţi, un baron şi un baronet. Dintre cei 415 deputaţi conservatori de la acea vreme, doar unul avusese părinţi săraci şi doar alţi patru proveneau din clasele inferioare. După cum a spus Duff Cooper (viconte Norwich) în martie 1939, „Este la fel de dificil pentru un om sărac, dacă este conservator, să intre în Camera Comunelor pe cât este pentru o cămilă să treacă prin urechea acului". Acest lucru a fost cauzat de cheltuielile mari implicate de deţinerea funcţiei de deputat conservator. Candidaţii acelui partid erau aşteptaţi să aducă contribuţii substanţiale la partid. Costul unei campanii electorale era de 400 până la 1.200 de lire sterline. Acei candidaţi care plăteau întreaga cheltuială şi, în plus, contribuiau cu 500 până la 1.000 de lire sterline pe an la fondul partidului primeau cele mai sigure locuri. Celor care plăteau aproximativ jumătate din aceste sume li se dădea dreptul de a „fi candidat" în circumscripţii electorale mai puţin dorite.
Odată ales, un deputat conservator trebuia să fie membru al unuia dintre cluburile exclusive din Londra unde se luau multe decizii importante ale partidului.Unul dintre aceste cluburi, Carlton, care avea peste jumătate dintre deputaţii conservatori ca membri în 1938,impunea o taxă de intrare era de 40 de lire sterline şi o cotizaţie anuală de 17 guinee.
City of London Club, cu un grup considerabil de conservatori înscrişi în liste, avea o taxă de intrare(acceptarea ca membru) de 100 de guinee şi o cotizaţie anuală de 15 guinee. Dintre cei 33 de deputaţi conservatori care au murit lăsând testamente înregistrate în perioada anterioară anului 1938, toţi au lăsat cel puţin 1.000 de lire sterline, în timp ce averea brută a grupului era de 7.199.151 de lire sterline. Suma primita a fost in medie de 218.156 de lire sterline. Dintre aceşti 33 deputati, 14 au lăsat peste 10.000 de lire sterline fiecare; alţi 14 intre 20.000 la 100.000 de lire sterline; şi

doar 5 între 10.000 şi 20.000 de lire sterline.
Dintre cei 415 parlamentari de partea conservatoare în 1938, 44% (sau 181) erau directori de corporaţii şi aceştia deţineau 775 de funcţii de director. Drept urmare, aproape fiecare corporaţie importantă avea un director care era parlamentar conservator. Aceşti parlamentari nu au ezitat să se recompenseze pe ei înşişi, companiile lor şi asociaţii lor cu favoruri politice. În opt ani (1931-1939), treisprezece directori ai „Celor Cinci Mari Bănci" şi doi directori ai Băncii Angliei au fost promovaţi la titlul de nobili de către guvernul conservator. Dintre cei nouăzeci de membri ai nobilimii creaţi în şapte ani (1931-1938), treizeci şi cinci erau directori ai unor companii de asigurări. În 1935, Walter Runciman, în calitate de preşedinte al Consiliului de Comerţ, a introdus un proiect de lege pentru acordarea unei subvenţii de 2 milioane de lire sterline navelor comerciale cargo. El a administrat acest fond şi, în doi ani, a donat 92.567 de lire sterline companiei tatălui său (Moor Line, Ltd.) în care el însuşi deţinea 21.000 de acţiuni. Când tatăl său a murit în 1937, a lăsat în urmă o avere de 2.388.453 de lire sterline.
Există relativ puţine obiecţii faţă de activităţi de acest fel în Anglia. Odată ce s-a acceptat faptul că politicienii sunt reprezentanţii direcţi ai intereselor economice, nu ar mai avea rost să obiectăm atunci când politicienii acţionează în conformitate cu interesele lor economice. În 1926, prim-ministrul Baldwin avea un interes personal direct în rezultatul grevei cărbunelui şi al Grevei Generale, deoarece deţinea 194.526 de acţiuni ordinare şi 37.591 de acţiuni preferenţiale la Baldwin's,Ltd., care deţinea mari mine de cărbune. Situaţia din 1938 nu a fost mult diferită fata de situaţia de cea cu patruzeci de ani mai tarziu, în 1898, cu excepţia faptului că, la data anterioară, Partidul Conservator era supus unui control şi mai centralizat, iar influenţa bogăţiei industriale era subordonată influenţei bogăţiei funciare.
În 1898, Partidul Conservator era puţin mai mult decât un instrument al familiei Cecil. Prim-ministrul şi liderul partidului a fost Robert Arthur Talbot Gascoyne-Cecil (Lord Salisbury), care fusese prim-ministru de trei ori, timp de paisprezece ani, când s-a pensionat în 1902. La pensionare, a predat conducerea partidului, precum şi scaunul de prim-ministru, nepotului său, protejatului succesorului ales personal, Arthur James Balfour. În cei zece ani

ai guvernului Salisbury-Balfour dintre 1895 şi 1905, Cabinetul a fost plin de rude şi apropiaţi ai familiei Cecil. Salisbury însuşi a fost prim-ministru şi secretar de externe (1895-1902); nepotul său , Arthur Balfour, a fost primul lord al Trezoreriei şi lider în Camera Comunelor (1895-1902) înainte de a deveni prim-ministru (1902-1905); un alt nepot, Gerald Balfour (fratele lui Arthur), a fost secretar-şef al Irlandei (1895-1900) şi preşedinte al Consiliului de Comerţ (1900-1905); fiul şi moştenitorul lordului Salisbury, vicontele Cranborne, a fost subsecretar pentru afaceri externe (1900-1903) şi lord al sigiliului (1903-1905); ginerele lui Salisbury, lordul Selborne, a fost subsecretar pentru colonii (1895-1900) şi primul lord al Amiralităţii (1900-1905); Walter Long, un protejat al Salisbury, a fost preşedinte al Consiliului pentru Agricultură (1895-1900), preşedinte al Consiliului Administraţiei Locale (1900-1905) şi secretar-şef pentru Irlanda (1905-1906); George Curzon, un alt protejat al lui Salisbury, a fost subsecretar pentru afaceri externe (1895-1898) şi vicerege al Indiei (1899-1905); Alfred Lyttelton, cel mai apropiat prieten al lui Arthur Balfour şi omul care i-ar fi fost cumnat dacă nu ar fi intervenit moartea prematură a surorii sale în 1875 (un eveniment care l-a menţinut pe Balfour burlac pentru tot restul vieţii), a fost secretar de stat pentru colonii; Neville Lyttelton, fratele lui Alfred Lyttelton, a fost comandant suprem în Africa de Sud şi şef al Statului Major General (1902-1908). În plus, o duzină de rude apropiate ale lui Salisbury, inclusiv trei fii şi diverşi nepoţi, gineri şi nepoţi, şi o duzină sau mai mulţi protejaţi şi agenţi au fost în Parlament sau în diverse funcţii administrative, fie atunci, fie mai târziu. Partidul Liberal nu era controlat atât de strâns precum era Partidul Conservator, dar principalii săi lideri aveau relaţii intime de prietenie şi cooperare cu grupul Cecil. Acest lucru era adevărat mai ales în cazul Lordului Rosebery, care a fost prim-ministru în perioada 1894-1895, şi al lui H. H. Asquith, care a fost prim-ministru în perioada 1905-1915. Asquith s-a căsătorit cu Margot Tennant, cumnata lui Alfred Lyttelton, în 1894 şi l-a avut pe Balfour ca martor principal la ceremonie. Lyttelton era nepotul lui Gladstone, aşa cum Balfour era nepotul lui Salisbury. În anii următori, Balfour a fost cel mai apropiat prieten al familiei Asquith, chiar şi atunci când erau lideri a două partide opuse. Balfour glumea frecvent pe seama faptului că a luat cina, cu şampanie, la casa lui Asquith înainte de a merge la Camera

Comunelor pentru a ataca politicile gazdei sale. În serile de joi, când Asquith lua masa la clubul său, Balfour lua cina cu doamna Asquith, iar prim-ministrul trecea pe la ea să o ia în drumul sau spre casă. Într-o seară de acest fel, Balfour şi doamna Asquith au fost de acord să-l convingă pe Asquith să-i scrie memoriile. Asquith fusese in relatii asemanatoare de prietenie cu un alt lider puternic al Partidului Conservator, Lordul Milner. Cei doi au mâncat împreună timp de patru ani la masa colegiului din Balliol în anii 1870 şi au cinat împreună in fiecare duminica seara în anii 1880. Doamna Asquith a avut o aventura romantică cu Milner în Egipt în 1892, când era încă Margot Tennant, iar mai târziu a susţinut că i-a obţinut numirea în funcţia de preşedinte al Consiliului de Venituri Interne scriindu-i lui Balfour din Egipt pentru a-i cere această favoare. În 1908, potrivit lui W. T. Stead, doamna Asquith avea trei portrete deasupra patului: cele ale lui Rosebery, Balfour şi Milner. După dezintegrarea Partidului Liberal şi începuturile ascensiunii Partidului Laburist, mulţi membri ai Partidului Liberal au trecut de partea Conservatorilor. Relaţiile dintre cele două partide au devenit oarecum mai puţin strânse, iar controlul Partidului Liberal a devenit considerabil mai puţin centralizat.

Partidul Laburist a apărut din cauza descoperirii de către masele populare că votul lor nu le era de mare folos, atâta timp cât singura opţiune de candidaţi era, aşa cum spunea Bagehot, „Pe care dintre doi oameni bogaţi îl veţi alege?”. Problema a ajuns la un punct critic din cauza unei decizii judecătoreşti. În cazul Taff Vale (1901), instanţele au decis că sindicatele erau responsabile pentru daunele rezultate din acţiunile lor economice. Pentru a depăşi această decizie, care ar fi paralizat sindicatele făcându-le responsabile financiar pentru daunele rezultate din greve, clasele muncitoare s-au orientat catre actiune politică prin instalarea propriilor candidaţi în propriul partid. Fondurile necesare au fost furnizate de sindicate, rezultatul fiind că Partidul Laburist a devenit, în toate scopurile practice, Partidul Sindical. Partidul Laburist este, în teorie, oarecum mai democratic decât conservatorii, deoarece conferinţa sa anuală de partid este autoritatea finală în ceea ce priveşte politicile şi candidaţii. Însă, din moment ce sindicatele furnizează cea mai mare parte a membrilor şi a fondurilor partidului, sindicatele domină partidul. În 1936, când numărul membrilor în partid era de 2.444.357, aproape 2 milioane dintre aceştia erau membri indirecţi

prin intermediul celor 73 sindicate care aparţineau partidului. Între conferinţele de partid, administrarea activităţii partidului era în mâinile Comitetului Executiv Naţional, 17 dintre cei 25 de membri puteau fi aleşi de sindicate.
Din cauza bazei sale muncitoare, Partidul Laburist ducea, în general, lipsă de fonduri. În anii 1930 cheltuia în medie 300.000 de lire sterline pe an, comparativ cu 600.000 de lire sterline pe an pentru conservatori şi 400.000 de lire sterline pe an pentru liberali. La alegerile din 1931, Partidul Laburist a cheltuit 81.629 de lire sterline pentru campanie, comparativ cu cele 472.476 de lire sterline cheltuite de candidaţii non-laburişti. La alegerile din 1935, cele două cifre au fost de 196.819 lire sterline şi respectiv 526.274 de lire sterline pentru liberali.
Această lipsă de bani din partea Partidului Laburist a fost agravată de faptul că Partidul Laburist, mai ales când nu era la putere, a avut dificultăţi în a-şi transmite versiunea către poporul britanic. În 1936, Partidul Laburist a avut sprijinul unui singur cotidian cu un tiraj de două milioane de exemplare, în timp ce conservatorii au avut sprijinul a şase ziare cu un tiraj de peste şase milioane de exemplare. Dintre cele trei ziare periodice, două i-au susţinut pe conservatori, iar unul i-a susţinut pe liberali. Din zece ziare de duminică cu un tiraj total de 13.130.000 de exemplare, şapte cu un tiraj de 6.330.000 de exemplare susţineau conservatorii, unul cu un tiraj de 400.000 susţinea laburiştii, iar cele mai mari două, cu un tiraj de 6.300.000 de exemplare, erau independente.
Radioul, care este al doilea instrument de publicitate ca importanţă, este un monopol guvernamental, creat de conservatori în 1926. În teorie, este controlat de un consiliu imparţial, dar acest consiliu a fost creat de conservatori, este în general format din simpatizanţi conservatori şi permite guvernului să ia anumite decizii administrative. Uneori este condus corect; alteori este condus foarte partinitor. La alegerile din 1931, guvernul a permis cincisprezece perioade la BBC pentru campanie politică; a rezervat unsprezece perioade conservatorilor, trei laburiştilor şi una liberalilor. În 1935, într-un mod ceva mai echitabil, a permis douăsprezece perioade, cinci pentru conservatori, patru pentru laburişti şi trei pentru liberali.
Întrucât cele două partide principale din Anglia nu reprezintă englezul obişnuit, ci, dimpotrivă,reprezintă direct interesele

economice înrădăcinate, există relativ puţin „lobby” sau încercare de a influenţa legislatorii prin presiune politică sau economică. Acest lucru este destul de diferit de Statele Unite, unde lobbyiştii par uneori să fie singurele obiecte la orizontul unui congresman.
În Anglia, unde interesele economice sunt reprezentate direct în Parlament, lobby-ul provine în principal din partea unor grupuri influenţate de probleme non-economice, cum ar fi divorţul, dreptul de vot al femeilor, antivivisecţia şi aşa mai departe.
În general, dacă am privi politica, Marea Britanie ar părea cel puţin la fel de democratică ca si America. Abia atunci când privim în afara sferei politicii, către sferele sociale sau economice,observăm că vechea diviziune în două clase a fost menţinută relativ rigid până în 1939. Clasele privilegiate au reuşit, în general, să-şi menţină controlul asupra profesiilor, sistemului educaţional, armatei, funcţiei publice şi aşa mai departe, chiar şi atunci când îşi pierdeau controlul asupra sistemului politic. Acest lucru a fost posibil deoarece instruirea în sistemul educaţional scump al claselor superioare a continuat să fie principala cerinţă pentru intrarea în aceste activităţi non-politice. Sistemul educaţional, aşa cum am spus, era împărţit aproximativ în două părţi:
(a) o parte pentru clasele conducătoare era formată din şcoli pregătitoare, aşa-numitele „şcoli publice” şi vechile universităţi; şi (b) cealaltă pentru masele populare era formată din şcoli publice elementare, şcoli secundare şi universităţi mai noi. Această diviziune nu este absolut rigidă, mai ales la nivel universitar, dar este destul de rigidă la nivel inferior.
După cum spunea Sir Cyril Norwood, directorul Şcolii Harrow, „Băiatul capabil dintr-o familie săracă poate ajunge la Oxford - este posibil, deşi nu uşor - dar nu are nicio şansă să intre la Eton.” O şcoală privată (numită „şcoală publică”) costa aproximativ 300 de lire sterline pe an în 1938, o sumă care depăşea venitul anual a peste 80% din familiile engleze. Masele de oameni au obţinut şcoli primare gratuite abia după 1870, iar şcoli secundare în 1902 şi 1918. Acestea din urmă, însă, nu erau gratuite, deşi existau multe locuri cu plată parţială, iar mai puţin de 10% dintre copii au intrat într-o şcoală secundară în 1938. La cel mai înalt nivel de învăţământ, cele douăsprezece universităţi din Anglia şi Ţara Galilor aveau doar 40.000 de studenţi în 1938. În Statele Unite, în aceeaşi

perioadă, numărul de studenţi la nivel universitar era de 1.350.000, o diferenţă care a fost doar parţial compensată de faptul că populaţia Statelor Unite era de patru ori mai numeroasă decât cea din Marea Britanie.
Sistemul educaţional din Marea Britanie a fost principalul blocaj prin care masele sunt excluse din poziţiile de putere şi responsabilitate. Acesta acţionează ca o restricţie deoarece tipul de educaţie care duce la astfel de poziţii este mult prea scump pentru ca orice fracţiune nesemnificativă de englezi să şi-l poată permite. Astfel, deşi Marea Britanie a avut democraţie politică într-o perioadă destul de timpurie, a fost ultima ţară civilizată care a obţinut un sistem modern de educaţie. De fapt, este încă în curs de a obţine un astfel de sistem. Acest lucru este în contrast puternic cu situaţia din Franţa, unde cantitatea de educaţie pe care o poate obţine un student este limitată doar de capacitatea şi dorinţa sa de a invata; iar poziţiile importante în administraţia publică, în profesii şi chiar în afaceri sunt disponibile celor care se descurcă cel mai bine în sistemul educaţional. În Marea Britanie, capacitatea impune într-o măsură considerabilă poziţii pentru cei care trec prin sistemul educaţional, dar dreptul de a face acest lucru se bazează în mare măsură pe capacitatea de a plati.
Administraţia publică din Marea Britanie în 1939 era uniformă în toate departamentele regulate ale guvernului şi era împărţită în trei niveluri. De jos în sus, acestea erau cunoscute sub numele de „clericale”, „executive” şi „administrative”. Promovarea de la un nivel la altul nu era imposibilă, dar era atât de rară încât marea majoritate rămânea la nivelul la care intraseră iniţial. Cel mai important nivel — cel administrativ — era rezervat claselor înstărite prin metoda sa de recrutare. **În teorie, era deschis tuturor prin intermediul unui concurs.**
Acest examen, însă, putea fi susţinut doar de cei care aveau douăzeci şi doi sau douăzeci şi patru de ani; acorda 300 din 1.300 de puncte pentru partea orală; iar partea scrisă se baza pe materii liberale, așa cum erau predate în „școlile publice” și universități. Toate acestea au servit la restricţionarea admiterii la nivelul administrativ al funcţiei publice la tinerii ale căror familii își permiteau să-i crească în modul corespunzător. În 1930, din 56 de funcţionari publici cu salarii de peste 2.000 de lire sterline fiecare,doar 9 nu proveneau din clasa superioară a

Oxfordului, Cambridgeului sau a unei alte „școli publice”.
Această politică de restricţionare a fost cel mai evidentă în Ministerul de Externe, unde, între 1851 şi 1919, fiecare persoană de la nivel administrativ era din Oxford sau Cambridge, o treime era din Eton şi o treime avea titluri nobiliare. Utilizarea restricţiilor educaţionale ca metodă de rezervare a gradelor superioare ale funcţiei publice celor înstăriţi a fost în mod clar deliberată și, în general, a reuşit să isi atingă scopul urmărit. Drept urmare, aşa cum a scris H. R. G. Greaves, „Persoanele care se regăseau în principalele funcţii publice în 1850, 1900 sau 1930 nu diferă semnificativ ca tip.”
O situaţie similară se regăsea şi în alte părţi. În armată, în timp de pace, ofiţerii proveneau aproape în întregime din clasa superioară. Aceştia obţineau admiterea printr-un examen, în mare parte oral, bazat pe studii la universităţi sau la cele două şcoli militare (Sandhurst şi Woolwich) care costau 300 de lire sterline pe an. Salariul era mic, cu deduceri substantiale pentru cheltuielile de trai, dar un ofiţer avea nevoie de un venit privat. Marina era oarecum mai democratică, deşi proporţia ofiţerilor avansaţi din grad a scăzut de la 10,9% în 1931 la 3,3% în 1936. Şcoala navală (Dartmouth) era foarte scumpă, costând 788 de lire sterline pe an.
Clerul Bisericii Constituționale reprezenta aceeași clasă socială, deoarece, până bine în secolul al XX-lea, rangurile superioare ale clerului erau numite de guvern, iar cele inferioare își dobândeau numirile prin cumpărarea posturilor. Drept urmare, în anii 1920, 71 din 80 de episcopi proveneau din școli „publice” scumpe.
Diverşii membri ai profesiei juridice erau, de asemenea, foarte probabil să fie din clasa superioară, deoarece pregătirea juridică era lungă şi costisitoare. Această pregătire începea, în general, la una dintre cele mai vechi universităţi. Pentru admiterea în barou, un bărbat trebuia să fie membru al uneia dintre cele patru asociatii profesionale ale avocatilor (Inns of Court - Inner Temple, Middle Temple, Lincoln's Inn, Gray's Inn). Acestea sunt cluburi private la care admiterea se făcea prin nominalizarea membrilor şi plata unor taxe de admitere mari, care variau de la 58 la 208 de lire sterline. Un membru trebuia să ia cina în asociatia sa douăzeci şi patru de nopţi pe an, timp de trei ani, înainte de a fi chemat la barou. Apoi, trebuia să înceapă să practice, acţionând ca „diavol” (grefier) pentru

un avocat timp de câţiva ani. În aceşti ani, „diavolul”, chiar şi în 1950, plătea 100 de guinee avocatului, 130 de lire sterline pe an pentru partea sa din chirie, 50 de guinee pe an grefierului, 30 de guinee pentru perucă şi robă şi numeroase alte cheltuieli „accesoriale”. Prin urmare, nu este surprinzător să constatăm că fiii salariaţilor au format mai puţin de 1% din admiterile la Lincoln's Inn în perioada 1886-1923 şi au reprezentat doar 1,8% în perioada dintre 1923-1927. În esenţă, aşadar, unui membru al baroului i-ar putea trebui cinci ani după obţinerea diplomei de licenţă pemtru a putea ajunge într-o poziţie în care să înceapă să-şi câştige existenţa.
Prin urmare, membrii baroului au provenit, până foarte recent, aproape în întregime din clasele înstărite. Întrucât judecătorii sunt numiţi exclusiv dintre avocaţii cu o experienţă cuprinsă între şapte şi cincisprezece ani, sistemul judiciar a fost, de asemenea, monopolizat de clasele superioare. În 1926, 139 din 181 de judecători erau absolvenţi ai unor şcoli „publice” scumpe. Aceleaşi condiţii există şi la nivelurile inferioare ale justiţiei, unde judecătorul de pace, un funcţionar neplătit pentru care nu era necesară nicio pregătire juridică, era figura principală. Aceşti judecători de pace au fost întotdeauna descendenţi ai „familiilor din comitate” reprezentate de persoanelor înstărite.
Cu un sistem de justiţie si administrare juridică precum acesta, procesul de obţinere a justiţiei a fost complex, lent şi, mai presus de toate, costisitor. Drept urmare, doar cei destul de înstăriţi îşi pot apăra drepturile într-un proces civil şi, dacă cei mai puţin înstăriţi ajung în instanţă, se găsesc într-o atmosferă complet dominată de membrii claselor superioare. Prin urmare, englezul obişnuit (peste 90%) evită orice litigiu chiar si atunci când are dreptate de partea sa.
Ca urmare a condiţiilor tocmai descrise, istoria politică a Marii Britanii în secolul al XX-lea a fost o lungă luptă pentru egalitate. Această luptă a apărut în diverse forme: ca un efort de a extinde oportunităţile educaţionale, ca un efort de a extinde sănătatea şi securitatea economică către clasele de jos, ca un efort de a desface rândurile superioare ale serviciilor civile şi ale forţelor de apărare, precum şi Camera Comunelor însăşi, către acele clase cărora le lipseau avantajele în materie de timp liber şi instruire oferite de bogăţie.

În această luptă pentru egalitate, scopul a fost urmărit prin nivelarea claselor superioare în jos, precum şi prin nivelarea claselor de jos. Privilegiile primelor au fost reduse, în special prin impozitare şi metode mai impersonale de recrutare în funcţii, în acelaşi timp în care oportunităţile celor din urmă au fost extinse prin lărgirea avantajelor educaţionale şi prin practica acordării unei plăţi pentru serviciile prestate. În această luptă, schimbări revoluţionare au fost făcute de partidele Liberal şi Conservator, precum şi de Partidul Laburist, fiecare sperând să fie răsplătit prin recunoştinţa maselor populare la urne.
Până în 1915, mişcarea către egalitate a fost în general susţinută de liberali şi întâmpinată de rezistenţă din partea conservatorilor, deşi această aliniere nu a fost constantă. Din anul 1923, mişcarea către egalitate a fost în general susţinută de laburişti şi întâmpinată de rezistenţă de conservatori.Nici aici alinierea nu a fost pemanentă. Atât înainte, cât şi după Primul Război Mondial, au existat conservatori foarte progresişti şi liberali sau laburişti foarte reacţionari. Mai mult, din 1924, cele două partide majore au ajuns, aşa cum am menţionat deja, să reprezinte două interese economice opuse interesele bogăţiei înrădăcinate şi ale sindicalismului înrădăcinat. Acest lucru a facut poziţiilor celor două partide considerabil mai antitetice decât erau în perioada de dinainte de 1915, când ambele partide majore reprezentau acelaşi segment al societăţii. Mai mult, din 1923, pe măsură ce alienarea celor două partide pe scena politică a devenit din ce în ce mai amplă, a apărut o tendinţă ca fiecare partid să ia forma unui grup exploatator în ceea ce priveşte marea clasă de mijloc a consumatorilor şi a muncitorilor neorganizaţi.
În cele două decenii, 1925-1945, se părea că eforturile unor oameni precum Lordul Melchett şi alţii vor crea o situaţie în care industria monopolizată şi munca sindicalizată vor coopera la un program de producţie restricţionată, salarii mari, preţuri ridicate şi protecţie socială atât a profiturilor, cât şi a ocupării forţei de muncă, punând în pericol întregul progres economic şi în detrimentul claselor de mijloc şi profesionale care nu erau membre ale industriei cartelizate şi ale muncii sindicalizate. Deşi acest program a avut succes până în punctul în care o mare parte din instalaţiile industriale ale Marii Britanii au devenit învechite, ineficiente şi inadecvate, această tendinţă a

fost parţial încheiată de influenţa războiului, dar în principal de victoria Partidului Laburist în alegerile din 1945.
Ca urmare a acestei victorii, Partidul Laburist a început un atac asupra anumitor segmente ale industriei grele pentru a le naţionaliza şi a iniţiat un program de servicii publice socializate (cum ar fi medicina publică, preţuri mici subvenţionate la alimente şi aşa mai departe) care a rupt înţelegerea tacită cu industria monopolizată şi a început să distribuie beneficiile economiei socializate în afara rândurilor membrilor de sindicat către alţi membri ai claselor inferioare şi mijlocii inferioare. Rezultatul a fost crearea unei noi societăţi a privilegiilor care, din anumite puncte de vedere, părea o inversiune a societăţii privilegiilor din 1900**. Noii privilegiaţi erau elita sindicală a claselor muncitoare şi privilegiaţii mai în vârstă ai claselor superioare, în timp ce cei exploataţi erau clasa de mijloc a muncitorilor cu gulere albe şi profesionişti, care nu aveau puterea sindicală a unuia sau averea investită a celuilalt.**

Capitolul 30 - Istoria politică până în anul 1939
Istoria politică internă a Marii Britanii în secolul al XX-lea ar putea fi împărţită în trei părţi, în funcţie de cele două mari războaie şi de experienţa lor de guvernare de coaliţie sau „naţională".
În prima perioadă, zece ani de guvernare conservatoare (în care Salisbury a fost succedat de Balfour) au fost urmaţi de zece ani de guvernare liberală (în care Campbell-Bannerman a fost succedat de Asquith). Perioadele acestor patru guverne sunt următoarele:
A.Guvernarea Conservatoare

1. Lord Salisbury, 1895-1902
2. Arthur J. Balfour, 1902-1905

B. Guvernarea Liberală
1. Henry Campbell-Bannerman, 1905-1908
2. Herbert Henry Asquith, 1908-1915

Guvernul lui Balfour nu a fost de fapt altceva decât o continuare a guvernului Salisbury, dar a fost o imitaţie palidă. Balfour era departe de a fi personalitatea puternică a unchiului său şi a trebuit să se confrunte cu consecinţele greşelilor guvernului

Salisbury. În plus, a trebuit să se confrunte cu începuturile tuturor acelor probleme ale secolului al XX-lea la care nu se visase în zilele măreţe ale perioadei Victoriene((1837–1901): problemele agresiunilor imperialiste, ale agitaţiei muncitoreşti, ale animozităţilor de clasă, ale nemulţumirilor economice.
Performanţa jalnică a administraţiei de război britanice în timpul Războiului Boer a dus la înfiinţarea unui Comitet Parlamentar de Investigaţie sub conducerea Lordului Esher. Raportul acestui grup a dus la o serie întreagă de reforme care au lăsat Marea Britanie mult mai bine pregatită pentru a face faţă şocurilor din 1914-1918 decât ar fi fost altfel. Nu în ultimul rând, consecinţele Comitetului de Investigaţie a fost crearea, în 1904, a Comitetului pentru Apărare Imperială. În acest ultim comitet, Esher a fost, timp de un sfert de secol, figura principală şi, ca urmare a influenţei sale, au ieşit din obscuritatea personalului său de secretariat doi funcţionari publici capabili: (Sir) Ernest Swinton, mai târziu inventatorul tancului, şi Maurice (Lord) Hankey, mai târziu secretar la Conferinţa de Pace din 1919 şi timp de douăzeci de ani secretar al Cabinetului.
Guvernul Balfour a fost slăbit de alte câteva acţiuni. Decizia de a importa coolii chinezi (fosti sclavi)pentru a lucra în minele din Transvaal în 1903 a dus la acuzaţii pe scară largă de reînviere a sclaviei.
Legea educaţiei din 1902, care urmărea să extindă disponibilitatea învăţământului secundar prin mutarea controlului acestuia de la consiliile şcolare la unităţile guvernamentale locale şi prin furnizarea de impozite (rate) locale pentru a sprijini şcolile private, controlate de biserică, a fost denunţată de nonconformişti ca o schemă de a-i forţa să contribuie la susţinerea educaţiei anglicane.
Eforturile lui Joseph Chamberlain, secretarul de stat al lui Balfour pentru colonii, de a abandona politica tradiţională de „liber schimb” în favoarea unui program de reformă tarifară bazat pe preferinţe imperiale au reuşit doar să divideze Cabinetul, Chamberlain demisionând în 1903 pentru a susţine obiectivul ales, în timp ce Ducele de Devonshire şi alţi trei miniştri au demisionat în semn de protest faţă de eşecul lui Balfour de a respinge complet propunerile lui Chamberlain.
Pe lângă aceste dificultăţi, Balfour s-a confruntat cu un val puternic de nemulţumire a muncitorilor din cauza faptului că segmentul populaţiei salariate a înregistrat o scădere a nivelului de trai în

perioada 1898-1906 din cauza incapacităţii salariilor de a ţine pasul cu creşterea preţurilor. Această incapacitate a apărut în mare măsură din decizia Camerei Lorzilor, acţionând ca si Curte Supremă, în cazul Taff Vale din 1902, conform căreia sindicatele puteau fi acţionate în justiţie pentru daune rezultate din acţiunile membrilor lor în greve. Lipsiţi în acest fel de principala lor armă economică, muncitorii s-au întors la principala lor armă politică, votul, rezultatul fiind că numărul membrilor laburişti din Camera Comunelor a crescut de la trei la patruzeci şi trei de locuri în alegeri.
Aceste alegeri din 1906 au fost un triumf liberal, acest partid obţinând o pluralitate de 220 de voturi faţă de Conservatori şi o majoritate de 84 faţă de toate celelalte partide. Însă triumful a fost relativ de scurtă durată pentru liderii clasei superioare ai acelui partid, precum Asquith, Haldane şi Edward Grey. Aceşti lideri, care erau mai apropiaţi de liderii conservatori atât din punct de vedere social, cât şi ideologic decât de propriii lor adepţi, din motive partizane au fost nevoiţi să dea frâu liber membrilor mai radicali ai propriului partid, precum Lloyd George, şi după 1910 nu au mai putut guverna deloc fără sprijinul membrilor Partidului Laburist şi al naţionaliştilor irlandezi.
Noul guvern a pornit în forţă. Legea privind disputele comerciale din 1906 a anulat decizia Taff Vale şi a restabilit greva ca armă în arsenalul muncitorilor. În acelaşi an, a fost adoptată o Lege privind compensarea lucrătorilor, iar în 1909 a apărut un sistem de pensii pentru bătrâneţe. Între timp, Camera Lorzilor, bastionul conservatorismului, a încercat să oprească valul liberal prin vetoul său asupra unui proiect de lege privind educaţia, asupra unui proiect de lege privind licenţele care ar fi redus numărul de „puburi”(baruri, saloane), asupra unui proiect de lege care restricţiona votul pluralist şi, lovitură de graţie, asupra bugetului lui Lloyd George din 1909. Acest buget era îndreptat direct către susţinătorii conservatori prin impozitarea veniturilor nemuncite, în special din proprietăţile funciare. Respingerea sa de către Lorzi a fost denunţată de Asquith ca o încălcare a constituţiei, care, conform convingerii sale, dădea controlul asupra proiectelor de lege bancare Camerei Inferioare.
Din această dispută a rezultat o criză constituţională care a zguduit societatea engleză din temelii.

Chiar și după ce cele două alegeri generale, în ianuarie și decembrie 1910, i-au readus pe liberali la putere, deși cu o majoritate redusă, Lorzii au refuzat să cedeze până când Asquith nu a amenințat că va crea suficienți colegi noi pentru a-și susține proiectul de lege privind Parlamentul. Acest proiect de lege, care a devenit lege în august 1911, prevedea că Lorzii nu puteau respinge un proiect de lege financiar și nu puteau împiedica orice alt proiect de lege să devină lege dacă era adoptat în trei sesiuni ale Camerei Comunelor pe o perioadă de cel puțin doi ani.
Alegerile din 1910 au redus atât de mult pluralismul lui Acquith încât acesta a devenit dependent de sprijinul irlandez și laburist și, în următorii patru ani, a fost obligat în mod necesar să acorde ambele concesii pentru care personal nu avea prea mult gust. În 1909, Lorzii, din nou ca si Curte Supremă, au declarat ilegală utilizarea fondurilor sindicale în campaniile politice, distrugând astfel arma politică la care laburiștii fuseseră împinși de decizia Taff Vale din 1902. Asquith nu era dornic să răstoarne această așa-numită „Hotărâre Osborne", cel puțin pentru o vreme, deoarece atâta timp cât activitățile politice sindicale erau ilegale, membrii laburiști ai Camerei Comunelor trebuiau să-l susțină pe Asquith pentru a evita alegeri generale pe care nu le mai puteau finanța. Pentru a permite membrilor laburiști existenți să trăiască fără fonduri sindicale, guvernul Asquith a stabilit în 1911 pentru prima dată plata membrilor Parlamentului. Partidul Laburist a fost, de asemenea, recompensat pentru sprijinul acordat guvernului Asquith prin crearea asigurării de sănătate și șomaj în 1911, printr-o lege privind salariul minim în anul 1912 și printr-o lege privind sindicatele în 1913. Acest ultim punct a legalizat finanțarea activităților politice de către organizațiile sindicale după aprobarea majorității membrilor lor și dintr-un fond special care urma să fie strâns de la membrii de sindicat.
Asaltat de susținătorii dreptului de vot al femeilor, dependent de voturile laburiștilor și naționaliștilor irlandezi și sub presiunea constantă a liberalilor nonconformiști, guvernul Asquith a avut o perioadă neplăcută din 1912 până în 1915. Neplăcerile au culminat cu controverse violente asupra autonomiei irlandeze și a desființării galeze(Legea Bisericii Galeze din 1914este un act al Parlamentului în baza căruia Biserica Anglicană a fost separată și desființată în Țara Galilor și Monmouthshire, ducând la crearea Bisericii din Țara

Galilor). Ambele proiecte de lege au fost în cele din urmă adoptate fără acceptarea Lorzilor în septembrie 1914, în ambele cazuri cu prevederi care le suspendau aplicarea până la sfârşitul războiului cu Germania. Astfel, slăbiciunea şi diviziunile guvernului Asquith şi diviziunile alarmante din Marea Britanie însăşi au fost înghiţite de problemele mai mari ale purtării unui război modern cu resurse nelimitate.

Problema purtării acestui război a fost în cele din urmă dată guvernelor de coaliţie, la început (1915- 1916) sub Asquith şi mai târziu (1916-1922) sub conducerea mai viguroasă a lui David Lloyd George. Ultima coaliţie a revenit la putere în cadrul „Alegerilor Kaki" (alegerile au avut loc fiind puternic influenţat de sentimentele pentru sustinerea războiului, iar kaki era culoarea uniformei militare relativ noi a Armatei Britanice) din decembrie 1918, pe baza unui program care promitea pedepsirea „criminalilor de război" germani, plata integrală de către puterile învinse a costurilor războiului şi „case potrivite pentru eroi". Deşi guvernul de coaliţie era format din conservatori, liberali şi laburişti, cu un fost liberal ca prim-ministru, conservatorii aveau majoritatea locurilor în Parlament şi erau în strânsă legătură cu Lloyd George, astfel încât guvernul de coaliţie a fost, cu excepţia numelui, un guvern conservator.

Istoria politică a Marii Britanii în anii 1918-1945 este una deprimantă, în principal din cauza erorilor conservatorilor în politica economică internă şi în politica externă. În această perioadă au avut loc şapte alegeri generale (1918, 1922, 1923, 1924, 1929, 1931, 1935). Doar într-o singură alegere (1931) un partid a primit majoritatea votului popular, dar în patru alegeri conservatorii au obţinut majoritatea locurilor în Camera Comunelor. Pe baza acestor alegeri, Marea Britanie a avut zece guverne în perioada 1918-1945. Dintre acestea, trei au fost coaliţii dominate de conservatori (1918, 1931, 1940), două au fost laburiste susţinuţi de voturile liberalilor (1924, 1929), iar cinci au fost conservatoare (1922, 1923, 1924, 1935, 1937), astfel:

Lloyd George decembrie 1918 - octombrie 1922
Bonar Law octombrie 1922 - mai 1923
Stanley Baldwin mai 1923 - ianuarie 1924
Ramsey MacDonald ianuarie 1924 - noiembrie 1924
Al doilea guvern Baldwin noiembrie 1924 - iunie 1929

Al doilea guvern MacDonald iunie 1929 - august 1931
Guvernul Naţional (McDonald) august 1931 - iunie 1935
Al treilea guvern Baldwin iunie 195 - mai 1937
Neville Chamberlain mai 1937 - mai 1940
Al Doilea Guvern Naţional (Churchill) mai 1940-iulie 1945
Coaliţia Lloyd George a fost aproape un guvern personal, deoarece Lloyd George avea propriii susţinători, propriile fonduri politice şi conflicte. Deşi tehnic liberal, Lloyd George îşi divizase propriul partid, astfel încât Asquith se afla în opoziţie alături de Partidul Laburist şi aproximativ un număr egal de conservatori. Întrucât cei 80 de naţionalişti irlandezi şi republicani irlandezi nu şi-au ocupat locurile, cei 334 de conservatori din coaliţie aveau majoritatea în Camera Comunelor, dar i-au permis lui Lloyd George să îşi asume responsabilitatea pentru gestionarea problemelor postbelice. Aceştia au aşteptat patru ani înainte de a-l da afară. În această perioadă, afacerile interne erau într-o perioadă tulbure, iar afacerile externe nu erau cu mult mai bune. În primul caz, efortul de a reduce preţurile pentru a reveni la standardul aurului la paritatea de dinainte de război a fost fatal pentru prosperitate şi ordine internă. Şomajul şi grevele au crescut, în special în mineritul cărbunelui. Conservatorii au împiedicat orice atac realist asupra acestor probleme şi au adoptat Legea privind puterile de urgenţă din 1920, care, pentru prima dată în istoria Angliei, a acordat unui guvern în timp de pace dreptul de a proclama starea de asediu (aşa cum s-a întâmplat în 1920, 1921 şi 1926). Şomajul a fost gestionat prin stabilirea unui „alocaţii”, adică o plată de 20 de şilingi pe săptămână pentru cei care nu îşi puteau găsi de lucru. Valul de greve a fost gestionat prin concesii minore, prin promisiuni vagi, prin investigaţii tărăgănatoare şi prin opunerea unor grupuri împotriva altora. Revolta din Irlanda a fost întâmpinată de un program de represiune strictă din partea unei noi poliţii militarizate, cunoscută sub numele de „Black and Tans”.
Protectoratul asupra Egiptului a luat sfârşit în 1922, iar o reexaminare a relaţiilor imperiale a devenit necesară din cauza refuzului Dominioanelor de a sprijini Regatul Unit în criza din Orientul Apropiat cauză provenită din opoziţia lui Lloyd George faţă de Kemal Atatürk.
Pe 23 octombrie 1923, conservatorii l-au răsturnat pe Lloyd George şi şi-au înfiinţat propriul guvern sub conducerea lui Bonar Law.

La alegerile generale care au urmat, au obţinut 344 din 615 locuri şi au putut continua în funcţie. Acest guvern conservator a durat doar cincisprezece luni sub Bonar Law şi Stanley Baldwin. În afacerile interne, principalele sale activităţi au fost acţiuni fragmentate privind şomajul şi discuţii despre un tarif de protecţie. În această ultimă problemă, Baldwin a convocat alegeri generale în decembrie 1923 şi şi-a pierdut majoritatea, deşi a continuat să aibă cel mai mare bloc în Camera Comunelor, 258 de locuri faţă de 191 ale laburiştilor şi 159 ale liberalilor. Asquith, care deţinea echilibrul puterii, şi-ar fi putut oferi sprijinul în ambele direcţii şi a decis să-l acorde laburiştilor, sperând să le ofere laburiştilor o „şansă echitabilă". Astfel, primul guvern laburist din istorie a ajuns in proximitatea puterii, dacă nu chiar la putere. Cu o Cameră a Lorzilor neprietenoasă, un Cabinet aproape complet lipsit de experienţă, un guvern minoritar, o mare majoritate a membrilor săi din Camera Comunelor, sindicalişti fără experienţă parlamentară şi un veto liberal asupra oricărui efort de a pune în aplicare un program socialist sau chiar laburist, se putea aştepta puţin de la primul guvern al lui MacDonald. S-a realizat puţin, cel puţin nimic de importanţă permanentă, iar în decurs de trei luni, prim-ministrul căuta o scuză pentru a demisiona. Guvernul său a continuat practica soluţiilor fragmentate pentru şomaj, a început subvenţiile publice pentru locuinţe, a redus impozitele pe bunuri de strictă necesitate (zahăr, ceai, cafea, cacao), a abolit impozitul pe profit şi taxele de război de 33.3 % pentru autoturisme, ceasuri, instrumente muzicale, pălării şi sticlărie, precum şi taxele din 1921 pentru „industriile cheie"(sticlă optică, substanţe chimice, aparate electrice).

Principala problemă politică a zilei, însă, era comunismul. Situaţia a devenit extrem de tensionată când MacDonald a recunoscut Rusia Sovietică şi a încercat să încheie un tratat comercial cu aceeaşi ţară. MacDonald a cooperat cu liberalii sceptici şi a demisionat atunci când Parlamentul a decis să investigheze anularea urmăririi penale, în temeiul Legii incitării la revoltă, a redactorului unui săptămânal comunist. În alegerile generale rezultate, conservatorii au jucat rolul „sperietorii roşie" pe cât au putut de bine. Aceştia au fost ajutaţi enorm când funcţionarii permanenţi ai Ministerului de Externe au emis, cu patru zile înainte de alegeri, aşa-numita „Scrisoare a lui Zinoviev". Acest document falsificat, apela la

supuşii britanici pentru a sprijini o revoluţie violentă în numele celei de-a Treia Internaţionale. Fără îndoială, acesta a jucat un rol în obţinerea de către conservatori a celei mai mari majorităţi din ultimii ani,412 din cele 615 locuri.
In acest mod a fost initiat un guvern conservator care a fost în funcţie sub conducerea lui Baldwin timp de cinci ani.
Winston Churchill, în calitate de cancelar al Trezoreriei, a pus în aplicare politica de stabilizare care a plasat Anglia la standardul aurului, cu lira sterlină la rata de paritate de dinainte de război.
După cum am indicat în Capitolul 7, această politică de deflaţie a împins Marea Britanie într-o depresiune economică şi o perioadă a conflictelor de muncă, iar politica a fost atât de greşită în executarea sa încât Marea Britanie a fost condamnată la semi-depresiune timp de aproape un deceniu, a fost dependenta financiar faţă de Franţa până în septembrie 1931 şi a fost împinsă mai aproape de rebeliune internă decât fusese oricând de la mişcarea cartista din 1848. Recunoaşterea Rusiei şi acordul comercial cu Rusia au fost abrogate; taxele de import au fost restabilite; iar impozitul pe venit a fost redus (deşi taxa pe succesiune a fost majorată). Pe măsură ce deficitele au crescut, acestea au fost compensate printr-o serie de raiduri asupra fondurilor speciale disponibile. Principalul eveniment intern al perioadei a fost Greva Generală din 3-12 mai 1926.
Greva Generală s-a dezvoltat dintr-o grevă în minele de cărbune şi din determinarea ambelor părţi de a aduce lupta de clasă la o confruntare. Minele britanice erau într-o stare proastă din cauza naturii zăcămintelor de cărbune şi din cauza proastei administrări, care le-a lăsat cu echipamente tehnologice inadecvate şi învechite. Majoritatea erau producători cu costuri ridicate în comparaţie cu minele din nordul Franţei şi vestul Germaniei. Deflaţia rezultată din efortul de stabilizare a lirei a lovit minele cu un impact deosebit, deoarece preţurile puteau fi reduse numai dacă se reduceau mai întâi costurile, o acţiune care însemna, mai ales pentru mine, reducerea salariilor. Pierderea comerţului de export rezultată din eforturile Germaniei de a plăti reparaţii de cărbune şi, în special, revenirea minelor Ruhr la producţie completă după evacuarea franceză a acelei zone în 1924, au făcut din mine punctul focal natural al problemelor muncitorilor din Anglia.
Minele fuseseră sub control guvernamental în timpul războiului.

După încheierea conflictului, mulţi liberali, laburişti şi minerii înşişi au dorit naţionalizarea. Această atitudine s-a reflectat în raportul unei comisii regale sub conducerea Lordului Sankey, care a recomandat naţionalizarea şi salarii mai mari. Guvernul a acordat-o pe cea din urmă, dar a refuzat-o pe prima (1919). În 1921, când controlul guvernamental s-a încheiat, proprietarii au cerut ore de lucru mai lungi şi salarii mai mici. Minerii au refuzat, au intrat în grevă timp de trei luni (martie-iunie 1921) şi au obţinut promisiunea unei subvenţii guvernamentale pentru a creşte salariile în districtele mai prost plătite. În 1925, ca urmare a stabilizării, proprietarii au anunţat noi reduceri salariale. Deoarece minerii au obiectat, guvernul a numit o nouă comisie regală sub conducerea lui Sir Herbert Samuel. Acest grup a condamnat subvenţia şi a recomandat închiderea minelor cu costuri ridicate, vânzarea colectivă a producţiei şi reducerea salariilor, menţinând în acelaşi timp orele de lucru la fel. Întrucât proprietarii, guvernul şi sindicatele erau dispuşi să forţeze o confruntare, disputa a intrat într-o criză atunci când guvernul a invocat Legea Puterilor de Urgenţă din 1920, iar Congresul Sindicatelor a răspuns cu un ordin de grevă generală.
În timpul grevei generale, toţi sindicatele au sistat munca. Voluntarii din clasa superioară şi mijlocie au căutat să menţină funcţionarea utilităţilor şi a altor activităţi economice esenţiale. Guvernul a emis propriul buletin informativ (The British Gazette sub Churchill), a folosit British Broadcasting Corporation pentru a ataca sindicatele şi a avut partea sa susţinută de singurul ziar disponibil, antisindicalistul periodic Daily Mail, care era tipărit la Paris şi trimis prin avion.
Congresul Sindicatelor a avut o adevărata lipsa de empatie cu cei implicati şi a încheiat-o curând, lăsându-i pe minerii din grevă să se descurce singuri. Minerii au rămas in greva timp de şase luni, apoi au început să se întoarcă la muncă pentru a scăpa de foame. Au fost bătuţi aspru, rezultatul fiind că mulţi au părăsit Anglia. Populaţia celei mai afectate zone, Ţara Galilor de Sud, a scăzut cu 250.000 de locuitori în trei ani.
Printre rezultatele eşecului Grevei Generale, trebuie menţionate două evenimente.
Legea privind Disputele Comerciale din 1927 a interzis grevele de solidaritate, a restricţionat pichetarea, a interzis angajaţilor statului

să se afilieze cu alţi muncitori, a restabilit decizia Taff Vale şi a schimbat baza de colectare a fondurilor politice sindicale de la cei care nu refuzau să contribuie la cei care erau de acord în mod specific să contribuie. Congresul Sindicatelor, dezamăgit de armele economice ale conflictului de clasă, a renunţat la greva din arsenalul său şi şi-a concentrat atenţia asupra armelor politice. În domeniul economic, a devenit din ce în ce mai conservator şi a început să negocieze cu liderii industriei, precum Lordul Melchett de la Imperial Chemical Industries, cu privire la metodele prin care capitalul şi forţa de muncă ar putea coopera pentru a atrage consumatorii. Un Consiliu Industrial Naţional, format din Congresul Sindicatelor, Federaţia Industriilor Britanice şi Conferinţa Naţională a Patronatelor, a fost înfiinţat ca instrument al acestei cooperări.

Ultimii trei ani ai guvernului conservator au fost marcaţi de crearea unui sistem naţional de distribuţie a energiei electrice şi a unui monopol guvernamental asupra radioului (1926), extinderea dreptului de vot la femeile cu vârsta cuprinsă între douăzeci şi unu şi treizeci de ani (1928),Legea transportului rutier şi Legea administraţiei locale (1929). În aceşti ultimi ani, guvernul a devenit din ce în ce mai nepopular din cauza unui număr de acte arbitrare ale poliţiei. Drept urmare,alegerile generale din 1929 au fost aproape o repetiţie a celor din 1923: conservatorii au scăzut la 260 de locuri; laburiştii cu 288 de locuri, au fost cel mai mare partid, dar nu au avut majoritatea; iar liberalii, cu 59 de locuri,au menţinut echilibrul puterii. Ca şi în 1923, liberalii şi-au acordat sprijinul laburiştilor, aducând la putere al doilea guvern MacDonald. Guvernul MacDonald din 1929-1931 a fost chiar mai puţin radical decât cel din 1924. Membrii laburişti erau ostili cu susţinătorii lor liberali şi erau divizaţi între ei, astfel încât existau certuri mărunte chiar şi în cadrul Cabinetului. Membrii liberali erau mai progresişti decât laburiştii şi au devenit nerăbdători cu politicile conservatoare ale laburiştilor. Snowden, în calitate de cancelar al Trezoreriei, a menţinut taxele de import şi a majorat alte taxe, inclusiv impozitul pe venit. Întrucât acest lucru nu era suficient pentru a echilibra bugetul, a împrumutat din diverse fonduri separate şi a redus termenul limita a achitarii impozitului pe venit. Lordul Seal Privat, J. H. Thomas, un lider de sindicat al căilor ferate, a fost numit conducătorul unui grup care căuta o

soluţie la problema şomajului. După câteva luni, sarcina a fost abandonată şi el a fost numit secretar de stat pentru Dominioane. Acest eşec a părut a fi mai grav deoarece atât liberalii cât şi Sir Oswald Mosley (pe atunci din Partidul Laburist) elaboraseră planuri detaliate bazate pe proiecte de lucrări publice. Indemnizaţiile de şomaj au fost majorate, rezultatul fiind că Fondul de asigurări a trebuit să fie alimentat prin împrumuturi. Legea minelor de cărbune (1930) a înfiinţat o agenţie de vânzare în comun, a stabilit o subvenţie pentru exporturile de cărbune şi un consiliu naţional de salarizare pentru mine, dar a crescut programul de lucru la şapte ore şi jumătate pe zi în loc de cele şapte ore, cât era stabilit anterior. Camera Lorzilor a refuzat să accepte un proiect de lege privind reforma electorală, un proiect de lege privind utilizarea terenurilor agricole şi proiectul de lege privind educaţia al lui Sir Charles Trevelyan. Ultimul dintre acestea prevedea învăţământ secundar gratuit şi ridica vârsta de absolvire a şcolii la cincisprezece ani; dar guvernul laburist nu a insistat asupra aceste proiecte de lege, iar Trevelyan a demisionat în semn de protest faţă de atitudinea de taraganare a laburistilor. Un proiect de lege privind comercializarea agricolă, in beneficiat grupul de proprietari de pământ din Camera Lorzilor şi care a crescut preţurile alimentelor pentru consumatori, a fost adoptat. De-a lungul acestor eforturi legislative, era clar că Partidul Laburist avea dificultăţi în a-şi controla propriii membri, iar votul de protest al laburiştilor în majoritatea diviziunilor din Camera Comunelor a fost destul de popular.

Problema deficitului bugetar în creştere a fost complicată în 1931 de exportul de aur.

Confederaţia Naţională a Angajatorilor şi Federaţia Industriilor Britanice au convenit să prescrie reduceri salariale cu o treime. Pe 11 februarie, un comitet condus de Sir George May, înfiinţat pe o moţiune liberală, şi-a prezentat raportul. Acesta a recomandat reduceri ale cheltuielilor guvernamentale de 96 de milioane de lire sterline, două treimi provenind din indemnizaţiile de şomaj şi o treime din salariile angajaţilor.

Acest raport a fost respins de Congresul Sindicatelor şi de majoritatea Cabinetului.

În iunie, Comitetul Macmillan, după doi ani de studiu, a raportat că întreaga structură financiară a Angliei era nesigură şi ar trebui remediată printr-o monedă gestionată si controlată de Banca

Angliei.
În loc să depună eforturi într-o direcţie consecventă, MacDonald, necunoscut in Cabinetului său, cu excepţia lui Snowden şi Thomas, a demisionat, dar a fost de acord în secret să continue ca prim-ministru, susţinut de conservatori şi de oricare membri laburişti şi liberali pe care i-ar fi putut obţine.
Pe parcursul crizei, MacDonald s-a consultat cu liderii celorlalte două partide, dar nu şi cu propriul său partid, şi a anunţat formarea guvernului naţional în aceeaşi şedinţă de cabinet în care le-a spus miniştrilor că aceştia eliberati din functii.
Guvernul naţional avea un cabinet format din zece membri, dintre care patru erau laburişti, patru conservatori şi doi liberali. Miniştrii care nu erau membri ai cabinetului erau conservatori sau liberali. Acest cabinet avea sprijinul a 243 de conservatori, 52 de liberali şi 12 laburişti şi avea în opoziţie 242 de laburişti şi 9 independenţi. Doar treisprezece parlamentari laburişti l-au urmat pe MacDonald, iar aceştia au fost curând excluşi din partid.
Această criză a fost de mare importanţă, deoarece a dezvăluit incapacitatea Partidului Laburist şi puterea bancherilor.
Partidul Laburist a fost măcinat pe tot parcursul de mici certuri personale iar membrii săi pmarcati nu aveau nici o înţelegere a economiei. Snowden, „expertul economic" al cabinetului, avea opinii financiare cam aceleaşi cu cele ale lui Montagu Norman de la Banca Angliei. Nu a existat niciun program de partid convenit, cu excepţia celui îndepărtat şi nerealist de „naţionalizare a industriei", iar acest program era sortit să fie privit cu un entuziasm mixt de către un partid a cărui structură însăşi se baza pe sindicalism.
Cât despre bancheri, aceştia au deţinut controlul pe tot parcursul crizei. În timp ce public au insistat pe un buget echilibrat, în privat au refuzat să accepte echilibrarea prin impozitare şi au insistat pe echilibrarea prin reduceri ale plăţilor de ajutor. Lucrând în strânsă cooperare cu bancherii americani şi liderii conservatori, aceştia erau în măsură să răstoarne orice guvern care nu era reusea să-i zdrobească complet. Deşi au refuzat cooperarea cu guvernul laburist pe 23 august, au reuşit să obţină un împrumut de 80 de milioane de lire sterline din Statele Unite şi Franţa pentru guvernul naţional la doar patru zile dupa investire. Deşi nu au permis guvernului laburist să modifice standardul aurului în august, au permis guvernului

naţional să- l abandoneze în septembrie, cu rate bancare la 4,5%.
Guvernul naţional a atacat imediat criza financiară cu o armă tipică ,,frizerilor": deflaţia. Acesta a oferit un buget care includea taxe mai mari şi reduceri drastice ale indemnizaţiilor de şomaj şi salariilor publice. Rezultatele au fost revolte, proteste şi revolte în marină. Acestea au forţat Marea Britanie să renunţe la aur pe 21 septembrie. Au fost convocate alegeri generale pentru 27 octombrie. Acestea au fost aprige, MacDonald şi Snowden atacând Partidul Laburist, în timp ce conservatorii şi liberalii s-au luptat pe tema unui tarif. Snowden a numit Partidul Laburist „bolşevism descreierat". Ulterior, a fost recompensat cu un titlu nobiliar.
Guvernul a folosit toate metodele puternice de publicitate pe care le controla, inclusiv B.B.C-ul, într-un mod considerabil mai puţin corect, în timp ce Partidul Laburist avea puţine căi de publicitate şi era slab financiar din cauza crizei economice şi a Legii privind disputele comerciale din 1927. Rezultatul a fost o victorie covârşitoare a guvernului, cu 458 de membri susţinându-l şi doar 56 în opoziţie.
Guvernul naţional a rezistat patru ani. Principala sa realizare internă a fost sfârşitul liberului schimb şi construirea unei economii cartelizate în spatele noilor bariere comerciale.
Construirea de carteluri, renaşterea comerţului cu exporturi şi continuarea preţurilor scăzute la alimente au dus la o uşoară creştere economică, în special în domeniul locuinţelor. Sfârşitul liberului schimb a divizat Partidul Liberal într-un grup guvernamental (sub Sir John Simon) şi un grup de opoziţie (sub Sir Herbert Samuel şi Sir Archibald Sinclair). Aceasta a dat naştere la trei diviziuni liberale, deoarece Lloyd George nu susţinuse niciodată guvernul.
Programul intern al guvernului naţional era de aşa natură încât să încurajeze un sistem economic cartelizat şi să limiteze libertatea personală a indivizilor. În această privinţă, nu a existat niciun protest real, căci opoziţia laburistă avea un program care, de fapt, chiar dacă nu în teorie, tindea catre aceeaşi direcţie.
Un sistem naţional de asigurări de şomaj a fost înfiinţat în 1933. Acesta impunea ca fondul de asigurări să fie menţinut solvabil prin variaţia contribuţiilor în funcţie de nevoi. Acesta a fost însoţit de un program de ajutor, inclusiv o evaluare financiară pentru a determina eligibilitatea pentru asistenţă guvernamentală, care se

aplica celor care nu erau admisibili pentru asigurarea de şomaj. Acesta a plasat cea mai mare parte a poverii asupra administraţiilor locale, dar a plasat tot controlul într-un Consiliu centralizat de Asistenţă pentru Şomaj.
Tinerii şomeri au fost trimişi la centre de formare. Toată reforma educaţională a fost redusă, iar proiectul de creştere a vârstei de absolvire a şcolii de la cincisprezece la şaisprezece ani a fost abandonat.
Legea transportului de pasageri din Londra din 1933, la fel ca si Legea de înfiinţare a BBC-ului cu şapte ani mai devreme, a arătat că conservatorii nu aveau nicio obiecţie reală la naţionalizarea utilităţilor publice. Întregul sistem de transport din zona londoneză, cu excepţia căilor ferate, a fost consolidat sub controlul unei corporaţii publice. Proprietarii privaţi au fost cumpăraţi prin schimbul generos de valori mobiliare, şi a fost înfiinţat un consiliu de administraţie format din administratori care reprezentau diverse interese.
Legea privind marketingul agricol din 1931, modificată în 1933, a asigurat controlul centralizat al distribuţiei anumitor culturi cu preţuri minime şi subvenţii guvernamentale.
Poliţia din Londra, cu jurisdicţie asupra unei şesimi din populaţia Angliei, a fost reorganizată în 1933 pentru a distruge simpatia lor evidentă faţă de clasele muncitoare. Acest lucru s-a realizat prin restricţionarea tuturor gradelor superioare inspectorului la persoanele cu o educaţie de clasă superioară, prin instruirea acestora într-un nou creat colegiu de poliţie şi prin interzicerea aderării la Federaţia Poliţiei (un fel de sindicat).
Rezultatele acestui fapt au fost imediat evidente în contrastul dintre indulgenţa poliţiei faţă de Uniunea Britanică a Fasciştilor a lui Sir Oswald Mosley (care bătea supuşii britanici cu relativă impunitate) şi violenţa acţiunilor poliţiei chiar şi faţă de activităţile paşnice antifasciste.
Această atitudine tolerantă faţă de fascism s-a reflectat atât la radio, cât şi la cinema.
O Lege severă privind incitarea la antagonism din 1934 a ameninţat să distrugă multe dintre garanţiile personale construite de-a lungul secolelor, prin reducerea restricţiilor privind percheziţiile poliţiei la domicilii şi prin infracţiunea simplei posesii de materiale susceptibile de a crea ostilitate in forţele armate.

A fost adoptată după critici severe şi o dezbatere in Camera Lorzilor care a continuat până la ora 4:00 dimineaţa. Pentru prima dată în trei generaţii, libertatea personală şi drepturile civile au fost restricţionate în timp de pace. Acest lucru s-a realizat prin legi noi, prin utilizarea unor legi vechi, cum ar fi Legile Secretelor Oficiale, şi prin inovaţii ameninţătoare precum cenzura „voluntară" a presei şi prin extinderea judiciară a domeniului de aplicare al legilor privind calomnia. Această evoluţie a atins cel mai periculos stadiu odată cu Legea privind prevenirea violenţei din 1939, care împuterniceşte un secretar de stat să aresteze fără mandat şi să deporteze fără proces orice persoană, chiar şi un cetăţean britanic, care nu a avut reşedinţa în Anglia, dacă consideră că o astfel de persoană este implicată în pregătirea sau instigarea la acte de violenţă sau adăposteşte persoane astfel implicate. Din fericire, aceste noi restricţii au fost administrate cu o anumita retinere provenita din vechilor toleranţe englezeşti şi au fost, din motive politice, rareori aplicate persoanelor cu un sprijin sindical puternic.

Tendinţele reacţionare ale guvernului naţional au fost cel mai evidente în politicile sale fiscale.

Neville Chamberlain a fost principalul responsabil pentru politicile in cauza. Pentru prima dată în aproape un secol, a existat o creştere a proporţiei din totalul impozitelor plătite de clasele muncitoare. Pentru prima dată de la abrogarea legilor cerealelor în 1846, a existat un impozit pe alimente. Pentru prima dată în două generaţii, a existat o inversare a tendinţei către o educaţie sporită pentru oameni. Bugetul a fost menţinut echilibrat, dar cu un preţ considerabil în suferinţă umană şi risipă a resurselor umane de neînlocuit ale Marii Britanii.

Până în 1939, în aşa-numitele „zone sarace" din Scoţia,sudul Ţarii Galilor şi coasta de nord-est, sute de mii de oameni erau şomeri de ani de zile aşa cum a subliniat Fondul Pilgrim, pierzandu-si complet fibra morală in urma subzistentei datorata unui ajutor social inadecvat. **Capitaliştii din aceste zone au fost susţinuţi fie prin subvenţii guvernamentale (familia Runciman şi-a umplut buzunarele din subvenţiile pentru transportul maritim), fie au fost cumpăraţi de carteluri şi asociaţii comerciale create din fonduri percepute membrilor mai activi ai industriei (aşa cum**

s-a făcut în mineritul cărbunelui, oțelului, cimentului, construcțiilor navale,etc).
Legea de reducere a impozitelor din 1929 a lui Neville Chamberlain a scutit industria de plata a trei sferturi din impozitele sale în anumite condiţii. În perioada 1930-1937, acest fapt a lăsat industriei 170 de milioane de lire sterline, în timp ce mulţi şomeri au fost lăsaţi să moară de foame. Această lege valora aproximativ 200.000 de lire sterline pe an pentru Imperial Chemical Industries. Pe de altă parte, Chamberlain, în calitate de cancelar al Trezoreriei, a insistat asupra acelor alocări pentru forţele aeriene, ceea ce a făcut posibil în cele din urmă ca RAF să-l înfrângă pe Göring în Bătălia Angliei din 1940.
Alegerile generale din 1935, care le-au oferit conservatorilor încă zece ani de mandat, au fost cele mai ruşinoase din timpurile moderne. Era perfect clar că poporul englez era din toată inima alături de securitatea colectivă. În perioada noiembrie 1934 - iunie 1935, Uniunea Ligii Naţiunilor a cooperat cu alte organizaţii pentru a organiza un „Vot de pace". Au fost adresate cinci întrebări, dintre care cele mai importante au fost (Ar trebui ca Marea Britanie să rămână în Ligă?) şi a cincea (Ar trebui ca Marea Britanie să utilizeze sancţiuni economice sau militare împotriva agresorilor?). La prima întrebare, s-au primit 11.090.387 voturi afirmative şi 355.883 voturi negative. În ceea ce priveşte utilizarea sancţiunilor economice, votul a fost de 10.027.608 voturi afirmative şi 635.074 voturi negative. În ceea ce priveşte utilizarea sancţiunilor militare, votul a fost de 6.784.368 voturi afirmative şi 2.31.981 voturi negative.
Pe lângă acestea, alegerile parţiale de la East Fulham din primăvara anului 1935 au adus victoria unei susţineri laburiste a securităţii colective impotriva conservatorilor. Conservatorii au decis să organizeze alegeri generale în sprijinul securităţii colective. Baldwin l-a înlocuit pe MacDonald în funcţia de prim-ministru, iar Samuel Hoare l-a înlocuit pe liberalul Sir John Simon la Ministerul de Externe, pentru a-i face pe oameni să creadă că programul anterior de conciliere va fi inversat. În septembrie, Hoare a ţinut un discurs energic la Geneva, în care a promis sprijinul Marii Britanii pentru securitatea colectivă, pentru a opri agresiunea italiană împotriva Etiopiei. Publicul nu ştia că se oprise la Paris, în drum

spre Geneva, pentru a aranja un acord secret prin care Italia urma să primească două treimi din Etiopia.
Jubileul Regal a fost folosit în primăvara anului 1935 pentru a stârni entuziasmul popular pentru cauza conservatoare. La sfârşitul lunii octombrie, cu o săptămână înainte de alegerile locale pentru care laburiştii cheltuiseră deja majoritatea fondurilor disponibile, conservatorii au anunţat alegeri generale pentru 14 noiembrie şi au solicitat un mandat popular pentru a sprijini securitatea colectivă şi reînarmarea. Partidul Laburist a rămas fără nici o cauză sau fonduri pentru a susţine mandatul şi, în plus, era divizat în privinţa pacifismului, liderii partidului atât din Camera Lorzilor, cât şi din Camera Comunelor refuzând să fie de acord cu restul partidului în privinţa reînarmării ca sprijin pentru securitatea colectivă.
În alegeri, guvernul a pierdut 83 de locuri, dar conservatorii au avut în continuare majoritatea, cu 387 de locuri, faţă de 154 ale Partidului Laburist. Partidul Liberal a pierdut 13 de locuri din cele 34. Acest nou guvern a fost în funcţie timp de zece ani şi şi-a concentrat atenţia aproape exclusiv asupra afacerilor externe. În aceşti ani, până în 1940, aşa cum vom vedea, a demonstrat aceeaşi incapacitate şi aceeaşi părtinire pe care le dezvăluise si în programul său intern.

Partea a unsprezecea - Schimbarea modelelor economice

Capitolul 31 – Introducere

Un sistem economic nu trebuie să fie expansiv adică să îşi crească constant producţia de bogăţie şi ar fi foarte posibil ca oamenii să fie complet fericiţi într-un sistem economic non-expansiv dacă ar fi obişnuiţi cu acesta. În secolul al XX-lea, însă, oamenii din cultura noastră trăiesc în condiţii expansive de generaţii întregi. Minţile lor sunt adaptate psihologic la expansiune şi se simt profund frustraţi dacă nu sunt mai prosperi în fiecare an fata de anul precedent. Sistemul economic însuşi s-a organizat pentru expansiune şi, dacă nu se extinde, tinde să se prăbuşească.
Motivul principal al acestui dezechilibru este că investiţiile au devenit o parte esenţială a sistemului şi, dacă investiţiile scad, consumatorii au venituri insuficiente pentru a cumpăra bunurile de

consum care sunt produse într-o altă parte a sistemului, deoarece o parte din fluxul de putere de cumpărare creat prin producţia de bunuri a fost deviată de la achiziţionarea bunurilor pe care le-a produs s-au transformat in economii, iar toate bunurile produse nu pot fi vândute până când aceste economii nu s-au întors pe piaţă prin investiţii. În sistem în ansamblu, fiecare a căutat să-şi îmbunătăţească propria poziţie pe termen scurt, dar acest lucru a pus în pericol funcţionarea sistemului pe termen lung.
Contrastul aici nu este doar între individ şi sistem, ci şi între perspectiva pe termen lung şi pe termen scurt.

Armonia intereselor

Secolul al XIX-lea acceptase ca una dintre credinţele sale fundamentale era teoria „armoniei intereselor". Aceasta susţinea că ceea ce era bun pentru individ era bun pentru societate în ansamblu şi că avansarea generală a societăţii putea fi realizată cel mai bine dacă indivizilor li se lăsa libertatea de a-şi căuta propriile avantaje individuale. Se presupunea că această armonie există între un individ şi altul, între individ şi grup şi între termen scurt şi termen lung. În secolul al XIX-lea, o astfel de teorie era perfect sustenabilă, dar în secolul al XX-lea putea fi acceptată doar cu modificări considerabile. Ca urmare a faptului că persoanele îşi căutau avantajele individuale, organizarea economică a societăţii a fost atât de modificată încât acţiunile unei astfel de persoane erau foarte susceptibile să dăuneze semenilor săi, societatii în ansamblu şi propriul său avantaj pe termen lung.
Această situaţie a dus la un astfel de conflict între teorie şi practică, între scopuri şi realizări, între indivizi şi grupuri, încât o revenire la fundamentele economiei a devenit necesară. Din păcate, o astfel de revenire a fost îngreunată din cauza conflictului dintre interese şi principii şi din cauza dificultăţii de a găsi principii în extraordinara complexitate a vieţii economice din secolul al XX-lea.

Factorii progresului economic

Factorii necesari pentru a realiza progresul economic sunt suplimentari factorilor necesari pentru producţie. Producţia necesită organizarea cunoştinţelor, timpului, energiei, materialelor, terenului, muncii şi aşa mai departe. Progresul economic necesită trei factori suplimentari. Aceştia sunt: inovaţia,economiile şi

investiţiile.
Dacă o societate nu este organizată pentru a oferi aceste trei elemente, aceasta nu se va extinde din punct de vedere economic. „Inovaţia” înseamnă conceperea unor modalităţi noi şi mai bune de îndeplinire a sarcinilor de producţie; „economisirea” înseamnă abţinerea de la consumul de resurse, astfel încât acestea să poată fi mobilizateîn scopuri diferite; iar „investiţiile” înseamnă mobilizarea resurselor în modalităţi noi şi mai bune de producţie.
Absenţa celui de-al treilea factor (investiţiile) este cea mai frecventă cauză a eşecului progresului economic. Acesta poate lipsi chiar şi atunci când ambii ceilalţi factori funcţionează bine. Într-un astfel de caz, economiile acumulate nu sunt aplicate invenţiilor, ci sunt cheltuite pentru consum, pentru prestigiu social ostentativ, pentru război, pentru religie, pentru alte scopuri neproductive sau chiar lăsate necheltuite.

Grupurile puternice caută să menţină statu quo-ul
Progresul economic a implicat întotdeauna schimbări ale resurselor productive de la metode vechi la unele noi. Astfel de schimbări, oricât de benefice pentru anumite grupuri şi oricât de binevenite pentru oameni în ansamblu, erau sortite să fie respinse de alte grupuri care aveau interese personale în vechile moduri de a face lucrurile şi în vechile moduri de utilizare a resurselor. Într-o perioadă progresistă, aceste interese personale nu sunt capabile să îşi apere interesele personale până la punctul de a împiedica progresul; dar, evident, dacă grupurile dintr-o societate care controlează economiile necesare progresului sunt aceleaşi interese personale care beneficiază de modul existent de a face lucrurile, ele sunt în măsură să apere aceste interese personale şi să împiedice progresul doar prin împiedicarea utilizării surplusurilor pentru finanţarea de noi invenţii. O astfel de situaţie este inevitabilă pentru a genera o criză economică. Dintr-un punct de vedere restrâns, criza economică a secolului al XX-lea a fost o situaţie de acest tip. Pentru a înţelege cum a putut apărea o astfel de situaţie, trebuie să examinăm dezvoltarea din principalele ţări capitaliste şi să descoperim cauzele crizei.

Capitolul 32 - Marea Britanie
În Marea Britanie, pe tot parcursul secolului al XIX-lea, oferta de

capital a fost atât de abundentă din economiile private
încât industria a putut să se finanţeze fara a recurge deseori la sistemul bancar.
Forma corporativă a fost adoptată relativ lent, mai degrabă datorită beneficiilor derivate din răspunderea limitată decât pentru că făcea posibilă atragerea unui public larg pentru capital propriu.
Economiile erau atât de abundente încât surplusul a trebuit exportat, iar ratele dobânzilor au scăzut constant.
Promotorii şi bancherii de investiţii nu erau prea interesaţi de valorile mobiliare industriale interne (cu excepţia căilor ferate) şi, în cea mai mare parte a secolului, şi-au concentrat atenţia asupra obligaţiunilor guvernamentale (atât străine, cât şi interne) şi asupra întreprinderilor economice străine. Capitalismul financiar a apărut pentru prima dată legat de valorile mobiliare străine şi a găsit un câmp de operaţiuni fructuos. Legea societăţilor comerciale (aşa cum a fost exprimată în 1862) a fost foarte indulgentă. Existau puţine restricţii privind înfiinţarea de societăţi comerciale şi niciuna privind prospectele false sau rapoartele financiare false. Societăţile holding nu au fost recunoscute legal până în 1928 şi, la acea vreme, nu era necesar un bilanţ consolidat. Încă din 1933, din 111 fonduri de investiţii britanice, doar 52 au publicat o evidenţă a deţinerilor lor.

Secretul este unul dintre elementele vieţii de afaceri şi financiare engleze

Acest element al secretului este una dintre caracteristicile remarcabile ale vieţii de afaceri şi financiare engleze.
Cel mai neconcludent „drept” pe care îl are un englez este „dreptul de a şti”, care este cam la fel de restrâns ca în operaţiunile nucleare americane. Majoritatea îndatoririlor, puterilor şi acţiunilor în afaceri sunt controlate de proceduri şi convenţii obişnuite, nu de reguli şi reglementări explicite şi sunt adesea puse în aplicare prin remarci întâmplătoare între vechi prieteni. Nicio înregistrare nu perpetuează astfel de remarci şi acestea sunt în general considerate afaceri private care nu privesc pe alţii, chiar şi atunci când implică milioane de lire sterline din banii publici. Deşi această situaţie se schimbă lent, cercul interior al vieţii financiare engleze rămâne o chestiune de „pe cine cunoaşte”, mai degrabă decât de „ce competente are”. Locurile de muncă sunt încă obţinute prin legături familiale, căsătorie sau de educatie; caracterul este considerat mult

mai important decât cunoştinţele sau abilităţile; şi poziţii importante, pe această bază, sunt acordate celor care nu au nicio pregătire, experienţă sau cunoştinţe care să îi califice.

Nucleul Societăţii Financiare Engleze este format din 17 firme bancare private internaţionale

Ca parte a acestui sistem şi în centrul vieţii financiare engleze au existat şaptesprezece firme private ale „bancherilor comerciali" care găseau bani pentru afaceri consacrate şi profitabile fie pe termen lung (investiţii), fie pe termen scurt („acceptări"). Aceşti bancheri comerciali, cu un total de mai puţin de o sută de parteneri activi, includeau firmele Baring Brothers, N. M. Rothschild, J. Henry Schroder, Morgan Grenfell, Hambros şi Lazard Brothers. Aceşti bancheri comerciali din perioada capitalismului financiar au avut o poziţie dominantă în cadrul Băncii Angliei şi, destul de ciudat, şi-au păstrat încă o parte din aceasta, în ciuda naţionalizării Băncii de către guvernul laburist în 1946. Încă din 1961, un Baring (Lordul Cromer) a fost numit guvernator al băncii, iar consiliul său de administraţie, numit „Curtea" băncii, includea reprezentanţi ai Lazard, Hambros şi Morgan Grenfell, precum şi ai unei firme industriale (English Electric) controlată de acestia.

Perioada de glorie a capitalismului financiar englez

Perioada de glorie a capitalismului financiar englez este asociată cu guvernarea lui Montagu Norman din 1920 până în 1944, dar a început la aproximativ un secol după apariţia capitalismului industrial, odată cu promovarea Guinness, Ltd., de către Barings în 1886, şi a continuat odată cu crearea Allsopps, Ltd., de către Banca Westminster în 1887. În ultimul an, existau doar 10.000 de companii, deşi numărul de companii create fusese de aproximativ 1.000 pe an în anii 1870 şi de aproximativ 1.000 pe an în anii 1880. Dintre companiile înregistrate, aproximativ o treime au dat faliment în primul an.

Aceasta este o fracţiune foarte mare dacă luăm în considerare faptul că aproximativ jumătate din companiile create au fost companii private care nu ofereau valori mobiliare publicului şi, probabil, erau deja angajate într-o afacere profitabila... În doi ani (1894-1896), E. T. Hooley a promovat douăzeci şi şase corporaţii, fiecare având ca directori diverşi nobili. Capitalul total al

acestui grup a fost de 18,6 milioane de lire sterline, din care Hooley a luat 5 milioane de lire sterline pentru sine.

Puterea Banilor îşi exercită influenţa prin interconectare Directorate şi controale financiare directe

De la această dată încolo, capitalismul financiar a crescut rapid în Marea Britanie, fără a atinge vreodată culmile pe care le-a atins în Statele Unite sau Germania. Întreprinderile interne au rămas mici, conduse de proprietari şi relativ neprogresive (în special în domeniile mai vechi, cum ar fi textilele, fierul, cărbunele, construcţiile navale). Un principal domeniu de exploatare pentru capitalismul financiar britanic a continuat să fie în ţări străine până la crahul din 1931. Abia după 1920 s-a răspândit timid în domenii mai noi, cum ar fi utilajele,produsele electrice şi substanţele chimice, iar în acestea a fost înlocuit aproape imediat de capitalismul monopol.... În plus, conducerea sa era relativ onestă (spre deosebire de Statele Unite, dar similară cu Germania). A folosit puţin companiile holding, exercitându-şi influenţa prin interconectare directorate şi controale financiare directe. S-a stins relativ uşor, cedând controlul sistemului economic noilor organizaţii ale capitalismului monopolist construite de oameni precum William H. Lever,Viscontele Leverhulme (1851-1925) sau Alfred M. Mond, Lord Melchett (1868-1930). Primul a creat un mare monopol internaţional în domeniul uleiurilor vegetale, centrat pe Unilever, în timp ce cel de-al doilea a creat monopolul chimic britanic cunoscut sub numele de Imperial Chemical Industries.

Controlul bancar asupra guvernelor din întreaga lume

Capitalismul financiar în Marea Britanie, ca şi în alte părţi, a fost marcat nu numai de un control financiar tot mai mare asupra industriei, ci şi de o concentrare tot mai mare a acestui control şi de un control bancar tot mai mare asupra guvernului. După cum am văzut, această influenţă a Băncii Angliei asupra guvernului a fost un dezastru aproape total pentru Marea Britanie. Puterea băncii în cercurile de afaceri nu a fost niciodată la fel de completă ca asupra guvernului, deoarece întreprinderile britanice au rămas autofinanţate într-o măsură mai mare decât cele ale altor ţări. Această putere de autofinanţare a afacerilor din Marea Britanie depindea de avantajul pe care îl deţinea datorită sosirii timpurii a

industrialismului în Anglia. Pe măsură ce alte ţări s-au industrializat, reducând avantajul Marii Britanii şi profiturile sale extraordinare, afacerile britanice au fost forţate să caute ajutor financiar extern sau să îşi reducă crearea de capital. Ambele metode au fost utilizate, rezultatul fiind că acest capitalismul financiar a crescut în acelaşi timp cu secţiuni considerabile ale capitalului britanic devenind învechite.

Trustul monetar a devenit din ce în ce mai concentrat şi puternic în secolul al XX-lea

Controlul Băncii Angliei asupra afacerilor a fost exercitat indirect prin intermediul instituţiilor financiare deţinute de acţionari. Aceste bănci au devenit din ce în ce mai concentrate şi mai puternice în secolul al XX-lea.

Numărul acestor bănci a scăzut prin fuzionare de la 109 în 1866 la 35 în 1919 şi la 33 în 1933. Această dezvoltare a „trustului monetar" în Marea Britanie a dus la o investigaţie efectuată de un Comitet al Trezoreriei privind Fuziunile Bancare. În raportul său (Raportul Colwyn, 1919), acest comitet a recunoscut pericolul şi a cerut acţiuni guvernamentale. A fost elaborat un proiect de lege pentru a preveni o concentrare ulterioară, dar a fost retras când bancherii au încheiat un „acord între gentlemeni" pentru a solicita permisiunea Trezoreriei pentru viitoare fuziuni. Rezultatul net a fost protejarea influenţei Băncii Angliei, deoarece aceasta ar fi putut fi redusă prin monopolizarea completă a activităţilor bancare pe acţiuni, iar banca era întotdeauna în măsură să influenţeze atitudinea Trezoreriei cu privire la toate chestiunile.

Dintre cele 33 de bănci pe acţiuni existente în 1933, 9 erau în Irlanda şi 8 în Scoţia, rămânând doar 16 pentru Anglia şi Ţara Galilor. Toate cele 33 de banci aveau împreună depozite de peste 2.5 miliarde de lire sterline în aprilie 1933, dintre care 1.7 de milioane de lire sterline se aflau în aşa-numitele „Cinci Mari" (Midland, Lloyds, Barclays, Westminster şi National Provincial). Cei Cinci Mari controlau cel puţin 7 din celelalte 28 (într-un caz, prin deţinerea a 98% din acţiuni). Deşi concurenţa dintre cei Cinci Mari era de obicei acerbă, toţi erau supuşi influenţei puternice a Băncii Angliei, exercitată prin rata de actualizare, funcţiile de director interconectate şi, mai presus de toate, prin influenţele intangibile ale tradiţiei, ambiţiei şi prestigiului.

Capitalismul financiar deschide calea pentru înflorirea capitalismului monopol

În Marea Britanie, ca şi în alte părţi, influenţa capitalismului financiar a servit la crearea condiţiilor capitalismului monopolist nu numai prin crearea unor condiţii de monopol (care au permis industriei să se elibereze de dependenţa financiară de bănci), ci şi prin insistenţa asupra acelor politici financiare deflaţioniste, ortodoxe care, în cele din urmă, i-au înstrăinat pe industriaşi de finanţatori. Deşi capitalismul monopolist a început să se dezvolte în Marea Britanie încă de la Uniunea Britanică a Sării din 1888 (care controla 91% din aprovizionarea britanică), victoria capitalismului monopolist asupra capitalismului financiar nu a venit decât în anul 1931. Până în acel an, structura capitalismului monopolist era bine organizată.

Consiliul de Comerţ a raportat în 1918 că Marea Britanie avea 500 de asociaţii comerciale restrictive. În acelaşi an, Federaţia Industriilor Britanice (FBI) avea ca membri 129 de asociaţii comerciale şi 704 firme. Aceasta a anunţat că obiectivele sale vor fi reglementarea preţurilor, reducerea concurenţei şi promovarea cooperării în chestiuni tehnice, politice şi de publicitate. Până în anul 1935, aceasta extinsese acest domeniu de aplicare pentru a include: (a) eliminarea excesului de capacitate productivă, (b) restricţii privind intrarea de noi firme într-un domeniu şi (c) creşterea constrângerii atât asupra membrilor, cât şi asupra celor din afară, pentru a respecta reglementările privind preţurile minime şi cotele de producţie. Această ultimă abilitate a fost consolidată constant în perioada 1931-1940. Probabil cea mai mare realizare în această direcţie a fost o decizie a Camerei Lorzilor,acţionând ca o Curte Supremă, care a permis utilizarea constrângerii împotriva străinilor pentru a impune acorduri economice restrictive (cazul Thorne v. Motor Trade Association decis la 4 iunie 1937).

Monopoluri gigantice controlează sistemul bancar

Anul 1931 a reprezentat pentru Marea Britanie punctul de cotitură de la capitalismul financiar la cel monopolist.

În acel an, capitalismul financiar, care ţinuse economia britanică într-o semi-depresiune timp de un deceniu, a obţinut ultima sa mare victorie atunci când finanţatorii conduşi de Montagu Norman şi J. P. Morgan au forţat demisia guvernului laburist britanic.

Dar semnele clare ale unui dezastru erau deja iminente. Monopolul crescuse deja într-o asemenea măsură încât aspira să facă din sistemul bancar,aliatul său în loc de stăpânul său. Politica financiară deflaţionistă a bancherilor îi înstrăinase pe politicieni şi industriaşi şi au fortat sindicatele monopoliste să formeze un front unit împotriva bancherilor.

Revolta Flotei Britanice

Acest lucru a fost evident în Conferinţa privind Reorganizarea Industrială şi Relaţiile din aprilie 1928. Această întâlnire a inclus reprezentanţi ai Congresului Sindicatelor şi ai Federaţiei Patronale şi a emis un Memorandum către cancelarul Trezoreriei, semnat de Sir Alfred Mond de la Imperial Chemicals şi Ben Turner de la sindicate. Declaraţii similare au fost emise de alte grupuri monopoliste, dar divizarea capitaliştilor monopolişti şi a capitaliştilor financiari nu a putut deveni evidentă până când aceştia din urmă nu au reuşit să scape de guvernul laburist. Odată ce acest lucru a fostrealizat, forţa de muncă şi industria s-au unit în opoziţie cu continuarea politicii economice a bancherilor cu preţuri scăzute şi şomaj ridicat. Evenimentul decisiv care a cauzat sfârşitul capitalismului financiar în Marea Britanie a fost revolta flotei britanice de la Invergordon pe 15 septembrie 1931, şi nu abandonarea aurului şase zile mai târziu. De fapt, puterile capitalismului financiar şi ale capitalismului monopolist au cooperat pentru a construi şi susţine sistemul financiar internaţional şi sistemul economic internaţional. Revolta a arătat clar că politica deflaţiei trebuie să fie abrogată. Drept urmare, nu s-a depus niciun efort real pentru a apăra standardul aurului.

Adoptarea tarifelor de protecţie

Odată cu abandonarea aurului şi adoptarea unui tarif de protecţie, capitalul monopolist şi munca s-au unit într-un efort de a creşte atât salariile, cât şi profiturile printr-un program de preţuri mai mari şi restricţii asupra producţiei. Vechile monopoluri şi carteluri au crescut în putere şi s-au format altele noi, de obicei cu binecuvântarea guvernului. Aceste grupuri au impus practici restrictive membrilor lor dar şi străinilor, chiar până la punctul de a cumpăra şi distruge capacitatea productivă a propriile linii de producţie. În unele cazuri, cum ar fi în cazul produselor agricole

şi al cărbunelui, aceste eforturi s-au bazat pe legea statutară, dar în majoritatea cazurilor au fost afaceri pur private. În niciun caz guvernul nu a depus vreun efort real pentru a proteja consumatorii împotriva exploatării. În 1942, un observator competent, Hermann Levy, a scris: „Astăzi, Marea Britanie este singura ţară extrem de industrializată din lume în care nu s-a făcut încă nicio încercare de a restricţiona dominaţia asociaţiilor cvasi-monopoliste în industrie şi comerţ". Este adevărat că guvernul nu a acceptat sugestiile Lordului Melchett şi ale Federaţiei Industriilor Britanice ca asociaţiile comerciale si cartelurile să fie obligatorii, dar a dat atât de multă libertate acestor grupuri în utilizarea puterii lor economice încât aspectul obligatoriu a devenit în mare parte inutil. Prin presiunea economică şi socială, indivizii care au refuzat să adopte practicile restrictive favorizate de industrie în ansamblu au fost forţaţi să cedeze sau au fost ruinaţi. Acest lucru, de exemplu, s-a întâmplat cu un producător de oţel care a insistat să construiască o oţelărie cu benzi continue în 1940.

Practici restrictive

În rândul grupurilor producătoare, presiunile sociale s-au adăugat la constrângerea economică pentru a impune practici restrictive. O tradiţie de ineficienţă, preţuri ridicate şi producţie scăzută a devenit atât de înrădăcinată încât oricine o punea la îndoială era considerat inacceptabil din punct de vedere social şi aproape un trădător al Marii Britanii. „După cum spunea The Economist, singura voce importantă din ţară care a rezistat acestei tendinţe (pe 8 ianuarie 1944): «... prea puţini oameni de afaceri britanici încearcă să concureze. În zilele noastre, a spune că o firmă şi-a sporit atât de mult eficienţa încât poate vinde la preţuri mici nu înseamnă a lăuda iniţiativa şi spiritul întreprinzător, ci a o critica pentru încălcarea regulilor comerţului «corect» şi pentru că se dedau păcatului suprem al concurenţei «de taiere a gatului».»

Nu se poate face aici o analiză detaliată a metodelor sau organizării acestor grupuri restrictive, dar se pot indica câteva exemple. Legea minelor de cărbune din 1930 a înfiinţat o organizaţie care a alocat cote de producţie fiecărei mine de cărbune şi a fixat preţuri minime." Constructorii Naţionali de Nave Security, Ltd., a fost înfiinţată în 1930 şi a început să cumpere şi să distrugă şantiere navale, folosind fonduri dintr-o emisiune de obligaţiuni de un

milion de lire sterline ale cărei comisioane de serviciu erau acoperite dintr-o taxă de 1% pe contractele de construcţie.
Până în 1934, un sfert din capacitatea de construcţie navală a Marii Britanii fusese eliminată. Asociaţia Mutuală a Morarilor (1920) a suprimat complet concurenţa dintre membrii săi şi a înfiinţat Compania de Finanţare a Achiziţiilor pentru a cumpăra şi distruge morile de făină, folosind fonduri asigurate printr-o taxă secretă asupra industriei. Până în 1933, peste o şesime din morile de făină din Anglia fuseseră eliminate. În industria textilă, Corporaţia de Bumbac din Lancashire a achiziţionat 2 milioane de fusuri de bumbac în trei ani (1934-1937) şi a casat aproximativ jumătate dintre acestea, în timp ce Consiliul Fusurilor a casat aproximativ 2 milioane de fusuri într-un an (1936-1937). În ciuda crizei internaţionale tot mai mari, aceste acţiuni restrictive au continuat nestingherite până în mai 1940, dar efortul către mobilizare totală din partea guvernului Churchill a adus o utilizare mai completă a resurselor în Marea Britanie decât în orice altă ţară.

Partidul Conservator din Marea Britanie îi reprezintă pe bancheri

Această experienţă din timpul războiului cu ocuparea deplină a forţei de muncă a făcut imposibilă revenirea la semistagnarea şi utilizarea parţială a resurselor care prevalaseră sub capitalismul financiar în anii 1930.
Cu toate acestea, viitorul economic al Marii Britanii în perioada postbelică a fost mult împiedicat de faptul că cele două partide politice opuse reprezentau interese economice înrădăcinate şi nu erau mai degrabă nişte grupări amorfe de interese diverse, aşa cum se întâmplă în Statele Unite. Partidul Laburist, care a deţinut funcţia între 1945 şi 1951 sub Clement Attlee, reprezenta interesele sindicatelor şi, într-un mod mai îndepărtat, ale consumatorilor. Partidul Conservator, care a deţinut funcţia sub Churchill, Eden, Macmillan şi Douglas-Home după 1951, reprezintă clasele înstărite şi încă continuă să arate o puternică influenţă bancară. Acest lucru a creat un fel de echilibru în care s-a stabilit un stat social, dar cu preţul unei inflaţii lente şi al unei utilizări slabe a resurselor.
Consumul şi plăcerile timpului liber, mai degrabă decât producţia, au fost caracteristicile economiei britanice chiar şi sub Partidul

Conservator, care a arătat mai multă preocupare pentru valoarea lirei sterline în cursul valutar extern decât pentru investiţiile productive. Clasele de mijloc şi, mai presus de toate, grupurile profesionale şi educate nu sunt reprezentate direct de niciunul dintre partide. Prin trecerea lor de la unul dintre aceste partide străine la altul, ele pot determina rezultatul alegerilor, dar nu se simt cu adevărat confortabil în niciunul dintre ele şi, în cele din urmă, s-ar putea întoarce la Partidul Liberal, deşi sunt reticenţi în a se angaja în perioada de coaliţie şi în guvernele relativ iresponsabile pe care le-ar putea implica.

Structura de clasă în Marea Britanie

Structura de clasă din Marea Britanie, care a supravieţuit războiului în ciuda uzurii constante, este încă erodată, nu de o creştere drastică a numărului de oameni din clasa muncitoare care se ridică în clasa superioară; ci de dezvoltarea celei de-a treia clase, care nu aparţine niciuneia dintre vechile clase. Acest nou grup a inclus persoanele cu „know-how”(experienţă, tehnici şi expertize necesare), manageri, oameni de ştiinţă, profesionişti, antreprenori parveniţi imaginativi în domenii pe care clasa mai veche, posesoare, le ignorase. Aceşti bogaţi nou stabiliţi
încearcă acum să ignore clasa superioară mai veche şi manifestă frecvent resentimente surprinzătoare faţă de aceasta pe măsură ce acest grup nou, amorf, viguros... estompează contururile celor două clase mai vechi. O mare parte din această estompare a fost rezultatul adoptării caracteristicilor clasei superioare de către persoane care nu aparţin clasei superioare.
Un număr tot mai mare de tineri adoptă accentul British Broadcasting Corporation, ceea ce face din ce în ce mai dificilă stabilirea clasei, a educaţiei şi a originii geografice a unui vorbitor. Strâns legată de aceasta este aspectul şi sănătatea îmbunătăţite a englezului obişnuit ca o consecinţă a creşterii standardului de viaţă în general şi a apariţiei Serviciului Naţional de Sănătate în special. Pierderea acestor două caracteristici de identificare lasă îmbrăcămintea ca principală marca distinctivă a clasei, dar acest lucru se aplică numai bărbaţilor. Multe femei, ca urmare a răspândirii largi a revistelor de modă şi a influenţei cinematografiei, poartă rochii similare, folosesc aceleaşi cosmetice şi

adoptă aceleaşi tunsori. Astăzi, chiar şi vânzătoarele relativ sărace sunt adesea bine îmbrăcate şi sunt invariabil atractiv de curate şi coafate cu grijă.

Mari blocuri de grupuri de interese

Ca în majoritatea celorlalte ţări din lumea postbelică, economia Marii Britanii este din ce în ce mai mult formată din blocuri mari de grupuri de interese ale căror alinieri schimbătoare determină politica economică în cadrul zonei tripartite a nivelului de trai al consumatorilor, nevoilor de investiţii şi cheltuielilor guvernamentale (în principal apărare). Toate aceste grupuri de interese diverse sunt din ce în ce mai monopoliste în organizare şi din ce în ce mai convinse de necesitatea planificării propriilor interese, dar factorul major în această imagine nu mai este fraternitatea bancară, aşa cum era înainte de război, ci guvernul prin intermediul Trezoreriei.Bancherii împart acum puterea cu noile grupuri de bogaţi şi corporaţiile transnaţionale.

Creşterea puterii monopolurilor gigantice

Această scădere a puterii bancherilor, [puterea este acum împărtăşită cu noile grupuri financiare], cu o creştere corespunzătoare a celei a altor grupuri, inclusiv guvernul, nu este rezultatul unor legi noi, cum ar fi naţionalizarea Băncii Angliei, ci al unor schimbări în fluxurile fondurilor de investiţii, care ocolesc din ce în ce mai mult băncile. Multe dintre cele mai mari întreprinderi industriale cum ar fi British Imperial Chemicals sau Shell Oil, se autofinanţează în mare măsură ca urmare a condiţiilor monopolistice bazate pe carteluri, controlul brevetelor sau controlul resurselor limitate. În acelaşi timp, marea masă a fondurilor de investiţii provine din surse nebancare. Aproximativ jumătate din aceste fonduri provin acum de la guvern şi autorităţi publice, cum ar fi National Coal Board, care produce 17 milioane de lire sterline pe an în investiţii noi în căutare de bani. Companiile de asigurări (preocupate de poliţe generale) sunt destul de strâns legate de structura bancară mai veche, aşa cum sunt în majoritatea ţărilor, dar băncile au ignorat asigurările de viaţă, care în Anglia s-au dezvoltat ca o preocupare a clasei inferioară plătită prin prime săptămânale sau lunare prin colectări din uşă în uşă. Aceste companii de asigurări din Marea Britanie oferă 1,5 milioane de lire

sterline pe zi în investiţii care caută bani (1961), iar cea mai mare companie, Prudential, vărsă 2 milioane de lire sterline pe săptămână in astfel de intreprinderi. O mare parte din acestea se investesc în acţiuni industriale. În 1953, când Partidul Conservator a distrus particularitatile nationale ale industria siderurgică, pe care Partidul Laburist o naţionalizase în 1948, o mare parte din acţiunile sale au fost cumpărate de fonduri de la companiile de asigurări. Aceste fonduri enorme creează un mare pericol,o mână de oameni necunoscuţi care gestionează investiţiile acestor fonduri risca să devină o putere centralizată în viaţa economică britanică. Până acum, nu au făcut niciun efort în acest sens, deoarece furnizează fonduri fără a interveni în managementul existent al corporaţiilor în care investesc. Sunt mulţumiţi de un randament adecvat al banilor lor, dar există posibilitatea unui astfel de control.

Dezgustul clasei inferioare faţă de bănci

O altă sursă de fonduri din surse de clasă inferioară este sistemul de economii poştale. Acesta s-a extins deoarece clasele inferioare din Anglia consideră băncile ca fiind instituţii străine, de clasă superioară, şi preferă să-şi pună economiile în altă parte. Drept urmare, Casele de Economiile Poştale(servicii de economii securizate, susţinute de guvern, operate prin intermediul oficiilor poştale locale, adesea concepute pentru a oferi acces bancar populaţiilor defavorizate), la peste 6 miliarde de lire sterline, sunt aproximativ de aceeaşi mărime cu depozitele tuturor celor unsprezece bănci pe acţiuni.
Sunt oarecum similare ca şi caracter cu fondurilor de pensii, care au ajuns la un total de aproximativ 2 miliarde de lire sterline la sfârşitul anului 1960 şi cresc cu aproximativ 150 de milioane de lire sterline pe an.

Presiunea asupra Marii Britanii din partea instituţiilor internaţionale

Două alte inovaţii nebancare din clasele de jos care au avut influenţe revoluţionare asupra vieţii britanice sunt societăţile de construcţii (numite „building and loan” în Statele Unite) şi asociaţiile de „hire-purchase” (organizaţii de cumpărare în rate) care ajută clasele de jos să dobândească locuinţe şi să le echipeze.

Împreună, acestea au șters o mare parte din sordiditatea tradiţională a vieţii clasei de jos engleze, înseninând-o cu facilităţi care au contribuit la creșterea solidarității vieţii de familie. Eliminarea mahalalelor şi reconstrucţia de către organismele guvernamentale locale (așa-numitele „City houses”) au contribuit la aceasta. O consecinţă a fluxului de fonduri de investiţii în afara controlului băncilor a fost că controalele tradiţionale asupra consumului şi investiţiilor prin utilizarea modificărilor ratelor bancare au devenit din ce în ce mai eficiente. Acest lucru a avut dublul efect de atenuare a mișcărilor ciclului economic şi de a muta aceste controale către guvern, care poate reglementa consumul prin dispozitive precum modificări ale termenilor cumpărării în rate (avansuri mai mari şi taxe de transport). În acelaşi timp, rolul anterior independent al Marii Britanii în toate aceste chestiuni a ajuns din ce în ce mai mult sub influența unor influențe externe, incontrolabile, cum ar fi condiţiile de afaceri din Statele Unite, concurența Pieței Comune Europene şi presiunile diferitelor agenţii internaţionale, cum ar fi Fondul Monetar Internaţional. Rezultatul final este o economie sociala de bunăstare complexă şi din ce în ce mai feudalizată, în care managerii ... şi proprietarii îşi împart puterea într-un sistem dinamic complicat ale cărui caracteristici principale sunt încă în mare parte necunoscute chiar şi studenţilor serioşi.

Capitolul 33 — Germania

În timp ce Marea Britanie trecea prin etapele capitalismului în acest mod, Germania trecea prin aceleaşi etape într-un mod diferit. În Germania, capitalul era rar când a sosit industrializarea. Deoarece economiile din comerţ, comerţul exterior sau micile magazine artizanale erau mult mai mici decât în Marea Britanie, stadiul de conducere de către proprietar a fost relativ scurt. Industria s-a trezit dependentă de bănci aproape imediat. Aceste bănci erau destul de diferite de cele din Anglia, deoarece erau „mixte” şi nu erau împărţite în unităţi separate pentru diferite funcţii bancare. Principalele bănci de credit germane, fondate în perioada 1848-1881, erau în acelaşi timp case de economii, bănci comerciale, bănci de promovare şi investiţii, brokeri de acţiuni,

depozite de siguranţă şi aşa mai departe. Relaţia lor cu industria a fost strânsă şi intimă de la crearea Băncii Darmstädter în 1853. Aceste bănci au emis instrumente de datorii pentru industrie, acordând credite firmei, primind actiuni în schimb. Aceste valori mobiliare au fost apoi vândute lent publicului investitor, pe măsură ce oportunitatea s-a oferit, banca păstrând suficiente acţiuni pentru a-i oferi controlul şi numindu-şi oamenii ca directori ai întreprinderii pentru a da acestui control forma finală.

Importanţa directoratelor interconectate

Importanţa deţinerii de valori mobiliare de către bănci poate fi observată din faptul că, în 1908, Dresdner Bank deţinea 2 miliarde de mărci. Importanţa directoratelor interconectate poate fi observată din faptul că aceeaşi bancă avea directorii în consiliile de administraţie a peste două sute de concerne industriale în 1913. În 1929, la momentul fuziunii Deutsche Bank şi Disconto Gesellschaft, cele două deţineau împreună funcţii de director în 660 de firme industriale şi deţineau preşedinţia consiliului de administraţie în 192 dintre acestea. Înainte de 1914, exemplele de persoane cu treizeci sau chiar patruzeci de funcţii de director nu erau neobişnuite.

Controlul bancar asupra industriei

Acest control bancar asupra industriei a fost sporit şi mai mult prin utilizarea de către bănci a poziţiilor lor de brokeri şi depozitari de valori mobiliare. Băncile de credit germane au acţionat ca brokeri de acţiuni, iar majoritatea investitorilor şi-au lăsat valorile mobiliare în depozit la bănci, astfel încât acestea să poată fi disponibile pentru vânzare rapidă, dacă era nevoie. Băncile au folosit toate aceste acţiuni pentru a vota oamenii lor in funcţii de director şi alte măsuri de control, cu excepţia cazului în care proprietarii acţiunilor au interzis în mod expres acest lucru (ceea ce era foarte rar). În 1929 a fost adoptată o lege care împiedica băncile să voteze pentru acţiunile depuse la ele, cu excepţia cazului în care acest lucru fusese permis în mod expres de către proprietari. Schimbarea a avut o semnificaţie redusă, deoarece până în 1929 capitalismul financiar era în declin în Germania. Mai mult, permisiunea de a vota acţiunile depuse era rareori refuzată.

Băncile au votat, de asemenea, ca un drept toate acţiunile lăsate ca garanţie pentru împrumuturi şi toate acţiunile cumpărate pe marjă. Spre deosebire de situaţia din America, acţiunile cumpărate pe marjă erau considerate proprietatea băncii (care acţiona ca broker de acţiuni) până când preţul integral era plătit. Importanţa activităţii de brokeraj bursier pentru băncile germane poate fi observată în faptul că, în perioada de douăzeci şi patru de ani 1885-1908, un sfert din profiturile brute ale marilor bănci de credit proveneau din comisioane. Acest lucru este cu atât mai remarcabil dacă luăm în considerare faptul că comisioanele de brokeraj percepute de băncile germane erau foarte mici (uneori chiar şi 0.5‰).

Un capitalism financiar extrem de centralizat construit în Germania

Prin metode precum acestea, în Germania s-a construit un capitalism financiar extrem de centralizat.
Perioada începe cu înfiinţarea Băncii Darmstädter în 1853. Aceasta a fost prima bancă care a stabilit un control permanent şi sistematic asupra corporaţiilor pe care le lansa. De asemenea, a fost prima care a folosit sindicate de promovare (în 1859). Alte bănci au urmat acest exemplu, iar izbucnirea promovării a atins un vârf de activitate şi corupţie în cei patru ani 1870-1874. În aceşti patru ani, au fost tranzactionate pe bursă 857 de societăţi pe acţiuni cu active de 3.306.810.000 de mărci, comparativ cu 295 de societăţi cu active de 2.405.000.000 în cei nouăsprezece ani precedenţi (1851-1870). Dintre aceste 857 de societăţi fondate între 1870-1874, 123 erau în curs de lichidare, iar 37 erau în faliment încă din septembrie 1874.

Bancherii germani îşi consolidează controlul asupra corporaţiilor industriale

Aceste excese de promovare capitalistă financiară au condus la o anchetă guvernamentală care s- a finalizat cu o lege strictă care reglementează promovarea în 1883. Această lege a făcut imposibilă pentru bancherii germani să facă averi din promovare şi a făcut necesar ca aceştia să urmărească aceleaşi scopuri prin consolidarea controlului lor asupra corporaţiilor industriale pe termen lung. Acest lucru a fost destul de diferit de Statele Unite, unde absenţa oricărei reglementări legale a promovării înainte de Legea SEC

din 1933 a făcut mai probabil ca bancherii de investiţii să caute să obţină „victorii” pe termen scurt din promovări, mai degrabă decât câştiguri pe termen lung provenite din controlul asupra companiilor industriale.
Un alt rezultat se observă în finanţarea relativ mai solidă a corporaţiilor germane prin capital propriu mai degrabă decât prin metoda mai împovărătoare (dar favorizată de promotori) a obligaţiunilor cu dobândă fixă.

Germania era controlată de o oligarhie extrem de centralizată
Capitalismul financiar din Germania a fost la apogeu în anii de dinainte de 1914. Acesta era controlat de o oligarhie extrem de centralizată. În centru se afla Reichsbank, al cărui control asupra celelalte bănci a fost relativ slab în orice moment. Acest lucru a fost bine primit de oligarhia financiară, deoarece Reichsbank, deşi deţinută în regim privat, era controlată de guvern într-o măsură considerabilă.
Slăbiciunea influenţei Reichsbank asupra sistemului bancar a provenit din slăbiciunea influenţei sale asupra celor două instrumente obişnuite de control al băncilor centrale - rata de re-scontare şi operaţiunile de piaţă deschisă. Slăbiciunea primei se baza pe faptul că celelalte bănci rareori veneau la Reichsbank pentru re-sconturi şi, de obicei, aveau o rată de scont sub cea a Reichsbank.
O lege din 1899 a încercat să depăşească această slăbiciune forţând celelalte bănci să îşi ajusteze ratele de scont la cea a Reichsbank, dar nu a fost niciodată un instrument de control foarte eficient. Controlul pieţei deschise a fost, de asemenea, slab din cauza unei reticenţe oficiale germane „de a specula” cu titluri de stat şi pentru că celelalte bănci erau mai receptive la starea portofoliilor lor de hârtii comerciale şi valori mobiliare decât de dimensiunea rezervelor lor de aur. În această privinţă, semănau mai degrabă cu băncile franceze decât cu cele britanice. Abia în 1909, Reichsbank a început o politică deliberată de control prin operaţiuni de piaţă deschisă, iar aceasta nu a fost niciodată eficientă. Aceasta a fost complet încheiată între 1914 şi 1929 de război, inflaţie şi restricţiile Planului Dawes.

Controlul capitalismului financiar german se afla în mâini private

Din cauza acestor slăbiciuni ale Reichsbank, controlul capitalismului financiar german se afla în mâinile băncilor de credit Acest fapt este echivalent cu a spune că era în mare parte în afara controlului guvernului şi se afla în mâini private.
Dintre sutele de bănci de credit germane, preponderența covârşitoare a puterii se afla în mâinile celor opt așa-numite „Mari Bănci". Aceştia au fost stăpânii economiei germane din 1865 până în 1915. Poziția lor covârşitoare poate fi observată din faptul că, din 421 de bănci de credit germane în 1907, cu un capital de 13.204.220.000 de mărci, cele opt Mari Bănci dețineau 44% din capitalul total al grupului. Mai mult, poziția Marilor Bănci era si puternica, deoarece Marile Bănci controlau numeroase alte bănci. În consecință, Robert Franz, editor al Der Deutsche Oekonomist, a estimat în 1907 că cele opt Mari Bănci controlau 74% din activele de capital ale tuturor celor 421 de bănci.

Puterea şi controlul Cartelului Stinnes

... Punctul de cotitură de la capitalismul financiar la cel monopolist a fost în anul sau cam așa ceva care a urmat sfârşitului inflației in anul 1924. În acel an, inflația a luat sfârşit, cartelurile au primit un statut juridic special cu propria lor Curte de Carteluri pentru soluționarea disputelor, iar cea mai mare creație de control financiar construită vreodată de capitalismul financiar german s-a prăbuşit. Inflația s-a încheiat în noiembrie 1923.
Decretul Cartelurilor a fost emis în noiembrie 1923. Marea structură de control a fost Cartelului Stinnes, care a început să se destrame la moartea lui Hugo Stinnes în aprilie 1944. La acea vreme, Stinnes avea controlul complet asupra a 107 întreprinderi mari (în mare parte industrie grea şi transport maritim) şi avea interese importante în aproximativ 4.500 de alte companii. Încercarea (şi eşecul) lui Stinnes de a transforma această structură de control financiar într-un monopol integrat marchează sfârşitul capitalismului financiar în Germania. Desigur, marea nevoie de capital din partea industriei germane în perioada de după 1924 (întrucât o mare parte din economiile germane au fost şterse de inflație) a dat o falsă strălucire apusului de soare al capitalismului financiar german. În cinci ani, miliarde de mărci au fost furnizate

industriei germane prin canale financiare din împrumuturi acordate din afara Germaniei. Dar depresiunea din 1929-1934 a dezvăluit falsitatea acestei aparenţe. Ca urmare a depresiunii, toate Marile Bănci, cu excepţia uneia, au trebuit să fie salvate de guvernul german, care a preluat în schimb capitalul lor. În 1937, aceste bănci care intraseră în proprietatea guvernului au fost „reprivatizate", dar până atunci industria scăpase în mare parte de sub controlul financiar.

Oligarhia germană foloseşte presiunea financiară directă şi direcţiile interconectate pentru a integra întreprinderile şi a reduce concurenţa

Începuturile capitalismului monopolist în Germania datează cu cel puţin o generaţie înainte de Primul Război Mondial. Încă din 1870, capitaliştii financiari, folosind presiunea financiară directă, precum şi sistemul lor de directori interconectaţi, lucrau pentru a integra întreprinderile şi a reduce concurenţa. În domeniile de activitate mai vechi, cum ar fi cărbunele, fierul şi oţelul, aceştia aveau tendinţa de a utiliza carteluri. În domeniile mai noi, cum ar fi cele legate de energie electrică şi substanţele chimice, aceştia aveau tendinţa de a utiliza mari firme monopoliste în acest scop. Nu există cifre oficiale privind cartelurile înainte de 1905, dar se crede că existau 250 de carteluri în 1896, dintre care 80 erau în domeniul fierului şi oţelului. Ancheta oficială a cartelurilor efectuată de Reichstag în 1905 a dezvăluit 385, dintre care 92 erau în domeniul cărbunelui şi metalelor. La scurt timp după aceasta, guvernul a început să ajute aceste carteluri, cel mai faimos exemplu în acest sens fiind o lege din 1910 care a obligat producătorii de potasiu să devină membri ai cartelului de potasiu.

Oligarhia Financiară preia controlul complet asupra Sistemului Economic German

În 1923 existau 1.500 de carteluri, potrivit Federaţiei Industriaşilor Germani. Acestea au primit, după cum am văzut, un statut juridic special şi o instanţă specială în anul următor. Până la momentul colapsului financiar din 1931, existau 2.500 de carteluri, iar capitalismul monopolist crescuse într-o asemenea măsură încât era pregătit să preia controlul complet asupra sistemului economic german.

Pe măsură ce băncile au căzut sub controlul guvernului, controlul privat asupra sistemului economic a fost asigurat prin eliberarea acestuia de subordonarea faţă de bănci. Acest lucru a fost realizat prin legislaţie precum cea care a redus interconectarea Directoratelor şi noua lege a societăţilor comerciale din 1937, dar mai presus de toate prin faptul economic că creşterea marilor întreprinderi şi a cartelurilor a pus industria într-o poziţie în care a putut să se finanţeze fără a solicita ajutor de la bănci.

Oligarhia germană era organizată într-o ierarhie extrem de complexă şi complicată

Acest nou capitalism monopolist, gestionat privat, era organizat într-o ierarhie complicată ale cărei detalii puteau fi deslușite doar printr-o viaţă întreagă de studiu. Dimensiunea întreprinderilor crescuse atât de mult încât în majoritatea domeniilor un număr relativ mic putea domina domeniul. În plus, exista un număr considerabil de directorate interconectate şi deţinerea de către o corporaţie a capitalului social al alteia. În cele din urmă, cartelurile care lucrau prin corporaţii fixau preţurile, pieţele şi cotele de producţie pentru toate produsele industriale importante. Un exemplu în acest sens - nicidecum cel mai rău - putea fi găsit în industria cărbunelui germană din 1937. Existau 260 de companii miniere. Din producţia totală, 21 de companii deţineau 90%, 5 deţineau 50% şi 1 deţinea 14%. Aceste mine erau organizate în cinci carteluri, dintre care 1 controla 81% din producţie, iar 2 controlau 94 %. Şi, în final, majoritatea minelor de cărbune (69% din producţia totală) erau filiale deţinute de alte corporaţii care utilizau cărbune, producători fie de metale (54% din producţia totală de cărbune), fie de produse chimice (10% din producţia totală).
O concentrare similară exista în majoritatea celorlalte linii de activitate economică. În industria metalelor feroase, în 1929, 3 firme din 26 reprezentau 68,8% din toată producţia germană de fontă brută; 4 din 49 produceau 68,3% din tot oţelul brut; 3 din 59 produceau 55,8% din toate produsele de laminare.În 1943, o firmă (United Steel Works) producea 40% din toată producţia germană de oţel, în timp ce 12 firme produceau peste 90%. Concurenţa nu ar putea exista niciodată cu o concentrare atât de completă, dar, în plus, industria siderurgică era organizată într-o serie de carteluri ale oţelului (câte unul pentru fiecare produs). Aceste carteluri, care

au început în jurul anului 1890, până în 1930 controlau 100% din producţia germană de produse din metale feroase. Firmele membre atinseseră această cifră prin cumpărarea nemembrilor în anii dinainte de 1930. Aceste carteluri gestionau preţurile, producţia şi pieţele din Germania, aplicând deciziile lor prin amenzi sau boicoturi. De asemenea, erau membri ai Cartelului Internaţional al Oţelului, modelat după cartelul siderurgic german şi dominat de acesta. Cartelul Internaţional controla 40% din producţia mondială de oţel şi 86% din comerţul exterior total cu oţel. Proprietatea întreprinderilor siderurgice din Germania era obscură dar evident foarte concentrată. În 1932, Friedrich Flick deţinea majoritatea acţiunilor Gelsen- Kirchner Bergwerke, care deţinea controlul majoritar asupra United Steel Works. El şi-a vândut controlul guvernului german pentru 167% din valoarea sa, ameninţând că îl va vinde unei firme franceze. După ce Hitler a venit la putere, această proprietate deţinută de guvern a fost „reprivatizată", astfel încât proprietatea guvernamentală a fost redusă la 25%. Alte patru grupuri deţineau 41% dintre ele, iar acestea erau strâns legate între ele. Flick a rămas director al United Steel Works şi a fost preşedinte al consiliilor de administraţie a altor patru mari combinate siderurgice. În plus, a fost director sau preşedinte al consiliilor de administraţie în şase mine de fier şi cărbune, precum şi în numeroase alte întreprinderi importante. Este foarte probabil ca industria siderurgică din Germania din 1937 să fi fost controlată de cel mult cinci oameni, dintre care Flick era cel mai important.

Puterea extraordinară a monopolului I. G. Farben

Aceste exemple de creştere a capitalismului monopolist în Germania sunt pur şi simplu alese la întâmplare şi nu sunt în niciun caz excepţionale. Un alt exemplu faimos poate fi găsit în creşterea I. G. Farbenindustrie, compania chimică germană. Aceasta a fost formată în 1904 din trei firme principale şi a crescut constant până când, după ultima sa reorganizare din 1926, a controlat aproximativ 66% din producţia de substanţe chimice a Germaniei. S-a răspândit în fiecare ramură a industriei, concentrându-se în principal pe coloranţi (în care deţinea monopol de 100%), medicamente, materiale plastice, explozibili şi metale uşoare. Se spunea că Germania nu ar fi putut lupta în niciunul dintre războaiele mondiale fără I. G. Farben. În primul război, prin

procesul Haber de extragere a azotului din aer, a furnizat explozibili şi îngrăşăminte atunci când sursele naturale din Chile au fost întrerupte. În al doilea război mondial, a furnizat numeroase produse de strictă necesitate, dintre care cauciucul artificial şi combustibilii sintetici pentru motoare au fost cele mai importante. Această companie era, până la cel de-al Doilea Război Mondial, cea mai mare întreprindere din Germania.
Avea peste 2.332,8 miliarde de mărci în active şi 1.165 miliarde capitalizare în 1942. Avea aproximativ 100 de filiale importante în Germania şi angaja 350.000 de persoane în cele în care era direct implicată. Avea interese în aproximativ 700 de corporaţii din afara Germaniei şi încheiase peste 500 de acorduri restrictive cu grupuri străine.

Cartelul European al Coloranţilor
Printre aceste acorduri, cel mai semnificativ a fost Cartelul European al Coloranţilor. Acesta a rezultat dintr-un cartel elveţian format în 1918. Când I. G. Farben a fost reorganizată în 1925 şi o organizaţie franceză similară (grupul Kuhlmann) a fost înfiinţată în 1927, cele două au format un cartel franco-german. Toate cele trei ţări au înfiinţat Cartelul European în 1929. Imperial Chemicals, care câştigase un cvasi-monopol pe teritoriul britanic în 1926, s-a alăturat Cartelului European în 1931. Acest grup britanic avea deja un acord cuprinzător cu du Pont în Statele Unite (încheiat în 1929 şi revizuit în 1939). Un efort al lui I. G. Farben de a crea un monopol comun cu du Pont în Statele Unite a eşuat după ani de negocieri într-o dispută privind dacă diviziunea controlului ar trebui să fie 50-50 sau 51-49. Cu toate acestea, I. G. Farben a încheiat numeroase acorduri individuale de cartel cu du Pont şi alte corporaţii americane, unele formale, altele „acorduri între gentlemeni”. În propriul domeniu al coloranţilor, a înfiinţat o serie de filiale în Statele Unite care au reuşit să controleze 40 % din producţia americană. Pentru a asigura controlul I. G. Farben asupra acestor filiale, o majoritate de germani a fost plasată în fiecare consiliu de administraţie, iar Dietrich Schmitz a fost trimis în Statele Unite pentru a deveni cetăţean american naturalizat şi a deveni directorul principal al filialei I. G. Farben de aici. Dietrich Schmitz era fratele lui Hermann Schmitz, preşedintele consiliului de

administrație al I. G. Farben, director al United Steel Works of Metallgesellschaft (trustul german pentru metale ușoare), al Băncii Reglementelor Internaționale și al unei zeci de alte firme importante. Această politică de penetrare în Statele Unite a fost utilizată și în alte țări.

Întregul sistem industrial german controlat de elită prin prietenii personale și acorduri secrete

Deși I. G. Farben a fost cel mai mare exemplu de control concentrat în capitalismul monopolist german,nu a fost nicidecum atipic. Procesul de concentrare până în 1939 fusese dus la un grad care cu greu poate fi supraestimat. Comitetul Kilgore al Senatului Statelor Unite a decis în 1945, după un studiu al înregistrărilor germane capturate, că I. G. Farben și United Steel Works împreună puteau domina întregul sistem industrial german. Întrucât o mare parte din această dominare se baza pe prietenii și relații personale, pe acorduri și contracte secrete, pe presiuni și constrângeri economice, precum și pe proprietate și alte drepturi de control evidente, nu poate fi demonstrat prin statistici. Dar chiar și statisticile dau dovezi ale unei concentrări a puterii economice. În Germania, în 1936, existau aproximativ 40.000 de societăți cu răspundere limitată, cu o capitalizare nominală totală de aproximativ 20 de miliarde de reichsmarks. I. G. Farben și United Steel Works avea 1,344 miliarde de mărci din acest capital. Doar 18 companii din cele 40.000 deținеau 16% din capitalul total al tuturor companiilor.

Monopoluri puternice ascunse în diverse țări ale lumii

În timp ce organizarea monopolistă a vieții economice a atins apogeul în Germania, diferențele în acest sens dintre Germania și alte țări au fost supraestimate. Era o diferență doar de grad și, chiar și în ceea ce privește gradul, Marea Britanie, Japonia și o serie de țări mai mici nu erau atât de mult în urma dezvoltării germane, pe cât s-ar putea crede la prima vedere. Eroarea a provenit din două cauze. Pe de o parte, cartelurile și monopolurile germane au fost bine mediatizate, în timp ce organizații similare din alte țări au rămas ascunse. După cum a raportat Comitetul Britanic pentru Trusturi în 1929, „Ceea ce este notabil printre consolidările și asociațiile britanice nu este raritatea sau slăbiciunea lor si doar discreția lor”. Este posibil ca monopolul britanic al uleiului vegetal din jurul Unilever să fi fost la fel de puternic ca monopolul chimic

german din jurul I. G. Farben, dar, deşi s-a auzit mult despre acesta Farben, se stie foarte puţin despre Unilever. După un efort de a studia Unilever, revista Fortune a scris: „Nicio altă industrie, probabil, nu este atât de exasperant de secretoasă precum industriea săpunului şi a grăsimii vegetale.”

I. G. Farben a folosit spionajul şi sabotajul economic pentru a spori puterea trustului monetar în Germania

Pe de altă parte, organizaţiile monopoliste din Germania au acumulat dizgraţie din cauza disponibilităţii lor de a fi folosite în scopuri naţionaliste. Managerii cartelurilor germane erau... în primul rând... oameni de afaceri care căutau profituri şi [germani patrioţi]... în al doilea rând. În majoritatea celorlalte ţări (în special Statele Unite), capitaliştii monopolişti sunt mai întâi oameni de afaceri şi doar in ultima instanta patrioţi. Drept urmare, obiectivele cartelurilor germane erau la fel de frecvent politice, pe cât sunt economice. I. G. Farben şi alţii lucrau constant pentru a ajuta Germania în lupta sa pentru putere, prin spionaj, prin obţinerea de avantaje economice pentru Germania şi prin căutarea de a paraliza capacitatea altor ţări de a-şi mobiliza resursele sau de a purta război.

Puterea Banilor a Folosit Nazismul pentru a Controla Bolşevismul

Această diferenţă de atitudine dintre capitaliştii germani şi ceilalţi capitalişti a devenit din ce în ce mai evidentă în anii 1930. În acel deceniu, germanul a constatat că motivele sale economice şi patriotice îl împingeau în aceeaşi direcţie (să consolideze puterea şi bogăţia Germaniei împotriva Rusiei şi a Occidentului).
Capitaliştii din Franţa, Marea Britanie şi Statele Unite, pe de altă parte, au experimentat frecvent motive conflictuale. Bolşevismul se prezenta ca o ameninţare economică... în acelaşi timp în care nazismul se prezenta ca o ameninţare politică pentru ţările lor. Multe persoane erau dispuse să neglijeze sau chiar să amplifice ultima ameninţare pentru a o folosi împotriva primului pericol.

Personalitati puternice menţin o atitudine favorabilă faţă de Nazism

Această diferenţă de atitudine dintre capitaliştii germani şi ceilalţi capitalişti a apărut din mai multe cauze.
Printre acestea s-au numărat: (a) contrastul dintre tradiţia germană a unei economii naţionale şi tradiţia occidentală a laissez-faire-ului, (b) faptul că depresiunea mondială a făcut ca ameninţarea revoluţiei sociale să apară înainte ca nazismul să se ridice ca un pericol politic pentru Occident, (c) faptul că capitalismul financiar cosmopolit a fost înlocuit mai rapid de capitalismul monopolist naţionalist în Germania decât în Occident şi (d) faptul că multe persoane bogate şi influente precum Montagu Norman, Ivar Kreuger, Basil Zaharoff şi Henri Deterding au îndreptat atenţia publicului asupra pericolului bolşevismului, menţinând în acelaşi timp o atitudine neutră sau favorabilă faţă de nazism.

Renaşterea economică germană după al Doilea Război Mondial
Impactul războiului asupra Germaniei a fost destul de diferit de efectele sale asupra majorităţii celorlalte ţări.
În Franţa, Marea Britanie şi Statele Unite, războiul a jucat un rol semnificativ în demonstrarea în mod concludent că stagnarea economică şi subutilizarea resurselor nu erau necesare şi puteau fi evitate dacă sistemul financiar ar fi subordonat sistemului economic. În Germania acest lucru nu a fost necesar, deoarece naziştii făcuseră deja această descoperire în anii 1930. Pe de altă parte distrugerile războiului au lăsat Germania cu o sarcină mare de îndeplinit, reconstrucţia uzinei industriale germane.
Dar, din moment ce Germania nu a putut îndeplini această sarcină până când nu a avut propriul guvern, masele de germani au suferit mari greutăţi în cei cinci ani 1945-1950, astfel încât, până când au sosit condiţiile politice adecvate pentru a permite sarcina de reconstrucţie, aceste mase de muncitori germani erau dornici de sa ocupe aproape orice loc de muncă şi erau mai preocupaţi de câştigarea unui salariu decent decât de căutarea creşterii nivelului de trai. Această disponibilitate de a accepta salarii mici, care este una dintre trăsăturile esenţiale ale redresării economice germane, a fost amplificată de afluxul tot mai mare de milioane de refugiaţi săraci din Estul ocupat de sovietici. Astfel, un surplus de forţă de muncă, salarii mici, experienţă în operaţiuni financiare neortodoxe şi o sarcină imensă de îndeplinit, toate au contribuit la redresarea germană.

Dezvoltarea Comunității Economice Europene
Semnalul pentru începerea acestui proces a fost dat de reforma monetară vest-germană din 1950, care a încurajat investiţiile şi a oferit antreprenorilor posibilitatea obţinerii de profituri mari prin politicile fiscale ale statului.
Întregul s-a transformat într-un mare boom atunci când înfiinţarea Pieţei Comune Europene a şapte state vest-europene a oferit Germaniei o piaţă de masă pentru producţia de masă, deoarece reconstrucţia industriei germane era bine organizată. Combinaţia dintre salariile mici, o forţă de muncă docilă, echipamente noi şi un sistem de impozite reduse asupra producătorilor, plus absenţa oricărei nevoi timp de câţiva ani de a-şi asuma cheltuielile de apărare, toate au contribuit la reducerea costurilor de producţie germane pe pieţele mondiale şi au permis Germaniei să construiască un comerţ de export înfloritor şi profitabil. Exemplul german a fost copiat în Japonia şi în Italia şi, pe o bază diferită, în Franţa, rezultatul fiind că zona Pieţei Comune s-a bucurat de o explozie de expansiune economică şi prosperitate care a început să transforme viaţa Europei de Vest şi să ridice majoritatea ţărilor sale la un nou nivel de mobilitate şi afluenţă, cum nu mai cunoscuseră până atunci. Un rezultat al acestui fapt a fost dezvoltarea a ceea ce fuseseră zone înapoiate din cadrul acestor ţări, în special în sudul Italiei, unde boom-ul a prins amploare până în 1960. Singura zonă din cadrul Pieţei Comune în care acest lucru nu s-a produs a fost în Belgia, care a fost împiedicată de echipamente învechite şi animosităţi sociale interne, în timp ce în Franţa boom-ul a fost întârziat cu câţiva ani de problemele politice acute asociate cu moartea celei de-a Patra Republici (1958).

Capitolul 34 — Franța

Capitalismul financiar a durat mai mult în Franţa decât în orice altă ţară importantă. Rădăcinile capitalismului financiar de acolo, la fel ca în Olanda, dar spre deosebire de Germania, datează din perioada capitalismului comercial care a precedat Revoluţia Industrială. Aceste rădăcini au crescut rapid în a doua jumătate a

secolului al XVIII-lea şi au fost bine stabilite odată cu fondarea Băncii Franţei în 1800. La acea dată, puterea financiară se afla în mâinile a aproximativ zece sau cincisprezece case bancare private, ai căror fondatori, în majoritatea cazurilor, veniseră din Elveţia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.
Aceşti bancheri, toţi protestanţi, au fost profund implicaţi în agitaţiile care au dus la Revoluţia Franceză.
Când violenţa revoluţionară a scăpat de sub control, ei au fost principalele forţe din spatele ascensiunii lui Napoleon, pe care îl considerau restauratorul ordinii. Ca recompensă pentru acest sprijin, Napoleon, în 1800, le-a acordat acestor bancheri un monopol asupra vieţii financiare franceze... permiţându-le
Să controleze noua Bancă a Franţei.

Puterea financiară rezidă din casele bancare private care controlează Banca Franței

Până în 1811, majoritatea acestor bancheri trecuseră de opoziţia faţă de Napoleon, deoarece se opuneau continuării politicii sale războinice. Franţa, la acea vreme, se afla încă în stadiul capitalismului comercial, iar războiul constant era dăunător activităţii comerciale. Drept urmare, acest grup şi-a mutat loialitatea de la Bonaparte la Bourbon şi a supravieţuit schimbării de regim din 1815.
Acest lucru a stabilit un model de agilitate politică care s-a repetat cu succes variabil în schimbările ulterioare de regim. Drept urmare, bancherii protestanţi, care controlaseră viaţa financiară sub Primul Imperiu, au fost încă principalele figuri din consiliul de administraţie al Băncii Franţei până la reforma din 1936. Printre aceste figuri, cei mai proeminenti purtau numele de Mirabaud, Mallet, Neuflize şi Hottinguer.

Rivalitate între bancherii protestanţi mai vechi şi cei evrei

În cursul secolului al XIX-lea, un al doilea grup a fost adăugat cercurilor bancare franceze.
Acest al doilea grup, în mare parte evreu, era, de asemenea, de origine non-franceză, majoritatea germanică (cum ar fi Rothschild, Heine, Fould, Stern şi Worms) şi minoritatea de origine iberică (cum ar fi Pereire şi Mires). Curând a apărut o rivalitate între bancherii protestanţi mai vechi şi bancherii evrei mai noi.

Această rivalitate a avut în mare parte o bază politică mai degrabă decât religioasă, iar claritatea a fost obstructionata de faptul că o parte din grupul evreiesc a renunţat la religia lor şi a trecut la grupul protestant (cum ar fi Pereire şi Heine).

Mirabaud şi Rothschild domină întregul sistem financiar german

Rivalitatea dintre aceste două grupuri a crescut constant din cauza atitudinilor lor politice diferite faţă de Monarhia din Iulie (1830-1848), Al Doilea Imperiu (1852-1870) şi A Treia Republică (1871-1940). În această rivalitate, grupul protestant era mai conservator decât grupul evreiesc, primul fiind apropiat faţă de Monarhia din Iulie, entuziast faţă de cel de-al Doilea Imperiu şi opus celei de-a Treia Republici. Grupul evreiesc, pe de altă parte, a susţinut cu căldură Monarhia din Iulie şi a Treia Republică, dar s-a opus celui de-al Doilea Imperiu. În această rivalitate, conducerea fiecărui grup era centrată în cea mai bogată şi mai moderată familie de bancheri. Conducerea grupului protestant era exercitată de Mirabaud, care se afla în aripa stângă a grupului.

Conducerea grupului evreiesc era deţinută de Rothschild, care se afla în aripa dreaptă a acelui grup. Aceste două aripi erau atât de apropiate încât Mirabaud şi Rothschild (care împreună dominau întregul sistem financiar, fiind mai bogaţi şi mai puternici decât toate celelalte bănci private la un loc) cooperau frecvent împreună chiar şi atunci când grupurile lor, în ansamblu, erau în concurenţă.

Bancherii catolici

Această imagine simplă a fost complicată, după 1838, de ascensiunea lentă a unui al treilea grup de bancheri care erau catolici. Acest grup (incluzând nume precum Demachy, Seillière, Davillier, de Germiny, Pillet-Will, Gouïn şi de Lubersac) a crescut lent şi târziu. Curând s-a divizat în două jumătăţi.

O jumătate a format o alianţă cu grupul Rothschild şi a acceptat a Treia Republică.

Cealaltă jumătate a format o alianţă cu puterea în ascensiune a industriei grele (în mare parte catolică) şi a crescut odată cu aceasta, formând sub al Doilea Imperiu şi începutul celei de-a Treia Republici un puternic grup industrial-bancar a cărui

principală manifestare evidentă a fost Comité des Forges („trustul” oțelului francez).

Banca Franceză de Investiţii a lui Rothschild

Astfel, în perioada 1871-1900, au existat trei mari grupuri în Franţa: (a) alianţa evreilor şi catolicilor, dominată de Rothschild; (b) alianţa industriaşilor catolici şi a bancherilor catolici dominată de Schneider, producătorul de oţel; şi (c) grupul de bancheri protestanţi dominat de Mirabaud.

Primul dintre acestea a acceptat a Treia Republică, celelalte doua au respins a Treia Republică. Primul s-a îmbogăţit în perioada 1871-1900, în principal prin controlul său asupra celei mai mari bănci de investiţii franceze, Banque de Paris et des Pays Bas (Paribas). Acest bloc Paribas până în 1906 avea o poziţie dominantă în viaţa economică şi politică franceză.

Grupurile bancare paralizează sistemul politic şi economic francez

În opoziţie cu Paribas, bancherii protestanţi au înfiinţat propria lor bancă de investiţii, Union Parisienne, în 1904. În cursul perioadei 1904-1919, grupul Union Parisienne şi grupul Comité des Forges au format o alianţă bazată pe opoziţia lor comună faţă de a Treia Republică şi blocul Paribas. Această nouă combinaţie am putea-o numi blocul Union-Comité. Rivalitatea dintre aceste două mari puteri, blocul Paribas şi blocul Union-Comité, umpleau paginile istoriei franceze în perioada 1884-1940. Aceasta a paralizat sistemul politic francez, ajungând la stadiul de criză în cazul Dreyfus(Alfred Dreyfus a fost un căpitan al armatei franceze, acuzat de spionaj in favoarea Germaniei si condamnat pe nedrept pentru trădare în 1894 datorita corupţiei instituţionale din cadrul armatei) şi din nou între anii 1934-1938. De asemenea, a paralizat parţial sistemul economic francez, întârziind dezvoltarea de la capitalismul financiar la capitalismul monopolist şi împiedicând revenirea economică după depresiune în perioada dintre 1935-1940. A contribuit mult la înfrângerea franceză din 1940. În prezent, ne preocupă doar aspectele economice ale acestei lupte.

În Franţa, stadiul capitalismului comercial a continuat mult mai mult decât în Marea Britanie şi nu a fost urmat de capitalismul industrial decât după anul 1830. Etapa capitalismului financiar,

la rândul său, nu a început cu adevărat decât în jurul anului 1880, iar etapa capitalismului monopolist a devenit evidentă abia în jurul anului 1925.

Cei mai mari bancheri aveau legături intime cu guvernele

In aceasta perioada cei mai mari bancheri au continuat să existe şi să crească în influenta.

Cu origini în capitalismul comercial, aceştia au fost iniţial interesaţi în principal de obligaţiile guvernamentale, atât interne, cât şi externe. **Drept urmare, cei mai mari bancheri privaţi, precum Rothschild sau Mallet, au avut legături intime cu guvernele şi legături relativ firave cu viaţa economică a ţării.** Apariţia căilor ferate în perioada 1830-1870 a fost cea care a schimbat această situaţie. Căile ferate necesitau un capital mult peste capacitatea oricărui bancher privat de a-l furniza din resurse proprii. Dificultatea a fost depăşită prin înfiinţarea de bănci de investiţii, bănci de depozit, case de economii şi companii de asigurări care au adunat micile economii ale unei multitudini de persoane şi le-au pus la dispoziţia bancherului privat pentru a le direcţiona oriunde considera de cuviinţă. Astfel, bancherul privat a devenit un administrator al fondurilor altor persoane, mai degrabă decât un creditor propriu. În al doilea rând, bancherul privat a devenit acum mult mai influent şi trebuie să fie mai puţin vizibil. El controla acum miliarde acolo unde înainte controlase milioane, şi o făcea discret, nu mai era în mod public în nume propriu, ci acţionând din culise, ascuns vederii publice de pletora de instituţii financiare şi de credit care fuseseră înfiinţate pentru a atrage economiile private.

Publicul nu a observat că numele bancherilor privaţi şi ale agenţilor acestora încă figurau pe lista directorilor noilor întreprinderi financiare. În al treilea rând, apariţia căii ferate a adus în existenţă noi puteri economice, în special în industria siderurgică şi mineritul cărbunelui. Aceste noi puteri, primele influenţe economice puternice în stat, libere de controlul bancar privat, au apărut în Franţa dintr-o activitate foarte susceptibilă la favoruri şi dezavantajele guvernamentale: industria armamentului.

Proprietăţi private şi parteneriate

Capitalismul industrial a început în Franţa, ca şi în alte părţi, în domeniile textilelor şi al siderurgiei. Începutul poate fi observat înainte de 1830, dar creşterea a fost lentă în orice moment. Nu a existat lipsă de capital, deoarece majoritatea francezilor erau economisitori atenţi, dar preferau obligaţiunile cu dobândă fixă (de obicei obligaţiuni guvernamentale) capitalului propriu şi preferau să investească în întreprinderi familiale decât în titluri de valoare de altă origine. Utilizarea formei de corporaţie pentru organizarea afacerilor a crescut foarte lent (deşi a fost permisă de legea franceză în 1807, mai devreme decât în alte părţi). Proprietăţile private şi parteneriatele au rămas populare, chiar şi în secolul al XX-lea. Majoritatea acestora au fost finanţate din profituri şi economii familiale (ca în Anglia). Când acestea au avut succes şi au crescut în dimensiuni, proprietarii au întrerupt frecvent creşterea întreprinderii existente şi au înfiinţat una sau mai multe întreprinderi noi alături de cea veche. Acestea se angajau uneori în aceeaşi activitate economică dar mai frecvent se angajau într-o activitate strâns legată. Sentimentul puternic de familie a împiedicat creşterea unităţilor mari sau a corporaţiilor deţinute de stat din cauza reticenţei de a acorda străinilor o influenţă în afacerile de familie. Preferinţa pentru obligaţiunile cu dobândă fixă faţă de titlurile de capital ca investiţii a îngreunat creşterea uşoară şi solidă a dimensiunii corporaţiilor. În cele din urmă, sentimentul puternic împotriva autorităţii publice, în special a colectorului de taxe, a sporit reticenţa de a adopta forme publice, mai degrabă decât private, de organizare a afacerilor.

Monopolul Schneider asupra armelor

Cu toate acestea, industria a crescut, primind cel mai mare impuls din apariţia căii ferate, cu cererea crescută de oţel şi cărbune, şi din partea guvernului lui Napoleon al III-lea (1852-1870), care a adăugat o nouă cerere de armament pe piaţa industrială. Napoleon a arătat o favoare specială unei firme producatoare de fier şi de armament, firma Schneider de la Le Creusot. Eugene Schneider a obţinut monopolul în furnizarea de arme guvernului francez, a vândut materiale construcţiilor de căi ferate încurajate de guvern, a devenit preşedinte al Camerei Deputaţilor şi ministru al agriculturii şi comerţului. Nu este surprinzător faptul că industriaşii au privit în perioada celui de-al Doilea Imperiu ca pe un fel de epocă de aur.

Ciocnirea dintre două blocuri economice

Pierderea influenţei politice de către industriaşii grei după 1871 le-a redus profiturile şi i-a determinat să se alieze cu bancherii catolici. Astfel, lupta dintre capitalismul financiar şi capitalismul monopolist, care a apărut în majoritatea ţărilor, a fost înlocuită în Franţa de o ciocnire între două blocuri economice, ambele interesate atât de industrie, cât şi de sistemul bancar şi niciunul dintre ele nefiind pregătit să accepte procedurile bancare neortodoxe care sunt unul dintre principalele obiective ale capitalismului monopolist. Prin urmare, capitalismul monopolist a apărut târziu în Franţa şi, atunci când a apărut, a apărut între cele două mari blocuri, cu ramificaţii în ambele, dar în mare măsură autonom faţă de controlul central al fiecăruia. Acest nou grup autonom şi destul de amorf, care a reflectat ascensiunea capitalismului monopolist, poate fi numit Axa Lille-Lyons. A crescut lent după 1924 şi a preluat controlul asupra Franţei după înfrângerea din 1940.

Ascensiunea capitalismului financiar în Franţa

Ascensiunea capitalismului financiar în Franţa, ca şi în alte părţi, a fost posibilă datorită cererii de capital pentru construirea de căi ferate. Înfiinţarea Crédit Mobilier în anul 1852 (cu 60 de milioane de franci în active) poate fi considerată data începutului capitalismului financiar francez. Această bancă a fost modelul pentru băncile de credit înfiinţate ulterior în Germania şi, la fel ca acestea, a desfăşurat o activitate mixtă de conturi de economii, credit comercial şi servicii bancare de investiţii. Crédit Mobilier a dat faliment în 1867, dar altele au fost fondate ulterior, unele mixte, altele mai specializate pe modelul britanic sau american.

Peste 300 de miliarde de franci luați de la poporul francez prin obligatiuni fără valoare

Odată început, capitalismul financiar din Franţa a manifestat aceleaşi excese ca şi în alte părţi. În Franţa acestea au fost mai daunatoare decât cele din Marea Britanie sau Germania (după reformele din 1884), deşi nu trebuiau comparate cu excesele de frenezie şi fraudă manifestate în Statele Unite. În Franţa, ca şi în Marea Britanie, principalele realizări ale capitalismului financiar în secolul al XIX-lea s-au regăsit în domeniul extern şi mai degrabă în

obligatiunile guvernamentale decât în cele comerciale. Cele mai grave perioade de delir au fost la începutul anilor 1850, s-au repetat la începutul anilor 1880 şi din nou în mare parte a secolului al XX-lea. Într-un an din prima perioadă (1 iulie 1854 - 1 iulie 1855) nu mai puţin de 457 de companii noi cu un capital combinat de 1 miliard de franci au fost fondate în Franţa. Pierderile suferite de cumpărătorii de actiuni au fost atât de mari încât, la 9 martie 1856, guvernul a trebuit să interzică temporar orice emisiune ulterioară de titluri de valoare la Paris. Din nou, în perioada 1876-1882, au fost emise acţiuni noi în valoare de peste 1 miliard de franci, ducând la o prăbuşire în anul 1882. Şi, în final, în întreaga perioadă 1900-1936, capitalismul financiar a fost în mod clar la control în Franţa. În 1929, un ziar parizian a estimat că într-o perioadă de treizeci de ani (de la delapidarea lui Humbert din 1899) peste 300 de miliarde de franci (echivalentul datoriei totale publice şi private a Franţei în 1929) au fost luate de la poporul francez prin intermediul unor titluri de participare fără valoare.

Centrul sistemului economic francez în secolul al XX-lea nu se afla, aşa cum unii au crezut, în Banca Franţei, ci, în schimb, se afla într-un grup de instituţii aproape necunoscute, băncile private. Existau peste o sută de astfel de bănci private, dar doar aproximativ douăzeci erau semnificative şi chiar şi în acest grup restrâns, două (Rothschild şi Mirabaud) erau mai puternice decât toate celelalte la un loc. Aceste bănci private erau cunoscute sub numele de Haute Banque şi acţionau ca Înalt Comandament al sistemului economic francez. Acţiunile lor erau ţinute în mâinile a aproximativ patruzeci de familii şi nu publicau rapoarte despre activităţile lor financiare. Cu câteva excepţii, acestea erau aceleaşi bănci private care înfiinţaseră Banca Franţei. **Acestea erau împărţite într-un grup de şapte bănci evreieşti (Rothschild, Stern, Cahen d'Anvers, Propper, Lazard, Spitzer şi Worms), un grup de şapte bănci protestante (Mallet,Mirabaud, Heine, Neuflize, Hottinguer, Odier şi Vernes) şi un grup de cinci bănci catolice (Davillier, Lubersac, Lehideux, Goudchaux şi Demachy).** Până în secolul al XX-lea, fisura fundamentală la care ne-am referit apăruse între evrei şi protestanţi, iar grupul catolic se divizase pentru a se alia fie cu evreii, fie cu forţele industriei grele monopoliste.

Cu toate acestea, diferitele grupuri au continuat să coopereze în gestionarea Băncii Franței.

Banca Franţei era controlată de patruzeci de familii

Banca Franţei nu era centrul capitalismului financiar francez decât nominal şi nu poseda nicio putere autonomă proprie. A fost controlată până în anul 1936, aşa cum fusese şi în 1813, de mâna de bănci private care au creat-o, cu excepţia faptului că în secolul al XX-lea unele dintre acestea au fost strâns aliate cu un grup la fel de mic, dar mai amorf, de industriaşi. În ciuda fisurii, cele două blocuri au cooperat între ele în gestionarea acestui instrument important al puterii lor.

Banca Franţei era controlată de cele patruzeci de familii (nu de două sute, aşa cum se spune frecvent) din cauza prevederii din statutul băncii conform căreia doar cei mai mari 200 de acţionari aveau dreptul să voteze pentru membrii consiliului de administraţie (consiliul de administraţie al băncii). Existau 182.500 acţiuni în circulaţie, fiecare cu o valoare nominală de 1.000 de franci, dar care valorau de obicei de cinci sau zece ori mai mult. În secolul al XX-lea existau între 30.000 şi 40.000 de acţionari. Dintre cei 200 care puteau vota pentru cei doisprezece regenţi aleşi, 78 erau corporaţii sau fundaţii, iar 122 erau persoane fizice. Ambele clase erau dominate de băncile private şi aşa fuseseră atât de mult timp încât locurile regenţilor deveniseră practic ereditare. Principalele schimbări ale numelor regenţilor au fost cauzate de creşterea industriei grele şi de transferul locurilor prin linii feminine. Trei locuri au fost deţinute de aceleaşi familii timp de peste un secol. În secolul al XX-lea, numele lui Rothschild, Mallet, Mirabaud, Neuflize, Davillier, Vernes, Hottinguer şi rudele lor au fost în mod constant în consiliul regenţilor.

Patruzeci de familii controlează nouăsprezece bănci principale

Banca Franţei a acţionat ca un fel de stat major pentru cele patruzeci de familii care controlau cele nouăsprezece bănci private principale. S-au depus puţine eforturi pentru a influenţa afacerile prin rata de rescontare(taxa rescontului reprezintă mărimea relativă procentuală a dobânzii percepute de banca centrală pentru băncile comerciale pentru refinanţarea acestora prin rescontarea efectelor de comerţ ,cambii, bilete la ordin,bani deja scontate stabilind

nivelul de recuperare a numerarului) iar operaţiunile de piaţă liberă nu au fost utilizate până în 1938. Statul a fost influenţat de nevoia Trezoreriei de fonduri de la Banca Franţei. Alte bănci au fost influenţate prin metode mai exclusiv franceze: prin alianţe matrimoniale, prin mită indirectă (adică prin controlul sinecurilor bine plătite în sistemul bancar şi industrial) şi prin dependenţa completă a băncilor franceze de Banca Franţei în orice criză. Aceasta din urmă a apărut din faptul că băncile franceze nu puneau accent pe rezervele de aur, ci considerau în schimb hârtia comercială drept principala lor rezervă. În orice criză în care această hârtie nu putea fi lichidată suficient de repede, băncile recurgeau la puterea nelimitată de emitere de bancnote a Băncii Franţei.

Banca de Investiții a furnizat capital pe termen lung Industriei
În a treia linie de control al economiei franceze se aflau băncile de investiţii numite „barci de afaceri”. Acestea erau dominate de două bănci: Banque de Paris et des Pays Bas, înfiinţată de grupul Rothschild în 1872, şi Banque de l'Union Parisienne, fondată de blocul rival în 1904.
Aceste bănci de investiţii au furnizat capital pe termen lung industriei şi, în schimb, au preluat acţiuni şi funcţii de directori. O mare parte din acţiuni au fost revândute publicului, dar funcţiile de director au fost deţinute pe termen nelimitat în scopuri de control. În 1931, Paribas deţinea valorile mobiliare a 357 de corporaţii, iar propriii directori şi manageri de top deţineau 180 de funcţii de director în 120 dintre cele mai importante dintre acestea. Controlul a fost adesea facilitat prin utilizarea acţiunilor fără drept de vot, a acţiunilor cu drept de vot multiplu, a funcţiilor cooptative de director şi a altor rafinamente ale capitalismului financiar. De exemplu, General Wireless Company, înfiinţată de Paribas, a distribuit 200.000 de unitati de acţiuni în valoare de 500 de franci pe acţiune. Dintre acestea,181.818 acţiuni, vândute publicului, aveau câte o zecime de voturi fiecare, în timp ce 18.182 de acţiuni, deţinute de grupul de persoane din interior, aveau câte un vot fiecare. O situaţie similară se regăsea şi în cazul acţiunilor Havas, emise tot de Paribas.

Consilii de administraţie interconectate

Banca de investiţii a băncilor private neevreieşti şi a aliaţilor lor industriali a fost Union Parisienne. Printre cei şaisprezece directori ai săi se numărau nume precum Mirabaud, Hottinguer,Neuflize, Vernes, Wendel, Lubersac şi Schneider în perioada de dinainte de 1934. Cei mai mari doi acţionari în perioada dintre 1935-1937 au fost Lubersac şi Mallet. Directorii acestei bănci deţineau alte 124 funcţii de administraţie la 90 de corporaţii importante în 1933. În acelaşi timp, deţineau acţiuni la 338 de corporaţii. Valoarea acţiunilor deţinute de Union Parisienne în 1932 era de 482,1 milioane de franci iar din cele deţinute de Paribas era de 548,8 milioane de franci, rezultând un total pentru ambele de 1,030,9 miliarde franci.

Declinul Grupului Evreiesc ca Bancheri Privaţi

În a patra linie de control se aflau cinci bănci comerciale importante, cu 4.416 sucursale în 1932. La începutul secolului, toate acestea făcuseră parte din „Consorţiul Paribas", dar după fondarea Uniunii Parisiene în 1904, acestea au trecut încet către noul bloc, Comptoir National d'Escompte trecând aproape imediat, restul urmându-le mai lent. Drept urmare, controlul celor două mari blocuri asupra marilor bănci de depozit a fost destul de mixt în timpul secolului al XX-lea,vechiul grup evreiesc de bancheri privaţi pierzând teren destul de constant. Declinul acest grup a fost strâns legat de declinul capitalismului financiar internaţional şi a primit cea mai grea lovitură în pierderile la obligaţiunile străine rezultate din Primul Război Mondial. Băncile regionale de depozit au fost controlate în grade diferite de unul sau altul dintre cele două blocuri, controlul Paribas fiind mai puternic în nord, vest şi sud, în timp ce blocul Union-Comité era mai puternic în nord-est, est şi sud-est. Controlul asupra caselor de economii şi al companiilor de asigurări a fost, de asemenea, partajat, în special acolo unde acestea fuseseră fondate înainte ca cele două blocuri să atingă forma lor modernă. De exemplu, cea mai mare companie de asigurări din Franţa, cu un capital şi rezerve de 2,463 de miliarde de franci în 1931, a avut ca directori nume precum Mallet, Rothschild, Neuflize, Hottinguer şi aşa mai departe.

Familiile de bancheri îşi împart sferele de interes în diverse industrii şi utilităţi publice

Această cooperare dintre cele două blocuri în ceea ce privește nivelurile inferioare ale sistemului bancar (Banca Franței însăși) nu se extindea de obicei la activitatea industrială sau comercială. Acolo, concurența în afara pieței era severă și a devenit o luptă pe viață și pe moarte în perioada 1932-1940. În unele activități, au fost trasate sfere de interes între cele două grupuri și, astfel, concurența a fost redusă. În interiorul Franței, exista o diviziune fundamentală între est și vest, grupul evreiesc punând accent pe construcția navală, comunicațiile și transporturile transatlantice și utilitățile publice în vest, în timp ce grupul protestant-catolic punea accent pe fier, oțel și armament în est.
În afara Franței, primul grup domina coloniile, Africa de Nord și estul Mediteranei, în timp ce cel de-al doilea grup punea accent pe Europa Centrală și de Est (în principal prin intermediul Uniunii Europene Industriale și Financiare, creată în 1920 ca omologul economic al Micii Înțelegeri).

Ramificații mondiale ale rivalității dintre grupurile bancare
În unele domenii, rivalitatea dintre cele două grupuri a avut ramificații la nivel mondial. În produsele petroliere, de exemplu, bancherii evrei, prin intermediul Banque de Paris et des Pays Bas, controlau Compagnie française des pétroles, care era aliată cu Standard Oil și Rockefeller, în timp ce bancherii catolico-protestanți, prin intermediul Union Parisienne, controlau Petrofina, care era aliată cu Royal Dutch Shell și Deterding. Jules Exbrayat, partener al Demachy et Cie. (în care François de Wendel era proprietar majoritar) a fost director al Union Parisienne și al Petrofina, iar Alexandre Bungener, partener al Lubersac et Cie., a fost, de asemenea, director al Union Parisienne și al Petrofina. Charles Sergeant, fost subsecretar al Ministerului Finanțelor și subguvernator al Băncii Franței, a fost ani de zile președinte al Union Parisienne și a jucat un rol într-un bloc similar cu cel jucat de Horace Finaly în celălalt bloc. A fost director al Petrofina și al Union européene industrielle et financière. Când s-a pensionat din motive de sănătate în 1938, a fost înlocuit în mai multe funcții (inclusiv Petrofina și Union Parisienne) de Jean Tannery, guvernator onorific al Băncii Franței. În același timp, Joseph Courcelle, fost inspector de finanțe, a fost director la șaptesprezece companii, inclusiv Petrofina și Union Parisienne. Pe de altă parte, Horace

Finaly a fost director general al Paribas şi director al Standard Franco-Américaine, în timp ce fiul său, Boris, a fost director al Cie. française des pétroles. Fostul ambasador Jules Cambon şi Emile Oudot, ambii directori ai Parisbas, au fost, respectiv, directori ai Standard Franco-Américaine şi Standard française des pétroles (înainte ca acestea să fuzioneze în 1938).

Economia franceză organizată în asociaţii comerciale, Monopoluri industriale şi carteluri

În afara sistemului bancar pe care l-am schiţat, economia franceză era organizată într-o serie de asociaţii comerciale, monopoluri industriale şi carteluri. Acestea erau de obicei controlate de blocul catolico-protestant de bancheri privaţi, deoarece grupul evreiesc a continuat să utilizeze metodele mai vechi ale capitalismului financiar, în timp ce rivalii lor au trecut la metodele mai evidente ale capitalismului monopolist. În astfel de cazuri, companiile individuale controlate de grupul evreiesc se alăturau frecvent cartelurilor şi asociaţiilor înfiinţate de blocul rival.

Centrul controalelor industriale monopoliste

În centrul sistemului de controale industriale monopoliste se afla Confédération générale du patronat français, care după 1936 (acordurile de la Matignon) a efectuat negocierile colective pentru majoritatea industriei franceze. Confédération a fost împărţită în secţiuni pentru diferite ramuri ale industriei.
În jurul Confederaţiei exista o serie de asociaţii comerciale generale şi carteluri, cum ar fi Comité des Forges, Comité centrale des Houilleres, Union des industries métallurgiques et minières, Société de l'industrie minérale şi aşa mai departe. Sub acestea se aflau un număr mare de asociaţii regionale şi carteluri locale. Acestea erau integrate într-un singur întreg prin controale financiare, alianţe familiale şi poziţii interconectate.

Monopoluri în industria metalurgică

În acest sistem, Comité des Forges, asociaţia comercială a industriei metalurgice, deţinea o poziţie cheie.

În Franţa, industria fierului a fost iniţial răspândită în întreprinderi mici. Dintre acestea, fabricile de la Le Creusot, achiziţionate de familia Schneider în 1838, au fost atât de favorizate de Napoleon al III-lea încât au început să apară ca principala companie metalurgică din Franţa. Ca urmare a pierderii privilegiilor guvernamentale prin trecerea de la al Doilea Imperiu la a Treia Republică şi a loviturii aduse prestigiului lui Schneider prin victoria tunului din oţel Krupp asupra tunului de bronz al lui Le Creusot în 1870, întreaga industrie metalurgică din Franţa a început să se îndrepte spre monopol şi să caute capital de la bancherii privaţi. Întoarcerea către monopol a apărut aproape imediat, în special în forma tipică franceză de comptoir (o agenţie de vânzare în comun- un acord prin care un vânzător instruieşte doi agenţi, în loc de unul, să îşi comercializeze produsul, ambii împărţind un singur comision, indiferent de cine il vinde).
În 1884, aşa cum am spus, Comitetul Forjelor a fost format ca o asociaţie a tuturor industriilor metalurgice din Franţa, folosind un singur comptoir pentru a preveni concurenţa prin preţuri. Până în secolul al XX-lea, Comitetul Forjelor era format din reprezentanţi a peste 200 de companii cu capital nominal de aproximativ 8 miliarde de franci, dar ale căror valori mobiliare valorau aproape 100 de miliarde de franci în 1939. Dintre cele 200 de corporaţii, principalele erau probabil Établissements Schneider; Les Forges et Aciéries de la Marine et Homécourt; La Société des Petits-Fils de François de Wendel; Les Aciéries de Longwy şi aşa mai departe. Până în anul 1939, 75% din producţia franceză de oţel provenea de la şase companii. Influenţele monopoliste, însă, erau mult mai puternice decât ar indica aceste cifre. Dintre cele 200 de firme din Comitetul Forjelor, doar 70 erau importante în domeniul siderurgic. Aceste 70 de companii aveau o capitalizare totală de aproximativ 4 miliarde de franci. Printre aceste firme, 51 cu un capital de 2.727.054.000 de franci în 1939 se aflau în blocul Union-Comité şi erau controlate de o alianţă Schneider-Mirabaud. Unsprezece corporaţii cu un capital de 506 milioane de franci se aflau în blocul Paribas. Opt firme cu un capital de 749 de milioane de franci nu se aflau în niciunul dintre blocuri.

Monopoluri în industria cărbunelui

O evoluţie oarecum similară se găseşte în industria cărbunelui franceză. Acest lucru, poate, nu este surprinzător, deoarece industria cărbunelui era în mare parte dominată de aceleaşi grupuri ca şi industria siderurgică. Până în 1938, 77% din producţia franceză de cărbune provenea de la 14 companii. Trei dintre aceste companii erau deţinute de Wendel, care controla astfel 15,3% din producţia franceză de cărbune direct şi considerabil mai mult, indirect. Paralel cu Comité des Forges in industria oţelului şi controlat de acelaşi grup, exista Comité-centrale des Houilleres legat de cărbune. Aceasta era susţinuta de taxe pe minele de cărbune bazate pe producţie. Puterea de vot în cadrul organizaţiei se baza pe această contribuţie financiară, astfel că 13 companii controlau peste trei sferturi din voturi, iar Wendel peste o şesime. Industria franceză a cărbunelui era controlată aproape la fel de complet de blocul Union-Comité ca şi industria siderurgică. Cărbunele din Franţa se găsea în principal în două zone - nord-vestul oraşului Lille şi sud-estul oraşului Lyon. Acesta din urmă era controlat aproape complet de blocul Union-Comité, dar influenţa Paribas era foarte mare în zona nordică mult mai bogată. Aceste mine de cărbune Paribas din nord s-au îndepărtat treptat şi au devenit unul dintre elementele principale ale monopolului Axei Lille-Lyon.

Blocul Paribas preluase controlul asupra domeniilor strategice ale comunicării şi publicităţii Influenţa preponderentă a blocului Union-Comité în domenii importante precum fierul, oţelul şi cărbunele a fost echilibrată într-o oarecare măsură de modul iscusit în care blocul Paribas preluase controlul elementelor strategice în domeniile comunicării şi publicităţii.

În 1936, existau doar 1.506 corporaţii înregistrate la bursa de valori din Paris. Dintre acestea, doar aproximativ 600 erau importante. Dacă adăugăm la acestea aproximativ 150 sau 200 de corporaţii importante care nu erau înregistrate la Paris, avem un total de aproximativ 800 de firme. Dintre aceste 800, blocul Paribas controla, în 1936, aproape 400, iar blocul Union-Comité aproximativ 300. Restul nu erau controlate de niciunul dintre blocuri. Numărul superior de firme controlate de Paribas a fost contrabalansat de capitalizarea mult mai mare a firmelor Union-Comité. Aceasta, la rândul său, a fost contrabalansată de faptul că firmele Paribas se aflau în poziţii strategice.

Sistemul Paribas a fost condus de baronul Edouard de Rothschild

Întregul sistem Paribas din secolul al XX-lea a fost condus de baronul Edouard de Rothschild, dar conducătorul activ a fost René Mayer, directorul băncii Rothschild şi nepot prin căsătorie al lui James Rothschild. Centrul principal de operaţiuni al sistemului se afla în Banque de Paris et des Pays Bas, care a fost administrată, până în 1937, de Horace Finaly, dintr-o familie maghiar-evreiască adusă în Franţa de Rothschild în 1880. Din această bancă era condus o mare parte din sectorul economiei franceze controlat de acest bloc. În acest sector erau incluse numeroase afaceri străine şi coloniale, utilităţi, transport maritim oceanic, companii aeriene, construcţii navale şi, mai presus de toate, comunicaţii. În acest ultim grup se aflau Cie. générale transatlantique, Cie. générale de télégraphie sans fils, Radio-France, Cie. française de câbles télégraphiques, Cie. internationale des wagon-lits,Havas şi Hachette.

Havas – o mare agenţie de ştiri monopolistică

Havas a fost o mare agenţie de ştiri monopolistică, precum şi cea mai importantă agenţie de publicitate din Franţa. Putea şi chiar a suprimat sau răspândit atât ştiri, cât şi publicitate. De obicei, furniza ştiri gratuit acelor ziare care tipăreau textul publicitar pe care îl furniza şi ea. A primit subvenţii secrete de la guvern timp de aproape un secol (un fapt dezvăluit pentru prima dată de Balzac), iar până la sfârşitul anilor 1930, aceste subvenţii din fondurile secrete ale Frontului Popular atinseseră o dimensiune fantastică. Hachette deţinea monopolul asupra distribuţiei periodicelor şi o parte considerabilă din distribuţia cărţilor. Acest monopol putea fi folosit pentru a elimina ziarele considerate inacceptabile. Acest lucru s-a făcut în anii 1930, în cazul cărţii reacţionare L'Ami du peuple a lui Francois Coty.

Dorinţa Rothschild de a forma o alianţă cu Rusia

După 1934, blocul Union-Comité a fost grav afectat de depresiunea mondială, care a lovit industria grea mai grav decât alte segmente ale economiei. După 1937, blocul Paribas a fost puternic divizat de

ascensiunea antisemitismului, controversa privind metodele financiare ortodoxe şi neortodoxe de a face faţă depresiei şi, mai presus de toate, de criza externă tot mai mare.
Dorinţa Rothschild de a forma o alianţă cu Rusia şi de a adopta o politică de rezistenţă faţă de Hitler, susţinând în acelaşi timp Spania loialistă, continuând politicile financiare ortodoxe şi construind sindicatele împotriva Comité des Forges, s-a prăbuşit din cauza propriilor contradicţii interne, a propriei lipse de încredere în acesta şi a presiunii Marii Britanii.
Pe măsură ce cele două blocuri mai vechi au slăbit astfel, un nou bloc a ajuns rapid la putere între ele. Aceasta a fost Axa Lille-Lyon. A fost construit în jurul a două grupuri regionale - unul în nord, în jurul oraşului Lille şi celălalt în sud-est şi est, în jurul oraşului Lyon şi în Alsacia. Primul avea o filială care mergea spre Bruxelles, în Belgia, în timp ce cel de-al doilea avea o filială care mergea spre Basel, în Elveţia. Capătul din Lille a fost iniţial sub influenţa Rothschild, în timp ce capătul din Lyon a fost iniţial sub influenţa Mirabaud. Cele două capete au fost integrate într-o singură unitate prin activităţile mai multor bănci private şi a două bănci de depozite din Paris. Băncile private includeau Odier, Sautter et Cie., S. Propper et Cie. şi Worms et Cie. Băncile de credit includeau Crédit Commercial de France şi Banque française pour le commerce et l'industrie.

Monopoluri asupra utilităţilor electrice, produselor chimice, textilelor şi metalelor uşoare

Această Axă Lille-Lyons a fost construită în jurul a patru activităţi economice: utilităţi electrice, substanţe chimice,fibre textile artificiale şi metale uşoare. Aceste patru erau monopoliste şi interconectate, în principal din motive tehnologice. Erau monopoliste fie prin natura lor (utilităţi publice), fie pentru că se bazau pe resurse naturale strict controlate (utilităţi şi substanţe chimice), fie pentru că
necesitau operaţiuni la scară largă utilizând subproduse şi activităţi afiliate pentru o operare profitabilă(utilităţi, substanţe chimice, textile artificiale şi metale uşoare), fie pentru că necesitau utilizarea unor brevete deţinuteîn mod restrâns (substanţe chimice, textile artificiale şi metale uşoare).

Axa Lille-Lyons
Aceste activităţi erau interconectate din diverse motive. Utilităţile publice din nord se bazau pe cărbune, în timp ce cele din sud-est se bazau pe energia apei. Fabricarea metalelor uşoare s-a concentrat în sud-est datorită energiei apei disponibile. Aceste metale, în principal aluminiul, erau fabricate prin electroliză, care furniza subproduse chimice. Astfel, cele două firme de metale uşoare din Franţa s-au mutat în domeniul substanţelor chimice. Industria textilă era deja centrată în nord (în jurul oraşului Lille) şi în sud-est (în jurul oraşului Lyon).
Când această industrie textilă s-a orientat către fibre artificiale, a trebuit să se alieze cu firmele chimice. Acest lucru a fost uşor deoarece firmele chimice din sud-est erau deja în contact strâns cu firmele textile din Lyon (în principal familia Gillet), în timp ce firmele chimice din nord erau deja în contact strâns cu firmele textile din zonă (în principal familia Motte şi rudele sale). Aceste firme textile din nord controlau deja, în cooperare cu Paribas, cele mai bogate mine de cărbune din zonă. Aceste mine de cărbune au început să genereze energie electrică la mină, utilizând toate produsele secundare pentru substanţe chimice şi textile artificiale. Întrucât familiile textile din nord (cum ar fi Motte) erau deja înrudite cu familiile textile din sud-est (cum ar fi Gillet) prin căsătorie şi prin asociaţii comerciale, a fost uşor pentru Axa Lille-Lyon să se dezvolte pe această linie.

Axa Lille-Lyons preia întreaga economie a Franţei
Ca urmare a impasului dintre cele două mari blocuri, dintre capitaliştii financiari şi capitaliştii monopolişti, dintre susţinătorii alianţei ruseşti şi susţinătorii concilierii,între măsurile financiare ortodoxe şi neortodoxe, între evrei şi antisemiţi, Franţa a fost complet paralizată şi a suferit o înfrângere în 1940. Acest lucru a fost destul de acceptabil pentru Axa Lille-Lyons. A acceptat înfrângerea cu satisfacţie şi, cu ajutorul Germaniei, a început să preia întreaga economie a Franţei. Blocul Paribas a fost distrus de legile antisemite, iar multe dintre principalele sale puncte forte au fost preluate. Blocul Union-Comité a fost grav afectat de o serie de lovituri severe,inclusiv vânzarea forţată a tuturor deţinerilor străine ale lui Schneider şi a majorităţii deţinerilor interne ale lui Wendel

către germani (în principal către Hermann Göring Werke), confiscarea celorlalte proprietăţi de minereu de fier din Lorena şi desfiinţarea Comitetului Forjelor.

Monopoluri gigantice controlează economia Franţei

În acelaşi timp, Axa Lille-Lyons s-a consolidat. Industria chimică franceză, deja în mare parte monopolizată de Etablissements Kuhlmann, a fost forţată să se transforme într-o singură corporaţie (Société Francolor) controlată de Axa Lille-Lyons şi I. G. Farben. Industria metalelor uşoare,deja în mare parte monopolizată de Alais, Froges şi Camargue, a fost centralizată aproape complet în această firmă. Industria textilă artificială, deja în mare parte monopolizată de clica Gillet, a fost centralizată sub o singură corporaţie, France-Rayonne, sub control comun Gillet-german. Industria auto era supusă unui singur control — Comitetul de organizare a automobilelor şi a înfiinţat o companie mixtă de producţie Société Générale Française de Construction d'automobiles. Întregul sistem era controlat de un mic grup din Lyon, centrat în jurul familiei Gillet şi reprezentat pe scena politică în principal de Pierre Laval.

Luptele dintre cele trei mari blocuri economice de putere

Aceste conflicte intre cele trei mari blocuri economice de putere din Franţa sunt destul de dificil de înţeles pentru americani, deoarece nu s-au reflectat în concurenţa prin preţuri pe piaţă, unde americanii s-ar aştepta în mod normal să apară concurenţa economică. În domeniul politicilor de preţuri, cele trei blocuri au cooperat în general. De asemenea, au cooperat în atitudinile lor faţă de forts de muncă, deşi într-o măsură mai mică. Rivalităţile lor au apărut în domeniile puterii economice şi politice ca lupte pentru controlul surselor de materii prime, al aprovizionării cu credit şi capital şi al instrumentelor guvernării. Concurenţa prin preţuri, care pentru un american a părut întotdeauna a fi prima şi chiar singura metodă de rivalitate economică, a fost, în general, considerată în Europa ultima metodă posibilă de rivalitate economică, o metodă atât de distructivă reciproc încât a fost evitată tacit de ambele părţi.

De fapt, în Franţa, ca şi în majoritatea ţărilor europene, grupurile economice concurente nu au văzut nimic incoerent în a se uni pentru a folosi puterea statului pentru a impune politici comune ale acestor grupuri faţă de preţuri şi forţa de muncă.
Înfrângerea franceză din 1940 a spulberat impasul dintre blocurile de putere economică care paralizaseră Franţa în anii 1930 şi contribuiseră enorm la posibila înfrângere. Cele două blocuri mai vechi au fost destrămate sub ocupaţia germană şi regimul de la Vichy, blocul Paribas de legile antisemite şi blocul Union-Comité pentru ca proprietăţile sale erau dorite de germani şi colaboratorii lor francezi. Axa Lille-Lyons, condusă de asociaţii Banque Worms şi Banque de l'Indochine, a căutat să preia cea mai mare parte a economiei franceze ca colaboratori de bunăvoie ai germanilor şi ai vechiului lor asociat, Pierre Laval, şi au avut destul de mult succes în acest sens, dar confuziile economice ale ocupaţiei şi povara costurilor ocupaţiei germane au făcut imposibilă obţinerea de beneficii semnificative de pe urma poziţiei lor. Mai mult, în calitate de colaboratori cu naziştii, Axa Lille-Lyons nu se putea aştepta să supravieţuiască unei înfrângeri germane şi nu a făcut-o.

René Mayer
... O parte din personalul Paribas a jucat un rol semnificativ în Franţa din anul 1945 în special René Mayer, lider activ al intereselor familiei Rothschild, care a fost ministru de finanţe în guvernul de la începutul războiului. Mai târziu, în 1962, De Gaulle l-a numit prim-ministru pe directorul băncii Rothschild,George Pompidou. Rolul destul de proeminent jucat de bancheri nu a împiedicat Franţa să urmeze modelul noilor proceduri economice pe care le-am observat în alte ţări. Procesul a fost întârziat de paralizia politică rezultată din sistemul parlamentar francez, în special de instabilitatea cabinetelor rezultată din multitudinea partidelor. Criza militară din Indochina, urmată de războiul civil prelungit şi frustrant din Algeria, a împiedicat Franţa să stabilească orice sistem economic satisfăcător până în 1958.

Comunitatea Economică Europeană
Singura realizare a perioadei anterioare a fost, însă, una foarte mare - rolul francez în stabilirea Pieţei Comune Europene, care a fost decisiv. Aceasta a fost stabilită prin Tratatul de la Roma din

1957, cu şase membri (Franţa, Germania de Vest, Belgia, Olanda, Italia şi Luxemburg). Acesta plănuia să elimine barierele vamale interne dintre membrii săi în etape, pe parcursul a cel puţin doisprezece ani, adoptând în acelaşi timp un tarif extern comun împotriva străinilor. În acest fel, s-ar crea o piaţă de masă care ar permite producţia de masă cu costuri mai mici. Franţa nu a putut să contribuie prea mult la această nouă piaţă până când instabilitatea sa politică nu a fost încheiată prin instaurarea celei de-a Cincea Republici, pe un model mai autoritar, în 1958 (constituţia din 4 octombrie). În decembrie a acelui an, francul a fost devalorizat şi a fost inaugurat un program de austeritate fiscală. Imediat, activitatea economică a început să crească. Rata de creştere a producţiei industriale a ajuns la 6,3 % în 1961 şi aproape 8,5% în 1962. Rezervele de aur s-au dublat în doi ani de la devalorizare.
Prosperitatea rezultată, numită „miracol economic" în Raportul din 1962 al Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (organizaţia succesoare a Planului Marshall), a fost distribuită inegal, în sensul că fermierii şi angajaţii guvernamentali au obţinut mai puţin decât o parte echitabilă din aceasta şi a fost însoţită de o inflaţie nedorită a costului vieţii (anul 1953 ca indice 100) la 103 în 1956, până la 138 în 1961 şi la 144 în 1962. Cu toate acestea, a adus Franţa şi celelalte ţări ale Pieţei Comune la un nivel de prosperitate fără precedent, care contrasta izbitor cu condiţiile monotone din ţările nefericite din interiorul Cortinei de Fier.
Britanicii, care formaseră o Asociaţie Europeană a Liberului Schimb formată din „cele şapte state exterioare" (Austria, Danemarca, Norvegia, Portugalia, Suedia, Elveţia) pentru a obţine liberul schimb între membri, dar fără un tarif extern comun împotriva altora, au încercat să-şi ridice economia destul de letargică prin aderarea la Piaţa Comună în 1962, dar au fost respinşi de presedintele De Gaulle, care a cerut ca Marea Britanie să renunţe la eforturile sale, care se întindeau pe parcursul deceniilor, de a stabili o relaţie specială cu Statele Unite ca pret pentru afiliere.

Capitolul 35—Statele Unite ale Americii

... Încă de la început, Statele Unite au avut o lipsă de forţă de muncă în faţa unei bogăţii de resurse fără precedent. Drept urmare,

au căutat dispozitive de economisire a forţei de muncă şi un raportul ridicat între volumul de muncă realizat şi timpul alocat, chiar şi în agricultură. Aceasta înseamnă că cantitatea de echipamente de capital pe om a fost neobişnuit de mare de-a lungul istoriei americane, chiar şi în cea mai veche perioadă, iar acest lucru a reprezentat, fără îndoială, o problemă într-o ţară subdezvoltată unde economiile private au fost, timp de multe generaţii, rare. Acumularea unor astfel de economii pentru investiţii în mecanisme de economisire a forţei de muncă a adus o oportunitate capitalismului financiar la o dată timpurie. În consecinţă, Statele Unite au avut capitalism financiar pe o perioadă mai lungă şi într-o formă mai extremă decât orice altă ţară. Mai mult, dimensiunea ţării a făcut ca problema transporturilor să fie atât de acută încât capitalul necesar pentru primele canale, căi ferate şi industria fierului a fost mare şi a trebuit să fie găsit din alte surse decât persoanele private locale. O mare parte din acesta a provenit din subvenţii guvernamentale sau de la investitori străini. Era observabilă încă din 1850 şi avea conexiuni peste mări care încă existau în anii 1930.

Tehnicile capitalismului financiar ating niveluri de corupţie în America mai mari decât în orice ţară din lume

Până în anii 1880, tehnicile capitalismului financiar erau bine dezvoltate în New York şi nordul statului New Jersey şi au atins niveluri de corupţie care nu au fost niciodată atinse în nicio ţară europeană. Această corupţie căuta să înşele investitorul obişnuit prin flotaţii şi manipulări ale titlurilor în beneficiul „persoanelor din interior”. Succesul în acest sens era propria sa justificare, iar practicanţii acestor manipulari necinste erau la fel de acceptabili din punct de vedere social pe cât îi îndreptăţea averea lor să fie, fără nicio aluzie la modul în care fusese obţinută acea avere. Tehnicile corupte, asociate cu numele lui Daniel Drew sau Jay Gould în cele mai sălbatice zile ale jongleriei financiare feroviare, au fost practicate şi de Morgan şi alţii care au devenit respectabili datorită succesului susţinut mai îndelungat, care le-a permis să construiască firme consacrate.

Alianţă strânsă a Wall Street-ului cu două partide majore

Orice reformă a practicilor de pe Wall Street a venit din presiunea din interiorul economiei, în special din vestul agricol, şi a fost mult timp întârziată de alianţa strânsă a Wall Street-ului cu cele două partide politice majore, care au apărut între 1880-1900. În această alianţă, până în 1900, influenţa lui Morgan în Partidul Republican era dominantă, principala sa rivalitate provenind din influenţa unui capitalist monopolist,Rockefeller din Ohio. Până în 1900, Wall Street abandonase în mare parte Partidul Democrat, o schimbare indicată de trecerea familiei Whitney de la democraţi la cercurile interne republicane, la scurt timp după ce au stabilit o alianţă familială cu Morgan. În aceeaşi perioadă,familia Rockefeller a inversat direcţia obişnuită a dezvoltării, trecând de la câmpurile monopoliste de petrol la cercurile bancare din New York, prin intermediul Băncii Naţionale Chase. Curând, alianţe familiale, precum şi financiare, au apărut între Morgan, Whitney şi Rockefeller, în principal prin legăturile familiale Payne şi Aldrich.

Capitalismul financiar din New York seamănă cu o structură feudală

Timp de aproape cincizeci de ani, din 1880 până în 1930, capitalismul financiar a semanat cu o structură feudală în care două mari puteri, cu centrul în New York, dominau o serie de puteri mai mici, atât în New York, cât şi în oraşele de provincie. Nicio descriere a acestei structuri aşa cum exista în anii 1920 nu poate fi redată pe scurt, deoarece aceasta s-a infiltrat în toate aspectele vieţii americane şi în special în toate ramurile vieţii economice.

În centru se afla un grup de mai puţin de 12 bănci de investiţii, care, în perioada de apogeu a puterii lor, erau încă parteneriate private neconstituite în societate. Printre acestea se numărau J. P. Morgan; familia Rockefeller; Kuhn, Loeb and Company; Dillon, Read and Company; Brown Brothers and Harriman; şi altele. Fiecare dintre acestea era legată în relaţii organizaţionale sau personale cu diverse bănci, companii de asigurări, căi ferate, utilităţi şi firme industriale. Rezultatul a fost formarea unui număr de reţele de putere economică, dintre care cele mai importante se concentrau în New York, în timp ce alte grupuri provinciale aliate cu acestea se găseau în Pittsburgh, Cleveland, Chicago şi Boston.

J. P. Morgan domină America corporativă

J. P. Morgan a lucrat în strânsă relaţie cu un grup de bănci şi companii de asigurări, inclusiv First National Bank of New York, Guaranty Trust Company, Bankers Trust, New York Trust Company şi Metropolitan Life Insurance Company. Întregul nexus domina o reţea de firme care includea cel puţin 16% din cele două sute cele mai mari corporaţii nefinanciare din mediul de afaceri american. Printre acestea se numărau douăsprezece companii de utilităţi, cinci sau mai multe sisteme feroviare, treisprezece firme industriale şi cel puţin cinci dintre cele mai mari cincizeci de bănci din ţară. Activele combinate ale acestor firme depăşeau 30 de miliarde de dolari. Printre acestea se numărau American Telephone and Telegraph Company, International Telephone and Telegraph, Consolidated Gas of New York, grupurile de utilităţi electrice cunoscute sub numele de Electric Bond and Share şi sub numele de United Corporation Group (care includea Commonwealth and Southern, Public Service of New Jersey, şi Columbia Gas and Electric), sistemul feroviar New York Central, sistemul feroviar Van Sweringen (Allegheny) constituit din nouă linii (inclusiv Chesapeake şi Ohio; Erie; Missouri Pacific; Nickel Plate; şi Pere Marquette); Santa Fe; sistemul Northern cu cinci linii mari (Great Northern; Northern Pacific; Burlington; şi altele); Southern Railway; General Electric Company; United States Steel; Phelps Dodge; Montgomery Ward; National Biscuit; Kennecott Cupru; American Radiator şi Standard Sanitary; Continental Oil; Reading Coal and Iron; Locomotive Baldwin; şi altele.

Grupul Rockefeller a fost o organizaţie capitalistă monopolistă

Grupul Rockefeller, care era de fapt o organizaţie capitalistă monopolistă care a investit doar propriile profituri, funcţiona ca o unitate capitalistă financiară în strânsă cooperare cu Morgan. Aliat cu cea mai mare bancă a ţării, Chase National, acesta era implicat ca o putere industrială în diverse firme Standard Oil şi Atlantic Refining Company, dar controla peste jumătate din activele industriei petroliere, plus activele de 2,33 miliarde de dolari ale Chase National Bank.

Kuhn Loeb domină căile ferate

Kuhn, Loeb era interesat în principal de căile ferate, unde domina Pennsylvania, Union Pacific, Southern Pacific, Milwaukee, Chicago Northwestern, Katy (Missouri- Kansas-Texas Railroad Company) şi Delaware şi Hudson. De asemenea, a dominat Bank of Manhattan şi Western Union Telegraph Company, cu un total de active de aproape 11 miliarde de dolari.

Activele Mellon Group ajung la 3,3 miliarde
Grupul Mellon, cu sediul în Pittsburgh, domina Gulf Oil, Koppers, Alcoa, Westinghouse Electric, Union Trust Company, Mellon National Bank, Jones and Laughlin Steel, American Rolling Mill, Crucible Steel şi alte firme, cu active totale de aproximativ 3,3 miliarde de dolari.

Patru blocuri economice domină America corporatistă
S-a calculat că cele mai mari 200 de corporaţii nefinanciare din Statele Unite, plus cele mai mari cincizeci de bănci, la mijlocul anilor 1930, deţineau 34% din activele tuturor corporaţiilor industriale, 48% din activele tuturor băncilor comerciale, 75% din activele tuturor companiilor de utilităţi publice şi 95% din activele tuturor căilor ferate. Activele totale ale tuturor celor patru clase erau de aproape 100 de miliarde de dolari, împărţite aproape în mod egal între cele patru clase. Cele patru blocuri de putere economică pe care le-am menţionat (Morgan; Rockefeller; Kuhn, Loeb and Company; şi Mellon), plus du Pont, şi trei grupuri locale aliate cu acestea din Boston, Cleveland şi Chicago, au dominat împreună următoarele procente din cele 250 de corporaţii luate în considerare aici:in firmele industriale 58% din activele lor totale, in căile ferate 82% şi din companiile de utilităţi 58%. Valoarea agregată a activelor controlate de cele opt grupuri de putere era de aproximativ 61,205 milioane de dolari din totalul activelor de 198.351 de milioane de dolari ale acestor 250 de corporaţii cele mai mari la sfârşitul anului 1935.

Puterea economică a trustului financiar din America depaseste imaginaţia
Puterea economică reprezentată de aceste cifre este aproape dincolo de imaginaţie şi a fost sporită de rolul activ pe care aceşti titani

financiari l-au jucat în politică. Morgan şi Rockefeller împreună au dominat frecvent Partidul Republican , în timp ce Morgan a avut ocazional o influenţă extinsă în Partidul Democrat (trei dintre partenerii Morgan erau de obicei democraţi). Aceştia doi erau, de asemenea, puternici la nivel de stat, în special Morgan în New York şi Rockefeller în Ohio. Mellon era o putere în Pennsylvania, iar du Pont era evident o putere politică în Delaware.

Ierarhia Morgan

În anii 1920, acest sistem de putere economică şi politică a format o ierarhie condusă de interesele Morgan şi a jucat un rol principal atât în viaţa politică, cât şi în cea de afaceri.
Morgan, operând la nivel internaţional în cooperare cu aliaţii săi din străinătate, în special în Anglia, a influenţat evenimentele istoriei într-o măsură care nu poate fi specificată în detaliu, dar care cu siguranţă a fost extraordinară...

Finanţele şi capitalismul monopolist domină America

În Statele Unite, însă, ... [sistemul] capitalismului financiar a fost mult mai prelungit decât în majoritatea ţărilor străine şi nu a fost urmat de un sistem clar stabilit de capitalism monopolist. Această estompare a etapelor a fost cauzată de o serie de evenimente, dintre care trei trebuie menţionate: (1) influenţa personală continuă a multor finanţatori şi bancheri ...; (2) condiţia descentralizată a Statelor Unite în sine, în special a sistemului politic federal; şi (3) tradiţia politică şi juridică îndelungată a antimonopolului, care datează cel puţin de la Legea antitrust Sherman din 1890. Drept urmare, Statele Unite nu au atins o economie clar monopolistă şi nu au putut adopta o politică financiară complet neortodoxă, capabilă să ofere utilizarea deplină a resurselor. Şomajul, care ajunsese la 13 milioane de persoane în 1933, era încă la 10 milioane în 1940. Pe de altă parte, Statele Unite au făcut paşi importanţi în direcţia echilibrării blocurilor de interese prin consolidarea considerabilă a grupurilor de muncitori şi de fermieri şi prin reducerea drastică a influenţei şi privilegiilor finanţelor şi industriei grele.

Interconectarea dintre bancheri şi industriaşi

Dintre diversele grupuri ale economiei americane, finanţatorii erau cei mai strâns legaţi de industria grea datorită nevoii mari a acesteia de capital pentru echipamentele sale grele.
Politicile deflaţioniste ale bancherilor erau acceptabile pentru industria grea în principal pentru că forţa de muncă în masă din industria grea din Statele Unite, în special în industria oţelului şi a automobilelor, nu era sindicalizată, iar preţurile în scădere lentă ale produselor industriei grele puteau continua să fie produse profitabil dacă costurile puteau fi reduse prin eliminarea pe scară largă a forţei de muncă prin instalarea mai multor echipamente grele. O mare parte din aceste echipamente noi, care au condus la tehnici de asamblare pe linii, cum ar fi oţelăria cu sistemul mecanic folosit pentru transportul eficient al produsului, au fost finanţate de bancheri. Cu forţa de muncă neorganizată, angajatorii de forţă de muncă în masă puteau rearanja, reduce sau concedia forţa de muncă fără o notificare prealabilă, zilnic şi puteau astfel reduce costurile forţei de muncă pentru a face faţă scăderilor de preţuri cauzate de deflaţia bancherilor. Faptul că reducerile salariale sau concedierile masive în industriile cu angajare în masă au redus şi volumul puterii de cumpărare din economie în ansamblu, în detrimentul altor grupuri care vindeau bunuri de consum, a fost ignorat de producătorii de bunuri de producţie grele. În acest fel, fermierii, industria uşoară, imobiliarele, grupurile comerciale şi alte segmente ale societăţii au fost afectate de politicile deflaţioniste ale bancherilor şi de politicile de ocupare a forţei de muncă ale industriei grele, strâns aliate cu bancherii. Când aceste politici au devenit insuportabile în timpul depresiunii din 1929-1933, aceste blocuri de interese, care fuseseră în mod tradiţional republicane (sau cel puţin, la fel ca fermierii din vest, refuzaseră să voteze democraţi şi se implicaseră în mişcări ale unor terţe partide în mare parte inutile), au părăsit Partidul Republican, care a rămas subordonat înaltei finanţe şi industriei grele.

Partidul Democrat
Această miscare a blocului agricol, industriei uşoare, intereselor comerciale (în special magazinelor universale),imobiliarelor, profesioniştilor şi forţei de muncă necalificate de masă către Partidul Democrat în 1932 a dus la alegerea lui Franklin D. Roosevelt şi la New Deal. Noua administraţie a căutat să

recompenseze şi să ajute grupurile care o aleseseră. Fermierii au fost ajutaţi de subvenţii; forţa de muncă a fost ajutată de cheltuielile guvernamentale pentru a crea locuri de muncă şi a oferi putere de cumpărare şi de încurajarea sindicalizării; în timp ce imobiliarele, profesioniştii şi grupurile comerciale au fost ajutate de cererea tot mai mare din cauza puterii de cumpărare sporite a fermierilor şi a forţei de muncă.

New Deal

Acţiunile New Deal împotriva finanţelor şi industriei grele au avut ca scop principal împiedicarea acestora să repete vreodată acţiunile din perioada 1920-1933. Legea SEC a căutat să supravegheze emisiunile de titluri de valoare şi practicile bursiere pentru a proteja investitorii. Legislaţia feroviară a urmărit să reducă exploatarea financiară şi chiar falimentul deliberat al căilor ferate de către interese financiare (aşa cum făcuse William Rockefeller cu căile ferate Chicago, Milwaukee şi St. Paul sau aşa cum făcuse Morgan cu cele din New York, New Haven şi Hartford). Legea bancară din 1933 a separat bancile de investiţii de banca de depozit. Manipularea masivă a forţei de muncă de către industria grea a fost restricţionată de Legea naţională a relaţiilor de muncă din 1933, care urmărea să protejeze drepturile lucrătorilor la negociere colectivă. În acelaşi timp, cu binecuvântarea noii administraţii, grupurile sindicale aliate cu aceasta guvernare au depus eforturi pentru a sindicaliza masele de muncitori necalificaţi angajaţi de industria grea si pentru a împiedica industria grea să adopte orice politică de concedieri în masă sau reduceri salariale bruşte şi masive pentru orice perioadă viitoare de scădere a cererii. În acest scop, a fost înfiinţat un Comitet pentru Organizare Industrială sub conducerea singurului lider al unui sindicat de masă din ţară, John L. Lewis de la United Mine Workers, şi s-a demarat o campanie de organizare a lucrătorilor din industriile siderurgică, automobilistică, electrică şi alte industrii care nu aveau sindicate.

New Deal-ul a adus mari beneficii bancherilor

Toate acestea au servit la crearea unor blocuri de interese mai bine organizate şi mai conştiente în viaţa americană, în special în rândul fermierilor şi al muncitorilor, dar nu au reprezentat nicio victorie

pentru finanţarea neortodoxă, adevărata cheie fie a capitalismului monopolist, fie a unei economii pluraliste gestionate.
Motivul pentru aceasta a fost că New Deal-ul, datorită preşedintelui Roosevelt, era fundamental ortodox în ideile sale despre natura banilor. Roosevelt era destul de dispus să dezechilibreze bugetul şi să cheltuiască într-o depresiune într-un mod neortodox, deoarece înţelesese ideea că lipsa puterii de cumpărare era cauza lipsei cererii, ceea ce făcea ca bunurile sa fie nevândute şi şomajul să persiste... desi avea idei destul de ortodoxe despre natura banilor. Drept urmare, administraţia sa a tratat simptomele mai degrabă decât cauzele depresiei şi, în timp ce cheltuia neortodox pentru a trata aceste simptome, a făcut-o cu bani împrumutaţi de la bănci în modul general acceptat(emisiuni de titluri de stat).
New Deal-ul le-a permis bancherilor să creeze bani, să-i împrumute la bănci şi să-i cheltuiască. Aceasta a însemnat că New Deal-ul a crescut datoria naţională în favoarea băncilor şi a cheltuit banii într-un mod atât de limitat încât nu a fost posibilă nicio reutilizare drastică a resurselor inactive.

Eşecul de a înţelege natura banilor
Unul dintre cele mai semnificative aspecte ale New Deal-ului a fost ortodoxia sa asupra banilor. În cei cei doisprezece ani cât a fost la Casa Albă, Roosevelt a avut puterea legală de a emite monedă fiduciară sub formă de dolari tipăriţi de guvern, fără a recurge la bănci. Această autoritate nu a fost niciodată folosită. Ca urmare a acestei ortodoxii, simptomele resurselor inactive din timpul depresiunii au fost depăşite doar atunci când starea de urgenţă a războiului din 1942 a făcut posibilă justificarea unei creşteri nelimitate a datoriei naţionale prin împrumuturi nelimitate de la persoane private şi de la bănci. Dar întregul episod a arătat un eşec în a înţelege natura banilor şi funcţia sistemului monetar, din care au rămas urme considerabile în perioada postbelică.

Teoria lui Roosevelt despre amorsarea economiei
Amorsarea economiei se referă la cheltuielile guvernamentale sau la politica monetară utilizată pentru a stimula activitatea economică în timpul unei recesiuni, cum ar fi reducerile de impozite sau plăţile de stimulare. Acţionează ca o injecţie iniţială de capital pentru a

impulsiona creşterea pe termen lung şi a creşte puterea de cumpărare.
Unul dintre motivele pentru care New Deal-ul era dispus să continue cu o teorie ortodoxă legat de natura banilor, împreună cu o practică neortodoxă în utilizarea acestora, a apărut din eşecul administraţiei Roosevelt de a recunoaşte natura crizei economice în sine. Acest eşec poate fi observat în teoria lui Roosevelt despre „amorsarea pompei". El ... credea, la fel ca secretarul său al Trezoreriei, că nu era nimic în neregulă structurală cu economia, că era pur şi simplu blocată temporar şi că ar continua să funcţioneze prin propriile puteri dacă ar putea fi repornită. Pentru a o reporni, tot ce era necesar, în teoria New Deal, era o cantitate relativ moderată de cheltuieli guvernamentale temporar.
Aceasta ar crea putere de cumpărare (cerere) pentru bunurile de consum, ceea ce, la rândul său, ar creşte încrederea investitorilor, care ar începe să elibereze economii mari neutilizate în investiţii. Aceasta ar crea, din nou, putere de cumpărare şi cerere suplimentară, iar sistemul economic ar decola prin propria putere. Reducerea puterilor finanţelor şi industriei grele ar împiedica atunci orice repetare a prăbuşirii din 1929.

Datoria publică creşte datorita teoriile eronate ale lui Roosevelt
Insuficienţa acestei teorii a depresiunii a fost demonstrată în 1937, când New Deal-ul, după patru ani de amorsare a economiei şi alegeri victorioase în 1936, şi-a oprit cheltuielile. În loc să decoleze, economia s-a prăbuşit în cea mai abruptă recesiune din istorie. New Deal-ul a trebuit să-şi reia tratarea simptomelor, dar acum programul de cheltuieli nu mai putea niciodată fi încheiat, deoarece administraţiei îi lipsea determinarea de a reforma sistemul sau de a scăpa de împrumuturile creditului, cu datoria publică în creştere, iar administraţia a decis să nu adopte cheltuieli la scară foarte mare necesare pentru a asigura utilizarea deplină a resurselor. Administraţia a fost salvată de acest impas prin necesitatea programului de reînarmare urmat de război. Din 1947 Războiul Rece şi programul spaţial au permis ca aceeaşi situaţie să continue, astfel încât chiar şi astăzi prosperitatea nu este rezultatul unui sistem economic organizat corespunzător, ci al cheltuielilor guvernamentale, şi orice reducere drastică a acestor cheltuieli ar da naştere unei depresiuni acute.

Capitolul 36 — Factorii economici

Din punct de vedere analitic, există o serie de elemente importante în situaţia economică a secolului al XX-lea. Aceste elemente nu au apărut toate în acelaşi timp, şi nici unul singur nu a apărut peste tot simultan. Ordinea în care aceste elemente au apărut este aproximativ cea în care le enumerăm aici:
1. creşterea nivelului de trai
2. industrialism
3. creşterea dimensiunii întreprinderilor
4. dispersarea proprietăţii întreprinderilor
5. separarea controlului de proprietate
6. concentrarea controlului
7. declinul concurenţei
8. disparitatea tot mai mare în distribuţia veniturilor
9. rata de expansiune în scădere care duce la criză

Creşterea nivelului de trai

1. O creştere a nivelului de trai general sau mediu în timpurile moderne este evidentă şi, cu pauze intermitente, se întinde pe o mie de ani. Un astfel de progres este binevenit, dar evident aduce cu sine anumiţi factori însoţitori care trebuie înţeleşi şi acceptaţi. Un nivel de trai în creştere, cu excepţia etapelor incipiente, nu implică nicio creştere a consumului de bunuri de necesitate, ci implică, dimpotrivă, o creştere a consumului de bunuri de lux, chiar până la punctul de a înlocui necesităţile de bază cu cele de lux. Pe măsură ce veniturile medii cresc, oamenii nu mai mănâncă, după un anumit nivel,din ce în ce mai multă pâine neagră, cartofi şi varză şi nu mai poartă din ce în ce mai multe haine. În schimb, înlocuiesc pâinea neagră cu pâine de grâu şi adaugă carne în dietă şi înlocuiesc hainele de calitate slaba cu îmbrăcăminte mai fină; îşi mută accentul de la alimentele care genereaza energie la cele care protejeaza sanatatea.
Acest proces poate fi continuat la nesfârşit. Mai mulţi studenţi au împărţit bunurile din acest punct de vedere în trei niveluri: (a) necesităţi, (b) produse industriale şi (c) bunuri de lux şi servicii. Primul ar include alimente şi îmbrăcăminte; al doilea ar include căi

ferate, automobile şi radiouri; al treilea ar include filme, cărţi, distracţii, iahturi, agrement, muzică, filozofie şi aşa mai departe. Firește, liniile de demarcaţie dintre cele trei grupuri sunt foarte vagi, iar poziţia oricărui anumit articol va varia de la o societate la alta şi chiar de la o persoană la persoană.
Pe măsură ce nivelul de trai creşte, proporţii din ce în ce mai mici de atenţie şi resurse sunt alocate tipurilor primare sau secundare de produse, iar proporţii din ce în ce mai mari sunt distribuite tipurilor secundare şi terţiare de produse. Acest lucru are consecinţe economice foarte importante. Aceasta înseamnă că produsele de lux tind să devină relativ mai importante decât cele de necesitate. De asemenea, înseamnă că atenţia este mutată constant de la produsele pentru care cererea este relativ inelastică la produsele pentru care cererea este relativ elastică (expansibilă). Există excepţii de la această regulă. De exemplu, locuinţa, care este evident o necesitate, este un produs pentru care cererea este destul de elastică şi ar putea continua să fie aşa până când majoritatea persoanelor ar locui în palate, dar, în general, cererea de necesităţi este mai puţin elastică decât cererea de lux.
Un nivel de trai în creştere înseamnă, de asemenea, o creştere a economiilor (sau acumularea de surplus) disproporţionată faţă de creşterea veniturilor. Este o regulă destul de generală, atât pentru societăţi, cât şi pentru indivizi, că economiile cresc mai repede decât veniturile pe măsură ce acestea din urmă cresc, dacă nu pentru alt motiv decât faptul că o persoană cu o aprovizionare adecvată cu alimente de strictă necesitate va avea nevoie de timp pentru a se decide asupra carui produs de lux va cheltui in cazul oricarei creşteri a veniturilor.
În cele din urmă, o trecere de la producţia primară la cea secundară implică de obicei o creştere foarte mare a investiţiilor de capital, în timp ce o trecere de la producţia secundară la cea terţiară poate să nu ducă la o creştere a investiţiilor de capital proporţional de mare. Timpul liber, distracţiile, muzica, filosofia, educaţia şi serviciile personale nu sunt susceptibile să necesite investiţii de capital comparabile cu cele necesare pentru construcţia de căi ferate, fabrici de oţel, uzine auto şi centrale electrice.
Ca urmare a acestor factori, este foarte posibil ca o societate al cărei nivel de trai în creştere a adus-o în punctul în care trece de la accentul pus pe producţia secundară la accentul pus pe producţia

terţiară să se confrunte cu necesitatea de a se adapta la o situaţie care include mai mult accent pe lux decât pe necesităţi, mai multă atenţie produselor cu cerere elastică decât inelastică şi economii sporite odată cu scăderea cererii de investiţii.

Industrialismul

2. Industrializarea este un element evident în dezvoltarea economică modernă. Aşa cum este folosită aici, ea are un sens foarte specific, şi anume, aplicarea energiei din materia anorganică la producţie. Timp îndelungat, producţia s-a realizat prin utilizarea energiei din surse animate, cum ar fi corpurile umane, sclavii sau animalele de tracţiune, relativ puţin realizându-se prin energia provenita din surse cum ar fi vântul sau apa. Aşa-numita Revoluţie Industrială a început atunci când energia din cărbune, eliberată printr-o maşină motorul cu aburi - a devenit un element important în procesul de producţie. A continuat prin îmbunătăţiri în utilizarea energiei eoliene şi a energiei hidrologice, până la utilizarea petrolului în motoarele cu ardere internă şi, în final, la energia din surse atomice.

Aspectul esenţial al industrialismului a fost creşterea semnificativă a utilizării energiei pe cap de locuitor.

Nu există cifre adecvate disponibile pentru majoritatea ţărilor europene, dar în Statele Unite energia utilizată pe cap de locuitor a fost:

Ani	Energie pe cap de locuitor	Indice
1830	6 milioane BTU	1
1890	80 milioane BTU	13
1930	245 milioane BTU	40

BTU (British Thermal Unit) este o unitate de măsură pentru energie termică, reprezentând cantitatea de căldură necesară pentru a creşte temperatura unei livre de apă(0.454 litri) cu un grad Fahrenheit.

Ca urmare a acestei creşteri a utilizării energiei pe cap de locuitor, producţia industrială pe om/oră a crescut semnificativ (în Statele Unite cu 96% între 1899 şi 1929). Această creştere a producţiei pe

om/oră a permis creşterea nivelului de trai şi creşterile investiţiilor asociate cu procesul de industrializare.
Revoluţia Industrială nu a ajuns în toate regiunile Europei şi nici măcar în toate părţile unei singure ţări, în acelaşi moment. În general, a început în Anglia la sfârşitul secolului al XVIII-lea (în jurul anului 1776) şi s-a răspândit lent spre est şi sud în Europa, ajungând în Franţa după 1830, Germania după 1850, Italia şi Rusia după 1890. Această mişcare spre est a industrialismului a avut multe rezultate semnificative, printre care convingerea ţărilor mai noi create că erau dezavantajate în comparaţie cu Anglia din cauza avansului acesteia. Acest lucru era neadevărat, deoarece, din punct de vedere strict temporal, aceste ţări mai noi aveau un avantaj faţă de Anglia, deoarece instalaţiile lor industriale mai noi erau mai puţin învechite şi mai puţin obstructionate de interese personale.
Oricare ar fi fost avantajul Angliei, aceasta provenea din resurse naturale mai bune, o ofertă mai abundentă de capital şi o forţă de muncă calificată.

Creşterea dimensiunii întreprinderilor
3. Creşterea dimensiunii întreprinderilor a fost un rezultat natural al procesului de industrializare. Acest proces a necesitat cheltuieli considerabile pentru capitalul fix, în special în activităţile cele mai strâns asociate cu primele etape ale industrialismului, cum ar fi căile ferate, turnătoriile de fier şi fabricile de textile.
Asemenea cheltuieli mari au necesitat o nouă structură juridică pentru afaceri. Aceasta a fost găsită în corporaţie sau societate pe acţiuni cu răspundere limitată. În companie se puteau administra şi construi mari concentrari de capital, cu proprietatea împărţită în fracţiuni mici între un număr mare de persoane.
Aceasta crestere a dimensiunii unităţilor a fost evidentă în toate ţările, dar în principal în Statele Unite, Marea Britanie şi Germania. Statisticile în acest sens sunt incomplete şi dificil de utilizat, dar, în general, ele indică faptul că, în timp ce numărul corporaţiilor a crescut, iar dimensiunea medie a tuturor corporaţii a scăzut, dimensiunea absolută a celor mai mari corporaţii a crescut rapid în secolul al XX-lea, iar ponderea din activele totale sau din producţia totală deţinută de cele mai mari corporaţii a crescut. Drept urmare, producţia anumitor produse, în special substanţe

chimice, metale, fibre artificiale, echipamente electrice şi aşa mai departe, a fost dominată în majoritatea ţărilor de câteva firme mari. **În Statele Unite, unde acest proces a fost studiat cel mai atent, s-a constatat că între 1909 şi 1930 numărul corporaţiilor cu un capital de miliarde de dolari a crescut de la 1 la 15, iar ponderea din totalul activelor corporaţiilor deţinute de cele mai mari 200 de corporaţii a crescut de la 32% la peste 49%. Până în 1939, această cifră a ajuns la 57%. Această însemnă că cele mai mari 200 de corporaţii cresc mai rapid decât alte corporaţii (5,4% pe an, comparativ cu 2,0% pe an) şi mai rapid decât averea naţională totală. Drept urmare, până în 1930, aceste 200 de corporaţii deţineau 49,2% din totalul activului corporativ (sau 81 de miliarde de dolari din 165 de miliarde de dolari); acestea deţineau 38% din toată averea afacerilor (sau 81 de miliarde de dolari din 212 miliarde de dolari); Deţineau 22% din Toată averea din tara (sau 81 de miliarde de dolari din 367 de miliarde de dolari). De fapt, în 1930, o singură corporaţie (American Telephone and Telegraph) avea active mai mari decât 21 de state americane.** Nu există astfel de cifre disponibile pentru ţările europene, dar nu există nicio îndoială că o creştere similară avea loc în majoritatea dintre ele în această activitate.

Dispersarea proprietăţii asupra companiilor

4. Dispersarea proprietăţii asupra companiilor a fost un rezultat natural al creşterii dimensiunii afacerilor şi a fost posibilă prin metoda corporativă de organizare. Pe măsură ce corporaţiile au crescut în dimensiune, a devenit din ce în ce mai puţin posibil ca orice individ sau grup mic să deţină fracţiuni importante din acţiunile lor. [O persoană sau o familie poate menţine controlul asupra unei corporaţii deţinând doar 5-10% din acţiuni.] În majoritatea ţărilor, numărul deţinătorilor de titluri de valoare a crescut mai rapid decât numărul de titluri de valoare în circulaţie. În Statele Unite, detinatorii au crescut numeric de şapte ori mai repede decat numarul de unitati de actiuni disponibile, între anii 1900 şi 1928. Aceasta răspândire a fost mai mare decât în alte ţări, dar în alte părţi a existat, de asemenea, o răspândire considerabilă a proprietăţii corporative. Acest lucru a fost exact contrar predicţiei lui Karl Marx că proprietarii din industrie vor deveni din ce în mai puţini,precum şi din ce în ce mai bogaţi.

Separarea controlului de proprietate
5. Separarea proprietăţii de control a fost deja menţionată. A fost o contrapartidă inevitabilă a apariţiei formei corporative de organizare a afacerilor; într-adevăr, forma corporativă a fost concepută chiar în acest scop - adică, pentru a mobiliza capitalul deţinut de mai multe persoane într-o singură afacere controlată de foarte putini. După cum am văzut, această contrapartidă inevitabilă a fost dusă la un nivel destul de neaşteptat de către dispozitivele inventate de capitalismul financiar.

Concentrarea controlului
6. Concentrarea controlului a fost, de asemenea, inevitabilă pe termen lung, dar şi aici a fost implementată prin dispozitive speciale la un nivel extraordinar. Drept urmare, în ţările puternic industrializate, sistemele economice au fost dominate de o mână de complexe industriale. Economia franceză a fost dominată de trei puteri (Rothschild, Mirabaud şi Schneider); economia germană a fost dominată de două (I. G. Farben şi Vereinigte Stahl Werke); Statele Unite au fost dominate de două complexe (Morgan şi Rockefeller). Alte ţări, precum Italia sau Marea Britanie, au fost dominate de un număr ceva mai mare...
În Statele Unite, Morgan... a ghidat trecerea economică de la capitalismul financiar la cel monopolist şi a cedat destul de graţios in fata puterii crescânde a lui du Pont. În mod similar, în Marea Britanie, stăpânii capitalismului financiar au cedat stăpânilor produselor chimice şi ai uleiurilor vegetale, odată ce inevitabilele semn ale declinului au aparut într-un mod convingător. Dar toate aceste schimbări de putere în cadrul sistemelor economice individuale indică doar faptul că indivizii sau grupurile nu sunt capabile să îşi menţină poziţiile în fluxul complex al vieţii moderne şi nu o descentralizare a controlului. Dimpotrivă, chiar dacă un grup succede altui grup, concentrarea controlului devine mai mare.

Declinul concurenţei
7. Un declin al concurenţei este o consecinţă naturală a concentrării controlului. Acest declin al concurenţei se referă, desigur, doar la concurenţa prin preţuri de pe piaţă, deoarece acesta a fost mecanismul care a făcut ca sistemul economic să

funcţioneze în secolul al XIX-lea. Acest declin este evident pentru toţi studenţii economiei moderne şi este unul dintre cele mai discutate aspecte ale sistemului economic modern. Este cauzat nu numai de activităţile oamenilor de afaceri, ci şi de acţiunile sindicatelor, ale guvernelor, ale organizaţiilor private de asistenţă socială şi chiar de comportamentul de turmă al consumatorilor înşişi.

Disparitatea crescândă în distribuţia veniturilor

8. Disparitatea crescândă în distribuţia veniturilor este cea mai controversată şi mai puţin constatată caracteristică a sistemului. Dovezile statistice disponibile sunt atât de inadecvate în toate ţările europene încât caracteristica în sine nu poate fi dovedită în mod concludent. Un studiu amplu al subiectului, utilizând materialele disponibile atât pentru Europa,cât şi pentru Statele Unite, cu o analiză mai atentă a materialelor americane mult mai bune, va permite următoarele concluzii provizorii.

Lăsând la o parte toate acţiunile guvernamentale, s-ar părea că disparitatea în distribuţia venitului naţional a devenit tot mai mare. În Statele Unite, de exemplu, potrivit Consiliului Naţional al Conferinţei Industriale, cea mai bogată 20% din populaţie primea 46,2% din venitul naţional în 1910, 51,3% în 1929 şi 48,5% în 1937. În aceiaşi trei ani, ponderea celei mai sărace 20% din populaţie a scăzut de la 8,3% la 5,4% la 3,6%. Astfel, raporturile dintre rezultatul obtinut de cea mai bogată 20% şi cea cea mai săracă 20% au crescut în aceşti trei ani de la 5,6% la 9,3 si in final la 13,5%. Dacă, în loc de cincimi, examinăm raporturile dintre procentul obţinut de cea mai bogată zecime şi cel obţinut de cea mai săracă zecime, constatăm că în 1910 raportul era de 10; în 1929 era de 21,7; iar în 1937 era de 34,4. Aceasta înseamnă că bogaţii din Statele Unite se îmbogăţeau relativ şi probabil absolut, în timp ce săracii deveneau mai săraci, atât relativ, cât şi absolut. Această ultimă afirmaţie este cauzată de faptul că creşterea venitului naţional real în perioada 1910-1937 nu a fost suficient de mare pentru a compensa scăderea procentului care mergea la săraci sau creşterea numărului de persoane din acea clasă.

Ca urmare a unei astfel de creşteri a disparităţii în distribuţia venitului naţional, va exista o tendinţă de creştere a economiilor şi

de scădere a puterii de cumpărare a consumatorilor intre aceste grupuri .
Acest lucru se datorează faptului că economiile unei comunităţi sunt realizate în mare parte de persoanele mai bogate din aceasta, iar economiile cresc disproporţionat pe măsură ce veniturile cresc. Pe de altă parte, veniturile clasei sărace sunt dedicate în primul rând cheltuielilor de consum. Astfel, dacă este corect că există o disparitate tot mai mare în distribuţia venitului naţional al unei ţări, va exista o tendinţă de creştere a economiilor şi de scădere a puterii de cumpărare a consumatorilor. Dacă este aşa, va exista o reticenţă tot mai mare din partea controlorilor economiilor de a-şi investi economiile în noi echipamente de capital, întrucât declinul existent al puterii de cumpărare va face din ce în ce mai dificilă vânzarea produselor echipamentelor capitalului existent şi este foarte puţin probabil ca produsele oricărui capital nou să poată fi vândute mai uşor.
Această situaţie, aşa cum am descris-o, presupune că guvernul nu a intervenit în aşa fel încât să modifice distribuţia venitului naţional, determinată de factorii economici.
Cu toate acestea, dacă guvernul intervine pentru a perturba această distribuţie, acţiunile sale vor fie să crească disparitatea în distribuţia acesteia, fie să o reducă. Dacă aceste acţiuni o cresc, problema discrepanţei la care ne-am referit între economii, pe de o parte, şi nivelul puterii de cumpărare şi al investiţiilor, pe de altă parte, va fi agravată. Dacă, pe de altă parte, guvernul adoptă un program care urmăreşte să reducă disparitatea în distribuţia venitului naţional, de exemplu, prin adoptarea unui program de impozitare care reduce economiile bogaţilor în timp ce creşte puterea de cumpărare a săracilor, va apărea aceeaşi problemă a investiţiilor insuficiente.
Un astfel de program fiscal, aşa cum l-am descris, ar trebui să se bazeze pe un impozit pe venit gradual, şi, din cauza concentrării economiilor în categoriile de venituri superioare, ar trebui să fie dus la un grad atât de accentuat încât impozitele celor foarte bogaţi s-ar apropia rapid de nivelul confiscării. Acest lucru, aşa cum spun conservatorii, ar „ucide stimulentul”. În această privinţă nu există nicio îndoială, deoarece orice persoană cu un venit deja suficient de mare pentru a satisface dorinţele consumatorilor săi va fi foarte puţin probabil să aibă vreun stimulent pentru a investi dacă fiecare

dolar profit realizat din astfel de investiţii urmează să aibă câţiva cenţi din valoarea sa preluată de guvern sub formă de impozitare. În acest fel, problema creşterii disparităţii în distribuţia venitului naţional duce la un singur rezultat (scăderea investiţiilor în raport cu economiile), indiferent dacă situaţia este lăsată supusă factorilor pur economici sau dacă guvernul ia măsuri pentru a reduce disparitatea. Singura diferenţă este că, într-un caz, scăderea investiţiilor poate fi atribuită unei scăderi a puterii de cumpărare a consumatorilor, în timp ce, în celălalt caz, poate fi atribuită unei „distrugeri a stimulentelor" de către acţiunea guvernamentală
Aşadar, vedem că controversa care a făcut ravagii atât în Europa, cât şi în America din 1932 între progresişti și conservatori în ceea ce priveşte cauzele lipsei de investiţii este una artificială. Progresiştii, care au insistat că lipsa investiţiilor a fost cauzată de lipsa puterii de cumpărare a consumatorilor, au avut dreptate. Dar conservatorii, care au insistat că lipsa investiţiilor a fost cauzată de lipsa de încredere, au avut, de asemenea, dreptate. Fiecare dintre ei privea partea opusă a ceea ce este un singur ciclu continuu.
Acest ciclu se desfăşoară aproximativ după cum urmează: (a) puterea de cumpărare creează cerere de bunuri; (b) cererea de bunuri creează încredere în mintea investitorilor; (c) încrederea creează noi investiţii; şi (d) noile investiţii creează putere de cumpărare, care apoi creează cerere şi aşa mai departe. A întrerupe acest ciclu în orice moment şi a insista că ciclul începe în acel moment înseamnă a falsifica situaţia. În anii 1930, progresiştii şi-au concentrat atenţia asupra etapei (a), în timp ce conservatorii şi-au concentrat atenţia asupra etapei (c). Progresiştii, care au căutat să crească puterea de cumpărare printr-o anumită redistribuire a venitului naţional, au crescut, fără îndoială, puterea de cumpărare în etapa (a), dar au pierdut puterea de cumpărare în etapa (c) prin reducerea încrederii potenţialilor investitori. Această scădere a încrederii a fost deosebit de vizibilă în ţări (precum Franţa şi Statele Unite) care erau încă profund implicate în etapa capitalismului financiar.
Se pare că factorii economici au afectat singuri distribuţia veniturilor în direcţia creşterii disparităţilor. În nicio ţară importantă, însă, factorii economici nu au fost singurii permişi să

solutioneze problema. În toate ţările, acţiunea guvernamentală a influenţat în mod vizibil distribuţia...
În Italia, factorii economici au avut frâu liber până după crearea statului corporativ în 1934. Efectul acţiunii guvernamentale a fost creşterea tendinţei economice normale către o disparitate crescândă în distribuţia venitului naţional. Această tendinţă fusese lăsată să funcţioneze de la o perioadă timpurie până la sfârşitul războiului din 1918. Un efort drastic al influenţelor de stânga în perioada 1918-1922 a dus la acţiuni guvernamentale care au inversat această tendinţă. Drept rezultat, o contrarevoluţie l-a adus pe Mussolini la putere în octombrie 1922. Noul guvern a suprimat acele acţiuni guvernamentale care împiedicaseră tendinţa economică normală şi, ca urmare, tendinţa către o disparitate mai mare în distribuţia venitului naţional a fost reluată. Această tendinţă a devenit mai drastică după crearea dictaturii în 1925, după stabilizarea lirei în 1927 şi după crearea statului corporatist în 1934.
În Germania, schimbările în distribuţia venitului naţional au fost similare cu cele din Italia, deşi complicate de eforturile de a crea un stat de servicii sociale (un efort care datează de la Bismarck) şi de hiperinflaţie**. În general, tendinţa de creştere a disparităţii în distribuţia venitului naţional a continuat, mai puţin rapid decât în Italia, până după 1918.**
Inflaţia, prin eliminarea şomajului pentru clasa inferioară şi prin eliminarea economiilor clasei de mijloc, a creat o situaţie complexă în care bogăţia celei mai bogate clase a crescut, în timp ce penuria celei mai sărace clase a fost redusă, iar tendinţa generală către creşterea disparităţii veniturilor a fost probabil redusă. Această reducere a devenit semnificativă sub statul serviciilor sociale din 1924-1930, dar a fost drastic inversată din cauza creşterii mari a sărăciei în clasele inferioare după 1929. După 1934, adoptarea unei politici financiare neortodoxe şi a unei politici de beneficii pentru capitalismul monopolist a întărit tendinţa normală către creşterea disparităţii în distribuţia veniturilor. Acest lucru a fost în conformitate cu dorinţele guvernului hitlerist, dar impactul deplin al acestei politici nu a fost evident asupra distribuţiei veniturilor decât în perioada de ocupare deplină a forţei de muncă de după 1937.

Până în 1938, politica lui Hitler, deşi viza favorizarea claselor cu venituri mari, a ridicat nivelul de trai al persoanelor cu venituri mici şi mai drastic, de la şomaj cu venituri aproape zero la poziţii salariale în industrie), astfel încât disparitatea în distribuţia veniturilor a fost probabil chiar redusă pentru o perioadă scurtă de timp, în 1934-1937.
Acest lucru nu a fost inacceptabil pentru clasele cu venituri mari, deoarece a oprit ameninţarea revoluţiei din partea maselor nemulţumite şi pentru că a fost evident benefic pe termen lung pentru acestea. Acest beneficiu pe termen lung a început să apară atunci când s-a realizat utilizarea la capacitate maxima a capitalului şi a forţei de muncă în 1937.
Continuarea politicii de reînarmare după 1936 a crescut veniturile grupurilor cu venituri mari în timp ce a scăzut veniturile grupurilor cu venituri mici şi, prin urmare, a servit, din anul 1937 încoace, la consolidarea tendinţei economice normale către o disparitate crescândă în distribuţia veniturilor.
Aceasta este, desigur, una dintre caracteristicile esenţiale ale unui guvern fascist şi este evidentă nu numai în Germania din 1937, în Italia din 1927, ci şi în Spania din 1938.
În Franţa şi Marea Britanie, tendinţa de creştere a disparităţii în distribuţia veniturilor a fost inversată în ultimele decenii, deşi în Marea Britanie înainte de 1945 şi în Franţa înainte de 1936 nu a existat un efort conştient pentru a obţine acest rezultat.
În Franţa, disparitatea a crescut până în 1913, apoi a scăzut în principal din cauza creşterii puterii sindicatelor şi a acţiunilor guvernului. Inflaţia şi devalorizarea rezultată au afectat grav veniturile clasei posesoare, astfel încât disparitatea a devenit mai puţin razletită; dar întregul nivel al standardelor de viaţă era în scădere, economiile erau în scădere, iar investiţiile scădeau mai rapid decât ambele. Acest proces s-a agravat după ce criza economică a lovit Franţa în jurul anului 1931 şi şi mai grav după ce Frontul Popular şi-a adoptat programul de asistenţă socială în 1936. Această scădere a nivelului economic general a continuat destul de constant, cu excepţia unei scurte redresări după 1938, dar disparitatea în distribuţia veniturilor a devenit foarte probabil mai mare în 1940-1942.

În Marea Britanie, disparitatea a devenit mai mare, dar într-un ritm mai lent (datorită sindicatelor), până la Primul Război Mondial, apoi aproape stabilizată, crescând doar uşor, din cauza eforturilor severe depuse în Marea Britanie pentru a plăti o mare parte din costurile războiului prin impozitare. Scăderea veniturilor la nivelurile superioare prin impozitare, însă, a fost cu mult depăşită de scăderea veniturilor la nivelurile inferioare din şomaj. Această condiţie statică a disparităţii în distribuţia venitului naţional a continuat, fără îndoială, până după 1931. De la această ultimă dată, situaţia este confuză. Renaşterea prosperităţii şi dezvoltarea rapidă a noilor linii de activitate, combinate cu particularităţile incidenţei impozitării britanice, au redus probabil disparitatea, dar, până în anul 1943, cu foarte putin decat ar fi sperat cineva la o primă analiza a problemei. Din anul 1943 şi în special din 1946, programul de impozitare şi programul de asistenţă socială al guvernului au redus drastic disparitatea în distribuţia veniturilor şi au redus, de asemenea, investiţiile şi chiar economiile din surse private într-o măsură considerabilă.
Se pare că în secolul al XX-lea, disparitatea în distribuţia venitului naţional care creştea de generaţii, a încetinit şi s-a inversat ca urmare a activităţilor guvernamentale. Acest punct de cotitură a apărut în diferite ţări la date diferite, probabil cel mai devreme în Danemarca şi Franţa, mai târziu în Germania şi Italia, cel mai târziu în Marea Britanie şi Spania. În Franţa şi Marea Britanie, tendinţa a fost inversată prin acţiunea guvernului, dar într-un mod ezitant care nu a reuşit, decisiv, să depăşească scăderea companiilor private prin nicio creştere a celor guvernamentale. În Germania, Italia şi Spania, guvernele au căzut în mâinile claselor de proprietari, iar dorinţele popoarelor din aceste ţări pentru o distribuţie mai echitabilă a veniturilor au fost înşelate În toate cele trei tipuri de condiţii, a existat un declin al progresului economic real până după anul 1950.

Rata de scădere a expansiunii duce la criză

9. O rată de scădere a expansiunii economice este ultima caracteristică importantă a sistemului economic din Europa în secolul actual până în anul 1950. Acest declin a rezultat aproape inevitabil din celelalte caracteristici pe care le-am discutat deja.

Acesta a variat de la o țară la alta, țările din Europa de Est suferind mai puțin decât cele din Europa de Vest în general, dar în principal pentru că rata lor anterioară de progres fusese mult mai mică. Cauzele acestui declin se găsesc practic într-o creştere relativă a puterii intereselor din cadrul comunităţii de a apăra status quo-ul împotriva eforturilor membrilor progresişti şi întreprinzători ai comunităţii de a-l schimba. Acest lucru a fost relevat pe piaţă (mecanismul central al sistemului economic) ca urmare a unei creşteri relative a economiilor în raport cu investiţiile. Economiile au continuat sau au crescut din mai multe motive. În primul rând, o tradiţie care acorda o stimă socială ridicată economiilor a existat în Europa de Vest de la Reforma protestantă până în anii 1930. În al doilea rând, au apărut organizaţii de economii instituţionalizate, precum companiile de asigurări. În al treilea rând, creşterea nivelului de viaţă a crescut economiile şi mai rapid. În al patrulea rând, disparitatea tot mai mare în distribuţia veniturilor a sporit economiile. În al cincilea rând, creşterea dimensiunii companiilor şi separarea proprietăţii de control au contribuit la creşterea volumului economiilor corporative (profituri nedistribuite).
Pe de altă parte, înclinaţia de a investi nu a crescut la fel de rapid ca si economiile sau chiar a scăzut. Şi aici, motivele sunt numeroase. În primul rând, trecerea în ţările industrializate avansate de la producţia secundară la cea terţiară reduce cererea de investiţii masive de capital.
În al doilea rând, ratele de scădere ale creşterii populaţiei şi expansiunea geografică pot afecta negativ cererea de investiţii. În al treilea rând, disparitatea tot mai mare în distribuţia veniturilor, indiferent dacă este contracarată sau nu de acţiuni guvernamentale, are tendinţa de a reduce cererea de capital de investiţii. În al patrulea rând, scăderea concurenţei a servit la reducerea volumului investiţiilor, permiţând celor care controlau capitalului existent să-i menţină valoarea prin reducerea investiţiilor de capital nou, ceea ce a facut ca si capitalul existent sa fie mai puţin pretios. Acest ultim punct poate necesita explicaţii suplimentare.
În trecut, investiţiile nu erau doar creatoare de capital, ci şi distrugătoare de capital - adică, făceau ca o parte din capitalul existent să fie lipsit de valoare, scotandu-l din uz. Crearea prin investiţii, de exemplu, a unor şantiere navale pentru fabricarea de

nave cu aburi cu cocă de fier nu numai că crea acest capital nou, dar, în acelaşi timp, distrugea valoarea şantierelor navale existente echipate pentru fabricarea de nave cu pânze cu cocă de lemn. În trecut, noile investiţii erau făcute doar într-unul din două cazuri: (a) dacă un investitor vechi credea că noul capital va genera un profit suficient pentru a se amortiza şi daca vechea investiţie devenea invechita (b) dacă noul investitor era complet independent de cel vechi, astfel încât acesta din urmă nu putea face nimic pentru a preveni distrugerea deţinerilor sale de capital existente de către noul investitor. Ambele alternative, în secolul al XX-lea, au avut tendinţa de a deveni mai puţin probabile (până în 1950), prima prin scăderea puterii de cumpărare a consumatorilor, iar cea de-a doua prin scăderea concurenţei.

Modul în care declinul relativ al investiţiilor în raport cu economiile duce la o criză economică nu este greu de observat. În comunitatea economică modernă, suma totală a bunurilor şi serviciilor care apar pe piaţă este în acelaşi timp venitul comunităţii şi costul agregat al producerii bunurilor şi serviciilor în cauză. Sumele cheltuite de antreprenor pentru salarii, chirii, salarii, materii prime, dobânzi, onorariile avocaţilor şi aşa mai departe reprezintă costuri pentru el şi venituri pentru cei care le primesc. Propriile sale profituri intră, de asemenea, în peisaj, deoarece acestea sunt venitul său şi costul convingerii sale de a produce bogăţia în cauză. Bunurile sunt oferite spre vânzare la un preţ egal cu suma tuturor costurilor (inclusiv profiturile). În comunitate în ansamblu, costurile agregate, veniturile agregate şi preţurile agregate sunt aceleaşi, deoarece sunt doar feţe opuse ale unor cheltuieli identice.

Puterea de cumpărare disponibilă în comunitate este egală cu venitul minus economiile. Dacă există economii, puterea de cumpărare disponibilă va fi mai mică decât preţurile agregate cerute pentru produsele de vânzare şi cu suma economiilor. Astfel, toate bunurile şi serviciile produse nu pot fi vândute atâta timp cât economiile sunt reţinute. Pentru ca toate bunurile să fie vândute, este necesar ca economiile să reapară pe piaţă ca putere de cumpărare. Modul obişnuit în care se face acest lucru este prin investiţii. Atunci când economiile sunt investite, acestea sunt cheltuite în comunitate şi apar ca putere de cumpărare. Deoarece bunul de capital realizat prin procesul de investiţie nu este oferit spre vânzare comunităţii, cheltuielile efectuate prin crearea sa apar

complet ca putere de cumpărare. Astfel, dezechilibrul dintre puterea de cumpărare şi preţuri, care a fost creat prin actul de economisire, este restabilit complet prin actul de investiţie, iar toate bunurile pot fi vândute la preţurile cerute. Dar ori de câte ori investiţia este mai mică decât economiile, oferta disponibilă de putere de cumpărare este inadecvată cu aceeaşi cantitate pentru a cumpăra bunurile oferite. Această marjă prin care puterea de cumpărare este inadecvată din cauza unui exces de economii faţă de investiţii poate fi numită „decalaj deflaţionist". **Acest „decalaj deflaţionist" este cheia crizei economice din secolul al XX-lea şi unul dintre cele trei nuclee centrale ale întregii tragedii a secolului trecut.**

Capitolul 37 - Rezultatele depresiei economice

Decalajul deflaţionist care rezultă din incapacitatea investiţiilor de a atinge nivelul economiilor poate fi limitat fie prin reducerea ofertei de bunuri la nivelul puterii de cumpărare disponibile, fie prin creşterea ofertei de putere de cumpărare la un nivel capabil să absoarbă oferta existentă de bunuri, fie printr-o combinare a ambelor. Prima soluţie va oferi o economie stabilizată la un nivel scăzut de activitate economică; a doua va oferi o economie stabilizată la un nivel ridicat de activitate economică. Lăsat autonom, sistemul economic în condiţii moderne ar adopta prima procedură. Aceasta ar funcţiona aproximativ după cum urmează: Existenţa decalajului deflaţionist (adică puterea de cumpărare disponibilă mai mică decât preţurile agregate ale bunurilor şi serviciilor disponibile) va duce la scăderea preţurilor, la scăderea activităţii economice şi la creşterea şomajului. Toate acestea vor duce la o scădere a venitului naţional, iar aceasta, la rândul său, va duce la o scădere şi mai rapidă a volumului economiilor. Această scădere continuă până când volumul economiilor atinge nivelul investiţiilor, moment în care scăderea este oprită şi economia se stabilizează la un nivel scăzut. De fapt, acest proces nu a funcţionat de la sine în nicio ţară industrializată în timpul Marii Depresiuni din 1929-1934, deoarece disparitatea în distribuţia venitului naţional era atât de mare încât o parte considerabilă a populaţiei ar fi fost adusă la venituri zero şi penurie absolută înainte ca economiile segmentului mai bogat al populaţiei să scadă la nivelul investiţiilor. Mai mult, pe măsură ce depresiunea s-a adâncit, nivelul investiţiilor a scăzut şi mai rapid decât nivelul economiilor.

Nu există nicio îndoială că, în astfel de condiţii, masele populaţiei ar fi fost împinse la revoluţie înainte ca „factorii economici automaţi” să poată stabiliza economia, iar stabilizarea, dacă ar fi fost atinsă, ar fi fost la un nivel atât de scăzut încât o parte considerabilă a populaţiei ar fi fost în sărăcie absolută. Din această cauză, în fiecare ţară industrială, guvernele au luat măsuri pentru a opri cursul depresiunii înainte ca cetăţenii lor să fie aduşi la disperare. Metodele utilizate pentru a face faţă depresiei economice şi a închide decalajul deflaţionist au fost de multe tipuri diferite, dar toate pot fi reduse la două tipuri fundamentale: (a) cele care distrug bunuri şi (b) cele care produc bunuri care nu intră pe piaţă. Distrugerea bunurilor va închide decalajul deflaţionist prin reducerea ofertei de bunuri nevândute prin scăderea ofertei de bunuri la nivelul ofertei de putere de cumpărare. Nu este general acceptat că această metodă este una dintre principalele modalităţi prin care decalajul este obturat într-un ciclu economic normal. În acest ciclu, bunurile sunt distruse prin simplul expedient de a nu produce bunurile pe care sistemul este capabil să le producă. Eşecul de a utiliza sistemul economic la nivelul producţiei din 1929 în anii 1930-1934 a reprezentat o pierdere de bunuri în valoare de 100.000.000.000 de dolari numai în Statele Unite, Marea Britanie şi Germania. Această pierdere a fost echivalentă cu distrugerea acestor bunuri**. Distrugerea bunurilor prin nerecoltarea produselor agricole este un fenomen comun în condițiile moderne, în special în ceea ce privește fructele, fructele de pădure și legumele. Când un fermier își lasă recolta de portocale, piersici sau căpșuni nerecoltate deoarece prețul de vânzare este prea mic pentru a acoperi cheltuielile de recoltare, el distruge bunurile. Distrugerea totală a bunurilor deja produse nu este raspandită și a avut loc pentru prima dată ca metodă de combatere a depresiei economice în anii 1930-1934. În această perioadă, rezervele de cafea, zahăr și banane au fost distruse, porumbul a fost arat, iar animalele tinere au fost sacrificate pentru a reduce oferta de pe piață.Distrugerea de bunuri în timpul unei conflagratii mondiale este un alt exemplu al acestei metode de depășire a condițiilor deflaționiste din sistemul economic.**

A doua metodă de reducere a decalajului deflaţionist, şi anume prin producerea de bunuri care nu intră pe piaţă, îşi îndeplineşte scopul

prin furnizarea de putere de cumpărare pe piaţă, deoarece costurile de producţie ale acestor bunuri intră pe piaţă ca putere de cumpărare, în timp ce bunurile însele nu absorb fonduri din sistem dacă nu sunt oferite spre vânzare. Investiţiile noi erau modul obişnuit prin care se realiza acest lucru în ciclul economic normal, dar nu este modul normal de a umple golul în condiţiile moderne de depresie. Am văzut deja reticenţa crescândă de a investi şi şansa puţin probabilă ca puterea de cumpărare necesară prosperităţii să fie furnizată de un flux constant de investiţii private. Dacă este aşa, fondurile pentru producerea de bunuri care nu intră pe piaţă trebuie căutate într-un program de cheltuieli publice.
Orice program de cheltuieli publice se loveşte simultan de problemele inflaţiei şi ale datoriei publice.
Acestea sunt aceleaşi două probleme care au fost menţionate într-un capitol anterior în legătură cu eforturile guvernelor de a plăti pentru Primul Război Mondial. Metodele de plată pentru o depresiune sunt exact aceleaşi cu metodele de plată pentru un război, cu excepţia faptului că combinaţia de metode utilizate poate fi oarecum diferită, deoarece obiectivele sunt oarecum diferite. În finanţarea unui război, ar trebui să căutăm să obţinem o metodă care să ofere un maxim de producţie cu un minim de inflaţie şi datorie publică. În gestionarea unei depresiuni, deoarece un obiectiv principal este de a închide decalajul deflaţionist, scopul va fi de a oferi un maxim de producţie cu un grad necesar de inflaţie şi un minim de datorie publică. Astfel, utilizarea banilor fiat este mai justificată în finanţarea unei depresiuni decât în finanţarea unui război. [Banii fiat fără suport în aur şi argint nu ar trebui utilizaţi nici pentru finanţare.]
Mai mult, vânzarea de obligaţiuni către persoane private în timp de război ar putea fi foarte bine direcţionată către grupurile cu venituri mici, pentru a reduce consumul şi a elibera facilităţi pentru producţia de război, în timp ce într-o depresiune (unde consumul scăzut este principala problemă), astfel de vânzări de obligaţiuni pentru finanţarea cheltuielilor publice ar trebui să fie direcţionate către economiile grupurilor cu venituri superioare.
Aceste idei privind rolul cheltuielilor guvernamentale în combaterea depresiei au fost organizate oficial în „teoria economiei compensatorii”. Această teorie susţine ca cheltuielile guvernamentale şi politicile fiscale să fie organizate astfel încât să

funcţioneze exact contrar ciclului economic, cu impozite mai mici şi cheltuieli mai mari într-o perioadă deflaţionistă şi impozite mai mari cu cheltuieli reduse într-o perioadă de boom, deficitele fiscale ale ciclului descendent fiind contrabalansate în bugetul naţional de surplusurile ciclului ascendent.
Această economie compensatorie nu a fost aplicată cu prea mult succes în nicio ţară europeană cu excepţia Suediei. Într-o ţară democratică, ar lua controlul asupra impozitării şi cheltuielilor de la reprezentanţii aleşi ai poporului şi ar plasa această preţioasă „putere a portofelului" la controlul proceselor automate ale ciclului economic, aşa cum sunt interpretate de experţii birocratici (şi nereprezentativi). Mai mult, toate aceste programe de cheltuieli deficitare sunt în pericol într-o ţară cu un sistem bancar privat. Într-un astfel de sistem, crearea de bani (sau credit) este de obicei rezervată instituţiilor bancare private şi este dezaprobată ca acţiune guvernamentală. Argumentul căreia crearea de fonduri de către guvern este rea, în timp ce crearea de fonduri de către bănci este salutară este fabricat într-un sistem bazat pe laissez-faire tradiţional şi în care căile obişnuite de comunicare (cum ar fi ziarele şi radioul) sunt sub control privat sau chiar bancar.
Cheltuielile publice ca metodă de contracarare a depresiei pot varia foarte mult ca natură, în funcţie de scopurile cheltuielilor. Cheltuielile pentru distrugerea bunurilor sau pentru restricţionarea producţiei, ca în cadrul programului agricol New Deal timpuriu, nu pot fi justificate cu uşurinţă într-o ţară democratică cu libertatea mediei, deoarece duc evident la o scădere a venitului naţional şi a nivelului de trai. Cheltuielile pentru proiecte de infrastructura neproductive sunt cu greu o soluţie pe termen lung. Cheltuielile pentru investiţii în echipamente (cum ar fi TVA-ul) reprezintă o abatere permanentă de la un sistem de capitalism privat şi pot fi uşor atacate într-o ţară cu o ideologie capitalistă şi un sistem bancar privat. Cheltuielile pentru armament şi apărare naţională reprezintă ultima metodă de combatere a depresiei şi este cea mai uşor şi mai răspândită adoptată în secolul al XX-lea.
Un program de cheltuieli publice pentru armament este o metodă de umplere a decalajului deflaţionist şi de depăşire a depresiunii, deoarece adaugă putere de cumpărare pe piaţă fără a o atrage din nou mai târziu (deoarece armamentul, odată produs, nu mai este scos la vânzare). Din punct de vedere economic, această

metodă de combatere a depresiunii nu este mult diferită de metoda menţionată anterior de distrugere a bunurilor, deoarece, şi în acest caz, resursele economice sunt deviate de la activităţi constructive sau inactivitate către producţia în scopul distrugerii. Atractivitatea acestei metode pentru a face faţă problemei depresiunii nu se bazează deloc pe motive economice, deoarece economic, nu există nicio justificare. Atractivitatea sa se bazează mai degrabă pe alte motive, în special politice.
Printre aceste motive putem enumera următoarele: un program de reînarmare ajută industria grea direct şi imediat. Industria grea este segmentul economiei care suferă cel mai devreme şi cel mai drastic într-o depresiune, care absoarbe cel mai uşor forţa de muncă (reducând astfel şomajul) şi care are influenţă politică în majoritatea ţărilor. Un astfel de program este, de asemenea, uşor de justificat faţă de public pe motive de apărare naţională, mai ales dacă alte ţări îşi solutionează crizele economice prin aceeaşi metodă de tratament.
Adoptarea reînarmării ca metodă de combatere a depresiei nu trebuie să fie conştientă. Ţara care o adoptă poate simţi sincer că adoptă politica din motive întemeiate,că este ameninţată de agresiune şi că un program de reînarmare este necesar pentru protecţie politică. Este foarte rar ca o ţară să adopte în mod conştient un program de agresiune, deoarece, în majoritatea războaielor, ambele părţi sunt convinse că acţiunile lor sunt defensive. Este aproape la fel de rar ca o ţară să adopte o politică de reînarmare ca soluţie pentru depresie. Dar, inconştient, pericolul din partea unui vecin şi avantajele care pot fi obţinute din reînarmare în faţa unui astfel de pericol sunt întotdeauna mai convingătoare pentru o ţară al cărei sistem economic funcţionează sub capacitatea sa decât pentru o ţară care se află într-o perioadă de boom. Mai mult, dacă o ţară adoptă reînarmarea din cauza fricii de armele altei ţări, iar acestea din urmă sunt rezultatul eforturilor de a umple un gol deflaţionist, se poate spune, de asemenea, că reînarmarea primei are o cauză economică fundamentală.
Aşa cum am menţionat, fascismul a fost adoptarea de către interesele specifice dintr-o societate a unei forme autoritare de guvernare pentru a-şi menţine interesele specifice şi a împiedica reforma societăţii. În secolul al XX-lea, în Europa, interesele

specifice au căutat de obicei să împiedice reforma sistemului economic (o reformă a cărei nevoie a fost evidentă de lunga depresiune) prin adoptarea unui program economic al cărui element principal era efortul de a umple golul deflaţionist prin reînarmare.

Capitolul 38 — Economia pluralistă şi blocurile mondiale

Dezastrele economice ale celor două războaie, o criză economică mondială şi fluctuaţiile postbelice au arătat clar până în anul 1960 că o nouă organizare economică a societăţii era ... dezvoltată de Puterea Bancară. Sistemul competitiv laissez-faire fusese distrus de Puterea Bancară.

Sistemul capitalismului monopolist a contribuit la această distrugere şi a arătat clar că eforturile sale, în ţările fasciste [şi în alte naţiuni] de a-şi proteja profiturile şi privilegiile prin guvernare autoritară şi, în cele din urmă, prin război, au fost de succes.... [deşi ţările fasciste precum Germania şi Italia nu au reuşit să câştige războiul pe care l-au început. Mai mult, comunismul, tabăra câştigătoare a războiului, a arătat totuşi că, ca orice sistem autoritar, nu a reuşit să producă inovaţii, flexibilitate şi libertate sau ar putea face progrese industriale extinse doar prin copierea solutiilor popoarelor mai libere şi nu şi-ar putea ridica substanţial nivelul de trai, deoarece nu a putut combina lipsa de libertate şi forţă în viaţa politică în utilizarea resurselor economice cu producţia sporită de alimente şi libertatea spirituală sau intelectuală, care erau principalele dorinţe ale propriilor sale popoare.

Laissez-faire, fascismul şi comunismul combinate într-un sistem comun

Acest eşec aproape simultan al ... fascismului economic şi al comunismului în a satisface cererea populară tot mai mare, atât pentru creşterea nivelului de trai, cât şi pentru libertate spirituală, a forţat mijlocul secolului al XX-lea să caute o nouă organizare economică. Această cerere a fost intensificată prin sosirea pe scenă a unor noi popoare, noi naţiuni şi noi triburi care, prin cererile lor pentru aceleaşi bunuri, şi-au arătat conştientizarea tot mai mare a problemelor şi hotărârea lor de a face ceva în privinţa lor. Pe măsură ce acest nou grup de popoare subdezvoltate priveşte în jur,

au fost lovite de revendicările conflictuale ale celor două mari superputeri, Statele Unite şi Uniunea Sovietică. Prima oferea bunurile dorite de noile popoare (creşterea nivelului de trai şi libertate), în timp ce cea de-a doua părea să ofere metode de obţinere a acestor bunuri (prin acumularea de capital de către stat, direcţionarea guvernamentală a utilizării resurselor economice şi metode centralizate de planificare socială generală) care ar putea tinde să sufoce aceste obiective. Rezultatul net al tuturor acestora a fost o convergenţă a tuturor celor trei sisteme către un sistem comun, deşi îndepărtat, al viitorului.

O nouă teorie economică pentru a domina Pământul

Fundamentul acestui nou sistem de viaţă economică şi socială este... [ceea ce] am putea numi „economia pluralistă" şi să caracterizăm structura sa socială ca fiind una care oferă prestigiu, recompense şi putere grupurilor manageriale de experţi ale căror contribuţii la sistem sunt derivate din expertiza şi „know-how-ul" lor. Aceşti manageri şi experţi, care sunt în mod clar o minoritate în orice societate, sunt recrutaţi din societate în ansamblu, pot fi selectaţi doar printr-un proces de „cariere deschise competentelor" pe bază de încercări şi erori şi necesită libertate de întrunire, discuţii şi decizii pentru a produce inovaţiile necesare succesului viitor sau chiar supravieţuirii sistemului în care funcţionează. Astfel, economia pluralistă şi societatea managerială, de la începutul anilor 1940, au forţat creşterea unui nou tip de organizare economică, care va fi total diferită de cele patru tipuri de dinainte de 1939 (laissez-faire american, comunismul stalinist, fascismul autoritar şi zonele subdezvoltate).

Caracteristicile noului sistem managerial pluralist

Principalele caracteristici ale noului sistem managerial pluralist sunt cinci:

1. Problema centrală a luării deciziilor în noul sistem va fi legată de alocarea resurselor între trei pretendenţi: (a) bunuri de consum pentru a asigura creşterea nivelului de viaţă; (b) investiţii în bunuri de capital pentru a furniza echipamentele necesare pentru producerea bunurilor de consum; (c)sectorul public care acoperă apărarea, ordinea publică, educaţia, asistenţa socială şi toată

îngrijirea centrală a activităţilor administrative asociate cu tinerii, bătrânii şi bunăstarea publică în ansamblu.
2. Procesul de luare a deciziilor între aceşti trei pretendenţi va lua forma unei lupte complexe, multilaterale, între o serie de grupuri interesate. Aceste grupuri, care diferă de la o societate sau zonă la alta, sunt într-un flux constant în fiecare societate sau zonă. În general, însă, principalele blocuri sau grupuri implicate vor fi: (a) forţele de apărare, (b) forţa de muncă, (c) fermierii, (d) industria grea, (e) industria uşoară, (f) grupurile de transport şi comunicaţii, (g) grupurile financiare, fiscale şi bancare, (h) interesele comerciale, imobiliare şi din construcţii, (i) grupurile ştiinţifice, educaţionale şi intelectuale, (j) partidele politice şi funcţionarii guvernamentali şi (k) consumatorii în general.

Elita managerială centrală operează sistemul
3. Procesul de luare a deciziilor funcţionează prin schimbările lente şi aproape imperceptibile ale diferitelor blocuri, unul câte unul, de la susţinere la neutralism şi la opoziţie faţă de divizarea existentă a resurselor între cele trei sectoare revendicatoare de către elita managerială centrală. Dacă, de exemplu, există o alocare excesivă de resurse către sectorul de apărare sau guvernamental, grupurile agricole, consumatorii,grupurile comerciale, intelectualii şi alţii vor deveni din ce în ce mai nemulţumiţi de situaţie şi îşi vor muta treptat presiunile către o reducere a resurselor pentru apărare şi o creştere a resurselor pentru sectoarele de consum sau de investiţii de capital. Astfel de schimbări sunt complexe, graduale, reversibile şi continue.
4. Elaborarea acestor schimbări de resurse pentru atingerea obiectivelor mai concrete ale blocurilor de interese diverse din societate va fi din ce în ce mai mult dominată de metode raţionaliste şi ştiinţifice care pun accent pe tehnici analitice şi cantitative. Aceasta înseamnă că forţele emoţionale şi intuitive vor juca, ca întotdeauna, un rol considerabil în schimbarea blocurilor de interese care domină alocarea resurselor între cele trei sectoare, dar că metodele raţionale, mai degrabă decât cele emoţionale, pe baze cantitative decât calitative, vor domina utilizarea acestor resurse în cadrul fiecărui sector pentru obiective mai specifice. Acest lucru va necesita o libertate considerabilă de discuţie în această utilizare chiar şi acolo unde, cum ar fi în statele comuniste sau în zonele

subdezvoltate, se folosesc metode autoritare şi secrete în ceea ce priveşte alocarea între sectoare. Şi, în general, va exista o modificare foarte considerabilă a domeniilor şi obiectivelor libertăţii în toate societăţile lumii, cu reducerea treptată a numeroase libertăţi personale din trecut însoţită de creşterea treptată a altor libertăţi fundamentale, în special intelectuale, care vor oferi inovaţiile tehnice, conflictul de idei şi eliberarea energiei personale necesare pentru succesul sau chiar supravieţuirea sistemelor statale moderne.
5. Detaliile funcţionării acestui nou sistem vor diferi inevitabil de la o zonă la alta şi chiar de la un stat la altul. În blocul occidental de state, schimbările opiniei publice continuă să se reflecte în mare măsură în schimbarea partidelor politice. În cadrul blocului comunist, aceste schimbări vor avea loc, aşa cum s-a întâmplat şi în trecut, în rândul unui grup mai restrâns de persoane din interior şi pe o bază mult mai personală, aşa că schimbările de obiective şi direcţie a politicii vor fi dezvăluite publicului prin schimbări de personal în structura birocratică a statului. Iar în ţările subdezvoltate, unde deţinerea puterii este frecvent asociată cu sprijinul din partea forţelor armate, procesul se poate reflecta prin schimbări de politică şi direcţie de către elita existentă şi conducătorii care îşi păstrează puterea în ciuda schimbării politicilor.
În sensul cel mai general, perioada de după 1947 a arătat că diferenţele dintre oricare două dintre cele trei blocuri se diminuează; cele trei metode de realizare a schimbărilor de politică (tocmai menţionate) devin din ce în ce mai similare în esenţă şi în fapt, oricât de diferite ar continua să fie de drept. Mai mult, în aceiaşi ani de după 1947, solidaritatea atât a Occidentului, cât şi a comuniştilor a devenit din ce în ce mai mică, în timp ce unitatea de perspectivă, politici şi interese ale popoarelor neangajate şi subdezvoltate din zona intermediară dintre cele două mari blocuri de putere devine din ce în ce mai unificată.

Un sistem economic gestionat
Metoda de funcţionare a acestui sistem pluralist-managerial nou format poate fi numită „planificare”, dacă se înţelege că planificarea poate fi atât publică, cât şi privată şi nu trebuie neapărat să fie centralizată în niciuna dintre ele, ci se referă mai degrabă la metoda

generală de utilizare ştiinţifică şi raţională a resurselor, atât în timp, cât şi în spaţiu, pentru a atinge obiective viitoare conştient prevăzute.

Europa şi Japonia servesc drept model pentru noul sistem

În acest proces, cele mai mari realizări au fost obţinute de Europa de Vest şi de Japonia. Aceasta din urmă, uşurată în mare măsură de nevoia de a aloca resurse apărării, a reuşit să mobilizeze aceste resurse pentru investiţii şi, într-o măsură oarecum mai mică, pentru creşterea nivelului de trai şi a fost capabilă să atingă rate de creştere a produsului naţional brut de 7 până la 9% pe an. Acest lucru a făcut din Japonia singura zonă a lumii non-occidentale şi a ţărilor subdezvoltate capabilă să treacă la nivelul superior de industrializare, capabilă să realizeze îmbunătăţiri substanţiale ale nivelului de trai individual.

Aceste îmbunătăţiri, frânate de accentul pus pe reconstrucţie şi investiţii în perioada 1945-1962, s-au orientat lent, dar constant, în ultimii ani către beneficiile consumatorilor, inclusiv bunuri intangibile precum creşterea educaţiei, sportului, timpului liber şi divertismentului.

Europa de Vest a avut o experienţă oarecum similară cu cea a Japoniei, cu excepţia faptului că accentul principal a fost pus pe îmbunătăţirea standardelor de viaţă (cunoscute colectiv sub numele de „bunăstare"), cu un accent mai mare pe apărare şi un accent mai mic pe investiţii decât Japonia. Drept urmare, Europa de Vest, în special Germania de Vest, Italia, Franţa, Scandinavia şi Marea Britanie, au ajuns, pentru prima dată, la o distanţă izbitoare de standardele foarte ridicate de consum personal din Statele Unite. În acest proces, aceste ţări au permis ca puterea defensivă a forţelor lor armate să sufere de dragul obiectivelor lor de bunăstare, dar s-au simţit în siguranţă în acest sens datorită dependenţei lor de puterea defensivă americană pentru a descuraja orice agresiune sovietică.

Europa de Vest

În acest proces, Europa de Vest a atins rate de creştere a produsului naţional brut (PNB) de 4 până la 8% pe an, ca o consecinţă a trei forţe de bază. Acestea au fost: (1) utilizarea iscusită (şi poate norocoasă) a tehnicilor financiare şi fiscale care au

încurajat atât investiţiile, cât şi dorinţa de a consuma; (2) ajutorul economic şi tehnic al Statelor Unite, începând cu Planul Marshall din 1946 şi continuând cu ajutorul militar al guvernului Statelor Unite şi investiţiile din economii provenite din întreaga lume occidentală; şi (3) integrarea tot mai mare a economiei Europei în Piaţa Comună, care a făcut posibilă adoptarea tehnicilor de producţie în masă pentru o piaţă mult extinsă.

America

În acelaşi proces, realizările Statelor Unite şi ale blocului sovietic au fost mult mai puţin spectaculoase din punct de vedere pur economic. În Statele Unite, unde nivelul de trai a atins culmi fără precedent ale prosperităţii, poverile statutului de superputere au împiedicat bunăstarea din cauza pretenţiilor contradictorii legate de apărare, cheltuieli guvernamentale, prestigiu şi alte rivalităţi cu Uniunea Sovietică, precum şi a dorinţei de a contribui la creşterea zonelor subdezvoltate ale lumii. Drept urmare, ratele de creştere ale PIB-ului au fost de la 2 la 5% pe an, iar povara sectorului guvernamental, inclusiv apărarea şi cererea tot mai mare pentru asigurări sociale precum educaţia, sănătatea şi egalizarea oportunităţilor personale, au pus mari presiuni asupra creşterii sectorului consumatorilor.

Blocul sovietic

Blocul sovietic în ansamblu, cu excepţia Uniunii Sovietice ca membru dominant al acestui bloc, a fost ambiguu în creşterea sa economică. Cerinţele sectorului de apărare şi ale altor reflecţii ale Războiului Rece, cum ar fi „cursa spaţială”, s-au combinat cu eşecurile continue ale practicilor agricole comuniste şi cu ineficienţa intrinsecă a sistemului comunist în ansamblu în a limita sever creşterea nivelului de trai. Desigur, nivelul de trai al Uniunii Sovietice a atins cel mai înalt nivel din istoria Rusiei, deşi încă este doar la o fracţiune din cel din Statele Unite. Dar în blocul comunist în ansamblu, imaginea a fost mult mai puţin fericită. Ţările non-ruse din bloc au fost exploatate de Uniunea Sovietică, au fost tratate ca zone coloniale (adică surse de forţă de muncă, materii prime şi alimente pe baza unor revendicări care decurg din relaţiile politice) şi au obţinut o creştere mică, dacă nu chiar deloc, a PIB-ului dincolo de cea necesară pentru a-şi susţine populaţiile în

creştere. În cazurile zonelor mai occidentale, cum ar fi Germania de Est, Ungaria şi Polonia, acest lucru s-a reflectat în scăderi absolute ale nivelului de trai.
Contrastul puternic dintre acest lucru şi boom-ul vizibil din Germania de Vest a sporit considerabil nemulţumirea în tarile satelit europene.

Naţiuni subdezvoltate
Poziţia naţiunilor subdezvoltate a fost, de asemenea, în general ambiguă. În ansamblu, lipsa de know-how şi de forţă de muncă calificată, lipsa de capital, risipa de resurse a elitelor privilegiate mici,lipsa absolută de resurse în unele zone, creşterea rapidă a populaţiei aproape peste tot, şi structurile şi ideologiile sociale iremediabil neprogresive s-au combinat pentru a împiedica orice îmbunătăţiri considerabile ale standardelor de viaţă. Acestea au scăzut, de fapt, în mare parte din Indonezia, Orientul Apropiat şi America Latină şi s-au menţinut doar puţin înaintea populaţiei în creştere din India, Asia de Sud-Est şi Africa. Doar în Japonia, aşa cum am spus, a existat succes din acest punct de vedere, în timp ce eşecul acestor dorinţe în China şi în America Latină au avut tendinţa de a le conduce pe ambele din fostele lor alinieri cu blocul sovietic sau cel occidental către poziţia politică mai ambivalentă a naţiunilor izolationiste. De fapt, în acest proces, duşmănia Chinei atât faţă de Uniunea Sovietică, cât şi faţă de Statele Unite a avut tendinţa de a o plasa într-o poziţie nouă, separată de toate alinierile politicii internaţionale de dinainte de 1962, în timp ce nemulţumirea crescândă a Americii Latine a avut tendinţa de a o conduce, din multe puncte de vedere, spre poziţia ţărilor din Orientul Apropiat.

Partea a Douăsprezecea — Politica de conciliere, 1931-1936

Capitolul 39 — Introducere
Structura securităţii colective, care fusese construită atât de imperfect după 1919 de către Puterile victorioase, a fost distrusă complet în cei opt ani care au urmat anului 1931, sub atacurile

Japoniei, Italiei şi Germaniei. Aceste atacuri nu au fost îndreptate cu adevărat împotriva sistemului de securitate colectivă sau chiar împotriva acordurilor de pace din care acesta făcea parte. La urma urmei, doi dintre agresori fuseseră de tabăra câştigătoare în 1919. Mai mult, aceste atacuri, deşi provocate de criza economică mondială, au mers mult dincolo de orice reacţie la criza economică. Dintr-un punct de vedere cel mai larg, agresorii din 1931-1941 atacau întregul mod de viaţă din secolul al XIX-lea şi unele dintre cele mai fundamentale atribute ale civilizaţiei occidentale însăşi. Ei se revoltau împotriva democraţiei, împotriva sistemului parlamentar, împotriva laissez-faire-ului şi a perspectivei liberale, împotriva naţionalismului (deşi în numele naţionalismului), împotriva umanitarismului, împotriva ştiinţei şi împotriva oricărui respect pentru demnitatea umană şi decenţa umană. Era o încercare de a brutaliza oamenii într-o masă de atomi nechibzuiţi, ale căror reacţii puteau fi controlate prin metode de comunicare în masă şi direcţionate spre creşterea profiturilor şi a puterii unei alianţe de militarişti, industriaşi grei, proprietari de pământ şi organizatori politici psihopaţi recrutaţi dintre scurgerile societăţii. Faptul că societatea pe care au ajuns să o controleze ar fi putut crea astfel de dejectii, oameni care erau complet neatinşi de tradiţiile civilizaţiei occidentale şi care nu erau îngrădiţi de nicio relaţie socială şi că ar fi putut permite militariştilor şi industriaşilor să folosească aceste dejectii ca instrument pentru a prelua controlul asupra statului ridică îndoieli profunde cu privire la natura acelei societăţi şi la loialitatea sa reală faţă de tradiţiile pe care le-a slujit nesincer sau cu o convingere falsa. Viteza schimbărilor sociale din secolul al XIX-lea, prin accelerarea transporturilor şi comunicaţiilor şi prin adunarea oamenilor în mulţimi amorfe în oraşe, distrusese majoritatea relaţiilor sociale mai vechi ale omului obişnuit şi, lăsându-l neataşat emoţional de vecinătate, parohie, vocaţie sau chiar familie, îl lăsase izolat şi frustrat. Căile pe care societatea strămoşilor săi le oferise pentru exprimarea nevoilor lor gregare, emoţionale şi intelectuale au fost distruse de viteza schimbărilor sociale, iar sarcina de a crea noi căi pentru exprimarea acestor nevoi depăşea cu mult capacitatea omului obişnuit. Astfel, el a rămas, cu impulsurile sale cele mai intime neexprimate, dispus să urmeze orice şarlatan care îi oferea un scop în viaţă, un stimul emoţional sau un loc într-un grup.

Metodele de propagandă de masă oferite de presă şi radio au oferit mijloacele prin care aceşti indivizi puteau fi atinşi şi mobilizaţi; determinarea militariştilor, moşierilor şi industriaşilor de a-şi extinde propria putere şi de a-şi extinde propriile interese chiar până la distrugerea societăţii însăşi a furnizat motivul; Depresiunea mondială a oferit ocazia.
Materialele (oameni frustraţi în masă), metodele (comunicaţiile de masă), instrumentul (organizaţia politică psihopată) şi ocazia (depresiunea) erau toate disponibile până în anul 1931.
Cu toate acestea, aceşti oameni nu ar fi putut niciodată ajunge la putere sau să se afle la o distanţă măsurabilă de a distruge complet civilizaţia occidentală dacă acea civilizaţie nu ar fi eşuat în eforturile sale de a-şi proteja propriile tradiţii şi dacă învingătorii din 1919 nu ar fi eşuat în eforturile lor de a se apăra.
Secolul al XIX-lea avusese atât de mult succes în tehnicile de organizare încât aproape şi-a pierdut complet orice viziune asupra obiectivelor. Controlul naturii prin avansul ştiinţei, creşterea producţiei prin dezvoltarea industriei, răspândirea alfabetizării prin educaţie universală, accelerarea constantă a mişcării şi comunicaţiilor, creşterea extraordinară a standardelor de viaţă - toate acestea au extins capacitatea omului de a face lucruri fără a-şi clarifica în vreun fel ideile despre ceea ce merita cu adevarat făcut. Obiectivele au fost pierdute complet sau au fost reduse la cel mai primitiv nivel de obţinere a mai multor puteri şi a mai multor bogăţii. Dar dobândirea constantă de putere sau bogăţie, asemenea unui narcotic pentru care nevoia creşte pe măsură ce utilizarea sa creşte, fără a satisface în vreun fel utilizatorul, a lăsat natura „superioară” a omului nesatisfăcută. Din trecutul civilizaţiei occidentale, ca urmare a fuziunii contribuţiilor clasice, semitice, creştine şi medievale, a apărut un sistem de valori şi moduri de viaţă care au primit puţin respect în secolul al XIX-lea, în ciuda faptului că întreaga bază a secolului al XIX-lea (ştiinţa sa, umanitarismul său, liberalismul său şi credinţa sa în demnitatea umană şi libertatea umană) provenea din acest sistem mai vechi de valori şi moduri de viaţă. Renaşterea şi Reforma au respins partea medievală a acestui sistem; secolul al XVIII-lea a respins valoarea tradiţiei sociale şi a disciplinei sociale, secolul al XIX-lea a respins partea clasică şi creştină a acestei tradiţii şi a dat lovitura finală concepţiei

ierarhice a nevoilor umane. Secolul al XX-lea a cules acolo unde acestea au semănat.
Cu tradiţia abandonată şi doar tehnicile sale păstrate, Civilizaţia Occidentală a ajuns la mijlocul secolului al XX-lea într-un punct în care întrebarea principală era „Poate supravieţui?”.
În acest context, Puterile agresive s-au ridicat după 1931 pentru a provoca Civilizaţia Occidentală şi Puterile „satisfăcute”, care nu aveau nici voinţa, nici dorinţa de a o apăra. Slăbiciunea Japoniei şi Italiei din punctul de vedere al dezvoltării industriale sau al resurselor naturale a făcut destul de imposibil ca acestea să lanseze vreo provocare decât dacă s-ar fi confruntat cu voinţe slabe în rândul victimelor lor. De fapt, este destul de clar că nici Japonia, nici Italia nu ar fi putut comite o agresiune reuşită fără agresiunea paralelă a Germaniei. Ceea ce nu este atât de clar, dar este la fel de adevărat, este că Germania nu ar fi putut comite nicio agresiune fără consimţământul şi chiar, în unele cazuri, încurajarea efectivă, a Puterilor „satisfăcute”, în special a Marii Britanii. Documentele germane confiscate in anul 1944 fac acest lucru destul de evident.

Capitolul 40 - Asaltul japonez, 1931-1941

Cu o singură excepţie notabilă, contextul agresiunii Japoniei a prezentat o paralelă puternică cu cel al Germaniei. Excepţia a fost puterea industrială a celor două puteri.
Japonia era de fapt o naţiune „defavorizată”, căreia îi lipseau majoritatea resurselor naturale pentru a susţine un sistem industrial măreţ. Îi lipseau o mare parte din materiile de bază necesare, cum ar fi cărbunele; fierul, petrolul, mineralele aliate, energia apei sau chiar alimentele. Prin comparaţie, afirmaţia Germaniei de a fi o naţiune „defavorizată” era doar un instrument de propagandă.
În afară de aceasta, asemănarea dintre cele două ţări era izbitoare: fiecare avea o industrie complet cartelizată, o tradiţie militaristă, o populaţie muncitoare care respecta autoritatea şi iubea ordinea, o obsesie naţională pentru propria valoare unică şi un resentiment faţă de restul lumii pentru că nu recunoştea acest lucru şi o structură constituţională în care o faţadă de constituţionalism parlamentar abia ascundea realitatea puterii deţinute de o alianţă

formată din armată, proprietari de pământ şi industrie. Faptul că constituţia japoneză din 1889 a fost copiată după constituţia lui Bismarck explică în mare măsură această ultimă asemănare.
Am menţionat deja problema acută reprezentată de contrastul dintre resursele sale naturale limitate şi problemele sale tot mai mari. Deşi resursele lor nu au crescut, populaţia lor a crescut de la 31 de milioane în 1873 la 73 de milioane în 1939, rata de creştere atingând vârful în perioada 1925-1930 (o creştere de 8% în aceşti cinci ani).
Cu mare ingeniozitate şi energie neobosită, poporul japonez a încercat să facă faţă cheltuielilor. Cu devize obţinute din transportul maritim comercial sau din exporturile de mătase, produse din lemn sau fructe de mare, materiile prime erau importate, transformate în produse industriale şi exportate pentru a obţine devizele necesare pentru a plăti importurile de materii prime sau alimente. Menţinând costurile şi preţurile la un nivel scăzut, japonezii au reuşit să vândă sub preţurile exportatorilor europeni de textile din bumbac şi produse din fier pe pieţele din Asia, în special din China şi Indonezia.
Posibilitatea de a reduce presiunea demografică prin emigrare, aşa cum făcuse Europa anterior, a fost împiedicată de faptul că zonele coloniale evidente fuseseră deja ocupate de europeni. Persoanele vorbitoare de limbă engleză, care deţineau cele mai bune şi mai puţine zone neocupate, au trântit uşa imigraţiei japoneze în perioada de după 1901, justificându-şi acţiunile pe argumente rasiale şi economice.
Restricţiile americane asupra imigraţiei japoneze, originare din rândul grupurilor muncitoare din California, au fost o pilulă foarte amară pentru Japonia şi i-au rănit grav mândria.
Creşterea constantă a tarifelor la bunurile fabricate japoneze după 1897, o evoluţie care a fost condusă şi de America, a servit la creşterea dificultăţilor poziţiei Japoniei. La fel a contribuit şi epuizarea lentă a pescuitului din Pacific, restricţiile tot mai mari (dacă este necesar) asupra acestui pescuit prin acorduri conservaţioniste, scăderea resurselor forestiere şi tulburările politice şi sociale din Asia. Multă vreme, Japonia a fost protejată de impactul deplin al acestei probleme printr-o serie de accidente favorabile. Primul Război Mondial a fost un splendid câştig de cauză. A pus capăt concurenţei comerciale europene în Asia, Africa

şi Pacific; a crescut cererea de bunuri şi servicii japoneze; şi a transformat Japonia într-un creditor internaţional pentru prima dată. Investiţiile de capital în perioada de cinci ani 1915-1920 au fost de opt ori mai mari decât în perioada de zece ani 1905-1915; numărul muncitorilor angajaţi în fabrici care foloseau fiecare peste cinci lucrători a crescut de la 948 de mii în 1914 la 1.612 mii în 1919; transportul maritim a crescut de la 1,5 milioane de tone în 1914 la 3 milioane de tone în 1918, în timp ce veniturile din transportul maritim de marfă au crescut de la 40 de milioane de yeni în 1914 la 450 de milioane în 1918; Balanţa favorabilă a comerţului internaţional s-a ridicat la 1,480 miliarde de yeni pentru cei patru ani 1915-1918.
Viaţa socială, structura economică şi sistemul de preţuri, deja dislocate de această schimbare rapidă, au primit o lovitură teribilă în depresiunea din 1920-1921, dar Japonia şi-a revenit rapid şi a fost protejată de consecinţele depline ale populaţiei sale mari şi ale resurselor limitate de boom-ul anilor 1920.
Progresul tehnologic rapid din Statele Unite, Germania şi Japonia însăşi, cererea de bunuri japoneze (în special textile) în Asia de Sud şi de Sud-Est, împrumuturile americane din întreaga lume, achiziţiile mari de mătase japoneză din partea americanilor şi „psihologia boom-ului" general al întregii lumi au protejat Japonia de impactul deplin al situaţiei sale până între anii 1929-1931.
Sub această protecţie, vechile tradiţii autoritare şi militariste au fost slăbite, liberalismul şi democraţia au crescut lent, dar constant, imitarea tradiţiilor germanice în viaţa intelectuală şi politică (care se desfăşura încă din jurul anului 1880) a fost în mare parte abandonată, primul guvern format din partide a functionat în 1918,sufrajul universal masculin a fost stabilit în 1925, guvernatorii civili au înlocuit conducerea militară pentru prima dată în zone coloniale precum Formosa, armata a fost redusă de la 21 la 17 divizii în 1924,marina a fost redusă printr-un acord internaţional în 1922 şi în 1930 şi a existat o mareexpansiune a educaţiei, în special la nivelurile superioare. Această mişcare către democraţie şi liberalism i-a alarmat pe militarişti şi i-a adus la disperare. În acelaşi timp, creşterea unităţii şi a ordinii publice în China, pe care aceşti militarişti o consideraseră o potenţială victimă pentru operaţiunile lor, i-a convins că trebuie să acţioneze rapid înainte de a fi prea târziu. Depresiunea mondială a oferit acestui

grup o mare oportunitate. Chiar înainte de debutul său, însă, patru factori de rău augur în viaţa politică japoneză pluteau ca nişte nori ameninţători la orizont. Aceştia erau (a) lipsa oricărei cerinţe constituţionale pentru un guvern responsabil în faţa Dietei, (b) libertatea constituţională continuă a armatei faţă de controlul civil, (c) utilizarea tot mai mare a asasinatelor politice de către conservatori ca mijloc de îndepărtare a politicienilor liberali din viaţa publică, aşa cum s-a făcut împotriva a trei premieri şi a multor persoane mai puţin importante în perioada 1918-1932 şi (d) atractivitatea tot mai mare a socialismului revoluţionar în cercurile muncitoreşti.

Depresiunea mondială şi criza financiară au lovit Japonia îngrozitor. Scăderea cererii de mătase brută în concurenţă cu fibre sintetice precum raionul şi declinul lent al unor pieţe asiatice precum China şi India, din cauza tulburărilor politice şi a industrializării crescânde, au făcut această lovitură mai greu de suportat. Sub acest impact, forţele reacţionare şi agresive din societatea japoneză au reuşit să-şi consolideze controlul asupra statului, să intimideze toată opoziţia internă şi să se angajeze în acea aventură a agresiunii şi distrugerii care a dus în cele din urmă la dezastrele din 1945.

Aceste furtuni economice au fost severe, dar Japonia a ales calea spre agresiune datorită propriilor tradiţii trecute, mai degrabă decât din motive economice. Tradiţiile militariste ale Japoniei feudale au continuat în perioada modernă şi au înflorit în ciuda criticilor şi opoziţiei constante. Structura constituţională i-a protejat atât pe liderii militari, cât şi pe politicienii civili de controlul popular şi şi a justificat acţiunile ca fiind în numele împăratului. Dar aceste două ramuri ale guvernului erau separate, astfel încât civilii nu aveau niciun control asupra generalilor. Legea şi obiceiul constituţiei le permiteau generalilor şi amiralilor să se adreseze direct împăratului fără ştirea sau consimţământul Cabinetului şi impuneau ca numai ofiţerii de acest rang să poată servi ca miniştri pentru aceste servicii în Cabinetul însuşi. Niciun civil nu a intervenit în lanţul de comandă de la împărat la soldatul umil, iar forţele armate au devenit un stat în stat. Întrucât ofiţerii nu au ezitat să îşi folosească poziţiile pentru a asigura respectarea dorinţelor civile şi au recurs constant la forţa armată şi asasinate, puterea armatei a crescut constant după anul 1927. Toate acţiunile

lor, spuneau ei, erau în numele împăratului, spre gloria Japoniei, pentru a elibera naţiunea de corupţie, de politicienii partizani şi de exploatarea plutocratică şi pentru a restabili vechile virtuţi japoneze de ordine, sacrificiu de sine şi devotament faţă de autoritate.
Separate de forţele armate, uneori în opoziţie cu acestea, dar în general dependente de ele ca principali cumpărători ai produselor industriei grele, erau forţele monopolului capitalismului. Acestea erau conduse, aşa cum am indicat, de cele opt mari complexe economice, controlate ca unităţi familiale, cunoscute sub numele de Zaibatsu.
Aceste opt companii controlau 75% din averea corporativă a naţiunii până în anul 1930 şi erau conduse de Mitsui, care deţinea 15% din tot capitalul corporativ din ţară. Aceştia se angajau în relaţii deschise de corupţie cu politicienii japonezi şi, mai rar dar frecvent, cu militariştii japonezi. De obicei, cooperau între ei. De exemplu, în 1927, eforturile Mitsui şi Mitsubishi de a distruge un competitor mai mic, compania Suzuki din Kobe, au precipitat o panică financiară care a închis majoritatea băncilor din Japonia. În timp ce Banca Showa, operată în comun de Zaibatsu, a preluat multe corporaţii şi bănci mai mici care au dat faliment în timpul crizei şi peste 180.000 de deponenţi şi-au pierdut economiile, cabinetul generalului militarist Tanaka a acordat 1,5 miliarde de yeni pentru a salva pe Zaibatsu de consecinţele lăcomiei lor.
Tradiţiile militariste şi naţionaliste au fost larg acceptate de poporul japonez. Aceste tradiţii, predate de majoritatea politicienilor şi profesorilor şi propagate de numeroase societăţi patriotice, atât deschise, cât şi secrete, au avut mână liberă, în timp ce orice voci opuse au fost înăbuşite prin metode legale sau ilegale până când, până în 1930, majoritatea acestor voci au fost reduse la tăcere.
Cam în aceeaşi dată, militariştii şi zaibatsu, care anterior fuseseră în opoziţie la fel de des ca şi în coaliţie, s-au unit în ultima lor alianţă fatidică. S-au unit într-un program de industrializare puternică, militarizare şi agresiune străină. Asia de Est, în special nordul Chinei şi Manciuria, au devenit victima desemnată, deoarece acestea păreau să ofere materiile prime necesare şi pieţele pentru industriaşi şi câmpul gloriei şi al pradei pentru militarişti.
Îndreptându-şi atacul asupra Manciuriei în 1931 şi asupra nordului Chinei în 1937, japonezii au ales o victimă care era în mod clar vulnerabilă. După cum am văzut, Revoluţia Chineză din 1912 a

făcut puţin pentru a întineri ţara. Certurile partizane, dezacordurile privind obiectivele, luptele pentru avantaje egoiste şi ameninţarea constantă la adresa unui guvern bun din partea liderilor militari care nu erau decât nişte bandiţi au perturbat ţara şi au îngreunat foarte mult reabilitarea. La nord de râul Yangtze, liderii războiului au luptat pentru supremaţie până în 1926, în timp ce la sud de râu, la Canton, Kuomintang-ul, un partid politic fondat de Sun Yat-sen şi orientat spre Vest, şi-a înfiinţat propriul guvern. Spre deosebire de liderii războiului din nord, acest partid avea idealuri şi un program, deşi trebuie mărturisit că ambele erau întruchipate în vorbe mai degrabă decât în fapte.
Idealurile Kuomintang-ului erau un amestec de factori occidentali, chinezi nativi şi ruşi bolşevici.Aceştia urmăreau să realizeze o Chină unificată şi independentă, cu un guvern democratic şi un sistem economic mixt, cooperant, socialist şi individualist. În general, Dr. Sun s-a bazat pe tradiţiile proprii ale Chinei pentru ideile sale culturale, pe tradiţiile occidentale (în mare parte anglo-americane) pentru ideile sale politice şi pe un amestec, cu puternice elemente socialiste, pentru ideile sale economice. Programul său prevedea realizarea acestor idealuri prin trei etape succesive de dezvoltare, dintre care prima ar fi o perioadă de dominaţie militară pentru a asigura unitatea şi independenţa, a doua ar fi o perioadă de dictatură Kuomintang pentru a asigura educaţia politică necesară a maselor şi doar a treia ar fi fost una de democraţie constituţională. Acest program a fost urmat până la Etapa a Doua.
Aceasta a fost probabil atinsă în 1927, odată cu anunţul că Kuomintangul va fi de acum înainte singurul partid politic legal. Aceasta fusese precedată de unsprezece ani de dominaţie militară, în care Chiang Kai-shek a apărut ca lider militar al majorităţii Chinei în numele Kuomintangului. Kuomintangul, sub influenţa Dr. Sun, a acceptat sprijinul şi unele dintre ideile Internaţionalei Comuniste, în special în perioada 1924-1927. Teoriile lui Lenin despre natura „imperialismului capitalist” au fost destul de convingătoare pentru chinezi şi le-au oferit, credeau ei, justificarea intelectuală pentru a se opune intervenţiei străine în afacerile chineze. Agenţi ruşi, conduşi de Michael Borodin, au venit în China după 1923 pentru a ajuta China în „reconstrucţia economică”, „educaţia” politică şi rezistenţa la „imperialism”.

Aceşti ruşi au reorganizat Kuomintangul ca un partid politic totalitar după modelul comunist sovietic şi au reorganizat antrenamentul militar chinez la faimoasa Academie Militară Whampoa. Din aceste cercuri a ieşit Chiang Kai-shek.
Consilierii militari germani jucând un rol important în activităţile sale, a lansat o serie de atacuri care au extins stăpânirea Kuomintangului pe teritoriul lorzilor războiului la nord de râul Yangtze.
Şeful acestor militaristi din nord, Chang Tso-lin, şi-a menţinut poziţia prin cooperarea cu japonezii şi prin rezistenţa la eforturile ruseşti de a penetra Manciuria.
Pe măsură ce Chiang Kai-shek a obţinut succes militar în aceste zone după 1926, a devenit din ce în ce mai conservator, iar programul Dr. Sun de democraţie şi socialism s-a retras şi mai mult în viitor. În acelaşi timp, interferenţa şi intrigile elementelor comuniste din tabăra Kuomintang au justificat o represiune din ce în ce mai viguroasă a activităţilor lor. În cele din urmă, conservatorismul crescând al lui Chiang a culminat în 1927 prin căsătoria sa cu un membru al bogatei familii Soong. Din această familie, T. V. Soong a fost un important bancher şi speculant, cumnatul său, H. H. Kung, se afla într-o poziţie economică similară, în timp ce o altă soră (înstrăinată de familie de simpatiile sale comuniste) era doamna Sun Yat-sen. Soong şi Kung au dominat împreună guvernul Kuomintang, primul devenind ministru al finanţelor, în timp ce cea de-a doua a fost ministru al industriei, comerţului şi muncii.
În 1927, colaborarea comunistă a fost încheiată de Kuomintang, ruşii au fost expulzaţi din China, iar Kuomintang a devenit singurul partid legal. Comuniştii chinezi nativi, sub conducerea unor lideri instruiţi la Moscova, precum Mao Tse-tung, şi-au concentrat puterea în zonele rurale din sud, unde s-au stabilit prin reforme agrare, exproprierea proprietarilor de pământ, reducerea chiriilor, impozitelor şi a ratelor dobânzilor şi construirea unei miliţii rurale comuniste conduse de ţărani. De îndată ce forţele naţionaliste conduse de Chiang Kai-shek au finalizat cucerirea nordului Chinei, prin capturarea Beijingului în iunie 1928, acestea şi-au mutat atacul spre sud, în încercarea de a distruge centrul comunist din Kiangsi. Armata comunistă, ale cărei extorcări crescânde îi dezamăgiseră pe susţinătorii săi ţărani, s-a retras ordonat pe un

traseu sinuos de şase mii de mile spre nord-vestul Chinei (1934-1935). Chiar şi după atacul japonez asupra Manciuriei din 1931, Chiang a continuat să lupte împotriva comuniştilor, dirijând cinci atacuri la scară largă asupra lor în perioada 1930-1933, deşi comuniştii au declarat război Japoniei în 1932 şi au continuat să ceră un front unit al tuturor chinezilor împotriva acestui agresor pentru întreaga perioadă 1931-1937.
Deşi capturarea Manciuriei de către japonezi în toamna anului 1931 a fost o acţiune independentă a forţelor militare japoneze, aceasta a trebuit să fie tolerată de liderii civili. Chinezii au ripostat printr-un boicot al bunurilor japoneze, ceea ce a redus serios exporturile Japoniei. Pentru a pune capăt acestui boicot, Japonia a debarcat forţe la Shanghai (1932) şi, după lupte aprige în care japonezii i-au maltratat pe europeni, forţele chineze au fost alungate din oraş şi obligate să fie de acord cu încetarea boicotului economic împotriva Japoniei. Cam în aceeaşi perioadă, Manciuria a fost înfiinţată ca protectorat japonez sub conducerea lui Henry P'ui, care abdicase de pe tronul Chinei în 1912.
Încă din ianuarie 1932, Statele Unite au notificat toţi semnatarii tratatului celor Nouă Puteri din 1922 că vor refuza să accepte modificări teritoriale făcute prin forţă, încălcând Pactul Kellogg-Briand de proscriere a războiului. Un apel către Liga Naţiunilor pentru sprijin, făcut de China pe 21 septembrie 1931, aceeaşi zi în care Anglia a renunţat la standardul aurului, a trecut printr-o serie interminabilă de dispute procedurale şi a condus în final la o Comisie de Anchetă sub conducerea Contelui de Lytton.

Raportul acestei comisii, publicat în octombrie 1932, a condamnat aspru acţiunile Japoniei dar nu a recomandat nicio acţiune comună eficientă pentru a se opune acestora. Liga a acceptat Doctrina Stimson a nerecunoaşterii şi şi-a exprimat simpatia pentru poziţia chineză.
Întreaga afacere s-a repetat la nesfârşit din 1931, însoţita de afirmaţii şi contraargumente conform cărora acţiunile eficiente ale Ligii au fost blocate de absenţa Statelor Unite din consiliile sale, sau de întârzierea lui Stimson în condamnarea agresiunii japoneze, sau de refuzul britanicilor de a sprijini sugestiile lui Stimson de acţiune împotriva Japoniei. Toate aceste discuţii neglijează punctul vital că armata japoneză din Manciuria nu se

afla sub controlul guvernului civil japonez, cu care se purtau negocieri, şi că aceste autorităţi civile, care se opuneau atacului manciurian, nu puteau da voce eficientă acestei opoziţii fără a creşte numărul de asasinate.
Premierul Yuko Hamaguchi abia fusese ucis în noiembrie 1930 pentru aprobarea Acordului Naval de la Londra, la care militariştii obiectau, iar premierul Ki Inukai a fost tratat în acelaşi mod în mai 1932. Pe tot parcursul, discuţiile Ligii nu au fost purtate cu partea potrivită. Cu excepţia încălcării sentimentelor naţionaliste şi a mijloacelor complet inacceptabile prin care a fost realizată, alipirea Manciuriei de către Japonia a avut multe avantaje strategice şi economice. A oferit Japoniei resurse industriale de care avea nevoie vital şi ar fi putut, în timp, să consolideze economia japoneză. Separarea zonei de China, care nu o controlase eficient timp de mulţi ani, ar fi restricţionat sfera guvernului lui Chiang la un teritoriu mai uşor de gestionat. Mai presus de toate, ar fi putut servi drept contrapondere la puterea sovietică în Orientul Îndepărtat şi ar fi oferit un punct de sprijin pentru a limita acţiunile sovietice în Europa după prăbuşirea Germaniei.
Din păcate, lăcomia şi ignoranţa intransigentă a militariştilor japonezi au făcut imposibilă orice o astfel de soluţie. Acest lucru a fost confirmat de cele două erori majore ale lor, atacul asupra Chinei în 1937 şi atacul asupra Statelor Unite în 1941. În ambele cazuri, militariştii au muşcat mai mult decât au putut mesteca şi au distrus orice posibil avantaj pe care l-ar fi putut obţine din achiziţionarea Manciuriei în 1931.
În cei şapte ani de după primul atac asupra Manciuriei din septembrie 1931, Japonia a investit 2,5 miliarde de yeni în investiţii de capital în această zonă, în principal în minerit, producţia de fier, energie electrică şi petrol. An de an, aceste investiţii au crescut fără a aduce niciun randament imediat Japoniei, deoarece producţia din aceste noi investiţii a fost imediat reinvestită. Singurele articole de mare ajutor pentru Japonia însăşi au fost minereul de fier, fonta şi anumite îngrăşăminte chimice. Recolta de soia din Manciuria, deşi a scăzut sub dominaţia japoneză, a fost schimbată cu Germania pe mărfuri necesare care puteau fi obţinute acolo. Pentru celelalte nevoi materiale urgente ale Japoniei, cum ar fi bumbacul brut, cauciucul şi petrolul, Manciuria nu a fost de niciun ajutor. În ciuda investiţiilor costisitoare de capital, aceasta nu a putut produce mai

mult decât propriile nevoi în petrol, în principal din lichefierea cărbunelui.
Eşecul Manciuriei de a oferi un răspuns la problemele economice ale Japoniei i-a determinat pe liderii militari japonezi să comită un nou act de agresiune, de data aceasta îndreptat chiar împotriva Chinei de Nord. În timp ce îşi pregăteau noul asalt, Chiang Kai-shek era ocupat să pregătească o a şasea campanie împotriva comuniştilor, care încă pândeau în îndepărtata parte de nord-vest a Chinei. Nici ameninţarea crescândă din partea Japoniei, nici apelurile comuniştilor chinezi de a forma un front unit chinezesc împotriva Japoniei nu l-au descurajat pe Chiang de la scopul său de a-i zdrobi pe comunişti până când, în decembrie 1936, a fost răpit brusc de propriul său comandant din nord, Chang Hsueh-liang, la Sian şi a fost forţat, sub ameninţarea cu moartea, să promită că va lupta împotriva Japoniei. S-a format un front unit Kuomintang-Comunist, în care Chiang a promis să lupte împotriva Japoniei în loc de comunişti şi să relaxeze restricţiile Kuomintang privind libertăţile civile, în timp ce comuniştii au promis să desfiinţeze Guvernul Sovietic Chinez, să devină un guvern regional al Republicii Chineze, să pună capăt exproprierii proprietarilor de pământ, să înceteze atacurile asupra Kuomintangului şi să îşi încorporeze forţele armate în Armata Naţională a lui Chiang Kai-shek la nivel regional.
Acest acord abia fusese încheiat şi nu fusese încă publicat când japonezii si-au indreptat atacul asupra Chinei de Nord (iulie 1937). În general, au avut succes împotriva unei apărări tenace a guvernului naţional, respingând-o succesiv de la Nanking la Hankow (noiembrie 1937) şi de la Hankow la Chungking, pe cursul superior îndepărtat al râului Yangtze (octombrie 1938). Japonezii, cu forţe destul de inadecvate, de doar şaptesprezece divizii, totalizând mai puţin de 250.000 de oameni în toate regiunile, au încercat să distrugă armatele naţionaliste şi comuniste din China, să izoleze China de toate aprovizionările străine controlând toate căile ferate, porturile şi râurile şi să menţină ordinea în Manciuria şi China ocupată. Aceasta a fost o sarcină imposibilă. Zonele ocupate au luat curând forma unei reţele deschise în care trupele japoneze patrulau râurile şi căile ferate, dar ţara era în mare parte sub controlul gherilelor comuniste. Retragerea guvernului naţionalist

în îndepărtatul Chungking şi incapacitatea sa de a păstra loialitatea ţăranilor chinezi, în special a celor din spatele liniilor japoneze, din cauza alianţei sale strânse cu oligarhia de moşieri, comercianţi şi bancheri, a slăbit treptat Kuomintangul şi i-a întărit pe comunişti.
Rivalitatea dintre comuniştii chinezi şi Kuomintang a izbucnit intermitent în 1938-1941, dar Japonia nu a putut profita de aceasta în niciun mod decisiv din cauza slăbiciunii sale economice. Investiţiile mari în Manciuria şi adoptarea unei politici de agresiune totală au necesitat o reorganizare a economiei japoneze de la accentul anterior pus pe industria uşoară pentru piaţa de export la un nou accent pus pe industria grea pentru armament şi investiţii masive. Acest lucru a fost realizat atât de nemilos încât producţia japoneză în industria grea a crescut de la 3 miliarde de yeni în 1933 la 8,2 miliarde de yeni în 1938, în timp ce producţia de textile a crescut de la 2,9 miliarde de yeni la nu mai mult de 3,7 miliarde de yeni în aceiaşi cinci ani. Până în 1938, produsele industriei grele reprezentau 53% din producţia industrială a Japoniei. Acest lucru a crescut nevoia Japoniei de importuri, în timp ce i-a redus capacitatea de a furniza exporturile (anterior textile) pentru a plăti astfel de importuri. Până în 1937 balanţa comercială nefavorabilă a Japoniei cu zona „non-yen" se ridica la 925 de milioane de yeni, sau de aproape patru ori mai mult decât media anilor anteriori anului 1937. Veniturile din transportul maritim au fost reduse şi de cerinţele militare, rezultatul fiind că balanţa comercială nefavorabilă a Japoniei s-a reflectat într-o ieşire masivă de aur (1,685 miliarde de yeni în 1937-1938). Până la sfârşitul anului 1938, era clar că Japonia îşi pierdea capacitatea financiară şi comercială de a cumpăra materiale necesare de origine străină. Măsurile luate de Statele Unite, Australia şi alţii pentru a restricţiona exportul de materiale strategice sau militare către Japonia au acutizat această problemă.
Atacul asupra Chinei a avut ca scop remedierea acestei situaţii prin eliminarea boicotului chinezesc asupra mărfurilor japoneze, prin aducerea sub controlul direct al Japoniei a unei cantităţi de materiale necesare, în special bumbac brut, şi prin crearea unei extinderi a zonei yenului unde utilizarea valutei străine nu ar fi necesară în scopuri comerciale. În general, aceste obiective nu au fost atinse.

Activităţile de gherilă şi incapacitatea japonezilor de a controla zonele rurale au făcut imposibilă realizarea unei zone a yenului, au îngreunat comerţul şi au redus drastic producţia de bumbac (cu aproximativ o treime). Exportul de minereu de fier din China către Japonia a scăzut de la 2,3 milioane de tone în 1937 la 0,3 milioane în 1938, deşi exporturile de cărbune au crescut uşor. Într-un efort de a creşte producţia, Japonia a început să investească capital în zonele încă nepacificate din nordul Chinei, într-un ritm care rivaliza cu rata investiţiilor din Manciuria.
Planul pe patru ani din 1938 prevedea investiţii de 1,420 miliarde de yeni până în 1942. Acest proiect, raportat la nevoia Japoniei de a hrăni şi îmbrăca locuitorii din nordul Chinei, a transformat acea zonă într-o povară pentru întreaga economie japoneză, astfel încât exporturile japoneze către acea zonă au crescut de la 179 de milioane de yeni în 1937 la 312 milioane în 1938. Pentru a înrăutăţi lucrurile, locuitorii acestui teritoriu ocupat au refuzat să accepte sau să utilizeze noua monedă yen din cauza ameninţărilor gherilelor comuniste de a împuşca pe oricine era găsit în posesia yenului.
Toate acestea au avut un efect negativ asupra poziţiei financiare a Japoniei. În cei doi ani ai războiului cu China, 1936-1937 ,1938-1939, bugetul japonez a crescut de la 2,3 la 8,4 miliarde de yeni, din care 80% au fost alocaţi în scopuri militare. Datoria guvernamentală şi preţurile mărfurilor au crescut constant, dar poporul japonez a răspuns atât de prompt la impozitare, împrumuturi guvernamentale şi cereri de creştere a producţiei încât sistemul a continuat să funcţioneze. Până la sfârşitul anului 1939, însă, era clar că tripla povară a conversiei la industria grea care a ruinat comerţul cu exporturi, o rată mare a investiţiilor în Manciuria şi China de Nord şi un război indecis cu China naţionalistă nu putea fi suportată nelimitat, mai ales sub presiunea reticenţei crescânde a ţărilor neutre de a furniza Japoniei bunuri strategice necesare. Cele două nevoi vitale erau produsele petroliere şi cauciucul. Militarilor, care controlau Japonia atât politic, cât şi economic după 1939, li se părea că ocuparea Indiilor Olandeze şi a Malayei ar putea face mult pentru a atenua aceste lipsuri.
Ocuparea Ţărilor de Jos de către hoardele lui Hitler în 1940 şi implicarea Angliei în războiul european din 1939 păreau să ofere o oportunitate de aur Japoniei de a cuceri aceste regiuni sudice.

Pentru a face acest lucru, ar fi fost necesare linii lungi de comunicaţii din Japonia către Indonezia. Aceste linii ar fi expuse atacurilor din bazele americane din Filipine sau din baza britanică din Singapore. Judecând psihologia americană ca fiind similară cu a lor, militariştii japonezi erau siguri că, în astfel de circumstanţe, America nu ar ezita să atace aceste linii vulnerabile de comunicaţii. Astfel, li se părea că un atac japonez asupra Indiilor Olandeze ar duce inevitabil la un război american împotriva Japoniei. Confruntaţi cu această problemă, militariştii japonezi au luat o decizie care li se părea inevitabilă. Au decis să atace Statele Unite mai întâi. Din această decizie a rezultat atacul japonez asupra Pearl Harbor din 7 decembrie 1941.

Capitolul 41 — Asaltul italian, 1934-1936

Deşi guvernul fascist al lui Benito Mussolini a vorbit într-un mod ostil şi vanitos de la urcarea sa la putere în 1922, subliniind hotărârea sa de a restabili gloria Imperiului Roman, de a domina Marea Mediterană şi de a atinge autosuficienţa strategică prin creşterea cantităţii de alimente cultivate pe plan intern, acţiunile sale au fost mult mai modeste şi nu au depăşit cu mult eforturile de a limita influenţa iugoslavă în Marea Adriatică şi de a mediatiza excesiv o creştere modestă a producţiei interne de grâu. În general, situaţia Italiei este similară cu cea a Japoniei. Resursele naturale limitate (în special lipsa aproape completă de cărbune sau petrol) combinate cu o rată a mortalităţii în scădere rapidă au creat o presiune crescândă asupra populaţiei. Această problemă, ca şi în Japonia, a fost intensificată de restricţiile privind emigrarea italienilor sau ieşirea bunurilor italiene, în special după 1918. Date importante din istoria modernă a Italiei sunt 1922, 1925, 1927 şi, mai presus de toate, 1934. În 1922 fasciştii au ajuns la putere într-un sistem parlamentar; în 1925, acest sistem parlamentar a fost înlocuit de o dictatură politică cu accente latino-americane de secol al XIX-lea, mai degrabă decât cu un caracter totalitar de secol al XX-lea, deoarece sistemul economic a rămas cel al capitalismului financiar ortodox;în 1927, o stabilizare ortodoxă şi restrictivă a lirei faţă de etalonul internaţional aur a dus la condiţii economice atât de deprimate încât Mussolini a adoptat opolitică externă mult mai activă, căutând să creeze o înţelegere economică şi politică cu cele trei puteri învinse ale Europei Centrale (Austria,

Ungaria, Bulgaria). În 1934, Italia a înlocuit măsurile economice ortodoxe cu o economie totalitară care funcţiona sub o faţadă corporativă frauduloasă şi, în acelaşi timp, şi-a mutat politica externă dinamică din Europa Centrală către Africa şi Mediterana. Efortul italian de a construi un bloc politic şi economic în Europa Centrală în perioada 1927- 1934 a fost atât anti-german, cât şi anti-Mica Înţelegere. Aceasta a fost o combinaţie imposibilă, deoarece împărţirea Europei în Puteri revizioniste şi antirevizioniste a făcut imposibilă crearea de către Italia a unei noi alinieri care să taie această linie de conflict. Urmând o politică anti-Mica Înţelegere şi pro-ungară, Mussolini a fost anti-francez şi, prin urmare, inevitabil pro-german, lucru pe care Mussolini si l-a dorit niciodată. I-a luat însă şapte ani să realizeze ilogica poziţiei sale.
În aceşti şapte ani, 1927-1934, Ungaria, mai degrabă decât Germania, a fost cea mai activă forţă revizionistă din Europa. Prin colaborarea cu Ungaria, cu elementele reacţionare din Austria şi Bulgaria, şi cu elementele croate disidente din Iugoslavia, Mussolini a căutat să slăbească Mica Înţelegere (în special Iugoslavia) şi să creeze ape tulburi pentru pescuitul fascist. El a insistat că Italia era o putere nemulţumită din cauza dezamăgirii cauzate de lipsa câştigurilor coloniale de la Versailles în 1919 şi a refuzului Ligii de a adera la cererea lui Tommaso Tittoni de redistribuire a resurselor lumii în conformitate cu nevoile populaţiei, formulată în 1920. Este adevărat că problemele Italiei cu populaţia şi materiile prime erau acute, dar măsurile luate de Mussolini nu ofereau nicio speranţă de a le atenua.
Politica Italiei la Dunăre a culminat cu un tratat de prietenie cu Austria în 1930 şi o serie de acorduri politice şi economice cu Austria şi Ungaria, cunoscute sub numele de „Protocoalele de la Roma”, în 1934. Guvernul austriac sub conducerea lui Engelbert Dollfuss a distrus instituţiile democratice ale Austriei, a eliminat toate organizaţiile socialiste şi muncitoare şi a stabilit un stat corporatist, dictatorial, cu un singur partid, la cererea lui Mussolini, în februarie-aprilie 1934. Hitler a profitat de acest lucru pentru a încerca o lovitură de stat nazistă în Austria, ucigându-l pe Dollfuss în iulie 1934, dar acesta a fost împiedicat să se mute în ţară printr-o mobilizare grăbită a trupelor italiene la frontiera Brenner şi un avertisment sever din partea lui Mussolini. Acest eveniment semnificativ a dezvăluit că Italia era singura putere

majoră pregătită să lupte pentru independenţa Austriei şi că cei şapte ani de muncă ai lui Mussolini pentru cauza revizionistă fuseseră o greşeală.
A fost, însă, o greşeală din care Ducele nu a învăţat nimic. În schimb, el a aprobat un complot de asasinat al unor elemente revizioniste extreme, inclusiv cele din IMRO bulgar(Organizaţia Revoluţionară Internă Macedoneană), separatiştii croaţi şi extremiştii maghiari. Aceasta a dus la uciderea lui Alexandru, regele sârb al Iugoslaviei, şi a lui Jean Louis Barthou, ministrul de externe al Franţei, la Marsilia, în octombrie 1934.
Venirea la putere a lui Hitler în Germania, în ianuarie 1933, a găsit politica externă franceză paralizată de opoziţia britanică faţă de orice eforturi de a sprijini securitatea colectivă sau de a impune respectarea de către Germania a obligaţiilor sale din tratat prin forţă. Drept urmare, o sugestie din partea Poloniei, din aprilie 1933, pentru o intervenţie armată comună în Germania pentru a-l înlătura pe Hitler din funcţie, a fost respinsă de Franţa. Polonia a încheiat imediat un pact de neagresiune cu Germania şi a prelungit un pact anterior de neagresiune cu Uniunea Sovietică (ianuarie-mai 1934). Aceasta a inaugurat o politică de echilibru între aceste două Mari Puteri, care a lăsat Polonia pregătită pentru a Patra Împărţire, care a venit în 1939.
După venirea la putere în Franţa a unui nou guvern de coaliţie conservator, cu Jean Louis Bathou ca ministru de externe în februarie 1934, Franţa a început să adopte o politică mai activă împotriva Hitler. Această politică urmărea să încercuiască Germania prin aducerea Uniunii Sovietice şi a Italiei într-o alianta reînviată ,Franţei, Polonia, Mica Înţelegere, Grecia şi Turcia. Un Pact Balcanic al României, Iugoslaviei, Greciei şi Turciei a fost încheiat încă din februarie 1934; relaţiile franceze cu Mica Înţelegere s-au întărit ca urmare a vizitelor lui Barthou în diferite capitale. Rusia a fost adusă în Liga Naţiunilor în septembrie 1934; un acord franco-italian a fost semnat în ianuarie 1935; Un front comun împotriva reînarmării germane (care fusese anunţat în martie) a fost format de Franţa, Italia şi Marea Britanie la Conferinţa de la Stresa din aprilie 1935, iar acţiunea Germaniei a fost denunţată de Liga Naţiunilor în aceeaşi săptămână; o alianţă franco-sovietică şi o alianţă ceho-sovietică au fost încheiate în mai 1935, aceasta din urmă fiind

obligatorie pentru Rusia numai după intrarea în vigoare a alianţei franco-cehe anterioare. În cursul construirii acestui front unit împotriva Germaniei, dar înainte ca Italia să fie inclusă în el, Barthou şi regele Alexandru au fost asasinaţi la Marsilia, aşa cum am indicat (octombrie 1934). Acest lucru nu a oprit proiectul, deoarece Pierre Laval a luat locul lui Barthou şi a dus la îndeplinire planurile predecesorului său, deşi mult mai puţin eficient. Prin urmare, Pierre Laval a fost cel care a adus Italia în acest acord în ianuarie 1935 și Uniunea Sovietică în mai 1935.
Laval era convins că Italia putea fi adusă pe frontul anti-german doar dacă nemulţumirile sale de lungă durată şi ambiţiile neîmplinite din Africa puteau fi satisfăcute. În consecinţă, Laval i-a acordat lui Mussolini şapte procente din capitalul căii ferate Djibouti-Addis Abeba (care pornea din Somalia franceză de la Marea Roşie până în capitala Etiopiei), o porţiune de deşert de 114.000 de mile pătrate, dar care conţinea doar câteva sute de persoane (şaizeci şi doi, potrivit lui Mussolini însuşi) la graniţa cu Libia, o mică porţiune de teritoriu între Somalia franceză şi Eritreea italiană, o reglementare a statutului de cetăţenie şi educaţie al imigranţilor italieni în Tunisia franceză şi „dreptul de a cere concesii în toată Etiopia”. Acest ultim punct a fost important deoarece, deşi Laval a insistat că nu a încheiat niciun acord care să pună în pericol independenţa sau integritatea teritorială a Etiopiei, el a precizat la fel de clar că sprijinul italian împotriva Germaniei era mai important decât integritatea Etiopiei în ochii săi. Franţa fusese singurul prieten real al Etiopiei timp de mulţi ani. Ea pusese la cale un acord tripartit între Marea Britanie, Italia şi Franţa pentru a nu permite nicio modificare a statutului Etiopiei fără consimţământul tripartit în anul 1906 şi adusese Etiopia în Liga Naţiunilor, în ciuda obiecţiilor britanice în 1923. Italia, pe de altă parte, fusese împiedicată să cucerească Etiopia în 1896 doar printr-o înfrângere decisivă a forţei sale de invazie chiar de către etiopieni, în timp ce în 1925 Marea Britanie şi Italia împărţiseră Etiopia în sfere economice printr-un acord care a fost anulat printr-un apel francez la Liga Naţiunilor.
Renunţarea acordarii de catre Laval a sprijinului tradiţional al Franţei pentru independenţa şi integritatea Etiopiei a fost, aşadar, de mare importanţă şi a adus cele trei guverne implicate (Italia, Marea Britanie şi Franţa) la un acord asupra acestei chestiuni.

Acest punct de vedere, însă, nu a fost împărtăşit de opinia publică din aceste trei ţări. În Franţa, opiniile erau prea împărţite pentru a ne permite să facem afirmaţii categorice despre natura sa, dar este probabil ca o majoritate să fi fost în favoarea extinderii securităţii colective în Etiopia, în timp ce o majoritate covârşitoare era convinsă că Germania ar trebui să fie obiectivul principal al acestui instrument de acţiune internaţională. În Italia, este probabil ca o majoritate să se fi opus atât războiului lui Mussolini împotriva Etiopiei, cât şi eforturilor Ligii Naţiunilor de a opri acest lucru prin sancţiuni economice.

În Anglia, o majoritate covârşitoare a susţinut Liga Naţiunilor şi sancţiunile împotriva Italiei. Acest lucru a reiesit clar din aşa-numitul buletin de vot pentru pace din 1935, care, pe baza unui sondaj condus privat de electoratul englez, a arătat că, din 11,5 milioane de respondenţi, peste 11 milioane au susţinut aderarea la Liga Naţiunilor, peste 10 milioane au susţinut sancţiunile economice şi peste 6,7 milioane au susţinut (în timp ce doar 2,3 milioane s-au opus) sancţiunilor militare împotriva agresorilor. Acest punct de vedere a fost combătut de aripa stângă pacifistă a Partidului Laburist şi de aripa dreaptă imperialistă a Partidului Conservator. De asemenea, a fost combătut de însuşi guvernul britanic. Sir John Simon (ministrul de externe), Sir Bolton Eyres-Monsell (primul lord al Amiralităţii) şi Stanley Baldwin (liderul partidului şi prim-ministru) au denunţat buletinul de vot pentru pace şi baza sa de securitate colectivă în timp ce scrutinul era în desfăşurare, dar s-au grăbit să-şi ofere sprijinul verbal de îndată ce rezultatele au devenit evidente. Baldwin, care în noiembrie 1934 declarase că un „sistem de pace colectivă" era „perfect impracticabil", i-a asigurat pe organizatorii votului că „politica externă a guvernului este bazată pe deciziile Ligii Naţiunilor", când rezultatele au fost dezvăluite în iulie 1935. Pe această bază a fost creat unul dintre cele mai uimitoare exemple de politică „dublă" britanică din perioada de conciliere. În timp ce susţinea public securitatea colectivă şi sancţiunile împotriva agresiunii italiene, guvernul a negociat în privat distrugerea Ligii şi cedarea Etiopia către Italia. Aceştia au avut succes deplin în această politică secretă.

Agresiunea italiană împotriva Etiopiei a început cu o incursiune în teritoriul etiopian la Wal Wal în decembrie 1934 şi a declanşat o

invazie la scară largă în octombrie 1935. Faptul că Italia nu avea nicio teamă reală de sancţiunile militare britanice împotriva sa a fost evident atunci când au plasat o mare parte din forţele lor militare,ambarcatiunile de transport şi forţa navală în Marea Roşie unde se afla Canalul Suez controlat de britanici şi flota britanică masivă de la Alexandria. Utilizarea Canalului Suez pentru a transporta muniţii şi trupe a dezvăluit în mod natural intenţiile lor agresive Angliei încă de la început.
Poziţia guvernului britanic faţă de Etiopia a fost clar enunţată într-un raport secret al unui Comitet Interdepartamental condus de Sir John Maffey. Raportul, prezentat secretarului de externe pe 18 iunie 1935, declara că controlul italian asupra Etiopiei va fi o „chestiune fara semnificatie" pentru Marea Britanie. Acest raport a fost transmis în mod misterios şi pe ascuns italienilor şi publicat ulterior de aceştia intr-un mod nediplomatic. Nu există nicio îndoială că reprezenta opinia guvernului britanic şi că această opinie a fost împărtăşită de guvernul francez.
Din păcate, opinia publică din ambele ţări şi din cea mai mare parte a lumii insista să se impună sancţiuni colective împotriva agresorului. Pentru a satisface această cerere, ambele guverne s-au angajat într-o politică publică de sancţiuni neaplicate sau parţial aplicate, în mare măsură diferite de intenţiile lor reale.
În consecinţă, au pierdut atât Etiopia, cât şi Italia, prima prin politica lor reală, cea de-a doua prin politica lor publică. În acest proces, au provocat Ligii Naţiunilor, sistemului de securitate colectivă şi stabilităţii politice a Europei centrale daune ireparabile.
Profitând de valul de sprijin public pentru securitatea colectivă, Samuel Hoare (acum secretar de externe) a participat la reuniunea Adunării Ligii Naţiunilor din septembrie 1935 şi a ţinut un discurs impresionant în sprijinul Ligii, al securităţii colective şi al sancţiunilor împotriva Italiei. Cu o zi înainte, el şi Anthony Eden conveniseră în secret cu Pierre Laval să impună doar sancţiuni economice parţiale, evitând toate acţiunile, cum ar fi blocada sau închiderea Canalului Suez, care „ar putea duce la război". O serie de guverne, inclusiv Belgia, Cehoslovacia, Franţa şi Marea Britanie, opriseră toate exporturile de muniţii către Etiopia încă din mai şi iunie 1935, deşi apelul Etiopiei către Liga Naţiunilor pentru ajutor fusese făcut pe 17 martie, în timp ce atacul italian nu a venit decât pe 2 octombrie 1935. Rezultatul net a fost că Etiopia a rămas fără

apărare în faţa unui agresor care era deranjat, fără a fi în mod sensibil împiedicat, de sancţiuni economice incomplete şi târzii. Apelul Etiopiei pentru observatori neutri din 19 iunie nu a fost niciodată luat în considerare, iar apelul ei către Statele Unite pentru sprijin în cadrul Pactului Kellogg-Briand din 3 iulie a fost respins imediat, dar Eden a găsit timp să-i ofere lui Mussolini o parte din Etiopia ca parte a unui acord care ar evita o agresiune italiană deschisă (24 iunie). Ducele era însă hotărât să comită o agresiune deschisă ca singura metodă de a obține acel strop de glorie roman dupa care tânjea.
Discursul lui Hoare în sprijinul securităţii colective de la Geneva, în septembrie, a stârnit atâtea aplauze din partea publicului britanic, încât Baldwin a decis să organizeze alegeri generale pe această temă. În consecinţă, cu o promisiune răsunătoare de a sprijini acţiunea şi securitatea colectivă şi de a „nu lua nicio măsură izolationista", guvernul naţional s-a indreptat catre urne pe 14 noiembrie 1935 şi a obţinut o victorie uimitoare. Marja guvernului de 431 de locuri din 615 l-a menţinut la putere până la următoarele alegeri generale, zece ani mai târziu (iulie 1945).
Deşi articolul 16 din Pactul Ligii Naţiunilor obliga semnatarii să rupă toate relaţiile comerciale şi financiare cu un agresor, Franţa şi Marea Britanie s-au unit pentru a menţine sancţiunile lor economice parţiale şi ineficiente. Impuse la 18 noiembrie 1935 şi acceptate de cincizeci şi două de naţiuni, aceste sancţiuni au stabilit un embargou asupra armelor şi muniţiilor, asupra împrumuturilor şi creditelor, precum şi asupra anumitor mărfuri cheie şi au stabilit un boicot asupra achiziţiilor tuturor bunurilor italiene.
Embargoul nu acoperea minereul de fier, cărbunele sau produsele petroliere, deşi ultimul articol, din care Italia avea o aprovizionare deficitara de două luni în octombrie 1935, ar fi oprit agresiunea italiană rapid şi complet. Impunerea de sancţiuni petroliere a fost amânată de nenumărate ori până când, în primăvara anului 1936, cucerirea Etiopiei a fost finalizată. Acest lucru s-a făcut în ciuda faptului că, încă din 12 decembrie, zece state, care furnizau trei sferturi din necesarul de petrol al Italiei, s-au oferit voluntar să sprijine embargoul. Refuzul de a instaura această sancţiune a rezultat dintr-un refuz comun britanico-francez, pe motiv că o sancţiune

petrolieră ar fi atât de eficientă încât Italia ar fi obligată să întrerupă războiul cu Etiopia şi, în disperare, ar purta război împotriva Marii Britanii şi Franţei. Aceasta, cel puţin, a fost logica uimitoare oferită ulterior de guvernul britanic.
În loc de sancţiuni suplimentare sau eficiente, Samuel Hoare şi Pierre Laval au elaborat un acord secret care ar fi acordat Italiei aproximativ o şesime din Etiopia şi ar fi cedat o treime suplimentară ca „zonă de expansiune economică şi colonizare rezervată Italiei". Când vestea despre acest acord a fost dată publicului de către un jurnalist francez pe 10 decembrie 1935, s-a iscat un strigăt de protest din partea susţinătorilor securităţii colective, în special în Anglia, pe motiv că aceasta încălca promisiunea electorală făcută cu doar o lună înainte. Pentru a-şi salva guvernul, Baldwin a trebuit să-l sacrifice pe Hoare, care a demisionat pe 19 decembrie, dar s-a întors în Cabinet pe 5 iunie 1936, imediat ce afacerea Etiopia a fost înmormântată decent. Laval, în Franţa, a supravieţuit primului asalt parlamentar, dar a pierdut funcţia în ianuarie 1936; a fost succedat la Quai d'Orsay(Ministerul Afacerilor Externe francez) de Pierre Flandin, care a urmat aceeaşi politică.
Etiopia a fost cucerită pe 2 mai 1936 şi anexată Italiei o săptămână mai târziu. Sancţiunile au fost ridicate de către diferitele state cooperante şi chiar de Liga Naţiunilor în următoarele două luni, chiar când începeau să-şi facă efectul.
Consecinţele fiasco-ului etiopian au fost de cea mai mare importanţă. Mussolini a fost mult întărit în Italia prin succesul său aparent în dobândirea unui imperiu în faţa barajului economic din partea a cincizeci şi două de naţiuni. Partidul Conservator din Anglia a fost înrădăcinat în funcţie timp de un deceniu, timp în care şi-a pus în aplicare politica de conciliere şi si-a purtat războiul dorit. Statele Unite au fost împinse de panică să adopte o „Lege a Neutralităţii" care încuraja agresiunea prin prevederea sa că in cazul izbucnirii unui război ar întrerupe aprovizionarea cu muniţii americane către ambele părţi, către agresorul care se înarmase în voie şi către victima încă neînarmată. Mai presus de toate, criza etiopiană a distrus eforturile franceze de a încercui Germania. Marea Britanie se opusese acestor eforturi încă de la început şi a reuşit să le blocheze cu ajutorul unor factori de care Marea Britanie

nu era responsabilă . Acest punct este suficient de important pentru a necesita o analiză detaliată.

Capitolul 42 — Cercuri şi contracercuri, 1935-1939

Acordul lui Laval din ianuarie 1935 cu Mussolini a avut ca scop aducerea Italiei de partea Franţei împotriva Germaniei, un obiectiv care părea perfect posibil în lumina veto-ului lui Mussolini asupra loviturii de stat a lui Hitler din Austria din iulie 1934. Acest rezultat ar fi fost atins dacă Etiopia ar fi putut fi cucerită de Italia fără acţiunea Ligii. În acest caz, susţinea Mussolini, Africa ar fi fost eliminată din sfera de acţiune a Ligii, aşa cum fusese America de Nord în 1919 (prin amendamentul Doctrinei Monroe la Pact) şi Asia în 1931 (prin neluarea de măsuri împotriva Japoniei). Aceasta ar fi lăsat Liga ca o organizaţie pur europeană, potrivit lui Mussolini. Această opinie a fost privită cu favor în Franţa, unde rolul principal, dacă nu chiar unicul, al Ligii era acela de a asigura securitatea împotriva Germaniei. Această opinie era complet inacceptabilă pentru Marea Britanie, care nu dorea o organizaţie politică exclusiv europeană şi nu putea adera la una din cauza obligaţiilor sale imperiale şi a preferinţei sale pentru o organizaţie atlantică (incluzând Dominioanele şi Statele Unite). Astfel, Marea Britanie a insistat asupra sancţiunilor împotriva Italiei. Dar guvernul britanic nu a dorit niciodată ca securitatea colectivă să fie un succes. Drept urmare, dorinţa franceză de a nu impune sancţiuni s-a combinat cu dorinţa britanică de a impune sancţiuni ineficiente. Deoarece au existat sancţiuni, Franţa a pierdut sprijinul italian împotriva Germaniei; dar fiindca acestea au fost ineficiente,Franţa a pierdut şi sistemul de securitate colectivă al Ligii Naţiunilor împotriva Germaniei. Astfel, Franţa nu a avut nici sprijunul, nici garantii de securitate.Mai rău decât atât, implicarea italiană în Africa a retras puterea politică italiană din Europa Centrală şi, prin urmare, a îndepărtat principala forţă gata să reziste penetrării germane în Austria. Mai rău, zarva crizei etiopiene i-a oferit lui Hitler oportunitatea de a declara reînarmarea Germaniei şi restabilirea forţelor aeriene germane în martie 1935 şi remilitarizarea Renaniei pe 7 martie 1936.

Remilitarizarea Renaniei, cu încălcarea Tratatului de la Versailles şi a pactelor de la Locarno a fost cel mai important rezultat al crizei etiopiene şi cel mai important eveniment al perioadei de pacificare.

Aceasta a redus considerabil propria securitate a Franţei şi a redus şi mai mult securitatea aliaţilor Franţei la est de Germania, deoarece, odată ce această zonă era fortificată, putea reduce considerabil capacitatea Franţei de a veni în ajutorul Europei de Est. Remilitarizarea Renaniei era premisa militară esenţială pentru orice mişcare a Germaniei spre est împotriva Austriei,Cehoslovaciei, Poloniei sau Uniunii Sovietice. Faptul că o astfel de mişcare era scopul principal al politicii lui Hitler fusese declarat clar şi explicit de acesta de-a lungul vieţii sale publice.
Reînarmarea germană a progresat atât de lent încât Germania avea doar douăzeci şi cinci de divizii „pe hârtie" în 1936, iar generalii germani au cerut şi au obţinut ordine scrise de retragere dacă Franţa ar fi făcut vreo mişcare pentru a invada Renania. Nu s-a făcut nicio astfel de mişcare, deşi Germania avea mai puţin de 30.000 de soldaţi în zonă. Acest eşec a apărut dintr-o combinaţie a doi factori: (1) cheltuiala unei mobilizări franceze, care ar fi necesitat devalorizarea francului într-un moment în care Franţa lucra cu eforturi disperate pentru a păstra valoarea francului; şi (2) obiecţiile Marii Britanii, care a refuzat să permită Franţei să întreprindă acţiuni militare sau să impună orice sancţiuni (chiar şi economice) împotriva Germaniei sau să folosească Italia (împotriva căreia sancţiunile economice erau încă în vigoare) pe câmpul de luptă împotriva Germaniei, aşa cum prevedeau pactele de la Locarno. Într-o scenă violentă cu Flandin pe 12 martie, Neville Chamberlain a respins sancţiunile şi a refuzat să accepte argumentul lui Flandin căreia „dacă Franţa şi Anglia menţin un front ferm, Germania va ceda fără război". Refuzul lui Chamberlain de a pune în aplicare pactele de la Locarno la termenul limită nu a fost politica sa personală sau ceva nou.
Era politica Partidului Conservator şi fusese de ani de zile; încă din 13 iulie 1934, Sir Austen Chamberlain declarase public că Marea Britanie nu va folosi trupe pentru aplicarea clauzelor in Renania şi îşi va folosi puterea de veto în Consiliul Ligii pentru a împiedica acest lucru sa fie facut de către alte state în temeiul pactelor de la Locarno.
Remilitarizarea Renaniei a detaşat şi Belgia de cercul anti-german. Alarmată de întoarcerea trupelor germane la graniţa sa şi de eşecul garanţiei britanico-italiene de la Locarno, Belgia a denunţat în octombrie 1936 alianţa sa cu Franţa şi a adoptat o politică de

neutralitate strictă. Acest lucru a făcut imposibilă extinderea sistemului său de fortificaţii, Linia Maginot, care era construită la graniţa franco-germană, de-a lungul frontierei belgio-germane. Mai mult, întrucât Franţa era convinsă că Belgia va fi de partea sa în orice război viitor cu Germania, linia nu a fost extinsă nici de-a lungul frontierei franco-belgiene. Peste această graniţă nefortificată, Germania a atacat Franţa în 1940.

Astfel, eforturile lui Barthou de a încercui Germania au fost în mare parte, dar nu complet, distruse în perioada 1934-1936 de patru evenimente: (1) pierderea Poloniei în ianuarie 1934; (2) pierderea sprijinului Italiei până în ianuarie 1936; (3) reînarmarea Germaniei şi remilitarizarea Renaniei până în martie 1936; şi (4) pierderea suportului Belgiei până în octombrie 1936. Principalele elemente rămase în sistemul Barthou erau alianţele franceze şi sovietice cu Cehoslovacia şi între ele. Pentru a distruge aceste alianţe, Marea Britanie şi Germania au căutat, pe căi paralele, să încercuiască Franţa şi Uniunea Sovietică pentru a descuraja Franţa să îşi onoreze alianţele fie cu Cehoslovacia, fie cu Uniunea Sovietică. Pentru a onora aceste alianţe, Franţa avea nevoie strindenta de două lucruri: (1) cooperarea militară împotriva Germaniei să fie asigurată de Marea Britanie din primul moment al oricărei acţiuni franceze împotriva Germaniei şi (2) ca Franţa să aibă securitate militară la frontierele sale non-germane.

Ambele elemente esenţiale au fost distruse de Marea Britanie în perioada 1935-1936 şi, în consecinţă, Franţa, găsindu-se încercuită, şi-a dezonorat alianţa cu Cehoslovacia, când aceasta a ajuns la termen în septembrie 1938.

Încercuirea Franţei a inclus şase elemente. Primul a fost refuzul britanic, din 1919 până în 1939, de a oferi Franţei vreo promisiune de sprijin împotriva Germaniei în îndeplinirea alianţelor franceze cu Europa de Est sau de a se angaja în angajamente militare în sprijinul unor astfel de alianţe. Dimpotrivă, Marea Britanie a precizat clar Franţei, în orice moment, opoziţia sa faţă de aceste alianţe şi că acţiunile în temeiul acestora nu erau acoperite de nicio promisiune pe care Marea Britanie o făcuse de a sprijini Franţa împotriva unui atac german spre vest sau de nicio discuţie militară care ar fi rezultat din orice eforturi anglo-franceze de a rezista unui astfel de atac. Această distincţie a fost motivaţia pactelor de la Locarno şi explică refuzul Marii Britanii de a se angaja în

conversaţii sub aspect militar cu Franţa până în vara anului 1938. Atitudinea britanică faţă de Europa de Est a fost clarificată în numeroase ocazii. De exemplu, pe 13 iulie 1934, secretarul de externe Sir John Simon a denunţat eforturile lui Barthou de a crea un „Locarno de Est" şi a cerut egalitatea înarmarii pentru Germania.

Celelalte cinci elemente ale încercuirii Franţei au fost: (1) Acordul Naval Anglo-German din iunie 1935; (2) înstrăinarea Italiei din cauza sancţiunilor; (3) remilitarizarea Renaniei de către Germania, cu acordul şi aprobarea britanică; (4) neutralitatea Belgiei; şi (5) înstrăinarea Spaniei. Am discutat deja toate acestea, cu excepţia ultimei, şi am indicat rolul vital pe care l-a jucat Marea Britanie în toate acestea, cu excepţia Belgiei. Luate împreună, acestea au schimbat poziţia militară franceză atât de drastic încât Franţa, până în 1938, se afla într-o poziţie în care cu greu se putea aştepta să-şi îndeplinească obligaţiile militare faţă de Cehoslovacia şi Uniunea Sovietică. Aceasta specifica exact poziţia în care guvernul britanic dorea să se afle Franţa, fapt clarificat complet de documentele secrete publicate recent.

În mai 1935, Franţa ar fi putut acţiona împotriva Germaniei cu toate forţele sale, deoarece Renania era nefortificată şi nu exista niciun motiv de îngrijorare pentru frontierele italiene, spaniole sau belgiene sau pentru coasta Atlanticului.

Până la sfârşitul anului 1938 şi chiar mai mult până în anul1939, Renania era protejată de noua Linie Siegfried fortificată de germani, părţi ale armatei franceze trebuiau lăsate la frontierele italiene şi spaniole neprietenoase şi de-a lungul lungii frontiere neutre belgiene, iar coasta atlantică nu putea fi protejată împotriva noii flote germane decât dacă Marea Britanie coopera cu Franţa. Această nevoie de cooperare britanică pe mare a apărut sub două necesitati: (a) Acordul Naval anglo- german din iunie 1935 a permis Germaniei să construiască o marină de până la 35% din marina britanică, în timp ce Franţa era limitată la 33% din efectivele Marii Britanii în principalele categorii de nave; şi (b) ocupaţia italiană a Insulelor Baleare şi a unor părţi din Spania după declanşarea Războiului Spaniol în iulie 1936 a impus ca o mare parte din flota franceză să rămână în Mediterană pentru a menţine deschis transportul de trupe şi alimente din Africa de Nord către Franţa metropolitană. Detaliile Războiului Spaniol vor fi discutate în

capitolul următor, dar în acest punct trebuie să ne dăm seama că trecerea controlului Spaniei din mâini pro-franceze în mâini anti-franceze a fost de o importanţă vitală pentru Cehoslovacia şi Uniunea Sovietică, ca factor în determinarea dacă alianţele franceze cu aceste două ţări vor fi îndeplinite atunci când va veni atacul german.
În paralel cu încercuirea Franţei a mers şi încercuirea Uniunii Sovietice şi, într-o măsură mai mică, a Cehoslovaciei. Încercuirea Uniunii Sovietice a fost cunoscută sub numele de Pactul Anti-Comintern. Acesta a fost o uniune a Germaniei şi Japoniei împotriva comunismului şi a celei de-a Treia Internaţionale. Acesta a fost semnat în noiembrie 1936 şi i s-a alăturat Italia un an mai târziu. Manchukuo(statul marioneta japonez creat in Manciuria) şi Ungaria s-au alăturat în februarie 1939, în timp ce Spania a intrat o lună mai târziu.
Ultimul contracerc a fost cel împotriva Cehoslovaciei. Ungaria, la frontiera de sud cehoslovacă şi Germania, la frontiera sa de nord-vest, se opuneau ambele Cehoslovaciei ca fiind o creaţie „artificială" a Conferinţei de la Versailles. Anexarea Austriei de către Germania în martie 1938 a închis prăpastia din cercul anticeh din vest, în timp ce planurile agresive ale Poloniei după 1932 au completat cercul peste tot, cu excepţia nesemnificativei frontiere româneşti din extremul est. Deşi cehii le-au oferit polonezilor un tratat şi chiar o alianţă militară în trei ocazii, în 1932-1933, aceştia au fost ignoraţi, iar acordul polono-german din ianuarie 1934 a deschis o campanie de denigrare a Cehoslovaciei de către Polonia, care a continuat, în paralel cu campania similară germană, până la invazia poloneză in Cehoslovacia din octombrie 1938.
Dintre aceste trei contracercuri ale eforturilor lui Barthou de a încercui Germania, cel mai semnificativ, de departe, a fost încercuirea Franţei, care singura a făcut posibile celelalte două. În această încercuire a Franţei, cel mai important factor, fără de care nu s-ar fi putut realiza niciodată, a fost încurajarea Marii Britanii. Prin urmare, trebuie să spunem câteva cuvinte despre motivaţiile Marii Britanii şi reacţiile Franţei.
Orice analiză a motivaţiilor Marii Britanii în 1938-1939 este inevitabil dificilă, deoarece oameni diferiţi aveau motive diferite, motivele s-au schimbat de-a lungul timpului, motivele guvernului nu erau în mod clar aceleaşi cu motivele poporului şi în nicio ţară

secretul şi anonimatul nu au fost duse atât evidente sau atât de bine păstrate ca în Marea Britanie. În general, motivele devin mai vagi şi mai puţin secrete pe măsură ce ne mutăm atenţia de la cercurile cele mai intime ale guvernului spre exterior. Ca şi cum am privi straturile unei cepe, putem discerne patru puncte de vedere: (1) anti-bolşevicii la centru, (2) susţinătorii „celor trei blocuri" apropiati de centru, (3) susţinătorii „concilierii" şi (4) grupul „pace cu orice preţ" într-o poziţie periferică. „Antibolşevicii", care erau şi antifrancezi, au fost extrem de importanţi între 1919 şi 1926, dar apoi au scăzut la o marja nesemnificativa, crescând din nou ca număr şi influenţă după 1934 pentru a domina politica reală a guvernului în 1939. În perioada anterioară, figurile principale din acest grup au fost Lord Curzon, Lord D'Abernon şi generalul Smuts. Ei au făcut tot ce au putut pentru a distruge reparaţiile de război, a permite reînarmarea germană şi a dărâma ceea ce ei numeau „militarismul francez".

Acest punct de vedere a fost susţinut de al doilea grup, cunoscut pe atunci sub numele de Grupul Mesei Rotunde, şi care a ajuns mai târziu să fie numit, oarecum inexact, Grupul Cliveden, după moşia de la ţară a lordului şi sotie sale lady Astor. Acesta îi includea pe Lordul Milner, Leopold Amery şi Edward Grigg(Lord Altrincham), precum şi pe lordul Lothian, Smuts, lordul Astor, lordul Brand (cumnatul d-nei Astor şi director general al Lazard Brothers, bancherii internaţionali), Lionel Curtis, Geoffrey Dawson (redactor al The Times) şi asociaţii lor. Acest grup a avut o mare influenţă deoarece controla Rhodes Trust, Beit Trust, The Times of London, The Observer, influenta şi foarte anonima revistă trimestrială cunoscută sub numele de The Round Table (fondată în 1910 cu bani furnizaţi de Sir Abe Bailey şi Rhodes Trust, şi cu Lothian ca redactor şi domina Royal Institute of International Affairs, numit „Chatham House" (al cărui Sir Abe Bailey şi Astors au fost principalii susţinători financiari, în timp ce Lionel Curtis a fost fondatorul propriu-zis), Carnegie United Kingdom Trust şi All Souls College, Oxford. Acest Grup al Mesei Rotunde a format nucleul susţinătorilor lumii în trei blocuri şi s-a diferit de anti-bolşevicii precum D'Abernon prin faptul că căutau să limiteze Uniunea Sovietică între o Europă dominată de germani şi un bloc vorbitor de limbă engleză în loc să o distrugă, aşa cum doreau anti-bolşevicii.

Relaţiile dintre cele două grupuri erau foarte strânse şi prietenoase, iar unii oameni, precum Smuts, făceau parte din ambele. Antibolşevicii, inclusiv D'Abernon, Smuts, Sir John Simon şi H. A. L. Fisher (directorul Colegiului All Souls), erau dispuşi să meargă la orice masura extremă pentru a dărâma Franţa şi a consolida Germania. Punctul lor de vedere poate fi regăsit în multe conversatii, şi cel mai emfatic într-o scrisoare din 11 august 1920, de la D'Abernon către Sir Maurice (mai târziu Lord) Hankey, un protejat al Lordului Esher care a exercitat o mare influenţă în perioada interbelică ca secretar al Cabinetului şi secretar al aproape fiecărei conferinţe internaţionale privind reparaţiile de razboi, de la Genoa (1922) la Lausanne (1932). D'Abernon a pledat pentru o alianţă secretă a Marii Britanii „cu liderii militari germani în cooperarea împotriva Sovietelor". Ca ambasador al Marii Britanii la Berlin între 1920-1926, D'Abernon a dus mai departe această politică şi a blocat toate eforturile Comisiei de Dezarmare de a dezarma, sau chiar de a inspecta, Germania (conform generalului de brigadă J. H. Morgan din cadrul comisiei).
Punctul de vedere al acestui grup a fost prezentat de generalul Smuts într-un discurs din 23 octombrie 1923 (ţinut după prânzul cu H. A. L. Fisher). De la aceste două grupuri au provenit Planul Dawes şi pactele de la Locarno. Smuts, potrivit lui Stresemann, a fost cel care a sugerat pentru prima dată politica de la Locarno, iar D'Abernon a devenit principalul său susţinător. H. A. L. Fisher şi John Simon în Camera Comunelor, precum şi Lothian, Dawson şi prietenii lor de la Masa Rotundă şi de la The Times au pregătit terenul în rândul clasei conducătoare britanice atât pentru Planul Dawes, cât şi pentru Locarno încă din 1923 (Masa Rotundă din martie 1923; discursurile lui Fisher şi Simon în Camera Comunelor din 19 februarie 1923, discursul lui Fisher din 6 martie şi discursul lui Simon din 13 martie timut în acelaşi loc, Masa Rotundă din iunie 1923; şi discursul lui Smuts din 23 octombrie). Grupul mai moderat al Mesei Rotunde, inclusiv Lionel Curtis, Leopold Amery (care era umbra Lordului Milner), Lord Lothian, Lord Brand şi Lord Astor, au căutat să slăbească Liga Naţiunilor şi să distrugă orice posibilitate de securitate colectivă pentru a consolida Germania atât în raport cu Franţa, cât şi cu Uniunea Sovietică şi, mai presus de toate, pentru a elibera Marea Britanie de Europa pentru a

construi un „bloc atlantic” format din Marea Britanie, Dominioanele Britanice şi Statele Unite. Ei au pregătit calea pentru această „Uniune” prin intermediul organizaţiei Burselor Rhodes (al cărei conducător a fost Lordul Milner în perioada 1905-1925, iar Lordul Lothian secretar în perioada 1925-1940), prin intermediul grupurilor Mesei Rotunde (care fuseseră înfiinţate în Statele Unite, India şi Dominioanele Britanice în perioada 1910-1917), prin organizaţia Chatham House, care a înfiinţat Institutele Regale de Afaceri Internaţionale în toate dominionurile şi un Consiliu pentru Relaţii Externe la New York, precum şi prin „Conferinţe Neoficiale pentru Relaţii cu Commonwealth-ul” ţinute neregulat şi Institutele de Relaţii din Pacific înfiinţate în diferite ţări ca filiale autonome ale Institutelor Regale de Afaceri Internaţionale.
Acest grup influent a căutat să transforme Liga Naţiunilor dintr-un instrument de securitate colectivă într-un centru internaţional de conferinţe pentru chestiuni „nonpolitice” precum controlul drogurilor sau serviciile poştale internaţionale, să reconstruiască Germania ca tampon împotriva Uniunii Sovietice şi contrapondere faţă de Franţa şi să construiască un bloc atlantic format din Marea Britanie, Dominioane, Statele Unite şi, dacă era posibil, ţările scandinave.
Una dintre efuziunile acestui grup a fost proiectul numit Union Now, şi mai târziu Union Now with Great Britain, propagat în Statele Unite în 1938-1945 de Clarence Streit în numele Lordului Lothian şi al Rhodes Trust. În cele din urmă, cercul restrâns al acestui grup a ajuns la ideea „lumii în trei blocuri”. Se credea că acest sistem ar putea forţa Germania să menţină pacea (după ce ar absorbi Europa) deoarece ar fi înghesuită între blocul atlantic şi Uniunea Sovietică, în timp ce Uniunea Sovietică ar putea fi forţată să menţină pacea deoarece ar fi înghesuită între Japonia şi Germania. Acest plan ar fi funcţionat doar dacă Germania şi Uniunea Sovietică ar fi putut fi aduse la un acord in ce privea abandonarea în favoarea Germaniei a Austriei, Cehoslovaciei şi Coridorului Polonez. Acesta a devenit scopul atât al antibolşevicilor, cât şi al celor din cele „trei blocuri” de la începutul 1937 până la sfârşitul anului 1939 (sau chiar începutul anului 1940). Aceştia au cooperat şi au dominat guvernul în acea perioadă. S-au despărţit în perioada 1939-1940, sustinatorii „celor trei blocuri”, precum

Amery, Lord Halifax şi Lord Lothian, devenind din ce în ce mai anti-germani, în timp ce mulţimea anti- bolşevică, precum Chamberlain, Horace Wilson şi John Simon, a încercat să adopte o politică bazată pe un război declarat, dar nepurtat, împotriva Germaniei, combinat cu un război nedeclarat împotriva Uniunii Sovietice. Diviziunea dintre aceste două grupuri a apărut public şi a dus la căderea lui Chamberlain din funcţie, culminand cu momntul când Amery i-a strigat lui Chamberlain, de cealaltă parte a Camerei Comunelor, pe 10 mai 1940: „În numele lui Dumnezeu, plecaţi!".
În afara acestor două grupuri, şi mult mai numeroase (dar mult mai îndepărtate de instrumentele reale ale guvernării), se aflau susţinătorii concilierii şi oamenii „pacii cu orice preţ". Ambele erau folosite de cele două grupuri interne pentru a obţine sprijinul public pentru politicile lor destul de diferite. Dintre cele doua grupuri, susţinătorii concilierii erau mult mai importanţi decât cei din grupul „pacii cu orice preţ". Cei care susţineau pacea au înghiţit propaganda constantă (o mare parte provenind de la Chatman House, The Times, grupurile Mesei Rotunde sau cercurile Rhodes) conform căreia germanii fuseseră înşelaţi şi trataţi brutal în 1919. De exemplu, sub presiunea a şapte persoane, inclusiv generalul Smuts şi H. A. L. Fisher, precum şi a Lordului Milner însuşi, Lloyd George a formulat cererea sa întârziată pe 2 iunie 1919, ca reparaţiile germane să fie reduse şi ocupaţia Renaniei să fie redusă de la cincisprezece la doi ani. Memorandumul din care Lloyd George a citit aceste cereri a fost se pare întocmit de Philip Kerr (Lord Lothian), în timp ce procesele-verbale ale Consiliului celor Patru, din care obţinem înregistrarea acestor cereri, au fost consemnate de Sir Maurice Hankey (în calitate de secretar al Consiliului Suprem, o poziţie obţinută prin intermediul Lordului Esher). Kerr (Lothian) a fost cel care a servit ca membru britanic al Comitetului celor Cinci, care a redactat răspunsul la protestul germanilor din mai 1919. Generalul Smuts la 23 iunie 1919 încă refuza să semneze tratatul deoarece il considera prea sever .
Ca urmare a acestor atacuri şi a unui val de atacuri similare asupra tratatului, care au continuat an după an, opinia publică britanică a dobândit o conştiinţă vinovată în legătură cu Tratatul de la Versailles şi a fost complet nepregătită să ia măsuri pentru a-l pune în aplicare până în anul 1930. Pe acest sentiment, care se datora atât de mult ideii britanice de conduită sportivă faţă de un adversar

învins, s-a construit mişcarea pentru pacificare. Această mişcare avea două presupuneri de bază: (a) că trebuiau făcute reparaţii pentru tratamentul aplicat Germaniei de către Marea Britanie în 1919 şi (b) că, dacă cele mai evidente cerinţe ale Germaniei, cum ar fi egalitatea armatelor, remilitarizarea Renaniei şi, poate, unirea cu Austria, ar fi fost îndeplinite,Germania ar fi fost mulţumită şi paşnică.
Problema acestui argument era că, odată ce Germania ar fi ajuns în acest punct, ar fi fost foarte dificil să împiedice Germania să meargă mai departe (cum ar fi cucerirea Sudeţilor şi a Coridorului Polonez). Prin urmare, mulţi dintre susţinătorii concilierii, când acest punct a fost atins în martie 1938, au trecut la punctul de vedere anti-bolşevic sau al „celor trei blocuri", în timp ce unii chiar au trecut la grupul „pace cu orice preţ". Este probabil ca Chamberlain, Sir John Simon şi Sir Samuel Hoare să fi mers pe acest drum, de la conciliere la anti-bolşevism. În orice caz, puţine persoane influente se mai aflau în grupul concilierii până în 1939, în sensul de a crede că Germania ar putea fi vreodată mulţumită. Odată ce acest lucru a fost realizat, multora li s-a părut că singura soluţie era aducerea Germaniei în contact cu, sau chiar coliziune cu, Uniunea Sovietică. Susţinătorii „pacii cu orice preţ" erau atât puţini, cât şi lipsiţi de influenţă în Marea Britanie, în timp ce contrarul, după cum vom vedea, era valabil în Franţa. Totuşi, în perioada august 1935 - martie 1939 şi mai ales în septembrie 1938, guvernul a valorificat temerile acestui grup prin exagerarea constantă a puterii armate a Germaniei şi minimalizarea propriei puteri, prin indiscreţii calculate (cum ar fi declaraţia din septembrie 1938 că nu exista o apărare antiaeriena reala în Londra), prin insistenta constantă a pericolului unui atac aerian copleşitor fără avertisment, prin construirea de tranşee antiaeriene ostentative şi destul de inutile pe străzile şi parcurile Londrei şi prin insistenta avertismentelor zilnice ca toată lumea să fie echipată imediat cu o mască de gaze (deşi pericolul unui atac cu gaze era nul). În acest fel, guvernul a băgat Londra în panică în 1938, pentru prima dată din 1804 sau chiar din 1678. Şi prin această panică, Chamberlain a reuşit să-I determine pe britanici să accepte distrugerea Cehoslovaciei, împachetând-o într-o bucată de hârtie, marcată „pace în timpul nostru", pe care a obţinut-o de la Hitler, aşa cum i-a mărturisit acelui dictator nemilos, „pentru opinia publică britanică". Odată ce

această panică a trecut, Chamberlain a constatat că a fost imposibil să convingă publicul britanic să-i urmeze programul, deşi el însuşi nu a ezitat niciodată, nici măcar în 1940. A lucrat la grupurile de conciliere şi „pace cu orice preţ" pe tot parcursul anului 1939, dar numărul acestora a scăzut rapid şi, din moment ce nu a putut apela deschis pentru sprijin nici din partea bazei anti-bolşevică, nici a „blocului în trei", a trebuit să adopte periculosul expedient de a se preface că rezistă (pentru a satisface publicul britanic), continuând în acelaşi timp să facă toate concesiile posibile lui Hitler care ar aduce Germania la o frontieră comună cu Uniunea Sovietică, punând în acelaşi timp toate presiunile asupra Poloniei pentru a negocia şi asupra Germaniei pentru a se abţine de la utilizarea forţei pentru a câştiga timp pentru a epuiza Polonia şi pentru a evita necesitatea de a-şi susţine prin acţiune pretenţia de rezistenţă faţă de Germania. Această politică a luat-o complet razna în perioada august 1939 - aprilie 1940.

Chamberlain... dorea pace pentru a putea dedica „resursele limitate" ale Marii Britanii bunăstării sociale; dar era îngust şi total ignorant în ceea ce priveşte realităţile puterii, convins că politica internaţională putea fi condusă în termeni de înţelegeri secrete, aşa cum se întâmpla în afaceri, şi era destul de nemilos în îndeplinirea obiectivelor sale, în special în disponibilitatea sa de a sacrifica persoane care nu erau engleze, care în ochii lui, nu contau.

Între timp, atât poporul, cât şi guvernul erau mai demoralizaţi în Franţa decât în Anglia. Politica dreptei, care ar fi folosit forţa împotriva Germaniei chiar şi în faţa dezaprobării britanice, s-a încheiat în 1924. Când Barthou, care fusese una dintre figurile principale ale efortului din 1924, a încercat să-l reînvie în 1934, lucrurile au stat cu totul altfel, iar el a trebuit să ofere în mod constant cel puţin susţinere verbală eforturilor Marii Britanii de a modifica încercuirea Germaniei într-un Pact al celor Patru Puteri (Marea Britanie, Franţa, Italia, Germania). Acest Pact al celor Patru Puteri, care era scopul final al grupului antibolşevic din Anglia, era de fapt un efort de a forma un front unit al Europei împotriva Uniunii Sovietice şi, în ochii acestui grup, ar fi fost o piatră de temelie pentru a uni într-un singur sistem încercuirea Franţei (care a fost răspunsul britanic la încercuirea Germaniei de

către Barthou) şi Pactul Anti-Comintern (care a fost răspunsul german la acelaşi proiect).
Pactul celor Patru Puteri a ajuns la maturitate la Conferinţa de la München din septembrie 1938, unde aceste patru puteri au distrus Cehoslovacia fără a consulta aliatul Cehoslovaciei, Uniunea Sovietică.
Dar dispreţul pe care dictatorii îl aveau faţă de Marea Britanie şi Franţa, ca democraţii decadente, ajunsese până atunci la un asemenea nivel încât dictatorii nu mai aveau nici măcar acel minim de respect fără de care Pactul celor Patru Puteri nu putea funcţiona. Drept urmare, Hitler a respins în 1939 toate eforturile frenetice ale lui Chamberlain de a restabili Pactul celor Patru Puteri, împreună cu eforturile sale la fel de frenetice şi chiar mai secrete de a câştiga atenţia lui Hitler prin oferte de colonii în Africa şi sprijin economic în Europa de Est.
Ca urmare a eşecului politicii dreptei franceze împotriva Germaniei în 1924 şi a eşecului „politicii de împlinire" a stângii franceze în 1929-1930, Franţa a rămas fără o politică reala. Convinsă că securitatea franceză depindea de sprijinul militar şi naval britanic pe câmpul de luptă înainte de începerea acţiunii (pentru a evita o ocupaţie germană în timpul războiului a celei mai bogate părţi a Franţei asa cum a existat între 1914-1918), deprimată de dezechilibrul crescând al populaţiei germane faţă de populaţia franceză şi marcată de pacifism şi sentiment antirăzboi, armata franceză aflată sub influenţa lui Pétain a adoptat o strategie pur defensivă şi a dezvoltat tactici defensive pentru a o susţine.
În ciuda agitaţiilor lui Charles de Gaulle (pe atunci colonel) şi a purtătorului său de cuvânt parlamentar, Paul Reynaud, de a construi o forţă de atac blindată ca armă ofensivă, Franţa a construit o barieră fortificată mare şi pur defensivă de la Montmédy până la frontiera elveţiană şi a recalificat multe dintre unităţile sale tactice cu sarcini pur defensive în cadrul acestei bariere. Pentru mulţi era clar că tacticile defensive ale acestei Linii Maginot erau incompatibile cu obligaţiile Franţei faţă de aliaţii săi din Europa de Est, dar toată lumea era prea paralizată de partizanatul politic intern, de presiunea britanică pentru o politică pur vest-europeană şi de confuzia intelectuală generală şi oboseala creata de criză pentru a face ceva ca

planurile strategice ale Franței și obligațiile sale politice sa aiba o consistenta.
Natura pur defensivă a acestor planuri strategice, adăugată la veto-ul lui Chamberlain asupra sancțiunilor, a fost cea care l-a împiedicat pe Flandin să acționeze împotriva Germaniei în momentul remilitarizării Renaniei în martie 1936. Până în 1938 și 1939, aceste influențe răspândiseră demoralizarea și panica în majoritatea părților societății franceze, rezultatul fiind că singurul plan fezabil pentru Franța părea a fi cooperarea cu Marea Britanie într-o politică pur defensivă în vest, în spatele Liniei Maginot, cu mână liberă pentru Hitler în est. Pașii care au adus Franța la această destinație sunt clari; Acestea sunt marcate de Acordul Naval Anglo-German din iunie 1935; criza etiopiană din septembrie 1935; remilitarizarea Renaniei în martie 1936; neutralizarea Belgiei în 1936; Războiul Civil Spaniol din 1936-1939; distrugerea Austriei în martie 1938; și criza cehoslovacă care a dus la München în septembrie 1938. De-a lungul acestor etape trebuie să ne continuăm povestea.

Capitolul 43 - Tragedia spaniolă, 1931–1939

Din vara anului 1936 până în primăvara anului 1939, Spania a fost scena unui conflict aprig si sangeros datorat ideologiilor și intereselor. Acest conflict a fost atât un război civil, cât și o luptă internațională. A fost o problemă controversată la acea vreme și a rămas o problemă controversată de atunci. Timp de douăzeci de ani sau mai mult, sentimentele amare stârnite de luptă au rămas atât de intense încât a fost dificil să se determine faptele, iar oricine a încercat să facă un studiu obiectiv al faptelor a fost suspus abuzurilor din ambele părți.
Trecutul istoric al Spaniei a fost atât de diferit de cel al restului civilizației occidentale încât uneori pare îndoielnic dacă ar trebui considerată ca parte a civilizației occidentale.
Această diferență este amplificată de faptul că, de la sfârșitul secolului al XV-lea, Spania a refuzat să împărtășească experiențele civilizației occidentale și, dacă multe grupuri puternice ar fi putut să-și îndeplinească dorința, ar fi rămas în starea sa din secolul al XV-lea sau al XVI-lea.

De la invazia arabilor în 711 până la expulzarea lor finală în 1492, viaţa spaniolă a fost dominată de lupta împotriva acestui intrus străin. Din 1525 până în 1648, Spania s-a aflat într-o luptă cu noile mişcări religioase stârnite de Luther. Din 1648, ea a fost, cu excepţia unor intervale scurte şi a unor personalităţi excepţionale, în război cu raţionalismul modern şi ştiinţa modernă, cu Iluminismul, Revoluţia Franceză şi Napoleon, cu democraţia modernă, secularismul modern, liberalismul modern, constituţionalismul modern şi concepţia burgheză despre societatea modernă în ansamblu.

Ca urmare a peste o mie de ani de astfel de lupte, aproape toate elementele societăţii spaniole, chiar şi cele care nu se opuneau, în teorie, noilor mişcări din cultura occidentală, au dezvoltat o intoleranţă fanatică, un individualism intransigent şi o credinţă fatală că forţa fizică este o soluţie la toate problemele, oricât de spirituale ar fi acestea.

Impactul Occidentului burghez, liberal, ştiinţific şi industrializat al secolului al XIX-lea asupra Spaniei a fost similar cu impactul său asupra altor unităţi politice înapoiate, cum ar fi Japonia, China, Turcia sau Rusia. În fiecare caz, unele elemente ale acestor societăţi doreau să reziste expansiunii politice a Occidentului dar adoptând industria, ştiinţa, organizarea militară şi structurile sale constituţionale. Alte elemente doreau să reziste oricărei occidentalizări, prin opoziţie pasivă dacă nu se putea găsi nimic mai eficient, până la moarte dacă era necesar, şi să păstreze secrete în inimile şi minţile lor atitudinile native mai vechi, chiar dacă trupurile lor erau obligate să cedeze modelelor de acţiune străine, occidentale.

În Spania, Rusia şi China, această atitudine de rezistenţă a avut suficient succes pentru a întârzia procesul de occidentalizare până la o dată la care civilizaţia occidentală începea să-şi piardă propria tradiţie (sau cel puţin credinţa în ea) şi să-şi schimbe loialitatea (sau cel puţin comportamentul) către modele de gândire şi acţiune care erau complet străine de linia principală a tradiţiei occidentale. Această schimbare, la care ne-am referit în prima secţiune a acestui capitol, a fost marcată de pierderea elementului fundamental de moderaţie, prezent în tradiţia reală a Occidentului. Pe măsură ce intoleranţa ideologică sau autoritarismul totalitar, de exemplu, au crescut în Occident, acest lucru a avut cu siguranţă un efect advers

asupra eforturilor de a aduce democraţia occidentală, liberalismul sau constituţionalismul parlamentar în zone precum Japonia, China, Rusia sau, în cazul de faţă, Spania.
În secolul al XIX-lea, elementele dispuse cel puţin să facă compromisuri cu modul de viaţă occidental nu au fost complet nereuşite în Spania, probabil pentru că au primit un anumit sprijin din partea armatei, care şi-a dat seama de incapacitatea sa de a lupta eficient fără o societate în mare parte occidentalizată care să o susţină. Aceasta, însă, a fost distrusă de eforturile „Monarhiei Restauraţiei" din 1875-1931 de a găsi sprijin în rândul adversarilor modernizării şi de înfrângerea spaniolă în faţa Statelor Unite în 1898. Alfonso al XII-lea (1874-1885) a urcat pe tron ca o reacţie militară după o lungă perioadă de confuzie revoluţionară.
Înfrângerea in fata Statelor Unite, la fel ca înfrângerea Chinei în faţa Japoniei în 1894 sau înfrângerea Turciei în faţa Rusiei în 1877, a lărgit prăpastia dintre grupurile „progresiste" şi „reacţionare" din Spania (dacă putem folosi aceşti termeni pentru a indica o dorinţă sau un refuz al occidentalizarii).
Mai mult, războiul din 1898, prin privarea Spaniei de o mare parte din imperiu, a lăsat armata sa supradimensionată cu puţine lucruri de făcut şi cu o suprafaţă redusă pe care să se desfasoare. Ca o caracatiţă vampir, armata spaniolă s-a aşezat pentru a drena sângele vital al Spaniei şi, mai ales, al Marocului. Acest lucru a adus armata (adică ofiţerii) în aliniere cu celelalte forţe conservatoare din Spania împotriva forţelor limitate ale liberalismului burghez şi a forţelor în creştere rapidă ale nemulţumirii proletare. Aceste forţe conservatoare erau formate din Biserică (clerul superior), proprietari de moşii şi monarhişti. Forţele nemulţumirii proletare erau formate din muncitorii urbani şi din masa mult mai mare de ţărani exploataţi. Aceste din urmă grupuri, care nu aveau nicio cunoştinţă reală de tradiţia liberală occidentală şi o găseau puţină speranţă in ea atunci când o identificau, au fost un sol fertil pentru agitatorii revoluţiei proletare care deja contestau liberalismul burghez din Occident.
Desigur, individualismul spaniol, provincialismul şi suspiciunile faţă de stat ca instrument al claselor de proprietari au făcut ca orice apel la autoritarismul totalitar al comunismului să fie relativ slab în Spania. Pe de altă parte, apelul anarhismului, care era atât individualist, cât şi anti-stat, era mai puternic în Spania decât

oriunde altundeva pe pământ (mai puternic chiar decât în Rusia, unde anarhismul a primit cea mai completă formulare verbală din mâinile unor oameni precum Bakunin).
În cele din urmă, apelul socialismului era aproape la fel de puternic ca anarhismul şi mult mai eficient organizat. Pentru mulţi spanioli nemulţumiţi (inclusiv mulţi intelectuali burghezi şi oameni cu profesii), socialismul părea să ofere o combinaţie de reformă socială, progres economic şi un stat secular democratic, care era mai bine adaptat nevoilor spaniole decât anarhismul, bolşevismul sau al constituţionalismul laissez-faire.
Veriga slabă a acestui program socialist era că statul democratic, non-totalitar, preconizat de intelectualii socialişti din Spania, era destul de compatibil cu individualismul spaniol (şi democraţia fundamentală), dar era infatisat a fi în contradicţie cu intoleranţa spaniolă. Exista un motiv legitim de îndoială că un astfel de stat socialist, dacă ar ajunge la putere în Spania, ar fi suficient de tolerant pentru a permite acel dezacord intelectual atât de necesar pentru o societate democratică, chiar şi una care să conducă un sistem economic socialist.
Burghezia din Spania, relativ puţină la număr din cauza primitivismului economic a Spaniei, se afla într-o poziţie dificilă. În timp ce burghezia din Anglia şi Franţa atacase forţele feudalismului, monarhiei birocratice, militarismului şi clericalismului şi crease un stat liberal, secular şi o societate burgheză înainte de a fi ea însăşi atacată de forţele crescânde ale nemulţumirii proletare din stânga lor, burghezia din Spania putea vedea ameninţarea proletară din partea stângii înainte de a putea depăşi interesele personale ale dreptei. Drept urmare, burghezia a avut tendinţa de a se diviza în două părţi.De o parte, se afla burghezia industrială şi comercială, care susţinea ideile liberale de laissez-faire, parlamentarism constituţional, proprietate privată, antimilitarism, libertate antibirocratică, anticlericalism şi o autoritate statală limitată.
In cealaltă parte, se afla burghezia intelectuală şi profesională, care ar fi adăugat acestui program un grad suficient de reformă socială, democraţie, intervenţionism economic şi naţionalizare a proprietăţii pentru a o plasa în tabăra socialistă. Ambele diviziuni ale grupului burghez au avut tendinţa de a se deplasa mai mult spre dreapta după 1931, pe măsură ce presiunea crescândă a

revoluţiei proletare ameninţa atât proprietatea privată, cât şi democraţia liberală. Liberalii burghezi se temeau de pierderea proprietăţii private şi, pentru a o salva, au abandonat în grabă antimilitarismul, anticlericalismul şi alte practici similare anterioare; Socialiştii burghezi se temeau de pierderea democraţiei liberale, dar nu găseau o structura la care sa adere , deoarece democraţia liberală nu putea găsi o bază reală în intoleranţa fanatică a Spaniei, o trăsătură la fel de răspândită în dreapta ca şi în stânga societatii. În realitate, ambele grupuri burgheze au fost în mare parte zdrobite, iar membrii lor practic exterminaţi, de dreapta din cauza loialităţii lor anterioare faţă de antimilitarism, anticlericalism şi antimonarhism, şi de stânga din cauza loialităţii lor continue faţă de proprietatea privată.
În mod ciudat, singurii apărători pe care aceşti burghezi i-au găsit în afara propriului grup au fost corpul mic, dar bine organizat, al comuniştilor staliniști, ale căror preconcepţii ideologice despre cursul natural al dezvoltării sociale erau atât de puternice încât insistau că Spania trebuie să treacă printr-o perioadă de capitalism liberal burghez şi industrializare înainte de a fi coaptă pentru etapa ulterioară a comunismului totalitar. Acest punct de vedere, enunţat explicit în scrisoarea lui Stalin către liderul socialist de stânga spaniol, Largo Caballero, din 21 septembrie 1936, avertiza împotriva eforturilor premature de reforme sociale şi economice pentru care Spania din privinta gradulului de dezvoltare industrială era complet nepregătită şi cerea un sprijin general „antifascist” pentru un stat liberal împotriva „reacţionarilor” de dreapta. În consecinţă, comuniştii din Spania erau aproape la fel de dispuşi să-i extermine pe revoluţionarii de stânga (în special anarhiştii, comuniştii „troţkişti” şi socialiştii de stânga) pe cât erau să-i elimine pe reacţionarii de dreapta. Această situaţie complexă şi confuză din Spania a fost agravată de lupta dintre centralizarea castiliană (care era adesea neghidata de constiinta şi reacţionară) şi susţinătorii autonomiei locale şi ai separatismului (care erau adesea progresişti sau chiar revoluţionari) din Catalonia, Ţara Bascilor, Galicia şi din alte părţi. Această luptă a fost intensificată de faptul că industrialismul se dezvoltase doar în Catalonia şi provinciile basce, şi, prin urmare, puterea proletariatului revoluţionar era cea mai puternică în zonele în care separatismul era cel mai puternic.

Tuturor acestor forţe i se opunea acea aliniere a ofiţerilor, a clerului superior, a proprietarilor de moşii şi a monarhiştilor, care a apărut după 1898 şi mai ales după 1918. Armata era cea mai săracă din Europa şi relativ cea mai scumpă. Exista un ofiţer comandat la fiecare şase oameni şi un general la fiecare 250 de oameni. Oamenii erau jalnic de subremuneraţi şi maltrataţi, în timp ce ofiţerii îşi risipeau averile. Ministerul de Război lua aproximativ o treime din bugetul naţional, iar cea mai mare parte a acestuia mergea la ofiţeri. Banii erau irosiţi sau furaţi, în special în Maroc, milioane odată, în beneficiul ofiţerilor şi politicienilor monarhişti. Totul se făcea la o scară extravagantă. De exemplu, existau nu mai puţin de cinci academii militare. Dar armata a rămas atât de ineficientă încât pierdea 13.000 de oameni pe an, timp de zece ani luptând împotriva rifilor în Maroc(grup etnic berber indigen din regiunea Rif din nord-estul Marocului şi enclava spaniolă Melilla), iar în iulie 1921 pierdea 12.000 de militari din 20.000 angajaţi într-o singură bătălie. Armata avea dreptul, oricât de incredibil ar părea, de a judeca civilii prin curte marţială şi nu a ezitat să folosească această putere pentru a preveni criticile la adresa jafurilor si abuzurilor sale. Cu toate acestea, protestele împotriva corupţiei şi înfrângerilor din Maroc au dus la o anchetă parlamentară. Pentru a preveni acest lucru, o lovitură de stat militară sub conducerea generalului Primo de Rivera, cu acordul regelui Alfonso al XIII-lea, a preluat guvernul, a dizolvat Cortes şi a pus capăt libertăţilor civile, prin instaurarea legii marţiale şi o cenzură strictă în toată Spania (1923). Moşierii nu numai că au monopolizat pământul, dar, mai important decât atât, şi-au risipit veniturile repartizand puţine eforturi pentru a creşte productivitatea moşiilor lor sau pentru a reduce nemulţumirea violentă a ţăranilor arendaşi şi a muncitorilor agricoli. Din cele 125 de milioane de acri de teren arabil din Spania, aproximativ 60% nu erau cultivate, în timp ce alte 10% erau lăsate în rotaţia culturilor. Nevoia de irigaţii, îngrăşăminte şi metode noi era acută, dar se făcea foarte puţin pentru a le realiza. Dimpotrivă, în timp ce nobleţea spaniolă irosea milioane de pesetas în cazinouri de pe Riviera Franceză, echipamentul tehnic al moşiilor lor se deteriora constant. Folosind populaţia agricolă excedentară, ei au căutat să crească rentele şi să reducă salariile agricole. Pentru a permite acest lucru, au depus toate eforturile pentru a scurta durata contractelor de închiriere (nu mai mult de un an) şi a le face

revocabile la voinţa proprietarului şi pentru a întrerupe orice efort al lucrătorilor agricoli de a solicita acţiuni guvernamentale sau sindicale pentru a creşte salariile, a reduce orele de lucru sau a îmbunătăţi condiţiile de muncă.
În timp ce se întâmplau toate acestea şi în timp ce cea mai mare parte a Spaniei suferea de malnutriţie, cea mai mare parte a pământului era nearat, iar proprietarii refuzau să folosească instalaţiile de irigaţii construite de guvern. Drept urmare, randamentele agricole erau cele mai slabe din Europa de Vest. În timp ce 15 bărbaţi deţineau aproximativ un milion de acri, iar 15.000 de bărbaţi deţineau aproximativ jumătate din terenurile impozabile, aproape 2 milioane deţineau cealaltă jumătate, adesea în parcele prea mici pentru subzistenţă. Aproximativ 2 milioane, care erau complet fără pământ, lucrau 10 până la 14 ore pe zi pentru aproximativ 2,5 pesete (35 de cenţi) pe zi timp de doar şase luni pe an sau plăteau chirii exorbitante fără nicio garanţie a dreptului de proprietate.
În Biserică, în timp ce preoţii obişnuiţi, în special la sate, împărtăşeau sărăcia şi necazurile oamenilor şi o făceau cu o devoţiune pioasă, clerul superior era strâns aliat cu guvernul şi cu forţele reacţiei. Episcopii şi arhiepiscopii erau numiţi de monarhie şi erau parţial susţinuţi printr-o subvenţie anuală din partea guvernului, ca urmare a Concordatului din 1851. Mai mult, clerul şi guvernul erau inextricabil împletite, clerul superior având locuri în camera superioară, control asupra educaţiei, cenzurii, căsătoriei şi sprijinul binevoitor a regelui. Ca urmare a acestei alianţe a clerului superior cu guvernul şi cu forţele reacţionare, toate animozităţile acumulate împotriva guvernului din urmă au ajuns să fie îndreptate şi împotriva clerului. Deşi poporul spaniol a rămas universal şi profund catolic şi nu a găsit nicio atracţie în protestantism şi foarte puţină atracţie în scepticismul raţional de tip francez, a devenit şi el intens anticlerical. Această atitudine s-a reflectat în reticenţa notabilă a bărbaţilor spanioli de a merge la biserică sau de a primi sacramentele în intervalul dintre confirmarea de la vârsta de treisprezece ani şi oferirea sacramentului pe patul de moarte. S-a reflectat şi în înclinaţia poporului spaniol de a arde biserici. În timp ce alte popoare şi-au exprimat izbucniri turbulente de sentiment antiguvernamental prin atacuri asupra închisorilor, oficiilor poştale, băncilor sau posturilor

de radio, spaniolii ardeau invariabil biserici şi au făcut acest lucru timp de cel puţin un secol. Au existat mari răbufniri ale acestui obicei ciudat în anii 1808, 1835, 1874, 1909, 1931 şi 1936, iar acesta a fost practicat atât de dreapta, cât şi de stânga.
Monarhiştii erau împărţiţi în cel puţin două grupuri. Unul dintre acestea, Renovación Española, susţinea dinastia Isabelei a II-a (1833-1868), în timp ce celălalt, Comunión Tradicionalista, susţinea pretenţiile unchiului Isabelei, Don Carlos. Grupul Renovación era o clică de proprietari de pământuri bogaţi care îşi foloseau contractele cu guvernul pentru a se sustrage impozitelor şi pentru a obţine concesii şi sinecuri pentru ei şi prietenii lor. Carliştii erau un grup fanatic intolerant şi ucigaş din regiuni rurale îndepărtate ale Spaniei, cu scopuri aproape în întregime clericale şi reacţionare.
Toate aceste grupuri, proprietarii de pământ, ofiţerii, clerul superior şi monarhiştii (cu excepţia carliştilor), erau grupuri de interese care căutau să utilizeze Spania pentru propria putere şi profit.
Ameninţarea la adresa poziţiilor lor după Primul Război Mondial şi înfrângerile din Maroc i-a determinat să susţină dictatura lui Primo de Rivera. Cu toate acestea, instabilitatea personală a generalului şi eforturile sale de a îi potoli industriaşii din Catalonia, precum şi bugetele sale dezechilibrate şi eforturile sale de a construi o bază populară prin cooperarea cu grupurile muncitoare, au dus la o schimbare de sprijin, iar acesta a fost forţat să demisioneze în 1930, în urma unei revolte a ofiţerilor nereuşite din 1929.
Realizând pericolul pentru dinastia sa din cauza asocierii sale cu o dictatură nepopulară, Alfonso al XIII-lea a încercat să restabilească guvernul constituţional. Ca prim pas, el a ordonat alegeri pentru 12 aprilie 1931. Astfel de alegeri fuseseră gestionate cu succes prin corupţie electorală generalizată înainte de 1923 şi se credea că acest control putea fi menţinut. Acesta a fost menţinut în zonele rurale, Doar ca în 46 din 50 de capitale de provincie, forţele antimonarhice au fost victorioase. Când aceste forţe au cerut abdicarea lui Alfonso, acesta l-a chemat pe generalul Sanjurjo, comandantul Gărzii Civile, in sprijinul sau. Regele a fost refuzat, iar Alfonso a fugit în Franţa pe 14 aprilie 1931.
Republicanii au început imediat să-şi organizeze succesul alegând o Adunare Constituantă în iunie 1931 şi stabilind un guvern

parlamentar unicameral ultramodern, cu vot universal şi separarea Bisericii de Stat, secularizarea educaţiei, autonomie locală pentru zonele separatiste şi putere, management condus de stat şi acces la proprietăţi funciare mari sau al utilităţile publice. Un astfel de guvern, în special prevederile pentru un regim parlamentar cu vot universal, era complet nepotrivit pentru Spania, cu analfabetismul său ridicat, clasa sa de mijloc slabă şi marile sale inegalităţi de putere economică.
Republica a durat doar cinci ani înainte de începerea Războiului Civil, la 18 iulie 1936. În acea perioadă, a fost contestată constant de dreapta şi de extrema stângă, prima a fost pusa in fata celui mai mare test , deoarece controla puterea economică, militară şi ideologică prin proprietari de moşii, armată şi Biserică. În această perioadă, naţiunea a fost condusă de guverne de coaliţie: mai întâi de o coaliţie a stângii din decembrie 1931 până în septembrie 1933; apoi de Centru din septembrie până în octombrie 1934; în al treilea rând, de o coaliţie a Drepţii din octombrie 1934 până la alegerile Frontului Popular din februarie 1936; şi, în final, de Stânga după februarie 1936. Aceste schimbări de guvern au rezultat din schimbările în alinierile multitudinii de partide politice. Dreapta a format o coaliţie sub conducerea lui José María Gil Robles în februarie 1933, în timp ce Stânga a format o coaliţie sub conducerea lui Manuel Azaña în februarie 1936. Drept urmare, coaliţia Dreaptei a câştigat a doua alegere parlamentară în noiembrie 1933, în timp ce Stânga a câştigat a treia, alegerea Frontului Popular,din februarie 1936.
Din cauza acestei schimbări de guverne, programul liberal care a fost adoptat prin lege în 1931-1933 a fost anulat sau neaplicat în 1933-1936. Acest program a inclus reforma educaţiei, reforma armatei, separarea Bisericii de Stat, reforma agrară şi asistenţa socială pentru ţărani şi muncitori. Într-un efort de a reduce analfabetismul (care era de peste 45% în 1930), republica a creat mii de şcoli noi şi a angajat profesori noi, a majorat salariile profesorilor la un minim de aproximativ 450 de dolari pe an (21.500 din 37.500 de profesori), a fondat peste o mie de biblioteci noi şi a încurajat educaţia adulţilor.
S-au depus eforturi pentru a obţine o armată mai mică, mai bine plătită şi mai eficientă. Cei 23.000 de ofiţeri (inclusiv 258 de generali) au fost reduşi la 9.500 de ofiţeri (inclusiv 86 de generali),

surplusul fiind pensionat cu solda integrală. Numărul soldaţilor înrolaţi a fost redus la aproximativ 100.000 cu salarii mai mari. Organizarea a fost complet reformată. Drept urmare, s-au economisit peste 14 milioane de dolari la costul armatei în primul an (1931-1932). Din păcate, nu s-a făcut nimic pentru a fideliza armata noului regim. Întrucât alegerea de a se retrage sau de a rămâne în serviciu activ a fost pur voluntară, ofiţerii republicani au avut tendinţa de a se retrage, iar monarhiştii să rămână, rezultatul fiind că armata republicii a fost mai monarhistă în simpatiile sale decât fusese armata înainte de 1931. Deşi ofiţerii, nemulţumiţi de oportunităţile lor tot mai reduse de îmbogăţire, au fost în mod deschis lipsiţi de respect şi insubordonaţi faţă de republică, aproape nimic nu s-a făcut pentru a remedia acest lucru. Biserica a fost supusă unor legi care stabileau o separare completă între Biserică şi Stat.
Guvernul a renunţat la dreptul său de a numi clerul superior, a pus capăt subvenţiei anuale către Biserică,a preluat proprietatea (dar nu şi posesia) proprietăţilor bisericeşti, a interzis predarea în şcolile publice de către cler, a stabilit toleranţa religioasă şi divorţul civil şi a cerut ca toate corporaţiile (inclusiv ordinele religioase şi sindicatele) să se înregistreze la guvern şi să isi publice situatia financiara.
Pentru a-i ajuta pe ţărani şi muncitori, au fost înfiinţate jurii mixte pentru a soluţiona disputele privind arendele rurale; importul de forţă de muncă dintr-un district în altul în scopuri de reducere a salariilor a fost interzis; şi s-au acordat credite ţăranilor pentru a obţine pământ, seminţe sau îngrăşăminte în condiţii favorabile. Pământurile moşiere, cele ale monarhiştilor care fugiseră cu Alfonso şi terenurile necultivate în mod obişnuit au fost expropriate cu compensaţii, pentru a oferi ferme unei noi clase de proprietari ţărani.
Majoritatea acestor reforme au intrat în vigoare doar parţial sau deloc. Contribuţia anuală la Biserică nu a putut fi anulată, deoarece poporul spaniol a refuzat să contribuie voluntar la Biserică şi a trebuit să se instituie un sistem alternativ de impozitare ecleziastică impus de stat.
Puţine dintre moşiile abandonate sau prost cultivate au putut fi expropriate din cauza lipsei de bani pentru compensaţii. Clerul nu a

putut fi exclus din învăţământ din cauza lipsei de profesori calificaţi.
Cea mai mare parte a proprietăţilor ecleziastice expropriate au fost lăsate în controlul Bisericii fie pentru că erau necesare pentru serviciile religioase şi sociale, fie pentru că nu puteau fi găsite. Grupurile conservatoare au reacţionat violent împotriva republicii aproape imediat după ce aceasta a început. De fapt, monarhiştii l-au criticat pe Alfonso pentru că a plecat fără luptă, în timp ce clerul superior şi proprietarii l-au ostracizat pe legatul papal pentru eforturile sale de a-l determina pe primul să adopte o atitudine neutră faţă de noul regim. Drept urmare, au început să se formeze trei comploturi împotriva republicii, unul monarhist condus de Calvo Sotelo în parlament şi de Antonio Goicoechea în culise; al doilea, o alianţă parlamentară a proprietarilor şi clericilor sub conducerea lui José María Gil Robles; şi ultimul, o conspiraţie a ofiţerilor sub conducerea generalilor Emilio Barrera şi Jose Sanjurjo. Sanjurjo a condus o rebeliune fără succes la Sevilla în august 1932. Când aceasta s-a prăbuşit din cauza lipsei de sprijin public, a fost arestat, condamnat la moarte, graţiat şi în cele din urmă eliberat (salariile restante fiindu-i platite) în 1934.
Barrera a fost arestat, dar eliberat de instanţe. Ambii generali au început să se pregătească pentru rebeliunea din 1936.
Între timp, conspiraţia monarhistă a fost organizată de fostul rege Alfonso din străinătate încă din mai 1931. Ca parte a acestei mişcări, a fost fondat un nou partid politic sub conducerea lui Sotelo, a fost înfiinţată o organizaţie de „cercetare” cunoscută sub numele de Acţiunea Spaniolă „pentru a publica texte ale unor mari gânditori despre legalitatea revoluţiei”, a fost creat un fond de război de 1,5 milioane de pesetas şi a fost elaborată o conspiraţie clandestină sub conducerea lui Antonio Goicoechea. Această ultimă acţiune a fost întreprinsă la o întâlnire la Paris prezidată de Alfonso însuşi (29 septembrie 1932).
Goicoechea şi-a îndeplinit sarcina cu mare pricepere, sub ochii unui guvern care a refuzat să ia măsuri preventive din cauza propriilor scrupule liberale şi legaliste. El a organizat o alianţă a ofiţerilor, a carliştilor şi a propriului său partid alfonsist. Patru bărbaţi din aceste trei grupuri au semnat apoi un acord cu Mussolini pe 31 martie 1934. Prin acest acord, Ducele fascist a promis arme, bani şi sprijin diplomatic mişcării revoluţionare şi le-a acordat

conspiratorilor o primă tranşă de 1.500.000 de pesetas, 10.000 de puşti, 10.000 de grenade şi 200 de mitraliere.
În schimb, semnatarii, generalul-locotenent Emilio Barrera, Antonio Lizarza, Rafael de Olazabal şi Antonio Goicoechea, au promis, când vor ajunge la putere, să denunţe „tratatul secret" franco-spaniol existent şi să semneze cu Mussolini un acord care să stabilească o politică comună de export între Spania şi Italia, precum şi un acord pentru menţinerea status quo-ului în vestul Mediteranei.
Între timp, coaliţia lui Gil Robles, cunoscută sub numele de CEDA (Confederaţia Spaniolă a Partidelor Autonome de Dreapta),împreună cu propriul său partid clerical (Acţiunea Populară) şi Partidul Agrar al marilor proprietari de pământ, a reuşit să-l înlocuiască pe republicanul de stânga Manuel Azaña cu republicanul de dreapta Alejandro Lerroux ca prim-ministru (septembrie 1933). Apoi a convocat noi alegeri în noiembrie 1934 şi a obţinut o victorie cu 213 locuri pentru dreapta, 139 pentru centru şi 121 pentru stânga. Cabinetul de centru a continuat în funcţie, susţinut de voturile dreptei. A revocat multe dintre reformele din 1931-1933, a permis ca majoritatea celorlalte să nu fie aplicate, a eliberat toţi conspiratorii de dreapta din închisoare (inclusiv pe Sanjurjo), a acordat o amnistie miilor de complotişti monarhişti şi exilaţi şi le-a restaurat moşiile expropriate. Printr-un proces de consolidare a portofoliilor şi desfiinţare a locurilor din Cabinet, Gil Robles a redus treptat Cabinetul de la treisprezece miniştri la sfârşitul anului 1933 la nouă doi ani mai târziu. Dintre acestea, CEDA a luat trei în ministere octombrie 1934 şi cinci în martie 1935. Venirea la putere a CEDA în octombrie 1934 a dus la o agitaţie violentă care a izbucnit într-o revoltă deschisă în cele două centre separatiste ale Ţării Bascilor şi Cataloniei. Aceasta din urmă, condusă de stânga burgheză, a primit puţin sprijin din partea muncitorilor şi s-a prăbuşit imediat; răscoala din Asturias, însă, condusă de minerii anarhişti care aruncau dinamită din praştii, a durat nouă zile. Guvernul a folosit Legiunea Străină şi maurii, aduşi din Maroc pe mare, şi i-a zdrobit pe rebeli fără milă. Aceştia din urmă au suferit cel puţin 5.000 de raniti, dintre care o treime au murit.
După ce răscoala a fost înăbuşită, toată presa socialistă a fost redusă la tăcere şi 25.000 de suspecţi au fost aruncaţi în închisoare. Această revoltă din octombrie 1934, deşi înăbuşită, a

servit la divizarea oligarhiei. Faptul că guvernul trimisese mauri în cea mai catolică parte a Spaniei (unde nu pătrunseseră niciodată în timpul invaziilor saracine) şi cerinţele armatei, monarhiştilor şi celor mai mari proprietari de pământ pentru o dictatură nemiloasă i-au alarmat pe liderii Bisericii şi pe preşedintele republicii, Alcalá Zamora. Acest lucru a blocat în cele din urmă drumul lui Gil Robles către putere prin metode parlamentare.
După martie 1935, el a controlat portofoliile Justiţiei, Industriei şi Comerţului, Muncii şi Comunicaţiilor, dar nu a putut obţine Internele (care controlau poliţia). Acesta era deţinut de Portela Valladares, un apropiat moderat al lui Zamora. Gil Robles, în calitate de ministru de război, a încurajat controlul reacţionar al armatei şi chiar l-a numit pe generalul Franco subsecretar de război, dar nu a putut scăpa de Portela Valladares. În cele din urmă, a cerut ca poliţia să fie transferată de la Ministerul de Interne la propriul său Minister de Război. Când aceasta a fost refuzată, el a iritat Cabinetul, dar în loc să obţină mai mult din această acţiune, a obţinut mai puţin, deoarece Alcala Zamora a predat functia de premier moderaţilor (Joaquin Chapaprieta, un om de afaceri, urmat de Portela Valladares) şi a ordonat noi alegeri.
Pentru aceste alegeri din februarie 1936, partidele de stânga au format o coaliţie, Frontul Popular, cu un program şi un plan de acţiune publicate. Programul avea un caracter de stânga moderată, promiţând o restaurare completă a constituţiei, amnistie pentru crimele politice comise după noiembrie 1933, libertăţi civile, un sistem judiciar independent, salarii minime, protecţie pentru arendaşi, reformă a impozitării, creditului, sistemului bancar şi al poliţiei, precum şi lucrări publice. Acesta a repudiat programul socialist de naţionalizare a pământului, a băncilor şi a industriei. Planul de acţiune prevedea că, în timp ce toate partidele Frontului Popular urmau să sprijine guvernul prin voturile lor în Cortes, doar partidele burgheze urmau să deţină locuri în Cabinet, în timp ce partidele muncitoreşti, cum ar fi socialiştii, urmau să rămână în afara acestuia.
Alegerile din 16 februarie 1936 au urmat unei campanii de violenţă şi terorism în care cei mai mari vinovaţi au fost membrii unui nou partid politic microscopic care se autointitula Falange.
Fascist după modelul italian şi format în mare parte dintr-un număr mic de tineri bogaţi şi iresponsabili, acest grup a fost condus

de Primo de Rivera Jr.. La alegeri, Frontul Popular a obținut 266 din 473 de locuri, în timp ce dreapta a avut 153, iar centrul doar 54;CEDA a avut 96, socialiștii 87, stânga republicană a lui Azaña 81, comuniștii 14.
Forţele învinse ale dreptei au refuzat să accepte rezultatele acestor alegeri. De îndată ce rezultatele au fost cunoscute, Sotelo a încercat să-l convingă pe Portela Valladares să predea guvernul generalului Franco. Reacţia a fost respinsă. În aceeaşi zi, Falange a atacat muncitorii care sărbătoreau. Pe 20 februarie, conspiratorii s-au întâlnit şi au decis că planurile lor nu erau încă coapte.
Noul guvern a aflat despre această întâlnire şi l-a transferat imediat pe generalul Franco în Insulele Canare, pe generalul Manuel Goded în Baleare şi pe generalul Emilio Mola cu comanda sa din Maroc pentru a fi guvernator general al Navarei (fortăreaţa carlistă). Cu o zi înainte ca Franco să plece din Madrid, s-a întâlnit cu principalii conspiratori la casa deputatului monarhist Serrano Delgado. Ei şi-au finalizat planurile pentru o revoltă militară, dar nu au stabilit o dată.
Între timp, provocările, asasinatele şi represaliile au crescut constant, cu încurajarea verbală a dreptei. Proprietăţile au fost confiscate sau distruse, iar bisericile au fost arse in toate regiunile. Pe 12 martie, avocatul socialist care redactase constituţia din 1931 a fost implicat intr-o tentativa de asasinat,dintr-o maşină s-a tras asupra lui ,iar cel care-l insotea a fost ucis. Cinci bărbaţi au fost aduşi în faţa instanţei; judecătorul a fost asasinat pe 13 aprilie. A doua zi, o bombă a explodat sub o platformă de pe care noul Cabinet trecea în revistă trupele, iar un locotenent de poliţie a fost ucis (14 aprilie). Gloata a ripostat prin atacuri asupra monarhiştilor şi prin incendierea bisericilor. Pe 15 martie a avut loc o tentativă de asasinare a lui Largo Caballero. Până în mai, asasinii monarhişti începeau să se concentreze asupra ofiţerilor Gărzilor de Asalt, singura ramură a poliţiei care era complet loială republicii. În mai, căpitanul acestei forţe, Faraudo, a fost ucis de împuşcături trase dintr-o maşină în viteză;pe 12 iulie, locotenentul Castillo din aceeaşi forţă a fost ucis în acelaşi mod. În acea noapte, un grup de bărbaţi în uniforma Gărzilor de Asalt l-au luat pe Sotelo din pat şi l-au împuşcat. Revolta, care începuse deja în Anglia şi în Italia şi a izbucnit în Maroc pe 18 iulie.

Una dintre figurile principale ale conspiraţiei din Anglia a fost Douglas Jerrold, un editor renumit, care a dezvăluit câteva detalii în autobiografia sa. La sfârşitul lunii mai 1936, a obţinut „mitraliere şi o jumătate de milion de cartuşe" pentru cauză. În iunie l-a convins pe maiorul Hugh Pollard să zboare în Insulele Canare pentru a-l transporta pe generalul Franco cu avionul în Maroc. Pollard a decolat pe 11 iulie cu fiica sa, Diana, în vârstă de nouăsprezece ani, şi prietena ei Dorothy Watson. Louis Bolin, care era principalul contact al lui Jerrold cu conspiratorii, s-a dus imediat la Roma. Pe 15 iulie, Forţele Aeriene Italiene au emis ordine anumitor unităţi pentru a se pregăti să zboare în Marocul spaniol. Insemnele italiene de pe aceste avioane au fost vopsite incepand cu 20 iulie şi după aceea, dar în rest erau complet echipate. Aceste avioane au intrat în acţiune în sprijinul revoltei încă din 27 iulie; pe 30 iulie, patru astfel de avioane, purtând încă ordinele din 15 iulie, au aterizat în Algeria franceză şi au fost confiscate.Intervenţia germană a fost mai puţin atent planificată. Se pare că Sanjurjo a mers la Berlin pe 4 februarie 1936, dar nu a putut obţine niciun angajament dincolo de promisiunea de a furniza avioanele de transport necesare pentru a muta forţele marocane în Spania dacă flota spaniolă făcea transportul periculos pe mare rămânând totusi loială guvernului. De îndată ce Franco a ajuns în Maroc din Canare pe 18 iulie, a solicitat aceste avioane printr-un emisar personal către Hitler şi prin consulul german de la Tetuan. Primul s-a întâlnit cu Hitler pe 24 iulie şi i s-a promis ajutor. Planurile de intervenţie au fost elaborate în aceeaşi noapte de Hitler, Goring şi generalul Werner von Blomberg. Treizeci de avioane cu echipaje germane au fost trimise în Spania până pe 8 august, iar primul a fost capturat de guvernul loialist a doua zi.
Între timp, revolta a fost un eşec. Marina a rămas loială deoarece echipajele si-au anihilat ofiţerii ; forţele aeriene au rămas în general loiale; armata s-a revoltat, împreună cu o mare parte a poliţiei, dar, cu excepţia unor zone izolate, aceste unităţi rebele au fost învinse. La primele apariţii ale revoltei, oamenii, conduşi de sindicate şi de miliţiile partidelor politice muncitoreşti, au cerut arme. Guvernul a fost reticent din cauza fricii de revoluţie atât din partea stângii, cât şi din partea dreaptei şi a amânat câteva zile.
Două cabinete au demisionat pe 18 şi 19 iulie în loc să înarmeze

stânga, dar un nou cabinet condus de José Giral a fost dispus să facă acest lucru. Cu toate acestea, deoarece armele lipseau, ordinele au fost trimise imediat către Franţa. Guvernul recunoscut de la Madrid avea dreptul să cumpere arme în străinătate şi era chiar obligat să facă acest lucru într-o oarecare măsură prin tratatul comercial existent cu Franţa. Ca urmare a eşecului revoltei, generalii s-au trezit izolaţi în mai multe părţi diferite ale Spaniei, fără sprijin popular de masă şi fără controlul niciuneia dintre cele trei principale zone industriale. Rebelii deţineau extremitatea nord-vestică (Galicia şi Leon), nordul (Navarra) şi sudul (Andaluzia de vest), precum şi Marocul şi insulele. Aceştia aveau sprijinul nelimitat al Italiei şi Portugaliei, precum şi simpatia nelimitată şi sprijinul provizoriu din partea Germaniei. Dar poziţia rebelilor era disperată până la sfârşitul lunii iulie. Pe 25 iulie, ambasadorul german şi-a informat guvernul că revolta nu poate reuşi „dacă nu se întâmplă ceva neprevăzut". Până pe 25 august, secretarul de stat interimar pentru afaceri externe din Germania, Hans Dieckhoff, a scris: „nu este de aşteptat ca guvernul Franco să poată rezista mult timp, chiar şi după succese interioare, fără sprijin la scară largă din exterior".

Între timp, ajutorul italian şi portughez a menţinut rebeliunea în mişcare. Francezii şi britanicii, a căror singură dorinţă iniţială era să evite o ciocnire deschisă care ar rezulta din furnizarea de arme şi oameni de către Marile Puteri cu părţile opuse ale conflictului, erau pregătiţi să sacrifice orice interes al ţărilor lor pentru a evita acest lucru. Impulsionaţi de sentimente pacifiste şi de dorinţa de a evita războiul cu orice preţ, premierul francez Léon Blum şi ministrul francez de externe, Yvon Delbos, au sugerat la 1 august 1936 ca un acord de neintervenţie în Spania să fie semnat de principalele puteri implicate. Această idee a fost reluată cu nerăbdare de Marea Britanie şi a fost acceptabilă pentru guvernul Frontului Popular al Franţei, deoarece era clar că, dacă nu exista nicio intervenţie, guvernul spaniol putea reprima rebelii. Marea Britanie a acceptat imediat oferta franceză, dar eforturile de a convinge Portugalia, Italia, Germania şi Rusia să adere la acord au fost dificile din cauza întârzierilor făcute de Portugalia şi Italia, ambele ajutând rebelii.

Până pe 24 august, toate cele şase puteri fuseseră de acord, iar

până pe 28 august, acordul a intrat în vigoare. Eforturile de a stabili un fel de supraveghere din partea Comitetului de Neutralitate sau a forţelor neutre au fost respinse de rebeli şi de Portugalia, în timp ce Marea Britanie a refuzat să permită orice restricţii asupra materialelor de război care mergeau către Portugalia chiar în momentul în care punea tot felul de presiuni asupra Franţei pentru a restricţiona orice flux de aprovizionare peste Pirinei către guvernul recunoscut al Spaniei (30 noiembrie 1936). Marea Britanie a pus, de asemenea, presiune asupra Portugaliei pentru a opri asistenţa către rebeli, dar cu puţin succes, deoarece Portugalia era hotărâtă să vadă o victorie a rebelilor. Împreună cu Italia şi Germania, Portugalia a amânat aderarea la acordul de neintervenţie până când a decis că un astfel de acord ar afecta mai mult forţele loialiste decât rebelii. Evident ca nu exista nicio intenţie de a respecta acordul sau de a permite luarea de măsuri pentru a-l pune în aplicare dacă astfel de acţiuni ar îngreuna rebelii.
Pe de altă parte, Franţa a făcut puţin pentru a ajuta guvernul de la Madrid, în timp ce Marea Britanie era categoric ostilă faţă de acesta. Ambele guverne au oprit toate transporturile de materiale de război către Spania la mijlocul lunii august. Prin insistenţa sa de a impune neintervenţia împotriva loialiştilor, ignorând în acelaşi timp încălcările sistematice şi la scară largă ale acordului în numele realimentărilor, Marea Britanie nu a fost nici corectă, nici neutră şi a trebuit să se angajeze în încălcări la scară largă ale dreptului internaţional. Marea Britanie a refuzat să permită impunerea oricăror restricţii asupra materialelor de război care mergeau în Portugalia (în ciuda protestelor din tara care sustineau ca acestea erau livrate rebelilor).
A refuzat să permită Marinei Spaniole Loialiste să blocheze porturile maritime deţinute de rebeli şi a luat măsuri imediate împotriva eforturilor guvernului de la Madrid de a interfera cu orice fel de transporturi către zonele de realimentare, în timp ce atacurile masive ale rebelilor asupra navelor britanice şi a altor nave neutre care se îndreptau spre zonele loialiste nu au stârnit decât proteste slabe din partea Marii Britanii. În august 1936, când un crucişător loialist a interceptat un cargou britanic care transporta provizii către Maroc, crucişătorul de luptă britanic Repulse a atacat crucişătorul spaniol care a primit permisiunea de acţiune. Pe de

altă parte, refuzul britanic de a recunoaşte guvernul rebel sau de a-i acorda statutul de beligerant, a plasat interferenţa acestor forţe cu transportul maritim în categoria pirateriei; totuşi, Marea Britanie nu a făcut aproape nimic când într-un an (iunie 1937-iunie 1938) 10 nave britanice au fost scufundate, 10 au fost capturate şi reţinute, alte 28 au fost grav avariate şi cel puţin alte 12 au fost avariate de rebeli, dintr-un total de 140 de nave britanice care au mers în Spania în acel an. La începutul anului 1937, Marea Britanie căuta în mod clar o victorie prin realimentare şi, în loc să încerce să impună neintervenţia sau să protejeze drepturile britanice pe mări, susţinea activ blocada rebelă asupra Spaniei loialiste.

Acest lucru a fost evident când Marina Britanică, după mai 1937, a început să intercepteze navele britanice care se îndreptau spre porturile loialiste şi, sub un anumit pretext sau pur şi simplu prin forţă, le-a obligat să meargă în altă parte, cum ar fi Bordeaux sau Gibraltar. Aceste tactici au fost recunoscute de Primul Lord al Amiralităţii în Camera Comunelor pe 29 iunie 1938.

Forţele rebele erau mai puţine ca număr decât loialiştii şi au luptat cu mai puţină vigoare şi sub o conducere slabă, conform rapoartelor secrete germane din Spania de la acea vreme, dar în cele din urmă au avut succes datorită marii lor superiorităţi în artilerie, aviaţie şi tancuri, ca urmare a aplicării unilaterale a acordului de neintervenţie. Acest lucru a fost recunoscut de guvernele în cauză imediat după încheierea războiului şi de generalul Franco pe 13 aprilie 1939. Am văzut că intervenţia italiană a început chiar înainte de izbucnirea revoltei şi că intervenţia portugheză în numele rebelilor a urmat la scurt timp după aceea. Intervenţia germană a fost ceva mai lentă, deşi toate simpatiile erau de partea rebelilor. La sfârşitul lunii iulie, un cetăţean german din Maroc a organizat o corporaţie spaniolă numită Hisma pentru a obţine provizii şi asistenţă germană pentru rebeli. Această firmă a început să transporte trupele rebele din Maroc în Spania pe 2 august. În curând a obţinut monopolul asupra tuturor bunurilor germane vândute Spaniei rebele şi a înfiinţat un birou central de achiziţii în acest scop la Lisabona, Portugalia. Până în august, toate unităţile importante ale Marinei Germane se aflau în apele spaniole iar amiralul lor de rang înalt i-a făcut o vizită de stat lui Franco la cartierul său general din Maroc încă de pe 3 august.

Aceste unităţi au oferit sprijin naval rebeliunii începand de la aceasta data. La începutul lunii octombrie, generalul Göring a înfiinţat o corporaţie numită Rowak, cu un credit de trei milioane de reichsmarks oferit de guvernul german. Aceasta a primit monopolul asupra exportului de bunuri către Spania, iar ordinele au fost emise Marinei Germane pentru a proteja aceste bunuri în tranzit.
Eşecul forţelor franquiste de a captura Madridul a dus la o întâlnire comună italo-germană la Berlin, pe 20 octombrie 1936. Acolo s-a decis lansarea unei politici de sprijin extins pentru Franco. Ca parte a acestei politici, ambele puteri au recunoscut guvernul franquist şi şi-au retras recunoaşterea loialistilor de la Madrid pe 18 noiembrie 1936, iar Italia a semnat o alianţă secretă cu guvernul rebel zece zile mai târziu. Japonia a recunoscut regimul franchist la începutul lunii decembrie, în urma semnării Pactului Anti-Comintern germano-japonez din 25 noiembrie 1936.
Ca urmare a tuturor acestor acţiuni, Franco a primit sprijinul deplin al statelor agresoare, în timp ce guvernul loialist a fost obstrucţionat în toate felurile de către puterile „iubitoare de pace”. Deşi asistenţa acordată de Axă rebelilor a constat în principal în provizii şi asistenţă tehnică, a fost, de asemenea, necesară trimiterea unui număr mare de oameni pentru a lucra cu o parte din acest echipament sau chiar pentru a lupta ca infanterie. În total, Italia a trimis aproximativ 100.000 de oameni şi a suferit aproximativ 50.000 de raniti (dintre care 6.000 au fost ucişi). Germania a trimis aproximativ 20.000 de oameni, deşi această cifră este mai puţin sigură. Valoarea proviziilor trimise generalului Franco a fost estimată de ţările în cauză la 500 de milioane de mărci germane şi 14 miliarde de unitati de munitii din partea Italiei. Împreună, acest ajutor militar se ridică la peste trei sferturi de miliard de dolari.
Pe de altă parte, loialiştilor le-a fost tăiata aproape imediat de aprovizionarea cu alimente străine din cauza embargourilor Marilor Puteri şi au obţinut doar cantităţi limitate, în principal din Mexic, Rusia şi Statele Unite, înainte ca acordul de neintervenţie să le întrerupă. Pe 18 ianuarie 1937, Legea Neutralităţii Americane a fost revizuită pentru a se aplica atât războaielor civile, cât şi celor internaţionale şi a fost invocată imediat împotriva Spaniei, dar presiunea „neoficială” din partea guvernului american a împiedicat exporturile de acest tip către Spania chiar mai devreme.

Ca urmare a unor astfel de acţiuni, penuria de aprovizionare pentru guvernul de la Madrid a fost evidentă la sfârşitul lunii august şi a devenit acută câteva săptămâni mai târziu, în timp ce aprovizionarea pentru rebeli creştea constant. Guvernul de la Madrid a protestat violent împotriva intervenţiei Axei, atât în faţa Comitetului de Neintervenţie din Londra, cât şi în faţa Ligii Naţiunilor. Aceste actiuni au fost respinse de Puterile Axei. O anchetă a acestor acuzaţii a fost efectuată sub presiunea sovietică, dar comitetul a raportat pe 10 noiembrie că aceste acuzaţii nu erau dovedite. Într-adevăr, Anthony Eden, nouă zile mai târziu, a mers până acolo încât a declarat în Camera Comunelor că, în ceea ce priveşte neintervenţia, „existau alte guverne mai vinovate decât Germania sau Italia".
Întrucât s-au confiscat cantităţi mari de documente secrete germane şi italiene şi nu nici un document secret sovietic referitor la subiect, nu este posibil să se stabilească data sau gradul intervenţiei sovietice în Spania, dar este stabilit în mod concludent că aceasta a fost mult mai târzie şi mult mai mică cantitativ decât cea a Italiei sau Germaniei. La 7 octombrie 1936, reprezentantul sovietic a informat Comitetul pentru Neintervenţie că nu putea fi obligat de acordul de neintervenţie într-o măsură mai mare decât ceilalţi participanţi. Intervenţia sovietică pare să fi început în acest moment, la trei ani şi jumătate după intervenţia italiană şi la aproape trei luni după ce atât unităţile italiene, cât şi cele germane luptau alături de rebeli. Echipamentul militar rusesc a intrat în acţiune în faţa Madridului în perioada 29 octombrie - 11 noiembrie 1936.
Încă pe 28 septembrie 1936, însărcinatul cu afaceri german în Uniunea Sovietică a raportat că nu a putut găsi nicio dovadă sigură a încălcării embargoului asupra armelor de către guvernul sovietic, iar pe 16 noiembrie nu a raportat nicio dovadă a transportului de trupe din Odessa. Transporturile de alimente se trimiteau incă pe 19 septembrie, iar transporturi extinse de provizii militare au început să fie raportate o lună mai târziu. Rapoarte anterioare, dar nefondate, sosiseră de la agenţi germani chiar din Spania. Nu se cunoaşte valoarea ajutorului sovietic către Madrid. Estimările privind numărul de consilieri tehnici şi asistenţi variază de la 700 la 5.000 şi probabil nu depăşeau 2.000; nu au fost trimise forţe de infanterie. În plus, a Treia Internaţională a recrutat voluntari din

întreaga lume pentru a lupta în Spania. Acestea au intrat în acţiune la începutul lunii noiembrie 1936 în faţa guvernului de la Madrid şi au fost desfiinţate în octombrie 1938.
Această intervenţie sovietică în sprijinul guvernului de la Madrid, într-un moment în care acesta nu putea găsi sprijin aproape nicăieri altundeva, a servit la creşterea foarte considerabilă a influenţei comuniste în guvern, deşi numărul comuniştilor din Spania însăşi era mic şi aceştia aleseseră doar 14 din 473 de deputaţi în februarie 1936. Comuniştii au intrat în Cabinet pentru prima dată pe 4 septembrie 1936. În general, au acţionat pentru a menţine Frontul Popular, pentru a se concentra pe câştigarea războiului, şi pentru a împiedica toate eforturile de revoluţie socială ale extremei stângi. Din acest motiv, au răsturnat guvernul lui Largo Caballero în mai 1937 şi l-au numit pe Juan Negrín, un socialist mai conservator, ca premier într-un Cabinet care a continuat pe aceleaşi linii generale până după încheierea războiului.
Numărul mic de „voluntari" ruşi sau de altă natură de partea loialistă, în ciuda declaraţiilor extravagante ale susţinătorilor lui Franco de atunci , este evident din incapacitatea forţelor rebele de a captura un număr important de „roşii străini", în ciuda marii lor dorinţe de a face acest lucru. După Bătălia de la Teruel, la care se presupunea că aceşti „roşii străini" ar fi fost foarte activi, Franco a trebuit să raporteze Germaniei că a găsit „foarte puţini" printre cei 14.500 de captivi luaţi; acest fapt a trebuit să fie păstrat „strict confidenţial", a spus el (decembrie 1937).
De fapt, intervenţia Uniunii Sovietice în Spania nu a fost doar limitată cantitativ; a fost şi de scurtă durată, în principal între octombrie 1936 şi ianuarie 1937. Drumul către Spania a fost, pentru Uniunea Sovietică, unul dificil, deoarece flota de submarine italiană aştepta navele ruseşti în Mediterana şi nu a ezitat să le scufunde. Acest lucru s-a întâmplat în ultimele luni ale anului 1936. Mai mult, Pactul Anticomintern din noiembrie 1936 şi atacul japonez asupra Chinei de Nord din 1937 au dat impresia că toate proviziile ruseşti erau necesare pe plan intern. În plus, Uniunea Sovietică era mai preocupată de redeschiderea aprovizionărilor către Spania loialistă din Franţa, Marea Britanie sau din alte părţi, deoarece, într-o competiţie pentru provizii şi trupe în Spania, Uniunea Sovietică nu putea egala nici macar Italia

şi cu siguranţă nici pe toti cei trei sustinatori(Italia, Germania şi Portugalia)la un loc. În cele din urmă, guvernul german, în 1936, i-a dat liderului cehoslovac Edward Beneš documente care indicau că diverşi ofiţeri ai armatei sovietice se aflau în contact cu ofiţeri ai armatei germane. Când Beneš i-a trimis aceste documente lui Stalin, acestea au dat naştere unei serii de epurări şi procese de trădare în Uniunea Sovietică, care au eclipsat în mare măsură Războiul Civil Spaniol şi au servit la oprirea majorităţii contribuţiilor sovietice catre guvernul loialist. Eforturile de a compensa această scădere a sprijinului sovietic printr-o creştere a sprijinului din partea celei de-a Treia Internaţionale nu au fost eficiente, deoarece această din urmă organizaţie putea trimite oameni pentru a merge în Spania, dar nu putea obţine provizii militare, de care guvernul loialist avea nevoie pentru propriul său personal.
Deşi dovezile intervenţiei Axei în Spania erau copleşitoare şi au fost admise chiar de Puterile însele la începutul anului 1937, britanicii au refuzat să le admită şi au refuzat să modifice politica de neintervenţie, deşi Franţa şi-a relaxat uneori restricţiile la frontieră, în special în aprilie-iunie 1938. Atitudinea Marii Britanii a fost atât de vicleană încât cu greu poate fi desluşită, deşi rezultatele sunt suficient de clare. Principalul rezultat a fost că, în Spania, un guvern de stânga prietenos Franţei a fost înlocuit de un guvern de dreapta neprietenos Franţei şi profund obligat faţă de Italia şi Germania. Dovezile sunt clare că simpatiile reale ale guvernului londonez favorizau rebelii, deşi a trebuit să ascundă acest fapt de opinia publică din Marea Britanie (întrucât această opinie favoriza loialiştii în detrimentul lui Franco cu 57% la 7%, conform unui sondaj de opinie publică din martie 1938). Acesta a susţinut această opinie în ciuda faptului că o astfel de schimbare nu putea decât să fie adversă intereselor britanice, căci însemna că Gibraltar, la un capăt al pasajului de mijloc către India, putea fi neutralizat de Italia, aşa cum Aden, la celălalt capăt, fusese neutralizat prin cucerirea Etiopiei. Este clar că teama de război era un motiv puternic, dar o astfel de teamă era mai răspândită în afara guvernului decât înăuntru. Pe 18 decembrie 1936, Eden a recunoscut că guvernul exagerase pericolul războiului cu patru luni mai devreme pentru a obţine acceptarea acordului de neintervenţie şi atunci când Marea Britanie dorea să folosească forţa pentru a-şi atinge obiectivele, aşa cum a făcut împotriva pirateriei submarinelor

italiene în Mediterana în toamna anului 1937, a făcut-o fără riscul unui război. Acordul de neintervenţie, aşa cum a fost practicat, nu a fost de nici un ajutor pentru pace, nici un exemplu de neutralitate, ci a fost aplicat în mod clar în aşa fel încât să ofere ajutor rebelilor şi să pună toate obstacolele posibile în calea guvernului loialist de a înăbuşi rebeliunea.
Această atitudine a guvernului britanic nu putea fi recunoscută public şi s-au depus toate eforturile pentru a prezenta acţiunile Comitetului de neintervenţie ca fiind una de neutralitate imparţială. De fapt, activităţile acestui comitet au fost folosite pentru a arunca praf în ochii lumii şi, mai ales, în ochii publicului britanic. La 9 septembrie 1936, contele Bismarck, membrul german al comitetului, şi-a notificat guvernul că scopul Franţei şi Marii Britanii în înfiinţarea comitetului nu era „ o chestiune de a lua măsuri concrete imediate, ci de a potoli sentimentele stârnite ale partidelor de stânga din ambele ţări prin însăşi înfiinţarea unui astfel de comitet şi de a uşura situaţia politică internă a premierului francez....”
Timp de luni de zile, dezbaterile fără sens ale acestui comitet au fost raportate în detaliu lumii, iaracuzaţii, contraacuzaţii, propuneri, contrapropuneri, investigaţii şi concluzii neconcludente au fost oferite unei lumi confuze, sporindu-i astfel cu succes confuzia. În februarie 1937, s-a încheiat un acord care interzicea recrutarea sau trimiterea de voluntari pentru a lupta de ambele părţi în Spania, iar pe 30 aprilie au fost stabilite patrule la graniţele portugheze şi franceze ale Spaniei, precum şi pe coastele maritime ale Spaniei. La sfârşitul unei luni, Portugalia a pus capăt supravegherii frontierei sale terestre, în timp ce Italia şi Germania au abandonat patrula maritimă.
Eforturile constante ale Portugaliei, Italiei şi Germaniei de a obţine recunoaşterea rebelilor ca „beligeranţi” în temeiul dreptului internaţional au fost blocate de Marea Britanie, Franţa şi Rusia. O astfel de recunoaştere ar fi permis forţelor rebele acele drepturi in apele internationale care, în practică, erau refuzate guvernului recunoscut de la Madrid. Rusia dorea să extindă drepturile beligerante asupra lui Franco numai dacă toţi voluntarii străini ar fi fost retraşi mai întâi. În timp ce dezbaterile şi tergiversările continuau pe teme precum beligeranţa, supravegherea de către patrule, retragerea voluntarilor şi altele asemenea în faţa

Comitetului de Neintervenţie din Londra, forţele rebele franchiste, cu contingentele lor străine de mauri, italieni şi germani, au zdrobit încet forţele loialiste.
Ca urmare a politicii de neintervenţie, preponderenţa militară a rebelilor a fost foarte mare, cu excepţia moralului. Rebelii aveau în general aproximativ 500 sau chiar mai multe avioane, în timp ce guvernul avea la un moment dat până la 150. S-a estimat că cea mai mare concentraţie de artilerie loialistă a fost de 180 de piese în Bătălia de la Teruel din decembrie 1937, în timp ce cea mai mare concentraţie de artilerie rebelă a fost de 1.400 de piese faţă de 120 de pe partea loialistă în bătălia de pe Ebru din iulie 1938. Forţele Aeriene Italiene au fost foarte active, cu 1.000 de avioane efectuând peste 86.000 zboruri în 5.318 operaţiuni separate, timp în care au aruncat 11,58 tone de bombe în timpul războiului.
Cu acest avantaj, forţele „naţionaliste" au putut să se alăture contingentelor lor de sud-vest şi nord-vest în timpul anului 1936, pentru a-i zdrobi pe basci şi a forma un teritoriu neintrrupt între Galacia şi Navarra de-a lungul nordului Spaniei în 1937, pentru a avansa spre est prin Spania până la coasta de est în 1938, astfel tăind Spania loialistă în două; să cucerească cea mai mare parte a Cataloniei, inclusiv Barcelona, în ianuarie 1939 şi să se apropie de Madrid în 1939. Capitala loialistă s-a predat pe 28 martie. Anglia şi Franţa au recunoscut guvernul lui Franco pe 27 februarie 1939, iar trupele Axei au fost evacuate din Spania după un marş triumfal prin Madrid în iunie 1939.
Când s-a încheiat războiul, o mare parte din Spania era distrusă, cel puţin 450.000 de spanioli fuseseră ucişi (dintre care 130.000 erau rebeli, restul loialişti), iar o dictatură militară nepopulară fusese impusă Spaniei ca urmare a acţiunilor forţelor non-spaniole. Aproximativ 400.000 de spanioli se aflau în închisori, iar un număr mare erau flămânzi şi lipsiţi de resurse. Germania a recunoscut această problemă şi a încercat să determine Franţa să urmeze o cale de conciliere, reformă umanitară şi reformă socială, agricolă şi economică. Acest sfat a fost respins, rezultatul fiind că Spania a rămas slabă, apatică, obosită de război şi nemulţumită de atunci încoace.

Partea a treisprezecea — Dezintegrarea Europei: 1937-1939

Capitolul 44 — Austria Infelix, 1933-1938

Austria a rămas după Tratatul de la Saint-Germain atât de şubredă din punct de vedere economic încât viaţa sa era susţinută doar de ajutorul financiar din partea Ligii Naţiunilor şi a statelor democratice occidentale.
Aria populaţiei sale fusese atât de redusă încât consta din puţin mai mult decât marele oraş Viena, înconjurat de o suburbie imensă, dar inadecvată. Oraşul, cu o populaţie de două milioane într-o ţară a cărei populaţie se redusese de la 52 de milioane la 6,6 milioane, fusese centrul unui mare imperiu şi acum era o povară pentru un mic principat.
Mai mult, naţionalismul economic al statelor succesorale, precum Cehoslovacia, separa această zonă de Dunărea inferioară şi de Balcani, de unde îşi procurase rezervele de alimente în perioada de dinainte de război.
Mai rău decât atât, oraşul şi peisajul rural înconjurător aveau perspective antitetice asupra fiecărei probleme politice, sociale sau ideologice. Oraşul era socialist, democrat, anticlerical, dacă nu chiar antireligios, pacifist şi progresist în sensul cuvântului „progres" din secolul al XIX-lea; ţara era catolică, dacă nu chiar clericală, ignorantă, intolerantă, beligerantă şi înapoiată.
Fiecare zonă avea propriul partid politic, creştin-socialiştii la ţară şi social-democraţii la oraş. Acestea erau atât de echilibrate încât în niciuna dintre cele cinci alegeri dintre 1919 până în 1930 votul exprimat pentru oricare dintre partide nu a scăzut sub 35% sau nu a crescut peste 49% din totalul voturilor exprimate. Aceasta însemna că echilibrul puterii în Parlament a scăzut în favoarea unor partide minore nesemnificative precum pangermaniştii sau Liga Agrară. Întrucât aceste grupuri minore s-au alăturat creştin-socialiştilor începând cu 1920, dihotomia dintre oraş şi mediul rural s-a transformat într-o diviziune între guvernul capitalei (dominat de social- democraţi) şi cel al guvernului federal (dominat de creştin-socialişti). Social-democraţii, deşi foarte radicali şi marxişti în exprimare, erau foarte democraţi şi moderaţi în fapte. Controlând întreaga ţară între 1918 şi 1920, au reuşit să facă pace, să înăbuşe ameninţarea bolşevismului din Ungaria spre est sau din

Bavaria spre nord, să stabilească o constituţie democratică eficientă cu o autonomie considerabilă pentru statele locale (fostele provincii) şi să dea noii ţări un imbold bun pentru a deveni un stat social al secolului al XX-lea. Măsura succesului lor poate fi observată în faptul că comuniştii nu au reuşit niciodată să se impună după 1919 sau să aleagă un membru în Parlament. Pe de altă parte, social-democraţii nu au putut să-şi împace dorinţa de unire cu Germania (numită Anschluss) cu nevoia de ajutor financiar din partea Puterilor Antantei, care se opuneau acestui lucru.
Un acord între pangermani şi creştini-socialişti de a pune Anschluss-ul pe tavă şi de a se concentra pe obţinerea de ajutor financiar de la Antanta victorioasă a făcut posibilă răsturnarea cabinetului de coaliţie al lui Michael Mayr în iunie 1921 şi înlocuirea acestuia cu o alianţă pangerman-creştin-socialistă sub conducerea pangermanului Johann Schober. În mai 1922, această alianţă a fost inversată când liderul creştin-socialist, Monseniorul Ignaz Seipel, un preot catolic, a devenit cancelar. Seipel a dominat guvernul federal al Austriei până la moartea sa, în august 1932, iar politicile sale au fost continuate ulterior de discipolii săi, Dollfuss şi Schuschnigg. Seipel a reuşit să realizeze o anumită reconstrucţie financiară prin stoarcerea de împrumuturi internaţionale de la Puterile victorioase din 1918. El a realizat acest lucru, în ciuda statutului precar de credit al Austriei, insistând că nu va putea preveni Anschluss-ul dacă Austria ar ajunge într-un stadiu de colaps financiar.
Între timp, social-democraţii care controlau oraşul şi statul Viena s-au angajat într-un program uimitor de asistenţă socială. Vechiul sistem monarhic de impozite indirecte a fost înlocuit de un sistem de impozite directe care apăsa puternic asupra celor înstăriţi. Cu o administraţie onestă şi eficientă şi un buget echilibrat, condiţiile de viaţă ale săracilor s-au transformat. Acest lucru a fost mai ales notabil în ceea ce priveşte locuinţele. Înainte de 1914, acest lucru fusese deplorabil. Un recensământ din 1917 a arătat că 73% din toate apartamentele erau „cu o singură cameră” (cu un procentaj semnificativ in clasa muncitorilor), iar dintre acestea, 92% nu aveau instalaţii sanitare, 95% nu aveau apă curentă şi 77% nu aveau electricitate sau gaz iar multe nu aveau ventilaţie exterioară. Deşi această cameră avea o dimensiune mai mică de 3,6 metri pe 4,5 metri, 17% aveau un chiriaş, care de obicei împărţea un

pat. Ca urmare a lipsei de locuinţe, bolile (în special tuberculoza) şi criminalitatea erau larg răspândite, iar valorile imobiliarelor au crescut cu peste 2.500% în cei cincisprezece ani 1885-1900. Aceste condiţii economice au fost menţinute de un sistem politic foarte nedemocratic în care doar 83.000 de persoane, pe baza proprietatii, aveau voie să voteze, iar 5.500 dintre cei mai bogaţi aveau voie să aleagă o treime din totalul locurilor din consiliul oraşului.
În această situaţie,au gasit social-democraţii Austria anului 1918. Până în 1933, aceştia construiseră aproape 60.000 de locuinţe, majoritatea în blocuri uriaşe de apartamente. Acestea erau construite cu podele din lemn masiv, ferestre exterioare, gaz, electricitate şi facilităţi sanitare. În aceste blocuri mari de apartamente, mai mult de jumătate din spaţiul exterior era lăsat liber pentru parcuri şi locuri de joacă, fiind prevăzute spălătorii centrale, grădiniţe, biblioteci, clinici, oficii poştale şi alte facilităţi. Una dintre cele mai mari dintre aceste clădiri, Karl Marx Hof, acoperea doar 18% din terenul său, dar adăpostea 1.400 de apartamente cu 5.000 de locuitori. Acestea au fost construite atât de eficient încât costul mediu per apartament era de doar aproximativ 1.650 de dolari fiecare; deoarece chiria trebuia să acopere doar întreţinerea şi nu costurile de construcţie (care proveneau din taxe), chiria medie era mai mică de 2,00 dolari pe lună. Astfel, săracii din Viena cheltuiesc doar o fracţiune din venitul lor pe chirie, mai puţin de 3%, comparativ cu 25% în Berlin şi aproximativ 20 % fata de perioada premergatoare războiului. În plus, clasa saraca beneficia de îngrijire medicale gratuita sau la un pret scazut, îngrijire stomatologică,educaţie, biblioteci,divertisment, sport, prânzuri şcolare şi maternitati care erau oferite de oraş.
În timp ce acestea se întâmplau la Viena, guvernul federal creştin-socialist-pan-german se afunda tot mai mult în corupţie. Deturnarea fondurilor publice către bănci şi industrii controlate de susţinătorii lui Seipel a fost dezvăluită de anchetele parlamentare, în ciuda eforturilor guvernului de a ascunde faptele. Când guvernul federal a ripostat cu propria investigaţie asupra finanţelor oraşului Viena, a trebuit să raporteze că acestea se aflau într-o stare admirabilă. Toate acestea au contribuit la creşterea atractivităţii social-democraţilor în întreaga Austrie, în ciuda orientării lor antireligioase şi materialiste. Acest lucru se

poate observa din faptul că votul electoral socialist a crescut constant, de la 35% din voturile totale în 1920 la 39,6% în 1923 la 42% în 1927. În acelaşi timp, numărul de locuri creştin-socialiste în Parlament a scăzut de la 85 în 1920 la 82 în 1923 la 73 în 1927 si la 66 în 1930.
În 1927, Monseniorul Seipel a format o „uniune" cu toate grupurile antisocialiste pe care le-a putut reuni, dar nu a putut schimba situaţia. Alegerile i-au oferit partidului său doar 73 de locuri, comparativ cu 71 pentru social-democraţi, 12 pentru pangermani şi 9 pentru Liga Agrară.
În consecinţă, Seipel s-a angajat într-un proiect foarte periculos. El a căutat să schimbe constituţia austriacă într-o dictatură prezidenţială, ca prim pas pe drumul către o restaurare habsburgică în cadrul unui stat fascist corporativ. Întrucât orice modificare a constituţiei necesita un vot de două treimi din Parlament în care opoziţia social-democrat deţinea 43% din locuri, Monseniorul Seipel a căutat să rupă această opoziţie încurajând dezvoltarea unei miliţii reacţionare armate,Heimwehr (Garda de Stat). Acest proiect a eşuat în 1929, când modificările constituţionale ale lui Seipel au fost în mare parte respinse de Parlament. Drept urmare, a devenit necesar să se utilizeze metode ilegale, o sarcină care a fost îndeplinită de succesorul lui Seipel, Engelbert Dollfuss, în perioada 1932- 1934.
Heimwehr-ul a apărut pentru prima dată în 1918-1919, ca nişte bande de ţărani şi soldaţi înarmaţi formate la frontierele teritoriului austriac pentru a rezista incursiunilor italienilor, slavilor de sud şi bolşevicilor. După ce acest pericol s-a disipat, a continuat să existe ca o organizaţie liberă de bande reacţionare armate, finanţate iniţial de aceleaşi grupuri ale armatei germane care îi finanţau pe naziştii din Bavaria în acelaşi timp (1919-1924). Mai târziu, aceste bande au fost finanţate de industriaşi şi bancheri ca armă împotriva sindicatelor, iar după 1927 de Mussolini, ca parte a proiectelor sale de revizionism în zona Dunării. La început, aceste unităţi Heimwehr erau destul de independente, cu proprii lideri în diferite provincii. După 1927, au avut tendinţa de a se uni, deşi rivalitatea dintre lideri a rămas acerbă. Aceşti lideri erau membri ai partidelor creştin-socialiste sau pangermane şi uneori aveau simpatii habsburgice. Liderii au fost Anton Rintelen şi Walter Pfrimer în Stiria, Richard Steidle în Tirol, prinţul Ernst Rüdiger von

Starhemberg în Austria Superioară şi Emil Fey la Viena.
„Şeful statului major general" al mişcării, pe măsură ce aceasta s-a unificat, era un fugar de justiţia germană, Waldemar Pabst, care fusese implicat în numeroase crime politice ordonate de naţionaliştii din Germania în perioada 1919-1923.
Aceste organizaţii s-au antrenat deschis în formaţiuni militare, au organizat marşuri provocatoare săptămânale în zonele industriale ale oraşelor, şi-au declarat deschis hotărârea de a distruge democraţia,sindicatele şi socialiştii şi de a schimba constituţia prin forţă şi i-au atacat şi ucis pe criticii acestora.
Eforturile lui Seipel de a modifica constituţia folosind presiunea Heimwehr împotriva social-democraţilor au eşuat în 1929, deşi a reuşit să sporească oarecum puterile preşedintelui creştin democrat Wilhelm Miklas. Cam în aceeaşi perioadă, Seipel a respins o ofertă din partea social-democraţilor de a dezarma şi desfiinţa atât Heimwehr-ul, cât şi miliţia social-democrată,Schutzbund-ul.
Tacticile lui Seipel i-au înstrăinat pe susţinătorii săi din Liga Pangermană şi Agrară, astfel încât partidul său nu a mai deţinut majoritatea în cameră. Acesta a demisionat în septembrie 1930.
Folosind noile reforme constituţionale care fuseseră adoptate cu un an înainte, Seipel a format un Cabinet „prezidenţial", un guvern minoritar, format din creştini-socialişti şi Heimwehr. Pentru prima dată, acest ultim grup a obţinut posturi în Cabinet, iar acestea au fost cele mai ameninţătoare când Starhemberg a devenit ministru de interne (care controla poliţia), iar Franz Huber, un alt lider al Heimwehr-ului, a devenit ministru al justiţiei. Acest lucru s-a făcut în ciuda faptului că Heimwehr-ul tocmai introdusese în organizaţia sa un jurământ care îi obliga pe membrii săi să respingă democraţia parlamentară în favoarea statului „de conducere directa" cu un singur partid, cooperant. Din acest moment, constituţia a fost încălcată constant de creştini-socialişti. Noi alegeri au fost prevăzute pentru noiembrie 1930. Starhemberg i-a promis lui Pfrimer că vor săvârşi o lovitură de stat(Putsch) pentru a împiedica alegerile, iar Starhemberg a anunţat public: „Acum suntem aici şi nu vom lăsa frâiele, indiferent de rezultatul alegerilor". Cancelarul Karl Vaugoin, totuşi, era convins că grupul său va câştiga alegerile; în consecinţă, a respins lovitura de stat.
Ministrul Justiţiei, Huber, a confiscat documentele pangermanilor, agrarienilor şi disidenţilor socialişti creştini, precum şi ale

social-democraţilor, în timpul campaniei, pe motiv că erau „bolşevici". În această confuzie de scopuri contradictorii au avut loc alegerile, ultimele alegeri ţinute în Austria antebelică. Creştin-socialiştii au pierdut 7 locuri, în timp ce social-democraţii au câştigat 1.Primii au avut 66, cei din urmă 72, Heimwehr-ul a avut 8, iar blocul pan-german-agrarian a avut 19.
Guvernul minoritar Seipel a demisionat pasnic, fiind înlocuit de un guvern creştin-socialist mai moderat, condus de Otto Ender, cu sprijin pangerman-agrarian.
În iunie 1931, deşi Seipel a încercat din nou să formeze un guvern, nu a putut obţine suficient sprijin, iar coaliţiile firave ale creştin-socialiştilor moderaţi şi pangermanilor au continuat, în ciuda unei revolte a Heimwehr-ului condusă de Pfrimer în septembrie 1931. Pfrimer şi adepţii săi au fost aduşi în faţa instanţei pentru trădare şi achitaţi. Nu s-a depus niciun efort pentru a-le confisca armele şi în curând a devenit clar că coaliţia creştin-socialistă, motivată de propriile simpatii şi de teama de violenţa Heimwehr-ului, demara un atac asupra social-democraţilor şi a sindicatelor. Aceste atacuri s-au intensificat după mai 1932, când a preluat funcţia un nou cabinet, cu Dollfuss cancelar şi Kurt Schuschnigg ministru al justiţiei. Acest cabinet avea o majoritate de doar un vot în Parlament, 83 pentru şi 82 împotrivă, şi era complet dependent de cei 8 deputaţi ai Heimwehr-ului, care îi asigurau majoritatea. Nu a convocat alegeri, deoarece creştini-socialiştii ştiau că vor fi copleşiţi. Întrucât erau hotărâţi să conducă, au continuat să conducă, ilegal şi în cele din urmă neconstituţional.
Deşi naziştii din Austria deveneau din ce în ce mai puternici şi mai violenţi pe zi ce trece, coaliţia creştino-socialisto-Heimwehr şi-a petrecut timpul distrugând social-democraţii. Miliţia Heimwehr ataca socialiştii în zonele industriale ale oraşelor, venind cu trenul din zonele rurale în acest scop, iar guvernul creştin-socialist îi suprima apoi pe social-democraţi pentru aceste „tulburări". După un astfel de eveniment, în octombrie 1932, Dollfuss l-a numit pe liderul Heimwehr, Ernst Fey, secretar de stat (mai târziu ministru) pentru securitate publică, la comanda întregii poliţii din Austria. Aceasta numire i-a dat Heimwehr-ului, cu 8 locuri în Parlament si 3 locuri în Cabinet. Fey a interzis imediat toate întâlnirile, cu excepţia celor ale Heimwehr-ului. Din acel moment, poliţia a percheziţionat şi distrus sistematic proprietăţile social-democraţilor şi sindicatelor

„căutând arme”. Pe 4 martie 1933, guvernul Dollfuss a fost învins în Parlament cu un vot, 81-80. A respins acest vot din cauza unei tehnicalităţi şi a folosit scandalul rezultat ca pretext pentru a împiedica prin forţă orice alte şedinţe ale parlamentului.
Dollfuss a condus prin decret, folosind o lege a Imperiului Habsburgic din 1917. Această lege permitea guvernului să emită decrete economice de urgenţă în timpul războiului, dacă acestea erau aprobate de parlament într-o perioadă stabilită ulterior. Atât Imperiul Habsburgic, cât şi războiul erau încheiate, iar decretele lui Dollfuss nu se refereau la chestiuni economice şi nici nu erau acceptate de Parlament în perioada stabilită, dar guvernul a folosit această metodă pentru a conduce ani de zile. Primele decrete au pus capăt tuturor întâlnirilor, au cenzurat presa, au suspendat alegerile locale, au creat lagăre de concentrare, au distrus finanţele oraşului Viena prin interferenţe arbitrare în colectarea şi cheltuielile de taxe, au distrus curtea constituţională supremă pentru a o împiedica să revizuiască actele guvernului şi au reinstaurat pedeapsa cu moartea. Aceste decrete au fost aplicate în general doar împotriva social-democraţilor şi nu împotriva naziştilor, nici a Heimwehr-ului, care reduceau ţara la haos. Când primarul socialist al Vienei a desfiinţat unitatea Heimwehr din acele oraş, a fost imediat destituit de Dollfuss.
În luna mai, conferinţa Partidului Creştin Socialist nu a reuşit să-l aleagă pe Dollfuss în funcţia de şef al partidului. Acesta a anunţat imediat că parlamentul nu va fi niciodată restabilit şi că toate partidele politice vor fi absorbite treptat într-un singur partid nou, „Frontul Patriei”. Din acest moment, Dollfuss şi succesorul său, Schuschnigg, au lucrat puţin câte puţin pentru a construi o dictatură personală. Acest lucru nu a fost uşor, deoarece efortul a fost contestat de social-democraţi (care insistau asupra restaurării constituţiei), de pangermani şi succesorii lor nazişti (care doreau unirea cu Germania lui Hitler) şi de Heimwehr (care era susţinută de Italia şi dorea un stat fascist care să domine zona Dunării).
În timp ce Dollfuss îşi continua atacurile asupra muncitorilor, naziştii au început să-l atace pe el şi pe Heimwehr. Mişcarea nazistă din Austria se afla sub ordine directe din Germania şi era finanţată de acolo. Se angaja în atacuri masive, parade, atentate cu bombă şi atacuri ucigaşe asupra susţinătorilor guvernului. În mai 1933, Hitler a paralizat financiar Austria prin impunerea unei taxe de

1.000 de mărci pentru toţi turiştii germani care mergeau în Austria. Pe 19 iunie, Dollfuss i-a scos în afara legii pe naziști, i-a arestat pe liderii lor şi l-a deportat pe „Inspectorul General pentru Austria” al lui Hitler. Partidul Nazist a intrat în clandestinitate, dar şi-a continuat atrocităţile, în special sute de atentate cu bombă şi mii de acte de vandalism. În iunie 1933, au încercat să-i asasineze pe Steidle şi Rintelen, iar în octombrie au reuşit să-l rănească pe Dollfuss. În faţa acestor atrocităţi naziste, Dollfuss şi-a continuat distrugerea metodică a socialiştilor. Din 1930 şi probabil din 1927, Mussolini înarma Ungaria şi Heimwehr-ul din Austria. Social-democraţii, susţinuţi de Cehoslovacia şi Franţa, s-au opus acestei situaţii. În ianuarie 1933, sindicatul socialist feroviar a dezvăluit că un tren încărcat cu 50.000 de puşti şi 200 mitraliere oferit ca sprijin militar de catre Mussolini era pe drum către Heimwehr şi către Ungaria . În controversa rezultată, o notă comună anglo-franceză care protesta împotriva acestei încălcări a tratatelor de pace şi ordona ca armele să fie fie returnate în Italia, fie distruse, a fost respinsă de Dollfuss. În schimb, Dollfuss a încheiat un acord cu Mussolini pentru sprijin împotriva naziştilor prin Heimwehr şi pentru distrugerea socialiştilor din Austria. În martie 1933, Dollfuss a scos în afara legii Corpul Republican de Apărare, miliţia partidului socialist, a luat Heimwehr-ul în cabinetul său şi a abolit Parlamentul. Deoarece agitaţiile continue ale naziştilor în 1933 au făcut necesar un sprijin sporit pentru Dollfuss din partea lui Mussolini şi a Heimwehr-ului, guvernul a început să ia măsuri pentru a interzice complet mişcarea socialistă. La sfârşitul lunii ianuarie 1934, au fost emise ordine către Heimwehr, iar acesta a început să ocupe sediile sindicatelor, clădirile socialiste şi primăriile din diferite oraşe provinciale. Pe 10 februarie, Fey a arestat majoritatea liderilor miliţiei socialiste, iar a doua zi a ţinut un discurs în faţa Heimwehr-ului în care a spus: „Cancelarul Dollfuss este omul nostru; mâine vom merge la muncă şi vom face o treabă temeinică”.

Vărsare de sânge avusese loc deja în provincii şi, când pe 12 februarie, Fey a atacat muncitorii din Viena în centrele lor sindicale, sediile lor socialiste şi blocurile lor de apartamente,izbucnind lupte la scară largă. Guvernul avea un avantaj covârşitor, folosind armata regulată,precum şi Heimwehr-ul şi poliţia, şi aducând artileria pentru a distruge marile clădiri de apartamente.

Până pe 12 februarie, luptele se terminaseră, Partidul Socialist şi sindicatele sale au fost scoase în afara legii, ziarele lor declarate ilegale, sute de oameni erau morţi, mii se aflau în lagăre de concentrare şi închisori, alte mii erau reduse la subzistenta, guvernul electiv din Viena a fost înlocuit de un „comisar federal", toate mişcările muncitoreşti pentru asistenţă socială, sport şi educaţie au fost distruse, iar proprietăţile valoroase ale acestor organizaţii au fost predate unor organizaţii favorizate, cum ar fi Heimwehr-ul şi grupurile catolice. La scurt timp după aceea, chiriile au fost majorate în clădirile de apartamente socialiste, chiriaşii au fost forţaţi să plătească pentru facilităţi care anterior fuseseră gratuite (inclusiv colectarea gunoiului), muncitorii au fost forţaţi, într-un fel sau altul, să se alăture Frontului Patriei şi chiar muncitorii socialişti au fost forţaţi să caute locuri de muncă prin intermediul burselor de muncă ale sindicatelor catolice. O nouă constituţie a fost declarată, în baza puterii decretului economic de urgenţă din 1917, pe 24 aprilie 1934. Aceasta a transformat Austria dintr-o „republică democratică" într-un „stat federal, corporativ, creştin, german". Această constituţie a fost atât frauduloasă, cât şi ilegală, iar eforturile lui Dollfuss de a o face mai legală, dacă nu mai puţin frauduloasă, au avut rezultatul opus. Dollfuss semnase un concordat cu Vaticanul în iunie 1933. Întrucât Sfântul Scaun dorea ca acest acord să fie aprobat de Parlament, Dollfuss a decis printr-o manevra să atinga mai multe obiective , convocând o parte din vechiul Parlament pentru a accepta acest document, ocazia de a încheia sesiunea perturbată din 4 martie 1933 şi pentru a accepta cele 471 decrete pe care le emisese de la acea dată.
Printre aceste decrete s-a numărat şi noua constituţie din 1934. Întrucât guvernul insista că vechea constituţie nu fusese niciodată suspendată sau chiar încălcată,cea nouă trebuia acceptată fie printr-un plebiscit, fie cu un vot de două treimi al vechiului Parlament, cu cel puţin jumătate din membrii săi prezenţi. Acest lucru s-a întâmplat pe 30 aprilie 1934, diversele acte fiind acceptate de o fracţiune din vechiul Parlament. Deoarece socialiştii au fost împiedicaţi să participe, iar pan-germanii au refuzat să participe, doar 76 din 165 au fost prezenţi, iar unii dintre aceştia au votat împotriva actelor propuse.
Noua constituţie nu avea nicio importanţă, deoarece guvernul a continuat să conducă prin decrete şi a încălcat-o după bunul

plac. De exemplu, un decret din 19 iunie 1934 a privat instanţele de puterea lor constituţională de a se pronunţa asupra constituţionalităţii tuturor actelor guvernului de înainte de 1 iulie 1934.
Aspectul corporativ al noii constituţii era o fraudă completă. În multe activităţi nu au fost înfiinţate corporaţii; acolo unde erau înfiinţate, membrii erau numiţi şi nu aleşi aşa cum prevedea legea; şi, în orice caz, nu făceau nimic. În schimb, întregul sistem bancar şi industrial era plin de micii birocraţi ai Frontului Patriei. Din cauza proastei administrări şi a crizei economice mondiale, băncile din Austria s-au prăbuşit în 1931-1933, precipitând criza bancară mondială. Guvernul austriac a preluat aceste bănci şi le-a înlocuit treptat personalul, în special personalul evreu, cu funcţionari de partid. Întrucât băncile controlau aproximativ 90% din corporaţiile industriale ale ţării, aceşti funcţionari de partid au reuşit să-şi plaseze prietenii în tot sistemul economic. Până în 1934, aproape nimic nu se putea face în lumea afacerilor fără „prieteni" în guvern şi orice se putea face cu doar cu aceste parghii. O astfel de „prietenie" se obţinea cel mai bine prin mită, rezultatul fiind că se făceau plăţi periodice de la oameni de afaceri către personalităţi politice. La începutul anului 1936, scandalul a izbucnit când s-a dezvăluit că Phoenix Insurance Company (al cărei preşedinte era acum Vaugoin, fost cancelar şi lider al partidului creştin-socialist), pierduse 250 de milioane în cadouri şi „împrumuturi" acordate în mod corupt. Guvernul a trebuit să recunoască acest lucru şi a publicat o listă de grupuri politice şi politicieni care primiseră în total mai puţin de 3 milioane de şilingi. Aceasta a lăsat cea mai mare parte a pierderii nelămurită până la sfârşit. Au fost iniţiate proceduri legale împotriva a douăzeci şi şapte de persoane, dar guvernul Schuschnigg nu a adus niciodată pe niciuna dintre ele în sala de judecată.
Această corupţie s-a răspândit în guvern până când, în cele din urmă, s-a ajuns la un punct în care, aşa cum a spus Starhemberg, „Nimeni nu ştia în cine poate avea încredere şi exista o justificare pentru a nutri cele mai uimitoare suspiciuni". Indignaţiile naziştilor au crescut în mai şi iunie 1934, până la punctul în care atentatele erau în medie de cincisprezece pe zi. Pe 12 iulie, prin decret, guvernul a stabilit pedeapsa cu moartea pentru astfel de atentate cu bombă. Naziştii au ameninţat cu un puci de la prima

condamnare intr-un astfel de atentat.
Această primă sentinţă a fost dată pe 24 iulie, dar împotriva unui socialist în vârstă de douăzeci şi doi de ani, după un proces sumar. În aceeaşi zi, poliţia şi Frontul Patriei au fost anunţate de spionii lor că naziştii urmau să atace a doua zi. Toate detaliile i-au fost date lui Fey, dar el şi Dollfuss au petrecut seara discutând o posibilă revoltă socialistă. Şedinţa de Cabinet din 25 iulie a fost amânată din cauza avertismentului, dar nu s-a făcut niciun efort pentru a-i proteja pe miniştri. În jurul orei 13:00, 154 de nazişti în opt camioane au intrat în cancelarie fără să se tragă niciun foc de armă. L-au ucis imediat pe Dollfuss şi s-au încuiat înăuntru. Un alt grup de nazişti a preluat postul de radio din Viena şi a anunţat un nou guvern cu Rintelen ca cancelar. Au existat, de asemenea, revolte naziste sporadice în care zeci de oameni au fost ucişi în provincii. „Legiunea austriacă" nazistă din Germania şi guvernul german nu au îndrăznit să acţioneze din cauza unui avertisment sever din partea lui Mussolini că va invada Austria dinspre sud dacă o vor face. După şase ore de negocieri în care Fey şi ministrul german au acţionat ca intermediari, bărbaţii asediaţi din cancelarie au fost luaţi pentru a fi deportaţi în Germania. Când Dollfuss a fost găsit mort, treisprezece au fost executaţi şi un număr mare au fost închişi; toate organizaţiile naziste au fost desfiinţate şi activităţile lor suspendate. În acelaşi timp, cei care încercaseră să avertizeze guvernul împotriva complotului sau să-l prevină au fost arestaţi, iar unii au fost ucişi (inclusiv spionul poliţiei care trimisese detaliile specifice cu o zi înainte de crimă).
Schuschnigg şi Heimwehr au împărţit guvernul între ei după moartea lui Dollfuss. Fiecare a ocupat patru locuri în Cabinet. Schuschnigg a fost cancelar în guvern şi vice-lider al Frontului Patriei, în timp ce Starhemberg a fost liderul Frontului Patriei şi vice-cancelar al guvernului.
Din iulie 1934, Schuschnigg a căutat să scape de Heimwehr. în special de Starhemberg, pentru a crea o dictatură pur personală cu un singur partid, un singur sindicat şi o singură politică ,pentru a satisface naziştii fără a ceda nicio putere sau poziţie esenţială, pentru a-i menţine pe socialişti înfrânţi şi pentru a obţine cât mai mult sprijin posibil de la Mussolini.
Am spus că Dollfuss şi Schuschnigg s-au confruntat cu trei adversari în 1932:

socialiştii, naziştii şi Heimwehr-ul. Cei doi au căutat să-i distrugă pe aceştia în această ordine, mobilizând împotriva fiecăruia puterea celor care nu fuseseră încă distruşi, plus creştin-socialiştii. Pe măsură ce efortul a progresat, au încercat să-i distrugă şi pe creştin-socialişti, prin transformarea tuturor grupurilor într-un singur partid politic amorf şi lipsit de sens, Frontul Patriei. Scopul acestui partid era de a mobiliza sprijinul pentru aceşti doi lideri personal. Nu avea principii politice reale şi era complet nedemocratic, fiind obligat să accepte deciziile „liderului". Toate persoanele, indiferent de convingerile lor politice, chiar şi nazişti, catolici, comunişti şi socialişti, au fost forţate să se alăture prin presiune politică, socială şi economică. Rezultatul a fost că tot moralul politic a fost distrus, integritatea publică a fost distrusă, iar mulţi dintre segmentele active politic ale populaţiei au fost împinse către cele două grupuri extremiste clandestine, naziştii şi comuniştii, către primii într-un număr mult mai mare decât către cei din urmă. Chiar şi socialiştii, pentru a preveni pierderea membrilor lor furioşi în faţa comuniştilor, au fost nevoiţi să adopte o atitudine mai revoluţionară. Deoarece totul a fost împins către clandestinitate, iar câmpul de lupta a fost lăsat la sloganuri fără sens, avantaje materialiste grosolane şi expresii pioase ale dreptăţii, nimeni nu ştia care erau gândurile reale ale cuiva sau în cine putea avea încredere. Pierderea sprijinului italian pentru Heimwehr şi pentru o Austrie independentă după afacerea etiopiană a făcut posibil ca Schuschnigg să scape de Starhemberg şi miliţia sa şi a făcut necesară concilierea naziştilor. Fey a fost demis din guvern în octombrie 1935. Un supliment politic la Protocoalele de la Roma a fost semnat de Austria, Italia şi Ungaria pe 23 martie 1936; acesta prevedea că niciun semnatar nu va încheia un acord cu un stat nesemnatar pentru a schimba situaţia politică a zonei Dunării fără a-i consulta pe ceilalţi semnatari. În aprilie, Austria a copiat exemplul Germaniei şi s-a înstrăinat şi mai mult Franţa şi Mica Înţelegere, decretând instituirea serviciului militar general. În aceeaşi lună, Schuschnigg a ordonat dezarmarea miliţiei catolice. În mai 1936, trei membri ai Heimwehr-ului, inclusiv Starhemberg, au fost demişi din Cabinet, iar Starhemberg a fost înlăturat din funcţia de lider al Frontului Patriei. O săptămână mai târziu, o serie de decrete au ordonat dezarmarea Heimwehr-ului,au creat o miliţie inarmată pentru Frontul Patriei ca unică miliţie armată din ţară,

au dispus ca în viitor liderul Frontului şi cancelarul să fie aceeaşi persoană, i-au acordat cancelarului dreptul de a numi şefii tuturor unităţilor politice locale şi de a aproba numirile acestora, au interzis toate paradele şi adunările până la 30 septembrie şi au declarat că Frontul Patriei este „o fundaţie autoritară", o persoană juridică şi „singurul instrument pentru formarea voinţei politice în stat".
Astfel, „întărit" în Austria şi sub presiunea lui Mussolini de a face pace cu Hitler, Schuschnigg a semnat un acord la 11 iulie 1936 cu Franz von Papen, ministrul german.
Conform părţii publicate a acestui acord, Germania recunoştea independenţa şi suveranitatea Austriei; fiecare ţară promitea să nu se amestece în politica internă a celeilalte; Austria admitea că este un stat german; şi erau promise acorduri suplimentare pentru a ameliora tensiunea existentă. În acorduri secrete încheiate în acelaşi timp, Austria promitea o amnistie pentru prizonierii politici, promitea să-i numească pe naziști în poziții de „responsabilitate politică", să le acorde aceleaşi drepturi politice ca şi altor austrieci şi să le acorde germanilor din Austria aceleaşi drepturi de a-şi folosi simbolurile naţionale şi muzica ca şi cetăţeni ai unor state terţe. Ambele state au revocat restricţiile financiare şi de altă natură asupra turiştilor. Interdicţiile reciproce privind ziarele celuilalt au fost ridicate în măsura în care cinci ziare germane numite în mod specific puteau fi citite în Austria iar cinci ziare austriece numite în mod specific puteau fi difuzate în Germania. Alte paragrafe promiteau concesii reciproce în ceea ce priveşte relaţiile economice şi culturale.
Relaţiile austro-germane din următoarele optsprezece luni au fost dominate de acest acord, Germania, prin intermediul lui Papen, încercând să-l extindă puţin câte puţin, în timp ce Schuschnigg căuta să oblige Germania să recunoască suveranitatea austriacă şi să promisiunea de a nu se amesteca în afacerile politice interne ale Austriei.
Până la sfârşitul acelei perioade, Germania insista că, din moment ce naziştii austrieci erau germani, dorinţele şi activităţile lor nu erau o problemă internă austriacă, ci germană.
Documentele secrete publicate din 1945 arată destul de clar că Germania nu avea planuri atent elaborate de anexare a Austriei şi nu încuraja violența naziștilor în Austria.

În schimb, s-au depus toate eforturile pentru a-i limita pe naziştii austrieci la propagandă pentru a câştiga locuri în Cabinet şi o extindere paşnică treptată a influenţei naziste. În acelaşi timp, măsurile militare au fost ţinute în rezervă, pregătite pentru utilizare, dacă era necesar. Desigur, oamenii sălbatici din nivelurile inferioare ale Partidului Nazist din Germania încurajau tot felul de violenţe în Austria, dar acest lucru nu era valabil pentru adevăraţii lideri. Aceştia i-au ordonat lui von Papen să încerce să obţină cel puţin doi ani de pace în 1936 şi i-au înlăturat din poziţiile lor de conducere pe naziştii austrieci sălbatici care se opuneau acestui lucru. În acest fel, Planul Tavs violent al naziştilor austrieci a fost înlocuit de Planul Keppler de penetrare paşnică şi treptată intocmit de Papen şi politicianul austriac Artur von Seyss-Inquart. Invazia Austriei din 12 martie 1938 şi anexarea imediată a Austriei au fost o surpriză plăcută, chiar şi pentru liderii nazişti din Germania şi au apărut din mai multe circumstanţe neaşteptat de favorabile. Prin urmare, decizia de a invada nu a fost luată înainte de 10 martie 1938 şi chiar şi atunci a fost condiţionată, în timp ce decizia de anexare nu a fost luată decât la prânz pe 12 martie de Hitler personal şi nu a fost cunoscută nici de Ribbentrop, nici de Göring, până la ora 22:30 pe 12 martie. Circumstanţele care au adus această accelerare neaşteptată a planurilor germane s-au bazat pe două fapte: (1) situaţia internaţională şi (2) evenimentele din Austria.

Le vom discuta pe acestea în ordine.

În ceea ce priveşte evenimentele politice evidente, 1937 a fost singurul an liniştit după 1933. Dar confiscarea şi eliberarea diferitelor documente secrete arată acum clar că 1937 a fost un punct de cotitură critic, deoarece în acel an guvernul german şi guvernul britanic au luat decizii secrete care au pecetluit soarta Austriei şi Cehoslovaciei şi au dominat istoria următorilor trei ani.Decizia luată de guvernul german (adică de Hitler) a fost de a pregăti o agresiune militară deschisă împotriva Cehoslovaciei şi Austriei şi de a o duce la bun sfârşit înainte de 1943-1945, probabil în 1938. Această decizie a fost anunţată de Hitler în cadrul unei întâlniri secrete de şapte persoane pe 5 noiembrie 1937. Printre cei prezenţi, pe lângă Hitler şi asistentul său, colonelul Hossback, s-au numărat ministrul de război (Werner von Blomberg), comandanţii armatei (Werner von Fritsch), ai marinei (Erich Raeder) şi ai forţelor

aeriene (Hermann Göring), precum şi ministrul de externe (Konstantin von Neurath).
Din unele dintre declaraţiile lui Hitler reiese evident că acesta primise deja anumite informaţii despre deciziile secrete luate de Chamberlain de partea britanică; de exemplu, el a spus categoric că Marea Britanie dorea să satisfacă ambiţiile coloniale ale Germaniei prin acordarea unor zone non-britanice, cum ar fi Angola portugheză, lucru despre care ştim acum că era în mintea lui Chamberlain. Hitler şi-a asigurat ascultătorii că „aproape sigur Marea Britanie şi probabil şi Franţa, renunţaseră deja tacit la cehi şi erau împăcate cu faptul că această chestiune va fi clarificată la momentul potrivit de Germania... Un atac al Franţei fără sprijin britanic şi cu perspectiva ca ofensiva să fie oprită de fortificaţiilor noastre vestice, era puţin probabil." Nici un marş francez prin Belgia şi Olanda fără sprijin britanic nu era realizabil.
Hitler credea că, prin reducerea sprijinului german pentru Franco în Spania, războiul de acolo putea fi extins şi, prin încurajarea Italiei să rămână în Spania, în special în Insulele Baleare, trupele franceze africane puteau fi împiedicate să traverseze Marea Mediterană pentru a fi folosite în Europa şi, în general, că Franţa şi Marea Britanie ar fi atât de blocate în Mediterana de către Italia încât nu ar lua nicio acţiune împotriva Germaniei privin Cehoslovacia şi Austria. De fapt, Hitler era atât de sigur de un război anglo- francez împotriva Italiei în 1938, încât era încrezător că Cehoslovacia şi Austria ar putea fi cucerite de Germania în acel an.
Aceste idei erau complet inacceptabile pentru Blomberg, Fritsch şi Neurath. Aceştia au obiectat că reînarmarea germană era atât de precara încât nu aveau nicio divizie motorizată capabilă de deplasare, că nu exista niciun motiv să se aştepte la un război anglo-francez-italian în 1938, că Italia, într-un astfel de război, putea bloca doar douăzeci de divizii franceze, lăsând mai mult decât suficient pentru a ataca Germania, şi că un astfel de atac ar fi foarte periculos deoarece fortificaţiile Germaniei de la frontiera sa de vest erau „nesemnificative". Hitler a ignorat aceste obiecţii. El „a repetat declaraţiile anterioare conform cărora era convins de neparticiparea Marii Britanii şi, prin urmare, nu credea în probabilitatea unei acţiuni beligerante a Franţei împotriva Germaniei".

Ca urmare a opoziţiei lui Blomberg, Fritsch şi Neurath la această conferinţă din noiembrie 1937, Hitler i-a înlocuit pe aceşti trei cu subordonaţi mai docili într-o lovitură de stat bruscă pe 4 februarie 1938. Hitler însuşi a preluat funcţiile de ministru de război şi comandant suprem, cu generalul Wilhelm Keitel ca şef de stat major pentru toate forţele armate ale Reich-ului. Neurath a fost înlocuit în Ministerul de Externe de fanaticul Ribbentrop. Foarte capabilul Dirksen a fost trimis la Londra ca ambasador, dar abilitatea sa a fost irosită, deoarece Ribbentrop nu a acordat atenţie rapoartelor sale şi avertismentelor sale bine fondate.
Între timp, guvernul britanic, în special micul grup care controla politica externă,au ajuns la o decizie în şapte puncte cu privire la atitudinea lor faţă de Germania:
1. Germania hitleristă era bastionul din prima linie împotriva răspândirii comunismului în Europa.
2. Un pact între patru puteri, Marea Britanie, Franţa, Italia şi Germania, pentru a exclude orice influenţă rusească din Europa era scopul final; prin urmare, Marea Britanie nu dorea să slăbească Axa Roma-Berlin, ci o considera pe aceasta şi Antanta anglo-franceză drept fundamentul unei Europe stabile.
3. Marea Britanie nu avea nicio obiecţie faţă de anexarea de către Germania a Austriei, Cehoslovaciei şi Danzigului.
4. Germania nu trebuie să folosească forţa pentru a-şi atinge obiectivele în Europa, deoarece acest lucru ar precipita un război în care Marea Britanie ar trebui să intervină din cauza presiunii opiniei publice din Marea Britanie şi a
sistemul francez de alianţe; cu răbdare, Germania şi-ar putea atinge obiectivele fără a folosi forţa.
5. Marea Britanie dorea un acord cu Germania care să restricţioneze numărul şi utilizarea avioanelor de bombardament.
6. Marea Britanie era pregătită să acorde Germaniei zone coloniale din Africa central-sudică, inclusiv Congo-ul Belgian şi Angola portugheză, dacă Germania ar renunţa la dorinţa de a recupera Tanganyika, care fusese luată Germaniei în 1919 şi dacă Germania ar semna un acord internaţional care să guverneze aceste zone ţinând cont de drepturi nativilor, o politică comercială „deschisă” şi sub un mecanism de supraveghere internaţională, cum ar fi mandatele.

7. Marea Britanie ar face presiuni asupra Cehoslovaciei şi Poloniei pentru a negocia cu Germania şi pentru a fi conciliantă cu dorinţele Germaniei. La aceste şapte puncte ar trebui să adăugăm la optulea: Marea Britanie trebuie să se reînarmeze pentru a-şi menţine. într-o „lume cu trei blocuri" şi pentru a descuraja Germania să folosească forţa în crearea blocului său în Europa. Acest punct a fost susţinut de Chamberlain, care a construit forţa aeriană ce a salvat Marea Britanie în 1940 şi de Grupul Mesei Rotunde condus de Lord Lothian, Edward Grigg şi Leopold Amery, care a lansat o campanie pentru instituirea serviciului militar obligatoriu.
Primele şapte puncte au fost reiterate Germaniei de diversi purtători de cuvânt inca din 1937.
Acestea se găsesc şi în multe documente publicate recent, inclusiv arhivele capturate ale Ministerului de Externe german, documentele Ministerului de Externe britanic şi diverse extrase din jurnalul şi alte documente private, în special din jurnalul lui Neville Chamberlain şi scrisorile sale către sora sa. Printre alte ocazii, aceste puncte au fost abordate în următoarele cazuri: (a) într-o conversaţie între Lord Halifax şi Hitler la Berchtesgaden pe 17 noiembrie 1938; (b) într-o scrisoare de la Neville Chamberlain către sora sa din 26 noiembrie 1937; (c) într-o conversaţie între Hitler, Ribbentrop şi ambasadorul britanic (Sir Nevile Henderson) la Berlin din 3 martie 1938; (d) într-o serie de conversaţii la care au participat Lord Halifax, Ribbentrop, Sir Thomas Inskip (ministrul britanic al apărării), Erich Kordt (asistentul lui Ribbentrop) şi Sir Horace Wilson (reprezentantul personal al lui Chamberlain) la Londra, în perioada 10-11 martie 1938; şi (e) într-o conferinţă a lui Neville Chamberlain cu diversi jurnalişti nord-americani, ţinută in casa Lordului Astor pe 10 mai 1938. În plus, porţiuni din aceste şapte puncte au fost menţionate sau discutate în zeci de conversaţii şi documente care sunt disponibile acum.
Anumite caracteristici semnificative ale acestora ar trebui subliniate. În primul rând, în ciuda eforturilor persistente britanice care au durat mai mult de doi ani, Hitler a respins Angola sau Congo şi a insistat asupra restituirii coloniilor germane pierdute în 1919. În cursul anului 1939, Germania a refuzat în mod constant să negocieze pe această temă şi, în cele din urmă, a refuzat chiar să recunoască eforturile britanice de a o discuta.

În al doilea rând, britanicii, pe aceste discuţii, au făcut o distincţie clară între obiectivele Germaniei şi metodele Germaniei. Nu aveau obiecţii faţă de obiectivele Germaniei în Europa, dar insistău că Germania nu trebuia să folosească forţa pentru a atinge aceste obiective din cauza pericolului de război.

Această distincţie a fost acceptată de diplomaţii profesionişti germani şi de soldaţii profesionişti germani, care erau destul de dispuşi să obţină obiectivele Germaniei prin mijloace paşnice, dar nu a fost acceptată si de liderii Partidului Nazist, în special de Hitler,

Ribbentrop şi Himmler, care erau prea nerăbdători şi care doreau să sa-si dovedească capacitatea lor înşişi şi lumii că Germania era suficient de puternică pentru a lua ceea ce dorea fără să aştepte permisiunea nimănui.

Aceşti oameni sălbatici au fost încurajaţi în această atitudine de convingerea lor că Marea Britanie şi Franţa erau atât de „decadente" încât ar accepta orice şi de incapacitatea lor de a înţelege rolul jucat de opinia publică în Anglia. Convinşi că grupul de guvernământ din Anglia dorea ca Germania să obţină Austria, Cehoslovacia şi Danzigul, nu au putut înţelege de ce se punea un asemenea accent pe utilizarea metodelor paşnice şi nu au putut vedea cum opinia publică britanică ar putea forţa guvernul britanic să intre în război din cauza metodelor folosite desi guvernul britanic a spus clar că ultimul lucru pe care şi-l dorea era un război. Această eroare se baza pe faptul că aceşti nazişti nu aveau nicio idee despre cum funcţionează un guvern democratic, nu aveau respect pentru opinia publică sau pentru o presă liberă şi au fost încurajaţi în eroarea lor de slăbiciunea ambasadorului britanic la Berlin (Henderson) şi de asocierile lui Rippentrop cu „Setul Cliveden" din Anglia în timp ce fusese ambasador acolo în perioada 1936-1938.

În al treilea rând, guvernul britanic nu putea recunoaşte public în faţa propriului popor aceste „„şapte puncte" deoarece nu erau acceptabile pentru opinia publică britanică. Prin urmare, aceste puncte trebuiau să rămână secrete, cu excepţia diferitelor „baloane de testare"(o politică, un proiect sau o idee anunţată sau divulgată provizoriu de politicieni sau organizaţii pentru a evalua opinia publică înainte de adoptarea oficială. Dacă reacţia publicului este pozitivă, planul continuă; dacă este negativ, acesta este abandonat fără a provoca daune politice semnificative, ceea ce îl face un

instrument cheie pentru gestionarea riscurilor) emise prin The Times, în discursuri în Camera Comunelor sau în Chatham House, în articole din The Round Table şi prin indiscreţii calculate pentru a pregăti terenul pentru ceea ce se făcea. Pentru a convinge poporul britanic să accepte aceste puncte, unul câte unul, pe măsură ce erau realizate, guvernul britanic a răspândit vestea că Germania era înarmată până în dinţi şi că opoziţia faţă de Germania era nesemnificativă.
Această propagandă a apărut pentru prima dată în efuziunile Grupului Mesei Rotunde, al cărui lider, Lord Lothian, l-a vizitat pe Hitler în ianuarie 1935 şi promovase acest program în şapte puncte în The Times, în The Round Table, la Chatham House şi Ali Souls, precum şi cu Lord Halifax. În numărul din decembrie 1937 al revistei The Round Table, unde au fost menţionate majoritatea celor şapte puncte pe care Halifax tocmai le discutase cu Hitler, un război menit să prevină ambiţiile Germaniei în Europa a fost „respins pe motiv că „rezultatul său este incert" şi că „ar implica dezastre interne inacceptabile". Prin însumarea echilibrului forţelor militare într-un astfel de război, s-a acordat o „preponderenţa Germaniei, prin omiterea atât a Rusiei, cât şi a Cehoslovaciei şi prin estimarea armatei franceze la doar două treimi din dimensiunea celei germane şi evaluarea armatei britanice la mai puţin de trei divizii. Până în primăvara anului 1938, această viziune complet eronată asupra situaţiei era „propagată chiar de guvern.
Cu ani înainte de luna iunie 1938, guvernul a insistat că reînarmarea britanică progresa într-un mod satisfăcător. Churchill şi alţii au pus la îndoială acest lucru şi au prezentat cifre despre reînarmarea germană pentru a demonstra că propriul progres al Marii Britanii în acest domeniu era inadecvat. Aceste cifre (care nu erau corecte) au fost negate de guvern, iar propria lor reînarmare a fost susţinută. Încă din martie 1938, Chamberlain a spus că armamentul britanic era de aşa natură încât făcea din Marea Britanie o „putere aproape înspăimântătoare... în opinia lumii". Dar, pe măsură ce anul trecea, guvernul a adoptat o atitudine cu totul diferită. Pentru a convinge opinia publică că era necesar să cedeze în faţa Germaniei, guvernul şi susţinătorii săi s-au prefăcut că armamentul său era destul de inadecvat în comparaţie cu Germania.
Acum ştim, datorită documentelor confiscate de la Ministerului de

Război german, că aceasta a fost o exagerare crasă. Din 1936 până la izbucnirea războiului în 1939, producţia germană de aeronave nu a fost crescută, ci a atins o medie de 425 de avioane pe lună, de toate tipurile (inclusiv comerciale). Producţia sa de tancuri a fost scăzută şi chiar şi în 1939 era mai mică decât cea a Marii Britanii. În primele nouă luni ale anului 1939, Germania a produs doar 50 de tancuri pe lună; în ultimele patru luni ale anului 1939, în timp de război, Germania a produs 247 de „tancuri şi tunuri autopropulsate", comparativ cu producţia britanică de 314 tancuri în aceeaşi perioadă.
În momentul crizei de la München din 1938, Germania avea 35 de divizii de infanterie şi 4 motorizate, niciuna dintre ele complet echipată sau cu personal. La acea vreme, Cehoslovacia putea mobiliza cel puţin 33 de divizii. Mai mult, armata cehă era mai bine antrenată, avea un echipament mult mai bun şi un moral mai bun, precum şi fortificaţii mai bune. La acea vreme, tancurile germane aveau toate sub 10 tone şi erau înarmate cu mitraliere, cu excepţia câtorva tancuri de 18 tone (Mark III) înarmate cu un tun de 37 mm. Cehii aveau sute de tancuri de 38 de tone înarmate cu tunuri de 75 mm. În martie 1939, când Germania a cucerit Cehoslovacia, a capturat 469 dintre aceste tancuri superioare, împreună cu 1.500 de avioane, 43.000 de mitraliere şi peste 1 milion de puşti. Din toate punctele de vedere, aceasta era puţin mai puţin decât avea Germania la München şi dacă guvernul britanic ar fi dorit acest lucru, cele 39 de divizii ale Germaniei, cu posibila asistenţă a Poloniei şi Ungariei, ar fi fost combatute de cele 34 de divizii ale Cehoslovaciei, susţinute de Franţa, Marea Britanie şi Rusia.
Înainte de a părăsi acest subiect, ar trebui poate menţionat că Germania a introdus în producţie în 1939 un tanc Mark IV de 23 de tone înarmat cu un tun de 75 mm, dar a obţinut doar 300 de tancuri Mark III şi Mark IV înainte de izbucnirea războiului din septembrie 1939. În plus, obţinuse până la aceeaşi dată 2.700 de tancuri Mark I şi Mark II inferioare, care sufereau avarii de până la 25% pe săptămână. La aceeaşi dată (septembrie 1939), Germania avea o forţă aeriană de 1.000 de bombardiere şi 1.050 de avioane de vânătoare. În contrast cu aceasta, programul aerian britanic din martie 1934, care punea accent pe avioane de vânătoare, urma să ofere o forţă de primă linie de 900 de avioane. Aceasta a fost intensificată, fără a fi din îndemnul lui Chamberlain, iar programul

din mai 1938 a fost planificat să ofere o forță de primă linie de 2.370 de avioane. Aceasta a fost ridicată din nou în 1939. În cadrul acestuia, Marea Britanie a produs aproape 3.000 de avioane „militare” în 1938 şi aproximativ 8.000 în 1939, comparativ cu 3.350 de avioane „de luptă” produse în Germania în 1938 şi 4.733 în 1939. Mai mult, calitatea avioanelor britanice era superioară celei germane. Această marjă a făcut posibil ca Marea Britanie să învingă Germania în Bătălia Angliei din septembrie 1940.

Din aceste fapte este destul de clar că Marea Britanie nu a cedat în faţa unei forţe superioare în 1938, aşa cum s-a afirmat la vremea respectivă şi s-a afirmat ulterior de mulţi scriitori, inclusiv Winston Churchill, ale cărui memorii de război au fost scrise la doi ani după capturarea arhivelor Reichswehr. Avem dovezi că guvernul Chamberlain cunoştea aceste fapte, dar a dat în mod constant o impresie contrară şi că Lord Halifax a mers atât de departe în această direcţie încât a provocat proteste din partea ataşaţilor militari britanici din Praga şi Paris.

Guvernul Chamberlain a precizat clar Germaniei, atât public, cât şi privat, că nu se va opune proiectelor Germaniei. După cum i-a scris Dirksen lui Ribbentrop pe 8 iunie 1938, „In orice ce poate fi obţinut fără a se trage un foc de armă se poate conta pe acordul britanicilor”. Prin urmare, era clar că Marea Britanie nu se va opune anexării Austriei, deşi a continuat să avertizeze vehement împotriva oricărui efort de a folosi forţa. În februarie 1938, Sir John Simon şi Chamberlain au anunţat în Camera Comunelor că nici Liga Naţiunilor, nici Marea Marea Britanie nu se putea aştepta să sprijine independenţa Austriei; pe 12 februarie, Hitler i-a spus lui Schuschnigg că Lord Halifax era de acord „cu tot ceea ce a făcut el [Hitler] în ceea ce priveşte Austria şi germanii sudeţi”. Pe 3 martie, Nevile Henderson i-a spus lui Hitler că schimbările din Europa erau acceptabile dacă se realizau fără „jocul liber al forţei” şi că el personal „s-a exprimat adesea în favoarea Anschluss-ului”. În cele din urmă, pe 7 martie, când criza era la apogeu, Chamberlain a refuzat în Camera Comunelor să garanteze independenta Austria sau a oricarei naţiuni mici.

Această declaraţie a fost făcută în uralele susţinătorilor guvernului. A doua zi, Ministerul de Externe a trimis un mesaj misiunilor sale din Europa în care îşi declara „incapacitatea de a garanta

protecţia” Austriei. Acest lucru i-a arătat atât de clar lui Hitler că Marea Britanie nu va acţiona la ordinele sale de a invada Austria si au ordonat ca forţele de apărare de la celelalte frontiere ale Germaniei să nu ia nicio măsură de precauţie (11 martie 1938). De fapt, Hitler era mult mai îngrijorat de Italia decât de Marea Britanie şi Franţa, în ciuda acordului lui Mussolini din septembrie 1937 de a sprijini ambiţiile Germaniei în Austria în schimbul sprijinului german pentru ambiţiile sale în Mediterana.
Deşi scena internaţională fusese pregătită, invazia şi anexarea nu ar fi avut loc în martie dacă nu ar fi existat condiţiile din Austria, în special hotărârea lui Schuschnigg de a împiedica executarea Planului Keppler pentru penetrarea nazistă a guvernului austriac. De îndată ce a oferit o concesie, a retras o alta, astfel încât poziţia nazistă a devenit o glumă amară.
În cele din urmă, Papen l-a convins pe Schuschnigg să-l viziteze pe Hitler la Berchtesgaden pe 12 februarie 1938. Acolo cancelarul austriac a fost mustrat de un Hitler înfuriat şi forţat să semneze un nou acord care a contribuit mult la îndeplinirea Planului Keppler. Deşi lui Schuschnigg nu i s-a dat niciun ultimatum i s-a spus foarte clar că, dacă metodele paşnice nu ar funcţiona, ar fi fost folosite unele violente.
Schuschnigg a promis (1) că îl va numi pe Seyss-Inquart, un nazist, ministru al securităţii, cu control nelimitat asupra poliţiei din Austria; (2) să elibereze din închisoare şi să repună în funcţii toţi naziştii care erau deţinuţi, inclusiv rebelii din iulie 1934; (3) să facă schimb de o sută de ofiţeri de armată cu Germania; (4) să permită naziştilor din Austria să-şi mărturisească crezul şi să se alăture Frontului Patriei cu aceleaşi drepturi ca şi ceilalţi, Partidul Nazist rămânând ilegal. În schimb, Hitler a repetat acordul din 11 iulie 1936.
La întoarcerea sa în Austria, Schuschnigg a pus în aplicare aceste concesii treptat, fără nicio declaraţie publică, dar era încă hotărât să reziste. Pe 2 martie a început să negocieze cu grupurile socialiste de mult timp scoase din lege, iar pe 8 martie a anunţat brusc un plebiscit pentru duminica din 13 martie 1938. Acest plebiscit, aşa cum fusese planificat, a fost complet nedrept. Exista o singură întrebare, care îl întreba pe alegător: „Sunteţi pentru o Austrie liberă şi germană, independentă şi socială, creştină şi unită,

pentru pace și muncă, pentru egalitatea tuturor celor care se afirmă pentru popor și Patrie?" Nu existau liste de vot; doar buletinele de vot pentru „da" trebuiau furnizate de guvern; oricine dorea să voteze „nu" trebuia să furnizeze propriul buletin de vot, de aceeași dimensiune ca buletinele de vot pentru, cu nimic altceva scris decât cuvântul „nu".
Naziștii erau indignați. Prin Seyss-Inquart, Hitler a trimis un ultimatum prin care plebiscitul trebuia amânat și înlocuit cu unul în care să se poată exprima și punctul de vedere opus (unirea cu Germania). Pe măsură ce ziua trecea (11 martie), aceste cereri germane au crescut. După-amiaza, în timp ce armata germană mărșăluia spre frontieră, a venit cererea ca Schuschnigg să demisioneze și ca Seyss-Inquart să devină cancelar. Dacă un răspuns afirmativ venea înainte de ora 19:30, invazia urma să fie oprită. Schuschnigg a demisionat, dar președintele Miklas a refuzat să-l numească pe Seyss-Inquart cancelar până la ora 23:00. Până atunci, forțele germane treceau deja granița, iar înaintarea lor nu putea fi oprită. Austriecilor li se dăduseră ordine să nu reziste, iar germanii au fost în general bineveniți. Göring a solicitat o telegramă de la Seyss-Inquart prin care să se ceară trupe germane pentru a restabili ordinea și a justifica astfel invazia.
Nu a primit-o niciodată, așa că a scris una el însuși.
Lipsa de rezistență, primirea din partea austriecilor și inacțiunea Italiei și a Puterilor Occidentale i-au încurajat pe germani să-și sporească ambițiile. În cea mai mare parte a zilei de 12 martie, se discuta despre o retragere timpurie după instaurarea guvernului Seyss-Inquart, dar primirea zgomotoasă făcută lui Hitler la Linz în acea zi, nevoia de produse austriece precum lemnul, forța de muncă disponibilă în rândul celor jumătate de milion de șomeri din Austria, oportunitatea de a jefui evreii și lipsa completă de opoziție l-au decis pe Hitler să anexeze Austria. Acest lucru s-a întâmplat pe 13 martie, și s-a ordonat un plebiscit pentru 10 aprilie pentru a aproba acțiunea.
Între timp, cei care se opuseseră naziștilor au fost uciși sau înrobiți, evreii au fost jefuiți și abuzați, au fost aduse onoruri extravagante gangsterilor naziști care tulburaseră Austria de ani de zile. Plebiscitul din 10 aprilie,s-a desfasurat sub o mare presiune din partea naziștilor, a arătat că peste 99 % dintre germani erau în favoarea Anschluss-ului.

Capitolul 45 — Criza cehoslovacă, 1937-1938

Cehoslovacia a fost cel mai prosper, cel mai democratic, cel mai puternic şi cel mai bine administrat dintre statele care au apărut din ruinele Imperiului Habsburgic. Creată în 1919, această ţară avea forma unui mormoloc şi era alcătuită din patru porţiuni principale. Acestea erau, de la vest la est, Boemia, Moravia, Slovacia şi Rutenia. Avea o populaţie de 15.000.000 de locuitori, dintre care 3.400.000 erau germani, 6.000.000 erau cehi, 3.000.000 erau slovaci, 750.000 erau unguri, 100.000 erau polonezi şi 500.000 erau ruteni. În general, aceşti oameni trăiau la un nivel mai ridicat de educaţie, cultură, viaţă economică şi progresism pe măsură ce ne îndreptăm de la est la vest, germanii şi cehii fiind la un nivel superior, în timp ce slovacii şi rutenii se aflau la un nivel inferior. Numărul mare de minorităţi, şi în special numărul mare de germani, a apărut din nevoia de a oferi ţării frontiere care puteau fi aparate şi viabile. La nord-vest, frontiera strategică evidentă se afla de-a lungul Munţilor Sudeţi şi, pentru a asigura acest lucru, era necesar să se introducă în Cehoslovacia numărul mare de germani din partea partea de sud a acestor munţi. Aceşti germani s-au opus acestui lucru, deşi nu făcuseră niciodată parte din Germania însăşi, deoarece îi considerau pe toţi slavii ca fiind inferiori şi pentru că poziţia lor economică era ameninţată. Zona Sudeţilor fusese cea mai industrializată porţiune a Imperiului Habsburgic şi şi-a găsit pieţele restricţionate de noile diviziuni teritoriale. Mai mult, reformele agrare ale noii republici, deşi nu erau îndreptate împotriva germanilor, le-au prejudiciat mai mult decât altora doar pentru că formaseră o clasă superioară. Această nemulţumire economică a devenit mai puternică după debutul crizei economice mondiale din 1929 şi mai ales după ce Hitler a demonstrat că politicile sale pot aduce prosperitate Germaniei. Pe de altă parte,minorităţile din Cehoslovacia erau cele mai bine tratate minorităţi din Europa, iar agitaţiile lor erau observabile tocmai pentru că trăiau într-un stat liberal democratic, care le oferea libertatea de a fi nemultumiti.

Printre germanii din Sudeţi, doar o parte erau nazişti, dar aceştia erau zgomotoşi, bine organizaţi şi finanţaţi de la Berlin. Numărul lor a crescut constant, mai ales după Anschluss-ul austriac. Partidul Nazist din Cehoslovacia a fost interzis în 1934, dar, sub Konrad Henlein,şi-a schimbat doar numele în Partidul German al Sudeţilor.

Cu 600.000 de membri, a obţinut 1.200.000 voturi la alegerile din mai 1935 şi a obţinut 44 de locuri în Parlament, cu doar unul mai puţin decât cel mai mare partid. De îndată ce Edward Beneš i-a succedat lui Tomáš Masaryk ca preşedinte al Cehoslovaciei în 1935, acesta a luat măsuri pentru a-i concilia pe sudeţi, oferindu-le, de exemplu, locuri în administraţie proporţional cu procentul lor din populaţia totală. Acest lucru nu era acceptabil pentru germani, deoarece le-ar fi oferit doar o cincime din locurile din propria lor zonă, unde reprezentau peste 90% din populaţie, dar şi o cincime în Slovacia, unde nu aveau niciun interes.
În 1937, prim-ministrul, Milan Hodža, s-a oferit să transfere toţi germanii din administraţia naţională în zonele sudeţilor şi să-i instruiască pe alţii până când întreaga birocraţie din aceste zone va fi germană. Niciuna dintre aceste sugestii nu a fost acceptabilă pentru Konrad Henlein din simplul motiv că nu dorea concesii în Cehoslovacia, oricât de ample ar fi fost; adevărata sa dorinţă era să distrugă statul cehoslovac. Întrucât nu putea recunoaşte acest lucru public, deşi a recunoscut-o în scrisorile sale către Hitler în 1937, a trebuit să continue negocierile, accentuându-şi cererile pe măsură ce guvernul făcea concesii mai mari. Aceste concesii reprezentau un pericol pentru stat, deoarece zona fortificată împotriva Germaniei se întindea de-a lungul munţilor şi, prin urmare, chiar prin Sudeţi. Fiecare concesie făcută sudeţilor slăbea astfel capacitatea ţării de a se apăra împotriva atacurilor. Aceste două actiuni au făcut ca toate eforturile de a ajunge la un compromis cu Henlein să fie zadarnice de la început şi au făcut ca presiunea constantă britanică asupra guvernului ceh de a acorda concesii suplimentare să fie mai zadarnică. Este demn de remarcat faptul că nici Henlein, nici Germania nu au cerut public să desprindă Sudeţii de Cehoslovacia până după 12 septembrie 1938, deşi persoane influente din guvernul britanic susţineau acest lucru, atât în public, cât şi în privat, cu luni înainte de această dată.
Puterea cehă se baza pe armata sa de aproximativ treizeci şi trei de divizii, care era cea mai bună din Europa ca şi calitate, pe excelentul sistem de fortificaţii şi pe alianţele sale cu Franţa, Uniunea Sovietică şi Mica Înţelegere. Anexarea Austriei înconjura Boemia cu teritoriu german pe trei laturi, dar poziţia sa, din punct de vedere militar, era încă puternică. O linie trasată de la Berlin la Viena ar fi trecut pe lângă Praga, dar armata germană nu putea

invada în siguranţă Boemia peste frontiera sa sudică slab fortificată cu Austria din cauza pericolului unui contraatac ceh din baza sa fortificată în Bavaria.
La două săptămâni de la anexarea Austriei de către Hitler, Marea Britanie muta. S-a decis să se pună presiuni asupra cehilor pentru a face concesii germanilor; să se încurajeze Franţa şi, în cele din urmă, Germania să facă acelaşi lucru; să se insiste că Germania nu trebuie să folosească forţa pentru a ajunge la o decizie, ci să aibă suficientă răbdare pentru a permite negocierilor să obţină acelaşi rezultat; şi să se excludă complet Rusia, deşi era aliată cu Cehoslovacia, din negocieri. Toate acestea au fost justificate de argumentele conform cărora Cehoslovacia, într-un război cu Germania, ar fi distrusă imediat, că Rusia nu avea nicio valoare militară şi oricum nu şi-ar onora alianţa cu cehii şi că Germania ar fi mulţumită dacă ar obţine Sudetii şi Coridorul Polonez. Toate aceste presupuneri erau foarte dubioase, dar au fost propagate cu asiduitate atât în public, cât şi în privat şi, uneori, i-ar fi putut convinge chiar pe vorbitori.
Grupul care a răspândit această versiune a situaţiei i-a inclus pe Chamberlain, Lord Halifax, John Simon, Samuel Hoare, Horace Wilson, membrii Cliveden, ambasadorul britanic la Berlin (Sir Nevile Henderson) şi ministrul britanic la Praga (Basil Newton). Pentru a-şi face obiectivele mai atractive, au subliniat virtuţile „autonomiei" şi „autodeterminării" şi contribuţia la pacea europeană care ar apărea dacă Germania ar fi mulţumită şi dacă Cehoslovacia ar fi „neutra ca Elveţia" şi „garantată ca Belgia". Prin „neutra", ei înţelegeau că Cehoslovacia trebuie să renunţe la alianţele sale cu Uniunea Sovietică şi cu Franţa. Prin „garantat", ei înţelegeau că partea din Cehoslovacia rămasă după ce Sudetele au trecut la Germania ar fi garantată de Franţa şi Germania, dar în mod categoric nu si de Marea Britanie.
Cum i-ar putut fi garantată securitatea Cehoslovacia împotriva Germaniei doar de Franţa după ce apărarea sa fusese distrusă, când, potrivit Marii Britanii, nu putea fi apărată în 1938 când apărarea sa era intactă şi ar fi fost susţinută de Franţa, Uniunea Sovietică şi Marea Britanie, este doar una dintre numeroasele ilogicităţi britanice demonstrate în această criză.
Cu toate acestea, Marea Britanie a reuşit să câştige sprijin pentru aceste planuri, în special în Franţa, unde ministrul de externe

Georges Bonnet şi prim-ministrul Edouard Daladier le-au acceptat cu reticenţă.
În Franţa, frica de război era larg răspândită. Mai mult, în Franţa, chiar mai evident decât în Anglia, frica de bolşevism a fost un factor puternic, mai ales în cercurile influente ale dreptei. Sfârşitul Alianţei Sovietice, realizarea unui pact între cele patru puteri şi desfiinţarea Cehoslovaciei ca „vârf de lance al bolşevismului în Europa Centrală" au avut o atracţie considerabilă pentru acele cercuri conservatoare care considerau guvernul Frontului Popular al lui Leon Blum drept „vârf de lance al bolşevismului" chiar în Franţa. Pentru acest grup, ca şi pentru un grup mai puţin vocal din Marea Britanie, chiar şi o victorie asupra lui Hitler în război pentru a salva Cehoslovacia ar fi fost o înfrângere pentru obiectivele lor, nu atât pentru că nu le plăcea democraţia şi admirau reacţia autoritară (ceea ce era adevărat), cât pentru că erau convinşi că înfrângerea lui Hitler ar expune întreaga Europă centrală şi poate occidentală bolşevismului şi haosului. Sloganul acestor oameni, „Mai bine Hitler decât Blum", a devenit din ce în ce mai răspândit în cursul anului 1938 şi, deşi nimic asemănător nu s-a auzit în Marea Britanie, ideea din spatele ei nu a lipsit din acea ţară. În această dilemă, „lumea în trei blocuri" a Setului Cliveden sau chiar războiul germano-sovietic al antibolşevicilor păreau a fi singura soluţie. Deoarece ambele necesitau eliminarea Cehoslovaciei din sistemul de putere european,Cehoslovacia a fost eliminată cu ajutorul agresiunii germane, indeciziei Frantei si a dezgustului fata de razboi, precum şi a concilierii publice britanice şi a presiunii secrete nemiloase.
Nu este nevoie să urmărim negocierile interminabile dintre Henlein şi guvernul ceh, negocieri în care Marea Britanie a jucat un rol activ din martie 1938 până la sfârşit. Planuri după planuri pentru drepturile minorităţilor, concesii economice, autonomie culturală şi administrativă şi chiar federalism politic au fost elaborate de cehi, prezentate Marii Britanii şi Germaniei şi în cele din urmă respinse ca fiind inadecvate de Henlein. „Cererile de la Karlsbad" ale acestuia din urmă, enunţate pe 24 aprilie după conferinţa lui Henlein cu Hitler, au fost extreme. Acestea au început cu o introducere care denunţa cehii şi statul cehoslovac, insistând că ţara trebuie să-şi abandoneze politica externă şi să înceteze să mai fie un obstacol în calea „Îndreptării spre Est" a Germaniei. Apoi au enumerat

opt cereri. Printre acestea găsim (1) egalitate completă între cehi şi germani, (2)recunoaşterea grupului german ca o corporaţie cu personalitate juridică, (3) demarcarea zonelor germane, (4) autoguvernare deplină în aceste zone, (5) protecţie juridică pentru cetăţenii din afara acestor zone, (6) reparatii pentru daunelor provocate de cehi asupra Sudeţilor din 1918, (7) funcţionari germani în zonele germane şi (8) libertate deplină de a profesa exercita naţionalitatea germană şi filosofia politică germană. Nu există aici nicio urmă de revizuire a frontierelor, totuşi, când, după lungi săptămâni de negocieri, guvernul ceh a cedat substanţial aceste puncte sub presiunea severă din partea Marii Britanii, Henlein a întrerupt negocierile şi a fugit în Germania (7-12 septembrie 1938).Încă din 17 martie 1938, la cinci zile după Anschluss, guvernul sovietic a solicitat consultări privind acţiuni colective pentru a opri agresiunea şi a elimina pericolul crescut al unui nou masacru mondial. Aceasta a fost respinsă sumar de Lord Halifax. În schimb, pe 24 martie, Chamberlain a anunţat în Camera Comunelor refuzul Marii Britanii de a oferi ajutor cehilor în cazul în care ar fi atacaţi sau Franţei dacă aceasta ar veni în ajutorul lor. Când cererea sovietică a fost repetată în septembrie 1938, aceasta a fost ignorată.
Prim-ministrul francez şi ministrul francez de externe au mers la Londra la sfârşitul lunii aprilie şi au încercat să convingă Marea Britanie să accepte trei lucruri: (1) conversaţii despre asistenta navală care să vizeze asigurarea capacităţii Franţei de a transporta trupele sale africane în Franţa în caz de criză; (2) sprijin economic pentru Mica Înţelegere pentru a o salva de presiunea economică germană; şi (3) o promisiune că, dacă din presiunea anglo-franceză asupra Cehoslovacia ar rezulta concesii extinse faţă de sudeţi, iar Germania ar refuza aceste concesii şi ar încerca să distrugă statul ceh, o garanţie de securitate anglo-franceză ar fi acordată Cehoslovaciei. Primele două au fost amânate, iar a treia a fost refuzată. De asemenea, francezilor li s-a spus clar că, în cazul unui război britanico-francez împotriva Germaniei, contribuţia Marii Britanii la acest efort comun se va limita la aviatie, deoarece aceasta era singura modalitate prin care Marea Britanie însăşi putea fi atacată, deşi ar fi posibil, la un moment dat, să se trimită două divizii în Franţa. Când francezii au încercat să obţină asigurări că aceste două divizii vor fi motorizate, s-a reiterat că aceste unităţi

nu erau promise, ci erau doar o posibilă contribuţie viitoare şi că nu se putea da nicio garanţie că vor fi motorizate. Violenţa acestei discuţii anglo-franceze nu este reflectată în procesele-verbale publicate de guvernul britanic în 1949. A doua zi după încheierea lor, Chamberlain i-a scris surorii sale: „Din fericire, ziarele nu au avut niciun indiciu despre cât de aproape am fost de o ruptură cu francezii în privinţa Cehoslovaciei”.
Din dovezi reiese clar că Chamberlain era hotărât să renunţe la Sudeţi şi să nu intre în război cu Germania decât dacă opinia publică din Anglia o impunea. De fapt, el considera ca Germania îşi putea impune voinţa asupra Cehoslovaciei doar prin presiune economică, deşi nu a mers până acolo încât să spună, împreună cu Sir Nevile Henderson şi Lord Halifax, că această metodă ar putea avea succes „într-un timp scurt”.
„Dacă Germania ar adopta această cale”, potrivit lui Chamberlain, „nu ar apărea niciun casus belli(motiv de război) în temeiul termenilor tratatului franco-cehoslovac, iar Germania ar fi capabilă să realizeze tot ce avea nevoie fără a folosi vreun soldat”. Dacă Germania ar decide să distrugă Cehoslovacia, el nu vedea cum ar putea fi prevenit acest lucru. Dar „nu credea că Germania vrea să distrugă Cehoslovacia”. Prin urmare, punând presiune anglo-franceză asupra cehilor pentru a negocia, ar fi posibil „să se salveze ceva din Cehoslovacia şi, în special, să se salveze existenţa statului cehoslovac”. În orice caz, el era hotărât să nu intre în război pentru aceasta, deoarece nimic nu putea împiedica Germania să obţină o victorie imediată asupra cehilor şi, chiar dacă germanii ar fi fost ulterior învinşi după un război lung, nu exista nicio garanţie că Cehoslovacia ar putea fi restabilită în forma sa actuală.
Punctul de vedere al lui Chamberlain (care a fost forţa decisivă în întreaga criză) a fost prezentat în termeni mai pozitivi unui grup de jurnalişti nord-americani la un prânz la casa Lady Astor, pe 10 mai 1938: el dorea un pact între patru puteri, excluderea Rusiei din Europa şi revizuiri ale frontierelor Cehoslovaciei în favoarea Germaniei. Întrucât aceste lucruri nu puteau fi obţinute imediat, el a menţinut presiunea diplomatică intensă asupra Cehoslovaciei pentru a face concesii germanilor sudeţi. Sub presiunea franceză, el a întrebat şi Germania ce îşi dorea în această problemă, dar, până în septembrie, nu a obţinut niciun răspuns, pe motiv că aceasta era

o chestiune care trebuia rezolvată intre sudeţi şi cehi. Între timp, ocupaţia germană a Austriei a schimbat situaţia strategică pentru Germania, astfel încât a fost necesar ca Hitler să îşi modifice ordinul general către forţele armate pentru planuri operaţionale împotriva Franţei, Cehoslovaciei şi Austriei. Aceste ordine fuseseră emise pe 24 iunie 1937.Noua directivă, aşa cum fusese redactată de generalul Keitel pe 20 mai 1938 şi supusă semnăturii lui Hitler, începea astfel: „Nu intenţionez să distrug Cehoslovacia prin acţiuni militare în viitorul imediat fără provocare, cu excepţia cazului în care o evoluţie inevitabilă a condiţiilor politice din Cehoslovacia forţează situaţia sau evenimentele politice din Europa creează o oportunitate deosebit de favorabilă, care s-ar putea să nu se mai repete niciodată".
Acest proiect a fost rescris în întregime de Hitler şi semnat pe 30 mai 1938. Prima sa propoziţie a exprimat apoi: „Este decizia mea neschimbată să distrug Cehoslovacia prin acţiuni militare în viitorul apropiat". Apoi, se spunea că, în caz de război cu Cehoslovacia, indiferent dacă Franţa intervenea sau nu, toate forţele se vor concentra asupra cehilor pentru a obţine un succes impresionant în primele trei zile. Planul strategic general bazat pe acest ordin prevedea că forţele vor fi transferate la frontiera franceză numai după o lovitură „decisivă" împotriva Cehoslovaciei. Nu s-a mentionat nicio prevedere pentru războiul împotriva Uniunii Sovietice (cu excepţia activităţii navale din Marea Baltică), iar toate forţele regulate urmau să fie retrase din Prusia Orientală pentru a accelera înfrângerea cehilor. Ziua X a fost stabilită pentru 1 octombrie, iar desfăşurarea trupelor urma să înceapă pe 28 septembrie.
Aceste ordine erau atât de nerealiste încât liderii militari germani au fost îngroziţi. Şi-au dat seama că realitatea era atât de diferită de imaginea lui Hitler despre ea, încât Germania ar fi învinsă destul de uşor în orice război care ar putea izbucni din cauza Cehoslovaciei. Toate eforturile lor de a-l face pe Hitler să vadă realitatea au fost complet nereuşite şi, pe măsură ce criza continua, au devenit din ce în ce mai disperaţi până când, la sfârşitul lunii august, au intrat în panică. Acest sentiment a fost împărtăşit de întregul Minister de Externe cu excepţia lui Ribbentrop însuşi. Hitler era izolat în refugiul său montan, trăind într-o lume de vis desi era foarte irascibil.Contactele externe i-au fost tăiate de Ribbentrop,Himmler

şi Hess, care i-au spus că Rusia, Franţa şi Marea Britanie nu vor lupta şi că cehii distorsionau realitatea. **Unul dintre misterele încă neclarificate este motivul pentru care Ribbentrop era atât de sigur că Marea Britanie nu va lupta si avea dreptate.**
Generalii germani au încercat să-l descurajeze pe Hitler de proiectul său şi, când au descoperit că nu aveau nicio influenţă asupra lui, au convins diverse persoane importante care îl vedeau să intervină în acelaşi scop. Astfel, au reuşit să-l determine pe amiralul Miklós Horthy, regentul Ungariei, să încerce să-l influenţeze pe Führer în timpul vizitei sale din 21-26 august 1938. Hitler l-a întrerupt strigând: „Prostii! Taci!". Generalii şi mai mulţi lideri civili importanţi au format apoi o conspiraţie condusă de generalul Ludwig Beck (şeful Statului Major General). Toţi generalii importanţi erau implicaţi în ea, inclusiv generalul Erwin Witzleben (guvernatorul Berlinului) şi generalul Georg Thomas (şeful aprovizionării). Printre liderii civili s-au numărat baronul Ernst von Weizsäcker (secretar de stat în Ministerul de Externe),Erich Kordt (şeful biroului lui Ribbentrop) şi Ulrich von Hassell (ambasador la Roma,1932-1938). Complotul lor avea trei etape: (1) să depună toate eforturile pentru a-l face pe Hitler să vadă adevărul;(2) să-i informeze pe britanici despre eforturile lor şi să-i implore să rămână fermi în problema cehoslovacă şi să-i spună guvernului german că Marea Britanie va lupta dacă Hitler ar intra în război cu Cehoslovacia; (3) să-l asasineze pe Hitler dacă totuşi ar emite ordinul de a ataca Cehoslovacia. Deşi mesaj după mesaj au fost trimise Marii Britanii în primele două săptămâni ale lunii septembrie, de către Weizsäcker, de către Kordt, de către generali şi de către alţii în misiuni separate, britanicii au refuzat să coopereze. Drept urmare, s-a pus la cale planul de a-l asasina pe Hitler imediat ce atacul ar fi fost ordonat. Acest proiect a fost anulat in amiaza zilei de 28 septembrie 1938, când a ajuns la Berlin vestea că Chamberlain mergea la München pentru a ceda. Ordinul de atac trebuia să fie dat de Hitler la ora 14:00 în acea zi.
Între timp, cehii negociau cu Konrad Henlein în încercarea de a ajunge la un compromis mai puţin radical decât cerinţele sale de la Karlsbad. Marea Britanie şi Franţa au exercitat presiuni asupra cehilor.Începând cu 31 mai, Lord Halifax a încercat să forţeze Franţa să-i ameninţe pe cehi că alianţa lor va fi revocată sau cel puţin slăbită dacă nu fac concesii sudeţilor.

Această ameninţare a fost în cele din urmă făcută pe 21 septembrie 1938.
Presiunea asupra cehilor a fost mult sporită de trimiterea unei misiuni britanice sub conducerea Lordului Runciman în Cehoslovacia la începutul lunii august. Această misiune a fost prezentată publicului ca fiind trimisă să medieze între Henlein şi guvern, la cererea guvernului ceh.
De fapt, ea a fost impusă guvernului ceh, iar funcţia sa principală era de a creşte presiunea asupra acestui guvern pentru a face concesii. S-a anunţat public că membrii acestei misiuni au plecat ca persoane private şi că guvernul britanic nu era obligat de nimic din ceea ce făceau. Sub această presiune, cehii au cedat puţin câte puţin şi, aşa cum s-a menţionat deja, au recunoscut esenţa Cererilor de la Karlsbad pe 6 septembrie. Întrucât liderii sudeţilor nu doreau nicio înţelegere care să nu asigure distrugerea Cehoslovaciei, aceştia au instigat o revoltă stradală şi au întrerupt negocierile. Ancheta oficială britanică a raportat că revolta în cauză a fost în întregime vina liderilor sudeţilor (care atacaseră un poliţist).
Între timp, britanicii elaboraseră un plan propriu. Acesta implica, aşa cum am spus, (1) separarea Sudeţilor de Cehoslovacia, probabil prin utilizarea unui plebiscit sau chiar prin împărţirea directă; (2) neutralizarea restului Cehoslovaciei prin revizuirea tratatelor sale cu Rusia şi Franţa şi (3) garantarea acestei părţi a Cehoslovaciei (dar nu de către Marea Britanie). Acest plan a fost prezentat ambasadorului ceh la Londra de către Lord Halifax pe 25 mai şi a fost elaborat în detaliu de către unul dintre subordonaţii Lordului Halifax,lordul William Strang, în timpul unei vizite la Praga şi la Berlin în săptămâna următoare. Acesta a fost planul care a fostpreluat de Lord Runciman şi prezentat ca recomandare în raportul său din 21 septembrie 1938.
Este demn de remarcat faptul că, în septembrie, Lordul Runciman a trimis un mesaj personal prin intermediul lui Henlein lui Hitler, în care acesta spunea că va întocmi o înţelegere până pe 15 septembrie. Ceea ce este, poate, surprinzător este că Lordul Runciman nu a folosit deloc Cererile de la Karlsbad sau concesiile extinse pe care cehii le făcuseră în timpul acestor negocieri pentru a le îndeplini, ci a recomandat în schimb pe 16 septembrie Cabinetului Britanic şi în raportul său scris cinci zile mai târziu,

aceeaşi combinaţie de împărţire, plebiscite, neutralizare şi garanţii care fusesera în mintea Ministerului Britanic de Externe de săptămâni întregi. Acest plan a fost impus cehilor de Conferinţa celor Patru Puteri de la München pe 30 septembrie.
De asemenea, a fost necesar să se impună acest plan guvernului francez ,opiniei publice globale si în special opiniei publice a Angliei. Acest lucru s-a realizat prin intermediul ,,panicii războiului" care creştea lent,si a atins nivelul de teroare absolută pe 28 septembrie. Oroarea crescândă a mobilizării germane neobosite se acumula zi de zi, în timp ce Marea Britanie şi Franţa ordonau cehilor să nu se mobilizeze pentru „a nu provoca Germania". Vestea era răspândită asiduu în toate părţile că Rusia era lipsită de importanta şi nu va lupta, că Marea Britanie cu siguranţă nu va intra în război pentru a împiedica sudeţii să îşi exercite dreptul democratic la autodeterminare, că Germania ar putea copleşi cehii în câteva zile şi ar putea şterge Praga, Parisul şi Londra din aer în prima zi, că aceste atacuri aeriene ar fi însoţite de atacuri cu gaz asupra populaţiei civile din aer şi că, chiar dacă Germania ar putea fi învinsă după ani de război, Cehoslovacia nu ar fi niciodată reconstruită pentru că era o monstruozitate artificială, o aberaţie din 1919.
Acum ştim că toate aceste afirmaţii şi zvonuri nu erau adevărate; dovezile documentare indică faptul că guvernul britanic ştia că nu erau adevărate la acea vreme. Germania avea 22 divizii parţial antrenate la frontiera cehă, în timp ce cehii aveau 17 divizii de primă linie şi 11 alte divizii care erau superioare din toate punctele de vedere, cu excepţia sprijinului aerian. În plus, aveau fortificaţii excelente şi un moral mai ridicat. Aceste fapte erau cunoscute de guvernul britanic. Pe 3 septembrie, ataşatul militar britanic la Praga a scris Londrei că „nu există deficienţe în armata cehă, din câte am putut observa, care să fie suficient de semnificative pentru a justifica convingerea că nu poate oferi o imagine bună despre sine [chiar luptând singură]. . .
Prin urmare, în opinia mea, nu există niciun motiv material pentru care să nu opună o rezistenţă cu adevărat prelungită de una singura. Totul depinde de moralul lor."
Faptul că germanii urmau să atace cu doar 22 de divizii a fost raportat Londrei de către ataşatul militar pe 21 septembrie. Faptul că Rusia avea cel puţin 97 de divizii şi peste 5.000 de avioane

fusese raportat de ataşatul de la Moscova, deşi avea o părere foarte proastă despre eficienta ambelor. Faptul că Rusia a vândut Cehoslovaciei 36 dintre avioanele sale de luptă de ultim model era, de asemenea, cunoscut. Faptul că Rusia va lupta dacă Franţa ar lupta a fost negat la acea vreme, dar acum este clar că Rusia asigurase pe toată lumea că îşi va respecta obligaţiile din tratat. În 1950, preşedintele Beneš a dezvăluit că Rusia pusese toate presiunile asupra lui pentru a se opune cererilor germane în septembrie 1938. Presiuni similare au fost puse şi asupra Franţei, fapt care a fost raportat Londrei la acea vreme.
Până în a treia săptămână a lunii septembrie, Cehoslovacia avea 1.000.000 de oameni şi 34 de divizii sub arme. În cursul lunii septembrie, germanii şi-au mărit mobilizarea la 31 şi, în cele din urmă, la 36 de divizii, dar aceasta reprezenta probabil o forţă mai mică decât cea a cehilor, deoarece multe dintre cele 19 divizii de primă linie aveau doar două treimi din efective, cealaltă treime fiind folosită ca nucleu pentru a forma diviziile de rezervă.
Dintre cele 19 divizii de primă linie, 3 erau constituite din blindate şi 4 erau motorizate. Doar 5 divizii au rămas la frontiera franceză pentru a învinge Cehoslovacia cât mai repede posibil. Franţa, care nu s-a mobilizat complet, avea Linia Maginot complet echipată de război, plus peste 20 de divizii de infanterie. Mai mult, Franţa avea la dispoziţie 10 divizii motorizate. În ceea ce priveşte puterea aeriană, germanii aveau un uşor avantaj în ceea ce priveşte calitatea medie, dar în ceea ce priveşte numărul de avioane, erau mult inferioare. Germania avea 1.500 de avioane, în timp ce Cehoslovacia avea mai puţin de 1.000; Franţa şi Anglia aveau împreună peste 1.000; se spune că Rusia avea 5.000.
Mai mult, Rusia avea aproximativ 100 de divizii. Deşi acestea nu puteau fi folosite împotriva Germaniei, deoarece Polonia şi România nu le-ar fi permis să treacă peste teritoriul lor, ele ar fi fost o ameninţare pentru a convinge Polonia să rămână neutră şi pentru a convinge România să sprijine Cehoslovacia în menţinerea intactă a Micii Înţelegeri şi, astfel, menţinerea neutră a Ungariei. Având în vedere că Polonia şi Ungaria fiind ambele neutre, nu există nicio îndoială că Germania ar fi fost izolată. Neutralitatea Poloniei şi a României nu ar fi împiedicat Forţele Aeriene Ruse să ajute Cehoslovacia şi, în cel mai rău caz, Rusia ar fi putut cuceri Prusia Orientală traversand statele baltice sau Marea Baltică, deoarece

aceasta fusese aproape complet lipsită de forţele regulate ale armatei germane. Este destul de clar că Italia nu ar fi luptat pentru Germania. Dovezile arată că guvernul Chamberlain cunoştea aceste fapte, dar în mod constant a dat o impresie contrară. Lordul Halifax a distorsionat în special faptele. Deşi toate rapoartele indicau că moralul armatei cehe era ridicat, el a luat o propoziţie izolată dintr-un raport prost scris de ataşatul militar britanic de la Berlin ca autoritate pentru a afirma că moralul armatei cehoslovace era scăzut şi că ţara ar fi copleşită. Deşi generalul Maurice Gamelin, comandantul suprem francez, a prezentat un raport foarte încurajator despre armata cehă şi a fost citat în acest sens de Chamberlain într-o şedinţă de cabinet din 26 septembrie,Halifax l-a citat a doua zi spunând că rezistenţa cehă ar fi fost extrem de scurtă.

Ataşatul militar din Praga a protestat faţă de declaraţia referitoare la moralul ceh, subliniind că aceasta fusese făcută cu referire la poliţia de frontieră, care nu era militară.

Ataşatul militar din Paris a pus la îndoială declaraţia lordului Halifax despre opiniile lui Gamelin şi a citat opinii contrare din partea celor mai apropiaţi asociaţi ai lui Gamelin din armata franceză. Falsitatea conform căreia Gamelin era defetist a fost răspândită în ziare şi este încă foarte actuală.

Chiar când criza atingea punctul culminant în septembrie, ambasadorul britanic la Paris a raportat la Londra că colonelul Charles A. Lindbergh tocmai ieşise din Germania cu un raport conform căruia Germania avea 8.000 de avioane militare şi putea produce 1.500 pe lună. Acum ştim că Germania avea aproximativ 1.500 de avioane, fabrica 280 pe lună în 1938 şi abandonase toate planurile de a bombarda Londra chiar şi în timpul unui război, din cauza lipsei de avioane şi a distanţei mari faţă de ţinte.

Lindbergh îşi repeta zilnic povestea despre suferinţă, atât la Paris, cât şi la Londra, în timpul crizei. Guvernul britanic a început să echipeze locuitorii Londrei cu măşti de gaze; prim-ministrul şi regele au cerut oamenilor să sape tranşee în parcuri şi pieţe; şcolarii au început să fie evacuaţi din oraş; cehilor li s-a permis să se mobilizeze pe 24 septembrie; iar trei zile mai târziu s-a anunţat că flota britanică se afla pregatita de război. **În general, fiecare raport sau zvon care ar fi putut contribui la panică şi defetism a fost exacerbat şi tot ceea ce ar fi putut contribui la o rezistenţă**

puternică sau unită împotriva Germaniei a fost minimalizat.
Până la mijlocul lunii septembrie, Bonnet(prim minstru francez intre 1938-1940) era cu spiritul frant, iar Daladier(ministru de Razboi francez) se îndoia, în timp ce poporul britanic era completconfuz. Până pe 27 septembrie, Daladier cedase, la fel şi poporul britanic.
Între timp, pe 13 septembrie, fără a-şi consulta cabinetul, Chamberlain i-a cerut lui Hitler prin telegraf un interviu. S-au întâlnit pe 15 septembrie la Berchtesgaden. Chamberlain a încercat să redeschidă imediat discuţiile privind o înţelegere generală anglo-germană pe care Halifax o deschisese în noiembrie 1937, dar care fusese întreruptă de la conferinţa lui Nevile Henderson cu Hitler pe 3 martie. Hitler l-a întrerupt pentru a spune că trebuie să obţină autodeterminarea pentru germanii sudeţi imediat şi că tratatul ceho-sovietic trebuie abolit. Dacă nu obţine aceste deziderate, va izbucni imediat un război. Chamberlain a cerut să i se permită să se întoarcă la Londra pentru a se consulta cu francezii şi cu Lordul Runciman.
Conferinţa anglo-franceză din 18 septembrie 1938 a intampinat ultima licărire de rezistenţă franceză la planurile Marii Britanii, în principal din partea lui Daladier. Chamberlain l-a învinovăţit pe Beneš pentru starea dificilă a Cehoslovaciei, în timp ce Lord Halifax a repetat toate argumentele eronate despre lipsa de speranţă a rezistenţei şi improbabilitatea ca Cehoslovacia să fie reînviată cu graniţele sale actuale chiar şi după o victorie costisitoare. Chamberlain a exclus din discuţii toate soluţiile posibile cu excepţia împărţirii. Pentru el, problema era „să descopere nişte mijloace de a împiedica Franţa să fie forţată să intre în război ca urmare a obligaţiilor sale şi, în acelaşi timp, să păstreze Cehoslovacia şi să salveze cât mai mult din această ţară pe cât era omeneşte posibil”. Daladier a încercat slab să aducă discuţia la problema reală, agresiunea germană. În cele din urmă, a acceptat soluţia britanică de împărţire a tuturor zonelor Cehoslovaciei cu peste 50% germani şi o garanţie pentru restul.
Întrucât a cedat în problema principală, Daladier a încercat să obţină anumite concesii: (1) că cehii trebuiau consultaţi; (2) ca partea rezultata dupa anexarea zonelor majoritare germane să fie garantată de Marea Britanie, precum şi de alte state; (3) ajutor economic acordat acestei rămasite s Cehoslovaciei.

Ultima a fost respinsă; a doua a fost acceptată cu înțelegerea ca Cehoslovacia să renunțe la alianțele sale și, în general, să facă ceea ce dorea Marea Britanie „în probleme legate de război și pace";iar prima a fost acceptată.
Modul în care Chamberlain a aplicat „consultarea cu cehii" înainte de impunerea împărțirii este un exemplu interesant al modului său de gândire. Britanicii, francezii și cehii au fost de acord împotriva utilizării unui plebiscit în această dispută, deși Antanta a sugerat ca acest lucru ar pune presiune pe cehi. Chamberlain a spus: „Ideea cesiunii teritoriale ar fi primita mai favorabilă de publicul britanic dacă ar putea fi reprezentată ca fiind alegerea guvernului cehoslovac însuși și dacă s-ar putea clarifica faptul că li s-a oferit opțiunea între un plebiscit sau cesiunea teritorială și că au preferat-o pe cea de-a doua. Acest lucru ar elimina orice idee că noi înșine împărțeam teritoriul cehoslovac." El a considerat că este deosebit de important să demonstreze că guvernul cehoslovac prefera cesiunea, deoarece se opunea atât de categoric unui plebiscit încât ar lupta mai degrabă decât să accepte un plebiscit.
Această decizie anglo-franceză a fost prezentată guvernului cehoslovac la ora 2:00 dimineața, pe 19 septembrie, pentru a fi acceptată imediat. Termenii au fost divulgați presei din Paris în aceeași zi. După proteste vehemente, cehoslovacii au respins soluția anglo-franceză și au apelat la procedurile Tratatului de arbitraj germano-cehoslovac din 1926. Cehii au susținut că nu au fost consultați, că constituția lor impunea consultarea Parlamentului lor, că o împărțire ar fi ineficientă în menținerea păcii, deoarece minoritățile s-ar ridica din nou și că echilibrul puterii în Europa ar fi distrus. Beneš a refuzat să creadă că noile garanții ar putea fi mai eficiente, atunci când Cehoslovacia ar fi mai slabă, decât cele care se dovedeau acum inadecvate. Londra și Parisul au respins refuzul ceh. Presiunea asupra cehilor a fost sporită. Francezii au amenințat că vor revoca alianța franco-cehoslovacă și că vor abandona întreaga țară în favoarea Germaniei dacă soluția anglo-franceză nu ar fi acceptată. Britanicii au adăugat că Sudetii nu vor fi returnati Cehoslovaciei nici măcar după un război câștigat împotriva Germaniei. Ministrul britanic de la Praga a amenințat că va ordona tuturor supușilor britanici să părăsească țara dacă nu va primi o acceptare imediată. Guvernul cehoslovac a acceptat la ora 17:00, pe 21 septembrie. Lordul Halifax a ordonat imediat retragerea poliției

cehe din districtele Sudetilor şi şi-a exprimat dorinţa ca trupele germane să intervină imediat.
A doua zi, 22 septembrie, Chamberlain i-a dus lui Hitler, la Godesberg pe Rin, documentul de încuviinţare a partii cehe. L-a găsit pe Führer într-o dispoziţie proastă, primind mesaje la fiecare câteva minute despre atrocităţile aplicate sudeţilor de către cehi. Hitler a cerut autodeterminarea pentru maghiari, polonezi şi slovaci din Cehoslovacia, precum şi pentru sudeţi. El a insistat că trebuie să primească imediat regiunile sudeţilor. După aceea, dacă cehii ar contesta alegerea sa privind frontieră, s-ar organiza un plebiscit şi ar demonstra cât de greşita era directia ceha ,o comisie internaţională putand supraveghea votul. În orice caz, trebuia să aibă regiunile germane înainte de 1 octombrie, căci dupa acea data forţele germane ar fi intervenit pasnic sau prin război. La rugamintea lui Chamberlain, şi-a redactat cererile într-un memorandum care s-a dovedit a fi un ultimatum. Acest ultimatum a fost imediat dus la Praga pentru a fi prezentat cehilor de către ataşatul militar britanic.La Londra, Cabinetul a fost de acord să respingă Cererile Godesberg şi să sprijine Franţa dacă aceasta ar fi dorit să intre în război ca urmare a actiunilor germane. Cabinetul francez a respins şi el aceste cereri. La fel a făcut şi un nou Cabinet ceh sub conducerea generalului Jan Syrový. Uniunea Sovietică şi-a recunoscut în mod explicit angajamentele faţă de Cehoslovacia şi chiar a promis să vină în ajutorul cehilor fără acţiunile preliminare necesare din partea Franţei, dacă cazul ar fi fost supus Ligii Naţiunilor (aceasta era pentru a împiedica Marea Britanie şi Franţa să acuze Rusia de agresiune în orice acţiune pe care ar fi putut-o întreprinde în numele Cehoslovaciei). În aceeaşi zi (23 septembrie), Rusia a avertizat Polonia că va denunţa Tratatul lor de neagresiune dacă Polonia ar ataca Cehoslovacia.
Se pare că se formase un front unit împotriva agresiunii lui Hitler - dar numai aparent. Domnul Chamberlain începea deja să submineze unitatea şi rezoluţia acestui front şi acum primea un ajutor considerabil din partea lui Bonnet la Paris. Aceasta a culminat pe 27 septembrie, când a ţinut un discurs la radio în care a spus: „Cât de fantastic, incredibil si oribil este faptul că săpăm tranşee şi ne pregatim cu măşti de gaze din cauza unor certuri într-o ţară îndepărtată între oameni despre care nu ştim nimic... o neînţelegere care a fost deja rezolvată în principiu...”

În aceeaşi zi, i-a trimis o telegramă lui Beneš, prin care spunea că, dacă nu accepta cererile germane până la ora 14:00 a doua zi (28 septembrie), Cehoslovacia va fi invadată de armata germană şi nimic nu o va putea salva. Aceasta a fost imediat urmată de un alt mesaj că, într-un astfel de caz, Cehoslovacia nu va putea fi reconstituită în graniţele sale, indiferent de rezultatul războiului. În cele din urmă, i-a trimis o altă notă lui Hitler. În aceasta, a sugerat o conferinţă a celor patru puteri şi a garantat că Franţa şi Marea Britanie vor forţa Cehoslovacia să pună în aplicare orice acord dacă Hitler se va abţine de la a declara război.
La ora 15:00. Miercuri, 28 septembrie, Chamberlain s-a întâlnit cu Parlamentul pentru prima dată în timpul crizei pentru a-l informa despre ce se făcuse. Întregul oraş Londra era panicat. Onorabilii membri stăteau ghemuiţi pe băncile lor, aşteptând ca bombele lui Göring să treacă prin tavan. În timp ce Chamberlain se apropia de sfârşitul lungului său discurs, i-a fost adus un mesaj. El a anunţat că era o invitaţie la o conferinţă a celor patru puteri la München, joi. S-a auzit un răget de bucurie şi uşurare când Chamberlain s-a grăbit să iasă din clădire fără o încheiere formală a sesiunii.
La München, Hitler, Chamberlain, Mussolini şi Daladier au împărţit Cehoslovacia fără să consulte pe nimeni, nici macar pe cehi. Conferinţa a durat de la 12:30 p.m. pe 28 septembrie până la 2:30 a.m., când acordul celor patru puteri a fost înmânat ministrului ceh la Berlin, care aşteptase afară de peste zece ore. Acordul a ajuns la Praga cu doar optsprezece ore înainte de începerea ocupaţiei germane. Acordul de la München prevedea că anumite zone desemnate din Cehoslovacia vor fi ocupate de armata germană în patru etape, între 1 şi 7 octombrie. O a cincea zonă, care urma să fie desemnată de o comisie internaţională, va fi ocupată până la 10 octombrie. Nicio proprietate nu putea să fie redobândit din aceste zone.
Comisia internaţională urma să ordone plebiscite care trebuiau să aibă loc înainte de sfârşitul lunii noiembrie, zonele desemnate fiind ocupate de o forţă internaţională în acest interval. Aceeaşi comisie internaţională urma să supravegheze ocupaţia şi să traseze frontiera finală. Timp de şase luni, populaţiile în cauză aveau dreptul de opţiune în şi din zonele transferate sub supravegherea unei comisii germano-cehoslovace. Partii cehoslovace urma să-i fie garantată securitatea de Franţa şi Marea Britanie.

Germania şi Italia urmau să se alăture aceastei garanţii imediat ce problemele minorităţilor poloneze şi maghiare din acel stat ar fi fost rezolvate.
Dacă acestea nu erau rezolvate în trei luni, cele patru Puteri s-ar fi întâlnit din nou pentru a analiza problema.
Acordul de la München a fost încălcat în fiecare punct în favoarea Germaniei, astfel încât, în cele din urmă, armata germană a ocupat doar locurile dorite. Drept urmare, sistemul economic ceh a fost distrus, iar fiecare cale ferată sau autostradă importantă a fost tăiată sau paralizată. Acest lucru a fost făcut de Comisia Internaţională, formată din secretarul de stat german Weizsäcker şi reprezentanţii diplomatici francezi, britanici, italieni şi cehi la Berlin. Sub impunitatea Statului Major General german, acest grup, cu 4 voturi la 1, a acceptat fiecare cerere germană şi a anulat plebiscitele. În plus, garanţia părţii inferioare a Cehoslovaciei nu a fost niciodată dată, deşi Polonia a ocupat zone în care majoritatea populaţiei nu era poloneză pe 2 octombrie, iar Ungaria a primit sudul Slovaciei pe 2 noiembrie. Frontiera finală cu Germania a fost dictată doar de Germania cehilor, ceilalţi trei membri ai comisiei retrăgându-se. Beneš a demisionat din funcţia de preşedinte al Cehoslovaciei sub ameninţarea unui ultimatum german pe 5 octombrie şi a fost înlocuit de Emil Hácha. Slovaciei şi Ruteniei i s-a acordat autonomie completă imediat. Alianţa sovietică a fost încheiată, iar Partidul Comunist a fost scos în afara legii.
Refugiaţii anti- naziști din Sudeţi au fost adunaţi de guvernul de la Praga şi predaţi germanilor pentru a fi exterminaţi. Toate aceste evenimente au arătat foarte clar principalul rezultat al intelegerii de la München: Germania avea supremația în Europa Centrală şi orice posibilitate de a limita această putere, fie printr-o politică comună a Puterilor Occidentale cu Uniunea Sovietică şi Italia, fie prin găsirea oricărei rezistenţe deschise anti-germane chiar în Europa Centrală, a fost anulată. Întrucât aceasta a fost exact ceea şi-au dorit Chamberlain şi prietenii săi, trebuit să fi fost pe deplin satisfăcuţi.

Capitolul 46 — Anul Duplicitatilor, 1939

Planurile de conciliere ale lui Chamberlain şi planurile de agresiune ale lui Hitler nu s-au încheiat cu München. În decurs de trei săptămâni de la acest acord (21 octombrie 1938),Hitler a dat ordine

generalilor săi să pregătească planuri de distrugere a părţii inferioare a Cehoslovaciei şi de anexare a oraşului Memel din Lituania. O lună mai târziu, a adăugat Danzig pe această listă, deşi şi-a exprimat dorinţa de a realiza acest lucru printr-o acţiune revoluţionară fără un război împotriva Poloniei. Această reticenţă faţă de războiul împotriva Poloniei nu provenea din vreo afecţiune pentru pace, ci din faptul că nu se hotărâse dacă să atace Franţa sau Polonia. La început a fost înclinat să atace spre vest şi nu s-a răzgândit dar a decis să se ocupe mai întâi de Polonia până la 1 aprilie 1939. Planurile de a ataca Franţa şi Ţările de Jos au fost curând raportate la Londra şi Paris şi au avut o mare legătură cu consolidarea spiritului de război în acele zone.
În plus, cererile italiene de concesii teritoriale din partea Franţei în noiembrie 1938 au stârnit spiritul de luptă al acestei ţări de la nivelul la care se prăbuşise în septembrie. Mussolini căuta partea sa din prada de conciliere, dar nu avea puterea să facă mult mai mult decât să fie o pacoste. Susţinătorii săi au organizat o mare demonstraţie în Camera Italiană a Corporaţiilor pe 30 noiembrie 1938, în cadrul căreia au existat cereri puternice pentru Nisa, Corsica şi Tunis de la Franţa. În decembrie, vechiul acord Laval-Mussolini din ianuarie 1935 a fost denunţat ca fiind inadecvat, iar în presa italiană a fost purtată o violentă campanie anti-franceză. Aceste tulburări au fost încurajate de Chamberlain când a anunţat în mod ostentativ în Camera Comunelor pe 12 decembrie că Marea Britanie nu era obligată să vină în ajutorul Franţei sau al posesiunilor sale dacă acestea ar fi fost atacate de Italia.
Bonnet a încercat imediat să repare această alterare, cerându-i lui Chamberlain să facă o referire la faptul că Italia se angajase să menţină status quo-ul în Marea Mediterană prin Acordul anglo-italian („Ciano-Perth”) din aprilie 1938. Chamberlain a refuzat. Bonnet a subliniat imediat Londrei că Franţa se angajase la 4 decembrie 1936 să vină în ajutorul Marii Britanii dacă aceasta ar fi atacată şi că această promisiune era încă pe deplin valabilă. Cu toate acestea, abia pe 6 februarie când planurile lui Hitler de a ataca Olanda şi Franţa „aproape imediat” au fost raportate la Londra, Chamberlain s-a putut convinge să declare în Camera Comunelor că „orice ameninţare la adresa intereselor vitale ale Franţei, din orice direcţie ar proveni, trebuie să solicite cooperarea imediată a ţării sale”.

Cererile italiene in detrimentul Franţei au avut două rezultate importante. Spiritul de luptă al poporului francez a fost reînviat de ameninţarea unei puteri atât de slabe precum Italia, iar Bonnet a fost împins către o nouă conciliere cu Germania. Pe 6 decembrie, Ribbentrop a venit la Paris, a semnat un tratat de prietenie şi neutralitate şi a deschis o serie de discuţii economice. Cu această ocazie, ministrul german de externe a avut impresia prin atitudinea lui Bonnet că Franţa va da Germaniei mână liberă în Europa de Est. Temerile franceze că Marea Britanie ar cauta să-l indeparteze pe Mussolini de Hitler făcând concesii Italiei în detrimentul Franţei nu s-au încheiat decât în februarie 1939 şi au atins apogeul în ianuarie, când Chamberlain şi Halifax au făcut o vizită oficială la Roma pentru a-l recunoaşte pe regele Italiei ca împărat al Etiopiei. Acest lucru fusese convenit între cele două puteri prin Acordul Ciano-Perth din aprilie 1938 şi a fost pus în aplicare în noiembrie, deşi condiţiile stabilite iniţial de Marea Britanie, retragerea trupelor italiene din Spania, nu fuseseră îndeplinite.
Înainte ca Hitler să poată continua alte agresiuni, a trebuit să scape de cadavrul Cehoslovaciei. El şi Ribbentrop au fost indignaţi că fuseseră înşelaţi de a fi parte intr-un război în septembrie şi s-au hotărât imediat să şteargă restul Cehoslovaciei de pe hartă cât mai curând posibil şi să treacă la un conflict. Data viitoare, spera Hitler, ca niciun „porc murdar” să nu sugereze vreo conferinţă.
Ordinele de planificare a unei invazii în partea de inferioara a Cehoslovaciei au fost emise pe 21 octombrie, aşa cum am spus. Planurile lui Keitel, prezentate pe 17 decembrie, prevedeau că sarcina urma să fie îndeplinită de armata activa, fără mobilizare. Orice posibilitate de opoziţie din partea Marii Britanii sau a Franţei a fost eficient eliminată prin insistenţa Lordului Halifax ca garanţia către Cehoslovacia să fie formulată astfel încât să fie obligatorie pentru toate cele patru Puteri de la München împreună (sau cel puţin pentru trei dintre ele) şi să nu fie acceptată de Marea Britanie dacă era formulată în aşa fel încât să-i angajeze individual pe semnatari. Acest lucru a făcut orice garanţie lipsită de sens, iar acest proiect dezastruos a fost amânat pe termen nelimitat printr-o notă germană către Lordul Halifax pe 3 martie 1939.
Până la această dată, Hitler era pregatit să atace partea inferioara a Cehoslovaciei. Ungaria a fost invitată să se alăture acestei operaţiuni şi a acceptat cu nerăbdare pana pe 13 martie.

Între timp, victima era supusa unor conflicte ascunse, uneltiri, trădări şi tensiuni intense. Nazistii sudeţi erau peste tot, căutând să creeze probleme. Polonia şi Ungaria lucrau pentru a obţine o frontieră comună prin obţinerea Slovaciei ca protectorat pentru Polonia şi a Ruteniei ca provincie a Ungariei. Ele sperau în acest fel să blocheze mişcarea Germaniei spre est şi să ţină influenţa rusă în afara Europei Centrale. În cele două provincii autonome, Slovacia şi Rutenia, şi într-o măsură mult mai mică în Boemia-Moravia, au existat tulburări,diverse grupuri reacţionare şi semi-fasciste încercând să obţină putere şi favoarea Germaniei.
Gradul de maturitate politică din Slovacia poate fi judecat din faptul că membrii cabinetului Monseniorului Tiso au luat personal bombe de la nazişti pentru a provoca tulburări în propria provincie. Eforturile lor de a se desprinde complet de Praga au fost împiedicate de insolvenţa financiară a Slovaciei. Când au apelat la Praga pentru asistenţă financiară pe 9 martie 1939, preşedintele Hácha l-a inlaturat pe premierul slovac şi pe trei dintre miniştrii săi. Seyss-Inquart, însoţit de mai mulţi generali germani, a forţat cabinetul slovac să emită o declaraţie de independenţă faţă de Praga. Tiso, chemat în prezenţa lui Hitler la Berlin pe 13 martie, a fost „convins” să aprobe această acţiune. Declaraţia a fost primită cu profundă apatie de către poporul slovac, deşi radioul german a umplut aerul cu poveşti despre revolte şi tulburări, iar diverse formaţii naziste din Slovacia şi Boemia au făcut tot posibilul pentru a face faptele să se potrivească acestei descrieri.
Pe 14 martie, Hácha, preşedintele Cehoslovaciei, a fost forţat să meargă la Berlin. Deşi avea şaizeci şi şase de ani şi nu era în cea mai bună stare de sănătate, Hácha a fost supus unei mustrari verbale severe şi prelungite de trei ore din partea lui Hitler, timp în care a trebuit să fie resuscitat dintr-un leşin printr-o injecţie administrată de medicul lui Hitler. A fost forţat să semneze documente prin care preda Cehoslovacia lui Hitler şi ordona încetarea oricărei rezistenţe faţă de forţele germane invadatoare.
Rutenia îşi proclamase deja independenţa (14 martie). În decurs de o săptămână, Boemia-Moravia şi Slovacia au fost declarate protectorate germane, iar prima a fost inclusă în sistemul economic german. Rutenia a fost anexată de Ungaria după o singură zi de independenţă.Europa nu îşi revenise încă după şocul de pe 1 martie, când Germania a preluat Memel de la Lituania pe 22

martie, iar Italia şi-a obţinut fărâma de satisfacţie prin ocuparea Albaniei pe 7 aprilie,1939.
Se spune de obicei că evenimentele din martie 1939 au dezvăluit adevărata natură şi ambiţiile reale ale lui Hitler, şi au marcat sfârşitul concilierii. Acest lucru cu siguranţă nu este adevărat, aşa cum se spune. Este posibil să fi deschis ochii omul obişnuit către faptul că concilierea era doar un fel de sinucidere lentă şi destul de incapabilă să satisfacă poftele agresorilor care erau insaţiabili. De asemenea, a clarificat faptul că Hitler nu era cu adevărat preocupat de autodeterminare sau de dorinţa de a-i aduce pe toţi germanii „înapoi in Reich". Anexarea teritoriilor care conţineau milioane de slavi a arătat că adevăratul scop al lui Hitler era puterea şi bogăţia şi, în cele din urmă, dominaţia mondială. Astfel, din martie încoace, a devenit aproape imposibil să vinzi idei de conciliere publicului, în special publicului britanic, care era suficient de puternic şi de sensibil pentru a şti ca se săturase de aceste politici.
Însă publicul britanic şi guvernul britanic erau două lucruri diferite şi este complet neadevărat să spunem că acesta din urmă a aflat despre adevăratele ambiţii ale lui Hitler în martie 1939 şi a fost hotărât să li se opună.
Mai presus de toate, este complet greşit să spunem acest lucru despre Chamberlain, care, din ce în ce mai mult, conducea politica externă ca pe o treabă personală. Adevăratele ambiţii ale lui Hitler erau destul de clare pentru majoritatea oamenilor din guvern chiar înainte de München şi au fost evidente pentru restul în timpul acelei crize, în special prin modul în care Înaltul Comandament German a ocupat sute de sate din Cehoslovacia cu populaţii cehe copleşitoare şi doar mici minorităţi germane, şi a făcut acest lucru din motive strategice şi economice în perioada 1-10 octombrie 1938. Dar pentru membrii guvernului,adevăratul punct de cotitură a avut loc în ianuarie 1939, când agenţii diplomatici britanici din Europa au început să bombardeze Londra cu zvonuri despre un iminent atac asupra Olandei şi Franţei. În acel moment, concilierea în sens strict a încetat. Pentru guvern, confiscarea Cehoslovaciei în martie a avut o importanţă redusă, cu excepţia şocului pe care l-a provocat opiniei britanice. Guvernul renunţase deja complet la partea care ramasese dupa anexarea Cehoslovaciei, fapt clar atât din declaraţiile lor directe, cât şi din refuzul lor de a garanta acea parte şi din atenţia acordată altor chestiuni chiar şi atunci când

confiscarea era cunoscută (așa cum a fost după 11 martie).
De exemplu, Lord Halifax i-a trimis președintelui Roosevelt o scrisoare lungă analizând situația internațională pe 4 ianuarie ,complet realistă în ceea ce privește perspectivele și proiectele lui Hitler, dar Cehoslovacia nu era menționată; nici nu este menționată concilierea.
Cu toate acestea, concesiile față de Germania au continuat. Dar acum, în paralel cu concesiile, s-a depus un efort real de a construi un front puternic împotriva lui Hitler pentru ziua în care concesiile ar fi eșuat.
Mai mult, concesiile au fost diferite după 17 martie, deoarece acum trebuiau să fie secrete. Ele trebuiau să fie secrete deoarece opinia publică refuza să mai accepte orice acțiuni care semănau cu concilierea, dar au continuat din mai multe motive. În primul rând, reînarmarea britanică a fost lentă, iar concesiile au fost făcute pentru a câștiga timp. În al doilea rând, proiectele anti- bolșevicilor și ale susținătorilor „celor trei blocuri mondiale" cereau concesii continue. În al treilea rând,Chamberlain a continuat să lucreze pentru a realiza acordul său în șapte puncte cu Hitler, în speranța că l-ar putea prezenta brusc electoratului britanic ca preludiu la niște alegeri generale triumfătoare pe care le-a planificat pentru iarna anilor 1939-1940. Dintre aceste trei cauze, prima, câștigarea de timp pentru reînarmare, a fost cea mai puțin importantă, deși a fost cea mai ușor utilizată pentru a justifica concesii secrete atunci când acestea au fost descoperite. Acest lucru este clar din natura concesiilor. Acestea erau adesea de natură să întărească Germania, mai degrabă decât să câștige timp pentru Marea Britanie.
Proiectele antibolșevicilor și ale susținătorilor „globului celor trei blocuri" erau prea periculoase pentru a fi recunoscute public, dar erau suficient de cunoscute la Berlin pentru a duce la convingerea, chiar și în cercurile moderate, că Marea Britanie nu va intra niciodată în război alaturi de Polonia. De exemplu, Weizsäcker, secretarul de stat german, l-a mustrat pe Nevile Henderson în iunie 1939 pentru că a abandonat declarația sa adesea repetată că „Anglia dorea să păstreze marea; continentul european putea fi lăsat Germaniei". Cu toate acestea, aceste două grupuri, deși încă active în 1939 și chiar și în 1940, nu prevăzuseră inițial distrugerea completă a Cehoslovaciei sau Poloniei. Se așteptaseră ca Hitler să obțină Sudetii, Danzig-ul și poate Coridorul Polonez și că apoi

să fie stabilizat între „blocul oceanic” şi Uniunea Sovietică, cu un contact al acestui coridor cu Statele Baltice. Se aştepta ca o Cehoslovacie şi o Polonie reduse să poată supravieţui între Germania şi Rusia, aşa cum Olanda sau Elveţia puteau supravieţui între blocul oceanic şi Germania. Mai mult, susţinătorii „lumii în trei blocuri” nu au vrut niciodată ca Hitler să împingă acest culoar spre sud, nici spre Marea Adriatică, nici spre Marea Egee. Prin urmare, deşi divizaţi în ceea ce priveşte România şi Marea Neagră, ei erau hotărâţi să sprijine Turcia şi Grecia atât împotriva Germaniei, cât şi a Italiei.

Ca o consecinţă a acestor forţe ascunse şi conflictuale, istoria relaţiilor internaţionale din septembrie 1938 până în septembrie 1939 sau chiar mai târziu nu este nici simplă, nici consecventă. În general, cheia a fost poziţia Marii Britanii, deoarece obiectivele celorlalte ţări implicate erau relativ simple. Ca urmare a politicii dualiste sau, aşa cum o numeşte biograful lordului Halifax, „diarhice” a Marii Britanii, nu au existat doar două politici, ci două grupuri care le-au pus în aplicare. Ministerul de Externe sub conducerea lordului Halifax a încercat să satisfacă cererea publică de a pune capăt concilierii şi construirea unui front unit împotriva Germaniei. Chamberlain, împreună cu propriul său grup personal, inclusiv Sir Horace Wilson, Sir John Simon şi Sir Samuel Hoare, a căutat să facă concesii secrete lui Hitler pentru a realiza o înţelegere generală anglo-germană pe baza celor şapte puncte. O politică era publică; cealaltă era secretă. Întrucât Ministerul de Externe ştia de ambele, a încercat să construiască „frontul păcii” împotriva Germaniei, astfel încât acesta să pară suficient de impunător pentru a satisface opinia publică din Anglia şi pentru a-l determina pe Hitler să-şi urmărească dorinţele prin negocieri, mai degrabă decât prin forţă, astfel încât opinia publică din Anglia să nu forţeze guvernul să declare un război pe care nu îl dorea pentru a rămâne în funcţie. Acest plan complex a eşuat deoarece Hitler era hotărât să poarte un război doar pentru fiorul personal emoţional de a deţine o mare putere, în timp ce efortul de a face un „front al păcii” suficient de firav pentru a se surpa, astfel încât să poată fi dat la o parte dacă Hitler fie îşi atingea obiectivele prin negocieri, fie făcea o înţelegere generală cu Chamberlain a dus doar la crearea unui „front al păcii” care era atât de slab încât nu putea menţine pacea

prin amenințarea cu forța, nici a câștiga un război atunci când pacea era irosită. Mai presus de toate,aceste manevre complicate au împins Uniunea Sovietică în brațele lui Hitler.
Această schemă complexă a însemnat că guvernul britanic a acceptat evenimentele din 15 martie cu excepţia unor proteste plapande. Acestea au fost îndreptate mai puţin împotriva actului în sine, cât împotriva riscului de a agita opinia publică . Pe 1 martie, Chamberlain a declarat Camerei Comunelor că accepta anexarea Cehoslovaciei şi refuza să-l acuze pe Hitler de rea-credinţă. Dar două zilemai târziu, când urletele de furie ale publicului britanic au arătat că a judecat greşit electoratul, s-a dus la circumscripţia sa din Birmingham pe 17 martie şi a denunţat invazia. Cu toate acestea, nu s-a făcut nimic în afară de a-l rechema pe Henderson de la Berlin „pentru consultări" şi de a anula o vizită la Berlin a preşedintelui Camerei de Comerţ planificată pentru 17-20 martie.
Anexarea a fost declarată ilegală, dar a fost recunoscută în fapt imediat şi s-au depus eforturi pentru a o recunoaşte în lege prin înfiinţarea unui consulat general britanic acreditat în Germania la Praga. Mai mult,6.000.000 de lire sterline din rezervele de aur cehești din Londra au fost predate Germaniei cu scuza patetică și neadevărată, că guvernul britanic nu putea da ordine Băncii Angliei (mai 1939).
Achiziţionarea de către Germania a aurului ceh la Londra a fost doar un episod dintr-un plan extins şi în mare parte secret, de concesii economice faţă de Germania. Pentru Chamberlain şi prietenii săi, criza cehoslovacă din martie 1939 a fost doar o întrerupere enervantă a eforturilor lor de a ajunge la un acord general cu Germania în ceea ce priveşte cele şapte puncte pe care le-am menţionat deja. Aceste eforturi fuseseră întrerupte după 3 martie 1938 de criza cehoslovacă din acel an, dar au rămas elementul principal în planurile lui Chamberlain, iar acesta a încercat să-l determine pe Hitler să discute aceste proiecte când cei doi lideri s-au întâlnit faţă în faţă pe 15 septembrie la Berchtesgaden. Hitler a curmat linia discutiei şi a îndreptat-o imediat către criză. Din nou, după semnarea acordului de la München pe 30 septembrie, Chamberlain a încercat să-l determine pe Fuhrer să discute o înţelegere generală, dar a fost evitat. Acest proces a continuat timp de un an, Chamberlain şi prietenii săi propunând concesii iar Hitler fie le-a evitat, fie le-a ignorat. A

existat însă o ușoară schimbare după septembrie 1938: Proiectul lui Chamberlain a fost extins pentru a include concesii economice, iar eforturile de a-l realiza au devenit din ce în ce mai secrete, mai ales după evenimentele din martie 1939.
După septembrie 1938, proiectul în șapte puncte a fost extins prin adăugarea unui al optulea punct:sprijin economic pentru Germania, în special în exploatarea Europei de Est. Situaţia economică germană era critică la sfârşitul anului 1938 din cauza vitezei de reînarmare, a cheltuielilor şi a perturbărilor economice rezultate din mobilizarea din 1938 şi a marii lipse de valută care a împiedicat importul de mărfuri necesare. Göring, în calitate de comisar al Planului Economic pe Patru Ani, a prezentat aceste fapte la o conferinţă secretă din 14 octombrie 1938. În cursul discursului său, el a vorbit aproximativ astfel:
„Mă confrunt cu dificultăţi nemaiauzite. Trezoreria este goală; capacitatea industrială este încărcată cu comenzi pentru mulţi ani. În ciuda acestor dificultăți, voi merge mai departe în orice circumstanţe. Memorandumurile nu ajută; vreau doar propuneri pozitive. Dacă este necesar, voi converti economia cu metode brutale pentru a atinge acest obiectiv. A venit momentul ca întreprinderea privată să arate dacă are dreptul la o existență continuă. Dacă eșuează, voi trece la întreprinderea de stat indiferent de situaţie. Voi face uz barbar de puterilor depline care mi-au fost acordate de Führer. Toate obiectivele și planurile statului, partidului și ale altor agenții care nu sunt pe această linie trebuie respinse fără milă. Problemele ideologice nu pot fi rezolvate acum, va fi timp pentru ele mai târziu. Avertizez împotriva promisiunilor de locuri de muncă pe care nu le pot respecta. Dorințele Frontului Muncii trebuie să treacă în plan secund. Industria trebuie convertită complet. Trebuie iniţiată o investigaţie imediată a fabricilor productive pentru a determina dacă acestea pot fi convertite pentru armament sau export sau dacă trebuie închise.
Problema industriei bazata pe utilaje este pe primul loc în această privinţă... Rămâne acum să se decidă cine va îndeplini această sarcină - statul sau industria autoadministrată."
Guvernele Antantei erau conștiente de aceste probleme germane, dar, în loc să caute să le agraveze, au căutat să le atenueze. Când Germania a pus presiune economică și politică

asupra ţărilor din sud-estul Europei în octombrie şi noiembrie 1938,Chamberlain a apărat dreptul Germaniei de a face acest lucru în Camera Comunelor.
Nu s-a acordat niciun sprijin economic acestor ţări pentru a le ajuta să reziste, cu excepţia unui împrumut acordat Turciei. Dimpotrivă,guvernul britanic, prin intermediul Federaţiei Industriilor Britanice, a început să negocieze cu Germania pentru a crea un sistem complet de cooperare industrială, cu carteluri care împart pieţele mondiale şi fixează preţurile pentru peste cincizeci de grupuri industriale.
Un acord privind cărbunele a fost semnat, la cererea Marii Britanii, la sfârşitul lunii ianuarie 1939, iar un acord general a fost semnat între Federaţia Industriilor Britanice şi Reichsgruppe Industrie la 16 martie 1939.
În discursul său din 30 ianuarie 1939, Hitler spusese: „Trebuie să exportăm sau să murim". Două săptămâni mai târziu, guvernul britanic l-a trimis pe Frank Ashton-Gwatkin la Berlin „pentru a afla, dacă este posibil, ce modalitati sunt încă deschise pentru redresarea şi reconstrucţia economică şi, prin urmare, ar merita sa fie urmate şi ce căi sunt închise". Pe 5 martie, el a raportat că situaţia economică critică a Germaniei a fost cauzată de acţiunile sale politice din 1938 şi că trebuie acum să se îndrepte către acţiuni economice pentru 1939. Acest lucru, considera el, „implică, deşi nu necesită, o oarecare limitare a cursei înarmărilor; în al doilea rând, înseamnă că Germania trebuie să se indrepte spre Regatul Unit pentru asistenţă sau cooperare în sfera economică". El a enumerat concesiile dorite de germani şi a concluzionat: „Nu ar trebui să ignorăm posibilităţile unei dezvoltări mai paşnice; şi nu ar trebui să-l punem pe Hitler în poziţia de a spune că a făcut încă o dată o ofertă de cooperare Angliei şi că acea ofertă a fost respinsă". În consecinţă, discuţiile au continuat, iar guvernul britanic a anunţat că preşedintele Camerei de Comerţ, Oliver Stanley, va merge la Berlin pe 17 martie.
Ataşatul militar britanic la Berlin a protestat cât de violent a îndrăznit împotriva acestei acomodări economice într-o scrisoare din 27 februarie, spunând: „Putem reduce viteza şi amploarea cursei universale a înarmărilor doar prin forţarea Germaniei la o reducere a ritmului lor.Se pare că Germania se află acum într-o situaţie economică gravă. Nu am aplicat noi

stransoarea economica, Germania însăşi a facut-o si este cu siguranţă nejustificat să o slăbim înainte ca Germania să fi făcut un efort în acest sens. Din punct de vedere militar, concesiile făcute de noi regimului actual din Germania sunt, în general, lamentabile. „Opoziţia din Germania şi potenţialii noştri aliaţi într-un posibil război si mai presus de toti,America, sunt din ce în ce mai convinşi de slăbiciunea şi lipsa noastră de voinţă sau putere de a ne opune Germaniei.”

Când a izbucnit criza boemă pe 15 martie 1939, Chamberlain a anunţat că vizita lui Oliver Stanley la Berlin în acel weekend va fi amânată, dar că discuţiile economice dintre asociaţiile industriale britanice şi germane vor continua. Protestele publice au continuat atât de aprig încât pe 28 martie s-a anunţat că aceste negocieri vor fi întrerupte din cauza opiniei publice tulburate. Cu toate acestea, pe 2 aprilie, doar cinci zile mai târziu, ataşatul comercial german din Londra a fost informat în secret că britanicii sunt gata să redeschidă discuţiile. Faptul uimitor este că garanţia unilaterală britanică faţă de Polonia a fost dată pe 31 martie, exact la jumătatea distanţei dintre întreruperea publică şi reluarea secretă a negocierilor economice.

Ar trebui poate menţionat că, în această perioadă, Franţa negocia şi acorduri comerciale pentru a trimite materii prime către Germania, ca urmare a unui acord preliminar semnat.” în timpul vizitei lui Ribbentrop la Paris la începutul lunii decembrie 1938. Deşi documentaţia nu este completă, ştim că acest acord franco-german era în versiunea finală până la 11 martie.

În ciuda acestor concesii, Hitler era însetat de război şi a răspuns la fiecare concesie cu o nouă bombă care a tulburat din nou opinia publică britanică. În noiembrie 1938, germanii s-au angajat în câteva zile de atrocităţi susţinute împotriva evreilor, distrugându-le proprietăţile, distrugându-le templele, atacându-I şi au încheiat prin impunerea asupra evreilor din Germania a unei amende colective sau a unei evaluări de un miliard de reichsmarks. Aceasta a fost urmată de o serie de legi care excludeau evreii din viaţa economică a Germaniei.

Indignarea publică faţă de aceste acţiuni era încă mare când, în decembrie 1938, germanii au anunţat că îşi măresc flota de submarine de la 45% la 100% din cea a Marii Britanii, aşa cum

prevedea Tratatul din 1935, şi modifică două crucişătoare în construcţie care intial erau prevazute cu tunuri de 6 inci la tunuri de 8 inci. Orice efort al Marii Britanii de a convinge Germania să nu facă acest lucru sau chiar de a-şi formula anunţul într-un mod care să calmeze opinia publică a fost respins de Germania.
În cele din urmă, în martie a avut loc distrugerea completă a Cehoslovaciei. În acelaşi timp, presiunea a început să fie aplicată Poloniei.
Germania a deschis negocierile cu Polonia într-un mod destul de prietenos pe 24 octombrie 1938. Aceasta a solicitat Danzig şi o fâşie de un kilometru peste Coridorul Polonez pentru a oferi o autostradă şi o cale ferată cu patru linii sub suveranitate germană. Drepturile economice şi portuare ale Poloniei în Danzig urmau să fie garantate, iar „linia peste Coridor" urma să fie izolata de facilităţile de comunicaţii poloneze prin poduri sau tuneluri. Germania dorea, de asemenea, ca Polonia să se alăture unui bloc anti-rus. Dacă aceste trei lucruri erau acordate, Germania era pregătită să facă anumite concesii Poloniei, să garanteze frontierele existente ale ţării, să extindă Pactul de Neagresiune din 1934 pentru inca douăzeci şi cinci de ani, să garanteze independenţa Slovaciei şi să dispună de Rutenia aşa cum dorea Polonia. Aceste sugestii au fost în general respinse de Polonia. Ele au fost repetate de Germania cu un accent sporit pe 21 martie. Cam în aceeaşi perioadă, germanii faceau presiuni asupra României pentru a obţine un acord economic, care a fost semnat pe 23 martie.
Pe 17 martie, Londra a primit un raport fals despre un ultimatum german adresat României. Lordul Halifax şi-a pierdut minţile şi, fără a-şi verifica informaţiile, a trimis telegrame Greciei, Turciei, Poloniei, Bulgariei şi Uniunii Sovietice, întrebând ce era pregătită fiecare ţară să facă în cazul unei agresiuni germane împotriva României. Patru dintre ele au răspuns întrebând Londra de intentiile ei iar Moscova a sugerat o conferinţă imediată la Bucureşti a Franţei, Marii Britanii, Poloniei, României şi Uniunii Sovietice pentru a încerca să formeze un front unit împotriva agresiunii (18 martie 1939). Aceasta a fost respinsă de Lordul Halifax, care nu dorea nimic mai mult decât un acord între aceste state pentru a se consulta într-o criză, oricum nedorind nici o actiune in privinta acestei probleme. Polonia era reticentă în a semna orice acord care implica Rusia. Cu toate acestea, când la Londra au ajuns ştirile despre cerinţele lui

Hitler faţă de Polonia, Marea Britanie a emis brusc o garanţie unilaterală pentru acest din urmă stat (31 martie). Aceasta a fost extinsă la România şi Grecia după atacul Italiei asupra Albaniei (13 aprilie).
Textul garanţiei lui Chamberlain către Polonia este de o importanţă extremă. El a spus: „Anumite consultări sunt în curs de desfăşurare cu alte guverne. Pentru a clarifica perfect poziţia Guvernului Majestăţii Sale între timp, înainte de încheierea acestor consultări, trebuie să informez acum Camera [Comunelor] că, în această perioadă, în cazul oricărei acţiuni care ar ameninţa în mod clar independenţa Poloniei şi căreia Guvernul Polonez, în consecinţă, consideră vital o rezistenta a forţelelor sale naţionale, Guvernul Majestăţii Sale se va simţi obligat să ofere imediat Guvernului Polonez tot sprijinul de care dispune."
Aceasta a fost o asigurare extraordinară. Guvernul britanic, din 1918 încoace, refuzase cu fermitate orice acord bilateral care garanta securitatea oricarui stat din Europa de Vest. Acum făceau o declaraţie unilaterală în care nu obţineau nimic, dar în care garantau un stat în Europa de Est şi dădeau acestui stat responsabilitatea de a decide când va intra în vigoare această garanţie, ceva cu totul fără precedent.
O mică reflecţie va arăta că toate aceste caracteristici ciudate de fapt paralizează garanţia, iar rezultatul net a fost lăsarea situaţiei exact aşa cum fusese înainte, cu excepţia faptului că un avertisment foarte sever fusese transmis în acest mod Germaniei să folosească negocierea şi nu forţa. Dacă Germania ar folosi forţa împotriva Poloniei, opinia publică din Marea Britanie ar obliga Marea Britanie să declare război, indiferent dacă ar exista sau nu o garanţie.
Faptul că garanţia lui Chamberlain a fost temporară şi unilaterală i-a lăsat pe britanici liberi să o anuleze atunci când a fost necesar. Faptul că a garantat „independenţa" Poloniei şi nu integritatea sa teritorială a lăsat calea deschisă Germaniei pentru a obţine Danzig-ul sau Coridorul prin negociere, iar faptul că a intrat în vigoare atunci când Polonia dorea a făcut imposibil ca Marea Britanie sau opinia publică britanică să refuze să accepte orice schimbare pe care Polonia a elaborat-o în negocieri cu Hitler. Majoritatea acestor puncte au fost recunoscute de guvernul german. Au fost subliniate în The Times din 1 aprilie şi acceptate de Chamberlain.

Garanţia a fost acceptată de Bonnet, care, încă din noiembrie, declarase că doreşte să scape atât de alianţele franco-poloneze, cât şi de cele franco-sovietice.
Dacă scopul principal al garanţiei unilaterale acordate Poloniei era de a speria Germania, aceasta a avut exact efectul opus. Auzind despre aceasta, Hitler a luat decizia: să atace Polonia pe 1 septembrie. Ordine în acest sens au fost emise armatei germane pe 3 aprilie, iar planurile pentru Operaţiunea Albă, aşa cum a fost numită, au fost gata pe 11 aprilie. Pe 28 aprilie, într-un discurs public adresat Reichstagului, Hitler a denunţat Acordul Naval Anglo-German din 1935 şi Pactul de Neagresiune Germano-Polonez din 1934. De asemenea, a anunţat termenii pe care i-a oferit Poloniei, care fuseseră respinşi. Drept urmare, negocierile s-au întrerupt între cele două puteri şi nu au fost niciodată reluate cu adevărat.
În schimb, criza a fost intensificată de acte provocatoare de ambele părţi.
Pe 22 mai a fost semnată o alianţă germano-italiană, „Pactul de oţel", aşa cum l-a numit Mussolini.
Şi aici, formularea a fost importantă. Era o alianţă evident agresivă, deoarece părţile promiteau să se sprijine reciproc, nu împotriva unui „atac neprovocat", aşa cum era obişnuit, ci în toate cazurile. La semnare, Germaniei i s-a spus categoric că Italia nu putea intra în război înainte de 1943 şi că războiul care se apropia va fi un „război al epuizării". Chiar a doua zi, 23 mai 1939, Hitler a ţinut o conferinţă secretă cu generalii săi. În cursul unui discurs lung, el a spus: „Danzig nu este deloc subiectul acestei dispute. Este vorba despre extinderea spaţiului nostru vital în Est şi despre asigurarea aprovizionării cu alimente, precum şi despre rezolvarea problemelor baltice. Aprovizionarea cu alimente poate fi aşteptată doar din zone slab populate. Dincolo de fertilitatea naturală, exploatarea germană completă va creşte enorm producţia. Nu există altă posibilitate în Europa. Fiţi atenţi la cadourile de teritoriu colonial. Acestea nu rezolvă problema alimentară. Reţineţi importanta blocadei. Dacă soarta ne aduce în conflict cu Occidentul, deţinerea unor zone extinse în Est va fi avantajoasă. Vom putea să ne aşteptăm la recolte excelente chiar în timp de război. Populaţia acestor zone non-germane nu va efectua niciun serviciu militar şi va fi disponibilă ca sursă de forţă de muncă. Problema poloneză este

inseparabilă de conflictul cu Occidentul... Polonia vede pericolul într-o victorie germană în Vest şi va încerca să ne fure o victorie acolo. Prin urmare, nu se pune problema de a cruţa Polonia şi ne rămâne doar decizia de a ataca Polonia la prima ocazie potrivită. Nu ne putem aştepta la o repetare a afacerii cehe. Va fi război. Sarcina noastră este să izolăm Polonia. Succesul acestei izolări va fi factorul decisiv.
Prin urmare, Führerul trebuie să îşi rezerve decizia de a da ordinul final de atac. Nu trebuie să existe un conflict simultan cu Puterile Occidentale [Franţa şi Anglia].... Dacă ar exista o alianţă între Franţa, Anglia şi Rusia, ar trebui să atac Anglia şi Franţa anihilandu-le prin câteva lovituri precise.
Mă îndoiesc de posibilitatea unei soluţionări paşnice cu Anglia. Trebuie să ne pregătim pentru conflict. Anglia vede în dezvoltarea noastră fundamentul unei hegemonii care ar slăbi Anglia. Prin urmare, Anglia este duşmanul nostru, iar conflictul cu Anglia va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte."
În faţa acestei neînţelegeri şi a urii din partea lui Hitler şi ştiind pe deplin că avea toată intenţia de a ataca Polonia, Marea Britanie nu a făcut niciun efort real pentru a construi un front de pace, şi a continuat să încerce să-i facă concesii lui Hitler. Deşi garanţia unilaterală britanică acordată Poloniei a fost transformată într-o garanţie reciprocă pe 6 aprilie, Polonia a garantat „independenţa” Marii Britanii în exact aceiaşi termeni în care Marea Britanie o garantase pe cea a Poloniei pe 31 martie. Nicio alianţă britanico-poloneză nu a fost semnată până pe 2 august, aceeaşi zi în care Hitler a ordonat începerea atacului asupra Poloniei pe 26 august. Mai rău decât atât, nu s-au încheiat acorduri militare cu privire la modul în care Marea Britanie şi Polonia ar coopera în război. O misiune militară britanică a reuşit să ajungă la Varşovia pe 19 iulie, dar nu a făcut nimic. În plus, sprijinul economic pentru reînarmarea Poloniei a fost acordat târziu, în sume inadecvate şi într-o formă impracticabilă. Se vorbea despre un împrumut britanic către Polonia de 100 de milioane de lire sterline în mai; pe 1 august, Polonia a obţinut în sfârşit un credit de 8.163.300 de dolari, într-un moment în care toată Londra circula zvonul despre un împrumut secret de 1.000.000.000 de lire sterline acordat de Marea Britanie Germaniei. Efectele unor astfel de acţiuni asupra Germaniei pot fi observate în procesul-verbal al unei conferinţe secrete între Hitler şi

generalii săi, ţinută pe 22 august. Führerul a spus: **„Următoarele sunt caracteristice pentru Anglia. Polonia dorea un împrumut de la Anglia pentru reînarmare. Anglia,totuși, a acordat doar o linie de credit pentru a se asigura că Polonia cumpără din Anglia, deși Anglia nu poate livra. Aceasta înseamnă că Anglia nu vrea cu adevărat să sprijine Polonia."**
Poate şi mai surprinzător este faptul că Franţa, care avusese o alianţă cu Polonia din 1921, nu a avut conversaţii militare cu Polonia după 1925, cu excepţia faptului că, în august 1936, Polonia a primit 2.000.000.000 de franci ca împrumut de reînarmare (Acordul de la Rambouillet), iar pe 19 mai 1939, ministrul polonez de război a semnat un acord la Paris prin care Franţa promitea sprijin aerian complet Poloniei în prima zi de război, in ciocniri locale până în a treia zi şi o ofensivă la scară largă din a şaisprezecea zi. Pe 23 august, generalul Gamelin şi-a informat guvernul că niciun sprijin militar nu putea fi acordat Poloniei în caz de război până în primăvara anului 1940 şi că o ofensivă la scară largă nu putea fi lansată de Franţa înainte de 1941-1942. Polonia nu a fost niciodată informată despre această schimbare şi se pare că a intrat în război pe 1 septembrie, crezând că o ofensivă la scară largă va fi lansată împotriva Germaniei în vest în cursul lunii septembrie.
Eşecul de a sprijini Polonia prin asumarea unor obligaţii politice, economice şi militare în perioada dinaintea datei de 23 august a fost probabil deliberat, în speranţa că acest lucru ar forţa Polonia să negocieze cu Hitler. Dacă da, a fost un eşec complet. Polonia a fost atât de încurajată de garanţia britanică încât nu numai că a refuzat să facă concesii, dar a împiedicat şi redeschiderea negocierilor printr-o scuză după alta până în ultima zi de pace. Acest lucru a fost destul de plăcut pentru Hitler şi Ribbentrop. Când contele Ciano, ministrul italian de externe, care fusese ţinut complet în întuneric de către germani, l-a vizitat pe Ribbentrop pe 11 august, a întrebat-o pe gazda sa: „Ce doriţi? Coridorul sau Danzigul? ... «Nu mai este.» Şi s-au fixat asupra mea acei ochi reci... ai lui. «Vrem război.»" „Ciano a fost şocat şi a petrecut două zile încercând, destul de inutil, să-i convingă pe Ribbentrop şi Hitler că războiul era imposibil timp de câţiva ani.

Având în vedere aceste fapte, eforturile britanicilor de a ajunge la o înţelegere cu Hitler şi reticenţa lor de a face o alianţă cu Rusia, erau foarte nerealiste. Cu toate acestea, ei au continuat să-i îndemne pe polonezi să redeschidă negocierile cu Hitler şi au continuat să informeze guvernul german că justiţia pretenţiilor lor asupra Danzigului şi Coridorului era recunoscute, dar că aceste pretenţii trebuiau îndeplinite prin mijloace paşnice şi că forţa ar fi inevitabil întâmpinată cu aceeasi masura. Pe de altă parte, ei au susţinut că un acord german de a utiliza negocierea le-ar aduce în cele din urmă posibilitatea unui acord de dezarmare, achiziţii coloniale şi concesii economice într-o înţelegere cu Anglia.
Acelaşi punct de vedere fusese exprimat în mod clar de Lord Halifax la Chatham House pe 28 iunie." Cheia era „fără folosirea forţei, ci doar negocieri", apoi o şansă de a rezolva „problema colonială, chestiunile materiilor prime, barierelor comerciale, Lebensraum-ului(spaţiu vital in germana, a fost un concept ideologic central în Germania nazistă, justificând politica expansionistă de achiziţionare de teritorii în Europa de Est pentru a susţine o populaţie germană în creştere. Inventat de Friedrich Ratzel în 1901, a fost adaptat de naziști pentru a argumenta că Germania avea nevoie de terenuri pentru resurse şi colonizare, în principal prin alungarea sau înrobirea slavilor şi evreilor), limitarea inarmarii şi alte chestiuni. Acest accent pus pe metode, cu neglijarea echilibrului de putere, drepturilor naţiunilor mici sau pericolului hegemoniei germane în Europa, a fost menţinut pe tot parcursul. Mai mult, britanicii au continuat să sublinieze că controversa era legată de Danzig, când toată lumea ceilalţi ştiau că Danzig era doar un detaliu şi un detaliu care nu putea fi aparat. Adevărata problemă era planul Germaniei de a distruge Polonia ca încă un pas pe calea către dominaţia completă a Europei.
Danzig nu era o problemă pentru care să se poarte un război mondial, dar era o problemă pentru care negocierea era aproape obligatorie. Acesta ar fi putut fi motivul pentru care Marea Britanie a insistat că era problema principală. Dar pentru că nu era problema principală, Polonia a refuzat să negocieze pentru că se temea că, dacă negocierile ar începe, acestea ar duce la un alt München în care toate puterile s-ar uni pentru a împărţi Polonia. Danzig era o problemă superficiala pentru a crea război, deoarece era un oraş liber sub supravegherea Ligii Naţiunilor şi, deşi se afla

în limitele vamale poloneze şi sub control economic polonez, era deja controlat politic de Partidul Nazist local, sub conducerea unui Gauleiter german, şi ar fi putut vota în orice moment pentru aderarea la Germania dacă Hitler ar fi consimţit.
În mijlocul tuturor acestor confuzii, britanicii au deschis negocieri pentru a convinge Rusia să se alăture „Frontului de Pace". Deşi documentele probabil nu vor fi niciodată publicate de partea sovietică, cursul discuţiilor este destul de clar. Ambele părţi nu aveau încredere una în cealaltă şi este foarte îndoielnic că vreuna dintre ele dorea un acord, cu excepţia unor termeni inacceptabili pentru cealaltă.
Chamberlain era un antibolşevic convins, iar ruşii, care îl văzuseră acţionând în privinţa Etiopiei, Spaniei şi Cehoslovaciei, nu erau convinşi că el se hotărâse în cele din urmă să se opună lui Hitler. De fapt, nu o făcuse. Câteva cuvinte despre acest ultim punct sunt relevante aici.
Am menţionat că discuţiile economice dintre Marea Britanie şi Germania, care au fost întrerupte public pe 28 martie, au fost redeschise în secret cinci zile mai târziu. Nu ştim ce s-a întâmplat cu acestea, dar, în jurul datei de 20 iulie, Helmuth Wohlthat, comisar al Reich-ului pentru Planul pe patru ani,care se afla la Londra la o conferinţă internaţională privind vânătoarea de balene, a fost abordat cu o propunere uimitoare de către R. S. Hudson, secretarul Departamentului Comerţului Exterior. Deşi Wohlthat nu avea puteri, l-a ascultat pe Hudson şi mai târziu pe Sir Horace Wilson, reprezentantul personal al lui Chamberlain,dar a respins sugestia lor de a se întâlni cu Chamberlain. Wilson a oferit (1) un pact de neagresiune cu Germania, (2) o delimitare a sferelor de interes, (3) concesii coloniale în Africa, conform celor deja menţionate, (4) un acord economic şi (5) un acord de dezarmare.
O propoziţie din raportul lui Dirksen pe această temă este semnificativă. Se spune: „Sir Horace Wilson i-a spus cu siguranţă domnului Wohlthat că încheierea unui pact de neagresiune i-ar permite Marii Britanii să scape de angajamentele sale faţă de Polonia".
1. Faptul că Chamberlain dorea un pact de neagresiune cu Germania a fost declarat public de acesta pe 3 mai, la doar cinci zile după ce Hitler a denunţat pactul său de neagresiune cu Polonia.

Raportul lui Dirksen din 21 iulie continua: „Sir Horace Wilson a mai spus că se avea în vedere organizarea de noi alegeri în Marea Britanie în această toamnă. Din punctul de vedere al tacticilor politice pur interne,Guvernul ii era totuna dacă alegerile se desfăşurau sub sloganul «Fiţi pregătiţi pentru un război iminent!» sau «O înțelegere durabilă cu Germania în perspectivă și realizabilă!». Acestea cuvinte de ordine puteau obține sprijinul electorilor pentru oricare dintre aceste sloganuri şi putea asigura conducerea pentru încă cinci ani. Firește, a preferat strigătul pașnic.”
Veştile despre aceste negocieri au ieşit la iveală, aparent de la francezi, care doreau să le întrerupă,dar se zvonea că discuţiile se refereau la eforturile lui Chamberlain de a acorda Germaniei un împrumut de 1.000.000.000 de lire sterline. Acest lucru nu este susţinut de documente. Totuşi, acest strigăt de indignare a îngreunat continuarea discuţiilor, mai ales că Hitler şi Ribbentrop nu erau interesaţi.
Dar Chamberlain l-a ţinut ocupat pe Lord Runciman, antrenându-se pentru a fi negociatorul economic şef în marea înţelegere pe care o avea în vedere. Pe 29 iulie, Kordt, însărcinatul cu afaceri german la Londra, a avut o lungă conversaţie cu Charles Roden Buxton, acționând, credea el, în numele lui Chamberlain. Cei doi au rezonat in aceasta discutie. Aceste oferte au fost repetate într-o conversaţie extrem de secretă între Dirksen şi Wilson în reşedinţa acestuia din urmă pe 3 august. Wilson dorea un pact între patru puteri, mână liberă pentru Germania în Europa de Est, un acord colonial, un acord economic şi aşa mai departe. Înregistrarea lui Dirksen despre această conversaţie spune: „După recapitularea conversaţiei sale cu Wohlthat, Sir Horace Wilson a detaliat pe larg riscul mare pe care si l-ar asuma Chamberlain prin începerea negocierilor confidenţiale cu guvernul german.
Dacă s-ar scurge ceva despre acestea, ar exista un scandal mare şi Chamberlain ar fi probabil forţat să demisioneze.” Dirksen nu a înţeles cum s-ar putea ajunge la vreun acord obligatoriu în astfel de condiţii, „de exemplu, din cauza indiscreţiei lui Hudson,o altă vizită a domnului Wohlthat la Londra era exclusă.” La aceasta, Wilson a sugerat că „cei doi emisari s-ar putea întâlni în Elveţia sau în altă parte.”

Wilson a subliniat că, dacă Marea Britanie ar putea obţine un pact de neagresiune cu Germania, ar adopta o politică de neintervenţie în referinţă cu planul Germaniei Mare. Aceasta ar include, de exemplu, chestiunea Danzigului.
Este clar că aceste negocieri nu au fost o politică pur personală a lui Chamberlain, ci erau cunoscute Ministerului de Externe. De exemplu, pe 9 august, Lord Halifax a repetat o mare parte din continutul politic a acestor conversaţii. După München, a spus el, aştepta cu nerăbdare cincizeci de ani de pace, cu „Germania puterea dominantă pe continent, cu drepturi predominante în sud-estul Europei, în special în domeniul politicii comerciale; Marea Britanie se va angaja doar în comerţ moderat în acea zonă; în Europa de Vest, Marea Britanie şi Franţa protejate de conflicte cu Germania prin liniile de fortificaţie de ambele părţi şi străduindu-se să-şi păstreze şi să-şi dezvolte posesiunile prin mijloace defensive; prietenie cu America; prietenie cu Portugalia; Spania fiind, pentru moment, un factor nedefinit care cel puţin pentru următorii câţiva ani, va trebui în mod necesar ţinut departe de toate combinaţiile de puteri; Rusia un teritoriu izolat, vast şi greu de explorat; Marea Britanie hotărâtă să-şi protejeze comunicaţiile mediteraneene cu dominionele şi Orientul Îndepărtat.” Aceasta era o discuţie „în trei blocuri” direct de la Colegiul All Souls(colegiul constitutiv al Universităţii din Oxford) sau Cliveden(resedinta vicontelui Astor sediul intalnirilor secrete ai factorilor de putere din din anii 1920-1940). Era aproape imposibil să se păstreze secrete astfel de negocieri, sau mai degrabă negocierile propuse. Nu există nicio îndoială că zvonurile despre ele au ajuns la ruşi în iulie 1939 şi, prin întărirea vechilor lor suspiciuni faţă de Marea Britanie, i-au făcut să decidă să evite orice acord cu Marea Britanie şi să accepte în schimb pactul de neagresiune oferit de Hitler. Furie publică la adresa Rusiei pentru că a făcut acest lucru de către Marea Britanie şi America pare acum extrem de nepotrivită, având în vedere faptul că guvernul britanic încerca să facă acelaşi lucru în acelaşi timp şi faptul că Franţa semnase ceea ce Rusia considera un pact de neagresiune cu Germania pe 6 decembrie 1938. Într-adevăr, Sir Nevile Henderson, care, fără îndoială, era mai extremist decât unii dintre asociaţii săi, a mers până la a tolera o alianţă între Marea Britanie şi Germania, pe 28 august 1939.
Evident, o astfel de alianţă nu putea viza decât Rusia. Porţiunea

relevantă din raportul său către Lord Halifax spune:
„La final, Herr von Ribbentrop m-a întrebat dacă pot garanta că Primul Ministru poate aduce ţara într-o politică de prietenie cu Germania. Am spus că nu există nicio îndoială că poate şi o va face, cu condiţia ca Germania să coopereze cu el. Herr Hitler a întrebat dacă Anglia ar fi dispusă să accepte o alianţă cu Germania. Am spus, vorbind personal, că nu exclud o astfel de posibilitate, cu condiţia ca evoluţia evenimentelor să o justifice."
Teoria conform căreia Rusia a aflat despre aceste abordări britanice faţă de Germania în iulie 1939 este susţinută de faptul că obstacolele şi întârzierile în calea unui acord britanico-rus au fost făcute de Marea Britanie de la mijlocul lunii aprilie până la a doua săptămână a lunii iulie, dar si de Rusia din a doua săptămână a lunii iulie până la sfârşitul lunii august, 21. Acest lucru este susţinut de alte dovezi, cum ar fi faptul că discuţiile pentru un acord comercial între Germania şi Rusia, care au fost întrerupte pe 30 ianuarie 1939, au fost reluate pe 23 iulie, iar acest acord a fost semnat pe 19 august.
Negocierile pentru un acord anglo-rus au fost deschise de Marea Britanie pe 1 aprilie,probabil cu dublul scop de a satisface cererea din Marea Britanie şi de a-l avertiza pe Hitler să nu folosească forţa împotriva Poloniei. Prima sugestie britanică a fost ca Uniunea Sovietică să acorde garanţii unilaterale Poloniei şi României, similare cu cele oferite de Marea Britanie. Probabil că ruşii considerau acest lucru ca o capcană pentru a-i băga într-un război cu Germania, în care Marea Britanie ar face puţin sau nimic sau chiar ar oferi ajutor Germaniei. Faptul că această ultimă posibilitate nu era complet neadevarata reiese evident din faptul că Marea Britanie a pregătit o forţă expediţionară pentru a ataca Rusia în martie 1940, când Marea Britanie era tehnic în război cu Germania, dar nu făcea nimic pentru a o combate.
Ruşii nu au respins sugestia britanică din aprilie 1939, dar au fost de acord să garanteze Polonia şi România dacă garanţia era extinsă la toate statele de la frontiera lor de vest, inclusiv Finlanda, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia şi România, şi dacă era însoţită de un pact de asistenţă reciprocă între Marea Britanie, Franţa şi Rusia şi de o convenţie militară în care fiecare stat specifica ce va face dacă pactul intra în vigoare. Această ofertă a fost o concesie mult mai mare decât păreau britanicii să aprecieze, deoarece

însemna că Rusia garanta renunţarea la toate teritoriile din aceste şase state pe care le pierduse în faţa lor din 1917.
În loc să accepte oferta, britanicii au început să se certe. Au refuzat să garanteze statele baltice pe motiv că aceste state nu doreau garantia securitatii, deşi garantaseră Polonia pe 31 martie, când Józef Beck nu o dorea şi tocmai ceruse Uniunii Sovietice să garanteze Polonia şi România, niciuna dintre ele nedorind o garanţie sovietică. Când ruşii au insistat, britanicii au ripostat insistând că Grecia, Turcia, Olanda, Belgia şi Elveţia trebuie, de asemenea sa primeasca garantatii. În locul alianţei pe care Rusia o dorea, pentru a se proteja de a trebui să lupte singură împotriva Germaniei, Marea Britanie a sugerat că garanţia rusească ar deveni valabilă numai dacă Marea Britanie şi Franţa ar lua măsuri pentru a-şi îndeplini mai întâi propria garanţie.
Atât Franţa, cât şi Rusia împingeau Marea Britanie să formeze o Triplă Alianţă, dar Marea Britanie era reticentă. Churchill şi Lloyd George împingeau în aceeaşi direcţie, dar Chamberlain a ripostat în slujba Camerei Reprezentanţilor, refuzând să „ajute la formarea sau la alăturarea oricăror blocuri opuse”. De asemenea, a refuzat să trimită un ministru pentru a negocia la Moscova şi a refuzat oferta lui Eden de a merge. În schimb, l-a trimis pe William (mai târziu Lord) Strang, un funcţionar de rangul doi al Ministerului de Externe, şi abia pe 14 iunie.
Mai mult, britanicii au amânat discuţiile, spre marea iritare a liderilor sovietici, deşi verbal insistau întotdeauna asupra rapidităţii.
Pentru a-şi arăta nemulţumirea, Uniunea Sovietică l-a înlocuit pe Litvinov cu Molotov în funcţia de ministru de externe, pe 3 mai. Aceasta ar fi trebuit să fie un avertisment. Litvinov cunoştea Occidentul şi era favorabil democraţiei, securităţii colective şi puterilor occidentale. Ca evreu, era anti-Hitler. Molotov era un contrast din toate punctele de vedere şi nu putea fi impresionat de sinceritatea britanică atunci când a trebuit să negocieze cu Strang, mai degrabă decât cu Halifax sau Eden. Conversaţiile au continuat, Molotov insistând în continuare asupra celor trei elemente esenţiale: (1) asistenţă reciprocă într-o triplă alianţă, (2) garanţii pentru toate statele de graniţă şi (3) obligaţii specifice privind cantitatea de asistenţă printr-o convenţie militară.
Pe 19 mai, Chamberlain în Camera Comunelor a refuzat „o alianţă

între ţări noi” şi a arătat cu satisfacţie spre „acea mare şi virilă naţiune de la graniţele Germaniei care, în temeiul acestui acord [din 6 aprilie], este obligată să ne ofere tot ajutorul şi asistenţa de care dispune”. El vorbea despre Polonia! Părea să nu realizeze că Polonia era mult mai slabă decât Cehoslovacia pe care o distrusese în 1938, dar ar fi trebuit să ştie mai bine, pentru că francezii evident ştiau acest fapt. Polonia, într-adevăr, se opunea oricărui acord al Puterilor Occidentale cu Uniunea Sovietică şi refuza fie să fie garantată de aceasta din urmă, fie să accepte asistenţă militară din partea ei, chiar dacă ar fi atacată de Germania. Polonia se temea că, dacă trupele ruseşti ar intra vreodată în zonele pe care le luase de la Rusia în 1920, nu ar putea fi niciodată convinse să plece. Când Rusia a sugerat în mai ca Alianţa polono-română din 1926, care era îndreptată exclusiv împotriva Rusiei, să fie acum extinsă şi pentru a se opune Germaniei, Polonia a refuzat, deşi România era dispusă. În aceeaşi lună, România a fost de acord să permită trupelor ruseşti să traverseze ţara pentru a se opune Germaniei, dacă era nevoie, iar poziţia României era mai delicată decât cea a Poloniei în ceea ce priveşte teritoriul luat anterior de la Rusia, deoarece Rusia nu recunoscuse niciodată achiziţia românească a Basarabiei. Pe 6 iunie, Letonia, Estonia şi Finlanda au trimis un refuz categoric de a fi garantate de Rusia.

A doua zi, Estonia şi Letonia au semnat tratate de neagresiune cu Germania şi, probabil, şi acorduri militare secrete, întrucât generalul Franz Halder, şeful statului major german, s-a deplasat imediat în aceste ţări pentru a inspecta fortificaţiile lor care erau construite de Germania.

Strang a ajuns la Moscova abia pe 14 iunie, la aproape două luni după ce Marea Britanie deschisese aceste discuţii. Până în iulie au apărut noi dificultăţi din cauza insistenţei Rusiei asupra unei convenţii militare ca parte integrantă a oricărui tratat. Marea Britanie a ezitat, dar în cele din urmă a fost de acord cu reticenţă să desfăşoare negocierile militare în acelaşi timp cu negocierile politice. Cu toate acestea,membrii misiunii militare au luat o navă lentă, închiriată special pentru această ocazie (viteză de treisprezece noduri) şi nu au ajuns la Moscova decât pe 11 august. Ei erau din nou negociatori de rangul doi: un amiral care nu fusese niciodată în statul major al Amiralităţii, un general de armată şi un mareşal din aviatie care era un pilot remarcabil, dar nu un strateg.

Pentru a negocia cu aceştia trei, Uniunea Sovietică a numit comandantul suprem al armatei ruse, comandantul suprem al marinei ruse şi şeful Statului Statului Major General rus. La Londra, conform zvonurilor, niciuna dintre părţi nu dorea un acord, iar misiunea militară fusese trimisă la Moscova pentru a spiona apărarea Rusiei. Din acest moment, obstacolele în calea unui acord veneau în mod clar din partea Rusiei, deşi, având în vedere eforturile secrete ale lui Chamberlain de a ajunge la o înţelegere cu Germania, nu există niciun motiv să credem că acesta dorea un acord cu Rusia. Dar poate că negociatorii săi din Moscova şi-au dorit si cu siguranţă, francezii au vrut un acord.
Începând cu 10 august, ruşii au cerut răspunsuri specifice şi şi-au ridicat propriile cerinţe la fiecare răspuns. Ei doreau un angajament militar exact cu privire la ce forţe urmau să fie folosite împotriva Germaniei în vest, astfel încât aceasta să nu fie liberă să-şi arunce întreaga forţă împotriva estului; voiau garanţii indiferent dacă statele în cauză acceptau sau nu; doreau permisiunea specifică de a traversa teritorii pentru a se angaja in conflict, cum ar fi Polonia,aflata între Rusia şi Germania. Aceste cerinţe au fost respinse categoric de Polonia pe 19 august. În aceeaşi zi, Rusia a semnat tratatul comercial cu Germania. Două zile mai târziu, Franţa a ordonat negociatorilor săi să semneze documentele oferite de Rusia, inclusiv dreptul de a traversa Polonia, dar Uniunea Sovietică a refuzat să accepte această semnătură până când Polonia nu şi-a dat şi ea consimţământul.
În aceeaşi zi, s-a anunţat că Ribbentrop urma să vină la Moscova pentru a semna un pact de neagresiune. El a sosit cu un personal de treizeci şi două de persoane într-un avion Condor pe 23 august şi a semnat acordul cu Molotov târziu în acea noapte. Partea publicată a acordului prevedea că niciunul dintre semnatari nu va întreprinde vreo acţiune agresivă împotriva celuilalt semnatar şi nici nu va oferi vreun sprijin unei a treia puteri într-o astfel de acţiune. Protocolul secret care a fost adăugat delimita sfere de interes în Europa de Est. Linia urma graniţa de nord a Lituaniei şi râurile Narew, Vistula şi San din Polonia, iar Germania a dat Rusiei mână liberă în Basarabia.
Acest acord a fost întâmpinat ca o surpriză uimitoare în ţările Antantei. Nu exista niciun motiv pentru care ar fi trebuit să existe aceasta surpriza, deoarece fuseseră avertizate despre această

posibilitate în numeroase ocazii de către persoane responsabile, inclusiv germani precum Kordt şi Weizsäcker. De asemenea, s-a afirmat că negocierile care au dus la acord se desfăşurau de luni de zile şi că, prin urmare, discuţiile anglo-sovietice au fost întotdeauna doar o acoperire. Dovezile par să indice că primele tentative
au fost făcute în mai 1939 şi au fost raportate imediat la Paris de către ambasadorul francez, Robert Coulondre, de la Berlin. Aceste abordări au fost primite cu neîncredere de ambele părţi şi au fost întrerupte complet la ordinul lui Hitler pe 29 iunie. Ele au fost redeschise de germani pe 3 iulie. Abia pe 15 august şi-a anunţat Molotov convingerea că germanii erau cu adevărat sinceri, iar negocierile au continuat rapid din acel moment.
Deşi este neadevărat să spunem că Pactul de neagresiune germano-sovietic a făcut războiul inevitabil, acesta cu siguranţă i-a permis lui Hitler să înceapă războiul cu o minte mai relaxata. Pe 25 august, el a dat ordinul de atac pentru a doua zi, dar l-a anulat în câteva ore, când a sosit vestea că britanicii semnaseră o alianţă cu Polonia în aceeaşi zi. Acum a început o săptămână de haos complet în care zeci de oameni au alergat prin Europa încercând să evite războiul sau să-l facă mai favorabil părţii lor. Britanicii i-au implorat pe polonezi şi germani să negocieze; italienii au încercat să organizeze o altă conferinţă a patru puteri; diverşi străini au lansat apeluri publice şi private pentru pace; emisari secreţi au zburat între Londra şi Germania.
Toate acestea au fost în zadar, deoarece Hitler era hotărât pentru război. Cea mai mare parte a atenţiei sale din ultimele zile a fost dedicată incidentelor industriale pentru a-şi justifica atacul care se apropia. Prizonierii politici au fost luaţi din lagărele de concentrare, îmbrăcaţi în uniforme germane şi ucişi la frontiera poloneză ca „dovadă" a agresiunii poloneze. Un ultimatum fraudulos cu şaisprezece cereri superficial rezonabile la adresa Poloniei a fost întocmit de Ribbentrop şi prezentat ambasadorului britanic când termenul limită deja expirase. Nu a fost prezentat polonezilor,
poate pentru că se temeau atât de mult de un al doilea München încât abia îndrăzneau să vorbească cu cineva.
Într-adevăr, ambasadorul polonez la Berlin primise ordin de la Beck să nu accepte niciun document de la germani.

Invazia germană a Poloniei a inceput la ora 4:45 a.m., pe 1 septembrie 1939 si nu a pus capăt în niciun caz negocierilor de de pace şi de altfel nici prăbuşirea completă a rezistenţei poloneze pe 16-17 septembrie. Întrucât aceste eforturi au fost zadarnice, nu este nevoie să spunem prea multe despre ele, cu excepţia faptului că Franţa şi Marea Britanie nu au declarat război Germaniei decât după două zile. În acest timp, nu au fost trimise ultimatumuri Germaniei, ci doar a fost rugată să-şi retragă forţele din Polonia şi să deschidă negocierile. În timp ce Polonia se cutremura sub impactul primului Blitzkreig, opinia publică britanică a început să bombăne, chiar şi susţinătorii guvernului din Parlament au devenit neliniştiţi.
În cele din urmă, la ora 9:00 a.m. pe 3 septembrie, Henderson i-a prezentat lui Schmidt, interpretul lui Hitler, un ultimatum care a expirat la ora 11:00 a.m. În mod similar, Franţa a intrat în război la ora 6:00 p.m. pe 3 septembrie.

Partea a paisprezecea — Al Doilea Război Mondial: Valul Agresiunii: 1939-1941

Capitolul 47 — Introducere

Istoria celui de-al Doilea Război Mondial este una foarte complexă. Chiar şi acum, după ce au fost publicate sute de volume şi mii de documente, multe puncte nu sunt clare, iar interpretările numeroaselor evenimente sunt aprins disputate. Amploarea războiului în sine ar contribui la astfel de dispute. A durat exact şase ani, de la invazia germană a Poloniei la 1 septembrie 1939 până la capitularea japoneză la 2 septembrie 1945. În această perioadă, s-a desfasurat pe fiecare continent şi pe fiecare mare, în înălţimile atmosferei şi sub suprafaţa oceanelor şi s-a purtat cu o asemenea distrugere de proprietăţi şi vieţi cum nu s-a mai văzut niciodată.
Natura totală a celui de-al Doilea Război Mondial poate fi observată din faptul că decesele civililor au depăşit decesele combatanţilor şi că mulţi dintre ei au fost ucişi fără nicio justificare militară, ca victime ale sadismului şi brutalităţii pure, în mare parte prin sălbăticie cu sânge rece din partea germanilor şi,într-o măsură

mai mică, din partea japonezilor şi ruşilor, deşi atacurile britanice şi americane din aer asupra populaţiilor civile şi asupra ţintelor non-militare au contribuit la distrugerea totala. Distincţiile dintre civili şi personal militar şi dintre neutri şi combatanţi, care fuseseră estompate în Primul Război Mondial, au fost aproape complet pierdute în al doilea. Acest lucru reiese clar din câteva cifre. Numărul civililor ucişi a ajuns la 17 milioane, dintre care 5.400.000 erau polonezi; în timp ce Polonia a avut mai puţin de 100.000 de soldaţi ucişi sau dispăruţi în bătălia pentru Polonia din 1939, civilii polonezi, în număr de 3.900.000, au fost executaţi sau ucişi în ghetou, ulterior. Armatele care au început să se mişte în septembrie 1939 nu aveau arme noi care să nu fi fost deţinute de armatele din 1918. Acestea foloseau încă tactici de infiltrare, cu coloane de tancuri, avioane cu mitraliere şi infanterişti care se deplasau în camioane, dar proporţiile acestora şi modurile în care cooperau între ele fuseseră mult modificate. Armele de apărare erau, de asemenea, în mare parte aceeaşi ca la sfârşitul războiului precedent, dar, după cum vom vedea, nu erau pregătite în cantităţi adecvate şi nici nu erau folosite în mod corespunzător. Aceste arme defensive includeau tunuri antitanc ,tunuri antiaeriene cu foc controlat, câmpuri minate, artilerie mobilă pe şenile,tranşee şi apărare în adâncime.

Germania a folosit armele ofensive pe care le-am menţionat în noul mod, în timp ce Polonia în 1939, Norvegia, Ţările de Jos şi Franţa în 1940, ţările balcanice şi Uniunea Sovietică în 1941 nu au folosit corect tacticile defensive disponibile. Drept urmare, Hitler a avansat dintr-o victorie uluitoare in alta. În cursul anilor 1942 şi 1943, noile arme create de ştiinţa democratică şi noile tactici învăţate în Rusia, în Africa de Nord şi pe oceanele lumii au făcut posibilă oprirea avansului autoritar şi inversarea direcţiei curentului. În 1944 şi 1945, revenirea puterii anglo-americane şi sovietice a copleşit Italia, Germania şi Japonia, prin calitatea superioară şi cantităţile superioare de echipamente şi oameni ai acestora. Astfel, războiul se împarte, destul de natural, în trei părţi: (1) avansul Axei care acoperă anii 1939, 1940 şi 1941;(2) echilibrul forţelor în 1942; şi (3) retragerea Axei în 1943, 1944 şi 1945.

Germanii au putut avansa în perioada 1939-1941 deoarece aveau suficiente resurse militare şi le-au folosit într-un mod eficient. Principalul motiv pentru care dispuneau de suficiente resurse

militare nu se baza, așa cum se crede atât de des, pe faptul că Germania era extrem de mobilizată pentru război, ci pe alţi factori. În primul rând, revoluţia economică a lui Hitler în Germania redusese consideraţiile financiare până la punctul în care acestea nu jucau niciun rol în deciziile economice sau politice.
Atunci când se luau decizii, prin alte motive, se furnizau bani, prin metode de finanţare complet neortodoxe, pentru a le pune în aplicare. În Franţa şi Anglia, pe de altă parte, principiile financiare ortodoxe, în special bugetele echilibrate şi cursurile de schimb stabile, au jucat un rol major în toate deciziile şi au fost unul dintre principalele motive pentru care aceste ţări nu s-au mobilizat în martie 1936 sau în septembrie 1938 sau pentru care, după ce s-au mobilizat în 1939 şi 1940, aveau un număr total inadecvat de avioane, tancuri, tunuri antitanc şi mijloace de transport motorizate.
A existat un alt motiv pentru insuficienţa militară a Puterilor Occidentale în 1939. Aceasta, de o semnificaţie chiar mai mare decât influenţa finanţelor ortodoxe, a apărut din conflictele teoriilor militare din perioada 1919-1939. Mai multe teorii violent conflictuale au dominat scena în timpul celor douăzeci de ani de armistiţiu şi au paralizat minţile militarilor până la punctul în care aceştia au fost incapabili să ofere sfaturi consecvente pe baza cărora politicienii să-şi poată baza deciziile. În Germania, pe de altă parte, se luau decizii (nu neapărat corecte), iar acţiunile puteau continua.
O dispută teoretică făcea ravagii în jurul rolului tancurilor în luptă. Tancul fusese inventat pentru a proteja infanteria care avansa împotriva focului de mitralieră prin capacitatea sa de a scoate mitralierele din acţiune.
În consecinţă, tancurile erau iniţial împrăştiate printre infanterie, pentru a avansa odată cu aceasta, ambele deplasându-se cu o viteză nu mai mare decât cea a unui om pe jos, consolidând terenul, metru cu metru, pe măsură ce ambii înaintau. Această viziune asupra funcţiei tactice a tancurilor a continuat să fie susţinută în cercurile militare înalte din Franţa şi Anglia până târziu, în 1940. A fost puternic contestată, chiar şi cu un deceniu mai devreme, de cei care insistau ca tancurile să fie organizate în unităţi distincte (brigăzi blindate sau divizii) şi să fie utilizate, fără sprijin apropiat al infanteriei, deplasându-se ca si coloane perpendiculare mai degrabă decât în linii paralele împotriva

formaţiunilor defensive şi să încerce să pătrundă prin aceste formaţiuni cu viteză mare şi fără a consolida terenul acoperit, pentru a se extinde în spatele formaţiunilor defensive pentru a le perturba aprovizionarea, comunicaţiile şi rezervele.
Conform acestor noi idei, străpungerea realizată de o astfel de coloană blindată putea fi exploatată, iar terenul consolidat de infanteria motorizată, care urma divizia blindată în camioane şi mai apoi a ocupa zonele unde acest lucru ar fi cel mai util.
În Franţa, noua teorie a războiului blindat a fost susţinută cel mai energic de colonelul Charles de Gaulle. În general, aceasta a fost respinsă de ofiţerii săi superiori, astfel încât De Gaulle era încă colonel în 1940. Această teorie a fost însă acceptată în armata germană, în special de Heinz Guderian în 1934 şi a fost folosită foarte eficient împotriva polonezilor pe Frontul de Vest
în 1940.
La capacitate maximă, o divizie panzer (blindată) germană avea două regimente de tancuri şi două regimente de infanterie motorizată, plus diverse companii specializate. Aceasta îi dădea un total de 14.000 de oameni cu 250 de tancuri şi aproximativ 3.000 de vehicule motorizate. În septembrie 1939, Germania avea şase aceaste divizii panzer cu un total de 1.650 de tancuri, dintre care o treime erau modele de 18 tone cu un tun de 37 mm (Mark III), în timp ce două treimi erau modele de 10 tone (Mark II). Până în mai 1940, când a avut loc atacul în vest, existau 10 divizii blindate cu un total de 2.000 de tancuri, dintre care unele erau noul model Mark IV, un vehicul de 23 de tone care transporta un tun de 75 mm. Nu a avut loc nicio creştere majoră în anul următor, dar numărul diviziilor blindate a fost dublat prin divizarea celor 10 care existau în mai 1940. Astfel, în iunie 1941, când Germania a atacat Rusia, avea 20 de divizii blindate cu un total de 3.000 de tancuri, dintre care câteva sute erau Mark IV, dar 1.000 erau încă Mark II. Spre deosebire de acestea, Polonia avea doar o mână de tancuri în 1939, Franţa avea peste 3.000 în mai 1940, iar Uniunea Sovietică avea, în iunie 1941, aproximativ 15.000 de tancuri împrăştiate, aproape toate modele uşoare sau învechite. O a doua teorie care a paralizat Puterile Occidentale în anii dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial se referea la superioritatea tacticilor defensive faţă de cele ofensive. Această teorie defensivă, al cărei susţinător cel mai volubil a fost englezul Basil Liddell Hart,,presupunea că atacul se

va face în linii, deoarece Puterile Occidentale însele erau antrenate să atace şi că un astfel de atac ar fi foarte puţin probabil să aibă succes din cauza creşterii mari a puterii de foc a armelor moderne. S-a susţinut, pe baza experienţei Primului Război Mondial, că mitralierele pot ţine pe loc infanteria care avansează şi că focul de artilerie, plasat şi dirijat cu grijă astfel încât să poată acoperi câmpul de lupta, poate împiedica tancurile să reducă la tăcere mitralierele defensive pentru a permite infanteriei să avanseze. Linia Maginot se baza pe aceste teorii. Ca atare, nu era o apărare în adâncime (care ar fi căutat să spargă coloanele ofensive permiţându-le să pătrundă la adâncimi diferite, separând astfel tancurile, infanteria şi artileria, astfel încât fiecare să poată fi înfruntată cu arme adecvate pe măsură ce impulsul era dispersat), ci era o linie rigidă (care urmărea să oprească liniile ofensive din faţa sa, în ansamblu).

Teoria superiorităţii defensive a lăsat forţele militare ale statelor occidentale cu o pregătire ofensivă inadecvată şi un moral ofensiv slab, incapabile să vină în ajutorul aliaţilor îndepărtaţi (cum ar fi Polonia); a pus accentul pe o perspectivă militară pasivă, indecisă şi inactivă (cum a arătat-o Pétain sau Gamelin în anii premergători anului 1940) şi le-a lăsat incapabile să gestioneze o ofensivă reală atunci când aceasta venea împotriva lor. Teoria liniilor defensive continue, care trebuie menţinute intacte sau restabilite instantaneu ori de câte ori sunt încălcate, a creat o psihologie incapabilă să facă faţă unui atac care venea spre acestea în coloane şi care inevitabil destrama orice linie defensivă în punctul de impact. Când s-a întâmplat acest lucru în 1940, unităţile militare franceze au aruncat armele sau au încercat să se retragă precipitat într-un punct unde putea fi stabilită o nouă linie stabila.Drept urmare, polonezii în 1939 şi, într-o măsură mai mare, francezii în 1940,isi abandonau constant poziţiile care nu fuseseră cucerite, până când unităţile erau prea dispersate pentru a permite orice speranţa de a restabili orice linie continuă de aparare, iar Franţa s-a dovedit a fi prea mică pentru a permite o retragere continuă.

Singura alternativă părea a fi capitularea. După cum vom vedea mai târziu, o altă alternativă, extrem de eficientă, a fost descoperită, în principal în Rusia, până în 1942.

În perioada interbelică a existat o a treia teorie, violent contestată, despre eficacitatea puterii aeriene. În forma sa cea mai extremă,

această teorie susţinea că principalele oraşe ale Europei ar putea fi distruse aproape complet în primele douăzeci şi patru de ore ale unui război, devastate de bombe explozive şi prin atacurile cu gaze toxice din aer facute nelocuibile. Această teorie, frecvent asociată cu numele generalului italian Giulio Douhet, a fost mult mai răspândită în cercurile civile decât în cele militare şi a jucat un rol important în convingerea popoarelor britanic şi francez să accepte Acordul de la München. Ca majoritatea ideilor indecise, ea a fost susţinută mai frecvent de sloganuri decât de logică sau de fapte, în acest caz de motto-uri precum „Bombardierele isi vor face treaba întotdeauna". Principalele fapte care susţineau teoria se regăseau în Războiul Civil Spaniol, în special în distrugerea germană a oraşului Guernica în 1937 şi în bombardamentul nemilos italian al Barcelonei în 1938. Nimeni nu a acordat prea multă atenţie faptului că, în ambele cazuri, ţintele erau complet neapărate.
Susţinătorii militari ai unui astfel de bombardament aerian, majoritatea considerabil mai moderaţi decât generalul Douhet, şi-au concentrat atenţia asupra a ceea ce se numea „bombardament strategic", adică asupra construcţiei de avioane de bombardament cu rază lungă de acţiune pentru a fi utilizate împotriva ţintelor industriale şi a altor obiective civile şi asupra avioanelor de vânătoare foarte rapide pentru apărarea împotriva unor astfel de bombardiere. În general, aceştia au minimalizat eficacitatea artileriei antiaeriene şi au fost, în general, susţinători fervenţi ai unei forţe aeriene organizate şi comandate separat şi, prin urmare, care nu se află sub controlul direct al comandanţilor armatei sau a marinei.
Aceşti susţinători au fost foarte influenţi în Marea Britanie şi în Statele Unite.
Susţinătorii bombardamentului strategic au fost puţin încurajaţi în Germania, Rusia sau chiar în Franţa, din cauza poziţiei dominante deţinute de ofiţerii tradiţionali ai armatei în toate aceste trei ţări. În Franţa, toate tipurile de putere aeriană au fost în general neglijate, în timp ce în celelalte două ţări, bombardamentul strategic împotriva obiectivelor civile a fost complet subordonat în favoarea bombardamentului tactic al obiectivelor militare aflate imediat pe frontul de luptă. Un astfel de bombardament tactic necesita avioane cu un caracter mai flexibil, cu o rază de acţiune mai scurtă decât bombardierele strategice şi o viteză mai mică decât avioanele

de vânătoare defensive şi sub cel mai strict control al comandanţilor locali ai forţelor terestre, astfel încât eforturile lor de bombardament să poată fi dirijate, ca un fel de artilerie mobilă şi cu rază lungă de acţiune, către acele puncte de rezistenţă, de aprovizionare sau rezerve care ar ajuta ofensiva terestră cel mai eficient. Astfel de „bombardiere în picaj" sau Stuka au jucat un rol major în primele victorii germane din 1939-1941. Şi aici, această superioritate s-a bazat pe calitate şi metoda de utilizare şi nu pe număr. În cele trei campanii majore din 1939-1941, Germania a avut o forţă aeriană de primă linie formată din aproximativ 2.000 de avioane, dintre care jumătate erau avioane de vânătoare şi jumătate erau bombardiere tactice. Pe de altă parte, Polonia avea 377 de avioane militare în 1939: Franţa şi Marea Britanie aveau aproximativ 3.000 în 1940; în timp ce Uniunea Sovietică avea cel puţin 8.000 de avioane de calitate variabilă în 1941.

La izbucnirea războiului în 1939, ideile despre puterea maritimă erau atât de generalizate şi cu o convingere atât de fermă încât erau puse la îndoială doar ocazional. Una dintre aceste idei era că puterea maritimă era dominată de nave mari de mare tonaj, toate celelalte nave servind pur şi simplu ca accesorii la această coloană vertebrală a flotei. O idee conexă presupunea că zona în care o flotă putea funcţiona eficient era limitată de poziţiile bazelor sale principale, cum ar fi Pearl Harbor, Gibraltar, Singapore, Toulon sau Kiel. O altă idee, rareori contestată, susţinea că nicio debarcare nu putea fi efectuată de pe mare pe un ţărm apărat.

Aceste idei despre natura şi limitele puterii maritime au primit doar contestaţii minore în perioada interbelică, cu excepţia susţinătorilor extremi ai puterii aeriene, precum generalul William Mitchell din Forţele Aeriene ale Armatei Statelor Unite. Astfel de extremişti, care insistau că avioanele terestre ar putea face toate navele de luptă (sau chiar toate marinele) depăşite, nu au reuşit să-i convingă pe amirali sau politicieni. În Statele Unite, Mitchell a fost supus curţii marţiale şi forţat să demisioneze.

Deşi experienţele celui de-al Doilea Război Mondial nu i-au susţinut pe susţinătorii extremi ai puterii aeriene, nici în ceea ce priveşte marina, nici bombardamentul strategic, ideile de război terestru şi mai ales de război maritim care erau predominante în anul 1939 au trebuit să fie modificate drastic până în 1945.

Capitolul 48 — Bătălia Poloniei, septembrie 1939

Invazia germană a Poloniei a început cu atacuri aeriene puternice la ora 4:40 a.m., pe 1 septembrie. Aceste atacuri, îndreptate asupra aerodromurilor,cailor de acces principale şi căilor ferate, au distrus forţele aeriene poloneze cu cele 377 de avioane din dotare, majoritatea la sol, şi, în combinaţie cu avansul rapid al diviziilor de tancuri blindate germane, au făcut imposibilă mobilizarea completă a Poloniei, au paralizat recunoaşterea poloneză, au distrus orice sistem centralizat de comunicaţii şi au redus rezistenţa poloneză la numeroase fragmente de unităţi de luptă necoordonate. Polonezii aveau 30 de divizii de infanterie, o brigadă motorizată, 38 de companii de tancuri şi mase mari de cavalerie, dar nu au putut fi implicate în conflict decat doar o parte din acestea.
Germania a atacat Polonia cu 2.000 de avioane (dintre care 400 erau bombardiere în picaj) care susţineau 44 divizii (dintre care 6 erau divizii blindate sau panzer şi 6 erau motorizate). Aceste forţe au fost organizate în 5 corpuri de armata. Armata a patra a coborât din Pomerania, în nord-vest, în timp ce armatele a opta şi a zecea au urcat din Saxonia, cele trei au fuzionat într-o mişcare de învăluire într-un punct la vest de Varşovia. În acelaşi timp, o astfel de comasare mult mai mare, convergând pe râul Bug, la o sută de mile est de Varşovia, a fost formată de Armata a treia germană, care avansa din Coridorul Polonez şi Prusia Orientală, şi de Armata a paisprezecea germană, care avansa spre nord-est din Galiţia şi Slovacia. Diviziile blindate, susţinute de bombardiere în picaj, au trecut în viteză înaintea infanteriei lor de sprijin şi au perturbat toate planurile, comunicaţiile şi proviziile poloneze. Forţele poloneze, prinse în poziţii prea avansate, au încercat în zadar să lupte spre est, către râurile Vistula şi Bug, dar au fost dispersate, izolate şi distruse. Lupte violente, dar fără speranţă, au continuat în zonele defensive, dar până pe 15 septembrie, când tancurile lui Guderian au intrat în Brest-Litovsk, în estul Poloniei, ţara fusese distrusă.
Deşi Marea Britanie şi Franţa au declarat război Germaniei pe 3 septembrie, nu se poate spune că au purtat război în următoarele două săptămâni, în care luptele au făcut ravagii în Polonia. Avioanele britanice au survolat Germania, aruncând pliante în scopuri propagandistice, iar patrulele franceze s-au aventurat în spaţiul dintre Linia Maginot şi Zidul de Vest german, dar Poloniei

nu i s-a oferit niciun sprijin.
Deşi Franţa avea trei milioane de oameni sub arme, iar Hitler lăsase doar opt divizii regulate la graniţa sa de vest, Franţa nu a efectuat niciun atac. Forţelor Aeriene Britanice li s-au dat ordine stricte de a nu bombarda nicio forţă terestră germană, iar aceste ordine nu au fost modificate decât în aprilie 1940;ordine similare date de Hitler Luftwaffe au fost menţinute pentru o parte din aceeaşi perioadă. Când unii membri ai Parlamentului britanic, conduşi de Amery, au făcut presiuni asupra guvernului pentru a arunca bombe asupra depozitelor de muniţie germane din Pădurea Neagră, ministrul aerului, Sir H. Kingsley Wood, a respins sugestia cu asprime, declarând: „Ştiţi că este proprietate privată? Ei bine, îmi veţi cere să bombardez Essen data viitoare!" Essen era sediul fabricilor de muniţie Krupp.
Eforturi similare de a-i forţa pe francezi să ia măsuri împotriva Germaniei au fost respinse pe motiv că acest lucru i-ar putea irita pe germani, astfel încât aceştia să riposteze asupra Puterilor Occidentale. Pentru a linişti grupul parlamentar englez care cerea acţiune, figura sa principală, Winston Churchill, a fost numit primul lord al Amiralităţii, dar Marina Britanică a intrat în acţiune atât de lent încât navele de luptă germane „de buzunar" au reuşit să scape din porturile lor şi din Marea Nordului spre apele internationale, unde puteau executa raiduri asupra vaselor comerciale. Blocada Germaniei a fost stabilită într-un mod atât de superficial încât cantităţi mari de minereu de fier francez, precum şi alte mărfuri, au continuat să ajungă în Germania prin Ţările de Jos neutre, în schimbul cărbunelui german care venea pe aceeaşi rută. Aceste schimburi au continuat timp de săptămâni. Din partea sa, Hitler a dat ordine forţelor sale aeriene să nu traverseze frontiera de vest decât pentru recunoaştere, marinei sale să nu lupte cu francezii, şi submarinelor sale să nu molesteze navele de pasageri şi să trateze navele comerciale neînarmate conform regulilor stabilite ale dreptului internaţional al capcanelor. În semn de nesupunere fatisă faţă de aceste ordine, un submarin german a scufundat vasul de linie Athenia,in vestul Atlanticului, fără avertisment şi care s-a soldat cu pierderea a 112 vieţi, pe 3 septembrie.
În timp ce Polonia se prăbuşea fără ca nimeni să o ajute, Uniunea Sovietică a fost invitată de Hitler să invadeze Polonia dinspre est şi să ocupe zonele care îi fuseseră acordate prin acordul

sovieto-german din 23 august. Ruşii erau dornici să acţioneze pentru a se asigura că germanii se opresc cât mai departe posibil de frontierele sovietice, dar se temeau disperat că, dacă ar intra în Polonia, Puterile Occidentale ar putea declara război Rusiei în sprijinul garanţiei lor faţă de Polonia şi ar lupta împotriva Uniunii Sovietice si nu împotriva Germaniei sau chiar sa permita ca ajutorul economic şi militar să ajungă la Germania.
În consecinţă, Kremlinul a amânat invazia Poloniei până pe 17 septembrie. În acea zi, guvernul polonez a solicitat României să i se permită să caute refugiu în acel stat. Uniunea Sovietică considera că nu putea fi acuzată de agresiune împotriva Poloniei dacă nu exista un guvern polonez pe pământul polonez. Liderii sovietici au căutat să-şi justifice înaintarea pe teritoriul polonez cu scuza că trebuie să restabilească ordinea şi să ofere protecţie popoarelor rutene şi ruse albe din estul Poloniei. Armatele sovietică şi nazistă s-au întâlnit fără incidente. Pe 28 septembrie, un nou acord a fost încheiat între Molotov şi Ribbentrop, împărţind Polonia. În consecinţă, Lituania a fost mutată în sfera sovietică, în timp ce în Polonia însăşi sfera germană a fost extinsă spre est, de la Vistula până la râul Bug, de-a lungul vechii linii Curzon, deoarece Rusia dorea să urmeze graniţa naţionalităţilor.

Capitolul 49 — Sitzkrieg-ul(Războiul Fals,perioada curioasă şi relativ liniştită) dintre 1 septembrie 1939 - mai 1940

Perioada de la sfârşitul campaniei poloneze până la atacul german asupra Danemarcei şi Norvegiei pe 9 aprilie 1940, este adesea numită Sitzkrieg (războiul in impas) sau chiar „războiul fals”, deoarece Puterile Occidentale nu au depus niciun efort real pentru a lupta împotriva Germaniei. Aceste Puteri erau dornice să folosească procesul lent al blocadei economice ca armă principală, pentru a evita pierderile. Atâta timp cât a rămas în funcţie, Chamberlain era convins că nu se putea lua nicio decizie militară şi că Germania putea fi învinsă doar prin măsuri economice. Chiar şi după căderea Franţei, şefii de stat major britanici au declarat: „De factorul economic depinde singura noastră speranţă de a produce căderea Germaniei”.
La începutul lunii octombrie, Hitler a făcut o ofertă tentantă de a

negocia pacea cu Puterile Occidentale, pe motiv că cauza luptelor, Polonia, nu mai exista. Această ofertă a fost respinsă de Puterile Occidentale, cu declaraţia publică că erau hotărâte să distrugă regimul lui Hitler.
Aceasta însemna că războiul trebuie să continue. Răspunsul britanic la oferta lui Hitler şi, posibil, şi răspunsul francez, nu s-a bazat atât de mult pe dorinţa de a continua războiul, cât pe convingerea că domnia lui Hitler în Germania era nesigură şi că cea mai bună modalitate de a ajunge la pace ar fi încurajarea unei mişcări anti-Hitler în Germania însăşi. Chamberlain avea o ură personală pasională faţă de Hitler pentru că i-a distrus planurile de conciliere. El spera că o lungă blocadă economică va da naştere unei asemenea nemulţumiri în Germania încât Hitler va fi îndepărtat şi pacea va fi refăcută.

Mobilizarea germană şi blocada economică aliată
Germania era extrem de vulnerabilă la o blocadă, dar efectele acesteia erau indecisive. În ciuda unor ameninţări sporadice din partea lui Hitler că Germania era pregătită pentru un război de orice durată, nu se făcuseră planuri pentru un război lung şi nu a existat niciun efort real de mobilizare economică din partea Germaniei înainte de 1943. Masinaria industrială a ţării pentru fabricarea de armament a fost mărită doar uşor în cei cinci ani 1937-1942, astfel încât, contrar opiniei generale, Germania nu era nici înarmată până în dinţi şi nici complet mobilizată în această perioadă.
În fiecare dintre cei patru ani 1939-1942, producţia Marii Britanii de tancuri, tunuri autopropulsate şi avioane a fost mai mare decât cea a Germaniei. În primele patru luni ale războiului (septembrie-decembrie 1939), de exemplu, Anglia a produs 314 tancuri, în timp ce Germania a produs 247. Germanii se aşteptau ca fiecare campanie militară să fie atât de scurtă încât nicio mobilizare economică reală nu ar fi necesară. Această politică a avut succes până când Hitler s-a împotmolit în Rusia în 1941, dar, chiar şi acolo, convingerea Führer-ului că Rusia se va prăbuşi după încă un atac a întârziat mobilizarea economică cu luni de zile.
În septembrie 1941, Hitler a emis un ordin pentru o reducere substanţială a producţiei de armament, iar contraordinul care solicita mobilizarea completă a sistemului economic german nu a

fost emis decât în ultima zi a acelui an. Chiar şi atunci, mobilizarea nu a fost niciodată totală sau asemănătoare.
Consemnările capturate ale Ministerului de Război German pentru anul 1944, anul marelui efort, arată că doar aproximativ 33% din producţia Germaniei în acel an a fost folosită în scopuri directe de război, comparativ cu 40% în Statele Unite şi aproape 45% în Marea Britanie. Rezultatele acestui efort în producţia de avioane pot fi observate în faptul că Germania a produs aproape 40.000 de aeronave de toate tipurile în acel an 1944, în timp ce Anglia a produs aproape 30.000, iar Statele Unite au produs peste 96.000 de aeronave militare în acelaşi an.
Mobilizarea economică a Germaniei, care a început în 1942, trebuia să fie realizată de Fritz Todt, inginerul care fusese responsabil de construcţia Zidului de Vest. Todt, însă, a fost ucis într-un accident de avion pe 12 februarie 1942. Succesorul său, Albert Speer, a fost un organizator cu o mare abilitate, dar a trebuit să-şi împartă funcţiile cu alte câteva birouri, inclusiv cu organizaţia Planului Cvadrienal al lui Göring, şi şi-a petrecut cea mai mare parte a timpului negociind acorduri pentru a obţine resursele necesare prin acestea. Un Consiliu Central de Planificare, din care Speer era unul dintre cei patru oameni, avea puteri de alocare superioară a resurselor materiale, dar niciun control asupra forţei de muncă. Pe 2 septembrie 1943, biroul lui Speer a fost fuzionat cu departamentul de materii prime al Ministerului Economiei pentru a forma un Minister al Armamentului şi Producţiei de Război. Această nouă organizaţie a obţinut controlul asupra tot mai multor programe de producţie, fără a obţine vreodată părţi importante din acesta. A fost nevoie de optsprezece luni pentru a prelua controlul asupra construcţiei navale, inclusiv a submarinelor şi tunurilor (iulie 1943 – decembrie 1944), în timp ce Speer a preluat producţia de avioane de vânătoare abia în martie 1944 şi a tuturor celorlalte avioane, cu excepţia „avioanelor cu reacţie”, în iunie 1944. În acelaşi timp, din ce în ce mai multă producţie de război ajungea în mâinile S.S, deoarece controlul asupra lagărelor de concentrare îi oferea cea mai mare ofertă disponibilă de forţă de muncă. Drept urmare, biroul lui Speer nu a avut niciodată un control complet asupra mobilizării economice.
Este uimitor că Germania ar fi putut desfăşura un efort de război atât de mare cu o organizare atât de dezordonată a vieţii sale

economice.
Când Germania a început războiul în septembrie 1939, mai puţin de o treime din petrolul, cauciucul şi minereul său de fier erau de origine internă; avea doar două luni de benzină la rata de consum din timp de pace şi aproximativ trei luni de combustibil pentru aviaţie. Germania a cheltuit mai puţin de 100.000 de tone de benzină şi petrol în Polonia şi mai puţin de 500.000 de tone în cucerirea Danemarcei, Norvegiei, Ţărilor de Jos şi Franţei în perioada aprilie-iunie 1940, dar a capturat în acest proces aproximativ două milioane de tone, în mare parte în Franţa.
La început, războiul economic britanic împotriva Germaniei a fost cantitativ mai degrabă decât calitativ, căutând să reducă aprovizionarea cu toate materialele de război, în loc să-şi concentreze atenţia, aşa cum s-a făcut mai târziu, pe întreruperea aprovizionării cu câteva mărfuri vitale, cum ar fi rulmenţii cu bile sau combustibilul pentru aviaţie.
Blocada, cu puţin efort real, a reuşit să întrerupă imediat peste jumătate din aprovizionarea Germaniei cu produse petroliere şi aproape jumătate din minereul său de fier, dar, în general, blocada a fost stabilită lent. A existat o coordonare anglo-franceză foarte slabă pentru întreaga perioadă dinaintea căderii Franţei în iunie 1940 şi a existat un acord general de a nu se utiliza bombardamentul aerian, achiziţiile preventive, controlul exporturilor de produse inamice sau raţionalizarea achiziţiilor neutre. Aceste tehnici speciale de război economic au început să fie aplicate abia în primăvara anului 1940, chiar înainte de a fi perturbate de căderea Franţei.
Eforturile timpurii britanice de a controla contrabanda şi de a obţine o restricţie cantitativă asupra importurilor germane au plasat o povară asupra marinei pe care aceasta nu a putut-o suporta, în special din cauza cererii de nave militare pentru serviciul de convoaie. În acest ultim sens, Marea Britanie a fost foarte norocoasă, căci şi aici, Germania era complet nepregătită pentru un război major. În întreaga perioadă de la lansarea primului submarin german în 1935 până la izbucnirea războiului, Marina Germană a construit doar 57 de submarine. Doar 26 dintre acestea erau echipate pentru serviciul în Atlantic. Acestea erau supuse unor astfel de limitări, în special în ceea ce priveşte autonomia lor de croazieră, încât mai puţin de zece puteau fi ţinute în zona de

navigaţie permanent. Zonele minate britanice din Canalul Mânecii, care au distrus imediat trei submarine, au făcut necesar ca aceste nave să iasă pe ruta nordică a Scoţiei, astfel încât nu puteau opera, din cauza razei de croazieră limitate, mai la vest de 12° 30' Vest(aproximativ 80 de mile vest de Irlanda), astfel încât Marina Britanică nu a trebuit să facă convoiuri mai la vest de această linie. În ceea ce priveşte submarinele, situaţia nu s-a îmbunătăţit până în a doua jumătate a anului 1941. Numărul scufundărilor de submarine a ajuns la şapte pe lună, iar capacitatea de înlocuire a Germaniei pentru construirea acestor arme a ajuns la 15 pe lună (comparativ cu 25 pe lună în Primul Război Mondial). Această marjă de producţie a făcut posibilă creşterea numărului de submarine germane pe mare, în trepte constante, de la 15 în aprilie 1941 la 60 la sfârşitul anului. Această îmbunătăţire, din punct de vedere german, a fost contrabalansată de o îmbunătăţire a tacticilor britanice de apărare antisubmarin, după cum vom vedea, dar lupta a devenit atât de severă încât este pe bună dreptate cunoscută sub numele de Bătălia Atlanticului. Preocuparea noastră actuală cu privire la acest subiect constă în faptul că insuficienţa atacului submarinelor germane din 1939-1941 a uşurat considerabil Marinei Britanice să facă faţă problemei blocadei. În cadrul activităţilor de control al contrabandei, navele comerciale suspecte erau forţate să intre într-un port de control pentru percheziţionarea încărcăturilor lor. Punctele de control au fost amplasate în Canada, în Marea Mediterană, în nordul Scoţiei şi în alte părţi, dar Statele Unite nu au permis nici unul în zona Mării Caraibelor.
Când navele reţinute au început să blocheze aceste porturi, categorii întregi de nave au fost scutite de control. Acest lucru s-a aplicat, de exemplu, navelor americane după ianuarie 1940. Pentru a reduce congestionarea şi întârzierile, navelor care certificau că nu aveau contrabandă şi furnizau rapoarte detaliate despre încărcătura lor li s-au eliberat paşapoarte comerciale, numite certificate de navigatie, de către reprezentanţii britanici din porturile lor de plecare şi erau, în general, scutite de percheziţie sau întârziere. Această utilizare a navicertelor(scrisori de asigurare), voluntară la început, a devenit obligatorie în iulie 1940. În acelaşi timp, utilizarea creditului britanic, a facilităţilor de reparaţii,asigurărilor, a staţiilor de alimentare cu combustibil, a hărţilor şi a tot felul de ajutoare pentru transport maritim au fost refuzate navelor

care nu aveau un „împuternicire” britanica. Acest sistem, cu sprijinul neoficial al Statelor Unite, a făcut treptat posibil controlul majorităţii transporturilor maritime din lume. Statele Unite şi alte ţări au cooperat, de asemenea, din 1940 la redirecţionarea pasagerilor şi a corespondenţei prin puncte precum Bermuda sau Gibraltar, unde acestea puteau fi verificate de britanici. Acest lucru a oferit Marii Britanii controlul asupra informaţiilor şi fondurilor inamice în scopuri de blocadă.
Pentru a reduce capacitatea inamicului de a cumpăra din străinătate, conexiunile financiare au fost întrerupte, fondurile sale în străinătate au fost îngheţate, iar exporturile sale au fost blocate. [De fapt, monopolurile financiare şi corporative şi cartelurile din Germania, Marea Britanie, Franţa şi Statele Unite stabiliseră un sistem secret elaborat pentru a aproviziona Germania cu bani şi provizii de război.] Statele Unite au cooperat şi ele la aceste eforturi, îngheţând activele financiare ale diferitelor naţiuni pe măsură ce acestea erau cucerite de Puterile agresoare şi, în final, activele agresorilor înşişi în iunie-iulie 1941. Unul dintre principalii paşi în acest efort a fost întreruperea exportului de cărbune german pe mare din Marea Baltică către Italia pe 5 martie 1940, cu trei luni înainte ca Italia însăşi să devină beligerantă. Acest lucru a perturbat economia italiană. Eforturile de a satisface doar jumătate din nevoile Italiei din Germania pe calea ferată aproape au perturbat sistemul de transport german (deoarece a necesitat utilizarea a 15.000 de vagoane de cale ferată). În acelaşi timp, reducerea exporturilor italiene şi necesitatea de a cumpăra cărbune britanic au redus rezerva de aur italiană, aproape imediat, de la 2,3 la 1,3 miliarde de lire sterline.
Deoarece Marina Britanică nu avea nave pentru a impune un control complet al contrabandei prin oprirea navelor pentru percheziţie, au fost adoptate diverse metode. Începând cu decembrie 1939, au fost semnate acorduri cu neutrii prin care aceştia din urmă au fost de acord să nu exporte importurile către inamicii Marii Britanii. Raţionalizarea obligatorie a importurilor neutre a fost instituită la sfârşitul lunii iulie 1940.
În acelaşi timp, a început cumpărarea preventivă de mărfuri vitale la sursă pentru a împiedica Germania şi aliaţii săi să le obţină. Din cauza fondurilor britanice limitate, cea mai mare parte a acestei sarcini de cumpărare preventivă a fost preluată de Statele Unite

aproape complet până în februarie 1941.
După 1941, blocada a devenit din ce în ce mai eficientă, în special prin eliminarea neutrilor(precum Uniunea Sovietică, Japonia şi Statele Unite) şi prin trecerea de la controale cantitative la cele calitative.
În cadrul acestui nou sistem blocada s-a concentrat pe câteva materiale vitale şi mărfuri, încercând să crească rata de utilizare germană a acestora sau să le reducă stocurile prin bombardamente sau sabotaj şi căutarea unor astfel de materiale (cum ar fi diamantele industriale) la surse, frecvent în regiuni îndepărtate ale pământului si apoi urmărindu-le rutele prin informatii economice până intr-un punct în care Marea Britanie le putea obţine prin confiscare sau prin cumpărare preventivă.
Blocada a fost pusă în aplicare de Marea Britanie cu puţină atenţie pentru dreptul internaţional sau pentru drepturile tarilor neutre, dar au existat relativ puţine proteste din partea neutrilor, pentru că cei mai influenţi neutri au fost deja atât de profund angajaţi într-o parte sau în cealaltă, încât cu greu puteau fi priviţi ca neutri şi nu erau pregătiţi să apere un asemenea statut. Statele Unite au favorizat în mod deschis Marea Britanie,în timp ce Italia şi Japonia au favorizat în mod egal Germania. Uniunea Sovietică nu a favorizat nici una dintre părţi, dar ii era foarte frică de atacul ambelor; până în aprilie 1940, a fost mai nelinistită de Marea Britanie şi Franţa, în timp ce după căderea Norvegiei şi Franţei a devenit din ce în ce mai paranoică in privinta Germaniei. Ambele temeri, datorita circumstanţelor geografice şi politice, au înclinat Rusia spre o economie indreptata total in a sprijini Germaniei. Aceasta a continuat până în ziua atacului german asupra Uniunii Sovietice din 22 iunie 1941.
Acordul comercial nazist-sovietic din 19 august 1939 a promis că Germania va oferi un credit de 200 de milioane de mărci utilizat pentru utilaje şi instalaţii industriale in Rusia la schimb cu materii prime ruseşti în valoare de 180 de milioane de mărci. La 11 februarie 1940, un nou acordul a mărit aceste schimburi la valoarea de 750 de milioane de mărci şi a prevăzut că livrările sovietice ar trebui să se facă în 18 luni şi să fie plătite de germani in decursul a 27 de luni, conturile să fie echilibrate la un raport de 2:3 la intervale de şase luni(pentru fiecare 2 marci din primul cont, există 3 în cel de- al doilea).. În acelaşi timp, Rusia a promis că va

facilita transbordarea mărfurilor către Germania din Iran, Afganistan şi Orientul Îndepărtat,prin Siberia.
Această scurgere transsiberiană în blocada Germaniei ar fi putut avea o mare importanţă pentru că a permis Germaniei să păstreze contactul cu Japonia aliată şi a oferit o rută către staniu, cauciuc şi petrol din Indiile Olandeze şi din Asia de Sud-Est. Cu toate acestea, dificultăţile de transport, lipsa cooperării depline a ruşilor şi a japonezilor, precum şi problemele de plată, au păstrat totalul transportului de marfă transiberian in anul 1940 către Germania la aproximativ 166.000 de tone, dintre care 58.000 au fost soia şi 45.000 erau ulei de balenă. În cele cinci luni ale anului 1941, înainte de izbucnirea războiului în Rusia, acest tranzit de mărfuri către Germania a ajuns la 212.000 de tone cu boabe de soia şi ulei de balenă reprezentând 142.000 de tone din total. Articole esenţiale precum cauciucul, tabla, cupru, lână sau uleiurile lubrifiante reprezentau doar o mică parte din acest total. Germania s-a descurcat mult mai bine în obţinerea de bunuri de la Uniunea Sovietică însăşi, totalul a ajuns la 4.541.202 tone în cele 22 de luni din septembrie 1939 până la 22 iunie 1941.
Cele generoase materii prime din această cifră au fost 1.594.530 de tone de cereale, 777.691 de tone de lemn şi cherestea, 641.604 tone de produse petroliere, 165.157 de tone de minereu de mangan şi 139.460 de tone de bumbac, dar din nou, au existat cantităţi relativ mici de materiale vitale pentru apărare de care Germania avea nevoie urgenţă. Pe de altă parte, articolele pe care Germania le-a obținut au fost foarte profitabile pentru aceasta, deoarece Germania a rămas cu mult în urmă cu rambursările sale către Rusia, situaţie care s-a agravat în iunie 1941. Materialele pe care Germania le promisese în plată erau produse industriale de mare valoare pentru apărarea sovietică, iar Germania şi-a întârziat livrările pe cât posibil din cauza planurilor lui Hitler de a ataca estul. Insistenta cu care sovieticii solicitau ca germanii să aduca la zi restanţele de plată au devenit unul din motivele care au grăbit atacul nazist asupra Rusiei în anul 1941.
În general, blocada nu a avut un efect decisiv asupra capacităţii Germaniei de a duce război până în 1945.
După examinarea probelor cu privire la această problemă, şefii blocadei Economice Externe din administraţia de la Washington au scris: „Producţia de război şi operaţiunile militare ale Germaniei nu

au fost niciodată îngreunate serios de o lipsă de materii prime esențiale sau produse industriale, cu o singura excepţie a petrolului şi chiar şi acea penurie a rezultat din efectul combinat al capturarii câmpurilor petroliere românești de către armata sovietică şi bombardarea concentrată a masinariei germane de producţie, mai degrabă decât direct din războiul economic". Aceiaşi autori subliniază că aprovizionarea cu alimente a Germaniei, calorii pe cap de locuitor, a fost la nivelul de dinainte de război până în ultimele luni ale războiului.
Capacitatea germanilor de a face faţă blocadei s-a datorat în mare măsură nivelului lor ridicat de pricepere inginerească şi exploatarea lor nemiloasă a Europei cucerite, în special a forţei de muncă din zonele dominate. Capacitatea de inginerie germană a făcut posibil să elimine lipsa de materiale sau să repararea instalaţiilor industriale avariate de raidurile aeriene, dar aceste eforturi au necesitat din ce în ce mai multă forţă de muncă, care îi lipsea Germaniei. O creştere a ofertei de muncă a fost obţinută prin înrobirea celor capturaţi popoare din Polonia, Cehoslovacia, Rusia şi alte ţări. La fel si aprovizionarea de alimente a fost menţinută prin înfometarea acestor popoare înrobite.
În prima parte a războiului, blocada nu a fost eficientă din cauza nivelului scăzut de mobilizare germană modul lent şi defectuos în care a fost (poate în mod necesar) aplicată blocada,numărul mare de ţări neutre şi nebeligerante, scurgerile către Germania din Rusia sovietică şi Vichy-ul francez, ineficacitatea controalelor cantitative în cadrul unei patrule navale limitate şi succesiune de cuceriri germane care au adus bunuri atât de valoroase precum ruta minereului de fier norvegian, minele franceze de fier şi industria aluminiului, puţurile de petrol românești, sau minele de cupru iugoslave aflate sub control german direct.

Țările de la graniţa sovietică, septembrie 1939-aprilie 1940

În timpul „războiului fals" din septembrie 1939 până în aprilie 1940, au existat persoane în Marea Britanie, Franţa şi Germania care erau dispuşi să lupte până la capăt şi alte persoane care erau dornice a face pace. Astfel de persoane s-au angajat în intrigi extinse şi intrigi încrucişate pentru a negocia pacea sau pentru a o preveni. Unul dintre cele mai mediatizate dintre aceste eforturi a

dat naştere aşa-numitului „ incident Venlo” din noiembrie 1939. La 8 octombrie Hitler a ordonat generalilor săi de la comandă să se pregătească pentru un atac imediat asupra Țărilor de Jos şi Franței. La scurt timp după aceea, doi membri ai Informaţiilor militare britanice din Ţările de Jos, care erau ataşaţi oficiali ai misiunii dilpomatice de la Haga, au fost abordati de un bărbat despre care credeau că este un agent al generalilor nemulțumiti din Statului Major German. Acest bărbat, care ar fi putut fi un „agent dublu”, dorea să discute despre posibilitatea de a negocia pacea în cazul in care generalii germani l-ar fi îndepărtat pe Hitler şi pe principalii săi asociaţi printr-o lovitură de stat. Propunerea suna autentică pentru că liderii britanici au fost abordaţi cu oferte similare, despre care se ştia că erau autentice, din august 1938 şi exista, chiar în acel moment, la sfârşitul anului 1939, un membru al Statul Major General care transmitea informaţii (inclusiv data proiectării atacului lui Hitler asupra Olandei) ataşatului militar olandez la Berlin.
Cu permisiunea lordului Halifax, cei doi ofiţeri britanici, maiorul Richard Henry Stevens şi Căpitanul Sigismund Payne-Best, cu un observator din guvernul olandez, locotenent Klop, a avut cinci întâlniri pe teritoriul olandez cu negociatorii germani. La a cincea întâlnire,tinuta la Venlo pe 8 noiembrie, negociatorii, care erau într-adevăr membri ai Poliţiei Secrete a S.S., l-au împuşcat pe locotenentul Klop şi au trecut în Germania cu cadavrul său, cei doi agenţi britanici, un soferul olandez şi automobilul în care călătoriseră. Incidentul a stârnit un interes deosebit la acea vreme şi, în unele cercuri, a fost considerat ca semnala faptul că Marea Britanie era cu adevărat dornică să găsească oarecare ieşire din conflict, în ciuda hotărârii sale proclamate de a lupta până la capăt. Incidentul de la Venlo a fost doar unul, şi în general unul destul de neimportant, dintr-o serie de eforturi nereuşite de a face pace între Puterile Occidentale şi Germania în cele şase luni după înfrângerea Poloniei. Aceste eforturi, combinate cu lipsa luptelor în „războiul fals” au convins liderii Uniunii Sovietice că Puterile Occidentale nu aveau prea multă determinare de a se implica în lupta împotriva Germaniei şi ar fi preferat să lupte împotriva Rusiei. După cum vom vedea, acest lucru a fost probabil valabil pentru Chamberlain şi apropiaţii săi, precum şi pentru Daladier şi succesorul său ca prim-ministru al Franţei,Paul Reynaud.

Evitarea sau cel puţin amânarea unui atac, fie din partea Puterilor Occidentale, fie a Germaniei, a devenit obiectivul principal al politicii sovietice şi s-au depus toate eforturile pentru a se consolida poziţia militară, strategică şi politică. În perioada septembrie-mai, la Kremlin se simţea că pericolul unui atac era mai mare din partea Puterilor Occidentale decât din partea Germaniei, deoarece Germania avea o nevoie atât de mare de materii prime ruseşti încât probabil ar fi menţinut pacea dacă Uniunea Sovietică ar fi făcut eforturi serioase pentru a îndeplini acordurile economice pe care le semnase cu Germania. Mai mult,acordurile politice din 23 august şi 28 septembrie, acordând Uniunii Sovietice mână liberă la est de linia specificată, au permis Rusiei să-şi consolideze apărarea împotriva Germaniei prin avansarea frontierelor şi a bazelor militare până la acea linie. În plus, liderii sovietici credeau că o cooperare economică deplină cu Germania l-ar putea convinge pe Hitler să facă presiuni asupra Japoniei pentru a reduce presiunea asupra frontierei sovietice din Extremul Orient.
Presiunea japoneză asupra Extremului Orient sovietic a atins apogeul în anii 1938 şi 1939 cu două atacuri ale armatei japoneze pe teritoriul sovietic. Al doilea dintre aceste atacuri, la Nomonhan, frontiera manciuriană-mongolă, a dus la o înfrângere japoneză majoră, în care Japonia a pierdut 52.000 de oameni; încheiandu-se printr-un armistiţiu semnat pe 16 septembrie 1939, cu doar o zi înainte de începerea avansării forţelor ruseşti în Polonia. Din punct de vedere diplomatic, politica sovietică din Orientul Îndepărtat a fost un succes, deoarece Hitler, în anii 1939-1941, a pus presiune pe Japonia pentru a-şi relaxa eforturile de extindere în partea de nord a continentului asiatic şi pentru a înlocui acest lucru cu o mişcare împotriva Malayei britanice şi a Indiilor de Est Olandeze. Înfrângerea japoneză de la Nomonhan şi faptul că materiile prime de care Japonia avea nevoie se găseau în sud, mai degrabă decât în Mongolia, Siberia sau chiar în nordul Chinei, au convins Japonia să accepte schimbarea de direcţie. Un ambasador sovietic s-a întors la Tokyo în noiembrie 1939, pentru prima dată din iunie 1938.
În perioada 1929-octombrie 1941, Uniunea Sovietică a avut informaţii excelente despre miscarile japoneze de la „spionul său principal" din Orientul Îndepărtat, Richard Sorge. Sorge, membru al Partidului Nazist inca din 1933, reprezentant al multor ziare germane din Tokyo in acelaşi an şi ataşat de presă la Ambasada

Germaniei din Tokyo în perioada 1939-1941,care avea cunoştinţe excelente despre cele mai secrete probleme din Orientul Îndepărtat datorită propriilor sale relaţii intime cu ambasadorul german şi datorită agenţilor săi secreţi (inclusiv Saionji, fiul adoptiv al „ultimului Genro", şi Ozaki, consilier al prinţului Konoye) din cercurile guvernamentale japoneze. Prin raportarea către Moscova a starii forţelor militare japoneze şi a triumfului sau treptat, în cadrul guvernului japonez,a influenţei anti-britanice asupra celei anti-ruse, Sorge a făcut posibil ca Uniunea Sovietică să îşi slăbească apărarea în Orientul Îndepărtat pentru a o consolida în Europa.
În Europa, după ocuparea Poloniei (care proteja centrul rusesc), liderii sovietici erau îngrijoraţi in privinta a două regiuni. În sud, inclusiv Balcanii, Dardanelele sau câmpurile petroliere caspice, se temeau foarte tare de un atac anglo-francez, în timp ce în Marea Baltică se temeau atât de Puterile Occidentale, cât şi de Germania. Temerile sovietice faţă de Puterile Occidentale in sud ni se par acum destul de nefondate, dar păreau foarte reale în 1939. Informaţiile care au fost publicate in anul 1945 arată că exista o oarecare bază pentru această teamă, dar că ameninţarea anglo-franceză la adresa Rusiei era mult mai mare în Marea Baltică decât în sud. În această ultimă zonă, Kremlinul era suspicios faţă de Armata Franceză a Orientului din Siria. Ruşii credeau că generalul Maxime Weygand avea o forţă de câteva sute de mii de oameni pe care dorea să o folosească în Iran sau Turcia într-un atac asupra câmpurilor petroliere ruseşti din regiunea Caspică. În ianuarie 1940, Germania a obţinut rapoarte de la Paris conform cărora Weygand propunea să atace Uniunea Sovietică din România. De fapt, Weygand avea doar trei divizii slab echipate, însumând aproximativ 40.000 de oameni, iar planurile sale erau în mare parte defensive. El speră să susţină garanţiile Aliaţilor către Turcia, Grecia şi România (date în aprilie 1939) şi să protejeze câmpurile petroliere româneşti prin deplasarea spre nord de Salonic dacă Germania, Ungaria sau Bulgaria ar fi întreprins vreo mişcare violenta în Balcani.
Situaţia politică din Balcani era de o stabilitate atât de precară încât Puterile Occidentale nu îndrăzneau să facă vreo mişcare în zonă de teamă că totul s-ar putea prăbuşi. Turcia, Grecia, România şi Iugoslavia s-au unit într-o Înţelegere Balcanică menită să prevină orice agresiune bulgară.

Întrucât aceste patru state puteau mobiliza peste o sută de divizii, deşi lipsite de orice echipament modern sau greu, puteau menţine Bulgaria liniştită. Din păcate, Înţelegerea Balcanică nu a fost concepută pentru a se proteja împotriva Italiei sau Germaniei, unde se afla adevăratul pericol.
Italia avea diverse proiecte de a ataca Grecia de pe teritoriul albanez pe care îl cucerise în aprilie 1939. De asemenea, avea planuri complet finalizate de a destrăma Iugoslavia prin subvenţionarea şi sprijinirea unei revolte croate, sub conducerea lui Ante Pavelić împotriva majorităţii sârbe dominante din acel stat. În timpul „războiului fals", italienii sperau că Puterile Occidentale vor permite Italiei să îşi ducă la bun sfârşit proiectul împotriva Iugoslaviei pentru a bloca orice mişcare germană în acea zonă. O astfel de permisiune părea posibilă din cauza faptului că statele democratice nu garantaseră securitatea Iugoslavia aşa cum o făcuseră cu celelalte trei state ale Antantei Balcanice. Proiectul Italiei, Noms, era stabilit pentru începutul lunii iunie 1940, dar a fost întrerupt de atacul lui Hitler în Vest, care a fost realizat, fără a-şi notifica partenerul italian, pe 10 mai.
Un alt element de instabilitate în sud-estul Europei a fost poziţia Ungariei, care aspira să desprindă Transilvania de România. Întrucât Ungaria nu putea prelua această zonă prin propriile puteri, a căutat sprijin din partea Italiei, mai degrabă decât din partea Germaniei (de care se temeau maghiarii). Cu sprijinul italian, Ungaria a refuzat să permită trupelor germane să-i traverseze teritoriul pentru a ataca Polonia în septembrie 1939 şi a început să negocieze un acord cu Italia prin care Ducelui de Aosta i s-ar fi oferit coroana Ungariei, ca o soluţie anti-germană la poziţia constituţională ambiguă a Ungariei.
Acest proiect, la fel ca cel din Croaţia, a fost perturbat de rivalitatea crescândă dintre Germania şi Rusia în Balcani.
În perioada septembrie 1939 - iunie 1940, Hitler nu a avut ambiţii politice în ceea ce priveşte Balcanii sau Uniunea Sovietică. De la ambele nu dorea nimic mai mult decât o aprovizionare maximă de materii prime şi o pace politică care să permită acestor bunuri să circule către Germania.
Ambele zone au cooperat pe deplin cu Germania în probleme economice, dar teama de Germania era atât de mare încât ambele zone au căutat şi schimbări politice care ar putea consolida

capacitatea lor de a rezista Germaniei ulterior.Eforturile Ungariei de a obţine sprijin din partea Italiei nu au avut succes, aşa cum am văzut, deoarece Italia a oscilat între teama de Germania şi recunoaşterea faptului că propriile sale ambiţii în Balcani, Mediterana sau Africa puteau fi obţinute doar cu sprijinul german. Antanta Balcanică a căutat sprijin şi provizii militare de la Puterile Occidentale, dar obţinut puţin, deoarece aceste Puteri credeau că nu aveau echipamentul necesar pentru a se apăra.
Singurul pas important pe care l-au făcut a fost o alianţă militară cu Turcia. Acesta a fost semnat de Franţa şi Anglia pe 19 octombrie 1939 sub forma unui pact de asistenţă reciprocă, cu excepţia faptului că Turcia nu putea fi obligată să ridice armele împotriva Rusiei. Această ultimă clauză a fost introdusă la insistenţele Turciei, dar a fost ţinută secretă şi, în consecinţă, Uniunea Sovietică a ramas neliniştită fata de acord.
Între timp, Uniunea Sovietică a luat măsuri pentru a se apăra împotriva oricărui atac dinspre Marea Baltică.
În perioada 29 septembrie - 10 octombrie 1939, trei dintre statele baltice, Estonia, Letonia şi Lituania, au fost forţate să semneze pacte de asistenţă militară cu Rusia. Estonia şi Letonia au furnizat baze navale şi aeriene pentru forţele ruseşti, în timp ce oraşul Vilna a fost dat Lituaniei de către Rusia.
Aproximativ 25.000 de soldaţi ruşi erau staţionaţi în fiecare dintre cele trei ţări. Apelurile din partea acestor ţări către Germania pentru sprijin împotriva Rusiei au fost respinse sumar şi li s-a recomandat să cedeze cererilor sovietice. Ca parte a reorganizării acestei zone, Hitler, pe 27 septembrie a ordonat ca aşa-numiţii „baltici” (rezidenţi vorbitori de limbă germană din statele baltice) să fie mutaţi în Germania cât mai repede posibil. Acest lucru s-a făcut în decurs de o lună.
Din punctul de vedere sovietic, Finlanda reprezenta o problemă mult mai importantă decât oricare dintre statele baltice. Oraşul Leningrad, unul dintre cele mai mari centre industriale ale Rusiei, cu o populaţie de 3.191.000 de locuitori, era legat de Marea Baltică prin Golful Finlandei. Acest golf, lung de aproximativ 240 km şi lat de 90 km, se întindea de la vest la est, ţărmurile sale nordice şi estice fiind ocupate de Finlanda şi ţărmul său sudic fiind în mare parte estonian. Leningradul, aflat în colţul extrem sud-estic al golfului,la capătul sudic al Istmului Karelian,o fâşie de pământ care

se întindea de la nord la sud între golf şi Lacul Ladoga, la aproximativ 32 km mai la est. Frontiera finlandeză traversa acest istm de la golf până la Lacul Ladoga, la doar 32 km nord de Leningrad.
Pe 14 octombrie, Uniunea Sovietică a cerut ca frontiera finlandeză la nord de Leningrad să fie împinsă înapoi de-a lungul ţărmului golfului, astfel încât frontiera să se întindă spre vest de la Lacul Ladoga în loc de sud, cum era initial. Aceasta ar fi plasat frontiera finlandeză la aproximativ 80 de kilometri de Leningrad, lăsând Finlanda la aproximativ jumătate din Istmul Karelian. În plus, bolşevicii au cerut sa închirieze pe 30 de ani baza navală finlandeză de la Hangö, la intrarea în Golful Finlandei, o fâşie lungă de aproximativ 160 de kilometri şi cu o lăţime de 16 kilometri în centrul Finlandei (unde frontiera finlandeză se apropia cel mai mult de linia de cale ferată dintre Leningrad şi portul rusesc fără gheaţă Murmansk, de pe Marea Arctică), şi o mică zonă de aproximativ 60 de kilometri pătraţi unde frontiera finlandeză ajungea la Oceanul Arctic la vest de Murmansk. În schimbul acestor concesii, Moscova a oferit un pact de neagresiune, aproximativ 2.100 de mile pătrate de suprafaţă împădurită în centrul Finlandei şi permisiunea Finlandei de a fortifica Insulele Aaland dintre Finlanda şi Suedia, lucru interzis din 1921.
Nu este încă clar de ce Finlanda a respins cererile ruseşti din octombrie 1939. Germanii şi ruşii credeau că acest lucru s-a făcut sub influenţă britanică, dar dovezile nu sunt disponibile. În orice caz, finlandezii au cerut sprijinul german şi au fost respinşi încă din 6-7 octombrie 1939 (înainte ca cererile ruseşti să fie recepţionate); au ordonat mobilizarea forţelor lor armate împotriva Uniunii Sovietice pe 8 octombrie iar ministrul german a raportat ca finlandezii erau „complet mobilizaţi” zece zile mai târziu. În negocieri, Stalin a abandonat cererea sovietică pentru Hangö dacă putea obţine insula Russarö din apropiere şi insula Suursaari mai sus în golf, dar a insistat asupra Istmului Karelian; Finlandezii au oferit aproximativ o treime din cererea istmului, dar au refuzat să acorde orice baze navale în golf. Pe 8 noiembrie, discuţiile s-au încheiat; patru zile mai târziu, negociatorii finlandezi au plecat acasă. Dintr-un motiv inexplicabil, finlandezii par să fi simţit că ruşii nu le vor ataca ţara, dar sovieticii au atacat în mai multe puncte pe 28 noiembrie.

Dacă finlandezii au interpretat greşit hotărârea sovietică de a ataca, sovieticii au interpretat greşit hotărârea finlandeză de a rezista. Deşi atacaţi în cinci puncte principale de forţe mari cu echipament greu, finlandezii au folosit foarte abil terenul şi vremea de iarnă. În primele două luni (decembrie-ianuarie), sapte divizii sovietice au fost căsăpite. Abia în februarie 1940 ofensiva sovietică a început să se mişte, iar până la sfârşitul lunii forţele finlandeze erau atât de epuizate de superioritatea numerică încât au acceptat termenii sovietici. Pacea a fost semnată pe 12 martie 1940.
De îndată ce Finlanda şi-a dat seama că Rusia intenţiona serios să atace, a înfiinţat un nou cabinet sub conducerea lui Risto Ryti pentru a purta războiul şi, în acelaşi timp, a căuta pacea prin negocieri. Această ultimă procedură s-a dovedit a fi dificilă, deoarece, pe 2 decembrie, Moscova a înfiinţat un guvern finlandez marionetă sub conducerea unui comunist finlandez minor şi discreditat, aflat în exil, V. Kuusinen; un pact de ajutor reciproc a fost semnat imediat cu acest stat marionetă. Existenţa acestui regim a descurajat Germania să ofere orice mediere în căutarea păcii, în ciuda dorinţei sale de a vedea sfârşitul luptelor din Finlanda, dar pe 12 martie, când s-a încheiat pacea cu guvernul finlandez autentic, Kuusinen a fost pur şi simplu lăsat baltă de Moscova.
Atacul sovietic asupra Finlandei le-a oferit liderilor din ţările Antantei o oportunitate cerească de a schimba războiul declarat, dar nepurtat, cu Germania, pe care nu şi-l doreau, într-un război nedeclarat, dar purtat împotriva Uniunii Sovietice. Faptul că un război rusesc ar fi la sute de kilometri distanţă, în timp ce războiul cu Germania era chiar la uşa lor, a fost un avantaj suplimentar, în special la Paris, care se împotrivise constant sugestiilor britanice pentru orice acţiune neprietenoasă împotriva Germaniei de-a lungul Rinului. În consecinţă, Marea Britanie şi Franţa au reînviat Liga Naţiunilor aflată pe moarte, au încălcat Pactul pentru a include Finlanda, Egiptul şi Africa de Sud în Consiliu şi, în mod ilegal (conform Jurnalului American al Dreptului International), au expulzat Rusia din Ligă ca agresor.
Faptul că Rusia a fost un agresor neprovocat este incontestabil, dar a existat cel puţin o inconsecvenţă superficială între violenţa reacţiei anglo-franceze împotriva agresiunii ruseşti din 1939 şi automulţumirea cu care au privit alte agresiuni dintre anii

1931-1939.
Acest ultim act al Ligii Naţiunilor a fost cel mai eficient al său. Deşi examinarea de către Ligă a agresiunii japoneze în China a durat cincisprezece luni şi nu a dus la nicio pedeapsă, Rusia a fost condamnată în unsprezece zile, în decembrie 1939. Agresiunile germane din 1936-1939 nici măcar nu fuseseră supuse Ligii Naţiunilor, iar ocuparea Albaniei de către Italia fusese recunoscută de Marea Britanie cu o grabă nepotrivită la începutul anului 1939, iar liderii anglo-francezi acum se pregăteau să atace Uniunea Sovietică atât din Finlanda, cât şi din Siria.
În nord, Franţa şi Marea Britanie au depus toate eforturile pentru a transforma atacul sovietic asupra Finlandei într-un război general împotriva Rusiei. La 19 decembrie 1939, Consiliul Suprem de Război a decis să ofere Finlandei „toată asistenţa indirectă aflată în puterea lor" şi să folosească presiunea diplomatică asupra Norvegiei şi Suediei pentru a ajuta Finlanda împotriva Rusiei. Ţările scandinave au fost informate despre acest lucru pe 27 decembrie. Pe 5 februarie 1940, Consiliul Suprem de Război a decis să trimită în Finlanda o forţă expediţionară de 100.000 de soldaţi puternic înarmaţi pentru a lupta împotriva hoardelor sovietice. Germania a avertizat imediat Norvegia şi Suedia că va lua măsuri împotriva lor dacă cele două ţări scandinave ar permite trecerea acestei forţe. Atât Germania, cât şi Rusia erau dornice să pună capăt luptelor finlandeze înainte de începerea oricărei intervenţii anglo-franceze, prima deoarece se temea că forţele anglo-franceze din Scandinavia ar putea opri transporturile de minereu de fier suedez prin Norvegia către Germania prin portul maritim Narvik, iar ruşii deoarece erau convinşi de dorinţa anglo-franceză de a-i ataca
Dovezile susţin ambele temeri.
Datorită calităţii sale foarte ridicate, minereul de fier suedez era esenţial pentru industria siderurgică germană. În 1938, Germania a importat aproape 22 de milioane de tone de minereu, dintre care aproape nouă milioane de tone proveneau din Suedia şi peste cinci milioane proveneau din Franţa. Un acord comercial germano-suedez din 22 decembrie 1939 promitea că Suedia va expedia zece milioane de tone de minereu în 1940, dintre care două sau trei milioane urmau să treacă prin Narvik. Încă din septembrie 1939, britanicii discutau un proiect de întrerupere a transporturilor către Narvik fie printr-o invazie a Norvegiei, fie prin exploatarea

apelor teritoriale norvegiene. Când Germania a auzit că forţa expediţionară anglo-franceză era pregătită să traverseze Norvegia către Finlanda, a presupus că aceasta era doar o scuză pentru a întrerupe transporturile de minereu.
În consecinţă, Germania a început să-şi pregătească propriile planuri pentru a cuceri mai întâi Norvegia.
De fapt, forţa expediţionară anglo-franceză avea de fapt scopul de a ataca Rusia, dar nu a reuşit să ajungă la timp, deşi Marea Britanie şi Franţa au făcut tot posibilul pentru a forţa Finlanda să continue lupta până când acestea ar putea ajunge la faţa locului. În februarie, s-a trimis vestea că, dacă Finlanda face pace, cele două Puteri Occidentale nu vor fi obligate să sprijine independenţa Finlandei după încheierea marelui război. Pe 3 ianuarie, ambasadorul britanic a fost retras de la Moscova. Pe 26 februarie, Lord Halifax a respins o cerere sovietică ca Marea Britanie să transmită condiţiile sale de pace Finlandei; aceasta a trebuit să fie trimisă prin Suedia. Pe 4 martie, Daladier şi Lord Ironsides au promis oficial Finlandei o forţă expediţionară de 57.000 de oameni. Ţările scandinave au făcut presiuni pe Finlanda să nu ceară trupe şi au informat Marea Britanie că vor distruge şinele de cale ferată dacă forţa expediţionară ar încerca să traverseze. Când cererea finlandezilor nu a sosit, Daladier, pe 8 martie, le-a trimis un mesaj ameninţător în care spunea: „Vă asigur încă o dată că suntem gata să vă oferim ajutorul imediat.
Avioanele sunt gata de decolare. Forţa operaţională este pregătită. Dacă Finlanda nu face acum apelul său către Puterile Occidentale, este evident că la sfârşitul războiului Puterile Occidentale nu îşi pot asuma nici cea mai mică responsabilitate pentru soluţionarea finală privind teritoriul finlandez.”
Potrivit ministrului finlandez de externe, V. Tanner, Daladier i-a spus în acel moment ataşatului militar finlandez la Paris că, dacă Finlanda va înceta să lupte împotriva Rusiei, Puterile Occidentale vor face pace cu Germania. Conform aceleiaşi autorităţi, agenţii anglo-francezi au făcut tot ce au putut, până până în ultimul moment, pentru a împiedica sau a perturba negocierile de pace sovieto-finlandeze şi au făcut planuri de a traversa Scandinavia, chiar şi fără permisiune, şi de a folosi orice apel finlandez pentru o forţă expediţionară ca armă pentru a incita poporul scandinav să-si răstoarne propriile guverne.

În schimb, prim-ministrul suedez a amenințat că va lupta de partea Rusiei împotriva oricărui efort al Antantei de a forța un tranzit.Desi cererea finlandeză nu a mai venit, Marea Britanie, pe 12 martie, a informat Norvegia și Suedia că aceasta sosise și a făcut o cerere oficială de tranzit prin cele două țări. Aceasta a fost refuzată, iar Finlanda a încheiat pacea în aceeași zi.
Tratatul de pace sovieto-finlandez din 12 martie 1940 a fost încheiat la insistențele comandantului suprem finlandez, baronul Mannerheim, deși a fost mult mai sever decât cererile rusești din octombrie. Pe lângă zonele din nord și baza navală de la Hangö, agresorii sovietici au luat multe dintre insulele Golfului Finlandei și întregul Istm Karelian, inclusiv toate țărmurile lacului Ladoga. Aceste câștiguri au făcut posibil ca Rusia să exercite atât presiune oficială, cât și neoficială asupra Finlandei pentru a-i influența politica externă și internă. Pentru a rezista acestei presiuni constante, Finlanda a început, în august 1940, conversații militare secrete cu Germania.
Eșecul forței expediționare anglo-franceze de a ajunge în Finlanda nu înseamnă că niciun ajutor nu a ajuns la finlandezi. Germania a refuzat tot ajutorul și a interceptat cea mai mare parte a ajutorului Italiei, returnandu-l odată ce s-a făcut pacea. Puterile Occidentale, însă, i-au încurajat pe voluntari să se implice și au trimis mult echipament valoros. La începutul lunii martie, Chamberlain i-a scris surorii sale despre ajutorul finlandez, astfel: „Au început prin a cere avioane de vânătoare, iar noi am trimis tot surplusul pe care l-am putut obține. Au cerut tunuri antiaeriene și, din nou, ne-am demontat propriile sisteme de apărare interne, imperfect înarmate, pentru a-i ajuta. Au cerut muniție pentru arme ușoare și le-am dat prioritate față de propria noastră armată.
Au cerut tipuri mai noi de avioane și le-am trimis 12 aparate de zbor Hurricane; împotriva voinței și sfatului Statului nostru Major Aerian. Au spus că oamenii nu mai sunt utili acum, dar că ar dori 30.000 în primăvară.”
Tratatul sovieto-finlandez din 12 martie nu a pus capăt proiectelor anglo-franceze de a ataca Rusia sau de a traversa Scandinavia. Furia atât împotriva Uniunii Sovietice, cât și a țărilor scandinave a rămas la un nivelridicat la Paris și Londra. Forța expediționară finlandeză a fost menținută unită în Anglia, unde existența sa

a oferit un stimulent puternic proiectului german de a invada Norvegia înainte ca Marea Britanie să facă acest lucru. Pe 5 aprilie, cu doar patru zile înainte de atacul german asupra Norvegiei, Lordul Halifax a trimis o notă Norvegiei şi Suediei ameninţând aceste ţări cu consecinţe grave, chiar dacă nerostite, din partea Marii Britanii dacă refuzau să coopereze cu Puterile Occidentale în trimiterea de ajutor Finlandei „în orice mod consideră de cuviinţă” în orice viitor atac sovietic asupra Finlandei.
Şase zile mai târziu, la două zile după agresiunea Germaniei împotriva Danemarcei şi Norvegiei, generalul Weygand a primit ordin să atace Uniunea Sovietică din Siria. Acest proiect fusese iniţiat pe 19 ianuarie 1940, când Daladier le-a ordonat generalului Gamelin şi amiralului Jean Darlan să elaboreze planuri de bombardare a câmpurilor petroliere caucaziene ale Rusiei din Siria. Aceste planuri au fost prezentate pe 22 februarie, dar au fost amanate în favoarea proiectului finlandez; pe 11 aprilie, la o lună după pacea sovieto-finlandeză, noul premier francez, Reynaud, i-a ordonat generalului Weygand să efectueze raidul asupra puţurilor de petrol sovietice din Caucaz cât mai curând posibil. Weygand nu a putut face acest lucru înainte desfârşitul lunii iunie. Până atunci, Franţa fusese învinsă de Germania, iar Marea Britanie nu era în măsură să atace noi inamici.

Atacul german asupra Danemarcei şi Norvegiei, aprilie 1940
Ordinele lui Hitler de a ataca Franţa prin Olanda şi Belgia au fost emise pe 9 octombrie 1939, iar data atacului a fost stabilită pentru 8 noiembrie. Acesta a fost amânat pana pe 7 noiembrie;
Între acea dată şi 10 mai, ordinul de atac a fost dat şi revocat de şase ori din cauza condiţiilor meteorologice nefavorabile şi a lipsei de muniţii. Fiecare dintre aceste ordine a fost raportat Occidentului prin intermediul ataşatului militar olandez la Berlin, dar, cum nu a avut loc niciun atac, este probabil ca încrederea în acest informator să fi scăzut.
Informaţiile au provenit şi din alte surse. Un ordin de atac a fost raportat Occidentului de către contele Ciano, ministrul italian de externe, dar italienii depindeau de propriii spioni, deoarece nu puteau obţine nicio informaţie de la Hitler şi nu ştiau data exacta, care in cele din urmă a fost stabilita pe 10 mai.
În ianuarie, un avion german cu ordine operaţionale pentru atac a

efectuat o aterizare de urgenţă în Belgia; ordinele au fost capturate înainte de a putea fi distruse complet. Acest lucru a provocat o mare alarmă în Occident, dar nimeni nu putea fi sigur dacă documentele capturate erau autentice sau făceau parte dintr-o alarmă falsă nazistă.
Între timp, din decembrie 1939, planuri de invadare a Norvegiei au fost pregătite la insistenţa amiralilor germani. Aceste planuri au fost elaborate în cooperare cu maiorul Vidkun Quisling, fost ministru de război norvegian şi lider al nesemnificativului partid nazist din Norvegia.
Ordine oficiale au fost emise de Hitler la 1 martie 1940 pentru a ocupa atât Danemarca, cât şi Norvegia.
Încălcările neutralităţii norvegiene de către ambele părţi în primele luni ale anului 1940 au influenţat aceste planuri foarte puţin. În februarie, Marina Britanică a interceptat nava-închisoare germană Altmark în apele norvegiene şi a eliberat aproximativ trei sute de marinari britanici care fuseseră capturaţi de nava comercială germană Graf Spee; pe 7 aprilie, britanicii au plasat un câmp minat în apele norvegiene pentru a întrerupe fluxul de minereu de fier suedez de-a lungul coastei de vest a Norvegiei, de la Narvik la Germania.
Dar până atunci operaţiunile germane deja începuseră.
Danemarca a cedat unui ultimatum german pe 8 aprilie, când diviziile germane au invadat ţara; iar forţele maritime au debarcat în portul Copenhaga. În aceeaşi dimineaţă, agenţi secreţi germani din Norvegia şi trupe introduse ilegal în porturile norvegiene la bordul navelor comerciale au ocupat aerodromuri, staţii radio şi docurile norvegiene. Aceştia au fost sprijiniţi atât de infanteria aeropurtată din Oslo şi Stavanger, cât şi de forţele maritime din Oslo,Trondheim, Bergen şi Narvik. Deşi pierderile navelor germane au fost mari, inclusiv trei crucişătoare şi unsprezece distrugătoare, operaţiunea a fost un succes complet.
Oslo a fost capturat în timp ce dormea în prima zi, iar Luftwaffe deţinea supremaţia aeriană asupra majorităţii Norvegiei până la sfârşitul acelei zile.
Forţa expediţionară aliată care fusese pregătită pentru Finlanda, împreună cu câteva forţe suplimentare din Franţa, a fost trimisă în Norvegia într-un mod dispersat şi fragmentat, în principal în jurul

Trondheimului şi Narvikului. Expediţia Trondheim a eşuat complet şi a trebuit să fie evacuată pe mare pe 1 mai; expediţia Narvik a capturat acel oraş pe 27 mai, dar a început evacuarea, luând cu ea familia regală norvegiană, o săptămână mai târziu. În cadrul operaţiunii, pierderile navale britanice au fost considerabile, inclusiv portavionul Glorious.
Fiasco-ul norvegian a adus opinia publică din ce în ce mai neliniştită a Marii Britanii la punctul de fierbere. În dezbaterea parlamentară din 7-10 mai, Chamberlain şi-a apărat slab politicile, si a fost supus unui atac devastator din toate părţile. Punctul culminant a fost atins când Leopold Amery, repetând cuvintele lui Cromwell adresate Parlamentului Lung, i-a strigat lui Chamberlain: „Ai stat prea mult aici pentru orice bine ai făcut. Pleacă, îţi spun - să terminăm cu tine. În numele lui Dumnezeu, pleacă!" În votul de încredere care a urmat, Chamberlain a fost victorios cu 281-200, dar majoritatea sa nominală de 200 scăzuse la 31, echivalentul unei înfrângeri. A doua zi, 9 mai 1940,Preşedintele Camerei a fost foarte ocupat să-i împiedice pe onorabilii membri să-şi continue atacul asupra Chamberlain. Pe 10 mai, în zori, armatele germane au atacat spre vest Olanda,Belgia, Luxemburgul şi Franţa. Chamberlain a demisionat şi a fost înlocuit de un guvern naţional sub Winston Churchill.
După patruzeci de ani de viaţă parlamentară, timp în care o mare parte a fost cel mai urât om din Camera Comunelor, sosirea lui Churchill în cea mai înaltă funcţie politică a fost primită de englezi cu un oftat de uşurare. Corect sau greşit, pe bună dreptate sau nedreptate, Churchill fusese întotdeauna un luptător şi, în mai 1940, pe măsură ce armatele germane se îndreptau spre vest, ceea ce aveau nevoie forţele decenţei şi democraţiei era un luptător, care să ofere un nucleu în jurul căruia cei care doreau să reziste tiraniei şi ororii să se poată coaliza. În primul său discurs, noul prim-ministru a oferit un astfel de nucleu: tot ce avea de oferit era „sânge, muncă, lacrimi şi sudoare... Singurul nostru scop este victoria", a spus el, „căci fără victorie nu există supravieţuire".

Capitolul 50 — Căderea Franţei (mai-iunie 1940) şi regimul de la Vichy

În următoarele şase luni, nici victoria, nici supravieţuirea nu mai

Păreau foarte probabile pentru Occident. Forţele germane care au atacat pe 10 mai erau inferioare ca efective umane faţă de forţele care le înfruntau, dar erau mult mai unite, îşi foloseau echipamentul într-un mod eficient şi aveau un singur plan pe care l-au pus în aplicare.Cu un efectiv de aproximativ 136 de divizii, acestora li s-au opus 156 de divizii, dar apărătorii au fost împărţiţi în patru armate naţionale diferite, au fost dispusi necorespunzător, li s-au dat sarcini prea dificile pentru dimensiunea şi echipamentul lor şi, în general, au fost astfel gestionaţi încât cele mai slabe puncte ale lor au coincis complet cu cele mai puternice atacuri germane.
Planul francez de campanie a fost dominat de doi factori: Linia Maginot şi Planul D.
Linia Maginot, un sistem elaborat şi costisitor de fortificaţii permanente, se întindea din Elveţia până la Montmédy. În spatele acestei linii, unde nu puteau fi folosite în marea bătălie care se apropia, erau staţionate 62 din cele 102 divizii franceze de la această frontieră. De la Montmédy până la mare, Franţa avea 40 divizii, plus Forţa Expediţionară Britanică formată din 10 divizii.
Conform Planului D, anticipatul atac german asupra Ţărilor de Jos urma să fie întâmpinat de forţele aliate la nord de Montmédy care avansau cât mai rapid posibil pentru a întâlni inamicul. Dacă armata belgiană formată din 20 de divizii ar fi reuşit să oprească avansul german, se spera că o nouă linie belgio-britanico-franceză ar putea fi formată de-a lungul râului Dyle sau chiar la 64 de km mai la nord, de-a lungul Canalului Albert; dacă apărarea belgiană avea mai puţin succes, noua linie urma să fie formată de-a lungul râului Scheldt, la 128 de km în spatele râului Dyle. Pentru a efectua această mişcare rapidă imediat ce atacul german a fost anunţat, francezii şi-au plasat cele mai bune şi mai rapide divizii în flancul stâng (Armata a Şaptea a lui Henri Giraud), iar cele mai slabe divizii aproape de capătul Liniei Maginot (Armata a IX-a a lui André Corap), unde se aştepta ca aceştia să facă un avans relativ scurt pentru a ocupa o poziţie între Sedan şi Namur, de-a lungul râului Meuse. Odată ce acest Plan D de înaintare în Ţările de Jos fusese realizat, se aştepta ca noua linie, de la mare până la Longwy (adânc în Linia Maginot), să se prezinte astfel:
Forţele olandeze - 10 divizii
Armata a Şaptea a lui Giraud - 7 divizii
Forţele belgiene - 20 de divizii

Forţa Expediţionară Britanică a Lordului Gort - 10 divizii
Armata I a lui Jean Blanchard - 6 divizii
Armata a IX-a a lui Corap - 9 divizii
Armata a Doua a lui Charles Huntziger - 7 divizii
Iniţial, planurile germane erau, aşa cum anticipaseră francezii, o versiune modificată a Planului Schliefen din 1905, care implica o înaintare largă în Ţările de Jos. Alarmele false ale unui atac german în iarna 1939-1940 le-au dezvăluit germanilor, însă, că Aliaţii vor întâmpina acest atac printr-o înaintare rapidă în Belgia. Prin urmare, la sugestia generalului Erich von Manstein, germanii şi-au modificat planurile pentru a încuraja avansul Aliaţilor în Belgia, în timp ce germanii plănuiau să atace cu cea mai mare forţă la Sedan, pivotul mişcării de cotitură aliate.
Un astfel de asalt la Sedan a făcut necesar ca forţele germane să treacă pestecdrumurile înguste şi şerpuitoare ale Pădurii Ardennes, apoi să traverseze râul Meuse adânc şi rapid şi să creeze o rupere a frontului între forţele lui Corap şi cele ale lui Huntziger, dar, dacă acest lucru ar fi putut fi făcut şi Sedan ar fi fost cucerit, existau caqi de acces excelente şi o cale ferată care mergeau de la Sedan spre vest, traversând Franţa până la mare.
Conform „Planului Manstein", atacul german de la Marea Nordului până la Sedan a fost organizat cu patru armate. În nord, Olanda a fost atacată de Armata a XVIII-a germană (o divizie panzer şi patru divizii de infanterie); în centru, Belgia a fost atacată de Armata a VI-a germană (două divizii panzer şi 15 divizii de infanterie) şi de Armata a IV-a germană (două divizii panzer şi 12 divizii de infanterie); mai la sud, în zona Ardennes, Franţa a fost atacată de Armata a XII-a germană (cinci divizii panzer şi alte patru de infanterie); de la Sedan până în Elveţia nu a fost lansată nicio ofensivă majoră,deşi Germania avea aproximativ 30 divizii, toate formaţiuni de infanterie .
„Planul Manstein" a fost o surpriză totală pentru francezi. Erau atât de convinşi că Ardenii erau impracticabili pentru forţe mari, în special pentru tancuri, încât s-a făcut tot posibilul pentru a uşura sarcina germanilor: Corap şi Huntziger şi-au plasat cele mai slabe forţe (şase divizii din Seria B,sub-personal, cu puţină pregătire) de o parte şi de alta a Sedanului, iar cele mai bune forţe pe fronturile lor cele mai îndepărtate de Ardeni (adică de Sedan). În cazul lui Huntziger, aceste divizii mai bune se aflau în spatele Liniei Maginot.

Din cauza Ardenilor, Corap nu le-a oferit celor patru divizii ale sale slabe de lângă Sedan tunuri antitanc, tunuri antiaeriene şi niciun sprijin aerian (rezervându-le pentru diviziile sale de prim rang aflate la 65 de km spre nord) şi se aştepta ca acestea să apere un front de 16 km pe divizie (în timp ce Armata a Treia Franceză, adânc în spatele Liniei Maginot, avea un front de 3 km pe divizie). Mai mult, diviziile slabe ale lui Corap nu erau staţionate pe Meuse, ci la două zile de marş la vest de acesta şi, odată ce atacul german a început, trebuiau să-i impinga pe germani până la râul intermediar.
Atacul german a început pe 10 mai la ora 5:35. Două zile mai târziu, divizia panzer cu Armata a 18-a germană a străpuns apărarea olandeză şi a început să se alăture forţelor paraşutate şi aeropurtate care fuseseră debarcate în spatele acestora; Olanda s-a prăbuşit. Forţele olandeze s-au predat pe 14 mai, după ce o mare parte din centrul Rotterdamului fusese distrusă într-un atac aerian de douăzeci de minute. Familia regală olandeză şi guvernul s-au mutat în Anglia pentru a continua războiul.
Marea parte a atacului german a fost dirijat asupra Belgiei şi a fost ajutat în mare măsură de eşecul multor măsuri defensive obişnuite. Podurile vitale peste Meuse şi Canalul Albert au fost distruse doar parţial sau deloc. Apărătorii de pe Canalul Albert au fost atacaţi din spate de forţe de paraşutişti şi planoare care fuseseră debarcate în spatele lor. Puternicul fort Eben-Emael, care acoperea podurile de pe canal, a fost capturat de voluntari aeropurtaţi care au aterizat pe acoperişul său şi au distrus ambrazurile tunurilor cu explozibili.
Forţele belgiene s-au retras spre Dyle, în timp ce unităţile franceze şi britanice, conform Planului D, s-au îndreptat spre nord-est, având Sedan ca pivot, pentru a le întâmpina.
Pe măsură ce forţele belgiene s-au retras spre nord-vest, în timp ce atacul german s-a îndreptat spre sud-vest, principala povară a asaltului german a fost de a fixa pe loc Armata I franceza, pentru a-o împiedica să întărească trupele lui Corap din sud. În acest sens, germanii au avut succes; pe 1 mai, când vestea despre străpungerea de la Sedan a devenit cunoscută, Gamelin a ordonat tuturor forţelor din Belgia să se retragă de pe Linia Dyle spre Scheldt.
Atacul prin Ardeni asupra celei de-a IX-a divizie a lui Corap a fost realizat de o forţă germană specială formată din cinci divizii panzer şi trei motorizate sub comanda generalului Paul von Kleist.

Acestea au trecut prin pădure şi au traversat Meuse pentru a se arunca în partea dreaptă a diviziilor neexperimentate ale lui Corap. Până în seara zilei de 15 mai, armata lui Corap fusese „volatilizată”, iar vârful de lance german înainta în viteză la 56 de km vest de Sedan. Armata a 6-a franceză, aflată în rezervă la 300 de mile sud, lângă Lyon, a început să se îndrepte spre breşă, în timp ce generalul Giraud, cu trei divizii din Armata a 7-a, a primit ordin de a se alatura liniei frontului dinspre nord-vest impreuna cu alte şapte divizii care au fost luate de la forţele din spatele Liniei Maginot. Toate acestea au sosit prea târziu, deoarece unităţile avansate ale lui von Kleist au traversat Franţa şi au ajuns la mare la Abbeville pe 20 mai, după ce acoperiseră 354 de km în unsprezece zile. Niciun atac coordonat nu a fost efectuat vreodată asupra acestei linii subţiri şi extinse, deşi au fost emise ordine ca aceasta să fie atacată atât din nord, cât şi din sud.
Forţele aliate care se retrăgeau spre sud din Belgia au fost puternic îngreunate de masele de refugiaţi care blocau drumurile, erau hărţuite constant de rachete Stuka şi pierduseră comunicarea între unităţi. Aproape că nu exista niciun contact sau cooperare între francezi, britanici şi belgieni din nord sau între aceştia şi forţele franceze de la sud de străpungerea lui Kleist. Panica a cuprins Parisul. Pe 16 mai, şaisprezece generali francezi, inclusiv Gamelin, au fost demişi, iar comanda a fost dată lui Weygand, care nu a sosit din Siria decât pe 20 mai. În această perioadă, a fost ordonată evacuarea guvernului la Tours, iar arhivele secrete ale Ministerului de Externe au fost arse în focuri de tabără pe peluzele de pe Quai d'Orsay.
Pe 17 mai, Reynaud l-a înlocuit pe Daladier în funcţia de ministru al apărării naţionale şi, în general, a zguduit guvernul, înlocuind mulţi oameni slabi cu defetişti, adepţi ai concilierii şi simpatizanţi ai fasciştilor. Principala faţă nouă a fost cea a mareşalului Pétain, în vârstă de optzeci şi trei de ani, principalul responsabil pentru insuficienţa planificării militare franceze în perioada interbelică. Pétain a fost rechemat din funcţia de ambasador la Madrid pentru a fi vicepremier în noul cabinet. Anumiţi politicieni francezi, inclusiv Pierre Laval, sperau că Pétain ar putea juca un rol în politica internă franceză, aşa cum îl jucase Hindenburg în Germania: să protejeze interesele organizate ale industriei şi afacerilor de schimbările stângii într-o perioadă de esec.

Weygand a petrecut cinci zile (20-25 mai) într-un efort nereuşit de a obţine un atac coordonat asupra proeminenţei lui Kleist. În perioada 25-26 mai, Kleist, deplasându-se pe coastă de pe Somme, în spatele forţelor aliate din nord, a capturat Boulogne şi Calais, lăsând Dunkerque singurul port major din spatele Aliaţilor. Retragerea în acest port era ameninţată de o străpungere germană a armatei belgiene dinspre Ypres. Pe 27 mai, regele Leopold al Belgiei a capitulat necondiţionat în faţa germanilor, în ciuda obiecţiilor guvernului civil belgian şi fără a se asigura că Comandamentul Aliat fusese informat. Forţa Expediţionară Britanică a început imediat să evacueze continentul prin Dunkerque.
În şapte zile, folosind 887 de ambarcaţiuni de toate tipurile şi dimensiunile, 337.131 de oameni au fost scoşi de pe plajele din Dunkerque sub bombardament aerian neintrerupt (28 mai - 4 iunie). Prin ordin direct al lui Hitler, nu s-a efectuat niciun atac terestru intensiv asupra forţelor aliate din perimetrul Dunkerque, deoarece Hitler era convins că Marea Britanie va face pace imediat ce Franţa va fi învinsă şi dorea să-şi păstreze forţele blindate şi muniţiile reduse pentru atacul asupra restului Franţei. În intervalul dinaintea acestui nou atac, Weygand a încercat să formeze o nouă linie de-a lungul râurilor Somme şi Aisne, de la mare până la Linia Maginot şi să elimine trei capete de pod pe care germanii le deţineau deja la sud de Somme.
Bătălia Franţei a început pe 5 iunie cu atacuri germane asupra capetelor vestice şi estice ale „Liniei Weygand”. Până pe 8 iunie, capătul vestic fusese spart, iar forţele germane au început să se mişte în spatele apărării de pe Somme. Pe măsură ce linia se prăbuşea şi forţele militare se retrăgeau, acestea se dezintegrau printre masele aglomerate de refugiaţi civili, grăbiţi de bombardierele germane în picaj.
Parisul şi mai târziu toate oraşele Franţei au fost declarate oraşe deschise, care nu trebuiau apărate. La fel ca în bresa iniţială a lui Kleist,nu s-a depus niciun efort pentru a-i ţine în frâu pe germani prin obstacole rutiere, rezistenţă civilă, lupte urbane, distrugerea proviziilor sau (mai presus de toate) distrugerea benzinei abandonate. Unităţile blindate germane se deplasau după bunul plac cu combustibilul capturat.
Pe 12 iunie, Weygand a solicitat guvernului francez să obţină un

armistiţiu; Reynaud a refuzat să permită orice capitulare civilă, deoarece acest lucru era interzis de un acord anglo-francez din 12 martie 1940. În schimb, a dat permisiunea pentru o capitulare militară, dacă guvernul civil continua războiul din Africa de Nord sau din baze de peste mări, aşa cum făceau Norvegia, Olanda şi Belgia. Pétain, Weygand şi susţinătorii lor au refuzat să părăsească Franţa. De asemenea, au respins categoric orice capitulare militară, deoarece doreau să pună capăt luptelor cu un armistiţiu care ar permite Franţei să menţină o armată franceză ca garanţie împotriva oricăror schimbări economice sau sociale în Franţa.
De asemenea, a existat o presiune considerabilă în culise din partea industriaşilor francezi antidemocraţi din domeniile monopol, cum ar fi substanţele chimice, metalele uşoare, fibrele sintetice şi utilităţile electrice. Aceşti industriaşi, împreună cu politicieni precum Laval şi bănci private sau comerciale, precum Banque Worms sau Banque de l'Indochine, negociaseră acorduri de cartel şi alte acorduri cu Germania timp de zece ani şi considerau că un armistiţiu ar oferi o oportunitate excepţională de a finaliza şi pune în aplicare aceste acorduri.
Pe măsură ce prăbuşirea militară continua, au fost trimise apeluri disperate de ajutor la Londra şi la Washington. Reynaud i-a trimis optsprezece mesaje lui Churchill, cerând mai mult sprijin aerian, dar nu a putut obţine niciunul, deoarece Cabinetul de Război Britanic dorea să salveze toate avioanele pe care le mai avea pentru apărarea Marii Britanii după prăbuşirea Franţei. Apelurile către Roosevelt nu au avut mai mult succes; au fost trimise 150 de avioane şi 2.000 de tunuri de 75 mm, dar acestea au plecat din Halifax abia pe 17 iunie şi se aflau pe mare când luptele au încetat. Principala preocupare la Londra şi Washington era soarta flotei franceze şi a Africii de Nord şi de Vest franceze, în special a Africii la Dakar. Dacă Hitler ar obţine flota franceză sau o parte considerabilă a acesteia, securitatea britanică şi americană ar fi fost în pericol iminent. Flota franceză era de înaltă calitate şi includea două nave de luptă noi (Richelieu şi Jean Bart), care tocmai fuseseră construite, dar care nu erau încă în serviciu. O astfel de marină, în combinaţie cu marinele germană şi italiană, ar putea distruge apărarea maritimă a Marii Britanii şi ar fi forţat capitularea britanicilor. Acest lucru ar pune America în mare pericol, deoarece securitatea americană în Atlantic fusese menţinută de flota

britanică din 1818 și, până în 1940, întreaga flotă de luptă americană trebuia menținută în Pacific pentru a înfrunta Japonia. Doar că mai important decât aceste pericole era amenințarea la adresa securității britanice și americane, din cauza unei ocupații germane a Africii de Nord și de Vest franceze. Aceasta ar fi închis imediat ruta britanică prin Mediterana și ar fi permis forțelor italiene din Libia să invadeze Egiptul cu relativă impunitate. Deținerea Dakarului de către forțele germane ar fi oferit o bază de la care submarinele ar fi putut ataca ruta britanică spre est prin Africa de Sud și ar fi putut permite un atac asupra Braziliei, la doar 1.700 de mile vest de Dakar.
Având în vedere aceste considerații, Washingtonul și Londra au făcut tot posibilul pentru a-l descuraja pe Mussolini să atace Franța și pentru a-i convinge pe francezi să evite orice armistițiu care ar fi putut ceda fie Africa franceză, fie flota franceză lui Hitler. În cele din urmă, Marea Britanie a dat permisiunea Franței de a solicita un armistițiu dacă flota naviga spre porturile britanice. Aceasta a fost respinsă de autoritățile militare și navale franceze. Ca un ultim efort, Churchill, pe 16 iunie, a oferit Franței o uniune politică cu Marea Britanie, care implica cetățenie anglo-franceză comună și un cabinet comun. Acest lucru nu a fost niciodată luat în considerare de francezi.
Pe măsură ce dezastrul militar continua să crească și Reynaud nu voia să încheie o pace separată și nu putea obține un acord al cabinetului pentru a se retrage în străinătate, a demisionat (16 iunie) și a fost înlocuit de un nou guvern condus de mareșalul Pétain. Bătrânul, înconjurat de defetiști și conciliatori care conspirau de ani de zile pentru a încheia înțelegeri cu naziștii, a cerut imediat un armistițiu și a emis o declarație publică ambiguă care a determinat unele unități franceze să înceteze luptele imediat. Pe 10 iunie, Italia declarase război, dar nu a reușit să facă niciun avans militar important împotriva rezistenței franceze. Pe 14 iunie 1940 germanii au intrat în Paris, guvernul francez deplasându-se spre Tours pe 14 iunie și continuând catre Bordeaux pe 15 iunie. Negocierile de armistițiu au fost purtate în același vagon de cale ferată la Compiègne, în pădurea Rethondes, unde Germania capitulase în 1918; au durat trei zile și au intrat în vigoare pe 25 iunie. Hitler era atât de convins că Marea Britanie va face și ea pacea, încât a oferit condiții surprinzător de indulgente Franței.

În ciuda cerinţelor lui Mussolini, Franţa nu a trebuit să renunţe la niciun teritoriu de peste mări sau la niciun port din Marea Mediterană, la nicio navă militară,avion sau armament care putea să fie folosit împotriva Angliei. Nordul Franţei şi toată coasta de vest până la Pirinei au intrat sub ocupaţie, dar restul a rămas neocupat, condus de un guvern liber de controlul direct german şi supravegheat de forţele armate franceze. Principala povară a capitulării provenea din trei prevederi: (1) împărţirea ţării în două zone, cu aproximativ două treimi din capacitatea productivă franceză în zona ocupată; (1) toţi prizonierii de război francezi, însumând aproape două milioane de oameni, urmau să rămână în mâinile germanilor până la tratatul de pace final, în timp ce prizonierii germani urmau să fie eliberaţi imediat; şi (3) toate cheltuielile ocupaţiei germane urmau să fie plătite de Franţa neocupată. Cele două zone au fost izolate atât de complet încât chiar şi comunicarea poştală a fost redusă la minimum; acest lucru a paralizat economia părţii neocupate.

Cheltuielile armatei de ocupaţie au fost stabilite la suma scandaloasă de 400 de milioane de franci pe zi. Mai mult, prin fixarea cursului de schimb la un reichsmark pentru 20 de franci, în locul cursului de schimb de dinainte de război de o marca pentru unsprezece franci, a devenit posibil ca forţele de ocupaţie să cumpere bunuri foarte ieftin din Franţa, drenând astfel bogăţia către Germania.

Sistemul guvernamental al Franţei de la Vichy era un fel de tiranie birocratică. Pierre Laval a impus o serie de legi constituţionale care au pus capăt celei de-a Treia Republici şi sistemului parlamentar, combinând în mâinile mareşalului Pétain funcţiile comune de şef al statului (deţinut anterior de preşedinte) şi şef al guvernului (deţinut anterior de un prim-ministru), cu dreptul de a legifera prin decret. Laval a fost desemnat succesorul lui Pétain în deţinerea aceste puteri, iar camerele parlamentare au fost demise.

În ciuda acestei aparenţe de autoritate centralizată, guvernul în ansamblu a funcţionat pe baza capriciilor şi intrigilor, diferiţii miniştri urmând politici reciproc inconsistente şi căutând să le extindă prin creşterea influenţei lor asupra lui Pétain. Tergiversările, suspiciunile, ambiguităţile şi secretele mareşalului însuşi fac dificilă determinarea propriei sale politici sau chiar dacă a avut una. Se pare că a urmat diverse politici simultan, permiţând ca puterile sale

legale să fie exercitate de subordonaţi destul de diferiţi, în efortul lor de a atinge câteva obiective clar definite. Aceste obiective par să fi fost patru la număr, cu importanţă descrescătoare: (1) să menţină, cu orice preţ, independenţa Franţei neocupate; (2) să asigure eliberarea, cât mai rapid posibil, a prizonierilor de război; (3) să reducă cheltuielile financiare ale forţelor de ocupaţie; şi (4) să reducă, puţin câte puţin, barierele dintre zonele ocupate şi cele neocupate.

Ideologia de la Vichy era un amestec fascist tipic de naţionalism, social-solidaritate, antisemitism, antidemocraţie, anticomunism, opoziţie faţă de conflictele de clasă, liberalism sau secularism, cu invective răsunătoare la adresa virtuţilor disciplinei, sacrificiului de sine, autorităţii şi pocăinţei; dar toate aceste lucruri însemnau foarte puţin atât pentru conducători, cât şi pentru cei conduşi de noul regim.

În general, corupţia şi intrigile, idealismul şi sacrificiul de sine erau la fel de răspândite sub guvernul de la Vichy ca şi sub a Treia Republică, dar secretul a avut mai mult succes, libertăţile civile erau absente, distanţa dintre propagandă şi comportament era, să spunem aşa, mai mare, iar ipocrizia a înlocuit cinismul ca principal viciu al politicienilor. Cele două caracteristici puternice ale regimului, care l-au făcut suficient de solid pentru a continua să funcţioneze, au fost negative: ura faţă de a Treia Republică şi ura faţă de Anglia. Însă aceste idei erau prea negative şi prea îndepărtate de problemele existenţei cotidiene pentru a oferi o directii satisfăcătoare pentru politica de la Vichy. Drept urmare, a existat o confuzie completă în ceea ce priveşte politica.

Unii lideri, cei mai puţin influenţi, precum Weygand, erau hotărât anti-germani şi aşteptau cu răbdare ziua în care autoritatea de la Vichy se putea întoarce împotriva cuceritorilor germani. Alţii mai influenţi, precum Laval sau amiralul Darlan, aveau încredere într-o victorie finală a Germaniei asupra Marii Britanii şi considerau că Franţa trebuie să accepte hegemonia inevitabilă a Germaniei, dar să încerce să-şi asigure o poziţie privilegiată de „satelit favorit”. În timp ce opiniile personale ale lui Pétain erau probabil mai apropiate de cele ale lui Weygand, personalitatea sa pesimistă şi defetistă l-a determinat să îmbrăţişeze celălalt punct de vedere ca pe un rău necesar. În consecinţă, sub presiunea germană, l-a îndepărtat pe Weygand de la orice participare la viaţa publică (noiembrie 1941)

şi i-a acceptat pe Laval şi, mai târziu, pe Darlan ca principali consilieri şi succesori desemnaţi ai săi. În această situaţie, Darland avea un avantaj faţă de Laval, având în vedere înclinaţiile personale ale lui Pétain, deoarece Laval era un susţinător sincer al colaborării cu Hitler, în timp ce Darlan era o personalitate mult mai vicleană şi ambiguă şi, prin urmare, mai apropiată de caracterul şi politica lui Pétain. În consecinţă, Laval a fost numit ministru de externe şi succesor în iulie 1940, dar a fost demis din funcţie, ca fiind nejustificat de pro-german, pe 13 decembrie 1940. Darlan, care fusese ministru al marinei, a devenit ministru de externe, vicepremier, ministru de interne, succesor desemnat şi consilier principal al lui Pétain în februarie 1941 şi a deţinut aceste funcţii până în aprilie 1942; la acea dată, Hitler l-a obligat pe Pétain să-l numească pe Laval şef al guvernului cu puteri depline atât în afacerile interne, cât şi în cele externe.

Politica Franţei de la Vichy cu greu poate fi numită un succes sub Pétain, Darlan sau Laval. Unele dintre presupunerile de bază pe care fusese fondat regimul s-au dovedit a fi false. Marea Britanie nu s-a predat. Eforturile de colaborare cu Hitler nu au reuşit să elibereze prizonierii de război, să reducă costurile ocupaţiei sau să relaxeze barierele dintre cele două zone ale Franţei. Peste un milion de prizonieri se aflau încă în mâinile germanilor în ianuarie 1944. În plus, un număr mare de civili francezi au fost forţaţi să muncească în Germania. În ciuda tuturor tipurilor de rezistenţă, numărul acestora a ajuns la 650.000 până la sfârşitul anului 1943. Plăţile pentru ocupaţie au fost reduse de la 400 de milioane la 300 de milioane de franci pe zi în mai 1942, dar au fost crescute din nou, la 500 de milioane în noiembrie 1942 şi, în final, la 700 de milioane pe zi în iulie 1944. În patruzeci şi cinci de luni (până în aprilie 1944), Franţa a plătit 536.000 de milioane de franci prin aceste taxe.

Astfel de plăţi au dus la un buget complet dezechilibrat şi la o inflaţie extremă.

Eforturile zadarnice de a controla această inflaţie prin fixarea preţurilor, fixarea salariilor şi raţionalizare au dat naştere la tranzacţii enorme pe piaţa neagră şi la corupţie pe scară largă, spre marele profit atât al oficialilor germani, cât şi al celor de la Vichy. Aceştia din urmă nici măcar nu au avut satisfacţia de a crede că armistiţiul a păstrat integritatea Franţei şi a

imperiului său, deoarece Alsacia-Lorena a fost, de fapt, dacă nu şi de drept, anexată Germaniei, iar cea mai mare parte a imperiului de peste mări a scăpat de sub controlul Vichy în 1942. Lorena a fost germanizată, iar acei locuitori care au rămas loiali Franţei sau culturii franceze au fost persecutaţi şi exilaţi, sute de mii venind ca refugiaţi în Franţa neocupată.
Rezistenţa continuă a Marii Britanii, tratamentul aplicat Alsaciei-Lorenei, tensiunea economică crescândă şi, mai presus de toate, atacul lui Hitler asupra Uniunii Sovietice din iunie 1941 au dus la creşterea unei rezistenţe clandestine anti- germane în Franţa. Implicarea Rusiei în război i-a mutat pe comuniştii din întreaga lume, ca prin magie, de la o politică pro-germană, antirăzboi, la o politică anti-germană, pro-război. Disciplina şi fanatismul lor i-au transformat treptat în influenţa dominantă în rezistenţă, în Franţa şi în alte părţi ale Europei.
Politicile britanice şi americane faţă de guvernul Franţei de la Vichy, la fel ca şi faţă de Spania franco-americană sau Rusia neutră, au fost paralele, dar nu identice. Londra, care a rupt relaţiile diplomatice cu noul regim francez în iunie 1940, a urmat o politică severă, dar în acelaşi timp a căutat să recâştige Franţa într-un fel de rezistenţă antinazistă. Slăbiciunea regimului de la Vichy a făcut ca aceasta să fie o sarcină fără speranţă. În acelaşi timp, Londra a încercat să-l transforme pe generalul de Gaulle, în lider al „francezilor liberi", într-un guvern francez în exil diluat, deşi personalitatea necooperantă şi mândria arogantă a lui De Gaulle au făcut ca aceasta să fie o sarcină dificilă şi neplăcută. De Gaulle a obţinut puţin sprijin în Imperiul Francez şi aproape deloc în Franţa însăşi, dar a continuat să se bucure de o anumită măsură de sprijin britanic.
La Washington, pe de altă parte, De Gaulle nu a obţinut aproape niciun sprijin. Statele Unite au continuat să recunoască regimul de la Vichy, Roosevelt trimiţându-l pe amiralul Leahy ca reprezentant personal pe lângă Pétain şi pe Robert Murphy ca agent special în Africa de Nord. În general, Statele Unite au încurajat Franţa, au oferit anumite concesii economice, în special în Africa de Nord, şi au căutat doar o respectare fermă a termenilor armistiţiului şi au continuat să reţină flota şi imperiul departe de mâinile naziştilor. Atât Statele Unite, cât şi Marea Britanie au încheiat numeroase acorduri secrete şi speciale cu diverşi reprezentanţi ai guvernului

de la Vichy, dar au obţinut foarte puţin.
Un acord din 26 februarie 1941, între Robert Murphy şi generalul Weygand, a permis Statelor Unite, în schimbul anumitor promisiuni comerciale, să menţină „observatori” consulari în Africa de Nord. Aceşti observatori au obţinut cantităţi mari de informaţii militare şi economice valoroase pentru Statele Unite şi Marea Britanie în lunile premergătoare invaziei aliate a Africii de Nord din 8 noiembrie 1942.

Capitolul 51 — Bătălia Angliei, iulie-octombrie 1940

Prăbuşirea Franţei a fost unul dintre cele mai uimitoare evenimente din istoria europeană. Timp de săptămâni, sau chiar luni, milioane de oameni din toate părţile lumii au fost uluiţi,functionând într-o buimăcire dureroasă. La fel de importantă, deşi nu a fost recunoscută la momentul respectiv, a fost hotărârea Marii Britanii de a continua lupta. Hitler, care obţinuse o victorie care îi depăşise aşteptările, nu a putut pune capăt războiului şi a rămas fără planuri de continuare a acestuia. A început să improvizeze tot felul de planuri fără informaţii adecvate pentru a le face viabile şi fără o pregătire adecvată pentru punerea lor în aplicare. Dacă Germania s-ar fi concentrat pe construirea de submarine, bazele de submarine nou achiziţionate în Norvegia, în Ţările de Jos şi în Franţa ar fi putut face posibilă blocarea Marii Britanii până la capitulare, dar Hitler a respins acest plan. În schimb, a ordonat o invazie a Marii Britanii (Operaţiunea Leul de Mare), un proiect în care niciun german, nici măcar Hitler însuşi, nu avea prea multă încredere. În acelaşi timp, refuzul Marii Britanii de a încheia pacea a scos la iveală pe deplin deficienţele armistiţiului francez. Hitler a căutat să remedieze acestea printr-un proiect de capturare a Gibraltarului (Operaţiunea Felix).
Operaţiunile Sealion şi Felix au necesitat atenţia activă a lui Hitler din iulie până în noiembrie 1940. În prima jumătate a lunii decembrie, Hitler a lăsat deoparte Sealion şi Felix şi le-a înlocuit cu două proiecte noi. Noile proiecte urmăreau cucerirea Balcanilor (Operaţiunea Marita) şi atacarea Uniunii Sovietice(Operaţiunea Barbarossa). Acestea au intrat în funcţiune în aprilie-iunie 1941. Schimbarea planurilor lui Hitler în decembrie 1940 a fost o consecinţă influenţata de patru factori: (1) era, clar că Operaţiunea Sealion nu putea fi dusă la bun sfârşit; (2) refuzul lui Franco de a

coopera făcuse Operatiunea Felix impracticabila; (3) încercările prosteşti ale lui Mussolini de a cuceri Egiptul şi Grecia deschiseseră un cuib de viespi în estul Mediteranei; şi exista o tensiune crescândă, în mare parte din concepţia lui Hitler, între Germania şi Uniunea Sovietică.
Operaţiunea Sealion era dincolo de puterile Germaniei, dar nimeni nu a văzut acest lucru la momentul respectiv. Aceasta necesita, ca primă necesitate, supremaţia aeriană pentru Luftwaffe asupra sudului Angliei. După aceasta, invazia ar fi necesitat o flotilă mare de nave de invazie pentru a transporta oameni şi provizii peste o întindere lungă de apă şi pentru a aduna aceste forţe în formaţie de luptă în Anglia. Marina germană nu era în măsură să apere o astfel de flotilă împotriva Marinei Britanice cu câmpuri minate şi să păstreze atât flotila de invazie, cât şi câmpurile minate prin superioritatea aeriană germană.
Marea Britanie avea un efectiv adecvat, inclusiv oamenii evacuaţi din Franţa şi mii de refugiaţi antinazisti din ţările invadate, dar avea puţin echipament greu şi cu siguranţă avea doar o fracţiune din cele treizeci şi nouă de divizii pe care germanii le estimau a fi dimensiunea forţelor defensive.
Aceste forţe au fost pregătite în grabă; sârmă ghimpată şi mine au fost amplasate pe toate plajele de debarcare; supraveghetori erau staţionaţi peste tot; toate indicatoarele rutiere care i-ar fi putut ghida pe invadatori au fost îndepărtate; toţi oamenii apţi de luptă, înarmaţi doar cu arme de vânătoare, au fost antrenaţi pentru apărare împotriva paraşutiştilor. Din fericire, niciuna dintre aceste măsuri defensive nu a trebuit să fie testată vreodată, deoarece Germania nu a reuşit să obţină superioritatea aeriană asupra Angliei.
Deşi superioritatea aeriană nu fusese încă obţinută de Germania, ordinele pentru invazie au fost emise la mijlocul lunii iulie, data fiind în cele din urmă fixată la 21 septembrie, dar a fost amânată, temporar pe 17 septembrie şi pe termen nelimitat pe 12 octombrie.
Atacurile Luftwaffe au fost îndreptate succesiv, din 10 iulie până la sfârşitul lunii octombrie, asupra apărării de coastă, asupra instalaţiilor R.A.F. şi chiar asupra Londrei. Pagube foarte mari au fost provocate Angliei, dar pierderile suferite de Forţele Aeriene Germane au fost mai semnificative, ajungând la 1.733 de avioane cu piloţii lor în trei luni şi jumătate.

În aceeaşi perioadă, pierderile britanice au ajuns la 375 de piloţi şi peste 14.000 de civili.
Cea mai mare pierdere pentru germani într-o singură zi a fost de 76 de avioane pe 1 august, dar punctul de cotitură al bătăliei a venit pe 15 septembrie, când 56 de avioane germane au fost doborâte. Contraatacul R.A.F. asupra bazelor germane a fost, de asemenea, foarte reuşit; sute de nave de invazie, în unele cazuri încărcate cu soldaţi germani aflaţi în antrenament, au fost distruse. Pe măsură ce Bătălia Marii Britanii se apropia de sfârşit, în octombrie 1940, germanii au trecut la bombardarea nocturnă a oraşelor britanice. Această practică a continuat, noapte de noapte, cu distrugeri îngrozitoare şi mari pierderi de vieţi omeneşti, până la atacul lui Hitler asupra Uniunii Sovietice din iunie 1941. În acest timp, milioane de locuitori ai oraşelor, privaţi de somn, noapte de noapte sau înghesuiţi în adăposturi subterane prost ventilate, ieşeau în fiecare dimineaţă privind scene de conflagraţie şi ruină pentru a-şi relua munca zilnică în cadrul efortului de război.
Curajul calm şi devotamentul metodic faţă de datorie al englezului de rând au pus capăt seriei de victorii diplomatice şi militare ale lui Hitler şi au provocat Germaniei naziste prima şi decisiva sa înfrângere. Apărarea cu succes a Marii Britanii, forţându-l pe Hitler să renunţe la proiectul de invadare a Angliei, a fost punctul de cotitură al războiului european.Aceasta cumpana a venit la sfârşitul primului an de război, un an în care Hitler realizase cuceriri fără precedent, a pus capăt oricărei posibilităţi a unui război scurt şi i-a forţat pe germani într-o luptă lungă pentru care nu aveau nici planuri, nici resurse.
Apărătorii au fost victorioşi în Bătălia Angliei din şase motive principale: (1) spiritul de neclintit al poporului englez a exclus orice posibilitate de capitulare; (2) avioanele britanice erau egale ca număr şi superioare cu calitate avioanelor germane; (3) piloţii britanici erau de o calitate mai bună şi cu un spirit de luptă mai bun; (4) organizarea operaţională britanică era mult superioară; (5) luptând pentru propriul lor teritoriu, piloţii britanici puteau fi de obicei salvaţi prin paraşutare; şi (6) invenţiile ştiinţifice britanice erau cu mult înaintea celor ale Germaniei. Acest al şaselea punct este de o importanţă vitală.
Radarul a fost utilizat în experimente ştiinţifice în Marea Britanie încă din 1924. Adaptat pentru apărarea împotriva atacurilor

aeriene în 1935, un lanţ de staţii radar fusese amenajat în 1937 şi a început să funcţioneze continuu în aprilie 1939. Înainte de începerea războiului în septembrie, aceste staţii puteau detecta majoritatea aeronavelor la distanţe de până la 160 km. În cele din urmă, un sistem centralizat foarte elaborat putea raporta despre toate avioanele inamice de deasupra sau din apropierea Marii Britanii. După căderea Franţei, au fost furnizate avioane speciale de vânătoare nocturnă cu propriile detectoare radar individuale cu o rază de acţiune de trei mile. Când au început să doboare bombardiere germane în întuneric total în decembrie 1940, Luftwaffe nu ştia ce se întâmplă. Până în martie 1940, dispozitive eficiente de ochire radar erau ataşate la tunurile antiaeriene de la sol. Acestea au crescut eficacitatea acestor tunuri în doborârea bombardierelor inamice de cinci ori. Aceste noi dispozitive au fost atât de utile încât peste 100 de bombardiere au fost doborâte de avioane de vânătoare nocturne în iarna anilor 1940-1941 şi de un număr egal de tunuri antiaeriene radar. Ştiinţa a fost aplicată şi în raidurile de bombardament nocturne britanice asupra Germaniei, dar la o dată mult mai târzie. În 1940 şi 1941, aproape 45.000 de tone de bombe au fost aruncate asupra ţintelor germane, dar 90 % au căzut fara sa provoace daune importante pe câmpuri. În 1941, noi tehnici de navigaţie, folosind fascicule radio intersectate de la trei staţii din Anglia, au fost folosite pentru a oferi o precizie mai mare în navigaţie pentru mai multe avioane. Folosind această metodă, Marea Britanie a lansat un raid cu o mie de bombardiere asupra oraşului Köln în mai 1942. Până la sfârşitul acelui an a fost introdusă o metodă complet nouă; aceasta avea o precizie de aproximativ un yard pe milă, distanţă faţă de bază şi putea plasa peste jumătate din bombele aruncate de la 30.000 de picioare la mai puţin de 150 de yarzi de ţintă, pe o distanţă de 250 de mile. Cam în aceeaşi perioadă (începutul anului 1943), radarul a fost adaptat pentru a permite bombardierelor să vadă ţinta noaptea sau prin nori. După cum am indicat deja, daunele provocate de bombe, oricât de mari ar fi fost, nu au avut efecte decisive asupra capacităţii Germaniei de a purta război, dar eficienţa crescândă a bombardamentelor britanice şi americane a făcut necesară dedicarea de către Germania a unor cantităţi tot mai mari din resursele şi forţa sa de muncă apărării aeriene şi producţiei de avioane de vânătoare si redirectionarea avioanelor germane în

Europa de Vest din Rusia,fapt care a ajutat considerabil apărarea rusească.

Capitolul 52 — Mediterana şi Europa de Est (1940) iunie 1940-iunie 1941

Prăbuşirea Franţei a avut un efect devastator de-a lungul frontierelor sovieto-germane, de la Mările Baltice până la Marea Egee. În săptămâna următoare datei de 15 iunie 1940, Uniunea Sovietică a trimis note peremptorii Lituaniei, Letoniei şi Estoniei, cerând ca guvernele lor să fie reorganizate pentru a include persoane mai acceptabile pentru Kremlin. Întrucât forţele armate sovietice se aflau deja în aceste state, şi nicio mână de ajutor nu a fost oferită de nicăieri, cel mai puţin la Berlin, ţările baltice au cedat cererilor sovietice. În prima săptămână a lunii august, cele trei noi guverne au organizat alegeri, în mod tipic sovietic, cu o singură listă de candidaţi; parlamentele nou alese au cerut şi au obţinut imediat unirea cu Rusia Sovietică ca Republici Sovietice Socialiste.
Mai la sud, speranţele României că garanţia anglo-franceză din aprilie 1939 ar putea aduce sprijin din partea forţelor lui Weygand din Siria au fost spulberate de înfrângerea lui Weygand în Franţa. Pe 29 mai 1940, la un Consiliu al Coroanei Române, Regele Carol a insistat că protecţia trebuie căutată în altă parte şi că doar o aliniere cu Germania ar permite României să reziste oricărei posibile presiuni sovietice. Se considera că nevoia Germaniei de petrol românesc ar face-o foarte reticentă în a permite războiului să se extindă în acea zonă. În consecinţă, România a abandonat politica sa de neutralitate şi s-a aliniat cu Germania, ministrul de externe, Grigore Gafencu, demisionând în semn de protest faţă de noua politică.
România nu a obţinut beneficiile pe care le sperase de pe urma schimbării de politică. Pe 26 iunie 1940, după ce notificase în prealabil Germania, Uniunea Sovietică a cerut Basarabia şi nordul Bucovinei de la România în termen de douăzeci şi patru de ore. Germania a protestat împotriva cererii pentru Bucovina, deoarece aceasta nu fusese acordată Rusiei în Pactul Ribbentrop-Molotov din august 1939.
În rest, Germania nu a obiectat, deşi Hitler a fost tulburat personal şi a trebuit să fie asigurat de Ribbentrop că, de fapt, fusese de

acord să cedeze Basarabia,Uniunii Sovietice.
Pierderea Basarabiei a fost o lovitură grea pentru liderii mai moderaţi din România. Dar ce era mai rău abia urma. Pe 26 august, Hitler i-a chemat pe liderii români la Viena şi, în prezenţa contelui Ciano şi a reprezentanţilor Ungariei, a obligat România să cedeze două treimi din Transilvania Ungariei. În schimb, Germania i-a garantat României noile sale frontiere, reduse.
Dictatul de la Viena a distrus forţele moderaţiei din România. Revoltele şi asasinatele au devenit metoda obişnuită a activităţii politice interne. Acestea au fost instigate în mare parte de „Garda de Fier", un grup politic reacţionar antisemit care se afla într-un război cvasi-civil cu guvernul român din 1933, dar fusese înăbuşit de tacticile violente ale regelui Carol. Pe 5 septembrie 1940, un guvern al Gărzii de Fier condus de Ion Antonescu a preluat funcţia la Bucureşti. Primul său act a fost abdicarea regelui şi alungarea lui în exil, înlocuindu-l pe tron cu fiul său, Mihail. Două zile mai târziu, sub presiunea indirectă a Germaniei, sudul Dobrogei a fost cedat Bulgariei. Astfel, în decurs de o săptămână, câştigurile teritoriale pe care România le realizase pe detrimentul a trei dintre vecinii săi în 1919 au fost în mare parte anulate.
Moscova a protestat împotriva Dictatului de la Viena pe motiv că aceasta nu fusese consultata şi că nu era necesară nicio garanţie a României din partea Germaniei. Aceste proteste au fost respinse pe motiv că Berlinul fusese informat despre diverse activităţi sovietice cu o notificare la fel de scurtă şi că garanţia era necesară pentru a preveni orice posibil atac britanic asupra câmpurilor petroliere româneşti. La scurt timp după aceea, unităţile militare germane au început să intre în România, în timp ce unităţile sovietice au început să cucerească insulele nelocuite de la gurile Dunării. În acelaşi timp, a început o ocupaţie militară germană a Finlandei sub pretextul că forţele trimise de Anglia se aflau în drum spre Norvegia (19 septembrie).
Confuzia care a urmat înfrângerii Franţei s-a răspândit rapid în zona Mediteranei. Aceasta a fost dominată de doi factori: (1) determinarea ranchiunoasă a lui Mussolini de a obţine o cucerire mareată în Mediterana, care să egaleze victoriile impresionante ale lui Hitler în nord şi (2) inadecventa totala, din punctul de vedere a Germaniei, a termenilor armistiţiului francez. Prin aceşti termeni nici Germania, nici Italia nu au obţinut nicio unitate a flotei

franceze, nicio bază navală în Mediterana si nicio parte a teritoriilor franceze de peste mări. Pe 24 iunie, când a fost încheiat armistiţiul, Hitler fusese atât de convins că Marea Britanie va face pacea, încât neglijase aceste puncte şi respinsese eforturile lui Mussolini de a le include. În decurs de o lună, Hitler şi-a recunoscut eroarea şi a cerut Franţei baze militare şi navale extinse şi facilităţi de transport în Africa de Nord (15 iulie 1940). Aceste cereri au fost respinse imediat de Pétain.

Hitler a avut puţin interes real pentru zona Mediteranei în orice moment şi spera pur şi simplu că aceasta va rămâne liniştită. Convingerea sa personală, de îndată ce invazia Marii Britanii a devenit îndepărtată, era că Marea Britanie dorea să reziste până când Uniunea Sovietică ar deveni suficient de puternică pentru a ataca Germania dinspre est.

Nu există nicio dovadă că Uniunea Sovietică ar fi avut vreun plan în acest sens sau că ar fi fost în comunicare cu Marea Britanie într-un astfel de proiect, oricât de îndepărtat, sau că Hitler se temea de Rusia. Dimpotrivă, Uniunea Sovietică a devenit, dimpotrivă, din ce în ce mai cooperantă faţă de Germania, în special în domeniul economic, iar până în mai 1941 era aproape servilă; toate eforturile de îmbunătăţire a înţelegerii anglo-sovietice au fost respinse până după 22 iunie 1941; iar Hitler, departe de a se teme de Uniunea Sovietică, o dispreţuia complet şi era convins că o poate cuceri în câteva săptămâni. Decizia sa de a ataca Rusia, enunţată pentru prima dată pe 29 iulie 1940 şi emisă ca directivă formală (Operaţiunea Barbarossa) pe 18 decembrie, s-a bazat pe două consideraţii: (1) numai prin distrugerea Rusiei şi a tuturor speranţelor Marii Britanii bazate pe Rusia putea fi obligată Marea Britanie să ceară pace şi (2) cooperarea sovietică cu Germania a fost politica personală a lui Stalin şi vitala pentru acesta, un factor considerat prea puţin sigur pentru a permite Germaniei să aiba aşteptări pe termen lung.

În ciuda dorinţelor lui Hitler, zona mediteraneană nu putea fi menţinută liniştită. Insuficienţa armistiţiului francez, cerinţele lui Mussolini pentru o politică mediteraneană mai activă, succesele navale britanice împotriva marinei italiene, avertismentul amiralului Raeder că trebuie luate unele măsuri defensive pentru a evita orice intervenţie americană în Africa franceză - toate acestea au atras în mod repetat Mediterana în atenţia lui Hitler într-un

moment în care acesta dorea să se concentreze asupra modului de a ataca Uniunea Sovietică.
Pentru a descuraja Statele Unite de orice intervenţie în Africa de Vest şi în convingerea că aceasta „i-ar ajuta pe izolaţioniştii anti-Roosevelt în alegerile prezidenţiale din 1940, Germania, Italia şi Japonia au semnat o alianţă militară pe 27 septembrie 1940. Acest Pact Tripartit, anunţat cu mare fanfară propagandistică, prevedea că semnatarii se vor ajuta reciproc în orice mod dacă unul dintre ei ar fi atacat de o Putere care nu era deja implicată în războiul european sau în conflictul sino-japonez.
Pentru a viza in acest acord specific Statele Unite şi pentru a alina anxietăţile naturale ale Uniunii Sovietice, o clauză prevedea că noul pact nu va schimba relaţiile existente ale semnatarilor cu Rusia.
După cum vom vedea imediat, eforturile lui Ribbentrop, în noiembrie 1940, de a obţine aderarea sovieticilor la Pactul Tripartit au dus la un punct de cotitură în colaborarea nazisto-sovietică.
În timp ce Franţa cădea în iunie 1940, Spania l-a asigurat pe Hitler că va intra în război de partea Germaniei imediat ce va acumula suficiente provizii, în special cereale, pentru a putea rezista blocadei britanice. Această asigurare a fost repetată de Ramon Serrano Suñer, ministrul spaniol de externe, cumnatul doamnei Franco, la Berlin, pe 17 septembrie. Cam în aceeaşi perioadă, amiralul Raeder i-a vorbit lui Hitler despre necesitatea de a exclude Marea Britanie din Marea Mediterană prin capturarea Gibraltarului şi a Suezului.
La aceste posibile obiective, Hitler a adăugat ideea de a cuceri o parte din insulele Canare sau Capul Verde, sau chiar una dintre insulele Azore, pentru a fi folosite ca puncte defensive împotriva oricărei tentative americane de debarcare în Africa Occidentală Franceză.
Cam în aceeaşi perioadă, în septembrie 1940, sub presiunea colaboratorilor pro-germani conduşi de Laval, mareşalul Pétain l-a demis pe Weygand din funcţia de ministru al apărării naţionale şi l-a trimis în Africa ca coordonator şi comandant şef al posesiunilor coloniale franceze de acolo. Temându-se că Weygand ar putea coopera cu o debarcare americană, Hitler a început la mijlocul lunii octombrie eforturi serioase pentru a rezolva situaţia din vestul Mediteranei, odată pentru totdeauna, în cooperare cu guvernul de la Vichy şi Spania franco-franceză.
Anticipând o astfel de încercare, Marea Britanie, în iulie 1940,

atacase şi distrusese în mare parte navele majore ale flotei franceze ancorate la Mers-el-Kebir (lângă Oran, Algeria) şi la Dakar (Africa de Vest). Cu o abilitate ceva mai mare, unităţile franceze de la Alexandria, Egipt, au fost demobilizate prin acord. Aceste atacuri britanice asupra navelor franceze şi atacurile lui De Gaulle ulterioare cu sprijin britanic asupra Dakarului (23 septembrie) şi în alte părţi au fost probabil inutile şi au servit la împingerea regimului de la Vichy în braţele germanilor. Pe 24 iunie 1940, Marina Franceză primise ordin să-şi scufunde navele dacă exista vreo şansă ca acestea să cadă sub controlul străinilor (fie ei germani, italieni sau britanici). Faptul că Marea Britanie a ucis 1.400 de marinari francezi prin bombardarea navelor ancorate a sporit considerabil părtinirea în mod normal anti-britanică a regimului de la Vichy şi a făcut posibil ca membrii cei mai anti-britanici, precum Laval sau amiralul Darlan, să-i elimine pe cei mai moderaţi, precum generalul Weygand.

Eforturile lui Hitler de a coordona Italia fascistă, Spania lui Franco şi autoritatea de la Vichy într-o singură politică în vestul Mediteranei nu au fost uşoare, deoarece Italia şi Spania se aşteptau să-şi satisfacă ambiţiile neruşinate pe cheltuiala Franţei, în timp ce Hitler nu avea încredere nici în Franţa, nici în Spania. Pe 22 octombrie 1940, Hitler a călătorit cu trenul la frontiera spaniolă pentru a se consulta cu Franco şi a obţine un angajament de a ataca Gibraltarul. Cererile lui Franco nu erau modeste. El dorea Marocul francez,părţi din Algeria şi Africa Occidentală Franceză, aproximativ o jumătate de milion de tone de cereale, precum şi combustibilul şi armamentul necesar pentru capturarea Gibraltarului. Pentru aceasta, aşa cum i-a spus Hitler cu amărăciune lui Mussolini, Franco i-a oferit Germaniei „prietenia” sa. Hitler a obţinut, de asemenea, promisiunea lui Franco de a intra în război de partea Germaniei la o dată nedeterminată în viitor şi de a se alătura imediat Pactului Tripartit, dacă acest lucru putea fi ţinut secret.

Dezamăgit în sud, trenul lui Hitler s-a întors spre nord, traversând Franţa. A doua zi, 24 octombrie 1940, Hitler şi Ribbentrop s-au întâlnit cu Pétain şi Laval la Montoire-sur-le-Loire şi au întocmit un acord destul de ambiguu. Acest document proclama interesul comun al semnatarilor pentru înfrângerea rapidă a Marii Britanii şi promitea Franţei, că în schimbul unei atitudini favorabile faţă de

ambiţiile teritoriale ale Italiei şi Spaniei, i se va permite să ia parte la prada de razboi a Imperiului Britanic destrămat la sfârşitul războiului, astfel încât posesiunile totale de peste mări ale Franţei să nu fie reduse în acea zonă. Patru zile mai târziu, Laval a fost numit ministru de externe al regimului de la Vichy.
În acest moment, dezamăgirile lui Hitler au început să curgă. După ce tocmai încheiase acorduri nesatisfăcătoare cu Spania şi Franţa, a primit la Montoire un mesaj întârziat de la Mussolini, transmis de la Berlin, care anunţa că Italia era pe cale să atace Grecia. Întrucât Hitler şi Ribbentrop respinseseră orice atac asupra Greciei sau a Iugoslaviei încă din 7 iulie şi repetaseră acest avertisment de mai multe ori de atunci, Hitler a ordonat imediat trenului său din Franţa sa i-a calea Florenţei pentru a-l descuraja pe Mussolini in atacul său asupra Greciei. Când cei doi lideri s-au întâlnit la Florenţa, pe 28 octombrie 1940, atacul italian asupra Greciei începuse deja, aşa că şi-au limitat discuţia la alte subiecte, cum ar fi ingratitudinea generalului Franco.
În vara anului 1940, firea irascibilă a lui Mussolini nu fusese îmbunătăţită de eşecul forţelor terestre italiene împotriva Franţei, rezultatele slabe ale armistiţiului franco-italian,eşecul Marinei Italiene de a perturba convoaiele britanice către Malta şi Alexandria, prăbuşirea completă a Forţelor Aeriene Italiene şi o serie de vetouri germane împotriva oricărei mişcări italiene împotriva Iugoslaviei sau Greciei. Eforturile Ducelui de a ataca Egiptul pe uscat din Libia au fost intampinate de rezistenta generalilor săi timp de luni de zile. Când Rodolfo Graziani a atacat în cele din urmă pe 13 septembrie, a avansat, fără dificultate, o distanţă de şaptezeci de mile în cinci zile, până la Sidi Barrâni în Egipt.
Aici s-a oprit şi a refuzat să continue.
Însetat de un oarecare succes pentru a-şi consola egoul rănit, Ducele fascismului a decis să atace Grecia. Ocupaţia militară germană a României a fost picătura care i-a umplut paharul. „Hitler mă pune întotdeauna în faţa unui fapt împlinit”, i-a spus el contelui Ciano. „De data aceasta o să-i plătesc cu propriile lui masuri. Va afla din ziare că am ocupat Grecia.În acest fel, echilibrul va fi restabilit.” Generalii italieni au fost în unanimitate împotriva proiectului şi au trebuit să fie împinşi să-l execute. Într-o izbucnire la adresa lui Ciano, Mussolini a ameninţat că va merge personal în Grecia „pentru a vedea ruşinea incredibilă a italienilor care se

tem de greci".
Din păcate pentru Mussolini, generalii săi au avut o judecată mai bună decât el. Atacul, care a început din Albania pe 28 octombrie, a fost oprit complet în trei săptămâni; contraatacul grec ulterior a pătruns adânc în Albania, iar presiunea grecească a continuat pe tot parcursul iernii.
Aşa cum a fost promis în garanţia din aprilie 1939, Marea Britanie s-a alăturat imediat Greciei împotriva Italiei, dar propria sa slăbiciune nu a permis nicio creştere substanţială a forţelor sale în zonă. Pe 11 noiembrie 1940, douăzeci şi unu de avioane britanice au efectuat un atac asupra principalelor unităţi ale flotei italiene în portul Taranto şi au scufundat trei din şase nave de luptă, cu preţul a două avioane şi al unui pilot ucis. O lună mai târziu, pe 7 decembrie 1940, forţele lui Graziani, formate din 80.000 de oameni, din Egipt au fost atacate brusc de generalul Archibald Wavell cu 31.000 de oameni şi 225 de tancuri. În două luni, cu un cost de doar 500 de morţi, Wavell a capturat 130.000 de italieni cu 400 de tancuri şi 1.300 de tunuri şi a avansat spre vest 600 de mile până la El Agheila. La scurt timp după aceea, într-o perioadă la fel de scurtă (11 februarie - 6 aprilie 1941), Africa de Est Italiană şi Etiopia au fost cucerite, iar 100.000 de soldaţi italieni au fost distruşi de o forţă imperială britanică, care a pierdut doar 135 de oameni.
Eşecurile italiene în Grecia şi Africa, împreună cu refuzul lui Franco de a ataca Gibraltar, au forţat o rearanjare considerabilă a planurilor lui Hitler. În decurs de două săptămâni (7-21 decembrie 1940), Franco a refuzat categoric să execute Operaţiunea Felix (7 decembrie) şi, în consecinţă, acest proiect a fost anulat (11 decembrie); Italia a decis să solicite ajutor german şi bulgar împotriva Greciei; rivalitatea nazisto-sovietică din Bulgaria şi Finlanda a atins apogeul, trei noi directive de război au fost ordonate de Hitler, operaţiunile Attila, Marita şi Barbarossa. Operaţiunea Attila (10 decembrie) a urmărit o compensaţie parţială pentru abandonarea Operaţiunii Felix prin ordonarea unei ocupaţii imediate a întregii Franţe de la Vichy, cu un efort special de a captura elemente ale flotei franceze din Toulon, în cazul în care Africa de Nord franceză s-ar fi revoltat împotriva guvernului de la Vichy. Acest plan a fost pus în aplicare in momentu in care Puterile Occidentale au invadat Africa de Nord în noiembrie 1942.

Apelul italian către Germania pentru ajutor împotriva Greciei (7 decembrie) a dus la o transformare a relaţiei dintre cele două puteri: statutul Italiei s-a schimbat de la cel de aliat la cel de satelit. Pe 18 decembrie, Hitler a promis să atace Grecia din Bulgaria, dar nu înainte de martie 1941, cel mai devreme. El a respins o cerere detaliată din partea Italiei privind materiile prime, pe motiv că nu avea cum să ştie cum vor fi utilizate acestea; în schimb, a sugerat ca un număr mare de muncitori italieni să fie trimişi în Germania şi acolo să prelucreze materiile prime în produse finite care ar putea fi apoi trimise în Italia pentru a fi utilizate conform sfaturilor „experţilor" germani staţionaţi în Italia. Pentru ameliorarea imediată a problemelor militare ale Italiei, Hitler a refuzat să trimită forţe în Albania pentru a lupta împotriva Greciei, dar a oferit în schimb o forţă de blindate, sub comanda generalului Rommel, pentru a lupta în Libia şi o flotă aeriană germană (de aproximativ 500 de avioane) care să fie staţionată în Sicilia pentru a proteja convoaiele fasciste către Libia şi pentru a perturba convoaiele britanice prin Marea Mediterană.
Intervenţia germană în Mediterana centrală din primele luni ale anului 1941 a fost un mare succes atât la sol, cât şi în aer, dar nu a reuşit să-i împiedice pe britanici să-şi consolideze poziţia pe apă. Primul convoi maltez din 1941 a fost grav afectat de prima intervenţie a Luftwaffe; singurul portavion britanic din estul Mediteranei, Illustrious, a fost avariat atât de grav încât a trebuit să se deplaseze anevoios până în Statele Unite (prin Suez şi ocolind Africa) pentru reparaţii; niciun alt convoi britanic nu a traversat Mediterana timp de patru luni. Pe de altă parte, forţele lui Rommel au fost transportate în Libia fără pierderi.
Aceste două lovituri date Marii Britanii au fost oarecum echilibrate de o victorie navală britanică asupra italienilor în largul Capului Matapan, în perioada 28-29 martie 1941. Cu pierderea unui singur pilot, Marea Britanie a scufundat trei crucisatoare şi două distrugătoare şi a avariat o navă de luptă. Această bătălie este remarcabilă pentru prima utilizare pe mare a artileriei controlate prin radar. Cu această inovaţie, noaptea, prima salva de şase tunuri de 15 inci trasă de Warspite a avut atins cinci tinte; mai devreme în cadrul luptei, la lumina zilei, cuirasatul italian Vittorio Veneto a tras peste nouăzeci de obuze de 15 inci fără a lovi o singura tinta. Ca o consecinţă a acestei bătălii, Mussolini a ordonat flotei italiene

să nu opereze dincolo de raza de acţiune a avioanelor de vânătoare italiene terestre până când nu s-ar putea construi un portavion. Prin urmare, Marina Italiană nu a jucat niciun rol în lupta ulterioară pentru Libia, Grecia şi Creta.
Sosirea lui Rommel în Libia a inversat situaţia din Africa de Nord. Acesta avea tancuri şi un sprijin aerian bun împotriva forţelor britanice, care fuseseră în mare parte epuizate prin trimiterea unei divizii blindate în Grecia (debarcată la Pireu pe 7 martie). Această divizie şi trei divizii de infanterie au fost trimise în Grecia, în ciuda obiecţiilor foarte capabilului comandant suprem grec, generalul Alexander Papagos, care „credea că retragerea trupelor victorioase din Africa si expedierea lor catre un eşec sigur în Europa era o eroare strategică". Lovind El Agheila cu o divizie blindată germană susţinută de două divizii italiene pe 31 martie 1941, Rommel a ajuns la frontiera egipteană pe 11 aprilie.
Între timp, Ribbentrop era angajat în manevre diplomatice complicate. Pactul Tripartit din septembrie 1940, în ciuda suspiciunilor Rusiei, avea de fapt scopul de a speria Statele Unite să se abţină de la a se amesteca în tumultul din Eurasia. Pentru a întări această ameninţare, Ribbentrop a căutat să obţină aderarea Rusiei la Pactul Tripartit şi un pact de neagresiune sovieto-japonez care ar elibera Japonia în Asia pentru a-i permite să atace spre sud împotriva Singapore. Aceste manevre au fost un dezastru pentru Germania. Eforturile zadarnice de a obţine aderarea sovietică la Pactul Tripartit au reuşit doar să scoată la iveală rivalitatea acerbă germano-sovietică din Bulgaria şi Finlanda, în timp ce Pactul de neagresiune sovieto-japonez din 13 aprilie 1941 a făcut posibilă retragerea trupelor sovietice din Orientul Îndepărtat în număr suficient pentru a salva Moscova de atacul lui Hitler asupra acelui oraş în noiembrie.
În timpul vizitei lui Molotov la Berlin, în perioada 12-15 noiembrie 1940, Germania a oferit Uniunii Sovietice o împărţire mondială a sferelor de influenţă între statele agresoare: Italia ar lua Africa de Nord şi de Est; Germania ar lua Europa de Vest, Africa de Vest şi Centrală; Japonia ar putea lua Malaya şi Indonezia; în timp ce Uniunea Sovietică ar putea lua Iranul şi India.Germania, Italia şi Uniunea Sovietică ar urma o politică de cooperare în Orientul Apropiat pentru a elibera Turcia de legăturile sale britanice
şi a obţine pentru Rusia un acces mai liber la Marea Mediterană

prin Dardanele. Hitler i-a oferit lui Molotov o imagine a unui viitor strălucit, deşi îndepărtat:
„După cucerirea Angliei, Imperiul Britanic va fi împărţit ca o gigantică proprietate mondială în faliment, de 40 de milioane de kilometri pătraţi. În această proprietate falimentară, Rusia ar avea acces la oceanul intins fără gheaţă. Până acum, o minoritate de 45 de milioane de englezi condusese 600 de milioane de locuitori ai Imperiului Britanic. El [Hitler] era pe cale să zdrobească această minoritate. Chiar şi Statele Unite nu făceau de fapt nimic altceva decât să aleagă din această proprietate falimentară câteva elemente deosebit de potrivite pentru Statele Unite.... Hitler dorea să creeze o coaliţie mondială a puterilor interesate, care ar fi formată din Spania, Franţa, Italia, Germania, Rusia Sovietică şi Japonia şi care, într-o anumită măsură, ar reprezenta o coaliţie - care se extindea din Africa de Nord până în Asia de Est - a tuturor celor care doreau să fie rasplatiţi din averea britanică în faliment."
Molotov era doar uşor interesat de aceste scheme grandioase despre sferele de interes şi părea să nu aibă nicio ambiţie în ceea ce priveşte Imperiul Britanic. În schimb, el dorea răspunsuri detaliate la întrebări specifice: De ce erau staţionate trupe germane în Finlanda? Nu se putea trasa o demarcaţie precisă între interesele sovietice şi naziste în Finlanda? De ce nu putea fi echilibrată garanţia nazistă pentru România cu o garanţie sovietică pentru Bulgaria sau, în caz de eşec, garanţia românească sa fie anulată?
Care erau limitele exacte ale Noii Ordini a Germaniei în Europa şi ale Sferei Est-Asiatice a Japoniei?
După ore de discuţii, timp în care germanii au evitat întrebările lui Molotov despre Finlanda şi Bulgaria, Ribbentrop a oferit Rusiei un protocol care acoperea cinci puncte: (1) Uniunea Sovietică va adera la Pactul Tripartit; (2) cele patru Puteri vor „respecta reciproc sferele naturale de influenţă"; (3) se vor „angaja să nu se alăture niciunei combinaţii de Puteri şi să nu susţină nicio combinaţie de Puteri care este îndreptată împotriva uneia dintre cele Patru Puteri"; (4) cele patru sfere de influenţă respective vor urma sugestiile vagi germane; şi (5) cele trei Puteri Europene ar căuta să detaşeze Turcia de influenţa britanică şi să deschidă Dardanelele pentru trecerea liberă a navelor de război sovietice. Molotov a prezentat imediat Germaniei propuneri suplimentare elaborate într-un proiect formal deprotocol.

Aceste initiative au adăugat sugestiilor germane alte cinci puncte: (I) ca trupele germane să fie retrase imediat din Finlanda, (2) ca Bulgaria să semneze un pact de asistenţă reciprocă cu Uniunea Sovietică şi să îi predea o bază de unde forţele navale şi aeriene ruseşti să poată apăra Dardanelele, (3) ca zona de la Batum şi Baku până la Golful Persic să fie recunoscută drept „un centru al aspiraţiilor sovietice", (4) ca Japonia să cedeze Uniunii Sovietice concesiunile sale de petrol şi cărbune din nordul Sahalinului şi (5) ca acordul prospectiv cu Turcia să fie extins pentru a include o bază militară şi navală sovietică „pe Bosfor şi Dardanele" şi o garanţie a independenţei şi integrităţii teritoriale a Turciei de către toate cele trei Puteri.

Condiţiile impuse de Molotov pentru aderarea la Pactul Tripartit l-au înfuriat pe Hitler. Patru săptămâni mai târziu, el a emis ordine pentru Operaţiunea Barbarossa, un atac comun finlandez-germano-român asupra Uniunii Sovietice.

Înainte ca aceasta să poată fi pusă în aplicare, însă, situaţia ambiguă de pe flancul drept german, în Balcani, trebuia clarificată prin Operaţiunea Marital. Principalele obiective ale acestei operaţiuni erau alungarea din zonă a forţelor britanice care intraseră în Grecia în urma atacului italian şi împiedicarea bombardării câmpurilor petroliere româneşti în timp ce Germania era ocupată de Rusia.

Planul iniţial prevedea o mişcare de învăluire în Grecia din Bulgaria şi Iugoslavia, după ce aceste două ţări fuseseră aduse în sistemul Axei prin activitate diplomatică.

Forţele germane au intrat constant în România începând cu octombrie 1940; patru luni mai târziu, Moscova a fost informată de Hitler că aceste forţe de ocupaţie ajunseseră la „aproape 700.000" de oameni.

Pe 1 martie, Bulgaria s-a alăturat Pactului Tripartit, iar aceste forţe germane au început să ocupe acea ţară în aceeaşi zi.Iugoslavia nu a cedat atât de uşor. Timp de aproape şase săptămâni, din cauza opoziţiei puternice din ţară şi din Cabinet, Prinţul Regent Paul a rezistat cerinţelor germane. Când Iugoslavia a acceptat şi a semnat Pactul Tripartit la Viena pe 25 martie, a reuşit să obţină promisiuni de concesii substanţiale în schimb: eliberarea de orice ocupaţie militară germană, eliberarea de orice promisiune de sprijin militar pentru Germania în temeiul pactului şi o promisiune de sprijin

german pentru dorința Iugoslaviei de a avea o ieșire la Marea Egee la Salonic.
Opoziția sovietică față de aceste avansuri germane a fost oarecum indirectă. Au existat proteste viguroase împotriva deplasării trupelor germane în România și Bulgaria. Turcia a fost informată că Rusia va respecta pe deplin Pactul de neagresiune sovieto-turc din 1925, dacă Turcia s-ar implica în ostilități cu o a treia putere (adică Germania). Cel mai semnificativ dintre toate, o lovitură de stat militară din Iugoslavia a răsturnat regența și guvernul iugoslav în noaptea de 26 spre 27 martie, înlocuindu-l pe regent, prințul Paul, în fruntea statului cu tânărul rege Petru și instalând un cabinet mai puțin flexibil sub conducerea generalului Dusan Simovic. Acest nou guvern a semnat un tratat de prietenie și neagresiune cu Uniunea Sovietică în noaptea de 5 spre 6 aprilie. Mai puțin de șase ore mai târziu, Belgradul a fost supus unui bombardament violent din partea Luftwaffe, iar treizeci și trei de divizii germane au început să invadeze Iugoslavia și Grecia. Ambele țări au fost cucerite în trei săptămâni și au fost împărțite între colaboratorii șacali ai Germaniei naziste.
Din Bulgaria și Ungaria, Iugoslavia a fost invadată de trei coloane germane. Cele două state satelit au urmat în spate pentru a ocupa zonele care le-au fost alocate. Forțele grecești, supraextinse, în Albania la vest și flancate de capturarea Salonicului de către germani la est, s-au indreptat înapoi spre sud, dar au fost curând izolate de 68.000 de soldați britanici din Tesalia. Pe 20 aprilie, guvernul grec i-a sfătuit pe britanici să le evacueze, deoarece situația era disperată, dar distrugerea aproape totală a Pireului din aer și capturarea bruscă a Canalului Corint de către paraşutiștii germani au făcut această operațiune foarte dificilă. Fără protecție aeriană, Marina Britanică a evacuat 44.000 de soldați britanici de pe diverse plaje, debarcând 27.000 dintre ei pe insula Creta.
După o săptămână de lupte aprige în munți, multe dintre ele corp la corp, cu Forțele Aeriene Germane supreme în aer, britanicii au început să evacueze Creta. Când operațiunea ajunsese la „aproape 700.000” de oameni pe 1 martie, Marea Britanie pierduse 55.000 de oameni în Grecia și Creta și avea o navă de luptă, șapte crucișătoare și treisprezece distrugătoare scufundate sau avariate; pierduse toată Africa de Nord cu excepția Egiptului și văzuse încă două țări

invadate de Germania. Singura consolare posibilă se putea găsi în faptul că rezistenţa iugoslavă şi greacă întârziase atacul lui Hitler asupra Uniunii Sovietice cu trei săptămâni, iar pierderile mari germane din Creta (peste 30% pierderi) l-au convins pe Hitler să renunţe la toate operaţiunile aeriene în viitor. Un beneficiu ceva mai îndepărtat consta în faptul că brutalitatea germană şi încăpăţânarea balcanică au dat naştere la operaţiuni ample de gherilă care au secătuit puterea Axei în munţii Iugoslaviei, Cretei şi Greciei.
Pierderea Cretei a ameninţat grav poziţia britanică în Orientul Apropiat. În Irak, pe 3 aprilie, un grup de ofiţeri conduşi de Rashid Ali el-Gailani a răsturnat guvernul şi a preluat puterea; o lună mai târziu, acest nou regim a atacat bazele britanice din Mesopotamia, prevăzute în tratate. Amiralul Darlan a oferit baze în Siria pentru avioanele germane şi italiene care mergeau să ajute rebelii, iar pe 28 mai a semnat „Protocoalele de la Paris", care aproape au dus Franţa în război de partea Germaniei. Aceste acorduri promiteau rebelilor irakieni majoritatea proviziilor militare franceze din Siria şi să furnizeze Germaniei baze aeriene în Siria şi la Dakar, să predea facilităţi de transport, inclusiv porturi şi căi ferate în Siria, portul Bizerte din Tunisia, calea ferată de la Bizerte la Gabès, muniţii franceze pentru Germania, nave franceze pentru transportul de provizii in Marea Mediterană, nave franceze pentru protejarea acestor transporturi şi o bază de submarine la Dakar. Obiecţiile violente ale lui Weygand şi ale altor ofiţeri împotriva acestor acorduri şi protestele viguroase ale Statelor Unite l-au convins pe mareşalul Pétain să anuleze acordul lui Darlan (6 iunie).
Rebeliunea din Irak a fost înlăturată în mai, iar o forţă comună de susţinători britanici şi francezi liberi ai lui De Gaulle a cucerit Siria şi Libanul în iunie. Cam în aceeaşi perioadă, printr-o apărare tenace a Maltei şi atacuri neobosite asupra convoaielor Axei către Libia, Marina Britanică a căutat să-şi restabilească controlul asupra suprafeţei Mării Mediterane. Acest lucru a făcut necesar ca Axa, în ciuda cerinţelor tot mai mari ale Bătăliei Atlanticului şi Bătăliei pentru Rusiei, să-şi mărească forţele aeriene şi numarul submarinelor în Mediterana. În noiembrie 1941, 70% din proviziile Axei pentru Libia au fost scufundate. În septembrie, Hitler a trimis primele submarine germane (doar şase) în Mediterana, iar în decembrie a trimis a doua flotilă aeriană de 500 de avioane sub

comanda mareşalului Albert Kesselring în Sicilia. În noiembrie, britanicii au pierdut un portavion şi o navă de luptă datorita submarinelor. În luna următoare, într-o ispravă personală îndrăzneaţă, italienii au trimis trei torpile umane cu câte doi oameni în portul Alexandria şi au scufundat cele două nave de luptă britanice rămase în estul Mediteranei.
Până în iunie 1941, uzura puterii maritime britanice devenea aproape insuportabilă. Cu doar o mână de submarine operaţionale, plus sprijin din partea unor raidere de suprafaţă şi a avioanelor terestre,Axa a scufundat, în perioada septembrie 1939 - iunie 1941, un total de 1.738 de nave comerciale cu un tonaj total de 7.118.112; în plus, aproape 3.000.000 de tone au rămas avariate în porturi. Cumpărând provizii, în principal din Statele Unite, Marea Britanie consumase, până în iunie 1941, aproape două treimi din activele sale în dolari, acţiunile de aur şi titlurile de stst tranzacţionabile ale Statelor Unite.

Capitolul 53 — Neutralitatea americană şi ajutorul acordat Marii Britanii

Când a început războiul european în septembrie 1939, opinia publică americană era unanimă în hotărârea sa de a rămâne neutră. Reacţia izolaţionistă care a urmat intervenţiei americane în Primul Război Mondial şi Conferinţa de Pace de la Paris din 1917-1919 devenise, ceva mai puternică în anii 1930. Istoricii şi publicişti scriau pe larg pentru a demonstra că Germania nu fusese singura vinovată de începerea războiului în 1914 şi că Puterile Antantei trecuseră dincolo de necesitati în tratatele secrete care urmăreau scopuri teritoriale egoiste, atât înainte de război, cât şi în timpul luptelor.
În 1934, o comisie a Senatului Statelor Unite a investigat rolul jucat de împrumuturile străine şi vânzările de muniţii către beligeranţi pentru a implica Statele Unite în Primul Război Mondial.
Din neglijenţa administraţiei Roosevelt, această comisie a căzut sub controlul izolaţioniştilor conduşi de preşedinte, senatorul republican Gerald P. Nye din Dakota de Nord. **Drept urmare, dovezile prezentate comisiei au fost mobilizate pentru a demonstra că intervenţia americană în Primul Război Mondial fusese**

promovată de bancheri şi producători de muniţii („negustorii morţii") pentru a-şi proteja profiturile şi interesele [împrumuturile străine] într-o victorie a Antantei în primii ani ai războiului. Sub aceste influenţe, opinia publică americană de la sfârşitul anilor 1930 avea un sentiment inconfortabil că tinerii americani fuseseră trimişi să moară în 1917-1918 în scopuri egoiste ascunse în spatele unor sloganuri propagandistice despre „drepturile naţiunilor mici", „libertatea mărilor" sau „crearea unei lumi sigure pentru democraţie". Aceste sentimente au fost întărite la sfârşitul anilor 1930 de deziluziile crescânde faţă de cinismul agresiunii autoritare şi slăbiciunea concilierii britanice.
Toate acestea au contribuit la crearea unei hotărâri larg răspândite de a evita amestecul in certurile constante ale Europei pe viitor şi, mai presus de toate, de a preîntâmpina orice repetare a ceea ce era considerat „eroarea din 1917".
Punctul de vedere izolaţionist fusese transpus în legislaţia americană, nu numai în anii 1920 prin restricţii privind contactul cu Liga Naţiunilor şi alte organizaţii internaţionale, ci şi mai târziu, în administraţiile Roosevelt, în aşa-numitele Legi de Neutralitate. Aceste legi, denumite greşit urmau să evite orice repetare a evenimentelor din 1914-1917 prin reducerea împrumuturilor şi a vânzărilor de muniţii către ţările beligerante. Promulgate iniţial în 1935 şi revizuite în următorii doi ani, aceste legi prevedeau că exportul de arme şi muniţii către beligeranţi înceta ori de câte ori preşedintele proclama un stat participant la un război în afara Americii. Orice materiale, inclusiv muniţiile, numite de preşedinte trebuiau vândute pe bază de „cash-and-carry", cu plata integrală şi transferul titlului înainte de a părăsi Statele Unite şi trebuiau transportate pe nave străine.
Prevederea „cash", dar nu şi cea de „carry", se aplica şi tuturor celorlalte schimburi comerciale cu beligeranţii. În plus, împrumuturile către beligeranţi erau interzise, iar cetăţenii americani puteau fi avertizaţi să nu călătorească pe navele beligeranţilor.
O lege timpurie, Legea Johnson din 1934, a împiedicat acordarea de împrumuturi majorităţii puterilor europene, interzicând astfel de împrumuturi către ţările ale căror plăţi erau restante la datoriile de război din Primul Război Mondial. Mai mult, printr-un aşa-numit „embargo moral", administraţia Roosevelt a căutat să restricţioneze

exportul de materiale de război din motive etice sau umanitare, acolo unde nu exista o bază legală pentru a face acest lucru.
În temeiul acestei prevederi, de exemplu, producătorilor de avioane li s-a cerut să nu vândă avioane către ţări care bombardaseră civili, aşa cum făcuse Italia în Etiopia, Japonia în China sau Uniunea Sovietică în Finlanda.
În anii 1935-1939, legile neutralităţii s-au dovedit a fi destul de opuse neutralitatii în practică şi o încurajare considerabilă pentru agresori. Atacul italian asupra Etiopiei a arătat că un agresor se putea înarma după bunul plac şi apoi, printr-un atac, putea împiedica victima să cumpere de la Statele Unite mijloacele de apărare. Aceste legi au oferit un mare avantaj unui stat precum Italia, care avea nave pentru a transporta provizii din Statele Unite sau care avea numerar pentru a le cumpăra aici, spre deosebire de o ţară precum Etiopia, care nu avea nave şi avea puţini bani. Printr-o legislaţie specială, Legile de Neutralitate fuseseră extinse la războaiele civile pentru a acoperi revolta spaniolă din 1936 şi au împiedicat guvernul recunoscut al Spaniei să achiziţioneze muniţii în timp ce regimul rebel continua să obţină astfel de muniţii de la Puterile Axei.
Evidentul caracter nedrept al acestor legi în criza sino-japoneză din 1937 l-a convins pe preşedintele Roosevelt să se abţină de la proclamarea stării de război în Asia de Est, deşi, de fapt, era clar pentru toată lumea că acolo se desfăşura un război. Mai presus de toate, până în 1939, era evident că Legile de Neutralitate încurajau agresiunea nazistă, deoarece Germania, purtând război împotriva Marii Britanii şi Franţei, le putea tăia aprovizionarea cu armament american. Din acest motiv, administraţia Roosevelt a încercat să determine Congresul să abroge prevederea de embargo din Legile de Neutralitate, dar nu a reuşit să depăşească opoziţia izolaţionistă condusă de senatorul William E. Borah din Idaho (iulie 1939).
Imediat ce războiul a început în Europa, Roosevelt a convocat o sesiune specială a Congresului pentru a revizui legile de neutralitate, astfel încât Puterile Antantei să poată obţine aprovizionare din Statele Unite. În urma revizuirii ulterioare a acestor legi, în noiembrie 1939, embargoul asupra muniţiilor a fost abrogat, iar toate achiziţiile beligeranţilor au fost plasate pe bază de „cash-and-carry”; împrumuturile către puterile beligerante au fost interzise, americanii au fost excluşi de la călătoriile pe navele

beligerante, iar navele americane nu aveau dreptul de a fi înarmate, de a transporta muniţii sau de a merge în nicio zonă proclamată de preşedinte drept zonă de conflict.
În conformitate cu această ultimă prevedere, toate porturile europene de pe Marea Baltică sau Atlantic, de la Bergen spre sud până la Pirinei, au fost închise navelor americane. Pe măsură ce războiul se răspândea, aceste zone au fost extinse prin proclamaţie.Prăbuşirea Franţei în iunie 1940, combinată cu cererile arogante japoneze asupra Indiilor Orientale Olandeze şi Indochinei Franceze (august-septembrie 1940) şi semnarea Pactului Tripartit, a dat naştere unei crize severe în afacerile externe americane. Am indicat deja pericolul la adresa securităţii americane care ar putea apărea din cauza flotei franceze sau a Dakarului care ar fi putut cădea în mâini germane sau din cauza unei invazii naziste reuşite asupra Marii Britanii. Acest pericol a amplificat controversa privind politica externă americană la un nivel febril şi a lărgit extremele opiniei publice. Aceste extreme au variat de la susţinătorii intervenţiei imediate în război de partea Marii Britanii, pe de o parte, până la apărătorii izolaţionismului extrem, pe de altă parte. Intervenţioniştii extremi au insistat că Marea Britanie ar putea fi salvată doar printr-o declaraţie americană imediată de război împotriva Germaniei, nu datorită capacităţii Americii de a lupta imediat, care era recunoscută ca fiind mică, ci pentru că moralul britanic avea nevoie de o astfel de declaraţie pentru a-i oferi puterea de a continua lupta.
Izolaţioniştii, pe de altă parte, au susţinut că nu era o preocupare pentru Statele Unite dacă Marea Britanie se prăbuşeşte sau supravieţuieşte, deoarece Hitler nu avea nicio dorinţă de a ataca America şi, chiar dacă ar face-o, emisfera vestică s-ar putea izola în şi ar supravieţui cu siguranţă şi prosperitate. Majoritatea opiniei americane, în vara anului 1940, era nehotărâtă sau confuză, dar tindea să încline spre un punct de vedere undeva între cele două extreme.
Pentru a unifica frontul politic al Americii, Roosevelt a luat în Cabinetul său doi lideri remarcabili ai Partidului Republican (ambii intervenţionişti) ca secretari de război şi de marină.
Henry L. Stimson fusese secretar de război în administraţia Taft şi secretar de stat în Administraţia Hoover, iar Frank Knox fusese candidatul republican la vicepreşedentie în 1936; ambii au fost

imediat repudiaţi de liderii republicani, dar au jucat un rol major în Administraţia Roosevelt ulterior. Împreună cu secretarul trezoreriei (Henry Morgenthau), secretarul de stat (Cordell Hull) şi secretarul de interne (Harold Ickes), i-a oferit lui Roosevelt un Cabinet preponderent intervenţionist. Însuşi Roosevelt a fost simpatizant al acestui punct de vedere, dar puternicul său simţ al realismului politic l-a făcut conştient de curentele puternice de izolaţionism în opinia publică americană, în special în Midwest. Prin urmare, Roosevelt, care părea publicului din exterior un intervenţionist avansat, a fost cu siguranţă o influenţă restrictivă în interiorul Administraţiei. În mintea sa, rolul său era în mod clar să acţioneze ca o frână pentru colegii săi de Cabinet, în timp ce folosea prestigiul şi publicitatea funcţiei sale pentru a educa opinia publică americană în convingerea că America nu putea ramane singură, izolată, în lume şi nu putea permite ca Marea Britanie să fie învinsă dacă vreo interventie americana ar fi putut împiedica acest lucru. În afara Administrației, opinia publică americană era bombardată de agitatori plătiți și voluntari de toate nuanțele de opinie, din interiorul țării și din străinătate. Multi dintre acestia au fost organizate în grupuri de lobby și presiune, dintre care cele mai notabile au fost, de partea intervenționistă, Comitetul pentru Apărarea Americii prin Sprijinirea Aliaților și, de partea „izolării”, mișcarea America First. Controversa a atins apogeul în timpul campaniei prezidențiale din 1940 și ulterior, pe măsură ce Congresul a adoptat în lege măsurile defensive vitale dorite de a treia Administrație Roosevelt.

Criza internaţională ... [i-a oferit] lui Roosevelt [oportunitatea] de a încălca precedentul constituţional împotriva unui al treilea mandat. În ciuda faptului că, candidatul republican, Wendell Willkie, era în general de acord cu poziţia lui Roosevelt în ceea ce priveşte afacerile externe, dorinţa sa de a câştiga alegerile l-a determinat să se dedice la ceea ce a numit ulterior „oratorie de campanie” şi să facă acuzaţii violente împotriva adversarului său. Printre altele, el a asigurat poporul american că realegerea lui Roosevelt însemna că „vom fi în război”. Pentru a contracara aceste acuzaţii şi pentru a recâștiga alegătorii antirăzboi care ar fi putut fi atrași de perspectiva general izolaţionistă a Partidului Republican, în special a liderilor săi superiori din Congres, Roosevelt a răspuns cu propriile sale discursuri de campanie. Unele dintre asigurările sale i-au fost

respinse mai târziu cand a afirmat la New York : „Nu vom trimite armata, marina sau forţele aeriene să lupte în ţări străine în afara Americilor, cu excepţia unui atac”; iar la Boston a spus cu cea mai mare emfază: „Am mai spus asta înainte, dar o voi spune din nou şi din nou şi din nou: Băieţii voştri nu vor fi trimişi în niciun război străin”.
Acest „discurs de campanie” de ambele părţi s-a bazat pe recunoaşterea generală a faptului că majoritatea covârşitoare a americanilor era hotărâtă să stea în afara războiului, dar confuzia din mintea acestei majorităţi a fost dezvăluită în numeroase ocazii, cum ar fi pe 5 octombrie 1940, când un sondaj Gallup al opiniei publice a arătat că 70% dintre americani considerau că este mai important să-l învingă pe Hitler decât să fie neutra. Acest sondaj a fost suficient de apropiat de propriile sentimente ale lui Roosevelt pentru ca acesta să se simtă justificat să ia orice măsuri care ar creşte şansele unei înfrângeri a lui Hitler şi îmbunătăţi capacitatea Americii de a se apăra.
Căderea Franţei a ridicat problema apărării americane într-o formă acută. Armata americană şi forţele aeriene erau jalnic de slabe, în timp ce marina era adecvată sarcinilor sale doar în Pacific. Pentru a remedia aceste deficienţe, s-a convenit, în iulie 1940, să se creeze o armată de 1.400.000 de oameni şi o forţă aeriană de 18.000 de avioane până în aprilie 1942, iar o marină „pentru două oceane” să fie mărită cu 1.325.000 de tone (nave)cât mai curând posibil. Aceste obiective nu au putut fi atinse, având în vedere lentoarea mobilizării americane, atât economice, cât şi militare, şi au fost făcute şi mai imposibil de atins de cererile constante ale Marii Britanii, Chinei, Greciei şi ale altora pentru echipamente militare imediat ce acestea ieşeau de pe linia de producţie. La două luni după stabilirea acestor obiective, un memorandum oficial estima că Statele Unite aveau nu mai mult de 55.000 de oameni în armată şi 189 de avioane în Forţele aeriene gata de acţiune imediată (25 septembrie 1940).
Pe măsură ce forţele militare ale ţării creşteau încet, au fost elaborate o serie de planuri strategice pentru a stabili modul în care aceste forţe urmau să fie utilizate. Toate aceste planuri au decis că Germania era pericolul major, Japonia fiind de importanţă secundară şi, în consecinţă, că toate eforturile, inclusiv războiul propriu-zis, ar trebui folosite pentru a învinge Germania şi că, până când acest obiectiv nu era atins, trebuiau

depuse toate eforturile pentru a amâna orice confruntare de forțe cu Japonia.
Prioritatea unei înfrângeri germane față de cea japoneză era atât de ferm înrădăcinată în gândirea strategică americană încât, încă din noiembrie 1940, s-a considerat serios că ar putea fi necesar, dacă Japonia ar ataca Statele Unite, ca Statele Unite să declare război Germaniei pentru a păstra această ordine de primordialitate. După cum s-a dovedit cursul evenimentele, declarația de război a Germaniei împotriva Statelor Unite care a venit la patru zile după atacul japonez a scutit Statele Unite de nevoia de a încerca ceva ce opinia publică americană nu ar fi tolerat niciodată, un atac asupra Germaniei după ce anterior fusese atacata de Japonia.
Deşi guvernul american a alocat 17,7 miliarde de dolari pentru reînarmare până în octombrie 1940, producţia reală de armament a rămas nesemnificativă până în 1942. Au existat mai multe motive pentru acest progres lent. În primul rând, partea guvernamentală a efortului de reînarmare nu a fost centralizată... În schimb, puteri similare şi conflictuale erau împrăştiate între diverşi administratori sau erau acordate unor comitete greoaie formate din personalităţi conflictuale, în timp ce puterile cu adevărat vitale de constrângere asupra forţei de muncă, industriei sau priorităţilor materiale erau în mare parte inexistente. În al doilea rând, industria a fost foarte reticentă, având în vedere recentele depresiuni economice si volumul mare de echipamente de capital neutilizate, să construiască noi fabrici sau echipamente noi pentru manufacturarea de echipamente de apărare, cu excepţia cazului în care guvernul le-ar acorda astfel de concesii în ceea ce priveşte preţurile, impozitele sau amortizarea fabricii, încât noul echipament sa coste corporaţia puţin sau nimic. Chiar şi atunci, corporaţiile mai monopoliste (care formau marea majoritate a corporaţiilor cu contracte de apărare) erau reticente în a-si extinde facilităţile de producţie, deoarece acest lucru ar fi periclitat relaţiile de preţ şi de piaţă în perioada postbelică.
În consecinţă, majoritatea industriaşilor, în special cei mai mari, care erau cel mai apropiat contact cu guvernul, au respins planurile Administraţiei pentru producţia de apărare ca fiind grandioase şi imposibile. Acest lucru a devenit emfatic după declaraţia lui Roosevelt din mai 1940, conform căruia obiectivul

Americii era să producă 50.000 de avioane pe an. Deşi industria a fost aproape unanimă în a numi aceasta o cifră „fantastică”, emisă doar ca un „truc propagandistic New Deal”, producţia de avioane a Americii în următorii cinci ani a fost de aproximativ şase ori mai mare decât această cifră şi a ajuns la 96.000 în 1944. **Aceste rezultate au fost obţinute deoarece guvernul a plătit pentru 90% din noile fabrici şi a obligat metodele moderne de producţie în masă să fie adoptate de ceea ce era încă, în 1941,doar o industrie artizanală.** Pe lângă reticenţa de a extinde capacitatea, atât industria, cât şi forţa de muncă au fost reticente în a converti echipamentele existente de la producţia în timp de pace la producţia de război, într-un moment în care cheltuielile guvernamentale creau un nivel de cerere şi profituri în timp de pace pace cum nu mai fusese cunoscut de mulţi ani. Oamenii de afaceri au acceptat contracte de război, dar au continuat să aloce capacitate, materiale şi forţă de muncă produselor civile, deoarece acestea erau mai profitabile,vechi clienţi satisfăcuţi,de la care se aştepta să rămână clienţi în perioada postbelică nu necesitau nicio conversie a capacităţii sau întrerupere a instalaţiilor de distribuţie. Acest lucru a fost valabil mai ales pentru industria automobilelor, care a refuzat să se convertească sau chiar să renunţe la luxul inutil al schimbărilor anuale de model până când, în ianuarie 1942, guvernul a pus capăt producţiei de maşini de agrement pe durata războiului. Dar, ca urmare a reticenţei de a face acest lucru mai devreme, aproximativ doi ani de producţie în timp de război a industriei automobilelor s-au pierdut,mai multe maşini de agrement au fost fabricate în 1941 decât în aproape orice alt an din istorie. În decembrie 1940, Walter P. Reuther, şeful sindicatului United Automobile Workers, a sugerat ca capacitatea neutilizată a industriei automobilistice (pe care a estimat-o la 50%) să fie utilizată pentru producerea de avioane; acest lucru a fost respins atât de producătorii de avioane, cât şi de cei de automobile. Aceştia din urmă au insistat ca doar 10 sau 15 % din maşinile lor-unelte să poată fi utilizate în fabricarea de muniţii. După conversia forţată din 1942, 66% din aceste maşini-unelte au fost utilizate în acest mod, iar industria automobilistică a construit în cele din urmă două treimi din toate motoarele de avioane de luptă produse în Statele Unite între iulie 1940 şi august 1945.
În majoritatea industriilor, guvernul avea puţină sau deloc

autoritate de a impune ca contractele de apărare să fie executate înaintea contractelor civile, rezultatul fiind că acestea din urmă au fost în general preferate până în 1942. Chiar şi un produs atât de vital precum maşinile-unelte, nu a fost instituit niciun sistem eficient de priorităţi obligatorii pentru apărare până în mai 1942. Acest lucru era atât de tipic pentru mobilizarea de război încât se poate spune cu siguranţă că nicio mobilizare reală nu a fost stabilită până după iunie 1942. Un an mai târziu, până în iulie 1943, a existat o creştere uimitoare. Am produs doar 16 tancuri uşoare în martie 1941, iar acestea erau prea uşoare pentru serviciul din Europa; primul nostru tanc mediu (General Grant) a fost terminat în aprilie 1941, dar treizeci de luni mai târziu, la sfârşitul anului 1943, produceam 3.000 de tancuri pe lună. În iulie 1940, Statele Unite au produs 350 de avioane de luptă, iar în martie 1941, nu au putut face mai mult de 506 astfel de avioane, dar până în decembrie 1942, au produs 5.400 de avioane pe lună, iar în august 1943, s-a ajuns la 7.500. O situaţie similară a existat şi în construcţia navală. În tot anul 1939, Statele Unite au construit doar 28 de nave cu o greutate totală de 342.000 de tone, iar în 1940 au putut creşte această cifră la 53 de nave de 641.000 de tone. În septembrie 1941, când submarinele germane îşi propuneau să scufunde 700.000 de tone pe lună, Statele Unite au finalizat doar 7 nave de 64.450 de tone. Dar printre acele şapte nave din septembrie 1941 s-a numărat prima „navă Liberty”, un model de producţie în masă bazat în mare parte pe un design britanic. Doi ani mai târziu, în septembrie 1943, Statele Unite au lansat la apă 155 de nave, însumând 1.700.000 de tone, şi au fost în măsură să continue la acest ritm de cinci nave pe zi, sau 19 milioane de tone pe an, pe termen nelimitat.

Trebuie să ne amintim întotdeauna că aceste cifre impresionante au fost atinse la aproape doi ani după atacul de la Pearl Harbor de la sfârşitul anului 1941 şi că, timp de doi ani după căderea Franţei, Statele Unite s-au confruntat cu o criză diplomatică critică, aproape fără resurse militare pe care să se bazeze sau pentru a răspunde apelurilor jalnice de ajutor venite din Marea Britanie, China, Grecia, Turcia, Suedia şi zeci de alte ţări. Cu excepţia Marii Britanii, majoritatea acestor apeluri au primit puţină satisfacţie.

China, de exemplu, a primit doar 48 de avioane în primele opt luni ale anului 1940 şi doar arme şi muniţii în valoare de 59 de milioane

de dolari în întregul an 1940. Dintre cele 2.251 de avioane de luptă produse în Statele Unite între 7 iulie 1940 şi 1 februarie 1941, 1.512 au mers către Marea Britanie, iar 607 au mers către propria noastră armată şi marină.
Prinsa între avansul constant al agresiunii autoritare, insuficienţa producţiei americane de război, apelurile potenţialelor victime ale agresorilor şi urletele indignate ale izolaţioniştilor americani, Administraţia Roosevelt a improvizat o politică ce a constat, în aproape egală măsură, din declaraţii publice propagandistice, subterfugii tactice şi paşi ezitanţi. În septembrie 1940, în ciuda efectului advers pe care l-ar fi putut avea asupra şanselor lui Roosevelt la alegerile din noiembrie, Administraţia a convins Congresul să adopte o Lege a Serviciului Selectiv pentru a consolida efectivele de personal ale forţelor armate prin constrângere. Aceasta prevedea un an de antrenament pentru 900.000 de oameni şi stipula că aceştia nu trebuie folosiţi în afara emisferei vestice.
În aceeaşi lună, septembrie 1940, Roosevelt a proclamat o stare de urgenţă naţională limitată şi prin ordin executiv, a dat Marii Britanii cincizeci de distrugătoare vechi din Primul Război Mondial în schimbul unor contracte de închiriere pe nouăzeci şi nouă de ani pentru baze navale şi aeriene în posesiunile britanice din această emisferă, de la Newfoundland până la Trinidad.
Deschiderea unei noi sesiuni a Congresului în ianuarie 1941 i-a oferit lui Roosevelt oportunitatea de a enunţa obiectivele politicii externe a Americii. El a făcut acest lucru în celebrul discurs „Cele patru libertăţi":America aştepta cu nerăbdare o lume fondată pe patru libertăţi umane esenţiale: libertatea in exprimare şi de vorbire, libertatea fiecărei persoane de a se închina lui Dumnezeu în felul său, libertatea de lipsuri şi libertatea fata de frică. Căutând o modalitate prin care America ar putea contribui la aceste scopuri, rămânând în acelaşi timp în afara războiului şi fără a-i înfuria complet pe izolaţionişti,Administraţia Roosevelt, în primele luni ale anului 1941, a venit cu o serie de proceduri pe care le-a rezumat în sintagmele „America ca arsenal al democraţiei" şi „Împrumut-Închiriere".
Ideea Arsenalului Democraţiei însemna că America va face tot posibilul pentru a furniza armament şi provizii esenţiale ţărilor care se opuneau agresorilor, în special Marii Britanii.
Partea britanică a acestei idei s-a reflectat într-o declaraţie

publică a lui Winston Churchill: „Daţi-ne instrumentele şi vom termina treaba". Aceste declaraţii au o semnificaţie istorică deoarece,chiar în timp ce erau făcute, experţii militari atât din America, cât şi din Marea Britanie încercau să îi convingă pe liderii politici că contribuţiile materiale din Statele Unite către Marea Britanie, oricât de mari ar fi fost, nu ar fi suficiente: ar fi nevoie şi de luptători americani.

Proiectul Arsenalului Democraţiei, chiar dacă nu era suficient pentru a-l învinge pe Hitler de unul singur, s-a confruntat cu obstacolele enorme ale incapacităţii Marii Britanii de a plăti şi ale incapacităţii Marii Britanii de a asigura livrarea materialelor de război din Statele Unite în Anglia. Aceste două probleme au ocupat o mare parte din atenţia lui Roosevelt în 1941, în lunile ianuarie-martie, iar mai apoi în perioada martie-decembrie.

La izbucnirea războiului în septembrie 1939, Marea Britanie avea active de aproximativ 4.500.000.000 de dolari care puteau fi uşor convertite în dolari pentru a cumpăra provizii în Statele Unite (aur, schimb valutar în dolari, sau titluri de valoare americane). În primele şaisprezece luni ale războiului, Marea Britanie a câştigat încă 2.000.000.000 de dolari din vânzările de aur sau de bunuri, cum ar fi whisky-ul scoţian sau articolele de lână englezeşti, pe care America era dispusă să le cumpere. Dar în acele şaisprezece luni, Marea Britanie a plătit aproape 4.500.000.000 de dolari pentru bunuri americane şi a plasat comenzi pentru aproximativ 2.500.000.000 de dolari în plus, astfel încât anul 1941 a început cu rezervele de dolari neangajate ale Marii Britanii scăzute la aproximativ 500.000.000 de dolari. În primele luni ale acelui an 1941, Marea Britanie vindea valori mobiliare ale Statelor Unite (care fuseseră preluate de la supuşii britanici) de 10.000.000 de dolari pe săptămână. Era clar că capacitatea Marii Britanii de a plăti în dolari pentru proviziile urgent necesare ajungea la sfârşit. Acest sfârşit nu putea fi amânat prin împrumuturi, deoarece acestea erau interzise de Legile de Neutralitate şi de Legea Johnson.

Mai mult, experienţa Primului Război Mondial arătase că împrumuturile lăsau o moştenire postbelică extrem de nefericită. În mintea lui Roosevelt... părea o prostie să permită ca consideraţiile monetare să reprezinte un obstacol în calea autoapărării (aşa cum considera el supravieţuirea Marii Britanii). Mai degrabă, el considera că resursele războiului ar trebui puse în

comun pentru Statele Unite şi Marea Britanie, astfel încât fiecare să poată folosi ceea ce avea nevoie dintr-un depozit comun. El a subliniat că englezii mureau deja pentru apărarea noastră şi că britanicii ne-au dat deja sute de milioane de dolari pentru a construi fabrici şi maşini pentru fabricarea avioanelor, motoarelor, navelor sau tancurilor; De asemenea, ne ofereau, fără cost, secrete vitale în detectarea radarului şi a submarinelor, primul nostru motor de avion răcit cu lichid de succes (Rolls-Royce „Merlin", construit de Packard într-o fabrică construită cu bani britanici şi folosit pentru cel mai bun avion de vânătoare de escortă american, P-51 Mustang), multe caracteristici secrete încorporate în motoarele bombardierelor noastre B-24 (Liberator) şi motorul cu reacţie Whittle (care a fost ulterior adaptat pentru a produce motorul cu reacţie al companiei General Electric, utilizat în P-80 Shooting Star).
Încă din 17 decembrie 1940, Roosevelt şi-a exprimat punctul de vedere faţă de poporul american în următoarea afirmaţie caracteristică: „Să presupunem că casa vecinului meu ia foc iar eu am un furtun de grădină cu o lungime de 100 de metri. Dacă poate lua furtunul meu de grădină şi îl poate conecta la hidrantul său, l-aş putea ajuta să stingă incendiul. Acum ce fac eu? Ii spun înainte de a-l folosi: «Vecine, furtunul meu de grădină m-a costat 15 dolari; trebuie să-mi plăteşti 15 dolari pentru el». Care este tranzacţia care se va desfasura? Nu vreau 15 dolari - vreau furtunul meu de grădină înapoi după ce stingi incendiul..."
Un proiect de lege care întruchipează aceste idei a fost introdus în Congres pe 10 ianuarie 1941 ca H.R. 1776 şi a devenit lege două luni mai târziu ca Lend-Lease Act.(Legea de inchiriere-imprumut)
În aceste două luni, dezbaterea a făcut ravagii atât la Capitoliu, cât şi în întreaga ţară, izolaţioniştii folosind toate argumentele posibile împotriva acesteia. Senatorul Burton K. Wheeler, care fusese nominalizat la vicepreşedinţie pe o schemă a unui partid terţ în 1924 şi devenise din ce în ce mai izolaţionist şi reacţionar odată cu trecerea anilor, a spus că proiectul de lege va „ingropa fiecare al patrulea băiat american". Alţi oponenţi au susţinut că Marea Britanie avea zeci de miliarde de dolari în active ascunse şi că Lend-Lease era doar un truc inteligent pentru a impune costurile războiului britanic pe spatele contribuabililor americani. Alţii au insistat că Lend-Lease era un act beligerant care ar stârni

furia germană şi, în cele din urmă, ar implica poporul american într-un război de care nu avea nevoie.
Proiectul de lege a fost adoptat în cele din urmă printr-un vot în mare parte bazat pe principiile partidelor; în Camera Reprezentanţilor, acest vot a fost de 260 - 161, doar 25 de democraţi votând împotrivă şi doar 24 de republicani votând pentru. Acesta prevedea că preşedintele putea „să vândă, să transfere titlul de proprietate, să schimbe, să închirieze, să împrumute sau să dispună în orice alt mod de... fiecare articol de apărare" către orice naţiune a cărei apărare o considera vitală pentru apărarea Statelor Unite; plata putea fi efectuată către Statele Unite prin orice „plată sau rambursare în natură sau proprietate sau orice alt beneficiu direct sau indirect pe care preşedintele îl considera satisfăcător". Până în noiembrie 1941, 14,3 miliarde de dolari fuseseră alocaţi pentru punerea în aplicare a acestor prevederi.
Legea privind împrumutul şi închirierea urma să expire peste doi ani. Schimbarea opiniei publice americane poate fi judecată din faptul că a fost reînnoită în martie 1943 printr-un vot de 476-6 în Cameră şi 82-0 în Senat.
În ciuda alocărilor mari pentru programul Lend-Lease prevăzute în 1941, acesta a transferat puţine provizii suplimentare către vreo naţiune combatantă înainte de 1942. Sistemul productiv american era aproape complet blocat cu comenzi neonorate, care fuseseră plasate anterior fie de guvernele britanice, fie de guvernele americane. Când Uniunea Sovietică a intrat în război ca urmare a atacului Germaniei din iunie 1941, acest eveniment nu a oferit nicio piaţă suplimentară pentru bunurile din programul Lend-Lease, deoarece opinia publică americană era prea puternic anticomunistă pentru a permite Uniunii Sovietice să beneficieze de programul Lend-Lease. Abia la sfârşitul anului, Rusia a fost admisă la aceste beneficii. La scurt timp după aceea, blocajul productiv din industriile de război a fost depăşit de aşa-numitul Program al Victoriei din august 1941. Acest program a pus capăt încercării de a construi un sistem productiv pentru război din capacitatea excedentară a sistemului industrial civil pe timp de pace şi a confruntat cu curaj problema căreia o mobilizare economică adecvată pentru război putea fi realizată doar dacă se baza pe trei

principii fundamentale: (1) producţia civilă trebuia redusă pentru a furniza forţă de muncă, materiale şi capital pentru industria de război; (2) orice industrie de război adecvată necesită o creştere semnificativă a investiţiilor în capacitate industrială nouă; şi (3) mobilizarea economică este imposibilă dacă nu există un anumit grad de control centralizat din partea guvernului şi un anumit grad de constrângere asupra afacerilor, forţei de muncă şi consumatorilor.

Ca parte a acestui efort, Roosevelt a înfiinţat, la sfârşitul lunii august 1941, o nouă agenţie a guvernului, Consiliul pentru Priorităţi şi Alocări de Aprovizionare, care, deşi avea toate slăbiciunile unei organizaţii de comitet în contrast cu o singură organizaţie executivă, a început, pentru prima dată, să se confrunte cu faptul că nu putea exista o mobilizare economică reală fără un plan general unic de priorităţi şi alocări între numeroasele grupuri diferite care solicitau acces la resurse economice.

În spatele acestui întreg efort de mobilizare economică se afla o decizie secretă a consilierilor militari ai lui Roosevelt, luată în vara anului 1941, conform căreia războiul nu putea fi câștigat dacă Statele Unite nu plănuiau în cele din urmă să crească numărul de oameni din forțele lor armate la 8.000.000.

O armată de 8.000.000 de oameni părea un vis îndepărtat în vara anului 1941, când cei 900.000 de recruţi prevăzuţi de Legea Serviciului Selectiv din 1940 se apropiau de sfârşitul anului lor de antrenament şi începeau cu nerăbdare să se pregătească pentru a se dispersa din nou către activităţile lor civile. Permisiunea acestui lucru ar fi fost fără îndoială, o lovitură periculoasă data programului de pregătire. În consecinţă, Administraţia Roosevelt a cerut Congresului să prelungească termenii de serviciu ai acestor oameni. Imediat izolaţioniştii au început să protesteze, iar de data aceasta au găsit un răspuns mai puternic în opinia publică americană.

Multora li s-a părut foarte nedrept să menţină în serviciu timp de mai mulţi ani oameni care, deoarece atunci când s-au prezentat la acest program, fuseseră asiguraţi că trebuie să servească doar un an. Susţinătorii prelungirii au susţinut că pregătirea şi securitatea Americii trebuie să aibă prioritate faţă de orice astfel de asigurări greşite. O lege care prelungea perioada de antrenament pentru serviciul selectiv cu încă optsprezece luni a fost adoptată de

Congres pe 12 august 1941, cu o marjă îngustă de un vot, 203-202. Încă o dată, republicanii s-au opus ferm legii, doar 21 de voturi votând pentru, în timp ce 133 votând împotriva.
În timp ce votul privind prelungirea serviciului selectiv era numărat, istorica Conferinţă Atlantică a lui Roosevelt şi Churchill se desfăşura pe cuirasatul Prince of Wales într-un mic port din Newfoundland. După patru zile de conferinţe (9-12 august 1941), şefii de guvern ai Statelor Unite şi Marii Britanii au emis aşa-numita Cartă Atlantică ca primă enunţare formală a obiectivelor de război. Conform acestui document, aceştia renunţau la toate ambiţiile de mărire teritorială pentru ei înşişi şi, pentru alţii, sperau să obţină aşezări teritoriale şi forme de guvernare în conformitate cu dorinţele liber exprimate ale popoarelor implicate. De asemenea, ei aspirau la acces egal la comerţ şi materii prime pentru toate statele, colaborare economică internaţională, libertatea mărilor şi dezarmare postbelică.
Anumite diferenţe de perspectivă care au apărut în urma discuţiilor dintre britanici şi americani au fost fie omise, fie compromise în anunţul public. Britanicii erau încă în favoarea preferinţei imperiale şi a unei anumite măsuri de bilateralism, discriminare comercială şi autarhie economică în comerţul internaţional, în timp ce influenţa secretarului Hull a plasat delegaţia americană ferm în opoziţie cu acestea şi în favoarea relaţiilor comerciale multilaterale, nediscriminatorii pe principiile naţiunii celei mai favorizate. O a doua diferenţă, care a fost curând respinsa, consta în contrastul dintre dorinţa lui Churchill de a declara o preferinţă pentru un plan postbelic pe termen lung pentru o organizaţie internaţională care să înlocuiască Liga Naţiunilor şi preferinţa lui Roosevelt pentru un sistem postbelic imediat bazat pe acţiuni poliţieneşti ale câtorva Mari Puteri sau chiar pe un simplu parteneriat anglo-american. În orice caz, Roosevelt a fost prea reticent să-i trezească pe câinii nedormiţi ai izolaţionismului pentru a permite Conferinţei Atlantice să emită vreo declaraţie publică privind organizarea internaţională. Carta Atlantică a fost emisă lumii imediat ce s-a încheiat conferinţa; cel puţin la fel de importante au fost conversaţiile militare şi strategice simultane, care au fost ţinute secrete. Încă o dată, aceştia au decis că înfrângerea Germaniei trebuie să aibă prioritate faţă de înfrângerea Japoniei, dar a existat o mare diferenţă de opinie cu privire la modul în care Germania putea fi învinsă.

Britanicii nu aveau planuri sau aşteptări de a face o invazie la scară largă a Europei cu forţe terestre. În schimb, sperau că Germania ar putea fi epuizată până la înfrângere, după un război foarte lung, prin blocadă, bombardament aerian, activitate subversivă şi de propagandă. Îşi doreau un număr mare de bombardiere grele şi sperau la intervenţia americană în război, cât mai curând posibil, în mare parte pentru valoarea sa propagandistică împotriva moralului german. Se pare că nimeni nu a subliniat că o înfrângere germană prin metode britanice ar lăsa armatele sovietice supreme în toată Europa, fără forţe ale Axei, anglo-americane sau locale care să li se opună.

Doar din motive militare, americanii prezenţi la Conferinţa Atlantică au respins teoriile britanice. Aceştia au respins orice intervenţie americană imediată în război, pe motiv că Statele Unite nu erau suficient de înarmate pentru a fi eficiente. Singura contribuţie imediată pe care Statele Unite ar putea-o adăuga prin intervenţie, considerau ei, ar fi escortarea convoaielor de nave de aprovizionare britanice către Europa.

Experţii militari americani au respins ideea că Germania ar putea fi învinsă prin blocadă, propagandă, atacuri aeriene sau prin orice altceva decât o invazie la scară largă a forţelor terestre.

În acest scop, Departamentul de Război de la Washington plănuia o armată de 8.000.000 de oameni.

O altă diferenţă de opinie între britanici şi americani a apărut din discuţiile privind agresiunea japoneză. Britanicii doreau un mesaj comun sau paralel către Japonia, însoţit, dacă era posibil, de ameninţări cu mişcări navale, pentru a cere încetarea acţiunilor agresive japoneze. Americanii erau reticenţi, temându-se să ia măsuri care ar putea accelera agresiunea japoneză şi astfel să distragă atenţia de la problema germană; Roosevelt a spus chiar că continuarea păcii cu Japonia era atât de esenţială încât „ar fi ignorat dacă Japonia ar intra în Thailanda, dar nu dacă ar intra în Indiile Orientale Olandeze". În acest ultim caz, el nu a avut în vedere nimic mai mult decât război economic pentru o perioadă considerabilă.

Imediat după Conferinţa Atlantică, Roosevelt a fost preocupat de douăprobleme europene majore, lăsând tensiunea crescândă cu Japonia în mâinile lui Hull.

Cele două probleme erau escorta navală a convoaielor către Marea Britanie şi proviziile militare pentru Uniunea Sovietică.
În primăvara, vara şi toamna anului 1941, Roosevelt a fost sub presiune constantă din partea a mai multor membri ai Cabinetului său pentru a apuca taurul de coarne şi a stabili o escortă navală americană a navelor de aprovizionare către Marea Britanie. La început a cedat acestei presiuni, dar până în iulie s-a convins că opinia publică americană nu va accepta escorta convoaielor până in Marea Britanie şi a înlocuit această escortă până la meridianul Islandei, cu argumentul că aceasta se afla încă în emisfera vestică. Ordinele de organizare a escortelor de convoaie până in Marea Britanie fuseseră emise pe 26 februarie. Pentru a le proteja, la 1 februarie fusese creată o Flotă Atlantică, sub comanda Amiralului King. Aceasta a fost întărită cu trei nave de luptă, un portavion, patru crucişătoare şi numeroase distrugătoare, transferate din Pacific în mai. În martie, Roosevelt a ordonat construirea a două baze de distrugătoare şi a două baze de hidroavioane cu fonduri Lend-Lease în Irlanda de Nord şi Scoţia. În acelaşi timp, a dat Marii Britanii zece nave de coastă care urmau să fie stationeze în Islanda şi a pus mâna pe şaizeci şi cinci de nave ale Axei şi ale Danemarcei ancorate în porturile americane. O lună mai târziu, Groenlanda a fost declarată în emisfera vestică, iar Statele Unite au preluat protecţia acesteia şi au început să construiască baze.
Marea Roşie a fost declarată neutra, redeschizând-o astfel navelor comerciale americane care transportau provizii către Egipt (10 aprilie 1941). Activele financiare ale Puterilor Axei şi ale tuturor ţărilor ocupate şi beligerante din Europa au fost înghețate, iar consulatele Axei din Statele Unite au fost închise (14-16 iunie 1941). Şcolile de pilotaj americane au fost puse la dispoziţie pentru a instrui aviatorii britanici. Patru mii de puşcaşi marini care primiseră ordin să ocupe Azore în aşteptarea unei mişcări naziste către Gibraltar sau insulele Atlanticului au fost eliberaţi din această misiune când Hitler s-a mutat spre est în iunie. În consecinţă, au fost alocati să ocupe Islanda, lucru pe care l-au şi făcut, în acord cu guvernul islandez, în iulie.
Între timp, prin proclamaţie prezidenţială, Zona de Neutralitate Americană, care fusese definită în septembrie 1939 ca fiind meridianul de 60° longitudine vestică, a fost extinsă până la cel ce 26° longitudine vestică,meridianul Islandei.

Marinei Statelor Unite i s-a ordonat să urmărească toţi agresorii sau submarinele Axei la vest de acest meridian, transmiţând poziţiile lor britanicilor. Pe 19 iulie 1941, convoaiele navale americane au primit ordin să se deplaseze până la acest meridian spre est. Primul astfel de convoi a plecat pe 16 septembrie 1941. În practică, navele de escortă americane au acoperit o distanţă de aproximativ 1.200 de mile în Atlanticul mijlociu, între 52° V şi 26° V, preluând informaţii de la escortele canadiene la sud de Newfoundland şi livrând încărcăturile lor escortelor britanice la sud de Islanda. Acest lucru le-a oferit canadienilor şi britanicilor rute de aproximativ 650 de mile de acoperit la fiecare extremitate. În acest moment, submarinele Axei se mutaseră din apele din largul Insulelor Britanice în Atlanticul mijlociu, unde operau printr-o tehnică a „haitei de lupi”.
În conformitate cu această metodă, de îndată ce un convoi era descoperit, o duzină sau mai multe submarine se adunau în calea sa şi atacau la suprafaţă noaptea. Aceasta s-a dovedit a fi o metodă foarte eficientă, în special împotriva escortelor americane fără experienţă, care menţineau pozitii prea rigide prea aproape de convoaiele lor. Dar această metodă avea marea slăbiciune că necesita o comunicare radio extinsă cu Germania pentru ordine; acest lucru dezvăluia locaţiile submarinelor şi, în cele din urmă, devenise o slăbiciune fatală.
Escortarea navală americană a convoaielor britanice nu putea decât să ducă la un „război activ” cu Germania. Administraţia Roosevelt nu s-a ferit de această probabilitate. Tensiunea crescândă cu Japonia, combinată cu decizia strategică americană că Germania trebuie învinsă înainte de a impune o politică din ce în ce mai activă în Atlantic pentru a evita o situaţie în care am fi în război în Pacific, în timp ce încă suntem în pace cu Germania. Din fericire pentru planurile Administraţiei, Hitler a făcut jocul acesteia declarând război Statelor Unite pe 11 decembrie 1941. Până la acea dată, „incidentele” deveneau din ce în ce mai frecvente.
Pe 17 octombrie, distrugătorul american Kearney a suferit pierderi când a fost torpilat;două săptămâni mai târziu, distrugătorul Reuben James a fost spulberat, cu mari pierderi de vieţi omeneşti, de un lanţ de explozibili provenite de la o torpilă germană, care a atins magazia de muniţii şi propriile încărcături de adâncime. Pe

10 noiembrie, o escortă americană formată din unsprezece nave, inclusiv portavionul Ranger, a preluat un convoi de şase nave, inclusiv cele mai mari trei nave de linie oceanice americane, America, Washington şi Manhattan, cu 20.000 de soldaţi britanici, şi le-a păzit de la Halifax până în India şi Singapore. Pearl Harbor a fost atacat în timp ce acest convoi trecea prin Africa de Sud, iar Washington a ajuns în cele din urmă acasă traversând Pacificul până în California.
Multe dintre activităţile Marinei Americane din vara anului 1941 nu erau deloc cunoscute sau erau cunoscute doar imperfect publicului american, dar se pare că opinia publică în general a susţinut acţiunile Administraţiei. În septembrie, Roosevelt a solicitat o acţiune din partea Congresului pentru a abroga secţiunea din Legile de Neutralitate care interzicea înarmarea navelor comerciale. Acest lucru s-a făcut pe 17 octombrie, votul în Cameră fiind de 259-138, doar 21 de democraţi opunându-se modificării şi doar 39 de republicani susţinând-o. În aceeaşi zi, Kearney a fost torpilat. Două săptămâni mai târziu, toate porţiunile esenţiale ale Legilor de Neutralitate au fost abrogate (13 noiembrie).
Votul din Cameră, 212-194, a arătat încă o dată natura partizană a politicii externe a Administraţiei, deoarece doar 22 din 159 de voturi republicane au fost pentru abrogare. Prin acest vot, Statele Unite „şi-au reluat dreptul tradiţional de a-şi trimite navele oriunde doreşte şi de a le înarma şi proteja în orice mod posibil". Aceasta însemna că un război naval deschis cu Germania se prefigura în viitorul imediat.
În această perioadă, din iunie până în decembrie 1941, Roosevelt a fost, de asemenea, ocupat de problema ajutorului militar pentru Uniunea Sovietică. Forţele naziste care s-au aruncat asupra Rusiei, pe 22 iunie 1941, erau la apogeul puterii lor, iar Uniunea Sovietică a avut curând nevoie stringentă de orice ajutor putea primi. Churchill ... era dispus să accepte pe oricine, „chiar şi diavolul", aşa cum s-a exprimat el însuşi, ca aliat împotriva ameninţării naziste şi să ofere orice ajutor disponibil unui astfel de aliat.
Roosevelt împărtăşea aceste idei într-o măsură considerabilă, dar poporul american era suspicios faţă de bolşevism, iar experţii militari americani erau în general de acord că Uniunea Sovietică nu putea rezista împotriva lui Hitler suficient de mult timp pentru ca ajutorul să fie eficient. Prin urmare, au trecut câteva luni până

Când Roosevelt a fost în măsură să pună la dispoziţia Kremlinului provizii specificate in Legea Lend-Lease.
Adoptata la 11 martie 1941, Legea Imprumut -Inchiriere (H.R. 1776) autoriza preşedintele SUA să transfere arme, alimente şi materiale strategice oricărei naţiuni considerate „vitale pentru apărarea Statelor Unite". Această legislaţie permitea aliaţilor (în principal Marii Britanii, Uniunii Sovietice şi Chinei) să primească provizii fără plată imediată, punând capăt neutralităţii SUA şi sa menţină naţiunea în afara luptei directe până la atacul japonez de la Pearl Harbor.

Capitolul 54 — Atacul nazist asupra Rusiei Sovietice, 1941-1942

În planificarea atacului său asupra Rusiei Sovietice, Hitler a folosit conceptele strategice germane obişnuite; acestea au dat prioritate distrugerii armatelor inamice faţă de capturarea şi ocuparea teritoriului şi a resurselor inamice.
Această distrugere urma să fie realizată (şi realizată rapid, potrivit lui Hitler), într-o serie de mişcări gigantice de invaluire cu două directii, care funcţionaseră atât de bine împotriva Poloniei în 1939. În aceste operaţiuni, un cleşte exterior imens format din vârfuri de lance ale diviziilor blindate şi un cleşte interior simultan, dar mai mic, format din coloane ale diviziilor de infanterie, ar fi cuprins o masă de trupe inamice, blindatele tăind o mare parte din efective de la aprovizionare şi comunicaţii, în timp ce coloanele de infanterie ar fi împărţit masa captivă de forţe inamice în mase mai mici, dispuse să se predea. Această metodă a fost folosită, în mod repetat, cu un succes extraordinar împotriva armatelor sovietice, după iunie 1941, înconjurând şi capturând frecvent sute de mii de ruşi simultan, dar însăşi amploarea operaţiunilor a consumat oameni, materiale nazişti şi (mai presus de toate) timp, fără a provoca nicio lovitură fatală capacităţii sovietice de a rezista.
Din cauza acestor idei strategice germane, niciunui obiectiv geografic nu i s-a acordat prioritate principală în planurile germane. Prioritate secundară a fost acordată, la insistenţele lui Hitler, capturării Leningradului în nord şi capturării Kievului şi Caucazului în sud. Aceste obiective geografice au fost stabilite pentru a fuziona cu finlandezii şi a tăia calea ferată Murmansk în nord, şi pentru a captura, sau cel puţin a izola de armatele ruseşti, centrele

petroliere sovietice din sud.
Capturării Moscovei, la ordinele directe ale lui Hitler, i s-a acordat doar prioritate terţiară în planurile strategice germane. Generalii germani nu au fost de acord cu concepţiile geografice ale lui Hitler şi au insistat ca Moscova să fie principalul obiectiv geografic al avansului german, deoarece era centrul feroviar vital al Rusiei europene; era, de asemenea, un centru industrial important şi conţinea inima şi creierul întregii autocraţii sovietice. Capturarea acesteia, potrivit generalilor, ar paraliza capacitatea Rusiei de a muta trupe şi provizii spre nord şi spre sud şi, astfel, ar face posibilă izolarea, pentru o cucerire mai uşoară a fronturilor din Leningrad sau Kiev. Mai mult, capturarea sa ar paraliza sistemul supracentralizat al tiraniei sovietice şi ar da o lovitură atât de puternică prestigiului bolşevic încât acesta probabil nu ar putea supravieţui.
În primele trei luni ale campaniei din 1941 şi pe toată durata campaniei din 1942, Hitler a rezistat presiunii generalilor săi şi a insistat ca efortul maxim german să fie dedicat celor două zone stabilite iniţial în nord şi sud. Abia în septembrie 1941, când era prea târziu pentru un atac reuşit asupra Moscovei, Hitler a recunoscut că propriile sale obiective geografice nu puteau fi atinse, ceea ce a dus la la sfatul generalilor săi de a ataca Moscova. Această dispersare şi schimbare a obiectivelor geografice, combinată cu incapacitatea germană de a distruge complet armatele sovietice, a adus Germania în punctul despre care Hitler insistase întotdeauna că trebuie evitat mai presus de orice: un război de uzură pe două fronturi, de către o Germanie care nu era nici pe departe aproape de mobilizarea economică totală.
Autorităţile germane au estimat că Rusia avea peste 200 de divizii (dintre care 30 până la 35 se aflau în Orientul Îndepărtat), cu 8.000 de avioane de calitate diversă şi 115.000 de tancuri, majoritatea uşoare sau învechite. Pe frontul european se aşteptau să întâlnească 125 divizii de infanterie, 25 de cavalerie, 25 de divizii motorizate şi cel puţin 5 divizii blindate. Împotriva acestor forţe ruseşti, Hitler plănuia să arunce 141 de divizii germane şi 33 de divizii satelit (finlandeze, române, italiene, maghiare, slovace şi croate). Forţele germane includeau 19 divizii blindate (la jumătate din capacitate) cu 3.200 de tancuri, 14 divizii motorizate şi 3 flote aeriene cu 2.000 de avioane.

Aceste forţe erau organizate în trei grupuri de armate (cel de nord, central şi de sud) deplasandu-se pe direcţia generală Leningrad (la 800 de mile distanţă), Moscova (la 750 de mile) şi Volga inferioară (Stalingrad, la 800 de mile distanţă). Fiecare grup de armate era format din infanterie şi tancuri plasate alternativ pe front, pentru a opera mişcările de dubla invaluire pe care le-am menţionat. Întregul front german, de la nord la sud, avea şapte armate de infanterie şi patru armate panzer organizate în acest mod alternativ, cu câte două armate de infanterie formând fiecare capăt al liniei, iar forţele satelit pe flancurile extreme (finlandezii la nord, ceilalţi la sud).
Uniunea Sovietică a fost avertizată despre iminentul atac nazist de la Washington şi Londra, precum şi de propriii spioni, şi a aflat data exactă a asaltului aproape imediat ce acesta a fost stabilit la Berlin. Un german antinazist din Berlin a dat o copie a directivei secrete a lui Hitler pentru Operaţiunea Barbarossa ataşatului comercial american în termen de trei săptămâni de la formularea acesteia; aceasta a fost trimisă Kremlinului de către secretarul de stat Hull la începutul lunii martie 1941. Toate aceste mişcări utile au fost primite intr-o manieră reticentă de către liderii sovietici, iar cei care le-au oferit au fost trataţi ca nişte scandalagii.
Moscova nu a depus niciun efort pentru a scăpa de manevrele de incercuire retrăgându-şi forţele din poziţiile lor de frontieră expuse si a continuat să spere că colaborarea sa economică jalnică cu Hitler îl va determină să anuleze ordinele de atac, recunoscând faptul că putea obţine mai mult, într-un sens economic, din colaborarea pe timp de pace decât prin cucerire într-un război. Această speranţă a fost zadarnică, deoarece Hitler avea o lipsă de respect atât de gigantică faţă de puterile de luptă ale Rusiei, încât se aştepta la o victorie germană completă în aproximativ şase săptămâni. Hitler era atât de convins în această privinţă încât a respins categoric, în iunie, din nou în iulie şi încă o dată în august, sugestiile şefului Marelui Stat Major General de a face orice pregătiri pentru luptele din timpul iernii. Pentru acest refuz, Germania avea să sufere amarnic.
Estimările lui Hitler despre slăbiciunea armatelor sovietice şi durata redusa a campaniei care se apropia erau în general împărtăşite de militarii din întreaga lume. În Statele Unite, şeful Statului Major, generalul George C. Marshall, credea că Germania va fi victorioasă în şase săptămâni.

Armatele naziste au pornit înainte în zorii zilei de duminică, 22 iunie 1941. La sfârşitul a cinci zile, două încercuiri fuseseră deja aplicate, iar a doua zi a treia a fost finalizată. În aceste zone existau forţe ruseşti atât de mari încât perimetrele nu au putut fi închise complet, iar unităţile ruseşti distruse au scăpat prin liniile germane. Cu toate acestea, din aceste zone au fost luate 289.874 de prizonieri, 2.585 de tancuri şi 1.149 de tunuri. Până pe 2 iulie, mai multe încercuiri fuseseră finalizate pe frontul central (rezultând încă 185.487 de prizonieri, cu 2.030 de tancuri şi 1.918 tunuri).

În acest moment, a apărut o criză în cadrul Înaltului Comandament German. Toate marile succese pe care le-am menţionat au fost pe frontul central, în timp ce fronturile de nord şi de sud, pe care Hitler dorea să fie intensificate, avansau mult mai lent. Acest lucru a rezultat din faptul că generalii lui Hitler nu împărtăşeau ideile strategice ale Führerului şi dispuseseră forţele germane astfel încât, practic,au deviat de la directivele sale şi au dat preponderenţa propriului obiectiv, capturarea Moscovei. Din acest motiv, ei au dat două dintre cele patru corpuri de armata panzer ale Grupului de Armate din Centru ,Mareşalului Fedor von Bock şi câte una fiecăruia dintre celelalte grupuri de armate. Întrucât ruşii îşi masaseră forţele în sud, Grupul de Armate Sud german, sub comanda lui Gerd von Rundstedt, avea doar 800 de tancuri, în timp ce adversarul său sovietic, mareşalul S. M. Budënny, avea 2.000.

Succesul strălucit al Grupului de Armate Centru german a determinat Statul Major General german şi Hitler să se răzgândească, dar fiecare cu planuri opuse. Slăbiciunea apărării sovietice l-a convins pe Bock să adopte un plan, avansat de Guderian, ca Grupul de Armate Centru să abandoneze eforturile suplimentare de încercuire şi să trimită unităţile sale blindate într-o ofensivă directă spre Moscova, la o sută de mile distanţă. Cam în acelaşi timp, Hitler a decis să consolideze avansul Grupurilor de Armate Nord şi Sud, direcţionând eforturile celor două armate panzer ale Grupului de Armate Centru departe de propriul lor front pe fronturile celor două grupuri de armate aflate pe flancuri. Acest lucru ar fi lăsat Grupul de Armate Centru doar cu forţe de infanterie, încetinindu-i astfel avansul şi limitându-i operaţiunile doar la activităţi tactice de curăţare si ar fi crescut capacitatea

grupurilor de armate din flancuri de a închide încercuirile, oferindu-le fiecăruia dintre ele două armate Panzer. Prin Directiva nr. 33, de pe 19 iulie, Hitler a emis ordine pentru această schimbare. Deşi generalii s-au opus şi au întârziat în executarea aceste instrucţiuni, avansul asupra Moscovei a fost zădărnicit. Generalul Franz Halder a scris în jurnalul său pe 26 iulie: „Analiza Führer-ului, care în multe puncte este pe nedrept critică la adresa Comandamentului din teren, indică o ruptură completă cu strategia concepţiilor operaţionale mari. Nu poţi învinge rușii cu succese operaţionale, argumentează el, pentru că pur şi simplu nu ştiu când sunt învinşi. Din acest motiv va fi necesar să-I distrugi puţin câte puţin, în mici acţiuni de încercuire cu caracter pur tactic." Împotriva acestor idei ale lui Hitler, generalii săi au argumentat timp de săptămâni întregi, în zadar. Pe 21 august, Hitler a emis Directiva nr. 34. Aceasta începea astfel: „Propunerile Înaltului Comandament al Armatei pentru continuarea operaţiunilor în est, din data de 18 august, nu sunt conforme cu intenţiile mele... Obiectivul principal nu este capturarea Moscovei." În loc de aceasta, a stabilit următoarele obiective: capturarea Crimeii şi a minelor de cărbune Dombas, întreruperea aprovizionării cu petrol din Caucaz, izolarea Leningradului şi stabilirea contactului direct cu finlandezii.

Ca o consecinţă a mutării accentului către sud, Grupul de Armate Germane Sud a finalizat o învăluire colosală la est de Kiev (24 august - 21 septembrie). Într-un incercuire uriasa, lata de 200 de mile, germanii au capturat 665.000 de prizonieri cu 3.718 tunuri şi 884 de tancuri. Hitler a numit aceasta „cea mai mare bătălie din istoria lumii"; şeful său de stat major a numit-o „cea mai mare gafă strategică din Campania de Est".

În acest moment al campaniei a apărut un fenomen curios: un număr mare de ruși anti- staliniști au început să se predea naziștilor. Majoritatea acestora erau ucraineni, iar majoritatea erau dornici să lupte alături de naziști împotriva regimului stalinist al Uniunii Sovietice. Dacă naziștii ar fi fost dispuși să coopereze cu această mișcare și să-i trateze pe aceşti dezertori într-un mod decent, este extrem de probabil ca fluxul de dezertori ruși să devina un torent copleșitor și regimul de la Moscova s-ar fi prăbușit. În schimb, naziștii, conduși de Hitler, au refuzat cu fermitate să adopte rolul de „Eliberator al

slavilor” şi au insistat în schimb să joace rolul de „Anihilator al slavilor”. Aroganţa, sadismul şi rasismul sistemului nazist s-au prezentat curând într-o formă la fel de intoleranta pentru slavul obişnuit ca si pentru stalinismul însuşi.

De îndată ce armatele germane cuceritoare au ocupat teritoriul sovietic, diverse organizaţii naziste şi sateliti ai acestora de exploatare, înrobire şi exterminare au intervenit, conduse de SS. Prizonierii de război şi civilii au fost adunaţi cu milioanele şi deportaţi în lagăre de muncă forţată germane unde au fost înfometaţi, lasaţi in frig şi bătuţi până au devenit nişte umbre subumane în momentul în care se aştepta ca ei să lucreze, cincisprezece sau mai multe ore pe zi, la producţia de război nazistă. Acei locuitori din zonele cucerite care au scăpat de deportare sau închisoare au fost, în general, lipsiţi de majoritatea bunurilor lor, în special de proviziile de alimente şi animalele lor. Toate echipamentele industriale care nu fuseseră luate de armatele sovietice în retragere au fost furate sau distruse de nazişti. Dezertorii care doreau să lupte alături de nazişti împotriva lui Stalin ar fi fost acceptaţi de mulţi ofiţeri ai armatei germane, dar utilizarea lor în acest mod a fost în general descurajată şi frecvent interzisă de liderii politici nazişti, precum Hitler sau Himmler. În ciuda acestui fapt, au fost formate unele unităţi ruseşti în armatele naziste, deşi, în general, acestea au fost folosite doar pentru misiuni de pază sau treburi marunte in garnizoană. Amploarea acestei mişcări de dezertori antistalinişti poate fi apreciată din faptul că, în ciuda obstacolelor pe care le-am menţionat, numărul acestor dezertori care serveau în forţele armate naziste a ajuns la 900.000 în iunie 1944. Aceştia se aflau nominal sub conducerea unui general sovietic renegat, A. A. Vlasov, care fusese consilier militar sovietic al lui Chiang Kai-shek în China în 1938, cu gradul de general-maior, şi fusese capturat de nazişti pe când era comandant adjunct al frontului Volhov, în iunie 1942.

Nimic eficient nu s-a putut face cu „formaţiunile Vlasov” din cauza opoziţiei lui Hitler şi Himmler. Când Germania ajunsese în mod clar pe directia înfrângerii, în noiembrie 1944, Himmler şi-a retras opoziţia şi i-a permis lui Vlasov să lanseze un apel pentru o armată de eliberare antistalinistă formată din ruşi. În şase săptămâni, această organizaţie a primit un milion de cereri de aderare, dar nu a putut obţine aproape niciun echipament şi a putut organiza

unităţi de luptă de doar cel mult 50.000 de oameni.
La sfârşitul războiului, sute de mii de susţinători ai lui Vlasov au fugit spre vest, către armatele americane şi britanice, pentru a se refugia de răzbunarea lui Stalin, dar au fost predaţi Uniunii Sovietice pentru a fi uciși sau trimiși în lagăre de muncă forțată din Siberia. Dimensiunile suferinței umane implicate în această întreaga situație depășesc imaginația umană. Numărul prizonierilor sovietici capturaţi de nazisti, conform înregistrărilor armatei germane, a ajuns la peste 2.000.000 până la 1 noiembri 1941 şi la 3.060.000 până la 1 martie 1942. Peste 500.000 dintre aceştia au murit de foame, tifos sau au îngheţat în lagărele de prizonieri în iarna 1941-1942. În întreaga campanie din Est, până în ianuarie 1944, naziştii au capturat 5.553.000 de prizonieri.
Pe 6 septembrie 1941, prin Directiva nr. 35, Hitler a acceptat brusc sugestiile generalilor săi şi a ordonat un atac asupra Moscovei. După două săptămâni de reorganizare a forţelor, acest atac a început. Cam în aceeaşi perioadă, Leningradul a fost încercuit, începând astfel un asediu nereuşit care a continuat până când oraşul a fost eliberat douăzeci şi opt de luni mai târziu.
Până pe 8 octombrie 1941, două mari încercuiri la vest de Moscova au adus 663.000 de prizonieri sovietici cu 5.412 tunuri şi 1.242 de tancuri.Actiunea a durat două săptămâni. Până atunci, vremea se înrăutăţise, iar germanii înaintau prin ploaie torenţială, lapoviţă şi noroi. Desi au inceput primele cazuri de degerături pe 7 noiembrie, Moscova fiind doar la doar 58 de kilometri depărtare, atacul a continuat. O săptămână mai târziu, diviziile siberiene, deplasate din Orientul Îndepărtat, ca urmare a Pactului de Neagresiune japonezo-sovietic şi a informaţiilor lui Richard Sorge că japonezii hotărâseră să atace Singapore în loc de Siberia, au apărut în pentru a apara Moscova. Prima contraofensivă sovietică a avut loc pe 28 noiembrie, chiar când Divizia a 2-a Blindată Germană a zărit turnurile Kremlinului de la o distanţă de 14 kilometri. În noaptea următoare, temperatura a scăzut la -5°C. Germanii, fără nicio pregătire pentru o campanie de iarnă, au început să sufere îngrozitor. Totuşi, când Mareşalul von Rundstedt, comandantul Grupului de Armate Sud, a permis retragerea unora dintre unităţile sale, a fost înlăturat de Hitler.
Pe 19 decembrie, comandantul suprem, Mareşalul Walther von Brauchitsch, a fost eliberat din funcţie, iar postul său a fost preluat

de Hitler însuşi. Führerul a emis un ordin care spunea: „Armata nu trebuie să se retragă niciun pas. Fiecare om trebuie să lupte unde se află.” Câteva zile mai târziu, Guderian a fost înlăturat pentru încălcarea acestui ordin. În ciuda atitudinii lui Hitler, presiunea rusească pe tot parcursul iernii a făcut necesară o retragere după alta. Până în primăvara anului 1942, multe unităţi se retrăseseră cu o sută sau mai multe mile. În această perioadă, Luftwaffe, în general, nu putea opera din lipsă de lubrifianţi de iarnă, iar când avioanele sale au decolat, acestea trebuiau folosite pentru a transporta provizii către forţele terestre care erau izolate de ruşi. Tancurile puteau fi folosite doar după ce motoarele lor fuseseră încălzite timp de douăsprezece ore. Pierderile cauzate de degerături în armata germană erau de aproximativ o mie pe zi, iar până la 28 februarie 1942, numărul total de victime germane în ofensiva rusă a ajuns la peste un milion (31%).
Am menţionat că asistenţa militară acordată Uniunii Sovietice din partea Statelor Unite a fost întârziată de lentoarea mobilizării economice americane, anti-bolşevismul opiniei publice americane şi lipsa generală de încredere în capacitatea sovieticilor de a rezista atacului nazist. Aceste obstacole nu au fost decisive pentru Churchill sau Roosevelt. Pe 12 iulie 1941, Marea Britanie a semnat o alianţă cu Rusia. Patru săptămâni mai târziu, Harry Hopkins s-a întors dintr-o vizită grăbită la Moscova pentru a raporta Conferinţei Atlantice convingerea sa că Uniunea Sovietică va putea rezista atacului nazist. De asemenea, el a adus o cerere complet nerezonabilă din partea lui Stalin pentru o invazie britanică imediată a Europei de Vest pentru a reduce presiunea germană asupra Rusiei. Incapabili să îndeplinească vreo speranţă a unei astfel de invazii în 1941 sau chiar în 1942, Roosevelt şi Churchill au decis să trimită o misiune economică de amploare la Moscova pentru a determina nevoile materiale ale Rusiei. Această misiune, condusă de Averell Harriman şi Lord Beaverbrook, s-a aflat la Moscova timp de trei zile la sfârşitul lunii septembrie 1941 şi a semnat un acord de ajutor sovietic până la 30 iunie 1942.
În perioada postbelică s-a afirmat frecvent că Administraţia Roosevelt ar fi trebuit să profite de nevoia urgentă de provizii a lui Stalin în septembrie 1941, forţându-l să semneze acorduri de recunoaştere a independenţei şi integrităţii teritoriale a diferitelor ţări din Europa de Est.

În mod ciudat, în timpul discuțiilor de la Moscova de atunci, Stalin era dornic să obțină o declarație oficială privind obiectivele războiului și granițele teritoriale specifice, dar Statele Unite au fost reticente: s-au opus oricăror „acorduri secrete" care ar putea împiedica libertatea de acțiune ulterioară și nu au fost dispuse nici să abandoneze popoarele Europei de Est în favoarea Rusiei, nici să insiste asupra drepturilor lor suficient de energic pentru a determina Uniunea Sovietică să încheie o pace separată cu Hitler....
Acordul din 30 septembrie 1941 prevedea că, în următoarele nouă luni, anglo- americanii vor trimite Uniunii Sovietice 1.050.000 de tone de provizii, inclusiv 300 de avioane de luptă, 100 de bombardiere și 500 de tancuri pe lună. Până în acel moment, Rusia achiziționase provizii în valoare de aproximativ 100.000.000 de dolari din Statele Unite cu bani proprii, obținuse provizii în valoare de 29.000.000 de dolari din împrumuturi americane, care urmau să fie rambursate prin livrări viitoare de lingouri de aur, și obținuse din Marea Britanie provizii considerabile, inclusiv 450 de avioane, 3.000.000 de perechi de bocanci și 22.000 de tone de cauciuc. Dar finanțarea noului acord de la Moscova era o sarcină cu totul diferită și putea fi realizată doar în cadrul acordului de împrumut - închiriere. Până la sfârșitul lunii noiembrie, Roosevelt a reușit să determine opinia publică americană, și în special opinia catolică americană, să își reducă obiecțiile față de un astfel de pas suficient pentru a-i permite să îl pună în aplicare.
Ca și în cazul ajutorului acordat Marii Britanii prin acordul de împrumut-închiriere, un astfel de ajutor acordat Rusiei Sovietice a ridicat problema modului în care proviziile puteau fi livrate. În primii doi ani ai acordului de împrumut-închiriere, 46% din totalul transportat a traversat Pacificul către Siberia pe nave sovietice; 23% au ales ruta de 76 de zile către Golful Persic pentru a merge spre nord pe ruta transiraniană complet inadecvată; 41% au ales ruta maritimă de 12 zile către Murmansk sau Archangel. Pericolele acestei ultime rute pot fi observate din faptul că 21% din încărcăturile de pe ea au fost pierdute din cauza atacurilor germane, parțial din cauza submarinelor și a raidurilor de suprafață, dar în principal din cauza atacurilor aeriene din bazele finlandeze și norvegiene. Ororile acestei rute nordice către Rusia

sunt aproape de nedescris.
Vara, douăzeci şi patru de ore de lumină în fiecare zi permiteau atacurilor să fie continue; iarna, temperatura apei era atât de scăzută încât marinarii torpilaţi nu puteau supravieţui mai mult de câteva minute în ea. În ambele sezoane nu a existat nicio uşurare la sfârşitul călătoriei, deoarece porturile ruseşti se aflau în raza de bombardament a bazelor aeriene germane, în condiţii de vizibilitate (în special dealurile din jur şi cooperarea sovietică slabă) care permiteau doar câteva secunde de avertizare înainte de orice atac.

Partea a Cincisprezecea — Al Doilea Război Mondial: Diminuarea Agresiunii: 1941-1945

Capitolul 55 — Revolta din Pacific, până în 1942

În mod tradiţional, politica americană în Orientul Îndepărtat a urmărit păstrarea integrităţii teritoriale şi independenţa politică a Chinei şi menţinerea unei „Uşi Deschise” pentru comerţul exterior al Chinei. Aceste obiective au devenit din ce în ce mai dificil de atins în cursul secolului al XX-lea din cauza slăbiciunii crescânde a Chinei înseşi, a creşterii constante a agresivităţii în Japonia şi a adâncirii implicării altor Puteri cu interese din Orientul Îndepărtat într-o luptă pe viaţă şi pe moarte cu Germania.
După căderea Franţei şi a Ţărilor de Jos în vara anului 1940, Marea Britanie nu a putut oferi Statelor Unite decât simpatie şi un anumit grad de sprijin diplomatic în Orientul Îndepărtat, în timp ce Olanda şi Franţa, cu bogate posesiuni coloniale la îndemâna Japoniei, nu au putut oferi nicio opoziţie reală cerinţelor Japoniei. După atacul lui Hitler asupra Rusiei din iunie 1941, Uniunea Sovietică, care luptase efectiv împotriva forţelor japoneze în Orientul Îndepărtat în 1938 şi din nou în 1939, nu a putut exercita nicio presiune asupra Japoniei pentru a descuraja o nouă agresiune niponă. Astfel, până în vara anului 1941, Japonia era pregătită pentru noi avansuri în Orientul Îndepărtat şi doar Statele Unite erau în poziţie să-i reziste.
Această situaţie a fost complicată de diviziunile politice interne din Statele Unite şi Japonia.

În general, aceste diviziuni tindeau să amâne orice confruntare dintre cele două puteri. Pe de o parte, guvernul american dezvoltase o fisură între planurile sale strategice militare şi activităţile sale diplomatice, chiar în momentul în care opinia izolaţionistă din ţară făcea cele mai vehemente obiecţii la adresa politicilor Administraţiei în ambele domenii. Pe de altă parte, guvernul japonez nu era în niciun caz unit, nici în ceea ce priveşte direcţia, nici în ceea ce priveşte momentul următoarelor sale mişcări.
Diviziunile din opinia publică din Statele Unite şi chiar din cadrul Administraţiei Roosevelt sunt suficient de evidente pentru americani, dar diviziunile la fel de mari din Japonia sunt în mare parte ignorate. Americanii de astăzi ar trebui să recunoască, aşa cum au recunoscut şi liderii japonezi de atunci, că agresiunile japoneze din 1941, care au culminat cu atacul asupra Pearl Harbor pe 7 decembrie, s-au bazat pe frică şi slăbiciune şi nu pe aroganţă şi putere. Desigur, agresiunile anterioare care au început în Manciuria în 1931 şi în nordul Chinei în 1937 fuseră suficient de arogante. Japonezii fuseseră extrem de încrezători în capacitatea lor de a cuceri toată China, dacă era necesar, chiar şi în 1939. În consecinţă, avansul lor fusese însoţit de brutalitate împotriva chinezilor, de diverse acţiuni de alungare a tuturor europenilor şi a tuturor întreprinderilor economice europene din China şi de insulte şi umilinţe la adresa europenilor aflaţi în China, în special în Shanghai.
Până în 1939, toate acestea începeau să se schimbe. Atacul asupra Chinei se împotmolise complet. Economia japoneză începea să se clatine din cauza unei combinaţii de circumstanţe, inclusiv efortul extenuant de a strangula China şi de a da o lovitură fatală guvernului chinez în retragere prin tactici de caracatiță(tentaculele descentralizate -dezinformarea, atacurile hibrid, forţele speciale), reorganizarea industriei interne japoneze de la o bază ușoară la o instalaţie industrială grea pentru care Japonia nu avea resursele necesare, investiţiile gigantice de capital în Manciuria şi China de Nord, restricţiile tot mai mari asupra comerţului japonez impuse de ţările occidentale şi, în final, combinatia unei populaţii în creştere rapidă cu lipsuri materiale acute.
Astfel de probleme ar fi putut determina multe naţiuni, chiar şi în Occident, să ia măsuri disperate.
În Japonia, situaţia era şi mai critică datorata devierii pe scară

largă a forţei de muncă şi a resurselor de la consum la formarea de capital, într-un ritm foarte ridicat. Şi, în cele din urmă, toate acestea se petreceau într-o ţară care punea un mare preţ pe aroganţa militară.
În teorie, desigur, Japonia ar fi putut încerca să remedieze penuriile sale materiale pe cale paşnică, căutând să crească comerţul exterior al Japoniei, exportând cantităţi tot mai mari de bunuri japoneze pentru a plăti pentru importurile japoneze în creştere. De fapt, o astfel de politică avea slăbiciuni evidente. Depresiunea mondială de după 1929 şi creşterea autarhiei economice în toate ţările, inclusiv în Statele Unite, au făcut foarte dificilă creşterea exporturilor japoneze. Tariful american Smoot-Hawley excesiv de ridicat din 1930, deşi nu a fost intenţionat astfel, li s-a părut japonezilor o restricţie agresivă asupra nivelului lor de trai. Reglementările de „preferinţă imperială" ale Commonwealth-ului Britanic au avut o consecinţă similară. Întrucât Japonia nu se putea apăra împotriva unor astfel de măsuri economice, a recurs la măsuri politice. A proceda altfel ar fi fost contrar tradiţiilor japoneze. Dar, alegând acest curs, Japonia se îndrepta într-o direcţie care cu greu putea avea un rezultat favorabil. Dacă Japonia ar adopta măsuri politice pentru a se apăra împotriva restricţiilor economice,Puterile Occidentale s-ar apăra inevitabil cu restricţii economice şi mai mari asupra Japoniei, împingând Japonia, printr-o serie de astfel de etape, la un război deschis. Şi, într-un astfel de război, având în vedere slăbiciunea sa economică, Japonia cu greu putea spera să câştige. Aceste etape au fost confuze şi întârziate pe parcursul unui deceniu întreg (1931-1941), de indecizie şi opinii divizate atât în Japonia, cât şi în Puterile Occidentale. În acest proces, Japonia a găsit un avantaj considerabil în agresiunile paralele ale Italiei şi Germaniei. De asemenea, a găsit un dezavantaj considerabil în faptul că importurile Japoniei erau necesităţi vitale pentru ea, în timp ce exporturile sale nu erau necesităţi vitale pentru nimeni. Aceasta însemna că comerţul Japoniei putea fi întrerupt sau redus de oricine, spre marele prejudiciu al Japoniei, dar cu un cost mult mai mic pentru cealaltă naţiune.
Paşii care au dus la războiul deschis dintre Japonia şi Puterile Occidentale au fost întârziaţi de indecizia prelungită a războiului sino-japonez. Ani de zile, Japonia a sperat să găsească o soluţie pentru problemele sale economice şi sociale printr-o victorie

decisivă asupra Chinei, în timp ce, în aceiași ani, Puterile Occidentale au sperat la sfârșitul agresiunii japoneze printr-o înfrângere japoneză în China. În schimb, lupta din acea zonă s-a prelungit fără o decizie. Puterile Occidentale erau prea divizate pe plan intern și între ele, prea pline de pacifism și idei politice și economice greșite pentru a face ceva decisiv în privința Chinei, mai ales când războiul deschis era imposibil și orice altceva decât războiul ar fi dăunat atât Chinei, cât și Japoniei. Astfel, nu au fost impuse sancțiuni Japoniei pentru agresiunea sa asupra Manciuriei în 1931 sau pentru atacul său asupra Chinei de Nord în 1937. Legea Neutralității Americane nu a fost aplicată acestui conflict, deoarece președintele Roosevelt a adoptat simplul expedient legalist de a nu „găsi" un război în Orientul Îndepărtat. Dar simpla existență a unor legi care ar fi putut impune sancțiuni economice sau represalii economice asupra Japoniei a dezvăluit acestei țări slăbiciunea fundamentală a propriei sale poziții. În 1937, Japonia a învățat o serie de lecții despre starea precară a poziției sale strategico-economice.

În prima jumătate a acelui an, ca fundal pentru presiunea militară crescândă asupra Chinei, Japonia a cumpărat o cantitate record de fier vechi și oțel american, 1,3 milioane de tone metrice în șase luni. Agitația de a reduce această aprovizionare, fie prin aplicarea Legii Neutralității la conflictul sino-japonez, fie prin acțiuni mai puțin importante, era în creștere în Statele Unite. La începutul lunii octombrie 1937, președintele Roosevelt a provocat o controversă printr-un discurs în care sugera o „carantină" a națiunilor agresoare.

Sentimentul izolaționist din Statele Unite, în special în Midwest, era prea puternic pentru a permite administrației să facă pași importanți către o astfel de „carantină". Cu toate acestea,Stimson, care fusese secretar de stat american în momentul crizei manciuriene din 1931, a făcut un apel public pentru un embargou asupra transportului de materiale de război către Japonia. O lună mai târziu, 3-24 noiembrie 1937, o conferință a semnatarilor Tratatului celor Nouă Puteri din 1922, care garanta integritatea Chinei, s-a întrunit la Bruxelles pentru a discuta ce măsuri ar putea fi luate pentru a pune capăt agresiunii Japoniei în China. S-au discutat mult despre sancțiuni economice, dar nicio Mare

Putere nu a fost dispusă să aprindă fitilul acelei dinamite, aşa că ocazia s-a disipat şi nu s-a făcut nimic.
Dar lecţia nu a fost irosită pentru Japonia; aceasta şi-a intensificat eforturile de a consolida puterea japoneză într-o poziţie în care să poată folosi acţiuni politice pentru a se apăra împotriva oricăror represalii economice.
Fireşte, acţiunile politice pe care le-a întreprins în această direcţie au servit doar la grăbirea represaliilor economice împotriva sa, în special din partea Statelor Unite, cel mai devotat apărător al status quo-ului în Orientul Îndepărtat şi singura Mare Putere aflată în poziţie de autoritate politica care a adoptat o politică activă împotriva Japoniei mai ales după atacurile lui Hitler.
Japonia nu ar fi putut realiza prea multe în direcţia unei soluţii politice a problemelor sale dacă nu ar fi fost agresiunile Italiei şi Germaniei de cealaltă parte a lumii. Cu un an înainte de Conferinţa de la Bruxelles, din 25 noiembrie 1936, Japonia se alăturase ligii agresorilor cunoscută sub numele de Pactul Anti-Comintern. Discuţiile care vizau consolidarea acestui aranjament într-o alianţă germano-japoneză completă au continuat ani de zile, dar nu s-au încheiat decât în septembrie 1940.
Hitler nu era sigur dacă dorea sprijin japonez împotriva democraţiilor occidentale sau împotriva Uniunii Sovietice şi, în consecinţă, a căutat un acord care să poată fi influenţat în ambele direcţii, în timp ce Japonia era interesată de o alianţă germană doar dacă aceasta se opunea Uniunii Sovietice. În acelaşi timp, Germania s-a opus războiului japonez împotriva Chinei, deoarece acest lucru împiedica puterea Japoniei să fie îndreptată împotriva oricăruia dintre posibilii duşmani ai Germaniei şi punea în pericol interesele economice germane în China. Toate aceste dificultăţi au continuat, deşi venirea lui Ribbentrop în funcţia de ministru de externe la Berlin, în februarie 1938, a inaugurat o perioadă de cooperare sinceră cu Japonia în China, înlocuind eforturile anterioare ale lui Neurath de a menţine un fel de echilibru neutru în Războiul sino-japonez. Consilierii militari germani de pe lângă Chiang Kai-shek au fost retraşi, deşi unii dintre ei se aflau în funcţii de zece ani şi era probabil să fie înlocuiţi de consilieri sovietici; ambasadorul german a fost retras din China, iar protejarea intereselor germane a fost, în general, lăsată în seama unor oficiali inferiori, folosindu-se oficiali japonezi în zonele aflate sub ocupaţie japoneză;regimul japonez

din Manchukuo a fost recunoscut explicit (20 februarie 1938); toate transporturile de materiale de război germane către China (care au atins o valoare de aproape 83 de milioane de mărci în 1937) au fost încheiate, iar contractele neterminate în valoare totală de 282 de milioane de mărci au fost anulate; afirmaţia japonezilor că atacul lor asupra Chinei naţionaliste a fost de fapt o acţiune anticomunistă, deşi recunoscută ca o fraudă la Berlin, a fost acceptată tacit; şi eforturile anterioare ale Germaniei de a media pacea între China şi Japonia au încetat.
În ciuda acestor concesii, Japonia şi-a continuat eforturile de a limita întreprinderile economice germane în China, împreună cu cele ale altor naţiuni occidentale. Înstrăinarea acestor două ţări agresoare până în vara anului 1939 poate fi judecată prin faptul că Pactul de neagresiune Ribbentrop-Molotov din august 1939 care a fost încheiat cu o încălcare flagrantă a Acordului anticomintern germano-japonez din noiembrie 1936, deoarece acest ultim document obliga semnatarii să nu încheie acorduri politice cu Uniunea Sovietică fără consimţământul prealabil al celuilalt stat semnatar. Acest lucru a fost considerat la Tokyo ca o lovitură atât de puternică adusă prestigiului guvernului japonez încât prim-ministrul a demisionat.
Între timp, guvernul american a început să strângă cleştele economic asupra Japoniei, exact aşa cum Japonia încerca să-şi strângă cleştele militar asupra Chinei. În cursul anului 1939, Japonia a reuşit să închidă toate rutele din exterior către China, cu excepţia Hong Kong-ului, a Indochinei franceze şi a rutei stâncoase şi nedezvoltate din Birmania până la Chungking. Guvernul american a ripostat cu război economic. În iunie 1938, a instituit un „embargo moral" asupra transportului de aeronave sau piese ale acestora şi bombe către Japonia, solicitând pur şi simplu cetăţenilor americani să refuze vânzarea acestor articole. La începutul anului 1939, împrumuturi mari americane şi britanice acordate Chinei au urmărit să consolideze sistemul financiar aflat în prăbuşire al acestei ţări. În septembrie 1939, Washingtonul a dat preavizul necesar de şase luni pentru a anula tratatul comercial din 1911 cu Japonia; acest lucru a deschis uşa la tot felul de presiuni economice împotriva Japoniei. În acelaşi timp, „embargoul moral" a fost extins la unsprezece materii prime numite, care erau vitale pentru maşina de război a Japoniei. În decembrie, acest embargo a fost extins

pentru a acoperi metalele uşoare şi toate utilajele sau asupra planurile de fabricare a benzinei pentru aviaţie.
În general, în Statele Unite exista o presiune considerabilă, atât în interiorul administraţiei, cât şi în alte părţi, pentru a creşte sancţiunile economice americane împotriva Japoniei. O astfel de politică a fost contestată de izolaţioniştii din ţară, de agenţii noştri diplomatici din Tokyo şi de cvasi-aliaţii noştri, Marea Britanie, Franţa şi Olanda. Aceste opinii diverse au fost de acord că sancţiunile economice puteau fi aplicate, pe termen lung, doar prin război. Pe scurt, dacă Japonia nu putea obţine petrol, bauxită, cauciuc şi staniu prin comerţ, putea fi împiedicată să cucerească zonele producătoare de aceste produse doar prin forţă. Pentru a evita această deducţie evidentă, Cordell Hull a căutat să facă politica economică a Americii ambiguă, astfel încât Japonia să poată fi descurajată de acţiuni malefice prin teama de sancţiuni încă neimpuse şi convinsă de acţiuni conciliante prin speranţa unor concesii încă neacordate. O astfel de politică a fost o greşeală, dar a obţinut aprobarea explicită a preşedintelui Roosevelt în decembrie 1939. A fost o eroare, deoarece a paralizat elementele mai temperate din afacerile japoneze, permiţând elementelor mai agresive să preia controlul, deoarece incertitudinea pe care a generat-o a devenit atât de insuportabilă pentru mulţi, chiar şi pentru cei mai concilianti, încât orice acţiune drastică care urmărea să pună capăt tensiunii a devenit binevenită; nu a existat o încredere reală în intenţiile Americii, rezultatul fiind că perioada de incertitudine susţinută a ajuns să fie interpretată în Japonia ca o perioadă de reînarmare americană preliminară unui atac asupra Japoniei, iar ambiguitatea politicii comerciale americane faţă de Japonia a fost, în lunile 1940-1941, rezolvată lent în direcţia creşterii sancţiunilor economice. A existat o creştere constantă a presiunii economice a Americii asupra Japoniei prin extinderea „embargoului moral”, prin creşterea obstacolelor financiare şi prin creşterea dificultăţilor de achiziţie, probabil bazate pe programul de reînarmare al Americii.
Japonia a continuat să avanseze în China cu o ignorare bruscă a intereselor, cetăţenilor sau proprietăţii occidentale. Până la sfârşitul anului 1939, Japonia controla toate oraşele principale, văile râurilor şi liniile de cale ferată din estul Chinei, dar se confrunta cu opoziţie constantă a gherilelor în zonele rurale şi nu avea control asupra

profunzimii Chinei, care a rămas loială guvernului lui Chiang Kai-shek din îndepărtatul Chungking de pe raul Yangtze Superior din sud-vestul Chinei. În martie 1940, japonezii au înfiinţat un guvern marionetă chinez la Nanking, dar realitatea puterii sale nu a înşelat pe nimeni.
În iarna anilor 1939-1940, Japonia a început să facă cereri comerciale viguroase asupra Indiilor Orientale Olandeze. Aceste cereri, legate în principal de petrol şi bauxită, au fost amplificate după victoriile germane în Franţa şi Ţările de Jos. Din aceste victorii şi din refuzul doctrinar al lui Hull de a încuraja orice speranţă japoneză că ar putea obţine concesii americane valoroase dintr-o politică mai moderată, susţinătorii extremismului din Japonia au câştigat influenţă. În urma înfrângerii acesteia de către Germania, japonezii au cerut Franţei să permită trupelor japoneze să intre în nordul Indochinei, pentru a întrerupe aprovizionarea Chinei. Acest lucru a fost acceptat imediat de guvernul de la Vichy. În acelaşi timp (iunie 1940), Marea Britanie a primit o cerere de a-şi retrage trupele din Shanghai şi de a închide Drumul Birmaniei pentru importurile chinezeşti. Când Hull a refuzat să coopereze cu Marea Britanie, fie pentru a forţa Japonia să renunţe, fie pentru politica care viza obţinerea unui comportament japonez mai temperat prin concesii, Marea Britanie s-a retras din Shanghai şi a închis Drumul Birmaniei timp de trei luni.
Chiar în acel moment, o nouă armă puternică împotriva Japoniei a fost adăugată arsenalului american, printr-un amendament la Legea Apărării Naţionale, care îi acorda preşedintelui autoritatea de a interzice exportul de provizii pe care le considera necesare pentru apărarea Statelor Unite. Primul ordin prezidenţial emis în baza acestei noi autorităţi impunea licenţe pentru multe bunuri de care Japonia avea nevoie, inclusiv aluminiu, piese de avioane, toate armele sau muniţiile, consumabile optice şi diverse materiale „strategice”, dar lăsa petrolul şi fierul vechi inafara decretului.
În timp ce Franţa cădea în iunie 1940, Roosevelt, din motive de politică internă, a adăugat în Cabinetul său doi lideri ai Partidului Republican, Henry L. Stimson şi Frank C. Knox; ambii erau intervenţionişti în numele Marii Britanii, în timp ce Stimson, de ani de zile, ceruse sancţiuni economice împotriva Japoniei, asigurându-i pe cei mai precauţi dintre audienţii săi că o astfel de politică ar duce la o retragere japoneză mai degrabă decât la un război.

Eroarea din acest punct de vedere a fost clar dezvăluită la Pearl Harbor în decembrie 1941, dar natura exactă a erorii nu este întotdeauna recunoscută.
Adevărata eroare în negocierile americane cu Japonia din 1940-1941 a fost una dublă. Pe de o parte, nu exista nicio corelaţie între cererile noastre faţă de Japonia şi puterea noastră reală în Pacific, deoarece cererile noastre erau mult mai extinse decât forţa noastră. Pe de altă parte, nu exista nicio corelaţie între planurile noastre strategice şi activitatea noastră diplomatică, cu consecinţa că nu exista nicio corelaţie între politica noastră germană şi politica noastră externa privind Japonia. Planurile strategice americane se bazau pe premisa că Germania trebuie învinsă înaintea Japoniei. Din această premisă perfect corectă au rezultat mai multe corolare care nu au fost pe deplin înţelese de liderii americani, în special de liderii non-militari. Unul dintre aceste corolare prevedea că America nu trebuie să intre în război cu Japonia înainte de a intra în război cu Germania, deoarece, dacă ar face acest lucru, ar trebui fie să îşi abandoneze planurile strategice şi să lupte împotriva Japoniei, fie să declare război Germaniei însăşi. Pericolul mult mai mare din partea Germaniei şi, în special, din partea unei victorii germane asupra Marii Britanii sau a Uniunii Sovietice, a făcut ca primul dintre acestea să fie inacceptabil, în timp ce opinia publică americană nu ar fi acceptat niciodată o declaraţie de război americană împotriva Germaniei atunci când ne aflam deja în stare de război cu Japonia. Un al doilea corolar al tuturor acestor condiţii a fost că presiunea diplomatică americană asupra Japoniei trebuie să fie sincronizată în ceea ce priveşte relaţiile americano-germane şi nu în ceea ce priveşte relaţiile americano-japoneze, pentru a evita împingerea Japoniei la acţiuni disperate înainte ca relaţiile americano-germane să fi depăşit punctul de rupere. După cum vom vedea, presiunea diplomatică americană asupra Japoniei a fost sporită pe baza indignarii morale, a principiilor elevate, a represaliilor incidentale şi a unei concepţii nerealiste a legalităţii internaţionale, fără nicio încercare de a coordona această presiune fie cu relaţiile noastre cu Germania, fie, ceea ce a fost şi mai rău, puterea noastră reală în Pacific. Hull a reuşit să facă acest lucru deoarece atitudinile sale erau în general împărtăşite de şefii civili ai celor două departamente de servicii, de Stimson ca secretar de război şi de Knox ca secretar al marinei; astfel, opiniile mai

realiste ale liderilor militari şi navali şi o mai bună apreciere a implicaţiilor planurilor strategice ale Americii, nu au avut greutatea cuvenită asupra elaborării politicilor americane la nivel de cabinet sau chiar la Casa Albă.
Din fericire, America a fost salvată de multe dintre consecinţele acestor erori atunci când Hitler a făcut cea mai mare greşeală a sa declarând război Statelor Unite.
La începutul anului 1941, atacul japonez asupra Chinei se împotmolise şi se afla într-un pericol atât de iminent de colaps, încât trebuia făcut ceva drastic. Însă nu a existat niciun acord în Japonia cu privire la direcţia în care ar trebui să se îndrepte o astfel de acţiune drastică. Exista o majoritate timidă, chiar în cadrul guvernului japonez, care ar fi fost dispusă să se retragă din „incidentul" chinez dacă acest lucru s-ar fi putut face fără o „pierdere prea mare a reputaţiei". În general, acest grup a fost timid şi ineficient din cauza pericolului de asasinat de către militariştii extremi şi grupurile hiper-naţionaliste din Japonia. Mai mult, a fost imposibil să se ajungă la vreun acord cu guvernul naţionalist chinez care să permită Japoniei să-şi păstreze „reprezentarea" prin acoperirea unei retrageri reale din China cu un aparent triumf diplomatic de un anumit fel.
Susţinătorii unei politici agresive în Japonia erau împărţiţi între grupul nesemnificativ care încă credea că un atac total asupra Chinei ar putea fi dus la o încheiere de succes şi grupurile mai influente care ar fi căutat să salveze impasul din China prin mutarea ofensivei fie împotriva Siberiei sovietice, fie împotriva bogatelor posesiuni anglo-olandeze din Malaezia şi Indonezia. Pe termen lung, grupul care susţinea o acţiune spre sud era obligat să învingă, deoarece Malaezia şi Indonezia erau evident slabe şi bogate, în timp ce Siberia sovietică ducea lipsă de acele produse (cum ar fi petrolul, cauciucul sau staniul) de care Japonia avea cea mai urgentă nevoie şi îşi demonstrase puterea în bătăliile din 1938-1939. Germania, care iniţial i-a încurajat pe japonezi să se deplaseze spre sud împotriva Malaeziei britanice şi apoi, când a fost prea târziu, a căutat să redirecţioneze lovitura japoneză împotriva Siberiei, a jucat un rol nesemnificativ în politica Japoniei.
Decizia de a se deplasa spre sud, unde apărarea era mai slabă şi premiile atât de generoase a fost făcută într-un mod ambiguu şi fără tragere de inimă în vara anului 1941.

Punctul critic de cotitură a fost probabil în ultima săptămână din iulie 1941.
În perioada de şase săptămâni, 12 martie - 22 aprilie, Matsuoka, aprigul ministrul de externe, a fost absent de la Tokyo deplasandu-se la Berlin şi la Moscova. În capitala Germaniei, a fost sfătuit să nu încheie acorduri politice cu Uniunea Sovietică, din cauza iminentei izbucniri a războiului dintre această ţară şi Germania. Matsuoka s-a deplasat imediat la Moscova, unde a semnat un Pact de Neutralitate sovieto-japonez pe 13 aprilie 1941. Între timp, în martie, diplomaţii japonezi au obţinut concesii economice speciale în Siam, în timp ce în iunie discuţiile comerciale, vechi de nouă luni, cu Indiile Orientale Olandeze s-au încheiat fără ca Japonia să obţină vreuna dintre concesiile dorite.
Aceste acorduri, dacă ar fi fost obţinute, ar fi putut pune Japonia într-o poziţie în care ar fi putut rezista unui embargo total american asupra petrolului. Eşecul obţinerii acestora însemna că marile rezerve de petrol ale Japoniei ar continua să scadă până la punctul în care Japonia ar fi fost neputincioasă din punct de vedere militar din cauza lipsei totale de petrol. America putea accelera acest proces fie prin reducerea aprovizionării cu petrol, fie prin forţarea Japoniei să ia măsuri care ar creşte rata consumului său. Producţia japoneză de petrol în 1941 a fost de doar trei milioane de barili pe an, comparativ cu o rată de consum de aproximativ 3,5 milioane de barili pe an.
Rezervele, care fuseseră de 55 de milioane de barili în decembrie 1939, erau sub 50 de milioane în septembrie 1941 şi au scăzut la aproximativ 43 de milioane înaintea atacului de la Pearl Harbor.
Pe 21 iulie 1941, ameninţările Japoniei au câştigat de la guvernul de la Vichy dreptul de a-si muta trupele în sudul Indochinei. Aceasta reprezenta o ameninţare la adresa Malayei britanice, mai degrabă decât la adresa rutei Burma din China.
În decurs de o săptămână, pe 26 iulie 1941, Statele Unite au îngheţat toate activele financiare japoneze din Statele Unite, punând practic capăt comerţului dintre cele două ţări. Membrii Commonwealth-ului Britanic au emis ordine similare, în timp ce Indiile Olandeze au stabilit licenţe speciale pentru toate exporturile către Japonia. Nu au fost emise licenţe pentru mărfuri vitale precum petrolul sau bauxita. În aceeaşi săptămână, o misiune militară americană a mers în China, iar

armata Filipineză a fost încorporată în armata americană. Ca urmare a acestor presiuni, Japonia s-a aflat într-o poziţie în care rezervele sale de petrol s-ar fi epuizate în doi ani, iar rezervele de aluminiu în şapte luni. Şeful Statului Major General al Marinei Japoneze i-a spus împăratului că, dacă Japonia ar recurge la un război pentru a rupe această blocadă, ar fi foarte puţin probabil să poată câştiga. Preşedintele Consiliului Japonez de Planificare a confirmat această opinie sumbră. Forţele armate au insistat că Japonia are de ales între un declin lent spre extincţie sub presiune economică sau un război care i-ar putea permite să iasă din situaţia dificilă.
Marina avea puţine speranţe de victorie într-un astfel de război, dar a fost de acord cu această analiză. De asemenea, s-a convenit că războiul, dacă ar veni, trebuie să înceapă înainte de mijlocul lunii decembrie, când condiţiile meteorologice ar deveni nefavorabile pentru a permite operaţiuni beligerante amfibii. Era clar că presiunea economică era foarte dăunătoare pentru a permite Japoniei să amâne astfel de operaţiuni până la reluarea vremii bune în 1942. În consecinţă, s-a luat decizia de a se declanşa războiul în 1941, dar de a se continua negocierile cu Statele Unite până la sfârşitul lunii octombrie. Dacă se putea ajunge la un acord până la acea dată, pregătirile pentru război puteau fi suspendate; in caz ca negocierile s-ar fi încheiat nefavorabil ,avansul către războiul deschis ar fi continuat. Matsuoka, ministrul de externe, care se opunea continuării negocierilor cu Statele Unite, a fost demis din Cabinet pe 16 iulie iar de la acea dată , partea civilă a Cabinetului a căutat cu disperare să ajungă la un acord la Washington, în timp ce partea militară se pregătea cu calm pentru război.
În cursul anului 1941, pregătirile Japoniei pentru război s-au extins treptat de la un proiect de închidere a rutelor sudice către China printr-un atac asupra Malayei, la un atac asupra Statelor Unite.
Decizia de a închide ruta Birmaniei prin forţă însemna că Japonia trebuia să intre în Indochina franceză şi Siam şi să traverseze Malayea britanică, după neutralizarea bazei navale britanice de la Singapore. O astfel de mişcare avea numeroase dezavantaje. Ar fi însemnat război cu Marea Britanie; ar fi lăsat liniile de comunicaţie japoneze spre sud deschise unui atac pe flanc din partea bazelor americane din Filipine; era îndoielnic că China ar putea fi învinsă

chiar şi atunci când toate aprovizionările occidentale ar fi fost întrerupte (la urma urmei, aceste aprovizionări erau atât de nesemnificative încât în 1940 armele şi muniţiile americane către China valorau doar 9 milioane de dolari); chiar şi o înfrângere totală a Chinei ar fi lăsat deficitul material al Japoniei acut, în special în ceea ce priveşte cea mai mare nevoie materială, produsele petroliere. Având în vedere aceste dezavantaje, în care Japonia ar cheltui atât de mult pentru a câştiga atât de puţin, multor lideri japonezi li s-a părut că s-ar putea obţine câştiguri considerabile cu doar un mic efort suplimentar dacă un atac asupra bogatelor Indii Olandeze ar fi combinat cu atacul asupra Malayei şi a Rutei Birmaneze.
Un astfel de avans către staniul şi bauxita din Malaya şi către petrolul din Indiile Olandeze avea toate avantajele faţă de orice posibilitate alternativă, cum ar fi un atac asupra Siberiei de Est, mai ales că armata japoneză (dar nu şi Marina) avea o opinie mai bună despre puterea sovietică decât despre forţa anglo-americană.
După ce au acordat atacului asupra Malayei şi Indoneziei preferinţă faţă de orice posibil atac asupra Siberiei, liderii japonezi au acceptat faptul că acest lucru ar însemna război cu Marea Britanie şi Statele Unite.
În această privinţă, probabil că nu au greşit, deşi unii americani au susţinut că America nu ar fi intrat în război dacă Japonia ar fi trecut pe lângă Filipine şi ar fi lăsat alte teritorii americane neatinse in drumul său spre sud. Este cu siguranţă adevărat că astfel de acţiuni ar fi declanşat o controversă violentă în Statele Unite între izolaţionişti şi intervenţionişti, dar pare aproape sigur că politicile administraţiei Roosevelt ar fi fost puse în aplicare, iar aceste politici includeau planuri de război împotriva agresiunii spre sud a Japoniei chiar dacă zonele americane nu ar fi fost atacate. În orice caz, judecând reacţiile americane în funcţie de propriile lor reacţiuni, japonezii au decis că un atac american pe flanc din Filipinele asupra comunicaţiilor lor extinse spre sud ar fi un risc prea mare pentru a fi asumat; în consecinţă, un atac asupra Filipinelor pentru a preveni acest lucru a fost inclus în planurile japoneze pentru mişcarea lor spre sud.
Această decizie a condus imediat la următorul pas, proiectul de a ataca flota americană de la Pearl Harbor pe motiv că un război inevitabil cu Statele Unite ar putea fi început cel mai eficient

cu un atac surpriză asupra Marinei Americane, decât prin aşteptarea unei flote americane intacte care ar fi putut să-i urmareasca pe japonezi în zonele lor de operaţiuni active din Pacificul de sud-vest. Trebuie recunoscut faptul că unul dintre principalii factori care i-au determinat pe japonezi să atace Pearl Harbor a fost faptul că puţini japonezi (şi aceştia mai ales din armată) aveau vreo speranţă că Japonia ar putea învinge Statele Unite printr-un război care sa duca la o victorie concludenta. Mai degrabă, se spera că, prin paralizarea flotei americane de la Pearl Harbor, Japonia ar putea cuceri o zonă atât de mare din sud-vestul Pacificului şi din sud-estul Asiei, încât pacea să poată fi negociată în termeni favorabili. Aici, încă o dată, japonezii au judecat greşit psihologia americană.
Negocierile de la Washington dintre Kichisaburo Nomura şi secretarul Hull au fost printre cele mai ciudate discuţii diplomatice purtate vreodată. Deşi Nomura probabil nu a fost informat despre planurile japonezilor de a intra în război, nu a putut să nu le deducă, deoarece primise instrucţiuni că trebuie să ajungă la un acord până la sfârşitul lunii octombrie dacă se dorea menţinerea păcii. El a considerat imposibil să ajungă la un astfel de acord deoarece cerinţele lui Hull erau extreme, iar propriii săi superiori din Tokyo nu erau dispuşi să facă concesii politice pentru a obţine o relaxare a restricţiilor economice.
Americanii aveau o imagine clară a situaţiei deoarece decodificaseră codurile secrete japoneze şi, în general, primiseră instrucţiunile lui Nomura de la Tokyo înaintea lui. Astfel, americanii ştiau că Nomura nu avea puterea de a ceda în nicio problemă politică vitală , că primise un termen limită , octombrie şi că războiul va începe dacă nu reuşea să obţină relaxarea embargoului economic înainte de acest termen limită. Cu toate acestea, nu aveau detalii despre planurile militare japoneze deoarece acestea nu au fost comunicate prin radio şi nu şi-au dat seama că aceste planuri includeau un atac asupra Pearl Harbor. În cursul lunii noiembrie, Serviciile Navale Americane ştiau că forţele armate japoneze se mobilizau şi se deplasau spre sud; până pe 20 noiembrie a devenit clar că o forţă operativă a marinei, inclusiv patru dintre cele mai mari portavioane japoneze, dispăruse.
La sfârşitul lunii noiembrie, mesajele japoneze interceptate au

arătat clar că negocierile nu mai aveau importanţă. La începutul lunii decembrie, acestea au arătat că Ambasada Japoniei la Washington primise ordin să distrugă toate codurile sale şi să-şi pregătească personalul pentru plecare. Negocierile dintre Hull şi Nomura au fost lungi, tehnice şi fără speranţă. În esenţă, ele s-au redus la concluzia că America nu îşi va relaxa restricţiile economice asupra Japoniei cu excepţia cazului în care (1) Japonia promite să se abţină de la acte de forţă în zona Pacificului de sud-vest; (2) Japonia este de acord să încalce tratatul său cu Germania pentru a permite Statelor Unite să sprijine Marea Britanie chiar şi până la punctul de război cu Germania, fără nicio intervenţie japoneză in favoarea Germaniei; şi (3) că Japonia va fi de acord să îşi retragă forţele armate din Indochina şi din China şi să restabilească egalitatea de şanse economice în această din urmă ţară, conform unui calendar care va fi elaborat ulterior.

Când a devenit clar, la 15 octombrie 1941, că acordul era imposibil, Hideki Tojo, liderul grupului militar activist din Japonia, l-a forţat pe prinţul Fumimaro Konoye să demisioneze. Noul cabinet l-a avut pe generalul Tojo ca premier, ministru al armatei şi ministru al afacerilor interne. Acesta era în mod clar un guvern de război, dar negocierile au continuat la Washington.

Pe 10 noiembrie, au fost emise ordine operaţionale către Marina Japoneză pentru a distruge flota americană din Pearl Harbor pe 7 decembrie. Ordinele fuseseră deja emise pentru cucerirea Thailandei, Malaysia, Filipinelor, Borneo şi Sumatrei; restul Indiilor de Est Olandeze urma să fie cucerit într-o a doua mişcare, iar toate zonele cucerite închise într-un perimetru defensiv care să se întindă de la Insulele Kurile japoneze, Insula Wake şi Insulele Marshall, de-a lungul marginilor sudice şi vestice ale Timorului, Java şi Sumatrei, până la graniţa dintre Birmania şi India. Până pe 20 noiembrie, forţele defensive americane ştiau că Japonia era pe cale să lovească, dar totuşi simţeau că lovitura va fi spre sud.

Pe 27 noiembrie, un avertisment de război a fost trimis de la Washington la Pearl Harbor, dar nu s-au făcut modificări semnificative pentru precauţii sporite sau un nivel mai ridicat de alertă. Din fericire, cele trei portavioane ale Flotei Americane a Pacificului nu se aflau în Pearl Harbor în dimineaţa atacului, dar japonezii aveau locuri de ancorare detaliate pentru navele care se aflau acolo, inclusiv şapte nave de luptă şi şapte crucişătoare.

Forţa de atac japoneză era formată din şase portavioane cu 450 de avioane, escortate de două nave de luptă, două crucişătoare, unsprezece distrugătoare, douăzeci de submarine regulate şi cinci submarine mici. Această forţă, în liniște radio completă şi fără a întâlni alte nave, a navigat în 11 zile într-un cerc mare spre nord de la Insulele Kurile până la un punct situat la 275 de mile nord de Pearl Harbor.
Din acel punct, la ora 6:00 a.m., pe 7 decembrie 1941, a fost lansat un atac aerian cu 360 de avioane, inclusiv 40 de avioane torpiloare, 100 de bombardiere, 130 de bombardiere în picaj şi avioane de vânătoare. **Cele cinci submarine reduse, lansate din submarine mai mari, operau deja la Pearl Harbor şi au putut intra deoarece plasa anti-torpilă a fost lăsată deschisă din neglijenţă după ora 4:58 a.m., pe 7 decembrie. Aceste submarine au fost detectate la 3:42 înainte de a intra în port, dar nu a fost trimisă nicio avertizare până la 6:54, după ce unul a fost atacat şi scufundat.**
Cam în acelaşi timp, un soldat, folosind un radar, a detectat un grup de avioane ciudate care coborau dinspre nord, la 210 km distanţă, dar raportul său a fost ignorat. La ora 19:30, un marinar a observat două duzini de avioane aflate la aproximativ o milă deasupra navei sale, dar nu a raportat nimic. În următoarea jumătate de oră, acestei sosiri timpurii de pe portavioanele japoneze li s-au alăturat altele, iar la ora 19:55 a început atacul.
În treizeci de minute, linia de luptă a Flotei Pacificului fusese distrusă. Pierderile americane au inclus 2.400 de oameni uciși, aproape 1.200 de răniţi, patru nave de luptă scufundate, iar altele trei avariate relativ, multe alte nave scufundate sau avariate şi sute de avioane distruse pe teren.
Cele mai mari pagube au fost provocate de torpile speciale pentru ape puţin adânci lansate de avioane care au coborat sub altitudinea de 30 de metri. În total, pierderile japoneze au fost mici, nu mai mult de câteva zeci de avioane, datorita surprizei atacului. Flota japoneză nu a fost identificată după atac, deoarece ordinul de căutare a fost emis la 180 de grade in direcţie gresită din cauza unei erori de interpretare.
Pearl Harbor a fost doar unul dintre numeroasele atacuri efectuate de japonezi în primele lor asalturi din 7-10 decembrie. Atacurile aeriene asupra insulei Wake, insulei Midway, Guam, Filipinelor şi Malaya au distrus sute de avioane, majoritatea la sol, şi au

incendiat depozite mari de provizii.
Lipsa instalaţiilor antiaeriene, puterea aeriană şi câmpurile de luptă inadecvate şi neglijenţa ofiţerilor superiori au transformat situaţiile apărătorilor din critice în fără speranţă, deşi curajul personal şi ingeniozitatea i-au făcut pe japonezi să plătească greu pentru câştigurile lor.
Insula Midway, la 1.300 de mile nord-vest de Honolulu şi legată de aceasta printr-un cordon foarte important, a supravieţuit unui atac pe 8 decembrie 1941 şi, până în 1942, era cea mai vestică bază a Americii, deosebit de valoroasă pentru avioane, submarine şi misiuni de recunoaştere. Insula Wake, aflată la 1.200 de mile sud-vest de Midway, a fost atacată pe 8 decembrie şi s-a predat pe 23 decembrie, după un asalt intens de două zile. Guam, situat la 1.500 de mile vest de Wake şi aflată în mijlocul Insulelor Mariane sub mandat japonez, a fost invadată la început şi a cedat pe 10 decembrie. Filipinele, aflate la 3.000 de mile vest de Wake, au fost atacate prin debarcări în nouă puncte în cele şaptesprezece zile dinaintea Crăciunului; până pe 27 decembrie, japonezii obligaseră forţele terestre americane să evacueze Manila şi să se retragă în ultimele perimetre de apărare, peşterile stâncoase ale insulei Corregidor şi pădurile din Peninsula Bataan. Luptele sălbatice au continuat până pe 6 mai 1942, când ultimele forţe americane de pe Corregidor s-au predat. Ofiţerii comandanţi, generalul Douglas MacArthur şi amiralul Thomas Hart, se retrăseseră deja în Australia. După o mie cinci sute de mile cucerite în Filipine, o armată japoneză a invadat Thailanda din Indochina, iar pe 8 decembrie a capturat Bangkokul fără luptă. Cam în aceeaşi perioadă, au avut loc debarcări japoneze în Peninsula Malaeziană, la nord de Singapore. Când crucişătorul de luptă britanic Repulse şi noua navă de luptă Prince of Wales s-au aventurat spre nord fără acoperire aeriană (deoarece portavionul lor, Indomitable, a eşuat), au fost scufundate de avioane japoneze (10 decembrie). Acestea erau singurele nave de război aliate la vest de Pearl Harbor. Dar evenimentul a avut o semnificaţie mult mai mare . A arătat că navele de război nu mai era stăpânele mărilor, aşa cum fusesera timp de cel puţin două generaţii şi a arătat că pierderile americane la Pearl Harbor, de nave de luptă, nu erau nici pe departe atât de importante pe cât păruseră a fi.
Dar, şi mai semnificativ, aceste scufundări în largul coastei de est a

Malayei au marcat sfârşitul supremaţiei britanice pe mări, care începuse odată cu distrugerea Armadei Spaniole în 1588. În următorii doi ani, supremaţia pe mări a fost disputată, dar la sfârşitul acestei perioade decizia cădea clar în favoarea unei noi puteri, Statele Unite.
Extinzându-se în sud-vestul Pacificului şi în sud-estul Asiei, forţele japoneze au capturat Hong Kong-ul pe 25 decembrie 1941 şi au avansat spre Singapore peste mlaştinile din regiunea sa de coasta . Această mare bază navală, bastionul întregii puteri britanice în Orientul Îndepărtat, a trebuit să se predea pe 15 februarie 1942, fără a se putea apăra măcar, tunurile sale puternice, îndreptate spre mare către o armată care nu a venit niciodată, fiind complet inutile împotriva japonezilor care se strecurau spre ea dinspre uscat.
La nord de Australia, într-o curbă mare de la Singapore la Noua Guinee, se afla Bariera Malaeziană, iniţial destinată să formeze perimetrul sudic al zonei de apărare japoneze. Ca nişte mărgele pe un colier pe o distanţă de 3.500 de mile se întindeau zeci de insule: Sumatra, Java, Bali, Lumbok, Flores, Timor, Noua Guinee şi altele. Acestea au fost cucerite atât de rapid de caracatiţa japoneză încât strâmtorile dintre diferitele insule au fost închise înainte ca unele nave aliate să poată să scape spre sud. Cinci crucişătoare aliate şi multe distrugătoare au fost prinse în acest fel şi scufundate în săptămâna de 26 februarie 1942; Sumatra, Java şi Timorul s-au predat până pe 8 martie; şi forţele olandeze au fost şterse, forţele britanice s-au retras în Ceylon, iar puţinele nave americane care au supravieţuit s-au întors avariate acasă pentru reparaţii. Rangoon, capitala birmaneză, s-a predat pe 8 martie şi exact o lună mai târziu, forţele navale japoneze triumfătoare s-au îndreptat spre vest pentru a ataca Ceylonul. În prima săptămână a lunii aprilie, Săptămâna Mare a anului 1942, amiralul japonez Chuichi Nagumo, care condusese atacul asupra Pearl Harbor, a efectuat un atac similar asupra Ceylonului, scufundând portavionul britanic Hermes, două crucişătoare grele şi multe nave mai mici (inclusiv 136.000 de tone de nave comerciale).
În acest moment sumbru, la mijlocul lunii aprilie a anului 1942, cursul bătăliei din Pacific a început să se schimbe. Celor trei portavioane americane care fuseseră cruţate la Pearl Harbor (Lexington, Enterprise şi Saratoga) li s-a alăturat unul dintre cele

două portavioane din Atlantic (Yorktown). Acestea, împreună cu crucişătoare, distrugătoare, submarine şi nave de aprovizionare, au devenit nuclee pentru „forţe operative” care au străbătut neobosit Pacificul. Pe 2 aprilie 1942, noul portavion Hornet, cu şaisprezece bombardiere Mitchell (B-25) ale Armatei Statelor Unite prinse pe punte, a plecat din San Francisco cu un mesaj pentru Tokyo. Escortate de Forţa Operativă Enterprise până la un punct aflat la 850 de mile de capitala japoneză (şi prin urmare, la 2.100 de mile de câmpurile de aterizare atribuite din China), cele şaisprezece portavioane B-25 au fost ridicate de pe puntea portavionului de către echipajele lor de optzeci de oameni, conduse de locotenent-colonelul James H. Doolittle. Patru ore mai târziu, au aruncat şaisprezece tone de bombe asupra capitalei japoneze şi şi-au continuat drumul spre vest, către China. Cincisprezece avioane s-au prăbuşit în China după ce au rămas fără benzină, în timp ce al şaisprezecelea a fost salvat în Siberia. Cu ajutorul Chinei, şaptezeci şi unu din cei optzeci de membri ai echipajului s-au întors în America. Întregul episod a fost mai mult spectaculos decât fructuos, dar a dat un mare impuls moralului american şi i-a speriat atât de tare pe japonezi încât au păstrat patru grupuri aeriene japoneze în Japonia pentru apărare.
În această perioadă a războiului, Statele Unite aveau informaţii uimitor de corecte cu privire la planurile de război japoneze. O parte din acestea proveneau din controlul nostru asupra codurilor japoneze, dar o mare parte din cele mai importante informaţii proveneau din alte surse care nu au fost niciodată dezvăluite. Prin aceste canale, în timp ce amiralul William Halsey se afla încă în drum spre întoarcerea de la raidul de la Tokyo cu două portavioane, autorităţile navale americane au aflat despre două planuri japoneze. Primul dintre acestea planifica trimiterea unei forţe de invazie din Rabaul, în Noua Britanie, la nord de Noua Guinee, pentru a captura Port Moresby pe ţărmul sudic al Noii Guinee. Al doilea plan spera să extindă perimetrul de apărare japonez spre est prin capturarea Insulelor Aleutine şi a Insulei Midway din Pacificul de Nord. Primul proiect a fost ingreunat în Bătălia de la Marea Coralilor, din 7-8 mai 1942, în timp ce al doilea proiect a fost oprit în decisiva Bătălie de la Midway, din 4 iunie 1942.
Marea Coralilor, strălucitor in nuante de albastru şi alb, formează

un dreptunghi lat de peste 1.000 de mile de la est la vest şi puţin mai lung de la nord la sud. Deschisă pe latura de sud, este înconjurată pe celelalte laturi cu Australia la vest, Noile Hebride şi Noua Caledonie la est şi Noua Guinee şi Insulele Solomon la nord. Pe 8 mai, când forţa de invazie japoneză care ataca Port Moresby a intrat în această zonă dinspre nord-vest, a fost interceptată de o forţă specială americană, inclusiv portavioanele Lexington şi Yorktown. Forţa de invazie a fost întoarsă înapoi, un mic portavion japonez a fost scufundat, iar un portavion mare a fost grav avariat, în timp ce incendiile de pe ambele portavioane americane au fost stinse. După luptă, însă, Lexington a explodat din cauza incendiilor de carburant declansate de o scânteie provenită de la un motor electric aflat în interiorul corpului său.

Capitolul 56 — Schimbarea fluxului, 1942-1943: Midway, El Alamein, Africa franceză şi Stalingrad

Al Doilea Război Mondial a fost un conflict gigantic, deoarece a fost o aglomerare a mai multor războaie.
Fiecare dintre aceste războaie a avut un punct de cotitură diferit, dar toate au avut loc în anul următor capitulării Corregidorului din 6 mai 1942. Primul punct de cotitură atins în războiul dintre Statele Unite şi Japonia, a avut loc la Midway pe 4 iunie 1942, în timp ce al doilea a fost atins odată cu înfrângerea atacului italo-german asupra Egiptului pe 2 noiembrie 1942. Războiul american împotriva Germaniei a luat o turnură pozitiva odată cu invazia americană de succes a Africii de Nord franceze pe 8 noiembrie 1942, în timp ce lupta crucială dintre Germania nazistă şi Uniunea Sovietică a ajuns la punctul său culminant în lunga sa agonie de la Stalingrad din noiembrie 1942 până în februarie 1943. Inutil să mai spunem că au fost necesare eforturi lungi şi mai dure pentru a împinge cele trei state agresoare înapoi din punctele avansului lor.
Bătălia de la Midway a pornit de la o cursă japoneză care trebuia să distrugă restul Flotei Pacificului, dar a avut un rezultat cu totul diferit. Indiferent de iluziile pe care le-ar fi putut avea armata japoneză,marina japoneză a recunoscut pe deplin că nu putea câştiga în Pacific până când flota americană nu era complet

distrusă.
Pentru a realiza acest lucru, a fost întinsă o capcană pentru a atrage flota din Pearl Harbor, sub ameninţarea unei invazii amfibii japoneze a insulei Midway dinspre sud-vest. Când americanii s-au grăbit să atace această flotă de invazie la Midway, aceştia trebuiau să fie distruşi de avioanele de pe patru portavioane japoneze care în participau ambuscadă la 200 de mile nord-vest de Midway. Ambuscada a fost inversată deoarece amiralul Chester Nimitz de la Pearl Harbor avea o imagine clară a planurilor japoneze şi şi-a trimis propriile portavioane să atace portavioanele japoneze dintr-un punct aflat la 200 de mile nord-est de poziţia lor. Contraambuscada americană a funcţionat datorită unei serii extraordinare de şanse norocoase.
Cele patru portavioane japoneze se aşteptau ca contraatacul american să vină de la Pearl Harbor după o întârziere de câteva zile şi, prin urmare, s-au simţit libere să-şi folosească propriile avioane de portavion pentru a bombarda apărarea Midway, diminuând-o în beneficiul forţei de invazie care se apropia de Midway dinspre sud-vest. Aceste avioane de bombardament se întorseseră de la Midway pe portavioanele lor şi încă realimentau cu frenezie pe punţile de zbor când a venit „atacul" portavioanelor americane: 116 avioane de pe Enterprise şi Hornet au fost urmate la scurt timp de 35 de avioane de pe Yorktown.
Prinşi într-o poziţie tactică teribilă, japonezii s-au apărat atât de abil încât 37 din 41 de torpiloare americane au fost pierdute, dar, pe măsură ce val după val de bombardiere în picaj continua să sosească, apărarea japoneză a fost „saturată" şi în curând toate cele patru portavioane s-au scufundat în flăcări. Înainte ca cel de-al patrulea portavion japonez să se scufunde, acesta a trimis 40 de avioane care au torpilat Yorktown.
Portavionul american a fost incapacitat şi abandonat, astfel încât a fost scufundat cu uşurinţă de un submarin japonez două zile mai târziu. Această pierdere, chiar şi în combinaţie cu pierderea navei Lexington în Marea Coralilor cu o lună mai devreme, a fost un preţ mic de plătit pentru distrugerea a cinci portavioane japoneze în aceste două zone în decurs de cinci săptămâni, deoarece Statele Unite aveau capacitatea industrială de a-şi compensa pierderile, în timp ce Japonia nu.
Două evenimente din noiembrie 1942, victoria britanică de la El

Alamein şi invazia anglo-americană în Africa de Nord franceză, au oferit lecţii tactice şi schimbări strategice la fel de importante ca Si cele oferite în Pacific cu cinci luni mai devreme. În cea mai mare parte a anului 1942, britanicii s-au agăţat de linia lor de salvare peste Marea Mediterană, de la Gibraltar, Malta şi Egipt, la o marjă infima.
Atacurile submarinelor şi aeriene italo-germane s-au intensificat constant. În timp ce întregul ţărm nordic al Mediteranei, de la Gibraltar până la Marea Egee, se afla sub controlul Axei sau simpatiza cu aceasta, poziţia italiană pe ţărmul sudic al Mediteranei, în Libia, era în mod constant întărită, în mare parte prin forte germane, iar presiunea germană asupra Franţei de la Vichy a fost exercitată pentru a creşte influenţa nazistă în Africa de Nord franceză.
Atâta timp cât britanicii s-au confruntat doar cu forţele italiene în Mediterana, au reuşit să menţină convoaiele în mişcare, dar pe 10 ianuarie 1941, Forţele Aeriene Germane au intervenit în Mediterana Centrală cu un efect devastator. Din acel moment, timp de doi ani (până în mai 1943), a fost imposibil să se deplaseze un convoi comercial prin Mediterana de la Gibraltar la Alexandria; în consecinţă, forţele imperiale britanice din Egipt au trebuit să fie aprovizionate pe ruta mai lungă din jurul Africii. Chiar şi navele militare britanice au întâmpinat dificultăţi în trecerea prin Mediterana; în cursul anului 1941, toate navele capitale şi portavioanele britanice din Mediterana Centrală şi de Est au fost scufundate sau avariate atât de grav încât au trebuit retrase.
Insula Malta, situată în mijlocul liniei de aprovizionare a Axei din Italia către Africa, a fost pulverizată din aer timp de mai bine de nouăsprezece luni (până în octombrie 1942), iar toate navele, chiar şi submarinele, au trebuit retrase din porturile sale. Eforturile de a-şi reface proviziile de alimente şi muniţii au devenit sinucigaşe, dar au trebuit sa fie continuate, deoarece populaţia civilă a rezistat magnific sub lovituri şi nu a putea fi lăsată fără provizii de către serviciile de luptă.
Luni de zile, niciun convoi nu a putut trece, dar de fiecare dată când proviziile se apropiau de epuizare, fragmente dintr-un convoi soseau cu suficiente stocuri pentru a menţine insula în luptă puţin mai mult timp. În iunie 1941,zece nave comerciale din Alexandria

şi şase din Gibraltar au fost trimise simultan pentru a împărţi inamicul; deşi protejate de o navă de luptă, două portavioane, doisprezece crucişătoare şi patruzeci şi patru distrugătoare, doar două dintre cele şaisprezece nave de marfă au ajuns la Malta, cu preţul a trei distrugătoare şi un crucişător scufundate şi multe altele avariate. Două luni mai târziu, când Malta mai avea provizii doar pentru o săptămână, paisprezece nave comerciale foarte rapide au fost trimise din Gibraltar, cu o escortă formată din două nave de luptă, patru portavioane, şapte crucişătoare şi douăzeci şi cinci de distrugătoare. Cinci nave comerciale grav avariate au ajuns în Malta, cu pierderi insumand un portavion, două crucişătoare şi un distrugător scufundate, un alt portavion şi două crucişătoare grav avariate.
Aceste lupte aprige din centrul Mediteranei au apărut din nevoia vitală, a ambelor părţi, de a controla comunicaţiile din acea zonă. Ţărmul nordic al Mării Mediterane, de la vest la est, era controlat de Spania franco-franceză, de autoritatea de la Vichy, de Axă şi de Turcia. Spania desi era pro-Axă, dar incapabilă, din cauza slăbiciunii economice, să intervină în război până când Marea Britanie nu a fost complet învinsă; Franţa de la Vichy a rămas ambiguă şi era bresa majoră în blocada economică a Europei până în noiembrie 1942; Turcia era pro-britanică, dar incapabilă să ofere altceva decât o neutralitate binevoitoare.
Pe ţărmul sudic al Mediteranei, Libia (formată din Tripolitania la vest şi Cirenaica la est) se afla între Egipt şi Africa de Nord franceză şi putea fi folosită ca bază pentru a ataca ambele părţi, datorită liniilor de aprovizionare ale Axei din Italia şi Sicilia. Aceste linii au fost considerabil întărite de cucerirea Greciei şi Cretei de către Axe în mai şi iunie 1941.
Din această bază din Libia, Axa a atacat Egiptul de trei ori ,Marea Britanie răspunzand cu trei contraatacuri.
Acestea oferă istoricului o secvenţă uimitoare de mişcări în care liniile de luptă s-au extins peste Africa, între Egipt şi Tunisul francez, pe o distanţă de 1.200 de mile.
Adevărata luptă a fost pentru controlul Cirenaicei(estul Libiei) şi, în special, pentru porturile sale maritime înşirate ca nişte mărgele de la Benghazi spre est, pe o distanţă de 270 de mile, prin Derna şi Tobruk, până la Sollum, la frontiera egipteană. Dacă germanii ar fi putut controla această porţiune, ar fi folosit Tobruk-ul ca port de

aprovizionare, fara interferenţe din partea Maltei, în timp ce, dacă britanicii si-ar fi exercitat controlul, ar fi oferit acoperire aeriană pentru Malta din câmpurile africane.
Primul avans al Axei, realizat de italienii sub conducerea lui Graziani, nu a mers mai departe de Sidi Barrâni în Egipt, la doar câţiva kilometri est de Sollum (septembrie 1940). Acesta a fost respins de o înaintare britanica uimitoare de 800 km de la Sidi Barrâni la El Agheila, la 240 km dincolo de Benghazi in decembrie 1940-februarie 1941. Pentru a opri această retragere italiană, la începutul anului 1941, naziştii au intervenit cu o flotă aeriană de 500 de avioane, sub comanda lui Kesselring, şi cu faimosul Afrika Korps, sub comanda mareşalului Erwin Rommel. Rommel, un geniu tactic, avea trei divizii germane (două blindate şi una motorizată) susţinute de şapte divizii italiene (şase de infanterie şi una blindată). Printr-o serie de lovituri zdrobitoare, Rommel a avansat spre est, către Egipt, distrugând cea mai mare parte a blindatelor britanice pe drum, dar avansul său s-a oprit la Sollum în aprilie 1941. Hitler a blocat majoritatea proviziilor care mergeau către Rommel, deoarece avea nevoie de ele în Grecia, Creta şi, mai târziu, în Rusia. Rutele de aprovizionare către Rommel erau foarte precare din cauza atacurilor navale britanice din Alexandria, aflată la doar 400 km est, şi din cauza unei divizii australiene rămase în Tobruk, care, deşi înconjurată de Rommel şi asediată timp de luni de zile, i-a interzis acestuia utilizarea portului.
În timp ce proviziile lui Rommel se diminuau, iar Marina Britanică era alungată din Mediterana Centrală de către forţele aeriene şi submarinele Axei, apărarea Egiptului era consolidată prin linia de aprovizionare care inconjura Africa. Pe această rută de 16.000 de kilometri au trecut 951 de tancuri uşoare şi 13.000 de camioane, multe dintre oferite prin contractul de împrumut-închiriere, până la sfârşitul anului 1941. Cu acest echipament, generalul Claude Auchinleck l-a atacat pe Rommel în noiembrie 1941 şi în două luni a eliberat Tobruk şi i-a forţat pe germani să se întoarcă la El Agheila (ianuarie 1942). În decurs de o săptămână, Rommel a contraatacat şi a avansat spre est, fiind oprit la 64 de kilometri vest de Tobruk (mijlocul lunii februarie 1942). Ambele părţi s-au odihnit acolo, în timp ce Puterile Occidentale îşi acumulau cu înfrigurare proviziile în Egipt. La sfârşitul lui mai 1942, Rommel a lovit din nou; De data aceasta a capturat Tobruk şi a fost în cele din urmă oprit la El

Alamein, la doar 90 de kilometri distanţă de Alexandria, după cinci zile de lupte aprige în acel punct (1-5 iulie 1942).
În august, generalul Bernard L. Montgomery, mai târziu feldmareşal şi prim-viconete Montgomery de Alamein, l-a înlocuit pe generalul Auchinleck. Forţele sale erau echipate cu fiecare piesă de armament care ramanea disponibila in Statele Unite, inclusiv 700 de bombardiere bimotoare, 1.000 de avioane de luptă, peste 400 de tancuri M-4 Sherman, două noi tunuri autopropulsate americane şi 25.000 de camioane şi alte vehicule. Pe 23 octombrie, în timp ce Rommel era absent aflandu-se Germania, Montgomery a atacat forţele Axei în punctul lor cel mai puternic, de-a lungul liniei de coastă, şi după doisprezece zile de lupte violente a străpuns poziţia germană. Rommel s-a întors, dar nu a putut opri dezlănţuirea. Până pe 20 noiembrie, pierduse Benghazi şi încă se retrăgea. Mai rău decât atât, pe 8 noiembrie, la doar patru zile după El Alamein, Rommel a aflat că o invazie americană pe scară largă în Africa de Nord franceză aterizase deja în trei puncte. Acestea trebuiau respinse , deoarece forţele germane puteau fi izolate dacă americanii treceau de Tunis.
Invazia americană a Africii de Nord din 8 noiembrie 1942 (Operaţiunea Torţa) a apărut ca un compromis al unor idei strategice destul de diferite la Moscova, Londra şi Washington. Stalin a insistat că anglo-americanii trebuie să deschidă un „al doilea front" în Europa de Vest în 1942 pentru a reduce presiunea nazistă asupra Rusiei. El a fost complet nerezonabil în atitudinea sa, mergând până la a-l acuza pe Churchill de laşitate la Conferinţa de la Moscova din august 1942. La Londra exista, într-adevăr, o mare lipsă de încredere în orice posibilă invazie a Europei; în schimb, exista speranţă că germanii ar putea fi contracarati prin atacuri aeriene şi o blocadă economică in cel putin zece ani; Churchill a mers puţin mai departe vorbind despre o posibilă invazie a continentului dinspre Mediterana prin ceea ce a numit în mod eronat „pântecul moale al Axei". La Washington, liderii militari erau convinşi, încă din primele etape ale războiului, că Hitler nu putea fi învins fără o invazie la scară largă a Europei de Vest. Încă din aprilie 1942, Harry Hopkins şi generalul Marshall au apărut la Londra cu planuri pentru o invazie a Europei de Vest de către treizeci divizii americane şi optsprezece britanice.
Britanicii au fost foarte reticenţi, dar, cum Stalin a continuat să

insiste asupra unui „al doilea front” în 1942, Roosevelt, pe 25 iulie, a obţinut, ca si compromis, un acord de a invada Africa de Nord franceză în toamna anului 1942.
Înainte de debarcările din 8 noiembrie, a existat foarte puţin timp pentru o planificare adecvată şi niciun interval pentru o instruire adecvată. Deşi operaţiunea a fost o acţiune comună britanico-americană, rolul britanic a fost puţin mediatizat pentru a evita antagonizarea sentimentelor franceze - în special a celor navale franceze - care erau încă ostile din cauza atacurilor britanice asupra Dakarului, Oranului şi Siriei.
În plus, a apărut o problemă dificilă legată de cooperarea politică cu autorităţile franceze din Africa de Nord. Britanicii îşi puseseră cea mai mare parte a încrederii în generalul de Gaulle, dar a devenit curând clar că acesta avea foarte puţin sprijin în Africa de Nord şi era prea dificil şi necooperant pentru a fi inclus în planurile de invazie.
Americanii, care menţinuseră relaţii diplomatice cu Vichy, credeau că ar fi necesar să-i înlocuiască pe liderii locali de la Vichy imediat ce Africa de Nord va fi cucerită; şi-au pus încrederea in eroicul general Henri Giraud, care obţinuse o publicitate considerabilă prin evadările sale spectaculoase din închisorile germane în ambele războaie mondiale. Din păcate, pe măsură ce invazia înainta, s-a descoperit că Giraud avea o influenţă şi mai mică în Africa de Nord decât De Gaulle, în special în Marina Franceză, care oferea principala rezistenţă de luptă la invazie.
În consecinţă, pentru a opri luptele, a devenit necesar să se încheie o înţelegere cu amiralul Darlan,care se afla în Africa de Nord la acea vreme; această înţelegere, care îl recunoştea pe Darlan drept principala autoritate politică în toată Africa de Nord franceză, cu Giraud drept comandant suprem, a dat naştere la multe controverse. S-a susţinut că principiile înalte enunţate în obiectivele noastre de război declarate, în special în Carta Atlanticului, erau sacrificate inutil prin încheierea unei înţelegeri cu un colaborator nazist lipsit de principii, cum ar fi Darlan.
Acordul a fost justificat de către iniţiatorii săi, generalul Mark Clark în numele generalului Eisenhower şi ambasadorul Robert Murphy în numele preşedintelui Roosevelt, pe motive de urgenţă militară. Acest argument este destul de slab, deoarece ordinul de încetare a focului al lui Darlan, emis la prânz pe 8 noiembrie, nu a fost

respectat în două zone de luptă (Maroc şi Oran) şi a fost respectat doar parţial în a treia zonă (Alger), iar până la încheierea acordului formal pe 11 noiembrie, luptele organizate ale forţelor franceze încetaseră peste tot. Justificarea suplimentară adusă, în sensul că trebuia stabilit un fel de continuitate juridică cu regimul de la Vichy pentru a evita rezistenţa gherilei franceze, implică prea mulţi factori necunoscuţi pentru a permite o judecată convingătoare a valorii sale. Pare slabă, deoarece reacţia germană la invazia aliată a Africii de Nord a luat o direcţie anti-franceză care a fost atât de drastică încât orice rezistenţă franceză faţă de americani sau britanici ar fi fost în mod clar pro-germană şi, prin urmare, un comportament foarte improbabil pentru orice francez patriot. În orice caz, acordul cu Darlan a fost curând înghiţit de ritmul rapid al evenimentelor şi s-a încheiat personal când Darlan a fost asasinat de duşmanii săi francezi pe 24 decembrie.
Invazia anglo-americană a Africii de Nord, cunoscută sub numele de Operaţiunea Torch şi sub comanda generală a generalului Eisenhower, a implicat debarcări în trei puncte: pe coasta atlantică a Marocului, lângă Casablanca, de către o forţă venită din America de Nord şi în două puncte de pe coasta mediteraneană din Algeria, de către forţe venite din Anglia. Atacul Marocului a fost aproape temerar, deoarece a implicat transportul a 35.000 de soldaţi complet lipsiţi de experienţă şi necorespunzător antrenaţi cu 250 de tancuri, toţi înbarcati pe 102 nave, traversand o distanţă de 4.000 de mile peste ocean pentru a face o debarcare nocturnă pe o coastă ostilă. În ciuda acestor obstacole şi a rezistenţei franceze tenace în anumite puncte, operaţiunea Noms a fost un succes, iar luptele au încetat în trei zile. Cealaltă parte a Operaţiunii Torch, debarcările din Algeria, au fost la o scară mai mare, deoarece au implicat 49.000 de soldaţi americani şi 23.000 de soldaţi britanici şi au avut la fel de mult succes. Până pe 14 noiembrie, Aliaţii se deplasau spre est, în Tunisia, pentru a-i tăia lui Rommel retragerea dinspre est, iar până pe 28 noiembrie se aflau la doar treisprezece mile de Tunis. Din acel punct au fost respinsi înapoi de germani.
Reacţiile lui Hitler la acţiunea „Torch” au fost energice. Întreaga Franţă era ocupată de forţele naziste; eforturile sale de a captura flota franceză de la Toulon au fost zădărnicite când majoritatea navelor au fost scufundate la ancorajele lor sau au fost scufundate în timp ce încercau să scape din port, încă din 10 noiembrie,

trupele aeropurtate germane, cu binecuvântarea lui Laval, ocupau Tunisia. Aceste forţe germane au rezistat înaintării Aliaţilor dinspre vest, provocând o înfrângere amară forţelor americane la Pasul Kasserine, în februarie 1943. În acest fel, Rommel, care fusese forţat să părăsească El Agheila de Montgomery pe 13 decembrie, a reuşit să se retragă spre vest, în Tunisia, şi să ia poziţie de-a lungul Liniei Mareth, sub Gabès, în sud-estul Tunisiei, în februarie.
În a treia săptămână din ianuarie 1943, Roosevelt, Churchill şi statul lor major s-au întâlnit într-o conferinţă secretă la Casablanca. Încă o dată, americanii au trebuit să lupte împotriva reticenţei engleze de a se angaja în orice invazie „transcanal" a Europei, în orice ofensivă împotriva Japoniei sau în realitate, în orice planificare pe termen lung. Din compromisurile conferinţei a rezultat acordul de a amâna orice operaţiune transcanal, de a menţine presiunea asupra Germaniei în Europa prin atacuri aeriene şi de a permite Statelor Unite să întreprindă orice acţiuni ofensive împotriva Japoniei care nu ar pune în pericol prioritatea acordată încă înfrângerii Germaniei. Alte două decizii au fost de a proceda la ocuparea militară a Siciliei şi de a cere „capitarea necondiţionată" a celor trei puteri totalitare. Firește, decizia militară privind Sicilia a fost ţinută secretă, dar decizia politică privind capitularea necondiţionată a fost publicată cu mare fast şi a iniţiat imediat o controversă care continuă şi astăzi. Controversa privind capitularea necondiţionată se bazează pe convingerea că expresia în sine este în mare parte lipsită de sens şi a avut o influenţă negativă, descurajând orice speranţe din cadrul ţărilor Axei că ar putea găsi o cale de ieşire prin slăbirea eforturilor, prin revolta împotriva guvernelor lor sau prin negocieri care să urmărească un fel de capitulare „condiţionată". Se pare că există puţine îndoieli că cererea de capitulare necondiţionată era incompatibilă cu declaraţiile anterioare conform căreia ne luptam împotriva guvernelor german, japonez şi italian, mai degrabă decât împotriva popoarelor german, japonez şi italian şi că această cerere, prin distrugerea acestei distincţii, într-o oarecare măsură i-a consolidat duşmanii noştri şi le-a prelungit rezistenţa, în special în Italia şi Japonia, unde opoziţia faţă de război era răspândită şi activă. Chiar şi în Germania, cererea de capitulare necondiţionată i-a descurajat pe acei germani mai moderaţi şi iubitori de pace pe a caror sustinere trebuia să se bazeze şi, de fapt, s-a bazat politica noastră

postbelică faţă de Germania. Însă în 1943 şi pentru cea mai mare parte a duratei războiului, Puterile Aliate nu au avut nici timp, nici înclinaţie să privească spre viitorul vreunei politici postbelice faţă de Germania şi au emis cererea de capitulare necondiţionată fără o analiză a posibilelor sale efecte asupra popoarelor inamice, fie în timpul războiului, fie după terminarea acestuia.
Cererea de capitulare necondiţionată a fost făcută, mai degrabă, ca un stimulent moral pentru Puterile Aliate însele şi, în această funcţie, este posibil să fi avut o oarecare influenţă la acea vreme.
În timp ce liderii Aliaţi se consultau la Casablanca după ce au respins atacul german în Africa, forţele sovietice îi provocau lui Hitler o înfrângere şi mai mare în Europa de Est. Campania lui Hitler în Rusia din 1942 a fost foarte asemănătoare cu cea din 1941, cu excepţia faptului că planul său iniţial era restricţionat la un singur scop: capturarea câmpurilor petroliere din Caucaz. Forţele germane, formate din 44 de divizii de infanterie, 10 divizii blindate şi 6 divizii motorizate, împreună cu 43 de divizii satelit şi 700 de avioane, urmau să avanseze de-a lungul ţărmului nordic al Mării Negre, să treacă printr-un blocaj aglomerat la Rostov şi să cucerească câmpurile petroliere sovietice (principalul camp se afla la Baku, se afla la 700 de mile dincolo de Rostov). Pentru a proteja flancul nordic lung al acestei ofensive, alte atacuri germane au fost ordonate mai la nord, spre Voronej şi spre Stalingrad, pe râul Volga.
Ofensiva germană a ajuns în Caucaz, avansând aproape până la Groznîi (400 de mile dincolo de Rostov), dar nu a cucerit principalele câmpuri petroliere. Ca şi în ofensiva din 1941, zeci de divizii sovietice au fost distruse şi sute de mii de prizonieri sovietici au fost capturaţi, dar Uniunea Sovietică nu a suferit prejudicii grave.
Brusc, pe 18 iulie, după şapte săptămâni de avans, Hitler a ordonat capturarea Stalingradului.
Întrucât toate forţele blindate disponibile fuseseră plasate în ofensiva din Caucaz, unde au blocat inutil Rostovul, atacul asupra Stalingradului nu a putut începe decât pe 12 septembrie. După două luni de lupte sălbatice, casă cu casă, germanii deţineau aproape tot oraşul, dar acesta fusese complet demolat. La sfârşitul lunii noiembrie, contraofensivele ruseşti la nord şi sud de Stalingrad au străpuns diviziile româneşti aflate de o parte şi de alta a Armatei a 6-a germane şi s-au reunit în spatele acesteia.

Hitler a interzis orice retragere sau orice efort al Armatei a 6-a de a se lupta spre vest pentru a rupe incercuirea. În schimb, s-a angajat să aprovizioneze Armata a 6-a pe calea aerului până când noi forţe germane i-ar putea oferi ajutor. Armata a 6-a încercuită era formată din 20 de divizii, aproximativ 270.000 de oameni, inclusiv 3 divizii blindate şi 3 divizii motorizate. Deşi o forţă de această dimensiune necesita aproximativ 1.500 de tone de provizii în fiecare zi, Luftwaffe nu a reuşit niciodată să livreze mai mult de 200 de tone pe zi şi a pierdut aproximativ 300 de avioane în acest efort. Nici forţele germane din vest, deşi aflate la doar 64 de kilometri distanţă, nu au putut să ofere asistenta Armatei a 6-a.
În timp ce acestea se întâmplau la Stalingrad din decembrie 1942 până în ianuarie 1943, o altă ofensivă sovietică, lovind dinspre nord-est spre Rostov, încerca să izoleze întreaga forţă germană din Caucaz prin capturarea oraşului Rostov şi astfel închiderea invaluirii la nord de Marea Azov. Retragerea germană din Caucaz a început în prima zi a anului 1943.
Cu o abilitate extraordinară, germanii au reuşit să menţină deschis pasajul Rostov, deşi până la 23 ianuarie acesta nu avea mai mult de 54 de kilometri lăţime. Armata a 6-a germană de la Stalingrad, deşi îngheţată, înfometată şi abia capabilă să lupte datorita lipsei proviziilor, nu a fost lăsată să se predea, deoarece, de îndată ce ar fi făcut-o, cele trei armate sovietice care o înconjuraseră ar fi fost libere să avanseze spre vest şi să închidă Pasajul Rostov. Pe 23 ianuarie, generalul Friedrich von Paulus, comandând Armata a 6-a, a acceptat ordinul radio al lui Hitler de a lupta până la ultimul om pentru a câştiga timp. O săptămână mai târziu Hitler l-a promovat la gradul de mareşal , iar două zile mai târziu s-a predat. Din cei 270.000 de germani încercuiţi iniţial, peste 100.000 erau morţi, 34.000 fuseseră evacuaţi pe calea aerului, iar 93.000 s-au predat. La zece zile după capitularea lui Paulus, germanii au abandonat Rostovul. În următoarele două săptămâni, părea că o nouă ofensivă sovietică din Voronej ar putea izola întregul Grup de Armate Sud german, dar Mareşalul von Manstein a reuşit să restabilească o linie defensivă stabilă până la 1 aprilie,aproximativ la linia frontului unde începuse ofensiva germană din 1942 cu unsprezece luni mai devreme. Dar, în acele unsprezece luni, Hitler pierduse aproximativ 38 de divizii germane, un număr egal de divizii satelit,redusese toate diviziile germane de la nouă batalioane la

şase, nu reuşise să cucerească câmpurile petroliere din Caucaz, Moscova sau Leningradul şi nu reuşise să taie calea ferată Murmansk.
Peste acea cale ferată şi pe alte rute, un flux tot mai mare de provizii americane curgea către armatele sovietice. Până în octombrie 1942, sosiseră 85.000 de camioane, rezultatul fiind că armata sovietică de la acea dată până la sfârşitul războiului a avut o mobilitate mai mare decât germanii. Forţele Luftwaffe de pe frontul de est aveau 2.000 de avioane în expeditia din 1941, 1.300 la începutul campaniei din 1942 şi cu greu au putut fi menţinute la 1.000 după sfârşitul acelei campanii. Presiunea aliaţilor din vest a făcut necesară reducerea efectivelor din Forţele Aeriene Germane alocate estului, rezultatul fiind că Germania avea doar 265 de avioane operaţionale pe frontul rusesc la 1 mai 1944. În acelaşi timp, proviziile americane, inclusiv avioanele, au intrat în Uniunea Sovietică într-un flux uimitor.
Submarinele germane nu au putut împiedica acest flux de mărfuri, deşi au scufundat 77 din cele 2.660 de nave încărcate cu provizii din acordul Lend-Lease. Multe dintre aceste scufundări au avut loc pe îngrozitoarea rută Murmansk.
În 1941 şi 1942, Aliaţii au trimis Uniunii Sovietice aproape 2.000.000 de tone de provizii. Acestea au fost urmate de peste 4.500.000 de tone în 1943 şi un total de peste 15.000.000 de tone în valoare de 10.000.000.000 de dolari înainte de sfârşitul luptei. În totalul final au fost incluse 375.000 de camioane, 52.000 de jeep-uri, 7.056 de tancuri, 6.300 de alte vehicule de luptă, 2.328 de vehicule de artilerie, 14.795 de aeronave, 8.212 tunuri antiaeriene, 1.900 de locomotive cu aburi, 66 de locomotive diesel, 11.075 de vagoane de cale ferată, 415.000 de telefoane, 3.786.000 de anvelope pentru vehicule, 15.000.000 de perechi de bocanci militari, 4.478.116 de tone de alimente şi 2.670.371 de tone de produse petroliere. În contrast cu acestea, diviziile blindate germane au fost ţinute inactive din lipsă de combustibil timp de săptămâni întregi încă din 1942, iar zborurile operaţionale şi de antrenament ale Luftwaffe au fost drastic reduse începând cu 1942. Lipsa de combustibil era atât de acută încât Hitler a decis, la sfârşitul anului 1942, să dezafecteze majoritatea navelor de suprafaţă ale Marinei Germane. Când marele Amiral Raeder a protestat vehement, a fost înlăturat din funcţia de şef al marinei şi înlocuit de specialistul în

submarine, Amiralul Karl Doenitz, în ianuarie 1943.
Toate aceste evenimente ar fi trebuit să clarifice faptul că Germania nu putea câştiga războiul, dar în următorii doi ani, Hitler şi asociaţii săi direcţi au devenit din ce în ce mai fanatici, din ce în ce mai nemiloşi şi din ce în ce mai îndepărtaţi de realitate. Oricine se îndoia în mod vocal de viziunea lor nebunească despre lume era rapid lichidat.

Capitolul 57 – Asaltul asupra Germaniei(*Einkreisung)*, 1943-1945

Anul 1943 a reprezentat punctul de cotitură în lupta europeană, aşa cum anul 1942 avusese punctul de cotitură în Pacific. În 1943, Africa de Nord a fost eliberată de sub controlul nazist în luna mai, Sicilia a fost cucerită în iulie şi august, partea de sud a Italiei a fost ocupată, iar armatele germane au fost împinse înapoi din Europa de Est. Drept urmare, Marea Mediterană a fost deschisă traficului aliat, iar Italia a fost forţată să se predea în septembrie 1943. Acestea au fost evenimentele evidente ale acestui an critic 1943, receptate de public şi pline de speranţă în implicaţiile lor pentru viitor. Dar rolul acestui an ca punct de cotitură în conflictul cu Germania a fost mult mai mare decât atât, deoarece, în culise, succesele militare ale anului au forţat decizii privind planurile strategice şi proiectele postbelice ale căror implicaţii sunt încă în curs de elaborare astăzi. **Desi în culise, aceste planuri strategice şi postbelice au dezvăluit fisuri şi rivalităţi profunde între cele trei Puteri Aliate.**
Rivalităţile dintre membrii unei coaliţii sunt întotdeauna de aşteptat şi sunt de obicei şi necesar ţinute secrete în timpul războiului în sine. În cel de-al Doilea Război Mondial, acestea au fost cele mai semnificative în anul 1943. În anii dinainte de 1943, aceste dispute au fost mai degrabă legate de deciziile strategice decât de planificarea postbelică, în timp ce în anii următori, când strategia fusese stabilită, planurile postbelice au fost principalele cauze ale disputelor. Anul 1943, însă, a avut partea sa din ambele, deoarece deciziile strategice majore au fost luate în acel an, iar aceste decizii, în sine, au jucat un rol major în determinarea geostrategiei postbelice.

În anii 1941-1943, principalele întrebări strategice au fost legate de două probleme: (1) Ar trebui ca războiul european împotriva Germaniei să continue să aibă prioritate față de războiul din Pacific împotriva Japoniei? și (2) Ar trebui Germania sa fie atacată,prin bombardamente aeriene, blocadă și forțe de gherilă sau Europa ar trebui invadată cu forțe mari de infanterie, fie din Anglia direct peste Canalul Mânecii către Europa de Vest, fie din Mediterană prin sudul Europei; răspunsurile date la aceste întrebări strategice, în special ultima, au jucat un rol major în stabilirea aranjamentului politic postbelic în Europa.
În primii ani, o anumită direcție a fost dată planificării postbelice prin proclamarea de către Roosevelt a Celor Patru Libertăți în ianuarie 1941 și publicarea anglo-americană a Cartei Atlantice în august 1941. Când vestea șocantă despre Pearl Harbor a ajuns la Londra pe 7 decembrie 1941, ministrul de externe Eden tocmai pleca la Moscova. S-a decis că ar trebui să plece oricum, dar ca prim-ministrul Churchill să meargă simultan la Washington pentru a face tot ce poate pentru a împiedica sentimentul popular anti-japonez din Statele Unite să inverseze acordul conform căruia înfrângerea militară a Germaniei trebuie să aibă prioritate față de înfrângerea Japoniei. La Washington, la ceea ce s-a numit Conferința Arcadia (22 decembrie 1941 - 14 ianuarie 1942), exuberantul prim-ministru nu a găsit nicio dorință americana de a schimba prioritățile militare și a putut planifica o activitate militară intensificată pe liniile deja stabilite. În același timp, Roosevelt i-a prezentat un proiect pentru o „Declarație publică a Națiunilor Unite". Acest document declara că cele douăzeci și șase de state semnatare luptau „pentru a apăra viața, libertatea, independența și libertatea religioasă și pentru a păstra drepturile omului și dreptatea în propriile țări, precum și în alte țări și că erau angajate într-o luptă comună împotriva forțelor sălbatice și brutale care încearcă să subjuge lumea". Fiecare semnatar a promis „să își folosească toate resursele și să nu încheie niciun armistițiu sau pace" separat în lupta pentru victoria asupra hitlerismului. Majoritatea discuțiilor secrete care au dus la publicarea acestei declarații la 1 ianuarie 1942 au avut ca subiect probleme verbale sau procedurale, dar unele dintre acestea au fost simbolice pentru viitoare rezolutii. Au existat discuții considerabile cu privire la

ordinea în care semnăturile ar trebui aplicate documentului; decizia de a le clasifica în două grupuri, cu cele patru „Mari Puteri” Statele Unite, Regatul Unit, Uniunea Sovietică şi China, urmate de douăzeci şi două de state mai mici în ordine alfabetică, a fost o indicaţie timpurie a diviziunii similare care există şi astăzi în Organizaţia Naţiunilor Unite. Includerea Chinei, în ciuda slăbiciunii sale evidente, printre Marile Puteri a fost o concesie făcută Statelor Unite de către celelalte Puteri. Liderii americani, de la Roosevelt în jos, au insistat că China era, sau cel puţin ar trebui să fie, o Mare Putere, deşi singura dovadă pe care au putut-o găsi pentru a susţine acest argument a fost populaţia sa numeroasa. Americanii păreau să spere că, prin încurajare şi reiterare, sau poate chiar prin invocare, China ar putea deveni o Mare Putere, capabilă să domine Orientul Îndepărtat după înfrângerea Japoniei.
Alte caracteristici notabile ale acestei Declaraţii a Naţiunilor Unite au fost: (1) faptul că Franţa lui De Gaulle a fost exclusă dintre semnatari pentru a nu o recunoaşte ca guvern, (2) faptul că Statele Unite erau clasate pe primul loc printre Marile Puteri şi (3) dificultatea de a formula declaraţia, astfel încât Japonia, cu care Uniunea Sovietică nu era în război, să nu fie inclusă în mod specific printre inamici şi totuşi, în acelaşi timp, să nu fie exclusă dintre „forţele brutale” care erau condamnate.
Între timp, la Moscova, Anthony Eden se confrunta cu cereri sovietice pentru o delimitare specifică a graniţelor postbelice ale Europei de Est. În nord, liderii bolşevici doreau recunoaşterea explicită din partea britanicilor a faptului că Letonia, Estonia şi Lituania făceau parte din Uniunea Sovietică şi că frontiera sovieto-finlandeză ar trebui să fie aşa cum existase după „războiul iernii” din 1939-1940; În centru, sovieticii cereau o frontieră cu Polonia de-a lungul aşa-numitei linii Curzon, care urma, într-adevăr, frontiera lingvistică, dar se afla la 240 km vest de frontiera polono-sovietică din perioada 1921-1939; în sud, Stalin dorea ca Eden să fie de acord cu o frontieră sovieto-română, care ar fi permis Rusiei să deţină Basarabia şi Bucovina. Aceste cereri vizau recunoaşterea graniţei vestice a Uniunii Sovietice aşa a existat în perioada dintre semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov din septembrie 1939 şi atacul lui Hitler din iunie 1941, cu excepţia faptului că linia Curzon se afla, în unele locuri, uşor la est de linia din 1940.

Deşi aceste cereri sovietice erau în mod clar în conflict cu scopurile înalte ale Cartei Atlantice, Churchill nu era împotriva acceptării lor din motive de necesitate fizică, dar obiecţiile americane la orice soluţionare a problemelor teritoriale în timp ce războiul era încă în desfăşurare l-au forţat să refuze cererile lui Stalin. În general, britanicii s-au aflat într-o poziţie dificilă între principiile înalte şi proclamate ale americanilor şi interesele meschine şi secrete ale ruşilor. Din cauza presiunilor americane, Eden a evitat orice angajamente teritoriale şi l-a convins pe Stalin să accepte un tratat de alianţă pe douăzeci de ani cu Marea Britanie. Acest Tratat anglo-sovietic din 26 mai 1942 nu avea prevederi teritoriale şi includea o declaraţie conform căreia semnatarii vor „acţiona în conformitate cu cele două principii de a nu căuta anexari teritoriale pentru ei înşişi şi de a nu se amesteca în afacerile interne ale altor state".
Deşi Uniunea Sovietică a acceptat termenii alianţei britanice, în 1942 suspiciunile lor faţă de Occident erau încă mari, iar relaţiile lor cu Marea Britanie au devenit din ce în ce mai neprietenoase, ajungând la un stadiu critic până în 1943. La Moscova exista teama că Occidentul dorea să prelungească războiul pentru a însângera atât Germania, cât şi Uniunea Sovietică până la moarte. Se temea că acest scop ar putea fi atins dacă aprovizionarea americană către Rusia ar fi plasată la un nivel suficient de ridicat pentru a menţine Rusia în luptă, dar insuficient de ridicat pentru a-i permite să-l învingă pe Hitler. Pentru a evita acest lucru, Moscova a continuat să insiste, cu repetiţii nejustificate, asupra necesităţii de a creşte aprovizionarea prin Lend-Lease şi mai presus de toate, asupra necesităţii de a deschide un al doilea front pe continent printr-o invazie anglo-americană imediată a Europei dinspre Anglia.
Judecând, poate, că psihologia americană ar funcţiona pe aceleaşi linii de „politica de putere" ca şi a lor, o greşeală pe care japonezii, dintr-un motiv considerabil mai mare, o făcuseră în lunile dinaintea Pearl Harbor, ruşii nu puteau concepe că Statele Unite ar acorda suficient ajutor Rusiei pentru a permite o înfrângere rapidă a lui Hitler, deoarece o astfel de politică, aproape inevitabil, ar lăsa armatele sovietice victorioase supreme în estul şi probabil şi în centrul Europei.
De fapt, deşi unii americani, fără îndoială, gândeau în termeni de „politică a puterii" şi, în câteva cazuri, ar fi putut merge până la a prefera o victorie a lui Hitler asupra lui Stalin decat contrariul,

aceşti oameni erau foarte departe de centrele de putere din guvernul american.
În acele centre de putere exista o convingere deplină în valoarea ajutorului nerestricţionat acordat Rusiei, înfrângerea cât mai rapid posibilă a Germaniei şi o invazie completă peste Canalul Mânecii a Europei cât mai curând posibil. De fapt, aceste obiective au fost atât de ferm îmbrăţişate de acei americani cu care ruşii aveau relaţii, oameni precum Harry Hopkins, generalul Marshall sau însuşi Roosevelt, încât aceşti oameni uneori îi induceau în eroare pe ruşi exprimându-şi speranţele mai degrabă decât aşteptările, cu consecinţa că suspiciunile Rusiei erau reaprinse, la o dată ulterioară, când aceste speranţe nu erau împlinite. Imediat după semnarea alianţei anglo-sovietice, comisarul sovietic de externe Molotov a venit la Washington pentru a insista asupra necesităţii urgente de a se deschide un al doilea front în Europa. Deşi un astfel de proiect ar fi fost neînţelept, dacă nu chiar imposibil, în 1942, comunicatul Casei Albe din 11 iunie 1942 a încercat să-i satisfacă pe ruşi şi să-i sperie pe germani spunând că „s-a ajuns la o înţelegere deplină în ceea ce priveşte sarcinile urgente de a crea un al doilea front în Europa în 1942”.
La începutul verii anului 1942, mesajele sovietice către Washington şi Londra au continuat să insiste asupra necesităţii unui al doilea front imediat în Europa de Vest pentru a reduce presiunea militară nazistă asupra forţelor sovietice. Recunoscând imposibilitatea unei astfel de aventuri în 1942, anglo- americanii au căutat să reducă presiunea asupra Rusiei prin debarcarea într-un loc unde apărarea germană nu ar fi fost atât de puternică. Această dorinţă a dus la decizia din 25 iulie 1942 de a invada Africa de Nord în noiembrie. După ce s-a luat decizia de a înlocui acest proiect cu un posibil atac peste Canalul Mânecii în 1942, a fost necesar să se transmită vestea Uniunii Sovietice. Churchill a preluat această sarcină delicată la prima sa întâlnire cu Stalin la Moscova, în august 1942. Rezultatul a fost o explozie extrem de neplăcută din partea lui Stalin. Liderul sovietic a acuzat că Molotov obţinuse o promisiune definitivă pentru un al doilea front în 1942, că neîndeplinirea acestei promisiuni ar pune în pericol planurile militare sovietice şi că Churchill se opunea unei astfel de aventuri din laşitate! Disputele strategice dintre cele trei Puteri Aliate tensionate erau bazate pe perspective foarte diferite, dar în niciun caz pe laşitate.

Insistenţa sovietică asupra unui atac din Canalul Mânecii imediat şi total pentru a reduce presiunea nazistă asupra Rusiei a fost perfect de înţeles, deşi insistenţa asupra unui astfel de atac în 1942 era nerealistă. La fel de usor de înţeles era teama Rusiei că anglo-americanii şi-ar putea devia interesul de la Germania pentru a evita o Europă postbelică dominată de sovietici, deşi această teamă nu arăta nicio apreciere realistă a perspectivei americane. Pe de altă parte, reticenţa britanicilor de a încerca atacul prin Canalul Mânecii era perfect clară. Sir Alan Brooke, şeful Statului Major Imperial, s-a opus tuturor planurilor pentru un astfel de atac, în timp ce alţii, precum Churchill, doreau să amâne un astfel de atac pe termen nelimitat sau să-l reducă la doar o serie de raiduri mici pentru a stabili capete de pod anti-germane permanente în Europa de Vest.

Dificultăţile unor astfel de raiduri au fost demonstrate pe 19 august 1942, când o forţă de 5.000 de oameni, în majoritate canadieni, a debarcat la Dieppe şi a suferit 3.350 de pierderi în câteva ore. Americanii, în special generalul Marshall, erau convinşi că Germania putea fi învinsă doar printr-un atac trans-canal şi au pledat pentru unul la cea mai mare scară realizabilă, cât mai curând posibil.

Aceste diferenţe de opinie strategică reflectau diferenţe fundamentale de perspectivă. Perspectiva americană era în mare parte militară. Erau hotărâţi să învingă Germania şi să pună capăt războiului cât mai curând posibil şi aveau puţin timp sau energie pentru probleme politice sau planificare postbelică. Britanicii, pe de altă parte, erau foarte preocupaţi de problemele politice şi de modul în care situaţia postbelică ar fi influenţată de acţiunile strategice şi militare anterioare. Liderii sovietici, într-o oarecare măsură, reprezentau o combinaţie a celorlalte două puncte de vedere şi puteau face acest lucru pentru că nu exista o astfel de divergenţă între obiectivele lor militare şi politice sau între obiectivele lor din timpul războiului şi cele postbelice.

Cu cât anglo-americanii puteau fi implicaţi mai profund în lupta cu Germania, cu atât mai repede Germania putea fi învinsă, iar o astfel de înfrângere, mai ales dacă provenea dintr-un atac peste Canalul Mânecii, ar fi livrat întreaga Europă de Est în puterea Armatelor Roşii, care ar fi ramas fara rivali în acea zonă. Churchill şi alţi lideri britanici nu puteau uita pierderile teribile pe care Marea Britanie le

suferise în războiul de tranşee din 1916. Ei considerau că aceste pierderi au rănit Marea Britanie permanent, ştergând o întreagă generaţie de tineri britanici, în special din rândul clasei educata, şi erau hotărâţi să nu repete această eroare în 1944. Aceşti lideri doreau o ofensivă balcanică sau egeeană care, credeau ei, cu mai puţine pierderi, ar lăsa puterile vorbitoare de limbă engleză dominante în Mediterana şi în Orientul Apropiat, ar face posibilă echilibrarea puterii sovietice în Europa de Est şi ar izola Uniunea Sovietică de Balcani şi de o parte din Europa Centrală. Posibilitatea ca Marea Britanie să obţină consimţământul american pentru o astfel de ofensivă egeeană era atât de mică încât s-au depus puţine eforturi pentru a-l obţine prin persuasiune directă. Dimpotrivă, eforturile de a avansa către ea, pas cu pas, au fost persistente. Aceste eforturi au urmărit să amâne sau să reducă accentul pus pe invazia prin Canalul Manecii, deoarece acest lucru ar fi impus, inevitabil, sfârşitul proiectelor mediteraneene ale Marii Britanii. Însă şi aici, insistenţa americană asupra invaziei trans-Canalului a fost atât de categorică încât britanicii nu au putut contesta acest lucru direct, la fel cum nu au putut susţine direct o invazie din Marea Egee. În schimb, deşi au acceptat în mod explicit invazia trans-Canalului, britanicii au oferit, unul după altul, proiecte alternative care ar amâna sau ar distrage atenţia de la aceasta invazie.

Invazia nord-africană a fost prima dintre aceste distrageri, urmată de campania siciliană şi apoi de invazia italiană. Acestea au fost acceptate de americani, deoarece au considerat că este urgent să facă ceva pentru a satisface cerinţele sovietice de acţiune anglo-americană împotriva lui Hitler.

Un fel de intervenţie balcanică a fost următoarea propunere britanică, dar nu exista nicio speranţă de a obţine consimţământul american pentru un astfel de proiect. A fost respinsă oficial de Şefii Statului Major Combinat pe 9 septembrie 1943. Churchill nu a renunţat, ci a continuat să promoveze aceste scheme periferice cât de bine a putut. El i-a ordonat generalului Wilson, comandantul britanic în Orientul Apropiat, „să fie îndrăzneţ, chiar nepăsător” în atacarea germanilor din Marea Egee şi a încercat, de asemenea, să-l convingă pe Eisenhower să mute forţele din Italia în Marea Egee sau să convingă Turcia să declare război Germaniei. Singurul succes pe care Churchill l-a avut în

aceste eforturi a fost să-i convingă pe americani să se angajeze într-un atac cu submarine asupra Italiei la Anzio, după ce americanii anulaseră planurile pentru un astfel de atac şi hotărâseră să sufoce ofensiva italiană pentru a se concentra pe atacul dinspre Canalul Manecii.
Pe termen lung, Churchill a trebuit să accepte planurile strategice americane, deoarece America ar fi furnizat majoritatea proviziilor şi chiar majoritatea oamenilor pentru orice atac direct asupra Europei.
Capacitatea americană de a impune consimţământul britanicilor în deciziile strategice a fost un element real în conducerea războiului. Aceasta a apărut din marea nevoie britanică de forţă de muncă şi provizii americane şi a funcţionat prin mecanismul Şefilor Statului Major Combinat.
Când Churchill a venit la Conferinţa Arcadia de la Washington la sfârşitul anului 1941, scopul său principal era să păstreze prioritatea stabilită de „Germania ca inamic principal". A obţinut acest lucru foarte uşor prin propriile merite intrinseci, dar în acelaşi timp a trebuit să accepte ceva ce nu dorea - o organizaţie combinată a şefilor de stat major pentru a controla strategia la nivel mondial. Acest nou comitet a dezvoltat mai multă putere decât se aştepta Churchill sau oricine altcineva, deoarece deţinea controlul aprovizionării cu arme. Această putere era decisivă. Întrucât nicio operaţiune militară nu putea fi condusă fără arme sau provizii, controlul asupra acestora le-a oferit Şefilor de Statului Major Combinat controlul asupra tuturor operaţiunilor şi, prin urmare, asupra conducerii strategice a războiului şi asupra tuturor comandanţilor locali.
Acest Stat Major Combinat a operat prin întâlniri săptămânale în cadrul deciziilor generale de politică luate de Roosevelt şi Churchill la conferinţele lor periodice. În acest fel, dependenţa Marii Britanii de Statele Unite pentru instrumentele sale de război a oferit Statelor Unite controlul asupra deciziilor strategice şi operaţiunilor militare britanice, chiar şi în acele zone (cum ar fi Asia de Sud-Est sau Orientul Apropiat) unde un comandant britanic era nominal responsabil. În acelaşi mod, Statele Unite au avut control indirect asupra unei mari părţi din planificarea postbelică a Marii Britanii. În ciuda faptului că anglo-americanii fuseseră de acord în termeni ambigui cu insistenţa lui Molotov asupra necesităţii unui atac direct

asupra lui Hitler în Europa în 1942, era perfect clar că un astfel de atac nu putea fi efectuat atât de devreme, așa că atacul asupra Africii de Nord a fost oferit ca un substitut. În cursul luptelor din Africa de Nord, a devenit clar că atacul trans-canal nu putea fi lansat înainte de primăvara anului 1944. Prin urmare, când germanii din Africa de Nord s-au predat în mai 1943, a fost necesar să se deschidă rapid un nou front împotriva lui Hitler, deoarece ar fi fost foarte periculos să-l lase pe Hitler liber să-și trimită majoritatea forțelor împotriva Rusiei timp de un an întreg. Planurile pentru atacuri asupra Sardiniei sau Siciliei fuseseră pregătite, iar pe 23 ianuarie 1943, s-au emis ordine de a invada Sicilia în timpul „lunii favorabile, iulie". Rușii nu au considerat acest lucru un efort major, iar resentimentul lor a atins punctul de fierbere. După cum a spus secretarul de stat Hull în memoriile sale, atmosfera din relațiile anglo-ruse a început să amintească de ceea ce fusese exact cu patru ani mai devreme, chiar înainte de Pactul Ribbentrop-Molotov din august 1939. În acea perioadă, se pare, au fost luate două decizii fatidice și reciproc incompatibile la cele mai înalte niveluri de autoritate de la Washington și Moscova.

Decizia luată la Washington este una pe care am menționat-o deja, cea de a încerca să câștige cooperarea sovietică în lumea postbelică, făcând tot posibilul pentru a câștiga încrederea și cooperarea ei în perioada de război. Această decizie s-a bazat probabil pe convingerea că nu era posibil să se controleze comportamentul postbelic al Rusiei prin nicio politică de forță împotriva ei în timpul războiului însuși, deoarece un astfel de efort l-ar fi avantajat pe Hitler fără a obține acorduri executorii din partea lui Stalin.

Se pare că în acest moment Stalin a luat decizia de a căuta securitatea Rusiei în lumea postbelică, nu prin vreo schemă de cooperare prietenoasă în cadrul unei organizații internaționale idealiste, așa cum spera Roosevelt, ci prin înființarea, la frontierele vestice ale Uniunii Sovietice, a unei zone tampon de state satelit sub guverne prietenoase Moscovei. Astfel de guverne, probabil sub control comunist, ar înlocui Cordonul Sanitar pe care Puterile Occidentale îl creaseră pentru a izola Rusia după Primul Război Mondial, cu ceea ce s-ar putea numi un Cordon „toxic" care ar putea servi la izolarea Uniunii Sovietice de lumea exterioară după al Doilea Război Mondial.

Washingtonul a fost informat despre această posibilitate de către ambasadorul american la Moscova pe 28 aprilie 1943, dar a acordat puţină atenţie avertismentului, probabil din cauza aproape imposibilităţii de a găsi o politică alternativă faţă de Uniunea Sovietică.
În ciuda dispreţului sovietic, operaţiunile militare din Africa şi Marea Mediterană au fost eforturi majore pentru forţele neexperimentate ale naţiunilor nemilitarizate, deşi evident nu se puteau compara cu înclestarea nazisto-sovietică, care a implicat sute de divizii în câmpiile şi în pădurile din Europa de Est. Victoria în Africa de Nord a fost finalizată în mai 1943. Două luni mai târziu a venit invazia Siciliei. Atacul asupra acestei insule strategice a fost cea mai mare debarcare a războiului, opt divizii debarcând simultan una lângă alta. Insula este aproape un triunghi dreptunghic, cu unghiul drept în extremitatea nord-estică, separată de continentul italian prin strâmtoarea Messina, lată de doar trei mile. Debarcările au fost efectuate pe partea opusă a insulei, pe ipotenuza triunghiului, unde coasta este orientată spre sud-vest, spre Tunisia. Armata a VIII-a britanică, sub comanda generalului Montgomery, cu 250.000 de oameni în 818 nave şi nave de escortă, a debarcat în punctul sud-estic al triunghiului sicilian, în timp ce Armata a VII-a americană (comandată de generalul George Patton), cu 228.000 de oameni și 580 de nave, a debarcat în stânga britanicilor, de o parte și de alta a orașului Gela.
Forţele defensive formate din patru divizii italiene şi două divizii panzer germane erau răspândite pe insulă, iar debarcările aliate au fost executate cu abilitate împotriva unei rezistenţe firave (10 iulie 1943). Odată debarcaţi, însă, campania a fost continuată inept, deoarece ocuparea teritoriului a avut prioritate faţă de distrugerea forţelor inamice: Patton s-a deplasat spre nord-vest pentru a cuceri Palermo (22 iulie), apoi a urmat forţele inamice spre est, până la Messina, de-a lungul coastei de nord; Montgomery, deplasându-se încet spre nord, paralel cu coasta de est, a făcut un ocol spre vest de Muntele Etna.
Nu s-au depus eforturi pentru a închide Strâmtoarea Messina; drept urmare, germanii au putut trimite aproape două divizii ca întăriri din Italia şi, mai târziu, când insula a trebuit să fie abandonată, au fost la fel de liberi să o evacueze, transportând aproape 40.000 de soldaţi cu 9.650 de vehicule şi 17.000 de tone de

provizii prin Strâmtoarea Messina în Italia în şapte zile, fără pierderi. În acelaşi timp, într-o operaţiune separată, 62.000 de soldaţi italieni au scăpat şi ei pe continent. Până pe 17 august Sicilia fusese cucerită, dar forţele inamice evacuate se reorganizau pentru a apăra Italia însăşi.
Italienii nu aveau nici o aspiratie pentru apărarea Italiei. Fuseseră atraşi în război de acţiunea lui Mussolini şi împotriva propriilor dorinţe, în iunie 1940, iar până în 1943 erau complet sătui de toată situaţia. Această nemulţumire se dezvoltase pe deplin cu mult înainte de atacul asupra Siciliei din iunie. În februarie, Ducele îi demisese pe contele Ciano, ginerele său, şi pe contele Dino Grandi din funcţiile lor de miniştri ai afacerilor externe şi ai justiţiei din cauza defetismului şi opoziţiei lor. Dar aceste calităţi au continuat să se răspândească, chiar şi în cercurile cele mai intime ale guvernului. Invazia Siciliei a dat impulsul final acestei evoluţii. Pe 24 iulie, Marele Consiliu Fascist a adoptat o moţiune prin care se cerea restabilirea funcţiilor constituţionale ale tuturor agenţiilor guvernamentale şi restabilirea comenzii depline a regelui asupra forţelor armate. Această moţiune, adoptată cu 18 voturi la 8, a fost în esenţă un vot de neîncredere în Mussolini. În dimineaţa următoare, regele a cerut demisia Ducelui şi, în timp ce acesta părăsea palatul, l-a arestat.
Căderea lui Mussolini, pe 25 iulie 1943, după ce a fost la putere timp de peste douăzeci de ani, nu a făcut nimic pentru a îmbunătăţi poziţia Italiei. Regele, care se opunea instaurării unui regim parlamentar sau a unui guvern responsabil, l-a numit pe mareşalul Pietro Badoglio, cuceritorul Etiopiei, în funcţia de şef al guvernului, dar nu i-a permis să înfiinţeze un cabinet de lideri non-fascişti. Partidul Fascist a fost desfiinţat, iar Miliţia Fascistă a fost încorporată în armata regulată, dar a fost imposibil să scape de simpatizanţii fascişti nici din sistemul administrativ, nici din forţele armate. În general, căderea lui Mussolini a fost salutată de poporul italian, nu din cauza vreunei idei politice, ci pur şi simplu pentru că aceştia credeau că aceasta va duce la sfârşitul războiului şi la sfârşitul raţionalizării alimentelor. Nu a realizat niciuna dintre acestea, deoarece puterile forţelor adverse erau prea echilibrate în Italia pentru a permite obţinerea unui rezultat decisiv. Istoria Italiei în 1943 este o istorie a oportunităţilor pierdute, probabil imperios pierdute, dar, totuşi, o dezamăgire pentru toţi cei

implicaţi. Dacă evenimentele ar fi evoluat favorabil, Italia ar fi putut ieşi din război în vara acelui an, iar germanii ar fi putut fi expulzaţi din peninsulă la scurt timp după aceea. În schimb, Italia a fost sfâşiată; popoarele sale şi trupele aliate invadatoare au suferit mari dificultăţi; iar ţara a ieşit din război atât de încet încât germanii încă luptau pe pământ italian la capitularea finală din 1945.

Aceste nenorociri generale ale Italiei au fost rezultatul unui număr de factori care au conlucrat. Unul dintre ei a fost slăbiciunea militară a Italiei faţă de Germania; aceasta a făcut imposibilă Italia să pună capăt războiului sau chiar să se predea Aliaţilor, deoarece orice efort în acest sens ar fi dus la capturarea germană imediată a întregii ţări şi a liderilor acesteia, la exploatarea şi devastarea uneia şi la masacrul celorlalte. Italia era mult prea slabă pentru a se opune germanilor suficient de mult timp pentru a permite o ocupaţie aliată a Italiei. Un al doilea factor a fost slăbiciunea Aliaţilor din cauza deturnării puterii lor către Marea Britanie în pregătirea pentru Overlord: aceasta însemna că Aliaţilor le lipsea puterea de a se deplasa rapid în Italia pentru a o proteja de ocupaţia germană completă, chiar dacă Italia s-ar fi putut preda în secret Aliaţilor şi ar fi cooperat la invazia lor. Un al treilea factor a fost neîncrederea completă faţă de italieni, atât din partea germanilor, cât şi a Aliaţilor. Această neîncredere, pentru care conduita politică a italienilor, atât externă, cât şi internă, timp de cel puţin două generaţii, a fost responsabilă, a oferit cheia întregii situaţii. Singura modalitate prin care luptele din Italia ar fi putut fi încheiate rapid ar fi fost ca Italia să se predea în secret Aliaţilor şi să coopereze cu aceştia într-o invazie imediată la scară largă a nordului Italiei, dar Aliaţii erau prea neîncrezători faţă de italieni pentru a coopera cu ei într-un proiect precum acesta sau chiar in a accepta o capitulare secretă.

Şi, în cele din urmă, un al patrulea obstacol a fost insistenţa rigidă şi inflexibilă a Aliaţilor asupra capiturării necondiţionate, care, oricât de lipsită de sens ar fi putut fi, a făcut totuşi imposibil guvernului Badoglio fie să coopereze cu Aliaţii ca şi co-beligeranţi împotriva germanilor (aşa cum se dorea), fie să ţină secretă capitularea faţă de germani suficient de mult timp pentru a preveni reacţiile lor violente. Capitularea necondiţionată nu numai că a exclus atât co-beligeranţa şi secretul dar i-a lăsat şi pe italieni

neputincioşi in a rezista germanilor. Mai presus de toate, aceşti patru factori au făcut imposibilă prevenirea unei capturari germane a Romei, care era, într-un fel, centrul întregii probleme.
Germanii, care aveau opt divizii în Italia, şi-au dublat acest număr imediat ce au aflat de căderea lui Mussolini. Au refuzat cererea guvernului Badoglio de a permite oricăreia dintre cele cincizeci şi trei de divizii italiene din Balcani şi Rusia să se întoarcă acasă, ţinându-le astfel ostatice.
Când guvernul Badoglio a luat legătura cu Aliaţii prin Madrid pe 16 august şi s-a oferit să li se alăture în lupta împotriva Germaniei, tot ce a putut obţine a fost o cerere de predare necondiţionată.
După zile de discuţii, un armistiţiu care accepta termenii Aliaţilor a fost semnat pe 3 septembrie, cu înţelegerea că va fi ţinut secret până când Aliaţii vor avea trupe gata să debarce în forţă pe continent. Trei zile mai târziu, guvernul italian a descoperit că operaţiunea de debarcare a Aliaţilor, deja în desfăşurare, era doar o forţă mică şi se îndrepta spre Salerno, la sud de Napoli, unde nu le-ar fi fost de niciun ajutor italienilor în rezistenţa impotriva oricăror eforturi germane de a prelua cea mai mare parte a Italiei. Aceştia au insistat că publicarea armistiţiului şi un desant provizoriu al paraşutiştilor aliaţi in Roma trebuie amânate până când suficiente forţe aliate se vor afla la distanţă rezonabila de Roma pentru a proteja oraşul de trupele germane din apropiere. Eisenhower a refuzat şi a publicat capitularea italiană pe 8 septembrie, cu o zi înainte ca Armata a Şaptea americană să debarce la Salerno.
Germanii au reacţionat la vestea „trădării" italiene şi a invaziei aliate în sudul Italiei cu o rapiditate caracteristică. În timp ce forţele disponibile în centrul Italiei convergeau spre capul de pod de la Salerno, o divizie blindată şi-a croit drum spre Roma, trupele italiene au fost dezarmate sau intimidate peste tot, iar guvernul Badoglio, cu regele Victor Emmanuel, a trebuit să fugă în zona controlată de britanici din jurul oraşului Brindisi. O mare parte din flota italiană a scăpat sub protectia aliaţilor în Mediterana, dar numeroase nave au fost scufundate de germani sau au fost scufundate de italieni pentru a nu cădea în mâinile lor. În cea mai mare parte a Italiei, exista paralizie şi confuzie politică; în unele locuri, italienii pur şi simplu se ucideau între ei, în timp ce opiniile variau de la indiferenţă completă la o extremă până la fanatism violent la cealaltă.

Pentru a avea o scuză legală pentru a controla Italia, germanii au trimis paraşutişti să-l salveze pe Mussolini din „închisoarea” sa dintr-un rezidenta de vară din munţii Gran Sasso si evacuat pe calea aerului în nordul Italiei, unde i s-a prezentat un guvern de „neo- fascişti” ales de germani, sub numele de Republica Socială Italiană (13-15 septembrie 1943). Distrus şi obosit, ex-Ducele fascist a devenit un instrument maleabil al cruzimii germane şi al neo-fasciştilor corupţi şi criminali care îl înconjurau. În acest grup, cei mai influenţi erau membri ai familiei amantei lui Mussolini, Clara Petacci, pe care contele Ciano a numit-o „acele cerc de prostituate şi proprietari de sclavi albi care de câţiva ani au afectat viaţa politică italiană”.
Aflaţi în mâinile Aliaţilor, regele şi Badoglio au fost forţaţi, pe 29 septembrie 1943, să semneze un alt armistiţiu, mult mai amplu; Prin prevederile sale, „guvernul italian era legat de mâini şi de picioare şi supus complet voinţei guvernelor aliate, aşa cum a fost exprimată prin comandantul suprem aliat”. În conformitate cu această voinţă, pe 13 octombrie, guvernul regelui a declarat război împotriva Germaniei.
Pe măsură ce forţele aliate recuperau încet teritoriul italian din strânsoarea tenace a germanilor, guvernul regal a rămas subordonat cuceritorilor săi.Gestionarea problemeor civile imediat în spatele liniilor de luptă care avansau erau complet sub control militare,in persoana unei organizaţii cunoscută sub numele de Guvernul Militar Aliat al Teritoriului Ocupat sau AMGOT;iar inaintea acesteia se aflau sub conducerea Comisiei de Control Aliată. Crearea acestor organizaţii, pe o bază pur anglo-americană, pentru a conduce primul teritoriu al Axei care a fost „eliberat” a devenit un precedent foarte important pentru comportamentul sovietic atunci când armatele lor au început să ocupe teritorii inamice în Europa de Est: Ruşii au putut să argumenteze că îi puteau exclude pe anglo-americani de la participarea activă la guvernul militar în est, deoarece anterior fuseseră excluşi de la o astfel de participare în vest.
În timp ce aceste evenimente politice aveau loc, înaintarea aliată se deplasa rapid.
Invazia Aliaţilor în Italia, la insistenţele americane, a primit resurse foarte limitate pentru o sarcină foarte amplă.

Această limitare a resurselor din Italia urmărea să-i împiedice pe britanici să folosească campania italiană ca scuză pentru amânarea sau întârzierea atacului prin Canalul Mânecii asupra Europei, programat pentru primăvara anului 1944.
Numai în condiţiile unor astfel de limitări de resurse, menţionate explicit, americanii au acceptat sugestia britanică pentru invazia Italiei continentale. În mai 1943, la o reuniune plenară la Washington, Şefii de Statului Major Combinat stabiliseră 1 mai 1944 ca dată ţintă pentru o invazie trans-canal a Europei cu 29 de divizii, ordonaseră o ofensivă aeriană pe scară largă asupra Germania cu 2.700 de bombardiere grele şi 800 de bombardiere medii, îi dăduseră Statului Major Întrunit American controlul complet asupra războiului din Pacific împotriva Japoniei şi îi ceruseră generalului Eisenhower să elaboreze planuri pentru o invazie a Italiei fără a folosi forţe dincolo de cele pe care le avea la îndemână.
Această ultimă limitare a fost repetată pe 26 iulie, când generalului i s-a ordonat să-şi pună în aplicare planurile.
Invazia Italiei a fost un efort dublu. Pe 3 septembrie, două divizii britanice sub comanda generalului Montgomery au traversat Strâmtoarea Messina şi au început să se deplaseze spre nord, în ciuda unei mici opoziţii. Şase zile mai târziu, o divizie aeropurtată britanică din Bizerta a debarcat la Taranto şi a început să se deplaseze pe coasta Adriaticii. În aceeaşi zi, 8 septembrie, Armata a Cincea, formată din două divizii americane şi două divizii britanice, sub comanda locotenentului general Mark W. Clark, a debarcat la Salerno. Locul de debarcare se afla la sud de faimosul Golf Napoli, separat de acesta de accidentata peninsulă Sorrento. Nu a existat niciun bombardament preliminar cu tunuri ale marinei, pentru a menţine surpriza tactică, iar unităţile americane au trecut peste plajele puternic minate şi împrejmuite cu sârmă ghimpată chiar prin faţa Diviziei 16 Panzer germane. În trei zile, şase divizii germane, patru dintre ele motorizate, se aflau în jurul capului de pod Salerno, cu şase sute de tancuri. În lupte aprige,zona cucerita s-a extins lent, deşi la un moment dat contraatacurile germane aproape au străpuns până la plajă. Arileria navala împotriva tancurilor germane a fost factorul decisiv în aceasta luptă oscilantă. Pe 13 septembrie, Divizia 82 Aeropurtată americană a fost debarcată în spatele capului de pod. Cam în aceeaşi perioadă,

Rommel, aflat la comanda în nordul Italiei, a refuzat să trimită întăriri lui Kesselring, în sud. Pe 16 septembrie, acesta din urmă a autorizat o retragere din zonă pentru a trece dincolo de raza de acţiune a tunurilor navale. În aceeaşi zi, Armata a VIII-a a lui Montgomery a facut jonctiunea cu Armata a Cincea a lui Clark,iar o linie aliată a fost întinsă peste Italia până la Marea Adriatică. Această linie s-a deplasat încet spre nord, cucerind Napoli în prima zi a lunii octombrie 1943.
Oraşul era o ruină, plin de epave şi cu capcane explozive; alimentarea cu apă fusese poluată în mod deliberat, iar toate depozitele de alimente şi înregistrările guvernamentale fuseseră distruse; zona portuară complet în flăcări, era plină de nave scufundate, locomotive şi alte obiecte mari pentru a fi inutilizabilă. Aceasta era genul de situaţie în care energia, umanitarismul şi anti-ingeniozitatea americană excelau; Salubritatea şi ordinea au fost restabilite imediat, hrana a fost asigurată italienilor înfometaţi, iar portul a fost curăţat cu atâta succes încât a gestionat un tonaj care depăşea capacitatea sa nominală de dinainte de război în decurs de trei luni.
Până pe 7 octombrie, avansul Aliaţilor fusese oprit pe linia râului Volturno, la treizeci de mile nord de Napoli. Două luni mai târziu, când generalul Eisenhower a fost transferat să preia Comandamentul Suprem pentru invazia care se apropia in Europa de Vest, liniile Aliaţilor se deplasaseră spre nord, nu mai departe de Linia Gustav germană. Această linie, la optzeci de mile sud de Roma şi urmând, aproximativ, râul Rapido în vest şi raul Garigliano inferior în est, a profitat de fiecare avantaje ale terenului accidentat şi a permis inamicului să provoace pierderi grele atacatorilor, în special prin focul de artilerie al tunurilor germane de 88 mm, atât de temute. Pentru a flanca această poziţie, a fost ordonată o debarcare amfibie in spatele germanilor, la Anzio, chiar la nord de mlaştinile Pontine, la treizeci de mile sud de Roma. Iniţial, debarcarea trebuia să se facă într-o singură operaţiune, lăsând forţele aliate pe o plajă cu provizii pentru opt zile şi fără nicio prevedere pentru întăriri sau reaprovizionare de pe mare. Aceasta se baza pe faptul că principalele forţe aliate vor veni dinspre sud la timp pentru a elibera noul cap de pod. Când a devenit clar că forţele aliate nu puteau avansa pe peninsulă, planul a fost anulat pe 22 decembrie. Trei zile mai târziu, la o conferinţă convocată în grabă la

Tunis, Churchill a reuşit să reia planul, oferind o divizie britanică care să se alăture singurei divizii americane planificate iniţial. Pe 20 ianuarie 1944, generalul Clark a încercat să traverseze râul Rapido, inundat, la poalele marelui deal pe care se afla vechea mănăstire benedictină Monte Cassino. Scopul său era să avanseze spre nord, catre Anzio. După două zile de lupte sângeroase, traversarea a trebuit să fie abandonată; În aceeaşi zi (22 ianuarie), cele două divizii aliate au debarcat la Anzio, sperând să taie comunicaţiile germane care se îndreptau spre sud, către Monte Cassino. Debarcarea a fost uşoară, dar în decurs de o săptămână, mareşalul Kesselring a reuşit să mute suficiente forţe de pe frontul Rapido, care se slăbea pentru a sigila capul de pod Anzio. Deşi Aliaţii au angajat încă patru divizii în operaţiunea Anzio, dând şase în total, nu au putut ieşi din impasul creat de germani. Rezultatul a fost ca germanii au putut menţine atât linia Rapido, cât şi linia Anzio, mutând forţele rapid de la una la alta, după cum părea necesar. Aşa cum este obişnuit într-o situatie dificila, au existat multe critici la adresa acestor operaţiuni, în special din partea aliaţilor. S-a sugerat că succesul germanilor în menţinerea frontului Rapido se datora preciziei focului lor de artilerie şi că acesta era directionat de la vechea mănăstire (fondată de Sfântul Benedict în 529 d.Hr.) de pe vârful Monte Cassino. S-a sugerat, de asemenea, că generalul Clark ar fi trebuit să distrugă mănăstirea cu bombardamente aeriene, dar nu a făcut-o pentru că era catolic. După 15 februarie 1944, generalul Clark a distrus complet situl cu bombele Forţelor Aeriene fără a îmbunătăţi situaţia cu nimic. Acum ştim că germanii nu foloseau mănăstirea; dar, odată ce a fost distrusă de noi, au săpat în dărâmături pentru a-si construi o apărare mai puternică. Stagnarea pe Linia Gustav a fost depăşita în a doua jumătate a lunii mai 1944. În acel moment, unităţile franceze, poloneze şi italiene luptau de partea aliaţilor, oferind douăzeci şi şapte de divizii aliate împotriva a douăzeci de germane. Pe 1 mai, un corp francez a traversat râul Garigliano, iar trei zile mai târziu, după pierderi teribile, o divizie poloneză a capturat Monte Cassino. Kesselring s-a retras mohorât spre nord, urmat de forţele aliate. Acestea din urmă au fost întâmpinate cu un entuziasm isteric de către italienii eliberaţi. Pe 2 mai s-a luat legătura cu forţele din Anzio, iar pe 4 iunie 1944, Divizia 88 americană, o unitate exclusiv selectivă, a intrat în Roma.

Pe măsură ce forţele eliberatoare au sosit şi germanii s-au retras în grabă, Roma era aproape un „azil de nebuni”. Sute de prizonieri deţinuţi de germani şi poliţia secretă neofascistă au fost ucişi în celulele lor, iar civili neajutoraţi au fost ucişi ca ostatici sau ca represalii de către forţele germane în retragere. Bandele de gherilă din spatele liniilor germane au adus servicii substantiale cauzei Aliaţilor, hărţuind comunicaţiile, asistând serviciile de informaţii aliate şi ajutând prizonierii care evadau. Multe dintre aceste gherile luptau pentru revoluţia socială, precum şi pentru eliberarea Italiei dar exista o mare rivalitate şi chiar conflicte violente între ele. Influenţa dominantă a fost cea a comuniştilor, care erau mai disciplinaţi şi mai atent controlaţi decât unităţile necomuniste. Căderea lui Mussolini a dat un impuls considerabil planificării postbelice în taberele aliate.

Exista o anumită cantitate de astfel de planuri în zilele întunecate din 1939 până în 1943, dar, în general, liderii aliaţi erau reticenţi în a se angaja în orice proiecte care le-ar putea restricţiona libertatea de acţiune în conducerea războiului sau în manipularea contextului său diplomatic şi propagandist.

Prăbuşirea unuia dintre statele inamice, însă, a făcut necesară acordarea unei atenţii serioase planurilor postbelice. În acelaşi timp, experienţele din Italia au arătat că problemele epocii postbelice vor fi mult mai ample decât cele simple politice sau diplomatice şi vor include probleme sociale, economice şi ideologice la o scară nemaiîntâlnită anterior. Era clar că sărăcia, confuzia şi suferinţa umană întâlnite de armatele noastre care avansau în Italia vor fi infinit mai mari atunci când rezistenţa mult mai acerbă a Germaniei va fi depăşită.

Pentru a evita orice repetare a „înţelegerilor” aliate pe scară largă cu Darlan şi alţi sustinatori ai autoritatii de la Vichy, zonele ocupate din Italia au fost supuse conducerii unui guvern aliat complet militar, deşi, pentru a obţine continuitate juridică şi justificare legală pentru acest guvern, diversele acorduri au fost semnate de Badoglio. Chiar şi acest număr mic de contacte cu lideri ex-fascişti a stârnit comentarii negative în anumite cercuri din Statele Unite, deşi, în acelaşi timp şi, de obicei, în aceleaşi cercuri, au existat obiecţii faţă de utilizarea unei administraţii pur militare ca alternativă. Singura altă posibilitate ar fi fost predarea zonelor nou eliberate către grupurile locale antifasciste. Această ultimă soluţie

era exclusă, deoarece aceste grupuri erau în general atât de hotărâte să iniţieze o revoluţie socială şi economică încât ar fi creat conflicte şi tulburări care ar fi pus în pericol poziţia armatelor noastre de ocupaţie şi cu siguranţă ar fi agravat problemele sociale şi economice pe care majoritatea americanilor doreau să le reducă. Aceste probleme sociale şi economice erau în mare parte de natură foarte practică şi se refereau la foamete, boli, ordine publică şi îngrijirea persoanelor strămutate.
Toate aceste probleme au fost agravate drastic de distrugerea nemiloasă produsa de forţele germane pe măsură ce acestea se retrăgeau spre Germania. Rezervele de alimente au fost luate sau au fost distruse; milioane de oameni au rămas fără adăpost, mulţi dintre ei departe de casele lor şi în condiţii jalnice de inanitie şi boli. Aceste condiţii, care s-au înrăutăţit constant pe măsură ce războiul se apropia de sfârşit, au facut apel la sentimentele umanitare ale americanilor şi au expus probleme pe care generozitatea şi eficienţa organizaţională americană le-au putut gestiona cu succes. Pe de altă parte, americanii aveau interese politice reduse şi o pregătire ideologică îngustă şi erau dornici să evite probleme precum formele de guvernare, modelele de distribuţie a proprietăţii sau disputele naţionaliste.
Aşadar, nu este surprinzător faptul că planificarea americană postbelică şi comportamentul administratorilor americani au neglijat aceste tipuri de probleme pentru a-şi dedica energiile sarcinilor mai practice ale supravieţuirii materiale. În ceea ce priveşte problemele politice, juridice sau ideologice, „eliberatorii” americani au avut puţin de oferit dincolo de laude destul de vagi şi idealiste la adresa democraţiei, proprietăţii private şi libertăţii. În timp ce eforturile militare vizibile ale anglo-americanilor,strabateau victorie dupa victorie în primele luni ale anului 1943, o situaţie de rău augur a apărut în culise în ceea ce priveşte relaţiile lor cu Uniunea Sovietică. Am menţionat deja dovezile că la Washington şi Moscova fuseseră luate decizii incompatibile cu privire la lumea postbelică în acel moment. Decizia de la Washington pare să fi fost că se vor depune toate eforturile prin concesii de război acordate Uniunii Sovietice, pentru a obţine cooperarea rusă într-o organizaţie internaţională postbelică şi că toate problemele teritoriale ar trebui lăsate pentru intervalul postbelic.

Decizia de la Moscova pare să fi fost că puterile anglo-americane nu puteau fi de încredere şi că Uniunea Sovietică trebuia să încerce să-şi asigure securitatea postbelică prin crearea unei serii de state satelit ,tampon la frontiera sa de vest. Incompatibilitatea acestor puncte de vedere a dat naştere la criza poloneză din mai 1943.
După divizarea nazisto-sovietică a Poloniei în septembrie 1939, un guvern polonez în exil a fost înfiinţat în Franţa şi mai târziu la Londra, cu generalul Wladyslaw Sikorski ca prim-ministru. Acest guvern, deşi recunoscut ca succesor al guvernului polonez învins de cea mai mare parte a lumii, nu a fost recunoscut de Puterile Axei sau de Uniunea Sovietică. Acestea au pretins că Polonia încetase să existe. Rusia, care primise jumătate din Polonia, cu 13,2 milioane din cele 35 de milioane de locuitori, a încorporat aceste zone în Uniunea Sovietică, impunând cetăţenia sovietică locuitorilor şi a forţat peste un milion dintre ei să meargă în alte părţi ale Rusiei pentru a lucra în mine, în fabrici sau la ferme. Majoritatea persoanelor educate sau profesioniste dintre polonezi au fost arestate şi trimise în lagăre de concentrare împreună cu ofiţerii capturaţi ai armatelor poloneze. Între timp, porţiunile Poloniei ocupate de Germania fuseseră împărţite în două părţi, dintre care cea de vest (cu 10,5 milioane de locuitori) a fost încorporată în Germania, iar pentru restul de 11,5 milioane de locuitori, inclusiv Varşovia a fost organizat un guvern general al Poloniei sub administraţie germană. Naziştii au căutat să-i forţeze pe toţi etnicii polonezi a se subordona guvernului general si să extermine, fie direct, fie prin epuizare şi malnutriţie cauzate de munca forţată, toate elementele educate din rândul poporului polonez; şi să ucidă fără remuşcări populaţia evreiască numeroasă a ţării.
Atacul german asupra Uniunii Sovietice din 22 iunie 1941 a dus la o scurtă schimbare a atitudinii Kremlinului faţă de Polonia. Într-un efort aparent de a obţine sprijinul polonez în lupta cu Germania, Uniunea Sovietică a restabilit relaţiile diplomatice cu guvernul polonez aflat în exil la Londra, şi a semnat un acord la 30 iulie 1941 prin care tratatele de împărţire sovieto-germane din 1939 au fost anulate, s-a acordat o amnistie generală cetăţenilor polonezi închişi în Uniunea Sovietică şi generalului Wladyslaw Anders i s-a permis să organizeze o nouă armată poloneză din polonezii aflati din Uniunea Sovietică.

Eforturile de a crea această armată au fost îngreunate de faptul că aproximativ 10.000 de ofiţeri polonezi împreună cu aproximativ 5.000 de intelectuali şi profesionişti polonezi, toţi fiind deţinuţi în trei lagăre din vestul Rusiei, nu au putut fi găsiţi. În plus, cel puţin 100.000 de prizonieri de război polonezi,din cei 230.000 capturaţi de forţele sovietice în septembrie 1939, fuseseră exterminaţi în lagărele de muncă sovietice datorita foametei şi a suprasolicitării, iar peste un milion de civili polonezi erau trataţi în mod similar. Autorităţile sovietice au pus obstacole constante eforturilor generalului Anders de a reconstrui o armată poloneză în est. Când raţiile au fost reduse la 26.000 pentru a hrăni o forţă de 70.000 de soldaţi şi multe mii de refugiaţi civili polonezi, Anders a obţinut permisiunea de a-şi evacua forţele în Iran (martie 1942). Acest grup a fost cel care a luptat atât de bine în anii următori în Italia şi în Europa de Vest.

De îndată ce forţele lui Anders au părăsit Rusia, liderii sovietici au început să organizeze un grup de comunişti polonezi şi ruşi într-o aşa-numită Uniune a Patrioţilor Polonezi, care a sponsorizat un post de radio în limba poloneză şi o nouă armată poloneză controlată de comunişti în Rusia. În ianuarie 1943, Moscova a informat guvernul Sikorski din Londra că toţi polonezii originari din provinciile ocupate de forţele sovietice în septembrie 1939 vor fi consideraţi supuşi sovietici.

În timp ce relaţiile sovieto-poloneze se deteriorau, radioul german a anunţat brusc, pe 13 aprilie 1943, că forţele germane din Rusia ocupată descoperiseră, la Katyn, lângă Smolensk, Rusia, gropi comune conţinând cadavrele a 5.000 de ofiţeri polonezi care fuseseră ucişi de autorităţile sovietice în primăvara anului 1940. Moscova a numit acest lucru un truc de propagandă nazistă şi a declarat că ofiţerii polonezi fuseseră ucişi şi îngropaţi chiar de naziști atunci când au capturat asezarea si pe ofițeri, prin invadarea acestui teritoriu sovietic şi a lagărelor sale de concentrare în august 1941. Când guvernul polonez de la Londra a solicitat o anchetă a acestei crime la faţa locului de către Crucea Roşie Internaţională, guvernul sovietic a rupt relaţiile diplomatice cu guvernul Sikorski pe motiv că fusese victimă propagandei naziste din cauza sentimentelor anti-sovietice.

Masacrele de la Katyn au fost un subiect de controversă timp de ani de zile. Astăzi nu există nicio îndoială că marea masă de dovezi

indică faptul că aceste victime, în număr de 4.243, şi-au găsit moartea fiind împuşcate in ceafă la începutul primăverii anului 1940 şi nu în august 1941 (sau mai târziu), când zona era în posesie germană. Aceste dovezi, care indică în mod clar vinovăţia sovietică, includurmătoarele puncte: (1) victimele purtau uniformele şi cizmele care le fuseseră atribuite la izbucnirea războiului în 1939, iar acestea erau în stare bună, prezentând o uzură minimă, aşa cum ar fi putut fi cazul în aprilie 1940 si nu cum ar fi fost în august 1941; (2) toate scrisorile, jurnalele sau documentele despre cadavre aveau date anterioare lunii mai 1940 şi în niciun caz ulterioare; (3) victimele erau dispuse în gropi comune, în aceeaşi ordine în care fuseseră scoase din lagărul de concentrare sovietic de la Kozielski în martie şi aprilie 1940; (4) victimele au scris scrisori către familiile lor de acasă până în aprilie 1940 si nu mai târziu; (5) scrisorile către victime de la familiile lor au fost livrate de autorităţile sovietice până în aprilie 1940, dar au fost returnate expeditorilor ca nelivrabile după această dată; (6) în conversaţii private, diverse autorităţi sovietice au recunoscut, în diferite momente, crimele. Există multe alte dovezi care arată vinovăţia sovieticilor în această afacere, dar nu trebuie uitat că atât Rusia Sovietică, cât şi Germania nazistă erau hotărâte să extermine toţi liderii polonezi şi naţiunea poloneză prin reducerea polonezilor la statutul de muncitori sclavi şi că Germania i-ar fi ucis şi pe aceşti ofiţeri polonezi dacă i-ar fi capturat, deoarece germanii au exterminat 4.000.000 de polonezi în acest fel în timpul războiului. Deşi numărul cadavrelor de la Katyn a fost mai mic de 5.000, numărul ofiţerilor ucişi a fost aproape dublu faţă de această cifră, restul se pare, fiind înecaţi în Marea Albă.

Criza din relaţiile sovieto-poloneze din primăvara anului 1943 marchează un punct de cotitură în relaţiile celor trei Mari Puteri care luptau împotriva Germaniei, deşi s-au depus toate eforturile pentru a ascunde acest fapt la acea vreme. Din martie 1943, autorităţile sovietice au făcut tot posibilul pentru a construi Uniunea Patrioţilor Polonezi ca centru al aspiraţiilor polonezilor care încă sufereau în propria ţară, în timp ce,în acelaşi timp, Washingtonul a început să plătească guvernului polonez în exil o subvenţie anuală de 12,5 milioane de dolari pentru a finanţa organizaţiile sale clandestine din Polonia şi relaţiile sale diplomatice cu ţările din America Latină. În Polonia însăşi, guvernul londonez a

avut curând o armată secretă şi un guvern clandestin secret, inclusiv un parlament, şcoli şi un sistem de instanţe. Acest guvern se întâlnea în secret, lua decizii şi executa sentinţe împotriva polonezilor neloiali, în special împotriva colaboratorilor cu naziştii. Planurile naziste vizau exterminarea în cele din urmă a polonezilor şi a naţiunii poloneze. În iarna anilor 1939-1940, toţi polonezii au fost deportaţi, stradă cu stradă, cu doar câteva ore de preaviz, din zonele vestice anexate Germaniei în guvernul general. În aceste din urmă zone, sub conducerea lui Hans Frank şi Arthur Seyss-Inquart, toată averea care putea fi folosită de Germania a fost confiscată şi îndepărtată; toate instituţiile poloneze de învăţământ superior sau cultural au fost desfiinţate, astfel încât doar şcolile elementare (şi cele conduse în limba germană) erau permise; toate persoanele consacrate au fost ucise; milioane de oameni au fost deportaţi spre vest pentru a lucra ca sclavi în fabricile germane; consumul de alimente al celor rămaşi a fost redus prin confiscarea de alimente de către germani la un sfert din necesarul zilnic (la 600 de calorii); şi s-au luat diverse măsuri, cum ar fi separarea sexelor, pentru a preveni reproducerea polonezilor. În aceste circumstanţe, este remarcabil că spiritul polonez nu a putut fi înfrânt, că sute de mii de polonezi au continuat să reziste în grupuri de gherilă, în „Armata Nativa" clandestină sub comanda generalilor „Grot" (Stefan Rowecki) şi „Bor" (Thaddeus Komorowski) şi că sabotajul, propaganda, spionajul şi comunicarea cu guvernul polonez din Londra continuau să înflorească.
În perioada în care aveau loc aceste evenimente, popoarele din lumea vorbitoare de limbă engleză erau aproape total ignoranţi în ceea ce priveşte controversele diplomatice din culise şi aproape la fel de ignoranţi în ceea ce priveşte condiţiile de viaţă din Europa ocupată de germani. Pe de altă parte, erau pe deplin conştienţi de victoria din Africa de Nord, de cucerirea Siciliei şi de invazia Italiei. Deciziile strategice implicate în aceste campanii şi, mai presus de toate, decizia din septembrie 1943 de a respinge planurile lui Churchill pentru o campanie balcanică care se concentra pe ofensiva peste Canalul Mânecii a anului 1944, au fost de o importanţă vitală în stabilirea formei pe care o va lua Europa postbelică. Dacă decizia strategică din 1943 ar fi fost luată diferit, de a amâna atacul trans-canal şi, în schimb a se concentra pe un asalt dinspre Marea Egee, prin Bulgaria şi România, către Polonia şi

Slovacia, situaţia postbelică ar fi fost cu totul alta. Putem spune acest lucru cu siguranţă, chiar dacă nu putem spune cu certitudine care ar fi fost diferenţa.
În cursul anului 1943, în timp ce Roosevelt, Churchill şi Stalin îşi dedicau încă atenţia principală in purtarea războiului, miniştrii lor de externe, Cordell Hull, Anthony Eden şi Veaceslav Molotov, acordau o atenţie tot mai mare planificării problemelor postbelice. Principalele probleme discutate au fost: (1) demobilizarea economică a puterilor învingătoare, (2) ajutorarea şi reabilitarea ţărilor învinse şi a zonelor eliberate, (3) problemele legate de refugiaţi şi persoane strămutate, (4) problemele financiare şi ale schimburilor monetare internaţionale, (5) pedepsirea „criminalilor de război" în statele învinse, (6) formele de guvernare ale acestor state şi ale statelor eliberate, (7) chestiuni teritoriale, cum ar fi graniţele Germaniei, Ungariei sau Poloniei, (8) dispunerea posesiunilor coloniale sau, aşa cum erau numite, „zonele dependente", atât ale învingătorilor, cât şi ale învinşilor, (9) problema relaţiilor politice postbelice ale statelor victorioase şi ale lumii în ansamblu.
Este evident că multe dintre aceste probleme au fost de natură explozivă şi ar fi putut duce la dispute între Aliaţi şi, eventual, chiar la o slăbire a eforturilor lor comune anti-germane. Drept urmare, discuţiile miniştrilor de externe despre multe dintre aceste probleme au fost timide şi ezitante şi au fost frecvent întrerupte pentru a se consulta cu cei trei şefi de guvern. Chiar şi la acest nivel superior, în unele cazuri nu s-a putut ajunge la un acord, iar aceste probleme au fost în general puse deoparte pentru ca eforturile de a ajunge la un acord să nu-i înstrăineze pe Aliaţi în detrimentul eforturilor lor de război împotriva Germaniei. Acest lucru a fost cel mai evident în cazul chestiunilor care implica posibila situaţie postbelică din Europa de Est, unde frontierele Germaniei, Poloniei şi Uniunii Sovietice sau statutul Poloniei şi al statelor baltice erau mult prea controversate pentru a fi ridicate decât într-un mod extrem de provizoriu.. În ultimii ani s-a argumentat frecvent că eşecul de a ajunge la un acord privind aşezarea teritorială şi guvernamentală a Europei de Est în timp ce războiul era încă în desfăşurare a însemnat că aceste chestiuni inclinau să fie rezolvate de situaţia militară existentă la sfârşitul războiului, cu puţină consideraţie pentru chestiunile de legalitate, umanitate, libertate,

naţionalism, drepturile statelor mici sau alţi factori care au fost menţionaţi atât de frecvent în propaganda aliată din timpul războiului.
Mai exact, aceasta însemna că armatele sovietice ar domina, fără îndoială, Europa de Est odată ce Germania ar fi fost învinsă şi că aceste armate ar putea încheia o înţelegere bazată pe forţă, cu excepţia cazului în care Uniunea Sovietică ar fi fost obligată, înainte de înfrângerea completă a Germaniei, să încheie acorduri cu ceilalţi aliaţi pentru o aşezare teritoriala dezirabilă în Europa de Est. Aceste argumente presupun de obicei că Uniunea Sovietică a fost reticentă în a încheia un acord timpuriu pe această temă şi că ar fi putut fi forţată să facă acest lucru din cauza nevoii sale de provizii americane în timpul luptelor. Această presupunere implică faptul că America ar fi trebuit să ameninţe că va reduce sau va întrerupe livrările Lend-Lease către Uniunea Sovietică, cu excepţia cazului în care ar putea obţine acordul sovietic pentru tipul de aşezare est-europeană pe care ni-l doream. Aceste argumente se bazează pe retrospectivă şi nu pe o înţelegere realistă a faptelor istorice aşa cum s-au dezvoltat.
Acum este clar, din documentele publicate, că Uniunea Sovietică era dornică să obţină un acord timpuriu privind soluţionarea postbelică în Europa de Est şi că atât Statele Unite, cât şi Marea Britanie au fost reticente în a încheia un astfel de acord, aparent din cauza temerii că am fi putut face asta doar cu preţul unor concesii extinse faţă de Rusia, în detrimentul statelor mai mici din Europa de Est.
Nu am fost dispuşi să ne folosim controlul asupra aprovizionărilor prin Lend-Lease pentru a forţa concesii din partea Rusiei, deoarece orice reducere a acestor aprovizionări, prin slăbirea rezistenţei Uniunii Sovietice faţă de Germania, ar creşte capacitatea Germaniei de a lupta împotriva americanilor şi ar prelungi războiul.
Mai mult, ideile sovietice privind statele baltice şi frontierele estice ale Poloniei erau atât de rigide si fără compromisuri, încât nu s-ar fi putut obţine nicio concesie în aceste puncte, cu excepţia, poate, de a reduce furnizarea materialelor prin Lend-Lease, o măsură pe care anglo-americanii, în propriul lor interes, nu erau dispuşi să o adopte. Se temea că orice presiune drastică anglo-americană asupra Rusiei, sub această formă, ar duce la proteste violente din partea electoratului din Marea Britanie şi din Statele Unite,

deoarece cetăţenii celor două puteri democratice erau mult mai preocupaţi de continuarea războiului decât de situaţia postbelică a polonezilor sau a statelor baltice. Mai mult, liderii anglo-americani se temeau că, dacă capacitatea Rusiei de a lupta împotriva Germaniei ar fi fost redusă de orice reducere a aprovizionării, liderii sovietici ar putea încheia o pace separată cu Hitler,permiţându-le naziştilor să-şi îndrepte întreaga furie spre vest. Zvonuri despre posibile discuţii sovieto-naziste în vederea unei păci separate circulau la Londra şi Washington în diferite momente, în special în ultima parte a anului 1943, iar liderii anglo-americani erau prea conştienţi de Pactul Hitler-Stalin incheiat brusc in august 1939, pentru a-i presa mai mult pe ruşi încât sa încheie un alt acord, mai fatidic, de un caracter similar.
... Strategia adoptată de liderii anglo-americani pe tot parcursul războiului a fost că rezistenţa sovietică la scară largă faţă de Germania părea esenţială dacă se voia ca naziştii să fie vreodată învinşi.... [Naţiunile aliate pregăteau deja lumea postbelică prin construirea Uniunii Sovietice pentru aşa-numitul Război Rece.] Winston Churchill, în iunie 1941, îi primise pe ruşi ca aliaţi împotriva lui Hitler cu declaraţia că ar fi gata să se alieze si cu diavolul în iad dacă diavolul ar fi gata să lupte cu Hitler. Firește, acest punct de vedere a devenit mai puţin extrem pe măsură ce înfrângerea lui Hitler a devenit mai puţin îndepărtată, dar germanii au luptat atât de bine, până la sfârşitul războiului, încât nu a devenit niciodată posibil să se impună vreo concesie sovietică în ceea ce priveşte soluţionarea politică postbelică din Europa de Est. În schimb, tactica a fost adoptată, din toată inima de preşedintele Roosevelt, mai reticent decat prim-ministrul Churchill, de a încerca să-i convingă pe liderii sovietici, în special pe Stalin, să adopte o dispoziţie mai puţin suspicioasă şi mai conciliantă, prin cooperare pe scară largă în război şi prin concesii prietenoase faţă de sensibilităţile sovietice în probleme mai ample. Această politică alternativă nu a fost nicidecum una uşoară, deoarece suspiciunile sovietice erau atât de vizibile si atât de sensibile încât cooperarea cu aceşti oameni s-a dovedit a fi o treabă foarte delicată şi neplăcută. A fost, însă, o treabă la care Roosevelt era personal priceput şi a funcţionat, suficient de bine, până când războiul cu Germania şi viaţa lui Roosevelt s-au încheiat în primăvara anului 1945.

Diversele probleme postbelice pe care le-am menţionat au fost discutate într-o serie de conferinţe la nivel înalt în timpul anilor de război. La o conferinţă de la Washington, în martie 1943, Eden şi Roosevelt au convenit că Germania ar trebui împărţită în trei sau patru state după înfrângerea sa, dar nu au fost de acord în multe alte chestiuni.
Roosevelt considera că doar cele patru Mari Puteri ar fi necesar să fie înarmate în lumea postbelică şi ar putea menţine pacea pentru toate celelalte state dacă ar putea ajunge la un acord între ele. Alte state, eliberate de povara armamentului, şi-ar putea dedica toate resursele reconstrucţiei economice. Cele patru Mari Puteri ar fi ajutate în sarcina de a menţine pacea pentru toţi prin deţinerea comună a diferitelor puncte strategice din întreaga lume, cum ar fi Dakar sau Formosa, şi ar putea lucra împreună pentru a instrui opinia publică mondială printr-un sponsorizare comună a centrelor informaţionale răspândite pe tot globul. Într-un astfel de sistem, în care statele mai mici nu ar trebui să se apere, nu ar putea exista nicio obiecţie, în gândirea lui Roosevelt, la separarea popoarelor, precum sârbii şi croaţii, care nu se puteau pune de acord, sau la asigurarea independenţei pentru zone dependente, cum ar fi Hong Kong. Majoritatea acestor lucruri nu aveau sens pentru Eden, care nu era pregătit să renunţe la Hong Kong sau la alte porţiuni ale posesiunilor coloniale britanice sau să vadă Uniunea Sovietică la graniţele unei Europe în care toate celelalte state ar fi fost dezarmate. Principalele domenii de acord la această conferinţă au fost că Germania ar trebui dezmembrată după război şi că Polonia ar putea obţine Prusia Orientală.
Două luni mai târziu, la aşa-numita Conferinţă „Trident” de la Washington, Churchill şi Roosevelt au discutat aceleaşi chestiuni (mai 1943). Atacul trans-canalul ,Operatiunea Overlord, a fost programat pentru mai 1944, şi un bombardament aerian intensificat al Germaniei a fost ordonat ca măsură preliminară. Nu s-au putut lua decizii importante cu privire la problemele postbelice, deşi atmosfera a fost înseninată de un anunţ sovietic privind abolirea Internaţionalei Comuniste şi un anunţ anglo-american de renunţare la drepturile extrateritoriale în China. Următoarea conferinţă, care a avut loc în mai şi iunie 1943 la Hot Springs, Virginia, a fost de natură tehnică şi s-au discutat problemele alimentare şi agricole postbelice. Din această conferinţă

a apărut o Organizaţie a Naţiunilor Unite pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO), un organism consultativ pentru colectarea şi diseminarea informaţiilor agricole, aşa cum se făcuse anterior de către afiliatul Ligii Naţiunilor,Institutul Internaţional de Agricultură din Roma.
Strâns legată de FAO, dar cu caracter temporar mai degrabă decât permanent şi posedând puteri administrative mai degrabă decât consultative, a fost Administraţia Naţiunilor Unite pentru Ajutor şi Reabilitare (UNRRA).
La prima reuniune a acestei organizaţii internaţionale, la Atlantic City, New Jersey, în noiembrie 1943, patruzeci şi patru de naţiuni au convenit să contribuie cu 1% din veniturile lor naţionale pentru achiziţionarea de provizii pentru popoarele devastate de război. Herbert Lehman,fostul guvernator al New York-ului, a fost ales director general al noii organizaţii.
Între timp, în august 1943, la Quebec, în cadrul a ceea ce este uneori numită Conferinţa „Cvadrantului", Churchill şi Roosevelt au găsit timp pentru a discuta politica postbelică, deşi principala lor preocupare era Italia,Operatiunea Overlord şi un nou supliment la la aceasta operatiune, constând într-o invazie a sudului Franţei dinspre Marea Mediterană şi de-a lungul Văii Ronului.
Această nouă invazie, cunoscută sub numele de Anvil, urma să fie lansată în vara anului 1944.
La Quebec, Churchill a acceptat proiectele postbelice ale lui Roosevelt cu o reticenţă considerabilă.
Prim-ministru era convins că Statele Unite şi Uniunea Sovietică vor fi cei doi giganţi ai lumii postbelice şi că interesul suprem al Marii Britanii consta în construirea unui fel de sferă de influenţă britanică în Europa şi în Asia, ca un echilibru împotriva acestor doi giganţi. El dorea să vadă două asociaţii regionale pentru aceste două zone, cu Marea Britanie în ambele, cele două fiind parte, dacă era necesar, dintr-o asociaţie mai amplă, la nivel mondial. Curând a devenit clar că Statele Unite nu ar accepta nicio asociere regională de acest fel şi au insistat asupra unei asocieri mondiale a ţărilor individuale.
Insistenţa americană privind lipsa sferelor de influenţă şi a stabilirii frontierelor în timpul războiului, la fel ca insistenţa americană că China era o mare putere, a fost considerată de ceilalţi doi aliaţi ca fiind copilăreasca si nerealistă şi chiar ipocrită, mai ales că atât

Marea Britanie, cât şi Rusia erau convinse că Statele Unite urmăreau să creeze sfere de interes americane, dacă nu chiar asociaţii regionale, în domeniile sale de interes principal, America Latină şi Orientul Îndepărtat.
Churchill a trebuit să accepte proiectele lui Roosevelt pentru o organizaţie internaţională postbelică de teamă că rezistenţa la acestea ar putea duce la o renaştere a izolaţionismului american după cel de-al Doilea Război Mondial, aşa cum se întâmplase după 1919. Churchill trebuia, mai presus de toate, să prevină acest lucru, deoarece ar fi lăsat Marea Britanie în faţa Uniunii Sovietice fără nici un partener puternic. Prin urmare, la Quebec, în august 1943, Churchill a acceptat proiectul lui Hull pentru o Organizaţie a Naţiunilor Unite postbelică, formată din patru Mari Puteri şi Puteri mai mici asociate la nivel mondial. Aceasta însemna că Marea Britanie era angajată să caute sprijin împotriva Uniunii Sovietice din partea Statelor Unite în cadrul organizaţiei Naţiunilor Unite, mai degrabă decât printr-un sistem tripartit de echilibru al puterii cu sfere de influenţă.
O consecinţă importantă a acestui angajament britanic faţă de punctul de vedere american a apărut în 1943 în ceea ce priveşte problema explozivă a frontierelor poloneze. Marea Britanie şi Rusia au ajuns la un acord provizoriu de a muta întregul stat polonez spre vest prin transferuri masive de populaţie, trasându-i graniţa estică de-a lungul Liniei Curzon şi compensând această pierdere de teritoriu în est prin mutarea graniţei sale vestice către râurile Oder şi Neisse. Churchill simţea sincer că această schimbare va consolida considerabil Polonia, deoarece zonele pierdute în est în faţa Rusiei erau în mare parte mlaştini şi pustietăţi de pin, în timp ce zonele care urmau să fie achiziţionate de la Germania în vest erau bogate în resurse agricole şi minerale. Acest proiect a trebuit însă să fie abandonat atunci când a fost respins atât de Statele Unite, cât şi de Polonia. Singurul acord la care s-a putut ajunge a fost unul informal , Polonia ar trebui să obţină Prusia Orientală.
În pregătirea primei întâlniri a celor Trei Mari (Roosevelt, Churchill şi Stalin) de la Teheran, miniştrii lor de externe s-au întâlnit la Moscova în octombrie 1943. Sugestiile ruseşti de a forţa Turcia să intre în război sau de a cere baze aeriene în Suedia au fost respinse şi, în general, s-a convenit să nu se dezmembreze Germania după război, ci să oblige germanii să plătească despăgubiri pentru

daune şi să fie pedepsiţi pentru crime împotriva umanităţii sau al dreptului internaţional. S-a convenit că o Germanie dezarmată ar trebui condusă în comun sub o Comisie Interaliată şi că Austria ar trebui restabilită ca si ţară independentă.
Principala realizare a conferinţei a fost semnarea unei Declaraţii a celor Patru Naţiuni privind Organizaţia Naţiunilor Unite.
Acest document prevedea că semnatarii vor continua să coopereze după război „pentru organizarea şi menţinerea păcii şi securităţii". De asemenea, promitea să creeze „o organizaţie internaţională generală bazată pe principiul egalităţii suverane a tuturor statelor iubitoare de pace şi deschisă aderării tuturor acestor state". Cele patru Puteri au promis, de asemenea, să nu îşi folosească armatele în perioada postbelică pe teritoriile altor state „cu excepţia scopurilor prevăzute în această declaraţie şi după consultări comune" şi să coopereze pentru a reglementa armamentul postbelic.
Această declaraţie a fost semnificativă datorită promisiunii americane de a nu recidiva în izolare şi datorită succesului american în a face China să fie acceptată, ce-i drept cu reticenţă, ca Mare Putere.
Într-un raport adresat unei sesiuni comune a Congresului despre semnificaţia acestui acord, secretarul de Stat Hull a exprimat acel tip de idealism naiv care l-a făcut pe Churchill să se agite. El a spus: „Pe măsură ce prevederile Declaraţiei celor Patru Naţiuni vor fi puse în aplicare, nu va mai fi nevoie de sfere de influenţă, de alianţe, de echilibrarea puterii sau de orice alt tip de aranjamente speciale prin care, în trecutul nefericit, naţiunile s-au străduit să-şi protejeze securitatea sau să-şi promoveze interesele." El a continuat să sublinieze, ca un fapt dezirabil, că problemele legate de graniţe au fost lăsate în suspensie până la sfârşitul ostilităţilor, aşa cum îşi doriseră Statele Unite.
Chiar în acest moment, în Statele Unite se depuneau eforturi considerabile pentru a obţine angajamente populare împotriva oricărei reveniri postbelice la izolaţionism. La 7 septembrie 1943, o conferinţă a liderilor Partidului Republican de la Mackinac Island, Michigan, a aprobat speranţele pentru o organizaţie internaţională postbelică. Două săptămâni mai târziu, Rezoluţia Fulbright care favoriza o astfel de organizaţie a fost adoptată de Camera Reprezentanţilor cu un vot de 360 la 29, iar în noiembrie o expresie

similară, Rezoluţia Connally, a fost acceptată în Senatul Statelor Unite cu un vot de 85 la 5.
Conferinţa Miniştrilor de Externe de la Moscova a urmat, în decurs de o lună, de prima reuniune a celor Trei Mari, care a avut loc la Teheran între 28 noiembrie şi 1 decembrie 1943. Întrucât Rusia nu era în război cu Japonia, nu existau reprezentanţi chinezi la Teheran, iar anglo-americanii s-au întâlnit cu aceştia in două conferinţe separate la Cairo, înainte şi după sesiunile de la Teheran (22-26 noiembrie şi 3-6 decembrie 1943). Deşi războiul împotriva Chinei se purta destul de independent de războiul împotriva Germaniei, discuţiile de la Cairo au format un fundal pentru negocierile de la Teheran şi, fără îndoială, le-a influenţat. Încă o dată, această influenţă a fost exercitată prin discuţii strategice.
Iniţial, strategia americană împotriva Japoniei, sub influenţa generalului MacArthur, acordase un rol major armatei, cu roluri de sprijin pentru marină şi forţele aeriene. Această strategie anterioară luase o formă cunoscută sub numele de „island-hopping" (de pe o insula pe alta) şi prevăzuse un rol major pentru China şi armata chineză.
Această strategie intenţiona să apropie Japonia de Australia, insulă cu insulă, debarcând pe fiecare şi distrugând garnizoanele japoneze de pe fiecare înainte de a trece la următoarea. În cele din urmă, această metodă ar fi adus armata americană în contact cu China, atât prin Birmania în provinciile sud-vestice şi de-a lungul coastei de sud-est, la punctele tradiţionale de intrare în China, la Hong Kong şi Canton. Odată ce contactul cu China s-ar fi stabilit în acest fel, atacul final asupra Japoniei s-ar fi efectuat prin utilizarea forţelor chineze şi a bazelor chineze ca elemente majore în acest atac final.
Chiar în momentul în care se întrunea Conferinţa de la Teheran, această strategie pentru Orientul Îndepărtat era modificată ca urmare a trei factori. În primul rând, succesul Marinei Statelor Unite cu avioane bazate pe portavioane şi cu operaţiuni de aterizare amfibii demonstra că un atac asupra Japoniei putea fi efectuat direct din Pacificul deschis, fără a fi nevoie să se recucerească multe dintre bazele insulare japoneze dincolo de cele necesare ca baze pentru propriile noastre atacuri ale forţelor aeriene asupra

Japoniei şi că acest lucru se putea face fără niciun contact preliminar cu continentul chinez....
Chiar în acest moment Stalin şi-a exprimat dorinţa de a interveni în războiul împotriva Japoniei şi de a furniza forţe sovietice pentru eliminarea trupelor japoneze din Asia, imediat ce războiul cu Germania se termina. Pe măsură ce încrederea americanilor în capacitatea Chinei de a învinge forţele japoneze de pe continentul asiatic scădea constant, iar încrederea lor în capacitatea Americii de a da o lovitură fatală Japoniei însăşi din Pacificul deschis creştea, obţinerea unui angajament sovietic de a intra în război împotriva Japoniei pentru a învinge trupele japoneze din Asia a devenit din ce în ce mai mult o parte a obiectivelor Americii de a obţine un angajament sovietic de a intra în război împotriva Japoniei pentru a învinge trupele japoneze din Asia. Această dorinţă, impusă lui Roosevelt de către liderii săi militari, l-au slăbit foarte mult pe preşedinte în negocierile sale cu Stalin, deoarece Roosevelt nu putea fi ferm în ceea ce priveşte poziţia Rusiei în Europa de Est, sau chiar în Asia de Est, dacă dorea să obţină un angajament din partea sovieticilor de a intra în război cu Japonia.
La Teheran, Stalin a fost motivat în principal de o frică intensă faţă de Germania şi de dorinţa de a întări Uniunea Sovietică de-a lungul frontierei sale de vest, ca protecţie împotriva Germaniei. Se pare că această frică era atât de mare încât Stalin nu a vrut ca Germania să devină comunistă după război, posibil de teama că o astfel de schimbare ar consolida-o. În schimb, a cerut şi a obţinut frontiere poloneze pe Linia Curzon şi Linia Oder-Neisse şi a câştigat acordul pentru planurile sale destul de moderate pentru Finlanda. Acestea din urmă includeau frontiera din 1940, o bază navală sovietică la Hangö sau Petsamo, despăgubiri pentru Rusia şi o ruptură completă cu Germania.
Britanicii nu au reuşit, în general, să îşi îndeplinească dorinţele la Teheran. Ei sperau să amâne misiunea Overlord şi campania proiectată pentru redeschiderea Rutei Burma, mutând echipamentul din Birmania în schimb către Marea Egee, dar au fost forţaţi să accepte o dată ţintă pentru Overlord în mai 1944, în timp ce Stalin a respins cu veto orice proiect turcesc, egeean sau balcanic. Stalin şi Roosevelt l-au autorizat pe Churchill să negocieze cu Turcia în efortul de a convinge această ţară să intre în război împotriva Germaniei, dar nimeni nu avea prea multe speranţe că

aceste eforturi vor avea succes, iar Roosevelt și Stalin s-au opus, în general, lor de teamă că ar putea întârzia misiunea Overlord. Roosevelt era preocupat în principal de chestiunile militare de la Teheran. După ce a stabilit o dată pentru Operatiunea Overlord, și-a anunţat decizia de a-i da comanda supremă a acelei operaţiuni lui Eisenhower. În aceeaşi zi, ca urmare a anunţului lui Stalin că Uniunea Sovietică va intra în război cu Japonia imediat ce Germania va fi învinsă, el a făcut schimbarea decisivă în strategia Orientului Îndepărtat de la abordarea chineză la abordarea din Pacific faţă de Japonia, lăsând forţele asiatice japoneze în seama Rusiei mai degrabă decât chinezilor, și a decis să permită ca campania din Birmania să stagneze. În acelaşi timp, i-a cerut lui Stalin utilizarea bazelor de bombardiere grele în Rusia europeană și în provinciile maritime siberiene.
Bazele siberiene urmau să fie folosite împotriva Japoniei, dar nu au intrat niciodată în acţiune deoarece Stalin era reticent și deoarece avansul rapid american peste Pacific a oferit Statelor Unite baze substitutive, în special pe Okinawa. Bazele din Rusia europeană urmau să fie folosite pentru o tehnică de „bombardament cu navetă" prin care bombardierele grele americane ar zbura din Anglia în Rusia și s-ar întoarce, bombardând Germania în ambele călătorii. Tehnica a fost folosită de mai multe ori, dar nu a putut fi continuată deoarece ruşii nu au asigurat o protecţie antiaeriană suficientă pentru bazele estice, rezultatul fiind că Forţele Aeriene Germane au bombardat avioanele americane la sol cu o impunitate relativă și pierderi mari.
Din conferinţa de la Teheran au rezultat concluzii importante privind Iranul și Iugoslavia. A fost semnată și emisă o declaraţie comună prin care cele trei puteri au convenit să menţină independenţa, suveranitatea și integritatea teritorială a Iranului. Aceasta a fost considerată o victorie pentru cauza anglo-americană, deoarece intrigile ruseşti din Persia amenințaseră independenţa și integritatea sa încă din pe vremea ţarilor şi fuseseră deosebit de inacceptabile de la ocupaţia militară anglo-sovietică a ţării în august 1941. Această ocupaţie fusese întreprinsă pentru a forţa expulzarea a aproximativ șapte sute de agenţi și tehnicieni germani și era justificată în temeiul Tratatului sovieto-persan din 1921. Tratatul respectiv permitea Rusiei să trimită trupe în Persia dacă aceasta ar fi fost vreodată amenințată de alte forţe. Pe măsură ce

ruşii ocupau partea de nord a ţării, britanicii ocupau sudul. Opinia publică iraniană era posomorâtă şi supusă. Adunarea a acceptat o cerere a Aliaţilor ca legaţiile germane, italiene, române şi maghiare să fie expulzate, iar o săptămână mai târziu, şahul a abdicat în favoarea fiului său, Muhammad Riza Pahlavi. Pe 29 ianuarie 1942, Marea Britanie, Uniunea Sovietică şi Iranul au semnat o alianţă prin care primele două au promis să respecte şi să protejeze integritatea, suveranitatea şi independenţa Iranului, în timp ce Iranul a oferit celor două puteri controlul militar asupra rutei comerciale transiraniene in şase luni de la încheierea războiului şi de asemenea, să rupă relaţiile diplomatice cu toate ţările care au întrerupt relaţiile cu ceilalţi doi semnatari.
Reorganizarea şi reutilarea rutei transiraniene sub îndrumarea americană au făcut posibilă expedierea către Uniunea Sovietică pe această rută a 5,5 milioane de tone de provizii în timpul războiului. Aceste eforturi au dus la o perturbare considerabilă a vieţii iraniene, în special din cauza inflaţiei preţurilor şi a penuriei acute de alimente, dar principala perturbare a apărut din acţiunile politice sovietice din nordul Iranului.
Ruşii au exclus majoritatea oficialilor iranieni şi au încurajat forţele separatiste şi revoluţionare locale. În mai multe rânduri, secretarul de stat al Statelor Unite a cerut lamuriri Moscovei cu privire la aceste activităţi, dar nu a primit niciodată un răspuns satisfăcător.
[În] ... Declaraţia de la Teheran din 1 decembrie 1943 ... Stalin s-a alăturat lui Roosevelt şi Churchill pentru a garanta independenţa şi integritatea Iranului. Acordul de la Teheran privind Iugoslavia a fost chiar mai semnificativ decât cel privind Iranul şi nu putea fi numit, în niciun fel de sincer, o victorie pentru Occident. Statul slav din sud suferea sub o ocupaţie brutală a Axei încă din primăvara anului 1941 şi era, de asemenea, divizat de un război civil între două mişcări clandestine care consumau mai multe eforturi luptând între ele decât împotriva Axei. Prima dintre aceste mişcări clandestine, cea a cetnicilor sarbi, susţinea guvernul legitim iugoslav aflat în exil la Londra si era condusă de generalul Dragoljub "Draža" Mihailović, ministru de război în guvernul din exil. A doua mişcare clandestină, cunoscută sub numele de Partizani, era de stânga şi republicană în simpatiile sale şi a fost dominată de comunişti conduşi de Josip Broz,format la Moscova, cunoscut sub numele de Tito.

Contrastul dintre aceste două mișcări clandestine a fost unul puternic, dar pentru Churchill şi Roosevelt aceste diferenţe au fost în mare parte ignorate în favoarea urgentei imediate, cine era mai dispus să lupte împotriva Axei. Răspunsul la această întrebare, în opinia lui Churchill, era Tito. Din acest motiv, Churchill, la Teheran, a făcut sugestia fatidică ca proviziile Aliaţilor care mergeau în Iugoslavia să fie dirijate de la Mihailović catre Tito şi Rusia să trimită o misiune militară la Tito pentru a se alătura misiunii militare britanice deja existente acolo. Aceste sugestii au fost acceptate de Cei Trei Mari, aparent fără o idee clară despre ce însemna această schimbare de politică, dar a fost o schimbare plină de semnificaţie, deoarece însemna că comuniştii vor controla Iugoslavia în perioada postbelică. Acest rezultat nu a fost cu siguranţă intenţionat de cel puţin doi dintre cei Trei Mari, dar aceştia erau dispuşi să treacă cu vederea faptele evidente în dorinţa lor de a învinge Germania. Printre aceste elemente evidente se număra şi faptul că Mihailović reprezenta forţele regalismului, ale centralismului sârb şi ale conservatorismului social, în timp ce partizanii reprezentau forţele republicanismului, ale federalismului slav sudist şi ale revoluţiei sociale.

Reticenţa lui Mihajlović de a continua atacurile de gherilă asupra forţelor Axei i-a pierdut sprijinul britanic, dar, din punctul său de vedere, era singura tactică posibilă. Fiecare atac de gherilă asupra germanilor era urmat de un răspuns salbatic prin represalii germane asupra sârbilor, în care mii de oameni au fost masacraţi, sate neapărate au fost distruse şi sute de ţărani au trebuit să fugă în munţi, unde au fost recrutaţi în bande de partizani. Tito, care nu avea nicio dorinţă de a menţine structura socială, economică sau ideologică anterioară a Iugoslaviei, nu avea nicio dorinţă de a evita represaliile germane care, simultan, distrugeau vechea structură socială şi asigurau recruţi pentru forţele sale de partizani. În consecinţă, Tito era mai dispus să lupte împotriva germanilor şi, astfel, a câştigat sprijinul Aliaţilor la Teheran. Dar dorinţa lui Tito de a lupta împotriva germanilor era doar puţin mai intensă decât cea a lui Mihajlović, deoarece scopul principal al fiecăruia era de a-şi menţine forţele suficient de puternice pentru a prelua Iugoslavia atunci când Axa era alungată. Mai mult, niciun grup, chiar şi cu provizii aliate, nu a fost suficient de puternic pentru a alunga Axa

din ţară sau pentru a prelua controlul asupra oricăror părţi semnificative ale ţării. Forţele italiene din Iugoslavia au fost învinse de anglo-americani chiar în Italia, în timp ce forţele germane au fost în cele din urmă expulzate de avansul forţelor sovietice şi bulgare dinspre est în iarna dintre 1944-1945. Cu toate acestea, decizia de la Teheran de a transfera proviziile aliate de la cetnici la partizani a avut o importanţă majoră în formarea Europei postbelice.
Liderii aliaţi s-au despărţit după conferinţele de la Cairo şi Teheran cu o dispoziţie optimistă şi şi-au îndreptat toate energiile către chestiuni militare. Astfel, nu a existat nicio altă întâlnire importantă până la a Doua Conferinţă de la Quebec, din septembrie 1944, şi nicio altă întâlnire a celor Trei Mari până la Yalta, din februarie 1945. Cele nouă luni care au urmat la Teheran au fost dedicate problemelor militare al căror chestiune majora era operatiunea Overlord, începuta în Ziua Z, 6 iunie 1944.
Pregătirile pentru Overlord au fost printre cele mai elaborate din istoria militară. Planificarea, sub comanda generalului britanic Frederick E. Morgan, a durat aproape un an înainte ca Eisenhower să vină în Anglia pentru a prelua comanda în ianuarie 1944. Munca de pregătire a implicat acumularea unei forţe umane şi provizii enorme în Anglia, o muncă extinsă de informaţii şi reconversie a trupelor, planificare detaliată la scară foarte largă, acumularea multor echipamente speciale, inclusiv peste 5.000 de nave de escortă şi ambarcaţiuni de debarcare, două porturi plutitoare, numeroase nave de blocaj(nave care erau scufundate intentionat pentru a nu permite accesul pe un rau,canal,etc) şi chezoane pentru debarcadere de urgenţă şi eforturi intense pentru a depăşi Forţele Aeriene Germane şi flota de submarine înainte de începerea proiectului.
A Opta Forţă Aeriană Americană fusese înfiinţată în Anglia în august 1942, dar nu avusese impactul complet al atacului său din cauza deturnării constante a oamenilor şi a avioanelor către Africa de Nord şi Mediterana. La Casablanca, în ianuarie 1943, ideile divergente britanice şi americane privind bombardamentul aerian au fost reconciliate în ceea ce a fost numită „Ofensiva Combinată de Bombardiere". Americanii credeau că Germania putea fi incapacitată până la paralizie prin bombardamente de precizie pe timp de zi asupra unor fabrici alese strategic din industria

germană; britanicii, care considerau că bombardamentul pe timp de zi ar fi prea costisitor, şi-au pus speranţele în bombardamentul nocturn de saturaţie a unor zone întregi, distrugând astfel moralul civililor şi epuizând forţa de muncă germană, precum şi distrugând instalaţiile militare. Ofensiva Combinată de Bombardiere a urmărit bombardamentul „ neîntrerupt" al Germaniei, permiţând fiecărui Aliat să se concentreze pe tipul său special de atac. Treptat, pierderile foarte mari suferite de americani în raidurile de zi, împreună cu recunoaşterea faptului că „bombardamentul de precizie" era mult prea ambiguu pentru a îndeplini obiectivele stabilite, plus progresele tehnice precum radarul şi radiolocalizarea, care au îmbunătăţit precizia bombardamentului nocturn, i-au adus pe americani într-o oarecare măsură la punctul de vedere britanic. Ofensiva Combinată de Bombardiere şi-a schimbat ţintele de mai multe ori, iar la începutul anului 1944 s-a concentrat pe eliminarea avioanelor de luptă germane. Acest lucru a fost realizat prin uciderea piloţilor germani mai repede decât puteau fi antrenaţi, un obiectiv care a fost mult ajutat de faptul că rezervele de combustibil din Germania nu erau suficiente pentru a permite zboruri de antrenament adecvate. În ciuda bombardamentelor Aliaţilor asupra fabricilor, producţia germană de avioane de vânătoare a crescut constant în 1944 şi a ajuns la 2.500 pe lună chiar înainte de Ziua Z.

Dar antrenamentul piloţilor, din cauza lipsei de benzină, fusese redus de la 260 la 100 de ore şi chiar în unele cazuri la 50 de ore. Drept urmare, pierderile de avioane cauzate de accidente au fost aproape la fel de mari ca pierderile cauzate de acţiunile Aliaţilor şi, în februarie 1944, au atins cifra extraordinar de mare de 1.300 de avioane, jumătate din producţia lunară de avioane noi. Între timp, pierderile de avioane de bombardament americane în raidurile asupra Germaniei se apropiau de 10%, iar într-un caz, asupra fabricii de rulmenţi de la Schweinfurt, au ajuns la 25% din numărul avioanelor trimise. În primele luni ale anului 1944, o serie de raiduri asupra Berlinului a fost lansată cu scopul deliberat de a provoca forţele de vânătoare germane la luptă, astfel încât acestea să poată fi distruse. Acesta a fost un succes complet. În ultimul dintre aceste raiduri, bombardierele aliate nu au fost deloc atacate de avioanele de vânătoare germane, iar până în iunie aliaţii câştigaseră supremaţia aeriană completă asupra Germaniei.

Un rezultat similar, ceva mai devreme şi nu atât de concludent, a fost atins în războiul antisubmarin.În acest efort, datorită radarului şi atacurilor combinate aeriene şi maritime, submarinele au fost alungate complet din Atlanticul de Nord. Punctul de cotitură a avut loc în mai 1943, când 30% din submarinele germane care au ieşit pe mare nu s-au mai întors. Numărul navelor aliate torpilate a scăzut de la 141 în martie 1943 la 19 în iunie 1944 la doar 3 în august 1944. În acelaşi timp, programul aliat de construcţii de nave se dezvolta atât de rapid încât, chiar şi în 1943, după pierderile substantiale, acesta a crescut cu aproape 11 milioane de tone.
Germanii erau slab pregătiţi să facă faţă oricărei debarcări aliate în vest. Două treimi din forţele lor luptau în Rusia şi Europa de Est, iar restul trebuiau răspândite de la Mărea Egee până la Pirinei şi de acolo spre nord, în Norvegia şi Finlanda. Epuizarea forţei de muncă germane şi a materialelor vitale era atât de mare încât ţara slăbea constant. A continuat să lupte, liderii devenind din ce în ce mai nemiloşi şi din ce în ce mai îndepărtaţi de realitate, până când, în cele din urmă, trăiau într-o frenezie nesăbuită de ură, suspiciune şi frustrare. Lipsa forţei de muncă, în special a mâinilor calificate ,lipsa materialelor, chiar şi a unor bunurii obişnuite precum betonul sau oţelul, făceau imposibilă consolidarea apărării germane în măsura necesară. Mai presus de toate, lipsa benzinei făcea imposibilă chiar şi retragerea echipamentului înaintea avansului ruşilor. În ultimele două luni ale anului 1943, armatele germane au pierdut aproape o mie de tancuri şi jumătate din numărul de tunuri autopropulsate în faţa forţelor sovietice. Reparaţiile au devenit la fel de dificil de realizat ca şi construcţiile noi. În iunie 1943, germanii aveau 2.569 de tancuri operaţionale şi 463 în reparaţii; În februarie 1944, cifrele corespunzătoare erau 1519 respectiv 1534.
În vest, apărarea germană fusese, în mod necesar, lăsată să se diminueze pentru a întări frontul rusesc. Deşi existau câteva divizii bune în vest, majoritatea forţelor germane de acolo se aflau în unităţi nepregătite pentru luptă şi lipsite total de mobilitate. Bărbaţii erau in varsta sau foarte tineri, inapţi fizic sau în convalescenţă, pregătiţi să servească drept poliţie de ocupaţie şi supraveghetori de plajă, dar complet inapţi pentru lupte reale. A existat chiar şi o divizie formată aproape în întregime din bărbaţi cu tulburări digestive. Majoritatea diviziilor din vest erau doar două

regimente şi, pentru că duceau lipsă totală de transport, erau clasificate drept unităţi „statice” (nu complet combatante).
Deşi Hitler ordonase fortificarea coastei, acest lucru nu s-a făcut aproape nicăieri, din lipsă de beton şi forţă de muncă. Bombardamentul aerian aliat a sporit aceste lipsuri; aproape un milion de oameni erau angajaţi în apărarea aeriană chiar în Germania. Întreruperea transportului feroviar a îngreunat aprovizionarea zonei de coastă cu proviziile disponibile. În luna mai, de exemplu, cu o nevoie zilnică de 240 de vagoane de ciment pentru o anumită zonă, livrarea era de 16 pe zi.
Când Rommel a preluat apărarea activă în vest, a ordonat amplasarea unei zone continue de mine terestre, necesitând, cel puţin,50 de milioane de mine. Doar 6 milioane au fost amplasate. În mod similar, s-a ordonat amplasarea de mine maritime în largul coastei,plus o reînnoire a minelor de la mijlocul Canalului Mânecii, care fuseseră amplasate în 1943 şi erau acum prea vechi pentru a funcţiona corect. Aceste din urmă masuri nu au putut fi realizate deloc, în timp ce minele de coastă au fost amplasate în zona greşită.
Principalele forţe defensive germane erau Armata a Cincisprezecea care apăra Pas-de-Calais şi Armata a Şaptea mai la sud-vest, în Normandia şi Bretania. Germanii se aşteptau ca atacul să aibă loc în Pas-de-Calais, deoarece era mai aproape de Anglia. Au continuat să creadă acest lucru chiar şi după Ziua Z, deoarece considerau că debarcările din Normandia erau doar o diversiune preliminară atacului principal mai la nord. Mai mult, germanii erau convinşi că atacurile vor avea loc chiar înainte de mareea înaltă pentru a minimiza lăţimea plajei de traversat şi, în consecinţă, şi-au construit obstacolele şi au amplasat mine doar până la jumătatea mareei.
Deşi atacul aliat trans-canal nu a fost unul de amploare, fiind doar cinci divizii de atac precedate de părţi din trei divizii aeropurtate, a fost planificat eficient, executat competent şi a întâmpinat o serie de evenimente norocoase, în special din cauza vremii.
Condiţiile de debarcare dorite erau mareea joasă, imediat in zori, după o noapte cu lună plina. Acestea se produceau doar o dată pe lună şi durau doar trei zile. În iunie 1944, aceste zile erau 5, 6 şi 7 . Vremea rea, care a îngreunat operaţiunile aeriene, şi valurile incredibil de puternice l-au forţat pe Eisenhower să amâne atacul din 5 iunie; dar pentru că informaţiile meteorologice mai bune, interpretate cu expertiză, le-au arătat Aliaţilor că vremea se va

îmbunătăţi brusc, comandantul suprem a ordonat ca atacul să aibă loc pe 6 iunie, într-un moment în care germanii se aşteptau ca vremea nefavorabilă să continue. Cele două divizii americane au debarcat de o parte şi de alta a râului Vire, lângă Carentan, cu numele de cod „Utah Beach" la vest şi „Omaha Beach" (între râurile Vire şi Drôme) la est. O divizie canadiană şi două divizii britanice au debarcat între râurile Drôme şi Orne, în faţa oraşelor Bayeux şi Caen. Diviziile aeropurtate au fost debarcate în interiorul ţării, de o parte şi de alta a zonei de atac, pentru a opri orice contraatac german, iar o altă divizie aeropurtată a fost debarcată
în interiorul sectorului Utah Beach pentru a cuceri caile ferate care traversau lagunele din interiorul plajei. Surpriza tactică obţinută în toate punctele,a fost atât de completă, de fapt, încât in sectorul Omaha Beach, cea mai puternică baterie de coastă germană din vest a fost neacoperită şi neapărată. Cu excepţia plajei ,,Omaha", unde falezele înalte au trebuit escaladate sub foc, debarcările au fost imediat încununate de succes. In sectorul Omaha, problema a rămas în suspensie până în a doua zi. Drept urmare, s-au înregistrat 2.000 de victime in sectorul Omaha, comparativ cu 200 in cl de la Utah Beach.
Imediat ce debarcările au fost stabilite, oamenii şi echipamentul au întarit capetele de pod.
O furtună puternică din 19-23 iunie a oprit toate descărcările timp de două zile şi a distrus portul artificial american din sectorul Omaha, dar, până când a început furtuna, fuseseră debarcate 95.000 de vehicule 629.000 de oameni, şi 218.000 de tone de provizii.Diferenta de pana la 1 milion de oameni a debarcat pe 6 iulie, la doar o lună după primele forte...
În ciuda acestui succes, forţele aliate au fost înconjurate de Normandia timp de două luni. În stânga, forţele britanice sub prudentul Montgomery nu au reuşit să cucerească Caen; forţele americane sub comanda generalului Bradley au fost oprite în centru, în faţa Saint-Lô. Doar în dreapta a fost posibilă mişcarea, pentru a traversa peninsula (18 iunie) şi a se îndrepta spre vest pentru a lua cu asalt şi captura Cherbourg. Acest mare port maritim, cucerit impotriva celor 40.000 de soldaţi germani pe 27 iunie, a fost atât de devastat încât nu a putut fi pus în funcţiune decât la sfârşitul lunii august, iar proviziile aliate au continuat să sosească pe plajele din Normandia.

În primele 18 zile ale lunii iulie, Caen şi Saint-Lô au fost cucerite după lupte aprige iniţiate de un bombardament aerian teribil cu peste 2.200 de avioane, care au lansat 7.000 de tone de explozibili asupra unui oraş şi 4.000 asupra celuilalt. Ambele oraşe au fost distruse, dar forţele aliate tot nu au putut să avanseze, întâmpinând o rezistenţă furioasă din partea forţelor germane în timp ce luptau pentru a cuceri glie după glie, fiecare mărginita de un gard viu impenetrabil.

Pe măsură ce Aliaţii înaintau în acest fel, două evenimente senzaţionale au avut loc în alte părţi ale Europei de Vest. Pe 1 iunie, prima dintre „armele de răzbunare" ale lui Hitler, V-1, a fost lansată din Pas-de-Calais asupra Londrei. Acesta era un avion mic cu reacţie, fără pilot şi ghidat automat, care se deplasa cu 400 de mile pe oră şi transporta o încărcătură explozivă de o tonă. Aproximativ 8.000 dintre acestea au fost trase în 80 de zile, dar apărarea a fost îmbunătăţită constant, astfel încât, la sfârşitul lunii august, 90% erau oprite înainte de a ajunge la Londra. Cu toate acestea, 2.300 şi-au atins ţintele, provocând peste 20.000 de victime, un sfert dintre ele murind, şi forţând un milion de femei şi copii să evacueze oraşul.

Pe 8 septembrie 1944, V-1 a fost înlocuită de mult superioară V-2, o rachetă care nu putea fi interceptată deoarece se mişca mai repede decât sunetul. Un total de 1.050 dintre aceste arme au căzut asupra Angliei înainte de sfârşitul războiului, ucigând peste 2.700 de persoane şi rănind de trei ori mai mult.

În general, aceste arme, deşi înspăimântătoare, au consumat resurse şi energii germane mari, dar nu au obţinut rezultate militare importante.

La fel de spectaculoasă a fost încercarea de a-l asasina pe Hitler prin explozia unei bombe ascunse într-o servietă lângă scaunul său, la sediul său din Gierłoż in Prusia Orientală. Aceasta a fost ultima dintre numeroasele încercări de acest fel, făcute de acelaşi grup care încercase în zadar să negocieze cu Chamberlain, Halifax şi Churchill în septembrie 1938. Conspiratorii, majoritatea proveniţi din clasele superioare conservatoare, erau formaţi în principal din ofiţeri de armată, cu o minoritate de lideri civili şi diplomatici. Principalele figuri militare erau generalii Ludwig Beck, Georg Thomas, Erwin von Witzleben, Karl von Stuelpnagel şi alţii; principalul lider civil era Carl Goerdeler, fost primar al oraşului

Leipzig; figură intelectuală principală era contele Helmut von Moltke, fiul comandantului suprem german din 1914; figurile diplomatice de frunte erau fraţii Kordt, Theodor şi Erich, primul aflat la Ambasada din Londra, în timp ce al doilea conducea biroul lui Ribbentrop din Ministerul de Externe; printre cei legaţi de conspiraţii într-un mod ambiguu s-au numărat amiralul Wilhelm Canaris, şeful contrainformaţiilor militare, şi Paul Schmidt, interpretul personal al lui Hitler.
Acest grup a discutat ani de zile modalităţi de a scăpa de Hitler şi ce ar trebui făcut cu Germania după aceea.
Sporadic, au făcut încercări de a-l ucide pe Führer. Toate acestea au fost nereuşite din cauza unei combinaţii de ghinion, lipsă de hotărâre şi extraordinarei intuiţii a lui Hitler.
Pe 20 iulie 1944, însă, succesul părea aproape când colonelul conte Klaus Schenk von Stauffenberg, şeful de stat major al Armatei de Rezerva, şi-a prezentat raportul zilnic către Hitler şi a părăsit conferinţa fără a-şi ridica servieta, care se sprijinea de piciorul scaunului Führerului. În servietă se afla o bombă de fabricaţie engleză cu un fitil de zece minute. Când bomba a explodat, Stauffenberg a dat semnalul unităţilor militare din Berlin, Paris şi din alte părţi să preia controlul aceste zone de la fanaticile unităţi naziste SS.
Din păcate, conferinţa lui Hitler din 20 iulie, din cauza căldurii, a avut loc într-un şopron de lemn în loc de obişnuitul buncăr de beton. Acest lucru a permis exploziei să se disipeze singură. Mai mult, cu câteva secunde înainte ca bomba să explodeze, Hitler şi-a ridicat scaunul pentru a merge la o hartă aflata pe cel mai îndepărtat perete al sălii de conferinţe. Drept urmare, unii din cameră au fost ucişi sau grav răniţi, dar Hitler a scăpat relativ nevătămat. Acest lucru a fost transmis imediat la radio de către nazişti şi, contrazicând semnalul lui Stauffenberg, i-a aruncat pe conspiratori într-o stare de confuzie şi nehotărâre suficientă pentru a permite SS-ului şi naziştilor loiali să perturbe complotul.
Aproximativ 7.000 de suspecţi au fost arestaţi şi aproximativ 5.000 au fost ucişi, de obicei după săptămâni sau chiar luni de torturi oribile. Câţiva, precum feldmareşalul Rommel, au fost lăsaţi să se sinucidă, ca o recompensă specială pentru serviciile lor trecute aduse naziştilor. Ca o consecinţă a acestui fiasco, opoziţia anti-Hitler a fost distrusă, naziştii cei mai fanatici şi mai dezaxati şi-au

sporit puterea în Germania, orice şansă de a negocia pacea, ce-i drept, o posibilitate îndepărtată în orice moment a devenit imposibilă, iar administrarea internă a regimului nazist a devenit o adevărată casă de nebuni.
Între timp, în vest, forţele germane au fost concentrate împotriva britanicilor de lângă Caen. Pe măsură ce aceştia din urmă înaintau încet spre sud, spre Calais, o nouă Armată a Treia americană, în mare parte formata din blindate, sub comanda generalului George S. Patton, a înaintat spre sud de la Saint-Lô catre Avranches (18 iulie - 1 august). În timp ce unele unităţi s-au îndreptat spre vest din Avranches spre Bretania, în încercarea de a captura porturi maritime suplimentare la Saint-Malo, Brest şi Saint-Nazaire, unităţile blindate s-au îndreptat spre est, către Le Mans (11 august) şi apoi spre nord, către Argentan, lăsând doar o mică breşă (Calais-Argentan) între forţele americane şi britanice, ca o rută de evadare prin care opt divizii germane spulberate ar putea scăpa spre est (19-21 august 1944).
Multi au reuşit să scape prin acest coridor , dar 25.000 de oameni au fost capturaţi în această străpungere, iar forţele defensive germane din Franţa au fost complet destrămate. Din Le Mans, unităţi ale Armatei a Treia Americane, deplasându-se cu viteze de până la patruzeci de mile pe zi, au continuat spre est, la sud de Paris, trecând de oraş pentru a ajunge la Sena in Fontainebleau. În stânga lor, Armata I Americană a ajuns la râul de sub Paris în aceeaşi zi, în timp ce mai la vest, armatele britanice şi canadiene s-au îndreptat spre stânga, către Sena inferioară. În mijlocul acestei agitaţii, Armata a Şaptea Americană, cu puternice forţe franceze, a debarcat pe coasta mediteraneană a Franţei (1 august) şi a început să avanseze spre nord, pe Valea Ronului.
Debarcările, efectuate între Toulon şi Cannes, în ciuda unei rezistenţe neglijabile, au capturat rapid Marsilia. La sfârşitul a două zile, Înaltul Comandament German a ordonat tuturor forţelor germane să se retragă de pe coastele franceze atlantice şi mediteraneene, cu excepţia porturilor maritime şi a fortăreţelor.
La sfârşitul a opt zile, Armata a Şaptea avansase 140 de mile în amonte pe Ron şi luase 57.000 de prizonieri. Atât Lyon, cât şi Dijon au fost cucerite fără luptă, iar contactul cu Armata a Treia a Statelor Unite lângă Châtillon-sur-Seine pe 12 septembrie a fost stabilit.

Între timp, pe 19 august 1944, cetăţenii Parisului s-au revoltat, conduşi de 50.000 de membri înarmaţi ai Forţelor Franceze de Interne (FFI), aşa cum erau numite armatele de rezistenţă clandestine. Aici, ca şi în alte părţi ale Europei, aceste forţe erau dominate de comunişti. Generalul Jean Leclerc, cu Divizia a 2-a Blindată franceză, a năvălit în oraş pe 24 august şi a acceptat capitularea garnizoanei germane de 10.000 de oameni dornici să scape de FFI. În acest moment, forţele de rezistenţă se ridicau în centrul Franţei, atacând forţele germane şi răzbunându-se pe francezii care colaboraseră cu germanii. Pe 26 august, De Gaulle a intrat în Paris şi a fost numit imediat preşedinte al unui guvern provizoriu format dintr-o coaliţie de exilaţi reveniti şi lideri ai rezistentei clandestine. Generalul Eisenhower a trecut în revistă un marş triumfal al forţelor aliate pe Champs Elysees, dar principalele armate aliate au măturat ambele părţi ale Parisului spre frontierele germane.

În toamna anului 1944, avansul aliaţilor în vest a fost încetinit, atât de propriile probleme de transport şi aprovizionare, cât şi de opoziţia germană. Această înaintare a trebuit să traverseze o serie de râuri celebre, Sena, Somme, Aisne şi Meuse. Toate au fost traversate fără dificultate din cauza rezistenţei germane slabe. Dar marea problemă care se profila era Rinul, unde rezistenţa germană avea să fie inevitabil tenace. Pe un front aliat de peste două sute de mile lăţime, Armata a Treia Americană, în dreapta, a capturat Verdun-ul încă din 3 august; Armata I Americană, în centru, a luat Sedan şi a intrat în Belgia (31 august); în stânga, Armata a Doua Britanică a trecut de Amiens îndreptându-se spre Lille (31 august), în timp ce în extrema stângă, Armata I Canadiană a avut sarcina nerecompensata de a neutraliza garnizoanele germane înrădăcinate în porturile Canalului Mânecii. Acestea au fost cucerite, una câte una, după lupte aprige, dar în majoritatea cazurilor porturile nu au putut fi folosite imediat din cauza pagubelor sau a altor cauze. Anversul, cucerit pe 4 septembrie, nu a putut fi folosit timp de două luni, deoarece germanii au continuat să deţină malurile râului apropiate de mare.

Pe 11 septembrie, Armata I a Statelor Unite a traversat frontiera germană lângă Trier şi s-a îndreptat spre Rin. Când Aachen, primul oraş german atins, a refuzat să se predea, a fost aproape complet

distrus de bombardamente şi cucerit prin lupte stradale aprige. Majoritatea oraşelor germane au preferat ulterior să se predea.
În acest moment, a apărut o diferenţă de opinie puternică între Eisenhower şi Montgomery. Primul dorea să continue asaltul pe front larg asupra Germaniei, în timp ce cel de-al doilea dorea să-şi pună toată speranţa într-o singură lovitură fulgerătoare peste Rinul inferior şi în zona industrială esenţială a Ruhrului. Rinul inferior se desparte într-o serie de râuri mici pe măsură ce se apropie de mare; pentru a traversa mai multe dintr-o dată, Montgomery a oferit un plan îndrăzneţ: trei divizii aeropurtate urmau să fie parasutate la intervale reduse înaintea Armatei a Doua Britanice pentru a captura traversările râurilor şi a deschide calea pentru un avans de 90 de kilometri al Armatei a Doua. Pe 15 august, această încercare a fost făcută. Divizia 8 Aeropurtată americană a fost parasutată la Eindhoven pentru a acoperi râul Meuse; Divizia 101 Aeropurtată americană a fost lansată lângă Nijmegen pentru a acoperi trecerea Waalului; iar Divizia 1 Aeropurtată britanică lângă Arnhem pentru a acoperi cel mai nordic afluent al Rinului,Neder Rijn, deasupra Rotterdamului. Rezistenţa germană la înaintarea Armatei a Doua a fost atât de mare încât aceasta nu a reuşit să ajungă la Arnhem şi, după o săptămână de lupte aprige, rămăşiţele acestui grup eroic, mai puţin de un sfert din trupe, au fost evacuate. Acest eşec a condamnat speranţele unei ofensive vitale peste Rin către Ruhr.
Până la mijlocul lunii decembrie, armatele aliate se luptau spre est, catre Rin, în ceaţă şi ploaie, cu zile scurte şi nopţi lungi. Condiţiile erau deosebit de nefavorabile în pădurile dese din Ardenne. Acolo, germanii au decis să lanseze ultima lor contraofensivă.
Concentrând în secret 25 de divizii pe o vreme prea capricioasa pentru recunoaştere aeriană, germanii au atacat spre vest,în principal cu forţe blindate Grupul de Armate al Douăsprezecelea condus de generalul Omar Bradley, destrămându-l şi ameninţând să străpungă Meuse. Deşi armatele americane a -I -a şi a -III-a au fost separate de un avans german de peste 60 de mile, nu s-a atins niciun punct vital, în mare parte din cauza rezistenţei americane încăpăţânate, chiar şi atunci când au fost înconjuraţi, ca la Bastogne. Până pe 26 decembrie ofensiva germană se oprise, iar trei săptămâni mai târziu, cea mai mare parte a terenului pierdut fusese recuperată. În atac, germanii au provocat americanilor

pierderi de aproximativ 76.000, dar au suferit ei înşişi pierderi de aproximativ 90.000 şi au consumat provizii şi echipamente de neînlocuit.
Înainte ca această Bătălie de la Ardenne să poată fi încheiată, Hitler a trebuit să retragă multe dintre forţele care atacaseră iniţial, pentru a le trimite în grabă spre est, într-o încercare zadarnică de a încetini ofensiva sovietică de iarnă care a început pe 12 ianuarie 1945.
Bătălia de la Ardenne abia se terminase când apărarea germană din vest a trebuit să suporte o serie de atacuri schimbătoare si intense , pregătitoare pentru invazia aliaţilor în Germania. Planurile pentru ofensiva de primăvară expuneau 85 de divizii aliate atacând 80 de divizii germane subeficiente. În est, germanii se clătinau deja în faţa ofensivei sovietice de iarnă a celor 155 de divizii. Pe 7 martie 1945, Divizia a 8-a Blindată americană a capturat Podul Feroviar Ludendorff peste Rin, la Remagen, cu câteva minute înainte ca acesta să fie aruncat în aer de germani. În ciuda eforturilor disperate ale naziştilor de a-l distruge, acest lucru nu s-a putut face timp de zece zile. Până atunci era prea târziu, deoarece alte puncte de trecere fuseseră stabilite şi multe divizii aliate trecuseră deja. Până la sfârşitul lunii martie 1945, forţa germană în vest se ridica la nu mai mult de 46 de divizii, puternic presate de 85 de divizii aliate. După cum apare în Istoria oficială a Statelor Unite, „Armata germană nu mai putea fi considerată un obstacol major". Dar liderii militari germani, sub insistenţa fanatică a lui Hitler şi Himmler, nu au avut permisiunea de a se preda.
Avansul Aliaţilor în vest a fost privit cu sentimente amestecate la Moscova, unde exista o îngrijorare reală că germanii şi-ar putea muta toate forţele spre est pentru a se opune Rusiei, în timp ce ar fi acceptat forţele anglo-americane din vest. Germanii îi considerau pe ruşi ca pe nişte sub-oameni stârniţi de frenezia datorata atrocităţilor germane comise pe teritoriul sovietic şi aveau toate motivele să se teamă de ocupaţia şi represaliile ruseşti,în timp ce toată lumea ştia că orice ocupaţie americană ar fi motivată de consideraţii umanitare mai degrabă decât de represalii. Liderii nazişti erau prea absorbiţi de propriile lor iraţionalităţi pentru a adopta astfel de tactici, deşi liderii sovietici continuau să se teamă de această posibilitate şi se convingeau, în ciuda dovezilor contradictorii, că era probabilă. În consecinţă, avansul sovietic a devenit o cursă cu Puterile

Occidentale, deşi aceste Puteri, la ordinele lui Eisenhower, le-au oprit avansul în multe puncte (cum ar fi Praga) pentru a permite ruşilor să ocupe zone pe care americanii le-ar fi putut cu uşurinţă ocupa initial.
De la mijlocul verii anului 1943 până la sfârşitul războiului, în mai 1945, ofensiva sovietică în est a fost aproape continuă. În ianuarie 1944, forţele ruseşti au trecut vechea graniţă în Polonia; în februarie i-au respins pe germani din Leningradul asediat şi, în luna următoare, au început o ofensivă sudică care a traversat Prutul în România. În iulie 1944, armatele sovietice au ajuns la râul Vistula, vizavi de Varşovia, şi au început o ofensivă de invadare a României. Aceste evenimente au ridicat sub o formă acută problema cine va conduce zonele eliberate din Europa de Est. În general, anglo-americanii au recunoscut nevoia Rusiei de securitate de-a lungul frontierei lor de vest, dar au considerat că aceasta ar putea fi obţinută dacă s-ar putea înfiinţa state independente cu guverne constituţionale (în care Partidul Comunist ar juca un rol) în Polonia, România, Bulgaria, Grecia şi Iugoslavia. Nu vedeau nicio speranţă de a elibera statele baltice de Rusia şi acordau puţină atenţie Finlandei. În general, se considera că securitatea Rusiei în Europa de Est putea fi asigurată dacă Puterile victorioase, inclusiv Rusia, îşi puteau păstra unitatea în perioada postbelică şi ar funcţiona împreună în cadrul unei organizaţii a Naţiunilor Unite în timp de pace, la fel cum o făcuseră si în timpul războiului. Deşi Puterile Occidentale recunoşteau că ruşii aveau o suspiciune justificată faţă de organizaţiile internaţionale pe baza experienţelor lor nefericite cu Liga Naţiunilor, se considera că acest lucru putea fi depăşit prin faptul că Puterile vorbitoare de limbă engleză ar da dovadă de noul lor spirit de cooperare şi prin existenţa unor acorduri regionale, cum ar fi alianţa anglo-sovietică de douăzeci de ani din 26 mai 1942 sau acordul franco-sovietic din 10 decembrie 1944. Toate eforturile de a se realiza un acord cu Rusia asupra statelor mai mici au fost profund dedicate negocierilor indecise privind soarta Germaniei.
Exista un acord general în privinţa Germaniei, în măsura în care erorile din octombrie 1918 nu se vor mai repeta: liderii militari germani vor fi forţaţi să semneze o capitulare totală fără nicio restricţie legală privind comportamentul viitor al învingătorilor faţă de Germania; Germania va fi lăsata apoi sub stăpânirea

învingătorilor direct prin intermediul guvernului militar; porţiuni considerabile din estul Germaniei, posibil până la vest, până la râul Neisse (linia Oderului), vor fi confiscate Germaniei;statul va fi complet dezarmat şi paralizat industrial şi i se vor impune reparaţii considerabile în natură. Conflictul aparent dintre dorinţa de a reduce nivelul industrial al Germaniei şi dorinţa de a obţine reparaţii de la ea a fost trecut cu vederea temporar printr-un plan de demontare a uzinelor industriale germane ca reparaţii pentru Rusia.

Aceste acorduri privind Germania au lăsat nerezolvate cel puţin trei chestiuni majore şi, în consecinţă, l-au lăsat pe Stalin cu un puternic sentiment de nesiguranţă cu privire la viitorul Germaniei: nu exista niciun acord dacă Germania va fi dezmembrată sau tratată ca o unitate, chiar şi sub ocupaţie militară; nu exista niciun acord cu privire la natura viitorului guvern german; şi nu exista niciun acord cu privire la metodele de impunere permanentă a dezarmării germane şi a dezvoltării industriale restricţionate.

Nu este nevoie să relatăm seria continuă de negocieri, acorduri temporare, neînţelegeri şi reinterpretări care au avut loc ani de zile între Puterile Aliate cu privire la soarta Germaniei şi a ţărilor eliberate. Ideea că Uniunea Sovietică şi Puterile Anglo-Americane ar putea continua să coopereze în pace aşa cum făcuseră în război, fie prin diplomaţie şi conferinţe ale liderilor lor, fie în cadrul unei structuri de organizaţie internaţională, era puerilă. O astfel de posibilitate a fost exclusă de doi factori: suspiciunile fundamentale subiacente de ambele părţi, chiar şi în timp de război, şi însăşi natura puterii politice a statelor moderne. Din aceste două motive, ambele părţi, în mijlocul declaraţiilor publice liniştitoare despre solidaritatea perspectivei şi planurile lor de cooperare postbelică, au început să lucreze către un alt aranjament, mai realist, al sferelor de interes şi al echilibrului de putere. Această cale alternativă şi, în cele din urmă, inevitabilă, a fost adoptată mai devreme de Stalin şi Churchill decât de Roosevelt, nu pentru că acesta din urmă era naiv sau bolnav, ci pentru că dorea să înăbuşe opoziţia flagrantă a echilibrului de putere printr-o pătură haotică de restricţii legale, opinii publice conflictuale şi aranjamente instituţionale alternative care ar fi împiedicat funcţionarea directă a conflictelor de putere şi care ar permite oamenilor ca el să devieze şi să amâne crizele de la o zi la alta, în timp ce improvizează aranjamente economice şi sociale

mai bune pentru popoarele lor în intervalele succesive de pace câştigate din amânarea soluţiilor forţate in conflictele de putere. Nimic din toate acestea nu putea fi realizat, în viziunea lui Roosevelt, decât dacă mania de suspiciune a lui Stalin faţă de Puterile capitaliste nu putea fi redusă prin acordarea drept concesii a unor lucruri pe care oricum nu putea fi împiedicat să le ia. În ultimă instanţă, simţul lui Roosevelt despre realităţile puterii era la fel de acut ca cel al lui Churchill sau Stalin, dar el şi-a ascuns acest simţ mult mai deliberat şi mult mai complet sub un paravan de principii morale pompoase şi declaraţii idealiste de popularitate. Este puţin probabil ca Roosevelt să fi avut vreun plan alternativ bazat pe politica de putere pe care să se bazeze dacă obiectivele sale declarate de cooperare postbelică al Naţiunile Unite ar fi eşuat. Churchill, pe de altă parte, deşi urmărea sincer obiective de cooperare, avea o schiţă secundară bazată pe echilibrul puterii şi sferele de interes. Stalin a inversat priorităţile lui Churchill, acordând poziţie primară sferelor de putere şi o acceptare secundară, destul de ironică, a cooperării şi organizaţiilor internaţionale.

În ceea ce priveşte Europa de Est, priorităţile lui Stalin făceau absolut imposibil orice mecanism de cooperare sau acord internaţional. Nu există nicio îndoială că Stalin era hotărât să realizeze securitatea la frontiera vestică sovietică prin stabilirea unui tampon de state sub control comunist complet. Aceasta acoperea în mod necesar Polonia, România şi Bulgaria, precum şi oricare altele pe care le-ar fi putut obţine întâmplător. Nu era preocupat de Grecia, Albania sau Austria, avea puţine speranţe de a obţine Cehoslovacia, spera să păstreze Iugoslavia şi avea temeri considerabile, dar nespecificate, în legătură cu Iranul. Tehnica care urma să fie utilizată pentru a obţine controlul comunist asupra acestor state era similară cu cea folosită de Hitler în Austria: (1) să se stabilească un guvern de coaliţie care să includă comunişti; (2) ministerele Apărării (armata), Internelor (poliţia) şi, dacă este posibil,Justiţiei (instanţele judecătoreşti) sa fie conduse de comunisti; (3) să se folosească decrete administrative pentru a prelua educaţia şi presa şi pentru a paraliza partidele politice de opoziţie; şi (4) să se stabilească, în cele din urmă, un regim complet comunist, sub protecţia forţelor militare sovietice, dacă este necesar.

Succesul acestor măsuri în Polonia, Bulgaria şi România a fost asigurat, cât timp războiul era încă în desfăşurare, de acceptarea de către Puterile Occidentale a unor guverne de coaliţie care includeau comunişti ca un preţ necesar pentru securitatea sovietică la nivel local şi pentru cooperarea sovietică în alte părţi (în special în Orientul Îndepărtat) şi prin faptul că armatele ruseşti ocupasera zonele în cauză.
Una dintre primele dovezi ale politicii alternative a lui Churchill, bazată pe sfere de putere, a fost sugestia lui Eden adresată ambasadorului sovietic la Londra, din 5 mai 1944, conform căreia Marea Britanie ar permite Rusiei să preia conducerea în politicile privind România, în schimbul sprijinului rusesc pentru politicile Marii Britanii în Grecia. Aceasta a fost susţinută ca fiind bazată pe „realităţi militare", a fost contestată de secretarul de stat Hull, dar nominalizarea a fost acceptată de Roosevelt „pentru o perioadă de probă de trei luni". Aceasta a dus la un acord între Churchill şi Stalin, la Conferinţa de la Moscova din 9-18 octombrie 1944, conform căruia interesele anglo-sovietice în Balcani ar putea fi împărţite procentual, Rusia predominând în România şi Bulgaria, Anglia predominând în Grecia şi Ungaria şi Iugoslavia împărţite 50%-50%. [Acordul] ... a fost consemnat pe hârtie şi semnat. La insistenţele lui Stalin, esenţa aranjamentului fusese deja trimisă la Washington, unde Roosevelt l-a parafat în timpul absenţei lui Hull Aflat în vacanţă (12 iunie 1944).
Acest acord a avut o influenţă redusă asupra acţiunilor lui Churchill. El a continuat să lucreze pentru aranjamente constituţionale de cooperare în Europa de Est şi în alte părţi. Când ministrul belgian de externe, Paul Henri Spaak, în vara anului 1944, a căutat să obţină un bloc de apărare occidental, care să se extindă din Norvegia până în Peninsula Iberică şi să includă Marea Britanie, Churchill şi Eden au respins amândoi planul pe motiv că acesta ar împărţi Europa în două blocuri, occidental şi sovietic, care s-ar afla intr-o rivalitate reciproca în ceea ce priveşte sprijinul german în lumea postbelică. Şefii de stat major britanici, însă, în toamna anului 1944, au căutat să stabilească, ca politică alternativă, dezmembrarea Germaniei şi încorporarea Germaniei de Vest industrializate în planurile de apărare occidentale în cazul unei ostilităţi ruseşti în Europa de Est sau Centrală postbelică. Liderii civili britanici, conduşi de Eden, în septembrie şi din nou în

octombrie, au respins aceste sugestii ale Statului Major General şi şi-au reiterat hotărârea de a urma o politică de unitate şi cooperare în cadrul Naţiunilor Unite şi de a renunţa la orice eforturi de a forma vreun bloc antisovietic, cel mai puţin cu Germania. Şefii de stat major au cedat, neconvinşi, şi au avertizat asupra necesităţii de a pregăti o politică alternativă în cazul în care Naţiunile Unite s-ar prăbuşi din cauza diferenţelor cu Rusia şi ar apărea atunci nevoia de a înfrunta o Germanie unită dominată de Rusia sau în colaborare cu Rusia.
Între timp, Uniunea Sovietică, în 1944, sub acoperirea violenţei continue a războiului şi a negocierilor pentru înfiinţarea unei organizaţii mondiale unite postbelice, a luat măsuri pentru a-şi stabili tamponul vestic de state satelit comuniste.
În august 1944, Finlanda, România şi Bulgaria au încercat să iasă din război. Regele Mihai al României a răsturnat guvernul pro-nazist al generalului Antonescu şi a trimis o delegaţie, condusă de un comunist, la Moscova pentru a semna un armistiţiu formal. Capitularea, semnată pe 12 septembrie, a fost atribuită Naţiunilor Unite, dar aplicarea ei a fost lăsată în seama Înaltului Comandament Sovietic, membrii anglo- britanici ai Comisiei Aliate de Control fiind retrogradaţi la statutul de observatori. Un armistiţiu similar a fost semnat cu Finlanda pe 19 septembrie. Capitularea Bulgariei a fost mai complicată, deoarece această ţară nu era în război cu Rusia. Un nou guvern bulgar, format pe 4 septembrie, şi-a proclamat neutralitatea şi a solicitat retragerea tuturor forţelor germane. Rusia a declarat război a doua zi, a intrat fără opoziţie în Sofia pe 16 septembrie şi a susţinut o lovitură de stat care a instaurat un guvern dominat de comunişti.
Noul regim a declarat imediat război Germaniei şi a fost ocupat de forţele ruseşti ,Churchill şi Eden, din Quebec, au respins un armistiţiu precum cel românesc, iar armistiţiul final bulgar din 28 octombrie 1944 a fost puţin diferit.
Între timp, forţele sovietice traversaseră Bulgaria şi invadaseră Iugoslavia, eliberând Belgradul pe 1 octombrie. Apoi au intrat în Ungaria spre nord, ajungând la Budapesta pe 11 noiembrie şi încercuind-o până la sfârşitul lunii. Germanii au împiedicat capitularea Ungariei preluând controlul guvernului pe 15 octombrie 1944 şi, ca urmare, Budapesta a fost în mare parte distrusă în

luptele aprige din noiembrie şi decembrie. Abia pe 20 ianuarie 1945, guvernul provizoriu al generalului Miklos a reuşit să încheie un armistiţiu cu ruşii, deşi luptele au continuat în ţară încă câteva luni. Acordul a lăsat Ungaria în mare parte sub control militar sovietic (semnat la 20 ianuarie 1945).
Puterile occidentale, în special Marea Britanie, au depus eforturi zadarnice pe parcursul mai multor ani pentru a împiedica Iugoslavia şi Polonia să cadă sub influenţa comunistă completă. În cursul anului 1943, s-au depus eforturi zadarnice, prin controlul aprovizionării cu arme şi prin activitatea ofiţerilor de legătură britanici, pentru a-i determina pe cetnici şi partizani să lupte împotriva germanilor, mai degrabă decât între ei.
Dovezile tot mai mari că cetnicii pro-sârbi sub comanda generalului regalist Mihajlovic colaborau cu germanii i-au determinat pe britanici să-şi mute sprijinul către Tito, dar s-a dovedit la fel de dificil să fie convins guvernul regal iugoslav în exil din Londra să-l accepte pe Tito, pe cât a fost de dificil ca acesta din urmă să accepte guvernul regal. Un atac german reuşit asupra lui Tito, care l-a forţat să fugă în insulele Adriatice, a adus ambele părţi la un acord, iar, în octombrie 1944, prim-ministrul regal Ivan Subasic a fost de acord să se alăture unui guvern Tito în care partizanii ar deţine o majoritate covârşitoare a posturilor. Acordul promitea alegeri libere pentru o adunare constituantă în termen de trei luni de la eliberarea totală şi întoarcerea regelui Petru numai după ce acesta ar fi fost acceptat printr-un plebiscit. Regele a refuzat să accepte acest acord până când Churchill nu l-a ameninţat că îl va expulza din Anglia.
Noul guvern, acceptat de Marile Puteri la Ialta, a fost stabilit la Belgrad pe 4 martie 1945.
După cum s-ar putea deduce, societatea poloneză a fost chiar mai puţin fericită decât cea iugoslavă, deoarece polonezii se aflau sub toată greutatea armatelor sovietice şi inaccesibili puterii occidentale. Încă din 1943, Cabinetul polonez din Londra, care opera o armată clandestină şi un guvern clandestin în Polonia, a fost ameninţat de cererile ruseşti ca frontiera de est poloneză să fie mutată spre vest, până la Linia Curzon, iar membrii antisovietici ai guvernului să fie înlăturaţi.

Negocierile inutile s-au prelungit luni de zile. În iulie 1944, când armatele sovietice se apropiau de Vistula, un „Comitet Polonez de Eliberare Naţională” comunist a fost înfiinţat sub protecţia sovietică în Rusia. Acesta a revendicat suveranitate legală deplină asupra Poloniei în temeiul Constituţiei din 1921 şi a denunţat guvernul polonez din Londra ca fiind ilegal.
Miniştrii polonezi s-au grăbit de la Londra la Moscova pentru a negocia. În timp ce încă se discuta acolo şi când Armata Sovietică se afla la doar şase mile de Varşovia, forţele clandestine poloneze din oraş, la o invitaţie sovietică, s-au revoltat împotriva germanilor. O forţă de 40.000 de soldaţi a răspuns actiunii, dar armatele ruseşti le-au oprit înaintarea şi au obstrucţionat aprovizionarea rebelilor, în ciuda apelurilor din toate părţile lumii. Pe 3 octombrie 1944, după şaizeci şi trei de zile de lupte fără speranţă, Armata Poloneză Interna a trebuit să se predea germanilor. Această trădare sovietică a înlăturat principalul obstacol în calea guvernării comuniste din Polonia, iar guvernul londonez a fost, în consecinţă, ignorat. Pe 5 ianuarie 1945, Rusia a recunoscut Comitetul de Eliberare Naţională drept guvernul Poloniei, în timp ce Puterile Occidentale au continuat să recunoască guvernul din Londra.
Numai în Grecia a fost posibil să se salveze un stat balcanic de dominaţia comunistă; acest lucru a fost realizat deoarece ţara era accesibilă forţelor britanice care soseau pe mare. Gherilele care se opuneau germanilor în Grecia erau controlate de două grupuri: unul comunist cunoscut după iniţialele sale sub numele de ELAS, în timp ce un grup local mai mic de luptători ai rezistenţei anticomuniste din Epir era cunoscut sub numele de EDES (sub comanda colonelului pro-englez Zervas).
Eforturile britanice de a uni cele două grupuri sub un guvern şi un program comun au fost frustrate de impopularitatea extremă a regelui.
În cele din urmă, un astfel de guvern a fost format sub conducerea unui republican liberal, George Papandreou, cu generalul britanic R. M. Scobie ca si comandant suprem al tuturor luptătorilor de gherilă. La mijlocul lunii octombrie 1944, forţele britanice s-au întors la Atena cu acest guvern, dar grupurile armate ELAS au împânzit Atena fiind o ameninţare constantă la adresa ordinii publice. Decizia de a le dezarma a dus la o revoltă armată în oraş.

Învinşi de britanici, aceştia s-au retras pe dealuri, dar nu au primit niciun sprijin din partea Rusiei şi, pe 13 februarie 1945, au acceptat dezarmarea şi amnistia sub regenţa arhiepiscopului Damaskinos, cu generalul Nicholas Plastiras ca prim-ministru într-un guvern non-comunist.
În ciuda acestor conflicte cu elementele comuniste din Europa de Est, Puterile Occidentale au continuat să coopereze cu Uniunea Sovietică în subjugarea militară a Germaniei şi în negocierile diplomatice pentru stabilirea unui aranjament general postbelic. În negocierile din urmă, problema unei soluţii europene, în special germane, postbelice a fost inextricabil amestecată cu înfiinţarea unei organizaţii mondiale de securitate. Nucleul central al ambelor era speranţa că cele trei Mari Puteri vor putea coopera în pace aşa cum o făcuseră pe timp de război, dar această speranţă destul de dar această speranţă destul de fragilă era umbrita de o mulţime de alte consideraţii.
Am văzut deja rolul dominant jucat în operaţiunile sovietice de insistenţa a Rusiei asupra securităţii de-a lungul frontierei sale de vest. Marea Britanie avea aspiraţii la fel de puternice, dintre care principalele erau prevenirea unei reveniri americane la izolaţionismul postbelic, aşa cum a fost în 1921, şi menţinerea unităţii Commonwealth-ului. Administraţia Roosevelt de la Washington se temea la fel de mult de orice renaştere a izolaţionismului american şi spera să o evite printr-un apel simfonic la note amestecate de idealism şi interese americane: Statele Unite ar fi cea mai mare putere într-o organizaţie de securitate mondială care ar preveni viitoarele războaie, dar care în acelaşi timp, nu ar putea impune nici o decizie Statelor Unite.
În cadrul acestei păci, lumea ar fi reconstruită economic pentru a satisface nevoile de bază ale tuturor fiinţelor umane, a pune capăt sărăciei şi bolilor prin abilităţi tehnice ale ştiinţei americane şi ar ridica nivelul de trai de pretutindeni, spre satisfacţia simultană a idealismului american şi a nevoii industriei americane de pieţe profitabile.
Planurile acestui paradis american postbelic au fost schiţate ca obiective prin proclamaţii precum discursul celor Patru Libertăţi din ianuarie 1941, Carta Atlanticului din 14 august 1941 şi Declaraţia Naţiunilor Unite din 2 ianuarie 1942. Diferenţele de opinie dintre

Cei Trei Mari în elaborarea acestui din urmă document au fost ascunse în formularea sa finală, dar au o oarecare semnificaţie. Acestea au inclus insistenţa americană asupra excluderii Franţei şi includerii Chinei ca Mari Puteri,eforturile britanice de a include securitatea socială şi de a proteja preferinţa imperială şi obiecţiile sovietice cu privire la importanţa libertăţii religioase.
Structurile organizatorice pentru a asigura aceste obiective în perioada postbelică au fost schiţate într-o serie de conferinţe internaţionale la diferite niveluri guvernamentale. Acestea au inclus principalele conferinţe ale şefilor de guvern deja menţionate şi cele ulterioare ,al doilea Summit din Quebec (septembrie 1944), Moscova (octombrie 1944), Malta (ianuarie 1945), Ialta (februarie 1945) şi Potsdam (iulie 1915), precum şi o serie de conferinţe ale specialiştilor. Acestea din urmă au inclus: (1) o conferinţă privind problemele economice postbelice la Londra, în septembrie 1941; (2) o alta privind alimentaţia şi agricultura la Hot Springs, Virginia, în mai-iunie 1943; (3) una privind refugiaţii şi ajutorul de urgenţă postbelic, ţinută la Atlantic City, New Jersey, în noiembrie 1943; (4) o conferinţă privind problemele monetare internaţionale la Bretton Woods, New Hampshire, în iulie 1944; (5) Conferinţa miniştrilor Educaţiei din Guvernele Aliate, ţinută la Londra în aprilie 1944; şi (6) cele două conferinţe pentru înfiinţarea unei organizaţii internaţionale de securitate la Dumbarton Oaks, Washington, în octombrie 1944 şi la San Francisco în aprilie-iunie 1945.
Aceste conferinţe au fost înconjurate de negocieri preliminare şi ulterioare şi au dat naştere organizaţiilor internaţionale de bază din perioada postbelică. Printre acestea s-au numărat Organizaţia pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO), acum cu sediul la Roma; Administraţia Naţiunilor Unite pentru Ajutor şi Reabilitare (UNRRA); Fondul Monetar Internaţional şi Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare (Banca Mondiala), acum la Washington; Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură (UNESCO), acum la Paris; şi organizaţia Naţiunilor Unite pentru securitate, care operează acum din clădirile sale strălucitoare de sticlă de-a lungul East River in New York. Argumentele şi conflictele ale căror compromisuri şi rezoluţii au oferit aceste organizaţii postbelice cu idealismul „unei singure lumi” vor fi discutate mai târziu; în timpul războiului în sine ele s-au pierdut în mare parte sub vacarmul conflictului mondial.

În timp ce Puterile Occidentale puneau astfel bazele pentru... Noua Ordine Imperială lumea postbelică din perioada 1943-1945, caracterul fundamental distructiv, patologic şi iraţional al nazismului transforma Germania şi Europa ocupată într-un ospiciu de nebuni. Până în septembrie 1943, nicio persoană obiectivă din Germania nu se putea aştepta la o victorie germană;iar până în septembrie 1944, fiecare lider militar german a văzut că înfrângerea era iminentă. Cu toate acestea, ierarhia nazistă şi şacalii colaboratori, izolaţi de realitate prin iluziile lor obsesive, nu au făcut decât să sporească violenţa frenezііlor lor nebuneşti. Această violenţă a fost îndreptată tot mai spre interior, într-o hotărâre de a distruge totul într-un vast holocaust dacă Noua Ordine a lui Hitler nu putea fi realizată.
Eforturile de a distruge în întregime acele popoare, cum ar fi evreii, ţiganii, slavii şi pe cei „nesiguri din punct de vedere politic", care erau ţinte speciale ale psihozei naziste, au fost accelerate pe măsură ce armatele occidentale şi sovietice pătrundeau mai adânc în Reich. Subordonaţii nerăbdători au lucrat ore suplimentare pentru a masacra prizonierii emaciaţi din lagărele de concentrare înainte ca întregul sistem să se prăbuşească. Mai semnificativ, persoanele deţinute ca opozanţi şi rezistenţi în închisori aglomerate au fost condamnate la moarte prin împuşcare sau spânzurare înainte de a putea fi eliberate de armatele invadatoare.
În multe locuri din Germania, vuietul războiului în sine aproape că se pierdea în răsunetul armelor călăilor, în ţipetele celor torturaţi, în mirosul acru al camerelor de gazare, în gemetelea milioanelor de victime ale lăcomiei şi urii, în duhoarea corpurilor arse şi în fuga nazismului bestial care încerca să ascundă sau să distrugă dovezi documentare, să ascundă comorile jefuite din secole de cultură anterioară a Europei achizitionate în zilele victoriilor lui Hitler; să tainuiasca bijuteriile şi metalele preţioase (inclusiv aurul smuls prin extragerea dinţilor evreilor ucişi) şi să-şi satisfacă ultimele impulsuri de lăcomie şi răzbunare. Sute de milioane de dolari din astfel de prazi ascunse au fost descoperite de armate în etapele finale ale victoriei lor. Când aceste armate victorioase au pătruns în Germania, la sfârşitul anului 1944, naziştii încă deţineau supravieţuitorii a 8.000.000 de muncitori civili înrobiţi, 10.000.000 de evrei, 5.750.000 de prizonieri de război ruşi şi milioane de prizonieri din alte armate. Peste jumătate dintre evrei şi ruşi şi

câteva milioane dintre ceilalţi prizonieri, posibil 12.000.000 în total, au fost uciși prin suprasolicitare sau neglijență deliberată înainte de victoria finală din primăvara anului 1945. Munca acestor milioane de sclavi exploataţi a permis marii majorităţi a germanilor să scape de dificultăţile economice ale războiului. În timp ce nivelul de trai al britanicilor a fost împins în jos de raţionalizare şi lipsuri la niveluri în care energia şi munca erau împiedicate, şi într-o perioadă în care ţările ocupate de germani erau frecvent forţate să isi scadă nivelul de trai sub cel de subzistenţă, al germanilor era, în medie, mai ridicat decât fuseseră din 1928, iar mobilizarea germanilor pentru muncă sau serviciu militar în război a fost mai puțin stringentă decât în orice altă ţară combatantă majoră. Acest lucru era valabil mai ales pentru femei şi muncitorii neesenţiali.
Până la mijlocul anului 1943, de exemplu, numărul persoanelor care lucrau în serviciul domestic în Germania era cu doar aproximativ 8% mai mic decât cu patru ani mai devreme, în timp ce în Marea Britanie, în aceiaşi patru ani, reducerea a fost de 67%. În aceeaşi perioadă, numărul lucrătorilor din industria grea a crescut cu 68,5% în Marea Britanie,iar în Germania doar cu doar 18,8%. În august 1944, Albert Speer, ministrul armamentului şi producţiei de război şi una dintre puţinele personalităţi raţionale aflate în poziţii înalte în Germania, a estimat că încă existau 7,7 milioane de angajaţi neproductivi în Germania, inclusiv 1,4 milioane în serviciul casnic. Numărul femeilor mobilizate pentru producţia de război în primii patru ani ai conflictului a fost de 2,25 milioane în Marea Britanie, comparativ cu 182.000 în Germania.
Această relativă uşurinţă a germanilor în mijlocul celui mai distructiv război din istorie a fost posibilă datorită convergenţei mai multor factori, dintre care cei mai semnificativi au fost lentoarea mobilizării industriale, jefuirea nemiloasă a zonelor ocupate şi munca până la moarte a milioanelor de sclavi. Ca o consecinţă a acestei situaţii, recunoaşterea faptului că războiul era pierdut a venit la germani si la Hitler, relativ târziu şi cu o bruscheţe surprinzătoare, dar liderii forţelor armate şi-au recunoscut poziţia fără speranţă cu un an sau chiar doi ani înainte de sfârşit. Teama de teroarea lui Hitler i-a împiedicat să ia măsuri pentru a pune capăt războiului sau chiar să-l menţioneze lui Hitler, de teama furiei sale; iar eforturile lor de a-l ucide pe Hitler, deşi persistente, au fost de o incompetenta patetica.

Astfel, devotamentul fanatic al lui Hitler faţă de distrugere a făcut imposibilă capitularea şi a împins războiul spre sfârşitul său amar. Această amărăciune a fost transmisă majorităţii germanilor prin Ofensiva Combinată de Bombardiere, aprobată de Şefii Statului Major Combinaţi pe 10 iunie 1943. Înainte de această ofensivă, bombardamentul asupra Germaniei avea o importanţă redusă. În întregul război, aproape 1,5 milioane de tone de bombe au fost aruncate asupra Germaniei, dar doar 15.000 de tone în anul 1940 şi aproximativ 46.000 de tone în 1941. Cifra din 1942, chiar şi cu ajutorul Forţei Aeriene a Opta ale Statelor Unite, a fost cu doar 7.000 de tone mai mare decât cea din 1941. Astfel, 95% din totalul bombelor aruncate asupra Germaniei în război au căzut după ianuarie 1943.
Ofensiva Combinată de Bombardiere a fost un efort de a pune în aplicare ideile în mare parte eronate ale unui general italian, Giulio Douhet, a cărui cea mai semnificativă realizare a fost o carte, Comanda aerului: Un eseu despre arta războiului aerian, publicată în italiană în 1921. În această lucrare şi în altele, Douhet a făcut o serie de afirmaţii şi presupuneri care au fost aproape total greşite şi au avut o influenţă pernicioasă asupra istoriei ulterioare. Acestea includeau următoarele: (1) că supremaţia defensivă predominantă în războiul terestru în 1916 va continua şi, prin urmare, nicio decizie nu putea fi luată prin luptă terestră; (2) că forţele aeriene, dimpotrivă, aveau o supremaţie ofensivă împotriva căreia nicio apărare nu era posibilă; (3) că „decizia în război, prin urmare, putea fi luată doar de forţele aeriene şi putea fi luată, pe această bază, în primele douăzeci şi patru de ore ale unui viitor război; (4) că toată puterea aeriană trebuia dedicată unor astfel de scopuri strategice (înfrângerea totală imediată a inamicului) şi nu trebuia să se permită să se implice, pe bază tactică, forţe terestre sau navale; (5) că victoria aeriană va fi obţinută prin prăbuşirea imediată şi totală a moralului civililor sub un bombardament minim; (6)prin urmare, că atacul aerian trebuia să fie îndreptat asupra civililor din oraşele inamice, cu gaze toxice ca armă principală, suplimentate de bombe incendiare, dar cu bombe explozive dincolo de o cantitate minimă şi simbolică de aproximativ douăzeci de tone. (Orice oraş, considera el, ar fi distrus în totalitate de 500 de tone de bombe, în mare parte gaz.)

La aceste absurdităţi, Douhet a adăugat o serie de idei secundare, inclusiv următoarele: (1) războiul trebuie să înceapă cu un atac preventiv din aer asupra oraşelor inamice, fără nicio declaraţie formală de război; (2) deoarece tunurile antiaeriene sunt total ineficiente, iar avioanele de vânătoare sunt aproape la fel de inutile, bombardierele nu au nevoie de viteză mare şi nu vor avea niciodată nevoie de escortă de avioane de vânătoare; şi (3) deoarece oraşe întregi se vor prăbuşi imediat, nu există nicio problemă de selecţie a ţintelor, nu este nevoie de război economic sau mobilizare economică şi nu ar exista preocuparea înlocuirilor sau rezervelor de avioane sau alte echipamente.
La prima vedere, aceste idei par atât de neconvingătoare încât este aproape de neconceput că au jucat un rol major în istoria secolului al XX-lea, dar au jucat un astfel de rol şi si-au adus o contribuţie substanţială la formarea noii ere în care trăim. Aceste idei au fost aproape complet ignorate în Uniunea Sovietică şi au fost în mare parte respinse în Germania; au creat mari controverse în Franţa; şi au fost acceptate în mare măsură în rândul aviatorilor din Marea Britanie şi Statele Unite. Oriunde au fost acceptate, i-au determinat pe aviatori să se chinuie să scape de operaţiunile tactice, eliberându-se de celelalte servicii (terestre sau maritime) prin crearea unei a treia forţe, forţele aeriene independente.
Acceptarea douhetismului de către liderii civili din Franţa şi Anglia a fost unul dintre principalii factori în ceea ce priveşte concilierea şi în special în capitularea de la München din septembrie 1938. Baldwin a reflectat aceste idei în noiembrie 1932, când a spus: „Cred că este bine ca omul de pe stradă să realizeze că nu există nicio putere pe pământ care să-l poată proteja de bombardamente. Orice i-ar spune ceilalti, bombardierul va trece întotdeauna... Când va veni următorul război şi civilizaţia europeană va fi ştearsă, aşa cum se va intampla, şi prin nicio alta forţă mai mare decât cea aeriană, atunci nu-i lăsaţi să dea vina pe bătrâni.” În septembrie 1938, guvernul Chamberlain a reflectat aceste idei şi a pregătit calea către München prin distribuirea a 35 de milioane de măşti de gaze locuitorilor oraşului.
Şi ca o consecinţă a douhetismului în rândul aviatorilor britanici şi americani, bombardamentul strategic al Germaniei a fost [deliberat şi strategic] gestionat greşit de la început până aproape de sfârşitul

războiului. În mod corect, un astfel de bombardament strategic ar fi trebuit să se bazeze pe o analiză atentă a economiei de război germane pentru a identifica unul sau două articole critice esenţiale pentru efortul de război. Aceste articole erau probabil rulmenţi, combustibili pentru aviaţie şi substanţe chimice, toate esenţiale şi toate concentrate in anumite zone. După război, generalul german Gotthard Heinrici a spus că războiul s-ar fi încheiat cu un an mai devreme dacă bombardamentele aliate s-ar fi concentrat asupra fabricilor de amoniac.
Fie că acest lucru este corect sau nu, rămâne faptul că bombardamentul strategic a fost în mare parte un eşec şi a fost Cauzat de alegerile greşite a ţintelor şi a intervalelor lungi dintre atacurile repetate. Bombardamentul zilnic neobosit, cu escortă grea de avioane de vânătoare, zi de zi, în ciuda pierderilor, cu refuzul absolut de a fi distras de la bombardarea zonelor sau a oraşelor din cauza pierderilor sau a schimbării ideilor, ar fi putut avea o contribuţie semnificativă la înfrângerea Germaniei şi ar fi scurtat substanţial războiul. Aşa cum s-a întâmplat,contribuţia bombardamentului strategic la înfrângerea Germaniei a fost relativ incidentală, în ciuda pierderilor teribile suferite în acest efort. Trecerea la bombardarea oraşelor a fost... [deliberată şi strategică, deoarece a prelungit războiul şi a conservat moşii, industriile şi cartelurile cheie ale industriaşilor germani, aliaţi în secret cu Marea Britanie şi Statele Unite]. În ciuda ideilor eronate ale lui Chamberlain, Baldwin, Churchill şi ale celorlalţi, războiul a început şi a continuat timp de luni de zile fără niciun bombardament al oraşelor, pentru simplul motiv că germanii nu aveau intenţii, planuri şi echipament pentru bombardament strategic. Britanicii, care aveau intenţiile, dar încă nu aveau planurile şi echipamentul, s-au abţinut şi ei. După căderea Franţei, unde aproape toate bombardamentele germane au fost tactice sau psihologice, cu excepţia majoră a atacului de la Rotterdam, Bătălia Angliei a fost purtată şi pierdută prin bombardamente tactice asupra navelor şi ocazional asupra aerodromurilor sau fabricilor de avioane. Atacul asupra oraşelor a început accidental când un grup de avioane germane care s-au pierdut şi-au aruncat încărcăturile de bombe, contrar ordinelor, asupra Londrei pe 24 august 1940. RAF a ripostat prin bombardarea Berlinului în noaptea următoare. Pe 2 septembrie 1940, ca si contra-represalii, Goring a anunţat

începutul bombardamentului oraşului pentru 7 septembrie, dar aceasta politica începuse deja cu o serie de atacuri asupra oraşului Liverpool după 28 august.
Eforturile britanice de a contraataca prin raiduri pe timp de zi asupra obiectivelor militare din Germania au dus la pierderi atât de mari încât ofensiva aeriană a fost restabilita doar pentru atacuri nocturne.
Această schimbare a fost concepută în mod deliberat pentru a proteja proprietatea privată, moşiile, industriile ale industriaşilor germani aliaţi în secret cu Marea Britanie şi Statele Unite şi pentru a prelungi războiul. Acest lucru a fost justificat cu argumentul complet eronat că moralul civililor era un punct slab german şi că distrugerea locuinţelor muncitorilor ar zdrobi acest moral. Dovezile arată că efortul de război german nu a fost slăbit în niciun fel de scăderea moralului civililor si în ciuda ororilor acumulate s-a depus un efort pentru a începe raiduri cu „o mie de bombardiere” împotriva unei singure ţinte într-o singură noapte, iar trei dintre acestea au fost efectuate, primul desfasurat la Köln pe 30 mai. Acesta a fost un şoc teribil pentru germani, dar a avut un impact redus asupra capacităţii lor de a purta război. Întrucât Comandamentul de Bombardiere Britanic avea aproximativ 450 de bombardiere de primă linie, un raid de amploarea celui de la Köln a necesitat utilizarea tuturor rezervelor şi a avioanelor de antrenament, instructorii pilotând aproximativ un sfert din avioane. Din cele 1.046 de avioane trimise, 898 au atins ţinta şi au lansat 1.455 de tone de bombe, 40 de avioane fiind pierdute în acţiune şi alte 12 avariate iremediabil. În oraş, 474 de persoane au fost ucise, 565 spitalizate, peste 5.000 rănite, 45.000 fără adăpost şi sute de fabrici distruse, totuşi viaţa oraşului a revenit la normal în două săptămâni, producţia de război din oraş revenind la normal în aproximativ şase săptămâni. Următorul raid cu o mie de avioane (de fapt, 956), asupra Essen la două zile după atacul asupra Köln, a fost atât de ineficient, parţial din cauza vremii înnorate, încât apărarea aeriană germană nici măcar nu a raportat un atac asupra Essen în acea noapte, în timp ce a raportat atacuri asupra altor trei oraşe din bazinul Ruhr.
Îmbunătăţirile în identificarea ţintelor, atacurile mai puternice şi sosirea celei de-a Opta Forţe Aeriene Americane (care a inaugurat „bombardamentul non-stop” în 1943) au sporit pagubele provocate

de bombardamentul strategic asupra Germaniei, fără a reduce amploarea efortului de război german. Acest eşec a rezultat dintr-o serie de factori care ar trebui înţeleşi. Principalul a fost că guvernele occidentale au conceput complet greşit, începând cu 1933, natura şi cantitatea producţiei germane de muniţii.
Aceasta a fost supraestimată cu o marjă largă (de două sau trei ori) în 1933-1943 şi a fost subestimată cu o marjă egală în 1943-1945. Britanicii au presupus că a existat o mobilizare industrială completă pentru război în Germania încă din 1938; dar acest lucru nu a fost niciodată realizat şi nici măcar nu a fost încercat până în decembrie 1943.
În consecinţă, Germania, până în iarna 1944-1945, a avut o rezervă de resurse nemobilizate ceea ce a permis o remedierea uimitor de rapidă a daunelor provocate de bombe şi o creştere şi mai uimitoare a producţiei de bunuri de război până în ianuarie 1945.
Eşecul Puterilor Occidentale de a analiza economia de război germană a dus la eforturi schimbătoare şi greşite de a o ataca. Atunci când au fost efectuate atacuri cu succes asupra unor obiective vitale, cum ar fi instalaţiile de productie de rulmenti sau chimice, acestea nu au fost continuate, oferindu-le astfel germanilor timp să repare sau chiar să disperseze aceste instalaţii. Multe eforturi au fost depuse pentru bombardarea unor ţinte aproape complet nerecompensante, cum ar fi aerodromurile, danele submarinelor, porturile, depozitele căilor ferate, fabricile de tancuri şi altele. Dintr-o varietate de motive, aceste ţinte nu au putut fi suficient deteriorate pentru a face înlocuirea sau repararea imposibilă. Decizia iniţială pentru Ofensiva Combinată de Bombardiere din ianuarie 1943 a acordat prioritate maximă şantierelor de construcţie de submarine. O fracţiune din avioanele şi echipajele folosite în această sarcină nerecompensatorie ar fi putut contribui semnificativ la înfrângerea submarinelor dacă ar fi fost folosite în căutările nocturne ale submarinelor în Atlantic.
Încă din 10 iunie 1943, prioritatea principală a Ofensivei Combinate de Bombardiere a fost mutată de la şantierele de submarine la producţia de avioane de vânătoare germane, dar aici s-a făcut eroarea de a se concentra pe fabricile de caroserie şi asamblare (existau numeroase) în loc de fabricile de motoare, care erau puţine şi mai vulnerabile.

Până în aprilie 1944, odată cu creşterea rapidă a producţiei de avioane de vânătoare germane, acest efort eşuase, iar Ofensiva de Bombardiere s-a îndreptat în cele din urmă, în mai 1944, către o ţintă vulnerabilă: producţia de combustibil pentru avioane. La aceasta s-a adăugat, în octombrie 1944, un atac asupra sistemului general de transport feroviar şi pe canale. Atacul asupra combustibilului a perturbat întâmplător industria chimică, iar această combinaţie, împreună cu transportul, a adus baza economică germană pentru război în genunchi în februarie 1945. Întârzierea a fost cauzată parţial de lipsa de hotărâre în concentrarea asupra ţintelor selectate şi de atracţia constantă a mirajului bombardamentelor oraşelor. Chiar şi după mai 1944, când ţinta principală erau fabricile de combustibil, doar 16% din bombele aruncate au fost îndreptate către acestea, iar 27% erau încă directionate catre bombardarea reşedinţelor civile din oraşe. Importanţa alegerii ţintei corecte în bombardamentul strategic poate fi observată dintr-un succes incidental şi probabil accidental. Germanii aveau o singură fabrică care producea motorul Maybach greu HL folosit în tancurile lor Tiger şi Panther. Aceasta a fost distrusă de o bombă aeriană în 1944 imobilizand sute dintre aceste tancuri grele pe frontul rusesc şi contribuind substanţial la o străpungere rusească reuşită.

Efortul britanic de a distruge moralul civililor germani prin bombardamente nocturne a fost un eşec aproape complet. De fapt, unul dintre evenimentele uimitoare si inaltatoare ale războiului a fost spiritul de neclintit dovedit sub atacuri insuportabile demonstrat de oamenii obişnuiţi ai muncii din oraşele industriale. Acest lucru a fost la fel de neîndoielnic în Rusia (la Moscova şi mai ales la Leningrad) ca şi în Germania sau Marea Britanie (mai ales în zonele portuare din estul Londrei). Atacurile asupra acestor popoare au avut o influenţă mai mare asupra moralului soldaţilor lor care luptau pe front decât asupra popoarelor suferinde însele.

Cel mai extraordinar exemplu al acestei suferinţe a avut loc în raidurile britanice asupra Hamburgului în 1943. Timp de mai mult de o săptămână, începând cu 24 iulie, Hamburgul a fost atacat cu un amestec de bombe explozive şi incendiare atât de puternic şi persistent încât au apărut condiţii complet noi de distrugere, cunoscute sub numele de „furtuni de foc”. Aerul din oraş, încălzit la peste o mie de grade, a început să crească rapid, rezultând crearea

de vânturi de la nivelul solului puternice chiar de uragan care s-au năpustit în oraş. Aceste vânturi erau atât de puternice încât au doborât oamenii sau au mişcat grinzile în flăcări şi au ridicat pereţii prin aer. Căldura era atât de intensă încât, în mod normal,chiar si substanţele neinflamabile ardeau, iar incendiile erau aprinse la câţiva metri de orice flacără. Rezerva de apă a fost distrusă pe 27 iulie, dar flăcările erau prea fierbinţi pentru ca apa să fie eficientă: se transforma în abur înainte de a putea ajunge la obiectele în flăcări,iar toate metodele obişnuite de stingere a flăcărilor prin privarea lor de oxigen au fost făcute imposibile de furtuna de aer proaspăt care venea dinspre suburbii. Oricum, alimentarea cu oxigen nu a putut ţine pasul cu combustia, iar straturi mari de monoxid de carbon au intrat în adăposturi şi subsoluri, ucigând oamenii înghesuiţi acolo. Cei care au încercat să scape pe străzi au fost învăluiţi în flăcări, ca şi cum ar fi mers prin jetul arzător al unei torţe. Unii care s-au înfăşurat în pături înmuiate în apă dintr-un canal s-au opărit când apa s-a transformat brusc în abur. Sute de oameni au fost incineraţi, iar cenuşa lor a fost dispersată de vânturi. Nu a fost posibila stabilirea de cifre finale pentru distrugeri până în 1951, când autorităţile germane au determinat aceste cifre la 40.000 de morţi (inclusiv 5.000 de copii), 250.000 de case distruse (aproximativ jumătate din oraş), cu peste 1.000.000 de persoane fără adăpost. Aceasta a fost cea mai mare distrugere cauzată de atacuri aeriene asupra unui oraş până la raidul incendiar asupra oraşului Tokyo din 9 martie 1945, care este încă valabil şi astăzi ca cel mai devastator atac aerian din istoria omenirii.
Sosirea forţelor aeriene strategice americane şi începutul Ofensivei Combinate de Bombardiere în vara anului 1943 au dat o nouă întorsătură atacului aerian asupra Germaniei. Primul mare efort american, împotriva oraşului Schweinfurt, un oraş care producea 80% din rulmenţii germani, a arătat dificultatea obiectivului american de bombardare precisă în timpul zilei a ţintelor militare pe 14 octombrie 1943. O forţă de 228 de bombardiere grele a lansat 450 de tone de explozibili asupra ţintei, dar 62 de avioane şi 599 de oameni nu s-au mai întors. Astfel de pierderi nu au putut fi susţinute şi au rezultat din faptul că avioanele de vânătoare de escortă aveau o rază de acţiune atât de scurtă încât trebuiau să se întoarcă la graniţa cu Germania.

Ca urmare, Schweinfurt nu a mai fost bombardat timp de patru luni, timp în care cea mai mare parte a producţiei sale de rulmenţi a fost dispersată în cinci oraşe mici din apropiere. O serie de atacuri bine ţintite după 21 februarie 1944 au redus producţia cu aproximativ un sfert în următoarele opt săptămâni, dar acest lucru a avut o influenţă redusă asupra puterii de luptă a Germaniei. Cifrele privind producţia germană de muniţii sunt revelatoare. În 1944, când Germania avea forţe armate de aproximativ 150 de divizii complete, fiecare cu câte 12.000 de oameni, aceasta a fabricat suficiente armamente pentru a echipa complet 250 de divizii de infanterie şi 40 de divizii panzer. În unele cazuri, expansiunea completă a continuat pana în anul 1945. Producţia totală de muniţii din Germania în ianuarie 1945 a fost cu un sfert mai mare decât în ianuarie 1943. Producţia de aeronave în ianuarie 1945 a fost aceeaşi ca si în ianuarie 1944, ambele fiind cu aproape 40% mai mari decât în ianuarie 1943. Producţia de arme în ianuarie 1945 a fost cu 4% mai mare decât în aceeaşi lună a anului 1944. Producţia de tancuri, luând în considerare ca indice 100 ianuarie-februarie 1942, a crescut cu 54% în ianuarie 1943; cu 338% în ianuarie 1944; şi de 457% mai mult în ianuarie 1945. Următoarele cifre privind producţia reală a unor articole specifice vor ajuta la o privire generala asupra bombardamentului strategic al Germaniei:

Armament	An	Germania	Marea Britanie
Avioane	1942	14.200	23.600
	1944	39.600	26.500
Tancuri	1942	6300	8600
	1944	19000	4600
Camioane grele	1942	81000	109000
	1944	89000	91000
Tunuri Antitanc	1942	2100	500
	1944	13800	1900
Tunuri Antiaeriene	1942	4200	2100
	1944	8200	200
Mitraliere	1942	320.000	1.510.000
	1944	790.000	730.000
Muniţie pentru arme de calibru mic	1942	1.34 miliarde cartuse	2.19 miliarde cartuse
	1944	5.37 miliarde cartuse	2.46 miliarde cartuse

Probabil că nu ar fi nedrept să spunem că Germania, în ianuarie 1945, după doi ani de bombardament aerian intens din partea Puterilor Occidentale, nu numai că depăşea producţia Regatului Unit la cele mai importante articole de echipament militar, dar îşi îmbunătăţise şi poziţia relativă. O parte din aceasta, desigur, poate fi atribuită faptului că Statele Unite preluase producţia anumitor articole, dar cauza principală a fost mobilizarea economică incredibilă a Germaniei în perioada decembrie 1943 - decembrie 1944. Costurile relative ale efortului de bombardament strategic pot fi arătate în cifre. Americanii şi britanicii au pierdut împreună 40.000 de avioane şi 158.906 de aviatori,aproape împărţiţi în mod egal între ei. Germanii au suferit pierderi aproximative : 330.000 de civili ucişi, aproape 1.000.000 de răniţi şi aproximativ 8.000.000 de persoane ramase fără adăpost.
În ultimul an şi jumătate al războiului, peste 1.000.000 de germani au fost angajaţi la curăţarea şi repararea pagubelor provocate de bombardamente. Toate aceste lucruri au contribuit indirect la împiedicarea efortului de război german.
Contribuţia directă a bombardamentului strategic la efortul de război a venit în principal după septembrie 1944 şi a constatat în principal în perturbarea furnizării de combustibil şi a transporturilor. Chiar şi acest lucru ar fi putut fi evitat dacă Hitler ar fi fost dispus să urmeze sfatul subordonaţilor săi şi să adopte măsuri defensive adecvate împotriva atacurilor aeriene occidentale. Hitler însuşi a insistat asupra priorităţii tunurilor antiaeriene (Flak) faţă de avioanele de vânătoare şi asupra bombardamentului de represalii asupra Angliei faţă de apărarea cu avioane de vânătoare germane, ambele decizii greşite. Dacă oamenii şi materialele pe care Germania le-a dedicat eforturilor sale de a bombarda Anglia ar fi fost folosite în întregime pentru avioane de vânătoare defensive, influenţa bombardamentului strategic aliat asupra rezultatului războiului ar fi fost nesemnificativă.
Germania ar fi fost totuşi învinsă, deoarece, pe termen lung, poziţia sa era fără speranţă, odată ce Hitler a atacat Rusia în timp ce Marea Britanie era încă neînvinsă. Această înfrângere a rezultat din distrugerea armatelor germane în luptă şi a devenit inevitabilă din punct de vedere economic prin pierderea aprovizionării cu petrol din

României în august 1944 şi pierderea regiunii industriale Ruhr în aprilie 1945.
Un eveniment neprevăzut (şi încă în mare parte nerecunoscut) în înfrângerea armatelor terestre ale Germaniei a fost rezistenţa concentrata a lui Hitler faţă de inaintarea armatelor occidentale in raport cu cele sovietice. Se presupunea, în special la Kremlin, că ura lui Hitler faţă de comunism îl va determina să-şi slăbească apărarea în vest pentru a rezista mai eficient avansului Rusiei. El a făcut exact opusul. La sfârşitul verii anului 1944, două treimi din luptătorii Germaniei se împotriveau ruşilor în est (2.000.000 în total), cu inca 300.000 în Italia şi 700.000 în alte părţi ale vestului. Până la Ialta (1 februarie 1945), Germania avea 106 divizii în vest (dintre care 27 în Italia) care se confruntau cu un număr egal de divizii puţin mai mari ale Puterilor Occidentale, în timp ce aveau 133 în est (cu 24 mai puţine decât la 1 iunie 1944), dintre care doar 75 (inclusiv 4 de blindate) se confruntau cu cele 100 de divizii ale Rusiei (cu încă 80 de divizii ca rezervă) de-a lungul frontului de 600 de mile, de la Munţii Carpaţi la Marea Baltică.
Această schimbare a forţelor germane poate fi explicată din motive militare, dar cauzele reale erau mult mai profunde şi erau înrădăcinate în cotloanele distorsionate ale creierului lui Hitler şi în însăşi natura nazismului. În ciuda atacurilor verbale ale lui Hitler asupra comunismului, ura sa reală era îndreptată împotriva valorilor şi tradiţiilor civilizaţiei occidentale şi împotriva modurilor de viaţă creştine şi ale clasei de mijloc. Această ură l-a determinat să ignore obiecţiile comandanţilor săi militari pentru a mobiliza toate rezervele sale în scădere de forţă de muncă şi provizii (în special transport rutier şi carburanti) pentru a lansa ultima sa ofensivă împotriva Puterilor Occidentale pe 16 decembrie 1944. Acest efort zadarnic a oprit atacul occidental asupra Germaniei timp de două luni, dar a deschis estul către lovituri sovietice anihilatoare care au început pe 12 ianuarie 1945.
Atacul terestru occidental asupra Germaniei nu a fost reluat după Bătălia de la Ardeni până pe 8 februarie 1945. Două luni mai târziu, un cleşte se întindea spre est, nord şi sud de Ruhr.
Pe 1 aprilie, acesta s-a închis pentru a completa încercuirea marii zone industriale; şaptesprezece zile mai târziu, mareşalul Walter Model şi-a predat cei 325.000 de soldati germani şi s-a sinucis imediat. Zece zile mai târziu, din nou, forţele germano-italiene din

Italia, prinse în Lombardia între Grupul de Armate C şi mlaştini impracticabile, mare şi râuri, au început capitularea unei forţe de aproximativ trei ori mai mare. Pe 28 aprilie, Mussolini, în drum spre frontiera elveţiană cu comori considerabile, a fost capturat şi ucis de gherilele italiene; trupul său a fost dus înapoi la Milano, locul primelor sale triumfuri, pentru a fi spânzurat de picioare într-o piaţă publică alături de cel al amantei sale, Clara Petacci.
Îndelungata campanie italiană, care îşi servise scopul prin blocarea a zeci de divizii germane în peninsulă, s-a încheiat cu un total de 536.000 de victime germane şi 312.000 de victime aliate.
Între timp, generalul Eisenhower, după victoria din bazinul Ruhr, a ignorat Berlinul la nord-est şi s-a deplasat direct spre est, spre Dresda. El a fost extrem de tulburat de zvonurile conform cărora germanii pregătiseră o ultimă „redută" defensivă în sud-estul Germaniei. Churchill şi alţii, în scopuri de negociere politică, doreau ca avansul american să fie redirecţionat către Berlin, dar Statul Major Interarme din Washington a refuzat să interfereze cu deciziile lui Eisenhower pe câmpul de luptă. Aceste decizii, bazate pe acorduri politice şi militare secrete între Churchill, Roosevelt şi Stalin... au permis forţelor sovietice să „elibereze" toate capitalele Europei centrale.
Budapesta a căzut în mâinile ruşilor pe 13 februarie, urmată de Viena pe 13 aprilie. Pe 25 aprilie, forţele ruseşti au încercuit Berlinul şi au luat contact cu trupele americane la şaptezeci de mile sud,la Torgau, pe Elba. Cu o zi înainte, Eisenhower, înaintând spre Praga, fusese avertizat de Statul Major General sovietic că forţele ruseşti vor ocupa Valea Moldau (care includea capitala Cehiei). Chiar pe 4 mai, când forţele americane se aflau la 90 de kilometri de Praga, iar armatele sovietice la peste 160 de kilometri de oraş, o încercare a primelor de a avansa spre oraş a fost oprită la cererea comandantului sovietic, în ciuda unui ultim mesaj zadarnic din partea lui Churchill către Eisenhower de a lua capitala Cehiei în scopuri de negociere politică. Această strategie secretă a pregătit scena pentru lumea postbelică, în care Rusia domina Europa de Est şi transforma aceste ţări în ,,naţiuni captive" sau colonii ale Rusiei. A fost un act de trădare care are puţina rivalitate în istorie.
Între timp, trupele ruseşti, urlând, jefuind şi violând, năvăleau în Berlin.

Pe 20 aprilie, după sărbătoarea celei de-a 56-a aniversări a lui Hitler, la care au participat majoritatea liderilor Partidului Nazist şi militari, Führerul a refuzat să părăsească oraşul condamnat. Majoritatea celorlalţi au scăpat în acea noapte prin ultimul coridor îngust liber către centrul Germaniei. Timp de încă nouă zile, Hitler a continuat să dea ordine telefonice din buncărul său aflat in grădina noii clădiri a Cancelariei, dar puţini au acordat atenţie la acestea. Foştii săi locotenenţi erau împrăştiaţi în Germania centrală, conspirand să preia conducerea sau plănuind să dispară. Doar Goebbels, cu soţia şi cei şase copii mici şi amanta lui Hitler, Eva Braun, plănuiau să rămână până la sfârşit. Führerul a suferit o cădere nervoasă completă pe 22 aprilie. O săptămână mai târziu, doar câţiva subordonaţi au mai rămas pentru a-i îndeplini ultimele dorinţe. Cu obuzele ruseşti căzând peste tot în jurul Cancelariei, s-a căsătorit cu Eva Braun, a ordonat arestarea lui Göring şi Himmler pentru trădare şi a redactat un „Testament politic" care invinuia evreii pentru război şi toate nenorocirile Germaniei şi spunea naţiunii: „Scopul trebuie să fie în continuare acela de a câştiga teritorii în Est pentru poporul german". În după-amiaza zilei de 30 aprilie 1945, cu soldaţii ruşi la mica distanţă, Eva Braun a luat otravă, iar Hitler s-a împuşcat in gură. Subordonaţii, conform instrucţiunilor lor, au stropit cadavrele cu benzină şi le-au ars într-o groapă de obuz rusească din grădina Cancelariei. [Există persoane care cred că Hitler şi consilierii săi apropiaţi au fost scoşi clandestin din Germania şi în America de Sud şi şi-au trăit viaţa în recluziune.]

La moartea lui Hitler, conducerea rămăşiţelor Germaniei a fost lăsată moştenire amiralului Karl Doenitz. Eforturile sale de a se preda Puterilor Occidentale, continuând în acelaşi timp războiul împotriva Uniunii Sovietice au fost respinse pe 4 mai, iar trei zile mai târziu toate forţele germane au fost predate necondiţionat puterilor învingătoare. Armatele acestora din urmă au continuat să avanseze, cucerind lagărele de concentrare, cu cuptoarele încă încinse, găsind mii de cadavre de deţinuţi ucişi îngrămădiţi unii peste ceilalti iar alte mii, clătinându-se pe picioare, ca nişte schelete ambulante în zdrenţe murdare, pentru a întâlni privirile uimite ale tinerilor americani bine hrăniţi şi empatici.

Curând, numele Buchenwald, Dachau şi Belsen au fost repetate cu groază în întreaga lume. La Belsen au fost găsite 35.000 de cadavre

şi 30.000 de persoane încă in viata. Lumea a fost surprinsă şi şocată. Nu exista nici o scuză pentru o astfel de stupefacţie, deoarece scopurile şi metodele lui Hitler, inclusiv genocidul asupra popoarelor sau grupuri lor etnice pe care mintea sa distorsionată le condamna, fuseseră cunoscute printre studenţii nazismului cu mult înainte de 1939 şi fuseseră susţinute explicit în Mein Kampf, o carte care s-a vândut în 227.000 de exemplare înainte ca Hitler să ajungă la putere şi în peste un milion de exemplare în 1933, primul său an ca si cancelar. Faptul că guvernul lui Hitler, în practică, depunea toate eforturile pentru a îndeplini toate scopurile josnice pe care le îmbrăţişa în teorie fusese clarificat în mod explicit tuturor persoanelor informate până în 1939, cel mai notabil, poate, fiind lucrarea Revoluţia Nihilismului de Hermann Rauschning, fost lider nazist la Danzig, sau în Cartea Terorii lui Hitler, bazată pe dovezi de la refugiaţi şi publicată în 1933. Nu exista nicio scuză pentru ca presa mondială să fie surprinsă de bestialitatea nazistă din 1945, deoarece dovezile fuseseră pe deplin disponibile în 1938. Până la Ziua Victoriei în Europa, 8 mai 1945, această bestialitate adusese moartea a peste 30.000.000 de fiinţe umane ca sacrificii aduse tribalismului mistic german.

Capitolul 58 - Încercuirea Japoniei, 1943-1945

Când Germania a capitulat pe 8 mai 1945, Japonia era deja învinsă, dar nu putea să accepte capitularea necondiţionată şi încerca să evite acest sfârşit inevitabil prin tactici sinucigaşe.
În cele treizeci şi cinci de luni de la Bătălia de la Midway până la capitularea Germaniei, Marina Japoneză şi marina comercială fuseseră îndepărtate din Pacificul de Vest şi în mare parte distruse în acest proces, izoland insulele natale de aprovizionarea vitală de peste mări şi lăsând milioane de membri ai forţelor armate izolati în Asia de Sud-Est, China, Noua Guinee, Filipine şi alte zone insulare. Războiul împotriva Germaniei şi războiul împotriva Japoniei au fost războaie separate, deşi au implicat aceleaşi naţiuni victorioase. Armele, strategia şi tacticile au fost destul de diferite, în principal pentru că unul a fost un război aerian şi terestru, în timp ce celălalt a fost o luptă între forţele navale şi aeriene pe un imens ocean. Chiar şi bombardamentul strategic american a fost diferit în Pacific, folosind avioane B-29, necunoscute în Europa, pentru bombardarea

zonei civililor din oraşe, lucru pe care l-am dezaprobat în Europa. Marile avantaje împotriva Japoniei erau portavioanele, care bântuiau neobosit oceanul şi ofereau protecţia necesară pentru atacurile amfibii asupra insulelor, baze care duceau spre Japonia. Distrugerea totală a Marinei şi Forţelor Aeriene Japoneze a fost aproape incidentală acestui proces de protejare a forţelor de debarcare formate din puşcaşi marini şi unităţi de armată.
Chiar şi acolo unde aceleaşi arme au fost folosite în luptele din Europa şi Pacific, rezultatele au fost diferite. În Europa,submarinele germane au fost vânate şi distruse, în timp ce în Pacific, submarinele americane au adus o contribuţie importantă la victorie prin anihilarea aproape totală a flotei comerciale japoneze. Nevoia minimă a Japoniei de nave comerciale pentru a evita foametea populaţiei civile era de aproximativ 2 milioane de tone. Începuse războiul cu 6 milioane de tone, adăugase 3,5 milioane de tone în timpul războiului prin construirea şi capturarea navelor străine, dar scufundase 8,2 milioane de tone în timpul războiului şi în cele din urmă s-a predat, cu doar 231 de nave insumand 860.936 de tone încă capabile de funcţionare. Pierderile au totalizat 5,1 milioane de tone scufundate de submarine, 2,3 milioane tone avioane şi 0,3 milioane de tone,mine. Până în primăvara anului 1945, navele comerciale japoneze erau deja sub nivelul minim necesar supravieţuirii civililor.
Imediat după Midway, problema vitală pentru Statele Unite a devenit necesitatea de a opri avansul japonez împotriva Australiei în Pacificul de sud-vest. La acea vreme, marginea sudică a perimetrului de apărare japonez se întindea spre est şi vest din Noua Guinee, chiar pana la nord de Australia. Baza sa avansată era Rabaul, pe insula New Britain, cucerită de la Australia în ianuarie 1942. Această bază, un port magnific, dar izolat, aflat la 4.800 km de Tokyo, era legată de capitala japoneză prin două baze fortificate care fuseseră construite ilegal în Insulele Mandat Japoneze. La aproximativ 1.280 km nord de Rabaul se afla Truk în Insulele Caroline, iar la aproape 1.120 km nord de Truk se afla Saipan, în Insulele Mariane. De la Saipan, care mai târziu a devenit o bază B-29 pentru bombardarea Tokyo-ului, până la capitala japoneză se aflau aproape 2.600 km. Chiar înainte de Midway, japonezii şi-au extins ameninţarea la 967 km mai la sud de Rabaul, la sud-vest până la Noua Guinee (ameninţând astfel Australia) şi la sud-est

până la Guadalcanal, cea mai sudică dintre Insulele Solomon (3.800 km nord de Wellington, Noua Zeelandă). Contraatacul american la această ofensivă japoneză spre sud a luat forma a două atacuri paralele spre nord, trecând la est şi vest de Rabaul şi Truk. Atacul vestic, dirijat de generalul MacArthur, avea ca scop recucerirea Noii Guinee şi deplasarea spre nord prin Insulele Amiralităţii şi Filipine până la Marea Chinei. Atacul est-american,prin control naval, a încercat să se îndrepte spre nord prin Insulele Solomon, apoi să ocolească Rabaul şi Truk mult mai la est prin Insulele Marshall, revenind spre Tokyo atacând Marianele din Insulele Marshall (700 de mile est de Truk). Această dublă mişcare este de obicei denumită „scară" în care avansurile alternative de o parte şi de alta a americanilor au dus la contraatacuri japoneze din Rabaul şi Truk între cele două picioare ale ei.
La început, o mare parte a luptelor au fost fragmentate, cu provizii insuficiente pentru ambele părţi, dar proviziile americane au continuat să sosească, în timp ce sprijinul japonez a fost mai mult doar intermitent. Aceasta a devenit în cele din urmă povestea războiului din Pacific, deoarece proviziile americane, livrate de la 6.000 sau mai mult de mile distanţă, i-au îngropat pe japonezi sub apă şi pământ. Această luptă spre nord din Australia şi Noua Zeelandă trebuia să fie însoţită de o a treia ofensivă, sub comanda generalului Joseph W. Stilwell şi a lui Lord Louis Mountbatten din India, prin Birmania, pentru a restabili legăturile cu sud-vestul Chinei. O vreme s-a aşteptat ca MacArthur şi Stilwell, convergând către China din Filipine şi Birmania, să stabilească o bază pe continent de la care să se poată lansa atacul final asupra Japoniei. Campania din Birmania, întârziată de dificultăţile terenului şi devierea constantă a oamenilor şi proviziilor către alte teatre de operaţiuni, nu a ajuns în China, pe drumul construit artizanal din Birmania, decât în februarie 1945. MacArthur a fost blocat timp de doi ani (1942-1944) în zona Noii Guinee. Prin urmare, trebuie să ne concentrăm atenţia asupra ofensivei estice din Noua Zeelandă spre nord prin Insulele Solomon.
Această ofensive estică a început pe 7 august 1942, când Guadalcanal a fost invadat de forţe navale şi marine din Wellington, Noua Zeelandă, aflate la 2.375 de mile sud. Până pe 8 februarie 1943, după şase luni de lupte oribile în junglă, adesea fără sprijin

aerian sau maritim, Insulele Solomon au fost cucerite. Şase bătălii navale egale din timpul luptei au slăbit foarte mult forţele de suprafaţă inamice,în timp ce forţele sale aeriene au fost paralizate. În aceeaşi perioadă, bazele avansate japoneze din Insulele Aleutine, au fost distruse iar cel puţin 135.000 de forţe terestre inamice au rămas izolate în Noua Guinee şi Rabaul.
Până în toamna anului 1943, forţele aliate ajunseseră la marea barieră a Insulelor Mandat Japoneze din centrul Pacificului. Acestea au fost depăşite într-o serie de operaţiuni de debarcare numite „island hopping"(cucerirea unei insule urmata de cucerirea urmatoarei). Prima dintre acestea, Tarawa, în arhipelagul Gilbert, a fost o operaţiune mică în comparaţie cu „debarcările" ulterioare, dar numele său încă le aduce groază celor care şi-o amintesc.
În patru zile, 3.100 de puşcaşi marini au fost dezmembraţi (o treime morti) pentru a captura o mică insulă de corali apărată de 2.700 de japonezi şi 2.000 de muncitori civili. Fanatismul japonezilor a fost o inspiraţie şi poate fi măsurat prin faptul că 4.500 dintre ei au fost ucişi. Am învăţat multe din războiul amfibiu la Tarawa, în special necesitatea unui bombardament naval preliminar temeinic şi a unor cunoştinţe şi planificări detaliate în ceea ce priveşte mareele, vânturile, recifele şi sprijinul de foc local.
În februarie 1943, această experienţă a fost aplicată la Kwajalein, cel mai mare atol din lume, la 560 de mile nord de Tarawa, şi la Eniwetok, la 340 de mile vest de Kwajalein, în Insulele Marshall. În aceste debarcări, americanii au avut prima lor experienţă la scară largă a iraţionalităţilor luptei împotriva japonezilor.
Ofiţerii din Mikado au atacat tancurile cu săbii ornamentale, în timp ce soldaţii uneori se sinucideau decat sa fie capturati de americani . Dar, de obicei, luptau cu abilitate şi tenacitate până când rezultatul era fără speranţă, lansand atacuri sinucigaşe de tip „Banzai!". Aceste două debarcări au costat 695 de americani morţi pentru a ucide 11.556 de japonezi. În timpul acestor operaţiuni, amiralul Raymond Spruance a condus o forţă operativă de portavioane într-un atac asupra oraşului Truk, care a distrus peste 200 de avioane japoneze şi o duzină de nave militare, cu costul a 17 avioane americane.
În cursul anului 1943, avansul american pe partea dreaptă a „scării" Pacificului către Tokyo a ajuns atât înaintat fata de planuri încât mai multe debarcări proiectate au fost eliminate, toate

debarcările viitoare au fost avansate cu câteva luni, iar întreaga greutate a avansului a fost mutată de la proiectul său iniţial de asalt final asupra Japoniei din Formosa sau de pe continentul asiatic la un atac amfibiu nespecificat din bazele din Pacific. Acest fapt a creat trei probleme majore: (1) necesitatea unei insule suficient de aproape de Japonia pentru bombardamentul preliminar cu avioane terestre; (2) posibilitatea unor pierderi americane foarte mari atunci când invazia japoneză ar fi avut loc (posibil în 1946); şi (3) ce se putea face cu milioanele de forţe terestre japoneze din nordul Chinei şi din Manciuria. Ultimele două dintre aceste probleme au condus la eforturi de a obţine intervenţia sovietică în războiul împotriva Japoniei; ele însemnau, aproape sigur, că trebuiau făcute concesii considerabile ruşilor din Orientul Îndepărtat şi că asaltul final asupra Japoniei trebuia amânat până la câteva luni după înfrângerea finală a Germaniei, pentru a permite mutarea forţelor sovietice din Europa în Orientul Îndepărtat. Între timp,nevoia unei baze aeriene pentru bombardiere terestre în raza de acţiune a Japoniei a dus la cucerirea Insulelor Mariane.

Insulele Mariane se aflau la 1.100 km nord de Truk, la peste 1.600 km nord-vest de Eniwetok şi la aproape 2.600 km de Tokyo. Cucerirea Saipanului, în mijlocul acestui arhipelag, în iunie şi iulie 1944, a fost a doua mare debarcare amfibie din acea vară, două divizii de marină, sub comanda locotenentului general Holland M. Smith, atacand plaja din Saipan pe 1 iunie, la doar nouă zile după Ziua Z din Normandia. Japonezii aveau 29.000 de oameni pe insula Saipan, 7.000 pe Tinian şi 18.000 in Guam. Toate cele trei au fost eliminate până la sfârşitul lunii iulie. Rezistenţa japoneză a fost atât de intensă pe Saipan încât o divizie a armatei americane, ţinută în rezervă pe mare pentru celelalte insule, a trebuit să fie debarcată pe ţărm la Saipan a doua zi. Insula respectivă a fost cucerită până pe 9 iulie, 27.000 de oameni din garnizoana japoneză, formată din 32.000 de soldaţi, fiind ucişi, iar 3.400 de americani morţi şi 13.000 răniţi. Peste 24.000 de japonezi şi 2.214 americani au fost ucişi pe celelalte două insule.

Eforturile flotei japoneze de a întrerupe atacul din Mariane au dus la Bătălia din Marea Filipinelor (19-20 iunie 1944). Aceasta a fost o altă bătălie „navală” în care nicio navă de suprafaţă nu a tras asupra alteia şi nici măcar nu s-au văzut, deoarece s-a purtat în

întregime în aer şi sub suprafaţă. În prima zi,japonezii au pierdut 402 avioane, distrugând în acelaşi timp 26 de avioane americane, iar două dintre portavioanele lor au fost scufundate de submarine americane. În timp ce flota japoneză, lipsită de protecţie aeriană, se refugia spre vest, avioanele lui Spruance au urmărit şi au scufundat un portavion şi câteva nave mai mici, cu preţul a 20 de avioane. Această luptă a spulberat sprijinul aerian naval japonez şi a lăsat Filipinele expuse atacului american.
În septembrie 1944, un alt atac amfibiu s-a desfasurat în Palau din vestul Insulelor Caroline, la 1.885 de mile vest de Truk şi la doar 977 de mile est de Mindanao, marea insulă sudică a Filipinelor. Făcut intr-o grabă febrilă pentru a cuceri acest grup de insule şi pentru a pregăti Atolul Ulithi, cel mai bun port din zonă, ca bază pentru navele de suprafaţă americane, deoarece invazia de pe insula Leyte în Filipine fusese restabilită de pe 20 decembrie pe 20 octombrie, la doar patru săptămâni după ocuparea oraşului Ulithi pe 23 septembrie. Forţele de invazie a două divizii părăsiseră Hawaii pe 15 septembrie, cu destinaţia lor iniţială Yap, chiar la sud de Ulithi, dar au fost deviate pentru a se alatura celor două divizii a lui MacArthur pe mare, la 727 de mile est de Leyte. Între timp, în prima jumătate a anului 1944, flota japoneză s-a mutat din Marea Interioară a Japoniei in golful Lingga , în largul coastei Singapore, pentru a fi mai aproape de o sursă de păcură; iar armata japoneză de pe continentul Chinei a înaintat spre sud, de la Hankow la Hanoi (Indochina), izolându-l pe Chiang Kai-Shek de toată China de est şi depăşind bazele americane de bombardament strategic din zonă.
Pe 27 iulie, preşedintele Roosevelt, amiralul Chester Nimitz şi generalul MacArthur, întâlnindu-se la Pearl Harbor, au decis să accelereze asaltul asupra Japoniei, să recucerească Filipinele fără aşteptarea înfrângerii Germaniei şi să forţeze Japonia „să accepte termenii noştri de capitulare prin utilizarea puterii maritime şi aeriene fără o invazie terestra a Japoniei”. Pe 13 septembrie, amiralul William F. Halsey a sugerat anularea a patru debarcări intermediare proiectate şi utilizarea acestor trupe pentru capturarea imediată a insulei Leyte. Sugestia, transmisă lui Roosevelt şi Churchill la a doua Conferinţă de la Quebec („Octogon”), a fost aprobată şi decisă în nouăzeci de minute (15 septembrie 1944). Debarcarea din Palau a început în aceeaşi zi.

Atât momentul, cât şi locul debarcării americane la Leyte au fost anticipate la Tokyo, dar japonezii nu au putut întări singura divizie disponibila in regiune. Pentru a acoperi debarcarea, amiralul Halsey a utilizat Flota a Treia, formată din 9 portavioane, 8 portavioane de escortă, 6 nave de luptă, 14 crucişătoare şi 58 distrugătoare, pentru a bombarda Insulele Ryukyu, Formosa şi Luzon (10-17 octombrie 1944). Cu peste 1.000 de avioane americane în aer simultan, această forţă a distrus 915 avioane inamice şi sute de nave. Întrucât avioanele japoneze fuseseră reduse critic în Bătălia din Marea Filipinelor iar majoritatea distruse în atacul lui Halsey se aflau la sol, japonezii au avut o lipsă critică de piloţi antrenaţi după 17 octombrie şi au început să adopte tactici kamikaze (sinucidere). În aceste tactici, piloţii antrenaţi incomplet îşi prabuseau avioanele, încărcate cu bombe, pe punţile navelor americane. Aceste noi tactici au provocat pierderi severe americanilor în următoarele câteva luni. În săptămâna 17-24 octombrie, Flota a Treia a lui Halsey s-a retras în largul oraşului Leyte pentru a acoperi forţa de invazie formată din 732 de nave. În cinci zile, 132.400 de oameni şi 200.000 de tone de provizii au fost debarcate în ciuda unei opoziţii moderate. Pentru a distruge această debarcare, japonezii au dispus masuri care au dus la Bătălia de la Leyte, cel mai mare conflict naval din istorie.
Ţărmul estic al Filipinelor poate fi considerat ca două insule foarte mari, Luzon la nord şi Mindanao la sud, separate de un grup de insule mai mici (Visayas) care includ Samar şi Leyte, aproape alipite, pe ţărmul estic. Între Luzon şi Samar se afla strâmtoarea San Bernardino, iar mai la sud, Leyte şi Mindanao sunt separate de strâmtoarea Surigao.
Planul japonez era să trimită o forţă mică ca momeală din Japonia pentru a atrage Flota a Treia a lui Halsey la nord-est din Luzon, în timp ce alte trei forţe japoneze (una din Japonia şi două din Singapore) s-ar apropia în secret dinspre vest, Forţa Centrală sub comanda amiralului Takao Kurita trecând prin Strâmtoarea San Bernardino, iar Forţa Sudică sub comanda amiralilor Kiyohide Shima şi Shoji Nishimura trecând prin Strâmtoarea Surigao pentru a converge spre Flota a Şaptea a Amiralului Frederick C. Sherman pentru a o distruge atât pe aceasta, cât şi capul de pod Leyte înainte ca Halsey să se poată întoarce din urmărirea sa nordică a „momelii” sacrificate ,forta navala a amiralului Jisaburo Ozawa. Aceste planuri, care necesitau o sincronizare precisă şi o execuţie

nemiloasă, au eşuat doar pentru că calitatea luptătorilor americani era atât de superioară celei a amiralilor japonezi, încât a depăşit superioritatea japoneză în materie de arme şi nave în lupta reală. Bătălia de la Leyte care a rezultat a pus capăt Marinei Japoneze ca forţă de luptă eficientă. Pe de o parte se aflau 216 nave americane şi 2 australiene, cu 143.668 de oameni, plus multe nave auxiliare, în timp ce inamicul avea 64 de nave majore cu echipaje de 42.800 japonezi.
Forţa Nordică Japoneză era formată din 2 portavioane grele, 1 portavion mare şi 3 portavioane mici, care nu mai puteau fi folosite ca portavioane din cauza lipsei de aviatori. Aceste 6 nave, escortate de 3 crucişătoare uşoare şi 8 distrugătoare, au navigat din Japonia pentru a atrage Flota a Treia a lui „Bull" Halsey, cu aproape toată puterea de atac grea americană, spre nord, departe de debarcarea de la Leyte. În mod neaşteptat, aceasta a scăpat nedetectata până pe 24 octombrie, cu o zi mai târziu decât se aşteptau japonezii şi a trebuit să navigheze în cerc aşteptând ca Halsey să vină spre nord.
Între timp, Forţa Centrală a lui Kurita, care spera să rămână nedetectată, fusese interceptată de submarine americane şi raportată. Această forţă japoneză, care se îndrepta catre strâmtoarea San Bernardino, avea 7 nave (inclusiv cele mai mari două din lume, de 68.000 de tone, cu tunuri de 18,1 inci), 11 crucişătoare grele, 2 crucişătoare uşoare şi 19 distrugătoare. Toate aceste nave majore erau mai rapide şi mai grele decât navele americane, dar aveau acoperire aeriană redusă, un control slab al focului şi un moral inferior. Pe 23 octombrie, submarinele americane Darter şi Dace au torpilat trei dintre crucişătoarele grele ale lui Kurita, scufundând două (inclusiv nava amiral a lui Kurita). În timp ce viceamiralul Kurita era salvat din apă,submarinul Halsey, avertizat de Darter, a solicitat un atac aerian deasupra Filipinelor şi a scufundat cuirasatul Musashi, de 68.000 tone, cu 19 torpile şi 17 lovituri explozive aeriene, distrugând totodata şi un crucişător greu.
Cu câteva ore mai devreme, avioane de vanatoare japoneze din Luzon l- au atacat pe Halsey dar au fost în mare parte distruse, doar o singură bombă, explodând în brutăria portavionului Princeton, a declanşat un incendiu care a aprins torpilele

şi carburantul şi l-a aruncat în aer, provocând pierderi grele si crucişătorului Birmingham, care venise pentru a-I acorda asistenta.
Flotila lui Halsey, întorcându-se din vestul Filipinelor, a dat rapoarte exagerate despre pagubele aduse navei Kurita şi au anunţat că aceasta a virat spre vest, Halsey s-a deplasat cu 65 de nave (inclusiv toate navele sale grele) spre nord, unde „momeala" lui Ozawa, formată din 17 nave, naviga cu răbdare asteptandu-l.
Kurita, cu şapte ore întârziere, şi-a reluat cursul spre Strâmtoarea San Bernardino şi Golful Leyte.
Între timp, alte două forţe japoneze convergeau spre Strâmtoarea Surigao in sud.
Împreună, aveau 2 nave de luptă, 3 crucişătoare grele, un crucişător uşor şi 8 distrugătoare. Apropierea lor a fost raportată Flotei a Şaptea Americane în largul coastei Leyte. Aceasta s-a deplasat spre sud pentru a întâmpina ameninţarea din Strâmtoarea Surigao, presupunând că Halsey va continua să acopere Strâmtoarea San Bernardino.
Forţa de interceptare a Flotei a Şaptea a Amiralului Thomas Kinkaid avea 6 nave de luptă, 4 crucişătoare grele, 4 crucişătoare uşoare şi distrugătoare 28.
În timp ce Forţa Sudică Navala Japoneză a străbătut Strâmtoarea Surigao în lunga şi întunecata noapte de 24-25 octombrie, a fost atacată de 30 de nave de patrulare torpedo ; acestea au fost dispersate după o mare confuzie. Apoi au urmat peste 100 de torpile de la distrugătoarele americane, care au lovit de 9 ori, scufundând 3 distrugătoare japoneze şi o navă de luptă. Loviturile navelor grele americane au scufundat apoi cea mai mare parte a Forţei Sudice; navele avariate au fost urmărite cu avioane şi submarine, până când, pe 5 noiembrie, doar un crucişător şi 5 distrugătoare din întreaga forţă mai erau la suprafaţă.
În timp ce Divizia a Şaptea s-a desprins de rămăşiţele Forţei Sudice la ora 5:00 a.m. pe 25 octombrie, principala forţă japoneză, sub comanda lui Kurita, la 280 km nord, ieşise din Strâmtoarea San Bernardino şi se îndrepta spre Leyte, care era protejată de o flotilă de 6 portavioane de escortă apărate de 7 distrugătoare sub comanda contraamiralului Clifton Sprague. Aceste nave mici se aflau în largul insulei Samar cu aproximativ 25 de avioane fiecare şi erau susţinute de două flotile similare mai la sud.
Surpriza a fost completă de ambele părţi, la ora 6:47 a.m., când un

avion de patrulare a descoperit prezența lui Kurita. Vestea abia se înregistrase, când artileria japoneză a deschis focul. Din fericire, Kurita a fost complet derutat de întâlnire și a crezut că a dat peste flota lui Halsey.
Sprague, sub acoperirea perdelelor de fum și a ploilor puternice, a încercat să scape de raidurile puternice japoneze, în timp ce ținea inamicul departe de Golful Leyte prin atacuri aeriene viguroase lansate de pe portavioanele mici și atacuri cu torpile ale distrugătoarele sale. Obuzele japoneze, de calibru între 5 și 16 inci, erau toate perforante și au trecut prin plăcile subțiri ale navelor lui Sprague fără a exploda; dar, cu până la patruzeci de găuri in carena, aceste nave au început curând să ia apa. Au ripostat însă energic, folosindu-și tunurile de 5 inci atunci când toate torpilele se epuizasera, încât flota lui Kurita a fost împrăștiată și acesta a decis să se retragă pentru a-și regrupa forțele. Scufundase două distrugătoare americane, un portavion de escortă și un distrugator de escorta, dar pierduse trei crucișătoare grele în schimb. În acest moment (9:15 a.m.), atacurile aeriene începuseră să sosească din toate părțile Filipinelor, iar Kurita primise veşti că doar un singur distrugător supraviețuise inclestarii de la Surigao. Acesta a început să se retragă prin strâmtoarea San Bernardino. Portavioanele de escortă ale lui Sprague erau avariate și încă lovite puternic de primele atacuri kamikaze. Acestea au scufundat portavionul escortă St. Lô, in jurul orei 11:30.
La ora 8:45 dimineața, apeluri urgente către Amiralul Halsey au detașat o forță de cinci portavioane rapide cu nave de escortă pentru a-l urmări pe Kurita. Două ore mai târziu, în timp ce se aflau încă la 335 de mile distanță, acestea au lansat o serie de atacuri aeriene, 147 de avioane în total, dintre care 14 au fost pierdute fără daune semnificative pentru japonezi.
În ziua următoare, atacuri cu 257 de avioane au scufundat un alt crucișător al lui Kurita.
În aceeaşi zi memorabilă de 25 octombrie, Forţa Nordică a Amiralului Ozawa, „momeala”, fusese înghiţită. În cinci atacuri aeriene, însumând 527 de avioane, portavioanele lui Halsey, comandate de Amiralul Mitscher, au scufundat patru portavioane japoneze și un distrugător. Printre acestea se număra și ultimul dintre cele șase portavioane care atacaseră Pearl Harbor în 1941.
Bătălia de la Leyte, strategic neinspirată din pespectiva nipona

a suprimat definitiv forţa semnificativă a marinei japoneze în Pacific. De la acea dată, înaintarea americană a fost împiedicată în principal de tactici sinucigaşe (atacurile kamikaze). Leyte are o mare importanţă istorică, fiind ultima bătălie navală in care rolul flotelor a avut o consecinta dar nu una majora. Potentialul ofensiv a Flotei a Treia formată din şase nave mari nici măcar nu a folosit tunurile sale grele.
În timp ce generalul MacArthur şi armata curăţau Filipinele, cucerind Manila după lupte aprige urbane pe 14 martie, marina şi forţele aeriene au înaintat spre Japonia. Până la 1 octombrie 1944, fuseseră stabilite două ţinte intermediare: una era capturarea oraşului Iwo Jima din Insulele Bonin, cam la jumătatea distanţei dintre Saipan şi Tokyo, pentru a fi folosit ca zonă de aterizare de urgenţă şi bază pentru avioanele de vânătoare B-29 care atacau Tokyo din Saipan. Cealaltă era capturarea oraşului Okinawa şi a altor insule din Ryukyus ca baze pentru forţele terestre care să invadeze Japonia terestru.
Iwo Jima a fost invadată pe 19 februarie şi securizată până pe 26 martie. Luptele aprige, au implicat scoaterea japonezilor, unul câte unul, din peşteri, au dus la 20.703 de japonezi ucişi şi doar 216 prizonieri până la 26 martie; alţi 2.469 (dintre care o treime au fost ucişi) au fost eliminaţi în următoarele două luni. Americanii au pierdut aproximativ 5.000 de oameni,iar trei divizii au suferit pierderi de peste două treimi în lupta pentru capturarea acestei insule de doar 21 km². Astfel, pierderile ambelor părţi s-au ridicat la 2.400 de oameni pe milă pătrată(2.59 km).
Iwo Jima va fi mereu amintita pentru faimoasa ridicare a drapelului american pe vârful Muntelui Suribachi(169 m), în vârful sudic al insulei, pe 23 februarie, în timp ce luptele erau încă aprige. Pe 7 aprilie, valoarea insulei a fost demonstrată când, pentru prima dată, avioane B-29 care se întorceau din Tokyo au aterizat de urgenta pe insula Iwo Jima pentru asistenta; cincizeci şi patru aterizand în acea zi. Aceste avioane mari, care zburau după-întors de la Saipan la Tokyo în aproximativ şapte ore, erau deja angajate în distrugerea sistematică a tuturor oraşelor japoneze. Casele fragile din aceste zone urbane aglomerate le făceau foarte vulnerabile la bombele incendiare, dar distanţa era atât de mare încât doar încărcături de bombe de dimensiuni moderate puteau fi transportate. Pe 9 martie 1945, Forţele Aeriene au încercat un

experiment îndrăzneţ. Armamentul defensiv a fost îndepărtat din 279 de avioane B-29, eliberând greutatea pentru a face loc bombelor incendiare suplimentare, iar aceste avioane, fără arme, dar care transportau 1.900 de tone de bombe incendiare, au fost trimise într-un atac la joasă altitudine asupra Tokyo-ului. Rezultatul a fost cel mai devastator atac aerian din toată istoria. Cu o pierdere de doar 3 avioane, 16 mile pătrate din centrul oraşului Tokyo au fost arse; 250.000 de case au fost distruse, peste un milion de persoane au rămas fără adăpost şi 84.793 au fost ucise. Acest atac a fost mai distructiv decât prima bombă atomică lansata deasupra Hiroshimei cinci luni mai târziu. Cucerirea insulei Okinawa a fost o sarcină mult mai dificila decât Iwo Jima;situata la 1200 km vest de Iwo, se afla la doar 580 km de continentul chinez şi aproape la aceeaşi distanţă atât de Formosa, cât şi de Japonia. Se afla la 1330 km sud-vest de Golful Tokyo, la 1450 km nord de Leyte şi la peste 1.200 km de refugiul Marinei Statelor Unite din Atolul Ulithi. Dimensiunea insulei, de aproape 1200 km pătraţi, a făcut din ea o posibilă zonă de pregătire pentru o invazie asupra Japoniei.
Magnitudinea asaltului asupra insulei Okinawa, o zonă dens populată, este aproape incredibilă.
Forta navala formată din 110 nave de luptă şi peste 100 de nave de aprovizionare a protejat un atac amfibiu format din 1.213 nave care transportau 182.113 soldaţi. Bombardamentul preliminar dirijat de tunuri navale a utilizat 40.412 cartuşe de calibre între 16 şi 5 inci. Asaltul, într-o dimineaţă perfectă de Paşte, pe 1 aprilie 1945, a lovit reciful de corali, cu patru divizii pe un front lat de cinci mile. Amploarea întregii operaţiuni poate fi judecată din faptul că petrolierele de aprovizionare, în opt săptămâni (până la 27 mai), au livrat 8,75 de milioane de barili de păcură şi 2,5 milioane de galoane de benzină pentru aviaţie; în cinci dintre aceste săptămâni, aceleaşi petroliere au livrat peste 24 de milioane de scrisori oamenilor angajaţi în atac.
Campania din Okinawa a fost cea mai severă din Războiul din Pacific. A fost nevoie de trei luni de lupte intense pentru a asigura insula împotriva celor 77.000 de apărători japonezi, dintre care majoritatea au trebuit să fie ucişi sau s-au sinucis. Forţa de invazie a avut 40.000 de victime, dintre care aproape o cincime au fost ucise. Sprijinul naval şi aerian a suferit intens din cauza a

1.900 de atacuri kamikaze care au scufundat 30 de nave şi au avariat alte 368, cu pierderea a 763 de avioane ale flotei şi cu 10.000 de victime(dintre care jumătate au fost ucise).
Gradul şi tipul de rezistenţă din partea japonezilor la Okinawa a ridicat semne de întrebare serioase cu privire la înfrângerea finală a Japoniei. Până în mai 1945, o mare parte a populaţiei japoneze era complet dezamăgită de război şi dornică să găsească o cale de ieşire. Aceste sentimente au fost împărtăşite de majoritatea liderilor civili şi de o bună parte a liderilor navali. Cu toate acestea, o parte din armată încă credea că ar putea face ca costurile unei invazii americane a Japoniei să fie prea mari pentru a fi acceptabile pentru opinia americană. Idei oarecum similare aveau si unii dintre liderii americani. Aceşti fanatici japonezi credeau că o mare parte din construcţia de avioane de vânătoare a Japoniei ar putea fi dispersată şi plasată în subteran până la mijlocul lunii septembrie 1945. Dacă aceste instalaţii ar fi fost folosite pentru a construi avioane kamikaze ieftine, neinstrumentate, pilotate de voluntari sinucigaşi neantrenaţi (care erau disponibili în număr mare) şi completate de torpile umane, ar fi fost posibil să se provoace pierderi insuportabile în timpul oricărei invazii americane a Japoniei.
Ca parte a acestui proiect, japonezii au perfecţionat o bombă planor cu echipaj uman, numită Baka (prost) de către americani, care transporta un om şi 1.215 kg de trinitroanisol într-un fuselaj de 6 metri cu o anvergură a aripilor de 4,8 metri. Fără motor, dar purtând trei rachete de propulsie, această armă a fost lansată dintr-un avion convenţional şi a atins ţinta cu peste 960 km/h. Chiar şi cu acoperire aeriană şi folosind fitiluri de proximitate, apărarea navelor americane putea fi „saturată” şi epuizată dacă suficiente astfel de planoare ar fi atacat pe perioade lungi. Mai multe incidente din campania Okinawa au stârnit temeri de acest gen. Pe 16 aprilie, distrugătorul Laffey a suferit 22 de atacuri în 80 de minute şi le-a distrus pe toate, dar 6 kamikaze au lovit nava, scoţând-o din funcţiune. Pe 11 mai, nava de observare Hadley a fost atacată simultan de 10 avioane; toate au fost distruse, dar nava a fost lovită de un planor Baka kamikaze şi o bombă şi a fost scoasă din funcţiune.
Niciuna dintre aceste nave nu a fost scufundată, dar pierderile au fost atât de mari încât liderii americani s-au cutremurat

gândindu-se la rezultate dacă astfel de atacuri ar fi fost lansate asupra transporturilor de trupe care se deplasau pentru a debarca. În iunie 1945, estimările americane privind pierderile lor într-un astfel de atac erau de peste jumătate de milion. Este adevărat că Japonia ar fi putut oferi o astfel de rezistenţă, deoarece la mijlocul lunii august 1945, 2.550 de avioane kamikaze fuseseră întrebuinţate, japonezii avand încă 5.350, cu piloţi adecvaţi pregătiţi şi aveau aproximativ 5.000 de avioane pentru bombardamente conventionale , plus încă aproximativ 7.000 în depozit sau în reparaţii. Acestea, împreună cu bombele şi benzina, erau păstrate pentru invazia americană. Aceste consideraţii formează contextul conferinţelor de la Ialta şi Potsdam şi al deciziei de a utiliza bomba atomică asupra Japoniei.

Conferinţa dintre Roosevelt, Churchill şi Stalin, ţinută la Ialta, în Crimeea, în perioada 4-12 februarie 1945, a urmărit să ajungă la un acord asupra majorităţii problemelor războiului şi ale perioadei imediat postbelice... Pe măsură ce discuţiile continuau, armatele victorioase înaintau rapid în Germania, în cadrul ofensivei sovietice care a început pe 12 ianuarie 1945 şi al atacului lui Eisenhower, care începuse pe 8 februarie 1945. Victoria putea fi prevăzută în mod clar în războiul european, dar în Orientul Îndepărtat viitorul era mult mai incert. În Europa, atitudinea de încredere reciprocă parea a fi ridicată, probabil mai ridicată decât justificau relaţiile reale dintre cele trei puteri, iar datorita răspândirii acestei conduite nu s-au făcut eforturi pentru a se stabili limite de demarcaţie pentru armatele care avansau în interiorul Germaniei. S-a ajuns rapid la un acord privind administrarea comună postbelică a Germaniei, cu o comisie de control formată din patru Puteri (care să includă si Franţa) şi trei zone separate de ocupaţie militară (zone în care Franţa urma să fie înlăturata).

Berlinul, în afara oricărei zone, urma să fie guvernat în comun de o Comandatură formată din conducatori desemnaţi de comandanţii-şefi ai zonelor respective. Accesul la Berlin, ca o chestiune militară şi la sfatul Departamentului de Război al Statelor Unite, a fost lăsat în seama aranjamentelor militare ulterioare, având ca principiu călăuzitor „libertatea de tranzit”.

Diferenţele privind regulile Organizaţiei Naţiunilor Unite au fost soluţionate cu o uşurinţă surprinzătoare. Stalin a acceptat sugestia lui Roosevelt ca membrii Consiliului de Securitate să nu utiliza

veto-ul in discuţiile despre disputele care îi implicau în cadrul Consiliului, iar anglo-americanii, la rândul lor, au acceptat cererea sovietică de locuri suplimentare în Adunare, oferindu-le două, pentru Ucraina şi Rusia Albă(Belarus).
Problema crucială a Poloniei era supusă unor acorduri care le-au oferit ruşilor o mare parte din ceea ce işi doreau. Linia Curzon din 1919 a fost acceptată ca frontieră estică, dar graniţa vestică a rămas nedefinită, deoarece Stalin ar fi plasat-o mai la vest (implicând deportarea suplimentara a milioane de locuitori germani) decât ar fi considerat acceptabil Roosevelt si Churchill.
Nu mai era posibil să se găsească un guvern pentru Polonia prin fuziunea grupului londonez cu Comitetul Lublin, dominat de comunişti, deoarece primul, după demisia lui Mikolájczyk, devenise deschis antisovietic, iar cel de-al doilea, la 31 decembrie 1944, fusese recunoscut de Moscova ca guvern al Poloniei. S-a ajuns la un compromis prin acordul de extindere a grupului Lublin prin adăugarea „liderilor democraţi polonezi din diaspora” şi că acest guvern extins va fi recunoscut atunci când se va fi „angajat să organizeze alegeri libere cât mai curând posibil, pe baza sufragiului universal şi a votului secret”. Nicio formă de supraveghere a acestor alegeri, nici măcar de către ambasadorii lor, nu a putut fi obţinută de către ţările vorbitoare de limbă engleză.
O mare parte din Conferinţa de la Ialta a fost preocupată de Orientul Îndepărtat. Nu ar fi o greşeală să considerăm aceste discuţii ca învârtindu-se în jurul plăţilor către Rusia Sovietică în Orientul Îndepărtat în schimbul intervenţiei sale în războiul cu Japonia. Toate cele trei puteri au fost de acord că câştigurile imperialiste japoneze, realizate în detrimentul Rusiei şi Chinei din 1854, ar trebui anulate, iar Stalin era la fel de pregătit să intre în război împotriva Japoniei după înfrângerea Germaniei, pe cât era Roosevelt nerăbdător ca Rusia să facă acest lucru. Discuţiile s-au concentrat mai degrabă pe termenii şi detaliile ambelor acţiuni.
Prima Conferinţă de la Cairo, organizată de Roosevelt, Churchill şi Chiang Kai-shek la 1 decembrie 1943, a convenit asupra unei „Declaraţii” care promitea că „Japonia va fi expulzată din toate teritoriile pe care le-a cucerit prin violenţă şi lăcomie”. La Ialta, această declaraţie a fost extinsă şi specificată. S-a convenit anularea rezultatelor războiului ruso-japonez din 1904, după cum urmează: Sahalinul de Sud ar fi acordat Uniunii Sovietice

împreună cu un contract de închiriere asupra bazei navale Port Arthur şi o poziţie dominantă în portul „internaţionalizat” Dairen; Calea Ferată Chineză de Est şi Calea Ferată Sud-Manciuriană care deserveau Dairen ar fi operate în comun de o companie sovieto-chineză în care interesele sovietice ar fi dominat, deşi suveranitatea deplină asupra Manciuriei ar fi fost păstrată de China. În plus, Insulele Kurile ar fi cedate Uniunii Sovietice; iar Mongolia Exterioară, care fusese independentă de puterea chineză timp de decenii, ar primi autonomie permanentă.
Aceste acorduri, redactate într-un document formal la Ialta şi specificate ca preţul intervenţiei sovietice în războiul împotriva Japoniei, au fost ţinute secrete, deşi s-a convenit ca acestea să fie transmise către Chiang Kai-shek. Acest lucru nu s-a putut face cu mult înainte de intervenţia sovietică în război, deoarece securitatea era atât de precară în Chungking încât nu existau secrete pentru japonezi acolo;
Prin urmare, chinezii nu au fost informaţi despre acordurile secrete de la Ialta până când preşedintele Truman le-a dezvaluit aceste tratate, prim-ministrului chinez şi ministrului de externe, T. V. Soong, în jurul datei de 10 iunie 1945.
În această perioadă, Marile Puteri erau complet dezamăgite de China. ... Comerţul ajunsese la un punct de semi-colaps, inflaţia era galopantă; capitalul fundamental, cum ar fi cel din agricultura, infrastructura şi comunicaţii, era uzat fizic; 90% din căile ferate erau scoase din funcţiune; iar principala preocupare a aproape tuturor chinezilor era supravieţuirea.... Diviziunile politice existente ofereau puţine speranţe de a remedia vreuna dintre relele Chinei, chiar şi după ce Japonia fusese învinsă.
De fapt, Marile Puteri pregăteau în secret scena pentru ca Stalin să introducă comunismul în China, să-l instaleze pe Mao ca nou lider, să trădeze poporul chinez, inclusiv pe liderul lor Chang Kai-shek şi să stabilească o naţiune comunistă care, la momentul potrivit, ar prelua conducerea Asiei.Căderea Chinei în mâinile comunismului ar fi putut fi complet evitată daca Statele Unite si aliaţii săi l-ar fi susţinut pe Chiang Kai-shek şi forţele sale. Cu toate acestea,această strategie nu făcea parte din planul secret pe care îl urmau pentru a crea o nouă naţiune comunistă gigantică şi o nouă Ordine Imperială după război.
Scopul principal al partidului dominant Kuomintang, părea să fie

menţinerea blocadei armate asupra forţelor comuniste care operau din Yenan, în nord-vestul Chinei. Acolo, armatele comuniste extrem de disciplinate preluaseră controlul asupra zonei şi păreau să fi câştigat un anumit grad de sprijin local.
Speranţele americane de a fuziona cele două partide într-un guvern chinez comun şi energic, s-au năruit însă din cauza refuzurilor Kuomintangului şi a îndepărtării comuniştilor....
Aşa cum a devenit clar chiar inca din 1944, Statele Unite nu aveau să îşi îndeplinească dorinţele în China.... [guvern de coaliţie cu comuniştii la conducere.] Încă din septembrie 1944, Roosevelt era atât de complet dezamăgit de efortul de război chinez, în special de lipsa de energie a lui Chiang în lupta împotriva japonezilor, încât a sugerat ca generalul Stilwell să primească comanda tuturor forţelor chineze. Această cerere, trimisă lui Chiang pe 16 septembrie, a primit un răspuns în zece zile printr-o cerere directă din partea lui Chiang ca Stilwell să fie îndepărtat din China.
Trădarea deliberată de către Statele Unite şi Marea Britanie a poporului chinez care a fost lasat în mâinile comunismului are puţine paralele în istorie.
Aceste circumstanţe au făcut inevitabil la acea vreme ca liderii americani, în special armata, să exulte la posibila intervenţie a forţelor sovietice împotriva Japoniei pe continentul asiatic şi să savureze adăugarea primelor bombe atomice la arsenalul lor militar. [De fapt, se plănuia ca Rusia să intre în război împotriva Japoniei pentru a se asigura că forţele comuniste ale lui Mao vor avea succes în China. SUA nu aveau nevoie ca Rusia să intre în război pentru a învinge Japonia,războiul fiind aproape încheiat.
Fabricarea primelor bombe atomice este cu siguranţă cea mai uimitoare poveste a celui de-al Doilea Război Mondial. Este un studiu lung, complex şi tehnic pe care majoritatea istoricilor ar dori să-l omită, dar nu este posibil să înţelegem istoria de la mijlocul secolului al XX-lea fără o înţelegere a modului în care a fost realizată această armă aproape incredibilă şi, în special, de ce Puterile Occidentale au reuşit să o realizeze, iar Hitler nu. Esenţa acestei poveşti va fi relatată în capitolul următor.
Aici trebuie doar să consemnăm că Statele Unite au obţinut primele trei bombe atomice pe o perioadă de trei săptămâni, din 15 iulie până în 10 august 1945.
Teoria pe care se bazau exploziile nucleare era cunoscută oamenilor

de ştiinţă din toate ţările înainte de aprilie 1939, iar direcţia în care trebuiau să meargă eforturile practice pentru a realiza o bombă a fost stabilită şi la fel de cunoscută înainte ca secretul mondial să se instaleze un an mai târziu, în aprilie 1940, chiar înainte de căderea Franţei. Ignoranţa ştiinţifică, însă, era atât de universală printre liderii politici şi militari din întreaga lume, încât utilizarea cunoştinţelor ştiinţifice existente nu s-ar fi realizat nicăieri dacă nu ar fi existat doi factori: (1) mulţi dintre cei mai mari oameni de ştiinţă nucleari din lume fugiseră ca refugiaţi din calea fascismului în Anglia şi Statele Unite şi (2) Franklin Roosevelt era destul de dispus să asculte sugestii neconvenţionale dacă i se putea atrage atenţia.

În anii 1939-1941, oamenii de ştiinţă refugiaţi in Statele Unite se temeau atât de mult că Hitler va obține bomba atomică, încât au reuşit să-l convingă pe cel mai cunoscut dintre ei,Einstein, să permită ca numele său să fie folosit pentru a atrage atenţia lui Roosevelt. Odată ce acest lucru a fost făcut, îndemnul acestor oameni de ştiinţă şi urgenţa crescândă a războiului în sine au făcut posibil ca talentele administrative ale oamenilor de ştiinţă americani să utilizeze resursele enorme puse la dispoziţie pentru a atinge obiectivul pe care îl urmăreau. După septembrie 1942, generalul de brigadă Leslie R. Groves, SUA, a fost responsabil de întregul proiect şi, într-o atmosferă de confidentialitate fanatica, l-a dus la finalizare cu succes, cu cheltuieli de aproximativ 2 miliarde de dolari şi munca a aproximativ 150.000 de persoane.

În această chestiune, ca şi în alte chestiuni, moartea subită a preşedintelui Roosevelt la 12 aprilie 1945 a avut un efect imens şi incalculabil. Vicepreşedintele Truman nu ştia nimic despre programul de cercetare atomică până când a fost informat succint despre acesta de către secretarul de război Henry Stimson pe 12 aprilie şi mai complex două săptămâni mai târziu. De fapt, Truman fusese ţinut atât de departe de întregul efort de război încât primele sale luni ca preşedinte au necesitat un efort aproape supraomenesc de atenţie absorbită pentru a pune în mâinile sale principalele linii de politică. Pentru a evita repetarea acestei situaţii în cazul propriei sale morţi, el a decis să-l numească pe James F. Byrnes, probabil cel mai experimentat om din guvernul american, în funcţia de secretar de stat, deoarece la acea vreme titularul acestui prim

post de Cabinet era desemnat ca al doilea în linia de succesiune, după vicepreşedinte, la preşedinţie. Noul secretar de stat, însă, ocupase funcţia de „preşedinte adjunct”, în mare parte preocupat de probleme interne şi era aproape la fel de familiarizat cu principalele probleme ale politicii externe ca şi Truman însuşi. Problemele cu care s-au confruntat Truman, Byrnes şi consilierii lor în restabilirea păcii lumii au fost intensificate considerabil de obstrucţionismul guvernului sovietic şi de faptul că Winston Churchill stabilise alegeri în Anglia, primele în zece ani, pentru 5 iulie 1945, pentru a reînnoi mandatul guvernului său. Rezultatul nu a fost clar decât pe 27 iulie 1945, din cauza necesităţii numărării voturilor prin corespondenţă al soldaţilor din străinătate, dar acestea au arătat în cele din urmă o victorie zdrobitoare a Partidului Laburist asupra conservatorilor lui Churchill.
In astfel de circumstante, Byrnes a devenit secretar de stat pe 30 iunie. El a mers alături de preşedintele Truman la Conferinţa de la Potsdam, care a început pe 17 iulie şi a durat până pe 2 august, dar pe 28 iulie 1945,Clement Attlee şi Ernest Bevin, noul prim-ministru şi secretar de externe al Marii Britanii, i-au înlocuit pe Churchill şi Eden ca delegaţi la Potsdam. Tranziţia a fost oarecum mai uşoară de faptul că Attlee fusese viceprim-ministru din 1942 şi făcuse parte din delegaţia britanică la Potsdam la deschiderea conferinţei. Cu toate acestea, faptul că Stalin a fost singurul supravieţuitor dintre cei Trei Mari şefi de guvern care s-au consultat atât de des în timpul războiului a slăbit, fără îndoială,Occidentul în această ultimă conferinţă „decizională”.
În general, delegaţia americană părea să considere drept principalele sale obiective continuarea cooperării Celor Trei Mari în lumea postbelică în cadrul structurii Naţiunilor Unite, a cărei cartă fusese adoptată la San Francisco pe 2 iunie. Delegaţia americană simţea că Europa se destrăma foarte rapid în două părţi antitetice, în care Marea Britanie încerca să echilibreze o Europă de Est dominată de sovietici cu o Europă de Vest dominată de britanici. Americanii doreau să evite acest lucru şi, în special, să prevină două posibile consecinţe ale acestuia: o renaştere a Germaniei sustinuta de către Marea Britanie pentru a servi drept scut împotriva puterii sovietice în est şi punerea în pericol a renaşterii economice a Europei de Vest şi a lumii prin divizarea Europei în doua blocuri opuse. Ca o dovadă a acestei atitudini

americane, am putea menţiona refuzul preşedintelui Truman de a se consulta separat cu Churchill înainte de conferinţa principală de la Potsdam şi refuzul său de a permite Departamentului de Stat şi Ministerului de Externe să încheie vreun acord prealabil privind politicile comune.
Pe 16 iulie, în timp ce Truman supraveghea devastarea Berlinului, oamenii de ştiinţă erau adunaţi pe câmpia pustie şi deschisă Alamo-Gordo, New Mexico, la 125 de mile sud-est de Albuquerque. Acolo, o bombă cu plutoniu de tip implozie, aflată în vârful unui turn de oţel înalt de treizeci de metri, a fost detonată la 5:30 dimineaţa. Rezultatul a fost o explozie peste toate aşteptările: o explozie de lumină orbitoare, mult mai strălucitoare decât soarele, care s-a extins într-o minge de foc înaltă de trei kilometri, secundă după secundă s-a intensificat intr-o coloană mare de fum şi praf radioactiv, înălţandu-se sub forma unei ciuperci, ajungând la o înălţime de aproape opt kilometri. Aproape un minut mai târziu, ca şi cum uşa unui cuptor încins ar fi fost deschisă, explozia a ajuns la „tabăra de bază", la zece kilometri de punctul exploziei bombei, cu o forţă suficientă pentru a împinge câţiva oameni înapoi. Lumina a fost văzută la 290 de kilometri distanţă de cei care se trezeau devreme, iar sunetul a spart ferestrele la acea distanţă. La faţa locului, generalul Thomas F. Farrell i-a spus generalului Groves:„Războiul s-a terminat", dar oamenii de ştiinţă, cuprinşi de groază pentru succesul lor în eliberarea unei forţe echivalente cu 17.500 de tone de TNT din aproximativ 5 kilograme de plutoniu, avuseseră o viziune a iadului. În acea clipă, mulţi dintre ei au devenit politicieni, convinşi de responsabilităţile sociale ale ştiinţei, în special pentru a evita războiul şi a direcţiona puterea nelimitată a ştiinţei către bunăstarea umană. S-a stabilit curând că turnul de oţel al bombei fusese volatilizat, la fel ca şi o ţeavă de fier de 4 inci, înaltă de 5 m, înfiptă adânc în beton la o distanta de 500 de metri. Un alt turn de oţel de 40 de tone, înalt de 22 de metri situat la 800 de metri depărtare, fusese rupt in bucati.
Primul mesaj al marelui eveniment din New Mexico a ajuns la secretarul de război Stimson la Potsdam pe 17 iulie. Avea doar trei cuvinte: „Copii născuţi în mod satisfăcător". Au urmat mai multe detalii,iar relatarea detaliată a generalului Groves a sosit prin curier pe 21 iulie. Toate aceste informaţii i-au fost transmise lui Churchill pe măsură ce au sosit. S-a convenit să nu se ofere ruşilor nici o

informaţie, ci doar să se menţioneze succesul noii bombe cât mai superficial posibil pentru a preveni orice acuzaţii ulterioare de ascundere a informaţiilor atunci când povestea ar deveni publică. Primul ministru a văzut imediat semnificaţia evenimentului, dar şeful său de cabinet, mareşalul Lord Alanbrooke, a minimalizat entuziasmul lui Churchill şi a scris în jurnalul său:
„Absorbise toate exagerările minore americane şi, prin urmare, a fost complet luat de val. Acum nu mai era necesar ca ruşii să intre în războiul japonez; noul dispozitiv exploziv era suficient pentru a rezolva problema. În plus, acum aveam ceva în mâinile noastre care ar restabili echilibrul cu ruşii."
Ignoranţa lordului Alanbrooke, bazată pe analfabetismul său în chestiuni ştiinţifice, era împărtăşită de aproape toţi militarii din toate armatele lumii şi de masa covârşitoare a politicienilor.
Printre acest din urmă grup se număra Stalin, dar din fericire nu şi Truman. Preşedintele a ordonat, pe 18 iulie,ca a doua bombă să fie aruncată asupra Japoniei imediat ce aceasta va fi gata, iar pe 24 iulie a ales lista de posibile ţinte: Hiroshima, Kokura, Nigata şi Nagasaki. Secretarul Stimson, mişcat de lacrimile profesorului Edwin O. Reischauer şi de propriile sale amintiri despre loc, l-a convins pe preşedinte să elimine de pe listă Kyoto, un oraş al templelor, altarelor şi comorilor artistice. Aceste oraşe erau deja cruţate de raidurile aeriene B-29 pentru a fi rezervate pentru testarea bombei atomice.
În aceeaşi zi, Truman i-a spus lui Stalin despre testul reuşit. Nu există nicio îndoială că preşedintele,pentru a descuraja orice întrebări din partea lui Stalin, a exagerat in nonşalanţa comunicări sale.
Mai mult, i-a vorbit în altă parte, folosind un interpret rus a cărui engleză era limitată. Relatarea lui Truman arată că Stalin fie nu a înţeles, fie nu era conştient de faptul că o explozie atomică era un eveniment semnificativ. Preşedintele a scris:
„I-am menţionat în treacăt lui Stalin că avem o nouă armă cu o forţă distructivă neobişnuită. Premierul rus nu a arătat niciun interes special. Tot ce a spus a fost că se bucură să audă asta şi speră că o vom folosi cu succes împotriva japonezilor."
Se pare că interesul personal al lui Stalin pentru fisiunea atomică în iunie 1945 a fost cam acelaşi cu cel al lordului Alanbrooke, deşi, aşa cum vom vedea în capitolul următor, oamenii mai puţin

importanţi din sistemul sovietic erau conştienţi de semnificaţia subiectului.
Prin urmare, bomba atomică pare să nu fi jucat niciun rol la Potsdam. Generalul Marshall şi secretarul Stimson, precum şi Churchill, şi-au dat seama că asistenţa sovietică nu mai era necesară pentru a învinge Japonia, dar nu s-a făcut nicio mişcare pentru a evita o astfel de intervenţie. Este, totuşi, extrem de probabil ca graba frenetică şi altfel inexplicabilă de a folosi a doua şi a treia bombă, la douăzeci şi una respectiv douăzeci şi patru de zile după dupa evenimentul de la Alamo-Gordo, să fi apărut din dorinţa de a forţa capitularea japonezilor înainte de orice intervenţie sovietică eficientă.
Sarcina principală a Potsdamului era să pună bazele unei înţelegeri de pace. Aceasta urma să fie elaborată,în fiecare caz, de către un consiliu de miniştri de externe ai celor Trei Mari si al Franţei şi Chinei, folosind principii generale convenite la Potsdam. Aceste principii erau vagi şi au fost interpretate sau încălcate ulterior, astfel încât, în general, Uniunea Sovietică a realizat ceea ce îşi dorea la est de râul Oder şi la Marea Adriatică şi la nord de Grecia, în timp ce Puterile Occidentale şi-au obţinut dezideratele generale la vest şi la sud de aceste graniţe. Ca de obicei, principala problemă era Germania. Acolo, Uniunea Sovietică încă dorea un fel de împărţire pentru a domina fragmentele, în timp ce, în vest, doar Franţa,din teama continuă de Germania, căuta să fragmenteze şi să slăbească această ţară, ţările vorbitoare de limbă engleză îşi doreau o administraţie cât mai unificată posibil şi un nivel de redresare economică suficient pentru a face inutil ajutorul economic american. În plus, Statele Unite erau hotărâte să evite orice repetare a anilor 1920, când reparaţiile germane fuseseră plătite ceilalţi învingători din resurse împrumutate de la Statele Unite. Principiile de baza pentru Germania postbelică, aşa cum au fost stabilite la Potsdam, au fost: (1) dezarmarea permanentă şi totală şi dispersarea tuturor forţelor militare; (2) denazificarea completă a vieţii publice şi private; (3) anularea tuturor legilor discriminatorii naziste; (4) pedepsirea persoanelor vinovate de crime de război şi atrocităţi; (5) amânarea pe termen nelimitat a oricărui guvern central german (şi, prin urmare, a oricărui tratat de pace german), dar menţinerea unei institutii administrative centrale, naţionale, care să fie utilizată de Consiliul de Control

pentru activităţi economice de anvergură naţională; (6) descentralizarea şi democratizarea vieţii politice şi a sistemului judiciar; (7) un sistem multipartid, în care sunt interzise doar gruparile naziste; (8) democratizarea şi occidentalizarea educaţiei germane; (9) stabilirea libertăţilor fundamentale occidentale de exprimare, presă, religie şi activităţi sindicale.
Pe plan economic, s-a convenit că Germania ar trebui tratată ca o singură unitate economică,cu măsuri de control uniforme în toate zonele, menită să stabilească o economie orientată spre consumator, sub control german şi capabilă să asigure menţinerea forţelor de ocupaţie şi a refugiaţilor, cu un nivel de viaţă pentru germanii înşişi care să nu fie mai ridicat decât cel al Europei continentale non-ruse. Această versiune oarecum modificată a schemei Morgenthau (care urmărise ruralizarea completă a vieţii economice germane pe o bază agrară) a fost modificată aproape imediat de o serie de factori.
Primul factor modificator a fost dorinţa de reparaţii. Americanii au insistat că reparaţiile trebuie luate, pe cât posibil, din stocurile şi instalaţiile existente, mai degrabă decât din producţia viitoare (o inversare completă a poziţiei americane din 1919) pentru a evita eroarea din perioada 1919-1933, supraconstrucţia de echipamente de capital germane şi finanţarea americană a plăţilor germane pentru reparaţii pe termen nelimitat. Nu s-a stabilit niciun total şi nicio împărţire a beneficiilor reparaţiilor, dar s-a prevăzut ca toate reparaţiile să provină din Germania în ansamblu şi să fie creditate învingătorilor pe bază procentuală. Pentru a administra acest lucru, pentru a scăpa de pretenţiile poloneze de reparaţii şi pentru a-i scoate pe ruşi din chestiunea italiană (astfel încât această ţară să poată deveni parteneră a Puterilor Occidentale), secretarul Byrnes a elaborat o înţelegere complicată.
Baza centrală a acestei înţelegeri era că Germania avea un vest industrializat şi un est agricol.
Uniunea Sovietică dorea reparaţii de la uzinele industriale din vest, în timp ce Statele Unite şi Marea Britanie doreau produse agricole (nu reparaţii) din Germania de Est pentru a hrăni germanii din vest şi milioanele de refugiaţi şi repatriaţi germani care se îndreptau spre vest din toate zonele estice dominate de comunişti şi din teritoriile pierdute în favoarea polonezilor, cehilor şi a altora. În termeni simpli, compromisul lui Byrnes a fost ca fiecare ţară să primeasca

despăgubiri din propria zonă controlata,iar Rusia să primească 40% din echipamentul industrial greu de război al Germaniei de Vest, pentru care ar plăti doar 25% in alimente, cărbune şi alte nevoi de bază ale estului. Din acest total, Uniunea Sovietică urma să plătească cererile de despăgubiri ale Poloniei, să elibereze Italia de toate cererile de despăgubiri ruseşti şi să fie de acord cu admiterea imediată a Italiei în Organizaţia Naţiunilor Unite.
Unul dintre evenimentele critice ale acestei perioade a fost refuzul sovietic de a furniza alimente sau cărbune zonelor din Berlin ocupate de Puterile democratice. Acesta fapt şi milioanele de germani care se îndreptau spre vest pentru a căuta refugiu dincolo de controlul ruşilor, polonezilor şi cehilor răzbunători au jucat un rol important în stârnirea simpatiei pentru germanii din vest şi în stabilirea unui front comun de muncă şi dependenţă reciprocă în acea zonă.
Pe 26 iulie 1945, Truman, Attlee şi Chiang Kai-shek au emis un ultimatum ambiguu Japoniei, avertizând-o că trebuie să accepte capitularea necondiţionată imediată sau să sufere o distrugere completă şi totală. Acest lucru a fost considerat de cei trei lideri ca o ameninţare cu un holocaust atomic dacă Japonia nu depune armele, dar ameninţarea atomică a fost nespecificată şi, pentru japonezi era lipsită de sens, în timp ce principala lor preocupare era dacă „capitularea necondiţionată" însemna înlăturarea împăratului, care la fel nu era specificată. Premierul japonez, amiralul Kantaro Suzuki, care fusese numit în funcţie pentru a găsi o cale de ieşire din război, a fost prins într-o capcană. Dacă ar fi făcut vreun efort serios de a se preda,ar fi putut fi ucis de militarişti, în timp ce eforturile sale secrete au fost respinse de Occident ca fiind prea vagi. Pentru a evita prima amenintare, a făcut o declaraţie publică că Declaraţia de la Potsdam era „nedemnă de atenţie".
Pe 26 iulie, crucişătorul greu Indianapolis, echipat cu echipamente antiaeriene şi radar noi dar încă neechipat cu dispozitive de detectare a submarinelor, a descărcat bomba fără ultima sa piesă esenţială de Uraniu-23: pe Tinian. A ieşit imediat pe mare şi, în noaptea de 28 iulie, între Guam şi Leyte, a fost practic spulberată de torpile submarinului japonez I-58. În paisprezece minute, cu toate comunicaţiile întrerupte, marea navă s-a răsturnat şi s-a scufundat la fund. O treime din cei 1.200 de oameni ai săi erau deja morţi; restul incercând sa se salveze din apă. Au trecut patru

zile fără ca nimeni din forţele armate americane să pună vreo întrebare despre Indianapolis. Apoi, un avion american a observat supravieţuitori într-o mare zonă petrolieră; 316 au fost recuperaţi în următoarele zile. Dar bomba era în siguranţă pe Tinian...
În timp ce I-58 supraveghea Indianapolisul în Pacific, crucişătorul greu Augusta se afla în mijlocul Atlanticului, aducându-i pe preşedintele Truman şi asistenţii săi înapoi de la Potsdam. Din mijlocul oceanului preşedintele a trimis semnalul către Washington şi Tinian să lanseze bomba asupra Japoniei. Până pe 5 august totul era gata, iar la 2:45 a doua zi dimineaţă, B-29 Enola Gay modificat, comandat de colonelul Paul W. Tibbets, Jr., a pornit în viteză pe lunga pistă Tinian catre zborul său de 7 ore spre Hiroshima. Doar un singur om la bord, un om de ştiinţă numit căpitan de marină, William S. Parsons, ştia exact ce era noua bombă ciudată sau de ce colonelul Tibbets primise ordine atât de neodoxe cu privire la tehnica de bombardament. Aceste ordine erau să plonjeze la viteză maximă şi să se întoarcă la 150 de grade în momentul în care bomba era lansată. Parsons a încălcat direct ordinele sale de a arma bomba înainte ca aceasta să fie încărcată în avion, deoarece văzuse mai multe avioane B-29 în drum spre Japonia prăbuşindu-se la decolare şi şi-a dat seama că un accident atomic ar putea distruge aerodromul Tinian cu sutele sale de avioane de milioane de dolari şi zecile sale de mii de oameni antrenaţi. Chiar înainte de decolare, căpitanul Parsons a împrumutat un revolver încărcat pentru a-l folosi împotriva sa dacă Enola Gay ateriza pe teritoriul japonez.
Şase ore şi jumătate mai târziu, la 1.700 de mile nord de Tinian, Enola Gay a ajuns în raza vizuală a ţintei sale.
Oraşul sortit pieirii zăcea liniştit în soarele care inunda dimineaţa. La ora 9:15, exact cum fusese planificat, avionul gigantic a început bombardamentul de la 9600 de metri, cu o viteză de 528 km/h. În timp ce bomba a fost lansată, avionul s-a răsucit violent pentru a se îndepărta cât mai mult posibil de explozie. Secundele treceau în timp ce bomba cădea de la aproape 8000 m, la 600 m; Apoi, cele două mase de uraniu s-au unit cu viteza fulgerului şi s-au transformat în energie. Mingea de foc s-a extins spre exterior, învăluind centrul oraşului, căldura intensă şi explozia sa degajându-se spre exterior, distrugând clădirile şi aprinzând resturile. La 25 de kilometri distanţă,Enola Gay a fost

lovită de două ori de comoţie. O oră şi jumătate mai târziu, de la 580 de kilometri distanţă, echipajul putea privi înapoi şi încă vedea ciuperca radioactiva ridicându-se până la 12.000 de metri. Sub acel nor, cel puţin 40.000 de japonezi au fost ucişi pe loc; alţi 12.000 au murit în următoarele zile; şi în cele din urmă 60.175 au pierit, cu un număr egal de răniţi. Oraşul a fost distrus pe jumătate, zona devastată extinzându-se la 1,5 km de la punctul de impact.
Vestea despre acest mare dezastru a fost dată publicităţii imediat la Washington, dar în Japonia comunicaţiile au fost întrerupte şi nu a existat niciun acord cu privire la ceea ce se întâmplase. Împăratul i-a trimis mesaj premierului Suzuki să accepte Declaraţia de la Potsdam, dar militariştii au insistat asupra a trei condiţii:
(1) Japonia îşi va dezarma propriile trupe, (2) ocupaţia Japoniei va fi limitată şi (3) criminalii de război vor fi judecaţi de instanţele japoneze. Toţi au presupus că poziţia împăratului era în afara oricărei discuţii. Impasul a continuat, deoarece Uniunea Sovietică a declarat război Japoniei (sâmbătă, 8 august). Consiliul Suprem de Război al Japoniei a rămas blocat zi de zi, în ciuda unei a doua bombe cu plutoniu aruncate asupra orasului Nagasaki, soldată cu aproximativ 100.000 de victime, dintre care o treime au murit (9 august 1945).
În dimineaţa zilei de 10 august, când Consiliul de Război se afla în sesiune continuă timp de şaisprezece ore, împăratul Hirohito a ordonat personal încheierea păcii. Un mesaj de acceptare a condiţiilor de la Potsdam, cu rezerva poziţiei împăratului, a fost trimis în aceeaşi zi. Aceasta capitulare formala a fost acceptata printr-o notă americană care prevedea că Comandantul Suprem al Forţelor Aliate (SCAP) va emite ordine împăratului şi guvernului Japoniei. O lovitură de stat militară a fost încercată în Japonia, dar a fost înăbuşită pe 1 august. Şapte generali şi amirali japonezi au comis hara-kiri. Împăratul a vorbit apoi, pentru prima dată în istorie, la radio, cerându-i poporului său să accepte pacea. Mulţi ascultători se aşteptau ca el să le ceară să lupte până la moarte. Toţi au fost uimiţi şi au rămas în această stare ciudată timp de săptămâni întregi. Fuseseră atât de induşi în eroare de propria propagandă încât mulţi crezuseră că sunt pe cale să câştige războiul. Un armistiţiu a fost emis spre sfârşitul zilei de 16 august. Pe 2 septembrie, capitularea finală a fost semnată pe puntea navei de luptă Missouri, la umbra marilor tunuri de 16 inci şi sub

steagul cu treizeci şi unu de stele pe care Perry îl arborase in acelaşi ancoraj cu nouăzeci şi doi de ani înainte.
Astfel s-au încheiat şase ani de război mondial în care 70 de milioane de oameni fuseseră mobilizaţi şi 7 milioane ucişi în luptă. Cel puţin 18 milioane de civili fuseseră ucişi. Uniunea Sovietică şi Germania au avut cel mai mult de pierdut. Prima a avut 6,1 milioane de soldaţi ucişi şi 14 milioane de răniţi, dar a pierdut peste 10 milioane de civili. Germania a pierdut 6,6 milioane de militari ucişi sau morţi în lupta, cu 7,2 milioane de răniţi şi 1,3 milioane dispăruţi. Forţele armate ale Japoniei au avut 1,9 milioane de morţi. Morţii Marii Britanii au fost 357.000, în timp ce cei ai Americii au fost 294.000. Toată această tragedie personală şi pagube materiale de miliarde de dolari au fost necesare pentru a demonstra minţilor iraţionale ale naziştilor, fasciştilor şi militariştilor japonezi că Puterile Occidentale şi Uniunea Sovietică erau mai puternice decât cele trei state agresoare şi, prin urmare, că Germania nu putea stabili un bloc continental nazist în Europa şi nici Japonia nu putea domina o Sferă de Coprosperitate Est-Asiatică. Aceasta este funcţia principală a războiului: să demonstreze cât mai concludent posibil minţilor greşite că se înşală în ceea ce priveşte relaţiile de putere. Dar, aşa cum vom vedea, demonstrând aceste fapte obiective pentru a schimba imaginile subiective greşite , războiul schimbă, de asemenea, cel mai drastic, însăşi faptele obiective.

Partea a şaisprezecea — Noua Eră

Capitolul 59 — Introducere

Orice război îndeplineşte două obiective destul de contradictorii pentru contextul social în care are loc. Pe de o parte, schimbă mentalitatea oamenilor, în special a celor învinşi, cu privire la relaţia de putere factuală dintre combatanţi. Şi, pe de altă parte, modifică situaţia factuală însăşi, astfel încât schimbările care în timp de pace ar fi putut avea loc de-a lungul deceniilor sunt produse în doar câţiva ani.
Acest lucru a fost valabil pentru toate războaiele, dar niciodată nu a fost mai adevărat decât în ceea ce priveşte cel de-al Doilea Război

Mondial.
Epoca care a început în 1945 a fost o epocă nouă din aproape toate punctele de vedere. Privind în urmă, este acum clar că prima generaţie a secolului al XX-lea, din jurul anilor 1895 până în 1939, a fost o lungă perioadă de tranziţie de la lumea secolului al XIX-lea la o lume total diferită a secolului al XX-lea.
Unele dintre aceste schimbări sunt evidente: o trecere de la o perioadă a democraţiei la o epocă a experţilor; dintr-o lume dominată de Europa şi chiar de Marea Britanie, la o lume împărţită în trei mari blocuri; dintr-o lume în care omul încă trăia... înconjurat de natură, la o situaţie în care natura este dominată, transformată şi, într-un fel, total distrusă de om; dintr-un sistem în care cele mai mari probleme ale omului erau cele materiale, ale neputinţei omului în faţa ameninţărilor naturale ale bolilor, foametei şi imprevizibilităţii catastrofelor naturale, la sistemul total diferit al anilor 1960 şi 1970, unde cea mai mare ameninţare la adresa omului este însuşi omul şi unde cele mai mari probleme ale sale sunt cele sociale (și nemateriale),care sunt adevăratele sale scopuri ale existenţei şi cum sa isi foloseasca imensa sa putere asupra universului, inclusiv asupra semenilor săi.
Timp de mii de ani, unii oameni s-au considerat creaturi puţin inferioare îngerilor sau chiar in fata lui Dumnezeu şi puţin superioare animalelor. Acum, în secolul al XX-lea, omul [credea că] a dobândit puteri aproape divine şi a devenit din ce în ce mai clar că nu se mai poate considera un animal (așa cum au făcut gânditorii de seamă ai secolului al XIX-lea), ci trebuie să se considere cel puţin un om (dacă nu se putea îndupleca să se rupă complet de predecesorii săi din secolul al XIX-lea, încât să ajungă să se considere obligat să acţioneze ca un înger sau chiar ca un zeu).
Întreaga tendinţă a secolului al XIX-lea a fost de a sublinia natura animalică a omului şi făcând acest lucru, de a căuta să-şi mărească aprovizionarea cu necesităţi materiale, indulgenţa sa în confortul creaturilor,experienţele sale legate de hrană, mişcare, sex şi emoţii. Acest efort a dus la reducerea drastică sau neglijarea aproape totală a convenţiilor istoriei anterioare a omului, convenţii care fuseseră, în general, bazate pe o concepţie a omului ca o creatură dualistă în care un suflet spiritual etern era încapsulat, temporar, într-un corp material efemer. Această concepţie mai veche fusese întruchipată,

în forma în care secolul al XIX-lea a contestat-o, în mare parte în secolul al XVII-lea şi se reflectase în acea perioadă anterioară în influenţa răspândită a puritanismului, a jansenismului şi a altor ideologii, în esenţă pesimiste, inhibitoare, masochiste şi autodisciplinante.
Secolul al XVIII-lea fusese o lungă epocă de luptă pentru a se elibera de această perspectivă mai veche, din secolul al XVII-lea, şi fusese atât de prelungită în mare parte pentru că cei care s-au îndepărtat de secolul al XVII-lea nu puteau nici să-şi imagineze, nici să fie de acord cu ideologia nouă pe care doreau să o impună în locul celei mai vechi pe care doreau să o respingă. Această ideologie mai nouă a apărut în secolul al XIX-lea şi poate fi considerată una care a subliniat libertatea omului de a se complace în aspectele sale mai animalice: de a obţine libertatea, pentru corpul său, de boli, moarte, foame, disconfort şi corvoadă... Perspectiva... poate fi simbolizată de Charles Darwin, ale cărui scrieri au ajuns să reprezinte [presupusa] dovadă a naturii animale a omului, şi de catre Sigmund Freud, ale cărui scrieri au fost considerate a demonstra că sexul era motivaţia umană dominantă, dacă nu singura, şi că inhibiţiile erau marea pacoste a vieţii umane. Acest ultim punct de vedere a ajuns să fie acceptat la cel mai răspândit nivel al experienţei umane în atacurile asupra inhibiţiilor şi disciplinei pe care le numim educaţie „progresivă", aşa cum este reprezentată în efuziunile unor gânditori semi-populari precum Rousseau în cea mai timpurie etapă a mişcării (în cartea sa Emile) sau a lui John Dewey în cea mai recentă etapă....
Astfel, umanismul secolului al XVI-lea a reacţionat împotriva scolasticismului(curentul filosofic şi teologic dominant în Europa Occidentală medievală care a încercat să explice şi să apere dogmele creştine folosind raţiunea) din perioada medievală şi a fost combătut, la rândul său, de puritanismul secolului al XVII-lea, de materialismul secolului al XIX-lea şi de reacţia împotriva acestei ultime perspective prin „fuga de libertate" şi disciplina oarbă de masă a totalitarismului reacţionar din aberaţiile fasciste şi naziste....
Acest lucru poate fi observat cel mai esenţial în faptul că marile realizări ale secolului al XIX-lea şi marea criză a secolului al XX-lea sunt ambele legate de tradiţia puritană a secolului al XVII-lea. Punctul de vedere puritan considera corpul şi lumea materială ca

fiind păcătoase şi periculoase şi, ca atare, ceva ce trebuie controlat strict de voinţa individului.
Se considera că harul lui Dumnezeu îi va da individului puterea de a-şi stăpâni atât corpul, cât şi sentimentele, de a-şi controla tendinţele spre lene, distragerile plăcerii şi diversiunea desfătării şi de a face posibil ca individul, prin dedicarea sa totală muncii, să demonstreze că se numără printre destinatarii aleşi ai harului lui Dumnezeu.
Această perspectivă puritană, respinsă în viziunea secolului al XIX-lea asupra adevărului, a fost, totuşi, încă un element influent în comportamentul secolului al XIX-lea, în special în rândul celor care au contribuit cel mai mult la atingerea propriilor obiective ale secolului al XIX-lea. Punctul de vedere puritan a contribuit cu elemente de autodisciplină, abnegaţie, masochism, glorificarea muncii, accent pe restricţiile plăcerii consumului şi subordonarea prezentului faţă de viitor, cât şi a sinelui faţă de un întreg mai larg. Acestea au devenit elemente semnificative în modelul de comportament burghez, de clasă mijlocie, care a dominat secolul al XIX-lea. Clasele de mijloc erau însele în mare parte produse ale secolului al XVII-lea şi adoptaseră acest punct de vedere ca fiind una dintre trăsăturile care le distingeau de atitudinile mai auto-indulgente ale celorlalte două clase sociale, ţăranii de sub ei sau aristocraţia şi nobilimea de deasupra lor.
În secolul al XIX-lea, elementele punctului de vedere puritan erau destul de detaşate de scopurile lumii interioare pe care le serviseră în secolul al XVII-lea (Dumnezeu şi mântuirea personală) şi erau ataşate de scopuri individualiste şi în mare parte egoiste, lumeşti, dar au dus mai departe atitudini şi modele de comportament care au rămas în mare parte detaşate de obiectivele declarate ale secolului al XIX-lea, iar acestea, printr-o combinaţie de metode din secolul al XVII-lea cu obiective din secolul al XIX-lea, au produs imensele realizări fizice ale secolului al XIX-lea.
Aceste metode au apărut într-o serie de moduri esenţiale, în special prin accentul pus pe autodisciplină pentru beneficii viitoare, pe consumul restricţionat şi pe economisire, care a asigurat acumularea de capital pentru dezvoltarea industrială a secolului al XIX-lea; într-o devoţiune faţă de muncă şi într-o amânare a bucuriei către un viitor care nu a sosit niciodată... Pentru astfel de oameni şi pentru ideologia predominantă a clasei de mijloc din secolul al

XIX-lea, cele mai negative comentarii care puteau fi făcute despre un „ratat”, pentru a-l distinge de un om „de succes”, erau că era un „risipitor”, un „leneş”, un „senzualist” şi „indulgent cu sine”. Aceşti termeni reflectau valoarea pe care clasele de mijloc o acordau muncii, economisirii, abnegaţiei şi conformismului social. Toate aceste valori au fost preluate din puritanismul secolului al XVII-lea şi se găseau cel mai frecvent printre grupurile religioase înrădăcinate în acel secol, quakerii, prezbiterienii, nonconformiştii (Anglia) şi supravieţuitorii jansenisti şi erau mai puţin evidente printre grupurile religioase cu orientări mai vechi, cum ar fi romano catolicii, anglicanii de rang înalt sau creştinii ortodocşi. Aceste crezuri mai vechi erau mai răspândite în rândul claselor inferioare şi superioare din sudul şi estul Europei, decât în nordul sau vestul Europei. Aceasta explică de ce autodisciplina energetică şi economisirea care au făcut ca lumea anului 1900 să fie de clasă mijlocie, protestantă şi nord-vest-europeană. După cum vom vedea mai târziu, în discuţia despre criza americană din secolul al XX-lea, aceste perspective, valori şi grupuri sunt acum înlocuite de perspective, valori şi grupuri destul de diferite...
Vom vorbi mai târziu despre aceste trăsături esenţiale ale punctului de vedere al secolului al XIX-lea, deoarece dispariţia lor în secolul al XX-lea, asociată cu criza claselor de mijloc,este o parte esenţială a crizei secolului al XX-lea, care e mai clara în ţările vorbitoare de limbă engleză şi scandinave. Vom numi aceste trăsături, intr-un singur pachet,„preferinţă viitoare” şi vom înţelege că aceasta include evanghelia economisirii, a muncii şi a amânării plăcerii, consumului şi timpului liber. Strâns legată de aceasta este o idee oarecum diferită, bazată pe o nemulţumire constantă şi iremediabilă faţă de poziţia actuală şi de posesiunile actuale. Aceasta este asociată cu accentul pus în secolul al XIX-lea pe comportamentul consumerist, pe realizări şi pe cererea infinit de extensibilă şi în egală măsură asociată cu perspectiva clasei de mijloc. Ambele împreună (preferinţa viitoare şi cererile materiale extensibile) au fost trăsături de bază în societatea clasei de mijloc din secolul al XIX-lea şi fundamente indispensabile pentru marile sale realizări materiale. Inevitabil, acestea lipsesc in societăţi tribale subdezvoltate ,grupuri rurale înapoiate, nu numai în Africa şi Asia, ci şi în multe zone şi grupuri periferice ale civilizaţiei occidentale, inclusiv o mare parte din Mediterana, America Latină, centrul Franţei sau în comunităţile

menonite din sudul Pennsylvaniei şi din alte părţi. Lipsa preferinţelor viitoare şi a cererilor materiale expansibile în alte zone şi diminuarea acestora în civilizaţia occidentală a clasei de mijloc, sunt caracteristici esenţiale ale crizei secolului al XX-lea.
Deşi această criză, care a apărut ca o prăbuşire, o perturbare şi o respingere a modului de a face lucrurile din secolul al XIX-lea, era pe deplin evidentă până în anul 1900, a fost adusă într-un stadiu acut de cele două războaie mondiale şi de criza economică mondială. Dacă ne este permis să simplificăm excesiv, au apărut două moduri antitetice de a aborda această criză. O modalitate, in perceptia unora precum Georges Sorel (Reflecţii asupra violenţei, 1908), era de a gasi o soluţie a acestei crize în iraţionalism, în acţiunea de dragul sinelui, în scufundarea individului în masa tribului, comunităţii sau naţiunii sale, în sentimente şi acte concrete simple, intense. Cealaltă tendinţă, bazată pe ştiinţa secolului al XIX-lea, căuta o soluţie a crizei în raţionalizare, ştiinţă, universalitate,cosmopolitism şi căutarea continuă a adevărului etern chiar dacă acesta era ocolit precipitat. În timp ce marea masă de oameni din civilizaţia occidentală fie ignora problema şi caracterul antitetic al celor două soluţii propuse, alunecând inconştient către una sau luptând confuz către cealaltă, două grupuri mai mici erau pe deplin conştiente de antiteza şi rivalitatea celor două. Din criza însăşi şi din miriada de evenimente individuale care au dus la ea, a izbucnit al Doilea Război Mondial. Deşi puţini erau conştienţi de acest lucru, acest război a devenit o luptă între forţele iraţionalităţii, reprezentate de fascism, şi forţele ştiinţei şi raţionalizării occidentale, reprezentate de naţiunile aliate.
Naţiunile aliate au câştigat această luptă cumplită deoarece reprezentau forţele vechilor tradiţii ale Occidentului, care făcuseră din civilizaţia occidentală cea mai puternică şi mai prosperă civilizaţie care existase vreodată în ultimii şase mii de ani de experienţă a acestei forme de organizare umană.
Această capacitate de a utiliza tradiţia occidentală s-a manifestat printr-o capacitate de a utiliza raţionalizarea,ştiinţa, diversitatea, libertatea şi cooperarea voluntară - toate atribute de lungă durată ale civilizaţiei occidentale.

Capitolul 60 — Raţionalizare şi ştiinţă

Aplicarea raţionalizării şi a ştiinţei la cel de-al Doilea Război Mondial

este unul dintre motivele fundamentale (deşi nu neapărat cel mai important motiv) pentru victoria Occidentului în război. Ca o consecinţă a acestei victorii, aceste două metode au supravieţuit provocării din partea fascismului reacţionar,totalitar, autoritar şi s-au extins din domeniile limitate ale experienţei umane unde operaseră anterior pentru a deveni factori dominanţi în lumea secolului al XX-lea. Cele două sunt evident identice; şi niciuna nu este echivalentă cu raţionalismul (deşi ambele folosesc raţionalismul ca element proeminent în operaţiunile lor). Raţionalismul, strict vorbind, este o ideologie destul de neconvingătoare. Presupune că realitatea este raţională şi logică şi, în consecinţă, este inteligibilă pentru procesele mentale conştiente ale omului şi poate fi înţeleasă doar prin raţiunea şi logica umană. Presupune că ceea ce este raţional şi logic este real iar ceea ce este iraţional şi ilogic este dubios, necunoscut şi neimportant şi că observaţiile simţurilor umane sunt nesigure sau chiar iluzorii.
Raţionalizarea şi ştiinţa diferă de raţionalism în două moduri principale: (1) sunt mai empirice, prin faptul că sunt dispuse să utilizeze observaţii senzoriale şi (2) sunt mai practice, prin faptul că sunt mai preocupate de realizarea lucrurilor în lumea temporală decât de descoperirea naturii adevărului suprem. Nu neagă neapărat existenţa unui astfel de adevăr suprem, dar sunt de acord că orice concluzii la care se ajunge cu privire la natura sa, folosind metodele lor, sunt urmatoare sau precedente, mai degrabă decât supreme. Prin urmare, ambele metode sunt incercari, analitice, modeste şi relativ practice. Principala diferenţă dintre ele este că ştiinţa este o subdiviziune oarecum mai restrânsă a raţionalizării, deoarece are o metodologie mai rigidă şi mai conştientă de sine. Luate împreună, aceste două au jucat roluri semnificative în civilizaţia occidentală timp de secole, dar au rămas întotdeauna oarecum periferice pentru experienţa oamenilor obişnuiţi. Una dintre principalele consecinţe ale celui de-al Doilea Război Mondial este că acestea nu mai sunt secundare. Desigur, trebuie recunoscut faptul că raţionalizarea şi ştiinţa nu sunt încă, în niciun caz, centrale pentru experienţa oamenilor obişnuiţi sau chiar pentru majoritatea oamenilor. Dar acum, aproape sigur, ele trebuie să devină chestiuni de experienţă directă pentru majoritatea oamenilor, dacă civilizaţia occidentală vrea să supravieţuiască. După cum a spus romancierul care se ocupă de aceste probleme

Sir Charles P. Snow, oamenii de ştiinţă joacă din ce în ce mai mult un rol vital în acele decizii cruciale, secrete „care determină în cel mai grosolan sens dacă trăim sau murim”.
Înainte de al Doilea Război Mondial, ştiinţa era recunoscută de toţi ca un element semnificativ al vieţii, dar puţini aveau contact direct cu ea şi foarte puţini aveau o apreciere reală a naturii şi realizărilor sale.
Ea era rezervată în mare parte cadrelor universitare şi unei mici minorităţi dintre aceştia şi atingea vieţile majorităţii oamenilor doar indirect, prin influenţa sa asupra tehnologiei, în special asupra practicii medicale, transporturilor şi comunicaţiilor. Înainte de 1939, existau foarte clar ceea ce Sir Charles Snow a numit „Două societăţi” în cadrul aceleiaşi civilizaţii. Aceasta însemna că majoritatea oamenilor trăiau într-o ignoranţă totala fata de ştiinţă aproape la fel de mare ca cea a unui hotentot şi care era aproape la fel de mare printre profesorii de literatură cu studii superioare de la Harvard, Oxford şi Princeton. De asemenea, însemna că oamenii de ştiinţă erau complet deconectaţi de realităţile majore ale lumii în care trăiau şi erau fascinaţi de impactul războiului, depresiei şi tulburărilor politice în condiţii de ignoranţă, naivitate şi nedumerire generală cel puţin la fel de mare ca cea a omului obişnuit needucat.
Al Doilea Război Mondial a adus ştiinţa la guvernare şi, în special, în război şi a adus politica, economia şi responsabilitatea socială în ştiinţă într-un mod care trebuie să fie benefic pentru ambele părţi, dar care a fost aproape neimaginant de şocant pentru ambele părţi. Citind, de exemplu, schimbul de întrebări şi răspunsuri care are loc între oamenii de ştiinţă şi politicieni în faţa comisiilor congresului preocupate de spaţiul cosmic, energia atomică sau cercetarea medicală este o revelaţie lipsa aproape totala de comunicare care are loc în spatele acestui schimb prolific de cuvinte.
Impactul raţionalizării(reflectarii asupra unei probleme) este aproape la fel de mare, deşi mult mai puţin recunoscut. A existat întotdeauna într-un mod incidental şi minor în experienţele oamenilor, dar cu greu a justificat o denumire specială până când a devenit o tehnică conştientă şi deliberată. Este o metodă de abordare a problemelor şi proceselor într-o secvenţă stabilită de paşi, astfel: (1) izolarea problemei; (2) separarea ei în cele mai evidente etape sau domenii; (3) enumerarea factorilor care

determină rezultatul dorit în fiecare etapă sau domeniu; (4) variatia factorilor într-un mod conştient, sistematic şi (dacă este posibil) cantitativ pentru a maximiza rezultatul dorit în etapa sau domeniul în cauză; şi (5) reasamblarea etapelor sau domeniilor şi verificarea dacă întreaga problemă sau procesul a fost îmbunătăţit acceptabil în direcţia dorită.
O astfel de raţionalizare este analitică şi cantitativă (chiar numeric). A fost utilizată pentru prima dată pe o scară largă la sfârşitul secolului al XIX-lea pentru a rezolva problemele producţiei de masă şi a condus,pas cu pas, la tehnici de asamblare pe linie, în care cantităţi reglementate de materiale (piese), energie, muncă şi supraveghere erau livrate într-un aranjament raţional de spaţiu şi timp pentru a produce un flux continuu al unui produs final. Toate elementele din proces erau aplicate unor unităţi măsurabile într-un sistem operat în conformitate cu un plan dominant pentru a obţine un rezultat dorit. În mod natural, un astfel de proces serveşte la dezumanizarea procesului productiv şi, deoarece urmăreşte, de asemenea, să reducă fiecare element din proces la o acţiune repetitivă care duce în cele din urmă la o automatizare în care chiar şi supravegherea este electronică şi mecanică.
De la problema fundamental inginerească a producţiei, raţionalizarea s-a răspândit treptat în problema mai dominantă a afacerilor. De la maximizarea producţiei, s-a mutat la maximizarea profiturilor. Aceasta a dat naştere la „experţi în eficienţă” precum Frederick Winslow Taylor (a cărui lucrare „Principiile managementului ştiinţific” a apărut în 1911) şi, în cele din urmă, la consultanţi în management, precum Arthur D. Little.
Acest punct fusese atins până în 1939, când raţionalizarea era încă departe de viaţa obişnuită şi foarte departe de politică şi război. Ca în cazul multor alte inovaţii, introducerea raţionalizării(analizei) în război a fost iniţiată de britanici şi apoi preluată, la scară, de americani. Originea sa este de obicei atribuită eforturilor profesorului P. M. S. Blackett (Premiul Nobel, 1948) de a aplica radarul la tunurile antiaeriene. De acolo, Blackett a preluat tehnica în apărarea antisubmarină de unde s-a răspândit, sub denumirea de „Cercetare Operaţională” (OP), în multe aspecte ale efortului de război. În forma sa originală, Grupul de Cercetare al Comandamentului Antiaerian, cunoscut sub numele de „circul lui Blackest”, includea trei fiziologi, doi fizicieni matematicieni, un

astrofizician, un topograf, un fizician general, doi matematicieni şi un ofiţer de armată. Era o abordare mixtă a problemelor operaţionale, punând accent pe o metodă obiectivă, analitică şi cantitativă. După cum a scris Blackett în 1941, „Omul de ştiinţă poate încuraja gândirea numerică în chestiuni operaţionale şi, prin urmare, poate ajuta la evitarea conducerii războiului pe accese emoţionale”.
Cercetarea operaţională, spre deosebire de ştiinţă, şi-a adus cea mai mare contribuţie în ceea ce priveşte utilizarea echipamentelor existente, mai degrabă decât în efortul de a inventa echipamente noi. Adesea oferea recomandări specifice, obţinute prin tehnicile probabilităţii matematice, care contraziceau direct procedurile militare stabilite. Un caz simplu se referea la problema atacului aerian asupra submarinelor inamice: La ce adâncime ar trebui setat fitilul bombei? În 1940, Comandamentul de Coasta al RAF şi-a setat fitilurile la 30 de metri. Aceasta s-a bazat pe estimări a trei factori: (1) intervalul de timp dintre momentele în care submarinul a observat avionul şi avionul a observat submarinul; (2) viteza de apropiere a avionului; şi (3) viteza de scufundare a submarinului. Un factor fix a fost că era puţin probabil ca submarinul să fie scufundat dacă bomba exploda la mai mult de 6 metri distanţă. Cercetare Operaţională a adăugat un factor suplimentar: Cât de aproape era bombardierul pentru a estima exact locul unde submarinul s-a scufundat? Deoarece această eroare a crescut rapid odată cu distanţa de la observarea iniţială, un submarin care a avut timp să se scufunde profund ar fi aproape inevitabil ratat de bombă în poziţia initiala, dacă nu chiar în adâncime; dar, cu fitiluri setate la 30 de metri, submarinele care au avut puţin timp să se scufunde ar fi fost ratate deoarece fitilul era prea setat sa declanseze explozia la prea mare adancime, chiar şi atunci când identificarea poziţiei era corectă.
Cercetarea Operaţională a recomandat amplasarea fitilurilor la 7,6 metri pentru a scufunda tintele observate in apropiere şi, practic, a recunoscut
imposibilitatea lovirii submarinelor identificate la distanta. Când fitilurile au fost setate la 10 metri, atacurile reuşite asupra submarinelor au crescut cu 400% folosind acelaşi echipament. Britanicii au aplicat aceasta cercetare operationala la multe

probleme similare: (1) Cu un număr insuficient de tunuri antiaeriene, este mai bine să fie concentrate pentru a proteja complet o parte a oraşului sau să fie dispersate pentru a proteja în mod inadecvat întregul oraş? (Prima variantă este mai bună.) (2) Revopsirea bombardierelor utilizate noaptea din negru în alb atunci când sunt folosite în patrulare submarină a crescut numărul de submarine observate cu 30%. (3) Sunt convoaiele mici mai sigure pentru navele comerciale decât cele mari? (Nu, cu o marjă mare.) (4) Cu un număr insuficient de avioane de patrulare, era mai bine să se inspecteze întreaga zonă de patrulare în unele zile (aşa cum era practica) sau să se cerceteze doar o parte din ea în fiecare zi cu orice avioane erau disponibile? (Calculele unui matematician, S. D. Poisson, care a murit în 1840, au arătat că a doua variantă era mai bună.)

Unele dintre îmbunătăţiri au fost foarte simple. De exemplu, un studiu statistic al observărilor submarinelor germane de către avioanele de patrulare a arătat că de două ori mai multe au fost văzute pe partea stângă a avionului decât pe partea dreaptă. Investigaţiile au arătat că acest lucru se datora faptului că avionul zbura pe pilot automat, permiţându-i pilotului (aflat in partea stângă) aproape tot timpul să privească marea, în timp ce copilotul din partea dreaptă era ocupat o mare parte a timpului. Numirea unui alt membru al echipajului în partea dreaptă atunci când copilotul era ocupat a crescut observările cu aproximativ 30%. Până la sfârşitul anului 1941, RAF a bombardat oraşele germane pe cât a fost posibil. Apoi, OP(Cercetarea Operationala), folosind bombardamentul german asupra Marii Britanii ca bază, a calculat numărul de persoane ucise per tonă de bombe lansate şi a aplicat acest lucru Germaniei pentru a arăta că victimele cauzate Germaniei au fost de aproximativ 400 de civili ucişi pe lună aproximativ jumătate din rata mortalităţii in accidentele auto germane - în timp ce 200 de membri ai echipajului RAF erau ucişi pe lună în timpul misiunilor de bombardament. Un astfel de bombardament nu ar fi putut niciodată influenţa rezultatul războiului. Mai târziu s-a descoperit că raidurile ucideau de fapt doar 200 de civili germani (aproape toţi necombatanţii contribuind puţin la efortul de război) cu preţul celor 200 de luptători RAF în fiecare lună şi, prin urmare, reprezentau o contribuţie la o victorie germană! Aceste estimări au recomandat redistribuirea avioanelor

de la bombardarea Germaniei la patrularea pentru observarea submarinelor, astfel încât războiul submarin german, care strangula de fapt Marea Britanie, să poată fi ţinut sub control. Un bombardier, în durata sa medie de viaţă de 30 de misiuni, a aruncat 60 de tone de bombe asupra Germaniei, ucigând 20 de germani şi distrugând câteva case. Acelaşi avion, în treizeci de misiuni de patrulare submarină, a salvat, în medie, 6 nave comerciale încărcate şi echipajele acestora de la torpilare. Aşa cum era de aşteptat, această descoperire a fost respinsă violent de şeful Comandamentului de Bombardiere RAF, mareşalul şef Sir Arthur („Bombardierul") Harris.
Strâns legată de aceasta era întrebarea dacă era mai bine să se folosească capacitatea de construcţie navală a Marii Britanii pentru a construi nave de escortă sau nave comerciale. Aceasta a implicat alegerea între salvarea navelor comerciale existente sau extinderea pierderilor provocate de submarine. A fost nevoie de un studiu statistic al eficienţei navelor de escortă. La acea vreme, Amiralitatea considera convoaiele mici mai sigure, iar pe cele mari mai periculoase, şi interzisese convoaiele de peste şaizeci de nave. Aceştia au alocat nave de escortă fiecărui convoi în proporţie de trei plus o zecime din numărul de nave protejate. OP a putut să demonstreze că această regulă de alocare era incompatibilă cu prejudecăţile împotriva convoaielor mari.
Studiind pierderile anterioare, au arătat că convoaiele de sub 40 de nave (în medie 32 fiecare) au suferit pierderi de 2,5%, în timp ce convoaiele mari de peste 40 de nave (în medie 54 de nave fiecare) au fost de două ori mai sigure, cu pierderi de doar 1,1%. Folosind informaţii de la echipajele submarinelor germane salvate, OP a putut să demonstreze că succesul submarinelor depindea de densitatea navelor de escortă din jurul perimetrului convoiului şi că procentul de nave scufundate era invers proporţional cu dimensiunea convoiului. Până în 1944, un convoi de 187 de nave a sosit la destinatie fără pierderi. Dacă trecerea la convoaie mari s-ar fi făcut în primăvara anului 1942, în loc de primăvara anului 1943, un milion de tone de nave comerciale (sau 200 de nave) ar fi putut fi salvate. Combinarea convoaielor mai mari şi trecerea unor avioane de la bombardarea Germaniei la patrulare au înversat curba ameninţării submarinelor în vara anului 1943 şi au ajutat la salvarea multor nave care au fost folosite în debarcările aliate,

în special în Ziua Z din anul 1944.
Şocul infrangerii Franţei în iunie 1940 a marcat un punct de cotitură în relaţiile dintre universităţi şi guvern în Statele Unite. La acea vreme, principalele contacte dintre cele două erau Academia Naţională de Ştiinţe, fondată în 1863, şi Comitetul Consultativ Naţional pentru Aeronautică (NACA), fondat în 1915. Primul era un organism non-guvernamental care îşi alegea proprii membri dintre oamenii de ştiinţă americani şi era obligat să consilieze guvernul, la cerere, în chestiuni ştiinţifice sau tehnice. Un organism dependent, Consiliul Naţional de Cercetare, avea membri din partea guvernului în general şi reprezentanţi a peste o sută de societăţi ştiinţifice care acţionau ca legătura între academie şi comunitatea ştiinţifică. NACA era o agenţie guvernamentală care îndeplinea o funcţie similară în aeronautică şi făcea cercetări ample în domeniul său cu fonduri guvernamentale. În 1938, Vannevar Bush, profesor de inginerie electrică şi vicepreşedinte al Institutului de Tehnologie din Massachusetts, o figură remarcabilă în matematica aplicată şi electronică, cel mai cunoscut pentru analizorului diferenţial (pentru rezolvarea mecanică a ecuaţiilor diferenţiale în calcul), a devenit membru al NACA. În anul următor, a devenit preşedinte al Institutului Carnegie din Washington şi preşedinte al NACA.
În timp ce Franţa se prăbusea, Bush l-a convins pe preşedintele Roosevelt să creeze un Comitet de Cercetare pentru Apărare Naţională cu Bush in functia de preşedinte. Cei doisprezece membri au servit fără plată şi erau formaţi din câte doi reprezentanti ai fiecarei arme, marină şi Academia Naţională de Ştiinţe, plus alţi şase. Bush i-a mai numit pe Frank B. Jewett, preşedinte al Laboratoarelor Telefonice Bell şi al NAS; Karl T. Compton, preşedinte al MIT; James B. Conant, preşedinte al Harvard; Richard C. Tolman, de la Institutul de Tehnologie din California; şi alţii. Aceştia şi-au stabilit sediile la Institutul Carnegie şi Dumbarton Oaks, un centru Harvard de cercetare al culturii bizantine din Washington.
În primul său an, NDRC(Comitetul de Cercetare a Apărării Naţionale) a acordat peste două sute de contracte diferitelor universităţi şi, astfel, a stabilit modelul relaţiilor dintre guvern şi universităţi, care există şi astăzi. În primul an, a cheltuit doar 6,5 milioane de dolari, dar în cei şase ani 1940-1946 a cheltuit aproape 454 de milioane de dolari.

În întreaga perioadă, a existat o singură schimbare în ceea ce priveşte personalul civil al NDRC. În mai 1941, a fost creată o organizaţie superioară şi mai amplă, Biroul de Cercetare Ştiinţifică şi Dezvoltare (OSRD), cu Bush ca preşedinte şi Conant ca adjunct al său. Conant a luat locul lui Bush ca preşedinte al NDRC, iar Roger Adams, profesor de chimie la Universitatea din Illinois, a fost adăugat la NDRC. Aceste grupuri au avut influenţa supremă în America în introducerea raţionalizării(analizei) şi ştiinţei în guvern şi război în perioada 1940-1946, încurajând sute de noi dezvoltări şi invenţii tehnice, inclusiv bomba atomică. Una dintre primele lor acţiuni a fost realizarea unui recensământ al unităţilor de cercetare şi a unei Liste Naţionale a Personalului Ştiinţific şi Specializat (cu 690.000 de nume); nu au ezitat să apeleze la serviciile ambelor, după cum era nevoie. Când banii erau puţini, îi găseau din surse private, ca în iunie 1941, când, pur şi simplu cerând, au obţinut o jumătate de milion de dolari de la MIT şi o sumă egală de la John D. Rockefeller, Jr., pentru a plăti salarii atunci când alocările Congresului erau insuficiente.

Organizaţii oarecum similare au apărut în Marea Britanie, în Uniunea Sovietică şi în ţările inamice, dar niciuna nu a funcţionat cu atât de mult succes ca cea a americanilor, care, aici, ca şi în alte părţi, au demonstrat un geniu pentru organizarea improvizată la scară largă. În general, britanicii erau mai fertili în idei noi decât americanii (probabil pentru că erau mai puţin convenţionali în procesele lor de gândire), dar americanii erau superiori în dezvoltare şi producţie. Uniunea Sovietică căreia îi lipseau foarte mult ideile noi, a avut un succes destul de mare (având în vedere dezavantajele sale evidente, cum ar fi invazia inamică şi involutiei industriale) în dezvoltare. Organizarea sa era oarecum similară cu cea din Statele Unite, dar mult mai centralizată, deoarece Academia sa de Ştiinţe controla fondurile guvernamentale şi aloca atât sarcini, cât şi fonduri universităţilor şi grupurilor de cercetare speciale.

Germania, care avea un grad ridicat de inovaţie (comparabil cu cel din Statele Unite), a fost paralizată de nenumărate autorităţi conflictuale şi suprapuse care controlau dezvoltarea şi producţia şi de faptul că intregul haos se afla sub tirania unor autocraţi şovăielnici. Japonia, aproape lipsită de inovaţie, a atins un grad surprinzător de producţie sub un sistem de autorităţi autocratice

conflictuale aproape la fel de dăunator ca si cel al Germaniei. Analiza comportamentului, aşa cum este reprezentată în Cercetarea Operaţională, şi aplicare ştiinţei pentru crearea de arme noi, aşa cum era practicată de ţările vorbitoare de limbă engleză, erau în contrast puternic cu metodele de purtare a războiului folosite de agresorii tripartiţi. Hitler a purtat războiul bazându-şi speranţele pe inspiraţie (proprie) şi voinţă (de obicei, refuzul de a se retrage cu un centimetru); Mussolini a încercat să-şi ducă războiul pe retorică şi sloganuri; japonezii au încercat să obţină victoria prin sacrificiu de sine şi disponibilitate de a muri. Toate cele trei metode iraţionale erau învechite în comparaţie cu metoda anglo-americană de raţionalizare şi ştiinţă.

Primele veşti despre succesul Cercetării Operaţionale în Marea Britanie au fost aduse în Statele Unite de preşedintele Conant în 1940 şi au fost introduse oficial de Vannevar Bush, în calitate de preşedinte al Comitetului pentru Arme Noi al Statului Major Interarme, în 1942. Până la sfârşitul războiului, tehnica se răspândise pe scară largă prin efortul de război american şi, odată cu sosirea păcii, a devenit o profesie civilă consacrată. Cel mai cunoscut exemplu în acest sens este Rand Corporation, o firmă privată de cercetare şi dezvoltare, sub contract cu Forţele Aeriene ale Statelor Unite, dar si alte numeroase organizaţii şi întreprinderi mai mici se ocupă acum de tehnici de analiza în viaţa politică, studiul războiului şi strategiei, economie şi în alte părţi. Grupuri similare au apărut în Marea Britanie.

Una dintre cele mai complexe aplicaţii ale tehnicii a fost Operaţiunea Bootstrap(auto-dezvoltare fara ajutor extern), prin care Corporaţia de Dezvoltare Industrială din Puerto Rico, consiliată de Arthur D. Little, Inc., a căutat să transforme economia portoricană. Persoanele interesate de OP au organizat societăţi în Anglia (1948) şi Statele Unite (1949) care publicau reviste trimestriale şi jurnale. Un mare impuls a fost dat raţionalizării societăţii în lumea postbelică prin aplicarea metodelor matematice în societate într-o măsură fără precedent. O mare parte din aceasta a folosit progresele extraordinare din matematică ale secolului al XIX-lea, dar o bună parte a venit din noi dezvoltări. Printre acestea s-au numărat aplicaţii ale teoriei jocurilor, teoriei informaţiei, logicii simbolice, ciberneticii şi calculului electronic. Cea mai nouă dintre acestea a fost probabil teoria jocurilor,elaborată de un

matematician refugiat maghiar, John von Neumann, la Institutul pentru Studii Avansate. Aceasta aplica tehnici matematice în situaţii în care persoanele căutau obiective conflictuale într-un nexus de relaţii guvernate de reguli. Strâns legate de aceasta au fost noile metode matematice pentru gestionarea luării deciziilor. Lucrarea fundamentală în noul domeniu a fost cartea Theory of Games and Economic Behavior(Teoria Jocurilor şi Comportamentul Economic) de John von Neumann şi Oskar Morgenstern (publicata de Princeton in 1944).

Un impuls similar pentru întreaga această dezvoltare a fost oferit de alte două domenii ale matematicii în care cărţile semnificative în America au fost Teoria matematică a comunicării (Universitatea din Illinois, 1949) autori C. E. Shannon şi W. Weaver si Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and the Machine (Cibernetică sau Controlul şi Comunicarea la Animal şi Maşină de Norbert Wiener(Institutul de Tehnologie din Massachusetts, 1949). O multitudine de cărţi au amplificat şi modificat aceste lucrări fundamentale, toate căutând să aplice metode matematice sistemelor de informatii, comunicaţii şi control. Strâns legată de aceasta a fost utilizarea sporită a logicii simbolice (ca în cartea lui Willard von Orman Quine, Logica Matematică, Harvard, 1951) şi aplicarea tuturor acestora la computerele electronice, implicând stocarea la scară mare a informaţiilor cu recuperare rapidă a acestora şi operaţiuni fantastic de rapide de calcule complexe. Acestea, şi tehnicile conexe, transformă acum metodele de operare şi comportamentul în toate aspectele vieţii şi aduc o raţionalizare pe scară largă a vieţii umane, care devine una dintre cele mai semnificative caracteristici ale civilizaţiei occidentale în secolul XX.

Strâns legate de toate acestea, atât în război, cât şi în perioada postbelică, au fost progresele în ştiinţă. Şi aici, marele impuls a venit din lupta pentru victorie şi pătrunderea ulterioară in toate aspectelor vieţii a atitudinilor şi metodelor (ştiinţei) care fuseseră periferice experienţei majorităţii oamenilor în perioada de dinainte de război. Consecinţele acestei revoluţii ne înconjoară acum din toate părţile şi sunt evidente, chiar şi pentru cei mai ignoranti, în televiziune şi electronică, în biologie şi ştiinţă medicală, în explorarea spaţiului, în automatizarea creditului, facturării, salarizării şi practicilor de personal, în energia atomică şi, mai

presus de toate, în ameninţarea constantă nucleara cu care ne confruntăm acum cu toţii. În mare parte din acestea, inovaţiile fundamentale au fost britanice sau cel puţin europene, dar procesele lor complete de exploatare şi producţie au fost americane. Mobilizarea acestor procese sub OSRD şi NDRC de către cei doi yankei din Massachusetts, Bush şi Conant, este unul dintre miracolele războiului. În contrast puternic cu OSS, aceasta şi-a atins obiectivele cu un minim de fricţiuni administrative, prin utilizarea agenţiilor existente, cu excepţia puţinelor cazuri, cum ar fi bomba atomică, unde nu existase anterior nicio agenţie. Probabil că niciun grup nou din istoria guvernului american nu a realizat atât de mult cu un grad atât de ridicat de cooperare utilă.

Cea mai mare parte a acestui lucru a fost rezultatul viziunii largi, tactului şi lipsei totale de dorinţă a lui Bush de celebritate personală. O mare parte din aceasta s-a realizat discret în discuţii individuale şi în şedinţe de comitet nepublicate.

De exemplu, în calitate de preşedinte al Comitetului mixt pentru arme şi echipamente noi (JNW) al Statului Major Interarme de la înfiinţarea sa în mai 1942 până la sfârşitul războiului, Bush a realizat minuni, nu numai prin convingerea militarilor să folosească arme şi tehnici noi, ci şi prin convingerea diferitelor servicii să integreze introducerea de noi metode şi planurile lor de viitor.

Impulsul pentru utilizarea ştiinţei în multe domenii a venit de la britanici. Aceasta a început în Primul Război Mondial, când oameni precum (Sir) Henry T. Tizard, (Sir) Robert A. Watson-Watt şi profesorul Frederick A. Lindemann (Lord Cherwell după 1956) au studiat ştiinţific problemele aviaţiei. Această legătură între guvern şi ştiinţă în aviaţie a fost menţinută în Marea Britanie, aşa cum a fost şi în Statele Unite, în timpul Marelui Armistiţiu. După ce Hitler a venit la putere, Dr. H. E. Wimperis, directorul de Cercetări Ştiinţifice din cadrul Ministerului Aerului, şi colegul său A. P. Rowe, au înfiinţat un Comitet pentru Cercetări în Apărarea Aeriană, cu Tizard ca preşedinte şi Rowe ca secretar, cu profesorii A. V. Hill şi P. M. S. Blackett ca membri şi Watson-Watt ca consultant. Profesorul Archibald Vivian Hill, biochimist,câştigase Premiul Nobel în 1922, în timp ce Blackett, fost ofiţer de marină şi fizician nuclear, fusese iniţiatorul Cercetării Operaţionale şi a câştigat Premiul Nobel pentru fizică în 1948. Watson-Watt poate fi considerat principalul descoperitor al radarului.

În contrast puternic cu OSRD şi NDRC din America, acest comitet a avut o viaţă furtunoasă. În 1908, în timp ce studia fizica la Berlin cu Walther Nernst (Premiul Nobel, 1920), Tizard l-a întâlnit pe un coleg student, F. A. Lindemann, care se născuse şi fusese educat in Germania, dar deţinea un paşaport britanic prin naturalizarea tatălui său bogat în Anglia înainte de naştere sa. Lindemann a devenit un om de ştiinţă amator morocănos, motivat, intransigent şi cu o pregătire haotică, care şi-a dedicat timpul şi energia vieţii sociale engleze din clasa superioară şi a combinat sclipiri intermitente de strălucire ştiinţifică cu o lipsă totală de obiectivitate şi o judecată constant slabă. Tizard, un funcţionar public englez destul de tipic, a fost, totuşi, atras de Lindemann şi, în 1919, i-a asigurat o numire ca profesor de filozofie experimentală la Oxford. La acea vreme, ştiinţa se afla într-un punct incipient la Oxford, iar Lindemann, în următoarele două decenii, a construit Laboratorul Clarendon la nivelul pe care Laboratorul Cavendish de la Universitatea Cambridge îl atinsese sub conducerea lui Lord Rutherford. În această perioadă, Lindemann a devenit prietenul apropiat şi consilierul ştiinţific al lui Winston Churchill. Prin autoritatea lui Churchill, Lindemann a fost forţat să facă parte din Comitetul lui Tizard pentru Studiul Ştiinţific al Apărării Aeriene, unde a acţionat ca o influenţă perturbatoare din iulie 1935, până când cei trei membri ştiinţifici (Hill, Blackett şi Wimperis) l-au forţat să plece în septembrie 1936 demisionând împreună. Întregul comitet a fost apoi dizolvat şi numit din nou sub conducerea lui Tizard fără Lindemann. Acesta din urmă a inversat rolurile patru ani mai târziu, când Churchill a devenit prim-ministru, Lindemann fiind aproape singurul său consilier ştiinţific. Tizard a fost demis din comitet în iunie 1940. Dar până atunci, efortul imens în domeniul radarului fusese deja epuizat.
Comitetul Tizard, cu doar 10.000 de lire sterline pentru cercetare, şi-a ţinut prima întâlnire pe 28 ianuarie 1935, iar până pe 16 iunie (înainte ca Lindemann să se alăture) avea un radar instalat cu care a urmărit un avion circa 65 de km. Pe 3 martie 1936, au identificat un avion care zbura la altitudinea de 400 de m,aflat la o distanţă de 120 de km.În septembrie 1938, cinci staţii la sud-est de Londra au urmărit avionul lui Chamberlain care zbura spre Conferinţa de la München, iar în Vinerea Mare din 1939, în timp ce Mussolini

invada Albania, un circuit de douăzeci de staţii radar a început operaţiuni continue de-a lungul coastei de est.
Unul dintre principalele progrese în acest sens a fost utilizarea de către Watson-Watt a unui tub vidat catodic (cum ar fi cel pe care îl folosim acum la televizor) pentru a urmări semnalul radio care se întorcea. Acest semnal, trimis de la un tub vidat radio în impulsuri, se întorcea printr-un detector de cristale pentru a apărea ca un „semn intermitent" sau punct pe ecranul fluorescent al tubului catod. Cu cât lungimea de undă a emiţătorului era mai scurtă, cu atât semnalul de retur era mai ascuţit şi mai precis, cu atât antena necesară era mai scurtă şi cu atât turnul de transmisie era mai jos; dar tuburile vidate nu puteau transmite unde mai mici de 10 metri lungime (300.000 de kilocicluri). Chiar la începutul războiului, profesorul John T. Randall, de la Universitatea din Birmingham, a inventat magnetronul cu cavitate rezonantă, un obiect nu mai mare decât un pumn, care transmite unde radio de mare putere şi foarte scurte.
Acest lucru a pus capăt interferenţelor cauzate de reflexiile solului sau de reflexiile din ionosferă, şi a permis o discriminare clară a obiectelor fără a fi nevoie de antene lungi sau turnuri înalte. Până la momentul în care magnetronul a intrat în uz (1941), transmisia din tuburi fusese îmbunătăţită pentru a permite utilizarea undelor de 1,5 metri, dar magnetronul a fost dezvoltat pentru unde de 0,1 metri. Toate dezvoltările ulterioare ale radarului s-au bazat pe acesta. În acelaşi timp, se făceau progrese mari în cristalele pentru detectoare. Aceasta a evoluat ulterior în utilizarea cristalelor artificiale (tranzistoare) pentru amplificare în receptoare, precum şi pentru detectare.
În august 1940, Sir Henry Tizard, înlăturat din comitetul său de Lindemann, a condus o misiune ştiinţifică britanică la Washington. El a adus o recipient mare cu planuri şi rapoarte despre munca ştiinţifică britanică,inclusiv despre radar, un nou explozibil (RDX, pe jumătate la fel de puternic ca TNT), studii privind difuzia gazoasă a izotopilor de uraniu pentru o bombă atomică şi multe altele. Această vizită a dat un mare impuls muncii ştiinţifice americane. Ca o consecinţă a acesteia, 350 de bărbaţi din Statele Unite lucrau în staţiile reţelei radar din Anglia până în noiembrie 1941 (cu o lună înainte de Pearl Harbor).
Dintre numeroasele invenţii care au apărut din ştiinţă în timpul

celui de-al Doilea Război Mondial, avem spaţiu aici pentru a menţiona doar câteva: încărcături explozive modelate, fitiluri de proximitate, progrese medicale şi bomba atomică.
Şase sute de ani de cercetare în domeniul muniţiei pentru artilerie aduseseră armele de foc la un nivel înalt de excelenţă cu mult înainte de al Doilea Război Mondial, dar artileria, cu toate avantajele sale legate de raza de acţiune şi precizie, avea trei dezavantaje intrinseci: împingerea înapoi a gazelor explozive de propulsie îi conferea un recul violent; aceleaşi gaze corodau şi uzau interiorul ţevii foarte rapid; iar proiectilul, la atingerea ţintei, îşi dispersa forţa explozivă, trimiţând cea mai mare parte a acesteia înapoi în aer din cauza rezistenţei ţintei în sine. O rachetă evită primele două dintre aceste probleme, deoarece direcţionează recul înainte pentru a împinge racheta şi nu are nevoie de nici o ţeavă ca si recipient de propulsare. Ruşii, care dezvoltaseră foarte mult utilizarea rachetelor, le-au folosit în număr mare împotriva germanilor în 1941.
Deoarece rachetele nu au nevoie de ţeavă pentru a trece prin ea, ci necesită doar un suport pe care se pot aprinde complet, rachetele permit unui infanterist să-şi furnizeze propriul sprijin de artilerie, în special împotriva tancurilor. Până la sfârşitul războiului, rachetele americane erau livrate pentru a fi utilizate în lansatoare individuale de plastic de unică folosinţă, care erau aruncate după ce racheta din interior fusese lansată.
Marile dezavantaje ale rachetelor erau inexactitatea şi raza lor de acţiune scurtă, ambele provenind din arderea slabă şi neuniformă a combustibilului propulsor. Germanii au făcut mari îmbunătăţiri în studiul combustibililor, în special datorită lucrărilor lui Hermann Oberth, Walter Dornberger şi Werner von Braun de la Institutul de Cercetare a Rachetelor Peenemünde din Marea Baltică. Aceşti oameni, lucrând pe baza studiilor anterioare ale profesorului american Robert H. Goddard (O metodă de atingere a altitudinilor extreme, 1929) şi ale unui profesor de liceu polonez din Rusia, K. E. Ziolkovsky (1857-1935), au avansat considerabil eficienta rachetele în timpul războiului şi au dezvoltat V-2, care a devastat Londra şi Anversul din 8 septembrie 1944 până la sfârşitul războiului.
Englezii se aşteptau la acest atac, deoarece o rachetă de testare germană se rătăcise în iunie 1944 şi explodase deasupra Suediei. Bucăţi din aceasta, care au fost predate Aliaţilor,au

permis reconstituirea caracteristicilor rachetei, dar i-au lăsat cu oroarea că germanii ar fi putut transporta ca incarcatura o ogivă atomică. Din acest punct de vedere, prima racheta V-2 lansata asupra Angliei la ora 18:43, 8 septembrie 1944, urmata de o alta,şaisprezece secunde mai târziu, a fost o uşurare: transportau doar ogive cu explozibili convenţionali. Dar acea ogivă de 750 de kg a lovit o rachetă de 14 m călătorind cu o viteză de trei ori mai mare decât cea a sunetului, coborând de la o altitudine de 9600 de m lansata de la 321 de km. Peste 1.100 dintre aceste rachete au ucis 3.000 de britanici înainte de a fi oprite.
Aşa cum o rachetă a inversat reculul unui tun, direcţionându-l înainte, tot aşa o încărcătură arcuită a inversat forma proiectilului. Un proiectil de artilerie are formă de glonţ, cu capătul anterior ascuţit sau convex. În 1888, C. E. Munroe demonstrase că, dacă încărcătura explozivă ar fi făcută concavă, cu cavitatea la capătul anterior lipit de ţintă, forţa explozivă ar fi direcţionată înainte spre ţintă (aşa cum razele de lumină merg înainte dintr-o cavitate concavă a unui far) în loc de înapoi.Bazooka americană din 1942 a combinat această încărcătură explozivă cu o rachetă pentru a oferi o armă de infanterie cu care un singur om putea dezafecta un tanc. O încărcătură relativ mică propulsată către un tanc cu un impact nu mai mare decât o minge de baseball isi dirija cea mai mare parte a puterii înainte printr-o deschizatura îngusta de forţă explozivă care uneori penetra şase inci de blindaj sau 1.5 m de zidărie. O gaură mai mică de 2.5 cm lăţime in blindajul tancului putea distruge echipajul său pulverizându-i impreuna cu metal topit de aceasta forta care actiona spre interior. În câteva cazuri, acest lucru se întâmpla printr-un blindaj de opt inci fără ca blindajul să fie complet penetrat. Astfel, tancul, triumfător în 1940, a fost redus la tăcere şi, până în 1945, a fost folosit în mare parte ca artilerie mobilă.
Un progres şi mai remarcabil a fost fitilul de proximitate. Acesta era un fitil care conţinea un set radar minuscul care măsura distanţa până la ţintă şi putea fi ajustat pentru a exploda la o distanţă fixă. Utilizat iniţial pentru a detona obuze antiaeriene la o distanţă letală de avioanele inamice, a fost curând adaptat pentru a exploda chiar deasupra forţelor terestre. Ultima utilizare, însă, nu a fost permisă timp de mai mult de doi ani, de teama că inamicul ar putea obţine un proiectil nefuncţional şi să îl poată copia.

Fitilul de proximitate VT a fost, după bomba atomică, a doua cea mai mare realizare ştiinţifică a războiului, deşi magnetronul a contribuit mai mult decât oricare dintre ele la o victorie a Aliaţilor. Producerea fitilului părea imposibilă: ar fi fost necesar să se fabrice un set de emiţător şi receptor radar care să încapă într-un spaţiu mai mic decât un cornet de îngheţată; să fie suficient de puternic pentru a rezista la o forţă de 20.000 de ori mai mare gravitaţională în acceleraţia iniţială şi la o rotaţie în zbor de 475 de rotaţii pe minut; pentru a detoneze la un moment precis, fără nicio eroare de a exploda mai devreme, pentru a pune în pericol artileristul; şi să fie sigur că va exploda complet dacă va rata zona ţintă, astfel încât să nu existe niciodată un fiasco. Aceste probleme au fost rezolvate, iar producţia a început în 1942. Până la sfârşitul războiului, Sylvania fabricase peste 130 de milioane de tuburi radio de dimensiuni reduse, dintre care cinci erau necesare în fiecare fitil. Folosit pentru prima dată în acţiune de către U.S.S. Helena împotriva unui avion japonez de bombardament în picaj pe 5 ianuarie 1943, aceasta a distrus atacatorul la a doua salvă. Un ordin al Şefilor de Stat Major Combinaţi a interzis utilizarea fitilului cu excepţia cazului era utilizat deasupra apei, unde inamicul nu putea recupera parti ramase,iar la sfârşitul anului 1943, serviciile secrete de informaţii au obţinut planuri ale rachetei de croazieră V-1 cu care Hitler se pregătea să bombardeze Londra. CCS a lansat fitiluri de proximitate care urmau să fie utilizate deasupra Angliei împotriva acestei noi ameninţări. Prima racheta V-1 a sosit pe 12 iunie 1944, ultimul 80 de zile mai târziu, fitilurile VT fiind folosite doar în ultimele patru săptămâni. În ultima săptămână, fitilurile VT au distrus 79% din V-1-urile care au sosit. În ultima zi, doar 4 din cele 104 lansate au ajuns in Londra. Acestea erau distruse de trei instalatii dezvoltate de NDRC şi fabricate în Statele Unite: detectate de radarul SCR-584, cursurile lor erau prevăzute de computerele M-9 şi doborâte de fitiluri VT. Generalul Sir F. A. Pile, şeful Comandamentului Britanic A.A., i-a trimis lui Bush o copie a raportului său despre această operaţiune, inscripţionată: „Cu complimentele mele către OSRD care a făcut posibilă victoria”. Fitilul VT a fost lansat de CCS pentru uz general si pe uscat la sfârşitul lunii octombrie 1944 şi a fost folosit pentru prima dată împotriva forţelor terestre germane în Bătălia de la Bulge. Rezultatele au fost devastatoare. Într-o ceaţă densă, germanii şi-au

masat oamenii, crezând că sunt în siguranţă, deoarece raza de acţiune nu putea fi măsurată pentru fitiluri de artilerie conventionale dar au fost masacraţi de obuze VT care explodau deasupra capetelor lor şi chiar şi cei care stăteau ghemuiţi în transee au fost loviţi. Într-o altă seară, lângă Bastogne, tancurile germane au fost observate intrând într-o pădure pe durata noaptii. După ce s- au fost stabilit, zona a fost bombardată cu obuze VT. Dimineaţa, şaptesprezece tancuri germane înconjurate de echipajele lor moarte au fost găsite în zonă.
Una dintre cele mai mari victorii ale ştiinţei în război a fost în tratarea răniţilor. Nouăzeci şi şapte la sută dintre victimele care au ajuns la punctele de tratament din prima linie au fost salvate, un succes care nu fusese niciodată concretizat în războaiele anterioare. Tehnicile care au făcut acest lucru posibil, implicând transfuzii de sânge, tehnici chirurgicale şi utilizarerea de antibiotice, au fost toate continuate şi amplificate în perioada postbelică, deşi distrugerea mediului natural al omului prin avansarea tehnologiei a creat noi pericole şi noi cauze de deces prin avansarea cancerului, dezintegrarea sistemelor circulatorii şi intensificarea bolilor mentale.
Cea mai mare realizare a ştiinţei în timpul războiului şi, într-adevăr, în toată istoria omenirii, a fost bomba atomică. Contribuţia sa la victorie a fost secundară, deoarece nu a avut nicio legătură cu victoria asupra Germaniei şi, în cel mai bun caz, a scurtat războiul cu japonezii doar cu câteva săptămâni. Dar acest mare exemplu al puterii minţilor umane cooperante a schimbat întregul mediu în care trăiesc oamenii. Singura descoperire umană care se poate compara cu aceasta a fost inventarea de către om a tehnicilor agricole cu aproape nouă mii de ani mai devreme, dar acest progres timpuriu a fost lent şi empiric. Evolutia progresului către bomba atomică a fost rapid şi conceptual,oamenii prin calcule matematice, au putut anticipa, măsura, judeca şi controla evenimente care nu se mai întâmplaseră anterior în experienţa lor. Nu este posibil să înţelegem istoria secolului al XX-lea fără o oarecare înţelegere a modului în care a fost atins acest obiectiv aproape incredibil şi mai ales de ce Puterile Occidentale au reuşit să-l atingă iar Puterile Fasciste nu.
Până la căderea Franţei în 1940, toate ţările erau egale în cunoştinţele lor ştiinţifice,deoarece ştiinţa era atunci

liber imopartasită, aşa cum trebuia să fie, prin însăşi natura sa. O mare parte din aceste cunoştinţe, în ştiinţa fizică, se bazau pe teoriile a trei laureaţi ai Premiului Nobel dintre anii 1918-1922. Aceştia au fost Max Planck (1858-1947), care a spus că energia nu se mişcă într-un flux continuu precum apa, ci în unităţi discrete, numite cuante, precum gloanţele; Albert Einstein (1879-1955), a cărui teorie a relativităţii indica faptul că materia şi energia erau interschimbabile conform formulei E = mc2; şi Niels Bohr (1885-1962), care a oferit o imagine a atomului ca o structură planetară cu un nucleu greu, complex şi electroni circumrotativi pe orbite fixe stabilite de nivelurile lor de energie conform teoriei cuantice a lui Planck. La acea vreme (1940), toţi oamenii de ştiinţă ştiau că unele dintre „elementele mai grele se dezintegrau în mod natural şi erau reduse la elemente ceva mai uşoare prin „emisia radioactivă de electroni încărcaţi negativ sau de particule alfa încărcate pozitiv (nuclee de heliu, constând din doi protoni încărcaţi pozitiv cu doi neutroni neîncărcaţi).
Încă din 1934, la Roma, Enrico Fermi (Premiul Nobel, 1938) şi Emilio Segre (Premiul Nobel,1959), fără să-şi dea seama ce făcuseră, au divizat atomii de uraniu în elemente mai uşoare (în principal bariu şi kripton) prin bombardarea neutronilor în nucleul de uraniu. (Astfel de neutroni fuseseră izolaţi şi identificaţi în 1932, de către Sir James Chadwick, laureat al Premiului Nobel în 1935.) Deşi Ida Noddack a sugerat imediat că Fermi divizase atomul, sugestia a fost în general ignorată până când Otto Hahn, Lise Meitner şi Fritz Strassmann în Germania, în 1937-1939, au repetat experimentele lui Fermi şi au căutat să identifice sortimentul uluitor de elemente radioactive mai uşoare care au apărut atunci când uraniul a fost bombardat cu un flux de neutroni.
Până în februarie 1939, s-a stabilit că cel mai greu element, uraniu cu numarul atomic 92, putea fi divizat în diverse moduri în elemente mai uşoare mai aproape de mijlocul tabelului elementelor şi că cantităţi mari de energie erau eliberate în acest proces. De exemplu, uraniu 92 putea fi divizat în bariu 56 şi gazul incolor si inodor Kripton 36. Motivul eliberării de energie a fost că particulele nucleare (protonii şi neutronii) aveau mase mai mici în nucleul elementelor din apropierea mijlocului tabelului atomic decât aveau nucleele elementelor mai apropiate de partea superioară sau inferioară a tabelului sau decât particulele aflate in afara oricarui

nucleu. Aceasta însemna că particulele nucleare aveau cea mai mică masă în elementele din apropierea elementrului chimic fier şi că energia ar fi eliberată dacă elementele mai grele ar putea fi descompuse în elemente mai uşoare mai aproapiate de masa de fier sau dacă elementele mai uşoare ar putea fi modificate în elemente mai grele mai aproape de fier. Acum, că oamenii de ştiinţă pot face ambele lucruri, cel puţin în partea superioară (hidrogen) şi în partea inferioară (uraniu) a tabelului, numim procesul de divizare „fisiune", iar procesul de modificare „fuziune" a nucleelor. Ca forţe distructive, acestea sunt acum reprezentate de bomba „atomică" şi de bomba „cu hidrogen" termonucleară. Cantitatea de energie eliberată de oricare dintre procese poate fi calculată cu ajutorul ecuaţiei lui Einstein, $E = mc^2$, unde c este viteza luminii (300.000 km/s).Conform acestei ecuaţii, dacă se distruge doar o uncie de materie, s-ar elibera 5.600.000 de kilowaţi-oră de energie. În 1939, desigur, nimeni nu-şi putea imagina cum elementele mai uşoare ar putea fi fuzionate în unele mai grele, deoarece oamenii de ştiinţă tocmai dezvăluiseră că uraniul poate fi fisurat.

Pentru istoricul acestor evenimente, lunile ianuarie şi februarie au o semnificaţie crucială.

În ianuarie Fermi, autoexilat din Italia lui Mussolini, a ajuns la New York cu soţia şi copiii săi, din Stockholm, unde tocmai primise Premiul Nobel. Patru zile mai târziu, raportul Hahn-Strassmann despre fisiunea uraniului a fost publicat în Germania, iar Otto Frisch, trimis de mătuşa sa, Lise Meitner, din Suedia (unde amândoi erau refugiaţi din Germania lui Hitler), s-a grăbit la Copenhaga pentru a se consulta cu Bohr despre adevărata semnificaţie a raportului lui Hahn. Bohr a plecat a doua zi, 7 ianuarie, pentru a se alătura lui Einstein la Institutul pentru Studii Avansate din Princeton, în timp ce Frisch şi Meitner, în Suedia, au repetat fisura uraniului realizată de Hahn şi au raportat rezultatele în termeni cantitativi, în revista engleză Nature pe 11 şi 18 februarie 1939. Aceste rapoarte, care au folosit pentru prima dată cuvântul „fisiune", au introdus „Era Atomică" şi au arătat că, fisiunea uraniului ar fi de douăzeci de milioane de ori mai explozivă decât TNT.

O astfel de explozie de energie, desigur, nu ar fi observată în natură dacă doar câţiva atomi de uraniu se detaseaza; în plus, niciun

număr mare de atomi nu s-ar diviza dacă uraniul nu ar fi atât de pur încât atomii săi adunati împreună excepţia fiind atunci cand fluxul de neutroni care se scindează continua să le lovească nucleele.
Imediat, în februarie 1939, un număr de oameni de ştiinţă au realizat că aceste două condiţii, care nu există în natură, ar putea fi create în laborator. A durat doar câteva minute pentru a realiza că acest proces ar deveni o reacţie în lanţ aproape instantanee în cazul în care sunt neutroni suplimentari, pentru a servi drept fisiune, emisi prin procesul de scindare. Deoarece nucleul de uraniu are 146 de neutroni, în timp ce bariul şi criptonul împreună au doar 82 plus 47, sau 129, este evident că fiecare atom de uraniu divizat trebuie să elibereze 17 neutroni capabili să divizeze alţi atomi de uraniu lovindu-si nucleele cu ajutorul impulsului potrivit. Această idee a fost testată imediat de Frédéric Joliot-Curie (Premiul Nobel, 1935) la Paris şi de Fermi şi un alt refugiat Leo Szilard, cu asociaţii lor, la Universitatea Columbia, New York.Cele trei echipe şi-au prezentat rapoartele spre publicare în martie 1939. Bohr şi alţii sugerasera deja că fisiunea pe scară largă a uraniului nu are loc în natură, deoarece uraniul natural a fost dispersat atomic prin diluare copleşitoare în combinaţie şi amestec chimic cu alte substanţe din minereurile sale; ei au subliniat, de asemenea, că chiar şi uraniul natural pur ar fi probabil să nu explodeze pentru că era un amestec de trei tipuri diferite de izotopi,toate cu acelaşi număr atomic 92 (şi astfel cu aceleaşi reacţii chimice, bazate pe sarcina electrică a nucleului ca întreg) dar cu greutăţi atomice destul de diferite de 234, 235 şi 238. Aceşti izotopi nu au putut fi separaţi prin mijloace chimice, deoarece atomii lor identici numerele (sau sarcinile electrice nucleare) însemnau că au avut aceleaşi reacţii chimice la unire pentru a forma diferiţi compuşi. Ele puteau fi separate doar prin metode fizice bazate masa lor uşor diferita.
Deoarece uraniul este extras doar cu mare dificultate, şi în cantităţi mici, din minereurile sale, 99,28 la sută din el este izotopul U-238, 0,71 la sută este U-235 şi doar o mică parte este izotopul U-234. Astfel, uraniul natural are de 140 de ori mai mult izotopi U-238 decât izotopi de Uraniu 235. S-a descoperit curând că U-235 putea fi divizat de neutroni lenti sau neutroni foarte rapizi, dar, când s-a proces s-a produs, a emis neutroni care călătoreau cu viteze mari.

Aceşti neutroni rapizi ar trebui să fie încetiniţi pentru a mai diviza U-235, dar din moment ce U-238 înghite toţi neutronii care vin la viteze intermediare, fisiunea de reacţie în lanţ produsa în uraniu nu poate apărea în natură, unde fiecare atom de U-235 este înconjurat de atomi de U-238, precum şi de alte impurităţi care absorb neutronii.
Din aceasta a reiesit clar că o reacţie în lanţ ar putea fi continuată în oricare dintre urmatoarele două cazuri: (1) dacă foarte uraniul natural pur ar putea fi amestecat cu o substanţă (numită „moderator") care ar încetini neutronii fără a-i absorbi sau (2) dacă s-ar putea obţine o masă de U-235 atât de mare ca neutronii rapizi emişi prin fisiune sa fie încetiniti până la viteza de scindare înainte de a se elibera din masa uraniului. Prima reacţie ar putea fi probabil controlată, dar a doua masă a izotopului de uraniu 235 aproape sigur ar exploda spontan, deoarece există întotdeauna câţiva neutroni lenţi care plutesc în jur în spaţiu pentru a începe reacţia în lanţ. Chiar şi în 1939, oamenii de ştiinţă au ghicit că apa obişnuită,apă grea (cu un neutron in plus în nucleu), sau carbonul ar fi moderatori buni pentru o reacţie controlată. Ştiau şi ei cel puţin patru moduri prin care folosind metode fizice, U-235 ar putea fi separat de U-238.
La sfârşitul anului 1939, oamenii de ştiinţă au descoperit ce s-ar întâmpla daca U-238 a înghiţit neutroni cu viteză intermediară. S-ar modifica din izotopul de uraniu 92 U-238 in 92 U-239, dar aproape imediat iztotopul U- 239, care este instabil, ar emite sarcină negativă (rază beta sau electron) de la unul dintre cei 147 neutroni în nucleul său, transformând acel neutron într-un proton şi lăsând masa la 239 în timp ce crescandu-şi sarcinile pozitive (numărul atomic) s-ar transforma in Uraniu 93. Acesta ar fi un element nou, dincolo de uraniu şi, prin urmare a fost numit neptunium după planeta Neptun, o planetă dincolo de planeta Uranus pe măsură ce ne îndreptăm spre exterior în sistemul solar. Teoria părea să arate că noul element de tipul„transuraniene" 93 Np-239 nu va fi stabil, dar în curând (s-a dovedit a fi vorba de aproximativ două zile) va emite un alt electron dintr-un neutron, împreună cu energie sub formă de raze gamma.
Acest lucru ar da naştere unui nou element transuraniu cu numărul atomic 94 si cu masa atomica 239. Acest al doilea element transuranian a fost numit plutoniu, cu simbolul 94 Pu-239.

La sfârşitul anului 1939, teoria părea să indice că acest plutoniu, la fel ca U-235, va fi fisurat de neutroni lenţi, dacă s-ar putea forma o cantitate suficient de mare . Mai mult, deoarece ar fi un element diferit, cu 94 sarcini pozitive, ar putea fi separat de 92 U-238, din care a fost creat, prin metode chimice (de obicei mult mai uşoare decât metodele fizice de separare necesare pentru izotopii aceluiaşi element). Teoria a ajuns departe până în primăvara anului 1940. În acea perioadă, în intervalul lunilor aprilie-iunie, s-au întâmplat mai multe lucruri: (1) naziştii au cucerit Danemarca şi Norvegia, capturându-l pe Bohr în Danemarca şi singura fabrică de apă grea din lume în cealaltă ţară; (2) în America s-a aflat că naziştii au interzis toate vânzările ulterioare de minereuri de uraniu din Cehoslovacia şi au preluat cea mai mare parte a principalului laborator de cercetare fizică din Germania, Institutul Kaiser Wilhelm din Berlin, pentru cercetarea uraniului; (3) s-a aşternut un secretul în întreaga lume asupra cercetării ştiinţifice privind fisiunea nucleară; şi (4) naziştii au cucerit Olanda, Belgia şi Franţa, capturând, printre altele, laboratorul lui Joliot-Curie. La acea vreme, uraniul era o marfă în mare parte fără valoare din care câteva tone pe an erau folosite pentru colorarea ceramicii, fiind produs doar întâmplător, ca produs secundar al eforturilor de a produce alte minerale, cum ar fi cobaltul sau radiul. Chiar înainte de începerea războiului, Edgar Sengier, directorul general al Union Minière din Katanga, Congo-ul Belgian, a aflat de la Joliot-Curie descoperirea sa privind fisiunea în lanţ a uraniului-23. În consecinţă, după cucerirea Franţei, Sengier a ordonat expedierea la New York a întregului minereu de uraniu disponibil, adică 1.250 de tone. Acest minereu conţinea 65% oxid de uraniu, comparativ cu 0,2% minereuri comercializabile din America de Nord şi 0,03% exploatare pe scară largă după război a minereurilor din Africa de Sud. Timp de mai bine de doi ani Sengier nu a putut găsi pe nimeni în Statele Unite interesat de minereurile sale, care se aflau într-un depozit din Staten Island până la sfârşitul anului 1942.
Chiar înainte ca cortina secretului asupra cercetării atomice să cadă în primăvara anului 1940, informaţii uimitoare pe această temă au fost publicate în Rusia Sovietică, dar, la fel ca majoritatea publicaţiilor în limba rusă, au fost ignorate în lume. În 1939, Academia Sovietică de Ştiinţe a înfiinţat, sub preşedinţia lui V. I. Vernadsky, director şi fondator (1922) al Institutului de Radiu din

din Leningrad, un „Comitet pentru Izotopi” care să lucreze la separarea izotopilor de uraniu şi producerea de apă grea. Primul ciclotron din Europa, un acceleratoru de particule de patru milioane de electroni/volţi (4 MeV), care funcţiona din 1937, a intrat în funcţiune experimentală deplină în aprilie 1940 şi, în acelaşi timp, Academia de Ştiinţe a ordonat construirea imediată a unui ciclotron de 11 MeV, comparabil cu cel mai mare ciclotron din lume cel de 60 de inci construit în 1939 pentru cercetări biologice şi medicale, camera sa de accelerare măsura 60 de inci în diametru şi dispunea de un magnet de 220 de tone de la Universitatea din California, operat de Ernest O. Lawrence, inventatorul acestuia (Premiul Nobel, 1939).
În aceeaşi primăvară fatală a anului 1940, o conferinţă privind separarea izotopilor la Moscova a discutat public problema separării izotopului de U-235; Ulterior, Y. B. Khariton şi Y. B. Zeldovich au publicat o lucrare despre problema masei critice pentru explozia spontană a acestui izotop („Cinetica descompunerii în lanţ a uraniului”, în Zhurnal Eksperimentalnoi i teoreticheskoi(Revista de Experimentare şi Teoretică, 1940). Aceasta a fost urmată de publicarea unor lucrări similare, unele chiar în 1941, care ar fi putut arăta clar oricui dornic sa inteleagă că Uniunea Sovietică era mai dezvoltată decât Statele Unite la acea vreme. Din păcate, nimeni nu a dorit să vadă asta. Cam în aceeaşi perioadă, Edwin A. McMillan (Premiul Nobel, 1951) şi Philip H. Abelson, folosind marele ciclotron al lui E. O. Lawrence de la Berkeley, California, studiaseră rezultatele bombardamentului cu neutroni a uraniului-238 şi indicaseră natura neptuniului 93 şi posibilităţile de fisionabilitate ale plutoniului 94 (Physical Review, 15 iunie 1940). Bohr, precum şi Louis A. Turner de la Princeton, indicaseră deja unele caracteristici ale plutoniului, inclusiv fisionabilitatea.
Poziţia sovietică în cercetarea atomică în 1940 este uimitoare, având în vedere devastările la care Stalin a supus oamenii de ştiinţă sovietici în timpul epurărilor din 1937-1939. În iunie 1940, ştiinţa sovietică în acest domeniu era cam la acelaşi nivel cu cea a oamenilor de ştiinţă germani care rămăseseră în Germania nazistă, deşi acestia erau mult în urma cercetatorilor refugiaţi care încă îşi croiau drum spre vest, în lumea vorbitoare de limbă engleză. Oamenii de ştiinţă sovietici erau, aparent, interesaţi de cercetarea atomică doar în scopuri energetice industriale şi nu erau preocupaţi

de obţinerea de explozibili atomici.
În consecinţă, s-au concentrat pe piloni atomici de izotopi mixţi de uraniu, mai degrabă decât pe separarea uraniului, iar cea mai mare parte a muncii lor a fost suspendată după invazia nazistă din 1941. În mod similar,oamenii de ştiinţă germani rămaşi, deşi căutau bomba, au decis în februarie 1942 că separarea pe scară largă a izotopilor era prea costisitoare pentru a fi practică şi au petrecut restul anilor de război cu sarcina fără speranţă de a încerca să conceapă un pilon atomic care ar putea fi folosit ca bombă. Marea eroare a Germaniei a fost eşecul lor de a atinge conceptul de „masă critică", punctul care fusese publicat în Rusia în 1940.
În Statele Unite şi Marea Britanie, impactul evenimentelor din 1940 a fost mult mai intens în rândul oamenilor de ştiinţă refugiaţi decât în rândul americanilor. În general, refugiaţii aveau un nivel mai ridicat atât de pregătire ştiinţifică, cât şi de conştientizare politică decât oamenii de ştiinţă nativi, iar majoritatea oamenilor de ştiinţă americani remarcabili îşi dobândiseră cunoştinţele specializându-se în Europa, în principal la Göttingen sau în altă parte a Germaniei. Încă din aprilie 1939, un grup de refugiaţi maghiari, condus de Leo Szilard şi incluzându-i pe Eugen Wigner, Edward Teller şi John von Neumann, a încercat să stabilească o cenzură voluntară a informaţiilor de cercetare şi să sensibilizeze guvernul american la semnificaţia posibilei bombe atomice. Pe 17 martie 1939, Fermi l-a vizitat pe amiralul responsabil de Divizia Tehnică de Operaţiuni a Marinei, dar nu a reuşit să stârnească niciun interes. În iulie, Szilard, impreuna cu Wigner şi a doua oară cu Teller, i-a făcut două vizite lui Einstein şi l-a convins să trimită o scrisoare şi un memorandum preşedintelui Roosevelt prin intermediul bancherului Alexander Sachs. Preşedintele a citit materialul pe 11 octombrie 1939, iar roţile guvernului au început să se mişte, dar foarte încet. Abia pe 6 decembrie 1941, cu o zi înainte de Pearl Harbor, s-a luat decizia de a se depune un efort maxim pentru a debloca energia atomică.
Când cortina secretului a căzut în iunie 1940, toată teoria necesară pentru această sarcină era cunoscută de toţi fizicienii capabili; ceea ce nu se ştia era: (1) dacă teoriile lor vor funcţiona şi (2) cum puteau fi mobilizate resursele imense necesare pentru această sarcină. Pană in anul 1939, în Statele Unite fusese produs doar mai puţin de o uncie de uraniu.

Acum era necesar să se producă tone într-o formă extrem de rafinată. Pentru a construi o pilă atomică pentru o reacţie nucleară controlată, au fost necesare sute de tone de apă grea sau de grafit rafinat la un grad necunoscut până atunci. Această sarcină, încredinţată conducerii lui Arthur H. Compton (Premiul Nobel, 1927) si cu Fermi executant , a fost amplasată la Universitatea din Chicago. Pila de grafit purificat cu bucăţi de uraniu pe toată suprafaţa ei a fost construită pe un teren de squash sub Tribunele de Vest Stagg, unde fotbalul fusese întrerupt. Pila de grafit, în formă de sferă aproximativ aplatizată cu diametrul de aproximativ 24 de picioare, avea 12.400 de livre de uraniu în bucăţi mici împrăştiate, distribuite într-un cub în centrul ei.Contoare de neutroni, termometre şi alte instrumente au urmărit rata de fisiune din interiorul ei. Înainte de a putea fi adăugate straturile superioare, aceşti indicatori au început să crească din ce în ce mai rapid, ajungând la niveluri periculoase; prin urmare, tije de oţel cu cadmiu au fost introduse prin reţeaua de grafit. Cadmiul, care absoarbe cantităţi mari de neutroni fără a fi modificat, putea fi folosit pentru a opri procesul de fisiune până la finalizarea fisiunii. Pe 2 decembrie 1942, în faţa unei echipe de oameni de ştiinţă, aceste bare de cadmiu au fost retrase lent până la punctul în care s-a declanşat o reacţie nucleară în lanţ. Aceasta putea fi amortizată sau accelerată până la un nivel exploziv pur şi simplu prin împingerea sau tragerea barelor în afară. Acest prim reactor nuclear susţinut a fost un mare succes, dar a contribuit puţin la o bombă atomică.
În cadrul acestuia, la potential maxim, plutoniul era produs la o rată care ar fi necesitat 70.000 de ani pentru a obţine suficient material pentru o bombă. Această pilă funcţiona cu uraniu natural purificat, în care izotopul de U-238 era de 140 de ori mai mare decât cel de U-235.
Pentru a separa U-235 de U-238 prin metode fizice, au fost încercate patru procedee paralele. Două dintre acestea au încetat să mai fie semnificative după sfârşitul anului 1943. Cele două care au supravieţuit au fost difuzia gazoasă şi separarea electromagnetică. În cea de-a doua, compuşii gazoşi ai uraniului au fost încărcaţi electric, astfel încât să se mişte de-a lungul unui tub vidat şi să treacă printr-un magnet puternic, care îi făcea să devieze. Compuşii mai grei ai U-238 ar devia mai puţin decât

compuşii U-235, puţin mai uşori, iar cei doi puteau fi separaţi. Folosind noul magnet ciclotron gigantic de la Universitatea din California, care avea un diametru de 184 inci, Ernest O. Laurence şi Emilio Segre au arătat că ar fi nevoie de aproximativ 45.000 astfel de unităţi pentru a separa o livră de U-235 pe zi. Instalaţia de separare electromagnetică (numită Y-12), aşa cum a fost înfiinţată la Oak Ridge în 1943, se întindea pe 325 de hectare şi era găzduită în 8 clădiri mari (dintre care două aveau dimensiunile de 163 de metri pe 95 de metri). Câteva mii de magneţi, majoritatea având dimensiunile de 6 metri pe 6 metri pe 60 de metri, consumau cantităţi astronomice de electricitate pentru separarea izotopilor de uraniu în rezervoare gigantice. Aceste rezervoare, cântărind paisprezece tone fiecare, erau deviate cu până la trei inci de atracţiile magnetice create, solicitând ţevile care transportau compusul de uraniu şi,care în cele din urmă,au trebuit fixate pe podea. Deoarece cuprul pentru conexiunile electrice era atât de puţin, 14.000 de tone de argint din rezerva Trezoreriei au fost luate în secret din seifurile Trezoreriei (deşi încă erau înregistrate public în bilanţurile Trezoreriei) şi transformate în cabluri pentru instalaţia Y-12.

Din această instalaţie proveneau o mare parte din U-23-urile folosite în bomba atomică de la Hiroshima.

Metoda de difuzie gazoasă, care fusese fusese dusă destul de departe de britanici înainte ca America să o preia, a profitat de faptul că atomii de gaz mai uşor U-235 se mişcă mai rapid decât U-238, mai greu, şi astfel trec mai rapid printr-o barieră poroasă. Dacă un amestec al celor doi izotopi, în singura formă gazoasă disponibilă a hexafluorurii de uraniu instabile şi violent corozive, ar fi pompat astfel prin 4.000 de bariere succesive, cu miliarde de găuri, fiecare 4 zecimi de centimetru din amestecul de după ultima barieră ar fi avut în mare parte forma U-235 a compusului (puritate de 0%).

Până la sfârşitul lunii aprilie 1943, în trei văi adiacente din apropierea oraşului Oak Ridge, Tennessee, trei uzine erau în construcţie pentru difuzia gazoasă şi separarea electromagnetică a U-235 şi pentru o pila mai mare de uraniu pentru a produce plutoniu din U-238. Până la sfârşitul războiului, Oak Ridge, care se întindea pe 70 mile pătrate, avea o populaţie de 78.000 de locuitori şi era a cincea cea mai mare comunitate din Tennessee.

Deoarece uzina de plutoniu era atât de periculoasă, din cauza generării enorme de căldură şi radioactivitate, a fost începută construcţia unei uzine mai mari şi mai izolate, pe o suprafaţă de 670 mile pătrate, lângă Hanford, Washington. O tabără cu 60.000 de muncitori a fost înfiinţată acolo în aprilie 1943; construcţia primei pile de fisiune a început în iunie; şi a început să funcţioneze în ianuarie 1945. Este interesant de observat că cele două amplasamente de la Oak Ridge şi Hanford au fost alese pentru proximitatea lor faţă de centralele hidroelectrice ale Autorităţii Văii Tennessee şi Grand Coulee, care fuseseră construite de New Deal-ul lui Roosevelt. Până la sfârşitul războiului, producţia nucleară utiliza o mare parte din energia electrică produsă în Statele Unite şi ar fi fost imposibilă fără aceste mari construcţii de generare a energiei electrice ale New Deal-ului (care erau încă privite cu o ură intensă de către conservatorii americani).
Un al treilea amplasament, pentru cercetarea bombei în sine şi a asamblarea sa finală, a fost construit pe o suprafaţă plată lângă Los Alamos, New Mexico, la douăzeci de mile de Santa Fe. Robert Oppenheimer de la Universitatea din California, cu cea mai mare întrunire de oameni de ştiinţă activi din lume (inclusiv aproape o duzină de laureaţi ai Premiului Nobel), a planificat şi a construit primele bombe în acel loc izolat.
Până la 1 mai 1943, aceste proiecte complexe au fost conduse de comitete şi subcomitete de oameni de ştiinţă, ai căror preşedinţi principali erau James B. Conant, Vannevar Bush, E. O. Lawrence, Harold Urey şi A. O. Compton. Lucrările de construcţie propriu-zise au fost delegate Corpului de Geniu al Armatei Statelor Unite, condus de Leslie R. Groves, un expert în construcţia de clădiri, a cărui principală realizare a fost Clădirea Pentagonului din Washington. De la absolvirea sa la West Point, Groves a deţinut doar locuri de muncă de birou, a fost locotenent timp de şaptesprezece ani şi era încă maior când a început războiul. A fost promovat la gradul de general de brigadă la numirea sa în funcţia de şef al districtului Manhattan, responsabil cu administrarea fizică a proiectului bombei atomice în septembrie. La 1 mai 1943, a preluat conducerea totală a întregului proiect.
Un om serios şi muncitor, Groves avea puţină imaginaţie, niciun simţ al umorului şi nu prea era familiarizat cu ştiinţa sau oamenii de ştiinţă (pe care îi considera „pletosi” iresponsabili). Deşi se corija

neobosit, atât pe sine, cât şi pe asociaţii săi, a împiedicat foarte mult progresul sarcinii prin obsesia sa fanatică pentru secret. Această obsesie se baza pe convingerea sa că proiectul implica „secrete ştiinţifice fundamentale (nu existau astfel de secrete). Eforturile sale au fost destul de zadarnice, deoarece „singurele secrete reale, cele tehnologice privind separarea izotopilor, masa critică şi mecanismele de declanşare ale bombelor, au fost dezvăluite Uniunii Sovietice, aproape imediat ce au fost obţinute, de către oamenii de ştiinţă britanici. Secretul, aşadar, era secret pentru publicul american, mai degrabă decât pentru germani sau ruşi (niciunul dintre aceştia nu căuta de fapt informaţiile, deoarece, la fel ca si generalul Groves însuşi, aveau puţină încredere în fezabilitatea proiectului).
Din motive de securitate, generalul Groves a „compartimentat" lucrarea şi a permis doar aproximativ o duzină de persoane să vadă proiectul în ansamblu. Prin urmare, marea majoritate a celor care lucrau la proiect nu aveau voie să ştie ce făceau cu adevărat sau de ce, iar această lipsă de perspectivă a întârziat considerabil soluţionarea problemelor. Întregul proiect, cu aproximativ 150.000 de persoane, a fost separat de concetăţenii lor; toate comunicaţiile au fost întrerupte sau cenzurate; iar proiectul a fost copleşit de paznici şi ofiţeri de securitate care nu au ezitat să traga cu urechea, să citească corespondenţa, să monitorizeze telefoanele, să înregistreze conversaţiile şi să izoleze indivizii. Aceste activităţi au întârziat semnificativ realizarea bombei atomice de către americani, fără a-şi atinge scopul aparent, deoarece nu există dovezi nici că cele trei puteri inamice ar fi putut fabrica bomba, nici că fabricarea bombei de către Rusia a fost întârziată semnificativ de gradul extrem de secretomanie al generalului Groves.
Poziţia personală a generalului Groves a fost paradoxală. A acceptat sarcina cu dezamăgire şi reticenţă, nu a avut nicio încredere reală că proiectul va avea succes până când nu a avut succes, a dus secretomania la un nivelul ridicat, dar a fost convins că problemele inginereşti erau atât de colosale încât Uniunea Sovietică, chiar dacă ar fi avut cunoştinţele despre realizarea ei, nu ar fi putut-o replica în mai puţin de douăzeci de ani, dacă ar fi putut-o face vreodată. Eu însumi l-am auzit pe generalul Groves făcând aceste declaraţii în 1945. Pe de altă parte, generalul Groves a fost un manager neobosit şi ambiţios şi un expert manipulator al

aranjamentelor personale, politice şi militare care au făcut bomba posibilă.
În ultimii doi ani ai proiectului (iulie 1943-iulie 1945), acesta a trecut prin criză după criză într-o secvenţă frenetică, care făcea să pară, la fiecare lună, că va fi un fiasco de 2 miliarde de dolari.
În ianuarie 1944, când enorma instalaţie de difuzie gazoasă de la Oak Ridge era în plină construcţie, dar fără barierele de difuzie, deoarece nu se puteau fabrica unele eficiente, a devenit necesar să se renunţe la barierele pe care se făcuseră teste timp de aproape doi ani şi să se treacă la producţia în masă a milioane de metri pătraţi dintr-o nouă barieră care abia fusese testată. Când această uzină a început să funcţioneze, secţiune cu secţiune, la sfârşitul anului, a funcţionat atât de ineficient încât părea aproape imposibil ca concentraţia de U-235 să poată fi vreodată crescută cu peste 15 sau 20 % fără construirea a kilometri de barieră suplimentară, care ar fi întârziat bomba cu luni şi ar fi folosit cantităţi fantastice de hexafluorură de uraniu gazoasă doar pentru a umple camerele.
În mod similar, instalaţiile de separare electromagnetică au suferit defecţiuni după defecţiuni şi au funcţionat la un nivel care făcea să pară imposibilă creşterea conţinutului de U-235 cu peste 50%.
Până în aprilie 1944, părea clar că 95% puritate de izotop U-235 nu putea fi obţinut înainte de 1946, chiar dacă instalaţiile de difuzie a gazelor şi electromagnetice ar fi funcţionat în serie si nu in paralel, ultima tehnica pornind cu 20% puritate izotop de U-235, în loc ca ambele să încerce să proceseze uraniu natural de la zero. În acel moment, Oppenheimer a descoperit că Philip Abelson (care descoperise iniţial cum se produce hexafluorura de uraniu) lucra pentru marină, încercând să producă U-235 îmbogăţit pentru a fi folosit la propulsarea unui submarin nuclear. El folosea separarea termică, una dintre cele două metode (cealaltă fiind centrifugarea) pe care districtul Manhattan le respinsese în 1942.
Separarea termică se baza pe faptul că un amestec lichid dintr-un recipient cu un perete fierbinte şi un perete rece opus va tinde să se separe; Lichidul mai greu va tinde să se acumuleze lângă peretele rece se va răci şi se va scufunda, în timp ce lichidul mai uşor va tinde să se adune lângă peretele fierbinte, să se încălzească şi să se ridice. Abelson, care nu ştia nimic despre lucrările din Districtul Manhattan sau despre succesul pilei nucleară de la Chicago, lucra la Şantierul Naval din Philadelphia, unde avea 102

ţevi verticale, duble concentrice, fiecare lungă de 14,5 metri, în care ţeava interioară era încălzită cu abur, ţeava exterioară era menţinută rece, iar spaţiul dintre cele două era umplut cu un amestec lichid de uraniu ai cărui doi izotopi tindeau să se separe unul de celălalt. Din vârful acestor ţevi,spera să poată extrage o cincime de uncie pe zi de U-235 cu 5% concentraţie până la 1 iulie 1944.
Groves s-a agăţat de acest pai şi, pe 27 iunie 1944, a semnat un contract pentru o instalaţie de difuzie termică la Oak Ridge, care urma să fie gata în nouăzeci de zile. Noua uzină, care a costat în cele din urmă peste 15 milioane de dolari, avea o lungime de 152 de metri, o lăţime de 25 de metri şi o înălţime de 23 de metri şi urma să conţină douăzeci şi una de copii exacte ale uzinii lui Abelson (2.142 de tuburi în total); aceasta urma să producă U-235 îmbogăţit cu câteva procente, care urmau să fie introduse în inadecvata uzină de difuzie a gazelor.Productia a început în martie 1945. Prin plasarea secvenţială a celor trei metode de separare şi lucrul zi şi noapte pentru a îmbunătăţi eficienţa tuturor celor trei, a început să pară că cantitati de U-235, pentru o singură utilizare, ar putea fi disponibilă în a doua jumătate a anului 1945.
Aceste dezamăgiri legate de U-235 au îndreptat în mod natural speranţele oamenilor către plutoniul produs la Hanford. Când prima pila gigantică a devenit „critică” pe 27 septembrie 1944, aceasta fabrica s-a oprit după o zi şi apoi a fost repornita după încă o zi. Studii şi consultări frenetice cu pilele mai mici de la Oak Ridge şi de la Chicago au dezvăluit în cele din urmă producerea neaşteptată, în jurul unei astfel de pile, a unui izotop absorbant de neutroni, Xenon 135, cu un timp de înjumătăţire de 9 ore; pila a pornit din nou iar când acesta s-a dezintegrat a încetat să mai dreneze neutroni din procesul de fisiune a uraniului. Această problemă a fost în cele din urmă rezolvată prin creşterea semnificativă a tuburilor de uraniu din pilă.
În timpul acestei îngrijorări, Los Alamos avea probleme cu mecanismele de declanşare.
Experimentele şi calculele au arătat în cele din urmă că masa critică a U-235 era mai mică de 5 kg, aproximativ de mărimea unui grapefruit mic, dacă era comprimată corespunzător şi avea o formă sferică.
Pentru a realiza acest lucru, au fost concepute două mecanisme,

cunoscute sub numele de „propulsorul exploziv” şi metoda „imploziei”. „Propulsorul” a fost conceput pentru a crea o masă critică prin tragerea la viteza mare a unei cantitati de izotop U-235 într-o masă sub-critică, astfel încât combinaţia să depăşească masa critică. Forma rezultată, însă,era atât de asferică încât s-a calculat că întreaga cantitate de U-235 necesară pentru propulsor (pistolul)cu declanşator ar fi de aproape dublul masei critice ideale. Această creştere de la aproximativ 5 kg la aproximativ 10 kg de izotop U-235 per bombă ar fi prelungit data la care bomba ar fi fost gata cu săptămâni, deoarece producţia de U-235 era foarte redusa.

Al doilea factor declanşator, numit „implozie”, prevedea crearea unei sfere goale din U-235 sau plutoniu,masa critică în cantitate totală, dar menţinută subcritică de gaura din centru sferei. Această sferă metalică ar fi zdrobită în spaţiul din centrul său pentru a forma o masă critică prin explozia a douăzeci sau mai multe bucăţi de TNT în formă de semilună care înconjurau sfera.

Dificultatea era că tot TNT-ul din jur trebuia să explodeze în acelaşi moment pentru a împinge tot materialul nuclear în centru; orice întârziere ar fi crescut eratic in volum materialul nuclear şi ar fi împiedica atingerea masei critice. Toţi experţii în muniţie, inclusiv căpitanul Parsons, din Marina Statelor Unite, responsabil cu această parte a lucrărilor de la Los Alamos, erau convinşi că o sincronizare atât de precisă a exploziei de TNT, cu două duzini de bucăţi explodând într-o microsecundă, ar fi imposibilă.

Aceasta a adus o altă criză, deoarece Glenn Seaborg (Premiul Nobel, 1951) şi Segre au prezis şi apoi au demonstrat că Plutoniul-238 pe care îl căutau in ,,reactorul” Hanford se transforma spontan, într-un ritm lent, în izotopul său Plutoniu-240. Întrucât Pu-240 fisiona spontan, această impuritate ar fi explodat prematur masa ţintă de plutoniu de la trăgaciul propulsorului, deoarece ineficienţa mecanismului acestui declansator făcea necesară o masă ţintă atât de mare (tehnica perfect sigur cu U-235, dar sinucigaşa cu Pu-238 dacă exista şi izotop de plutiniu 240 în el).

Prin urmare, plutoniul trebuia utilizat cu un trăgaci de implozie şi, dacă acesta nu putea fi conceput, costul de 400 de milioane de dolari al uzinei Hanford ar fi fost practic irecuperabil.

Din fericire, George Kistiakowsky, profesor de chimie la Harvard şi o mare autoritate în materie de explozibili, a venit la Los Alamos şi

până în primăvara anului 1945, a reuşit să pună la punct o aprindere prin care tot TNT-ul exploda în câteva microsecunde. Acest lucru a salvat schema plutoniului, dar era clar că acest material nu va fi disponibil într-o cantitate potrivită pentru o bombă până la sfârşitul verii anului 1945 şi că nu va fi suficient pentru a testa declanşatorul imploziei pe acesta, dacă ar fi fost utilizat în război.
Până în iulie 1945, toţi cei implicaţi în proiectul bombei lucrau non-stop, iar câţiva începuseră să se teamă că războiul se va termina înainte ca bomba să fie gata. Pe de altă parte, un grup de oameni de ştiinţă, condus de Szilard, care iniţiase proiectul, începea să insiste ca bomba să nu fie folosită împotriva Japoniei. Motivele lor au fost puse la îndoială atunci, dar erau atât clare, cât şi onorabile. În 1939, ei insistaseră asupra bombei atomice deoarece se temeau că Germania lucra la una şi ar fi putut să o obţină prima. Odată ce înfrângerea Germaniei a pus capăt acestui pericol, mulţi oameni de ştiinţă au considerat continuarea lucrărilor la bombă ca fiind imorală şi nu defensivă (deoarece nu exista nicio şansă ca Japonia să dezvolte una). Nimeni nu şi-a dat seama în iulie 1945 că toate informaţiile semnificative despre fabricarea bombei, în special meritele relative ale diferitelor tipuri de uraniu, metodele de separare a plutoniului şi cele două tipuri de mecanisme de declanşare, fuseseră trimise Uniunii Sovietice, în principal de Klaus Fuchs şi David Greenglass prin intermediul lui Harry Gold şi Anatoli A. Yakovlev în iunie 1945. Chiar şi astăzi, agenţii americani de „securitate” încearcă să păstreze secrete aceste fapte care au fost explicate pe deplin în publicaţii tehnice uşor accesibile.
Timp de mulţi ani după 1945, poporul american a fost ţinut într-o stare de alarmă de poveştile despre „reţele” de „cercuri de spionaj atomic”, formate din membri sau simpatizanţi ai Partidului Comunist, care „cutreierau ţara pentru a obţine prin spionaj ceea ce Uniunea Sovietică nu a putut realiza prin „propriile eforturi în cercetarea ştiinţifică şi dezvoltarea industrială...”
Când vorbim despre secrete atomice şi spionaj, trebuie să distingem trei tipuri destul de diferite de informaţii: (1) principii ştiinţifice, (2) întrebări legate de tacticile generale de producţie (cum ar fi, care metode sunt funcţionale sau nefuncţionale) şi (3) informaţii detaliate despre construcţia inginerească. Nu existau

secrete in prima categorie; iar secretele din cea din urma ar fi necesitat de obicei planuri elaborate şi formule care nu puteau fi transmise prin metodele de comunicare a spionajului. Rămân informaţiile din categoria a-II-a, care ar putea fi extrem de utile în economisirea timpului şi a efortului pierdut. În majoritatea cazurilor, informaţiile de acest tip ar avea puţină semnificaţie pentru oricine fără un minim de pregătire ştiinţifică. Acest tip de informaţii, în măsura în care informaţiile actuale permit o judecată, se pare că au fost transmise ruşilor de la doi oameni de ştiinţă englezi, Alan Nunn May şi Klaus Fuchs, şi un soldat din armata americană, David Greenglass, în perioada până în septembrie 1945. Nunn May a avut puţin de-a face direct cu bomba atomică, dar lucrase la pila nucleară cu apă grea din Canada şi vizitase pila de grafit din Chicago de mai multe ori. El le-a oferit agenţilor sovietici, locotenentul Angelov şi colonelul Zabotin, din Canada, informaţii considerabile despre pilele atomice, precum şi producţia zilnică de U-235 şi plutoniu la Oak Ridge (400 şi, respectiv, 800 de grame) şi a predat o cantitate infima de izotop de uraniu U-233.Informaţiile de la Fuchs, care au fost mult mai valoroase, au culminat cam în aceeaşi perioadă (iunie 1945) şi au oferit informaţii despre difuzia gazoasă, cele două dispozitive de declanşare şi faptul că s-au lucrat fără prea mult succes la o bombă cu hidrogen bazata pe fuziune. În acelaşi timp, Greenglass i-a oferit aceluiaşi contact rus, Harry Gold, o schiţă a unei părţi a „declanşatorului imploziei”bombei atomice. Este posibil să fi existat şi alte episoade de spionaj de care nu suntem conştienţi acum, dar informaţiile transmise ruşilor, de care suntem conştienţi acum, probabil nu au contribuit prea semnificativ la realizarea bombei atomice. Bomba cu hidrogen va fi analizată mai târziu.

Afirmaţiile frecvente conform cărora ruşii nu ar fi putut fabrica bomba atomică fără informaţii obţinute din spionaj sau afirmaţiile conform cărora astfel de informaţii au accelerat producerea bombei cu ani (sau chiar cu optsprezece luni) sunt foarte puţin probabile, deşi şi aici nu putem fi siguri. Probabil au fost salvaţi de la încercarea unor linii de acţiune negratificatoare, dar adevăratele probleme în fabricarea bombei au fost problemele inginereşti şi fiscale, pe care Rusia le-a putut depăşi,pe bază de accident, odată ce s-a ştiut că avem o astfel de bombă. Această informare a fost facuttă lumii prin distrugerea Hiroshimei.

Capitolul 61 — Modelul secolului al XX-lea

Decizia de a folosi bomba împotriva Japoniei marchează unul dintre punctele de cotitură critice din istoria vremurilor noastre... Oamenii de ştiinţă consultaţi nu aveau nicio informaţie despre stadiul războiului în sine, nu aveau nicio idee cât de aproape de sfârşit era deja Japonia şi nu aveau nicio experienţă pentru a emite judecăţi în această privinţă.
Politicienii şi militarii nu aveau nicio concepţie reală despre natura noii arme sau despre revoluţia drastică pe care o oferea vieţii umane. Pentru ei, era pur şi simplu o „bombă mai mare" sau chiar o „bombă mult mai mare" şi, numai datorita acestui fapt,au acceptat-o cu bucurie.
Unii oameni, precum generalul Groves, doreau ca aceasta să fie folosită pentru a justifica cele 2 miliarde de dolari pe care le cheltuiseră.
Un grup mare i-a luat partea, deoarece liderii democraţi din Congres autorizaseră aceste cheltuieli în afara procedurilor parlamentare adecvate şi cooperaseră pentru a le împiedica să ajungă la aproape toţi membrii ambelor camere, ascunzându-le sub titluri înşelătoare.
Liderul majorităţii, John W. McCormack (mai târziu preşedinte al Camerei Reprezentanţilor), mi-a spus odată, pe jumătate în glumă, că dacă bomba nu ar fi funcţionat, se aştepta să se confrunte cu acuzaţii penale. Unii republicani, în special congresmanul Albert J. Engel din Michigan, dăduseră deja semne că doresc să folosească investigaţiile Congresului şi publicitatea din ziare pentru a ridica întrebări cu privire la utilizarea abuzivă a fondurilor publice. În timpul unei discuţii a Departamentului de Război pe această problemă, un inginer priceput, Jack Madigan, a spus: „Dacă proiectul reuşeşte, nu va exista nicio investigaţie. Dacă nu reuşeşte, nu vor investiga nimic altceva decat acest proiect." Mai mult, unii ofiţeri ai forţelor aeriene erau dornici să protejeze poziţia relativă a serviciului lor în demobilizarea postbelică şi reducerea drastică a alocărilor financiare, folosind o lansare reuşită a unei bombe atomice ca argument că Japonia fusese învinsă de puterea aeriană, mai degrabă decât de forţele navale sau terestre. După ce totul s-a terminat, directorul Serviciilor de Informaţii Militare pentru teatrul de război din Pacific, Alfred McCormack, care probabil era la fel de

bine poziţionat ca oricine pentru a judeca situaţia, a considerat că capitularea japonezilor ar fi putut fi obţinută în câteva săptămâni doar prin blocadă: „Japonezii nu mai aveau suficientă hrană în stoc, iar rezervele lor de combustibil erau practic epuizate. Începusem un proces secret de minare a tuturor porturilor lor, care îi izola treptat de restul lumii. Dacă am fi dus această operaţiune la finalul ei logic, distrugerea oraşelor japoneze cu bombe incendiare şi de altă natură ar fi fost complet inutilă. Dar generalul Norstad a declarat la Washington că această acţiune de paralizare ar fi fost fost un procedeu laş, nedemn de Forţele Aeriene. Prin urmare, a fost întrerupt."

... Gradul în care a fost denaturat de atunci în scopuri partizane poate fi observat din acuzaţiile contradictorii conform cărora eforturile de a obţine o bombă au încetinit după înfrângerea Germaniei şi acuzaţia opusă conform căreia s-au accelerat în acea perioadă. Prima acuzaţie, îndreptată împotriva oamenilor de ştiinţă, în special a refugiaţilor din Chicago care dăduseră Americii bomba, oferind impulsul iniţial către aceasta, era că aceşti oameni de ştiinţă, conduşi de Szilard, erau antinazisti, pro-sovietici şi anti-americani şi lucrau cu disperare pentru producerea bombei atât timp cât Hitler a reprezentat o ameninţare, dar la moartea acestuia s-au opus oricărei alte activităţi de teamă că ar face Statele Unite prea puternice împotriva Uniunii Sovietice. Acuzaţia opusă este că districtul Manhattan a lucrat cu o frenezie crescândă după înfrângerea Germaniei, deoarece generalul Groves era antisovietic. O variantă a acestei ultime acuzaţii este că Groves era rasist şi era dispus să folosească bomba asupra unor persoane non-albe precum japonezii, dar nu era dispus să o folosească împotriva germanilor. Este adevărat că Groves, în raportul său din 23 aprilie 1945, care a fost prezentat preşedintelui Truman de către secretarul Stimson două zile mai târziu, a spus că Japonia fusese întotdeauna ţinta. Cuvântul „întotdeauna" se referă probabil doar la data la care s-a realizat că bomba va fi atât de grea încât nu va putea fi manevrată de niciun avion american în teatrul european de operaţiuni şi, dacă ar fi fost folosită acolo, ar fi trebuit să fie lansată de pe un avion britanic, în timp ce în Pacific,bombardierul strategic B-29 o putea lansa.

... Decizia iniţială de a fabrica bomba fusese una corectă, bazată pe teama că Germania o va obţine prima.

Pe această bază, proiectul ar fi putut fi oprit imediat ce ar fi devenit clar că Germania a fost învinsă fără ea. Până atunci, alte forţe intraseră în situaţie, forţe prea puternice pentru a opri proiectul. Este la fel de clar că înfrângerea Japoniei nu a necesitat bomba atomică, aşa cum nu a necesitat intrarea Rusiei în război sau o invazie americană a insulelor japoneze.
Dar, din nou, alţi factori care implicau interese şi consideraţii neraţionale au fost prea puternici. Cu toate acestea, dacă Statele Unite nu ar fi finalizat proiectul bombei sau nu l-ar fi folosit, pare foarte puţin probabil ca Uniunea Sovietică să fi depus eforturile postbelice pentru a obţine bomba.
Există mai multe motive pentru aceasta: (1) adevărata semnificaţie a bombei era chiar mai îndepărtată de liderii politici şi militari sovietici decât de ai noştri şi ar fi fost si mai îndepărtată pentru a face efortul de a o obține să merite dacă efectul bombei nu ar fi fost niciodată dovedit; (2) Strategia sovietică nu avea niciun interes în bombardamentul strategic, iar decizia lor finală de a fabrica bomba, bazată pe faptul că noi o deţineam a, a implicat schimbări în ideile strategice şi efortul, aproape de la zero, de a obţine un avion de bombardament strategic (Tu-4) capabil să o transporte; şi (3) presiunea asupra resurselor economice sovietice din cauza fabricării bombei a fost foarte mare, având în vedere pagubele de război ruseşti. Fără cunoaşterea bombei propriu-zise, pe care liderii ruşi au obținut-o din argumentarea noastră a puterii sale,aproape sigur nu ar fi făcut efortul de a obține bomba dacă nu am fi folosit-o asupra Japoniei.Rusia lucra şi ea la bombă. Rusia era foarte conştientă de progresul german în dezvoltarea bombelor in acea perioada.
Pe de altă parte, dacă nu am fi folosit bomba asupra Japoniei, am fi fost complet incapabili să împiedicăm extinderea forţelor terestre sovietice oriunde ar fi fost deplasate în Eurasia în 1946 şi ulterior. Nu ştim de unde ar fi putut fi ordonate, deoarece nu ştim dacă Kremlinul este insaţiabil dupa cuceriri, aşa cum susţin unii „experţi”, sau dacă doar cauta zone tampon de securitate, aşa cum cred alţi „experţi”, dar este clar că ordinele sovietice de a avansa au fost împiedicate de posesia americană a bombei atomice după 1945. Pare clar că, în cele din urmă, forţele sovietice ar fi cucerit toată Germania, o mare parte din Balcani, probabil Manciuria şi, eventual, alte zone marginale din Asia Centrală, inclusiv Iranul.

Un astfel de avans al puterii sovietice către Rin, Marea Adriatică şi Marea Egee ar fi fost total inacceptabil pentru Statele Unite, dar, fără bomba atomică, cu greu l-ar fi putut opri. Mai mult, un astfel de avans ar fi dus la guverne de coaliţie comuniste sau dominate de comunişti în Italia şi Franţa. Dacă forţele sovietice ar fi avansat spre Golful Persic, traversând Iranul, acest lucru ar fi putut duce la astfel de guverne alese de comunişti în India şi o mare parte din Africa.

Din aceste consideraţii, pare probabil că suspendarea proiectului atomic de către americani după înfrângerea Germaniei sau eşecul utilizării bombei împotriva Japoniei ar fi dus în cele din urmă la deţinerea bombei de către americani într-o poziţie de inferioritate altfel intolerabilă faţă de Rusia sau chiar la un război pentru a evita o astfel de poziţie (dar cu puţine speranţe, din aceasta cauza de a evita o astfel de inferioritate). Acest lucru s-ar fi întâmplat chiar dacă presupunem cea mai optimistă dintre cele două presupuneri despre Rusia: (1) că nu ar fi continuat ea însăşi să fabrice bomba şi (2) că nu este expansionistă insaţiabil. Aşadar,general vorbind se pare că impasul terorii nucleare reciproce fără război în care se află lumea acum este preferabil faţă de ceea ce s-ar fi putut întâmpla dacă Statele Unite ar fi luat decizia fie de a suspenda proiectul atomic după înfrângerea Germaniei, fie de a refuza să-l folosească împotriva Japoniei. Orice alte decizii posibile (cum ar fi o demonstraţie deschisă a puterii sale în faţa unui public internaţional pentru a obţine o organizaţie internaţională capabilă să controleze noua putere) ar fi condus probabil la unul dintre cele două rezultate deja descrise. Însă trebuie să se recunoască în mod clar că impasul particular al terorii nucleare în care se află lumea acum derivă direct din cele două decizii luate în 1945 de a continua proiectul după înfrângerea Germaniei şi de a utiliza bomba asupra Japoniei.

Acest impas nuclear, la rândul său, duce la consecinţe omniprezente în toate aspectele lumii în secolul al XX-lea. Dă naştere unei curse frenetice între cele două superputeri pentru a se depăşi reciproc în aplicarea ştiinţei şi raţionalităţii în viaţă, începând cu armele. Acest efort furnizează echipamente atât de scumpe şi necesită o asemenea pricepere din partea operatorilor acestor echipamente încât face învechită armata de cetăţeni-soldaţi recrutaţi temporar din secolul al XIX-lea şi a

„hoardelor înarmate” din Primul Război Mondial şi chiar din al Doilea Război Mondial şi necesită utilizarea unor luptători mercenari profesionişti, extrem de bine antrenaţi.
Creşterea armatei de specialişti, prezisă de generalul de Gaulle în 1934 şi prevăzută de alţii, distruge unul dintre cele trei fundamente fundamentale ale democraţiei politice. Aceste trei baze sunt (I) că bărbaţii sunt relativ egali în puterea factuală; (2) că bărbaţii au acces relativ egal la informaţiile necesare prin care un guvern ia deciziile; şi (3) că oamenii au o disponibilitate psihologică de a accepta dominatia majorităţii în schimbul acelor drepturi civile care vor permite oricărei minorităţi să colaboreze pentru a deveni o majoritate.
Aşa cum dezvoltarea armelor a distrus prima dintre aceste baze, tot aşa secretul, consideraţiile de securitate şi complexitatea crescândă a problemelor au servit la subminarea celei de-a doua dintre acestea. A treia, care a fost întotdeauna cea mai slabă dintre cele trei, se află încă în stadiul de vitalitate relativă şi acceptabilitate relativă în secolul al XIX-lea, dar este mult mai periculoasă din cauza ameninţării forţelor externe, în special a schimbărilor din celelalte două, plus pericolul mai mare de astăzi din cauza războiului extern sau a prăbuşirii economice interne.
Un mare pericol în ceea ce priveşte a doua dintre aceste fundamente de bază (disponibilitatea informaţiilor necesare pentru luarea deciziilor) este impactul asupra acesteia al extinderii raţionalizării. Deşi acest lucru a condus la stocarea şi recuperarea automată şi mecanică a informaţiilor, a condus şi la eforturi de stabilire a unui proces decizional electronic automat pe baza volumului şi complexităţii tot mai mari a acestor informaţii. Această renunţare la trăsătura fundamentală a fiinţei umane - judecata şi luarea deciziilor - este foarte periculoasă şi reprezintă o renunţare la însăşi facultatea care i-a dat omului succesul în lupta evolutivă cu alte creaturi vii. Dacă întregul proces... trebuie acum abandonat în favoarea unei alte metode de luare a deciziilor, inconştiente şi mecanice, în care flexibilitatea şi conştientizarea individului trebuie subordonate unui proces rigid de grup, atunci omul trebuie să cedeze acelor forme de viaţă, cum ar fi insectele, care au dus deja această metodă la un grad ridicat de perfecţiune.
Întregul proces a fost pus în centrul atenţiei unui roman recent, Fail-Safe(Esec-Securitate), de Eugene Burdick şi Harvey

Wheeler. Pe fundalul tensiunilor din timpul Războiului Rece, aceasta nuvela exploreaza echilibrul precar dintre descurajarea nucleară şi potenţialul de eroare catastrofală.
Reducerea oamenilor la automate într-un nexus complicat de agregate scumpe este bine demonstrată în acea carte. La imaginea sa trebuie adăugate două puncte: (1) Nu necesită un condensator ars, ca în carte, pentru a dezlănţui toate pericolele situaţiei; este o situaţie care este periculoasă în sine, chiar dacă funcţionează perfect; şi (2) evitarea catastrofei totale finale din carte, deoarece câţiva oameni, aflaţi decizional în vârf şi aproape de el, au putut să-şi reia funcţiile umane de decizie, sacrificiu de sine, iubire pentru semenii lor şi speranţă pentru viitor, nu ar trebui să ascundă faptul că întreaga lume din acel roman a ajuns aproape de a-si preda resursele insectelor sociale.(Insectele sociale iau decizii colective folosind procese descentralizate, democratice şi bazate pe consens. În loc ca un singur lider să conducă colonia, mii de indivizi acţionând pe baza unor informaţii locale limitate interacţionează prin bucle de feedback pozitiv şi negativ pentru a ajunge la un acord asupra unor probleme complexe, cum ar fi căutarea hranei sau selecţia locului de intemeiere a coloniei).
Indiferent de rezultatul situaţiei, este din ce în ce mai clar că, în secolul al XX-lea, expertul va înlocui... alegătorul democrat care controlează sistemul politic. Acest lucru se datorează faptului că planificarea va înlocui inevitabil laissez-faire-ul în relaţiile dintre cele două sisteme. Această planificare poate să nu fie unică sau unificată, dar va fi o planificare, în care cadrul principal şi forţele operaţionale ale sistemului vor fi stabilite şi limitate experţilor din partea guvernamentală; apoi, experţii din cadrul marilor unităţi din economice îşi vor face planificarea în cadrul acestor limitări stabilite. Sperăm că elementele de alegere şi libertate vor supravieţui pentru individul obişnuit, în sensul că acesta poate fi liber să aleagă între două grupuri politice opuse (chiar dacă aceste grupuri au puţine opţiuni politice în cadrul parametrilor politicii stabilite de experţi) şi poate avea posibilitatea de a-şi schimba sprijinul economic de la o unitate mare la alta. Dar, în general, libertatea şi alegerea sa vor fi controlate în cadrul unor alternative foarte înguste de faptul că va fi numerotat de la naştere şi urmat, ca număr, prin pregătirea sa educaţională, serviciul militar sau alt serviciu public necesar, contribuţiile fiscale, cerinţele

sale de sănătate, şi beneficiilor finale de pensionare şi deces.
În cele din urmă, în două sau trei generaţii, pe măsură ce individul obişnuit care nu este expert, soldat profesionist calificat sau director industrial proeminent devine mai puţin important pentru guvern, contactele sale cu guvernul vor deveni mai puţin directe şi vor avea loc din ce în ce mai mult prin intermediari. O oarecare mişcare în această direcţie poate fi observată deja în acele cazuri în care contribuabilii ale căror venituri provin în întregime din salarii constată că întregul lor impozit este deja plătit de angajatorul lor sau în necesitatea tot mai mică ca recrutul militar să fie inrolat printr-o scrisoare din partea preşedintelui. Dezvoltarea unei astfel de situaţii, un fel de neo-feudalism, în care relaţiile oamenilor obişnuiţi cu guvernul încetează să mai fie directe şi se fac din ce în ce mai mult prin intermediari (care sunt autorităţi private mai degrabă decât publice a sosit deja).
O consecinţă a rivalităţii nucleare a fost distrugerea aproape totală a dreptului internaţional şi a comunităţii internaţionale aşa cum au existat acestea de la mijlocul secolului al XVII-lea până sfârşitul secolului al XIX-lea. Acel vechi drept internaţional se baza pe o serie de distincţii raţionale clare care nu mai există; Acestea includ distincţia dintre război şi pace, drepturile neutralilor, distincţia dintre combatanţi şi necombatanţi, natura statului şi distincţia dintre autoritatea publică şi cea privată. Acestea sunt acum fie distruse, fie se află într-o mare confuzie. Am văzut deja ştergerea distincţiilor dintre combatanţi şi necombatanţi şi dintre neutri şi beligeranţi, cauzate de acţiunile britanice din Primul Război Mondial.
Acestea au început cu blocada neutrilor, precum Olanda, şi utilizarea minelor plutitoare în apele internationale. Germanii au ripostat cu acte de atrocitate împotriva civililor belgieni şi cu război submarin fără discriminare. Aceste tipuri de acţiuni au continuat în cel de-al Doilea Război Mondial cu efortul britanic de bombardament nocturn care viza distrugerea moralului civililor prin distrugerea locuinţelor muncitorilor (tactica preferată a lordului Cherwell) şi raidurile americane împotriva oraşului Tokyo. În relatările americane despre utilizarea primei bombe atomice, se afirmă în general că planificarea ţintelor s-a bazat pe selecţia ţintelor militare şi nici măcar astăzi nu se ştie în general că ordinele oficiale de la nivelul Cabinetului în această chestiune menţionau în

mod specific „obiective militare înconjurate de locuinţe civile”. Echilibrul terorii postbelice a atins apogeul ignorării totale atât a necombatanţilor, cât şi a neutrilor în politicile lui John Foster Dulles, care a combinat religia ipocrită cu „represalii masive oriunde şi oricând considerăm potrivit” până la distrugerea completă a oricărui statut de necombatant sau neutru. Majoritatea celorlalte aspecte ale dreptului internaţional tradiţional au fost, de asemenea, distruse. Războiul Rece a lăsat puţin din vechea distincţie dintre război şi pace, în care războaiele trebuiau declarate oficial şi încheiate oficial. Atacurile lui Hitler fără avertisment; Războiul din Coreea, care nu a fost un „război” Fundamentat pe dreptul internaţional sau cel constituţional american (deoarece nu a fost „declarat” de Congres); şi faptul că nu a fost semnat niciun tratat de pace cu Germania pentru a pune capăt celui de-al Doilea Război Mondial, în timp ce suntem deja angajaţi în tot felul de activităţi de război nedeclarate împotriva Uniunii Sovietice, au contribuit la ştergerea multora dintre distincţiile dintre război şi pace, care au fost atât de dureros stabilite în cei cinci sute de ani dinaintea morţii lui Grotius (în 1645).

Majoritatea acestor pierderi sunt evidente, dar există şi altele, la fel de semnificative, dar care nu sunt încă recunoscute pe scară largă. Dezvoltarea dreptului internaţional în perioadele medievale târzii şi renascentiste nu numai că a căutat să facă distincţiile pe care le-am indicat, ca reacţie împotriva „neorânduielii feudale”; de asemenea, a căutat să facă o distincţie clară între autoritatea publică şi cea privată (pentru a scăpa de doctrina feudală -dominia) şi să stabilească criterii clare ale autorităţii publice care implică noua doctrină a suveranităţii. Unul dintre principalele criterii ale unei astfel de suveranităţi a fost capacitatea de a menţine pacea şi de a aplica atât legea, cât şi ordinea pe un teritoriu definit; una dintre cele mai mari realizări ale sale a fost eliminarea puterilor private arbitrare, nesuverane, cum ar fi baronii tâlhari pe uscat sau pirateria pe mare. Conform acestei concepţii, capacitatea de a menţine legea şi ordinea a devenit principala dovadă a suveranităţii, iar deţinerea suveranităţii a devenit singura marcă a autorităţii publice şi a existenţei unui stat. Toate acestea au fost acum distruse. Doctrina Stimson din 1931 ...prin refuzul american de a valida China Roşie, a mutat recunoaşterea de la criteriul

obiectiv al capacităţii de a menţine ordinea la criteriul subiectiv al aprobării formei de guvernare sau al preferinţei pentru comportamentul intern al unui guvern.
Distrugerea dreptului internaţional, la fel ca si distrugerea ordinii internaţionale, a mers mult mai departe de atât. Atâta timp cât criteriul principal pentru suveranitatea unui stat, şi, prin urmare, pentru recunoaştere, a fost capacitatea de a menţine ordinea, statele din dreptul internaţional erau considerate egale. Acest concept este încă recunoscut în teorie în organizaţii precum Adunarea Naţiunilor Unite. Dar realizarea armelor nucleare, prin crearea a două superputeri într-un Război Rece, a distrus conceptul egalităţii statelor. Aceasta a avut rezultatul evident al creării unor Puteri pe două niveluri: ordinar şi superior; dar a avut consecinţa mai puţin evidentă şi mai semnificativă de a permite existenţa unor state cu niveluri inferioare de putere, mult sub nivelul Puterilor ordinare. Acest lucru a apărut deoarece impasul nuclear dintre cele două superputeri a creat o umbrelă de frică in precipitarea unui război nuclear care le-a falsificat capacitatea de a acţiona.
Drept urmare, tot felul de grupuri şi indivizi puteau întreprinde tot felul de acţiuni pentru a distruge legea şi ordinea fără a suferi consecinţele represaliilor din partea puterilor ordinare sau a superputerilor şi puteau fi recunoscuţi ca state atunci când încă le lipseau total atributele tradiţionale ale statalităţii. De exemplu, grupul Léopoldsville a fost recunoscut ca adevăratul guvern al întregului Congo, în ciuda faptului că era incapabil să menţină legea şi ordinea în zonă (sau chiar în Léopoldsville). În mod similar, o bandă de rebeli din Yemen, în 1962, a fost recunoscută instantaneu înainte de a oferi vreo dovadă a capacitatii de a menţine controlul sau de disponibilitate in a-şi asume obligaţiile internaţionale existente ale statului Yemen şi înainte de a se stabili veridicitatea afirmaţiile lor că l-ar fi ucis pe rege. În anul următor, în Togo, o grupare de soldaţi nemulţumiţi l-a ucis pe preşedinte, Sylvanus Olympio, şi l-a înlocuit cu un exilat politic.
Sub umbrela impasului nuclear, graniţele vechilor state sunt spulberate de gherilele în conflict, susţinute de străini; guvernele externe subvenţionează crime sau revolte, aşa cum au făcut ruşii în Irak în iulie 1958 sau aşa cum a făcut Nasser din Egipt în Iordania, Siria, Yemen şi în alte părţi în întreaga perioadă de după 1953 şi aşa cum a făcut CIA-ul în mai multe tari,succesul în Iran

din august 1953 şi în Guatemala în mai 1954, sau fără mare succes în invazia cubaneză din aprilie 1961. Sub umbrela Războiului Rece, grupuri sau zone mici pot obţine recunoaşterea ca state fără a fi nevoie să demonstreze caracteristicile tradiţionale ale statalităţii, şi anume, capacitatea de a menţine frontierele împotriva vecinilor lor prin forţă şi capacitatea de a menţine ordinea în cadrul acestor frontiere. Pot face acest lucru fie prin asigurarea intervenţiei (de obicei secrete) a unei puteri externe, fie chiar prin prevenirea intervenţiei unei puteri recunoscute, de teama de a precipita un conflict nuclear sau mai mic. În acest fel, zonele cu puţine state (cum ar fi Asia de Sud-Est) au fost fărâmiţate în mai multe; statele au dispărut sau au apărut (aşa cum s-a întâmplat cu Siria în 1958 şi 1961); şi aşa-numitele state noi au apărut de zeci de ori, fără referire la realităţile tradiţionale ale puterii politice sau la procedurile stabilite de drept internaţional.
Numărul statelor noi înregistrate ca membre în Naţiunile Unite a crescut constant de la 51 în 1945 la 82 în 1958, la 104 în 1961 şi a continuat să crească. Diferenţa de putere dintre cei mai puternici şi cei mai slabi a devenit astronomică, iar întregul mecanism al relaţiilor internaţionale, atât în afara organizaţiei ONU, cât şi în cadrul acesteia, a devenit din ce în ce mai îndepărtat de consideraţiile de putere sau chiar de realitate şi s-a împletit în consideraţii subiective date de simboluri, prestigiu, mândrie personală şi ranchiună meschină. Până în 1963, triburile individuale din Africa aşteptau recunoaşterea statului prin aderarea la ONU, chiar şi atunci când nu aveau resursele financiare pentru a susţine o delegaţie la sediul ONU din New York City sau în capitalele oricărei ţări importante şi erau, într-adevăr, incapabile să controleze forţele de poliţie pentru a menţine ordinea în propriile zone tribale. În acest fel, existenţa unui impas nuclear în cadrul Războiului Rece a dus la distrugerea totală a dreptului internaţional tradiţional şi la pierderea treptată a sensului conceptelor consacrate de stat şi autoritate publică şi a deschis uşa către o feudalizare a autorităţii oarecum similară cu cea pe care fondatorii sistemului statal modern şi ai dreptului internaţional au încercat să o depăşească în perioada dintre secolul al XII-lea şi al XVII-lea.

Partea a șaptesprezecea - Rivalitatea nucleară și Războiul Rece: Supremația atomică americană: 1945- 1950

Capitolul 62 – Factorii

Din punct de vedere istoric, perioada 1945 pana la începutul anului 1963 formează o unitate. În această perioadă, o serie de factori au interacţionat unul cu celălalt pentru a prezenta o serie de evenimente foarte complicate şi extraordinar de periculoase. Faptul că omenirea şi viaţa civilizată au supravieţuit perioadei de aproape două decenii poate fi atribuit mai degrabă unui număr de şanse norocoase decât vreunei abilităţi particulare dintre cele două blocuri politice opuse sau dintre neutri.
Perioada în ansamblu este atât de complexă încât niciun istoric nu a depus niciun efort de succes pentru a o prezenta ca o unitate. În schimb, este de obicei tratată ca o serie de evoluţii separate, relativ izolate, cum ar fi evenimentele din Orientul Îndepărtat, istoria internă a Statelor Unite, istoria internă a URSS, evoluţiile ştiinţei şi tehnologiei, ascensiunea neutrilor şi alte evoluţii.
O astfel de prezentare nu este adecvată deoarece falsifică faptul istoric că aceste (şi altel) evoluţii au avut loc simultan şi s-au influenţat constant intre ele. Mai mult, faptul central al întregii perioade şi cel care le-a dominat pe toate celelalte a fost rivalitatea ştiinţifică şi tehnologică dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică, deoarece această rivalitate a format însăşi fundamentul şi nucleul Războiului Rece, care a fost recunoscut de toată lumea ca fiind factorul politic dominant al perioadei.
Din păcate, Războiul Rece este aproape întotdeauna descris în termeni care pun un accent minor sau care pot chiar neglija, rolul rivalităţii tehnologice sovieto-americane. Acest lucru se face deoarece majoritatea istoricilor nu se simt competenţi să o discute; dar în principal se face deoarece o mare parte din dovezi sunt secrete. Din cauza acestui secret, povestea acestei rivalităţi tehnologice sovieto-americane se împarte în două părţi destul de distincte şi chiar contradictorii: (1) care a fost situaţia reală şi (2) intelegerea opiniei publice predominantă despre situaţia. De exemplu, în 1954-1955, Uniunea Sovietică avea o aşa-numită bombă termonucleară cu Hidrogen cu multe luni înaintea noastră, când opinia publică credea contrariul; din nou, la sfârşitul anului

1960, exista o credinţă răspândită în întreaga lume într-o aşa-numită „lacuna a rachetelor” sau inferioritate americană în rachete nucleare, când o astfel de inferioritate nu exista; şi, în final, timp de câţiva ani, din 1957 până în jurul anului 1960, ruşii au fost înaintea Statelor Unite şi a lumii libere în general în tehnologia rachetelor şi în mecanismele de ghidare a rachetelor, deşi acest lucru nu s-a reflectat, nici atunci, nici mai târziu, în nicio superioritate în armele nucleare, din cauza inferiorităţii lor simultane în ceea ce priveşte focoasele nucleare pentru rachete, o inferioritate cu o marjă largă atât în ceea ce privește numărul, cât și varietatea acestor arme explozive.

În abordarea acestui factor central al situaţiei mondiale, istoricul este împiedicat de secretul ambelor părţi să facă judecăţi sigure sau finale şi trebuie pur şi simplu să facă o estimare judicioasă a situaţiei pe baza informaţiilor disponibile. Din păcate, influenţa acestui factor este atât de centrală şi, prin urmare, atât de omniprezentă, încât incapacitatea de a fi sigur de faptele în această chestiune aduce o doză considerabilă de incertitudine în multe alte domenii, cum ar fi, de exemplu, politica externă a lui John Foster Dulles sau semnificaţia reală a aşa-numitelor „cazuri de spionaj atomic”. O astfel de incertitudine,totuşi, este întotdeauna prezentă în analiza istorică a trecutului recent, iar majoritatea istoricilor, ştiind că documentele şi, prin urmare, faptele nu sunt disponibile pentru istoria contemporană (să zicem, ultimii douăzeci de ani), lasă de obicei trecutul cel mai recent altora, politologilor, jurnaliştilor sau biografilor.

În istoria perioadei 1945-1963 există şase factori principali: (1) Războiul Rece şi echilibrul nuclear; (2) demobilizare şi remobilizare, cu accent special pe rivalităţile inter-servicii şi presiunile din partea complexelor industriale; (3) lupte politice partizane în Statele Unite , centrate pe ascensiunea şi declinul unilateralismului; (4) lupte politice personale în Uniunea Sovietică, centrate pe succesiunea lui Stalin; (5) discordii intra-bloc, centrate pe relaţiile dintre Statele Unite şi aliaţii săi, pe de o parte, şi relaţiile dintre Uniunea Sovietică şi sateliţii săi, pe de altă parte; şi (6) rolul neutralismului, care se învârte în jurul naţionalismelor înapoiate şi anticolonialismului. Istoria perioadei poate fi înţeleasă doar în termenii interacţiunii acestor şase factori, în toate complexităţile lor, trataţi simultan, dar înainte de a încerca să facem acest lucru, trebuie să facem o scurtă

examinare a fiecărui factor separat pentru a ne defini termenii şi pentru a stabili secvenţe cronologice secundare.
Războiul Rece, aşa cum vom vedea în capitolul următor, a fost o consecinţă inevitabilă a înfrângerilor Germaniei, Japoniei, Franţei şi Italiei şi a prăbuşirii Chinei naţionaliste, dar a fost transformat într-o criză acută susţinută de existenţa armelor nucleare şi de dezvoltarea rachetelor propulsate. Combinaţia a ameninţat supravieţuirea omului ca fiinţă civilizată, deşi probabil nu i-ar ameninţat existenţa continuă, după un astfel de holocaust nuclear, ci i-ar fi degradat nivelul social , ca specie distinctă. Teama exterminarii umane a fost răspândită de mulţi oameni bine intenţionaţi, rauvoitori sau mercenari şi a atins apogeul, poate, în succesul comercial al romanului „Pe plajă" al lui Nevil Shute, atât ca roman, cât şi ca film. Anihilarea omului, aşa cum se arată în astfel de lucrări, este posibilă din punct de vedere tehnic, dar cu siguranţă nu va rezulta din armele care ar fi folosite într-un război termonuclear total. Cu toate acestea, există întotdeauna o posibilitate mică ca un nebun precum Hitler să decidă să distrugă rasa umană ca răzbunare pentru frustrarea ambiţiilor sale nebuneşti. Acest lucru s-ar putea face în mai multe moduri, dintre care cel mai simplu ar fi învelirea unui număr mare de bombe termonucleare în straturi groase de cobalt; radioactivitatea ulterioara a izotopului sintetic Cobalt 60 ar putea distruge intreaga viaţa de pe Pământ (cu excepţia majorităţii plantelor, insectelor şi altor nevertebrate). Nicio politică sănătoasă nu ar folosi o astfel de bombă, deoarece cobaltul 60 este de 320 de ori mai radioactiv decât radiul şi ar fi necesare cel puţin patru sute de astfel de bombe, fiecare cântărind cel puţin o tonă, pentru a elibera suficientă radioactivitate pentru a extermina toată viaţa de pe Pământ.
Cu toate acestea, chiar şi fără o bombă cu cobalt, orice război nuclear extins ar ucide sute de milioane de fiinţe umane şi ar elibera suficientă radioactivitate pentru a provoca daune genetice atât de extinse încât generaţiile ulterioare de fiinţe umane ar produce un procent substanţial de monştri; Acest fapt, adăugat la daunele genetice aduse păsărilor, ar putea crea o situaţie în care oamenii nu ar putea concura cu succes cu insectele (care sunt mult mai imune la daunele genetice din cauza radioactivităţii).
Echilibrul armelor nucleare este un factor central în Războiul Rece, deoarece niciun acord privind încetarea testelor nucleare,

dezarmarea nucleară, dezarmarea convenţională sau relaxarea tensiunilor nu poate avea loc până când ambele părţi nu recunosc că s-a atins un echilibru nuclear (aşa-numitul „impas nuclear”). Acest lucru a fost aproape de a fi realizat la începutul anului 1950, când ambele părţi aveau arme atomice, dar a fost distrus la acea vreme prin ordinul preşedintelui Truman de a continua cu dezvoltarea bombei cu hidrogen. Nu s-a mai realizat până la sfârşitul anului 1962, deoarece, când ambele părţi au obţinut bomba cu hidrogen până în anul 1956, acel echilibru a fost perturbat de cursa rachetelor, care a atins cel mai mare dezechilibru odată cu succesul sovietic cu „Sputnik” în octombrie 1957. Aceasta a dus la cursa ulterioară pentru obţinerea unei rachete balistice intercontinentale cu ogivă nucleară (ICBM) în perioada 1957-1962.
Până în 1963, când ambele părţi deţineau aceste arme, echilibrul terorii a fost stabilit şi negocierea a fost posibilă. De fapt, echilibrul nu era egal, deoarece capacitatea totală americană în războiul nuclear era mult superioară celei a Uniunii Sovietice în 1963, dar dezvoltarea armelor ajunsese aproximativ în acelaşi punct; Statele Unite erau mai vulnerabile la numărul mai mic de arme al Rusiei, deoarece ce mai mare parte a populaţiei sale era locuia in zone industriale şi urbane, iar Uniunea Sovietică avea probleme tot mai mari în alte domenii, în special înstrăinarea fata de China comunistă.
În acelaşi timp, au început să apară fisuri majore în blocul occidental din cauza eforturilor lui De Gaulle de a transfera Europa din tabăra americană şi de a o transforma într-o a Treia Forţă („neutralistă”). Cam în aceeaşi perioadă, criza cubaneză din octombrie 1962, oarecum asemănătoare crizei de la Faşoda din 1898, prin aducerea Statelor Unite şi a Uniunii Sovietice în pragul unui război pe care niciuna nu şi-l dorea, a dezvăluit atât echilibrul reciproc al erorii, cât şi necesitatea de a face ceva în privinţa asta. Toate acestea au marcat sfârşitul perioadei istorice care a început în 1945.
Principalele subdiviziuni ale istoriei echilibrului nuclear în perioada 1945-1963 sunt următoarele:
1. Monopolul atomic american de la Alamogordo în iunie 1945 până la prima bombă atomică sovietică „Joe I” în august 1949.
2. Un scurt bilanţ nuclear din 1949 până în 1950.

3. Cursa pentru bomba cu hidrogen din ianuarie 1950, trecând prin prima fuziune americană cu hidrogen la Eniwetok în noiembrie 1952 şi prima explozie a bombei cu hidrogen sovietice din august 1953 până la realizarea americană a unei arme termonucleare practice în martie 1954. Această competiţie a continuat timp de încă doi ani, fiecare parte încercând să perfecţioneze noua armă ca bombă aeriană. Statele Unite au realizat prima lor lansare reuşită a unei bombe de fuziune pe 21 mai 1956, cu siguranta mai târziu faţă de testul sovietic comparabil.
4. Cursa pentru rachetele balistice intercontinentale (ICBM) din 1956 până în 1962 a fost înţeleasă greşit pe scară largă, deoarece propaganda falsă din ambele părţi a încercat să ascundă adevărata situaţie şi adesea s-au derutat chiar şi pe ele însele. Practic, problema a fost, la început, cum să combine bomba americană de la Nagasaki, care cântărea 9.000 de livre, cu racheta germană V-2, care transporta un focos de 1.700 de livre la doar 200 de mile distanţă. Guvernul sovietic a căutat să reducă decalajul dintre puterea rachetelor şi sarcina utilă nucleară lucrând la o rachetă mai puternică, în timp ce americanii, în ciuda opoziţiei forţelor aeriene şi a industriei aviatice, au căutat să reducă decalajul obţinând bombe mai mici.
Rezultatul cursei a fost că guvernul sovietic a desăvârşit o serie de propulsoare de rachete foarte puternice,cu puteri de tracţiune cuprinse între 800.000 de livre şi 1,5 milioane de livre şi capabile să lanseze capsule cu o greutate cuprinsă între una şi peste şapte tone. Acestea au fost testate in fata unei lumi uimite din octombrie 1957 încoace. Aceste succese sovietice în spaţiu au făcut ca efortul american în domeniul propulsoarelor de rachetă să pară de mâna a doua, dar această impresie era destul de înşelătoare. Era perfect adevărat că Statele Unite, în 1957-1960, nu aveau propulsoare de rachetă puternice, capabile să arunce vehicule spaţiale mari pe orbită sau dincolo de Lună (aşa cum s-a întâmplat cu racheta sovietică Lunik I, de 1.465 kg, în ianuarie 1959), dar Statele Unite, în această perioadă, aveau un număr mare de focoase de fisiune şi fuziune într-o mare varietate de dimensiuni şi dezvoltau rapid rachete moderat puternice, capabile de transport pe aceste distanţe mari. De fapt, primul ICBM american a fost lansat de la Cape Canaveral în decembrie 1957, la două luni după Sputnik I, şi a intrat în acţiune în noiembrie 1958.

Până în 1961, Statele Unite aveau o gamă variată de rachete, cu combustibil solid şi lichid, unele putând fi lansate în câteva minute şi capabile să transporte focoase nucleare, a căror putere explozivă era echivalentă cu 750.000 de tone de TNT (deci de patruzeci şi trei de ori forţa bombei atomice de la Hiroshima) până la 5.000.000 sau mai multe tone de TNT. Acestea puteau fi lansate la distanţe de la 1.000 la peste 6.000 de mile şi cu o precizie atât de mare încât cel puţin jumătate puteau fi lansate în cerc la o distanţă de 3 mile de o ţintă.
Aceste evoluţii au lăsat Uniunea Sovietică cu un număr mult mai mic de rachete gigantice capabile să transporte focoase de 20 de megatone (20.000.000 de tone de TNT), dar atât de mari încât locaţiile lor au fost curând spionate de avioane americane U-2 de înaltă altitudine. Pentru a remedia această supraestimare a dimensiunii, Uniunea Sovietică, în octombrie 1961, a încălcat moratoriul asupra testelor cu explozibili nucleari care exista din octombrie 1958 şi a detonat o mare varietate de bombe mici, de la 1 la 5 megatone, precum şi una gigantică de 25 de megatone şi una colosală de 58 de megatone. Cea din urmă, cea mai mare bombă care a explodat vreodată, a fost egală cu o treime din totalul tuturor exploziilor nucleare anterioare din 1945 până la sfârşitul testelor anterioare în decembrie 1958.
Chiar înainte de aceste teste finale, în 1960, calcule elaborate efectuate pe computerele electronice gigantice din Pentagon estimau consecinţele unui ipotetic război nuclear total în iunie 1963.
Două răspunsuri au fost: (1) Dacă Uniunea Sovietică ar lovi prima şi Statele Unite ar riposta, războiul s-ar termina într-o singură zi cu o victorie a Rusiei, în care aceasta ar pierde 40 de milioane din cei 220 de milioane de locuitori ai săi şi 40% din capacitatea sa industrială, în timp ce America ar avea 150 de milioane din cei 195 de milioane de oameni ai săi morţi şi 60% din industria sa distrusă. (2) Dacă Statele Unite ar ataca primele cu un atac nuclear, ca răspuns la un avans sovietic al trupelor terestre în Germania, 75 de milioane de ruşi şi 110 milioane de americani ar fi ucişi, jumătate din industria ambelor ţări ar fi distrusă şi niciuna nu ar putea câştiga. Pe această bază, o oarecare relaxare a tensiunii a devenit imperativă,de îndată ce sovieticii ar fi putut fi convinşi că s-a ajuns la un impas prin testele nucleare din 1961-1962.
Strâns legată de această secvenţă în patru etape a capacităţii

nucleare este secvenţa destul de diferită, a planificării strategice. Aceasta se referă la ceea ce plănuim să facem, spre deosebire de ceea ce suntem capabili să facem. Din partea americană, aceasta are patru etape, după cum urmează:
1. „Cooperarea Marilor Puteri" în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite, 1945-1946
2. „Înfrângerea" expansiunii sovietice prin toate mijloacele disponibile, inclusiv ajutorul economic acordat altora (Planul Marshall), forţe convenţionale (NATO) şi armele nucleare, 1946-1953.
3. „Eliberare", „Represalii masive" şi „Noua Directie", 1953-1960.
Această perioadă, asociată cu influenţa secretarului de stat John Foster Dulles, a căutat să gestioneze crizele externe prin utilizarea unor sloganuri şi politici destul de nerealiste care nu ar fi putut fi folosite niciodată. Aliaţii noştri, neutrii şi chiar ruşii au fost ignoraţi şi adesea dispreţuiţi, în timp ce Departamentul de Stat s-a angajat în ceea ce Dulles însuşi a numit, în ianuarie 1956, „a ajunge în pragul" războiului. Această politică a urmărit reducerea cheltuielilor guvernamentale şi echilibrarea bugetului prin reducerea cheltuielilor pentru toate războaiele locale sau convenţionale şi ostrategia şi politica externă bazate exclusiv pe ameninţarea că orice avans sovietic de orice fel, oriunde, pe care îl dezaprobam, ar fi oprit de „represaliile noastre masive" cu un atac nuclear total oriunde am considera potrivit, unilateral (fără consultare cu aliaţii noştri) şi pe bază unei „prime lovitură" (adică, am face acest lucru chiar dacă Uniunea Sovietică nu ne-ar fi atacat şi nu ar fi folosit arme nucleare). Această politică a fost iremediabil iresponsabilă şi nu numai că a înstrăinat aliaţii (cum ar fi Franţa) şi neutrii (cum ar fi India), dar nu putea fi folosită, deoarece nu am fi adoptat niciodată astfel de tactici suicidale şi ineficiente pentru a răspunde unui avans comunist în Coreea, Asia de Sud-Est, Tibet, Afganistan, Iran, Egipt, Iugoslavia sau în majoritatea celorlalte locuri de la periferia blocului sovietic. Această politică a abandonat NATO, de fapt, dacă nu în teorie, şi a însemnat că am adoptat public o politică pe care nu am fi aplicat-o niciodată; pentru că, chiar dacă am fi dispuşi să acceptăm toate consecinţele contra-loviturii nucleare sovietice la „represaliile noastre masive", nu am putea câştiga niciodată într-un astfel de război, deoarece forţele terestre sovietice, cu cele 125 de divizii ale lor din Europa, ar putea

depăşi cu uşurinţă cele 25 de divizii ale NATO şi ar fi ocupat toată Europa, cu excepţia Marii Britanii şi Spaniei. Liderii Kremlinului, mutându-se la Paris sau la Roma (poate la Vatican), ar fi dincolo de raza noastră de acţiune şi ar putea ţine Londra sub ameninţare nucleară, în timp ce atât Statele Unite, cât şi Uniunea Sovietică ar fi fost devastate. Doctrina Dulles nu era o doctrină a acţiunii, ci exclusiv o doctrină a ameninţărilor, deoarece se aştepta ca ameninţarea să oprească avansurile sovietice şi că nu ar fi niciodată necesar să se pună în aplicare ameninţarea. Politica a funcţionat, în sensul că lumea şi Statele Unite au trăit prin ea, doar datorită Uniunii Sovietice, în acelaşi timp. se afla în „perioada de tranzitie dintre moartea lui Stalin (5 martie 1952) şi ascensiunea la puterea deplină a lui Hruşciov (4 iulie 1957 - 27 martie 1958). Ultimii doi ani au fost concentrati pe eforturile administraţiei Eisenhower de a reveni la o politică de apărare mai viabilă, bazată pe o varietate de răspunsuri la acţiunile sovietice şi la a face acest lucru fără a-l repudia pe Dulles sau a dezechilibra excesiv bugetul. 4. „Descurajarea treptată", începând cu 1960, a fost de fapt un efort de a reveni la politicile din 1950, aşa cum au fost susţinute de documentul Consiliului Naţional de Securitate NSC 58 din martie 1950 şi, în general, la sfatul dat de Robert Oppenheimer înainte ca cariera sa publică să fie distrusă de susţinătorii „represaliilor masive" în 1953. Această doctrină reînviată cerea un răspuns strategic treptat şi variat la agresiunea sovietică, combinat cu cooperarea cu aliaţii noştri, recunoaşterea drepturilor neutrilor de a fi neutri, sporirea ajutorului economic şi cultural pentru ambele grupuri şi relaxarea tensiunii cu Uniunea Sovietică prin cooperare culturală şi ştiinţifică. Acest program amplu şi variat a avut în centrul său dezvoltarea a cel puţin patru niveluri de război posibil: (1) război cu arme convenţionale; (2) adăugarea de arme nucleare tactice; (3) atac nuclear strategic pe baza evitarii tintelor civile(cu atacuri îndreptate doar asupra bazelor şi instalaţiilor militare sovietice); şi (4) „actiunea de devastare totală". Fiecare dintre acestea avea subgradaţii şi dădea naştere la probleme nerezolvate, cum ar fi „escaladarea", adică posibilitatea ca un nivel să se dezvolte treptat într-un nivel mai intens în focul luptei. Mai mult, astfel de răspunsuri complexe necesitau cheltuieli imense , chiar dacă realizarea întregului era întinsă pe parcursul mai multor ani. Dar se considera că acest cost ar fi îndreptăţit, deoarece războiul

nuclear pe principiul „fără tinte civile” ar salva aproximativ 100 de milioane de vieţi americane în prima săptămână de război, în comparaţie cu războiul „devastării totale”. Un element în întreaga schimbare strategică a fost schimbarea accentului pus în răspunsul nostru de la bombardamentul nuclear al Comandamentului Aerian Strategic (SAC) la forţele armate convenţionale şi la submarinele nucleare ale marinei cu rachete Polaris. Primul ar reduce tentaţia Uniunii Sovietice de a incita războaie locale de mica intensitate în timp ce cel de-al doilea raspuns ar avea şi mai mult succes în prevenirea oricărui „prim atac” nuclear sovietic, deoarece un astfel de atac ar fi mult mai puţin capabil să găsească şi să distrugă submarinele Polaris decât ar fi fost capabil să distrugă bazele fixe ale SAC.

Următorul mare aspect al istoriei postbelice au fost luptele politice partizane din Statele Unite, centrate pe ascensiunea şi declinul unilateralismului şi neo-izolaţionismului. După cum vom vedea într-un capitol ulterior, lupta de partid din Statele Unite a luat forma unei lupte între partidul clasei de mijloc, republicanii, şi partidul marginal, democraţii. Această aliniere, cu multitudinea sa de cazuri excepţionale, i-a plasat pe intelectuali (inclusiv oamenii de ştiinţă), internaţionaliştii, minorităţile şi cosmopoliţii din Partidul Democrat,in opozitie cu oamenii de afaceri, bancherii şi funcţionarii din Partidul Republican. Izolarea acestora din urmă, combinată cu incapacitatea lor de a face faţă crizei economice mondiale sau crizei internaţionale generate de Hitler, i-a menţinut pe democraţi la Casa Albă timp de douăzeci de ani (1933-1953). Înfrângerea lui Dewey de către Truman în 1948 a fost o pilulă deosebit de amară, iar partizanii republicani după acel eveniment erau gata să adopte orice armă care putea fi folosită pentru a discredita administraţia democrată. Ei găseau o astfel de armă la îndemână în forţele neo-izolaţioniste din cadrul Partidului Republican, care erau înrădăcinate în Congres prin sistemul de control al comitetelor pe bază de senioritate care funcţiona acolo. Întrucât oricare dintre partidele din Statele Unite câştigă alegerile prezidenţiale la nivel naţional (şi nu la nivel local) şi apelând la oamenii moderaţi din grupul de mijloc care sunt dispuşi să-şi schimbe votul şi să ia în considerare problemele prezentate, un partid care este de mult timp în afara Casei Albe va fi redus la controlul nucleului său local, îngust, ignorant şi extremist, care nu este dispus să ia în

considerare problemele legate de bunăstarea naţională sau să-şi schimbe poziţia şi voturile partidului. Din aceste motive, Partidul Republican a căzut sub controlul Congresului (reprezentat de personalităţile din Senat precum senatorii Robert Taft, Kenneth Wherry, Styles Bridges şi William Jenner) ....

Acest grup, căruia îi dăm adesea numele de „neo-izolaţionist", nu ştia nimic despre lumea din afara Statelor Unite şi, în general, o disprețuia. Astfel, nu acordau nicio atenţie aliaţilor sau neutrilor noştri şi nu vedeau niciun motiv să cunoască sau să studieze Rusia, deoarece putea fi complet detestată fără a fi nevoie de cunoştinţe exacte. Toţi străinii erau consideraţi lipsiţi de principii, slabi, săraci, ignoranţi şi răi, cu un singur scop în viaţă, şi anume, să profite de Statele Unite. Aceşti neo- izolaţionişti şi unilateralişti erau în egală măsură plini de suspiciune sau ură faţă de orice intelectuali americani, inclusiv oameni de ştiinţă, deoarece nu aveau nicio idee despre vreun om care plasa adevărul obiectiv mai presus de interesele subiective, deoarece o astfel de atitudine era o provocare completă la adresa presupunerii omului de afaceri american că toţi oamenii sunt şi ar trebui să fie preocupaţi de urmărirea interesului propriu şi a profitului. La sfârşitul războiului, era firesc ca mulţi americani să caute să întoarcă spatele problemelor străine şi de neînţeles, inclusiv ţări, popoare şi probleme care reprezentau o infirmare permanentă a ideilor neo-izolaţioniste americane despre natura umană, structura socială şi motivaţiile adecvate.

Neo-izolaţionismul avea o serie de presupuneri care explică afirmaţiile şi acţiunile lor şi care nu puteau fi susţinute de nimeni care avea vreo cunoştinţă despre lumea din afara cercurilor de afaceri americane din clasa de mijloc inferioară. Aceste convingeri erau cel puţin şapte la număr:

1. Unilateralism: convingerea că S.U.A ar trebui şi ar putea acţiona singura, fără a fi nevoie să ia în considerare aliaţii, neutrii sau Uniunea Sovietică.
2. Omnipotenţa naţională: convingerea că America era atât de bogata şi puternica încât nimeni altcineva nu contează şi că, prin urmare, nu este nevoie să se studieze zonele, obiceiurile sau politicile străine, deoarece politicile Americii se pot baza exclusiv pe propria putere şi pe propriile principii morale înalte (care nu au nicio semnificaţie reală pentru nimeni din afara SUA).
3. Obiective nelimitate (sau utopismul): credinţa că există soluţii

finale la problemele lumii.
Aceasta presupune că puterea americană îsi permite să facă ceea ce doreşte şi demonstrarea că această putere va face natiunile străine care creează probleme să evite conflicte cu Statele Unite pentru totdeauna. Această idee s-a reflectat în forma sa cea mai crudă în credinţa că puterea Americii ar putea fi aplicată lumii într-o singură lovitură finală, după care totul s-ar rezolva pentru totdeauna. Susţinătorii acestei opinii au refuzat să accepte că securitatea Americii în secolul al XIX-lea fusese o condiţie atipică şi temporară şi că pericolul constant şi problemele constante erau o condiţie perpetuă a vieţii umane, cu excepţia unor circumstanţe scurte şi neobişnuite. Acest tip de nerăbdare faţă de problemele şi pericolele străine a fost enunţat clar de Dulles în articolul său „O politică a îndrăznelii" din revista Life, 19 mai 1952. Acolo, el a insistat că politica de izolare a lui Truman trebuie înlocuită cu o politică de „eliberare", deoarece prima se baza pe „politici de tip „ treadmill" care, în cel mai bun caz, ne-ar putea ţine în acelaşi loc până când vom cădea epuizaţi". Aceste politici, susţinea el, ar duce la prăbuşire financiară şi pierderea libertăţilor civile, „nu erau concepute pentru a obţine victoria definitivă" şi nu căutau să rezolve problema Uniunii Sovietice, ci să convietuiasca cu ea, „probabil pentru totdeauna".
Soluţia sa a fost să refuze să recunoască controlul comunist asupra sateliţilor europeni, fie în China, să nege existenţa Cortinei de Fier şi să elibereze milioane de oameni înrobiţi de comunism.
Deşi singura modalitate prin care aceste milioane puteau fi eliberate era prin război, Dulles a refuzat să susţină un războiul preventiv şi nu a stabilit nicio metodă de atingere a obiectivelor sale, cu excepţia convingerii sale că, dacă refuza să înfrunte realitatea, realitatea se va schimba. Cu toate acestea, el a acceptat războiul preventiv sub forma unor represalii masive dacă comuniştii ar face progrese suplimentare şi a stabilit argumentul că politica Truman de a-i limita pe comunişti era o politică de refuz in a-i învinge, din blândeţe sau frică sau simpatie. Aceasta a devenit baza viitoarelor acuzaţii republicane partizane conform cărora administraţiile democratice erau „blânde faţă de comunism" şi urmăreau politici „fără câştig real".
4. Opinia neo-izolaţionistă în omnipotenţa americană şi inferioritatea externă a condus, aproape imediat, la concluzia că

continuarea promovarii amenințării sovietice provenea din trădarea internă din America și că succesele nucleare ruseşti erau fundamentate pe trădare și spionaj și nu pot fi în niciun caz bazate pe știința străină sau pe capacitatea industrială sovietică. Neo-izolaţioniştii erau convinşi că singura amenințare la adresa Americii provenea din subversiunea internă, din partea simpatizanților comuniști și a „tovarășilor de drum”, deoarece nicio amenințare externă nu putea dăuna omnipotenței americane. Toată opoziția față de opiniile neo-izolaționiste a fost etichetată drept „neamericană” și a fost atribuită unor motivații joase sau corupției vieții americane prin inovații non-americane, cum ar fi planificarea economică,bunăstarea socială sau grija pentru imigranti. Henry Wallace și doamna Roosevelt, care erau țintele speciale ale acestor izolaționiști, au fost acuzați că au conspirat pentru a renunța la bogăția Americii si a o slăbi:sloganul celebru „un litru de lapte fiecărui hotentot(păstori nomazi din sud-vestul Africii)”.
5. Întrucât principalul „principiu moral înalt” care i-a motivat pe neo-izolaționiști era propriul lor interes economic, aceștia erau deosebit de agitați de taxele mari și insistau că Rusia Sovietică și democrații erau angajați într-o conspirație tacită comună pentru a distruge America prin taxe mari folosind criza Războiului Rece pentru a impozita America până la faliment.
6. Întrucât neo-izolaționiștii respingeau toate soluțiile parțiale sau obiectivele limitate și nu erau dispuși să plătească pentru a crește puterea militară a Americii (deoarece insistau că era deja covârșitor de puternică), nu puteau face prea multe în afacerile externe decât să fie galagiosi și să semneze pacte și manifeste anticomuniste. Aceasta explică bravada verbală și „parada puterii militare” ale lui Dulles și pactomania sa care l-a ținut alergând prin lume semnând documente care obligau oamenii să urmărească politici anticomuniste.
7. Natura nerealistă și neistorică a neo-izolaționismului însemna că aceasta nu putea fi de fapt urmata ca politică. A fost urmărită de John Foster Dulles, cu prejudicii permanente aduse aliaților noștri, neutrilor și personalului guvernului american, dar nu a fost urmată de Pentagon și a fost urmată fara tragere de inimă de Eisenhower la Casa Albă. Președintele a căutat să păstreze grupul moderat de mijloc al alegătorilor în tabăra sa prin farmecul său personal în in deplasarile sale din jurul țarii, dar Pentagonul a refuzat să urmeze

tacticile lui Dulles de a-i îmbuna pe neo-izolaţionişti prin refuzul de a-şi apăra angajaţii departamentelor. Când senatorul McCarthy şi-a îndreptat extravagantele acuzaţii de subversiune şi trădare de la Departamentul de Stat către armată, angajaţii acesteia din urmă au fost apăraţi de secretarul Robert Stevens, iar decăderea lui McCarthy a început. Forţele neo- izolaţioniste, deşi învinse la urne în 1960 şi 1962, continuă să existe într-o formă din ce în ce mai iresponsabilă sub o varietate de denumiri...
Mult mai puţin evidentă pentru ochii publicului decât neo-izolaţionismul, dar la fel de importantă în istoria anilor 1945-1963, a fost lupta din cadrul serviciilor de apărare americane cu privire la modul în care s-ar folosi arma nucleară. În 1945, bomba atomică a fost odată aclamată drept „arma absolută" împotriva căreia „nu exista apărare". Dacă ar fi fost adevărat, acest fapt ar fi însemnat sfârşitul armatei şi al marinei, deoarece bomba existentă, în formă cilindrică, lungă de 3 metri şi 1,5 metri, cu un diametru de 1,5 metri şi o greutate de 4.500 kg, putea fi manevrată în compartimentul intern al unui B-29 doar prin modificarea trapei lărgind deschiderea şi nu putea fi manevrată de forţele terestre sau de tunurile marinei sau de avioanele de transport. Mai mult, amploarea şi intensitatea distrugerii sale au dat naştere la afirmaţii imediate din partea susţinătorilor puterii aeriene ca forţele terestre, echipamentele blindate lente şi toate navele militare, în special portavioanele scumpe şi navele de mare tonaj, au devenit învechite in fata acestei noi arme. Aceste afirmaţii extravagante au devenit şi mai critice în impactul lor dupa publicarea Studiile de Bombardament Strategic din al Doilea Război Mondial şi de problemele de demobilizare de la sfârşitul războiului.
Susţinătorii puterii aeriene, încă din 1908, făcuseră afirmaţii fanteziste, de obicei bazate pe echipamentul viitorului, mai degrabă decât pe cel disponibil în prezent, conform cărora avionul conferea arma supremă finală care făcea inutile toate celelalte metode de război. Acest lucru s-a văzut în argumentele generalului Giulio Douhet din Italia, generalului „Billy" Mitchell din Statele Unite şi proiectantului de avioane rus refugiat Alexander de Seversky. Douhet, încă din 1921, predica că următorul război se va încheia în primele douăzeci şi patru de ore prin distrugerea totală a tuturor oraşelor inamice din aer; Mitchell, la mijlocul anilor 1920, a stârnit un mare scandal cu afirmaţiile sale conform cărora avioanele

Terestre făcuseră navele de luptă şi navele militare mai mici să fie învechite; iar Seversky, înainte, în timpul şi după cel de-al Doilea Război Mondial, a susţinut că puterea aeriană făcuse inutile alte arme. Am văzut cum aceste afirmaţii au avut o influenţă substantială şi dăunatoare asupra acţiunilor oamenilor înainte şi în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Mulţi aviatori care nu credeau în aceste afirmaţii au simţit totuşi că trebuie să le susţină pentru a obține o mare parte din fondurile de apărare ale ţării lor de la politicieni civili care nu erau în măsură să judece meritele unor astfel de afirmaţii.

Experienţa Primului Război Mondial nu a susţinut, la prima vedere, afirmaţiile susţinătorilor puterii aeriene. La 3 noiembrie 1944, Secretarul de Război al Statelor Unite, la ordinul preşedintelui, a înfiinţat un comitet format din doisprezece persoane pentru a realiza un studiu strategic privind bombardamentul, care să examineze contribuţia bombardamentului strategic la victoria finală, prin evaluarea pagubelor provocate de bombe, evaluarea documentelor germane şi japoneze capturate şi intervievarea liderilor ţărilor învinse. Studiul german, care a apărut în 208 părţi pe parcursul mai multor ani, începând cu 1945, nu a susţinut, în general, afirmaţiile entuziaştilor aviaţiei, ci mai degrabă a arătat că contribuţia forţelor aeriene a fost mult mai mică decât se anticipase sau se spera şi devenise substanţială, în principal în transporturi şi în aprovizionarea cu combustibili, abia după octombrie 1944, când Germania era deja învinsă (cu ajutorul tactic al forţelor aeriene) la sol.

Aceste concluzii au fost indezirabile in opinia ofiţerilor forţelor aeriene dedicaţi bombardamentului strategic şi în special industriei producătoare de avioane, care atinsese dimensiunea de miliarde de dolari şi spera să-şi păstreze cel puţin o parte din piaţă după sfârşitul războiului. În ultimele câteva luni ale războiului împotriva Japoniei, avioane Boeing B-29 şi piese în valoare de cel puţin 400 de milioane de dolari erau în acţiune în Pacific. Pierderea încrederii în bombardamentul strategic i-ar fi expus pe ofiţerii forţelor aeriene şi industria forţelor aeriene unei lumi postbelice sumbre şi sărace. Prin urmare, a devenit necesar ca ambele grupuri să convingă ţara că Japonia fusese învinsă de puterea aeriană strategică.

Studiul privind bombardamentul strategic al Japoniei nu a susţinut această afirmaţie, deşi, concentrându-se pe bombardamentul

strategic, a contribuit la mascarea rolului vital jucat de submarine în distrugerea marinei comerciale japoneze, a rolului la fel de vital jucat de activitatea timpurie a Corpului Puşcaşilor Marini în războiul amfibiu şi, mai presus de toate, a muncii magnifice depuse de forţele navale de aprovizionare pentru toate armele, inclusiv bazele de bombardament strategic în sine. Protecţia şi aprovizionarea acestor baze din Insulele Mariane au fost în contrast puternic cu pierderea bazelor B-29 din China continentală în faţa forţelor terestre japoneze şi au arătat oricărui străin imparţial necesitatea unei distribuţii echilibrate a tuturor armelor în orice sistem de apărare eficient. Într-un astfel de sistem echilibrat, rolul bombardamentului strategic şi al avioanelor mari cu rază lungă de acţiune în general (spre deosebire de avioanele tactice şi avioanele de vânătoare) ar fi evident mai mic decât ceea ce considerau satisfăcător fie ofiţerii forţelor aeriene, fie industriaşii care produceau avioanelor.

Prin urmare, a devenit vital ca aceste două grupuri şi susţinătorii lor să convingă ţara ca:(1) bomba atomică nu era „doar o altă" armă, ci era arma „absolută"; (2) că bomba atomică fusese factorul decisiv în capitularea japoneză; şi (3) că armele nucleare erau destinate doar utilizării de forţele aeriene şi nu puteau fi sau nu ar trebui să fie adaptate pentru utilizare navală sau terestră. Primele două dintre aceste puncte erau destul de bine stabilite în opinia publică americană în 1945-1947, dar al treilea, din cauza secretului atomic, trebuia în mare parte argumentat în culise. Toate cele trei puncte erau în mare parte neadevărate (sau adevărate doar dacă erau înconjurate de rezerve care le-ar fi distrus în mare măsură valoarea ca propagandă a forţelor aeriene), dar cei care le foloseau apărau interese, nu adevărul, chiar şi atunci când insistau că interesele pe care le apărau erau cele ale Statelor Unite şi nu doar cele ale forţelor aeriene. În această controversă,in care majoritatea oamenilor de ştiinţă, apărau cu naivitate adevărul, erau sortiţi să fie zdrobiţi. Pe de altă parte, orice om de ştiinţă disident putea obţine acces la bani şi sprijin doar prin încheierea unei alianţe cu forţele aeriene.

În centrul acestei probleme se afla lupta pentru controlul reacţiilor nucleare din Statele Unite, dar obiectivul final al luptei era dreptul de a exercita influenţă directa asupra subdivizării bugetului naţional de apărare. Astfel, lupta s-a concentrat pe personalul

Comisiei pentru Energie Atomică (CEA) şi în special pe cel al grupului său consultativ ştiinţific, format din oameni de ştiinţă remarcabili, aşa-numitul Comitet Consultativ General (CAG) al CEA. Iar în centrul întregii lupte se afla Robert Oppenheimer.
Robert Oppenheimer, directorul din timpul războiului al laboratorului din Los Alamos, care a fabricat bombele atomice, nu a fost un mare om de ştiinţă in domeniu nici Einstein, Bohr sau Fermi, dar cunoştinţele sale despre subiect erau profunde şi mai ample decât ale majorităţii. Era foarte bine educat în chestiuni culturale, în special în literatură şi muzică şi putea să-l citeze pe Homer în greacă şi Bhagavad-Gita în sanscrită la ocazii potrivite. Educaţia sa socială şi, într-o mai mare măsură, cea politică nu au început decât în jurul anului 1935, când avea treizeci şi unu de ani şi era deja profesor titular la Institutul de Tehnologie din California şi la Universitatea din California. Naivitatea sa politică a continuat până după război.
Întotdeauna fusese un vorbitor persuasiv, se înţelegea foarte bine cu o gamă largă de oameni şi în timpul războiului a descoperit că era un administrator excelent. Până în 1947, era consilierul ştiinţific principal al majorităţii agenţiilor importante ale guvernului, informal, dacă nu chiar formal, deoarece alţi oameni de ştiinţă se consultau frecvent cu el înainte de a lua decizii cu privire la probleme. Din 1947, a fost preşedinte al GAC, precum şi membru al Comitetului pentru Energie Atomică al Consiliului de Cercetare şi Dezvoltare al Departamentului Apărării; al Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă; al Consiliului Consultativ Ştiinţific al Preşedintelui; preşedinte al consiliului de administraţie al Buletinului Oamenilor de Ştiinţă Atomică; şi consultant pe probleme de energie atomică pentru CIA, Departamentul de Stat, Consiliul de Securitate Naţională, membru in delegaţia americană la Naţiunile Unite şi Comitetul Congresional Comun pentru Energie Atomică (organismul de supraveghere al Congresului asupra AEC) - în total, a făcut parte dintr-un total din treizeci şi cinci de comisii guvernamentale.
În ciuda poziţiilor înalte deţinute de Oppenheimer în perioada 1947-1953, care includeau conducerea marelui Institut pentru Studii Avansate din Princeton (copia americană a Colegiului All Souls din Oxford), exista o umbră asupra trecutului lui Oppenheimer. În tinereţea sa, mai naivă, el fusese strâns asociat cu comuniştii.

Cu siguranţă, nefiind el însuşi comunist şi niciodată, în niciun moment, neloial Statelor Unite, avusese, cu toate acestea, legături îndelungate cu comuniştii. Parţial, acest lucru a provenit din lipsa sa de experienţă politică, parţial din prevalenţa comunismului în cercurile intelectuale din regiunea Golfului San Francisco, unde a petrecut anii 1929-1942 ca profesor, şi parţial din realizarea bruscă şi târzie a teribilei tragedii a depresiunii mondiale şi a lui Hitler în jurul anului 1936. În orice caz, fratele său, Frank Oppenheimer, şi soţia acestuia din urmă au fost membri ai Partidului Comunist din San Francisco cel puţin din 1937 până în 1941, în timp ce propria soţie a lui Oppenheimer, cu care s-a căsătorit în 1940, era o ex-comunistă, văduva unui comunist care fusese ucis luptând împotriva fascismului în Spania în 1937.
Familia Oppenheimer a continuat să aibă prieteni care erau comunişti, iar Oppenheimer a contribuit cu bani până la sfârşitul anului 1941, prin canale comuniste, la organizaţia de ajutor pentru refugiaţii spanioli şi la ajutorul pentru muncitorii agrari care au emigrat în California. Încă din 1943, el a avut un fel de relaţie emoţională cu o fată, fiica unui coleg profesor, care era comunist. Toate aceste informaţii „derogatorii" erau cunoscute generalului Groves şi Serviciului de Informaţii al Armatei, G-2, înainte ca Oppenheimer să fie numit şef al Los Alamos în 1942. Numirea a fost făcută deoarece talentele sale erau urgent necesare şi nu exista niciun motiv să se creadă că el însuşi era comunist sau că fusese vreodată sau va fi vreodată neloial Statelor Unite.
În următorii patru ani, Oppenheimer a fost ţinut sub supraveghere constantă de M-2(o sectiune a agentiei de informatii a Corpului Puscasilor din marina SUA); conversaţiile sale au fost înregistrate în secret, apelurile telefonice şi scrisorile monitorizate, iar toate mişcările sale au fost urmărite. În 1954, sub jurământ, generalul Groves a mărturisit credinţa sa în discreţia şi loialitatea lui Oppenheimer, iar acest lucru a fost repetat în memoriile sale, publicate în 1962. Semnificaţia tuturor acestora este că aceste dovezi antice, plus presupusa opoziţie a lui Oppenheimer faţă de eforturile de a fabrica bomba cu hidrogen în 1946-1949, au fost folosite de susţinătorii puterii aeriene, neo-izolaţionişti, exponenţii represaliilor masive şi anticomuniştii devotati din 1953-1954 pentru a distruge reputaţia publică a lui Oppenheimer, pentru a pune capăt oportunităţii sale de a continua in serviciul public şi pentru

a discredita administraţia democrată precedentă de la Washington. A fost un element esenţial în represaliile masive ale tranzitiei puterii neo-izolaţioniste a lui Mccarty si Dulles din 1953-1957, care a decurs aproape exact în paralel cu vidul de putere post-Stalin din Uniunea Sovietică din aceiaşi ani.
Ultimul factor semnificativ în această perioadă postbelică de optsprezece ani a fost reprezentat de evenimentele din Orientul Îndepărtat. Şi în acest element există trei subperioade, dintre care cea mai semnificativă a fost cea de mijloc, de la „pierderea Chinei" în faţa comuniştilor la sfârşitul anului 1949 până la „ Summit-ul " de la Geneva din iulie 1955. În această perioadă, Orientul Îndepărtat era în confuzie din cauza victoriei chineze în China continentală; izbucnirea războiului în Coreea în iunie 1950; armistiţiul coreean din iulie 1953; războiul şi armistiţiul indo-chinez din 1953-1954; şi ameninţarea cu atacul comunist chinez asupra Quemoy, dacă nu chiar asupra Formosei, în iarna 1954-1955.
Perioada anterioară a istoriei Orientului Îndepărtat a văzut decăderea lentă a regimului naţionalist chinez al lui Chiang Kai-shek şi renaşterea Japoniei, în timp ce a treia perioadă ulterioară, centrată pe puterea crescândă şi agresivitatea periculoasă a „Chinei Roşii".
Această a treia perioadă s-a încheiat cu atacul chinez asupra Indiei în octombrie 1962 şi ruptura dintre China comunistă şi Uniunea Sovietică la sfârşitul anului 1962.
Împletirea acestor şase factori constituie o parte majoră a istoriei perioadei 1945- 1963. În fiecare caz, putem discerne trei etape, dintre care cea din mijloc este cea mai critică.
Datele acestor etape nu sunt, desigur, aceleaşi pentru toţi cei şase factori, dar sunt suficient de apropiate astfel încât întregii optsprezece ani pot fi examinati cu succes ca trei subperioade consecutive organizate în jurul nucleului central al rivalităţii nucleare dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică.
Prin urmare, putem examina întreaga perioadă în trei etape: (1) supremaţia atomică americană, 1945-1950; (2) cursa pentru bomba cu hidrogen, 1950-1957; şi (3) cursa pentru racheta balistică intercontinentală (IBM) din 1957 până la începutul anului 1963.

Capitolul 63 — Originile Războiului Rece, 1945-1949

Capitularea Japoniei a lăsat o mare parte a lumii in stabilitate între armatele masive ale Uniunii Sovietice şi monopolul nuclear american. A fost un echilibru inegal, deoarece Statele Unite nu şi-ar fi folosit arma atomică împotriva ruşilor ca sanctiune la vreo agresiune a Rusiei.
Stalin şi-a dat seama de acest lucru şi a ignorat în mare măsură bomba atomică, deşi proiectantul său, Andrei Tupolev, a copiat cu succes patru avioane B-29 capturate de ruşi în Orientul Îndepărtat în 1944 şi le-a introdus în producţie (ca Tu-4) în 1947. În rest, evaluarea situaţiei de către Kremlin a fost destul de greşită.
Stalin a presupus că Statele Unite vor recidiva în curând în izolaţionism, aşa cum se întâmplase după Primul Război Mondial, şi vor fi complet ocupate cu un colaps economic postbelic precum cel din 1921.
În consecinţă, el considera Marea Britanie principalul obstacol în calea planurilor sale şi, văzând că era atât mică şi slabă, cu perspective economice foarte puţin promiţătoare, a continuat să-şi pună în aplicare planurile acordând relativ puţină atenţie reacţiilor ambelor puteri vorbitoare de limbă engleză. Aceste planuri implicau crearea unei margini tampon controlate de sovietici, formată din state satelit la frontierele sovietice, în toate zonele ocupate de armatele sovietice, şi guverne de coaliţie comuniste dincolo de aceste zone. În ambele cazuri, comuniştii locali ar fi controlaţi de lideri de aceeaşi naţionalitate, care fuseseră instruiţi sub auspiciile Cominternului în Uniunea Sovietică. În unele cazuri, aceşti lideri comunişti fuseseră exilaţi în Rusia timp de mai bine de douăzeci de ani.
Principala eroare în strategia postbelică a lui Stalin a fost judecata sa totală greşită asupra preşedintelui Truman şi asupra poporului american în ansamblu. O parte din această eroare a provenit, fără îndoială, din ignoranţa lui Stalin cu privire la lumea din afara Rusiei şi din faptul că tacticile sale teroriste din Rusia în anii 1930 i-au îngreunat obţinerea de informaţii fiabile de la corpul său diplomatic, care era izolat de contactul cu străinii şi era mai preocupat să-i transmită lui Stalin informaţiile pe care le aştepta decât cele derivate din observaţii independente. În orice caz, Kremlinul i-a judecat greşit atât pe Truman, cât şi pe poporul american.
Truman, în ciuda unei suspiciuni naturale faţă de ruşi, a încheiat

războiul cu toată intenţia de a încerca să pună în aplicare planurile iniţiale ale lui Roosevelt pentru cooperarea postbelică cu Uniunea Sovietică. În plus, învăţând multe din anii 1920, el intenţiona să depună toate eforturile pentru a evita fie o depresiune economică postbelică, fie o recidivă în izolaţionism. Succesul său în evitarea acestor evenimente a făcut posibilă inversarea politicii sale moştenite de cooperare cu Rusia atunci când acţiunile lui Stalin din 1946-1947 au arătat clar că cooperarea era ultimul lucru pe care şi-l dorea Kremlinul. Aceste acţiuni au apărut cel mai clar în ceea ce priveşte Germania. Am observat deja subversiunea sovietică in Polonia, România şi Bulgaria de către comuniştii nativi care se întorceau din Rusia sub protecţia armatelor sovietice. Acelaşi lucru s-a întâmplat, dar mai gradual, în Germania de Est. Acolo, comuniştii s-au prefăcut la început că cooperează cu orice grupări „antifasciste", dar reticenţa lor de a coopera cu Puterile Occidentale în administrarea Germaniei a apărut aproape imediat. Aceştia şi-au închis treptat zona de ocupaţie şi au refuzat să pună în aplicare acordurile anterioare de a trata Germania ca o singură unitate administrativă şi economică. Aceasta a însemnat că schimbul economic obişnuit din interiorul Germaniei de alimente din partea agricolă estică a ţării pentru produsele industriale din Germania de Vest a fost intrerupt. În schimb, alimentele din Germania de Est au fost drenate către Uniunea Sovietică. Pentru a preveni înfometarea germanilor de Vest, Statele Unite şi Marea Britanie au trebuit să trimită alimente şi alte provizii în valoare de sute de milioane de dolari. Pe 3 mai 1946, generalul Lucius D. Clay, şeful Guvernului Militar American din Germania, i-a informat pe ruşi că nu se vor mai încheia acorduri viitoare pentru a livra echipamente industriale vest-germane ca reparaţii către Rusia până cand ruşii erau de acord să trateze Germania ca o unitate economică şi să ofere o explicaţie a a actiunilor de jaf din Germania de Est. Ambele puncte se refereau la încălcări deschise ale Acordului de la Potsdam privind tratamentul aplicat Germaniei.

Uniunea Sovietică a justificat aceste încălcări şi altele ale acordurilor anterioare pe nevoia urgentă de a-si reabilita propria economie. Nu există nicio îndoială că Uniunea Sovietică suferise mari daune economice din cauza războiului, posibil pierderea a un sfert din bogatia sa de dinainte de război, mai mult decât toate

celelalte ţări învingătoare la un loc, dar Kremlinul ar fi putut obţine mult mai mult prin continuarea cooperarii cu Statele Unite decât a obţinut din politica sa postbelică de dușmănie calculată. Această dușmănie se baza pe o serie de factori: În primul rând, Stalin a fost indus în eroare de falsa ideologie a lui Marx şi Lenin, care vorbea despre inevitabila luptă dintre capitalism şi comunism, despre prăbuşirea economică inevitabilă a sistemului capitalist şi despre efortul capitalist de a evita o astfel de prăbuşire prin agresiune militaristă. Pe această bază, Stalin nu putea crede că Statele Unite erau pregătite să fie generoase şi cooperante faţă de Uniunea Sovietică.
Mai mult, Stalin era îngrijorat de slăbiciunea profundă a sistemului sovietic din cauza daunelor economice şi a disidenţei ideologice. Războiul fusese purtat pe baza unei ideologii a patriotismului şi naţionalismului, nu ca o luptă ideologică comunistă, iar Kremlinul, până în 1946, era dornic să revină la ideologia sa comunistă, parţial ca justificare a noilor greutăţi ale reconstrucţiei în cadrul celui de-al patrulea Plan Cincinal (13 martie 1946) şi parţial pentru a surmonta admiraţia soldaţilor ruşi pentru ceea ce văzuseră din Occident. Aceşti soldaţi, de exemplu, au fost uimiţi să descopere că muncitorii germani „exploataţi” despre care auziseră atât de multe aveau un nivel de trai de câteva ori mai ridicat decât cel al ruşilor de rând. Descoperirea faptului că germanii de rând aveau ceasuri, chiar şi ceasuri de mână, a fost o revelaţie uluitoare pentru soldaţii ruşi, care au continuat să le confişte oriunde le vedeau.
Un al treilea factor care a ghidat comportamentul sovietic a fost descoperirea că nu exista un sprijin în masă pentru Rusia sau pentru ideologia comunistă în Europa de Est şi Centrală, în special în rândul ţăranilor, şi că bariera de state comuniste de-a lungul graniţei de vest a Rusiei ar trebui construită pe forţă şi nu pe consimţământ. Guvernele acestor state puteau fi recrutate dintre oamenii din naţiunile respective care trăiseră în Uniunea Sovietică ani de zile sub o îndoctrinare comunistă nesfârşită, dar masele neîndoctrinate din fiecare ţară ar trebui ţinute în robie de către forţele militare sovietice, cel puţin până când partidele comuniste locale şi organizaţiile locale de poliţie secretă subordonate ordinelor Moscovei ar putea fi construite. Nevoia urgentă de a implementa, aceste masuri din punctul de vedere al Kremlinului, a fost demonstrată atunci când Austriei şi Ungariei, deşi aflate sub

ocupaţie militară sovietică, li s-au permis alegeri relativ libere în noiembrie 1945. Ambele au dus la înfrângeri zdrobitoare pentru partidele comuniste locale. Deoarece un astfel de rezultat nu putea fi permis în sateliţii tampon de la est, alegerile de acolo au trebuit amânate până când guvernele locale erau suficient de comunizate şi înrădăcinate pentru a putea garanta un rezultat favorabil la orice alegeri.
Această situaţie a făcut imposibilă, în opinia Rusiei, îndeplinirea promisiunilor făcute la Ialta şi în alte părţi cu privire la alegerile libere în Polonia sau în alte ţări vecine cu Rusia. Statele Unite, prin intermediul secretarului de stat Byrnes, au asigurat Kremlinul că îşi doresc ca aceste state vecine să aibă guverne „democratice" şi „prietenoase" Uniunii Sovietice. Kremlinul ştia, deşi Byrnes se pare că nu , că aceşti termeni se excludeau reciproc. Aceştia insistau că aceste guverne trebuie să fie „prietenoase", în timp ce el insista că trebuie să fie „libere" şi „democratice" în sensul occidental. Întrucât Kremlinul presupunea că Byrnes ştia la fel de bine ca ei despre contradicţia termenilor de aici, ei presupuneau că insistenţa sa asupra guvernelor „democratice" în Europa de Est indica faptul că îşi dorea cu adevărat guverne neprietenoase Uniunii Sovietice. Erau dispuşi să numească orice guverne prietenoase „libere" şi „democratice", dar Byrnes a refuzat să accepte această inversare a sensului american obişnuit al acestor cuvinte.
Aceste dispute privind Germania şi Europa de Est, considerate în Occident drept încălcări de către sovietici ale acordurilor lor anterioare de la Ialta şi Potsdam, au fost considerate la Moscova drept dovezi ale convingerii lui Stalin cu privire la planurile agresive secrete ale Occidentului. Până în iarna anilor 1945-1946, popoarele ruse erau avertizate cu privire la pericolele din Occident. Acest lucru a început în 1945 cu atacuri asupra „cosmopolitismului" şi interdicţii ca soldaţii sovietici să „fraternizeze" cu străinii, în special cu soldaţii Statelor Unite sau Marii Britanii, în timpul îndeplinirii atribuţiilor lor de ocupaţie. La începutul lunii noiembrie 1945, Molotov a avertizat Sovietul de Moscova că fascismul şi agresiunea imperialistă erau încă răspândite în lume. Discursuri similare au fost ţinute de alţi lideri sovietici, inclusiv Stalin. În primăvara anului 1946, xenofobia, una dintre cele mai vechi trăsături ale culturii ruse, era din nou larg răspândită. În septembrie 1946 şi din nou în septembrie 1947, Andrei Jdanov, liderul mişcării

comuniste internaţionale de la Kremlin, a ţinut discursuri care erau pur şi simplu declaraţii de război ideologic împotriva Occidentului. Aceştia au prezentat Uniunea Sovietică drept ultima speranţă a omului, înconjurată de animale de pradă capitaliste care pândesc, care caută să o distrugă.
Pe această bază, Uniunea Sovietică a considerat imposibil să coopereze cu Occidentul sau să accepte asistenţa economică americană pentru reconstrucţie care i-a fost oferită. Congresul american, în ultima reînnoire a Legii Lend-Lease din 1945, interzisese utilizarea acestor fonduri pentru reabilitarea postbelică, dar au fost puse la dispoziţie şi alte fonduri. Pentru perioada de tranziţie, acestea s-au ridicat la aproximativ 9 miliarde de dolari. Aceste fonduri de tranziţie au fost puse la dispoziţie pe bază umanitară şi economică şi nu pe motive politice sau ideologice. Prin urmare, acestea au fost disponibile Uniunii Sovietice şi altor zone aflate sub control comunist, în conformitate cu prevederile fiecărui fond. De exemplu, Administraţia Naţiunilor Unite pentru Ajutor şi Reabilitare (UNRRA) a fost o organizaţie internaţională care a gestionat bunuri în valoare de 3,68 miliarde de dolari, din care 65% au fost furnizate de Statele Unite, 15% de Marea Britanie şi 3,5% de Canada. Granturile sale au fost acordate către 17 ţări, China fiind pe primul loc (518 milioane de dolari), Polonia (478 milioane de dolari), Italia cu 418 milioane de dolari, Iugoslavia cu 416 milioane de dolari şi Ucraina, pe locul şapte, cu 188 de milioane de dolari. Dincolo de scopul principal, umanitar, al majorităţii asistenţei din partea Statelor Unite, a existat dorinţa de a pune economiile locale în funcţiune şi eforturile de a promova convingerea fundamentală a Americii cu privire la valoarea unui nivel ridicat de comerţ internaţional multilateral. Statele Unite se opuneau tuturor măsurilor comerciale restrictive, cum ar fi autarhia, bilateralismul sau cotele, şi aveau ca scop final restabilirea comerţului multilateral la cel mai înalt nivel posibil, cu schimburi monetare internaţionale liber convertibile.
Era convinsă că un astfel de sistem ar fi avantajos pentru toate popoarele şi nu vedea că era o anatemă pentru sistemul sovietic, care avea restricţii şi cote asupra vieţii economice, chiar şi în interiorul ţării, astfel încât, în timp ce majoritatea ruşilor trăiau în sărăcie, o minoritate privilegiată, cumpăra din magazine speciale cu fonduri speciale şi cartele de raţie speciale, avea acces la luxuri

inimaginabile pentru omul obişnuit.
În planurile americane de redresare economică, Marea Britanie, în calitate de cel mai mare comerciant din lume, a avut un rol special. Regatul Unit nu putea exista fără importuri foarte mari, dar nu putea plăti pentru acestea fără exporturi la fel de mari. Astfel de exporturi trebuiau să fie mult mai mari decât înainte de război, chiar şi pentru a plăti pentru nivelul importurilor de dinainte de război, deoarece multe dintre sursele de venituri de peste mări ale Marii Britanii din investiţii, transport maritim, asigurări şi aşa mai departe, fuseseră reduse drastic de război. În 1945, deficitul balanţei de plăţi britanice era de aproximativ 875 de milioane de lire sterline, iar în 1946 s-a redus la 344 de milioane de lire sterline. Pentru a acoperi acest deficit până când exporturile britanice îşi vor putea reveni, Statele Unite au acordat Marii Britanii, în iulie 1946, un credit de 3,75 de miliarde de dolari, cu dobândă de 2% şi rambursare în cincizeci de rate anuale, începând cu 31 decembrie 1951. Dobânda urma să fie anulată ori de câte ori balanţa comercială britanică nu ar acoperi importurile la nivelul ei din 1936-1938. În schimb,Marea Britanie a făcut promisiuni destul de nedefinite de a lucra pentru a reduce bilateralismul său în comerţ, în special preferinţa imperială, şi de a activa, cât mai curând posibil, conturile sale blocate în lire sterline.
Acordul de Împrumut-Închiriere(Lend-Lease) a încetat în septembrie 1945, odată cu capitularea Japoniei, iar toate revendicările au fost soluţionate cu Marea Britanie în baza unui acord din decembrie 1945. Acesta a anulat granturile americane în cadrul acordului de peste 30 de miliarde de dolari şi a oferit Marii Britanii stabilimente permanente(prezenţă comercială fixă sau agent dependent care supune o companie nerezidentă în Regatul Unit impozitului pe profit britanic asupra profiturilor atribuibile local) pe teritoriul britanic,cu provizii în Marea Britanie sau transporturi, pentru o sumă de 650 de milioane de dolari, plătibilă în aceiaşi termeni ca si împrumutul britanic tocmai menţionat.
Asistenţă similară cu aceasta a fost disponibilă Uniunii Sovietice, dar a fost în general respinsă. Chiar şi în 1945, eforturile de a înfiinţa comitete internaţionale de urgenţă pentru cărbune, transporturi şi redresare economică în Europa au fost boicotate de Uniunea Sovietică, cu excepţia celui privind transporturile, care era necesar pentru aprovizionarea trupelor ruse.

Puţină cooperare a putut fi obţinută din partea autorităţilor sovietice pentru gestionarea sau ajutorarea refugiaţilor, cu excepţia cererilor lor de întoarcere din lagărele de concentrare sau cele de muncă forţată si a celor care fugiseră din Europa de Est. Pe 15 octombrie 1945, Moscova a semnat un acord similar cu cel al Marii Britanii, prin care a fost de acord să plătească, după iulie 1954, bunurile în valoare de un sfert de miliard de dolari, conform cererilor lor finale din acordul Lend-Lease încă neîndeplinite la încheierea acordului; dar au refuzat să discute orice acord general de împrumut-lease şi au refuzat să negocieze un împrumut general, similar cu cel făcut Marii Britanii, deşi Stalin ceruse un imprumut de 6 miliarde de dolari încă din ianuarie 1945. O ofertă americană de a discuta un astfel de credit a fost respinsă de Rusia ca „agresiune financiară" în martie 1946. Oferta a fost reînnoită în aprilie şi din nou în septembrie 1946, dar obiectivele americane de comerţ multilateral fără restricţii artificiale cu excepţia tarifelor vamale, precum insistenţa americană asupra alegerilor libere, au fost considerate la Moscova ca o dovadă clară a obiectivelor agresive ale Americii.

Un factor semnificativ, dar poate nu esenţial, în deteriorarea relaţiilor dintre cei Trei Mari în 1945 şi 1946 constă în ignoranţa provincială a celor trei miniştri de externe, Byrnes,Bevan şi Molotov, care au condus negocierile. Toţi trei erau oameni cu o educaţie limitată şi cu perspective înguste, care vedeau lumea dintr-un punct de vedere naţionalist îngust şi erau incapabili să aprecieze perspectivele diferitelor culturi sau valorile şi semnificaţiile diferite care se regăseau în minţile natiunilor străine. Cu toate acestea, pare clar că ruptura postbelică a cooperării a fost inevitabilă, având în vedere concepţiile despre autoritatea publică, puterea de stat şi securitatea politică prezente în toate cele trei ţări. În general, dacă trebuie atribuită vina cuiva, aceasta ar putea fi pusă pe seama biroului lui Stalin din Kremlin. Dorinţa americană de a coopera a continuat până în 1947, aşa cum reiese din faptul că oferta de ajutor american pentru un efort de redresare europeană a Planului Marshall a fost deschisă Uniunii Sovietice, dar prezentul arata clar că Stalin a decis să închidă uşa cooperării şi a adoptat o politică unilaterală de agresiune limitată în jurul lunii februarie sau martie a anului 1946.

Începutul Războiului Rece poate fi plasat la data acestei decizii

deduse sau poate fi plasat la o data ulterioară şi mai evidentă a refuzului sovietic de a accepta ajutorul Planului Marshall în iulie 1947.
Semnificaţia acestei ultime date este relevată de faptul că Cehoslovacia, care a acceptat pe 7 iulie,a fost forţată prin ordinul direct al lui Stalin către prim-ministrul Gottwald să schimbe această hotărâre pe 10 iulie.
O încurajare semnificativă pentru agresiunea sovietică a venit din demobilizarea aproape totală a efortului de război american. Presiunea din partea grupurilor de interese speciale, cum ar fi mediul de afaceri, sindicatele şi crescătorii de vite, a stârnit opinia publică pentru încetarea controlului preţurilor şi a raţionalizării şi a obţinut cooperarea unei coaliţii anti-New Deal din Congres pentru a pune capăt majorităţii controalelor economice ale naţiunii în 1946. În acelaşi timp, a venit o demobilizare militară aproape totală. În ciuda avertismentelor explicite ale ambasadorului Harriman de la Moscova în aprilie 1945 şi a declarării războiului rece de către Stalin în februarie 1946, guvernul american a pus în aplicare planul de demobilizare din septembrie 1943, care se baza pe demobilizări individuale mai degrabă decât pe desconcentrari de unităţi. Acest lucru a distrus eficienţa în luptă a tuturor unităţilor până la sfârşitul anului 1945, când aproape jumătate dintre militari fuseseră demobilizaţi şi, ca urmare, fiecare unitate era la 50% din efectiv. Cei 8 milioane de oameni ai armatei din august 1945 ajunseseră la 4 ,25 milioane la sfârşitul anului şi au ajuns la 1,9 milioane până în iulie 1946. Forţele aeriene au scăzut de la 218 grupuri de luptă la 109 grupuri în ultimele patru luni ale anului 1945. Marina a scăzut de la 3,4 milioane de oameni în august 1945 la 1,6 milioane în martie 1946.
Cel mai critic exemplu al refuzului sovieticilor de a coopera şi al insistenţei lor de a recidiva în izolationism, secret şi terorism se găseşte în refuzul lor de a se alătura eforturilor americane de a valorifica puterile periculoase ale fisiunii nucleare. Cu mult înainte de testul de la Alamogordo, unii dintre oamenii de ştiinţă nucleari, stimulaţi încă o dată de Szilard, încercau să avertizeze liderii politici americani despre caracterul unic al pericolelor provenite de la această sursă. Având în centrul Laboratoarelor Argonne din Chicago acest grup dorea să prevină utilizarea bombei asupra Japoniei, să încetinească cercetarea în domeniul bombelor (dar nu

cercetările nucleare generale), să stabilească un fel de control internaţional asupra bombei şi să reducă secretul la minimum. La începutul lunii aprilie 1945, Szilard i-a scris preşedintelui Roosevelt în acest sens şi, la moartea acestuia din urmă, l-a căutat pe Byrnes şi i-a repetat verbal opiniile. Viitorul secretar de stat a întâmpinat dificultăţi în a înţelege argumentele lui Szilard, mai ales că acestea erau rostite cu un accent maghiar, dar noul preşedinte Truman a înfiinţat curând un Comitet „Interimar" pentru a oferi consultanţă cu privire la problemele nucleare.
Acest comitet, condus de secretarul de război Stimson, depindea de membrii săi ştiinţifici, Bush, Conant şi Karl T. Compton, pentru fapte relevante sau putea apela la „comitetul său ştiinţific" format din Oppenheimer, Fermi, Arthur H. Compton şi E. O. Lawrence pentru consultanţă. Toţi aceşti oameni de ştiinţă, cu excepţia lui Fermi, erau oameni de ştiinţă „oficiali", profund implicaţi în probleme administrative guvernamentale care implicau bugete mari şi posibile granturi pentru proiectele şi universităţile lor preferate şi erau priviţi cu o oarecare suspiciune de către oamenii de ştiinţă agitaţi, în mare parte refugiaţi, din laboratoarele din districtul Manhattan.
Aceste suspiciuni s-au adâncit pe măsură ce oamenii de ştiinţă „oficiali" au recomandat utilizarea bombei asupra Japoniei „în apropierea tintelor civile".
La Chicago, şapte dintre oamenii de ştiinţă agitaţi, conduşi de James Franck din Göttingen (Premiul Nobel, 1925) şi inclusiv Szilard şi Eugene Rabinowitch, au trimis o altă scrisoare de avertizare la Washington.
Aceştia au prezis teroarea unei curse a înarmărilor nucleare care ar urma utilizării bombei împotriva Japoniei.
Mai târziu, în iulie 1945, au prezentat o petiţie prin care solicitau o demonstraţie internaţională şi controlul internaţional al noii arme. Szilard a obţinut şaizeci şi şapte de semnături pentru această petiţie înainte ca aceasta să fie blocată de generalul Groves şi Arthur Compton, folosind secretul militar drept scuză.
După Hiroshima, acest grup a format Asociaţia Oamenilor de Ştiinţă Atomică, reorganizată ulterior ca Federaţia Oamenilor de Ştiinţă Atomică, al cărei Buletin (BAS) a fost cea mai influentă sursă de informaţii asupra tuturor aspectelor legate de impactul politic şi social al armelor nucleare.

Redactorul acestei noi publicaţii periodice uimitoare a fost Eugene Rabinowitch.
Lobby-ul energic al acestui grup de oameni de ştiinţă atomici a avut o influenţă considerabilă asupra istoriei atomice ulterioare. Când „oamenii de ştiinţă oficiali", la sfârşitul anului 1945, au susţinut proiectul de lege May-Johnson al administraţiei, care ar fi împărţit controlul intern asupra problemelor atomice cu forţele armate, grupul BAS a mobilizat opinia publică în spatele senatorului junior din Connecticut, Brian McMahon, şi a impus proiectul de lege McMahon până când a fost semnat de presedinte în august 1946. Proiectul de lege McMahon a înfiinţat o Comisie pentru Energie Atomică (AEC) formată din cinci comisari civili cu normă întreagă, numiţi de preşedinte, cu David Lilienthal, fost ţar TVA(Tennessee Valley Authority ,cea mai mare companie publică de energie din Statele Unite), ca preşedinte. Această comisie, din august 1946, deţinea proprietatea şi controlul asupra tuturor materialelor fisionabile (uraniu şi toriu) de la mină până la eliminarea finală a deşeurilor atomice, inclusiv controlul asupra tuturor brevetelor pentru instalaţii şi procese, cu dreptul de a licenţia întreprinderi nucleare private care prezentau siguranta pentru societate.
Comisia pentru Energie Atomică(AEC), aşa cum funcţiona, a fost o dezamăgire pentru oamenii de ştiinţă din cadrul BAS(Buletinul Oamenilor de Ştiinţă Atomica). Aceştia căutaseră libertatea de influenţa militară şi accentul redus pe utilizările militare ale fisiunii nucleare, libera difuzare a cercetării teoretice şi o diminuare a influenţei oamenilor de ştiinţă oficiali.
Aceştia au eşuat în toate aceste aspecte, deoarece Comisia pentru Energie Atomică a operat în mare parte în ceea ce priveşte cercetarea şi producţia de arme, a rămas extravagant de secretoasa chiar şi în chestiuni pur teoretice şi a fost din cauza ignoranţei ştiinţifice a majorităţii comisarilor, inevitabil dominata de comitetul său consultativ ştiinţific format din oameni de ştiinţă „oficiali", condus de Oppenheimer.
Pentru grupul BAS şi pentru un cerc mai larg de oameni nelegati de ştiinţă, AEC era o organizaţie mai mult sau mai puţin temporară în cadrul Statelor Unite, a cărei activitate avea să fie preluată în cele din urmă de o organizaţie internaţională oarecum similară. Ca prim pas în această direcţie, Naţiunile Unite, la sugestia lui Bush şi Conant şi la invitaţia comună a trei şefi de guverne vorbitoare de

limbă engleză (preşedintele Truman, prim-ministrul Attlee şi prim-ministrul Mackenzie King al Canadei), au înfiinţat o Comisie a Naţiunilor Unite pentru Energie Atomică (UNAEC) formată din toţi membrii Consiliului de Securitate plus cei din Canada (ianuarie 1946). Un comitet al Departamentului de Stat condus de subsecretarul Dean Acheson şi David Lilienthal şi un al doilea comitet de cetăţeni condus de Bernard Baruch au petrecut o mare parte din 1946 în sarcina monstruoasă de a încerca să elaboreze un sistem de control internaţional al energiei nucleare. Sarcina de a-i educa pe oamenii din afara ştiinţă i-a revenit, în general, lui Oppenheimer, care a ţinut zeci de prelegeri strălucitoare, spontane şi pătate de cretă despre fizica nucleară. Planul final, prezentat la ONU de Baruch pe 14 iunie 1946, prevedea un organism internaţional de control similar cu AEC. Ar deţine, controla sau licenţia tot uraniul din mine de la procesare şi pana la utilizare, cu operarea propriilor instalaţii nucleare în întreaga lume, inspecţia tuturor celorlalte astfel de instalaţii, interzicerea absolută a bombelor nucleare sau deturnarea materialelor nucleare către scopuri nepaşnice şi pedepsirea evaziunii sau încălcării reglementărilor sale, fără vetoul Marilor Puteri, care în mod normal opera în Consiliul de Securitate al ONU. Punctul vital în planul lui Baruch era ca acesta să intre în vigoare în etape, astfel încât inspecţia şi monopolul materialelor nucleare să fie operaţionale înainte ca centralele atomice americane să fie predate noii agenţii internaţionale şi înainte ca stocul american de bombe nucleare să fie dezmembrat.

Această ofertă extraordinară, o ofertă de a renunţa la monopolul nuclear american, secretele tehnice şi armele către o agenţie internaţională, în schimbul unui sistem posibil ineficient de inspecţie internaţională, a fost respinsă brusc de Andrei Gromyko în numele Uniunii Sovietice în termen de cinci zile. Purtătorul de cuvânt al sovieticilor a cerut în schimb o secvenţă inversă de etape care să acopere (1) scoaterea imediată în afara legii şi distrugerea tuturor armelor nucleare, cu interzicerea fabricării, deţinerii sau utilizării acestora; (2) un acord ulterior pentru schimbul de informaţii, utilizarea paşnică a energiei atomice şi aplicarea reglementărilor; şi (3) nicio modificare a dreptului de veto al Marilor Puteri în cadrul ONU.

Întrucât doar Statele Unite deţineau bomba atomică la acea vreme,

adoptarea acestei secvenţe ar putea obliga Statele Unite să renunţe la bombă fără nicio garanţie că altcineva ar face la fel, şi cu atât mai puţin să adopte metode de control ulterioare, metode care ar putea permite Uniunii Sovietice să-şi fabrice propriile bombe în secret după ce Statele Unite le-ar fi distrus pe ale sale în public.
Natura acestei sugestii sovietice arată clar că Uniunea Sovietică nu avea nicio dorinţă reală de control internaţional, probabil pentru că nu era dispusă să dezvăluie viaţa secretă a Uniunii Sovietice, inclusiv fabricarea bombelor, inspecţiei internaţionale.
Refuzul sovietic al eforturilor americane de control nuclear internaţional, la fel ca si refuzul împrumuturilor americane şi cooperare economică, oferă o parte din dovezile stării de spirit a Kremlinului în 1946. Aceste dovezi au devenit copleşitoare în 1947 şi 1948, când agresiunea sovietică a apărut de-a lungul întregii lumi, din Germania,Asia si până în Orientul Îndepărtat.
În Germania, aşa cum am văzut, zona aflată sub ocupaţie sovietică era din ce în ce mai izolată de Occident şi din ce în ce mai comunizată intern(proprietatea privata ingradita sau abolita şi înlocuita cu proprietatea şi controlul colectiv, comunitar al ocupatiei). Forţele militare sovietice au încurajat formarea unui Partid Socialist Unit German (SED) dominant, sub control comunist. Alegerile provinciale din iarna anilor 1946-1947 au adus victoria SED în zona sovietică şi partidelor democrate, creştin-democrate şi social-democrate, în provinciile celor trei zone occidentale.
Austria a fost, de asemenea, împărţită în patru zone de ocupaţie militară, cu excepţia faptului că avea un singur guvern central propriu, sub conducerea vechiului lider social-democrat, Karl Renner, care fusese şi cancelar în 1919. În timp ce anglo-americanii i-au sprijinit pe austrieci împotriva foametei prin folosirea asistenţei UNRRA, zona sovietică a fost jefuită sistematic. Acest lucru a distrus toată influenţa comunistă în ţară, aparand clar in alegerile din noiembrie 1945 unde au revendicat patru locuri într-o adunare de 165 de membri. Abia în mai 1955, la doi ani după moartea lui Stalin, a fost posibil să se obţină consimţământul sovieticilor pentru un tratat de pace şi retragerea tuturor celor patru forţe de ocupaţie (octombrie 1955).
Chiar şi prietenii Rusiei au avut de suferit din cauza presiunii lui Stalin şi a insistenţei sale că Kremlinul trebuie să rămână centrul

deciziilor comuniste din întreaga lume. În Iugoslavia, unde Tito era iniţial la fel de anti-occidental ca Stalin însuşi, eforturile Moscovei de a domina Iugoslavia l-au înstrăinat complet pe Tito printr-o combinaţie de presiuni economice, diplomatice şi propagandistice. Rivalitatea dintre cei doi slavi a atins punctul culminant la sfârşitul anului 1947, când Tito a încercat să construiască un bloc comunist non-rus prin semnarea de tratate de prietenie cu Bulgaria, Ungaria şi România. Până în martie 1948, s-a ajuns la o ruptură completă între Belgrad şi Moscova. Tito şi-a luat locul lângă Troţki pe lista condamnaţilor lui Stalin, iar următorii câţiva ani au fost plini de eforturi de răsturnare a lui Tito şi de epurare a simpatizanţilor lui Tito de către şacalii cooperanţi ai lui Stalin din ceilalţi sateliţi comunişti.
Mai la est, o presiune puternică sovietică fusese exercitată asupra Greciei, Turciei şi Iranului încă din 1945. Asupra Greciei, această presiune venea prin intermediul regimurilor comuniste din Albania, Iugoslavia şi Bulgaria,iar în Turcia şi Iran venea direct din Uniunea Sovietică. Aceste presiuni erau probabil menţionate pentru a aduce la putere în cele trei ţări guverne relativ favorabile faţă de Uniunea Sovietică, în măsura în care aceasta din urmă putea obţine un drept de veto asupra oricărei colaborări a celor trei cu Puterile Occidentale, în special cu Marea Britanie. Acesta a fost un efort în care Stalin avea puţine cărţi atuuri şi care a demonstrat ignoranţa sa cu privire la condiţiile politice ale acestor ţări. În aceste trei ţări, ca şi în alte ţări, majoritatea oamenilor îşi doreau două lucruri: independenţa politică şi ajutorul economic. Niciunul dintre acestea nu putea fi şi nici nu a fost obţinut de la Stalin, prima pentru că încălca natura politicilor comuniste, iar a doua din cauza lipsei bunastarii economice din Uniunea Sovietică însăşi.
Cu toate acestea, efortul a fost depus. În Grecia, alegerile din 31 martie 1946 au oferit Partidului Popular (care îl susţinea pe rege) 231 din 354 de locuri în Cameră. În septembrie următor, un plebiscit privind revenirea monarhiei a oferit 69% din voturi favorabile. Grupurile comuniste au refuzat să accepte aceste rezultate şi, până în 1946, desfăşurau război de gherilă în munţi, folosind cele trei state comuniste adiacente ca baze pentru aprovizionare, antrenament şi zone de odihnă. O comisie a Consiliului de Securitate al ONU a studiat situaţia din primele luni ale anului 1947 şi i-a condamnat pe cei trei vecini nordici ai Greciei,

dar un veto sovietic a oprit orice acţiune ulterioară din partea ONU.
În schimb, liderul gherilei „Generalul Markos” a instituit un guvern provizoriu grec în munţi, dar a pierdut mult sprijin în rândul ţăranilor săraci din Grecia prin banditismul gherilelor sale şi mai ales prin răpirea a mii de copii de ţărani care au fost introduşi ilegal în cele trei ţări comuniste pentru îndoctrinare comunistă. Mulţi dintre aceşti copii nu s-au mai întors timp de opt sau zece ani, iar sute au dispărut pentru totdeauna. Grupuri mari s-au întors din Albania abia în 1963. Presiunea sovietică asupra Turciei a fost nejustificată şi total lipsita de rezultate. Am deja observat că acordurile sovieto-germane din 1940-1941 au arătat ambiţiile sovietice pentru baze „pe Bosfor şi Dardanele” şi pentru o sferă de influenţă politică „la sud de Batum şi Baku în direcţia generală a Golfului Persic”. Astfel, în această zonă, ca şi în Orientul Îndepărtat, Stalin a reluat obiectivele expansioniste ale Rusiei ţariste. La Potsdam, Stalin privise şi mai departe, cerând o tutelă în fosta colonie italiană Libia şi o influenţă mai puţin clara în Eritreea, pe ţărmul vestic al Mării Roşii. Aceste obiective au fost cerute oficial de Moscova în septembrie 1945 şi în aprilie 1946 (Conferinţa Miniştrilor de Externe de la Paris).
Încă din 19 martie 1945, Rusia a denunţat tratatul său de prietenie cu Turcia şi în câteva luni a formulat cereri, atât oficiale, cât şi neoficiale, pentru Kars, Trebizond şi alte zone din nord-estul Turciei. Agitaţia antiturcă a fost încurajată în rândul kurzilor (un popor non-turc care trăia la baza peninsulei anatoliene şi era împărţit între Turcia, Iran şi Irak), iar Republica Sovietică Socialistă Georgia a cerut opt provincii turceşti care acopereau o mare parte din coasta Mării Negre şi Kurdistan. Pe 8 august 1946, Molotov a cerut o apărare comună sovieto-turcă a strâmtorilor. Abia după moartea lui Stalin, pe 30 mai 1953, Kremlinul a renunţat la pretenţiile teritoriale anterioare asupra Turciei, dar până atunci alienarea era completă: Turcia fusese împinsă în tabăra occidentală, aliată curând cu Grecia şi Iugoslavia într-o aliniere defensivă împotriva sateliţilor sovietici din nordul Balcanilor (august 1954) şi devenind pilonul estic al NATO.
Agresiunile sovietice asupra Iranului au început în 1945, când comuniştii sponsorizaţi de sovietici, sub protecţia armatelor ruse care ocupau nordul Iranului, au înfiinţat guverne comuniste

„independente” la Tabriz şi în Kurdistanul iranian. Acestea erau aparent destinate a fi încorporate în Azerbaidjanul sovietic, zonele kurde urmând să fie luate de la Turcia, dar eşecul ultimei scheme a făcut acest lucru imposibil. Cu toate acestea, armata rusă a refuzat să evacueze nordul Iranului în martie 1946, aşa cum era obligată să facă prin acordul din 29 ianuarie 1941,pe care il semnase. Abia în mai, Iranul a câştigat evacuarea forţelor sovietice, acceptând să formeze o companie petrolieră comună sovieto-iraniană pentru a exploata resursele petroliere din nordul Iranului (un proiect care nu s-a realizat niciodată).
Până la sfârşitul anului 1946, Marea Britanie a considerat că povara furnizării de ajutor militar şi economic Greciei şi Turciei era prea grea pentru resursele sale suprasolicitate. Mai mult, era dornică să depăşească distanţa americană în Orientul Apropiat, unde simţea că suportă singură o mare parte din presiunea sovietică.
În consecinţă, în februarie 1947, a ameninţat că se va retrage complet din Grecia şi Turcia până la 1 aprilie. Pe 12 martie, preşedintele american a enunţat „Doctrina Truman” într-o sesiune comună a Congresului. Aceasta a afirmat că „trebuie să fie politica Statelor Unite să sprijine popoarele libere care rezistă tentativelor de subjugare de către minorităţi armate sau presiuni externe”. El a solicitat asistenţă financiară pentru „eliberarea popoarelor pentru a-şi construi propriile destine în felul lor”. Cererea sa de 400 de milioane de dolari pentru ajutor acordat Greciei şi Turciei a fost aprobată, după dezbateri ample, în mai 1947. Două săptămâni mai târziu, la ceremonia de absolvire de la Harvard, secretarul de stat general George C. Marshall a enunţat „Planul Marshall”, care oferea sprijin economic american pentru un program european de redresare, care includea Uniunea Sovietică şi alte state comuniste. Încă o dată, ignoranţa lui Stalin l-a angajat intr-o directie gresită. El a respins această ofertă şi a forţat Cehoslovacia, care acceptase anterior, să facă acelaşi lucru.
Calea urmată de Stalin a luat o turnură mai agresivă în 1947 şi 1948. Aceasta a implicat dominaţia sovietică completă a zonei aflate deja sub control comunist, trecerea partidelor comuniste de la coaliţie la opoziţie în alte zone, instigarea unor revolte comuniste în zonele „coloniale” (în special în Orientul Îndepărtat) şi expulzarea Puterilor Occidentale din enclava lor din Berlin.

Toate acestea trebuiau realizate evitând în acelaşi timp o ciocnire deschisă cu Statele Unite.
Ca parte a acestui proces, care a eşuat peste tot, cu excepţia Cehoslovaciei, comuniştii s-au retras din guvernele de coaliţie „burgheze" la care se alăturaseră între anii 1944-1945: în Belgia în martie 1947, în Franţa şi Italia în mai şi în Austria în toamnă. În acelaşi timp, agitaţia sindicatelor dominate de comunişti a fost intensificată, iar primele greve de amploare postbelice au început la sfârşitul anului. Ca parte a aceleiaşi hărţuiri, Uniunea Sovietică din ONU a respins cererile de aderare ale Italiei şi Finlandei.
În statele deja aflate sub control comunist, influenţa sovietică a fost intensificată prin eforturile de a stabili un sistem în care partidele locale şi poliţia secretă erau controlate de agenţi sovietici din ambasadele ruseşti. Ca parte a acestui efort, a Treia Internaţională, sau Cominternul, care fusese dizolvată în teorie de Stalin în decembrie 1943 (dar continuase să opereze în secret din Moscova), a fost reînfiinţată sub noul nume „Cominform". Acest lucru s-a făcut sub conducerea lui Jdanov la o reuniune a reprezentanţilor partidelor comuniste din Franţa, Italia, Polonia, Bulgaria, România, Iugoslavia, Ungaria şi Cehoslovacia, ţinută în Polonia în septembrie 1947.
Delegaţilor li s-a spus de Jdanov şi Gheorghi Malenkov din Uniunea Sovietică că lumea era acum împărţită în două forţe antitetice - „grupul imperialist" condus de Statele Unite şi grupul „iubitor de pace" condus de Uniunea Sovietică şi că era necesar să se restabiliască controlul operaţional direct al partidelor comuniste. Efortul sovietic de a obţine controlul operaţional asupra partidului în Iugoslavia a fost respins cu vehemenţă de Tito. Ca un ultim efort în această direcţie, Stalin a încercat, în februarie 1948, să forţeze Iugoslavia să intre într-o federaţie cu Bulgaria, o Bulgarie mai docilă. Tito a refuzat categoric. Drept urmare, Iugoslavia a fost exclusă din Cominform în iunie 1948, iar blocul sovietic a început un război economic, propagandistic, ideologic şi politic total împotriva lui Tito. Conflictul a fost folosit de Stalin ca pretext pentru a-i epura pe toţi comuniştii opoziţionişti din cadrul blocului „titoist". Ca raspuns, Tito a închis graniţa iugoslavă gherilelor greceşti, rezultatul fiind că acestea, împreună cu generalul Markos, au pus capăt tulburărilor în 1949, iar Tito a devenit beneficiar al ajutorului economic american, care în cele din urmă a ajuns la

700 de milioane de dolari. Acest proces a atins punctul culminant odată cu realizarea unei alianţe greco-iugoslave în 1954.
Un efort paralel al lui Stalin de a aduce complet Cehoslovacia în tabăra comunistă a fost mai productiv şi a fost, de fapt, cel mai reuşit dintre numeroasele sale eforturi de a-şi spori puterea în ultimii şase ani ai vieţii sale. În Cehoslovacia, comunistul instruit în Rusia, Klement Gottwald, devenise prim-ministru într-un guvern de coaliţie în iulie 1946. În februarie 1948, ministrul comunist de interne a înlocuit opt ofiţeri de poliţie din Praga cu comunişti, a fost respins de Cabinet, dar a refuzat să dea înapoi, chemând în stradă miliţia muncitorească, muncitorii înarmaţi din fabrici şi poliţia (toate trei sub control comunist) pentru a-i susţine refuzul.
Când miniştrii necomunişti au protestat şi unii au ameninţat că vor demisiona, Gottwald l-a ameninţat pe preşedintele bolnav Beneš cu război civil dacă nu va demite doisprezece miniştri necomunişti. Beneš, care fusese hotărât să caute sprijin din partea Rusiei şi nu din partea Puterilor Occidentale încă de la nefericita sa dezamăgire de la München, în septembrie 1938, a cedat cerinţelor lui Gottwald pe 25 februarie 1948; el însuşi a demisionat pe 4 mai şi a murit în septembrie 1948. Prietenul său ministrul de externe Jan Masaryk, fiul fondatorului Cehoslovaciei şi principalul susţinător ceh al unei politici pro-occidentale, a murit în mod misterios căzând de la o fereastră pe 10 mai.
Controlul comunist asupra Cehoslovaciei devenea complet.
Victoria lui Stalin în Cehoslovacia a fost urmată de o înfrângere şi mai dramatică, într-un efort de a expulza Statele Unite, Franţa şi Marea Britanie din sectoarele lor din Berlinul de Vest. Se pare că el credea că Statele Unite luau în considerare o retragere din Berlin şi că o ofensivă sovietică ar grăbi acest eveniment. Prima convingere s-ar fi putut baza pe dovezi solide, dar a doua deducţie a fost complet greşită.
Politica americană în Germania timp de aproape trei ani (aprilie 1945-aprilie 1948) a fost o confuzie de obiective conflictuale şi ambigue. Ideea de bază, încă din 1942, era de a face imposibil ca Germania să poarte un nou război agresiv, dar nu se făcuseră planuri, nici măcar cu titlu provizoriu, cu privire la modul în care ar trebui urmărit acest obiectiv. Două decizii rămase nerezolvate au fost dacă Germania va fi destrămată şi cum s-ar putea obţine despăgubiri de la ea fără a reconstrui ţara din punct de vedere

economic pentru a le oferi. Eforturile Departamentului de Stat de a rezolva aceste probleme au fost blocate de alte departamente, în special de Divizia de Afaceri Civile a Departamentului de Război, care dorea ca acestea să rămână nerezolvate, şi de Departamentul Trezoreriei, care avea obiective total diferite de cele ale Departamentului de Stat.

Într-un mesaj perspicace din Londra, în august 1944, ambasadorul John Winant a avertizat că lipsa unei politici convenite privind reparaţiile ar duce inevitabil la o prăbuşire a controlului comun aliat asupra Germaniei şi la o luptă cu Rusia pentru controlul Germaniei. Aceste cuvinte înţelepte au fost ignorate, iar preşedintele Roosevelt, pentru a opri certurile, a amânat toate deciziile.

Secretarul Trezoreriei Morgenthau a profitat de această lacună şi de prietenia sa personală strânsă cu Roosevelt pentru a împinge mai departe propriul său plan preferat de a reduce Germania la un stat pur agricol prin distrugerea aproape totală a industriei sale, milioanele de locuitori excedentari urmând, dacă este necesar, să fie deportaţi în Africa! Secretarul, susţinut de secretarul său adjunct, Harry Dexter White, era profund tulburat de istoria de agresiune a Germaniei şi de eforturile acesteia de a anihila alte „rase” şi era destul de sigur că o recidivă americană în izolaţionism ar face posibilă incercarea Germaniei de a repeta aceste actiuni. Singura modalitate de a preveni o astfel de încercare, considera el, era reducerea industriei Germaniei şi, prin urmare, capacităţii sale de război, cât mai aproape de zero. Haosul, inflaţia şi mizeria rezultate ar fi doar o mică răsplată pentru ororile pe care Germania le provocase altora de-a lungul multor ani.

Prin influenţă personală, Morgenthau a obţinut acceptarea unei versiuni oarecum modificate a acestui plan atât de către Roosevelt, cât şi de către Churchill la Conferinţa de la Quebec din septembrie 1944. Nu există nicio îndoială că aprobarea lui Churchill fusese câştigată de consilierul său ştiinţific, Lord Cherwell, care avea animosităţi personale faţă de Germania şi fusese principalul susţinător civil al bombardamentului nediscriminatoriu al oraşelor germane.

Eroarea de la Quebec a fost rapid repudiată, dar nu s-a făcut nicio planificare reală, iar Planul Morgenthau a jucat un rol considerabil în JCS 1067, directiva instituită pentru a ghida ocupaţia militară americană a Germaniei.

În același context, discuțiile vagi și nerezolvate de la Yalta privind reparațiile au propus ca despăgubirile de 20 de miliarde de dolari, din care jumătate să meargă către Rusia, să fie obținute prin dezmembrarea industriei germane. Directiva JCS 1067 a ordonat ca Germania să fie tratată ca un inamic învins și nu ca o țară eliberată, cu obiectivul principal de a preveni viitoarea agresiune germană si nu trebuiau luate măsuri pentru a asigura redresarea sa economică. La Conferința de la Potsdam s-a convenit că economia germană nu ar trebui să fie lăsată să se redreseze peste un nivel care ar susține forțele de ocupație și refugiații strămutați, cu un nivel de viață pentru poporul german însuși care să nu depășească nivelul mediu de viață al altor țări europene. Acest nivel destul de ambiguu a fost ulterior definit ca fiind egal cu nivelul de trai german din 1932, aflat la baza crizei economice, nivelul care, de fapt, îl adusese pe Hitler la putere în ianuarie 1933.
A fost nevoie de mai mult de doi ani de saracie pentru Germania și de relații frustrante cu forțele de ocupație sovietice pentru a se asigura vreo schimbare în aceste obiective americane. În acești doi ani, lipsa echipamentelor, a îngrășămintelor și a încurajării întreprinderilor private au înrăutățit condițiile economice și sociale germane până la sfârșitul anului 1947. O mare parte a țării era încă în ruine, locuințele lipseau, producția de alimente și cărbune era într-un colaps aproape total, șomajul era foarte ridicat, inflația era rampantă, criminalitatea (în special din partea grupurilor de persoane strămutate, foști naziști și delincvenți juvenili) era răspândită, iar piața neagră, folosind țigările ca etalon monetar, înflorea. Foametea și frigul din timpul iernii au avut un impact considerabil, iar germanii, timp de doi ani, au experimentat o parte din mizeria pe care o provocaseră altora în cei doisprezece ani precedenți sau mai mult.
Fără o renaștere a industriei, care a fost împiedicată de dezarmare, reparații și pagube de război, a fost imposibil să se reia cele două necesități vitale ale redresării, creșterea exploatării cărbunelui și exportul de produse industriale pentru a plăti importurile de alimente. Până la sfârșitul anului 1947, americanii și britanicii erau complet sătui să plătească sume astronomice în fiecare an pentru a menține fluxul de alimente către Germania de Vest. Toate eforturile de a realiza o reuniune economică cu Germania de Est au eșuat din cauza insistenței sovietice că o astfel de restabilire a schimbului

de alimente cu produse industriale între cele două părţi ale Germaniei trebuie să fie legată de recunoaşterea cererilor sovietice reînnoite pentru 10 miliarde de dolari în plăţi de reparaţii care să fie reţinute din producţia curentă, două puncte care fuseseră neclarificate de acordurile din timpul războiului.
Pentru a revitaliza industria germană, astfel încât să poată plăti importurile de alimente, anglo-americanii au conceput o reformă a monedei germane. Guvernul sovietic s-a opus violent acestui lucru, pentru că ar fi putut funcţiona, dar şi pentru că ar lega inevitabil Germania de Vest din punct de vedere economic de Occident: dacă produsele unei industrii vest-germane reînviate nu puteau fi schimbate cu alimente est-europene, acestea ar trebui schimbate cu alimente şi materii prime din Occident.
Reforma monetară germană din 1948 este miracolul fiscal al lumii postbelice. Din aceasta a provenit (1) o explozie de expansiune industrială şi prosperitate economică pentru Germania de Vest; (2) legarea economiei Germaniei de Vest de Occident; (3) un exemplu şi un model pentru alte ţări din Europa de Vest (şi pentru Japonia) în expansiunea economică; şi (4) un val de prosperitate pentru Europa de Vest în ansamblu, care a continuat an de an şi a respins complet afirmaţiile comuniştilor (sau chiar ale socialiştilor) şi, într-o măsură mai mică, afirmaţiile oamenilor de afaceri americani că deţineau singura cheie a prosperităţii. Reforma, care a intrat în vigoare la 1 iunie 1948, a redus drastic volumul de bani din Germania de Vest prin schimbul noilor mărci germane cu actualele Reichsmark-uri.
Schimbul iniţial (Kopfgeld): Fiecare cetăţean avea permisiunea de a-şi schimba vechile Reichsmark (RM) cu noi mărci germane (DM) în raport de 1 la 1, pentru maximum 60 RM. Acest lucru le permitea indivizilor să plece cu exact 60 DM. Deţineri şi economii în exces: Orice deţineri vechi de Reichsmark care depăşeau suma iniţială de 60 erau iniţial schimbate la o rată de 10 la 1. În cele din urmă, această rată a fost ajustată astfel încât 100 de Reichsmark peste suma iniţială de 60 erau schimbate cu 6,50 de mărci germane.
Noile mărci(DM-Deutsche Marks) au fost blocate în conturi bancare prin modalitati complicate, ceea ce a încurajat utilizarea lor pentru producţie.
Uniunea Sovietică a folosit reforma monetară din Germania de Vest ca pretext pentru blocada sa asupra Berlinului, care a durat într-o formă extremă din 24 iunie 1948 până în 12 mai 1949 deşi începuse

parţial, pe 31 martie. A început într-o atmosferă de tensiune est-vest în creştere rapidă. În decembrie 1947, Regele României a fost forţat să abdice şi să se exileze. La scurt timp după noul an, SED din Germania de Est a fost epurat de orice lideri care ar fi putut să-şi arate independenţa faţă de Stalin. Preluarea puterii in Cehia în februarie 1948 a fost precedată de invitaţii sovietice adresate Bulgariei, României, Ungariei şi Finlandei de a semna alianţe militare cu Rusia. Toate au făcut acest lucru, dar delegaţii finlandezi (în februarie) au refuzat categoric cererea lui Stalin ca sovieticii să aibă dreptul de a muta trupe în Finlanda din proprie initiativa. În Italia, pe 18 aprilie 1948, eforturile disperate ale comuniştilor de a obţine o poziţie puternică în guvernul italian au fost înfrânte în primele alegeri generale conform noii constituţii republicane. Aceste alegeri marchează punctul de cotitură în istoria Italiei postbelice, la fel cum criza simultană de la Berlin şi reforma monetară marchează punctul de cotitură în istoria Germaniei postbelice.
Comuniştii participaseră la toate cele trei guverne postbelice ale Italiei, sub conducerea prim-ministrului creştin democrat Alcide De Gasperi, dar au intrat în opoziţie în cel de-al patrulea guvern al său, înfiinţat pe 31 mai 1947 (aşa cum au făcut în toate ţările din Europa de Vest cam în aceeaşi perioadă). Noua constituţie din 1 ianuarie 1948 a impus organizarea unor noi alegeri în timpul cărora soarta Italiei democratice a fost pusă în joc. Rezultatele au fost o mare înfrângere pentru comunişti, care au obţinut doar 182 de locuri în alianţa lor ,Frontul Popular cu socialiştii de stânga, comparativ cu 307 membri creştini democraţi în Adunarea cu 570 de locuri.
Decizia sovietică de a alunga Puterile Occidentale din sectoarele lor de ocupaţie din Berlinul de Vest a făcut parte din această mişcare sovietică generală. A fost însoţită de afirmaţii conform cărora întregul oraş era o parte integrantă a zonei de ocupaţie sovietică din Germania de Est şi că Puterile Occidentale erau prezente acolo doar pentru ca erau tolerate. La aceasta, Puterile Occidentale au răspuns că prezenţa lor la Berlin se baza exact pe aceeaşi bază ca şi cea a ruşilor - dreptul celui invingator. Kremlinul nu a recunoscut niciodată că instituia o blocadă sau că scopul său era să expulzeze Puterile Occidentale. Scopurile sale au fost, mai degrabă, de a închide accesul contrabandiştilor, criminalilor şi, în cele din urmă,

noilor mărci „ilegale” introduse de reforma monetară.
După cum am văzut, din cauza neglijării generalului Lucius Clay, în calitate de adjunct al lui Eisenhower în 1945, Puterile Occidentale nu obţinuseră nicio recunoaştere sovietică a drepturilor lor de acces la Berlin din zonele de ocupaţie occidentale ale Germaniei. Traficul feroviar, cel maritim pe canale, rutier şi aerian spre vest se aflau sub control sovietic şi erau constant afectate de reglementări schimbătoare, întârzieri şi obstacole deschise. Până în primele luni ale anului 1948, rutele feroviare şi rutiere erau aglomerate, iar traficul aerian de-a lungul coridorului recunoscut era pus în pericol de avioane de vânătoare sovietice care pătrundeau ilegal, baloane de baraj şi focuri de mitraliera neanunţate din partea avioanelor. Pe 5 aprilie ,un avion de vânătoare sovietic Yakovlev Yak-3 s-a ciocnit cu un avion Vickers VC al companiei British European Airways (BEA) în timp ce se apropia de Berlin, pilotul împreună cu cele cincisprezece persoane din avionul britanic pierzandu-si vietile. Avioanele de luptă sovietice „ stânjeneau” activ avioanele de transport şi de pasageri aliate în zilele premergătoare accidentului. Pe 24 iunie, tot traficul terestru către Berlin dinspre vest a fost închis, sub diverse pretexte, şi doar coridorul aerian afectat era deschis. Speranţele de a aproviziona pe calea aerului cele 2.000.000 de persoane din sectoarele vestice ale oraşului erau slabe, deoarece nevoia populaţiei de alimente era de peste 2.000 de tone pe zi, iar nevoia de cărbune pentru energie ar fi de aproximativ 5.000 de tone pe zi, excluzând încălzirea locuinţelor.
Cu toate dezavantajele, încercarea de a asigura cele necesare a început. Zi dupa zi, operaţiunea a devenit mai intensă şi mai eficientă, avioanele aterizând, iniţial pe două, apoi pe trei aeroporturi, cât de repede puteau acţiona.
Acest lucru a continuat zi şi noapte, ajungând la 3.000 de tone transportate în 362 de avioane pe 5 iulie şi crescând haotic, în ciuda deteriorării condiţiilor meteorologice şi a întunericului datorat iernii.
În septembrie, guvernul oraşului, destrămat de gloate comuniste, s-a mutat din sectorul sovietic în partea de vest a oraşului, dar a fost înlocuit de un nou guvern oraş, complet comunist, în sectorul estic. Puterile Occidentale au oprit toate circulaţia mărfurilor între zonele estice şi au început să fuzioneze doar celor trei zone ale Puterilor Occidentale şi au luat măsuri pentru a crea un guvern german

occidental care să le conducă, succesorul regimului de ocupaţie militară. Pentru a indica natura temporară a noului sistem, până când reunificarea Germaniei de Est ar putea permite înfiinţarea unui guvern permanent, noile reglementări au fost numite Legi Fundamentale mai degrabă decât constituţie şi au fost elaborate de un consiliu de delegaţi din adunările provinciale si nu de o adunare constituantă aleasă. Noul regim german occidental a început să funcţioneze în mai 1949, în aceeaşi lună cu încheierea blocadei Berlinului.

Blocada Berlinului a fost câştigată de Occident datorită eficienţei neobosite a transportului aerian şi hotărârii ferme a berlinezilor înşişi de a îndura orice greutăţi personale sau moarte mai degrabă decât să se supună unui alt guvern despotic. Hrana era limitată, alte provizii inexistente,iar căldura lipsea aproape complet în timpul iernii 1948-1949. Unii au murit de foame, iar mulţi au îngheţat, dar rezistenţa nu a şovăit, iar transportul aerian a continuat. Zi şi noapte, în ciuda vremii, oboselii şi accidentelor (care au ucis 61 de aviatori), avioanele si-au continuat zborurile . Hărţuirea sovietică a transportului aerian, prin zbor nocturn bazat mai degraba pe instrumentele de navigatie din cabina decat pe vizibilitatea externa în coridorul aerian, nu a fost niciodată suficientă pentru a-l opri, deoarece sovieticii se temeau în mod clar să împingă disputa într-un conflict deschis. Până în septembrie, avioanele aterizau, non-stop, la fiecare trei minute. Tonajul zilnic a crescut încet, depăşind 5.000 de tone pe zi odată cu Noul An, iar până în aprilie depăşind 8.000 de tone pe zi. Într-o zi a acelei luni, 1.398 de avioane, aterizând la fiecare 62 de secunde, au livrat 12.941 de tone de provizii. Blocada sovietică fusese învinsă.

Pe 12 mai, după negocieri elaborate, rutele terestre către oraş au fost redeschise. În unsprezece luni, transportul aerian american a debarcat peste 1,6 milioane de tone de marfă în aproximativ 200.000 de zboruri, o demonstraţie care, fără îndoială, i-a impresionat chiar şi pe ruşi. Şi, între timp, Germania de Vest fusese unită din trei zone la una singură şi obţinuse propriul guvern german.

Alegerile din Germania de Vest din 14 august 1949 le-au oferit creştin-democraţilor 31% din voturi, cu 139 de locuri în Parlament. Principalul partid de opoziţie, social-democraţii, a avut 29 %, cu 131 de locuri. Comuniştii, cu 5% şi 15 locuri, se aflau pe

locul cinci, după alte două grupuri minoritare, Democraţii Liberi, conservatori şi cei de centru 52 de locuri, şi Partidul German, moderat şi antiprusac, federalist, cu 17 locuri. Deşi primul cancelar, Konrad Adenauer, un antinazist care fusese închis de Hitler, şi-a câştigat funcţia cu un singur vot diferenta, aceasta a fost păstrata până în anul 1963.

Capitolul 64 — Criza din China, 1945-1950

Anul critic 1949, care a arătat atât de clar că influenţa Kremlinului în Europa era sever limitată în zona de control a armatelor sovietice, a marcat şi o mutare a activităţii lui Stalin spre Orientul Îndepărtat, unde a încercat noi tactici în circumstanţe noi. În Europa, în afara zonei de ocupaţie militară sovietică, chiar şi în Berlinul de Vest, Stalin suferise o serie de înfrângeri în Austria, Germania, Iugoslavia, Grecia, Turcia, Iran şi chiar Finlanda. În Orientul Îndepărtat, unde nu exista o zonă extinsă de control militar sovietic, diferite tactici erau atât necesare, cât şi posibile. Şi acolo Stalin a fost în mare parte învins, deşi a durat mulţi ani pentru a demonstra acest fapt. Înfrângerea sa a rezultat din incapacitatea sa de a recunoaşte că comunismul putea avansa în zonele înapoiate doar atâta timp cât era anticolonial mai degrabă decât comunist şi lucra pentru a promova interesele locale, mai degrabă decât pe cele ale Moscovei. Stalin nu a recunoscut aceste adevăruri, iar succesul sovieticilor în adoptarea tacticilor bazate pe ele a fost în mare parte rezervat succesorilor săi după 1953.
La prima vedere, succesul comunist în înlăturarea guvernului naţionalist al lui Chiang Kai-shek din China nu pare să susţină aceste remarci...
Stalin era un lup bătrân şi viclean din pădurea nord-siberiana. Neînţelegând nimic în afara propriei experienţe, nu a uitat niciodată ce i se întâmplase. Stalin fusese implicat o dată,în 1927, într-un efort de a comuniza China şi eşuase în încercarea sa .În Orientul Îndepărtat el îşi dorea o Chină slabă, înconjurată de state mici în care influenţa americană era minimă. O astfel de Chină slabă putea fi garantată prin continuarea domniei sub guvernul naţionalist, eventual cu comuniştii jucând un rol într-o coaliţie, aşa cum Statele Unite păreau să-şi dorească.

Printr-o Chină atât de slabă şi divizată, Stalin nu putea anticipa nicio ameninţare la adresa sa, nici din partea eforturilor americane, nici din partea Chinei însăşi. Pentru a reduce pericolul oricăreia dintre aceste alternative, Stalin ar fi apreciat regimuri comuniste sau în mare parte comuniste în Japonia, Coreea, Asia de Sud-Est şi Indonezia si un regim comunist chinez autonom sau independent care să controleze nord-vestul Chinei şi, eventual, chiar Manciuria, ca un tampon pentru propriul teritoriu al Uniunii Sovietice.
La sfârşitul războiului din Orientul Îndepărtat, în 1945, pentru majoritatea observatorilor era clar că pretenţia lui Roosevelt că China naţionalistă era o mare putere, la fel ca si opinia sa la fel de confuză că Franţa nu era o putere semnificativă, era greşită. Efortul de război al Chinei împotriva Japoniei a slăbit destul de constant de la acutul asupra Pearl Harbor până la sfârşit. Acest declin a rezultat, în mare măsură, din corupţia aproape totală a regimului, care a lăsat ţăranul chinez într-o nemulţumire totala şi a stârnit o dezaprobare deschisă în rândul multor grupuri urbane, în special al studenţilor. Multe porţiuni din imensa suprafaţă a Chinei erau supuse doar nominal stăpânirii lui Chiang Kai-shek, iar o suprafaţă foarte considerabilă din interiorul extrem din vest şi nord-vest era supusă regimului comunist al lui Mao Tse-tung şi Chou En-lai, care operau din Yenan, în nordul aridei provincii Shensi.
Chiang Kai-shek era un om cu abilităţi şi experienţă considerabile şi era profund implicat în clici [lorzi ai razboiului şi proprietarii de pamant] ale căror scopuri principale erau să profite de poziţiile lor publice şi de asocierile lor strânse cu Chiang şi să reziste, prin orice mijloace, eforturilor de reformare sau consolidare a Chinei, care ar putea reduce oportunităţile lor de câştig personal. Aceste relaţii, în 1945, în unele cazuri continuaseră timp de aproape douăzeci de ani. Ajutorul american şi contribuţiile chinezilor înşişi au dispărut în reţeaua de relaţii reciproc avantajoase care erau răspândite în întregul sistem şi care făceau imposibil ca regimul Chiang să ofere un trai decent poporului chinez sau chiar să se apere împotriva posibililor duşmani, interni sau externi. Armele şi proviziile din străinătate au fost risipite, dispărând într-un fel sau altul, uneori pentru totdeauna; iar în alte ocazii au apărut ulterior în mâinile gherilelor sau ale duşmanilor comunişti ai regimului lui Chiang.

O armată enormă şi incompetentă a secat bunastarea ţăranilor,produsele lor fiind achizitionate la preţuri mici sau rechiziţii si mai apoi vândute, de obicei pentru profit privat, la preţuri mari pe pieţele negre urbane. În cei doi ani care au urmat înfrângerii Japoniei, 1,432 de miliarde de dolari din asistenţa americană acordată Chinei au dispărut într-un fel sau altul, iar în cele din urmă armata chineză şi regimul Chiang au fost mai slabe ca niciodată. [Ajutorul a fost deviat în secret către comunişti].
În ciuda acestei slăbiciuni... guvernul naţionalist a refuzat să respecte sfatul american fie de a se reforma, fie pur şi simplu de a se consolida în părţile Chinei pe care încă le controla. Era hotărât să distrugă regimul comunist, mai ales când Mao a început să ia măsuri pentru a consolida zona tampon pe care el şi Stalin doreau să o stabilească în nord-vestul şi nordul Chinei. Această determinare s-a transformat într-o panică pentru a împiedica forţele ruseşti din Manciuria să predea acea zonă bogată unităţilor comuniste. Forţele sovietice de acolo, după ce au jefuit zona sub pretextul reparaţiilor din partea Japoniei, au început să se retragă la începutul anului 1946. Printr-un simplu proces de informare a lui Mao şi neinformare a lui Chiang despre programul lor de retragere, s-au asigurat că zonele abandonate ar trebui ocupate imediat de forţele comuniste. Statele Unite, care fuseseră angajate în evacuarea a trei milioane de japonezi din China, au mutat paisprezece armate naţionaliste chineze, majoritatea fiind antrenate şi echipate de Statele Unite, în nordul Chinei şi Manciuria pentru a bloca preluarea comunistă a puterii. După înfrângerea forţelor comuniste din nord, însă, naţionaliştii, contrar sfatului american, au încercat să zdrobească forţele comuniste peste tot.
Au reuşit să cucerească capitala comunistă Yenan în martie 1947, dar, pe măsură ce efortul continua, propriile lor forţe au fost dispersate şi învinse, în timp ce forţele chineze, susţinute de ţărani nemulţumiţi, au preluat o mare parte din China rurală. Generalul Marshall, aflat într-o misiune a preşedintelui Truman, a petrecut o mare parte din 1946 în China. La început, a sperat să elaboreze un fel de regim de coaliţie care să oprească războiul civil prin includerea comuniştilor în guvernul Chiang într-un rol minoritar. Deoarece acest lucru nu era acceptabil pentru niciuna dintre părţi, Marshall, şi mai târziu (1947) generalul Wedemeyer, au încercat să-l determine pe Chiang să se reformeze şi să se

consolideze în zonele pe care încă le controla. Promisiunile au fost neconcludente, iar eforturile de a le îndeplini au fost nesemnificative. Într-o încercare de a forţa guvernul naţionalist să oprească războiul civil şi să pună în aplicare programul american de reformă, consolidare şi coaliţie cu comuniştii, un embargou american asupra transporturilor de arme către China a existat timp de unsprezece luni, din august 1946 până în iulie 1947.
Din păcate, aceasta a fost doar perioada în care comuniştii îşi extindeau forţele cu arme japoneze capturate obţinute de la ruşi şi cu achiziţii masive de transporturi americane anterioare de arme către naţionalişti, cărora li s-a permis... să ajungă la roşii. Pentru a opri acest lucru ar fi fost necesar să se aloce cel puţin 10.000 de ofiţeri americani forţelor lui Chiang, ataşaţi fiecărei unităţi până la nivel de companie. Niciuna dintre părţi nu a vrut să facă acest lucru, deoarece problemele legate de traducerea limbilor, de incapacitatea de a aplica recomandările sau de a depăşi resentimentele personale chineze împotriva unei astfel de ingerinţe din partea străinilor erau aproape insurmontabile.
În 1946, Marshall s-a convins că regimul naţionalist era fără speranţă şi că putea învinge comuniştii doar dacă Statele Unite preiau controlul efectiv prin intermediul personalului american şi luptau impotriva comunişti cu trupe americane. [De fapt, hotărârea lui era deja luată la acea vreme şi lucra în secret cu cei din Washington, D.C. şi din alte părţi care plănuiau trădarea poporului chinez şi a forţelor lui Chiang Kai-shek.] Nu era dispus să facă acest lucru deoarece simţea că chinezii ar avea resentimente şi că ar fi făcut imposibil orice efort american de a salva Europa de sub controlul direct sovietic. Întrucât nu exista nicio îndoială că Europa era cu o marjă imensă mai semnificativă, a făcut alegerea, reprezentată de Planul Marshall, de a salva Europa.Planul Marshall a fost o construcţie gigantică a maşinii industriale germane, susţinută de contribuabilii americani.El nu considera problema chineză ca o pierdere iremediabilă deoarece era convins că oricarui regim chinez, naţionalist sau comunist, ii era aproape imposibil să creeze o Chină puternică şi prosperă. Generalul Wedemeyer, al cărui raport a fost prezentat Washingtonului în 1949 considera că ar trebui extins un ajutor şi un control american substanţial, ca o metodă de întârziere a avansului comunist. Cu toate acestea, Wedemeyer, spre deosebire de Marshall, a acordat

mai puţină atenţie fie Europei, fie posibilităţilor politice de la Washington.
Politica adoptată în cadrul Administraţiei Truman a fost un fel de compromis între recomandările lui Marshall şi Wedemeyer. În general, administraţia şi-a ajustat în secret perspectiva la lipsa de speranţă a regimului Chiang şi a viitorului său, dar a continuat să ofere asistenţă prin alocarea a 400 de milioane de dolari prin ajutorul chinez în 1948. În realitate, contrariul era cel adevărat, Administraţia Truman la fel ca Administraţia Roosevelt, menţinea acordurile secrete pe care le făcuse cu Stalin pentru a preda China comuniştilor. Incapacitatea guvernului Chiang de a utiliza substanţial un astfel de ajutor a continuat să fie dezvăluită în 1947-1949. Tipărirea de bani de hârtie pentru cheltuielile guvernului a continuat până când dolarul chinezesc a devenit aproape lipsit de valoare. În august 1948, o nouă monedă yuan a înlocuit dolarul chinezesc anterior la o rată de un yuan la 3 milioane de dolari, dar noua monedă a scăzut în valoare din cauza deflaţiei, aşa cum se întâmplase şi cu cea veche.De fapt, forţele lui Chiang Kai-shek s-au opus în toate modurile posibile pentru a asigura victoria lui Mao şi a forţelor sale.
... Pe 6 noiembrie, misiunea militară americană a decis în unanimitate că situaţia nu putea fi salvată fără utilizarea forţelor terestre americane şi că „nicio cantitate de asistenţă militară nu ar salva situaţia actuală". La mijlocul lunii ianuarie 1949, principalele armate terestre la nord de Yangtze au fost distruse de forţele comuniste. Dar până atunci, succesele lui Mao depăşeau cu mult limitele scontate... Agenţii sovietici din Asia Centrală au preluat provincia Sinkiang, dar în China avansul lui Mao putea fi finanţat din zonele chineze deja controlate şi putea fi combătut cu arme capturate de la forţele naţionale la care se adăugau armele japoneze capturate de sovietici obţinute anterior.
Victoriile comuniste au fost duse la bun sfârşit în 1949. În ianuarie, Peiping a fost capturat de la Naţionalişti şi, trei luni mai târziu, râul Yangtze a fost traversat, iar Nanking a căzut pe 3 aprilie. În cursul verii, tot sudul a căzut, iar guvernul naţionalist, la opt ani după Pearl Harbor, a fugit de pe continent în Taiwan (Formosa), unde a fost protejat de urgia comunistă de Flota a Şaptea a Statelor Unite. În decembrie 1949, Mao Tse-tung şi Stalin s-au întâlnit la Moscova.... Aceasta consultare au dus la un tratat de asistenţă

reciprocă semnat pe 14 februarie 1950. Prin acest acord, Mao a solicitat asistenţa economică şi tehnică de care avea nevoie pentru a consolida China, în timp ce Stalin a căutat să folosească aceste nevoi pentru a îndrepta evoluţiile neprevăzute ale Chinei în direcţiile dorite. Majoritatea acordurilor au rămas secrete, dar principalul a inclus o alianţă militară defensivă, acorduri detaliate prin care majoritatea căilor ferate şi porturilor controlate de ruşi în nord ar fi predate chinezilor roşii până la sfârşitul anului 1952 (acestea includeau si Portul Arthur) şi un împrumut către China de 560 de milioane pe an timp de cinci ani, cu o dobândă de 1 % (mult mai puţin decât solicitase China). Acorduri mai puţin tangibile au lăsat Mongolia Exterioară şi Tannu-Tuva chineză sub control sovietic, au înfiinţat un condominiu(suveranitate exercitata de doua state) în Sinkiang, au lăsat Coreea de Nord în zona controlată de sovietici şi au îndreptat ambiţiile expansioniste ale Chinei spre sud. În acelaşi timp, este posibil să fi fost încheiat un acord secret pentru a sprijini proiectul atac nord-coreean asupra Coreei de Sud, deoarece 50.000 de coreeni din forţele comuniste chineze au fost transferaţi armatei nord-coreene în următoarele cinci luni.
O consecinţă a acordurilor sino-sovietice din februarie 1950 a fost un aflux masiv de consilieri şi tehnicieni sovietici în China pentru a-şi îndruma aliaţii în utilizarea noilor echipamente şi metode făcute posibile prin împrumutul sovietic. Aceştia au crescut la zeci de mii, dintre care aproximativ jumătate erau militari. În acelaşi timp, aproximativ 6.000 de studenţi chinezi au fost admişi la studii universitare în Rusia....

Capitolul 65 — Confuzii americane, 1945-1950

Răspunsul american la refuzul sovietic de a coopera postbelic a fost confuz şi ezitant.
Timp de luni de zile după ce administraţia Truman a recunoscut situaţia, acesta a fost reticent în a face vreun anunţ public despre acest fapt, deoarece demobilizarea noastră militară nu putea fi inversată până când nu si-ar fi încheiat cursul în 1947 şi până când nu se ajungea la un nou sistem strategic şi la o organizare militară ulterioară. Din acest motiv, primul anunţ a venit de la Winston Churchill în discursul său din Fulton,Missouri, în iunie

1946. În acesta, el a vorbit despre „Cortina de Fier” pe care Stalin o aplica între blocul sovietic şi Occident. De asemenea, inițiativa britanică asupra Greciei și Turciei de la sfârşitul anului a condus la „Doctrina Truman” din martie 1947.
Truman nu a putut obține niciun ajutor constructiv din partea liderilor forțelor armate în stabilirea unei noi strategii (erau mult prea ocupați să lupte între ei pentru a-si proteja interesele personale care supraviețuiseră după al Doilea Război Mondial), așa că a fost forțat să se bazeze pe alte forme de rezistență, în special economice, diplomatice și ideologice. Strategia rezultată este cunoscută sub numele de „izolare”. A durat de la începutul anului 1947 până în 1953 și a fost reluată treptat după 1958. Principalele sale caracteristici au fost ajutorul economic și financiar acordat altor națiuni, pentru a elimina saracia și ignoranța care încurajează comunismul și acceptarea drepturilor neutrilor și aliaților de a-și urma propriile politici și de a fi consultați cu privire la politicile noastre, fără a se baza în primul rând pe forța noastră militară.
Încă din august 1945, Truman a cerut Statului Major Interarme (JCS) să elaboreze recomandări pentru nevoile de securitate postbelice ale Americii. Rivalitățile acerbe dintre cele trei servicii au făcut imposibil ca JCS să ajungă la un acord asupra unei strategii comune și, prin urmare, nu au putut stabili nevoile de armament ale țării. La acea vreme, forțele aeriene erau convinse că următorul război va fi foarte scurt și va fi rezolvat prin lansarea de bombe atomice de către Comandamentul Aerian Strategic asupra orașelor inamice. În opinia sa, rolurile armatei și marinei s-ar limita indepartarea rezistentei după ce Comandamentul Aerian Strategic ar fi învins inamicul. Prin urmare, dorea 70 de grupuri aeriene cu noile bombardiere B-36 cu 6 motoare și elice (Convair),care au zburat ca prototipuri în 1946 după șase ani de eforturi, dar care nu vor fi disponibile cantitativ până în 1949 (când propulsia motoarelor cu reacție le-a făcut perimate).
În 1945, marina era mult mai mare decât toate celelalte marine ale lumii la un loc - „o marină in cinci oceane pentru a lupta împotriva unui adversar fără ocean”, spunea forța aeriană - dar viitorul său fusese pus în mare pericol de testele cu bombă atomică efectuate pe atolul Bikini din Pacific în 1946. Aceste teste au arătat că o flotă ar suferi daune foarte mari, dacă nu ar fi dispersată, din cauza exploziilor atomice în aer, în timp ce o explozie sub apă le-ar

fi distrus datorita radioactivitatii. Cu toate acestea, marina a trebuit să-si caute un rol în rivalitatea crescândă cu Rusia şi şi-a pus speranţele pe capacitatea sa de a ajunge la inamic cu avioane înarmate cu ogive, pilotate de pe puntea unui „super-portavion” de 65.000 de tone, construit cu un cost astronomic.
Armata, aproape eclipsată de planurile rivalilor săi mai strălucitori, dorea un Antrenament Militar Universal (UMT) care să ducă la unităţi de rezervă antrenate, în ciuda insistenţei forţelor aeriene că „al Treilea Război Mondial se va termina înainte de a putea fi mobilizate forţele terestre.
Aceste dezacorduri între forţe au făcut imposibilă ajungerea la vreun acord privind strategia sau nevoile de armament ca răspuns la cererea lui Truman din 1945. În consecinţă, în iunie 1946,aceştia l-au informat pe preşedinte că o strategie centralizata ar putea fi atinsă numai după realizarea unificării celor trei forţe într-o singură organizaţie. Din acest motiv, abia în aprilie 1950, Statele Unite au obţinut o politică militară strategică care să stea la baza politicii de izolare a frontului lui Truman din ultimii trei ani. Noua politică strategică a fost inclusă în NSC 68, care, în ciuda identificării sale codificate, nu provenea de la Consiliul Naţional de Securitate, ci era copilul Personalului de Planificare Politică al Departamentului de Stat, condus de Paul Nitze.
Incapacitatea forţelor armate de a oferi ţării o politică de apărare, din cauza rivalităţilor inter-servicii, este o consecinţă a faptului că liderii militari sunt specialişti şi tehnicieni, preocupaţi mai degrabă de mijloace decât de obiective şi, ca toţi tehnicienii, au nevoie de îndrumare (sau obiective) stabilite de alte persoane cu perspective mai largi. Această slăbiciune este mai evidentă în timp de pace decât în război şi este mai frecventă în rândul americanilor decât în rândul altora. Americanii lucrează cel mai bine împreună atunci când obiectivul organizaţiei este stabilit explicit. Prin aceasta, ei diferă de britanici, care pot lucra perfect împreună în organizaţii fără obiective aparente şi sunt, într-adevăr, suspicioşi faţă de orice dorinţă de a stabili obiective explicite sau politici primordiale. Americanii, atunci când obiectivele sunt stabilite (aşa cum sunt în afaceri pe timp de pace prin bilanţ sau aşa cum sunt în război prin dorinţa de victorie), lucrează împreună foarte eficient, dar munca politică în timp de pace, cu obiectivele sale ambigue, este retrogradată la rivalitate, certuri şi incapacitate totală de a

relaţiona mijloacele cu obiectivele. Drept rezultat, mijloacele în sine tind să devină obiective.
Accentul pus pe mijloace mai degrabă decât pe scopuri şi compromisurile dintre mijloace conflictuale au condus la Legea Securităţii Naţionale din 1947. Aceasta a urmărit evitarea necesităţii unei gândiri clare şi profunde asupra obiectivelor şi a subordonării mijloacelor obiectivelor prin reorganizarea nivelurilor superioare ale operaţiunilor guvernamentale legate de securitate. A instituit un sistem bazat pe secret şi anonimat care, în timp, ar putea revoluţiona întregul sistem american de guvernare. În această reorganizare au existat cel puţin trei părţi majore: (1) unificarea forţelor armate; (2) crearea Consiliului Naţional de Securitate ca un consiliu consultativ al preşedintelui; şi (3) reorganizarea întregului sistem de informaţii şi spionaj, prin intermediul Agenţiei Centrale de Informaţii (CIA) şi al Agenţiei Naţionale de Securitate (NSA), care se ocupa de decodificarea informatiilor.
Practic, rivalitatea dintre forţele armate americane era o rivalitate pentru alocările bugetare ale Congresului, o luptă pentru împărţirea bugetului anual. În această luptă, fiecare forţă a căutat să-i convingă pe congresmeni că armele sale specifice ofereau cea mai bună apărare pentru Statele Unite. Forţele aeriene, care în 1946 erau încă o ramură a armatei, lăudau pretenţiile bombardierului cu echipaj uman; marina, dezamăgită recent de vechea sa iubire, cuirasatul, îşi mutase acum afecţiunea către portavion; armata trebuia să rămână cu umilul soldat de infanterie, dar aproape l-a ascuns din vedere prin insistenţa sa asupra camioanelor, tancurilor şi tunurilor. De fapt, bombardierul cu echipaj uman, portavionul şi tancul erau toate învechite în 1946, dar susţinătorii lor nu erau dispuşi să recunoască acest lucru, deoarece o astfel de concesie ar muta, credeau ei, alocările către celelalte servicii.
Bombardierul cu echipaj uman era ameninţat de rachete cu dispozitive de localizare care genera unor astfel de rachete viteze mai mari decât cele pe care bombardierele cu echipaj uman le puteau atinge vreodată, prin detectarea căldurii evacuata de motorul avionului sau prin utilizarea radarului şi a dispozitivelor electronice de ochire.
Portavionul era ameninţat de bombe atomice, deoarece era prea vulnerabil la acestea pentru a-şi justifica costul de peste 100 de milioane de dolari. Tancul era ameninţat de încărcături explozibile

şi, în general, întreaga perspectivă tactică a forţelor terestre, cu accentul lor tradiţional pus pe masă şi concentrare, era vulnerabila la arme nucleare, biologice şi chimice, care puneau mare preţ pe dispersare.
În aceste dispute dintre forţe, ciocnirile sunt deosebit de aprige într-o perioadă de demobilizare, iar această amărăciune este accentuată de faptul că fiecare forţă are alianţe cu complexele industriale care le furnizează echipamentul. Aceste complexe nu numai că furnizează fonduri, cum ar fi publicitatea, pentru ca fiecare forţă să îşi transmită mesajul către Congres şi popor, dar isi exercită şi toată influenţa pentru a păstra echipamentul şi tacticile în moduri şi tipuri învechite,iar modelele mai noi sunt etalate în faţa înalţilor ofiţeri care pot influenţa contractele, a unor oferte de viitoare poziţii de consultant la firmele industriale implicate.
Majoritatea înalţilor ofiţeri ai forţelor armate americane din perioada războiului şi de după război s-au pensionat înainte de vârsta fixă de şaizeci şi doi de ani, adesea pe baza invalidităţii (ceea ce scutea pensiile de impozitele pe venit), apoi au ocupat posturi de consultant la firme industriale a căror activitate principală era reprezentată de contractele de război.
Astfel, generalul cu patru stele Brehon B. Somervell, şeful Forţelor Armate în cel de-al Doilea Război Mondial, s-a pensionat cu o pensie de invaliditate de 16.000 de dolari pe an la vârsta de cincizeci şi patru de ani pentru a se alătura unui număr de firme industriale inclusiv Koppers, care i-a plătit 125.000 de dolari pe an; generalul cu trei stele L. H. Campbell, şeful artilleriei în cel de-al Doilea Război Mondial, s-a pensionat cu invaliditate pentru o suma de 9.000 de dolari pe an la vârsta de cincizeci şi nouă de ani şi a devenit executor, cu 50.000 de dolari pe an, al unor firme de la care achiziţionase anterior armament în valoare de 3 miliarde de dolari. Generalul cu patru stele Clay s-a pensionat la vârsta de cincizeci şi doi de ani cu 16.000 de dolari pe an, dar s-a angajat imediat la General Motors şi Continental Can cu peste 100.000 de dolari pe an. Generalul cu trei stele al forţelor aeriene Ira C. Eaker a părăsit serviciul la vârsta de cincizeci de ani cu 9.000 de dolari pe an şi s-a alăturat companiei Hughes Tool cu 50.000 de dolari. Un alt general al forţelor aeriene cu trei stele, Harold C. George, a mers cu Eaker la Hughes, pentru 40.000 de dolari.
Generalul Joseph T. McNarney, în 1952, şi-a luat cele patru stele şi

16.000 de dolari pe an, pentru a se alătura Forţelor Armate Consolidate Vultee, pentru 100.000 de dolari.
Aceştia sunt doar câţiva dintre cei peste o sută de ofiţeri generali ale căror alianţe după pensionare cu firme industriale i-au încurajat pe succesorii lor, încă în serviciu activ, să rămână în relaţii prietenoase cu corporaţii de afaceri apreciative. Aceste conexiuni, fără îndoială, îi împiedică pe ofiţerii forţelor armate în eforturile lor de a obţine idei noi, tactici noi şi echipamente noi pentru apărarea Americii. În această luptă există rivalitate între forţe pentru a asigura cote mai mari din bugetele existente, dar există şi cooperare pentru a creşte bugetul total comun. Cea mai bună modalitate de a realiza acest ultim lucru este prin ameninţări de război, care, fără îndoială, cresc alocările pentru toate forţele. Creşterea spectaculoasă a bugetului comun de apărare al Statelor Unite de la aproximativ 14 miliarde de dolari la sfârşitul anilor 1940 la aproximativ 60 de miliarde de dolari la începutul anilor 1960 este cauzată parţial de o pretinsă ameninţare sovietică la adresa Statelor Unite, dar este cauzată şi parţial de o panică generată de forţele armate. Dacă Uniunea Sovietică a fost descurajată de agresiune prin aceste cheltuieli, banii au fost cheltuiţi bine, dar, din moment ce Uniunea Sovietică nu a avut niciodată intenţia de a angaja Statele Unite într-un război deschis, este legitim să credem că multe dintre miliardele cheltuite ar fi putut fi folosite pentru a lupta împotriva Uniunii Sovietice în moduri mai profitabile decât prin achiziţionarea de bombardiere cu echipaj uman, portavioane sau tancuri.
Luptele dintre forţele armate din Statele Unite după 1945 au fost viguroase şi adesea fără scrupule. Acestea au implicat exercitarea de presiuni asupra administratorilor din ramura executivă, de la preşedinte în jos, şi în special asupra înalţilor lideri civili din Pentagon, inducerea în eroare a congresmenilor şi propaganda pentru convingerea publicului.
Forţele aeriene, dintr-o varietate de motive, au fost cele mai de succes dintre cele trei servicii în acest război de propagandă. La urma urmei, aviatorii aveau multă experienţă, deoarece făcuseră propagandă în lume de aproximativ cinci ani după ce primul avion zburase fără a beneficia de publicitate, în 1903. Forţele aeriene erau interesate doar de bombardamentul strategic şi aveau puţin interes pentru munca tactică sub comanda forţelor terestre, ceea ce, insistau aviatorii, le împiedica geniul.

Pentru a se elibera de armată şi a deveni o forţă separată, egală cu marina şi armata, forţele aeriene ale armatei au pus presiune deplină în 1946 în spatele legislaţiei de „unificare” a forţelor armate. „Unificare” aici însemna de fapt schimbarea din doua forte în trei. Acest lucru s-a realizat prin reducerea celor două posturi din Cabinet pentru război şi marină la un singur post pentru apărare, cu trei secretari egali pentru armată, marină şi aer în afara Cabinetului.
„Unitatea” urma probabil să fie obţinută prin controlul secretarului apărării asupra celor trei secretari de serviciu, dar acest lucru era imposibil, deoarece aceştia erau numiţi de preşedinte, nu de secretarul apărării şi aveau puţină influenţă asupra serviciilor lor, fiecare dintre acestea apelând la comandantul-şef din Statul Major Interarme.
Faptul că Şefii Statului Major aveau comanda operaţională asupra departamentelor lor însemna că trebuiau să apere interesele diverse ale acestora şi puteau contribui puţin la unitate sau la orice idei generale, chiar şi cele strategice; în timp ce, dacă ar fi fost separaţi de comenzile lor reale pentru a fi liberi să ajungă la un consens general asupra ideilor strategice, nu ar fi păstrat niciun control asupra serviciilor lor. Singurele linii reale de autoritate din întregul sistem erau cele aflate în mâinile Preşedintelui însuşi şi acele linii de comandă care coborau de la Şefii Statului Major către propriile servicii. Existau doar linii foarte slabe între secretarul apărării , Şefii Statului Major şi secretarii săi de servicii, sau între aceştia din urmă şi serviciile pentru care erau responsabili. Drept urmare, s-a realizat foarte puţină centralizare, chiar şi după modificările aduse Legii, iar în 1949 rivalităţile interservicii au atins cel mai intens punct. Până la sfârşitul acelui an, UMT, super-portavionul, şi forţele aeriene din grupul 70 erau toate moarte, ucise de rivalităţile interservicii, în ciuda faptului că toate sondajele de opinie publică arătau un sprijin puternic pentru toate.
James Forrestal, care fusese secretar al marinei din 1944 şi care, în numele marinei, obstrucţiona proiectul de lege al unificării, a fost numit prim-secretar al apărării şi a fost chemat să-l administreze în 1947. În decurs de un an, şi-a schimbat opiniile şi cerea amendamente pentru a consolida Legea, în special puterile propriului post. Mintea i s-a prăbuşit sub presiune şi a demisionat în 1949, sinucizându-se la scurt timp după aceea.

Deşi sondajele de opinie arătau că două treimi dintre americani au aprobat UMT şi doar un sfert sau mai puţin s-au opus, forţele aeriene în 1948 au reuşit să convingă Congresul că exista o alegere necesară între UMT şi forţele aeriene din grupul 70; Prin urmare, bugetul forţelor aeriene a fost majorat cu 822 de milioane de dolari, iar UMT a fost îngropată în comisie.
Forrestal a fost înlocuit în funcţia de secretar al apărării de Louis Johnson, fost comandant naţional al Legiunii Americane, care a favorizat forţele aeriene, aşa cum Forrestal favorizase marina, în aceste bătălii interarme. Deşi super-portavionul fusese autorizat şi alocate fonduri, şi deşi construcţia începuse sub conducerea lui Forrestal, Johnson a folosit un vot în JCS împotriva acestuia (cu amiralul Louis Denfeld în minoritate) ca scuză pentru anularea contractului. „Revolta Amiralilor" ulterioară a luat forma unor scrisori anonime către Congres, acuzând corupţia privind contractul B-36, precum şi acuzaţii publice, care erau destul de corecte, cum că avionul era deja depasit.
Întregul scandal a făcut obiectul unei anchete congresuale de amploare, „afacerea B-36", în urma căreia B-36 a fost discreditat, amiralul Denfeld a fost înlăturat din JCS, iar Johnson, după ce i-a înstrăinat pe toţi prin eforturile sale de a economisi bani, a fost înlocuit de generalul Marshall (1950).
Legea Unificării exclusese ofiţerii în retragere din funcţia de secretar al apărării, dar această clauză a devenit inaplicabilă generalului Marshall, astfel încât acesta să-i poată succeda lui Johnson în 1950.
Astfel, susţinătorii fiecăreia dintre cele trei forţe au deţinut funcţia succesiv într-o perioadă de mai puţin de doi ani. Marshall a spus că a acceptat postul pentru a obţine UMT, dar legea, aşa cum a fost adoptată în 1951, avea o formă care permitea Administraţiei să împiedice executarea ei şi nu a intrat niciodată în vigoare. În locul ei, au fost recrutate trupe pentru forţe, în principal pentru armată, prin extinderi succesive ale Legilor Serviciului Selectiv, complet nesatisfăcătoare. Bătăliile inter-servicii din 1945-1950 au fost în mare parte o victorie pentru forţele aeriene, care au scăpat de super-portavion şi UMT, obţinând astfel cea mai mare parte din buget. O mare parte din această alocare a mers către SAC, care fusese creat în martie 1946, şi către NOMS, preluat de la generalul George Kenney de către generalul Curtis E. LeMay în octombrie

1948.
La acea vreme, SAC(Comandamentul Aerian Strategic) era într-adevăr într-o stare deplorabila. Începând din 1946, cu un singur grup capabil să livreze bomba atomică, pentru cea mai mare parte a acestei perioade utilizand bombardierele B-29 care dezvoltau o viteza 482 km/h. „Îi lipseau avioane, baze, echipament şi oameni antrenaţi.” Mai presus de toate, încă funcţiona pe vechea premisă că izbucnirea războiului va fi precedată de negocieri şi mobilizare. LeMay a schimbat toate acestea. Nu era un soldat de birou şi nici un hârţogar. Nemilos, eficient şi hotărât, a zburat de la o bază la alta într-un avion autopilotat, cu un ţigară mare strânsă într-un unghi indraznet în maxilarul încleştat.Avea o singura misiune pentru SAC si un singur scop,pe care l-a izolat de tot restul haosului defensiv prin mutarea sediului central din Washington în Nebraska și a cerut o pregătire de război imediată și eficientă.
Cu fonduri suficiente, LeMay ar fi ţinut o treime din SAC în aer în permanenţă, gata de decolare; o altă treime în „pregătire de război” pentru decolare rapidă; şi ultima treime disponibilă în câteva ore. Până în 1952, când a început să obţină noile avioane intercontinentale B-52 cu opt reactoare, a redus decalajul cu avioane B-36 modificate şi avioane B-47 cu şase reactoare şi rază medie de acţiune. Cu sprijinul secretarului Aerului, Thomas K. Finletter, a stabilit baze în raza de acţiune a Uniunii Sovietice, în Europa, Groenlanda, Africa de Nord şi Okinawa. Până în 1955, avea o forţă de o eficienţă remarcabilă şi un moral ridicat, un succes rezultat din trei factori care oferă o lecţie pentru orice succes organizaţional: o misiune clar definită, conducere şi continuitatea. Ultimul atribut a fost atins prin menţinerea lui LeMay la comanda SAC timp de opt ani, încălcând practica consacrată a forţelor armate de a avea perioade de rotaţie a serviciului de trei până la patru ani.
În toată această agitaţie controversată din 1947-1950, armata nu a stat degeaba. Luptele sale pentru promovări, creşteri salariale, avantaje şi numiri au fost asigurate într-o oarecare măsură de succesul creării unui nou tip de armată, o armată cu ofiţeri şi agenţi birocrati care lucrau de la 8:00 la 16:00, cinci zile pe săptămână, necombatanti.
Înfiinţarea unei structuri de ofiţeri şi activităţi auxiliare care a absorbit aproape tot bugetul departamentului în directii

non-combatante a umplut unităţile de luptă cu un număr mic de recruţi pe termen scurt, cu o valoare de luptă foarte mică. În ianuarie 1952, de exemplu, Departamentul Apărării avea 5 milioane de angajaţi, dintre care 3,7 milioane erau în uniformă şi 1,3 milioane erau civili. Cei în uniformă au cheltuit 37 de miliarde de dolari pentru salarii, hrană, locuinţe şi îmbrăcăminte - adică 10.000 de dolari pe cap de locuitor dintr-un buget total de apărare de 46 de miliarde de dolari. Cei 1,3 milioane de civili au costat 5,2 miliarde de dolari, sau 4.000 de dolari pe an fiecare, rămânând doar 3 miliarde de dolari în bugetul total de apărare pentru echipamente, cercetare şi alte costuri care contribuie direct la apărare. Ponderea armatei din cei 3,7 milioane de militari în uniformă a fost de 2 milioane, dar aceasta a asigurat doar 12 divizii, cel mult 150.000 de oameni ,personal militar combatant.
În ciuda acestor cheltuieli enorme, eficienţa slabă în luptă a „armatei permanente” a fost demonstrată în Războiul din Coreea, când nouă zecimi dintre ofiţerii aflaţi în luptă erau rezervişti care trebuiau chemaţi din activităţile lor în timp de pace pentru a lupta. Soluţia armatei la dezamăgirile razboiului din Coreea a fost aceeaşi; În iunie 1951, Legea Serviciului Selectiv din 1948 a fost modificată pentru a reduce vârsta de recrutare de la 19 la 18 ani şi a creşte limita autorizată pentru numărul de bărbaţi în serviciu activ de la peste 2 milioane la 5 milioane. Adică, deficienţele calitative ale Coreei urmau să fie rezolvate prin creşteri cantitative de aceeaşi calitate inadecvată, un pas care nu putea să îmbunătăţească poziţia de apărare a Americii, dar justifica promovarea din ce în ce mai rapidă a ofiţerilor.
Ultimele luni ale anului 1949 includ principalele puncte de cotitură din întreaga perioadă 1947-1963.
Trei evenimente care au marcat acest lucru au fost criza bombardierelor B-36, mult mediatizată, pierderea influentei in Chinei şi criza secretă a bombei cu hidrogen care a urmat exploziei primei bombe atomice a Uniunii Sovietice în august.
Un alt eveniment semnificativ al perioadei a fost organizarea NATO (Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord) în urma tratatului din 4 aprilie 1949, semnat la Washington. Acest pact de apărare reciprocă „pentru a proteja libertatea, moştenirea comună şi civilizaţia popoarelor lor, fondat pe principiile democraţiei, libertăţii individuale şi statului de drept”, a avut ca semnatari Statele Unite,

Canada şi zece ţări vest-europene (Islanda, Norvegia, Danemarca, Olanda, Belgia, Luxemburg, Franţa, Regatul Unit, Portugalia şi Italia). În februarie 1952, Grecia şi Turcia s-au alăturat pactului, iar în mai 1955 Republica Federală Germania de Vest a devenit membră.
Acordul a fost în mare parte derivat din situatia Germaniei,decurgand din amenințarea reprezentată de blocada de la Berlin şi implica direct unirea Germaniei de Vest cu tabăra occidentală. Ca pas principal în acest proces, cele trei zone occidentale ale Germaniei au fost unite într-una singură, iar, în septembrie 1949, conducerea militară a Germaniei a fost înlocuită de regimul Adenauer.
În această perioadă, frica de comunism creştea în Statele Unite... Ura sovietică şi comunistă faţă de modul de viaţă american este bine stabilită, iar existenţa Partidului Comunist American ca instrument dispus al unei conspiraţii comuniste internaţionale dirijate din Moscova era, de asemenea, incontestabilă. Aceşti comunişti au fost, fără îndoială, implicaţi în subversiune şi spionaj şi au fost ajutaţi în aceste eforturi de „tovarăşi de drum" şi alţi simpatizanţi.
Mai mult, unii comunişti şi tovarăşi de drum au fost, fără îndoială, prezenţi în guvern şi, într-o măsură mai mare, în alte domenii, în special anumite sindicate, învăţământul superior şi, în special, în zona creativa a domeniului divertismentului, cum ar fi teatrul, scrisul şi producţia de scenarii hollywoodiene. Pe de altă parte, numărul comuniştilor din Statele Unite, potrivit FBI-ului, era de doar aproximativ 75.000 în 1945 şi a scăzut constant la 50.000 în 1950 şi la 3.000 în 1960.Partidul Comunist al Statelor Unite (PCUS), la fel ca altele din întreaga lume, a fost întotdeauna, de la fondarea sa în 1919, un corp strict disciplinat de conspiratori a căror loialitate principală era faţă de Uniunea Sovietică şi al căror scop secundar, după păstrarea Uniunii Sovietice însăşi, era stabilirea unui regim similar în Statele Unite. Tacticile variau de la an la an, iar linia partidului s-a schimbat odată cu schimbarea condiţiilor politice şi mondiale, fără a, însă, abandona vreodată aceste două obiective. În 1935, odată cu răspândirea ameninţării fascismului în întreaga lume, Internaţionala Comunistă (Comintern) a adoptat o tactică a „Frontului Popular", care era, în esenţă, o alianţă temporară a tuturor grupurilor non-fasciste pentru a se

opune agresiunii naziste şi pentru a sprijini Uniunea Sovietică împotriva atacului german. În această perioadă, Partidul Comunist din Statele Unite era un grup relativ deschis, cu sedii şi numere de telefon disponibile public şi cu o bună cooperare şi schimb liber printr-un spectru larg de activităţi politice şi sociale şi cooperare de la centrul politic până la extrema stângă politică. La acea vreme, exista o deziluzie larg răspândită faţă de structura existentă a societăţii din cauza şomajului enorm, sărăciei omniprezente şi paraliziei burgheze în faţa stagnării economice şi agresiunii fasciste. Insistenţa comunistă de a se face ceva în privinţa acestor lucruri a câştigat o largă simpatie, chiar şi în cercuri care erau total necomuniste. Comuniştii înşişi au profitat din plin de această atmosferă prin înfiinţarea frontului comunist şi a organizaţiilor de tovarăşi de tot felul, iar distincţia dintre membrii de partid şi ,,tovarăşii de drum" a devenit foarte liberă, confuză şi neclară. Sistemul de comandă comunist, însă, a rămas pe deplin conştient de cine era devotat obiectivelor sale permanente şi cine nu, păstrand controlul general, sub acoperire, asupra tuturor organizaţiilor pe care le considera importante.
Această situaţie ambiguă de camaraderie de stânga a început să se destrame în 1938-1940, pe măsură ce dominanţa completă a egoismului naţional sovietic în cadrul partidelor comuniste de pretutindeni a devenit evidentă, la început în Spania, mai târziu în Pactul Ribbentrop-Molotov din august 1939 şi în războiul sovieto-finlandez din iarna următoare.
Pentru Partidul Comunist American, principalul punct de cotitură a fost adoptarea Legii privind înregistrarea agenţilor străini în 1940. Partidul Comunist al Statelor Unite şi-a rupt afilierea cu Cominternul şi, în schimb, a stabilit o legătură secretă între Comintern şi partidul Statelor Unite, în principal prin intermediul lui Gerhart Eisler (care a fost în cele din urmă deportat în 1949 şi a devenit un oficial al regimului comunist est-german). În 1943, Cominternul însuşi a fost oficial dizolvat de guvernul sovietic, deşi în secret a continuat să existe. Ca parte a aceluiaşi proces, într-un fel de front comun în timp de război, partidul Statelor Unite însuşi a fost dizolvat în 1944 şi a reapărut imediat sub numele de Asociaţia Politică Comunistă. Earl Browder, care a personificat tactica Frontului Popular din anii 1930, a continuat să conducă Asociaţia Politică şi tactica frontului comun până în iulie 1945, când a fost

demis ca trădător al ideologiei marxist-leniniste şi înlocuit de William Z. Foster. În acelaşi timp, Partidul Comunist al Statelor Unite a fost reînfiinţat pentru a urma o politică mai agresivă şi mai restrânsă.
Abandonarea abordării Frontului Unit în 1945 a fost o eroare tactică gravă care a distrus aproape complet partidul în următorii cincisprezece ani. Fusese ordonată de la Moscova prin intermediul liderului comunist francez, Jacques Duclos, şi la fel ca alte greşeli ale Kremlinului din acelaşi timp, se baza pe o concepţie total greşită despre lumea postbelică. Această concepţie greşită era ferm înrădăcinată în concepţiile greşite mai ample ale doctrinei marxist-leniniste şi presupunea (1) că va exista o depresiune economică postbelică; (2) că Statele Unite vor recădea în izolaţionism; şi (3) că Statele Unite şi Europa, în special Marea Britanie, se vor angaja într-o rivalitate imperialistă pentru pieţe şi avantaje economice. Aşa cum noua politică externă sovietică se pregătea să exploateze acest haos anticipat, tot aşa CPUS a fost reorganizat pentru a profita de acelaşi haos dar in schimb, s-a sinucis.
Această prăbuşire a CPUS de la 75.000 de membri cu fonduri ample în 1945 la mai puţin de 3.000 de membri, cu aproape nici un ban, cincisprezece ani mai târziu, a fost asistată de acţiunile guvernului Statelor Unite, de atacurile membrilor de partid care îl părăseau în masă şi de eforturile foştilor membri, liderilor politici şi intelectualilor de a ataca CPUS în locul incapacităţii lor de a ataca ideologic URSS. Mulţi dintre aceştia luptau pentru convingerile lor, dar cel puţin un număr la fel de mare luptau pentru profitul personal sau avantajul lor partizan.
În acest efort de a obţine avantaje personale dintr-o luptă demnă, conducerea a fost preluată de unii dintre foştii comunişti, FBI şi Comisia Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Antiamericane. Aceşti anticomunişti, unii dintre ei profesionişti, ... demonstrează că CPUS, prin penetrarea sa a guvernului federal New Deal, în sindicate sau educaţie, în divertisment, în special la Hollywood, a pus grav în pericol naţiunea...
Spionajul este o altă problemă, dar aceasta ţine mai mult de natura spionajului decât de natura comunismului, cu excepţia faptului foarte semnificativ că atracţia ideologică a comunismului asupra celor pe jumătate educaţi face posibil ca Uniunea Sovietică să obţină secrete fără plăţi financiare. În general, natura spionajului

este total ignorată de majoritatea oamenilor, iar această ignoranţă a fost doar amplificată de activităţile agitaţiilor de spionaj anticomuniste din perioada 1949-1954. Toată istoria trecută arată că spionajul a avut, în general, succes, iar agentiile de informaţii au fost, în general, un eşec. Prin aceasta vreau să spun că nicio ţară nu a avut prea mult succes în păstrarea secretelor, în secolul al XX-lea, ca şi în toate secolele anterioare, dar nici nicio altă ţară nu a avut prea mult succes în evaluarea sau interpretarea secretelor pe care le-a obţinut. Aşa-numitele „surprize" ale istoriei au apărut nu pentru că alte ţări nu deţineau informaţiile, ci pentru că au refuzat să le creadă. Data atacului lui Hitler asupra Occidentului din mai 1940 fusese comunicată Olandei de către Biroul de Contrainformaţii German imediat ce s-a decis; ţările occidentale au refuzat să creadă aceasta informatie.
Acelaşi lucru a fost valabil pentru fiecare dintre surprizele lui Hitler. Stalin a primit data atacului german asupra Uniunii Sovietice printr-o serie de informatori, inclusiv Departamentul de Stat al Statelor Unite, dar a refuzat să creadă. Atât germanii, cât şi rușii aveau data Zilei Z, dar au ignorat-o. Statele Unite aveau la dispoziţie toate mesajele codificate japoneze, ştiau că războiul era pe cale să înceapă, şi că o flotă japoneză cu cel puţin patru portavioane mari era raspandită în Pacific, totuşi Pearl Harbor a fost o surpriză totală. Acest ultim punct era atât de greu de crezut, odată ce dovezile erau disponibile, încât aceleaşi grupuri care se concentrau pe spionajul sovietic din 1948-1955 susţineau şi că preşedintele Roosevelt se aştepta şi dorea Pearl Harbor.De fapt, acest lucru este adevărat. Roosevelt conspirase de ceva vreme pentru a implica SUA în al Doilea Război Mondial. Preşedintele şi alţii au conceput un plan lăsând Pearl Harbor deschis atacurilor, ştiind că acest lucru ar incita poporul american şi că ar putea declara război Japoniei şi astfel ar putea intra în război. Complicitatea preşedintelui cu Gen Marshall şi alţii a fost bine documentată cu dovezi irefutabile.
Întregul scop al secretului în guvern nu ar trebui să fie acela de a ascunde informaţii de la alte state (acest lucru este aproape imposibil), ci de a face cât mai dificilă posibil obţinerea anumitor informaţii de către alte state, aşa că, atunci când obţin astfel de informaţii restricţionate, acestea vor fi atât de amestecate cu alte informaţii şi dezinformări încât nu pot fi evaluate suficient de prompt pentru a le creea prea multe avantaje.

Orice sistem de spionaj obţine mai multe informaţii decât poate gestiona rapid. Orice ţară ar trebui să presupună că inamicul deţine toate informaţiile sale secrete. Lecţiile istoriei trecute susţin pe deplin această presupunere. După fiecare război se descoperă că inamicul, în timpul războiului, deţinea cele mai preţuite secrete ale oricărui alt stat. De fapt, cel mai reuşit tip de contraspionaj se realizează nu prin împiedicarea accesului la secrete, ci prin permiterea accesului la informaţii care nu sunt adevărate. Acest lucru s-a realizat cu cel mai mare succes în 1943, în pregătirea invaziei americane a Siciliei, care a fost o surpriză pentru germani, deoarece primiseră, prin spionajul lor din Spania, informaţii false despre o invazie a Balcanilor. Germanii au avut un succes oarecum similar prin intermediul Operaţiunii Polul Nord, prin care germanii au preluat cu succes şi au operat rezistenta francez şi reţeaua de spionaj britanică asociată într-o mare parte a Franţei timp de aproximativ un an. În cele din urmă, nu este în general recunoscut de către cei din afară că aproape toate informaţiile colectate de orice reţea de spionaj sunt materiale nesecrete, pe deplin disponibile oricui ca informaţii publice.
Chiar şi în acţiunile împotriva unei zone super-secrete precum Uniunea Sovietică sau în „secrete" nucleare, acest lucru este adevărat. Allen Dulles a spus că mai mult de 60% din informaţiile pe care CIA le colectează despre Uniunea Sovietică nu sunt secrete. Rapoartele de spionaj sovietice despre Statele Unite trebuie să conţină cel puţin 97% materiale nesecrete. Mulţi, dacă nu chiar majoritatea, dintre „spionii" şi „spionii atomici" arestaţi public, de FBI şi Comitetul pentru Activităţi Antiamericane în perioada 1948-1954 (spre marea alarmă a poporului american) nu erau preocupaţi de secrete, în timp ce unii dintre ei nu erau deloc implicaţi în spionaj şi aproape niciunul dintre ei nu avea nicio legătură cu secretele nucleare (contrar comunicatelor de presă ale agenţiilor care i-au acuzat). A existat spionaj nuclear şi a avut succes, dar aproape nimic nu a fost realizat de vreun vânător de spioni din Statele Unite, fie pentru a dezvălui vinovaţii, fie pentru a-i pedepsi. Fuchs şi Nunn May au fost adevăraţi spioni nucleari pentru Sovietici, dar alţii cel puţin la fel de importanţi sunt aproape niciodată menţionaţi. De exemplu, Frédéric Joliot-Curie,
cel mai mare fizician nuclear francez (Premiul Nobel, 1935) şi membru declarat al Partidului Comunist,ştia la fel de multe despre

munca noastră nucleară ca oricine din Europa, Marea Britanie sau Canada. Principalii săi asociaţi au fugit din Franţa (el nu a fugit) în 1940 şi au lucrat la proiectul nuclear în Anglia şi Canada până când s-au întors în Franţa după eliberarea acestei ţări. Unii dintre aceşti asociaţi, în special Hans von Halban şi Lew Kowarski, ştiau cu siguranţă la fel de multe ca Nunn May şi este posibil să fi ştiut la fel de multe ca Fuchs şi, fără îndoială, i-au spus tot ce ştiau lui Joliot-Curie in 1944. Sau, din nou, ca exemplu al numeroaselor căi neexplorate pe care informaţiile nucleare au ajuns în Rusia, un fizician nuclear polonez remarcabil care a studiat cu Joliot-Curie a fost Ignace Zlotowski. El a fost în Statele Unite în anii critici din timpul cursei sovietice pentru fabricarea bombei atomice ca membru al personalului Ambasadei Poloniei şi reprezentant al Poloniei în Comisia ONU pentru Energie Atomică.
A trimis cantităţi mari de informaţii nucleare în spatele Cortinei de Fier şi a fost prezent ca observator la testele bombei din atolul Bikini in 1946.
În cele din urmă, este evident că o mare cantitate de informaţii nucleare (fie că au fost secrete sau nu, nu se ştie), precum şi uraniu metalic, au ajuns în Uniunea Sovietică ca parte a acordului de împrumut-închiriere în 1943. Maiorul George Racey Jordan, USAAF, a încercat în zadar să perturbe aceste transporturi la acea vreme. Transportul de uraniu către Rusia este dovedit din alte surse. Semnificaţia unor astfel de transporturi este încă necunoscută, deoarece licenţa de export care le permitea a fost acordată la cererea generalului Groves.
Celelalte dovezi ale lui Jordan, majoritatea fiind foarte discreditabile pentru New Deal (deoarece a mărturisit că el, Groves şi alţii erau sub presiune directă din partea lui Harry Hopkins şi a vicepreşedintelui Henry Wallace pentru a permite exportul de materiale nucleare, radar şi alte secrete către Rusia) s-au demonstrat ulterior a fi adevărate şi declaraţiile sale au primit publicitate la nivel naţional de către comentatori de ştiri precum Fulton Lewis, Jr., de revista Life şi de Comitetul pentru Activităţi Antiamericane al Camerei Reprezentanţilor şi sunt încă acceptate ca si credibile de opinia publica.
Majoritatea cazurilor de „spionaj atomic” sunt similare cu acesta. Cel mai vechi dintre acestea a fost arestarea locotenentului de marina sovietic Redin de către FBI pe 26 martie 1946, sub

acuzaţia că un inginer naval din Seattle, Herbert Kennedy, i-ar fi vândut lui Redin „secrete” despre nava de testare Bikini Yellowstone pentru 250 de dolari. Acest caz a fost un precursor al altora în ceea ce privește două afirmaţii false din comunicatele de presă: (1) afirmaţiile FBI conform cărora informaţiile care au dus la arestarea lui Nicolai Gregorovich Redin proveneau din cazul de „spionaj atomic” Gouzenko din Canada (februarie 1946) şi (2) afirmaţiile HUAC(Comitetul pentru activităţi antiamericane al Camerei) conform cărora ar fi descoperit acest caz semnificativ. Redin a fost în cele din urmă achitat când apărarea sa a arătat că Kennedy fusese plătit pentru cercetările pe care le-a făcut pentru Redin la Biblioteca Publică din Seattle. Nici Gouzenko, nici HUAC nu au avut nimic de-a face cu asta.
Schimbarea climatului opiniei americane (şi, prin urmare, a atitudinii juriilor americane) pe parcursul a patru ani poate fi observată în contrastul dintre achitarea lui Redin în 1946 şi condamnarea lui Abraham Brothman în 1950. Publicitatea FBI şi convingerea universală a presei americane, atât la arestarea lui Brothman în iulie 1950, cât şi la procesul său din noiembrie 1950, au fost că el făcea „parte a unei celule de spionaj sovietic sub conducerea unui şef al unei organizaţii comerciale ruseşti care lucra pentru a descoperi secrete atomice” (The New York Times, 30 iulie 1950) sau că procesul a fost un „CAZ DE SPIONAJ ATOMIC” (toate titlurile ziarelor din New York, 8-23 noiembrie 1950). De fapt, Brothman şi secretara sa (domnișoara Moskowitz) au fost singurii inculpaţi într-un proces de conspiraţie pentru a convinge o a treia persoană, nejudecată (Harry Gold), să comită mărturie mincinoasă în iulie 1947. Fără îndoială, Brothman şi secretara sa discutaseră împreună ce puteau face în legătură cu mărturia care urma să fie dată de debilul Gold în faţa unui mare juriu. Scopul lor, în care în mod evident au eşuat, era să-l împiedice pe Brothman să fie implicat în orice acuzaţie de divulgare de secrete comuniştilor. Tehnic vorbind, ei erau vinovaţi de conspiraţie, au fost găsiţi vinovaţi şi au fost condamnaţi la un total de nouă ani de închisoare. În ciuda faptului că procesul a arătat clar că Brothman nu avea nicio legătură cu spionajul, secretele sau cercetarea atomică, impresia greşită pe care o lasase nu a fost niciodată înlăturată de presă, şi a rămas în mintea publicului ca un adevăr stabilit, astfel încât procurorul Statelor Unite, Irving Saypol, care a urmărit penal

acest caz în noiembrie 1950, l-a incadrat pe Brothman pentru „spionaj” atunci când a urmărit penal cazul Rosenberg în fața aceluiași judecător în aprilie 1951. Adevărata poveste, în ceea ce-l privește pe Brothman, pare a fi cu totul alta.
Brothman a fost un chimist industrial şi inventator chimic care deţinea o serie de laboratoare şi fabrici chimice deţinute ca filiale ale companiei sale de zahăr din Pennsylvania. Principala sa preocupare era reprezentată de solvenţii industriali, pentru care deţinea brevete pentru procese şi echipamente. În 1940, când Brothman căuta comenzi pentru produsele sale, a fost abordat de un rus, Jacob Golos, pe atunci proprietarul World Tourists, o agenţie de turism din frontul comunist, dar anterior angajat de Comisia Comercială Sovietică (AMTORG) şi Comisia sa de Achiziţii. Brothman i-a oferit lui Golos un comision de 10% pentru orice comandă pe care o putea plasa la oricare dintre agenţii pentru produsele sau procesele de fabricatie a lui Brothman. Acum ştim că Golos a fost un înalt oficial în poliţia secretă sovietică, un important spion sovietic şi unul dintre cei trei membri ai Comisiei de Control a Partidului Comunist American. Brothman nu ştia nimic din toate acestea şi nu era el însuşi comunist, deşi în 1940 considera Uniunea Sovietică principalul obstacol în calea fascismului mondial.
Timp de câteva luni în 1940, Brothman i-a dat lui Golos, atât direct, cât şi prin intermediul amantei sale, Elizabeth Bentley, planuri şi descrieri ale proceselor chimice pe care le avea de vânzare. Toate acestea erau disponibile oricărui potenţial cumpărător şi fuseseră redactate şi promovate de Brothman în revistele obişnuite, iar multe erau propriile sale invenţii. Când Brothman s-a opus să vorbească cu Golos sau cu domnişoara Bentley pe motiv că nu ştiau chimie, Golos i-a trimis un alt agent, un chimist, Harry Gold, care făcea cercetare industrială (care treptat s-a transformat în spionaj industrial) pentru AMTORG timp de mai mulţi ani. Deşi Brothman a obţinut puţine afaceri de la ruşi, l-a angajat pe Gold ca chimist într-unul dintre laboratoarele sale în 1943.
Patru ani mai târziu, după ce Gold, fără ştirea lui Brothman, devenise un contact de spionaj atomic cu Fuchs,Brothman a discutat cu secretara sa despre cum ar putea fi dată mărturia lui Gold în faţa unui mare juriu pentru a preveni deducţii

nefavorabile cu privire la contactele lui Brothman cu Golos din 1940. Având în vedere schimbarea atitudinii americane faţă de astfel de contacte ruseşti din 1940 până în 1947, aceasta nu este, poate, o reacţie surprinzătoare, dar în situaţia din ce în ce mai tensionată din 1950, i-a adus lui Brothman o condamnare la şapte ani de închisoare pentru conspiraţie cu secretara sa pentru a-l convinge pe Gold să comită sperjur. (Gold nu a fost judecat nici pentru conspiraţie, nici pentru mărturie mincinoasă.)
Atmosfera metamorfozată a opiniei publice americane din 1947 încoace a fost intensificată considerabil de condiţiile mondiale din ce în ce mai tensionate şi de cunoaşterea publică tot mai mare a naturii mişcării comuniste, a legăturilor acesteia cu Rusia Sovietică şi a conspiraţiei lor comune împotriva Occidentului. O mare parte din aceste dovezi proveneau de la foşti comunişti, precum Elizabeth Bentley, Louis Budenz, Whittaker Chambers, John Lautner şi alţii. Toţi aceştia erau, fără îndoială, foşti comunişti şi, la fel au dezvăluit multe informaţii valoroase despre conspiraţia comunistă şi au trezit publicul american în mod corespunzător cu privire la pericolul acestei conspiraţii...
Când dezvăluirile pe scară largă ale foştilor comunişti au început în 1947, New Deal-ul şi politica succesoare se aflau la Casa Albă de mai bine de paisprezece ani. Republicanii, în special delegaţiile Congresului, erau pregătiţi să demascheze acordurile secrete de la Yalta, pierderea deliberată de vieţi omeneşti americane de la Pearl Harbor şi trădarea poporului american şi chinez de către preşedintele Truman şi Franklin Roosevelt pentru a câştiga alegerile prezidenţiale din 1948. Li s-a oferit o mare oportunitate de a face acest lucru atunci când republicanii au câştigat controlul ambelor Camere ale Congresului în alegerile congresuale din 1946. Acest efort a fost condus, în 1947 şi 1948, de Comitetul Camerei pentru Activităţi Antiamericane....
HUAC a avut în 1947-1948 nouă membri, dintre care principalii erau J. Parnell Thomas, din New Jersey (preşedinte); Karl E. Mundt, din Dakota de Sud; şi Richard M. Nixon, din California, de partea republicană, şi patru democraţi din sud, conduşi de John S. Wood, din Georgia, şi John E. Rankin, din Mississippi, de partea democraţilor. Valoarea publicităţii câştigate de comitet în aceşti doi ani poate fi judecată din faptul că i-a adus atât pe Mundt, cât şi pe Nixon în Senat în 1948 şi 1950, iar pe acesta din urmă la

preşedinţie şi aproape de preşedinţie în 1952 şi 1960. Nu există nicio îndoială că membrii republicani ai Comitetului şi-au dat seama de valoarea publicităţii care putea fi câştigată prin apartenenţa la acesta şi că acţiunile lor au fost în mod constant îndreptate mai mult să obţină avantaje pentru ei înşişi şi să discrediteze foştii oponenti democraţi de la Casa Albă decât să stabilească natura şi funcţionarea conspiraţiei comuniste în Statele Unite. Alte comisii legislative au copiat ocazional aceste tactici. Acest partizanat, mai degrabă decât o investigaţie, în comportamentul unor astfel de comitete a fost cea care a redus o mare parte din această investigaţie a comunismului la vendete personale, cum ar fi cele dintre Hiss şi Chambers, dintre Remington şi Bentley şi dintre Lattimore şi Budenz. În aceste bătălii ale personalităţilor, acuzaţiile şi contraacuzaţiile au zburat atât de liber la audieri, în presă, pe undele radio şi, ocazional, în procedurile judiciare, încât adevărul nu poate fi acum stabilit. Nu există nicio îndoială că falsitatea şi chiar mărturia mincinoasă au fost folosite de ambele părţi. Ceea ce este la fel de regretabil este faptul că numeroşi alţi comunişti acuzaţi, atât la guvernare, cât şi în afara guvernului, ale căror nume au fost date acestor comitete pe aceeaşi bază şi uneori de aceeasi indivizi, ca Hiss, Remington sau Lattimore, au fost aproape total ignoraţi şi pierduţi în controversele legate de acestia, în mare parte din cauza modului partizan de gestionare a comitetelor de investigaţie.

Aceste dezvăluiri au început în ianuarie şi februarie 1947, când Budenz l-a identificat pe Gerhart Eisler drept un lider comunist din Statele Unite. În câteva săptămâni, preşedintele Truman le-a oferit anchetatorilor o armă excelentă atunci când a emis un ordin (21 martie 1947) care impunea un jurământ de loialitate din partea tuturor funcţionarilor guvernamentali. Semnificaţia acestui lucru era că orice comunist din guvern putea fi urmărit penal pentru mărturie mincinoasă, cu excepţia cazului în care ar fi recunoscut faptul.

În cursul verii, FBI-ul a arestat şase persoane în diferite momente şi a anunţat că „au furat secrete vitale ale bombei atomice din inima proiectului bombei atomice de la Los Alamos". Această veste alarmantă a fost întărită de o serie de comunicate de presă de la HUAC. Cu toate acestea, când acuzaţii au fost aduşi în faţa instanţei, s-a aflat că fuseseră vinovaţi de încălcări nesemnificative

şi tehnice ale legii, cum ar fi fotografierea reciprocă în timp ce serveau ca soldaţi la Los Alamos sau furtul de proprietăţi guvernamentale de acolo. În cele din urmă, doi au primit pedepse cu suspendare, unul a fost condamnat la optsprezece luni, un al patrulea a primit şase luni, iar un al cincilea a plătit o amendă de 250 de dolari. Acuzaţiile iniţiale de spionaj atomic au apărut în titluri; soluţia finală a cazurilor, dacă a fost înregistrată, a apărut ca element nesemnificativ pe o pagină din ziar, fără legătură cu „spionajul atomic".

În februarie 1948, reprezentantul Thomas, preşedintele HUAC, solicita de la Congres cele mai mari alocări financiare obţinute vreodată de comisia sa. Se pare că, pentru a susţine această cerere, în ultima zi a lunii, din patul său de spital, a emis un raport de şase pagini despre Dr. Edward U. Condon, directorul Biroului Naţional de Standarde. Condon, una dintre marile autorităţi mondiale în mecanica cuantică, fusese atacat de Thomas timp de aproximativ un an, în principal în comunicate de presă şi în două articole din reviste naţionale, aparent din cauza animozităţii faţă de opoziţia lui Condon la proiectul de lege Johnson-Mays pentru controlul energiei atomice. Raportul din februarie 1948 spunea categoric: „Dr. Condon este una dintre cele mai slabe verigi ale securităţii noastre atomice". Această acuzaţie se baza pe un amestec de falsuri, irelevanţe şi deducţii incorecte. Acuzatiile că Condon îşi obţinuse postul prin favoarea lui Henry Wallace, pe atunci secretar al comerţului, cu deductia că Condon trebuie să fie de stânga dacă si Wallace era. De fapt, Wallace nici măcar nu-l cunoştea pe Condon şi l-a numit doar dintr-un motiv administrativ Biroul de Standarde făcea parte din Departamentul Comerţului. Sau, din nou, raportul HUAC cita dintr-o scrisoare a lui J. Edgar Hoover către W. Averell Harriman, când acesta din urmă era secretar al comerţului în mai 1947. Această scrisoare fusese furată din raportul de loialitate al FBI-ului cu privire la Condon şi era doar o istorie a rapoartelor neevaluate despre acţiunile lui Condon, aşa cum au fost raportate FBI-ului. Aşa cum a fost publicat în raportul HUAC, acesta a fost editat pentru a elimina frazele favorabile lui Condon. S-a adaugat că paşaportul lui Condon a fost confiscat de Departamentul de Stat când acesta plănuia să meargă în Rusia în 1946. Adevărul era că acest plan era un proiect sponsorizat de guvern pentru a trimite aproximativ două duzini

de oameni de ştiinţă americani în Rusia cu un avion al armatei, iar participarea lui Condon a fost anulată de armată deoarece îl considera un fizician nuclear prea valoros pentru a fi expus riscului în spatele Cortinei de Fier, unde ar putea fi răpit.
Raportul HUAC spunea că Condon a recrutat membri pentru a se alătura unei organizaţii enumerate drept „subversive" de procurorul general, Societatea de Ştiinţă Americano-Sovietică. Ulterior s-a aflat că această organizaţie, care exista doar pentru a traduce rapoartelor ştiinţifice din rusă în engleză, folosind fonduri de la Fundaţia Rockefeller, nu fusese niciodată enumerată drept subversivă de procurorul general, ci dimpotrivă, fusese încurajată de guvernul Statelor Unite ca metodă de a afla ce făceau ruşii în ştiinţă. HUAC pur şi simplu confundase această societate cu o organizaţie complet diferită, pe care procurorul general o enumerase.
Pe baza acestui tip de dovezi, HUAC a cerut înlăturarea lui Condon din guvern şi a raportat ameninţător că „situaţia în ceea ce-l priveşte pe Dr. Condon nu este una izolată... există alţi oficiali guvernamentali în poziţii strategice care joacă jocul lui Stalin în detrimentul Statelor Unite". Cererile repetate ale lui Condon de a avea ocazia să se prezinte în faţa comitetului pentru a respinge acuzaţiile sale sub jurământ au fost ignorate. Comitetul, în special preşedintele său, a continuat să îl hărţuiască pe Condon, astfel încât i-a fost imposibil să-şi facă treaba în cadrul Biroului de Standarde. Acest lucru s-a realizat prin supunerea sa la o anchetă de loialitate după alta (fiecare necesită muncă, din partea FBI şi a acuzatului, şi necesită luni de zile). Aceste anchete, una după alta, l-au achitat pe Dr. Condon, dar fiecare achitare a fost urmată de noi acuzaţii şi de o nouă anchetă. După a patra autorizare şi deschiderea unei a cincea anchete, Condon a demisionat din guvern în 1954. Această a cincea anchetă a fost cerută de vicepreşedintele Nixon, care pare să fi simţit că participarea sa iniţială la denigrarea nejustificată a lui Condon cu şase ani în urmă trebuia să fie susţinută prin persecuţie continuă. Până atunci, preşedintele Thomas(Repr. din New Jersey, J. Parnell Thomas), care a fost directorul acestei persecuţii în perioada 1947-1949, fusese trimis la închisoare ca infractor de rând pentru că i-a obligat pe angajaţii din biroul său din Congres, plătiţi din fonduri guvernamentale, să-i dea în secret părţi substanţiale din salarii lor. Thomas a trebuit să-şi

limiteze eforturile pentru a obține bani suplimentari pentru denigrarea oamenilor de știință nevinovați în articole plătite în reviste naționale.
Cazul Condon era încă în plină expunere publica în iulie și august 1948, când comitetul Thomas a apărut în titlurile ziarelor timp de săptămâni întregi, zi de zi, cu mărturiile lui Louis Budenz, Elizabeth Bentley, Whittaker Chambers și ale altor „experți" în comuniști. Au enumerat câteva zeci de nume de comuniști din guvern în anii 1930, organizați în grupuri sau celule formale și în general plătind cotizații și trimițând informații prin „curieri", precum domnișoara Bentley. Majoritatea celor numiți au ignorat acuzațiile sau pur și simplu au negat, dar câțiva, cum ar fi Hiss, care au încercat să respingă acuzațiile, au fost întâmpinați de altele noi. În cele din urmă, așa cum am văzut, Remington și Hiss au fost amândoi închiși pentru mărturie mincinoasă, primul pentru că a negat că ar fi fost comunist, iar cel de-al doilea pentru că a negat că ar fi dat documente guvernamentale lui Chambers. Ambele cazuri au necesitat două procese înainte de obținerea condamnărilor.
Alții dintre aceștia numiți au fost chemați în fața comisiei și au refuzat să depună mărturie în temeiul celui de-al Cincilea Amendament la Constituție, care protejează împotriva autoincriminării. S-au făcut puține lucruri în privința acestora, dar este clar că mulți dintre ei erau de fapt comuniști și că Bentley și Chambers îi cunoșteau ca atare, cel puțin din auzite. Mărturia inițială a lui Bentley din 1948 a oferit o serie de nume de comuniști pe care îi „cunoscuse" în guvern. Au trecut mai mult de doi ani până când a devenit clar că nu-i „cunoștea" deloc, nu-i întâlnise niciodată și nu-i putea identifica nici din vedere, ci doar le adunase numele din contactele sale cu puținii comuniști care ii raportau direct și pe care îi cunoștea bine. În mod similar, ea a indicat în mărturia sa inițială că a rupt legătura cu comuniștii și s-a adresat FBI-ului, din motive patriotice, în august 1945.
Abia în 1953, când Administrația Eisenhower încă încerca să facă din comuniștii din New Deal o problemă majoră, procurorul general Brownell, publicând o scrisoare a lui J. Edgar Hoover, a dezvăluit în mod accidental că dezvăluirile domnișoarei Bentley nu au început decât pe 8 noiembrie 1945, a doua zi după ce ziarele au dezvăluit că Budenz dăduse unele nume.
Vizita anterioară a domnișoarei Bentley la FBI în New Haven, în

august 1945, nu a avut nicio legătură cu dorinţa ei de a oferi informaţii sau cu comuniştii, ci era pur şi simplu dorinţa ei de a afla dacă un bărbat care se întâlnise cu ea era angajat al FBI-ului.
Cele mai senzaţionale dovezi de la HUAC au fost publicate la sfârşitul verii anului 1948, exact la timp pentru a influenţa alegerile prezidenţiale din noiembrie. Se pare că nu au avut influenţa aşteptată, din moment ce Truman fusese ales. Controversa generată de dezvăluirile sale a continuat ani de zile, iar acuzaţiile, atât din partea HUAC, cât şi din alte surse, au crescut în violenţă. Puţine dintre dezvăluirile de după 1948 au fost vreodată susţinute în instanţă. De exemplu, două cazuri separate de „spionaj atomic" care i-au implicat pe Clarence F. Hiskey de la Laboratorul Argonne din Chicago şi pe Joseph W. Weinberg de la Laboratorul de Radiaţii Berkeley au fost scoase la iveală de HUAC în 1949. În cele din urmă, Hiskey a refuzat să răspundă la întrebări în faţa HUAC, a fost urmărit penal pentru sfidarea curţii şi a fost achitat în 1951. Weinberg, acuzat de HUAC că a dat „secrete atomice" unui cunoscut comunist, Steven Nelson, a fost în cele din urmă urmărit penal pentru mărturie mincinoasă la insistenţele comitetului şi a fost achitat în 1953. Ambii oameni de ştiinţă şi-au găsit carierele prejudiciate de acuzaţiile comitetului. Au existat multe cazuri similare.
Dezvăluirea influenţei comuniste în Statele Unite a fost, fără îndoială, valoroasă.
Senatorul Joseph R. McCarthy, republican, din Wisconsin a documentat că Departamentul de Stat şi armata erau infiltrate pe scară largă de comunişti şi că eforturile neo-izolaţioniştilor şi ale „lobby-ului chinezesc" în sprijinul cuceririi Chinei de către Mao s-au datorat în întregime actelor de trădare ale comuniştilor şi ale colegilor de drum din Departamentul de Stat şi din Casa Albă. Pentru o vreme, noua Administraţie a încercat să-l minimalizeze pe McCarthy, în principal demonstrând în audierile comisiilor că China fusese „pierdută" pentru comunişti din cauza planificării atente şi a intrigilor comuniştilor din Departamentul de Stat. Principalul efort în această direcţie a fost depus de un „Lobby chinezesc" bine organizat şi bine finanţat, care radia din activităţile lui Alfred Kohlberg,un exportator bogat care avusese interese comerciale în China. Acest grup, împreună cu aliaţii săi, precum McCarthy, a mobilizat o mulţime de dovezi care arată că comuniştii

se infiltraseră în diverse grupuri academice, jurnalistice şi de cercetare preocupate de Orientul Îndepărtat. Dar nu au reuşit să îşi dovedească afirmaţia că o conspiraţie a acestor comunişti şi a ,,tovarăşilor lor de drum", acţionând prin intermediul Departamentului de Stat, a oferit China lui Mao.
Mao a câştigat în China datorită incompetenţei şi corupţiei regimului Chiang Kai-shek şi ar fi câştigat în ciuda oricărui ajutor pe care Statele Unite l-ar fi acordat sau l-ar fi putut acorda lui Chiang, deoarece regimul acestuia din urmă era incapabil să se opună lui Mao, fără reforme drastice, indiferent de amploarea ajutorului american (fără intervenţia militară americană împotriva lui Mao, lucru pe care foarte puţini îl doreau). Versiunea lobby-ului chinezesc se baza pe două afirmaţii: (1) că existau comunişti în poziţii importante apropiate de agenţiile care au contribuit la formarea opiniei academice şi publice americane despre Orientul Îndepărtat şi (2) că existau acorduri frecvente între comunişti cunoscuţi şi formulatori cunoscuţi ai politicii şi opiniei americane despre China. Întregul subiect este prea complex pentru o discuţie adecvată aici, dar situaţia trebuie conturată.
Există un adevăr considerabil în afirmaţia despre Lobby-ului Chinei conform căreia experţii americani în China erau organizaţi într-un singur grup interconectat, care avea un consens general de caracter de stânga.
De asemenea, este adevărat că acest grup, datorită controlului său asupra fondurilor, recomandărilor academice şi oportunităţilor de cercetare sau publicare, putea favoriza persoanele care acceptau consensul stabilit şi putea prejudicia, financiar sau în avansarea profesională, persoanele care nu îl acceptau. De asemenea, este adevărat că grupul stabilit, prin influenţa sa asupra recenziilor de cărţi din The New York Times, Herald Tribune, Saturday Review, câteva reviste, inclusiv săptămânalele liberale şi din revistele profesionale, putea avansa sau împiedica cariera oricărui specialist.
Este de asemenea adevărat că aceste lucruri au fost făcute în Statele Unite în ceea ce priveşte Orientul Îndepărtat de către Institutul pentru Relaţii din Pacific, că această organizaţie fusese infiltrată de comunişti şi de simpatizanţi comunişti şi că o mare parte din influenţa acestui grup provenea din accesul său asupra fluxului de fonduri de la fundaţiile financiare către activităţile academice. Toate aceste lucruri erau adevărate, dar ar

fi fost incontestabile pentru multe alte domenii ale cercetării academice americane şi ale administraţiei academice din Statele Unite, cum ar fi studiile sau antropologia din Orientul Apropiat sau teoria educaţiei si ştiinţele politice. **Ele erau si mai evidente în ceea ce priveşte Orientul Îndepărtat din cauza numărului mic de persoane implicate şi a problemelor complexe examinate în acea sferă de activitate.**

Acuzaţiile lobby-ului chinez ... că China a fost „pierdută" din cauza acestui grup, sau că membrii acestui grup au fost neloiali Statelor Unite, sau au fost implicaţi în spionaj, sau au fost participanţi la un complot conştient, sau că întregul grup a fost controlat de agenţi sovietici sau chiar de comunişti, este adevărata.Întregul subiect este de o importanţă majoră în înţelegerea secolului al XX-lea.

În primul rând, din cauza barierelor lingvistice, numărul persoanelor care puteau fi „experţi" în Orientul Îndepărtat era limitat. Majoritatea acestora, precum Pearl Buck, profesorul Fairbank de la Harvard sau profesorii Latourette şi Rowe de la Yale, şi mulţi alţii, erau copii sau rude ale unor persoane care iniţial s-au preocupat de China ca misionari. Acest lucru le-a dat un caracter dublu: au învăţat limba şi au avut un sentiment de misiune în legătură cu China. Când adăugăm la aceasta că până după 1950, aceştia erau puţini la număr şi aveau acces, din cauza importanţei comerciale a Orientului Îndepărtat, la fonduri relativ mari pentru cercetare, călătorii şi publicaţii pe teme din Orientul Îndepărtat, au ajuns aproape inevitabil să formeze un grup mic care se cunoştea personal, se întâlnea destul de regulat, avea un consens destul de solid (bazat pe conversaţii şi citirea reciprocă a cărţilor) cu privire la problemele din Orientul Îndepărtat şi, în general, avea anumite caracteristici ale unei clici. Lattimore, de exemplu, pentru că ştia mongola, iar ceilalţi nu, tindea să devină expertul tuturor în Mongolia, era rareori contestat în privinţa Mongoliei sau a Chinei de nord-vest din interiorul ţării şi, inevitabil, devenea destul de părtinitor, dacă nu chiar încrezut, pe această temă. Mai mult, numerosi experţi şi cei favorizaţi de „establishmentul" din Orientul Îndepărtat în cadrul Institutului de Relaţii din Pacific, au fost capturaţi de ideologia comunistă. Sub influenţa acesteia, au propagat, ca experţi, idei eronate şi au căutat să influenţeze politica în direcţii greşite. De exemplu, ei au încercat să stabilească, între 1943-1950, că comuniştii chinezi erau simpli reformatori agrari,

cam la fel ca si grupurile de partid terţe din Midwestul american; sau că Japonia era rea și trebuia total zdrobită, monarhia înlăturată și (mai târziu) că politica americană în Japonia, sub generalul MacArthur, a fost un eşec; au acceptat chiar, ocazional, linia stalinistă conform căreia regimurile comuniste erau „democratice şi iubitoare de pace", în timp ce cele capitaliste erau „războinice şi agresive".
De exemplu, încă din 1951,editura John Day Company (președinte Richard J. Walsh) a publicat o acuzatie la adresa politicilor lui MacArthur în Japonia,prin cartea scrisă de Robert Textor. Volumul, intitulat Eşecul din Japonia, avea o introducere de Lattimore şi căuta să arate că politica noastră de ocupaţie a dus la „eşecul valorilor democratice în Japonia şi la o situaţie de slăbiciune strategică pentru Occident". Această calomnie puerilă a fost propagată de IPR, care a trimis prin poştă 2.300 de cărţi poştale care promovau cartea.

Establishmentul estic din SUA.

În spatele acestei situaţii nefericite se află o altă relaţie, mai profundă, care influenţează chestiuni mult mai ample decât politica din Orientul Îndepărtat. Aceasta implică organizarea averilor scutite de impozite ale finanţatorilor internaţionali în fundaţii care erau utilizate în scopuri educaţionale, ştiinţifice „şi alte scopuri publice". În urmă cu şaizeci de ani sau mai mult, viaţa publică din Occident era dominată de influenţa cărţii „Wall Street". Acest termen nu are nicio legătură cu utilizarea sa de către comunişti in a desemna industrialismul monopolist ci, dimpotrivă, se referă la capitalismul financiar internaţional profund implicat în etalonul aur, fluctuaţiile cursului de schimb valutar, flotarea titlurilor de valoare cu dobândă fixă și, într-o măsură mai mică, flotarea acţiunilor industriale pe pieţele bursiere(procentul din totalul acţiunilor unei companii care este disponibil pentru tranzacţionare liberă pe bursă pentru publicul larg). Acest grup, care în Statele Unite a fost complet dominat de J. P. Morgan and Company din anii 1880 până în anii 1930, a fostcosmopolit, anglofil, internaţionalist, din Ivy League, de pe coasta estică, episcopalian de rang înalt şi conştient de cultura europeană. Legătura lor cu colegiile Ivy League se baza pe faptul că dotările mari ale acestor instituţii necesitau o consultare constantă

cu finanţatorii de pe Wall Street (sau sucursalele sale mai mici de pe State Street, Boston şi din alte părţi) şi se reflecta în faptul că aceste dotări, chiar şi în 1930, erau în mare parte în obligaţiuni, mai degrabă decât în proprietăţi imobiliare sau acţiuni ordinare. Ca o consecinţă a acestor influenţe, încă din anii 1930, J. P. Morgan şi asociaţii săi au fost cele mai importante figuri în elaborarea politicilor de la Harvard, Columbia şi, într-o măsură mai mică Yale, în timp ce familia Whitney a fost semnificativă la Yale, iar Prudential Insurance Company (prin Edward D. Duffield) a dominat Princeton.

Preşedinţii Harvard, Yale şi Columbia

Îndatoraţi puterilor financiare

Numele acestor personalităţi de pe Wall Street încă împodobesc aceste campusuri din Ivy League, cu colegii Harkness şi un gimnaziu Payne Whitney la Yale, un cămin Pyne la Princeton,o cladire Dillon Field House(sala de echipamente Harvard Varsity, Centrul de Medicină Sportivă, precum şi vestiare pentru baseball, hochei pe iarbă,gazduieste o echipa de fotbal american) şi o bibliotecă Lamont la Harvard. Principalii funcţionari ai acestor universităţi erau îndatoraţi acestei puteri financiare şi, de obicei, îşi datorau locurile de muncă acestor protectori. Morgan însuşi l-a ajutat pe Nicholas Murray Butler să fie numit preşedinte al Universităţii Columbia; agentul său principal din Boston, Thomas Nelson Perkins de la Prima Băncă Naţională din acel oraş, i-a dat lui Conant impulsul său de la laboratorul chimic la University Hall din Harvard; Duffield de la Prudential, luat prin surprindere când actualul preşedinte al Universităţii Princeton a fost ucis într-un accident de maşină în 1932, s-a autoproclamat preşedinte timp de un an înainte ca Harold Dodds sa fie ales pentru acest post în 1933. La Yale, Thomas Lamont, partenerul director al firmei Morgan, a reuşit să-l convingă pe Charles Seymour sa preia preşedinţia acelei universităţi în 1937.

Dominatia Wall Street asupra Ivy League şi a guvernului naţional

Influenţa semnificativă a „Wall Street” (adică Morgan) atât în Ivy

League, cât şi în Washington, în perioada de şaizeci de ani sau mai mult după 1880, explică schimbul constant dintre Ivy League şi guvernul federal, un schimb care a stârnit, fără îndoială, o mare parte din resentimente în cercurile mai puţin favorizate, care erau mai mult decât sătui de accentele, vestele de tweed şi anglofilia episcopală a acestor indivizi. Dean Acheson a suportat întreaga povară a acestor resentimente din partea lui McCarthy şi a aliaţilor săi în 1948-1954. Acelaşi sentiment a creat dificultati unor pseudo- figuri din Ivy League, precum Alger Hiss.

Establishmentul american

Datorită poziţiei sale dominante pe Wall Street, firma Morgan a ajuns să domine şi alte puteri de pe Wall Street, cum ar fi Carnegie, Whitney, Vanderbilt, Brown-Harriman sau Dillon-Reed.
S-au format alianţe strânse cu interesele Rockefeller, Mellon şi Duke, dar nu la fel de intime cu marile puteri industriale precum du Pont şi Ford. Datorită influenţei mari a această alinieri „Wall Street", o influenţă suficient de mare pentru a merita numele de „Establishment american", acest grup putea controla guvernul federal şi, în consecinţă, a trebuit să se adapteze la o mulţime de acţiuni guvernamentale pe care le-au susţinut în secret. Principalele se aflau în dreptul fiscal, începând cu impozitul progresiv din 1913 si culminând, mai presus de toate, cu impozitul pe succesiune. Aceste legi fiscale au împins marile averi private dominate de Wall Street către fundaţii scutite de impozite, care au devenit o legătură majoră în reţeaua sistemului dintre Wall Street, Ivy League şi guvernul federal. Dean Rusk, secretar de stat după 1961, fost preşedinte al Fundaţiei Rockefeller şi bursier Rhodes la Oxford (1931- 1933), este un produs al acestei legături la fel ca si Alger Hiss, fraţii Dulles, Jerome Greene, James T. Shotwell, John W. Davis, Elihu Root sau Philip Jessup.

Firmele J. P. Morgan se infiltrează şi controlează mişcările politice de stânga din SUA

Acum mai bine de cincizeci de ani, firma Morgan a decis să se infiltreze în mişcările politice de stânga din Statele Unite. Acest lucru a fost relativ uşor de făcut, deoarece aceste grupuri erau

însetate de fonduri şi dornice ca o voce să ajungă la oameni. Wall Street a furnizat ambele. Scopul nu era de a distruge sau de a prelua controlul, ci era de fapt triplu: (1) să fie la curent cu gândirea grupurilor de stânga sau liberale; (2) să le ofere un purtător de cuvânt, astfel încât să poată „scăpa de amenintare" şi (3) să aibă un veto final asupra publicităţii lor şi, eventual, asupra acţiunilor lor, dacă ar deveni vreodată „radicali". Nu era nimic cu adevărat nou în această decizie, deoarece alţi finanţatori vorbiseră despre ea şi chiar încercaseră mai devreme. Ceea ce a făcut-o decisiv importantă de data aceasta a fost combinaţia dintre adoptarea sa de către finanţatorul dominant de pe Wall Street, într-un moment în care politica fiscală îi împingea pe toţi finanţatorii să caute refugii scutite de taxe pentru averile lor şi într-un moment în care radicalismul de stânga suprem era pe cale să apară sub steagul celei de-a Treia Internaţionale.

Noua Republică

Cel mai bun exemplu al acestei alianţe între Wall Street şi publicaţiile de stânga a fost Noua Republică, o revistă fondată de Willard Straight, folosind banii lui Payne Whitney, în 1914. Straight,care fusese asistentul lui Sir Robert Hart (directorul Serviciului Vamal Imperial Chinez şi şeful penetrării imperialiste europene în China) şi rămăsese în Orientul Îndepărtat din 1901 până în 1911, a devenit partener Morgan şi expertul principal al firmei în Orientul Îndepărtat. S-a căsătorit cu Dorothy Payne Whitney, al cărei nume indică alianţa familială a două dintre cele mai mari averi ale Americii. Ea a fost fiica lui William C. Whitney, milionar din New York în domeniul energiei şi sora şi moştenitoarea lui Oliver Payne, din „trustul" Standard Oil. Unul dintre fraţii ei s-a căsătorit cu Gertrude Vanderbilt, în timp ce celălalt, Payne Whitney, s-a căsătorit cu fiica secretarului de stat John Hay, care a enunţat politica americană a „uşilor deschise" în China. În generaţia următoare, trei veri primari, John Hay („Jock") Whitney, Cornelius Vanderbilt („Sonny") Whitney şi Michael Whitney („Mike") Straight, s-au aliat în numeroase iniţiative de politici publice cu caracter propagandistic şi toţi trei au ocupat roluri variate în administraţiile New Deal de la sfârşitul anului şi Truman. În aceste pozitiii , au fost strâns aliaţi cu alţi „liberali de pe Wall

Street",precum Nelson Rockefeller.

Walter Lippman a fost membru al misteriosului Grup al Mesei Rotunde.

The New Republic a fost fondată de Willard şi Dorothy Straight, folosind banii ei, în 1914 şi a continuat să fie susţinută prin contribuţiile ei financiare până la 23 martie 1953. Scopul iniţial al înfiinţării ziarului a fost de a oferi o modalitate de acţiune pentru stânga progresistă şi de a o ghida în liniște într-o direcţie anglofilă. Această ultimă sarcină a fost încredinţată unui tânăr, la doar patru ani de la absolvirea Harvard, dar deja membru al misteriosului grup al Mesei Rotunde, care a jucat un rol major în dirijarea politicii externe a Angliei de la înfiinţarea sa oficială în 1909. Acest nou recrut, Walter Lippmann, a fost, din 1914 până în prezent, purtătorul de cuvânt autentic în jurnalismul american pentru establishment-urile de ambele părţi ale Atlanticului în afacerile internaţionale. Rubricile sale bilunare, care apar în sute de ziare americane, sunt protejate prin drepturi de autor de New York Herald Tribune, care este acum deţinut de J. H. Whitney. Aceste conexiuni, ca o legătură între Wall Street şi Grupul Mesei Rotunde, i-au oferit lui Lippmann oportunitatea, în 1918, pe când încă avea douăzeci şi ceva de ani, de a fi interpretul oficial al semnificaţiei celor Paisprezece Puncte ale lui Woodrow Wilson pentru guvernul britanic.

Mike Straight numit la Departamentul de Stat

Willard Straight, la fel ca mulţi agenţi Morgan, a fost prezent la Conferinţa de Pace de la Paris, dar a murit acolo de pneumonie înainte de începerea acesteia. Şase ani mai târziu, în 1925, când văduva sa s-a căsătorit a doua oară şi a devenit Lady Elmhirst de Dartington Hall, şi-a luat cei trei copii mici din America si a plecat Anglia, unde au fost educaţi ca englezi. Ea însăşi a renunţat la cetăţenia americană în 1935. La scurt timp după aceea, fiul ei mai mic, „Mike", a „candidat" fără succes pentru Parlament pe lista Partidului Laburist pentru circumscripţia Universităţii Cambridge, un act care impunea, conform legii, ca acesta să fie cetăţean britanic. Acest lucru nu a fost un obstacol, în 1938, când Mike, în

vârstă de douăzeci şi doi de ani, s-a întors în Statele Unite, după treisprezece ani petrecuţi în Anglia, şi a fost imediat numit la Departamentul de Stat în calitate de consilier pentru afaceri economice internaţionale. În 1937, aparent în pregătirea întoarcerii fiului ei în America, Lady Elmhirst, unicul proprietar al publicaţiei The New Republic, a transferat această proprietate către Westrim, Ltd., o corporaţie fictivă creată în acest scop la Montreal, Canada, şi înfiinţată la New York, cu o subvenţie de 1,5 milioane de dolari, Fundaţia William C. Whitney, al cărei preşedinte a devenit Mike. Aceasta a contribuit la finanţarea interesului familiei pentru arta modernă şi teatrul dramatic, inclusiv turneele surorii Beatrix ca actriţă shakespeariană.

Mike Straight preia conducerea publicaţiei The New Republic

Mike Straight a servit în Forţele Aeriene între 1943-1945, dar acest lucru nu i-a împiedicat în niciun fel cariera la The New Republic. A devenit corespondent la Washington în mai 1941; redactor în iunie 1943; şi editor în decembrie 1946 (când l-a numit redactor pe Henry Wallace). În timpul acestor schimbări de la controlul asupra ziarului The New Republic şi a revistei sale însoţitoare, Asia i-a Îndepărtat pe liberali cunoscuţi (precum Robert Morss Lovett, Malcolm Cowley şi George Soule), centralizând controlul şi preluându-l în propriile mâini. Acest control prin banii lui Whitney a existat, desigur, dintotdeauna, dar a fost în suspensie timp de douăzeci şi cinci de ani după moartea lui Willard Straight.

The New Republic a fost un vehicul pentru promovarea planurilor bancherilor internaţionali

Primul redactor al The New Republic, cunoscutul „liberal” Herbert Croly, a fost întotdeauna conştient de situaţie. După zece ani în funcţie, a explicat relaţia în biografia „oficială” a lui Willard Straight, pe care a scris-o pentru o plată de 25.000 de dolari. „Desigur, ei familia Straight îşi puteau retrage oricând sprijinul financiar dacă încetau să mai aprobe politica ziarului; şi, în acel caz, acesta ar fi dispărut ca o consecinţă a dezaprobării lor.” Biografia lui Croly despre Straight, publicată în 1924, arată perfect clar că Straight nu

a fost în niciun fel un liberal sau un progresist, ci a fost, într-adevăr, un bancher internaţional tipic şi că The New Republic a fost pur şi simplu un mediu pentru promovarea anumitor planuri ale unor astfel de bancheri internaţionali, în special pentru a fragmenta izolaţionismul şi sentimentele anti-britanice atât de răspândite în rândul multor progresişti americani, în timp ce le-a oferit un vehicul pentru exprimarea opiniilor lor progresiste în literatură, artă, muzică, reformă socială şi chiar politică internă. În 1916, când consiliul editorial a dorit să-l susţină pe Wilson pentru un al doilea mandat în preşedinţie, Willard Straight a scris două pagini in revistă pentru a şi exprima propriul sprijin pentru Hughes. Principala realizare a revistei The New Republic, însă, între 1914-1918 şi din nou în 1938-1948, a fost intervenţionismul în Europa şi sprijinul acordat Marii Britanii.

O nouă revistă este creată pentru a sprijini Naţiunile Unite

Rolul lui „Mike" Straight în această situaţie din 1938-1948 este clar. El a preluat conducerea acestui fief familiale, a desfiinţat consiliul editorial şi a dus mai departe obiectivele tatălui său, în strânsă cooperare cu grupurile sindicale şi de stânga din politica americană. În aceste eforturi, a fost în contact strâns cu conexiunile sale moştenite de pe Wall Street, în special cu verii săi Whitney şi cu anumiţi agenţi ai familiei, precum Bruce Bliven, Milton C. Rose şi Richard J. Walsh. Aceştia se ocupau de o varietate de întreprinderi, inclusiv publicaţii, corporaţii şi fundaţii, care operau din biroul de avocatură Baldwin, Todd şi Lefferts de pe Broadway 120, New York City. În această legătură se aflau The New Republic, Asia, Theatre Arts, Muzeul de Artă Modernă şi altele, toate susţinute de o mână de fundaţii, inclusiv Fundaţia William C. Whitney, Fundaţia Gertrude Vanderbilt Whitney, Fundaţia J. H. Whitney şi altele. O adăugire interesantă la aceste întreprinderi a fost făcută în 1947, când Straight a fondat o nouă revistă, United Nations World(Naţiunile Unite Mondiale), care urma să fie dedicată sprijinului ONU. Proprietarii săi principali erau chiar The New Republic (sub denumirea sa corporativă), Nelson Rockefeller, J. H. Whitney, Max Ascoli (un italian antifascist care se căsătorise cu Marion Rosenwald fiica evreului Julius Rosenwald proprietarul Sears, Roebuck and Company, un retailer naţional mare şi de succes cu sediul în Chicago la începutul secolului al XX-lea)şi folosise aceasta avere pentru a-si susţine propria revistă, The

Reporter şi Beatrice S. Dolivet. Ultima doamnă, sora lui Mike Straight, l-a numit pe soţul ei, Louis Dolivet, „Redactor Internaţional” al noii reviste.

Revista Naţiunilor Unite

Un element important în această legătură a fost revista Asia, care fusese înfiinţată de asociaţii lui Morgan ca jurnal al Societăţii Americane Asiatice în 1898, fusese strâns asociată cu Willard Straight în timpul vieţii sale şi a fost deţinută în totalitate de acesta din ianuarie 1917. În anii 1930, a fost administrată pentru familia Whitney de Richard J. Walsh şi soţia sa, cunoscută lumii sub numele de Pearl Buck. Walsh, care a fost redactor-şef al revistei Asia, a fost, de asemenea, preşedintele corporaţiei holding ,The New Republic timp de mai mulţi ani şi preşedinte al companiei editoriale John Day. În 1942, după ce Nelson Rockefeller şi Jock Whitney s-au alăturat guvernului pentru a se ocupa de propaganda americană în America Latină în cadrul Biroului Coordonatorului Afacerilor Interamericane, revista Asia şi-a schimbat numele în Asia şi Americile. În 1947, când Mike Straight a început o campanie de „pacalire” a Naţiunilor Unite, a fost complet reorganizată în Revista Naţiunilor Unite.

Relaţia dintre Mike Straight şi comuniști

Mike Straight era profund anticomunist, dar era frecvent asociat cu aceştia, uneori ca şi colaborator si adesea ca şi adversar. Opoziţia a fost văzută cel mai clar în eforturile sale ca unul dintre fondatorii Comitetului American al Veteranilor (AVC) şi al sucesorului acestui comitet, Americanii pentru Acţiune Democrată (ADA). Colaborarea poate fi observată în rolul fundamental al lui Straight în campania de lobby pentru Henry Wallace, la preşedinţie în 1948.
Relaţia dintre Straight şi comuniști în împingerea lui Wallace în aventura sa din 1948 poate fi judecată greşit foarte uşor. Dreapta anticomunistă avea o explicaţie foarte simplă : Wallace şi Straight erau comuniști şi sperau ca Wallace sa fie ales preşedinte. Nimic nu putea fi mai departe de adevăr. Toţi trei Straight, Wallace şi comuniştii, s-au alăturat încercării doar ca mijloc de a-l învinge

pe Truman. Straight a fost principala forţă în lansarea campaniei în 1947 şi a jucat un rol important în atragerea unora dintre comunişti iar când i-a avut pe toţi ,,imbarcati in trenul campaniei Wallace", a sărit jos, lăsându-i atât pe Wallace, cât şi pe comunişti sa se deplaseze rapid, fără îndrumare si speranţă, pe calea descendentă catre uitare. A fost o intriga realizată cu brio.

Comuniştii se opun Doctrinei Truman

Comuniştii doreau un al treilea partid în 1948, deoarece părea singura modalitate de a-l învinge pe Truman şi de a distruge Planul Marshall. Îl urau pe preşedinte pentru „Doctrina Truman" şi pentru opoziţia sa generală faţă de Uniunea Sovietică, dar, mai presus de toate, pentru că acesta prevenise colapsul economic postbelic şi recidiva americană în izolaţionism, ambele aspecte pe care comuniştii nu numai ca le aşteptau, dar de care aveau nevoie critică. Era evident pentru toată lumea că o campanie bipartidă în 1948 ar fi dat votul dreptei republicanilor şi votul stângii democraţilor, victoria fiind decisă de poziţia diviziunii de centru. Într-o astfel de situaţie, nici dreapta, nici comuniştii nu puteau influenţa rezultatul în vreun fel. Dar un al treilea partid de stânga, luând voturile muncitorilor şi ale altor partide de stânga de la Truman, putea reduce totalul voturilor democraţilor în statele majore suficient pentru a arunca acele state şi alegerile în favoarea republicanilor. Nu se ştie de ce a vrut Straight să facă asta în lunile critice din septembrie 1946 până în aprilie 1948, dar în mod clar s-a răzgândit în primăvara anului 1948, abandonându-l pe bietul şi naivul Henry Wallace în mâinile comuniştilor de atunci. O posibilă explicaţie a acestor acţiuni va fi dată mai târziu.

Mike Straight îl susţine pe Henry Wallace

Ceea ce este clar este că Mike Straight a avut mult de-a face cu Wallace în toamna anului 1946 când fostul vicepreşedinte s-a despărţit de Truman şi a fost demis din Cabinet. Ruptura a venit din cauza unui discurs al lui Wallace, foarte critic la adresa politicii americane faţă de Rusia, ţinut în faţa unui public pro-sovietic extrem de părtinitor în Madison Square Garden pe 12 septembrie 1946. La acea vreme, Truman le-a spus reporterilor că aprobase

discursul înainte de a-l rosti (o versiune pe care Wallace o susţine şi astăzi),dar în câteva zile, secretarul de stat Byrnes l-a forţat pe preşedinte să facă o alegere între el sau Wallace, iar acesta din urmă a fost demis din Cabinet.
În afara guvernului, fără o platformă de la care să se adreseze publicului, viitorul politic al lui Wallace părea sumbru la începutul toamnei anului 1946. Straight i-a oferit platforma, oferindu-i propriul şef de redacţie la The New Republic (pe 12 octombrie 1946). În următoarele cincisprezece luni, campania lui Wallace a fost o campanie Straight. Acesta din urmă a furnizat redactori de discursuri, asistenţi de cercetare, redactori editoriali, spaţiu de birouri, bani şi chiar The New Republic. Tehnic vorbind, Wallace era redactor, dar personalul şi cheltuielile revistei au crescut constant în direcţii care aveau puţin de-a face cu revista şi totul cu campania prezidenţială a lui Wallace, deşi acest efort nu a fost anunţat public decât un an mai târziu, în decembrie 1947.

Admiterea comuniştilor
Între timp, din primăvara anului 1947 încoace, au intrat in joc comuniştii. Nu ar fi cinstit să spunem că Straight „i-a adus", dar cred că este corect să spunem că „i-a lăsat să intre".
De exemplu, unul dintre primii care au sosit a fost Lew Frank, Jr., adus de Straight, care a insistat ulterior că nu şi-a dat seama că Frank era comunist. De fapt, nu existau dovezi că Frank era membru al Partidului Comunist, dar Straight ştia exact care era poziţia lui Frank din punct de vedere politic, deoarece se angajaseră in tabere opuse, într-o luptă aprigă între comunişti şi anticomunişti pentru controlul AVC. În acest sens, Frank fusese membru din grupul comunist din cadrul comitetului naţional de planificare al AVC (aşa cum i-a spus Straight lui David A. Shannon în 1956) şi a urmat fiecare răsturnare de situaţie a liniei partidului în întreaga perioadă. Această linie de partid a devenit modelul pentru discursurile formale ale lui Wallace, deoarece Frank a fost cel mai important scriitor de discursuri al său pe o perioadă de optsprezece luni, de la începutul anului 1947 până în octombrie 1948. Mai mult decât atât, Frank l-a însoţit pe Wallace în călătoriile sale nesfârşite din această perioadă. În toamna anului 1947, Wallace, Frank şi Straight, au făcut o călătorie în Mediterana şi au primit împreună o audienţă la Papă pe 4 noiembrie 1947.

La întoarcerea din această călătorie, Wallace era un om schimbat; era hotărât să candideze împotriva lui Truman pe o listă a unui partid terţ. Anunţul a fost făcut public în The New Republic în decembrie.

Sfârşitul comunismului în SUA ca forţă politică semnificativă

Straight a continuat să lucreze pentru Wallace la preşedinţie, iar Noua Republică a rămas centrul mişcării timp de aproape patru luni, dar ceva se schimbase. În timp ce încă lucra pentru Wallace ca preşedinte şi le permitea comuniştilor să se alăture proiectului, făcea simultan alte două lucruri: lucra deschis şi disperat pentru a împiedica noul partid să facă campanie la orice alt nivel decât cel prezidenţial, blocând oriunde putea eforturile comuniste de a prezenta candidaţi din terţe părţi pentru funcţii in stat sau în Congres aflati în competiţie cu democraţii,mai puţin public, a lucrat cu prietenii săi anticomunişti din grupurile clasei muncitoare,veterani şi liberali pentru a împiedica susţinerea candidaturii lui Wallace. Drept urmare, comuniştii au fost distruşi şi în cele din urmă alungaţi din astfel de organizaţii, în special din CIO- PAC(Comitetul de Acţiune Politică al Congresului Organizaţiilor Industriale -primul comitet de acţiune politică din Statele Unite, acesta a aliniat oficial sindicatele cu grupuri progresiste nesindicalizate, susţinători ai drepturilor civile şi al democraţilor liberali pentru a susţine politicile New Deal şi legislaţia pro-sindicală.). După cum a scris David Shannon în cartea sa Declinul comunismului american (1959), „Sprijinul comuniştilor pentru Wallace a spulberat coaliţia «centru-stânga» din CIO; pentru sindicatele comuniste, mişcarea Wallace a fost începutul sfârşitului. Coaliţia a început să se dizolve aproape imediat după anunţul» lui Wallace. Aceasta înseamnă că, prin campania lui Wallace de a-l învinge pe Truman, a distrus complet vestigiile rămase ale mişcării Frontului Popular din anii 1930, i-a alungat pe comunişti din sindicate şi din toate grupurile politice progresiste şi a alungat sindicatele comuniste din mişcarea muncitorească a ţării. Aceasta a pus capăt comunismului ca forţă politică semnificativă în Statele Unite, iar sfârşitul a fost atins până în decembrie 1948, cu mult înainte ca McCarthy sau J. Edgar Hoover sau HUAC să-şi facă treaba.

Bărbaţii care au realizat această performanţă au fost Wallace şi Straight...

Grupul de Cercetare Comunistă isi publică planurile în The New Republic

În timpul iernii 1947-1948, Lew Frank şi-a dat seama că era incapabil să gestioneze problemele complexe ridicate în numeroasele discursuri ale lui Wallace. Prin urmare, s-a alăturat unui „grup de cercetare comunistă" care se întâlnea în casa din Manhattan a bogatului „Roşu de pe Wall Street", Frederick Vanderbilt Field. Membrii principali ai acestui grup, probabil toţi comuniști, erau Victor Perlo şi David Ramsay. Aceştia au elaborat pentru Wallace un atac la adresa Planului Marshall, iar un plan comunist alternativ pentru reconstrucţia europeană, care a fost publicat în The New Republic pe 12 ianuarie 1948, a fost prezentat de Wallace audierilor Comitetului pentru Afaceri Externe al Camerei Reprezentanţilor in privinta Planului Marshall pe 24 februarie, dar a fost ulterior repudiat de Straight. În cele trei luni care au urmat articolului lui Perlo, Straight a fost ocupat să taie creanga pe care Wallace stătea acum cu comuniștii. I-a eliminat de pe statul de plată al ziarului The New Republic pe toţi cei care lucrau pentru campanie şi nu pentru revistă, iar biroul de pe East Forty-ninth Street s-a reînceput publicarea un săptămânal „liberal". În semn de protest faţă de această schimbare de direcţie, redactorul său şef, Edd Johnson, a demisionat.
Dacă Mike Straight a plănuit să facă ceea ce le-a făcut comuniştilor în 1946-1948, adică să-i scoată din mişcările şi sindicatele progresiste, el a reuşit cea mai iscusită lovitură de stat politică din politica americană a secolului XX. Nu este clar dacă a plănuit-o sau a intenţionat-o. Dar, fiind un om foarte capabil şi informat, trebuie să fi avut o oarecare motivaţie atunci când a început, în 1947, efortul despre care ştia că l-ar putea înfrânge pe Truman în 1948. Deşi dovezile nu sunt concludente, există indicii că un alt motiv, mai personal, ar fi putut fi implicat, cel puţin parţial, în construirea ameninţării Wallace la adresa viitorului politic al lui Truman. Este vorba despre interesul familiei Whitney pentru companiile aeriene de peste mări.

Familia Whitney

Familia Whitney era profund implicată în companiile aeriene. Sonny Whitney a fost fondatorul Pan-American Airlines şi preşedinte al consiliului de administraţie de la înfiinţarea sa în 1928 până la înrolarea sa în armată în 1941. Fratele lui Mike, comodorul Whitney Willard Straight, CBE(Comandant al Ordinului Imperiului Britanic, a fost şi mai profund implicat de partea britanică. Fratele mai mare Whitney (născut în 1912) lucrase în aviatia civilă în Anglia de la vârsta de douăzeci şi doi de ani, iar între 1946-1949, nu era doar director al Midland Bank, una dintre cele mai mari instituţii financiare din lume, ci şi director al Rolls- Royce şi al BOAC(British Overseas Airways Corporation), precum şi preşedinte al consiliului de administraţie al BEA (British European Airways). În anii de după sfârşitul războiului, a avut loc o luptă violentă, în cercurile aviatice şi în guvernul Statelor Unite, cu privire la viitorul serviciilor aeriene transoceanice americane.
Înainte de război, acestea fuseseră un monopol al Pan-Am; Acum, la sfârşitul războiului, lupta se dădea în jurul modului în care CAB (Consiliul Aeronauticii Civile)va împărţi acest monopol şi ce decizie va fi luată legat de investiţiile enorme ale forţelor aeriene în bazele internationale. Se pare că Casa Albă nu a cooperat în aceste chestiuni la început, dar la sfârşitul anului 1947, C. V. Whitney a fost numit, prin hotarare interimară prezidenţială secretar adjunct al noului Departament al Forţelor Aeriene şi, optsprezece luni mai târziu, după inaugurarea lui Truman, a fost numit secretar adjunct al Comerţului pentru Aeronautică.
Acesta a fost cel mai important post legat de aviaţia civilă din orice departament federal.
Legătura, dacă există, dintre aceste numiri şi sprijinul iniţial al lui Mike Straight şi ulterior abandonul lui Wallace nu a fost niciodată dezvăluită.

J. P. Morgan considera că trebuia profitat de toate partidele politice

Asociaţiile dintre bancherii de pe Wall Street şi stânga, unde Mike Straight se incadra, erau de fapt supravieţuitorii combinaţiilor dintre Banca Morgan şi stânga.

Pentru Morgan, toate partidele politice erau pur şi simplu organizaţii care trebuiau folosite, iar firma a avut întotdeauna grijă să fie prezentă în toate taberele. Morgan însuşi, Dwight Morrow şi alţi parteneri erau aliaţi cu republicanii; Russell C. Leffingwell era aliat cu democraţii; Grayson Murphy era aliat cu extrema dreaptă; iar Thomas W. Lamont era aliat cu stânga. La fel ca interesul lui Morgan pentru biblioteci, muzee şi artă si incapacitatea sa de a distinge între loialitatea faţă de Statele Unite şi loialitatea faţă de Anglia, recunoaşterea nevoii de asistenţă socială în rândul săracilor, opiniile politice multipartizane ale firmei Morgan în politica internă isi avea originea in gandirea fondatorul iniţial al firmei, George Peabody (1795-1869). Aceleaşi figuri fundamentale i se poate atribui utilizarea fundaţiilor scutite de impozite pentru controlul acestor activităţi, aşa cum se poate observa în multe părţi ale Americii până în ziua de azi, în utilizarea fundaţiilor Peabody pentru a sprijini bibliotecile şi muzeele Peabody. Din păcate, nu avem spaţiu aici pentru această poveste măreaţă şi nespusă, dar trebuie să ne amintim că ceea ce relatam acum face parte dintr-o imagine mult mai amplă.

Principalele legături dintre Wall Street,stânga şi comuniști

Preocuparea noastră în acest moment este legată de legăturile dintre Wall Street şi stânga, în special cu comuniștii. Aici, principala legătură era familia Thomas W. Lamont. Această familie era în multe privinţe similară cu familia Straight. Tom Lamont fusese adus în firma Morgan, aşa cum a fost adus şi Straight câţiva ani mai târziu, de Henry P. Davison, un partener Morgan din 1909. Lamont a devenit partener în 1910, la fel ca şi Straight în 1913. Fiecare avea o soţie care a devenit o patronă a cauzelor de stânga şi doi fii, dintre care cel mare era un bancher convenţional, iar cel mai mic era un simpatizant şi sponsor al aripii stângi. De fapt, toate dovezile ar indica faptul că Tom Lamont a fost pur şi simplu apostolul lui Morgan pentru stânga, succesorul lui Straight, o schimbare necesară din cauza moartei premature a acestuia din urmă în 1918. Ambii au fost susţinători financiari ai publicaţiilor liberale în cazul lui Lamont ,The Saturday Review of Literature ,(Recenzia literaturii de sâmbătă), pe care a susţinut-o în anii 1920 şi 1930, şi New York Post, pe care l-a deţinut între 1918 şi 1924.

Dosarele Comitetului pentru Activităţi Antiamericane al Camerei

Principalele dovezi, însă, pot fi găsite în dosarele HUAC, care îi arată pe Tom Lamont, soţia sa Flora şi fiul său Corliss ca sponsori şi îngeri financiari ai aproape o duzină de organizaţii de extremă stânga, inclusiv Partidul Comunist însuşi. Printre acestea trebuie să menţionăm doar două.
Una dintre acestea a fost o organizaţie de front comunist, Trade Union Services, Incorporated, din New York City, care în 1947 a publicat cincisprezece ziare sindicale pentru diverse sindicate CIO. Printre ofiţerii săi s-au numărat Corliss Lamont şi Frederick Vanderbilt Field (o altă legătură între Wall Street şi comunişti). Acesta din urmă a făcut parte din consiliile de redacţie ale ziarului oficial comunist din New York, Daily Worker, precum şi al revistei sale, The New Masses(Noile Mase), şi a fost principala legătură dintre comunişti şi Institutul de Relaţii Pacifice în perioada 1928-1947. Corliss Lamont a fost persoana principală într-o altă organizaţie comunistă, care a început în anii 1920 ca Prietenii Uniunii Sovietice, dar în 1943 a fost reorganizată, cu Lamont ca preşedinte al consiliului şi fondator principal, sub numele de Consiliul Naţional al Prieteniei Americano-Sovietice.

Corliss Lamont a fost unul dintre principalii purtători de cuvânt ai opiniei sovietice în America

În întreaga perioadă de peste două decenii, Corliss Lamont, cu sprijinul deplin al părinţilor săi, a fost una dintre figurile principale din cercurile „tovarasilor de drum” şi unul dintre principalii purtători de cuvânt ai punctului de vedere sovietic, atât în aceste organizaţii, cât şi în conexiunile aparute ca fiu al celui mai influent om de pe Wall Street sau ca profesor de filozofie la Universitatea Columbia.
Relaţia sa cu părinţii săi poate fi reflectată în câteva evenimente din această perioadă.

Lamont refuză să depună mărturie în faţa Congresului

În ianuarie 1946, Corliss Lamont a fost chemat în faţa HUAC

pentru a depune mărturie privind Consiliul Naţional de Prietenie Americano-Sovietică. A refuzat să prezinte documente, a fost citat, a refuzat, a fost acuzat de sfidarea Congresului şi a fost citat în acest sens de Camera Reprezentanţilor pe 26 iunie 1946. În mijlocul acestei controverse, în mai, Corliss Lamont şi mama sa, doamna Thomas Lamont, au donat valoroasa lor colecţie de opere ale lui Spinoza Universităţii Columbia. Publicitatea adversă a continuat, însă când Thomas Lamont şi-a rescris testamentul, pe 6 ianuarie 1948, Corliss Lamont a rămas în acesta ca moştenitor al averii tatălui său de zeci de milioane de dolari.

Comitetul McCarran arată că China a fost pierdută în faţa comuniştilor prin acţiunile deliberate ale Departamentului de Stat şi ale Institutului de Relaţii din Pacific

În 1951, Subcomitetul pentru Securitate Internă al Comitetului Judiciar al Senatului, aşa-numitul Comitet McCarran, a încercat să demonstreze că China fusese pierdută în faţa comuniştilor prin acţiunile deliberate ale unui grup de experţi academici în Orientul Îndepărtat şi de ,,tovarăşii de drum" comunişti, a căror activitate în această direcţie era controlată şi coordonată de Institutul de Relaţii Pacific (IPR).
Influenţa comuniştilor în IPR este bine stabilită, dar patronajul Wall Street este mai puţin cunoscut.

IPR a fost finanţat de Fundaţiile Carnegie şi Rockefeller

IPR era o asociaţie privată constituita in zece consilii naţionale independente din zece ţări preocupate de afacerile din Pacific. Sediile IPR şi ale Consiliului American al IPR se aflau ambele în New York şi erau strâns asociate. Fiecare a cheltuit aproximativ 2,5 milioane de dolari în 25 de ani, între 1925 şi 1950, dintre care aproximativ jumătate, în fiecare caz, proveneau de la Fundaţia Carnegie şi Fundaţia Rockefeller (care erau ele însele grupuri interconectate controlate de o alianţă a intereselor Morgan şi Rockefeller pe Wall Street).
O mare parte a restului componentei, în special in Consiliul American , provenea de la firme strâns aliate cu aceste două interese de pe Wall Street, cum ar fi Standard Oil, International

Telephone and Telegraph, International General Electric, National City Bank şi Chase National Bank. În fiecare caz, aproximativ 10% din venituri proveneau din vânzările de publicaţii şi, bineînţeles, o anumită sumă provenea de la membrii obişnuiţi care plăteau 15 dolari pe an şi primeau periodicele IPR şi ale American Council, Pacific Affairs şi Far Eastern Survey.

Fonduri mari au fost acordate IPR de către Wall Street şi marile fundaţii

Deficitele financiare care apăreau în fiecare an erau acoperite de îngeri financiari, aproape toţi cu legături strânse pe Wall Street. Principalele contribuţii identificabile aici au fost de aproximativ 60.000 de dolari de la Frederick Vanderbilt Field pe parcursul a optsprezece ani, 14.700 de dolari de la Thomas Lamont pe parcursul a paisprezece ani, 800 de dolari de la Corliss Lamont (doar după 1947) şi 18.000 de dolari de la un membru al bancii de investitii Lee, Higginson & Co. din Boston, care se pare că a fost Jerome D. Greene. În plus, sume mari de bani în fiecare an erau direcţionate către persoane private pentru cheltuieli de cercetare şi călătorie din surse similare, în principal marile fundaţii financiare.

Directia IPR a fost copiată de Departamentul de Stat, unitatile de invatamant Ivy League şi cercetătorii finanţaţi de Wall Street

Majoritatea acestor premii pentru eforturi în zona Orientului Îndepărtat necesitau aprobarea sau recomandarea membrilor IPR. Mai mult, accesul la publicaţii şi recomandări pentru posturi academice în puţinele universităţi americane mari preocupate de Orientul Îndepărtat necesita o sponsorizare similară.
Şi, în cele din urmă, nu există nicio îndoială că posturile de consultant pe probleme legate de Orientul Îndepărtat în Departamentul de Stat sau alte agenţii guvernamentale erau în mare parte limitate la persoanele aprobate de IPR. Persoanele care publicau, care aveau bani,isi găseau locuri de muncă, erau consultate şi numirile intermitente în misiuni guvernamentale erau doar cele care tolerau linia IPR. Faptul că toate aceste linii de comunicare treceau prin universităţile din Ivy League sau

echivalentele lor împrăştiate la vest de Munţii Apalaşi, cum ar fi Chicago, Stanford sau California, se datora, fără îndoială, influenţei lui Morgan în gestionarea unor fonduri academice mari.

Bursierii IPR, Departamentul de Stat şi Kremlinul promovau acelaşi punct de vedere

Nu există nicio îndoială că membrii academici mai activi ai IPR, profesorii şi publiciştii care au devenit membri ai consiliului său de administraţie (cum ar fi Owen Lattimore, Joseph P. Chamberlain şi Philip C. Jessup de la Columbia, William W. Lockwood de la Princeton, John K. Fairbank de la Harvard şi alţii) şi personalul administrativ (care a devenit, în timp, cea mai semnificativă influenţă în politicile sale) au dezvoltat o linie de partid IPR. În plus, este destul de clar că această linie IPR avea multe puncte comune atât cu linia partidului Kremlinului privind Orientul Îndepărtat, cât şi cu linia politică a Departamentului de Stat în acelaşi domeniu. Interrelaţiile dintre acestea sau influenţa uneia asupra celeilalte sunt foarte controversate. Cu siguranţă nu se pot trage concluzii finale.

Numeroase intrigi au fost folosite pentru a influenţa politica SUA

Evident, au fost implicaţi şi unii comunişti, chiar şi membri de partid (cum ar fi Frederick Vanderbilt Field).... În plus, au existat numeroase intrigi atât pentru a-i ajuta pe cei care erau de acord cu linia IPR, cât şi pentru a influenţa politica guvernului Statelor Unite în această direcţie, dar nu există nicio dovadă despre care să fiu conştient a unui complot sau conspiraţie explicită pentru a direcţiona politica americană într-o direcţie favorabilă fie Uniunii Sovietice, fie comunismului internaţional. [Dovezile la care se face aluzie aici există, însă scopul real al acestor indivizi şi grupuri era să trădeze China în mâinile comuniştilor pentru a construi un nou Sistem Imperial. Uniunea Sovietică facea parte din aceast Ordin Imperial secret şi a fost înfiinţată de Puterea Bancară în 1917. Aceştia plănuiau să susţină şi să transforme China comunistă într-o nouă superputere care să conducă Asia.

Mulţi oameni din SUA acceptă ideologia comunistă

Adevărata explicaţie a ceea ce s-a întâmplat nu este încă complet cunoscută şi, din câte se ştie, este prea complicată pentru a fi elucidată aici. Este, însă, clar că multe persoane care s-au născut în perioada 1900-1920 şi au ajuns la maturitate în perioada 1928-1940 au fost atât de influenţate de experienţele lor de război, depresie şi insecuritate încât au adoptat, mai mult sau mai puţin inconştient, anumite aspecte ale ideologiei comuniste (cum ar fi interpretarea economică a istoriei, rolul unei lupte de clasă dualiste în evenimentele umane sau interpretarea prinvind rolului capitalului exploatator în sistemul productiv şi al grupurilor posesoare din orice societate). Multe dintre aceste idei erau absurde, chiar şi în ceea ce priveşte propriile experienţe, dar erau ghiduri interpretative uşoare pentru oamenii cărora, indiferent de cunoştinţele lor de specialitate în domeniile lor speciale, le lipsea o perspectivă totală asupra societăţii în ansamblu sau a experienţei umane în ansamblu.... Această perspectivă era, de exemplu, prevalentă în cazul acelui intrigant omniprezent, Lionel Curtis, care a fost ghidul şi părintele original al IPR şi al multor organizaţii similare....

Basmul dreptei

Versiunea dreptei despre aceste evenimente, aşa cum a fost scrisă de John T. Flynn, Freda Utley şi alţii a avut un impact extraordinar asupra opiniei americane şi a relaţiilor americane cu alte ţări în anii 1947-1955. Aceasta fantezie de dreapta, care este acum un mit popular acceptat în multe grupuri din America, a descris istoria recentă a Statelor Unite, în ceea ce priveşte reforma internă şi afacerile externe, ca un complot bine organizat de elemente de extremă stângă, operând chiar de la Casa Albă şi controlând toate principalele căi de publicitate din Statele Unite, pentru a distruge modul de viaţă american, bazat pe întreprindere privată, laissez-faire şi izolaţionism, în numele ideologiilor străine ale socialismului rus şi cosmopolitismului (sau internaţionalismului) britanic. Acest complot, dacă e să dăm crezare mitului, a funcţionat prin intermediul unor căi de publicitate precum The New York Times şi Herald Tribune, Christian Science Monitor şi Washington Post, Atlantic Monthly şi Harper's Magazine şi i-a avut în centrul său pe teoreticienii cu ochi sălbatici şi părul stufos ai socialiştilor de la

Harvard şi ai Şcolii de Economie din Londra. Aceasta directie era hotărâtă să aducă Statele Unite în al Doilea Război Mondial de partea Angliei (prima iubire a lui Roosevelt) şi a Rusiei Sovietice (a doua sa iubire) pentru a distruge fiecare element mai rafinat al vieţii americane şi, ca parte a acestei scheme planificate în mod conştient, a invitat Japonia să atace Pearl Harbor şi l-a distrus peChiang Kai-shek, în timp ce submina adevărata putere a Americii prin cheltuieli excesive şi bugete dezechilibrate.

Basmul dreptei are într-adevăr un strop de adevăr

Acest mit, ca toate fabulele, are într-adevăr un strop de adevăr. **Există într-adevăr, şi a existat de o generaţie, o reţea internaţională anglofilă care operează, într-o oarecare măsură, în felul în care dreapta crede că acţionează comuniştii.** De fapt, această reţea, pe care o putem identifica drept Grupurile Mesei Rotunde, nu are nicio aversiune faţă de cooperarea cu comuniştii sau cu orice alte grupuri şi o face frecvent.
Cunosc operaţiunile acestei reţele pentru că am studiat-o timp de douăzeci de ani şi mi s-a permis timp de doi ani, la începutul anilor 1960, să-i examinez documentele şi înregistrările secrete. Nu am nicio aversiune faţă de ea sau faţă de majoritatea obiectivelor sale şi, o mare parte din viaţa mea, am fost aproape de ea şi de multe dintre instrumentele sale. Am obiectat, atât în trecut, cât şi recent, la câteva dintre politicile sale (în special la convingerea că Anglia era o putere atlantică mai degrabă decât una europeană şi trebuia să fie aliată, sau chiar federalizată, cu Statele Unite şi trebuia să rămână izolată de Europa), dar, în general, principala mea diferenţă de opinie este că doreşte să rămână necunoscută şi cred că rolul său în istorie este suficient de semnificativ pentru a fi cunoscut.

Grupurile Mesei Rotunde au jucat un rol foarte semnificativ în istoria SUA.

Grupurile Mesei Rotunde au fost deja menţionate în această carte de mai multe ori, în special în legătură cu formarea Commonwealth-ului Britanic în capitolul 4 şi în discuţia despre

conciliere în capitolul 12 („Setul Cliveden”). Cu riscul unor repetiţii, povestea va fi rezumată aici, deoarece ramura americană a acestei organizaţii (uneori numită „Eastern Establishment”) a jucat un rol foarte semnificativ în istoria Statelor Unite în ultima generaţie.

Scopul iniţial al grupurilor Masei Rotunde

Grupurile Masei Rotunde au fost grupuri semi-secrete de discuţii şi lobby organizate de Lionel Curtis, Philip H. Kerr (Lord Lothian) şi (Sir) William S. Marris în perioada 1908-1911. Acest lucru a fost făcut în numele Lordului Milner, administratorul dominant al Rhodes Trust în cele două decenii 1905-1925.
Scopul iniţial al acestor grupuri a fost de a căuta să federalizeze lumea vorbitoare de limbă engleză conform liniilor trasate de Cecil Rhodes (1853-1902) şi William T. Stead (1849-1912), iar banii pentru munca organizaţională proveneau iniţial de la Rhodes Trust. Până în 1915, grupurile Masei Rotunde existau în şapte ţări, inclusiv Anglia, Africa de Sud, Canada, Australia, Noua Zeelandă, India şi un grup destul de slab organizat în Statele Unite (George Louis Beer, Walter Lippmann, Frank Aydelotte, Whitney Shepardson, Thomas W. Lamont, Jerome D. Greene, Erwin D. Canham de la Christian Science Monitor şi alţii). Atitudinile diferitelor grupuri au fost coordonate prin vizite şi discuţii frecvente şi printr-o revistă trimestrială bine informată şi total anonimă, The Round Table, al cărei prim număr, scris în mare parte de Philip Kerr, a apărut în noiembrie 1910.

Liderii grupurilor societatii Mesei Rotunde

Liderii acestui grup au fost: Milner, până la moartea sa în 1925, urmat de Curtis (1872-1955), Robert H. Brand (cumnatul lui Lady Astor) până la moartea sa în 1963, şi acum Adam D. Carroll Quigley Marris, fiul lui Sir William şi succesorul lui Brand ca director general al bancii Lazard Brothers.
Intenţia iniţială fusese de a avea o conducere colegială, dar Milner era prea secretos şi încăpăţânat pentru a împărţi rolul. A făcut acest lucru doar în perioada 1913-1919, când a ţinut întâlniri regulate cu unii dintre cei mai apropiaţi prieteni ai săi pentru a coordona activităţile lor ca grup de presiune în lupta cu Germania kaiserului Wilhelm. Acesta a fost numit „Grupul Ginger”. După moartea lui

Milner, în 1925, conducerea a fost în mare parte împărtășită de supraviețuitorii „Grădiniței” lui Milner, adică grupul de tineri de la Oxford pe care i-a folosit ca funcționari publici în reconstrucția Africii de Sud în perioada 1901- 1910. Brand a fost ultimul supraviețuitor al „Grădiniței”; de la moartea sa, activitățile mult reduse ale organizației au fost exercitate în mare parte prin intermediul Comitetului Editorial al revistei The Round Table(Masa Rotunda), sub conducerea lui Adam Marris.

Finanțatorii grupurilor Mesei Rotunde

Banii pentru activităţile ramificate ale acestei organizaţii au provenit iniţial de la asociaţii şi adepţii lui Cecil Rhodes, în principal de la Rhodes Trust în sine, şi de la asociaţi bogaţi cum ar fi fraţii Beit, de la Sir Abe Bailey şi (după 1915) de la familia Astor. Din 1925 au existat contribuţii substanţiale din partea unor persoane bogate şi a unor fundaţii şi firme asociate cu comunitatea bancară internaţională, în special Carnegie United Kingdom Trust, şi alte organizaţii asociate cu J. P. Morgan, familiile Rockefeller şi Whitney şi asociaţii Lazard Brothers şi Morgan, Grenfelland Company.

Rețeaua financiară existentă în New York și Londra

Coloana vertebrală principală a acestei organizaţii a crescut de-a lungul cooperării financiare deja existente care se întindea de la Morgan Bank din New York până la un grup de finanţatori internaţionali din Londra, condus de Lazard Brothers. Însuşi Milner refuzase în 1901 o ofertă fabuloasă, în valoare de până la 100.000 de dolari pe an, de a deveni unul dintre cei trei parteneri ai Băncii Morgan din Londra, succesorul tânărului J. P. Morgan, care s-a mutat din Londra pentru a se alătura tatălui său la New York (în cele din urmă, postul vacant i-a revenit E. C. Grenfell, astfel încât filiala londoneză a Morgan a devenit cunoscută sub numele de Morgan, Grenfell & Company). În schimb, Milner a devenit directorul mai multor bănci publice, în principal al London Joint Stock Bank, precursorul corporativ al Midland Bank. A devenit una dintre cele mai mari puteri politice şi financiare din Anglia, discipolii săi fiind plasaţi strategic în toată Anglia în locuri importante, cum ar fi redacţia ziarului The Times, redacţia ziarului The Observer, directorul general al Lazard Brothers, diverse posturi administrative

şi chiar poziţii în Cabinet.
Ramificaţii au fost stabilite în politică, finanţe înalte, universităţile din Oxford şi Londra, reviste, administraţia publică şi fundaţiile scutite de impozite.

Organizaţii de faţadă înfiinţate în ţări cheie
La sfârşitul războiului din 1914, a devenit clar că organizarea acestui sistem trebuia extinsă considerabil. Încă o dată, sarcina a fost încredinţată lui Lionel Curtis, care a înfiinţat, în Anglia şi în fiecare dominion, o organizaţie de faţadă pentru Grupul Masei Rotunde local existent. Această organizaţie de faţadă numită Institutul Regal pentru Afaceri Internaţionale,isi avea nucleul în fiecare zonă a Grupul Masei Rotunde submers existent. În New York, era cunoscută sub numele de Consiliul pentru Relaţii Externe şi era o faţadă pentru J. P. Morgan şi Compania, în asociere cu foarte micul Grup American al Masei Rotunde. Organizatorii americani erau dominaţi de numărul mare de „experţi" Morgan, inclusiv Lamont şi Beer, care participaseră la Conferinţa de Pace de la Paris şi acolo deveniseră prieteni apropiaţi cu grupul similar de „experţi" englezi care fuseseră recrutaţi de grupul Milner. De fapt, planurile iniţiale pentru Institutul Regal pentru Afaceri Internaţionale şi Consiliul pentru Relaţii Externe au fost elaborate la Paris. Consiliul RIIA (care datorita eforturilor lui Curtis, a ajuns să fie găzduit în Chatham House, in Piaţa St. James vis a vis de resedinta Astorilor, şi a fost curând cunoscut sub numele acestui sediu) şi consiliul de administraţie al Consiliului pentru Relaţii Externe au purtat semnele originii lor inca de atunci. Până în 1960, consiliul de la Chatham House a fost dominat de grupul tot mai mic de asociaţi ai lui Milner, în timp ce membrii personalului plătiţi erau în mare parte agenţi ai lui Lionel Curtis.Jurnalul Mesei Rotunde a fost editat timp de ani de zile (până în 1961) de la uşa din spate a terenului Chatham House din Ormond Yard, iar legaturile telefonice erau date prin centrala telefonică Chatham House.

Consiliul pentru Relaţii Externe din New York a fost dominat de J. P. Morgan
Filiala din New York a fost dominată de asociaţii Băncii Morgan. De exemplu, în 1928, Consiliul pentru Relaţii Externe i-a avut ca

preşedinte pe John W. Davis, ca vicepreşedinte pe Paul Cravath şi un consiliu format din alte treisprezece persoane, printre care se numărau Owen D. Young, Russell C. Leffingwell,Norman Davis, Allen Dulles, George W. Wickersham, Frank L. Polk, Whitney Shepardson, Isaiah Bowman, Stephen P. Duggan şi Otto Kahn. De-a lungul istoriei sale, consiliul a fost asociat cu membrii americani ai Mesei Rotunde, precum Beer, Lippmann, Shepardson şi Jerome Greene.

Contactele de pe Wall Street

Personajele academice au fost cele legate de Morgan, precum James T. Shotwell, Charles Seymour, Joseph P. Chamberlain, Philip Jessup, Isaiah Bowman şi, mai recent, Philip Moseley, Grayson L. Kirk şi Henry M. Wriston. Contactele de pe Wall Street au fost create iniţial prin influenţa lui Morgan în gestionarea unor fonduri academice mari. În cazul celui mai mari dintre aceste fonduri, cel de la Harvard, influenţa a fost de obicei exercitată indirect prin „State Street" Boston, care, pentru o mare parte a secolului al XX-lea, a venit prin intermediul bancherului din Boston Thomas Nelson Perkins.

Firme de avocatură de pe Wall Street

Strâns aliate cu această influenţă a lui Morgan au fost un mic grup de firme de avocatură de pe Wall Street, ale căror figură principală a fost Elihu Root, John W. Davis, Paul D. Cravath, Russell Leffingwell, fraţii Dulles şi, mai recent, Arthur H. Dean, Philip D. Reed şi John J. McCloy. Alţi agenţi nelegali ai lui Morgan au inclus oameni precum Owen D. Young şi Norman H. Davis. J. P. Morgan and Company au fost baza Grupului Masei Rotunde din America Pe această bază, care a fost iniţial financiară şi datează de la George Peabody, s-a dezvoltat în secolul al XX-lea o structură de putere între Londra şi New York, care a pătruns profund în viaţa universitară, în presă şi în practica politicii externe. În Anglia, centrul a fost cel al Mesei Rotunde, în timp ce în Statele Unite a fost J. P. Morgan and Company sau filialele sale locale din Boston, Philadelphia şi Cleveland. Câteva exemple destul de întâmplătoare ale operaţiunilor acestei structuri sunt foarte revelatoare, tocmai pentru că sunt întâmplătoare. De exemplu, a înfiinţat la Princeton

o copie rezonabilă a sediului central al Grupului Masei Rotunde din Oxford, Colegiul All Souls College. Această copie, numită Institutul pentru Studii Avansate şi cel mai bine cunoscută, probabil, ca refugiul lui Einstein, Oppenheimer, John von Neumann şi George F. Kennan, a fost organizată de Abraham Flexner de la Fundaţia Carnegie şi Consiliul de Educaţie Generală al lui Rockefeller, după ce acesta experimentase deliciile Universităţii All Souls în timp ce lucra ca lector Rhodes Memorial la Oxford. Planurile au fost în mare parte elaborate de Tom Jones, unul dintre cei mai activi intriganţi şi administratori ai fundaţiei Mesei Rotunde.

Filiala americană şi-a exercitat influenţa prin cinci ziare americane

Filiala americană a acestui „establishment englez" şi-a exercitat o mare parte din influenţă prin intermediul a cinci ziare americane (The New York Times, New York Herald Tribune, Christian Science Monitor, Washington Post şi regretatul Boston Evening Transcript). De fapt, editorul Monitorului Crestin de Stiinta a fost corespondentul american principal (anonim) al The Round Table, iar Lord Lothian, editorul iniţial al The Round Table şi ulterior secretar al Rhodes Trust (1925-1939) şi ambasador la Washington, a fost unul care a publicat frecvent în Monitor. Ar trebui menţionat că existenţa acestei axe anglo-americane de pe Wall Street este destul de evidentă odată ce este subliniată. Se reflectă în faptul că personalităţi de pe Wall Street precum John W. Davis, Lewis Douglas, Jock Whitney şi Douglas Dillon au fost numiţi ambasadori americani la Londra.

Reţeaua dublă internaţională extinsă în noi ţări prin intermediul Institutului de Afaceri Internaţionale

Această reţea internaţională dublă, în care grupurile Mesei Rotunde au format nucleele semi-secrete sau secrete ale Institutelor de Afaceri Internaţionale, a fost extinsă într-o a treia reţea în 1925, organizată de aceiaşi oameni din aceleaşi motive. Încă o dată, creierul a fost Lionel Curtis, iar Grupurile Mesei Rotunde şi Institutele de Afaceri Internaţionale anterioare au fost folosite ca nuclee pentru noua reţea. Cu toate acestea, această nouă organizaţie pentru afacerile Pacificului a fost extinsă în zece ţări,

în timp ce Grupurile Mesei Rotunde au existat doar în şapte. In noile adăugiri, China, Japonia, Franţa, Olanda şi Rusia Sovietică, au înfiinţat consilii Pacific de la zero. În Canada, Australia şi Noua Zeelandă, au fost înfiinţate consilii Pacific, interconectate şi dominate de Institutele de Afaceri Internaţionale. În Anglia, Chatham House a servit drept centru englez pentru ambele reţele, în timp ce în Statele Unite cele două au fost creaţii paralele (nu subordonate) ale aliaţilor de pe Wall Street ai Băncii Morgan. Finanţarea a provenit de la aceleaşi grupuri bancare internaţionale şi de la filialele lor comerciale şi industriale. În Anglia, Chatham House a fost finanţat pentru ambele reţele prin contribuţiile lui Sir Abe Bailey, ale familiei Astor şi prin fonduri suplimentare, în mare parte dobândite prin puterea de convingere a lui Lionel Curtis. Dificultăţile financiare ale Consiliilor IPR din Dominioanele Britanice în timpul crizei economice din 1929-1935 au dus la un efort foarte revelator de a economisi bani, atunci când Institutul local pentru Afaceri Internaţionale a absorbit Consiliul Pacificului local, ambele fiind, într-un fel, acoperişuri costisitoare şi inutile pentru grupurile locale ale Mesei Rotunde.

Scopul principal al acestei organizaţiei elaborate şi semi-secrete

Scopurile principale ale acestei organizaţii elaborate şi semi-secrete erau de a coordona activităţile şi perspectivele internaţionale ale întregii lumi vorbitoare de limbă engleză într-una singură (care, este adevărat, ar fi fost în mare parte cea a grupului londonez); să lucreze pentru a ajuta zonele înapoiate, coloniale şi subdezvoltate să avanseze spre stabilitate, lege şi ordine şi prosperitate, pe o cale oarecum similară cu cea predată la Oxford şi la Universitatea din Londra (în special la Şcoala de Economie şi la Şcolile de Studii Africane şi Orientale),socialism democratic, capitalism financiar, capitalism monopolist, secularism, internaţionalism etc.
Aceste organizaţii şi susţinătorii lor financiari nu erau în niciun fel persoane reacţionare sau fasciste, aşa cum ar dori să le prezinte propaganda comunistă. Dimpotrivă. Erau domni graţioşi şi culţi, cu... experienţă socială, foarte preocupaţi de libertatea de exprimare a minorităţilor şi de statul de drept pentru toţi, care gândeau constant în termeni de solidaritate anglo-americană, de partiţie politică şi federaţie şi care erau convinşi că puteau

civiliza cu graţie pe burii din Africa de Sud, irlandezii, arabii şi hinduşii şi care sunt în mare măsură responsabili pentru partiţiile Irlandei, Palestinei şi Indiei, precum şi pentru federaţiile din Africa de Sud, Africa Centrală şi Indiile de Vest. Dorinţa lor de a câştiga opoziţia prin cooperare a funcţionat cu Smuts, dar a eşuat cu Hertzog, a funcţionat cu Gandhi, dar a eşuat cu Menon, a funcţionat cu Stresemann... Dacă eşecurile lor sunt acum mai mari decât succesele lor, acest lucru nu ar trebui să fie lăsat să ascundă motivele nobile prin care au încercat sa realizeze aceste lucruri. [Contrar afirmaţiilor publicate, adevăratul scop al acestor indivizi şi organizaţii este de a promova dezvoltarea unei Noi Ordini Imperiale şi a unui Imperiu Mondial.]

Grupurile Mesei Rotunde îi abandonează pe comunişti atunci când Congresul le descoperă activităţile

Acest grup de oameni, a căror bogăţie şi influenţă le-au depăşit atât de mult experienţa şi înţelegerea, a fost cel care a oferit o mare parte din cadrul de influenţă pe care simpatizanţii şi tovarăşii de drum comunişti l-au preluat în Statele Unite în anii 1930. Trebuie recunoscut că puterea pe care aceşti energici stângişti au exercitat-o nu a fost niciodată propria lor putere sau o putere comunistă, ci a fost în cele din urmă puterea coteriei financiare internaţionale şi, odată ce furia şi suspiciunile poporului american au fost stârnite, aşa cum erau în 1950, a fost destul de simplu să scapi de simpatizanţii roşii.

Comitetul Reece pentru Investigarea Fundaţiilor Scutite de Impozite

Înainte însă de a putea face acest lucru, un comitet al Congresului, investigand până la sursă firele care duceau de la comuniştii declaraţi precum Whittaker Chambers, Alger Hiss şi Carnegie Endowment până la Thomas Lamont şi Morgan Bank, a intrat în întreaga reţea complicată a fundaţiilor scutite de impozite interconectate. Cel de-al 83-lea Congres,din iulie 1953, a înfiinţat un Comitet Special pentru Investigarea Fundaţiilor Scutite de Impozite, cu reprezentantul B. Carroll Reece, din Tennessee, ca preşedinte. Curând a devenit clar că oamenii cu o avere imensă

ar fi nemulţumiţi dacă investigaţia ar merge prea departe şi că „cele mai respectate” ziare din ţară, strâns aliate cu aceşti oameni bogaţi, nu s-ar entuziasma de aceste descoperiri pentru a face publicarea lor valoroasă, în termeni de voturi sau contribuţii la campanie. Un raport interesant care dezvaluie asociaţiile de stânga ale legăturii interconectate a fundaţiilor scutite de impozite a fost publicat în 1954 destul de discret. Patru ani mai târziu, consilierul general al comitetului Reece, René A. Wormser, a scris o carte tulburatoare dar dar nu şocantă, pe această temă, intitulată Fundaţii: Puterea şi Influenţa lor. [Vezi Rapoartele Personalului pregătite de Comitet sub direcţia lui Norman Dodd.]

Jerome D. Greene este una dintre figurile cheie în înfiinţarea Consiliului pentru Relaţii Externe(CFR)

Unul dintre cei mai interesanţi membri ai acestei structuri de putere anglo-americane a fost Jerome D. Greene (1874-1959). Născut în Japonia din părinţi misionari, Greene a absolvit facultatea de drept şi facultatea de la Harvard în 1899 şi a devenit secretar al preşedintelui şi corporaţiei Harvard între 1901-1910. Acest lucru i-a oferit contacte cu Wall Street, ceea ce l-a transformat în director general al Institutului Rockefeller (1910-1912), asistent al lui John D. Rockefeller în activităţi filantropice timp de doi ani, apoi administrator al Institutului Rockefeller, al Fundaţiei Rockefeller şi al Consiliului General de Educaţie Rockefeller până în 1939. Timp de cincisprezece ani (1917-1932) a lucrat la firma de investiţii bancare din Boston, Lee Higginson and Company, cea mai mare parte a perioadei ca director general, precum şi la sucursala sa din Londra. În calitate de secretar executiv al secţiei americane a Consiliului Aliat pentru Transporturi Maritime, staţionat la Londra în 1918, a locuit în Toynbee Hall, prima instituţie afiliată universităţii legata de mişcarea mondiala de colonizare, fondată de Alfred Milner şi prietenii săi în 1884. Acest lucru l-a adus în contact cu Grupul Mesei Rotunde din Anglia, contact consolidat în 1919, când a fost secretar al Comisiei pentru Reparaţii la Conferinţa de Pace de la Paris. Prin urmare, la întoarcerea în Statele Unite, a fost una dintre primele figuri care au contribuit înfiinţarea Consiliului pentru Relaţii Externe, care a servit drept filială din New York a Institutului

de Afaceri Internaţionale al lui Lionel Curtis.

Green vinde titluri de valoare frauduloase ale lui Ivor Kreuger

Ca bancher de investiţii, Greene este amintit în principal pentru vânzările sale de milioane de dolari din titlurile frauduloase ale regelui chibriturilor suedez, Ivar Kreuger. Faptul că Greene le-a oferit publicului investitor american cu bună-credinţă este evident din faptul că a investit o parte substanţială din propria avere în aceleaşi investiţii. Drept urmare, sinuciderea lui Kreuger la Paris, în aprilie 1932, l-a lăsat pe Greene fără bani şi fără loc de muncă. I-a scris lui Lionel Curtis, cerându-i ajutor şi i s-a oferit, timp de doi ani, un post de profesor de relaţii internaţionale la Aberystwyth, Ţara Galilor. Grupul Mesei Rotunde a controlat acest post de profesor de la fondarea sa de către David Davies în 1919, în ciuda faptului că Davies, care a fost facur baron de Llandinam în comitatul Montgomery în 1932, se despărţise de Masa Rotundă din cauza subversiunii acesteia asupra Ligii Naţiunilor şi a securităţii colective europene.

Greene se întoarce în America

La întoarcerea sa în America în 1934, Greene s-a întors şi la funcţia de secretar al Corporaţiei Harvard şi a devenit, pentru tot restul vieţii sale, practic un simbol al oraşului Yankee Boston, ca administrator şi ofiţer al Orchestrei Simfonice din Boston, al Muzeului Gardner din Fenway Court, Conservatorului de Muzică din New England, al Academiei Americane din Roma, al Institutului Brookings,al Fundaţiei Rockefeller şi al Consiliului General pentru Educaţie (doar până în 1939). De asemenea, a fost director al Celebrării Tricentenarului Harvard în perioada 1934-1937.

Greene a fost directorul principal al fondurilor de pe Wall Street pentru IPR

Greene are o importanţă mult mai mare în indicarea influenţelor reale din cadrul Institutului de Relaţii Pacifice decât oricare alti comunişti sau ,,tovarăşi de drum”. El a scris statutul IPR în 1926 si a fost ani de zile principalul canal pentru fondurile şi

influența Wall Street în cadrul organizației, a fost trezorier al Consiliului American timp de trei ani și președinte pentru încă trei ani, precum și președinte al Consiliului Internațional timp de patru ani.

Există acolo o structură de putere foarte reală

Jerome Greene este un simbol a mult mai mult decât influența de pe Wall Street în IPR. El este, de asemenea, un simbol al relației dintre cercurile financiare din Londra și cele din estul Statelor Unite, care reflectă una dintre cele mai puternice influențe din istoria americană și a lumii secolului al XX-lea. Cele două capete ale acestei axe anglofone au fost uneori numite, poate în glumă, establishment-urile englez și american. Există, totuși, un grad considerabil de adevăr în spatele glumei, un adevăr care reflectă o structură de putere foarte reală. Această structură de putere este cea pe care dreapta din Statele Unite o atacă de ani de zile, crezând că îi atacă pe comuniști. Acest lucru este valabil mai ales atunci când aceste atacuri sunt îndreptate, așa cum se întâmplă atât de frecvent împotriva „socialismului de la Harvard" sau împotriva „ziarelor de stânga" precum The New York Times și Washington Post, sau împotriva fundațiilor și instituțiilor dependente de acestea, cum ar fi Institutul pentru Educație Internațională.

Atacuri greșit direcționate ale dreptei

Aceste atacuri greșit direcționate ale dreptei au contribuit mult la derutarea poporului american în perioada 1948-1955 și au lăsat in urma consecințe care erau încă semnificative un deceniu mai târziu. Până la sfârșitul anului 1953, majoritatea acestor atacuri au ajuns la finalul asteptat. Poporul american, complet derutat de acuzațiile răspândite de douăzeci de ani de trădare și subversiune, îi respinsese pe democrați și îl pusese la Casa Albă pe favoritul tradițional al Partidului Republican... Dwight D. Eisenhower. La acea vreme, două evenimente, unul public și unul secret, erau încă în desfășurare. Cel public era Războiul din Coreea din 1950-1953; cel secret era cursa pentru bomba termonucleară.

Partea a optsprezecea — Rivalitatea nucleară şi Războiul Rece: Cursa pentru bomba cu hidrogen: 1950-1957

Capitolul 66 — „Joe I” şi dezbaterea nucleară americană, 1949-1954

În mai 1947, la una dintre primele şedinţe ale Comisiei pentru Energie Atomică, membrii au discutat o sugestie făcută de unul dintre comisari, bancherul de investiţii de pe Wall Street, Lewis L. Strauss. Patru luni mai târziu, la cererea comisiei, forţelor aeriene li s-a ordonat să înceapă o monitorizare continuă a atmosferei superioare pentru a testa particulele radioactive care ar indica dacă a avut loc o explozie nucleară undeva în lume. Serviciul de monitorizare a fost testat pe propriile noastre explozii nucleare din Insulele Marshall la începutul anului 8 şi a continuat ulterior cu fonduri de la AEC.
La sfârşitul lunii august 1949, un B-29, modificat pentru acest serviciu, s-a întors la baza sa din Orientul Îndepărtat şi a constatat că plăcile fotografice pe care le transportase la o altitudine mare erau acoperite cu dungi. În timp ce oamenii de ştiinţă locali examinau aceste informaţii, s-au convins că avionul trecuse printr-un nor puternic radioactiv, care trebuie să fi provenit dinspre vest, de pe continentul asiatic. Mesaje codificate de la Washington au trimis avioane similare deasupra Statelor Unite pentru a colecta picături de ploaie şi particule de praf care se deplasau la înălţime. Acestea au dezvăluit curând vestea proastă: o bombă cu plutoniu extrem de eficientă („Joe I”) fusese testată deasupra Asiei sovietice în august. Preşedintele Truman, pe 23 septembrie 1949, a făcut un anunţ public: „În ultimele săptămâni, o explozie atomică a avut loc în URSS”.
Vestea despre „Joe I” a adus la un nivel de criză şi a contopit două conflicte care se desfăşurau mai mult sau mai puţin în culise, în comunitatea strategică americană. Unul dintre aceste conflicte a fost între oamenii de ştiinţă cu privire la posibilitatea de a fabrica o „super” bombă prin topirea hidrogenului; celălalt conflict, care implica miliarde de dolari în contracte de apărare şi vieţile a milioane de oameni,de fapt lupta dintre forţele armate pentru politicile strategice şi de apărare americane.
Discuţiile despre „Super” continuau de ani de zile, dar doar

Discuţiile despre „Super bomba” continuau de ani de zile, dar doar intermitent şi între câţiva oameni de ştiinţă avansaţi. În 1927, un tânăr austriac, Fritz Houtermans, care studia fizica la Göttingen, a făcut o plimbare cu asistentul lordului Rutherford, Geoffrey Atkinson. Houtermans a sugerat că energia soarelui provenea din fuziunea a patru atomi de hidrogen pentru a forma un singur atom de heliu. Ei au discutat despre problemă şi i-au spus unui coleg rus, George Gamow, care s-a întors în Uniunea Sovietică la scurt timp după aceea. În 1933, Houtermans a fugit de legile antisemite ale lui Hitler în Rusia. În timpul epurărilor lui Stalin, a fost închis ca spion străin şi torturat pentru a obţine o mărturisire. În 1940, când Stalin era aliat cu Hitler, corpul distrus, dar încă viu, al lui Houtermans a fost predat germanilor pentru a primi noi umilinţe din partea Gestapoului.
În 1933, Gamow a fugit din Rusia şi a primit un post de profesor la Universitatea George Washington din capitala americană. În 1935, Gamow l-a invitat pe omul de ştiinţă maghiar refugiat Edward Teller să i se alăture la Universitatea George Washington. Au lucrat împreună şi au discutat mult despre problema fuziunii hidrogenului. După ce i-a ascultat, un alt refugiat, Hans Bethe, câştigător al premiului Enrico Fermi în 1961, pe atunci la Cornell, a elaborat ecuaţiile acum acceptate pentru fuziunea nucleară. Ecuaţiile lui Bethe presupuneau că Carbonul-12, prin adăugarea de nuclee de hidrogen (protoni), unul câte unul,genera Azot-13, Azotul-13 este instabil şi se descompune beta în carbon-13, Carbonul-13 captează un al doilea proton pentru a forma azot-14. Azotul-14 captează un al treilea proton pentru a forma oxigen-15 Oxigenul-15 se dezintegrează beta în azot-15 . Azotul-15 captează un al patrulea proton şi suferă o dezintegrare alfa, descompunându-se în Carbon-12 şi Heliu-4. Astfel, carbonul a acţionat ca un catalizator pentru fuziunea hidrogenului pentru a forma heliu. Teller, un om neliniştit, fertil în sugestii, dar incapabil de o cooperare susţinută cu ceilalţi, a mers la Universitatea Columbia în 1941, la Chicago în 1942, la Berkeley, California, în vara anului 1942 şi la Los Alamos în primăvara anului 1943. Era obsedat de ideea unei bombe cu fuziune şi a fost foarte încurajat de Oppenheimer, care a obţinut o autorizaţie specială de securitate pentru el şi l-a invitat atât în California în 1942, cât şi la Los Alamos în 1943. În ambele locuri, a lucrat la bomba cu hidrogen,

deşi se ştia în general (aşa cum a sugerat Fermi) că nicio bombă cu hidrogen nu era posibilă până când nu exista o bombă atomică care să o aprindă.
Nucleele de hidrogen (protonii), purtând aceleaşi sarcini electrice (pozitive), se resping reciproc atât de puternic încât nu pot fi împinşi împreună pentru a fuziona în heliu, decât dacă sunt aduşi la viteze de coliziune extraordinare prin încălzirea la sute de milioane de grade.
Doar o bombă atomică ar putea produce o astfel de căldură. În 1942, Fermi a sugerat că o astfel de fuziune ar putea fi realizată la o temperatură ceva mai scăzută folosind hidrogen greu (deuteriu). Acesta este un izotop al hidrogenului care este de două ori mai greu decât hidrogenul obişnuit, deoarece nucleul său este format din două particule unitare în loc de una. Descoperirea sa, pentru care Harold Urey a câştigat Premiul Nobel în 1934, a arătat că acesta există în natură, în principal sub formă de apă grea (D_2O comparativ cu apa obişnuită H_2O), în proporţie de aproximativ o parte de deuteriu pentru fiecare 5.000 de parti de hidrogen obişnuit.
La scurt timp după aceea, s-a calculat că ar putea fi posibil să se obţină un izotop şi mai greu al hidrogenului de greutate triplă (tritiu) cu un nucleu de trei particule. Acestea puteau fi fuzionate pentru a produce heliu la o temperatură şi mai scăzută. Cu toate acestea, producerea de tritiu ar fi atât de scumpă încât fiecare bombă ar costa miliarde de dolari. Până la sfârşitul anului 1942, părea clar că cea mai fezabilă modalitate de a fabrica o bombă ar fi utilizarea atât a deuteriului, cât şi a tritiului. Coliziunile acestora la peste 100 de milioane de grade ar trebui să producă atomi de heliu şi o energie enormă. În acel moment, proiectul a fost pus in sertar, iar lucrările s-au concentrat pe fabricarea bombei atomice, care trebuia obţinută mai întâi.
După încheierea războiului, oamenii de ştiinţă remarcabili s-au întors treptat la predarea şi cercetarea lor din timp de pace, astfel încât laboratoarele AEC, inclusiv Los Alamos, s-au liniştit. Super-patrioţii i-au criticat ulterior pe oamenii de ştiinţă pentru acest lucru, argumentând că aceştia din urmă ar fi trebuit să rămână la muncă cu AEC pentru a dezvolta arme mai bune decât ruşii. Acest lucru este o prostie şi este extrem de absurd atunci când se sugerează că reticenţa oamenilor de ştiinţă faţă de dezvoltarea de

arme se baza pe simpatiile sovietice. Adevărul este că întregul viitor al Americii depindea de readucerea oamenilor de ştiinţă la universităţi pentru a instrui noi oameni de ştiinţă, o sarcină care fusese neglijată timp de cinci ani. Mai mult, exista o altă influenţă puternică care acţiona împotriva dezvoltării armelor în domeniul nuclear. Aceasta era forţa aeriană.

Forţele aeriene îşi puteau păstra monopolul asupra armelor atomice doar atâta timp cât acestea rămâneau în forma mare şi dificila de a fi transportata pe care o avuseseră iniţial în 1945. În consecinţă, forţele aeriene, prin participarea generalului Brereton la un comitet al AEC la sfârşitul anului 1947, au reuşit să blocheze dezvoltarea de către AEC a unor bombe atomice tactice mai mici. Abia trei ani mai târziu, când acestea erau dezvoltate în ciuda opoziţiei sale, forţele aeriene au încercat să-şi recapete monopolul nuclear privilegiat începând să insiste asupra dezvoltării bombei cu hidrogen. Această schimbare a adus-o într-o alianţă cu Teller, care pledase în zadar pentru bomba cu hidrogen tot timpul din 1942. În mod ironic, odată ce această alianţă a fost încheiată, simpatizanţii şi aliaţii atât ai forţelor aeriene cât şi ai lui Teller au uitat în mod convenabil opoziţia anterioară a primului faţă de dezvoltarea armelor nucleare şi au început să pună la îndoială loialitatea celorlalţi care se opuneau dezvoltării bombei cu hidrogen, inclusiv acelor „oameni de ştiinţă oficiali" care făcuseră acest lucru pentru că îşi dăduseră seama că ar pune în pericol dezvoltarea bombelor atomice tactice. Deoarece a cooperat la acest atac asupra lui Oppenheimer, prestigiul lui Teller în rândul oamenilor de ştiinţă (dar nu şi în rândul congresmenilor şi jurnaliştilor) a fost aproape iremediabil avariat.

Revenirea la bomba cu hidrogen a început în 1949, chiar înainte de „Joe I", în mare parte datorită agitaţiilor lui Teller şi ale susţinătorilor săi din Laboratorul de Radiaţii din California, condus de E. O. Lawrence şi Luis Alvarez. În acelaşi timp, presiunea sovietică, în special la Berlin, a făcut din ce în ce mai clar că sistemul nostru de arme nucleare trebuie revizuit. Teller a insistat imediat: „Bombă cu hidrogen!", dar oamenii de ştiinţă oficiali, conduşi de Oppenheimer, au sugerat dezvoltarea unei game largi de arme nucleare de toate dimensiunile şi utilităţile. În general, grupul Buletinului Oamenilor de Ştiinţă Atomică (BAS) a fost reticent în a lucra pentru oricare dintre aceste schimbări. Până în 1950, însă,

dezvoltarea unor bombe atomice mai mici a fost împiedicată de veto-ul forţelor aeriene din 1947. Drept urmare, singura testare a bombelor atomice în perioada de cinci ani de la atolul Bikini în 1946 până în aprilie 1951 a fost un test la Eniwetok în primăvara anului 1948, a căutat să securizeze obţinerea unor bombe mai mari printr-o utilizare mai eficientă a materialului nuclear. La aceste teste din 1948, patru bombe au explodat, ajungând la o dimensiune de peste 100 de kilotone, sau aproape de şase ori mai mare decât explozia bombelor din 1945 lansate in Japonia. Această lipsă de testare din 1948 până în 1951, pentru care forţele aeriene erau responsabile, a fost ulterior atribuită de susţinătorii forţelor aeriene simpatiilor comuniste ale lui Oppenheimer!
„Joe I" a adus acest impas la o criză. Chestiunea de a continua proiectarea unei bombe cu hidrogen a fost supusă Comitetului Consultativ Guvernamental(GAC) al AEC în octombrie, iar acest grup, inclusiv
Oppenheimer, Conant, Fermi, Lee DuBridge (preşedintele Institutului de Tehnologie din California), I. I. Rabi din Columbia (Premiul Nobel, 1944) şi trei oameni de afaceri,care a votat în unanimitate împotriva unui program de producere a unei bombe cu hidrogen. Glenn Seaborg (Premiul Nobel, 1951), care a absentat, era ambiguu in ceea ce privea programul bombeei cu hidrogen. Cea mai vehementă opoziţie a venit din partea lui Conant. În general,opoziţia a considerat că concentrarea pe un efort total de a produce o bombă cu hidrogen, a cărei fezabilitate era foarte îndoielnică, ar fi un răspuns slab la „Joe I" şi că un răspuns mai bun ar consta în: (1) o reformă completă a forţelor terestre americane, inclusiv instruire militară universală; (2) reorganizarea apărării Europei de Vest, inclusiv a Germaniei; şi (3) o încercare de a produce un sortiment mare şi variat de bombe atomice, în special prin reducerea dimensiunii acestora pentru utilizare tactică.
Teller a fost dezamăgit de această decizie, o opinie împărtăşită de senatorul Brien McMahon din comitetul mixt al Congresului şi de forţele aeriene. Teller vizitase ţara, în felul său impetuos, chiar înainte de această decizie, căutând să câştige sprijin pentru „Super Bomba" şi să recruteze oameni de ştiinţă, cu o atenţie specială asupra lui Bethe (care s-a opus efortului de a fabrica o bombă cu hidrogen şi în cele din urmă s-a alăturat efortului, în anul următor, pentru că spera să demonstreze că era imposibil).

Votul unanim al GAC împotriva unui program de accelerare pentru producerea bombei cu hidrogen în octombrie 1949 s-a bazat pe o serie de consideraţii, care încă par valabile: (I) Oamenii de ştiinţă se temeau că utilizarea reactoarelor Hanford pentru a produce tritiu din litiu, în loc să continue să producă plutoniu din uraniu, ar pune în pericol dezvoltarea bombelor atomice tactice, mai ales că fabricarea unei livre de tritiu ar costa pierderea a 80 de livre de plutoniu; (2) considerau că ameninţarea cu represaliilor noastre nucleare nu era o garanţie suficientă împotriva atacurilor forţelor terestre sovietice şi doreau ca forţele noastre terestre şi cele ale susţinătorilor noştri europeni să fie reorganizate, extinse şi echipate cu arme atomice tactice; (3) considerau că bomba atomică era suficient de mare pentru orice ţintă posibilă din fabricile industriale sovietice sau oraşele ruseşti şi că pentru astfel de ţinte bomba cu hidrogen nu era cu adevărat necesară; (4) considerau că avantajele adăugării bombei cu hidrogen la arsenalele lumii, în termeni de cost, erau atât de mici încât ruşii nu ar încerca să o fabrice dacă noi ne-am abţine de la a face acest lucru; (5) considerau că forţa de muncă ştiinţifică necesară pentru a dezvolta bomba cu hidrogen putea fi obţinută doar de la fabricile de bombe atomice sau din învăţământ şi era, pentru viitorul imediat, mai valoroasă în aceste două locuri; (6) se îndoiau că vreo bombă cu hidrogen ar putea fi fabricată intr-o mică dimensiune pentru a fi transportată într-un avion şi, prin urmare, considerau că este neînţelept să sacrifice posibila întărire a răspunsului nostru de apărare acolo unde era nevoie urgentă (pe uscat) pentru o creştere imposibilă de obţinut a puterii răspunsului nostru de apărare într-o zonă (bombardament strategic) unde nu era nevoie urgentă, mai ales că nu se stabilise încă că vom da vreun răspuns nuclear la o agresiune sovietică minoră sau moderată.

Aceste consideraţii, care i-au tulburat atât de profund pe Conant, Oppenheimer, Lilienthal şi pe alţii, au fost ignorate de Teller şi aliaţii săi, care au continuat să pledeze pentru un program de accelerare a „Super Bombei”.

Sprijinul puternic pe care Teller l-a găsit în forţele aeriene, din partea comitetului mixt al Congresului sub senatorul McMahon şi din partea lui William Liscum Borden, director executiv al comitetului mixt, l-a determinat în cele din urmă pe preşedintele Truman să anuleze hotararile GAC.

La 31 ianuarie 1950, preşedintele a luat o decizie care a fost adesea denaturată: a ordonat AEC să continue eforturile sale de a fabrica bomba cu hidrogen şi, în acelaşi timp, să-şi continue activitatea pentru arme antiaeriene mai variate, în cadrul unei noi analize generale a planurilor strategice americane, care a fost simultan comandată de Consiliul Naţional de Securitate. Această triplă comandă, care este de obicei denaturată ca comandă unică pentru un efort de impulsionare a bombei cu hidrogen, necesita noi reactoare nucleare.
Ordinul de a fabrica o bombă cu hidrogen a fost mai uşor de emis decât de executat, deoarece nimeni nu ştia cum să o fabrice.
Trebuie înţeles clar că bomba cu hidrogen, aşa cum a fost testată în noiembrie 1952 şi dezvoltată ulterior, nu s-a bazat pe liniile urmate de Teller în perioada 1946-1951.
Adevărata secvenţă a evenimentelor a fost ascunsă sub valuri enorme de propagandă care au încercat să arate că dezvoltarea bombei cu hidrogen de către Teller a fost întârziată deoarece Administraţia Truman era profund infiltrată de comunişti şi tovarăşi de drum. Această propagandă a provenit din surse neo-izolaţioniste, republicane şi din forţele aeriene care au format o alianţă tacită pentru a discredita administraţiile democrate din 1933-1953 , „Douăzeci de ani de trădare", aşa cum au numit-o.
Cronologia de aici este de o oarecare importanţă. Klaus Fuchs a mărturisit ca a fost implicat in spionaj atomic în Anglia pe 27 ianuarie; Preşedintele Truman a ordonat inceperea activitatii privind bomba cu hidrogen patru zile mai târziu; şi McCarthy a făcut primele sale acuzaţii la Wheeling,Virginia de Vest nouă zile după aceea.
Unul dintre motivele pentru care GAC se opusese lucrului la bomba cu hidrogen a fost acela că o astfel de muncă ar pune în pericol producţia de plutoniu şi nu ar depăşi dezechilibrul din apărarea noastră dintre forţele strategice şi tactice. Pe 24 februarie, Şefii de Stat Major Interarme au cerut ca ordinul lui Truman către AEC „de a continua" lucrul la bomba cu hidrogen să fie transformat într-un „program de urgenţă".
Cam în aceeaşi perioadă, Casa Albă a ordonat reevaluarea poziţiei noastre strategice de către Consiliul Naţional de Securitate; acest lucru a dus în cele din urmă la NSC 68 (Obiectivele şi programele Statelor Unite pentru securitate naţională, cunoscute public sub

numele de NSC 68,document de politică strict secret al Consiliului Naţional de Securitate al SUA (NSC), de 66 de pagini, redactat de Departamentul de Stat şi Departamentul Apărării şi prezentat preşedintelui Harry S. Truman la 7 aprilie 1950) Şi, în cele din urmă, AEC a iniţiat demersuri pentru a obţine noi reactoare nucleare. Lucrările la acestea, începute în 1951, au inclus o instalaţie de producţie de tritiu pe râul Savannah şi două instalaţii de difuzie gazoasă U-235 la Portsmouth, Ohio, şi Paducah, Kentucky. Aceasta a dat naştere la cinci mari centre nucleare, dintre care cele trei centrale de difuzie utilizau 5,8 milioane kilowaţi de electricitate, aproximativ jumătate din producţia totală a a Autoritatii de Energie din Tennessee (TVA) şi suficientă pentru nevoile obişnuite a 32 de milioane de persoane. În 1960, această electricitate costa peste un sfert de miliard de dolari, iar costul total al explozibililor nucleari se ridica la 2 miliarde de dolari pe an.
Metoda urmată pentru a realiza o explozie termonucleară până în iunie 1951, prin fuzionarea tritiului şi deuteriului în heliu, a fost posibilă ca experiment ştiinţific şi a fost realizată pe frumosul atol Eniwetok în aprilie 1951. Dar această metodă nu putea fi utilizată pentru o bombă, deoarece întregul mecanism trebuia închis într-un sistem frigorific complex de dimensiunea unei case mici. Problema bombei era de a aduce particulele izotopului de hidrogen suficient de aproape una de cealaltă, astfel încât acestea să fuzioneze. Acest lucru se putea face la temperaturi aproape imposibil de obţinut de peste 400 de milioane de grade. S-ar putea face la temperaturi mai scăzute dacă particulele ar fi deja apropiate una de cealaltă, aşa cum ar fi când sunt foarte reci. Pe măsură ce hidrogenul se răceşte si se lichefiază la -210°C grade Celsius, dar este foarte dificil a fi mentinut la aceasta temperatura. Poate fi menţinut la temperatura aerului lichid de -212°C, prin scufundarea lui în acesta, dar la acea temperatură, cu 9°C mai mare decât propriul punct de vaporizare, hidrogenul va rămâne lichid numai dacă se află sub o presiune de aproximativ 1.898.285,86 kgf/ pe cm pătrat.
Fuziunea cu succes a hidrogenului de la Eniwetok, în aprilie 1951, a fost realizată cu o cantitate foarte mică de tritiu şi deuteriu menţinută în aceste condiţii fantastice, apoi expusă brusc la explozia de 100 de milioane de grade a unei bombe atomice care exploda. Energia suplimentară eliberată de hidrogenul care fuziona

a fost atât de mică încât nu a fost observată de martori oculari, dar a putut fi dedusă din aparatul electronic de înregistrare. Prin urmare, ar fi o greşeală să numim această explozie, cunoscută sub numele de Operaţiunea Seră, o bombă cu hidrogen. După cum ar spune AEC, a fost „un dispozitiv termonuclear”.
Calea de succes către bomba termonucleară a apărut dintr-o sugestie făcută lui Teller în februarie 1951 de către un tânăr matematician polonez strălucit, Stanislaw Ulam. Teller a prezentat ideea, aşa cum a fost dezvoltată de el însuşi şi de asistentul său, Frederic de Hoffman, la o reuniune a GAC ţinută la Institutul pentru Studii Avansate în perioada 19-20 iunie 1951. Toţi cei prezenţi şi-au dat seama că problema a fost rezolvată. După cum spunea Oppenheimer, „A fost minunat”. Pe scurt, ideea era de a combina cele două operaţiuni separate, de producere a tritiului din litiu şi de fuzionare a tritiului cu deuteriu, într-o singură operaţiune, sub forma unei bombe. Fezabilitatea acestui nou plan a fost testată într-o explozie termonucleară reuşită (numită „Mike”), ca parte a testelor Operaţiunii Ivy de la Eniwetok, pe 1 noiembrie 1952.
Aceasta a produs o explozie egală cu aproximativ 10 milioane de tone de TNT, creând o minge de foc de 3,5 mile lăţime, a cărei căldură a fost resimţită la 30 de mile distanţă şi care a distrus complet mica insuliţă pe care a avut loc, lăsând o gaură în lagună adâncă de 175 de picioare şi lată de o milă. Dar aceasta nu era o bombă, deoarece mecanismul cântărea 65 de tone şi umplea o cutie cu laturile de 7,62 metri.
Marea semnificaţie a bombei termonucleare era că, spre deosebire de bomba atomică, aceasta putea fi realizată cu o putere nelimitată. O explozie a unei bombe atomice a fost măsurată în mii de tone de TNT (kilotone) şi putea fi realizată până la câteva sute de kilotone în putere. Bomba termonucleară trebuia măsurată în milioane de tone de TNT (megatone) şi nu avea nicio limită de dimensiune.
A treia explozie termonucleară din lume a fost un şoc, detonată de ruşi pe 12 august 1953 şi dezvăluită lumii de dispozitivele americane de testare a atmosferei. Este posibil să fi fost lansată dintr-un avion dar dacă a fost, ruşii erau cu mult înaintea noastră, deoarece nu am reuşit să obţinem o bombă care putea fi lansata până pe 21 mai 1956. În acest interval, am testat pe atolul Bikini, pe 1 martie 1954,prima noastră bombă termonucleară reală. A fost

un dispozitiv îngrozitor, o bombă de fisiune-fuziune-fisiune în trei etape care a răspândit contaminare radioactivă mortală la peste 8.000 de mile pătrate din Pacific şi radiaţii dăunătoare unei mari parti a lumii.
Această primă bombă termonucleară americană avea un declanşator format din două bombe atomice care explodau simultan pentru a detona o a doua etapă constând din deuteridă de litiu-6. Aceasta din urmă era un compus al unui izotop de litiu de masa 6 (care reprezintă aproximativ o cincisprezecea parte din litiul natural şi are un nucleu format din trei protoni cu trei neutroni) şi de hidrogen greu -2. Acest compus, o substanţă cristalină albă, era înconjurat de o sferă strălucitoare de aproape o tonă de uraniu natural metalic.
Neutronii de la declanşatorul bombei atomice, care au străpuns cristalele de litiu-deuteriu, au divizat litiul-6 în heliu şi tritiu (hidrogen-3) printr-o explozie extraordinară, acesta din urmă a fuzionat apoi cu deuteriul pentru a forma heliu, emiţând în acelaşi timp o mare ploaie de neutroni suplimentari care au divizat uraniul natural din jur într-un super-holocaust de fisiune atomică. Întregul proces a avut loc aproape instantaneu, cu o explozie zdrobitoare egală cu 18.000.000 de tone de TNT. Odată cu explozia a fost eliberată o cantitate vastă de izotopi radioactivi mortali, inclusiv periculosul Stronţiu-90, care, la fel ca şi calciul, este uşor absorbit în oasele umane, unde radiaţiile sale mortale pot genera cu uşurinţă cancer.
Testul acestei arme inumane (numită „Bravo”) a fost anunţat lumii de către AEC ca fiind testul unei bombe cu hidrogen (de fapt, era o bombă U sau o „bombă fisiune-fuziune-fisiune”(arma termonucleara care folosea o manta de uraniu natural (U-238). Prin învelirea unei bombe cu hidrogen în U-238, puterea explozivă şi randamentul au fost semnificativ sporite, deoarece fisiunea rapidă a uraniului a crescut întregul lanţ), iar timp de aproape un an (până pe 15 februarie 1955), natura sa reală a fost ascunsă de AEC, aparent la insistenţele noului preşedinte republican, Lewis L. Strauss. Secretul transmis de Strauss a lăsat lumea cu două idei greşite: (1) că bomba termonucleară era pur şi simplu o bombă cu hidrogen şi (2) că a fost, prin urmare, realizată pe baza principiilor pe care Teller le urmase în perioada 1945-1951. Din aceste erori rationamentul partizan ar putea concluziona că

întârzierea noastră în realizarea unei bombe cu hidrogen a rezultat din restricţiile puse asupra muncii lui Teller în timpul administraţiei Truman. Desigur, acest lucru nu a fost crezut de oamenii de ştiinţă din domeniul atomismului, dar a părut convingător pentru multe persoane bine informate, datorită faptului ciudat că William L. Laurence, redactor ştiinţific la The New York Times, a răspândit aceste două idei greşite.
Fiind cel mai cunoscut jurnalist ştiinţific din America, poveştile lui Laurence au fost acceptate ca adevărate de publicul obişnuit bine informat (deşi nu şi de oamenii de ştiinţă). Laurence, singurul reporter de ziar căruia i s-a permis să vadă testul de la Alamagordo sau explozia nucleară din Japonia, a scris o carte despre bomba cu hidrogen, pe care a numit-o Bomba Iadului, în 1950. Era plină de idei înşelătoare, de iertat la acea dată, dar total eronate în anii următori, când cartea a continuat să fie citită. Afirma că bomba cu hidrogen va fi detonată prin fuziunea directă a deuteriului şi tritiului, o metodă pe care o atribuie lui Teller. Ani mai târziu, în The New York Times, Laurence încă insista că testul din martie 1954 nu a fost o bombă fisiune-fuziune-fisiune, ci pur şi simplu o bombă cu hidrogen prin fisiune-fuziune şi nu o bombă termonucleară.
Această versiune a „Bravo” îşi are originea, aparent, în cazul lui Strauss, care a negat că „Bravo” ar fi fost o bombă termonucleara şi a explicat căderea radioactivă surprinzător de mare ca o consecinţă a iradierii recifului de corali pe care a explodat bomba. Această poveste a înrădăcinat în opinia publică ideea că Teller a fost „părintele bombei cu hidrogen”, că fusese împiedicat, în detrimentul securităţii americane, de către simpatizanţii sovietici în timpul administraţiei Truman şi că exista o oarecare bază pentru condamnarea lui Oppenheimer ca risc de securitate de către AEC în iunie 1954. În spatele unei mari părţi a acestui fapt se aflau forţele aeriene aliate cu Teller, Laurence şi Strauss, şi foarte opuse lui Oppenheimer. Această opoziţie a apărut din cauza muncii lui Oppenheimer pentru diversificarea armelor (care a fost considerată de forţele aeriene ca o deturnare trădătoare atât a banilor, cât şi a materialelor nucleare de la acestea către celelalte servicii) şi din cauza eforturilor sale de a obţine focoase nucleare mai mici. Acestea din urmă au deschis calea pentru rachete cu rază lungă de acţiune pentru arme nucleare tactice şi pentru submarinul nuclear

Polaris, care a înlocuit bombardierele cu echipaj uman ale forţelor aeriene şi, până la mijlocul anilor 1960, a ameninţat să mute principala descurajare a agresiunii sovietice de către America de la SAC(Comandamentului Aerian Strategic) la marină.
Trebuie menţionat că Teller a avut puţin de-a face cu fabricarea efectivă a bombei termonucleare de succes.
Ca de obicei, a fost foarte neliniştit şi s-a simţit împiedicat la Los Alamos în 1951 şi şi-a petrecut cea mai mare parte a timpului făcând lobby pe lângă forţele aeriene şi Laboratorul de Radiaţii, încercând să obţină un nou laborator propriu pentru arme secundare. Pentru a se elibera pentru această activitate, a părăsit Los Alamos în noiembrie 1951. Când AEC a refuzat să înfiinţeze un al doilea laborator, Teller s-a îndreptat către forţele aeriene şi a obţinut sprijinul acestora pentru un al doilea laborator de arme, aşa-numitul Laborator Livermore ataşat Laboratorului de Radiaţii al lui E. O. Lawrence din Berkeley, California. Acesta a fost înfiinţat în iulie 1952. Toate testele termonucleare şi ultima bombă cu hidrogen pe care le-am menţionat au fost realizările din Los Alamos, ale cărui operaţiuni, sub conducerea lui Norris Bradbury, au fost dezaprobate de Teller. Teller însuşi nu a fost prezent la niciunul dintre testele bombei cu litiu, iar Laboratorul său Livermore nu a participat la teste.
Nimic din toate acestea nu a fost, de fapt, aşa cum s-a construit perceptia opiniei publice în perioada 1951-1955. Documentele publice privind aceste chestiuni au fost rectificate în 1955 de Teller, Laurence şi AEC, dar până atunci Oppenheimer fusese condamnat, republicanii erau la putere, iar povestea subversiunii din guvernul american devenise un mit american consacrat, alături de bomba termonucleară ca fiind o bombă cu hidrogen şi Teller ca părintele acesteia.
Aceste mituri nu au fost, desigur, crezute de oamenii de ştiinţă nucleari, fapt care a contribuit la intensificarea „suspiciunii pe care dreapta o avea legata de ei si de toti oameni educaţi. Adevărul despre „Bravo” fuseserevelat oamenilor de ştiinţă nucleari din lume, inclusiv ruşilor, aproape imediatdupă test şi într-un mod extrem de dramatic.
La scurt timp după explozia „Bravo” din reciful de corali Bikini, o mică barcă de pescuit japoneză, Dragonul Norocos, a fost prinsă în pragul radiaţiilor letale ale testului. A fost, într-adevăr, un

Dragon norocos, deoarece doar unul din echipaj a murit ulterior, deşi restul au fost bolnavi timp de luni de zile. Nava se afla la nouăzeci de mile est de explozie, dar, dacă ar fi fost la doar zece mile mai la sud, tot echipajul ar fi murit de oribil. La două săptămâni după explozie, când nava sortită eşecului a ajuns în Japonia, profesorul Kenjiro Kimura, primul descoperitor al Uraniului-237, a găsit acest izotop rar în cenuşa radioactivă de pe Dragonul Norocos. U-237 ar fi putut proveni doar din fisiunea U-239. Această descoperire, publicată în limba japoneză în august 1954, a dezvăluit că „Bravo" fusese o bombă gigantică în formă de U a cărei natură mortală constă mai mult în căldura şi explozia sa. Sub cortina secretului lui Strauss, oamenii de ştiinţă care ştiau s-au întrebat:
De ce a fabricat AEC o bombă atât de „murdară"? De ce a fost ţinută totul atât de secret? Răspunsul acum pare clar: explozia bombei cu hidrogen sovietice din august 1953 a arătat că ruşii erau în faţa noastră în cursa bombelor cu hidrogen. Acest lucru, AEC nu-l putea admite public. Acest dezavantaj trebuia depăşit cât mai rapid posibil, iar cea mai bună modalitate de a face acest lucru era trecerea de la războiul clasic la războiul radioactiv. Mişcarea în această direcţie, care din fericire a fost doar temporară (1953-1956), a fost intensificată de etapele timpurii, şi foarte secrete, ale cursei rachetelor. La sfârşitul anului 1952, imediat după testul rachetei „Mike", John von Neumann a condus un comitet care a recomandat un efort intensificat pentru dezvoltarea unei rachete cu rază lungă de acţiune (ICBM). La acea vreme, efortul american în domeniul rachetelor se limita în mare măsură la variante ale armei germane V-2 şi la rachete mai puţin performante, cum ar fi Aerobee şi Wac Corporal. Noul efort a arătat curând că o rază mai lungă ar fi mai uşor de obţinut decât o precizie mai mare şi că ar fi foarte dificil să se construiască o rachetă pe care să se poată baza să lovească la zece mile de ţintă. La o astfel de distanţă, o explozie, chiar şi de zece megatone, ar provoca puţine daune, iar dacă astfel de ţinte ar fi distruse, acest lucru ar trebui făcut de un nor de căderi radioactive care se răspândeşte şi nu de explozie. De aici şi bomba termonucleara.
Aceasta bomba , ascunsă publicului prin secretizare şi prin declaraţii înşelătoare ale AEC, de obicei de la Strauss, a rămas arma de ultimă instanţă în arsenalul american pe tot parcursul erei

Dulles.
Lansarea primului submarin „Polaris” în ianuarie 1954, cu şase săptămâni înainte de „Bravo”, nu a schimbat această situaţie. Primul test american al unei bombe cu litiu lansate de avioane în mai 1956 a fost o lansare întârziată dintr-un bombardier cu reacţie B-52 la o altitudine de 5100 de m2; aceasta a explodat la 1400 de m2 într-o minge de foc de şase kilometri, aproape la o distanţă egală de ţintă.
Pentru a pregăti opinia publică să accepte utilizarea bombei termonucleare, dacă ar fi fost necesar, Strauss a sponsorizat un studiu asupra căderilor radioactive a cărui concluzie a fost ump to anticipata prin denumirea lui „Proiectul Soare”. Prin publicarea selectivă a unor dovezi şi păstrarea secretului strict al altor informaţii, grupul Strauss a încercat să stabilească în opinia publică că nu exista niciun pericol real pentru nimeni din cauza căderilor cenusei nucleare, chiar şi în cazul unui război nuclear total. Aceasta a dat naştere unei controverse între oamenii de ştiinţă ai grupului BAS, condus de Ralph E. Lapp, şi administraţia Eisenhower, condusă de Strauss, cu privire la natura şi pericolul căderii radioactive şi al războiului nuclear în general.
După cum vom vedea imediat, guvernul Eisenhower, prin doctrina lui Dulles despre „represalii masive”, enunţată în ianuarie 1954, era atât de profund angajat în războiul nuclear încât nu putea permite dezvoltarea unei opinii publice care să refuze utilizarea armelor nucleare din cauza obiecţiilor faţă de pericolul căderii radioactive asupra neutrilor şi necombatanţilor.
În această luptă, Strauss, Dulles şi Teller au fost susţinuţi de forţele aeriene, care se temeau şi erau indignate de eforturile grupului Oppenheimer de a transfera cheltuielile de apărare pe o gamă mult mai largă decât cea a represiunii masive. Aceştia au fost deosebit de alarmaţi de eforturile lui Oppenheimer, Lee DuBridge şi ale altora de a cheltui bani pe apărarea antiaeriană. Până în 1953, această luptă a devenit atât de intensă încât susţinătorii forţelor aeriene şi ai represaliilor masive au decis că trebuie să distrugă imaginea publică şi cariera publică a lui Oppenheimer, să influenţeze opinia publică şi să-i descurajeze pe alţi oameni de ştiinţă de aceeaşi părere să se opună noii linii de partid republicane ale forţelor aeriene.
Sfârşitul monopolului nuclear american la sfârşitul anului 1950 a făcut necesară redeschiderea dezbaterii strategice care fusese

stabilizată pe doctrina Truman de „izolare” în 1947.
Strategia de „prevenire si raspandire” se baza pe un echilibru strategic între armatele sovietice de masă şi monopolul nuclear american, în care fiecare dintre acestea ar descuraja utilizarea celeilalte, stabilind astfel o umbrelă sub care Statele Unite îşi puteau folosi puterea economică pentru a câştiga Războiul Rece. Echilibrul strategic fusese stabilit ca „Doctrina Truman” la începutul anului 1947 şi fusese urmat de politici de ,,prevenire a extinderii” programului nuclear,ajutor acordat Greciei şi Turciei şi, mai presus de toate, de Planul Marshall.
Această politică din anii 1947-1950 a adus numeroase victorii pentru Occident, de-a lungul întregii periferii a blocului sovietic şi în special în Germania de Vest şi în Japonia, ambele devenind solid ataşate de Occident. Eşecul major, justificat ca inevitabil în ceea ce priveşte magnitudinea problemei şi resursele disponibile, a fost pierderea Chinei în faţa blocului sovietic, dar acest lucru a fost în general acceptat de susţinătorii izolării pe dublul motiv că resursele disponibile trebuie să meargă către Europa (ca fiind mai importantă decât China) şi că China nu va fi niciodată un satelit puternic sau de încredere al Rusiei.
Această doctrină a izolării, prin privarea fiecărei părţi de cea mai puternică armă a sa (armata sovietică masiva şi forţa americană SAC-Comandamentul Aerian Strategic), a tins să le neutralizeze şi a forţat fiecare parte să adopte planuri strategice suplimentare. Din partea sovietică, aceste noi planuri implicau utilizarea unor tactici ,,de ciugulire”(o tactică prin care una dintre părţi face o cerere mică, aparent nesemnificativă, sau solicită o concesie finală după ce au fost convenţi termenii principali, dar înainte ca acordul să fie semnat oficial) de către sateliţii săi. Din partea americană, aceste noi planuri implicau dezvoltarea unei posturi defensive echilibrate şi flexibile, bazată pe toate serviciile şi armele.
Noile planuri sovietice necesitau o deviere a obiectivelor americane de la Uniunea Sovietică însăşi către periferia şi către sateliţii săi. De asemenea, acestea implicau menţinerea agresivităţii sub nivelul care ar declanşa represalii SAC. Acest nivel era mult mai ridicat pentru un stat satelit decât pentru Uniunea Sovietică însăşi. De fapt, în timp ce aproape orice agresiune militară din partea URSS ar putea declanşa un atac nuclear SAC în schimb, aproape nicio agresiune din partea unui satelit (în special a unui satelit mai mic)

nu ar fi produs acest lucru. Zonele în care ar putea avea loc astfel de aventuri indirecte ale URSS erau evidente: Orientul Apropiat şi Orientul Îndepărtat. În ambele zone, incompetenţa politicii americane a făcut sarcina sovietică destul de uşoară. Răspunsul american la această schimbare a strategiei sovietice a apărut nu ca un răspuns la o manifestare evidentă a politicii sovietice, ci ca un răspuns la „Joe 1”. Mai mult, nu a fost un răspuns al Departamentului Apărării sau al JCS, ci a fost sponsorizat şi promovat de personalul de planificare a politicilor din Departamentul de Stat sub conducerea lui Paul Nitze. A apărut din nevoile NATO ca forţă defensivă împotriva Rusiei şi a susţinut o politică foarte similară cu cea dorită de Oppenheimer şi GAC (accent sporit pe o apărare echilibrată cu forţe terestre consolidate, inclusiv cele ale aliaţilor noştri, şi dezvoltarea rapidă a armelor nucleare tactice şi un rol al forţelor aeriene tactice). Acest efort, care ar fi necesitat o creştere a bugetului apărării de la cifra din 1950 de 13 miliarde de dolari la aproximativ 35 de miliarde de dolari, a fost acceptat în aprilie 1950 de Consiliul Naţional de Securitate ca directivă NSC 68, dar cu un cost de doar 18 miliarde de dolari pe an. Ideea dominanta a directivei NSC 68 a fost aşteptarea unui impas nuclear strategic între Statele Unite şi URSS până în 1954 şi necesitatea pregătirii pentru metode de apărare, altele decât bombardamentele masive, pentru a rezista agresiunii sovietice. Firește, această directivă era detestabilă pentru „Big Bomber Boys”(Fortele Aeriene). Extraordinar este că rezistenţa lor a avut succes, iar NSC 68 a fost înlocuită de „represalii masive” şi o nouă directivă, aşa-numita NSC 162, în octombrie 1953, în ciuda tuturor lecţiilor Războiului din Coreea din 1950-1953, pe care forţele aeriene şi administraţia Eisenhower le-au ignorat împreună.

Capitolul 67 — Războiul din Coreea și urmările sale, 1950-1954

Accentul pus de forţele armate americane pe represaliile nucleare ca principal răspuns la agresiunea comunistă oriunde în lume a făcut necesară trasarea unui perimetru de apărare peste care o astfel de agresiune să declanşeze represalii din partea noastră. O astfel de graniţă fusese stabilită în Europa de către forţele de ocupaţie militară şi NATO, dar, la sfârşitul anului 1949, era încă

Nespecificată în Orientul Îndepărtat din cauza recentei victorii a comuniştilor în China. La insistenţele liderilor militari, în special ale generalului MacArthur, acel perimetru a fost trasat pentru a exclude Coreea, Formosa şi China continentală; în consecinţă, toate forţele americane fuseseră evacuate din Coreea de Sud în iunie 1949. În martie a acelui an, MacArthur a declarat public: „Linia noastră de apărare trece prin lanţul de insule care mărginesc coasta Asiei. Începe din Filipine şi continuă prin arhipelagul Ryukyu, care include bastionul său principal, Okinawa. Apoi se arcuieste înapoi prin Japonia şi lanţul de insule Aleutine până în Alaska." Perimetrul de apărare MacArthur din Orientul Îndepărtat a fost acceptat de secretarul de stat Acheson într-un discurs din 12 ianuarie 1950, dar nu în sensul în care l-au atacat republicanii partizani ulterior. Acheson a afirmat în mod specific că garanţia Americii a fost acordată doar zonelor aflate la est de acea linie, dar că puterea americană ar putea fi folosită la vest de aceasta, unde naţiunile independente trebuie mai întâi să-şi caute securitatea prin proprie iniţiativă şi prin sistemul de securitate organizat al Naţiunilor Unite. Prin urmare, pentru Acheson, graniţa nu era între zonele pe care le-am apăra şi cele pe care nu le-am apăra, ci între cele pe care le-am apăra unilateral şi cele pe care le-am apăra colectiv.

Cu toate acestea, pare clar că, în privat, până la sfârşitul anului 1949, toate părţile Administraţiei de la Washington aşteptau cu nerăbdare căderea Formosei, dispariţia completă a lui Chiang Kai-shek, recunoaşterea Chinei Roşii şi admiterea acesteia în Naţiunile Unite, ca preliminarii pentru un efort diplomatic intens de exploatare a rupturii dintre Rusia Sovietică şi China comunistă, care era considerată inevitabilă. Această viziune a „titoismului" chinez nu a devenit niciodată politică publică, dar pe 12 octombrie 1949, după ce Consiliul Comunist Chinez sub conducerea lui Eisenhower a votat că Formosa nu avea suficientă importanţă strategică pentru a justifica ocuparea sa de către trupele americane, cele trei departamente ale apărării şi Departamentul de Stat au convenit în unanimitate că Formosa va fi cucerită de China Roşie până la sfârşitul anului 1950.

Oricare ar fi putut fi meritele perimetrului nostru de apărare din Orientul Îndepărtat şi implicaţiile sale pentru Formosa, acesta a lăsat în mod clar Coreea într-o poziţie ambiguă.

Uniunea Sovietică a interpretat această ambiguitate ca însemnând că Statele Unite ar permite cucerirea Coreei de Sud de către Coreea de Nord, la fel cum China Roşie, cam în aceeaşi perioadă, a presupus că Statele Unite îi vor permite să cucerească Formosa. În schimb, când Rusia, prin satelitul său, Coreea de Nord, a încercat să cucerească Coreea înainte ca China Roşie să cucerească Formosa, acest lucru a dat naştere unei contrareacţii americane care a împiedicat oricare dintre agresori să-şi atingă scopul.
Nu există nicio îndoială că liderii cheie ai Statelor Unite, împreună cu restul lumii, au subestimat natura aproape salbatic de agresivă a Chinei Roşii. Din 1949 încoace, acest regim nou înfiinţat a încercat să trivializeze orice mână prietenoasă care încerca să o conducă în comunitatea naţiunilor consacrate. Le-a arătat perfect clar tuturor vecinilor săi din Asia că politicile sale se vor baza pe ura faţă de orice ţară care nu se rupea de Statele Unite şi nu se alinia cu Uniunea Sovietică. Chiar şi India, care s-a dat peste cap pentru a fi prietenoasă, a fost mustrată aproape zilnic cu insulte extravagante, dintre care una dintre cele mai moderate a fost acuzaţia că Nehru era „câinele imperialiştilor britanico-americani". Când Marea Britanie a oferit recunoaştere diplomatică în ianuarie 1950, aceasta a fost respinsă.
Nici acest comportament agresiv nu a fost doar verbal. În ciuda devastării şi dislocării economice ale Războiului Civil, planurile de agresiune ale Chinei Roşii au continuat. Nivelul general al producţiei chinezeşti în 1949 era de aproximativ jumătate din ceea ce fusese în 1942, iar ţara avea nevoie în mod clar de un interval pentru a se recupera, dar bugetul pentru 1950 a alocat 40% din fondurile sale pentru forţele armate, a impus un impozit de 20% pe veniturile agricole ale ţărănilor şi a anticipat un deficit de aproape 20% care urma să fie acoperit prin tipărirea de bani de hârtie. Planurile sale imediate declarate includeau cucerirea insulei Hainan, a Formosei si a Tibetului. Hainan a fost cucerit în aprilie 1950, iar consolidarea forţelor împotriva Formosei a continuat timp de cel puţin două luni. Aproximativ 20.000 de coreeni din forţele chinezeşti au fost detaşaţi şi s-au întors în Coreea de Nord, unde s-au alăturat forţelor armate ale Republicii Populare Coreene (PRK, adică Republica Comunistă Coreea de Nord). Acest lucru s-ar fi facut la cererea Rusiei. Pe 25 iunie 1950, după un bombardament de artilerie de două ore, 60.000 de nord-coreeni,conduşi de o 100

de tancuri sovietice, au traversat paralela 38 şi s-au aruncat asupra a 90.000 de soldaţi sud-coreeni uşor înarmaţi şi deja descurajaţi. Aceştia din urmă, lipsiţi de tancuri, avioane sau artilerie grea, s-au retras spre sud şi nu s-au oprit până pe 6 august, când au reuşit în sfârşit să reziste în faţa Pusanului, în colţul de sud-est al Peninsulei Coreene. În această retragere, trupele ROK au suferit 50.000 de pierderi în prima lună.
Timp de patruzeci şi opt de ore după atacul coreean, lumea a ezitat, aşteptând reacţia Americii.
Pe 26 iunie 1950, la a cincea aniversare a Naţiunilor Unite, mulţi s-au temut de un „München", ceea ce ar fi dus la prăbuşirea întregului sistem de securitate al Naţiunilor Unite la prima sa provocare majoră. Reacţia lui Truman, a fost însă decisivă. El a angajat imediat forţe aeriene şi maritime americane în zona aflată la sud de paralela 38° şi a cerut condamnarea agresiunii de către ONU. Astfel, pentru prima dată în istorie, o organizaţie mondială a votat pentru utilizarea forţei colective pentru a opri agresiunea armată. Acest lucru a fost posibil deoarece atacul nord-coreean a avut loc într-un moment în care delegaţia sovietică era absentă de la Consiliul de Securitate al Naţiunilor Unite, boicotându-l în semnul de protest faţă de prezenţa delegaţiei din China naţionalistă. În consecinţă, veto-ul sovietic, mult utilizat, nu a fost disponibil. Pe 27 iunie 1950,Consiliul de Securitate, Iugoslavia opunandu-se cu singurul vot, a condamnat agresiunea şi a cerut membrilor săi să ofere asistenţă Coreei de Sud. În aceeaşi zi, preşedintele Truman a ordonat forţelor americane să intre în acţiune şi a trimis Flota a Şaptea a Statelor Unite pentru a neutraliza Strâmtoarea Formosa, unde armatele roşii chinezeşti erau încă pregătite pentru invazia Formosa. Acest răspuns rapid a câştigat aprobarea generală în Statele Unite, chiar şi din partea celor care care ulterior l-au condamnat şi i s-au opus. Unul dintre aceştia a fost senatorul Taft, care şi-a început aprobarea temporară acuzând că toate problemele din Orientul Îndepărtat au apărut din „acceptarea cu simpatie a comunismului" de către democraţi şi că atacul nord-coreean a fost un răspuns la invitaţia conţinută din discursul lui Acheson din 2 ianuarie: „E de mirare că comuniştii coreeni au crezut in cuvântul dat de Secretarul de Stat?" El a cerut demisia imediată a lui Acheson, un strigăt de nemultumire care a continuat, aproape

neîntrerupt, în următorii doi ani şi jumătate.
Ordinul preşedintelui ca forţele terestre să-i salveze pe sud-coreeni nu a fost uşor de executat. Succesul forţelor aeriene în dificultăţile bugetare cu celelalte servicii şi reducerile bugetare generale către Congresul Republican al 80-lea (ianuarie 1947-ianuarie 1949) au lăsat forţele terestre cu doar zece divizii ale armatei şi două divizii ale Corpului Puşcaşilor Marini, toate grav depreciate. Cele patru divizii de ocupaţie din Orientul Îndepărtat, care trebuiau să răspundă atacului coreean, aveau în total doar 25 de batalioane de infanterie, în loc de cele 36 alocate. Acestea, şi alte unităţi, au trebuit să fie întărite prin chemarea rezerviştilor. Cu toate acestea, o divizie din Japonia a ajuns în Coreea până pe 9 iulie, o a doua pe 12 iulie şi o a treia pe 18 iulie.
Intervenţia forţelor americane în Coreea a fost, fără îndoială, un mare şoc pentru comunişti, mai ales că atacul nord-coreean a fost o operaţiune sovietică, în timp ce debarcarea americană a ameninţat direct securitatea Chinei Roşii. Coordonarea dintre cele două puteri comuniste a fost departe de a fi perfectă şi cu siguranţă lentă. Chinezii roşii nu aveau nicio dorinţă să vadă forţele americane restabilite pe continentul asiatic sau ocupand întreaga Coreea până la graniţa chineză de-a lungul râului Yalu; pe de altă parte, nu aveau nicio dorinţă să intre într-un război cu Statele Unite pentru a preveni această consecinţă nedorită a ceea ce a fost de fapt o operaţiune a Moscovei, mai ales că sprijinul sovietic era foarte îndepărtat, la capătul celălalt al unei lungi căi ferate cu o singură linie care traversa Siberia. Luand in considerare aceste perspective, chinezii roşii şi-au suspendat atacul asupra Formosei şi, în cursul lunii iulie, au adunat câteva sute de mii de soldaţi în nord-estul Chinei, retraşi considerabil din zona Yalu.
Timp de săptămâni, avansul de succes al nord-coreenilor le-a dat chinezilor speranţa că nu trebuie să facă nimic. Sud-coreenii au fost rapid aruncaţi în colţul sud-estic al ţării, la Pusan, şi timp de câteva săptămâni au fost pe punctul de a fi împinşi în mare. Linia lor a rezistat, cu toate acestea, iar forţele americane au început să se adune în regiunea capului de plajă protejat.
Statele Unite au fost la fel de precaute ca şi chinezii în a evita o ciocnire directă între cele două ţări, deoarece o astfel de ciocnire s-ar putea transforma cu uşurinţă într-un război major în Orientul Îndepărtat, lăsând Rusia liberă să îşi satisfacă capriciile în Europa.

Washingtonul se temea că Chiang Kai-shek, din moment ce nu putea recuceri China el însuși și spera că America o va face pentru el, ar putea încerca să precipite un astfel de război lansând un atac din Formosa asupra Chinei continentale. Exista, de asemenea, o mare șansă ca MacArthur să-l încurajeze sau să-i permită lui Chiang să facă acest lucru, deoarece acel general arogant era de acord cu Chiang că Europa nu avea nicio importanţă şi că Orientul Îndepărtat ar trebui să fie principala, aproape singura, zonă de operaţiuni pentru politica externă americană. El se opusese cu vehemenţă strategiei „Germania pe primul loc" pe tot parcursul celui de-al Doilea Război Mondial şi se opusese oamenilor sau proviziilor trimise acolo, pe motiv că aceste diversiuni întârziau întoarcerea sa triumfătoare în Filipine. Pe măsură ce războiul se apropia de sfârşit, el spusese: „Europa este un sistem pe moarte. Este uzată şi degradată şi va deveni o hegemonie economică şi industrială a Rusiei Sovietice.... Ţările care ating Pacificul, cu miliardele lor de locuitori, vor determina cursul istoriei pentru următorii zece mii de ani."
Aceste opinii erau împărtăşite de ... grupurile izolaţioniste ale Partidului Republican cu care MacArthur fusese în strânsă legătură o mare parte din viaţa sa şi cărora le datora o parte din succesul său.
În politica americană, aceste grupuri aveau puterea de a provoca daune considerabile din cauza influenţei lor asupra partidului congresional republican şi a faptului că politica externă bipartizană sub senatorul Arthur Vandenberg din Michigan, care opera în alte părţi ale lumii, nu exista în ceea ce priveşte Orientul Îndepărtat. Pericolul oricărei cooperări Chiang-MacArthur pentru a transforma acţiunea coreeană într-un război major a fost intensificat de faptul că acestor actiuni li s-ar fi opus Naţiunilor Unite şi aliaţii noştri, niciunul dintre aceştia nefiind considerat important de neo-izolaţionişti sau de MacArthur,dar pe care Administraţia Truman a refuzat să-i înstrăineze inutil, deoarece erau esenţiali, ca baze, în prevenirea Rusiei.
În primele două săptămâni ale lunii august, o altă divizie americană şi părţi din alte unităţi, inclusiv o brigadă a Corpului Puşcaşilor Marini, au debarcat la Busan. Până la mijlocul lunii, acea enclavă era împanzita de santuri defensive, şi se pregătea o contraofensivă pentru a respinge forţele nord-coreene înapoi spre paralela 38.

În acel moment, MacArthur a făcut o sugestie genială: pentru a evita ofensiva puternică asupra sud-estului peninsulei, el a propus debarcarea a două divizii americane la Inchon, la jumătatea coastei de vest a Coreei, la optzeci de kilometri sud de paralela 38 şi la doar 40 de kilometri de Seul, capitala. Totul era contrar planului, cu excepţia cazului în care ar exista o surpriză tactică completă. Din fericire, acest lucru a fost realizat, un eveniment destul de neaşteptat în Est. Unităţile de marină au debarcat la Inchon de pe mare pe 1 septembrie şi au întâmpinat puţină opoziţie. Pe 22 septembrie, au capturat Seulul şi, şase zile mai târziu, li s-a alăturat principala ofensivă a Naţiunilor Unite care înainta pe peninsulă din Busan. Aproximativ jumătate din forţele PRK au fost capturate, în timp ce restul au fugit spre nord, peste paralela 38, în Coreea de Nord.
Această frontieră a fost atinsă de forţele ONU la sfârşitul lunii. Decizia Chinei Roşii de a interveni în Coreea de Nord a fost luată în jurul celei de-a treia săptămâni din august şi a început pe 15 octombrie, la nouă zile după ce trupele americane au trecut paralela 38 în Coreea de Nord. O astfel de intervenţie era aproape inevitabilă, deoarece cu greu se putea aştepta ca China Roşie să permită distrugerea statului tampon nord-coreean şi ocuparea liniei râului Yalu de către trupele americane fără a lua măsuri pentru a-şi proteja propria securitate. China ar fi salutat restaurarea graniţei de-a lungul paralelei 38, pe care Rusia o distrusese atât de neglijent prin instigarea atacului PRK în iunie. Până în octombrie, se temeau că Statele Unite erau pe cale să folosească zona coreeană drept bază pentru un război general împotriva Chinei. Într-un astfel de război, chinezii se aşteptau să devină ţinta bombelor atomice, dar credeau că ar putea supravieţui dacă ar putea distruge baza coreeană a Naţiunilor Unite de unde se desfasurau operaţiuni terestre. Prin urmare, de îndată ce a devenit clar că forţele americane vor continua dincolo de paralela 38 până la Yalu, chinezii au intervenit, nu pentru a restabili frontiera paralelei 38, ci pentru a elimina complet forţele Naţiunilor Unite din Asia. Intervenţia chineză în Coreea, care a început pe 15 octombrie 1950, a fost o surpriză mult mai mare decât Inchon şi a dat naştere uneia dintre cele mai aprige controverse din istoria politicii americane, aşa-numita controversă Truman MacArthur. Disputa a apărut din faptul că MacArthur nu a acceptat planurile strategice şi politice

ale guvernului său şi a căutat sistematic să le submineze şi să le redirecţioneze, fiind în comunicare constantă cu presa şi cu liderii partidului de opoziţie în acest scop.
Administraţia Truman, după victoria de la Inchon, nu a intenţionat să se oprească la paralela 38 şi spera să reunifice ţara sub guvernul de la Seul. Este probabil ca acest lucru singur să fi declanşat intervenţia chineză, dar, pentru a reduce această posibilitate, Washingtonul a impus anumite restricţii asupra acţiunilor lui MacArthur, de la care acesta a încercat curând să se sustragă. Atât Washingtonul, cât şi Tokyo ştiau că China avea aproximativ 300.000 de soldaţi pregătiţi de acţiune în Manciuria, la nord de Yalu, şi că nici Rusia, nici China nu încercau să reechipeze forţele nord-coreene distruse. Pentru a descuraja orice intervenţie chineză, Casa Albă a interzis orice atac al lui Chiang pe coasta chineză, orice blocadă navală a Chinei însăşi (Coreea, desigur, era blocată), sau orice atac asupra Chinei sau Siberiei la nord de Yalu, sau utilizarea trupelor non-coreene în imediata vecinătate a Yalu, pe măsură ce cucerirea Coreei de Nord era finalizată.
Pe 9 octombrie 1950, două dintre avioanele lui MacArthur au atacat o bază aeriană rusească la 90 de kilometri în interiorul teritoriului rus şi la doar 18 kilometri de Vladivostok. Pentru a se asigura că MacArthur înţelege motivele acestor restricţii, preşedintele Truman i-a cerut lui MacArthur să se întâlnească cu el pe Insula Wake pe 15 octombrie. Cei doi lideri au avut o lungă discuţie, în care aceste restricţii au fost reiterate, dar la două luni de la întoarcerea sa în Japonia, MacArthur şi-a reluat interviurile şi scrisorile aproape zilnice în care agita opinia generala împotriva acestor limitari.
Pe Insula Wake, generalul MacArthur l-a asigurat pe preşedintele Truman că orice intervenţie chineză în Coreea ar fi foarte puţin probabilă şi, în orice caz, ar fi la o scară pe care o poate gestiona. Chiar în timp ce vorbea, primele unităţi chineze traversau deja râul Yalu din Manciuria în Coreea de Nord. Acestea s-au angajat in lupta pe 26 octombrie, iar până pe 30 octombrie o parte fuseseră capturate. MacArthur a continuat să nege că ar fi existat o intervenţie chineză semnificativă şi a încercat să o descurajeze printr-un atac viguros spre nord împotriva resturilor armatei nord-coreene.
Din cauza lipsei de trupe americane pentru un atac pe toată lăţimea peninsulei, el şi-a împărţit forţele pentru două atacuri separate de o

parte şi de alta a peninsulei, fără nicio legătură directă între ele zona unde a rămas o zona considerabila . Mai mult, MacArthur a anulat pe 24 octombrie restricţiile privind utilizarea forţelor non-coreene în apropierea graniţelor chineze şi ruseşti. Comunicatul său special din 5 noiembrie, care a deschis ofensiva sa spre nord, vorbea despre acesta ca fiind unul care în toate scopurile practice, ar pune capăt războiului" şi ar aduce forţele Naţiunilor Unite „acasă până la Crăciun".
Până pe 26 noiembrie, ofensiva MacArthur s-a deplasat spre nord în ciuda unei rezistenţe moderate, dar, exact când a ajuns la frontiera Yalu în anumite puncte, o ofensivă chineză gigantică de 33 de divizii a contraatacat în spaţiul dintre cele două aripi ale ONU. Comunicatul lui MacArthur din 28 noiembrie vorbea despre atacul chinez ca despre un „nou război", care „a spulberat marile speranţe pe care le aveam si că intervenţia chinezilor a fost doar de natură simbolică, pe bază voluntară şi individuală..." Imediat, a început o campanie de propagandă intensivă atât pentru a-şi atinge obiectivele anterioare de atacuri directe asupra coastei Chinei şi atacuri aeriene asupra punctelor interioare, cât şi pentru a rescrie istoria lunii precedente, astfel încât propriile sale acţiuni să pară a fi replici premeditate şi iscusite la planurile chineze. De fapt, declaraţia sa publică din 28 noiembrie a fost în contrast puternic cu mesajul său privat către Washington cu aproape patru săptămâni mai devreme, care estima forţele chineze de peste Yalu la o jumătate de milion de oameni în 56 de divizii ale armatei regulate, susţinute de 370.000 de forţe de securitate districtuale...
Atacul chinezesc, în mintea lui MacArthur, a redus situaţia americană din Orientul Îndepărtat la o simplă alegere între două alternative extreme: fie război total împotriva Chinei şi, eventual, a Rusiei, pentru a distruge comunismul mondial odată pentru totdeauna, fie evacuarea imediată a forţelor noastre din Coreea. Prima ar fi dat Uniunii Sovietice mână liberă în Europa; cea de-a doua ar fi făcut imposibil pentru noi să obţinem rezistenţă împotriva atragerii comuniste a oricăror state mici sau chiar din partea aliaţilor noştri mai mari din alte părţi ale lumii şi ne-ar fi distrus prestigiul în Asia şi Africa.Nici o varianta dintre aceste două opţiuni nu este adevărată.
Generalul Douglas MacArthur avea dreptate. El a fost unul dintre

cei mai mari trei lideri militari din istoria Americii. Ceilalţi doi mari lideri militari au fost generalul George Washington şi generalul George Patton. Aceste doua genii militare ar fi „pus capăt războiului mult mai devreme şi ar fi eliminat comunismul de pe pământ dacă poporul american şi membrii Congresului i-ar fi susţinut. O vizită rapidă a generalilor J. Lawton Collins şi Hoyt S. Vandenberg în Coreea, în perioada 12-17 ianuarie 1951, i-a convins de alternativa, care era încă politica Washingtonului, şi anume ca menţinerea independenţei Coreei de Sud, era încă posibilă.
În loc să accepte această alternativă, MacArthur şi-a intensificat barajul de presă împotriva Administraţiei, precum şi numeroasele sale mesaje adresate politicienilor republicani izolaţionişti din Washington. O directivă din decembrie care îi ordona să îşi clarifice declaraţiile publice privind politica externă şi militară la departamentele respective a fost încălcată, timp de câteva luni, cu impunitate.
Alegerile pentru Congres din 1950 fuseseră dezastruoase pentru susţinătorii Administraţiei şi fuseseră de succes pentru izolaţionişţii ambelor partide, majoritatea Administraţiei în ambele Camere fiind redusă aproape la zero.
Senatorul Taft, acum lider incontestabil al blocului izolaţionist, a susţinut că abordarea „internaţionalistă" a guvernatorului Dewey pierduse alegerile prezidenţiale din 1948 şi că propria sa opoziţie generală faţă de Administraţie, pe o bază izolaţionistă, fusese victorioasă în 1950 şi va câştiga preşedinţia (aparent pentru el însuşi) în 1952. Pe această bază a fost construit un atac puternic împotriva secretarului de stat Acheson, împotriva NATO şi a altor angajamente americane în Europa şi împotriva ajutorului extern sau a oricăror eforturi de extindere a forţelor terestre ale Americii. Eforturile lui Truman de a trimite patru divizii în Europa şi de a-l numi pe generalul Eisenhower comandant suprem al NATO au fost blocate violent de Taft (care votase împotriva ratificării NATO) şi de senatorul Wherry, liderul republican al partidului. S-au depus toate eforturile pentru a reduce apărarea Statelor Unite la o simplă chestiune de control al aerului şi oceanelor, fără a fi nevoie de forţe de peste mări sau aliaţi de peste mări. Toate acestea, desigur, au fost pur şi simplu un refuz de a înfrunta condiţiile secolului al XX-lea din partea unor oameni cu idei din secolul al XIX-lea şi au oferit un mare sprijin insubordonării lui MacArthur.

Această insubordonare şi alianţa generalului cu opoziţia republicană din Congres au atins apogeul pe 5 aprilie 1951, când liderul republican din Cameră, Joseph Martin, a citit Congresului o scrisoare de la MacArthur, care reprezenta un atac propagandistic general la adresa politicilor administraţiei Truman în Orientul Îndepărtat. Truman a folosit acest lucru ca pretext pentru a-l înlătura pe MacArthur, deşi adevăratul său motiv era sabotajul de către general al eforturilor americane şi britanice de a negocia sfârşitul războiului de-a lungul paralelei 38.
La cinci zile după ce scrisoarea MacArthur-Martin fusese citită în Congres, Truman l-a înlăturat pe general din toate funcţiile sale de comandă din Orientul Îndepărtat. Acest lucru a fost folosit de opoziţia izolaţionistă pentru o mare întoarcere triumfală pentru MacArthur. Liderii republicani au vorbit public despre punerea sub acuzare a preşedintelui; senatorul Nixon dorea cenzura din partea Congresului a preşedintelui şi repunerea lui MacArthur în funcţiile sale de comandă, deoarece înlăturarea sa reprezenta „o împlinire a comunismului mondial". McCarthy a spus că preşedintele a luat decizia în timp ce era beat, în timp ce senatorul William Jenner a spus din Senat: „Această ţară este astăzi în mâinile unei coterii secrete interne, condusă de agenţi ai Uniunii Sovietice. Trebuie să eliminăm imediat această conspiraţie canceroasă din Guvernul nostru. Singura noastră opţiune este să-l punem sub acuzare pe preşedintele Truman şi să aflăm cine este guvernul secret invizibil care a condus atât de abil ţara noastră pe calea distrugerii."
Sentimente similare cu acestea au fost frecvente, atât în public, cât şi în privat, în următorii câţiva ani.
Întoarcerea lui MacArthur în Statele Unite după o absenţă de aproape cincisprezece ani a fost transformată într-o demonstraţie uimitoare de isterie populară. La aterizarea la San Francisco, a fost întâmpinat de o jumătate de milion de oameni generand unul dintre cele mai mari ambuteiaje din istoria oraşului. Pe aeroportul din Washington, după miezul nopţii din 19 aprilie, mulţimile au scăpat de sub control. În acea după-amiază, înaintea unei sesiuni comune a Congresului şi în cadrul unei transmisiuni televizate la nivel naţional, a ţinut un discurs care a variat de la elocvenţă demodată la pură vulgaritate.A încheiat cu patos: „Vechii soldaţi nu mor niciodată, pur şi simplu se estompează.Şi, la fel ca si vechiul soldat din acea baladă, acum îmi închei cariera militară şi pur şi simplu

voi disparea ca un vechi soldat care a încercat să-şi facă datoria, in lumina pe care Dumnezeu i-a incredintat acea datorie. La revedere." Aceasta a fost urmată de o paradă la Washington în faţa a 250.000 de spectatori, dar adevăratul punct culminant a fost atins la New York, a doua zi, când, timp de şase ore şi jumătate, peste şapte milioane de oameni, împrăştiaţi pe un traseu de paradă de nouăsprezece mile, l-au aclamat până au răguşit pe general. Aceasta era de două ori mai numeroasa decat la întoarcerea lui Eisenhower din Europa după înfrângerea Germaniei în 1945.

Generalul nu a dispărut imediat. Până în mai, era înapoi la Washington ca martor principal pentru acuzare într-o anchetă a Congresului privind politicile ţării în Orientul Îndepărtat. Doar o fracţiune infinitesimală dintre acei oameni care îl aclamaseră atât de călduros pe general cu două săptămâni înainte au acordat atenţie audierilor. Acest lucru era regretabil. MacArthur a susţinut cu seriozitate că politicile sale ar putea duce la înfrângerea totală a Chinei comuniste, fără nicio creştere a forţelor terestre, pur şi simplu prin blocada navală şi economică a Chinei, prin atacul aerian asupra industriei chineze şi prin „ridicarea secretomaniei" din jurul lui Chiang Kai-shek. Pe această bază, el a promis o victorie imediată cu un minim de risc şi pierderi. Politica Administraţiei, a insistat el, nu era victoria, ci „să continue lupta indecisă fără nici un scop pentru trupele din afară doar cel de a rezista şi a lupta... o prelungire continuă şi nelimitată a vărsării de sânge".

Mărturiile ulterioare ale altora, inclusiv ale experţilor militari de top ai ţării şi ale şefilor de stat major interarme... au respins ideile lui MacArthur ca fiind nerealiste şi imposibile: bombardarea Manciuriei ar necesita de două ori mai multe bombardiere decât avea la dispoziţie SAC; bombardarea industriei chineze nu i-ar priva pe chinezi de provizii militare, deoarece arsenalele lor se aflau în Uniunea Sovietică; o blocadă economică şi navală nu ar putea afecta grav o ţară atât de autosuficientă precum China, cu o frontieră terestră deschisă, şi nu ar putea fi deloc eficientă decât dacă lupta militară activă pe teren ar creşte ratele de consum; eforturile de a adopta aceste politici ar înstrăina Statele Unite de aliaţii săi şi de Naţiunile Unite şi ar pune în pericol întreaga poziţie antisovietică în Europa(desigur, acest lucru nu era adevărat).

Administraţia pur şi simplu punea în aplicare acordurile secrete făcute la Ialta de Roosevelt, Churchill şi Stalin.] Desigur, aceste acorduri secrete erau necunoscute poporului american şi majorităţii membrilor Congresului.]

Puţini americani au urmărit argumentele până în acest punct, dar MacArthur i-a dat opoziţiei un nou strigăt de război: „În război nu există substitut pentru victorie". Acest slogan, în care nici războiul, nici victoria nu erau definite, a fost folosit ca armă de neo-izolaţionişti, republicani partizani şi dreapta timp de mai bine de un deceniu, deşi până în 1960 fusese condensat in acuzaţia că democraţii favorizau o „politică fără câştig". După un deceniu de reiterări, multe persoane credeau serios că era imposibil să se oprească comunismul fără un război nuclear total şi că supravieţuirea continuă în loc de distrugerea reciprocă, nu putea fi considerată o victorie! Pacea devenise o modalitate de conciliere. Aceste politici neo-izolaţioniste... au exercitat o mare presiune asupra ultimilor doi ani ai administraţiei Truman, împingând-o spre un curs din ce în ce mai nerealist. În 1951, senatorul Taft susţinea un program triplu de reducere a pregătirii militare, reducerea cheltuielilor guvernamentale şi o politică externă mai agresivă în Orientul Îndepărtat. Această combinaţie putea fi susţinută doar presupunând o serie de lucruri care nu erau adevărate. Unul dintre acestea era că regimul lui Chiang Kai-shek de pe Formosa era încă o mare putere şi că China Roşie, pe de altă parte, era in colaps şi într-adevăr era atât de slăbită încât Chiang ar fi fost primit cu entuziasm înapoi dacă ar fi debarcat pur şi simplu pe continent. **Această versiune nerealistă a prezentului putea fi susţinută doar de o versiune la fel de nerealistă a trecutului, aceea că victoria Roşiilor din China a fost consecinţa inevitabilă a opoziţiei faţă de Chiang din partea administraţiilor democratice ale lui Roosevelt şi Truman şi că această opoziţie a fost cauzată de existenţa în cadrul administraţiilor a comuniştilor şi a simpatizanţilor comunişti in toate pozitiile de decizie.** Întrucât aproape toţi experţii, inclusiv oamenii de ştiinţă, experţii în diferite domenii, precum şi militarii, nu acceptau această versiune, nici a trecutului, nici a prezentului, toţi experţii erau consideraţi suspecţi şi insultaţi sau ignoraţi. De fapt, oamenii educaţi sau atenţi erau în general respinşi. În schimb, accentul se punea pe „oamenii practici", definiţi ca fiind cei care „incasau un salariu

sau conduseseră o circumscripţie electorală". Acest lucru a admis intrarea în cercul puterii unor oameni de afaceri şi politicieni de statură locală (cum ar fi senatorul Wherry). [Desigur, istoria ulterioară şi publicarea documentelor guvernamentale secrete au confirmat faptul că China a fost pierdută în mod deliberat în faţa comuniştilor.]
În general, nemulţumirea neo-izolaţionistă a fost o revoltă a ignoranţilor [în mod deliberat neinformaţi] împotriva celor informaţi sau educaţi, a secolului al XIX-lea împotriva problemelor insolubile ale secolului al XX-lea, a Midwest-ului lui Tom Sawyer împotriva Estului cosmopolit al lui J. P. Morgan and Company, a vechiului Siwash împotriva Harvardului, a Chicago Tribune împotriva Washington Post sau New York Times, a absoluturilor simple împotriva relativismelor complexe, a soluţiilor finale imediate împotriva ameliorărilor parţiale pe termen lung, a activismului de frontieră împotriva gândirii europene, o respingere, din toate complexităţile vieţii care au apărut din 1915 în favoarea unei reveniri nostalgice la simplităţile din 1905 şi, mai presus de toate, o dorinţă de a reveni la securitatea internaţională ieftină, nechibzuită şi iresponsabilă din 1880.
Acest ... impuls a cuprins într-un val puternic Statele Unite într-un în anii 1948-1955, susţinut de sute de mii de indivizi egoişti, în special vânzători de publicitate şi propagandă, şi finanţat nu numai din fondurile relativ blocate ale ... finanţelor internaţionale de pe Wall Street, ci si de succesorii săi,precum si de câştigurile disponibile din profiturile industriale autofinanţate din activităţile industriale noi precum energia aeriană, electronica, substanţele chimice, metalele uşoare sau gazele naturale, care, deşi complet dependente de cheltuielile guvernamentale sau de exploatarea protejată de guvern a resurselor naturale limitate (cum ar fi uraniul sau petrolul), se prefăceau faţă de ei înşişi şi ascultătorii lor că abundenţa lor se datora în întregime propriei inteligenţe. În fruntea acestei liste se aflau noii milionari, conduşi de cei care au investit în petrol şi gaze naturale în Texas şi sud-vest, ale căror averi se bazau pe prevederi fiscale complicate şi sisteme de transport subvenţionate de guvern. Această schimbare s-a produs la toate nivelurile, de la schimbarea gusturilor în ceea ce priveşte benzile desenate din ziare (de la „Mutt şi Jeff" sau „Bringing Up Father" la „Steve Canyon" sau „Micuta orfana Annie"), până la schimbări

profunde în nexusul de putere al „establishmentului american”. A fost evidentă în declinul J. P. Morgan însăşi, de la statutul său profund anonim de parteneriat (fondat în 1861) la transformarea sa într-o companie publică înregistrată în 1940 şi dispariţia sa finală prin absorbţie în principala sa filială bancară, Guaranty Trust Company, în 1959. Încorporarea a reflectat nevoia de a scăpa de incidenţa taxei de succesiune, în timp ce dispariţia sa finală s-a bazat pe scăderea relativă a numărului mare de emisiuni de acţiuni în contrast cu creşterea semnificativă a autofinanţării industriale (cel mai bine reprezentată de du Pont şi filiala sa de lungă durată, General Motors, sau de Ford). Implicaţiile mai puţin evidente ale acestei schimbări au fost ilustrate într-o ştire care a trecut prin cercurile Ivy League în 1948, în legătură cu alegerea unui nou preşedinte pentru Universitatea Columbia.
Aceasta, dintre toate universităţile, fusese cea mai apropiată de J. P. Morgan and Company, iar preşedintele acesteia, Nicholas Murray Butler, era principalul purtător de cuvânt al lui Morgan din Ivy Halls. El fusese ales sub influenţa lui Morgan, dar evenimentele din 1930-1948, care l-au slăbit atât de mult pe Morgan în sistemul economic, i-au slăbit şi influenţa asupra consiliului de administraţie al Universităţii Columbia, până când a devenit evident că Morgan nu avea voturile pentru a alege un succesor. Cu toate acestea, Morgan (prin Tom Lamont) avea voturile pentru a menţine status quo-ul şi, în consecinţă, preşedintele Butler a fost menţinut în funcţie până când si-a depăşit cu mult capacitatea fizică de a-si îndeplini funcţiile. În cele din urmă, a trebuit să se pensioneze. Chiar şi atunci, Lamont şi aliaţii săi au reuşit să împiedice alegerea unui succesor şi au amânat-o, numindu-l pe trezorierul universităţii preşedinte interimar, în speranţa că o schimbare favorabilă în consiliul de administraţie ar putea face posibil ca Morgan, încă o dată, să numească un preşedinte al Universităţii Columbia.
Soarta a hotărât altfel, deoarece Lamont a murit în 1948 şi, la scurt timp după aceea, un comitet de administratori sub conducerea lui Thomas Watson de la International Business Machines a fost împuternicit să caute un nou preşedinte.
Acesta nu era un domeniu în care geniul IBM era cel mai eficient. În timpul unei călătorii de afaceri la Washington, s-a confesat unui prieten care i-a sugerat în mod amabil: „Te-ai gândit la Eisenhower?” Prin aceasta se referea la Milton Eisenhower, pe

atunci preşedinte al Penn State, mai târziu preşedinte al Johns Hopkins; Watson, care aparent nu s-a gândit imediat la acest membru mai puţin cunoscut al familiei Eisenhower, i-a mulţumit prietenului său şi a început demersurile care l-au făcut curând pe Dwight Eisenhower, timp de doi ani nefericiţi, preşedinte al Universităţii Columbia.
În faţa opiniei publice din 1950-1952, Administraţia Truman a trebuit să facă unele concesii faţă de puterea neo-izolaţionismului. Programul de loialitate pentru a depista subversivii a fost stabilit în cadrul guvernului; în timpul audierilor MacArthur din mai 1951, Dean Acheson a promis că, în niciun caz, China Roşie nu va fi acceptată în comunitatea naţiunilor; ajutorul şi sprijinul acordat lui Chiang au fost sporite; iar John Foster Dulles a fost adus în Departamentul de Stat. Niciuna dintre aceste schimbări nu a ajutat la popularitatea Administraţiei Truman, aşa cum s-a demonstrat în mod clar la alegerile din 1952, dar au avut repercusiuni majore asupra istoriei. Una dintre acestea a fost succesul lui Dulles în obţinerea unui tratat de pace pentru Japonia (8 septembrie 1951). Dulles, la fel ca si cei din preşedinţia Columbiei, a fost un fost satelit al lui Morgan, care fusese pierdut cam în aceeaşi perioadă şi din aceleaşi motive. Ca partener la Sullivan and Cromwell, una dintre firmele de avocatură de pe Wall Street strâns asociate cu Morgan, Dulles a operat foarte mult în domeniul lui Morgan până la sfârşitul anilor 1940. Un susţinător timpuriu al bipartizanismului în afacerile externe (o specialitate a Wall Street), a fost introdus pentru prima dată în cercurile Departamentului de Stat democrat, în mare parte prin sponsorizarea lui Morgan, în 1945, ca şi consilier al secretarului de stat Stettinius la Conferinţa de la San Francisco. Aceste asocieri au continuat, la diverse întâlniri şi conferinţe, mai ales la Naţiunile Unite şi la cele patru conferinţe postbelice ale miniştrilor de externe din 1945-1949.
Dar în 1948 a avut loc o schimbare când ambiţia personală, exagerată în mod natural, a lui Dulles a scăpat de sub control, în acelaşi timp în care acesta s-a îndepărtat de constelaţiile de pe Wall Street cu care fusese asociată întreaga sa carieră. Se pare că a decis că poate ajunge mai departe pe cont propriu, în special prin adaptarea la valul tot mai mare al neo-izolaţionismului. Semnele acestei schimbări au fost numirea sa în Senatul Statelor Unite de către guvernatorul Dewey al New York-ului în iulie 1949 şi demisia

sa din Sullivan şi Cromwell la acea vreme. La alegerile din noiembrie 1949, Dulles a fost învins pentru mandatul senatorial complet de fostul guvernator Herbert Lehman, tot originar de pe Wall Street. În campanie, Dulles a încercat să-l prezinte pe Lehman ca având înclinaţii comuniste şi a mers până la a spune că alegerea lui Lehman le-ar permite comuniştilor să „obţină o altă victorie în lupta lor pentru a ajunge în funcţie aici". [Este important să ne amintim de vechiul truc al lui Morgan de a infiltra ambele partide pentru a ghida politicile pe o cale preconceputã..]
La retragere după această înfrângere electorală, Dulles şi-a continuat mişcarea spre izolaţionism şi unilateralism, un proces care a fost finalizat prin articolul său „O politică a îndrăznelii" în revista Life din 19 mai 1952 şi în eforturile sale ulterioare de a-l împiedica pe preşedintele Eisenhower să se opună McCarthismului. Această mişcare a fost marcată de neglijarea crescândă a Europei şi opoziţia faţă de principalii noştri aliaţi de acolo şi de o îngrijorare crescândă faţă de Orientul Îndepărtat şi puterile curative ale bombardamentelor nucleare strategice..
Tratatul de pace cu Japonia a fost una dintre ultimele realizări constructive ale lui Dulles şi a fost încheiat fără sprijinul Uniunii Sovietice, care a refuzat să-l semneze. China comunistă a fost, de asemenea, exclusă. Scopul principal al tratatului era de a pune capăt războiului din Pacific în cadrul unei structuri de securitate mai ample, care -i lega pe foştii inamici într-un sistem de securitate reciprocă. Acesta avea trei părţi: tratatul de pace cu Japonia, care accepta pierderea zonelor şi insulelor deja detaşate; Tratatul ANZUS, care a aliat Australia, Noua Zeelandă şi Statele Unite; şi un pact bilateral de apărare reciprocă între Japonia şi Statele Unite. Creşterea neo-izolaţionistă a opiniei publice americane a paralizat atât de mult libertatea de acţiune a Administraţiei Truman încât aceasta nu a putut negocia nicio soluţionare a războiului din Coreea. Fiecare efort de negociere a dat naştere la urlete de „conciliere" sau „trădare". Mai mult, comuniştii, deşi dispuşi să negocieze, nu au arătat nicio dorinţă de a ajunge la un acord, rezultatul fiind că negocierile au taraganat timp de doi ani în cartierele militare izolate de la Panmunjon, în Coreea.
Kremlinul era destul de dispus să ţină oamenii, banii şi atenţia Americii legaţi de Coreea, şi putea găsi în fiecare zi un argument suplimentar pe care să-l arunce ca obstacol în calea negocierilor.

Majoritatea acestor obstacole se refereau la dispunerea prizonierilor de război, dintre care mii nu doreau să se întoarcă pe teritoriul comunist, în timp ce doar douăzeci şi unu de americani capturaţi nu doreau să se întoarcă în Statele Unite. Pur şi simplu insistând că toţi prizonierii trebuie forţaţi să se întoarcă, comuniştii puteau prelungi negocierile pe termen nelimitat şi astfel amâna ziua când Statele Unite ar putea fi libere să-şi îndrepte oamenii şi resursele către alte zone mai apropiate de Uniunea Sovietică şi, prin urmare, mai periculoase pentru aceasta, cum ar fi Europa.
Doar moartea lui Stalin, în martie 1953, a curmat acest impas. De îndată ce prima confuzie cu privire la această problemă a trecut temporar, a devenit posibilă încheierea unui armistiţiu cu Coreea, o realizare ajutată de venirea la putere a unei noi administraţii republicane la Washington în ianuarie. Armistiţiul a fost semnat pe 27 iulie 1953, după 37 de luni de război în care Statele Unite pierduseră 25.000 de vieti, 115.000 de raniti şi costuri de aproximativ 22 de miliarde de dolari.
Războiul din Coreea a avut un impact total diferit asupra oamenilor de ştiinţă, liderilor democraţi, armatei, unei părţi din marină, noului grup de intelectuali strategici şi persoanelor educate care nu aparţineau clasei de mijloc în general, decât asupra neo-izolaţioniştilor, liderilor republicani, forţelor aeriene, marilor afaceri şi publiciştilor de dreapta, care se formaseră recent. Pentru aceste din urmă grupuri, a fost o experienţă total inutilă şi frustrantă, rezultată din incompetenţa sau trădarea adversarilor lor, o aberaţie şi o întoarcere la Primul Război Mondial, care nu trebuia permisă niciodată să se repete.
Pentru primul grup, însă, războiul limitat din Coreea a fost o consecinţă inevitabilă a impasului nuclear, provenit din însăşi natura agresiunii comuniste şi din nemulţumirile revoluţionare ale marginii tampon şi era o posibilitate constant primejdioasa în viitor, fie în Coreea însăşi, fie în alte zeci de locuri de-a lungul marginilor tampon ale blocului comunist.
În consecinţă, această aliniere pestriţă, condusă de oamenii de ştiinţă şi liberalii săi, a început să lucreze pentru a consolida capacitatea Americii de a face faţă oricărei noi provocări similare cu cea din Coreea. Într-un sens militar, acest lucru a dus inevitabil la eforturi de a creşte capacitatea Europei şi Americii de a purta un război limitat, indiferent de cost.

Dreapta, ca apărători ai confortului material, nu a fost dispusă să se angajeze într-un astfel de efort, doar pe baza costurilor, şi s-a convins curând că este inutil.
Experienţa tactică a Coreei a arătat clar că nu aveam nici armele, nici antrenamentul pentru un război limitat şi că afirmaţiile forţelor aeriene privind eficacitatea armelor sale strategice erau la fel de nerealiste ca si afirmatiile gen Douhet(general italian, teoretician al puterii aeriene). Chiar şi unităţile aeriene tactice fuseseră ineficiente, în principal pentru că fuseseră proiectate şi utilizate într-un serviciu separat, dominat de generalii adepti ai „bombardamentelor tactice". Unele dintre cele mai eficiente actiuni fuseseră realizate cu ajutorul unor aparate, cum ar fi elicopterele, pe care forţele aeriene refuzau să le studieze sau să le comande. Pentru a remedia această slăbiciune, specialistul armatei în război aerian, generalul James M. Gavin,a fost trimis cu o echipă de oameni de ştiinţă în Coreea în toamna anului 1950. La acea vreme, generalul Gavin,ofiţer de lungă durată al eroicei Divizii 82 Aeropurtate, era foarte îngrijorat de eforturile forţelor aeriene de a monopoliza toate armele aeriene şi toate armele nucleare, de resentimentul lor faţă de deţinerea aviaţiei de către marină şi puşcaşii marini şi de refuzul acestora de a oferi un sprijin tactic eficient din aer pentru forţele terestre sau de a cumpăra echipamentul necesar pentru a asigura o mobilitate aeriană adecvată, atât a oamenilor, cât şi a proviziilor, pentru trupele terestre. Echipa de oameni de ştiinţă care a mers în Orientul Îndepărtat cu generalul Gavin în septembrie-noiembrie 1950, i-a inclus pe C. C. Lauritsen, profesor de fizică la Institutul de Tehnologie din California, care dezvoltase întreaga gamă de rachete pentru marină şi forţele aeriene în timpul celui de-al Doilea Război Mondial şi fusese asistentul lui Oppenheimer la Los Alamos în ultimul an al războiului; Dr.William B. Shockley de la Bell Telephone Laboratories, dezvoltatorul tranzistorului, care a câştigat Premiul Nobel în 1956; şi Dr. Edward Bowles de la MIT, expertul nostru principal în aplicaţii militare ale radarului în cel de-al Doilea Război Mondial.
Din discuţiile lor au rezultat o serie de proiecte de cercetare ştiinţifică în 1951-1952 care au avut un efect profund asupra capacităţilor de apărare americane. Proiectul Vista, cu preşedintele

capacităţilor de apărare americane Caltech ca preşedinte şi cu Lauritsen ca adjunct al său, a realizat un studiu general al problemelor de apărare pentru Departamentul Apărării. În general, a căutat să ajungă la o apărare completă şi diversă care să poată răspunde eficient la orice grad de agresiune şi să o facă pe uscat, pe mare sau din aer. Unul dintre eforturile sale principale a fost obţinerea de putere aeriană tactică pentru forţele terestre şi contracararea armatei sovietice masive din Europa prin dezvoltarea de arme nucleare tactice, precum şi focoase nucleare care să fie transportate pe rachete cu o rază de acţiune de 80 până la 500 de km, astfel încât dispersarea forţată a infanteriei ruse pentru a evita anihilarea să reducă drastic impactul său ofensiv. Aceste arme puteau fi folosite şi pentru a obţine sprijin de bombardament tactic „în orice condiţii meteorologice" sub controlul armatei, pentru a înlocui bombardamentul tactic pe vreme bună al forţelor aeriene, care se dovedise atât de ineficient în Coreea.
Raportul Vista, care a fost prezentat secretarilor forţelor armate în februarie 1952, a făcut cel puţin o duzină de sugestii, dintre care cel puţin zece au fost în cele din urmă puse în aplicare, în ciuda faptului că raportul nu a fost niciodată acceptat. Motivul respingerii sale a fost vocea violentă a forţelor aeriene, căreia nu i-a plăcut majoritatea acestor recomandari, dar a explodat cu adevărat când a descoperit, că acestea recomandau împărţirea materialelor nucleare între cele trei servicii. Forţele aeriene au refuzat categoric să cedeze orice materiale fisionabile celorlalte servicii. La început, au insistat că nu erau suficiente. Când luni de argumente au dovedit că erau suficiente, forţele aeriene şi-au triplat pur şi simplu cerinţele. Când forţele aeriene au descoperit că Oppenheimer scrisese secţiunea introductivă a capitolului 5, soarta sa a fost pecetluită. Au circulat poveşti despre credibilitate şi în cele din urmă, s-a spus că rescrise cumva Capitolul 5 şi îl inserase fără ca membrii comitetului să ştie ce făcea.
Proiectul Charles şi continuarea sa, Proiectul Lincoln, erau la fel de inacceptabile pentru fortele aeriene, deşi fuseseră stârnite de acestea. „Charles" a sugerat înfiinţarea unui laborator de cercetare permanent pentru a studia problemele tehnice ale apărării aeriene. În consecinţă, în septembrie 1951, a fost înfiinţat Laboratorul Lincoln la MIT. Acesta a ajuns să aibă un personal de 1.600 de angajaţi, cu un buget annual de 20 de milioane de dolari.

Proiectul său special de vară Lincoln din 1951 a inclus mulţi dintre oamenii de ştiinţă, precum DuBridge, Lauritsen, Zacharias şi Oppenheimer din Proiectul Vista; acesta estima că apărarea americană împotriva unui atac aerian sovietic era extrem de slabă şi nu se poate aştepta să doboare mai mult de 20% din avioanele inamice,un procent mult prea mic pentru a fi acceptabil în războiul nuclear. Stabilind o „rata de suprimare" de 70% ca aspiraţie minimă, Proiectul 1 a recomandat înfiinţarea unei reţele de radare de avertizare rapida la distanţă în Canada şi Groenlanda (aşa-numita „Linie DEW"), interceptarea mult îmbunătăţită a avioanelor de vânătoare şi a rachetelor în apărarea aeriană de profunzime (DAD), şi dezvoltarea unui sistem de comunicaţii automate de apărare aeriană elaborat, integrat. Costul acestui program, de miliarde de dolari, l-a făcut mai puţin binevenit pentru forţele aeriene. Pentru a-l combate, susţinătorii forţelor aeriene au răspândit zvonuri conform careia o clică de oameni de ştiinţă, pe care i-au numit „ZORC" (Zacharias, Oppenheimer, Rabi şi Charles Lauritsen), voia să distrugă SAC prin conceperea sau pretinzând că elaborează o apărare aeriană aproape perfectă pentru Statele Unite. Astfel, DEW DAD, potrivit susţinătorilor SAC, ar fi Linia Maginot a Americii, în spatele căreia ţara ar sta neputincioasă în faliment, din cauza costului său de 100 de miliarde de dolari. Forţele disponibile, asigurătorului controlului asupra bugetului Lincoln, au reuşit să forţeze MIT să suprime raportul DEW -DAD; cel puţin, acesta nu a fost niciodată publicat. Dar o parte din poveste, inclusiv povestea de groază despre ZORC, a fost publicată în numărul din mai al revistei Fortune, iar o parte din restul securităţii a apărut în audierea din 1954 privind securitatea lui Oppenheimer.

Al treilea efort semnificativ din campania oamenilor de ştiinţă pentru supravieţuirea Americii la începutul anilor 1950 a fost cunoscut sub numele Proiectului East River. Acesta a fost, de asemenea, iniţiat de forţele aeriene, la începutul anului 1952, şi a studiat „problema apărării civile prin intermediul unei echipe ştiinţifice conduse de Lloyd Berkner de la Unversitatile Asociate. Acesta susţinea un program extrem de costisitor de avertizări anti-raid aerian, adăposturi de apărare civilă. şi descentralizare radar, dar s-a făcut puţin în acest sens. Întrucât un astfel de sistem defensiv ar salva, fără îndoială, zeci de milioane de vieţi în orice război nuclear total şi ar permite Statelor Unite să reziste unui

„prim atac” sovietic, eşecul de a urma aceste recomandări în mod clar atribuibil costului, o sumă pe care mulţi credeau că nu ne-o puteam permite şi pe care fortele aeriene erau convinse că ar putea fi mult mai bine cheltuită pentru a construi puterea ofensiva a SAC. O parte din aceasta suma a fost folosită în acest scop.
Forţele aeriene, care aveau 24 bombardiere (dintre care 9 la Comandamentul Strategic Aerian in special bombardiere medii B-29 si B-50) în iunie 1950, când a început războiul din Coreea, în iulie 1952, când a început campania prezidenţială,aveau 55 de bombardiere dintre care 26 detinute de Comandamentul Strategic Aerian pana la sfârşitul anului 1953, în ultimul buget Truman. În aceşti ani, acoperind ultimele patru bugete ale perioadei Truman, cheltuielile pentru securitatea naţională au crescut de la 13 miliarde de dolari în 1949-1950 la peste 50 de miliarde de dolari în 1952-1953. O bună parte din această creştere a fost direcţionată pentru schimbările recomandate de oamenii de ştiinţă, cum ar fi Linia DEW, creşterea numărului de forţe terestre ale armatei de la 10 la 20 de divizii şi creşterea transportului aerian. Prin urmare, puterea americană în raport cu puterea sovietică a atins punctul său culminant în perioada postbelică, la sfârşitul anului 1953. Aceasta a pierdut teren mai tarziu până la redresarea sa în perioada ,,cursei rachetelor” din 1958-1963. Liniile consolidării anterioare, aşa cum au fost recomandate de diversele proiecte ştiinţifice de apărare din 1950-1952, au fost rezumate într-o analiză generală pentru noua administraţie Eisenhower în NSC 141. Acest document nu a înlocuit, ci a completat, eforturi mai intense în apărarea aeriană, apărarea civilă şi asistenţa militară în Orientul Apropiat şi Orientul Îndepărtat.

Capitolul 68 — Echipa Eisenhower, 1952-1956

Ultimii doi ani ai administraţiei Truman au fost marcaţi de valuri de propagandă partizană care au ascuns complet îmbunătăţirile majore aduse posturii de apărare americane.
Poporul american era iritat şi nedumerit de impasul din Coreea, exact aşa cum intenţionau sovieticii . Perturbarea vieţii indivizilor într-un război care nu era un război, în care nimic nu părea să se fi obţinut în afară de pierderi inutile şi care perturba plăcerile

boomului economic postbelic cu serviciul militar, lipsuri, restricţii şi inflaţie a costului vieţii nu putea decât să genereze nemulţumire. Alianţa Republicano-Dixiecrată(democratii din sud denumiti(dixie) nemultumiti de politica nationala au migrat din Partidul Democrat inspre republicani)din Congres făcea imposibilă abordarea problemelor interne într-un mod decisiv sau a problemelor externe în afara autorităţii independente a funcţiei prezidenţiale. Şi, peste toate acestea, bogăţia mobilizată a ţării, în alianţă cu majoritatea presei, a menţinut un baraj constant de acuzare a „comuniştilor instalati în Washington", „douăzeci de ani de trădare" sau „corupţia bandei din Missouri" în Administraţia Truman şi a creat o imagine generală de incompetenţă şi erori, străbătută de subversiune. Prin crearea acestei imagini, liderii Partidului Republican s-au dedicat total politicilor neo-izolaţioniştilor şi ale ... dreptei.
În iunie 1951, senatorul McCarthy a ţinut în Senat un discurs de 60.000 de cuvinte în care l-a atacat pe generalul Marshall ca fiind un om „cufundat în falsitate", care „recurge la minciună ori de câte ori îi convine", unul dintre arhitecţii politicii externe americane, realizată de „oameni susţinuţi în acest Guvern care se unesc pentru a ne duce la dezastru... o conspiraţie a infamiei atât de neagră încât atunci când va fi în sfârşit expusă, conducătorii ei vor merita pentru totdeauna blestemele tuturor oamenilor oneşti...".
Când Truman a încercat să-şi apere subordonaţii, o acţiune pe care Dulles a refuzat cu fermitate să o facă când a devenit secretar de stat în 1953, senatorul Taft l-a atacat pe preşedinte pentru această combinaţie de decenţă umană amestecata cu privilegiile legale consacrate lumii vorbitoare de limbă engleză: a greşit, conform lui Taft pentru ca „presupunea nevinovăţia tuturor persoanelor menţionate în Departamentul de Stat... Indiferent dacă senatorul McCarthy are dovezi legale, dacă a exagerat sau a subestimat... „Cazul acesta este de o importanţă mai mică. Întrebarea este dacă influenţa comunistă în Departamentul de Stat încă există." Urmând tendinţele vremii, Taft a renunţat la sprijinul anterior pentru Războiul din Coreea, numindu-l un „război dispensabil", „război complet inutil", un război „început de preşedintele Truman fără cea mai mică autoritate din partea Congresului sau a poporului".
O versiune semioficială a poziţiei republicane a apărut în articolul lui John Foster Dulles „O Politică a Îndrăznelii", publicat în Life pe 19 mai 1952. Acesta susţinea respingerea „izolaţiei" în favoarea

„eliberării", care urma să fie realizată cu un buget mai mic şi cu reducerea forţelor armate, ducând la o victorie concludentă în viitorul apropiat. Toate concesiile făcute realităţii au fost respinse dinainte: izolarea însăşi a fost condamnată ca reacţii fragmentare la presiunea sovietică, ca negative, nesfârşite şi parţiale, ca „politici pe bandă rulantă care, în cel mai bun caz, ne-ar putea ţine în acelaşi loc până când vom cădea epuizaţi". În loc de acestea, Dulles a oferit eliberare şi represalii masive. Aceste două nu au fost legate în mod expres între ele, deoarece, aparent, prima (aplicată în principal Europei de Est) ar fi atinsă pur şi simplu prin clarificarea faptului că Statele Unite o doreau . Cel puţin, Dulles credea că eliberarea va veni atunci când politica americană va face „public cunoscut faptul că doreşte şi se aşteaptă ca eliberarea să aibă loc". Consecinţa dezastruoasă a acestei ... politici a apărut în 1956, când Germania de Est și Ungaria s-au ridicat împotriva rușilor și au fost zdrobite de tancurile sovietice fără ca Dulles să ridice o mână pentru a ajuta. Amenințarea cu represalii masive instantanee ca unică armă prin care Statele Unite ar determina Rusia să adopte politici mai acceptabile era la fel de nerealistă.
Nimeni, nici măcar Dulles, nu a îndrăznit să folosească în faţa Uniunii Sovietice aceasta capacitate de represalii.
Șantajul nuclear este rău, dar șantajul nuclear în care șantajistul nu are nicio intenţie sau oportunitatea de a-și aplica promisiunea este inutil și periculos - cu excepţia cazului în care, poate, astfel de amenințări ajută la câștigarea alegerilor.
A contribuit la câștigarea alegerilor pentru Eisenhower în 1952. Candidatul nu avea atuuri deosebite cu excepţia unei firi blânde și amiabile, combinată cu reputaţia sa de general victorios. De asemenea, avea o slăbiciune, una care se regăseşte frecvent în profesia sa, convingerea că oricine a devenit milionar, chiar și prin moştenire, este o persoană autoritară în aproape orice subiect. Cu Eisenhower ca și candidat, combinat cu Richard Nixon, inamicul nemilos al subversiunii interne, ca vicepreşedinte și folosind o campanie în care puterile publicităţii de pe Madison Avenue au mobilizat toate forţele nemulţumirii americane în spatele programului neo-izolaţionist, victoria din noiembrie 1952 a fost asigurată. Lovitura de graţie i-a fost dată candidatului democrat, guvernatorul Adlai Stevenson din Illinois, favoritul

intelectualilor academici, când Eisenhower a adoptat sugestia lui Emmet Hughes ca acesta să promită, dacă va fi ales, să meargă în Coreea pentru a face pace.

Deşi nu era el însuşi un neo-izolaţionist sau un reacţionar, Eisenhower avea puţine convingeri personale profunde şi era nerăbdător să fie preşedinte. Când consilierii săi i-au spus că trebuie să colaboreze cu... dreapta, a mers până la capăt, chiar până la a tolera atacul senatorului McCarthy asupra generalului Marshall. Acest lucru s-a întâmplat atunci când Eisenhower, sub presiunea lui McCarthy, a eliminat dintr-un discurs din Wisconsin o remarca favorabilă lui Marshall.

Odată ales, noul preşedinte a reintrodus concepţia republicană a preşedinţiei, care fusese folosită în perioada 1921-1933. Această concepţie îl vedea pe preşedinte ca pe un fel de preşedinte titular al consiliului de administraţie, care nu acţiona nici direct, nici nu intervenea indirect în acţiunile asistenţilor săi delegaţi. Pe deplin conştient de propriile limite atât în ceea ce priveşte cunoştinţele, cât şi energia, Eisenhower a alocat funcţiile guvernamentale membrilor Cabinetului său („opt milionari şi un instalator", potrivit unui scriitor) şi se aştepta să fie consultat el însuşi doar în dispute nerezolvate sau schimbări majore de politică.

Operaţiunile guvernamentale generale au fost împărţite în două părţi, cu John Foster Dulles, în calitate de secretar de stat, responsabil cu afacerile externe, şi fostul guvernator Sherman Adams din New Hampshire (în locul lui Taft, care a murit în 1953) ca preşedinte adjunct responsabil cu problemele interne. În afară de aceştia, tonul real al Administraţiei a fost asigurat de trei oameni de afaceri: George Humphrey, un republican din partea lui Taft şi preşedinte al marii companii holding M. A. Hanna and Company, un fost secretar al trezoreriei şi cel mai influent membru al Cabinetului,Charles Wilson, preşedinte al General Motors, ca secretar al apărării; iar Joseph M. Dodge, un bancher din Detroit cu o vastă experienţă guvernamentală, director al bugetului, singurul om din guvern care putea, cu impunitate, să elaboreze sau sa anuleze Legilor Congresului. Scopul principal al Administraţiei şi aproape singurul scop al acestor trei, a fost reducerea cheltuielilor guvernamentale şi, ulterior, a impozitelor pe afaceri, cat mai mult posibil fara a pune în pericol realegerea din 1956. Dulles şi Adams au trebuit să lucreze în cadrul financiar astfel prevăzut.

În cadrul acestui cadru, politica externă a fost zăvorâtă, şi mai strâns, între realităţile poziţiei ţării pe plan mondial şi hărţuirea constantă a grupurilor neo-izolaţioniste din Congres carora le stârnita aşteptarea de încurajarea pe care o primiseră de la Eisenhower şi Nixon în timpul campaniei electorale din 1952. În acea campanie, ei descoperiseră că Eisenhower putea fi fortat. Acum au ajuns la concluzia că presiunea lor din exterior, combinată cu presiunea lui Dulles şi Nixon din interior, ar putea răsturna liniile de politică externă stabilite de Administraţia Truman în cei şase ani precedenţi şi ar putea crea o nouă politică mai în acord cu ... ideile lor despre natura lumii. Opusi acestei schimbări erau vechii apărătorii ai Sistemului Atlantic, rămăşiţele fostei influenţe de pe Wall Street, colegiile din Ivy League colegiile, fundaţiile, purtătorii de cuvânt ai acestui punct de vedere din ziare (The New York Times şi Herald Tribune, Christian Science Monitor şi Washington Post) conduşi de Walter Lippmann, oamenii de ştiinţă şi „tocilarii" nepocăiţi care il urmau pe Adlai Stevenson.
Cariera lui Eisenhower ca preşedinte poate fi rezumată într-un singur cuvânt: amabilitate. Nu numai că îi plăceau oamenii; era şi dornic să fie plăcut şi, într-adevăr, era simpatic. Dacă dădea impresia că nu avea convingeri ferme, asta se datora altor două calităţi: era relaxat, pe deplin dispus să trăiască şi să fie lăsat să trăiască, într-o toleranţă relaxată faţă de orice nu-i tulbura propria linişte sufletească.
Era irascibil, dar nu un luptător. Avea convingeri, niciuna dintre ele foarte fermă, dar nu era pregătit să-şi sacrifice propria odihnă şi relaxare pentru ele, cu excepţia unor ocazii scurte. Perioada sa de atenţie nu era nici lungă, nici intensă. Prin urmare, era un tovarăş minunat, dar nu un lider.
În toate acestea, preşedintele era antiteza secretarului său de stat. John Foster Dulles era un luptător neobosit şi energic, plin de convingeri, majoritatea dintre ele percepute în termeni alb-negru. Rareori se odihnea şi avea puţin timp pentru relaxare, deoarece lumea era plină de forţe malefice cu care trebuia să ducă o luptă constantă. Toleranţa şi dreptul de a fi neutru erau pentru el în mare parte cuvinte care aveau puţin sens real în sistemul său neurologic strâns afectat. Pentru Dulles, era un efort real de a nu echivala opoziţia cu răul. În timp ce se grăbea prin lume, călătorind 365.000

de km în primii trei ani de mandat, în căutarea comunismului, era ca John Wesley, cu două secole mai devreme, alergând prin Anglia în căutarea păcatului, ambii oameni pe deplin convinşi că făceau lucrarea lui Dumnezeu. Eisenhower, care vedea lumea ca un loc aproape lipsit de rău, i-a spus odată unui consilier: „Tu şi cu mine putem discuta despre probleme toată ziua şi asta nu ne va afecta prietenia, dar în momentul în care îţi voi pune la îndoială motivele, nu mă vei ierta niciodată." Această lecţie ar fi fost pierdută pentru secretarul de stat, căci Dulles, aproape singur într-o lume plină de păcat, căuta mereu motivul din spatele evenimentului, motivul din spatele acţiunii şi era obligat de propria sa aliniere cu dreptatea să denunţe motivul şi intentia atunci când le descoperise.
Trebuie să fie evident din aceasta că Eisenhower şi Dulles, în ciuda cooperării lor strânse şi a relaţiilor personale aproape netulburate, erau foarte diferiţi, atât ca personalitate, cât şi ca perspectivă. Dulles se afla considerabil la dreapta lui Eisenhower, iar partidul republican din Congres era mult la dreapta lui Dulles. În consecinţă, cei doi se aflau sub o presiune constantă din partea liderilor izolaţionişti ai partidului din Congres şi din partea marilor susţinători financiari ai partidului pentru a merge mai departe spre neo-izolaţionism şi dreapta decât isi doreau Dulles sau Eisenhower. Pentru a evita acest lucru, Administraţia a trebuit să facă două lucruri fundamental contradictorii: să facă concesii verbale dreptei şi să găsească sprijin legislativ în Congres în rândul democraţilor. Numai în 1953, conform Almanahului Trimestrial al Congresului, „democraţii l-au salvat pe preşedinte... de cincizeci şi opt de ori" prin voturile lor în Congres.
Câteva exemple ale acestei încăierări, în ceea ce a fost cunoscut local sub numele de „Bătălia de la Potomac", formează un context necesar pentru dezvoltarea afacerilor internaţionale în cei opt ani ai lui Eisenhower.
Platforma republicană din iulie 1952 promisese că va „repudia toate angajamentele conţinute în înţelegeri secrete, cum ar fi cele de la Ialta, care ajută la înrobirea natiunilor de catre comunişti". În primul său discurs ca secretar, Dulles a vorbit despre eliberarea popoarelor satelit şi le-a spus: „Puteţi conta pe noi". Republicanii din Congres au continuat să ceară sprijin pentru aceste două promisiuni, începând cu o rezoluţie de repudiere a Ialtei şi Potsdamului. Administraţia s-a opus acestei dorinţe a Congresului

de a lua în serios discuţiile din campanie, deoarece orice repudiere a acordurilor anterioare ar putea fi realizată de Rusia mai uşor decât de noi.... În cele din urmă, s-a renuntat la aceasta rezoluţie. O luptă oarecum similară a apărut în legătură cu amendamentul Bricker şi substitutul lui, Dirksen, la Constituţie. Acestea ar fi interzis guvernului federal să încheie orice tratate străine care nu puteau fi puse în aplicare prin puteri acordate guvernului federal în altă parte în Constituţie. Acest lucru ar fi împiedicat foarte mult Departamentul de Stat să încheie acorduri, cum ar fi cele cu Canada pentru protejarea păsărilor migratoare, deoarece puterea de a face acest lucru nu era acordată în altă parte a Constituţiei. Amendamentul a fost în cele din urmă respins de Administraţie după o luptă aprigă cu republicanii din Congres şi doar cu sprijinul democraţilor.

Administraţia a tolerat sau a suferit tot felul de... atacuri, multe dintre ele susţinute de membrii Cabinetului. Unii angajaţi guvernamentali au fost hărţuiţi ani de zile, chiar suspendaţi fără plată timp de luni sau ani, înainte de soluţionarea finală a acuzaţiilor nefondate. Wolf Ladejinsky, cea mai mare autoritate a ţării în domeniul agriculturii est-asiatice şi un cunoscut scriitor anticomunist, a fost responsabil pentru o mare parte din succesul lui MacArthur în Japonia ocupată, ca autor al unui program de reformă funciară care a crescut producţia agricolă şi a eliminat în mare măsură nemulţumirea taranilor, aşa că comunismul din Japonia, opus Chinei, a încetat să mai fie un fenomen rural şi a fost, într-adevăr, limitat în mare parte la grupurile de studenţi din oraşe. Autorizat de Departamentul de Stat să se întoarcă în Japonia, a fost declarat brusc un risc de securitate şi suspendat de Secretarul Agriculturii Benson.

Procurorul general Herbert Brownell, Jr., a mărturisit la un prânz cu oameni de afaceri din Chicago că preşedintele Truman, ştiind că Harry Dexter White era un spion rus, îl promovase de la secretar adjunct al trezoreriei la director executiv al Misiunii Statelor Unite la Fondul Monetar Internaţional în 1946. Preşedintele Harold Velde al Comisiei pentru Activităţi Antiamericane din Cameră a emis imediat o citaţie fostului preşedinte pentru a depune mărturie în faţa comisiei.

Citaţia a fost ignorată. În controversa rezultată, senatorul McCarthy a atacat Administraţia intr-o emisiune televizata national pentru

eşecul acesteia de a forţa toate naţiunile, începând cu Marea Britanie, să înceteze comerţul cu China Roşie, ameninţând că va întrerupe ajutorul economic pentru aceste natiuni. Ar trebui spunem: „Dacă continuaţi să expediaţi marfuri către China Roşie... nu veţi primi niciun cent din banii americani".
Faptul că aliaţii noştri ne-au furnizat... baze militare pe propriul lor teritoriu, de unde a fost menţinută presiunea noastră strategică asupra Uniunii Sovietice nu a însemnat nimic pentru... Dreapta.... Conflictul Est- Vest este un mit. Acest lucru ar trebui să fie evident pentru cititor. Cu toate acestea, o scurtă trecere în revistă a lucrărilor profesorului Antony Sutton va confirma realitatea mitului.
Astfel de hărţuiri la adresa noii Administraţii au fost aproape constante, în special din partea Dreaptei, care era încrezătoare că a câştigat alegerile din 1952 şi că ar trebui să fie ascultată în consecinţă. Pe 30 aprilie, în Cabinet, Taft a criticat Administraţia pentru incapacitatea sa de a reduce peste 5 miliarde de dolari sau 6 miliarde de dolari din bugetul apărării. Bugetul de 7,6 miliarde de dolari pentru ajutor extern, lăsat de Truman, a fost redus de preşedintele John Tabor al Comitetului pentru Credite Bugetare al Camerei Reprezentanţilor la 4,4 miliarde de dolari, în ciuda solicitării lui Eisenhower de 5,5 miliarde de dolari. Preşedintele C. W. Reed al Comitetului pentru Căi şi Mijloace ale Camerei Reprezentanţilor, în ciuda apelului lui Eisenhower, a eliminat noile taxe Truman din 1951 pe 1 iulie 1953, cu şase luni înainte ca acestea să se fi încheiat oricum.
Sub atacurile dreptei, Eisenhower era în mare parte dezamăgit de funcţia sa până în vara anului 1953 şi a petrecut mult timp în următorii doi ani gândindu-se la cum ar putea scăpa de dreapta republicană dominantă şi să formeze un nou Partid Eisenhower, de centru.
Impracticabilitatea acestui lucru i-a devenit evidentă cu mult înainte de alegerile din 1956.
Aceste atacuri din partea dreptei au fost mult mai puţin deranjante pentru Dulles decât pentru Preşedinte. Secretarului de Stat ii era clar care ar trebui să fie obiectivele sale în politica externă. Aceste obiective erau în mare parte acceptabile pentru neo-izolaţionişti şi congresmenii republicani. Fundamentala in aceste idei era concepţia sa despre „represalii masive".

Acest lucru a fost anunţat public în discursul său din 12 ianuarie 1954, în faţa Consiliului pentru Relaţii Externe, dar fusese prevăzut în articolul său din Life cu aproape doi ani mai devreme. „Represalii masive" aici însemnau represalii nucleare prin bombardament strategic. A fost concepută ca o alternativă la războiul limitat şi era menită să fie un factor de descurajare a instigării sovietice la astfel de războaie locale limitate. Punctele în care s-ar aplica sau gradul de agresiune necesar pentru a o declanşa au fost lăsate ambigue, în speranţa că ameninţarea va descuraja agresiunea în toate domeniile şi la toate nivelurile. Dulles respingea de fapt întreaga idee de război limitat şi vedea apărarea locală doar ca un mecanism declanşator pentru declanşarea represaliilor masive. În acest sens, el era de acord cu majoritatea membrilor Administraţiei Eisenhower. Secretarul Wilson, de exemplu, a spus: „Nu ne mai putem permite să purtăm un război limitat." Desigur, el gândea în termeni monetari. Generalul Gavin, care a auzit această declaraţie, a răspuns: „Dacă nu ne putem permite să purtăm războaie limitate, atunci nu ne putem permite să supravieţuim, căci acesta este singurul tip de război pe care ni-l putem permite să-l purtăm." El se gândea la costul în termeni de vieţi omeneşti. Ca un corolar al ideii de represalii masive ca factor de descurajare, Dulles avea ideea suplimentară a apărării locale şi, în special, a alianţelor locale, ca factori declanşatori. Combinat cu aceasta era refuzul său de a accepta orice altceva decât o lume cu două blocuri, prin refuzul său hotărât de a recunoaşte orice drept al cuiva de a fi neutru. Pe 9 iunie 1956, într-un discurs la Colegiul de Stat din Iowa, el a declarat că America a încheiat tratate bilaterale cu patruzeci şi două de ţări şi că aceste acorduri „abolesc, între părţi, principiul neutralităţii, care susţine că o naţiune îşi poate câştiga cel mai bine siguranţa fiind indiferentă faţă de soarta celorlalţi. Aceasta a devenit din ce în ce mai mult o concepţie învechită şi, cu excepţia unor circumstanţe foarte excepţionale, este o concepţie imorală şi mioapă". Astfel,secretarul de stat şi-a exprimat disponibilitatea de a abandona ţările nealiniate în favoarea blocului sovietic şi le-a oferit succesorilor lui Stalin de la Kremlin o oportunitate tactică pe care o exploatau deja. În acelaşi timp, aşa cum vom vedea într-o clipă, tratamentul lui Dulles faţă de principalii noştri aliaţi a fost în general atât de autocratic şi chiar dispreţuitor încât aceştia au fost curând înstrăinaţi, în special Franţa, care nu avea acea „relaţia

specială” cu noi care a ţinut Marea Britanie alături de noi în orice circumstanta.
Motivul acestor acţiuni ale lui Dulles a fost că acesta era de fapt un izolaţionist, convins că apărarea americană se baza în întregime pe puterea americană şi, prin urmare, nu îşi respecta partenerii de tratat ca aliaţi, ci mai degrabă ca parte a unei reţele elaborate de factori declanşatori care înconjurau Uniunea Sovietică. Principalele părţi ale acestei reţele erau trei pacte regionale: NATO, Pactul de la Bagdad (numit mai târziu CENTRO sau Organizaţia Centrală a Tratatului) şi SEATO (sau Organizaţia Tratatului din Asia de Sud-Est). NATO includea Statele Unite, Canada şi alte treisprezece state, de la Islanda până la Turcia (până în mai 1955).
Pactul de la Bagdad din 1955 a fost în mare parte o creaţie a lui Dulles, dar nu includea Statele Unite. Membrii săi erau Marea Britanie, Turcia, Iranul, Irakul şi Pakistanul. A fost redenumit Organizaţia Centrală a Tratatului în 1959, când Irakul s-a retras şi Statele Unite au semnat alianţe bilaterale cu toţi membrii săi. Al treilea pact, SEATO, semnat în 1954, a avut opt membri (Statele Unite, Marea Britanie, Franţa, Noua Zeelandă, Australia, Filipine, Thailanda şi Pakistan). Cu Turcia acţionând ca o legătură între NATO şi CENTRO, iar Pakistanul într-un rol similar între CENTRO şi SEATO, cele trei pacte au avut scopul de a închide blocul sovietic într-un perimetru neîntrerupt de bariere de documente care ar descuraja o mișcare comunistă spre exterior, servind ca declanşator pentru represalii americane.
Altfel, CENTRO şi SEATO aveau puţin merit militar sau politic şi au creat mai multe probleme decât au rezolvat.
Dulles nu era preocupat în primul rând de puterea militară a acestor pacte sau de contribuţia militară pe care oricare dintre aceste ţări ar putea-o aduce la un război împotriva Uniunii Sovietice. Mai presus de toate, el nu era preocupat de nicio contribuţie de caracter militar pe care Statele Unite ar putea-o aduce la apărarea acestor pacte sau zone în orice război non-nuclear. Mai mult, ca factori declanşatori, Dulles nu era prea preocupat de caracterul regimurilor implicate sau de puterea lor militară. O anumită ţară muntoasă sau o junglă tropicală din Asia era, pentru scopurile sale, la fel de semnificativă ca Anglia sau Franţa.
Întrucât Anglia şi Franţa erau deja alienate de întreaga idee a unor

represalii masive, care ar fi putut atât de uşor, printr-un act american independent, să le coplesească cu bombe nucleare sovietice, ele erau şi mai alienate de lipsa aproape totală de preocupare a lui Dulles pentru faptul că erau mai culte şi mai civilizate decât alţi membri ai pactelor lui Dulles, că împărtăşeau tradiţiile noastre occidentale comune (care, într-adevăr, erau creatorii) şi puteau contribui mai mult la propria apărare cu arme convenţionale decât ar fi putut unele zone musulmane sau păgâne din Asia. Nu este de mirare că Dulles, cu unilateralismul său, lipsa sa de preocupare pentru înrudirea culturală, disponibilitatea sa de a sacrifica toate statele europene ca răspuns la un mecanism de declanşare într-o junglă îndepărtată şi înapoiată, nepăsarea sa aproape totală faţă de posibila contribuţie a războiului limitat şi convenţional la salvarea oricăror zone de comunism, nu este de mirare, într-adevăr, că Dulles a alienat Statele Unite de aliatii săi naturali din Europa de Vest într-o măsură necunoscută până in secolul al XX-lea. În acelaşi timp, Dulles s-a înstrăinat pe plan intern de toate asocierile sale mai vechi din viaţa americană şi de forţele raţionalizării şi ştiinţei, care erau din ce în ce mai prezente. La fel ca Eisenhower, Dulles avea o concepţie neobişnuită despre funcţia sa; într-adevăr, era mult mai atipică decât cea a lui Eisenhower. Dulles a refuzat să-şi asume orice responsabilitate pentru funcţionarea internă a Departamentului de Stat. Preocuparea lui, credea el,era doar politica înaltă internaţionala la nivel mondial, ca ochi, urechi şi probabil minte a preşedintelui. În consecinţă, în loc de obişnuitul subsecretar de stat, Dulles a numit doi subsecretari: generalul Walter Bedell Smith în postul obişnuit şi Donald B. Lourie, preşedintele Quaker Oats Company, ca fiind al doilea, responsabil de întreaga administraţie departamentală. Sub Lourie, l-a numit pe un McCarthyist, R. W. Scott McLeod, ofiţer de securitate al Departamentului de Stat. În acest fel, întreaga forţă perturbatoare a mccartismului a fost adusă în fortăreaţa interioară, adică în dosarele de securitate a personalului departamentului împotriva căruia McCarthy şi asociaţii săi îşi îndreptaseră cele mai puternice atacuri. Şi nici asta nu era tot. În prima sa săptămână de mandat, Dulles şi-a anunţat politicile către departament şi i-a informat pe angajaţii acestuia că se aşteaptă la „competenţă, disciplină şi loialitate pozitivă”. Nu este nimic obiecţionabil în aceste trei calităţi, cu excepţia faptului că senatorul McCarthy îşi

făcuse temporar „loialitatea ” propriul sau criteriu de condamnare. Acest început s-a înrăutăţit. Dulles nu a depus niciun efort pentru a-şi proteja subordonaţii de atacurile la adresa departamentului sau asupra lor individual. Justificarea sa pentru această atitudine a distrus curând moralul unei mari părţi a departamentului şi în special al Serviciului Extern. Dulles considera că, odată ce un angajat devenea ţinta unui atac public ca fiind nesigur, problema vinovăţiei sau nevinovăţiei sale devenea cu siguranţă secundară faţă de întrebarea dacă valoarea sa pentru departament nu fusese distrusă pur şi simplu prin faptul că devenise un subiect de controversă. Dacă este aşa, ar trebui eliberat din serviciu, chiar dacă este nevinovat. Acest punct de vedere, care era aproape o invitaţie adresată mccarthyştilor de a-şi intensifica atacurile, nu a fost însă aplicat niciodată lui Dulles însuşi, când acesta a devenit, în scurt timp, o figură controversată. Adevărata pagubă adusă Departamentului a provenit din eliminarea unora dintre cei mai informaţi membri ai săi. ... Dreapta, după ce a eliminat aproape pe toţi cei care ştiau ceva despre Orientul Îndepărtat, în special pe cei care cunoşteau limba chineză, acum, sub Dulles, şi-a mutat ţinta către cei care ştiau ceva despre Rusia, în special despre limbă. În acest fel, George Kennan a fost eliminat, iar Charles Bohlen a scăpat la limită. Paul Nitze a demisionat dezgustat. Unii dintre cei eliminaţi si-au găsit refugiu în posturi academice din Ivy League.

Principala victimă a acestor epurări a fost Robert Oppenheimer. Atacul asupra „părintelui bombei atomice” a început în vara anului 1953, imediat ce Lewis Strauss i-a succedat lui Gordon Dean în funcţia de preşedinte al AEC. Pe 7 iulie, la cererea lui Strauss, AEC a ordonat ca documentele clasificate aflate în posesia lui Oppenheimer la Princeton să îi fie confiscate. Pe 7 noiembrie 1953, W. L. Borden, care părăsise anterior Comitetul Congresional Mixt pentru un loc de muncă privat la Westinghouse Electric, i-a scris o scrisoare lui J. Edgar Hoover de la FBI: „Scopul acestei scrisori este de a-mi exprima propria opinie exhaustiv analizată, bazată pe ani de studiu al dovezilor clasificate disponibile, că cel mai probabil J. Robert Oppenheimer este un agent al Uniunii Sovietice.” Această acuzaţie a fost susţinută de o repetare părtinitoare a tuturor poveştilor denigratoare despre Oppenheimer care fuseseră cunoscute când Oppenheimer a fost numit la Los Alamos de

generalul Groves în 1943. O mare parte din scrisoare era alcătuită din acuzaţii absurde pe care nicio persoană responsabilă nu a fost vreodată dispusă să le apere:
„A jucat un rol esenţial în asigurarea recrutărilor pentru Partidul Comunist” şi „A fost în contact frecvent cu agenţi de spionaj sovietici”. Potrivit lui Borden, „Problema centrală nu este dacă J. Robert Oppenheimer a fost vreodată comunist; deoarece dovezile existente arată din plin clar că el a fost.... Problema centrală este evaluarea gradului de probabilitate ca el să fi făcut într-adevăr ceea ce un comunist în circumstanţele sale, la Berkeley, ar fi făcut în mod logic în perioada crucială 1939- 1942 - adică, dacă a devenit un instrument real de spionaj şi politică al sovieticilor.”
Pe baza acestei scrisori şi la ordinul direct al preşedintelui Eisenhower, preşedintele Strauss i-a suspendat lui Oppenheimer autorizaţia de securitate şi, prin urmare, accesul său la informaţii clasificate, fără de care munca ştiinţifică în scopuri de apărare este imposibilă. Vestea i-a fost dată lui Oppenheimer de către Strauss pe 21 decembrie 1953, la patru zile după ce a primit o diplomă onorifică de la Universitatea Oxford. Conform prevederilor legii, Oppenheimer a atacat decizia AEC la un comitet de anchetă ad-hoc format din trei bărbaţi, dintre care unul era om de ştiinţă. Audierile, din 12 aprilie până în 6 mai 1954, i-au permis lui Oppenheimer să aibă avocaţi cărora li s-a permis să interogheze martorii, dar desfăşurarea audierilor a fost extrem de nesatisfăcătoare.
Vechea presupunere, care fusese practicată în mod regulat în istoria americană şi a continuat, destul de general, în administraţia Truman, era că orice persoană avea dreptul să fie angajată de guvern, cu excepţia cazului în care se putea dovedi ceva advers împotriva sa. Principalul lucru advers,în munca ştiinţifică, ar fi neloialitatea. În cursul anilor 1951-1953, aceste concepte s-au schimbat şi au fost modificate oficial prin Ordinul de Securitate 10450 din aprilie 1953 al preşedintelui Eisenhower. Prima modificare a fost că angajarea în sectorul public nu mai era un drept, ci a devenit un privilegiu; a doua a fost că neloialitatea nu mai era criteriul principal, ci securitatea ; iar a treia modificare a fost că guvernul nu mai trebuia să dovedească nimic derogatoriu, ci trebuia doar să aibă o îndoială că angajarea unei persoane era în concordanţă cu securitatea ţării.
Luate împreună, aceste trei modificări au plasat sarcina probarii

nevinovatiei asupra angajatului, mai degrabă decât acuzatorului, şi au făcut ca domeniul probarii să fie atât de vast încât cu greu putea fi îndeplinit. Guvernul nu trebuie să dovedească nimic; Trebuie doar să existe o îndoială, iar această îndoială nu trebuie să aibă nicio legătură cu loialitatea sau cu munca angajatului, ci poate fi pur şi simplu despre discreţia sa, obiceiurile sale de consum, sinceritatea sa sau orice alte caracteristici personale de natură adversă, indiferent dacă acestea operează în domeniul muncii sale sau nu. Sarcina unui angajat care încearcă să risipească îndoiala că ar putea bea prea multe cocktailuri înainte de cină, sau că ar putea bârfi sau chiar vorbi în somn este formidabilă. De exemplu, unul dintre comisarii AEC care l-au judecat pe Oppenheimer a adormit într-un vagon de cale ferată pe 11 iunie 1954, cu transcrierea cazului în poală şi s-a trezit mai târziu constatand că aceasta dispăruse. Acesta este motivul pentru care transcrierea a fost imediat tipărită şi publicată pe 16 iunie, în ciuda asigurărilor date celor patruzeci de martori de-a lungul paginilor sale că va fi păstrată secretă. S-ar putea argumenta că un comisar AEC care a pierdut materiale clasificate adormind în timp ce le citea în public a reprezentat un „risc de securitate". Ar fi fost extrem de greu ca el înlăture această îndoială.

Transferul sarcinii probarii de la comisie la acuzat şi utilizarea unui tribunal de anchetă în locul tehnicii mai familiare (de vorbitorii de limbă engleză) a unui proces au făcut audierile şi mai puţin satisfăcătoare. Căci acuzatul, confruntat cu nevoia de a stabili adevărul pentru a risipi orice îndoieli ale membrilor tribunalului, cu greu putea stabili adevărul când avea acces doar la documentele care fuseseră selectate de avocatul AEC. În acest caz, avocatul AEC, un fost procuror al Statelor Unite pentru Districtul Columbia, a condus audierile ca şi cum ar fi fost procurorul într-un proces in fata juratilor ai al unui judecator. I s-a permis să utilizeze date secrete, din care au fost extrase probe cu preaviz scurt sau fără preaviz, în timp ce avocatul lui Oppenheimer a fost exclus de la accesul la documentele clasificate din motive de securitate.

După ce a audiat patruzeci de martori pe parcursul a 3.000 de pagini de mărturii dactilografiate şi a parcurs o cantitate egală de documente din dosar, comisia a votat cu 2 la 1 (membrul ştiinţific fiind separat) pentru a recomanda suspendarea continuă a autorizaţiei lui Oppenheimer. Au concluzionat că Oppenheimer era

loial şi că era discret. La prima vedere, s-ar părea că o persoană care îndeplinea aceste două calificări trebuie să fie sigură , dar doi membri ai consiliului aveau îndoieli.
Aceste audieri prezintă un interes nesfârşit pentru istoricii istoriei americane recente, deoarece oferă una dintre puţinele priviri din culise asupra proceselor decizionale ale guvernului nostru recent. În ceea ce-l priveşte pe Oppenheimer, ele arată că animozitatea împotriva lui a provenit în mare măsură din forţele aeriene şi de la asociaţii săi apropiaţi sau recenţi. Atacul asupra lui Oppenheimer a venit în principal din partea fostului pilot al forţelor aeriene Borden, din partea unui angajat cu vechime în forţele aeriene, David T. Griggs, şi din partea lui Edward Teller şi a asociaţilor săi apropiaţi L. W. Alvarez şi W. M. Latimer. Exista un resentiment personal evident împotriva lui Oppenheimer din partea acestui grup, iar interogatoriul a arătat că majoritatea dintre ei nu aveau cunoştinţe personale despre munca lui Oppenheimer privind chestiunea în discuţie. Acest lucru a apărut cel mai clar atunci când au încercat să susţină că Oppenheimer s-a opus sau a obstrucţionat efortul de a produce bomba cu hidrogen după ce directiva lui Truman de a o fabrica fusese emisă sau că a încercat să-i convingă pe alţi oameni de ştiinţă să nu lucreze la proiect. Dovezile de la persoane aflate în poziţia de a avea cunoştinţe personale despre această chestiune au arătat că această acuzaţie nu era adevărată, iar consiliul a respins-o. Din mărturii reiese clar că adevărata bază a resentimentului acestor oameni împotriva lui Oppenheimer a fost resentimentul forţelor aeriene faţă de Proiectul Vista şi continuările sale, în special faţă de eforturile lui Oppenheimer de a furniza forţelor de apărare americane un arsenal complet de arme diverse, inclusiv arme nucleare tactice, astfel încât ţara să nu fie forţată să se bazeze exclusiv sau în principal pe bombardamentul nuclear strategic pentru a-şi juca rolul în politica mondială.
Acest punct a fost foarte bine exprimat de profesorul Walter G. Whitman de la MIT, care a fost membru al GAC din 1950 - şi fusese preşedinte al Consiliului de Cercetare şi Dezvoltare al Departamentului Apărării în perioada 1951-1953. El a spus: „Dr. Oppenheimer încerca să sublinieze larga varietate de utilizări militare ale bombei, atât a bombei reduse, cât şi a bombei de distrugere in masa. Făcea acest lucru într-un climat în care mulţi oameni considerau că doar bombardamentul strategic era un

domeniu pentru arma atomică... Ar trebui să spun că el, mai mult decât oricare alt om, a contribuit la educarea armatei cu privire la potenţialul armei atomice în alte scopuri decât bombardamentul strategic, utilizarea acesteia, eventual, în situaţii tactice sau în bombardamente la 800 de km distanţă. El sublinia constant că bomba va fi mai accesibilă şi că una dintre probleme va fi transportul, ceea ce înseamnă că, cu cât bomba ta este mai mică ca dimensiune, poate că nu va trebui să ai un bombardier strategic foarte mare pentru a o transporta, o poţi transporta într-un bombardier mediu sau o poţi transporta chiar şi într-un avion de vânătoare."

În opinia mea, sfaturile şi argumentele sale pentru o gamă largă de arme atomice, extinzându-se chiar şi la utilizarea armei atomice în apărarea aeriană a Statelor Unite, au fost mai productive decât ale oricărei alte persoane. Vedeţi, a avut ocazia nu doar să ofere consiliere în cadrul Comisiei pentru Energie Atomică, ci şi în cadrul serviciilor militare ale Departamentului Apărării. Ideea unei game de arme potrivite pentru o multitudine de scopuri militare a fost o cheie a campaniei pe care el considera că trebuie să o deruleze şi cu care am fost de acord... Comandamentul Aerian Strategic considerase arma atomică ca fiind limitată exclusiv la propria utilizare. Cred că a existat un resentiment clar faţă de implicaţia că aceasta nu era doar arma Comandamentului Aerian Strategic."

Pe baza recomandării Comisiei de Audiere, AEC a votat cu 4 la 1 (cu omul de ştiinţă Henry D. Smyth exprimând o opinie separată) pentru a nu restabili autorizaţia lui Oppenheimer. Pe 29 iunie 1955, cariera marelui om de ştiinţă în guvern s-a încheiat. Dar munca sa a fost un succes. În intervalul dinaintea realizării bombei termonucleare în 1955, armele atomice fuseseră fabricate abundent şi divers încât erau disponibile pentru arme tactice de apărare a Europei şi în dimensiuni suficient de mici pentru a servi drept focoase pe rachetele americane cu putere de propulsie limitată. Motivaţiile Administraţiei Eisenhower au fost emoţionale şi complexe şi reprezintă o reacţie ascuţită împotriva forţelor raţionalizării şi ştiinţei pe care le-am discutat. Se pare că s-au bazat pe trei cercuri de perspectivă înguste. Cea mai largă dintre toate a fost o rebeliune nevrotică violentă a persoanelor hărţuite din clasa de mijloc împotriva unei provocări de lungă durată la valorile clasei de mijloc care decurg din depresiune, război, insecuritate, ştiinţă,

străini şi grupuri minoritare de tot felul. Această problemă amplă va fi discutată în altă parte. Un al doilea cerc de perspectivă, mai restrâns, a fost opoziţia fundamentală republicană faţă de toate tipurile de acţiune colectivă, inclusiv securitatea colectivă, bunăstarea socială şi securitatea naţională. Al treilea a fost obsesia afaceristilor mari din ţară privind ticăloşia bugetelor dezechilibrate şi a impozitelor mari.

Opoziţia republicană faţă de acţiunea colectivă a fost, desigur, de lungă durată. Nu este în general recunoscut că apare frecvent ca o opoziţie faţă de cheltuielile de securitate naţională, în special faţă de cheltuielile de apărare pentru oameni, mai degrabă decât pentru echipamente, dar adesea pentru ambele. O astfel de opoziţie a republicanilor a fost în general adevărată în întreaga perioadă de după 1945 şi este clar arătată în voturile lor din Congres. Aceste voturi, însă, pot fi înţelese doar în termenii întregii situaţii.

Această situaţie implică cel puţin trei niveluri: opinia publică, Congresul şi Administraţia şi, în fiecare dintre acestea, cele două partide. Studiind acestea, avem la dispoziţie informaţiile despre sondaje de opinie publică, înregistrări ale voturilor şi declaraţii oficiale. Din aceste înregistrări este clar că opinia publică a susţinut întotdeauna forţe armate mari şi nu s-a opus creşterii impozitelor sau cheltuielilor guvernamentale pentru susţinerea acestora. Mai mult, acest sprijin a fost mai puternic din partea persoanelor cu niveluri de educaţie şi venituri mai scăzute, deşi, în general, se regăseşte la toate nivelurile. În contrast puternic cu aceasta, opinia publică a acordat mult mai puţin sprijin ajutorului extern, iar un astfel de sprijin a fost mai mic la nivelurile de educaţie sau venituri mai scăzute şi s-a reflectat într-o opoziţie mult mai mare faţă de impozitare sau cheltuieli guvernamentale pentru ajutorul economic extern decât pentru forţele de apărare. Aceste declaraţii se bazează pe fişierul sondajelor de opinie publică de la Centrul de Cercetare a Opiniei Publice de la Williams College, studiat de profesorul Samuel P. Huntington de la Universitatea Harvard. Acest studiu arată că sprijinul opiniei publice pentru forţe armate mai puternice pentru întreaga perioadă 1945-1960 a fost de obicei de ordinul a doi la unu şi a reflectat schimbările tensiunilor internaţionale într-o măsură surprinzător de limitată.

În Congres, în aceiaşi cincisprezece ani, a existat o situaţie cu totul diferită. Acolo găsim, la fel ca în deceniul dinaintea Pearl Harbor,

un sprijin democrat puternic pentru puterea armată şi un rol mondial puternic pentru Statele Unite, precum şi o opoziţie republicană destul de consistentă atât faţă de cheltuielile de apărare, cât şi faţă de implicarea americană în afacerile mondiale. Dimpotrivă, membrii Partidului Republican din Congres, în cele două perioade, erau mai preocupaţi de ceea ce numeau „responsabilitate fiscală" (adică bugete echilibrate, cheltuieli guvernamentale reduse şi impozite reduse) decât de apărare sau afaceri mondiale. Astfel, Partidul Democrat din Congres a avut un comportament mult mai apropiat de opinia publică decât partidul republican din Congres.

Profesorul Huntington a evidenţiat această diferenţă printr-o analiză a înregistrărilor voturilor din Congres în perioada 1945-1960. El a examinat voturile privind 79 de probleme controversate legate de apărare în Congres, pe parcursul unei perioade de 15 ani, şi a constatat că majoritatea democraţilor au votat pentru apărare în 74 din cele 79 de probleme, în timp ce majoritatea republicanilor au votat pentru apărare doar în 39 din cele 79 de probleme. În ceea ce priveşte toate aceste probleme, senatorii democraţi au votat 78,8% pentru apărare, iar senatorii republicani au votat doar 43% pentru apărare, în timp ce reprezentanţii democraţi au votat 78,4% pentru apărare, iar reprezentanţii republicani au votat 53,8% pentru apărare. Mai mult, voturile republicanilor în ambele Camere au fost mai puţin pro-apărare în perioada Eisenhower decât în perioada Truman, voturile republicanilor pro-apărare din Senat scăzând de la 47,1% la 33% odată cu schimbarea administraţiei, iar voturile republicanilor pro-apărare din Cameră scăzând de la 54,8% la 50,4%. Mai mult, analiza acestei voturi, pe sectoare, arată că voturile republicane pro-apărare au fost concentrate în nord-est şi pe coasta Pacificului, în timp ce voturile democrate pro-apărare au fost distribuite relativ uniform în întreaga ţară.

Când trecem de la Congres la Administraţie, observăm că Administraţia democrată, deşi încă pro-apărare, a fost mai puţin favorabilă apărării decât congresmenii democraţi, dar că Administraţia republicană, deşi nu pro-apărare, a fost oarecum mai favorabilă apărării fata de congresmenii republicani.

Această situaţie poate fi explicată prin trei forţe care acţionează asupra politicienilor: (1) nevoia de voturi, (2) nevoia de contribuţii la campanie şi (3) conştientizarea condiţiilor mondiale. Din partea

democraţilor, opinia publică, ceea ce înseamnă voturi, funcţionează de la popor spre congresmeni, în timp ce conştientizarea condiţiilor mondiale funcţionează din exterior asupra Administraţiei şi prin aceasta către Congres. Lobby-ul grupurilor de interese speciale şi nevoia de contribuţii la campanie sunt mai puţin semnificative decât în cazul celorlalte două forţe, dar fac Administraţia oarecum mai puţin pro-apărare (deoarece este mai favorabila bugetului echilibrat) decât Congresul.
De partea republicană, influenţa intereselor speciale este mult mai mare pur şi simplu pentru că Partidul Republican este partidul intereselor clasei de mijloc şi ale afacerilor. De fapt, influenţa lobby-ului exercitat de interese speciale este atât de mare încât face ca atât Congresul Republican, cât şi Administraţia Republicană să fie relativ imune la nevoia de apărare, imunitatea fiind mai puţin generală în Administraţie decât în Congres, deoarece primul este obligat, prin poziţia sa, să acorde o oarecare atenţie condiţiilor mondiale. Congresmenii republicani, pe de altă parte, sunt relativ imuni atât la opinia publică, cât şi la presiunea condiţiilor mondiale, fiind protejaţi de cei dintâi prin influenţa lobbyiştilor de interese speciale şi protejaţi de cei din urmă de Administraţie.
Istoria Administraţiei Eisenhower în domeniul apărării şi al strategiei este în mare măsură povestea modului în care eforturile sale sincere de a răspunde cerinţelor marilor afaceri pentru bugete echilibrate şi reduceri de impozite au fost frustrate de provocarea constantă a condiţiilor mondiale care impuneau o intensificare a efortului de apărare. Un element semnificativ în această poveste îl reprezintă eforturile Administraţiei de a ascunde aceste frustrări prin manipularea opiniei publice prin propagandă, în special prin propagandă care a încercat să o facă să pară mult mai agresivă împotriva comunismului decât era în realitate. Aceasta a inversat de fapt dictonul lui Theodore Roosevelt în „Vorbeşte dur şi poartă o bâtă mai mica”.
Dezbaterea dură a fost făcută de Dulles; bâta a fost efortul de apărare republican; când mărimea bâtei a făcut necesară suspendarea pentru scurt timp a fanfaronadei lui Dulles, Eisenhower a fermecat ţara, dacă nu lumea, cu câteva cuvinte de o chibzuinta incantatoare.
Caracteristicile Administraţiei Eisenhower au fost stabilite imediat după alegeri.

Vizita sa grăbită în Coreea a fost doar puţin mai mult decât o cascadorie propagandistică, cerută de promisiunea sa din campanie şi a contribuit puţin, dacă nu chiar deloc, la armistiţiul final din Coreea. În drum spre casă, a avut o conferinţă cu Dulles, Charles Wilson, generalul Bradley de la JCS şi amiralul Arthur W. Radford (comandant şef al Pacificului) pe crucişătorul Helena, in apropierea Insulei Wake. Acolo, cu o lună înainte de învestire, a stabilit modelul Administraţiei sale - conservatorismul fiscal: „O cheltuială nechibzuită de bani împrumutaţi pe echipament militar ar putea, în cele din urmă, prin generarea de inflaţie, să slăbească dezastruos economia şi astfel să înfrângă scopul pe care trebuia să-l servească". Ulterior, acest punct de vedere a fost adesea susţinut de un citat favorit al Dreptei, un citat atribuit lui Lenin,deşi nu l-ar fi spus niciodată, că statele capitaliste ar putea fi distruse prin risipa fondurilor consecinta fiind falimentul. (... Dreapta iubea citatele ambigue ale lui Lenin; o altă expresie preferată era: „Pentru comunismul mondial, drumul spre Paris trece prin Peking şi Calcutta.")
Un alt exemplu al tonului administraţiei Eisenhower a fost dat pe 20 ianuarie 1953.
În discursul său inaugural, noul preşedinte a anunţat că îl dezlănţui pe Chiang Kai-shek împotriva Chinei Roşii. Deşi „dezlănţuire" nu era cuvântul folosit, aceasta era principala nuanta a declaraţiei. Toate insinuarile erau greşite: (a) că Flota a Şaptea patrula Strâmtoarea Formosa pentru a proteja China Roşie împotriva lui Chiang, (b) că Chiang avea puterea de a ameninţa serios China şi (c) că situaţia anterioară reflecta simpatiile „soft" ale Departamentului de Stat al lui Truman. Validitatea politicii acestuia din urmă în această zonă a fost pe deplin susţinută în următorii opt ani, deoarece ameninţările chineze la adresa Formosei au necesitat în mod repetat sprijinul american pentru a-l proteja pe Chiang şi, în cele din urmă, în 1955, teama că Chiang ar putea încerca să recupereze China prin precipitarea unui război general între China şi Statele Unite a determinat administraţia Eisenhower să-l „domolească", în linişte, încă o dată.
Aceasta este, în mare parte, întreaga poveste a politicii externe a lui Dulles: adoptarea în cele din urmă cu serenitate a liniei Truman sub acoperirea unor denunţuri verbale vehemente impotriva

acestei orientari.
Principala schimbare reală a apărut într-o uşoară reducere a capacităţilor de apărare ale Americii, în special în ceea ce priveşte gestionarea războiului local prin intermediul armelor convenţionale, într-un moment în care capacităţile Uniunii Sovietice de a purta toate tipurile de războaie creşteau.
Când Eisenhower a venit în funcţie, a constatat că bugetul deja stabilit de Truman pentru anul fiscal 1954 (anul fiscal 1954) era de 78,6 miliarde de dolari, din care 46,3 miliarde de dolari erau pentru aparare. Ultimul element a reprezentat o uşoară reducere din bugetul militar al anului fiscal 1953, de peste 50 de miliarde de dolari. Pe 4 martie 1953, NSC a redus noul buget pentru anul fiscal 1954 al lui Eisenhower cu 5,1 miliarde de dolari. Când Şefii Statului Major Interarme (JCS) au protestat că orice reducere ar pune în pericol grav securitatea naţională, aceasta a fost ignorată. Principala reducere a fost făcută în forţele aeriene, de la 16,8 la 11,7 miliarde de dolari aceasta chiar în momentul în care Dulles stabilea „represalii masive". Obiectivul lui Truman pentru forţele aeriene de 72 de bombardiere până în 1956 a fost redus la 60 de aparate de zbor. Un susţinător al lui Eisenhower, amiralul Arthur Radford, a fost numit preşedinte al JCS (Şef de Stat Major Interarme) reorganizat, iar schimbările în domeniul apărării au primit numele ambiguu de „New Look". NSC a primit ordin să pregătească un nou studiu strategic, care în cele din urmă a devenit NSC 162. Presiunea sub care se aflau poate fi dedusă din faptul că Humphrey şi Dodge doreau ca cheltuielile de apărare din anul fiscal 1954 să fie reduse la 36 de miliarde de dolari.
Între timp, noul JCS, reunit pe iahtul Sequoia al secretarului marinei, în august, a venit cu propriile sugestii: o dependenţă sporită de SAC în puterea de represalii, retragerea unor forţe americane de pe poziţiile de peste mări, o dependenţă sporită de forţele locale pentru apărarea locală, cu contribuţia Americii limitată la puterea maritimă şi aeriană; o rezervă consolidată pe plan intern şi o apărare aeriană continentală îmbunătăţită. Aceste opinii au fost incluse în NSC 162 în octombrie 1953 şi acceptate de preşedinte pe 30 octombrie. Principala modificare a fost abandonarea speranţei că orice război viitor semnificativ va fi purtat fără arme nucleare. La scurt timp după aceea, cheltuielile militare au fost stabilite pe o perioada de timp nedeterminat

la cel mult 34 de miliarde de dolari pentru anul fiscal 1957 şi anii următori, comparativ cu o medie de 43 de miliarde de dolari pe an în ultimele patru bugete Truman. De fapt, cheltuielile pentru apărare au scăzut destul de constant, ajungând la o medie de 37,4 miliarde de dolari în perioada de şase ani 1955-1960. O consecinţă a acestui fapt a fost că nu a existat nicio creştere generală a impozitelor adoptată de Congres în anii 1950 după ianuarie 1951, dar aceste cheltuieli au reprezentat o reducere considerabilă a cheltuielilor reale de apărare, deoarece perioada de şase ani, care acoperă provocarea sovietică cu rachete, a fost, de asemenea, o perioadă de creştere a preţurilor, în care banii cumpărau mai puţin.
„Noua imagine", la fel ca „represaliile masive", se baza pe o serie de concepţii eronate, dintre care două erau primordiale: (1) că armele nucleare erau mai ieftine decât armele convenţionale şi ar necesita mai puţini oameni şi (2) că armele strategice puteau descuraja toate tipurile de agresiune comunistă.
Chiar şi la nivel strategic, armele nucleare nu erau mai ieftine decât armele convenţionale şi nici nu foloseau mai puţini oameni şi, odată ce au fost introduse şi în nivelul tactic de luptă, costurile au crescut astronomic. Într-adevăr, costurile erau irelevante, atâta timp cât erau esenţiale, aşa cum într-adevăr erau şi aveau să continue să fie până când ar exista :(1) o relaxare între Statele Unite şi Rusia,sau (2) una sau mai multe noi puteri substanţiale ar apărea in geopolitica continentală a Eurasiei.
Costurile armelor moderne proveneau într-o oarecare măsură din costurile lor intrinseci, dar şi din rata rapidă de învechire şi costurile gigantice ale dezvoltării. Fiecare dintre bombardierele strategice B-52 a costat 8 milioane de dolari, de aproape zece ori costul avioanelor B-29 din 1945. Bazele şi costurile forţei de muncă calificate au crescut proporţional, mai ales când creşterea puterii de represalii impotriva sovieticilor a făcut necesară dispersarea drastică a bazelor SAC şi o creştere semnificativă a alertei aeriene constante.
Mai mult, indiferent de cost, livrările de avioane B-52 au fost lente, doar 41 până la sfarsitul anului 1956, cu o rată de producţie de aproximativ unul pe săptămână (25% fiind respinse de forţele aeriene) după aceea. Aceasta comparaţie cu producţia sovietică a avioanelor echivalente, „Bison" şi „Bear" (TU-95), de

peste cinci pe săptămână în 1956. Expunerea a cel puţin zece „Bison” în „survolul” Pieţei Roşii pe 1 Mai 1955 a fost un şoc considerabil pentru „New Look”, dar un an mai târziu, Eisenhower era gata să se confrunte cu situatia: „Este vital să obţinem ceea ce credem că avem nevoie; asta nu înseamnă neapărat mai mult decât altcineva.” Cinci zile mai târziu, a introdus un nou concept: „Destul este cu siguranţă suficient.”
Învechirea treptată a bombardierelor cu echipaj uman şi utilizarea rachetelor nucleare, în special rachetelor balistice intercontinentale (ICBM), au crescut costul represaliilor nucleare. Racheta balistică intercontinentală Minute Man, din care aveam nevoie de sute, a costat peste un milion de dolari fiecare, cu zeci de milioane în plus pentru personal şi întreţinere, în timp ce submarinul nuclear cu cele 16 rachete Polaris ale sale a costat peste 120 de milioane de dolari fiecare. Mai mult, toate aceste arme strategice au devenit învechite aproape imediat ce au devenit operaţionale.
Costurile forţelor convenţionale, înarmate adecvat cu arme tactice nucleare, cresteau şi ele vertiginos.
Presupunerea „New Look” conform căreia introducerea acestor din urmă tipuri ar reduce nevoia de forţă de muncă a fost complet greşită. Forţa de muncă necesară creşte şi, din cauza unui grad mai ridicat de instruire şi îndemânare, este mai costisitoare.
Introducerea armelor tactice nucleare, pe care ruşii le-au obţinut aproape la fel de repede ca noi, a necesitat ca forţele terestre să fie dispersate pe scară largă şi să aibă o mare mobilitate în grupuri mici (atât cu vehicule aeriene, cât şi cu vehicule terestre). Acest lucru a necesitat mai mulţi oameni şi mai mulţi bani.
Reducerea bugetară „New Look” s-a reflectat şi în numărul de oameni. Toate serviciile, cu excepţia forţelor aeriene, au fost reduse, astfel încât cifra totală a efectivelor militare, de 3,7 milioane în decembrie 1952, a ajuns la aproape 2,5 milioane şase ani mai târziu. Armata a fost redusă cu o treime, de la 1.481.000 reprezentând 20 de divizii la sub un milion în 14 divizii. În acest fel, cheltuielile armatei au fost reduse aproape la jumătate, de la 16.242 milioane de dolari în anul fiscal 1953 la 8.702 milioane de dolari în anul fiscal 1956. Protestele împotriva acestui fapt ale unor oameni precum şeful Statului Major al Armatei, generalul Matthew Ridgway, au primit răspuns in afirmaţia fadă că aceste forţe mai mici aveau o putere de luptă mai mare, ,, o valoare mai mare

pentru fiecare dolar investit". În 1955, însă, când Eisenhower s-a întors de la prima „Conferinţă" cu Hruşciov de la Geneva, relativ reuşită, plin de hotărârea de a atinge nivelul de reducere la 33 de miliarde de dolari al cheltuielilor pentru apărare în anul fiscal 1956, care fusese planificat iniţial doar in anul fiscal 1957, insasi Dulles şi Wilson au obiectat. Un motiv pentru obiecţie a fost că inflaţia preţurilor de câteva procente pe an redusese deja cantitatea de forţă defensivă obţinută fără a se apropia de obiectivul bugetar. Această dispută privind supremaţia consideraţiilor fiscale sau de apărare a atins un punct de cotitură în 1955-1956, printr-o serie de controverse şi schimbări minore de poziţie din partea Administraţiei. Aceste schimbări de poziţie au fost concesii făcute opiniei publice stârnite şi nu au fost o consecinţă a vreunei schimbări reale de idei în cadrul Administraţiei, aşa cum se poate observa din faptul că alte campanii de reducere a bugetului au avut loc în 1957 şi, într-o măsură mai mică, în 1959, atât în faţa dovezilor tot mai mari ale capacităţilor sovietice, a dovezilor tot mai mari ale intenţiilor neprietenoase ale sovieticilor, a relaţiilor din ce în ce mai iritate cu aliaţii noştri europeni, a unei pierderi constante a sprijinului din Administraţiei din partea opoziţiei şi a unei opinii publice americane din ce în ce mai neliniştite.

Noua strategie a Administraţiei a găsit relativ puţin sprijin în cercurile militare, cu excepţia forţelor aeriene şi a amiralului Radford, care fusese numit preşedinte al JCS, succesorul generalului Bradley, în august 1953, în principal pentru că era un susţinător al programului Asia First. Generalul Ridgway s-a opus politicilor militare ale Administraţiei, din poziţia sa de şef de stat major al armatei, prin mărturia sa în faţa comisiilor Congresului. După pensionarea sa în iunie 1955, el a declarat în memoriile sale că bugetul militar „nu se baza atât pe cerinţe militare sau pe ceea ce putea suporta economia ţării, cât pe consideraţii politice".

Şase luni mai târziu, Trevor Gardner a demisionat din funcţia de şef civil al departamentului de Cercetare şi Dezvoltare al forţelor aeriene, criticându-l pe secretarul Wilson pentru împiedicarea cercetării privind rachetele ghidate şi pentru obstrucţionism general, chiar şi în cazul represaliilor strategice, singura excepţie fiind bombardierului cu reacţie de rază medie B-47 (a cărui utilizare depindea complet de bazele aeriene din ţările aliate). Colegul lui Gardner,cunoscutul om de ştiinţă şi secretar adjunct al Apărării

pentru Cercetare şi Dezvoltare, Dr. Clifford C. Furnas, a demisionat şi el dezgustat în februarie 1957. A fost urmat de alţii, în special de generalul Gavin în 1958.
Majoritatea acestor proteste ulterioare au provenit din opoziţia secretarului Wilson faţă de dezvoltarea rachetelor şi vor fi menţionate mai târziu, dar obstrucţionismul a fost general. În 1951, ca o consecinţă a conflictului din Coreea, armata a cerut echipament tactic de transport aerian pentru cel puţin două divizii şi transport aerian strategic pentru o divizie. Cinci ani mai târziu, secretarul Wilson a declarat că capacitatea de transport aerian era adecvată, când de fapt nu exista niciuna nici măcar pentru o singură divizie. Când consilierul său militar a încercat să sublinieze subestimarea forţelor noastre terestre, având în vedere obligaţiile noastre faţă de NATO, secretarul a răspuns că nu aveam niciun angajament faţă de NATO. În noiembrie 1954, cu trei ani înainte de „Sputnik", un jurnalist i-a cerut lui Wilson să comenteze posibilitatea ca rușii să învingă Statele Unite în cursa sateliților; secretarul a răspuns: „Nu m-ar interesa dacă ar face-o". Doi ani mai târziu, în 1956, Furnas a făcut acelaşi avertisment şi a primit răspunsul secretarului: „Şi ce dacă?" Punctul culminant al tuturor acestora au fost ordinele lui Wilson din noiembrie şi decembrie 1956, care au paralizat capacitatea armatei de a utiliza tactici contemporane, restricţionând-o la rachete cu o rază de acţiune mai mică de 320 de km şi interzicându-i să folosească avioane de peste 2300 de kg sau elicoptere cu o greutate de peste 4,5 tone. După cum a spus un şef de stat major despre Wilson: „A fost cel mai neinformat Secretar al Apararii şi cel mai hotărât să rămână aşa din istorie".
Din păcate, preşedintele Eisenhower, care se mândrea cu faptul că a încetat să mai fie militar odată cu transformarea sa în politician, l-a susţinut invariabil pe Wilson chiar şi în cele mai greşite decizii ale sale.

Capitolul 69 — Ascensiunea lui Hruşciov, 1953-1958

Statele Unite au fost salvate de consecinţele acestei politici mioape şi ignorante prin doi factori: (a) Uniunea Sovietică nu avea nicio intenţie să rişte vreun conflict direct cu Statele Unite şi (b) Uniunea

Sovietică, în cea mai mare parte a acestei perioade, s-a aflat în mijlocul unei lupte interne intense, care i-a făcut imposibilă urmarea oricărei direcţii de agresiune susţinută.
La sfârşitul războiului, domnia lui Stalin în Rusia era la fel de ferm stabilită ca întotdeauna. El era şeful guvernului, precum şi liderul Partidului Comunist, armata fiind complet subordonată voinţei sale. Armata a jucat doar un rol mic în politica internă a ţării, dar Stalin îşi arătase puterea asupra ei în Marea Epurare din 1937, când ucisese cel puţin 5.000 dintre ofiţerii săi sub acuzaţii false de neloialitate. Supravieţuitorii au fost sub o supraveghere atentă atât din partea unităţilor de poliţie secretă înfiinţate, din motive de securitate, în întreaga organizaţie, cât şi din partea comisarilor de partid ataşaţi unităţilor sale majore. Poliţia secretă, sub Ministerul Securităţii Statului, era un stat în stat, cu propriile forţe armate, inclusiv divizii blindate şi unităţi aeriene complet autonome. Controla milioane de prizonieri şi muncitori sclavi, mari întreprinderi industriale şi teritorii întinse (în principal în nordul Asiei). Stalin era scutit de autoritatea acestor poliţii secrete şi, în acelaşi timp, avea propriile puteri de poliţie secretă în cadrul organizaţiei de partid, deoarece statutele partidului din 1934 (pregătite de Lazar Kaganovici) îi conferiseră un aparat de poliţie independent pentru utilizare în cadrul partidului; acesta era controlat din secretariatul său personal sub comanda generalului locotenent A. N. Poskrebyshev. Partidul, la fel ca poliţia, avea unităţi (numite iniţial „celule") în aproape fiecare întreprindere industrială, în multe ferme colective, în cartiere rezidenţiale şi se ridica de acolo, într-o ierarhie care cuprindea oraşe, regiuni, provincii şi naţiuni, paralelă cu sistemul guvernamental.
Stalin a anulat posibila opoziţie încurajând diviziunea şi rivalitatea nu numai între ierarhiile diverse ale puterii care radiau în jos din propria sa poziţie în guvern, în partid,armată, poliţie şi viaţa economică, ci şi în cadrul fiecărei ierarhii, încurajându-i pe cei ambiţioşi să căute să se ridice, pas cu pas si sa ocupe locurile vacante create de epurările sale periodice. Aceste epurări nu numai că au deschis calea în sus pentru oameni mai tineri şi mai nemiloşi, dar au servit drept justificări pentru paranoia crescândă a lui Stalin.
În cadrul partidului, epurările din 1924-1929 eliminaseră, de obicei prin crima, majoritatea „vechilor bolşevici" (cei care fuseseră

membri de partid înainte de Revoluţia din 1917). În 1929-1934, folosind un grup nou şi mai tânăr, Stalin ucisese 10.000.000 de ruşi (estimarea sa proprie) în campania de înfiinţare a fermelor colective. A doua mare epurare din 1934-1939 a ucis o mare parte a staliniştilor care l-au ajutat pe Stalin să ajungă la putere şi aproximativ 5.000 de ofiţeri ai forţelor armate. A treia mare epurare, care se contura la sfârşitul anului 1952, avea scopul de a elimina restul staliniştilor care ajunseseră în poziţii de putere, succesorii vechilor bolşevici, în perioada 1929-1935.
Aceştia erau deja un grup diminuat, din cauza setei insaţiabile de sânge a lui Stalin, aşa cum se poate vedea prin examinarea soartei membrilor celui de-al XVII-lea Congres al Partidului din 1934, congresul care i-a ridicat pentru prima dată pe Hruşciov şi Lavrenti Beria în Comitetul Central. Dintre cei 1.966 de delegaţi la acel al Şaptesprezecelea Congres, 1.108 au fost arestaţi pentru „crime antirevoluţionare" în urma asasinării lui S. M. Kirov (liderul partidului din Leningrad), pe care Stalin însuşi o aranjase în decembrie 1934. Dintre cei 139 de membri şi supleanţi aleşi în Comitetul Central de acel congres din 1934, 98 (sau 70%) au fost arestaţi şi împuşcaţi. Printre supravieţuitori s-au numărat Kaganovici, Viaceslav Molotov, Gheorghi Malenkov, Beria, Anastas Mikoian, K. Voroşilov şi Hruşciov. Noua epurare din 1953 a fost aparent îndreptată împotriva unora sau a majorităţii acestor supravieţuitori.
Această teroare a fost agravată de faptul că nu provenea doar de la Stalin, deşi fără îndoială, necesita acordul său pentru a se extinde foarte departe. Un astfel de acord putea fi adesea obţinut de subordonaţii săi de rang înalt, deoarece autocratul îi aprecia, fără îndoială, pe cei care erau pregătiţi să-şi demonstreze cruzimea completă în serviciul său. La sfârşitul războiului,Hruşciov, deşi nu era încă în vârful listei, dăduse dovadă de mai multă cruzime sângeroasă combinată cu servilism umil faţă de Stalin decât oricine altcineva din Rusia.
La sfârşitul războiului, trioul de vârf era format din Stalin, Malenkov şi Andrei Jdanov. Ultimii doi se urau visceral. Malenkov, în 1945-1946, a fost cea mai activă figură din guvern, în special ca preşedinte al Comitetului pentru Reabilitarea Zonelor Eliberate şi preşedinte al comitetului însărcinat cu dezmembrarea industriei germane in vederea reparaţiilor de dupa razboi.

Gafele pe scară largă în administrarea reparaţiilor i-au oferit lui Jdanov oportunitatea pe care şi-o dorea. Prin intermediul lui Mikoian, el a instigat un atac asupra modului în care Malenkov a gestionat reparaţiile şi a recomandat ca desfiinţarea industriei germane să fie înlocuită cu înfiinţarea de corporaţii deţinute de sovietici pentru a prelua industria germană din Germania si a produce bunuri pentru Uniunea Sovietică. Ca o consecinţă a acestui eşec, Malenkov (împreună cu asociaţii săi) a fost retrogradat din mai multe dintre funcţiile sale pentru aproximativ un an (iunie 1947-iunie 1948).
Imediat după reabilitarea sa, Jdanov a murit în mod misterios, iar principalii săi susţinători au fost arestaţi şi împuşcaţi (aşa-numitul „Cazul Leningrad").
Între timp, Hruşciov a fost profund implicat în efortul de a restaura fermele colective, care suferiseră o mare uzură în timpul războiului, şi în sarcina mai dificilă de a le aduce sub controlul partidului. Având în vedere modul nemilos în care fermele colective fuseseră înfiinţate în 1928-1934, nu a fost surprinzător faptul că nici fermele, nici partidul nu erau populare în rândul ţăranilor. Ambele au fost sabotate discret în moduri care nu au putut fi nici observate, nici prevenite, mai ales că membrii de partid şi poliţia secretă erau rari în districtele rurale. Dovezi ale unui astfel de sabotaj puteau fi văzute în eşecul constant al domeniului agricol a economiei de a îndeplini cotele sau aşteptările, în faptul că ţăranii produceau de patru ori mai mult (în randament pe unitatea de suprafaţă) pe micile lor parcele personale de teren decât pe suprafeţele întinse ale fermelor colective şi în faptul că animalele de fermă în 1953 erau mult sub cifrele din 1928 (vacile erau cu 13 % mai puţine decât în 1916), în ciuda unei creşteri a populaţiei de 25% din 1928 până în 1953.
Mai mult, în confuzia războiului, cel puţin 15 milioane de acri de teren aparţinând fermelor colective fuseseră deturnate către parcelele private ale ţăranilor, în timp ce milioane de ţărani din fermele colective trăiau într-o semi-lenevie ineficientă.
La începutul anului 1950, Hruşciov s-a întors după doisprezece ani de politici de exterminare în Ucraina şi a preluat problema agricolă. Soluţia sa, total impracticabilă, a fost să se mişte mai energic în direcţia stalinistă a unei centralizări sporite. El dorea să unească fermele colective în unităţi din ce în ce mai mari şi să lucreze cu

ţăranii în „brigăzi de muncă” din ce în ce mai mari, pentru a-i aduce sub controlul puţinilor membri ai Partidului Comunist care se găseau în mediul rural.
O celulă de partid necesita cel puţin trei membri, iar în 1950 o fracţiune substanţială a fermelor colective existente nu aveau deloc celule de partid, în timp ce majoritatea aveau celule cu mai puţin de şase membri fiecare.
În doi ani, prin unirea fermelor colective, Hruşciov a redus numărul total al acestor unităţi de la 252.000 la 94.800, dar 18.000 încă nu aveau celule de partid, în timp ce doar 5.000 aveau celule cu peste 25 membri. Hruşciov a vrut să ducă procesul de concentrare şi mai departe prin distrugerea satelor existente şi centralizarea ţăranilor în aşezări urbane mari (aşa-numitele „agro-oraşe”).
În astfel de oraşe, aceştia ar fi departe de micile lor parcele private, nu ar petrece prea mult timp pe ele şi ar fi escortaţi în grupuri mari pentru a lucra zilnic pe câmpurile colective. Această schemă fantastică a fost blocată de Beria şi Molotov în 1951.
O altă schemă, care ar fi putut fi asociată cu Hruşciov, a fost respinsă de Stalin în 1952. Aceasta ar fi distribuit personalul şi utilajele Staţiilor de Tractoare şi Maşini rurale (MTS) între fermele colective, crescând astfel, dintr-o dată, numărul membrilor de partid disponibili local,prin personalul lor, pentru a construi celule de partid rurale şi punând la dispoziţie, cu preaviz scurt, utilajele agricole necesare. Această sugestie a fost blocată de Stalin, considerându-o un pas înapoi al socialismului. În schimb, el a sugerat ca stimulentul ţăranului de a lucra pe parcela sa privată pentru a produce pentru vânzare pe piaţa privată să fie distrus dintr-o singură lovitură, interzicând accesul ţăranului la orice piaţă sau chiar la bani, forţându-l să vândă tot surplusul său de producţie, pe bază de troc, statului.
În general, realizările lui Hruşciov ca lider agricol au fost departe de a fi încununate de succes, dar acest lucru nu i-a afectat reputaţia în faţa lui Stalin, care i-a recunoscut devotamentul şi energia personală şi a văzut că eforturile sale erau îndreptate spre creşterea controlului partidului în mediul rural, mai degrabă decât spre obiectivul dezirabil, dar evident mai puţin important, al creşterii producţiei. Ca o dovadă a acestor favoruri, la al XIX-lea Congres al Partidului din octombrie 1952, Hruşciov si-a prezentat raportul privind noile reguli ale partidului şi l-a văzut pe unul

dintre susţinătorii săi, A. B. Aristov, preluând conducerea tuturor numirilor de personal din reţeaua largă a partidului. Ambele evoluţii au fost în detrimentul lui Malenkov, şeful nominal pentru problemele partidului, dar acesta din urmă a fost mai mult decât compensat de privilegiul de a-i lua locul lui Stalin ca principala voce a partidului (într-un discurs de opt ore) la congres.
În timp ce acest congres din octombrie 1952 se întrunea şi se dispersa, Stalin deja pregătea terenul pentru a treia sa mare epurare a partidului. Nimeni, poate cu excepţia lui Beria, nu putea ghici cine era o ţintă pentru eliminare, dar zvonurile şi indiciile secretariatului personal al lui Stalin făceau să pară că fiecare membru al Vechii Gărzi a staliniştilor ar trebui să se teamă de ce e mai rău. Din octombrie 1952 încoace, aceşti asociaţi principali ai lui Stalin trăiau într-o teroare crescândă. Asemenea gangsterilor din epoca Capone, nu îndrăzneau să meargă acasă noaptea, nu se aventurau nicăieri fără gărzi de corp personale şi purtau arme asupra lor. Beria a rămas dominant până în noiembrie 1952, deoarece Moscova era garnizoană de divizii de poliţie secretă, garda Kremlinului era în întregime sub controlul său şi nimeni altcineva nu avea voie să aducă arme în acea enclavă. Stalin a acţionat cu abilitatea sa obişnuită, dispersând şi diluând constant autoritatea Vechii Gărzi: numărul ministerelor a fost mărit, Biroul Politic a încetat să se mai întrunească, cei zece membri ai săi au fost dizolvaţi într-un Prezidiu mare de treizeci şi şase, iar Vechea Gardă a fost mutată de la ministerele operaţionale în posturi fără portofoliu: Molotov de la Afaceri Externe, Kaganovici de la Industrie Grea, Nikolai Bulganin de la Apărare, Mikoian de la Comerţ. Ultima dintre aceste schimbări, în noiembrie 1952, a fost înlocuirea lui Beria din funcţia de ministru al securităţii statului cu S. D. Ignatiev. Până atunci, Poskrebîşev şi asistentul său, Mihail Riumin, fabricau deja planul pentru înscenarea lui Beria. Acesta a fost aşa-numitul „complot al doctorului”, o invenţie care pretindea că Jdanov şi alţi lideri fuseseră otrăviţi de un grup de medici din Kremlin, majoritatea evrei, care, cu ştirea lui Beria, urmau să efectueze o eliminare similară a altor lideri, inclusiv a unor înalţi ofiţeri militari.Torturati sever doi dintre cei nouă medici au murit, restul mărturisind.

În acest moment, chiar când epurarea urma să înceapă, Stalin a murit, posibil din cauza unei serii de accidente vasculare

cerebrale,pe 5 martie 1953. În şase ore, medicul responsabil de ultimele zile ale lui Stalin; fiul lui Stalin, Vasili, care comanda forţele aeriene ale Districtului Militar Moscova; Poskrebîşev; şi comandanţii Kremlinului, oraşului şi districtului militar local au dispărut cu toţii. Beria a fost rechemat din semi-exil pentru a conduce ministerele de Interne şi Securitate de Stat, care au fuzionat, iar schimbările administrative din octombrie 1952 au fost anulate: marele Prezidiu a fost înlocuit de fostul Politburo, mai mic, format din zece oameni; numărul miniştrilor a fost redus de la 55 la 25; iar Cabinetul intern a fost redus de la paisprezece la cinci. Cel mai semnificativ este faptul că Vechea Gardă, pe care Stalin o îndepărtase încet de pârghiile puterii, a fost, la moartea sa, rapid instalată înapoi la putere.
Malenkov a fost numit secretar al partidului şi premier al guvernului, alături de cinci viceprim-miniştri: Beria, Molotov, Bulganin, Kaganovici şi Mikoian. Fiecare dintre aceştia a fost repus în funcţia sa anterioară, în timp ce Voroşilov a devenit preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem. Mareşalul Jukov a fost rechemat din exilul rural pentru a fi prim-adjunct al lui Bulganin în Ministerul Apărării, iar Hruşciov, fără nicio funcţie importantă, a fost numit preşedinte al slujbelor funerare ale lui Stalin.
Sub grija sa, trupul autocratului decedat a fost inmormantat, cu o veneratie de semizeu, alături de cel al lui Lenin, în necropola din zidul Kremlinului cu vedere la Piaţa Roşie. Apoi, „la cererea premierului Malenkov", Hruşciov a preluat una dintre cele două funcţii ale sale, cea de secretar al partidului. A fost o schimbare fatidică. În timpul domniei lui Stalin, autocratul deţinuse ambele funcţii de conducere, în stat şi în partid. Acum, la o săptămână după moartea despotului, dezgustul universal faţă de orice renaştere a puterii sale l-a obligat pe Malenkov să cedeze una dintre funcţii lui Hruşciov. Nu ştim de ce a decis să păstreze funcţia de prim-ministru şi să renunţe la cea de secretar al partidului. Într-adevăr, nu ştim dacă a avut de ales, dar din dovezile din ultimii ani ai lui Stalin s-ar putea ca funcţia de prim-ministru sa fi fost o funcţie mai semnificativă decât cea de secretar. Nu a fost cu siguranţă ,secretariatul în mâinile unui tactician precum Hruşciov a dovedit-o in curand. În următorii cinci ani, într-o luptă pentru putere ale cărei detalii sunt încă ascunse, Hruşciov s-a ridicat din funcţia de secretar pentru a deveni autocrat suprem, eliminând în

acest proces toţi ceilalţi posibili pretendenţi la putere. Procesul prin care l-a succedat pe Stalin a fost aproape o repetare a celui prin care Stalin îl succedase pe Lenin. În fiecare caz, candidatul care a câştigat în cele din urmă a fost cel mai puţin proeminent dintr-un grup de candidaţi; în fiecare caz, acest învingător a folosit funcţia de secretar al partidului ca armă principală în ascensiunea sa; În fiecare caz, această ascensiune a fost realizată printr-o serie de mutări de şah în care cei mai puternici concurenţi rivali au fost eliminaţi, unul câte unul, într-o serie de schimbări, începând cu cei mai periculoşi (în primul caz Troţki, în cel de-al doilea Beria).
Şi în ambele cazuri, întregul proces s-a desfăşurat sub pretextul „conducerii colective".
Imediat după moartea lui Stalin, „conducerea colectivă" a fost preluată de un triumvirat format din Malenkov, Beria şi Molotov. Malenkov a susţinut o politică de relaxare, cu un accent sporit pe producţia de bunuri de consum şi creşterea nivelului de trai, precum şi eforturi sporite pentru a evita orice criză internaţională care ar putea duce la război; Beria a susţinut un „dezgheţ" în problemele interne,cu amnistii la scară largă pentru prizonierii politici, precum şi reabilitarea celor deja lichidaţi, acasă şi în statele satelit; Molotov a continuat să insiste asupra politicilor „dure" asociate cu Stalin, accent deplin pe industria grea, nicio relaxare a tiraniei interne şi presiune continuă în Războiul Rece cu Occidentul.
Zvonuri nebuneşti, în special catre sateliţi, şi o oarecare relaxare, la cererea lui Beria, în Germania de Est, au dat naştere unor speranţe false în rândul muncitorilor de acolo. Pe 16 iunie 1953, aceşti muncitori s-au revoltat împotriva guvernului comunist din Berlinul de Est. După o zi de ezitare, aceste revolte au fost înăbuşite cu toată puterea diviziilor blindate de ocupaţie sovietice. Folosind acest eveniment drept pretext, liderii de la Kremlin l-au arestat brusc pe Beria şi l-au împuşcat împreună cu şase dintre asistenţii săi (fie imediat, fie în decembrie, în funcţie de versiunea acestor evenimente).
Răsturnarea maestrului terorii a fost susţinută de armata regulată, ai cărei lideri principali erau prezenţi în camera alăturată, înarmaţi cu mitraliere de contrabandă, când a avut loc confruntarea dintre Beria şi colegii săi în sala de conferinţe a Kremlinului. Se pare că Beria nu bănuia nimic şi şi-a pus jos servieta,în care avea ascuns

un pistol. În timpul conferinţei, în timp ce un lider îi distragea atenţia, altul a scos pistolul din servietă. Lui Beria i s-a spus apoi că este arestat. S-a aruncat după servietă, a constatat că pistolul dispăruse şi s-a uitat în ţeava propriei arme. A fost imediat predat ofiţerilor armatei din camera alăturată. Aceştia deja mutaseră patru divizii ale forţelor lor la Moscova pentru a înlocui forţele obişnuite de poliţie secretă care păzeau oraşul. Această utilizare a armatei pentru a soluţiona lupta personală din Kremlin este principalul factor care a fost diferit în ascensiunea lui Hruşciov la putere faţă de ascensiunea anterioară la putere a lui Stalin în 1924-1929.
Nu există nicio îndoială că introducerea acestui nou factor s-a datorat lui Hruşciov şi că discursul său secret de denunţare a lui Stalin din februarie 1956 a fost o parte a răsplatei sale faţă de forţele armate pentru rolul lor în acest proces.
Înlăturarea lui Beria a fost urmată de o reducere extinsă a poliţiei secrete şi a puterilor acesteia.
Cea mai mare parte a acesteia din urmă a fost transferată Ministerului de Interne, în timp ce forţele sale au fost supuse unui control separat, iar sistemul său de tribunale secrete a fost abolit. Mulţi dintre prizonierii săi au fost eliberaţi şi a existat o relaxare considerabilă a cenzurii, în special în literatură. Unele dintre puterile poliţiei au fost preluate de partid.
În februarie 1954, o mare conferinţă a liderilor agricoli de la Moscova a fost uluită de o sugestie a lui Hruşciov pentru o nouă abordare radicală a penuriei agricole cronice. Această schemă a „pământurilor virgine” susţinea deschiderea pentru cultivare în Asia a unor suprafeţe mari de pajişti care nu mai fuseseră cultivate până atunci. Planul lui Hruşciov era detaliat şi orbitor de atractiv. Aceasta a presupus utilizarea a peste 100.000 de tractoare şi a unor hoarde uriaşe de forţă de muncă pentru a cultiva cereale pe 6 milioane de noi acri pana în 1954 şi încă 25 de milioane de acri în 1955. Schema, realizată într-o atmosferă de discuţii aprinse, nu a fost supravegheată de Hruşciov. Nevoile sale în materie de maşini şi echipamente erau atât de mari încât reprezentau o restricţie drastică asupra schimbării accentului lui Malenkov de la industria grea la bunurile de consum, în timp ce refuzul lui Hruşciov de a o supraveghea i-a pus responsabilitatea pentru succesul acesteia pe seama lui Malenkov. În acelaşi timp, pledoaria publică a lui Malenkov pentru un „dezgheţ” în relaţiile sovieto-americane a fost

la fel de slăbită de inițiativa secretă a sovieticilor de a perfecționa bomba cu hidrogen.
În timp ce subminarea lui Malenkov era astfel în curs de desfășurare în 1954, Hruşciov a început să-l submineze pe Molotov pe plan extern, organizând o serie de vizite străine spectaculoase fără secretarul de externe. Intr-una dintre primele astfel de vizite cea din septembrie 1954, i-a dus pe Bulganin, Hruşciov, Mikoian şi alții la Peking pentru a sărbători a cincea aniversare a Chinei Roșii. În timpul vizitei, Hruşciov a încheiat aparent o alianță personală cu Mao Tse-tung, precum și un tratat comercial complicat care oferea sovieticilor finanțare, echipamente și competențe specializate pentru o industrializare totală a Chinei (așa-numitul „marele salt înainte”). Aceste evenimente i-au permis lui Hruşciov să organizeze o campanie împotriva lui Malenkov în timpul iernii 1954-1955. Aparent, aceasta s-a bazat pe dorința lui Malenkov de a relaxa accentul intens pus pe industrializarea grea, dar, de fapt, lipsa de agresivitate a lui Malenkov în politica externă a fost la fel de semnificativă. Împreună, cele două probleme au creat o presiune căreia Malenkov nu i-a putut rezista. Pe 8 februarie 1955, demisia sa a fost citită Sovietului Suprem. El și-a asumat responsabilitatea pentru starea nesatisfăcătoare a agriculturii sovietice și a renunțat la funcția de premier, deși a rămas în Comitetul Central în noul post de ministru al centralelor electrice.
Noul premier a fost Bulganin, care a cedat postul său anterior de ministru al apărării adjunctului său, Mareșalul Jukov, erou al celui de-al Doilea Război Mondial.
Aceste lupte din cadrul Kremlinului se bazează pe persoane, nu pe probleme, deoarece acestea din urmă sunt folosite în principal ca arme în luptă. În trecerea de la Malenkov la Bulganin, problemele critice au fost problema agricolă cronică și alegerea între politica lui Stalin de industrializare neobosită indiferent de costul pentru țărani și muncitori, și o nouă politică de creștere a bunurilor de consum. În această ultimă problemă, nevoile apărării i-au adus lui Hruşciov sprijinul Mareșalului Jukov, al forțelor armate și al „staliniștilor”, precum Molotov și Kaganovici. Jukov a fost răsplătit cu un minister și un loc în Prezidiu, singurul ofițer de armată care a avut vreodată o pozitie in acest comitet.
Eliminarea treptată a lui Molotov l-a plasat pe Hruşciov de partea opusă a dezbaterii staliniste versus antistaliniste, ca promotor

al unui „dezgheţ” în Războiul Rece. Aceasta a implicat o respingere a doctrinei lui Stalin despre inevitabila dușmănie a țărilor non-satelit și despre inevitabila declanșare a războiului imperialist din cauza agresivitatii capitaliste. În această luptă, Hruşciov a găsit sprijin la Bulganin, Mikoian și probabil Jukov. Noua politică a fost stabilită în timp ce Molotov era încă ministru de externe printr-o serie de vizite de stat elaborate ale lui Bulganin și Hruşciov („B și K”, așa cum erau numiți) în țări străine. Cea mai semnificativă dintre aceste vizite, deoarece a marcat o răsturnare bruscă a credinței lui Stalin și a lui Molotov, a fost o vizită de șase zile la Tito în Iugoslavia, în mai 1955. Această acceptare a titoismului este de mare importanță, deoarece a arătat Rusia într-un rol apologetic pentru o eroare majoră din trecut și pentru că a inversat regula lui Stalin conform căreia toate partidele comuniste de pretutindeni trebuie să urmeze conducerea Kremlinului.
„Declarația de la Belgrad” a recunoscut că diferite țări pot „urma drumuri diferite către socialism” și că astfel de „diferențe în aplicarea concretă a socialismului sunt exclusiv preocuparea fiecărei țări”. Atât Hruşciov, cât și Tito știau că această declarație se juca cu focul. Motivele primului sunt obscure; probabil a fost făcută pur și simplu ca o provocare la adresa întregului trecut al lui Molotov; Tito spera, fără îndoială, că dinamita va exploda suficient pentru a scăpa sateliții est-europeni de sub controlul sovietic. Cu viclenia sa obișnuită, Hruşciov nu a semnat el însuși Declarația de la Belgrad, ci l-a pus pe Bulganin, noul premier, să o facă, astfel protejându-se de responsabilitatea directă în cazul în care ceva nu mergea bine.
Această declarație nu a fost singura dinamita cu care Hruşciov jongla la întoarcerea din Iugoslavia. În drum spre casă, s-a oprit la București și Sofia. În ultima capitală a aprins fitilul într-o alta problema, și mai mare, printr-o denunțare secretă a lui Stalin ca fiind un tiran însetat de sânge.
Înapoi la Moscova, la începutul lunii iulie, Molotov a lansat un atac fără compromisuri asupra Declarației de la Belgrad, denunțând-o ca fiind o încurajare a sateliților de a urma politici independente, o consecință despre care toți au fost de acord că ar fi total inacceptabilă pentru oricine din Kremlin, dar Hruşciov a învins majoritatea argumentând că loialitatea sateliților, și în special cooperarea lor economică vitală, putea fi asigurată mai bine printr-o

lesă mai lejeră decât printr-un club autoritar. El a dispreţuit opoziţia lui Molotov faţă de un acord cu Tito, distingand-o de acordul lui Molotov din august 1939 cu Ribbentrop. Soliditatea sateliţilor urma să fie păstrată de Pactul de la Varşovia din 14 mai 1955, care a stabilit o alianţă de douăzeci de ani între Uniunea Sovietică, Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, România şi Germania de Est. Aceasta a fost riposta comunistă la NATO, la care noul stat suveran vest-german se alăturase, ca al cincisprezecelea membru, cu cinci zile mai devreme (9 mai 1955). Direct după discuţiile sale cu Molotov în Comitetul Central, Hruşciov a plecat în grabă cu Bulganin, Molotov şi Jukov la „Summit-ul" din 1955 de la Geneva. Acolo a rămas tăcut în fundal, în timp ce tovarăşii săi discutau soarta Germaniei cu preşedintele Eisenhower, Dulles, Eden şi premierul Franţei Faure.
Conferinţa la nivel înalt din 1955 de la Geneva, din 18-24 iulie, a fost contribuţia lui Anthony Eden la „dezgheţ". Dulles a participat cu mare reticenţă, dar au existat comentarii din ce în ce mai nefavorabile cu privire la atitudinea sa inflexibilă faţă de ruşi şi s-a simţit obligat să cedeze insistenţelor lui Eden pentru a ajuta Partidul Conservator al lui Eden în alegerile generale britanice din mai 1955. Odată ce acestea au fost trecute cu succes, întâlnirea trebuia să aibă loc, dar Dulles nu avea nicio speranţă a unui succes. El însuşi a contribuit puţin în această direcţie atunci când a insistat că dezarmarea trebuie discutată înainte de reunificarea Germaniei. Cei din afară, încercând să interpreteze atitudinea rusă faţă de „dezgheţ" pe baza lipsei de informaţii fiabile, şi-au pus speranţe mult mai mari la întâlnirea la nivel înalt decât a făcut-o Dulles, în principal din cauza schimbării surprinzătoare a sovieticilor care a produs Tratatul de pace austriac din 15 mai 1955, cu evacuarea ulterioară a Austriei de către trupele ruseşti. Tratatul austriac a restabilit frontierele ţării din ianuarie 1938 şi a promis libera navigaţie pe Dunăre, interzicând în acelaşi timp orice uniune cu Germania şi obligând Austria la neutralitate.
Nealinierea Austriei a dat naştere, în 1955, la numeroase discuţii vagi despre „dezangajare" în Europa. Ideea, oricât de definită ar fi fost, a avut o atracţie considerabilă în Europa, chiar şi pentru diplomaţi experimentaţi precum Eden. Nu s-a putut conveni asupra nimic foarte clar privind „retragerea", dar toată lumea era dornică de orice ar reduce ameninţarea războiului, iar germanii în special

aveau gânduri despre o ţară neutra şi unită. Franţa, care era profund implicată la acea vreme în Indochina şi în ţările musulmane, în special Algeria, era dornică de orice relaxare în Europa care i-ar permite o pauză pentru a se dedica problemelor sale coloniale.
Pentru a ajuta discuţia, ruşii au vorbit favorabil despre dezarmare, Europa pentru europeni şi reunificarea Germaniei. Cu toate acestea, când apăreau detalii despre aceste sugestii, ele justificau de obicei complet scepticismul lui Dulles. Dezarmarea, de exemplu, însemna pentru ruşi renunţarea totală la armele nucleare şi reduceri drastice ale forţelor terestre, o combinaţie care ar fi făcut America foarte slaba împotriva Rusiei, lăsând în acelaşi timp Rusia dominantă în Europa.
Uneori, acest rezultat era căutat mai direct: retragerea atât a Statelor Unite, cât şi a Uniunii Sovietice din Europa, primele în America de Nord, la mii de kilometri distanţă, iar cea de-a doua doar la frontierele ruseşti. O altă sugestie rusească a fost înlocuirea NATO cu un pact de securitate european care ar include doar statele europene.
Sugestiile sovietice pentru Germania erau la fel de complicate şi arătau clar teama lor de a supune satelitul lor est-german unor alegeri populare şi reticenţa lor reală de a vedea Germania unită. Aceştia cereau mai întâi unificarea şi apoi alegerile, în timp ce Statele Unite au inversat ordinea.
Fuziunea celor două guverne germane existente, urmată de un tratat de pace pe modelul tratatului austriac, le-ar fi dat ruşilor ceea ce îşi doreau în Europa, o Germanie eliberată de trupele occidentale, condusă de un guvern de coaliţie, care ar fi permis alegeri atunci când considera cel mai bine.
Americanii doreau mai întâi alegeri pentru a stabili un guvern central german acceptabil cu care să se poată încheia o pace definitivă. Crearea a două state germane suverane în 1954 a făcut ca orice înţelegere să fie îndepărtată, deoarece Kremlinul insista că satelitul sau est-german, care nu era recunoscut de Statele Unite, trebuie să fie parte la orice înţelegere şi, prin urmare, să fie recunoscut de Statele Unite. Acelaşi punct a devenit un obstacol permanent şi în calea oricărui acord de unificare a Berlinului, deoarece Statele Unite erau dispuse să negocieze cu Rusia, dar nu şi cu Germania de Est. Contribuţia proprie a lui Eden la aceste

discuţii a fost stabilirea unei zone demilitarizate de-a lungul liniei contactului fizic dintre Est şi Vest în Europa, cu inspecţie internaţională a forţelor armate din Germania.
Dintr-o dată, în a patra zi a conferinţei, preşedintele Eisenhower a ţinut un discurs care i-a zdruncinat pe delegaţi şi, cu atât mai mult, pe oameni, din atenţia lor superficială. Acesta a fost planul său de „cer deschis", care nu a dus niciodată la nimic, dar care a oferit Statelor Unite un avantaj propagandistic pe care Uniunea Sovietică nu l-a putut depăşi. Avea două părţi: cele două superputeri „să îşi ofere reciproc un plan complet al unităţilor militare, de la început până la sfârşit si de la un capăt la altul al ţărilor noastre"; şi „În continuare, să oferim în interiorul ţărilor noastre facilităţi pentru fotografierea aeriană celeilalte ţări". Nimic nu putea fi mai respingător pentru dragostea înrădăcinată a sovieticilor pentru secret, cu excepţia inspecţiei complete a ţării la faţa locului, dar nimic nu putea arăta mai clar lumii că Statele Unite erau la fel de sincere şi oneste ca si preşedintele lor: niciuna dintre ele nu avea nimic de ascuns.
Nimic semnificativ nu s-a realizat la Conferinţa de la Geneva, dar discuţiile s-au desfăşurat într-o atmosferă fără precedent de cooperare prietenoasă, care a ajuns să fie cunoscută sub numele de „spiritul de la Geneva" şi a continuat timp de câţiva ani. De fapt, aceasta nu a fost niciodată complet depăşită, chiar şi atunci când lucrurile au fost la cel mai rău nivel, în săptămânile care au urmat incidentului U-2 din mai 1960 şi crizei cubaneze din octombrie 1962. Acest lucru se datora faptului că Uniunea Sovietică, după ce a ieşit din izolarea impusă de mania lui Stalin, nu a revenit niciodată complet la aceasta, ci a continuat să coopereze cu ţări necomuniste în schimburi ştiinţifice, evenimente sportive şi relaţii sociale. Din 1955 încoace, vorbitorii de rusă şi engleză au fost in continua cooperare la proiecte existente pe glob.
Cel mai uimitor dintre aceste proiecte a fost Anul Geofizic Internaţional 1957-1958, în care oameni de ştiinţă din şaizeci şi şase de ţări au cooperat timp de optsprezece luni pentru a extrage din universul fizic al pământului, mării şi soarelui unele dintre secretele sale.
Întors la Moscova de la Geneva, Hruşciov şi-a abandonat liniştea neobişnuită şi şi-a reluat urmărirea lui Molotov. În septembrie 1955, ministrul de externe hărţuit a trebuit să facă o mărturisire publică

a erorii, recunoscând că nu știa în ce punct ajunsese Uniunea Sovietică în progresul său pe calea socialismului. În februarie, el declarase Sovietului Suprem că fundamentele societății socialiste fuseseră construite. Acum se părea că societatea însăși fusese construită.
O astfel de greșeală, considerată o mică fărâmă în lumea exterioară, putea provoca daune aproape ireparabile unui lider sovietic dacă era mărturisită public, așa cum era cazul. Era o indicație clară pentru alți astfel de lideri că Molotov era pe cale să dispară.
În tot acest timp, Hrușciov nu deținuse nicio funcție în guvernul sovietic și funcționase doar ca lider de partid, dar ceea ce făcea în această calitate a fost de o importanță vitală. În mod sistematic, el a înlocuit funcționarii de partid la toate nivelurile, mutându-i în ierarhie pe cei pe care se putea baza și eliminându-i pe cei în care nu putea avea încredere să-l susțină personal. Ceilalți lideri rivali din guvern știau ce se întâmplă, dar ignorau, deoarece făcuseră singura eroare fundamentală care nu putea fi remediată: ei credeau că guvernul era structura de conducere în Uniunea Sovietică, în timp ce Hrușciov, în liniște în cadrul structurii partidului, aștepta cu nerăbdare ziua în care avea să demonstreze eroarea lor.
În februarie 1956, în ceea ce este, fără îndoială, unul dintre cele mai semnificative evenimente din istoria comunismului, Hrușciov a aprins una dintre incarcaturile sale de dinamită. Explozia ulterioară încă răsună, iar rana rezultată asupra comunismului internațional încă sângerează abundent.
Pregătirea lui Hrușciov pentru un congres de partid a fost la fel de atentă ca si cea a lui Stalin: urma să fie o cutie de rezonanță pentru coordonarea politicii partidului prin discursuri adresate subordonaților săi aleși cu grijă. În iulie 1955, Congresul a fost convocat pentru 14 februarie 1956. În același timp, doi agenți Hrușciov au fost adăugați la Prezidiu, Mihail Suslov și Igor Kirichenko, iar trei agenți Hrușciov au fost adăugați la secretariatul partidului: Averki Aristov, Ivan Beliaev și Dmitri Șepilov. Ultimul, care era redactor la Pravda, ziarul partidului, a ținut discursul despre politica externă la congres, deși Molotov era încă ministru de externe și nu a fost înlocuit de Șepilov decât în august. Aristov a preluat curând rolul pe care Poskrebîșev îl jucase anterior pentru Stalin, responsabil cu epurările pe baza loialitatii în cadrul partidului.

Al XX-lea Congres al Partidului s-a întrunit timp de unsprezece zile, 14-25 februarie 1956, în interiorul zidurilor Kremlinului. Cei 1.436 de delegaţi aleşi cu grijă au format cel mai in etate congres care se întrunise vreodată, cu 24% peste cincizeci de ani, comparativ cu 15,3% peste cincizeci de ani la Congresul al XIX-lea, şi doar 1,8% peste cincizeci de ani la Congresul al XVIII-lea din februarie 1941. Aceşti oameni erau pe deplin pregătiţi să susţină orice li se spunea, dar nimeni nu ar fi putut anticipa revelaţiile şocante pe care aveau sa le auda.

Totul a început într-un mod repetitiv obisnuit. Primul discurs, de 50.000 de cuvinte, rostit de Hruşciov pe parcursul a şapte ore (cu o oră mai puţin decât discursul paralel al lui Malenkov din octombrie 1952), a fost plin de detalii factuale. Era remarcabil doar prin frecventa referire la nevoia urgentă de coexistenţă cu Occidentul şi prin utilizarea rară a numelui „Stalin". Accentul pus pe coexistenţă a făcut parte din campania împotriva lui Molotov şi, aşa cum este obişnuit în discursurile comuniste, a fost plin de referinţe, pe volum şi pe pagină, la scrierile lui Lenin. Majoritatea acestor referinţe s-au dovedit, la o examinare atentă, a fi integrate într-un context care expunea inevitabila ciocnire dintre comunism şi capitalism. Delegaţii, pe deplin instruiţi într-o astfel de dialectică, nu au avut nicio dificultate în a înţelege ideea: coexistenţa era doar o tactică temporară în cadrul mai larg al inevitabilei lupte. Referinţe similare au fost făcute la posibilitatea unei schimbări paşnice, mai degrabă decât revoluţionare, de la capitalism la socialism în anumite ţări. În acest caz, au fost date exemple: statele baltice, sateliţii est-europeni şi China! Referirea la Lenin (Volumul XXXIII, paginile 57-58) a arătat perfect clar că „drumul paşnic către «socialism» putea fi urmat doar acolo unde un mic stat capitalist era cucerit de un puternic vecin comunist.

Principala surpriză a sesiunilor generale ale congresului partidului a fost discursul acelui vechi cameleon de partid, Anastas Mikoian. Acesta l-a criticat deschis pe Stalin pentru nesocotirea democraţiei de partid şi „cultul personalităţii" sale, care insista pe adularea personală şi pe rescrierea constantă a înregistrărilor partidului şi a istoriei Rusiei, astfel încât Stalin să apară întotdeauna ca liderul infailibil şi clarvăzător.

Adevărata explozie a venit într-o sesiune secretă de noapte între 24 şi 25 februarie,de la care toţi delegaţii străini au fost excluşi; cei

prezenti au fost avertizaţi să nu ia notiţe sau înregistrări. Într-un discurs de 30.000 de cuvinte, Hruşciov a lansat un atac îngrozitor la adresa lui Stalin, numindu-l un tiran însetat de sânge şi dement care distrusese zeci de mii de membri loiali ai partidului pe baza unor dovezi falsificate sau a niciunei dovezi doar pentru a-şi satisface propriile convingeri. o sete insaţiabilă de putere. Toate acuzaţiile formulate de anticomunişti şi antistalinişti în anii 1930 au fost repetate şi subliniate cu detalii, date şi nume specifice. Coşmarul complet al sistemului sovietic a fost dezvăluit nu ca un atribut al sistemului (ceea ce era), ci ca o idiosincrazie personală a lui Stalin însuşi; nu ca principala trăsătură a comunismului din 1917 (ceea ce era), ci doar ca principala sa caracteristică din 1934; şi nu s-a spus nimic despre colaborarea deplină la procesul de teroare oferită lui Stalin de către membrii supravieţuitori ai Biroului Politic conduşi de Hruşciov însuşi.

Dar si tot restul, pe care tovarăşii de călătorie din întreaga lume îl negaseră timp de o generaţie, s-a revărsat: enormele lagăre de muncă forţată, uciderea persoanelor nevinovate de către zeci de mii, încălcarea generală a legii, utilizarea torturii planificate diabolic pentru a obţine mărturisiri pentru acte care nu au fost niciodată comise sau pentru a implica persoane complet nevinovate, eliminarea nemiloasă „...ale unor clase întregi şi ale unor naţiuni întregi (cum ar fi ofiţerii armatei, kulacii şi grupurile minoritare kalmuce, cecene, inguşe şi balcare). Servilismul scriitorilor, artiştilor şi al tuturor celorlalţi, inclusiv al tuturor membrilor de partid, faţă de tiran a fost dezvăluit, împreună cu eşecul total al schemelor sale agricole, laşitatea şi incompetenţa sa în război, insignifianţa sa în istoria timpurie a partidului şi rescrierea constantă a istoriei pentru a ascunde aceste lucruri.

Câteva pasaje din acest discurs vor indica tonul său:

„Caracteristicile negative ale lui Stalin, care pe vremea lui Lenin abia începeau, s-au schimbat în ultimii săi ani printr-un grav abuz de putere care a cauzat daune incalculabile Partidului... Stalin a acţionat nu prin persuasiune, explicaţii şi cooperare răbdătoare cu oamenii, ci prin impunerea ideilor sale şi prin cerinţa de supunere completă opiniei sale.” Oricine se opunea acestui lucru sau încerca să-şi argumenteze propriul punct de vedere era condamnat la epurare şi la anihilarea morală şi fizică ulterioară... Stalin a inventat conceptul de „duşman al poporului”, un termen care

făcea inutilă demonstrarea erorilor ideologice ale victimei; făcea posibilă utilizarea celei mai crude represiuni şi a celei mai mari ilegalităţi împotriva oricui nu era de acord în vreun fel cu Stalin, împotriva celor care erau doar suspecţi sau fuseseră subiecti ai zvonurilor.
Acest concept de „duşman al poporului" a eliminat orice posibilitate de luptă ideologică sau de respingere. De obicei, singurele dovezi folosite, împotriva tuturor regulilor ştiinţei juridice moderne, erau mărturisirile acuzatului şi, aşa cum au arătat investigaţiile ulterioare, astfel de „mărturisiri" erau obţinute prin presiune fizică asupra acuzatului... Formula „duşman al poporului" a fost introdusă în mod special în scopul anihilării fizice a acestor persoane... El a abandonat metoda luptei ideologice pentru violenţă administrativă, represiuni în masă şi teroare... Lenin a folosit astfel de metode doar împotriva duşmanilor de clasă reali şi nu împotriva celor care greşesc şi pe care este posibil să-i educi prin teorie şi chiar să-i păstrezi ca lideri... Stalin s-a înălţat atât de mult deasupra partidului şi a statului încât a încetat să mai ia în considerare fie Comitetul Central, fie partidul... Numărul arestărilor bazate pe acuzaţiile de crime contrarevoluţionare a crescut de zece ori între 1936 şi 1937... Când au fost examinate cazurile unora dintre aceşti aşa-numiţi „spioni" şi „sabotori", s-a constatat că toate cazurile lor erau fabricate. Mărturisirile de vinovăţie ale multora au fost obţinute prin torturi crude şi inumane.... Tovarăşul Rudzutak, membru candidat al Biroului Politic, membru de partid din 1905, care a petrecut zece ani într-un lagăr de muncă silnică ţarist, a retractat complet în instanţă mărturisirea care îi fusese smulsă.... Această retractare a fost ignorată, în ciuda faptului că Rudzutak fusese şeful Comisiei Centrale de Control al partidului, înfiinţată de Lenin pentru a asigura unitatea partidului.... Nici măcar nu a fost chemat în faţa Biroului Politic al Comitetului Central pentru că Stalin a refuzat să vorbească cu el. Sentinţa a fost pronunţată într-un proces de douăzeci de minute, iar el a fost împuşcat. După o reexaminare atentă a cazului în 1955, s-a stabilit că acuzaţia împotriva lui Rudzutak era falsă şi bazată pe dovezi falsificate... Modul în care NKVD a fabricat „centre şi grupuri antisovietice" fictive poate fi observat în cazul tovarăşului Rozenblum, membru de partid din 1906, care a fost arestat în 1937 de NKVD-ul din Leningrad.... El a fost supus unor torturi teribile, în timpul cărora

i s-a ordonat să mărturisească informaţii false despre sine şi alte persoane. Apoi a fost adus în biroul lui Zakovsky, care i-a oferit libertatea cu condiţia să facă în faţa instanţei o mărturisire falsă fabricată în 1937 de NKVD privind „sabotajul, spionajul şi subversiunea într-un centru terorist din Leningrad". Cu un cinism incredibil, Zakovsky a povestit despre metoda de creare a unor „comploturi antisovietice" fabricate... „Tu însuţi", a spus Zakovsky, „nu va trebui să inventezi nimic. NKVD-ul îţi va pregăti o schiţă pentru fiecare ramură a centrului; va trebui să o studiezi cu atenţie şi să-ţi aminteşti bine toate întrebările şi răspunsurile pe care instanţa ţi le-ar putea pune... Viitorul tău va depinde de cum va decurge procesul şi de rezultatele sale. Dacă reuşeşti să-l înduri, îţi vei salva capul, iar noi te vom hrăni şi te vom îmbrăca pe cheltuiala guvernului până la moartea ta."... NKVD-ul a pregătit liste cu persoane ale căror cazuri se aflau în faţa Tribunalului Militar şi ale căror sentinţe erau pregătite în avans. Ejov îi trimitea aceste liste lui Stalin personal pentru aprobarea pedepselor.
În 1937-1938, astfel de liste cu mii de lucrători din partid, guvern, Tineretul Comunist, armată şi economie au fost trimise lui Stalin. El a aprobat acele liste... Stalin era un om foarte neîncrezător, morbid de suspicios; ştiam asta din munca noastră cu el. Se uita la un om şi spunea: „De ce eviti contactul vizual astazi?" sau: „De ce esti atât de evaziv si confuz astazi ?" Această suspiciune bolnăvicioasă i-a creat neîncredere faţă de eminenţii membri ai partidului pe care îi cunoştea de ani de zile. Peste tot şi în orice vedea „duşmani", „persoane cu două feţe" şi „spioni". . .
Cum este posibil ca o persoană să mărturisească crime pe care nu le-a comis? Doar într-un singur mod ,prin aplicarea presiunii fizice, torturi, aducerea într-o stare de inconştienţă, privarea de judecată, privarea de demnitate. În acest fel se obţineau „mărturisirile".... Cu doar câteva zile înainte de congresul actual, l-am convocat la Prezidiul Comitetului Central şi l-am interogat pe judecătorul de instrucţie Rodos, care la vremea sa i-a investigat şi i-a interogat pe Kossior, Chubar şi Kosarev. Este o persoană josnică, cu creierul unei păsări şi complet degenerat moral. Şi acest om decidea soarta unor proeminenţi muncitori din partid
Ne-a spus: „Mi s-a spus că Kossior şi Chubar erau duşmanii poporului şi, din acest motiv, eu, în calitate de judecător de

instrucţie, a trebuit să-i fac să mărturisească că sunt duşmani... Am crezut că execut ordinele partidului."
„Discursul secret" a distrus şi reputaţia lui Stalin de geniu militar: „În timpul războiului şi după aceea, Stalin a spus că tragedia trăită de naţiune în primele zile ale războiului a rezultat din atacul neaşteptat al germanilor. Dar, tovarăşi, acest lucru este complet neadevărat... Până la 3 aprilie 1941, Churchill, prin intermediul ambasadorului său în URSS, Cripps, l-a avertizat personal pe Stalin că germanii îşi regrupau unităţile armate pentru a ataca Uniunea Sovietică... Churchill a subliniat acest lucru în repetate rânduri în rapoartele sale din 18 aprilie şi în zilele următoare. Stalin nu a ţinut cont de aceste avertismente. Mai mult, a avertizat că nu acordă credit informaţiilor de acest fel pentru a nu provoca începerea operaţiunilor militare. Informaţii de acest fel privind invazia germană a teritoriului sovietic veneau si din propriile noastre surse militare şi diplomatice... În ciuda acestor avertismente deosebit de grave, nu au fost luate măsurile necesare pentru a pregăti ţara în mod corespunzător pentru apărare şi pentru a preveni ca aceasta să fie luată prin surprindere. Am avut timp şi resurse pentru o astfel de pregătire? Da, am avut. Industria noastra era pe deplin capabilă să furnizeze tot ce avea nevoie armata sovietică.... Dacă industria noastră ar fi fost mobilizată corespunzător şi la timp pentru a aproviziona armata, pierderile noastre din timpul războiului ar fi fost cu siguranţă mai mici.... În ajunul invaziei, un cetăţean german a trecut graniţa noastră şi a declarat că armatele germane aveau ordin să înceapă ofensiva în noaptea de 22 iunie, la ora 3:00 a.m. Stalin a fost informat imediat despre acest lucru, dar chiar şi acest lucru a fost ignorat. După cum vedeţi, totul a fost ignorat.... Rezultatul a fost că în primele ore şi zile inamicul a distrus în regiunile noastre de frontieră o mare parte din forţele noastre aeriene, artileria şi alte echipamente; a anihilat un număr mare de soldaţi ai noştri şi a dezorganizat conducerea noastră militară; în consecinţă, nu am putut împiedica inamicul să pătrundă adânc în ţară.
Consecinţe foarte grave, mai ales la începutul războiului, au urmat exterminarii de către Stalin a multor comandanţi militari şi membrii politici în perioada 1937-1941, din cauza suspiciunilor sale şi a acuzaţiilor false.... În acea perioadă, liderii care acumulaseră experienţă militară în Spania şi în Orientul Îndepărtat au fost

aproape complet lichidati... După primul dezastru sever şi înfrângerile de pe front, Stalin a crezut că acesta era sfârşitul. El a spus: „Tot ce a creat Lenin am pierdut pentru totdeauna". După aceasta, Stalin, pentru o lungă perioadă, nu a mai condus operaţiunile militare şi a încetat să mai facă orice... Prin urmare, pericolul care a planat asupra Patriei noastre în prima perioadă a războiului s-a datorat în mare măsură metodelor defectuoase de conducere a naţiunii şi a partidului de către Stalin însuşi. Mai târziu, nervozitatea şi isteria pe care Stalin le-a arătat, interferând cu operaţiunile militare propriu-zise au cauzat armatei noastre pagube serioase. El era foarte departe de orice înţelegere a situaţiei reale care se dezvolta pe front. Acest lucru era firesc, deoarece, în tot războiul, nu a vizitat niciodată nicio secţiune a frontului sau vreun oraş eliberat.... Când s-a dezvoltat o situaţie foarte gravă pentru armata noastră în regiunea Harkov în 1942, am decis să renunţăm la o operaţiune care viza încercuirea Harkovului pentru a evita consecinţele fatale dacă operaţiunea ar continua.... Contrar simţului, Stalin a respins sugestia noastră şi a dat ordine de continuare a operaţiunii.... I-am telefonat lui Stalin la vila lui, dar a refuzat să răspundă la telefon, iar Malenkov era la receptor.... Am insistat pentru a doua oară că aş vrea să vorbesc personal cu Stalin despre situaţia gravă de pe front. Dar Stalin nu a considerat convenabil să ridice telefonul şi a insistat că trebuie să vorbesc cu el prin Malenkov, deşi era la doar câţiva paşi distanţă. După ce a ascultat în acest fel rugămintea noastră, Stalin a spus: „Lăsaţi totul să rămână aşa cum este!" Care a fost rezultatul? Cel mai rău lucru la care ne aşteptam.
Germanii ne-au înconjurat armata şi am pierdut sute de mii dintre soldaţii noştri.
Acesta este geniul militar al lui Stalin şi cat ne-a costat.... După acest congres de partid va trebui să reevaluăm operaţiunile noastre militare şi să le prezentăm în adevărata lor lumină.... După marea noastră victorie care ne-a costat atât de scump, Stalin a început să-i minimalizeze pe mulţi dintre comandanţii care au contribuit la victorie, deoarece Stalin excludea orice posibilitate ca victoriile de pe front să fie atribuite cuiva în afară de el însuşi.... A început să spună tot felul de prostii despre Jukov....
A difuzat ideea ca era un un mare lider şi a încercat să insufle oamenilor că toate victoriile obţinute în război s-au datorat

curajului, îndrăzneţei şi geniului lui Stalin şi nimănui altcuiva... Să luăm, de exemplu, filmele noastre istorice şi militare şi unele lucrări scrise; ne fac să ne simţim rău. Adevăratul lor scop este propagarea temei lui Stalin ca geniu militar. Amintiţi-vă de filmul Căderea Berlinului.
Aici acţionează doar Stalin; dă ordine într-o sală în care sunt multe scaune goale şi un singur om se apropie de el şi îi raportează - adică Poskrebîşev, scutierul loial al său. Unde este comandamentul militar? Unde este Biroul Politic? Unde este guvernul? Ce fac ei? Nu este nimic despre ei în film. Stalin acţionează pentru toată lumea; nu le acordă atenţie; nu cere nimănui sfatul. Unde sunt militarii care poartă povara războiului? Ei nu sunt în film;Cu Stalin înăuntru, nu mai este loc pentru ei... Vedeţi la ce au dus iluziile grandorii ale lui Stalin. El îşi pierduse complet conştiinţa realităţii... Un exemplu caracteristic al autoglorificării lui Stalin şi al lipsei sale de modestie elementară a fost Scurta sa Biografie publicată în 1948. Este o expresie a celei mai desfrânate linguşiri, transformându-l pe om într-un zeu, transformându-l într-un înţelept infailibil, „cel mai mare lider şi cel mai sublim strateg al tuturor timpurilor şi naţiunilor". Nu s-au găsit alte cuvinte pentru a-l ridica pe Stalin la ceruri. Nu este nevoie să dăm exemple ale adulării dezgustătoare care umple această carte. Toate au fost aprobate şi editate personal de Stalin, iar unele dintre ele au fost adăugate chiar de mână la schiţa cărţii... El a adăugat: „Deşi şi-a îndeplinit sarcina de lider al partidului şi al poporului cu o pricepere desăvârşită şi s-a bucurat de sprijinul nerezervat al întregului popor sovietic, Stalin nu a permis niciodată ca opera sa să fie pătată de cea mai mică urmă de vanitate, înfumurare sau autoadulare." ... Voi cita încă o inserţie făcută de Stalin: „Ştiinţa sovietică avansată a războiului a primit o dezvoltare suplimentară din partea tovarăşului Stalin. El a elaborat teoria factorilor permanenţi care au decis problema războaielor.... Geniul tovarăşului Stalin i-a permis să ghicească planurile inamicului şi să-l învingă. Bătăliile în care tovarăşul Stalin a condus armatele sovietice sunt exemple strălucite de pricepere militară operaţională." „Toţi cei care s-au interesat chiar şi puţin de situaţia naţională au văzut situaţia dificilă din agricultură, dar Stalin nici măcar nu a observat-o. I-am spus lui Stalin despre asta? Da, i-am spus,dar nu ne-a susţinut. De ce? Pentru că Stalin nu a călătorit

niciodată nicăieri, nu s-a întâlnit cu muncitori de la oraş sau din fermă; nu cunoştea situaţia reală din provincie. Cunoştea ţara şi agricultura doar din filme. Şi aceste filme au îmbrăcat şi au înfrumuseţat situaţia existentă în agricultură. Au reprezentat viaţa de la fermele colective în aşa fel încât mesele se îndoiau de greutatea curcanilor şi gâştelor. Stalin credea că aşa este de fapt.... Stalin a propus ca impozitele plătite de fermele colective şi de muncitorii acestora să fie majorate cu 40 de miliarde de ruble; potrivit lui, ţăranii sunt înstăriţi, iar muncitorul fermei colective ar trebui să vândă doar încă un pui pentru a-şi plăti impozitul integral. Imaginaţi-vă ce însemna asta. Cu siguranţă, 40 de miliarde de ruble este o sumă mai mare decât tot ce obţineau fermierii colectivi pentru toate produsele pe care le vindeau statului. În 1952, de exemplu,..." „Fermele colective şi muncitorii acestora au primit 26.280 de milioane de ruble pentru toate produsele vândute guvernului... Propunerea nu s-a bazat pe o evaluare reală a situaţiei, ci pe „ideile fantastice ale unei persoane rupte de realitate."

Era de neconceput ca acest discurs extraordinar să poată fi ţinut secret, în ciuda tuturor „avertismentelor de la rostirea sa că trebuie să fie aşa. Versiuni ale acestuia, unele dintre ele atenuate, au fost trimise de Kremlin liderilor de partid străini. Una dintre acestea a ajuns la guvernul Statelor Unite şi a fost publicată pe 2 iunie 1956. Nu există nici cea mai mică îndoială că discursul este autentic şi că aproape tot ce spune este adevărat. Dar misterul rămâne: De ce au decis liderii Kremlinului să vorbească astfel despre o situaţie pe care fiecare student al subiectului o cunoştea, cel puţin parţial, dar care putea fi totuşi negată atâta timp cât nu era recunoscută?" Un factor în rostirea discursului a fost, fără îndoială, hotărârea armatei de a se absolvi de acuzaţiile nedrepte aduse împotriva ofiţerilor săi în perioada 1937-1941 şi împotriva efortului de a-i se atribui dezastrele incompetenţei profesionale din 1941-1942.

Aşa cum generalii germani de după 1945 au vrut să dea vina pe Hitler pentru înfrângerile lor,tot aşa generalii ruşi, cu mult mai multă justificare, au vrut să dea vina pe Stalin pentru înfrângerile lor timpurii.

Dar, fără îndoială, trebuie să fi existat şi alte cauze de care nu suntem încă conştienţi. Discursul anti-Stalin, la fel ca recunoaşterea erorii în înstrăinarea lui Tito, a avut inevitabil o

influenţă dăunătoare asupra comunismului în întreaga lume, în special în Puterile satelitare, şi în cele din urmă a devenit baza ideologică pentru divizarea acestor Puteri în grupări staliniste şi antistaliniste conduse de China Roşie şi Uniunea Sovietică.
Anumite puncte ale acestui discurs sunt demne de remarcat. În primul rând, toate criticile la adresa lui Stalin sunt îndreptate către acţiunile sale ulterioare anului 1934; acestea sunt criticate nu pentru că au fost josnice în sine ci, ci pentru că au fost dăunătoare partidului şi membrilor loiali ai partidului. De-a lungul acest discurs, ca în tot ceea ce a făcut în această perioadă, Hruşciov a lucrat pentru a consolida partidul. Mai mult, îndreptându-şi criticile către Stalin personal, el s-a exonerat pe sine şi pe ceilalţi supravieţuitori bolşevici care erau la fel de vinovaţi ca si Stalin, culpabili nu doar pentru că au acceptat atrocităţile lui Stalin din frică, aşa cum a recunoscut Hruşciov în discurs, ci pentru că au cooperat pe deplin cu el.
Un studiu al propriei vieţi a lui Hruşciov arată că acesta a susţinut pe deplin atrocităţile lui Stalin la acea vreme, adesea le-a anticipat, a beneficiat personal de pe urma lor şi l-a îndemnat pe Stalin să comită altele mai mari. De fapt, chiar dacă Hruşciov a condamnat în discursul său actele lui Stalin care au cauzat moartea a mii de oameni în partid, el a apărat actele lui Stalin care au cauzat moartea a milioane de oameni în ţară.
Vina nu a fost doar a lui Stalin; a fost a sistemului; şi, chiar mai mult decât atât, a fost a Rusiei. Orice sistem de viaţă umană care se bazează pe autocraţie şi autoritate, aşa cum a fost cel sovietic întotdeauna, va da naştere monştrilor sadici, aşa cum s-a intamplat in Rusia de-a lungul istoriei sale, necontenit.
Şi cu cât puterea este concentrată mai complet şi mai iresponsabil în mâinile unui singur om, cu atât mai frecvent va aparea un monstru al sadismului.
Însăşi structura vieţii ruseşti, pe liniile autoritare pe care le-a avut întotdeauna, l-a determinat pe Hruşciov, aşa cum l-a determinat pe Stalin cu treizeci de ani înainte, să concentreze toată puterea în propriile mâini.
Niciunul dintre oameni nu se putea relaxa la jumătatea drumului spre putere de teamă că altcineva ar continua, sa caute vârful puterii. Baza întregului sistem era frica şi, ca toate impulsurile nevrotice dintr-un sistem nevrotic,o astfel de frică nu putea fi

depăşită nici măcar prin atingerea puterii totale. De aceea, ea se transformă în paranoia, aşa cum s-a întâmplat cu Ivan cel Groaznic, Petru cel Mare, Pavel I, Stalin şi alţii.
În timpul întregii lupte pentru putere din cadrul Kremlinului, afacerile externe au fost urmărite activ de liderii sovietici. Principalul eveniment a fost schimbarea direcţiei dinspre Europa către Asia, care a avut loc în primăvara anului 1955. Tratatul austriac, reconcilierea cu Tito, impasul privind problema germană, Pactul de la Varşovia şi „spiritul de la Geneva" au fost toate părţi ale unui plan de a „îngheţa" Europa pentru a muta atenţia către Asia de Sud-Est, India şi Orientul Apropiat. Această nouă direcţie a fost deschisă prin începerea transporturilor de arme către colonelul Gamal Nasser din Egipt în primăvara anului 1955 şi a atins apogeul în aşa-numita Criză de la Suez din octombrie 1956. Un efort similar în India, căutând să câştige sprijinul acesteia pentru blocul sovietic, a început cu vizita de stat în India şi Birmania a lui Bulganin şi Hruşciov în noiembrie 1955. Această nouă direcţie şi consecinţele sale vor fi descrise într-o clipă, dar trebuie recunoscut faptul că lupta continuă pentru control în cadrul Kremlinului şi al statelor satelit a mers în paralel cu criza tot mai mare din Orientul Apropiat şi că ambele au atins stadiul critic în acelaşi timp, în octombrie 1956.
Lupta dintre stalinişti şi antistalinişti din statele satelit şi nemulţumirea locuitorilor faţă de ambele grupuri au menţinut treburile publice agitate în întreaga zonă a zonelor satelit de la Marea Baltică până în Balcani. „Discursul secret" al lui Hruşciov a amplificat această agitaţie.
Presiunea asupra lui Hruşciov din interiorul Kremlinului pentru a-şi inversa politica declarată de destalinizare a crescut.
Hruşciov a ripostat. Pe 2 iunie 1956, în aceeaşi zi în care Tito a sosit într-o vizită de stat la Moscova, Molotov a fost demis din funcţia de ministru de externe şi înlocuit de agentul lui Hruşciov, Şepilov, redactorul Pravdei. Dar tulburările din interiorul sateliţilor au continuat.
Această tulburare, care a agitat Europa de Est timp de mulţi ani, poate fi considerată o serie de ciocniri între stalinism şi titoism. Niciunul dintre aceştia nu este un pol extrem al opoziţiei dualiste, ci mai degrabă două poziţii graduale, preocupate mai degrabă de metode decât de obiective. Ambele au ca scop crearea unor sisteme

comuniste puternice şi prospere, dar nu sunt de acord cu privire la metode sau, mai degrabă, cu privire la amestecul relativ de metode care trebuie utilizate pentru a-şi atinge scopul. Fiecare consideră industrializarea necesară pentru un astfel de scop, dar Tito este, poate în mod necesar, mai dispus să utilizeze investiţiile străine şi îndrumarea tehnică externă, dacă acestea sunt libere de orice control politic.
Stalinismul, în general, nu are încredere în orice ajutor străin, considerându-l spionaj. Bazându-se pe acumularea de capital intern şi hotărât să o obţină rapid, stalinismul pune presiuni severe asupra ţărănimii şi, prin urmare, pune accent pe fermele colective sub presiune politică, în timp ce titoismul este pregătit să folosească mult mai mult agricultura privată şi stimulentele economice pentru producţia de alimente. Aceasta implică o rată mai lentă de industrializare şi un accent mai mare pe îmbunătăţirea standardelor de viaţă. Există şi alte diferenţe, mai omniprezente. Stalinismul insistă pe uniformitate şi autoritate centralizată, în timp ce titoismul este mai dispus să permită diversitatea şi controlul colegial. Aceasta, în termenii lor, este distincţia dintre un „bloc monolitic" şi „conducere colectivă"; atunci când „blocul monolitic" este supus criticilor, este numit „cultul personalităţii".
În sateliţi, din motive istorice, există alte distincţii clare între stalinism şi titoism. Primul favorizează dominaţia rusă, în timp ce cel de-al doilea favorizează naţionalismul local. Drept consecinţă, în 1945-1960, primul i-a favorizat pe acei lideri locali care îşi petrecuseră perioadele de dinainte de război şi de război în exil în Uniunea Sovietică, în timp ce cel de-al doilea favoriza luptătorii clandestini care rămăseseră acasă în grupurile de rezistenţă de stânga. Şi, în cele din urmă, staliniştii şi-au susţinut calea către socialism ca singura cale, în timp ce titoiştii susţineau că există multe drumuri către socialism. Aşa cum era de aşteptat, opresiunea politică şi domnia partidului monolitic au fost asociate cu un punct de vedere, în timp ce o mai mare disponibilitate pentru a permite diversitatea perspectivelor şi regimurile de coaliţie l-a marcat pe celălalt.
Nu există nicio îndoială că Stalin intenţiona să stabilească un sistem complet stalinist, aşa cum tocmai a fost descris în Europa de Est, „Zona", aşa cum o numeşte Seton-Watson. Dar acest lucru nu

s-a putut face imediat în haosul de la sfârşitului războiului. În consecinţă, s-a stabilit o perioadă de regimuri de coaliţie reale, bazate pe asocierea tuturor grupurilor şi partidelor care rezistaseră nazismului. Majoritatea acestor grupuri erau formate din ţărani, muncitori şi intelectuali, conduse de o combinaţie de exilaţi întorşi din Rusia şi luptători din rezistenţă înrăiţi. Unul dintre principalele acte ale acestor regimuri de coaliţie, în majoritatea ţărilor, a fost reforma agrară, adică împărţirea fostelor mari moşii proprietarilor ţărani. În câţiva ani, şi în majoritatea cazurilor până în 1948, această coaliţie a fost destrămată şi înlocuită de un control stalinist îngust, guvernat de o tiranie stalinistă tipică. Acest lucru a fost realizat prin aducerea posturilor guvernamentale semnificative în mâinile unor stalinişti înrăiţi, de obicei foştii exilaţi de la Moscova, şi prin forţarea altor grupuri să iasă din coaliţie. În acest proces, prezenţa trupelor sovietice a fost adesea factorul vital. Împreună cu aceasta metoda, a progrsat o campanie socială, economică şi propagandistă de dezbinare a fermierilor, numindu-i pe cei mai înstăriţi, mai bine educaţi sau mai încăpăţânaţi „reacţionari agrari” şi „duşmani ai poporului”. Aceştia au fost eliminaţi, fiind frecvent ucisi.Principalul indice care arată că această etapă fusese atinsă a fost de obicei o inversare a politicii agricole de la reforma agrară la colectivizare, similară cu cea realizată în Rusia în 1930-1934.

Ca o consecinţă a acestei schimbări, fiecare satelit şi-a găsit bunăstarea, în special în economie, subordonată celei a Uniunii Sovietice. Acest lucru s-a reflectat în numeroase acorduri economice şi comerciale care au stabilit condiţii de schimb comercial şi corporaţii publice deţinute în comun capabile să exploateze ţările satelit în beneficiul Rusiei. O parte din aceasta s-a bazat pe reparaţii. Ca exemple ale acestei exploatări, am putea menţiona faptul că corporaţiile mixte din Germania de Est au extras din acea zonă resurse în valoare de un miliard de Reichsmarks pe an, la valoarea lor din 1936, în perioada 1946-1948.

Acordul sovieto-polonez privind cărbunele din 1945 obliga Polonia să vândă cărbune Rusiei la o zecime din preţul obţinut în altă parte. În total, s-a estimat că Uniunea Sovietică a extras bunuri în valoare de 20 de miliarde de dolari din Europa de Est în perioada 1945-1946.

Până în 1952, Europa de Est, cu excepţia notabilă a Iugoslaviei, era

organizată, ca o colonie a Uniunii Sovietice, pe principii staliniste. Atacurile acerbe la adresa lui Tito au provenit din refuzul lui Tito de a accepta acest lucru şi din provocarea pe care existenţa sistemului său diferit o oferea controlului lui Stalin.
Tito a putut rezista deoarece se afla în afara zonei de ocupaţie militară sovietică şi îşi construise o ierarhie militară şi birocratică loială lui, în timp ce în interiorul acelei zone aceste ierarhii fuseseră construite sub îndrumarea sovietică şi erau loiale lui Stalin mai degrabă decât liderilor locali. Singura excepţie, Albania, a fost de partea lui Stalin deoarece se temea de Iugoslavia, la fel cum Tito se temea de Uniunea Sovietică, ca fiind un vecin prea puternic. În 1951-1952, epurarea incipientă din Uniunea Sovietică a fost extinsă la sateliţi, unde nuanţele sale antisemite erau şi mai evidente. Rudolf Slansky, liderul Partidului Comunist Ceh, a fost judecat şi executat în ciuda supunerii sale abjecte faţă de Stalin, în timp ce Anna Pauker a fost demisă din funcţiile sale din România. Acest lucru l-a apropiat pe Tito de tabăra occidentală şi l-a determinat pe prietenul lui Tito, Milovan Djilas, să recunoască faptul că „problema stalinismului nu era personală, ci instituţională, cauzată de structura sistemului, o boală fatală pentru orice bunăstare socială reală; el a numit această boală „degenerare birocratică". Când Djilas a mers mai departe, la sfârşitul anului 1953, şi a recunoscut că adevărata problemă era între libertate şi absolutism, o alegere pentru întreaga Zonă dintre Vest şi Est, s-a despărţit de Tito, deoarece critica sa se aplica în mod clar şi birocraţiei autoritare a lui Tito. Multe persoane din acesti sateliţi, chiar şi tinerii care fuseseră îndoctrinaţi pe tot parcursul vieţii în perspectiva autoritară, au ajuns la concluzii similare şi au fost o scânteie pentru orice opozitie antisovietică. Scânteile au fost furnizate de Hruşciov, prin reducerea continuă a poliţiei secrete, acceptarea titoismului şi, mai presus de toate, „discursul său secret". Puţini au recunoscut că Hruşciov era în esenţă un ultrastalinist, pe deplin dedicat agresiunii externe, ultraindustrializării şi disciplinei nemiloase a maselor muncitoare, în special a ţăranilor. Schimbările sale tactice au fost considerate indicatori ai unei personalităţi moderate, în timp ce, de fapt, Hruşciov era la fel de radical ca si Stalin şi mai nesăbuit.
Ca parte a dezgheţului din Europa de Est, a existat o schimbare considerabilă de la stalinism. Sute de mii de prizonieri politici au

fost fie eliberaţi, fie au primit pedepse reduse, iar liderii de partid care fuseseră epuraţi au fost reintegraţi în partid. Unii dintre cei executaţi au fost postum reabilitaţi. Acest indicator cheie, presiunea de a construi ferme colective, a fost inversat. În Ungaria, într-un singur an (mai 1953 - mai 1954), suprafaţa cultivată cu ferme colective a scăzut cu o treime, în timp ce numărul ţăranilor din astfel de ferme a scăzut cu 45%. Acest lucru a fost destul de tipic pentru Zonă în ansamblu.

Această schimbare generală a încurajat, fără îndoială, rezistenţa faţă de dominaţia sovietică, un sentiment care a fost amplificat considerabil în 1956 de alţi trei factori: (1) sărăcirea crescândă a Zonei din cauza exploatării sovietice, a recoltelor slabe şi a penuriei de alimente din 1956 şi a penuriei la fel de grave de combustibil (atât cărbune, cât şi petrol); (2) mutarea atenţiei sovietice din Europa către Asia; (3) reacţia neaşteptată la „discursul secret". Consecinţele acestor influenţe tulburătoare au fost generale în Zonă, dar cazurile specifice ale Poloniei şi Ungariei prezintă un mare interes, deoarece au funcţionat în moduri total diferite.

Principala diferenţă, desigur, a fost marea forţă a liderilor şi poporului polonez, care se rezumă la experienţele lor teribile în faţa ruşilor şi germanilor şi la amintirile lor despre actele extraordinare ale rezistenţei clandestine. Reacţiile sovietice la cererile poloneze de liberalizare a regimului au fost, fără îndoială, influenţate de reticenţa de a întâmpina din nou această rezistenţă.

Cu toate acestea, principala diferenţă constă în faptul că liderii Partidului Comunist Polonez au condus cererea de liberalizare şi au menţinut un front unit în timp ce au făcut acest lucru, în timp ce mişcarii maghiară i s-au opus liderii partidului şi putea fi divizată de ambiţii personale.

Criza a început în ambele ţări în ultima săptămână a lunii iunie 1956. O greva la fabrica de căi ferate poloneze din Poznan s-a transformat într-o demonstraţie de masă împotriva regimului comunist.

S-au tras focuri de armă şi, în cele din urmă, peste 80 de persoane au fost ucise şi 323 arestate. Secretarul partidului polonez, Ochab, a făcut concesii opoziţiei şi a atribuit episodul „rădăcinilor sociale... existenţei unor disensiuni grave între partid şi diferitele secţiuni ale clasei muncitoare". Aceastea au fost respinse trei zile mai târziu de Bulganin în timpul unei vizite bruşte şi neaşteptate a liderilor

Kremlinului la Varşovia; versiunea lor a atribuit problemele agitatorilor capitalişti străini. Ochab şi-a continuat concesiile şi, pe 4 august, l-a readmis în partid pe popularul Vladislov Gomulka, un puternic comunist naţionalist care fusese înlăturat şi închis la ordinul lui Stalin în 1951.
Deoarece înrăutăţirea continuă a condiţiilor economice la sfârşitul verii anului 1956 a făcut imposibil ca comuniştii polonezi să ofere poporului concesii economice substanţiale, aceştia au continuat relaxarea politică, ceea ce a alarmat Kremlinul. Procesele celor arestaţi în tulburările din iunie au fost juste, iar pedepsele blânde, pe fondul unui entuziasm naţionalist crescând. Pe 15 octombrie, Moscova a aflat despre decizia Poloniei de a convoca Comitetul Central Polonez pe 18 octombrie pentru a alege un nou Birou Politic, care nu l-ar include pe mareşalul sovietic K. K. Rokossovsky, ministrul apărării din Polonia încă din vremea lui Stalin, şi pe Gomulka ca secretar de partid. După o reuniune in pripă a Prezidiului Sovietic din 18 octombrie, trupele şi contingentele navale sovietice au început să se adune in jurul Poloniei, iar Hruşciov, Molotov, Kaganovici şi Mikoian au dat buzna în şedinţa Comitetului Central Polonez in 19 octombrie chiar când aceasta începea. Prezenţa acelui rigid stalinist Molotov, care fusese demis din funcţia de secretar de externe în iunie, a fost semnificativă pentru declinul poziţiei lui Hruşciov în Kremlin. Hruşciov, însă, a acţionat ca purtător de cuvânt sovietic la sesiunea din Palatul Belvedere. A fost violent şi belicos, numindu-l pe Gomulka „trădător” şi ameninţând cu consecinţe grave dacă vechiul Politburo, inclusiv Rokossovski, nu era repus în funcţiune. Ochab, încă secretar polonez, a fost ferm şi a ordonat oprirea imediată a avansului trupelor sovietice, sau toate negocierile se vor încheia, iar polonezii îşi vor asuma consecinţele. Aceasta însemna rezistenţă faţă de ruşi din partea Corpului de Securitate Polonez, dur şi bine înarmat. Hruşciov şi-a oprit mişcările de trupe, ruşii s-au retras, iar sesiunea Comitetului Central Polonez şi-a încheiat lucrările, alegând un nou Birou Politic nesovietic care l-a exclus pe Rokossovsky şi l-a numit pe Gomulka secretar. Acesta din urmă, în cursul discuţiilor cu Hruşciov, indicase că liberalizarea sa se va extinde doar la afacerile interne şi nu va afecta „prietenia” polono-sovietică sau Pactul de la Varşovia. În discursul său adresat comitetului, Gomulka a căutat să reconcilieze comunismul naţionalist cu prietenia polono-sovietică

şi a atacat dur „cultul personalităţii” cu atrocităţile sale hidoase sub regimul stalinist. Rokossovsky a demisionat din funcţia de ministru al apărării şi s-a întors în Rusia cu peste treizeci de alţi înalţi ofiţeri militari sovietici în noiembrie.
Hruşciov a cedat public în criza poloneză pe 23 octombrie, când a emis o declaraţie în care afirmă că nu vede niciun obstacol în calea relaţiilor dintre cele două ţări în acţiunile comitetului şi că trupele sovietice vor fi retrase la bazele lor. În aceeaşi zi, lua măsuri pentru a zdrobi criza paralelă din Ungaria.
Tulburările din statul maghiar din vara anului 1956 au luat aceleaşi forme ca în Polonia, dar în loc să fie dirijate de secretarul partidului comunist, au fost îndreptate împotriva lui. Ele au apărut ca agitaţii împotriva neobositului stalinist Mátyás Rákosi şi în favoarea blândului Imre Nagy, care fusese premier în 1953-1955 la alegerea lui Malenkov şi fusese înlăturat la ordinul lui Hruşciov. Pe 18 iulie, Hruşciov a încercat să tempereze aceste agitaţii ordonând câteva reforme minore şi înlocuindu-l pe Rákosi din funcţia de secretar al partidului cu adjunctul său, stalinistul grosolan şi încăpăţânat Erno Gero. Acest lucru a intensificat pur şi simplu agitaţiile, care au atins un crescendo în septembrie, în principal din cauza întâlnirilor şi rezoluţiilor studenţilor, muncitorilor şi grupurilor literare. Unele dintre cererile lor au avut succes, inclusiv, pe 19 octombrie, abolirea studiului obligatoriu al limbii ruse.
Pe 22 octombrie, o întâlnire a aproximativ 4.000 de studenţi care discuta schimbări în viaţa universitară a fost deviată către agitaţii politice şi au elaborat „Şaisprezece puncte” încercand să forţeze Radio Budapesta să le difuzeze. Omiterea unora dintre puncte, care cereau o nouă politică economică, retragerea trupelor sovietice, alegeri libere, libertatea presei şi reforma Partidului Comunist, a dus la o demonstraţie de masă pe 23 octombrie. Când Gero a refuzat cererile lor, studenţii au început să se revolte, distrugând în bucăţi imensa statuie a lui Stalin din centrul oraşului. Poliţia secreta a ucis mai mulţi demonstranţi, dar când trupele regulate maghiare au fost chemate pentru a restabili ordinea, s-au alăturat agitatorilor.
În acel moment, trupele sovietice au început să se deplaseze de la optzeci de kilometri distanţă şi au ajuns în capitală pe la ora 2:00 dimineaţa, pe 24 octombrie; Mikoian le precedase. Curând a devenit clar că tancurile sovietice nu puteau controla situaţia, deoarece

puteau fi blocate de tramvaie răsturnate sau alte obstacole şi nu puteau retina protestatarii adapostiti în clădiri: Mikoian l-a demis pe Gero şi l-a numit în funcţia de secretar de partid pe János Kádár, până atunci un adversar cunoscut al grupării staliniste. Până pe 25 octombrie, revolta se răspândise în Ungaria sub ochii pasivi ai trupelor sovietice.
A doua zi, Nagy, încă în contact cu Mikoian, a format un nou guvern şi a negociat un armistiţiu. Forţele ruse s-au retras din Budapesta, iar negocierile au fost deschise între ofiţerii lor şi guvernul Nagy pentru retragerea lor din ţară. Până atunci, întregul sistem comunist din Ungaria se prăbuşise; grupuri alese neoficiale preluaseră puterea în toată ţara; poliţia secretă şi partidul se dezintegraseră; un consiliu revoluţionar preluase controlul asupra armatei maghiare, iar colonelul Pál Maleter, un lider al revoltei, fusese numit general-maior şi ministru al apărării. Cel mai semnificativ dintre toate, sistemul unipartid i se pusese capăt, iar membrii partidelor necomuniste reînviate se alăturaseră Cabinetului. Pe 31 octombrie, agenţia oficială de ştiri sovietică, Tass, a anunţat că Kremlinul era gata să recunoască noul guvern şi să negocieze retragerea tuturor trupelor sovietice din ţară.
Cu toate acestea, la sfârşitul lunii octombrie, forţe sovietice mari începuseră să invadeze Ungaria, traversând ţara pe numeroase poduri construite temporare. Pe 1 noiembrie, Kádár, care se prefăcuse a fi unul dintre cei mai apropiaţi susţinători ai lui Nagy, a fugit din Budapesta la sediul sovietic de la Szolnok. Acolo a instituit un nou guvern sub control sovietic. În aceeaşi zi, Nagy a apelat la Organizaţia Naţiunilor Unite, cerând ajutor şi anunţând retragerea Ungariei din Pactul de la Varşovia şi reluarea neutralităţii sale. Între timp, invazia sovietică era în plină desfăşurare, cucerind ţara şi zdrobind rezistentaa din Budapesta înainte de zorii zilei de 4 noiembrie. Cea mai mare parte a rezistenţei a fost copleşită în acea zi. Pe măsură ce aceasta s-a prăbuşit, guvernul Nagy şi familiile lor s-au refugiat în Ambasada Iugoslaviei. Iugoslavii, inclusiv Tito, au fost evident derutaţi de schimbarea de tabără a lui Kádár şi au acceptat promisiunea acestuia de a-l trimite pe Nagy şi asociaţii săi înapoi acasă. Cu toate acestea, când aceşti oameni au părăsit securitatea ambasadei pe 22 noiembrie, au fost capturaţi de forţele sovietice şi deportaţi în închisori din afara Ungariei.
Până la acea dată, fuga refugiaţilor din Ungaria era în plină

expansiune, în ciuda eforturilor guvernului Kádár de a o preveni. Mulţi au fost ucişi în timp ce încercau să treacă frontierele, dar mii au scăpat în Vest, unde mulţi dintre ei au putut să-şi continue studiile într-un nou mod de viaţă. Costurile revoltei au fost catastrofale. De partea maghiară au fost aproximativ 2.800 de morţi, 13.000 de răniţi şi 4.000 de clădiri distruse, dar zeci de mii erau în exil sau în clandestinitate, ţara era spulberată şi se afla cucerită,sub forţele armate ale asupritorului ei.
Consecinţele neprevăzute ale eforturilor de destalinizare ale lui Hruşciov în Europa de Est erau destinate să-l rănească pe Hruşciov în lupta pentru putere de la Kremlin. Într-adevăr, l-au adus în pragul dezastrului final la începutul anului 1957. Ca de obicei, schimbările de putere au fost indicate de schimbări de personal. Kaganovici, care fusese înlăturat din guvern pe 5 iunie 1956, a fost repus în funcţia de ministru al materialelor de construcţii pe 22 septembrie; Şepilov, care fusese numit de Hruşciov ca ministru de externe în iunie, şi-a pierdut celălalt post de secretar al Comitetului Central în ziua de Crăciun 1956. Mai presus de toate, pe 22 noiembrie, Molotov a fost numit ministru al controlului de stat, un post care avea funcţii bugetare în toate părţile economiei controlate de stat şi care ar fi putut fi transformat într-o putere de stat, în opoziţie cu puterea de partid a lui Hruşciov, în sistemul economic. Mai mult, destalinizarea a încetat după iulie 1956, chiar şi Hruşciov considerand necesar să-l laude pe bătrânul orc.
Pe 2 decembrie, Pravda a negat că ar fi existat vreodată stalinism în Uniunea Sovietică. Opt zile mai târziu, Hruşciov a spus: „Putem afirma cu remuşcare că suntem cu toţii stalinişti, de fapt.” Pe 17 ianuarie 1957, la Ambasada Chinei la Moscova, el a spus: „Stalinismul, la fel ca Stalin însuşi, este inseparabil de comunism... În lupta împotriva duşmanilor clasei noastre, Stalin a apărat cauza marxism-leninismului”.
Pentru Hruşciov, ca şi pentru toţi liderii sovietici, marea problemă era să împiedice răspândirea titoismului în Uniunea Sovietică şi, dacă este posibil, să limiteze răspândirea sa printre sateliţi. S-au depus toate eforturile pentru a împiedica influentei „Revoltei Poloneze din Octombrie” şi a revoltei maghiare să atingă poporul sovietic, iar atacurile asupra lui Tito şi a Iugoslaviei au fost reluate. Tito a ripostat pe 11 noiembrie acuzând că Stalin dusese politicile interne şi externe ale Uniunii Sovietice în impas şi că erorile sale

nu erau personale, ci intrinseci sistemului sovietic de autoritarism monolitic. El a fost combatut în Pravda, o săptămână mai târziu. Invazia maghiară a distrus o mare parte din atractivitatea comunismului pentru stângiştii din Europa de Vest şi din lume; dar acest lucru fusese deja sfasiat de „discursul secret". Chiar şi în Uniunea Sovietică, studenţii şi intelectualii au dezaprobat invazia sovietică a Ungariei. Multe opere literare scrise în timpul fazei de destalinizare din primăvară au fost publicate în iarna următoare, când situaţia se schimbase din nou. Hruşciov a atacat puternic aceste grupuri şi a continuat să o facă timp de mai mulţi ani, ceea ce a dus la consolidarea alienării intelectualilor ruşi de Hruşciov. Acest lucru s-a reflectat în expulzarea din universităţi, mai târziu în 1956, a sute de studenţi care au refuzat să aplaude atacul sovietic asupra Ungariei. Linia oficială sovietică era că majoritatea tulburărilor de acest fel proveneau din activităţile agitatorilor străini ai agresorilor capitalişti.
Simultan cu reacţia politică şi intelectuală sovietică de după iunie 1956, a urmat o serie de eforturi de alienare a restricţiilor economice: salariile au fost majorate, impozitele pentru cei mai săraci contribuabili au fost reduse, beneficiile sociale au fost extinse, iar sindicatele au fost îndemnate să le protejeze; numeroase proiecte din industria grea în cadrul Planului cincinal au fost încetinite, iar resursele lor au fost deviate către bunuri de consum. Cel mai semnificativ dintre toate, a existat o creştere bruscă a influenţei funcţionarilor de stat şi o scădere corespunzătoare a celei a funcţionarilor de partid.
Această inversare a fost pe deplin evidentă în sesiunea Comitetului Central de la sfârşitul lunii decembrie 1956, dar întâlnirea următoare, din februarie 1957, l-a arătat pe Hruşciov într-un contraatac agresiv. Acesta a luat forma unor sugestii pentru o reorganizare drastică a vieţii economice sovietice către un sistem mai descentralizat. Fără îndoială, acest plan avea un merit considerabil, dar în ochii lui Hruşciov avea un avantaj suplimentar, deoarece ar scoate o mare parte din viaţa economică de sub influenţa ministeriilor de stat centrale şi ar lăsa-o deschisă unei influenţe sporite din partea grupurilor locale de partid. El a propus împărţirea Uniunii Sovietice în câteva zeci de regiuni economice, fiecare sub un consiliu economic(sovnarkhozy), format din diverse grupuri, şi descentralizarea către aceste grupuri a

funcţiilor economice ale majorităţii ministerelor economice de la Moscova. Aceste ministere ar fi desfiinţate, împreună cu Comisia de Stat pentru Planificare Curentă (GEK) şi Ministerul Controlului de Stat al lui Molotov. Aceasta ar lăsa doar agenţia de planificare economică pe termen lung (Gosplan) şi câteva ministere economice la centru, planificarea anuală şi cea mai mare parte a execuţiei rămânând în sarcina grupărilor regionale sau inferioare.
Acest plan avea merite reale care cu greu pot fi acoperite aici. Evident, complexitatea crescândă a economiei sovietice, pe un teren şi o populaţie foarte diversa, nu putea fi operată eficient prin reglementări uniforme de la centru. Mai mult, fiecare minister economic, din cauza lipsei constante de resurse, materiale şi forţă de muncă, a căutat să-şi construiască, în cadrul său, propriile surse de aprovizionare şi a avut, de asemenea, o nevoie constantă de a acumula echipamente şi piese, chiar şi atunci când acestea nu erau necesare şi erau urgent necesare unui alt minister de pe strada sau districtul alăturat.
Acest lucru a împiedicat extinderea şi a dus, de asemenea, la transportul încrucişat foarte costisitor al mărfurilor catre un minister din zone îndepărtate, chiar în momentul în care un alt minister ar fi putut transporta resurse similare in directia opusa. Suprasolicitarea gravă a sistemului feroviar sovietic, o slăbiciune constantă a economiei, a fost intensificată de un astfel de transport inutil.
În ciuda meritelor sale, grupul anti-K din Prezidiu(K de la Khrushchev) nu a fost dispus să adopte această reformă deoarece ar slăbi drastic controlul centralizat al statului şi ar consolida controlul localizat al partidului în economia sovietică. Ierarhia statală a sovietelor decăzuse, parţial din cauza folosirii de către Stalin a partidului şi a poliţiei secrete, parţial ca mijloc de a evita utilizarea constituţiei sovietice fraudulos democratice şi a caracteristicilor sale federaliste. Drept urmare, ierarhia statală nu avea un control eficient sau flexibil la nivelurile sale, în timp ce ierarhia partidului le avea bine dezvoltate. O mare parte din puterea statului la nivel local era exercitată prin ministerele economice, pe care Hruşciov dorea acum să le desfiinţeze. Şi datorită controlului său asupra partidului şi, prin intermediul acestuia, asupra presei de partid, condusă de Pravda, Hruşciov putea menţine un ritm constant de propagandă pentru

reorganizarea sa economică. Fiecare figură locală era pentru acest lucru, iar acest lucru li se părea celorlalţi lideri rivali o mişcare antistatală. Hruşciov, pe de altă parte, putea face opoziţia să pară „antipartid”, cu toate nuanţele de trădare pe care Stalin le dăduse acestei expresii.
Legea reorganizării economice a fost adoptată pe 10 mai 1957, desfiinţând douăzeci şi cinci de ministere economice (păstrând nouăsprezece) şi delegând funcţiile acestora către douăzeci şi nouă de sovnarkhozy -uri(abreviere de la sovet narodnogo chozjajstva) regionale; Comisia Economică de Stat (GEK) a fost, de asemenea, desfiinţată, lăsând ca singur control economic central ,Comitetul de Stat pentru Planificare pe Termen Lung sub conducerea lui Iosif Kuzmin (un oficial al partidului lui Hruşciov), care a devenit simultan prim-viceprim-ministru al Uniunii Sovietice. Şepilov a fost restabilit în funcţia de secretar al Comitetului Central, pe care o pierduse în decembrie. Aceste schimbări au fost impuse de o alianţă a partidului, armatei şi a tuturor forţelor localismului, atât economice, cât şi statale. Hruşciov obţinuse o mare victorie, care putea face partidul dominant în viaţa economică.
Întrucât nu au reuşit să blocheze planurile economice ale lui Hruşciov, rivalii săi din Prezidiu au fost obligati sa isi reduca actiunile la o ultimă soluţie: erau nevoiţi să scape de Hruşciov înşuşi. Pe 18 iunie, la o şedinţă a Prezidiului, s-a înaintat moţiunea de a-l demite pe Hruşciov din funcţia de prim-secretar al partidului. Discuţia a devenit violentă, Malenkov şi Molotov atacându-l, iar Hruşciov apărându-se. El a fost acuzat că practică un „cult al personalităţii”, de aberaţii ideologice care ameninţau solidaritatea comunismului şi de proastă gestionare economică. Curând a devenit clar că votul a fost de 7-4 împotriva sa, Mikoian, Kirichenko şi Suslov fiind singurii săi susţinători. I s-a oferit funcţia redusă de ministru al agriculturii.
Hruşciov a refuzat să accepte rezultatul, negând că Prezidiul avea autoritatea de a demite un prim-secretar şi făcând apel la Comitetul Central. Membrii acestui grup mai mare s-au alăturat discuţiei pe măsură ce soseau, în timp ce susţinătorii lui Hruşciov au încercat să amâne un vot final până când oamenii săi puteau veni din posturile lor de partid din provincii. Mareşalul Jukov a furnizat avioane ale armatei pentru a-i aduce pe cei din cele mai îndepărtate regiuni şi mai credibili. Discuţia a devenit aprigă, mai ales când

Jukov a amenințat că va prezenta dovezi documentare că Malenkov, Molotov și Kaganovici fuseră profund implicați în epurările sângeroase din 1937. Madam Furtseva, care era, la fel ca Jukov, membru supleant al Prezidiului, a incercat sa impiedice initiativa cu un discurs de șase ore. În mod surprinzător, agentul lui Hrușciov, Șepilov, a vorbit împotriva lui, dar M. A. Suslov, șeful poliției de securitate și cel mai crud asasin rămas în Uniunea Sovietică, s-a deplasat de partea lui Hrușciov. În cele din urmă au fost prezenți 309 membri, 215 dorind să ia cuvântul, peste 60 ținând discursuri.
Când s-a tinut în sfârșit votul, susținătorii loiali ai lui Hrușciov din ierarhia partidului au votat ferm pentru el, iar înlăturarea sa, deja votată de Prezidiu, a fost anulată. Hrușciov a contraatacat imediat. El a propus și a obținut excluderea din Prezidiu a lui Malenkov, Molotov, Kaganovici și Șepilov pentru „activități antipartid". Apoi a urmat alegerea unui nou Prezidiu, din care au fost înlăturați și Pervukhim și Saburov, cei mai puternici doi susținători ai unei economii centralizate, controlate de stat.
Pervukhim a devenit membru supleant, dar Saburov a fost demis complet. Noul Prezidiu avea cincisprezece membri cu drepturi depline în loc de unsprezece, cât avea anterior, și nouă membri supleanți în loc de șase. Vechii membri supleanți, Jukov, Furtseva, L. I. Brejnyov, și N. M. Șvernik, care îl susținuseră pe Hrușciov, au fost promovați la statutul de membri cu drepturi depline, alăturându-se celor rămași Hrușciov, Bulganin, Kirichenko, Mikoian, Suslov și Voroșilov, în timp ce cinci agenți loiali ai lui Hrușciov, conduși de Aristov și F. R. Kozlov, au fost adăugați.
Această schimbare din 23 iulie 1957 a fost cea mai zdrobitoare victorie personală a lui Hrușciov și cel mai semnificativ eveniment din istoria internă a Rusiei după moartea lui Stalin. L-a condus pe Hrușciov la o poziție de putere politică mai completă (cu excepția poziției ambigue a armatei) decât fusese cea a lui Stalin, deși era clar că lui Hrușciov nu i se va permite niciodată să abuzeze de puterea sa așa cum făcuse Stalin.
Hrușciov nu a lancezit. În vara anului 1957, a făcut concesii notabile țăranilor (în special încetarea livrărilor obligatorii din produsele obtinute pe parcelelor lor personale), a anulat libertatea scriitorilor și artiștilor cu o directivă culturală strictă din 8 august, a promovat energic atât schema „pământurilor virgine", cât și

Descentralizarea industriei şi a actionat pentru a limita autonomia crescândă a forţelor armate. Pe 27 octombrie, în timp ce Jukov se afla în Albania, a fost înlăturat din Ministerul Apărării şi, în acelaşi timp, a fost îndepărtat din Comitetul Central din cauza cooperării nesatisfăcătoare cu activitatea politică a partidului în cadrul armatei. Următoarele câteva luni au înregistrat o dublare a influenţei partidului, la o scară mai mică în armată şi la o scară mai mare, atât direct, cât şi prin intermediul sindicatelor reînviate, în noile consilii economice regionale.
Momentul culminant al ascensiunii lui Hruşciov la putere a venit în primăvara anului 1958. În urma alegerilor şi a adunării noului Soviet Suprem din 28 martie, Bulganin a demisionat din funcţia de premier şi a fost înlocuit de Hruşciov. În toamnă, Bulganin, care cooperase atât de bine cu ascensiunea la putere a noului autocrat, a fost exclus din Prezidiu şi condamnat ca duşman al partidului. Acest lucru l-a lăsat pe Hruşciov conducător complet al Uniunii Sovietice, şef atât al statului, cât şi al partidului, aşa cum fusese Stalin, dar bazându-şi puterea mai mult pe oamenii lui din partid decat pe membrii Presidiului.
În cei cinci ani care au urmat morţii lui Stalin, strategia militară din Uniunea Sovietică a suferit o dezbatere majoră, aproape la fel de confuză ca dezbaterea simultană care a avut loc în Statele Unite în timpul preşedinţiei lui Eisenhower. În general, gama teoriilor războiului, atât strategice, cât şi tactice, a fost mult mai mică în Uniunea Sovietică decât în Statele Unite, iar schimbările au fost mult mai lente. Dar problemele de bază au fost aceleaşi.
Ideile militare ortodoxe ale ruşilor, ca orice altceva, fuseseră enunţate de Stalin şi nu li se permitea să se schimbe, sub impactul noilor idei sau al noilor arme, decât după moartea sa.
Astfel, linia stabilita de Stalin considera războiul ca o luptă între societăţi întregi, fiecare cu modul său de viaţă distinct, şi considera că rezultatul va fi determinat de ceea ce se numea „factori permanenţi”. Aceşti factori subliniau caracteristicile societăţii, cum ar fi puterea industrială, moralul, nivelul de pregătire şi forţele de rezervă. Alţi factori „accidentali”, cum ar fi vremea, surpriza, abilitatea comandanţilor individuali (Napoleon) sau rezultatul unor bătălii individuale, erau consideraţi de mică importanţă. Prin urmare, ruşii nu aveau încredere în războaiele fulger sau bombardamentele strategice sau în armele noi cu o putere de

distrugere ,,absoluta",Pentru ei, victoria se obţinea prin distrugerea forţelor armate ale inamicului printr-o serie de lovituri şi conflicte pe o perioadă lungă de timp, timp în care factorii permanenţi, în special forţele puterii industriale şi cele a moralului naţional, ar fi decisivi. Ei considerau atacurile asupra populaţiei, oraşelor sau industriei inamicului drept eforturi irosite, cu excepţia cazurilor în care acestea puteau fi legate direct de o bătălie. Şi fiecare lupta ar fi determinată de un echilibru de forţe din toate ramurile serviciilor de apărare, concentrându-se persistent asupra forţelor inamice pe o perioadă extinsă de timp şi spaţiu.
În această perspectivă, nu exista loc pentru bomba nucleară, pentru atacul aerian strategic sau pentru războaie de douăzeci de ore şi, în consecinţă, posesia americană a bombei atomice a fost în mare parte ignorată.
Protestele împotriva utilizării sale şi dorinţa de a o scoate în afara legii s-au bazat, fără îndoială, pe faptul că era un monopol american, dar obiecţia rusească faţă de bombardarea oraşelor sau faţă de teroarea strategică de tip V-2 ca fiind ineficientă şi o risipă de resurse a fost, fără îndoială, sinceră.
Eforturile sovietice de a obţine bomba atomică şi bomba cu hidrogen şi de a construi o flotă de avioane TU-4 au fost parţial o dorinţă de a poseda ceea ce avea inamicul, parţial bazate pe dorinţa de a descuraja utilizarea bombardierelor nucleare împotriva Rusiei şi parţial derivate din uimirea lui Stalin faţă de pagubele pe care bombardierele noastre strategice le-au provocat Berlinului. ...
O schimbare în gândirea strategică a apărut în 1954 ca urmare a unei dezbateri între liderii militari sovietici cu privire la rolul surprizei în victoria militară. Posibilitatea unui atac nuclear american brusc asupra Rusiei din aer a trebuit examinată. Ca o consecinţă a acestei dispute, rolul surprizei a fost considerabil crescut, deşi nu exista un sentiment general că ar putea fi decisivă sau chiar că războaiele ar putea fi scurtate ca urmare a armelor nucleare. Până în ziua de azi, liderii sovietici încă cred că victoria va reveni ţării lor după un război lung cu forţe de masă, folosind un echilibru al tuturor fortelor armate şi armele detinute de acestea. Dar acum includ în acest echilibru si arme nucleare în toate etapele şi raze de acţiune. Totuşi, ei nu cred, aşa cum cred mulţi americani, că bombardamentul strategic poate fi decisiv. Este pur şi simplu o armă suplimentară adăugată la arsenalul mai vechi şi va fi folosită

în război împotriva obiectivelor militare în principal pentru că războaiele sunt purtate cu toate sectoarele militare ale unei societăţi.
Ca o consecinţă a acestor opinii, Uniunea Sovietică nu are nicio teorie că va putea obţine o victorie militară asupra Statelor Unite, pur şi simplu pentru că nu are nicio metodă de a ocupa teritoriul Statelor Unite în nicio etapă a unui război. Ei speră să învingă Statele Unite ca societate prin mijloace nonviolente: propagandă, subversiune, colaps economic şi izolare diplomatică. Dacă rivalitatea cu Statele Unite ajunge la stadiul de violenţă, au toate speranţele că Uniunea Sovietică însăşi nu va fi implicată direct, ci poate epuiza Statele Unite luptând prin terţe forte, ca în Coreea. Ruşii resping, în general, ideea anihilării reciproce sau a distrugerii totale a întregii civilizaţii în război şi insistă că orice război, oricât de sever, va lăsa o rămăşiţă a Uniunii Sovietice să supravieţuiască ca învingătoare pe câmpul de luptă. Ei acceptă posibilitatea unui război limitat în sens geografic, dar au puţine speranţe pentru vreun război limitat la arme non-nucleare, deoarece acest lucru ar fi, consideră ei, în avantajul lor şi, prin urmare, inacceptabil pentru noi. Astfel, este puţin probabil să folosească mai întâi arme nucleare, deşi sunt pe deplin pregătiţi să recurgă la ele odată ce sunt folosite de un inamic.
O consecinţă confuză a discuţiei sovietice despre rolul surprizei în război a fost efortul de a distinge între războiul „preventiv” şi cel „preemptiv”. Deoarece generalii, planificatorii şi teoreticienii statului major erau convinşi că Occidentul trebuie să fie agresiv din cauza „contradicţiilor” sistemului economic capitalist, ei erau convinşi că se aflau în iminenta unui atac surpriză din partea SAC. Slăbiciunea lor în acest aspect al războiului făcea puţin probabil ca atacul lor de represalii să aibă o semnificaţie decisivă, aşa că au dezvoltat o teorie a atacului preventiv; aceasta spunea că ar contra-surprinde atacul nostru surpriză, anticipându-ne actiunea cu un atac nuclear.
Un astfel de „atac preventiv” ar fi justificat doar pe baza unor dovezi concludente că eram pe cale să lansăm un atac surpriză, deoarece atacul nostru de represalii după atacul lor preventiv ar fi totuşi foarte dăunător pentru ei. Problema apare, însă, cum pot fi vreodată siguri că suntem pe cale să-i atacăm şi, în caz contrar, cum diferă un astfel de război „preemptiv” de un război „preventiv”, pe care Sovieticii îl reneagă pentru că nu le este necesar?

Teoriticienii militari sovietici au fost foarte reticenţi în a accepta orice teorii ale descurajării nucleare sau ale războiului limitat sub umbrela descurajării nucleare. Întrucât războiul este o luptă pe viaţă şi pe moarte între societăţi antipatice, astfel de societăţi vor folosi, în război, orice arme au la dispozitie. În consecinţă, Uniunea Sovietică consideră că orice război general care implică Statele Unite şi pe ei înşişi ar fi un război nuclear în care forţele lor terestre, cu sprijin aerian tactic şi arme nucleare de toate dimensiunile şi raze de acţiune, s-ar lupta pe uscat, împotriva inamicilor înarmaţi nuclear, pentru a ocupa cea mai mare parte a Europei şi, eventual, a Asiei.

Ei cred că există trei mijloace de apărare împotriva armelor nucleare tactice: (1) dispersarea propriilor forţe cât mai larg posibil până în ultimul moment înainte de asalt; (2) contact cât mai rapid şi cât mai strâns posibil cu inamicul pentru a-l descuraja pe acesta să folosească arme nucleare care astfel si-ar distruge şi propriile forţe; şi (3) protejarea cât mai multor trupe posibil de efecte, de obicei în tancuri. Primele două pun mare accent pe mobilitatea rapidă a trupelor, iar a treia contribuie la asigurarea acesteia. În consecinţă, ruşii anticipează utilizarea multor, dacă nu chiar în întregime forţe blindate, în invadarea Europei şi utilizarea foarte extinsă a transportului aerian de trupe (cu avioane convenţionale, planoare şi elicoptere). O astfel de mobilitate va permite invadarea rapidă a Europei, creând o situaţie care, consideră ei, va face imposibilă o victorie pentru Occident, în timp ce atacul nostru strategic asupra Uniunii Sovietice va fi redus şi, în cele din urmă, încheiat prin măsuri defensive puternice şi represalii.

Totuşi, un astfel de război, care ar pune în pericol modul de viaţă comunist, ameninţând Uniunea Sovietică, singura sa întruchipare exactă, este considerat de liderii sovietici extrem de indezirabil şi de evitat cu aproape orice preţ, în timp ce aceştia, într-o perioadă de Război Rece aproape fără sfârşit, pot căuta să distrugă „societatea capitalistă” prin mijloace nonviolente sau prin violenţa locală unor terţe părţi. Această teorie de „sfarmitare” a lumii capitaliste până la moarte este combinată cu o tactică care ar rezista „imperialismului capitalist” prin încurajarea „anticolonialismului”. O astfel de schimbare a provocat, din partea Statelor Unite, o tactică defensivă care s-a mutat de la insistenţa lui Dulles că „naţiunile neangajate”trebuie să se alăture Occidentului

la scopul mai moderat de a le împiedica să devină comuniste. Această schimbare de obiective, cu referire la „naţiunile neangajate”, a avut loc atât în Uniunea Sovietică cât şi în Statele Unite şi este de o importanţă majoră în crearea lumii contemporane. Stalin şi Dulles vedeau lumea în mare parte în termeni alb-negru: cine nu era cu ei era evident împotriva lor. Prin urmare, lumea trebuia să fie fie sclavă, fie liberă, fiecare om aplicând primul adjectiv adversarului său şi termenul cel mai favorabil, propriului grup. Erau inamici, dar erau practic de acord că lumea trebuie să fie un sistem cu două puteri. Aceasta însemna că fiecare era agresiv în ceea ce priveşte „naţiunile neangajate”, deoarece fiecare insista ca acestea fie să se alăture propriei tabere, fie să fie considerate (şi tratate) ca inamice.

Marea schimbare care a avut loc la mijlocul anilor 1950 a fost că ambele superputeri au trebuit să recunoască faptul că majoritatea „naţiunilor neangajate” erau prea slabe, prea înapoiate şi prea independente pentru a fi forţate să fie fie capitaliste, fie comuniste. Trebuiau să fie ceva diferit, ceva al lor. Această viziune a fost impusă superputerilor, poate cu mai multă dificultate la Washington decât la Kremlin, dar era un aspect al realităţii care trebuia recunoscut. Din ea a provenit acceptarea neutralismului şi ascensiunea zonei tampon.

Această schimbare a fost dublă. Pe de o parte, a însemnat că atitudinile superputerilor faţă de zona tampon s-au schimbat de la una fundamental ofensivă la una fundamental defensivă, s-au schimbat de la un efort de a-i determina să se alăture propriei tabere la un efort de a-i împiedica să se alăture părţii adverse. Şi, în acelaşi timp, a marcat primele începuturi ale... recunoaşterii faptului că există mai mult de două moduri alternative de organizare a unui sistem economic, social şi politic funcţional... Acceptarea diversităţii şi a pluralismului, prin eşecul inevitabil atât al capitalismului, cât şi al comunismului în zona tampon, a forţat Occidentul să accepte şi să aplice propriile sale tradiţii, adesea neconfirmate. [Desigur, convergenţa finanţelor şi a capitalismului monopolist cu comunismul monopolist a fost întotdeauna obiectivul pe termen lung al Puterii Bancare, aşa cum le-a numit William Gladstone.] Mai mult, impunerea acestei recunoaşteri atât asupra Uniunii Sovietice, cât şi asupra Occidentului, în ceea ce priveşte zona tampon , ar putea avea consecinţa, în timp, de a forţa

pe fiecare dintre acestea să accepte în ceea ce o priveşte sistemele lor interne de guvernare. Şi aici, aceasta ar marca o mare victorie pentru Occident, deoarece acceptarea diversităţii şi pluralismului face parte din tradiţia Occidentului şi nu este acceptabilă pentru Rusia (ale cărei tradiţii au fost întotdeauna în esenţă dualiste, văzând realitatea ca un contrast între un ideal de perfecţiune de neatins şi o mlaştină oribilă şi păcătoasă a vieţii obişnuite ,imperfecţiunile acesteia din urmă fiind acceptabile ca o consecinţă necesară a imposibilităţii de a o atinge pe cea dintâi, ambele extreme fiind uniforme. O astfel de acceptare va reduce tensiunea Războiului Rece, permiţând fiecărei superputeri să dezvolte caracteristici ale unui sistem mixt, ceea ce le va face să se apropie unele de altele în ceea ce priveşte caracteristicile lor de organizare, o dezvoltare care este, desigur, deja evidentă pentru orice observator imparţial. [Este important să ne amintim că Războiul Rece a fost în realitate o farsa. Uniunea Sovietică nu avea nicio intenţie de a ataca Occidentul, iar Occidentul nu avea nicio intenţie de a ataca Estul. Între timp, miliarde şi miliarde au fost cheltuite pe armament, iar industriile de armament din întreaga lume s-au îmbogăţit din ce în ce mai mult printr-un conflict artificial care nu era real, cel puţin la nivelul superior al structurilor de putere. Conflictul dintre Est şi Vest a fost conceput pentru a-i speria pe oamenii lumii şi a-i determina să accepte o convergenţă a acestor două sisteme monopolistice de putere autoritară. Rezultatul final a fost o nouă Ordine Imperială şi un Nou Imperiu Mondial condus de o oligarhie formata de o elita care se autoperpetua intre superputerile conducătoare ale pământului.
Trecerea de la dualism la pluralism şi de la uniformitate la diversitate a fost impusă Uniunii Sovietice în forma sa cea mai critică prin ascensiunea titoismului. Acest lucru, desigur, a fost evident în principal în Europa, unde condiţiile de dezvoltare industrială fac mai rezonabil pentru liderii Kremlinului să se aştepte ca exemplul sovietic să fie urmat cu servilism de către statele non-capitaliste. Aceeaşi lecţie ar fi trebuit, totuşi, să fie învăţată, chiar mai devreme, în Asia, deoarece acolo a devenit evident pentru mulţi observatori că majoritatea naţiunilor nu erau nici capabile, nici dispuse să urmeze nici Uniunea Sovietică, nici Statele Unite. Această observaţie, însă, a fost imposibilă sub Stalin, deoarece ... teoriile sale despre natura atât a capitalismului, cât şi a

imperialismului l-au făcut să considere cele două ca fiind identice şi, prin urmare, să considere zonele coloniale ca fiind părţi ale sistemului capitalist.
[În realitate, acest lucru era adevărat. Stalin se referea la capitalismul financiar şi monopolist. Acestea diferă foarte mult de capitalismul de piaţă liberă. Dar era valabil şi pentru ţările comuniste. Şi ele aveau coloniile lor captive. Un imperiu nu poate exista fără colonii şi oameni de jefuit şi exploatat. Imperiul Roman nu era poporul Romei. Era un sistem autoritar care conducea şi domnea asupra oamenilor într-un mod tiranic. Sunt imperiile german, francez, spaniol,american cu ceva diferite? Oamenii din aceste naţiuni şi din coloniile pe care guvernele le prezidează sunt exploataţi prin structuri fiscale rigide şi reglementări menite să creeze şi să menţină monopoluri şi carteluri.
Ca o consecinţă a acestor erori intelectuale, Kremlinul sub Stalin era pregătit să vadă limitele exterioare ale Asiei fie continuând ca zone coloniale, fie desprinzându-se de dominaţia europeană pentru a deveni zone comuniste, dar nu vedea posibilitatea ca acestea să devină state independente non-comuniste şi non-coloniale. Aceasta însemna că acolo unde Stalin intervenea în anumite zone ale Asiei, el intervenea în numele partidelor comuniste microscopice şi respingea grupurile locale native, naţionaliste, anticolonialiste. Hruşciov, după cum vom vedea, a făcut opusul. Politica lui Stalin era destul de falimentară chiar înainte de moartea sa şi, prin urmare, succesorilor săi le-a fost destul de uşor să o abandoneze şi să adopte o politică mai fezabilă de cooperare comunistă cu forţele locale anticoloniale (şi, prin urmare, în mare măsură antioccidentale) pentru a le detaşa de Occident, ca naţiuni noi, independente, dar totuşi necomuniste. Asistenţa sovietică acordată acestor naţiuni noi a fost în mare parte economică, deşi productivitatea limitată a propriului sistem economic al Uniunii Sovietice, în special în domeniul alimentar, făcea ca orice ajutor extern substanţial acordat naţiunilor neutre să fie o povară considerabilă pentru Uniunea Sovietică însăşi. Din acest motiv, o mare parte din povara unui astfel de ajutor extern a fost împinsă asupra statelor satelit sovietice, în special asupra Cehoslovaciei. Această schimbare a atitudinii sovietice faţă de neutralitate a fost ajutată de refuzul lui Dulles de a accepta existenţa acesteia. Respingerile sale au avut tendinţa de a împinge acele zone care

doreau să fie neutre în braţele Rusiei, deoarece noile naţiuni din zona tampon în curs de dezvoltare îşi preţuiau independenţa mai presus de orice. Acceptarea neutralismului de către Rusia poate fi datată în jurul anului 1954, în timp ce Dulles încă „se simţea puternic in adversitate faţă de neutralism patru sau chiar cinci ani mai târziu". Acest lucru i-a oferit Uniunii Sovietice un avantaj cronologic care a servit într-o mică măsură la compensarea numeroaselor sale „dezavantaje în lupta fundamentală pentru a câştiga favoarea neutrilor.

În timp ce aceste schimbări aveau loc, dezbaterea strategică din Uniunea Sovietică a continuat. Şi în acest subiect, faptul că Uniunea Sovietică îşi epuiza resursele economice era de mare importanţă. Cerinţele programului agricol sovietic nereuşit au făcut necesară implicarea din ce în ce mai multor forţe de muncă în agricultură, chiar în momentul în care cerinţele efortului de apărare şi ale economiei civile (şi risipa şi ineficienţa rampante din sistemul sovietic) creşteau cererea de forţă de muncă în industrie. Mai mult, pierderile mari din perioada 1928-1945 cauzate de epurări şi război au redus cifrele populaţiei şi rata natalităţii într-o asemenea măsură încât cifrele populaţiei sovietice, chiar şi în 1970, ar fi fost cu zeci de milioane sub normal.

Singura sursă din care astfel de cereri de forţă de muncă puteau fi satisfăcute erau unităţile armate convenţionale ale forţelor de apărare sovietice.

Ca o consecinţă a acestor condiţii, dezbaterea privind strategia de apărare sovietică din 1955 încoace a luat o formă oarecum paralelă cu cea din Statele Unite; Adică, unii dintre liderii politici, inclusiv Hruşciov, au început să impună liderilor militari sovietici o schimbare de accent de la forţele convenţionale de masă către o dependenţă mai mare de bombardiere strategice şi rachete. Versiunea lui Hruşciov a „Noului look" al lui Eisenhower, în care ideea „eficienta mai mare pentru investitii mai mici" a celui din urmă era interpretată de o versiune sovietică a „Mai multe moloz pentru o rublă", a fost adoptată de şeful Statului Major sovietic, Mareşalul Sokolovski şi, mai puţin viguros, de ministrul Apărării, Mareşalul Malinovski. Punctul de vedere al primului a fost exprimat într-o carte foarte citită, Strategia Militară, publicată la Moscova în septembrie 1962 [Editată de V. D. Sokolovski şi publicată de Frederick A. Praeger, New York, 1963.], dar este destul de clar că

liderii militari erau pregătiţi să cedeze, încet, în faţa lui Hruşciov şi a altor lideri politici. Rezultatul net pare a fi unul mixt, oarecum similar cu lupta similară din Statele Unite. Principala diferenţă este că producţia şi bogăţia sovietică sunt mult mai mici decât cele ale Statelor Unite, încât toate aceste decizii critice trebuie luate în cadrul unor parametri mult mai restrânşi.
În ciuda acestor limitări de resurse şi a demonstraţiilor de lipsă de experienţă şi competenţă, paralele cu cele ale Statelor Unite, impactul superputerilor a fost extraordinar, în special în Asia de Est şi de Sud şi în Orientul Apropiat.

Capitolul 70 - Războiul Rece în Asia de Est şi de Sud, 1950-1957

În Orientul Îndepărtat, ca urmare a Conferinţei de la Ialta, guvernul sovietic a decis că principala caracteristică a politicii sale în perioada postbelică va fi colaborarea publică cu guvernul naţionalist al lui Chiang Kai-shek. Această zonă necomunistă urma să fie ţinută în limitele controlului sovietic, prin intermediul grupurilor comuniste locale, asupra diferitelor zone periferice, dintre care principalele ar fi Coreea, Mongolia Exterioară, Sinkiang, posibil Manciuria şi unele porţiuni din Asia de Sud-Est.
Controlul sovietic asupra Coreei era considerat o ameninţare pentru Japonia, precum şi un tampon pentru China naţionalistă.
[Acordurile secrete de la Ialta care au creat sferele de influenţă ale Marilor Puteri prevedeau că lui Mao i se va permite să preia China.]
Această atitudine sovietică faţă de China s-a reflectat în Tratatul sino-sovietic din 14 august 1945,care a obţinut consimţământul lui Chiang la concesiile care fuseseră făcute, în numele său, de Churchill şi Roosevelt la Ialta. Cea mai semnificativă secţiune a acordului se afla în nota lui Molotov din aceeaşi zi, care promitea că sprijinul moral şi material al Uniunii Sovietice „va fi acordat în întregime guvernului naţional, ca guvern central al Chinei” şi promitea să pună capăt orice sprijin sovietic acordat comuniştilor chinezi din Sinkiang, deoarece Rusia „nu are nicio intenţie de a se amesteca în afacerile interne ale Chinei”. Ca implementare a acestui acord, Stalin i-a chemat pe comuniştii chinezi la Moscova, le-a spus că „revolta din China nu are perspective şi că tovarăşii chinezi ar

trebui să caute un modus vivendi cu Chiang Kai-shek, că ar trebui să se alăture guvernului Chiang şi să le dizolve armata". Comuniştii chinezi au fost de acord, dar s-au întors în China pentru a-şi continua lupta împotriva guvernului naţionalist. Abia atunci când această luptă îşi atingea succesul final, patru ani mai târziu, Stalin a acceptat un regim comunist în China şi a căutat să-l aducă sub influenţa sa prin intermediul tratatului chinezo-sovietic din 14 februarie 1950. [Desigur, aceasta este linia standard de propagandă a Departamentului de Stat al SUA. Exact opusul este adevărat. De aceea, Chiang Kai-shek nu a fost invitat la Ialta. Documentele care i-au fost date au fost falsificate pentru a pretinde că Rusia îl va sprijini. Exact opusul era adevărat. Churchill, Roosevelt şi Stalin concepeau o schemă elaborată pentru a-l învinge pe Chiang Kai-shek şi forţele sale şi pentru a crea un guvern comunist care să conducă China.]

Lipsa sprijinului sovietic pentru comuniştii chinezi în perioada victoriei lor finale nu înseamnă că ruşii au fost complet loiali angajamentelor lor faţă de Chiang Kai-shek.

Se aşteptau pe deplin ca el să rămână conducătorul Chinei, dar doreau să-l îngrădească, astfel încât să-i fie greu să coopereze cu Statele Unite în orice politică antisovietică în Asia de Est.

Prin urmare, nu numai că se aşteptau ca comuniştii să rămână dominanţi în Sinkiang; erau şi dornici să-i vadă preluând o zonă suplimentară sau o centură tampon în nord-vestul Chinei şi în Manciuria. Din acest motiv, forţele sovietice, încălcând tratatul din 1945, au cedat părţi din Manciuria forţelor comuniste, mai degrabă decât forţelor naţionaliste chineze, pe măsură ce acestea se retrăgeau din acea provincie. [Acest lucru indica adevăratele intenţii ale Uniunii Sovietice şi adevărata natură a acordurilor secrete care au fost încheiate la Ialta. În plus, Stalin ajuta în secret forţele comuniste ale lui Mao să-şi consolideze controlul asupra Chinei.]

Adevărata preocupare a lui Stalin în Orientul Îndepărtat era legată de Japonia, despre care se temea că ar putea deveni un agent agresiv şi militarizat al Statelor Unite. El dorea să participe in administraţia militară a Japoniei, dar a fost exclus de... MacArthur.

Nu există nicio îndoială că Kremlinul sub Stalin era mult mai preocupat de obținerea unei Japonii comuniste decât a unei Chine comuniste şi spera să o vadă pe prima redusă la haos economic şi social, ca un pas pe calea către o victorie a Partidului

Comunist in regiune. Toate aceste speranţe au fost zădărnicite. Prosperitatea crescândă a Japoniei şi, în special, succesul reformelor agrare ale lui Ladejinsky au redus constant influenţa comunismului, rezultatul fiind că Partidul Comunist din Japonia a obţinut mai puţin de 3% din voturi la alegerile parlamentare din octombrie 1952 şi a pierdut toate cele douăzeci şi două de locuri din Dietă. [Acest lucru nu este adevărat. Stalin ştia că Japonia nu se afla în sfera sa de influenţă viitoare, în timp ce China fusese dată Imperiului Comunist.]
Ca protecţie împotriva unei astfel de eventualităţi, Stalin a insistat asupra demilitarizării totale a Japoniei,destrămării complexelor industriale precum Mitsui şi posesiuni sau dominaţii asupra zonelor înconjurătoare, cum ar fi sudul insulei Sakhalin, munţii Kurile şi Coreea. Decartelizarea Japoniei nu a fost niciodată luată în considerare în mod serios de regimul MacArthur, iar demilitarizarea, deşi garantată de noua constituţie japoneză, a fost abandonată de MacArthur în numele necesităţilor de apărare japoneze, începând din decembrie 1950.
Aceste înfrângeri din Japonia au făcut cu atât mai urgent ca Stalin să preia controlul asupra întregii Coreea , dar aici din nou a suferit o înfrângere răsunătoare care a distrus în mare măsură prestigiul sovietic în Orientul Îndepărtat. Evenimentul vital în acest proces a fost necesitatea ca Coreea de Nord, dominată de sovietici, să solicite ajutorul Chinei Roşii pentru a iasi din situaţia periculoasă în care o adusese atacul încurajat de Moscova asupra Coreei de Sud.

Asia de Sud-Est
Dezamăgirile lui Stalin în Orientul Îndepărtat s-au extins şi în Asia de Sud-Est. Această zonă formează triunghiul dintre marile mase de uscat ale Indiei, Chinei şi Australiei. Este o încurcătură de insule şi peninsule ocupate de un amestec de popoare ,de origini şi culturi diverse. Popoarele indigene cu religiile lor animiste au fost supuse unor intruziuni culturale, religioase şi politice cu caracteristici foarte diverse. Principalele intruziuni au fost cele din India şi China, o influenţă musulmană ceva mai târzie din Occident şi, în final, în ultimele secole, influenţa politică şi comercială a Europei şi Americii. Timp de generaţii a existat o imigraţie chineză persistentă din nord.
Până în 1939, exista un singur stat independent în Asia de Sud-

Est: Siam (Thailanda), rămas ca un tampon între zonele britanice din Birmania şi statele malaeziene la vest şi Indochina franceză în partea estică a Peninsulei Malaeziene. La sud de peninsulă, într-o mare întindere spre est până la Noua Guinee, se aflau numeroasele insule ale Indoneziei, conduse de Olanda, pe insula Java. La nord de aceste insule se aflau Filipine, încă sub administraţie americană în 1939. Între Java şi Filipine, marea masă a insulei Borneo avea un tampon de dependenţe britanice (Sarawak, Brunei şi Borneo de Nord) de-a lungul coastei sale nordice, în timp ce, departe la est, jumătatea estică a Timorului se afla sub administraţie portugheză. Astfel, toată Asia de Sud-Est, cu excepţia Thailandei, se afla sub dominaţia colonială a cinci state occidentale în 1939. Interesul acestor puteri imperiale în Asia de Sud-Est era în principal strategic şi economic.

Din punct de vedere strategic, aceste teritorii se aflau de-a lungul apelor care uneau Pacificul cu Oceanul Indian, o situaţie reprezentata de marea bază navală britanică din Singapore, la vârful sudic al Peninsulei Malaeziene, între Sumatra şi Borneo. Din punct de vedere economic, aceste zone produceau calităţi substanţiale de staniu, cauciuc, petrol, bauxită şi alte produse. Mai semnificativ, poate, din punctul de vedere al Chinei, multe părţi ale Peninsulei Malaezie erau fertile, erau substanţial subpopulate şi exportau cantităţi mari de orez (în special din Birmania).

Prestigiul occidental în Malaezia a fost iremediabil afectat de cuceririle japoneze ale Filipinelor, Indiilor Olandeze şi Malayei în 1942, astfel încât restabilirea puterilor coloniale după prăbuşirea japonezilor în 1945 a fost foarte dificilă. Birmania şi Filipinele au primit independenţa de către Marea Britanie şi, respectiv, Statele Unite, la scurt timp după sfârşitul războiului,Indochina franceză a ieşit din ocupaţia japoneză la fel si cele trei state ,Vietnam, Laos şi Cambodgia, fiecare revendicându-si independenţa, în timp ce Java revendica suveranitatea asupra întregii Indii Orientale Olandeze ca un nou stat independent al Indoneziei. Eforturile puterilor europene de a-şi restabili stăpânirea de dinainte de război au dus la ciocniri violente cu susţinătorii independenţei. Aceste lupte au fost scurte şi de succes în Birmania şi Indonezia, dar au fost îndelungate în Indochina.

Birmania a devenit stat independent în 1948, urmată de Indochina în 1949, de Malaya în 1957 şi de Singapore (în baza unei relaţii

speciale) în 1959. Controversele şi luptele intermitente dintre Indonezia şi olandezi pentru vestul Noii Guinee au continuat până în 1962, când presiunea americană a convins Olanda să cedeze, dar a lăsat Indonezia, condusă de Achmed Sukarno, neprietenoasă cu Occidentul.
În toate aceste domenii, naţionaliştii nativi erau înclinaţi spre stânga politică, chiar dacă nu pentru alt motiv decât faptul că dificultăţile acumulării de capital şi ale investiţiilor pentru finanţarea îmbunătăţirilor economice puteau fi realizate doar sub controlul statului. Dar un astfel de socialism independent s-a contopit cu alte puncte de vedere care erau în mod clar comuniste. În unele cazuri, un astfel de comunism ar fi putut fi ideologic, dar în majoritatea cazurilor nu implica nimic mai mult decât dorinţa de a pune Uniunea Sovietică sau China Roşie împotriva Puterilor Imperialiste Occidentale.
Comuniştii din Asia de Sud-Est erau, aşadar, comunişti de conveniență şi de manevră tactică şi iniţial au primit puţin sprijin din partea Uniunii Sovietice din cauza reticenţei binecunoscute a lui Stalin de a se angaja în aventuri politice în zone în care nu putea domina forţele armate.
Dar, în februarie 1948, noul Cominform a sponsorizat o conferinţă a tineretului din Asia de Sud-Est la Calcutta, unde s-a cerut rezistenţă armată la colonialism. O revoltă comunistă în Filipine începuse deja şi i s-au alăturat, în cursul anului 1948, revolte similare în Birmania, Indonezia şi Malaya. Majoritatea acestor revolte au luat forma unor agitaţii agrare şi raiduri armate ale luptătorilor de gherilă comunişti din junglă. Întrucât aceste gherile operau pe bază de atacuri de scurta intensitate si retragere şi trebuiau să trăiască de pe urma ţărănimii locale, exploatarea vieţii ţărăneşti i-a făcut în cele din urmă din ce în ce mai putin bineveniţi chiar de acest grup pentru care pretindeau că luptă. În Filipine, rebelii Hukbalahap au fost nimiciti în 1953 de guvernul energic şi eficient al preşedintelui Ramon Magsaysay. În Indonezia, Sukarno a reprimat insurecţia şi i-a executat pe liderii acesteia. În Malaya, unde comuniştii proveneau aproape în întregime din minoritatea chineză, aceşti rebeli au fost vânaţi sistematic şi distruşi de trupele britanice în lungi inclestari în junglă. În Birmania, lunga frontieră chineză a oferit refugiu rebelilor, iar aceştia nu au fost eliminaţi până în 1960.Adevărata problemă era Indochina.

Acolo situaţia era complexă, armata franceză era intransigentă, iar conducerea comunistă era iscusită. Drept urmare, lupta de acolo a devenit parte a Războiului Rece şi a contribuit la o criză mondială.
Peninsula Malaeziană, în ansamblu, este dominată de o serie de lanţuri muntoase, cu râurile lor intermediare, care curg spre sud din Yunnan-ul chinezesc. Aceste râuri se desfăşoară, în sud, formand delte aluviale fertile care au atras invadatori mongoli din nordul mai puţin ospitalier de-a lungul istoriei. Chiar şi astăzi, ele produc surplus de alimente pentru popoarele nepretenţioase. De la vest la est, principalele râuri sunt Irrawaddy, Salween, Menam, Mekong şi Fluviul Roşu. Urmând acest model geografic, unităţile politice au avut tendinţa de a se împărţi în fâşii similare nord-sud, cu Birmania şi Malaya, care se întind spre sud, în vest, Thailanda în centru, Laos şi Cambodgia în bazinul hidrografic Mekong, şi Tonkin cu Annam în est.
Indochina a adus o bogăţie considerabilă Franţei, astfel încât, la sfârşitul anilor 1930, Banca Indochinei a dat naştere în Franţa unui grup politic influent, care a jucat un rol major în defetismul din 1940 şi colaborarea ulterioară. După retragerea japonezilor din 1945, Guvernul de la Paris a fost reticent în a vedea această bogăţie, provenită în principal din minele de staniu, căzând în mâinile grupurilor native sponsorizate de japonezi şi, până în 1949, a decis să folosească forţa pentru a recupera zona.
Opus efortului francez s-a aflat Ho Şi Min, membru al Partidului Comunist Francez încă de la fondarea acestuia în 1920, care studiase ulterior la Moscova şi fusese liderul agitaţiilor anticoloniale ale Partidului Comunist Indochinez din 1931.
Ho a înfiinţat un guvern de coaliţie sub conducerea Partidului său Viet Minh şi a proclamat independenţa Vietnamului (în principal Tonkin şi Annam) în 1945, în timp ce trupele franceze, într-o lovitură de stat surpriză, au ocupat Saigonul în sud.
Din păcate pentru Ho, el nu a obţinut niciun sprijin din partea Kremlinului. Partidul Comunist Francez era la acea vreme un element major în guvernul de coaliţie francez, liderul său, Maurice Thorez, deţinând funcţia de vicepremier. Stalin nu dorea să pună în pericol şansele comuniştilor de a prelua controlul Franţei prin sprijinul său pentru un comunist îndepărtat şi minor precum Ho Şi Minh. De fapt, Thorez a semnat ordinul de acţiune militară împotriva Republicii Vietnam a lui Ho.

La început, Ho a solicitat sprijin din partea Statelor Unite şi a lui Chiang Kai-shek, dar, după înfiinţarea Chinei Roşii în 1949, s-a îndreptat către acel nou stat comunist pentru ajutor. Guvernul lui Mao a fost primul stat care a acordat recunoaştere diplomatică Vietnamului (ianuarie 1950) şi a început imediat să trimită provizii militare şi îndrumări lui Ho Şi Minh. Întrucât Statele Unite acordau un ajutor extins Franţei, lupta din Vietnam a devenit astfel o luptă, prin intermediul unor surogaţi, între Statele Unite şi China Roşie. În opinia mondială, acest lucru a făcut din Statele Unite un apărător al imperialismului european împotriva naţionalismului nativ anticolonial.
În timpul acestor tulburări, au apărut guverne neutraliste independente în interior, cu Laos la nord şi Cambodgia la sud. Ambele state acceptau ajutor de la oricine îl oferea, şi ambele erau conduse de un echilibru instabil de pro-comunişti, neutralişti şi pro-occidentali.
Echilibrul era de două ori mai instabil, deoarece toate cele trei grupuri aveau susţinători înarmaţi. În general, grupul neutralist era cel mai mare, iar cel pro-occidental era cel mai mic, dar acesta din urmă putea obţine sprijin din ajutorul Americii. Influenţa decisivă în anii 1950, însă, a fost aceea că comuniştii, după moartea lui Stalin, erau pregătiţi să accepte şi să susţină neutralismul cu ani înainte ca Dulles să poată ajunge să-l tolereze, o situaţie care a oferit avantaje considerabile extremei stângi.
Intensitatea luptei din Vietnam a crescut destul de constant într-o situaţie pronuntata în anii de după 1947. Crearea Kominformului şi retragerea ulterioară a comuniştilor din guvernele de coaliţie ale Europei, inclusiv Franţa, au eliberat Kremlinul de presiune sprijinului mişcările anticoloniale în teritoriile de peste mări ale Europei. În acelaşi timp, armata franceză reînfiinţată a rămas cu o mândrie rănită care a devenit, în unele cazuri, un impuls nevrotic de a şterge petele din 1940-1942 prin victorii ulterioare în războaiele coloniale. Agresiunea crescândă a Chinei comuniste şi fanteziile lui Dulles despre eliberare au contribuit la transformarea confuziei din Indochina într-o criză incendiară. Pasul final a venit din armistiţiul coreean din 1953, care a eliberat mâinile Chinei Roşii pentru acţiuni mai viguroase în sud-est. Înfrângerea revoltelor comuniste din 1948 în alte părţi ale Malaeziei a transformat noile activităţi chineze complet în Indochina, care avea o frontieră

deschisă pentru trecerea proviziilor şi consilierilor comunişti chinezi. Această intensificare a activităţilor comuniste susţinute de China în Vietnam în 1953-1954 tocmai intra în „dezgheţul" post-Stalin şi se îndrepta deja spre „spiritul de la Geneva" din 1955. În acelaşi timp, disponibilitatea lui Dulles şi a armatei franceze de a forţa o confruntare în Vietnam era la fel de inacceptabilă pentru britanici şi pentru multe persoane din Franţa divizată. Din aceste confuzii a apărut, pe 18 februarie 1954, o sugestie sovietică pentru o conferinţă despre Indochina care să aibă loc la Geneva în aprilie. În primele luni ale anului 1954, gherilele comuniste controlau cea mai mare parte a nordului Indochinei, ameninţau Laosul şi afectau satele din Cochin-China până in Saigon. Aproximativ 200.000 de soldaţi francezi şi 300.000 de rebeli vietnamezi au fost implicaţi în conflict cu aproximativ 335.000 de soldaţi şi gherile Viet Minh. Franţa sângera fiind pe moarte, atât la propriu, cât şi financiar, fără prea multe de demonstrat, dar armata franceză a fost încăpăţânată în refuzul său de a accepta o nouă înfrângere.
Punctul forte francez de la Dien Bien Phu a fost asediat de Viet Minh pe 13 martie 1954, iar până la sfârşitul lunii apărarea sa exterioară se prăbuşea. Şeful de stat major francez, generalul Ely, a zburat la Washington şi l-a găsit pe Dulles dispus să rişte un război total cu China Roşie, autorizând o intervenţie americană directă în Indochina. Ca de obicei, Dulles credea că se pot realiza minuni doar printr-un atac aerian împotriva asediatorilor din Dien Bien Phu, unde conflictul creştea în intensitate zilnic. Timp de câteva zile, America, la îndemnul lui Dulles, s-a clătinat „în pragul războiului". Dulles a propus „o politică de acţiune unită", pe care a descris-o în aceşti termeni: „Dacă Marea Britanie s-ar alătura SUA şi Franţa ar fi de acord să rămână fermă,... cele trei state occidentale s-ar putea uni cu naţiuni asiatice prietene pentru a se opune forţelor comuniste pe teren, exact cum ONU a intervenit împotriva agresiunii nord-coreene în 1950... şi dacă comuniştii chinezi ar interveni deschis in conflict bazele lor din sudul Chinei ar fi distruse de puterea aeriană americană..."
Preşedintele Eisenhower a fost de acord, dar apelurile sale către Churchill şi Eden au constatat că guvernul britanic se opunea aventurii. Secretarul de externe s-a grăbit să sublinieze că Tratatul sino-sovietic din 1950 obliga Rusia să vină în ajutorul Chinei dacă aceasta ar fi atacată de Statele Unite, aşa cum prevedea Dulles.

Discuţiile de la Geneva, a spus Eden, trebuie să preceadă orice astfel de acţiune drastică.
Puţine conferinţe internaţionale au avut loc în mijlocul unor tulburări externe atât de puternice precum Conferinţa de la Geneva din Extremul Orient din 25 aprilie - 20 iulie 1954. În timpul acesteia, două portavioane americane, încărcate cu arme atomice, navigau pe Marea Chinei de Sud, aşteptând ordine de la Washington pentru a arunca bombele lor mortale asupra forţelor comuniste care asediau cei 15.000 de soldaţi epuizaţi prinşi în Dien Bien Phu. La Washington, amiralul Radford susţinea cu vehemenţă o astfel de acţiune agresivă împotriva unui guvern în general reticent. La Paris, indignarea publică creştea din cauza Indochinei, unde francezii pierduseră 19.000 de vieţi şi 8 miliarde de dolari fără a îmbunătăţi lucrurile deloc. La Geneva, delegaţi din nouăsprezece naţiuni vorbeau şi tergiversau pentru a obţine cât mai mult posibil fără război deschis. Căderea oraşului Dien Bien Phu pe 7 mai a deschis o dezbatere aprinsă în Adunarea Franceză şi a dus la căderea guvernului premierului Joseph Laniel, a optsprezecea oară când un cabinet a fost răsturnat de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial în 1945. Noul prim-ministru, Pierre Mendes-France, a promis un armistiţiu în Indochina în termen de treizeci de zile sau demisia personala. Abia a respectat termenul limită.
Acordul indochinez din 20 iulie 1954 a fost practic un compromis, unele dintre elemente nu apăreau în acordul în sine. Un stat comunist din Vietnamul de Nord, cu capitala la Hanoi (Tonkin), a fost recunoscut la nord de paralela 17, iar restul Indochinei a era formata din trei state care au rămas asociate cu Uniunea Franceză (Laos, Cambodgia şi Vietnam de Sud).
Noul sistem statal din Asia de Sud-Est a fost inclus în reţeaua Dulles de pacte de tip „capcană” pe 8 septembrie 1954, când opt naţiuni din zonă au semnat un acord la Manila prin care au înfiinţat o Organizaţie a Tratatului Asiei de Sud-Est (SEATO). Cele opt (Statele Unite, Marea Britanie, Franţa, Australia, Noua Zeelandă, Pakistan, Thailanda şi Filipine) nu si-au luat angajamente specifice, ci au înfiinţat un consiliu, care să se întrunească la Bangkok şi să funcţioneze în unanimitate pentru cooperare economică, socială şi militară în zonă. Printr-un protocol special, şi-au extins protecţia asupra Laosului, Vietnamului de Sud şi Cambodgiei.

Acordul de la Geneva, în esenţă, avea ca scop crearea de state neutre in Indochina, dar neutralitatea nu era aparent acceptabilă pentru fraţii Dulles, iar orice posibilă stabilitate în zonă a fost curând distrusă de activităţile lor, în special prin intermediul Agenţiei Centrale de Informaţii (CIA) care încerca să submineze neutralitatea Laosului şi Vietnamului de Sud. Acest lucru s-a realizat prin canalizarea a milioane de dolari din fonduri americane către ofiţeri cu orientare de dreapta, construirea unor forţe militare mari (şi total nesigure) conduse de aceşti generali de dreapta, trucarea alegerilor şi, atunci când părea necesar, sprijinirea loviturilor de stat reacţionare. Aceste tehnici ar fi putut fi justificate, în ochii CIA, dacă ar fi avut succes, dar, dimpotrivă, au înstrăinat masa băştinaşilor din zonă, au impins numerosi sustinatori catre stânga, au justificat intervenţia comunistă din Vietnamul de Nord, i-au dezgustat pe aliaţii noştri din Marea Britanie şi Franţa, precum şi pe mulţi dintre prietenii noştri din Birmania, India şi în alte părţi, iar până în 1962 aproape că distruseseră imaginea americană şi poziţia americană în zonă. În Laos, principala figură politică a fost prinţul Souvanna Phouma, liderul grupului neutralist, care a încercat să menţină un echilibru între Pathet Lao, susţinut de comunişti, aflat la stânga sa, şi politicienii şi militariştii subvenţionaţi de americani, conduşi de generalul Phoumi Nosavan, aflati la dreapta sa.
Ajutorul american era de aproximativ 40 de milioane de dolari pe an, din care aproximativ 36 de milioane de dolari mergeau către armată. Acesta a fost folosit, sub influenţa americană, ca o influenţă anti-neutralistă, mai degrabă decât anti-stânga, culminând cu un atac eşuat al armatei asupra a două batalioane a lui Pathet Lao în mai 1959 şi cu alegeri trucate în mod deschis, în care toate locurile din Adunare au fost câştigate de candidaţi de dreapta în aprilie 1960. În august 1960, o revoltă deschisă în numele neutralistului Souvanna Phouma, condusă de căpitanul Kong Le, a dat naştere unei revoluţii de dreapta conduse de generalul Phoumi Nosavan. Aceasta i-a împins pe neutralişti în braţele lui Pathet Lao şi să caute intervenţia directă a sovieticilor. Consiliul SEATO a refuzat să susţină poziţia americană, armata laoţiană a fost reticentă în a lupta, iar misiunea militară americană a fost imediat implicată direct în luptele confuze. Eşecul american din Laos a fost repetat, cu variaţii, în alte părţi ale Asiei de Sud şi

de Sud-Est. În Vietnamul de Sud, ajutorul american, în mare parte militar, s-a ridicat la aproximativ două treimi din bugetul ţării, iar până în 1962, când se apropia de aproximativ 400 de milioane de dolari pe an si ajunsese la un total de 2 miliarde de dolari. Un astfel de ajutor,care a oferit puţine beneficii poporului, a corupt guvernul, a slăbit forţele de apărare umflate şi a creat o prăpastie între conducători şi popor, ceea ce i-a împins pe cei mai buni dintre aceştia din urmă spre stânga, în ciuda violenţei exploatatoare a gherilelor comuniste. Un plebiscit din 1955 a fost trucat complet încât candidatul de dreapta susţinut de americani a câştigat peste 98% din voturi. Alegerile din 1960 au fost gestionate în mod similar, cu excepţia Saigonului, capitala, unde mulţi oameni au refuzat să voteze. Aşa cum era de aşteptat, refuzul unui vot corect a dus la eforturi de asasinare a preşedintelui susţinut de americani, Ngo Dinh Diem, şi a dat naştere unei nemulţumiri larg răspândite, care a făcut posibila desfasurarea gherilelor comuniste în toată ţara. Răspunsul militar sponsorizat de americani a dus numărul victimelor la o cifră ridicată şi susţinută până în 1962 şi a dezrădăcinat ţărănimea din întreaga ţară, într-un efort de a înfiinţa sate fortificate pe care britanicii le introduseseră, cu succes, în Malaya.
Aceste erori ale politicii americane, care s-au repetat în alte locuri, au provenit în mare măsură din doi factori: (1) ignoranţa americană a condiţiilor locale, care a fost trecută cu vederea în animozitatea americană împotriva Rusiei şi Chinei şi (2) insistenţa americană de a folosi forţa militară pentru a depăşi neutralismul local, dorit de masa popoarelor asiatice. Ignorarea condiţiilor locale a fost bine demonstrată de eşecurile americane din Cambodgia şi Pakistan. În Cambodgia, un regim neutralist era preocupat în primul rând de menţinerea independenţei sale între cei doi duşmani ereditari ai săi, thailandezii la vest şi vietnamezii la est.
Militarizarea americană atât a Thailandei, cât şi a Vietnamului de Sud a fost folosită de aceste ţări pentru a creşte presiunea asupra Cambodgiei, care, în ciuda dorinţelor sale pro-occidentale, a fost împinsă să caute sprijin pentru independenţa sa in China şi Rusia. Aceasta a deschis o breşă prin care presiunea comunistă din Vietnamul de Nord s-a putut deplasa prin Laos şi spre sud în Cambodgia, între Thailanda şi Vietnamul de Sud, o posibilitate care nu ar fi apărut niciodată dacă ajutorul Statelor Unite nu ar fi fost

folosit pentru a corupe şi a militariza cele două state exterioare. În acelaşi timp, Vietnamul de Nord, cu o populaţie mai mare decât Vietnamul de Sud (16 milioane faţă de 14 milioane în 1960), avea o deficienţă de alimente, în timp ce Vietnamul de Sud, la fel ca toate zonele deltaice, era o zonă cu surplus de orez şi, prin urmare, o ţintă atragatoare pentru agresiunea nord-vietnameză, mai ales când prăbuşirea agricolă a Chinei comuniste a făcut ca orice aprovizionare cu alimente din nord să fie aproape fără speranţă.
În vest, unde Birmania este, de asemenea, o zonă cu surplus de orez, o mare parte a populaţiei fiind dependentă de exportul acestei mărfuri la un preţ profitabil, acest factor în sine a fost suficient pentru a lega Birmania de blocul comunist. Prăbuşirea preţului mondial al orezului la sfârşitul Războiului din Coreea a lăsat Birmania cu un surplus nevandabil de aproape două milioane de tone. În următorii trei ani (1954-1957), Birmania a semnat acorduri de troc cu China Roşie şi Europa Sovietică prin care Birmania a scăpat de peste o treime din surplusul său în fiecare an în schimbul bunurilor comuniste şi al asistenţei tehnice.
Aceste retururi erau atât de slabe ca calitate, de mare preţ şi prost expediate şi manipulate, încât Birmania a refuzat să reînnoiască acordurile în 1958.

Asia de Sud

Mai la vest, în Asia de Sud (numită corect Orientul Mijlociu, care se extinde de la Golful Persic până la Birmania), eroarea americană a deschis, de asemenea, multe oportunităţi pentru penetrarea sovietică, pe care comuniştii, în general, nu au reuşit să le exploateze cu suficientă pricepere pentru a obţine recompense semnificative.
Inexactitatea americană în Asia de Sud poate fi exprimată foarte simplu: cheia acelei zone a fost India; Statele Unite au acţionat ca şi cum ar fi fost Pakistan. Motivul pentru aceasta era la fel de simplu, dar ar fi trebuit să fie cu vehemenţă inlaturat şi ar fi putut fi realizat, dacă nu ar fi fost Dulles. India era hotărâtă să fie neutră; Pakistanul era dispus să fie un aliat al Statelor Unite. Dulles a încercat să facă din Pakistan cheia pentru că prefera orice fel de aliat, chiar şi unul slab, unuia neutru, oricât de puternic. Dar alegerea a subminat orice posibilă stabilitate în zonă şi a deschis-o penetrării sovietice.

Din punctul de vedere fundamental, situaţia era următoarea: Rivalitatea dintre cele două superputeri putea fi echilibrată, iar tensiunile sale reduse doar prin apariţia unei alte Mari Puteri pe masa continentală a Eurasiei. Existau trei posibilităţi pentru aceasta: o Europă occidentală federală şi prosperă, India sau China. Prima era esenţială; una dintre celelalte era foarte dezirabilă; şi, eventual, toate trei ar fi putut fi realizabile, dar în niciun caz nu era esenţial, sau chiar dezirabil, ca noua Mare Putere să fie aliată cu Statele Unite. O poziţie neutră puternică şi prosperă în cel puţin două dintre cele trei poziţii ar înconjura Uniunea Sovietică şi ar forţa-o să-şi satisfacă nevoile printr-o expansiune intensivă mai degrabă decât extinsă şi într-o direcţie economică mai degrabă decât militară.
O Uniune Sovietică care nu ar fi înconjurată s-ar extinde extensiv spre exterior şi prin mijloace militare la fel de mult ca oricare alta putere. Şi-ar satisface nevoile, aşa cum a făcut-o în Europa de Est între 1945-1948, aducând mai multe resurse, inclusiv forţă de muncă, sub controlul său ca zone satelit.
Dacă Uniunea Sovietică ar fi înconjurată de aliaţii Statelor Unite, s-ar simţi ameninţată de Statele Unite şi ar căuta securitatea printr-o exploatare mai intensivă a resurselor sale într-o direcţie militară, cu o creştere naturală a tensiunii mondiale. Dacă, pe de altă parte, Uniunea Sovietică ar fi închisă de cel puţin două mari puteri neutre, ar putea fi împiedicată să se extindă pe scară largă prin (1) forţa iniţială a acestor mari puteri şi (2) posibilitatea ca aceste puteri să se alieze cu Statele Unite dacă Uniunea Sovietică ar pune presiune asupra lor. Pe de altă parte, într-o astfel de situaţie, Uniunea Sovietică ar fi probabil să se orienteze către o expansiune intensivă în cadrul acestor graniţe în direcţii economice şi sociale, nu numai din cauza cererii din interiorul Uniunii Sovietice, ci şi datorită propriului sentiment crescut de securitate faţă de existenţa unor puteri tampon între Statele Unite şi Rusia însăşi.
O astfel de soluţie fusese văzută direct de Marshall şi Acheson în ceea ce priveşte China în 1948-1950, dar fusese distrusă de stalinismul agresiv al Chinei lui Mao şi de erorile care au dus la Războiul din Coreea. În vest, posibilitatea fusese distrusă de imediata presiune sovietică, care mutase accentul american de la Uniunea Europeană la alianţa americană cu Europa şi de la redresarea economică de acolo la NATO. Iar în Asia de Sud,

posibilitatea fusese pierdută de presiunea timpurie a lui Stalin asupra Iranului, ceea ce l-a determinat pe Dulles să considere Pakistanul în loc de India drept cheia zonei.
Necesitatea de a alege între aceste două a apărut din împărţirea Indiei înainte de independenţa din 1947. În India, ca şi în Palestina şi mai devreme în Irlanda, împărţirea înainte de independenţă a primit un impuls puternic din partea Grupului Mesei Rotunde şi, în toate cele trei cazuri, a dus la orori prin violenţă. Cauza, în general, a fost aceeaşi: liniile care par să separe diferite popoare pe hartă adesea nu fac acelaşi lucru pe teren, deoarece popoarele sunt amestecate între ele, există întotdeauna al treilea sau chiar al patrulea grup care nu aparţin niciunuia, iar poziţiile lor sunt adesea marcate de separarea pe niveluri într-o ierarhie socială, mai degrabă decât de separarea geografica.
În cazul Indiei, împărţirea a fost o masacrare mai degrabă decât un proces chirurgical. Impusă de britanici, aceasta a separat două zone din nord-vestul şi nord-estul Indiei pentru a forma un nou stat musulman, Pakistanul (tăind direct prin regiunea sikh în acest proces). Fondatorii celor două state, Gandhi în India şi Jinnah în Pakistan, au murit ambii în 1948, primul fiind asasinat de un fanatic religios hindus,aşa că cele două noi naţiuni au început sub noi lideri. În confuzia de după împărţire, minorităţile de pe partea greşită a liniilor au căutat să fugă, ca refugiaţi, în India sau Pakistan, în timp ce populatia de religie sikh au căutat să-şi stabilească o nouă patrie prin exterminarea musulmanilor din Punjabul de Est.
În câteva săptămâni, cel puţin 200.000 au fost ucişi şi doisprezece milioane au fost forţaţi să fugă ca refugiaţi, în majoritatea cazurilor aproape fără posesiuni. O problemă suplimentară a apărut din partea statelor principale indiene. Majoritatea acestora s-au alăturat dominionului care le înconjura teritoriul, dar au apărut două probleme acute: în Hyderabad, unde un prinţ musulman conducea o majoritate hindusă, şi în Kashmir, unde un prinţ hindus conducea o majoritate musulmană. Hyderabad a fost colonizat când trupele indiene au invadat şi au preluat zona, dar Kashmirul, aflat la graniţa cu Pakistanul, nu a putut fi colonizat într-un mod atât de sumar fără a precipita războiul între cele două dominionuri. Luptele au izbucnit, dar au fost în cele din urmă oprite de o comisie a Naţiunilor Unite .

În momentul scrierii acestei lucrari, Kashmirul rămâne încă o cauză de dușmănie și controverse si nu este legat de niciunul dintre state.
Moartea lui Jinnah în 1948 a lăsat Pakistanul, care a fost în mare parte creația sa, într-o stare de confuzie. Cele două secțiuni ale sale erau separate una de cealaltă de 1.100 de mile de teritoriu indian, granițele sale erau irațională, fundamentele sale economice au fost dărâmate de împărțire, materiile prime au rămas separate de fabricile lor de procesare din India, canalele de irigații separate de rezervoarele lor, turmele separate de pășuni, porturile izolate de zona de coasta și comercianții de piețele lor.
Pakistanul privea cu dor spre Kashmir, dar în același timp se temea de dimensiunea și populația mai mare a Indiei; forțat de nesiguranța sa să considere armata drept principala reprezentare a statului, și-a construit ideologia unificatoare pe Islam într-o perioadă în care credința în învățăturile lui Mahomed scădea peste tot. Nu avea o capitală recunoscută, dar a început administrarea din Karachi și nu a putut conveni asupra unei constituții până în februarie 1956. În acea perioadă, Pakistanul era plin de corupție și tulburări. Primul său Plan cincinal pentru dezvoltare economică se prăbușea, valutele străine lipseau, iar inflația, odată cu amenințarea acumulării de alimente, era amenințată. Planul cincinal (1955-1960) nu a reușit să îmbunătățească condițiile de viață, deoarece creșterea dezamăgitoare de 2% pe an a producției a fost absorbită de o creștere similară a populației. În octombrie 1958, a fost instituită legea marțială, iar comandantul suprem, generalul Muhammad Ayub Khan, a devenit președinte și cvasi-dictator în calitate de administrator al legii marțiale.
În următorii patru ani (octombrie 1958-iunie 1962), sub conducere militară, Pakistanul a fost plasat pe o cale mai promițătoare. Un program amplu de reorganizare funciară a restricționat proprietarii la 500 de acri de teren irigat sau 1.000 de acri de teren neirigat, surplusul fiind distribuit arendașilor existenți sau altor țărani. Fostii proprietari au primit compensații pentru terenurile pierdute sub formă de obligațiuni pe termen lung. S-au depus eforturi extinse pentru a înființa sate cooperatiste copiate după cele din Iugoslavia și reducerea ratei natalității.
Al doilea plan cincinal (1960-1965) a început bine cu un ajutor extern extins, inclusiv cel al Băncii Mondiale, al Statelor Unite, al

unui consorţiu european şi un ajutor tot mai mare din partea Uniunii Sovietice. În martie 1962, a fost anunţată o nouă constituţie cu o preşedinţie puternică (rezervată timp de trei ani lui Ayub Khan), legea marţială a luat sfârşit şi au avut loc alegeri. Dar poziţia internaţională precară a ţării, care se întorcea la respingerea iniţială a neutralităţii, a continuat. Această respingere a neutralităţii s-a bazat pe un amestec de resentimente faţă de India şi Afganistan, un sentiment vag de fraternitate cu alte state musulmane din Orientul Apropiat şi o instabilitate fundamentală a vieţii politice. Acestea au impulsionat Pakistanul către o politică externă mai dinamică decât India şi l-a condus in implicarea sa în reţeaua de tratate Dulles, inclusiv SEATO şi CENTRO.
Această reţea de tratate, în ochii lui Dulles, era îndreptată către Uniunea Sovietică, dar în Karachi era mult mai probabil să fie privită în termenii ostilităţilor Pakistanului faţă de Afganistan şi India. Acest lucru, la rândul său, a avut tendinţa de a creşte influenţa sovietică la Kabul şi la Delhi. Kremlinul a protestat vehement împotriva Tratatului de cooperare pakistanez-turc din aprilie 1954, a alianţei pakistanez-irakiene din ianuarie 1955, a negocierilor de cooperare militară dintre Statele Unite şi Pakistan din 1954- 1955 şi, mai presus de toate, împotriva Pactului de la Bagdad din noiembrie 1955. Militarizarea crescândă a Pakistanului, nu numai din cauza instabilităţii sale interne, ci şi din cauza ajutorului cu arme americane, a dus la o concentrare tot mai mare a forţelor militare indiene în vest. Acest lucru a fost, la rândul său, interpretat în Pakistan ca o ameninţare la adresa Kashmirului şi a amplificat tensiunile. În acelaşi timp, Afganistanul, a cărui independenţă faţă de influenţa rusă fusese garantată de poziţia britanică în India timp de peste un secol, s-a trezit, la retragerea britanică, expus unei presiuni crescânde atât din partea Uniunii Sovietice, cât şi a Pakistanului. Natura acestor presiuni poate fi observată în faptul că o concesie acordată Franţei pentru explorarea petrolului în Afganistan în 1952 a trebuit să fie anulată din cauza protestelor ruseşti. Pe de altă parte, ajutorul militar american acordat Pakistanului a fost contestat de Kabul şi l-a determinat să accepte acorduri de ajutor sovietice în 1954.
Afganistanul era un stat multinaţional, sau mai degrabă multitribal, în care grupul principal era paştu. Crearea Pakistanului în 1948 a lăsat aproape jumătate din acest grup lingvistic în

Pakistan, iar Afganistanul a început imediat să se mobilizeze pentru autodeterminarea tribului paştu. Succesul în această încercare ar crea un nou stat national paştun care ar absorbi o mare parte din Pakistanul de Vest şi s-ar extinde din Asia Centrală Sovietică până la Marea Arabiei. Ruşii au susţinut în mod natural aceste dorinte, pentru a riposta împotriva cooperării Pakistanului cu Statele Unite şi pentru a deschide o ieşire rusească către partea sudica a oceanului. Ca si contra-represalii, în 1955, Pakistanul şi-a înăsprit controlul asupra zonelor sale paştu şi a închis graniţa afgană, oprind tot comerţul afgan către sud şi lăsând Afganistanul aproape complet dependent de rutele sovietice. Aceasta a deschis calea către o creştere semnificativă a influenţei comuniste, inclusiv a sateliţilor sovietici, în Afganistan. Aceste relaţii au fost pecetluite de o vizită de stat a lui Hruşciov şi Bulganin la Kabul în noiembrie 1955. Din aceasta a rezultat un împrumut sovietic de 100 de milioane de dolari (din care 40 de milioane de dolari pentru arme) cu o dobândă de 2% pe o perioadă de treizeci de ani.
Cantităţi mari de arme sovietice şi sute de tehnicieni cehi au început să intre în Afganistan.
Pentru Uniunea Sovietică, zona critică din Asia era cea de o parte şi de alta a Mării Caspice. Zona era singura frontieră unde nu se afla niciun stat tampon între blocul occidental şi Uniunea Sovietică însăşi. Aceasta a fost o consecinţă a ameninţărilor agresive ale lui Stalin la adresa Iranului şi Turciei din 1946, care au împins aceste state într-o alianţă cu Occidentul, dar aceasta provenea de la vechile ambiţii ruseşti de a ajunge la Golful Persic şi la Marea Egee. Din cauza pericolului pentru Uniunea Sovietică în acea zonă, în special pentru câmpurile petroliere sovietice din Caucaz, Kremlinul a fost mult timp reticent în a ocoli bariera turco-irano-pakistaneză pentru a încerca să intervină în condiţiile tulburi ale Orientului Apropiat arab.
Aceste condiţii au oferit evident oportunităţi ample pentru tulburări economice, ideologice şi politice sovietice care ar putut fi dăunătoare Occidentului, în special Europei de Vest, care era atât de dependentă de aprovizionarea cu petrol din Orientul Mijlociu. Stalin nu a fost niciodată dispus să intervină în nicio zonă care nu putea fi direct accesibilă trupelor sovietice şi, odată ce ambiţiile sale teritoriale în nord-estul Turciei şi nord-vestul Iranului au fost oprite în 1946-1947, a lăsat întregul Orient Apropiat relativ în liniste.

Această situaţie a continuat aproape neschimbată, în ciuda tulburărilor interne de un caracter major din Iran şi din statele arabe, în special din Egipt. Abia în vara anului 1955, noul efort al lui Hruşciov de a exploata problemele din Orientul Apropiat pentru a construi naţionalismul local împotriva Occidentului a fost posibil datorită instabilităţii crescânde a condiţiilor din zonă şi a fost provocat de eforturile persistente ale lui Dulles de a organiza zona pe o bază antisovietică. Astfel, în această zonă, ca şi în Asia de sud-est şi de sud mai devreme, insistenţa americană ca naţiunile neangajate să adopte linii antisovietice a deschis calea pentru ca sovieticii să se prezinte drept prietenii astfel de naţiuni, susţinând neutralitatea lor. În Iran şi Turcia, deja arse de focul sovietic, acest efort a fost un eşec, dar la sud de această barieră, situaţia din lumea arabă era, din punctul de vedere al Moscovei, mult mai promiţătoare. Nu există nicio îndoială că decizia sovietică de a da peste cap situaţia din Orientul Apropiat prin vânzarea de arme către statele arabe a fost un raspuns pentru eforturile îndelungate ale lui Dulles de a aduce regiunea nordica a statelor din Orientul Apropiat (Turcia, Iran şi Pakistan) în blocul occidental.
Aceste eforturi au început încă din 25 mai 1950, când Puterile Occidentale s-au oferit să vândă arme statelor din Orientul Apropiat dacă beneficiarii ar garanta că nu vor folosi astfel de arme pentru agresiune. Din fericire, nu a rezultat nimic din această ofertă prostească, deoarece statele arabe au refuzat să promită că nu vor folosi arme împotriva Israelului. De fapt, au fost foarte hotărâte că vor face exact asta imediat ce îşi vor putea rezolva propriile dispute. Între timp, Iranul şi Egiptul au avut tulburări interne care au creat repercusiuni internaţionale severe.
Până în ultimii ani, Iranul a rămas o ţară musulmană subdezvoltată destul de tipică, dar cu trăsături distinctive proprii, provenite din faptul că nu era o ţară arabă, ci una indo-europeană şi avea o tradiţie culturală eroică străveche de origine persană, care era distinct diferită de tradiţiile arabe din Orientul Apropiat.Împărtăşea, însă, natura tribală, patriarhală, pastorală şi sărăcăcioasă a Orientului Apropiat şi era inclusă într-un model geografic comun prin semi-ariditate, accentul pus pe creşterea animalelor, supravieţuirea vieţii nomade şi faptul că principala sa resursă naturală era petrolul.
Deşi majoritatea locuitorilor Iranului sunt musulmani, doar

aproximativ unul din zece vorbeşte araba ca limbă principală, în timp ce peste jumătate vorbesc persana. Restul vorbesc o varietate de dialecte, dintre care aproximativ o cincime sunt de origine turca. Doar aproximativ o persoană din şapte este alfabetizată, de obicei în persană, folosind alfabetul arab.
Majoritatea persoanelor cunosc mai mult de o limbă şi nu este neobişnuit ca într-o familie să se vorbească o limbă, să se scrie într-o altă limbă şi să se roage într-o a treia.
La sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, aproximativ 80% din populaţie erau ţărani, în ciuda faptului că condiţiile geografice şi sociale făceau din agricultura un mod de viaţă extrem de dificil. Doar aproximativ o zecime din pământ era cultivat (şi doar jumătate din acesta era arat), în timp ce o altă zecime era folosită pentru păşunat. Restul, însumând patru cincimi, era aproape în întregime inutil, fiind fie muntos, fie arid. Mai mult, ţăranii care lucrau pământul erau foarte apăsaţi de chiriile mari plătite proprietarilor de pământ absenţi care controlau, de asemenea, ca drepturi separate, accesul esenţial la apă. Doar aproximativ a saptea parte din pământ era deţinut de ţăranii care îl lucrau, iar acesta era fie îndepărtat, fie de o calitate mai slabă.
Aceste poveri asupra muncii pământului erau adesea atât de grele încât ţăranii păstrau puţin mai mult de o cincime din ceea ce produceau. În consecinţă, mulţi ţărani au fost nevoiţi să-şi suplimenteze veniturile prin muncă ca muncitori, ca mici comercianţi sau prin meşteşuguri săteşti. În general, categoriile rigide de activităţi economice despre care credem că nu existau în Iran, astfel încât majoritatea oamenilor aveau o varietate de activităţi ca ţărani, păstori, comercianţi, angajaţi guvernamentali, muncitori şi soldaţi, mutându-se sezonier sau intermitent de la o activitate la alta. Chiar şi proprietarii de pământ erau, de cele mai multe ori, angajaţi guvernamentali, cămătari, comercianţi sau toate combinate.
Această fluiditate a funcţiilor economice era mai mult decât anulată de rigiditatea socială. Relaţiile familiale şi personale erau rigide şi ierarhice, iar cele dintâi erau adesea de natură tribală.
Întreaga viaţă iraniană era imprimată de caracteristici de lider-mostenitor cu un caracter foarte personal, loialitatea şi onoarea fiind două dintre caracteristicile remarcabile ale tuturor relaţiilor umane. Acolo unde acestea nu funcţionau, relaţiile umane erau

precare şi pline de suspiciune, astfel încât multe dintre modelele de viaţă care formează lumea modernă, cum ar fi relaţiile politice sau publice şi relaţiile de afaceri impersonale, erau inconsistente şi fără principii stabile, cădeau uşor în nepotism şi corupţie.
Acest principiu de „conducere" în viaţa socială iraniană a susţinut un grup conducător privilegiat, sau o elită, care a dominat ţara. Formată din proprietari de pământuri şi nobilime, cu interese substanţiale în afaceri (în special contracte guvernamentale), era, de asemenea si principala sursă de înalţi funcţionari guvernamentali şi de ofiţeri de armată. Membrii acestei elite, rezidenţi în mare parte la Teheran, aveau, în majoritatea cazurilor, interese locale puternice de natură economică, familială şi socială în diferite provincii şi erau de obicei liderii acestor districte. Între această elită şi ţărănime se află o mică clasă de mijloc formată din oameni de afaceri, profesionişti, birocraţi şi oameni educaţi, care, în general, diferă de elita, deoarece sunt mai puţin bogaţi, au puţini sau deloc adepţi personali şi, neavând sprijin personal în ceea ce priveşte pământul sau familia, sunt mult mai puţin predispuşi să fie asociaţi cu districtele locale. Această clasă de mijloc era principala sursă a sentimentului naţionalist; Una dintre principalele caracteristici ale vieţii persane recente a fost modul în care şahul şi-a mutat baza sprijinului de la grupul de elită funciară la această clasă de mijloc în creştere şi la cei a căror poziţie socială se bazează pe cunoştinţe şi instruire, mai degrabă decât pe bogăţie şi familie. Rolurile principale în această schimbare au fost jucate de armată şi de chestiunea agrară.
În urmă cu un secol, puterea politică în Iran era concentrată în mâinile şahului autocratic susţinut de elita interconectată a proprietarilor de pământ şi ofiţerilor de armată. La acea vreme, şahul, de fapt, nu era persan, ci turc din dinastia Qajar din 1796-1925. A fost o perioadă în care Persia era o zonă de conflict politic între imperialismul Rusiei ţariste şi cel al Marii Britanii victoriene. În două ocazii, în 1907 şi din nou în 1942, aceste două puteri au încheiat acorduri care stabilesc sfere de influenţă în Iran. Întrucât aceste acorduri au fost încheiate din cauza duşmăniei lor comune faţă de Germania, era aproape inevitabil ca aceste acorduri să se rupă şi rivalitatea să fie reluată la înfrângerea Germaniei în 1918 şi din nou în 1945. Era aproape la fel de inevitabil ca Iranul să caute sprijin din partea unei puteri externe împotriva presiunii comune

sau paralele anglo-ruse, aşa cum o făcuse cu Germania înainte de 1941 şi din partea Statelor Unite dupa 1946.
Capacitatea Iranului de a rezista oricărei presiuni externe a fost redusă de slăbiciunea şi confuzia generală a propriului sistem guvernamental. Aceasta era o autocraţie regală personală bazată pe o substructură feudalizată a şefilor tribali, marilor proprietari funciari şi liderilor religioşi, chiar şi după instaurarea unui guvern constituţional şi a unei Adunări Naţionale (Majlis) în 1906. Rolul puternic jucat de influenţa personală, în special cea a şahului, împiedică formarea unor partide politice reale sau funcţionarea structurii guvernamentale ca un sistem de principii, legi, convenţii şi relaţii stabilite.
În zilele puterii sale autocratice, înainte de 1914, şahul a căutat să strângă fonduri pentru uzul său personal prin vânzarea de concesiuni şi monopoluri către grupuri străine. Majoritatea acestora, cum ar fi cele privind tutunul sau zahărul, exploatau popoarele iraniene şi erau foarte nepopulare. Dintre aceste concesiuni, cea mai semnificativă a fost cea acordată în 1901 lui William Knox D'Arcy pentru dreptul exclusiv de a exploata toate etapele industriei petroliere din întreg Iranul, cu excepţia celor cinci provincii care se învecinează cu Rusia. Controlul acestei concesiuni s-a mutat de la o entitate corporativă la alta până când, în 1909, a intrat în posesia noii Companii Petroliere Anglo-Persane. Această companie a înfiinţat cea mai mare rafinărie din lume la Abadan, în Golful Persic, şi, până în 1914, a semnat un acord cu guvernul britanic, care a făcut-o principala sursă de combustibil pentru Marina Britanică. Şi-a extins treptat activităţile, printr-o multitudine de corporaţii subsidiare, în întreaga lume şi simultan a ajuns să fie controlată, prin deţinere secretă de acţiuni, de guvernul britanic.
La sfârşitul Primului Război Mondial, Iranul era un câmp de luptă între forţele armate ruseşti şi britanice.
Până în 1920, retragerea forţelor britanice şi bolşevizarea Rusiei au lăsat Brigada Cazacilor Rusi anti-bolşevici drept singura forţă militară semnificativă din ţară.Ofiterul sef iranian din acea forţă, Reza Pahlavi, în cursul anilor 1921-1925, a preluat treptat controlul guvernului şi, în cele din urmă, l-a detronat pe incompetentul Shah Ahmad, în vârstă de douăzeci şi opt de ani. Reza Shah Pahlavi a urmat modelul de modernizare stabilit de

Kemal Atatürk în Turcia, dar a fost constant împiedicat de resurse financiare inadecvate, de sistemul economic subdezvoltat şi de dezvoltarea socială înapoiată a zonei. Cu toate acestea, a realizat o mare modernizare necoordonată, în special în educaţie, drept şi comunicaţii. Scopul său principal a fost să descompună tribalismul şi regionalismul şi să stabilească loialitatea naţională faţă de un Iran unificat. În aceasta scop, a învins triburile autonome, a stabilit grupuri nomade în sate, a mutat graniţele provinciale pentru a destrăma loialităţile locale, a creat o funcţie publică naţională şi o forţă de poliţie, a stabilit o înregistrare naţională cu cărţi de identitate pentru toţi şi a folosit recrutarea universală pentru a amesteca diverse grupuri într-o armată naţională. Unul dintre principalele sale eforturi, acela de a îmbunătăţi comunicaţiile şi transporturile, a culminat cu Calea Ferată Transiraniană de la Golful Persic la Marea Caspică, construită în unsprezece ani (1929-1940) la un cost de aproximativ 150 de milioane de dolari. Au fost construite drumuri acolo unde înainte existaseră doar căi locale şi s-au depus eforturi pentru a înfiinţa industrii care să ofere locuri de muncă unei noi clase urbane.

Toate aceste proiecte au necesitat bani, ceea ce era foarte greu de găsit într-o ţară cu resurse naturale limitate.

Principala resursă, petrolul, a fost complet blocată în concesiunea deţinută de Compania Petrolieră Anglo- Persiană (numită mai târziu Anglo-Iraniană sau AIOC), cu rezultatul inevitabil că aceasta a devenit ţinta dorinţei naţionaliştilor iranieni de a obţine fonduri suplimentare pentru dezvoltare. În această luptă, elita mai veche a vieţii iraniene, inclusiv şahul, armata şi proprietarii de pământuri, ar fi fost mulţumită cu un acord renegociat cu AIOC care să ofere fonduri suplimentare Iranului, dar grupurile urbane mai noi, de origine profesională şi comercială, s-au combinat cu agitatorii religioşi pentru a cere eliminarea completă a influenţei economice străine prin naţionalizarea industriei petroliere.

În această diviziune din Iran, controlul situaţiei s-a mutat treptat de la elita mai veche la grupurile naţionaliste mai noi, dintr-o varietate de motive. Anii depresiei mondiale, criza financiară şi al Doilea Război Mondial au intensificat considerabil toate caracteristicile inacceptabile ale sistemului AIOC şi, în acelaşi timp, păreau să arate că niciun nou acord cu compania nu putea remedia aceste obiecţii. Un astfel de nou acord fusese încheiat în 1933, dar situaţia

s-a înrăutăţit (din punctul de vedere al naţionalistului iranian). În consecinţă, când guvernul a încercat în 1950 să obţină un nou acord suplimentar, sentimentul naţionalist s-a ridicat rapid împotriva acestuia şi a cerut naţionalizarea completă a industriei petroliere. În iunie 1950, şahul l-a numit prim-ministru pe omul său, generalul Ali Razmara, fost şef al Statului Major General, pentru a impune acordul suplimentar. Grupurile opuse au introdus proiecte de lege de naţionalizare în opoziţie cu guvernul. Treptat, forţele de naţionalizare au început să se unească în jurul unei figuri ciudate, Dr. Muhammad Mossadegh, provenind dintr-o familie veche, bogată, cu proprietăţi funciare, care servise dinastia Qajar ca miniştri ai finanţelor încă din secolul al XVIII-lea. Mossadegh era un occidental cu un doctorat în economie obţinut la o universitate elveţiană, un om cu un mare curaj personal şi puţine ambiţii sau dorinţe personale, care era convins că independenţa naţională putea fi stabilită şi corupţia evidentă a vieţii politice iraniene eliminată doar prin recuperarea controlului iranian asupra propriei vieţi economice prin naţionalizarea AIOC. Din punct de vedere politic, era moderat, dar puternicul său apel emoţional la naţionalismul iranian a încurajat reacţii extremiste în rândul adepţilor săi.

Discuţiile lungi şi fără rezultat dintre AIOC şi guvernul iranian, cu constantă interferenţă din partea guvernului britanic, au dus la un impas. Compania a insistat că statutul său se baza pe un acord contractual care nu putea fi modificat fără consimţământul său, în timp ce guvernul britanic susţinea că acordul era o chestiune de drept public internaţional, ca un tratat, pe care avea dreptul să-l aplice. Guvernul iranian a declarat că are dreptul, în calitate de stat suveran, să naţionalizeze o corporaţie iraniană care operează conform legislaţiei sale pe teritoriul său, sub rezerva unei compensări adecvate şi a asumării obligaţiilor sale contractuale. Argumentele naţionaliste iraniene împotriva companiei au fost numeroase şi detaliate:

1. Promisese să instruiască iranieni pentru toate poziţiile posibile, dar în schimb îi folosise pe aceştia doar în sarcini minore, instruise puţini localnici şi angajase mulţi străini.
2. Îşi redusese plăţile către Iran, care se bazau pe profiturile sale, prin reducerea valorii profiturilor sale prin trucuri contabile. De exemplu, vindea petrol la preţuri foarte mici către filiale deţinute

în întregime de companie din afara Iranului sau către Marina Britanică, permiţându-le acestora din urmă să revandă la preţuri stabilite mondiale, astfel încât AIOC obţinea profituri mici, în timp ce filialele obţineau profituri foarte mari, nesupuse obligaţiilor privind redevenţele iraniene. Iranul credea că profiturile unor astfel de filiale deţinute în întregime făceau parte din AIOC şi ar trebui să se încadreze în bilanţul consolidat al AIOC şi, prin urmare, să efectueze plăţi către Iran,chiar şi în 1950, AIOC recunoscand că conturile a 59 de astfel de corporaţii fictive nu erau incluse în conturile AIOC.

3. AIOC a refuzat, în general, să plătească impozite iraniene, în special impozitul pe venit, dar a plătit astfel de impozite Marii Britanii; în acelaşi timp, a calculat redevenţele iraniene pe profit după astfel plata acestor impozite, astfel încât, cu cât impozitele britanice erau mai mari, cu atât plata iraniană devenea mai mică. În esenţă, Iranul a plătit impozit pe venit Marii Britanii. În 1933, AIOC a plătit 305.418 lire sterline în impozite britanice şi 274.412 lire sterline în impozite iraniene; în 1948, cele două cifre erau de 28.310.353 lire sterline catre Anglia şi 1.369.328 lire sterline catre Iran.

4. Plata către Iran a fost, de asemenea, redusă prin plasarea profiturilor în rezerve sau în investiţii ale companiilor în afara Iranului, adesea în filiale, şi calcularea cotei iraniane doar pe baza profiturilor distribuite ca dividende. Astfel, în 1947, când profiturile erau în realitate de 40,5 milioane de lire sterline, aproape 14,9 milioane de lire sterline au fost direcţionate către impozitul pe venit britanic, 11,5 milioane de lire sterline au fost direcţionate către rezerve, peste 7,1 milioane de lire sterline au fost direcţionate către acţionari (dintre care 3,3 milioane de lire sterline către guvernul britanic) şi doar 7,1 milioane de lire sterline către Iran. Dacă plata către Iran ar fi fost calculată înainte de impozite şi rezerve, ar fi fost cu cel puţin 6 milioane de lire sterline mai mare în acel an.

5. Mai mult, AIOC a fost scutită de tarifele vamale iraniene pentru mărfurile necesare funcţionării sale introduse în ţară. Întrucât considera ca tot ce importa, orice ar fi fost, era necesar, a privat Iranul de aproximativ 6 milioane de lire sterline pe an prin aceasta.

6. Compania a plătit doar o parte foarte mică din costurile sociale ale operaţiunilor sale din Persia, atrăgând multe persoane în zone

aride şi nelocuite ale ţării şi apoi asigurând foarte puţin din costurile locuinţelor, educaţiei sau sănătăţii.
7. AIOC, în calitate de membru al cartelului internaţional al petrolului, şi-a redus producţia de petrol în Iran şi, prin urmare, a redus redevenţele Iranului.
8. AIOC a continuat să îşi calculeze plăţile către Iran în aur la 8,10 lire sterline pe uncie timp de ani de zile in timp ce preţul mondial al aurului a crescut la 13 lire sterline pe uncie, iar corporaţia americană Aramco din Arabia Saudită şi-a majorat preţul aurului la cerere.
9. Monopolul AIOC asupra exportului de petrol din Iran a împiedicat dezvoltarea altor câmpuri petroliere iraniene în zonele din afara concesiunii AIOC. Ca o consecinţă a tuturor acestor activităţi, naţionaliştii iranieni din 1952 s-au simţit înfuriaţi la gândul că Iranul renunţase la 300 de milioane de tone de petrol în decurs de cincizeci de ani şi primise doar 105 milioane de lire sterline, în timp ce Marea Britanie investise doar 20 de milioane de lire sterline şi obţinuse profituri de aproximativ 800 de milioane de lire sterline.
Opoziţia iraniană faţă de naţionalizare a fost înfrântă în martie 1951, când prim-ministrul, Ali Razmara, şi ministrul său al educaţiei au fost asasinaţi în decurs de două săptămâni.
Legea naţionalizării a fost adoptată în luna următoare şi, în acelaşi timp, la cererea Majlis-ului(Adunarea Consultativă Islamică), şahul l-a numit pe Mossadegh prim-ministru pentru a o pune în aplicare.
Acest lucru s-a făcut cu tulburări considerabile, care au inclus greve ale lucrătorilor AIOC împotriva reducerilor salariale britanice nepotrivite,revolte stradale anti-britanice şi sosirea canonierelor britanice in Golful Persic. În loc să renunţe la întreprindere sau să o opereze pentru guvernul iranian, AIOC a început să reducă operaţiunile şi să-şi trimită acasă inginerii. Pe 25 mai 1951, a făcut apel la Curtea Internaţională de Justiţie, în ciuda protestelor iraniene conform cărora cazul era unul intern, nu internaţional.
Abia pe 22 iulie 1952, decizia curţii a confirmat argumentul Iranului, refuzând jurisdicţia. La început, Statele Unite şi în special ambasadorul lor la Teheran au susţinut poziţia iraniană.
Se temeau că recalcitranţa britanică ar împinge Iranul spre Rusia şi erau deosebit de alarmate de posibilitatea oricărei debarcări a forţelor britanice, deoarece acest lucru ar permite Uniunii Sovietice

să invadeze provinciile nord-iraniene, aşa cum prevedea Tratatul sovieto-iranian din 1921. Cu toate acestea, a devenit curând evident că Uniunea Sovietică, deşi susţinea poziţia Iranului, nu avea de gând să intervină. Poziţia americană a devenit apoi din ce în ce mai pro-britanică şi anti-Mossadegh. Aceasta a fost intensificată de schimbarea administraţiei de la Truman la Eisenhower la începutul anului 1953 şi de presiunile exercitate asupra guvernului american de cartelul internaţional al petrolului. În acelaşi timp, companiile petroliere americane, care speraseră pentru scurt timp că ar putea înlocui AIOC în zona persană, au decis că frontul lor unit cu AIOC în cartelul mondial era mai valoros pentru ele.
Acest cartel mondial al petrolului s-a dezvoltat dintr-un acord tripartit semnat pe 17 septembrie 1928 de Royal Dutch-Shell, Anglo-Iranian şi Standard Oil. Cei trei semnatari au fost Sir Henri Deterding de la Shell, Sir John (mai târziu Lord) Cadman de la AIOC şi Walter C. Teagle de la Esso. Aceştia au fost de acord să gestioneze preţurile petrolului pe piaţa mondială prin perceperea unui preţ fix convenit plus costurile de transport şi să depoziteze surplusul de petrol care ar putea slăbi nivelul fix al preţurilor. Până în 1949, cartelul avea ca membri cele mai mari şapte companii petroliere din lume (Anglo-Iranian, Royal Dutch-Shell, Esso, Calso, Socony-Vacuum, Gulf şi Texaco). Excluzând piaţa internă a Statelor Unite, Uniunea Sovietică şi Mexicul,cartelul controla 92% din rezervele mondiale de petrol, 88% din producţia mondială, 77% din capacitatea de rafinare mondială şi 70% din tonajul mondial al petrolierelor oceanice.
De îndată ce Marea Britanie a pierdut procesul la Curtea Internaţională de Justiţie şi a devenit clar că Iranul va continua cu naţionalizarea sa, Marea Britanie a pus în aplicare o serie de represalii împotriva Iranului care au paralizat rapid ţara. Fondurile iraniene din Marea Britanie au fost blocate; achiziţiile sale pe pieţele controlate de britanici au fost întrerupte; iar eforturile sale de a vinde petrol în străinătate au fost frustrate de o combinaţie a Marinei Britanice şi a cartelului mondial al petrolului (care şi-a închis facilităţile de vânzare şi distribuţie pentru petrolul iranian). Acestea au tăiat o parte substanţială din veniturile guvernului iranian şi au forţat o reducere drastică a cheltuielilor guvernamentale.
Pentru a face faţă acestei situaţii, în special pentru a reduce

bugetul militar, Mossadegh, în iulie 1952, a cerut puteri depline din partea Adunării. A fost refuzat şi a demisionat, dar guvernul Ahmad Ghavam care l-a înlocuit a durat doar şase zile, demisionând sub presiunea revoltelor stradale pro-Mossadegh. Repus in funcţie, Mossadegh a obţinut puterea dictatorială timp de şase luni. El a rupt relaţiile diplomatice cu britanicii, a închis nouă birouri consulare britanice, a deportat diverse grupuri economice şi culturale britanice şi a demis atât Senatul, cât şi Curtea Supremă Iraniană, care începeau să-i pună la îndoială acţiunile.
În acea perioadă (vara anului 1953), forţe aproape irezistibile se acumulau împotriva lui Mossadegh, deoarece lipsa interferenţei sovietice oferea Occidentului deplină libertate de acţiune. Britanicii, AIOC,cartelul mondial al petrolului, guvernul american şi vechea elită iraniană condusă de şah s-au unit pentru a-l zdrobi pe Mossadegh. Principalul efort a venit din partea agenţiei americane de informaţii secrete (CIA), sub conducerea personală a directorului acesteia, Allen W. Dulles, fratele secretarului de stat. Dulles, fost director al Băncii Schroeder din New York si un vechi asociat al lui Frank C. Tiarks, partener la Banca Schroeder din Londra din 1902 şi director al Băncii Angliei între 1912 şi 1945, precum şi al Băncii Lazard Brothers şi al AIOC. Trebuie reamintit că Banca Schroeder din Köln a contribuit la aranjarea ascensiunii lui Hitler la putere ca si cancelar în ianuarie 1933.
Gestionarea căderii lui Mossadegh în august 1953 a fost considerabil mai uşoară, deoarece şi-a lăsat apărarea larg deschisă unui atac asupra prerogativelor armatei iraniene, aparent în convingerea că armata va fi împiedicată să acţioneze împotriva lui prin influenţa sa asupra gloatelor de pe străzile din Teheran. Dar în tot Orientul Apropiat, gloatele de stradă sunt uşor de instigat şi dirijat de cei care sunt dispuşi să plătească, iar Dulles avea fondurile secrete nelimitate ale CIA. Din aceştia, el a dat 10 milioane de dolari colonelului H. Norman Schwartzkopf, fost şef al Poliţiei Statului New Jersey, care era responsabil de antrenarea Jandarmeriei Imperiale Iraniene, iar acest lucru a fost aplicat cu judecată în moduri care au schimbat considerabil tonul gloatelor din iulie până în august 1953. Întreaga operaţiune a fost dirijată de Dulles însuşi din Elveţia, unde a fost vizitat de Schwartzkopf, ambasadorul american la Teheran, Loy Henderson, şi mesageri ai şahului în a doua săptămână a lunii august ,1953.

Mossadegh a epurat armata de elementele opoziţiei fără succes complet în primăvara anului 1953, mergând până la arestarea şefului de stat major pe 1 martie. În iulie, a încercat să ocolească Adunarea şi să-şi demonstreze sprijinul popular irezistibil prin demisia tuturor susţinătorilor săi din Majlis (paralizându-i astfel operaţiunile) şi a organizat un plebiscit în august pentru a-i aproba politicile.
Votul oficial în plebiscit a fost de aproximativ două milioane de voturi in favoarea sa împotriva a 1200 de voturi impotriva, dar zilele lui Mossadegh erau numărate. Pe 13 august, şahul a precipitat lovitura de stat anti-Mossadegh planificată, numindu-l pe generalul Fazlollal Zahedi în funcţia de prim-ministru şi a trimis un mesager care îl demitea pe Mossadegh. Acesta din urmă a refuzat să cedeze şi şi-a chemat susţinătorii în stradă, unde a izbucnit o revoltă împotriva şahului, care a fugit cu familia sa la Roma. Două zile mai târziu, gloate anti-Mossadegh, susţinute de armată, i-au învins pe susţinătorii lui Mossadegh la Teheran, ucigând câteva sute de oameni. Mossadegh a fost forţat să demisioneze şi înlocuit de generalul Zahedi. Şahul s-a întors din Italia pe 22 august.
Căderea lui Mossadegh a pus capăt perioadei de confuzii care urmase de la abdicarea forţată a lui Reza Shah în 1941. Din 1953, şahul şi armata, susţinute de elita conservatoare, au controlat ţara şi docila Majlis. La două săptămâni după contra-lovitura de stat a şahului, Statele Unite au acordat Iranului o subvenţie de urgenţă de 45 de milioane de dolari, au majorat plata anuală de ajutor economic la 23 de milioane de dolari şi au început să plătească 5 milioane de dolari pe lună în Fonduri de Securitate Mutuală. Aceste plăţi au ajuns la un total de un sfert de miliard de dolari pe parcursul a cinci ani. În schimb, Iranul a devenit un membru ferm al blocului occidental, a aderat la Pactul de la Bagdad (Organizaţia Centrală a Tratatului) în 1955, şi a oferit o bază apropiată pentru acţiuni clandestine (cum ar fi survolările U-2) împotriva Uniunii Sovietice. Partidul Tudeh, controlat de comunişti, singurul partid politic din Iran cu doctrina stabilită şi structura organizată a unui astfel de partid în sens occidental, fusese interzis oficial în 1949, dar îl susţinuse pe Mossadegh din clandestinitate, unde a fost urmărit neobosit după 1953.
Până în 1960, şahul şi-a simţit poziţia suficient de puternică pentru a încerca să urmeze o politică proprie şia început să-şi schimbe

alinierea de la grupul de elită mai vechi, format din proprietari de pământ şi armată, către grupurile mai progresiste de profesionişti din clasa de mijloc urbană, care îl susţinuseră pe Mossadegh. Principala dovadă în acest sens a fost efortul de a adopta, mai mult sau mai puţin ca politică personală, un program de reformă agrară care urmărea să restricţioneze proprietăţile fiecărui proprietar la un singur sat, preluând toate terenurile în exces pentru plăţi guvernamentale eşalonate pe zece ani şi acordând pământurile ţăranilor care le lucrau în schimbul unor plăţi eşalonate pe cincisprezece ani. Propriile moşii ale şahului au fost printre primele distribuite, dar până la sfârşitul anului 1962, peste cinci mii de alte sate au fost, de asemenea, acordate ţăranilor lor. Între timp, disputa petrolului a fost soluţionată printr-un compromis în octombrie 1954. Exploatarea şi comercializarea petrolului iranian au fost preluate de un consorţiu de companii petroliere existente din cartelul mondial şi unii „independenţi" americani, cu o participaţie de 40% deţinută de AIOC însăşi.
Disputele anterioare au fost compromise fără prea multe dificultăţi odată ce s-a recunoscut că ambele părţi aveau un interes comun în păstrarea structurii mondiale a preţurilor controlate ale petrolului pentru a asigura venituri substanţiale pentru ambele. Veniturile Iranului au crescut considerabil, ajungând în medie la aproximativ 250 de milioane de dolari sau mai mult pe an.
Criza petrolului din Iran a fost limitată ca amploare şi durată. Niciuna dintre acestea nu se poate spune despre marea şi continuă criză cu care s-a confruntat Orientul Apropiat arab în secolul al XX-lea. Criza Iranului a fost o criză a sistemului în sine, prăbuşirea civilizaţiei islamice culminând cu dispariţia Imperiului Otoman care a condus-o în etapele sale ulterioare. Orientul Apropiat de astăzi este epava acelei civilizaţii şi, ca atare, prezintă probleme mult mai mari decât simpla lipsa resurselor naturale variate. Mai degrabă, problema este una triplă, de resurse, de creare a unei organizaţii sociale funcţionale şi viabile şi de dezvoltare a unor modele de credinţă, perspectivă şi sentimente care au o anumită valoare constructivă pentru supravieţuirea umană.
În această problemă colosală, influenţa Uniunii Sovietice, sau a Puterilor Occidentale, sau chiar a conflictului Războiului Rece în sine sunt aspecte relativ minore, care ar putea fi reduse la o semnificaţie mult mai mică dacă popoarele din zonă s-ar putea

organiza, atât extern, cât şi intern, într-un aranjament viabil de modele de viaţă. Aceeaşi problemă apare în întreaga gamă largă de ţări, de la Indonezia şi Japonia, prin China şi India,
în toată Africa, până în America Latină; dar aproape nicăieri problema nu este mai acută şi, aparent, mai lipsită de speranţă, decât în Orientul Apropiat. Acest lucru provine din importanţa strategică a zonei între Asia, Africa şi Europa, apropierea sa de Uniunea Sovietică, poziţia sa centrală în rutele aeriene şi comunicaţiile pe apă ale lumii (simbolizate de Canalul Suez) şi importanţa sa majoră în aprovizionarea cu petrol a lumii.
Aspectele cele mai largi ale problemelor Orientului Apropiat trebuie rezervate unei discuţii ulterioare care se ocupă de problemele generale ale zonei tampon şi ale zonelor subdezvoltate. În acest moment, trebuie să ne concentrăm asupra celor două probleme cele mai acute şi imediate ale zonei. Acestea sunt Israelul şi
Egiptul.
Aceste două probleme acţionează în contextul a cinci factori semnificativi. Primul este rivalitatea continuă sovieto-americană, care nu aduce beneficii nimănui în Orientul Apropiat. Al doilea este sărăcia sordidă şi copleşitoare a vieţii din Orientul Apropiat, o sărăcie alcătuită, în părţi aproape egale, din resurse naturale precare (în special lipsa apei), organizare socială risipitoare şi iraţională şi modele de personalitate iremediabil necooperante şi răutăcioase. Al treilea este rivalitatea dinastică şi politică schimbătoare, dar perpetuă, din zonă, între ţările arabe. Al patrulea este interferenţa aproape incredibil de greşit direcţionată din partea Puterilor Occidentale, în special a Statelor Unite. Şi al cincilea este rolul dominant jucat de forţele armate în viaţa din Orientul Apropiat.
Dintre aceşti cinci factori de fond, doar ultimul necesită o amplificare aici. Ori de câte ori apare o structură statală modernă într-un mediu sărăcit, deţinerea de arme este limitată la un grup mic şi tinde să aducă controlul întregii societăţi sub influenţa celor care deţin armele. Această problemă devine deosebit de acută în zonele în care alţi factori opusi, cum ar fi religia, influenţa familiei sau organizaţiile tradiţionale, sunt slabi şi unde valorile sociale ale societăţii pun mare preţ pe priceperea militară sau violenţa. Arabii au fost întotdeauna războinici; prin adoptarea Islamului în secolul al VII-lea, au dobândit o religie care a intensificat această tendinţă.

Acest lucru a fost demonstrat clar în cuceririle sarazine din Orientul Apropiat, Africa de Nord şi sud-vestul Europei, la un secol de la moartea lui Mahomed. Cu toate acestea, anumite restricţii au fost impuse acestui militarism de alţi factori, cum ar fi elementele religioase din Islam şi influenţa puternică a loialităţilor familiale şi tribale. Până în secolul al XX-lea, diminuarea constantă a acestor influenţe alternative şi, în final, dezintegrarea totală a societăţii islamice au lăsat militarismul într-o poziţie mult mai dominantă. Această situaţie este evidentă oriunde s-a răspândit influenţa arabă, inclusiv Africa de Nord, Spania şi America Latină, astfel încât astăzi armata este principala forţă politică, de la Golful Persic până în Peru. Am văzut deja exemplul principal în acest sens în Spania. Situaţia este aproximativ aceeaşi în tot Orientul Apropiat arab. Această dominaţie a forţelor armate nu ar fi atât de inacceptabilă dacă liderii lor nu ar fi (1) ignoranţi, (2) egoişti,(3) obstacole majore în calea oricărei reorganizări progresive a comunităţii, în special prin deturnarea bogăţiei limitate disponibile pentru investiţii sociale sau economice şi (4) sunt atât de lipsiţi de morala sau competenţă militară încât nu oferă aproape nicio protecţie zonelor pe care se presupune că le apără. Cu siguranţă, orice zonă are nevoie de o forţă organizată de persoane înarmate pentru a menţine ordinea publică şi a proteja zona de interferenţe externe, dar incompetenţa forţelor armate existente, din Kuweit până în Bolivia, este atât de mare încât un grad superior de ordine publică şi apărare ar fi putut fi atins cu un grad mai mare de stabilitate din partea unei jandarmerii simple echipate cu maşini şi pistoale, decât din echipamentele scumpe , complicate şi utilizate greşit, care au fost furnizate sau impuse armatelor acestei mari zone de către Statele Unite, Puterile Europei de Vest sau (din 1955) de blocul comunist. Deşi regimuri parlamentare, imitând Marea Britanie şi Franţa, fuseseră stabilite în tot Orientul Apropiat, ca în mare parte a lumii, acestea nu au funcţionat niciodată ca sisteme democratice sau chiar constituţionale din cauza lipsei partidelor politice organizate şi a oricăror tradiţii de drepturi civile şi personale. Partidele politice au rămas în mare parte adepţi sau blocuri personale, iar puterea politică, bazată pe autocraţia arbitrară a vieţii de familie patriarhale semitice, era, de asemenea, personală şi nu a preluat niciodată caracteristicile impersonale asociate cu statul de drept occidental şi cu practicile constituţionale.

Slăbiciunea oricărei concepţii despre reguli şi despre beneficiile materiale care ajută regulile să supravieţuiască, a făcut imposibilă înţelegerea de către Orientul Apropiat a convenţiilor asociate cu cooperarea în opoziţie, întâlnite în sistemul bipartid occidental, practicile parlamentare şi sporturile. Întreaga gamă de relaţii umane şi universale ale arabilor era monistica, personală şi in afara prevederilor legii, spre deosebire de cea din Occident, care era pluralistă, impersonală şi supusă regulilor.
Ca urmare, politica constituţională şi bipartidă era de neînţeles pentru Orientul Apropiat, iar sistemul parlamentar, acolo unde exista, era doar o faţadă pentru un sistem autocratic de intrigi personale.
Nu este o coincidenţă faptul că politica bipartidă a funcţionat în Orientul Apropiat doar pentru scurt timp şi în două ţări non-arabe, chiar dacă musulmane: Turcia şi Sudanul. De asemenea, nu este o coincidenţă faptul că în cea mai mare parte a Orientului Apropiat, principala metodă de schimbare a unui guvern era prin asasinat şi că astfel de acţiuni aveau loc de obicei în cel mai laş mod (în ochii occidentalilor), cum ar fi împuşcarea în spate.
Dezvoltarea militarismului în Orientul Apropiat a modificat aceste practici politice într-o oarecare măsură, dar fără a le schimba în vreun mod fundamental. Parlamentul a fost ignorat sau abolit, grupurile şi blocurile politice au fost eliminate sau scoase în afara legii, fiind adesea înlocuite de un singur partid amorf şi lipsit de sens, al cărui unic scop era propaganda; iar administraţia militară, în general,a înlocuit guvernul parlamentar civil. Cel mai evident, poate, este că schimbările de regim au loc acum prin lovituri de stat militare , alegeri trucate sau prin asasinate. Chiar şi Sudanul şi Turcia au avut regimurile lor parlamentare bipartite răsturnate prin lovituri de stat militare în 1958 şi în 1960. În alte părţi, facţiunile din cadrul corpului ofiţerilor au înlocuit partidele politice parlamentare ca unităţi semnificative ale conflictului politic. Astfel, Irakul a avut lovituri de stat militare în 1936, 1941, 1958 şi 1963. Evenimente similare au fost frecvente în Siria, în special în 1949, 1951, 1961 şi 1962.
Faptul că sărăcia, haosul şi dezunitatea lumii arabe au fost o consecinţă a factorilor organizaţionali şi morali, mai degrabă decât a unor obstacole obiective precum resursele naturale limitate,apare clar in cazul Israelului.

Acolo, pe o suprafaţă mai mică de opt mii de mile pătrate, fără resurse semnificative şi împiedicată de nenumărate obstacole externe, mişcarea sionistă a construit cel mai puternic, mai stabil, mai progresist, mai democratic şi mai plin de speranţă stat din Orientul Apropiat. Acest lucru a fost posibil datorită moralului israelienilor, care se baza pe perspective antitetice faţă de atitudinile arabilor. Israelienii erau plini de sacrificiu de sine, autodisciplină, solidaritate socială, disponibilitate pentru muncă, cooperare şi speranţe pentru viitor. Ideologia lor era în mare parte occidentală, cu o devoţiune faţă de ştiinţă, democraţie, respect individual, tehnologie şi viitor care putea egala sau chiar depăşi cele mai bune perioade ale trecutului occidental. Toate aceste lucruri făceau anatema arabilor, a căror ură isterică nu era de fapt îndreptată spre pierderea Palestinei ca teritoriu, ci spre prezenţa israelienilor, ale căror calităţi erau o infirmare a generaţiilor de autoamăgiri şi pretenţii ale arabilor.
Echilibrul precar pe care britanicii încercaseră să-l menţină în Palestina între promisiunile făcute sioniştilor şi eforturile lor de a-i îmbuna pe arabi a fost distrus de hotărârea lui Hitler de a-i anihila pe evreii din Europa şi de condiţiile celui de-al Doilea Război Mondial, care făceau să pară că va avea succes. Evreii, susţinătorii şi aliaţii lor au încercat să introducă ilegal orice evreu care putea fi salvat din Europa. Întrucât nu exista niciun alt loc în care să se poată duce, mulţi au fost introduşi ilegal în Palestina.
Eforturile britanicilor de a preveni acest lucru, în îndeplinirea obligaţiilor lor faţă de arabi în temeiul Mandatului Ligii Naţiunilor, au dus la un fel de război de gherilă între evrei şi britanici, arabii atacându-i pe primii intermitent. Această problemă a atins o formă acută atunci când cucerirea Germaniei a deschis uşile pentru ca evreii supravieţuitori să scape de ororile nazismului. În august 1945, preşedintele Truman a cerut permisiunea britanicilor de a primi 100.000 de evrei europeni în Palestina, dar cererile sale repetate au fost refuzate. Ignorând o astfel de permisiune, s-au depus eforturi la scară largă pentru a introduce ilegal refugiaţi evrei în Palestina, unde puteau fi îngrijiţi de grupuri evreieşti. Mulţi dintre aceştia au fost transportaţi în condiţii îngrozitoare în nave supraaglomerate şi cu scurgeri, care erau adesea interceptate de britanici, care îşi duceau pasagerii în lagăre de concentrare din Cipru. Din astfel de acţiuni au provenit represalii şi contrarepresalii.

Aşezarea sionistă în Palestina a fost în mare parte agricolă, imigranţii fiind stabiliţi în comunităţi săteşti unite pe terenuri, adesea terenuri semiaride, achiziţionate din fonduri strânse de Conferinţa Sionistă Mondială sau de prietenii acesteia şi administrate sub Agenţia Evreiască pentru Palestina.
Aceste organizaţii au oferit grupurilor sioniste, de-a lungul mai multor decenii, experienţa politică şi administrativă şi modelele de sacrificiu de sine pentru o cauză comună care au furnizat structura politică funcţională pentru statul Israel, odată cu încheierea mandatului britanic pentru Palestina în 1948.
Satele comunale sioniste, aflate sub pericolul constant de asalt din partea atacatorilor arabi, au dezvoltat o mentalitate oarecum asemănătoare cu cea a aşezărilor de frontieră americane timpurii în mijlocul indienilor ostili. Fiecare sat a dezvoltat o forţă de luptători de apărare antrenaţi, Haganah-ul său, cu arme ascunse în sat sau într-un centru regional, pentru ziua în care trebuie să lupte pentru existenţa lor continuă. Această organizaţie Haganah a devenit ulterior Armata Israelului.
Raidurile britanice asupra centrelor sioniste pentru a aresta imigranţi ilegali sau pentru a confisca arme ascunse, precum şi atacurile arabe impotriva aşezările sioniste imprudente, au dus curând la represalii şi contrarepresalii şi la crearea unor grupuri disidente violente şi înverşunate în cadrul efortului sionist. Agenţia Evreiască nu avea control absolut asupra Haganah-ului şi avea din ce în ce mai puţin control asupra unui număr de grupuri reduse de represalii, ale cărora lideri erau extremiştii Irgun Zvai Le'umi, cu câteva mii de membri, sau teroriştii „Stern Gang” de mai puţin de două sute. Ultimul grup îl ucisese pe înaltul comisar britanic, Lord Moyne, în noiembrie 1944 şi, ulterior, îl asasinase pe mediatorul Naţiunilor Unite, contele Folke Bernadotte din Suedia, în septembrie 1948.
În anii 1945-1948, Agenţia Evreiască a căutat să înfiinţeze un stat evreu în Palestina, să elimine restricţiile britanice rigide privind imigraţia evreiască şi achiziţiile de terenuri evreieşti şi să obţină un împrumut internaţional pentru a-şi finanţa politicile de colonizare evreiască. Acestea au fost respinse nu numai din cauza dorinţei Marii Britanii de a menţine relaţii amiabile cu statele arabe, ci şi din cauza lipsei evidente de simpatie pentru cauza sionistă în cadrul

guvernului britanic, mai ales după ce guvernul naţional al lui Churchill a fost înlocuit de un regim al Partidului Laburist în 1945. Cererea imediată de admitere a 100.000 de refugiaţi evrei din Europa a fost respinsă de britanici, iar eforturile de a introduce ilegal unii dintre aceştia au dat naştere unor condiţii de cvasi-război între Marea Britanie şi grupurile sioniste. O Ligă a statelor arabe vecine, care fusese formată sub sponsorizare britanică în martie 1945, şi-a propus ca scop principal distrugerea planurilor sioniste şi a căutat să blocheze imigraţia evreiască sau să confiste armele Haganah prin raiduri asupra aşezărilor de frontieră sioniste.
Când guvernul laburist a refuzat, în iunie 1946, cererea sionistă de primire a celor 100.000 de refugiaţi şi, în schimb, a încercat să-i aresteze pe membrii Agenţiei Evreieşti, Irgun Zvai Le'umi, ca represalii, a detonat 225 kg de TNT sub sediul britanic din aripa de est a luxuosului Hotel King David din Ierusalim, ucigând aproape o sută de persoane. Alegerile Congresului Sionist Mondial din decembrie au arătat o scădere a sprijinului pentru figuri mai moderate, precum Dr. Chaim Weizmann şi David Ben-Gurion. Primul a fost reales ca preşedinte al Mişcării Sioniste Mondiale cu o majoritate strictă şi a refuzat să-şi ofere numele pentru realegere ca preşedinte al Agenţiei Evreieşti. Această creştere a influenţei extremiste în cadrul mişcării sioniste a făcut clar Marii Britanii că pacea în Palestina putea fi menţinută doar cu un cost mare, pe care guvernul laburist nu era capabil şi nu era dispus să-l plătească. Sprijinul pentru mandat din partea Statelor Unite a fost imposibil de obţinut, deoarece Washingtonul tindea, în general, să favorizeze partea evreiască, în timp ce britanicii, în ciuda eforturilor lor curajoase de a părea imparţiali, îi favorizau în mod clar pe arabi. Condamnările la moarte pentru teroriştii evrei, puse in practica pentru prima dată de britanici în 1947, nu au făcut decât să intensifice violenţa, forţele armate britanice suferind aproximativ trei victime pe săptămână, o treime dintre ele fatale.
În aprilie 1947, britanicii au încercat să scape de situaţie apelând la Naţiunile Unite, care au votat în noiembrie pentru împărţirea Palestinei în două zone interconectate, evreiască şi arabă, cu o zonă internaţională la Ierusalim. Liga Arabă a respins împărţirea, iar membrii săi au jurat să reziste prin forţă, printr-un „război neobosit”, potrivit unui ziar din Cairo. Acest război a început cu revolte arabe în Palestina împotriva votului ONU, chiar în

momentul în care evreii îl aclamau. Trupele arabe iregulate au început să intre în Palestina din Siria şi Egipt, pe măsură ce britanicii au început să se retragă din efortul lor îndelungat de a administra ţara. Această retragere britanică din Palestina a fost doar un aspect al retragerii generale a Marii Britanii din poziţia sa mondială şi imperială de dinainte de război. A fost o consecinţă a slăbirii politice generale a Marii Britanii, a poziţiei sale economice şi financiare acute din perioada postbelică şi, mai presus de toate, a preferinţei crescânde a alegătorului britanic de rând pentru bunăstarea socială şi un nivel de viaţă mai ridicat în interiorul tarii, faţă de gloriile îndepărtate şi impersonale ale prestigiului imperial din străinătate.
Pe 26 septembrie 1947, britanicii au anunţat că se vor retrage din Palestina şi că eşecul de a obţine o administraţie a Naţiunilor Unite sau orice împărţire arabo-sionistă acceptată nu va întârzia acest proces. Cu toate acestea, britanicii erau hotărâţi să nu predea administraţia singurei organizaţii disponibile care era capabilă să se ocupe de această sarcină, Agenţia Evreiască, şi, ca urmare,au abandonat sau închis pur şi simplu multe servicii publice şi au distrus multe documente administrative esenţiale. Acest lucru a creat o situaţie haotică în care Liga Arabă nu a putut să conducă, Naţiunile Unite şi Marea Britanie nu au vrut să conducă, iar Agenţia Evreiască a fost împiedicată să preia controlul de către forţele britanice care se retrăgeau.
La începutul lunii aprilie 1948, forţe mici din Siria, Irak şi Egipt au intrat în Palestina pentru a sprijini eforturile arabilor locali de a împiedica Agenţia Evreiască să preia controlul asupra ţării. Acestea au fost urmate de Legiunea Arabă a Transjordaniei, condusa de ofiţeri britanici, care a intervenit imediat ce mandatul britanic s-a încheiat, pe 14 mai 1948. Deşi sioniştii erau depăşiţi numeric şi aveau echipament inferior, curajul, tenacitatea şi persistenţa lor, combinate cu rivalităţile reciproce şi diviziunile dintre cele cinci grupuri arabe, au permis israelienilor să stabilească şi să consolideze un guvern sionist în mai multe zone ale Palestinei. În acest interval, sprijinul financiar din partea simpatizanţilor americani le-a permis sioniştilor să remedieze dezechilibrul armamentului, în principal prin achiziţii din Cehoslovacia, care tocmai se alăturase blocului Cortinei de Fier în martie.

Încă din ianuarie, multe familii arabe începuseră să fugă din Palestina, iar până în iunie acest refugiu s-a transformat într-un potop. Mulţi au plecat voluntar, încurajaţi de promisiunile nerealiste ale Ligii Arabe de a se putea întoarce ca si cuceritori după înfrângerea totală a sionismului, dar un număr substanţial a fost dezrădăcinat şi expulzat de acţiunile violente sioniste. În cele din urmă, în ciuda promisiunii Agenţiei Evreieşti că arabii ar fi bineveniţi să continue să locuiască în Israel dacă nu acţionează pentru a submina noul stat, numărul refugiaţilor a ajuns la aproximativ 652.000 de persoane. Majoritatea acestora au fost instalaţi în tabere de-a lungul frontierelor din Iordania şi Egipt şi au fost întreţinuţi prin organizaţii caritabile internaţionale administrate sub egida Naţiunilor Unite.
Eforturile de relocare a acestor nefericiţi în statele arabe din Orientul Apropiat au fost blocate de aceste state, care au refuzat să coopereze în orice recunoaştere a situaţiei schimbate din Palestina şi care au salutat nemulţumirea refugiaţilor ca instrument pentru a stârni ura faţă de Israel şi Occident în rândul propriilor cetăţeni. Un număr mare de refugiaţi au părăsit în cele din urmă aceste tabere şi s-au integrat prin propriile eforturi în viaţa statelor arabe din Orientul Apropiat, dar ratele de natalitate în tabere erau atât de mari încât numărul total din tabere a scăzut foarte lent. În Iordania, refugiaţii care au fost asimilaţi au fost atât de numeroşi şi atât de înrăiţi încât au ajuns să domine acel stat precar, au reprezentat o ameninţare constantă la adresa stabilităţii guvernului său, l-au forţat să îşi distrugă relaţiile de prietenie cu Marea Britanie, care îl fondasera, şi au rămas o ameninţare explozivă împotriva Israelului.
Noul stat Israel a fost proclamat de Ben-Gurion pe 14 mai 1948 şi a fost recunoscut de preşedintele Truman şaisprezece minute mai târziu, într-o cursă de a învinge Uniunea Sovietică (a cărei recunoaştere a venit pe 17 mai). Eforturile ambelor părţi de a utiliza mecanismul Naţiunilor Unite pentru a opri războiul israeliano-arab din Palestina au fost frustrate de opinii contradictorii şi în special de eforturile britanice de a restricţiona achiziţia de arme şi imigraţia israeliană fără a impune restricţii comparabile asupra statelor arabe înconjurătoare. Un armistiţiu impus de ONU pe 11 iunie a fost încălcat de ambele părţi şi s-a încheiat odată cu reluarea luptelor în iulie, dar până atunci statele arabe se certau aprig între

ele şi erau din ce în ce mai mult implicate în situaţii jenante, deoarece minciunile lor propagandistice adresate propriilor popoare despre victoriile lor glorioase asupra sionismului nu puteau fi susţinute în faţa retragerilor precipitate ale forţelor lor sub atacurile israeliene. Unele dintre statele arabe au încercat să-şi scuze înfrângerile ca fiind rezultatul „trădării" transjordaniene. Zece zile de lupte reluate între 8-18 iulie 1948, în mare parte favorabile Israelului, s-au încheiat cu un ultimatum ONU de trei zile care ameninţa cu sancţiuni împotriva oricărui stat care continua să lupte. Această limitare a succeselor israeliene prin acţiunile Naţiunilor Unite şi sugestia mediatorului ONU ca Ierusalimul să fie dat arabilor au dus direct la asasinarea sa de către extremiştii israelieni în septembrie. Pe 20 septembrie, Marele Muftiu al Ierusalimului, principalul lider religios musulman din Levant şi colaborator al naziştilor în timpul războiului, a proclamat un „Guvern Arab al Întregii Palestine", care a fost imediat recunoscut de toate statele arabe, cu excepţia Iordaniei, şi a fost înfiinţat la Gaza, pe teritoriul palestinian ocupat de Egipt. În schimb, Israelul a lansat atacuri succesive, de o săptămână, asupra Egiptului şi Libanului, atacuri care au fost oprite de armistiţiile ONU din 31 octombrie 1948. Recunoaşterea târzie a adevărului despre slăbiciunea Egiptului, dacă nu chiar corupţia sa, a dus la revolte stradale în Cairo şi asasinarea prim-ministrului egiptean. Eforturile britanice de a invoca alianţa sa din 1936 cu Egiptul pentru a justifica acţiunea militară britanică împotriva Israelului au fost blocate de refuzul Egiptului de a permite o astfel de demonstraţie publică a neputinţei Egiptului. Cinci avioane britanice care „atacau" Israelul au fost doborâte prompt (7 ianuarie 1949). Acest lucru a dus la recunoaşterea de facto a Israelului de către Marea Britanie pe 28 ianuarie şi la eliberarea treptată a imigranţilor evrei închişi în Cipru. O serie de acorduri de armistiţiu au fost negociate în primăvara anului 1949. Acestea au lăsat diverse forţe aproximativ în poziţiile pe care le deţineau, dar au fost însoţite de refuzuri explicite din partea statelor arabe de a face pace cu Israelul, de a-i recunoaşte existenţa sau de a permite luarea oricăror măsuri pentru a remedia situaţia dificilă a refugiaţilor arabi din afara Palestinei. Până în ziua de azi, aceste probleme rămân, statele arabe fiind încă în război cu Israelul şi jurând public să-l extermine.

Înfrângerea Egiptului în războiul israelian a adus la apogeu nemulţumirea persistentă a Egiptului, în special ura sa faţă de regele corupt şi lasciv Farouk. Situaţia dificilă a Egiptului, însă, era mult mai profundă şi mai veche decât cea a Israelului, iar vina lui Farouk, în ciuda eşecului său total ca conducător, a fost mai mică decât cea a stră-străbunicului său, Muhammad Ali, care fusese Khedive al Egiptului sub sultanul otoman între 1811-1848. Până la regimul lui Muhammad Ali, Egiptul şi-a continuat practica străveche de a obţine o singură recoltă de alimente din fiecare inundaţie anuală a Văii Nilului. Muhammad Ali, pentru a-şi finanţa planurile de a cuceri întregul Orient Apropiat, a preluat proprietatea statului asupra întregului teren şi a construit o mare reţea de canale de irigaţii care permitea cultivarea perenă a terenului cu două până la patru recolte pe an. De asemenea, a stabilit monopoluri de stat asupra întreprinderilor industriale pentru a-şi echipa forţele armate.
Succesorii lui Muhammad Ali, în special nepotul său, Ismail, au pus capăt proprietăţii de stat asupra terenurilor şi industriei, permiţând ambelor să cadă în mâini private, păstrand o mare parte din caracterul lor monopolistic.
În acelaşi timp, au împovărat ţara cu datorii enorme faţă de bancherii europeni pentru proiecte de lucrări publice de irigaţii, căi ferate şi Canalul Suez. În aceeaşi perioadă, cererea de bumbac egiptean cu fibre lungi a devenit atât de mare în timpul deficitului mondial de bumbac cauzat de Războiul Civil American, încât a devenit cultura preferată a clasei proprietarilor de pământ şi principala sursă de valută pentru achitarea datoriilor Egiptului. Dar aceasta a însemnat că prosperitatea Egiptului a devenit legată de fluctuaţiile necontrolate ale preţurilor de pe piaţa bumbacului controlata din Liverpool.
Rezultatele tuturor acestora au dus la crearea Egiptului din 1936, primul an al domniei lui Farouk. Irigaţiile,cu agricultura sa perpetuă, au crescut considerabil producţia de alimente şi au permis o creştere a populaţiei de la 3,2 milioane în 1821 la 6,8 milioane în 1892 la 12,5 milioane în 1914. În acelaşi timp,ştiinţa europeană, prin controlul bolilor epidemice, a redus rata mortalităţii infantile. Creşterea populaţiei a început să depăşească cu mult creşterea aprovizionării cu alimente, mai ales când micul grup de mari proprietari de pământuri a insistat ca terenul să fie

folosit pentru bumbacul exportat, mai degrabă decât pentru alimentele consumate acasă.
În 1914, producţia de cereale era de 3,5 milioane de tone pentru 12,5 milioane de egipteni; până în 1940 existau doar 4 milioane de tone pentru 17 milioane de persoane. Producţia de alimente a continuat să crească, urmând marile salturi ale populaţiei. Până în 1960, populaţia creştea cu o persoană pe minut, peste o jumătate de milion pe an şi depăşise deja 26 de milioane. Mai mult, ca urmare a irigaţiilor perene, populaţia din 1940 era mult mai puţin sănătoasă decât cea din 1840, deoarece era infectată cu boli infecţioase debilitante, cronice, transmise prin apă, precum malaria,schistosomiaza (bilharzia) şi ancilostomiaza şi infecţii oculare iritante.
Mai mult, spre deosebire de cultivarea antică bazată pe inundaţii anuale care înlocuia fertilitatea solului, irigarea perenă de astăzi necesită îngrăşăminte artificiale (pe care ţăranul hărţuit de taxe nu şi le putea permite) pentru a menţine productivitatea solului. Astfel, până în 1950, o populaţie enorm crescută şi epuizată de anemie şi malnutriţie, era înghesuită într-o vale îngustă cu cea mai mare densitate a populaţiei din lume, fără pământ şi fără muncă pentru milioane de oameni inactivi, soarta lor mizerabilă fiind în întregime în mâinile micii elite conducătoare formată din proprietari de pământ, monopolişti comerciali şi exploatatori politici ai schimbărilor economice mondiale.
Până în 1952, monopolizarea terenurilor, deşi mai puţin completă decât în alte ţări din Orientul Apropiat, era totuşi extremă, deoarece 3% dintre proprietarii de terenuri deţineau 55% din terenurile agricole şi 28% dintre proprietari deţineau 87% din teren. Restul de 72% dintre proprietarii de terenuri cu 13% din teren erau prea săraci pentru a-şi exploata eficient parcelele, deoarece nu îşi puteau permite îngrăşăminte, seminţe alese sau unelte adecvate şi, în majoritatea cazurilor, trebuiau să-şi suplimenteze munca pe teren prin alte activităţi sau prin închirierea de parcele de la alţi proprietari.
Întrucât marii proprietari nu îşi lucrau ei înşişi pământurile, cea mai mare parte a solului egiptean era lucrată de arendaşi şi dijmaşi, adesea luaţi de la adevăratul proprietar printr-o serie de intermediari şi cei care subinchiriau de la arendasi.
În plus, desigur, milioane de oameni fără pământ propriu trebuiau

să muncească pentru aproximativ cinci cenţi americani pe oră pe terenurile altora, iar un al treilea grup îşi trăia existenţa în întregime din terenuri închiriate, ale căror rente erau egale cu aproximativ trei sferturi din randamentul net. Povara populaţiei legata de pământ (aproximativ 1.500 de persoane pe milă pătrată, comparativ cu aproximativ 200 în Franţa) a lăsat pe toată lumea drastic subocupată, cel puţin jumătate din populaţia rurală stând pur şi simplu în praf sau dormind toată ziua. Deoarece copiii erau mai sănătoşi decât părinţii lor bolnavi şi epuizaţi, erau mai energici şi adesea pricepuţi şi puteau fi obţinuţi pentru salarii mai mici de jumătate din cele ale bărbaţilor (aproximativ douăzeci de cenţi americani pentru o zi de zece sau doisprezece ore în 1956), o mare parte din munca agricolă, în special cea a bumbacului, era efectuată de copii.
Presiunea populaţiei, productivitatea terenului din culturi multiple (randamente medii anuale de aproximativ două ori mai mari decât cele din Europa) şi proprietatea funciară monopolizată au dus preţurile terenurilor şi chiriile în sus, la fel cum au directionat salariile în jos. Acest lucru a dus la o creştere constantă a chiriilor şi a cultivării în arendă înainte de 1952. Până în 1948, chiria în numerar a terenului pe acru era cu aproximativ 30% mai mare decât venitul net mediu pe acru. Astfel, situaţia din economia rurală era explozivă.
Aceste probleme au atins acest nivel critic sub scutul prosperităţii artificiale a Egiptului în timpul războiului. Fiind principala bază a efortului de război aliat în Orientul Apropiat şi centrul rezistenţei britanice la Afrika Korps-ul lui Rommel, proviziile şi banii aliaţi se revărsau în Egipt şi ofereau salarii şi un nivel de trai mai ridicat pentru toţi. Mai mult, preţurile ridicate la bumbac din timpul războiului creaseră un boom temporar. Până în 1947, toate acestea s-au prăbuşit, iar sute de mii de oameni care fuseseră susţinuţi de cheltuielile britanice în timpul războiului rătăceau pe aleile din Cairo fără bani, muncă sau speranţă.
În contrast puternic cu sărăcia a milioane de oameni, aproximativ 400 de familii făcuseră averi imense din pământ din 1850. În 1952, când 250 de acri aduceau proprietarului un venit de aproximativ 20.000 de dolari pe an, familia regală avea aproape 200.000 de acri, iar cele câteva sute de familii de proprietari deţineau peste un milion de acri. Puţine din aceste venituri erau dedicate vreunui scop

constructiv, deşi puţini dintre posesorii lor duceau existenţe atât de destrăbălate şi risipitoare precum Farouk.
Aceste nemulţumiri economice erau limitate de tulburări politice. Egiptului i se acordase independenţa de către Marea Britanie în 1922, dar aceasta din urmă a continuat să se amestece în guvernarea ţării prin note peremptorii sau chiar ultimatumuri (ca în 1924 şi 1938). Supunerea monarhiei sau a guvernului la astfel de presiuni a stârnit o mare animozitate în Adunare, care era în general dominată de partidul naţionalist iresponsabil, Wafd (condus succesiv de Saad Zaghlul şi Mustafa Nahas). Relaţiile cu Marea Britanie au fost în cele din urmă reglementate printr-un tratat din 1936 care a stabilit o alianţă de douăzeci de ani, a acordat Marii Britanii posesia continuă a bazei navale de la Alexandria până în 1944 şi i-a permis să menţină o forţă de 10.000 de oameni în Zona Canalului. Alte forţe britanice au fost retrase, iar problema disputată a drepturilor britanice şi egiptene conflictuale în Sudan a fost compromisă pentru a permite o migraţie egipteană limitată şi o utilizare limitată a trupelor egiptene în acea zonă.
Cel mai semnificativ rezultat al Tratatului anglo-egiptean din 1936 a fost unul dublu. Prevederea retragerii trupelor britanice din Egiptul propriu-zis, a făcut necesară Egiptului înfiinţarea propriei armate; în acelaşi timp, a stabilit două probleme politice (trupele britanice în Zona Canalului Suez şi controlul egiptean incomplet asupra Sudanului) pe baza cărora noua armată putea să actioneze. Cel mai semnificativ dintre toate, decretul lui Mustafa Nahas din 1936 de înfiinţare a Academiei Militare pentru a instrui ofiţeri pentru noua armată a deschis această carieră oricărui egiptean, independent de clasă sau statut economic. Aceasta a creat deschiderea prin care tinerii ambiţioşi şi relativ săraci puteau să-şi croiască drum spre putere şi bogăţie. A fost primul pas esenţial către guvernul Nasser din anii 1960 şi, pentru prima dată în mii de ani, a făcut posibil ca Egiptul să fie condus de egipteni (dinastia Muhammad Ali din 1811-1952 era de origine albaneză). Prima promoţie a Academiei Militare care a absolvit după Tratatul din 1936 a fost promoţia din 1938, ai cărei membri, conduşi de Nasser, au făcut revoluţia din 1952. Majoritatea liderilor acelei revolte erau fie fii, fie nepoţi de ţărani săraci. Principalele obiective ale revoltei lor au fost reforma agrară, eliminarea risipei, ineficienţei şi corupţiei din guvernul egiptean şi desăvârşirea independenţei prin retragerea

influenței britanice din Zona Canalului și, dacă era posibil, din Sudan.
Revolta a avansat sub impulsul creșterii urii față de monarhia Farouk.
În acest proces, doi pași principali au fost ultimatumul britanic din 1942 și înfrângerea de către Israel a Egiptului în 1948, deoarece acestea au deschis o prăpastie de netrecut între dinastie și grupul ofițerilor.
Conspirațiile promoției din 1938 au început aproape imediat după absolvirea Academiei Militare, când Gamal Abdel Nasser s-a alăturat unui grup care a făcut schimb de jurăminte secrete pentru a reforma Egiptul prin expulzarea britanicilor. Până în 1939, majoritatea acestui grup era în contact cu „Frăția Musulmană", un grup secret de fanatici fondată în 1929 pentru a stabili (prin asasinat și violență, dacă era necesar) un regim politic bazat pe principii pur musulmane. Multe dintre ambele grupuri au fost implicate în agitațiile anti-britanice și pro-naziste din Orientul Apropiat din 1938-1942. Acestea s-au concentrat în jurul fanaticul Muftiu al Ierusalimului și au culminat cu revolta pro-nazistă a lui Rashid Ali al-Kilani în Irak, în timpul cuceririi Cretei de către Hitler în aprilie 1941. Marea Britanie a folosit forța pentru a răsturna noul guvern pro-Hitler din Irak, dar agitațiile anti-britanice au continuat în întreaga lume arabă. Când situația a devenit acuta în Egipt, în februarie 1942, ambasadorul britanic, însoțit de tancuri britanice, l-a vizitat pe regele Farouk în Palatul Abdin și i-a dat de ales între cooperarea cu Marea Britanie și debarcarea de la putere. Regele a cedat imediat, dar mulți dintre ofițerii mai tineri au fost indignați de acest afront adus demnității egiptene, iar locotenent-colonelul Muhammad Naguib a demisionat din funcție în semn de protest față de o armată care era „incapabilă să-și protejeze regele".
Zece ani mai târziu, când comportamentul rușinos al lui Farouk isi înstrăinase cea mai mare parte a armatei și neliniștise o mare parte a lumii, același Naguib, pe atunci un general eroic, care fusese rănit de trei ori în războiul din 1948 cu Israelul, era liderul nominal al revoltei.
Această revoltă a fost pusă la cale de un mic grup de cinci ofițeri, al căror adevărat lider era Nasser, deși acesta din urmă, conspira împotriva diferitelor situatii încă din perioada școlii, era practic necunoscut poliției până când revolta începuse deja.

Ca majoritatea revoltelor, cea din 1952 a pornit de la un eveniment care avea puţin de-a face cu planurile conspiratorilor.
În octombrie 1951, Mustafa Nahas, care semnase Tratatul anglo-egiptean din 1936, a adoptat o lege pentru a-l abroga. La scurt timp după aceea, atacurile de gherilă asupra instalaţiilor militare britanice din Zona Canalului au determinat forţele britanice să încerce să dezarmeze poliţia egipteană din apropiere. În lupta care a rezultat, aproximativ cincizeci de egipteni au fost ucişi şi o sută răniţi. A doua zi (26 ianuarie 1952), revoltele din Cairo au ars aproximativ patru sute de clădiri, inclusiv faimosul Shepheard's Hotel, centrul vieţii turistice britanice din Egipt. Pagubele s-au ridicat la peste 60 de milioane de dolari, dar adevărata distrugere a fost asupra sistemului politic egiptean.
Atât poliţia, cât şi armata au refuzat să tragă asupra incendiatorilor din 26 ianuarie. Farouk, care nu dorea să-i înstrăineze pe britanici, l-a demis pe prim-ministrul Nahas pentru eforturile inadecvate ale cabinetului de a reprima tulburările. Dar nu s-a putut găsi niciun succesor capabil să câştige încrederea diverselor grupuri care căutau să exploateze mizeria Egiptului.
În noaptea de 22 iulie, opt tineri ofiţeri au preluat controlul asupra sediului armatei, a posturilor de radio şi a guvernului şi l-au forţat pe Farouk să-l numească pe generalul Naguib în fruntea armatei. Doar doi soldaţi au fost ucişi în acest proces. Patru zile mai târziu, cu tancurile înconjurând palatul, Farouk a fost forţat să abdice şi a fost trimis în exil.
Noua revoluţie nu avea nici doctrină, nici program şi a continuat să se improvizeze an după an. Un prim-ministru civil a fost înlocuit de generalul Naguib pe 7 septembrie, iar acesta a fost înlocuit de Nasser pe 25 februarie 1954. Majoritatea decretelor, cu excepţia Legii Agrare din 1952 şi a revizuirilor sale ulterioare, se refereau la eforturile juntei ofiţereşti de a se consolida la putere. Grupurile de opoziţie din toate părţile spectrului politic au fost arestate, de obicei închise fără proces şi uneori torturate. Unele au fost judecate şi executate. Toate partidele politice au fost dizolvate, iar bunurile lor confiscate „pentru popor”. Un partid pro-juntă destul de vag, numit Adunarea Naţională pentru Eliberare, a fost înfiinţat pentru a sprijini noul regim, dar fără un program real. Comuniştii, Frăţia Musulmană şi sindicatele în grevă au fost persecutate, iar celei mai mari parti a elitei bogate i-a fost redusă averea şi influenţă.

Sursa acestor mişcări autoritare a fost Nasser, chiar şi în perioada în care Naguib a fost atât preşedinte al republicii (iunie 1953 - noiembrie 1954), cât şi prim-ministru (septembrie 1952 - februarie 1954). Nasser, care l-a înlocuit pe Naguib ca prim-ministru în februarie 1954, l-a înlocuit pe acesta si ca preşedinte în noiembrie acelaşi an. Problema generală care i-a dezbinat a fost autocraţia lui Nasser, dar problema specifică a fost scoaterea în afara legii a Frăţiei Musulmane. Nasser a câştigat în luptă pentru că era preocupat doar de realitatea puterii şi era pregătit să coopereze cu orice grup, să adopte orice program sau să sacrifice orice prieten dacă acest lucru i-ar fi întărit controlul asupra Egiptului. Iniţial, simpatiile sale personale erau cu masele ţărăneşti şi cu Occidentul şi nu există dovezi că ar fi posedat acele trăsături indolente şi iubitoare de plăceri care slăbesc atât de mulţi arabi ambiţioşi. A continuat să se considere un om al poporului, dar setea sa insaţiabilă era pentru puterea personală. Legea Agrară din septembrie 1952 a determinat o mare parte din politica economică ulterioară a regimului. Aceasta a urmărit să atenueze situaţia dificilă a ţăranilor şi să forţeze grupul de proprietari de pământuri, centrul bogăţiei egiptene, să-şi transfere proprietăţile de terenuri si investiţiile în industrie şi comerţ. Se aştepta ca acest lucru să creeze locuri de muncă pentru numeroşii şomeri din oraşe şi să crească sectorul comercial egiptean, care era încă în mare parte în mâini străine. Legea iniţială a stabilit un maxim de proprietate funciară de 315 acri pentru fiecare familie, cu 210 pentru capul familiei şi un sfert din această sumă pentru fiecare dintre primii doi copii. Terenul care depăşea aceasts mstime trebuia vândut ţăranilor care îl lucrau efectiv, la un preţ de şaptezeci de ori mai mare decât impozitul anual pe terenuri, în parcele de 2 până la 5 acri.

Dacă nu era vândut în şase săptămâni, surplusul era preluat de stat în schimbul unor obligaţiuni cu 3% dobanda pe treizeci de ani şi apoi vândut ţăranilor cu plăţi pe termen lung către stat. Întrucât cultivarea terenurilor de catre ţăranilor, fie ca muncitori, arendaşi sau arendaşi, fusese anterior strict reglementată de proprietar, această funcţie de reglementare a fost, în conformitate cu noua lege, preluată de societăţi cooperative care au devenit obligatorii în fiecare district. Aceste societăţi acţionau şi ca cooperative de cumpărare, comercializare şi formare. Legea a

adoptat, de asemenea, o reducere a chiriilor pentru ţăranii care arendau terenuri. Câţiva ani mai târziu, limita maximă pentru proprietatea funciară a fost redusă la 52,5 acri de persoană. Reforma agrară i-a ajutat, fără îndoială, pe ţăranii care au obţinut proprietatea asupra parcelelor sau pe cei ale căror chirii au fost reduse, dar nu a făcut nimic în privinţa muncitorilor fără pământ sau a masei tot mai mari de persoane fără rol economic care se înmulţeau atât de rapid din cauza exploziei demografice. Clasa moşierilor mai în vârstă, chiar şi pe o suprafaţă maximă de cincizeci de acri, era asigurată în mod adecvat, dar metoda de compensare pentru terenurile confiscate nu le-a oferit capitalul liber despre care se spera că va extinde industria şi comerţul. Mai mult, puţini aveau suficientă încredere în viitorul economic al Egiptului sau al regimului în sine pentru a-şi investi o mare parte din veniturile actuale în astfel de activităţi, mai ales că guvernul Nasser a preluat multe dintre cele mai mari şi mai prospere întreprinderi industriale. Drept urmare, guvernul însuşi a trebuit să creeze din ce în ce mai mult noi întreprinderi din fonduri guvernamentale, iar sistemul, deşi dedicat unei „economii mixte", a trebuit să se îndrepte din ce în ce mai mult spre socialism.

De la început a fost clar că singurul remediu pentru explozia demografică era terenul suplimentar şi era la fel de clar că acest lucru putea fi realizat numai dacă apele Nilului erau deviate pe scară largă şi mai eficient la periferia necultivată a Văii Nilului. În acest scop, guvernul Nasser a propus un baraj inalt la trei mile sud de Assuan, între Prima Cataractă a Nilului şi frontiera Sudanului. Proiectul era fezabil din punct de vedere tehnic, dar extrem de costisitor şi implica probleme politice complexe. Barajul propus, lung de cinci kilometri şi înalt de 10 metri, ar alimenta un rezervor de aproximativ 130 de miliarde de metri cubi de apă, o mare parte din aceasta fiind pe teritoriul Sudanului, şi ar strămuta 60.000 de locuitori, şi ar scufunda multe comori arheologice. Proiectul, estimat iniţial la un cost de peste un miliard de dolari, ar fi crescut suprafaţa terenurilor agricole ale Egiptului cu aproximativ 30%, sau două milioane de acri, şi, prin egalizarea debitului Nilului pe tot parcursul anului, ar fi stabilizat întregul sistem de producţie agricolă al ţării. Dacă debitul de apă din rezervor ar fi fost valorificat pentru a genera electricitate, s-ar putea produce 10.000 de milioane de kilowaţi-oră, dar acest lucru

ar duce costul total la aproximativ 4 miliarde de dolari pe parcursul a cincisprezece ani. Un astfel de proiect nu ar fi putut fi finanţat de Egipt şi nu ar putea fi construit fără un acord prealabil cu Sudanul. Un astfel de acord trebuie să modifice un compromis anterior din 1929, care acorda Egiptului 48.000 de milioane de metri cubi de apă şi Sudanului doar 4.000 de milioane de metri cubi din debitul total al Nilului de 84.000 de milioane de metri cubi, rămânând 32.000 de milioane de metri cubi care curgeau anterior spre mare pentru a fi separaţi de noul rezervor al Barajului Înalt.
De la început, lui Nasser ar fi trebuit să-i fie clar că regimul său va avea succes doar dacă va găsi o soluţie la situaţia economică dificilă a Egiptului şi că cea mai substanţială contribuţie la o astfel de soluţie va veni de la acest baraj. Un astfel de baraj putea fi construit doar cu asistenţa financiară din partea Occidentului, deoarece blocul sovietic nu avea resursele sau perspectiva psihologică pentru a face treaba, iar un baraj de o asemenea dimensiune, de şaptesprezece ori mai mare decât masa piramidei lui Keops, nu putea fi construit din resursele proprii ale Egiptului suficient de repede pentru a atenua economia Egiptului. Dacă Nasser s-ar fi concentrat asupra acestei probleme şi ar fi hotărât să menţină relaţiile cu Statele Unite suficient de amiabile pentru a obţine ajutorul american necesar, o soluţie progresivă a problemelor Egiptului şi Orientului Apropiat ar fi fost posibilă.
Cu toate acestea, Nasser s-a lăsat distras de tot felul de tulburări emoţionale de natură neconstructivă. El a menţinut o stare constantă de ură şi tensiune faţă de Israel; a insistat să aibă armament greu de care Egiptul nu avea nevoie şi nici nu şi-l putea permite şi pe care egiptenii nu aveau priceperea şi moralul necesar pentru a-l folosi; a ţinut egiptenii şi întreaga lume arabă în agitaţie prin discursurile şi acţiunile sale incendiare şi prin intrigile şi intervenţiile sale politice continue, într-un efort fantastic şi inutil de a deveni liderul mişcărilor politice arabe, de la Maroc, Lacul Ciad până la Golful Persic şi Alexandretta; şi a insistat să-şi demonstreze independenţa faţă de Occident prin atacuri şi insulte constante îndreptate către Statele Unite.
Statele Unite, în era Dulles, au contribuit la această confuzie prin ideea lor greşită că Uniunea Sovietică se angaja activ în eforturi de preluare a Orientului Apropiat şi prin eforturile lui Dulles de a

forţa toate ţările din zonă să încheie un singur pact defensiv, precum Pactul de la Bagdad. Contribuţia lui Dulles la confuziile din Orientul Apropiat, ca şi în alte părţi, a fost refuzul său de a înţelege că problemele care preocupau în primul rând populaţiile locale erau probleme locale şi că acestea erau doar agravate de insistenţa sa că singura problemă în orice zonă era Războiul Rece dintre Occident şi Uniunea Sovietică.
Când Statele Unite au respins cererile preliminare ale lui Nasser pentru arme grele, Nasser s-a adresat blocului sovietic cu cererile sale şi a obţinut o mare parte din cererile sale (mult dincolo de nevoile sale reale), doar pe baza unui acord de troc care a blocat recolta de bumbac egiptean pentru ani de zile în viitor şi a eliminat acest pilon major al economiei Egiptului din peisajul economic. Fără bumbac de vândut ca schimb valutar, Nasser nu putea spera să amelioreze problemele economice imediate ale Egiptului.
În acelaşi timp, în timp ce umplea atmosfera cu denunţuri la adresa Statelor Unite şi ameninţări la adresa Israelului, Nasser a deschis discuţiile pentru asistenţa financiară necesară pentru construirea barajului. Când Banca Internaţională, precum şi guvernul american, au fost de acord să contribuie la proiect în principiu, dar au insistat asupra anumitor precauţii necesare, cum ar fi dreptul de a examina conturile, Nasser a încercat să le şantajeze punând Statele Unite împotriva Rusiei Sovietice, difuzând poveşti despre oferte sovietice de a construi proiectul.
Între timp, Nasser era angajat în intrigi intense împotriva celor trei dinastii arabe: Irak, Iordania şi Arabia Saudită, toate fiind legate de Occident. Pentru a-şi spori sprijinul popular local, aceste dinastii au trebuit să adopte politici mai independente de Occident sau chiar anti-Occidentale, pentru a evita influenţa subversivă asupra supuşilor lor a discursurilor nebuneşti ale lui Nasser despre independenţa faţă de Occident. Majoritatea acestor acţiuni anti-occidentale au luat forma unor acţiuni anti- britanice. Una dintre principalele dintre acestea a fost demiterea de către regele Hussein al Iordaniei a generalului Sir John Glubb (aşa-numitul „Glubb Paşa"), care antrenase şi comandase „Legiunea Arabă" iordaniană timp de mai mulţi ani. Această demitere, din martie 1956, a lăsat Iordania într-o stare de semi-dizolvare şi în pericol grav de a fi împărţită de vecinii săi arabi (Irak, Egipt, Arabia), deoarece Legiunea Arabă era unul dintre principalii sprijinitori ai dinastiei.

De asemenea, a pus în pericol grav influenţa britanică în Iordania. Pentru a contracara acest lucru, britanicii au încercat să mute trupele irakiene din Irak unde guvernul lui Nuril Said era încă prietenos cu Marea Britanie, în Iordania, unde acestea puteau fi folosite pentru a-l sprijini pe regele Hussein şi pentru a preveni rezultatul pro-Nasser şi anti-britanic anticipat al alegerilor din Iordania din octombrie 1956. Din acelaşi motiv, prim-ministrul britanic, Sir Anthony Eden, a adoptat o atitudine din ce în ce mai anti-israeliană, care a culminat la sfârşitul anului 1975, când a sugerat ca frontiera israeliană să fie redesenată pentru a acorda Iordaniei unele zone disputate. Întrucât Israelul era deja sub o mare ameninţare atât din partea Egiptului, cât şi a Iordaniei, acesta a continuat să se reînarmeze în 1956 şi a precizat clar că se va opune în orice mod posibil oricărei uniuni a statelor arabe şi, în special, oricărei mişcări de unire a forţelor armate irakiene şi iordaniene sau de plasare a acestora sub comanda egipteană.
În această situaţie tensionată, Dulles a stricat brusc echilibrul prin retragerea ofertei Statelor Unite de ajutor financiar pentru barajul de la Assuan. Această decizie din 19 iulie 1956 a primit un răspuns pe 26 iulie, la a patra aniversare a expulzării regelui Farouk, de către Nasser prin naţionalizarea bruscă a Companiei Canalului Suez, astfel încât profiturile acesteia să poată fi folosite de Egipt pentru a finanţa ,,Barajul Inalt". Perioada iulie-octombrie 1956 a fost o perioadă de criză crescândă în Orientul Apropiat, deoarece toate statele principale în cauză au gestionat greşit situaţia dificilă cu o incompetenţă crasă.
Nu există nicio îndoială că Egiptul avea dreptul să naţionalizeze o corporaţie egipteană precum Compania Canalului Suez, iar singura preocupare a lumii exterioare era dubla preocupare: ca proprietarii înregistraţi să fie compensaţi în mod adecvat şi ca operaţiunile de transport prin Canal să fie efectuate eficient pentru toate transporturile maritime. Încă de la început, britanicii au adoptat poziţia pe alte temeiuri, susţinând, în mod incorect, că firma nu era o corporaţie egipteană, ci o organizaţie internaţională,că egiptenii nu o puteau opera deloc şi că Marea Britanie ar folosi forţa, dacă este necesar, pentru a-l împiedica pe Nasser să obţină controlul asupra Canalului. Franţa a sprijinit Marea Britanie, în principal pentru că dorea să-l atace pe Nasser pentru ajutorul acordat rebelilor anti-francezi (FLN) din Algeria.

Israelul a sprijinit aceste doua tari, urmând în acelaşi timp o politică complet independentă, deoarece era din ce în ce mai convins că supravieţuirea sa ca stat depindea de capacitatea sa de a ieşi din încercuirea tot mai mare a statelor arabe.
Dulles, după ce a precipitat criza, a căutat să îmbuneze ambele părţi, refuzând să susţină argumentele Marii Britanii dar nedorind să o abandoneze în public. În consecinţă, ca de obicei, Dulles şi-a petrecut majoritatea eforturilor încercând să găsească o formulă verbală care să treacă peste diferenţele de opinie. Deşi a refuzat să sprijine Marea Britanie şi Franţa de teamă că acest lucru l-ar putea atrage pe Nasser spre Moscova, el nu a putut să sprijine statele arabe deoarece avea nevoie de Franţa şi Marea Britanie în lupta americană cu Uniunea Sovietică. Drept urmare, acţiunile şi declaraţiile sale ambivalente şi schimbătoare au înstrăinat ambele părţi. În timp ce controversa făcea ravagii, în public, în conferinţe secrete şi la Naţiunile Unite, Canalul a continuat să funcţioneze, aproximativ o treime din taxe (inclusiv cele ale navelor americane) fiind plătite noii autorităţi egiptene a Canalului, iar restul mergând la vechea companie. Britanicii au insistat că egiptenii erau incapabili să opereze Canalul şi, pentru a demonstra acest lucru, i-au rechemat pe toţi piloţii şi operatorii tehnici controlaţi de britanici la 15 septembrie 1956 şi, în acelaşi timp, au contestat eficacitatea noii administraţii prezentând un număr mare de nave engleze şi franceze pentru trecere. Această încercare s-a bazat pe informaţii părtinitoare acceptate de Whitehall de la vechea Companie Suez. De fapt, s-a dovedit a fi o eroare, deoarece piloţii „egipteni” rămaşi au condus cu succes cincizeci de nave prin Canal într-o singură zi. Piloţi înlocuitori au fost obţinuţi oferindu-le salarii foarte mari prin publicitate în întreaga lume.
Soluţia acestei probleme tehnice a lăsat nesolutionata a doua problemă – compensarea foştilor proprietari. Deoarece Egiptul avea fondurile necesare pentru a efectua plata, criza practică şi juridică ar fi trebuit să se încheie. Dar Marea Britanie şi Franţa erau încă hotărâte să forţeze Egiptul să accepte un anumit tip de control internaţional asupra Canalului, iar mulţi din ambele ţări erau hotărâţi să-l umilească pe Nasser şi să-i provoace căderea pentru a pune capăt intrigilor sale împotriva celor două foste puteri imperiale din lumea arabă, în special în Orientul Apropiat bogat în petrol şi în Algeria. Din acest motiv,cei doi vechi aliaţi au continuat să facă

presiuni pentru o autoritate internaţională a Canalului şi să-şi pregătească propriile forţe armate în Orientul Apropiat pentru a impune internaţionalizarea. În timp ce conferinţele erau încă în desfăşurare, în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite şi în alte părţi, confruntarea a fost precipitată, ceva mai devreme decât se aşteptaseră Londra şi poate Parisul, de către Israel.
În timpul crizei de la Suez, problema separată a Israelului devenise mai intensă, cu raiduri arabe din ce în ce mai frecvente asupra Israelului şi represalii israeliene mai violente. Situaţia a fost agravată de sprijinul şi reînarmarea franceză a Israelului, în faţa sprijinului britanic continuu pentru Iordania şi Irak. Israelul era sigur că o victorie completă a lui Nasser în criza Canalului îl va încuraja să organizeze un atac arab general asupra Israelului. Înclinaţiile lui Nasser de a crea probleme, chiar şi în timpul crizei Canalului, au fost dezvăluite când francezii au capturat o navă egipteană care transporta ilegal şaptezeci de tone de arme rebelilor algerieni pe 18 octombrie. Cu două zile înainte, o conferinţă secretă anglo- franceză de la Paris a discutat situaţia şi probabil a decis că cele două Mari Puteri vor interveni printr-un atac asupra Egiptului, sub pretextul restabilirii ordinii, dacă ar începe un război arabo-israelian. Probabil că se aşteptau la această mişcare cândva în noiembrie şi nu erau complet pregătiţi când a început pe 28 octombrie. Alegerile din Iordania din 21 octombrie 1956 au fost o victorie pentru partidele activiste anti-occidentale şi pro-Nasser, care s-au angajat să revizuiască alianţa anglo-iordaniană. Două zile mai târziu, misiuni militare egiptene şi siriene au sosit în Iordania şi au înfiinţat imediat un comandament militar comun egiptean-iordanian-sirian, cu un egiptean desemnat comandant şef pentru orice viitoare ostilităţi cu Israelul. În aceeaşi zi a început intervenţia armată sovietică în Ungaria pentru a reprima insurecţia de la Budapesta. În ziua următoare, atacatorii egipteni au început să pătrundă în Israel, iar mobilizarea Israelului a început.
Patru zile mai târziu, pe 29, Israelul a atacat Egiptul şi a început imediat un avans spectaculos prin Deşertul Sinai spre Canalul Suez şi Cairo.
Campania israeliană de nouă zile din Sinai a fost un succes militar strălucit. Egiptenii individuali şi unităţile mici au luptat adesea cu înverşunare, dar cei aflati la comanda erau incompetenti, moralul lipsea aproape in totalitate, iar antrenamentul era la fel de slab.

Unităţi întregi au dezertat, iar o mare parte din echipamentul greu nou achiziţionat a fost abandonat neutilizat. Pe 30 octombrie, un ultimatum comun anglo-francez a fost trimis Israelului şi Egiptului, ordonându-le să înceteze orice acţiune de război, să îşi retragă forţele la cel puţin zece mile de Canal şi să permită ocuparea temporară a trei puncte ale Canalului, Port Said, Ismailia şi Suez, de către forţele anglo-franceze. Israelul a acceptat ultimatumul până când a devenit clar că Egiptul nu va face asta. Acesta din urmă a fost atacat de avioane britanice la scurt timp după expirarea ultimatumului, pe 31 octombrie, dar paraşutiştii aliaţi nu au descins înainte de 5 noiembrie, iar invazia maritimă anglo-franceză a Egiptului nu a început decât pe 6 noiembrie.
Departamentul de Stat al Statelor Unite era furios din cauza a ceea ce considera a fi perfidie britanică şi complicitate anglo-israeliană de a se angaja într-un război în afara alianţei occidentale şi a sistemului de securitate colectivă (acţiuni care i s-au părut întotdeauna acceptabile lui Dulles dacă ar fi fost aplicate de Statele Unite strâmtorii Formosa sau altor zone de interes american principal). Pe 30 octombrie, Dulles a încercat să impună Consiliului de Securitate al Naţiunilor Unite o rezoluţie care condamna Israelul şi cerea tuturor membrilor Naţiunilor Unite să întrerupă asistenţa militară, economică sau financiară acordată Israelului. Această rezoluţie a fost zadarnicităprin vetouri anglo-franceze,(votul 7-2).
Marea Britanie, Commonwealth-ul şi însuşi Cabinetul de la Londra erau profund divizate, în timp ce opinia mondială era puternic împotriva utilizării forţei de către orice stat. La Londra, doi miniştri au demisionat, iar alţii au ameninţat că vor face acest lucru.
Pe 2 noiembrie, Adunarea Naţiunilor Unite, cu cea mai mare majoritate de până acum, a acceptat, cu un vot de 64-5, o rezoluţie Dulles care solicita un armistiţiu imediat în Orientul Apropiat. Egiptul şi Israelul au acceptat pe 5 noiembrie, în timp ce forţele anglo-franceze şi-au oprit avansul a doua zi, la douăzeci şi trei de mile sud de Port Said. Forţele israeliene depasisera deja Jabal Musa (muntii Sinai). Semnificativ a fost faptul ca conductele petroliere şi staţiile de pompare care aduceau petrol porturile maritime levantine din Siria au fost distruse, iar o serie de nave au fost scufundate de Egipt în Canal intentionat întrerupand toate aprovizionarea cu petrol din Orientul Apropiat către Europa de Vest pe rutele directe.
Cea mai importanta dintre toate, ameninţările

americano-sovietice la adresa Franţei şi Angliei şi atacul simultan sovietic asupra Ungariei au produs diviziuni permanente în cele două mari blocuri de superputeri şi au dat un impuls mult sporit creşterii unui al treilea bloc independent între ele. Această dezvoltare a unei zone tampon din ce în ce mai independente între cele două blocuri de superputeri în dezintegrare a devenit caracteristica remarcabilă a următorilor şapte ani de istorie mondială sub baldachinul impresionant al cursei spaţiale şi a rachetelor sovieto-americane (1956-1963).

Soluţionarea crizei de la Suez nu a fost finalizată până la sfârşitul anului 1958, dar între timp, confuziile continue din întregul Orient Apropiat au ascuns aproape complet procesul.

O mare parte din această confuzie a apărut din cauza gestionării ineficiente de către Puterile Occidentale a problemelor foarte reale ale zonei. Aceste probleme erau în număr de patru: (1) sărăcia economică a zonei, în special criza alimentară din Egipt; (2) problema Israelului; (3) declinul puterii britanice care a dus la instabilitate politică şi (4) contestarea poziţiei franceze în Africa de Nord musulmană, în special în Algeria. Declinul influenţei britanice şi franceze a fost o consecinţă a celui de-al Doilea Război Mondial şi în special a deciziilor popoarelor britanic şi francez de a-şi dedica eforturile bunăstării sociale interne mai degrabă decât de a-şi păstra poziţiile imperiale. Acest lucru a lăsat un vid de putere, deoarece statele arabe erau evident incapabile să menţină ordinea în zonă sau chiar să se guverneze singure, iar Statele Unite si Uniunea Sovietică nu erau dispuse să abordeze problema aproape imposibilă a menţinerii stabilităţii politice în zonă sau să permită celeilalte superputeri să facă acest lucru. Marea Britanie a depus eforturi slabe pentru a-şi păstra influenţa în Iordania, Irak, sudul Arabiei şi Golful Persic. În cazul Iordaniei şi Irakului, cel puţin, acest lucru nu a meritat efortul şi a fost sortit eşecului, aşa cum a devenit clar odată cu expulzarea lui Glubb Paşa în martie 1956 şi răsturnarea monarhiei irakiene şi a lui Nuri al Said în iulie 1958.

Politica americană în Orientul Apropiat s-a bazat pe o serie de presupuneri care erau atât de îndepărtate de adevăr încât nicio politică de succes nu putea fi bazată pe ele. Acestea erau: (1) că Orientul Apropiat era o zonă în care Uniunea Sovietică avea planuri de penetrare şi subversiune imediată pentru a o comuniza; (2) că lumea arabă era un bloc unificat, cu o putere intrinsecă

semnificativă, care s-ar alătura blocului sovietic (sau cel puţin ar contribui la creşterea puterii sale), dacă nu ar fi constant îmbunat prin concesii; (3) că nicio politică de neutralitate a Orientului Apropiat nu era fezabilă sau acceptabilă pentru Occident; (4) că opinia publică a maselor popoarelor arabe avea o oarecare semnificaţie în formularea politicii în statele arabe; şi (5) că înarmarea statelor arabe ar contribui la capacitatea lor de a rezista penetrării sovietice şi la stabilitatea politică a zonei.
Toate aceste cinci presupuneri erau neadevărate. Uniunea Sovietică nu avea planuri semnificative de a comuniza, de a submina sau de a penetra Orientul Apropiat după 1948 şi era nerăbdătoare să-l vadă devenind o zonă stabilă şi neutră pentru a priva Statele Unite de orice scuză de a interveni acolo.
Mai mult, statele arabe nu erau nici unite, nici puternice, ci diverse, pline de uri reciproce şi gelozii meschine şi aproape total incapabile să acţioneze ca un bloc, chiar şi atunci când interesele lor principale erau ameninţate. De fapt, singurele lor interese comune erau ura faţă de Israel, dorinţa de a fi independenţi şi neutri şi dorinţa de a primi ajutoare economice (fără angajamente politice) din partea oricui le-ar fi oferit. Opinia publică a popoarelor arabe, descrisă în propoziţia anterioară, avea o influenţă redusă în faţa concentrării puterii politice locale, în mâinile forţelor armate locale, care erau, poate cu excepţia lui Nasser însuşi, coruptibile. Eforturile de a înarma aceste forţe împotriva unei ameninţări armate sovietice inexistente, nu au contribuit cu nimic la capacitatea lor de a apăra zona în sine şi doar au sporit corupţia, povara lor economică asupra oamenilor şi instabilitatea politică a zonei prin creşterea capacităţii lor de a se ameninţa reciproc sau Israelul.
Politicile lui Dulles în Orientul Apropiat au fost în mod constant opuse a ceea ce ar fi trebuit să fie.
Nicio posibilă alianţă sau reînarmare a statelor arabe nu ar fi putut contribui cu nimic la capacitatea zonei de a rezista comunismului şi nici statele arabe nu ar fi putut aduce altceva decât dureri de cap Kremlinului dacă politicile Washingtonului le-ar fi „împins în braţele Rusiei”. Apărarea generală a zonei ar fi trebuit să se bazeze pe Etiopia, Israel şi Turcia; statele arabe ar fi trebuit să primească independenţa, neutralitatea şi ajutorul economic dorite. Acestea din urmă ar fi trebuit să se concentreze pe construirea Barajul Assuan şi pe o Autoritate a Văii Iordanului (similară cu Autoritatea din

Valea Tennessee) în beneficiul reciproc al Iordaniei, Israelului şi Siriei, în schimbul acceptării de către statele arabe a (1) unui tratat de pace cu Israelul şi (2) relocării refugiaţilor arabi din războiul israelian pe noile terenuri agricole oferite de proiectul Văii Iordanului. Şi, în final, Statele Unite ar fi trebuit să declare unilateral că vor folosi orice forţă necesară pentru a preveni orice intruziune sovietică în Orientul Apropiat sau orice atac asupra independenţei Israelului. Ca proiect suplimentar, dar probabil irealizabil, Statele Unite ar fi trebuit să caute o punere în comun a veniturilor enorme din petrol din întregul Orient Apropiat pentru a furniza fonduri pentru reconstrucţia economică a zonei în ansamblu, în cadrul unei comunităţi economice arabe bazate pe comerţ şi imigraţie liberă în lumea arabă.
În loc de o astfel de soluţie progresivă a problemei Orientului Apropiat şi a crizei de la Suez, Statele Unite, acţionând prin intermediul Naţiunilor Unite, au căutat să restabilească status quo ante bellum(situatia precedenta razboiului), în esenţă precar, fără nicio garanţie. Adevărata dificultate a fost Israelul, care a refuzat timp de câteva luni să cedeze zonele pe care le ocupase fără a obţine în schimb o soluţie la nemulţumirile sale. Aceste nemulţumiri au fost: (1) refuzul statelor arabe de a încheia un tratat de pace sau de a accepta existenţa Israelului prin încheierea războiului din 1948, (2) blocada economică, socială şi politică arabă a Israelului, care a inclus boicoturi ale tuturor firmelor comerciale mondiale care făceau afaceri cu Israelul, (3) refuzul accesului la Canalul Suez navelor israeliene sau bunurilor israeliene identificabile din 1948, (4) hărţuirea constantă a transportului maritim sau a pescuitului israelian în Golful Aqaba şi râul Iordan şi (5) utilizarea Fâşiei Gaza, teritoriu non-egiptean ocupat de Egipt în cadrul armistiţiului din 1948, ca bază pentru raiduri de gherilă asupra Israelului.
În cele din urmă, presiunea americană şi opinia publică mondială acţionând prin intermediul Naţiunilor Unite au forţat Israelul să renunţe la teritoriul pe care îl cucerise, inclusiv Fâşia Gaza şi ţărmurile Golfului Aqaba,fără garanţii semnificative. O Forţă de Urgenţă a ONU (UNEF) a fost trimisă pentru a supraveghea evacuarea teritoriului egiptean şi a Fâşiei Gaza, sub presiunea unor ameninţări economice şi financiare severe de natură neoficială din partea Washingtonului. Eficacitatea unor astfel de ameninţări se bazape faptul că întreaga economie israeliană depindea de fluxul

de fonduri private din Statele Unite, în timp ce atacul britanic asupra Egiptului fusese abandonat în mare măsură ca o consecinţă a epuizării rezervelor britanice de dolar şi aur, care au scăzut cu 420 de milioane de dolari în septembrie-noiembrie 1956. Ameninţările americane cu sancţiuni împotriva propriilor prieteni şi aliaţi cu privire la Egipt, chiar în momentul în care nu făcea nimic pentru a impune sancţiuni pentru atacul sovietic asupra Ungariei şi refuzul său de a coopera cu Uniunea Sovietică în stabilizarea Orientului Apropiat din cauza Ungariei, au prezentat o imagine ciudată a fanteziei politice la sfârşitul anului 1956. Una dintre metodele de presiune folosite de Statele Unite împotriva Puterilor Occidentale a fost sprijinirea refuzului Egiptului de a permite orice eliberare a Canalului Suez până la retragerea trupelor din Egipt. Acest lucru, desigur, a intensificat deficitul de păcură din Orientul Apropiat în Europa, pe măsură ce iarna se adâncea. Evacuarea forţelor anglo-franceze pe 22 decembrie 1956 şi a forţelor israeliene pe 8 martie 1957 a permis curăţarea Canalului şi reimpunerea presiunilor blocadei egiptene asupra Israelului. Între timp, poziţia americană, ignorând toate problemele reale ale zonei, a fost enunţată sub forma aşa-numitei Doctrine Eisenhower în ianuarie 1957. În ceea ce priveşte problema exclusiv în termeni de opoziţie militară faţă de comunism, această doctrină ataca Uniunea Sovietică şi ameninţa că va folosi forţele armate ale Statelor Unite pentru a apăra orice „naţiuni iubitoare de libertate din zonă... care solicită un astfel de ajutor împotriva unei agresiuni armate evidente din partea oricărei naţiuni controlate de comunismul internaţional....”

Ca răspuns la această promisiune neconstructivă, Uniunea Sovietică, în februarie 1957, a sugerat un efort comun din partea a patru Puteri (Rusia, Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa) pentru a reorganiza Orientul Apropiat pe baza a şase principii: (1) soluţionarea paşnică a tuturor disputelor de acolo, (2) neamestec în afacerile interne, (3) renunţarea la toate eforturile de a încorpora ţările din Orientul Apropiat în blocurile militare ale Marilor Puteri, (4) îndepărtarea bazelor militare străine din zonă şi a trupelor bazate pe acestea, (5) o interdicţie reciprocă a livrărilor de arme şi (6) promovarea dezvoltării economice fără implicare politică sau militară.

Această ofertă sovietică promiţătoare, care ar fi putut fi negociată

pentru o soluţionare a problemelor reale ale Orientului Apropiat, a fost respinsă de Statele Unite; în schimb, Doctrina Eisenhower, în ciuda lipsei clare a oricărei ameninţări comuniste evidente, a fost folosită împotriva Egiptului şi Siriei în ceea ce priveşte Iordania şi Libanul.
Monarhia iordaniană era complet dependentă de armată, care, la rândul ei, era complet dependentă de subvenţia financiară din partea Marii Britanii. Această subvenţie (în valoare de 12 milioane de lire sterline pe an) a fost suspendata de noul Parlament ales în octombrie 1956. Siria şi Arabia Saudită, care deja aveau trupe pe teritoriul iordanian, s-au alăturat Egiptului pentru a continua subvenţia. Pentru a scăpa de influenţa egiteană şi sovietică în creştere, regele Hussein şi-a demis prim-ministrul şi a cerut ajutor de la Washington. Revoltele din partea grupurilor de opoziţie au dus la legea marţială, o subvenţie de 10 milioane de dolari în cadrul Doctrinei Eisenhower şi la deplasarea Flotei a Şasea americane în Levant pentru a-l sprijini pe Hussein (aprilie 1957).
Rivalitatea dintre Arabia Saudită şi Egipt pentru influenţa asupra celelalte ţări arabe a fost marcată de o uniune economică Egipt-Siria în septembrie 1957, un împrumut de 112 milioane de dolari acordat Siriei din blocul sovietic şi (în februarie 1958) unirea acestor două ţări într-o Republică Arabă Unită.
Irakul şi Iordania au răspuns la aceasta cu o Federaţie Arabă foarte efemeră. Până în primăvara anului 1958, Nasser era implicat în controverse cu toate statele vecine, cu excepţia Siriei. O lovitură de stat militară a ofiţerilor pro-Nasser din Irak, în iulie, a abolit monarhia şi l-a asasinat pe Nuri al Said şi pe principalii săi susţinători, ameninţând că va răsturna guvernul nesigur al preşedintelui Chemoun al Libanului. Pentru a preveni acest lucru, forţele americane au debarcat în Liban în aceeaşi săptămână (15-17 iulie) în care o comisie a Naţiunilor Unite aflată la faţa locului a raportat o lipsă totală de dovezi ale orice forţe externe care să încerce să submineze Libanul. În ziua următoare, Hussein al Iordaniei a cerut şi a obţinut o brigadă britanică de paraşutişti pentru a-i proteja poziţia.
Încă o dată, Hrușciov a făcut apel la o conferinţă a Marilor Puteri (de data aceasta incluzand şi India) privind Orientul Apropiat, dar a fost întâmpinat de o serie de obstacole legaliste din partea Washingtonului.

Statele Unite au refuzat să acţioneze în afara Naţiunilor Unite, iar sugestia s-a încheiat în cele din urmă cu o serie de scrisori de reproşuri în august 1958. O sesiune specială a Adunării Naţiunilor Unite l-a trimis pe secretarul general Dag Hammarskjöld într-o misiune în Orientul Apropiat, care a reuşit să evacueze trupele din Liban şi Iordania până în noiembrie 1958.
Această tulburare din statele musulmane a continuat în perioada ulterioară de rivalitate sovieto-americană privind rachetele (1956-1963). Republica Arabă Unită a Egiptului şi Siriei, înfiinţată în februarie 1958, a fost destrămată de Siria după ce o lovitură de stat militară a răsturnat guvernul sirian în septembrie 1961. O altă revoltă militară siriană la începutul anului 1963 a anunţat reînfiinţarea sa, dar opoziţia internă, în principal din partea Partidului Ba'ath, a împiedicat acest lucru. În Irak, revolta militară din iulie 1958, condusă de generalul Abdul Karim Qassim, a rămas la putere pe o bază relativ pro-comunistă şi anti-Nasser până când a fost răsturnată într-o sângeroasă tulburare militară din 8-9 februarie 1963.

Partea a Nouăsprezecea — Noua Eră: 1957-1964

Capitolul 71 — Creşterea Impasului Nuclear

Deceniul 1953-1963 a fost cel mai critic din istoria modernă. Capacitatea omului de a trece cu succes prin acesta a fost un tribut adus norocului şi bunului său simţ. Evitarea războiului nuclear şi explozia extraordinară de prosperitate economică în naţiunile industrializate avansate în timpul acelui deceniu au fost echilibrate de creşterea continuă a dezorganizării sociale acute şi de creşterea şi mai acută a confuziilor ideologice. Cu toate acestea, omul a supravieţuit şi, până în 1963, se afla la deschiderea unei noi ere, bazată în mare măsură pe relaxarea Războiului Rece dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică şi pe oportunităţile de a face ceva în privinţa problemelor sociale şi intelectuale întârziate, oferite de combinaţia dintre relaxarea politică şi prosperitatea economică. Deceniul în ansamblu s-a împărţit în două părţi în jurul anului 1956. Primii trei ani au fost marcaţi de „Cursa continuă pentru

bomba cu hidrogen” şi au acoperit perioada de la primele explozii termonucleare din 1953 până la realizarea unei bombe cu fuziune care putea fi lansată dintr-un avion în 1956. Următorii şapte ani au fost saturati de cursa rachetelor şi au atins punctul culminant şi deznodământul în anul de la criza rachetelor cubaneze din octombrie-noiembrie 1962 până la moartea preşedintelui Kennedy în noiembrie 1963.
Strâns legată de această diviziune bazată pe dezvoltarea armelor a fost împărţirea oarecum întârziată a deceniului în două părţi printr-o schimbare a politicii strategice americane. Aici, punctul de diviziune a fost în jurul anului 1960 şi este marcat de trecerea de la strategia „represaliilor masive”,asociată cu numele lui John Foster Dulles, la strategia „descurajării graduale”, asociată cu noua administraţie democrată a preşedintelui Kennedy. Schimbarea din 1960, însă, a fost asociată doar întâmplător cu alegerile prezidenţiale din acel an şi cu schimbarea ulterioară a Administraţiei la Casa Albă. Adevărata schimbare din 1960 a fost adusă, aşa cum vom vedea, de realizarea deplină, la acea vreme, a capacităţii de atac termonuclear intercontinental de către cele două superputeri. „Echilibrul terorii” astfel realizat până în 1960 a dus direct la criza rachetelor din 1962 şi la impasul termonuclear din 1963. Şi aceste evoluţii au dus la schimbări majore în structurile politice şi ideologice ale tuturor zonelor lumii, schimbări care sunt încă în desfăşurare.

Schimbarea echilibrului de putere

După cum am văzut, întreaga perioadă 1953-1960, în domeniul apărării, a fost dominată de aşa-numitul „New Look”, efortul republican de a reduce costul efortului de apărare american prin trecerea de la „izolare” la represalii masive. Aceasta a implicat o reducere a bugetului american pentru apărare de la o medie de 43 de miliarde de dolari pe an în ultimele patru bugete Truman (1949-1953) la o medie de 37,4 de miliarde de dolari pe an în cele şase bugete Eisenhower din 1954-1960. În acest proces, efectivul militar american a fost redus de la 3,7 milioane de oameni la 0,5 milioane în cei şase ani ianuarie 1953 - ianuarie 1959. Ajutorul economic extern a fost din ce în ce mai puţin accentuat.
În acest fel, efortul de a descuraja agresiunea sovietică s-a bazat

mai complet pe ameninţarea unui atac nuclear american prin bombardiere SAC asupra Uniunii Sovietice şi mai puţin pe disponibilitatea americană de a întâlni forţele sovietice la sol sau de a câştiga puteri terţe de partea noastră prin ajutor economic sau de altă natură. Dulles, care vedea lumea în termeni alb-negru, a refuzat să recunoască dreptul cuiva de a fi neutru şi a încercat să forţeze toate statele să se alăture părţii americane în Războiul Rece sau să fie condamnate la omisiune in relatiile externe.
După ce a împărţit astfel lumea în două blocuri, el a căutat să stabilească între ele un circuit continuu de bariere de acorduri de-a lungul frontierelor terestre ale blocului sovietic, de la Marea Baltică, prin Europa şi Asia, până în Orientul Îndepărtat. Principalele porţiuni ale barierei erau Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) în Europa (1949), Organizaţia Centrală a Tratatului (1955) în Orientul Apropiat şi Mijlociu (CENTRO) şi Organizaţia Tratatului Asiei de Sud-Est (SEATO) în Orientul Îndepărtat (1954). În teorie, bariera de pacte a devenit continuă prin prezenţa Turciei atât în NATO, şi CENTRO, cât şi a Pakistanului atât în CENTRO, cât şi în SEATO.
Lui Dulles nu-i păsa prea mult de puterea militară, prosperitatea economică sau democraţia politică a statelor care formau acest inel de hârtie în jurul blocului sovietic, deoarece funcţia lor principală era de a forma o barieră, astfel încât orice mişcare spre exterior a Rusiei sau a sateliţilor săi, prin incalcarea acestor intelegeri, să declanşeze circuitul care ar fi provocat puterea nucleară de represalii a Americii asupra patriei sovietice.
În teorie, această politică strategică însemna că orice mişcare externă a Uniunii Sovietice sau a unuia dintre statele sale satelite, într-o junglă îndepărtată sau pe un vârf muntos sterp din Asia Centrală, ar putea duce la un război nuclear total, iniţiat de Statele Unite, care ar distruge total civilizaţia europeană aşa cum o cunoaştem. Căci, până în 1960, capacitatea oricăreia dintre Superputeri de a o ataca direct pe cealaltă de pe propriul teritoriu era foarte limitată şi, în consecinţă, cele două Superputeri trebuiau să atace din baze din Europa sau Orientul Îndepărtat.
Această schimbare, care a avut loc în perioada 1956-1962, este de o importanţă majoră, deoarece a însemnat că Uniunea Sovietică şi Statele Unite au devenit capabile să se atace direct una pe cealaltă şi nu au fost nevoite să implice imediat Puteri terţe în disputele lor.

Din punctul de vedere al armelor, aceasta a reprezentat, din partea americană, trei schimbări: (1) trecerea avioanelor de bombardament cu echipaj uman de la avioanele B-47 cu rază lungă de acţiune la avioanele B-52 şi B-58 cu rază intercontinentală; (2) trecerea rachetelor de la rachetele balistice cu rază intermediară de acţiune (IRBM), cum ar fi Thor sau Jupiter, care trebuiau să fie stationate în Turcia, Italia sau Marea Britanie pentru a ajunge în Uniunea Sovietică, la rachetele balistice intercontinentale (ICBM), cum ar fi Minuteman sau Atlas, care puteau lovi Uniunea Sovietică din baze de pe teritoriul Statelor Unite; şi (3) apariţia, în jurul anului 1960, a submarinelor Polaris cu propulsie nucleară, ale căror şaisprezece rachete înarmate nuclear puteau lovi Uniunea Sovietică din mările care se învecinează cu masa terestră eurasiatică. Această capacitate americană de a ataca patria sovietică din America de Nord nu a fost atinsă atât de rapid sau atât de complet de partea rusă, nici măcar în momentul în care impasul nuclear fusese atins în 1963. Drept urmare, Uniunea Sovietică putea ataca Statele Unite doar lovind bazele sale sau aliaţii săi din NATO sau din Orientul Îndepărtat. La început, în anii 1950, un astfel de contraatac sovietic ar fi fost în mare parte efectuat de forţele terestre sovietice care invadau vestul Europei Centrale, dar până la sfârşitul anilor 1950, pe măsură ce forţele de atac strategic sovietice au fost întărite prin achiziţionarea de avioane de bombardament strategic precum Tu-16 şi de rachete IRBM, acest contraatac sovietic la represaliile masive ale Americii ar fi dus la distrugerea nucleară şi poluarea radioactivă a unei mari părţi din Europa. Trecerea treptată a puterii de represalii americane de la o rază intermediară de acţiune la o rază intercontinentală (în 1962) a redus presiunea sovietică asupra Europei prin reducerea importanţei bazelor europene ale Americii. Acest lucru a avut multe implicaţii semnificative pentru toate naţiunile Europei, atât comuniste, cât şi occidentale.

Cheia cursei rachetelor rezida în faptul că Statele Unite şi Uniunea Sovietică au ales căi opuse în eforturile lor de a obţine rachete nucleare. O problemă fundamentală a fost cum să combine bomba atomică americană din 1945 cu racheta germană V-2. Întrucât bomba atomică era un obiect în oval, de 1,5 metri lăţime şi 3 metri lungime, care cântărea 4.300 kg, iar V-2 putea transporta un focos de doar 700 kg pe o distanţă de 320 km, solutia nu era

uşoară. Guvernul sovietic a căutat să reducă decalajul dintre puterea rachetelor şi sarcina utilă nucleară concentrandu-se către o rachetă mai puternică, în timp ce oamenii de ştiinţă americani, în ciuda opoziţiei Forţelor Aeriene şi industriei aeronautice, au căutat să reducă decalajul prin obţinerea de bombe mai mici. Rezultatul cursei a fost că Uniunea Sovietică, în perioada 1957-1962, avea propulsoare foarte mari, ceea ce i-a oferit un avantaj în cursa pentru propulsarea obiectelor în spaţiu sau pe orbite balistice în jurul Pământului, dar acestea erau foarte scumpe, nu puteau fi fabricate în cantităţi mari şi erau foarte dificil de instalat sau de mutat. Statele Unite, pe de altă parte, au descoperit curând că aveau bombe de toate dimensiunile, chiar si unele mici, capabile să fie folosite ca arme tactice de către trupe în lupta terestră şi care puteau fi deplasate cu jeep-uri.

Ca o consecinţă a deciziei americane de a reduce dimensiunea bombei (o decizie pentru care marele om de ştiinţă Robert Oppenheimer a fost în mare măsură responsabil), la începutul anilor 1960, Statele Unite produceau un număr mare de focoase într-o mare varietate de dimensiuni, capabile să fie lansate de tot felul de vehicule, de la rachete şi lansatoare tactice, până la rachete Polaris, avioane de toate dimensiunile şi rachete din toata raza de acţiune, până la bombe distrugătoare de oraşe, transportate de bombardiere SAC gigantice sau rachete ICBM.

Se pare că succesul sovieticilor în obţinerea bombei atomice în 1949, în lansarea unei bombe cu hidrogen în 1953 şi în uimirea lumii cu puternicele sale rachete în 1957 nu numai că a alarmat Statele Unite, dar a indus în eroare chiar si Kremlinul în ideea greşită că era înaintea Statelor Unite în dezvoltarea armelor nucleare transportate de rachete. Această aşa-numită „deficienţă în materie de rachete” a fost o idee greşită, deoarece vasta expansiune a producţiei americane de materiale nucleare, începută în 1950, combinată cu reducerea simultană a dimensiunilor focoaselor nucleare, până în 1959, aducea Statele Unite într-o stare de „abundenţă nucleară” şi de „capacitate excesivă”, ceea ce reprezenta o problemă gravă pentru Uniunea Sovietică. În mod ciudat, tocmai în acea perioadă (sfârşitul anului 1957) două studii americane (Raportul Gaither şi Proiectul de Studii Speciale al Fondului Fraţilor Rockefeller) au sugerat existenţa unei deficienţe în materie de rachete sau a unei inferiorităţi în capacitatea de rachete a Statelor

Unite în comparaţie cu Uniunea Sovietică. Această judecată, aparent bazată pe supraaccentuarea asupra dimensiunii propulsoarelor de rachete sovietice, a jucat un rol principal în campania prezidenţială americană din 1960 şi în încrederea în sine exuberantă a lui Hruşciov şi a asociaţilor săi în perioada 1957-1961. Realitatea situaţiei a fost aparent recunoscută la Moscova abia în 1961, când a pătruns cu un şoc rece de frică prin festivităţile înşelătoare ale autocongratulari care începuseră odată cu succesul Sputnik I (octombrie 1957) şi cu lansarea reuşită de pe Lunik II (din septembrie 1959).
În această perioadă plăcută de autoamăgire, intensificată de discuţia nerealistă din campania prezidenţială americană despre deficitul de rachete din 1960, Kremlinul a intrat într-o suspendare internaţională neoficială a testelor cu bombe nucleare (Moratoriul Testelor) din 31 octombrie 1958 până pe 23 octombrie 1961. Dintr-o dată, în 1961, autorităţile sovietice au recunoscut că au rămas mult în urma Statelor Unite, atât ca număr, cât şi ca varietate de arme nucleare, deoarece bombele lor nucleare existente erau prea mari pentru multe scopuri, în special pentru rachete balistice balistice intercontinentale (ICBM) precise şi numeroase cu rază lungă de acţiune. Prin urmare, în octombrie 1961, Uniunea Sovietică a încălcat moratoriul de trei ani asupra testelor prin reluarea acestora, dar, pentru a ascunde scopul testelor de a căuta bombe mai mici, aceştia au dirijat publicitatea asupra testelor către faptul testarii celei mai mari bombe folosită vreodată, o monstruozitate termonucleară de fuziune de 58 de megatone. După aceste teste, Uniunea Sovietică a devenit curând clar că avansul american în rachetele balistice intercontinentale nu putea fi depăşit de Uniunea Sovietică, având în vedere capacitatea sa industrială limitată şi celelalte cereri urgente in vederea acestei capacităţi, pe o perioadă de timp care ar fi avut o semnificaţie strategică. În consecinţă, Moscova, probabil la instigarea Armatei Roşii însăşi, a decis să-şi remedieze slăbiciunea în rachete intercontinentale prin încercarea de a muta unele dintre numeroasele sale rachete intercontinentale în raza de acţiune a Statelor Unite instalandu-le în secret în Cuba lui Castro. Această decizie, dacă am analizat-o corect, a arătat încă o dată modul în care strategia de apărare sovietică se îndrepta într-o direcţie opusă celei care influenţa deciziile americane de apărare.

Chiar în momentul în care (vara anului 1962) Uniunea Sovietică decidea să-şi remedieze slăbiciunea în materie de rachete balistice intercontinentale (ICBM) încercând să instaleze rachete intracontinentale (IRBM) într-o a treia putere apropiată de Statele Unite, aceasta din urmă decidea că aprovizionarea sa cu ICBM creştea atât de rapid încât îşi va închide bazele IRBM din ţări terţe apropiate de Uniunea Sovietică (cum ar fi Turcia). Această decizie americană începea deja să fie pusă în aplicare când a izbucnit criza rachetelor cubaneze în octombrie 1962.
Criza rachetelor cubaneze a fost un punct de cotitură în relaţiile sovieto-americane, similară în anumite privinţe cu criza de la Faşoda din 1898 dintre Franţa şi Anglia. A arătat ambelor părţi că niciuna nu dorea un război şi că interesele lor nu erau antitetice în toate punctele. Astfel, a semnalat suspendarea Războiului Rece şi a cursei nebuneşti a înarmărilor dintre ele. Aceasta a arătat că Statele Unite aveau o superioritate suficientă la rachete pentru a respinge orice agresiune sovietică majoră, în timp ce Uniunea Sovietică avea suficientă putere nucleara, în combinaţie cu atitudinea americană în general non-agresivă, pentru a descuraja Statele Unite să îşi folosească superioritatea pentru a comite orice agresiune asupra Uniunii Sovietice. Astfel s-a stabilit un impas nuclear între Statele Unite şi Uniunea Sovietică, care le-a asigurat fiecareia securitatea.
Acest impas americano-sovietic, prin inhibarea utilizării puterii fiecăreia, a permis terţelor Puteri să scape, într-o măsură considerabilă, de nevoia de a se inarma pentru a le impiedica acţiunile. Aceasta însemna că statele terţe puteau întreprinde acţiuni pe care propria lor putere nu le putea justifica sau impune în sine. Adică, impasul superputerilor le permitea statelor terţe o libertate de acţiune dincolo de propriile lor puteri intrinseci. Astfel, Indonezia putea ataca Malaya; China putea ataca India; Pakistanul, deşi aliat cu Statele Unite, putea fi apropiat de China Roşie; Cipru putea sfida Turcia; Egiptul putea ataca Yemenul; Franţa putea sfida Statele Unite; România putea flirta cu Pekingul; iar Marea Britanie sau Spania puteau face comerţ cu Cuba lui Castro, fără ca Superputerile să se simtă libere să îşi folosească propriile forte reale pentru a obţine ceea ce îşi doreau, deoarece majoritatea acestor puncte forte erau neutralizate prin opoziţie reciprocă.
O consecinţă semnificativă a acestei situaţii a fost prăbuşirea

aproape totală a sistemului de drept internaţional care fusese formulat în secolul al XVII-lea prin opera unor scriitori precum Grotius. Acel sistem de drept internaţional considera statul ca întruchiparea suveranităţii,o organizare a puterii politice pe bază teritorială. Criteriile pentru existenţa unui astfel de stat suveran fuseseră capacitatea sa de a-şi apăra graniţele împotriva agresiunii externe şi de a menţine legea şi ordinea publică în rândul locuitorilor săi din interiorul acestor graniţe. Până în 1964, ca o consecinţă a impasului de putere din timpul Războiului Rece, zeci de „state" (cum ar fi Congo) care nu puteau îndeplini niciuna dintre aceste acţiuni au fost recunoscute ca state de către Superputeri şi aliaţii lor şi au obţinut această recunoaştere în dreptul internaţional prin admiterea lor în Naţiunile Unite. Această dezvoltare a culminat pe parcursul a peste cincizeci de ani de distrugere a vechilor distincţii consacrate ale dreptului internaţional, cum ar fi distincţiile dintre război şi pace (distruse de Războiul Rece, care nu era niciuna dintre aceste concepte), dintre beligeranţi şi neutri (distruse de războiul economic britanic din Primul Război Mondial) sau dintre civili şi combatanţi (distruse de războiul submarin şi bombardarea oraşelor).

Impasul nuclear din contextul Războiului Rece a făcut posibil ca organizaţiile politice care aproape nu aveau nicio caracteristică tradiţională a unui stat nu numai să fie recunoscute ca state, ci şi să acţioneze în moduri iresponsabile şi să supravieţuiască din subvenţii economice obţinute de la un bloc, ameninţând că se vor alătura sau pur şi simplu vor accepta subvenţii de la celălalt bloc. Ca o consecinţă a acestei situaţii, toate realităţile afacerilor internaţionale din 1964 au fost acoperite de straturi groase de legi, teorii, practici şi acorduri care nu aveau nicio legătură cu realitatea. Astăzi, presiunea realităţilor de sub acest strat de a-l străpunge şi de a ieşi la lumină, unde pot fi recunoscute în general, a atins un punct critic. Ca parte a acestui proces de creştere a sănătăţii mintale (care este întotdeauna recunoaşterea realităţii), viitorul dezarmării a devenit mai promiţător decât fusese în decenii, deşi şansele de a ajunge la acorduri substanţiale de dezarmare rămân mici. Aceasta înseamnă că dezarmarea este mai probabil să apară sub forma dezangajării nucleare şi a adoptării tacite a unor acţiuni paralele decât sub forma unor acorduri explicite sau

documente semnate.
Cantitatea de mituri şi teorii false care trebuie date la o parte pentru a permite chiar şi celor mai înalte vârfuri ale realităţii să apară este foarte mare. Numai în cadrul Naţiunilor Unite, aceasta implică aspecte precum recunoaşterea Congo-ului ca „stat", convingerea că Taiwanul este o Mare Putere demnă de unul dintre cele patru locuri permanente, cu drept de veto, în Consiliul de Securitate sau pretenţia că China Roşie, în ciuda deţinerii tuturor atributelor tradiţionale ale statalităţii, nu există.
O parte a acestei reveniri la realitate este întruchipată în recunoaşterea tot mai mare a faptului că există mai multe situaţii în care Statele Unite şi Uniunea Sovietică au interese paralele decât în care interesele lor sunt antitetice. Cu siguranţă, ele au un interes comun în evitarea războiului nuclear, în prevenirea răspândirii armelor nucleare către alte state, în a nu otrăvi atmosfera cu căderi radioactive provenite din testele nucleare, în încetinirea dezvoltării armelor, a rivalităţii tehnologice şi a cursei spaţiale pentru a direcţiona mai multe resurse către problemele interne de penurie, dezorganizare socială şi educaţie; sau în abţinerea de a se depăşi reciproc, în acordarea de arme şi ajutor către regimuri neutraliste nesigure, nerecunoscătoare, instabile şi ineficiente.
O primă dovadă clară a recunoaşterii acestui interes comun a fost soluţionarea paşnică a crizei rachetelor cubaneze, dar primul acord formal bazat pe aceasta a fost Tratatul oficial de interzicere a testelor nucleare din august 1963. Acest tratat nu numai că urmărea menţinerea impasului dintre cele două superputeri în măsura în care acesta ar putea fi pus în pericol de testele lor viitoare; de asemenea, urmărea să împiedice răspândirea armelor nucleare către alte puteri prin această restricţie. Atât superputeriile, cât şi multe ţări neutre se temeau că explozibilii nucleari ar ajunge sub controlul Chinei Roşii sau al altor mâini iresponsabile.
Până la sfârşitul anilor 1960, astfel de consideraţii au dezvăluit că existau domenii considerabile de interese comune între statele lumii, acoperind toate cele trei grupuri ale aşa-numitei Lumi Libere, blocul comunist şi ţările neutre. Rezultatul net a fost dispariţia aproape totală a lumii, aşa cum aparea in viziunea lui John Foster Dulles cu doar un deceniu înainte. Lumea cu două puteri a lui Dulles era înlocuită de o lume multibloc în care cele două

superputeri, în loc să fie antitetice în toate punctele de vedere, găseau domenii extinse în care interesele lor erau mai apropiate unele de celelalte decât erau de cele ale unora dintre celelalte blocuri mai noi, în special cel care se dezvolta în jurul Chinei Roşii. Mai mult, după cum vom vedea, în anumite privinţe, scopurile, metodele şi structurile celor două superputeri convergeau pe cursuri din ce în ce mai paralele. Cel mai evident respingător pentru Dulles ar fi fost apariţia neutralismului, evident nu numai prin numărul tot mai mare şi independenţa statelor neutre, ci şi prin dezintegrarea ambelor blocuri vechi de superputeri pe măsură ce acestea slăbeau şi se dizolvau, şi foştii membri ai acestora, cum ar fi Franţa în Vest şi România în Est, adoptau politici din ce în ce mai neutraliste. Ca o consecinţă evidentă a acestui fapt, grupările şi barierele pe hârtie pe care Dulles le construise atât de dureros în anii 1950 erau în curs de lichidare, fiind una dintre principalele actiuni ale anilor 1960. Acest lucru a din ce în ce mai evident, în NATO, Organizaţia Statelor Americane (OAS), CENTRO şi SEATO. Mai puţin evident, cu excepţia Orientului Îndepărtat, acelaşi proces dezintegrativ a avut loc în cadrul blocului sovietic, la început cu Iugoslavia în 1948 şi apoi cu China Roşie (1960), Albania, România şi altele. Întregul proces de creştere a neutralităţii, diversităţii şi dezintegrarea superblocurilor, urmat de accentul tot mai mare pus de toate grupuri pe problemele sărăciei, dezorganizării sociale. şi nihilismul spiritual, a fost posibil doar datorită creşterii impasului nuclear şi trebuie, pe tot parcursul, să fie recunoscut ca având loc sub umbrela terorii termonucleare şi a pericolului reprezentat de noi arme biologice, la fel de oribile.

Deznodământul Războiului Rece, 1957-1963

Două evenimente revelatoare de la sfârşitul verii anului 1957 oferă dovezi contradictorii cu privire la natura sistemului sovietic. Pe 26 august, Kremlinul a revendicat primul său test reuşit al unui ICBM. O lună mai târziu, a anunţat că al şaselea Plan cincinal a fost abandonat şi va fi înlocuit de un nou Plan cel de-al saptelea pentru perioada 1959-1965.
Semnificaţia acestui al doilea anunţ a fost dificil de evaluat, dar a arătat dificultăţile crescânde ale regimului în realizarea proiectelor sale economice grandioase, o dificultate care a apărut din eşecurile

sistemului agricol sovietic. Fermele de stat şi cele colective au folosit cantităţi atât de mari de echipamente şi forţă de muncă şi au oferit în schimb o producţie atât de limitată, încât au devenit principalul factor limitativ în eforturile sovietice de a ridica nivelul de trai, de a menţine dimensiunea şi puterea forţelor de apărare, de a câştiga state terţe prin asistenţă economică şi tehnică şi de a conduce Statele Unite în cucerirea spaţiului cosmic. Producţia de alimente de pe micile parcele private ale ţărănimii sovietice, care erau probabil lucrate doar în timpul liber al proprietarilor lor, producea de patru sau cinci ori mai mult decât producţia pe acru a fermelor de stat şi colective. Aceasta a fost, desigur, o indicaţie a succesului întreprinderii private ca stimulent în procesul de producţie, fapt care a fost în mod specific recunoscut de Hruşciov într-o serie de discursuri la începutul anului 1964.
Dar între 1957-1959 această semnificaţie a schimbării planului economic sovietic a fost nerecunoscută sau cel puţin discutabilă, iar atenţia lumii s-a concentrat în schimb asupra succesului sovietic privind rachetele sale. Din octombrie 1957, pe o perioadă de cinci ani, ruşii au arătat calea catree spaţiul cosmic Statelor Unite. În ziare şi în opinia mondială, marja superiorităţii sovietice părea mult mai mare decât era în realitate. Pe 4 octombrie, Sputnik I, cu o greutate de 184 de kilograme, a fost lansat pe o orbită în jurul Pământului nostru; O lună mai târziu, Sputnik II, cu o greutate de 510 kg şi care conţinea un câine viu, a intrat şi el pe orbită cu succes. Dar, pe 6 decembrie, un efort mult mediatizat al Statelor Unite, în cadrul Proiectului Vanguard, a eşuat în încercarea sa de a plasa pe orbită o mică sferă de 1,3 kg. În ultima zi a lunii ianuarie 1958, prima navă spaţială americană, Explorer I, cu o greutate de 14 kg, a fost lansată cu succes pe orbită în jurul Pământului nostru, dar a fost urmat de un alt eşec al navei Vanguard şi de un eşec al navei Explorer II în următoarele două luni.
În primăvara anului 1958, succesul nostru cu Explorer III (14 kg) şi un alt eşec cu Vanguard au fost urmate de succesul Sputnik III (1125 kg). Cei doi ani 1958 şi 1959 au înregistrat numeroase eşecuri americane în spaţiu (20 în total) combinate cu 16 încercări reuşite (majoritatea în 1959). În ianuarie 1959, guvernul sovietic a plasat Lunik I (1.465 kg) pe orbită în jurul soarelui la cinci luni după ce prima noastră sondă lunară eşuase. În septembrie 1959, Lunik II a atins suprafaţa lunii, iar o lună mai târziu, Lunik III

a înconjurat luna, fotografiindu-i partea ascunsă. În 1960 şi 1961, Statele Unite au lansat numeroase vehicule spaţiale de succes care au adunat informaţii ştiinţifice valoroase. Una dintre acestea, în ianuarie 1959, a efectuat prima transmisie din spaţiu, transmiţând mesaje de la staţiile terestre americane, dar în aprilie şi august 1961, vehiculele sovietice au trimis cu succes primele fiinţe umane în spaţiu: Vostok I a fost recuperată după o singură orbitare a pamantului, iar Vostok II, după 18 călătorii reuşite în jurul globului, a fost recuperată a doua zi. Aceşti primi călători spaţiali, maiorul Iuri Gagarin şi maiorul Gherman S. Titov, s-au întors în siguranţă pe pământul sovietic, demonstraţii remarcabile ale succesului sovietic în controlul vehiculelor lor spaţiale.
Primii astronauţi americani, căpitanul Alan B. Shepard, Jr., care a efectuat un zbor suborbital de 117 mile în mai 1961, şi colonelul John H. Glenn, care a orbitat Pământul de trei ori în februarie 1962, au fost recuperaţi prin aterizare în ocean. În octombrie, comandantul Marinei Statelor Unite, Walter M. Schirra, a efectuat o aterizare similară după o numărătoare inversă lină şi o decolare de la Capul Canaveral (acum numit Capul Kennedy) şi şase orbitari în jurul Pământului. Aceste realizări americane au fost văzute la televizor de milioane de telespectatori şi au stârnit laude considerabile în întreaga lume pentru curajul guvernului american de a permite transmisiuni în direct a ceea ce s-ar fi putut transforma în fiascouri umilitoare.
Fiasco-urile sovietice în dezvoltarea spaţială, dacă au avut loc, au fost bine ascunse, în timp ce succesele lor au continuat să uimească lumea la sfârşitul anului 1962. În august al acelui an, ruşii, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore, au decolat Vostok III şi Vostok IV, fiecare cu un pasager uman,dirijate la o distanţă de şase kilometri una de cealaltă în spaţiu aterizand împreună, la şase minute şi 124 de mile distanţă, după câteva zile în spaţiu, în stare de imponderabilitate totala. Această realizare a fost remarcabilă prin demonstraţia de control asupra întregului proces, deoarece cele două vehicule se aflau pe orbite aproape identice, aproape s-au unit în spaţiu şi au doborât toate recordurile anterioare de timp şi distanţă în spaţiu. Maiorul A. G. Nikolaev a înconjurat Pământul de 64 de ori, a parcurs 1.625.000 de mile şi a fost imponderabil timp de aproape patru zile, timp în care a lucrat, a mâncat, a dormit şi s-a mişcat în capsula sa.

Cosmonautul său însoţitor, locotenent-colonelul P. R. Popovich, a efectuat 48 de orbitari în jurul Pământului şi a fost în imponderabilitate timp de aproape trei zile. Aceste realizări din cadrul programului spaţial sovietic au fost repetate în iunie 1963 prin zboruri duble similare ale Valentinei Tereşkova, prima femeie în spaţiu, care a efectuat 48 de orbitari, şi ale locotenent-colonelului Valeri Bykovsky, care a finalizat 81 de orbitari.

Impactul acestor „spectacole spaţiale" sovietice asupra opiniei mondiale a fost extraordinar. Pentru mulţi neutri şi chiar pentru unii din naţiunile occidentale, isprăvile lor păreau să indice că Uniunea Sovietică ajunsese pe primul loc în capacitatea de a aplica ştiinţa dezvoltării tehnologice. Abia treptat, şi niciodată complet, s-a răspândit conştientizarea faptului că Uniunea Sovietică, anunţându-şi doar succesele şi ascunzându-şi eşecurile, dădea o aparenţă înşelătoare de succes. În timp, a început să se vadă şi că, în timp ce Uniunea Sovietică avea, fără îndoială, propulsoare extraordinare şi o precizie aproape incredibilă în lansarea lor, efortul spaţial al Statelor Unite a inclus un număr mai mare de încercări, într-o varietate şi dimensiune mult mai mari, şi a produs cantităţi imens de informaţii ştiinţifice. Până în 1963-1964, când rivalitatea spaţială a intrat într-o cursă pentru plasarea oamenilor pe Lună, iar ambele părţi au început să aibă îndoieli cu privire la înţelepciunea acestui lucru (sau cel puţin in logica de a se întrece spre ei), a devenit mai clar că efortul spaţial american era mai mare, mai solid şi mai rodnic pentru ştiinţă decât isprăvile uimitoare şi anterioare ale Uniunii Sovietice. Dar niciun astfel de proces de reevaluare nu a putut schimba faptul că primii oameni în spaţiu au fost ruşi, Iuri Gagarin şi Gherman S. Titov, în 1961.

Succesele sovietice în spaţiu au avut un triplu impact asupra Statelor Unite, rezultatul final fiind că întreaga mişcare a vieţii americane a fost îndreptată într-o nouă direcţie. Impactul psihologic a fost cel mai puţin important, în ciuda forţei sale. Mai semnificativă a fost influenţa asupra educaţiei americane şi a dezvoltării economice.

Impactul economic al Sputnik şi Vostok a fost de aşa natură încât a direcţionat resurse imense, prin cheltuieli guvernamentale, către cercetarea în ştiinţă şi tehnologie. Până în 1964, după şase ani de existenţă, Administraţia Naţională Aeronautică şi Spaţială (NASA) se stabilizase la un buget anual de peste cinci miliarde de dolari.

Sume la fel de mari erau direcţionate de surse guvernamentale către cercetare şi dezvoltare în ştiinţă, medicină şi tehnologie. Drept urmare, întregul model al educaţiei americane s-a schimbat, la fel şi relaţia dintre guvern şi educaţie, precum şi dintre public şi educaţie. Sistemul educaţional a fost adus în atmosfera furtunoasă a pieţei americane frenetice şi era pagubit de la cele mai înalte niveluri până la liceu şi chiar mai jos in cautarea de oameni talentaţi, instruiţi sau pur şi simplu dornici. Pe măsură ce cererea pentru astfel de oameni a crescut, iar remuneraţiile şi oportunităţile lor au crescut, minoritatea substanţială care nu era talentată, instruită sau dornică a găsit din ce în ce mai puţine oportunităţi de a-şi câştiga existenţa şi a început să se scufunde către o clasă inferioară în continuă creştere de proscrişi sociali şi defavorizaţi, grupul social auto-perpetuant al celor defavorizati.
În acelaşi timp, în Uniunea Sovietică, aveau loc schimbări revoluţionare similare, milioane de oameni fiind chemaţi din zonele rurale şi urbane deprimate către oportunităţi educaţionale şi progres în domeniul competenţelor tehnologice şi al recompenselor sociale. Pretenţiile socialiste de recompense egale au fost abandonate treptat, punându-se un accent sporit pe iniţiativa individuală, avansarea ierarhiilor de bogăţie şi putere şi compensaţii disparate pentru ambiţie, aplicare, talent şi adaptabilitate. În general, aşa cum vom vedea, a existat o dezvoltare a modurilor de viaţă sovietice şi americane nu numai în convergenţă unul faţă de celălalt, ci, într-un fel, departe de viaţa din majoritatea celorlalte naţiuni.
În această perioadă de convergenţă a modurilor de viaţă sovietice şi americane către sisteme ştiinţifice şi tehnologice mai dezvoltate, a existat, simultan, o ascuţire superficială a luptei lor politice şi o deschidere mai puţin evidentă a numeroase punţi de cooperare între ele. Astfel de punţi au apărut mai întâi în acele domenii ale vieţii ştiinţifice şi educaţionale în care se dezvoltau departe de majoritatea celorlalte naţiuni. A apărut într-un exemplu remarcabil de cooperare internaţională precum Anul Geofizic Internaţional (iulie 1957 până la sfârşitul anului 1958) şi, mai precis, în acordurile sovieto-americane privind schimbările culturale şi educaţionale, cum ar fi cel pentru 1958-1959 semnat în ianuarie 1958. Acestea au adus oameni de ştiinţă, profesori, interpreţi, industriaşi şi chiar turişti dintr-o ţară în alta.

În noiembrie 1958, două evenimente fără legătură au început procesul care a dus în patru ani la criza rachetelor cubaneze şi la relaxarea Războiului Rece. Pe 27 noiembrie, Hruşciov, plin de încredere în sine şi sfidare, a trimis o notă Puterilor Occidentale cerând soluţionarea problemei de la Berlin, sub ameninţarea că Uniunea Sovietică, la sfârşitul a şase luni, va semna ea însăşi un tratat de pace cu guvernul est-german, îşi va retrage propriile forţe din zonă şi va preda drepturile sale aspra Berlinului (inclusiv controlul rutelor de acces aliate în oraş) guvernului est-german. Deoarece Puterile Occidentale nu recunoşteau regimul est-german, această acţiune nu numai că ar impune o astfel de recunoaştere, dar le-ar obliga şi pe acestea să negocieze cu Germania de Est cu privire la drepturi, bazate pe victorie şi acord cu Uniunea Sovietică, care nu erau negociabile în special cu aceasta.
Când Hruşciov a trimis acest „ultimatum" pe 27 noiembrie 1958, NATO avea doar douăzeci şi una de divizii, o treime dintre ele vest-germane, pentru a-şi apăra poziţia în Europa. Dar a doua zi, racheta baltică americană ICBM Atlas, pentru prima dată, a AJUNS o rază completă de acţiune de 6.325 de mile.
În timp ce cele şase luni ale „ultimatumului" lui Hruşciov se scurgeau, cele două tabere ostile au început să se dezintegreze intern, în Europa de Vest şi în Orientul Îndepărtat.
În Orientul Îndepărtat, primul an al Planului cincinal al Chinei Roşii, aşa-numitul „Mare Salt Înainte", a început să se prăbuşească în şase luni de la începerea sa. Aparent, pentru a muşamaliza acest lucru, guvernul chinez a început să adopte o atitudine foarte agresivă faţă de guvernul naţionalist chinez de pe Formosa (Taiwan) şi s-a pregătit să lanseze un atac total asupra forţelor sale de pe insulele teritoriale chineze Matsu şi Quemoy, care se aflau încă sub controlul lui Chiang Kai-shek.
Sprijinul puternic pe care Dulles l-a acordat lui Chiang, inclusiv întăriri printr-o forţă specială de portavioane americane şi pregătirea sa psihologică de a declansa războiul s-au răspândit în toate părţile lumii. Ameninţarea chinezilor roşii s-a diminuat treptat, iar aceştia au făcut cereri extinse Moscovei pentru asistenţă militară, tehnică şi financiară. Cam în acelaşi timp, Franţa a făcut cereri Statelor Unite pentru a preveni orice posibilitate ca Europa să se implice într-un război nuclear care ar rezulta din acţiuni

unilaterale americane în Orientul Îndepărtat sau în altă parte, în care Franţa nu fusese consultată.
Aceste două cereri, din partea Pekingului şi Parisului, au arătat curând trăsăturile de separare care se dezvoltau în cadrul celor două superblocuri.
Cererile Chinei Roşii de asistenţă din partea Moscovei nu au putut fi satisfăcute, din simplul motiv că Kremlinul nu putea satisface cerinţele Uniunii Sovietice, prinsă într-o menghină triplă formată de un sistem agricol şubred, cerinţele tot mai mari ale ruşilor înşişi pentru îmbunătăţirea nivelului de trai şi nevoile programului spatial si al rachetelor balistice in cursa cu Statele Unite.
În consecinţă, acordul de asistenţă tehnică sino-sovietică din februarie 1959 oferea doar cinci miliarde de ruble în următorii şase ani, aproximativ jumătate din suma care fusese furnizată în cei şase ani precedenţi. În şase luni, China Roşie a început agresiunile împotriva frontierelor sale inaccesibile cu India şi făcea comentarii nefavorabile despre doctrinele lui Hruşciov de „coexistenţă paşnică cu capitalismul” şi „victoria inevitabilă a socialismului fără război”.
În aceleaşi şase luni, Statele Unite aveau dificultăţi tot mai mari cu Franţa în cadrul NATO. În septembrie 1958, De Gaulle a cerut înfiinţarea unui directorat tripartit format din Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa, pentru a oferi consultanţă la nivel global, mai largă decât controlul limitat european exercitat prin NATO. Această cerere a fost foarte bine întemeiată, deoarece acţiunile Americii la Quemoy sau la debarcarea puşcaşilor marini americani în Liban (în iulie 1958) ar fi putut duce la război cu Uniunea Sovietică şi la un atac sovietic asupra Europei de Vest asupra unei zone şi a unei probleme în care Franţa nu fusese implicată sau consultată.
Cererea lui De Gaulle a fost respinsă. De îndată ce imperiosul general a fost învestit ca primul preşedinte al celei de-a Cincea Republici Franceze (ianuarie 1959), el a luat măsuri pentru a scoate Franţa de sub unele dintre angajamentele franceze faţă de NATO: Flota franceză din Mediterana a fost retrasă de sub controlul NATO, utilizarea Franţei ca bază pentru arme nucleare, fie din avioane, fie din rachete, a fost refuzată, iar participarea Franţei la un sistem european unificat de apărare aeriană a fost exclus.
În cadrul discuţiilor de două zile de la Paris, între 19 şi 20

decembrie 1959, cei doi preşedinţi, Eisenhower şi De Gaulle, au revenit la discuţii şi au ajuns la un impas: Eisenhower a respins sugestia lui De Gaulle pentru o direcţie politică globală formată din trei puteri, iar De Gaulle a respins dorinţa lui Eisenhower de a avea un sistem integrat de apărare aeriană şi navală pentru Europa.
În timp ce aceste poziţii se dezvoltau, un punct de cotitură semnificativ în relaţiile sovieto-americane a apărut în timpul vizitei lui Hruşciov în Statele Unite, între 15 şi 17 septembrie 1959. Liderul Kremlinului a vorbit cu insistenţa despre inevitabila victorie viitoare a socialismului şi despre necesitatea unei coexistenţe paşnice până atunci. El a salutat concurenţa în afaceri economice sau tehnologice, în chestiuni sportive sau culturale, dar a exclus necesitatea războiului sau legitimitatea agresiunii de către oricare dintre părţi. La început, a refuzat să fie impresionat de bogăţia şi puterea Americii, implicând că nu era surprinzător pentru el şi că Uniunea Sovietică ar ajunge la acea prosperitate la un moment dat in viitor.
Dar, treptat, a avut loc o schimbare foarte importantă. În ciuda opiniilor exprimate, a fost impresionat si a încetat să se mai prefacă că lucrurile pe care le vedea erau nişte expoziţii speciale amenajate, indiferent de cost, pentru a-l amăgi. Treptat, adevărul incredibil i-a ieşit la iveală în minte: mulţi americani chiar trăiau aşa, în ceea ce rusul obişnuit ar opina sa vada un lux incredibil. Adevărata revelaţie a venit când a vizitat fermele din Iowa, a văzut echipamentele şi modul de viaţă al acestor fermieri americani de succes şi a aflat statisticile economice ale agriculturii americane. Ani de zile după aceea a vorbit despre aceste aspecte şi, chiar în aprilie 1964, le-a povestit ungurilor despre asta şi i-a sfătuit să-i imite pe fermierii americani.
Călătoria lui Hruşciov a fost notabilă şi în alte privinţe. La Camp David, împreună cu preşedintele Eisenhower, acesta şi-a revocat termenul limită de şase luni pentru soluţionarea problemei germane, pe motiv că examinarea problemei de către Conferinţa Miniştrilor de Externe din vara anului 1959 suspendase urgenţa acesteia. La reuniunea Adunării Generale a Naţiunilor Unite din septembrie, Hruşciov a câştigat un sprijin considerabil pentru sugestia sa că Uniunea Sovietică era dispusă să ajungă la o dezarmare completă supravegheată prin controale reciproce, inclusiv prin fotografiere aeriană.

În timpul vizitei sale, ministrul sovietic de externe Gromîko a oferit o imagine partiala asupra complexităţii sistemului sovietic. La Camp David, a încercat să încheie un acord care să oblige fiecare parte să îşi limiteze emisiunile radio de propagandă impotriva celeilalte la trei ore pe zi, cu implicaţia nedeclarată că Moscova ar putea înceta să bruieze emisiunea Vocea Americii dacă se ajungea la acest acord. Deşi emisiunile noastre în limba rusă, la acea vreme, erau doar de trei ore pe zi, am refuzat oferta spunând că dorim să creştem, nu să reducem, fluxul de informaţii. Gromyko a lăsat impresia că bruiajul era o cheltuială şi o povară pentru sistemul sovietic. În orice caz, în iunie 1963, odată cu relaxarea Războiului Rece, bruiajul a fost oprit de ruşi fără niciun acord.
Slăbirea poziţiei sovietice, pe care Kremlinul a recunoscut-o în ceea ce priveşte rachetele în 1961, a apărut şi în alte domenii şi a fost pe deplin evidentă pentru oricine dorea să analizeze prosperitatea comparativă a celor două superblocuri. Nicăieri această comparaţie nu a rezultat mai clar decât în Germania divizată şi nicăieri Kremlinul nu a putut să o accepte cu mai putina dificultate.
În anii 1950 şi începutul anilor 1960, contrastul dintre Republica Democrată (Germană de Est) şi Republica Federală (Germană de Vest) era ca între zi şi noapte. Occidentul, cu aproximativ 55 de milioane de locuitori, era în plină expansiune, în timp ce Estul, cu mai puţin de 17 milioane, era sumbru şi deprimat.
Miracolul economic vest-german se baza, aşa cum am spus, pe salarii mici, muncă asiduă şi urmărirea viguroasă a profiturilor de către întreprinderi private, puţin împiedicate de guvern sau de sindicate.
A fost, de fapt, cel mai apropiat exemplu de laissez-faire tradiţional din secolul al XIX-lea pe care mijlocul secolului al XX-lea l-a avut de oferit. Guvernul, sub influenţa ministrului Economiei (mai târziu cancelar) Ludwig Erhard, a operat în termenii a ceea ce numeau „o economie de piaţă liberă conştientă social” (soziale Marktwirtschaft), dar jocul forţelor economice libere se regăsea în lipsa interferenţei guvernului şi în rate salariale competitive, mai degrabă decât în concurenţa prin preţuri între producătorii industriali. Fluctuaţiile ciclului economic au fost atenuate de politica fiscală a guvernului şi se spunea că posibilele inegalităţi în distribuţia produsului naţional ar putea fi remediate printr-un impozit progresiv pe venit suficient

de blând pentru a nu interfera cu stimulentele. În caz contrar, impozitele erau percepute pentru a încuraja industria să-şi reinvestească profiturile în afaceri, mai degrabă decât pentru a creşte salariile. Această politică şi tendinţele naţionale ale perspectivei germane au favorizat producţia de bunuri de capital în detrimentul bunurilor de consum şi pentru piaţa de export, mai degrabă decât pentru uz intern. După 1945, sindicatele, care fuseseră strâns asociate cu activităţi politice şi cu agitaţii pentru reforme economice şi sociale drastice înainte ca regimul nazist să le înrobească, au căutat să evite politica şi să se concentreze pe salarii şi condiţii de muncă (aşa cum fac sindicatele din Statele Unite); dar aceste activităţi în Germania fuseseră în mod tradiţional preocuparea altor agenţii (cum ar fi consiliile de întreprindere) şi cu greu puteau fi prea influenţate de sindicate într-o perioadă de surplus de forţă de muncă şi preţuri scăzute, cum au fost cele predominante în Germania anilor 1950.

Acest surplus de forţă de muncă din Germania de Vest a provenit din afluxul de 13 milioane de refugiaţi în zonă, în principal din Germania de Est şi Cehoslovacia. Odată ce a început boom-ul, cererea de forţă de muncă a fost atât de mare încât refugiaţii au continuat să fie bineveniţi, iar cel puţin două treimi dintr-un milion de muncitori necalificaţi, non-germani, au fost importaţi din Italia, Grecia, Spania şi din alte părţi ale sudului Europei.

Docilitatea şi dorinţa de a munci a acestor popoare au menţinut salariile scăzute, profiturile ridicate, iar boom-ul a continuat în anii 1950 şi până în anii 1960. Până în 1960, doar 38.000 de zile de muncă pe om au fost pierdute din cauza grevelor şi blocărilor în Germania de Vest, comparativ cu aproape o jumătate de milion în Olanda, 3 milioane în Regatul Unit şi 19 milioane în Statele Unite în acel an.

Unele dintre consecinţele acestui sistem, pe lângă cea mai evidentă, a prosperităţii înfloritoare, au fost că structura industriei monopolizate, cu recompense mari pentru clasele superioare, cu recompense mai mici şi mobilitate socială redusă pentru muncitori, a continuat în anii 1950 aşa cum fusese în Germania de la începutul industrializării sale. În 1958, opt mari „trusturi” controlau încă 75% din producţia de oţel brut, 80% din fierul brut, 60% din oţelul laminat şi 36% din producţia de cărbune. Numărul milionarilor (în mărci) a trecut de dublu în patru

ani, la mijlocul anilor 1950. Cu toate acestea, mai puţin de jumătate dintre lucrătorii eligibili erau în sindicate, calitatea de membru al sindicatelor a crescut cu doar 20%, în timp ce forţa de muncă a crescut cu 67% după 1949 şi doar o parte nesemnificativă (5%) dintre studenţii universitari proveneau din clasa muncitoare, comparativ cu o rată de cinci ori mai mare în Marea Britanie.
Pentru lumea exterioară şi pentru majoritatea germanilor, în special pentru est-germani, natura internă şi structura „miracolului economic" vest-german aveau o importanţă redusă. Ceea ce conta era că vest-germanul mediu avea un loc de muncă stabil, cu salarii adecvate şi speranţe nelimitate pentru viitor.
Creşterea anuală de 10% a produsului naţional brut vest-german era ceva ce nu putea fi negat sau minimalizat.
Printre cei care nu doreau să-l ignore sau să-l minimizeze, ci, dimpotrivă, erau dornici să participe la el, se aflau est-germanii. Aceştia au continuat să fugă spre vest din sărăcie şi despotism, către abundenţă şi libertate. Fiecare efort depus de regimul comunist pentru a opri acest flux nu a servit decât la creşterea lui. Cu cât erau trimişi mai mulţi poliţişti să păzească frontiera dintre Germania de Est şi de Vest, cu atât erau mai mulţi poliţişti care să fugă spre vest împreună cu ceilalţi.
Motivele acestor evadari spre Vest erau suficient de clare. Germania de Est a fost un regim stalinizat sub un tiran nepopular, susţinut de douăzeci şi două de divizii ruseşti, deoarece acesta este dispus să administreze Germania de Est ca o colonie economică a Imperiului Sovietic. În ciuda denunţărilor lui Hruşciov la adresa stalinismului, acesta a susţinut un regim stalinist sub Walter Ulbricht, dictatorul comunist al Germaniei de Est, deoarece acest tip de regim extragea cea mai mare pradă de pe teritoriul său pentru Kremlin.
Această presiune s-a agravat asupra Germaniei de Est imediat după 1959, când atracţia Germaniei de Vest a devenit mai mare, iar cererile nesfârşite asupra resurselor sovietice pentru rachete, spectacole spaţiale, nivel de viaţă îmbunătăţit şi un sistem agricol în dezintegrare au crescut.
Pentru a îndeplini aceste cerinţe, Germania de Est a renunţat la cel de-al doilea Plan cincinal neterminat în 1959 şi a trecut la un Plan pe sapte ani sincronizat cu noul Plan septenal al Uniunii Sovietice pentru 1959-1965. Ca parte a acestui plan, a urmat o colectivizare forţată a jumătăţii agriculturii est-germane care rămăsese încă în

mâini private. În trei luni, februarie-aprilie 1960, aproape un milion de fermieri au fost forţaţi să se mute în mai puţin de 20.000 de ferme colective prin metode de violenţă şi presiune socială similare cu cele pe care Stalin le folosise cu treizeci de ani mai devreme în Rusia. Iar consecinţele au fost, într-un sens economic, foarte similare: producţia agricolă s-a prăbuşit. Lipsa de alimente a fost curând urmată de alte penurii, în special de cărbune. După cum se poate imagina, iernile est-germane din 1961-1963 au devenit coşmaruri sumbre. Planul septenal din 1959 s-a dovedit aproape imediat de nerealizat şi a fost înlocuit de unul nou şi mai modest pentru perioada 1964-1970. Însă subordonarea zonei faţă de Rusia a fost doar putin atenuată.
Germania de Est, la fel ca restul sateliţilor europeni ai Moscovei, este organizată într-un sistem unificat de specializare industrială şi exploatare economică, CAER (Consiliul de Asistenţă Economică Reciprocă), versiunea sovietică a unei pieţe comune, înfiinţată în opoziţie cu Planul Marshall în 1949. Drept urmare, 80% din exporturile Germaniei de Est mergeau către ţările comuniste, iar aceasta a devenit cel mai mare client al Uniunii Sovietice, furnizând 20% din importurile sale totale. În general, acest schimb a luat forma unui troc, materii prime ruseşti schimbate cu bunuri industriale germane, în special maşini, substanţe chimice, produse optice şi instrumente ştiinţifice. Dar eşecul întregului sistem poate fi observat în faptul că Germania de Est, a cărei capacitate industrială de dinainte de război era aproximativ la fel de mare ca cea a Germaniei de Vest, până în 1960 producea doar un sfert din producţia industrială a Germaniei de Vest.
Soluţia comunistă la aceste dificultăţi a fost creşterea tiraniei, dar acest lucru a forţat pur şi simplu mai mulţi est-germani să fugă spre vest. Pentru a preveni acest lucru şi, dacă este posibil, pentru a împiedica comuniştii să ia cunoştinţă de marile succese ale sistemului capitalist din vest, autorităţile est-germane au construit, pe 13 august 1961, o „fâşie a morţii" rigidă de-a lungul frontierei est-germane-vest-germane ,un zid de-a lungul liniei care desparte Berlinul de Est de Berlinul de Vest. Timp de luni, acest zid a fost consolidat şi înălţat, înconjurat şi impanzit de sârmă ghimpată şi turnuri de veghe, clădirile şi ascunzătorile de-a lungul său fiind curăţate. Cu toate acestea, 20.000 de persoane au riscat moartea, integritatea personala şi închisoarea şi au reuşit să evadeze peste

zid în primele douăsprezece luni. De atunci, cifra a scăzut la 10.000 până la 13.000 pe an, aproximativ 8 până la 10 % fiind chiar cei care ar fi trebuit să-l păzească.
În contrast cu aceasta, miracolul economic vest-german care a făcut din această ţară al treilea cel mai mare importator şi al doilea cel mai mare exportator din lume, cu libertate şi prosperitate, era mai mult decât putea suporta Hruşciov. Berlinul de Vest, care împărtăşea libertatea şi prosperitatea Occidentului, în ciuda faptului că era înconjurat de sumbra penurie a Germaniei de Est, era şi mai reproşabil pentru Hruşciov, deoarece era o demonstraţie flagrantă a succesului Occidentului şi a eşecului Estului. După cum spunea însuşi Hruşciov, Berlinul de Vest era „un os înfipt în gât”. Nu există nicio îndoială că discursul lui Hruşciov despre „coexistenţa paşnică” şi „inevitabilul triumf al socialismului prin competiţie fără război” era sincer. El era convins că Uniunea Sovietică, ca unic reprezentant pământean al unui regim comunist, trebuia păstrată cu orice preţ. El, împreună cu asociaţii săi, încă de la testarea primei explozii termonucleare sovietice reuşite în august 1953, au recunoscut că un război termonuclear ar distruge toată viaţa civilizată, inclusiv pe cea a învingătorului. Armata Roşie uneori, şi China Roşie întotdeauna, s-au opus acestui lucru, argumentând că ar supravieţui suficienţi oameni pentru a permite reconstrucţia unui mod de viaţă socialist, dar Hruşciov nu a fost convins. Pe această bază, el a dorit sincer să devieze lupta comunisto- capitalistă către zone nonviolente. Astfel, a fost sincer în sugestiile şi negocierile sale privind dezarmarea, dar, din moment ce nu avea încredere în Puterile Occidentale la fel de mult cum acestea nu aveau încredere în el, orice avans pe calea dezarmării era aproape fără speranţă. Poziţia sovietică urmărea limitarea armelor nucleare şi a rachetelor cu rază lungă de acţiune şi era mult mai puţin dispusă să accepte limite privind armele convenţionale sau forţele terestre. Aceasta este echivalentul cu a spune că dorea să limiteze Statele Unite şi era reticent în a limita Uniunea Sovietică. Abia după 1959, odată cu creşterea presiunii asupra forţei de muncă economice a Uniunii Sovietice, a existat o disponibilitate pentru reducerea forţelor de infanterie. În acelaşi timp, confidentialitatea aproape nebunească a sistemului rusesc a făcut ca Kremlinul să fie reticent în a accepta orice tip eficient de inspecţie a dezarmării, ceea ce era aproape automat considerat de

sovietici drept spionaj. Statele Unite erau chiar mai puţin dornice decât Kremlinul să ajungă la un acord eficient de dezarmare, deoarece, spre deosebire de Uniunea Sovietică, majoritatea presiunilor din cercurile economice şi de afaceri americane au fost în favoarea continuării cheltuielilor mari pentru apărare, sursa unui segment major al oportunităţilor de angajare şi al profiturilor industriale ale Americii. Abia la începutul anului 1964, când preşedintele Johnson a căutat cu perspicacitate să combine cheltuielile militare reduse cu taxe reduse şi un atac la scară largă asupra sărăciei interne americane pentru a extinde cererile pe pieţele de consum, a devenit posibilă disiparea unei părţi din opoziţia faţă de reducerea cheltuielilor cu armamentul complexului militar-industrial.

Prin urmare, propunerile sovietice de dezarmare din 30 aprilie 1957 au fost discutate lună de lună şi an de an, cu progrese minime. Până în 1959 era destul de clar că scopul principal al Kremlinului era să împiedice Germania şi China Roşie să obţină arme nucleare. În consecinţă, aceştia s-au concentrat pe eforturile de a direcţiona discuţiile privind dezarmarea către restricţii privind testele nucleare şi către zone fără arme nucleare în Europa Centrală şi în Asia. Zona fără arme nucleare din Europa Centrală, care se potrivea bine cu o politică de „dezangajare" favorizată de britanici în acea zonă, era cunoscută sub numele de Planul Repacki, după susţinătorul său nominal, dar a reapărut, în diferite versiuni, timp de mulţi ani.

Nu există nicio îndoială că un rol central în politica externă sovietică l-a jucat teama nu nejustificată a Kremlinului faţă de Germania şi opoziţia sa aproape nevrotică faţă de o unificare a Germaniei care ar fi iesit de sub control sovietic sau faţă de achiziţionarea de arme nucleare de către Germania de Vest. Un impas pe această temă a fost asigurat de refuzul Americii de a accepta status quo-ul unei Germanii divizate din cauza devotamentului nostru faţă de regimul Adenauer şi a temerii noastre că Germania de Vest, respinsă de noi în problema reunificării, ar putea prefera reunificarea în locul prosperităţii sau democraţiei şi să încheie o înţelegere cu Uniunea Sovietică pentru a realiza o astfel de unitate. Nu am putut accepta acest lucru din cauza convingerii noastre că forţele germane de infanterie erau necesare sistemului de apărare vest-european dacă ar fi existat vreo speranţă de a apăra Europa împotriva forţelor terestre sovietice la

orice nivel de luptă evitand războiul termonuclear total.
Din aceste motive, Statele Unite s-au angajat în mod repetat faţă de regimul Adenauer să lucreze pentru unificarea Germaniei pe principii democratice. Mai mult, în 1957, un angajament al lui Eisenhower faţă de Adenauer, extins ulterior într-o Declaraţie formală de la Berlin de către cele trei Puteri Occidentale (29 iulie 1957), a afirmat că orice acord cuprinzător de dezarmare cu Uniunea Sovietică „trebuie să presupună în mod necesar o soluţie prealabilă a problemei reunificării Germaniei”. O serie de dezamăgiri amare din perioada 1958-1956 au condus Kremlinul la decizia disperată de a muta o parte din rachetele sale IRBM în Cuba. Trei factori ar fi putut juca roluri semnificative în această decizie nechibzuită. În primul rând, incapacitatea Uniunii Sovietice în 1961 de a depăşi avansul american în rachetele balistice intercontinentale a făcut ca Kremlinul să încerce să remedieze o parte din deficienţa sa în aceste arme cu rază lungă de acţiune prin desfăşurarea mai aproape de Statele Unite a unei părţi din rezerva sa mai mare de rachete cu rază intermediară de acţiune. Mai mult, dovezile tot mai numeroase că Uniunea Sovietică nu putea concura cu succes cu Statele Unite în domenii non-violente precum producţia agricolă, creşterea nivelului de trai sau ajutorul şi asistenţa tehnică acordată naţiunilor neutre au făcut ca Uniunea Sovietică să caute o metodă de a-și crește presiunea militară și politică asupra Statelor Unite care, în acelaşi timp, ar da un impuls prestigiului său în întreaga lume în rândul statelor neutre sau simpatizante. În cele din urmă, recunoaşterea tot mai mare a faptului că şansele sovietice de a ajunge la tipul de înţelegere dorită în Germania de Vest sau Berlinul de Vest se diminuau i-a determinat, fără îndoială, pe mulţi din Kremlin să concluzioneze că o amplasare cu succes a rachetelor sovietice în Cuba, chiar dacă nu exista o intenţie reală de a le utiliza, ar putea duce la o înțelegere de compromis în baza căreia aceste rachete ar fi retrase din Cuba în schimbul unei înţelegeri la Berlin mai favorabile dorinţelor sovietice. Indiferent de motivul acumulării de rachete sovietice în Cuba, odată începută, în august 1962, aceasta a continuat cu o viteză uimitoare. Casa Albă era suspicioasă la începutul lunii septembrie, iar pe 24 ale aceleiaşi luni, preşedintele Kennedy a obţinut de la Congres permisiunea de a chema 150.000 de rezervişti, dar fotografiile aeriene nu au arătat amplasamentele rachetelor decât

pe 15 octombrie.
Rachete antiaeriene sovietice de mare altitudine (SA-2) fuseseră identificate în Cuba în august, iar avioane de bombardament Ilyushin-28 în septembrie.
Săptămâna 14-21 octombrie a fost una de criză în continuă creştere în cadrul guvernului Statelor Unite, deşi nu a fost făcut niciun anunţ public înainte de discursul preşedintelui de luni, 22 octombrie 1962. Acest discurs a stabilit o „carantină pentru toate echipamentele ofensive transportate către Cuba", a cerut demontarea amplasamentelor de rachete şi retragerea forţelor sovietice sub ameninţarea unei acţiuni mai puternice din partea Statelor Unite şi a anunţat că „orice rachetă lansată din Cuba împotriva oricărei naţiuni va fi considerată un atac al Uniunii Sovietice asupra Statelor Unite, necesitând represalii complete".
Efectele acestui discurs au fost explozive. Pentru lume, a început şase zile de criză în care cele două superputeri au fost în pragul unui război nuclear. În realitate, situaţia era cu totul diferită.
Criza, de fapt, a fost un exemplu aproape perfect de criză diplomatică şi de modul în care o astfel de criză ar trebui gestionată.
Tiparul unei crize diplomatice clasice are trei etape: (1) confruntare; (2) recunoaştere; şi (3) soluţionare. Confruntarea constă într-o dispută, adică o provocare de putere într-un anumit domeniu de conflict; Etapa 2 este recunoaşterea de către ambele părţi a realităţilor relaţiei de putere dintre ele (întotdeauna mult mai uşoară atunci când sunt implicate doar două state); iar Etapa 3 este o cedare din partea celui mai slab dintre cele două, însoţită de un efort din partea celui mai puternic de a acoperi această retragere refuzând să provoace o umilinţă sau un triumf evident asupra celui mai slab. După cum spunea Metternich, „Un diplomat este un om care nu-şi permite niciodată plăcerea unui triumf" şi o face pur şi simplu pentru că este în interesul celui mai puternic ca un adversar care recunoaşte puterea învingătorului şi este rezonabil în a-i ceda să nu fie inlăturat sau înlocuit de un alt conducător care este prea ignorant sau prea nerezonabil pentru a face acest lucru.
Criza din octombrie 1962 a fost condusă pe aceste linii într-un mod magistral de către preşedintele Kennedy, cu excepţia câtorva mici defecte cauzate de unii dintre subordonaţii săi.
Situaţia puterii pe tot parcursul crizei rachetelor a fost covârşitor în

favoarea Statelor Unite (cu un raport de cel puţin 4 la 1). Kremlinul nu putea face nimic pentru a apăra Cuba dacă o atacam, deoarece rachetele şi bombardierele sale de acolo nu erau încă gata de actiune. Mai mult, Kremlinul se putea aştepta la devastarea Uniunii Sovietice însăşi, dacă promova proiectul cubanez. O dovadă a analizei magistrale a lui Kennedy aici a fost faptul că a ignorat Cuba şi a transformat criza într-o simplă confruntare URSS-SUA. Făcând acest lucru, a plasat problema pe o bază reala de putere şi a distrus avalansa de nerealităţi acumulate pe scena politicii externe americane din 1945: NATO, aliaţii noştri din Europa, Naţiunile Unite şi Organizaţia Statelor Americane nu au fost consultate înainte de luarea deciziilor şi acţiunilor; au fost informate ulterior (în principal pe 13 octombrie). Când au fost informaţi şi rugaţi să susţină Casa Albă, nu au putut nici să decidă, nici să acţioneze. Faptul dominant în întreaga situaţie a fost caracterul copleşitor al puterii Americii şi faptul că acest lucru era cunoscut atât de Casa Albă, cât şi de Kremlin, dar era în mare parte necunoscut şi cu siguranţă nepublicat in lume. În jurul graniţei Uniunii Sovietice se aflau 144 de rachete Polaris, 103 Atlas, 159 Thor, Jupiter şi Titan; 1.600 de bombardiere cu rază lungă de acţiune, multe dintre ele constant în aer cu bombe nucleare. Când discursul preşedintelui a dat startul crizei publice, cinci divizii ale Rezervei Strategice a Armatei Statelor Unite, însumând aproximativ 100.000 de oameni, plus 100.000 de soldaţi ai forţelor aeriene şi un număr egal de personal naval şi marin fuseseră mobilizate sau alertate, Prima Divizie Blindată fusese trimisă din Texas pe coasta de est, 90 de nave militare, inclusiv 8 portavioane, erau în patrularea blocadei, un comandament de invazie cubanez fusese format în Florida şi 2.700 de rude ale personalului militar fuseseră evacuate din Guantanamo.

Sub o astfel de presiune, Hruşciov a cedat (aproape s-ar putea spune că a intrat în panică) vineri pe 26 octombrie. Cu doar opt zile înainte, pe 18 octombrie, ministrul sovietic de externe Gromyko făcuse o vizită personală la Casa Albă şi, fără a menţiona activităţile sovietice din Cuba, il ameninţase pe presedintele Kennedy ca Uniunea Sovietică nu mai putea amâna încheierea unui tratat de pace cu Republica Democrată (Est) Germană, cedându-i controlul asupra rutelor de acces către Berlin.

Preşedintele îl ascultase şi incheiase convorbirea cu ministrul de

externe rus fără a spune nimic despre acumularea de rachete în Cuba,fapt care era deja în discuţie în cadrul guvernului său. Dar o săptămână mai târziu, lumea nu se putea gândi la nimic altceva decât la acumularea de rachete şi la răspunsul american.
În timp ce Washingtonul aştepta reacţia Kremlinului la discursul preşedintelui, lucrările la amplasamentele de rachete continuau, navele sovietice se apropiau de blocada navală americană din jurul Cubei, iar guvernul american se apropia de aliaţii săi, ONU şi OAS. Înainte de începerea crizei publice de luni, Administraţia a recunoscut că blocada sa era ilegală, că Statele Unite însele purtaseră cândva un război pentru libera navigaţie pe mări şi că recunoşteam blocada doar în legătură cu un război declarat. Ca o concesie la aceasta, acţiunea americană a fost numită „carantină", nu „blocadă". Principalul motiv de îngrijorare era: o vor accepta sovieticii sau navele lor vor precipita războiul încercând să pătrundă? Testul a venit joi, 25 octombrie, la sfârşitul a trei zile de activitate confuză în alte colţuri ale scenei. Marţi, 23 octombrie, în timp ce Statele Unite şi-au prezentat cazul la ONU şi OAS, reacţiile au venit din partea aliaţilor săi şi a opiniei mondiale. Ambele reacţii au fost adverse, dar majoritatea statelor au precizat clar că nu se vor opune acţiunii americane. Deşi guvernul britanic, la fel ca restul aliaţilor noştri, a susţinut acţiunea americană, opinia publică din Anglia, inclusiv The Guardian, The Times şi liderii Partidului Laburist, ne-au reproşat criticile pe care Administraţia Eisenhower le făcuse atacului britanic asupra Suezului cu şase ani mai devreme: ignorarea Naţiunilor Unite, înşelarea şi ocolirea aliaţilor, recurgerea la proceduri violente mai degrabă decât paşnice în disputele internaţionale şi riscul unui război nuclear înainte de epuizarea negocierilor. Pakistanul şi India, incapabile să se pună de acord asupra a nimic altceva, au fost unite în critica lor la adresa expunerii iresponsabile a lumii de către Kennedy la riscul războiului. Suedia a respins categoric blocada.
În aceleaşi zile, celelalte douăzeci de state latino-americane au votat pentru susţinerea blocadei americane a Cubei, iar Argentina s-a oferit să furnizeze nave pentru a participa la aceasta, dar mai multe state au indicat că nu vor sprijini o invazie americană a Cubei dacă blocada nu reuşeşte să impună îndepărtarea rachetelor.
Organizaţia Naţiunilor Unite, aşa cum era de aşteptat, nu a avut acelaşi succes în a ajunge la vreun acord. Au fost introduse trei

rezoluţii, depuse de Statele Unite, Uniunea Sovietică şi cele patruzeci de state neutre (din 105 state membre), dar a fost imposibil să se obţină votul necesar de două treimi pentru niciuna dintre ele şi niciuna nu a fost supusă la vot.
Între timp, timp de două zile, importanta întrebare a rămas fără răspuns: Ce vor face navele sovietice când vor ajunge la blocadă? Prima, un petrolier, a fost atacată de un distrugător american joi, a fost confirmată şi a furnizat informaţiile necesare că nu transporta arme către Cuba. În câteva ore, a devenit clar că douăsprezece dintre cele douăzeci şi cinci de nave sovietice aflate în drum spre Cuba se întorceau spre patrie. Kremlinul dăduse înapoi. În noaptea următoare (vineri, 26 octombrie 1962), Casa Albă a primit o scrisoare lungă şi confuză de la Hruşciov. Tonul acesteia arăta clar panica sa personală şi, pentru a-şi salva reputaţia, aceasta nu a fost făcută publică. În dimineaţa următoare,Ministerul de Externe sovietic a publicat un text complet diferit, sugerând încheierea unui acord pentru demontarea atât a siturilor de rachete americane din Turcia, cât şi a siturilor de rachete sovietice din Cuba. Pentru cei din interiorul ambelor guverne, aceasta a fost recunoscută ca o capitulare sovietică, deoarece ştiau că siturile turceşti erau învechite şi erau deja programate să fie demontate în câteva luni. Deşi acest lucru ar fi echivalat cu a oferi ceva pentru nimic din partea Rusiei, a fost respinsă de Casa Albă, deoarece ar fi reprezentat pentru lume o capitulare a Turciei, aliatul nostru de la graniţa sovietică iar Kremlinul reuşise să stabilească o ameninţare directă la graniţa noastră. În schimb, Casa Albă a răspuns la prima notă nepublicată a lui Hruşciov, extragând din aceasta o ofertă de a elimina rachetele ruseşti dacă vom ridica blocada şi vom promite să nu invadăm Cuba. Această acceptare a fost trimisă la Moscova sâmbătă seara, în timp ce mobilizarea noastră pentru un atac asupra amplasamentelor de rachete sovietice, dacă construcţia lor ar continua era in desfasurare. Duminică dimineaţă, prin radio de la Moscova, a fost anunţată acceptarea lui Hruşciov: s-a ordonat oprirea lucrărilor la amplasamentele de rachete şi demontarea lor sub observaţia ONU; în schimb, preşedintele urma să promită că nu va ataca Cuba şi nici nu le va permite aliaţilor noştri să facă acest lucru. Acest lucru a dus direct la îndepărtarea şi repatrierea rachetelor şi a bombardierelor Iliusin în următoarele săptămâni. Soldaţii şi tehnicienii sovietici s-au reintors mult mai lent şi

niciodată complet. Inspecţia amplasamentelor a fost împiedicată de Castro, care era furios din cauza modului în care fusese dat la o parte şi, în cele din urmă, trădat de Kremlin. Ca urmare a acestui eşec, promisiunea americană de a nu invada Cuba nu a fost acceptata.
Criza rachetelor, prin reducerea rivalităţii sovieto-americane la caracteristica sa esenţială de rivalitate brută de putere, a clarificat o serie de ambiguităţi şi a deschis o nouă eră în istoria secolului al XX-lea. A arătat (1) că echilibrul de putere dintre cele două superputeri era în mod clar în favoarea Americii; (2) că guvernul Statelor Unite, în ciuda îndoielilor lui Hruşciov, avea voinţa de a înfrunta şi de a începe un război atomic, dacă era necesar; (3) că nimeni nu îşi dorea cu adevărat un război termonuclear şi că Hruşciov era pregătit să meargă până la capăt pentru a-l evita; şi (4) că descurajarea este eficienta şi, prin urmare, că în cele din urmă, s-ar putea realiza un compromis între cele două superputeri .

Capitolul 72 — Superblocurile în dezintegrare

Principala consecinţă a impasului nuclear a fost că a făcut posibilă o creştere considerabilă a diversităţii în lume. Anularea reciprocă a autoritatii celor două superputeri a creat o situaţie în care statele cu puţină sau fara putere au putut juca roluri semnificative pe scena mondială.
În acelaşi timp, superputerile nici măcar nu erau în măsură să-şi impună dorinţele asupra membrilor propriilor blocuri, iar neutrii puteau acţiona cu o neutralitate crescândă sau chiar o iresponsabilitate crescândă. Exemple de astfel de comportament ar putea fi observate în Franţa, Pakistan sau China Roşie printre membrii celor două blocuri, sau în Congo sau statele arabe printre neutri. În consecinţă, următoarele diviziuni ale subiectului nostru trebuie să se refere la dezintegrarea superblocurilor şi creşterea neutralismului.

America Latină: O cursă între dezastru şi reformă

Pe măsură ce timpul trece fără milă prin a doua jumătate a secolului al XX-lea, o problemă majoră pentru Statele Unite este soarta Americii Latine, acea porţiune gigantică a emisferei vestice

care se află la sud de Rio Grande. Nu este o zonă care poate continua să fie ignorată, deoarece nu este nici mică, nici îndepărtată, iar problemele sale sunt atât urgente, cât şi explozive. Totuşi, până în anul 1960, a fost ignorată.
America Latină care necesita atenţie în 1960 era de două ori mai mare decât Statele Unite (7,5 milioane de mile pătrate faţă de 3,6 milioane de mile pătrate), cu o populaţie cu aproximativ 10% mai mare (200 de milioane de persoane faţă de 180 de milioane în America anului 1960). Brazilia, care vorbea portugheza mai degrabă decât spaniola, avea aproape jumătate din suprafaţa totală, cu mai mult de o treime din populaţia totală (75 milioane în 1960). În 1960, Brazilia a ajuns la sfârşitul unui deceniu de expansiune economică şi demografică, timp în care economia sa creştea cu aproximativ 7% pe an, în timp ce populaţia creştea cu peste 2,5% pe an, ambele aproape de cele mai rapide rate din lume. (Creşterea populaţiei din Asia a fost de aproximativ 1,8% pe an, Rusia şi Statele Unite au fost mai mici, în timp ce Europa a înregistrat doar 0,7 % pe an.) Rata de creştere economică a Braziliei a scăzut la aproximativ 3% pe an după 1960, în timp ce explozia demografică s-a agravat, încercând aparent să recupereze costul vieţii în Brazilia, care a crescut cu 40% în 1961, 50% în 1962 şi 70% în 1963.
Cu excepţia inflaţiei fantastice a preţurilor, problemele Braziliei erau destul de tipice celor cu care se confrunta întreaga America Latină. Aceste probleme ar putea fi reduse la patru aspecte de bază: (1) scăderea ratei mortalităţii, combinată cu rata natalităţii ridicata în continua crestere, produce o explozie demografică neînsoţită de o creştere comparabilă a aprovizionării cu alimente; (2) dezorganizarea socială rezultată dintr-o astfel de creştere a populaţiei, combinată cu un aflux de oameni din zonele rurale către mahalalele urbane, se reflectă în perturbarea vieţii de familie, răspândirea criminalităţii şi imoralităţii, educaţie total inadecvată şi alte servicii sociale şi disperare crescândă; (3) modelele ideologice ale Americii Latine,care au fost întotdeauna neconstructive, sunt înlocuite cu doctrine mai noi, la fel de neconstructive, dar exploziv de violente; şi (4) există simultan o răspândire inutilă a armelor moderne şi un dezechilibru tot mai mare între controlul acestor arme şi structura socială în dezintegrare,presiunile sociale

şi politice tot mai mari.
Unele dintre consecinţele mai evidente ale acestor patru probleme ar putea fi menţionate aici.
America Latină nu este doar afectată de sărăcie,distribuţia bogăţiei şi a veniturilor este atât de inegală încât cel mai ostentativ lux există pentru un grup mic, alături de cea mai degradantă sărăcie pentru marea majoritate, cu un grup în creştere, dar foarte mic, între acestea.
Venitul mediu anual pe cap de locuitor pentru întreaga Americă Latină a fost de aproximativ 253 de dolari în 1960, variind de la 800 de dolari în Venezuela la 95 de dolari în Paraguay şi 70 de dolari în Haiti. Distribuţia este atât de inegală încât 80% din populaţia Americii Latine primeşte aproximativ 53 de dolari pe an, în timp ce doar 100 de familii deţin 20% din averea deţinută de nativii din întreaga zonă şi doar 30 de familii deţin 72 % din această bogatie. Acest dezechilibru se observă cel mai clar în deţinerea terenurilor, de care depinde mai mult de jumătate din populaţie, din cauza înapoierii economice a zonei. Reforma agrară (redistribuirea terenurilor), care pare atractivă pentru mulţi, dar nu este o soluţie atâta timp cât ţăranii nu au capital şi cunoştinţe tehnice, a fost realizată, într-o oarecare măsură, în câteva ţări (cum ar fi Mexic sau Bolivia), dar, în America Latină, în general, deţinerea terenurilor este încă foarte inegală. În Brazilia, de exemplu, jumătate din terenuri sunt deţinute de 2,6% dintre proprietarii de terenuri, în timp ce 22,5% din terenuri sunt deţinute de doar 50 % dintre proprietari. În America Latină, în ansamblu, cel puţin 66% din terenuri sunt deţinute de 10% dintre familii. O astfel de inegalitate atrage numeroase critici, în special din partea „reformatorilor” nord-americani, faptul în sine nu ar fi rău dacă proprietarii bogaţi ar simţi vreo dorinţă sau obligaţie de a face pământul să producă mai mult, dar cel mai mare blestem a vieţii latino-americane, aşa cum este şi în Spania, este indulgenţa de sine a bogaţilor, care le permite să-şi irosească veniturile mari în lux şi extravaganţe, fără niciun sentiment de obligaţie de a îmbunătăţi (sau chiar de a utiliza pe deplin) resursele pe care le controlează. Vom reveni într-o clipă la modelele ideologice dezastruoase care stau în spatele acestei atitudini.
Un alt indicator al unei societăţi nesănătoase este distribuţia pe vârste în cadrul acestei societăţi şi eşecul de a oferi educaţie

şi protecţie a sănătăţii. Aproximativ jumătate din populaţia Americii Latine este neproductivă şi o povară socială pentru cealaltă jumătate, deoarece se încadrează în cele două grupuri: tineri (sub 15 ani) sau bătrâni (peste 65 de ani). Aceasta comparativ cu doar 26% din populaţia din Statele Unite asistata social. O astfel de distribuţie, într-o societate sănătoasă, ar necesita o direcţionare considerabilă a resurselor către servicii sociale precum educaţia, protecţia sănătăţii şi securitatea pensiilor. Toate aceste servicii din America Latină sunt dureros de inadecvate. Aproximativ două treimi dintre latino-americani sunt analfabeţi, iar cei care pot fi clasificaţi drept alfabetizaţi au o şcolarizare insuficientă. Latino-americanul mediu a avut mai puţin de doi ani de şcolarizare, dar, ca toate sondajele, este înşelător, deoarece acoperă atât Paraguay-ul (unde foarte puţini copii se apropie vreodată de o şcoală), cât şi Cuba lui Castro (unde, ni se spune, analfabetismul a fost eradicat şi toţi copiii de vârstă şcolară până la 15 ani ar trebui să fie la şcoală). Lăsând în urmă aceste două ţări, constatăm că în 1961, în alte 18 ţări din America Latină, doar 38% din populaţie terminase doi ani de şcoală, în timp ce doar 7% terminase şcoala primară, iar unul din o sută urmase o universitate.

Insuficienţa protecţiei sănătăţii în America Latină este la fel de surprinzătoare ca şi insuficienţa educaţiei, dar, într-un context mai larg, s-ar putea să nu fie atât de inacceptabilă. Căci, dacă sănătatea ar fi mai bine protejată, mai mulţi oameni ar supravieţui, iar problemele legate de alimentele insuficiente şi locurile de muncă insuficiente ar fi atins de mult punctul exploziv. Din păcate, această problemă a sănătăţii şi a ratelor de mortalitate are un impact foarte mare asupra observatorilor umanitari nord-americani, având ca consecinţă faptul că o parte considerabilă din fondurile pentru dezvoltare furnizate de Alianţa pentru Progres din 1961 sunt destinate reducerii acestor rele ale bolilor şi morţii. Întrucât acest efort este destinat să aibă mai mult succes decât fondurile mult mai mici care vizează creşterea aprovizionării cu alimente, consecinţa netă a acestor eforturi va fi aceea de a oferi Americii Latine mai mulţi oameni şi mai înfometaţi.

În 1960, mortalitatea infantilă varia între 20 şi 35% în diferite ţări. Chiar şi în ţara latino-americană cu cea mai mică rată a mortalităţii în primul an de viaţă (Uruguay, cu 25 de decese la o mie de naşteri), rata este de zece ori mai mare decât în Statele Unite (2,6 la mie), în

timp ce în America Latină în ansamblu a fost de 56 la mie, crescând la aproximativ 90 la mie în Guatemala. Speranţa de viaţă pentru un nou-născut în toată America Latină este de doar 66% faţă de cea din Statele Unite (44 de ani faţă de 66 de ani), dar în unele zone, cum ar fi nord-estul Brazilia, bărbaţii sunt epuizaţi de malnutriţie şi boli la vârsta de 30 de ani.
Deşi astfel de condiţii pot stârni indignarea sau simpatia umanitară în rândul nord-americanilor, nicio soluţie la problemele Americii Latine nu poate fi găsită prin emoţie sau sentimentalism.
Problemele Americii Latine nu se bazează pe lipsa resurselor, ci pe slăbiciuni structurale. Soluţiile nu se vor baza pe nimic din ceea se poate face pentru sau de către indivizi, ci pe structura societala popoarelor.
Chiar şi cea mai mare problema a zonei, perspectiva egoistă şi greşită a grupurilor sociale dominante, nu poate fi schimbat prin convingerea indivizilor, ci trebuie schimbată prin modificarea tiparelor relaţiilor sociale care creează astfel de perspective. Cheia salvării Americii Latine şi a unei mari părţi a restului lumii, se bazează pe acest cuvânt: „tipare". America Latină are resursele, forţa de muncă, acumularea de capital, poate chiar şi know-how-ul pentru a oferi o societate viabilă şi progresivă. Ceea ce îi lipseşte sunt tipare constructive - tipare de putere, de viaţă socială şi, mai presus de toate, de perspectivă - care să-i mobilizeze resursele în direcţii constructive, mai degrabă decât distructive.
Eşecul de a recunoaşte faptul că slăbiciunile Americii Latine nu se bazează pe lipsa de substanţă, ci pe lipsa unor modele constructive este unul dintre cele două motive principale pentru care viitorul Americii Latine pare atât de descurajant. Celălalt motiv este eşecul de a recunoaşte că principala problemă în planificarea viitorului Americii Latine este aceea de a stabili o secvenţă constructivă de priorităţi. De fapt, aceste două probleme: obţinerea unor modele constructive şi obţinerea unei secvenţe constructive de priorităţi, sunt cheile salvării tuturor zonelor subdezvoltate şi înapoiate ale globului. Am putea rezuma această situaţie generală spunând că salvarea globului nostru sărac şi hărţuit depinde de structură şi secvenţă (sau de modele şi priorităţi)..
Aplicând aceste două paradigme dezvoltării Americii Latine, vom constata că problema priorităţilor este mult mai uşor de rezolvat decât problema modelelor.

Evident, ... aprovizionarea cu alimente trebuie să crească mai repede decât populaţia. Şi trebuie luate măsuri pentru a oferi ţăranilor capital şi know-how înainte ca marile moşii să fie împărţite între ei. La fel de urgentă este precauţia că trebuie luate măsuri pentru acumularea de capital şi investiţii în metode de producţie mai bune înainte ca acumularea actuală de venituri excedentare în mâinile oligarhiilor existente să fie distrusă prin redistribuirea veniturilor bogaţilor (care le-ar putea investi) către săraci (care doar le-ar consuma). Ar trebui să fie evident (dar, din păcate, nu este) că o organizare mai productivă a resurselor ar trebui să aibă prioritate faţă de orice efort de creştere a nivelului de trai. Şi ar trebui să fie la fel de evident că resursele proprii ale Americii Latine (inclusiv propria acumulare de capital şi propriul know-how) ar trebui dedicate acestui efort înainte ca responsabilitatea pentru dezvoltarea economică latino-americană să fie plasată pe seama resurselor nord-americanilor sau a altor străini.
Acest ultim punct ar putea fi amplificat. Auzim multe despre nevoia Americii Latine de capital american şi know-how-ul american, când, de fapt, nevoia pentru acestea este mult mai mică decât nevoia de utilizare a propriului capital şi know-how-ull Americii Latine. Bogăţia şi veniturile Americii Latine, în cantităţi absolute, sunt atât de mari şi sunt controlate şi distribuite atât de inechitabil încât există o acumulare enormă de venituri, mult peste nevoile lor de consum, în mâinile unui procent mic de latino-americani. O mare parte din aceste venituri excesive sunt irosite, acumulate sau folosite pur şi simplu pentru o competiţie nechibzuita de etalări sociale ostentative. Acest lucru, după cum vom vedea, se datorează în mare măsură deficienţelor personalităţilor şi caracterului latino-american. Contrastul, din acest punct de vedere, dintre Anglia în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea şi America Latină în secolele al XIX-lea şi al XX-lea este foarte instructiv. În ambele cazuri, a existat o inegalitate atât de drastică în distribuţia veniturilor naţionale încât masele de oameni se aflau într-o sărăcie lucie şi probabil continuau sa sărăcească. Însă în Anglia au existat grupuri care au beneficiat de această inegalitate, care au evitat orice auto-indulgenţă, lux sau etalare ostentativă a bogăţiei şi şi-au investit sistematic veniturile în creştere în crearea de noi modele mai eficiente de utilizare a resurselor. Acest lucru este în contrast puternic cu situaţia din America Latină, unde un astfel de exces

de bogăţie, per total, este mult mai mare decât cel acumulat, în urmă cu un secol sau mai mult, în Anglia, dar este în mare parte irosit şi cu siguranţă nu este folosit pentru a crea modele mai productive de utilizare a resurselor, cu excepţia unor cazuri rare. Soluţia la această problemă nu este, aşa cum am spus, redistribuirea veniturilor în America Latină,ci schimbarea tiparelor de caracter şi de formare a personalităţii, astfel încât veniturile în exces să fie utilizate constructiv şi nu irosite (şi nici pur şi simplu redistribuite şi consumate).
O situaţie similară există şi în ceea ce priveşte schimbul valutar. Alternativ, compasiunea noastră este stârnită şi furia noastră se declanseaza datorita reformatorilor americani şi agitatorilor latini faţă de nedreptăţile caracterului colonial al poziţiei Americii Latine în economia mondială. Aceasta înseamnă pur şi simplu că America Latină exportă materii prime, minerale şi produse agricole (în general, bunuri neprelucrate) şi importă bunuri prelucrate, fabricate. Întrucât preţurile bunurilor neprelucrate sunt în general mai competitive şi, prin urmare, mai fluctuante, decât cele ale bunurilor fabricate, aşa-numiţii „termeni de schimb” tind să fie alternativ favorabili, fie foarte defavorabil Americii Latine. În acest ultim caz, care a fost în general predominant în ultimii ani, preţurile pe care America Latină trebuie să le plătească pe pieţele mondiale au avut tendinţa de a creşte, în timp ce preţurile pe care le obţine pentru propriile bunuri au avut tendinta de a scădea. După cum ar spune economiştii europeni, „Lamele foarfecelor s-au deschis”. Fermierii americani, care vorbesc despre „termenii parităţii”, au suferit în acelaşi mod pe piaţa internă americană.
Acum, acest lucru este perfect adevărat. Economia latino-americană este în mare parte una colonială (precum Australia, Noua Zeelandă, Africa de Vest sau Montana). De fapt, în America Latină, în ultimii ani, cel puţin jumătate din valoarea ajutorului american a fost ştearsă de înrăutăţirea termenilor comerciali ai Americii Latine, ceea ce a făcut necesară plata a tot mai multor valute străine pentru importurile sale în acelaşi timp în care a primit din ce în ce mai puţine valute străine pentru exporturile sale. Însă rămâne adevărat că această reducere a ofertei de valută străină disponibilă pentru achiziţiile de echipamente avansate ale Americii Latine în străinătate a fost mult agravată de faptul că latino-americanii bogaţi cumpără o mare parte din oferta

disponibilă de astfel de valută străină pentru cheltuieli indulgente şi neconstructive în străinătate sau pur şi simplu pentru a-şi acumula veniturile în zone mai sigure din punct de vedere politic, cum ar fi New York, Londra sau Elveţia. Estimările privind totalul acestor stocuri latino-americane în străinătate variază între un miliard şi două miliarde de dolari. Soluţia la această problemă trebuie găsită în modele de perspectivă, de fluxuri monetare şi de securitate politică şi socială mai responsabile, mai orientate spre public şi mai constructive.

O soluţie similară trebuie găsită pentru unele dintre deficienţele sociale ale Americii Latine, cum ar fi educaţia, locuinţele şi stabilitatea socială inadecvata. Evaziunea fiscală pe scară largă de a bogaţilor; mita şi corupţia în viaţa publică; brutalitatea şi egoismul din viaţa socială pot fi reduse şi în mare măsură eliminate în America Latină prin schimbarea tiparelor de viaţă latino-americane şi de utilizare a resurselor fără a fi nevoie prea multă de fonduri, predici sau demonstraţii din partea străinilor (cel puţin americanilor).

Acesta nu este un argument pentru o reducere a ajutorului american sau a preocupării americane pentru America Latină. Este o pledoarie pentru recunoaşterea, de către toţi cei implicaţi, a faptului că problemele Americii Latine şi posibilele soluţii la aceste probleme se bazează pe chestiuni de structură şi secvenţă şi nu pe chestiuni de resurse, bogăţie sau chiar know-how.

Legătura dintre ultimul cuvânt „know-how" şi întreaga problemă s-ar putea să nu fie suficient de clară. Noi, americanii, suntem atât de mândri de realizările noastre tehnologice încât adesea parcă simţim că „ştim cum" să facem aproape orice, dar acest know-how există de fapt pe două niveluri. Un nivel se referă la atitudini generale, cum ar fi obiectivitatea, raţionalitatea, recunoaşterea valorii consensului social şi altele asemenea, în timp ce celălalt nivel se referă la realizările tehnologice în orice situaţie specifică. Primul nivel are mult de contribuit la situaţia din America Latină, în timp ce al doilea nivel (nivelul ingineresc, ca să spunem aşa) are mult mai puţin de contribuit la America Latină decât cred majoritatea oamenilor. De exemplu, tehnicile agricole americane, care sunt atât de fantastic de reuşite în climatul sezonier temperat şi în solurile bine udate şi aluviale din America de Nord, sunt adesea destul de inadaptabile la climatul tropical, mai puţin sezonier,

şi la solurile semiaride,lixiviere(cantitatea de apă depăşeşte capacitatea de reţinere a solului, surplusul se infiltrează şi spală nutrienţii rezultand soluri putin fertile) din America de Sud. Soluţia la problema latino-americană a producţiei alimentare nu este neaparat aplicarea tehnicilor nord-americane la această problemă, ci descoperirea unor tehnici, diferite de ale noastre, care vor funcţiona în condiţii latino-americane. Această situaţie, aplicată aici agriculturii, este şi mai adevărată în cazul problemelor sociale şi ideologice.
Problema găsirii unor modele constructive pentru America Latină este mult mai dificilă decât problema găsirii unor priorităţi constructive. Un motiv pentru aceasta este că modelele neconstructive care prevalează acum în America Latină sunt adânc înrădăcinate ca urmare a secolelor şi chiar mileniilor de persistenta. De fapt, modelele latino-americane care trebuie schimbate, deoarece astăzi duc la perturbări sociale şi culturale nu sunt cu adevărat de origine latino-americană, sau chiar iberică ci sunt din Orientul Apropiat şi datează, pentru unele dintre aspectele lor, de două mii sau mai multi ani. Ca o afirmaţie generală, am putea spune că modelul cultural latino-american (inclusiv modelele de personalitate şi perspectiva generală) este arab, în timp ce modelul său social este cel al despotismului asiatic. Modelul în ansamblu este atât de răspândit astăzi, nu numai în America Latină, ci şi în Spania, Sicilia, sudul Italiei, Orientul Apropiat şi în diverse alte zone ale lumii mediteraneene (cum ar fi Egiptul), încât l-am putea numi „axa pakistaneză-peruviană". Pentru comoditatea analizei, îl vom împărţi în „despotism asiatic" şi „perspectivă arabă".
Am indicat deja natura despotismului asiatic în legătură cu China tradiţională, vechiul Imperiu Otoman şi Rusia ţaristă. Acesta datează din imperiile arhaice... care au apărut pentru prima dată în Mesopotamia, Egipt, Valea Indusului şi nordul Chinei înainte de anul 1000 î.Hr. Practic,un astfel de despotism asiatic este o societate cu două clase în care o clasă inferioară, formată din cel puţin 90% din populaţie, susţine o clasă conducătoare superioară, formată din mai multe grupuri interconectate.
Aceste grupuri conducătoare sunt o birocraţie guvernamentală formată din scribi şi preoţi asociaţi cu lideri de armată,moşieri şi cămătari. O astfel de clasă superioară a acumulat cantităţi mari de bogăţie sub formă de impozite, chirii, dobânzi la împrumuturi,

comisioane pentru servicii sau pur şi simplu sub formă de extorcări financiare. Consecinţele sociale au fost fie progresiste, fie reacţionare, în funcţie de faptul dacă această bogăţie acumulată în posesia clasei conducătoare a fost investită într-o utilizare mai productivă a resurselor sau a fost pur şi simplu acumulată şi irosită. Caracterul esenţial al unui astfel de despotism asiatic constă în faptul că clasa conducătoare are pretenţii legale asupra maselor muncitoare şi posedă puterea (din controlul său asupra armelor şi a structurii politice) de a impune aceste pretenţii. Un despotism asiatic modificat este un aspect al structurilor sociale de-a lungul axei pakistanezo-peruviene.
Celălalt aspect al axei pakistanezo-peruviene se bazează pe perspectiva sa arabă. Arabii, la fel ca si alţi semiţi care au ieşit din deşertul arab în diferite momente pentru a se infiltra în culturile despotice asiatice vecine ale civilizaţiilor urbane, erau, iniţial, popoare nomade, tribale. Structura lor politică era practic identică cu structura lor socială şi se baza pe relaţii de sânge şi nu pe jurisdicţie teritorială. Erau războinici, patriarhali, extremişti, violenţi, intoleranţi şi xenofobi. Ca majoritatea popoarelor tribale, structura lor politică era totalitară în sensul că toate valorile, toate nevoile şi toate experienţele umane semnificative erau conţinute în cadrul tribului. Persoanele din afara structurii tribale nu aveau nicio valoare sau semnificaţie şi nu existau obligaţii sau semnificaţii asociate în contactele cu aceştia.
De fapt, abia dacă erau consideraţi fiinţe umane.
Mai mult, în cadrul tribului, semnificaţia socială devenea mai intensă pe măsură ce relaţiile de sânge deveneau mai strânse, deplasându-se de la triburi, prin clanuri, către familia extinsă patriarhală. Contrastul puternic dintre un astfel de punct de vedere şi cel asociat cu societatea creştină aşa cum o cunoaştem poate fi observat în faptul că un astfel de tribalism semitic era endogam, în timp ce regula căsătoriei creştine este exogamă. Regulile, de fapt, erau direct antitetice, deoarece căsătoria arabă favorizează uniunile verilor primari, în timp ce căsătoria creştină s-a opus în mod constant căsătoriei verişorilor primari (sau chiar de gradul doi).
În societatea arabă tradiţională, orice fată era obligată să se căsătorească cu fiul fratelui tatălui ei dacă acesta şi tatăl său o doreau şi, de obicei, nu era liberă să se căsătorească cu altcineva până când acesta nu o respingea (uneori după ani de aşteptare).

În această societate arabă tradiţională, familia extinsă, nu individul, era unitatea socială de bază; toată proprietatea era controlată de capul patriarhal al unei astfel de familii şi, prin urmare, majoritatea deciziilor erau în mâinile sale. Controlul său asupra căsătoriei descendenţilor săi de sex masculin era asigurat de faptul că trebuia plătit un preţ pentru o mireasă familiei sale, iar acest lucru necesita consimţământul patriarhului.
O astfel de familie patriarhală a apărut din faptul că mariajul era patrilocal(tinerii căsătoriţi se stabileau în apropierea sau în aceeaşi locuinţă cu familia soţului), tânărul cuplu locuind cu tatăl mirelui atât timp cât acesta trăia, în timp ce el continua să trăiască cu bunicul patern al mirelui până la moartea acestuia din urmă. O astfel de moarte a capului unei familii extinse îi elibera pe fiii săi pentru a deveni capi ai unor familii extinse similare, care rămâneau intacte, adesea timp de trei sau mai multe generaţii, până când capul familiei murea la rândul său. În cadrul unei astfel de familii, fiecare bărbat rămâne supus controlului indulgent, chiar dacă neregulat, al tatălui său şi grijii indulgente şi subordonate a mamei sale şi a surorilor sale necăsătorite, în timp ce soţia sa se află sub controlul despotic al soacrei sale până când naşterea fiilor şi eliminarea bătrânilor prin moarte o vor face o persoana tiranica la rândul ei in relatia cu nurorilor sale. Această accentuare arabă pusă pe familia extinsă ca realitate socială fundamentală a însemnat că unităţi sociale mai mari au apărut pur şi simplu prin conectarea unui număr de familii extinse înrudite sub conducerea nominală a patriarhului care, conform consensului general, avea cele mai bune calităţi de conducere, demnitate şi prestigiu social. Dar astfel de uniuni, fiind personale şi în esenţă temporare, puteau fi rupte în orice moment. Caracterul personal al unor astfel de uniuni şi natura patriarhală a unităţilor familiale de bază tindeau să facă toate relaţiile politice personale şi temporare, reflectări ale dorinţelor sau capriciilor liderului şi nu consecinţa sau reflectarea oricăror relaţii sociale de bază.
Acest lucru tindea să împiedice dezvoltarea oricărei concepţii avansate despre stat, lege şi comunitate (aşa cum au realizat, de exemplu, grecii şi romanii odinioară tribali). În cadrul familiei, regulile erau personale, patriarhale şi adesea arbitrare şi schimbătoare, provenind din voinţa şi adesea din capriciile patriarhului. Acest lucru a împiedicat dezvoltarea oricăror idei

avansate despre interese comune reciproce, ale căror interrelaţii, prin stabilirea unei structuri sociale superioare, au creat, în acelaşi timp, reguli superioare individului, reguli cu un caracter impersonal şi permanent în care legea a creat autoritatea şi nu, întocmai ca in sistemul arab unde autoritatea a creat legea (sau cel puţin regulile temporare). Până în ziua de azi, culturile sfărâmate de-a lungul întregii axe pakistanez-peruviene au o înţelegere foarte slabă a naturii unei comunităţi sau a oricărei obligaţii faţă de o astfel de comunitate şi consideră legea şi politica pur şi simplu ca relaţii personale a căror justificare principală este puterea şi poziţia individului care emite ordinele. Statul, ca o structură de forţă mai îndepărtată şi prin urmare, mai puţin personală decât familia imediată, este considerat un sistem personal străin şi exploatator care trebuie evitat şi ocolit pur şi simplu pentru că este mai îndepărtat (chiar dacă are un caracter similar) decât familia imediată a individului.

Acest caracter biologic şi patriarhal al tuturor relaţiilor sociale semnificative din viaţa arabă se reflectă în trăsătura familiară a dominaţiei masculine. Doar bărbatul este important. Femeia este inferioară, chiar subumană, şi devine semnificativă doar prin producerea de bărbaţi (singurul lucru, aparent, pe care bărbatul dominant nu îl poate face singur). Din cauza caracterului patrilocal puternic al căsătoriei arabe, o nouă soţie nu este supusă doar sexual soţului ei; ea este, de asemenea, supusă social şi personal familiei acestuia, inclusiv fraţilor săi şi, mai presus de toate, mamei sale (care a câştigat această poziţie de dominaţie asupra altor femei din casă prin faptul că a produs copii de sex masculin).

Sexul este considerat aproape exclusiv o relaţie fiziologică, cu puţin accent pe aspectele religioase, emoţionale sau chiar sociale. Dragostea, adică preocuparea pentru personalitatea sau potenţialul în dezvoltare al partenerului sexual, joacă un rol redus în relaţiile sexuale arabe.

Scopul unor astfel de relaţii în ochii arabului obişnuit este de a-şi satisface propria dorinţă sexuală sau de a genera fii. Astfel de fii sunt crescuţi într-o atmosferă de reguli personale, arbitrare şi capricioase, unde sunt consideraţi fiinţe superioare de către mamă şi surorile lor şi, inevitabil, de către tată şi de către ei înşişi, pur şi simplu pe baza masculinităţii lor. De obicei, sunt răsfăţaţi, nedisciplinaţi, auto-indulgenţi şi lipsiţi de principii.

Capriciile lor sunt comenzi, impulsurile lor sunt legi. Sunt expuşi unui standard dual de moralitate sexuală, în care orice femeie este o ţintă legitimă a dorinţelor lor sexuale, dar fata cu care se căsătoresc este aşteptată să fie un model de virginitate castă. Baza iniţială pentru această accentuare asupra virginităţii miresei se era accentul pus pe descendenţa de sânge şi era menită să fie o garanţie a paternităţii copiilor. Soţia, ca mecanism de producere a copiilor, trebuia să producă copiii unei singure linii genetice cunoscute şi nu a alteia.
Această accentuare a virginităţii oricărei fete care putea fi considerată acceptabilă ca soţie a fost dusă la extreme. Pierderea virginităţii unei fete era considerată o ruşine insuportabilă de către familia fetei, iar orice fată care aducea o astfel de ruşine asupra unei familii era considerată vrednică de moarte de mâna tatălui şi a fraţilor ei. Odată ce este căsătorită, dreptul de a pedepsi o astfel de încălcare este transferat soţului ei.
Pentru orice fată bine educată, virginitatea ei premaritală şi rezervarea accesului sexual sub controlul soţului ei după căsătorie („onoarea ei") au valoare pecuniară. Întrucât nu are nicio valoare în ca persoană, în afară de „onoarea ei" şi are o valoare mică ca activ de orice fel, virginitatea ei dinainte de căsătorie are o valoare în bani egală cu cheltuiala de a o întreţine o mare parte din viaţă, deoarece, într-adevăr, aceasta este exact valoarea ei în bani. Ca virgină, se putea aştepta ca bărbatul care o obţinea în căsătorie să considere acel bun ca fiind echivalent cu obligaţia sa reciprocă de a o susţine ca soţie. De fapt, virginitatea ei valora mult mai puţin decât atât, căci în societatea arabă tradiţională, dacă îşi nemulţumea soţul, chiar dacă doar îi contrazicea unul dintre capriciile sale, el o putea inlatura prin divorţ, un proces foarte uşor pentru el, cu puţină întârziere sau obligaţie, dar imposibil de obţinut din partea ei, indiferent cât de tare şi-ar fi dorit. Mai mult, odată ce virginitatea ei dispărea, ea avea o valoare redusă ca soţie sau persoană, cu excepţia cazului în care născuse un fiu şi putea fi transmisă de la bărbat la bărbat, fie prin căsătorie, fie altfel, cu puţine obligaţii sociale din partea cuiva.
Ca urmare a acestui divorţ atât de uşor şi a bazei fiziologice înguste pe care se bazează relaţiile sexuale, plus lipsei de valoare a unei femei odată ce virginitatea ei dispare, căsătoria arabă este foarte fragilă, divorţurile şi căsătoriile destrămate fiind de aproximativ

două ori mai frecvente decât în Statele Unite.
Nici măcar naşterea unor fii nu asigură permanenţa căsătoriei, deoarece fiii aparţin tatălui, indiferent de cauza destrămării căsătoriei. Ca urmare a acestor condiţii, căsătoria cu mai multe soţii în ordine, un fenomen pe care îl asociem cu Hollywood-ul, este mult mai tipică pentru lumea arabă şi este mult mai frecventă decât căsătoria poligamă, care, deşi permisă în Islam, este destul de rară. Nu mai mult de 5% dintre bărbaţii căsătoriţi din Orientul Apropiat de astăzi au mai multe soţii în acelaşi timp, din cauza cheltuielilor, dar numărul celor care rămân în uniunea monogamă până la moarte este aproape la fel de mic.
Aşa cum era de aşteptat într-o astfel de societate, băieţii arabi cresc egocentrici, autoindulgenţi, indisciplinaţi, imaturi, răsfăţaţi, supuşi unor valuri de emotivitate, capricii, pasiune şi meschinărie. Consecinţele acestui fapt pentru întreaga axă pakistaneză-peruviană vor fi văzute imediat.
Un alt aspect al societăţii arabe este dispreţul faţă de munca manuală onestă şi constantă, în special munca agricolă. Aceasta este o consecinţă a fuziunii a cel puţin trei influenţe antice. În primul rând, structura birocratică arhaică a despotismului asiatic, în care ţăranii îi susţineau pe războinici şi scribi,acestia ii considerau pe muncitorii necalificati, în special pe cultivatorii pământului, drept stratul cel mai de jos al societăţii şi considerau dobândirea alfabetizării şi a priceperii militare drept principalele căi de a scăpa de corvoada fizică.
În al doilea rând, faptul că Antichitatea clasică, a cărei influenţă asupra civilizaţiei islamice ulterioare a fost foarte mare, se baza pe sclavie şi a ajuns să considere munca agricolă (sau altă muncă manuală) ca fiind potrivită pentru sclavi, a contribuit, de asemenea, la această idee. În al treilea rând, tradiţia beduină a nomazilor pastorali şi războinici dispreţuia cultivatorii pământului, considerându-i persoane slabe şi monotone, fără spirit sau caracter, potrivite pentru a fi cucerite sau jefuite, dar nu şi demne de respectat. Combinaţia acestor trei aspecte a format lipsa de respect pentru munca manuală, atât de caracteristică axei pakistaneze-peruviene.
Oarecum similare cu această lipsă de respect pentru munca manuală sunt o serie de alte caracteristici ale tradiţiei vieţii arabe, care s-au răspândit şi ele de-a lungul axei pakistaneze-peruviene.

Principala sursă a multora dintre acestea este perspectiva beduină, care iniţial reflecta atitudinile unui grup relativ mic din cultura islamică, dar care, deoarece era un grup superior, cuceritor, a ajuns să fie copiată de alţii din societate, chiar şi de muncitorii agricoli dispreţuiţi. Aceste atitudini includ lipsa de respect pentru sol, pentru vegetaţie, pentru majoritatea animalelor şi pentru străini. Aceste atitudini, care sunt extrem de nepotrivite pentru condiţiile geografice şi climatice ale întregii zone pakistanezo-peruviene, sunt observate constant în viaţa de zi cu zi a acelei zone ca eroziune, distrugere a vegetaţiei şi a vieţii sălbatice, cruzime personală şi insensibilitate faţă de majoritatea fiinţelor vii, inclusiv faţă de semenii noştri, şi o asprime şi indiferenţă generală faţă de creaţia lui Dumnezeu. Această ultimă atitudine, care reflectă bine condiţiile geografice ale zonei, care par la fel de dure şi indiferente ca si omul insusi, este întâmpinată de acei oameni care trebuie să o înfrunte în viaţa lor de zi cu zi ca o supunere resemnată faţă de soartă şi faţă de lipsa de umanitate a omului faţă de om.
Interesant este că aceste atitudini au supravieţuit cu succes eforturilor celor trei mari religii ale monoteismului etic, originare din zonă, de a le schimba. Aspectele etice ale iudaismului, creştinismului şi islamului au căutat să contracareze duritatea, egocentrismul, tribalismul, cruzimea, dispreţul faţă de muncă şi faţă de semenii noştri, dar aceste eforturi, în general, au experimentat puţin succes pe toată lungimea axei pakistanez-peruviene. Dintre cele trei, creştinismul, probabil pentru că a stabilit cele mai înalte standarde, a rămas cel mai departe de a-şi atinge obiectivele. Iubirea, smerenia, fraternitatea, cooperarea, sfinţenia muncii, comuniunea comunităţii, imaginea omului ca semen creat după chipul lui Dumnezeu, respectul pentru femei ca personalităţi şi partenere ale bărbaţilor, ajutor reciproc pe drumul spre mântuirea spirituală şi viziunea universului nostru cu toată diversitatea, complexitatea şi multitudinea de creaturi, ca o reflectare a puterii şi bunătăţii lui Dumnezeu - aceste aspecte fundamentale ale învăţăturilor lui Hristos lipsesc aproape în totalitate pe toată axa pakistanezo-peruviene şi sunt absente în mod notabil pe porţiunea „creştină” a acelei axe, din Sicilia, sau chiar Marea Egee, spre vest până la Baja California şi Tierra del Fuego. Pe întreaga axă, acţiunile umane nu sunt motivate de aceste „virtuţi creştine”, ci de trăsăturile de personalitate arabe mai vechi,

care au devenit vicii şi păcate în perspectiva creştină: asprimea, invidia, pofta, lăcomia, egoismul, cruzimea şi ura.
Islamul, al treilea în ordinea istorică a religiilor monoteiste etice din Orientul Apropiat, a avut un succes foarte mare în stabilirea monoteismului său, dar a avut doar un succes foarte moderat în răspândirea versiunii sale de etică evreiască şi creştină la arabi. Aceste succese moderate au fost contrabalansate de alte consecinţe incidentale ale vieţii personale a lui Mahomed şi ale modului în care Islamul s-a răspândit pentru a face religia musulmană mai rigidă, absolută, intransigentă, egocentrică şi dogmatică.
Eşecul creştinismului în zonele de la vest de Sicilia a fost şi mai mare şi a fost amplificat de răspândirea perspectivelor şi influenţei arabe în acea zonă, şi în special în Spania. Vechiul proverb francez care spune că „Africa începe la Pirinei" nu înseamnă, desigur, prin acea Africa Neagră care există la sud de deşerturi, ci înseamnă lumea arabilor care s-au răspândit, în secolul al VIII-lea, în Africa, de la Sinai până în Maroc.
Până în ziua de azi, influenţa arabă este evidentă în sudul Italiei, nordul Africii şi, mai presus de toate, în Spania. Apare în lucruri evidente, cum ar fi arhitectura, muzica, dansul şi literatura, dar cel mai proeminent apare în perspective, atitudini, motivaţii şi sisteme de valori. Spania şi America Latină în ciuda secolelor de creştinism nominal, sunt zone arabe.
Nicio afirmaţie nu este mai ofensatoare pentru spanioli şi latino-americani decât aceasta. Dar odată ce este făcută, şi odată ce dovezile pe care se bazează sunt examinate într-un mod obiectiv, devine aproape de necombatut. În Spania, cucerirea arabă din 711, care nu a fost definitiv indepartata decât în 1492, a servit la răspândirea trăsăturilor de personalitate arabe, în ciuda antagonismului evident dintre musulmani şi creştini. De fapt, antagonismul a contribuit la construirea acelor trăsături pe care le-am numit arabe: intoleranţă, stimă de sine, ură, militarizare, cruzime, dogmatism, rigiditate, duritate, suspiciunea faţă de străini şi restul. Trăsăturile arabe care nu au fost generate de acest antagonism au fost construite prin emulaţie - tendinţa unui popor cucerit de a-şi copia cuceritorii, indiferent cât de mult pretind că îi urăsc, pur şi simplu pentru că sunt o clasă socială superioară. Din această emulaţie au provenit atitudinile spaniole şi latino-americane faţă de sex, structura familiei şi creşterea copiilor, care sunt

trăsăturile distinctive ale vieţii vorbitoare de limbă spaniolă de astăzi şi care fac din zonele vorbitoare de limbă spaniolă o parte atât de ambiguă a civilizaţiei occidentale, în ciuda loialităţii lor nominale faţă de o trăsătură occidentală atât de esenţială cum este creştinismul. Căci Occidentul, chiar dacă încetează nominal să mai fie creştin şi, cel mai evident, în acele zone care, cel puţin nominal, s-au îndepărtat cel mai mult de creştinism, încă mai are multe dintre trăsăturile creştine de bază: dragostea, umilinţa, preocuparea socială, umanitarismul, grija frăţească şi preferinţa pentru viitor, oricât de detaşate ar fi devenit aceste trăsături de ideea creştină de zeitate sau de mântuire individuală într-o eternitate spirituală.

În America Latină, versiunea mediteraneană a vieţii arabizate şi-a găsit din nou trăsăturile conservate şi uneori întărite, de procesul istoric. În America Latină, influenţele non-spaniole, în principal indiene, negre şi nord-americane, pot fi observate în muzica, dansurile, superstiţiile, culturile agricole şi dieta (în mare parte indiană) sau în transporturi, comunicaţii şi arme (în mare parte europene); dar structurile de bază ale vieţii familiale şi sociale, ale modelelor ideologice şi valorilor sunt, până în ziua de azi, în mare parte cele ale extremitatii arabe a axei pakistanezo-peruviene. Cucerirea iberică a Americii Latine, nu ca aşezamant, ci ca zonă de exploatare, şi atitudinea spaniolă faţă de indieni şi sclavii negri ca instrumente în acel proces de exploatare, dezvoltarea colonialismului plantaţiilor şi a extracţiei mineralelor, a intensificat atitudinea exploatatoare, jefuitoare şi extensivă faţă de resurse şi popoare pe care zona mediteraneană le obţinuse de la romani şi sarazini. Niciuna dintre aceste activităţi nu a devenit trăsături comunitare permanente pentru cei implicaţi în ele, nici măcar pentru subordonaţii care operau ca parte a modului de viaţă exploatator, ci au rămas metode temporare, de îmbogăţire rapidă, câştig mercenar pentru persoanele care se considerau străini, ale căror rădăcini erau în altă parte sau nicăieri.

Oligarhia spaniolă din perioada colonială şi-a avut rădăcinile chiar în Spania, iar această atitudine, largită oarecum pentru a include Parisul, Londra, Riviera sau New York-ul, a rămas atitudinea oligarhiei conducătoare după ce războaiele de eliberare au rupt legăturile formale cu Spania sau Portugalia. În acelaşi mod şi din aceste motive, economia colonială şi colonialismul în viaţa

financiară, educaţională, culturală şi comercială au continuat după ce au încetat conduita în sfera strict politică. Până în azi, caracteristicile pe care le-am enumerat ca fiind arabe domină America Latină: nicio preocupare reală pentru sol, zonă, muncitori, semeni sau comunitate în ansamblu; dominaţia legăturii familiale şi a dominaţiei masculine cu standardul său dublu de moralitate sexuală, cultul virilităţii, egoismul, indulgenţa de sine, lipsa de autodisciplină sau de preocupare pentru ceilalţi; şi întreaga viziune mediteraneană asupra politicii ca sistem de relaţii personale exploatatoare, cu un caracter arbitrar şi corupt, care combină extorcarea, mita, evaziunea fiscală şi divorţul total de spiritul comunitar sau responsabilitatea personală pentru bunăstarea altora sau a naţiunii.

Această imagine a Americii Latine şi a problemelor sale va fi respinsă şi criticată de mulţi ca fiind exagerată, unilaterală sau chiar greşită. Firește, având în vedere concizia sa, este simplificată excesiv, aşa cum trebuie să fie toate expunerile scurte. Şi la fel de firesc, toate afirmaţiile sale nu se aplică tuturor grupurilor, tuturor zonelor, tuturor claselor sau tuturor indivizilor. Există numeroase excepţii la segmente mari ale acestei imagini, dar acestea sunt excepţii şi sunt explicabile ca atare. Şi există evident grade diferite de accent între diferite grupuri, medii şi perioade. Acestea sunt, din nou, explicabile. Acei latino-americani care sunt apropiaţi de tradiţiile negre din Africa şi de sclavie pun mai mult accent pe preferinţa şi dezinvoltura actuala decât pe dominaţie, duritate şi cruzime. Din nou, acei latino-americani apropiaţi de tradiţia indiană pun mai mult accent pe resemnarea în faţa sorţii şi superstiţiile indigene decât pe dominaţia masculină şi demonstrarea virilităţii lor sexuale (numită machism, un concept cheie în perspectiva şi comportamentul latino-american). Mai presus de toate, zecile de milioane de latino-americani care se află la un nivel de sărăcie egal sau chiar sub nivelul de subzistenţă au multe dintre caracteristicile dezintegrării sociale şi psihologice pe care le asociem cu sărăcia extremă peste tot, chiar şi în Statele Unite, şi sunt în această măsură incapabili să ducă mai departe tradiţiile vieţii latino-americane sau orice alte tradiţii. Ca atare, ei subliniază, destul de interesant, trăsăturile dominanţei masculine şi egoismului egocentric, mai degrabă decât trăsăturile însoţitoare, în tradiţia arabă,ale castităţii feminine sau solidarităţii familiale.

În general, am putea spune că tradiţia latino-americană pe care am identificat-o ca o tradiţie arabă modificată cu nuanţe despotice asiatice este mai tipică claselor superioare oligarhice, spaniole decât claselor negre, indiene sau sărace urbane chinuite de sărăcie. Şi acest lucru are cea mai mare semnificaţie. Căci aceasta arată că mijloacele şi metoda de reformare a societăţii latino-americane se află în acelaşi grup al acelei societăţi. O astfel de reformă poate avea loc doar atunci când surplusurile care se acumulează în mâinile oligarhiei latino-americane sunt folosite pentru a stabili o utilizare mai progresivă a resurselor latino-americane. Prin cuvântul „reformă" înţelegem că modelul de putere, modelul economic şi social şi modelul ideologic trebuie reorganizate în configuraţii mai constructive mai degrabă decât pe modelele distructive în care există acum. Şi dintre aceste trei modele cel al ideologiei – adica al perspectivei şi sistemelor de valori - are cea mai mare nevoie de schimbare. Desigur, în orice societate, tocmai acest model de perspectivă şi valori este cel mai dificil de modificat. În majoritatea societăţilor, acesta rămâne neschimbat - repetat în sloganuri, strigăte de război şi incantaţii religioase mult timp după ce modelele comportamentale şi structurale s-au schimbat complet. Dar în America Latină există această rază de speranţă. Un model ideologic mai constructiv este deja familiar, cel puţin în cuvinte, Americii Latine: creştinismul.Întregul sistem este plin de paradoxuri şi contradicţii. Adevăratul obstacol în calea progresului şi a speranţei în America Latină rezidă în oligarhie, nu atât pentru că aceasta controlează pârghiile puterii şi ale bogăţiei ci pentru că este absorbită de ideologia distructivă latino-americană. Dar adevărata speranţă în această zonă se află în aceeaşi oligarhie, pentru că aceasta controlează bogăţia şi puterea şi, de asemenea, pentru că nu există nicio speranţă dacă nu îşi schimbă ideologia.
Ideologia pe care ar putea-o adopta este una care pune accentul pe autodisciplină, slujirea celorlalţi, iubire şi egalitate, dar aceste virtuţi, aproape complet lipsite de practică în America Latină, sunt chiar cele, întruchipate în religia creştină căreia ii aparţine nominal oligarhia Americii Latine. Într-un cuvânt, America Latină ar fi pe calea reformei dacă ar practica ceea ce predică, adică dacă ar încerca să fie creştină. Desigur, nu putem spune cu adevărat că soluţia constă în a practica ceea ce se predică, virtuţile creştine, deoarece religia latino-americană, ca orice altceva, este în mare

parte coruptă şi, în consecinţă, nu mai predică virtuţile creştine. Clerul superior a fost, în general, aliat cu oligarhia; clerul inferior este la fel de sărac şi aproape la fel de ignorant ca şi ceilalţi săraci din societatea laică. Mai mult, ambele niveluri de cler au ajuns să accepte perspectiva şi valorile societăţii în care trăiesc. Însuşi mesajul lui Hristos, un mesaj pozitiv de acţiune, s-a pierdut în mesajele negative ale clerului catolic care reacţionează în cadrul unei societăţi corupte, îmbibate de perspectiva necreştină ce domină oligarhia în ansamblu.

Abia în ultimii ani s-au produs schimbări semnificative în această situaţie. În cea mai mare parte a Americii Latine, eşecul Bisericii este înregistrat prin faptul că marea masă a oamenilor din America Latină, în special cei sub nivelul oligarhiei însăşi, o ignoră sau o resping, aşa cum fac şi în Spania. Şi în special bărbaţii dominanţi au respins-o, cu excepţia cazului în care este o necesitate socială, o forţă antirevoluţionară sau un refugiu pentru femeile lor obsedate de martiri. Dar venirea Papei Ioan al XXIII-lea a avut o influenţă profundă asupra Bisericii, readucând-o de la interesele şi relaţiile sale grosolane de putere la conţinutul mesajului lui Hristos. Gradul în care acest lucru poate transforma interdicţiile negative ale clerului împotriva adulterului, comunismului şi actelor criminale în îndemnuri pozitive la acte de beneficiu social, ajutor şi iubire este problematic. Şi chiar mai dubioasă este întrebarea dacă nu va fi prea puţin şi prea târziu. Aceasta este, într-adevăr, marea întrebare cu care trebuie să se stabilească toate discuţiile despre reformă în America Latină: „Daca mai este timp”.A fost suficient timp în 1940, când cerinţele războiului din Europa au început să îndepărteze problemele acute şi controversele care apăreau din cauza depresiunii mondiale, a ascensiunii fascismului; şi a Războiului Civil Spaniol din anii 1930. Al Doilea Război Mondial, prin creşterea cererii de produse minerale şi agricole din America Latină, a împins foametea şi controversele departe de prezentul imediat şi le-a adus în viitorul mai îndepărtat. Din păcate, nu s-a făcut nimic constructiv cu timpul astfel câştigat şi, aproape la fel de tragic, s-a folosit puţin constructiv bogăţia adusă Americii Latine de cerinţele altor părţi ale globului. America Latină a cunoscut o perioadă de prosperitate: bogaţii au devenit mai bogaţi; săracii au avut mai mulţi copii. Câţiva săraci, sau cel puţin nu bogaţi, au devenit bogaţi, sau cel puţin mai bogaţi. Dar nu s-a făcut nimic pentru a modifica

modelul de bază al puterii, bogăţiei şi perspectivei latino-americane. Războaiele de independenţă care au pus capăt legăturii politice a Americii Latine cu Spania şi Portugalia dar nu au distrus puterea oligarhiilor din clasa superioară şi nici nu le-au schimbat perspectivele, cu excepţia faptului că le-au făcut oarecum mai regionale. A trecut aproximativ un secol, să zicem între 1830 şi 1930, înainte ca alianţa oligarhică dintre armată, proprietari de pământ, bancheri şi clerul superior să fie serios contestată în exploatarea supuşilor lor ţărani sau a resurselor naturale din zonele lor.

Această provocare, care a apărut pentru prima dată în Mexic în 1910, a fost o consecinţă a comercializării şi, mult mai târziu, a industrializării incipiente a societăţii latino-americane. Aceleaşi influenţe, întărite de alte evoluţii, cum ar fi creşterea alfabetizării, creşterea populaţiei şi introducerea de noi idei de origine europeană şi nord-americană, au contribuit la slăbirea uniunii grupurilor oligarhice mai vechi, astfel încât solidaritatea armatei cu celelalte trei grupuri a fost mult redusă.

Acest proces de comercializare şi industrializare incipientă a societăţii latino-americane a fost în mare măsură o consecinţă a investiţiilor străine, care au introdus căi ferate, linii de tramvai, comunicaţii mai rapide,minerit la scară largă, o oarecare prelucrare a materiilor prime, introducerea electricităţii, a reţelelor de apă, a telefoanelor şi a altor utilităţi publice, precum şi începuturile eforturilor de a produce provizii pentru aceste noi activităţi. Aceste eforturi au servit la crearea a două clase sociale noi şi destul de divergente care au început să umple golul dintre vechea dihotomie rurală a oligarhiei şi ţărănimii. Noile clase, ambele în mare parte urbane, erau cele ale muncitorilor şi cele ale burgheziei. Ambele au fost infectate de ideologiile luptei de clasă ale grupurilor socialiste europene, astfel încât noile mase muncitoare au căutat să fie sindicalizate şi radicale. Ambele grupuri erau mult mai politice decât fusese vreodată vechea clasă ţărănească. O consecinţă principală a întregii dezvoltări este urbanizarea şi radicalizarea societăţii latino-americane.

Din punct de vedere politic, aceste evoluţii au făcut ca relaţiile de putere din America Latină să fie mult mai complexe şi imprevizibile. În primul rând, armata nu mai era complet dependentă de grupurile de proprietari de pământ pentru sprijin, ci a constatat,

dimpotrivă, că bazele sale urbane erau sub presiunea controlului sindicatelor locale asupra aprovizionărilor sale, în timp ce relaţiile sale cu grupurile burgheze erau mult mai ambigue decât fuseseră anterior relaţiile sale cu grupul de proprietari de pământ.
În acelaşi timp, influenţa clerului a fost în general slăbită de afluxul de idei anticlericale de origine europeană atât în noile grupuri urbane, cât şi, într-o măsură mult mai mică, în rândul ţăranilor.
Aceste schimbări nu au avut loc în toate zonele Americii Latine. Într-adevăr, multe zone rămân în mare parte aşa cum erau în 1880. Dar în Mexic, Argentina şi Brazilia procesul a mers suficient de departe pentru a modifica întregul model social, în timp ce în unele zone mai puţin cunoscute, cum ar fi Bolivia, Uruguay, Costa Rica şi, mai presus de toate, Cuba, au avut loc schimbări drastice.
În Mexic, revoluţia a continuat mai mult de o jumătate de secol. În cel puţin jumătate din această perioadă, principala problemă a fost controlul militarismului, o sarcină care trebuie îndeplinită în toată America Latină. La începuturile sale, Revoluţia mexicană a fost distrasă de la schimbarea constructivă printr-o serie de eforturi distructive. De exemplu, atacurile sale asupra capitalului străin au dus la mai multe daune decât beneficii prin limitarea investiţiilor străine şi a competenţelor tehnologice străine. În acelaşi timp, accentul pus pe reforma agrară a distras atenţia de la problema agricolă reală către pseudo-problema proprietăţii funciare; problema reală este cea a creşterii producţiei agricole, indiferent de aranjamentele agrare. Aceste trei probleme timpurii au fost într-o oarecare măsură depăşite.
Armata mexicană este acum în mare parte profesionalizată şi relativ apolitică şi receptivă la controalele civile.
De mai bine de o generaţie, armata nu a răsturnat un guvern. În acelaşi timp, stabilitatea politică a fost sporită prin depersonalizarea vieţii politice, prin circulaţia conducerii în cadrul unui partid dominant, prin stabilirea unor principii politice, inclusiv cel foarte semnificativ al nerealegerii preşedintelui şi prin utilizarea puterii politice pentru a încuraja unele tendinţe progresiste, cum ar fi mai multe fonduri publice pentru educaţie decât pentru apărare, încurajarea îmbunătăţirii comunicaţiilor şi transporturilor, a investiţiilor străine şi a dezvoltării economice echilibrate. Multe probleme acute rămân, cum ar fi o populaţie în creştere explozivă, sărăcia acută şi un nivel foarte scăzut de bunăstare socială,dar

lucrurile s-au mişcat şi într-o direcţie promiţătoare.
În cele două decenii dinaintea anului 1962, produsul naţional brut a crescut cu peste 6% pe an, în timp ce producţia industrială a crescut cu peste 400% în acea perioadă. Sistemul politic în sine este corupt, majoritatea alegerilor fiind conduse de Partidul Revoluţionar Instituţional dominant, dar cel puţin perspectiva pentru mexicanul obişnuit de astăzi este mai promiţătoare decât a fost pentru tatăl său cu o generaţie în urmă sau decât este pentru contemporanii săi din marea parte a restului Americii Latine. Problemele cotidiene nu au fost rezolvate în Mexic, dar s-a câştigat timp preţios.
Eforturile altor ţări de a urma exemplul Mexicului au fost mai puţin reuşite şi chiar dezastruoase. În Argentina, modelele de viaţă au devenit mai puţin constructive în ultima generaţie, în ciuda faptului că Argentina a fost mai puţin împovărată cu populaţia şi mai înzestrată cu resurse decât alte ţări din America Latină. Însă lipsa principiilor morale şi excesul de a gasi multumire in aceasta situatie au trădat toate eforturile de a obţine modele de viaţă mai bune. Acest lucru a fost evident în cariera lui Juan D. Perón, un ofiţer de armată care a ajuns la putere printr-o lovitură de stat în 1943 şi a căutat să bazeze acest control pe o alianţă a armatei cu muncitorii. El a construit o mişcare muncitorească puternică, dar preocuparea sa pentru menţinerea propriei puteri, lipsa oricărui plan general şi perspectiva sa fundamentală lipsită de principii au dus la dezintegrarea mişcării sale şi la răsturnarea sa de către propriile forţe militare în 1955. Risipa de resurse prin ineficienţă şi corupţie sub Perón a lăsat Argentina dezorganizată şi divizată, puterea reală fiind din ce în ce mai mult în mâinile forţelor armate (dacă acestea puteau fi de acord asupra a ceva) şi cu mulţi oameni privind înapoi cu regret la zilele mai bune ale regimului Perón.
Dezintegrarea Argentinei, căreia îi lipseau problemele fundamentale care au bântuit majoritatea ţărilor latino-americane, ajută la demonstrarea rolului semnificativ jucat în înapoierea latino-americană de modelele neconstructive, în special de modelele de perspectivă. Argentina nu a avut probleme precum excesul de populaţie, lipsa de capital, resursele sărace şi dezechilibrate, sărăcia extremă dezorganizarea socială sau analfabetismul (care este sub 10%), dar natura argumentativă şi dezbinatoare a atitudinilor sociale este la fel de răspândită în Argentina ca şi în alte părţi ale

axei pakistanezo- peruviene şi este consecinţa, pe întreaga lungime a acestei axe, a modului egocentric şi nedisciplinat în care fiii sunt crescuţi de mamele lor. În toate societăţile, indivizii au trăsături prin care diferă de alţi indivizi şi trăsături pe care le au în comun. Un popor extrem de civilizat precum englezii, prin educarea tinerilor din toate clasele (până foarte recent), a avut tendinţa de a produce adulţi care subliniază calităţile pe care le au în comun şi minimalizează calităţile prin care diferă, chiar şi în activităţi precum jocurile, politica sau afacerile competitive, unde opoziţia face parte din reguli. În America Latină, contrariul este adevărat, deoarece fiecare persoană încearcă să-şi sublinieze individualitatea găsind tot mai multe caracteristici ale vieţii sale (adesea artificiale) care îl opun sau îl disting de ceilalţi.
În Argentina, ca şi în alte părţi de-a lungul axei pakistanezo-peruviene (în special în Spania), această tendinţă a fragmentat viaţa socială şi a dus la extremism. Chiar şi grupurile care par să aibă cele mai evidente interese comune în Argentina, cum ar fi forţele armate sau clasele de mijloc urbane, sunt iremediabil divizate şi fluctuează de la o poziţie la alta. Divizarea acestor grupuri, în special a claselor de mijloc, este cea care a dat o asemenea influenţă în Argentina sindicatelor de stânga sau grupului de proprietari de pământ de dreapta. Clasele de mijloc din Argentina au fost divizate în două partide politice care refuză să coopereze. Împreună, acestea ar putea obţine cel puţin jumătate din voturile totale la orice alegeri, dar în schimb fiecare obţine un sfert sau mai puţin din voturile totale şi, refuzând să se alăture, trebuie să caute o majoritate prin coaliţie cu partide mai mici, extremiste.
Eşecul Americii Latine de a găsi soluţii la cele mai urgente probleme reale ale sale este, prin urmare, mult mai fundamental decât clişeele controverselor politice, complexul guvernelor sau prezenţa sau absenţa „revoluţionarilor”. Cuvintele stânga, centru sau dreapta înseamnă puţin în ceea ce priveşte soluţiile la problemele Americii Latine, deoarece dezorganizarea, corupţia, violenţa şi frauda sunt endemice în toate aceste ideologii. Bolivia, care a avut un guvern revoluţionar de ţărani şi mineri de staniu din 1952, este într-o încurcătură, iar Nicaragua, care a fost sub controlul unei oligarhii dominate de armată de aproape treizeci de ani, se află într-o încurcătură similară. Atâta timp cât orice soluţii reale la problemele Americii Latine depind de construirea lentă a

unor modele constructive, inclusiv a unor modele ideologice, nu se va găsi nicio soluţie în transferul puterii sau al proprietăţii de la un grup la altul, chiar dacă grupul benefic în astfel de transferuri este mult mai mare. Acest eşec al revoluţiilor sociale şi economice de a obţine modele mai constructive este evident în Bolivia, Guatemala şi Cuba.

Problemele Boliviei au părut întotdeauna fără speranţă. În trei războaie nereuşite cu Chile, Brazilia şi Paraguay, din 1879 până în 1935, aceasta a pierdut teritorii în faţa vecinilor săi, inclusiv singura sa ieşire la mare. Populaţia sa de mai puţin de trei milioane în 1950 (3,6 milioane un deceniu mai târziu) era aglomerată pe platoul său vestic sumbru, la peste 3.600 de metri altitudine, în timp ce zonele joase subtropicale estice erau locuite doar de câţiva indieni sălbatici. Aceste zone joase şi resursele sale minerale, sursa a 95% din devizele sale (în mare parte din staniu), erau principalele active ale Boliviei înainte de revoluţia din 1952, dar primele nu erau utilizate, în timp ce câştigurile din staniu se duceau în principal catre deţinerilor străine ale trei grupuri lacome, Patiño şi Aramayo (ambii bolivieni) şi Hochschild (argentinian). Până la revoluţie, bolivienii, în mare parte de origine indiană, care erau trataţi ca persoane de mâna a doua care lucrau ca semi-sclavi în mine sau ca iobagi pe marile moşii, avand un venit anual pe cap de locuitor de aproximativ 100 de dolari, o cincime din cel al Argentinei şi cel mai mic dintre cele douăzeci şi una de ţări din America Latină. Aşa cum era de aşteptat, majoritatea erau analfabeţi, posomorâţi şi descurajaţi.

Performanţa slabă a Boliviei în Războiul Chaco cu Paraguay din 1932-1935 a dat naştere unui sentiment naţional chiar şi în rândul indienilor şi a inspirat un grup de intelectuali academici, conduşi de Victor Paz Estenssoro, să înfiinţeze un nou partid politic, Mişcarea Naţională Revoluţionară (MNR). Mulţi dintre ofiţerii mai tineri şi soldaţii indieni au simpatizat cu mişcarea, şi aceasta a câştigat cel mai mare procentaj la vot dintre toate partidele (45%) la alegerile din 1951. Ofiţerii mai în vârstă au împiedicat MNR să participe la noul guvern, dar junta lor s-a divizat şi a fost răsturnată de o revoltă în aprilie 1952. Paz Estenssoro s-a întors din exil pentru a deveni preşedinte, cu Juan Lechin, liderul sindicatului revoluţionar al minerilor de staniu, ca principal ajutor al său.

În decurs de un an, presiunea din partea minerilor de staniu şi a

ţăranilor (campesinos) a forţat noul regim să naţionalizeze minele şi să împartă multe dintre marile moşii în mici exploataţii ţărăneşti. Producţia de metale şi de alimente s-a prăbuşit, minerii cerând salarii mai mari şi program de lucru mai scurt pentru din ce în ce mai puţină muncă, depăşind costurile de producţie boliviene peste preţul pieţei mondiale al staniului, eliminând astfel o mare parte din veniturile valutare ale ţării. Acestea au scăzut de la 150.770.700 de dolari (96% din metale) în 1951 la 63.240.000 de dolari (86% din metale) în 1958. Pentru a înrăutăţi lucrurile, pe măsură ce costurile boliviene ale staniului au crescut, preţul mondial al staniului s-a prăbuşit în 1957 când Uniunea Sovietică, pentru prima dată, a intrat pe pieţele mondiale cu staniu la preţ scăzut. În aceiaşi ani, producţia de alimente pentru piaţă a Boliviei, care nu fusese niciodată suficientă, a fost redusă prin transformarea marilor proprietăţi care produceau pentru piaţă în ferme mici care produceau pentru subzistenţă. Naţionalizarea căilor ferate folosite pentru a exporta metalele din Bolivia s-a dovedit la fel de dezastruoasă ca naţionalizarea minelor, iar până în 1961 doar optsprezece din şaizeci de locomotive mai funcţionau. Aşa cum era de aşteptat într-un astfel de regim, inflaţia preţurilor a redus valoarea unităţii monetare a Boliviei de la un curs oficial de 190 de dolari pentru fiecare dolar în 1954 la un curs de piaţă liberă de 12.000 de dolari pentru fiecare dolar în 1958.
Aceste probleme cu greu puteau fi gestionate, chiar şi de un guvern care cunostea ca deficitul bugetar exagerat va prabusi o tara democratice, din cauza presiunilor populare. Din fericire, prăbuşirea finală nu a avut loc, în ciuda problemelor continue din partea minerilor lui Juan Lechin, datorită eforturilor curajoase ale lui Hernán Siles (preşedinte în perioada 1956-1960, dar incapabil să succeadă constituţional) şi asistenţei din partea Statelor Unite (aceasta a crescut de la 4.853.000 de dolari în 1953 la 32.120.000 milioane de dolari în 1958). Siles a căutat să încurajeze atât muncitorii, cât şi ţăranii să caute creşteri ale producţiei premergătoare creşterii consumului, un plan de stabilizare monetară, îngheţarea salariilor chiar şi în timp ce preţurile încă creşteau, încurajarea ţăranilor să se alăture grupărilor mai mari cu un accent sporit pe producţia pentru piaţă, mai degrabă decât pentru subzistenţă, eforturi de a aduce o parte din zonele joase fertile din est în producţia agricolă şi eforturi în mare parte

nereuşite de a opri scăderea drastică a productivităţii industriale pentru a obţine unele bunuri care ar putea fi oferite ţăranilor în schimbul creşterii producţiei lor de alimente. Pentru a reduce presiunile politice din partea minerilor, 10.000 de oameni din forţa lor de muncă totală de 36.000 au fost relocaţi într-o nouă industrie a zahărului din Santa Cruz. Dar problema a rămas critică. Valoarea bunurilor fabricate a scăzut de la 55,7 milioane de dolari în 1955 la aproximativ 40 de milioane de dolari în 1962, în timp ce bunurile agricole de vânzare au scăzut de la 132,6 milioane de dolari la 118,7 milioane de dolari între anii 1959-1961.
Lupta continuă, arătând, dacă ar fi nevoie de vreo dovadă, că reformele radicale pentru împărţirea bogăţiei câtorva intre mulţimea de săraci nu reprezintă o metodă uşoară sau fezabilă pentru rezolvarea problemelor materiale ale Americii Latine. Cu toate acestea, un atu al acestui experiment bolivian nu apare în statistici sau în bilanţuri. Indienii inteligenţi şi muncitori din Bolivia, odinioară iremediabil de plictisitori şi posomorâţi, sunt acum strălucitori, plini de speranţă şi se bazează pe propriile forţe. Chiar şi îmbrăcămintea lor se schimbă treptat de la vechiul negru funerar la culori şi o varietate mai strălucitoare.
Puţine contraste ar putea fi mai dramatice decât cel dintre guvernul revoluţionar bolivian (în care un regim moderat a fost împins spre radicalism de presiunile populare şi a supravieţuit, an de an, cu asistenţă americană) şi revoluţia din Guatemala, unde un regim de inspiraţie comunistă a încercat să conducă o populaţie destul de inertă în direcţia unui radicalism crescând, dar a fost răsturnat de acţiunea americană directă în decurs de trei ani (1951-1954).
Guatemala este una dintre „republicile bananiere”. Acest fruct perisabil, cu o producţie mondială de 26 de miliarde de lire sterline pe an, reprezintă 40% din comerţul mondial cu fructe proaspete, aproape 70% din totalul mondial produs în America Latină şi aproape 57% din totalul exporturilor mondiale de banane către America de Nord. Valoarea cu amănuntul a părţii Americii Latine din comerţul mondial cu banane este de câteva miliarde de dolari pe an, dar America Latină primeşte mai puţin de 7% din această valoare. Un motiv pentru aceasta este existenţa United Fruit Company, care deţine două milioane de acri de plantaţii în şase ţări din America Latină, cu 1.500 de mile de cale ferată, 60 de nave, porturi maritime şi reţele de comunicaţii.

Această corporaţie gestionează aproximativ o treime din vânzările mondiale de banane şi aproximativ două treimi din vânzările americane. Controlează 60% din exporturile de banane ale celor şase republici bananiere (Guatemala, Honduras, Costa Rica, Ecuador, Columbia, Panama) şi reprezintă peste 40% din veniturile din devize în trei dintre cele şase ţări. Plăteşte aproximativ 145 de milioane de dolari pe an în cele şase ţări şi susţine că obţine profituri de aproximativ 26 de milioane de dolari din investiţia sa de 159 de milioane de dolari în fiecare an, dar această cifră a profitului de aproximativ 16,6% pe an este, fără îndoială, mult sub cifra reală. Un proces intentat de Statele Unite împotriva United Fruit în 1954-1958 a susţinut că aceasta din urmă controla 85% din terenurile potrivite pentru cultivarea bananelor în cinci ţări şi i-a ordonat să scape de majoritatea operaţiunilor sale subsidiare de transport, distribuţie şi terenuri până în 1970. La acea vreme, aproximativ 95% din terenurile deţinute de United Fruit erau necultivate. Decretul antitrust, chiar dacă va fi pus în aplicare, nu va reduce semnificativ influenţa United Fruit în America Centrală, deoarece relaţiile sale cu filialele sale pot fi pur şi simplu transferate de la proprietate la acorduri contractuale.

Guatemala, la fel ca Bolivia, are o populaţie formată în mare parte din indieni săraci şi rase mixte (mestizos). Din 1931 până în 1944, acestea au fost conduse de dictatorul Jorge Ubico, ultimul dintr-o lungă serie de tirani corupţi şi nemiloşi. Când s-a retras pentru a muri în New Orleans în 1944, alegerile libere i-au adus pe Juan José Arevalo (1945-1950) şi Jacobo Arbenz Guzmán (1950-1954) ca preşedinţi. Reforma era demult aşteptată, iar aceste două administraţii au încercat să o ofere, devenind din ce în ce mai antiamericane şi pro-comuniste pe parcursul celor nouă ani de guvernare. Când au început, drepturile civile sau politice erau aproape total necunoscute, iar 142 de persoane (inclusiv corporaţii) deţineau 98 % din terenul arabil.

Libertatea de exprimare şi presa, sindicatele legalizate şi alegerile libere au precedat reforma, dar opoziţia din partea Statelor Unite a început imediat ce a devenit clar că Legea Reformei Funciare din iunie 1952 va fi aplicată companiei United Fruit. Această lege prevedea redistribuirea proprietăţilor necultivate peste o suprafaţă fixă sau a terenurilor proprietarilor absenţi, cu compensaţii din obligaţiuni pe douăzeci de ani, cu dobândă de 3%, egale cu valoarea

fiscală declarată a terenurilor.
Aproximativ 400.000 de acri de terenuri United Fruit au intrat sub incidența acestei legi și au fost distribuite de guvernul lui Arbenz Guzmán la 180.000 de țărani. Aceasta și alte dovezi au fost declarate a fi penetrare comunistă în cele două Americi, iar John Foster Dulles, într-o scurtă vizită la reuniunea OAS de la Caracas în 1954, a impus o declarație de condamnare a Guatemalei. Secretarul de Stat a lăsat executarea acestei condamnări în seama fratelui său, Allen Dulles, directorul Agenției Centrale de Informații, care a găsit curând un colonel guatemalez antrenat și finanțat de americani, Carlos Castillo Armas, care era pregătit să conducă o revoltă împotriva lui Arbenz. Cu bani și echipament american, și chiar cu câțiva „voluntari" americani pentru a pilota avioanele americane, Armas a lansat un atac condus de exilații guatemalezi din bazele celor două dictaturi adiacente, Honduras și Nicaragua. Ambele țări sunt exemple oribile a tot ceea ce un guvern latino-american nu ar trebui să fie: corupt, tiran, crud și reacționar, dar au câștigat favoarea Departamentului de Stat al Statelor Unite, reflectând politica externă americană la fiecare pas. Nicaragua, adesea o țintă a intervenției americane în trecut, era decăzută, murdară și bolnavă sub tirania de douăzeci de ani a lui Anastasio Somoza (1936-1956). Asasinarea sa în 1956 a predat țara spre a fi jefuită de cei doi fii ai săi, dintre care unul a devenit președinte, în timp ce celălalt a servit ca și comandant al Gărzii Naționale supradimensionate. În 1963, președinția a fost transferată unui acolit al lui Somoza, Rene Schick.
Din aceste baze despotice, asaltul condus de CIA prin colonelul Armas l-a răsturnat pe Arbenz Guzmán în 1954 și a stabilit în Guatemala un regim similar cu cel al familiei Somoza. Toate libertățile civile și politice au fost inlăturate, reformele funciare au fost anulate, iar corupția a domnit. Când Armas a fost asasinat în 1957 și un moderat a fost ales ca succesor al său, armata a anulat acele alegeri și a organizat altele noi în care unul dintre ai lor, generalul Miguel Ydígoras Fuentes, a fost „ales". El a lichidat ceea ce rămăsese din experimentele socialiste din Guatemala, acordând aceste întreprinderi, la prețuri foarte rezonabile, prietenilor săi, în timp ce își încasa propriul salariu de 1.094.000 de dolari pe an. Nemulțumirea asociaților săi a dus la o revoltă a armatei conservatoare împotriva lui Ydígoras în noiembrie 1960, dar

presiunea americană i-a asigurat mentinerea poziţiei. Statele Unite, la acea vreme, nu îşi puteau permite o schimbare de regim în Guatemala, deoarece această ţară era deja profund implicată, fiind principala bază agresivă pentru atacul dirijat de exilaţii cubanezi asupra Cubei, in Golful Porcilor, din aprilie 1962.
După cum ştim cu toţii, succesul CIA în atacarea Guatemalei „comuniste" din Nicaragua dictatorială în 1954 nu a fost repetat în atacul său mai elaborat asupra Cubei „comuniste" din Guatemala dictatorială în 1962. De fapt, Golful Porcilor trebuie să fie considerat cel mai ruşinos eveniment din istoria Statelor Unite de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Dar înainte de a spune această poveste, trebuie să examinăm contextul său în istoria recentă a Cubei, o poveste care exemplifică bine tragedia Cubei.
Cauzele dezastrului cubanez sunt la fel de complexe ca majoritatea evenimentelor istorice, dar, dacă le simplificăm excesiv, le putem organiza în funcţie de doi factori care se intersectează: (1) deficienţele de personalitate ale cubanezilor înşişi, cum ar fi lipsa lor de raţionalitate şi autodisciplină, „sentimentalismul şi coruptibilitatea" lor şi (2) ignoranţa şi ineptitudinea Departamentului de Stat american, care pare incapabil să se ocupe de America Latină în funcţie de problemele reale ale zonei,si insista să o trateze în funcţie de viziunea americană asupra lumii, adică în funcţie de preconcepţiile politice şi interesele economice americane.
Cuba este mai spaniolă decât o mare parte din America Latină şi şi-a obţinut independenţa faţă de Spania abia în 1898, cu două generaţii mai târziu decât restul Americii Latine. Apoi, dupa treizeci de ani, până la abrogarea amendamentului Platt în 1934, Cuba s-a aflat sub ocupaţie americană (1898-1902) sau sub ameninţarea intervenţiei americane directe. În acea perioadă, insula a căzut sub dominaţia economică americană prin investiţiile americane pe insulă şi prin implicarea profundă în piaţa americană, în special pentru recolta sa de zahăr. În aceeaşi perioadă, s-a format o oligarhie locală de cubanezi inclusiv un grup de proprietari exploatatori care nu existasera anterior.
Odată cu instituirea Politicii Bunei Vecinătăţi în 1933 şi încetarea ameninţării cu intervenţia directă americană, a devenit posibil ca cubanezii să răstoarne domnia tiranică şi sângeroasă a generalului Gerardo Machado, care durase opt ani (1925-1933).
Oportunitatea de a începe o serie de reforme sociale urgent

necesare şi pe scară largă sub succesorul lui Machado, Ramón Grau San Martin, a fost pierdută atunci când Statele Unite au refuzat să recunoască sau să asiste noul regim. Drept urmare, un sergent nemilos al armatei cubaneze, Fulgencio Batista, a reuşit să-l răstoarne pe Grau San Martín şi să înceapă o guvernare de zece ani a insulei (1934-1944) prin intermediul unor marionete civile, alese în alegeri frauduloase, şi apoi direct ca preşedinte însuşi.
Când Grau San Martín a fost ales preşedinte în 1944, şi-a abandonat ideile reformiste anterioare şi a devenit primul dintr-o serie de regimuri alese din ce în ce mai corupte în următorii opt ani. A patra serie de astfel de alegeri, programate pentru 1953, au fost împiedicate când Batista a preluat din nou puterea, în martie 1952. Următorii şapte ani au fost ocupaţi de eforturile lui Batista de a-şi menţine poziţia prin violenţă şi corupţie împotriva valului crescând de nemulţumire faţă de guvernarea sa. Unul dintre primele episoade ale acestui val a fost o tentativă de revoltă a unui grup de tineri, conduşi de Fidel Castro, în vârstă de douăzeci şi şase de ani, în estul Cubei, pe 26 iulie 1953.Eşecul revoltei din 26 iulie i-a adus lui Castro doi ani de închisoare şi mai mult de un an de exil, dar la sfârşitul anului 1956 a debarcat cu un grup de oameni pe coasta Cubei pentru a începe operaţiuni de gherilă împotriva guvernului.
Regimul lui Batista era atât de corupt şi violent încât multe dintre puterile locale din Cuba, inclusiv segmente ale armatei şi o mare parte a clasei de mijloc, erau fie neutre, fie favorabile operaţiunilor lui Castro. Armele şi sprijinul financiar necesare au provenit din aceste grupuri, deşi nucleul mişcării era format din ţărani şi muncitori conduşi de tineri absolvenţi de universitate din clasa de mijloc.
Această revoltă a lui Castro nu a fost tipică pentru loviturile de stat revoluţionare care fuseseră familiare în Cuba şi în întreaga Americă Latină în vremurile anterioare, din cauza setei fanatice de putere a lui Castro, a dispoziţiei sale nemiloase de a distruge proprietăţi sau vieţi pentru a slăbi regimul Batista şi a dublei sale metode de operare, din interiorul Cubei mai degrabă decât din străinătate şi dintr-o bază rurală formata din ţărani, mai degrabă decât baza urbană obişnuită, armata, folosită de majoritatea rebelilor latino-americani.
Prin distrugerea plantaţiilor de zahăr şi a utilităţilor, rebelii lui Castro au slăbit baza economică şi comunicaţiile guvernului

Batista. Scăderea constantă a sprijinului popular şi militar al regimului a făcut posibil ca forţele lui Castro să avanseze în Cuba şi, în ziua de Anul Nou din 1959, acesta a mărşăluit în Havana. În decurs de două săptămâni, a apărut o diferenţă suplimentară şi foarte ameninţătoare în această revoluţie: susţinătorii regimului Batista şi elementele disidente din mişcarea lui Castro au început să fie ucisi de plutoane de executie.
Timp de un an, guvernul lui Castro a dus o politică reformistă administrată de susţinătorii săi iniţiali, grupul ,,26 iulie “format din tineri absolvenţi de universitate din clasa de mijloc. Aceste reforme au avut ca scop satisfacerea cerinţelor mai evidente ale grupurilor deposedate care au oferit baza pentru mişcarea lui Castro.
Cazarmile militare au fost transformate în şcoli; miliţia a fost înfiinţată permanent pentru a înlocui armata regulată; au fost înfiinţate centre de sănătate rurale; s-a lansat un atac la scară largă împotriva analfabetismului; au fost construite noi şcoli; chiriile urbane au fost reduse la jumătate; tarifele la utilităţi au fost reduse drastic; s-au impus taxe claselor superioare; plajele, odinioară rezervate bogaţilor, au fost deschise tuturor; şi a fost lansată o reformă funciară drastică. Aceste acţiuni nu au fost integrate în niciun program economic viabil, dar au răspândit un sentiment de bunăstare în mediul rural, deşi au redus boom-ul construcţiilor din oraşe (în special Havana), înrădăcinat în mare măsură în investiţiile americane, şi au instigat un exil al bogaţilor de pe insulă către Statele Unite.
Sub această înflorire timpurie şi temporară a bunăstării, au apărut multe semne de rău augur. Castro a demonstrat curând că era un tactician al revoluţiei, nu un strateg al reconstrucţiei. El nu numai a proclamat revoluţia permanentă în Cuba, dar a căutat imediat să o exporte în restul Americii Latine. Arme şi luptători de gherilă au fost trimişi, dar s-au pierdut, în încercări nereuşite de a invada Panama, Nicaragua, Haiti şi Republica Dominicană. Eşecul acestora l-a orientat către metode de penetrare mai subtilă, în mare parte realizate prin propagandă şi prin înarmarea şi antrenarea unor mici grupuri subversive clandestine, în special în zonele în care regimurile democratice sau progresiste păreau să se dezvolte (cum ar fi în Venezuela sub Betancourt sau Columbia sub Alberto Lleras Camargo). În acelaşi timp, s-a depus un efort nereuşit de a convinge întreaga Americă Latină să formeze un front anti-yankeu.

Deşi Statele Unite, în octombrie 1959, promiseseră să urmeze o politică de neintervenţie faţă de Cuba, aceste schimbări din cadrul insulei, şi în special lunga vizită acolo a vicepremierului sovietic Anastas Mikoian în februarie 1960, au forţat o reconsiderare a acestei politici. Acordul Mikoian promitea Cubei petrol, arme şi alte nevoi pentru zahărul său, deşi preţul echivalent permis pentru zahăr era de doar 4 cenţi pe livră, într-un moment în care preţul american era de 6 cenţi dar până în iunie 1963, când preţurile mondiale la zahăr au ajuns la 13 cenţi, URSS a crescut oferta pentru zahărul cubanez la 6 cenţi. Acest acord comercial a fost urmat de stabilirea relaţiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică în mai şi cu China Roşie mai târziu în acel an. Ambasada sovietică din Havana a devenit aproape imediat o sursă de subversiune comunistă pentru întreaga Americă Latină, în timp ce în septembrie, Hruşciov şi Castro au dominat împreună sesiunea anuală a Adunării Generale a Naţiunilor Unite din New York. Ca parte a acordului comercial cu Rusia, Castro a obţinut petrol brut sovietic pentru zahărul cubanez. Când a insistat ca rafinăriile americane din Cuba să proceseze acest petrol, acestea au refuzat şi au fost imediat confiscate de Castro. Statele Unite au ripostat prin reducerea cotei de zahăr cubaneze pe piaţa americană, ceea ce a dus, pas cu pas, la naţionalizarea masivă de către Castro a fabricilor străine de pe insulă. Statele Unite au ripostat prin stabilirea unei serii de embargouri asupra exporturilor cubaneze către Statele Unite. Aceste controverse l-au condus pe Castro într-o capcană economică similară celei în care căzuse Nasser cu bumbacul egiptean. Fiecare lider revoluţionar naţionalist a promis principalul produs generator de valută (zahăr sau bumbac) Uniunii Sovietice ca plată pentru arme comuniste (adesea cehe). Acest lucru a legat aceste ţări de Uniunea Sovietică şi le-a privat de şansa de a-şi folosi singura sursă de monedă străină pentru echipamente atât de urgent necesare pentru îmbunătăţirea economică. Până în decembrie 1960, când relaţiile diplomatice americane cu Cuba au fost rupte, declinul economic cubanez începuse şi a ajuns curând la un punct în care nivelul de viaţă era cu cel puţin o treime sub nivelul celui din administratia Batista, cu excepţia unor grupuri submergente puterii.

La sfârşitul anului 1960, administraţia Eisenhower a decis să folosească forţa pentru a-l înlătura pe Castro. Această decizie a

fost o eroare majoră şi a dus la un fiasco total ruşinos. Eroarea a apărut aparent în cadrul C.I.A şi s-a bazat pe o judecată complet greşită a aparentei uşurinţe cu care agenţia respectivă a răsturnat regimul Arbenz din Guatemala în 1954 prin organizarea unui raid al unor exilaţi, înarmaţi şi finanţaţi de CIA, în Guatemala de pe teritoriul statului Nicaragua. CIA a analizat această lovitură de stat aparent reuşită destul de greşit, deoarece a presupus că Arbenz fusese răsturnat de exilaţii care atacau, când în realitate fusese eliminat de propria armată, care a folosit raidul ca o scuză şi ocazie pentru a scăpa de el. Pe acest fundament greşit, CIA a decis în 1960 să scape de Castro printr-un raid similar al exilaţilor cubanezi aflati in Guatemala.
Această decizie a fost mai rea decât o crimă; a fost o prostie. Un atac unilateral, violent, asupra unui stat vecin cu care nu eram în război, într-o zonă în care eram dedicaţi procedurilor multilaterale şi paşnice de soluţionare a disputelor, a fost o repudiere a tuturor discuţiilor noastre idealiste despre drepturile naţiunilor mici şi a devotamentului nostru faţă de procedurile paşnice pe care le-am pontificat în întreaga lume din 1914. A fost o încălcare a angajamentului nostru de neintervenţie în America şi în special în Cuba. În urma intervenţiei noastre a CIA în Guatemala, aceasta a întărit imaginea latino-americană a Statelor Unite ca fiind indiferente faţă de cererea tot mai mare a Americii Latine de reformă socială şi independenţă naţională şi ca ostile acestor tari atunci când intrau în conflict cu propriile noastre dorinţe de bogăţie şi putere. Mai mult, atacul asupra Cubei a fost neinspirat într-un moment în care prestigiul lui Castro pe plan intern scădea rapid şi când opoziţia faţă de domnia sa haotică creştea pe toată insula. Şi, în final, întreaga operaţiune, modelată după operaţiunile lui Hitler de subminare a Austriei şi Cehoslovaciei din 1938, a eşuat, aşa cum Hitler nu ar fi putut niciodată să gestioneze nimic atat de deficitar. Proiectul a fost în mare parte o treabă a fraţilor Dulles, iar execuţia sa a fost în mare parte în mâinile Agenţiei Centrale de Informaţii, care a organizat forţa expediţionară din exilaţii cubanezi, i-a finanţat şi i-a înarmat şi a supravegheat antrenamentul lor în Guatemala şi în alte părţi.
Planul invaziei Cubei pare să fi fost elaborat pe baza unor principii tipice lui Hitler: forţa expediţionară urma să stabilească un cap de pod în Cuba, să înfiinţeze un guvern pe insulă, să fie recunoscută

De Statele Unite ca fiind guvernul propriu-zis al Cubei şi să ceară ajutor de la Washington pentru a restabili ordinea în restul insulei pe care nu o controla încă. Statul Major Interarme au aprobat planul, iar preşedintele Kennedy a fost convins să-l accepte, după inaugurarea sa, datorită argumentului CIA că trebuie făcut ceva pentru a-l înlătura pe Castro înainte ca armamentul sovietic nou achiziţionat să devină operaţional. Preşedintele a fost asigurat că, dacă lucrurile ar fi lăsate să continue aşa cum erau, Castro s-ar fi fost consolidat la putere... şi că invazia ar fi fost un succes, deoarece poporul cubanez, condus de mişcarea clandestină anti-Castro, s-ar fi ridicat împotriva lui imediat ce ar fi aflat de debarcare.
Oricare ar fi adevărul în această ultimă afirmaţie, modul în care CIA a gestionat invazia a făcut-o imposibilă, deoarece CIA a refuzat să folosească fie mişcarea clandestină anti-Castro din Cuba, fie refugiaţii cubanezi din Statele Unite (cu excepţia cazului în care au fost voluntari pentru a fi ţinte în tentativa de invazie) şi a menţinut întreaga planificare şi control al invaziei în propriile mâini. Comitetul executiv al refugiaţilor cubanezi din Statele Unite, în mare parte reprezentanţi ai grupurilor conducătoare mai vechi din Cuba, era dornic să restabilească sistemul economic şi social inechitabil care existase înainte de Castro. Aceştia erau înstrăinaţi de cele mai viguroase grupuri anti-Castro din clandestinitatea cubaneză, care nu aveau nicio dorinţă să dea timpul înapoi, la era Machado-Batista, ci doreau să elibereze mişcarea de reformă socială şi economică de Castro, comunişti şi forţele antidemocratice şi totalitare care preluaseră controlul. CIA nu a cooperat cu clandestinitatea anti-Castro pentru că se opunea dorinţei lor de reformă socială şi economică şi nu a folosit comitetul pentru refugiaţi din Miami pentru că se îndoia fie de discreţia, fie de spiritul lor de luptă. În consecinţă, CIA a lansat invazia fără a notifica clandestinitatea cubaneză şi a ţinut comitetul pentru refugiaţi închis fără comunicare in săptămâna atacului. Apoi, atacul în sine a eşuat, deoarece a fost îndreptat intr- un loc nepotrivit, fără a elimina puterea aeriană a lui Castro şi fără prevederi pentru combaterea acesteia, şi cu logistica întregii operaţiuni tactice a invaziei la un nivel incredibil de incompetenţă. Ca urmare a acestor erori, cei 1.500 de oameni debarcaţi în Golful Porcilor, în sudul Cubei, pe 17 aprilie 1961, au fost distruşi în

şaptezeci şi două de ore de către miliţia lui Castro, mobilizată rapid şi bine înarmată. În acelaşi timp, poliţia lui Castro a distrus orice posibilă revoltă simultană a mişcării clandestine, arestând mii de suspecţi. A face un lucru greşit este rău, dar a-l face intr-un mod atat de ignorant este de neiertat.
Lovitura dată prestigiului american de Golful Porcilor a fost aproape iremediabilă. Pe de altă parte, a consolidat considerabil prestigiul lui Castro, în America Latină mai mult decât în Cuba însăşi, şi l-a făcut posibil să lege Kremlinul de cauza sa atât de strâns încât acesta nu i-a putut nici reduce sprijinul, nici controla politicile. Acest lucru, la rândul său, i-a permis să supravieţuiască unui val tot mai mare de rezistenţă pasivă şi sabotaj în Cuba însăşi, în principal din partea ţăranilor. Şi, în final, aşa cum vom vedea, acest lucru i-a permis să recapete controlul asupra mişcării revoluţionare cubaneze pentru el şi pentru Fideliştii dintre comuniştii cubanezi. Acest ultim punct a fost în martie 1962, dar celelalte au început odata cu anul 1961.
Până la fiasco-ul de la Golful Porcilor, angajamentul sovietic faţă de Castro fusese considerabil, dar nu imposibil de inlaturat. Armamentul sovietic a început să sosească încă din iulie 1960 şi în primul an a depăşit 30.000 de tone, evaluate la 50 de milioane de dolari. Ca plată, cota blocului comunist din comerţul de export al Cubei a crescut de la 2% la 75%. În decurs de un an de la eşecul de la Golful Porcilor, sprijinul militar sino-sovietic pentru Castro s-a dublat. De asemenea, şi-a schimbat calitatea la rachete antiaeriene de ultima generatie cu rachete cu rază lungă de acţiune capabile să transporte focoase nucleare şi chiar trupe de luptă sovietice.
Până când aceste schimbări au devenit evidente pentru Washington în octombrie 1962, consolidarea armatei sovietice în Cuba costase peste 700 de milioane de dolari.
Înainte ca această consolidare militară sovietică în Cuba să atingă stadiul de cea mai agresiva accelerare în iulie-octombrie 1962, o serie de schimbări semnificative au avut loc chiar în Cuba. Două dintre acestea au fost creşterea rezistenţei cubaneze faţă de regimul Castro şi acceptarea de către Castro a uzurpării comuniste a puterii sale în Cuba.
Eforturile lui Castro de a aduce Cuba în blocul comunist au început aproape imediat după ce a cucerit Havana în ianuarie 1959.Refuzul său de a permite alegerilor postrevoluţionare să-i confirme victoria,

O tactică tradiţională latino-americană, şi scoaterea în afara legii a partidelor politice tradiţionale (dar nu şi a comuniştilor, PSP, care cooperaseră în secret cu Batista ani de zile) l-au lăsat într-un vid ideologic şi politic. În curând, închiderea tuturor ziarelor de opoziţie, dar şi continuarea publicării ziarului comunist, Hoy, au arătat că numai acest grup va umple acel vid. Şi în cele din urmă, micul grup de comunişti vechi din Cuba a primit permisiunea de a prelua controlul sistemului administrativ şi, în câteva luni, a avut o copie rezonabilă a aranjamentelor Kremlinului care operau din Havana. Aceştia au preluat controlul asupra Miliţiei Rebele, în special G-2, ramura sa de informaţii;
Preşedintele Manuel Urrutia a fost înlăturat pentru un discurs anticomunist şi înlocuit de un coleg de călătorie, Osvaldo Dorticós Torrado. O luptă între comunişti şi fideliştii din Mişcarea 26 iulie pentru controlul Confederaţiei Sindicatelor Cubaneze a fost rezolvată de Castro însuşi în favoarea comuniştilor. Un lider comunist important; Carlos Rafael Rodríguez, profesor de economie la Universitatea din Havana, a condus o revoltă studenţească care le-a dat comuniştilor controlul asupra universităţii. Toate mişcările politice au fost contopite în Organizaţiile Revoluţionare Integrate (ORI), a căror conducere era practic identică cu conducerea comunistă veche.
Acest grup a înfiinţat celule de tip comunist în ferme, fabrici şi birouri guvernamentale.
Anibal Escalante, secretarul Partidului Comunist, a devenit secretar organizaţional al ORI. Poliţia Secretă Militară, G-2, a fost transformată într-un Minister de Interne, bazat pe MVD-ul Kremlinului(Ministerul de Interne), condus de comunistul Ramiro Valdes. Pământurile care fuseseră distribuite sau confiscate de ţărani au fost „naţionalizate” de grupurile comuniste locale, iar multe dintre fermele cooperative care se formaseră din acestea au devenit ferme colective.
În toate posturile guvernamentale importante, fideliştii au fost înlocuiţi sau evitaţi, prin numirea comuniştilor. Controlul economiei a fost preluat de la maiorul Ernesto „Che” Guevara şi dat profesorului Rodriguez, care a devenit preşedintele Institutului de Reformă Agrară şi a elaborat planurile de dezvoltare economică pentru anii de după 1961. Astfel, în câteva luni, ORI(Organizaţii Revoluţionare Integrate) a devenit un guvern real, luând majoritatea

deciziilor zilnice importante, iar Escalante exercita mai multă putere decât Castro. Acesta din urmă, încă favoritul maselor, îşi petrecea o mare parte din timp stârnindu-le frenezia cu discursurile şi marşurile sale.
Principala rezistenţă la această comunizare a Cubei a venit din partea ţăranilor, prin reducerea producţiei şi prin sabotaj. Fermierii mai mici produceau suficient pentru familiile lor, dar nu mai mult, în semn de rezistenţă faţă de preţurile fixate de guvern şi obligaţia de a-şi vinde toate produsele comercializabile către Institutul Naţional de Reformă Agrară. Fermierii au refuzat să muncească în fermele colective sau de stat şi ocazional au dat foc trestiei de zahar de pe acestea. O bună parte din recolta de cafea din 1961 s-a pierdut deoarece muncitorii au refuzat să o recolteze. O rezistenţă similară a apărut şi în cazul zahărului şi al altor culturi.
Raţionalizarea drastică a alimentelor a trebuit să fie instituită în martie 1962. Recolta de cafea din 1962 a fost sabotată, iar raţionalizarea cafelei a trebuit să fie instituită în februarie 1963. Cea mai critică a fost recolta de zahăr, sursa a patru cincimi din devizele externe ale Cubei. Eforturile de a culege recolta cu miliţia, studenţii sau muncitorii oraşului au eşuat, iar până în 1962 cantitatea recoltată scăzuse la aproximativ jumătate din cifra de dinainte de Castro. În acelaşi timp, încheierea aproape tuturor legăturilor comerciale cu Statele Unite, care fuseseră o sursă principală de alimente cubaneze, a lăsat Cuba dependentă de ţări precum blocul comunist, care aveau dificultăţi în a se hrăni pe ele insasi. Raţia de alimente a scăzut la 750 de gr de carne pe săptămână de persoană , 5 ouă si 60 de gr de unt pe lună. Lipsa alimentelor a fost urmată curând de lipsa bunurilor fabricate, deoarece exodul tehnicienilor, lipsa pieselor de schimb şi confuziile birocratice au dezorganizat producţia industrială.
Prăbuşirea economică nu a descurajat în niciun fel eforturile lui Castro de a instaura un regim socialist, dar reducerea puterii sale personale de către Partidul Comunist a dus la o contracarare puternică în martie 1962. În ziua de 1 Mai 1961, Castro proclamase că Cuba va fi un stat socialist şi, într-un discurs de două zile, ţinut în perioada 1-2 decembrie 1961, îşi anunţase propriile convingeri „marxist-leniniste”. Aceasta a pus capăt argumentelor anterioare, răspândite de cercurile establishmentului american, conduse de The New York Times, conform cărora Castro era pur şi simplu un

reformator progresist. Dar, în ciuda afirmaţiilor sale, el nu era în niciun fel un comunist convins sau altceva, ci era un individ însetat de putere şi instabil emoţional, plin de ură faţă de autoritate şi neliniştit dacă nu avea schimbări constante şi satisfacţii megalomanice. Abilităţile sale tactice, în special în afacerile externe, sunt remarcabile şi prezintă similarităţi cu cele ale lui Hitler. Loialitatea sa faţă de comunism nu avea nicio legătură cu convingerea ideologică sau devotamentul faţă de Kremlin, ci provenea din recunoaşterea faptului că Rusia era singura putere aflată în măsură să contrabalanseze Statele Unite şi era, pentru el, preferabilă Statelor Unite, atât datorită distanţei sale mai mari, cât şi pentru că pretenţiile sale ideologice nu i-ar fi permis niciodată să permită ca un stat comunist recunoscut, precum Cuba, să fie atacat de Statele Unite. Astfel,Castro a căutat să angajeze Uniunea Sovietică mai profund în Cuba, astfel încât să nu se poată desprinde de orice ar face Castro si să-l protejeze de Statele Unite, chiar şi atunci când acesta ignora în mod deschis sfatul acestora. În acelaşi mod, Castro era dispus să-şi sporească datoria faţă de Uniunea Sovietică, deoarece angajamentul comunist nu i-ar permite Kremlinului să facă nimic drastic pentru a colecta o astfel de datorie. Din aceste motive, Castro dorea să se alăture Pactului de la Varşovia, dar cel puţin acest lucru a fost posibil sa fie evitat de catre Moscova. În acelaşi timp, Castro a recunoscut că propria sa adoptare a ideologiei comuniste nu l-ar slăbi în America Latină, unde masele sărace nu se sinchisesc de ideologii, iar clasele de mijloc, în special tinerii şi studenţii, apreciază comunismul ca ideologie, deşi are puţină influenţă asupra propriilor acţiuni sau comportamentului lor politic.

Deşi preluarea puterii de către comunişti în Cuba a început în 1960, abia în februarie 1962 Castro a început să realizeze ce se întâmplase. În decurs de o lună, în special în săptămâna 16-22 martie, i-a eliminat pe comunişti din majoritatea poziţiilor de putere semnificative. Planul economic al lui Rodríguez din noiembrie 1961 a fost denunţat; sistemul ORI a fost epurat; fratele său, Raúl Castro, a fost numit vicepremier; Escalante a fost forţat să plece in exil; miliţia şi birocraţia au fost recucerite de fidelişti; iar pe 26 martie, Fidel însuşi a ţinut un discurs de cinci ore în care a relatat ce se întâmplase. Pravda nu a acceptat schimbarea decât pe 11 aprilie.

Această acceptare a restabilirii fidelismului atât de către Kremlin, cât şi de către Partidul Comunist Cubanez, în mare parte pentru că nu aveau altă alternativă, a fost urmată de sprijinul lor deplin pentru regimul Castro în politicile politice şi economice. Pe 31 mai s-a anunţat că Moscova va furniza 600.000 de tone de alimente pana la sfarsitul anului 1962 pentru a preveni colapsul economic cubanez, iar ulterior Moscova a renunţat la pretenţiile privind o parte din zahărul cubanez, astfel încât acesta să poată fi vândut pe piaţa mondială în valută forte. Mai presus de toate, Uniunea Sovietică părea să accepte argumentul lui Castro căreia se pregătea un alt atac militar american asupra Cubei.
Statele Unite, Castro şi Moscova trebuie să fi ştiut cu toţii că nu se va face niciun effort pentru a repeta invazia americană a Cubei, dar Castro a atacat pentru că dorea arme sovietice, iar Kremlinul s-a prefăcut că crede acest lucru din motive care sunt încă îndoielnice. Este posibil ca ruşii să fi sperat că rachetele sovietice din Cuba vor ajuta la încetinirea avansului tot mai mare al Americii faţă de Uniunea Sovietică în cursa rachetelor. De asemenea, este posibil să fi sperat că astfel de rachete, odată stabilite, ar putea fi negociate în schimbul unei soluţii favorabile sovieticilor la chestiunea Berlinului. Patrulele aeriene americane tot mai numeroase deasupra Cubei, care au detectat acumularea de rachete ruseşti pe insulă, au fost folosite de Cuba şi Uniunea Sovietică ca dovadă a iminentului atac american.
Până în septembrie, încă necunoscută publicului, criza a început să se formeze, iar în octombrie era în plin curs, cu consecinţele deja descrise.
Încheierea crizei rachetelor cubaneze la sfârşitul anului 1962 a deschis poate o nouă eră în istoria lumii, dar a lăsat America Latină încă în impasul aceloraşi probleme vechi, care au devenit mai complicate şi mai insolubile cu fiecare zi care trecea. După cum am spus, aceste probleme pot fi rezolvate doar prin obţinerea unor modele mai constructive în secvenţa corectă de priorităţi. În general, rolul Statelor Unite în America Latină nu a fost de aşa natură încât să ajute nici modelele, nici prioritățile, în mare parte pentru că preocuparea noastră a fost a obtine ceea ce parea a fi mai util sau mai bun pentru noi, mai degrabă decât ceea ce le-ar fi fost cel mai util lor.
Din punctul de vedere al intereselor reale ale Americii Latine,

priorităţile de bază ar putea include...: (1) modele psihologice mai constructive; (2) o stabilitate politică sporită; ... (3) o creştere semnificativă a aprovizionării cu alimente şi a celor mai fundamentale nevoi ale vieţii umane, cum ar fi locuinţele; (4) un accent sporit pe industria uşoară, în special pe prelucrarea şi semi-prelucrarea materiilor prime locale; şi (5) îmbunătăţiri continue în transporturi şi comunicaţii. Această combinaţie de progrese ar fi putut oferi creşterea nivelului de trai şi locuri de muncă pentru toată lumea. În această direcţie, ar fi trebuit să se utilizeze mult mai mult resursele locale, inclusiv capitalul local şi competenţele locale, în special cele ale claselor superioare actuale. Acest ultim punct va deveni fezabil numai dacă primele două puncte încep să se dezvolte: o perspectivă mai bună, în special în clasele superioare, şi un sistem politic suficient de stabilizat astfel încât să se poată exercita constrângere asupra acestor clase pentru a le forţa să îşi folosească atât viaţa, cât şi resursele într-un mod mai constructiv. Acest lucru va fi posibil doar dacă forţele armate ale Americii Latine (şi ale întregii axe pakistanez-peruviene) se vor mişca mult mai rapid într-o direcţie în care au mers deja, dar prea lent: direcţia unei preocupări sporite pentru îmbunătăţiri mai puternice, mai mai oneste, mai constructive şi mai răspândite ale condiţiilor de viaţă decente în rândul propriilor lor oameni.

Acest punct de vedere s-a manifestat deja de-a lungul axei pakistanezo-peruviene, în cercurile militare din Pakistan, Egipt, Argentina şi din alte părţi; în anturajul regal din Iran; printre universitarii celei mai mari parti a Americii Latine. Dar în toate aceste cercuri, în ciuda entuziasmului şi energiei care le permit să răstoarne regimuri corupte şi tiranice, devine curând clar că nu prea au nicio idee ce să facă odată ce ajung la putere. Drept urmare, cad sub influenţa personală a unor oameni instabili şi ignoranţi, Nasserii, Perónii şi Castristii, care se lasă pradă programelor încărcate emoţional de ură şi manifestărilor spectaculoase de naţionalism neconstructiv care pierd timpul şi consumă resurse, în timp ce problemele reale ale întregii zone enorme rămân nerezolvate.

O mare responsabilitate revine Statelor Unite pentru acest eşec generalizat de a găsi soluţii la probleme, din Pakistan până în Peru. Motivul fundamental pentru aceasta este că politicile noastre în această mare zonă s-au bazat pe eforturi de a găsi soluţii la

propriile noastre probleme, mai degrabă decât la ale lor: să obţinem profituri, să creştem aprovizionarea cu materii prime necesare, să luptăm împotriva lui Hitler, să ţinem la distanţă comunismul şi, în ultimii ani, să luptăm în Războiul Rece şi să prevenim răspândirea neutralismului. Rezultatul net al acţiunilor noastre a fost că acum suntem mai urâţi decât Uniunea Sovietică, iar neutralismul se dezvăluie atât de clar pe cât îndrăzneşte întreaga zonă. Această ură se datorează acţiunilor imperialiste ale establishmentului estic şi politicilor sale din întreaga lume, nu poporului american.Statele Unite deţin cheia prosperităţii în întreaga lume. Este sistemul pieţei libere.
Cu toate acestea, monopoluri şi carteluri puternice înconjoară acum globul şi se vor combina pentru a lupta împotriva reapariţiei sistemului pieţei libere şi a concurenţei fundamentale dintre corporaţii.
Acest lucru este, poate, mai evident la capătul pakistanez al axei decât la capătul peruan, dar este vădit de la un capăt la altul. Insistenţa lui Dulles de a înarma Orientul Mijlociu şi Apropiat şi încercarea de a transforma zona într-un bastion militar împotriva Uniunii Sovietice au distrus stabilitatea politică precară a zonei, au intensificat rivalităţile şi animozităţile locale (cum ar fi cele dintre India şi Pakistan sau dintre Egipt şi Israel), au dus la o risipă la scară largă de resurse şi energii pe rivalităţile în domeniul armamentului, au divizat forţele armate în clici ale căror rivalităţi au crescut frecvenţa lovituilor de stat militare şi adesea au înrădăcinat la putere minorităţi reacţionare şi neprogresiste.
Lucrul trist la toate acestea este că au fost atât de inutile. Nu a existat niciodată un moment în care armele acestei axe (cu excepţia Turciei şi Israelului) să fi contribuit cu ceva semnificativ la menţinerea Uniunii Sovietice în afara acesteia. Cu atât mai puţin în America Latină. Dimpotrivă, eforturile lui Dulles de a aduce ambele zone în Războiul Rece pe cale militară prin tratate şi armament au reuşit doar să aducă influenţele sovietice şi comunismul prin metode de subversiune, propagandă şi penetrare economică care nu pot fi excluse prin acorduri militare şi armament.
Şi niciodată aceste acorduri militare şi înarmare nu au oferit vreo forţă reală pentru a ţine Rusia departe ca o ameninţare militară, deoarece în orice moment această sarcină s-a bazat pe puterea de descurajare a Statelor Unite şi a alianţei occidentale.

Singura consecinţă a eforturilor lui Dulles de a face ceea ce nu trebuie de-a lungul axei pakistaneze-peruviene a fost creşterea a ceea ce acesta căuta să reducă: instabilitatea politică locală, influenţa comunistă şi sovietică sporită, neutralismul şi ura faţă de Statele Unite.
Deşi perioada Dulles, deoarece a fost o perioadă crucială, arată cel mai clar eşecurile politicii externe americane în America Latină, situaţia a fost aceeaşi, atât înainte, cât şi de la Dulles incoace, cu o posibilă scurtă excepţie în prima administraţie a lui Franklin Roosevelt. În rest, politica americană în America Latină a fost determinată de nevoile şi dorinţele americane şi nu de problemele latino-americanilor. O scurtă trecere în revistă a acestor politici va arăta acest lucru în mod clar.
Există patru perioade principale în politica Statelor Unite faţă de America Latină în secolul al XX-lea. Prima, o perioadă de investiţii şi intervenţionism, a durat până în 1933 şi a fost practic o perioadă de imperialism comercial. Banii americani veneau în America Latină ca investiţii, căutând profituri din exploatarea celor mai evidente resurse locale ale zonei, minerale sau agricole, cum ar fi cuprul, bananele şi petrolul, sau ca pieţe pentru bunurile americane. Exista puţin respect pentru oamenii înşişi sau pentru modul lor de viaţă, iar intervenţia forţelor militare şi diplomatice americane era întotdeauna la îndemână ca o protecţie pentru profiturile şi investiţiile americane.
Politica Bunei Vecinătăţi, anunţată de preşedintele Roosevelt în 1933, a redus intervenţia menţinând în acelaşi timp investiţiile. A fost parţial o consecinţă a idealismului şi a naturii progresiste a New Deal-ului în sine, dar s-a bazat în egală măsură pe faptul că nevoia Americii Latine de fonduri de investiţii americane şi de piaţa americană, în special în condiţiile depresiunii din 1933 si a făcut-o atât de susceptibilă influenţei noastre economice şi comerciale încât a fost puţina nevoie să folosim intimidarea diplomatică sau puşcaşii marini.
A treia şi a patra etapă a politicii latino-americane a Americii, din 1940 până în prezent, au fost preocupate de eforturile noastre de a implica zona în politica noastră externă (nu a lor), adică în efortul de a o implica cât mai profund posibil în lupta împotriva lui Hitler şi a Japoniei şi, din1947, în lupta împotriva Uniunii Sovietice.
Ambele eforturi au fost greşeli (cu posibila excepţie a relaţiilor

noastre cu Brazilia şi Mexicul în perioada de după 1940) deoarece statele Americii Latine, oricât de conştiincios s-ar fi aliniat în razboiul împotriva lui Hitler sau în Războiul Rece împotriva Rusiei Sovietice, au contribuit puţin la victoria în aceste lupte decât ar fi contribuit dacă nu ar fi fost presate de noi să se alinieze deloc.
Această cronologie în patru etape a politicii americane faţă de America Latină ignoră complet schimbarea semnificativă care a avut loc în istoria Americii Latine însăşi în timpul secolului al XX-lea, în principal în anii 1950. Aceasta este schimbarea accentului în istoria Americii Latine, în special în istoria tulburărilor politice şi a schimbărilor guvernamentale, de la loviturile de stat superficiale care au fost predominante în secolele al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea până la profundele tulburări economice şi sociale care au apărut pentru prima dată în Mexic în 1910 şi au fost urmate în anii 1950 de revoluţiile din Bolivia, Cuba şi în alte părţi.
Eşecul coincidenţei dintre etapele istoriei politicii americane şi etapele istoriei Americii Latine în sine este o măsură corectă a irelevanţei şi inutilităţii politicii noastre. Faptul că acest eşec a continuat în anii 1960 a fost clar în bucuria Washingtonului faţă de lovitura de stat militară care a înlăturat guvernul de centru-stânga João Goulart din Brazilia în aprilie 1964, deoarece acel guvern, oricât de greşit direcţionat şi incompetent ar fi fost, cel puţin a recunoscut că existau probleme sociale şi economice urgente în Brazilia care necesitau remedii.
Nicio recunoaştere reală a existenţei unor astfel de probleme nu a fost realizată la Washington până când revoluţia lui Castro din Cuba a forţat recunoastera lor. În consecinţă, Alianţa pentru Progres ar trebui considerată ca reacţia nord-americană la Castro, mai degrabă decât reacţia sa la problemele reale ale Americii Latine.
Acest lucru ajută la explicarea motivului pentru care realizarea Alianţei pentru Progres a fost atât de limitată. În anunţul său iniţial, făcut de preşedintele Kennedy în timpul celei de-a doua luni de mandat, proiectata Alianţă pentru Progres părea mai optimistă decât orice reacţie anterioară a Statelor Unite la problemele Americii Latine. Aceasta accepta ideea unei planificări economice centralizate pentru naţiunile latino-americane şi rolul intervenţiei statului în investiţii şi viaţa economică, ambele fiind respinse de Administraţia Eisenhower. La acestea se adăugau alte două presupuneri de bază: că America Latină trebuia să ia măsuri pentru

a se ajuta singură şi nu doar să aştepte subvenţii din partea Statelor Unite şi, de asemenea, că îmbunătăţirile sociale, cum ar fi locuinţe mai bune, creşterea alfabetizării şi îmbunătăţirea facilităţilor sociale, să fie considerate părţi intrinseci sau chiar condiţii prealabile pentru expansiunea pur economică şi nu considerate, ca până acum, consecinţe incidentale ale unei astfel de expansiuni.

Acordul formal pentru Alianţa pentru Progres a fost semnat de toţi membrii Organizaţiei Statelor Americane, cu excepţia Cubei, la Punta del Este, Uruguay, la 17 august 1961. Scopurile şi atitudinile sale au fost admirabile, dar au necesitat aspecte de implementare şi organizare care nu au fost acoperite de Carta însăşi şi au rămas în mare parte deficitare de atunci. Preambulul său spunea,în parte: „Noi, Republicile Americane, proclamăm prin prezenta decizia noastră de a ne uni într-un efort comun de a aduce poporului nostru un progres economic accelerat şi o justiţie socială mai largă în cadrul demnităţii personale şi libertăţii personale. Acum aproape două sute de ani am început în această emisferă lunga luptă pentru libertate care inspiră acum oameni din toate părţile lumii... Acum trebuie să dăm un nou sens acestei moşteniri revoluţionare. Căci America se află într-un punct de cotitură în istorie.

Bărbaţii şi femeile din emisfera noastră aspiră la o viaţă mai bună pe care abilităţile de astăzi le-au pus-o la îndemână. Ei sunt hotărâţi pentru ei înşişi şi copiii lor să aibă o viaţă decentă şi din ce în ce mai prosperă, să aibă acces la cunoaştere şi şanse egale pentru toţi, să pună capăt acelor condiţii de care beneficiază puţini în detrimentul nevoilor şi demnităţii multora.”

Acestea au fost cuvinte frumoase, iar detaliul specific pentru a le îndeplini a fost în general recunoscut. Aceasta din urmă includea „o creştere substanţială şi susţinută a veniturilor pe cap de locuitor, la o rată menită să atingă, cât mai în curând posibil, niveluri de venit capabile să asigure o dezvoltare autosustenabilă şi suficiente pentru a face ca nivelurile veniturilor din America Latină să fie constant mai mari în raport cu nivelurile naţiunilor mai industrializate.... La evaluarea gradului de dezvoltare relativă, se va ţine cont nu numai de nivelurile medii ale venitului real şi ale produsului brut pe cap de locuitor, ci şi de indicii mortalităţii infantile, analfabetismului şi aportului caloric zilnic pe cap de locuitor”. Rata minimă dezirabilă de creştere economică a fost declarată a fi de 2,5% pe cap de

locuitor pe an. S-a afirmat, poate în mod nerealist, că progresul economic ar trebui să fie pus „la dispoziţia tuturor cetăţenilor din toate grupurile economice şi sociale printr-o distribuţie mai echitabilă a venitului naţional, crescând mai rapid veniturile şi nivelul de trai al sectoarelor mai nevoiaşe ale populaţiei, în acelaşi timp în care o proporţie mai mare din produsul naţional este dedicat investiţiilor". Acest scop de a redistribui veniturile şi de a realiza simultan un consum mai mare şi investiţii mai mari este, desigur, imposibil, cu excepţia celor mai avansate societăţi industriale care au atins deja astfel de niveluri de consum de bunuri materiale încât creşterile ulterioare ale consumului agravează problemele în loc să le rezolve. Pentru a adăuga la această idee destul de confuză a procesului de dezvoltare economică, Carta a adăugat imediat „O atenţie specială ar trebui acordată înfiinţării şi dezvoltării industriilor de bunuri de capital". Alte obiective dezirabile enumerate în Cartă includeau „înlocuirea latifundiilor şi a proprietăţilor mici cu un sistem echitabil de proprietate funciară", „menţinerea unor niveluri stabile ale preţurilor, evitând inflaţia sau deflaţia şi dificultăţile sociale şi distribuţia defectuoasă a resurselor care decurg din acestea", „consolidarea acordurilor existente privind integrarea economică" şi „dezvoltarea de programe de cooperare menite să prevină efectele dăunătoare ale fluctuaţiilor excesive ale veniturilor din devize derivate din exporturile de produse primare...". Printre obiectivele sociale se numărau „eliminarea analfabetismului adulţilor şi, până în 1970, asigurarea, cel puţin, a accesului la şase ani de învăţământ primar pentru fiecare copil din America Latină", „creşterea speranţei de viaţă cu cel puţin cinci ani şi creşterea capacităţii de a învăţa şi produce, prin îmbunătăţirea sănătăţii individuale şi publice... asigurarea unei alimentări adecvate cu apă potabilă şi canalizare pentru cel puţin 70% din populaţia urbană şi 90% din populaţia rurală; reducerea ratei mortalităţii copiilor sub cinci ani la cel puţin jumătate din rata actuală; pentru a controla bolile transmisibile mai grave, în funcţie de importanţa lor ca şi cauză de boală şi deces..." şi aşa mai departe.

Metodele de atingere a acestor obiective dezirabile au fost stabilite doar întâmplător în Cartă.

Ţările latino-americane participante au fost obligate să formuleze, în termen de optsprezece luni,programe de dezvoltare pe termen lung

care să includă îmbunătăţirea resurselor umane prin educaţie şi formare profesională, o reformă a structurilor fiscale (inclusiv o impozitare adecvată a veniturilor mari şi a imobiliarelor), legi care să încurajeze investiţiile atât străine, cât şi interne şi metode îmbunătăţite de distribuţie pentru a oferi pieţe mai competitive. Elaborarea unor astfel de programe în zone care nu dispuneau de informaţii statistice adecvate şi aveau puţini economişti pregătiţi a reprezentat un obstacol considerabil în calea punerii în aplicare a Cartei şi doar o mână de programe au fost aprobate în primii trei ani ai Alianţei.

Ca parte a Cartei, Statele Unite s-au oferit „să ofere asistenţă în cadrul Alianţei" în valoare de 20 de miliarde de dolari, din care jumătate urma să provină de la guvern şi jumătate din surse private, pe o perioadă de zece ani. În Cartă nu s-a menţionat nimic cu privire la natura acestei asistenţe, dar contribuţia guvernului a fost în general sub formă de credite, cel mai puţin util tip de astfel de asistenţă externă, iar valoarea acestei asistenţe nu s-a ridicat, aşa cum ar putea părea la prima vedere,la 2 miliarde de dolari pe an în fonduri noi, deoarece investiţiile private americane în America Latină se ridicau deja la sute de milioane pe an, iar ajutorul din partea guvernului Statelor Unite a fost aproape la fel de mare, astfel încât totalul asistenţei suplimentare promise de Alianţă a fost de aproximativ două treimi de miliard de dolari sau mai puţin în fiecare an. Ar fi posibil să se afirme succesul Alianţei pentru Progres în termeni de sute de mii de unităţi locative, şcoli, spitale noi, drumuri, apă potabilă suplimentară şi ferme experimentale sau demonstrative, dar astfel de liste, oricât de mari ar fi numerele, indică puţin despre succesul Alianţei. În general, nu se poate spune că Alianţa a eşuat; dar, şi mai emfatic, nu se poate spune nici că a fost un succes. Realizarea sa a fost mai degrabă ameliorativă decât structurală, iar acest lucru în sine indică faptul că nu a fost un succes. Căci, dacă nu există reforme structurale în societatea latino-americană, dezvoltarea sa economică nu va deveni autosustenabilă şi nici măcar nu va reuşi să ţină pasul cu creşterea populaţiei pe baza venitului pe cap de locuitor.

Eşecul Alianţei pentru Progres de a realiza ceea ce se pretindea că va realiza are multe cauze, dar principala este, fără îndoială, că nu a fost destinată în primul rând să fie o metodă pentru a obţine o viaţă mai bună pentru latino-americani, ci a fost menită să fie un

mijloc de implementare a politicii americane în Războiul Rece. Acest lucru a devenit clar evident la a doua Conferinţă de la Punta del Este, din 22-31 ianuarie 1962, unde controlul exclusiv al Washingtonului asupra acordării de fonduri pentru Alianţă a fost folosit ca un club pentru a forţa statele latino-americane să excludă Cuba din Organizaţia Statelor Americane. Planul iniţial era de a întrerupe comerţul Cubei cu toate ţările din emisfera vestică și de a rupe și relaţiile diplomatice. Era nevoie de un vot de două treimi din partea ţărilor pentru a face recomandările oficiale; A fost obţinut doar cu o marjă minimă (14 voturi din cei 21 de membri) și numai după cele mai intense presiuni „diplomatice" americane de de mită si santaj care au implicat acordarea sau anularea ajutorului american către Alianţă. Chiar și așa, șase ţări, reprezentând 75% din suprafaţa Americii Latine și 70% din populaţia sa, au refuzat să voteze pentru moţiunile americane. Aceste șase au fost Brazilia, Mexic, Argentina, Chile, Bolivia și Ecuador.

O mare parte din slăbiciunea Alianţei pentru Progres provine din eșecul său de a lucra pentru reforme structurale care vor schimba tiparele vieţii latino-americane în direcţii mai constructive. Ajutorul, așa cum am spus, este în întregime sub controlul Statelor Unite; în general, ia forma, nu a banilor care pot fi folosiţi pentru a cumpăra cele mai bune bunuri pe cea mai ieftină piaţă, ci a creditelor care pot fi folosite doar în Statele Unite.

O mare parte din aceste împrumuturi sunt folosite fie pentru a umple golurile din bugete, fie din soldurile valutare ale ţărilor din America Latină, ceea ce oferă un efect maxim de levier în determinarea acestor guverne să urmeze exemplul Americii în afacerile mondiale, dar oferă puţine sau deloc beneficii popoarelor sărace din emisferă. Mai mult, granturile, care oferă dolari acestei ţări, sunt adesea contrabalansate de influenţe contrare, cum ar fi creșterea tarifelor sau alte restricţii asupra fluxului de bunuri latino-americane către Statele Unite sau scăderea preţurilor produselor primare latino-americane sau (ceea ce duce la aceleași rezultate) creșterea preţurilor de export ale bunurilor industriale americane.

O scădere de un cent sau doi a preţului pe care Statele Unite îl plătesc pentru cafea poate elimina toate fondurile pe care le oferă ţărilor producătoare de cafea în cadrul Alianţei pentru Progres.

De exemplu, din 1959 până în 1960, preţul pe care Statele Unite l-au plătit pentru cafea a scăzut de la o medie de 39 de cenţi pe livră la 34 de cenţi pe livră. Această scădere de cinci centi pe livră ar reprezenta o scădere a sumei totale plătite de Statele Unite pentru cafea, de la un an la altul, de peste 150 de milioane de dolari pentru cele 136.077 tone de cafea cumpărate în 1960. În mod similar, o scădere de un cent pe livră la cuprul din Chile înseamnă o pierdere de aproximativ 11.000.000 de dolari pe an. Pe de altă parte, o creştere a preţurilor televizoarelor americane de un dolar fiecare costă cumpărătorii latino-americani aproximativ 15.000.000 de dolari.

Când ambele se produc împreună, preţurile la ceea ce vinde America Latină scad, în timp ce preţurile pe care trebuie să le plătească pentru bunurile americane cresc, aşa cum s-a întâmplat în general în ultimii ani, înseamnă că majoritatea fondurilor pe care Washingtonul le acordă Americii Latine în cadrul Alianţei pentru Progres se evaporă înainte de a putea fi utilizate, în ceea ce priveşte suma totală de dolari disponibili pentru achiziţiile latino-americane de bunuri şi echipamente necesare pentru modernizarea sistemului de producţie latino-american.

Există multe alte aspecte ale acestei situaţii care ajută la explicarea slabei realizări a Alianţei pentru Progres. Proiectele de reformă fiscală menite să-i oblige pe bogaţi să plătească o parte echitabilă din impozite şi să-i încurajeze să investească, mai degrabă decât să-şi acumuleze pur şi simplu surplusul de fonduri, au ajuns aproape la nimic. Dar posibilitatea ca ceva de acest gen să se poată realiza a determinat fonduri mari din America Latină sa caute adăpost în străinătate. Este posibil ca totalul acestor fonduri latino-americane ascunse în străinătate să se ridice la până la 20 de miliarde de dolari, aceeaşi sumă pe care Statele Unite au promis să o ofere pe parcursul celor zece ani de existenţă proiectată a Alianţei. Deşi nu avem cifre exacte cu privire la aceste sume, un raport oficial indică 4 miliarde de dolari din fonduri latino-americane depozitaţi în Statele Unite la sfârşitul anului 1961.

Toate aceste consideraţii arată clar că problemele vecinilor noştri din emisfera vestică continuă să crească mai rapid decât sunt rezolvate, o situaţie la fel de valabilă în Asia de Sud, Asia de Sud-Est şi Orientul Apropiat. În toate acestea, eşecul de a găsi răspunsuri la problemele care apar nu poate duce decât la

neutralism, la ură în cele din urmă faţă de lumea occidentală şi la explozii violente din partea unor popoare dezamăgite care nu realizează nimic constructiv nici pentru ele, nici pentru noi. Există cei care spun că toate aceste dezamăgiri sunt inevitabile deoarece problemele zonelor înapoiate sunt practic insolubile. Acestor sceptici trebuie doar să le spunem: Priviţi Orientul Îndepărtat, unde, în contrast viu, putem vedea cazul remarcabil în care problema dezvoltării a fost rezolvată şi cel mai înfricoşător exemplu a ceea ce se poate întâmpla dacă nu este rezolvată.

Orientul Îndepărtat

De la deschiderea Orientului Îndepărtat către comerţul şi influenţa occidentală, în mare parte la insistenţele comercianţilor americani, China a beneficiat de favoruri şi protecţie americană, în timp ce Japonia a fost privită cu suspiciune şi rivalitate. Punctul culminant al acestui proces a fost în cel de-al Doilea Război Mondial, când China era un aliat, iar Japonia era duşmanul nostru. De fapt, aşa cum a arătat Pearl Harbor, intervenţia americană în război a apărut din cauza eforturilor sale de a proteja China de agresiunea japoneză. Totuşi, în perioada postbelică, această relaţie s-a inversat. Japonia reprezintă acum cel mai mare succes, iar China cel mai mare eşec al politicii externe postbelice a Americii. Politicile noastre sunt adesea lăudate sau învinovăţite pentru aceste rezultate discordante... Acest lucru este aproape sigur corect în China, dar povestea de succes uimitoare care se vede în Japonia contemporană poate fi atribuită politicilor americane de succes, în combinaţie cu modelele sociale şi de personalitate specifice ale poporului japonez. [Japonia este o ţară socialistă care a adoptat sistemul american de tarife pentru a împiedica anumite bunuri să fie importate în ţara sa.] Politica restricţionată a importurilor, cuplată cu o politică viguroasă de exporturi, în combinaţie cu alianţa secretă dintre guvern şi mediul de afaceri, este ceea ce a dus la aşa-numitul miracol japonez.]

Miracolul japonez

Cuvântul „miracol” a fost aplicat la o serie de evenimente postbelice, cum ar fi creşterea economică din Germania de Vest, dar nicăieri nu

este mai aplicabil decât în Japonia. Japonia este singura zonă majoră din afara Europei, cu excepţia Statelor Unite, care a atins acel stadiu de dezvoltare economică pe care W. W. Rostow l-a numit „decolare”. Adică, a ajuns la un punct de dezvoltare în care procesul continuă prin propriul său impuls, acumulând şi investind propriul capital, cu creşterea producţiei de alimente de la o populaţie agricolă în continuă scădere, o schimbare a dietei de la accentul pe „alimente energetice” la accentul pe „alimente protectoare” şi o schimbare a activităţii industriale de la produse care necesită forţă de muncă necalificată într-un raport capital-forţă scăzut către produse care necesită forţă de muncă înalt calificată într-un raport capital-forţă ridicat. Uniunea Sovietică însăşi nu a atins încă acest punct de dezvoltare, astfel încât Japonia este acum singura naţiune industrială complet avansată din Asia şi, prin urmare, a preluat caracteristici care ne sunt familiare din experienţa Europei de Vest şi americane, dar care sunt total necunoscute în alte părţi ale Asiei, Americii Latine sau Africii. Prin urmare, Japonia este, pentru aceste zone încă înapoiate, un model de dezvoltare economică mai util decât Statele Unite sau Europa de Vest, deoarece aceste două exemple anterioare de dezvoltare nu au trebuit să se confrunte cu unele dintre probleme, cum ar fi lipsa resurselor şi presiunea puternică a populaţiei asupra terenurilor, pe care Japonia a reuşit să le depăşească. Astfel, un Corp al Păcii format din misionari pentru tehnici de dezvoltare ar fi mai util din partea Japoniei decât actualul Corp al Păcii american, format din studenţi absolvenţi recent, pe baza experienţei tehnice dacă nu şi pe baza motivaţiei umanitare.

Cheia „decolării” japoneze se bazează, aşa cum trebuie, pe relaţia dintre creşterea populaţiei şi aprovizionarea cu alimente.

Japonia, a cărei creştere a populaţiei de la 44 de milioane în 1900 la 93 de milioane în 1960 a transformat-o cândva într-un exemplu excelent de ţară „suprapopulată”, are acum modelul demografic al unei societăţi industriale occidentale.

Are una dintre cele mai scăzute rate ale natalităţii şi mortalităţii din lume şi o speranţă de viaţă de şaizeci şi cinci de ani pentru bărbaţi şi şaptezeci de ani pentru femei, cu un procent tot mai mare de persoane în vârstă.

Rata natalităţii şi rata mortalităţii la 1.000 de locuitori au fost reduse la jumătate între 1946 şi 1961, prima de la 34,6 la 16,9,iar

cea de-a doua de la 15,3 la 7,4. Până în 1963, Japonia avea cea mai scăzută rată a mortalităţii din lume (aproximativ 7 la 1.000). Ca urmare a acestor factori, creşterea populaţiei Japoniei, care odată era de peste 1.700.000 pe an, este acum de aproximativ 900.000 anual, iar în 1959 a scăzut la 780.000. Se aşteaptă ca populaţia Japoniei să atingă un vârf de aproximativ 107 milioane până în 1990 şi apoi să înceapă să scadă, scăzând din nou sub 100 de milioane până în 2010.
Această imagine schimbătoare a populaţiei din Japonia nu se datorează în niciun fel ocupaţiei militare americane şi se bazează, în mare măsură, pe caracterul japonez puternic, autodisciplinat şi „impenetrabil". Despre aceasta ştim foarte puţin. Au existat o serie de studii despre personalitatea japoneză, dintre care cele mai cunoscute, realizate de Ruth Benedict şi Geoffrey Gorer, nu se bazează pe cunoştinţe personale reale şi pe dovezi impresioniste. Adevărul este că personalitatea japoneză pare să aibă un model de „realizare", dar în prezent ştim foarte puţin despre aceasta. În orice caz, soluţia japoneză la explozia lor demografică se bazează în mare măsură pe aspecte ale structurii personalităţii lor. Avortul joacă un rol mult mai mare în controlul populaţiei decât ar fi acceptabil pentru multe persoane din cultura noastră occidentală.
Spre deosebire de controlul populaţiei, succesul recent al japonezilor în producerea de alimente se datorează în mare măsură ocupaţiei americane. Această reformă agrară japoneză este una dintre transformările economice remarcabile ale acestui secol.
Cu 650 de persoane pe milă pătrată, comparativ cu Statele Unite şi 25 în Uniunea Sovietică, Japonia are doar două zecimi de acru de teren arabil pe persoană, iar majoritatea fermelor sunt doar grădini de mai puţin de doi acri. Până în 1940, aproximativ 70% dintre fermierii japonezi plăteau chirie pentru cultivarea pământului şi aproape 30% nu aveau pământ. Chiriile erau mari, iar nemulţumirea agrară a devenit una dintre principalele presiuni din spatele agresiunii japoneze în anii 1930. La acea vreme, pământul era exploatat extensiv în stil asiatic, prin aplicarea unei cantităţi mai mari de muncă manuală. O mare parte din el era terasat; mai mult de jumătate din el era irigat; se aplicau intensiv îngrăşăminte, inclusiv deşeuri umane, iar accentul principal se punea pe alimentele producătoare de energie, în special orezul. Reorganizarea agriculturii japoneze s-a datorat în mare parte Ocupaţiei Militare

Americane (SCAP) şi a avut un succes atât de mare încât indicele producţiei agricole a crescut cu 40% în deceniul 1951-1961. Această revoluţie s-a bazat pe două puncte de sprijin: reforma agrară şi progresele tehnologice.
Reforma agrară a redistribuit proprietatea funciară de către guvern, preluând toate proprietăţile individuale de terenuri peste 7,5 acri, toate terenurile închiriate peste 2,5 acri şi terenurile proprietarilor absenţi.
Fosti deţinători au fost plătiţi pentru aceste terenuri cu obligaţiuni pe termen lung. La rândul lor, ţăranii fără pământ sau cu mai puţin decât partea maximă permisă de 7,5 acri au avut voie să cumpere terenuri de la stat pe termen lung, cu o rată a dobânzii scăzută. Chiriile în numerar pentru terenuri au fost, de asemenea, reduse. Ca urmare a acestui program, Japonia a devenit un pământ al proprietarilor de pământ, cu aproximativ 60% din solul cultivat lucrat de proprietarii săi. Ţăranii au fost ajutaţi să facă transferul deoarece perioada de început a ocupaţiei a fost una de penurie de alimente, inflaţie şi o piaţă neagră activă cu preţuri ridicate. Aceste profituri au contribuit, de asemenea, la finanţarea începuturilor noii revoluţii în tehnologia agricolă.
Această schimbare drastică a metodelor agricole din Japonia s-a orientat spre metoda americană de dezvoltare a fermelor,folosind din ce în ce mai puţină muncă manuală şi cantităţi mai mari de capital, în special în utilaje agricole şi îngrăşăminte. Astăzi, tot felul de echipamente electrice şi mecanice, cum ar fi treierătoare, pompe, elevatoare, pulverizatoare şi altele asemenea, sunt comune în Japonia. Cea mai spectaculoasă a fost răspândirea tractoarelor manuale sau a cultivatoarelor electrice de 3 până la 7 cai putere, ceva asemănător cu motocultivatoarele americane. Acestea au crescut de la 7.000 în uz în 1947 la 85.000 în 1955 şi la aproape un milion până în 1962. Acestea pot fi folosite cu ataşamente speciale precum pluguri, cultivatoare, pompe, pulverizatoare, ferăstraie şi vehicule de tractare şi au contribuit la eliminarea animalelor pt. tractare şi la reducerea muncii umane grele. Întrucât un fermier poate face la fel de multă muncă, în special arat, cu acest echipament, într-o singură zi, muncă care necesita inainte zece zile folosind forţa animală, are un sezon de cultivare mai lung, poate prelungi practica dublei culturi şi are mult mai mult timp pentru alte lucrări.

Două aspecte ale acestei revoluţii agricole merită o menţiune specială. Japonia, la fel ca Statele Unite, îşi schimbă acum dieta de la alimentele energetice, precum orezul, la alimente protectoare, precum carnea, laptele, fructele şi legumele verzi. Şi Japonia, la fel ca Statele Unite, s-a eliberat acum de alternativa mai veche, fie a producţiei mari pe acru, fie a producţiei mari pe unitatea de muncă, şi a ajuns acum în stadiul în care ambele cresc împreună. În cei zece ani ai acestei revoluţii agricole (1951-1961), producţia de orez a crescut cu 30%, dar producţia de bovine de lapte a crescut de zece ori, cea de produse din carne de aproximativ trei ori, producţia de fructe aproape s-a dublat, iar numărul persoanelor angajate în agricultură a scăzut rapid, cu mai mult de 10%, sau cu peste 1,5 milioane de persoane, în cei cinci ani 1956-1961. Drept urmare, procentul populaţiei active angajate în agricultură este acum de aproximativ 28% şi are o proporţie în continuă creştere de persoane în vârstă şi de femei, pe măsură ce bărbaţii mai tineri se îndreaptă constant spre oraş, căutând locuri de muncă în industrie.
Desigur, această transformare în agricultură nu ar fi putut avea loc niciodată dacă nu ar fi avut loc schimbări la fel de drastice în industrie. Aceste schimbări industriale, inclusiv o rată ridicată a investiţiilor, schimbări tehnologice rapide şi o cerere excelentă pentru produse industriale, au oferit o ofertă abundentă de locuri de muncă şi o cerere crescută de alimente şi alte produse agricole din partea locuitorilor oraşelor. Aceste condiţii au acţionat ca un magnet pentru a atrage un flux tot mai mare de produse agricole şi ţărani tineri energici către oraşe. Contrastul dintre structura şi distribuţia populaţiei Japoniei şi cea a altor naţiuni asiatice arată clar că Japonia nu mai este o zonă înapoiată, subdezvoltată sau colonială din niciun punct de vedere. Semnele unei astfel de societăţi înapoiate sunt de obicei o rată ridicată a natalităţii şi a mortalităţii o populaţie în mare parte tânără, rurală, cu marea majoritate în agricultură, şi în mare parte analfabetă.
În Japonia, toate aceste caracteristici sunt eradicate. Ratele natalităţii şi ale mortalităţii sunt foarte scăzute; populaţia îmbătrâneşte rapid, este aproape complet alfabetizată, sub 29% lucrează în agricultură şi peste 60% rezide în zone clasificate drept urbane. Mai mult, revoluţia în dezvoltarea industrială japoneză a schimbat ţara de la orientarea sa colonială anterioară în organizarea economică şi comerţ.

Înainte de război, Japonia trăia exportând forţă de muncă, în mare parte forţă de muncă necalificată. A făcut acest lucru prin importul de materii prime, prelucrarea acesteia prin forţă de muncă în mare parte necalificată în produse ale industriei uşoare, în principal textile, şi exportul acestor produse pentru mai multe materii prime şi alimente. Astăzi, nevoia japoneză de alimente importate este în scădere şi se îndepărtează de nevoile sale alimentare anterioare, în special orezul, către alimente cu un caracter mai protector, cum ar fi proteinele. În acelaşi timp, importurile sale de materii prime se mută lent de la cele utilizate în industria uşoară, cum ar fi bumbacul brut, la cele utilizate în linii industriale înalt calificate, cum ar fi electronica, unde puţine alte naţiuni pot concura. Aceasta înseamnă inevitabil că comerţul Japoniei s-a mutat din Asia şi alte zone înapoiate, unde schimba textile din bumbac pe orez, către Statele Unite şi Europa, unde schimbă camere foto, radiouri, magnetofoane şi materiale optice pe metale, bunuri manufacturate sau materiale pentru industria avansată. Nevoile sale de petrol, minereu de fier şi alte materii prime vrac tind să se mute către zonele coloniale, astfel încât petrolul său provine acum din Golful Persic în loc de Statele Unite, iar minereul de fier provine din ce în ce mai mult din India.

Impactul social al unor astfel de schimbări economice este de amploare. Oraşele se dezvoltă rapid, în timp ce multe zone rurale îşi pierd populaţia pe măsură ce oamenii lor se mută în zonele urbane. Până în 1961, 44% din populaţia totală era concentrată în 1% din suprafaţa totală a ţării. Tokyo, cu 7 milioane de locuitori în 1940, scăzuse la 3 milioane în 1945 şi depăşea 10 milioane în 1961. Alte oraşe au crescut constant, dar într-un ritm mai lent, iar în prezent se aglomerează în patru zone megalopolitane. Zeci de milioane de navetişti se înghesuie în acestea pentru a lucra în fiecare zi, iar problema traficului, în special în Tokyo, a devenit aproape insolubilă.

Aşa cum era de aşteptat, un astfel de progres material rapid şi o schimbare socială profundă au dat naştere la tot felul de probleme sociale. Disciplina familială a slăbit, iar moralitatea şi perspectivele japoneze mai vechi sunt acum respinse pe scară largă. Marxismul şi existenţialismul concurează pentru loialitatea celor educaţi, în timp ce cei mai puţin informaţi ezoteric sunt mulţumiţi cu urmărirea succesului material şi a plăcerilor personale.

Decalajul dintre aceste două grupuri este considerabil, iar o mare parte din stabilitatea, atât politică, cât şi socială, din societatea japoneză de astăzi pare să provină din mulţumirea de sine a noii clase de mijloc şi din dorinţa multor ţărani şi muncitori de a intra în această clasă şi de a se bucura de beneficiile ei. Aceste beneficii oferă din ce în ce mai mult o viaţă similară cu cea din suburbiile americane, cu televiziune, baseball, buldozere, vitrine, magazine universale iluminate cu neon, publicitate în masă, alimente instant şi reviste săptămânale elegante. Viteza cu care s-a întâmplat acest lucru este aproape de necrezut. Televiziunea comercială a început în Japonia în 1953; Cinci ani mai târziu, 16% din casele urbane aveau un aparat de spălat, dar până în 1961, 72% aveau aparate; maşinile de spălat electrice au crescut de la 29% in casele urbane în 1958 la 55% trei ani mai târziu. Această clasă de mijloc salariată este cheia realizării rapide şi a stabilităţii politice a Japoniei. Ambiţioşi, muncitori, loiali, de încredere, foarte adaptabili la organizarea birocratică, pregătirea ştiinţifică şi procesele de raţionalizare, ei sunt suspicioşi faţă de ideologii sau doctrine extremiste de orice fel şi formează unul dintre cele mai uimitoare popoare din lume.
Aceste atitudini generale au dat Japoniei aparenţa unei adaptări reuşite la viaţa politică democratică, aşa cum este stabilită de constituţia impusă de SCAP(Comandant Suprem pentru Puterile Aliate) în 1947. De fapt, japonezii sunt în esenţă neliniştiţi de individualism, democraţie, societatea de masă şi viteza schimbării lor economice, dar puţini au dorinţa de a schimba lucrurile, iar cei suficient de în vârstă pentru a şi aminti de anii de tensiune şi război din 1931 până în 1944 nu au nicio preferinţă pentru ei. Există grupuri nemulţumite, inclusiv ultranaţionaliştii de extremă dreaptă şi diversele grupuri socialiste, comuniste şi studenţeşti de stânga. Ambele extreme, în special prima, operează într-o atmosferă de considerabilă irealitate. Trăsătura cu adevărat notabilă a ideologiei politice japoneze este modul în care reforma agrară a SCAP a alungat comunismul din zonele rurale şi l-a restricţionat la oraşe, în principal la grupurile studenţeşti.
Bazele actualului sistem politic din Japonia au fost puse de SCAP în primii ani ai Ocupaţiei. În primele luni de pace, 5.000.000 de militari japonezi au fost demobilizaţi şi 3.000.000 de civili au fost repatriaţi din zonele de peste mări. Când prizonierii japonezi de

război au fost în cele din urmă returnaţi, aproximativ 375.000 din mâinile ruşilor nu au fost niciodată luaţi în considerare.
Peste 4.200 de japonezi au fost condamnaţi pentru crime de război, peste 700 au fost executaţi şi aproximativ 2.500 au fost condamnaţi la închisoare pe viaţă. Alte 220.000 de persoane au fost excluse permanent din viaţa publică, iar aproximativ 1.300 de organizaţii naţionaliste şi extremiste au fost interzise.
Religia şintoistă a fost separată de stat, i s-a interzis să propage doctrine militariste sau ultranaţionaliste, iar împăratul Hirohito a fost forţat să emită o declaraţie publică prin care nega că este divin. O „Declaraţie a Drepturilor" japoneză, care protejează drepturile indivizilor şi libertăţile politice, pe o bază mult mai extinsă decât cea pe care o avem în Statele Unite, a fost emisă în 1945. Controlul centralizat poliţienesc în cadrul Ministerului de Interne a fost abolit, iar puterile poliţiei au fost reduse. Un nou cod civil a stabilit libertatea faţă de dominaţia familială pentru toţi şi egalitatea pentru femei.
Însăşi Constituţia, emisă de SCAP în 1946, prevedea ca un prim-ministru să fie ales de cei 467 de membri ai Camerei Reprezentanţilor, care la rândul lor erau aleşi prin vot universal. Aceştia au fost aleşi din 118 circumscripţii electorale, fiecare reprezentată de trei până la cinci membri, deşi alegătorul putea vota doar pentru un singur candidat. Acest lucru a asigurat reprezentarea opiniilor minoritare şi a îngreunat obţinerea unei majorităţi în Cameră fără coaliţii de partide. Cu toate acestea, partidele au avut tendinţa de a se coaliza în două aripi în jurul liberal-democraţilor conservatori şi al Partidului Socialist. Cu excepţia perioadei aprilie 1947-octombrie 1948, când socialiştii au controlat guvernul într-o perioadă de tulburări extrem de violente ale muncitorilor,controlul a fost în mâinile Partidului Liberal Democrat şi ale grupurilor sale aliate. Acestea au câştigat în general aproape două treimi din locuri în alegerile din ultimii zece ani (din 1955), în timp ce socialiştii au avut dificultăţi în obţinerea unei treimi din locuri.
Principalele diferenţe dintre cele două grupuri parlamentare se învârt în jurul afacerilor externe, liberal-democraţii fiind dedicaţi unei politici pro-occidentale în alianţă puternică cu Statele Unite şi destul de izolaţi de Asia. Grupul socialist doreşte să slăbească legătura americană şi să reia poziţia tradiţională a Japoniei ca

putere asiatică importanta. Orientarea economică a Japoniei şi prosperitatea sa înfloritoare au făcut sarcina socialiştilor dificilă. Diferitele opinii ale celor două partide în politica internă se reflectă într-o controversă privind Constituţia. Acest document, în Articolul Nouă, renunţă la război şi interzice menţinerea unei armate, marina sau forţe aeriene. În ciuda acestui fapt, în iulie 1950, generalul MacArthur a ordonat formarea unei forţe de apărare iar Statele Unite au insistat asupra acestui lucru în momentul Tratatului de pace cu Japonia în anul următor. Alianţa de Apărare Reciprocă cu Statele Unite, semnată în martie 1954, a obligat Japonia să menţină o forţă de apărare de 275.000 de oameni. Întrucât această forţă este neconstituţională, socialiştii au căutat cu vehemenţă să îşi menţină reprezentarea parlamentară la peste o treime din locuri, pentru a preveni un amendament care să elimine Articolul Nouă. Toate amendamentele necesită un vot de două treimi din Parlament, plus o majoritate într-un referendum naţional.
Totuşi, chiar şi în 1963, când socialiştii au depus un efort disperat de a obţine o treime din locuri (156), au rămas cu 12 locuri mai puţin decât numărul necesar. Aceştia au primit puţin ajutor din partea comuniştilor, ai căror reprezentanţi parlamentari au ajuns la un vârf de 35 de locuri în perioada tulbure din 1949, dar i-au înstrăinat pe japonezi prin dependenţa lor de violenţă care au ales doar o mână de membri din 1950 (niciunul în octombrie 1952, în urma revoltelor de 1 Mai din acel an şi doar 3 în 1960, numărul crescând la 5 în 1963).
În general, Japonia secolului al XX-lea a fost o ţară extraordinară, iar această caracteristică nu scade odată cu trecerea anilor. Este un bastion de putere pentru blocul occidental, nu datorită puterii sale militare, care este nesemnificativă, sau chiar ca bază militară americană în Orientul Îndepărtat, ci pentru că, la fel ca Germania de Vest, este un exemplu de... prosperitate asociată cu a fi un „satelit" american, în contrast puternic cu situaţia nefericită a statelor satelit sovietice.

China comunistă

Nimic nu ar putea fi mai diferit de experienţa Japoniei decât cea a celui mai mare vecin al Japoniei, China continentală.

În Taiwan, guvernul naţionalist al Chinei a combinat... un program economic, inclusiv reformă agrară, oarecum similar cu cel al Japoniei, dar China Roşie, din câte putem discerne, a trecut dintr-o mare criză in alta într-un efort disperat şi tiranic de a urma modelul stalinist al experienţei Rusiei Sovietice. La fel ca Uniunea Sovietică, China Roşie ar putea să se organizeze într-o societate puternică şi în expansiune, dar problemele din China sunt mult mai mari şi mai dificil de rezolvat decât au fost în Rusia.
În primul rând, populaţia imensă a Chinei a pus o presiune puternică asupra resurselor limitate, în timp ce Rusia a fost întotdeauna o ţară subpopulată, cu resurse enorme neexploatate, capabile de exploatare extensivă. Sub ţar, Rusia a produs surplusuri mari, în special de alimente, care au fost exportate în străinătate. Într-un fel, problema comunistă în Rusia a fost restabilirea aceste surplusuri (care fuseseră distruse în perioada Războiului Civil din 1917-1921) şi devierea lor,împreună cu forta de munca rurala în surplus, către oraş pentru a furniza capital şi forţă de muncă pentru procesul de industrializare.
În China nu exista surplus de alimente, astfel încât problema, de la început, a fost cum să fie creascută producţia de alimente, nu cum va fi restabilita şi reorientata. Mai mult, în Rusia, un stat despotic centralizat, capabil să impună aceste schimbări, a făcut parte din experienţa trecută a ţării; autoritatea directă a statului, sub forma ofiţerului de recrutare, a vameşilor şi a preotului, a afectat cel mai inferior locuitor, inca de la abolirea iobăgiei şi in cea mai mare parte a societăţii timp de peste o mie de ani. În China, după cum am văzut, autoritatea statului era îndepărtată şi separată de ţărani prin multe straturi de nobilime semi-autonomă. În China, autoritatea care afecta ţăranul era socială mai degrabă decât politică; influenţa cuprinzătoare a familiei sale şi a clanului forma adevărata unitate socială a societăţii, care era structurată pe aceste unităţi şi nu pe individ, ca în Rusia sau Occident.
Mai mult, în China, autoritatea care afecta individul obişnuit nu era doar socială;era statică. Bazată pe obiceiuri şi tradiţie, mai degrabă decât pe lege sau putere politică, întreaga sa tendinţă era de a rezista schimbării. În Rusia, pe de altă parte, absenţa unei astfel de legături sociale obligatorii,faptul că realitatea socială şi metafizică fundamentală era individul, faptul că puterea statului se baza pe acel individ şi că acea putere, timp de secole, căutase schimbarea

(aşa cum a făcut-o sub Petru sau Ecaterina, sub Alexandru I şi al II-lea), toate aceste lucruri au contribuit la instaurarea unei dictaturi comuniste în Uniunea Sovietică. Mai mult, migraţia internă aproape constantă în Rusia încă din primele sale zile şi ameninţarea şi realitatea constantă a războiului şi invaziei, au oferit Rusiei capacitatea de a accepta schimbarea condiţiilor personale. Acest lucru era în cel mai puternic contrast posibil cu condiţiile chineze, unde cea mai grea obligaţie pentru fiecare familie era să-şi menţină altarele ancestrale fixe, o obligaţie care lega familia de satul său tradiţional.

Nicăieri contrastul dintre condiţiile ruseşti şi chineze nu a fost mai evident decât în religie şi perspectivă generală. Chinezii erau pragmatici, în timp ce ruşii erau dualişti, iar Occidentul era pluralist. Atât în Occident, cât şi în Rusia, credinţa în mântuirea personală în viaţa de apoi şi nevoia de a munci sau de a suferi pentru o astfel de recompensă viitoare au dat perspectivelor predominante o impresie puternică de „preferinţă viitoare". Mai mult, în Rusia, asocierea strânsă dintre Biserică şi Stat, şi învăţătura primului conform căreia acesta din urmă era un element esenţial în realitate şi că supunerea faţă de autoritatea ţarului făcea parte din procesul de mântuire viitoare, au pregătit calea pentru viitorul sistem comunist. Perspectiva dualistă şi mesianică a Rusiei a pregătit minţile ruseşti să accepte orice fel de autoritate intransigentă, intolerantă şi dureroasă ca singurul mecanism prin care omul putea fi mutat de la acest nivel de privaţiune materialistă la celălalt nivel de recompensă salvatoare viitoare, deoarece omul, prin propria sa putere, nu putea traversa prăpastia metafizică, tărâmul nimănui cu o distanţă aproape de nestrabatut, dintre cele două niveluri ale dualismului rusesc. În Occident, omul putea, prin propria sa activitate, să contribuie la ascensiunea sa către un nivel înalt de valoare şi recompensă, deoarece, pentru Occident, realitatea nu era dualistă, ci pluralistă, cu o varietate infinită de paşi şi căi formate prin interpenetrarea reciprocă a spiritului şi materiei în toate nivelurile intermediare dintre cele două extreme ale lor.

China nu avea nimic din toate acestea. Acolo, toată realitatea se afla la acelaşi nivel banal; activitatea umană căuta să supravieţuiască, adică să menţină situaţia existentă, prin adaptare pragmatică şi răspuns flexibil lapresiunile schimbătoare.

În China, atât filosofia, cât şi religia erau în mare măsură etice, iar această etică era atât pragmatică, cât şi conservatoare. Într-un astfel de mediu, natura mesianică, salvatoare, dinamică, orientată spre viitor, dominată de stat, abstractă şi doctrinară a marxismului-leninismului era complet străină.
Cu toate acestea, marxist-leninismul a ajuns în China şi a preluat controlul asupra ei. Acest lucru nu s-ar fi putut întâmpla dacă Vechea Chină nu ar fi fost aproape total distrusă de intruziunea Occidentului, de distrugerea încrederii chinezilor în modul lor de viaţă în faţa puterii, bogăţiei şi ideologiei occidentale şi de cei şaizeci de ani de tulburări şi război care s-au extins de la atacul japonez asupra Chinei din 1894 până la pacificarea comunistă finală din 1954.
Desigur, niciun popor nu îşi pierde complet cultura, indiferent de modul în care s-ar putea dezintegra, iar multe dintre fragmentele modelelor culturale chineze continuă să persiste. Un exemplu evident în acest sens este politica externă, unde modelele Chinei erau îndepărtate de cele ale statelor suverane tradiţionale, egale în dreptul internaţional, care se regăsesc în Europa modernă.
Sistemul chinez a fost întotdeauna foarte etnocentric, în sensul că nu numai că se vedeau ca centrul lumii, ci se vedeau ca singura unitate civilizată din imaginea lor despre lume, într-un aranjament planetar în care popoare mai puţin importante îi încercuiau şi trăiau într-o barbarie din ce în ce mai întunecată, în funcţie de distanţa lor faţă de Peking.
În viziunea tradiţională asupra Chinei nuantata de către chinezi, exista, în afara celor trei inele planetare ale Chinei însăşi (sistemul imperial, „nobleţea provincială” şi ţărănimea chineză), popoare din ce în ce mai îndepărtate care depindeau de China pentru îndrumare culturală, exemplu civilizat şi stimulare economică şi care se aflau, în multe cazuri (cum ar fi Indochina, Tibet, Mongolia sau Coreea), într-o relaţie de plata a tributului. Întreaga relaţie, care era destul de străină ideii Europei din secolul al XIX-lea despre puterile echilibrate ale unor state egal suverane, era, dimpotrivă, foarte similară cu ideea comunistă modernă a statelor satelit.
Se pare că chinezii, în ciuda numeroaselor motive întemeiate pe care le aveau pentru a detine resentimente faţă de ruşi, au fost dispuşi să fie un satelit al soarelui rusesc până în jurul anului 1955, când au devenit din ce în ce mai nerăbdători faţă de

eforturile lui Hruşciov de a relaxa Războiul Rece.
Aceste relaţii pot fi observate cel mai clar în asistenţa militară şi în sprijinul economic.
Comuniştii chinezi au triumfat asupra lui Chiang Kai-shek în războiul civil cu asistenţă sovietică.... Stalin dorea ca China să fie slabă... şi toate acţiunile sale par să fi fost în concordanţă cu acest scop.
Ruşii au permis ca o parte din echipamentul militar japonez capturat să meargă la comunişti în 1945, dar aceasta a fost o cantitate mică în comparaţie cu cea pe care comuniştii au obţinut-o prin capturare sau cumpărare de la forţele naţionaliste, iar Uniunea Sovietică nu a acordat niciun ajutor militar comuniştilor în ultimii patru ani ai războiului civil (1945-1949). [A fost furnizat ajutor militar secret.]
Alianţa sino-sovietică din februarie 1950 a fost însoţită de un împrumut pentru dezvoltare economică de 300 de milioane de dolari şi a fost urmată de sosirea în China a unei misiuni militare sovietice de aproximativ 3.000 de oameni, dar tot ajutorul militar a fost vândut Chinei, la preţuri mari. Aceste arme, care erau în întregime de tipuri învechite, au costat aproximativ 270 de miliarde de dolari pe parcursul a şapte ani, 1950-1957. Nu s-a depus niciun efort pentru coordonarea exerciţiilor sau a antrenamentului militar, în ciuda alianţei din 1950; nu a existat nicio coordonare a apărării aeriene sau maritime, iar China nu a fost inclusă în Pactul de la Varşovia.
Mai mult, Uniunea Sovietică, prin controlul său exclusiv asupra armatei nord-coreene, a consolidat-o, a implicat-o în Războiul din Coreea şi, astfel, a târât în cele din urmă China Roşie într-un război în care nu fusese consultată şi nu dorea să fie implicată, ci a fost obligată, în apărarea propriei securităţi, să intervină. La începutul anului 1955, Uniunea Sovietică a oferit Chinei un ajutor moderat în înfiinţarea unei baze industriale militare chineze, în principal în asamblarea de avioane uşoare, tancuri şi nave militare, dar dezvoltarea capacităţii termonucleare şi a rachetelor americane şi sovietice a lăsat China şi mai arhaica. În noiembrie 1957, Mao Tse-tung a condus o delegaţie la Moscova şi a făcut o cerere oficială pentru focoase nucleare, dar a fost respinsă. Drept urmare, până în 1958, China Roşie a fost angajată în lunga şi dificila sarcină de a încerca să fabrice propria bombă atomică.

Aceasta părea o sarcină atât de imposibilă încât, aproape imediat, Mao a început să emită declaraţii publice care minimalizau armele nucleare şi promiteau că numărul enorm de miliţii chineze ar putea supravieţui oricărui atac nuclear. Criza Quemoy din august-septembrie 1958 a arătat cât de puţin sprijin ar fi acordat Uniunea Sovietică Chinei Roşii în această chestiune şi a arătat în egală măsură cât de divizate erau cele două ţări şi cât de reticentă era Uniunea Sovietică faţă de abordarea Chinei în războiul din Orientul Îndepărtat.
Puterea defensivă a Chinei Roşii rămâne foarte mare, în principal datorită populaţiei sale numeroase şi distanţelor mari pe care le putea acoperi, dar puterea sa ofensivă, cu excepţia statelor minore de la graniţele sale, era mică. Forţa militară din Orientul Îndepărtat este încă în mâinile Uniunii Sovietice, care nu are nicio intenţie să permită utilizarea ei în acea parte a lumii, cu excepţia improbabilului caz în care Statele Unite ar lansa un atac total asupra Chinei Roşii. Chiar şi în acest caz exclus, contribuţia Uniunii Sovietice ar fi limitată, iar forţa sa reală ar continua să fie îndreptată spre Europa, pentru a fi folosită acolo, mai degrabă decât în Orientul Îndepărtat. Cu toate acestea, puterea Chinei în politica mondială nu se bazează pe propria forţă militară, ci pe impasul nuclear dintre Uniunea Sovietica şi Statelor Unite, ambele fiind infinit mai puternice din punct de vedere strategic decât oricine altcineva din Orientul Îndepărtat. Sub acoperirea acestui impas nuclear şi a restricţiilor ridicate ale ambelor superputeri în utilizarea armelor nucleare, China Roşie este în măsură să se angajeze în războaie locale, „mişcări de eliberare naţională” şi activităţi de gherilă „antiimperialiste” în jurul propriilor graniţe, cu excepţia frontierei pe care o are cu Uniunea Sovietică. Aceste aventuri de gherilă ale Chinei Roşii sunt corelate cu politica internă mai degrabă decât cu politica externă, deoarece criza Quemoy din vara anului 1958 a fost legată de „Marele Salt Înainte” din acel an. În această corelare a politicilor interne şi externe ale Chinei, un rol major va fi jucat de cea mai critică problemă a Chinei: echilibrul populaţie-producţie alimentară.
Această problemă este probabil mai acută în China decât în orice zonă similară din lume.
Recensământul comunist din 1953 a arătat o populaţie chineză de aproape 583 de milioane, considerabil mai mare decât se aştepta.

Până în 1962, această cifră ar fi putut ajunge la 700 de milioane. Cu o rată a natalității de 17 la 1.000, creşterea naturală a Chinei a fost de aproximativ 2% şi a oferit ţării aproximativ un sfert din populaţia totală a lumii. Doar aproximativ o zecime din teren era arabil, oferind aproximativ 270 de milioane de acri, sau mai puţin de un acru de teren cultivat pentru fiecare două persoane. Au existat unele succese minore în creşterea suprafeţei terenurilor cultivate, dar evident problema poate fi rezolvată doar prin încetinirea creşterii populaţiei şi prin creşterea randamentelor culturilor pe unitatea de suprafaţă de teren. Se pare că a existat puţin succes în oricare dintre aceste cazuri în ultimul deceniu. Cu toate acestea, controlul centralizat al guvernului de la Beijing asupra poporului chinez este atât de puternic încât ar putea probabil să aducă sub control explozia demografică destul de repede dacă s-ar lua o decizie în acest sens. Acest lucru s-ar realiza probabil prin furnizarea fiecărei femei a unei pilulele contraceptive la prânz în fiecare zi, deoarece această masă, pentru majoritatea chinezilor, este de obicei luată într-un loc comunal unde procesul ar putea fi controlat aşa cum doresc autorităţile. Controlul exclusiv al statului asupra informaţiilor şi opiniei publice, precum şi capacitatea sa de a mobiliza presiunile sociale locale, sporesc capacitatea sa de a pune în aplicare această politică.
Această criză în continuă creştere a fost adusă brusc la stadiul acut de „Marele Salt Înainte” din 1958, primul an al celui de-al Doilea Plan Cincinal. Planul cincinal anterior, din 1953-1957, a fost bazat pe planul similar al Uniunii Sovietice. Acesta se concentra pe investiţiile în industria grea, cu puţină atenţie acordată bunurilor de consum sau agriculturii. Aproximativ 3,5 miliarde de dolari pe an, probabil 20% din venitul naţional, au fost alocate investiţiilor, iar alte 16% au fost alocate forţelor armate. Dacă putem crede propriile cifre ale Chinei, planul a fost un succes, producţia de cărbune, electricitate, ciment şi maşini-unelte s-a dublat, iar producţia de oţel s-a triplat. Producţia totală a acestor mărfuri a lăsat China în mare parte neindustrializată, dar până în 1957 guvernul controla 70% din toată industria, 85% din comerţul cu amănuntul şi aproape tot comerţul bancar, exterior şi en-gros.
În Primul Plan Cincinal, China ducea o lipsă aproape totală de personal calificat şi depindea pentru acesta, precum şi pentru echipamentele necesare, de surse străine. Acestea puteau fi

Găsite doar în blocul sovietic, dar nu erau furnizate gratuit şi trebuiau plătite, cu reglarea conturilor şi noi acorduri anuale. Severitatea termenilor sovietici privind ajutorul acordat Chinei era în contrast puternic cu comportamentul său mai generos faţă de unii dintre vecinii mai mici ai Chinei şi trebuie să fi avut o influenţă negativă asupra atitudinii Chinei faţă de Moscova chiar de la început. Cu toate acestea, ajutorul necesar nu a putut fi obţinut în altă parte, iar realizarea Primului Plan Cincinal Chinez s-a bazat pe această asistenţă. Pe lângă împrumutul de 300 de milioane de dolari din 1950, Uniunea Sovietică a fost de acord, în perioada 1953-1956, să vândă Chinei echipamente în valoare de 2 miliarde de dolari şi a trimis câteva mii de consilieri tehnici pentru a ajuta la construirea a 211 proiecte industriale majore. Pe această bază, Primul Plan Cincinal a atins o rată anuală de creştere a producţiei de cel puţin 6%. Efortul a fost finanţat în mare măsură prin acumularea de surplusuri agricole de la ţărănimea chineză aflată în dificultate şi schimbul acestora cu petrol, utilaje şi alte mărfuri necesare industrializării Chinei. Întrucât acestea proveneau în mare parte din Uniunea Sovietică şi din sateliţii comunişti europeni, 80% din comerţul Chinei se desfăşura cu blocul comunist la sfârşitul acestui Prim Plan Cincinal.

Este posibil ca acest proces să fi continuat, dar este şi mai probabil ca rata mai rapidă de creştere a populaţiei în comparaţie cu creşterea producţiei alimentare să fi indicat că procesul nu putea continua. În orice caz, puterile de la Peking au decis să facă ceva în această privinţă.

Deşi nu este complet clar ce au decis să facă şi cu atât mai puţin clar de ce au decis să o facă, consecinţa a fost un dezastru. „Marele Salt Înainte" din 1958 a devenit o mare poticnire. Aceasta a fost a treia etapă în reorganizarea agrară a Chinei. Prima etapă a reformei agrare a fost „eliminarea proprietăţii funciare" în perioada 1950-1952.

Înainte de Legea reformei funciare din iunie 1950, 10% dintre familii deţineau 53% din terenurile agricole, în timp ce 32% deţineau 78% din teren. Acest lucru a lăsat peste două treimi dintre aceste familii (58%) cu doar 22% din teren. Proprietarii au fost eliminaţi cu mare brutalitate într-o serie de procese publice spectaculoase în care proprietarii au fost acuzaţi de toate infracţiunile posibile. Cel puţin trei milioane au fost executaţi şi de

câteva ori mai mulţi au fost închişi, conform cifrelor oficiale, dar totalul ambelor grupuri ar fi putut fi mult mai mare. Pământul astfel obținut a fost distribuit familiilor de țărani săraci, fiecare obținând aproximativ o treime de acru.
A doua etapă a reformei agrare (1955) a urmărit să stabilească o agricultură cooperativă. În esenţă, a luat de la ţărani pământurile pe care tocmai le obţinuseră. Argumentul pentru formarea colectivelor a fost... [acela că] majoritatea exploataţiilor ţărăneşti erau prea mici pentru a funcţiona eficient, deoarece îngrăşămintele abundente, noile culturi şi metode, uneltele specializate şi gestionarea eficientă a terenurilor nu puteau fi utilizate pe o fermă ţărănească medie de o jumătate de acru. Pentru a permite astfel de îmbunătăţiri ale practicilor agricole, ţăranii au fost forţaţi să se alăture cooperativelor. Până la sfârşitul anului 1956, 83% dintre ţărani, sau 125 de milioane de familii, se alăturaseră în 750 de mii de cooperative.
A treia etapă a reformei agrare, constituind caracteristica de bază a „Marelui Salt Înainte", a contopit cele 750 de mii de ferme colective în aproximativ 26.000 de comune agrare de aproximativ 5.000 de familii fiecare. Aceasta a fost o revoluţie socială mai degrabă decât una agrară simplă, deoarece obiectivele sale includeau distrugerea gospodăriei familiale şi a satului ţărănesc. Toate activităţile membrilor, inclusiv creşterea copiilor, educaţia, divertismentul, viaţa socială, miliţia şi toată viaţa economică şi intelectuală au intrat sub controlul comunei.
În unele zone, satele anterioare au fost distruse, iar ţăranii au fost adăpostiţi în dormitoare, cu bucătării şi cantine comune, creşe pentru copii şi separarea acestor copii sub controlul comunelor, izolaţi de părinţii lor de la o vârstă fragedă. Unul dintre scopurile acestei schimbări drastice a fost eliberarea unui număr mare de femei de activităţile domestice, astfel încât acestea să poată munci pe câmpuri sau în fabrici. În primul an al „Marelui Salt Înainte", 900.000 de femei din zona rurala au fost eliberate de îndatoririle lor domestice şi au devenit disponibile să lucreze pentru stat. În multe cazuri, în comune au fost înfiinţate fabrici şi centre meşteşugăreşti pentru a utiliza această forţă de muncă, producând bunuri nu numai pentru comună, ci şi pentru vânzare pe piaţa externă.
Unul dintre principalele obiective ale acestei reorganizări totale a

vieţii rurale a fost punerea la dispoziţie, pentru economii şi investiţii, a surplusurilor de venit agricol din sectorul rural al societăţii chineze, pentru a dezvolta sectorul industrial. Regimul a estimat că ar putea inversa diviziunea anterioară a veniturilor agricole, în care 70% erau consumate de populaţia agricolă şi doar 30% erau disponibile sectoarelor non-agricole ale societăţii chineze. În acelaşi timp, se aştepta ca comunele să zdrobească complet structura socială rezistentă a societăţii chineze, lăsând indivizii izolaţi să se confrunte cu puterea statului. În cele din urmă, se aştepta ca aceşti indivizi izolaţi să poată fi mobilizaţi pe linie militară pentru a îndeplini sarcini agricole în echipe şi plutoane alocate unor domenii şi sarcini specifice.

Această ultimă aşteptare, cel puţin, a fost greşită. „Marele Salt Înainte" nu a crescut producţia agricolă, ci dimpotrivă, a redus-o drastic, în ciuda estimărilor extravagante privind creşterile producţiei emise de oficiali spre sfârşitul primului an. Oficial, dezastrele agricole din 1958-1962 au fost atribuite condiţiilor climatice nefavorabile, inclusiv secete, inundaţii, furtuni şi insecte dăunătoare fără precedent, dar inversarea planurilor şi priorităţilor „Marelui Salt" în 1960-1961 arată că chinezii înşişi au recunoscut elementul organizaţional ca o contribuţie la problemele lor agricole. Este, fără îndoială, adevărat că şi climatul advers a contribuit la dificultăţi şi este foarte posibil să fie adevărat că astfel de condiţii climatice din secolul al XIX-lea ar fi putut duce la lipsuri şi foamete mult mai mari decât s-a întâmplat de fapt în 1958-1962, deoarece guvernul comunist nu era ... implicat în corupţie, auto-îmbogăţire şi ineficienţă calculată aşa cum au fost toate guvernele chineze anterioare şi avea atât o putere mai mare ... de a opera un sistem de raţionalizare echitabil, dar ce rămâne este faptul că în China, ca şi în alte state comuniste, inclusiv Uniunea Sovietică şi Iugoslavia, incapacitatea unui sistem agricol comunizat de a produce suficiente surplusuri alimentare pentru a susţine un sistem industrial complet comunizat la o rată ridicată de expansiune este acum confirmat. Pe de altă parte, nevoia tuturor acestor regimuri comuniste de a achiziţiona cereale din surplusurile agricole ale ţărilor occidentale, inclusiv Australia, Canada, Statele Unite şi chiar Europa, confirmă faptul că există ceva în modelul de viaţă occidental ... care oferă un sistem agricol abundent.

[Cheia este sistemul de piaţă liberă, cu proprietate privată şi drepturi naturale.]
Detaliile fiasco-ului agricol chinezesc nu sunt încă clare. Se pare că dieta chineză (în care cel puţin trei sferturi din alimente sunt carbohidraţi şi sunt înregistrate statistic ca „cereale” chiar şi atunci când pot fi cartofi) necesită o dietă de bază pentru supravieţuire de cel puţin 2.000 de calorii pe zi, cu cel puţin 1.500 de calorii din „cereale”. Pentru o populaţie de 700 de milioane, aceasta necesită o recoltă minimă de 180 de milioane de tone de „cereale” pe an, o cifră care nu lasă nimic pentru rezerve sau pentru ineficienţele inevitabile ale distribuţiei defectuoase prin sistemul de transport chinezesc inadecvat.
Mai mult, această recoltă trebuie să crească în fiecare an pentru a asigura creşterea anuală a populaţiei de 2 procente (care a adus cu 14 milioane de guri în plus în 1962).
Estimările oficiale pentru recolta de cereale din 1958 au fost iniţial stabilite la peste 300 de milioane de tone, dar în 1959 şi ulterior, aceasta a fost revizuită la mai puţin de 250 de milioane de tone. Probabil că a fost mai puţin de 200 de milioane.Recolta din 1959 a fost chiar mai mică (poate 190 de milioane de tone), în timp ce cea din 1960 ar fi putut fi de 150 de milioane de tone. Aceşti trei ani adversi au epuizat, fără îndoială, toate rezervele de cereale ale Chinei, iar achiziţiile chineze de cereale de pe pieţele mondiale, începând cu aproximativ 10 milioane de tone în 1961, s-ar putea să fi avut ca scop refacerea unor rezerve, mai degrabă decât asigurarea unei creşteri minime pentru chinezul mediu înfometat. Pare clar că „dieta medie” a chinezilor din mediul urban în aceşti trei ani dificili ar fi putut scădea până la 1.400 de calorii pe zi, cu cel puţin 600 sub nivelul care permite o muncă constantă eficientă.
Impactul crizei alimentare chineze din 1958-196: s-a extins în toate aspectele vieţii şi politicii chineze, inclusiv în afacerile externe. Acest proces a fost intensificat de faptul că „Marele Salt Înainte”, de la început, a implicat mult mai mult decât reorganizarea agriculturii chineze.
De asemenea, a inclus o descentralizare considerabilă a managementului economic al Chinei în ansamblu, de la experţi tehnici centralizaţi la lideri locali de partid şi de muncă; a existat o creştere considerabilă a influenţei Partidului Comunist în contrast cu birocraţia de stat şi a existat o trecere generală de la accentul

pus pe investiţiile industriale grele la obiective economice pe termen mai scurt.
Se pare că a existat şi o schimbare în contabilitatea economică de la accentul pus pe producţie la accentul pus pe acumularea de profituri ale întreprinderilor individuale.
Unele dintre aceste schimbări au fost, fără îndoială, paşi în direcţia corectă, dar au fost pierdute din vedere în contextul eşecului general al producţiei agricole din 1958-1961. Acest eşec a reacţionat asupra producţiei industriale prin reducerea atât a investiţiilor, cât şi a forţei de muncă, astfel încât producţia din acest sector al economiei s-ar fi putut înjumătăţi. În acelaşi timp, capacitatea redusă a Chinei de a exporta materii prime şi produse agricole (pur şi simplu pentru că acestea nu puteau fi economisite) şi necesitatea de a face achiziţii în vrac de alimente, în special cereale,din Australia, Canada sau în alte părţi, au adus China faţă în faţă cu o mare lipsă de valută străină şi au făcut aproape imposibilă achiziţionarea de echipamente necesare în străinătate de către China. China a primit puţin ajutor din partea Uniunii Sovietice în aceşti ani dificili.
Rambursarea împrumuturilor către Rusia a continuat şi a fost, dimpotrivă, accelerată în ciuda poverii teribile pe care au pus-o asupra economiei chineze. Importurile sovietice din China au fost de 793 de milioane de ruble în 1958 şi de 80 de milioane în 1959, dar au scăzut la 496 de milioane în 1961; Exporturile sovietice către China, care erau de 859 de milioane de ruble în 1959, au scăzut la 331 de milioane în 1961. Drept urmare, comerţul sino-sovietic în ansamblu a avut un sold favorabil Chinei (în sensul că China a primit mai mult decât a dat Rusiei) de 984 de milioane de ruble pe parcursul a şase ani, 1950-1955, dar a avut un sold total nefavorabil Chinei de -750 de milioane de ruble pe parcursul a şase ani, 1956-1961. Uniunea Sovietică nu a acordat credite de dezvoltare Chinei în aceşti ani dificili (aşa cum făcea Mongoliei, Coreei de Nord şi Vietnamului de Nord la acea vreme), dar a colectat plata datoriilor Chinei exact ca şi cum nu ar fi avut loc nicio criză alimentară chineză. Uniunea Sovietică a exportat 6,8 milioane de tone de cereale către alte ţări în 1960 şi 7,5 milioane de tone în 1961, dar nimic către China. Dimpotrivă, obligaţiile Chinei legate de datorii au făcut necesară expedierea către Rusia a peste 250 de milioane de dolari în exporturi agricole,în 1960, în acelaşi timp

în care plătea peste 300 de milioane de dolari în valută câştigată cu greu, pentru cereale din ţările occidentale. Atitudinea sovietică era: Afacerile sunt afaceri; un acord este un acord; iar dezvoltarea economică a Uniunii Sovietice în sine nu poate fi sacrificată de dragul unui membru eretic al blocului comunist. În 1961, Uniunea Sovietică a făcut câteva concesii minore la dificultăţile Chinei, inclusiv eliberarea a 500.000 de tone de zahăr cubanez către China din totalul datorat Rusiei, care urma să fie rambursat ulterior în zahăr, şi vânzarea a 300.000 de tone de cereale sovietice către China (doar aproximativ 5% din achiziţiile de cereale străine ale Chinei în acel an). Retragerea aproape tuturor consilierilor tehnici şi militari sovietici din China în vara anului 1960 nu a putut fi apărată exclusiv pe baza „bunelor practici comerciale" şi a marcat unul dintre paşii majori în deteriorarea continuă a relaţiilor sino-sovietice. De asemenea, a stabilit dependenţa aproape completă a Chinei de propriile resurse, completate de orice putea obţine de oriunde putea obţine, pentru construirea sistemului său economic. Ca simbol al acestei situaţii modificate, se poate observa faptul că comerţul cu blocul comunist a reprezentat, la apogeu, peste 80% din comerţul exterior total al Chinei, dar până în 1962 acesta scăzuse sub 50%.

Criza alimentară din China Roşie este, aparent, cronică, aşa cum este, într-o măsură mai mică, în toate ţările comuniste.

De exemplu, în mai 1962, un an în care criza nu a fost în general acută, 70.000 de chinezi flămânzi au fortat graniţa baricadată a Chinei în colonia britanică înfloritoare Hong Kong în timpul acestei luni. Această intruziune a fost aparent cauzată de o distribuţie locală defectuoasă a alimentelor în China. Nu este clar de ce grănicerii chinezi au permis această dezvăluire la nivel mondial a eşecului său agricol,probabil ar fi putut face parte dintr-un efort de a copleşi şi sufoca prosperitatea înfloritoare a Hong Kong-ului, care pare să fi fost la fel de inacceptabilă la graniţa Chinei precum prosperitatea Germaniei de Vest sau a Berlinului de Vest pentru Germania de Est comunistă.

Deşi Uniunea Sovietică nu a profitat de criza alimentară a Chinei din 1958-1962 pentru a purta un război economic direct împotriva regimului său comunist, indiferenţa sa practică faţă de toate apelurile de camaraderie sau chiar consideraţiile umanitare a intensificat, fără îndoială, înstrăinarea celor douăţări, care începuse

mult mai devreme şi pe motive cu totul diferite.
Această înstrăinare a celor două mari zone de guvernare comunistă din lume a început în primele zile ale regimului chinezesc roşu şi era sortită să devină o schismă deschisă mai devreme sau mai târziu. Din simplul fapt al echilibrului de putere, singurul eveniment politic de care Uniunea Sovietică trebuia să se teamă era apariţia unei noi superputeri adiacente Uniunii Sovietice pe teritoriul Eurasiei. Singurele posibilităţi pentru o astfel de dezvoltare ar fi o Europă occidentală unificată sau o Chină puternică, India fiind o posibilitate mult mai îndepărtată şi improbabilă.
În al doilea rând, nevoile Chinei comuniste de asistenţă tehnică şi economică erau inevitabil atât de mari încât concurau direct cu nevoia Uniunii Sovietice de resurse proprii pentru propria dezvoltare. Orice ar fi obţinut China de această natură de la Rusia, cu greu ar putea să nu devină, pe termen lung, o sursă de amărăciune.
În al treilea rând, de la început, o fisură între cele două era inevitabilă, deoarece, pentru Uniunea Sovietică, Europa era principala preocupare, în timp ce pentru China era Orientul Îndepărtat .
Fiecare Putere simţea inevitabil că cealaltă ar trebui să o sprijine în domeniul său principal şi să reducă presiunile în domeniul propriei sale preocupări principale, o presupunere la fel de nerealistă pe cât ar putea fi oricare alta. Astfel, China Roşie a fost indignată la fel de profund de încercările Uniunii Sovietice de a provoca crize legate de Berlin la fel cum Moscova a fost indignată de eforturile Beijingului de a provoca crize legate de Taiwan. După cum vom vedea într-o clipă, politica externă agresivă a Chinei în Orientul Îndepărtat s-a extins mult dincolo de Taiwan, la toate zonele de frontieră care fuseseră cândva tributare Beijingului.
O a patra sursă de discordie a apărut din faptul că cele două puteri comuniste se aflau în etape destul de diferite pe drumul spre socialism. Întrebarea fundamentală în alocarea resurselor economice în orice stat este legată de împărţirea acestor resurse între cele trei sectoare: (1) guvernamental, în special apărarea; (2) investiţiile în echipamente capitale; şi (3) bunurile de consum pentru creşterea nivelului de trai. Pe vremea lui Stalin, Uniunea Sovietică a pus un accent major pe sectorul guvernamental

(aparare) si investitiile in echipamente vitale în detrimentul cresterii nivelului de trai, dar sub Hruşciov au existat presiuni tot mai mari pentru a muta alocarea resurselor către acest sector. China Roşie, care este cu cel puţin patruzeci de ani în urma Uniunii Sovietice în procesul de dezvoltare, trebuie să pună accent pe primele două sectoare şi poate obţine resursele necesare pentru a face acest lucru doar din consumul redus. Prin urmare, trebuie să-şi privească problemele dintr-un punct de vedere mult mai apropiat de Stalin decât de Hruşciov, o diferenţă care a dus la alienare atunci când Hruşciov a început să atace stalinismul în 1956.
Strâns legată de această a patra sursă de fricţiune a fost o a cincea, calitatea monolitică a statelor marxist-leniniste. Până în 1960, experienţele Uniunii Sovietice în Europa, în special cu Iugoslavia, Ungaria şi Polonia, au demonstrat clar că statele comuniste aveau propriile caracteristici şi ritmuri de dezvoltare şi nu puteau fi toate conduse dintr-un singur centru. Această necesitate era aclamată până în 1960 la Moscova sub numele de „policentrism socialist", dar era inacceptabilă la Peking sub orice denumire. La început, Pekingul îşi dorea solidaritatea monolitică după care tânjea să fie operată de la Moscova după discuţiile cu toate statele comuniste, dar până în 1960 era clar că, dacă urma să fie creat un monolit comunist, acesta trebuia să fie făcut chiar de Peking.
O a şasea sursă de alienare între Moscova şi Peking este destul de dificil de documentat, dar ar putea fi mai importantă decât celelalte. Este preocupată de o recunoaştere tot mai mare, de către China, dacă nu chiar si de Uniunea Sovietică, a faptului că Kremlinul era împins, sub o multitudine de presiuni, către o politică de coexistenţă paşnică cu Statele Unite, nu ca o manevră tactică temporară (care ar fi fost acceptabilă pentru China), ci ca o politică semipermanentă. O parte a acestei politici a implicat atitudinea sovietică faţă de teoriile fundamentale ale marxist-leninismului, în special din partea leninistă. Aceste teorii au prevăzut statele capitaliste avansate ca apropiindu-se de o stare de colaps economic din cauza „contradicţiilor interne ale capitalismului însuşi". Conform teoriei, această criză s-ar reflecta în două aspecte: sărăcirea continuă a clasei muncitoare din ţările industriale avansate, cu creşterea consecventă a violenţei luptei de clasă în astfel de ţări şi violenţa tot mai mare a agresiunilor imperialiste ale acestor ţări unele faţă de altele în luptele pentru controlul zonelor

mai înapoiate ca pieţe pentru produsele industriale pe care sărăcirea continuă a propriilor muncitori le făcea imposibil de vândut pe piaţa internă. Falsitatea acestor teorii a fost pe deplin evidentă în creşterea nivelului de trai din ţările industrializate avansate, şi în special în cele, precum Germania de Vest sau Statele Unite, care erau cele mai capitaliste în orientarea lor; a fost, de asemenea, evidentă în disponibilitatea Marii Britanii, a Statelor Unite şi a altora de a [permite] ... sfârşitul colonialismului în Asia şi Africa.

Această dovadă a erorilor teoriilor marxist-leniniste a devenit din ce în ce mai clară pentru Kremlin, deşi nu putea fi admisă, dar era destul de neclară pentru Peking, ai cărui lideri erau aproape total ignoranţi cu privire la condiţiile lumii necomuniste. Niciunul dintre principalii lideri chinezi nu avea cunoştinţe directe despre lumea exterioară şi, într-adevăr, în majoritatea cazurilor, nu fuseseră niciodată în afara Chinei, cu excepţia câtorva vizite rapide în Uniunea Sovietică spre sfârşitul vieţii. Drept urmare, liderii comunişti chinezi erau ignoranţi, dogmatici, doctrinari şi rigizi. Aceste atitudini au apărut clar în China în declinul „Campaniei celor o sută de flori" din 1957. În teorie, sistemul comunist, după eliminarea lui Troţki, accepta discuţiile libere despre obiective şi mijloace până când aparatul de partid lua o decizie cu privire la acestea, când discuţiile trebuiau să se oprească şi decizia să fie dusă la bun sfârşit cu loialitate deplină. Această procedură nu fusese niciodată observată sub conducerea tiranică a Kremlinului şi era şi mai puţin probabil să fie urmată la Peking. În 1956, însă, Mao Tse-tung a anunţat o nouă politică de critică liberă a regimului: aşa cum spunea el, „O sută de flori înfloresc şi o sută de şcoli de gândire se luptă". Aceasta a fost o perioadă de confuzie ideologică în mişcarea comunistă mondială, care privea înapoi la lupta din Kremlin pentru stabilirea succesorului lui Stalin care încă se clătina după discursul anti-Stalin al lui Hruşciov la cel de-al XX-lea Congres al Partidului şi, la sfârşitul anului 1956, a fost chemată să reziste unor revolte împotriva Kremlinului la Budapesta şi Varşovia. Deşi Chou En-lai, ministrul de externe al Chinei Roşii, s-a grăbit în Europa pentru a-i oferi sprijinul ţării sale lui Hruşciov în această luptă pentru putere, confuzia ideologică era peste tot în lumea comunistă, iar Mao era, fără îndoială, preocupat de baza solidă a propriei puteri şi de problema stabiliri unei reguli de succesiune

la Peking.
În februarie 1957, Mao a ţinut un discurs la o conferinţă numeroasă pe tema „Gestionării corecte a contradicţiilor dintre oameni”. Acesta nu a fost publicat decât în iunie, dar între timp a dat naştere controversatei „Sute de Flori”. În discursul său, Mao a invitat critica şi discuţia liberă în cadrul structurii adevăratului sistem de stat comunist existent. El a promis imunitate criticilor, atâta timp cât criticile lor contribuie la unitatea Chinei Roşii. Aceste fraze restrictive au fost ignorate pe scară largă şi, în câteva săptămâni, critici răspândite şi adesea fundamentale la adresa regimului au fost exprimate în întâlniri, în presă şi mai ales în instituţiile de învăţământ. Trei rele pe care Mao le menţionase - „birocraţia, dogmatismul şi sectarismul” - au fost denunţate liber, cadrele Partidului Comunist fiind principalele ţinte. Unii critici au sugerat că soluţia adecvată la aceste probleme era de a permite înfiinţarea unui partid de opoziţie legal în cadrul unui fel de sistem parlamentar. Consensul general al plângerilor era îndreptat către lipsa libertăţii de a se exprima, de a se deplasa, de a nu fi de acord sau de a publica. Pe 8 iunie a început contraatacul guvernului, la început relativ moderat, dar cu o insistenţă crescândă. Principiul criticii libere nu a fost revocat, dar publicarea discursului lui Mao din februarie, pe 17 iunie, a stabilit limitele care, probabil, fuseseră întotdeauna în vigoare. În decurs de un an, a avut loc o reamenajare considerabilă a personalului de partid şi de stat, multe persoane nemulţumite (revelate de criticile lor) au fost înlăturate sau disciplinate în diverse moduri, iar „toţi dreapta au fost eliminaţi”. Pedeapsa principală a fost denunţarea publică şi critica personală a acestor nemulţumiţi, dar, fără îndoială, pedeapsa, în multe cazuri, a mers mult mai departe decât atât.
O continuare a criticii „Sute de Flori” a fost o reorganizare a rangurilor superioare ale partidului şi guvernului şi asigurarea unei succesiuni pentru Mao.
Mao Tse-tung, fiul unui ţăran care s-a îmbogăţit din speculaţii şi împrumuturi de bani, s-a născut în 1893 în provincia Hunan.
Tatăl său, un tiran domestic şi avar local, deţinea mai puţin de patru acri, dar folosea munca celor trei fii ai săi şi a unui muncitor angajat pentru a-si lucra acest teren. Le-a oferit fiilor săi o educaţie de bază, dar despotismul său personal a împins întreaga familie într-o alianţă împotriva lui. Prin urmare, tânărul Mao a avut o

Copilarie marcată de disciplină severă, conflicte domestice constante şi vise secrete de rebeliune. Plătind un lucrător pentru a-l suplini pe pământul familiei, a reuşit să scape pentru a studia timp de cinci ani la Şcoala Normală Hunan (terminată în 1918). Acolo a citit profund istoria chineză, în special istoria militară, şi a format un grup de discuţii pe teme sociale importante.
Devenind angajat al bibliotecii Universităţii Naţionale din Peking, şi-a continuat lecturile, discuţiile şi autoeducaţia, iar în 1920 a fost unul dintre cei unsprezece fondatori originali ai Partidului Comunist Chinez (PCC).
Până în 1935, poziţia lui Mao în PCC a fost cea a unui disident şi a fost, de mai multe ori, mustrat şi retrogradat, sau înlăturat din funcţiile de partid. Principala sa dificultate a fost refuzul de a accepta punctul de vedere oficial al partidului, impus de liderii comunişti instruiţi în Rusia, conform căruia revoluţia trebuie să se bazeze pe muncitorii industriali urbani, „adevăratul proletariat". În schimb, Mao a conceput partidul ca pe un grup strict disciplinat care putea fi adus la putere pe baza activităţilor revoluţionare ale marii mase de ţărănime săracă şi nemulţumită. Strâns legate de această idee erau alte două la fel de neortodoxe: (1) rolul războiului de gherilă rurală în epuizarea şi în cele din urmă înfrângerea unui „guvern reacţionar" şi (2) un accent fundamental pus pe distincţia dintre naţiunile „imperialiste" şi cele „coloniale". Acest ultim punct i-a permis lui Mao să considere zonele coloniale înapoiate şi nedezvoltate drept posibile zone de activitate revoluţionară, unde, la fel ca în China, ţăranii exploataţi puteau oferi impulsul revoluţionar şi îşi puteau apăra realizările revoluţionare prin război de gherilă. Linia comunistă mai ortodoxă era că o revoluţie putea fi dusă la bun sfârşit doar de un proletariat urban care putea fi găsit doar într-o zonă industrială avansată şi că o astfel de bază industrială era esenţială pentru a furniza echipamentul militar modern necesar pentru a apăra realizarea revoluţionară împotriva contraatacurilor ţărilor agresive,capitaliste.
Într-un fel, Mao era mult mai aproape de realităţi politice moderne şi de experienţa Rusiei Sovietice însăşi, deoarece este perfect clar că nicio naţiune industrială avansată nu va deveni comunistă şi că mişcarea trebuie să realizeze progrese în zonele subdezvoltate dacă vrea să aibă succes oriunde. Întrucât obiecţiile la poziţia lui Mao proveneau din centrul teoriei comuniste mondiale de la Moscova,

Mao a făcut distincţie între experienţa rusă şi cea chineză,numind Rusia o ţară „ex-imperialistă” şi China o „ţară ex-colonială”. De fapt, însă,ambele au devenit comuniste în timp ce erau încă înapoiate şi au făcut-o ca o consecinţă a invaziei şi înfrângerii guvernului într-un război extern. Astfel, ...credinţa lui Mao că regimul revoluţionar ajunge la putere prin război de gherilă susţinută de ţărănimea nemulţumită, ar putea fi corectă, pe baza precedentului rusesc, că regimurile comuniste sunt mai predispuse să ajungă la putere în statul nedezvoltat şi vor supravieţui acolo dacă sunt capabile să folosească puterea despotică a statului pentru a direcţiona utilizarea resurselor economice către investiţii pentru a asigura rata ridicată de dezvoltare economică, aşa cum a făcut Rusia Sovietică. China Roşie, la fel ca Rusia Sovietică, este guvernată de o structură paralelă a partidului şi guvernului, în care straturi succesive de adunări şi comitete se construiesc la nivel local până la autoritatea centrală. Până în 1959, Mao a deţinut preşedinţia la apogeu atât al partidului, cât şi al guvernului. Ca prim pas către stabilitatea unei succesiuni care nu ar repeta intrigi şi violenţe disperate care avuseseră loc la Kremlin după moartea lui Stalin, acesta a demisionat din preşedinţie ... în favoarea lui Liu Shao-chi, dar şi-a păstrat funcţia de preşedinte al Comitetului Central al partidului. Al treilea om din sistem, Chou En-lai, este membru al Comitetului Permanent format din şapte membri care controlează partidul, este premier al guvernului din 1949 şi a fost, de asemenea, ministru de externe între 1949-1958. Deşi structura sistemului guvernamental al Chinei Roşii este foarte similară cu cea a Rusiei Sovietice, spiritul său pare destul de diferit. Acest lucru se reflectă în două moduri. În Rusia, vechii bolşevici din primele zile ale partidului au fost eliminaţi, în mare parte prin moarte violentă, în luptele interne pentru putere care au avut loc în spatele zidurilor sumbre ale Kremlinului, în timp ce Biroul Politic menţine o faţă monolitică, impasibilă faţă de lumea exterioară. În China Roşie, majoritatea liderilor de partid de astăzi sunt încă cei care s-au îngrijit de o unitate pentru a initia primele lupte revoluţionare ale partidului în anii 1920. Mai mult, în ultimii patruzeci de ani, ei au avut adesea opinii diferite şi chiar s-au angajat în lupte violente şi controverse între ei, dar au fost întotdeauna capabili să continue să lucreze împreună şi să-şi rezolve discrepanţele. Adevărata distincţie aici este că Kremlinul a întotdeauna insistat să prezinte lumii exterioare o

imagine a sa ca fiind unit şi infailibil. Acesta este motivul pentru care discursul lui Hruşciov la cel de-al XX-lea Congres al Partidului, atacându-l pe Stalin, a fost un şoc atât de mare pentru lume....

Cheia acestei diferenţă destul de semnificativă în tonul guvernului comunist de la Moscova şi Peking poate fi găsit în două distincţii de bază: o diferenţă de perspectivă şi o diferenţă de procedura. În Rusia, tonul doctrinar antic şi rigid ideologic asociat cu perspectiva tradiţională rusă şi sistemul religios tradiţional rus, ambele având rădăcinile lor în raționalismul grecesc şi religia zoroastriană, au stabilit modele de ideologie care au continuat sub comunismul materialist şi ateu. Astfel de atitudini sunt străine tradiţiilor pragmatismului chinez. Mai mult, originile organizării comuniste chinezeşti în grupuri de discuţii în care toţi cei prezenţi isi recunoşteau propria ignoranţă şi insuficienţa informaţiilor lor despre faptele sociale, precum şi despre dogma marxistă, au continuat în practică la aproape toate numeroasele întâlniri de partid la toate nivelurile, pline de discuţii, dezbateri şi examinare individuală a propriei poziţii şi atitudini.

Ca o consecinţă remarcabilă a acestor diferenţe dintre China şi Uniunea Sovietică, există cel puţin şase partide politice legale, minore, în China Roşie astăzi. Acestea nu numai că există şi li se permite să participe la procesul de guvernare într-un mod foarte minor, dar nu sunt supuse niciunui efort real de suprimare forţată, deşi sunt supuse unui efort persistent, destul de blând, de conversie. Astfel de eforturi s-ar transforma, desigur, în represalii nemiloase, dacă aceste partide minore îmblânzite ar face vreun efort real pentru a schimba sau distruge poziţia Partidului Comunist însuşi.

Aceste diferenţe dintre comunismul din China şi Uniunea Sovietică pot fi explicate cel mai uşor în termenii diferitelor tradiţii ale celor două ţări. Acelaşi lucru este valabil şi pentru diferitele lor politici externe, la care ne-am referit deja.

Politica externă a Chinei Roşii are o serie de obiective diverse care ocupă un statut destul de distinct pe orice listă de priorităţi chineze. Firește, în primul rând este de a evita orice acţiune de politică externă care ar putea pune în pericol regimul comunist din China. Pe locul al doilea se află dorinţa de a restabili poziţia internaţională tradiţională a vechii Chine imperiale ca un gigant

autosuficient, izolat, înconjurat de state tributare subordonate; în acest caz, tributul constă în loialitate ideologică faţă de poziţia comunistă chineză.
Pe locul al treilea se află dorinţa chineză de a restabili un bloc ideologic unificat la nivel mondial, care să susţină adevărata versiune (chineză) a marxist-leninismului. Această versiune nu este complet ortodoxă în termeni marxist-leninisti tradiţionali, deoarece se aşteaptă ca regimurile comuniste să se ridice în ţări înapoiate şi ex-coloniale, mai degrabă decât în ţări industriale avansate, şi se aşteaptă ca aceste evenimente să fie precipitate şi duse la bun sfârşit de ţărani nemulţumiţi sub conducerea unor lideri intelectuali, mai degrabă decât de proletariatul industrial. Pe de altă parte, această versiune este cu siguranţă mai aproape de faptele politicii actuale şi, în multe privinţe, cum ar fi inevitabilitatea revoluţiei, agresiunea imperialistă necesară a statelor capitaliste avansate şi rolul războiului ca moaşă a comunismului, este mai aproape de leninism decât ideile susţinute la Kremlin.
Argumentul privind care versiune a ideologiei comuniste, cea chineză sau cea rusă, este mai aproape de ortodoxia marxist-leninistă este cu totul nerecompensant, deoarece ambele părţi revendică avantajul aici,iar ideologia în sine, indiferent de interpretarea ei, este atât de îndepărtată de faptele dezvoltării economico-sociale în ţările avansate, încât nicio virtute reală nu poate exista în a fi ideologic ortodox. Faptul principal este că versiunea chineză este potenţial o sursă mult mai mare de probleme pentru lumea exterioară decât ideile lui Hruşciov despre competiţia paşnică şi războiul inevitabil. Versiunea chineză este periculoasă pur şi simplu pentru că ameninţă Occidentul într-o zonă în care este deosebit de vulnerabil şi unde nu a demonstrat o mare competenţă, adică în rândul naţiunilor subdezvoltate.
Cu toate acestea, agresiunea chineză din perioada de după 1954 nu s-a bazat pe această a treia prioritate din programul său de politică externă, ci pe a doua sa prioritate, care urmăreşte crearea unei centuri de state satelit subordonate în jurul graniţelor chineze. Anul 1954 poate fi considerat data iniţială a acestui efort, deoarece la acea vreme guvernul de la Peking a publicat o hartă a Chinei care arăta graniţa chineză întinsă adânc în Tibet, India şi Asia de Sud-Est. Încă de la sfârşitul anului 1949,chinezii roşii începuseră o intervenţie moderată în Vietnam, dar cel mai reuşit efort al lor

de a restabili sistemul tradiţional chinez de satelit a fost în Tibet. Suzeranitatea Chinei în Tibet a fost în general recunoscută de lumea exterioară, chiar şi în anii în care China era sfâşiată de războaie civile şi banditism. Prin tratatul din 23 mai 1957, Tibetul însuşi a acceptat acest statut fără a recunoaşte că statutul de „suveranitate" ar putea deveni unul de subordonare directă sub presiunea chineză. Această presiune a început imediat şi a atins un stadiu acut în martie 1959, când autorităţile chineze au încercat să-l aresteze pe Dalai Lama, şeful guvernului teocratic din Tibet. Revolta anti-chineză care a rezultat a fost înăbuşită în două săptămâni, iar Dalai Lama a fugit în India.

În această perioadă, presiunea chineză a continuat în Asia de Sud-Est, în Birmania, care a încercat cu disperare să menţină un curs neutralist, şi în special în statele succesoare fostei Indochine. Divizarea ulterioară a Vietnamului, lupta pentru Laos şi eforturile curajoase ale Cambodgiei de a urma calea Birmaniei către neutralism au fost deja menţionate. Ani de zile, operaţiunile de gherilă din Vietnamul de Sud şi Laos au permis o intervenţie chineză sporită în zonă şi au impus cereri tot mai mari asupra bogăţiei şi puterii americane pentru a se opune acesteia.

Nici o soluţie la problema Asiei de Sud-Est nu se poate baza pe convingerea că problemele sale apar în întregime... din comunism sau din agresiunea chineză. Timp de secole, porţiunea centrală a peninsulei malaeziene, formată din Laos şi Cambodgia de-a lungul râului Mekong, a fost sub] presiune din partea popoarelor thailandeze la vest şi a vietnamezilor la est. Cel puţin din secolul al XVII-lea, zona pe care o considerăm Laos a fost împărţită în trei sau mai multe regate mărunte care nu au putut să se unească pentru a rezista vecinilor imperialişti. Hegemonia franceză în toată Indochina, din secolul al XIX-lea până la invazia japoneză din 1942, a suspendat acest proces, dar ar fi putut fi fost reluat odată cu prăbuşirea sistemului colonial francez de acolo în 1954. La fel, mişcarea spre sud a chinezilor, atraşi de bogatele terenuri de orez din deltele râurilor malaeziene, ar fi avut loc în orice caz, chiar dacă comunismul nu ar fi fost niciodată inventat. Problema comunistă a adăugat pur şi simplu o altă problemă, foarte acută, unei situaţii complexe.

După cum am văzut, cheltuielile franceze de 7 miliarde de dolari şi aproximativ 100.000 de vieţi omeneşti în timpul unei lupte de opt

ani s-au încheiat la Geneva în 1954. Acordurile de la Geneva au deschis calea către o succesiune de tulburări în Laos prin recunoaşterea partidului de stânga Pathet Lao ca guvern a două provincii şi recomandând admiterea acestuia într-un guvern de coaliţie după un armistiţiu dovedit şi alegeri libere.
Cea mai importantă clauză prevedea retragerea tuturor forţelor militare străine, cu excepţia unui grup de instructori militari francez, din Laos. O Comisie Internaţională de Control, reprezentând India, Polonia şi Canada, urma să supravegheze aceste prevederi.
Aceste acorduri nu au rezolvat nimic. Alegerile din decembrie 1955 l-au instalat prim-ministru pe Prinţul Souvanna Phouma; acesta era neutralist şi fratele lui Souphannouvong, un tovarăş de drum comunist şi fondator al Pathet Lao. Cei doi fraţi l-au adus pe Pathet Lao în guvern, dar acesta nu şi-a abandonat bazele militare din cele două provincii pe care le domina. Retragerea altor forţe militare a sporit considerabil puterea potenţială a Pathet Lao. Când acesta din urmă a demonstrat o putere sporită în alegerile ulterioare din mai 1958, grupul anticomunist s-a unit în august pentru a-l înlătura pe Souvanna Phouma şi a-l pune premier pe pro-occidentalul Phoui Sananikone. Acest guvern a fost, la rândul său, înlăturat şi înlocuit de o junta militară de dreapta condusă de generalul Phoumi Nosavan în ianuarie 1960; Dar în decurs de şapte luni, o nouă lovitură de stat, de data aceasta din partea stângii şi condusă de Kong Le, a schimbat regimul şi l-a readus pe Souvanna Phouma în funcţie. Patru luni mai târziu, în decembrie 1960, Nosavan l-a înlocuit din nou pe Phouma printr-un puci militar. Ţările comuniste au refuzat să recunoască această schimbare, au continuat să-l recunoască pe Souvanna Phouma şi şi-au sporit aprovizionarea gherilei lui Pathet Lao prin transport aerian sovietic. În martie 1961, Anglia şi Franţa, acţionând prin intermediul conferinţei SEATO de la Bangkok, au respins orice intervenţie directă americană sau SEATO în Laos.
La sugestia Rusiei Sovietice, Conferinţa de la Geneva a fost reunită în 1962 şi a elaborat două acorduri complicate a căror principală consecinţă a fost reînvierea acordurilor din 1954 într-un cadru de neutralitate: guvern de coaliţie, eliminarea tuturor forţelor militare străine,neutralitate şi reactivarea Comisiei Internaţionale de Control. Coaliţia troicii rezultată, formată din stângişti, neutri şi

dreapta, a servit la paralizarea ţării, în timp ce gherilele Pathet Lao, folosind Vietnamul de Nord comunist ca bază, ameninţau să obţină controlul asupra întregii ţări.
Acest efort a izbucnit într-un război deschis în Plaine des Jarres în aprilie 1963. Succesul crescând al acestor atacuri în următorii câţiva ani a agitat puternic Washingtonul, unde oficialii au considerat, în general, că daca Laosul s-ar prabusi, din cauza poziţiei sale centrale, ar putea duce la o succesiune de preluări comuniste în Cambodgia, Vietnamul de Sud, Thailanda şi Birmania, lăsând India larg deschisă unei intruziuni roşii chineze direct prin aceste zone colaboratoare în câmpiile indiene. Această teamă a fost oarecum întărită de faptul că China Roşie a petrecut anii 1955-1958 construind o serie drumuri militare care legau Sinkiang de Tibet, cu ramificaţii spre sud, spre Peninsula Malaeziană.
Această teamă s-a intensificat în 1962-1964 ca o consecinţă a preluării comuniste în Birmania, a fiascourilor americane din Vietnam şi a atacului direct chinez asupra Indiei.
Ciudăţenia legată de Birmania era că creşterea puterii comuniste a fost determinată de armată, care era din ce în ce mai nemulţumită de guvernul ineficient şi corupt al democratului U Nu(Thakin Nu). Acesta din urmă, care era sincer, idealist şi onest în mod personal, reprezenta dorinţa birmană de pace, democraţie şi unitate încă de la cel de-al Doilea Război Mondial. Cu toate acestea, până în octombrie 1958, subordonaţii săi din guvern paralizaseră guvernul cu certuri şi corupţie.
Când Partidul Antifascist, aflat la guvernare, s-a destrămat, U Nu a considerat imposibilă desfăşurarea alegerilor care se apropiau şi a cedat controlul ţării unui guvern militar interimar care promitea să restaureze unitatea, onestitatea şi o administrare adecvată şi să supravegheze alegerile.
Până în februarie 1960, liderii militari au considerat că sarcina lor a fost îndeplinită şi au organizat noile alegeri. Secţiunea Partidului Antifascist a lui U Nu a obţinut o victorie zdrobitoare, iar acesta s-a întors în funcţie. Premierul restaurat a depus eforturi curajoase pentru a instaura unitatea naţională, pentru a ridica nivelul spiritului public şi al cooperării şi pentru a îmbuna diferitele grupuri care divizau ţara, dar nu a avut mai mult succes în limitarea conflictelor partizane şi a corupţiei în perioada 1960-1962 decât avusese în perioada de dinainte de octombrie 1958.

În consecinţă, în martie 1962, o altă lovitură de stat militară, condusă de generalul Ne Win, l-a înlăturat pe U Nu, a suspendat constituţia şi a condus printr-o junta de şaptesprezece ofiţeri. Curând s-a depus un efort de a fuziona toate grupurile politice într-un singur partid politic naţional cu un program socialist. Comuniştii au fost trataţi cu o indulgenţă din ce în ce mai mare, în timp ce liderii grupurilor democratice continuau să lâncezească în închisoare. Studenţii şi alte grupuri dizidente au fost violent suprimate, iar libertăţile civile au fost în general restrânse. Dintr-o dată, în februarie 1963, a fost instaurat un regim complet socialist prin naţionalizarea majorităţii drepturilor de proprietate sub o influenţă comunistă crescândă.
Deşi Birmania a căutat să menţină o direcţie neutralistă în afacerile externe, aceasta a deviat spre tabăra Chinei Roşii. La sfârşitul anului 1960, o dispută de frontieră prelungită dintre cele două naţiuni a fost încheiată printr-un acord care a fost în general favorabil Birmaniei, iar câteva luni mai târziu, în 1961, cele două ţări au semnat un acord economic care a adus Birmaniei un împrumut de 584 de milioane şi cooperare tehnică din partea Chinei. Ca orice în Birmania, acesta a fost implementat în mod nonşalant, iar situaţia economică birmaneză s-a deteriorat constant de la cel de-al Doilea Război Mondial. O parte din aceasta s-a datorat dificultăţilor sporite de comercializare a principalelor exporturi ale Birmaniei, orezul şi cheresteaua, dar principala problemă a fost creşterea constantă a populaţiei, care a redus venitul pe cap de locuitor cu aproximativ o treime, deşi venitul naţional în ansamblu a crescut cu aproximativ cu 14,28% de la câştigarea independenţei în 1948. În timp ce Birmania, la marginea de vest a Peninsulei Malay, s-a îndreptat astfel spre comunism, Vietnam, la marginea de est, s-a mişcat în aceeaşi direcţie cu lupte violente. Acordul de la Geneva din 1954 recunoscuse guvernul comunist din Vietnamul de Nord, împărţind ţara la paralela 17, dar această linie imaginară de-a lungul junglei nu putea ţine nemulţumirea sau gherilele comuniste departe de Vietnamul de Sud atâta timp cât guvernul, susţinut de americani, şi-a continuat corupţia, favoritism şi despotism arbitrar. Aceste caracteristici în creştere ale guvernului din Vietnam s-au concentrat în jurul acţiunilor familiei Diem.
Liderul nominal al familiei era preşedintele Ngo Dinh Diem, deşi

spiritul fanatic al acesteia era soţia fratelui său, Madame Nhu. Fratele, Ngo Dinh Nhu, era adevărata putere în guvern, locuind la palat şi conducând o organizaţie politică semi-secreta care controla toate numirile militare şi civile. Tatăl doamnei Nhu, Tran Van Chuong, care a demisionat din funcţia de ambasador al Vietnamului în Statele Unite ca protest împotriva naturii arbitrare a guvernului familiei Diem, a rezumat cariera fiicei sale ca fiind „un caz trist de nebunie a puterii". Aceeaşi autoritate a vorbit despre preşedintele Diem drept „un romano-catolic devotat cu mintea unui inchizitor medieval". În echipa familiei Diem se aflau alţi trei fraţi, inclusiv arhiepiscopul catolic al Vietnamului, ambasadorul ţării la Londra şi şeful politic al Vietnamului central, care avea propria forţă de poliţie.

Tirania familiei Diem a dat faliment din cauza incapacităţii sale de a păstra legătura cu realitatea şi de a stabili o concepţie sensibilă despre ceea ce era important. În timp ce ţara se afla în lupta sa neobosită cu gherilele comuniste Vietcong care pândeau în zonele de junglă, atacând fără avertisment satele ţărăneşti care se supuneau guvernului stabilit sau nu cooperau cu rebelii, familia Diem era angajată în sarcini inutile, cum ar fi înăbuşirea agitaţiilor din liceele din Saigon prin raiduri ale poliţiei secrete sau eforturi de persecutare a majorităţii budiste covârşitoare şi de a acorda favoruri romano-catolicilor, care reprezentau mai puţin de 10% din populaţie.

Când Diem a devenit preşedinte în 1955, după inlaturarea de la putere a împăratului pro-francez Bao Dai, ţara tocmai primise 800.000 de refugiaţi din Vietnamul de Nord, pe care Conferinţa de la Geneva din 1954 îi oferise comuniştilor lui Ho Şi Min. Marea majoritate a acestor refugiaţi erau romano-catolici, iar sosirea lor a ridicat populaţia catolică din Vietnamul de Sud la peste un milion, într-o populaţie totală de aproximativ 14 milioane. Cu toate acestea, preşedintele Diem a făcut din aceşti catolici principala bază a puterii sale, în principal prin recrutarea refugiaţilor în diverse forţe de poliţie dominate de familia Diem. Până în 1955, aceştia începuseră deja să persecute majoritatea budistă, la început hărţuind festivalurile şi paradele lor religioase, dar mai târziu cu atacuri brutale asupra întâlnirilor lor. O tentativă de lovitură de stat a unităţilor armate care au atacat Palatul Regal în noiembrie 1960 a fost zdrobită.

De la acea dată, conducerea lui Diem a devenit din ce în ce mai arbitrară.În mijlocul tuturor acestor tulburări, ajutorul american a încercat să relanseze economia ţării, iar asistenţa militară americană a încercat să limiteze atacurile gherilelor comuniste. Cele două împreună s-au ridicat la aproximativ 200 de milioane de dolari pe an, deşi ajutorul economic singur fusese stabilit iniţial de la dublul aceastei cifre. Intensitatea atacurilor de gherilă a crescut constant, după realegerea preşedintelui Diem, cu 88% din voturi, în aprilie 1961. Pe măsură ce aceste atacuri au crescut încet, intervenţia americană a fost, de asemenea, intensificată şi a început treptat să treacă de la un rol pur consultativ şi de instruire la o participare din ce în ce mai directă la conflict. Din 1961 încoace, victimele americane au fost în medie de aproximativ un mort pe săptămână, an de an. Victimele gherilei comuniste s-au raportat la aproximativ 500 pe săptămână, dar acest lucru nu părea să le diminueze numărul total sau să le relaxeze atacurile, chiar şi în perioadele în care victimele erau mari.
Aceste atacuri de gherilă au constat în distrugerea lipsita de rost a caselor şi satelor ţărăneşti, aparent concepute pentru a-i convinge pe băştinaşi de impotenţa guvernului şi de oportunitatea colaborării cu rebelii. Pentru a opri aceste jafuri, guvernul a întreprins gigantica sarcină de a organiza ţăranii în „agroville” sau „cătunuri strategice”, care urmau să fie centre rezidenţiale puternic apărate, închise în întregime în spatele baricadelor.
Se spunea că procesul ar îmbunătăţi, de asemenea, bunăstarea economică şi socială a oamenilor, oferindu-le un stimulent mai mare pentru a rezista rebelilor. Existau îndoieli considerabile cu privire la eficacitatea aspectului de reformă al acestui proces şi unele îndoieli cu privire la posibilităţile de apărare ale schemei în ansamblu. Consilierii americani au preferat patrulele de urmărire pentru a căuta gherilele decât apărările statice, au subliniat necesitatea contraatacurilor nocturne, mai degrabă decât diurne, şi utilizarea armelor individuale în locul dependenţei la scară largă de puterea aeriană şi artilerie. Mai mult, majoritatea observatorilor au considerat că foarte puţin din ajutorul economic al Americii a ajuns vreodată la nivelul satelor si în schimb, s-a pierdut la niveluri mult mai înalte, începând cu palatul regal însuşi. Până în vara anului 1963, gherilele organizau atacuri de succes asupra satelor strategice,iar nevoia unei politici mai active a devenit acută.

Din păcate, chiar în acel moment, criza internă din Vietnam devenea, de asemenea, acută.
Această criză finală din povestea familiei Diem şi a acoliţilor săi a apărut din cauza persecuţiei religioase a budiştilor sub pretextul menţinerii ordinii politice. Restricţiile asupra ceremoniilor budiste au dus la proteste budiste, iar acestea, la rândul lor, au dus la acţiuni violente ale poliţiei.
Budiştii au ripostat într-un mod tipic asiatic, care s-a dovedit a fi foarte eficient în contextul asiatic: indivizi sau grupuri mici de budişti s-au sinucis în locuri publice aglomerate din apropierea unor centre guvernamental. Modul preferat de sinucidere era de a uda robele lungi galbene ale victimei cu benzină şi de a le aprinde cu un chibrit în timp ce îngenunchea într-o piaţă publică sau pe o stradă. Reacţia neîndurătoare a familiei Diem, în special a doamnei Nhu, a şocat lumea, iar sentimentul de indignare a crescut rapid în vara anului 1963. Când treizeci şi cinci de profesori universitari şi o serie de oficiali publici (inclusiv tatăl doamnei Nhu) au demisionat, poliţia a atacat altarele budiste, arestând sute dintre preoţii lor. Agitaţiile studenţeşti au dus la închiderea Universităţii din Saigon şi a tuturor şcolilor publice şi private, cu arestarea a numeroşi studenţi. O comisie de constatare a faptelor a Naţiunilor Unite a fost izolată de poliţia Diem. La 1 noiembrie 1963, o lovitură de stat militară încurajată de America, condusă de generalul Duong Van Minh, a răsturnat familia Diem, ucigând mai mulţi dintre membrii acesteia. Un nou guvern, cu un premier budist, a calmat criza internă dar până în 1964 nu s-a dovedit mai capabil să suprime activităţile de gherilă decât fusese predecesorul său.
Intervenţia Chinei Roşii în Asia de Sud-Est, cu excepţia, poate, a Birmaniei, a fost în general indirectă şi prin intermediari. În alte părţi ale Asiei de Sud şi de Est, acest lucru s-a facut deschis ,transant. Dar în toate zonele, din 1960 încoace, a fost evident că creşterea influenţei chineze nu a fost atât de mult în detrimentul Statelor Unite, cât în detrimentul Uniunii Sovietice. În Vietnamul de Nord şiBirmania, influenţa chineză a fost directă înainte de 1960, dar după această dată s-a intensificat în Laos,Vietnam de Sud şi Siam, în timp ce Cambodgia a căutat în zadar să obţină o garanţie a neutralităţii sale de la toţi cei implicaţi. În Coreea de Nord, schimbarea a fost dramatică, deoarece influenţa sovietică dominantă de acolo a fost înlocuită de influenţa chineză deschisă în

1961.
Un proces similar a putut fi observat în Asia de Sud, în special în Pakistan şi chiar în India.
Invazia şi zdrobirea Tibetului de către chinezi în martie 1959 a dezvăluit că aceştia construiseră un drum militar de la Sinkiang la Lhasa. Dalai Lama, aflat în exil în India, i-a acuzat pe chinezi de genocid şi părea clar că o treime de milion de chinezi se mutase în sudul Tibetului după ce rezistenţa a fost zdrobită. Mulţi tibetani au fost obligaţi să lucreze la o cale ferată de 1.500 de mile de la China la Lhasa şi la un sistem rutier spre graniţele Indiei, Nepalului, Sikkimului şi Bhutanului. Mii de refugiaţi tibetani s-au înghesuit în aceste ţări, în timp ce alţii au fost mitraliaţi de chinezi în timp ce fugeau. Multe altare şi urne budiste au fost distruse.
Până în octombrie 1962, incidentele de la graniţa sino-indiană, pe teritoriul revendicat de ambele părţi, au izbucnit într-un război deschis. Consecinţele au fost uimitoare: forţele indiene s-au prăbuşit aproape imediat şi s-a dovedit că erau aproape complet lipsite de provizii, antrenament şi spirit de luptă. După cum se preconiza oficialul responsabil, ministrul apărării şi vicepremierul, Krishna Menon, un consilier apropiat al Nehru, un simpatizant deschis al Uniunii Sovietice şi un adept iscusit şi sardonic al Occidentului, a fost înlăturat de la putere. Apelul Indiei pentru ajutor a primit răspuns din partea Statelor Unite cu arme în valoare de cinci milioane de dolari până pe 10 noiembrie, dar Uniunea Sovietică s-a aflat în impasul crud fie de a-şi abandona îndelungatele eforturi de a câştiga India, fie de a contribui la un război împotriva aliatului său nominal, China. A abandonat prima variantă prin suspendarea transporturilor de arme deja negociate. Cea mai tulburatoarea consecinta dintre toate a fist ca până la sfârşitul lunii noiembrie 1962, prăbuşirea militară indiană era atât de completă încât a devenit clar că China putea realiza în trei luni ceea ce Japonia încercase să realizeze fără succes, pe tot parcursul celui de-al Doilea Război Mondial: o străpungere cu forţe terestre în câmpia indiană.
O astfel de străpungere, aparent, nu era scopul Chinei. Principala sa preocupare pare să fi fost să asigure controlul asupra zonei Aksai Chin, unde converg teritoriile Chinei, Indiei şi Uniunii Sovietice. Dominaţia chineză a acestei zone inaccesibile şi îmbunătăţirea comunicaţiilor chineze de acolo reprezintă o

ameninţare pentru Uniunea Sovietică, mai degrabă decât pentru India, care, în general, a ignorat zona. Dorinţa chineză de a deţine regiunea ar putea face parte dintr-un plan de a reduce presiunea sovietică la graniţele chineze mai la est, lângă Mongolia.
În orice caz, recurgerea chinezilor la război împotriva Indiei trebuie să fi fost o consecinţă a unor motivaţii foarte complexe şi, cu siguranţă, a dat naştere la consecinţe complicate. Acesta era îndreptata spre Uniunea Sovietică şi spre Statele Unite, mai degrabă decât spre India, dar a servit la discreditarea tuturor celor implicaţi, la demonstrarea puterii şi vigorii noii Chine şi la reducerea drastică a metodei indiene (spre deosebire de calea chineză) ca model pentru alte naţiuni asiatice subdezvoltate.
O consecinţă notabilă a atacului chinez asupra Indiei a fost aceea că a servit la atragerea Pakistanului şi mai departe de tabăra occidentală către partea comunistă a neutralismului. Pakistanul, ca membru atât al CENTRO, cât şi al SEATO, a avut o poziţie vitală în linia de bariere de hârtie a lui John Foster Dulles care înconjura inima sovietică, dar în ochii pakistanezi, controversa cu India asupra Kashmirului a fost un scop imediat şi mai intens. Umilinţa Indiei de catre chinezi a fost primită cu o plăcere ascunsă subred în Pakistan, deşi chinezii pătrundeau şi în unele zone revendicate de Pakistan. Aceste dispute au fost soluţionate printr-un tratat de frontieră cu China în mai 1962, iar statul musulman a arătat o încredere sporită că pretenţiile sale împotriva Indiei asupra Kashmirului vor obţine sprijin chinez.
În timpul tuturor acestor evenimente, diviziunile dintre Uniunea Sovietică şi China Roşie au devenit din ce în ce mai publice şi din ce în ce mai acerbe. Ca de obicei în controversele comuniste, acestea au fost învăluite în dispute ideologice complicate. Până în 1962, chinezii ajunseseră în punctul în care îl acuzau pe Hruşciov de trădarea revoluţiei şi a întregii mişcări comuniste dintr-o combinaţie de obsesie burgheză din ce în ce mai mare faţă de standardele de viaţă ruseşti şi o frică laşă faţă de puterea rachetelor americane. Astfel, au acuzat Uniunea Sovietică de trădarea comunismului internaţional prin acceptarea „policentrismului” (în special în Iugoslavia) şi de slăbiciune în acceptarea „coexistenţei paşnice” (criza rachetelor din Cuba). Hruşciov a alternat între a riposta la criticile chineze şi a încerca să le înăbuşe pentru a evita o diviziune ideologică completă a mişcării comuniste mondiale.

Chinezii au fost de neclintit şi au continuat să lucreze pentru o astfel de divizare, căutând să câştige de partea lor mişcarea comunistă şi partidele comuniste din întreaga lume, în special în ţările mai înapoiate, unde experienţa chineză părea adesea mai relevantă. Până în 1964, scindarea din cadrul mişcării comuniste părea de nestrabatut.

Capitolul 73 - Eclipsa colonialismului

Una dintre cele mai profunde şi mai rapide schimbări ale perioadei postbelice a fost dezintegrarea imperiilor coloniale de dinainte de război, începând cu olandezii din Indiile Olandeze şi terminând cu portughezii din Africa şi din alte părţi. Nu este nevoie să intrăm în nicio relatare detaliată a evenimentelor care au însoţit acest proces în zone specifice, dar mişcarea în ansamblu este de o importanţă atât de mare încât trebuie analizată.
Când a început al Doilea Război Mondial în 1939, un sfert din rasa umană, şase sute de milioane de oameni, majoritatea cu pielea care nu era albă, erau supuşi coloniali ai statelor europene. Aproape toţi aceştia, cu excepţia celor aflaţi sub stăpânire portugheză si- au câştigat independenţa în cei douăzeci de ani care au urmat capitulării japoneze din 1945.
Cu excepţia câtorva zone, cum ar fi Indiile Olandeze, Indochina Franceză şi Malaya Britanică, care fuseseră sub ocupaţie japoneză în timpul războiului, mişcarea anticolonială nu a fost semnificativă până la un deceniu sau mai mult după sfârşitul războiului. În multe locuri, în special în Africa, mişcarea catre independenţă a avut o importanţă redusă până în 1956. Cu toate acestea, războiul poate fi considerat declanşatorul întregului proces, deoarece înfrângerile timpurii suferite de Olanda, Franţa şi Marea Britanie, mai ales când au fost provocate de un popor asiatic, japonezii,care au dat o lovitură letală prestigiului conducătorilor europeni. Războiul a mobilizat, de asemenea, mulţi nativi în activităţi militare, în timpul cărora au învăţat să folosească armele şi au fost adesea mutaţi în zone nefamiliare, unde au descoperit că subordonarea nativilor faţă de europeni şi, în special, supunerea popoarelor cu pielea închisă la culoare faţă de albi, nu era o lege naturală imuabilă.
Aceste evenimente au arătat, de asemenea, multor popoare native că diviziunile lor tribale erau doar preocupări locale şi parohiale

şi că puteau şi trebuiau să înveţe să coopereze cu alte persoane din triburi diferite, limbi diferite şi chiar religii diferite, pentru a face faţă problemelor comune care puteau fi depăşite doar prin eforturi de cooperare. În multe cazuri, cererea mare şi preţurile ridicate pentru produsele autohtone în timpul războiului au creat constientizarea pentru prima dată, popoarelor native că contrastul dintre bogăţia europeană şi sărăcia nativă nu era o dihotomie eternă şi imuabilă.
Prin urmare, aceste popoare nu au fost dispuse să accepte scăderea cererii, scăderea preţurilor şi declinul nivelului de trai din perioada postbelică şi au fost hotărâte să ia măsuri politice pentru a obţine controlul independent asupra propriilor situaţii economice. Mai mult, chiar în acea perioadă, argumentul comunist conform căruia sărăcia colonială şi bogăţia europeană au apărut din exploatarea popoarelor coloniale de către puterile imperialiste a început să se răspândească în Asia şi Africa, adus din oraşe imperiale precum Londra şi Paris, unde mici grupuri de nativi, în căutarea educaţiei, intraseră în contact cu propagandişti comunişti.
Cu excepţia acestui ultim punct, aceşti factori au fost strâns asociaţi cu războiul şi rezultatul acestuia. Dar au existat şi alte influenţe de o durată mult mai lungă. Însuşirea limbilor europene, care le-a permis popoarelor native să depăşească izolarea lingvistică a diferenţelor lor tribale si începuse în secolul al XIX-lea, dar până în anii 1950 devenise un fenomen mai răspândit, în special în rândul acelor nativi care erau cel mai puţin dispuşi să cadă înapoi în apatia tribală şi într-un statut inferior.
Mulţi nativi, într-un fel sau altul, dobândiseră o educaţie europeană relativ insemnata şi odată cu aceasta, chiar şi atunci când implica respect şi afecţiune pentru cultura europeană, ei preluaseră o mare parte din perspectiva libertariană de bază endemică în politica europeană. De fapt, în zonele coloniale britanice, nativii educaţi fuseseră inculcaţi sistematic cu teorii englezeşti despre rezistenţa politică şi autoguvernare, care datează din Magna Carta şi Revoluţia Glorioasă(detronarea regelui Iacob al II-lea în noiembrie 1688. El a fost înlocuit de fiica sa, Maria a II-a, şi de soţul ei olandez, nepotul lui Iacob, William al III-lea de Orania. Cei doi au domnit ca monarhi comuni ai Angliei, Scoţiei şi Irlandei până la moartea Mariei în 1694, când William a devenit conducător în nume propriu). Astfel, ... [principiile de bază] ale istoriei engleze au

devenit parte a solventului structurii imperiale britanice.
Un alt factor, care se desfăşura de o perioadă considerabilă în 1946, a fost procesul de detribalizare asociat cu creşterea oraşelor şi dezvoltarea activităţilor comerciale şi meşteşugăreşti, care a reunit mulţi subiecţi diverşi ai colonialismului în districte urbane sau sindicate în afara nexusului stabilizator al asociaţiilor lor tribale anterioare sau al comunităţilor lor ţărăneşti.
Indivizi mai bine educaţi şi mai energici dintre aceşti nativi au profitat de această situaţie pentru a organiza grupuri şi partide care să agite o cotă mai mare în controlul politic al propriilor afaceri şi, în cele din urmă, pentru independenţă.
În ciuda presiunii şi chiar a puterii acestor schimbări în situaţia colonială din partea celor supusi, au existat schimbări cel puţin la fel de semnificative şi în mare parte nerecunoscute din partea conducătorilor lor imperiali. Căci trebuie recunoscut că în foarte puţine cazuri popoarele native au obţinut independenţa ca urmare a unei revolte reuşite prin forţă. Dimpotrivă, de la caz la caz, independenţa a fost acordată, după o agitaţie relativ moderată, de către o fostă putere conducătoare care a arătat o anumită uşurare pentru că a scăpat de povara sa colonială. Aceasta indică o schimbare profundă în atitudinea faţă de colonii în cadrul ţărilor imperialiste. Semnificaţia acestei schimbări cu greu poate fi negată; adevărata întrebare este legată de cauzele sale.
Înainte de 1940, deţinerea teritoriilor coloniale reprezenta o preocupare directă redusă pentru majoritatea persoanelor din patria imperială. Aceştia ştiau că ţara lor avea colonii şi conduceau peste popoare complet diferite de ei înşişi, iar acest lucru era considerat, destul de general, probabil un lucru bun, o sursă de mândrie pentru majoritatea cetăţenilor şi probabil un avantaj material pentru ţară în ansamblu.
Costurile deţinerii zonelor coloniale nu erau în general recunoscute şi erau de obicei considerate minore şi incidentale. Dar în perioada postbelică, aceste costuri au devenit foarte rapid cheltuieli majore şi directe, destul de inacceptabile pentru cetăţeanul obişnuit, când perioada postbelică şi agitaţiile anticoloniale sporite au necesitat impozite mari şi serviciu militar obligatoriu pentru a recâştiga sau a păstra astfel de zone coloniale. Odată ce acest lucru a fost recunoscut, fosta satisfacţie destul de vagă faţă de posesiunile coloniale a dispărut curând şi s-a răspândit rapid convingerea că

coloniile nu meritau aceste costuri. Povara impozitelor şi a serviciului militar în zonele îndepărtate era considerată parte a războiului, care urma să se încheie, cât mai complet posibil, odată cu războiul în sine, nu să fie continuată la nesfârşit în perioada postbelică.
O altă schimbare strâns legată de acest subiect a avut loc în aspiraţiile economice. Cetăţenii puterilor coloniale europene supravieţuiseră şase ani de greutăţi în războiul în sine şi, în majoritatea cazurilor, un deceniu sau mai mult de greutăţi economice în depresiunea dinainte de război. Războiul a demonstrat că astfel de greutăţi economice fuseseră inutile. Mobilizarea economică masivă pentru război ar fi trebuit să arate clar că putea exista o mobilizare postbelică la fel de masivă a resurselor pentru prosperitate. Europeanul de rând era hotărât să obţină creşterea nivelului de viaţă şi securitatea bunăstării care îi fuseseră private în timpul depresiunii şi al războiului şi nu dorea sa mai consimta să i se mai refuze acestea doar pentru a ţine sub control popoarele native care îşi doreau independenţa. Astfel, foştii beneficiari şi susţinători ai imperiului, de obicei limitaţi la o minoritate din clasa superioară sau la grupuri de interese ale anumitor domenii, au constatat că aceste interese nu mai erau susţinute de majoritatea propriilor cetăţeni.
În unele cazuri, independenţa a fost obţinută după o perioadă de violenţă, revolte şi război de gherilă, deşi în niciun caz aceste acţiuni, oricât de extinse au fost nu au echilibrat forţele între zona colonială şi Puterea imperială. În niciun caz aceste puteri nu au putut fi egalate, deoarece aceasta din urmă era covârşitor de mare. În majoritatea cazurilor, o demonstraţie mai mult sau mai puţin simbolică de forţă din partea popoarelor coloniale a arătat că acestea puteau fi supuse doar printr-o risipa imensa de resurse şi inconveniente pe care Puterea conducătoare a decis că nu mai este dispusa să le aloce. Existenţa blocului sovietic şi apariţia Războiului Rece, cu cerinţele sale aproape irezistibile de cheltuieli de resurse, au contribuit la înclinarea deciziei către independenţă. Mai mult, opinia Statelor Unite a fost favorabilă independenţei popoarelor supuse într-un mod destul de doctrinar şi... anticolonial, înrădăcinat în tradiţia revoluţionară americană....
Rezistenţa la procesul de decolonizare a fost puternică doar în cazuri excepţionale, cum ar fi în armata franceză şi în grupurile

conducătoare portugheze. În Portugalia, caracterul despotic al regimului a permis adepţilor sistemului colonial să susţină politica de rezistenţă la independenţă, dar rolul armatei franceze, în special în Indochina şi Algeria, a fost aproape unic.
Această calitate unică în criza algeriană se baza pe trei factori: (1) Algeria, care fusese deţinută de Franţa din 1830, făcea parte constituţională a Franţei, iar problema sa făcea parte din istoria internă a ţării metropolitane, deoarece 30 din cei 626 de membri ai Adunării Franceze reprezentau Algeria; (2) în Algeria exista un grup mare de colonişti europeni (aproximativ 12% din populaţia totală) care nu puteau fi predaţi unei majorităţi arabe independente, pe care o trataseră ca fiind inferioară ani de zile; şi (3) Armata franceză, după o serie de înfrângeri din 1940 si până în Indochina în 1954, a hotărât să nu fie învinsă în Algeria şi era pregătită să răstoarne prin război civil orice cabinet francez care dorea să acorde independenţa acelei zone. Amărăciunea din Algeria a fost intensificată de multe alte probleme, inclusiv contraste religioase, economice, sociale şi intelectuale drastice între coloniştii europeni şi majoritatea algeriană. Algeria, de exemplu, ca urmare a abilităţilor medicale franceze, a avut una dintre cele mai mari explozii demografice din lume, în timp ce coloniştii deţineau cea mai mare parte a terenurilor şi aproape toate activităţile economice locale. Amărăciunea luptei algeriene a depăşit aproape orice credibilitate, deoarece extremiştii din ambele părţi au adoptat poziţii intransigente şi au căutat să elimine prin asasinat pe cei mai moderaţi dintre propriile grupuri. Ambele părţi au recurs la greve şi revolte în oraşe, operaţiuni de gherilă şi incendieri de ferme în zonele rurale şi asasinate chiar în Franţa. Până în 1960, bombardamentele fără discernământ şi represaliile împotriva oamenilor nevinovaţi înstrăinau un număr tot mai mare de persoane de la extreme spre poziţii mai moderate, mai apropiate de centru, deşi extremiştii, pe măsură ce scădeau ca număr au devenit mai violenţi în acţiuni. În 1958, criza l-a readus în funcţie pe generalul de Gaulle în Franţa, după pensionare, în mare parte pentru că încrederea sa supremă în sine şi poziţia sa ambiguă cu privire la principalele probleme controversate dădeau motive să se creadă că ar putea găsi o soluţie la criză, sau cel puţin ar putea menţine ordinea internă. Această schimbare a pus capăt celei de-a Patra Republici Franceze şi a dat naştere unui nou regim, a Cincea

Republică, ale cărei prevederi constituţionale au fost adaptate tipului de ambiguitate despotică a lui De Gaulle (octombrie 1958). A durat aproape patru ani până când s-a ajuns la un acord între rebelii algerieni şi regimul De Gaulle privind o soluţionare a disputei algeriene (18 martie 1962). Chiar şi atunci, violenţa sporadică a continuat timp de luni de zile. Costul final al crizei algeriene, pe parcursul a şapte ani, a fost estimat la 250.000 de vieţi omeneşti şi 520 de miliarde.
Intensitatea acestui conflict şi politicile socialiste ale noului guvern algerian al lui Muhammad Ben Bella au oferit un viitor neatractiv coloniştilor europeni anterior superiori şi mulţi dintre aceştia au părăsit ţara pentru a-şi căuta reşedinţa în altă parte, în principal în Franţa, deşi doar o mică parte dintre ei erau de origine franceză. Instabilitatea neregulată şi demagogia asociate cu atât de multe state nou independente au fost demonstrate de Ben Bella în timpul vizitei sale în emisfera vestică, în octombrie 1962. Deşi a venit să solicite concesii economice şi a fost primit deosebit de călduros de către preşedintele Kennedy câteva zile mai târziu l-a vizitat pe Castro în Cuba şi a lansat un atac dur asupra politicii Statelor Unite, cerând evacuarea americană a bazei navale din Golful Guantanamo. Luna următoare, la întoarcerea acasă, Ben Bella a naţionalizat minele, energia, comerţul exterior şi o mare parte din terenurile coloniştilor europeni. În acelaşi timp, Partidul Comunist a fost scos în afara legii, iar sute de „duşmani” ai regimului au fost arestaţi.
O serie de state nou independente au urmat ceea ce am putea numi modelul nasserian al politicii postcoloniale. Aceasta a implicat un număr mare de atacuri verbale la adresa Statelor Unite şi a fostelor puteri coloniale europene, o atitudine destul de ambivalentă, dar în general favorabilă, faţă de blocul sovietic şi un efort public mai puţin intens de a obţine ajutor occidental sau concesii economice pentru a compensa incapacitatea fundamentală a blocului sovietic de a oferi un astfel de ajutor. Odată cu această dublă politică, a urmat frecvent o atitudine destul de agresivă faţă de vecinii cu care noul stat avea nemulţumiri reale sau imaginare, care erau folosite în momente critice ca o acoperire pentru incapacitatea noilor regimuri de a face faţă problemelor economice şi sociale post-eliberare ale propriilor popoare. În multe cazuri, cum ar fi Sukarno din Indonezia, Nasser, Kwame Nkrumah din Ghana şi Castro, aceşti

lideri au căutat să exercite calităţile de popularitate personală şi personificare supraomenească a aspiraţiilor populare, pe care le numim „conducere carismatică”. Niciuna dintre aceste politici sau atitudini nu a fost de mare ajutor în gestionarea problemelor foarte reale cu care s-au confruntat naţiunile nou independente cu o urgenţă crescândă. Entuziasmul care a întâmpinat independenţa şi acceptarea de către lume a acestui statut prin admiterea în Naţiunile Unite a fost urmat, în majoritatea cazurilor, de o reacţie post-independenţă, deoarece amploarea şi natura aproape insolubilă a problemelor fiecărei ţări au trebuit recunoscute. Natura acestor probleme trebuie să fie evidentă din ceea ce s-a spus deja. Cel puţin ele ar putea fi împărţite în trei sau patru grupări legate de modelele de putere, de bogăţie,de relaţii sociale şi de perspectivă.

În tradiţia europeană, puterea a avut tendinţa de a se baza pe un fel de sinteză a elementelor militare (forţă), economice (recompense materiale) şi ideologice şi pe un fel de structură politică (cum ar fi sistemul parlamentar) în care opoziţia a fost încorporată în sistemul constituţional. În majoritatea zonelor coloniale sau înapoiate, puterea a avut tendinţa de a se baza pe alte aspecte, cele ale structurii sociale totale, în special pe religie ori pe presiunile sociale derivate din rudenie şi grupări tribale sau din modele sociale stabile în sate sau modele rezidenţiale. A existat o tendinţă spre conformism şi chiar uniformitate; grupurile de opoziţie şi diversitatea au avut tendinţa de a fi încapsulate în grupări sociale exogame, cum ar fi castele din India.

În aceste societăţi tradiţionale, cu excepţia cazurilor în care tradiţia engleză a fost stabilită cu succes, a existat o reticenţă în a accepta guvernarea majorităţii sau structura opoziţională organizată a sistemului parlamentar din cauza dorinţei nativilor pentru un context social unificat. Ca echivalent al deciziei prin dominare majorităţii, care era adesea inacceptabilă pentru popoarele native, deoarece părea să impună o situaţie alienată minorităţii, popoarele native din multe zone au preferat să ia decizii prin ceea ce s-ar putea numi „atingerea unui consens”. Această metodă, exemplificată în „powwow”-ul(adunari tribale) amerindienilor sau în conferinţele de afaceri americane, a permis obţinerea unui acord şi a unei decizii, de obicei în unanimitate, prin comentariile fiecărei persoane prezente în ordine, până la atingerea consensului.

Dificultatea utilizării acestei metode în adunările mari ale guvernelor recent independente a condus adesea la alte mecanisme pentru obţinerea unanimităţii, cum ar fi o prevedere constituţională conform căreia orice partid politic care obţinea majoritatea voturilor ar trebui să deţină toate locurile. Pentru vest-europenii, o astfel de regulă pare a fi un refuz scandalos de a asculta opinia minorităţii; pentru nativi, aceasta pare adesea un mecanism extrem de necesar pentru păstrarea solidarităţii. De fapt, este un mecanism pentru a ţine opiniile diverse în culise, departe de ochii publicului, şi pentru a forţa reconcilierea diferenţelor să aibă loc într-o zonă ascunsă de intrigi şi discuţii din culise, mai degrabă decât în arena publică a adunării naţionale. Ultimul organism devine un mecanism pentru demonstrarea publică a solidarităţii naţionale sau pentru proclamarea politicilor publice, mai degrabă decât o zonă de conflict, aşa cum devenise în sistemul parlamentar vest-european. Această tendinţă de a căuta o manifestare publică a uniformităţii şi solidarităţii naţionale prin procese politice şi constituţionale a fost evidentă în cel de-al Treilea Reich al lui Hitler, aşa cum a fost şi în alte state autoritare europene recente, inclusiv Uniunea Sovietică, şi a apărut şi în guvernele mai tradiţional libere din Europa de Vest şi Statele Unite.

Tradiţia europeană de a căuta o soluţionare a disputelor sau diferenţelor prin forţă sau în luptă a fost evidentă în tradiţia feudală, în sistemele electorale şi parlamentare, în natura contencioasă (mai degrabă decât investigativă) a procedurii juridice engleze şi în obsesia europeană, şi în special cea engleză, pentru sport şi competiţii atletice. Face parte din tradiţia războinică a Europei care i-a oferit Angliei evolutia armamentului şi puterea politică pentru a domina lumea.

O astfel de subliniere a forţei ca factor principal în viaţa umană este mai rară în zonele coloniale, în special în cele în care tradiţiile ţărăneşti sunt puternice, iar tradiţiile pastorale sunt slabe (cum ar fi India, Asia de Sud-Est, China şi o mare parte din Africa neagră). În aceste zone, forţa apărea adesea într-un mod ritualic sau simbolic, aşa că rezultatul unei bătălii era rezolvat prin provocarea unei singure victime, ceea ce era interpretat ca indicând o soluţionare religioasă sau magică a disputei, făcând ca alte conflicte să fie inutile.

Această reticenţă faţă de utilizarea forţei în viaţa socială în multe

zone coloniale a ridicat problema modului în care zonele revendicate de aceste noi naţiuni pot fi apărate, fie împotriva vecinilor lor mai agresivi, fie împotriva triburilor sau grupurilor militante din propria populaţie. În multe zone, în special în Africa, graniţele existente ale noilor naţiuni nu au nicio legătură cu nicio structură de putere sau cu nicio realitate factuală existentă. Colonii fiind, graniţele acestor zone reflectau, într-o oarecare măsură, relaţiile de putere ale ţărilor lor imperiale din Europa, dar acum, că independenţa a fost obţinută, graniţele nu mai reflectă nimic. În multe cazuri, graniţa existentă, trasată ca o linie dreaptă pe hartă, traversează centrul zonelor tribale, singura realitate politică locală existentă. Lipsa unei tradiţii militare în multe zone foste coloniale face ca apărarea să fie o problemă dificilă, aşa cum s-a demonstrat în slăbiciunea defensivă a Indiei în timpul atacului Chinei Roşii din 1962. În multe zone, nativii sunt dornici să devină soldaţi, din cauza salariilor şi beneficiilor asociate cu acest rol, dar nu consideră lupta ca parte a acestui rol. În multe cazuri, ei devin grupuri de presiune care caută beneficii suplimentare şi pot deveni o povară considerabilă pentru bugetul noii naţiuni şi o ameninţare la adresa stabilităţii statului în sine, oferind în acelaşi timp puţină sau deloc protecţie statului împotriva posibililor inamici externi.
Problemele economice ale noilor naţiuni sunt deja clare. În majoritatea cazurilor, acestea se concentrează pe dezechilibrul dintre o populaţie în creştere rapidă şi o aprovizionare alimentară limitată, cu problema accesorie de a găsi locuri de muncă pentru o astfel de populaţie suplimentară în statutul lor economic subdezvoltat.
Cunoştinţele tehnice sunt limitate, iar analfabetismul la scară largă împiedică răspândirea acestor cunoştinţe, dacă există. Dar în majoritatea cazurilor nu există, deoarece trebuie subliniat faptul că cunoştinţele tehnice acumulate în Europa şi America în condiţii geografice şi sociale destul de diferite si adesea nu sunt aplicabile zonelor coloniale. Acest lucru a fost evident în aşa-numita „schemă a arahidelor" din Africa de Est Britanică la începutul perioadei postbelice, care urmărea cultivarea arahidelor pe o suprafaţă vastă, folosind metode americane de cultivare cu tractoare; aceasta a dus la rezultate dezastruoase, cu pierderi monetare de sute de milioane de dolari. Orice tehnologie trebuie să se încadreze în ecologia naturală şi socială a situaţiei.

Condiţiile majorităţii zonelor foste coloniale sunt atât de diferite de cele din Europa de Vest şi America de Nord încât metodele noastre ar trebui aplicate doar cu cea mai mare precauţie. Metodele americane, în special, se bazează de obicei pe forţă de muncă rară şi costisitoare combinată cu costuri materiale abundente şi ieftine pentru a oferi metode de producţie care economisesc forţa de muncă, dar care risipesc materiale şi necesită economii mari şi investiţii masive de capital. Aproape toate zonele foste coloniale au o ofertă excesivă de forţă de muncă ieftină şi necalificată, cu resurse materiale şi funciare limitate şi nu sunt în măsură să atragă sau să utilizeze investiţii de capital mari. În consecinţă, pentru aceste zone trebuie concepute organizaţii tehnologice destul de diferite.

Consecinţele sociale ale decolonizării sunt, în anumite privinţe, similare cu cele care au apărut recent în zonele mai sărace ale oraşelor occidentale. Aceasta a fost numită „anomie" (absenţa sau prăbuşirea normelor morale şi a valorilor care ghidează comportamentul indivizilor) şi apare mai degrabă din schimbările sociale rapide decât din decolonizare. Aceasta dă naştere izolării indivizilor, distrugerii valorilor sociale stabilite şi a stabilităţii, iresponsabilităţii personale, relaţiilor familiale spulberate, relaţiilor sexuale şi parentale iresponsabile, criminalităţii, delincvenţei juvenile, unei incidenţe mult crescute a tuturor bolilor sociale (inclusiv alcoolismul, consumul de narcotice şi nevrozele) şi izolării personale, singurătăţii şi susceptibilităţii la isterii în masă. Aglomerarea unui număr mare de indivizi recent detribalizaţi în oraşe africane în creştere rapidă a demonstrat aceste consecinţe, aşa cum, de fapt, s-au demonstrat în multe oraşe americane, cum ar fi New York sau Chicago, unde popoarele recent deruralizate sunt expuse unor condiţii oarecum similare de anomie. Unele dintre dificultăţile mai dificile ale zonelor recent decolonizate sunt psihologice, mai ales că aceste dificultăţi sunt greu de identificat şi adesea reprezintă obstacole aproape insurmontabile pentru programele de dezvoltare, în special pentru cele orientate pe liniile occidentale. De exemplu, nu se recunoaşte de obicei că întreaga expansiune economică a societăţii occidentale se bazează pe o serie de atitudini psihologice care sunt premise pentru sistemul aşa cum îl avem, dar nu sunt adesea enunţate în mod explicit.

Două dintre acestea pot fi identificate ca (1) preferinţa viitoare şi (2)

cererea materială infinit extensibilă. Într-un fel, acestea sunt contradictorii, deoarece prima implică faptul că omul economic occidental va face aproape orice sacrificiu în prezent de dragul unui beneficiu ipotetic în viitor, în timp ce cea de-a doua implică o cerere materială aproape insaţiabilă în prezent. Cu toate acestea, ambele sunt caracteristici esenţiale ale sistemului economic occidental copleşitor.

Preferinţa viitoare a provenit din perspectiva creştină a Occidentului şi în special din tradiţia puritană, care era pregătită să accepte aproape orice fel de sacrificiu şi autodisciplină în lumea temporală de dragul mântuirii veşnice viitoare. Procesul de secularizare a societăţii occidentale începând cu secolul al XVII-lea a mutat acel beneficiu viitor din eternitate către această lume temporală dar nu a perturbat in vreun fel modelul preferinţelor viitoare şi al autodisciplinei. De fapt, acestea au devenit principalele atribute psihologice ale clasei de mijloc care a făcut Revoluţia Industrială şi marea expansiune economică a Occidentului. I-au făcut pe oameni dispuşi să treacă prin perioade lungi de sacrificiu pentru formare personală şi să-şi restricţioneze bucuria de venituri de dragul unei formări superioare şi al acumulării de capital. Acest lucru a făcut posibilă dezvoltarea unei tehnologii avansate cu o mutare masivă a resurselor economice de la consum la formarea de echipamente de capital. Pe această bază, quakerii, puritanii şi evreii au construit primele sisteme feroviare, iar nonconformiştii englezi s-au combinat cu prezbiterienii scoţieni pentru a construi industria timpurie a fierului şi fabricile de motoare cu aburi.Multe alte progrese s-au bazat pe acestea.

Producţia de masă a acestui nou sistem industrial a putut continua şi accelera la rata fantastică a secolului al XX-lea, deoarece omul occidental nu a pus limite ambiţiei sale de a crea un paradis pământesc secularizat. Astăzi, familia medie din clasa de mijloc din suburbii are un program de nevoi materiale viitoare care este nelimitat: o a doua maşină este esenţială, adesea urmată de o a treia; o reconstrucţie elaborată a subsolului oferă o cameră de recreere, care trebuie urmată în scurt timp de o terasă elaborată cu echipamente de gătit în aer liber şi o piscină; aproape imediat apare nevoia unei bărci cu motor şi a unei remorci pentru a o transporta, urmată de nevoia unei reşedinţe de vară lângă apă şi a unei bărci mai mari.

Şi aşa merge, într-o expansiune nesfârşită a cererilor insaţiabile stimulate de publicitate iscusită, totul menţinând roţile industriei în mişcare şi puterea de cumpărare a comunităţii alergând într-un ciclu accelerat.
Fără aceste două presupuneri psihologice, economia occidentală s-ar prăbuşi sau nu ar fi pornit niciodată. În prezent, preferinţele viitoare s-ar putea prăbuşi, iar cererea materială în expansiune infinită ar putea să o urmeze în curând în procesul de erodare. Dacă se întâmplă acest lucru, economia americană se va prăbuşi, dacă nu va găsi noi fundaţii psihologice.
Legătura dintre toate acestea şi zonele coloniale constă în faptul că, fără aceste două atitudini, va fi foarte dificil pentru naţiunile subdezvoltate să urmeze calea occidentală de dezvoltare.
Acest lucru nu înseamnă că nicio societate „realizată” nu poate fi construită fără aceste două atitudini. Deloc. Multe atitudini diferite, într-un aranjament adecvat, ar putea fi puse la baza unei societăţi „realizate”, dar probabil că nu ar fi pe linia occidentală a iniţiativei individuale şi a întreprinderii private. Sentimentul religios, mândria naţională sau multe alte atitudini ar putea deveni baza realizării şi expansiunii economice, aşa cum s-a întâmplat în Mesopotamia şi Egiptul antic sau în Europa medievală, dar astfel de alte baze pentru realizare ar fi puţin probabil să ofere un sistem care să folosească economiile private ca metodă de acumulare de capital sau ambiţia personală ca motivaţie pentru dobândirea de instruire şi abilităţi tehnologice extrem de dezvoltate, aşa cum este în economia noastră.
Africanul obişnuit este foarte departe fie de preferinţa pentru viitor, fie de cerinţele materiale infinit extensibile. El are, în general, preferinţă pentru prezent, iar cerinţele sale sunt adesea nemateriale şi chiar neeconomice, cum ar fi dorinţa sa de timp liber sau de aprobare socială.
Africanul are o recunoaştere corectă a trecutului imediat, o preocupare dominantă pentru prezent şi puţină preocupare pentru viitor. În consecinţă, concepţia sa despre timp este total diferită de cea a oamenilor occidentali obişnuiţi. Acesta din urmă vede prezentul doar ca un punct mobil fără dimensiune care separă trecutul de viitor. Africanul vede timpul ca o gradare largă a prezentului, cu un trecut de dimensiuni moderate şi aproape fără viitor. Această perspectivă se reflectă în structura limbilor Bantu,

care nu accentuează distincţiile temporale dintre trecut, prezent şi viitor, aşa cum o facem noi, ci subliniază categoriile de condiţie, inclusiv o distincţie fundamentală în verb între acţiuni finalizate şi incomplete, care plasează prezentul şi viitorul (ambele legate de acţiuni neterminate) în aceeaşi categorie. Facem acest lucru ocazional în engleză atunci când folosim timpul prezent în sens viitor, spunând: „El vine mâine", dar această utilizare rară a prezentului pentru a indica viitorul nu estompează concepţia noastră despre viitor aşa cum o face utilizarea constantă a unei astfel de construcţii in limbile Bantu.

Pe lângă preferinţa sa prezentă, Bantu are o listă de priorităţi, în concepţia sa despre un nivel de viaţă mai ridicat, care conţine multe obiective non-economice. O listă destul de tipică a unor astfel de priorităţi ar putea fi: mâncare, aventuri sexuale, glume cu prietenii, o bicicletă, muzică şi dans, un radio, timp liber pentru a merge la pescuit. Orice listă de acest gen, cu prioritatea sa ridicată pentru activităţile non-economice şi în esenţă pentru activităţile de agrement, nu oferă cerinţele materiale în continuă creştere care sunt forţa motivantă a expansiunii economice a Occidentului. Nici personalitatea puternic socializată a africanului, care îşi împărtăşeşte toate succesele şi dorinţele cu ceilalţi şi tânjeşte constant după aprobarea socială obţinută prin împărţirea veniturilor cu rudele şi prietenii, nu este capabilă să susţină orice economie de egoism privat şi acumulare individuală de capital care a devenit baza expansiunii industriale a Occidentului.

Aceste observaţii despre diferenţele dintre perspectivele africane şi ale noastre ar putea fi aplicate şi diferenţelor în ceea ce priveşte bazele materiale ale expansiunii economice, aşa cum am indicat deja. Este perfect adevărat că obstacolele pe care le-am menţionat nu se aplică tuturor africanilor sau tuturor părţilor Africii, dar, în general, se poate spune că majoritatea metodelor şi organizărilor occidentale nu se potrivesc contextului non-occidental al ţărilor recent independente şi că acestea diferă atât de mult unele de altele sau chiar în unele cazuri (cum ar fi India) în cadrul unei singure naţiuni, încât aplicarea directă a metodelor occidentale în aceste noi zone este nerecomandabilă [până când nu au fost adoptate anumite principii de guvernare şi economie]. Astfel de metode occidentale ar putea funcţiona dacă popoarele native ar putea dobândi unele dintre atitudinile mai fundamentale care au stat la baza progresului

occidental. De exemplu, victoria Occidentului în cel de-al Doilea Război Mondial a fost atribuită capacității noastre de raționalizare și a metodei științifică. Acestea, la rândul lor, se bazează pe cele mai fundamentale trăsături ale perspectivei și tradițiilor occidentale, pe modul în care sistemul nostru cognitiv categorizează lumea și pe sistemul de valori pe care-l aplicăm acestei structuri de categorii. Dar sistemul nostru cognitiv este derivat din moștenirea noastră trecută, cum ar fi sistemul nostru etic ebraic, moștenirea creștină (care, în mod ciudat, ne-a făcut să acceptăm realitatea și valoarea lumii temporale în același timp în care ne-a plasat scopul final, realizabil prin comportament în lumea trupească, în lumea eternă a spiritului) și lecțiile raționalismului grecesc, cu insistența sa de a trata lumea într-un sistem destul de artificial de logică bivalenta bazată pe principiul identității și legea contradicției. Popoarele non-occidentale care nu găsesc în propriul lor sistem de cunoaștere nicio acceptare a regulilor identității sau ale contradicției nu văd realitatea în termeni de logică bivalentă și trebuie să depună un efort aproape imposibil de a adopta tendința naturală a Occidentului de a raționa in rezolvarea problemelor. Pe această bază, ei consideră dificil fie să-și raționalizeze propriile poziții emoționale și astfel să le controleze sau să le direcționeze, fie să-și raționalizeze (ceea ce înseamnă să izoleze și să analizeze) problemele și astfel să caute soluții pentru ele.
Africanii, de exemplu, dacă nu au fost complet occidentalizați, nu fac distincțiile clare pe care le facem noi între vii și morți, între obiecte animate și neanimate, între zeitate și om și multe alte distincții pe care lunga noastră supunere față de logica greacă le-a făcut aproape inevitabile pentru noi.
Având în vedere similaritatea problemei cu care se confruntă națiunile nou independente, poate părea curios că acestea nu au arătat o tendință mai mare de a coopera între ele sau de a încerca să formeze un fel de front comun in fata lumii. Principalul efort în acest sens a fost sub forma unui număr de întâlniri ale așa-numitelor „națiuni neangajate”, dintre care cea mai importantă a avut loc la Bandung, Indonezia, în 1955, și a unui număr de eforturi de a se îndrepta către un fel de sistem pan-african. În general, însă, acest efort de cooperare a fost blocat de trei influențe: (1) sensibilitatea națiunilor recent independente de a păstra intactă această independență cât mai mult timp posibil,

chiar în măsura în care interesele şi rivalităţile locale particulariste sunt dominante asupra intereselor comune; (2) faptul că toate aceste naţiuni au nevoie de ajutor economic şi asistenţă tehnică din partea ţărilor avansate şi, în general, sunt în concurenţă între ele pentru a le obţine; şi (3) tendinţa multora dintre zonele nou independente (cum ar fi Indonezia sau Egiptul) de a adopta atitudini pro- sovietice în Războiul Rece, ceea ce a dus la eforturi ale Uniunii Sovietice de a încălca politicile lor în esenţă neutraliste pentru a le convinge să se angajeze de partea comunistă în Războiul Rece.

În multe privinţe, problemele independenţei au un caracter distinct diferit în Africa faţă de Asia. În Asia, aşa cum este tradiţional de-a lungul axei pakistanezo-peruviene, structura societăţilor a fost una în care o coaliţie formată din armată, birocraţie, proprietari de pământ şi cămătari a exploatat o mare masă de ţărani extorcandu-i prin impozite, chirii, salarii mici şi rate mari ale dobânzii într-un sistem de o asemenea persistenţă încât structura sa de bază datează din... imperiile de dinainte de 1000 î.Hr.

În Africa, situaţia a fost destul de diferită şi, în general, a fost într-un flux constant. Acest lucru rezultă dintr-o serie de influenţe, dintre care una este faptul că Africa a fost subpopulată şi nu a dezvoltat genul de monopolizare funciară care a susţinut despotismul asiatic. Unităţile sociale dominante ale societăţii africane au fost grupurile de rudenie: familii extinse, linii, clanuri şi triburi, cărora le-a fost atribuită proprietatea funciară (în general de mică importanţă) şi adesea cu o diviziune destul de largă între proprietate şi drepturile de uzufruct. Mai mult, utilizarea terenurilor în Africa a fost, în general un sistem de pârloage, adesea de tip „tăiere şi ardere", în care terenul este cultivat timp de câţiva ani şi apoi abandonat pentru o perioadă lungă de timp pentru a-şi recăpăta fertilitatea. Astfel, agricultura a fost pe o bază schimbătoare, iar viaţa ţărănească în Africa a fost aproape la fel de mobilă ca şi activităţile pastorale, fără localismul permanent asociat cu satele rurale din Eurasia. Mai mult, în Africa, prelucrarea solului, de obicei cu băţ de săpat şi nu cu plugul, a avut tendinţa să fie efectuată de femei, de obicei soţii, iar relaţia lucrătorului agricol cu orice exploatator a fost una matrimonială sau familială, mai degrabă decât o relaţie fundamental economică, cum ar fi iobăgia, muncitorii angajaţi sau sclavia pe plantaţii din Eurasia.

Toate aceste caracteristici ale relaţiilor de bază dintre bărbaţi şi pământ în Africa au restricţionat creşterea tipului de suprastructură agrară asociată cu despotismele asiatice şi au lăsat în schimb un sistem foarte amorf şi fluctuant în care niciun sistem exploatator complex nu putea fi impus maselor de oameni, deoarece aceşti oameni erau prea liberi să se mute în altă parte.
Drept urmare, grupurile de rudenie care reprezintă principala caracteristică a Africii rurale sunt în permanenţă mobile şi chiar şi astăzi pot spune cum strămoşul lor comun, cu câteva generaţii în urmă, a ajuns în reşedinţa lor dintr-un alt loc vag.
Acest caracter mobil şi tranzitoriu al vieţii native africane a fost amplificat de alte două trăsături istorice ale trecutului Africii: intruziunile pastorale şi raidurile de sclavi.
Intruziunile pastorale au apărut din mişcarea de-a lungul Africii a popoarelor războinice care trăiau din turme de vite sau cai şi îşi impuneau stăpânirea liberă asupra ţăranilor mai paşnici nativi. Aceşti intruşi pastorali au fost de două feluri. Primii au fost crescătorii de vite bantu care şi-au derivat modul de viaţă de la alte popoare din nord-estul Africii şi s-au mutat în general spre sud şi sud-vest, spre Natal şi Angola. Acestea includ popoare luptătoare sălbatice precum zuluşii sau matabelii din Rhodesia.
Al doilea grup pastoral a fost format din intruşi arabi sau cel puţin islamizaţi, tot din nord-estul Africii, care s-au mutat, în general spre vest, prin Africa, cu cai. Acestea au urmat în general pajiştile Sudanului, între deşert şi pădurea tropicală şi se găsesc astăzi ca clase superioare dominante şi războinice în multe zone, cum ar fi nordul Nigeriei. Ambele grupuri de păstori intruşi au adus contribuţii sociale şi culturale distincte, inclusiv noi idei religioase, şi au înrobit un număr de ţărani africani, ca grupuri de sate sau triburi mai degrabă decât ca indivizi.
A doua forţă majoră care a perturbat în mod tradiţional viaţa africană şi a împiedicat-o să dezvolte ierarhii sociale elaborate sau rezidenţe lungi legate de zone specifice a fost practica raidurilor de sclavi, care datează din Egiptul antic, a fost dusă de ambele tipuri de păstori intruşi şi a culminat cu devastarea unei mari părţi a Africii în raidurile masive de comerţ cu sclavi de la mijlocul secolului al XIX-lea, Dr. Livingston fiind martor la unele incursiuni.

Instaurarea dominaţiei coloniale europene asupra Africii, în principal după 1880, a abolit în cele din urmă comerţul cu sclavi şi a redus considerabil influenţa păstorilor intruşi. Însă acest lucru nu a scăzut mobilitatea şi caracteristica tranzitorie a vieţii africane, deoarece orice creştere a stabilităţii rurale a fost mai mult decât echilibrată de extinderea comerţului şi a manufacturilor artizanale ceea ce a dus la o creştere drastică a oraşelor şi la spulberarea multor structuri de rudenie, cum ar fi liniile şi triburile. De fapt, una dintre cele mai evidente probleme aduse Africii de influenţa europeană a fost detaşarea indivizilor atomizaţi de nexusul social, bazat pe sânge şi căsătorie, care anterior le ghida viaţa şi le determina sistemele de valori şi obligaţii.
Fiecare putere imperială şi-a impus propriile modele popoarelor aflate sub dominaţia sa colonială, cel mai evident prin introducerea propriei limbi. Aceste modele şi limbi diferite rămân ca forţe dominante după obţinerea independenţei, servind la legarea zonelor cu acelaşi trecut colonial şi la separarea celor cu o experienţă colonială diferită. De fapt, împărţirea Africii în zone separate francofone, anglofone şi portugheze (cu toate diferenţele pe care le implică) este acum unul dintre principalele obstacole în calea creării oricărei unităţi pan-africane majore.
În termeni foarte generali, am putea spune că impactul britanic asupra teritoriilor sale africane a fost în mare măsură politic, cel francez a fost cultural, cel belgian a fost economic, iar cel portughez a fost religios.
Obsesia claselor superioare din Marea Britanie pentru guvernare şi politică s-a reflectat în politicile lor coloniale, care au pus accent pe introducerea legii şi a ordinii, au introdus sisteme politice şi juridice bazate pe modele englezeşti şi au educat minoritatea popoarelor native care au obţinut educaţie în cadrul instruirii dominate politic oferite claselor superioare engleze (majoritatea nativilor educaţi au studiat ştiinţe politice şi drept). Până în ziua de azi, zonele coloniale ex-britanice prezintă acest model.
Francezii din Africa vorbeau despre „misiunea lor civilizatoare”, prin care înţelegeau, cel puţin,să ofere popoarelor native limba franceză cu o fărâmă de cultură franceză. Mulţi nativi s-au îndrăgostit de această cultură şi de Paris, astfel încât, atunci când a venit eliberarea, nu au devenit, aşa cum au făcut nativii instruiţi în Marea Britanie, obsedaţi de spiritul opoziţiei politice, ci mai degrabă

au arătat dorinţa de a continua extinderea vieţii culturale franceze, în special a literaturii, împreună cu independenţa politică.
Astăzi, o parte din cea mai bună poezie scrisă în limba franceză provine de la africani.
Belgienii din Congo au respins orice efort de a extinde viaţa politică sau culturală la popoarele lor native si au căutat în schimb să le ofere abilităţi de muncitori calificaţi şi să construiască o bază economică prosperă pentru un nivel de trai ridicat pentru nativi, permiţându-le în acelaşi timp să nu aibă nicio imagine despre viaţa europeană, lumea exterioară, pregătirea politică sau ideile culturale şi intelectuale. Prin urmare, când Congo şi-a obţinut independenţa în 1960, acea vastă zonă avea unul dintre cele mai ridicate standarde de viaţă din Africa tropicală, dar avea mai puţini nativi care urmaseră o universitate sau chiar călătoriseră în străinătate decât orice teritoriu francez sau britanic.
Portughezii erau preocupaţi de convertirea nativilor la creştinism şi de puţine alte lucruri, crezând că controlul lor asupra zonelor lor putea fi menţinut cel mai bine dacă toate celelalte tipuri de schimbare erau menţinute la minimum. Ei practicau egalitatea rasială şi erau dispuşi să admită la cetăţenia portugheză orice nativ care reuşise individual să obţină o educaţie portugheză, dar, în general, nu încurajau nici măcar acest tip de dezvoltare personala.
Contextul întregului proces de decolonizare a Africii a fost construit în perioada războiului şi în perioada postbelică timpurie, dar declanşatorul reacţiei în lanţ a procesului de decolonizare a fost înfrângerea efortului anglo-francez a Suezului din cauza presiunii americane şi sovietice în octombrie 1956.
Aşa cum era de aşteptat, procesul a început într-o colonie britanică, Coasta de Aur, numită acum Ghana.
Independenţa Ghanei a fost o realizare personală a Dr. Kwame Nkrumah, care s-a întors la Accra după un proces educaţional în Pennsylvania şi la London School of Economics(Facultatea de Economie si stiinte politice). Cu un an înainte, în 1946, Coasta de Aur a obţinut prima Adunare Legislativă Britanică-Africană căreia i s-a permis o majoritate africană. Agitaţiile lui Nkrumah, inclusiv fondarea unui nou partid politic Partidul Convenţional al Poporului, sub propriul său control, i-au adus o condamnare la doi ani de închisoare.
În timp ce se afla încă în închisoare, partidul său a câştigat 34 din

cele 38 de locuri în Adunare la alegerile din 1951; prin urmare, a fost eliberat din închisoare pentru a prelua controlul administraţiei. Cu bunăvoinţă de ambele părţi, o perioadă de tranziţie de şase ani a conferit Ghanei independenţa, sub conducerea lui Nkrumah, în martie 1957.
În decurs de un an de la independenţă, Nkrumah s-a confruntat cu problemele tipice postcolonialismului pe care le-am menţionat: o scădere rapidă a preţurilor la cacao de care depindea poziţia comercială internaţională a Ghanei; boală la pomii de cacao, care a necesitat distrugerea a mii de pomi din cauza protestelor violente ale proprietarilor lor ţărani; disensiuni între zona de coastă păgână, comercială, în care îşi avea sediul Partidul Popular Convenţional şi interiorul mai pastoral, islamic şi îndepărtat.
Nkrumah şi-a arătat curând disponibilitatea de a gestiona toate problemele cu decizii nemiloase. Pomii de cacao „bolnavi" au fost tăiaţi; adversarii politici au fost reduşi la tăcere într-un fel sau altul; Nkrumah a fost elogiat ca părintele tuturor africanilor, geniul unic al revoluţiei africane, simbolul mistic al speranţelor tuturor oamenilor de culoare. Un Plan cincinal pentru dezvoltare economică (1959-1964) promitea să cheltuiască peste 92 de milioane de dolari. În 1960, constituţia anterioară, acordată de Marea Britanie, a fost înlocuită de o nouă constituţie republicană, care a fost modificată aproape imediat printr-o clauză care îi permitea lui Nkrumah să conducă fără parlament ori de câte ori era necesar. Speranţele panafricane ale liderului s-au reflectat într-o clauză care permitea „cedarea întregii sau a unei părţi a suveranităţii Ghanei" către o uniune de state africane. Până la sfârşitul aceluiaşi an, desemnările partidelor politice au fost abolite în Parlament, iar Legea detenţiei preventive (care îi permitea lui Nkrumah să-şi închidă duşmanii fără acuzaţii) a fost folosită pentru a aresta principalii membri ai opoziţiei politice. Ghana s-a angajat într-un război economic cu Uniunea Africii de Sud în semn de protest împotriva segregării extreme a raselor de către aceasta din urmă şi împotriva unui sistem oarecum mai slab de represalii economice împotriva Franţei, ca răzbunare pentru testele sale nucleare din Sahara. Activităţi viguroase la Naţiunile Unite, în relatiile externe africane (în principal în opoziţie cu orice mişcare pan-africană care nu ar fi fost controlata de Nkrumah), echilibru in sprijinul celor două părţi ale Războiului Rece,căutând în acelaşi timp ajutor economic de la

ambele, în înființarea unei linii de transport maritim din Ghana numită sfidător „Steaua Neagră”, și în construirea unui complex gigantic hidroelectric și de producție a aluminiului pe râul Volta, au menținut numele lui Nkrumah în presa mondială.
Nigeria, cel mai mare teritoriu din imperiul colonial britanic, mai mare decât orice stat european și de patru ori mai mare decât Regatul Unit, cu 35 de milioane de locuitori, nu a devenit liberă decât în 1960. Întârzierea a fost cauzată de diviziunile interne din teritoriu. Acestea nu au fost neașteptate, deoarece teritoriul era o creație artificială, decupată din sălbăticia africană de Lord Lugard chiar înainte de Primul Război Mondial. Era format din trei regiuni - Nord, Vest și Est - care nu au avut o adunare centrală până în 1946 și au continuat să aibă interese și atitudini diverse. Fiecare regiune avea un guvern separat, cu un guvern federal comun la Lagos. Regiunea Nordică este musulmană, patriarhală, subdezvoltată, săracă, ignorantă și feudală, condusă de un grup aristocratic superior de emiri descendenți din cuceritori pastorali. Regiunea Vestică este mică, dar bogată și dens populată de agricultori progresiști, în principal yoruba. Regiunea Estică, dominată de popoarele Ibo, tinde să domine întreaga federație. Există diferențe tribale și religioase între cele trei, deoarece sudul este păgân, iar guvernul federației trebuie să fie prin coaliția a două regiuni împotriva celei de-a treia. Dr. Nnamdi Azikiwe (cunoscut sub numele de „Zik”), educat în America, a fost primul guvernator general, funcționând ca președinte și figura politică dominantă din Regiunea Estică, în timp ce prim-ministrul era Sir Abubakar Tafawa Balewa, un musulman din Regiunea Nordică. Opoziția a fost condusă de șeful Obafemi Awolowo din Regiunea de Vest.
Acest echilibru de forțe destul de precar a fost stabilizat de puterea tradiției anglofone de moderație și stat de drept, ambele mult mai bine stabilite în Nigeria decât în Ghana, și de caracterul harnic, alert și echilibrat al principalelor grupuri tribale din Nigeria. Economia era, de asemenea, mai bine echilibrată decât cea a multor state africane, cu o agricultură productivă precum și resurse minerale variate.
Cheia viitorului Africii ar putea rezida în succesul fostei Africi franceze, deoarece acest grup pare să ofere un nucleu în care se pot congrega forțele mai moderate de pe continent.
Principala dificultate de care suferă este că majoritatea sunt aride și

toate sunt sărace (în comparaţie cu Congo sau Nigeria).
Impactul războiului a fost mult mai semnificativ în Africa franceză decât în Africa britanică, din cauza înfrângerii Franţei şi a faptului că susţinătorii rezistenţei lui De Gaulle, mai degrabă decât ai pseudo-fascismului lui Pétain, au controlat aceste teritorii în timpul unei mari părţi a războiului. Un astfel de control putea fi menţinut doar cu sprijinul populaţiei africane, care a fost acordat cu loialitate, deşi puţine recompense au venit în schimb timp de mai bine de un deceniu după război. Apoi, libertatea a venit rapid, în urma dezastrelor militare din Indochina din 1954 şi a dezastrului tot mai mare din Algeria, mai degrabă decât din cauza evenimentelor sau luptelor din Africa Neagră însăşi.
Primul efort nu a fost spre independenţă, ci spre o uniune mai strânsă cu Franţa, prin încorporarea teritoriilor africane într-o structură federală elaborată, Uniunea Franceză, care a oferit africanilor reprezentare şi chiar posturi în cabinet la Paris. Una dintre consecinţele incidentale ale acestei structuri în mare parte tranzitorii a fost că neutralismul extremei africane a structurii a avut tendinţa de a se extinde spre extrema metropolitana din Paris. În acelaşi timp, sprijinul american pentru independenţa zonelor coloniale, într-un moment în care Parisul căuta să-şi consolideze legăturile africane, a fost încă una din seria de acţiuni americane care l-au determinat pe Franţa, şi în special pe De Gaulle, să adopte o poziţie neutră pentru Parisul însuşi.
Uniunea Franceză era încă în curs de înfiinţare în 1958, după ce pierduse Indochina în 1954, Marocul şi Tunisul în 1956, când a Patra Republică Franceză s-a dezintegrat sub presiunea crizei algeriene, iar De Gaulle a venit cu constituţia sa pentru a Cincea Republică.
Aceasta a oferit un sistem federal prin care puterile esenţiale erau rezervate autorităţii centrale, iar alte puteri erau transferate statelor membre „autonome”. Funcţiile cheie „comunitare” rezervate Franţei includeau afacerile externe, apărarea, moneda, politica economică şi financiară comună,controlul materialelor strategice şi (cu anumite excepţii) învăţământul superior, justiţia, transporturile externe şi comunicaţiile.
Noua constituţie a fost prezentată zonelor de peste mări ale Franţei cu posibilitatea de a o accepta sau de a o respinge, dar cu puţine

aşteptări că vreo zonă o va respinge din cauza nevoii lor de ajutor economic francez şi alte cheltuieli din fondurile federale. Sékou Touré, din Guineea, însă, şi-a convins zona să voteze împotriva ratificării şi, ca represalii din partea lui De Gaulle, a fost exclus instantaneu din Comunitatea Franceză, iar sprijinul său politic şi financiar (aproximativ 20 de milioane de dolari pe an) a fost oprit. Zona recent independentă şi marginalizată a căutat sprijin la Moscova, răspândind panică în alte capitale la această deschidere a scenei africane către penetrarea sovietică. Timp de aproximativ cinci ani, Guineea a căutat o alternativă la sistemul francez, a stabilit un regim autoritar de stânga,a semnat un act de „uniune" cu Ghana (un acord lipsit de sens care i-a adus lui Touré un împrumut de 28 de milioane de dolari din partea lui Nkrumah) şi a primit cu braţele deschise ajutorul sovietic şi tehnicienii comunişti la Conakry.
Guineea a recunoscut Germania de Est, a salutat influenţele din China Roşie, a acceptat ofertele americane de contra-ajutor şi a naţionalizat toate şcolile, bisericile şi multe întreprinderi deţinute de francezi.
Pentru o vreme, o posibilă uniune a Ghanei, Guineei şi Republicii Mali (fostul Sudan francez), semnată în 1961, ameninţa să formeze o „Uniune a Statelor Africane", dar această speranţă s-a stins, odată cu anticiparea oricărui ajutor sau asistenţă sovietică substanţială, iar Guineea, până în 1963, era în proces de reintegrare în sistemul franco-african.
Exodul Guineei din Comunitatea Franceză în 1958, regretat de ambele părţi în câţiva ani, a deschis calea către independenţă pentru întreaga Africă franceză. Senegalul şi Republica Sudaneză, legate pentru scurt timp ca Republica Mali, au obţinut libertatea în aprilie 1960 şi au început un val de declaraţii de independenţă conduse de Madagascar (Republica Malgache). Această dezintegrare politică a zonelor franceze din Africa a ridicat simultan două probleme acute: (1) Care ar fi relaţia lor cu Franţa, o conexiune care adusese Africii franceze peste două miliarde de dolari în fonduri franceze de dezvoltare în perioada 1947-1958 şi (2) Ce aranjamente s-ar putea face între noile state independente pentru a preveni balcanizarea Africii, cu incapacitatea sa rezultată de a gestiona problemele de transport, comunicaţii, sănătate publică, dezvoltare fluvială şi altele asemenea, care transcend zonele locale

mici?
Pentru a răspunde la prima întrebare, o lege constituţională franceză din iunie 1960 a transformat Comunitatea Franceză într-o asociaţie contractuală. Paisprezece state franco-africane au semnat o multitudine de acorduri individuale cu Franţa care le recunoşteau suveranitatea deplină pe scena internaţională dar stabileau „cooperarea" cu Franţa pe o gamă largă de relaţii economice, financiare, culturale şi politice. Astfel, printr-un acord voluntar, controlul francez pe liniile generale ale status quo-ului existent a fost menţinut.
Efortul de a preveni balcanizarea printr-un fel de aranjament federal pentru zonele franco-africane a fost împiedicat de obiecţiile Coastei de Fildeş şi ale Gabonului. Prima era cea mai bogată dintre cele opt state franco-africane occidentale, în timp ce Gabonul era cea mai bogată dintre cele patru state franco-africane ecuatoriale. Această opoziţie a destrămat uniunea Senegalului şi Sudanului semnata in Mali în 1960,iar aceasta din urmă, luând numele de Mali, a deviat spre cooperarea cu Guineea. Această dezintegrare a Africii Franceze a fost oprită doar din cauza anxietăţii crescânde faţă de eforturile lui Nkrumah din Ghana de a forma un bloc panafrican opus, cu o tentă de stânga. Acest efort a dat naştere „Uniunii Statelor Africane Independente" şi „Conferinţelor Popoarelor Africane".
Uniunea Statelor Africane Independente a apărut din visele panafricane ale regretatului George Padmore şi a fost organizată de acesta pentru Nkrumah. Prima sa întâlnire, la Accra, în aprilie 1958, a avut reprezentanţi ai celor opt state independente atunci în Africa (Etiopia, Ghana, Liberia, Libia, Maroc, Sudan, Tunisia şi Republica Arabă Unită). Aceştia au cerut încetarea operaţiunilor militare franceze în Algeria şi independenţa imediată pentru toate teritoriile africane. Trei întâlniri ulterioare din 1959-1960 nu au avansat mai departe, cu excepţia atacului la adresa stabilirii segregării rasiale („apartheidului") în Africa de Sud, iar Nigeria a blocat eforturile de a lua măsuri immediate către Statele Unite ale Africii în iunie 1960.
Conferinţele Populare Africane, sponsorizate tot de Nkrumah, au fost mari convenţii de masă ale sindicatelor, grupurilor de tineret, partidelor politice şi altor organizaţii din toată Africa, inclusiv zonelor neindependente. Acestea nu au realizat prea multe

dincolo de denunţările obişnuite ale colonialismului, apartheidului şi războiului din Algeria. Trei dintre aceste conferinţe au avut loc la Accra, Tunis şi Conakry în perioada 1958-1960.
În opoziţie cu aceste mişcări inspirate din Ghana, la sfârşitul anului 1960, Dr. Felix Houphouet-Boigny, liderul politic al Coastei de Fildeş, fost ministru francez şi purtător de cuvânt francez la Naţiunile Unite, a luat măsuri pentru a organiza o uniune a statelor africane, centrată pe Franţa. Numite „Cei Doisprezece din Brazzaville", după a doua lor întâlnire de la Brazzaville, Congo-ul Francez, în decembrie 1960, aceştia au format o organizaţie flexibilă pentru cooperare şi acţiuni paralele în Africa, în cadrul Naţiunilor Unite, şi în lume. În cadrul Naţiunilor Unite, au stabilit un bloc care să voteze ca o unitate din octombrie 1960. În acelaşi timp, au început să colaboreze îndeaproape ca grup cu o serie de organizaţii tehnice, economice, educaţionale şi de cercetare care se formaseră sub Naţiunile Unite sau cu sponsorizare internaţională pentru a se ocupa de problemele africane. Dintre acestea, trebuie să menţionăm doar Comisia pentru Cooperare Tehnică în Africa de Sud a Saharei (sediu central la Londra) şi consiliul său consultativ, Consiliul Ştiinţific pentru Africa de Sud a Saharei (sediu central în Congo-ul Belgian), Fundaţia pentru Asistenţă Reciprocă în Africa de Sud a Saharei (birou la Accra).
După cum am spus, Uniunea Ghana-Guineea din mai 1959 a fost extinsă, odată cu aderarea Mali în iulie 1961, în pompos numita Uniunea Statelor Africane (UAS). La Brazzaville, în decembrie 1960, şase teritorii franceze din Africa de Vest şi patru din Africa Ecuatorială s-au unit cu Federaţia Camerunului şi Republica Malgaşă pentru a forma „Cei Doisprezece Brazzaville" (denumită oficial Uniunea Statelor Africane şi Malgaşe, sau UAMS). La o conferinţă de la Casablanca din ianuarie 1961, UAS a făcut un pas mai departe, formând legături destul de fragile cu Marocul, Republica Arabă Unită şi guvernul provizoriu al Algeriei. Patru luni mai târziu, la Monrovia, UAMS a format un grup mai stabil şi omogen de douăzeci, adăugând la grupul Brazzaville Liberia, Nigeria, Togo, Sierra Leone, Etiopia, Somalia, Libia (care se aflase anterior la Casablanca) şi Tunisia. Aceasta a reprezentat o victorie considerabilă asupra grupului UAS şi a fost rezultatul mai multor influenţe: o serie de lideri africani, conduşi de preşedintele Tubman al Liberiei, s-au opus eforturilor lui Nkrumah de a

introduce Războiul Rece în Africa şi propagandei sale extravagante, controverselor şi cultului personalităţii în contextul african; mai mult,
grupul Casablanca a fost paralizat de rivalitatea dintre Nkrumah şi Nasser şi de
orientarea non-africană a membrilor musulmani din Africa de Nord, care au căutat constant să atragă
statele africane în probleme non-africane, cum ar fi ura arabă faţă de Israel.
Grupul UAMS a evitat aceste probleme, a căutat să evite controversele şi propaganda şi a minimalizat problemele antiimperialiste, antiportugheze şi antisud-africane care stârnesc atâtea entuziasme, dar care au atât de puţine rezultate în adunările de masă ale africanilor. De asemenea, UAMS, spre deosebire de grupul UAS, a respins orice încercări de a se amesteca în afacerile interne ale membrilor şi vecinilor săi africani. În schimb, a avut tendinţa de a lucra discret la chestiuni destul de tehnice şi s-a mulţumit cu acorduri moderate. Principalele sale întâlniri, de obicei de două ori pe an, au reunit şefii statelor membre, cu un oraş gazdă diferit de fiecare dată. Acordurile la care s-a ajuns la aceste conferinţe la nivel înalt sunt apoi, în general, implementate prin întâlniri ulterioare ale experţilor specializaţi sau tehnici.
Preocupările Uniunii au fost mai degrabă economice şi sociale decât politice sau ideologice, iar abordarea sa faţă de problemele sale a fost în general conciliantă, tolerantă, empirică, relativ democratică, pro-occidentală şi, mai presus de toate, provizorie. Majoritatea realizărilor sale au rezultat din luni de testare atentă a terenului şi au fost de obicei luate în considerare la mai multe dintre conferinţele sale „la summit". Carta sa emisa de Uniune, de exemplu, nu a fost semnată decât la a patra conferinţă, la Tananarive, în septembrie 1961. Mecanismele sale de funcţionare, dincolo de reuniunile semestriale ale şefilor de stat, constau dintr-un secretariat şi un secretar general la Cotonou, Dahomey; o Uniune a Apărării formată dintr-un consiliu format din cei doisprezece miniştri ai apărării şi un stat major general şi un secretariat militar la Ouagadougou, Volta; Organizaţia Cooperării Economice Afro-Malgaşe staţionată la Yaounde, Camerun; o Uniune Afro-Malgaşe a Poştelor şi Telecomunicaţiilor formată din cei doisprezece miniştri responsabili de acestea şi un birou central la

Brazzaville; o companie aeriană comună „Air Afrique”, asociată cu „Air France”; şi alte organizaţii similare, preocupate de dezvoltare, transport maritim, cercetare şi alte activităţi. Au fost semnate mai multe acorduri care stabilesc cooperare judiciară, financiară şi comercială. Întregul sistem are un buget independent, finanţat printr-o subvenţie cu procent fix din bugetul fiecărui stat către fondul comun. Întreaga relaţie a constituit elementul principal de stabilitate în procesul african.

Partea a Douăzecea - Tragedie şi Speranţă: Viitorul în Perspectivă

Într-o epocă a schimbărilor şi a îndoielilor concurente, există un lucru de care putem fi siguri: lumea se schimbă şi va continua să se schimbe. Dar nu există un consens cu privire la direcţia unei astfel de schimbări. Fiinţele umane sunt în esenţă conservatoare, în sensul că se aşteaptă şi doresc să continue să meargă pe aceleaşi vechi tipare. Prin urmare, ele tind să considere majoritatea schimbărilor ca fiind regretabile, deşi s-ar putea avea impresia, într-un loc aglomerat şi dinamic precum Statele Unite, că bărbaţii preferă schimbarea în locul stabilităţii.
Este perfect adevărat că americanii au acum schimbarea încorporată în modelul lor de viaţă, astfel încât economiile şi investiţiile şi, în general, fluxurile de creanţe asupra averii (ceea ce majoritatea dintre noi numim „bani”) merg acum în direcţii care fac schimbarea constantă aproape inevitabilă. Vara abia a sosit înainte ca rochiile de vară să fie epuizate, hainele de toamnă încep să ajungă pe rafturile dealerilor şi există deja planuri ample pentru a face hainele pentru vara viitoare (care se pun la vânzare în staţiunile din sud iarna) destul de diferite. Maşinile din acest an nu sunt încă disponibile pentru vânzare, când producătorii planifică versiuni modificate pentru modelele de anul viitor. Iar clădirile comerciale urbane sunt încă noi, atunci când planurile de remodelare sau chiar înlocuire totală încep deja să se mişte în mintea cuiva.
Într-o astfel de epocă, omul raţional nu poate decât să se împace cu

faptul: schimbarea este inevitabilă. Dar puţini oameni - medii sau excepţionali - simt vreo competenţă în a decide direcţia pe care o va lua schimbarea.
Prognoza poate fi încercată doar prin extrapolarea schimbărilor recente în viitor, dar aceasta este o afacere riscantă, deoarece nu există niciodată certitudinea că direcţiile actuale vor fi menţinute. Încercând această procedură riscantă, vom continua să împărţim societatea în şase aspecte, care se încadrează în cele trei domenii majore ale modelelor de putere, recompense şi perspective. Domeniul puterii este în mare măsură, dar nu exclusiv, preocupat de aranjamente militare şi politice; domeniul recompenselor este, de asemenea, preocupat de aranjamente economice şi sociale; iar domeniul perspectivelor este preocupat de modele care ar putea fi numite religioase şi intelectuale. Fireşte, toate acestea sunt diferite, şi chiar drastic diferite, de la o societate la alta şi chiar, într-o măsură mai mică, între ţări şi zone din interiorul ţărilor. Pentru simplitate, ne vom ocupa, în acest capitol, de aceste modele din Europa şi Statele Unite, deşi, ca de obicei, nu vom ezita să facem comparaţii cu alte culturi, în special cu Uniunea Sovietică.

Capitolul 74 — Evolutia timpului

Condiţiile politice din a doua jumătate a secolului al XX-lea vor continua să fie dominate de inarmare, deoarece, în timp ce politica constă în mult mai mult decât armament, natura, organizarea şi controlul armelor sunt cei mai semnificativi dintre numeroşii factori care determină ce se întâmplă în viaţa politică. Cu siguranţă, armele vor continua să fie scumpe şi complexe. Aceasta înseamnă că vor fi din ce în ce mai mult instrumentele unor forţe profesionalizate, dacă nu chiar mercenare. Toată istoria trecută arată că trecerea de la o armată de masă de cetăţeni-soldaţi la o armată mai mică de luptători profesionişti duce, pe termen lung, la un declin al democraţiei. Atunci când armele sunt ieftine şi uşor de obţinut şi de utilizat, aproape orice om le poate obţine, iar structura organizată a societăţii, cum ar fi statul, nu poate obţine arme mai bune decât cetăţeanul obişnuit, harnic, privat. Această condiţie istorică foarte rară exista în jurul anului 1880, dar acum este doar o vagă amintire, deoarece armele disponibile astăzi statului depăşesc cu mult buzunarul, înţelegerea sau competenţa cetăţeanului obişnuit.

Când armele sunt de tipul „neprofesionist” al perioadei din 1880, aşa cum erau în Grecia în secolul al V-lea î.Hr., ele sunt deţinute pe scară largă de către cetăţeni, puterea este în mod similar dispersată şi nicio minoritate nu poate obliga majoritatea să se supună voinţei sale. Cu un astfel de „sistem de arme amator” (dacă alte condiţii nu sunt total nefavorabile), este probabil să găsim o guvernare majoritară şi un sistem politic relativ democratic.
Dar, dimpotrivă, atunci când o perioadă poate fi dominată de arme complexe şi scumpe pe care doar câteva persoane îşi pot permite să le deţină sau pot învăţa să le folosească, avem o situaţie în care minoritatea care controlează astfel de arme „specializate” poate domina majoritatea căreia îi lipsesc. Într-o astfel de societate, mai devreme sau mai târziu, se va stabili un sistem politic autoritar care reflectă inegalitatea în controlul armelor.
În prezent, se pare că există puţine motive să ne îndoim că armele specializate de astăzi nu vor continua să domine tabloul militar în viitorul previzibil. Dacă este aşa, există puţine motive să ne îndoim că regimurile politice autoritare, mai degrabă decât democratice, vor domina lumea în acelaşi viitor previzibil. Desigur, tradiţiile şi alţi factori pot menţine sistemele democratice, sau cel puţin formele democratice, în multe zone, cum ar fi Statele Unite sau Anglia.
Pentru noi, crescuţi aşa cum am fost cu o ideologie democratică, acest lucru poate părea foarte tragic, dar o serie de caracteristici probabil salvatoare în această situaţie pot fi luate în considerare.
În primul rând, societatea noastră, Civilizaţia Occidentală, are aproape o mie cinci sute de ani şi a fost democratică în acţiunea politică timp de mai puţin de două sute dintre aceşti ani (sau chiar jumătate din aceştia, strictul adevăr).... La fel de important este faptul că o perioadă cu o armată profesionalizată poate fi, aşa cum a fost în secolul al XVIII-lea, o perioadă de război limitat care urmăreşte obiective politice limitate, chiar dacă nu pentru altul motiv decât că forţele profesionalizate sunt mai puţin dispuse să ucidă şi să fie ucise pentru obiective îndepărtate şi totale. Armele neprofesioniste de la sfârşitul secolului al XIX-lea au făcut posibile armatele cetăţeneşti în masă care au luptat în Războiul Civil American şi în ambele războaie mondiale din acest secol.Unor astfel de armate de masă nu li se puteau oferi recompense financiare pentru viaţa lor, dar li se puteau oferi obiective idealiste,extreme şi

totale care să-i inspire să fie dispusi să moară şi să ucidă: sfârşitul sclaviei, crearea unei lumi sigure pentru democraţie, sfârşitul tiraniei, răspândirea sau cel puţin salvarea „modului de viaţă american", ofereau astfel de obiective. Dar acestea au condus la un război total, căutând victoria totală şi capitularea necondiţionată. Drept urmare, fiecare ţară combatantă a ajuns să simtă că modul său de viaţă, sau cel puţin regimul său, era mizã în conflict şi cu greu se putea aştepta să supravieţuiască înfrângerii. Astfel, au simţit nevoia de a lupta şi mai tenace. Rezultatul a fost războaie nemiloase de exterminare, cum ar fi cel de-al Doilea Război Mondial.
Odată cu o profesionalizare continuă a forţelor armate, cauzată de complexitatea crescândă a armelor, putem aştepta cu o oarecare siguranţă o cerere din ce în ce mai mică de războaie totale care utilizează arme de distrugere în masă pentru a obţine o capitulare necondiţionată şi obiective nelimitate.
Ideea americană destul de naivă conform căreia obiectivele războiului implică distrugerea regimului inamic şi impunerea asupra poporului învins a unui sistem democratic cu o economie prosperă (cum nu au mai cunoscut niciodată) va fi, fără îndoială, înlocuită de ideea că regimul inamic trebuie menţinut, poate într-o formă modificată, astfel încât să avem un guvern cu care să putem negocia pentru a obţine obiectivele noastre mai limitate (care au cauzat conflictul) şi astfel să reducem nivelul conflictului cât mai rapid posibil, în concordanţă cu atingerea obiectivelor noastre. Natura un astfel de „conflict controlat" va fi descrisă într-o clipă.
Mişcarea către profesionalizarea forţelor armate şi scăderea rezultată a intensităţii conflictului face parte dintr-un proces mult mai amplu, derivat din impasul nuclear şi al superputerilor dintre Uniunea Sovietică şi Statele Unite. Pericolul distrugerii nucleare va continua şi va deveni, dacă e să spunem aşa, mai îngrozitor, dar, tocmai din acest motiv, va deveni o probabilitate mai îndepărtată şi mai puţin probabilă. La sfârşitul anilor 1960, Statele Unite vor avea aproximativ 1.700 de mijloace militare (rachete şi avioane SAC) îndreptate asupra blocului sovietic; dar în anii 1970, acest lucru va creşte la aproximativ 2.400. Mai mult, până în 1970, 650 dintre acestea vor fi rachete Polaris pe cele 41 de submarine nucleare ale noastre, care nu pot fi găsite şi eliminate de nici un contraatac cu rachete sovietice, odată ce sunt scufundate in adanc.

Marea valoare a rachetei Polaris faţă de rivalii săi tereştri, cum ar fi Minuteman, este că Uniunea Sovietică ştie unde se află aceste rachete Minuteman şi le poate distruge. Aceasta înseamnă că rachetele MM trebuie lansate din silozurile lor înainte ca focoasele sovietice, care le caută pentru a le distruge, să poată sosi la cincisprezece minute după decolare. O astfel de poziţie precară încurajează anticiparea nervoasă şi posibilitatea unei acţiuni precipitate, capabile să înceapă un război pe care nimeni nu şi-l doreşte cu adevărat. Astfel, la o scară enorm mai mare, avem ceva asemănător Planului von Schlieffen, care a făcut necesar ca Germania să atace Franţa în 1914, când nu exista nicio problemă reală care să justifice recurgerea la un război între tari. Rachetele Polaris de pe submarine, deoarece nu pot fi găsite şi contracarate, pot fi întârziate,fără a fi nevoie să fie folosite intial sau chiar a doua oară ca represalii imediate, dar pot fi ţinute la distanţă timp de ore, zile şi săptămâni, obligând sovieticii să negocieze chiar şi după ce atacul sovietic iniţial a devastat oraşele Americii. Astfel, Uniunea Sovietică nu poate câştiga într-un schimb nuclear, chiar dacă face primul pas.

Şi inversul situatiei este valabil. La mijlocul anilor 1960, Uniunea Sovietică avea vehicule capabile să livreze până la şase sute sau şapte sute de focoase nucleare asupra Statelor Unite şi poate şapte sute sau opt sute asupra aliaţilor noştri europeni. Focoasele lor sunt mai mari decât ale noastre (cu rachete balistice intercontinentale de până la 100 de megatone, în timp ce cele mai mari ale noastre au 9 megatone). În ciuda faptului că amplasamentele lor de rachete sunt prost organizate, cu rachete, combustibil, echipaje şi focoase răspândite, astfel încât acestea sunt la cel puţin douăsprezece ore de lansare chiar şi în a patra etapă de pregătire, inexactitatea rachetelor noastre de contra-forţă este atât de mare încât nu am putea elimina toate rachetele lor, chiar dacă am efectua un prim atac fără avertisment. Ar fi nevoie de doar aproximativ 200 de focoase sovietice pentru a devasta complet oraşele noastre, iar un atac american spre bazele de rachete sovietice efectuat fără avertisment ar lăsa acest număr redus dar nu eliminat total ; acestea ar fi libere să efectueze un atac de represalii asupra noastră. Mai mult, sovieticii au câteva zeci de submarine de tip Polaris care pot lansa câte patru rachete fiecare din poziţii de la suprafaţă.

Multe dintre acestea ar supravieţui unui prim atac american neanunţat. Toate acestea înseamnă că suntem la fel de descurajaţi de ameninţarea rachetelor sovietice pe cât trebuie să fie ei de ameninţarea noastră mult mai mare. O astfel de descurajare nu are nicio legătură cu mărimea relativă a numărului de rachete deţinute de două ţări. Depinde de dacă o primă lovitură neanunţată ar lăsa suficiente rachete capabile de represalii care să provoace daune inacceptabile. Aceasta este acum situaţia de ambele părţi, iar existenţa rachetelor de tip Polaris face imposibilă evitarea acestui lucru prin încercarea de a obţine un număr mai mare de rachete, focoase mai mari capabile să distrugă zone întinse sau o precizie mai mare care ar creşte posibilitatea statistică de a elimina rachetele inamice la prima lovitură. Astfel, nimeni nu va dori să se implice intr-o astfel de aventură. Posibil din acest motiv, la aproximativ un an după criza rachetelor din Cuba, Uniunea Sovietică a încetat să mai lucreze la noi baze de rachete şi şi-a acceptat inferioritatea permanentă faţă de Statele Unite.
Însă vetoul reciproc privind utilizarea rachetelor(impasul nuclear) a persistat.
Acest impas dintre cele doua superputeri privind utilizarea armelor nucleare s-a extins si la folosirea de către acestea a armelor mai mici, non-nucleare, astfel încât impasul nuclear a devenit un impas al superputerilor.
Aceasta a însemnat că o mare parte din puterea Uniunii Sovietice şi a Statelor Unite, şi nu doar puterea lor nucleară, a fost neutralizată într-o măsură considerabilă, deoarece fiecare se teme să folosească. armele non-nucleare de teamă că acestea ar putea escalada într-un conflict nuclear. Aceasta a însemnat că folosirea armelor tactice nucleare şi chiar utilizarea armelor tactice convenţionale a fost inhibata într-o măsură nedeterminată de prezenţa armelor strategice nucleare pe care nimeni nu dorea să le vadă întrebuinţate.
Costurile utilizării armelor tactice nucleare sunt atât de mari incat este foarte îndoielnic dacă acestea merită costul.
De exemplu, Puterile Occidentale nu dispun de forţele convenţionale pentru a opri orice intruziune a marilor mase de forţe terestre sovietice dacă acestea ar începe să se îndrepte spre vest în încercarea de a cuceri Germania.
Occidentul este hotărât să se opună unui astfel de efort. Întrucât

este foarte puţin probabil ca forţele NATO să se poată opune cu succes acestui atac folosind doar arme convenţionale, o presiune mare pentru a utiliza armele tactice nucleare pe care le posedă forţele NATO din Europa. S-a estimat că principalele ţinte ale unor astfel de arme tactice nucleare ar fi podurile şi pasajele înguste similare, în efortul de a închide înaintărilor sovietice. Dar pare clar că, dacă aceste pasaje ar fi închise şi podurile distruse, înaintarea armatelor sovietice (în diviziile blindate şi mecanizate) ar fi împiedicată doar câteva săptămâni cel mult, până la 20 de milioane de germani ar fi uciși din cauza exploziilor şi a efectelor secundare ale utilizării armelor nucleare. Cu un astfel de cost, germanii ar prefera probabil să nu fie apăraţi.
De fapt, pare din ce în ce mai că mai putini oameni inteligenti vor considera războiul la scară largă ca eficient in a obţine ceva. Ce ar putea obtine un popor prin război din ceea ce s-ar putea obtine cu mai multă certitudine şi mai puţin efort în alt mod? Într-adevăr, însăşi ideea de a câştiga un război total este acum aproape de neimaginat. Nici măcar nu ştim ce înţelegem prin „a câştiga”. Orice ar fi căutat Germania,Japonia şi Italia de la cel-al Doilea Război Mondial, cu siguranţă nu ar fi putut obţinut prin victorie; totuşi, cele mai importante părţi a-le acestor idealuri le-au obţinut prin infrangere. Gloria, puterea şi bogăţia pot fi obţinute cu mai puţin efort şi cu o certitudine mai mare prin metode pasnice. Pe măsură ce ştiinţa şi tehnologia avansează, făcând războiul mai oribil, ele fac posibilă şi atingerea oricarui scop prin care războiul ar putea fi dirijat catre alte metode, non-violente.
Relaţiile dintre organizaţiile politice (pentru noi, state) sunt în principalele relaţii politice, bazate pe putere şi preocupate de influenţare politicilor altor astfel de entităţi. Am avut tendinţa să vedem astfel de relaţii în dihotomii, în special contrastul puternic dintre metodele violente şi non-violente de război şi pace. De fapt, însă, metodele de influenţare a politicilor formează un spectru fără discontinuităţi reale semnificative şi variază de războiul nuclear total la capătul superior, trecând prin utilizarea de arme nucleare tactice şi arme convenţionale,catre diverse niveluri de presiuni politice, sociale şi economice nonviolente, până la niveluri de persuasiune pasnică şi favoruri reciproce si ajungând la granturi economice şi chiar cadouri.

Când Hruşciov a renunţat la utilizarea atât a războiului nuclear, cât şi a violenţei convenţionale şi a promis că va învinge Occidentul prin competiţie paşnică, el împărţea spectrul în trei niveluri, dar, de fapt, este un spectru continuu cu bombe de 100 de megatone la capătul superior şi Jocurile Olimpice, Anii Geofizici Internaţionali şi ajutorul economic extern la cealalta extrema. Când Hruşciov şi-a făcut declaraţia, era convins că Uniunea Sovietică putea depăşi Statele Unite la nivelul concurenţei paşnice, deoarece, în opinia sa, putea depăşi conducerea americană în cursa pentru dezvoltare economică şi prin urmare, modul de viaţă socialist ar deveni modelul de emulare pentru naţiunile neangajate.
Eşecurile producţiei agricole socialiste din Rusia, Cuba, China şi din alte părţi, precum şi marile triumfuri ale economiilor ... socialiste ... [şi mixte] din Japonia, Europa şi Statele Unite, au dezvăluit curând, chiar şi susţinătorilor lui Hruşciov, că şansele sovietice de a triumfa asupra Occidentului prin concurenţă paşnică erau foarte mici. Este posibil ca acest lucru să forţeze Kremlinul să îşi intensifice activităţile antiamericane la un nivel mai ridicat de conflict, chiar până la nivelul violenţei, deşi probabil prin surogate şi sateliţi şi în zone terţe (cum ar fi Asia de Sud-Est, Africa sau America Latină).
Pentru a preveni o astfel de creştere a nivelului conflictului sovieto-american, ar merita ca Occidentul să ia în considerare posibilitatea de a acorda Kremlinului unele victorii la nivelurile inferioare, nonviolente, mai ales dacă acest lucru ar putea fi realizat cu costuri mici pentru noi. De asemenea, ar putea merita să analizăm care trebuie să fie obiectivele reale ale Rusiei. Evident, păstrarea regimului comunist trebuie să aibă un nivel de dezirabilitate mai ridicat pentru Moscova decât succesul lui Castro în Cuba sau controlul Kremlinului in Budapesta. Astfel, pentru Biroul Politic, acum ca şi mai devreme sub Stalin, controlul continuu în Kremlin are o prioritate mai mare decât revoluţia mondială. Occidentul îi poate ajuta pe conducătorii Rusiei să obţină ceea ce îşi doresc cu adevărat (propria putere internă) şi la un cost mic, în schimbul a ceea ce îşi pot dori doar în mod secundar (extinderea comunismului). Astfel, la fel ca Stalin, ei pot fi forţaţi să revină la „socialism într-o singură ţară”. Având în vedere creşterea cererii interne pentru standarde de viaţă mai ridicate în Rusia, şi dovezile tot mai mari că acestea sunt mai susceptibile de a fi obţinute

într-o economie non-socialistă sau mixtă, ei ar putea fi forţaţi să revină la „non-socialism într-o singură ţară”, dacă acest lucru le-ar consolida propriul control în Kremlin, aşa cum ar putea face. [Acesta este un apel la împăcare şi sprijin pentru un sistem de tiranie care a oprimat, înrobit şi ucis peste 180 de milioane de oameni în secolul XX.] Sistemul comunist ar trebui eliminat de pe pământ, nu construit, aşa cum urmăreşte profesorul în strategia de mai sus.
Poporul american şi oamenii iubitori de libertate de pretutindeni ar trebui să se opună vehement unei astfel de politici.
De fapt, un astfel de proces este deja în desfăşurare. Uniunea Sovietică a fost întotdeauna mai conservatoare şi mai puţin extremistă în problemele internaţionale decât părea sau suna. O mare parte din agresivitatea lui Hruşciov, chiar şi în străinătate, a fost destinată consumului intern mai degrabă decât extern. Un studiu recent al 29 de situaţii de criză în afacerile externe care au implicat Uniunea Sovietică în perioada 1945-1963 arată că au fost agresive doar în patru, au fost precaute în unsprezece şi au fost mai prudente decât agresive în paisprezece. Cele patru crize agresive au fost legate de Berlin, Ungaria, incidentul U-2 şi Cuba. Studiul a arătat că doar 8 din cele 29 de crize au fost iniţiate de Uniunea Sovietică, în timp ce 11 au fost iniţiate de Statele Unite. Concluzia generală a studiului a fost că politica sovietică va deveni din ce în ce mai conservatoare, deoarece era în primul rând preocupată de construirea statului şi de păstrarea a ceea ce a realizat deja.
Principala incertitudine privind continuarea acestui proces provine din problema succesiunii politice la Kremlin, un factor major imprevizibil. Aici, şansele sunt de două din trei ca tendinţa să continue în politica sovietică, deoarece singurul caz al unui succesor care ar inversa politica mai conservatoare este depăşit de cele două cazuri ale unui succesor care ar păstra-o sau ale unei succesiuni disputate care ar îngreuna o politică externă sovietică activă. Rămâne faptul că în Uniunea Sovietică nu există garanţii instituţionale pentru nicio politică, la fel cum nu există pentru succesiune. Însă este clar că presiunile de a continua o politică externă mai moderată vor fi puternice, sub orice succesor, acum că ruşii sunt din ce în ce mai convinşi că realizările lor actuale merită păstrate, pe măsură ce presiunile pentru îmbunătăţiri interne continuă şi pe măsură ce speranţele şi aşteptările lor viitoare în

acest sens devin mai clar preconizate.
În acest fel, neutralizarea superputerilor (şi impasul nuclear aferent) va continua în viitor. Din aceasta decurg trei consecinţe:
1. Reducerea rivalităţii sovieto-occidentale către niveluri mai scăzute, mai puţin violente, de conflict şi competiţie.
2. Dezintegrarea continuă a celor două superblocuri, din incapacitatea principalei puteri din fiecare de a folosi forţa împotriva aliaţilor săi din cauza necesităţii de a accepta diversitatea crescândă în cadrul fiecărui bloc, pentru a păstra pe cât posibil aparenţa de unitate în cadrul blocului. Acest proces este bine ilustrat de dificultăţile Moscovei cu China, Albania şi acum România, sau de problemele Washingtonului cu De Gaulle sau cu aliaţii săi latino-americani.
3. O independenţă tot mai mare a naţiunilor neutre şi neangajate datorită capacităţii lor de a acţiona liber în apele tulburi stârnite de confruntarea sovieto-americană.
Aceste schimbări, înrădăcinate în dezvoltarea armamentului şi schimbările tehnologice, au implicaţii politice mai puţin evidente. Sistemul şi politica se ocupă de metodele de influenţare a comportamentului celorlalţi pentru a obţine cooperare, consimţământ sau, cel puţin, acceptare. În lumea noastră occidentală, puterea s-a bazat într-o măsură semnificativă pe forţă (adică, arme) şi într-o măsură mai mică pe recompense economice şi atracţie ideologică. În alte culturi, cum ar fi în Africa, politica s-a bazat într-o măsură considerabilă pe alte consideraţii, cum ar fi rudenia, reciprocitatea socială şi religia.
Schimbările în materie de armament din cadrul sistemului de state occidentale au adus schimbări în modelele şi organizarea politică care ameninţă să provoace schimbări profunde în viaţa politică şi probabil în sistemul de state occidentale.
Timp de multe secole, din secolul al IX-lea până în secolul al XX-lea, puterea ofensivă tot mai mare a sistemelor de arme occidentale a făcut posibilă impunerea obedientei in zone din ce în ce mai largi şi a unui număr mai mare de oameni. În consecinţă, organizaţiile politice (cum ar fi statul) au fost capabile să conducă zone mai mari şi, prin urmare, au devenit mai mari ca dimensiuni şi mai puţine ca număr în lumea noastră occidentală. În acest fel, dezvoltarea politică a Europei în ultimul mileniu a văzut mii de zone feudale coalizându-se în sute de principate, iar acestea în zeci de monarhii

dinastice şi, în final, într-o duzină sau mai multe state naţionale. Statul naţional, a cărui dimensiune era măsurată în sute de mile, se baza, într-o măsură considerabilă, pe faptul că sistemul de armament al secolului al XIX-lea, fondat pe soldaţi cetăţeni cu pistoale şi deplasat (sau aprovizionat) de căile ferate şi vagoane, putea aplica forţa pe sute de mile. Aceasta, în multe cazuri, s-a dovedit a fi aproximativ de aceeaşi dimensiune ca si grupările lingvistice şi culturale europene de popoare; şi, în consecinţă, a devenit uşor să se bazeze apelul popular pentru loialitate faţă de structura statală pe naţionalism (adică, pe această limbă comună şi tradiţie culturală). Limbi şi culturi care acopereau zone mai mici decât cele care puteau fi guvernate de sistemul existent din secolul al XIX-lea de arme şi transport, cum ar fi galezii, bretonii, provensalii, bascii, catalanii, sicilienii, ucrainenii şi alţii, prin faptul că nu au reuşit să devină centre pentru una dintre aceste structuri dominante organizate prin arme, au intrat în eclipsă politică.
Pe măsură ce tehnologia armelor, transporturilor, comunicaţiilor şi propagandei a continuat să se dezvolte, a devenit posibil să se impună obedienţa pe zone măsurate în mii (mai degrabă decât sute) de mile şi, prin urmare, pe distanţe mai mari decât cele ocupate de grupurile lingvistice şi culturale existente. Prin urmare, a devenit necesar să se facă apel la loialitate faţă de stat pe baze mai largi decât naţionalismul. Acest lucru a dat naştere, în anii 1930 şi 1940, ideii de blocuri continentale şi a statului ideologic (înlocuind statul naţional).
Îmbrăţişat de Hitler şi japonezi şi mult mai puţin conştient de Statele Unite şi Marea Britanie, acest model în creştere de organizare politică şi apel la loialitate a fost zdrobit în al Doilea Război Mondial. Dar în timpul acelui război, dezvoltările tehnologice au extins aria asupra căreia se putea impune obedienţa şi se putea obţine consimţământul. Până în 1950, Dulles şi alţii vorbeau despre o lume cu două Puteri, ca şi cum consimţământul ar putea fi obţinut doar de două Puteri şi ca şi cum fiecare ar avea o arie de acoperire emisferică. Nu era aşa. Căci, deşi aria organizărilor de putere se extinsese, acestea nu deveniseră emisferice şi apăruseră noi factori de contrabalansare care ameninţau să inverseze întregul proces.
În loc ca puterea din anii 1950 să fie concentrată în două centre, fiecare emisferic ca arie de acoperire şi capabile să impună

obedienţa pe distanţe de 16.000 de kilometri,Superputerile puteau impune supunerea pe distanţe cuprinse între 9.000 şi 13.000 de kilometri, lăsând o zonă considerabilă libera între ele. În plus, neutralizarea puterii lor reale în confruntarea lor cu superputeri a făcut ca această zonă să fie mai evidentă şi le-a slăbit capacitatea de a obţine ascultare cerinţelor extreme chiar şi în raza de 6.000 de mile de centrele lor de putere (care erau situate, să zicem, în Omaha şi Kuibyshev). În această prăpastie de putere dintre superputerile mai puţin emisferice au apărut neutrii din Buffer Fringe(Zona Tampon).
Dar situaţia era mai mult decât această limitare geografică. Natura puterii se schimba, deşi puţini au observat acest lucru. Rolul forţei în politică fusese eficient în măsura în care a fost capabilă să influenţeze minţile şi voinţa oamenilor. Dar noile arme, căutând o rază de acţiune mai mare, deveniseră arme de distrugere în masă, mai degrabă decât instrumente de persuasiune. Dacă victimele unor astfel de arme sunt ucise, ele nu pot nici să se supună, nici să consimtă. Astfel, noile arme au devenit instrumente, nu ale puterii politice, ci ale distrugerii tuturor organizaţiilor de putere. Aceasta explica reticenţa crescândă a tuturor celor implicaţi de a le folosi. Mai mult, raza lor de acţiune şi domeniile de impact le fac cele mai ineficiente împotriva indivizilor şi mai ales împotriva minţilor individuale. Şi, în final, într-o stare ideologică, minţile oamenilor trebuie să fie principalele ţinte. Orice organizaţie este coordonată atât prin relaţii structurate, cât şi prin ideologie şi moral. Dacă primele devin din ce în ce mai ameninţate de arme de distrugere, organizaţia poate supravieţui devenind descentralizată, cu mai puţin accent pe relaţiile organizaţionale şi mai mult accent pe moral şi perspectivă. Astfel, ele devin din ce în ce mai amorfe şi invulnerabile la armele moderne de distrugere. Popoarele din Africa, printre altele, nu sunt susceptibile la constrângerea prin bombe de megatone. Iar popoarele occidentale sau popoarele sovietice pot deveni mai puţin susceptibile prin africanizare.
Acest proces nu a mers încă foarte departe, dar este deja notabil, în special în rândul tinerei generaţii din Statele Unite, Europa şi Uniunea Sovietică. Pentru tinerii din toate aceste trei zone există un scepticism crescând, chiar dacă relaxat, faţă de orice apel abstract general la loialitate şi supunere şi o preocupare tot mai mare pentru relaţiile interpersonale concrete cu grupurile locale de prieteni şi

apropiaţi.
Mai există un element în această imagine complexă. Acesta este, de asemenea, legat de arme. Istoria trecută a armelor de-a lungul a mii de ani arată că motivul pentru care unităţile politice au crescut în anumite perioade a fost din cauza puterii sporite a armamentului ofensiv în sistemele dominante de arme şi că perioadele în care armele defensive au devenit dominante au fost cele în care unităţile politice au rămas mici ca suprafaţă sau chiar au devenit mai mici. Puterea crescândă a castelelor în perioada din jurul anului 1100 î.Hr. sau în jurul anului 900 d.Hr. a făcut puterea politică atât de descentralizată şi a făcut unităţile de putere atât de mici încât toată puterea a devenit putere privată, iar statul a dispărut ca formă comună de organizare politică. Astfel a apărut aşa-numitul „Ev Mediu" în jurul anului 1000 î.Hr. sau 1000 d.Hr.
Nu ne aşteptăm la o astfel de creştere extremă a puterii defensive în viitor, dar orice creştere a puterii armelor defensive ar opri creşterea în dimensiune a zonelor de putere şi, în timp, ar inversa această tendinţă. Ar exista astfel o proliferare numerică şi o scădere a dimensiunii acestor unităţi de putere, o tendinţă deja evidentă, în ultimii douăzeci de ani, prin creşterea semnificativă a numărului de state membre ale Naţiunilor Unite. Nicio creştere drastică a puterii defensive a armelor existente nu poate fi încă demonstrată în mod concludent, dar capacitatea crescândă a forţelor de gherilă de a-şi menţine autonomia funcţională arată limite clare ale puterii ofensive a armelor contemporane. Orice creştere drastică a capacităţii forţelor de gherilă de a funcţiona ar indica o astfel de creştere a puterii defensive a armelor existente, iar aceasta, la rândul ei, ar indica o capacitate de a rezista autorităţilor centralizate şi, prin urmare, o capacitate de a menţine şi apăra libertăţile grupurilor mici.
O astfel de creştere a puterii armelor defensive, cu o descentralizare consecventă a puterii politice, ar necesita o serie de alte schimbări, cum ar fi descentralizarea producţiei economice. Acest lucru pare probabil foarte improbabil pentru noi, cei care trăim în expansiunea economică frenetică a revoluţiei electronice şi a cursei spaţiale, dar este cel puţin admisibil. O astfel de schimbare ar necesita o sursă abundentă şi dispersată de energie industrială şi utilizarea unor materiale abundente şi împrăştiate pe scară largă pentru productie industrială. Acestea nu par a fi posibilităţi complet improbabile.

De exemplu, o trecere de la utilizarea actuală a combustibililor fosili ca sursă principală de energie la utilizarea energiei solare direct în multe acumulatoare locale mici de energie ar putea oferi o sursă abundentă de energie descentralizată. Mai îndepărtată ar putea fi utilizarea mareelor sau a temperaturilor diferenţiale ale oceanului sau chiar a vânturilor. Posibil o oarecare dezvoltare în utilizarea energiei nucleare sau, mai presus de toate, o metodă de separare ieftină a oxigenului şi hidrogenului din apa obişnuită care ar putea elibera energie, poate prin pile de combustie, pe măsură ce se recombină.
O astfel de sursă de energie descentralizată, dacă este dezvoltată, ar putea fi utilizată pentru a construi un sistem industrial descentralizat folosind celuloza sau siliciul ca materii prime pentru a produce o economie din materiale plastice şi produse din sticlă (inclusiv fibră de sticlă). Aceste două materii prime găsite în vegetaţie şi nisip sunt printre cele mai comune substanţe din lume. Pe o astfel de bază, odată cu dezvoltarea adecvată a tacticilor de gherilă, costurile impunerii ordinelor centralizate în zonele locale ar putea creşte atât de mult încât ar putea apărea un proces considerabil de descentralizare politică şi autonomii locale (inclusiv libertăţi locale), inversând astfel procesul de centralizare politică care a continuat în tradiţia occidentală timp de aproximativ o mie de ani.
În acest proces, un rol semnificativ ar putea fi jucat de apariţia unei descurajări majore, non-nucleare.Acesta există deja, dar nu este discutat public deoarece reprezintă o astfel de ameninţare pentru structura politică mondială existentă. Se bazează pe existenţa armelor biologice şi chimice (BCW) care pot fi la fel de devastatoare ca armele nucleare şi nu necesită un sistem industrial bogat sau elaborat pentru fabricarea sau utilizarea lor. Astfel, acestea ar putea fi mai uşor disponibile sau utilizabile de către naţiunile industrializate mai puţin avansate, dar nu sunt cercetate de astfel de naţiuni într-o măsură considerabilă, deoarece ar putea fi, de asemenea, mai eficiente ca arme împotriva unor astfel de naţiuni înapoiate.
În acelaşi timp, naţiunile mai avansate ezită, de asemenea, să facă publică existenţa unor astfel de arme, deoarece nu există nicio garanţie că, deşi sunt uşor disponibile naţiunilor înapoiate, acestea nu ar putea fi totuşi relativ eficiente împotriva naţiunilor avansate.

O mare parte din semnificaţia acestei relaţii poate fi observată în ceea ce priveşte China Roşie. Acest... inamic a detonat deja un fel de dispozitiv nuclear şi va avea o armă nucleară în următorii ani, dar acest lucru oferă un pericol potenţial redus pentru noi, deoarece nu vor avea un mijloc de transport eficient cu rază lungă de acţiune. Pe de altă parte, ameninţarea lor cu aceasta împotriva aliaţilor noştri, cum ar fi Japonia sau Filipine, sau capacitatea lor chiar şi acum, cu armatele lor masive, de a ne ameninţa interesele în India, Asia de Sud-Est sau Coreea, este potenţial mare.
Împotriva unei astfel de ameninţări, rachetele noastre nucleare sunt relativ slabe, deoarece China este prea dispersată şi descentralizată pentru a oferi ţinte vitale. Pe de altă parte, vulnerabilitatea Chinei la ameninţarea războiului biologic este foarte mare. Aceasta explică atacurile lor isterice asupra „războiului biologic" american în timpul Războiului din Coreea. Cuvântul îi pune în panică, şi pe bună dreptate, deoarece sunt critic vulnerabili la astfel de arme folosite de noi. Virusuri care cauzeaza rugina grâului şi pyricula orezului, în soiuri deosebit de virulente pe plantele de tip chinezesc, pot fi produse în cantităţi mari relativ uşor la costuri mult sub 40 de dolari pe livră. Răspândite pe câmpuri la momentul potrivit în ciclul anual de creştere, acestea ar distruge până la 75% din aceste culturi. Şi nu există o apărare eficientă. În consecinţă, aportul alimentar chinezesc ar fi redus de la aproximativ 2.200 calorii pe persoană pe zi, nu mult peste nivelul de subzistenţă, la aproximativ 1.300 de calorii pe zi. Dacă chinezii ar permite acest lucru, ar avea puţini oameni suficient de puternici pentru a lucra la efortul de apărare, fie în zonele de luptă, fie în fabricile industriale. Dacă ar încerca să menţină un nivel ridicat al aportului de alimente al mai multor apărători indispensabili prin raţionalizare strictă, lăsând nimic pentru mulţi copii, bătrâni şi femei, ar suferi aproximativ 50 de milioane de decese din cauza malnutriţiei în decurs de un an. Forţele armate, încă în mare parte de origine ţărănească, nu ar permite un sistem de raţionalizare care le-ar condamna familiile la sate şi s-ar întoarce împotriva regimului, mai ales dacă o ofertă americană de a hrăni chinezii cu surplusul de alimente american după o capitulare chineză ar fi transmisă poporului chinez.
Pericolul ca astfel de arme să devină comune sau chiar cunoscute în mod obişnuit printre popoarele lumii, inclusiv naţiunile mai puţin dezvoltate, este foarte mare, deschizând o oportunitate pentru tot

felul de şantaje politice sau chiar pentru ameninţări pur şi simplu iresponsabile. Pericolul paralel reprezentat de noile arme de război chimice este şi mai îngrozitor. Unul dintre gazele neurotoxice disponibile în prezent în Statele Unite este atât de puternic încât o mică picătură pe pielea intactă a unei persoane poate provoca moartea în câteva secunde. In plus, multe dintre aceste arme BCW sunt ieftine de fabricat şi mai uşor de fabricat decât de controlat. Majoritatea pot fi fabricate în orice bucătărie bine echipată sau laborator obişnuit,principala restricţie decurgând din precauţiile de siguranţă dificile. Dar dacă acestea din urmă ar putea fi manevrate şi dacă s-ar putea obţine sisteme de lansare (care în unele cazuri nu trebuie să fie mai mult decât oameni care merg pe lângă câmpuri sau rezervoare urbane de apa), efectul descurajant al armelor BCW ar putea fi mult mai mare decât cel al armelor nucleare actuale şi ar fi mult mai puţin previzibil şi predictibil, deoarece acestea nu ar fi restricţionate, aşa cum este ameninţarea nucleară, la naţiunile puternic industrializate.
Acest lucru ar putea contribui la descentralizarea puterii deja menţionată.
Un alt element semnificativ în această imagine complexă este convergenţa către căi paralele a Statelor Unite şi a Uniunii Sovietice. Acesta este, desigur, ceva ce partizanii înfocaţi ai ambelor părţi vor refuza să recunoască. Aceasta apare din trei direcţii: (1) există o convergenţă absolută de interese între cele două state, aşa cum va fi indicata imediat; (2) structurile celor două ţări se schimbă, într-o oarecare măsură, în moduri similare; şi (3) fiind singurele superputeri capabile să provoace sau să obtină anihilare instantanee, aceste două ţări, într-o oarecare măsură, se deosebesc de alte state şi se află împreună pe aceeasi scara. Ultimul punct este aproape evident, deoarece trebuie să fie clar că doar aceste două sunt pregătite să se angajeze într-o cursă spre Lună sau au o cerere aproape insaţiabilă de matematicieni sau oameni de ştiinţă spaţiali sau sunt considerate de neutrii săraci ca fiind obligaţi să ofere asistenţă economică ambiţiilor acestora din urmă.
Convergenţa intereselor celor două superputeri provine în mare măsură din ceilalţi doi factori.
Aceste interese comune includ o mare varietate de elemente, cum ar fi restricţionarea proliferării armelor nucleare la state suplimentare, stabilirea de restricţii asupra cererilor economice ale naţiunilor

neutre, în special prin refuzul de a permite ca o superputere să fie stimulată împotriva celeilalte; sfârşitul testelor nucleare, încetinirea cursei spaţiale, dominaţiei deciziilor Naţiunilor Unite de către majoritatea tot mai mare a ţărilor mici şi înapoiate, agresivitatea crescândă a Chinei Roşii, unificarea Germaniei, accelerarea exploziei demografice în zonele înapoiate, şi multe altele.
Împreună cu această convergenţă de interese, există şi paralelismul crescând al structurii: (1) În ciuda unei mari diferenţe dintre teorii şi aparenţele vieţii politice din cele două ţări, fiecare ia din ce în ce mai mult deciziile sale fundamentale, nu prin politica de partid sau prin decizii într-o adunare politică, ci prin presiunile schimbătoare ale marilor blocuri de lobby care acţionează reciproc prin contacte în mare parte ascunse, purtate în culise. (2) Aceste presiuni sunt în principal legate de alocarea resurselor economice, prin mecanisme fiscale şi bugetare, între trei sectoare concurente ale economiei, preocupate de consum, cheltuieli guvernamentale (în principal apărare) şi investiţii de capital. (3) Din punct de vedere social, ambele societăţi trec printr-o circulaţie similară a elitelor, în care educaţia este principala poartă către avansarea socială şi este aglomerată cu candidaţi din stratul inferior (dar nu cel mai de jos) al societăţii (echivalentul micii burghezii sau a claselor de mijloc inferioare), dar primeşte relativ mai puţini candidaţi de succes din grupul superior (dar nu cel mai de sus) ai cărui părinţi sunt deja stabiliţi în structura predominantă.
(4) În ambele ţări, experţii şi tehnicienii instruiţi, ca o consecinţă a acestui proces educaţional, înlocuiesc personalităţile politice sau alte grupuri sociale, în special specialiştii politici. În ambele ţări, liderii militari, deşi calificaţi pentru influenţă supremă prin deţinerea puterii, sunt ţinuţi la niveluri secundare prin manipulări personale. (5) În ambele ţări există un scepticism intelectual tot mai mare faţă de autoritate, ideologii acceptate şi sloganuri consacrate, înlocuit de o accentuare tot mai mare a nevoii unor relaţii interpersonale satisfăcătoare, în grupuri mici.
Ca urmare a tuturor interrelaţiilor complexe dintre arme şi politică pe care le-am menţionat până în acest punct, pare foarte probabil ca relaţiile internaţionale ale viitorului să se schimbe de la lumea pe care am cunoscut-o, în care războiul era epidemic şi total, la una în care conflictul este endemic şi controlat. Sfârşitul războiului total înseamnă sfârşitul războiului pentru scopuri

nelimitate (predare necondiţionată, victorie totală, distrugerea regimului şi sistemului social al adversarului), purtat cu arme de distrugere totală şi o mobilizare totală a resurselor, inclusiv a oamenilor, către o stare de conflict constant, flexibil, controlat, cu scopuri limitate, specifice şi schimbătoare, urmărite prin aplicarea limitată a diverselor presiuni aplicate împotriva oricărui alt stat al cărui comportament dorim să-l influenţăm.
Un astfel de conflict controlat ar implica o serie de schimbări în atitudinile şi comportamentul nostru:
1. Fără declaraţii de război şi fără ruperea relaţiilor diplomatice cu adversarul, ci, în schimb, comunicare continuă cu acesta,indiferent de nivelul de intensitate la care ar putea ajunge conflictul.
2. Acceptarea ideii că un conflict cu un adversar în ceea ce priveşte anumite domenii, activităţi, unităţi sau arme nu implică neapărat un conflict cu acesta în alte domenii, activităţi, unităţi sau arme.
3. Consideraţiile militare şi utilizarea forţei în general vor fi întotdeauna subordonate consideraţiilor politice şi vor funcţiona ca parte a politicii în întregul context politic.
4. Forţele armate trebuie să fie pe deplin profesionalizate, antrenate şi pregătite psihologic pentru a îndeplini orice sarcină în măsura şi nivelul ordonate de autorităţile politice stabilite, fără dorinţa sau efortul independent de a duce lupta la un nivel de intensitate care nu este în conformitate cu politica şi consideraţiile politice existente.
5. Trebuie să existe în orice moment capacitatea deplină de a escalada sau de a detensiona nivelul războiului, după cum pare necesar în contextul politic şi de a semnala adversarului decizia de a face oricare dintre acestea ca ghid pentru răspunsurile sale.
6. Capacitatea de a atenua până la nivelul încetării violenţei şi a războiului trebuie să fie posibilă, atât din punct de vedere psihologic, cât şi procedural, chiar şi cu continuarea conflictului la niveluri inferioare, fără forţă, cum ar fi conflictul economic sau ideologic.
7. Trebuie să existe o panoplie completă de arme şi presiuni economice, politice, sociale şi intelectuale care pot fi folosite în conflict cu orice state diverse pentru a asigura obiective specifice şi limitate care ar deveni obiectivele reale ale politicii internaţionale într-o perioadă de conflict controlat.

8. Printre metodele pe care trebuie să fim pregătiţi să le folosim într-o astfel de perioadă trebuie să se număre acordul diplomatic sau tacit cu orice alt stat, inclusiv Uniunea Sovietică sau China Roşie, pentru a căuta obiective paralele sau comune în lume. Acest lucru va fi posibil dacă toate obiectivele sunt limitate la obiective specifice, pe care fiecare stat le va recunoaşte că nu sunt fatale poziţiei şi regimului său general şi prin care un obiectiv specific poate fi schimbat împotriva altuia, chiar şi tacit. Acest lucru va deveni posibil din dublul motiv că profesionalizarea forţelor combatante şi productivitatea crescândă a economiilor superputerilor nu vor necesita nici mobilizarea psihologică totală, nici mobilizarea economică aproape totală necesară în cel de-al Doilea Război Mondial.
9. Toate acestea înseamnă o estompare a distincţiei dintre război şi pace, situaţia fiind în permanenţă una de conflict strict controlat. În acest fel, conflictul endemic este acceptat pentru a evita, dacă este posibil, războiul total epidemic. Schimbarea va deveni posibilă deoarece politica finală a tuturor statelor va deveni conservarea modului lor de viaţă şi a regimului existent, cu cea mai mare libertate de acţiune posibilă. Aceste obiective pot fi păstrate în condiţii de conflict controlat, dar vor fi pierdute de toţi cei implicaţi în războiul total.
În ciuda acestei schimbări în întregul model al relaţiilor de putere internaţionale, Uniunea Sovietică va rămâne mult timp principalul adversar al Statelor Unite, o situaţie pentru care nu există o soluţie reală până când o nouă şi independentă superputere nu se va ridica pe masa continentală a Eurasiei, de preferinţă într-o Europa Occidentală unificată. Diferenţele fundamentale dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică vor rămâne pentru mult timp. Acestea sunt critice şi includ următoarele: (1) o diferenţă fundamentală de perspectivă, în care perspectiva Occidentului se bazează pe diversitate, relativism, pluralism şi consens social, în timp ce perspectiva rusă se bazează pe o gamă îngustă de opinii concurente şi o diversitate redusă de cunoştinţe şi este monolitică, intolerantă, rigidă, unificată, absolută şi autoritară;
(2) diferenţa în etapele de dezvoltare economică, în care acestea privesc cu nerăbdare către un viitor prosper, în timp ce noi am experimentat deja o societate prosperă şi suntem din ce în ce mai dezamăgiţi de ea; (3) faptul că economia americană este

unică, deoarece este singura economie care nu mai funcţionează în termeni de resurse limitate. Poate fi în interiorul unui cadru de resurse limitate, dar acest cadru este mult mai amplu decât celelalte caracteristici limitative ale sistemului (în special aranjamentele sale fiscale şi financiare) încât sistemul în sine nu funcţionează în limitele stabilite de acel cadru mai amplu.
A treia distincţie poate fi observată în faptul că, în alte economii, atunci când economiei i se prezintă cereri suplimentare, sunt disponibile mai puţine resurse pentru utilizări alternative. Dar în sistemul american, aşa cum este el în prezent, cererile noi suplimentare duc de obicei la creşterea resurselor care devin disponibile pentru scopuri alternative, consum semnificativ. Astfel, dacă Uniunea Sovietică ar accepta o creştere substanţială a activităţii spaţiale, resursele disponibile pentru creşterea nivelului de consum al Rusiei ar fi reduse, în timp ce în America, orice creştere a bugetului spaţial face ca nivelurile de consum să crească proportional. Acest lucru se întâmplă, în acest ultim caz, deoarece cheltuielile sporite pentru spaţiu oferă putere de cumpărare pentru consum, ceea ce pune la dispoziţie resurse neutilizate anterior din capacitatea productivă americană neutilizată.
Această capacitate productivă neutilizată există în economia americană deoarece structura sistemului nostru economic este de aşa natură încât canalizează fluxuri de fonduri către producţia de capacitate suplimentară (investiţii) fără niciun proces conştient de planificare sau nicio dorinţă reală din partea cuiva de a ne creşte capacitatea productivă. Acest lucru se întâmplă deoarece anumite instituţii din sistemul nostru (cum ar fi asigurările, fondurile de pensii, plăţile de asigurări sociale, profiturile corporative nedistribuite şi altele asemenea) şi anumite persoane care profită personal de fluxul de fonduri care nu le aparţin în investiţii continuă să opereze pentru a creşte investiţiile chiar şi atunci când nu au nicio dorinţă reală de a creşte capacitatea productivă (şi, într-adevăr, mulţi denunţă acest fapt). În Uniunea Sovietică, dimpotrivă, resursele sunt alocate creşterii capacităţii productive printr-un proces conştient de planificare şi cu preţul reducerii resurselor disponibile în sistemul lor pentru consum sau pentru guvern (în mare parte domeniul apărarii).
Astfel, sensul cuvântului „costuri” şi limitările capacităţii de a mobiliza resurse economice sunt complet diferite în sistemul

nostru faţă de sistemul sovietic şi de majoritatea celorlalte tari. În economia sovietică, „costurile” sunt costuri reale, măsurabile în termeni de alocare a resurselor rare care ar fi putut fi utilizate altfel. În sistemul american, „costurile” sunt limitări fiscale sau financiare care au puţină legătură cu utilizarea resurselor rare sau chiar cu utilizarea resurselor disponibile (şi, prin urmare, nu sunt rare). Motivul este că, în economia americană, limita fiscală sau financiară este mai mică decât limita stabilită de resursele reale şi, prin urmare, din moment ce limitele financiare acţionează ca o restricţie asupra activităţilor noastre economice, nu ajungem în punctul în care activităţile noastre se confruntă cu restricţiile impuse de limitele resurselor reale (cu excepţia cazurilor rare şi pe termen scurt în ceea ce priveşte forţa de muncă instruită tehnic, care este resursa noastră cea mai limitată).
Aceste diferenţe dintre economia sovietică şi cea americană sunt: (1) cea din urmă are investiţii încorporate,involuntare, instituţionalizate, de care prima nu dispune, şi (2) cea din urmă are restricţii fiscale la un nivel mult mai scăzut al activităţii economice, de care sistemul sovietic nu dispune. Astfel, o activitate sporită în domeniul apărării în URSS implică costuri reale, deoarece pune presiune pe plafonul stabilit de resursele reale limitate, în timp ce o activitate sporită în domeniul apărării sau spaţiului american eliberează bani în sistem, care ridica plafonul financiar artificial, împingându-l în sus, mai aproape de plafonul superior stabilit de limita resurselor reale ale economiei americane. Acest lucru face disponibilă capacitatea productivă neutilizată care există în sistemul nostru între plafonul financiar şi plafonul resurselor reale; nu numai că face ca aceste resurse neutilizate să fie disponibile pentru sectorul guvernamental al economiei din care au fost efectuate cheltuielile direct, dar pune la dispoziţie şi porţiuni din aceste resurse eliberate pentru consum şi investiţii de capital suplimentare. Din acest motiv, cheltuielile guvernamentale din Statele Unite pentru lucruri precum apărarea sau spaţiul pot să nu implice costuri reale în ceea ce priveşte economia în ansamblu. De fapt, dacă volumul capacităţii neutilizate, pus în funcţiune prin cheltuieli pentru apărare şi aşa mai departe, este mai mare decât resursele necesare pentru a satisface nevoia pentru care a fost făcută cheltuiala, volumul resurselor neutilizate puse la dispoziţie pentru consum sau investiţii va fi mai mare decât volumul

resurselor utilizate în cheltuielile guvernamentale, iar acest efort guvernamental suplimentar nu va costa absolut nimic în termeni reali, ci va implica costuri reale negative. (Bogăţia noastră va creşte prin depunerea acestui efort.)
Baza acestei situaţii ciudate şi practic unice se găseşte în cantitatea mare de capacitate productivă neutilizată din Statele Unite, chiar şi în cei mai productivi ani ai noştri. În al doilea trimestru al anului 1962, sistemul nostru productiv funcţiona la un nivel foarte ridicat de prosperitate, dar totuşi funcţiona cu aproximativ 12% sub capacitate, ceea ce reprezenta o pierdere de 73 de miliarde de dolari anual. În întreaga perioadă de la începutul anului 1953 până la mijlocul anului 1962, sistemul nostru productiv a funcţionat cu 387 de miliarde de dolari sub capacitate. Astfel, dacă sistemul ar fi funcţionat aproape de capacitatea maximă, efortul nostru de apărare pe parcursul celor nouă ani nu ne-ar fi costat aproape nimic, în ceea ce priveşte pierderile de bunuri sau capacitate.
Acest caracter unic al economiei americane se bazează pe faptul că utilizarea resurselor urmează linii de flux în economie care nu sunt reflectate peste tot de linii de flux corespunzătoare ale creanţelor asupra averii (adică banilor). În general, în economia noastră, liniile de flux ale creanţelor asupra averii sunt de aşa natură încât oferă un volum foarte mare de economii şi un volum destul de mare de investiţii, chiar şi atunci când nimeni nu îşi doreşte cu adevărat o nouă capacitate productivă; ele oferă, de asemenea, un flux inadecvat de putere de cumpărare a consumatorilor, în ceea ce priveşte fluxurile potenţiale de bunuri de consum; dar ele oferă fluxuri de fonduri foarte limitate, atent examinate şi adesea direcţionate greşit pentru utilizarea resurselor pentru a satisface nevoile sectorului guvernamental al economiei noastre trisectoriale. Drept urmare, avem o economie cu modele distorsionate de utilizare a resurselor, cu suprainvestiţii în multe domenii, consumatori supraaglomeraţi într-un loc şi consumatori săraci în altul, o subofertă drastică de servicii sociale şi nevoi sociale pe scară largă pentru care lipsesc fondurile publice. În Uniunea Sovietică, fluxurile monetare urmează destul de bine fluxurile de bunuri şi resurse reale, deci, prin urmare,presiunile sunt direct asupra resurselor. Aceste presiuni înseamnă că economisirea şi investiţiile intră în conflict direct cu consumul şi serviciile guvernamentale (inclusiv apărarea),punând guvernul sub presiuni directe severe,

deoarece cerinţele pentru un nivel de trai mai ridicat nu pot fi satisfăcute decât prin reducerea investiţiilor, apărării, spaţiului sau a altor cheltuieli guvernamentale.
Multe ţări ale lumii, în special cele înapoiate, sunt într-o situaţie mai proastă decât Uniunea Sovietică, deoarece eforturile lor de a creşte bunurile de consum pot necesita investiţii bazate pe economii care trebuie acumulate în detrimentul consumului. În multe zone, aşa cum am văzut în Asia,Mediterana şi America Latină, economiile sunt acumulate prin fluxuri monetare structurale, dar nu există fluxuri instituţionale către investiţii, există puţin stimulent sau motivaţie pentru investiţii, iar economia este în urmă în toate cele trei sectoare.
Ca o consecinţă principală a acestor condiţii, contrastul dintre naţiunile „bogate" şi naţiunile „sarace" va deveni şi mai mare. Acest lucru ar fi de mică importanţă pentru restul lumii dacă popoarele din zonele înapoiate, care se confruntă cu „criza aşteptărilor crescânde", nu sunt din ce în ce mai reticente să fie măcinate în sărăcie aşa cum au fost predecesorii lor.
În acelaşi timp, impasul superputerilor creşte capacitatea acestor naţiuni de a fi neutre, de a exercita influenţă în afara oricărei relaţii cu puterile lor reale şi de a acţiona, uneori, într-un mod iresponsabil. Aceste zone vor fi principalele surse de probleme reale în viitor, deoarece ciocnirile dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică (sau chiar China Roşie) este puţin probabil să apară din conflicte de interese directe, dar pot foarte bine să apară din conflicte legate de neutri.
Aceşti neutri şi alte popoare din zonele înapoiate au probleme acute. Soluţii la aceste probleme există, dar este puţin probabil ca naţiunile subdezvoltate să le găsească. După cum am indicat în altă parte, principalele lor probleme sunt trei: (1) ... aprovizionare limitată cu alimente; (2) probleme de stabilitate politică, în special relaţia dintre obiectivele politice şi modelele destul de diverse de control al armelor; şi (3) problema obţinerii unor modele de perspectivă constructive, mai degrabă decât distructive.
Statele Unite au un interes în a vedea că aceste probleme îşi găsesc soluţii. În general, aceste naţiuni subdezvoltate nu pot urma modelele americane şi sunt atrase de sistemul sovietic, în ciuda costurilor sale mari în pierderea libertăţilor personale. Nu avem nici cunoştinţele, nici influenţa care ne-ar permite să le îndreptăm paşii

pe rute mai dezirabile, cum ar fi cele urmate de Japonia.
O evoluţie a vieţii politice din următoarea generaţie, care va fi dificil de documentat, se referă la însăşi natura statului suveran modern. La fel ca o mare parte din moştenirea noastră culturală din secolul al XVII-lea, cum ar fi dreptul internaţional şi puritanismul, acesta ar putea să fie acum într-un proces de schimbare atât de profund încât să-i modifice însăşi natura. Aşa cum era înţeles în Europa de Vest în ultimele trei secole, statul era organizarea puterii suverane pe baze teritoriale. „Suveran" însemna că statul (sau conducătorul) avea autoritatea legală supremă de a face aproape orice era considerat public, iar această autoritate afecta direct subiectul (sau cetăţeanul) fără intermediari sau corporaţii tampon, şi făcea acest lucru într-o antiteză dualistă a puterii, tipică logicii greceşti cu două valori, care se aplica aproape oricărui lucru în secolul al XVII-lea. Ca parte a acestui sistem suveran, se presupunea că drepturile de proprietate şi de asociere permanentă nu erau naturale sau eterne, ci decurgeau din acordarea puterii suverane. Astfel, proprietatea funciară necesita recunoaşterea statului sub forma unui document sau a unui act, şi nicio corporaţie nu putea exista decât prin carta suveranului sau cu consimţământul său tacit. Mai mult, toţi cetăţenii de pe teritoriu erau supuşi aceleiaşi puteri suverane. Aceasta din urmă consta, aşa cum se întâmplă încă în mare parte în tradiţia noastră, dintr-un amestec de forţă (militară), recompense economice şi uniformitate ideologică. Această viziune asupra autorităţii publice nu este nicidecum universală în lume şi prezintă indicii puternice că s-ar putea schimba în Occident. Corporaţiile există şi au cea mai veche marcă a divinităţii (nemurirea), şi au devenit, aşa cum erau în Evul Mediu nesuveran, refugii unde indivizii pot funcţiona protejaţi de raza de acţiune a statului suveran. Echivalenţa de odinioară aproape universală dintre reşedinţă şi cetăţenie ar putea slăbi. Dacă statul ideologic continuă să-şi dezvolte caracteristicile probabile, persoane cu ideologii diferite şi, prin urmare, cu loialităţi diferite se pot amesteca pe acelaşi teritoriu. Numărul refugiaţilor şi al străinilor rezidenţi este acum în creştere în majoritatea ţărilor.
Mai mult, încorporarea unei varietăţi atât de largi de popoare cu tradiţii atât de diverse în Organizaţia Naţiunilor Unite contribuie, de asemenea, la acest proces. Am văzut că China tradiţională nu a exercitat puterea asupra marii majorităţi a supuşilor săi (ţăranii)

în termeni de forţă, recompense sau chiar ideologie, ci a făcut-o prin presiuni sociale prin intermediul familiei şi al nobilimii.
În mod similar, în Africa, puterea a fost destul de diferită în caracterul său faţă de statul tradiţional european şi se baza mai degrabă pe rudenie, reciprocitate socială şi religie. Când nativii africani se întâlneau pentru a soluţiona disputele politice în luptă, aceasta nu era, ca în Europa, o ciocnire a forţei militare pentru a rezolva problema; mai degrabă era o oportunitate pentru entităţile spirituale de a-şi indica deciziile legate de disputa. De îndată ce apăreau câteva victime de o parte, acest lucru era considerat un indiciu că spiritele în cauză luaseră o decizie adversă acelei părţi şi, în consecinţă, asociaţii victimelor au parasit bătălia fugind, lăsând câmpul de luptă celeilalte părţi. La fel ca procesul judiciar medieval luptă sau sacrificiu, acesta nu a fost un efort de a soluţiona o dispută prin forţă, ci încercarea de a oferi unei entităţi spirituale o oportunitate de a-şi dezvălui decizia.
Poate părea exagerat să ne aşteptăm ca statul nostru să cedeze introducerii unor influenţe religioase, magice sau spirituale, dar nu există nicio îndoială că presiunile sociale, cum ar fi cele folosite pentru a exercita influenţă în China, vor deveni mai influente în structurile noastre de putere în viitor.
De asemenea, pare probabil că va exista o anumită renaştere a utilizării intermediarilor în eliminarea sau slăbirea impactului puterii suverane asupra indivizilor obişnuiţi. Aceasta implică o creştere a federalismului în structura puterii politice. În general, istoria federalismului nu a fost una fericită. Chiar şi în Statele Unite, cel mai semnificativ exemplu de structură federalistă de succes din istoria modernă, principiul federalist a cedat teren guvernării unitare timp de aproximativ 150 de ani. Mai mult, în timpul nostru, o serie de eforturi, în principal britanice, de a înfiinţa uniuni federale au eşuat. Astfel, Federaţia Centrafricană a Rhodesiei şi Nyasalandului s-a destrămat după câţiva ani, iar Federaţia Indiilor de Vest a devenit şi mai puţin viabilă. Recent, Federaţia Malaeziană a Statelor Malaeziene, Singapore, Borneo de Nord şi Sarawak a fost ameninţată cu distrugerea de către Indonezia, cândva un sistem federal care acum a cedat în mare măsură dezvoltărilor unitare.
Cu toate acestea, principiul federal pare să se dezvolte ca metodă prin care anumite funcţii ale guvernării sunt alocate unei structuri,

în timp ce alte funcţii trec la o structură mai restrânsă sau mai largă.
Această tendinţă pare să provină dintr-o serie de influenţe, dintre care principalele ar putea fi:
(1) incapacitatea multora dintre statele noi şi mici de a îndeplini toate funcţiile guvernării independent şi singure şi eforturile lor ulterioare de a îndeplini unele dintre ele în mod cooperativ; (2) tendinţa acestor state noi de a apela la Naţiunile Unite pentru a îndeplini unele dintre cele mai semnificative funcţii ale guvernării, cum ar fi apărarea frontierelor sau menţinerea ordinii publice; de exemplu, Tanganyika şi-a desfiinţat recent forţele armate şi a încredinţat apărarea şi ordinea publică unei forţe nigeriene aflate sub controlul Naţiunilor Unite; (3) necesitatea cooperării economice pe zone mai extinse decât graniţele majorităţii statelor pentru a obţine diversitatea necesară a resurselor în cadrul unui singur sistem economic, o nevoie care va continua să încurajeze înfiinţarea de uniuni vamale şi blocuri economice, dintre care Piaţa Comună Europeană este exemplul remarcabil; uniuni similare sunt proiectate pentru America Centrală şi alte zone. Cel mai interesant exemplu al acestui proces poate fi observat în creşterea lentă a unui tip de structură federală pe mai multe niveluri care acoperă o mare parte din Africa tropicală. Aceasta a apărut din dezintegrarea sistemului colonial francez din Africa Neagră în 1956-1960 şi a fost cunoscută iniţial sub numele de Cei Doisprezece din Brazzaville (din decembrie 1960), dar acum este mult extinsă pentru a include zone non-franceze sub denumirea Uniunii Statelor Africane şi Malgaşe. Această Uniune prezintă o tendinţă de a deveni unul dintre straturile de mijloc într-o ierarhie politică pe mai multe niveluri. În această ierarhie, nivelul superior este deţinut de Naţiunile Unite şi organismele sale funcţionale asociate, cum ar fi Organizaţia Mondială a Sănătăţii, UNESCO, Organizaţia pentru Alimentaţie şi Agricultură, Organizaţia Internaţională a Muncii, Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială, Curtea Internaţională de Justiţie şi altele. La al doilea nivel se află diverse organizaţii paneuropene sau Blocul al Treilea, cum ar fi Piaţa Comună Europeană sau omologul său politic acum blocat, alături de Euratom, Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Fierului şi altele. Vetoul lui De Gaulle asupra dezvoltării continue a acestora a suspendat creşterea lor şi şi orice tendinţă de coalizare cu o serie de organizaţii comunitare

franceze mai vechi.
La al treilea, al patrulea şi al cincilea nivel se află o masă destul de confuză de organizaţii, dintre care al treilea este format din cele cu anvergură panafricană, al patrulea sunt cele aliate cu UAMS, iar al cincilea sunt proiectele relativ viabile ale celor Doisprezece din Brazzaville. La al treilea nivel se află organizaţii precum Comisia Economică pentru Africa de Sud a Saharei, Comisia de Cooperare Tehnică pentru Africa, Consiliul Ştiinţific pentru Africa, două comisii africane ale Conferinţei Mondiale a Organizaţiilor Profesiilor Didactice, Confederaţia Sindicală Africană (înfiinţată la Dakar în 1962) şi o serie de altele. La al cincilea nivel se află o întreagă serie de organizaţii asociate cu Cei Doisprezece din Brazzaville, „summit-urile" sale semestriale ale şefilor de stat, Secretarul General şi Secretariatul său, Uniunea Apărării, Organizaţia pentru Cooperare Economică şi altele. La al patrulea nivel se află organizaţii similare, inclusiv o Adunare a Şefilor de Stat, un Consiliu al Membrilor şi un Secretariat General înfiinţat pentru UAMS la Lagos în ianuarie 1962. Posibil, aceste niveluri al treilea, al patrulea şi al cincilea se vor uni şi vor elimina o parte din ele pe măsură ce numărul de membri devine mai ferm.
La al şaselea nivel se află o serie de uniuni locale de state, cum ar fi cele pentru controlul local al râurilor, uniunile vamale şi altele asemenea. Iar la al şaptelea nivel se află statele individuale care, în teorie (cum ar fi statele Statelor Unite) vor continua să deţină suveranitate deplină. Dar când voturile de două treimi la nivelurile superioare pot lua decizii obligatorii pentru statele membre sau când statele intenţionează să voteze ca un bloc în cadrul Naţiunilor Unite sau când statele şi-au redus forţele militare şi poliţieneşti astfel încât sunt dependente de forţele de la nivelurile superioare pentru a-şi apăra teritoriile sau pentru a menţine ordinea sau când statele inseala la niveluri decizionale in favoare fondurilor de investiţii sau pentru a-şi restabili dezechilibrele valutare anuale, realităţile puterii suverane se dispersează, iar **unele zone ale lumii încep să semene mai mult cu statele germane din perioada medievală târzie decât cu statele suverane naţionaliste din secolul al XIX-lea. Cât de departe va merge acest proces nu putem prezice, dar posibilitatea unor astfel de evoluţii nu ar trebui exclusă de noi doar pentru că nu le-am experimentat în generaţiile recente.**

Aceste prezentari a modelelor de putere sunt mai mult decât suficiente pentru viitorul nostru apropiat. Acum trebuie să trecem la o discuţie mult mai scurtă despre modelele vieţii economice şi sociale. Acolo vedem un contrast extraordinar. În timp ce viaţa economică a societăţii occidentale a avut din ce în ce mai mult succes în satisfacerea nevoilor noastre materiale, aspectul social a devenit din ce în ce mai frustrant. A fost o vreme, nu cu mult timp în urmă, când principalele obiective ale majorităţii occidentalilor erau obţinerea de bunuri materiale mai mari şi creşterea standardelor de viaţă. Acest lucru a fost realizat cu costuri sociale mari, prin uzura sau chiar distrugerea unei mari părţi a vieţii sociale, inclusiv a sentimentului de camaraderie comunitară, a timpului liber şi a facilităţilor sociale. Privind în urmă, suntem pe deplin conştienţi de aceste costuri în oraşele industriale originale şi în mahalalele urbane,dar privind în jurul nostru astăzi, adesea nu suntem conştienţi de costurile mari, adesea intangibile, ale clasei de mijloc care trăieşte în suburbii sau în împrejurimile care înconjoară oraşele europene: distrugerea tovărăşiei sociale şi a solidarităţii, influenţa tot mai restrânsă a expunerii la persoane dintr-o grupă de vârstă restrictionată sau dintr-un segment restrâns al clasei sociale, ororile navetei, nevoia neîncetată de a conduce constant pentru a satisface nevoile obişnuite ale familiei pentru alimente, îngrijire medicală, divertisment, religie sau experienţă socială, costul prohibitiv şi inconvenientele întreţinerii şi reparaţiilor şi în general, întregul mod de viaţă al rutinei competitive suburbane, inclusiv nevoia la scară largă de a oferi activităţi artificiale copiilor.
Rebeliunea împotriva acestei curse a început deja, nu din partea clasei de mijloc inferioare care abia intră în ea şi încă aspiră la ea, ci din partea clasei de mijloc consacrate care, cum se spune, „a avut parte de ea”. În general, eforturile de a găsi o cale de ieşire, menţinând în acelaşi timp un nivel de trai material ridicat nu au avut succes, iar adevărata rebeliune vine, aşa cum vom vedea mai târziu, de la copiii lor.
Aceştia au extins revolta obişnuită a adolescenţilor împotriva dominaţiei şi autorităţii parentale într-o respingere la scară largă a valorilor parentale. O formă pe care a luat-o această revoltă a fost modificarea sensului expresiei „nivel de trai ridicat” pentru a include o serie întreagă de dorinţe şi valori care nu sunt materiale

şi, prin urmare, au fost excluse din înţelegerea burgheză din secolul al XIX-lea a expresiei „nivel de trai”. Printre acestea se numără două pe care le-am enumerat deja ca fiind elemente derutante în înţelegerea africanilor asupra nivelului de trai: relaţiile interpersonale în grupuri mici şi jocurile sexuale. Aceste schimbări, aşa cum vom vedea, au ajuns să reprezinte o provocare pentru întreaga perspectivă a clasei de mijloc.

Costurile sociale ale sistemului economic contemporan sunt uimitoare. În general, acestea au fost discutate pe larg şi sunt în general recunoscute. Pe măsură ce întreprinderile economice au devenit mai mari şi mai strâns integrate unele în altele, libertatea, individualismul şi iniţiativa, asociate în mod tradiţional cu economia modernă (spre deosebire de economia rurală medievală), au fost sacrificate. Individul independent s-a transformat treptat în „omul organizaţiei” conformist. Rutina a înlocuit riscul, iar subordonarea faţă de abstracţiuni a înlocuit lupta cu diverse probleme concrete. Gama constant restrânsă a posibilităţilor de auto-exprimare a dat naştere la frustrări profunde, legate de creşterea concomitentă a unor obiceiuri compensatorii iraţionale, cum ar fi obsesia pentru viteză; combativitatea indirectă, în special în sport; utilizarea alcoolului, tutunului, narcoticelor şi sexului ca stimulente, diversiuni şi sedative şi apariţia şi dispariţia rapidă a modei în îmbrăcăminte, obiceiuri sociale şi activităţi de agrement.

Cele mai importante au fost cerinţele sistemului industrial şi de afaceri modern, datorită avansării tehnologiei, pentru o forţă de muncă mai bine calificată. O astfel de instruire necesită un grad de ambiţie, autodisciplină şi preferinţe pe care multe persoane refuză să le ofere sau le lipsesc, având ca rezultat reaparitia unei clase sociale inferioară în creştere, formată din marginile sociale (Lumpenproletariatul). Acest grup de respinşi din societatea noastră industrială burgheză reprezintă una dintre cele mai dificile probleme viitoare, deoarece sunt adunaţi în mahalalele urbane, au influenţă politică şi sunt periculoşi din punct de vedere social. În Statele Unite, unde aceşti oameni se adună în cele mai mari oraşe şi sunt adesea negri sau latino-americani, sunt consideraţi o problemă rasială sau economică, dar în realitate reprezintă o problemă educaţională şi socială pentru care soluţiile economice sau rasiale ar ajuta puţin. Acest grup este cel mai numeros în

zonele industriale mai avansate şi acum formează peste douăzeci la sută din populaţia americană. Întrucât sunt un grup care se autoperpetuează şi au mulţi copii, ei cresc numeric mai repede decât restul populaţiei. Caracteristica lor de autoperpetuare ca grup nu se bazează pe diferenţe biologice, ci pe factori sociologici, în principal pe faptul că părinţii dezorganizaţi, nedisciplinaţi, cu preferinţe prezente,care trăiesc în condiţii economice şi sociale haotice, sunt cel mai puţin susceptibili să îşi educe copiii în obiceiurile organizate, disciplinate, cu preferinţe viitoare şi ordonate pe care sistemul economic modern le cere de la lucrătorii săi, astfel încât copiii, la fel ca părinţii lor, să crească ca persoane nepotrivite profesional. Aceasta nu este o afecţiune care poate fi vindecată prin asigurarea mai multor locuri de muncă, chiar dacă locurile de muncă sunt în domeniile potrivite, deoarece locurile de muncă necesită caracteristici pe care aceste victime ale anomiei nu le posedă şi este puţin probabil să le dobândească.
Toate acestea duc la una dintre cele mai semnificative schimbări actuale, schimbările de atitudini şi perspective. În acest moment nu vom discuta despre perspectiva clasei de mijloc şi provocările acesteia, care sunt aspectul central al acestui subiect în Statele Unite, ci ne vom limita la un subiect la fel de vast, schimbările perspectivei societăţii occidentale în ansamblu, în special în Europa.
Aspectele intelectuale şi religioase ale oricărei societăţi, inclusiv toate lucrurile pe care le numesc „model de perspectivă”, se schimbă cel puţin la fel de rapid ca aspectele mai materiale ale societăţii şi sunt, în general, mai puţin observate. Printre acestea, cele mai semnificative şi cele mai puţin observate sunt categoriile în care orice societate îşi împarte experienţele pentru a se gândi la ele sau pentru a vorbi despre ele şi valorile pe care societatea, adesea într-un consens inconştient, le atribuie acestor categorii. În fiecare societate există anumite grupuri, poate o elită intelectuală, care au idei noi, noi cel puţin în comparaţie cu ceea ce a fost înainte. În timp, unele dintre aceste gânduri se răspândesc şi devin familiare, până când poate părea că toată lumea le gândeşte. Desigur, nu toată lumea are aceste intentii, deoarece în fiecare societate există alte trei grupuri: grupul mare care nu gândeşte deloc, grupul substanţial care nu este conştient de nimic nou şi care păstrează aceeaşi perspectivă ani de zile sau chiar generaţii şi grupul mic

care se opune întotdeauna consensului pur şi simplu pentru că opoziţia a devenit un scop în sine.
În ciuda acestor complexităţi, putem totuşi privi în trecut şi vedea o secvenţă de perspective predominante, deseori cu perioade de tranziţie destul de confuze între ele. În ultimele două secole, au existat cinci astfel de etape: Iluminismul între 1730-1790, Mişcarea Romantică între 1790-1850, Epoca Materialismului Ştiinţific între 1850-1895, Perioada Activismului Iraţional din 1895-1945 şi noua noastră Epocă a Diversităţii Incluzive din 1945. Aceste modele schimbătoare de perspective apar deoarece oamenii sunt creaturi complicate care încearcă să opereze într-un univers complex. Atât omul, cât şi universul sunt dinamice sau schimbătoare în timp, iar principala complexitate suplimentară este că ambele se schimbă într-un continuum al abstracţiunii, precum şi în continuumul mai familiar al spaţiu-timpului. Continuumul abstracţiunii înseamnă pur şi simplu că realitatea în care funcţionează omul şi universul există în cinci dimensiuni; dintre acestea, dimensiunea abstracţiunii acoperă o gamă de la capătul cel mai concret şi material al realităţii până la, la extrema opusă, capătul cel mai abstract şi spiritual al realităţii, cu fiecare gradaţie posibilă între aceste două capete de-a lungul dimensiunilor intermediare care determină realitatea, inclusiv cele trei dimensiuni ale spaţiului, a patra a timpului şi această a cincea dimensiune a abstracţiunii. Aceasta înseamnă că omul este concret şi material la un capăt al persoanei sale, este abstract şi spiritual la celălalt capăt şi acoperă toate gradaţiile dintre ele, cu o zonă centrală extinsă preocupată de haosul experienţelor sale emoţionale şi sentimente. Pentru a se gândi la sine sau la univers cu scopul mai abstract şi raţional al fiinţei sale, omul trebuie să îşi categorizeze şi să conceptualizeze atât propria natură, cât şi natura realităţii, în timp ce, pentru a acţiona şi a simţi la capătul mai puţin abstract al fiinţei sale, trebuie să funcţioneze mai direct, în afara limitelor categoriilor, fără tamponul conceptelor. Astfel, omul şi-ar putea privi propria fiinţă ca fiind împărţită în trei niveluri: corp, emoţii şi raţiune. Corpul, funcţionând direct în spaţiu-timp-abstracţie, este foarte preocupat de situaţii concrete, evenimente individuale şi unice, la un moment şi loc specific. Nivelurile medii ale fiinţei sale sunt preocupate de sine însuşi şi de reacţiile sale la realitate în termeni de sentimente şi emoţii, determinate de reacţiile endocrine

şi neurologice. Nivelurile superioare ale fiinţei sale sunt preocupate de analiza neurologică şi manipularea abstracţiunilor conceptualizate. Cele trei operaţiuni corespunzătoare ale fiinţei sale sunt senzuală, emoţională sau intuitivă şi raţională. Secvenţa istoriei intelectuale se referă la succesiunea stilurilor sau modelor care au predominat, unul după altul, în ceea ce priveşte accentul sau combinaţiile celor trei niveluri de operaţiuni ale omului care ar fi folosite în eforturile sale de a experimenta viaţa şi de a face faţă universului.

În termeni generali, am putea spune că omul primitiv a pus accent pe o abordare empirică a aceste probleme, utilizând echipamentul senzorial al omului şi punând accent principal pe situaţii concrete specifice; omul arhaic (să zicem din 5000 î.Hr. până în jurul anului 500 î.Hr. în Eurasia) a pus accent pe echipamentul emoţional şi intuitiv al omului, punând accent pe simboluri, ritualuri, mit şi acţiuni magice; omul clasic (să zicem din 500 î.Hr. până în 500 d.Hr.) a pus accent pe echipamentul raţional al omului şi a considerat conceptele omului drept cea mai mare parte a realităţii. Însă omul occidental, încă din anul 500 d.Hr., a căutat să găsească o combinaţie a tuturor celor trei părţi ale echipamentului său care să ofere o explicaţie satisfăcătoare şi o funcţionare reuşită atât în ceea ce priveşte natura omului, cât şi universul. Combinaţiile pe care le-a încercat oferă secvenţa schimbătoare a istoriei intelectuale.

Epoca Iluminismului, urmând succesele Epocii lui Newton (care descoperise o explicaţie raţională şi mecanică a universului material), a încercat să aplice aceleaşi tehnici omului şi societăţii şi a venit cu o concepţie statică, mecanică şi raţionalistă a ambelor. Insuficienţa acestei viziuni asupra omului, deja respinsă de poeţi şi figuri literare la mijlocul secolului al XVIII-lea, a dus la respingerea sa generală ca fiind inadecvată din cauza exceselor Revoluţiei Franceze.

Perioada romantică următoare, în consecinţă, a adoptat o imagine mult mai iraţională asupra omului, a societăţii şi a universului. Drept urmare, accentul s-a mutat de la viziunile raţionale, mecanice şi statice anterioare la viziuni iraţionale şi dinamice asupra omului şi societăţii.

Această perioadă a romantismului (aproximativ 1790-1850) a fost marcată de poeţii „furtunii şi stresului”,renaşterea gotică şi un

accent tot mai mare pus pe istorie ca cheia corectă pentru înţelegerea omului şi societăţii. Perioada, asociată cu Hegel, Hugo şi Heine, a culminat cu Manifestul comunist (1848) al lui Karl Marx, care a găsit cheia poziţiei sociale a omului în luptele trecute.
A treia generaţie a secolului al XIX-lea (1850-1895) se afla într-o epocă a ştiinţei şi raţionalismului, ale cărui figuri tipice erau Darwin şi Bismarck. Deşi sublinia aspectele empirice şi raţionale ale ştiinţei, a încercat să le aplice biologiei şi istoriei în termenii unui materialism ştiinţific care putea explica biologia şi schimbarea aşa cum ştiinţa lui Newton explicase mecanica.
Până la sfârşitul secolului, omul era frustrat şi dezamăgit de metoda ştiinţifică şi de materialism şi de accentul pus pe lumea non-umană şi se îndrepta din nou către problemele omului şi societăţii, cu convingerea că aceste probleme puteau fi rezolvate doar prin metode non-raţionale şi prin ciocnirea forţelor aflate în conflict, deoarece problemele în sine erau prea complexe, prea dinamice, prea iraţionale pentru a fi rezolvate de ştiinţă sau chiar de gândirea umană.
Rezultatul a fost o nouă perioadă, Epoca Activismului Iraţional. Aceasta a început cu bărbaţi precum Henri Bergson şi Sigmund Freud, care au subliniat natura nonraţională a universului şi a omului, au mutat rapid doctrinele lui Darwin despre luptă şi supravieţuire de la natura non-umană la societatea umană şi au respins raţionalismul ca fiind lent, superficial şi o inhibiţie atât asupra acţiunii, cât şi a supravieţuirii.
După cum spunea Bergson în lucrarea sa Evoluţia Creatoare (1907): „Intelectul este caracterizat de o incapacitate naturală de a înţelege viaţa. Instinctul, dimpotrivă, este modelat pe însăşi forma vieţii.”
Această perioadă considera că omul, natura şi societatea umană erau toate fundamental iraţionale. Raţiunea, considerată o acumulare târzie şi destul de superficială în procesul evoluţiei umane, era considerată inadecuată pentru a sonda natura reală a problemelor omului şi era considerată un inhibitor al intensităţii acţiunilor sale, un obstacol în calea supravieţuirii sale ca individ şi a grupului său (naţiunea). Orice efort de a aplica raţiunea sau ştiinţa, bazată pe analiză şi evaluare raţională, ar fi un efort lent şi frustrant: lent deoarece procesul raţionalităţii umane este întotdeauna lent,frustrant deoarece nu poate pătrunde în

profunzimile şi natura reală a experienţei umane şi pentru că poate întotdeauna să găsească tot atâtea motive bune pentru orice curs de acţiune câte poate afla pentru cursul opus de acţiune. Efortul de a face acest lucru era periculos, deoarece, în timp ce gânditorul se afla în indecizie, omul de acţiune lovea, îl elimina pe gânditor din scenă şi supravieţuia pentru a determina viitorul pe baza acţiunii continue. Pentru teoreticianul acestor opinii, gânditorul ar fi întotdeauna divizat, ezitant şi slab, în timp ce omul de acţiune ar fi unit, decisiv şi puternic.

Acest punct de vedere, alimentat de Marx şi Heinrich von Treitschke, a justificat conflictele de clasă şi războaiele naţionale şi a format fundalul pentru cultul violenţei care s-a reflectat în asasinatele politice din 1898-1914 şi agresiunile imperialiste care au început cu Japonia, Italia şi Marea Britanie în China, Etiopia şi Africa de Sud în 1894-1899. Justificarea explicită a acestui punct de vedere poate fi găsită în lucrarea lui Georges Sorel, Réflexions sur la Violence (1908) sau în evenimentele politice din vara anului 1914. Din acea vară fatidică, timp de peste patruzeci de ani, niveluri mai ridicate de violenţă au devenit soluţia tuturor problemelor, fie că era vorba de chestiunea câştigării unui război, eforturile lui Stalin de a industrializa Rusia, eforturile lui Hitler de a rezolva „problema evreiască”, efortul lui Rupert Brooke de a găsi un sens în viaţă, dorinţa Japoniei de a găsi o soluţie la depresiunea economică, căutarea de securitate de către naţiunile vorbitoare de limbă engleză, căutarea de glorie a Italiei sau dorinţa lui Franco de a păstra status quo-ul în Spania. Punctul culminant al procesului în iraţionalism total şi violenţă totală a fost nazismul, „Revoluţia Nihilismului”.

Exprimat explicit, acest cult al Activismului Iraţional se baza pe credinţa că universul era dinamic şi în mare măsură non-raţional. Ca atare, orice efort de a-l trata prin mijloace raţionale va fi inutil şi superficial. Mai mult, raţionalismul, paralizând capacitatea omului de a acţiona decisiv, îl va expune distrugerii într-o lume ale cărei caracteristici principale includ lupta şi conflictul. Oamenii au ajuns să credă că doar violenţa are valoare de supravieţuire. Cultul violenţei rezultat a pătruns întreaga viaţă umană.

Până la mijlocul secolului, presa populară, literatura, cinematografia, sportul şi toate preocupările umane majore îmbrăţişaseră acest cult al violenţei. Cărţile lui Mickey Spillane sau

Raymond Chandler s-au vândut în milioane pentru a satisface această nevoie. Humphrey Bogart a devenit cel mai popular erou de film pentru că a curtat femeile cu o lovitură în maxilar.
La un nivel ceva mai profund, Partidul Nazist a mobilizat sprijinul popular cu un program „Sânge şi Pământ" (Blut und Boden), în timp ce fasciştii din Italia au acoperit fiecare zid cu sloganul lor, „Crede! Ascultă! Luptă!". În niciunul dintre aceste sloganuri nu exista nicio aşteptare ca oamenii să gândească sau să analizeze.
La cele mai înalte niveluri filosofice, noua atitudine era justificată. Bergson a apelat la intuiţie, iar Hitler a folosit-o. Alţi filozofi s-au întrecut între ei pentru a demonstra că vechiul mecanism al gândirii abstracte, raţionale trebuie respins ca fiind irelevant, superficial sau lipsit de sens.
Semanticiştii au respins logica respingând ideea de categorii generale sau chiar de definire a termenilor. Potrivit lor, deoarece totul se schimbă constant, niciun termen nu poate rămâne fix fără a deveni imediat irelevant. Înţelesul oricărui cuvânt depindea de contextul în care era folosit; deoarece acesta era diferit de fiecare dată când era folosit, sensul, constând dintr-o serie de conotaţii bazate pe toate utilizările anterioare ale termenului,fiind diferit la fiecare utilizare. Fiecare individ care foloseşte un termen este pur şi simplu in punctul culminant al tuturor experienţelor sale trecute care îl fac ceea ce este; întrucât experienţa nu se opreşte niciodată, este o persoană diferită de fiecare dată când foloseşte un termen, iar acesta are un sens diferit pentru el. Pe această bază, dramaturgul italian Luigi Pirandello (1867-1936) a scris o serie de opere pentru a arăta natura în continuă schimbare a personalităţii, care este, de asemenea, o reflectare a contextului în care operează, astfel încât fiecare persoană care întâlneşte pe cineva îl cunoaşte ca o personalitate diferită.
Cei mai citiţi dintre filozofii secolului al XX-lea, existenţialiştii, au reflectat aceeaşi atitudine, deşi nu puteau fi de acord aproape asupra a nimic. În general, erau sceptici faţă de orice principii generale despre realitate, dar recunoşteau că realitatea exista pentru fiecare individ ca moment concret de timp, loc şi context în care acţiona. Astfel, el trebuie să acţioneze. Pentru a acţiona, trebuie să ia o decizie, un angajament, faţă de ceva care i-ar oferi o bază de la care să acţioneze. Acţionând, el experimentează realitatea şi, în această măsură, ştie şi demonstrează, cel puţin sieşi,că există

o realitate.
Toate aceste idei, reflectând starea de rău disjunctă a secolului, au pătruns in perspectiva perioadei şi au lăsat-o însetată de sens, de identitate, de o structură sau un scop în experienţa umană. Nebunia, nevroza, sinuciderea şi tot felul de obsesii şi reacţii iraţionale au ocupat roluri din ce în ce mai mari în viaţa umană. Majoritatea acestora nici măcar nu au fost recunoscute ca fiind iraţionale sau obsesive. Viteza, alcoolul, sexul, cafeaua şi tutunul l-au împiedicat pe om să trăiască, rănindu-I sănătatea, împiedicându-i capacitatea de a gândi, de a observa sau de a se bucura de viaţă, fără ca acesta să-şi dea seama că acestea erau scuturile pe care le-a adoptat pentru a-şi ascunde faptul că nu mai era cu adevărat capabil să trăiască, pentru că nu mai ştia ce este viaţa şi nu putea vedea niciun sens sau scop în ea. Pe măsură ce capacitatea sa de a trăi sau de a experimenta viaţa scădea, el a căutat să o atingă căutând experienţe mai viguroase care ar putea pătrunde barierele din jurul său. Rezultatul a fost un senzaţionalism crescut. În timp, nimic nu a făcut prea multă impresie dacă nu era legat de violenţă şocantă, perversiune sau distorsiune.Odată cu aceasta, capacitatea de a comunica a scăzut. Vechea idee de comunicare ca un schimb de concepte reprezentate prin simboluri a fost abandonată. În schimb, simbolurile aveau conotaţii destul de diferite pentru toţi cei implicaţi, pur şi simplu pentru că fiecare avea o experienţă trecută diferită. Un simbol putea avea sens pentru două persoane, dar nu avea acelaşi sens. Curând s-a considerat corect ca cuvintele să reprezinte doar sensul scriitorului şi nu trebuiau să aibă niciun sens pentru cititor. Astfel au apărut poezia privată, proza personală şi arta lipsită de sens în care simbolurile folosite au încetat să mai fie simboluri, deoarece nu reflectă niciun fundal comun de experienţă care ar putea indica sensul lor ca şi comunicare sau experienţă comună. Aceste producţii, modele vremii, au fost aclamate de mulţi ca opere de geniu. Cei care le-au pus la îndoială şi s-au întrebat sensul lor au fost daţi la o parte cu uşurinţă, ca nişte filistini de neiertat; Li s-a spus că nimeni nu mai caută „sens” în literatură sau artă, ci mai degrabă „experienţe”. Astfel, a privi o pictură fără sens a devenit o experienţă. Aceste mode s-au succedat, reflectând aceleaşi vechi pretenţii, dar sub nume diferite. Astfel, „Dadaismul” care a urmat Primului Război Mondial a dus în cele din urmă la „Absurdul” care

a urmat celui de-al Doilea Război Mondial.
Însă, chiar dacă acest proces a continuat, la douăzeci de ani după Hiroshima, în contextul social al vremii, au apărut noi perspective care au făcut ca opiniile asociate cu Activismul Iraţional să fie din ce în ce mai irelevante. Una dintre acestea am menţionat-o deja. Victoria analizei raţionale,cercetării operaţionale şi atitudinilor ştiinţifice organizate asupra iraţionalităţii, voinţei, intuiţiei şi violenţei în cel de-al Doilea Război Mondial a inversat tendinţa. Nimic nu are are mai mare priza ca precum succesul şi niciun succes nu este mai mare decât capacitatea de a supravieţui şi de a găsi soluţii la probleme critice care implică existenţa însăşi. Occidentul în cel de-al Doilea Război Mondial şi în perioada postbelică, în ciuda protestelor isterice ale extremiştilor, a arătat încă o dată că a fost capabil să depăşească agresivitatea, intoleranţa îngustă, ura, tribalismul,totalitarismul, egoismul, aroganţa, uniformitatea impusă şi toate relele pe care Occidentul le-a recunoscut ca rele de-a lungul istoriei sale. Nu numai că a câştigat războiul: a rezolvat marea criză economică,a prevenit extinderea tiraniei, evitând în acelaşi timp al Treilea Război Mondial şi a făcut toate acestea într-un mod tipic occidental, bâlbâindu-se în cooperare pe un drum pavat cu intenţii bune. Rezultatul final a fost un triumf de o amploare incalculabilă pentru perspectiva Occidentului.Perspectiva Occidentului este acea cale de mijloc largă în jurul căreia oscilează modele şi slăbiciunile Occidentului . Este ceea in ce sugereaza Occidentul că crede, nu într-un moment dat, ci de-a lungul lungii succesiuni de momente care formează istoria Occidentului. Din această succesiune de momente, este clar că Occidentul crede în diversitate mai degrabă decât în uniformitate, în pluralism mai degrabă decât în monism sau dualism, în incluziune mai degrabă decât în excluziune, în libertate mai degrabă decât în autoritate, în adevăr mai degrabă decât în putere, în convertire mai degrabă decât în anihilare, în individ mai degrabă decât în organizaţie, în reconciliere mai degrabă decât în triumf, în eterogenitate mai degrabă decât în omogenitate, în relativisme mai degrabă decât în absoluturi şi în aproximări mai degrabă decât în răspunsuri finale. Occidentul crede că omul şi universul sunt ambele complexe şi că părţile aparent discordante ale fiecăruia pot fi puse într-un aranjament rezonabil funcţional cu puţină bunăvoinţă, răbdare şi experimentare.

În om, Occidentul vede corpul, emoţiile şi raţiunea ca fiind la fel de reale şi necesare şi este pregătit să accepte discuţii despre relaţiile lor relative, dar nu este pregătit să asculte mult timp orice insistenţă intolerantă că oricare dintre acestea are un răspuns final. Occidentul nu are încredere în răspunsurile finale astăzi. El crede că toate răspunsurile sunt neconcluzive deoarece totul este imperfect, deşi este posibil să se îmbunătăţească şi astfel să avanseze spre o perfecţiune pe care Occidentul este pregătit să o admită că ar putea fi prezentă într-un viitor îndepărtat şi aproape imposibil de atins. În mod similar, în univers, Occidentul este pregătit să recunoască faptul că există aspecte materiale,aspecte imateriale şi aspecte spirituale, deşi nu este pregătit să admită că cineva are încă un răspuns final cu privire la relaţiile dintre acestea. În mod similar, Occidentul este pregătit să admită că societatea şi grupurile sunt necesare, în timp ce individul este important, dar nu este pregătit să admită că oricare dintre ele poate funcţiona singur sau poate fi transformat în valoarea supremă prin sacrificiul celuilalt.În timp ce raţionaliştii insistă să polarizeze continuitatea experienţei umane în perechi antitetice de categorii opuse, Occidentul a respins constant nevoia implicită de respingere a uneia sau a alteia, îmbrăţişându-le pe „ambele”. Această atitudine catolică datează din primele zile ale societăţii occidentale când perspectiva sa era creată în controversele religioase ale civilizaţiei clasice precedente.

Printre aceste controverse s-au numărat următoarele: (1) A fost [Isus] Hristos... [un] Om sau [un] Dumnezeu? (2) Mântuirea trebuia asigurată prin harul lui Dumnezeu sau prin faptele bune ale omului? (3) Lumea materială era reală şi bună sau spiritualitatea era reală şi bună? (4) Trupul era demn de mântuire sau doar sufletul trebuia mântuit? (5) Adevărul era găsit doar prin revelaţia lui Dumnezeu sau trebuia găsit prin experienţa (istoria) omului? (6) Ar trebui omul să se străduiască pentru a se salva pe sine sau pentru a-i salva pe alţii? (7) Datorează omul credinţă lui Dumnezeu sau Cezarului? (8) Ar trebui ca si comportamentul omului să fie ghidat de raţiune sau de observaţie? (9) Poate omul să fie mântuit în interiorul Bisericii sau în afara ei? În fiecare caz, cu partizani viguroşi care clamau de ambele părţi (şi în multe cazuri), răspunsul, la care s-a ajuns ca un consens construit prin lungi discuţii, a fost o balanta intre toate. De fapt, o definiţie corectă a tradiţiei creştine

ar putea fi exprimată în acel singur cuvânt „ambele”. De-a lungul lungii sale istorii, controversa privind religia în societatea occidentală s-a bazat pe o perturbare a aranjamentului sau echilibrului din cadrul acelui concept „ambele”.
De pe această bază religioasă stabilită pe „ambele” încă de la Conciliile de la Niceea (325) şi Calcedon (451), perspectiva Occidentului s-a dezvoltat şi s-a răspândit odată cu creşterea noii Civilizaţii Creştine a Occidentului, care a înlocuit Civilizaţia Clasică pe moarte. Şi astăzi, când Civilizaţia Occidentului pare şi ea pe moarte, ne putem asigura amintindu-ne că civilizaţia noastră s-a mai salvat şi înainte, revenind la tradiţia sa de Diversitate Incluzivă. Se pare că acest lucru se întâmplă din 1940. Diversitatea Incluzivă a fost cea care a creat bomba nucleară în al Doilea Război Mondial şi este foarte posibil ca Diversitatea Incluzivă să fie cea care va salva Occidentul în lumea postbelică.
Orice perspectivă sau societate care îşi găseşte adevărul în Diversitatea Incluzivă sau în „Ambele” se confruntă evident cu o problemă de relaţii. Dacă omul găseşte adevărul folosind corpul, emoţiile şi raţiunea, aceste diverse talente trebuie plasate într-un aranjament funcţional unele cu altele. La fel trebuie să se întâmple şi cu slujirea lui Dumnezeu şi a lui Cezar sau a sinelui şi a aproapelui.
Într-o epocă precum a noastră, în care toate aceste relaţii au devenit perturbate şi discordante, astfel de relaţii pot fi restabilite prin discuţii şi testare, dar în acest proces fiecare participant la discuţie trebuie să se bazeze pe experienţa sa. Totuşi, marea cantitate de astfel de experienţe nu se va găsi printre participanţii la discuţii în viaţă, ale căror vieţi au fost petrecute într-o cultură în care aceste relaţii au fost discordante, ci în experienţele celor ale căror vieţi au fost trăite în epoci mai vechi, înainte ca relaţia în cauză să devină discordantă. Aceasta dă naştere soluţiei tipic occidentale de a se baza pe experienţă şi, în acelaşi timp, ajută societatea să se conecteze cu tradiţiile sale (cea mai terapeutică acţiune în care se poate angaja orice societate).
Din această examinare a tradiţiei Occidentului, putem formula modelul de perspectivă pe care se bazează această tradiţie....
1. Există un adevăr, o realitate. (Astfel, Occidentul respinge scepticismul, solipsismul şi nihilismul.)....
Această metodologie a Occidentului este fundamentală pentru

succesul, puterea şi bogăţia civilizaţiei occidentale.
Se reflectă în toate aspectele de succes ale vieţii occidentale, de la cele mai vechi începuturi până în prezent. A fost atacată şi contestată de tot felul de metode şi perspective conflictuale, de tot felul de atitudini alternative bazate pe îngustime şi rigiditate, dar a reapărut, iar şi iar, ca principala sursă de putere a acelei creşteri culturale uimitoare din care facem parte.
Această metodă a fost practic metoda de operare în istoria religioasă occidentală, în ciuda numeroaselor căderi ale religiei occidentale în afirmaţii autoritare, absolute, rigide şi parţiale.
Numeroasele probleme, enumerate anterior, cu care s-a confruntat Biserica în timpul Conciliului de la Niceea au fost rezolvate prin această metodă occidentală. De-a lungul istoriei religioase occidentale ... **diverse grupuri au insistat că adevărul era disponibil - total, explicit, final şi autoritar - în revelaţia lui Dumnezeu.**
Metoda Occidentului, chiar şi în religie, a fost aceasta: ... În tradiţia creştină, etapele acestui proces includ: (1) simţul intuitiv al omului asupra legii naturale şi moralităţii, [conştiinţa, un dar al lui Dumnezeu], (2) Vechiul Testament, (3) Noul Testament....
Această versiune a tradiţiei religioase a Occidentului, ca exemplu al perspectivei occidentale în ansamblu, poate părea multora contrazisă de intoleranţa îngustă, bigotismul rigid şi persecuţiile neobosite care au desfigurat atât de mult din istoria religioasă a Occidentului. Acest lucru este adevărat şi este o indicaţie clară că indivizii şi grupurile pot fi departe de propriile tradiţii, le pot pierde pentru perioade lungi de timp şi chiar îşi pot dedica viaţa luptei împotriva lor. Dar tradiţiile Occidentului, cu siguranţă cele mai remarcabile pe care le-a avut orice civilizaţie, par întotdeauna să revină şi să meargă mai departe spre alte victorii. Chiar şi în zilele noastre, în Conciliul Vatican II putem vedea ceea ce cei din afară ar putea considera ca eforturi surprinzătoare de a aplica tradiţiile occidentale unei organizaţii care, pentru majoritatea celor din afară şi chiar, poate, pentru majoritatea celor din interior, trebuie să pară una dintre cele mai autoritare organizaţii create vreodată.
Dar tradiţia este acolo, oricât de îngropată sau uitată ar fi, iar conştientizarea acestui fapt a făcut din Conciliul Vatican II un simbol al speranţei, chiar şi pentru nepracticantii catolicismului şi chiar pentru cei care îşi dau seama că nu va face nici jumătate din

lucrurile stringent necesare.
... Rigiditatea gândirii religioase occidentale, care adesea pare a fi nerecunoscatoare faţă de tradiţia occidentală (deşi fundamental nu este), este adesea explicată prin rolul pe care revelaţia divină îl joacă în religia occidentală. Cuvântul lui Dumnezeu poate părea multora un element rigid şi inflexibil, respingător faţă de perspectiva flexibilă şi timidă pe care am identificat-o ca fiind tradiţia Occidentului....
Pentru Occident, în ciuda tuturor aberaţiilor sale, cel mai mare păcat, de la Lucifer la Hitler, a fost mândria,în special sub forma aroganţei intelectuale; Şi cea mai mare virtute a fost umilinţa, în special în forma intelectuală care admite că opiniile sunt întotdeauna supuse modificării prin noi experienţe, noi dovezi şi opiniile semenilor noştri.
Aceste proceduri pe care le-am identificat ca fiind occidentale şi le-am ilustrat in domeniul destul de nepromiţător al religiei, se regăsesc în toate aspectele vieţii occidentale. Cel mai triumfător dintre aceste aspecte este ştiinţa, a cărei metodă este un exemplu perfect al tradiţiei occidentale. Omul de ştiinţă merge cu nerăbdare la muncă în fiecare zi pentru că are umilinţa de a şti că nu are răspunsuri finale şi trebuie să lucreze pentru a modifica şi îmbunătăţi răspunsurile pe care le are. El îşi publică opiniile şi rapoartele de cercetare sau le expune în cadrul unor reuniuni ştiinţifice, astfel încât acestea să poată fi supuse criticii colegilor săi şi astfel să joace treptat un rol în formularea consensului în continuă desfăşurare care este ştiinţa. Asta este ştiinţa, „un consens care se desfăşoară în timp printr-un efort cooperativ, în care fiecare lucrează cu sârguinţă căutând adevărul şi îşi supune munca discuţiilor şi criticii colegilor săi pentru a realiza un nou consens temporar, uşor îmbunătăţit."
Pentru că aceasta este tradiţia Occidentului, Occidentul este liberal. Majoritatea istoricilor văd liberalismul ca pe o perspectivă şi o practică politică regăsită în secolul al XIX-lea. Dar liberalismul secolului al XIX-lea a fost pur şi simplu o manifestare organizaţională temporară a ceea ce a fost întotdeauna perspectiva occidentală fundamentală. Această manifestare organizaţională este acum în mare parte moartă, ucisă atât de liberalii secolului al XX-lea, cât şi de conservatori sau reacţionari. A fost ucisă pentru că liberalii au preluat aplicaţii ale acelei manifestări a perspectivei

occidentale şi au făcut din aceste aplicaţii obiective rigide, ultimate şi inflexibile. Liberalul din 1880 era anticlerical, antimilitarist şi antistatal deoarece acestea erau, după experienţa sa imediată, forţe autoritare care căutau să împiedice funcţionarea căii occidentale. Acelaşi liberal era pentru libertatea de întrunire, de exprimare şi a presei, deoarece acestea erau necesare pentru a forma consensul care face parte atât de mult din procesul de funcţionare occidental.

Dar, prin anul 1900, aceste antipatii şi simpatii au devenit scopuri în sine. Liberalul era pregătit să-i forţeze pe oameni să se asocieze cu cei pe care nu-i puteau suporta, în numele libertăţii de întrunire, sau în numele libertăţii de exprimare, era pregătit să-i forţeze pe oameni să asculte. Anticlericalismul său a devenit un efort de a împiedica oamenii să rezoneze cu religia, iar antimilitarismul său a luat forma opunerii la finanţarea legitimă a apărării. Cel mai uimitor este că opoziţia sa anterioară faţă de utilizarea puterii economice private pentru a restricţiona libertăţile individuale a luat forma unui efort de a spori autoritatea statului împotriva puterii economice private şi a bogăţiei în sine. Astfel, liberalul din 1880 şi liberalul din 1940 îşi schimbaseră părerea cu privire la rolul şi puterea statului, primul căutând să -l limiteze, cel de-al doilea căutând să-l sporească. În acest proces, susţinătorul primei idei liberale conform căreia puterea statului ar trebui limitată a ajuns să fie numit conservator. Aceasta nu a făcut decât să amplifice confuzia intelectuală de la mijlocul secolului al XX-lea, care a apărut din reticenţa activiştilor iraţionali de a defini vreun termen, o reticenţă care a pătruns acum profund în toată viaţa intelectuală şi academică.

În acest context, am putea spune că întreaga controversă recentă dintre conservatorism şi liberalism este complet greşită şi ignorantă. Întrucât adevăratul rol al conservatorismului trebuie să fie acela de a conserva tradiţia societăţii noastre şi, din moment ce această tradiţie este o tradiţie liberală, cei doi ar trebui să fie strâns aliaţi în scopul atingerii unor obiective comune. Atâta timp cât liberalii şi conservatorii au ca obiective principale apărarea intereselor personale şi a se prejudicia reciproc din motive partizane, nu pot face acest lucru.

Când decid să analizeze realităţile din spatele controverselor, ar putea începe cu o mică cărticică care a apărut cu mulţi ani în

urmă (1902) din mâna unui membru al familiei principale din Partidul Conservator Englez din ultimul secol. Cartea este „Conservatismul” de Lord Hugh Cecil. Acest volum defineşte conservatorismul în mare măsură aşa cum am definit liberalismul şi Perspectiva Occidentului ca fiind tentativ, flexibil, nedogmatic, comunitar şi moderat. Presupunerea sa fundamentală este că oamenii sunt creaturi imperfecte, vor ajunge probabil mai departe lucrând împreună decât prin opoziţie oarbă şi că, din moment ce, fără îndoială, fiecare greşeşte într-o oarecare măsură, orice acţiune extremă sau drastică este nerecomandabilă. Conservatorismul de acest tip era, într-adevăr, mai aproape de ceea ce am numit liberalism decât liberalii din 1880, deoarece conservatorii de acest tip erau perfect dispuşi să folosească Biserica, armata sau statul pentru a-şi realiza proiectele moderate şi erau pregătiţi să folosească statul pentru a limita puterea economică privată arbitrară, lucru pe care liberalii vremii nu voiau să-l facă (deoarece îmbrăţişau o credinţă doctrinară în limitarea puterii statului).
Toate acestea sunt semnificative deoarece se referă la faptul că există o tradiţie occidentală străveche,mult erodată şi distrusă în ultimele generaţii, care a dat naştere unor noi lăstari vii, de creştere viguroasă din 1945. Aceşti noi lăstari au apărut chiar şi în acele domenii în care liberalii ortodocşi din secolul al XIX-lea căutau să găsească doar duşmani în Biserică şi în forţele armate.
Funcţionarea a ceea ce am numit tradiţia liberală a Occidentului este evidentă în toată gândirea religioasă din ultimii ani, chiar şi în cea a romano-catolicismului. Este aproape la fel de evidentă în viaţa militară, unde practica consultării opiniilor diverse, şi chiar exterioare, pentru a ajunge la decizii provizorii este din ce în ce mai evidentă. Recent, am participat la o conferinţă a Biroului de Proiecte Speciale al Marinei Statelor Unite, unde un grup divers a încercat să ajungă la un consens cu privire la forma sistemelor de arme navale pe o perioada de doisprezece ani. Agenda, aşa cum era stabilită pentru şapte săptămâni, prevedea treizeci şi trei de aproximări succesive care se îngustau în jurul consensului dorit. Aceasta a fost trecută pe ordinea de zi ca „Aproximarea finală şi cristalizarea disidenţei”. Recunoaşterea faptului că obiectivul final era încă aproximativ şi rolul egal acordat dezacordului în cadrul acestui consens arată clar cum funcţionează tradiţia Occidentului astăzi în cadrul forţelor armate ale Occidentului.

Această revenire la tradiţia Occidentului este evidentă în multe aspecte ale vieţii dincolo de cele menţionate aici. În mod ciudat, revenirea despre care vorbim este mult mai evidentă în Statele Unite decât este în Europa şi, în consecinţă, unele dintre cele mai semnificative exemple ale acesteia vor fi menţionate în secţiunea următoare, care se referă la Statele Unite.
Motivul se pare, este că europenii, după experienţele lor foarte dificile de depresie şi război, sunt acum excesiv de dornici de beneficiile banale făcute posibile de avansarea tehnologiei şi, prin urmare, sunt din ce în ce mai egoişti şi materialişti, în timp ce americanii, după ce au gustat din oalele abundenţei, sunt din ce în ce mai altruişti, conştienţi de comunitate şi imateriali în atitudinile lor. O privire atentă, însă, va arăta că mişcarea este prezentă de ambele părţi ale Atlanticului şi apare poate cel mai evident într-o preocupare crescândă faţă de semenii noştri, un fel de creştinism practic şi o dovadă răspândită de caritate şi iubire în sensul creştin vechi al acestor termeni. Se pare că există, în special în rândul generaţiei tinere, un accent tot mai mare pe camaraderie şi relaţii interpersonale şi un scepticism tot mai mare faţă de puterea abstractă a, sloganurile pompoase, vechile strigăte de război şi autoritatea. Există o apropiere reciprocă, căutând să înţeleagă, să ajute, să mângâie. Există o toleranţă tot mai mare faţă de diferenţe, o atitudine amuzată de a trăi şi a lăsa pe alţii să trăiască; şi, mai presus de toate, există o discuţie avidă despre valori şi priorităţi care include mai multe aspecte spirituale decât acum o generaţie. Există o respingere aproape universală a autorităţii, a formulelor rigide şi a răspunsurilor finale sau totale. Într-un cuvânt, există un efort bâlbâit de a redescoperi tradiţia Occidentului de către o generaţie care a fost în mare parte deconectată de acea tradiţie.
Am spus că această tradiţie este una a Diversităţii Incluzive în care una dintre principalele probleme este modul în care elementele care par discordante, dar sunt recunoscute ca fiind reale şi necesare, pot fi îmbinate împreună. Soluţia la această problemă, care rezidă în însăşi tradiţia, se găseşte în ideea de ierarhie: elemente diverse sunt discordante doar pentru că sunt nelalocul lor. Odată ce se găseşte aranjamentul corect, discordia este înlocuită de armonie. Odată, cu mult timp în urmă, un tânăr mi-a spus:
„Noroiul este doar materie deplasată” - o atitudine tipic occidentală. Tinerii de astăzi petrec din ce în ce mai mult timp argumentând şi

reflectând asupra modului în care diverse lucruri, toate părând necesare, pot fi aranjate într-o ierarhie de importanţă sau prioritate: serviciul militar, pregătirea pentru o vocaţie, dragostea şi căsătoria, dezvoltarea personală, dorinţa de a-i ajuta pe ceilalţi - toate acestea concurează pentru energie, timp şi atenţie. În ce ordine ar trebui aranjate? Acest lucru este destul de diferit de tânărul de succes de altădată care avea un singur obiectiv clar perceput - să se pregătească pentru o carieră banoasa.
Drumul către această carieră a fost marcat de materialism, egoism şi mândrie, toate atitudini defavorizate în perspectiva Occidentului, nu pentru că ar fi absolut greşite, ci pentru că indică un eşec de a vedea locul lucrurilor în structura generală a universului. Chiar şi mândria, fie a lui Lucifer, fie a lui Soames Forsyte, este un eşec de a-ţi realiza propria poziţie în imaginea de ansamblu. Şi astăzi, mai ales în America, un număr tot mai mare de oameni încearcă să vadă imaginea de ansamblu.

Capitolul 75 — Statele Unite şi criza clasei de mijloc

Caracterul oricărei societăţi este determinat mai puţin de ceea ce este ea în realitate, cât de imaginea pe care o are despre sine şi despre ceea ce aspiră să fie. Din acest punct de vedere, societatea americană a anilor 1920 era în mare parte clasă de mijloc. Valorile şi aspiraţiile sale erau de clasă de mijloc, iar puterea sau influenţa în cadrul ei se aflau în mâinile oamenilor din clasa de mijloc. În general, acest lucru era considerat corect, cu excepţia scriitorilor iconoclaşti care câştigau avere şi reputaţie pur şi simplu satirizând sau criticând obiceiurile clasei de mijloc.
Desigur, nici măcar cei mai energici apărători ai Americii burgheze nu pretindeau că toţi americanii erau de clasă de mijloc: doar cei mai importanţi erau. Dar ei vedeau ţara ca fiind organizată în termeni de clasă de mijloc şi aşteptau cu nerăbdare un viitor nu îndepărtat în care toată lumea ar fi de clasă de mijloc, cu excepţia unei mici minorităţi, nepăsătoare, fără importanţă. Pentru aceşti apărători, şi probabil şi pentru minoritatea nepăsătoare, societatea americană era considerată o scară a oportunităţilor pe care oricine îşi putea croi drum, pe trepte de afluenţă sporită, către poziţiile supreme de bogăţie şi putere, apropiate de vârf.

Bogăţia, puterea, prestigiul şi respectul erau toate obţinute după acelaşi standard, pe baza banilor. Aceasta, la rândul ei, se baza pe o insecuritate emoţională omniprezentă care căuta alinare în deţinerea şi controlul bunurilor materiale. Baza pentru aceasta poate fi văzută cel mai clar în originile acestei clase de mijloc burgheze.

Acum o mie de ani, Europa avea o societate cu două clase, în care o mică clasă superioară de nobili şi cler superior era susţinută de o mare masă de ţărani. Nobilii apărau această lume, iar clerul deschidea calea către lumea următoare, în timp ce ţăranii asigurau hrana şi alte nevoi materiale pentru întreaga societate. Toţi trei aveau siguranţă în relaţiile lor sociale, prin faptul că ocupau poziţii de statut social care le satisfăceau nevoile psihice de companie, securitate economică, un viitor previzibil şi scopul eforturilor lor. Membrii ambelor clase aveau puţină anxietate cu privire la pierderea acestor lucruri prin orice rezultat probabil al evenimentelor şi, prin urmare, toţi aveau siguranţă emoţională.

În cursul perioadei medievale, în principal în secolele al XII-lea şi al XIII-lea, această societate simplă cu două clase a fost modificată prin intruziunea unei noi clase mici, dar distinct diferite, între ele. Deoarece această nouă clasă se afla între ele, o numim clasă de mijloc, aşa cum o numim „burgheză” (după bourg care înseamnă oraş) datorită faptului că locuia în oraşe, un nou tip de agregat social.

Cele două clase mai vechi, consacrate, erau aproape complet rurale şi strâns asociate cu pământul, economic, social şi spiritual. Permanenţa pământului şi legătura intimă a pământului cu cele mai elementare nevoi umane, în special hrana, au amplificat securitatea emoţională asociată cu clasele mai vechi.

Noua clasă de mijloc a burgheziei care a crescut între cele două clase mai vechi nu avea niciunul dintre aceste lucruri. Erau comerciantii preocupaţi de schimbul de bunuri, în mare parte bunuri de lux, într-o societate în care toţi potenţialii lor clienţi aveau deja necesităţile de bază ale vieţii furnizate de statutul lor. Noua clasă de mijloc nu avea statut într-o societate bazată pe statut; nu aveau nicio siguranţă sau permanenţă într-o societate care acorda cea mai mare valoare acestor calităţi. Nu aveau lege (deoarece legea medievală era în mare parte axată de obiceiuri, iar activităţile lor nu erau obişnuite) într-o societate care aprecia

foarte mult legea. Fluxul de bunuri de strictă necesitate, în special alimente, către noii locuitori ai oraşului era precar, astfel încât unele dintre primele şi cele mai emfatice acţiuni ale lor au fost întreprinse pentru a asigura fluxul acestor bunuri din împrejurimi către oraş. Toate lucrurile pe care le făceau burghezii erau lucruri noi; toate erau precare şi nesigure; şi întreaga lor viaţă era trăită fără statutul, permanenţa şi securitatea pe care societatea vremii le aprecia cel mai mult. Riscurile (şi recompensele) întreprinderilor comerciale, bine reflectate în soarta fluctuantă a unor figuri precum Antonio în Negustorul din Veneţia, erau extreme. O singură aventură putea ruina un negustor sau îl putea îmbogăţi. Această nesiguranţă era sporită de faptul că religia predominantă a vremii dezaproba ceea ce făcea acesta, căutând profituri sau luând dobândă, şi nu vedea nicio modalitate de a oferi servicii religioase locuitorilor oraşului din cauza asocierii intime a sistemului ecleziastic cu aranjamentul existent al proprietăţii funciare rurale. Din aceste motive şi din altele, insecuritatea psihică a devenit nota dominantă a noii perspective a clasei de mijloc. Şi încă este. Singurul remediu pentru această insecuritate a clasei de mijloc părea a fi acumularea mai multor bunuri care ar putea fi o demonstraţie către lume a importanţei şi puterii individului. În acest fel, pentru clasa de mijloc, scopul general al omului medieval de a căuta mântuirea viitoare în viaţa de apoi a fost secularizat într-un efort de a căuta securitatea viitoare în această lume prin achiziţionarea de bogăţie şi puterea şi prestigiul social care o însoţesc. Dar prestigiul social provenit din bogăţie era cel mai disponibil în rândul burghezilor, mai degrabă decât în rândul nobililor sau ţăranilor. Astfel, opiniile burghezilor, prin bogăţie şi prin conformitatea cu valorile burgheze, au devenit impulsurile motivante ale claselor de mijloc, creând ceea ce a fost numită „societatea achizitivă”.

În acea societate, prudenţa, discreţia, conformismul, moderaţia (cu excepţia achiziţiei), decenţa, frugalitatea, au devenit semnele unui om sănătos. Creditul a devenit mai important decât calităţile personale intrinseci, şi acesta s-a bazat pe aparenţele lucrurilor, în special pe aparenţele accesoriilor materiale externe ale vieţii. Calităţile personale ale unui om - cum ar fi bunătatea, afecţiunea, grija, generozitatea, perspicacitatea personală şi altele asemenea au devenit din ce în ce mai irelevante sau chiar adverse evaluării unui

om de către clasa de mijloc. În schimb, evaluarea clasei de mijloc se baza mai degrabă pe atribute non-personale şi pe accesorii externe. Calităţile personale admirate, acestea erau cele care contribuiau la dobândire (adesea calităţi opuse valorilor consacrate ale perspectivei creştine, cum ar fi dragostea, caritatea, generozitatea, blândeţea sau altruismul).
Aceste calităţi ale clasei de mijloc includeau hotărârea, egoismul, impersonalitatea, energia nemiloasă şi ambiţia insaţiabilă.
Pe măsură ce clasele de mijloc şi comercializarea tuturor relaţiilor umane s-au răspândit prin societatea occidentală în secolele din secolul al XII-lea până în secolul al XX-lea, acestea au modificat în mare măsură şi au inversat valorile societăţii occidentale anterioare. În unele cazuri, vechile valori, cum ar fi preferinţa pentru viitor sau autodisciplina, au rămas, dar au fost redirecţionate. Preferinţa pentru viitor a încetat să mai fie transcendentală în scopul său şi s-a secularizat. Autodisciplina a încetat să mai caute spiritualitatea prin restrângerea senzualităţii şi, în schimb, a căutat achiziţii materiale. În general, noua perspectivă a clasei de mijloc avea o bază religioasă considerabilă, dar era religia ereziilor medievale şi a puritanismului, mai degrabă decât religia creştinismului roman. Această perspectivă complexă pe care o numim clasă de mijloc sau burgheză este, desigur, baza principală a lumii noastre de astăzi. Societatea occidentală este cea mai bogată şi mai puternică societate care a existat vreodată, în mare parte pentru că a fost impulsionată înainte pe aceste căi, dincolo de gradul raţional necesar pentru satisfacerea nevoilor umane, de impulsul iraţional de realizare în termeni de ambiţii materiale. Desigur, societatea occidentală a avut întotdeauna alte tipuri de oameni, iar majoritatea oamenilor din societatea occidentală probabil aveau alte perspective şi valori, dar urgenţa clasei de mijloc a fost cea care a împins evoluţiile moderne în direcţia pe care au luat-o. Întotdeauna au existat în societatea noastră visători, căutători ai adevărului şi indivizi experimentaţi. Ei, ca poeţi, oameni de ştiinţă şi ingineri, au conceput inovaţii pe care clasa de mijloc le-a adoptat şi exploatat dacă păreau că ar genera profit. Autodisciplina clasei de mijloc şi preferinţa pentru viitor au oferit economiile şi investiţiile fără de care orice inovaţie oricât de atrăgătoare ar fi în teorie ar fi fost pusă deoparte şi neglijată. Dar inovaţiile care ar putea atrage aprobarea (şi exploatarea) clasei de mijloc au fost cele care au făcut

lumea noastră de astăzi atât de diferită de lumea bunicilor şi strămoşilor noştri.
Acest caracter de clasă de mijloc a fost impus cel mai puternic în Statele Unite. Pentru a-l identifica şi pentru a discuta un model foarte complex de perspective şi valori, vom încerca să-l rezumăm. La baza sa se află insecuritatea psihică fondată pe lipsa unui statut social sigur. Leacul pentru o astfel de insecuritate a devenit achiziţia materială insaţiabilă. Din aceasta au decurs un număr mare de atribute dintre care vom enumera doar cinci: preferinţa pentru viitor, autodisciplina, conformismul social, cererea materială infinit extensibilă şi un accent general pe valorile externalizate, impersonale.
Cei care au această perspectivă sunt din clasa de mijloc; cei cărora le lipseşte sunt altceva. Astfel, statutul clasei de mijloc este o chestiune de perspectivă şi nu o chestiune de ocupaţie sau statut. Poate exista cler, profesori sau oameni de ştiinţă in clasa de mijloc. Într-adevăr, în Statele Unite, majoritatea acestor trei grupuri aparţin clasei de mijloc, deşi devotamentul lor teoretic faţă de adevăr, mai degrabă decât faţă de profit, sau faţă de alţii, mai degrabă decât faţă de sine, ar putea părea să implice faptul că nu ar trebui să fie din clasa de mijloc. Şi, într-adevăr, nu ar trebui să fie; căci dorinţa de a căuta adevărul sau de a-i ajuta pe ceilalţi nu este cu adevărat compatibilă cu valorile clasei de mijloc.
Dar în cultura noastră, acestea din urmă au fost atât de influente şi omniprezente, iar puterea economică a liderilor clasei de mijloc a fost atât de mare, încât mulţi oameni ale căror ocupaţii, la prima vedere, ar trebui să-i excluda din clasa de mijloc, au adoptat totuşi părţi importante ale perspectivei clasei de mijloc şi caută succesul material în religie, învățământ sau ştiinţă.
Perspectiva clasei de mijloc, născută în Olanda, nordul Italiei şi în alte locuri în perioada medievală, a fost transmisă copiilor ca fiind atitudinea potrivită pe care aceştia o pot imita.Se putea transmite din generaţie în generaţie şi din secol în secol, atâta timp cât părinţii continuau să creadă ei înşişi în ea şi îşi disciplinau copiii să o accepte. Minoritatea copiilor care nu au acceptat-o au fost „abandonaţi” şi au ieşit din clasele de mijloc. Ceea ce este şi mai important, până de curând, erau compătimiţi şi respinşi de familiile lor. În acest fel, cei care au acceptat perspectiva au mers mai departe în rândurile tot mai mari ale claselor de mijloc

triumfătoare.Până în secolul al XX-lea...
Timp de mai bine de o jumătate de secol,inainte de Primul Război Mondial, perspectiva clasei de mijloc a fost supusă unui atac neobosit, adesea de către cei mai înfocaţi membri ai săi, care, fără să ştie au subminat şi distrus multe dintre obiceiurile sociale de bază care au păstrat-o de-a lungul generaţiilor anterioare. Multe dintre aceste schimbări au survenit din cauza schimbărilor în practicile de creştere a copiilor şi multe au apărut chiar din succesul modului de viaţă al clasei de mijloc, care a obţinut o bogăţie materială ce tindea să slăbească accentul mai vechi pus pe autodisciplină, economisire, preferinţe viitoare şi restul.
Una dintre principalele schimbări, fundamentală pentru supravieţuirea perspectivei clasei de mijloc, a fost o schimbare în concepţia fundamentală a societăţii noastre despre natura umană. Aceasta avea două părţi. Atitudinea creştină tradiţională faţă de personalitatea umană era că natura umană era în esenţă bună şi că era formată şi modificată de presiunile sociale şi de instruire. „Bunătatea" naturii umane se baza pe credinţa că era un fel de copie mai slabă a naturii lui Dumnezeu, lipsită de multe dintre calităţile lui Dumnezeu (ca nivel mai degrabă decât natură), dar totuşi perfectibilă în mare măsură prin propriile eforturi cu îndrumarea lui Dumnezeu. Viziunea creştină asupra universului ca o ierarhie de fiinţe, cu omul la aproximativ două treimi din drumul catre ceruri, vedea aceste fiinţe, în special omul, ca nişte creaturi fundamental libere, capabile să se mişte, din proprie voinţă, către Dumnezeu sau departe de El şi ghidate sau atrase în direcţia corectă pentru realizarea potenţialităţilor lor de prezenţa lui Dumnezeu în vârful Universului, o prezenţă care, asemenea polului magnetic nord, îi atrăgea pe oameni, ca nişte busole, în sus, către o realizare şi o cunoaştere mai deplină a lui Dumnezeu, care era împlinirea binelui suprem. Astfel, efortul venea de la oamenii liberi, îndrumarea venea din harul lui Dumnezeu şi, în cele din urmă, puterea motrice venea din atractivitatea catre Dumnezeu...
În această perspectivă, diavolul, Lucifer, era... chintesenţa răutăţii era unul dintre cei mai înalţi îngeri, apropiat de Dumnezeu... care a decăzut pentru că nu şi-a păstrat perspectiva şi credea că este la fel de bun ca Dumnezeu.
În această perspectivă creştină, sarcina principală era de a-i educa pe oameni astfel încât să-şi folosească libertatea intrinsecă pentru a

face ceea ce trebuie, calauziti de îndrumarea lui Dumnezeu.
În opoziţie cu această viziune occidentală asupra lumii şi a naturii omului, a existat, de la început, o altă viziune opusă a ambelor, care a primit cea mai explicită formulare de către Zoroastrul persan în secolul al VII-lea î.Hr. şi a intrat în tradiţia occidentală ca o temă minoră, eretică. Aceasta a intrat prin influenţa persană asupra evreilor, în special în timpul captivităţii babiloniene a evreilor, în secolul al VI-lea î.Hr., şi a intrat, mai deplin, prin tradiţia raţionalistă greacă de la Pitagora la Platon. Această ultimă tradiţie a înconjurat religia creştină timpurie, dând naştere multor controverse care au fost soluţionate în primele concilii bisericeşti şi continuând în numeroasele erezii care s-au extins de-a lungul istoriei, de la arieni, manihei, Luther, Calvin şi jansenişti.
Principala cale prin care aceste idei, care au fost constant respinse de nesfârşitele discuţii care formulau doctrina Occidentului, au continuat să supravieţuiască a fost prin influenţa Sfântului Augustin. Din acest punct de vedere minoritar disident a aparut puritanismul secolului al XVII-lea.
Distincţia generală a acestui punct de vedere, de la Zoroastru la William Golding (în Împăratul muştelor), este că lumea şi carnea sunt rele şi că omul, cel puţin în această parte fizică a naturii sale, este în esenţă rău. În consecinţă, el trebuie disciplinat total pentru a-l împiedica să se distrugă pe sine şi lumea. În această perspectivă, diavolul este o forţă, sau o fiinţă, de răutate, iar omul, prin sine însuşi, este incapabil de orice bine şi, prin urmare, nu este liber. El poate fi mântuit în veşnicie numai prin harul lui Dumnezeu şi poate trece prin această lume temporală doar fiind supus unui regim de despotism total. Direcţia şi natura despotismului nu sunt considerate importante, deoarece lucrul cu adevărat important este ca distrugerea înnăscută a omului să fie controlată.
Nimic nu ar putea fi mai puternic contrastat decât aceste două puncte de vedere, cel ortodox şi cel puritan. Contrastele pot fi rezumate astfel:

Ortodoxia

Răul este absenţa Binelui.
Omul este fundamental bun.
Omul este liber.
Omul poate contribui la mântuirea sa prin fapte bune.
Autodisciplina este necesară pentru a ghida sau direcţiona.

Adevărul se găseşte din experienţă şi revelaţie, interpretat prin tradiţie.

Puritanismul

Răul este o entitate pozitivă.
Omul este fundamental rău.
Omul este sclavul naturii sale.
Omul poate fi mântuit doar de Dumnezeu.
Disciplina trebuie să fie externă şi totală.
Adevărul este descoperit prin deducţie raţională din revelaţie.
Punctul de vedere puritan, care se luptase să preia civilizaţia occidentală timp in prima sa o mie de ani sau mai mult, aproape a reuşit în secolul al XVII-lea. Acesta a fost reprezentat în grade diferite în lucrările şi agitaţiile lui Luther, Calvin, Thomas Hobbes, Cornelius Jansen (Augustinus, 1640), Antoine Arnauld (1612-1694), Blaise Pascal şi alţii. În general, acest punct de vedere credea că adevărul trebuia găsit prin deducţie raţională din câteva adevăruri fundamentale revelate, în felul în care geometria lui Euclid şi geometria analitică a lui Descartes se bazau pe deducţia raţională din câteva axiome evidente. Rezultatul a fost o situaţie umană în mare parte deterministă, în contrastant puternic cu punctul de vedere ortodox, încă reprezentat în bisericile anglicană şi romană, care vedeau omul ca fiind în mare parte liber într-un univers ale cărui reguli puteau fi găsite cel mai uşor prin tradiţie şi consensul general. Punctul de vedere puritan tindea să susţină despotismul politic şi să caute o societate uniformă, bazată pe o singură clasă, în timp ce viziunea mai veche punea mult mai mult accent pe pluralismul tradiţional şi vedea societatea ca pe o unitate a diversităţilor. Ideea mai nouă a condus direct la mercantilism, care considera viaţa politico-economică ca o luptă pe viaţă într-o lume în care nu exista suficientă bogăţie sau spaţiu pentru diferite grupuri. Pentru ei, bogăţia era limitată la o sumă fixă în lumea în ansamblu, iar câştigul unui om era pierderea altcuiva. Aceasta însemna că luptele fundamentale ale acestei lumi erau ireconciliabile şi trebuiau duse până la capăt. Aceasta făcea parte din credința puritană că natura era rea și că o stare naturală era o junglă de conflicte violente.
Unele dintre aceste idei s-au schimbat, altele au fost păstrate, iar câteva au fost rearanjate şi modificate în perioadele următoare ale

Iluminismului, mişcării romantice şi materialismului ştiinţific. Toate trei au revenit la ideea mai veche că omul şi natura erau în esenţă bune, iar acestei credinţe restaurate în Grădina Edenului i s-a alăturat o credinţă fundamental optimistă în capacitatea omului de a-şi rezolva problemele şi de a-şi ghida propriul destin. Societatea şi convenţiile sale au ajuns să fie considerate rele, iar îndrumarea tradiţiilor a fost în general respinsă de Iluminismul târziu şi de romanticii timpurii, deşi excesele Revoluţiei Franceze i-au determinat pe mulţi dintre romanticii de mai târziu să se bazeze iar pe istorie şi tradiţii din cauza sentimentului lor crescând de insuficienţă a raţiunii umane.

O schimbare majoră în toate cele trei perioade a fost Comunitatea Intereselor, care a respins insistenţa mercantilismului asupra bogăţiei limitate şi incompatibilitatea fundamentală a intereselor în favoarea credinţei mai optimiste că toate părţile îşi pot ajusta cumva interesele în cadrul unei comunităţi în care toţi ar beneficia reciproc. Aplicarea darwinismului în societatea umană a schimbat din nou această idee, spre sfârşitul secolului al XIX-lea, şi a oferit justificarea ideologică pentru războaiele de exterminare ale nazismului şi fascismului. Abia după mijlocul secolului al XX-lea, o reapariţie treptată a vechilor idei creştine despre iubire şi caritate a modificat această viziune, înlocuind-o cu ideea mai veche că diverse interese umane sunt practic reconciliabile.

Toată această schimbare de idei, multe dintre ele nedeclarate sau chiar presupuneri inconştiente, şi creşterea treptată a afluenţei au contribuit la distrugerea motivaţiilor şi valorilor clasei de mijloc. Societatea americană fusese în mare parte, dar nu în întregime,formata din clasa de mijloc. Deasupra clasei de mijloc, care a dominat ţara în prima jumătate a secolului al XX-lea, se afla un mic grup de aristocraţi. Mai jos se afla mica burghezie, care avea aspiraţii de clasă de mijloc, dar era în general mai nesigură şi adesea amărâtă pentru că nu obţinea recompense de clasă de mijloc. Sub aceste două clase de mijloc se aflau două clase inferioare: muncitorii şi lumpenproletariatul(proletariat compus din haimanale, fără conştiinţă de clasă) sau dezorganizaţii sociali, care aveau foarte puţine lucruri în comun cu muncitorii.

În afara acestei structuri ierarhice de cinci grupuri în trei clase (aristocraţilor, de mijloc şi cea inferioara) se aflau alte două grupări care nu făceau parte, de fapt, din structura ierarhică.

În stânga se aflau
intelectualii, iar în dreapta erau cei religioşii. Aceştia aveau în comun ideea că adevărul, pentru ei, era mai important decât interesele; dar diferă foarte mult de faptul că evlavioşii credeau că ştiau care este adevărul, în timp ce intelectualii încă îl căutau.
Întregul aranjament semăna mult mai mult cu un aranjament planetar al grupărilor socio-economice decât cu viziunea clasei de mijloc asupra societăţii ca o scară a oportunităţilor. Scara includea, de fapt, doar clasele de mijloc, cu muncitorii dedesubt. Viziunea planetară, devenind din ce în ce mai răspândită, vedea clasele de mijloc în centru, cu celelalte cinci înconjurându-le. Mişcarea socială era posibilă atât în direcţii circulare, cât şi verticale (aşa cum credea vechea viziune a societăţii, bazată pe scară), astfel încât fiii muncitorilor puteau urca în clasele de mijloc sau puteau trece direct în cele religioase, la stânga în intelectualitate sau chiar să coboare în jos, în drojdia declasată. La fel, în teoretic, copiii (sau, mai probabil, nepoţii) clasei de mijloc superioare puteau avansa în aristocraţie, care putea fi abordată şi dinspre intelectuali sau cei pioşi.
În mod ciudat, clasele neapartinand clasei mijlocii aveau mai multe caracteristici în comun între ele decât cu clasele de mijloc din centrul lor. Principalul motiv pentru aceasta era că toate celelalte grupuri aveau sisteme de valori diferite de clasele de mijloc şi, mai presus de toate, nu puneau accent pe evidenţierea bogăţiei materiale ca dovadă a statutului social. De aici au provenit o serie de calităţi şi atitudini oarecum similare, care adesea dădeau grupurilor din afara clasei mijlocii mai multe lucruri în comun şi interacţiuni sociale mai uşoare decât ele aveau oricare dintre ele cu clasele de mijloc. De exemplu, toţi puneau mult mai mult accent pe calităţile personale reale şi mult mai puţin pe lucruri precum îmbrăcămintea, reşedinţa, mediul academic sau tipul de transport folosit (toate acestea fiind importante în determinarea reacţiilor clasei de mijloc faţă de oameni). Într-un fel, toţi erau mai sinceri, mai siguri pe sine (inafara Lumpenproletariatului) şi mai puţin ipocriţi decât clasa de mijloc şi, prin urmare, erau mult mai înclinaţi să judece orice nouă cunoştinţă după meritele sale. Mai mult, clasele de mijloc, pentru a le oferi copiilor lor avantaje de clasă de mijloc, aveau puţini copii, în timp ce celelalte grupuri

puneau puţine restricţii privind mărimea familiei (cu excepţia unor intelectuali). Astfel, aristocraţii, religioşii, muncitorii, cei dinafara claselor şi mulţi intelectuali aveau familii numeroase, în timp ce doar familiile din clasa de mijloc cele mai înalte şi cele mai bine stabile economic, ca parte a tranziţiei către aristocraţie, aveau familii mai mari.
Ideile de moralitate aveau, de asemenea, tendinţa de a diferenţia clasele de mijloc de majoritatea celorlalte. Aceştia din urmă au avut tendinţa de a considera moralitatea în termeni de onestitate şi integritate a caracterului, în timp ce clasele de mijloc se bazau pe acţiuni, în special pe promiscuitate sexuala. Chiar şi cei religioşi si-fundamentat într-o oarecare măsură păcatul pe scop, atitudine şi context mental al actului, mai degrabă decât pe actul în sine, şi nu au restricţionat moralitatea in comportamentul sexual la fel de strict precum au făcut clasele de mijloc. Cu toate acestea, influenţa clasei de mijloc a fost atât de omniprezentă în lumea modernă încât multe dintre celelalte grupuri au căzut sub influenţa sa în măsura în care cuvântul „moralitate”, la începutul secolului al XX-lea, a ajuns să însemne sex.
Influenţa jansenistă în romano-catolicismul american, de exemplu, este atât de puternică încât păcatele referitoare la sex sunt considerate pe scară largă de catolici drept cele mai grave păcate, în ciuda faptului că doctrina catolică continuă să considere mândria drept cel mai grav păcat, iar păcatele sexuale ca fiind mult mai puţin importante (aşa cum a făcut Dante). În orice caz, sexul era în general tratat cu mai mare indulgenţă de către aristocraţi, muncitori, intelectuali sau persoane declassate decât de către clasele de mijloc sau de către religioşii mai puritani.
În America, ca şi în alte părţi, aristocraţia reprezintă bani şi poziţie arhaica şi este organizată în termeni de familii, mai degrabă decât de indivizi. În mod tradiţional, era formată din cei ale căror familii aveau bani, poziţie şi prestigiu social atât de mult timp încât nu trebuiau niciodată să se gândească la acestea şi, mai presus de toate, nu trebuiau niciodată să impresioneze pe nicio altă persoană cu faptul că le detineau. Ei acceptau aceste atribute ale apartenenţei la familie ca pe un drept şi o obligaţie. Întrucât nu aveau nicio idee că acestea se puteau pierde, aveau o siguranţă psihologică de bază, similară cu cea a religioşilor şi muncitorilor. Astfel, la fel ca aceştia , erau siguri pe sine,naturali, dar distanţi.

Manierele lor erau graţioase, dar impersonale. Caracteristica lor principală era presupunerea că poziţia lor familială avea obligaţii. Această noblesse oblige îi determina să participe la sporturi şcolare (chiar dacă le lipsea talentul evident), să servească universitatii lor (de obicei o tradiţie familială) în orice mod util (cum ar fi strângerea de fonduri), să servească biserica lor într-un mod similar şi să îşi ofere serviciile comunităţii lor locale, statului lor şi ţării lor ca pe o obligaţie. Adesea îşi scandalizau cunoştinţele din clasa de mijloc prin neconvenţionalitatea şi informalitatea socială, salutând muncitori, imigranţi recenţi sositi sau chiar proscrişi pe numele mic, sosind la întâlniri de seară în tweed sau călătorind în maşini ieftine şi mici la nunţi formale.
Tipul de maşină pe care o conducea o persoană era, până de curând, unul dintre cei mai buni indicatori ai statutului clasei de mijloc, deoarece o maşină pentru clasele de mijloc era un simbol al statutului, în timp ce pentru celelalte clase era unmijloc de a ajunge undeva. Oldsmobilele, Cadillac-urile şi Lincoln Continental-urile supradimensionate sunt încă maşini de clasă de mijloc, dar în ultimii ani, odată cu slăbirea perspectivei clasei de mijloc, aproape oricine putea fi găsit conducând un Volkswagen. O altă dovadă bună a clasei poate fi observată în tratamentul acordat servitorilor (sau celor care lucrează în casa cuiva): clasele inferioare îi tratează pe aceştia ca egali, clasele de mijloc îi tratează ca inferiori, în timp ce aristocraţii îi tratează ca egali sau chiar superiori.
În general, numărul familiilor aristocratice din Statele Unite este foarte mic, cu câteva în fiecare dintre statele mai vechi, în special Noua Anglie, şi în zonele mai vechi din Sud, cum ar fi Charleston sau Natchez, Mississippi, principalele concentrări fiind în oraşele mici din jurul Bostonului şi în Valea Râului Hudson. Doamna Eleanor Roosevelt ar fi un exemplu. Un grup ceva mai mare de semi-aristocraţi este format din cei precum Lodge, Rockefeller-ii sau Kennedy-ii, care nu sunt încă complet aristocraţi fie pentru că nu sunt, ca generaţie, suficient de departe de inceputuri, fie din cauza persistenţei unei tradiţii comerciale sau de afaceri în familie. Dar aceştia sunt aristocraţi în sensul că au acceptat o obligaţie familială de a servi comunitatea. Semnificaţia acestei tradiţii aristocratice poate fi observată în politica din Massachusetts;
În urmă cu două decenii, funcţia de guvernator şi ambele locuri senatoriale erau deţinute de un Bradford, un Saltonstall şi un

Lodge, în timp ce în 1964 două dintre aceste funcţii erau deţinute de Endicott Peabody şi Leverett Saltonstall.
Clasa muncitoare din Statele Unite este mult mai mică decât am putea presupune, deoarece majoritatea muncitorilor americani caută să se ridice social, să-şi ajute copiii să urce scara sociala şi sunt considerabil preocupaţi de simbolurile de statut. Astfel de oameni, chiar dacă sunt muncitori, nu fac parte din clasa muncitoare, ci sunt mai degrabă din mica burghezie. Adevărata clasă muncitoare este destul de relaxată, are preferinţe pentru prezent mai degrabă decât pentru viitor, în general se îngrijorează foarte puţin de statutul său în ochii lumii, se bucură de viaţa obişnuită, inclusiv mâncare, sex şi timp liber şi are puţină dorinţă de a-şi schimba locul de muncă sau poziţiile. Sunt în general relaxaţi, au un gust pentru umor, sunt naturali, direcţi şi prietenoşi, fără mari nesiguranţe de personalitate de bază. Depresiunea mondială, prin distrugerea locurilor de muncă şi a securităţii economice, a redus mult acest grup, care a fost întotdeauna proporţional mai mic în America, ţara aspiraţiilor tuturor, decât în Europa.
Al doilea grup ca număr din Statele Unite este mica burghezie, care include milioane de persoane care se consideră a fi din clasa de mijloc şi se află sub toate anxietăţile şi presiunile clasei de mijloc, dar adesea câştigă mai puţini bani decât muncitorii sindicalizaţi. Din cauza acestor lucruri, acesti indivizi sunt adesea foarte nesiguri, invidiosi, plini de ură şi sunt, în general, principalii recruti pentru orice... campanii de dreapta, fasciste sau de ură împotriva oricărui grup care este diferit sau care refuză să se conformeze valorilor clasei de mijloc. Alcătuiti din funcţionari, negustori şi un număr mare de funcţionari din companii, guvern, finanţe şi educaţie, acestea tind să considere statutul lor de funcţionar ca principala valoare a vieţii şi trăiesc într-o atmosferă de invidie, meschinărie, nesiguranţă şi frustrare. Ei formează cea mai mare parte a susţinătorilor Partidului Republican în oraşele Americii, aşa cum au aparat si nazismul în Germania acum treizeci de ani.
În general, orientările politice din Statele Unite au fost influenţate chiar mai mult de aceste consideraţii de clasă şi psihologice decât de consideraţii legate de venit, economie sau ocupaţie.
Partidul Republican a fost partidul claselor de mijloc, iar Partidul Democrat a fost partidul celorlalti.

În general, aristocraţii au avut tendinţa de a se îndrepta spre democraţi, în timp ce semi-aristocraţii rămân adesea republicani (cu părinţii sau bunicii lor din clasa de mijloc), cu excepţia cazurilor în care au intervenit circumstanţe istorice (în principal în New England, Westul Mijlociu şi Sud, unde amintirile Războiului Civil au rămas vii). Aceasta a însemnat că Partidul Republican, a cărui superioritate din secolul al XIX-lea se bazase pe divizarea fermierilor în Sud şi Vest în ceea ce priveşte problema sclavilor, a devenit un partid majoritar consacrat în secolul al XX-lea, dar „a devenit, încă o dată, un partid minoritar" din cauza dezintegrării sprijinului din partea clasei de mijloc după 1945.
Chiar şi în perioada dominaţiei clasei de mijloc, republicanii pierduseră controlul asupra guvernului federal din cauza controlului plutocratic restrâns al partidului, care l-a divizat în 1912 şi a înstrăinat cea mai mare parte a restului ţării în 1932. Douăzeci de ani mai târziu, în 1952, ţara părea solidara cu clasă de mijloc, dar, de fapt, până la acea dată, moralul clasei de mijloc era aproape total distrus, clasele de mijloc în sine erau în dezintegrare, iar majoritatea americanilor deveneau mai puţin de clasă de mijloc ca perspectivă. Această schimbare este una dintre cele mai semnificative transformări ale secolului al XX-lea. Viitorul Statelor Unite, al civilizaţiei occidentale şi al lumii depinde de felul de perspectivă care va înlocui ideologia clasei de mijloc în curs de dizolvare în următoarea generaţie.
Slăbirea acestei ideologii a clasei de mijloc a fost o cauză principală a panicii claselor de mijloc, şi în special a micii burghezii, în epoca Eisenhower. Generalul însuşi a fost respins de dreapta, al cărei impuls fusese un element principal (dar departe de a fi cel mai important) în alegerea sa, deşi grupurile clasei de mijloc inferioare îl preferaseră pe senatorul Taft ca lider al lor.
Eisenhower, însă, fusese preferat de establishmentul estic al vechiului Wall Street, Ivy League, anglofili semi-aristocratici a căror adevărată putere rezida în controlul lor asupra fondurilor financiare estice, care operau prin fundaţii, săli academice şi alte refugii scutite de impozite.
După cum am spus, acest establishment estic era de fapt deasupra partidelor şi era mult mai preocupat de politici decât de victoriile partidelor. Aceştia fuseseră elementul dominant în ambele partide încă din 1900 şi practicaseră tehnicile politice ale lui William C.

Whitney şi J. P. Morgan.
Erau, aşa cum am spus, anglofili, cosmopoliţi, membri ai Ivy League, internaţionalişti, uimitor de liberali, patroni ai artelor şi relativ filantropi. Toate aceste lucruri îsi făceau anatema pentru grupurile din clasa de mijloc inferioară şi mic-burgheză, în principal în oraşele mici şi în Vestul Mijlociu, care furnizau voturile în victoriile electorale republicane, dar le era atât de greu să controleze nominalizările (în special în alegerile prezidenţiale) deoarece banii mulţi necesari pentru nominalizarea la o Convenţie Naţională Republicană erau aliaţi cu Wall Street-ul şi cu establishmentul estic.
Capacitatea acestuia din urmă de a-l nominaliza pe Eisenhower în locul lui Taft în 1952 a fost o pilulă amară pentru burghezia radicală şi nu a fost suficient acoperită de numirea lui Nixon, un om mult mai apropiat de inimile lor, pentru funcţia de vicepreşedinte. Diviziunea dintre aceste două aripi ale Partidului Republican, şi preferinţa lui Eisenhower pentru burghezia superioară, mai degrabă decât pentru aripa mic-burgheză,a paralizat ambele administraţii ale sale şi a fost elementul semnificativ în victoria la limită a lui Kennedy asupra lui Nixon în 1960 şi în victoria mult mai decisivă a lui Johnson asupra lui Goldwater în 1964.
Kennedy, în ciuda catolicismului său irlandez, a fost o figură a sistemului. Acest lucru nu provenea din atitudinile sale semi-aristocratice sau din conexiunile sale cu Harvard (care au fost întotdeauna fragile, deoarece catolicismul irlandez nu este încă complet acceptabil la Harvard). Acestea au ajutat, dar introducerea lui John Kennedy în sistemul britanic a apărut din sprijinul acordat Marii Britanii, spre deosebire de tatăl său, în zilele critice de la Ambasada Americană din Londra, între 1938-1940. Acceptarea sa în sistemul englez a deschis şi filiala americană. Prima a fost indicată de o serie de evenimente, cum ar fi căsătoria surorii sale Kathleen cu marchizul de Hartington şi mutarea grădiniţei lui Caroline de la Casa Albă la Ambasada Britanică după asasinarea tatălui ei. (Ambasadorul Ormsby-Gore, al cincilea baron Harlech, era fiul unui vechi asociat al lordului Milner şi Leo Amery, când aceştia erau nucleul activ al sistemului britanic-american atlantic.) O altă indicaţie a acestei conexiuni a fost numărul mare de bărbaţi instruiţi la Oxford, numiţi în funcţii de către preşedintele Kennedy. Perioada de după 1950 a văzut începuturile unei schimbări

revoluţionare în politica americană.
Această schimbare nu este atât de strâns legată de schimbările din viaţa economică americană, cât este de transformarea vieţii sociale. Dar, fără schimbările din viaţa economică, influenţele sociale nu ar fi putut să funcţioneze. Ceea ce s-a întâmplat a fost o dezintegrare a clasei de mijloc şi o creştere corespunzătoare a importanţei micii burghezii, în acelaşi timp în care influenţa economică a grupurilor financiare mai vechi de pe Wall Street a fost... contestată de noi bogăţii care apar în afara oraşelor estice, în special în sud-vest şi Vestul Îndepărtat. Aceste noi surse de bogăţie s-au bazat în mare măsură pe acţiuni guvernamentale şi cheltuieli guvernamentale, dar, cu toate acestea, au adoptat o perspectivă mic-burgheză, mai degrabă decât perspectiva semi-aristocratică care predomină în sistemul estic. Această nouă bogăţie, bazată pe petrol, gaze naturale, exploatarea nemiloasă a resurselor naţionale, industria aviaţiei, bazele militare din sud şi vest şi, în final, pe spaţiu cu toate activităţile aferente, s-a concentrat în Texas şi sudul Californiei. Existenţa sa, pentru prima dată, a făcut posibil ca perspectiva mic-burgheză să se facă simţită în procesul de nominalizare politică, în loc să se facă simţită în efortul nerecompensant de a influenţa politica votând pentru un candidat republican nominalizat sub influenţa establishmentului estic.
În aceşti termeni, lupta politică din Statele Unite s-a schimbat în două sau chiar trei moduri.
Această luptă, în mintea celor prost informaţi, a fost întotdeauna văzută ca o luptă între republicani şi democraţi la urnele din noiembrie. Wall Street, cu mult timp în urmă, însă, văzuse că adevărata luptă era în convenţiile de nominalizare din vara precedentă. Această realizare a fost impusă susţinătorilor mic-burghezi ai candidaţilor republicani de antipatia lor faţă de Willkie, Dewey, Eisenhower şi alţi intervenţionişti de pe Wall Street şi de incapacitatea lor de a-şi nominaliza favoriţii din Congres, precum senatorii Knowland, Bricker şi Taft, la convenţiile naţionale de partid. Chiar în momentul în care aceşti alegători nemulţumiţi au ajuns la această concluzie, odată cu eşecul lui Taft în 1952, noua bogăţie a apărut în peisajul politic, împărtăşind suspiciunile micii burghezii faţă de Est, oraşele mari, universităţile din Ivy League, străini, intelectuali, muncitori şi aristocraţi.

Până la alegerile din 1964, principala problemă politică din ţară era lupta financiară din culise între vechea bogăţie, civilizată şi cultivată în fundaţii, şi noua bogăţie, virilă şi neinformată, provenită din profiturile fluxului de corporaţii dependente de guvern din Sud-Vest şi Vest.
În discuţie era întreaga faţă viitoare a Americii, căci vechea bogăţie reprezenta valori şi obiective apropiate de tradiţiile occidentale ale diversităţii... în timp ce noua bogăţie reprezenta scopurile înguste şi înfricoşate ale insecurităţii şi egocentrismului mic-burghez. Problemele nominale dintre ele, cum ar fi cea dintre internaţionalism şi izolaţionism unilateral (pe care susţinătorii săi au preferat să-l redenumească „naţionalism"), erau mai puţin fundamentale decât păreau, căci adevărata problemă era controlul puterii extraordinare a guvernului federal de a influenţa viitorul Americii prin cheltuirea fondurilor guvernamentale. Grupurile mic-burgheze şi cele ale noii bogăţii doreau să continue aceste cheltuieli în complexul industrial-militar, cum ar fi apărarea şi spaţiul, în timp ce vechile bogăţii şi grupurile non-burgheze doreau să le direcţioneze către diversitatea socială şi ameliorarea socială pentru vârstnici şi tineri, pentru educaţie, pentru marginalizaţi sociali şi pentru protejarea resurselor naţionale pentru utilizare viitoare. Rezultatul acestei lupte, care încă continuă, este unul în care oamenii civilizaţi îşi pot permite să fie optimişti. Căci recentii mici-burghezi sunt incredibil de... dezinformati. În preocuparea lor crescândă de a controla nominalizările politice, au ignorat nevoia şi mai mare de a câştiga alegeri. Nu şi-au dat seama că dezintegrarea claselor de mijloc, în principal din cauza abandonării perspectivei clasei de mijloc, crea un electorat american care nu ar alege niciodată niciun candidat pe care noile bogăţii ar dori să-l nominalizeze. Ca parte a acestei lipse de viziune, noul pământ şi susţinătorii săi mic-burghezi au ignorat principiul bine stabilit conform căruia un candidat naţional trebuie să exercite o atracţie naţională şi că aceasta este obţinută cel mai bine de un candidat apropiat de centru.
În politica americană avem mai multe partide incluse sub cuvintele generale „Democrat" şi „Republican". În termeni simplificaţi, aşa cum am spus, republicanii erau partidul claselor de mijloc, iar democraţii erau partidul periferiei. Ambele erau subdivizate, fiecare cu o aripă a Congresului şi una a Partidului Naţional.

Partidul Republican din Congres (reprezentând localismul) era mult mai spre dreapta decât Partidul Republican Naţional şi, ca atare, era mai aproape de perspectiva mic-burgheză decât de clasa de mijloc superioară. Partidul Democrat din Congres se afla mult mai clar la margini şi minorităţi (şi, prin urmare, adesea mai spre stânga) decât Partidul Naţional Democrat. Aparatul partidului, în fiecare caz, se afla sub controlul Partidului din Congres în intervalele dintre alegerile prezidenţiale cvadrienale, dar, pentru a câştiga aceste alegeri, fiecare trebuia să-şi creeze, în anii alegerilor prezidenţiale, Partidul Naţional din umbră.
Aceasta însemna că republicanii trebuiau să pară că se îndreaptă spre stânga, mai aproape de centru, în timp ce democraţii trebuiau, de asemenea, să se deplaseze de la margini spre centru, de obicei mutându-se spre dreapta. Drept urmare, partidele naţionale şi candidaţii lor prezidenţiali, cu Establishment-ul estic susţinând asiduu procesul în culise, s-au apropiat şi aproape s-au întâlnit în centru cu candidaţi şi platforme aproape identice, deşi procesul a fost ascuns, pe cât posibil, prin renaşterea unor strigăte de război şi sloganuri învechite sau lipsite de sens (adesea datând din Războiul Civil). De îndată ce alegerile prezidenţiale s-au încheiat, cele două partide naţionale au dispărut, iar controlul partidelor a revenit în mâinile partidelor din Congres, lăsându-l pe preşedintele nou ales într-o poziţie precară între cele două partide din Congres, niciunul dintre ele nefiind foarte aproape de scurta coaliţie naţională care îl alesese.
Principala problemă a [Establishment-ului estic] ... mult timp a fost cum să facă cele două partide din Congres mai naţionale şi internaţionale. Argumentul conform căruia cele două partide ar trebui să reprezinte idealuri şi politici opuse, unul, poate, de dreapta şi celălalt de stânga, este [pentru Establishment-ul estic] o idee prostească, acceptabilă doar gânditorilor doctrinari şi academici. În schimb,ei cred că cele două partide ar trebui să fie aproape identice, astfel încât [să poată controla alegerile] ...
fără a duce la schimbări profunde sau extinse în politică.
[Establishmentul estic consideră că] politicile care sunt vitale şi necesare pentru America nu mai sunt subiecte de dezacord semnificativ, ci sunt disputabile doar în detalii de procedură, prioritate sau metodă: trebuie să rămânem puternici, să continuăm să funcţionăm ca o mare putere mondială în cooperare cu alte

puteri, să menţinem economia în mişcare fără o scădere semnificativă, să ajutăm alte ţări să facă acelaşi lucru, să oferim necesităţile sociale de bază tuturor cetăţenilor noştri, să deschidem oportunităţi pentru schimbări sociale pentru cei dispuşi să lucreze pentru a le realiza şi să apărăm perspectiva occidentală fundamentală a diversităţii, pluralismului, cooperării şi a restului, aşa cum s-a descris deja. Aceste lucruri trebuie să le accepte orice partid naţional american care speră să câştige alegerile prezidenţiale. Dar oricare dintre partidele aflate la putere devine, în timp, corupte, obosite, neîntreprinzătoare şi lipsite de vigoare. Atunci ar trebui să fie posibilă înlocuirea acestuia, la fiecare patru ani, dacă este necesar, cu celălalt partid, care nu va fi nimic din toate acestea, ci va continua să urmărească, cu o nouă vigoare, aproximativ aceleaşi politici de bază.

Capturarea Partidului Naţional Republican de către elementele extremiste ale Partidului Republican Congresional în 1964 şi efortul lor de a-l alege pe Barry Goldwater la preşedinţie doar cu extremiştii mic-burghezi, a fost doar o aberaţie temporară pe scena politică americană, şi a apărut din faptul că preşedintele Johnson a anticipat toate problemele (care, aşa cum am spus, sunt acum acceptabile pentru covârşitoarea majoritate) şi a ocupat întregul centru larg al spectrului politic american, astfel încât abia dacă merita ca republicanii să prezinte un concurent real împotriva lui în aceeaşi zonă. Astfel, Goldwater a reuşit să preia controlul asupra Partidului Naţional Republican în mod implicit.

Virulenţa din spatele campaniei Goldwater, însă, nu a avut nicio legătură cu neîndeplinirea obligaţiilor sau lipsa de intensitate. Dimpotrivă. Cei mai înfocaţi susţinători ai săi au fost cei ai mentalităţii extremiste mic-burgheze, împinse aproape la isterie de dezintegrarea claselor de mijloc şi de creşterea constantă a proeminenţei a tot ceea ce considerau anatemă: catolici, negri, imigranţi, intelectuali, aristocraţi (şi aproape aristocraţi), oameni de ştiinţă şi oameni educaţi în general, oameni din oraşele regiunii de sud-est a statului Washington sau din Est, cosmopoliţi şi internaţionalişti şi, mai presus de toate, liberali care acceptă diversitatea ca o virtute.

Această dezintegrare a claselor de mijloc a avut o varietate de cauze, unele dintre ele intrinseci, multe dintre ele accidentale, câteva dintre ele evidente, dar multe dintre ele mergând adânc în

profunzimile existenţei sociale.
Toate aceste cauze au acţionat pentru a distruge clasele de mijloc, pentru a distruge perspectiva clasei de mijloc.
Şi această perspectivă a fost distrusă de persoanele adulte din clasa de mijloc care au abandonat-o şi de eşecul sau incapacitatea părinţilor de a o transmite copiilor lor. Mai mult, acest eşec a fost în mare măsură limitat la clasa de mijloc în sine şi nu la mica burghezie (clasa de mijloc inferioară), care se agăţa de versiunea sa particulară a perspectivei clasei de mijloc mai tenace şi o transmitea urmaşilor săi într-o formă şi mai intensificată.
Ceea ce spun aici este că dezintegrarea clasei de mijloc a apărut dintr-un eşec de a transfera perspectiva sa copiilor săi. Acest eşec a fost, aşadar, un eşec [deliberat] al educaţiei şi poate părea, la prima vedere, cu atât mai surprinzător, cu cât sistemul nostru de învăţământ a fost, conştient sau inconştient, organizat ca un mecanism de îndoctrinare a tinerilor în ideologia [secularismului, socialismului şi internaţionalismului, nu tradiţional] a clasei de mijloc. De fapt, destul de surprinzător, s-ar părea că sistemul nostru de învăţământ, spre deosebire de cele din Europa continentală, a fost mai preocupat de îndoctrinare in perspectiva clasei de mijloc decât de predarea patriotismului sau naţionalismului.
Ca o reflectare a acestui fapt, s-a preocupat mai mult de insuflarea atitudinilor şi comportamentelor decât de formarea intelectuală. Având în vedere faptul că idealurile americane ale anilor 1920 tineau de clasa de mijloc,şi de patriotism, aşa-numitul „mod de viaţă american” fiind identificat mai degrabă cu sistemul economic şi social american decât cu sistemul politic american şi faptul că majoritatea şcolarilor nu proveneau din familii de clasă mijlocie, nu este surprinzător faptul că sistemul educaţional a fost dedicat formării adolescentilor în perspectiva clasei de mijloc. Copiii minorităţilor rasiale, religioase, naţionale şi de clasă au trecut cu toţii prin acelaşi sistem şi au beneficiat de procesul de formare al clasei de mijloc,trebuie recunoscut că are un succes incomplet în multe cazuri. Aceasta se referă la şcolile publice, dar sistemul şcolar romano-catolic, în special la nivelurile sale superioare, făcea aceleaşi lucruri. Numărul mare de colegii catolice pentru bărbaţi din ţară, în special cele conduse de iezuiţi, aveau ca scop fundamental, deşi adesea nerecunoscut, dorinţa de a transforma fiii clasei

muncitoare şi adesea ai imigranţilor, în oameni din clasa de mijloc cu ocupaţii profesionale (în principal drept, medicină,afaceri şi învăţământ).
În general, acest sistem... devine din ce în ce mai puţin eficient în a forma oameni din clasa de mijloc, în special in clasele superioare de educaţie. Acest eşec poate fi atribuit... unui eşec al sistemului în sine. După cum vom vedea într-o clipă, acest eşec s-a produs în principal în cadrul familiei din clasa de mijloc, o situaţie neaşteptată, deoarece perspectiva este încă determinată mai degrabă de reacţia la condiţiile familiale decât de supunerea faţă de un proces educaţional formal.
O mare parte din dezintegrarea perspectivei clasei de mijloc poate fi atribuită unei slăbiri a principalelor sale aspecte, cum ar fi preferinţa pentru viitor, autodisciplina intensă şi, într-o măsură mai mică, unei scăderi a accentului pus pe cererea materială infinit extensibilă şi pe importanţa simbolurilor de statut ale clasei de mijloc.
Doar câţiva dintre factorii care au influenţat aceste schimbări pot fi menţionaţi aici.
Principalul factor extern în distrugerea perspectivei clasei de mijloc a fost atacul neobosit la adresa acesteia în literatură şi teatru pe parcursul majorităţii secolului al XX-lea. De fapt, este dificil să găseşti lucrări care să apere această perspectivă sau chiar să o presupună ca fiind adevărată, aşa cum era frecvent în secolul al XIX-lea. Nu că astfel de lucrări nu ar fi existat în ultimii ani; ele au existat în număr mare şi au fost primite cu nerăbdare de mica burghezie şi de unele gospodine din clasa de mijloc.
Bibliotecile şi revistele pentru femei din anii 1910, 1920 şi 1930 erau pline de ele, dar, până în anii 1950, acestea se limitau în mare parte la telenovele. Chiar şi acei scriitori care au acceptat în mod explicit ideologia clasei de mijloc, precum Booth Tarkington, Ben Ames Williams, Sloan Wilson sau John O'Hara, aveau tendinţa să portretizeze viaţa clasei de mijloc ca pe o oroare a valorilor false, a ipocriziei, a efortului lipsit de sens şi a nesiguranţei. În Alice Adams, de exemplu, Tarkington a portretizat o fată din clasa de mijloc inferioară, plină de ipocrizie şi valori materialiste, care căuta cu disperare un soţ care să-i ofere statutul social superior după care tânjea.
În perioada anterioară, chiar şi până în 1940, atacul literaturii

asupra perspectivei clasei de mijloc a fost direct şi brutal, începând cu opere precum Jungla lui Upton Sinclair sau Groapa lui Frank Norris, ambele tratând corupţia totală a integrităţii personale pe pieţele de carne şi grâu. Aceste atacuri timpurii vizau comercializarea vieţii sub influenţa burgheză şi aveau o perspectivă fundamental reformistă, deoarece presupuneau că relele sistemului puteau fi înlăturate cumva, poate prin intervenţia statului. Până în anii 1920, atacul era mult mai total şi vedea problema în termeni morali atât de fundamentali încât nicio acţiune corectivă nu era posibilă. Doar respingerea completă a valorilor clasei de mijloc putea înlătura corupţia vieţii umane văzută de Sinclair Lewis în Babbitt sau Strada Principală. După 1940, scriitorii au avut tendinţa să atace din ce în ce mai puţin modul de viaţă burghez; această treabă fusese îndeplinită. În schimb, au descris situaţii, personaje şi acţiuni care erau pur şi simplu non-burgheze: violenţă, iresponsabilitate socială, practicile indulgente sexuale şi perversiunea, amestecul de oameni, slăbiciune umană în relaţie cu alcoolul, narcoticele sau sexul, sau relaţii domestice şi de afaceri desfăşurate pe linii complet non-burgheze. Ernest Hemingway, William Faulkner, Erskine Caldwell, John Dos Passos şi o mulţime de scriitori mai puţin importanţi, mulţi dintre ei îmbrăţişând cultul violenţei, au arătat această tendinţă.
O lucrare foarte populară precum Weekendul pierdut ar putea reprezenta întregul grup. Câțiva, precum Hemingway, au găsit o nouă perspectivă morală pentru a înlocui ideologia clasei de mijloc pe care o abandonaseră.
În cazul lui Hemingway, el a scuturat praful de pe picioare din Oak Park, Illinois, o zonă de clasă mijlocie superioară, şi s-a cufundat în sensul tragic al vieţii din Spania, cu cerinţa ei constantă ca bărbaţii să-şi demonstreze virilitatea prin activităţi ocazionale cu femeile şi un curaj neclintit în înfruntarea morţii. Pentru Hemingway, acest lucru putea fi realizat în coride, în vânătoarea vânatului mare african, în război sau, într-un mod mai simbolic, în box sau în crimă. Punctul semnificativ aici este că îmbrăţişarea de către Hemingway a perspectivei axei pakistanezo-peruviene ca semn al respingerii faţetei sale de clasă mijlocie a fost întotdeauna recunoscută de el ca o prefăcătorie şi, când virilitatea sa, în sensul cel mai grosolan, a dispărut, si-a zburat creierii.

Atacul literar asupra perspectivei burgheze a fost îndreptat împotriva tuturor aspectelor acesteia pe care le-am menţionat, împotriva preferinţei pentru viitor, a autodisciplinei, a accentului pus pe dobândirea materială, împotriva simbolurilor de statut. Atacul asupra preferinţei pentru viitor a apărut ca o demonstraţie a faptului că viitorul nu este niciodată atins. Argumentul său era că individul care amână constant viaţa din prezent (viaţa înţeleasă ca relaţii personale reale cu indivizii) către un viitor ipotetic descoperă în cele din urmă că anii au trecut, moartea se apropie, nu a trăit încă cu adevarat şi în majoritatea cazurilor, nu mai este capabil să o facă. Dacă figura centrală dintr-o astfel de operă şi-a atins ambiţiile materialiste, implicaţia este că aceste realizări, care păreau atât de atractive de la distanţă, nu sunt decât piedici pentru valorile reale ale vieţii personale atunci când sunt atinse. Această temă, care datează cel puţin de la Colind de Crăciun al lui Charles Dickens sau de la Silas Marner al lui George Eliot, a continuat să fie prezentată în secolul al XX-lea. Adesea, în vremuri mai recente, a luat forma unei respingeri a întregii realizări a unui om de către fiii săi, soţia sa sau el însuşi.

Forma mai recentă a acestui atac asupra preferinţei pentru viitor a apărut în romanul existenţialist şi în teatrul absurdului. Existenţialismul, prin credinţa sa că realitatea şi viaţa constau doar din experienţa personală specifică, concretă a unui anumit loc şi moment, ignoră contextul fiecărui eveniment şi astfel îl izolează. Dar un eveniment fără context nu are cauză, sens sau consecinţă; este absurd, aşa cum este orice lucru care nu are nicio relaţie cu niciun context. Şi un astfel de eveniment, fără trecut nici viitor, nu poate avea nicio legătură cu tradiţia sau cu preferinţa pentru viitor. Acest punct de vedere a ajuns să sature literatura secolului al XX-lea, astfel încât respingerea iniţială a preferinţei pentru viitor a fost extinsă în respingerea totală a timpului, pe care Noms l-a portretizat pur şi simplu ca un mecanism de înrobire a omului şi de privare a acestuia de oportunitatea de a experimenta viaţa. Scrierile lui Thomas Wolfe şi, la un nivel superior, cele timpurii ale lui Dos Passos au fost dedicate acestei teme. Ceasul burghez a devenit un mormânt sau o închisoare care l-a înstrăinat pe om de viaţă şi i-a lăsat un cifru, precum domnul numit în mod potrivit Domnul Zero din piesa lui Elmer Rice, Maşina de socotit (1923).

Un atac similar a fost lansat asupra autodisciplinei. Baza filosofică a acestui atac a fost găsită într-un freudianism simplificat care considera orice suprimare a impulsului uman ca ducând la frustrare şi distorsiuni psihice care făceau viaţa ulterioară de neatins. Astfel, roman după roman sau piesă după piesă au portretizat răutatea suprimării impulsului bun, sănătos, natural şi consecinţele salutare ale autoindulgenţei, în special în sex. Adulterul şi alte manifestări ale sexualităţii nedisciplinate au fost descrise în detalii din ce în ce mai clinice şi au fost, în general, asociate cu consumul excesiv de alcool sau alte evaziuni ale responsabilităţii personale, ca în romanele lui Hemingway „Adio armelor" şi „Soarele răsare şi el" sau în povestea de dragoste a lui John Steinbeck cu iresponsabilitatea personală „Cannery Row" sau „Tortilla Flat". Respingerea totală a valorilor clasei de mijloc, inclusiv timpul, autodisciplina şi realizările materiale, în favoarea unui cult al violenţei personale, se regăsea într-o multitudine de opere literare, de la James M. Cain şi Raymond Chandler până la „recentele actiuni ale lui James Bond". Rezultatul a fost o inversare totală a valorilor clasei de mijloc,prezentând ca interesantă sau admirabilă simpla negare a acestor valori de către oameni fără scop, fără stăpânire de sine şi total iresponsabili.

O inversare similară a valorilor a inundat piaţa cu romane pline de descrieri clinice fără sens, prezentate în limbaj obscen şi în formă fictivă, ale unor mlaştini de perversiuni, variind de la homosexualitate, incest, sadism şi masochism, până la canibalism, necrofilie şi coprofagie.

Aceste performanţe, aşa cum a spus criticul Edmund Fuller, reprezintă nu atât o pierdere a valorilor, cât o pierdere a oricărei concepţii despre natura omului. În loc să vadă omul aşa cum îl considera tradiţia grecilor şi a Occidentului, ca o creatură la mijlocul distanţei dintre animal şi Dumnezeu, „puţin inferioară îngerilor" şi, prin urmare, capabilă de o varietate infinită de experienţe, aceşti scriitori din secolul al XX-lea au completat revolta împotriva claselor de mijloc, trecând de la viziunea de la sfârşitul secolului al XIX-lea asupra omului, ca animal superior, la propria lor viziune asupra omului ca fiind inferioară oricărui animal care s-ar prabusi în mod natural. Din aceasta a apărut viziunea puritană asupra omului (dar fără viziunea puritană asupra lui Dumnezeu) ca o creatură a depravării totale într-un univers determinist, fără

speranţă la izbăvire.
Acest punct de vedere, care, în perioada 1550-1650, justifica despotismul într-un context puritan, acum poate fi folosit, cu sprijin mic-burghez, pentru a justifica un nou despotism care să păstreze, prin forţă în loc de convingere, valorile mic-burgheze într-un sistem de conformism obligatoriu. Romanul „1984” al lui George Orwell ne-a oferit imaginea acestui sistem aşa cum Germania lui Hitler ne-a arătat funcţionarea sa practică. Dar, având în vedere creşterea actuală a grupurilor sociale non-burgheze şi a presiunilor sociale, această posibilitate devine din ce în ce mai puţin probabilă, iar înfrângerea lui Barry Goldwater la alegerile prezidenţiale din 1964 a mutat posibilitatea atât de departe în viitor încât schimbarea constantă a condiţiilor sociale o face într-adevăr îndepărtată. Distrugerea claselor de mijloc prin distrugerea perspectivei clasei de mijloc a fost provocată într-o măsură mult mai mare de forţe interne decât de forţe externe. Şi cele mai semnificative dintre aceste influenţe au acţionat în cadrul familiei clasei de mijloc. Una dintre cele mai evidente dintre acestea a fost abundenţa crescândă a societăţii americane, care a eliminat presiunea lipsurilor din procesul fertilizării. Copilului care creşte în abundenţă îi este mai greu să i se insufle frustrările şi impulsurile care erau atât de fundamentale în perspectiva clasei de mijloc. Timp de generaţii, chiar şi în familii destul de bogate, această îndoctrinare a continuat din cauza accentului continuu pus pe economie şi a restricţiilor asupra consumului. Până în 1937, criza economică mondială a arătat că problemele economice de bază nu erau economisirea şi investiţiile, ci distribuţia şi consumul. Astfel, a apărut o disponibilitate tot mai mare de a consuma, stimulată de noile tehnici de vânzare, vânzările în rate şi extinderea creditului de la latura productivă la latura de consum a procesului economic. Drept urmare, un fenomen complet nou a apărut în familiile clasei de mijloc, practica de a trăi până la, sau chiar depăşi, veniturile lor un scandal de neconceput în orice familie burgheză din secolul al XIX-lea. Un stimulent în această direcţie a fost accentul sporit, în cadrul ideologiei clasei de mijloc, pus pe elementele de statut şi afişarea ostentativă a bogăţiei ca simboluri de statut, mai degrabă decât pe elementele frugalităţii şi prudenţei. Astfel, bogăţia a slăbit atât preferinţa pentru viitor, cât şi antrenamentul autodisciplinei bazat pe abnegaţie.

Oarecum legată de aceasta a fost influenţa depresiunii din 1929-1933. Generaţia care intra în vârsta maturităţii la acea vreme (născută în perioada 1905-1915) a simţit că eforturile lor de a-şi îndeplini ambiţiile de clasă de mijloc i-au implicat în greutăţi şi suferinţe intense, cum ar fi munca în timp ce mergeau la facultate, renunţarea la timp liber, expansiunea culturală şi călătoriile, iar până în anii 1950, aceştia erau hotărâţi ca copiii lor să nu aibă niciodată o viaţă atât de grea ca ei. Rareori au observat că eforturile lor de a le uşura lucrurile copiilor lor în anii 1950, ca reacţie la greutăţile pe care le înduraseră ei înşişi în anii 1930, îndepărtau din procesul de formare al copiilor lor dificultăţile care îi ajutaseră să devină bărbaţi desăvârşiti şi persoane de succes din clasa de mijloc şi că eforturile lor de a face acest lucru slăbeau fibra morală a copiilor lor.

Un alt element în acest proces a fost o schimbare în filosofia educaţională a Americii şi o schimbare oarecum similară în ideile ţării despre întregul proces de educaţie a copiilor. Generaţiile timpurii continuaseră să se agaţe de vestigiile perspectivei puritane, în măsura în care insistau că copiii trebuie educaţi sub o disciplină strictă, inclusiv pedepse corporale. Această idee din secolul al XVII-lea, până în 1920, era înlocuită în ideologia familială americană de o idee din secolul al XIX-lea, conform căreia maturizarea copilului este un proces înnăscut, care nu este supus modificărilor prin educaţie externă. În teoria educaţiei, această idee eronată se întorcea la Emilul lui Jean-Jacques Rousseau (1762), care idealiza starea naturală ca echivalentă cu Grădina Edenului şi credea că educaţia trebuie să consiste în a lăsa un tânăr complet liber, astfel încât bunătatea sa înnăscută să se poată manifesta şi dezvălui. Această idee a fost dezvoltată, intensificată şi i s-a dat o bază pseudoştiinţifică prin progresele în biologie şi genetică de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Prin 1910 sau cam aşa ceva, teoriile educaţionale şi de creştere a copiilor acceptaseră ideea că omul era un organism biologic, ca orice animal, că personalitatea sa era o consecinţă a trăsăturilor ereditare şi că fiecare copil avea în el un sortiment rigid de talente moştenite şi o rată naturală de maturizare în dezvoltarea acestei talente. Aceste idei au fost încorporate într-o serie de sloganuri, dintre care două erau: „Fiecare copil este diferit” şi „O va face când va fi pregătit”.

Din toate acestea a rezultat sfârşitul complet al disciplinei, atât acasă, cât şi la şcoală, şi apariţia „educaţiei permisive”, cu tot ce implica aceasta. Copiii erau încurajaţi să aibă opinii şi să se exprime despre chestiuni despre care nu erau deloc conştienţi; dobândirea de informaţii şi formarea intelectuală erau trecute în plan secund; iar restricţiile de timp, loc şi mişcare în şcoli şi acasă erau reduse la minimum. Se punea accent pe „spontaneitate”; iar programele fixe de perioade de timp sau materii care urmau să fie abordate erau minimalizate.
Toate acestea au slăbit considerabil influenţa disciplinară a procesului educaţional, lăsând noua generaţie mult mai puţin disciplinată, mai puţin organizată şi mai puţin conştientă de importanta timpului decât părinţii lor.
Bineînţeles, acest proces dezintegrativ a fost mai puţin evident în rândul copiilor micului burghez decât în clasa de mijloc însăşi. Aceste influenţe în sine ar fi contribuit mult la slăbirea perspectivei clasei de mijloc în rândul generaţiei în ascensiune, dar operau şi alte influenţe, mult mai profunde. Pentru a le examina, trebuie să privim în interiorul structurii familiei clasei de mijloc.
În căsătorie, ca în atâtea alte lucruri, civilizaţia occidentală a fost supusă unor teorii destul de antitetice; acestea le-am putea numi teoriile occidentale şi romantice despre dragoste şi căsătorie. Teoria romantică era că fiecare bărbat sau femeie avea o personalitate unică constând din trăsături înnăscute, acumulate prin moştenire dintr-o combinaţie unică de strămoşi. Aceasta este, desigur, aceeaşi teorie care a fost folosită pentru a justifica educaţia permisivă. În dragostea romantică, însă, teoria a continuat să presupună, pur şi simplu ca o chestiune de credinţă, că pentru fiecare bărbat sau femeie exista într-o lume o persoană de sex opus ale cărei trăsături de personalitate s-ar potrivi exact cu cele ale partenerului său destinat. Singura problemă era să găsească acel partener. Se presupunea că acest lucru se va face, la prima vedere, atunci când o străfulgerare aproape instantanee de recunoaştere le-ar dezvălui amândurora că şi-au găsit singurul posibil partener de viaţă.
Ideea de dragoste la prima vedere ca o străfulgerare de recunoaştere era strâns legată de ideea religioasă maniheistă şi puritană conform căreia adevărul lui Dumnezeu venea la oameni într-o străfulgerare similară de iluminare (o idee care datează, ca multe dintre aceste idei, din teoria lui Platon despre cunoaştere ca reminiscenţă).

În forma sa cea mai extremă, această teorie romantică a iubirii presupunea că fiecare dintre iubiţii destinaţi era doar o parte a unei persoane, cele două părţi potrivindu-se instantaneu la într-o singură personalitate dupa intalnire. Asociate cu aceasta au fost o serie de alte idei, inclusiv ideea că mariajele erau „făcute în rai", că o astfel de căsătorie romantică era pe deplin satisfăcătoare pentru parteneri şi că o astfel de căsătorie ar trebui să fie „eternă". Aceste idei despre dragostea romantică şi căsătorie erau mult mai acceptabile pentru femei decât pentru bărbaţi (din motive pe care nu avem timp să le analizăm) şi au fost îmbrăţişate de clasa de mijloc, dar nu, în mare măsură, de celelalte clase. Teoria, ca o mare parte din perspectiva clasei de mijloc, îşi are originea printre ereziile medievale, cum ar fi maniheismul (aşa cum a arătat scriitorul elveţian Denis de Rougemont) şi, prin urmare, provenea din aceeaşi tradiţie care a văzut ascensiunea perspectivei burgheze în Evul Mediu şi consolidarea acesteia de către mişcarea puritană strâns asociată din timpurile moderne.

Teoria romantică a iubirii a fost răspândită în clasa de mijloc prin factori incidentali, cum ar fi faptul că burghezia era singura clasă socială care citea mult, iar dragostea romantică era practic o convenţie literară în propagarea sa, oricare ar fi fost de fapt la originile sale. Nu a făcut nicio impresie reală asupra celorlalte clase sociale din societatea europeană, cum ar fi ţăranii, nobilimea sau meşteşugarii urbani.

În mod ciudat, dragostea romantică, acceptată ca teorie şi ideal de către burghezie, a avut o influenţă redusă asupra căsătoriilor din clasa de mijloc în practică, deoarece acestea se bazau de obicei pe valorile clasei de mijloc, de securitate economică şi statut material, mai degrabă decât pe dragoste. Mai precis, căsătoriile din clasa de mijloc se bazau de fapt pe aceste consideraţii materiale, în timp ce toţi cei implicaţi pretindeau că se bazau pe dragostea romantică. Orice recunoaştere ulterioară a acestei ciocniri dintre fapt şi teorie a dat adesea un şoc puternic şi a fost uneori subiect de examinare literară, ca în primul volum al romanului „ Forsyte Saga" de John Galsworthy.

Opusă acestei teorii romantice despre dragoste şi căsătorie şi aproape la fel de opusă practicii burgheze a căsătoriei „sensibile", era ceea ce am putea numi ideea occidentală despre dragoste şi căsătorie. Aceasta presupune că personalităţile sunt lucruri

dinamice şi flexibile formate în mare măsură pe experienţe din trecut. Dragostea şi căsătoria dintre astfel de personalităţi sunt, ca tot ce există în perspectiva occidentală, diverse, imperfecte, adaptabile, creative, cooperative şi schimbătoare. Ideea occidentală prezintă că un cuplu se reuneşte din mai multe motive (sex, singurătate, interese comune, un mediu similar, cooperare economică şi socială, admiraţie reciprocă a trăsăturilor de caracter şi alte motive). De asemenea, presupune că întreaga lor relaţie va fi un proces lent de cunoaştere reciprocă şi de adaptare reciprocă - un proces care s-ar putea să nu se termine niciodată. Nevoia de adaptare constantă demonstrează recunoaşterea occidentală a faptului că nimic, nici măcar dragostea, nu este finala sau perfecta. Acest lucru este, de asemenea, demonstrat de recunoaşterea faptului că dragostea şi căsătoria nu sunt niciodată totale şi atotcuprinzătoare, că fiecare partener rămâne o personalitate independentă cu dreptul la o viaţă independentă. (Acest lucru se regăseşte în întreaga tradiţie occidentală şi se întoarce la credinţa creştină că fiecare persoană este un suflet separat cu propria sa soartă, în cele din urmă separată.)

Astfel au apărut în societatea occidentală cel puţin trei tipuri de căsătorie, pe care le putem numi romantică, burgheză şi occidentală. Ultima, fără a fi prea discutată (cu excepţia cărţilor moderne despre dragoste şi căsătorie), este probabil cea mai numeroasă dintre cele trei, iar celelalte două, dacă se dovedesc a fi reuşite, o fac dezvoltându-se treptat în acest al treilea tip. Căsătoria romantică, bazată pe „şocul recunoaşterii", a ajuns, de fapt, să se bazeze în mare măsură pe atracţia sexuală, deoarece aceasta este principala formă pe care o poate lua dragostea la prima vedere. Astfel de căsătorii eşuează adesea, deoarece chiar şi sexul necesită practică şi adaptare reciprocă şi este o relaţie umană prea trecătoare pentru a susţine o uniune permanentă cu excepţia cazului în care se acumulează multe alte interese comune în jurul ei. Chiar şi atunci când se întâmplă acest lucru şi căsătoria devine un succes, în sensul că persistă, nu este niciodată totală, iar iluzia romantică că mariajul ar trebui să absoarbă total timpul, atenţia şi energiile partenerilor săi, încă aşteptată de multe femei crescute cu ideea romantică, înseamnă pur şi simplu că mariajul devine o relaţie de înrobire pentru soţi şi o sursă de dezamăgire şi frustrare pentru soţii.

Căsătoria în clasa de mijloc, de fapt, nu era romantică, deoarece, în clasa de mijloc, căsătoria, ca orice altceva, era supusă sistemului de valori al clasei de mijloc. În cadrul acestui sistem de valori, persoanele din clasa de mijloc alegeau un partener de căsătorie care să-l ajute să atingă obiectivele clasei de mijloc legate de statut şi realizare. O femeie, cu aprobarea părinţilor, alegea un soţ care promitea să fie un bun intreţinător şi un om constant, de încredere, cu rezultate sociale, care să-i poată oferi un statut material cel puţin la fel de înalt ca cel oferit de propriii părinţi. Un bărbat alegea ca soţie pe cineva care promitea să-i fie de ajutor în lupta pentru ascensiune, capabil să acţioneze ca gazdă pentru activităţile sale aspirante şi să-i ofere decenţa domestică şi graţiile sociale aşteptate de la un om de afaceri sau unui profesionist de succes.
O astfel de căsătorie se baza, de ambele părţi, pe factori de statut, mai degrabă decât pe factori personali. Faptul că un bărbat era absolvent al Universităţii Yale, era pregătit pentru o profesie, avea un post la o firmă bună, conducea o maşină scumpă, putea comanda cina cu încredere într-un restaurant scump şi deja aplicase pentru a deveni membru al unui club de golf sau din ţară nu erau motive pentru a-l iubi ca persoană, deoarece erau pur şi simplu accesorii ale statutului său. Totuşi, persoanele din clasa de mijloc se căsătoreau din motive precum acestea şi, în acelaşi timp, se convingeau pe ele însele şi pe prietenii lor că se căsătoreau din dragoste romantică (bazată pe faptul că, pe lângă acceptabilitatea lor socială reciprocă, erau atrase sexual).
Pentru o vreme, noua căsătorie putea menţine aceste pretenţii, mai ales că elementele de sex şi noutate din relaţie ajutau la ascunderea contrastului dintre teorie şi fapt şi că mariajul era practic o relaţie externă şi superficială. Dar acest fapt a rămas şi, în timp, frustrări şi nemulţumiri inconştiente au început să se dezvolte. Adesea, acestea nu au atins nivelul conştient, mai ales cu câteva generaţii în urmă, dar astăzi fiecare revistă pentru femei pune întrebarea: „Este căsnicia ta un succes?” Însă, inconştient, cu mult înainte de aceasta, se realizase că relaţia de căsătorie nu se baza pe iubire, care trebuie să fie o recunoaştere şi apreciere a calităţilor personale, nu a accesoriilor de statut. Fără un sentiment personal bazat pe astfel de calităţi personale, relaţia nu era cu adevărat o relaţie personală şi nu se baza cu adevărat pe iubire, chiar şi atunci când partenerii, cu obişnuita lipsă de introspecţie asociată cu

minţile clasei de mijloc, încă insistau că aceasta se baza pe iubire. Consecinţele unei astfel de recunoaşteri inconştiente a realei lipse de iubire în relaţia conjugală burgheză, într-o societate care nu înceta niciodată să repete în cântece, cinema, reviste şi cărţi necesitatea absolută a iubirii,a fericirea umană şi „împlinirii", vor fi examinate într-o clipă.
Acum trei generaţii, soţia burgheză rareori devenea conştientă de frustrările ei. Era în mare parte închisă în casă, era prea ocupată cu copiii şi treburile casnice pentru a găsi mult timp pentru meditare asupra situaţiei sale sau pentru comparare cu alte soţii sau cu lumea exterioară în general.
Crescută într-o familie dominată de bărbaţi, era pregătită să accepte o situaţie similară în propria viaţă. Aceasta înseamnă că contactele ei din exterior şi imaginea ei generală despre lume au ajuns la ea prin ecranul viziunii soţului ei asupra acestor lucruri.
Scăderea numărului de copii în familiile din clasa de mijloc şi răspândirea dispozitivelor care economisesc forţa de muncă, de la aspiratoare la alimente congelate, i-au oferit soţiilor burgheze tot mai mult timp liber în anii 1920 şi 1930. Editori întreprinzători precum Edwin Bok au umplut acest timp liber cu noi reviste elegante pentru femei (cum ar fi Ladies' Home Journal). Romanele populare şi, într-o măsură mai mică, primele filme, matineele dramatice şi cluburile feminine în creştere le-au permis femeilor să-şi construiască o viziune asupra unei lumi fantastice a iubirii romantice şi a gospodinelor lipsite de griji, din clasa de mijloc, cu case strălucitoare şi copii bine manierati şi îngrijiţi.
Până în 1925, gospodina burgheză obişnuită devenea din ce în ce mai frustrată pentru că propria ei viaţă nu era cea ilustrată în revistele pentru femei.Timpul ei liber din ce în ce mai generos îi oferea timp să se gândească la asta şi contactul ei mai frecvent cu alte soţii a încurajat-o să isi critice soţul a cărui incapacitate financiară de a-i asigura viaţa pe care a ajuns să o considere ca fiind cuvenită îi justifica dorinţa de a-l cicăli intr-un efort mai mare de a cauta stabilitate financiara. Pentru el acest lucru a devenit sâcâitor; pentru ea era doar ocazional o reamintire a aşteptărilor care o determinasera sa accepte intrase căsătoria.
În timp ce se întâmpla asta, lumea exterioară se schimba şi ea. Femeile au devenit „emancipate" ca o consecinţă a Primului Război Mondial, cu îndemnuri considerabile din partea revistelor pentru

femei.
Fustele mai scurte şi părul mai scurt au devenit simboluri ale acestui proces, dar şi mai semnificativ a fost apariţia în lumea exterioară a unei mari creşteri a numărului de locuri de muncă care ar putea fi ocupate cel mai bine numai de femei. Ca parte a acestui proces, au avut loc schimbări considerabile în moralitatea burgheza, sfârşitul protectoratului casnic, o mai mare libertate între sexe şi acceptarea divorţului ca punct de vedere moral în viaţa burgheză (un obicei care a venit din scenă şi cinema).
În cadrul întregului proces, a avut loc un eveniment dramatic de mare semnificaţie socială. Aceasta a fost inversarea aşteptărilor de longevitate ale bărbaţilor şi femeilor în viaţa. Acum un secol (cu siguranta, într-un context în mare parte rural), un bărbat de douăzeci de ani se putea aştepta să trăiască mai mult decat o sotie de aceasi varsta. De fapt, un astfel de bărbat putea foarte bine să îngroape două sau trei soţii, de obicei din cauza mortalităţii asociate cu naşterea sau alte probleme feminine. Astăzi, speranta de viata a unui tânăr de douăzeci de ani s-a redus in comparatie cu cea a unei femei de douăzeci de ani. Pentru a înrăutăţi lucrurile, o femeie de 20 de ani acum un secol se căsătorea cu un bărbat considerabil mai în vârstă decât ea, cel puţin din clasa de mijloc pur şi simplu pentru că perspectiva cerea ca un om să fie stabil economic înaintea de a-si intemeia o familie.
Astăzi, dintr-o serie de cauze, cum ar fi extinderea sperantei de viata feminine fata de cea masculina, practica sporită a controlului naşterii, coeducaţia (care aduce sexele in contact la aceeaşi vârstă), slăbirea preferinţelor viitoare şi a perspectivei clasei de mijloc în general, ceea ce duce la căsătorii între cupluri de aproximativ aceeaşi vârstă, acum soţii mor în general înaintea soţiilor lor. Recunoaşterea acestui lucru, creşterea independenţei femeilor, adaptarea la impozite şi alte neplăceri legale, a dat naştere la conturi bancare comune, la proprietăţii pe numele soţiei şi la creşterea considerabila a beneficiilor de asigurare pentru soţii. Treptat bogăţia ţarii a fost deţinută de femei, chiar dacă încă controlată în mare parte de bărbaţi.
Dar aceasta a avut rezultate subtile; a făcut femeile mai independente şi mai deschise. Bărbaţii burghezi au ajuns treptat să trăiască sub un regim de sâcâială persistentă pentru a deveni „ mai buni întreţinatori”. Pentru mulţi bărbaţi, munca a devenit un

refugiu și o ușurare de la problemele domestice ale insuficientei lor performanțe ca furnizori de stabilitate. Această creștere a suprasolicitarii, a tensiunii constante, a frustrării in viața emoțională și de petrecere a timpului liber au început să facă din ce în ce mai mulți bărbați mai dispuși să accepte moartea ca singura metoda de a obtine odihna. Bărbații burghezi au început să se sinucidă,intr-un mod psihic inconștient,surmenaj, exces nevrotic de alcool, fumat, muncă, și in activitati recreative violente, iar in clasa de mijloc a crescut încet proporția de văduve bogate.
O schimbare notabilă în întreg acest proces a fost o schimbare, în ultimul secol, de la familie dominată de barbati la o familie dominată de femei. Localitatea în care un tânăr cuplu și-a înființat gospodaria a avut o tendință tot mai mare de a fi mai degrabă in apropierea parintilor sotiei decât a sotului. Într-un număr tot mai mare de cazuri, în care tânărul cuplu s-a căsătorit înainte ca procesul educațional al mirelui să fie încheiat, ei au locuit cu familia ei si foarte rar cu familia lui. O parte din ce in ce mai mare din povara treburile casnice erau transferate către soț: spălarea vaselor, cumpărarea de alimente, chiar îngrijirea copiilor.
În 1840, un copil putea plânge noaptea și era invariabil îngrijit de mama lui, în timp ce tatăl lui dormea liniștit, fără a fi conștient de ce se întâmplă. Până în 1960, dacă un copil plângea noaptea, șansele erau la fel de probabil ca mama să nu audă nimic în timp ce tatăl prelua controlul activitatii necesare. Dacă acest lucru a fost pus la îndoială de cineva, replica mamei era : „Am grijă de copil toată ziua; Nu văd de ce el nu poate avea grijă noaptea!”.
Strâns legată de această confuzie, sau chiar inversare, a rolurilor sociale ale sexelor se diminua diferențierea sexuală în practicile de creștere a copiilor. Pana de curând, în anii 1920, fetele erau educate diferit fata de băieți. Erau îmbrăcațe diferit, tratate diferit, li se permitea să facă altfel lucrurile și avertizate cu privire la diferite pericole. Până în 1960, copiii, indiferent de sex, erau cu toții educati la fel. Într-adevăr, cu părul scurt tăiat și costume de joacă identice, a devenit imposibil a face diferenta intre sexul copiilor. Aceasta a dus la scăderea diferențelor de personalitate intre bărbați și femei, bărbații devenind mai supuși și femeile mai agresive. Această tendință a fost accelerată de noile tehnici de educație, mai ales în primii doisprezece ani de viata. Maturitatea neurologică a fetelor a fost mai rapidă decât cea a băieților, mai ales în ceea ce

priveşte coordonarea, cum ar fi hrănirea, vorbirea, îmbrăcamintea, folosirea toaletei, cititul şi adaptarea in general la şcoală. Acomodarea la şcoală în primele clase s-a realizat de fete mai uşor, parţial pentru că fetele erau mai sigure de sine şi gregare. Până la vârsta de zece sau doisprezece ani, fetele erau dezvoltate fizic, neurologic, emoţional şi social fiind cu doi ani înaintea băieţilor. Toate acestea aveau tendinţa să-i facă pe băieţi mai puţini siguri de sine, indecisi, slabi şi dependenti. Creşterea constantă a procentului de femei ca profesori in clasele inferioare a contribuit la aceeaşi direcţie, întrucât femeile profesoare au favorizat fetele şi au lăudat acele atitudini şi tehnici care erau mai naturale fetelor. Metode noi, cum ar fi metoda cu cuvinte întregi de predare a cititului sau utilizarea adevărat şi fals ca raspunsuri sau cu alegere multiplă a rezultatelor la examene, erau, de asemenea, mai bine adaptate talentelor feminine decât masculine. Din ce în ce mai puţin accent a fost pus pe judecata critică, în timp ce din ce în ce mai multa evidentiere a fost pusa pe intuitie sau subiectivitatea deciziilor. În acest mediu fetele s-au descurcat mai bine, iar băieţii s-au simţit inferiori sau au decis că şcoala este a loc pentru fete si nu pentru baieti. Agresivitatea tot mai mare a fetelor i-a împins pe aceşti băieţi şovăitori deoparte şi a intensificat problema. Ca urmare a acestui fapt, băieţii au inregistrat de două ori mai mulţi „analfabeti" ,mulţi bâlbâiti şi mult mai mulţi adolescenti enurezici(urinarea nocturna involuntara).

În timp ce lumea exterioară îşi scădea tratamentul diferenţial faţă de copii pe bază sexuală ,educarea băieţilor şi fetelor din ce în ce mai asemănătoare (cu acel tratament mai bine adaptat fetelor decât băieţilor) în casa clasei de mijloc, frustrările emoţionale tot mai mari ale mamei duceau la o distincţie din ce în ce mai mare pe bază sexuală în tratamentul emoţional al copiilor ei.

Cel mai timpuriu sentiment de liniştire senzuală şi confort pe care îl experimentează orice copil este cel cand este lipit de corpul mamei sale. Pentru un băieţel, aceasta este o relaţie heterosexuală, în timp ce pentru fată este o relaţie cu acelasi sex. În cele mai multe cazuri, fetiţa evită orice persistenţă nedorită a acestei tendinţe homosexuală prin deplasarea admiraţiei şi atenţiei ei către un bărbat disponibil, de obicei tatăl ei. Astfel, până la vârsta de şase sau opt ani, o fiică devine „fata lui tati", aşteaptandu-l să se întoarcă de la serviciu pentru a-i comunica ştirile zilei,

aducându-i papucii de casa şi ziarul şi sperând că el îi va citi o poveste sau vor împărtăşi vizionarea unui program de televiziune preferat înainte de a merge la culcare. Până la vârsta de doisprezece ani, la o fată normală, acest interes pentru personajele masculine a început să treaca catre un băiat din clasa ei la şcoală. Cu un băieţel, transferul este mai târziu şi mai puţin gradual.Aspectele nedorite ale dragostei lui pentru mama lui sunt evitate de puternicele presiuni sociale ale incestului, dar asta înseamnă doar că elementul sexual în preocuparea lui pentru sexul opus este suprimat şi inca nedezvoltat. Astfel, există o tendinţă naturală, am putea spune aproape biologică, în societatea noastră pentru ca dezvoltarea sexuală a băiatului să fie amanată şi cea a fatei să fie eliberată de aceasta influenţă întârziată.
În familia din clasa de mijloc americană de astăzi, aceste influenţe au fost exagerate exponential. Deoarece căsătoria din clasa de mijloc se bazează mai degrabă pe atracţia socială decât pe cea personală, relaţia emoţională a soţiei cu soţul ei este nesigură şi cu cat mai mult soţul isi îngroapă în munca, hobby-urile sau interesele sale externe, cu atât devine mai nesigur şi nesatisfăcător pentru sotia lui. O parte din energia emoţională nefolosită a soţiei începe să fie consumata în dragostea pentru fiul ei. În acelaşi timp, din cauza nesiguranţei emoţionale din relaţia mamei cu soţul ei, fiica poate ajunge să fie privită ca o rivală emoţională pentru afecţiunea soţului.
Acest resentiment in privinta fiicei este cel mai probabil să apară atunci când există o altă cauză de tulburări în psihologia mamei, mai ales dacă această cauză este asociată cu relaţia ei cu propriul ei tată. De exemplu, pe măsură ce dominaţia feminină devine, generaţie cu generaţie, o mai mare caracteristică distinctivă a vieţii de familie americane, schimbarea atenţiei fiicei asupra tatălui ei devine mai incompletă şi, până la adolescenţă, ea tinde să-l compătimească mai degrabă decât să-l admire şi sentimentele ei faţă de tatăl ei şi faţă de mama ei devin ambivalente, uneori urându-şi mama pentru că i-a dominat tatăl şi dispreţuindu-si tatal pentru slăbiciunea de a-i fi permis mamei acest lucru. Într-un astfel de caz, întreaga dezvoltare despre care vorbim este accelerată şi intensificată în generaţia următoare, iar sentimentele relativ ambivalente ale fiicei faţă de părinţii ei se repetă în relatia de cuplu

cu viitorul soţ. Acest lucru serveşte la intensificarea atât a sufocării ei emoţionale, cât şi supraprotecţia fiului ei şi tendinţa ei de respingere emoţională a fiicei sale ca potenţial pericol pentru relaţia afectivă relativ precară dintre soţ şi soţie.
Ca o consecinţă a acestei situaţii, soţia frustrată are tendinţa de a se agăţa de fiul ei păstrându-l dependent şi imatur cât mai mult timp posibil şi să caute să grăbească maturizarea fiicei pentru a o scoate din cercul familiei cât mai curând posibil. Consecinţa principală a acestei actiuni este maturizarea din ce în ce mai târzie, slăbiciunea, subsexualitatea şi dependenţa baietilor şi bărbaţilor americani din clasa de mijloc şi maturizare din ce în ce mai timpurie,agresivitatea, suprasexualitatea şi independenţa fetelor din clasa de mijloc.Înstrăinarea fiicei (prin care se ajunge adesea la o condiţie acută de ură reciprocă) poate începe în copilărie sau chiar la naştere (mai ales dacă fetiţa este frumoasă, nu este alăptată de mamă şi este primit cu bucurie excesivă de către soţ). De obicei devine acută când fiica ajunge la pubertate şi poate deveni foarte profundă dacă mama, cam în acelaşi timp, se apropie si ea de menopauza (deseori percepand greşit că îi va reduce atracţia ca femeie faţă de soţul ei).
În toată această perioadă, respingerea mamei faţă de fiica ei apare în principal în eforturile ei de a o forţa să se maturizeze rapid şi duce la expunerea prematură a fiicei la un circ modern de monstruozităţi precum „petrecerile mixte” pentru preadolescenti, sutiene de antrenament, acces la filme ,,imorale”, cărţi şi conversaţii şi practica de a-si lăsa fiicele nesupravegheate în casă cu colegi de clasă,de nivel gimnazial sau chiar de liceu. Astfel de experienţe şi ciocniri frecvente de temperament între mamă şi fiică conduc un procent surprinzător de mare al fetelor din clasa de mijloc sa se mută de acasă înainte de vârsta de douăzeci de ani. Şi dacă ea pleacă sau nu, maturitatea sexuală şi emoţională ajunge la fata americană din clasa de mijloc tot mai devreme, nu numai în comparaţie cu băiatul din clasa de mijloc, ci chiar şi în termeni absoluti.Ni se spune, de exemplu, că debutul pubertăţii în rândul fetelor americane (un eveniment care poate fi datat exact până la prima menstruaţie) a apărut la o vârstă mai fragedă cu aproximativ nouă luni pentru fiecare deceniu care trece. Drept urmare, această piatră de hotar este atinsă de fetele americane de astăzi cu trei ani mai devreme decât fetele americane de la

începutul secolului al XX-lea.
În aceeaşi perioadă, băiatul american din clasa de mijloc s-a deplasat în direcţia opusă, deşi elementul fiziologic nu poate fi documentat.Si intr-adevăr,nici nu trebuie să fie. Mai semnificativa este relaţia în schimbare dintre apariţia conştientizării sexuale şi a pregătirii emoţionale pentru a accepta sexul. Nu poate exista nicio îndoială că copilul american de astăzi, mai ales într-o familie din clasă de mijloc familie, devine conştient de sex mult mai devreme decât a făcut-o cu o generaţie sau două în urmă şi cu mult înaintea de a fi pregătit din punct de vedere emoţional să facă faţă propriei sale sexualităţi. În secolul al XIX-lea trei lucruri s-au apropiat destul de mult în marja varstei de 15 şi 17 ani: (1) conştientizarea sexuală; (2) disponibilitate emoţională pentru sex; şi (3) încetarea educaţiei şi oportunitatea de a căuta economic independenta fata de parinti. Astăzi, conştientizarea sexuală vine foarte devreme pentru toţi, poate în jurul varstei de zece ani. Pregătirea emoţională de a face faţă faptului propriei sexualităţi vine din ce în ce mai devreme pentru fata de azi, dar din ce în ce mai târziu pentru băiat, în principal pentru că mama din clasa de mijloc forţează independenţa şi recunoaşterea faptului că este o femeie si asupra fiicei sale, dar dependenţă şi orbire faţă de faptul că el este bărbat, fiul ei. Şi perioada încheierii educaţia şi căutarea independenţei economice faţă de părinţi vine ceva mai târziu pentru fete dar mult mai târziu pentru bărbaţi (un proces care devine din ce în ce mai extravagant).
Un rezultat al acestui fapt este că întârzierea mult mai mare (uneori amânată pe termen nelimitat) pentru un băiat în ceea ce priveşte pregătirea emoţională după conştientizarea sexuală îl lasă pe băiat desexualizat emoţional pentru atât de mult timp încât îi afectează sexualitatea şi maturitatea emoţională în mod negativ şi până la o vârstă din ce în ce mai înaintată.Opusul este valabil pentru o fată, din cauza întârzierii mai reduse şi a diminuarii pregătirii ei emoţionale după conştientizarea ei sexuală.Personajul Lolita, care nu este atât de rar pe cât vreau să-şi imagineze cititorii acelui roman, devine din ce în ce mai obisnuit şi nu poate fi satisfăcută de băieţii de vârsta ei; in consecinta ea caută din mai multe motive, inclusiv resurse financiare şi o mai mare maturitate emoţională, parteneri de sexul printre bărbaţii în vârstă.

Pe de altă parte, poziţia băiatului din clasa de mijloc devine şi mai complexă şi jalnică, întrucât el nu numai că trebuie să înfrunte într-o măsură mai mare cronologia fluctuantă a acestor evoluții dar trebuie să se elibereze de dependenţa sa emoţională de mama sa cu neprimind ajutor din partea nimănui. Dacă tatăl lui încearcă să ajute (şi el este singurul care poate încerca să facă acest lucru) şi insistă ca fiul său sa devenită fiinţă umană responsabilă şi independentă, mama luptă ca o tigroacă pentru a o apăra imaturitatea şi dependenţa continuă a fiului, acuzându-l pe soţ de cruzime, de ură faţă de fiul său şi de gelozie faţă de sentimentul fiului său pentru mamă. Ea nu ezită să folosească armele pe care le are. Sunt multe şi durabile, inclusiv o „revelaţie" ambigua si „reticentă" că tatăl lui îl urăşte. Orice efort al tatălui de a argumenta că dragostea adevărată trebuie să-l ajute pe fiu de a avansa în maturitate şi independenţă şi acea insistenţă ca să evite sau să amâne aceste avansuri ar putea fi considerate mai degrabă ură decât dragoste, sunt de obicei blocate cu uşurinţă. În această etapă înantecedentele familiale, frustrările emoţionale şi confuziile sunt, în general, la un nivel atât de ridicat încât este echitabil pentru mamă şi fiu să fie de acord că negrul este alb. Devotamentul fata de mama este de obicei triumfător pentru o perioadă relativ prelungită, în timp ce rebeliunea normală a adolescenţilor devine o respingere totală a tatălui şi abia mult mai târziu un efort întârziat de a obţine detaşarea emoţională de mamă.
Ideea tuturor acestor lucruri este că rebeliunea normală a adolescenţilor a devenit, în America de astăzi, o respingere radicală totală a valorilor parentale, inclusiv a valorilor clasei de mijloc, din cauza războiul prelungirii dependentei emoţional care se desfăşoară acum în casa clasei de mijloc cu copii adolescenţi.Prejudiciul major constă în distrugerea omniprezentă a băiatului adolescent din clasa de mijloc şi înstrăinarea lui fata de aspectele realizarii culturii clasei de mijloc. Fata din clasa de mijloc, în principal pentru că ea încă încearcă să-i mulţumească tatălui ei, poate continua să aibă un succes considerabil ca performanţă, mai ales în viaţa academică, unde succesele ei anterioare fac ca continuarea procesului să fie destul de uşoară.
Dar băiatul din clasa de mijloc care respinge aspectele de realizare ale vieţii clasei de mijloc o face adesea în chestiuni academice care i se par a fi o lume extraterestră şi feminină de la început.

Respingerea acestei lumi de catre el şi dorinţa lui inconştientă de eşec academic provin dintr-o serie de influenţe emoţionale: (1) dorinţa de a riposta impotriva tatălui său; (2) dorinţa de a se elibera de dependenţa de mama sa şi astfel să scape din atmosfera preponderent feminină a multor vieţi academice; şi (3) dorinţa de a evada de pe drumul academic nesfârşit, care merge pana la vârsta de douăzeci şi trei de ani sau mai târziu pe care complexităţile tehnice şi sociale moderne il impun pentru accesul la poziţii care duc la succesul clasei de mijloc. Prelungirea intervalului de timp dintre conştientizarea sexuală şi sfârşitul educatiei, de la aproximativ doi ani în anii 1880 până la cel puţin zece sau doisprezece ani în perioada anilor 1960, a creat astfel de tensiuni şi stres mental în familia burgheză americană încât ameninţă că vor distruge familia şi sunt deja în proces de a distruge o mare parte din perspectiva clasei de mijloc care a fost odinioara modul de viaţă distinctiv american.

Din aceaste tensiuni a rezultat o prăbuşire aproape totală a comunicării dintre adolescenţi şi generaţia părinţilor lor. În general, adolescenţii nu le spun părinţilor despre cele mai acute probleme; nu apelează la părinţi sau adulţi, ci unul la celălalt pentru ajutor în confruntarea cu astfel de probleme (cu excepţia cazurilor în care fetele înfometate emoţional apelează la profesori bărbaţi); şi, atunci când se face orice efort de a traversa prăpastia dintre generaţii, cuvintele pot trece, dar comunicarea nu. În spatele acestei bariere protectoare s-a dezvoltat o nouă cultură adolescentină. Caracteristica sa principală este respingerea valorilor parentale şi a culturii clasei de mijloc. În multe privinţe, această nouă cultură este similară cu cea a triburilor africane: gusturile sale în materie de muzică şi dans, accentul pus pe jocurile sexuale, îmbrăcămintea din ce în ce mai sumară, accentul pus pe solidaritatea de grup, valoarea ridicată pe care o acordă relaţiilor interpersonale (în special conversaţiilor şi consumului de alcool la evenimentele sociale), respingerea aproape totală a preferinţelor viitoare şi eforturile constante de a se elibera de tirania timpului. Solidaritatea şi socializarea adolescenţilor, şi în special solidaritatea grupurilor şi subgrupurilor lor, au atitudini uimitor de africane, deoarece se adună în fiecare seară, sau cel puţin în weekend, pentru a bea „Coca-Cola” si a vorbi la nesfârşit în mijlocul muzicii ritmată, de preferinţă în semiîntuneric, cu cupluri care se retrag

pentru jocuri sexuale în colţuri ca un fel de diversiune socială şi o emancipare completă de timp. De obicei, au propriul lor limbaj, cu vocabular şi construcţii atât de ciudate încât părinţii le consideră aproape de neînţeles. Această africanizare a societăţii americane se răspândeşte treptat, odată cu trecerea anilor, la niveluri de vârstă mai înalte din cultura noastră şi are efecte profunde şi dăunătoare asupra transferului valorilor clasei de mijloc către generaţia care se ridică.
O multitudine de acte simbolice, în ultimii douăzeci de ani, au servit la demonstrarea solidarităţii culturii adolescentine şi a respingerii valorilor clasei de mijloc. Multe dintre acestea implică îmbrăcămintea şi „obiceiurile de socializare", ambele probleme majore în timpul Războiului Rece dintre adolescenţi şi părinţi.
Pe vremea lui Horatio Alger, semnele aspiraţiilor tinereşti ale clasei de mijloc erau simboluri evidente precum pantofii bine lustruiţi, cravata şi haina de costum, o faţă proaspăt bărbierită şi părul bine tuns, precum şi punctualitatea. De aproape o generaţie încoace, cultura adolescentină a respins cravata şi haina de costum. Pantofii bine lustruiţi au cedat locul pantofilor murdari, iar aceştia, la rândul lor, „mocasinilor" şi sandalelor cu talpă lungă.
Bărbieritul a devenit neregulat, mai ales când şcolile nu erau în sesiune; tunsorile erau amânate la nesfârşit, cu multe certuri între părinţi şi adolescenţi. Din ce în ce mai puţini tineri purtau ceasuri, chiar şi atunci când trăiau, ca într-un campus universitar în vieţi destul de programate.
„Întâlnirile", ca parte a rebeliunii adolescentine, au devenit din ce în ce mai puţin formale. Dansul formal al clasei de mijloc de acum o generaţie, aranjat cu săptămâni înainte şi cu un program de dans, a devenit aproape învechit. Totul trebuie să fie complet „casual", altfel tineretul de astăzi îl respinge. Până în 1947, un program de dans (care enumera dansurile în ordine numerotată, cu partenerul fetei) era învechit.
„Going steady" (a dansa constant), care însemna să dansezi doar cu băiatul care o invita, a devenit o idee consacrată, o respingere completă a dansului din clasa de mijloc, al cărui scop era să ofere fetei un număr maxim de parteneri diferiţi pentru a-şi lărgi cunoştinţele despre posibilităţile matrimoniale.
„A dansa constant", ca o mare parte din cultura adolescentină din era „jive"(jazz, swing şi rock-and-roll-ul timpuriu), a derivat din

cercurile gangsterilor din sudul orașului Chicago și a fost introdus pentru prima dată în clasa de mijloc prin intermediul filmelor cu George Raft din anii 1930. A fost satirizat într-un cântec popular din anii 1920, acum uitat, numit „Vreau să dansez cu tipul cu ce m-a adus". Dar până în 1947, era modul de viaţă al unei mari părţi din adolescenţii Americii. Drept urmare, cuplurile de adolescenţi la dansurile din liceu „stăteau afară" cea mai mare parte a serii în plictisiti sau discutau într-un mod neobișnuit cu prietenii de acelaşi sex. Limbajul „jive" al perioadei avea, de asemenea, o origine din sudul orașului Chicago dat în mare măsură, de un saloon condus de un anumit oracol local numit „Hep" la începutul secolului al XX-lea.
Din fericire, „a fi statornic aceluias partener " a fost doar o provocare scurtă, chiar dacă drastică, la adresa atitudinilor parentale și a fost curând înlocuită de gregarismul tribal și de o toleranţă sexuală deschisă, ceea ce ar putea fi numit „a fi în clică", deoarece implica solidaritate socială (uneori promiscuitate sexuală) în cadrul unui grup mic de obicei de zece sau mai puțin. Aceasta a devenit, pentru adulţii lor, „gașca de adolescenţi", care încă prosperă, dar niciodată într-un mod foarte formal în cercurile clasei de mijloc, așa cum se întâmplă în cele din clasa de jos. Două victime ale acestui proces sunt gelozia sexuală și intimitatea sexuală, ambele dispărând în mare măsură în rândul multor tineri din clasa de mijloc superioară. În unele grupuri, sexul a devenit un act pur fiziologic, oarecum asemănător cu mâncatul sau dormitul. În altele, experienţa sexuală este limitată la cei dragi, dar din moment ce aceşti tineri iubesc multe persoane (sau chiar iubesc pe toată lumea), aceasta este o restricţie mult mai mică decât ar putea părea unei minţi din clasa de mijloc. În general, se face o distincţie clară între „a iubi pe cineva" (ceea ce justifică sexul) și a fi „îndrăgostit" de cineva (ceea ce justifică comportamentul monogam). Dar există o toleranţă larg răspândită și discuţii nesfârșite despre toate aceste probleme. Această discuţie, ca majoritatea discuţiilor nesfârșite ale adolescenţilor, nu ajunge niciodată la nicio decizie, ci lasă întrebarea deschisă sau decide că „totul depinde de cum priveşti lucrurile". Ca parte a unor astfel de discuţii, există o francheţe completă și formală cu privire la cine a avut sau are experienţe sexuale cu cine. Imaginea de perspectiva e pătrunsă de o perspectivă existenţialistă, societatea adolescentină consideră

fiecare experienţă sexuală ca un act izolat, fără context, fără cauză sau consecinţă necesară, cu excepţia contopirii momentane a două singurătăţi într-un act de unitate. Printre tinerii din clasa de mijloc, este o atmosferă de compasiune sau milă, mai degrabă decât de pasiune sau chiar iubire (modul în care Holden Caulfield ar putea experimenta sexul). În rândul persoanelor din clasa de jos, este mult mai probabil să fie inspirat fiziologic şi asociat cu pasiunea sau brutalitatea. Acest lucru atrage adesea fetele din clasa de mijloc care devin nemulţumite de slăbiciunea şi lipsa de sexualitate a băieţilor din clasa de mijloc. Însă tineretul mic-burghez, aşa cum se cuvine apărătorilor finali ai convenţionalităţii şi ipocriziei clasei de mijloc, încă tind să abordeze sexul in mod secret şi chiar cu vinovăţie.
Din cauza defecţiunii comunicării dintre generaţiile familiilor din clasa de mijloc, părinţii ştiu puţin despre această latură a culturii adolescentine, cel puţin în ceea ce priveşte propriii lor copii. De obicei, ei ştiu mult mai multe despre comportamentul copiilor prietenilor lor, deoarece este mai probabil să surprindă comportamentul acestora din urmă în momente de neatenţie. În ansamblu, părinţii din clasa de mijloc de astăzi sunt surprinzător (şi în secret) toleranţi faţă de comportamentul fiicelor lor, atâta timp cât acestea nu creează un scandal public sau „intră în bucluc”. Mamele de obicei consideră că fiii lor sunt prea mici şi ar trebui să aştepte experienţa sexuală, în timp ce taţii uneori cred în secret că ar putea face bine imaturităţii fiului lor. Când copiii din clasa de mijloc intră în belele sau în orice fel de necazuri, singura lor mare îngrijorare este să-i împiedice pe părinţii lor să afle.
Părinţii mic-burghezi, ca ultimă apărare a convenţionalităţii clasei de mijloc, dezaprobă în general orice experienţă sexuală ilicită a oricăruia dintre copiii lor. Firește, există mari variaţii în toate aceste lucruri, religia fiind principalul factor variabil, iar varietatea obiceiurilor locale are o importanţă secundară.
Cu toate acestea, chiar şi în cercurile religioase, comportamentul tinerilor nu este deloc ceea ce adulţii lor aşteaptă sau cred. De exemplu, numărul tinerilor romano-catolici care au experienţe sexuale premaritale sau chiar ocazionale este mult mai mare decât numărul celor care sunt dispuşi să mănânce carne vinerea.
Un motiv pentru răspândirea acestor idei relaxate despre comportament este onestitatea devastatoare a tinerei generaţii,în

special despre ei înşişi. Aceasta pare să se bazeze pe deschiderea lor catre socializare. O generaţie anterioară a avut partea ei de acţiuni ilicite diferite , dar le-a păstrat secrete şi le-a considerat pe fiecare ca pe o acţiune aberantă, exclusă psihologic din tiparele lor sociale acceptate şi, prin urmare, nerepetitiva. Această stare de fapt a continuat, indiferent de cât de des a fost repetată. Dar generaţia tânără de astăzi a acceptat ideea existenţialistă „Sunt ceea ce fac". Adolescentul dezvaluie grupului său ce a făcut şi, de obicei, aceştia sunt de acord, oricât de surprinzător ar fi. Întreaga lor atitudine este pragmatică, aproape experimentală: „Aşa s-a întâmplat. Aşa stau lucrurile. Aşa am făcut şi eu". Ei sunt angajaţi într-o căutare a sinelui însuşi ca indivizi, lucru pe care au fost chemaţi să-l facă în primele clase de şcoală, datorită concepţiilor greşite ale lui John Dewey, şi sunt destul de străini de orice teorie conform căreia sinele este o creatură a unor modele antrenate şi nu o creatură a secretelor descoperite. Acum, în anii 1960, această opinie despre natura omului se schimbă şi, ca o consecinţă a lui George Orwell, a amestecului de concepţii despre spălarea creierului şi a renaşterii psihologiei pavloviene prin opera unor oameni precum profesorul B. F. Skinner de la Harvard, este reînviată ideea de personalitate ca ceva antrenat sub disciplină către un model dorit. Odată cu această renaştere a unei idei fundamental puritane despre natura umană reapar erorile puritane obişnuite privind natura răului şi acceptarea teoriei răului naturii umane (aşa cum este predicată în Împăratul muştelor de William Golding). Noua perspectivă care se desprinde din toate acestea este complexă, incertă şi plină de inconsecvenţe, dar va juca cu siguranţă un rol din ce în ce mai important în istoria noastră pe măsură ce tânăra generaţie îmbătrâneşte, abandonând multe dintre ideile pe care le deţine acum, cu o responsabilitate crescândă; dar, în acelaşi timp, noua perspectivă va impune modificări foarte mari ale punctului de vedere american în ansamblu.

Această nouă perspectivă a generaţiei în ascensiune a clasei de mijloc are o latură negativă şi una pozitivă.

Latura sa negativă poate fi observată în ignorarea pe scară largă a valorilor fundamentale ale perspectivei clasei de mijloc, în respingerea autodisciplinei, a preferinţelor viitoare, a standardelor de viaţă materiale infinit extensibile şi a simbolurilor materiale ale statutului clasei de mijloc. În general,această atitudine negativă

apare în multe dintre activităţile pe care le-am descris şi, mai presus de toate, într-o respingere profundă a abstracţiunilor, sloganurilor, clişeelor și convenţiilor. Acestea sunt tratate cu o ironie tolerantă, nuanţată de dispreţ. Ţintele acestor atitudini sunt valorile generale ale micii burghezii şi ale părinţilor din clasa de mijloc: poziţia în societate, „ceea ce cred oamenii”, „respectul de sine”, „a ţine pasul cu ceilalţi”, „stilul de viaţă american”, „virtutea”, „a face bani”, „a distruge duşmanii ţării noastre”, virginitatea,respectul pentru organizaţiile consacrate (inclusiv bătrânii lor, clerul, liderii politici sau marii oameni de afaceri) şi altele asemenea.
Trecerea de la o viziune distructivă sau negativă la una pozitivă asupra noii perspective americane este, într-o oarecare măsură, cronologică; poate fi observată în popularitatea anterioară a lui Elvis Presley şi în noul entuziasm pentru Joan Baez (sau cântăreţii folk în general). Există, de asemenea, o distincţie socială aici într-o oarecare măsură, deoarece Elvis rămâne, într-o oarecare măsură, popular în rândul claselor inferioare, în timp ce Joan este o favorită a clasei de mijloc (sau chiar a celor de nivel universitar). Dar contrastul de perspectivă dintre cei doi este ceea ce este semnificativ. Joan este blândă, plină de compasiune, lipsită de empatie, total onestă, preocupată atât de oameni, cât şi de indivizi, lipsită de pretenţii (cântând încet într-o rochie simplă şi desculţă), plină de dragoste şi decenţă umană fundamentală şi dedicată acestora.
Respingerea posesiunii materiale şi chiar a senzualităţii poate fi observată în schimbarea gusturilor cinematografice, în special în popularitatea filmelor străine regizate de oameni precum Ingmar Bergman şi Federico Fellini. La Dolce Vita (1961) al acestuia din urmă, un succes răsunător în Statele Unite, a fost o portretizare a deziluziei fără sens a succesului material şi a senzualităţii în contrast cu puterea şi misterul naturii (simbolizate de un peşte uriaş scos din mare şi lăsat să moară de oameni nechibzuiţi şi onestitatea şi inocenţa directă a unui copil care urmăreşte scena). Această respingere a mercantilismului şi a senzualităţii conduce, într-un fel ciudat, generaţia tânără către un fel de spiritualitate sporită. Proprietatea şi mâncarea înseamnă foarte puţin pentru ei. Ei împart aproape totul, dau altora când au foarte puţin pentru ei înşişi, se aşteaptă la împărtăşire reciprocă dar nu la rambursare şi se simt liberi să „împrumute” în acest fel fără permisiune.

Trei mese pe zi sunt excluse; de fapt, mesele sunt aproape excluse. Mănâncă foarte puţin şi neregulat, în contrast puternic cu clasele de mijloc de la începutul secolului, care mâncau în exces, aşa cum încă fac multe persoane mature din clasa de mijloc. Mica burghezie şi clasele inferioare încă tind să mănânce în exces sau să fie nevrotice în gustări, dar tineretul din clasa de mijloc este aproape monastic în alimentaţia sa. Mâncarea pur şi simplu nu este importantă, decât dacă este o ocazie pentru ca mulţimea să se adune. O mare parte din această scădere a accentului pus pe mâncare este o consecinţă a respingerii disciplinei timpului. Totul în viaţa lor este neregulat (inclusiv procesele lor corporale naturale). De obicei, se trezesc prea târziu ca să ia micul dejun, să ia gustări undeva pe parcursul zilei, refuză să poarte ceasuri şi adesea nu au nicio idee ce zi a săptămânii este.

Această nouă perspectivă este în esenţă existenţialistă prin accentul pus pe experienţa personală directă, trecatoare,în special in relatia cu alte persoane. Accentuează oamenii şi găseşte cel mai înalt scop al vieţii în relaţiile interpersonale, tratate în general cu compasiune şi ironie. Cele două preocupări principale ale vieţii sunt „grija” şi „a ajuta”. „Grija”, pe care o numesc de obicei „dragoste”, înseamnă o acceptare generală a faptului că oamenii contează şi sunt subiecte de preocupare. Această dragoste este difuză şi adesea destul de impersonală, nu este îndreptată către un anumit individ sau prieten, ci către oricine, către persoane în general şi în special către persoane pe care nu le cunoşti deloc, ca un act de recunoaştere, aproape de ispăşire, că suntem cu toţii copii neajutoraţi. Întreaga idee este foarte apropiată de mesajul lui Hristos, „Iubiţi-vă unii pe alţii” şi a dat naştere preocupării pasionale a tinerei generaţii faţă de popoarele îndepărtate, negrii americani şi săracii marginalizaţi. Se reflectă în entuziasmul extraordinar din rândul tinerilor pentru Corpul Păcii, drepturile civile şi egalitatea rasială, precum şi în atacul asupra sărăciei, toate acestea având un sprijin mult mai mare în rândul tinerilor din clasa de mijloc decât poate fi măsurat chiar şi prin numărul surprinzător de mare care fac ceva în aceasta directie.

Această dorinţă de a face ceva este ceea ce eu numesc „a ajuta”. Este un fel ciudat şi în mare parte simbolic de a ajuta, deoarece există un sentiment destul de răspândit că nimic din ceea ce poate face cel care ajută nu va avea vreun efect notabil legat de

problema colosală; cu toate acestea, există o obligaţie de a face ceva, nu numai ca un act simbolic, ci şi ca o respingere aproape masochistă a trecutului clasei de mijloc.
Generaţia tânără care susţine Corpul Păcii, atacul asupra sărăciei şi lupta pentru drepturile negrilor au o compulsie aproape irezistibilă de a face aceste lucruri ca o demonstraţie a respingerii sistemului de valori al părinţilor lor şi ca o compensaţie pentru neglijarea adulţilor faţă de aceste probleme urgente.
Dar adevărata motivaţie din spatele impulsului „de a ajuta" este strâns legată de impulsul „de a-ti păsa"; Constă pur şi simplu în dorinţa de a arăta unei alte fiinţe umane că nu este singură. Există puţină preocupare pentru perfectibilitatea umană sau progresul social, aşa cum a însoţit umanitarismul clasei de mijloc în secolul al XIX-lea.
Ambele impulsuri sunt existenţialiste. Ele dau naştere la acte izolate care nu au un context semnificativ.
Astfel, un act de iubire sau de ajutorare nu are o secvenţă de cauze care să ducă la el sau de consecinţe care decurg din el. El apare singur ca o experienţă izolată de unitate şi de scurtă împărtăşire umană. Acest eşec sau lipsă de context pentru fiecare experienţă înseamnă un eşec sau o lipsă de sens, deoarece sensul şi semnificaţia apar din context; adică din relaţia dintre experienţa particulară şi imaginea de ansamblu. Dar tinerii de astăzi nu au nicio preocupare pentru imaginea de ansamblu; au respins trecutul şi au foarte puţină încredere în viitor. Respingerea intelectului şi lipsa lor de credinţă în raţiunea umană nu le dă nicio speranţă că se poate găsi vreun sens pentru vreo experienţă, astfel încât fiecare experienţă devine un scop în sine, izolată de orice altă experienţă.
Acest scepticism cu privire la sens, strâns legat de respingerea organizaţiilor şi a abstracţiunilor, este, de asemenea, strâns legat de o lipsă de responsabilitate. Întrucât consecinţele sunt separate de actul sau experienţa în sine, tânărul nu este legat de nicio relaţie dintre cele două.
Rezultatul este o iresponsabilitate la scară largă. Dacă un tânăr îşi face o programare, este posibil să nu o respecte. Poate veni foarte târziu sau deloc. În orice caz, nu simte nicio ruşine că nu reuşeşte să îndeplinească ceea ce a spus că va face. De fapt, tinerii de astăzi vorbesc constant despre ceea ce vor face după prânz, în seara asta, mâine, săptămâna viitoare dar rareori fac ceea ce spun.

Pentru ei a fost întotdeauna foarte ezitant, o speranţă mai degrabă decât o declaraţie şi nu era obligatorie pentru nimeni. Dacă tinerii nu reuşesc să facă ceea ce spun, nu sunt nici jenaţi, nici nu îşi cer scuze şi cu greu cred că este necesar să o explice sau chiar să menţioneze motivul. Poziţia lor de bază este că toţi cei implicaţi aveau aceeaşi libertate de a veni sau nu, iar dacă te prezentai în timp ce ei nu veneau, acest lucru nu îţi dădea niciun drept să te plângi pentru că aveai şi tu acelaşi drept să stai departe.
Cealaltă mare slăbiciune a tinerei generaţii este lipsa lor de autodisciplină. Sunt la fel de episodici în interesele şi ambiţiile lor ca şi în acţiunile lor. Aproape că se pot sinucide de suprasolicitare pentru ceva ce le atrage atenţia, de obicei ceva asociat cu grupul lor sau cu „grija" şi „a ajuta", dar, în general, au puţină tenacitate în aplicare sau autodisciplină în acţiune.
De asemenea, le lipseşte imaginaţia, o consecinţă aproape inevitabilă a unei perspective care se concentrează pe experienţe fără context. Experienţele lor sunt neapărat limitate şi personale şi nu sunt niciodată integrate într-o imagine mai amplă sau legate de trecut sau viitor. Drept urmare, li se pare aproape imposibil să-şi imagineze ceva diferit de ceea ce este sau chiar să vadă ceva dintr-o perspectivă pe termen lung. Aceasta înseamnă că perspectivele lor, în ciuda expunerii lor largi la diferite situaţii prin intermediul mass-media sau al călătoriilor personale, sunt foarte înguste. Le lipseşte dorinţa de a obţine experienţă indirect din lectură, iar experienţele indirecte pe care le obţin din conversaţii (de obicei cu semenii lor) sunt rareori mult diferite de propriile experienţe. Drept urmare, vieţile lor, deşi neregulate, sunt ciudat de plictisitoare şi omogene. Chiar şi experienţele lor sexuale sunt rutină şi orice încercări de a scăpa de acestea prin experimentarea cu homosexualitatea, alcoolul, drogurile, partenerii extra-rasiali sau alte accesorii inutile ii lasă, în general, plictisiti şi familiarizati.
Eforturile părinţilor din clasa de mijloc de a-şi împiedica copiii să se dezvolte pe aceste linii care nu sunt ale clasei mijlocii sunt, în general, inutile. Un efort de a folosi disciplina parentală pentru a impune conformitatea cu valorile sau comportamentul clasei de mijloc înseamnă că, copilul va evidentia numeroasele cazuri din cartier în care copiii nu sunt disciplinaţi. El este încurajat în rezistenţa sa la disciplina parentală de eşecul acesteia la scară largă din jurul său.

Mai mult, dacă părinţii lui insistă asupra conformităţii, are o armă invincibilă de folosit împotriva lor: eşecul academic. Această armă este folosită mai degrabă de băieţi decât de fete, parţial pentru că este o armă pentru cei slabi şi implică a nu face nimic mai degrabă decât a face ceva, dar şi pentru că şcoala pare majorităţii băieţilor din clasa de mijloc un loc străin şi un element esenţial în sentimentul lor general de lipsă a caminului familial în adolescenţă. Fetele care sunt presate de părinţi să se conformeze rezistă delincvenţelor sexuale mai des decât băieţii şi, în cazuri extreme, rămân însărcinate sau au experienţe sexuale cu băieţi de culoare. Din întregul context de rezistenţă a adolescenţilor la presiunile părinţilor de a se conforma comportamentului clasei de mijloc decurge o mare parte a delincvenţei adolescentine din clasa de mijloc, care este destul de distinctă prin originea sa de delincvenţa clasei celei mai joase, marginalizate, din mahalale. Implică tot felul de activităţi, de la primele eforturi de a fuma sau bea, trecând la viteza excesiva, furt de maşini şi vandalism de proprietate, până la infractiuni şi delicte majore. Este destul de diferită ca origine şi, de obicei, ca si caracter, de delictele celor dezrădăcinaţi, care sunt fie infracţiuni pentru beneficii personale (cum ar fi furtul şi jafurile), fie infracţiuni in urma resentimentului social (cum ar fi tăierea anvelopelor şi a plafoanelor decapotabile sau spargerea geamurilor şcolilor). Unele activităţi ilegale, desigur, cum ar fi furtul de automobile, apar printre ambele.
Trebuie subliniat că aceste observaţii se aplică clasei de mijloc şi nu sunt destinate să se aplice şi celorlalte clase din societatea americană. Aristocraţii, de exemplu, au un succes considerabil în a transmite copiilor lor perspectiva lor, parţial pentru că aceasta este prezentată ca o atitudine de clasă sau familială, şi nu ca o atitudine parentală sau personală, parţial pentru că prietenii şi asociaţii lor apropiaţi sunt, de asemenea, aristocraţi sau semi-aristocraţi, iar respingerea punctului lor de vedere tinde să lase un adolescent aristocrat mult mai izolat personal decât respingerea punctului de vedere al părinţilor săi unui adolescent din clasa de mijloc (într-adevăr, acesta din urmă găseşte unitatea de grup doar dacă îşi respinge părinţii), parţial pentru că există o segregare mult mai mare a sexelor în rândul aristocraţilor decât în clasa de mijloc, dar în principal pentru că aristocraţii folosesc un sistem şcolar separat, inclusiv şcoli cu internat disciplinate. Utilizarea acestuia din urmă,

cheia persistenţei îndelungate a tradiţiei aristocratice în Anglia, face posibil ca cei din afară să disciplineze adolescenţii fără a perturba familia. În rândul clasei de mijloc, efortul de a disciplina adolescenţii este în mare parte în mâinile părinţilor, dar efortul de a face acest lucru tinde să perturbe familia prin opozitia soţului împotriva soţiei şi a copiilor împotriva părinţilor. Drept urmare, disciplina este de obicei moderată pentru a păstra cel puţin aparenţa de solidaritate familială aşa cum este privită din lumea exterioară (ceea ce contează cu adevărat pentru oamenii din clasa de mijloc).
Dar internatul privat aristocratic, modelat după cele din Anglia, în acord cu anglofilismul fundamental al aristocraţiei americane, este segregat sexual de femei, dur, orientat spre sport, de obicei de episcopală (aproape anglicana) şi îşi disciplinează elevii cu importanţa grupului, datoria lor faţă de grup şi pedepsei dureroase supreme,care este alienarea de grup. Drept urmare, orice resentiment pe care îl poate avea adolescentul aristocratic este îndreptat către stăpânii săi, nu către casa şi părinţii săi, iar casa ajunge să reprezinte un loc relativ dezirabil în care este admis ocazional ca recompensă pentru săptămâni lungi petrecute pe linia frontului academic. Un astfel de băiat este ferit de influenţa sufocantă a „dependentei materne”, creşte relativ timid faţă de fete, are mai multe experienţe homosexuale (cărora le poate ceda complet), dar, în general, se dezvolta de obicei pentru a deveni un cetăţean foarte energic, constructiv, stabil şi cu spirit de sacrificiu, pregătit să impună acelaşi proces de instruire propriilor fii.
Din păcate pentru aristocratul care doreşte să-şi expună fiul aceluiaşi proces de instruire ca cel care i-a modelat propria perspectivă, consideră că acest lucru este dificil de făcut, deoarece organizaţiile care l-au ajutat să se formeze în afara familiei, Biserica Episcopală (sau echivalentul său local), internatul ,universitatea Ivy League şi staţiunea de vară cândva protejată s-au schimbat şi sunt invadate de un număr mare de intruşi non-aristocratici care schimbă atmosfera întregului loc.
Această schimbare de atmosferă este greu de definit pentru oricine care nu a experimentat-o personal.
Fundamental, este o distincţie între a juca jocul şi a juca pentru a câştiga. Aristocratul joacă de dragul jocului, al echipei sau al şcolii. El joacă indiferent dacă este foarte bun sau nu,pentru că simte că

contribuie la un efort comunitar, chiar dacă este în serviciu, mai degrabă decât o vedetă sau un jucător titular. Noii recruţi ai fostelor instituţii de învăţământ aristocratice joacă din motive mai personale, cu o intensitate mult mai mare, chiar fanatism, şi joacă pentru a excela şi a se distinge de ceilalţi.
Un motiv pentru accesibilitatea fostelor organizaţii aristocratice la persoanele de origine non-aristocratică a fost deja menţionat, dar probabil a fost ignorat de cititor. Aceasta este afirmaţia mea că establishmentul american, care este atât de aristocratic şi anglofil în fundaţia sa, a ajuns să accepte ideologia liberală. Biserica Episcopală, şcolile cu internat exclusiviste şi universităţile din Ivy League (cum ar fi Eton şi Oxford) au decis că trebuie să-şi deschidă uşa către „cei mai capabili" dintre clasele non-aristocratice. Prin urmare, au creat burse, au recrutat elevi pentru acestea din şcoli generale la care nu se gândiseră niciodată şi au depus eforturi pentru ca cerinţele de admitere şi examenele să corespundă experienţelor anterioare ale candidaţilor non-aristocratici. Până la sfârşitul anilor 1920, Academia Philips Exeter primea cu burse fii de imigranţi muncitori cu nume polisilabice, iar până în anii 1950, clericii episcopali apelau la cei „cu aspect" de culoare .
Drept urmare, fiii aristocraţilor s-au trezit excluşi din instituţiile formative care îi pregătiseră anterior pe taţii lor şi, în acelaşi timp, au descoperit că aceste instituţii îşi schimbau ele însele caracterul şi deveneau dominate de valori mic-burgheze, mai degrabă decât de valori aristocratice. La reuniunile absolvenţilor din iunie 1964, preşedintele Universităţii Harvard a fost întrebat într-un forum deschis ce ar trebui să facă cel al carui fiu fusese recent respins pentru admiterea la Harvard, în ciuda faptului că era descendent al călătorilor de pe Mayflower(În 1620, nava comercială Mayflower transporta 102 pasageri şi aproximativ 25-30 de membri ai echipajului din Plymouth, Anglia,catre America de Nord. Iniţial, îndreptându-se spre râul Hudson, pe teritoriul actual al statului New York, furtuni puternice i-au deviat de la curs. Au ancorat în largul coastei Cape Cod şi au înfiinţat istorica colonie Plymouth) de unsprezece generaţii consecutive de oameni instruiti la Harvard. La această întrebare tragică, preşedintele Pusey a răspuns: „Nu ştiu ce putem face în privinţa fiului dumneavoastră. Nu-l putem trimite înapoi, pentru că Mayflower nu mai strabate marile."

În ciuda acestei replici ironice, care ar fi putut fi provocată de starea de ebrietate a celui care punea întrebarea, rămâne faptul că perspectiva aristocratică are mult de contribuit la orice organizaţie suficient de norocoasă să o împărtăşească. Printre altele, a menţinut Harvard (unde controlul aristocratic a continuat aproape până în prezent) în vârful sau aproape de vârful ierarhiei educaţionale americane, deceniu după deceniu.

... Efortul, depus de aristocraţi şi democraţi deopotrivă, de a face din scara socială din America o scară a oportunităţilor, mai degrabă decât o scară a privilegiilor, a deschis calea unui val de recruţi mic-burghezi in fata şubredei clase de mijloc în dezintegrare.

Micul burghez urcă în societatea americană de-a lungul canalelor stabilite în marile ierarhii americane ale afacerilor, forţelor armate, vieţii academice, profesiilor, finanţelor şi politicii. Ei fac acest lucru nu pentru că au imaginaţie, viziune largă, judecată, moderaţie, versatilitate sau loialităţi de grup, ci pentru că au impulsuri nevrotice de ambiţie şi competitivitate personală, nesiguranţe şi resentimente mari, specializare îngustă şi aplicare fanatică la sarcina care se află în faţa fiecăruia dintre ei. Taţii lor, care câştigau 100 de dolari pe săptămână ca funcţionari bancari sau agenţi de asigurări, în timp ce zidarii sindicalizaţi primeau 120 de dolari pe săptămână atunci când doreau să muncească, au îmbrăţişat ideologia clasei de mijloc cu tenacitate ca principal mijloc (împreună cu hainele lor „cu guler alb") de a se distinge de munca sindicalizată de care se temeau sau o urau.

Soţiile lor, cu care se căsătoriseră pentru că aveau aceeaşi perspectivă, aşteptau cu nerăbdare să-şi vadă fiii devenind genul de succes pe care tatăl nu reuşise să-l atingă. Familia accepta o perspectivă comună care credea că specializarea şi munca asiduă, fie în afaceri, fie într-o profesie, vor aduce acest succes material. Treptele pe această scară a succesului erau clar marcate - să fii studentul remarcabil şi să absolvi şcoala, să fii admis şi sa absolvi „cele mai bune" universităţi posibile (firește, una din Ivy League), şi apoi ultimii ani de aplicare specializată într-o şcoală de top.

Mulţi dintre aceşti muncitori nerăbdători s-au îndreptat spre medicină, deoarece pentru ei medicina, în ciuda celor zece ani de pregătire necesară, însemna un venit de până la 40.000 de dolari pe an până la vârsta de cincizeci de ani. Drept urmare, profesiunea medicală din Statele Unite a încetat, în mare măsură,să mai fie o

profesie a calugarilor confesori şi umanitarienilor neprofesionişti şi a devenit unul dintre cele mai mari grupuri de escroci mic-burghezi încăpăţânaţi din Statele Unite, iar asociaţia lor profesională a devenit cea mai nemiloasă asociaţie de lobby materialistă dintre toate grupurile profesionale. Persoane similare cu oportunităţi mai mici au fost îndepărtate de pe treptele mai avantajoase ale scării, coborând în şcoli de mâna a doua şi universităţi de mâna a treia. Toţi s-au înghesuit în profesii, chiar şi în învăţământ (unde, la prima vedere, s-ar fi putut aştepta ca practicantii săi să aibă o oarecare loialitate faţă de adevăr şi să-i ajute pe tineri să-şi realizeze potenţialul mai puţin material), unde au abandonat rapid sălile de clasă pentru sarcinile mai remunerative ale administrării educaţionale. Şi, bineînţeles, marea masă a acestor avide rozatoare s-a îndreptat spre ştiinţă sau afaceri, de preferinţă în cele mai mari corporaţii, unde priveau cu o anticipare surprinzătoare acele poziţii bogate, chiar dacă îndepărtate, de vicepreşedinţie,în General Motors, Ford, General Dynamics sau International Business Machines.

Succesul acestor recruţi mic-burghezi în structura organizaţională a Americii s-a bazat pe capacitatea lor de a-şi adapta viaţa la procesele de selecţie pe care clasele de mijloc le instituiseră pentru a acoperi accesul la structurile organizaţionale ale clasei de mijloc. Mica burghezie, în calitate de ultimi apărători fanatici ai perspectivei clasei de mijloc, avea, într-o măsură excesivă, calităţile de autodisciplină şi preferinţă pentru viitor pe care clasele de mijloc le stabiliseră ca presupuneri nerostite din spatele ecranelor lor de testare a aptitudinilor, evaluare a inteligenţei, cercetare motivaţională şi măsurători ale potenţialului de succes.

Mai presus de toate, sistemul şcolar public american, impregnat de presupunerile nerostite ale valorilor clasei de mijloc, era ideal pentru a demonstra „coeficienţii de succes” mic-burghezi. Aceste bariere succesive în procesul de selecţie a clasei de mijloc erau aproape insurmontabile pentru clasa muncitoare şi pentru cei marginalizaţi, devenind foarte dificile pentru noua generaţie de copii din clasa de mijloc, care respingeau sistemul de valori al părinţilor lor, dar erau ideal adaptaţi la nevrozele anxioase mic-burgheze.

Cu toate acestea, până în 1960, marile afaceri, administraţia publică guvernamentală şi universităţile din Ivy League deveneau

dezamăgite de aceşti recruţi mic-burghezi. Dificultatea era că aceşti noi recruţi erau rigizi, lipsiţi de imaginaţie, îngusti şi, mai presus de toate, iliberali, într-o perioadă în care liberalismul (în sensul de a ajunge la decizii provizorii şi aproximative prin interacţiune flexibilă în comunitate) începea să fie considerat abordarea corectă a problemelor marilor organizaţii. În raportul său de rămas bun, preşedintele Comitetului de Admitere de la Harvard, Wilbur Bender, a rezumat problema astfel:

„Studentul care se clasează pe primul loc în clasa sa poate fi cu adevărat strălucit sau poate fi un muncitor compulsiv sau instrumentul ambiţiilor părinţilor dominatori sau un conformist sau un carierist egocentric care a calculat cu perspicacitate prejudecăţile şi aşteptările profesorilor săi şi a descoperit cum să regurgiteze eficient ceea ce îşi doresc. Sau s-ar putea să se fi concentrat îndeaproape pe obţinerea de note ca compensare pentru insuficienţele sale în alte domenii, pentru că îi lipsesc alte interese sau talente sau îi lipseşte pasiunea şi căldura sau instinctele normale şi sănătoase sau îi este frică de viaţă. Cel mai bun elev de liceu este adesea, sincer, un tip destul de plictisitor şi lipsit de curaj sau ciudat. Adolescentul cu o curiozitate vastă şi o independenţă încăpăţânată, cu o imaginaţie vie şi dorinţa de a explora cărări fascinante şi de a-şi urma propriile interese, de a contempla, de a citi cărţile inutile, băiatul plin de pură dragoste de viaţă şi exuberanţă, putea părea foarte bine profesori problematic, indisciplinat, rebel si putea să nu se conformeze stereotipului său şi putea să nu obţină cele mai bune note şi cel mai înalt rang din clasă. S-ar putea să nu obţină nici măcar cel mai înalt nivel la testele standard de admitere cu variante multiple de răspuns, care ar putea recompensa mintea superficială şi facilă în detrimentul minţii iscoditoare, independente, dar mai originala, mai subtila şi mai interesanta.”

Aceste remarci ne apropie de una dintre problemele majore ale culturii americane de astăzi. Avem nevoie de o cultură care să producă oameni dornici să facă lucruri, dar avem nevoie şi mai mult de o cultură care să facă posibilă decizia a ceea ce trebuie facut. Aceasta este vechea diviziune a mijloacelor şi obiectivelor. Deciziile despre obiective necesită valori, sens, context, perspectivă. Acestea pot fi stabilite, chiar şi provizoriu şi aproximativ, doar de către oameni care au o oarecare idee despre imaginea de ansamblu.

Cultura clasei de mijloc din trecutul nostru a ignorat imaginea de ansamblu şi ne-a distrus capacitatea de a o vedea prin accentul pus pe specializare. Aşa cum producţia de masă a ajuns să se bazeze pe specializare, tot aşa pregătirea umană pentru luarea deciziilor cu privire la obiective a devenit, de asemenea, bazată pe specializare. Sistemul electiv liber din învăţământul superior era asociat cu alegerea unui domeniu major de specializare, iar toate discuţiile despre arte liberale, discipline elective externe, educaţie generală sau distribuţie obligatorie erau în mare parte zadarnice. Acestea erau zadarnice pentru că nu se putea obţine o viziune generală asupra întregii imagini pur şi simplu prin ataşarea împreună a mai multor perspective specializate asupra unor domenii înguste, pentru simplul motiv că fiecare domeniu specializat arată complet diferit, prezentând probleme diferite şi necesitând tehnici diferite, atunci când este plasat în imaginea generală. Acest fapt simplu încă nu a fost realizat în acele cercuri care vorbesc cel mai mult despre lărgirea perspectivelor. Acest lucru a fost demonstrat clar în influentul Raport Harvard privind Educaţia Generală (1945). După cum a spus un critic al acestui document: „Raportul a costat 40.000 de dolari dar un răspuns mai bun ar fi putut fi găsit cumpărând una dintre cărţile lui Sir Richard Livingstone pentru 2,75 dolari". Această remarcă este la fel de greşită şi privind partea opusă, fapt care arată că soluţia poate fi găsită doar prin eliberarea tuturor părţilor de preconcepţiile lor, familiarizându-se cât mai mult posibil cu diversele domenii speciale într-un mod sceptic.
Mijloacele sunt aproape la fel de dificile ca si scopurile. De fapt, responsabilitatea personală, autodisciplina, un anumit simţ al valorii timpului şi al preferinţelor viitoare şi, mai presus de toate, capacitatea de a distinge ceea ce este important de ceea ce este doar necesar trebuie găsite pur şi simplu ca atribute valoroase ale fiinţelor umane. Nici America, nici lumea nu pot fi salvate printr-o recreare generală a realităţilor sociale africane aici, ca urmare a respingerii perspectivei clasei de mijloc care ne-a adus până aici. Aici trebuie să diferentiem. Avem o societate care se dezvoltă pentru că avem o perspectivă asupra dezvoltării în societatea noastră. Şi această perspectivă asupra dezvoltării a fost, în ultimele secole, perspectiva clasei de mijloc.
Dar există şi alte perspective asupra dezvoltării. O societate care realizează ar putea fi construită pe perspectiva aristocratică, pe

perspectiva ştiinţifică (căutarea adevărului), pe o bază religioasă şi probabil pe un număr mare de alte perspective. Nu este nevoie să ne întoarcem la perspectiva clasei de mijloc, care s-a sinucis singură desavarsind ceea ce şi-a propus. Dar avem nevoie de părţi din ea şi, mai presus de toate, avem nevoie de o perspectivă care desavarseste. Ar putea fi plăcut să renunţăm, să trăim în prezent, bucurându-ne de experienţe personale existenţiale, trăind ca nişte mâncători de lotus din uimitorul nostru sistem productiv,fără responsabilitate personală, autodisciplină sau perspectiva viitoare. Dar acest lucru este imposibil, deoarece sistemul productiv s-ar prăbuşi el însuşi, iar duşmanii noştri externi ne-ar distruge în curând.

Trebuie să avem o societate care dobandeste şi o perspectivă care livrează. Acestea vor conţine inevitabil părţi din perspectiva clasei de mijloc, dar aceste părţi vor fi, fără îndoială, îmbinate pentru a servi unor scopuri completdiferite. Preferinţa pentru viitor şi autodisciplina au fost iniţial necesare în societatea noastră, pentru ca oamenii să restricţioneze consumul şi să acumuleze economii care ar putea fi cheltuite pentru a oferi investiţii în echipamente de capital. Acum nu mai avem nevoie de aceste calităţi în acest scop, deoarece fluxurile de venituri din economia noastră le oferă pe bază instituţională, dar avem nevoie în continuare de aceste calităţi pentru ca tinerii să fie dispuşi să treacă prin anii de muncă grea şi instruire care îi vor pregăti să lucreze în societatea noastră tehnologică complexă. Trebuie să ne desprindem de materialismul grosier şi de individualismul egocentric şi egoist şi să preluăm o parte din grija generaţiei tinere pentru comunitate şi pentru semenii lor. Neconvenţionalitatea acestui grup mai tânăr îi poate face mai capabili să ofere noua perspectivă şi inovaţia de care fiecare societate are nevoie, dar nu pot face acest lucru dacă le lipseşte imaginaţia sau perspectiva.

Mai presus de toate, trebuie să redam sensul experienţei umane. Acest lucru, la fel ca si stabilirea unei mentalitati orientate spre crestere, se poate face mergând înapoi în tradiţia noastră occidentală la perioada de dinainte ca noi să avem vreo perspectivă burgheză. Căci societatea noastră avea atât sens, cât şi scop cu mult înainte de a avea vreo clasă de mijloc. Într-adevăr, acestea sunt elemente intrinseci ale societăţii noastre.

De fapt, conditia clasei de mijloc a obţinut sensul şi scopul din

societatea în care s-a dezvoltat; nu a dat sens şi scop societăţii. Iar capitalismul, împreună cu perspectiva clasei de mijloc, a devenit lipsit de sens şi de scop atunci când a absorbit atât de mult timpul şi energiile oamenilor încât aceştia au pierdut contactul cu sensul şi scopul societăţii în care capitalismul era un aspect restrans şi parţial. Dar, ca o consecinţă a influenţei capitalismului şi a claselor de mijloc, tradiţia a fost ruptă, iar legătura dintre sensul şi scopul societăţii noastre aşa cum era înainte de revoluţia clasei de mijloc nu mai este legată de căutarea sensului şi a scopului de către noua generaţie.
Acest lucru poate fi observat chiar şi în acele grupuri precum clerul creştin, care a insistat că încă se agaţă de tradiţia creştină fundamentală a societăţii noastre. Nu făceau aşa ceva, ci, în schimb, ne ofereau de obicei un limbaj lipsit de sens sau abstracţiuni nerealiste care aveau puţin de-a face cu dorinţa noastră de a experimenta şi trăi într-un mod creştin in prezent.
Din păcate, foarte puţini oameni, chiar şi experţi de renume în domeniu, au o idee foarte clară despre ce este tradiţia Occidentului sau cum se bazează aceasta pe nevoia fundamentală a civilizaţiei occidentale de a-şi reconcilia perspectiva intelectuală cu faptele de bază ale experienţei creştine. Realitatea lumii, a timpului şi a cărnii a forţat, puţin câte puţin, abandonarea dualismului raţionalist grecesc (Platon) care opunea spiritul cu materia şi făcea din cunoaştere o preocupare exclusivă a primului, realizată prin iluminare interioară. Acest punct de vedere care oferea cunoaşterea absolută finală... a fost înlocuit în perioada 1100-1350 de punctul de vedere medieval care deriva cunoaşterea din informaţiile provizorii şi parţiale obţinute prin experienţa senzorială din care omul a derivat universalitati conceptuale care se potriveau cazurilor individuale reale întâlnite în experienţa umană doar relativ.
Aquinas, care a spus: „Nu există nimic în inteligenţă care să nu fi fost mai întâi prezent în simţuri”, a mai spus si : „Nu putem trece de la ideal la real”. Pe această bază gnoseologica au fost stabilite fundamentele atât ale ştiinţei moderne, cât şi ale liberalismului modern, cu un impuls foarte considerabil pentru ambele din partea nominaliştilor franciscani din secolul următor lui Aquinas.
Lumea clasică a căzut constant în eroare intelectuală, deoarece nu a rezolvat niciodată problema epistemologică a relaţiei dintre teoriile şi conceptele din mintea oamenilor şi obiectele individuale ale

experienţei senzoriale. Perioada medievală a făcut o examinare detaliată a acestei probleme, dar răspunsul acesteia a fost ignorat atunci când gânditorii post-renascentişti au fracturat tradiţia în filosofie, deoarece au simţit nevoia să rupă tradiţia în religie. De la Descartes încoace,această problemă epistemologică a fost ignorată sau considerată într-un mod copilăresc, ca şi cum gânditorii medievali nu ar fi examinat-o niciodată. Astăzi rămâne marea problemă filosofică a epocii noastre.
Activismul iraţional, semantismul şi existenţialismul înfloresc deoarece secolul actual nu are un răspuns la problema epistemologică. De fapt, majoritatea gânditorilor contemporani nici măcar nu recunosc că există o problemă. Însă respingerea inteligenţei de către Bergson şi susţinerea intuiţiei se bazau, la fel ca Activismul Iraţional de la care a izvorât, pe recunoaşterea faptului că continuumul spaţiu-timp în care omul operează în general este neraţional. Întreaga mişcare existenţială se baza pe aceeaşi idee. Semantismul a încercat să rezolve problema, într-un mod similar, aducând în mintea umană calitatea infinit variată şi dinamică a actualităţii, insistând că sensul fiecărui cuvânt trebuie să urmeze dinamica lumii, schimbându-se de fiecare dată când este folosit. Toate aceste mişcări au încercat să respingă logica şi raţionalitatea din procesul gândirii umane, deoarece acestea nu se găsesc în actualitatea spaţiu-timp. Dar tradiţia Occidentului, aşa cum este clar stabilită în religia creştină şi în filosofia medievală, era că omul trebuie să folosească raţionalitatea în măsura în care este posibil în gestionarea unui univers a cărui natură absolută este cu mult dincolo de capacitatea raţională actuală a omului de a o înţelege. Aceasta este concluzia că succesul Occidentului în cel de-al Doilea Război Mondial obligă Occidentul şi lumea să reevalueze cutuma încă o dată.
Şi, recunoscând acest lucru, trebuie să ne întoarcem la tradiţia, atât de neglijent abandonată în secolul al XV-lea, care arătase relaţia dintre gândire şi acţiune.
Alfred Korzybski a susţinut (în cartea sa Ştiinţă şi sănătate mentală) că sănătatea mentală depinde de o acţiune reuşită şi că acţiunea reuşită depinde de o relaţie adecvată între natura iraţională a lumii obiective şi viziunea asupra lumii pe care actorul o are subiectiv în mintea sa.
Soluţia lui Korzybski, ca a majorităţii celorlalţi gânditori din

Ultimele două generaţii, a fost de a aduce iraţionalitatea lumii în procesele de gândire ale omului. Această soluţie a problemei este acum falimentară, complet distrusă la Hiroshima şi Berlin în 1945. Soluţia alternativă se află în tradiţia Occidentului. Trebuie găsită, iar legătura cu trecutul nostru trebuie restabilită, astfel încât tradiţia să poată relua procesul de evolutie care a fost întrerupt cu atât de mult timp în urmă.Korzybski, Bergson şi restul au perfectă dreptate - cea mai mare parte a experienţei omului are loc într-o realitate iraţională a spaţiu-timpului. Dar acum ştim că omul trebuie să se ocupe de experienţa sa prin procese subiective care sunt atât raţionale, cât şi logice (folosind reguli de gândire înţelese explicit de toţi cei implicaţi); şi ajustările necesare între concluziile la care se ajunge prin gândire şi iraţionalităţile confuze ale experienţei trebuie făcute în procesul de trecere de la gândire la acţiune şi nu în procesul gândirii în sine. Numai aşa va realiza Occidentul o gândire de succes, o acţiune de succes şi va gasi sănătatea mentală care este legătura dintre aceste două.
Ca urmare a acestei devieri de la tradiţie, gânditorii de astăzi se bâlbâie în încercarea de a găsi un sens care să-i satisfacă. Acest lucru este la fel de adevărat pentru filosofii contemporani gangavi, precum şi pentru generaţia tânără care încearcă cu poticneli să exprime mesajul lui Hristos despre iubire şi ajutor fără nicio realizare aparentă că mesajul lui Hristos este disponibil în scris şi că generaţii de gânditori au dezbătut implicaţiile sale cu secole în urmă. Sensul pe care îl caută generaţia actuală poate fi găsit în propriul nostru trecut. O parte din el, preocupat de iubire şi ajutor, poate fi găsit în Hristos, întorcându-se la epoca dinainte ca mesajul său să fie copleşit de ritualism şi birocraţie. O parte din el poate fi găsit în perspectiva filosofică fundamentală a Occidentului, aşa cum se vede în filosofia medievală şi în metoda ştiinţifică care a rezultat din ea. Problema sensului astăzi este problema modului în care experienţele diverse şi superficial auto-contradictorii ale oamenilor pot fi puse într-o imagine consistentă care să ofere omului contemporan o bază convingătoare din care să trăiască şi să acţioneze. Acest lucru poate fi realizat doar printr-o ierarhie care distinge ceea ce este necesar de ceea ce este important, aşa cum a făcut perspectiva medievală. Dar orice explicaţie modernă bazată pe ierarhie trebuie să accepte dinamismul ca un element omniprezent în sistem, aşa cum ierarhia

medievală a eşuat în mod evident sa-l identifice. Efortul lui Teilhard de Chardin de a face acest lucru a stârnit un interes enorm în ultimii ani, dar impactul său a fost mult estompat de faptul că prezentarea sa conţinea, în relaţie reciprocă, o lipsă de curaj şi un surplus de ambiguitate deliberată.
Cu toate acestea, adevărata problemă nu rezidă atât din teorie, cât din practică. Adevărata valoare a oricărei societăţi constă în capacitatea sa de a dezvolta indivizi maturi şi responsabili, pregătiţi să se ridice pe propriile picioare, să ia decizii şi să fie pregătiţi să accepte consecinţele deciziilor şi acţiunilor lor fără a se văita sau a se autojustifica. Acesta a fost idealul stabilit de tradiţia creştină cu mult timp în urmă şi, ca urmare a existenţei sale, societatea noastră occidentală, indiferent de deficienţele sale, a avut o evoluţie mai bună decât orice altă societate care a existat vreodată. Dacă recent a avut o evoluţie mai slabă decât la originile sale (un punct de vedere discutabil), această slăbiciune poate fi remediată doar printr-o reformă a metodelor sale de creştere a copiilor, care să îi sporească numărul de adulţi maturi şi responsabili.
Odată ce acest proces a fost stabilit, se poate conta pe adulţii astfel rezultati să adopte din moştenirea noastră occidentală a trecutului o ideologie modificată care se va potrivi nevoilor prezentului, precum şi tradiţiilor trecutului. Şi dacă cultura occidentală poate face acest lucru, fie în America, fie în Europa, nu trebuie să se teamă de duşmani din interior sau din exterior.

Capitolul 76 — Ambiguităţi europene

Problemele cu care se confruntă Europa nu pot fi prezentate într-o schiţă simplă,precum cea pe care am oferit-o pentru cele Statelor Unite. Europa este prea diversă, la nivel naţional sau chiar regional; lunga sa istorie a lăsat prea multe reminescente influente ca excepţii de la orice analiză simplă; iar liniile sale de clasă sunt mai complicate şi mult mai rigide decât în America. Cu toate acestea, este probabil adevărat că America a depăşit Europa în evoluţia civilizaţiei noastre occidentale şi că europenii în general sunt preocupaţi de probleme, în special de problemele posesiunilor materiale, care erau dominante în Statele Unite cu aproape o generaţie în urmă. Cu toate acestea, din cauza diversităţii Europei,

orice afirmaţii pe care le facem despre această situaţie ar avea aproape sigur mai multe excepţii decât exemple care sa le confirme în ansamblu.
Imaginea generală pe care am putea-o contura este a unui continent lipsit, timp de cel puţin o generaţie întreagă (1914-1950), de securitate politică, economică, socială şi psihologică; în consecinţă, acea zonă a ajuns să considere aceste lucruri ca obiective majore în modelele sale de comportament personal. Atât de multe familii europene au fost lipsite chiar şi de cele necesare traiului, încât astăzi sunt, în grade diferite, obsedate de dorinţa de a si le procura, in prezent existand posibilitatea să le obţină. Din acest motiv, principala impresie pe care americanul vizitator o ia acasa din Europa este una de materialism avid şi individualism exagerat. Acesta este un spirit asemănător cu America anilor 1920, mai degrabă decât cu cea a anilor 1950. Se regăseşte, cu o varietate de accente, în rândul ţăranilor, muncitorilor şi chiar aristocraţiei, precum şi în rândul burgheziei şi micii burghezii, unde este de aşteptat sa se regaseasca. Este combinată cu un antagonism între clase şi grupuri care este mai rar în America (cu excepţia micii burghezii). Revolta adolescentină a clasei de mijloc este mai rară şi mult mai dură în Europa, străbătută de elemente de ură, în timp ce în America este străbătută de elemente de iubire fără discernământ. Şi în Europa, egoismul... fetelor din clasa de mijloc este mult mai mare decât în Statele Unite, probabil pentru că tradiţia dominantă masculină a Europei le lasă mai puţină libertate, mai puţină stimă de sine şi o evaluare personală mai scăzută. Ca exemplu al diversităţii Europei, ar trebui să spunem că această ultimă remarcă este mai adevărată pentru sudul Europei decât pentru nordul Europei şi în mare parte neadevărată pentru Anglia. De fapt, majoritatea generalizărilor despre Europa nu se aplică deloc Angliei.
În căutarea europeană a securităţii, cele două obiective dominante au fost securitatea împotriva unui atac sovietic şi a unui război nuclear şi securitatea împotriva colapsului economic, aşa cum a avut loc în anii 1930 şi a deschis calea către nazism şi al Doilea Război Mondial. [După cum s-a menţionat mai sus, ameninţarea unui război cu Uniunea Sovietică a fost un mit pentru a crea complexe militare-industriale gigantice care îmbogăţesc anumite familii care deţin industriile multinaţionale de armament din

lumea occidentală.] Dezorganizarea Europei în perioada imediat postbelică a permis Statelor Unite să joace un rol dominant în ambele obiective. Totuşi, spre sfârşitul anilor 1950, pe măsură ce teama de război şi depresiune s-a diminuat, a devenit posibil ca Europa să adopte o atitudine mai independentă. În acelaşi timp, influenţa personală a preşedintelui de Gaulle a dat acestei noi independenţe nuanţe antiamericane, care, deşi justificate de experienţele personale ale generalului cu politici externe americane incompetente, au fost totuşi dăunătoare solidarităţii şi prosperităţii Europei.

Atâta timp cât influenţa americană a fost dominantă, securitatea Europei s-a bazat în primul rând pe puterea nucleară strategică a Americii, completată într-un mod ambiguu de Tratatul NATO al celor cincisprezece naţiuni, care includea atât Statele Unite, cât şi Canada. Din punct de vedere economic, prosperitatea europeană s-a bazat, timp de mulţi ani, pe ajutorul economic american. Ambele influenţe au fost exercitate pentru a dezvolta, ca obiectiv final, o Europă occidentală integrată care să includă Marea Britanie şi să fie strâns aliată cu America de Nord.

După cum am văzut deja, aceste eforturi s-au împotmolit treptat într-o mlaştină complicată de sisteme parţial integrate pe o bază funcţională, mai degrabă decât federativă, şi până în 1965 au fost blocate din cauza unui număr de inconsecvenţe de abordare nerezolvate. Aceste probleme vor fi analizate într-o clipă, dar înainte de a face acest lucru ar trebui să subliniem că o nouă Europă se formează în mod clar pe linii care au puţin în comun cu Europa din vremurile de dinainte de război. Acea Europă anterioară se baza pe modelele sociale şi ideologice ale trecutului şi a continuat să le reflecte, chiar şi atunci când forţele reale ale tehnologiei militare şi economice creau relaţii destul de diferite. Mai mult, aceste modele mai vechi erau destul de rigide şi doctrinare. În cea mai mare parte a Europei, acestea au arătat diviziuni clare, aproape ireconciliabile, în trei grupări politice pe care le-am putea desemna drept conservatoare, liberale şi socialiste. Acestea au reprezentat, în ordine, forţele sociale ale secolului al XVIII-lea, ale mijlocului secolului al XIX-lea şi ale începutului secolului al XX-lea. Conservatorii susţineau o alianţă a tuturor forţelor din perioada de dinaintea Revoluţiei Franceze din 1789: interesele agrare şi funciare,vechea nobilime şi monarhie, interesele clericale şi vechea

armată. Liberalii susţineau interesele burgheze ale revoluţiilor comerciale, financiare şi industriale; erau preocupaţi de menţinerea poziţiei dominante a proprietăţii, erau de obicei susţinători rigizi ai laissez-faire-ului, se opuneau influenţei bazate pe naştere sau a detinerii de pământ, se opuneau extinderii autorităţii statului şi erau de obicei anticlericali şi antimilitarişti. Socialiştii reprezentau interesele şi ideile maselor muncitoare din oraşe. Erau în favoarea democraţiei şi a egalităţii politice individuale şi doreau ca activităţile statului să fie extinse pentru a reglementa viaţa economică în beneficiul omului de rând. Socialiştii se opuneau în general aceloraşi grupuri sociale şi intereselor mai vechi ca şi liberalii, dar adăugau la aceşti duşmani şi burghezia. În general, aceste trei grupări diverse erau rigide şi puneau mai mult accent pe lucrurile care îi despărţeau decât pe chestiuni de interes comun. Ura lor era mai dominantă decât interesele lor comune.

Aceste diviziuni ale Europei, bazate pe interese egoiste, sloganuri vechi, uri doctrinare şi rivalităţi greşite, au făcut posibile ascensiunea fascismului şi dezastrele celui de-al Doilea Război Mondial. Din aceste dezastre, în tumultul şi violenţa Rezistenţei, au început să apară liniile unei noi Europe. Această nouă Europă era mult mai pragmatică şi, prin urmare, mai puţin doctrinară; era mult mai cooperantă şi mai puţin competitivă; era mult mai receptivă la diversitate, soluţii parţiale şi nevoia de dependenţă reciprocă decât fusese perioada de dinainte de 1939. În general, acest nou spirit, regăsit printre lideri mai degrabă decât printre mase, era mult mai aproape de ceea ce am definit ca tradiţia Occidentului decât fusese Europa anului 1900.

Trebuie recunoscut faptul că această nouă Europă îşi avea rădăcinile în Rezistenţă şi, ca atare, avea urme ale acelor elemente de sacrificiu de sine, solidaritate umană, integritate personală şi improvizaţie flexibilă care au apărut atât de neaşteptat printre luptătorii Rezistenţei înrăiţi. Am putea spune că multe dintre elementele de perspectivă şi conducere ale noii Europe postbelice au apărut din clandestinitate şi au trecut neobservate de cei care nu fuseseră în contact activ cu clandestinitatea. Astfel, acestea nu au fost observate de liderii de la Washington şi de la Londra, nici măcar de De Gaulle şi, mai presus de toate, nu au fost raportate de Allen Dulles, care trebuia să observe clandestinitatea pentru celula OSS din Elveţia.

Susţinătorii acestei noi perspective erau hotărâţi să se elibereze de urile naţionaliste din perioada antebelică şi să sublinieze în schimb Europa ca o entitate culturală a diverselor naţionalităţi.
Mai presus de toate, ei insistau asupra nevoii urgente de a vindeca teribila ruptură, care trecea prin inima Europei, între Franţa şi Germania. Ei erau dornici să stabilească un fel de legătură între religie şi socialism, prin intermediul caritătii creştine şi al asistenţei sociale, pentru a repudia alianţa nefirească din secolul al XIX-lea dintre cler şi capitalism. Erau hotărâţi să folosească puterea statului pentru a rezolva problemele comune ale omului, nestingheriţi de liberalismul doctrinar şi de laissez-faire. Şi recunoşteau rolul comun al capitalului şi muncii în orice proces productiv, deşi nu aveau nicio modalitate de a măsura sau de a separa recompensele fiecăruia din acel proces. În două cuvinte, această nouă perspectivă era hotărâtă să facă Europa mai „unificată" şi mai „spirituală".
Această nouă perspectivă nu a putut influenţa soarta Europei timp de cel puţin un deceniu după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial în anul 1945, din cauza nevoii materiale urgente de a repara devastarea lasata de război,ameninţării copleşitoare la adresa Europei din partea Uniunii Sovietice şi a comunismului doctrinar şi din cauza dependenţei Europei, atât pentru reconstrucţie, cât şi pentru apărare, de Statele Unite şi Marea Britanie, ambele ignorând noile forţe care se agitau pe continent.
Cu toate acestea, până în 1955, pe măsură ce aceste probleme urgente au trecut în plan secund şi Europa a devenit din ce în ce mai capabilă să se ridice pe propriile picioare, noua structură a început să devină vizibilă, indicată de cooperarea creştin-socialiştilor şi social-democraţilor în procesul constructiv şi de declinul continuu al forţelor extremei drepte şi extremei stângi.
Noul spirit, înrădăcinat în Rezistenţă şi acordul tacit al grupurilor politice creştin-socialiste şi social-democrate, a fost cel care a făcut posibil trecerea către unitatea europeană şi folosirea acestei unităţi ca fundament pentru o Europă bogată şi independentă. Sarcina este încă doar parţial îndeplinită; Într-adevăr, s-ar putea să nu fie niciodată finalizată, căci nimic nu este mai persistent decât vechile instituţii şi perspective consacrate care reprezintă bariere pe parcurs.
Problema centrală a Europei rămâne astăzi, aşa cum a fost timp de

un secol, problema Germaniei.
Şi astăzi, ca şi înainte, această problemă nu poate fi rezolvată fără Marea Britanie. Dar o astfel de soluţie necesită ca Marea Britanie să accepte faptul că este, de la inventarea avionului şi a rachetei, o putere europeană, şi nu mondială, sau chiar atlantică. Acest lucru pe care liderii Marii Britanii şi ramura americană a establishmentului britanic nu au fost dispuşi să-l accepte. În consecinţă, Marea Britanie rămâne distantă de continent, dedicată „Comunităţii Atlantice" şi Commonwealth-ului Naţiunilor, şi, în consecinţă, unificarea politică a Europei Occidentale este suspendată, parţial din calea împlinirii, în timp ce problema germană, încă capabilă să declanşeze distrugerea societăţii occidentale, rămâne nerezolvată.
Pe scurt, problema este următoarea: nimeni nu are interesul - Uniunea Sovietică, Statele Unite sau Europa însăşi – sa poata permite ca Germania să fie reunificată în viitorul previzibil. O Germanie unită ar fi o forţă de instabilitate şi pericol pentru toată lumea, inclusiv pentru germani, deoarece ar fi cea mai puternică naţiune din Europa şi in echilibru între Est şi Vest, ar putea oricând să fie tentata sa colaboreze cu o parte sa alta, punând în pericol intens cealaltă parte; sau, dacă antiteza ruso-americană ar rămâne ireparabilă, o Germanie unită ar putea pune presiuni extreme asupra vecinilor săi mai mici dintre cele două superputeri. Pacea şi stabilitatea Europei necesită, aşadar, divizarea permanentă a Germaniei, lucru asupra căruia Uniunea Sovietică este fermă până la punctul de a recurge la forţă pentru a o păstra, deşi politica oficială a Statelor Unite este încă dedicată unei reunificări a Germaniei, parţial în convingerea că loialitatea Germaniei de Vest faţă de Alianţa Atlantică poate fi păstrată doar dacă Statele Unite rămân explicit angajate într-o viitoare redobândire a Germaniei de Est de către Germania de Vest. De fapt, dorinţa acestora din urmă de a o obtine unificarea se diminueaza, deşi foarte lent, deoarece estul este acum atât de sărac încât ar putea aduce doar sărăcie prosperităţii înfloritoare a Germaniei de Vest.
Această separare a Germaniilor poate fi permanentă doar dacă fiecare este încorporată, cât mai complet posibil, într-un sistem politic mai amplu şi distinct. Dar ţările mai mici din Europa,

în special Olanda şi Belgia, nu doresc să fie unite cu Germania; în orice sistem federalizat care include doar o altă mare putere, cum ar fi Franţa (sau chiar Franţa şi Italia), deoarece o aliniere a Germaniei de Vest şi a Franţei într-o astfel de federaţie ar putea domina complet statele mici
În consecinţă, statele mici îşi doresc Marea Britanie, ca o contrapondere democratică la Germania, în cadrul oricărei structuri federale Occidentale.
Însă De Gaulle, aşa cum a arătat clar în ianuarie 1963, va accepta Marea Britanie într-o federaţie vest-europeană doar dacă Marea Britanie devine în mod clar o putere europeană şi renunţă la relaţia sa specială de strânsă colaborare cu Statele Unite şi dacă este, de asemenea, dispusă să-şi subordoneze poziţia de lider al Commonwealth-ului Britanic calităţii sale de membru al sistemului european. Abandonarea „relaţiei sale speciale" cu Statele Unite şi cu Commonwealth-ul, cele două preocupări majore ale establishment-ului englez timp de mai bine de patruzeci de ani, ar fi un preţ prea mare de plătit pentru apartenenţa la Comunitatea Economică Europeană şi ar fi o inversare inacceptabilă a politicii stabilite în schimbul a ceva ce Marea Britanie căuta fără prea mare entuziasm.
Integrarea Europei Occidentale a început în 1948 ca o consecinţă a creşterii agresiunii sovietice care a culminat cu lovitura de stat de la Praga şi blocada Berlinului. Statele Unite oferiseră ajutor prin Planul Marshall, cu prevederea ca redresarea europeană să fie construită pe o bază de cooperare. Aceasta a condus la semnarea Convenţiei pentru Cooperare Economică Europeană (OECE) în aprilie 1948 şi la Congresul de la Haga pentru o Uniunea Europeană, care a avut loc în luna următoare. OECE, care a avut în cele din urmă optsprezece ţări ca membre şi care în 1961 a fost reorganizată ca Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OECD), a urmărit să administreze ajutorul american şi să promoveze cooperarea economică între statele suverane.
Reuniunea de la Haga din mai 1948, cu Winston Churchill şi Konrad Adenauer ca figuri principale, a cerut o Europă unită şi a făcut un pas minor în această direcţie prin înfiinţarea unui organism consultativ pur consultativ format din zece(mai târziu cincisprezece) state, Consiliul Europei, ca adunare parlamentară la Strasbourg.
Aceşti paşi au fost în mod clar inadecvaţi. În 1950, Robert

Schuman, pe atunci ministru de externe francez şi mai târziu prim-ministru, care fusese cetăţean german în timpul Primului Război Mondial, a sugerat ca un prim pas să fie făcut către o federaţie a Europei prin plasarea întregii producţii de cărbune şi oţel a Franţei şi Germaniei sub o Înaltă Autoritate comună. Adevărata atracţie a acestui proiect era că ar integra această industrie de bază într-o asemenea măsură încât ar face orice război între Franţa şi Germania „fizic imposibil". Un element al acestui proiect era reconcilierea anti-germanilor cu reabilitarea economică a Germaniei, pe care agresiunile sovietice continue o făceau din ce în ce mai necesară. De asemenea, ar oferi o soluţie la dezacordul franco-german cu privire la dispunerea finală a Saarului. Din aceasta a apărut Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului. Aceasta a fost o organizaţie cu adevărat revoluţionară, deoarece avea puteri suverane, inclusiv autoritatea de a strânge fonduri în afara oricărui stat existent. Acest tratat, care a intrat în vigoare în iulie 1952, a adus industriile siderurgice şi ale cărbunelui din şase ţări (Franţa, Germania de Vest, Italia şi Benelux) sub o singură Înaltă Autoritate formată din nouă membri. Acest organism „supranaţional" avea dreptul de a controla preţurile, de a canaliza investiţiile, de a strânge fonduri, de a aloca cărbune şi oţel în perioadele de penurie şi de a fixa producţia în perioadele de surplus. Puterea sa de a strânge fonduri pentru uz propriu prin impozitarea fiecărei tone produse o făcea independentă de guverne. Mai mult, deciziile sale erau obligatorii şi puteau fi luate prin vot majoritar fără unanimitatea necesară în majoritatea organizaţiilor internaţionale ale statelor suverane.
CECO era un guvern rudimentar, deoarece Înalta Autoritate era supusă controlului unei Adunări Comune, aleasă de parlamentele statelor membre, care putea forţa Autoritatea să demisioneze printr-un vot de cenzură de două treimi, şi avea o Curte de Justiţie pentru soluţionarea disputelor.
Cel mai semnificativ, Adunarea CECO a devenit un veritabil parlament, cu blocuri de partide politice ,creştin-democraţi, socialişti şi liberali - care se întruneau independent de originile naţionale.
Până în 1958, CECO abolise barierele interne în calea comerţului cu petrol şi oţel între cele sase state(un astfel de comerţ a crescut cu 157% în primii cinci ani) şi a stabilit un tarif comun împotriva

importurilor de cărbune şi oţel în cadrul acestor state. Producţia de oţel a crescut cu 65% în cei cinci ani, şi procesul de utilizare a fondurilor CECO pentru modernizarea industriei cărbunelui şi închiderea minelor epuizate(mutând sute de mii de mineri din minerit în alte locuri de muncă) începuse.
Când a început Războiul din Coreea în 1950, Statele Unite au cerut formarea a douăsprezece divizii germane pentru a consolida NATO în Europa. Francezii, care se temeau de orice renaştere a militarismului german, au elaborat un plan pentru o Comunitate Europeană de Apărare (CED) care ar uni recruţii germani într-o armată europeană sub control european comun. La fel ca CECO, Comunitatea Europeană de Apărare urma să fie o agenţie supranaţională care, în cele din urmă, îşi va ocupa locul, alături de CECO, în cadrul unui guvern european. Modelul general al acestui superguvern a fost stabilit în proiectul CED însuşi, cu un parlament european bicameral şi un preşedinte care să prezideze un Consiliu European de Cabinet. Din păcate pentru aceste planuri, stânga şi dreapta din Adunarea Franceză s-au unit pentru a respinge tratatul CED (august 1954). Stânga se opunea EDC-ului deoarece orice uniune a Europei ar fi redus influenţa sovietică pe continent, în timp ce dreapta, condusă de gaullişti, nu era dispusă să vadă forţele armate germane restabilite fără nicio garanţie că Marea Britanie şi Statele Unite si-ar păstra forţele în Europa pentru a echilibra noile forţe germane. Eşecul Marii Britanii de a-şi recunoaşte explicit angajamentul inevitabil faţă de apărarea europeană inca de la început a permis EDC-ului să dispară.
Un pas simbolic, dar ineficient, a fost făcut pentru a calma aceste temeri franceze în septembrie 1954, când Sir Anthony Eden a initiat o Uniune a Europei Occidentale (UEO) formată din şapte state (cele sase plus Marea Britanie) ca si grup consultativ pentru a supraveghea reînarmarea germană. Ca parte a acestui acord, britanicii au promis să menţină patru divizii în Europa până în anul 2000, dacă este necesar, dar în termen de trei ani una dintre aceste divizii a fost retrasă, iar celelalte trei au scăzut substanţial sub efectivele maxime.
Ca urmare a acestui acord şi a unei serii de alţi factori, inclusiv recunoaşterea faptului că reînarmarea Germaniei era inevitabilă, Adunarea Franceză a ratificat în decembrie 1954 Tratatele de la Paris care au legalizat schimbările statutului Germaniei de care

Franţa se temea cel mai mult. Germania Occidentală şi-a recăpătat independenţa suverană, a obţinut dreptul de a avea o armată naţională (deşi fără arme nucleare) şi a devenit membru cu drepturi depline al NATO.
Astfel, acceptând o mare parte din ceea ce nu doreau (o Germanie înarmată şi suverană), a devenit clar pentru mulţi francezi că trebuie să depună eforturi susţinute pentru a obţine unele dintre lucrurile pe care le doreau (în principal, fuzionarea Germaniei într-un sistem vest-european care ar împiedica noua putere germană să fie folosită într-o agresiune naţionalistă). În consecinţă, Cei Şase s-au întâlnit din nou, la Messina, în iunie 1955. Acolo au decis că următorul pas către integrarea vest-europeană trebuie să fie economic mai degrabă decât politic. Din aceasta a rezultat Tratatul de la Roma din martie 1957, care a instituit Comunitatea Economică Europeană, mai cunoscută sub numele de Piaţa Comună, precum şi Comunitatea Atomică Europeană pentru exploatarea în comun a energiei nucleare în scopuri paşnice (Euratom). Ambele acorduri au intrat în vigoare la începutul anului 1958. Tratatul CEE, cu 572 de articole pe aproape 400 de pagini, la fel ca tratatele de instituire a CECO şi Euratom, prevedea o eventuală uniune politică în Europa şi căuta integrarea economică ca un pas esenţial pe aceasta cale. Proiectul a pornit de la şeful comisiei franceze de planificare economică, Jean Monnet, ale cărui idei au fost promovate de energia ministrului belgian de externe Paul-Henri Spank. În cadrul celor trei mari naţiuni, acordul a fost obţinut prin eforturile liderilor partidelor creştin-democrate respective: Adenauer, Schuman şi Alcide de Gasperi. Originile religioase catolice ale tuturor celor trei au fost un factor semnificativ în disponibilitatea lor de a trece de la metodele economice naţionaliste la cele internaţionale, în timp ce prestigiul socialist al lui Spaak a contribuit la reconcilierea stângii moderate cu schema. Încetinirea procesului de redresare economică care începuse odată cu Planul Marshall în 1949 a contribuit la câştigarea acceptării pe scară largă a noului efort de expansiune economică comună.
Pe scurt, Tratatul de la Roma a stabilit metodele şi calendarul prin care ţările semnatare,precum şi alte naţiuni care ar fi dorit să adere, îşi puteau integra economiile într-un sistem unic, mai extins. Tarifele şi alte restricţii privind comerţul dintre ele urmau să fie

abolite în etape şi înlocuite cu un tarif comun împotriva lumii exterioare. În acelaşi timp, investiţiile urmau să fie direcţionate astfel încât să integreze economia lor comună în ansamblu, acordându-se o atenţie specială industrializării regiunilor înapoiate şi subdezvoltate, cum ar fi sudul Italiei.
O atenţie specială a fost acordată agriculturii, detaşând-o în mare măsură de economia de piaţă pentru a amortiza procesul integrativ, îmbunătăţind în acelaşi timp nivelul de trai şi protecţia socială a populaţiei agricole. Ca parte a procesului integrativ, urma să existe libera circulaţie a persoanelor, serviciilor şi capitalului în cadrul Comunităţii, cu dezvoltarea treptată a cetăţeniei comunitare pentru lucrători. Întregul proces urma să fie realizat în etape, pe parcursul mai multor ani. Acordul agricol, de exemplu, a fost implementat printr-un acord elaborat, semnat după 140 de ore de negocieri aproape continue în ianuarie 1962. Până la mijlocul acelui an, tarifele interne între membri fuseseră reduse în trei etape la jumătate din nivelurile din 1958.
Organizarea instituţională pentru desfăşurarea acestui proces a fost similară cu cea creată pentru CECO şi eşuata CED: o Adunare Parlamentară Europeană formată din blocuri supranaţionale de partide creştin-democraţi, socialişti şi liberali, care se întrunesc şi votează împreună, indiferent de originea naţională; un Consiliu de Miniştri care reprezintă direct guvernele membre; o Înaltă Comisie executivă formată din nouă membri, căreia i se cere prin lege să „își exercite funcţiile în deplină independenţă” faţă de guvernele lor naţionale; o Curte de Justiţie cu puteri de interpretare a tratatului şi de soluţionare a litigiilor; două grupuri consultative (Comitetul Monetar şi Comitetul Social şi Economic);o Bancă Europeană de Investiţii pentru a canaliza fonduri în scopuri integratoare şi de dezvoltare în cadrul Comunităţii; Fondul de Dezvoltare de peste mări să facă acelaşi lucru pentru fostele teritorii coloniale, acum asociate indirect cu CEE; un Fond Social European pentru recalificare industrială şi indemnizaţii de şomaj; şi, în final, cele două Comunităţi asociate (CECO şi Euratom).
Acestea din urmă două au fost integrate în CEE datorită faptului că Adunarea Parlamentară, Curtea de Justiţie şi Consiliul de Miniştri erau comune tuturor celor trei comunităţi.
Aceste organizaţii au unele aspecte ale suveranităţii datorită faptului că deciziile lor nu trebuie să fie unanime, sunt obligatorii

pentru state şi pentru cetăţenii care nu au fost de acord cu ele şi pot fi finanţate din fonduri care pot fi percepute fără consimţământul actual al persoanelor impozitate. În ansamblu, aspectele supranaţionale ale acestor instituţii vor fi consolidate în viitor prin prevederile din tratate. **Toate acestea sunt foarte relevante pentru observaţiile din ultimul capitol despre dezintegrarea statului suveran modern, unificat şi redistribuirea puterilor sale către structuri ierarhice pe mai multe niveluri care seamănă puţin cu structura Sfântului Imperiu Roman din perioada medievală târzie.**

Impactul acestor paşi provizorii către o Europă integratoare a fost spectaculos, în special în sfera economică. În general, expansiunea economică a Europei de Vest, în special expansiunea sa industrială, a avut rate mult mai mari decât cele ale Europei de Est dominate de comunişti, ratele CEE fiind mai mari decât cele ale ţărilor vest-europene din afara CEE şi considerabil mai mari decât cele ale Marii Britanii sau Statelor Unite. Până în 1960, cei 300 de milioane de locuitori ai Europei de Vest aveau venituri pe cap de locuitor cu peste o treime mai mari decât cele ale celor 260 de milioane de persoane din aceeaşi zonă în 1938-1939. Producţia industrială s-a dublat în aceeaşi perioadă în timp ce producţia agricolă a fost cu o treime mai mare, cu o forţă de muncă mai mică. Această imagine optimistă a fost şi mai luminoasă pentru cele şase state ale CEE, a căror rată generală de creştere economică a fost considerabil peste 6% pe an în anii 1950. Aceasta a fost mai mult decât dublul ratei de creştere din Statele Unite, care nu a fost mult diferită de cea din Marea Britanie. Dacă aceste rate sunt menţinute, s-a estimat că venitul pe cap de locuitor în CEE ar creşte de la aproximativ o treime din venitul pe cap de locuitor din Statele Unite în 1960 la mai mult de jumătate din venitul Statelor Unite pe cap de locuitor în 1970.

Motivele acestei creşteri relative în CEE (şi în Europa de Vest în general), în comparaţie cu dinamica economică mai lentă a ţărilor vorbitoare de limbă engleză, sunt de o anumită importanţă. Aceasta nu pare să se bazeze, aşa cum ar putea părea la prima vedere, pe un contrast între planificarea dirijată şi laissez-faire, deoarece, în cadrul CEE, economia franceză este destul de riguros planificată, iar economia Germaniei de Vest este surprinzător de liberă, însă ambele au avut rate de creştere ridicate. Condiţiile din Germania de

Vest, însă, au fost înşelătoare şi au apărut în mare măsură din cauza nivelurilor salariale artificial scăzute şi, prin urmare, a costurilor de producţie scăzute, în special pentru articolele destinate exportului pe piaţa internaţională concurenţială, cum ar fi Volkswagen-urile. Aceste costuri scăzute ale forţei de muncă au apărut din cauza numărului mare de refugiaţi est-europeni care caută de lucru în Germania, o condiţie care va avea o importanţă descrescătoare în viitor.
Condiţiile de creştere economică în CEE s-au bazat pe o cerere constantă, rate ridicate de investiţii şi politici fiscale şi financiare liberale. În 1961, de exemplu, rata investiţiilor nete în Marea Britanie era de aproximativ 9%, comparativ cu rata din Germania de Vest de aproximativ 17%. Cererea mare care a stimulat acest proces a provenit din politicile fiscale, dar şi din noua piaţă mare de aproximativ 100 de milioane de persoane prevăzută în CEE.
În Marea Britanie şi în Statele Unite (împreună cu Canada), politicile fiscale au fost mult mai conservatoare, cererea fiind oarecum temperată de eforturile de echilibrare a bugetelor, de controlul inflaţiei şi de influenţarea atât a deficitului la plăţilor internaţionale, cât şi a fluxurilor de credit intern prin politici financiare conservatoare (în special, rate ale dobânzii ridicate). Mai mult, în ambele ţări, a existat o cantitate considerabilă de cheltuieli neproductive, fie în afaceri greşit evaluate şi producţie ineficientă, fie în apărare şi alte domenii neproductive. În consecinţă, nu numai că ratele de creştere au fost scăzute în ţările vorbitoare de limbă engleză, dar şi ratele şomajului au fost ridicate. În 1960, de exemplu,rata şomajului în Statele Unite era de 5,4%, iar în Canada de 6,9%, în timp ce cea din Franţa era de 1,3%, iar cea din Germania de Vest de doar 0,9%.
Acest contrast puternic între prosperitatea CEE şi economia stagnantă a Marii Britanii a adus în cele din urmă recunoaşterea avantajelor apartenenţei la sistemul european.
Dar decizia a venit prea târziu, bazată pe motive greşite, şi a fost în cele din urmă anulată de imperiosul De Gaulle, care, asemenea unui elefant, nu uită niciodată o traumă. Guvernele de la Londra au ţinut omagii unităţii europene şi cooperării britanice cu aceasta, dar ori de câte ori se oferea o oportunitate de a face un pas real către uniunea europeană, Marea Britanie se opunea. În perioada imediat postbelică,această reticenţă a fost atribuită mai degrabă

perspectivei socialiste ,provinciale şi doctrinare a Partidului Laburist britanic, dar situaţia nu s-a îmbunătăţit nici odată cu revenirea lui Winston Churchill în funcţie în 1951.
Perspectiva generală britanică era că participarea britanică la o Europă unită era împiedicată de angajamentele mai degrabă intangibile şi sentimentale ale Marii Britanii faţă de Commonwealth şi faţă de Statele Unite (adică faţă de „ideea anglofonă") şi că o unificare a Europei fără Marea Britanie ar reprezenta o ameninţare pentru pieţele britanice de pe continent. Această decizie a Marii Britanii a fost copiată de ţările scandinave şi baltice (Danemarca şi Finlanda), a căror alianţă comercială cu Anglia datează de la crearea „Blocului Sterling" în 1932. În mod similar, Marea Britanie a refuzat să coopereze în cadrul ECSC(Comunitatea Europeană a Cărbunelui şi Oţelului) sau CED (Comunitatea Europeană de Apărare).
Această reticenţă a Londrei a fost o mare tragedie, excluzând Marea Britanie de la dezvoltarea europeană către prosperitatea economică, făcând dificil sau imposibil efortul european de integrare, luarea unor decizii care ar fi accelerat întregul proces integrativ şi lăsând Marea Britanie să pună accentul pe relaţiile cu Commonwealth-ul şi America, care erau din ce în ce mai puţin pregătite să acorde importanţa cuvenită ideilor şi puterii britanice. Într-un fel, Marea Britanie îşi asuma angajamente în directii care nu erau pregătite să ofere înţelegeri reciproce faţă de Marea Britanie şi, dacă ar fi apărut ocazia, ar fi lăsat Marea Britanie într-o situaţie dificilă. Într-adevăr, exact acest lucru s-a întâmplat în octombrie 1956, când Statele Unite au ameninţat să-şi indrepte puterea şi prestigiul împotriva Marii Britanii în fiasco-ul Suezului.
Şi pe tot parcursul acestei perioade, principalele ţări din Commonwealth, în special Africa de Sud şi Canada, au arătat perfect clar că nu erau dispuse să facă sacrificii notabile pentru prosperitatea Marii Britanii şi erau reticente să urmeze exemplul Londrei în multe dintre problemele politice mondiale ale perioadei. De fapt, chiar şi cu preferinţa acordată Commonwealth-ului şi cu toate elementele intangibile care leagă Commonwealth-ul între ele, legăturile comerciale şi financiare ale Marii Britanii cu Commonwealth-ul scad în importanţă, iar legăturile ambelor cu state străine sunt în creştere. De exemplu, Nigeria şi Ghana şi-au dublat exporturile către CEE în perioada 1955-1959, în timp ce

exporturile lor către Marea Britanie au scăzut cu 15%.
În general, în ultimii ani, ţările asociate cu zona lirei sterline au constatat că asocierea este una de nesatisfacatoare. Acest lucru se reflectă şi în alte aspecte decât condiţiile de piaţă.
Lira sterlină însăşi a fost supusă unor crize periodice de la sfârşitul războiului. Motivul este evident, deoarece Regatul Unit încearcă să gestioneze importuri de 12,3 miliarde de dolari şi datorii pe termen scurt în valoare de 10,9 miliarde de dolari, pe o bază de rezerve de cel mult 3 miliarde de dolari (în 1961), în timp ce, în acelaşi timp, CEE, cu rezerve de 16 miliarde de dolari, avea doar 2 miliarde de dolari în datorii pe termen scurt şi gestiona importuri de 23,2 miliarde de dolari. Ca urmare a tuturor acestor lucruri, Londra devine din ce în ce mai putin atractivă ca sursă de capital de investiţii, în timp ce CEE devine din ce în ce mai importantă în această activitate. Şi ca sursă de fonduri de dezvoltare pentru zonele înapoiate, Regatul Unit a încetat să mai aibă o importanţă majoră. În 1960, de exemplu, Statele Unite au furnizat 3.78 miliarde de dolari, iar CEE a furnizat 2.62 miliarde de dolari, comparativ cu cele 857 milioane de dolari ale Regatului Unit şi cele 469 milioane de dolari ale restului ţărilor OCDE. De fapt, cele 616 milioane de dolari ale Germaniei au fost aproape comparabile cu cele 857 milioane de dolari ale Marii Britanii, ambele fiind mult mai mici decât cele 1.28 miliarde de dolari ale Franţei. Astfel, Cele Şase oferă aproximativ o treime din asistenţa financiară mondială acordata ţărilor subdezvoltate, în timp ce Marea Britanie oferă doar 11% din acest ajutor.
Consideraţii de acest gen ajută la indicarea faptului că ataşamentul Commonwealth-ului faţă de Regatul Unit se bazează mai degrabă pe aspectele intangibile ale tradiţiilor şi modelelor vechi decât pe avantajele solide ale situaţiei economice şi financiare actuale. Fuziunea Regatului Unit cu CEE ar da în continuare un impuls considerabil vieţii economice atât în Anglia, cât şi în Commonwealth, iar compensarea sarcinilor pentru atingerea obiectivelor ar evolua rapid. De fapt, cererea tot mai mare de bunuri de calitate superioară în Japonia va atrage probabil o mare parte din comerţul de export al Noii Zeelande şi Australiei în unt, carne sau chiar lână de pe pieţele lor mai vechi vorbitoare de limbă engleză, chiar şi fără ca Marea Britanie să adere la Piaţa Comună.

Reticenţa conducerii engleze de a face faţă acestor condiţii în schimbare, precum şi refuzul lor de a înfrunta cauzele letargiei economice a Marii Britanii, au contribuit mult la confuzia situaţiei în care Europa, şi în special CEE, a ajuns la mijlocul anilor 1960. În decembrie 1956, într-un efort zadarnic de a devia integrarea europeană, secretarul britanic de externe Selwyn Lloyd a elaborat „Marele Proiect", un nume pompos pentru o schemă nedigerată de a arunca un sortiment de organisme consultative europene în Adunarea Comună a Comunităţii Cărbunelui şi Oţelului. Această idee a fost în general recunoscută ca sabotaj şi s-a scufundat fără nici o urmă de undă in plan international.
Următorul efort britanic a fost pentru o Zonă de Liber Schimb; aceasta era o schemă care să permită mărfurilor britanice să intre în Piaţa Comună fără ca Marea Britanie să i se alăture. Acest lucru a fost necesar, în ochii britanicilor, deoarece tariful extern comun al CEE urma să fie mai mare decât fuseseră anterior tarifele a patru dintre cele şase ţări şi ar fi redus vânzările britanice în aceste ţări. Planul Zonei de Liber Schimb prevedea o zonă de liber schimb la nivelul întregii Europe, care să cuprindă cele şase, împreună cu toţi cei care nu doreau să adere la CEE.
Aceasta înseamnă că Zona de Liber Schimb ar elimina barierele comerciale reciproce, dar nu ar stabili un tarif extern comun. Această sugestie britanică, făcută în noiembrie 1956, a fost considerată în cadrul CEE ca un alt efort de sabotaj sau, în cel mai bun caz, o încercare tipic britanică de a avea avantajele ambelor lumi prin combinarea eliminării tarifelor europene la mărfurile britanice cu continuarea preferinţei britanice pentru produsele alimentare din Commonwealth. Preţurile mai mici pentru acestea din urmă (comparativ cu preţurile alimentelor în cadrul celor Şase) ar permite Marii Britanii să aibă costuri salariale mai mici şi, prin urmare, preţuri industriale mai mici, pentru a oferi industriei britanice un avantaj competitiv pe Piaţa Comună neprotejată.
Când Franţa, cu sprijinul Germaniei de Vest, a întrerupt negocierile privind Zona de Liber Schimb în decembrie 1958, britanicii au fost excluşi din CEE, ceea ce a demarat ruinele Zonei de Liber Schimb. Marea Britanie a reacţionat prin formarea Asociaţiei Europene a Liberului Schimb (EFTA) formata din Marea Britanie, Suedia, Norvegia, Danemarca, Austria, Elveţia, Portugalia şi (mai târziu) Finlanda.

Această EFTA a prevăzut reduceri tarifare reciproce ale statelor membre prin etape până la abolirea completă până în anul 1970, dar procesul a adăugat doar 38 de milioane de persoane la piaţa britanică existentă de 52 de milioane, şi a promis perspective mici de creştere substanţială a vânzărilor, deoarece tarifele majorităţii acestor ţări erau deja scăzute pentru bunurile britanice. Aceasta nu se putea compara cu piaţa CEE de 170 de milioane de clienţi, dar opinia publică britanică, chiar şi în anii 1960, nu s-a putut decide să accepte reorientarea perspectivei necesară pentru a se considera un stat european, necesară a face posibilă acceptarea integrării economice care ar fi putut face această mare piaţă disponibilă industriei britanice Pentru aceasta, a fost necesară semi-recesiunea din 1960-1961 şi abia în iulie 1961 guvernul britanic şi-a anunţat disponibilitatea de a începe negocierile complexe necesare pentru aderarea sa la Piaţa Comună.
Până la acea dată târzie, De Gaulle era bine stabilit la putere în Franţa şi era pregătit să-şi impună propriul punct de vedere particular asupra negocierilor. Renaşterea economică franceză, căreia britanicii au cerut atât de târziu să i se alăture, nu a fost în niciun fel o consecinţă a politicilor lui De Gaulle şi nici nu au fost sincronizate, decât accidental, cu venirea lui De Gaulle şi a celei de-a Cincea Republici Franceze la 13 mai 1958. Bazele boom-ului economic francez au fost puse sub a Patra Republică Franceză, iar De Gaulle pur şi simplu a profitat de pe urma acestuia.
S-ar putea spune că expansiunea economică şi continuarea acesteia după 1958 s-au bazat pe acei factori ai sistemului francez pe care noul regim De Gaulle i-a lăsat relativ neschimbaţi – o structură educaţională accesibilă oricui este dispus să muncească din greu pentru a studia, calitatea înaltă a învăţământului tehnic de nivel superior, alianţa strânsă dintre birocraţia administrativă şi sistemul industrial şi uşurinţa cu care tehnicienii cu studii superioare puteat trece dinr-o parte in alta; prin disponibilitatea minţii franceze de a accepta o viziune raţională, de ansamblu asupra vieţii şi a problemelor acesteia (aceasta a contribuit considerabil la succesul planificării economice franceze) şi prin întregul concept de oportunităţi individuale şi cariere deschise talentelor în cadrul unui aranjament social structurat.
Birocraţia construită de Ludovic al XIV-lea şi Napoleon fusese

îndreptată spre puterea totalitară şi gloria naţională; epoca proprietăţii (aproximativ 1836-1936) căutase să stabilească influenţa bogăţiei nestingheritä de birocraţie, iar unul dintre principalele sale obiective fusese menţinerea structurii birocratice, a tradiţiei franceze centralizate de administrare şi a forţelor raţionalismului francez în afara sferei economiei şi a câştigării de bani. Depresiunea economică din anii 1930 şi înfrângerea din 1940, ambele cauzate direct de interesele egoiste şi de perspectiva îngustă (în special perspectiva financiară îngustă şi egoistă) a burgheziei franceze, au arătat clar că era nevoie de un sistem nou în Franţa, aşa cum experienţa Rezistenţei a arătat clar că era nevoie de un sistem nou în Europa. Având în vedere tradiţia raţionalistă şi birocratică franceză, era aproape inevitabil ca noul sistem intern să fie unul mai integrat, mai raţional şi mai birocratic decât cel din epoca burgheză, deşi nu este atât de clar ce va stabili acest nou sistem ca obiectiv. Aceasta este, într-adevăr, problema cu care se confruntă Franţa astăzi, o problemă legată mai degrabă de obiective decât de metode, deoarece există acum un consens larg (incluzand burghezia) pregătit să accepte o societate raţionalizată, planificată, birocratizată, dominată de un fiscalism omniprezent, un fel de neo-mercantilism, dar nu există un consens cu privire la obiectivele pe care ar trebui să le urmărească această nouă organizaţie.
Doar un grup foarte mic de francezi împărtăşesc ideea lui De Gaulle conform căreia noul sistem al Franţei,A Cincea Republică, ar trebui să facă din puterea şi gloria naţională scopul său principal. Un grup mai mare şi surprinzător de influent, cel mai bine reprezentat de Monnet, doreşte să lucreze pentru tipul de umanism raţional sau diversitate unificată pe care acest volum le-a folosit drept criteriu principal pentru analiza schimbării istorice. Acest grup speră, prin organizarea adecvată a oamenilor şi resurselor, să crească producţia de bogăţie şi să reducă suficient conflictele de putere pentru a îndepărta aceste probleme care distrag atenţia din centrul preocupărilor umane, astfel încât, odată ce prosperitatea şi pacea vor fi relativ asigurate, oamenii să găsească timpul şi energia necesare pentru a se îndrepta către scopurile lor mai importante: dezvoltarea personalităţii, exprimarea artistică şi explorarea intelectuală. Acest punct de vedere, bazat pe o distincţie semnificativă între ceea ce este necesar şi ceea ce este important, speră să găsească oportunitatea de a se îndrepta către probleme

importante odată ce cele chestiunile necesare au atins un nivel de minima satisfacţie.
Francezii dintr-un al treilea grup, care include cea mai mare parte a populaţiei, sunt puţin preocupaţi de obiectivele lui De Gaulle şi cu atât mai puţin de cele ale lui Monnet, dar sunt preocupaţi de o urmărire aproape respingătoare a bogăţiei materiale, lucru despre care auziseră de mult, dar pe care nu l-au considerat niciodată realizabil înainte. Astăzi, pentru prima dată, o astfel de abundenţă pare realizabilă pentru marea masa de francezi, aşa cum este posibilă pentru marea masă de vest-germani, pentru mulţi englezi şi pentru un număr tot mai mare de italieni. Americanii şi suedezii, care sunt deja dezamăgiţi de roadele abundenţei, trebuie să fie indulgenţi cu aceşti recenţi veniţi în cursa extenuantă si nesfârşită de urmarire a bogatiei si puterii. Principalul scop politic al acestui grup numeros este stabilitatea politică, lipsită de tulburări partizane, un scop pe care De Gaulle şi a Cincea Republică par mai capabili să-l asigure decât a Patra Republică instabilă şi multipartidă.
O mare parte din ambiguitatea legată de De Gaulle se bazează pe un eşec al sincronismelor istorice. Acest lucru poate fi observat în ceea ce priveşte cele trei aspecte ale: (a) ideologiei politice, (b) managementului economic şi (c) relaţiei dintre acestea două. În anii 1920, toate cele trei erau dezagreabile perspectivei lui De Gaulle, deoarece, cu patruzeci de ani în urmă, cele trei erau: (a) un stat democratic, naţionalist, suveran şi independent, care urmărea scopul interesului naţional propriu; (b) o economie capitalistă; şi (c) o relaţie de laissez-faire, în care nu exista implicarea guvernului în afaceri. Ideile lui De Gaulle sunt mai degrabă cele ale lui Ludovic al XIV-lea, adică:(a) un stat suveran, independent şi autoritar care urmărea scopul gloriei naţionale; (b) o economie mixtă de tip corporativ; şi (c) dominaţia politică a vieţii economice. Punctul de vedere al „noilor europeni” asupra acestor chestiuni era: (a) o structură politică democratică, cooperativă, a puterilor partajate şi divizate pe o bază europeană, care căutau pacea şi stabilitatea într-o structură organizaţională interconectată, care se ridica la nivel european, atlantic şi mondial; (b) o economie mixtă; şi (c) o acţiune planificată, dirijată de stat, către o creştere a afluenţei. De Gaulle este interesat

doar de o structură politică democratică, cooperativă, a puterilor partajate şi divizate pe o bază europeană şi are puţin interes într-o economie mixta sau in cresterea influentei guvernului in afaceri atâta timp cât acestea îi ofereau o rată de expansiune economică capabilă să-i susţină ambiţiile din politica. Masa franceză este puţin interesată de ambiţiile politice lui De Gaulle atâta timp cât obţine stabilitate politică care le va permite să caute abundenţa pe care o doresc; în timp ce tehnicienii, preocupaţi în mare parte de (b) si sunt pregătiţi să-l lase pe De Gaulle să caute gloria în (a) şi pe popor să caute bogăţia în (c), atâta timp cât ambii îi lasă în pace să gestioneze amestecul adecvat al economiei pe care şi-l doresc în (b). Astfel, Franţa, prin acest amestec extraordinar de scopuri contradictorii, este condusă în viitor de un om ale cărui idei în toate cele trei domenii sunt aproape complet depăşite.
Este uşor pentru persoanele vorbitoare de limbă engleză să-l condamne pe De Gaulle. Mulţi dintre ei consideră ideile sale învechite un pericol pentru Europa şi pentru lume. Într-adevăr, sunt, dar asta nu înseamnă că nu au o oarecare bază în experienţa personală a lui De Gaulle şi în istoria recentă a Franţei însăşi. Generalul era hotărât să restabilească puterea şi prestigiul Franţei ca stat independent într-un context de state naţionale similar cu cel în care Franţa suferise loviturile aduse prestigiului său în 1919-1945. Pentru el, aceste înfrângeri erau aproape răni psihice personale care puteau fi reparate doar prin noi triumfuri franceze în acelaşi context naţionalist şi nu prin succese într-un context complet diferit, cum ar fi cel al unei Europe integrate. Obsedat de urmărirea gloriei Franţei în epoca naţionalistă în care propriul său caracter se formase şi stârnit personal de respingerile pe care le primise în propria carieră, respingerea sfaturilor sale militare de către superiorii săi în anii 1920 şi 1930, înfrângerile Franţei în arenele diplomatice şi militare în perioada 1936-1940, respingerile administrate de Departamentul de Stat al Statelor Unite şi Casa Albă in eforturilor sale de a se impune liderul Francezilor Liberi în perioada 1940-1943 şi, în final, umilirea generală a ideilor şi demnităţii sale în timpul eliberării - toate acestea au contribuit la creşterea perspectivei sale mai îndepărtate, mai rigide şi mai înrădăcinate, până când a ajuns să se considere liderul dat de Dumnezeu pentru o Franţă reînviată şi să considere naţiunile vorbitoare de limbă engleză drept principalele obstacole în calea

sa către acest scop. Punctul culminant al iritării lui De Gaulle faţă de Statele Unite a venit în timpul celor cinci ani 1953-1958, timp în care a fost indepartat din viaţa publică şi a trebuit să urmărească, neputincios, minimalizarea studiată a rolului Franţei în afacerile mondiale de către John Foster Dulles. Unilateralismul şi „abordarea la limită" a secretarului de stat american, accentul pus pe Orientul Îndepărtat şi ignorarea Europei, refuzul de a se consulta cu aliaţii săi din NATO şi lipsa de simpatie pentru poziţia franceză în Indochina, Algeria şi Europa însăşi - toate acestea l-au condus pe De Gaulle la o antipatie glacială faţă de politica americană şi la convingerea că interesele Franţei puteau fi protejate doar de Franţa însăşi şi puteau fi promovate atât prin colaborarea cu Uniunea Sovietică, cât şi prin alianţa cu Statele Unite. De Gaulle a fost iritat în mod special de lipsa de interes a americanilor pentru interesele franceze şi europene în politica armelor nucleare. Disponibilitatea lui Dulles de a intra în război cu puterile comuniste din cauza unor probleme asiatice (cum ar fi insulele chineze de pe coasta de est sau strâmtoarea Formosa) fără a consulta aliaţii săi europeni, când cea mai imediată consecinţă a oricărui război sovieto-american ar fi un atac rusesc asupra Europei şi expunerea Franţei la o ameninţare de atac nuclear pe o problemă asupra căreia Parisul nici măcar nu fusese consultat i-a provocat lui De Gaulle o iritare profundă (pe bună dreptate).
Când perturbarea vieţii politice franceze din cauza disputei algeriene l-a readus pe De Gaulle în viaţa publică ca premier în iunie 1958, el a luat măsuri pentru a pune capăt acestei situaţii. Ceea ce îşi dorea era o „troică occidentală", adică o consultare tripartită a Statelor Unite, Regatului Unit şi Franţei cu privire la toate disputele mondiale care ar putea implica NATO) în războiul din Europa. În acest fel, el spera să prevină în viitor evenimente precum anularea unilaterală de către Dulles a ofertei americane de credite pentru Barajul Assuan, care dusese la criza Suez din 1956. Această sugestie a lui De Gaulle a fost respinsă şi condusă, prin paşi logici, la decizia sa de a desprinde Franţa de obligaţiile sale faţă de NATO şi de a înfiinţa o forţă nucleară franceză independentă, de descurajare(force de frappe).
Conform gândirii lui De Gaulle, Washingtonul nu numai că ignora interesele şi ideile franceze la nivel mondial, dar o implica, fără consultare publică, în riscul unui război în Europa. Generalul

susţinea, de asemenea, că creşterea impasului nuclear dintre Statele Unite şi Uniunea Sovietică lăsa Europa neprotejată atâta timp cât îşi baza securitatea pe o ameninţare americană de război nuclear cu Uniunea Sovietică. Washingtonul, considera el, nu ar răspunde unei agresiuni sovietice în Europa prin nici un atac nuclear asupra Uniunii Sovietice, realizand că contra-răspunsul sovietic la un astfel de atac ar fi devastarea nucleară a oraşelor americane de către rachetele sovietice. De ce, potrivit lui De Gaulle, Statele Unite ar dori distrugerea propriilor oraşe ca represalii pentru o agresiune sovietică, la orice nivel, asupra Europei? Aceasta a deschis întreaga problemă a „credibilităţii nucleare", De Gaulle având un nivel atât de ridicat de scepticism faţă de buna-credinţă americană, încât vedea puţină credibilitate şi, prin urmare, puţină valoare de descurajare în ameninţarea americană de a folosi arme nucleare împotriva Uniunii Sovietice pentru a apăra Franţa. Potrivit lui De Gaulle, singura apărare franceză sigură trebuie să se bazeze pe propria putere militară a Franţei, care, inevitabil, trebuie să fie puterea nucleară.

La prima vedere, ideea unor armamente nucleare franceze modeste care să servească drept descurajare a puternicei ameninţări sovietice la adresa Europei, fie convenţionale, fie nucleare, pare şi mai puţin credibilă. Dar De Gaulle a fost unul dintre primii care a recunoscut, ca o politică fezabilă, o idee care a fost ulterior adoptată de Uniunea Sovietică însăşi. Aceasta era ideea că o descurajare nucleară nu necesită deţinerea unei puteri nucleare copleşitoare sau chiar a superiorităţii nucleare în care Washingtonul a crezut mult timp, ci se poate baza pe capacitatea de a provoca daune nucleare inacceptabile. În mintea lui De Gaulle, explozia bombelor cu hidrogen franceze deasupra a trei sau patru oraşe sovietice majore, inclusiv Moscova, ar constitui daune inacceptabile în ochii Kremlinului şi ar oferi astfel o descurajare eficientă împotriva unei agresiuni sovietice în Europa (sau cel puţin împotriva Franţei) fără a fi nevoie ca Franţa să se bazeze pe vreun răspuns american incert. Pentru a face faţă unei astfel de ameninţări franceze de răspuns nuclear la agresiunea sovietică, regimul lui De Gaulle a acceptat marea povară economică şi financiară a obţinerii unei forţe de descurajare. În prima sa etapă, care urma să fie realizată până în 1966, aceasta ar consta în 62 de avioane supersonice de bombardament cu reacţie pilotate uman, Mirage IV,care să

transporte bombe franceze cu plutoniu de 60 de kilotone, de primă generaţie. Până la sfârşitul anului 1964, când douăzeci dintre aceste avioane erau operaţionale, acestea erau produse într-un ritm de unul pe lună şi erau echivalente cu producţia unei bombe pe lună de la reactorul atomic de la Marcoule. Până în 1966, se aşteaptă ca puterea bombei să crească până la dimensiunea sa maximă de aproximativ 300 de kilotone.

Mirage IV, ca vehicul pentru ameninţarea nucleară franceză, va fi înlocuit de douăzeci şi cinci de rachete terestre lansate din silozuri subterane. Acestea vor fi operaţionale în jurul anului 1969 şi îşi vor schimba ogivele de la bombe atomice la bombe cu hidrogen cândva la începutul anilor 1970. A treia generaţie de arme nucleare franceze va fi probabil submarine nucleare de tip Polaris care vor deveni operaţionale cândva în anii 1970. Dacă acestea pot fi accelerate şi Mirage IV ar putea fi păstrat, este posibil ca scurta etapă de tranziţie a rachetelor terestre să fie omisă complet. Flota totală de submarine nucleare probabil nu va depăşi trei nave, nici măcar la sfârşitul anilor 1970.

Aceste planuri nu par impresionante în comparaţie cu armamentul nuclear al celor două superputeri, dar se aşteaptă ca ele să facă din Franţa o putere nucleară independentă şi să îi permită să exercite o descurajare nucleară independentă. Totuşi, dacă contramăsurile, cum ar fi dezvoltarea unei rachete antirachetă, devin mai eficiente, dispozitivele suplimentare de penetrare necesare pentru a permite ameninţării nucleare franceze să fie credibilă ar putea creşte costul financiar al întregului efort la un nivel care ar pune o presiune foarte severă asupra bugetului francez. În acest caz, Franţa trebuie fie să renunţe la efort, fie să încerce să convingă Comunitatea Europeană să o facă ca un efort comun. (Acest lucru ar putea reactiva Uniunea Europei Occidentale sau ar putea decădea într-o fragmentare al unui NATO divizat.) Dar în acest caz, Franţa, în ciuda lui De Gaulle, va trebui să accepte un fel de uniune politică europeană.

Toate acestea subliniază faptul că viitoarea structură politică şi militară a Europei se învârte în jurul a două probleme destul de separate: (1) Va fi o Europă unită sau o Europă a statelor naţionale? (aşa cum doreşte De Gaulle) şi (2) Va fi aliniată cu Statele Unite sau va fi un factor neutralist independent în Războiul Rece? Statele Unite vor ca Europa să fie unită şi aliată; De Gaulle o vrea

separată şi independentă; Kremlinul o vrea neconectată şi neutră; Politica Londrei, până în 1960, a fost să o vadă divizată şi aliată cu sistemul atlantic. Pare probabil, din motivele deja menţionate, că interesele Europei şi cele ale lumii în ansamblu ar putea fi servite cel mai bine dacă Europa ar putea fi unită şi independentă. Mai mult, având în vedere forţele conflictuale implicate, pare foarte probabil ca Europa, după o întârziere considerabilă cauzată de De Gaulle,să rezulte în sfârşit ca fiind unită şi independentă.
Astfel, viitorul Europei, la fel ca şi cel al Franţei însăşi, depindea, la mijlocul anilor 1960, de menţinerea în funcţie a lui De Gaulle. Aceasta era asigurată, cel puţin până la următoarele alegeri prezidenţiale din 1965, cu excepţia cazului în care era întreruptă de deces, de faptul că nicio alternativă la De Gaulle nu putea fi văzută clar nici măcar de către oponenţii săi. La începutul anilor 1960, modelul politic al Franţei era dominat de patru factori: (1) terorismul extremei drepte, condus de Organizaţia Armatei Secrete (OAS), care s-a opus acordului algerian chiar şi după finalizarea acestuia în 1962 şi a depus mai multe eforturi pentru a-l asasina pe De Gaulle; (2) dezorganizarea şi nemulţumirea liderilor politici mai vechi, pe măsură ce De Gaulle continua să schimbe politica franceză într-o structură administrativă simplă, fiind el însuşi o figură aproape monarhică şi stând ca un simbol al Franţei deasupra consideraţiilor politice; (3) sprijinul constant, chiar dacă nu întotdeauna entuziast, acordat lui De Gaulle de către masa pasivă a francezilor, care îl vedeau pe general ca pe un centru de soliditate în mijlocul unei mări de confuzii; şi (4) controlul imprevizibil şi despotic al iniţiativei politice de către însuşi De Gaulle.
Principalele nemulţumiri au venit în 1960 şi 1961 din partea acelor grupuri din populaţie, în special fermieri, funcţionari publici şi studenţi, care au constatat că participau la boom-ul economic mai puţin decât alţii sau erau presaţi de dinamica acestuia. Inflaţia preţurilor de aproximativ 50 % în deceniul care a urmat anului 1953 a afectat angajaţii guvernamentali, ale căror salarii nu au crescut la fel de rapid ca preţurile; studenţii au fost, de asemenea, presaţi de inflaţie, dar au fost literalmente presaţi în ceea ce priveşte locuinţele, locurile de luat masa şi spaţiul claselor, printr-o creştere mare a înscrierilor in invatamant, care nu au fost suficient pregătite de eforturile guvernului de a creşte facilităţile.
Iar ţăranii, încurajaţi de tehnocraţii guvernamentali să-şi

modernizeze metodele, au descoperit că creşterea producţiei a dus la scăderea preţurilor agricole şi la scăderea veniturilor lor.
Având în vedere caracterul autoritar al regimului De Gaulle, aceste nemulţumiri au avut tendinţa să se transforme în agitaţii extralegale. Au existat greve sporadice, proteste şi chiar revolte ale acestor grupuri pentru a atrage atenţia publicului asupra nemulţumirilor lor. Fermierii au fost deosebit de violenţi atunci când preţurile agricole au scăzut, iar preţurile industriale au continuat să crească treptat. Guvernul gaullist spera să remedieze situaţia prin reducerea costurilor de distribuţie prin intermediari şi astfel să ofere fermierilor francezi o cotă tot mai mare din preţul redus al produselor pentru consumator, dar, în general, distribuţia incredibil de ineficientă a produselor agricole franceze, care a forţat majoritatea produselor, indiferent de sursă sau destinaţie, să treacă prin pieţele pariziene, a fost o problemă prea dificilă chiar şi pentru experţii lui De Gaulle, cel puţin într-un interval de timp eficient.
Pentru a obţine concesii, fermierii au declanşat revolte, adesea la scară largă, cum ar fi revolta a 35.000 de persoane la Amiens în februarie 1960. Au blocat rutele naţionale de transport auto cu tractoarele lor, au vărsat produsele agricole nevândute si cele ofertate cu preţuri mici pe drumuri sau pe străzile oraşului şi au răspuns cu violenţă atunci când s-au făcut eforturi de a-i dispersa.
În toată această perioadă, modul în care De Gaulle a condus guvernul, prin intermediul prim-miniştrilor săi aleşi cu grijă, a făcut praf constituţia celei de-a Cincea Republici, adaptand-o specificaţiilor sale. Întrucât un guvern nu putea fi răsturnat prin suspendarea unui proiect de lege, ci doar printr-un vot de cenzură specific, iar acesta din urmă ar fi dus la alegeri generale în care tot prestigiul lui De Gaulle putea fi folosit împotriva celor care votaseră pentru cenzură, dragostea deputatului obişnuit pentru funcţie şi reticenţa de a purta o campanie electorală costisitoare şi riscantă au făcut posibil ca premierii lui De Gaulle să obţină aproape orice lege dorită. Liderii politici mai vechi erau foarte reticenţi în cadrul acestui sistem, dar nu puteau mobiliza nicio opoziţie organizată faţă de acesta, deoarece nimeni nu vedea o alternativă reală la De Gaulle.
Un exemplu semnificativ al operaţiunilor arbitrare ale lui De Gaulle poate fi observat în modul în care a forţat proiectul de lege pentru crearea unei forţe nucleare franceze independente, fără a permite

Adunării să dezbata problema sau să voteze proiectul de lege în sine (noiembrie-decembrie 1960). Acest lucru s-a făcut în temeiul Articolului 49 din constituţie, care permite guvernului să adopte un proiect de lege pe propria răspundere fără a fi examinat de Adunare, cu excepţia cazului în care un vot de cenzură este adoptat de majoritate (277 din numarul tuturor deputaţilor). Prin utilizarea acestui articol, cele trei dezbateri ale proiectului de lege privind armele nucleare au fost înlocuite cu trei moţiuni de cenzură care au obţinut cel mult 215 voturi. Se pare că a existat o majoritate clară atât în Adunare, cât şi în ţară în ansamblu, împotriva forţei nucleare, dar puţini au fost dispuşi să rişte căderea guvernului fără nicio alternativă acceptabilă la vedere şi chiar mai puţini au fost dispuşi să precipite alegeri generale.

Aşa cum era de aşteptat într-un astfel de sistem, pericolul asasinatului ca metodă de schimbare a unui guvern a crescut foarte mult, dar De Gaulle a continuat pe cursul său imperturbabil în ciuda unui număr de atentate la viaţa sa. Unul dintre principalele pericole pentru regimul gaullist provenea din nemulţumirea celor mai înalţi ofiţeri din forţele armate, dar insubordonarea şi revolta mai multor contingente ale armatei din Algeria, în aprilie 1961, au arătat destul de clar că această mişcare de opoziţie era în mare măsură limitată la cei mai înalţi ofiţeri, iar De Gaulle a reuşit să-i elimine şi astfel să-I reducă, la fel ca pe restul adversarilor săi, la o neputinţă furioasă sau la tentative de asasinat. Succesul lui De Gaulle în retragerea din viaţa publică a singurului mareşal al Franţei supravieţuitor, Alphonse Juin, i-a asigurat superioritatea asupra armatei.

La fel de reuşite şi tipice pentru acţiunile lui De Gaulle au fost apelurile sale constante la opinia publică prin emisiuni televizate sau în turnee regionale personale, sau prin alegeri locale sau plebiscite, împotriva opoziţiei dezbinate, în special împotriva liderilor partidelor politice tradiţionale. Un exemplu de succes al acestor tehnici a avut loc în 1962, când De Gaulle a decis să schimbe metoda de alegere a preşedintelui (sau de realegere a sa) de la metoda constituţională aleasă de un colegiu electoral de 80.000 de „notabili” la alegerea prin vot popular. Pentru a ocoli Senatul, care avea dreptul constituţional să voteze asupra unor astfel de chestiuni şi care ar fi respins fără îndoială schimbarea, De Gaulle a anunţat că amendamentul va fi supus unui referendum

popular al întregului electorat. Această metodă de modificare a constituţiei prin referendum a fost denunţată ca neconstituţională de toate partidele politice, cu excepţia celui al său şi a fost declarată ilegală de Consiliul de Stat.
Gaston Monnerville, preşedintele Senatului, care avea să devină preşedinte al Franţei dacă De Gaulle ar fi murit, a denunţat referendumul ca fiind ilegal şi l-a acuzat pe De Gaulle de „abateri de la lege". Când furia lui De Gaulle faţă de Monnerville a devenit evidentă, Senatul l-a reales pe Monnerville ca preşedinte al Senatului cu doar trei voturi împotrivă. Adunarea, într-o sesiune nocturnă, 4-5 octombrie 1962, a adoptat un vot de cenzură cu 280 de voturi. Prin referendumul privind schimbarea constituţională, din 28 octombrie 1962, De Gaulle şi-a atins scopul, aproape 62% din voturi înregistrând „pentru" (aceasta reprezenta doar 46% din voturile înregistrate din cauza celor 23% care nu au votat), în ciuda faptului că propunerea sa a fost contestată de toate partidele politice, cu excepţia celui al său. În luna următoare, noiembrie 1962, la alegerile generale necesare din cauza votului de cenzură, blocul lui De Gaulle a câştigat 234 de locuri din 480, cu încă 41 de locuri alocate sprijinului său. Dreapta a fost practic eliminată în alegeri iar comuniştii au crescut uşor la 41 de locuri.
Acest model de guvernare personală şi destul de arbitrară, la care s-au opus grupurile conducătoare mai vechi, dar susţinut de francezul obişnuit ori de câte ori De Gaulle a cerut un astfel de sprijin, a continuat să fie modelul sistemului politic al lui De Gaulle şi va continua, fără îndoială, dacă nu se confruntă cu o înfrângere diplomatică puternică şi neprevăzută sau cu un colaps economic intern. Ambele situaţii sunt puţin probabile în momentul prezent.
În timp ce viaţa politică franceză a trecut prin aceste etape de dramă superficială şi plictiseală fundamentală, viaţa politică britanică s-a bălăcit într-o stare de rău a mediocrităţii. Niciun grup nu a fost de fapt nemulţumit şi, cu siguranţă, niciunul nu a fost entuziasmat de situaţia din Marea Britanie în perioada 1957-1964 care a dus la alegerile generale din octombrie 1964. Guvernul conservator a intrat în funcţie în 1951, a fost readus în funcţie la alegerile din 1955 şi a revenit în funcţie la alegerile din octombrie 1959. Anthony Eden a ocupat un mandat scurt şi destul de nereuşit de prim-ministru de la retragerea lui Winston Churchill în aprilie

1955 până la propria sa retragere în favoarea lui Harold Macmillan în ianuarie 1957. Mandatul acestuia din urmă nu a avut eşecuri spectaculoase, precum cele pe care le experimentase Eden în criza de la Suez din octombrie 1956, dar, în general, nu au existat nici mari succese.
Macmillan a căutat să evite problemele, dacă este posibil, să consolideze contactele cu Statele Unite şi Commonwealth prin diplomaţie personală, să urmeze politica Washingtonului cât mai îndeaproape posibil fără a părea în mod deschis servil şi să deţină un control destul de strict asupra Partidului Conservator şi Camerei Comunelor. O serie nesfârşită de probleme mărunte şi neplăcute au fost întâlnite şi cumva rezolvate, urmate de apariţia unor probleme similare fără schimbări semnificative de curs sau viteză. În străinătate, principalele probleme au apărut din cererile diferitelor zone din cadrul Commonwealth-ului pentru autoguvernare şi din intruziunea problemei rasiale în aceste dispute, în special în Africa Centrală, Africa de Est, Guyana Britanică şi Malaya. Principalele probleme interne erau la fel de nesfârşite şi se refereau la slăbiciunea continuă a lirei sterline pe piaţa valutară şi la problemele sociale asociate cu expansiunea economică britanică, cum ar fi creşterea traficului rutier, răspândirea delincvenţei juvenile şi adolescentine, un aparent declin al nivelului comportamentului moral al adulţilor şi atacurile tot mai mari, în special în industrie şi finanţe, asupra bazelor economice ale vechiului sistem.
În general, a existat o deziluzie lentă, răspândită faţă de structura societăţii engleze, în special faţă de dominaţia continuă a vechilor familii consacrate asupra vieţii politice şi economice.
Acest lucru a fost deosebit de remarcabil în rândul claselor de mijloc şi de mijloc inferioare, în timp ce clasa inferioară era, aparent, mai puţin antagonistă din cauza prosperităţii relative continue şi, mai presus de toate, din cauza slăbirii a ceea ce s-ar putea numi ideologia Partidului Laburist a conflictului de clasă.
În ciuda unei slăbiri a antagonismelor de clasă, a existat o respingere răspândită a structurii de clasă stabilite în Anglia, aşa cum existase de aproximativ un secol. Bunele maniere ale claselor inferioare şi de mijloc, care făcuseră din vizitele în Anglia o plăcere atât de mare, s-au înrăutăţit încet, deoarece au ajuns să fie considerate un semn de acceptare a structurii rigide de clasă a ţării,

ceva care scade în toate clasele. Această schimbare este evidentă chiar şi în legislaţie, cum ar fi o lege din 1963, care permite nobililor să renunţe la titlurile lor pentru a candida la funcţii în Camera Comunelor.
Este, probabil, cea mai ameninţătoare în animozitatea exprimată de unii din noua clasă a celor foarte bogaţi care resping prestigiul social stabilit al familiilor aristocratice mai vechi.
Acest ultim punct este de o oarecare importanţă, deoarece ar putea marca sfârşitul unei perioade foarte semnificative din istoria engleză. În această istorie, structura socială engleză a fost păstrată datorită flexibilităţii sale mai degrabă decât rigidităţii sale. Accesul la niveluri sociale superioare nu a fost niciodată închis celor cu energia şi norocul de a urca. Aceşti căţărători au devenit invariabil apărători puternici ai structurii de clasă, cumpărând case la ţară, trimiţându-şi copiii la internate şi adoptând accentul şi alte idiosincrazii distinctive ale claselor superioare engleze. Această „imitaţie a celor superiori” la toate nivelurile a păstrat structura de clasă engleză şi a asigurat caracterul relativ lipsit de fricţiuni al vieţii sociale engleze. Fricţiunile au apărut acum chiar în momentul în care antagonismele de clasă au fost slăbite. Motivul pentru aceasta a fost răspândirea lentă în Marea Britanie a unui tip de perspectivă individualistă şi nominalistă, care a fost predominantă în mare parte a lumii occidentale timp de mai multe generaţii, dar care a fost minimalizată în Marea Britanie,relativ până în ultimul deceniu, de presiunile de a se conforma impuse celor care doreau să se ridice social şi chiar asupra celor care doreau să rămână la acelaşi nivel social.
Prin urmare, în mod tradiţional, în Anglia, individualiştii au fost excentrici, adică persoane atât de bine stabilite încât poziţiile lor sociale nu puteau fi schimbate notabil prin comportamentul lor personal.
Acest lucru se schimbă acum.
Din ce în ce mai mult, cei care doresc să-şi păstreze statutul social şi, cel mai semnificativ, un număr surprinzător dintre cei care avansează în mediile economice, academice şi politice se simt chemaţi să respingă într-un mod explicit structura de clasă stabilită. Acest lucru a început cu scrierile intelectualilor Partidului Laburist la începutul secolului; dar acum a devenit atât de răspândit încât tinerii în ascensiune continuă să se evolueze pe

scara sociala fără a se conforma tiparelor comportamentale stabilite ale nivelurilor la care aspira. Un motiv pentru aceasta, desigur, este că controlul asupra acestor parghii către succes nu mai este atât de strict dominant. Pe vremuri, bancherii comerciali din Londra, EC2(codul pentru centrul Londrei), controlau destul de strans fondurile necesare pentru ca aproape orice afacere să aibă un succes substanţial. Astăzi, fonduri mult mai mari sunt disponibile din multe surse diverse, din străinătate, din surse guvernamentale, din fonduri de asigurări şi pensii, din profiturile altor întreprinderi şi din alte surse. Acestea nu mai sunt deţinute sub controlul strâns asociat cu acesti bancheri şi sunt mult mai impersonale şi profesionalizate în disponibilitatea lor, astfel încât, în general, un om energic (sau un grup cu o idee bună) poate avea acces la fonduri mai mari astăzi şi poate face acest lucru fără ca nimănui să-i pese prea mult dacă acceptă precedentele sociale stabilite.

În acelaşi timp, la nivelurile inferioare, tinerii care îşi croiesc drum în sus, deşi poate, nu până la „vârf", nu se mai conformează în ceea ce priveşte îmbrăcămintea şi comportamentul tiparelor aşteptate de respectabilitate ale aspiraţiilor lor sociale, ci adesea arată o sfidare mai mult sau mai puţin deschisă a acestora. Cele mai evidente şi, într-un fel, cele mai înfricoşătoare exemple în acest sens se găsesc în sfidarea deschisă a oricărei respectabilităţi de către adolescenţi şi post-adolescenţi de diferite niveluri sociale, dar în special de la cei din clasele inferioare, care au făcut revolte cu miile în diversele staţiuni de pe litoral în weekendurile prelungite din ultimii ani. Aceste exemple, cele mai evidente, de rebeliune împotriva conformismului englezesc nu sunt, însă, nici pe departe atât de semnificative ca respingerile mai puţin evidente, dar mult mai semnificative, ale sistemului stabilit de către bărbaţi a căror pregătire şi poziţii ne-ar face să ne aşteptăm ca aceştia să fie susţinători fermi ai etichetei.

Aceasta include indivizi precum: (1) John Grigg, care a renunţat la titlul de Lord Altrincham în 1963, a fost educat la Eton şi New College, a făcut parte din Garda Grenadierilor, a editat National Review (care fusese achiziţionată de la Lady Milner) şi era apropiat de sistemul de conducere datorită asocierilor îndelungate ale tatălui său cu Grupul Milner, Times, Masa Rotundă şi prieteniei sale intime cu Lord Brand; fiul a şocat Curtea Regala prin critica sa

deschisă la adresa asocierilor sociale ale Reginei ca fiind nedemocratice; iar articolele sale săptămânale pentru Guardian susţineau, printre altele abolirea unei Camere a Lorzilor ereditare; sau (2) Goronwy Rees de la New College & All Souls, care denunţase tradiţia amatorilor englezi în guvern şi afaceri ca fiind un „cult al incompetenţei” şi ceruse, pentru a o înlocui, un sistem de formare şi recrutare care să ofere o clasă managerială britanică marcată de competenţă profesională, mai degrabă decât de ceea ce el consideră a fi „frivolitate”; (3) John Vaizey, fost bursier al Queens College, Cambridge şi acum membru al Worcester College, Oxford, care denunţă întregul sistem educaţional englez ca fiind inadecvat şi greşit şi l-ar înlocui cu ceva mai asemănător sistemului francez de educaţie gratuită, competitivă şi deschisă.
O voce, poate surprinzătoare, în cadrul acestei critici, care vizează mai degrabă atitudinile decât structura de clasă, a fost cea a Prinţului Philip. El a încercat, cu un succes moderat, să introducă oameni de ştiinţă,tehnicieni şi manageri în cercurile Curţii (cel puţin ocazional), dar aceste cercuri continuă, ca şi în trecut, să fie dominate de vechile interese rurale ale clasei superioare pentru cai, vânătoare şi jocuri de societate. În acelaşi timp, printr-o serie de indiscreţii calculate, Alteţa Sa Regală a căutat să încurajeze schimbarea de atitudine pe care atât de mulţi o consideră esenţială pentru supravieţuirea continuă a Marii Britanii într-o eră a tehnologiei avansate. Exemple din declaraţiile sale continuă să fie citate, în special în cercurile care le dezaprobă. În februarie 1961, Prinţul a spus: „Dacă cineva are o idee nouă în această ţară, există de două ori mai mulţi oameni care susţin plasarea unui om cu un steag roşu în calea ei ”, iar optsprezece luni mai târziu, într-un discurs despre incapacitatea Marii Britanii de a rămâne competitivă pe pieţele de export mondiale, el a spus: „... suferim o înfrângere naţională comparabilă cu orice campanie militară pierdută şi, mai mult, una auto-provocată... Bastioanele aroganţei şi ale celor demodati pot fi răsturnate doar printr-o subminare persistentă....”
Aceste critici la adresa automulţumirii, acum o boală cronică a claselor superioare britanice, au avut o influenţă relativ mică, cel puţin în cercurile în care e cea mai mare nevoie de ele şi unde sunt discret considerate „remarci nefericite”.
Cu toate acestea, volumul unor astfel de critici, în special la niveluri relativ înalte ale ierarhiilor stabilite,a crescut şi, în cele din urmă,

vor forţa schimbări semnificative de perspectivă şi comportament. Acestea sunt dovezi mai eficiente ale prăbuşirii perspectivelor consacrate decât evenimente spectaculoase, cum ar fi năzbâtiile tinerilor razvrătiti sau chiar vieţile păcătoase ale miniştrilor Cabinetului expuse în presa populară pentru ca întreaga lume să le vadă, aşa cum s-a întâmplat cu întâlnirile ministrului războiului cu o prostituată adolescentă pe care a întâlnit-o (dintre toate locurile posibile) pe moşia d-nei Astor din „Cliveden".
Pare posibil, totuşi, ca orice schimbare constructivă în Anglia să fie atât de mult amânată încât să poată fi anticipată de valuri de schimbări neconstructive, în special răspândirea rapidă a materialismului frenetic ,a indulgenţei de sine şi a individualismului nedisciplinat. Faptul că acest lucru s-ar întâmpla în ţara care a oferit lumii secolului al XX-lea cele mai bune exemple de răspuns autodisciplinat la apelurile datoriei sociale ar fi, într-adevăr, o tragedie profundă.
S-ar părea că Marea Britanie, poate mai mult decât orice altă ţară europeană, cu excepţia Suediei, trece printr-o fază critică în care nu ştie ce vrea sau ce anume ar trebui să caute.Germenii modelelor de perspectivă şi comportament care au adus-o la conducerea mondială până în 1880 urmau să germineze până în 1938. Încă mai exista suficientă vitalitate în ele pentru a produce efortul magnific din 1940-1945, dar din anul 1945 a devenit clar că vechile modele nu sunt adaptate succesului în lumea contemporană a tehnocraţiei, cercetării operaţionale, raţionalizării şi mobilizării în masă a resurselor. Metoda britanică de operare printr-o elită mică, coordonată de contacte personale şi perspective comune şi instruită în ştiinţe umaniste, nu poate face faţă problemelor de la sfârşitul secolului XX. Marea Britanie are calitatea de a face acest lucru, deoarece, după cum am văzut, cercetarea operaţională, motoarele cu reacţie, radarul şi multe dintre progresele tehnologice care au contribuit la crearea lumii contemporane au provenit din Marea Britanie; dar aceste lucruri trebuie să fie disponibile în masă pentru orice ţară care doreşte să menţină o poziţie substanţială de lider mondial astăzi şi nu pot fi puse la dispoziţie de Marea Britanie cantitativ prin continuarea modelelor de instruire şi recrutare utilizate în secolul al XIX-lea.
Există cei care spun cu toată sinceritatea că nu este nevoie ca Marea Britanie să încerce să păstreze o poziţie de conducere care

ar necesita distrugerea a tot ceea ce a făcut ţara distinctă.
Aceşti oameni sunt pregătiţi să abandoneze conducerea mondială, influenţa internaţională şi expansiunea economică de dragul conservării modelelor de viaţă şi societate de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Dar presiunile din exterior, precum şi din interior, fac acest lucru imposibil. Lycurgus(,,cel care alungă lupii",legislator spartan) a renunţat la schimbarea socială în Sparta preistorică doar prin militarizarea societăţii. Marea Britanie cu siguranţă nu poate refuza schimbarea şi, în acelaşi timp, să spere să păstreze structura socială relaxată, semi-aristocratică, improvizată informal din trecutul său recent. Lumea exterioară nu este pregătită să permită acest lucru şi, mai presus de toate, masa poporului britanic nu va permite acest lucru. De fapt, reticenţa Partidului Conservator sub Macmillan de a se confrunta cu această problemă a împins un număr mare de alegători britanici reticenţi, spre Partidul Laburist. Drept urmare, Partidul Laburist a câştigat alegerile din octombrie 1964 cu o majoritate mică în Camera Comunelor.
Este larg acceptat faptul că problemele Marii Britanii în confruntarea cu lumea contemporană se împart în două categorii: (a) o lipsă destul de mulţumită de sine şi (b) un sistem educaţional care nu este adaptat lumii contemporane. Lipsa initiativei si ambitiei comerciale îşi are rădăcinile în atitudinea autosatisfăcută a elitei consacrate, în special în atitudinea lor destul de lipsită de imaginaţie faţă de industrie şi afaceri.
De exemplu, în perioada în care Volkswagen cucerea pieţele americane de import a maşinilor mici, British Motor Corporation avea, în modelul Morris Minor, o maşină uşor inferioară în câteva puncte, superioară în mai multe puncte importante şi vândută cu câteva sute de dolari mai puţin, însă firma britanică nu a depus niciun efort real pentru a lupta pentru o cotă de piaţă americană. Criticii Angliei contemporane tind să-şi concentreze atenţia asupra sistemului educaţional, care, în ciuda marilor schimbări, rămâne inadecvat, în sensul că un număr mare de tineri nu sunt instruiţi pentru sarcinile care trebuie îndeplinite, în special pentru asimilarea personala. Desigur, Marea Britanie a alocat aproximativ trei miliarde de dolari pentru noi clădiri de învăţământ de la război încoace, cu aproximativ o sută de mii de profesori în plus, o prelungire a vârstei de absolvire a şcolii cu aproximativ optsprezece luni şi o creştere de şase ori a oportunităţilor pentru învăţământul

superior (cu noi universităţi înfiinţate în oraşele de provincie aproape anual); dar materiile studiate, metodele utilizate şi atitudinile faţă de acestea nu sunt îndreptate către nevoile lumii viitoare; nu asigură o coordonare reală sau un acces facil între sistemul educaţional şi lumea acţiunii, iar accesul de către englezul obişnuit rămâne restricţionat de bariere sociale şi economice.

În loc de eliminarea treptată a celor care nu doresc să studieze, aşa cum funcţionează în teorie în Franţa şi într-o măsură mai mică în Statele Unite, Marea Britanie are încă bariere la vârstele de unsprezece şi optsprezece ani care obligă cea mai mare parte a tinerilor ţării către programe de învăţământ de terminare şi specializate şi o fac pe criterii în mare parte irelevante, cum ar fi capacitatea de plată sau originea socială. Un sondaj realizat pe mai mult de patru mii de copii, raportat de Thomas Pakenham în The Observer, a concluzionat că „examenul pentru cei cu vârsta peste 11 ani şi sistemul nostru educaţional selectiv în sine sunt serios părtinitoare în favoarea copiilor din clasa de mijloc şi împotriva tuturor celor din familii mai sărace".

Folosind teste de IQ care sunt ele însele părtinitoare în favoarea copiilor din clasa de mijloc, sondajul a arătat că dintre toţi copiii de opt ani cu un IQ de 105, doar 12% dintre copiii din clasa inferioara au putut ulterior să ajungă la liceu, în timp ce 46% dintre cei din clasa de mijloc au reusit (şi astfel să aibă acces la o programă de învăţământ pregătitoare pentru facultate). Dintre copiii de opt ani cu un IQ de 111, doar 30% proveniti din clasa de jos si 60% provin dintr-un mediu social mai înalt au ajuns ulterior la liceu. Şi dintre acei copii excepţionali cu un IQ peste 126, aproximativ 8% din ambele niveluri sociale ajung la clasele secundare(scoli finanţate de stat în Regatul Unit pentru elevi cu abilităţi înalte).

Aceste cifre sunt preluate dintr-un volum recent, editat de Arthur Koestler, intitulat Sinuciderea unei Naţiuni? (Hutchinson, 1963). Semnificaţia volumului nu constă atât în ceea ce spune, cât în faptul că o echipă de scriitori, inclusiv Koestler, Hugh Seton-Watson, Malcolm Muggeridge, Cyril Connolly, Austen Albu, M. P., Henry Fairlie, John Mander, Michael Shanks şi alţii, ar putea contribui la un volum cu un titlul atat de retoric purtat ca acesta. Mai mulţi dintre aceşti scriitori aplică grupurilor conducătoare din Marea Britanie contemporană o eticheta pe care Gilbert Murray,

cu mai bine de o generaţie în urmă, si-a învăţat bătrânii să o folosească cu referire la Atena antică: „o lipsă de curaj”.
Poate exista într-adevăr o lipsă de curaj în ambele cazuri istorice, dar este la fel de evidentă o lipsă de imaginaţie şi de energie. Căci Marea Britanie care a câştigat... în al Doilea Război Mondial a avut multe oportunităţi de a face lucruri măreţe în perioada postbelică, dar nu a reuşit să o facă pentru că liderii săi nu au fost dispuşi să profite de oportunitate. În general, cele două partide politice rivale din Marea Britanie continuă să ofere masei alegătorilor englezi viziuni opuse care nu au o atracţie reală pentru marea majoritate a englezilor şi, în acelaşi timp, arată o reticenţă evidentă de a lua măsuri drastice pentru a realiza aceste viziuni, probabil pentru că liderii partidelor ştiu că opiniile lor sunt respingătoare majorităţii. Aceste două viziuni opuse oferă, pe de o parte, dorinţele nostalgice ale conservatorilor pentru lumea din 1908 şi, pe de altă parte, socialismul de stat şi dezarmarea unilaterală a doctrinarilor Partidului Laburist. Niciuna dintre acestea nu are prea mult de contribuit la problemele reale cu care se confruntă Marea Britanie în a doua jumătate a secolului al XX-lea, motiv pentru care masa alegătorilor britanici, care pot detecta irelevanţa chiar şi atunci când ei înşişi nu au cunoştinţe clare despre ceea ce este relevant, au puţin entuziasm pentru ele. Modelele de poziţie conservatoare au fost contestate de o serie de veterani viguroşi şi capabili ai celui de-al Doilea Război Mondial, precum Iain Macleod, Peter Thorneycroft, Quintin Hogg (Lord Hailsham), Reginald Maudling, Enoch Powell, Ted Heath şi alţii. Aceştia erau în esenţă empirişti(cineva care crede că adevărata cunoaştere vine din experienţa directă şi observaţia senzorială, mai degrabă decât din idei înnăscute, logică exclusivă sau teorie abstractă), dar doreau ca conservatorismul să atace activ problemele Marii Britanii şi să facă partidul lor mai atractiv pentru marea masă a englezilor, asociindu-l cu vigoare şi conştiinţă socială. Într-un fel sau altul, Macmillan a reuşit să deturneze toate acestea, să-l deraieze pe liderul tradiţional al familiilor aristocratice conservatoare mai vechi, Lord Salisbury, şi să blocheze alţi candidaţi importanţi la controlul partidului, cum ar fi R. A. Butler. De fapt, dorinţa lui Macmillan de a evita deciziile sau activităţile în chestiuni legate de bunăstarea ţării a fost depăşită doar de activitatea sa de consolidare a propriei puteri personale în partid. În anumite privinţe, în special prin setea sa insaţiabilă de putere,

priceperea sa în a ascunde acest fapt şi lipsa evidentă a oricăror principii foarte rigide în alte chestiuni, Macmillan a amintit de predecesorul sau, Stanley Baldwin. Amândoi aveau aceeaşi postură ca nişte nobili tipici de la ţară şi ambii aveau Universitatea Oxford mai aproape de inimile lor decât orice altă problemă publică. Dar, în timp ce Baldwin era letargic şi relativ sensibil, Macmillan era activ şi în secret nemilos, destul de dispus, aparent, să perturbe Establishment-ul sau partidul însuşi pentru a-şi promova poziţia personală şi interesele sale sociale surprinzător de înguste. Acest lucru s-a văzut în campania sa de ultim moment, reuşită, împotriva lui Sir Oliver Franks pentru funcţia onorifică de cancelar al Universităţii Oxford în 1960 şi în modul în care, operând dintr-un pat de spital în 1963, i-a dat deoparte pe toţi ceilalţi pretendenţi la pozitia de prim-ministru pentru a-l numi în această funcţie pe al paisprezecelea conte de Home, Alexander Frederick Douglas-Home. Această ignorare a tradiţiei, a liniilor de procedură aşteptate, a pretenţiilor de serviciu şi cooperare din trecut şi, mai presus de toate, a aşteptărilor opiniei publice, pentru a ridica un om a cărui principală pretenţie părea multora a fi bazată pe o lungă linie descendentă, a fost edificatoare asupra atitudinii lui Macmillan faţă de funcţia sa şi de partidul său. Influenţa sa asupra moralului partidului în sine nu poate fi evaluată, dar cu siguranta nu era una sanătoasa.
Partidul Laburist era în mod similar divizat şi la fel, cădea sub controlul unui om a cărui dorinţă de putere era mai puternică decât orice ideologie sau principii de partid. În general, partidul era divizat între lideri de origine sindicală şi intelectuali din randul cadrele didactice universitare. În acelaşi timp, era divizat între cei care încă vedeau un oarecare merit în vechile teorii ale luptelor de clasă şi războaielor imperialiste şi considerau că soluţiile pentru ambele se găseau în naţionalizarea industriei şi dezarmarea drastică, dacă nu chiar unilaterală (cel puţin în ceea ce priveşte armele nucleare). Lumea postbelică,în Marea Britanie ca şi în alte părţi, a încălcat toate anticipările teoriilor Partidului Socialist. Fosta Utopie Socialistă,Uniunea Sovietică, a devenit duşmanul suprem, iar Statele Unite, considerate anterior chipul corupţiei capitaliste, au devenit o combinaţie între Sfântul Gheorghe(general roman de origine greacă) şi Moş Crăciun; Experienţa postbelică cu naţionalizarea i-a dezamăgit pe toţi socialiştii, cu excepţia celor mai

doctrinari, iar majoritatea alegătorilor, odată ce au obţinut elementele de bază ale asistenţei sociale, îngrijirii medicale şi asigurărilor sociale în perioada imediat postbelică, au arătat o preferinţă ciudată pentru liderii moderaţi sau chiar conservatori, mai degrabă decât pentru susţinătorii politicilor de stânga.
Ca o consecinţă a acestor experienţe, Partidul Laburist a avut tendinţa de a se diviza într-o aripă majoră care căuta să câştige voturi şi funcţii prin apeluri la moderaţie şi o aripă minoră care căuta să repete vechile strigăte de război pentru beneficii pentru clasa muncitoare prin legislaţie de clasă şi naţionalizare.
Dispariţia de pe scenă a liderilor Partidului Laburist dinainte de război, precum Clement Atlee, Ernest Bevin şi Hugh Dalton, l-a făcut pe Hugh Gaitskell liderul partidului şi al aripii sale moderate. Până în 1956, Gaitskell era contestat din partea stângii de Frank Cousins, un fost miner, care era susţinut de un milion de voturi în Sindicatul Transporturilor şi Muncitorilor Generali. La Conferinţa Partidului din 1960, Gaitskell a fost învins prin patru rezoluţii care favorizau dezarmarea unilaterală şi respingeau cooperarea britanică cu NATO, rezoluţii care au fost adoptate în ciuda obiecţiilor sale. Gaitskell a reuşit să inverseze aceste voturi în 1963, dar nu a putut şterge din mintea opiniei publice impresia că partidul s-ar putea să nu fie complet de încredere în susţinerea rolului Marii Britanii în apărarea Occidentului împotriva agresiunilor comuniste. În timp ce era încă preocupat de această sarcină, Gaitskell a murit la începutul anului 1963 şi a fost urmat in pozitia de lider al partidului de Harold Wilson, a cărui performanţă strălucită ca student şi profesor nu i-a împiedicat munca de manipulator iscusit şi neobosit al influenţei politice in interiorul partidului.
Din 1959 încoace, o scădere mică, dar constantă, a sprijinului popular pentru conservatori a fost evidentă. Partidul a amânat convocarea unor noi alegeri până la sfârşitul mandatului de cinci ani al Parlamentului, în speranţa zadarnică că un anumit succes, sau cel puţin o îmbunătăţire decisivă a stării economice a Marii Britanii, ar putea oferi marja pentru o a patra victorie electorală consecutivă fără precedent. Până la sfârşitul anului 1960, era clar că trebuia făcut un pas decisiv pentru a recâştiga sprijinul popular. Macmillan a fost împins, încă cu reticenţă, să solicite aderarea Marii Britanii la Comunitatea Economică Europeană, aflată în plină expansiune. Cererea a fost depusă în august 1961,

deschizând multe luni de negocieri oneroase. În această perioadă, De Gaulle a efectuat o vizită de stat spectaculoasă în Germania de Vest, a vorbit despre gloria naţională a Germaniei şi l-a convins pe cancelarul Adenauer să semneze un tratat special de prietenie franco-germană, al cărui sens real era ambiguu pentru toţi cei implicaţi, cu excepţia că părea să excludă ambele mari puteri vorbitoare de limbă engleză din cercul european interior. Ultimii doi şi-au reafirmat solidaritatea - în ceea ce pentru unii a părut afisarea inferioritatii britanice faţă de Washington în conferinţa dintre Macmillan şi preşedintele Kennedy în Bahamas, în decembrie 1962.

Conferinţa de la Nassau a căutat să aplaneze diverse diferenţe anglo-americane, să convină asupra paşilor care ar putea evita slăbirea constantă a NATO de către De Gaulle şi, din partea lui Macmillan, să arate electoratului britanic relaţiile strânse ale liderului conservator cu preşedintele Kennedy. Întâlnirea a confirmat decizia americană de a abandona „Skybolt", o rachetă aer-sol pe care britanicii îşi construiseră o mare parte din apărarea nucleară şi a propus consolidarea NATO prin înfiinţarea unei „forţe multinaţionale". Ultimul proiect spera să stabilească forţa nucleară strategică a NATO într-o flotă de nave, înarmate cu rachete de tip Polaris şi operate de echipaje mixte formate din toate puterile NATO. Aceste echipaje mixte ar împiedica Franţa să-şi continue politicile de diviziune din cadrul forţelor armate ale NATO, ar spori coeziunea Europei, ar da strategiei sale nucleare cel puţin o aparenţă de independenţă faţă de Statele Unite şi ar oferi terenul pentru un fel de Comunitate Europeană de Apărare, incluzand Marea Britanie, în cazul în care Franţa ar fi divizat complet NATO.

Răspunsul lui De Gaulle la acest gest slab şi simbolic de cooperare anglo-americană a fost decisiv. În mai puţin de o lună, în ianuarie 1963, el a respins cererea britanică de aderare la CEE, veche de şaptesprezece luni. Această înfrângere răsunătoare a lui Macmillan şi a Statelor Unite a fost livrată în stilul tipic lui De Gaulle. Cu un dispreţ colosal faţă de procedurile stabilite de CEE pentru tratarea cererilor de aderare, De Gaulle, într-o conferinţă de presă personală, a anunţat că Franţa se va opune cererii britanice, pe motiv că era un efort tardiv de a intra într-un sistem pe care britanicii încercaseră anterior să-l împiedice prin proiectul lor, Zona de Liber Schimb Externă a celor Şapte Naţiuni şi că Marea Britanie

nu era încă pregătită pentru admiterea în niciun sistem pur european, deoarece, aşa cum spunea el, „Marea Britanie, în fapt, este insulară, maritimă şi legată prin comerţul, pieţele şi furnizorii săi de o mare varietate de ţări, multe dintre ele îndepărtate... [astfel încât] natura, structura şi circumstanţele Marii Britanii diferă profund de cele ale statelor continentale." Dacă Marea Britanie ar fi admisă în CEE, conform lui De Gaulle, aceasta ar încerca imediat să-i aducă pe toţi ceilalţi membri ai OCDE şi „în cele din urmă ar apărea o comunitate atlantică colosală sub dominaţie şi conducere americană, care ar înghiţi complet Comunitatea Europeană".

Celelalte cinci naţiuni CEE, împreună cu Marea Britanie şi Statele Unite, s-au opus eforturilor lui De Gaulle de a întrerupe discuţiile de la Bruxelles privind cererea britanică de aderare, dar pe 29 ianuarie 1963, francezii au respins continuarea discuţiei, iar cererea britanică a fost, în fapt, respinsă.

Vetoul lui De Gaulle a suspendat pe termen nelimitat mişcarea către unitatea politică a Europei. În acelaşi timp, De Gaulle a respins sugestia anglo-americană pentru o forţă nucleară multinaţională în cadrul NATO. Pe 22 ianuarie 1963, împreună cu preşedintele Adenauer al Germaniei de Vest, a semnat Tratatul franco-german de prietenie şi consultare, care prevedea conferinţe periodice ale celor două ţări pe teme de politică externă, apărare şi culturală. Înainte de sfârşitul lunii, în ciuda unei puternice opoziţii a Partidului Laburist, Parlamentul britanic a aprobat Pactul Anglo-American de la Nassau şi l-a ascultat pe prim-ministrul Macmillan anunţând hotărârea guvernului său de a construi o forţă nucleară independentă formată din patru sau cinci submarine Polaris de construcţie britanică, prin achiziţionarea echipamentului necesar din Statele Unite.

În acest fel, mişcarea pentru unitatea europeană a fost suspendată, iar continentul a rămas „intr-o stare de confuzie totala". Această stare de impas a fost prelungită timp de aproape doi ani, în 1963 şi 1964, prin ample schimbări guvernamentale şi alegeri naţionale importante. În februarie 1963, guvernul conservator al prim-ministrului Diefenbaker al Canadei a fost răsturnat printr-un vot de neîncredere, bazat pe acuzaţiile că acesta nu a reuşit să furnizeze focoase pentru secţiunea Canadei din sistemul de apărare nord-american. Acesta a fost înlocuit de un guvern liberal condus de

Lester B. Pearson. În aceeaşi lună, în Anglia, moartea liderului Partidului Laburist, Gaitskell, l-a adus în fruntea acelui grup de opoziţie pe un intelectual de stânga relativ necunoscut şi fost profesor universitar, Harold Wilson, care îl susţinuse adesea pe Aneurin Bevan împotriva opiniilor mai moderate ale lui Gaitskell. În iunie 1963, întreaga mişcare pentru reunificarea religioasă creştină şi reforma Bisericii Catolice a fost suspendată odată cu moartea popularului Papă Ioan al XXIII-lea şi instalarea succesorului său ,Papa Paul al VII-lea. În octombrie, unul dintre elementele semipermanente ale scenei politice europene postbelice a dispărut când cancelarul Konrad Adenauer, în vârstă de optzeci şi şapte de ani, a demisionat după un mandat de paisprezece ani; a fost înlocuit în funcţia de cancelar de ministrul Economiei Ludwig Erhard, considerat pe scară largă arhitectul principal al redresării economice spectaculoase a Germaniei. La trei zile după demisia lui Adenauer, Harold Macmillan, din motive de sănătate precară, a demisionat din funcţia de prim-ministru şi a reuşit să-l impună partidului său ca succesor pe fostul conte de Home, redenumit Sir Alec Douglas-Home. Astfel, alegerile generale britanice din octombrie 1964 s-au desfăşurat cu noi lideri de ambele părţi.

La câteva săptămâni după schimbarea guvernului de la Londra, o schimbare de guvern mai semnificativă a avut loc la Roma, ca parte a unei orientari pe termen lung spre stânga în echilibrul politic italian. În esenţă, grupul creştin-democrat dominant s-a eliberat, într-o oarecare măsură, de dreapta sa reacţionară şi de nevoia de a căuta sprijin în dreapta, detaşând socialiştii de stânga de lunga şi incomodă alianţă cu comuniştii, aducând acest grup în guvern şi lăsându-i pe comunişti aproape complet izolaţi în stânga. Aldo Moro, secretar politic al Partidului Creştin Democrat, a devenit premier al noului aranjament în decembrie 1963, cu Pietro Nenni, din partea socialiştilor de stânga, ca vicepremier. În teorie, coaliţia se baza pe un acord de a căuta să extindă beneficiile boom-ului prosperităţii italiene către grupurile de muncitori mai puţin înstăriţi, care fuseseră relativ neglijate în goana isterică a profiturilor de către antreprenorii mai înstăriţi sub guvernele precedente. Schimbarea de guvern italian era încă în curs de desfăşurare când preşedintele Kennedy a fost asasinat de un fanatic politic instabil în Dallas, Texas, pe 22 noiembrie 1963.

Având în vedere puterea și influența președinției americane, aceasta a fost cea mai semnificativă schimbare guvernamentală din ultimii ani. După o manifestare fără precedent de doliu la nivel mondial, noul președinte, Lyndon B. Johnson, din Texas, a preluat controlul asupra responsabilităților globale și a obligațiilor naționale ale președinției americane, având la dispoziție doar unsprezece luni pentru a-și stabili poziția de candidat la alegerile prezidențiale din 1964.
Ca o consecință a acestor schimbări, a demiterii din funcție a lui Hruşciov în octombrie 1964 și a morții în acel an a lui Jawaharlal Nehru, care fusese prim-ministru al Indiei de la obținerea independenței în 1947, guvernele tuturor țărilor majore, cu excepția Franței și Chinei Roșii, au suferit schimbări semnificative de personal într-o perioadă de aproximativ cincisprezece luni. Aceasta a dat naștere unei „pauze” în istoria lumii pentru aproape întreaga perioadă 1963-1964, timp în care fiecare țară a pus un accent sporit pe problemele sale interne, în special pe cerințele cetățenilor săi pentru o prosperitate sporită, drepturi civile și securitate socială. Întrucât aceeași tendință a devenit evidentă și în Franța și China Roșie, unde liderii anteriori au continuat la putere, ultimii doi ani acoperiți de această carte au fost ani de ezitare, scădere a tensiunii mondiale și planuri confuze pentru cursurile viitoare.

Capitolul 77 — Încheiere

Tragedie și speranță? Tragedia perioadei acoperite de această carte este evidentă iar speranța poate părea îndoielnică pentru mulți. Doar trecerea timpului va arăta dacă speranța pe care par să o văd în viitor este de fapt acolo sau este rezultatul unei observatii greșite și a autoamăgirii.
Istoricul are dificultăți în a distinge trăsăturile prezentului și, în general, preferă să își limiteze studiile la trecut, unde dovezile sunt mai disponibile și unde perspectiva îl ajută să interpreteze dovezile. Astfel, istoricul vorbește cu o siguranță din ce în ce mai mică despre natura și semnificația evenimentelor pe măsură ce ele se apropie de timpurile sale. Perioada acoperită de această carte apare acestui istoric ca divizata în trei perioade: secolul al XIX-lea, din jurul anului 1814 până în jurul 1895; secolul al XX-lea, care nu a

început decât după al Doilea Război Mondial, poate chiar în 1950; şi o lungă perioadă de tranziţie din 1895 până în 1950. Natura experienţelor noastre din primele două dintre aceste perioade este suficient de clară, în timp ce caracterul celei de-a treia, în care ne aflăm doar de o jumătate de generaţie, este mult mai puţin clar. Câteva lucruri par evidente, în special faptul că secolul al XX-lea care se formează acum este complet diferit de secolul al XIX-lea şi că epoca de tranziţie dintre cele două a fost una dintre cele mai îngrozitoare perioade din toată istoria omenirii. Unii, privind înapoi la secolul al XIX-lea prin ororile epocii de tranziţie, îl pot privi cu nostalgie sau chiar invidie. Dar secolul al XIX-lea a fost, oricât de plin de speranţă în procesele sale generale, o perioadă a materialismului, egoismului, valorilor false,ipocriziei şi a viciilor secrete. Rezultatul acestor rele subiacente a fost cel care a distrus în cele din urmă calităţile pline de speranţă ale secolului şi au ieşit la iveală în toată goliciunea lor pentru a deveni dominante în 1914. Nimic nu este mai revelator despre natura secolului al XIX-lea decât automulţumirea greşită şi optimismul din 1913 şi începutul anului 1914 şi concepţiile greşite cu care liderii lumii au intrat în război în august 1914.
Evenimentele din următorii treizeci de ani, din 1914 până în 1945, au arătat natura reală a generaţiei precedente, ignoranţa, automulţumirea şi valorile ei false. Două războaie teribile care au întrerupte de o depresiune economică mondială au dezvăluit incapacitatea reală a omului de a-şi controla viaţa prin tehnicile secolului al XIX-lea de laissez-faire, materialism, competiţie, egoism, naţionalism, violenţă şi imperialism. Aceste caracteristici ale vieţii de la sfârşitul secolului al XIX-lea au culminat cu al Doilea Război Mondial în care peste 50 de milioane de persoane, 23 de milioane dintre ele în uniformă, restul civili, au fost ucise, majoritatea avand parte de morţi oribile. Speranţa secolului al XX-lea se bazează pe recunoaşterea faptului că războiul şi depresiunea sunt provocate de om şi inutile. Acestea pot fi evitate în viitor prin abandonarea caracteristicilor secolului al XIX-lea menţionate anterior şi revenirea la alte caracteristici pe care societatea noastră occidentală le-a considerat întotdeauna virtuţi: generozitatea, compasiunea, cooperarea, raţionalitatea şi previziunea şi găsind un rol sporit în viaţa umană pentru iubire, spiritualitate, caritate şi autodisciplină. Acum ştim destul de bine cum să controlăm

creşterea populaţiei, cum să producem bogăţie şi să reducem sărăcia sau bolile; este posibil ca, în viitorul apropiat, să ştim cum să amânăm senilitatea şi moartea; cu siguranţă ar trebui să fie clar pentru cei care au ochii deschişi că violenţa, exterminarea şi despotismul nu rezolvă problemele pentru nimeni şi că victoria şi cucerirea sunt iluzii atâta timp cât sunt doar fizice şi materialiste. Unele lucruri, evident, nu le ştim încă, inclusiv cel mai important dintre toate, şi anume cum să ne creştem copiii pentru a-i forma ca adulţi maturi şi responsabili, dar în general ştim acum, aşa cum am demonstrat deja, că putem evita continuarea ororilor din perioada 1914-1915 şi doar pe această bază, putem fi optimişti cu privire la capacitatea noastră de a ne întoarce la tradiţia societăţii noastre occidentale şi de a-i relua dezvoltarea de-a lungul vechilor sale modele de Diversitate Incluzivă.

TRAGEDIE SI SPERANTA

TRAGEDIE SI SPERANȚA dezvaluie anii 1895 -1950 ca o perioadă de tranziție de la lumea dominată de Europa în secolul al XIX-lea catre lumea celor trei blocuri în secolul al XX-lea. Cu claritate, perspectivă. și impact cumulativ

Profesorul Quigley examinează natura acelei tranziții trecand prin două războaie mondiale și o criză economică mondială. Ca istoric interpretativ,

el încearcă să arate fiecare eveniment în întreaga complexitate a contextului său istoric. Rezultatul este o lucrare unică, notabilă în mai multe privințe. Ofer o imagine a lumii în termenii influenței diferitelor culturi și perspectivelor reciproce; lucrarea divulgă, mai complet decât orice carte similară, influența științei și a tehnologie asupra vieții umane și explică, cu o claritate fără precedent, modul în care modelele complicate financiare și comerciale ale Occidentului înainte de 1914 au influențat dezvoltarea lumii de azi.

„... este o viziune plină de viață, informată și întotdeauna lizibilă asupra lumii noastre de astazi complet divizate, văzută în perspectivă istorică.

Quigley și-a demonstrat deja stăpânirea asupra tipului de perspectivă istorică observată în lucrări precum cele ale lui Toynbee și Spengler; dar spre deosebire de ei el nu se preocupă atât de mult de proiecții dintr-un trecut îndepărtat către un viitor îndepărtat cât de ceea ce trebuie să ne intereseze pe toți mult mai îndeaproape - propriul nostru viitor și cel al descendenților noștri imediați.

El folosește aceste perspective, fiind pe deplin conștient de limitele științelor sociale moderne, și în special ale economiei, sociologiei și psihologiei.

Nu toți cititorii vor fi de acord cu ceea ce vede el în viitorul nostru în această apropiere nici cu ceea ce crede el că ar trebui să facem în privința asta.

Dar tot ce găsește în această carte fascinanta și uneori provocatoare reprezinta un stimul pentru a produce reflecție.

CRANE BRINTON